Broj 1 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 3. januara 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša ...arni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša ... lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Glasovi prošlosti...

Listajući po starim godišnjacima naše negdašnje mile «Naše Sloge» naišli smo i ove retke štampane u broju od 1. januara 1874., dakle ravno prije **pedeset godina:**

«A zašto ne bi spomenuli i našu Istru? ovdje smo doživili, čemu se prije nekoko godinah ne bi bili nikako nadali. Naš narod u Istri ove godine stupio za prvi put na svoje vlastite noge. **Bivši mrtav, stao je od mrtvih, pa dao Bog živio i poživio srećan i čestit nebrojena ljeta!»**

U broju od 1. januara 1881. nalazimo ove retke:

«Želimo svim sretnu novu godinu! Bila nam ona bolja i uspješnija od prvašnjih, te stekli uz pomoć Svevišnjega ono, što nam je najpotrebitije za naš dnevni i narodni obstanak... Ne ćemo istraživati, da li smo što prošle godine napredovali, jer i najmanje zrnce bačeno na plodno polje nosi kud kakav plod. Svakomu poznavaocu Istre bit će jasno, zašto ne koracamo brzim korakom. Narod je u velikom djelu siromašan ili bolje rekuć zadužen je, nalazi se u šakah vlastelinah tudje narodnosti a dokle nemamo slobodnih ljudi, narodnja stvar ne može iznenada stupiti na pročelje, već se valja opetovanom marljivošću trsiti i boriti mâ i za neznatnu stvar».

Zatim se pisac tuži, kako smo zapostavljeni posvuda osobito u školstvu i kako državne i općinske vlasti ne će da priznaju hrvatski napisane podneske, zaključuje:

«Kad nam se hoće narinuti tudji jezik, moramo podvostručenimi silami hrvatski jezik sami uzdignuti, jer mi se nemamo u nikoga nadati van u se i u svoju ustrajnost».

Ovako je pisao naš mili list, «Naša Sloga», list blagopokojnoga, velikoga biskupa Dobrile prije 43 godine.

Dvije godine zatim pisala je «Naša Sloga» u svom broju od 1. januara slijedeće:

«Kako je taj naš protivnik (Talijan) smion i bezobziran, vidi se i iz toga, što — kad se mi na sve nepravde, koje nam se nanašaju, samo gdje gdje potužimo i njegova mu bezdjela predbacimo, još na nas navaljuje i nas uhodami, hodkari i prostimi špioni nazivlje. Pa kad hoće, da nam ono malo hrvatskih škola potalijani, ako mu nečiste puteve odkrijemo i sa obraza mu krinku skinemo, na sva usta viče: — evo buntovnikah, nemirnjakah, koji ruše blagi mir, koga smo do sad u Istri uživali!» »S takovim eto protivnikom imamo mi boj voditi, boj plemenit, uzvišen, svet — kao što je plemenita, uzvišena i sveta zastava, pod kojom ga bijemo, t. j. «prosvjeta i pravo». Mi se dakle, nastavlja «Naša Sloga», kod ovakovih izgledah nikako ne možemo novoj godini onako veseliti, kako se pojedinac veseliti može i kako mi svim želimo, **pa ipak ne zdvajamo,** jer se nadamo, da nam ne će u toj borbi nikada uzmanjkati izdašna pomoć naroda sama, komu jedinomu sav naš nesebični trud posvećujemo, nit će nas, nadamo se, ikada ostaviti moralna pomoć i priznanje jednokrvne nam braće i svih poštenih ljudih, koji znadu cieniti kriepost i poštivati pravdu a odsudjivati zlobu i pokvarenost, makar se ova u još ljepšoj odori prikazivala».

Ovako je pisala «Naša Sloga» prije 41 godine!

Uoči stare godine 1887. govorila je «Naša Sloga» našemu narodu ovako:

«U teških kušnjah, koji te (narode!) jošte čekaju, pratit će tebe vruće molbe te iskrene simpatije tvojih suplemenikâ, a ti, uzdajuć se u pravdu Božju, u pomoć jednokrvne braće, najpače u onu četicu tvojih prvakah i pobornikah, pobjedit ćeš sve protivnike i nadvladati i najveće protivštine».

«Naprijed, dakle, stoljetni mučeniče, do konačne pobjede! Naprijed, rode, oprezno, ali odlučno i skroz nastajuću godinu, da progleda, tko još ne vidi, da se sakupi, što je još raštrkano, pak da nam se povrati, što nam je zloba i nepravda odavna otela».

Godinu dana zatim u članku prigodom nove godine čitamo medju ostalim i ovo:

«Ako je dakle uspjeh naš slabašan, krivnja je radi toga i na okolnostih, u kojih se Hrvat Istre nalazio, kad se ga počelo buditi, a nalazi se žalibože i danas u nekojih stranah Istre. **Do potpuna uspjeha hoće se jošte ogromna rada, silne borbe i velikih žrtava.** Temelj tomu radu je bez sumnje duboko usadjen i teško da bi ga se moglo danas na lahko uzdrmati. Misao narodna zahvatila je korjen medju našim seljačtvom, na kojem nam valja dograditi čvrstu zgradu za našu bolju budućnost».

Dvije godine zatim, dakle prije 34 godina nalazimo u broju od 2. januara 1890. u istom našem starom listu ovo nekoliko riječi:

«U dvadesetgodišnjoj borbi dokazali smo, da imademo životne snage i volje, da uzradimo za naš bijedni narod sve, što u naših slabašnih silah stoji... Mi predvidjamo i za budućnost zaprieke i kojekakve nezgode, **nu sile nema na svietu, koja bi nas makla ni za dlaku od našega narodnega programa».**

Takove eto i slične bijahu poruke, što su ih naši dobri i dični stari vodje i prvaci slali svake godine o novom ljetu u ruke naroda našega! U tim slavnim i nezaboravnim porukama ne nalazite ni jednog glasa protiv nijednog našeg čovjeka — sve sama sloga i ljubav — a sve prema onoj zlatnoj poslanici, što je dne 21. maja 1870. izišla iz blagoslovljenog pera velikoga Dobrile u prvom broju «Naše Sloge» i koja svršava ovim divnim riječima:

«Kako želimo, da se piše, neka svaki pogodi iz imena, koje smo uzeli, iz kojega se vidi, da nismo namislili sijati razdor, nego ljubav i slogu».

U tom duhu pisat će i odsada ova naša «Istarska Riječ». Ona će kao i do sada slijediti glasovima naših davnih vodja i preporoditelja. U tome je naš program — i s njime stupamo i ove godine pred našega istarskog mučenika uz tvrdo i svečano obećanje, da ćemo i u buduće založiti sve svoje slabe sile u obranu njegovih prava, njegove svijesti i njegovog slavnog imena slavjanskog!

U to ime: Pomoz' Bog i dobra volja junačkoga naroda našega!

Stari kastavski dokumenat

Pod ovim naslovom priopćila je dična naša «Istarska Riječ» u božićnom broju jednu staru listinu iz godine 1251., nadjenu u ostavštini profesora Matka Mandića.

Ovakav bi raritet imao doista veliku naučnu vrijednost, ali nažalost to će biti samo prosta mistifikacija. Da se neki historijski preostatak ocijeni kako valja, treba ga imati u rukama i posebnim historijskim metodama svestrano ispitati. Opreza nikada nije dosta. Ovako iz druge ruke suditi o nekom objektu, nije lako. Stoga i mi s dužnim oprezom pristupamo tome poslu, jer iako ova priopćena listina nema one vrijednosti, koju naoko pokazuje njezina starina, to može da ima znatnu vrijednost za neko drugo doba ili za druge prilike.

Na svaki način, prije no što dalje podjemo, kazat ćemo nehistorijski smjelo: ovoj listini ne vjerujemo.

U njoj iznose tobožnji kastavski suci iz godine 1251. jednu smiješnu uspomenu za decenija pokoljenja. — Grad je — veli se — dobio od cara Karla Pervoga u znak priznanja neku lumbardu. Kastavci se dugo dogovarali, kamo bi to strašno oružje «ishitili»: ako odapnu u more, poplašit će ribe; ako u goru, razbježat će se «puhi». Da ne bude štete, a oni odapeše u «vert gospodina plovana». I eto čuda! Balota od lumbarde probila dva «pera od broskve», a u trećem se zaustavila. Tri dana nakon toga odjekivahu brda i doline: «trutumbee, trutumbee, trutumbee». — Lumbarda bi smještena na cimiter svete Jelene, a dobri suci zapisaše ovo na upomenu potomcima.

To je sadržaj isprave, za koju se kaže, da je pisana na «starinskom papiru».

Ponajprije svakomu je jasno, da se ovdje iznosi jedna od mnogobrojnih kastavskih šala rugalica, a ovo će biti samo varijanta one o čuvenom smokvenom topu, za koji se priča, da ga odapeše sa «fortice» na Volosko. Top od smokvenice se rasprsne, rani tobdžije no oni veselo uskliknuše: «Kad je nas ovdje ranilo, u Voloskom su sigurno svi ostali mrtvi».

Časni suci iz 1251. godine, kada se samo vrlo važne stvari bilježile, zacijelo ne bi nam ostavili službeni akt ovako smiješnog sadržaja. — Ali i bez toga imamo druge dokaze, da spis ne potječe iz godine 1251. Karlo, car rimski, koji se u listini spominje, vlada u ranom srednjem vijeku (od 768. do 814.), pa te godine i vijek, kada tobože življahu napomenuti suci, nemaju ništa zajedničkoga.

Dalje: godine 1251. nije uopće bilo vatrenoga oružja (kad bi i mogli povjerovati barem starini akta, eliminirajući dakako fabulu o ribarima, pusima i broskvi), a još je manje moglo biti takvoga oružja u VIII. i IX. vijeku, kada življaše rimski car Karlo, za kojega se veli, da je lumbardu poklonio. — Vatreno se oružje počelo upotrebljavati čitavih 100 godina kasnije no što bi isprava imala biti sastavljena, dakle u polovici 14. vijeka, i to u prvim počecima svojim. Do toga doba upotrebljavalo se samo hladno oružje.

Za listinu je rečeno, da je pisana na «starinskom papiru». Valjalo bi znati, kakav je i odašta taj papir. Kinezi doduše poznaju papir već u VI. vijeku, ali u Kastvu ga tada nije još bilo, a ni mnogo kasnije. U Franceskoj se spominje prva fabrikacija papira 1350. godine, u Engleskoj 1460., u Italiji najranije 1293. Ali u doba blagoglagoljivih kastavskih sudaca papira nije bilo. Pisalo se dotada na pergamentu.

Ni pismo sa listine nije iz toga doba. Vladajuće pismo onih krajeva bila je glagolica, a ne latinica, kojom je listina pisana.

Nekonsekventan (italijanski) pravopis isprave pokazuje karakteristike docnijeg doba, valjda 18. ili 19. vijeka.

Ali — finis coronat opus — i potpisi časnih «sudaca» svjedoče nam, da nas lijepo povukoše — za nos. Od potpisanih dvaju sudaca jedan je «sudaz gosposcki», a drugi «sudaz od leta.» Prvi se zove Marco (Marko) Smisglievich, ili po našu napisano: Smišljević, a to je onaj, koji izmišlja. Drugi se zove Luca (Luka) Neverovich, ili po našu: Neverović, a to je onaj, koji ne vjeruje, što Smišljević smišlja. Krsna imena uzeše od evangelista: Marko i Luka, jer onaj treći, Toma, suviše bi jasno odavao tajnu.

I tako nas naši «suci» nasamariše. Opetujemo, što već na početku rekosmo: možda spis i imade neku vrijednost za drugo koje doba i druge odnose, pa ga je možda zato i čuvao pokojni prof. Mandić. Ali ovomu, što se u ispravi kazuje, ne može se pokloniti vjera (ma ni za samu historijsku pozadinu, apstrahirajući fabulu). Bit će da su možda pred stotinu godina dva vesela Kastavca zabilježila ovu šalu svojih gradjana s namjerom, da koga «nasade». Iza čašice refoška — možda puli kega od Kinkeli — dva su dobra prijatelja, onako široke volje, zabilježili ovu štoriju za «ispomenuće svojih posledniki». Ali ako se jedan od njih zvao Luka Neverović, to imade i poslednika njegovih, koji se zovu: Toma Neverović. **Nikola Zec.**

Naša Istra...

Jednom smo zgodom iznijeli u «Istarskoj Riječi» važnost narodnog jezika i narodnih umotvorima: pjesama i priča, te narodnih običaja. Spomenuli smo i značenje sabiranja te grade. Ovom prilikom želimo istaknuti nešto drugo.

Uz jezik, kulturu i običaje svoje ponose se narodi još i svojom prošlosti. I baš na temelju prošlosti dokazuju narodi različita svoja prava. Ali treba lučiti «prava» na sili osnovana, i ona, koja se temelje na pravu prirode, Boga i ljudi. Jer po onakvom historijskom pravu trebala bi n. pr. Istra da pripadne Austriji, budući da je dugo priznavala njenu vlast. No do takvoga «prava» nitko ništa ne daje, jer znamo, da je Austrija silom držala Istru u svome krilu. Mnogo jača bila bi onda historijska prava, kad bi Istru uz Austriju vezivala nesamo historija, već i narodnost, jer onda bi se znalo, da su oba naroda s istoga stabla. Narodno je pravo dakle jače od historijskoga. — Ali vlastita je prošlost svakome narodu mila. I njome narodi dokazuju nesamo svoja «prava», već i svoju starinu, svoju kulturu itd.

Historija ili povijest nekoga naroda počinje se sa pisanim spomenicama. Ono što je prije toga bilo, nazivamo predhistorijom.

I naša Istra ima svoju historiju, svoje pisane spomenike, svoje preostatke. Po tim preostacima, ili kako se u povjesničkoj znanosti zovu **izvori,** možemo zaključivati i sebi predočiti njezinu prošlost.

Tako se izgradjuje povjesnica svakoga naroda. Sakupi se najprije što veći broj **izvora,** pa se ti onda srede, i na temelju njih iskonstruira (izgradi) povijest toga naroda, kraja, grada ili bilo čega. Dakako da tumačeći izvore može se historik i prevariti. Zato dolazi drugi, nastaju natezanja, polemike, prepirke, dok na koncu ne pobijedi istina.

I Istra — rekosmo — ima svoju povijest, jer ima i svoje **izvore:** listine, isprave, statute, memoare, natpise, spomenike, povelje, listove, knjige, gradjevine i tako dalje. Nešto od toga je priopćeno, a mnogo nije. Mnogi vrlo važan i lijep dokumenat leži zaboravljen i neshvaćen u kakvoj škrinji, u kakvom podrumu, pod zemljom, u crkvi, na groblju, u kakvoj loži, pa je potreban oprez i misao za te stvari.

Naš jezik živi, naš narod i običaji njegovi dokazuju **da mi jesmo,** a izvori naše historije dokazuju **da smo i bili ovdje.** Oni kameni lavovi po Istri, spomen mletačke vlasti, dokazuju samo historijsko pravo jačega, ali naši preostaci svjedoče historijska prava **živog naroda,** koji od gluhog doba historije do danas nastava ovu dragu zemlju. Ta prava nisu osnovana na maču, već na prirodnom zakonu, zakonu ljudskom i pravdi Božjoj. Tko bi htio oteti nam ta prava, taj bi se ogriješio o zakon prirodni, zakon ljudski i zakon Božji.

Mnogobrojni su istarski historijski spomenici (izvori) dodanas otkriveni, koji nepobitno dokazuju našu starinu i začasnu prošlost (nekoje ćemo mi u «Istarski Riječi» i prikazati), ali ima još zacijelo mnogo toga, što je nepoznato ili neobjavljeno.

Ako bi tko od naših ljudi naišao na bilo kakav važan dokumenat te struke, dužnost bi mu bila, da to priopći. Učinit će lijepo i rodoljubno djelo. Naši historijski preostaci dokazuju i dokazat će svuda i svakome, nesamo da **jesmo,** nego da smo i **bili,** da je dakle naš život ovdje vrlo dug, pa da i želimo ostati još vrlo dugo, do volje Božje.

DOPISI

PISMO IZ ZAGREBA.

Zagreb, 29. decembra 1923.

Čitatelji «Istarske Riječi» zacijelo će se sjećati, da je, nekako u isto doba kao i u sjevernoj Italiji, i u ovim krajevima harala odavna nezapamćena **poplava.** Osobito su ljuto postradale savske doline u Sloveniji i u Hrvatskoj; tako je, na primjer, Sava u nevidjenoj drskosti provalila u sam Zagreb i bila kroz nedjelju dana senzacija prvoga reda. Ali javnost zaboravlja brzo. I o strašnoj ljetošnjoj katastrofi u Japanu, gdje je potres u razaranju pravio čudesa, danas više niko ne govori. Možda su ga već zaboravile i njegove žrtve, mali, žuti, žilavi Japančići...

No ima jedna stvar, o kojoj se ovdje u Zagrebu piše i govori na sva usta već osam mjeseci, a koja se u vašem cijenjenom listu, mislim, nije ni spomenula. To je grozno i nečuveno zločinstvo jednog mladog čovjeka, jednog djeteta, da se točnije izrazim, iz odlične i bogate porodice; možda je baš zbog ove posljednje okolnosti čitava stvar na vrhuncu interesa. Radi se o djaku **Hrvoju Paskijeviću,** koji sada pred sudom odgovara za **dvostruko grabežno umorstvo,** koje je iz pohlepe za novcem počinio u jednoj šumici kraj Zagreba, u maju pr. godine. Opasnom zlikovcu, koji se malo iza svog čina nalazio u rukama policije, uspjelo je, da ju uvjerljivim riječima o svojoj nevinosti izigra i da prebjegne na Rijeku, gdje je i bio ponovno uapšen. Nakon dugog natezanja oko medjunarodnih formalnosti riječki ga je Tribunal konačno izručio jugoslavenskim vlastima pa se istom sada uvidjelo, s kakvim se prevejanim i pokvarenim tipom ima posla. Paskijević je do danas barem 10 puta promijenio svoj iskaz. U istrazi je dao takve izjave, da je u stvar uvukao i djaka Draženа Thierry-a, sina zagrebačkog jednog liječnika- primariusa, koji je kao supočinitelj, što više kao intelektualni začetnik dvostrukoga umorstva takodjer došao na optuženičku klupu. Pred nekoliko je dana Paskijević uzmaknuo i morao priznati, da je zločinstvo izvršio — sam.

Proces Paskijević-Thierry iznio je na javu dokumente, u kakvom moralnom glibu živi današnje t. zv. više gradjansko društvo. Nestalo je svakog obzira, nestalo je i posljednje mrve savjesti. Sirotinjske pare bezglavo se troše u zabave, lumpacije, luksus, žene itd., o poštenom radu nema ni govora. Paskijević mirna srca ubija dvojicu ljudi — i oni su šverceri! —, skupi okrvavljene hiljardarke, kupuje motocikl i bezbrižno se vozi po Zagrebu. Onda magli automobilom na Sušak, s Rijeke kani u Ameriku. Na sudu, pred masom zgranutih slušalaca, on se ni najmanje ne zbunjuje. Ne kaje se. Zna, da će dobiti 10 godina tamnice, ni više, ni manje (jer on još nije punoljetan), pa šta ga briga! Drzak je, cinički se izruguje svemu i svojim bezdušnim šalama zabavlja publiku. Kakova je ta današnja javnost, vidi se najbolje po tome, što se mladi i elegantni delinkvent kuša od mnogih i mnogih prikazati kao nesrećna žrtva, koju treba žaliti, pa on i u tamnici dobiva brojna pisma, novaca, cigarete itd.

IZ RIJEKE.

Strah je vrag. - «Grci». - «Coda del Diavolo». «La spina nel fianco».

Prošli petak imali smo mi na Rijeci i opet jedan kritičan dan. Možda bismo ga bili dočekali koliko mirnije, da se nisu već u prve dane raznosile gradom neke čudne glasine o nekom novom »puču«, o revoluciji i šta ja znam o čemu još. Nemojte se smijati: »Kega kačka uji, i kuščerice se boji« — veli naš narod, pa nije nikakvo čudo, ako nas svaki i najmanji šušanj ponešto uzruja i učini, da nam se i gaće malo ustresu.

Već se odjutra moglo vidjeti, da je nešto u zraku. Putnice su se pregledavale najstrože, a što je najgore — kabinieri su ljude na buljuke vukli u kasarne, pretraživali ih i nekako se čudno vladali, tako te je narod držao, da je za nj kucnula posljednja ura.

Trebalo je dugo, dok se ispostavilo, da su sve te mjere poduzete radi »popisa« starih austrijskih kruna sa jugoslavenskim žigom. Italijanska je naime vlada odlučila da te krune izmijeni u lire, a ne bi hijela da se na Rijeku pokriomčare i druge austrijske krune, što su još ostale nerazmijenjene. Otuda ona stroga pretraživanja.

Kad se to objasnilo, ljudima je malo odlanulo. Ali malo i tek za kratko, jer su gotovo u isto vrijeme počeli u gradu da se skupljaju fašisti, gdje u većim a gdje u manjim grupama. Nešto se iza brda valja — govorio svijet i s velikom je zabrinutošti pomišljao na one »cinque giornate di sangue«, što su prije tri godine upravo u ove dane okrvavile Rijeku i njezin »korpus separatum«. Spustio sam se do kućnih vrata u namjeri, da ih junački zabarikadiram. Kad mi baš u taj mah doleti žena iz susjedstva vičući:

— Hote brzo! Ninetta vas zove. Prišli su njoj grci.

Vrag odnio i Grke, rekoh u sebi. Koga vraga traže oni ovdje i baš sada u ove tmurne dane?

Pomislio sam, da će to biti politički bjegunci iz Grčke, možda mornari, koji su u prvašnje vrijeme bili česti i rado vidjeni gosti u našem starom gradu.

Trknem ja do Ninette i pitam onu ženu, da li ih ima mnogo. Ona me malo široko pogleda, a ja je najzada upitah:

— Gdje su ti Grci?

Kade su? Ter znate kade? Ninette va trbuhe... odgovori mi ona, a ja sam tek sada razumio, da su to bili **grčevi**, što su Ninettu spropali od straha pred kakvim novim komplikacijama. Odmah sam poslao k Trbojeviću po onaj vaš koledar »Franina i Jurina«, u kome sam našao vrlo zgodan lijek, koji liječi mnoge bolesti pa i grčeve.

Nastojnu noć sproveli smo u velikoj trzavici i jedva smo dočekali jutro ili bolje reći »Vedettu«, koja nam je u članku »Nulla di nuovo« objasnila, da nemamo čega da se bojimo, a u drugoj jednoj vijesti protumačila, kako su riječki fašisti raspušteni uslijed zapovijedi vrhovnoga vodstva u Rimu a to za to, što se u njihovu krilu pojavile neke vrlo neugodne nesuglasice. Sad nam je posve odlanulo, nestalo straha a nestalo i Ninettinih »grka«.

»Coda del diavolo« zovu se jedne novine, što izlaze u Trstu i koje čine »Piccolu« dvaput na nedjelju veliku konkurenciju. U broju od 22. decembra donijela je ta »Coda« uvodnik pod naslovom: »La spina nel fianco«. Tim riječima je, kako naši čitatelji znadu, Mussolini nedavno okrstio ovu našu Rijeku.

Taj članak napisao je glavom (baš glavom!) sam gospodin Cuttin, urednik »Code«. On daje Mussolinu pravo. Rijeka je u istini trn zaboden italijanskome narodu u bok. Mussolini, veli Cuttin, nije štedio ni o ultimatumima, samo da se što prije riješi riječko pitanje. I kad se mislilo, da je riješenje blizu, eto ti nekih velesila, koje su u tu kašu i opet zabole svoj nos, a time i opet zavukle spomenuto riješenje na neizvjesno vrijeme. Cuttin se ljuti na one velevlasti, a za Rijeku veli: — Mussolini ha detto chiaramente:

»Fiume è perduta! Anzi peggio, è diventata per l'Italia una spina nel fianco«. A italijanski narod, veli Cuttin, ne smije imati trnja u boku, već ako Franceska i Engleska hoće da se za Rijeku interesuju, neka je imaju, ali neka i troše na nju. (Se la mantengano loro!) Nije pravo, da Italija u taj grad baca u ludo ogromne milijune itd. itd. A Riječani neka se ne boje, zaključuje Cuttin svoj članak. La storia cammina e non rinunzia mai a niente. Godina 1866. morala bi da nas nečemu nauči. U ono vrijeme bio je na kormilu neko, koji se zvao — Cavour. I ona godina 1866. bila je okrvnjena godinom 1918. Ostavite, opominje Cuttin, Rijeku za sada njenoj sudbini i to na osnovi rapalskog ugovora. Posljednja »tappa unitaria« već sazrijeva u historiji.

Čast svemu ovomu! Samo jedno ne možemo nikako sebi da objasnimo. Ona »storia che cammina«, o kojoj govori Cuttin, naučila je nas, ignorantne Morlake, da je Cavour umro već god. 1861., te mi sada ne možemo nikako da shvatimo, kako je čovjek, koji je god. 1861. bio mrtav i pokopan mogao da bude god. 1866. na kormilu Italije?.... Insomma delle somme, kad sve skupa zbroji, dolazi se do žalosnog rezultata, da su i mnogi italijanski žurnajisti baš prave pravcate »spine nel fianco Nazionale«

Rokac.

IZ OPATIJE.

Vjenčanje. - Župnik fašist. - Naša svijest.

U nedjelju, 30. prosinca vjenčala se u Opatiji gdjica Marija Rajčić, kćerka ravnatelja ovdješnje hrvatske pučke škole, g. Aug. Rajčića, s Istraninom, g. drom. Vinkom Rapotecom, odvjetnikom u Mariboru. Vjenčanje se izvršilo u crkvici Sv. Jakova. Naroda je bila sva sila iz mjesta i okolice. Naši mladići priredili su mladencima po starom običaju u blizini Hotela Stefanije »strangu«. Sretnim mladencima naše najiskrenije čestitke!

Naš kratki izvještaj o tom lijepom vjenčanju bio bi ovime gotov, da se nije za vrijeme svetog čina u našoj crkvici zbio incidenat, koji je još jednom u očima naših ljudi prikazao voloskog župnika Brumena u njegovom pravom svijetlu.

Nevjestica, gdjica Rajčić pjevala je od svoga djetinstva u svojoj rodjenoj crkvici, pa su njezine prijateljice htjele, da je prigodom vjenčanja počaste jednom sa kora u hrvatskom jeziku otpjevanom »Zdravom Marijom«. Župnik Brumen, žalosna mu slavenska majka! — spriječio je to. Kao kakav cesarsko kraljevski austrijski feldbebel stao je u crkvi pred karabiniera i glasno zahtjevao od njega, da isprazni kor. Karabinier — čast mu! — odbio to, veleći da je onima na koru dosta **narediti**, da ne pjevaju, kad već tako hoće župnik, koji, kako se zna, ima u crkvi jedini da zapovijeda. I nije se pjevalo. Ovaj dogadjaj proizveo je u mnogobrojnom općinstvu dojam takova ogorčenja, da se je malo za tim svaki od naših vraćao kući stoputa veći Hrvat i Slaven nego što je prije bio.

Mi znamo, zašto Brumen čini sve ovo. Hoće da se našim ljudima osveti, što radije plaćaju mise drugim našim svećenicima nego li njemu. A ljuti ga i to, što mnogi naši, osobito neki starci i žene polaze u crkvu, kad se u njoj ne vrše nikakvi obredi ili pak idu k misi u obližnje crkve, u kojima se još čuje hrvatska riječ.

Narod čini to od svoje vlastite pobude i volje. Ne treba našim svijesnijim ljudima, da ih u tome iko podučuje. Oni vele: Sveta Stolica je jedamput odobrila, da se u našim crkvama pjeva hrvatski. Ta dozvola nije nikada ukinuta. Ako je sada Brumen ukida sâm na svoju ruku, on čini nešto, što je protiv jasnoga slova najviše crkvene naredbe. S popom, koji ovako grubo krši zapovijesti svojih najviših duhovnih poglavara, najbolje je ne imati nikakva posla. Kad on po svojoj volji ukida naše zornice, blagoslove i druge crkvene ceremonije, što su se oduvijek vršile u našem jeziku — on to čini radi svoga kapriča, a kapricima nema mjesta u crkvi, kući Božjoj! Narod to ovjeća i da »ne griješi duše«, ostaje kod kuće ili ide u crkvu u vrijeme, kad se u njoj ne vrše **kaprici** pojedinih individua à la Brumen, kojima je vjera — deveta...

Brumenov kapric od prošle nedjelje u našem će narodu samo da pojača svijest, da je Bog i naša lijepa kršćanska vjera jedno, a kojekakovi popovi nešto sasvim drugo.

Dr. F. R.

Franina i Jurina u novoj godini

Fr.: Zdravo brate, mili moj Jurina,
Od srca te pozdravlja Franina!
Novo ljeto sreću sreću ti don'jelo,
U kući ti živo, veselo!
Oko kuće pjesme ti pjevale,
A u kući nevjeste tancale.
Sve nek bude kako želiš, brate,
A nevolje ni ne znale za te!

Jur.: Bog ti bolje, kume, ud'jelio,
Do smrti se vazda veselio;
Novo ljeto nek ti sretno bude,
Da i dalje bodriš, učiš ljude.
Ti si junak bijedne Istre naše,
I vole te ljudi, djeca, snaše,
Pa nek sretna Bog nam te poživi,
Pomogo ti stoki, polju, njivi;
Cijelom rodu i narodu tvomu
Mir i sreća, blagoslov u domu!
(Rukuju se).

Oba (kucajući se):
Pomoz, Bože milostivi,
Svakomu junaku
I bijednoj siroti,
Djetetu nejaku;
Ti ispuni Bože dragi,
Našu želju svaku.
Blagoslovi svako djelo
Dičnom poštenjaku!
(Skapiše čaše).

Fr. (postavlja drugu desnicu na rame).
Mi smo, Jure, dosad druzi bili,
Putovali često, vince pili,
I po Istri, od sela do sela,
Pronosili nadanja vesela,
Svud bodreći i tješeći ljude,
Da im život veseliji bude.
Pa što misliš, moj dragi Jurina,
Da se pusti nevolja i tmina
Na tu našu Istru da navali
I u očaj narod nam strovali?

Jur. (uzvišenim glasom):
Ne daj Bože ni sveta Tri Kralja!
Dok je Istre i naroda moga,
A u mene zdrava, krepka noga,
Dotle ja ću od sela do sela,
Da utješim jadna, nevesela,
Da pridignem, gdje je pala nada,
Da obodrim svakoga, tko strada,
Da povraćam, gdje nestaje vjera,
Da cjelivam, koga sudba tjera,
Da zavijam rane, koga boli,
Da prisluhnem, gdje se Boga moli,
Da pobrojim, je l' nas ima više
Ili nam se grdo slovo piše,
Da zaplačem, gdje plakati treba,
Da pogledam ima l' svuda hljeba,
Da nadzirem, je l' se pravda kroji,
Da l' se svatko drugog Boga boji,
Da zapaprim, gdje to biti mora,
Da pregledam od mora do mora,
I da zavjet ispunim pošteno,
Da se spase rod nam i koljeno.
To je moja želja, moja volja,
Druga niti može biti bolja. —

Fr. (radosno):
Nisam drugo ni mislio, brate,
A Franina vazda je uza te.
Ja ću s tobom i do groba poći,
Ja ću tebi biti desna ruka
U obrani našeg dragog puka.

Oba (zagrljeni):
Iz bratskog zagrljaja
Poleti pjesmo sveta,
Inesi sreću raja
Pred lice cijeloga svijeta...

. . .

Fr.:
Hvaljen Isus i Marija!
Dobar večer Bog daj,
Prišli smo vas pohoditi,
Božje riči navestiti
Srečno Vam bilo novo leto!

Jur.: Tulikajše i vam!

Fr.: Bil sam i čera puli tebe, da ti se naradujem, ma te nisam našal doma. Kade si bil, ako se sme znat?

Jur.: Obašal sam neka mesta po Istre. Promislel sam: blagdani su, naši ljudi sami — — ajde, da ih malo pogledam. I šal sam najprej va Cres.

Fr.: Ča govore tamo naši?

Jur.: Svi se tuže, ma ja sam njim dal kuraja. I lepo sam njim zapival:

Kada se je Mare udati hotila,
Gusti puti Mare na okno hodila.
Pod oknom šetaše dva creska vlastela.
Jedan njoj govori: podaj Mare ruku,
Da ti ja postavim zlatni prsten na nju! —
Volela bih sebe živu utopiti,
Nego majki, ocu sramote činiti . . .

Fr.: A si bil va Lošinje?

Jur.: Sam i na Unijah. I tamo sam pival. Pival sam tako jako, da me je bilo čut valje na Silbu.

Lipe jesu, brate, one hladne vode,
I one divojke, kada sprogovore.
Volil bih ja, brate, s njima besediti,
Negor iz Mletaka madamu ljubiti.
Madamu ljubeći niš se ne dobiva
S dragum govoreći svu volju spunjiva.

Fr.: Ti biš, Jurino, najbolje storil, da zameš mešnjicu, pak da greš po svete organajuć i pivajuć.

Jur.: Ja ni sâm ne znam, ča mi je ovo najedanput prišlo na glavu, ma ja ti od nekoliko vremena ne bim delal drugo, nego samo bim pival ove naše starinske pesmice.

Fr.: Najzada te ti reč, da delaš propagandu.

Jur.: I da mučim, oni bi svejedno rekli, da delam propagandu.

Fr.: Ča su kada?

Jur.: Kako ne! Ov jedan dan hodil sam zgorum zdolum po place i mučal. Neki me je od njih gledal i rekal drugemu: Čo, gvarda el Jurina, kome ke el taže! Ki zna ča ono ono melje va onoj svojoj debeloj glave proti Talije! I tako, ako govorim jeh!, ako mučim — katalò! — zato je najbolje pivat — bugarit — neka se čuje sve tamo preko do devete gori.

Ala, Marko, moj mijeli brajne,
Kad ćeš, brajne, doći do dvorova?
Ali Marko sestri odgovara:
Boga tebi, moja mila sele,
Kad uzrije javor jabukama,
Kad pobili pere na sokolu,
Onda mi se nadaj bilom dvoru!
Al su mlade domišljate bile,
Sokola su mlikom zadojale,
A javor su vinom zalijale!
Kad se svrši devet gordin dana
Urodija javor jabukama
Na sokolu pobilila perja — —

Fr.: To si bil i va Premanture. Ča govori pop Matić?

Jur.: Čuva svoju trbušinu. Tolika mu je, da bi ti je mogal polovicu cedit i još bi mu je unešťahno ostalo.

Fr.: A kako je va Pule?

Jur.: Svaki dan sve tiše i mirneje. Ako poje ovako napred, još malo, pak će najveći istarski grad delat konkurenciju najmanjemu istarskemu cimiteru.

Hodi kud ti drago — prit ti je va Buje.
Onde su divojke — nimaju košulje.

Fr.: Hodi kud ti drago — prit ti je u Motovun.
Onde su divojke — nimaju ni botun

P O D L I S T A K

U. DONADINI:

Priča o repu

Nedelja. Kroz sanjive trave već viri selo. Kukuriču neaktuelni popodnevni pjetlovi i kvrcaju neemencipirane kokoši. Kuće čeprkaju po brijegu. Dobrbljalo od nekud društvo: naši ljudi.

Pucica od šesnaest proljeća bezazlena kao lisica i lukava kao golub; njezina domaća mamica, njezina domaća sestra šiljatih bokova i tankog srca, koje zna kucati za sve lijepo i uzvišeno, naš nadahnuti, pjesnički dečko Šibica sa kapom pjesama pod pozuhom i domaći, šaljivi gospodin Slavoljub Stakor.

Pernati epizodni zbor kvoca nervozno, domaći telci gledaju tako prijatno, nude svoju vlažnu, bezazlenu gubicu na cjelov i kad pred svim tim ugledamo Fifija sa lazurnom vrpcom, obuzimlje nas tako drago domaće čuvstvo i od dobrohotnosti se sve ljubljamo i grohoćemo.

Fifi, vjerno pseto, nježno sa velikim modrim očima s ranjenim repom — duga historija — prešla mu preko njega dva kotača: sedam dana tugovala je šiljata gospodjica.

Drobno prasence vrti se na inkvizitorskom ražnju, lipa miriše, sunce kaplje, zlatno kao staro vino, mirišu krošnje djevojačkih šljivika, brenca iz daljine zvonce naših goropadnih zvonova.

Najednom se šiljata gospodjica tužno usekne i iz blagog tužnog oka curkom joj procuri krupna suzica.

— Što je sestro? vrisne brat pravilno kao štokavska čitanka.

— Ah! Ah! Ah! Žao mi je drobnoga prasenca.

Kao da je sam Bog razlio iz jednog nevidljivog končića nebeske dobrote nad cijelu familiju, frcnu suza iz svih očiju, krupna domaća suza, a mladić ganut i dobar vadi bilježnicu i piše u zanosu drhtave ruke:

Pada rosa
Preko nosa
Krupna suza
Tiho puza.

Umorno sunce roni u bregove, šiljata gospodjica pjeva o srcu koje je dirno i nemirno, samo jedno pseto, zlobno pseto, laje i kvari čisti zanos pod našim bregom, našim domaćim bregom.

— Umukni! zaklinje mladić očajno.

— Kuš!

Fifica! rastegne gospodjica umiljato, a pseto — hulja — podvilo rep i laje u neizmjernost.

I tada, tada, — ne sedam, nego sedamdeset i sedam puta na dan pogriješi svaki čovjek — razljuti se u pravednom gnjevu debeo i šaljiv gospodin, zgrabi pseto za rep i otkine ga — jao — a očajni četveronožni krik odjuri kroz sretne vinograde — ah! Daleko.

Vraća se već dobra porodica, kraj potoka, što brbljaju, bezbrižno i lojalno, kao naši ljudi, a na vlažnom nebu sjaji dobroćudno lice našeg purgara i trepeću od radosti male, dobre zvijezdice.

KARLO SPEKIN:

Zamjena

Brzovlak je jurio prama Beču ostavljajući iza sebe oblake crnega dima, koji se je poput magle spuštao na ravnicu uzduž željezničke pruge i sustavno ubijao rastenje, koje je zao udes nanio u blizinu pruge. Lokomotiva je radila punom parom i dahtala poput usopljena čovjeka, koji želi što prije stići k svom cilju. Vagoni su jednomjerno drndali naginjuć se sad amo sad tamo.

U vagonu prvoga razreda vozio se incognito ministar željeznica. S njime su u istom odjedilu još dva gospodina. Jedan od njih dvojice sjedio je na protivnom sjedalu od ministra. Bio je elegantno odjeven, mirisao je po parfumima, ugojeni prsti bijahu mu puni briljantnog prstenja, a prsa mu je resio debeo zlatan lanac. Po svemu sudeć, bio je Židov. Pušio je cigaru i čitao njemačke novine.

Preuzvišeni je bio u vrlo ugodnom raspoloženju, ko što već može biti čovjek, k tomu još ministar, koji putuje na zabavno putovanje. Uz to je gospodin ministar osjećao neko posebno čuvstvo zadovoljstva. Divan red i uzornu disciplinu, koju je diljem putovanja mogao opaziti na željeznici, smatrao je preuzvišeni svojom zaslugom i rezultatom blagotvorne svoje uprave.

Iz ugodnog snatrenja trgne preuzvišenog neumoljivi kašalj, koji mu je prouzrokovao mirisavi dim dolazeći od mirisavog gospodina vis-à-vis. Da je cigara, kojom se mirisavi Žid nasladjivao, bila fina, to najbolje dokazivao papirnati prsten, koga on hotice nije snimio. To je imao biti dokaz, da je cigara dostojna jednoga gospodina, koji se vozi u prvom razredu.

Preuzvišeni je sve to češće kašljucao, nešto od nužde, a nešto da upozori svoga suputnika, da njegovo tjelesno ustrojstvo ne podnaša dima, pa makar on poticao i od fine cigare. Žid se nije na to obazirao. Domala dodijalo preuzvišenomu to kašljanje pa će svomu suputniku: »Pardon gospodine, meni vaš dim smeta. Izvolite imati malo obzira!«

Jur.: Hodi kud ti drago — prit ti je u Foškulin,
Onde su divojke — igraju na cekin.

Fr.: Ča si bil i na oneh straneh?

Jur.: Sve sam optepal.

Fr.: Ma ja mislim, da nisi celo vreme pival! Moral si, zlodeju, neč i govorit. A čut si moral valj ča to?

Jur.: Čul sam, ne boj se. puno tega, a najveć niš dobrega.

Fr.: Škole, to se zna, sve talijanske!

Jur.: Su, ma talijanski meštri nisu jako zadovoljni s njimi. Već su tri meseci, ča se s njimi muče, a naša dece ne znaju njim talijanski reč ni — be! Jedan njihov meštar, kemu sam platil litru vina, rekal mi je već pokle drugega žmula: — La ša koša, Jurina! Mi škriverò a kel ministerijo di škole a Roma: Pijegore ti ne ga konšenjado, e kavre te dago indrijo!

Fr.: Čul sam i ja. da ta naša brižna deca gredu va njihove školi kako baguli, a da prihajaju vanka kako kasuni. Razume se, da narodu mora bit teško!

Jur.: E, da je samo to, ali ima i drugega svraba. Baš vražjega svraba!

Fr.: Kakovega to?

Jur.: Plaćila — strašna plaćila! Nego to valja da čovek sâm vidi i čuje. Zač ne greš malo i ti vokole po svete?

Fr.: Da ti pravo rečem, ja čekam, da mi daš oneh sto lir, da pogodim automobil...

Jur.: Kakav automobil! Ča će nam ono grdo prdalo! Sto let smo po nogah hodili, pak ćemo još, ako će Bog. Noge su najsigurneje.

Fr.: Su, su, kada ne delaju **jakomo;** ma puli mane ti je tako, da mi kod svakega drugega koraka malo pokjeknu.

Jur.: A zač sam pak ja tu? Ti ćeš s manum, a ako ti ča va nogi pride, ja ću te zet na ramena i nosit ću te okole na **krkič.** Si me razumel? A oneh sto lir pustit ćemo našoj lepoj «Istarskoj Reči», ku ti naši po Istre gutaju kako najslaji bumboni.

Fr.: Tako je, Jurino, nà ti ručinu! A kade si još bil?

Jur.: Bil sam i va Pazine. Najprvo smo se malo zitužili jedan drugemu, a onput smo zapivali onu iz Zarečja:

> Stomanju sam kupil,
> Stomanju si zelá,
> A mene nis' otela,
> Luce, Luce, susedice moja!
> Kolače sam kupil,
> Kolače si zela,
> A mene nis' otela
> Luce, Luce, susedice moja!

Fr.: A si bil sade na Labinjšćine?

Jur.: Bil sam va Šumbere. I tamo smo se malo lamentali, a onput zapivali:

> Bilo vavek veselo, braćo moja mila,
> Ki se drži veselo, mlada za nj ne bila.
> Ta na, ta na, ta na na — ta na nina nena!
> Zakantajmo junački, da se zemlja trese,
> Zaplešimo Hrvatski, dokle noga nese!

Fr.: Tana — ta na, ta na na — ta na nina nena!

Jur.: Ihuhu...

Gospodarstvo

ŠTO TREBA DA ZNAMO O POVRĆU?

Glavata salata

Glavate salate imade više vrsti. Iznajprije razlučujemo ranu glavatu salatu za klijalište, običnu poljsku salatu i zimsku glavatu salatu.

Ranu salatu sijemo već u januaru i februaru u klijalište, a običnu napolje, počamši od maja sve do kraj junija. Zimsku salatu sijemo augusta i septembra. Salata sije se omaške ili u redove od 30—40 cm razmaka i to u dobru, gnojnu zemlju. Ako je suša, treba salatu obilato zalijevati, a ako je pregusta, razrijediti.

Korabica.

Korabica daje nam vrlo tečnu prikuhu. Imade je rane i kasne, velike i malene. Od ranih se priporuča Bečka bijela i modra, Drefabrunska, a od kasnijih (za gojenje napolju) Goliat.

Rana se korabica sije već koncem janaura ali početkom februara (u klijalište), a kasnija u martu (napolje u polusjenu). Kad dosta naraste, presadjuje se u dobro gnojenu rahlu zemlju u razmaku od 30 cm. Medju korabicu možemo saditi, kao već gore kazasmo, glavatu salatu.

Glavata broskva (verzota).

Glavate broskve (verzote) imade više vrsti. Od ranih vrlo je dobra bečka niska, ivanjska, od srednje ranih obervijska, od kasnih velika «Vertus».

Grašak.

Grašak je vrlo važno povrće. Rijetko se nadje čovjek, kojemu se ne bi milio svježi grašak. Razlučujemo iznajprije 3 glavne vrste: obični, jedri, slatki. Od običnog graška preporučamo niske vrsti Dippes i amer. čudo; od srednje visokog William Hurst i Daisy, od visokih Telegraf i Champignon of England. Od jedrog preporučamo: Majski, De Grace Harrisson (sivi rani). Od slatkih: Slatki de Grace, Slatki debelo muhonjasti, te Bismarck.

Grah se sije počamši od februara naprijed, kad se zemlja otali, u svako vrijeme od konca jula i to u plitke brazdice 30 cm udaljene, ili u škuljice od 6 cm dubljine i 30—40 cm jedna od druge. Zemlja za grašak ne smije biti jedva pognojena sa stajskim gnojem, jer bi grašak u tom slučaju učinio mnogo lišća i malo mohunja.

Pitoma blitva.

Pitoma blitva izvrsno je povrće, koje je i kod nas prilično poznato, ali morala bi se mnogo više sijati. Jede se skuhano lišće poput spinače. A debele peteljke lišća mogu se pripraviti kao šparoge. Ako hoćemo, da imamo blitvu kao povrće, sijmo je već u martu ili aprilu. Sijati ju treba uvijek u dobro pognojenu zemlju, u redove od 20 cm. Kad malo naraste, razredi se; iščupane se ove zadnje biljke presade na koju drugu gnojnu gredicu. Ako je suša, treba blitvu zaliti. Reže se svaki 14 dana, ali tako, da srčika ostane cijela. Na taj način možemo imati dobre spinače svaki dan sve do oktobra. Lišće, koji ne možemo upotrijebiti za kuhinju ili za prodaju, dajmo krmadi (prascima).

Šelen ili jabučac.

Šelen ili jabučac dobro je povrće, kojeg ne bi smelo u nijednoj kuhinji nikad nedostajati. Šelena jabučca imade više vrsti; kao najbolje preporučamo vrsti: «Delikates», erfurtski veliki i praški orijaš. Šelen zahtijeva vrlo gnojnu duboko zrahljanu zemlju. Osobito mu prija zalijevanje sa mokračom. Sije se u februaru u sandučiće ili u klijalište. Kad nešto ponaraste, presadi se na rjedje. U aprilu ili maju presadi se u redove (brazde) 45 cm udaljene i 30 cm jedan od drugog u dobro pripravljenu zemlju, skrativši kod teg nešto lišće i žile. Ako je suša, treba šelen marljivo zalijevati.

VAŽNIJE RADNJE U MJESECU JANUARU

U kući i dvorištu: Kad ne možeš da radiš u polju, uredi svoje dvorište. Kad obaviš taj posao, onda popravi orudje i očisti sjemenja. Pregledaj spreme žita, krumpira, repe, pese i povrća. Odstrani sve što je počelo da gnije ili plijesni te zrači dobro dotične spreme.

U staji: Pazi da ti blago ne pati od zime. Nemoj kod toga zaboraviti, da mrzlina u staji pokvari mnogo krme. Znaj, da u mrzlim stajama trebaš više krmiti marvu nego u toplim. Budući da je staja i po danu većinoma zatvorena, pazi na njenu čistoću. Svaki dan oko podne prozrači staju. Krmi jednakomjerno i uvijek u stanovito vrijeme. Ne napajaj krave muzare sa premrzlom vodom, i to osobito ne one, koje su se odmala otelile. Gnoj nemoj jednostavno bacati iz staje, već spravi ga odmah na gnojište, poravnaj i pokrij ga dva prsta na debelo zemljom. Za lijepa vremena (oko podne) pusti blago napolje (tekalište), da se malko prošeće.

U kokošinjaku: Kokošinjak valja da je noću i danju zatvoren. Samo za vrijeme čišćenja i zračenja možemo da otvorimo prozore i vrata. Tlo kokošinjaka pospe se pepelom, tresetom ili suhim pijeskom. Barem jedamput na dan neka dobe kokoši toplu, meku hranu i dostatnu množinu zrnja. Jaja za rasplod treba spraviti odmah na nepremrzla mjesta, jer im zima može silno da naškodi.

Kunići: Tko imade bečku pasminu ili malene srebrnodlakaste kuniće, može ih već sada plemeniti, jer će ovako rano uzgojeni kunići dobiti ljepšu dlaku, nego ako ih kasnije razplodjujemo. Naravski, kod toga moramo imati tople stajice. Kunići nisu općutljivi od zimi, no ipak ne podnose mrzle vlage. Zato stavimo im radje pod noge drvenu mrežu i ne štedimo stelju. Najbolja je stelja za kuniće treset. Kuniće je najbolje da hranimo friškom krmom. Pošto kunići u divljem stanju rado glodju drva, učinit ćemo dobro, ako im kadkad bacimo friške grane za glodanje. Ako želimo dobiti mnogo kunića, onda treba da ih gojimo u posebnoj stajici, a ne zajedno sa drugim blagom u govedjoj staji.

Oko pčela: U mjesecu januaru nema pčelar bogzna kakova posla oko pčela. Svu pažnju treba svratiti na mir pčela i ukloniti sve, što bi ih moglo uznemiriti. Pazi i slušaj, da ne čuješ u ulištu kakvo zujanje, jer bi to značilo, da im nije sve kako treba. Obilježi to ulište, pa kad bude lijepo vrijeme, pregledaj pčelca. Leta ulišta treba braniti od sunčanih zraka, a mrtve pčele s leta odstraniti, i to bez uznemirivanja pčela. Ko želi biti dobar pčelar, neka čita knjige o pčelarenju. Za rana se valja potruditi za ulišta, da budu u pravo vrijeme pri ruci. Isto tako i za pčelarsko orudje.

Uljarnica i maslinik: Pravi se još ulje; s tim poslom treba se žuriti, jer masline, koje predugo leže na okupu, ne daju finog ulja. Tko nije još pobrao maslina radi slabog vremena ili nestašice radnih sila, neka to brzo učini, jer maslinama nije već dobro vani.

I klaštrenje i gnojenje maslina može se sada s uspjehom obaviti. Samo neka ih uvijek klaštri vješta ruka. Tko ne zna razlučivati plodne mladice od neplodnih, neka ne uzme u ruke ni škara ni sjekire, jer bi mogao učiniti više škode nego li koristi.

Gnojiti je najbolje s dobro zrelim stajskim gnojem ili sa kompostom, kojemu se primiješa nešto umjetnog gnoja (fosfor i kalij). Oni, koji imadu dosta običnog gnoja (stajski gnoj i kompost), neka upotrebe za gnojenje uljike umjetni gnoj sa podorinom. U tu svrhu uzmu ½—2 kg kalijeve soli i 1½—4 kg Thomasove troske ili superfosfata po stablu prema veličini i starosti štog. Taj se umjetni gnoj jednakomjerno rastrusi u opsegu krošnje nešto udaljeno od debla, a zatim zakoplje ili zaore. Na to mjesto posije se maleni bob, lupina grašica ili rumena djetelja.

Gnoj uz deblo uljike ne djeluje, jer se većina finih vlasastih žilica nalazi daleko od debla, odnosno od glavne žile.

U konobi: Tko još nije pretočio mlado vino, neka to učini što prije. Čim nastupi studeno, burno vrijeme, otvori se noću par dana pred pretakanjem prozore na konobi. Studen prouzrokuje, da se vinski kamen (srijež) i ostala nečistoća usjedne na dno posude, da se dakle vino očisti. Ako mlado vino zaudara po sumporu, nastojmo da dodje u dodir s bakrom, koji će mu taj neugodni miris oduzeti.

Ako smo smastili zdravo grožđje sa gnjilim, onda moramo kod pretakanja malo zasumporati bačvu. Svaki treći dan nadolijevajmo bačve. Čepovi se moraju dobro zatvarati. Ako se štogod vina prolije, treba odmah dobro otrti i osušiti dotično mjesto.

Svako toliko (ili barem prije svakog pretakanja) treba da zapalimo u konobi kod zatvorenih prozora i vrata oveću množinu običnog supora, čiji dim uništuje odnosno zapriječuje razvitak štetnih gljivica u konobi.

U vinogradu: U ovom se mjesecu koplju jarci (foše) za nove nasade. Ako se zemlja ne ledi, može se saditi i loze. Vozi se gnoj u vinograd Ako nije zemlja premokra i ledena, može se i gnojiti. Gnoj neka se ne stavlja preblizu čokota.

Za nove proljetne nasade pripravljajmo već sada kolčiće i gnoj. Pripravljajmo kolce i za starije vinograde. Popravljajmo jarke i napeljavajmo zemlju na ona mjesta, otkuda ju je jesenska kiša odnijela (isprala).

Rigola se takodjer zemlju za rasadnik i pripravlja cijepove za proljetno cijepljenje. U toplim položajima počimlje se već s cijepanjem na stalnom mjestu.

U voćnjaku: Ako nije premrzlo, obrezuje i čisti se stabla. Tom prilikom uništuje se i gusjenična gnijezda i druga legla zareznika. Stara se kora sa mahovinom na deblu i debljem dijelu grana strugalom ostruže i namaže sa dendrinom, koju se može dobiti u svim drogerijama.

Starim stabljima odreže se ono, što je suho ili nalomljeno, što je pregusto, što se križa i odstrani se mlazove ili vodenice. Ako se ne ledi zemlja, mogu se i voćke saditi. Stare kržljave voćke mogu se sad pomladiti time, da im se sve grane za ⅓ skrati. Režu se cijepovi i spremaju u vlažan pijesak na hladnom mjestu. Trešnje, šljive i kasnije mogu se već početi cijepati.

U povrtnjaku: Rigola i prekopava se zemlja. Dopušta li vrijeme, može se posijati bob, grašak, mrkvu, zmijak, zelje i broskvu. Pripravlja se klijališta, u koja se posije ranu šalatu, rotkvicu, korabicu, karotu, zelen, broskve, zelje, jajčnjak, rajčice i razno cvijeće. Rani krumpir stavi se na stelaže ili u košare na kakovo toplo mjesto, da proklije; na takvo mjesto i u istu svrhu stavi se rani grašak u sandučiće ili lonce sa pijeskom, pilotinom ili tresetom.

Na polju i livadi: Gdje zemlja ne smrzava i gdje nije premokro, nastavlja se mekoćenje oranica i ledina. Ne zaboravi kod tog posla, da ćeš ovu radnju samo željeznim plugom dobro obaviti. Čim dublje oreš, tim bolje. A za duboko oranje treba uz dobar plug i jake tegleće živine. Zato ako imaš premlado ili preslabo tegleće blago, isposudi par volova kod susjeda.

Ako nisu putevi proledjeni, vozi gnoj za proljetne usjeve Složi ga uvijek u oveće kupove, potlači i pokrij ga dobro zemljom. Pod njega možeš staviti lišća, rasječkane slame, pilotine itd., da tako uloviš gnojnicu, koja bi se inače izgubila ili bi ti dotična mjesta prejako pognojila.

I na gnojenje livada kompostom, umjetnim gnojem i gnojnicom nemoj zaboraviti. Sada je upravo najbolja doba za popravljanje starih i načinjanje novih livada (sjenokoša).

Politički pregled

Italija.

Premda se još službeno ne zna ni kada će biti obavljeni novi izbori ni da li će uopće biti urečeni, pak se čitava italijanska štampa i javnost nalaze u živom gibanju, kao da je izborna kampanja već otvorena.

Na prvi glas o budućim izborima, započelo je živo gibanje medju raznim strankama i grupama. Stranke, koje u pravom smislu riječi stoje u opoziciji, oćutile su odmah potrebu da se približe i ujedine za izbornu borbu. Bonomi, Amendola, Alessio, Nitti i mnogi drugi odlični italijanski političari pokušali su da sakupe sve one parlamentarce različitih mišljenja, koje spaja zajednički osjećaj i volja opozicije protiv fašizma, i da zajednički udju u izbornu borbu.

Stranka socijalne demokracije, koja danas broji 36 poslanika, medju kojima se nalazio ministar javnih radnja, Carnazza, koji je ovih dana prešao u fašističku stranku, pa i ministra pošte di Cesaro, propaguje što užu suradnju sa fašističkom strankom, tako da nije isključen njihov zajednički istup na izborima.

Socijaliste se nalaze u teškom položaju radi nutrnjeg rascjepa. Glavnu i najjaču grupu predstavljaju «socijalisti unitarci», koji su u sadašnjoj komori imali 65 zastupnika. Oni su skloni da, radi uspjeha, sklope

---

... ništa. Ko da ga nije razumio čita i dalje. Preuzvišeni se uzvrpolji. Ceka je konduktera, koga će pozvati, da ... red. Na njegovu sreću naskoro dodje kondukter, koji je slučajno prolazio kroz ... vagon.

«Gospodin kondukter — zovne ga preuzvišeni — molim vas nadjite mi drugo mjesto. Ovdje ne mogu obastati od dima.»

«Žalim» — odvrati kondukter — «zgodnijeg mjesta nema na raspolaganje».

«Dobro, onda upozorite ovoga gospodina, da ne puši ovdje!»

«Pardon gospodine, u tom pogledu nemam ništa da odredjujem, pošto ovo nije vagon za nepušače. To ovisi od gospode same. Ako je većina od gospode sporazumna onda...» Kondukter ne dovršivši odgovora slegne ramenima, prijazno pogleda Žida, zalupi vratima i ode.

Žid čita i puši dalje. Preuzvišenom postade stanje nesnosno. «Kakova većina» — pomisli u sebi — «ta nije ovo parlament nego željeznica, a tu sam ja gospodar». Dzlovoljen segne u džep, izvadi posjetnicu i pruži je Židu. Ovaj primi posjetnicu i ne pročitavši je turi ju u džep, u kom je lisnicu držao. Pušio je i nadalje.

Preuzvišeni je od silne uzrujanosti izišao na hodnik. Nestrpljivo je čekao postaju, gdje će brzovlak stati.

U postaji G. stade brzovlak. Preuzvišeni pohiti u željeznički ured, da potraži glavara postaje, i da zatraži njegovu intervenciju. Našavši ga u njegovoj sobi zamoli ga, da otstrani onog nesnosnog gospodina ili da mu nadje udobnije mjesto.

Glavar, da ugodi tomu na oko vrlo otmjenom gospodinu, potrči odmah u vagon, da učini red. Žid je sveudilj čitao i pušio. Glavar postaje navali na Žida: «Gospodine, ovdje ne smijete pušiti. Izvolite otići u drugi vagon!»

Žid se digne, izvadi posjetnicu i pruži je glavaru. Glavar pogleda posjetnicu i pročita: «Dr. Brzykowski, ministar željeznica». Glavar problijedi. Hiljadu misli pane mu u čas kroz glavu. Pozdravi Žida devotno i pun strahopočitanja prama svomu gromovniku, koji grmi i oblači njegovom eksistencijom zamoli ga za milostno oproštenje, a zatim se okrene k ministru i prodere se na nj: «Ovo nije vagon za nepušače. Vi gospodine, ako niste sa vašim mjestom zadovoljan, izvolite si potražiti drugo».

To rekavši službouljudno pozdravi Žida, te izidje iz vagona.

Lokomotiva zažviždi, kondukter zatrubi i brzovlak krene dalje prama Beču.

Za nekoliko dana uslijedilo je glavarovo premještenje.

Istarske narodne pjesme

Svetà zvìzdà...

(Nar. pjesma iz Sv. Donata kod Buzeta).

> Svetà zvizdà, je zašlà
> Iza črnè, črnè gorè.
> Onà nam sveti visoko,
> Visòko ino široko.
> (U) rukàh drži ju zlatan križ,
> Na križu stoji pisano,
> Da jè to Dite rojeno,
> Da jè to Dite pravi Bog.
> Ki jè storiu nebò, zemljò
> I človiku dušò, telò.
> — Pred trimi gradi, Betle moj,
> (U) jenì betlemski štalici,
> (U) jenih živinskih jaslicah.
> Oslić mu se priklanjaše,
> Volić zimo odganjaše,
> Gašpèr ga mili bandaše.
> — Jonàmo s' prišli kralji tri,
> En vridan dar su prinesli:
> Miràn, tamjàn, čistò zlatò
> Ž njegovo majko Divico.
> I nèbesko cesarico,
> Nebésko zvizdo zarnico.
> — Veseli se Jeruzalem,
> Veseli se mištà svetlà,
> Veseli se dušà našà.
> Dušà našà je rojena
> Od rojenoga (I)susa Kristuša. Amen.

U Betlemu Bog se rodi...

(Narodna pjesma iz Hrvatini kod Pazina).

> U Betlemu Bog se rodi,
> U Betlemu tujem gradu.
> Grad se zove Jerusolim.
> — Tri ovčice na red pasu,
> Tri pastirci postajahu,
> Jedan angjel s neba pride:
> «Oj pastiri, pastirići,
> Navrnite svoja stada,
> Potecite navrh grada,
> Da vidite Boga mlada,
> Kadi majka sinka rodi!»
> — Oslak mu se priklanjaše,
> Volak zimu odganjaše;
> Mula mu se narugaše,
> Mula ploda ne imaše.
> — Hvala Bogu i Božiću,
> Dok je kruha u košiću.
> Bog nam živi gospodara,
> Ki je glavar tega stana!

sa komunistima izborni sporazum, ali ovi ne će da čuju već najavljuju da će se oni boriti sa svojim vlastitim silama i za vlastite svrhe. Naravno je, da će ovo biti uzrokom da socijalisti veoma slabo prodju na izborima.

Pučka stranka nije još prebrdila nutrnju krizu. Borbe izmedju ljevice, koja hoće odrešitu opoziciju prema vladi i desnice koja zahtjeva što užu suradnju s vladom, dovele su stranku u težak položaj da je morala isključiti iz stranke mnoge uvažene stranačke ličnosti, kao Mattea Gentili, Martire i druge.

Od drugih sadašnjih jačih stranaka, najveći interes pobudjuje liberalna stranka koja je do sada skoro bezuvjetno podupirala fašističku vladu. Jedan dio liberala, medju kojima desnica bez iznimke, radi oko toga, da bi ušao u izbore na vladinoj listi dok drugi dio, sa Giolittijem na čelu, misli da je potrebno da se istupi samostalno.

Dok se opozicija žuri, da što prije pročisti svoje redove i fiksira program budućeg rada i borbe, i fašisti odnosno Mussolini radi sa svojom najbližom okolinom. Ali on, kao da nije potpuno na čistom, što da uradi. Italijanske novine priznavaju, da oni svi skupa još ne znaju, što im nosi najbliža budućnost. Važan je dan 12. januara t. g. Toga dana bira se naime konačno fašističko vijeće. Do tada će Mussolini valjano razmisliti što da uradi sa parlamentom i sa izborima. Mussolini se ne kani doduše podvrći savjetima tog novog vrhovnog vijeća, ali ipak želi, da se s njime posavjetuje, raspravlja o izbornoj taktici, te da dobije od njega odobrenje za svoj budući rad. —

Njemačka.

Politički položaj u Njemačkoj postaje svakim danom ozbiljniji. Najveće skrbi zadaje centralnoj vladi Bavarska. Tamo je vlada poduzela stroge mjere protiv buntovne mase, ali uza sve to do pravod reda nije došlo. Naprotiv, svakim danom policija otkriva nove urote, koje su naperene protiv vlade i onih ličnosti, koje uzdržavaju javni posedak u zemlji.

Medjutim dok uspjeva da se javni mir podržaje samo jakim vojničkim i policijskim aparatom, dotle se u bavarskom saboru (Landtagu) bije teška parlamentarna borba. Blok opozicije, sastavljen od pučke stranke, socijalista i komunista, odbio je sa 91 protiv 54 glasa predlog punomoći zatražene od sadašnje vlade. Ako kod ponovnog glasovanja ne prodre ovaj vladin predlog, nastupit će vladina kriza i proglašenje iznimnog stanja. U svakom slučaju položaj će se još više zaostriti i pospješiti novi pokušaj državnog udara.

Inače opći politički položaj u ostalj Njemačkoj nije se zadnjih dana ni u čemu promijenio. Sve političke stranke očekuju razvoj pregovora izmedju Franceske i Njemačke, koji zapravo nisu još započeli. Dosada su poznatim notama izmjenjene samo neke temeljne misli iz kojih proizlazi da je kompromis dosta težak, jer Njemačka odbija odlučno svaku koncesiju na štetu svoje suverenosti u okupiranim područjima, dok Franceska ne će da se odreče svojih zaloga i njihovog izrabljenja. Ipak u Berlinu se vjeruje da će doći do sporazuma sa Franceskom.

Strašne su pak prilike pučanstva u Njemačkoj. Vlada čini velike napore, da ublaži bijedu, te još uvijek podupire novčano oko 1,500.000 potpuno nezaposlenih radnika i 1,825.000 djelomice zaposlenih, i to samo u neokupiranoj Njemačkoj a u okupiranoj druga dva milijuna nezaposlenih. Šta više: uzdržava 530.000 ratnih udovica sa 1,134.000 djece i 785.000 invalida. Ipak sve ovo ne dostaje da se pučanstvo spasi od fizičkog i duševnog propadanja, pa ni pripomoći industrije i zemljoradničkih organizacija koje hrane na selu više stotina hiljada djece i mjesečno doprinašaju 4.200 tona raznih živežnih namirnica, što dostaje za mjesečnu prehranu 1,250.000 djece, ne mogu da spriječe upravo zarazno haranje tuberkuloze i dnevne slučajeve smrti iz bijede.

Grčka.

Politički je položaj i u ovoj zemlji vrlo mutan. Nitko još ne zna, hoće li se Venizelos odlučiti na povratak u Grčku ili ne. Što se tiče kralja, drži se, da je on žrtva različitih intriga i da je imao teško i nesimpatično nasljedstvo. Njegova majka Sofija i stric Nikola stajali su u uskoj vezi sa Metaksasom. Uhvaćeno je jedno pismo neke dvorske dame bivše kraljice, upućeno Metaksasu, koje dovoljno ocrtava te veze. Iz ovog se vidi, da je kralj Gjuro bio prinudjen, da suradjuje sa strujom kralja Konstantina, jer nije imao odvažnosti da prekine i da Grčku vadi pravcem narodne volje. Zbog toga se smatra da kralj Gjuro ne može dati nikakove garancije, da se u Grčkoj da uvede narodni režim. Pitanje je, kako će se držati Venizelos i njegovi sljedbenici. Ovaj je momenat od kapitalne važnosti, pošto će Venizelos, ako bude uskratio suradnju čistim republikancima, spriječiti normalni razvitak i zadržati zemlju u dosadašnjim prilikama. Ako se Venizelos bude povratio u Atenu sa namjerom, da uspostavi monarhiju, svi su izgledi, da u tome ne će uspjeti, nego bi se time izazvao nastavak borba i trzavica. Grčka će u tome slučaju izgubiti veliki kapital, koji ima u ličnosti g. Venizelosa. U slučaju pak da se Venizelos opredijeli za republiku, on će sigruno dobiti punu vlast, jer su svi elementi spremni da mu povjere upravu državnih poslova sa punom vlasti. U republikanskoj Grčkoj postoji težnja da se stvori republika po primjeru Sjevernih Američkih Država, dok opet druga struja smatra pogodnim franceski republikanski sistem. Prva struja — Venizelisti — htjeli bi da na američkoj bazi biraju Venizelosa za predsjednika. Čisti republikanci medjutim, premda nisu protiv Venizelosa, ipak ne bi željeli, da on bude biran po američkom sistemu, zato što njegov nasljednik ne bi mogao da dade garancije, koje daje Venizelos. Čisti republikanci zato i rade na ostvarenju republike po franceskom sistemu. Kao njihov kandidat spominje se admiral Konduriotis, koji je vrlo popularan, a kojega bi časnici i vojska slušali, pošto on u javnosti, a specijalno u vojsci uživa velik ugled.

Jugoslavija.

Kako čitamo u beogradskoj «Pravdi», u jugoslovenskom ministarstvu spoljnjih posala sprema se jedna nota, koja će se uputiti republici Austriji, i koja će u prijateljskom tonu upozoriti vladu u Beču, koja je na sebe preuzela ugovor, zaključen 10. septembra 1919. godine u Saint Germainu, na pitanje zaštite narodnih manjina. Pored ove note sprema se u istom ministarstvu tekst prijateljske intervencije kod naše vlade u Rimu zbog lošeg postupka sa slavenskim pučanstvom u Istri i Goričkoj, prema kojima da naša vlada vodi jednu borbu, koja ide pravcem italijanizacije nacionalnih manjina u Italiji.

Domaće novosti

Христус се роди!

Свим својим цењеним претплатницима и читатељима православне вере желимо сретне Божићне празнике!

УРЕДНИШТВО И УПРАВА „ИСТАРСКЕ РИЈЕЧИ".

Vjenčanje.

Prošle subote vjenčao se g. Josip Demarin, učitelj u Vodicama, sa dražesnom gospodjicom Zorkom Flego, kćerkom našeg uglednog istarskog rodoljuba g. Frana Flego iz Buzeta.

Srdačno čestitamo obojici na njihovom vjenčanju te im želimo obilje sreće i zadovoljstva!

† Dr. Fran Mandić.

Udarac za udarcem! Jučer nam je opet nemila smrt ugrabila jednoga izmedju najboljih naših rodoljuba — dra Frana Mandića, liječnika u Trstu.

Pokojnik je uživao u Trstu velike simpatije. Bio je pošten čovjek i čestit narodnjak. Njegova ljubav do narodne stvari bila je upravo idealna. Još kao dječak veselio se svakom našem uspjehu. U svojoj plemenitoj duši nije nikada poznavao razlike izmedju Hrvata i Slovenaca, kao ni njegov brat pok. prof. Matko, već mu je jednako bio mio svaki napredak i jednog i drugog plemena. Svojim je činima jasno pokazivao, da je Slaven širokog obzorja.

Već smo duže vremena opažali, da nema više lijeka njegovoj bolesti, pa smo bili pripravni na ovu katastrofu. Ali unatoč svega toga nas je dubko potresla vijest, da je blago srce prestalo jedamput za uvijek da kuca.

Pokojnik je još za svog života izrazio želju, da budu njegovi smrtni ostanci preneseni u Kastav i ondje sahranjeni izmedju brata Matka i načelnika Jelušića. Toj željí bit će mu i udovoljeno. U nedjelju, dne 6. tek. mj. odvest će se njegove smrtne ostanke Kastav i ondje sahraniti.

Dr. Fran Mandić otišao je u vječnost. S njegovom smrću zaključen je časni život. Neka mu bude laka jugoslovenska gruda, koju je teli žarko ljubio. Njegovim sinovima, kćerama i ostaloj rodbini naše najsrdačnije sažaljenje i sućut.

† Ante Zuccon.

Iz Alture nam stiže tužna vijest, da je na Novu godinu u krilu svoje obitelji u najljepšim godinama svog života preminuo naš vrijedni učitelj g. Ante Zuccon.

Prerana smrt pokojnika veliki je gubitak za naš narod. Njima gubi naš narod vrlo mnogo, jer mu je bio uvijek pri ruci. Dobar i plemenit, drag i uslužan, tih i skroman — nikada nije pokazao niti jedne crte, koja ne bi bila simpatična i mila. Shvatljiva je bila stoga ona neizmjerna ljubav, koju je uživao svagdje gdje je službovao, a naročito u Alturi.

Pokojni je Zuccon proživio mnogo neugodnih časova za vrijeme rata, a još više iza njega. Netom je italijanska vojska okupirala Istru bio je odmah izbačen iz službe i postavljen pod disciplinarnu istragu. Kad se ustanovilo, da su sve optužbe protiv njega neutemljene, onda su ga školske vlasti bacile u penziju, od koje je jedva kuburio. Unatoč svega toga našem narodu bio je uvijek pri ruci. Ali nažalost nije dugo ustrajao, jer nam ga prerano uzela nemila smrt.

Njegovoj obitelji naše toplo saučešće, a njemu želimo vječni mir i pokoj duši!

Glavna skupština političkog društva «Edinosti» u Trstu.

U nedjelju, 30. pr. mj. obdržavala se u Trstu glavna skupština političkog društva «Edinosti». Skupština je bila dobro posjećena. Zastupani su bili svi krajevi Julske Krajine. Delegati su izrazili želju, da se ponovno ujedine i učvrste sve narodne sile u političkom društvu «Edinosti». Izabran je opširni odbor, u kojem je zastupana čitava Julska Krajina. Novim predsjednikom izabran je narodni poslanik g. dr. Josip Wilfan.

Prijateljima i znancima iz Kanfanara!

Primamo: Poštovani gosp. uredniče! Molim Vas, budite tako ljubezni, da mi u Vašem cijenjenom listu uvrstite ovo nekoliko redaka:

Od prijatelja domoroca, s kojim sam se pred izvesno vrijeme slučajno sreo, doznao sam, da mi moji znanci i prijatelji iz milog mi Kanfanara i okolice predbacuju, što bih tobože bio zaboravio na moj dragi zavičaj.

Posle sloma Austrije, koji me je zatekao u Dalmaciji, ostao sam u slobodnoj Jugoslaviji s tog razloga, što mi uslijed poznatih prilika nije bio moguć povratak u moj zavičaj.

Ali neka svi moji tamošnji prijatelji budu uvjereni, da nisam zaboravio na onu grudu slavenske zemlje, u kojoj leže kosti mojih otaca, i da će oči i misli moje uvijek biti uprte mome tužnome zavičaju!

Svim mojim znancima i prijateljima kličem: — Sretna Vam budi nova godina!
Pero Trepov (prije Deltrepo) pok. Antuna, Split, Beogradska ulica br. 6.
U Splitu, dne 28. decembra 1923.

Naša sramota.

Pišu nam iz Račje Vasi: Ovih dana imalo je naše općinsko zastupstvo svoju sjednicu. Na toj sjednici podnijeli su svi općinski zastupnici — osim g. Puhalja iz Lanišća — demisiju. Svoju demisiju su utemeljili time, da im općina ne plaća nadnice, kad dodju na sjednicu.

Mislimo, da naše općinsko zastupstvo nije moglo učiniti većeg škandala od ovoga. Mi smo ostali upravo frapirani, kad smo čuli da naše zastupstvo daje demisiju samo radi par lirica. Zar je to patriotski čin? Kad bi bilo naše zastupstvo podnijelo demisiju radi potalijančenja naše škole i crkve, radi nametnuća italijanskog općinskog tajnika, radi nanašanja velikih tereta na općinu itd. itd. ni pol čuda, ali radi par lirica!... Sramite se, ništarije jedne!

Seljaci, pozor!

Dne 10. ov. mjeseca gube vrijednost sve novčanice od jedne lire. Tko ih još posjeduje, neka ih odmah nosi na poštu, jer ih iza 10. ov. mjeseca ne će više nitko primati.

Za naša prava.

Primamo iz Lanišća: Ovih dana poslali smo školskom Proveditoru spomenicu, kojom odlučno zahtijevamo, da se ponovno uspostavi u Lanišću hrvatska škola i da se naša dječica podučavaju u materinjskom jeziku. Svoju spomenicu obrazložali smo činjenicom, da će ako se ne udovolji našem zahtjevu, naša djeca u čisto hrvatskim selima ostati potpuni analfabete. Mi smo čvrsto uvjereni, da je posve isključeno da se malo dijete što nauči, kad učitelj ne pozna njihovom jeziku. Školskom smo Proveditoru spomenuli čak i to, da se nova školska naredba ni u kojem pogledu ne slaže sa naravnim zakonima. Spomenica broji 96 potpisa, a potpisali su je svi roditelji ili skrbnici školske djece. —

U zadnje vrijeme doznajemo, da nas i biskupski Ordinarijat u Trstu misli usrećiti sa novim italijanskim svećenikom. Nama to nije pravo, jer mi ovdje ne poznamo italijanskog jezika. Radi toga smo se obratili na spomenuti Ordinarijat i zamolili ga, da odustane od te namjere. Pred malo dana dobili smo obećanje, da će nam poslati hrvatskog svećenika. Sada čekamo, da vidimo, da li će se to obistiniti.

Medjutim se pred nekoliko dana dogodila velika krivica našem trgovcu g. Puhalju. Oblasti su mu nenadano oduzelu gostioničku koncesiju s motivacijom, «da njegova osoba ne pruža nikakve garancije za javni poredak u Lanišću»! Taj razlog ne stoji. G. Puhalj bio je odvijek miroljubiv i pošten čovjek. Njegova najveća krivnja leži u tome, što je Slaven i što ne će da bude izdajicom vlastitog naroda. Druge krivnje nema.

DAROVI
za fond «Istarske Riječi»:

Franina i Jurina daruju «I. R.» 100 lira, koje su namijenjene njima za putovanje po Istri. Oni će svejedno putovati, jer ih ljudi svuda primaju rado i ne traže od njih plate ni za jela ni za vino.

Vodnjanski rodoljubi daruju 10, g. Matko Crljenica 5, N. N. iz Voloskoga 10, P. P. iz Opatije 10 i gospodjica N. N. iz Roča 20 lira.

Srdačna hvala!

Za pjevački zbor Učiteljske Zveze:

Na piru g. Josipa Demarina i Zorke Flego u Buzetu sakupilo se 50 lira. — Novac je uručen uredništvu «Učiteljskog lista».

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 2. januara moglo se prodati odnosno kupiti:

100 franceskih franaka za 117.25—117.75; 100 švicarskih franaka za 402—405; 100 čehoslovačkih kruna za 67.30—67.70; 100 madžarskih kruna za 0.11½—0.12; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0322—0.0328; 100 jugoslovenskih dinara za 25.95—26.20; jedan američki dolar za 23.10—23.20 i jedna lira šterlina za 100.15—100.30 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 2 Poštanski tekući račun (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 10. januara 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema nagodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

ŽIDOVI...

Nema na svijetu zemlje [illegible] malo većeg grada, gdje nema Židova. Ali za koliko bili rastreseni i odaljeni [illegible] ini od drugih, oni uvijek nalaze veza, ko[illegible] ih vežu i mo[illegible] žemo reći, da nema na svijetu ljudi, koji bi jedni s drugima tako čvrsto i bratski [illegible] osjećali, kaošto to [illegible]. Kao rijetko koji drugi narod [illegible] su i posvuda bili omraženi i progonjeni, ali se ipak [illegible] što više, oni su [illegible] na uči se uzastopno tako pridigli i obogatili, da su više [illegible] i najkršćanskiji [illegible] i ministri tražili od njih novčane i [illegible] pomoći i u neku ruku postali o njima ovisni.

Židovi nisu ni danas [illegible] ob[illegible] viđeni; u Njemačkoj svaljuju na njih dobar dio krivnje za zlo, što je onu zemlju stiglo. U Bavarskoj ih progone i [illegible] iz zemlje, ali protiv toga diže svoj [illegible] prosvjed Židovi po cijelom svijetu. [illegible] dada Židovi, [illegible] se ni u koga njihova [illegible] r!

Židova ima i u Italiji, B[illegible] ih u svemu koja stotina hiljada, mnogo manje nego li [illegible] s Jugoslavena. Ali oni [illegible] su vrlo dobro organizovani. U Firenzi i [illegible] izi jedan njihov list: „Izrael". To njihovo glasilo donosi izvješćaje o njihova pokretu po svijetu, a osobito u Italiji.

Kako je poznato njihova je postojbina [illegible] staro doba bila zemlja, u kojoj se je Isus rodio i trpio — Palestina. Ta je zemlja sve do konca velikoga rata bila u turskoj vlasti. U nju se uselilo mnogo Arapa i Turaka, koji su sada, o[illegible] su Englezi zagospodovali onom zemljom, postali nemoćni. Čim se Palestina oslobodila od Turaka, počeli su Židovi, raštrkani po svijetu, raditi na tom, da je opet na[illegible] svojim sunarodnjacima. Povela se u tom smislu akcija, i kako židovske novine javljaju, taj pokret napreduje sve više. [illegible] ovi hoće da dobiju opet svoju negdašnju domovinu.

Njih ima po svijetu mnogo, ali nigdje ne predstavljaju jednu cjelinu. No oni hoće da budu narod, hoće da ostanu Židovi. Ne će da budu ni Nijemci ni Francezi ni Italijani ni Englezi [illegible] Židovi i samo Židovi sa svojom starom vjerom, jezikom i svim običajima, što su ih baštinili od svojih praotaca Abrahama, [illegible] ka i Jakova. Hoće da se u društvu [illegible] eda, u onoj čuvenoj Ligi naroda, što ju osnovao predsjednik Wilson čuje i njihov glas. U tu svrhu oni su se u raznim zemljama udružili u posebne organizacije, [illegible] ih već sada ima 34, a svrha im je da se [illegible] zajedno prelijn u jednu veliku Židovsku [illegible] Italiji, koja će tražiti jedno mjesto u [illegible] naroda.

To je, tako reći, [illegible] njihova vanjska politika. No Židovi [illegible] i svoju unutrašnju politiku i to svak[illegible] u onoj zemlji, u kojoj žive. Tako rade i [illegible] Židovi u Italiji. I oni rade na tom, da o[illegible] aju svoju narodnost, svoju vjeru, i na[illegible] su pa nju posvećuju tome, da im djeca [illegible] stanu vjerni starome židovskome korijenu, [illegible] jednu riječ — hoće da ostanu Židovi, [illegible] se zato obaraju žestoke na sve ono, [illegible] bi moglo da povrijedi njihovu narodnost.

Sad oni najbeze[illegible] obaraju na ministra Gentile, na [illegible] novu školsku reformu, koja je naperena protiv njihove židovske kulture. [illegible] je reforme držali su italijanski Židovi [illegible] skupštine u raznim gradovima [illegible] odglasali rezolucije, koje će oni, [illegible] kaošto jesu, i izvršiti.

Ovo iznosimo, d[illegible] kako se čak i narodi bez domovine, raštrkani po svijetu bez oslonca o jednu njihovu nacionalnu državu, zn[illegible] braniti, kako ne će da dadu svoje narodnosti. Čovjek bi mislio, da će svijet ovak[illegible] rastepen, prigrliti kao svoj [illegible] jezik i onu kulturu, što je ima narod među kojim živi. Ne će Židov takov, on hoće [illegible] Židov i samo Židov.

Mi ovdješnji Jugoslaveni nalazimo se u kudikamo boljim [illegible]. Mi samo ogranak jednoga velikog slavenskoga naroda, koji broji goto[illegible] šest milijuna duša. Taj veliki narod, [illegible] ima i nekoliko jakih, nezavisnih država [illegible] svoju veliku budućnost. Ostanemo li vjerni našemu korijenu, imenu i narodnosti našoj, mi ćemo, ma gdje bili, [illegible] kojom se državom nalazili, imati svoj [illegible] oslon. Zato je od potrebe, da mi, Hrvati i Slovenci ostanemo što jesmo, [illegible] ostanemo Slaveni, dostojni članovi goleme slavenske porodice. I kaošto ne će Židovi, sve onako raštrkani, da se utope u [illegible] tuđem moru, tako isto gledajmo i mi, da nam inorodac ne ugrabi naše dijete.

Od svakoga na[illegible] da primimo samo ono, što je vrijedno i [illegible]. Od Židova prihvatimo njihovu žila[illegible] i otpornost.

Dr. FRAN MANDIĆ

Naš Dobrila bio je u svemu velik. Njegov duboki pogled obuhvatao je sve. Vidio je daleko, vrlo daleko... On je želio, a i radio je na tom, da svako naše selo i mjesto ima i svoga slavenskog svećenika, ali je već odmah u početku svoga blagotvornog rada bio uvjeren, da našemu narodu u isto treba i drugih školovanih ljudi: učitelja, činovnika, odvjetnika, liječnika itd. Njegova očinska ruka podupirala je mnoge mlade ljude, koji su htjeli, da se posvete tim zvanjima. Poznat je slučaj, kad je jedan njegov štićenik (pok. ravnatelj Rabar) ostavio sjemenište i otišao na univerzu, da se posveti filozofiji. Kad se poslije jednom s njime sastao, reći će mu biskup: — „Misliš li, sinko, da se ja na te srdim, što si ostavio sjemenište? Ne, ne srdim se. I u drugom zvanju možeš biti isto tako koristan rodu i domu svomu, kao da si svećenik. Budi pošten i zdušno vrši svoje dužnosti i pomoć te Božja ne će ostaviti. Ne mari za to, što svijet govori!" Ovim posljednjim riječima nišanio je biskup na neke svećenike, koji su bili graknuli na Rabara ne propuštajući zgode da ga pred biskupom ocrne.

Pok. dr. Fran Mandić bio je medju prvim Istranima, koji se posvetio jednom svjetovnom zvanju. Iza svršenih liječničkih nauka on se nastanio u Trstu, ali je i kao liječnik u borbi za naša narodna prava ostao uvijek u prvim redovima. Njegova ga je služba činila ovisnim, ali on se nije nikada ni časkom ustručavao, da istupi i javno, kad je to od njega tražila naša stranka. On je u svoje doba bio i kandidatom za zastupnika na zemaljskom saboru. Bilo je to negdje osamdesetih godina, u doba najtežih progona. Ali to dra. Mandića nije smetalo. Bio je odlučan, odrešit, neustrašiv.

Kad je prije godinu dana i po bila uskrisena „Naša Sloga", pokojnik joj se obradovao u velike. Nije ni čudo. Osim uspomene na brata, pok. profesora Mandića, vezala su ga s tim našim starim listom i druga mila sjećanja: on je već kao mladić suradjivao u „Slozi", a mi znamo, kako su se rado čitali njegovi popularni članci o narodnom zdravlju. Ali pokojniku je nada sve bila mila i naša „Istarska Riječ", njezin program osobito duh, onaj stari Dobrilin duh, kojim je pisana.

U posljednje vrijeme bolovao je dugo i teško, ali dok smo ga imali živa medju nama, bilo nam je lakše. Dr. Frane bio je čovjek stare garde. Ta se garda prorijedila.

Prorijedila se, ali nije izginula. Još ima starih boraca, koji nam prednjače [illegible]vošću i poštenjem svojim. Da spomenemo jednoga od njih, dra. Slavika u Trstu: čovjek u godinama, a na ovom našem popristu još krepak i snažan kao mladić. Prorijedila se vojska, ali naš brod nije ostao bez kapetana. Dični su se starci na vrijeme pobrinuli, da kormilo ne ostane bez čvrste i pouzdane ruke. Odgojili su nam i ostavili našega Wilfana, a uz njega i legiju dobrih pomagača. Pok. dr. Frane dobro je to znao, zato mu je i smrt bila laka.

A rodjena, jugoslavenska zemlja bit će mu laksa, bude li znao, da mi, ovkraj granice, vršimo svoje narodne dužnosti onako, kako su ih shvatali naši veliki i nezaboravni vodje. Slabe su naše sile, ali mi obećajemo i zavjetujemo se najsvečanije, da ćemo ovaj krov, što nam nad glavama gori, držati nad nama što više budemo mogli, a da pri tom ne ćemo mariti na krvave ubode ma s koje strane dolazili.

Život naše braće u grčkom ropstvu

Bit će malo Istrana kojima će biti poznato, da na prostranoj grčkoj teritoriji, preko jugoslavenske granice, izmedju Bistrice i Strumice pa sve do Soluna živi oko 400 tisuća Srba, naše braće po krvi i jeziku. Poznati gradovi: Kukuš, Gumendže, Jenidže-Vardar, Voden, Ostrovo, Ležin, Kostur itd. naseljeni su gotovo samim makedonskim Slavenima, Srbima, a u samom Solunu živjelo ih je do balkanskog rata oko 50 hiljada. Sve od južnih jugoslavenskih granica naša tamošnja braća žive u kompaktnim masama, gdje osim koje arnautske ili turske porodice nema ni jednog Grka. Tako u Prespanskom kraju u 37 sela živi do 75 tisuća, a u Levinskome u 24 sela živi oko 43 tisuće naših suplemenjaka. Za ostale krajeve još nemamo tačnih podataka, jer poradi anarhičnih prilika u solunskoj oblasti još nije proveden popis stanovništva.

Naša braća su mirni i radišni ljudi, i od davnih davnina, iz vremena naših apostola sv. Ćirila i Metoda, željni prosvjete i nauke, pak su još za turskog zuluma imali svoje škole i crkve u Solunu, Kukušu, Serezu, Jenidže-Vardaru, Krivi, Gumendžu, Vodenu, Mesimeru, Ostrovu, Vladovu, Sobotsku itd.

Kada je s pomoću srpskog oružja u balkanskome ratu ovaj kraj bio oslobodjen od Turaka, zao udes htjede da ova naša braća potpanu pod grčku vlast. Tada istom osjetiše vlast grčke kulture. Najednoput nastade doba nasilnog grkizovanja. Pozatvaraše im škole, prognaše svećenike i terorom počeše da stvaraju novopečene Grke.

Tu nekulturnu rabotu spriječio i prekinuo svjetski rat, kad su onaj kraj poplavile silne savezničke armije. Ali netom se utvrdio mir, Grci opet nastaviše svoje započeto djelo. U to dodje da sramotnog poraza grčke vojske u Maloj Aziji, kada grčke vlasti počeše da useljavaju svoje maloazijske izbjeglice u srpska sela i gradove solunske oblasti. Od toga časa porodila se je grdna anarhija, pri kojoj naša tamošnja braća stradavaju gore negoli pod najstrašnijim turskim zulumima. Pljačke, ubijanja, zlostavljanja, sakaćenja, otimanja kuća, stoke i baština na dnevnom su redu, a provode ih zvanična i nezvanična lica. Nedogledno krvavo mučeništvo naše tužne tamošnje braće objelodanjuje bitoljska „Južna Zvezda", koja nema broja a da ne iznese po nekoliko ovjerovljenih slučajeva zločinačkog proganjanja naših suplemenjaka, koji nikako [illegible] da dobiju od grčkih vlasti zaštitu najelementarnijih čovječjih prava.

A naša braća? Zar mislite da oni zdvajaju? Ne! Oni su čvrsto uvjereni, da je svaka nepravda, svako nasilje, privremeno i da će prije ili kasnije doći sunce i na njihova vrata. Zato što više ih Grci muče i proganjaju, to više raste u njima ljubav do jugoslavenske Domovine i vjera u konačno oslobodjenje.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Posljednjih dana učinjen je na Rijeci jedan a možda i dva koraka naprijed. Riješenje je doduše još uvijek dosta daleko, ali je ato program [illegible]. Program nije stvar [illegible]. Program je velika stvar. Što više: program je sve. Što je brodu sred oceana — busola, to je gradu, kaošto je Rijeka — program.

Kako je već poznato, general Grazioli upravljao je našim gradom ovako, Komandant D'Annunzio — onako, profesor Zanella — ovako i onako, a profesor Depoli — nikako. Znak, da do sada Rijeka ili nije imala busole ili ako ju je imala, bila je pokvarena. Sad je napokon imamo, imamo busolu — t. j. imamo program. Ki će s nami!

Njegova ekscelencija gospodin Guverner imao je dobrotu, da nam ga razloži. Bilo je to utorak, na samu Novu godinu, u dan, kad se obično djeci dijeli — dobra ruka. Ovaj put su i veliki dobili dobru ruku: dobar program.

Vedetta ga nazivlje — un programma completo e vigoroso. Completo znači potpun, a vigoroso — krepak, snažan ili kako bi mo mi kazali onako po domaću — sakrabonski.

Definicija je tačna, na vlas, na dlaku. Program je savršen, jer obećaje sve, a od obećanja do danja korak je, kako znate, vrlo malen. Neka nitko ne misli, da će mu iz oblaka padati već prženi ili u umako (in umido) pilići, bilo je reći general, ali neka bude svak uvjeren, rekao je, da će se za grad učiniti ono, što se još nije učinilo. A učinilo se mnogo, vanredno mnogo! Ovo bi bilo u neku ruku ekonomski dio programa. Kako se iz ovoga vidi: completo.

Mnogo je snažniji politički dio programa. U njemu se govori o otrovu, što dolazi od Zanelijanaca zatočenih u Jugoslaviji. Ali guverner veli, da se on njihova otrova ne boji, jer da ima za onakove ljude vrlo dobre čižme, a to znači, da bi ih on, kad bi mu bliže došli, dočekao — vritnjakom.

Ninetti se je ovaj dio govora osobito svidio. I doista — ove su riječi jasne, da jasnije ne mogu da budu. Kakva razlika izmedju ovakova govora i onih d'Annunzijevih mutnih i maglenih govorancija!

I još nešto: Guverner je rekao, da Rijeka može čekati još dugo na svoje riješenje. Drugi, t. j. Jugoslaveni, imaju veće potrebe, da se riječko pitanje riješi. Ova je izjava vrlo važna. Iz nje je razvidno, da ćemo na riješenje još dugo čekati. Čekat ćemo mi Riječani i oni preko — Jugoslaveni. Svi ćemo čekati. **Čekati** se italijanski kaže — **aspettare,** a aspettare e non venire ze una cosa de morire.

Što je do mene, ja gledam ipak s nekakvim pouzdanjem u budućnost. Napreduje se, jako polako, ipak se napreduje. To me su najbolji dokaz mnogobrojne čestitke, što ih je ovih dana na četvrtoj strani donosila „Vedetta". Tu ste mogli čitati, kako svojim vrijednim mušterijama (mušterije su uvijek vrijedne) čestitaju sretnu novu godinu razne „ditte", trgovine, pasticerije, pistorije, birarije, petešarije, salumerije. A to je dobar znak, jer gdje ima **aventora** ima i robe, a gdje ima robe ima i pinezi, a gdje ima pineza ima i blagostanja t. j. svake gracije Božje.

Tko ne vjeruje, neka dodje pogledat...

Rokac.

IZ TINJANA.

Prošli blagdani bili su za nas tužni i žalosni. U našoj starodavnoj crkvi, u kojoj je promisio naš Veliki biskup Dobrila, nije se ni ove godine čula naša riječ, niti se pjevalo naše drago „U sej vrime godišta". Mjesto ove pjesme, pjevale su se tudje pjesme, koje mi ne razumijemo. Sa največom žalošću moramo da istaknemo, da veliki dio odgovornosti radi potalijančenja naše crkve nosi jedna naša gospodjica, koja je u zadnje doba posvema prionula uz fašističku stranku. Iz obzira naprama njezinih roditelja i braće, koji su se uslijed fašističkog terora morali iseliti iz ovih krajeva, ne ćemo da iznašamo njezino ime. Napominjemo samo, da se skandaliziramo nad njezinim ponašanjem.

Na našoj općini nije sve u redu. Dugovi rastu, a primitka od nikud. Govori se, da su naši općinski oci naprtili 150.000 duga na naša ledja. Ali izgleda da ni to im nije dosta. Sada predlažu nove terete. Opozicija, koja se tome protivi, nije jaka. Bojimo se novih tereta i novih iznenadjenja. Vrag ne spava!

IZ BUZETSKE OKOLICE.

Gosp. župnupravitelj nas je obavijestio u crkvi, da odlazi iz Buzeta. Tom prigodom izrekao je par oštrih proti gragjanom, kojima ne može ugoditi nijedan svećenik, bio on Slaven ili Italijan. Svi jedan za drugim dolaze i odlaze iz Buzeta, kao da je grad Buzet krčma ili trgovina, kamo se ulazi i odlazi po volji. Sada je došao k nama kao kapelan mladomisnik velečasni g. Mavrović iz Žminja. Govori i propovijeda italijanski, a uprav lijepo i čisto i hrvatski. Reć bi, da je dobre krvi i obitelji, te da će biti vrijedan svećenik, samo svećenik. Nam se dopao. Samo nek velečasni gospodin proučava ljude prigodom velike mise, nek vidi što su i tko su, pak prema tomu nek u crkvi i vani radi i postupa. Nek znade, da mi želimo ostati i nadalje vrijedni Slaveni i kršćani, ljudi vjere i poštenja.

IZ RAKLJA.

Nedavno se je zaručila jedna djevojka iz Pavičini sa jednim svdješnjim mladićem. Sva srećna išla je k njemu stanovati bez crkvenog vjenčanja. Dan dva živjeli su u ljubavi i slozi, a zatim je nastao medju njima pravi pakao. Roditelji su posumnjali, da ih netko morao „očarati". Zato su pred nekoliko dana išli u Vodnjan nekom čarobnjaku te ga zamolili, da im povrati mladencima ljubav. Taj varalica im odgovori, da će odmah povratiti ljubav njihovoj djeci, ako mu unaprijed izruče 3000 lira. U svojoj nerazboritosti roditelji su to i učinili. Sada su oni bez novaca i njihova djeca bez ljubavi... Svijet im se smije i ruga.

Ljudi božji, opametite se jednompot! Ne vjerujmo u gluposti!

IZ KASTVA.

Pogreb dra. Frana Mandića.

Prošle nedjelje u 3 sata poslije podne obavio se veličanstven pogreb dra. Frana Mandića. Osim pogreba pokojnikovog brata, pok. poslanika Mandića, Kastav još nije doživio ovakovog pogreba.

Već oko 2½ sata poslije podne okupila se cijela Kastavština u selu Spinčići oko lijesa pokojnikova, koji se dovezao automobilom iz Trsta. Svega naroda bilo je više hiljada. Zastupane su bile sve civilne i crkvene oblasti. Prisutna su bila i sva kastavska društva: „Istarska vila", „Sokol", „Potporno društvo sv. Mihovila" i dr. Sva su ta društva imala svoje barjake, obavijene crnim velom.

Iza kako je pjevački zbor „Istarske vile" zapjevao prigodnu pjesmu, sprovod je krenuo od Spinčići na groblje Sv. Lucije. Sprovod je vodio kastavski dekan preč. g. Josip Mandić sa dva svećenika.

Poslije izvršenog opijela u crkvici Svete Lucije, odniješe lijes do groba. Tu je opet pjevački zbor „Istarske vile" zapjevao „Nad zvijezdama..." Iza običajnih molitva, održao je dr. Fran Jelušić vrlo lijep oproštajni govor, u kojem je u živim crtama prikazao pokojnikov život i njegove zasluge za naš narod.

Zatim je bio položen u grob izmedju svojega brata, profesora Mandića, i bivšeg kastavskog načelnika Kazimira Jelušića.

IZ PULJŠTINE.

Velika bijeda u gradu i okolici.

Zašutjesmo časkom. E, pa nije ni čudo! Prošlih se dana sve samo praznikovalo, svetkovalo, pa je s toga i naše pero ostalo suho i netaknuto.

Naša nekadanja ubavna i cvatuća Pula, utočište radnika i siromašnih nadničara, danomice sve više i više propada, gine i jedva da životari.

Novi puljski tjednik Il Nuovo Giornale plače i obara se na teške prilike i pogoršavajuće stanje. Došlo se ipak do toga, što je inače zdravo i logično, da se i s njihove strane uvidja i priznaje ta silna natražnjačka i uništvajuća doba, opće ekonomsko nazadovanje.

Medjutim trgovci se već bave mišlju, kako da izbrišu radi taksa one velike i kolosalne natpise.

O radnicima ne treba niti da govorimo. Oni žive u velikoj bijedi, a naročito odkad su ih izbacili iz arsenala. Pa i onaj neznatan broj, što nije bio izbačen iz službe, danomice postaje sve manji i manji.

Uz neprestano otpuštanje radnika, otpuštaju se u zadnje doba i poštanski namještenici, u prvom redu, razumije se, naši ljudi.

Naša okolica ide istom stazom kojom i grad. Od svih strana samo vapaji i uzdisaji. Sasma je jasno, da čim se u gradu skraćuju i skrčavaju radnje, tim je u istom manje sredstava, a tada je opet onemogućeno našima u okolici, da prodavaju i unovče svoje proizvode.

Od stotine i stotine radnika, što je dnevno dolazilo na posao u Pulu, dolazi ih sada nekoliko desetaka, ostalo sve strada ili se iseljuje. I tako biva sve golo i žalosno.

Ovih dana raširila se vijest, da su medulinski oružnici pozvali k sebi sve gostioničare i da su im predbacili, da dozvoljuju u svojim gostionama da se pjevaju srpske pjesme

Ljudi božji, primite se za glavu! Ta već i vrapci na krovu znadu, da je srpski i hrvatski jedno te isto i da u tome nema apsolutno nikakve razlike. Brutalna je Austrija službeno nazivala naš materinjski jezik **srpsko-hrvatskim.** Kad bi pako srpski uistinu i bilo nešto drugoga, što nije, zašto se pak srpski ne bi moglo i smjelo pjevati? Zar nije malena ali junačka Srbija bila zaveznica Italije? Zar se nisu ove skupno borile protiv omraženih Habsburgovaca? Ako ne pak da se nekima čini, da je novi neki domaći napjev: »Ti si mi mala kaj kalun, trajnanina...« nešto tako srpskoga, da ih boli i dere u ušima! Sve su to isprike i makinacije, koje imaju sasma druge ciljeve. Netko hoće da i opet nešto nadje, samo da se onda ima i najnedužnijeg povoda, da se zabrani i osujeti obljubljeno naše bugarenje.

IZ ŠTRPEDA KRAJ BUZETA

Dva groba braće zavili su u crninu i bacili u žalost dvije obitelji, dapače sve nas, a osobito našeg vrijednog umirovljenog dekana, velečasnog g. Iv. Flega u Crnici. 21. pr. mj. zakopasmo mu sestru Mariju, a brata Dragutina na Stjepanje. U jednoj sedmici eto dvije rodbinske smrti, dvije žalosti i boli najednom. Oba pokojnika zapustiše djece. Dragutina je bacila u prerani grob bolest što mu je zada bojno polje i rat. Vratio se s bojišta sa crvom bolesti, koja ga sada nakon dugog bolijevanja i liječenja obori i baci u crnu zemlju. — Mi smo Štrpedjani, po našoj staroj čovječjoj i kršćanskoj navadi, iskazali svaku čast pokojnicima i njihovim obiteljima, a osobito gosp. dekanu, a iskazaše mu je i svi naši vrijedni, dobromisleći ljudi iz sviju krajeva i sela na Buzeštini. I naša stara, vrijedna Sokolska glazba ispratila je pokojnike do zadnjeg počivališta. Tu su grobne žalostinke svirali naši glazbari iz Štrpeda i Sv. Martina, i to lijepo i skladno. Pogreb pok. Karla pokazao je, onako veličastven, naše osobito štovanje do našeg bivšeg g. dekana. Dok ovako naš narod slavi svoje pokojne i žive, naša narodna stvar izginuli ne će.

IZ ILIRSKE BISTRICE.

Žalostne razmere na sodniji.

Na naši sodniji vladajo zelo slabe razmere. Ljudstvo se povsod pritožuje: pri domačem ognjišču, na cesti i na polju. Toda vzlic temu zdi se, da naši merodajni gospodje mislijo, da gredo stvari v našem sodnem okraju tako izvrstno naprej, da je treba sodnijsko osobje skrčiti. Dne 31. decembra sta bila oba bistriška sodnika gg. dr. Benić in dr. Seuka odpuščena in tako je ostala sodnija brez sodnikov s samimi štirimi uradniki. Vsled tega so sedaj uradi zaprti, ker niso še bili imenovani na njihova mesta drugi sodniki. Zares lepe razmere!

IZ ROČA.

Postupak našeg župnika na ponoćnici.

Puni tajinstvene radosti i unutrašnjeg zazadovoljstva uputili smo se svi iz okolice Roča na ponoćnicu u Roč. Srce nam se je razmililo slaveći rodjenje Hristovo onom našom »U sej vrime godišta«. Dok se ta pjesma pjevala, dolazili smo k velikom oltaru »na ofer«, gdje nam je naš svećenik dao cjelivati križ. Dolazili smo cjelivati onoga, koji se je dao raspeti iz ljubavi za spas naroda. No prizori kod oltara su nas neopisivo uznemirili. Evo što je bilo :

Svećenik je davao cjelivati vjernicima krst, a uz njega je stajao dečko sa tanjurom, u koji su vjernici bacali novac. Naš župeupravitelj gosp. Salvadori pazio je, da mora svatko najprije baciti u tanjur 10 centezima i tekar onda mu je dao da cjeliva križ. Koliko je pak bilo naših ubogih žena i djece, koji nisu imali 10 centezima. Tima nije gosp. Salvadori dao da poljube križ, pače ih je odrivao rukom od sebe, da dadu mjesto drugima. Takovih je slučajeva bilo mnogo. Ako je tko bacio na tanjur samo 5 centezima, župeupravitelj bi mu ih povratio i ne bi dao poljubiti križ. Kod njega je dakle bilo pravilo, da mora svatko platiti 10 cent., ako želi da poljubi križ.

Ovaj postupak našeg župeupravitelja vlč. gosp. Salvadorija je vanredno uznemirio sve njegove župljane. To ćemo dobro zapamtiti, jer smo sada uvidili, kakvog imamo duševnog pastira. Zahtijevamo pak od njega, da nam opravda svoj postupak na ponoćnicu.

IZ BUZEŠTINE.

Gospodine uredniče! Vi možda još i ne znate, da Vas je naša pošta i oni koji u njoj gospodare, penzionirala. Nekoji su rekli: Nijente piju folji slavi ai Slavi! Koza mai! Se lezese i nostri kontadini la »Istarska Riječ«, skopiase ribelion, guera. Mi se na to smijemo i se ljutimo. Ala su neki jako strašljivi! Vraga ćemo mi seljaci, ni naškoditi, a još manje baciti veliku Italiju ni italijanski narod! Mi samo želimo iz novina nešto doznati i nešto naučiti. Koliko samo lijepoga i pametnoga donaša »Istarska Riječ« za poljodjelce i gospodarice! Da ne bi nego ovo! Pak one upute, kako ćemo se liječiti, kako vinograde i polja obradjivati, kako s vinom i bačvama postupati, kako držati kuću i kuhinju u redu. Pak napokon, kako ćemo doznati za nove naredbe o taksama i porezima nego putem »Istarske Riječi«!? Da mi dakle nešto čitamo, to je u interesu države. Mi naime moramo znati što od nas zahtijeva država; a to nam prostim seljacim može i mora sve protumačiti onako po naški i na domaću jedino naša seljačka novina »Riječ«. Ona nas uči gospodariti i štediti; uči nas, kako da ne padamo u dugove. A to je opet u interesu naše države. Jer što da dade siromah i prosjak državi?! Mi želimo zato čitati, učiti, napredovati, te biti i postati naobraženi i imućni u svoju vlastitu, narodnu, a i državnu korist.

IZ SV. IVANA KRAJ BUZETA.

Na 7. o. mj. pokopali smo prerano umrlog našeg seljana, imućnog posjednika i vrlog rodoljuba, Rašpolića Iva Mariju. U poštenju naobrazbi i rodoljublju bio prvi medju nama. Bio tih i skroman, ali mi ga rado odabirasmo u sva naša bivša narodna društva kao odbornika. Ljubio je pjevanje i glazbu. Bio i odbornikom naše Sokolske glazbe, koja mu je iskazala zadnju počast ispratìvši ga uz sviranje do zadnjeg počitka. Sprovod mu bio mnogobrojan. Iz svih sela dohrlili naši ljudi, da preko njega iskažu počast čovjeku, koji je stao čvrst kao narodnjak do zadnjeg daha. Ljudstvo je baš htjelo i ovom prigodom istaknuti svoju ljubav do narodne stvari. Naše saučešće u crno zavitoj obitelji, bratu mu Petru, bivšemu načelniku, te četvoroj djeci, što se nalaze na naukama u Jugoslaviji. Počivao u miru! A medju nama spomen mu budi kao rodoljubu poštenjaku.

IZ MOTOVUNSKIH NOVAKI.

Gospodjica Elsa Orlando, ovdješnja italijanska učiteljica, sjedi još uvijek sama u školi. Naša djeca se uče kod kuće. U čitavim Motovunskim Novacima nema 10 kuća, gdje se ne obdržava večernja škola. Radi toga je zavladalo u Motovunu veliko uznemirenje. Školske vlasti nam već šalju opomene i prijete velikim globama. Na Božić nabiše pred crkvom jednog našeg narodnjaka samo za to, što ne šalje svoje dijete u italijansku školu. Naši renegati nam poručuju, da će više nas dobiti batina. Pa neka! Mi usprkos svega toga ostajemo posve mirni i hladnokrvni. Nek nas muče koliko hoće, ali jedno nek zapamte: da svoje djece im ne damo iz ruku!

Franina i Jurina

Fr.: A šajeta, Jurina, kako si se to matal. Obelčen si kako jeden gospodin, a vonjaš i poglajen si kako jena šinjorina!

Jur.: Ne okuri da šajetaš, ce misliš da se barba Jurina ne zna i obleć kada gre kamogod!

Fr.: Dunke, ti si negdere bil? Škometin, da si hodil va Rim malo nać gospodina Mussolinija i Gentilea i da greš z Rima?

Jur.: To se zna da sem bil i v Rimu i ondi govoril z ministri. Poč onda gren na okolo, ako ne za govorit. No danas ne gren vero z Rima, nego z Valuna!

Fr.: Oho! To će bit nec novoga! Povej mi malo, ce si tan čul i videl?

Jur.: Da si preveć ne razbijaš glavu, ću ti sve poveć.

Fr.: Ma, molim te, povej mi valje, jer sen sila kurijož.

Jur.: Imbarkal sen ti se va Pulu na vapor za Cres. U Cresu sen otel pasat blagdani z barba Mikom. Partili smo. Bonaca kako ule. Ne ćeš, Jurina se vozi! Ah, kako će me lepo dočekat barba Miko i kako će mi bit lepo š njim i z našimi! — mislel, sen u sebi. Dok sen ti ja ovako mislel, pride k meni kamarijer, mi se lepo pokloni, i mi zruči jedan telegraf. Opren i crno na belomu je bilo napisano, da moram poć va Valun, aš da će ondi bit večeras inžamin na onoj universitadi od divojak. Jurina — sen rekel sen sebi — glavu na mesto, da ne budeš učinil slabu figuru večeraš! Kapitan mi s punta zes trombu javi: — Sior Jurina, pojali smo za Valun. — Orajt! — rekel sen.

Fr.: Pak ce i po moru se more telegrafat?

Jur.: Ce nisi čul za telegraf Markoni, s kin se more telegrafat i bez žic posvuda?

Fr.: Znan ja to, znan! Samo sen te otel malo šekat. Oprosti! Reci mi, kako je bilo napret i od kada je ta velika škula va Valunu, da moreju od nje prit i dotureše venka?

Jur.: Boze moj, ce pitas! Ce nisi jos cul, da su po svetu ženske i albokati, dotori, inženjeri, podeštati, deputati i barbijeri? Ako ćeju to bit, onda moraju hodit i na škulu, i za to su ti ovo leto ucenili jenu takovu škulu i va Valunu. Ma notaj, ne gredu na škulu po dnevu nego po noći!

Fr.: Ja samo ne razumen, zac su te ženske va Valunu otele imet škulu po noći?

Jur.: Zato, aš po dnevu študijaju a po noći gredu na školu!

Fr.: Ma to me sila ne pijaža!... Povej mi malo, kako su pasali inžamini?

Jur.: Dobro! Jenu su ucenili za dotorešu od sarturic, aš njoj se je bil jedenput kamižot rasparal. Druga je ucenila inžamin za inženjera, i ona mora celi Helm prekopat, aš da je Helm pelni karbuna i zlata i još mora vodu z jezera perpejat va Valun. Samo jena ti je brižna propala na leto dan, a to za to, aš kada njoj je mešter rekel: »bon riposo«, odgovorila ti je brižna sva konfunjena: »Mi non go sposo!..

Fr.: Brizna, vero mi se smili! Pa zac su bili š njon tako strogi? Ce se ne spominjaju kada su i oni bili va školah, koliko puti su in se brag[...]i stresle!

Jur.: E, moj dra[...]! Denes je drugacije. Denes su svi pa[...]etneji. Denes ti zna više piplić nego k[...]oš, pak za to moraju i više znat nego prej. Nego, poslušaj: Dokle su bili inža[...]ini, ja sen ti gjedal malo po sale i vidin ti va kantunu barba Iva kako kima z g[...]vu. Skočin do njega. — Ma ce Vam, ba[...]ba Ive, da tako saldo kimate z glavu? — upitam ga.

Fr.: Pak ce ti je o[...]govoril?

Jur.: Lepi moj bar[...]a Jurina, — mi je rekel — kada bi [...]o videli naši stari, oni bi se i va grobu [...]brnuli! Pak da će Bog dat dobra! Ja se[...] ti ga potehtal po ramenu govoreć: pr[...]vo imate barba Ive

Fr.: A koliko dan si ostal va Valunu?

Jur.: Ja bin bi[...] još stal, ma sen ti dobil telegraf, da mora[...] subito u jutro poć va Vodice na dru[...] inžamin. Da ti vidiš, kako me je fermi[...]l i potezal barba Ive, deboto mi je [...]ela u rasparal! Ma ja sen mu pokazal t[...]leg[...]af i rekel: — Dragi barba Ive, dr[...]gi [...]ut ću prit, nebojte se. Pitam barba [...]va, ma kakovu škulu imate? — San[...]o [...]alijansku! — odgovoril mi deboto pla[...]uć Rekel sen mu: Držite se isteš[...] kura[...]! [...] nami je pravica! Mi nismo proti to[...]a, da se uči i talijanski zajik. Ne, nego [...] ćemo da se naša deca uče i va našem [...]ajiku, a ne da su naša deca va škule, k[...]o »turko ala predika«. — Pravo imate [...] rekel mi je barba Ive i ja to vavek b[...]n. Bog, barba Ive, pozdravite mi sve [...]aše i neka živi naša stara beseda!

Fr.: Inšoma, kak[...] vid[...]n i čujem, ti sve znaš, a moraš i [...]at kada greš samo po inžaminih. A kak[...] j[...] bilo va Vodicah?

Jur.: Moraš znat, d[...] s[...] šli va Vodice kapitan Sarafin i j[...]š [...]eki drugi šiori iz Cresa, da ondi drž[...] [...]nu škulu divojkam Sada ti je moda, [...]a se uči i bez libar, dosta je, da divoj[...] [...]jedaju toga meštra pet minuti fišo va [...] i već sve znaju. I recimo da bi oni [...] kapitan rekli divojki neka se obl[...] kako Eva i ona bi se subito obelkl[...]

Fr.: Ma vero vidin, d[...] sior kapitan Sarafin fina glavica.

Jur.: A ce mislis, da s[...] oni kible spraznjivali va cangul? Oni su študijali i teolojiju i aštronomiju i [...]ajiju i zato znaju cesagod. Mislili su, [...]e ne biju i Vodičari znali čegot.

Fr.: A ce je z onemi z[...]skami? Su se naučile čegot?

Jur.: Malo, samo jena [...] bila počela malo se učit, aš barba Ive [...]oš neki drugi, počeli su ih kako sve [...]jeti škuro gjedat. Ja sen mislel, da će [...]oćet grimat, ma grimanja ni bilo i šk[...]a je finila i inžamina ni bilo. A znas [...]? Zato, aš ako su i bedasti i nazad s[...]artami, kako oni misle [...] to su iste [...] obernili njihovu kartu!

Fr.: Dobre su im ju za[...]ili!

Jur.: Vero je bila već i [...]ba!...

IZ SOVIN[...]KA.

Sovinjak će propasti, [...]ubit će poštu. Od Sovinjaka nikada ni Ri[...] [...]a ni Čože! Kad neko mjesto nema pošte [...] ostaje selo, izgub[...]ljeno selo. A naš poštar [...]mburin izgubit će poštu i službu. Mala šk[...] ! Ta sve njegovo tijelo i duša malo va[...] Htio se s uništavanjem Istarske Riječi [...] dignuti sebe pred italijanskom braćom (la [...]gi su starinom Italijani!?), ali nije — k[...]tilo. Mi s druge strane nismo ni najmanj[...] pouzdavali u sovinjsku poštu, nismo se j[...]osluživali, jer nije ni nama ona htjela služit[...]ak poštar i pošta imali su dnevno marje [...]anje posla, da su napokon rekli u Trstu[...]ovinjska pošta ne isplaćuje se: è superflua: [...]tvorimo in! I tako se govori, da će biti dos[...]a

Vi već znate bez da [...]n javimo, da mi ovuda ne primamo Ist[...]ke Riječi ! Neki misle, da se ovako kori[...] italijanskoj stvari, a mi jamčimo svojim p[...]enjem, da uprav škode. To se vidi i još [...]e bolje viditi.

P O D L I S T A K

Rodjenje kraljevića Marka

(Narodna pjesma).

Knjigu piše žura[1]) Vukašine
u bijelu Skadru na Bojani,
te je šalje na Hercegovinu
bijelome gradu Pirlitoru,[2])
Pirlitoru prema Durmitoru,[3])
Vidosavi ljubi Momčilovoj;
tajno piše, a tajno joj šalje,
u knjizi joj ovako besjedi:
»Vidosava, Momčilova ljubo!
šta ćeš u tom ledu i snijegu?
»Kad pogledaš s grada iznad sebe,
»ništa nemaš lijepo vidjeti,
već bijelo brdo Durmitora
okićeno ledom i snijegom
usred ljeta, kao usred zime;

[1]) žura — malen siv čovjek.
[2]) Pirlitor — zidina staroga gradića iznad riječice Tare.
[3]) Durmitor — najveća planina u Drobnjacima.

kad pogledam strmo ispod grada,
mutna teče Tara valovita,
ona valja drvlje i kamenje,
na njoj nema broda ni ćuprije,
a oko nje borje i mramorje;
već ti otruj vojvodu Momčila,
il' ga otruj, ili mu ga izdaj,
hodi k meni u Primorje ravno
bijelome Skadru na Bojanu,
uzeću te za vjernu ljubovcu,
pa ćeš biti gospodja kraljica,
presti svilu na zlatno vreteno,
svilu presti, na svili sjediti,
a nositi divu i kadivu
i još ono sve žeženo zlato.
A kakav je Skadar na Bojani!...
Kad pogledaš brdu iznad grada,
sve porasle smokve i masline
i još oni grózni vinogradi;
kad pogledaš strmo ispod grada,
al' uzrasla pšenica bjelica,
a oko nje zelena livada,
kroz nju teče zelena Bojana,
po njoj pliva riba svakojaka,
kad god hoćeš, da je taze[4]) jedeš.

[4]) taze — svježe.

Dodje knjiga Ljubi Momčilovoj,
knjigu gleda Ljuba Momčilova,
onu gleda, drugu sitnu piše:
Gospodine, kralju Vukašine!
nije lasno izdati Momčila,
ni izdati, niti otrovati:
u Momčila sesira Jevrosima,
gotovi mu to gospodsko jelo,
prije njega jelo ogleduje:
u Momčila devet mile braće
i dvanaest prvobratučeda,
oni njemu rujno vino služe,
prije njega svaku čašu piju;
Momčil' ima konja Jabúčila,
Jabúčila konja krilatoga,
kud godj hoće, preletjeti može;
u Momčila sablja sa očima —
ne boji se nikoga do Boga.
Već me ću li, kralju Vukašine!
ti podigni mnogu silnu vojsku,
izvedi je na Jezèra ravna,
pak zasjedni u gori zelenoj;
u Momčila čudan nauk ima,
svako jutro u svetu nedjelju
rano rani u lov na Jezèra,
s' sobom vodi devet mile braće
i dvanaest prvobratučeda

i četrest od grad[...] [...]vèrâ:[5])
kada bude u oči [...]djelje,
ja ću spalit' krila [...]bučilu,
britku ću mu sablj[...] [...]atopiti,
zatopiti onom sla[...]n krvlju,
da se ne da izvad[...] iz kora;
tako ćeš ti pogu[...] Momčila.

Kada kralju taka kn[...] dodje,
te on vidje, što mu k[...]ga kaže,
to je njemu vrlo mil[...]ilo,
pa on diže mnogu s[...] vojsku,
ode s vojskom na [...]cegovinu,
izvede je na Jezèra [...]vna,
pak zasjede u gori z[...]noj.

Kad je bilo u oči ne[...]lje,
Momčil' ode u svoju [...]nicu,
pa on leže u meke [...]ske;
malo prodje i ljuba [...] dodje,
ali neće u meke duš[...],
već mu roni suze viš[...] glave;
a nju pita vojvoda M[...]čilo:
»Vidosava, moja vj[...]a ljubo!
kaka ti je golem[...] nevolja,
te mi roniš suze [...] glave?

[5]) levez — plaćenik.

(Slijedi.)

IZ KRNICE.

Naša djeca i italijanski učitelji. - Otvorenje Leginog zabavišta. - Porezi.

Kako je već poznato, školske vlasti su i kod nas protuzakonito uvele italijansku školu. Učitelje poslale su nam iz Italije. Ti nesretnici ne znaju niti jedne riječi progovoriti u našem jeziku, kaošto ni naša djeca u njihovom. Usprkos toga zahtijevaju, da naša djeca govore italijanskim jezikom. Budući da naša djeca ne mogu da udovolje njihovom zahtjevu, jer ne poznaju, kako spomenusmo, njihovog jezika, bivaju često puta nadareni učiteljskim šakama. Radi tog nečovječnog postupka bio je već jedan učitelj iz dolnje Italije potjeran iz Krnice.

Lega Nazionale otvorila je i u našem selu dječje zabavište. Otvorenju su prisustvovali i predstavnici vlasti. Naši Italijani čine veliku propagandu za to zabavište. Svaki dan se nagovaraju naši ljudi, da upišu svoju djecu u Legino zabavište. Medjutim naši ljudi — osim par izuzetaka — ne će ni da čuju o tome. Neka ih Bog poživi!

U zadnje vrijeme najviše briga nam zadavaju porezni eksekutori. Danomice nam dolaze na vrata zahtjevajući, da im platimo zaostale poreze. A odkud da im platimo porez, kad nemamo novaca niti za životne namirnice? Krnica je dosta zla pretrpjela u ovih zadnjih godina, pa ju ne treba toliko mučiti. Kad bi se gospoda vlastodršci malo više zamislili u naš položaj, jamačno bi imali više strpljenja s nama.

IZ KLANE.

Na Silvestrovo bila je ovdje kinematografska prestava. Većina nije ni marila za nju. Ali našlo se ipak nekoliko bezglavih ženskih glava, koje su išle karabinijerima i zamolile ih, da im plate ulazninu. Karabinijeri su se odmah pokazali sklonima. Za odštetu su tražili od svake par poljubaca. Djevojke u svojoj ludosti nisu se tome ni najmanje ustručavale. Naprotiv, bilo je i takovih, koje se nisu mogle niti otkinuti od «bratskog zagrljaja»... Škandal! Sad se roditelji tuže, da je svemu tomu kriva svjetska pokvarenost! Da, mnogim je zalima kriva svjetska pokvarenost, ali ovom škandalu nije kriv nitko drugi, nego vi, roditelji, koji ne znate pravodobno uzgajati svoju djecu!

Gospodarstvo

GOSPODARSKO KNJIGOVODSTVO

Budući da se još nalazimo takorekuć na pragu nove godine, držimo, da ne će biti na odmet, ako danas progovorimo riječ dvije o gospodarskom knjigovodstvu.

Znamo da ima više seljaka-gospodara, koji su započeli marljivo bilježiti svoje izdatke i primitke u ovogodišnjem narodnom koledaru «Franina i Jurina». Ali tako jednostavno zapisivanje u «Franini i Jurini» ipak nije dostatno, ako hoćemo da dobijemo potpun i jasan pregled čitavog gospodarenja.

U svim je naprednijim državama razvijeno i seljačko gospodarsko knjigovodstvo, i to točno po sustavu, a opet jednostavno, da ga može svaki seljak voditi. Seljaci u Švicarskoj dobro stoje, jer oni uvijek nose uza se bilježnicu i vazda bilježe, pa zato točno znadu, koliko im što nosi, što im se isplaćuje raditi, a što ne. Švicarski i danski seljaci već mnogo godina tako rade i dobro će biti, ako se na taj posao daju i naši seljaci u Istri.

Evo o tome nekoliko najvažnijih savjeta:

Prije nego što se otputiš na sajam, da što kupiš, moraš znati, koliko imaš novaca. Tako je i kod svakog računa i kod početka knjigovodstva. Da znamo, koliko imamo «novaca», treba da procijenimo sav svoj imetak, da sav imetak popišemo. Tako ćemo početi najprije s najglavnijim: sa zemljištem (oranicama, livadama, vrtovima i vinogradima). Zapisat ćemo, koliko rali (žurnad) imamo tog zemljišta, pa uz svaku ral navesti i njegovu cijenu, što prema prilikama u našem mjestu to vrijedi. Sve te vrijednosti pojedinih komada zemljišta zbrojit ćemo, pa će nam ta svota pokazati, što nam vrijedi cijeli naš posjed zemlje. Zatim ćemo tako redom popisati sve zgrade, pa živo blago (stoku, živad), a onda i strojeve, plugove, okapala, kola, orme, lopate i sve ostale gospodarske stvari, pa i zalihe to jest hranu i krmu u zrnu i slami, koju imamo onog dana, te napokon i sav gotov novac. Sve te vrijednosti zbrojit ćemo sada, i to je eto naš imetak. Dakako da ćemo morati zabilježiti i dug, koji imamo. Pošto dug nije naš imetak, nego tudja tražbina od našeg imetka, tu ćemo svotu duga odbiti od cijelokupne vrijednosti našeg imetka, pa ćemo znati, kolika je čista naša imovina bez duga. Takav popis mora da napravi svak, prije nego što počne s knjigovodstvom. To je ono pitanje: «koliko imam novaca». Taj se posao zove popis, našastar ili inventar.

Znamo, da će se mnogi ispričavati time, da za točno popisivanje nema seljak vremena, a naročito da ne može dospjeti, da bi to sve točno možda dnevno morao bilježiti — knjižiti. Ali nije tako. Ima za sve vremena, samo treba htjeti. Za popis (ili kako smo prije naveli: za inventar) najpodesnije je doba sada, na početku godine. Sada je zimsko doba, kada poljski poslovi miruju, pa će se naći za to vremena. Cijenu ćemo za sve uzeti onu, koja odgovara prilikama, što bi stajao koji predmet, da ga nabavimo. Ako je nešto istrošeno, dakako da to ne ćemo zapisati sa vrijednošću, kao da je novo.

Kad smo tako osnovali račun za svoje gospodarstvo, tad ćemo nabaviti uz narodni koledar «Franina i Jurina», ako nam je u njemu premalen prostor za bilježenje, posebnu knjižicu, u kojoj ćemo bilježiti sve promjene: sve primitke i izdatke. U toj knjizi odredit ćemo nekoliko stranica (za svaki mjesec po tjednu), na koje ćemo bilježiti sve ono, što se tiče novca. Tu ćemo bilježiti, ako je moguće svaki dan, ali svakako točno naznačiti, za što smo koju svotu izdali, kuda smo je potrošili i za što smo i od koga smo je primili. Na tim listovima napisat ćemo na početku naslov: «Blagajna». Kad za svaki mjesec odredimo po jedan list za tu blagajnu, onda ćemo ostale listove upotrijebiti za druge popise. Tako ćemo, recimo, na petnaestom listu napisati naslov: «Zgrade», pa ćemo tu bilježiti, ako koju zgradu novu podignemo ili znatno pregradimo, ili ako koju staru srušimo. Zatim ćemo, recimo, na dvadesetom listu napisati naslov: «Živi nared», pa ćemo tu bilježiti sve promjene stoke, kad koje goveče, svinjče ili drugo marvinče kupimo, kad koje prodamo, kada se koje umnoži ili ugine. Dalje n. pr. na tridesetoj strani takozvani: «Mrtvi nared». Tu se uzimaju strojevi, plugovi, kola i sve gospodarske stvari. Sve promjene upisat ćemo tu, čim novi predmet nabavimo ili stari nestane ili ne bude više za uporabu. Iza toga ćemo na četrdesetoj strani napisati naslov: «Zalihe», jer moramo točno znati, kuda i za što smo žito, brašno, krmu i druge zalihe upotrebili, koliko smo ih u svom kućanstvu potrošili, a koliko prodali ili drukčije izdali, a isto tako odakle i koliko smo novih zaliha primili. Otplate duga možemo bilježiti pod naslov «blagajna», ali je bolje i za to imati (recimo na pedesetoj strani) posebni naslov: «Dugovi», pa ćemo tu bilježiti komu i kada i koliko smo otplatili glavnice, a koliko kamata. Ako budemo tako po tim naslovima sve točno vodili, lako će nam biti na koncu godine ustanoviti, koliko imamo više novca, nego što smo imali na početku godine, koliko više ili manje stoke, mrtvog nareda, zalihe i duga, pa ćemo iz toga onda vidjeti, da li nam gospodarstvo napreduje ili nazadjuje. Što više: vidjet ćemo i zašto smo najviše trošili i koliko nam je gospodarstvo donijelo koristi.

Seljaci, pokušajte i ne ćete se kajati!

Mala seljačka škola.

Riječ dvije o presadjivanju velikih stabala.

Često se dogodi, da su nam na stalnom mjestu posadjene voćke ili druga stabla pregusta, ili da se moraju uslijed gradnja itd. iz dosadašnjeg stalnog mjesta premesti. Nastaje pitanje: mogu li se takova 15, 20 i više godina stara stabla s uspjehom presaditi? Jest mogu! Ako takovo, veliko stablo jeseni ili zimi ili rano u proljeću oprezno izvadimo i pomno prenesemo na novo mjesto, gdje ga u dobru zemlju dobru pripravljenu škulju razumno zasadimo, rast će nam do par godina isto tako lijepo a možda i ljepše, bujnije nego na starom mjestu. Javor, divlji kestanj, drač (akacije), platan, murva i orah podnesu ovakovo predjivanje u već odraslom stanju vrlo dobro. Ali i oveće jabuke, kruške, šljive i trešnje možemo s uspjehom presaditi.

Prije nego počnemo s takvim presadjivanjem, pripravimo na novo opredijeljenom mjestu primjerne škulje, kje moraju biti dosta duboke (posadjeno mora stablo naći na mojom mjestu izpod sebe barem ½ m na debelo dobre i rahlje zemlje) i široke (žile, koje se ostave što dalje, naći moraju u novoj škulji iza kako smo ih lijepo razrijedili i raširili, barem nogu široku na okolo dobre rahle zemlje).

Da izvadimo takovo oveće stablo, treba 50 cm do 1 m daleko od stabla i sve na okolo iskopati 1 m duboki i ½ m široki jarak. Preduge se žile odrežu oštrim nožem. Jedan se dio zemlje sa badilom ili štrpačom medju žilama iskopa (izreže), a glavnu žilu tako potkopa, da nam ostane jedna velika gruda sa žiljem stabla sa sviju strana prosta, tako da se lako digne. Osobito zimi, kad je zemlja jako ledena, zemlja će se lijepo žilja državi, i nije pogibelji, da bi se zemlja kod prenašanja tako lako odmrvila, odnosno, da bi se gruda razdrobila.

Zašto mladi praščići crkavaju?

U našim krajevima ne goje se mladi praščići kako treba, već im se daje hrana, od koje često puta obole. U Slavoniji i Vojvodini hrane mlade praščiće iza šeste nedjelje života pa do 2½—3 mjeseca pretežno razvodjenim mlijekom i mekinjama. Kod nas im davaju katšto nezdravu hranu, koju slabo podnose, jer nema dovoljno mlijeka. Najbolje je skuhati krumpira, repe, maslina i drugog povrća, dodati nešto posija i mlijeka i sve dobro zdrobiti. Nikako se ne smije dati kukuruzne muke ni polente, ni pokvarene sirove hrane. Praščići najviše crkavaju od toga.

Što možemo da izlijećimo domaćim pelinom?

Domaćeg pelina ima skoro u svakom vrtu, a raste i uz putove, grabe itd. kao samonikla bilina. Pelin je uopće poznat kao dobar lijek protiv želudčanih bolesti. Ljudi ga oduvijek troše za jačanje želudca. Osobito se mnogo troši zgnječen sa vinom, no mnogi mu jedu i prijesno lišće ujutru na tašte, pa tvrde da im se želudac znatno ojača. Za pelin se uopće znade, da tjera iz želuca pokvarene plinove, podržaje i poboljšava želudčane sokove, podaje bolji tek i probavu, osobito ako se rabi kao priugotovljen lijek t. j. kao čaj ili kao prašak. Pelin odstranjuje posvema neugodan dah, ako isti iz želuca dolazi.

Tko boluje na jetrima, neka uzme na dan po dva puta na nožnom šiljku pelinova praška ili u juhi ili u kojoj drugoj hrani, pa će na skoro opaziti, kako bolest na bolje kreće, te ne će dugo vremena trajati, da će mu se zdravlje posvema povratiti. Pelinov izvadak (sok) može se veoma dugo čuvati i kao veoma uspješan kućni lijek upotrebljavati. Putnici, kao i svi oni, koji moraju mnogo hodati, a trpe na želudčanoj bolesti, ne bi smjeli nikada od kuće bez pelinova izvatka (ekstrakta).

Taj se divni lijek ubraja medju najbolje lijekove za želudac. Uzima se nekoliko tjedana svako jutro prije doručka i prije večere po 3 4 jedaće žlice. Kako je poznato, od pelina priredjuju izvrsno piće pod imenom pelinkovac (Wermuth).

Da li ima ljekovitu moć i divlji radić?

Divlji radić ima veliku ljekovitu moć. Čaj priredjen od radića odstranjuje sluz iz želuca i oduzimlje suvišnu žuč. Čisti jetra, slezenu i bubrege i odvadja škodljive i bolesne sokove kroz mokraću. U tu svrhu pije se redomice 3—4 dana skuhan čaj od radića svaki dan dvije čaše i to: u jutro prije ručka i uveče. Koga tišti u želucu, tko ima žestoke upale na tijelu, neka obloži želudac ili bolesna uda poparenim lišćem, cvijetom i korijenom, koje se zamota u krpu i na dan po 2 do 3 puta promijeni. Biljka se takodjer umače u špirit, te ovakav lijek odstranjuje lišaje, ako bolesno mjesto njime po dva puta na dan dobro nataremo. Ako nemamo pri ruci lišća i cvijeta, možemo i korijen radića upotrebiti.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 9. ov. mjeseca moglo se kupiti odnosno prodati:

100 franceskih franaka za 113.75—114.25; 100 švicarskih franaka za 403—406; 100 čehoslovačkih kruna za 67.40—67.80; 100 jugoslovenskih dinara za 25.90—26.15; 1 amerikanski dolar za 23.10—23.20 i jedna lira šterlina za 99.55—99.80 italijanskih lira.

Politički pregled

Italija.

Politički je položaj još uvijek nejasan. Novine nagovještavaju državne izbore već u aprilu. Sve se slažu u tome, da će do 27. ov. mj. biti definitivno raspušten Parlamenat, jer da se u političkim krugovima pronose glasovi, da će izbori biti dne 6. aprila. Do 27. ov. mjeseca bi se imao zatvoriti Parlamenat zbog toga, što prema novom italijanskom državnom zakonu dekret o raspustu Parlamenta mora izaći 70 dana prije izbora, a najviše četiri mjeseca prije saziva novog Parlamenta. Ako izbori imaju biti 6. aprila, onda dekret o raspustu Parlamenta mora izaći na 27. ov. mjeseca, jer je razlika točno 70 dana.

Jugoslavija.

U Beogradu su dovršene sve pripreme za konferenciju Male Antante, koja se sastaje danas, sutra i prekosutra. Glavni dogovori vršit će se izmedju dra Ninčića, dra Beneša i Duce. Danas će biti upriličene velike počasti odličnim predstavnicima Čehoslovačke i Rumunjske. Na prvom sastanku spomenutih ministara manifestirat će se solidarnost izmedju Čehoslovačke, Jugoslavije i Rumunjske. Ta manifestacija bit će u toliko značajnija, što za nju postoji ozbiljan povod: Mala antanta je baš ovih dana postigla jedan veliki uspjeh. Ona u pitanju madžarskog zajma, ili, bolje reći u pitanju skidanja savezničke hipoteke sa madžarskih dobara, postigla rezultate, koje je sebi bila postavila za zadatak. Zatim će se opširno vijećati o unutaršnjem i vanjskom položaju Male antante. Vjerojatno je, da će se ovoj konferenciji definitivno urediti i pitanje priznanja Rusije. O ulasku Grčke u Malu antantu ne će biti govora, pošto bi takva politička kombinacija promjenila cijeli smjer Male antante.

Grčka.

Venizelos se je konačno povratio u Grčku. U subotu je bio već izabran predsjednikom grčkog parlamenta. Tom prigodom bile su mu priredjene vrlo srdačne ovacije. Venizelos se nije tome mnogo obradao, to više, kad znade u kakvoj se nesigurnosti nalazi.

Razlog toj nesigurnosti leži u osobi Venizelosa, dotično u obvezama, koje je on u političkoj prošlosti preuzeo. Još godine 1916., kada je Venizelos sastavio u Solunu provizornu vladu, Engleska ga je najodlučnije poduprla, ali je za to morao obećati, da ne će taknuti u formu države. To je obećanje Venizelos morao da formalno ponovi kada je Konstantin bio odalečen iz Grčke. Engleska sada traži od njega da održi svoje obećanje. Osim ovoga, Rumunjska poduzimlje mnoge korake da spriječi promjenu državne forme u Grčkoj.

Pod ovakim pritiskom, Venizelos se nalazi u neprilici kako da spoji zahtjeve nutarnje politike sa zahtjevima vanjske politike. Engleska ne traži izričito da bude pridržana sadašnja dinastija, ali je gotova da povuče posljedice, ako se Grčka proglasi republikom.

Sudbina se Grčke nalazi još jedamput u rukama Venizelosa. On je, na skoro jednoglasan poziv naroda, odlučio da se vrati u domovinu i da tu sudbinu riješi oslanjajući se na većinu proizašlu iz zadnjih izbora. Dvije su stranke koje ga podupiru, i to liberalna kao principijelno monarhična bezuvjetno, te republikansko-liberalna pod uvjetom, ako se izjavi proti današnjoj dinastiji, dok dopušta nastup druge dinastije. Proti sebi imade slabo raspoložene obe republikanske grupe, ali je Venizelos u ovom času u mogućnosti, da s pomoću liberalnih grupa, koje su u većini, svlada sve poteškoće i da prekine sadašnje nesigurno i pogibeljno stanje.

Glede forme vladavine Venizelos se drži strogo rezervirano. Rekao je samo to, da će s tome odlučiti volja naroda. Da li će se to obistiniti?

Nego, bilo njegovo riješenje kakovomudrago, prilike se u Grčkoj ne će s time mnogo srediti, jer nijedna od postojećih stranaka nema dubljeg korjena u narodu. Sve stranke u Grčkoj samo su nestalne grupacije bilo oko jedne ličnosti bilo oko dinastije. I manja promjena prilika ili raspoloženja mijenja jakost i upliv tih grupacija. Tako ne bi bilo nikakovo iznenadjenje kad bi Venizelos, pred bijesom naroda, morao da ponovno traži spas — polaskom u inozemstvo.

Domaće novosti

Сретну Нову Годину!

жели свим својим претплатницима, читатељима и осталим пријатељима православне вере

УРЕДНИШТВО И УПРАВА „ИСТАРСКЕ РИЈЕЧИ".

† Učitelj Vinko Mandić.

Javljaju nam iz Klane, da je tamo ovih dana preminuo zaslužni učitelj g. Vinko Mandić. Pokojnik se rodio u Rukavcu. Bio dobar narodnjak, a uz to miran i dobar čovjek. — Počivao u miru!

Od srca — srcu!

Iako imademo medju našim seljacima lijepi broj gospodara, koji su uvidjeli, da je i gospodarstvo stvar, koju treba učiti i da samo onaj, koji razumno gospodari, može štogod da postigne, ipak ima u Istri dosta i takovih, koji misle, da se dobro gospodarenje sastoji jedino u mehaničkoj radnji: u kopanju, oranju itd. Zemlju obradjuju točno onako, kako su to činili njihovi djedovi pred 100 godina. Zato se odlučno protive tome, da im djeca čitaju gospodarske knjige. Oni vele: «Što će meni ono, što piše knjiga, kad znadem, da onaj koji ju je napisao, nije nikad držao u ruci ni motiku ni plug!» Da je takve ljude vrlo teško uvjeriti o koristi, koji bi mogli imati, kad bi ovu ili onu stvar drukčije obradili, ne treba niti da spominjemo.

Žalosno je, da još uvijek veliki dio našega seljaštva luta u neznanju. Time upropašćuju nesamo sebe, nego i ostali dio našega vrijednoga seljaštva — cijeli istarski narod. Zamislite: netom propade jedan naš seljak uslijed slabog gospodarenja, već dolazi na njegovo mjesto, na njegovu djedovsku grudu, tudjinac, a on mora — štono riječ — «trbuhom za kruhom». Zar nije to žalosno? Svakog poštenog rodoljuba mora da zaboli srce, kad vidi, da njegov drug, seljak, koji je stup naroda, ne će da se ukloni propasti i da se povede za drugim, naprednijim poljodjelskim narodima.

Zar da i nadalje idemo onim putem, koji vodi propasti? — Ne, podnipošto ne! Starinski način gospodarenja ne vrijedi više, jer se nalazimo u posve novom položaju. Radi toga moramo i svoje gospodarstvo urediti prema današnjim prilikama, u kojim se nalazimo. Ona stara vremena, kad je vlada, junta i općina malne u svakoj elementarnoj nesreći priskočila seljaku u pomoć, ne će se više povratiti. Danas smo pripušteni sami sebi. Zato ako hoćemo da olakšamo sebi ovaj teški život, moramo temeljito ispremijeniti način svojeg gospodarenja te se povesti za naprednjim narodima. Ako se pravodobno ne osvjestimo, izginut ćemo mi i gruda naša!

Dragi čitatelji! Kad to kažemo, ne mislimo na vas, jer smo čvrsto uvjereni, da vam opća dobrobit našeg seljaštva isto tako leži na srcu, kao i nama samima. Što više: uvjereni smo, pošto ste i sami poljodjelci, da vas neznanje i nemar vaših susjeda boli, te da ćete zajedno s nama nastojati, da ovom najvećem zlu, koje tlači naš inače dobar i vrijedan puk, koliko toliko doskočite, da ga ublažite. To ćete najbolje učiniti time, da sve one članke i vijesti, koje donese naša «Istarska Riječ», rastumačite svojim susjedima i prijateljima. Jednomu ili drugome će i to pomoći.

18 sudaca otpuštenih iz službe.

U čitavoj Julskoj Krajini bilo je otpuštenih iz službe 18 sudaca i to 3 u Trstu, 4 u Istri i 11 u Goričkoj. Medju tima nalazi se 12 Slavena i 6 Italijana. U Trstu bili su otpušteni: savjetnik Corrazza, Giacomelli i Cechet, u tršćanskoj pokrajini sudac Kompara (Postojna); u Istri: savjetnik Cegnar (Pula), Porumachi (Rovinj), Benič i Šcuka (Ilirska Bistrica); u Goričkoj: savjetnik Rutar, Mašera, Vidmar, Korsič, Vinci, Devetak (svi u Gorici), Bizad (Kobarid), Milič (Krmin), Coronini (Idrija) i Vuga (Ajdovšćina).

Porezna posla.

Na zahtjev našega poslanika, da se istarskim kmetovima otpuste zaostali porezi, ministar financija odgovara: »Moram Vam izjaviti, da iza kako sam odredio, da se briše zemljarina i kućarina za godinu 1915-1918 u svim evakuiranim krajevima, da se otpuste svi bez razlike neplaćeni porezi propisani za vrijeme do primirenja (4. nov. 1918) i da se podijele u obroke, koji dospijevaju u 2 godine, svi neplaćeni porezi godine 1919, 1920 i 1921, ne bi mi nikako bilo moguće da još štogod učinim na korist Istre.

Austrijska vlada razdijelila je 500.000 kruna medju seljake, koji su god. 1915. morali da napuste svoja zemljišta; a italijanska je vlada snizila do danas zaostale poreze za ukupnu svotu od 330.000 lira u slučajevima, gdje je bila dokazana velika gospodarska bijeda. Iz toga naslova moći će se i nadalje, na osnovu § 58 Min. Nar. od 30. nov. 1915 L. D. Z. br. 358, dozvoliti u pojedinom slučaju daljnji otpis. Dokaže li se, da je u kojem kraju uslijed elementarnih nezgoda uništen prirod, dozvolit će se i daljnji otpis poreza, ako se je pravovremeno uložila odnosna molba i udovoljilo svim uslovima zakona.

Osim toga kani ministarstvo odrediti, da se svi preostali porezi u krajevima porazdijele u obroke, da se tamošnjim gradjanima olakša dužnost da plate porezni dug za prvih 6 mjeseci god. 1924. po novom i težem načinu utjerivanja.

Što se tiče katastralne procjene (odmjerenja poreza na zemljišta), nastoji se da odnosni porez bude jednolično i podjednako podijeljen na vlasnike i zakupnike u starim i novim pokrajinama.

Bude li osim svega toga moguće, da se dozvoli još kakva polakšica onome, koji ima na to pravo na osnovu postojećih zakona, mogu Vam reći, da će se to učiniti s dobrohotnošću. Ali nove izuzetne odredbe mislim da nije moguće izdati, a da se ne prouzroči novih nejednakosti izazvavši time i nove zahtjeve«.

Mi ne znamo, od kuda će naši ljudi smoći novac da plate ogromne nove i stare poreze. Preporučamo svakome, koji nije u stanju da plati, a živi u velikoj bijedi, da traži otpis staroga duga i druge polakšice, na koje upućuje ministar.

Politički proces.

U Kopru vodio se je 28. decembra 1923. i 6. januara ove godine kazneni proces proti učitelju Bogomilu Medveščeku. Gosp. Medvešček bio je optužen, da je kao popisni komesar prigodom popisa pučanstva, mjeseca decembra 1921. za 9 osoba, koje su se bile tobože izjavile za Italijane, naveo da se obično služe slovenskim jezikom. Tribunal je smatrao da je Medvešček uistinu to i učinio i odsudio ga radi prevare po § 199 d uvjetno na 8 mjeseci zatvora, koja je kazna osim toga djelomično utrnula zbog amnestije. Proti osudi je odsudjenik putem svoga branitelja uložio priziv. U narednom broju osvrnut ćemo se opet na taj proces.

Nesreća našeg čovjeka.

Dne 2. januara ove godine išao je Miho Božić iz Bresta kbr. 5 p. Slum (Silino Mont'Aquila) na sajam u Pazin. Putem izgubio je 1600 L. Umoljava se onaj tko ih je našao, da se sjeti svoje dužnosti i da povrati novac vlasniku. Nagrada je zagarantovana.

Svega po malo

Što će se dogoditi u svijetu u godini 1924?

Franceski profesor Raymond prorokuje, da će Nijemci započeti u ovoj godini plaćati svoje dugove, koje će potpuno isplatiti tekom 25 godina. Na koncu godine 1924., veli Raymond, ne će više u Ruhru biti nijednog franceskog vojnika. Ruhrsko će područje postati samostalna republika. Diktatura će u Njemačkoj provesti energične finansijske reforme uz finansijsku potporu različnih neutralnih država. Bavarska će se odcijepiti od Reicha tek u godini 1925. a Wittelsbachovci vratit će se na prijestolje tek u godini 1930. Ekscar Vilim ne će se vratiti na prijestolje, a ni kronprinca ne čeka nikakova politička budućnost. Ratne se pogiblji ne treba bojati. Godine 1934. ili 1938. doći će do zbliženja izmedju Franceske i Njemačke. Poljska, zaštićena od Franceske i Čehoslovačke, ide u susret lijepoj budućnosti. Mala će se antanta održati. Masaryk će ostati na svom mjestu do smrti. Beneš imade pred sobom lijepu budućnost. On će igrati veliku ulogu naročito na finansijskom polju. U Italiji pomirit će Mussolini definitivno Vatikan i Kvirinal. U toku od tri godine Mussolini će odstupiti. U Španiji potrest će revolucija prijestoljem. Kralj Alfons napustit će zemlju i pobjeći u Englesku. Rusija će u godini 1924. zatražiti prijem u Društvo naroda. Neočekivani preokret dovest će opet buržoaziju na vlast. Englesko-franceska antanta ostat će u glavnom netaknuta. Tokom nekoliko godina bit će Engleska poražena od bloka francesko-italijansko-rusko-njemačkog. Izmedju g. 1924. i 1946. doći će do rata izmedju Japana i Sjedinjenih država američkih, koje će biti poražene.

Čudnovato drveće.

U prirodi nailazimo svaki čas na nova čudesa. Tu imade najrazličitijih biljka, koje spadaju u rod grmlja, a imaju na sebi sitne zafrknute dlačice, kojima se na vršku sama od sebe navija svila. Dune li vjetar, otrgnu se te dlačice od stabla i uhvate se prolazniku za bradu, kosu i kožu. Neke može čovjek da istrgne, neke se potrgaju, a neke počinju da zadiru u meso. Ove strahovite sićušne strjelice prouzrokuju bolne čirove, a životinje od njih gube vid i moraju u šumi da umiru od glada. U Americi raste i jedan veoma visok grm poznat pod znanstvenim imenom »Phura Crepitans«. Na tom drvetu zatvoreni su plodovi u veoma tvrde ljuske. Kad plod sazrije, otvara se ljuska uz detonaciju i baca daleko sjeme. Stoga se često puta dogadja, da usred guste šume nastaje neškodljiva pucnjava od tih zrelih plodova. Poznata je i ona čudna biljka, što se hrani samo muhama. Dionea muholovka ima takvo lišće, da na nj ne smije ništa dospjeti, jer se odmah zatvara i guta kukce. Kad se lišće nahranilo, otvara se i izbacuje »kosture« muha. Imade na pr. mnoštvo biljaka, koje kašlju i kišu, čim ih se dotakne prašina. U Braziliji raste čudna biljka — Oropé, koja izlučuje svjetlo, a ovo je tako jako, da kraj njega možemo usred noći čitati i pisati.

Hoćemo li živjeti bez hrane?

Jedan od najčuvenijih američkih učenjaka, kemičar Irenee du Pont, održao je nedavno jedno predavanje, u kojemu je na znanstvenoj osnovi izrekao prognozu o ljudskom životu budućih stoljeća. Najnovija otkrića na području medicine i kirurgije — veli on, — otkrivaju nov svijet nečuvenih mogućnosti. U dogledno će vrijeme znanost otkriti neoperativno sredstvo za pomladjivanje, kojim će se moći na tri puta produljiti normalni ljudski vijek. Osim toga pronaći će se kemičko sredstvo, pomoću kojega će se san moći bez uštrba na zdravlje reducirati na minimum, tako da će čovjek biti u stanju da radi dnevno 16 do 20 sati. Što više: pronaći će se sredstvo, da ljudski organizam dobiva svoju energiju, koju za sad prima u formi hrane u obliku kondenziranih hranivih preparata. Mjesto današnjih obilatih objeda čovjek budućnosti trebat će da uzme samo nekoliko pilula, koje će mu nadomjestiti svu dosadanju hranu. U budućnosti će ljudi gledati na jelo kao preostatak starih barbarskih vremena.

Kako je nastalo božićno drvce?

Uzrok, s kojega se je počelo praviti božićno drvo, bio je po svoj prilici ulomak evangjelja što se čita u Cvjetnu nedjelju (Uličnicu) i koji nam pripovjeda kako je narod posipao granjem paoma i cvijeća put kojim je Krist ulazio u Jeruzolim. U sjevernoj Njemačkoj čitao se je ovaj ulomak evangjelja malo dana prije Božića, na prvu nedjelju Adventa. Božić se je držao za svetkovinu Isusovog dolaska, za to bi se u taj dan posipale crkve zelenim grančicama. U Engleskoj upotrebljavalo se je granje bodljikavih paoma, lavorike i ružmarina, a u Njemačkoj grančice jele. Nesamo crkve, već i kuće ukrasivale su se sa zelenim jelama. Tako malo po malo uvadja se božićno drvce. Prvi spomen o božićnom drvu nalazimo u anonimnom opisu običaja grada Salzburga u Gornjoj Austriji od godine 1605. To drvo kitilo se je raznim darovima cvijećem, šećerom, jabukama i zlatnim, šarenim papirićima. U početku upotrebljavali su božićno drvo samo protestanti. Ali ovaj običaj brzo se je raširio i u katoličkom i u pravoslavnom svijetu.

Nešto o dužini života.

Kao pravilo vrijedi ovdje prosječnost, jer tko da izbroji mnoštvo izuzetaka, koji ovise o bezbroju okolnosti. Na osnovu učenjačkih računa žive: krokodil 250 godina, slon 200, šaran 150, gavran 100, papiga 80, deva prosječno 50 godina, štuka 40, bik i jelen 30, konj 25, a isto toliko češljugar i zeba. Kratak život imadu vepar 20 godina, mačka i vol 17, slavulj, pas i lisica 16, kanarinac, vrabac, koza 10 godina. Zec, vjeverica i pauk živu 7 godina. Matica-pčela može da doživi 9 godina, dok pčele radnice živu razmjerno kratko vrijeme od nekoliko tjedana do nekoliko mjeseci. Na svu sreću ima nekih mikroba, koji živu samo nekoliko trenutaka, a kad bi živjeli duže, uništili bi sav ljudski rod.

Italija izgradjuje najveći zrakoplov svijeta.

Italijanska tvornica zrakoplova izradjuje jedan novi veliki zrakoplov od 45.000 kubičnih metara, koji će biti najveći zrakoplovni objekt na svijetu. Zrakoplov će se upotrijebiti za prekooceanski lijet.

Kako popisuje madžarska vlada Slovake?

Poznat je teror, koji je provodila madžarska vlada prigodom popisa pučanstva. Ovaj je teror nakon prevrata samo ojačao. Prema madžarskoj službenoj vijesti, živi na teritoriju sadanje Madžarske 141.882 Slovaka (1.8 posto svega pučanstva), dok je god. 1910. živjelo na istom teritoriju 165.237 Slovaka. Teror je dakle oduzeo 23.355 duša.

Velika poplava u Rusiji.

Kako javlja »Deutsche Allgemeine Zeitung«, Petrogradu prijeti velika opasnost od poplave, koja je strašnja nego poznati povodanj god. 1914. Velike sante leda uslijed jugovine plove sa Ladoškog jezera Nevom. Pioniri nastoje da spriječe zatrpavanje rijeke ledenim santama i u tu svrhu miniraju navaljene ledene gromade. Isto su tako na nižem toku Volge nastale velike poplave. Kod Caricina se otopio ledeni pokrov i voda je poplavila s obje strane rijeke polja na 50 kilometara.

Koliko djece se rodi na čitavom svijetu u jednoj godini?

Računa se, da se na čitavom svijetu u jednoj godini rodi oko 40 milijuna djece.

Koliko je stara naša zemlja?

Svaki čas iznose sad ovdje sad ondje na osnovu svih mogućih podataka uvijek nove tvrdnje o tom pitanju. Učenjaci se pozivaju na različite argumente. Tako tvrde fizičari za neke norveške pećine, da su stare 6 milijuna godina, dok ceylonskim pećinama pripisuju starost od 286 milijuna godina, ontarijskim pećinama 600 milijuna, a našli su u Americi kamenja, kojem pripisuju starost čak od 1800 milijuna godina. Geografi drže, da je zemlja stara 1000 do 2000 milijuna godina.

Zašto Norvežani mijenjaju ime svom glavnom gradu?

Norveški je perlamenat zaključio, da se od 1. januara 1924. njihov glavni grad Kristanija prozove Oslo. To je zato, što je grad dobio ime Kristanija po danskom kralju Kristijanu, kad je Norveška bila pod danskom vlašću, a sada Norvežani hoće da sasvim izbrišu svaku uspomenu na dansku vlast u Norveškoj. I zato mijenjaju čak i ime svom glavnom gradu.

Ponovni potres u Italiji.

Ovih dana osvjetili su u nekoliko navrata jači potresi u srednjoj Italiji i duž jadranske obale. Ti potresi bili su mjestimice vrlo žestoki, pa su n. pr. mjesta Mandolfo, Maritte i Costanza teško oštećena. Brojne su kuće porušene. Ima i nekoliko ljudskih žrtava. Vlada je odmah započela sa akcijom za pomoć nastradalima od potresa.

Vjenčao se od 90 godina.

Nedavno se vjenčao u Essexu (Engleska) neki starac od 90 godina sa djevojkom od 81 godine. Oba starca bili su tako slabi i nesigurni, da su morali za vrijeme crkvenog obreda sjediti u klupi, iza obreda morali i jednog i drugog odnijeti do voza, s kojim su se veselo odvezli na bračno putovanje.

U jednoj samoj pokrajini nestalo 112.000 stanovnika.

Kroz 75 godina, od 1783. do 1857., napuljska pokrajina (u Italiji) izgubila je oko 112.000 stanovnika uslijed potresa, što znači preko 120 godišnje.

Veliki snijeg u Poljskoj.

U Poljskoj je zadnjih dana zapao silan snijeg, koji je gotovo posvema onemogućio željeznički saobraćaj. Par dana nije stigao na varšavsku stanicu nijedan vlak.

Zrnje biserovo.

Činiti dobro jest jedini čin, koji nam pruža pravu blagodat.

Najbolje sredstvo protiv neraspoloženja jesu brige.

* * *

Dobročinstvo nosi kamate, ali uvijek je nešto nesigurno uloženi kapital.

* * *

Sve je na svijetu prolazno ... Ta rečenica može biti nesretnima utjeha, a sretnim opomena.

* * *

Nitko ne traži toliko obzira, kao onaj, koji je bezobziran.

Darovi

za fond «Istarske Riječi»:

Sakupljeno prigodom vesele družbe kod g. Tome Vodinelića lira 15.

U društvu Č. ližnjanske djevojke lira 12.—

G. Matko Crljenica iz Pule daruje lira 5.—

Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI.
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Zahvala.

Potpisani se najsrdačnije zahvaljuju svim prijateljima i znancima, koji su nas bilo kako tješili i olakšali nam teške boli prigodom smrti našeg nezaboravnog

ANTE ZUCCONA

umirovlj. učitelja

Posebno se zahvaljujemo mjesnom [illegible] Anti Girolami i ostalom svećenstvu [illegible] mjestne pučke škole i školskoj [illegible] koji su [illegible] da sprovod dragog pokojnika [illegible]

Napokon bedi rečena srdačna hvala svim [illegible] koji položiše vjence na odar i sprovod [illegible] pokojnika na vječni počinak.

Svima budi najdublja hvala i [illegible]

U ALTURI, dne 2. januara 1924.

Obitelj ZUCCON
i ostala rodbina.

ZAHVALA.

Potpisani srdačno zahvaljujemo svim rodjacima, prijateljima i znancima, koji nas bilo kako pomogoše i tješiše za duge i teške bolesti, te prigodom smrti našeg nezaboravnog supruga i oca

Vinka Mandića

nadučitelja

Osobitu hvalu izražavamo gosp. dr. Janku Mavroviću, koji je milog nam pokojnika, pravom kršćanskom požrtvovnošću, liječio i hrabrio za duge njegove bolesti.

Napose zahvaljujemo pokojnikovim drugovima gg. učiteljima, koji svom drugu iskazaše svoju ljubav i zadnju počast time, što ga upravo drugarski ponesoše odnosno otpratiše k vječnom počinku.

Najdublja naša hvala i svećenicima gg. Aničiću i Zeganu, koji nam milog pokojnika za bolesti tješiše i k vječnomu počinku provedoše.

Svima, koji iskazaše našem milom pokojniku svoju zadnju počast, bilo doprinosom vijenaca i cvijeća, bilo svojom prisutnošću na pokojnikovom zadnjem putu, naša najsrdačnija hvala.

Svima, svima naša iskrena hvala, a od Boga plata.

BRGUD, dne 5. januara 1924.

Tugujuća obitelj MANDIĆ i ostala bliža rodbina.

Broj 3 Poštanski tekoči račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 17. januara 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Domaći govor i škola

Italijanac, Mario Todeschini, napisao je nedavno u tršćanskom «Piccolu» članak, u kome na dugo i na široko raspreda o školskoj reformi ministra Gentile, koju on, dakako, uvelike hvali. Nas zanima ono poglavlje, u kome taj Todeschini govori o domaćem dijalektu, što ga Gentilova reforma uvodi u školu.

Iznajprije ističe vrijednost domaćeg narječja. On veli: «Svaki je od nas u toliko čovjek, u koliko je Italijanac a svaki je od nas toliko Italijanac u koliko je Venecijanac, Sicilijanac, Romanjol itd.» Todeschini ide još i dalje, i veli, da je svaki od njegovih u toliko Italijan, u koliko je Venecijanac iz Trsta ili Venecije, Romanjol iz Rimini ili Ravene itd. Pa nadodaje: «Kaošto biljka, što ima svoj korijen duboko u zemlji i iz nje vadi sebi hranu, tako se i narodni, književni govor kreće, napreduje, živi i obnavlja se u lokalnim narječjima. Tko bi htio, da taj narodni, književni govor otkine iz dna njegovih dijalekata, taj bi do korijena odsjekao stablo narodnoga govora.»

Od potrebe je, dakle, nastavlja pisac, da se pučkom dijalektu daje u obuci ono mjesto, koje ga ide, i svak mora da uživa, kad vidi, kako nova reforma uvodi u školu knjige, koje prije nisu ni postojale kao na priliku dijalektički rječnik i knjige, u kojima se nalaze prijevodi iz tradicijonalne književnosti sačuvane u prostom, domaćem govoru.

I zaključuje: «S dijalektom ulazi u školu — majka: ona stoji djetetu uz bok i pomaže mu u trenucima najveće smetnje; s dijalektom ulaze u školu i bakine priče i bajke; život i povijest pojedinaca ucijepljuju se ovim putem u život i povijest naroda i čovječanstva.»

Mi Hrvati i Slovenci Istre i čitave Julske Krajine gotovi smo, da potpišemo sve ovo. I mi držimo, pače i ispovijedamo, da smo mi ljudi u toliko, u koliko smo Jugosloveni, a Jugoslaveni smo u toliko, u koliko smo čakavci, kajkavci i štokavci. I mi tražimo, da s našom djecom udje u škole i njihov dijalekat, po kome će lakše naučiti misliti, govoriti i pisati u književnom jeziku naroda našega, premda je razlika izmedju naših dijalekata i našeg književnog jezika kudikamo manja nego li je ona izmedju italijanskih dijalekata i toskanskoga govora. I mi bismo radi, da s našom djecom udju u škole njihove majke, da im sa svojim milim govorom pomažu u trenucima zabune. I mi bismo željeli, da nam u školu s našim dijalektom udju i priče i bajke naših baka. I naša bi vruća želja bila, da se tim, jedino ispravnim putem život i povijest naša ucijepljuju u život i povijest italijanske nacije i svega čovječanstva.

Ali ministar Gentile toga ne će. Po njemu — što vrijedi za Italijane, ne smije da vrijedi za narode treće i četvrte kategorije. On je s svojom reformom htio, da Italijanima dade sve, što će Slavenima da oduzme. Ministar Gentile ukida naše razrede i zamijenjuje ih čisto italijanskim. Njegova je namjera, da naš jezik posvuda istrijebi, da ga nestane, da stablo jugoslavenskoga govora posiječe do korijena, da se time izvrši po Mussoliniju nagovješteno djelo asimilacije.

Vara se ministar Gentile. A varaju se i svi, koji o toj stvari misle, kao i on.

Sva ta na papiru liberalna i čovjekoljubiva gospoda mogu trijebiti naš narodni govor iz škola, iz crkve, iz sudova, općina i iz svih javnih ureda — mogu ga iz tih svojih lokala istrijebiti sasvim, ali do korijena mu ipak ne će doći. Jer korijen našemu kao i italijanskom jeziku leži na dnu njegovih dijalekata, a ti dijalekti sežu duboko, vrlo duboko, mnogo dublje, nego li gospoda misle, a jednako duboko seže i korijen našemu jeziku.

I tako dok bude dijalekata bit će i korijena, dok bude korijena bit će i nas — hoće, pa mâ se sva gospoda ministri na glavu okrenuli.

Italijansko - jugoslovenski sporazum

Na konferenci Male Antante u Beogradu jugoslovenski je ministar inostranih djela, g. dr. Ninčić, svečano izjavio, da je došlo izmedju Italije i Jugoslavije do sporazuma, i to ne samo glede Rijeke, nego općenito: u riječkom pitanju i na ekonomskom, političkom i vojničkom polju. Iz raznih indiskrecija, koje su prodrle do nas poslije toga, saznajemo, a) da je riječko pitanje riješeno tako, da Delta i Baroš te Bankina i otok Lastovo definitivno pripadaju Jugoslaviji, koja osim toga za doba od 50 godina uzima u najam jedan dio riječke luke; b) da Italija anektira Rijeku i to samo grad, dočim okolica Rijeke pripada Jugoslaviji, c) da su u principu već riješena ili da će se riješiti sva druga još otvorena gospodarska i kulturna pitanja, eventualno pomoću revizije rapalske pogodbe; d) da je u principu već utanačena i baza za političko-vojnički sporazum, koji bi trajao 3—5 godina. U tom smjeru se obe države obavezuju, da brane jedna drugu, pa makar i armadom u slučaju, da se mirovni ugovori, osobito u pogledu granica sa bilokoje strane krše. Potanjih vijesti o sadržaju sklopljenog sporazuma dosada još nema. Znamo samo to, da se radi u bivstvu o dvjem grupama dogovora: i to o riješenju svih gospodarskih i kulturnih problema, koji su dosada visili izmedju Jugoslavije i Italije, a u tu grupu spada i riječki problem, koji je traktiran kao problem nuzgredne važnosti, u drugom redu o političko-vojničkom savezu izmedju obiju država. Sporazum bi dakle riješio sva još otvorena pitanja.

Ako su sve te vijesti istinite, treba da i mi nesto progovorimo i da zauzmeno otvoreno i iskreno svoje stanovište, kako je to već naš običaj, jer mi dvoličnosti ne poznamo. **Ali ovo što kažemo vrijedi naravski pod pretpostavkom, da su one gornje vijesti istinite.**

Čim su prve vijesti o tom sporazumu prodrle k nama, opazili smo općenito iznenadjenje, vidili smo kod nekojih zadovoljstvo, kod drugih mrka lica. Vidili smo dalmatinske iridentističke izbjeglice italijanske narodnosti, koji su rekli: «prodao nas je Mussolini, ode Dalmacija». Vidili smo Slavene, koji su se prestrašeno gledali i pitali: «kad su dosada s nama tako postupali, što će biti odsada naprijed? Zar smo izručeni na milost i nemilost italijanskom protuslavenskom zulumu?»

Ali kad trijezno i realistički sve promislimo, moramo konačno reći: Hvala Bogu! Do sporazuma je moralo doći, jer otkad su bile povučene granice onako, kako danas idu, sporazum je bio neizbježiv i u interesu Italije i u interesu Jugoslavije. Riječko pitanje se je moralo nekako riješiti.

Italija je od sloma ovamo bila napeto koncentrisala sve svoje sile na riječki problem, na taj za Italiju tako sićušni problem. Drugo nije vidila, a to je bila velika pogrješka njezinih političara, jer su se medjutim njezini interesi u mnogo važnijim stvarima sasvim izigrali: Afriku podijeliše drugi, njezini srednjomorski interesi bili su zapostavljeni, ode Mala Azija itd., a da o drugim stvarima niti ne govorimo. Kao hipnotizovana je Italija gledala samo na Rijeku, koja je postala za Italiju «una spina nel fianco» t. j. trn u boku, kako je rekao Mussolini. Htijući da prisili Jugoslaviju na sporazum raznim metodama, stvorila je takovo raspoloženje proti sebi, da je upravo sebi zatvorila vrata do Jugoslavije i do drugog slavenskog svijeta, dok su se medjutim drugi narodi slobodno gibali i razvijali svoje trgovačke veze i plasirali svoje kapitale. Moramo priznati Mussoliniju, da je on imao čisto drugu koncepciju o internacionalnoj politici, jer je uvidio, da za Italiju ne postoji samo riječki problem nego da taj riječki problem spada u kompleks drugih neriješenih pitanja sa Jugoslavijom.

I u interesu Jugoslavije je sporazum: Rapalskom su pogodbom već bile utanačene granice, ali time medjusobni državni problemi još nisu bili riješeni, jer su obe države — susjedne države, koje moraju računati jedna s drugom. Rapalska pogodba je fakat, koji postoji i trebalo je dakle povući i poslijedice. Jugoslovenski državnici su to i učinili, jer ono neizvjesno stanje nije moglo više da traje, jer je štetovalo i jednoj i drugoj državi. Sporazumom se je Jugoslavija riješila jednog javnog neprijatelja. Italija danas ne može više da rovari u Albaniji, u Bugarskoj, Madžarskoj i drugdje proti Jugoslaviji, okolo koje je bila plela lanac intriga i neprijatelja, ili barem mora da to učini sa više obzira, kako je to već običaj kod internacionalno i korektno uredjenih prilika. Danas su Madžarska i Bugarska privreneno propale sa svojim političkim težnjama i ne mogu više da računaju na otverenu pomoć Italije. No uslijed te konsolidacije napram vani, slijedi kao nužna posljedica i konsolidacija unutar granica. Stanovite struje i stranke na svim periferijama Jugoslavije ne će moći više računati na potporu izvana, a nit će moći da prijete sa sabotažom i revolucijom. Država putem svojih pretstavnika ima danas slobodne ruke, da riješi svoje interne probleme. Vidit ćemo, kako će se baš one struje, kojima nije stalo do konsolidacije države, zgražati zbog toga sporazuma. Dakle konsolidacija države u svakom pogledu u inostranoj i unutrašnjoj politici!

Mi se kao Slaveni tome radujemo, jer kad se zbilja dodje do te konsolidacije, znat ćemo, da žrtve, koje smo mi doprinijeli, što smo pali pod tudji narod, nisu bile zaman. Već taj jedini fakat je vrijedan naše žrtve, koju smo doprinijeli time, što nismo bili priklopljeni jugoslovenskoj državi i što smo pretrpjeli neizmjernih udaraca. Neizmjerna je bila naša bol i onda, kad smo vidjeli, kako se u Jugoslaviji stanovite stranke bore proti samoj državi. pa više puta smo rekli: «Braćo, niste vrijedni slobode, koje su vam drugi priborili». U jednom dnevniku smo dapače pred malo vremena čitali, da je bolje biti u Italiji i u Austriji, nego u Jugoslaviji. A onim ljudima smo mi želili, da bi samo mjesec dana bili u našem položaju i u našoj koži, pa bi znali onda cijeniti, što je sloboda i znali bi, što je ropstvo. No mi njima nismo to nikada zamjerili, jer smo znali, da im manjka čuvstvo i osjećaj državnog interesa i da su kod njih interesi države samo oni, koji se kriju sa njihovim strančarskim i osobnim interesima. I ta atmosfera moći će se sada pročistiti.

Obzirom na to mi se iskreno radujemo sklopljenom sporazumu. Tim više se radujemo, jer taj sporazum ne može ostati bez refleksa, bez odsjeva na naš položaj. Jesmo li prodani? Ne! Naša sudbina bila je već zapečaćena rapalskim ugovorom, ali to nije nit smije da bude naša nacionalna smrt. Ne smije da bude već radi toga, što mi, akoprem italijanski državljani, imamo svoju slavenske dušu, svoj jezik, svoju kulturu, svoje običaje. Tu nismo sami. Tamo preko granice žive naša braća, iste krvi, istog jezika, istih osjećaja. Akoprem u drugoj državi, to smo ipak i jedni i drugi istog slavenskog stabla. Sav sporazum ostat će samo mrtvo slovo, Italija ne će imati nikakvih koristi, ako se ne odluči, da s nama drugčije postupa, jer vlade su vlade, a narod je narod i krv nije voda. Sjećate se vi, kako je onomadne, kad smo bili još pod Austrijom, sva italijanska javnost skočila, kad se je Italijancima štogod dogodilo na političkom ili kulturnom polju? Položaj je bio više puta vrlo napet izmedju Austrije i Italije i nisu se mogli razvijati lojalni odnošaji, jer vlade su jedno, a narod je drugo. A ipak su obe države bile u trojnom savezu. Da se danas Italijancima u Dalmaciji dogodi koja krivica, odnošaji izmedju obih država ne bi mogli biti srdačni i prijateljski i sporazum ne bi ništa vrijedio. Obratno, ako Italija s nama i unaprijed postupa kao sa bespravnom rajom, sporazum će ostati samo mrtvo slovo, jer ako ne bi reagirala na to vlada, koja za to nema niti prava, ako ne čisto prijateljskim putem, reagirat će narod, koji se ćuti jednim te istem s nama. Sporazum pretpostavlja dobar odnošaj ne izmedju vlada, nego izmedju naroda. I takvi se odnošaji ne mogu postići papirnatim pogodbama. Ako dakle Italija hoće da ima od tog sporazuma one koristi, koje išćekuje, mora s nama drugačije da postupa, mora da uredi naš položaj na temelju jednakopravnosti u svakom pogledu — s drugim riječima: sporazum, ako je realno zamišljen, mora da vodi na strani Italije do likvidacije takozvane asimilatorne politike u ovim krajevima. Ako toga ne čini, kao da nije sporazum ni sklopljen. Jer na primjer italijanski trgovac, koji hoće da u Jugoslaviji nadje tržište za svoju robu, mora naići na simpatije i na srdačno raspoloženje napram Italije, a to raspoloženje nije poguće, dok nas na ovakov način traktiraju.

Mi radi toga, kao i dosada, tako i unaprijed radit ćemo u smjeru, u kojem smo se dosada kretali, dapače sa još većom pozor-

Otkad naš narod boravi u Istri?

Misli se, da je Azija kolijevka ljudskoga roda. Odatle se raširio čovječji rod po cijeloj zemaljskoj kori. Nema dakle naroda, koji bi odvajkada prebivao u istoj zemlji. To mogu izbiti iz glave i oni najstariji. Ni naš narod dakle ne stanuje od početka svijeta na istome tlu. Prije no što je zaposjednuo današnje svoje krajeve, stanovao je negdje drugdje, a još prije toga, opet drugdje u kaosu i mješavini naroda, gdje već ponestaju izvori, podaci, tragovi, uspomene. U to **gluho doba** historije (povijesti) ne može prodreti ljudski um. Velom tajnosti prikrito je sve. No prava povijest naroda započinje onim vremenom, kada se nailazi na svjedočanstva, znakove, uspomene. Kod svakoga naroda ne biva to u isto doba. Egipćanina je na pr. poznata prošlost sve do tri tisuće godina prije Isusa, — Rimljanima istom 5 do 6 stotina, — Germanima započinje historija par vijeka poslije rodjenja Kristova; — Slavenima isto tako; — Madžarima oko 800 godina poslije Isusa; — Američkim narodima otkrićem Amerike godine 1492; — a nekoji divlji narodi afrički i australski još ni danas nisu ušli u svoju historiju.

Toliko kao uvod.

Svi slavenski narodi stanovali su nekada zajedno u jednoj domovini, i to s onu stranu Karpata, u zapadnoj Rusiji ili u nizini Sarmatskoj. Drugi narodi zvali su ih Venedi, Vendi (Vindi), pa Sklaboj, Sclavini, — a oni se sami zovu **Slovene.** Ime to nekoji tumače od **slovo, sloviti,** dok je postanak od riječi **slava** (Slaven) manje vjerojatan. **Slovenin** (po slovu, sloviti) bit će onaj, koji razumljivo govori, za razliku od onoga, koga se ne razumije, te je prema tome kao nijem — **Nijemac.** Dok su Slaveni na okupu stanovali, govorili su jednim jezikom, živjeli jednim životom. Početkom trećega vijeka po Isusu počeli se seliti: nekoji na zapad, neki na jug, a neki ostadoše u staroj domovini. Kroz stoljeća oni se polako počeli razlikovati u običajima i jeziku, ali svatko i danas još vidi, da su od istoga panja potekli. Oni, koji krenuše na zapad, to su sadašnji Poljaci, Česi i Moravci; oni, koji ostaše u pradomovini, to su Rusi, a oni koji na jug podjoše, to su Jugoslaveni (ili južni Slaveni). Južni Slaveni dodjoše na jug u 6. i 7. vijeku poslije poroda Isusova. Okupiraše sve one zemlje, u kojima i danas stanuju, dakle od Trsta do Soluna. Dijelili se u mnoga plemena: Neretljani, Travunjani, Zahumljani, Dukljani, Hrvati, Srbi itd. Jače pleme dalo bi ime slabijemu. Sa sjevera donesoše sobom običaje, jezik svoj i vjeru svoju. Bili su pogani, i istom u novoj se domovini pokrstiše. Vjerovali su u više bogova, a glavnom su boga zvali Perun; posvećen mu bijaše cvijet perunika (iris germanica). Drugi su im bogovi bili: Svarog, Dažbog, Veles, a vjerovali su još u vukodlake, vile, rojenice, môre.

Onim Slavenima, koji naseliše Istru, zavladaše doskora Franci, no često su s ostalom braćom sačinjavali istu državu. Imena istarskih mjesta, gora, rijeka, polja, zatim stari narodni običaji, vjerovanja i dialekti svjedoče, da su Slaveni naselili Istru vrlo rano, odmah na dolasku svome, dok su još pogani bili. Uz ostalo svjedoči nam to i ime brda u blizini Mošćenica-Brseča, koji se i danas zove **Perun.** Kako Grci na Olimpu, tako su stari istarski Slaveni na tom brdu zamišljali svoga glavnoga boga gromovnika. Slaveni su tako udarili vrlo davno postojbinu svoju na obalama sinjega mora. I pjesnik ih motri u tom času kroz prizmu historije:

«Ovjenčan slavom granu mlado sunce;
Prosiplje zlato na kršne vrhunce,
Zvijezde truni na smreke i bore.
Očiju plamnih, užarenih lica,
Niz goru mnoštvo srce ko bujica
I ruke diže, kliče: More! More!»

N. Zec.

Narodni koledar „Franina i Jurina" za godinu 1924.

Narodni je koledar «Franina i Jurina» za godinu 1924. posvema raspačan. Uprava «Istarske Riječi» ne posjeduje više u zalihi niti jednog istiska. Radi toga želi, da se nitko više ne obraća na nju sa novim narudžbama. Tko nije još nabavio našeg koledara, a želi ga imati, neka se odmah obrati na papirnicu A. Tomašića u Opatiji i knjižaru Agostinis u Pazinu, jer će inače ostati bez njega. Toliko znanja i ravnanja radi.

nošću i ustrajnošću, pokazivat ćemo prstom na sve one rane, iz kojih krvavi naše narodno tijelo u političkom i gospodarskom pogledu, a da se mogu na vrijeme otpraviti, da mogu nastati što srdačniji odnošaji i da sporazum uistini bude lojalan sporazum. Zato vratite nama škole, izmjenite našim zadrugama one još neizmjenjene krune, otpravite one teške poreze, koji uništavaju našega seljaka, vratite našem seljaku, tom vječnom mučeniku, njegova prava, dajte mu glasa u općinskoj i pokrajinskoj upravi, pustite nas, da se unutar granica razvijemo kao slavenski narod i pustite nas, da se slobodno krećemo i nemojte nas konfinirati u granicama Julske Krajine! Inače ostat će sporazum bez učinka.

To neka drži na umu gospodin Mussolini i njegova tri prefekta u ovim pokrajinama!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Danas sam imao ružan dan. Pokeckao sam se s Ninettom; no kriva nije ni ona a bogme ni ja. Bilo je zima, a drva u peći nikako da uhvate... Uz to bilo i mračno i vlažno ama sve kao namješteno, da čovjek ispred sebe ne vidi nego crno i ružno. Bili smo, kako se ono kaže, ljuti na sebe i na cijeli svijet...

Uostalom tek što sam došao i sio na stolicu, Ninetta mi je odmah navijestila, da ju danas sve jadi... , i da ne bi dala ni pol solda za cijeli svet... Ja sam odmah vidio, da će nevrime, pa sam odlučio, da se držim sotto vento.

Nekoliko je vremena lupala na vrijeme: Ja ne znam, ki vrag je ovo. Jedampul je teplo za krepat, a drugi put — huje nego Siberija. Sve je ponemelo svet!...

Onda jednim skokom skoči na šećer i kavu:

Komać su butigeri prodali dve vreći više cukara i kafè, već je podrazelo sve. I to mi zovu — provedimento...

To su prvi »refuli«, a ja se sve stišćem u sebe i pušim i mučim. kako riba. A ona puca sad na ovo, sad na ono: da ovako se već ne more živet i da neka gre sve skupa s vragu« i sve tako.

A ja pušim i šutim. Najzada joj ni to nije bilo pravo, pa me je dva tri puta pitala, što da ja mislim o tom'. Ja bih malo stisnuo s plećima i rekao, da ja sàm ne bih znao, što da joj kažem, i da se od četrdeset i osme već ne razume ništa i sve tako. našto se ona osula na mene:

— Ca se ne razume! Ki govori, da se ne razume! Vi, vi ne razumete nis. I nikada niste razumel nis — nikada!

A sada udri na mene! Da sam ja, veli, bio drukčiji, danas bi sve bilo drukčije. Ovako, da sam ja svemu kriv. Kao da je Marija Terezija mene pitala, što će učiniti i kao da sam ja na Rijeku pozvao Madžare i ove druge.

— Ja vi drugi ste svemu krivi. Da ste bili drugi ljudi, danas bi nam svem bolje bilo. Ovako vi niste nikada videli daje od vasega krivega nosa i od vasega »decimala« vi butigerini grdi: Ca me gledate? Ovo ca vam ja sada govorim, to nisu moje besedi — to vam je već zdavni rekal on vas profesor Kurelac.

Mene je u grlu silno škakljalo. Nastojao sam, da budem miran. zato sam joj i mirno odgovorio:

Moja obitelj od uvijek osjećala hrvatski, i ja sam bio uvijek dobar Hrvat.

Vi ste najprej bili butiger, a onputa apena Hrvat. Nego da vas ja malo pitam: recite vi mane, ca ste vi kada storili za to vase hrvatstvo v Reke? Ali vi morda zovete delo one dve tri »molferini« va Citalnice? Ale pak one nekadajne vecerice puli »Mićelini«, kade se j' pokle prve litri ćakulalo o nekakovoj krpice a pokle druge i treće kantalo: Van s njimi! Van s njimi! Bilo delat, delat, pak ne bi bilo ni krpice ni prćice!

Sad je i u meni zavrijelo. Htio sam, da se svladam, stoga sam joj je još jedampul opomenuo:

Ninetta, nemojte tako!

A kako je ona sve jače lupala, ja sam joj još jedampul rekao:

— Ninetta, oćo ve! Ako ste vi grubi, nemojte misliti, da i ja ne umijem biti bezobrazan!

— Ca mislite, da vas morda imam straha? Ma baš! Lepe robi, kada vas!

Više nisam mogao da se uzdržim. Uspravio sam se i započeo svojom bubnjarskom vatrom.

I vi imate obraza meni da prigovarate! Ako sam ja jedampul i bio »butiger«, ja sam u mojoj »butigi« govorio uvijek hrvatski.

— Vela stvar! Vasi aventori su bili Kirci i Grobničani, a ti ne znaju ni franceski ni ingleski.

A kako ste pak vi govorili po Korse, na placi i po butigama? Mislite li vi, da su ona čeljad, s kojima ste vi govorili italijanski bili nešto drugo nego Kirci i Grobničani? Mislite li vi, da je ona stara, ona prava, rodjena Rijeka nešto drugo nego Grobnik i Kirija? Zašto niste vi s njima govorili hrvatski? Ako sam ja pjevao: Van s njimi! — vi ste pak dok ste još maleni bili, pjevali: Eljen!

Eljen baratum m.... per krovatum! A kada su ovi došli, jesam li možda ja bio u njihovim kortejima? Jesam li se možda ja pružio na Cicilinovom na tla, da zakrčim put granatierima, koji su se vraćali doma? Recite, Ninetta, ako imate duše, da niste vi tamo bili i to baš medju prvima? Odgovorite! Nije li vam možda dosta? Hoćete li da nastavim? Ne ćete? E a zašto onda vi po meni onako, a znate, da ste i sami puni grijeha? Zašto vi u mome oku gledate slamicu, a u vašem ne vidite grede? Ninetta — ja ću vam reći, kako je bilo. Svi smo griješili, svi smo bili nepametni i bedasti pa je bolje da šutimo, ako već ne ćemo šakom u prsa.

Uto je počelo u peći da šumi, i to nas je odmah umirilo. Ali mi smo se i bez toga bili zgrijali. Evo još jedan »provedimento« za one Riječane, koji ne mogu do drva. **Rokac.**

IZ OPATIJE.

«Gjurgjica».

Dječija igra u dva čina, »Gjurgjica«, davala se u Opatiji od prilike prije osamnaest godina. U nedjelju poslije podne davala se opet. Dvorana »Zore« bila je upravo natlačena što djecom a što odraslima. Uspjeh je bio sjajan.

Predstavljalo je dvadesetak djece. Svi su bili baš vrlo vješto maskirani. Tu je bilo desetak njih, koji su prikazivali Cigane i Ciganke. Ali kakovi su to cigani bili, voljani Bože!

Oni su prije četiri godine odveli sa sobom dvoje djece: Ivana i Lijerku. Ciganski poglavica Marov hoće silom da ih nauči krasti, ali djecu brani Gjurgjica, ona ih nagovori da pobjegnu, da idu uvijek prema kraju, gdje sunce ishodi pa da će tako doći do mora, i naći roditelje svoje. Gjurgjicu je uklela neka opaka žena, u dan, kad se s majkom vraćala iz crkve, sa sv. Pričesti i bacila na nju nekakav teški plašt i otada je uboga djevojka morala da luta po svijetu bez cilja za ciganima, koji nikada ne miruju. A majci joj je od tuge srce puklo.

Bilo je u noći, uoči Božića, kad su Ivan i Lijerka stigli u svoj rodjeni kraj, ali kako je tama, ne mogu da razaberu, gdje se nalaze. Lijerka je bježeći tako oslabila, te misli, da će morati da umre. Ali cigani su im za petama, i eto ih gdje najednom nahrupe na pozornicu, navale na Gjurgjicu, da jim kaže, kuda su se djela ona djeca, ali Gjurgjica ne će da kaže. Cigani dignu štapove, da će je udariti, ali u to navali iz kuće Lijekerin i Ivanov otac, Tomo, pa hoće s puškom na cigane, koji se medjutim razlete kojekuda. Uto se majci, koja je takodjer doletjela na pozornicu jave djeca, i tu se sad razvije vrlo ganutljiva scena medju djecom, roditeljima i Gjurgjicom, koja je takodjer ostala, ali samo za čas, jer je njeni udes, da ide opet za ciganima. Lijerkina je mati upita: zar nema ništa što bi moglo s tebe skinuti onu strašnu kletvu? Gjurgjica odgovori, da bi to mogla samo molitva majke, ali njezina je majka mrtva. Nato reče Lijerkina mati, da je i ona majka i da će svu svoju dušu uliti u molitvu, da se s nje, s Gjurgjice, skine ona kletva. Lijerkina mati klekne, kleknu svi, a sa strane čuje se glas harmonija. Dva mila i bijela angjelića bližaju se u to, jedan s lijeva a drugi s desna i sklopljenim ručicama dolaze do Gjurgjice, skinu joj plašt, našto se otraga čuje uz harmonij pjevanje: U sej vrime godišća... Crveno, živo svijetlo obasjava tu vrlo krasnu i dirljivu sliku, dok se zastor polako spušta...

Djeca su predstavljala upravo lijepo, nad svačije očekivanje. Nije bilo oka, koje je ostalo suho...

U večer su djeca ponovila igru pred samim odraslima, i postigli zasluženo priznanje.

IZ BORŠTA PRI MAREZIGAH.

To leto se je tudi pri nas odprla italijanska šola, četudi ni v vsej vasi nobenega Italijana. Za učitelja so nam poslali enega »fantiča« iz južnih krajev Italije. Ta mož drži zelo malo do ljudske izobrazbe naših otrok. Namesto, da bi se vsaj potrudil, da otroke po svojih močeh uči, — dosti dobrega jih itak ne bo naučil! — on jih pretepa kakor blago. Prejšnji teden pa je nekatere celo težko ranil. Enemu je izbil zobe, drugemu je pokvaril uho, vseh pa je več ali manj poškodovanih sedem.

Starši teh otrok so peljali ranjence k zdravniku v Koper, ki je izdal zdravniška spričevala, na podlagi katerih so se pritožili pri pristojni oblasti proti takemu počenjanju od strani učitelja.

Sedaj pa se je zgodilo najlepše. Ko je ta učitelj-mučitelj zvedel, da so se starši pritožili zoper njega, je napravil ovadbo proti dotičnim staršem in še drugim Borštanom, češ da so nevarni komunisti in Jugosloveni.

Na podlagi te ovadbe so dobili karabinerji nalog, da aretirajo te ljudi.

Da se to tudi res ni zgodilo, se je zahvaliti treznosti omenjenega karabinerskega brigadirja, ki je takoj, ko je zvedel, kdo je ovaduh, uvidel, da je ovadba le čin maščevanja ter zato brez vsake podlage.

IZ LABINA.

Karpanski je ugljenokop definitivno zatvoren. Radnici su bačeni na cestu. Bijeda raste iz dana u dan. Većina obitelji nema u kući niti korice kruha. Sve plače i jadikuje, ali pomoći nema od nikud. Naš život je vanredno tezak, a izgleda da će bit još i teži. U zadnje doba započelo se ljude i po putevima napadati i krasti. Pred malo dana zbila su se ovdje dva napadaja zaporedoma: jedan na Dubrovi kod Raše, a drugi na »Grži« kod Kršana. I u prvom i drugom slučaju bili su prolaznici nabijeni i pokradeni. Ti su dogadjaji silno uznemirili naš mirni i pošteni narod. Nije ni čudo. Otkad mi pamtimo ovo su prvi napadaji u našim krajevima. Prije rata našim svećenicima nije trebalo da govore, da ne ubijemo i da ne ukrademo, ali danas će morati i o tome da propovijedaju. Istina je, Labinština je dobila veću kulturu, ali je nažalost dobila i ono, čime apsolutno ne može da se ponosi!...

IZ RIŽANE.

Pri nas se je do polovice lanjskega leta delala cesta Dekani Rižane—Črnikal. Kako je šlo delo od rok, vam ne bomo popisovali, povemo le, da je popravljena cesta od križišća državne ceste pa do Rižane. Cesto je bilo seveda treba narediti dovolj široko, da se bodo vozovi lahko umikali. Zato se je moralo marsikako poslopje ob strani porušiti in marsikako zemljišče razlastiti. Glede odškodnine za zemljišče so bile sklenjene raznovrstne pogodbe, toda ljudstvo je imelo od teh malo koristi. Tisti pa, ki so sklenili pogodbe zaradi poslopij, hodijo sedaj od Poncija do Pilata in jim povsod prav ljubeznivo kažejo vrata. Mi pa se s začudenjem vprašamo, čemu smo sploh sklepali te blažene pogodbe, če se zastonj na nje sklicujemo?!

IZ ROVERIJE.

Prefektura u Puli je na naš protest glede zabrane sječe drva i paše na općinskom zemljištu odredila ovako: 1. jedna polovica toga zemljišta bit će »rezervirana« to jest na njoj se ne će smjeti pasti živinu ni sjeći drva; 2. druga polovica ostat će i nadalje slobodna kako do sada; 3. od 1. augusta naprijed bit će slobodno pasti ovce i na rezerviranom dijelu komunala; 4. kad budu mladice dostigle visinu, da ih rogata marva ne može brstiti i oštećivati, dozvolit će se i paša rogate živine na cijelom općinskom zemljištu.

Franina i Jurina

Fr.: Va ća si se to zadulil tako jako?

Jur.: Ovo ti je jedna njihova lažitorba. Va njoj sam ti našal jednu čudnu stvar. Ćeš da ti ju proštejem?

Fr.: A proštij, ako te je baš volja.

Jur.: Neki njihov pismoznanac poveda, kako je na zadnji dan leta okole devet ur večer stal na jednem meste, kade se križaju puti. Po jednem pute se je hodilo va palac, va kem je bil talijanski tanac, a po drugem va kuću, va koj je bil hrvatski tanac. Pismoznanac stoji i gleda. I tako gledajuć videl je, kako oni, ki govore talijanski, nemški, ungareski i franceski marširaju pod palacon, va kem je bil talijanski tanac, a oni ki hrvatski govore — ravno va onu drugu kuću, va koj su naši imeli svoj tanac.

Fr.: Pak tako mora i bit! Ja va tem ne vidim niš čudnovatega.

Jur.: Čekaj, da ti sve proštejem, sve, do kraja. Pismoznancu je bilo jako žal, da je mej onemi, ki so hodili va našu kuću bilo i puno lepeh divojčic, ke su sve bile obučene va nekoj beloj, jako lepo rakamanoj robice. A sada čuj, ča oni pismoznanac poručuje onem našem divojkam va onem svojem foje:

Fr.: Baš bim rad čul, ča j' to nadrajsal.

Jur.: — Surele — tako ih zove — aia pridite k nam, da svi skupa storimo jednu feštu. Pridite, surele mije! Videt ćete, kako će vam bit lepo! Ne poslušajte oni brontuloni od vaših muži, najzada te prit i oni sami. Pogledajte: čovečanstvo se deli na dve grani: na muške i na ženske.

Fr.: Kako to, vraže, a do sada su nam govorili, da su na svete najprvo oni, ki imaju tri tisuće let kulturi, a onputa da prihajaju oni, ki su prez kulturi. Oni govore za se, da su od prve kategoriji, a mi da smo od četrte. Ča mi ga je to?

Jur.: Pusti me čitat. Ča ne znaš, da oni vavek govore i pišu, kako njim bolje račun meće? Dunke, pismoznanac piše: — Da znate, surele, kako je lepo, kada jedni pridu bliže drugima! — Ča bliže, to bolje. Pak vi, surele, to najbolje znate: danas jedan šimijo —.

Fr.: Ča j' ta šimijo?

Jur.: To ti je neki nemi tanac. Dunke, danas jedan šimijo i jedna lepa besedica — —

Fr.: No — no — — Vidi malo ti, tega pismoznanca!

Jur.: Jutra — četiri besedice, a na kraju meseca — onako skriši — jedan lepi bušac...

Fr.: Ma bravo, po moju puru! I ča još?

Jur.: A najzada se cela stvar svrši — col far l'amor. Kadagod pak da ta igra svrši dobro, — ženidbom.

Fr.: Lepa škola, baš fanjska!

Jur.: Ja i još njim govori: Venite, surele, pak ćete videt, kakova je to vela čast

---

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

STRAHOVI

(Pripoviješt iz istarskog života u porečkom dijalektu).

Bila je lipa, tepla i tiha noć. Vani je svitija misec i razliva po krovi od hiž, po boškah i njivah i po cilon kraju svoje srebrne trake, pak se je peralo, da se cila zemlja kupa u srebru. Ja san leža u svojoj posteljici poli okno i gleda kroza nj svitlu noć. Misečina je sijala jušto po meni, a ja san se smija gledajući široko lice misečevo, koji je širija svoja usta, kako da mi se smije i z jenim okon namigiva.

Malo dalje od moga okna bilo je grmlje i u njemu slavičeva gnjizda z pet jaji, na kojima je ležala stara. Ja sam je zna jur zdavna, još kad su je slavići počeli plesti. A večeras je stari tako lipo kanta, da san bija siguran, da će probuditi mlade u jajetu, pak da te se do sutra u jutro izleći.

Spi, spi, spi, klokotić...

trepija je njigov bistri glas i diza se, tanak, nikamo visoko, visoko, a meni je bilo tako lipo, da bin mu bija — da me je moga razumiti — najveselije zaviknuja:

Poj, poj, poj, sve do sunca istoka...

Bija san sam doma. Mama me je napro pokrila, rekla mi je neka spin, i pošla h ujčevima u butigu, da kupi furminante, ki ni imala janka jene, da sutra ujutro stakne oganj.

Ni me bilo strah. Gledajući smišno lice misečevo i slušajući tanki glas slavića u grmu, zabija san sve štorije od štrigi i môr, koje guše dicu u postelji, dokle spidu...

Najedanbot začujen, kako se ništo u kužini miče i škriplje.

«Forši se je došegala môra, pak će mi leći na prsa, popiti mi krv i pojisti srce,» pomislin u sebi, a od straha sve mi je sapa zastala.

Šumovina i rompanje po kužini ni prestajalo, nego je sve jače tuklo i škripalo, kako da je došla sama hudoba — potari je sveti križ — pak da rošta s kadinami.

«Mamo slatka», vrisnem i zamotan si z lancunon glavu.

Po kužini je tuklo i rompalo, njaukalo, lajalo i zavijalo, smijalo se i plakalo, blejilo i mukalo, kako da se je sve blago uvega svita počelo mriž sobom klati. Z nape su se rušile boce, s škancije su padali pijati, čikare i mižoli i razbijali se na miljare malih bukunići.

I slavić pod oknon kako da se je prenija tega rompanja, pak je presta kantati, a ja san se od silnoga straha ledija, sve san manje zna za sobon i ćutija san kako pomalo, pomalo umiren. Prid očima san vidija samo ništo crlenoga, niki veliki oganj, črnu i grdu hudobu z velikin jazikon i zavinutima rogi, kako mi se ceri i protiže duge kosmate ruke z oštrima nohti.

Zmotan u klupko, z bradon mriž kolini, pokriven z lancunom priko glave, pomalo san se gušija — — — — — —

«A ča ti se je zgodalo, lipa krv moja?» začujen nad sobon mamin glas. Čula je moj vrisak i doletila od ujčevih doma. Užgala je sviću, oprla vrata, pogledala u kužinu i imala je ča viditi: uni šari mačak Štentov zavuka se je nikakoh kroz priprto okno u hižu i popija mi mliko, ča ga je mama vrgla za me tepliti na ognjište. Kako je stija polizati i zadnju kapljicu, zatuka je glav predimboko u lončić, pak je dugo ni moga zvadit. Skaka je po kužini, njauka i zavija, tućući s ton denči, dokle ni porazbija pijate, boce i mižole denči, dokli ni porazbija pijate, boce i mižole i rashita pršure i padele.

Od velikega straha bija san zamra i mama je morala dosta dugo baciljati 'ko mene, dokle me je nazad uživila. Kad san je povida, da san pera, da je došla po me hudoba s kadinami i da su se poklali štrigi, pokazala mi je kvadru angjela čuvara nad mojon posteljicom i rekla mi je: «Dokle te on čuva ne boj se ni hudobe ni štrigi.»

Od tega dana nikad mi drugo ni pripovidala strašljive štorije, a kad bi me ki počeja plašiti, da će me vućac ili štrigo, samo bi ga grdo pogledala i stresla se na nj: «Ne predaj (straši) mi dite!

I pravo bi rekla. Dicu se ne smi predati!

Rodjenje kraljevića Marka

(Narodna pjesma).

(Nastavak.)

Al' govori mlada Vidosava:
»Gospodaru, Momčilo vojvoda!
»meni nije nikake nevolje,
»već sam čula jedno čudno čudo,
»da ti imaš konja Jabučila,
»Jabučila, konja krilatoga,
»ja ne vidjeh tvome konju krila,
»te ne mogu mlada vjerovati;
»već se bojim, hoćeš poginuti.«
Mudar bješe vojvoda Momčilo,
mudar bješe, al' se prevario,
svojoj ljubi tako besjedio:
»Vidosava, vjerna moja ljubo!
»za to ću te lasno utješiti,
»ti ćeš lasno vidjet' čilu krila:
»kada prvi zapjevaju p'jevci,
»ti otidi u nove ahare,
»tad' će čile popustiti krila,
»tad' mu možeš krila sagledati.«

Momčil' spava, ljuba mu ne spava,
veće sluša mlada u dušeka,
kad će prvi p'jevci zapjevati;
a kad prvi p'jevci zapjevaše,
skoči mlada iz meka dušeka,
zapalila fenjer i svijeću,
pa uzima loja i katrana,
ode pravo u nove ahare;
al' istina, što Momčilo kaže,

prit va rodbinu s kakovim sinom grada Rima! I sve tako napred i tako napred... Venite, surele, venite!

Fr.: To je nekako kako i oni, ki na place marun prodavaju: Venite, kvaranta per una lira!... Kvaranta!

Jur.: Ma, sejedin, mane ni to nekako hodilo z glavi. Otel sam svojemi očijami videt, kako bi bilo, da gre onamo jedna naša. I znaš, ča sam učinil?

Fr.: Sigurno, kakovu duhtoriju, kakovu već ti umeš!

Jur.: Obukal sam se, kako ženska...

Fr.: Sam ti ja rekal!...

Jur.: Luce mi j' dala neč, ča one zovu kombinacijon; to sam navukal na se i još dve tri straci, pak sam se lepo obričil i profumal i šal sam k njim na tanac.

Fr.: Aha, sada ćemo ča čut!

Jur.: Pridem ti ja tamo — i posedem se na kantunić i čekam, da će ki po me prit. I prišal je... Onako jedan — trofulotić. Muzika je sopla šimijo, a ja sam tancal z onem mojem pajdašem — šimijo.

Fr.: Ma si vražji, Jurino! A ča j' bilo z besedicum? Je ti ča rekal? Je bilo sve onako, kako je pisalo va onem njihovem foje?

Jur.: Sve je bilo na vlas onako. Šimijo — pak jedna besedica — pak četire besedice — — pak »kara Jorjina de kvà, »kara Jorjina de là« — —

Fr.: Inšoma — sve kako j' bilo napisano. A kako j' bilo najzada?

Jur.: Ja sam mislel, da će mi ča reć za špozalicijo, a kada ti temu nebeše, on ti mi se j' lepo prignul k uhu i počel mi je neč tambaskat, da sam se vas zacrjenil, i ča sam prej mogal, prijel sam v ruku šlep od brhana i koliko biš okom namignul, frknul sam vanka.

Fr.: I neka ti ne bude žal, zač ja ne bim dal ni tri soldi za ženidbi, ke se po tanceh tenfaju.

IZ MATERIJE.

Glas ljudstva je pri nas — glas vpijočega v puščavi. Naš protest proti poitalijančevanju sole je — kakor povsod — naletel na gluha ušesa. Blagor otrokom, ki sedaj posečajo šolo. Kaj porečejo nekdaj, ko ne bodo znali podpisati niti svojega imena. Sedaj lahko pojejo:

Prav žalosten iz šole grem,
Še podpisat se ne vem...

Našo občino so obdarovali na novo leto še s tremi italijanskimi učiteljicami. Radi bi znali, zakaj niso pustili italijanščine našim učiteljem. Saj bi se gotovo mnogo več naučili. Sicer pa pustimo živeti tudi druge, in pomislimo, da sit lačnemu ne verjame.

Bodimo torej pravični in usmiljeni, ker smo prisiljeni.

IZ BOLJUNCA.

Oljka je pri nas letos zelo dobro zarodila. Iz enega kvintala se pridela 17 do 20 litrov olja. Prodajna cena je od 5 do 6 lir liter. Kaj bo pa z našim vinom? V celi občini lahko računamo na 8000 hl. Nekdaj — pa ne prav v starih časih — je bilo do januarja že vse vino razprodano. A sedaj se ne vidi kupcev od nikoder. Pač pa nakladajo vsak dan večje davke. Ubogi kmet, kakšna usoda te čaka!

IZ PIĆNA.

Naš obljubljeni župnik vlč. g. Ivan Bersenda leži već više vremena teško bolestan u krevetu. Ovih dana mu je bolest krenula na gore. Bolesnik se dao ispovijediti i pričestiti. Sa zabrinutošću katastrofe. Njegova smrt bila bi za nas veliki udarac. Zato želimo, a i Bogu se molimo, da bi se što prije ozdravio i da bi još mnogo godina proživio u našoj sredini, toj zaista tužnoj dolini.

Širite „Istarsku Riječ“!

Gospodarstvo

U oči cijepanja amerikanskih loza

Bliža se doba, kad razumni gospodar ima da nabavi cijepanice za novi vinograd ili traži cijepove za proljetno cijepanje. Taj posao je vrlo važan, jer se vinograd ne nasadjuje za kratko vrijeme, nego za više decenija.

Istina je, da se kasnije precijepavaju loze, koje ne odgovaraju našim potrebama, ali kako je to sekantan i mučan posao znade dobro onaj, koji je to već iskusio.

Poznate su nam istarske vinogradarske prilike, pak smo naumili da kažemo dvije tri o tom, koje vrsti loza treba da odaberemo za pravljenje vina u Istri.

Prije svega savjetujemo:

Sadite dobre, rodne domaće vrsti, ali ne prezrite ni boljih i finijih tudjih. Loše domaće vrsti, što se rado osipaju, pa i one, koje slabo uzriju, isključite sasvim iz novog vinograda. Nemojte u nove vinograde trpati ni previše raznih vrsti loza. Za praktičnog vinogradara to je pravi nesmisao.

1. Draganela je raširena po cijeloj Istri. Trs raste prilično bujno. Rozge su joj svijetloplode, a bijelo istarsko vino od njih obično traže veliki trgovci.

1. Dragnela je raširena po cijeloj Istri. Trs raste prilično jako. Rozge su joj svijetlo-rdjave boje i imaju šiljaste pupoljke. List je svjetlo-zelen, gladak i ima na dnu debele žile.

Glede grožđja razlikujemo dvije vrsti Draganele: jedna ima velike grozdove s debelim gustim jagodama, a drugoj su grozdovi maleni i zrnje drobnije, rodi manje, ali joj je vino bolje nego li od prve vrsti.

Pomnožavate dakle u prvom redu Draganelu s velikim grožđjem.

Draganela uspjeva i rodi u svakoj zemlji, a za podlogu joj može biti koliko R. Montikola, toliko i R. Portalis. Cijepana Draganela počme rano roditi, ali ima i neke slabe strane, a te jesu:

a) Za kišovite jeseni gnjije i b) podvržena je veoma lugu ili pepelu.

Radi toga posadimo je u vinogradu na najvišem mjestu i na najsušem ali ne pregusto. Draganela je prikladna za niski i visoki uzgoj.

2. Trbjan je dobro poznat osobito u srednjoj Istri, gdje zajedno s Draganelom daje dobro stolno vino. Raste srednje. Rozge su mu tanke, svjetlo-sive boje, a pupoljci gusti. Značajno je, što mu je mladica prema vrhu razgranjena (viličasta). Lišće je maleno, jako razrezano i glatko. Grozd je neobično dug i razgranjen.

I Trbjana ima dvije vrsti: s ovećim grozdom i debelim jagodama te s manjim grožđjem i drobnijim jagodama. Trbjan uspjeva u svakoj zemlji, ali treba da je na toplom mjestu, inače ne ozori dobro. Cijepati ga možemo i na Montikoli i na Ripariji. Uspjeh je uvijek dobar. Trbjan ne gnjije kao Draganela, ali za lug je prilično osjetljiv. Zato ga treba marljivo sumporati.

3. Ižulana poznata je dobro, neobično plodna, srednje rasti. Rozge su svjetlo-rdjave, lišće veliko i ozdo dlakavo, a grozdovi široki, srednje veličine, jagode okrugle i prilično velike.

Trpi dosta od peronospore. Zato ju treba pomno škropiti. Za sušu je više osjetljiva, nego prve dvije vrsti. Posve zrela daje dobro, ukusno vino. Cijepati se može i na R. montikuli i na R. Portalis.

U finije vrsti loza za bijelo vino ubrajamo bijeli muškat i malvažiju, obje vrste poznate skoro po cijeloj Istri.

1. Bijeli muškat raste umjereno. Rozge su srednje debljine, crvenkaste boje. List je srednje velik, gladak, prilično oštro nazubljen i zeleno-žute boje. Grozd srednje veličine ima guste okrugle tvrde jagode.

Muškat trpi mnogo od kozica, a osobito od luga. Posadit ga treba na visoko i toplo mjesto. Cijepa se na Ripariji Portalis i na R. Montikoli. Na toplom položaju pri moru daje nam osobito mirisavo i jako vino.

2. Malvažija je kraljica istarskih bijelih grožđja, te zasluži da se je više pomnožava, nego se je to do sada činilo, jer ako i ne rodi tako obilato, kao neke druge vrsti, zato rodi redovito svake godine i dade svako ljeto dobro vino, a nije jako podložena bolestima. U proljeću kasno potjera, zato nema straha, da joj proljetni mrazovi naškode. Uspjeva u svakoj zemlji. I od nje imade više vrsti, od kojih se nekoje rado osipaju. — Mi moramo nastojati, da pomnožavamo samo one trse, koji se ne osipaju. Cijepati se može i na Montikoli i na Ripariji. Na Ripariji cijepana se ne ospe tako rado. Ljubi dugi, visoki uzgoj.

Trs malvazije neobično bujno raste. Rozge su debele, svjetlo-sive boje i imaju guste pupove. List je neobično velik, tamno-zelene boje, malo zarezan i sasvim gladak (gô). Grozd je srednje velik, podugast, valjkast sa srednje velikim plošćasto-okruglim jagodama zelene boje i kao sa mukom posutim. Suncu izloženi, sasvim zreli grozdovi dobiju žutkastu boju. Karakteristično je, da je mekan, tako da se odmah otkine, čim se malko potegne.

Osim navedenih vrsti preporučamo obično stolno vino te Žutu Rbulu ili Grganju i Slankamenku. I jedna i druga rode mnogo, kao Draganela i Ižulana. Rbula imade pred Dragonelom to dobro svojstvo, da ne gnjije tako rado i da je manje podložena lugu. A opet vrijedi više nego Ižulana, jer podnaša lakše sušu i daje bolje vino.

Slankamenka rodi, kako već kazasmo, dobro te dozrije u isto vrijeme sa Draganelom i dade dobro stolno vino. Obadvije ove vrsti nalaze se već u Istri u malenoj množini i može se reći, da je vrijedno pomnožavati ih. Osim ovih običnih vrsti loza preporučamo našem seljaku, da sadi i nešto finijih bijelih vrsti, jer će si s njihovim grožđjem za slabih vinskih godina popraviti mast iz običnog grožđja od domaćih loza.

Od finih vrsti za bijelo vino preporučamo obzirom na naše istarske prilike ove vrsti:

1. Bijeli Burgundac (Pinot bianco). To ti je fina franceska vrst, koja dosta rano dozrije i prilično dobro rodi. Trs bujno raste. Rozge prilično debele, svijetlo-rdjave sa crnim piknjama i gusto pupaste. List je srednje velik, okruglast, dosta duboko ucijepan, ravan i malo mjehurast, te tupo i fino nazbljen. Cvijet je dvospolnat, zato se ne osuje rado. Grozd je malen, kratak, malo razgranjen. Zrno je maleno, skoro okruglo, meke kože, sočnato, kad je posvema zrelo, zeleno-žute boje, prozirno i ima crne točkice. Najbolje ga je gojiti na žici 50 80 cm visoko.

2. Rulandac ili siva Klevenka sliči u listu i grozdu sasvim prvoj vrsti. Grozd je više valjkast, gusto-zrnast. Zrno samo je malo podugačko i umazano-crvene boje. Rulandac pomiješan sa bijelim Burgundeem, rabi za pravljenje bijelog vina, samo ga treba odmah otisnuti i mošt bez dropa posebice kuhati. Budući postigne Rulandac još više šećera nego bijeli Burgundac, njegovo vino bude još jače, a što se finoće tiče malo mu je para. Uzgoj je jednak kao kod Burgundca.

Traminac ili crvena ružica izvrsna je vrst za pravljenje finog bijelog vina. Njezina osobito dobra svojstva jesu, da ne gnjije, tako da se može i za kišovite jeseni ostaviti na trsu dok sasvim dozrije. A Traminac, potpuno dozrio, daje jako aromatično vino, kojeg samo jedan hektolitar može da nam popravi više hektolitara najlošijeg vina. Trs Tramnica slabije raste, ne postane nikad jako velik. Rozga je gustopupčasta, tamno-rdjave boje sa slabo razvitim vilicama (viticama). List je malen i češće mu je širina veća nego duljina, plitko je ucijepkan i tupo nazubljen te na gornjoj strani malo, a na doljnjoj jako kosmat. Vršići su zelenih mladica bijelo-vunasti sa crvenkastim rubom. Grozd je malen, širok, razgranjen sa veoma kratkim i tvrdim drškom. Zrno (jagoda) je maleno, podugačko, crvene boje (i u osoju) sa bijelom prašinom posuto i debelo kožnato. Uprav radi tvrde kože jagoda Traminac odolji gnjilobi i u najvlažnijim jesenima. Dozrije kasno ali ipak na dobu. Traminac počne malo kasnije (u 6. godini) obilato roditi i rodi poslije ove dobe svake godine obilato. Komu Traminac u prvim godinama ne rodi toliko kao druge vrsti, neka se malko ustrpi, te neka ga ne precijepi, kako to žalibože mnogi naši seljaci čine.

Politički pregled

ITALIJA.

Dolaskom fašista na vlast u Italiji, poremetili su se svi parlamentarni i politički odnošaji skoro svih italijanskih stranaka. Pučka stranka (»popolari«) se je podvojila i osnovana je nova katolička stranka, koja će pomagati fašiste. Ali to nije dosta. Fašisti gledaju i nastoje, da podvoje i pocijepaju sve stranke, osim svoje, jer im po njihovom izbornom sistemu to treba, da naime na izbore izadje što više stranaka i frakcija i da nacionalno-fašistička stranka bude što jača, pa da na temelju relativne snage dobije apsolutno većinu na budućim izborima.

Kako smo svojedobno javili u »Istarskoj Riječi«, da će se 12. ov. mj. obdržavati u Rimu veliko fašističko vijeće, tako je i bilo. Na tom vijeću nije došlo do stvorenja preciznog programa, s kojim će fašisti stupiti u izbornu borbu, pa će se u tu svrhu 28. i 29. t. mj. obdržavati u Rimu kongres stranke, da definitivno riješi to pitanje. Kongresu su pozvani svi fašistički senatori i poslanici, zapovjednici nacionalne milicije iz svih pokrajina i mnogi drugi. Na tom velikom zboru govorit će Giuratti, Corradini, Mussolini i Giunta. Poslije ovog velikog sastanka svih vodećih elemenata nacionalno-fašističke stranke bit će raspušten Parlamenat i raspisani novi izbori.

Italijansko-jugoslovenski sporazum.

Izmedju Italije i Jugoslavije došlo je do sporazuma. Prema tom sporazumu Italija dobiva grad Rijeku, a Jugoslavija Baroš, Deltu, otok Lastovo u Dalmaciji i nekoja mjesta u istočnoj Istri i nekoja oko Triglava. Riječku luku dobiva Jugoslavija u zakup. Uz to ima da se potpiše izmedju jedne i druge države savez i vojnički ugovor, prema kojem bi Italija imala dati vojničku pomoć Jugoslaviji u slučaju, da ova bude napadnuta. Tim bi paktom Italija solidarno sa državama Male antante dala Jugoslaviji potporu u slučaju, kad bi sa bilokoje strane mirovni ugovori bili ugroženi.

Svršetak vijećanja Male antante u Beogradu.

Mala antanta imala je ovih dana u Beogradu svoje sjednice. Na tim sjednicama potresala se medjunarodna i unutaršnja situacija Male antante. U svim se je pitanja konstatovala posvemašnja jednodušnost i sloga. Mala antanta, u želji da produži odnose pomirljive saradnje sa svojim saveznicima, odlučila je više nego ikada da podržava u sadašnjoj evropskoj situaciji struju, koja teži za održavanjem ugovora i konsolidaciju mira, koji je podjednako neophodan za sve države.

Grčka.

Ovih dana bila je obrazovana u Grčkoj nova vlada. Vlada je sastavljena ovako: predsjedništvo: Venizelos, vanjski poslovi poslovi: Roussos, rat: Gondikas, mornarica: Canavas, pravosudje: Kafandaris, unutaršnji poslovi: Sofonlis, finance: Michalakopoulos, poljodjelstvo: Milonas, javni poredak: Datiadis i prosvjeta: Natalas. Nova vlada bila je zaprisegnuta domovini, kralju i ustavu. Program nove vlade je taj, da provede po cijeloj zemlji plebiscit u svrhu, da se sam narod izjavi za formu vladavine.

Turska.

Pred malo dana došlo je u Turskoj do atentata na Kemal-pašu. Ta vijest nas nije ni najmanje iznenadila, jer znamo da se već duže vremena u turskoj republici pojavljuje jaki proturevolucionarni pokret. Svi starovjerni elementi silno su nezadovoljni novim republikanskim režimom. Najistaknutija lica staroturskoga pokreta nimalo ne taje, da im je cilj, da uspostave opet staro osmansko carstvo s izrazitim vjerskim karakterom i kalifom kao suverenim vladarom. Radi toga nije isključeno, da će prije ili kasnije izbruhnuti u toj zemlji revolucija, to više, što sadašnja vlada, koja održi na čelu države samo pomoću oružane sile, nema pristaša medju širokim slojevima naroda.

Domaće novosti

«Mladi Istranin».

Ovom broju našega lista prilažemo 1. broj »Mladog Istranina« vrlo omiljelog dječijeg listića. U budućem broju počet će u njemu da izlazi jedan novi roman: »Jurić-Robinzon«. Mi smo uvjereni, da će to biti za naše mališe jedan pravi, slatki zalogaj.

Nad mrtvačkim odrom učitelja Zuccona

Tužni i neveseli dan 3. siječnja ne će naša ubava Altura nikada zaboraviti. Od dana, kad dodjoše naš narod ispod Durmitora i sazidaše svoje kamene dvorove na brežuljku kraj Budave, pa do dana 3. siječnja, nikad se u Alturi ne nadjoše na okupu onoliko našeg svijeta, niti osjetiše Alturci ikada onakve turubnosti, niti podniješe onakve teške tuge i žalosti.

Bio je pravi zimski dan. Zrak oštar i hladan, a obzorje stisnuto u gustu maglenu koprenu, koja brižno nastojaše, da joj sunčane zrake ne bi upalile koju nit i rastopile svijetlucajući se snijeg, što resiše kućice i drumove. Sve kućice bijahu zatvorene, sva dvorišta prazna, samo jedna imaše širom otvorena vrata i bijaše dupkom puna svijeta, čak i više: bilo je puno i dvorište i okolo njega na pedeset metara daleko; narod iz svih naših sela od premanturskog kamenjaka do raške Doline bijaše se sakupio da straži kuću žalosti, iz koje će otpratiti na vječni počinak našeg dobrog meštra, našeg nezaboravnog druga i brata Antuna.

U jednoj sobi počivaše na odru njegovi umorni mrtvi ostaci. Sa zvonika seoske crkve tužno zaleleče mrtvaško zvono, svećenici udju u sobu, kleknuše i počeše moliti, a u kući se zaori jauk i plač osamljene udovice i ostavljene siročadi i svih prisutnih... Božji se obred dovrši. Lelek se malko utiša, a suze su i nadalje tekle. Drugovi pokojnikovi, četiri učitelja prime lijes, svećenici zapjevaju tužaljku: »Pomiluj mene Bože...« i tužna povorka od preko petstotina ljudi krenuše put seoske crkve, praćena jecanjem crkvenog zvonca i tihim kukanjem svih ostavljenih.

I za crkvenog opijela krenuše sprovod na maleno groblje u dolinici jugozapadno od sela, koje će mu pružiti ono poslijednje što mu svijet dati može: vječni počinak.

Pred otvorenim grobom oprostio se je sa pokojnikom g. Matko Crljenica u ime drugova pokojnika i u ime našeg naroda, sa ovim ganutljivim riječima:

»Na kraju Tvog trnovitog puta i prije nego udješ u Tvoje ledene dvore, gdje pravda i mir vlada, umorni putniče stani!

Ožalošćena družica Tvoja, sada sinja kukavica — raskidanim srcem od tuge i opkoljena siroticama Tvojim, rodjaci i prijatelji Tvoji, kolege Tvoji, Medulin i Altura, Ližnjan i Premantura, Vinkuran i Marčana, Istra Tvoja, kršna Istra došla je čitava, dobri naš Ante, da ti rekne poslijednji: s Bogom!

Jabučilo krila popustio,
popustio krila do kopita;
tade ona krila namazala,
namaza ih lojem i katranom,
pa svijećom krila zapalila,
te sapali krila Jabučilu,
što ne mogla vatrom sagoreti,
to pod kolan pritegnula tvrdo;
onda mlada ode u riznicu,
dohvatila sablju Momčilovu,
te jo slanom zatopila krvlju,
pak se vrnu u meke dušeke.

Kad u jutru zora zab'jelila,
poranio vojvoda Momčilo
pa govori Ljubi Vidosavi:
»Vidosava, moja vjerna ljuba!
»ja sam noćas čudan san usnio,
»gdje se povi jedan pramen magle
»od proklete zemlje Vasojeve,
»pak se savi oko Durmitora,
»ja udarih kroz taj pramen magle
»sa mojijeh devet mile braće
»i s dvanaest prvobratučeda
»i četrest od grada levera
»u magli se, ljubo, rastadosmo,
»rastadosmo, pak se ne sastasmo;
»neka Bog zna, dobra biti neće.«

Veli njemu ljuba Vidosava:
»Ne boj mi se, mili gospodaru!
»dobar junak, dobar san usnio;
»san je laža, a Bog je istina.«
Opremi se vojvoda Momčilo,
pa on sidje niz bijelu kulu,
dočeka ga devet mile braće
i dvanaest prvobratučeda
i četrest od grada levera,
a ljuba mu izvede čilaša,
dobrijeg se konja dohvatiše,
otidoše u lov na Jezéra.
Kad su bili nadomak Jezérâ,
opteče ih ona silna vojska.
Kad Momčilo opazio vojsku,
on poteže sablju od bedrice,
al' se pusta ne da izvaditi,
kao da je za kore prirasla.
Onda reče vojvoda Momčilo
»Čujete li, moja braćo draga!
»izdade me kuja Vidosava,
»no dajte mi sablju ponajbolju.«
Hitro su ga braća poslušala,
dadoše mu sablju ponajbolju,
pa je Momčil' braći besjedio:
»Čujete li, moja braćo draga!
»vi udrite vojsci po krajima,
»ja ć' udarit' vojsci po srijedi.«

Mili Bože čuda velikoga!
da je komu pogledati bilo,
kako s'ječe vojvoda Momčilo,
kako krči druma niz planinu;
više tlači konjic Jabučilo,
neg' što Momčil' britkom sabljom s'ječe;
al' ga loša sreća susretnula:
kad izidje prema Pirlitoru,
susrete ga devet vranih konja,
a na njima brata nijednoga! (Svršit će se.)

Čas još jedan, pa će crna i ledena zemlja sakriti umorne kosti Tvoje, uzgajatelju naš, i Ti ćeš nestati za uvijek, branioče pravde i istine, a u domu udovice i djece Tvoje, u Tvojoj ubavoj Alturi, u učiteljskom društvu i u svim našim društvima, u krugu rodjaka, drugova i prijatelja i u čitavom domu roda našega ostat će praznina, koja se nikada popuniti ne će.

Srca svih nas kidaju se pri ovoj pomisli, ali priviknuti na toliko gorkih, što nam ih sudbina nanijela, obećajemo Ti, da ćemo biti jaki i popiti ovu pregorku čašu, koju nam okrutna sudbina pruža otimljući nam Tebe, nenanadnadive radilice narodne košnice.

Mili Ante! Tebi ko da se neda ići? Znam. Ti vidiš gdje se onkraj Velebita zmedju gustih stabala koči visoki dom dvoje siročadi proviruju kroz okance. To su sirotice Tvoje, Boris i Ivka, koji gledaju kroz prozor karlovačkog internata, ape i plaču što su daleko, te ne mogu doći da svom dobrom tatici utisnu posljednji poljubac i kažu vječni s Bogom. Ali Ante naš, ne žalosti se, jer narod Tvoj okupljen ovdje, kune ti se, da će osušiti suze siroticama tvojim, kao što će ih osušiti osamljenoj i ostavljenoj drużici Tvojoj i dati im jakosti da mogu svladati tugu i teške boli; zato meštre naš predragi, nek te ne uznemiruju suze i tuga njihova, jer, dok god bude i jednog Jugoslavena, dotle će se kao svetinja čuvati i braniti sve što si Ti ostavio, kao što će ostati u vječnosti medju nama duh Tvoj, od koga nam nemilosrdna sudbina odijeliše tijelo.

Sada, naš umorni putniče, opjevan, pozdravljen i oplakan, udji u Tvoj novi dom, gdje Te čeka mnogo bolji i ljepši život. Laka Ti bila istarska gruda, koju si toli ljubio i kojoj si sve sve dao. Počivaj u miru i od Sevišnjeg ishodi milost, da Tvom tužnom ostavljenom narodu osvanu što skorije bolji dani.

A ti, mili narode, osuši suze, uzdigni glavu i kaži sa mnom: Mir pepelu našeg dobrog učitelja Antuna Zuccona, a Njegovoj velikoj duši vječna slava!

Iza ovog oprostiše se sa isto tako ganutljivim riječima mjesni župnik velečasni gospodin Ante Girolami. Za vrijeme obiju govora svi prisutni plakaše gorko.

Govornici svršiše, lijes se spusti u grob. Raka se zatrpaše zemljom, koja upije i poslijednje suze prisutnih. Narod otare oplakane oči i razidje se nijem i bez jeanja, ali svim ležaše na srcu ista bol.

Meštre naš mili! Ti si otišao i osjegurao sebi vječnost, a nas si ostavio, da i dalje patimo u ovoj dolini suza. Dao Bog, da iz crne zemljice na Tvom grobu natopljene našim suzama, izniknu busenja, u koja ćemo postaviti jednog od one straže što nam ju Ti uzgojiš, nek tamo vječno čuva i bdije. Ne će ta straža biti postavljena da roni čemerne suze, nego će odbijati gavranove, koji budu krilili nad Tvojim grobom i kazati svakom: »Srca nedamo nikada!«

A Ti, dragi meštre, moli se u grobu, nek iz onog busenja procvatu ljubice, ljiljani i karanfili, pa kad se bude rodio mladi dan, doći će tamo naša mladež da se okiti tim cvijećem posvećenim za nju, te će onda okićena pjevati one pjesme što si ju Ti naučio, samo Tebi u slavu, jer hoćemo, da se i onda znade:

»Da tek taj je roda sinak vrijedan,
Kome pjesme u pohvalu zuje!«

* * *

Pokojnik rodio se je u Medulinu godine 1877. Učiteljsku školu svršio je u Kopru. Kao učitelj služio je u Alturi do godine 1919., kad ga je tadanja okupacijona oblast suspendovala, metnuvši ga pod istragu, a dvije godine kašnije penzijonisala.

Njegovih vrlina nije potrebno isticati, jer ako kažemo, da je bio Alturi »i otac i majka«, premalo smo kazali. Bio je učitelj djece i naroda, bio je uzor otac i plemenit čovjek. Njegovo geslo bilo je: raditi za svoj narod, ljubiti ga i nadati se u njega.

Da ga je narod volio, dokaz je njegov mnogobrojni sprovod. Šteta što nije prisustvovao pogrebu onaj gospodin provediditor, koji ga je digao iz službe sa motivacijom, da ga tobože narod ne će, jer bi se bio uvjerio kakvu je neistinu kazao u svom dekretu i koliku je nepravdu počinio.

Pokojnik bio je član »Učiteljskog društva«, našeg Političkog društva i raznih naših društava te odbornik Istarske Posujilnice u Puli.

Glas o njegovoj nenadanoj smrti kosnuo je kao trus srca svih, tim više, što na to nije nitko slutio, jer je bio još mlad, sposoban, a što je najglavnije: bio nam je od velike potrebe.

Žali ga rastužena udovica i četvero nejake siročadi: Milica, Ivka, Boris in Vlatko; žali ga brat dr. Ivo u Zagrebu i ostala braća i rodbina u Medulinu, Alturi i Vinkuranu, žale ga drugovi njegovi, žale ga prijatelji i znanci, žale ga naša udruženja, žali ga konačno čitav naš narod, jer je na njegovom smrću ostao krnj red naših boraca.

Pokoj vječni daruj mu Gospodine!

Za naša društva.

Početkom italijanske okupacije bila su pozvana sva naša društva, da izruče svoja pravila civilnim komesarijatima. Većina je od naših društava odmah odazvala tom pozivu i odnijela svoja pravila civilnim komesarijatima. Sada pak doznajemo, da se svi ti originali nalaze u državnom arhivu (R. Archivio di Stato) u Trstu. Tko hoće da ima prepis svojih pravila, mora uložiti molbu na spomenuti ured. Molbe moraju biti pisane na biljegovanom papiru od 2 lire (carta bollata). Prepis može se dignuti na registarskom uredu. Istarska društva učinit će najbolje ako cijelu stvar povjere kojoj osobi u Trstu. Prosvjetnim društvima savjetujemo, da se obrate na društvo »Prosvjeta« u Trstu (via Fabio Filzi br. 10, I.), koje će im u tom pogledu odmah ići na ruku.

I opet potjerali jednog našeg svećenika!

Veleč. g. Don Angjeo Mateljan, župnik u Sv. Vitalu, bio je optirao za Italiju. Njegova opcija nije bila prihvaćena, pa je na temelju posebnog riješenja ministarskog vijeća bio ovih dana izagnan iz Italije. Agenti su i njega kao i mnoge druge pratili do granice. I veleč. g. Mateljan imao je veliki grijeh, da je bio Slaven, da se takvim osjećao i da nije mogao pljunuti na svoj narod. Radi toga su mu odbili opciju, radi toga su ga potjerali kao najvećeg delinkventa. Sada ostaje 80.000 Slavena u Istri bez župnika! Želimo, da bi u svom novom zavičaju imao mnogo sreće! Ne zaboravio nikaka na našu nesretnu Istru! Pratio ga blagoslov našega naroda!

Raspust općinskog zastupstva u Tinjanu.

Pišu nam iz Tinjana: Ovih dana doznasmo, da je kr. Prefektura raspustila ovdješnje općinsko zastupstvo i naredila g. Aldu Vanali, bivšemu časniku kr. vojske, da preuzme sve općinske poslove u svoje ruke. Novi je komesar već stigao u Tinjan.

Svega po malo

Čudna presuda.

Čitamo u novinama: Neka gostioničarka u jednom selu gornje Italije bila je optužena radi neovlaštene prodaje žestokih pića. Na raspravi je proizašlo, da nije još nikada bila kažnjena, premda joj je već 55 godina. Ustanovilo se je nadalje, da je prekršaj počinila nenamjerno, jer je u svemu imala u gostioni samo 3 boce likera, a sve je tri držala u izlogu.

Sudac nije ju kaznio ni na zatvor ni na globu, već ju je samo »opomenuo« u smislu čl. 26 k. z.

Novine pišu, da je ta presuda prava rijetkost. Osobitu važnost podavaju činjenici, da nije još nikada u 55 godina života ta žena bila kažnjena.

Koliko ima naših ljudi pa i gostioničara, koji ne samo da nisu do visoke starosti bili kažnjeni, nego nisu uopće bili na sudu, ni kao svjedoci! Ali nije nam poznato, da je tkogod od naših kažnjen samo opomenom, dok znamo za mnoge slučajeve, gdje im se je i bez kazne i bez opomene, kraj sve neporočnosti njihove i svih njihovih predja, oduzelo čak i koncesiju.

Kad ćemo i mi dočekati tako rijetku pravicu?

Dvanaest zapovijedi za žene i sedam za muževe.

Neko američko društvo, koje se brine za sirotinju, savjetuje ženama, koje hoće da budu sretne, da se drže ovih dvanaest zapovijedi: Ne budi rasipna! Drži kuću uvijek čistu! Neka ti odjeća uvijek bude u redu, jer ako si nemarna u odijevanju, postat će ti muž nemaran prema tebi! Pazi, da ti muž ne bude ljubomoran! Ne protivi se, ako ti je muž, koliko treba, strog prema djetetu i prema tebi! Ne provodi mnogo vremena kod svoje matere! Govori o svome mužu uvijek s poštovanjem! Ne traži savjeta od svoje susjetkinje, nego od svoga muža! Budi uvijek nasmijana! Pazi na osjećaje svoga muža, pa će i on paziti na tvoje! Znaj, da su muževi uvijek samo velika djeca: ne može odolijeti, ako ga maziš, ali postaje prkosljiv, ako ga na nešto hoćeš da prisiliš! Muževi hoće, da žena bude žena, a muškarce ih odbijaju. Muškarcima pak se preporuča, da se drže ovih sedam zapovijedi: Budi štedljiv! Ne pleti se u kućanstvo! Budi dobre volje i obazriv, jer je žena obično svezak napetih živaca, pa ako se tuži, ima i zašto! Odseli što dalje od tasta i punice! Iskazuj ženi ljubav i nikada je ne psuj! Nemoj držati podstanara! Budi prema djeci takav, da ugodiš što bolje i ženi!

Tko zove Boga za svjedoka...

Pred nekoliko vremena desio se u Feldkirchu u Tirolu jedan jako zanimiv slučaj. Neki čovjek bio je naime optužen, da je pokušao otrovati svoju ženu, da bi došao do osigurnine, na koju je žena bila osigurana za slučaj svoje smrti. Odlučio je sam da se stavi policiji na raspolaganje i da se brani. Nakon duge obrane kliknuo je na koncu: »Ako sam kriv, neka me Svemogući na mjestu kazni, neka se odmah srušim mrtav!« Tek što je izrekao te riječi, kad se doista srušio mrtav na zemlju. Srčana kap učinila je kraj njegovom životu. Prizvan liječnik mogao je samo da ustanovi smrt.

Smrt slavnog inženjera Ajfela.

Pred malo vremena umro je u Parizu (Franceskoj) slavni inženjer Ajfel, star 92 godine. Pokojnik se je proslavio po mnogim svojim djelima, a najviše po pariškom tornju, koji je dobio baš i njegovo ime. Taj 300 metara visoki gvozdeni toranj podignut je na četvorini, kojoj je jedna stranica duga 129 metara. Prvi sprat visok je 57 metara, to je četvorasta ploča sa stranicama dugim po 65 metara. Na njoj se nalazi gostiona i kinematografsko kazalište. Na drugoj ploči 115.73 metara nad zemljom nalazi se zatvoreni prostor s urudjenjem. Treći sprat visok je 276 metara nad zemljom i s njega se može gledati 140 kilometara daljine. S ovog sprata vode stepenice na tri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i meteorološki [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se nalazi njegov stan, u [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ajfel. [illegible] antene [illegible] radiotelegrafske postaje. Uspon u toranj moguć je dizalima i stepenicama (1792 stepenice). Težina tornja iznosi ukupno 9 miliuna kilograma, a težina samog željeza 7,300.000 kilograma. Troškovi izgradnje iznosili su u mirno doba 6,500.000 franaka. Toranj je od god. 1909 vlasništvo francuske države.

Kakav život — takva smrt.

Prije nekoliko dana izvršio je u Vršcu bivši austrijski kapetan Josip Higer samoubijstvo. Uz to samoubijstvo zbile su se odista dvije neobične interesantnosti. Prva je ta, što je samo samoubijstvo izvedeno na vrlo jednostavan, ali ujedno i grozan način. Spomenuti kapetan prije nego je napisao jedno pismo svom bratu u Kaposvar, upalio je vatru, a zatim, kad se je vatra dobro razgorjela, mirno je legao na nju i — izgorio. Druga je zanimljivost dnevnik ovog madžarskog kapetana, koji se je pronašao nakon njegove smrti. U tom dnevniku pod raznim datumima on opisuje niz grozovitih krvološtva, što ih je počinio za vrijeme ofenziva na Srbiju, a i kasnije. Tako je kod Loznice dao poubijati oko 40 srpskih obitelji sa djecom. Hvali se, da je lično ubio petero djece, a iste godine u Šapcu uhapsio neke srpske intelektualce, odveo ih u srijemsku Kamenicu i tamo ih postreljao bez ikakovog povoda. U augustu 1918. u Negotinu pokrao je crkvene dragocjenosti i ubio bez razloga dva čovjeka, a četiri dana nakon toga čina dovukao u svoj stan dvije 12-godišnje djevojčice i zajedno sa svojim prijateljem poručnikom Sabadijem silovao ih. Za ove zločine jugoslovenske vlasti nisu doznale, pa je on mogao da mirno živi i čak da nuzgredno špijonira na korist Madžarske. Nakon što je ovaj dnevnik pao u ruku jugoslovenskim vlastima, njegovi kompanjoni i predadu sudu.

Bijela vrana medju bogatašima.

U Americi živi veliki industrijalac Henko Ford. On imade velike tvornice automobila i zovu ga automobilski kralj, jer se u njegovim tvornicama izradi tjedno 40 do 50 hiljada automobila. Ford plaća vrlo dobro svoje radnike, a uz to radnici njegovih tvornica imadu pravo na polovicu dobitka, što ga imadu njegova poduzeća. Sad pak poručuje Ford američkoj javnosti, da će američkoj vladi dati sav svoj ratni dobitak. Doista bijela vrana medju bogatašima.

Duljina ženskih kosa.

Neki čovjek izračunao je duljinu ženskih kosa. On kaže, da je onim ženama, koje imadu crnu kosu, duga ta kosa 70 kilometara, kad bi nadovezala vlas jedna na drugu. Duljina pak kosa kod onih žena, kojima je ta kosa plava, iznaša 135 kilometara. Uz to je izračunano, da je plavi vlas slabiji, pa se rastrga ako na nj objesimo uteg od 68 grama, u crni jedva onda, kad na nj objesimo uteg od 143 grama.

Kuće iz soli.

Malko čudno, zar ne? Ali čudo gore, čudo dolje — fakat je taj, da takove kuće grade sebi ljudi u nekome mjestu na ruskome poluotoku Aljaški. Tamo ima mnogo soli, pa je soli peku cigle, s kojima grade kuće, i kažu, da su te cigle iz soli mnogo čvršće i trajnije, nego li cigle iz zemlje. Sad ima tamo stotinu takovih kuća iz soli, u kojima stanuju ljudi.

Kolika je bila Noina ladja?

Noe je bio onaj, koji je u svojoj ladji spasio rod ljudski od propasti, kad je Bog poslao opći potop, da uništi grješni svijet. U tu ladju spremio je Noe i od svake životinje po dvije. Sad su učenjaci pronašli, da je ta Noina ladja bila 184 metara duga, 26 metara široka i 15.75 metara visoka.

Vesela vijest za žene.

U dalekoj Australiji, koja se nalazi pod engleskom vlašću, živi premalo žena. Tamo su muškarci u velikoj nevolji, jer nemaju s kime da se ožene. Zato je australska vlada proglasila, da će svaka žena, koja se iz drugih država doseli u Australiju, dobiti posla u gospodarstvu, stan, hranu, lijep prihod i još nešto... muža na izbor. Tako hoće da primane što više žena u Australiju.

Amerika ne zna kuda bi sa svojim žitom.

U Americi je zadnjih godina urodilo toliko žita, da ga nije moglo rasprodati, pa sada ne zna kuda bi s njim. Medjutim evo američka je vlada odlučila da kupi oko 35 milijuna kvintala, pa da to žito spremi za teža vremena.

Velika željeznička nesreća u Italiji.

Ovih dana dogodila se u Italiji velika željeznička nesreća. Brzovlak, koji je jurio iz Bolonje prama Jakinu, iskočio je kraj same postaje Pesaro iz tračnica. Tom prigodom ostala su tri vagona posvema uništena i više osoba teško ranjeno.

Koliko je Amerika potrošila u svjetskom ratu?

Ovih je dana američko ministarstvo financija konačno obradanilo službene podatke o troškovima, što ih je Amerika imala u svjetskom ratu. Prema toj statistici Amerika je potrošila u ratu okruglo 40 milijardi dolara. Od toga je 16 milijardi bilo pokriveno ratnim porezima. Daljnih 10 milijarda iznose predujmovi, što ih je Amerika podijelila za vrijeme rata svojim saveznicima.

Bacio ženu u bunar.

U Bratislavi posvadiao se radnik Mikulik na sam Božić sa svojom ženom, pa ju je konačno u bijesu pograbio i bacio u bunar. Nesretna je žena probaravila u bunaru do vrata u ledenoj vodi čitavih šest sati, dok ju nisu izvukli neki ljudi, koji su čuli njene zapomaganje. Nesretnica je u ovih šest strašnih sati potpuno posijedila. Mikulik je uapšen i predan sudu.

Oko 300.000 lira rasipano po ulici.

Čitamo u amerikanskim novinama: Ovih dana vozio se u Chicagu jedan automobil preko 50 hiljada srebrnih dolara u banku. Na putu udario je u električni tramway i sav se zdrobio. Novac se rastresao na dugo i široko po ulici. Svjetina, koja je prolazila ulicom, obradovala se toj nesreći i pobrala srebrne dolare, koji su se rastresli po ulici. Policija nije tražila povratak novca.

Zar su i u staro doba ljudi letili po zraku?

Znamo, da se u zadnjih deset-petnaest godina ljudi sve više na zrakoplovima i krilaticama (aeroplanima) voze po zraku. To su istom u najnovije vrijeme ljudi izumili. Ali eto našao se neki stari egipatski spis, u kojem je napisano, da je i slavni židovski kralj Salomon, sin Davidov, darovao kraljici od Sabe nekakav stroj, kojim se moglo na tri lakta poletjeti iznad valova Crvenoga mora. Bog bi znao, kakva li je to krilatica bila, ako je uopće istina, što se u tom starom spisu veli!

Težina zemlje.

Uspjelo ju je izračunati prije jedno 150 godina, te ona po tom računu iznosi jedno 6000 trilijuna tona. To je mnogo, no odavde još uvijek ne vidimo, koliko je to zapravo, jer jedan pusti broj ne kazuje ništa. Zato bismo mogli pokušati drugačije. Recimo da nekome padne na um, da će čitavu zemlju raskomadati i onda sav taj materijal odvesti željeznicom. Na taj bi se način dalo godišnje odvesti oko 16 milijarda tona, čitav bi dakle posao bio gotov već u 370 milijarda godina. Vlak, koji bi vozio svu našu zemlju, bio bi dug svojih pet trilijuna kilometara, a to će reći da bi zraka svjetlosti, koja kako znamo juri strahovitom brzinom (300.000 km u sekundi) taj put prevalila u 500.000 godina. Astronomija nas uči da je kraj svega toga zemlja tek neznatna točkica u Svemiru.

Živ čovjek zapaljen.

U italijanskom mjestu Celano zbio se strašan zločin. Neki 40-godišnji Italijanac pokrao je tamošnju župnu crkvu. Svojom kradjom uzbunio je cijelu župu. Tat je bio odmah drugog dana nadjen u jednoj staji, gdje se je bio sakrio. Karabinijeri su ga teškom mukom istrgali iz ruku župljana. Nakon toga je razljućena masa provalila u zatvor, uhvatila u čeliji tata i odvedla ga na trg, gdje ga je svezala za jedno stablo i... živoga sažgala.

Državni guverner, koji je izvršio 192 pronevjerenja i kradje.

Velika američka porota u Marionu, u državi Indian, u Sjedin. Državama, optužila je guvernera te države radi pronevjerenja, kradja i prevara u 192 slučaja. Guverner je pronevjerio i ukrao više stotina hiljada dolara. Američke novine donose, da ta otkrića nisu prouzročile nikakve senzacije. Taj je dogodjaj za Amerikance nešto posve obična: tamo ima sve američke dimenzije.

Koliko Amerićani popiju mlijeka?

U Americi svaki stanovnik popije u godini dana 225 litara mlijeka. To je dosta. Oni kao pametni ljudi vrlo dobro znadu, da je u mlijeku najbolja i najzdravija hrana.

Pronadjen lijes kralja Tutankamena.

Po novinskim izvještajima nadjen je lijes kralja Tutankamena izmedju četiri važna sanduka. Lijes je iz crnoga mramora sa vrlo dragocjenim rezbarijama.

30,000.000 ljudskih žrtava.

Prema najnovijoj statistici profesora Bogarta poginilo je u minulom svjetskom ratu ukupno 30 milijuna ljudskih žrtava. Rat je trajao 1.567 dana. Svaki dan je poginulo 8.294 ljudi.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 16. januara moglo se prodati odnosno kupiti: 100 lira šterlina za 961 965; 100 švicarskih franaka za 393 396; 100 franceskih franaka za 100.50 101.50; 100 čehoslovačkih kruna za 66.20 66.60; 100 jugoslovenskih dinara za 26.15—26.40; 100 rumunjskih leja za 10.50 do 11; 100 madžarskih kruna za 0.08 0.09; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.03.15 do 0.03.20 i jedan amerikanski dolar za 22.65—22.80 italijanskih lira.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Veleč. gospodinu Don Luigi Salvadori-u, župe-upravitelju u Roču: — Vaš »ispravak« objavit ćemo u narednom broju »Istarske Riječi«.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 4 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 24. januara 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Trn u boku

Jedva su minula dva mjeseca dana, što je Mussolini označio Rijeku kao «trn u boku» italijanskog naroda i već se čuje i čita, da je taj trn izvadjen sporazumom Italije i Jugoslavije. Potankosti o tom novom uistini nenadanom sporazumu još nam nisu poznate. U času, dok ovo pišemo, znamo samo to, da će Rijeka prestati postojati kao nezavisna slobodna država (što u ostalom nije gotovo nikada ni bila), dok će luka Baroš i «bankina» (onaj komad pristana iza Ribnice) pripasti Jugoslaviji. Govori se još, da će Jugoslaviji pripasti i neka sela u okolici Rijeke. Novine donose i druge podrobnosti. Jedan dan ih donesu, drugi ih već poreku, kako već to one znadu.

U jednome su ipak svi složni; u tome, da će Rijeka pripasti Italiji. Italija je i do sada bila na Rijeci apsolutna gospodarica; ona je tu vršila svoju vlast, kao da joj je grad bio i po pravu dodijeljen. Medjutim po rapalskom ugovoru Rijeka je imala biti samostalna i nezavisna država; kao takva bila je već i registrovana u svijetu, kod manjih i većih vlasti, tako da su te vlasti, i veće i manje, mogle da se, ako bi im palo u pamet, miješaju i u unutrašnje stvari nove nezavisne državice riječke.

To je Italiju uvelike smetalo. Italiju stoji Rijeka milijune i milijune; što više, ona je dne 4. novembra 1918. ušla u riječku luku s otvorenom i očitom namjerom, da iz nje više ne izadje. Italija je na kocku postavila sav svoj prestiž, da dobije Rijeku, pa da trpi, da se treći prte u njezine poslove u tom gradu? Fašističke novine vele, da bi to doduše mogli podnijeti ljudi prvašnjih režima, ali današnja fašistička, jedina prava nacionalna vlada, ne bi to mogla da podnese. Nikako.

U drugu ruku Italija ima i drugdje po svijetu interesa, koje treba da zaštiti. Dvije se države danas u Evropi otimlju o prevlast: Engleska i Franceska. Kadgod je Italija pokušala, da se protura medju njih, da i za sebe zatraži štogod, svaki put bi pred njom iskrslo pitanje Rijeke i kao pravi trn u boku nije je puštalo, da se makne.

Mussolini je to osjećao i odlučio, da taj trn izvadi bilo milom ili silom. Prema složnim vijestima iz Beograda i Rima vidi se, da mu je uspjelo da to postigne mirnim putem.

Mi, anektirani Jugosloveni, prijatelji smo mira, stoga nam je drago, da se ova teška i zamršena riječka stvar riješila prijateljski. Drugo je pitanje, da li ćemo u postignutom sporazumu osim jamstva za budući mir naći još štogod, čemu bismo se iskreno mogli da poveselimo.

Italijanac, živio on mā bilo gdje u svijetu, zna i osjeća, da za njime stoji sav italijanski narod, koliko ga je Bog dao. Tako i Englez i Francuz i Nijemac i Španjolac, svak od njih, pa bio on mā koliko odaljen i otkinut od svojih, zna svojih, zna i osjeća, da ga njegovi ne će zaboraviti. Slično je i s nama, anektiranim Jugoslovenima. Italijani su odviše pametan, razuman i plemenit narod, da bi Slavenima izvan ove države mogli upisati u grijeh što nisu i ne će sa svojih duša i srdaca da izbrišu uspomenu na nas, braću svoju, i što mi držimo i pouzdano se nadamo, da su naši novi gospodari tim delikatnim obzirima, sami od sebe, od svoje volje, umetnuli u netom zaključeni sporazum kakvu malu klauzulu, kojom će nama, ovdješnjim Jugoslavenima, biti zajamčena naša najprimitivnija ljudska prava. Ta mi ne tražimo mnogo. Poštujte nam naš mili jezik u školi, crkvi i u uredima, ne branite nam pjevati u našem jeziku, dajte nam, da slobodnije dišemo, ne kratite nam najelementarnije uslove za nas ionako preskromni ekonomski razvitak — eto, to je sve, što vas pitamo.

A to nije mnogo. To što mi pitamo vas, vi tražite i za onu šačicu vaših u Dalmaciji. «Popolo di Trieste» veli o njima u svom broju od 16. o. mj., da će ti dalmatinski Italijani «medju narodom ne neprijateljskim biti predstavnici italijanske kulture».

I Jugoslaveni imadu svoju lijepu kulturu. Mislimo, da ne bi ni Italijanima bilo na odmet, da se s tom kulturom upoznadu malo pobliže. Zato bi bilo i u njihovu interesu, da i mi Jugoslaveni u ovim krajevima budemo predstavnici svoje, jugoslavenske kulture, medju narodom italijanskim, koji po najnovijem sporazumu stupa u tijesne prijateljske veze sa svim Jugoslavenima. Mussolini je jednim mahom istrgao riječki trn iz boka talijanskoga naroda. Bude li on, vjeran svome geslu: «eguali doveri, eguali diritti» nama Jugoslovenima dao toliko slobode, da budemo u svemu jednakopravni s Italijanima, on će tim geslom nesamo ukloniti jedan «drugi trn» s boka italijanskoga naroda, već će i najljepšim pečatom zapečatiti najnovije prijateljstvo svoje zemlje sa zemljom svojih susjeda.

Glagolske listine u istarskoj prošlosti

(N. Z.:) Jugoslovenski se narod služi danas dvojakim pismom: latinicom i ćirilicom. Ali u svojoj prošlosti imao je još i treće pismo: **glagolicu. Ćirilica i glagolica** jesu dva narodna jugoslavenska pisma. Starije od njih je glagolica, jer potječe od svete braće Ćirila i Metoda iz devetoga vijeka poslije Isusa. To je prvo jugoslavensko pismo. Tim su pismom pisane naše najstarije isprave. Poznato je, da su sv. braća (rodom Solunjani) širila kršćansku vjeru po Moravskoj državi, a pritom pisali su svete knjige svojim (glagolskim) pismom. No iza njihove smrti Moravskom zavladaju Nijemci pa Madžari, a učenici sv. braće pobjegoše u Hrvatsku i Srbiju. Sobom donesoše i pismo glagolicu, prvo pismo slavensko. Drugi narodi bili su tada još u mraku neznanja. I sad nastaje na tlu jugoslavenskog naroda prva pismena kultura u narodnom jeziku, a pismom glagolicom.

Pa gdje se je ovo pismo i prva pismena kultura najjače razvila? Da li u Zagrebu? Beogradu? ili gdje drugdje? Razvila se najbujnije: u Istri, hrv. Primorju i na otoku Krku. Otok Krk je u tom najplodniji. Eto u tom predjelu, Istri, Primorju i otocima, proključao je najranije kulturni život našega naroda. Nije to samohvala ili izmišljotina, jer smo spremni to i dokazati.

Do danas posvetili su nekoji učenjaci čitav život svoj izučavanju pisanih glagolskih preostataka. Nije to laka stvar. Spominjemo posebice ove: Šafarika, Kukuljevića, Račkoga, Crnčića, Lopašića, Jagića, Strohala i krčkog profesora Milčetića. Dosad imamo štampane debele knjige glagolskih listina, napisa, povelja, testamenta, zakonika i slično, a to sve vjerno i u pravoj slici pokazuje našu prošlost. Od najveće česti te isprave potječu iz Istre. Ali koliko još imade neštampanih, dakle neobjelodanjenih i nepoznatih glagolskih listina po Istri, to sam Bog znade.

Od dosad **štampanih** isprava, napisa ili spisa raznog sadržaja, a koji potječu direktno iz Istre, napominjemo ovdje nekoliko, da se vidi **gdje** je ispostavljeno i **kada,** dakle: **mjesto** (odakle je ta poznata i već štampana isprava) i **godina** njenog postanka:

U Pazinu je ispostavljena jedna glagolska listina dne 5. svibnja 1275: — u Mošćenicama izdana jedna 2. novembra 1395: — u Lovranu jedna datira od 1410., a druga od 1595: — u Bermu jedna od 1531. godine: — u Peljane 1452; — na Visočju 1454: — u Vrhu 1463: — u Boljunu poznato što bilježaka što napisa četiri iz godina: 1463., 1556., 1590., 1641; — u Kraju 13. okt. 1484: — u Izoli 26. VI. 1482: — u Čepiću 1492: — u Plominu napisi iz godina 1495. i 1524: — iz Roča 4 bilješke iz godina: 1503., 1545., 1546. i 1523: — iz Sušnjevice 1507; — iz Veprinca 1534. i 1574: — iz Jesenika 1550: — kraj Labina 1551: — u Zdrenju 1582: — u Humu 1599.

Kako rekosmo, ovo su samo **poznate** i već **objelodanjene** (štampane) glagolske listine iz Istre, kako ih je sredio Strohal. Te listine nalaze se pohranjene većinom u Zagrebu. Koliko ih imade još po Istri, nitko ne zna. Na svaki način: one su najjači svjedok istarske prošlosti. Dokazuju koji je narod u to doba u ovome kraju živio, kakva mu je bila kultura, pravni običaji i život uopće. Ovo su svjedočanstva **živog naroda,** dok ono nekoliko kamenih lavova pokazuje samo pravo jačega, koji ne mogući drukčije dokazati svoje prirodno pravo, uklesuje znak svojega gospodstva u kamen.

Roditelji, pazite na svoju djecu

Djeca su naša uzdanica. Zato pazimo na nju po pašnjacima i seoskim drumovima!

U mnogom se roditeljskom domu posvećuje nažalost veća pažnja odgoju stoke, nego li uzgoju rodjene djece. Gdje su roditelji čestiti i valjani ljudi, koji u strahu Božjemu uzgajaju svoj porod od srca, tamo su i djeca dobra, vrijedna i valjana. Istina, ima slučajeva, da i iz dobre kuće izadju zla djeca, pa nijesu za to roditelji krivi, što su im se djeca vrgla u zlo. No i to ima svoj razlog, koji će učeni uzgajatelji naći kao «nasljedstvo» u drugom i trećem koljenu te obitelji — bilo po ocu, ili po majci.

Sva budućnost djeteta, čovjeka, naroda odvisi od domaćega uzgoja. Nije dosta dijete samo nahraniti i odjenuti, već se treba poskrbiti i za dobar uzgoj njegove duše od kolijevke do groba. Ta ovo sitno dješce sastoji od tijela i neumrle duše. Zato i razlikujemo: tjelesni i duševni uzgoj. Roditelji treba da svoje dijete uzgoje, da bude tjelesno krepko, čilo i zdravo, ali uza to moraju imati na umu, da mu valjanim primjerom svoga života ucijepe u srce sve, što je lijepo, dobro i plemenito.

Djecu valja uzgajati kao i voćku u vrtu. Posadi jabuku divljaku i ne njeguj je, ne cijepi je, već je pusti, da onako sama raste bez noža i kolca, pa ćeš vidjeti, kakav će sitan i kiseo plod da rodi. Divljaka pa divljaka — to znade i ono malo pastirče, pa ga i ne gleda. Isto je, brate moj, i s djetetom. Ono valja i te kako uzgajati odmah od poroda i koljevke tamo do dvadesete godine života. Težak je to dašto posao, ali svet i koristan.

Djeca po svojoj naravi oponašaju svaki primjer, koji vide kod starijih. Ako je taj primjer lijep, bit će djeca dobra i valjana, ako je loš, bit će i djeca loša. Zato je sveta dužnost roditelja, da paze na svaku riječ, što se izgovara pred djecom, da još više paze svaki čin, što se zbiva pred očima djece. Gotovo mnogi ne će ni da vjeruje, da se sve prihvaća dječjega srca, kao kad otisneš čime u vosak, ili našaraš na papir. Zbog toga valja paziti i na društvo, u kojemu se djeca kreću. Ako se tvoje dijete druži s nevaljalcem, tatom, pijanicom, vjeruj, i ono će postati i nevaljalac i tat i pijanica, jer se djeteta prihvaća zlo radije i brže nego dobro.

Dobra djeca su najveća radost i sreća roditeljima. Tu radost i sreću želim svima vama, dragi roditelji širom naše mile istarske otadžbine. No i vi, dobre majke, i vi, čestiti oci, bdijete i pazite na svoju djecu! Onda su naša nada, naša budućnost. Na njoj, na mladima svijet ostaje, a na nama je, da taj budući naš naraštaj bude čestit, vrijedan i pošten. A bit će, ako ga valjano uzgojimo. Stoga čuvajmo svoju djecu i pazimo brižno na njen uzgoj, da bude na diku i ponos svemu našem rodu i domu!

DOPISI

IZ PULJSTINE.

Pula se veseli, da je bandit Kolarić uapšen, a to je posve razumljivo i uhvatljivo. Ta koliko su straha i trepeta prokušali, koliko su noći probudili uvijek u nekoj plašljivosti i nervoznosti! Jedan famozni lopov manje.

Inače se Pula silno raduje sporazumom izmedju Italije i Jugoslavije, očekivajući valjda od toga kakva korist. Ali nema vrude. Ovdje dnevno ginemo, propadamo. El Grizolo galami: Si svodano barache, si sera l'arsenal, miseria, miseria, se funeral. Se donne brontola i fioi domanda pan. Se giusto che pensemo al prossimo doman etc. Sve plače, više i jauče.

Medjutim feštama ni konca ni kraja. Medulin po običaju prednjači. Sada otvoriše «ballo pubblico», misleći, da će ovako ići bolje, da će ovako biti koja lirica više. Jednom, nisi li bio «tesserato fascista» nisi ni mogao ni plesati ni ništa, dok je sada dozvoljeno, samo šoldi. Prekasno stiže nam i ova sloboda. Žepovi su čisti i prazni, pa imaju težih skrbi.

Medulinski dopisnik «L'Azione» javlja, da je neka fašistica od zabavišta dobro prošla i da treba učiteljicu izvanredno pohvaliti na izvisnom uspjehu, to više, što ima ona **posla s djecom, čijih je materinski jezik — izuzevši nekoliko njih — isključivo hrvatski.**

Gospodine dopisniče! Naš kompliment i najdublja hvala za dragocijeno priznanje! Zar tek sada spoznaste i uvidjeste, da je Medulin hrvatsko mjesto i da se ondje isključivo naški govori?

Čuje se, da će i naš Ližnjan biti usrećen ustanovom dječjeg zabavišta. Troši se, baca i sipa novac za kupovanje i otravanje naše **krvi,** za miniranje naših duša, a bijeda **neumoljivi dušmanin krutim** svojim pandžama grabi, tišće i kvači, dok nam ne potpuno zaokrene glavom, i ne učini kraj, svršetak.

IZ PREMANTURE.

Naš delegat i poštar nije se još nikada dobro ponašao. Kad su došli amo Italijani, on je odmah svoje rutave pokrio crnom košuljom. No svoja nedjelja nije mogao da pokrije. Njegova je duša previše okaljana sa raznim grijesima. On je operušao općinu, poštu i druge. No sada dolazi sve na javu. Pred 15 dana oduzeta mu je poštanska služba — slasni kruh, a ima da podnese još jednu nemirovnost. Nadamo se, da mu ne će sud oprostiti, a da ga ni sva njegova privrženost ne će pomoći.

On se danas ignorisan od svih vucari selom tiho, tihano, ko da gazi po površini vlastitog srca, duboko usukan u se, sav je ko jedna okamenjena, beztemeljna misao, i sjećanje na pašovanje što je prošlo — no koje nije bez posljedica.

Moglo bi se reći, da smo gotovo okrutni, zlobni — ali nije to zloba, već nešto nedefinisanoga. I ne možemo biti zlobni jer previše trpimo i jer smo previše Slaveni....

IZ KANFANARŠTINE.

Medju prvima u Istri zakrenuše vratom nama na Kanfanarštini. Najprije oduzeše nam škole, onda potjeraše našeg svećenika don Šutića, onda zabrane amo i tamo sve na štetu i uštrb našeg materinskog jezika. Iztrijebiše ga iz ureda, crkve i odasvud, a sada — čujte i divite se modrosti usijanih glava! — zabraniše naše milo pivanje i bugarenje po gradu Kanfanaru. — Što vam gospodo smeta naša nevina pjesma? Zar vam je tako mrska? Ili će možda svijet propasti, ako mi u tuzi i nevolji dajemo oduška u našem bugarenju? Mi Vlahi, krepki Prekodražani uvijek pjevamo. Ta pjesma nam je sve i sva u teškim ovim danima bijede, gladi i nevolje. Po našim golim poljanama, po kršovitoj našoj Dragi bugarimo sve putem, dok tik pred Kanfanarom moramo zašutjeti ko da dolazimo u novi dio zemeljske kugle! Vrag nek nosi i takve smješne i lude zabrane!

IZ ROČA.

Ispravak vlč. g. don Luigi-a Salvadori, župeupravitelja u Roču.

Na naš dopis iz Roča, što smo ga donijeli u 2. broju «Istarske Riječi», poslao nam je vlč. g. don Luigi Salvadori, župeupravitelj u Roču, ispravak, koji ne donašamo u cijeloti, nego samo u onim točkama, gdje uistini ispravlja. — On izvadja, da i svećenik kao i svaki drugi smrtnik ima svojih mana, ali da se svećenika ne smije kritikovati, jer se time ruši ugled i povjerenje, što ga uživa u narodu, tim manje pako onda, kad je sve neistinito. Dalje tvrdi, da smo ga mi jedamput uzvisili kao Slavena, a nekoliko mjeseci zatim ocrnili kao neprijatelja našega naroda. Za našeg dopisnika veli, da nije bio kod ponoćnice, jer da bi se u protivnom slučaju bio uvjerio, da se nije davao ljubiti križ, nego slika crkvenog patrona. A tekar sada dolazi predmetni ispravak: „Nije istina da sam zahtijevao kod ofra, da mora svatko dati 10 centezima, a da mu inače nisam dao poljubiti sliku. Istina je da sam opazio, kako su nekoji kod ofra davali mjesto novca dugme (botun), dočim drugi su se činili, kao da polaža dar, a zaista nisu dali ništa. Da im pokažem grdobu takvog postupka kod oltara, ponudih takvim sâm 5 centezima da ih daruju. Nema dakle niti sjene istine na tvrdnji dopisnika.“ — Mi smo se naravski odmah informirali kod našeg dopisnika. On priznaje samo dvoje: a) da je vlč. g. don Luigi Salvadori davao poljubiti sliku crkvenog patrona, a ne krst (Napominjemo, da je tako faktično i glasio dopis našega dopisnika, ali da je uredništvo promjenilo riječ «sliku» u krst), i b) da nije zahtijevao 10, nego samo 5 cent., što ništa ne mijenja na stvari! Uostalom, ako su nekoji mjesto 5 centezima bacili dugme ili činili se da nešto dadu, to samo potvrdjuje ono što tvrdi naš dopisnik, da je naime vlč. g. don Luigi Salvadori zahtijevao, da se plati. Ovom nelijepom postupku vlč. g. župe-upravitelja govorila je cijela župa. Toliko po informacijama našeg dopisnika. — Sa svoje strane primjećujemo, da «Istarska Riječ» nije nikada vlč. g. Salvadori-a uzvisivala kao Slavena, ni kudila kao protivnika našega naroda, nego je to učinio «Pučki Prijatelj» u svojem broju 19. i 27. od g. 1922. U I. broju ga je uzvisivao kao Slavena, dok ga je u drugom napao kao neprijatelja našega naroda. Mi se sa vlč. g. Salvadorijem dosada uopće nismo bavili. — Njegovo je mnijenje, da svećenstvu ne smijemo ništa da prigovorimo samo za to što su svećenici, smiješno. Na rane na tijelu crkve moramo pokazati prstom baš radi toga, što ne ćemo da vjera i crkva trpi zbog njenih predstavnika. Tim više svojatamo sebi te pravo onda, kad se radi o našim narodnim protivnicima. Šutke smo prešli preko mnogih i mnogih slučajeva. Ponašanje italijanskih svećenika više puta škodi vjeri i crkvi, i to mnogo više negoli opravdana kritika, koja ima jedinu svrhu da otpravi nezdrave prilike. — Tvrdnja, da mi sistematski rušimo ugled crkve, je uvrijeda nesamo za naš list, nego i za naše narodne svećenike, koji u njemu suradjuju i kojima se u vjerskom i narodnom pogledu ne može ništa prigovoriti. — Inače nam je vrlo milo, da je g. Salvadori naučio naš jezik i da drži u njemu propovijed, ali to je bila napokon i njegova dužnost, jer je Krist rekao svim svojim apostolima: „Idite po svemu svijetu i učite narode u svim njihovim jezicima!“

IZ BUZETSKOG KRASA.

Sad će biti raspuštena naša općina, kojom će odsad upravljati, kako čujemo, opć komesar i odbor. Čujemo, da će biti ovaj, pak onaj; od usta do usta idu četiri imena, četiri kandidata. Mi smo govorili o tomu s raznima, ali se za to pitanje malo tko na Čićariji zanima. Slabe su godine, slaba su vremena, zlo idu općinski poslovi, pak ne znajući kako da sebi pomognemo, hladnokrvno gledamo na sve. Svi znadu: mi nismo složni glede središta ili sijela naše općine. Račjavas je pokazala, da nije nit može da bude naše središte. Zato se dijelimo na Gornje i Dolnje. Dolnji potežu općinu u Lanišće, Gornji — da sami zapravo ne znamo kamo. Nemamo ljudi sposobnih, to je glavno. Mi gornji ćemo ovo reći: hodili smo stotinu godina u Buzet, pak smo vpć. ured iz Buzeta prenesli u Račjuvas s kapitalom; a sada ga čuvamo doma, a prazan je. Zlo ide. Nama je zato jednako i zadovoljni smo dapače, da se prenese sijelo općine u Lanišće, gdje ima i sposobnih ljudi, a k tomu pametnih i iskusnih.

IZ PAZA.

Došla nova godina, ali nije počela s boljim za nas seljake i posjednike. Vina u nas imade dosta, ali nema prodaje. Kada će naše vino u Kranjsku i tamo preko medje? Od vina dakle nemamo ni pare, a od goveda malo, ništa. Doduše mi smo na Pazu u prijašnja vremena imali mnogo goveda, ali sada ga prodavamo i prodavamo, da se prehranimo. Ostalo nam ga već malo u stajama. Već mnogi od nas nemamo ni jedan komad rogata blaga. Kako će biti kad budemo svi prodali i zadnju kravicu?

IZ BUZETSTINE.

Mi imamo na Goričici ispod Buzeta marvinski sajam svakog trećeg četvrtka u mjesecu. Doduše dolazi priličan broj goveda na sajam, ali trgovina je mršava. Kad bi se bili ovi sajmovi držali u predratno doba, ne bi se mogla goveda smjestiti na sajmištu. Toliko goveda imali smo tada, a sada ih imamo svaki dan manje i manje. Prodavamo sve živuće i neživuće, da se prehranimo i da namirujemo bezbroj poreza i taksa. Tko je imao prije 5 komada goveda, danas ih imade dva, jednoga; a mnogi već, žalibože, ne drže ni jedne krave, a još manje vola. Ovo je slabo znamenje. Svaki dan gospodarski padamo i idemo u susret propasti. To je činjenica, koja bi nas morala potaknuti na što pametnije gospodarenje. Maknimo se dok je doba!

IZ SV. VITALA.

Veleč. g. župnik od Angjeo Mateljan primio je predprošle nedelje u 10. sati nalog, da mora u roku od dva dana zapustiti Istru, što je i učinio. Ta vijest je vrlo porazno djelovala na naš narod. Kroz ta dva dana redovito je dolazio narod u župni stan kao u svetište da zadnji put pozdravi tog obljubljenog župnika. Iz župnog stana izlazili su svi suznim očima. Nije ni čudo. Veleč. g. Mateljan došao je u Sv. Vital pred 18 godina. Kroz to vrijeme bio je narodu otac i majka. Inače se je ubrajao medju najuglednije svećenike porećke biskupije: uzoran i točan u svojim dužnostima, strog katolički svećenik, bistrouman i veliki zagovaratelj narodnog jedinstva, sloge, bratske ljubavi i snošljivosti. Kao takav osudjivao je svako strančarstvo i strniarstvo. Radi toga sva Poreština plače za njim, tu više, što će sada obamrijeti i u crkvi Sv. Vitala domaća molitva, pjesma i materina riječ i što će nastati duševna tama i zapust crkve.

IZ RICMANJ.

Po vseh šolah se vrši pouk v prvem razredu v italijanskem jeziku; v vseh drugih razredih pa v našem lepem materinem jeziku. — Tako se je glasila tudi slavna Gentilejeva odredba, ki pa bo postala skoraj neslavna. Ne vemo pa, kako si tolmači to odredbo naš šolski voditelj g. Borara, ki je po svoje odredil, da se vrši pouk v italijanskem jeziku kar od 1.—5. razreda, od 5. razreda dalje pa v slovenskem jeziku. Po našem skromnem mnenju je tako postopanje povsem nezakonito. Kakor se javlja Gentilijeva reforma se bo glede naših šol reformirala. Medtem pa ima šolski voditelj dolžnost, da spoštuje zakon in se ga drži.

Franina i Jurina

Fr.: Kade si to, Jurino? Već te tri dni išćem i nikako te ne morem nać. A tako bim se rado s tobum malo poganal.

Jur.: Pusti me ća. Čera i danas je morda bilo petnajst jornališti puli mane... Svi oteli čut, ća ja mislim o toj najnovejoj pogodbe mej Italijum i Jugoslavijum.

Fr.: Po to sam i ja prišal. Da ti pravo rečem, ja ne znam, ća mi ga je to. Do čera su Jugoslaveni bili racamalja, porkari, šćavi i pedoćozi, a danaska: alejanca, fratelanca, bona vicinanza — — —

Jur.: Ja — dragi moj, — politika ima svoji puti, po keh ne more svaki tovar hodit. Ti su puti nedokučivi, treba imet fino oko i sakrabojsku pamet, ki će im videt kraj.

Fr.: Znam ja to, za to sam i prišal k tebe, da mi malo stumačiš, kako je najedanput škopijalo to čudo. Zač, da ti pravo rečem, mane to nikako ne gre va glavu.

Jur.: To ti se je dogodilo ovako: Prvi put se je pogača rezala va Rapale, prej tri leta i dva meseca i pol. Rezal ju je ministar Sforza, s kim sam ja, kako znaš — ćo mi — ćo ti! Jugosloveni su pitali, da im se odreže feta, ka njim gre po pravice, ma Sforza je odsudil drugačje. On je rekal: Da vam dam više, bi vam kapaci zlo storilo. Neć treba dat i Rečanom, a ono drugo, ća ostane — bit će za me.

Fr.: A tega je bilo uneštahno, ne budi nu pod nos. A sada homo napred. On je Jugoslovenom i Rečanom dal svakemu po jedan del one pogaći i....

Jur.: On njim ni niš dal. Malo the od lipice aliti kamamili, i niš drugo.

Fr.: A one felice od pogaći?

Jur.: Rekal njim je: sada hote lepo doma, pak ću vam malo po malo sve po kus poslat ono ća je vaše. Da vam dâm sve najedan put, moglo bi vam naškodit, a zdravlje je glavna stvar.

Fr.: A ter i je!

Jur.: I tako je on Jugoslovenom pošiljal sve kusić po kusić: najprej prvu, pak drugu pak treću zonu. Još je ostal jedan mali kusić, ki se zove Baroš. Sforza bi ga bil dal, zać ga j' obećal, ma je va to prišal Mussolini i rekal: Halt, ta kusić ne dam: on mora ostat Rečanom, o korpo de la britola. Ako pak Jugoslaveni oće svakako, da imaju onu feticu, ka se zove Baroš, ja ću, rekal je Mussolini, fermat za se onu drugu fetu, ka se zove Reka. Ale tako, ale — guarda de soto! O amici — o nemici!

Fr.: Sada razumem. Jugosloveni su rekli: Sišinjo, i stvar je bila — fertik!

Jur.: Onputa je Mussolini poslal va Belgrad jednega svojga čoveka, ki je Jugoslavenom franceski rekal: — Vi ste ljudi, kome el flaut, a to će reć: vi ste jako fanjski, zato sam ja odlučil, da budemo veli prijatelji i dobri susedi. I tako je i bilo. Italija i Jugoslavija danas su prijateljice i dobre susedi.

Fr.: To je lepo! će pak to durat?

Jur.: To me je pital malo prej i jedan jornališta iz Milana:

Fr. A ća si mu odgovoril?

Jur.: Rekal sam mu: Amor non że brodo de fažoi. Prijateljstvo ako će bit prijateljstvo mora najprej bit — prijateljstvo. Čovek more i s kačkom bit prijatelj, ma se moraju reśpetat jedan drugega. Ma ako sin onega čoveka odreže kačke rep, i ako kačka onega sina ugrize i spravi pod zemlju, mej onem čovekom i kačkom ne će nikada više bit pravega prijateljstva doklegod bude on čovek gledal svojga sina grob, a ona kačka svoj ugrizeni rep. Si me razumel.

Fr.: Sam te ja razumel, ne boj se, samo ne znam, ako te je razumel i on Milanez?

Jur.: Razumel me je i on, kako i ti. I još sam mu rekal: mi davamo vam sve, ća vam gre, dajte i vi nam, ća nam gre, pak će bit sve kako treba. Ako ne, bit ćemo prijatelji, do pol zdeli, od pol zdeli — vragu mrvi.

Fr.: A ća j' on na to?

Jur.: On mi je nato, da neka se niš ne bojimo, mi da ćemo imet sve, ća nam srce poželi, jer Mussolini da je rekal va Parlamente, da — uguvali doveri, uguvali diriti.

Fr.: Ja, ma od svega tega mi nismo dobili nego samo doveri. A već je vreme, da vidimo i kakov mali diritić. Nego čuj, Jurino. Da mej nami i Talijani pride do istinitega i pravega prijateljstva, ća misliš ti, bi nam još govorili — šćavi.

Jur.: Ne bi.

Fr.: A racamalja?

Jur.: Ni to.

Fr.: A porkari?

Jur.: Ni to.

Fr.: A pedoćozi?

Jur.: Ni to. Ja sam siguran, da nam već ne će tako govorit, zać bi njim svet, da čuje takove besedi žhoknul: — Lepo! Ća s takovemi pedoćozi i porkari vi, delate alejancu? A znate ća govori on stari talijanski proverbij: Diži me kon ki ti pratiki e ti dizerò ki ti siji. (Reci mi, s kim se družiš, pak ću ti reć, ki si). Ne, oni nam ne te već govorit ni šćavi ni porkari, pijatošto te razglasit po svete, da i mi Jugoslaveni imamo nekoliko tisuć let kulturi.

IZ RACICE.

Kod nas ide zlo i naopako. Školu imamo talijansku, ali — kao da je nemamo. Italijanski se učitelj malo brine za nju. Danas nitko ne šalje djecu u školu s razloga, što se u njoj ništa ne mogu da nauče, jer nitko ne zna italijanski.

Sada su vlasti oduzele krčmu našem čovjeku g. Sinčiću. On je krčmario punih 28 godina, a sada po zakonu već ne smije da krčmari radi javnog zdravlja.

Napominjemo, da je g. Sinčić bio uvijek značajan Slaven i da je to valjda glavni razlog, što mu se oduzela gostiona.

IZ BERTOKOV.

Pred kratkim časom nas je zapustil prečastiti gospod Kosir. Prišel je k nam nov duhovnik po imenu Luxa rodom nekje iz Trsta, italijan, ki pa zna precej slovensko. Prej smo imeli slovensko pridigo ob 10. uri in tako je bilo prav. Sedaj pa imamo slovensko pridigo ob 7. uri. Mi, slovenski župljani, se čutimo užaljene, ker so nas enkrat spet ponižali. Morda ni novi župnik kriv; gotovo je prejel navodila od fašistov. Prosimo pa novega gospoda, naj popravi krivico, ker drugače bodo poslušale italijansko pridigo ob 10. uri stene.

IZ PODGRADA.

Na našoj općini nije sve u redu. U općinske poslove upliću se i takovi ljudi, koji za to nemaju nikakva prava. Medju tim ljudima osobito se ističe neki geometar iz Pule, koji se u okolici predstavlja za inžinira. Taj gospodin, koji inače živi od naših žuljeva, zapovijeda cijelom općinom. Pod njegovim uplivom stoji čitavo naše miesto, a i rad u općini. Općinsko zastupstvo — volens nolens — mora da šuti, jer se njegova riječ i u Tašiju čuje. No gospodinu geometru nije ni to dosta. Sada ide po našoj okolici, gdje pripravlja teren za jedan dalekosežni plan. On naime želi, da ga naš narod bira za svojeg poslanika u rimski Parlamenat! Da lakše predobije naše ljude za sebe, obećava im svemoguće kule u zraku, dogradnju cesta, vodovoda i slično. Medjutim naš puk mu ne će nasjesti, jer ga previše dobro pozna. I Jelovčanima je obećivao i Tomu i Romu, ali se nijedno obećanje nije ispunilo. Gospodin geometar učinio bi najbolje, da se ne bavi politikom. Kad dodje dan izbora, Podgrajčani će već učiniti svoju dužnost.

IZ BUZETA.

Čovjek bi rekao, onako gledajući naše italijanske trgovce i trgovčiće, da su dobri i predobri italijanski patriote. No nije sve zlato, što se blijesti. To nam pokazuju table i napisi na trgovinama i poduzećima. Alaj su letile prvih dana nove godine! Jedan je duge napise s velikim slovima jednostavno sve pobijelio; drugi je skinuo ploču, da napravi drugu kraću; treći, ju je jednostavno prepolovio, a sada izgleda brižna kao čovjek bez nosa; četvrti je premazao svoje ime i prezime; peti samo napisao: „Negozio". A zašto? Samo za to, da plaćaju manje za napise. Ne čudimo se da ovo čine slavenski trgovci, ali u tomu prednjače — dobri naši Italijani! Kakovi su to patriote! Dobri patrioti davaju državi svojoj što više dobitka; a oni davaju što manje mogu, što moraju. Ovo nije patriotizam?!

IZ SV. DONATA KOD BUZETA.

Jedan naš školovaniji čovjek nastoji svim silama uz velike žrtve da nasadi svoj posjed umjetnim stablima, plemenitim voćkama, cijepljenim lozama itd. Medjutim, mjesto da ga svi u tome susjedski podupremo, jer će to kao uzor i nama koristiti, neka ma zločinska ruka sistematski uništava ono, što on godimice posadi u svojem posjedu. Tako se je dogodilo prošle i ove godine. Pred nekoliko dana ponovno se je navratio u spomenutu nasadu neki neznani delija i prouzročio vlasniku štetu od 200 lira. Zar nije to barbarluk?!

IZ SLUMA.

Nas je svaka malenkost razveseli, kao i djecu. Sad smo nekome doznali, da će se do skora početi ispod našeg sela tražiti i iskopavati ugljen. Društvo „Arsa" u Karpanu već je odaslalo k nama svog inžinira, koji je uvjeren, da ima naša zemaljska utroba ugljena tog crnog zlata. Eto, mi se tomu veselimo, nadajući se, da ćemo tu naći zarade i zaslužka te da ne ćemo barem od gladi umrijeti! Kažu, da nas reži „ljubav" i — kruha!

Gospodarstvo

ŠTO TREBA DA ZNAMO O NOVOM NAČINU UTJERAVANJA POREZA?

Početkom nove godine došlo je do važne promjene u pitanju utjeravanja poreza. Porezni uredi, putem kojih je država direktno utjeravala poreze, više ne postoje. Država je dala sav porez u zakup (na rendu). Zakupnici će odsele sami utjeravati poreze, tako da se država više ne će izravno miješati u taj posao. Taj je način utjeravanja poreza posve nov za naš narod. Zato držimo da ne će biti na odmet, da se osvrnemo na nekoje glavne točke novih propisa.

Da li su prešli u zakup svi porezi i nameti?

Jest u zakup su prešli svi državni, pokrajinski i općinski porezi i nameti.

Koje poreze treba da plaćamo?

Porez prve serije (na zemljište, zgrade, pokretno imanje itd.) utjeravat će se počamši od

---

P O D L I S T A K

Rodjenje kraljevića Marka

(Narodna pjesma.)

(Svršetak.)

To kad vidje vojvoda Momčilo,
u junaku srce prepuknulo
od žalosti za braćom rodjenom,
bijele mu smalaksaše ruke,
te ne može više da siječe,
već udara konja Jabučila,
udara ga čizmom i mamuzom,
da poleti gradu Pirlitoru,
al' mu konjic poletjet' ne može.
Kune njega vojvoda Momčilo:
 „Jabučilo, izjeli te vuci!
 iz šale smo odatle letjeli,
 bez nevolje, tek od obijesti,
 a danas mi poljeteti nećeš!"
Al' mu konjic njiskom odgovara:
 „Gospodaru, vojvoda Momčilo!
 nit' me kuni, niti me nagoni,
 danas tebi poletjet' ne mogu;
 Bog ubio tvoju Vidosavu!
 ona mi je sapalila krila,
 što ne mogla vatrog sagoreti,
 to pod kolan pritegnula tvrdo;
 veće bježi, kuda tebi drago."

Kad to začu vojvoda Momčilo,
proli suze niz junačko lice,
pa odskoči od konja čilaša,
triput skoči, do grada doskoči,
ali gradu vrata zatvorena,
zatvorena i zamàndaljena!
Kad se Momčil' vidje na nevolji,
on dozivlje sestru Jevrosimu:
 „Jèvrosima, moja mila sejo!
 pusti meni jednu krpu platna,
 ne bih li ti u grad utekao."
Seja bratu kroz plač odgovara:
 „A moj brate, vojvoda Momčilo!
 kako ću ti pustit' krpu platna,
 kad je meni snaha Vidosava,
 moja snaha, tvoja nevjernica,
 zavezala kose za direke?"
Al' je sestra srca žalostiva,
žao joj je brata rodjenoga,
ona ciknu, kako ljuta guja,
mahnu glavom i ostalom snagom,
iz glave je kose iščupala,
ostavila kose na direku,
pa dohvati jednu krpu platna,
preturi je gradu niz bedene.
Momčil' hvati onu krpu platna,
pa se penje gradu niz bedeme,
gotov bješe u grad uskočiti;
al' doljete ljuba nevjernica,
oštru sablju nosi u rukama,
pres'ječe mu platno više ruku,
Momčil' pade gradu niz bedeme,
kraljeve ga dočekaše sluge
na mačeve i na koplja bojna,
na padžake i na buzdovane;
a dopade kralju Vukašine,
udari ga onim bojnim kopljem,
udari ga posred srca živa,
al' govori vojvoda Momčilo:
 „Amanet ti, Vukašine kralju,
 ti ne uzmi moju Vidosavu,
 Vidosavu, moju nevjernicu,
 jer ć' i tvoju izgubiti glavu,
 danas mene u tebe izdala,
 a sjutra će tebe u drugoga;
 već ti uzmi moju milu seju,
 seju moju milu, Jèvrosimu,
 ona će ti svagda vjerna biti,
 rodiće ti, kô i ja, junaka."
To govori vojvoda Momčilo,
to govori, a s dušom se bori,
to izusti, laku dušu pusti.

Kad pogibe Momčilo vojvoda,
a gradu se otvoriše vrata,
pak izadje kuja Vidosava,
te dočeka kralja Vukašina,
odvede ga na bijelu kulu,
posadi ga u stolove zlatne,
ugosti ga vinom i rakijom
i gospodskom svakom djakonijom,
pa otide u riznice mlada,
iznese mu ruho Momčilovo,
Momčilovo ruho i oružje.
Al' da vidiš čuda velikoga:
što Momčilu bilo do koljena,
Vukašinu po zemlji se vuče;
što Momčilu taman kalpak bio,
Vukašinu na ramena pala;
što Momčilu taman čizma bila,
tu Vukašin obje noge meće;
što Momčilu zlatan prsten bio,
tu Vukašin tri prsta zavlači;
što Momčilu taman sablja bila,
Vukašinu s' aršin zemljom vuče;
što Momčilu taman džeba bila,
kralj se pod njom ni dignut' ne može.
Tad' govori kralju Vukašine:
 „Avaj meni, do Boga miloga!
 nuto kučke mlade Vidosave!
 Kad izdade ovakog junaka,
 koga danas u svijetu nema,
 to li mene sjutra izdat' neće!"
Pa poviknu svoje vjerne sluge,
uhvatiše kuju Vidosavu,
svezaše je konj'ma za repove,
odbiše ih ispod Pirlitora,
te je konji živu rastrgoše.

Kralj pohara dvore Momčilove,
pa on uze sestru Momčilovu,
po imenu dilber-Jèvrosimu,
odvede ju Skadru na Bojanu,
i vjenča je sebi za ljubovcu,
s njom lijepi porod izrodio,
porodio Marka i Andriju,
a Marko se turi na ujaka,
na ujaka vojvodu Momčila.

Pred Ocem...

Jedne tihe večeri, kada se je na zapadu Jadrana utapljala luč nebeska, u tomnoj je istarskoj krši utrnuo život jednog milog materinog zlata.

Angjeli božji, oni angjeli, koji su osobiti prijatelji malene djece, nosili mu dušicu u nebeske visine, a veliki Ljubitelj malenih privio je na grudi svoju novu rajsku diku

mjeseca februara dalje. **Porez druge serije utjeravat će se naknadno.** Dodatni porez na prihod bit će razdijeljen na 4 obroka, a plaćat će se počamši od mjeseca decembra 1924. dalje.

Što će biti sa zaostalim porezima?

U našim krajevima bit će utjerani i zaostali porezi (iz prošlih godina) po novom sistemu.

Kako se plaća porez?

Porez se mora platiti osebno a može se ga poslati i putem poštanske naputnice. Samo u tom slučaju treba točno navesti, koliko je od poslane svote namijenjeno za državu, koliko za općinu. U slučaju da nije navedeno koliko se šalje za državu, koliko za pokrajinu a koliko za općinu, zakupnik ubilježi dotični iznos na sve tri jednako.

Kada se isplaćaju izravni porezi?

Izravni se porezi plaćaju 6 puta na godinu i to: 10. februara, 10. aprila, 10. juna, 10. augusta, 10. oktobra i 10. decembra.

A kada se plaćaju neizravni porezi?

Pokrajinski zakoni odredjuju manje obroka za plaćanje neizravnih poreza, odnosno prireza, negoli državni. Prama pokrajinskim zakonima neizravni se porezi plaćaju tri puta na godinu i to istodobno sa izravnim porezima.

Koliko dana prije biva porezovnik upozoren na isplatu poreza?

Porezovnik biva obično upozoren na isplatu poreza mjesec dana prije. U slučaju, da se poreznik kroz to vrijeme ne odazove pozivu, naime, da ne isplati zakupniku porez, biva još jedamput spomenut od zakupnika.

Što se može dogoditi porezovniku ako ne isplati poreze u odredjenom roku?

Zakupnik obično opomene porezovnika na isplatu poreza 8 dana prije nego mu isteče rok. Ako porezovnik ne isplati kroz to vrijeme porez, onda mu zakupnik daje provesti eksekuciju.

Čega treba da se porezovnik najviše boji?

Upravo eksekucije. Ona može seljaku prouzročiti veliku štetu, tim više, što se zaplijenjene stvari prodavaju ispod one cijene, za koju bi bio mogao seljak prodati dotičnu stvar. Obzirom na to treba da se seljak čuva eksekucije kao vatre. Bilo bi možda mnogo pametnije da nešto prije sami prodaju i plate zakupniku porez, nego da čekaju eksekuciju.

Kako se postupa u slučaju pogriješke?

Ako je koji nepravedno dvaput oporezovan, ako mu je porez previsoko odmjeren ili ako mu je pripisan tudji porez, koji nije dužan da plati, nema prava da se opire eksekutoru, koji mora po zakonu utjerati sve one iznose, koji su naznačeni u poreznim iskazima. Oporezovanik je dužan da plati odmjerjeni mu iznos, tako je on pogriješen. U tom slučaju treba da oporezovanik uloži utok. Za pogriješke, koje su nastale uslijed materijalnih pomutnja, može se podnijeti utok u roku od 6 mjeseci (računajuć od 15. onoga mjeseca, kad je bio objavljen dotični porezni iskaz). Glede onih poreza, koji su bili objavljeni u januaru t. g. traje rok za pritužbe do 15. julija t. g. To važi dakako ako se radi o pogriješki ili o dvokratnom oporezovanju. U slučaju da je dotični oporezovani prihod prestao ili postao neoporezovan, onda rok za utok traje samo do 15. aprila 1924. Utok se može uložiti kod porezne agencije ili kod općine. Utoci treba da su potkriepljeni sa svim mogućim dokazima, jer ih inače moraju tražiti same oblasti, što može da bude samo na štetu oporezovanika.

Što nam je činiti kad nismo zadovoljni sa visinom odmjerenog poreza?

Ako nismo zadovoljni sa visinom odmjerenog poreza, imamo pravo da uložimo utok na središnju poreznu komisiju, koja je ustanovljena za rješavanje spornih pitanja. Utok (rekurz) mora biti uložen najkasnije do 10. februara 1924. Utoci protiv odluka pokrajinskih komisija dozvoljeni su samo u juridičkim pitanjima. Obzirom na to mogu da se prituže na centralnu poreznu komisiju samo nevlasnici oporezovanog zemljišta: koloni, zakupnici i drugi, koji ne mogu plaćati potpuni porez.

Vrlo važna odredba.

Konačno zapamtite ovo: Cl. 29. z. op. veli, da eventualna promjena vlasništva i slično, koja se izvrši tekom jedne godine, ne može da upliviše na odmjerbu poreza. Odnosne molbe ili prijave rješavaju se godinu dana iza kako su bile predložene poreznim komisijama.

NOVA OTKRIĆA O HRANIVOSTI MEDA.

Narodi su od davnine cijenili med kao vanredno hraniv i ljekovit. O tome je već dosta toga napisano. Ipak ne će biti suvišno, ako spomenemo najnovije učeno francesko djelce Alina Caillasa, izašlo pod naslovom „Bogastvo u jednoj kaplji meda". Pisac tog djelca hvali najviše tamni med koji je specifično najteži. Tamni med sadržaje, osim nektarovih sladora, obilje fizioloških soli i željeza, što je od vanredne vrijednosti za izgradnju i uzdržavanje čovječjega tijela. Za tamni med tvrdi pisac, da je radio-aktivan. U cvijetnom nektaru inducirane su mnoge supstancije, koje se nalaze u tlu ili zemlji, gdje je dotično bilje raslo. Na pjeskovitom i šljunkovitom tlu područja savskog, osobito u području dravskom, med je vrlo taman i težak. Med heljdin u tim krajevima vrlo je taman i težak, te je mnogo sladji od srijemskoga prozirnoga i svijetloga meda.

Najnovija ovogodišnja otkrića o liječenju medom priopćuje dr. Paula Emrich u Weesenu (Svicarska) u listu „Schweizerische Bienenzeitung" i to na tamošnjem dječjem lječilištu. Pokušaji liječenja medom sa uspjehom su provedeni kod 200 djece. Kod istraživanja mjerilo se djeci veličina i težina tijela, obujam prsiju, sadržaj hemoglobina krvi. Hranjenje medom djelovalo je jače i uspješnije od hranjenja mlijekom. Njim je povećan sadržaj na hemoglobinu (crvenilu krvnih tjelesaca) od 53 na 82 postotaka, a hranjenjem mlijeka od 70 do 78 postotaka, dakle sa medom za 29 postotaka više, a sa mlijekom za samo osam. Hranjenjem medom polučeno je na težini tijela 4 kg a mlijekom za 1 kg. Med je davan dva puta dnevno kroz 6 tjedana u toplom mlijeku počamši od polovice male žlice do jedne cijele obične žlice. Sa medom su polučeni takodjer drugi uspjesi: kod plućnoga katara povećan je sadržaj na hemoglobinu od 53 do 75 posto, kod bronhitisa od 54 do 75, kod nervositeta od 45 na 77. Tijelo prima na težini, a bolest jenjava.

Ljekovito djelovanje meda ne potječe samo od već probavljenih nektarovih sladora, već takodjer od vitamina, kojih med po svoj prilici najviše posjeduje, te osobito povoljno djeluje kod stvaranja krvi. Ljekovit se med dobiva hladnim putem i to vrcanjem mednoga saća (centrifugalkom-vrcalom). Grijanjem, kuhanjem, prešanjem sirovog ili tzv. muljanog meda uništava se vitamin. S toga u tvornici kuhan sirup, i umjetno sačinjen med nemaju tih substancija, te nisu ljekoviti, već dapače u mnogim slučajevima štetni po zdravlje. Neiskusne kupce osobito privlači lijep proziran med, koji ni kad je hladan ne postaje tvrd. Najbolje svojstvo naravnoga meda jest da za hladnoće mijenja boju, požuti i posvema se ušećeri, skruti. U Americi prodaju med samo u krutom kristalizovanom stanju, u papiru ili kartonima.

Vitamin je jedna od bitnih sastavina naše hrane. Ne zna se što je i, zbog svoje malene količine, ne dade se opredijeliti. Gdje ga ima pokazuje se boljim razvitkom, a gdje ga nema odaje a boleštu, n. pr. škorbutom, općom slabinjom, kod djece slabim rastom itd. Ako ga čovjek mnogo vremena ne dobije hranom, zaostane, pogine. Prosta nekuhana hrana ima vitamina, i med je sadržaje, pa se stoga i vrlo preporuča.

Tudja valuta na trčanskoj burzi.

Jučer, dne 23. januara t. g. moglo se kupiti ili prodati:

100 švicarskih franaka za 398—400; 100 franceskih franaka za 103.50—104; 100 čehoslovačkih kruna za 66.60—67; 100 jugoslovenskih dinara za 26.30—26.50; 100 rumunjskih leja za 11—11.75; 100 madžarskih kruna za 0.07—0.08; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0320—0.0325; jedan amerikanski dolar za 23—23.10 i jedna lira šterlina za 97—97.25 italijanskih lira.

Neokaljano mlado srce, progovori Višnji Otac — što si mi tako sjetno, neveselo, te ti se vajne suze dvije u očima krijese?

Taj se novi angjelak kroz klač protuži Ocu:

— Gospodaru neba i zemlje! Eno na dnu onog nebeskog plavila, u Istri, gdje je Tvoja stvoriteljica ruka posijala samo kršje i golo kamenje, sinule mi prvi puta Tvoje sjajne zvijezde. U toplom zagrljaju svojih milih punim sam jedrima plovio morem sreće. Mamin smiješak budio me jutrom, njena zvonka pjesma uspavljivala me večerom. Dobri tata pričao mi priče iz dalekih krajeva, koje su me rajile kô što raji sunašce pramaljetno cvijeće. I da dodju k meni svi tvoji rajski angjeli, neka idem s njima u rajsko veselje, volio bih bio ostati kod svojih milih.

Jednoga dana — kako li, kud li — nadjoh se nenadano medju silnim mnoštvom meni ravne djece. Igraju se, skaču, pievaju kô mahniti, al za čudo ni jedne riječi da bih im razumjeti mogô. Pogledah naokolo — moje majke nema... Gdje sam...?

Iz početka snebivah se; ali se ubrzo uživih u svoj novi okoliš. Učili me molitvice moliti i pjesmice pjevati, a sve u nekom novom jeziku, za koji mi kazivahu, da je kud i kamo zvonkiji i časniji od jezika moje majke. I — čujte! — ja sam bio sretan i zadovoljan u struji, koja me je nosila daleko od onih, što su me na svijet porodili...!

Jednoga dana izadjosmo da šećemo. Naša nas je gojiteljka izvela u šumu. Kad se vraćasmo, opazih u grmu cvijetak, pa se milo k njemu sagnuh. Upravo htjedoh, da ga uberem: — Jao! jeknula je šuma mojim zapomaganjem, ali se moja gojiteljka odazvala nije: ja! ne čuje, jali čuti ne će...

A mene rana boli, a gujin otrov već ključa u mojoj krvi: sad će me usmrtiti...

Oh majko draga, koja si me dojila i gojila, sad gdje moj jutrorani život gasne, tvoja mila slika, što mi je pod lažnim smiješkom moje nove gojiteljke bljednula u duši, opet sijeva pred okom moje duše. Tvoje slatke riječi one bi... ah! one bi sve nebesnike pozivale meni u pomoć...

A ova? — Moj život su njojzi trice, a prvo i glavno joj je to, da uništi u meni one tvoje mile materinske glasove, koji poput zlatnih niti dušu djece sa dušicom vežu majke; prvo i glavno joj jest, da ja ne budem ono, što sam po vječnoj volji božjoj došao na svijet, pa makar me derali vuci, pa makar me pecale guje... Bože, prije nego li je moj zadnji dah poletio k Tebi gore, moje su misli oblijetale tisuću bistrih istarskih glavica, koje su na milost i nemilost prepuštene istoj sudbini, što je šibala i mene. I ove dvije suze, što s očiju mojih sjaju, dvije su suze sažalnice za istarsku sirotinju, koju opaki ljudi otudjuju toplom majčinom krilu.

Sazdatelju svijeta, Ti si svakomu cvijetku miris i Tebe moli! Ti pomozi, kad zemaljska pravda ne će!..

(Svršit će se.)

Mala seljačka škola.

Pomladjivanje voćaka.

Voćke, koje mnogo rode, ne rastu dobro: mladice su im kratke, nekoje grane se počnu sušiti, deblo i deblje grane bacaju vodenice ili mlazove. Takve voćke treba pomladiti, da ih probudimo na novi život.

Pomladjivanje je jako, kad grane skratimo do polovice dužine, i slabije, kad ih skratimo do trećine. Do polovice ćemo skratiti grane starim, istrošenim voćkama, a kod mladih samo do trećine.

Mladim voćkama skraćuju se samo daljne grane, koje odviše u vis rastu, dočim se ne skraćuju vodoravne grane.

Deblje grane skratit ćemo tik kakve postranske grančice, da rana lakše zacijeli.

Rez neka je uvijek gladak i čist.

Da rana ljepše zaraste, namaže se cjepilnim voskom, smjesom od ilovače i balege ili s karbolijem.

Kad pomladjujemo voćke, sačuvajmo po mogućnosti prvotnji oblik krošnje.

Kako treba u zimi hraniti kokoši, da nam nesu više jaja?

Tko hoće da mu kokoši nose u zimi više jaja, treba da im ujutru daje toplu hranu, sastojeću od dobroskuhanog krumpira, na debelo sameljenog žita i dobrih posija (mekinja).

Tamo gdje kokoši za slaba vremena čeprkaju, bacimo u stelju nešto prosa, zobi, heljde ili drugog zrnja, da grebu i da se time ugriju. O podne dajmo im opet nešto zrnja, a na večer malo više. Svaka kokoš treba dnevno 100 grama zrnja i 200 grama zmečkanog krumpira sa posijama (mekinjama) ili mukom. Broskva, kupus i druga zelen takodjer dobro upliva na nesenje jaja. Kako smo već svojedobno javili u „Istarskoj Riječi", zelenje treba objesiti do 50 cm. visoko, tako da moraju kokoši skakati, ako hoće da ga dobije, uslijed čega se znatno stople.

Kako se sprema maslac preko zime?

Ako hoćemo maslac (putar) da držimo nekoliko mjeseci, moramo raditi ovako: Maslac dobro operemo i metnemo u slanu vodu, pa ga u njoj ostavimo oko jednoga sata. Sol se mora upiti u maslac. Zatim ga metnemo u zemljani (kameni), ispareni i ohladjeni lonac. Iznad maslaca metnemo mali sloj soli, pa lonac svežemo pergamentnim papirom. Lonac metnemo onda na hladno i suho mjesto. Trebamo li maslac za kuhinju, pa ako je preslano, operemo ga dobro u hladnoj vodi.

Kako se začepljuju butiljke?

Čepovi za butiljke, koje mislimo više vremena čuvati, moraju biti od sasvim zdrave i guste plati (curge). Prije nego li počnemo začepljivati butiljke, moramo dobro oprati čepove mrzlom i čistom vodom. Nato ih oparimo vrelom vodom, da nam lakše idu u boce. Kuhati ih ne smijemo. Ovako oprane i pripremljene čepove metnimo u spravu za začepljivanje. Čep pritisnimo samo toliko, da dodje njegov prednji dio do kraja cijevi, a da ne takne boca. Zatim prestanimo stiskanjem te uzmemo čistu krpu, kojom imamo da otaremo sve ono, što se cijedi iz oparenog čepa i tekar iza toga pritisnemo čep do kraja boca.

Zdravstvo

Kad te muči suhi kašalj...

Proti suhom kašlju, koji zadaje toliko boli djeci i starijim ljudima, dobro dolazi ovaj domaći lijek:

Dobro očišćeni i oprani krumpir polije se u loncu kipućom vodom, koje mora biti toliko, da ostane sav krumpir u vodi. Tako popareni krumpir se skuha, pa kad je mekan, voda se s njega izlije u čistu posudu i dobro se pomiješa s čistim pravim medom. Ta se tekućina onda uzima svaki dan, i to tri puta na dan po jedna puna žlica: ujutru, o podne i uveče. To brzo i izvrsno pomaže proti kašlju. Još je bolje, ako se uzme krumpir, koji proklijava, pa je voda s njega još bolja proti kašlju, ali se onda na manje krumpira meće više vode.

Eto, možda će i taj savjet mnogima lijepo olakšati veliku muku od suhog kašljanja.

Što ti je činiti kad ne možeš spavati?

Kad ne možeš spavati znaj, da nisi pravo zdrav. No takve bolesti možeš se vrlo lako ozdraviti i bez liječnika. Uzmi 8 grama korijena paprene metice i skuhaj ih u 180 grama vode. Kad se dobro skuha, metni u jedan tanjur i čekaj dok se dobro ohladi. Zatim uzmi svake dvije ure po jednu žlicu tog čaja, pa ćeš vidjeti da ćeš za kratko vrijeme opet dobro spavati.

Kad ti se voda zatvori...

Zečji trn (gladuška, ononis spinosa) raste na šumskim pašnjacima i suhim obroncima, te je za gospodara, u onim krajevima gdje raste, veoma dosadan korov. Ta biljka raste kao grmić na 60 cm visine, grančice posute trnjem, a cvijet joj je ružičaste boje. Osušen i izrezan korijen služi kao lijek bolesnicima, koji ne mogu puštati vode. Zato se i upotrebljava čaj, priredjen od korijena zečjeg trna za liječenje vodenih bolesti, kamena i otvrdnuća žlijezda. Korijen, koji kanimo sačuvati za lijek, moramo iskopati u jeseni ili rano u proljeće.

Kopriva — lijek protiv reumatizma.

Kopriva raste svagdje. Kod nas se ta biljka vrlo malo cijeni, iako zaslužuje najveću pažnju. Naš seljak je smatra za najdosadniji korov, dočim ju drugi narodi uvelike cijene. Japanci od biljke tku najfiniju tkaninu, a od njenog sjemena prešaju ulje. U Švedskoj čak i siju koprive, jer ih krave rado jedu i davaju bolje mlijeko, a još bolji maslac. Osim toga je kopriva od vanredne važnosti kao lijek. Tko trpi radi reumatizma, pa makar da mu svi prijašnji lijekovi nisu pomogli, pomoći će mu svježa kopriva, ako njome svaki dan po nekoliko minuta tare bolesno udo.

Politički pregled

Italija.

Ovaj tjedan je karakterističan s dva vrlo važna politička dogadjaja: potpisom jugoslovensko-italijanskoga ugovora i raspustom Parlamenta. Mussolini kani dne 28. ovoga mj. na velikoj skupštini fašističke stranke u palazzo Venezia objaviti dekret o raspustu Parlamenta i najaviti izbore za 6. ili najdalje 13. aprila o. g. te započeti izbornu kampanju svojim govorom, te će ugovor izmedju Jugoslavije i Italije biti potpisan najkasnije 27. o. mj. Mussolini će kandidovati u Milanu i Napulju.

Prema izvještajima, koji dolaze iz Rima, tamo se sprema neobično sjajan doček jugoslovenskog ministra predsjednika Pašića i ministra spoljnih posala dra. Ninčića. Oni će u Rimu provesti nekoliko dana i imat će više sastanaka sa Mussolinijem. Jugoslovenski eksperti takodjer će održati više sjednica sa italijanskim ekspertima. Za vrijeme svojega boravka u Rimu, koji će po svojim vanjskim znacima biti manifestacija prijateljstva izmedju Jugoslavije i Italije, predsjednik vlade Pašić i dr. Ninčić biti će primljeni i od italijanskog kralja.

Franceska.

Do malo vremena ističe rok sadašnjem franceskom parlamentu te će novi izbori biti obavljeni u proljeću iduće godine. Zadnji su izbori obavljeni pred četiri godine, u času kada je cijelom svijetu pa i Franceskoj prijetila ozbiljna pogibao od krajnjih elemenata, a sablast socijalne revolucije lebdila pred svačijem očima. Tako ozbiljan čas združio je tada sve zdrave narodne sile franceskog naroda u jedinstvenu falangu, koja je pod imenom „narodnog bloka" polučila veliki uspjeh porazivši teško na izborima sve radikalne i ekstremne elemente. Od tada ovaj blok sačinjavao je većinu u franceskoj komori; ali pošto je sastavljen bez odredjenijeg programa, osim općenitog pravca održanja socijalnijeg poredka sa konservativnim tendencijama, nije uspio da unutarnjoj politici dade ikakovog konstruktivnog impulsa. Svu pažnju i sve snage vlade apsorbirala je vanjska politika, specijalno spor sa Njemačkom, te je na taj način ljevičarskim strankama bilo prepušteno slobodno polje rada u unutarnjim pitanjima franceske politike. Sada, u predvečerje izborne borbe, približuju se sve više i ozbiljno pripremaju da se osvete za poraz pred četiri godine i da oni preuzmu državnu vlast. Taj blok ljevice sastoji se od radikala, socijalista i komunista. Izgleda, da će biti borba neobično žestoka i odlučna, a posljedice bi mogle biti teške, jer bi eventualna pobjeda ljevice prouzrokovala velikih i pogibieljnih trzavica u unutarnjem životu Franceske.

Grčka.

U Grčkoj se spremaju na plebiscit, koji ima da riješi formu vladavine: da li će Grčka postati republikom ili monarhijom, da li će se vratiti sadašnja dinastija ili će se zamjeniti s drugom. Plebiscit će se provesti potpuno slobodno. U centralnom odboru, koji će voditi taj plebiscit, ući će dva republikanca i dvojica monarhista, a predsjedat će im sudac, kojega će delegirati kasaciono sudište. Venizelos zalaže svoju osobu, autoritet i svoju vlast, da će za plebiscita vladati potpuna sloboda, i da će plebiscit biti sasvim pravilno proveden. Plebiscit će se provesti, po svoj prilici 2. marta. Računa se, da će se dotle smiriti duhovi, koji su uslijed posljednjih dogadjaja vrlo uzbudjeni. Konstituanta će prije plebiscita provesti neke modifikacije državnog ustava. Sam državni ustav bit će donekle izmijenjen, ali te promjene ne će prejudicirati formu države.

Domaće novosti

† Ivan Bersenda.

Neumoljiva i oštra kosa, crna i nemilostiva smrt zgrabila je opet proredjene, izmučene i rastepene naše svećeničke vrste. Nije nestalo nikakvog velemna nit velmože, već bijednog svećenika i uzgajatelja patničkog naroda, nezaboravnog našeg rodoljuba i radnika na njivi gospodnjoj, vlč. g. Ivana Bersende, župnika u Pićnu.

Smrt, gorka i teška smrt! Zašto si istrgala iz naših grudi moćni izvor topline, zašto si zahvatila svojim pondžama uzor svećenika i poštenjaka!?

Pokojnik je preminuo dne 19. januara 1924. u svojoj 78. godini života.

Župnik Bersenda nije bio ni zastupnik ni ministar, ali zato bijaše os i duša svakog plemenitog snovanja, rada i nastojanja, pokretač svakog društvenog i narodnog budjenja. Bio pravi pravcati učitelj naroda, supatnik u tuzi, pomagač u potrebi i nevolji. S njime izgubismo sve što imasmo na nesretnom ovom svijetu; on nam bijaše otac i učitelj, liječnik i odvjetnik, sudac i savjetnik, sve ama sve. A sada smo velike sirote, ovce bez skrbnog svog, ljubljenog i milog pastira.

Mnogo, vrlo mnogo duguje mu Pićanština za neumorni njegov rad, za nesebično i nenadoknadivo djelovanje. On je presadio čvrste klice poštenih vječitih načela ljubavi, istine i pravde. Žrtvovao je svoj „ja", svoju eksistenciju stavio je u službu narodnog i općeg dobra. Uvijek bijaše desna ruka našeg kmeta, onog siromašnog i bijednog kmeta iz seoske potleušice, koji u znoju lica svoga zaslužuje crni svoj kruh. I tog prostodušnog ali poštenog, tog zapuštenog ali pravednog seljaka, crnih i žuljevitih ruku, svagda je i svuda ljubio, podizao i pomagao ga.

Župnika Bersende nema više. Prešao je u drugi svijet, koji ne zna za tminu izmučenog svijeta, ne zna za jad i nevolje, kvar i prolaznost svjetske ove buke, svjetske ove gužve i izpraznosti.

I tako ode jedan od vrlih naših svećenika, ko da se na nas i kruta sudba teško obara! Ko da i ona vreba i hoće, da rod naš izčezne u pritisku i metežu, buri i oluji. Vječni! Primi pod krilje svojeg zasluženog i umornog putnika, a Ti putniče moli Svevišnjega, da nam ublaži i umekša patnje i muke naše. — Privrženi i harni tvojoj neograničenoj požrtvovnosti i odani miloj tvojoj uspomeni i osvjedočeni, da samo tamo gore, visoko, vlada pravda, samo i jedina pravda, kličemo: Mir pepelu tvome! Slava i vječnaja pamjat tebi, nezaboravni naš supatniče!

Sveta Stolica i Slaveni u Italiji.

Jugoslavenski katolički episkopat odaslao je Sv. Stolici memorandum, u kojem je medju ostalim sadržana i teška žalba na progonstva, kojima su neprekidno od okupacije po italijanskim oblastima izvrženi svećenici hrvatske i slovenačke narodnosti. Mnogi su svećenici ne samo zlostavljeni, nego i potjerani, a na njihova mjesta postavljeni su svećenici, koji ni riječi ne razumiju ni hrvatski ni slovenački. Osim toga se posvema izlučuju slavenski jezici iz religiozne pouke i u crkvi i u školi.

Ove su činjenice razlogom, da se mnogi, osobito u gradovima otudjuju katolicizmu. Episkopat umolio je stoga sv. Stolicu neka uzme u zaštitu Hrvate i Slovence.

Kako čitamo u italijanskim novinama, na ovu je žalbu primio zagrebački nadbiskup dr. Ante Bauer preko kardinala Gasparria pismo, u kojem se ističe, da je Sv. Stolica uvijek pokazivala iskrenu brigu i osjećaj prema teškoćama, u koje su zapale mnoge narodnosne manjine u poratnim državama. Što se specijalno Slavena u Italiji tiče, upozoruje Sv. Stolica na to, da je njezin uspjeh ovisan o drugima, a naročito kad se radi o pitanjima, koja se tiču Slavena podvrgnutih Italiji. Zatim naglasuje, da treba imati na pameti posebne okolnosti položaja, u kojem se nalazi Sv. Stolica prema civilnim oblastima. — Položaj je — veli Sv. Stolica — takav, da opće prilike, u kojim živimo, ne dozvoljuju neozljedivu sigurnost i zaštitu svih katoličkih sinova, kojima se zakoniti pastiri nasiljem otimaju.

Bez komentara.

Važno za udovice palih vojnika, koje se ponovno udaju.

Ako se žena, koja je izgubila muža u ratu, ponovno uda, gubi pravo na penziju, ali ima pravo na otpravninu. Visina otpravnine ovisi od njezine starosti i živuće djece. Udovica, koja prekorači 50. godinu života, ne može da dobije nikakve otpravnine, ako se ponovno uda. U slučaju da je udovica mladja od 50 godina i da ima djece iz prvog braka, onda joj pripade trogodišnja penzija kao otpravnina. Djeca, dakako, dobivaju posebnu potporu.

Drugo je pitanje, ako nema udovica djece. U tom se slučaju odredjuje otpravnina prama njenoj starosti. Ako ne prekorači udova 25 godina starosti, pripada joj 7-godišnja udovička penzija, od 25—30 godine starosti 6-kratna, od 30—35 godina starosti 5-kratna, od 35—40 godina starosti 4-kratna, od 40—50 godine starosti samo 3-kratna godišnja udovička penzija. Da se postigne takva otpravnina treba uložiti molbu u roku od 180 dana na ministarstvo financija. Molbe ne treba biljegovati.

Optanti neprijateljskih država.

Službeni list od 16. o. mj. donosi Zakonski ukaz br. 2857, po kojemu se imadu smatrati zaplijenjenima imovine neprijateljskih državljana iako su optirali za Italiju. Opcija je bila dakle uzaludna, ako joj je svrha bila, da se imanje spasi od inkameracije po državi.

Lenjin umro.

Prošlog ponedjeljka umro je predsjednik ruskih sovjetskih republika Lenjin. Iako je bio dugo vremena bolestan, vijest o njegovoj smrti prenerazila je čitav svijet. Pokojni, vanredno nadaren čovjek, bio je genij, koji nije poznavao nikakvih zaprijeka u izvadjanju svojih nacrta. Njegovo ime ostat će u trajnoj uspomeni nesamo u Rusiji, nego u čitavom svijetu. Lenjin se je u cijelom svojem životu borio pa slobodu radničkih slojeva. Šteta je, da umro upravo u ovom času, kad se nad njegovom domovinom pojavlja zora novog doba.

Svega po malo

Lavine u Tirolu.

U Tirolu je zapao pred nekoliko dana velik snijeg. Sa planine se spuštaju goleme snijezne mase te uništavaju ceste, željezničke pruge, kuće i štogod dosegnu. U dolini Oetz srušila se ogromna snježna lavina od preko 200 metara te je razorila državnu cestu, električnu centralu i nekoliko radničkih kuća. Stanovnike su morali otkopavati ispod gomila snijega.

Udarci srca i cirkulacija krvi.

Svi možemo da osjetimo na svojem tijelu udarce srca, ali malo ih znade, što znači jedan udarac toga bitnog čovječjeg organa. Srce je sićušna sisaljka, koja je visoka 15, a široka 10 centimetara. Ova se sisaljka pomakne poprečno 70 puta u minuti, 4200 puta na sat, 100.000 puta na dan, gotovo 37 milijuna puta kroz godinu dana, a kroz cijeli ljudski život, računajući ga sa 60 godina, preko 2.200,000.000 puta. Neki franceski list dodaje k ovomu detalju, što izrazuje u brojci rad toga malenoga strojića, da kod svakog udarca srce istisne u žile i potjera 100 grama krvi, a to odgovara na sat količini od 420 litara ili dnevnoj količini od 10 tona! Naše tijelo sadrži prosječno 28 litara krvi, tako da ta cijela količina prodje kroz srce u približno 3 minute. Izmjerivši snagu našega srca, možemo ustanoviti, da bi naše malo srce moglo podići u visinu od jednog metra 46 tona.

Sudac postolar.

Golema materijalna bijeda intelektualaca i eventualna redukcija, koja često visi nad njihovim sudbinom poput Damaklova mača, tako upliviše na život ovih nesretnika, da više puta zavide životom položaju kakovog obrtnika. Što više: iz Rumunjske dolaze glasovi da činovnici, koji se ne mogu pomiriti sa korupcijom i malenom plaćom prihvaćaju razna druga zvanja, pa i ona obrtnika, da se prehrane. Tako je jednoga dana u mjestu Lipi blizu Temešvara nenadano osvanuo natpis: Dr. Josip Teglasi, postolar za gospodje i gospodu. Dr. Teglasi stupio je 1913. u službu kod okružnog suda u Temešvaru te je ubrzo postao veliki sudac. Kako pak nije znao rumunjskog jezika, a i njegova plaća nije nikako odgovarala današnjim životnim prilikama, to je on dao ostavku na državnoj službi i kod jednog je postolara izučio obrt pa onda samostalno otvorio svoju postolarsku radionu. Pošto se je pokazao kao dobar postolar ubrzo je zadobio dosta mušterija.

Je li moguća promjena spolova.

U društvu američkih zoologa u Cincinatiju u Americi opet se živo raspravlja o temi, je li moguće izmijeniti spolove. Mnogo je pažnje posvećeno govoru dra. Riddela, jednog najmarljivijeg istraživaoca na tom polju, koji je ustvrdio, da po dosadanjim istraživanjima ne može biti više daleko vrijeme, kad će si ljudi moći po volji izmijeniti spol. Dr. Riddel opširno je opisao način, po kojemu mu je uspjelo, da jednu golubicu, koja je već jednom nosila jaja, promijeni u golubana. On vjeruje, ako istraživanja uznapreduju dosadanjim tempom, da će već za par godina uspjeti, da će se već u najranijem začetku, odnosno jajetu, odrediti budući spol. Mnogo je teže odrediti spol već živoj ptici ili životinji. Učenjaci tvrde, da će ovom promjenom spola biti omogućeno, da se izmijeni karakter ili hereditarno opterećenje ljudskih individua.

Veliki požar u Splitu.

Prošlog je tjedna Split doživio katastrofalni požar. Jezoviti prizori požara nisu se mogli zamisliti ni u najvećoj fantaziji. Požar je skoro posvema uništio staru biskupiju i još neke bližnje zgrade. Potpuno je uništena Leonova tiskara, Hrvatska knjižara, uredništvo tjednika «Jadran», skladište pokućstva Lin i Makarović, zatim tri obitelji stanara itd. Šteta dopire na okolo deset milijuna dinara. Blagodareći vojničkim i civilnim oblastima, ljudskih žrtava nema.

Razbojnik Collarig — aretiran.

Prošlog tjedna bio je aretiran u Trstu poznati puljski razbojnik, Collarig, koji je bio strah i trepet Pule. Najviše je mrzio karabinijere; jednoga je još lanjske godine ubio. U svojem životu bio je više puta osudjen radi kradje i bačen u tamnicu, ali je dosad uvijek pobjegao iz zatvora. Puljska je policija potrošila ogromne svote novaca radi njega, ali sve uzalud. Izgledalo je, da je nedosegljiv. Medjutim došao je kraj i njegovim nedjelima. Predprošle srijede bio je ulovljen u nekom tršćanskom kinematografu i odveden u zatvor. Privremeno se nalazi u tršćanskom zatvoru, ali će doskora biti odveden u puljske. Vijest o njegovoj aretaciji izazvala je veliko zadovoljstvo u Trstu i Puli.

Novi izum televizije.

Zaslužni engleski učenjak, Fournier Dalbe, izumitelj optofona, strumenta, koji pruža slijepcima mogućnost, da mogu čitati sa ušima, tonoskopa, da gluhi mogu slušati riječi, posvetio se usavršenju televizije, koja će učiniti, da možemo gledati daleke dogadjaje kao što možemo pomoću ridiotelegrafije slušati daleke govore. Nekidan se je u Novoj Zemlji obavila jedna ženidba preko radiotelegrafije. Radio fotografija vršit će se pomoću aeroplana. Televizija znači gledati daleko.

Vukovi u našim krajevima.

Predprošlog ponedjeljka otišlo je više tršćanskih lovaca na lov. Lovci su se zaustavili kod jedne šumice kraj Lokve. Najedamput im se približi — stari vuk. Čim je opazio, da se nalazi u pogibli, htio je da pobjegne. No to mu dakako nije uspjelo, jer ga je pravodobno ustrijelio g. Radoslav Petrić. Zatim je bio vuk doveden u Trst. Stari ljudi govore, da u ovim krajevima nije već 67 godina se pojavio nijedan vuk.

Nosi ti sanduk, ključ je kod mene.

Udare hajduci na kuću jednoga čovjeka, te on zapomaga vičući: «Ko je vitez, pomozi!» U to skoči sve selo te u potjeru za hajducima, a ovi u bježanju bijahu primorani, da sve što su bili iz kuće ponijeli pobacaju s ledja, osim samo jednog sandučića, u kojem je bilo nešto malo para. Medju potjernicima bio je i domaćin opljačkane kuće, pa pošto vidje da ništa hajduci ne poniješe osim onog sandučića, kucne se po džepu vičući im na sav glas: «Nosite vi sanduk, nosite, ali ključ je kod mene u džepu.

Na konju jaše, a ralo preko ramena.

Nekakav seljak hodio jedno jutro rano u polje, da ore, i uzjaše na svoga konja kako bi (kad se kući vrati) na nj natovario drva. Jašući susrete ga njegov susjed pa se začudi kad vidje seljaka gde na konju jaše, a zametnuo ralo preko ramena. «Bolan, šta to radiš?» upita ga susjed. — «Kako što? Evo idem u polje da orem. Zar si jutros oćoravio, da ne vidiš?» — «Vidim da ideš na oranje, ali se čudim zašto si ralo premetnu preko ramena, zašto ga nisi turio ozada za konja?» — «E moj komšija! Ako ti ne znaš svojega konja štedjeti od teška bremena, ja znam svojega; ja volim da je meni nešto teže a da je konju štogod lakše, jer dosta sam mu i ja, a kamo li da sam još ralo na njega natovario.» — «Oprosti brate,» reče mu susjed, «ja do sada nisam znao da može konj na konju jahati.»

Dugi život kod genija.

Ljudi krivo misle, kad čovjeka od 50 godina smatraju starim, a onoga od 70 godina bedastim. Tako se isto ljudi varaju, kad misle, da je konac života u 80 godinama. Ako misliš dugo živjeti, prva je stvar, da se uvjeriš, da starost ne postoji. Čovjek se mnogo mijenja u 30, 50 i 60 godini. Starost nema godina. Ona nekoga uhvati u 30, a nekoga u 70 godini. Medju genijima bilo je dosta onih, koji su dugo živjeli. Kemičar Chevreul imao je 103, filozof i satirik Fontanelle 100, Ticijan 99, Sofokle i Michelangello 88, Bocaccio, Manzoni, Verdi, Newton 85, Voltaire 84, Goethe 83, Volta 82, Kaut 80 godina.

Žena i ogledalo.

Nijedna stvar na svijetu ne privlačuje toliko ženu kao ogledalo. Jedna starinska priča kaže, da se je Eva odmah netom je bila stvorena pogledala u zrcalo mirnoga potočića u raju zemaljskome, da se divi svojoj lijepoti. Prva igračka svih djevojčica je maleno zrcalo. Kad bi ogledalo imalo dar govora, što nam ono ne bi pričalo. Zrcalo je za ženu najbolji savjetnik i prijatelj. Nikome se na svijetu žena ne povjerava toliko, koliko malenom komadiću stakla, prekrivenom amalgamom. Ne samo mlade, već i starije žene povjeravaju svoje tajne ogledalu. One ga nose svugdje mirno i neopaženo. Zrcalo je žrtva ženske taštine. Najgore je to, što u njega pitaju savjet i žene, kojima bi bilo utješljivije stajati daleko od njega.

Moderni Matuzalemi.

Engleske novine iznose, da u Engleskoj imade razmjerno najviše ljudi, koji dožive veliku starost. Tako se je neki Toma Karn rodio 1588. god., a umro je 1795. Živio je dakle 207 godina. Neki Petar Zorsay živio je od 1539. do 1724., dakle punih 205 godina. Liječnik Politman živio je 140 godina, a kažu da je od svoje 25. godine bio uvijek pijan. Neki opet seljak umro je u 160 godini. Ostavio je nekoliko djece, od kojih najstariji sin ima 120, a najmladji 9 godina.

Pariška stanica pod vodom.

Rijeka Sene-a se je na nekoliko mjesta prelila preko obala i provalila u Pariz. Nekoliko kuća nalazi se pod vodom. Glavna pariška stanica nalazi se takodjer pod vodom. U svim bližnjim kućama morala se je provesti evakuacija stanovnika. Prema zadnjim vijestima opasnost počinje da jenjava.

Električni sluga.

Neki Amerićanin — a tko bi drugi! — izumio je nekakve električne sprave, koje mogu raditi sve ono, što domaći sluge rade. Bog zna, ne će li još tako koji drugi Amerićanin izumiti, da se električnim načinom hrane i napajaju i konji i krave, pa ni sto briga onda onima, koji to budu mogli imati!

Najdeblji čovjek u Jugoslaviji.

Najdeblji čovjek u Jugoslaviji bio je neki trgovac u Rumi u Srijemu, koji je nedavno umro. Imao je 192 kg težine, a bilo mu je tek 38 godina. Vozio se nedavno u kočiji, pa ga udarila kap, i tako je od svoje silne debljine brzo svršio život.

Američki hoteli.

U američkom gradu New-Yorku grade 20 hotela, koji će imati 5.000 soba sa preko 15.000 kreveta. Ti će hoteli stajati 10 milijuna amerikanskih dolara.

Narodne šale.

Seljanin i prorok.

Nekak šaljivi čovjek hodio je putem i vidi jednog seljaka gde se pripeo na bukvu, te sječe jednu veliku granu, a stoji nogama na onu stranu grane, koja hoće da pane, pa mu reče: «Bolan što radiš? Stani na drugu stranu, jer ćeš inače i ti i grana pasti na zemlju.» — «Bogme me ne prevariš, hajde ti svojim putem,» odgovorit će mu onaj seljak. Tek što ovaj čovjek prodje, a seljak s granom pade, pa u sebi reče: «Duše mi, onaj je čovjek, što prodje, pravi prorok,» te potrča za njim vičući: «Ti si prorok, koji sve znaš, duše ti, kaži mi, kad ću umrijeti?» — «Tek što treći put tvoj magarac zareve,» odgovori mu putnik. Seljak poče tovariti magare i na svu hitnju gonjaše ga kući s drvima. Kad magare opazi nečije drugo na jednoj livadi, zareva, a ovaj odpaše svoj pas, pa mu zamota okolo njušaka i tako stisne, da magare nije moglo disati i, kročivši nekoliko puta, pade i crkne. Seljak, videći da je mrtvo magare, odriješi pas te sveže drva i ponese kući, govoreći sobom: «Bolje i ovako nositi, i magare pregorjeti, nego da je on još dvaputa zapjevao, pa da ja umrem.»

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

ZAHVALA.

Pod dojmom teške nesreće, koja je zadesila našu obitelj smrću mog nezaboravnog supruga

Dr. Frana Mandića

nemogu a da se ne ironutog srca zahvalim u ime svoje, svojih sinova, kćeri i ostalih rodjaka na sjajnim počastima, iskazanim pokojniku prigodom sprovoda i pokopa.

Zahvaljujem se iz dubine srca pjevačkim društvima Herpelja i Kozine, koja su se — na prolazu kroz njihovu općinu — oprostila s pokojnikovim smrtnim ostancima žalobnom pjesmom, te crkvenim i civilnim oblastima grada Kastva, kaošto i gospodinu dr. Franu Jelušiću za krasan oproštajni govor, pjevačkom društvu „Istarska Vila“ za nadgrobne pjesme žalostinke, „Čitaonici“, „Sokolu“, „Potpornom društvu sv. Mihovila“, uopće svim društvima, korporacijama i ličnostima, dobrom narodu općine i grada Kastva, koji je pohrlio da u nepreglednoj povorci otprati milog nam pokojnika do vječnog počitka na groblje sv. Lucije i konačno svima i svakomu, koji su na budikoji način s nama dijelili našu duboku bol.

U TRSTU, dne 20. januara 1924.

MARIJA ud. MANDIĆ rodj. de PICHL.

Broj 5 Poštanski tekoči račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 31. Januara 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I., Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Italijansko-jugoslov. sporazum

Pakt prijateljstva i zajedničke suradnje.

Pakt prijateljstva i zajedničke suradnje glasi:

»Vlada Nj. V. kralja SHS. i vlada Nj. V. kralja Italije, odlučivši čvrsto osigurati čuvanje mira kao i rezultate velikoga rata, koji su sankcionisani mirovnim ugovorima, sporazumješe se da sklope ovaj ugovor, kojeg će prirodna posljedica biti prijateljstvo izmedju obje kraljevine i čuvanje i poštovanje njihovih stečenih prava na kopnu i na moru:

Član 1. Obje vlasti koje sklapaju ugovor obvezuju se, da će jedna drugu poduprati i zajedno postupati da uzdrže i sačuvaju stanje, koje je stvoreno mirovnim ugovorima u Saint-Germainu, Trianonu i u Neuillyu, a isto tako da će osigurati uvaženje i sačuvanje svih prava stvorenih ovim ugovorom.

Član 2. Za slučaj da jedna od visokih vlasti, koje sklapaju ugovor, postane predmet napadaja iz vana, koji napadaj nije sama izazvala, obvezuje se druga vlast ostati strogo neutralna do kraja konflikta; isto vrijedi za slučaj da sigurnost ili interesi jedne od dviju strana budu ugroženi kakvim vanjskim napadajem, pri čem je i druga vlast obvezana napadnutoj osigurati njenu potpunu političku i vojničku blagohotnu suradnju u svrhu da se ukloni stanje stvoreno tim napadajem.

Član 3. Za slučaj medjunarodnih komplikacija, ako su ugroženi ili ako bi mogli biti ugroženi obostrani interesi obvezuju se obje vlasti, koje sklapaju ugovor, poduzeti sve diplomatske mjere za medjusobnu potporu.

Član 4. Trajanje ugovora odredjuje se na pet godina. On se ima godinu dana prije nego isteče otkazati ili obnoviti.

Član 5. Ovaj ugovor treba ratifikovati i ratifikacione isprave izmijeniti u Rimu. Ugovor će stupiti na snagu danom izmjene ratifikacionih isprava.

Pakt glede Rijeke.

Pakt, koji se odnosi na riječko pitanje glasi se u jezgri ovako:

1. Italijanska vlada priznaje Jugoslaviji potpunu suverenitetu nad lukom Baroš i Deltom, koje će biti dva dana iza ratifikacije ovog ugovora evakuirane i izručene nadležnim jugoslovenskim vlastima.

2. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca priznaje kraljevini Italiji potpunu suverenitetu nad Rijekom, njenom lukom i teritorijem, koji joj pripada prema granicama, koje su naznačene u slijedećem članku.

3. Granica kraljevine SHS prama Rijeci, koja je naznačena u čl. 3. rapalskog ugovora od 12. novembra 1920., te budući da mora biti ispravljena obzirom na gornja dva članka, to će naročita mješovita komisija, sastavljena od italijanskih i jugoslovenskih delegata, odrediti granicu prema ovoj osnovi:

Cesta Kastav-Rijeka bit će od južnog dijela Tometići do raskršća sjeverno od Ergudi priključena teritoriju kraljevine SHS. Medjašna će crta teći po terenu izmedju željeznice i spomenute ceste.

Sav teritorij, koji bude dodijeljen prigodom ispravka granice Jugoslaviji, Italija će ga evakuirati pet dana iza izmjene ratifikacija.

Čl. 4. Odnošaji izmedju pograničné zone preko nove granice i odnošaji izmedju općine Kastva i bližnjeg italijanskog teritorija ravnat će se prema odredbama, koje su sadržane i u dodatnoj priloženoj konvenciji, i te će odredbe stajati u kreposti dok se sklopi trgovački ugovor, kojim će biti reguliran promet na granici. Obe ugovarajuće stranke su složne, da pitanja, koja se tiče prometa na granici izmedju zona uslijed nove granice budu uredjena trgov. pogodbom na takav način, da se uzme osobito u obzir ekonomske odnošaje tih zona i osobite potrebe dotičnog naseljenja.

Čl. 5. Italija daje Jugoslaviji u najam za 50 godina u velikoj luci otvorene i zatvorene prostore, koji sačinjavaju lučicu »Thaon di Revel« prema opisu u čl. 21 priloženog dodatnog ugovora. Taj najam, koji nije eksteritorijalan, sastoji se u isključivoj i neograničenoj uporabi velikog skladišta na molu »Napoli«, dva skladišta napram obali »Thaon di Revel« i dva skladišta na molu »Genova« prema zapadu i privilegiranu uporabu triju bankina, koje ograničuju malu luku sa svim, što joj pripada. Oblasti i osoblje Jugoslavije, koji rade za svoju državu u toj luci, vršit će svoju službu prema nadodatnoj konvenciji, koja je priložena ovom ugovoru. Jugoslavija će plaćati Italiji jednu liru u zlatu godišnjeg najma za napomenuti posao u luci.

Čl. 6. Glavni kolodvor na Rijeci bit će kao internacionalni pogranični kolodvor. Na njemu će poslovati delegacija jugoslovenskih željeznica, a ta delegacija će se sastojati iz osoblja kao i u drugim internacionalnim štacijama na italijanskim granicama. Ta će delegacija raditi sa italijanskom administracijom, osobito što se tiče saobraćaja na granicama, koji spajaju jugoslovensku štaciju sa malom lukom, a ova sa lukom Baroš. U dodatnoj konvenciji, koja je priložena ovom ugovoru, odredjen je način te suradnje.

Nikola Pašić,
predsjednik jugoslovenskog ministarskog savjeta.

Čl. 7. Granica izmedju Rijeke i luke Baroš uzduž Bankine ići će kaošto je označenu u pismu, koje je priloženo rapalskom ugovoru, na takav način, kako će pogranična komisija naći da je zgodnije za carinarsku službu jedne i druge države. Obzirom na posebne trgovačke potrebe, obzirom na javni red i saobraćaj u gradu, pomičnić će most izmedju luke Baroš i velike luke ostati na italijanskom teritoriju. Italija priznaje Jugoslaviji potpuni suverenitet na vodama Riječine. Pogranična crta sa ove strane ići će od kraja zap. obale kanala. Prelaz i pristajanje onih koje plove na zapadnu (italijansku) obalu Riječine prema priloženom dodatnoj konvenciji i to tako, da se ne smeta plovidbu na samoj Riječini. Kao znak, da će se držati ove običaje na jugoslovenskim vodama kanala i kao za znak suvereniteta Jugoslavije nad tim vodama, Italija će plaćati godišnje Jugoslaviji jedan dinar u zlatu.

Čl. 8. Što se tiče riječkog vodovoda i uzdržavanja radnja za rijeku Rečinu, vrijedit će odredjenja, koja su označena u dodatnoj priloženoj konvenciji.

Čl. 9. Sa jugoslovenskim manjinama na Rijeci postupat će se kao što se postupa sa italijanskim manjinama u Dalmaciji prema internacionalnim obavezama.

Čl. 10. Ovaj ugovor bit će ratificiran i ratifikacije izmjenjene u Rimu u roku najkasnije 20 dana od dana potpisa ovog ugovora.

Ovaj su ugovor upunomoćenici potpisali i svojim pečatima zapečatili. — Sastavljeno u Rimu dne 27. januara 1924. —

Sporazum glede društva sv. Jeronima u Rimu i pravoslavnih crkava u Italiji

Javljaju iz Rima, da je došlo izmedju Italije i Jugoslavije do sporazuma u pitanju društva sv. Jeronima u Rimu i pravoslavnih crkava u Italiji, o čemu ćemo se posebno pozabavati u narednom broju našeg lista.

Radosna vijest za naše zadruge

U smislu italijansko-jugoslovenskog sporazuma preuzela je italijanska vlada izjavom od 27. I. 1924. formalnu obvezu, da izmjeni u najkraće vrijeme krune naših zadruga, koje su uložene sa one strane medje. Mi smo već pred 15 dana znali da se jedna točka sporazuma nanaša na izmjenu kruna, ali nismo htjeli da to objavimo prije nego je dotična izjava formalno potpisana.

Novi politički izborni zakon za italijanski parlament

Izbori za italijanski parlamenat raspisani su za dan 6. aprila ove godine. Izbori će se provesti na temelju preinačenog izbornog zakona, koji je kodificiran u kr. dekretu od 3. decembra 1923 broj 283.

Prije svega ćemo iznijeti u kratko najglavnije preinake, koje su bile uvedene, a poslije ćemo se osvrnuti na potankosti.

I.) Proporcionalni izborni sistem ostavadja se samo za manjine. Dosada su stranke prama broju svojih predanih glasova dobivale proporcijonalan broj poslanika. Od sada naprijed dobit će relativno najveća stranka, samo da je dobila barem 25%. svih predanih glasova, 2/3 svih poslanika, a ostala se jedna trećina dijeli proporcijonalno medju drugim strankama.

Dr. Momčilo Ninčić,
jugoslovenski ministar inostranih djela.

pri čemu naravski stranke sa malim brojem glasova sasvim propadaju.

Po tom sistemu vlada može da računa uvijek na jednu jaku, vjernu većinu, kojoj opozicija ne može da smeta.

II.) Cijela je Italija razdijeljena u 15 izbornih okružja. Za svako izborno okružje ustanovljen je broj poslanika i to ukupni broj poslanika, što ga dobiva dotično izborno okružje, a osim toga broj, koji pripada većini i broj, koji pripada manjinama. No u svrhu ustanovljenja stranke većine sva ta okružja po cijeloj Italiji stvaraju jedan jedini izborni kotar. U Rimu, gdje je sjedište centralne izborne komisije, prebrajaju se glasovnice i prema tome se odredjuje stranka većine, koja dobiva, kako već rečeno, dvije trećine svih poslanika, a ostali mandati dijele se medju drugim strankama. Cijela Italija bira 535 poslanika, od tih pripadaju vladinoj većini 356, a 179 dijele se proporcijonalno medju drugim strankama. Sada, poslije aneksije Rijeke, dobit će Rijeka jednog poslanika, koji će biti 536. Pokrajine Trst, Videm, Pula, Zadar stvaraju u svrhu izbora jedno jedino izborno okružje, koje bira 23 poslanika; 15 ih pripada stranci većine, računajući većinu po glasovima predanim u cijeloj kraljevini, a 8 ih pripada proporcionalno drugim strankama, za koje opet vrijedi samo uspjeh po pojedinim okružjima.

III.) Stranka većine u nijednom slučaju ne može dobiti više od dvije trećine svih poslanika, a manjina u svakom slučaju dobiva jednu trećinu.

IV.) Izbornici su ovlašteni da dadu prednosni glas jednom ili više od kandidata svoje liste. U našem okružju može birač da zabilježi tri prednosna glasa. A sada ulazimo u pretresivanje svih onih ustanova, koje mora birač da znade.

Zakon je podijeljen na 7 poglavlja: prvo poglavlje (članak 1—4) govori o uvjetima za izborno pravo; drugo (članak 5—39) o izbornim imenicima; treće (članak 40—89) o jedinom izbornom kotaru za većinu i o izbornim okružjima za manjine; četvrto (članak 90—105 bis) o poslanicima; peto (članak 106—124) o općenitim i kaznenim i šesto poglavlje (članak 125—132) o konačnim ustanovama.

Tko ima pravo da bira?

Pravo biranja ima svaka osoba, 1) koja posjeduje italijansko državljanstvo i uživa sva politička i gradjanska prava (čl. 1); 2) koja je već dovršila 21. godinu ili je dovršuje najkasnije 31. maja one godine, u kojoj se izborni imenici pregledavaju (čl. 2); 3) koja je upisana u imeniku birača (čl. 3).

Mogu li birati vojnici?

Podčasnici i vojnici kr. vojske, kr. mornarice i aeronautike ne mogu vršiti pravo glasovanja, dok su u vojničkoj službi, izuzeti su samo maresjali i njima odgovarajući činovi.

Ovaj propis vrijedi takodjer analogno za osobe, koje pripadaju vojnički organizovanim zborovima za državnu službu, ne izuzev vojnike nacijonalne milicije, kad efektivno vrše službu. Glede nacijonalne milicije mora komandant od zone, da najkasnije do četvrtka prije izbora dostavi općinskom načelniku (sindaku) svake općine iskaz onih vojnika, koji pripadaju nacijonalnoj miliciji, a ne vrše službu.

K vojnički organizovanim zborovima pripadaju zbor kr. stražara, podredjeno osoblje lučkih poglavarstva, zbor kr. oružnika, zbor čuvara u kaznionama i kr. financijska straža. Rečene osobe valja uvrstiti u općeniti imenik, ali u svrhu, da se ova okolnost drži u posebnom razvidu, upisat će se u poseban popis, sastavljen od sindaka istodobno sa općenitim imenicima po istim propisima.

Iseljenici.

U izborne imenike valja osim toga upisati i iseljenike, koji posjeduju potrebita svojstva te koji su se iselili stalno u inostranstvo. Valja smatrati iseljenicima one osobe, koje su u svrhu radnje dobile putnice za inostranstvo uz oprost biljegovine, te osobe, za koje je općenito poznato, da su se barem pred dvije godine u svrhu radnje iselili u inozemstvo.

Gdje se bira?

Izbornik može da vrši svoje pravo glasa samo u onom izbornom srezu, u kojem je upisan u imeniku birača.

Imenik birača.

Imenik birača je permanentan, t. j. trajan. Prije su se prigodom svakog izbora sastavljali novi imenici; princip permanentnosti izbornih imenika bio je uveden prvi put u Franceskoj 1828., a u Italiji godine 1882. Taj se permanentni iskaz birača pregledava svake godine pomoću općinskog ureda, birača, općinske i pokrajinske izborne komisije.

Za sve one osobe, koje su upisane u imeniku, predmnjeva se, da posjeduju izborno pravo.

Što je imenik birača?

Imenik birača sadržava u abecednom redu ime i prezime birača i njegovog oca, mjesto i datum rodjenja kaošto i bivalište svakog pojedinog birača. (Slijedi.)

U eri sporazuma

Ministar Gentile **odbio** je molbu, kojom su svi općinari i ocevi iz Sv. Antona pri Kopru tražili, da se uspostavi slovenska škola u njihovom selu, u kojem nema nijednog Italijana, slijedećim pismom upravljenim našemu poslaniku:

Rim, 22. jenara 1924.

Poštovani poslaniče,

ispitao sam podnesak, što ste mi ga poslali, kojim stanovnici Sv. Antona pri Kopru traže, da se uspostavi škola sa slavenskim nastavnim jezikom.

Kako znate, pitanje ovih škola riješavaju odredbe kr. ukaza 1. oktobra 1923 br. 2185 i sada mi više nije moguće da štogod odredim, što bi se kosilo s odredbama onoga ukaza. Uostalom taj ukaz, dočim odgovara (nacionalnim) državnim potrebama, predvidja, taman u svrhu da ne trpi napredak u školama, da se poraba italijanskog kao nastavnog jezika uvede po malo, počevši od prvih razreda u ovoj godini, — i da se, s druge strane, podučaje takodjer jezik, koji se govori u mjestu da ga djeca upoznadu, kako treba.

Srdačni pozdravi

Gentile, s. r.

Da stvar nije za nas tako žalosna, mi bi se ovoj filozofskoj šali smijali. Ali mi znamo, da je neupućenost gosp. ministra u našim pitanjima tako očita, da smo prisiljeni, da ga još jedamput podučimo. Pak ćemo to u narednom broju i učiniti.

U eri sporazuma i prijateljstva ne će to biti na odmet.

Mučenici . . .

U Jugoslaviji bilo je, a ima i danas vrlo mnogo ljudi, koji su za svoju novu, veliku otadžbinu pridonijeli mnogo žrtava. Ima medju njima i takovih, koji svoje žrtve i trpljenja svoja iznose na veliko zvono. Ističući neprestano svoje »mučeništvo«, vape na nepravdu, kao da nisu dosta nagradjeni za ono, što su prepatili.

— Mi smo učinili to — mi smo pretrpjeli ovo, — mi smo izgubili ono, — a što smo za sve to dobili? — glase oi prilike njihove neprestane, često neukusne, a gotovo uvijek dosadne jadovanke i tužaljke, tako da se već u mnogim krajevima Jugoslavije dižu opravdani prigovori protiva tih samozvanih »mučenika«. U mnogo slučajeva ima narod pravo, kad nišaneći na takovu čeljad veli:

— Od kuge, glada, vojske i »narodnih mučenika« — oslobodi nas Gospodine!

Ali bilo je tamo, a i danas ima ljudi, koji su za ostvarenje svog narodnog ideala zaista trpjeli mnogo: i kojima je stari, austrijski krvnik oteo sve; koji danas žive u kakvom kutiću osakaćeni, iznakaženi, bez kuće i kućišta, bez službe i potpore, gladni i nevoljni i — ne mrmlju. Teško im je, ali kanda osjećaju, da bi njihove žrtve, kad bi ih onako grubo iznosili na vidjelo, izgubile od svoga čara, od svoje tužne ljepote, od svoje vrijednosti. Ti i takovi ljudi iziskuju nesamo naše poštovanje, već i udivljenje.

U julu, god. 1920. Arditi su na Rijeci starome našem Istraninu i čeličnom rodoljubu Marku Frančiću iz Baške zapalili brod nakrcan vinom. Šteta je bila ogromna, ali naš je stari Marko, kad se prvi put iza toga sastao sa svojim sinovima (od kojih je jedan već i prosjed), na njihovo pitanje: Što ćemo sada? — odgovorio:

— Pa počet ćemo iznova! . . .

Tako govori Baščanin, Istranin po rodu i po srcu.

A tako su govorili i govore u ovim anektiranim krajevima. Gotovo svi naši, koji su pretrpjeli štete. Sjetimo se samo »Narodnog doma« u Trstu. Uništenje one divne zgrade, u kulturnom je i gospodarskom pogledu zadalo i narodu i pojedincima jedan od najstrašnijih udaraca, šta smo ih doživjeli iza sloma, pa ipak — s kakovim su stoičkim mirom i pojedinci i narod primili na sebe onaj udarac? — Počet ćemo iznova . . . to je bio smisao svega, što se onih strašnih dana govorilo i pisalo. Tako je bilo s »Narodnim domom« u Puli, tako i s drugim zapaljenim zgradama, uništenim bibliotekama itd. Počet ćemo iznova!

I narodu i pojedincima u Istri nanesena je u vrijeme fašističkog terora golema materijalna šteta. Zulumi, što se počinjali na vlasništvu naših ljudi, mi smo iznosili u novinama, da svijet vidi i sazna, što se to s nama zbiva, ali možemo s ponosom ustvrditi, da — izim u nekim izuzetnim slučajevima — materijalne štete, što su ih naši pretrpjeli, nisu nikome služili za nikakvu ličnu reklamu. To je ono, čime se mi ponosimo, i što čini našu najveću snagu. I diku, — jer time pokazujemo, da u nas ima tanko i fino osjećanje, i da znamo, da je u ovo nekoliko godina gotovo sav svijet, a naročito naš jugoslovenski narod preturio upravo nečuvenih grozota i strahota, koje uvelike nadmašuju gubitak najveće zgrade i najskupocjenije mašine.

Zar smo zaboravili na naše internirane ljude, koji su nevini čamili u prokletim austrijskim logorima, gdje su tolika naša djeca ostavila svoj život? Zar smo zaboravili na neizrecive muke i trpljenja onih naših staraca, žena i djevojaka, koji su u onoj zimi, u onom blatu, izgubili neki život, a neki zdravlje? A sve one muke poslije sloma? Zatvori u Trstu, Kopru, Piombi u Veneciji, tamnice u Veroni, lagori u Sardiniji i tako dalje i tako dalje? A rane od fašističkih bomba i samokresa? A ono bježanje i potucanje od nemila do nedraga? Što je prema svemu ovomu gubitak kakvog pokretnog ili nekretnog vlasništva?

Ali naša tragedija traje. Pogledajte onog sedamdesetgodišnjeg starca! Bio je jedan od naših čestitivih i vidjenijih vodja. Uskratili mu opciju i on mora da zalazi preko granice, hoće li da štogod zaradi. I on mora nekoliko puta na nedjelju, da prevali taj put tamo i natrag. A kakav put i po kakvu vremenu! I ne jada se i ne vješa na zvono ni svoje negdašnje zasluge ni svoje današnje žrtve.

A što da kažemo o onom našem svećeniku, koji je na brutalnu zapovijed biskupa Italijana: ili ćeš iz crkve izbaciti hrvatski jezik, ili otići — odgovorio: — Radije ću otići . . . I otišao je, i danas mora ponižen ali uvijek ponosan da služi svoj tvrdi kruh u onih, koji ga gledaju s visoka i s prezirom . . . A naši učitelji i učiteljice? Koje pero da opiše one grdne torture njihove duše? To su muke, to su tragedije; prava mučeništva, to veća i uzvišenija, što oni, koji jih podnose, šute i trpe ne puštajući da njihova mučna stradanja služe nikome za reklamu.

U ovom unutarnjem, duševnom stradanju sva je veličina naših podjarmljenih ljudi.

Vladimir Ilić-Uljanov „Lenjin“

Vladimir Ilić Uljanov ispustio je — kako smo već zadnji put javili — svoju veliku dušu. Sva ga Rusija oplakuje kaošto ga i oplakuje radništvo cijeloga svijeta. Njegovo je ime usko i neprekidno vezano sa preporodom nove i velike Rusije, pa će i ostati neizbrisivim slovima zapisano u historiji ruskog naroda.

Iza oktobarske revolucije 1917. godine, koje je bio Lenjin glavni pokretač, pa sve do svoje smrti ostao je na krmilu države kao predsednik sovjeta narodnih komesara. Čitavo novo državno ustrojstvo sovjetske vlasti, koje se s temelja razlikuje od svih sistema evropskih i svetskih država uopće, njegova je zamisao, pa se i stoga ne može govoriti o upravi sovjeta, ne govoreći isto i o Lenjinu.

Nema tome dugo, što se Lenjinovo ime raznesio po čitavom svijetu. Tko se od nas ne sjeća kako je sva evropska štampa odmah iza ruske revolucije pa sve do pred par godina na najbrutalniji način opisivala prilike u Rusiji i blatila ruski narod? Novine su se upravo takmile, koja će da donese što više primjera o nasiljima, koje počinjavaju nove ruske oblasti. Prikazivale su Rusiju kao zemlju istočnih barbara, kao državu, gdje vlada samo anarhija i bezakonje i to samo zato što su svojim lažima htjele da otruju i priprave javnost na raspoloženje protiv slavenske nove Rusije, koja se uskorenim tempom oporavljala i pripravljala na svoju veliku misiju, koju imade da izvrši u Evropi. — Jasno je, da se pri tom nije štedilo niti s napadajima na duševnog vodju te države. Usprkos toga, da je Lenjin bio pravi Rus, sin čisto slavenske i plemićske ruske porodice, krstila ga je štampa sa raznim židovskim imenima samo za to, da njegovo veliko ime što više omalovaži i zatamni.

Zatihli su doskora glasovi protiv Lenjina, kaošto i protiv Rusije. Sva je Evropa najedamput počela, da budno promatra i prati orijaški rad jednog velikana, kojeg je mogla iz svoje silne i prostrane utrobe, da dade samo matuška Rusija. Svuda se je upravo sa nekim strahopočitanjem govorilo o Lenjinu, a počeli su da ga uvažuju i cijene i njegovi neprijatelji.

Slavenska je Rusija na putu svojeg preporoda i oporavljanja imala da preževi mnogo i mnogo svakojakih udaraca i teških momenata. Ruski je narod prenio na svojim ledjima neopisive žrtve i stradanja, koja ne bi mogao da podnese nijedan drugi narod. Na tom trnovom putu pratila ga jedna velika svijetla zvijezda, lebdio je nad Rusijom jedan veliki duh, pred čijom su se sjenom uklanjale sve zapreke i poteškoće.

Lenjin je sa svojim velikim umom i sa svojom nepreklonivom voljom upravljao čitavim omašnim i zamršenim državnim aparatom, on je sa svojom željeznom logikom, koju su nazivali logika topora (sjekire), pobijao sve radikalne elemente u stranci i u upravi, te je odstranjivao sve nesuglasice, koje su se često pojavljivale kod rukovodećih državnih lica. Svojom originalnim načinom znao je riješiti inače vrlo škakljivo seljačko pitanje, — čime je približio ruskog seljaka k radniku i tako dobio oslon u najširim slojevima ruskog naroda. Tako je sovjetska vlada, oslanjajući se na ogromnu većinu u državi, prebrodila sve iskušnje i zapriječke i počela da državu gospodarski preuredjuje i obnavlja.

Vladimir Ilić Uljanov upravljao je hrabro i neustrašivo državnim kormilom birajući uvijek srednji put, pa se nije žacao, da vladajuću stranku uvjeri, da se odreće krajnih komunističkih načela. Time se je Rusija počela velikom brzinom jačati i ulaziti u kolo velikih država i nema sumnje, da će taj veliki slavenski kolos u najbližoj budućnosti igrati jednu od najvažnijih i najodlučujućih uloga u evropskoj politici.

Lenjin je preteča velike i jedne sasma nove dobe u povjesti čovječanstva, koja je namjenjena ruskome narodu, jer je po svojoj velikoj naturi i plemenitoj duši jedino on sposoban, da je izvrši. Ta će doba preporoditi čovječanstvo u smislu pomirenja i bratstva medju narodima, te uliti u svjetsku kulturu jedan potpuno novi život.

Mi Jugoslaveni kao grana velikog slavenskog stabla vjerujemo, da će naša braća sa istoka dostojno ispuniti uzvišenu slavensku zadaću, koju im je povijest odredila.

*

Vladimir Ilić-Uljanov, Lenjin, rodio se u Simbirsku dne 10. aprila 1870. Bio je pravoslavne vjere. Čim je svršio gimnaziju, odmah se je upisao na kazensku univerzu. G. 1887. umro mu je otac. Njegov brat, Aleksandar Ilić-Uljanov, bio je upleten u parnicu radi atentata na Aleksandra III. i dne 8. maja iste godine objelšen u tvrdjavi, Schlüsselburg s četiri glavna sudionika kod atentata: Generalovim, Andrejuškinom, Osipanovim i Sevirjovim. Mladi Vladimir je isključen s kazanske univerze radi sudjelovanja kod neke djačke revolucionarne agitacije, a iz Kazana ga policija izagna. God. 1891. upisuje se na petrogradsku univerzu. U Petrogradu se vjenča s Nadeždom Konstantinovom Krupeckom, vatrenom propagandistom.

Godine 1895. odlazi u Ženevu, dolazi u dodir s Plehanovljevom grupom i vraća se u Petrograd, gdje se bavi socijalističkom literaturom i propagandom. God. 1896. optužen je u parnici protiv petrogradske grupe socijalnih demokrata i osudom od 29. januara 1897. osudjen je na trogodišnje progonstvo u Istočni Sibir. Boravi u Irkutsku i Krasnojarsku. Dne 16. junija 1900. odlazi u inozemstvo. God. 1905. za prve revolucije, Uljanov se vraća u Rusiju, nastanjuje se u Kookhali, u Finskoj, udaljenoj nekoliko kilometara od Petrograda, i odavle upravlja akciju boljševičke frakcije socijalnodemokratske stranke na drugoj dumi. Prisiljen da napusti Finsku vraća se u inozemstvo. Za rata povećaje svoju miroljubivu i internacionalističku propagandu. U Rusiju se vraća u travnju 1917. i odmah igra važnu ulogu.

Lenjin je pisac važnih znanstvenih radova, medju ostalima »Razvoj kapitalizma u Rusiji«, »Agrarno pitanje«, »Materijalizam i empirički kriticizam«. Napisao je velik broj propagandističkih spisa.

Jedan franceski pisac (Antonelli) ovako je opisao Lenjina:

Fizički je on čovjek srednjeg uzrasta, jak ali nespretnih kretnja, lice mu je crveno, široko i okruglo, uokvireno kratkom niskom bradicom, spuštenih brkova, visoka ćelava čela; pogled mu je mutan, rekao bih uprt u sama sebe, kako je to kod svih Slavena, ali znade zasjati inteligentom tvrdoćom: impresivna glava sanjarskog proroka.

Kao pisac ima dialektiku jednostavnu, pučku, ali moćnu i snažnu poput njegove pojave, oštru i nesmiljenu prema protivniku, dominantnu i auktoritativnu prema prijateljima. Lenjinov je govor sav protkan povjerljivom logikom, očitom jasnoćom: bez kićenosti, bez proračunavanja efekta, vrši on na zatvorene i sanjarske duše slavenskoga mnoštva neisporedivi, donekle religiozni uticaj.

DOPISI

IZ KASTAVSTINE.

U matuljskoj školi namješten je nekakav učitelj Antoničić. Taj Antoničić ima na sebi dvije velike, tamne mrlje. (O trećoj progovorit ćemo jednom drugom zgodom). Prva mu je mrlja ta, da je prije par godina bio veliki Hrvat. To mu ne kaže samo ime Antoničić, već i mnogobrojne namire i izjave, što ih je davao našim društvima i pojedincima, kad je kao kakav tužni vrag dolazio k njima, da prosi novaca za svoje školovanje. Da ste ga vidjeli, kako se k njima bližao ponizno, pognuto, kako kakva sveta Johanca i s glasićem usidjeličkim moljakao: Udijelite, gospodo, stostruko ću naplatiti našem bijednom narodu.

Kad su oko god. 1920. nastala pogadjanja izmedju Italijana i Jugoslavena, o tome, kome će da pripadnu ovi krajevi, Antoničić, vesela mu majčice, da se ne zamjeri ni jednima ni drugima, postade preko noći — komuništa. Držao skupštine osobito po Rukavštini i tamačio svima, koji su htjeli, da ga slušaju, kako je ludo biti Italijan ili Hrvat, kako je jedino dobro i spasonosno, ako kažeš: ja sam komuništa, a to će reći — moja je domovina cijeli svijet.

Uto je došao na vladu Mussolini, i jednoga dana fašisti uzeše drenovaču, pa udri po Antoničiću. Fašisti su, kako je poznato, udarali i po našim ljudima, i te kako, ali naši ljudi, čestiti i značajni, oni su poslije fašističkih udaraca postajali još bolji Jugosloveni, nego što su prije bili. Što je pak uradio Antoničić? Kao zec podvio je svoj komunistički rep i počeo se klanjati novim gospodarima desno i lijevo i ljubiti batinu, koja ga je čas prije isprašila. On je računao: ako predjem u Jugoslaviju, tamo će mi reći, da sam komuništa, i ne će htjeti da me više namjeste. Najbolje je za to pljunuti na sve, što sam jednom volio, na moj rad i moj hrvatski jezik, pa uskočiti medju Italijane. I to je Antoničić i učinio. On nije više danas Ivan Antoničić, kako ga njegovi u Rukavcu i danas zovu, on je danas — Govani Antonicich.

Ali sad dolazi ono glavno. Treba oprati one dvije mrlje. Poturica treba da se pokaže gori od Turčina, ako hoće da mu novi gospodari vjeruju. I doista, taj delija se sada dao na posao, da Italijanima pokaže, kako će on jednim mahom učiniti ono, što oni nisu kadri bili do sada da učine: on će u par mjeseci potalijančiti sav onaj slavenski svijet, od Brguda pa do Kunfina.

Tako je u nedjelju, 20. o. mj. priredio u Narodnom Domu u Mihotićima nekakvu dječiju zabavu, gdje su jadna djeca gotovo jedan cijeli sat lomila zube o nešto, što nisu razumjela.

A što da kažemo o onoj drugoj djeci, koja su morala prisustvovati onoj najnovijoj Antoničijadi? Niko nije od njih razumio ni riječi i nije mogao da razumije. Na galeriji bilo je i nekoliko žena. Da mi napišemo stotinu članaka, ne bismo uspjeli da dokažemo, kako je besmisleno i bezuspješno svako nasilno narivavanje tudjeg jezika, kaošto je to u nedjelju dokazao sam Antoničić onim ženama, koje su kao i

---

P O D L I S T A K

NIKOLA ZEC:

Stari mošćenički zakonik

Pred više stotina godina ravnali su se nekoji naši gradovi i kašteli po svojim vlastitim, domaćim zakonima, koje bi po starim običajima utvrdili starci i pučki zastupnici. Dakako da pored toga lokalnoga zakona postojaše još i državni, carski zakon, koji je vrijedio za sve slučajeve kao danas, to su pojedini gradići sastavljali svoj naročiti **statut**. Dosada je po Istri otkriveno više takovih statuta, a to su dragocjeni historijski dokumenti. Iz njih možemo mnogo toga zaključiti: kakovi su zakoni vrijedili u koje doba, kakav pojam o pravu su naši stari imali, kojim su jezikom govorili, kojim su pismom pisali, kakove su prilike vladale u ono doba, jednom riječi: kakovim se životom živjelo.

Znameniti statuti jesu samo istarski i primorski. Eto i opet dokaza, da su ovo u prošlosti bili naši najnapredniji krajevi. Osobito se ističu takovi zakonici ili statuti: grada Kastva, grada Vrbnika, pa onaj trsatski, vinodolski, veprinački i mošćenički.

Mi ćemo se ukratko pozabaviti statutom grada Mošćenica, na istočnoj istarskoj obali. Donedavno znalo se o njemu malo. Spominjao ga u svojim spisima ugledni starina, pisac R. Strohal i Ivan Kobler u djelu: »Memorie per la storia della liburnica città di Fiume«, ali konačno objelodanio ga profesor Žic. — Ovaj statut potječe od godine 1637., ali to je uistinu prijepis još starijega originala. Sadržava ustanove od godine 1501. pa dalje. Zakonik je u više navrata popunjavan dodavanjem novih — recimo — paragrafa. Statut je pisan latinicom, a posebnim pravopisom, no istraživač Strohal misli, da je onaj najprvi original bio zacijelo pisan glagolicom, pa drži, da se i taj nalazi negdje u Istri. Nema doduše dokaza za tvrdnju Strohalovu, ali bi moglo biti kako on misli. Na svaki način radjen je statut na temelju jednog starijeg, jer se u njemu ovako veli: »Ovi naši zakoni stari po običaju, ki su prepisani na oveh knjigah s jedne stare kvaderni, ka je bila zlo tratana i strapacana i razderta va vreme od gveri ili rata s Benecani, ka je bila leta 1616«.

Rukopis ovoga zakona od 1637. je ponajprije dakle prijepis nekoga starijega, a onda umecima dalje dotjerivan. Taj rukopis od 1637. potječe od javnog notara Stanislava Negovetića. Dijalekt je čisto mošćenički, koji se dodanas samo neznatno izmijenio. Opazio sam, da su se izgubili samo neki slavenski izrazi u onome kraju.

Za shvaćanje prilika mošćeničkih u ono staro doba ovaj je statut od ogromne vrijednosti, pa ćemo citirati nekoja značajna mjesta iz njega. Počinje ovako: »Va ime Bosčie, i Devi Marie. Amen. Letto Gospodinovo. 1637.« Dalje ćemo zadržati dialekt, ali pravopis upotrebit ćemo današnji, da bude ja-nije. Kaže se ovako:

»Ovo su knjige od zakona kastella Mošćenic, va keh knjigah su pisani svi zakoni ki su oversevani od let 1501. sve do sada (misli godina 1637.), ki zakoni beh i pohvaljeni i potvrgjeni od sve gospode, ki beh do sada, kako ote razumet po leteh upisaneh ovde sdola«.

A sad ćemo navesti nekoliko zanimivih ustanova ovoga zakona:

»Najpervo smo slobodni mi kmeti, naša blaga dat, uživat, darovat i prodat, zač su va veki tako i naši stare i deželi i su vlastita svoja blaga darovali i prodavali a to moremo učinit prez nijednoga straha i svana naše Gospode. A mi pak od teh zemalj smo dezni davat svaku desetu meru od svake sorti žita, ča je od psenice, od pirenice, od erzi iliti segali, od jacmika, od sirac, od ovsa, od ajdi, od prosa, od bara i od svaka sorti sociva, i svaku desetu meru ot vina i svakoga desetoga janca i kozlića i svakoga desetoga pselca.

Evo nekoliko kaznenih ustanova.

»Ki bi prodaval meso, ko nebi zdravo, pada penu libar 6.«

»Ki bi jedno meso za drugo prodaval, ale ne bi činil pravu pezu, toliko tokajse od vina, ki bi derzal falsu meru i daval krivu meru, tako i od drugeh stvari, pada u penu od libar 8.«

»Ki bi prodaval ale derl zivinu va kuće zvan bekarije, pada penu libar 8.«

»Ki bi udril kega od svetniki, pada u penu marak pet; pol gre Gospode, a pol zupanu.«

To će biti dovaljno da se shvati duh ovoga zakona. U cijelosti ga navesti ne možemo, jer isti obuhvata 37 stranica rukopisa. Čuva se u Poreču u zemaljskom arhivu, ako nije dobio krila.

Od župana i drugih savjetnika spominja se u statutu ova imena: Župan Anton Rubinić, župan Ivan Sepić, vicekapetan Bernardin Nikolić, vicekapetan Ivan Recan, Gašpar Bekarić, župan Matej Senčić, župan Matej Sepić, sudac Matej Rubinić, komušćak Matej Saudalj, župan Bartol Cvetan, žup. Paval Saudalj, sudac Bartol Mohović, sudac Jure Rubinić, sudac Jure Dešković, sudac Ivan Kalčić, sudac Matej Bradičić, sudac Ivan Rubinić, kancelar Ivan Negovetić.

Kako se vidi, sve sama imena na —vić i na —ić, ista koja se i danas nalaze u Mošćenicama.

Sami o sebi ovi ljudi govore: »mi smo slobodni kmeti«, makar da plaćaju desetinu. Oni sami sebi sudbu kroje, sami sebi zakone postavljaju.

Evo kako oni vijećaju i kako svatko ima riječ:

»Ta dan skupil se je vas puk i poštovani starci na običajno mesto pred Gradon ili kastelon, po strem svetoga Bartola, kade se svetuje i balotuje za sve potrebšćine komunske«.

Dakle sav puk imao je riječ; svi su govorili, savjetovali i glasovali. Skupštine se držale pod trijemom crkve Svetoga Bartola. Danas je on-

njihova djeca bile «Turchi alla predica». One su svojim mrmljanjem dale tome i dosta glasna izraza....

A sada dvije riječi — ne Antoničiću nego onoj dvojici trojici pravih Italijana, koji su prisustvovali onoj posve neupjeloj priredbi. Da ste vi, gospodo, pozvali naše učitelje, neka prirede jednu dječiju svečanost, gdje bi pojedini učenici i učenice deklamovale i predstavljale nekoliko stvarca u svome materinskom jeziku, vi biste svojem narodu i imenu svome mnogo više bolje i ljepše poslužili, nego li time, što ste svojim prisućem počastili jedan sasvim obični pokušaj rehabilitacije bivšeg Hrvata i komuniste Antoničića. Naš narod poštuje svakoga, i dakako i vas, ali želi, da ga i vi poštujete. I znajte, da će njegovu srcu biti najbliži onaj, koji poštuje ono, što je njemu najmilije: njegov jezik. Jedan naš izrod isključio je iz one zabavice naš jezik posvema, vi ste to, regbi, odobrili. — Vjerujte: niste učinili dobro!

A niste učinili dobro ni što ste svojim prisućem počastili jednog običnog izroda. Italijani imadu mnogo lijepih kreposti, ali držim, da je jedno od njihovih najljepših svojstava to, da izrode, pripadali oni ma kojem narodu, dočekaju svuda i svagdje «alla punta degli stivali».

IZ LABINSTINE.

Svijećicom u ruci možeš tražiti po našoj obezglavljeloj Labinštini našeg inteligenta, ali mislim, da ćeš ga ni tada moći naći. Uzorne naše svećenike, vrle naše učitelje i ostale činovnike otpremiše, potjeraše, a nas, tužne i žalosne, jadne i nesretne ostaviše same samcate, bez svojih milih skrbnika i tješitelja. I tako živimo ili životarimo ko djeca, udovice majke.

Smišljeno, učinjeno i izvršeno! Činilo nam se samo san, samo puko brbljanje, a sada je živa, kruta i tvrda istina. Našem ugljenokopu je dokrajčan život. Svršeno je... Gola i krnata Labinština, kojoj je rudokop davao glavno i jedino sredstvo zarade i opstanka sada je i toga lišena, sada je i tomu došao tragični konac. Preplašeni i puni silne bojazni pitamo: Što će biti s nama, jadnicima i siromasima? Kako ćemo dalje živjeti i čime se prehranjivati. To su svakako najozbiljnije stvari i već klonemo samo pri pomisli na jaukanje i lelek ogladnjenih sirota, na vriskanje i plač zabrinutih majčica i očeva. Naš je narod jednom mnogo plovio morem, jedni uz obalu trabakulima, a drugi ko mornari po parobrodima. I to se sada polako smanjuje i skrćava, pa se položaj naš prikazuje još u zdvojnijem u vapajućem stanju, u crnom i žalujućem ruhu. Lijeka, lijeka ranama našim! Hljeba, hljeba gospodaru!

IZ SVETVINCENSTINE.

Što ćemo s vinom? Kako ćemo i čime platiti poreze? Do kuda će narasti naši dugovi?... To su velika pitanja i teške misli, koje nas dnevno muče, koja nas nikada ne ostavljaju. Posjekli smo gotovo sve naše šumice, prodali smo dobar dio goveda i ostale marve, samo, da se za čas spasimo, da se za čas obranimo protiv svih silnih plaćarija. Čujemo, da nam općina misli nametnuti neke nove poreze. Zar nismo dostatno oguljeni i odrmani?

Prije je svaki kmet imao najmanje dobar par volova i još koju glavu uza to, a sada su sve rijedji oni, koji imaju par dobrih volova. Zašto? To spomenusmo gore, da uzmognemo se još držati barem za tanku slanku, a ovaj jeste život labavi i kratak, pa tako i nama, jer će nas ekonomske mreže i uzde potpuno smrviti.

Medjutim, po običaju, za nas se malo tko brine. Utok protiv ove ili one stvari se odbija molbe se bacaju u koš. Već više godina što uzalud čekamo, da se naša jedina crkvica u Smoljanima popravi i uredi. Očevidcu i putniku pruža ista tužnu i vrlo žalosnu sliku. Mi molimo Petra i Pavla, općinu i župni ured, svi nam obećaše i ponovno obećaše, ali naš narod čeka, strpljivo čeka, jer znade onu: obećanje sveto dugovanje. U toj su crkvi stanovali vojnici, pripada je dakle svakako ratna odšteta. Vanka s ovom i na posao! Nek se čim prije očisti, popravi i uredi hram Boga vječnosti, u kome će zapostavljeni i nesretan narod tražiti utjehe i tuzi i nevolji.

IZ PIĆNA.

Nova naredba glede prijave poroda, vjenčanja i smrti primljena je u mnogim krajevima ravnodušno. To je i razumljivo, jer naredba je naredba, zakon je zakon. Onome, koji stanuje blizu sjedišta općinskog ureda, nova naredba ne donaša većih poteškoća. Nije tome tako kod nas. Osobito u nekim krajevima naše porezne općine, gdje nemaju naši ljudi valjana puta ni staze, nova naredba zadaje mnogo jada, truda, a bogme i troška.

Treba znati, da iz nekih sela mora da klipsa naš čovjek gotovo četiri sata do općinskog ureda, a kako za prijavu poroda moraju biti i svjedoci prisutni, treba da i oni gube dan. Još je gore za prijavu smrti, gdje čovjek u velikoj tuzi mora da ide na tako daleki put. — Priznajem, da smo pred zakonom svi jednaki, ali dok se drugdje ove promjene osjećaju i ne osjećaju, dotle ih mi osjećamo na vlastitom zdravlju i na džepu.

Općina ima po svojim poreznim općinama delegate, koji su s narodom u neprestanom dodiru, pak bi prijave glede poroda i smrti mogli primati oni, koji i onako poznadu svakog pojedinog čovjeka u svom okolišcu, a onda slati odnosne iskaze na općinu, kao što su to činili župni uredi. Time bi se bolje upotrijebilo dragocijeno vrijeme, a seljaku bi po koja teško zaslužena lirica ostala u džepu.

IZ PIĆANŠTINE.

Ima u našoj sredini valjanih i trijeznih ljudi, ali i lakoumnih. Jedan je trgovac u našoj blizini već više vremena strahovao narod, da on može kadgod mu se prohtije zaprašiti iz dvocijevke u čovjeka, pa nikome ništa. To da je njemu dozvoljeno, jer da je fašist. Da li je to istina ili nije, ne možemo reći. Jedino se uvjerismo pred nekoliko dana, da njegove grožnje nisu bile prazne riječi. Što je namislio, to je i učinio. Posvadivši se kod čaše vina sa svojim vlastitim bratučedima radi neke malenkosti, baci ih najprije na cestu, ispali hitac i, ne pogodivši ih, izadje napolje, izbatina ih, a onda se zakloni u kuću, odakle opet ispali hitac te naspe jednome od dvojice donji dio tijela sačmama (olovnim kuglicama). Sve je to učinio, iako je znao da imade pred sobom vlastite svoje bratučede, a k tome goloruke i da su se u njegovoj krčmi napili. Suvišno je spomenuti, da je taj delija malo za tim bio pograbljen od karabinjera i odveden u zatvor, gdje promišlja, kako za zabavu može pucati lovac nekažnjeno u vrapce, ali nikako ne u poštene ljude, a k tome i redjake.

IZ KLANE.

Sva se naša Julska Krajina, a naročito Istra, tuži na postupak vlasti radi škola. Medjutim mi se moramo pohvaliti, da smo primili od njih nešto više. Sada imamo četiri škole u četirim «zgradama». Temelji ovih škola nisu čvrsti, jer nisu gradjeni na čvrstom tlu. Prvi razred ima italijanski učitelj iz Sicilije. Nije ni loš ni dobar, ali znade samo italijanski zidati — pa naš kamen se ne dâ klesati po njegovom sistemu.

Mi nismo protestirali proti uvedenju ital. jezika u školi, jer imamo obično za glavu na općini čovjeka, koji je krčmar. Krčma i politika ne idu skupa. Mi opet šutimo i trpimo. Zato nije ni čudo, da plešemo onako kako školske oblasti sviraju.

Klana je na medji, prilično daleko od željeznice i od oblasti. Sa jedne je strane to dobro, jer ne dobijemo najedamput toliko «kulture», ali sa druge strane je to kadgod veliko zlo. Više puta pošalju nam i takvog oružničkog brigadiera, koji znade da promijeni i «vrijeme». Zamislite takovoga maloga «boga», koji se nikoga ne boji. Ovaj sadašnji ima tu prednost, da broji nešto oko 19 godina. Inače pak ne pozna ni svetka ni petka. On ide na svojevoljne premetačine. Novine sekvestrira u kući, kad čovjek čita. Priča se, da je i našu «Istarsku Riječ» poslao na Preturu (sud) u Bistricu, da mu nešto prevode. Polnoćnica nije u njegovom programu. Krčme je dao pozatvarati u 10, a misa je bila na 12 sati u noći. Mladiće je zaustavljao u selu. Najljepša dogodila se u krčmi kuće broj 120. Gazdarica je lupila krumpir sa nožićem (običajan i potreban u svakoj kući). On ga promjeri i odbije mu šiljak na štednjaku, jer da je pogibeljan.

Ta «luna» mu trajala sve dotle, dok je došla jedna «mala istraga». I od onda ti je naš brigadier, «ki punte razbija», najbolji čovjek na svijetu. Bilo bi nam vrlo žao, kad bi ga poslali odavle. Sada, kada je došao «u zakon», «u dobru leju», može da bude i s nama, jer se dobro poznamo. Istini za volju treba priznati, da je i on sada vrlo dobar.

---

dje groblje, i «vas puk i postovani starci» počivaju u hladnoj zemlji, a potomci njihovi dive im se i žale za starim, dobrim vremenima. Za ovu krasnu uspomenu, koju su nam ostavili, za ovaj stari i lijepi **statut,** neka je slava onima, koji počivaju kraj Svetoga Bartula!

Pred Ocem...

(Svršetak).

— Istarski narod! — duboko uzdahnu dobri nebeski Otac.

A kako i ne bi. Ta koliko su puta jeknula nebesa vapajima toga puka!

Gospodar neba i zemlje okrenu se sve naokolo po nebeskom prostoru, dok mu se napokon pogled ne ustavi u jednom dalekom kutiću raja. Tu je stajao zlatni stô, na stolu debele knjižurine, a oko njega dva časna muža, sv. Ćiril i Metod, koji su neprestano prevraćali i čitali knjige.

— Amo k meni, do dvi sluge moje! — zovnu Svevišnji svetu braću iz Soluna grada. — Ogranak velikoga slavenskoga naroda, kome ukazaste svijetlo vjere i prosvjete, nalazi se u pogibli. Pomozite mu!

Mračna nas je tama upravo gušila u svome hladnome krilu, a more tudjinstva gutalo je nemilice kao i danas sve uzdanje naše budućnosti.

Svetu braću obuze strava, što da rade.

— Naš narod ne smije da pogine, već mora da se spasi! — zavapiše sveta braća i upriješe svoje blage oči prama Višnjem Ocu, moleći Ga, da pošalje na zemlju svoje krilate angjele.

Doletiše angjeli i doniješe sa sobom tri posude zlatne: u jednoj bijaše **narodni ponos,** u drugoj **požrtvovnost,** u trećoj **bojna snaga.** Kamogod je kapnula kap **ponosa,** tu je s mjesta nestalo podlog srama od svog roda i jezika; gdje je palo sjeme **požrtvovnosti,** tu su ljudi otkidali krušac i polagali domovini na oltar; kamogod je vrenula iskra **bojne snage,** tamo se dizalo staro i mlado, muško i žensko, i krčevito stiskali pesti, da obrane naše narodne svetinje.

Zatim se božji angjeli povratiše k svetoj braći i rekoše im:

Poplava tudjinstva prijeti i danas vašoj braći. Talasi sa zapada šume, da ih zaspu u svoja ždrijela. Narod silno strada, trpi i šuti, ali izginuti ne će. Osvanut će sunce i na njegovim vratima, sinut će danak, kad će nestati svih zala. Tada će se zahvalni narod popeti na Učku-goru, gdje će poput praoca Noe podignuti Bogu veličanstveni oltar, na kojem će njegovi svećenici prikazati nebu veliku zahvalnu žrtvu. Hiljade i hiljade naroda kleknut će otkrivene glave oko božjega oltara, te će s narodnim svećenikom iz onih vaših svetih knjiga zaoriti velebna pjesma: **Slava vo višnjih Bogu, a na zemlji mir Slavenima dobre volje!**

Franina i Jurina

Fr.: Ča j' z Rokcem? Petnajst dan ni od njega ni glasa ni truska.

Jur.: Bolan je...

Fr.: A ča mu je?

Jur.: Ima neku čudnu bol nekakovo mizerere... to ti je neč va oliteh. Tako neč Ninetta govori, da je to od silneh fraji, ča su ih on i njegovi pajdaši bonkulovići imeli va svoji dni po oštarijah, a, razume se, sve za domovinu.

Fr.: Brižan Rokac! Bi ga poć malo nać.

Jur.: Ja sam bil čera puli njega.

Fr.: Baš mi je drago. Kako da sam te ja poslal. A ča govori on za ovu našu najnoveju amiciciju?

Jur.: On govori, da je to sve učinila ona zvezda repatica, ke su se ljudi pred četrnajst let onako jako bali. — Mi smo, govori Rokac, leta 1910. pasali mej njiji rep, i ki zna, kakovi vražji gasi su onputa zašli va našu krv, tako da smo danas svi, i ministri i servi de pijaca i svi mi ono ča smo. Drugačeje se ne bi nikako mogli stumačit ovi politički mirakuli. Nego, rekal mi je još Rokac, ja sam znal, da će ovako zvršit, zato sam već nekoliko let bil po sem sega neutral.

Fr.: A si ga pital, ča će sada Zanella?

Jur.: Pital sam ga. Rekal mi je, da će Zanella poć za neko vreme v Ameriku, a od njegoveh ljudi neki da te se povratit v Reku, a neki, da te bivat na Sušake. To da mu je povedal jedan stari Zanellijan, ki da ima isto va trebuhe m i z e r e r e kako i on, Rokac. Više od pol Reki da ima va trbuhe m i z e r e r e, rekal mi je još Rokac.

Fr.: Pak ča te oni Zanellijani na Sušake, ako tamo pridu?

Jur.: To sam i ja pital našega Rokca. On mi je rekal: Oni te tamo sami prez Marije Terezice napravit jedan korpus separatum. Već se danas na Sušake govori prilično talijanski, do pet let, kad se budu tamo usidrili Zanellijani govorit će se puno više, pak kada bude sve dosta zrelo, onputa će prit Zanella z amerikanskimi dolari i osvojit će Sušak i Reku, pak Bog teta Jele!

Fr.: Ja to ne verujem, zač znam, da na Sušake ima našeh ljudi, ki čuvaju svoj zajik, kako oko va glave.

Jur.: Ima ih, Franino, ma znaš ti ča j' mane ov jedan dan rekal Mićelin? Mićelin mi je rekal: Save koša, Jurina? Vualtri, Krovati, še una maniga de štupidi. — Ja sam ga pital, da mi povê, za ča i va čem smo mi štupidi. On mi je rekal: — No šoltanto štupidi, ma anka imbećili.

Fr.: To je više nego da nam je rekal, da smo deset puti tovari.

Jur.: Jà, ma va jednoj stvari ja mu ne dam krivo. On je mane to stumačil ovako: — Zamite, vi Jurino vašega Franinu i još desetak petnajst drugeh Hrvati, posedite se za stol va kakvoj oštarije ale kafetarije i počnite se razgovarat. Vi ćete se, razume se razgovarat hrvatski. To je posem sega va rede. Ale neka pridem ja, ale pak ki drugi Talijan ale Nemac i sedemo mej vas, vi ćete svi počet govorit talijanki ale nemški. A znate, zač vi to tako delate? pital me je Mićelin. Zato zač ste ultra bedasti.

Fr.: Bi se vrag smutil! To ti je rekal?

Jur.: Mićelin mi je je još rekal: Vidite, ja sam Talijan, ma ćeš, ne ćeš — ja imam interesa, da se razumem i s Jugoslaveni. I to ne samo s vami domaćeni, nego i s onemi preko kunfina. Ako pak ću, da se s onemi ljudi razumem, ja moram znat nekoliko i hrvatski, je l' pravo? A kako ćete da se ja navadim govorit hrvatski, kada nijedan Hrvat ne će s manum da govori hrvatski, nego, ako je njih pedeset skupa, a ja pokažem mej njih samo moj nos, već se ne govori drugačeje nego talijanski? Andè in malora vostra! pak još se čudite, ako vam se reče, da ste šćavi. Tako se je Mićelin važigal i važigal, dokle mi ni najzada žboknul, da mi delamo svi proti interesom Italije, kad ne ćemo, da s Talijani govorimo hrvatski. — Ši, ši — počel se je na me jadit, vualtri Krovati še egojišti — vi ne ćete, da se mi navadimo hrvatski, zač se bojite **konkurencije.** Vualtri se kontro Italija.

Fr.: To ti je rekal? A vrag mu je kape — zač ne gre to povedat onem, **ki nam zatiru** nas zajik va crekve, va **škole,** va općine va sude i tako napred? **Ma znaš,** da je i ta lepa!

Jur.: Je — to je sve tako, kako ti govoriš, ale je istina i to, da smo mi veli ćuki i još veći tovari, kada sporadi jednega ale dveh furešti, ki nam bliže pridu, ne ćemo već da govorimo hrvatski. Ja sam se posilil, da to nekako obranim i rekal sam, da smo mi Slaveni liberalni i mehki ljudi, pak da bimo svakemu oteli ugodit. Nato je pak Mićelin skočil, kako kačka i rekal: — Ča liberalni! Ča mehki? Vi ste besvesni, altroke fote, Vualtri non gavè una kušijenca nacijonal! Tako ste vi!

Fr.: A ča si ti na to?

Jur.: A ča ću? Spravil sam to va zep i mučal. Istina, ako i boli — je vavek istina, proti njoj se ne more. I za to Rokac nima ni krivo, ako se boji oneh Zanelijani, ki bi mogli od Sušaka napravil jednu drugu Reku. Nego da ti pravo rečem, njemu je sada najviše po glave onaj njegov nesrećni — **mizerere.**

Fr.: Neka išće va našem kalendarije «Jurina i Franina», jur će nutre nać kega vraga i za onu njegova bol

Jur.: Već je neč i našal, i govori, da mu je od onputa malo bolje.

Fr.: A ča govori Ninetta za tu anešijon?

Jur.: Pital sam ju, a ona mane — Mane je svejedno! Neka anešioniraju ca ih je volja i drago. Da bi tako ki mane otel anesionirat...

Fr.: Ala, ma bi indovinal!

Jur.: Ma ter bi! Rokac mi se jako tuzi na nju. Govori, da je lunatika. Neki dan, kada je čula, da Zanella ne će smet v Reku, znela je z nogi postol i hitila ga va zrcalo. A zrcalo, skoro novo, šlo je na pet sto kusi.

Fr.: To mora bit jedna ženska, kako bi duhtori rekli, jako šterika. I ona bi dobro storila, da kadagod malo pogleda va naš kalendarij.

IZ CRESA.

Pred par dana morali su ovdje mnogi pod silu ubiti svoje koze, koje se imadu - zapamtite dobro! - do malo izlići. Vodili ih ljudi sa cijeloga otoka u Cres, hodajući tužni po pet i više sati (i po kakvom vremenu!) i još su morali platiti globu! Zaklati su je morali i onakovi, koji na ovom božjem svijetu ništa nisu imali do one koze, čije im je mlijeko bilo i hrana i lijek! Zaludu se molilo da se počeka, dok ponove molbu, koja im koncem godine istekla, pa ako im dodje molba odbijena, da će je zaklati. Nije tu bilo riječi, već kolji! Tako je zahtijevao šumar i ljudi su pod strah ubijali svoje koze. Sada podprefektura iz Lošinja javlja pod brojem 153 Amm., da imadu svi posjednici koza, koji nemaju zakonite dozvole, u roku od 15 dana ponoviti molbe za držanje istih. Pita se: koji je dao onu zapovijed za klanje koza? Koji će onoj siroti sada platiti onu kozu, za koju bi sada ponovio molbu i ima na nju pravo? Svak, koji zdravo misli, rekao bi, da onaj koji je dao nalog. Gospodine podprefekte! Učinite malo reda, da ne prisvaja svaki sebi prava, kako da je on ministar presjednik, biskup, direktor ili što slična. Ovih dana se izvikao g. deputat od porta u Cresu na jednu osobu, koja je nešto pitala hrvatskim jezikom «mi no conosco sta lingua», a zaboravio je, da je naša kraljica tim jezikom govorila sa ljudima pred našim kraljem i ministrima, i da je sam ministar predsjednik Mussolini govorio njemački sa načelnicima Trenta.

Ovakvim postupkom dotičnici samo slabe ugled oblasti i države.

IZ LIŽNJANA.

Dok se u narodu pobudjuje neka stanovita nada u ponovno otvorenje škole u materinskom jeziku, dotle djela dokazuju, da naši vlastodršci misle sve drukčije nego mi. Evo dokaza:

Ovih smo dana imali priliku prisustvovati otvorenju Leginog zabavišta u našem selu. Što da rečemo? Manjka nam riječi.... Neka mjesto nas govore svi živi pedagozi, a ne bojimo se suda mi umrlih, kad bi kojim čudom mogli da ustanu i izreču svoje mnijenje. Naše oblasti jošte ne će da znadu, da kod nas govori — ni više ni manje — 100% djece samo hrvatskim jezikom. Ako dakle netko hoće da se našoj djeci smiluje, ako im tko želi pomoći, neka im dade svakidašnju duševnu hranu u njihovom materinskom jeziku, u kojem jedino mogu da nauče ono, što im je potrebno za život.

Tuga nam se srca hvata, kad vidimo, gdje se naša bijeda izrablja u najgore svrhe: da nam se djeca oduzimlju iz majčina krila, te nam se odgajaju, kako će sjutra pljuvati na jezik svojih otaca, na svoj rod i svoju — majku.

Nadamo se ipak, da ne će doći do toga, jer je naš narod svijestan svojih dužnosti, ali i svojih narodnih prava.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

100 engleskih lira šterlina za 975—977.50; 100 švicarskih franaka za 397—399; 100 franceskih franaka za 106.25—106.75; 100 čehoslovačkih kruna za 66—66.50; 100 jugoslovenskih dinara za 26.35—26.50; 100 rumunjskih leja za 11.25—11.75; 100 madžarskih kruna za 0.06—0.07; 100 austrijskih kruna za 0.0320 do 0.0325; 100 njemačkih maraka za —, i jedan amerikanski dolar za 22.90—23 italijanske lire.

Politički pregled

Oko italijansko-jugoslovenskog sporazuma.

Prošlog tjedna otputovali su iz Beograda jugoslovenski ministri, Pašić i Ninčić sa svojim gospodjama i kabinetnim šefovima, na utanačenje prijateljskog sporazuma sa Italijom u Rim. Italijanska vlada priredila im se veličanstven doček u Postojni, Trstu i Rimu.

U Postojni dočekali su jugoslovenske ministre general Bordrero, tršćanski prefekt Crispo-Moncada, pukovnik Grossetti i mnoge druge italijanske visoke ličnosti. Stanica je bila okičena italijanskim i jugoslovenskim zastavama, a u sredini se nalazila slika italijanskog kralja Viktora Emanuela III. i jugoslavenskog kralja Aleksandra I. Pozdravi su bili vrlo srdačni.

U Trstu su italijanske vlasti takodjer priredile lijep doček jugoslovenskim državnicima.

No najsvečaniji doček jugoslovenskim odlicnicima bio je upriličen u Rimu. Tamo ih je dočekao ministar predsjednik Mussolini i drugi ministri, počasna satnija vojske, oružnika i nacijonalne milicije. Svi su bili u svečanoj paradi. Glazba je najprije intonirala jugoslovensku, a potem italijansku himnu. Stanica je bila okrašena italijanskim i jugoslovenskim zastavama. Pučanstvo Rima priredilo je burne ovacije jugoslovenskim državnicima. Gosp. Pašić bio je svagdje objekt naročitih simpatija.

U nedjelju je bio obavljen potpis sporazuma. Potpis se izvršio u t. zv. pobjedničkoj dvorani palače Chigi, a ceremonija je bila vrlo jednostavna. Sporazum je potpisao za Italiju Mussolini, a za Jugoslaviju Pašić i Ninčić.

Nakon potpisa sporazuma izmedju Italije i Jugoslavije priredilo je italijansko novinarsko udruženje čajanku u počast jugoslovenskim gostima. Tom je prilikom senator Bergamini izjavio, da sada nastupa nova era prijateljstva i razumijevanja izmedju italijanskog i jugoslovenskog naroda.

Za vrijeme svoga boravka u Rimu posjetili su Pašić i dr. Ninčić italijanskoga kralja, zatim papu u Vatikanu, gdje se Pašić zadržao duže vremena u razgovoru, vjerojatno o odnošajima Vatikana prema Jugoslaviji, te o pitanju novoga konkordata. Osim toga je Pašić u pratnji generala Bodrera posjetio grob italijanskoga neznanog vojnika i položio tamo vijenac sa jugoslovenskom trobojkom. Pri tom ga je nepregledna masa svijeta burno pozdravljala. Pašić je bio uopće predmet ovacija i živih simpatija rimskoga gradjanstva gdjegod se je pojavio. Svečanosti koje su obavljene u počast jugoslovenskih gosti, u Rimu protekle su izvanredno sjajno. Citava rimska i ostala štampa piše vrlo oduševljene članke o ovom sporazumu i jugoslovenskom premijeru i očekuje mnogo od ovoga dogadjaja po buduće odnose i interese Jugoslavije i Italije.

Engleska.

Paznja cijele evropske javnosti danas je upravljena Engleskoj, gdje se izvršila jedna neobična promjena vlade. Preuzela je vlast u svoje ruke radnička stranka, a sada cijeli svijet za zanimanjem očekuje da vidi prve praktične korake nove vlade.

Nema sumnje, najveći interes za rad i program nove vlade postoji u pogledu internacijonalne politike. Rad nove vlade u ovom pravcu najviše će se odraziti na cjelokupnom položaju Evrope, pa stoga i jest interes baš s ovog gledišta najveći i najintenzivniji.

Po glasovima koji su prethodili novu radničku vladu, ona dođuše ne će praviti revolucije ni u jednoj grani državne politike, nego će mudro i oprezno kao svaka vlada anglosaske krvi — nastojati da nadoveže na rad prijašnjih vlada.

Ipak sigurno je i to, da će nova vlada pokušati da unese i novi smjer u vanjskoj politici. Radnička stranka, uzevši vlast u ruke, nastupa kao neka osvetnica i obnoviteljica zabačenih Wilsonovih principa; ona hoće u prvom redu da visoko digne autoritet Saveza Naroda, a zatim da u svakom pogledu poradi na učvršćenje evropskog mira. Program radničke stranke, u pogledu vanjske politike, odiše onim istim visokim idealizmom i skoro moralnom naivnošću, kojom je odisao i svojedobni Wilsonov program.

Njemačka.

Nakon teških i burnih dana prošle jeseni, kad je izgledalo da će se u njemačkoj odigrati dogadjaji od sudbonosne važnosti za Evropu, nastupila je najednom skoro potpuna tišina, koja već traje dva mjeseca.

Razlog naglој promjeni leži u tome, što su Nijemci ukrajnjem času ipak uvidili da ih svaki dalnji očajnički korak tjera u sve dublji ponor i da oko sebe nemaju nikoga osim Franceske i njezinih saveznika, spremnih da ih silom dozovu realnosti. Od toga se čast potpuno mijenja taktika njemačkih državnika; ne traže više brzo ispražnjenje Ruhra, nití prave ikakovih zapreka francesko-belgijskim okupatornim vlastima, dapače podužimlju oni prvi sve moguće da uspostave što brže i uredjenije normalni život u okupiranim područjima. Glavna njihova svrha za sada je ta, da dobiju što više oduška za ekonomsko sredjenje zemlje.

Pregovori izmedju Franceske i Njemačke napreduju odveć sporo. Franceska je zaokupljena unutrašnjom krizom, a Njemačka stabiliziranjem valute i uvadjanjem novih platežnih sredstava, pa se za to nijednoj stranci ne žuri da dovrši pregovore koji u sebi malo znače, je uopće ne diraju u reparacijonu pitanje. I tako se ti pregovori nalaze ondje gdje i prvih dana.

I u Njemačkoj se kao i kod susjednih joj država računa sa skorim izborima, jer ni njemački Reichstag ne odgovara raspoloženju večine pučanstva.

Domaće novosti

Našim cijenjenim pretplatnicima

U tuzemstvu: Informirani smo, da nekoji poštanski uredi u Istri ne dostavljaju našim pretplatnicima «Istarske Riječi». To je protuzakonito otimanje tudjeg vlasništva, kojemu treba stati na put. U tu svrhu molimo sve svoje cijenjene pretplatnike, kojima ne dostavlja pošta našeg lista, da nam odmah jave svaki pojedini slučaj, da uzmognemo poduzeti zgodne korake.

U inozemstvu: Današnjim danom bili smo prisiljeni uslijed nove poštanske tarife da povisimo pretplatu svim pretplatnicima u inozemstvu. Ali ne za mnogo — samo za 5 lira godišnje. Zato neka nam naši pretplatnici (iz Jugoslavije, Čehoslovačke, Austrije, Franceske, Amerike i drugih inozemskih država) za ovu godinu šalju 25 italijanskih lira, pa neka znadu, da smo samo toliko povisili, koliko smo najnužnije morali. A mi ćemo to znati pretplatnicima i čitateljima i nadoknaditi dobrim i biranim štivom. Samo neka nam ostanu i dalje vjerni i neka svakom preporuče, da čita «Istarsku Riječ», pa da vidite, kako ćemo se jedamputa svi veseliti, kada vidimo prosvjetne uspjehe, koje je izradila naša novina u našem zaista patničkom narodu u Istri. U to ime Bog nam pomogao!

Ovdje smo bili, jesmo i ostajemo

Već smo više puta u našem listu spomenuli, da kanimo prikazati prošlost našega naroda u Istri, da dokažemo, kako dugo on ovdje boravi, i kako su prema tome stara njegova prava za opstanak. Pri tom nas rukovodi dvostruka namjera: Prvo, želimo da utvrdimo našu starinu, a drugo, hoćemo da podsjetimo naše pismenije ljude na to, da paze, ako im dospije u ruke koji stari dokumenat, pa neka ga priopće, dotično upute stručnjacima na istraživanje.

Za očuvanje i utvrdjivanje naših narodnih prava, te za očuvanje i podizanje nacionalne svijesti našega naroda mi smo u svoje vrijeme bili poveli akciju za opisivanje narodnoga života i skupljanje narodnih običaja. — Uz ovu akciju mi evo sada postavljamo na srce svim svijesnim Istranima i istarsku historiju (prošlost). Mnogo ima dokaza, koji potvrdjuju prošlost i život našeg elementa na ovome tlu. To su dokumenti, spomenici, izvori našе historije. Svako selo čuva svoje uspomene, svoju starinu, svoju predaju. Mi to moramo pokupiti dok ne propadne, dok se ne zametne i ne odstrani. Ima prosstataka iz davne davnine, a ima i novijih uspomena. Ima poznatih, a kudikamo više nepoznatih, koje bi trebalo oteti zaboravi. Nije potrebno da su to rijetke listine i ostali rariteti, već uspomene svijų vrsta, od pričanja staraca do kakvih ruševina, sve što ima vrijednost za naš život u prošlosti.

Bilo bi dobro, da se od vremena do vremena odazovu sličnim prilozima i različiti krajevi Istre, pa bi tako naša «Istarska Riječ» bila riznica, iz koje bi se uvijek moglo dokazati naš davni život i staru prošlost na ovome tlu. To će pružiti narodu moralnu snagu i ojačati narodni otpor. A kad mu bude jasno njegovo staro pravo, onda će i samosvijesno moći da usklikne: Bili smo, jesmo i ostajemo!

Jeste li prijavili svoje uloške kod poštanske štedionice u Beču?

Ako možda imate koliko starih kruna uloženih kod bečke poštanske štedionice, treba da svoj uložak najdalje do 15. februara t. g. prijavite, da se ta svota promjeni u lire uz 60%, i prenese u italijansku poštansku štedionicu.

Prije nego idete na poštu, da prijavite svoj uložak, morate nabaviti svjedodžbu italijanskog državljanstva, koju ćete dobiti kod općinskog ureda. Zatim idite na poštu i zatražite formular, koji je potreban za prijavu i koji morate sami ispuniti. Ispunjeni formular izručite poštanskom činovniku. **Samo pazite da ne zakasnite sa prijavom, jer iza 15. februara 1924. nemate više prava da ulažete takve prijave.**

Osobito postavljamo na srce svim tutovima, da se, ako još nisu, što prije pobrinu za prijavu uložaka svojih štićenika.

Naposljetku preporučamo i našim društvima, da što prije ulože prijavu radi tražbina, koje imadu prama bečkoj štedionici.

Mi smo prolistali imenik članova čekovnog prometa i vidjeli smo, da ima više naših društava, koja imadu tražbina prama napomenutoj štedionici. Medju tima nalaze se i ova:

Katoličko potporno društvo «Obrana» u Sv. Petru u Šumi (p. t. r. 114.251) — Buzetsko društvo za štednju i zajmove (p. t. r. 49.986) — Potrošno društvo (p. t. r. 111.061) i glazbeno društvo «Sokol» u Buzetu — Gospodarsko društvo (p. t. r. 137.020) u Baderni — Ročko društvo za štednju i zajmove (p. t. r. 126.427) u Roču — Posujilnica in hranilnica (p. t. r. 61.697) u Kopru — Posujilnica u Voloskom (p. t. r. 56.865). Stediona udruženih općina u Voloskom (p. t. r. 115.378). Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru (p. t. r. 47.619) u Voloskom-Opatiji — Djačko pripomoćno društvo (p. t. r. 48.792). Gospodarsko društvo (p. t. r. 138.999). Hrvatsko učiteljsko društvo «Narodna Prosvjeta» (p. t. r. 119.067) u Pazinu — Istarska posujilnica (p. t. r. 39.304). Istarska vinarska zadruga (p. t. r. 28.208). Kreditno i eskomptno društvo (p. t. r. 87.066). Naša Sloga (p. t. r. 47.849). Gospodarska Sveza za Istru (p. t. r. 111.104). Prvi istarski Sokol (p. t. r. 56.144) i Puljska podružnica radničke organizacije za Istru (p. t. r. 81.781) u Puli.

Neka nitko ne čeka zadnji dan!

Položaj narodnih manjina u Jugoslaviji i drugdje

U Sloveniji živi oko 40.000 Nijemaca, kojima jugoslovenska vlada uzdržava 21 posve njemačku osnovnu školu sa 43 razreda, 21 mješovitu osnovnu školu, 1 posve njemačku gradjansku školu i 1 slovensko-njemačku gimnaziju. U Vojvodini, gdje ima nešto preko 100.000 Nijemaca, vlada uzdržava 114 njemačkih osnovnih škola, dvije stručne i jednu srednju školu.

Medjutim pod Italijom živi 523.000 Jugoslovena. Naš narod od pola milijuna imao je prije italijanske okupacije par sredajih i dosta lijepi broj svojih osnovnih škola, ali danas od svega toga nema skoro ništa. Službeni list italijanske vlade La Gazzetta Ufficiale br. 250. od 24. oktobra 1923. godine, donio je kraljevski dekret od 1. oktobra, koji odredjuje: Počevšom školske godine 1923.-24., neka se poučavanje u svim prvim razredima drugonarodnih osnovnih škola vrši u italijanskom jeziku. U školskoj godini 1924.-25. neka se uvede italijanski nastavni jezik u sve ostale razrede spomenutih škola. Slijedećih školskih godina to treba nastavljati sve dotle, dok se ne uvede poučavanje u italijanskom jeziku u svim razredima osnovnih kao i gradjanskih škola. I tako preko pola milijuna Jugoslovena u Italiji ne će više imati osnovne škole u svom jeziku!

U Prekomurju živi danas 14.000 Madžara. Oni imaju 14 madžarskih škola sa 31 razred.

U Madžarskoj živi preko 50.000 Jugoslovena. A koliko oni imaju svojih škola? Niti jedne!

Sedamsto hiljada Jugoslovena, koji žive izvan jugoslovenske državne granice, nema skoro niti jedne škole na materinskom jeziku, dok šaka inorodaca u Jugoslaviji imade preko 100 svojih škola!

Raspust Parlamenta i raspis novih izbora.

Pred malo dana izašao je kr. ukaz, kojim se raspušta Parlamenat i raspisuju novi izbori za 6. aprila t. godine. Novi izbori obavit će se po novom odnosno preinačenom izbornom zakonu. Radi toga preporučamo svojim čitateljima, da dobro prouče tumačenje zakona, koje će od danas unaprijed izlaziti u našem listu.

Narodne šale.

Glavom o kamen da mu se osveti.

Gradio nekakav Kastavac medju pod oborom, pa medja se provali, a jedan ga kamen grdno udari u glavu. Stišće objema rukama od muke glavu, a stisne oči i zube, pak pogleda na onaj kamen, srdito govoreći mu: Bre krvniče! A tu si, jeli? Zar se me ne bojiš? A ne znaš da od mene još do danas nije nigdje udarca neosvećena ostanulo, čim bi me ljudi mogli ukoriti, nego koji me god pas ujedao, sa njegovom dlakom me lijećio! Na to se nagne nad onim kamenom glavom i s njom počne tući kamen, govoreći: Udri, glavo, trijes te božji ubio! Osveti se, nigdje ti dosada nije sramote ostanulo, od kako smo se ja i ti sastanuli!

Svega po malo

Koliko je topovskih hitaca ispaljeno u jednoj bitci?

U vrijeme svjetskog rata imala je engleska vojska jednu od najtežih bitaka dne 28. rujna 1918. Englesko topništvo ispalilo je taj dan 943.847 topovskih hitaca dakle skoro milijun hitaca. To znači dvanaest hitaca u sekundi ili 720 hitaca u minuti. Računa se, da je trošak za te hitce u svakoj minuti bio 261 hiljadu franaka, a to znači preko milijun lira. Toliko je koštala ta topovska paljba u jednoj minuti, a koliko se toga ispalilo cijeli dan!

Urodilo je previše žita.

Italijanski su učenjaci u Rimu izračunali, da sve žitorodne države mogu prodati drugim državama ove godine 260 milijuna tovara, a te druge države, u kojima ne rodi dosta žita trebat će ove godine samo 195 milijuna tovara žita. Dakle sada ima u svijetu za 65 milijuna tovara previše žita, koje se ne će potrošiti ni prodati.

Nova engleska puška.

Englesko ratno ministarstvo odlučilo je da zamjeni sve puške tipa „Luis“, kojima je snabdjevena engleska vojska, sa puškom tipa „Browning“. To je vrsta mitraljeske puške koja je lakša od šest kilograma. Ona se hladi vrlo brzo (kad je izbačeno 400 metaka) i sastavljena je od petnaest raznih delova. Šaržer sadrže 20 do 30 metaka; čaure ispadaju automatski. U jednoj minuti može da izbaci 96 metaka. Šaržer se može zamjeniti za dve sekunde.

Podmornica vidljiva i pod morem?

Ako se može vjerovati jednoj vijesti italijanskih novina, na polju izuma za ratne mornarice došlo je do senzacijonalnog otkrića. Prof. Leandro Guglielmotti, poslije dugih istraživanja i pokusa, pronašao je izum, po kojem će se podmornice vidjeti i onda, kad budu plovile u morskoj dubini, što je dosada bilo nemoguće.

Koliko ima stanovnika Albanija?

Nedavno se je obavio prvi popis pučanstva u Albaniji, pa je ustanovljeno, da Albanija imade 817 hiljada stanovnika. Od toga imade 560 hiljada muslimana, 172 hiljade pravoslavnih i 84 hiljade katolika. Ostatak pripada drugim nekim vjerama.

Crveni snijeg.

U Norveškoj je ovih dana padao crveni snijeg. Mnogi spajaju s ovim kojekakva praznovjerja. Medjutim ne znači taj crveni snijeg ništa drugo nego to, da je u oblacima bila crvena prašina, koju je negdje vjetar podigao.

Američki topovi.

U Americi grade sad ogromne topove, koji nadmašuju sve dosadašnje topove. Metak tih topova težak je 500 kilograma, dok je do sada najveći metak bio težak 200 kilograma.

Podzemna željeznica u Londonu.

London imade veoma mnogo podzemnih pruga, po kojima juri sila željeznica. Na jednoj samoj pruzi jure svaki sat 60 vlakova, što znači svaku minutu jedan vlak.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Zahvala.

Svoj rodbini, prijateljima i znancima, koji su našu nezaboravnu jedinicu kćerku

MARICU

sproveli do vječnog počinka izrazujemo ovime iz dna našeg ražalošćena srca našu najdublju zahvalu. Posebice zahvaljujemo veleštovanim obiteljima g. Joakima Tomašića i gdje Katice Brnečića, što su vijencima okitili lijes pokojnice. Svima neka Bog plati

IĆIĆI, 26. januara 1924.

Obitelj KRAJCAR.

Broj 6 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 7. febrara 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20.I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Naša riječka braća

Točne granice izmedju riječkog teritorija i Jugoslavije odredit će naročite komisije na licu mjesta. Prema tome mi još ne znamo, koliko će riječkih Jugoslovena pripasti Jugoslaviji, ali možemo već danas ustvrditi, da će najmanje koji dvadesetak hiljada naše riječke jugoslovenske braće ostati s nama pod kapom kraljevine Italije.

Članak 9. Sporazuma o Rijeci veli doslovce:

»**Jugoslovenskim manjinama na Rijeci bit će dan onaj režim, što ga uživaju talijanske manjine u Dalmaciji.**

Italijani u Dalmaciji pod Jugoslavijom uživaju velike pogodnosti. Imadu svoje škole, svoje [illegible], svoje čitaonice, na sudovima ih [illegible] zastupaju i oni [illegible] advokati koji nisu [illegible] vjernosti jugoslovenskom kralju [illegible] vršiti obrt, trgovinu itd. itd. Njima je [illegible] dobro, da mnogi dalmatinski Italijani, koji su poslije Rapalla [illegible] u Italiju [illegible] nisu otišli kod kuće.

[illegible]

Da li će pak 9. članak najnovijeg riječkog sporazuma imati koliko više snage od onog svečanog obećanja, što su ga nama dali u svečanoj sjednici rimskog Parlamenta, dne 28. novembra 1920 [illegible] to će da pokaže kora budućnost.

Budu li naša braća na Rijeci doista uživala sva ona prava, što ih uživaju Italijani u jugoslovenskoj Dalmaciji mi ćemo, bespravni, biti prvi koji ćemo tome da se radujemo od svega srca, od sve duše.

Bude li im se pak dogodilo kao nama, pokaže li se naime, da je i napisano i potpisano obećanje [illegible] ludem radovanje, i onda ćemo mi, bespravni biti prvi, koji ćemo u njihove duše, u njihova srca uliti našu tvrdu vjeru u bolje i ljepše dane njihove i naše.

U to ime, da su nam zdrava naša riječka braća, naši mili u nevolji prijatelji!

Glavni sastanak polit. društva “Edinost„ za Istru

Dne 31. januara ove godine obdržao se je glavni sastanak političkog društva »Edinost« za Istru. Sastanak, unatoč zlom vremenu i unatoč tome, da pošta nije bila uručila svim pozvanim odaslane im pozive, bio je vrlo dobro posjećen. Vidili smo svećenika uz seljaka u narodnoj nošnji, radnika uz trgovca, vidili smo predstavnike naroda Istre od Premanture do Ilirske Bistrice. Predsjednik Dr. Vratović u svojem je govoru pozdravio sve prisutne, pročitao je izjave onih, koji su se ispričali i kojima je bilo onemogućeno doći na sastanak i pozdravio je izaslanike tršćanskog političkog društva, narodnog poslanika Dra Wilfana i zastupnike bistričkog kotara, koji se sada pridružio Istri. Ocrtao je zatim današnji unutarnji položaj u redovima Slavena počevši od prvog probudjenja narodne svijesti pod vodstvom Dobrile i Vitezića [illegible] do naših [illegible] Mandića, Spinčića i Laginje. [illegible]

[illegible]

... mogu da nastaju uslijed toga korektno uredjeni odnošaji izmedju obiju država.

Prisutni su pomnjivo pratili sve izjave Dra Wilfana i konačno su burnim pleskanjem izrazili svoje odobrenje i svoju zahvalnost. Nato je opet predsjednik uzeo riječ i istaknuvši potrebu reorganizacije naših političkih društava predložio je da se stvori jedan jedini politički organizam. O toj stvari su nekoji od prisutnih podali svoje mnijenje, a svi su se složili u tome, da je jedan jedini skupni organizam za političke stvari apsolutno potreban. Jednoglasno je bio prihvaćen zaključak, da se dosadašnje istarsko političko društvo »Edinost« konstituira kao istarski pokrajinski odbor ili odsjek političkog društva »Edinost« za cijelo Primorje, koji bi sasvim neodvisno i autonomno vodio sve poslove za istarsku pokrajinu, dočim pokrajinski odbor za Trst i pokrajinski odbor za Goricu djeluju za svoje pokrajine. Za sve skupne stvari pak opstoji [illegible] centralni odbor političkog društva »Edinost« sa sjedištem u Trstu. U tom centralnom odboru je svaki pokrajinski odbor ili odsjek zastupan po [illegible] [illegible]

[illegible]

... niz zadnji dan za izmjenu novca [illegible] izrazio se [illegible] da [illegible] jer [illegible] izgubile naše zadruge pet godina [illegible] za pokriće toga gubitka je [illegible] jedna akcija. Vlada si je uzela rok [illegible] do konca ove godine i to iz [illegible], ali je izjavila, da će nastojati da se izmjena izvrši do konca juna. [illegible] sa Drom Wilfanom bio je u Rimu kao ekspert u tom poslu i Dr. Agneletto, [illegible] Zadružne Zveze u Trstu. [illegible] ovog pitanja nastavio je Dr. Wilfan [illegible] pokazalo je, kako je bila [illegible] i demagoška ona kampanja koja se vodila proti njemu i proti političkom društvu onaj put, kad su bile izmjenjene krune Jadranskoj banci i Ljubljanskoj kreditnoj banci. Ono je pitanje bilo čisto separatni problem i riješilo se je bez obzira na naše zadruge sa sasvim drugog vidika od talijanske vlade same, dočim je time pitanje izmjene kruna naših zadruga ostalo sasvim netaknuto, kako to dokazuje i sada odredjena izmjena kruna. Nadodao još, da je sporazum za Jugoslaviju bio apsolutno potreban, već radi toga, što se tako može država da konsolidira i što

[illegible]

Na poslijetku budi izrečena najsrdačnija hvala svim onima, koji su prisustvovali sastanku, a naročito našim seljacima, koji su unatoč velike bijede iz [illegible] Istre doletili na sastanak, da pozdrave [illegible] slozan rad svih slovenskih [illegible] u duhu naših velikih preporoditelja Dobrile, Vitezića, Laginje, Spinčića i [illegible]dića.

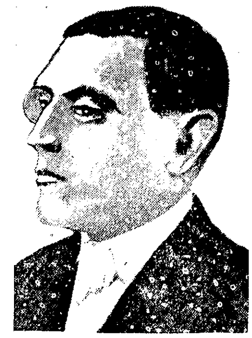
Evala im!

Jeste li prijavili svoje uloške kod poštanske štedionice u Beču

Kako smo već par puta javili, 15. februara 1924. ističe rok za prijave uložaka kod poštanske štedionice u Beču. Poštanski komesarijat u Trstu javlja, da poštanski uredi iza napomenutog dana ne će primati nikakvih prijava. Tko još nije prijavio svojih uložaka, neka to učini što prije, jer mu kasnije molbe ne će biti uzete u obzir. Toliko znanja i ravnanja radi.

Jesam li poslao pretplatu?

Wilson - umro

Iz Washingtona [illegible] je [illegible] da je [illegible] prošlog petka umro Thomas Woodrow Wilson, bivši predsjednik Sjedinjenih amerikanskih država.

Thomas Woodrow Wilson se rodio 28. decembra 1856. u Stauntonu u državi Virginiji. Otac mu je bio prezbiterijanski svećenik. Nakon [illegible] studija nastanio se u Atlanti [illegible]. Kako nije mogao [illegible] nakon gotovo dvije godine [illegible] na univerzitet i studirao politiku. [illegible] 1885 godine bio je imenovan profesorom [illegible] ekonomije [illegible] 1890 [illegible] profesorom [illegible]

[illegible]

Slava Wilsonu!

Izbornici!

Da li ste unešeni u izborni imenik? - Ako niste, da li ste reklamirali??

Italijansko-jugoslov. sporazum

O ovom sporazumu bilo je već govora u zadnjem broju našeg lista. Radi toga danas objavljamo samo one točke sporazuma, koje će jamačno interesovati naše ljude. Te točke jesu:

Kako je riješeno pitanje srpskih pravoslavnih opština u Italiji?

U pogledu srpsko-pravoslavnih crkvenih opština u Italiji, predsjednik italijanske vlade Mussolini izjavio je jugoslovenskoj vladi slijedeće:

»Kraljevska italijanska vlada izjavljuje, da će statut srpsko-pravoslavnih opština u Italiji biti uredjen čim moguće prije, jednom konvencijom u pogledu njihove autonomije duhovne kao i one njihovih dobara. Ova će konvencija sadržavati i izvršenje čl. 23. konvencija Santamargeritskih, koje se odnose na episkopat u Zadru«.

Što će biti sa zavodom sv. Jeronima u Rimu?

Glede ovog zavoda Mussolini je dao jugoslovenskoj vladi ovu izjavu:

»Italijanska vlada priznaje zavod sv. Jeronima — »istituto degli schiavoni« — u Rimu, kao izvanjsku instituciju u korist jugoslovenskih katoličkih podanika kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koji imadu prava prema »Breve sclavorum gentium«, te izjavljuje, da nema ništa protiv toga da se prava, koja su pripadala bivšoj austro-ugarskoj monarhiji prenesu isključivo na Kraljevinu SHS. Od prihoda ovoga Zavoda oduzimat će se godišnje jedna svota za davanje štipendija slavenskim bogoslovima, iz onih interesovanih biskupija, koje su prema mirovnim ugovorima podpale pod Italiju (Trst, Poreč i Zadar). Koliko broj štipendija toliko i svotu svake pojedine, odredjivat će iz godine u godinu Sveta Stolica. Crkva sv. Jeronima, kojoj je priznat karakter jugoslovenske nacijonalne crkve, podvrgnuta je — kao historički spomenik na čuvanje italijanskom ministarstvu prosvjete, prema odredbama koje u ovome pitanju važe za Italiju. Slavenski bogoslovi, koji pripadaju gore spomenutim trima italijanskim biskupijama, moći će — sa dozvolom rektorovom i prema normama eklezijastičkih propisa — služiti u crkvi sv. Jeronima posve ravnopravno kao i jugoslovenski bogoslovi, koji budu u zavodu. Crkva sv. Jeronima imat će isti juridički položaj kao i ostale crkve stranih naroda u Rimu.

Prema sporazumu gore izloženom, italijanska će vlada poduzeti nužne korake da se sekvestar nad Zavodom sv. Jeronima digne u roku od tri dana nakon izmjene ratifikacija riječke konvencije«.

Da li će seljaci, koji imaju posjed u jednoj i drugoj državi, plaćati carinu za transport svojih zemljišnih proizvoda?

Ne. 7. čl. dodatne konvencije, koja je bila priklopljena sporazumu izmedju Italije i Jugoslavije, glasi:

Podanici obih ugovornih strana, koji stanuju ili imadu poslovnicu unutar italijanske granice, a posjede unutar granice SHS. ili da stanuju i posluju unutar zone SHS., a posjedi im se nalaze unutar italijanske granice imadu pravo, da prenose u svoje stanove ili poslovnice — uzduž cijele granične linije izmedju navedenih zona — sve proizvode na svojim dobrima i posjedima kroz cijeli period od početka branja do konca decembra. Ovo prenošenje njihovih proizvoda ne podpada pod carinu niti pod bilo kakvu taksu o uvozu ili izvozu pa makar se kretali i putevima, koji nisu carinski obilježeni.

Da li će biti dozvoljena slobodna kretnja marve i u slučaju marvinske bolesti?

Kretanje blaga izmedju obih graničnih zona bit će uglavnom slobodno i bez ikakvih sanitarnih mjera. Medjutim, ako bi se u spomenutim zonama utvrdila marvinska pošast, slinavka, ili druga kakva prilijepčiva bolest, životinje u čijim redovima vlada spomenuta bolest, a dolaze iz okuženih mjesta, morat će, da uzmognu prijeći granicu, imati iskaznicu od općine, u kojoj će se potvrditi, da te životinje dolaze iz mjesta, gdje nema pošasti. Kad se u graničnim zonama bude konstatovala životinjska kuga, zabranit će se svaki transport životinja i proizvoda, pa i onaj slame i krme.

Što će biti sa iskaznicama (pašoši)?

Stanovnici obih graničnih zona moći će da prelaze granicu slobodno bez posebnih pasoša, ali će morati imati pograničnu iskaznicu. Oni će moći prelaziti i na konju, na kolima ili na drugom kakvom prevozilu pod uslovima, koji su u suglasju sa carinskim odredbama. Za djecu ispod 12 godina ne će trebati nikakva iskaznica, ako prelaze granicu u pratnji starijih.

Pogranične iskaznice moraju biti saglasnog oblika i izdane po okolišnim redarstvenim vlastima odnosnog kraja. Ove pogranične iskaznice moraju biti potvrdjene (imati vizum) od konzularne oblasti druge države ili od oblasti ove države, koja je vlasna, da ih izdaje. Valjanost pograničnih iskaznice ograničena je na jednu godinu, a i manje.

U slučaju preke potrebe (smrti, nenadane bolesti, pogreba i slično) pogranične vlasti mogu dozvoliti osobama, koje nemaju pogranične iskaznice prema priloženom obrascu jedamput prolaz s jednog teritorija na drugi. Ove dozvole mogu biti potvrdjene na ulazu u drugu državu od kontrolnog graničnog ureda ove države i vrijede za tri dana.

Pogranične iskaznice i dozvole za prelaz izuzimaju se od svake biljegovine ili slično.

Novi politički izborni zakon

za italijanski parlament

Na koji se način vrši upis u imenik birača?

Službeno i na zahtjev birača

Službeni upis.

Iz registra stalnog pučanstva upisuje se službeno u izborni imenik sve one osobe, koje imaju sve preduslovlje, da budu birači (čl. 1-3).

Što je registar stalnog pučanstva?

(kr. dekret 21. septembra 1921 br. 445)

Svaka općina mora da drži jedan registar svih onih osoba, koje imaju u dotičnoj općini svoje obično bivalište. To je registar stalnoga pučanstva. Iz tog se registra upisuju u imenik birača sve one osobe, koje imaju sva svojstva od zakona zahtjevana, da budu birači.

Što tamo, gdje nema registra stalnog pučanstva?

U novim pokrajinama nisu još posvuda dovršene sve predranje za sastav registra stalnog pučanstva. U tim se krajevima vrši službeno upisivanje u imenik birača po podacima, koji proizlaze iz spisa civilnog stanja, iz popisa pučanstva, iz iskaza za novake i iz matrikularnih listina, koje se nalaze se u općinskom arhivu.

Upis na zahtjev birača.

Svaki gradjanin, koji zahtjeva, da bude upisan u imenik birača jedne općine, mora učiniti podnesak, u kojem treba da navede: a) ime i prezime svoje i od oca, mjesto i vrijeme rodjenja, b) prebivalište. Ako ga nema u općini, onda mora da navede u kojem izbornom odsjeku hoće da bude upisan.

Molba mora biti potpisana od tražitelja. Ako zbog koje nezgode **ne može potpisati,** mora priložiti notarsku izjavu, kojom dokazuje, da mu je potpisivanje onemogućeno. Ako **ne zna** potpisati, mora da učini usmenu molbu u prisutnosti dvaju svjedoka pred općinskim tajnikom ili pred notarom (čl. 11).

Prilažu se molbi sve isprave, koje su potrebne i da tražitelj dokaže, da je birač. Onaj tražitelj, koji nije rodjen u općini, u kojoj zahtjeva upis u imenik birača, mora priložiti prepis krsnog lista.

Promjena općine.

Onaj, koji je već preko 6 mjeseci upisan u imeniku birača u jednoj općini, iz koje se je već preko 6 mjeseci iselio u drugu općinu, a hoće da bude upisan u imeniku te nove općine, ili onaj, koji hoće biti upisan, gdje ima glavno sjedište svojih interesa, mora da prikaže molbu od njega potpisanu na općinskog načelnika nove općine i da dokaže, da se je putem pismene izjave predane općinskom načelniku odrekao upisu u imeniku prve općine. Onaj koji je upisan u izbornom imeniku jedne općine i hoće da ostane tamo upisan, premda je promjenio svoje bivalište u drugu općinu te je u toj drugoj općini upisan u registru stalnog pučanstva, mora priložiti molbi potpisanu izjavu. O toj izjavi načelnik one općine, u kojoj tražitelj hoće da ostane upisan bezodvlačno obavješćuje načelnika druge općine.

Kako se biljeguju navedene molbe?

Molbe i isprave, koje su potrebne za provedenje ovih operacija proste su svakog biljega.

Gdje se molbe prikazuju?

Molbe i isprave predavaju se općinskom tajniku, koji o tome izda potvrdu primitka.

Kako je sastavljena komisija za reviziju imenika birača?

U svakoj općini postoji jedna općinska izborna komisija za reviziju izbornih lista. Ona je sastavljena od načelnika, koji je ujedno i predsjednik i od više komesara i to u onim općinama, gdje broji općinsko vijeće 15 do 30 članova, od 4 komesara, a u drugim općinama od 6 komesara. Ove komesare imenuje općinsko vijeće u redovitoj jesenskoj sjednici, a uzima ih takodjer iz broja onih političkih izbornika, koji se ne nalaze u općinskom vijeću samo da su uneseni u listu porotnika, ili da imaju komplementarni ispit nižih elementarnih tečaja, ili da pripadaju stanovitim slojevima pučanstva (gledaj čl. 13. izbornog zakona).

Što onda, ako je općinsko vijeće raspušteno?

Kad je za vrijeme jesenskog zasjedanja općinsko vijeće raspušteno, vrši se imenovanje članova općinske izborne komisije, čim je vijeće sastavljeno, ako se to dogodi prije 15. decembra. Inače ostaju kao članovi općinske izborne komisije oni, koji su to bili i prijašnje godine, a to pod pretsjedanjem kraljevskog komesara do imenovanja načelnika, a poslije pod predsjedanjem načelnika.

Kakvu zadaću imaju općinske izborne komisije?

Dne 1. decembra svake godine pozivlje načelnik putem objava, koje se moraju izvjesiti na općinskoj tabli i na drugim javnim mjestima, sve one, koji imaju izborno pravo, a nisu upisani u imenik birača, da to učine do 15. decembra. Poslije proteka 15. decembra sastavlja općinska izborna komisija 5 iskaza po abecednom redu u svrhu revizije izbornog imenika.

Što sadržavaju ti iskazi?

U prvom se iskazu predlaže upis svih onih, koji imaju izborno pravo: a) bilo što moraju biti upisani službeno, b) bilo što su prikazali molbu, kako smo već gore naveli. U pogledu ovih zadnjih pita komisija od predsjednika tribunala njihov kazneni list. U drugom se iskazu općinske izborne komisije ističu oni, koji bi imali biti izbrisani iz imenika, bilo uslijed molbe ili reklamacije, ali uvijek ili na temelju pravomoćne presude ili drugih isprava izbris mrtvih i onih osoba, koje su se odrekle upisa u općinskoj listi. Kod svakog imena mora biti navedeno iz kojih razloga i na temelju kojih dokumenata je izbris predložen i da li uslijed molbe reklamacije ili službeno.

U trećem iskazu su navedena imena onih, kojim su molbe za upis odbivene sa dotičnim obrazloženjem.

U četvrtom iskazu nalaze se imena onih izbornika, koji su se stalno iselili u inozemstvo.

U petom iskazu su navedeni oni izbornici, koji su vojnici.

Jedan se prepis ovih iskaza izvješava na općinskoj tabli, a jedan prepis mora ostati općinskom uredu. Svaki gradjanin ima pravo, da ih pogleda.

Poziv za reklamaciju.

Najkasnije do 31. januara komisija putem javnih objava pozivlje sve one, koji hoće reklamirati, da reklamiraju. Na 1. februara općinski načelnik obavješćuje prefekta, da su dotični pozivi obavljeni.

Što onda, kad općinska komisija, ili načelnik ili općinski tajnik ne vrše svoje dužnosti u utanačenim rokovima?

U tom slučaju prefekt šalje jednog delegata, koji mjesto njih ima da vrši njihove dužnosti. Trošak mu preduimi općinska blagajna, koja ima pravo, da se od krivca naplati. Istodobno obvješćuje prefekt i kr. prokuratora.

Kako se birači obavješćuju?

Izvješivanjem prije napomenutih pet iskaza na općinskoj tabli smatraju se obavješćeni svi oni, koje je općinska izborna komisija predložila za upis u listu birača.

Osobno i pismeno moraju biti obaviješćeni oni, koje je općinska izborna komisija predložila za izbris i one, koji su zahtjevali izbris ili upis, i to u roku od 3 dana poslije obnarodjenja iskaza.

Reklamacije.

Svaki gradjanin može da do 15 februara reklamira kod pokrajinske izborne komisije proti svakom upisu ili izbrisu ili odbiću upisa ili izbrisu u iskazima predloženim od općinske izborne komisije i to ne samo za svoju osobu, nego u pogledu svake osobe.

Reklamacije mogu se prikazati u istom roku i kod općinske izborne komisije, koja ih prosljedjuje pokrajinskoj izbornoj komisiji.

Ako se reklamacija, kojom se pobije jedan upis, prikazuje kod općinske komisije mora to općinska komisija naznaniti interesiranoj stranci (ako to njoj reklamat nije već sam naznanio putem sudbenog kurzora), koja može opet u roku od 3 dana prikazati protureklamaciju kod iste općinske izborne komisije.

Ako se reklamacija, s kojom se pobije jedan upis prikazuju kod pokrajinske izborne komisije, mora reklamanat da dokaže, da je to već naznanio interesiranoj stranci putem sudbenog kurzora.

P O D L I S T A K

Kraljević Marko kao ratar

(Narodna pripovijest).

Starica majka karala više puta Kraljevića Marka: »O moj sinko, Kraljeviću Marko! Ostavi se četovanja, jer zlo dobro donijeti ne će, a meni staroj već je dodijalo sve peruci krvave haljine. Zato uzmi dušo, Kraljeviću Marko, ralo i volove, ori brda i doline i sij pšenicu bijelicu pa hrani mene i sebe«. Marko posluša majku pa uzima ralo i volove, al'ne ore ni brda ni doline, već on ore careve drumove. Otud idu Turci janjičari, noseći tri tovora blaga, pa govore Kraljeviću Marku: More Marko, ne ori drumova! — More Turci, ne gaz'te mog oranja! — More Marko, ne ori drumova! — More Turci, ne gaz'te mog oranja! Pa kad je napokon to Marku dosadilo, digne ralo i volove, pobi Turke janjičare, uzme tri tovara blaga i odnese ih svojoj staroj majci, veleći: »Eto, majko, to sam tebi danas izorao!

Časni lanci

U staro doba, kada bijaše više blagoslova na zemlji, bijaše i više pravde: bogataši i silnici nisu se nepravedno okorištavali žuljevima siromaha i nejakih, suci nisu bili podmitljivi, svjedoci nisu bili lažljivi, a prijatelji nisu bili neiskreni i podli. Onda su, u to blagoslovljeno doba, pravo iz neba visjeli zlatni lanci i oni su bili svjedok u ljudskim raspravama. Kad sud ne bi mogao da izmiri pravdaše, ni da nadje krivca, onda bi ti ljudi lijepo išli ovim zlatnim lancima. Tu bi doveli pravdaše da oba sada prihvaćaju časne lance. Tko je imao pravo, taj bi vazda mogao lijepo da prihvati lance; ama od krivca bježali su i dizali se sve više na nebo.

Jednom su dva kuma vodila parnicu. Kum Ivo uzajmio u kuma Pera sto dukata. Da prevari kuma izdubi Ivo štap i u taj štap nareda dukate. Kad je stigao dan, da vrati zajam, dodje kum Pero. Ivo mu dade štap u ruke, no kada Pero upita za drug, Ivo se poče živo zaklinjati, da je novac vratio. Čudi se kum Pero i veli:

Jok, kume, nisi ti duga vratio!

Jesam! veli Ivo.

Nisi! — Jesam! i tako dodje do svadje medju kumovima, a takova je svadja dvostruka grjehota. Dodje i do suda. Ivo je štap opet uzeo sebi, pa na sudu isto tako govoraše, te sudac nije znao, kako da rasudi, jer nije bilo svjedoka.

Napokon odu i k časnim lancima. Nakupilo se svijeta kao na sajam, da vide, koji kum ima pravo, a koji laže? Najprije dohvati lance kum Pero, a onda dodje red i na Ivu.

Sad Ivo brže reče: »De, kume Pero, prihvati mi taj štap, dok zahvatim lance!«

Sad su dukati bili u kuma Pere, pa je za to i Ivo mogao da lance dohvati. No čim se svitima razidje, Ivo uze štap od kuma Pere. U taj se čas digoše lanci i dizaše se sve više i više u nebo, te ih za uvijek nestane ispred ljudskih očiju.

Od onda nema više blagoslova na zemlji. Ah pravo naši kažu: Oteto — prokleto! Ni Ivo nije bio sretan sa ovim dukatima, vatra mu proždrije kuću i štale, a bolest i nerodica djecu i usjeve. Pod starije dane oblazio je tadie pragove proseći milostinju. Od njega je za udarao čudan neki smrad, tako te ni na koga seoski psi nijesu toli bjesno lajali i režili kao na Ivu... Nema, zaista, većeg grijeha, nego prevariti prijatelja i vratiti zlobom za dobrotu. Ovo ne čini ni njema živina.

Istarske narodne pjesme

Sveti Petar z rajen gre...

(Nar. pjesma iz Sv. Donata kod Buzeta.)

Sveti Petar z rajen gre,
Mila majka za njin gre.
Cakaj, sinko moj, mene,
Gremo skupa (u) svitli raj!
— Majko, ne ćeš Boga viditi,
Ni Divice Marije:
Oštirica bivala,
Skarsa mera dajala,
Vino si otpijala,
Voda si dolivala
Nisko, nisko od pakla,
Nidar ne ćeš Boga viditi,
Ni Divice Marije!

Tu je mrzan studenčić,
Tu je voda rančica:
Napij se, grešna dušica,
Jer u paklu je rušejić.
Na nebu zlatna vrata,
Blažen oni, ki do njih pride.

Kad smo bile u majke...

(Nar. pjesma iz Nerezina kod Lošinja.)

Kad smo bile u majke,
Kol nimene tobuke,
Majko nas je daržala,
Ni nam trala dajala,
Ni učila moliti,
Ni (u) subotu postiti,
Ni na misu hoditi
Kada druge na misu,
A mi s poja vänj poje.
Venčiće smo targale,
Kosice smo spletale
Svakom smo se rugale.
A najveć s ubogimi.
Rasrdi se Bog na nas
Da nam teku po popa.
Da nam kaže krivi put,
Kud se grede va pakal.
Srela nas je Marija:
Kamo greste dušice,
Krivim putem va pakal?
Pa nas ona uzela
U presveto krioce

Kako je sastavljena pokrajinska izborna komisija?

U pokrajinskoj izbornoj komisiji nalazi se predsjednik tribunala dotične pokrajine, jedan savjetnik prefekture i tri gradjanina imenovana od pokrajinskoga vijeća. Osim toga su za ovu pokrajinsku izbornu komisiju odredjena i dva namjesnika.

Komisija ima svoje sjedište u palači prefekture. Sjednicama pokrajinske izborne komisije prisustvuje jedan zastupnik kr. prokure, koji ima pravo, da uvidi liste i dokumente. Proti zaključcima pokrajinske izborne komisije, ima on pravo, da rekurira u roku od 10 dana na prizivno sudište. Ima i pravo, kad predleže uslovi, da zametne i kazneni postupak.

Kakav je posao pokrajinske izborne komisije?

Od 15. februara do 1. marča mora općinska izborna komisija poslati na pokrajinsku izbornu komisiju.

1. protokol o svojim zaključcima,
2. definitivnu listu birača prošle godine,
3. onih već više puta spomenutih pet iskaza,
4. reklamacije sa svim dokumentima.

U roku poslije primitka tog materijala sastaje se pokrajinska izborna komisija i pregledava sav rad općinske izborne komisije, riješava reklamacije podastrte proti njoj i odlučuje u onim novim zahtjevima za upis ili izbris, koji su joj izravno stigli.

Do 30. aprila pokrajinska izborna komisija mora da dovrši svoj pošao i da vrati iskaze općinskoj tajništvu ujedno sa svim spisima.

Do 20. maja pak biti će riješenja komisije saopćena interesiranim i na temelju njezinih odluka biti će popravljen permanentni imenik birača.

Do 31. maja moći će svaki gradjanin da u općinskom uredu uvidi poravljeni imenik birača. (Slijedi.)

Rykov
novi predsjednik ruskih sovjetskih republika.

DOPISI

IZ UMAGA.

Prošlog tjedna dogodila se u našem mjestu velika nesreća. Jedne noći pojavila se velika vatra u našoj općinskoj zgradi. U par minuta bilo je alarmirano cijelo mjesto i okolica. Svi smo skočili do goreće općinske zgrade i nastojali, da ugušimo vatru. Čitavo naše nastojanje bilo je bezuspješno. Vatra je zauzela takav mah, da nam ju apsolutno nije bilo moguće zagušiti dok nije izgorila općinska zgrada. Šteta se računa na više hiljada.

IZ RIJEKE.

Operacija. Prisega. — Prvi komenti. — Fešte. Leopold I. Nulla di mutato.

Rijeka je operirana, a liječnici ostaše živi... Razlika je samo u tome, što sam se ja jednoga jutra probudio kao čistokrvni regnicolo.

Ja — Rokac, stari, neshvaćeni patricij ovog holokaustog u Rimu sretno operiranog grada! I Ninetta je regnicola... Oboje smo regnicoli. Pitao sam ju, da mi kaže, što joj se čini od svega toga. Ona meni, kako da nožem reže:

— Kapja njim srdacna pala!...

Pitao sam je: — A kome?

— Svemkolikem... I vam...

I više mi nije ništa rekla. Ovako se danas na Rijeci medju sobom mnogi traktiraju i maltraktiraju.

Inače je sve prošlo dosta mirno. A bilo se je bojati, da će doći do gusta, jer, kako bilo da bilo, na Rijeci ima ljudi, koji nisu zadovoljni s ovakovim riješenjem. To su oni najintrasigentniji, koji vele: — Što će nam Rijeka, kad smo izgubili Baroš i Fiumeru?! —

Bilo ih je nekoliko, koji su se prije tri četiri godine zakleli Bogom i svetim Vidom i Modestom, da će do zadnje kapi krvi braniti Baroš i svim mogućim i nemogućim silama zapriječiti, da ta luka ne dospije pod Jugoslaviju. Kad je puknuo glas, da će Baroš ipak ostati Jugoslaviji, svak se na Rijeci pitao. Što će sada oni, koji su se zakleli, da će do zadnje kapi krvi... — i tako dalje i tako dalje.

Na sreću — i ta se stvar riješila mirno, bez krvi i na svestrano zadovoljstvo. G. Guverner pozvao je zakletnike k sebi i onako po soldatski riješio ih je one zakletve — pa nikome ništa. I dobro je tako. Istina, od zakletve riješava obično ljude crkvena vlast, ali — à la guerre comme à la guerre —. U normalnim vremenima, dakako, pazi se na takove stvari mnogo više. Tako sam ja jednom imao prijatelja, koji se zakleo, da ne će nikada više jesti fažola, i mogu vam reći, da je taj moj prijatelj umro, a da nije prekršio svoje zakletve, premda mu je srce pucalo za fažolom. Da je taj moj prijatelj živ, možda bi danas jeo fažol... Danas kanda se sve može!

Na prvi glas, da ćemo biti anektirani, ja sam izišao na Korzo i hodeći mimo onako »a la me ne inpipo«, hvatao sam u zraku razne fraze i usklike, što su padali iz ustiju onih, koje sam sretao. Evo što sam sve morao da slušam:

— Finalmente! — Čo, che ghetto che faremo! — Che impirada! — A će bit Punto franko? — I ne lassarà el statuto? — — će se moć delat kuntraband? — Semo ben messi! — Fora le bandiere! — A ca će Zanella? — E la Lega delle Nazioni? — A d'Annunzio? Koša vol dir, ke non se fa vivo? Ca mi ga je to? —

U nedelju, 27. prošloga mjeseca, imali smo »la prima festa dell'annessione«. U ponedjeljak je bila druga, utorak treća u srijedu bila bi četvrta, ali je ona prokleta bura odnijela mnoge zastave, i tako su se svečanosti morale da prekinu. Medjutim one će se nastaviti, čim stigne vijest, da je italijansko-jugoslavenski sporazum ratificiran.

Ja sam očekivao, da će svečanosti biti bučnije. Stari je Grošić držao svoj 176. govor. Sirene su slabo tulile, u korteu bilo razmjerno malo ljudi, ali oni, što su bili — bili su birani i »dignitosi«. Pa obična muzika, pa »luminacija«, pa »alalà« i sve tako.

Ja sam sjedio u svojoj sobi sâm. Preda mnom na stolu ležala je otvorena knjiga Tomšićeva: »Storia di Fiume«. Listao sam po njoj, i dok se vani klicalo Italiji, klecalo i plakalo, ja sam čitao, kako su moji sugradjani Riječani već u staro vrijeme bili majstori u priredjivanju svečanosti prigodom kakove političke ili druge proslave. Tako sam na str. 193. našao napisano: »U zdravlje Njegovog carskog Veličanstva neka se zapali pet »maškula« i četiri topa«. Bilo je to godine Gospodnje 1683. za vladanja Habsburgovca cara Leopolda I. Svi su gradjani i gradjanke morale da izidju u svečanom ruhu; bubnjevi su »tamburali« trublje »trumbetale«, plesalo se je sve u šesnaest uz svirku »tororò« ili sopilà. (čisto hrvatski specialitet!) A vino? A ognji? rasvjete, korteji sa zapaljenim zubljama, pa banketi, večere, fraje, zbornije — sve je to bilo na dnevnom redu, jer su moji sugradjani bili već onda dobri bonkulovići, kaošto su, bez zamjere, i danas. Pošto su se ugledni gradjani i poglavice puka dobro najeli, pobacali su, što im je ostalo medju svjetinu, koja je stajala uokolo i nastalo je veliko natjecanje slično onome, kad su par stoljeća kasnije Madžari ili koji drugi bacali medju gomilarsku djecu patakune ili srebrne šestice. A kako su i onda već bili u modi »trasparenti«, oblasti su preporučivale, neka se sa zapaljenim svjećicama u noći slože ove latinske riječi:

«Vivat Austria» ili pak **«Vivat Leopoldus romanorum imperator!»**

A kako li je pak bilo nekoliko godina kasnije, kad je na Rijeku stigao Cesar Karlo Šesti, otac blagopokojne Marije Tereze? To je bila slava! A gdje su soneti i druge pjesmice, što su se riječkim ulicama pjevale, kad su oni Madžari prvi put ušli u grad?

Or che tornati siamo
Al Regno d'Ungheria,
Ognuno lieto sia,
E giubili nel cor;
E al suo Re diletto (Francesco I.).
Che saggio lo governa,
Giuriamo fede eterna,
Giuriamo eterno amor!...

I moji su mili sugradjani prisizali — prisizali su »eterno amor«, kao i onaj moj pokojni prijatelj, da ne će jesti — fažol. A ja, ovdje u svojoj sobici, slušajući onu buku vani, pitao sam se: Bože veliki i dragi! Što će to reći: eterno?

Odgovor: — Eterno znači što i — perpetuo.

— A što znači perpetuo?

Perpetuo znači točno — tri godine, dva mjeseca i petnaest dana, to će reći — vrijeme, što je proteklo od potpisa rapalskog ugovora pa do danas. (Kako je poznato, u rapalskom ugovoru stoji, da će Italija i Jugoslavija **«in perpetuo»** poštovati nezavisnost i samostalnost riječke države!...)

U ovom najnovijem ugovoru nema riječi »perpetuo«, ali je tu riječ izrekao stari Pašić u jednoj svojoj zdravici kod Mussolina. Bog zna, što je stari Nikola mislio, dok mu se niz bradu omicala ona riječ: »in perpetuo«?

Perpetua se je uostalom zvala i služavka onoga popa don Abbondia, koji dolazi u ramanu »I promessi sposi«. Vraška je ono bila baba velika diplomatkinja!

Inače — »nulla di mutato« — ništa se nije promijenilo — pisala je ovih dana »Vedetta«, i ja joj vjerujem, a molim, da joj i vi vjerujete. Ni bura, što je odmah poslije aneksije onako strašno naskočila, nije u stvari ništa promijenila. Naši su joj žepovi već otprije navikli...

Nulla di mutato.

Tempora nienie mudande!...

Rokac.

IZ RUKAVCA.

U ovim teškim poratnim vremenima, kada sveopća bijeda bije sve i svakoga, teško je i pojedincu da se financijelno provlači iz dana u dan, nebi li sebi i svojoj obitelji obezbijedio koricu svakdanjega hljeba. U koliko je pak tegotnije, a i gotovo nemoguće funkcijonisanje, jednom društvu kulturno-potpornog značaja, smatramo suvišnim svako dokazivanje i uvjeravanje. No usprkos svemu tome možemo se obradovati već samoj činjenici, što društvo »Domoljub« danas postoji, ali ne samo postoji, nego možemo s pouzdanošću ustvrditi, da je ono danas na snažnim i solidnim temeljima, imajući svaki dan sve to bolji izgled u život i napredak.

Sa mnogo volje i postojanosti, radilo se i radi sa strane odbora i pojedinih članova, da se društvo prene iz svoga sumorna sna, iz nedavne ere krutog nerevarenja, a kad se jednom probudilo da mu se poda onu snagu i moralnu i materijalnu, koja će »Domoljub« jednom probudjen uzdržati na stazi njegova plemenitog poziva.

Clanarina i zabave, kao glavni izvori materijalnog života, mogli su usput da pokrivaju one troškove što ih društvo snaša, specijelno fond, iz kojeg se podjeluje redovita potpora svakom oboljelu članu, i obitelji svakog umrloga.

Imajući uvijek pred očima interes skupnosti, odbor se zahvaljuje, sada početkom nove godine svim onima što su mu tijekom njegova djelovanja bili na ruku. Ali izim dohodaka, koje samo člansivo požrtvovno doprinosi, ovih smo dana bili pogodjeni ugodnim iznenadjenjem plemenite naklonosti i darežljivosti naših sumešćana iz daleka svijeta. Na poticaj člana i podpresednika društva Vjekoslava Šepić, sakupio je vrijedni negdašnji član Vinko Pošćić u Kaliforniji medju svojim zemljacima, Jugoslavenima, svotu od 1310.— lira, koju je svotu odbor »Domoljuba« primio.

Potreseni boljom na polasku naših ljudi u tudjinu, vraća nam se uspomena na ona lijepa vremena našeg čilovanja iz prošlih dana, te nas boli kad gledamo kako naši nekadašnji drugovi osnivaju u tudjem svijetu svoju obitelj i postojbinu, zapuštajući često za dugi niz godina svoju zavičajnu grudu. Obratno čustvo napunja nam grudi, kad se opet koji od njih pomoli medju nama na pragu očinjega doma.

Ovim plemenitim korakom naših u tudjini opažamo, kako i oni u svijetu još ne zaboravljaju ove najveće svoje svetinje, domaću grudu, znance i drugove, pa se ovako lijepim darom sjećaju onih s kojima su nekada drugovali a i onih koji su ih naslijedili, premda ih sami moguće i ne poznaju. Ovakvim postupkom postajemo i mi dostojni imena »naroda«, jer narod u pravom smislu riječi postaje onda, kad se kulturno preobrazi u toliko, te može stupati upored sviju onih, koji u svijetu uživaju naziv kulturnih naroda. Iako nas danomice manje biva, lutajući svijetom za obezbijedjenje dnevnih potreba, zahvaljujući se iskreno svim onima čija ćemo imena sada navesti, možemo s optimizmom u duši pokliknuti:

»Ak' i jesu odleteli ždrali
Ostali su ptići ždralovići.
Hranit ćemo ptiće ždraloviće,
Naše pleme izginuti ne će,
Naši dvori pusti pusti ostat ne će!«

Evo imena darovatelja i svote naznačene u dolarima:

Luka Grbac 5.—, Vuko Pošćić 2.—, Josip Sepić 2.—, Ivan Ančić 2.—, Josip Ančić 2.—, Josip Ivančić 2.—, Anton Puž (Martinić) 1.—, Frane Sepić 1.—, Viktor Bačić —.30, Marija Kenkela —.25, Marija Dubrović —.25, Josipa Dubrović —.25, Vinka Levar —.10, Vinko Kinkela —.50, Andre Laginja —.50, Frane Ivančić 1.—, Petar Petrović —.25, Jakov Havadić —.50, Josip Bastijančić —.25, Frane Rubeša —.25, Vinko Klauda —.50, Orbanić 1.—, Josip Laginja —.50, Vjekoslav Bačić —.50, Josip Simčić —.25, Lojzić Frlan —.50, Filip Sabljić —.50, Teofil Morgan —.50, Niko Dubrović 1.—, Andre Pošćić 1.—, Josip Jurdana (Dundić) —.50, Ivan Fugera 1.50, Ivan Luksetić (Ojla) 1.—, Josip Crnčić —.50, Lojzo Juričić —.50, Josip Grgurina —.50, Ivan Anjelić —.50, Srećko Frlan —.25, Andre Kinkela —.25, Mate Kinkela —.50, Miro Kinkela —.50, Andre Kinkela 0.50, Viko Sinčić —.50, Frane Rukša —.50, Andrić Luksetić —.50, Viktor Sepić 1.—, Frane Kinkela (Kovačić) —.50, Ivan Sinčić —.50, Vjekoslav Crnčić (Kruljčev) —.25, Frane Luksetić —.50, Frane Bačić 1.—, Josip Cončić (Rudo) 1.—, Anton Kinkela (Čonjinov) 1.—, Josip Varljen (Janković) 1.50, Josip Mender —.50, Božo Varljen 1.—, Frane Crnić —.50, Vladimir Sepić 1.—, Frane Kinkela Conjina 1.—, Frane Pošćić 1.—, Frane Bralić —.50, Toma Grbovac —.50, Marija Kovačica —.50, Frane Ivula 1.—, Pavla Kovačica —.50, Anton Grgurina 1.—, Ivan Sušanj 1.—, Andre Puž (Matuž) —.50, Andra Martinjačev —.50, Ivan Spinčić —.50, Eugen Vlah —.50, Ivan Grbac —.50, Anton Mandić —.50, Josip Imarić —.50, Blaž Božić —.50.

Svima hvala a napose onima, koji su obdarili društvo premda nijesu iz našeg mjesta!

Odbor.

IZ CRESA.

Da je otok Cres zapušten i zanemaren u svakom pogledu mislimo, da o tomu netreba trošiti riječi. Dok ideš po putu najbolje se uvjeravaš o tomu, jer moraš gledati kamo ćeš nogu položiti. Silne kiše, koje su ovih zadnjih mjeseci pale, izrovale su brda i doline, a ponajviše naše i onako slabe puteve. Već preko sedam godina ništa se nije učinilo za popravak naših puteva! Kiše su padale, putevi se rušili, a nitko ih nije popravljao. Radi toga sa žalošću gledamo te ruševine puteva. I po tim putevima mora naš bijedni seljak da hoda, a što je glavno, sve što imade prevaža, bilo ljetinu, bilo gnoj u polja, bilo drva na more. Da mora naše gospodarstvo nazadovati, dokazom su ovakovi putevi. Zaludu se sve lijepe odredbe stvaraju, kako bi se gospodarstvo podiglo, kad fali glavni uvjet — putevi. Prevoz mu pojede sve i zato zapušta polja, njive i šume i bježi u daleki svijet za koricom kruha, a kod kuće bi mogao ipak preživjeti kad bi bilo više ljubavi za puk.

Bojimo se mnogo za naše ovce. Ove su kiše ovce oslabile, hrane su malo imale, pa stisne li malo bolje zima, pocrkat će mnoge.

Preporučili bi novomu podprefektu u Lošinju, da se malo prošeće po našim putevima, da ih na svoje oči vidi, pak da se na kompetentnom mjestu zauzme, da se već učine jednom oni putevi, koje su naši zastupnici oblastima preporučivali i predlagali. Gospodin podprefekt može lako naći u svojem uredu predloge naših zastupnika. Kad bi se prošetao, onda bi vidio da su mnogi nameti previsoko udareni, da se mnoga odredba bilo glede rijeka drva, bilo glede držanja koza, bilo još koja druga ne može radi mnogih razloga onako ovršiti. Uvidio bi, da i naš narod imade pravo, da mu se djeca poučavaju u materinjem jeziku, ako hoće da se čemu nauče.

Mi smo rekli svoje, a na njemu kao savjesnom čovjeku jest, da to izvede.

IZ LANIŠĆA.

Nakon dugog mrtvila opet smo oživili našu čitaonicu. Upisali su se svi, osobito mladi. Nemamo doduše nikakvih novina osim naših pokrajinskih, koje izlaze u Italiji. U čitaonici čitamo našu »Istarsku Riječ« i »Edinost« a sastajemo se i na razgovore. Kupili smo i tombulu, pa koji put i na nju igramo. No jednog dana dodje naš oružnik i zabrani nam igrati u čitaonici tu domaću kućnu igru. Ne znamo otkada je to zabranjeno. Poznato nam je, da po svim čitaonicama postoje i tombole i šahi i domino i biljardi, ali kod nas je to zabranjeno. Svaki pametan čovjek znade da je pametnije, da se zabavljamo nevinom igrom, nego da idemo u krčme da se kartamo, pijemo i svadjamo. Naši oružnici toga ne uvidjaju. Ne preostaje nam sada drugo, nego da uzmemo tombolu i da idemo pod hrast kraj sela pa da se tamo zabavljamo. U vinu je začetak svakoga zla, pa čitaonica je stjecalište trezvenih ljudi, gdje se članove odvraća od krčme. Umjesto da karabinijere to veseli, oni nas odatle tjeraju. Zar bi im bilo milije, da se vucarimo po krčmama, pa da upropašćujemo sebe, a damo posla i njima. Ne vjerujemo!

IZ MAREZIG.

Predzadnjo nedeljo smo bili, ko smo prišli k maši, kaj presenečeni. Namesto pete maše, je bila tiha. Zakaj? Kakor smo pozneje izvedeli, je gospod orožniški brigadir prepovedal slovensko pridigo in petje v cerkvi. Rekal je baje starešinam, da se imajo čas pritožiti do 5. marca. Kakor vidimo, spet se vračajo pruske metode. Zares lepe razmere!

IZ BUZETA.

Ovih dana ostavio nas je dosadašnji župeupravitelj, Italijanac, i otišao u Lanišće. Na njegovo mjesto došao je drugi Italijanac, neki prodekan iz Pirana. Prigodom svojeg dolaska držao nam je u crkvi politički (pardon! — pozdravni) govor. Govorio je u italijanskom jeziku. Iz njegovih riječi razabrasmo, da našem jeziku ne će biti ni odsada mjesta u našoj buzetskoj crkvi.

Ona podje svomu sinu:
»Sine mili, sine dragi,
Zam ti ove dušice
U raj koji mali kraj,
De ne će drugim dušam
Niti (smetat) ni pačit!
»Ne morem ih, majko, zet:
One ni su molile,
Ni (u) subotu postile.«
Tad ih Bože uzeo
U presveto krioce,
Pa otidje k Mihovilu:
Vagni ove dušice,
Kam će one protegnut!
Protegnule nad pakal.
Majka ih je uzela
I otišla svome sinu:
»Zam ti ove dušice
U raj koji mali kraj,
De ne će drugim dušam
Niti (smetat) ni pačit.
Isus il je uzeo
U raj jedan mali kraj.
De ni su drugim dušam
Ni (smetale) ni pačile.

Mešnjice

(Istarska kanconeta).

Od javora vi mešnjice moje,
Vam darujen te mrmorje svoje:
Ča je bilo, tega više nima,
Kraj ognjišća samo svaki klima;
Sve tuguje i sve se skončuje,
I sve plače i sve beštemuje;
Nima tanac, tambure bišjive,
Oči su nam svima krmežljive,
Pak kad radost ne će do nas doći,
Vaši piski nama će pomoći.

Oj, mešnjice, semo javorove,
Zač vas moja žejna duša zove:
Pevat ćemo kanat od starine
Od te drage naše domovine.

Slavu ćemo našu menconati,
Lepa doba vavek spominjati,
Konšolati braću i sestrice,
Nevestice — naše jagodice,
I spominjat zoricu črjenu
I budućnost lepo zamišjenu,
Molit ćemo Boga od nebesa,
Ki je storil tolika čudesa,
Da nan Istru očuva od zloga
Zarad muke dragog Sina svoga;
Nek Bog daje zdravje i veselje,
Svakom vruće nek ispuni želje,
Nek nan rodi belica šenica,
Neka zori vinova lozica,
Da pasaju tuge i žalosti,
Nek se vrate stare veselosti;
Rodu našen neka boje bude,
I veselo nek mešnjice gude.

Od kolena, braćo, do kolena
Nek odzvanja: oja nina nena!

Franina i Jurina

Fr.: Dunke, Jurino, ćemo mi drugi «naloženi» imet ća od tega novega akordamenta?

Jur.: Stavil sam dupli oćali i sve išćem i išćem, da ću ča za nas nać...

Fr.: Pak — si našal?...

Jur.: Sam našal, da te oni od Reki pak sve do Peharovi, pasat Lovrana, imet nekakovu zonu tišuće metar široku, va ku će se moć s Kastva grada nosit — frišku ribu...

Fr.: Kega zlodeja!

Jur.: Frišku ribu. Tako piše va jednem palagrafe: **peše freško.**

Fr.: Svi te vrazi zeli! Da j' to bilo nekada, ne bim niš rekal, zač Kastavci su, kako svi znamo, imeli dosta mora od Preluki, pak do Kantride, ma sada ga nimaju ni kapa... Svega su njim zeli, i još bi oteli, da njim Kastavci davaju **peše freško.** Bi se, bi se i ne bi se!

Jur.: Ja mislim, da je to ovako bilo: ešperti jedni i drugi — ljudi študijani! — čuli su, da Kastavci imaju jednu zlamenitu lokvu, pak su trebeda nekako zištudijali, da se va toj lokve lovi **«peše freško»**.

Fr.: I kako je dan današnji svet jako šegav, ja se ne bim ni najmanje začudil, da čujem, da su kastavski grajani dobili jedan lepi dan Befel, da moraju nad lokvu stavit jednu **tuneru** i lovit — **peše freško** za Lovran i Peharovu.

Jur.: A još bi lepše bilo, da hite va lokvu **tratu,** pak da potegnu vanka onega kapitana Moretti, ča su ga ono jedanput sudac Kinkela i svi do vragu tega bili hitili nutar.

Fr.: To bi bilo jako spašno, aj bi, pobostriča! Nego, ja mislim, da je i tu kriv «el maledetto troppo saver». Ti znaš, da se od Kastavac kako i od Lovranac, povedaju nekakove čudnovite štorije, kako su ono jedanput va njive sadili sardelice, a oni ešperti, ki su storili on akordamento, su trebeda čuli i zato i misleć, da su morda one sardelice već vilezle, stenfali su va onu hartu i to, da će se moć s Kastva nosit v Opatiju i va Lovran «peše freško».

Jur.: Vej si ga vrag! Bilo ovako, ale onako — ja ću ča budem prej mogal poć malo do Kastva i prvega kego trefim, reć ću mu: — Ala, fora što peše freško, korpo de una šajeta!

Fr.: Nego pustimo ća sada ta tvoj peše freško — već ti mane malo povej, ako si još ča našal va onem akordamente?

Jur.: Našal sam, da će durat — pet let.

Fr.: A koliko j to?

Jur.: Pet let. Ča to ni pitaš?

Fr.: Bin otel znat, ako te ta leta bit, kako su nekada bila. Nekada su i ženski brhani bili dalji, a sada su kraći, pak mislim, kada se je već na svete toliko tega prikratilo, da će tako bit i z leti.

Jur.: Će bit ča bude. Za sada se zna samo to, da su oba dva kraljevstva, talijansko i jugoslavensko, va amicicije, a ča je najutešljivije i najzlamenitije, to ti je, da su Mussolini i Pašić va Rime pili z jedne bukaleti, na koj je zvani bilo napisano: — Bevi Bijondo!

Fr.: Mane je jako drago, da je prišlo do te amicicije, i ja volim videt Talijane i Jugoslavene, da piju z jedne bukaleti dobro i slatko vince, nego ono grdo ulje od ličini. Ja mislim, da su va ta akordamento stavili i to, da nas već nete mučit s uljem od ličini?

Jur.: To nisu stavili nutar, zač to je, kako se ono diplomatički reče: kveštijon de politika iterijore... Ale to se vec samo po sebe razume, da kade je amicicija, ne more i ne sme bit ulje od ličini a ni bombi i ni revolveri.

Fr.: I ja mislim, da je tako. Kako bi to bilo, da mi jedan njihov stavi ruku okol vrata i da me buša i govori: karo mijo šćaveto, mi te vojo un ben de vita — a z druge strani i va isto me vreme vritnjaka!

Jur.: Ja se nadam, da se to ne će dogodit; ma da ti pravo rečem, mane ne bi ni to začudilo, zač ti moraš znat, da sva mudrost moderne diplomacije celega sveta ti je sva va tem, **kako će nekega** zgora obušat, a zdola — **oščipat.**

Fr.: Puli mane će malo ča nać za šćipat, zač nisam nego kost i koža. Nego, reci još ti malo mane, ča će bit z oneh našeh krun, ke su naše posujilnice poslale va Ljubljanu va vreme odi gveri?

Jur.: Promenit te ih.

Fr.: A kako?

Jur.: Ne znam, ali znam, da te ih promenit. Mussolini se je sâm sa svojem potpisom podobligal, da će ih razmenit va liri. Da j' ki drugi to obećal, rekal bim: špeta kaval... ma Mussolini je muž beseda, i videt ćeš — krune te bit razmenjene.

Fr.: A kada?

Jur.: Ča prej moguće!

Fr.: Dunke — gore uši!

Jur.: Alalá!

IZ SVETVIČENTA.

Sa nestrpljenjem smo očekivali naš list. Na dan Majke Božje Svijećnice kao da nam nije bio ni blagdan, jer nismo imali naše novine. Jedan drugoga smo čudno gledali i pitali se, koji uzrok je tomu, da nemamo novine. Mislili smo, da je valjda zakasnila. Drugog dana očekujemo, ali opet novine nema. Veselo smo išli na dan Svetoga Blaža u Svetvičent, da uzmemo našu novinu. No listonoša nam ni tog dana nije dao novine, već nam je kazao, da je list došao i leži na pošti, ali da su ga karabinijeri zaplijenili. Otišli smo na poštu, da se i tamo o tome uvjerimo, ali i ondje su nam kazali, da je «Istarska Riječ» zbilja tamo, ali da su karabinijeri naredili, da se list ne smije izdati naručnicima. — Htjeli smo otići brigadiru od karabinijera, ali onog dana ga nije bilo kod kuće, jer je otišao na sajam u Vodnjan.

Možete si predstaviti, kako nam je bilo pri duši, kad smo se vraćali svojim kućama po okolici Svetvičenta. Kao da nam je netko nešto velikog uzeo. Osjećali smo, da nam se je učinila grozna nepravda. Pa još u ovo vrijeme!

IZ KANFANARA.

Pred malo dana našlo se na našoj željezničkoj stanici više ljudi, koji su stajali u čekaonici čekajući vlak. Razgovarali su se o gospodarskim pitanjima. Nato im se približi općinski tajnik Cossara te im reče: «Seljaci, zar ne znate da je Kanfanar u Italiji? Ako hoćete, da vas pustim pri miru, govorite italijanski. Ja ne mogu nikomu dozvoliti, da na kanfanarskoj stanici, na stanici najitalijanskijega (sic!) grada, govori hrvatskim jezikom, jer bi mogao ovuda proći koji italijanski ministar te posumnjati u naše italijanstvo!...» «Dozvoljujete ili ne dozvoljujete,» odvratiše mu naši ljudi, «mi ćemo i nadalje razgovarati u našem materinskom jeziku. Hoćete ili ne ćete — u Kanfanaru se je govorilo oduvijek hrvatski i govorit će se. Vi ste nam, gospodine tajniče zabranili naš jezik i u crkvi i u školi, ali iz naših domova ne ćete — nikada!» Te riječi su tako djelovale na gospodina tajnika, da je odmah odmaglio iz čekaonice. Medjutim drugi dan dao je pozvati k sebi jednog našeg mladića, koji vodi ovdješnju posujilnicu, te rekao, da naša posujilnica nema prava da posluje, ako se poslovanje vodi u hrvatskom jeziku, koji da je priznat samo u Jugoslaviji!! Što mu je na to odgovorio naš mladić, to nam nije poznato. Svakako držimo, da bi jedamput morao i g. Cossara prestati sa svojim šikanacijama, jer nas time ne će nikada odvratiti od našeg jezika!

IZ BORŠTA KOD MAREZIGA.

Predprošle nedjelje došli su oružnici u Boršt kod Mareziga, da ondje pretraže kuću nekog Brkilja. Čim su došli u njegovu kuću, ovaj im izjavi, da je fašista i da im kao takav ne dozvoljuje da provadjaju nikakve premetačine. Oružnici su mu odgovorili, da mu prema zakonu moraju pretražiti kuću bez obzira na njegovu stranačku pripadnost. Kad je Brkilj vidio, da oružnici ne kane odustati od svoje nakane, pograbi kosir i navali na oružnike. Sreća je prohtjela, da su se oružnici pravodno povukli malo natrag, tako da im je ostala prerežena jedino bluza oko želuca. Zatim su oružnici pograbili razljućenog fašistu i odveli ga svezana u koparske zatvore.

IZ LIVADA.

Naše ceste nalaze se u vanredno lošem stanju. Ako se brzo ne poprave, onda će nam za malo vremena biti onemogućen saobraćaj sa susjedstvom. Već danas se šire glasovi, da ni korijera, koja vozi putnike iz Pazina u Trst i obrnuto, ne će moći da prolazi kroz Livade. Sramota je, što se za popravak ne brine ni općina ni pokrajina. Čemu onda plaćamo namete za uzdržavanje cesta? Kamo ide naš novac?

IZ BUTUNIGE.

Kod nas nema nijednog inteligentnog čovjeka, koji bi nas štogod podučio, a nema zapravo ni pismenih ljudi. Nije ni čudo. Butuniga bila je oduvijek zanemarena na školskom polju, a tako je i sada. Na naše molbe za ustanovljenje škole nije se nikad nitko obazirao. Radi toga danas uvelike trpimo. Kad nam oblasti pošalju preko županstva kakve pozive, da dodjemo na sud ili na općinu, ovdješnji župan mora da trči po cijelom selu, da mu tko pročita naše pozive. Pri tom biva više puta i ismjehavan. Svi mu vele, da kad nije za to mjesto, neka se odreče. Imaju i pravo. Naša općina mnogo s njime gubi. S jedne strane moramo plaćati radi njegove nepismenosti velike globe, a s druge strane opet nema nikakva razumijevanja do našeg položaja. Zamislite samo: putevi su u takvom stanju, da nam apsolutno nije moguće da po njima vozimo svoje proizvode, a on na sve to samo šuti, mudro šuti, samo da se ne zamjeri pazinskoj gospodi. Zar je to lijepo? Mi smo već svega toga siti, pa mu iz svega glasa dovikujemo: «Ili kuj ili miruj»!

IZ KRŠETI PRI BUJAH.

Pred nekoliko dan je prišlo v naši mirni vasi do strašanskega umora. Naš domačin Petrelič je po večerji šel k počitku. Ko je zaspal, so vdrli v njegovo hišo neznani razbojniki, ki so naskočili z noži na Petreliča in ga umorili. Petrelič je ležal v mlaki krvi dokler niso prišli v hišo orožniki in sodna komisija iz Buj. Tedaj je zdravnik ugotovil, da je Petrelič nič manj kot petnajstkrat zaboden z nožem. Doslej še ni dognano, ali je bil umor izvršen iz maščevanja ali v svrho ropa. Znano je pač bilo, da je bil Petrelič precej imovit. Orožniki so aretirali več osemljenih oseb.

IZ PODGRADA.

Na našoj se općini i dalje šopiri poznat vam delija, neki geometar iz Pule. Premda ga sa općinskim uredom ništa ne spaja, on se svejedno u njemu danomice vrti kao pravi gazda. Nametnuo se on našem općinskem zastupstvu na način, kako to on najbolje znade, pa vam, braćo moja, izgleda kao jedan nepozvani štraordinarijo. Ne znamo po čijem nalogu i prema kakvim uputama obavlja na općini nekakvu reviziju računa, odnosno knjiga, pa ne znaju valjda to ni oni, koji općinom upravljaju.

Sa 1. febrara imao bi biti izabran i potvrdjen sa strane općine novi tajnik, te prema oglasu u novinama i započeti sa istim danom službu. No nama nije poznato, da bi se radi toga bila vršila kakva sjednica, koja bi inače bila morala da se vrši, niti vidimo novog tajnika, koji je općini vrlo potreban. — Nama je pak poznato, da je molbu uložilo nekoliko molitelja, koji su vrlo spremni i odgovaraju svim zahtjevima, ali valjda nisu po ćudi gospodinu geometru, pa je on već znao naći način, da odgodi riješavanje pitanja o novom tajniku, dok se ne nadje osoba, koja ne će niti poznati naš jezik i niti odgovarati propisama, ali će trubiti u rog one šačice ljudi u Podgradu, koji vedre i oblače, pa i preziru sve što je naše. Zato već oko općine i nešto šuška. Šire se već i glasovi, da namjerava kandidirati za općinskog tajnika naš bivši tajnik, neki famozni Lovranac Mandich, koji je mrzio naš narod iz dna duše i koji nije imao nikakve strukovne spreme ni uslova, a niti je poznavao jezik pučanstva. — Taj je čovjek predložio svoje dokumente jednome članu općinskog zastupstva i zahtijevao od njega, da ga potvrdi za tajnika bez obzira na suglasje ostalih zastupnika — ali to mu nije uspjelo. Mi se nadamo, da mu uopće ne će uspjeti da sjedne na meku stolicu, jer njegovi računi sa općinom nisu baš najčišći.

IZ PULJŠTINE.

Ljuto biste se varali, kad biste mislili, da je Pula sasvim mlitava, neko neživo biće. Obratno! Dnevno vidiš velike mase ljudi na «Portarati» i na «mrkatu». Nisu to kakva fina gospoda, ali su ipak u toliko gospoda, što mogu mirne duše da spavaju do 10 i 11 sati ujutru. Posao ih ne muči, rad ih ne tare, sve je besposleno. I ove sirote besposlenici dolaze dnevno, kako rekosmo, na sijela i «ćakulanja».

To vam je eto tobožnji pokretni život, to vam je ono što se kreće. Dakle ne mase ljudi u sastajanju na izmjenu robe, kupoprodaju, trgovinu itd. već mase ljudi, koji se sakupljaju u nezaposlenosti, da se skupno najauču i nariču. A kako su ti ljudi i šaljivi znadu, za utjehu velike svoje nesreće, da se zafrknu i nasmiju, te se nabacuju pitanjima: — Ćo, Tonin, quanti buži ti ga štreto štamatina sul cinturin? Drugi opet primjeti: — E, ki ga fame, ki ciga — hier, — Odgovaraju: hir, hir, hir.

I tako u šali i ćaskanju malko odlane i zaboravi se časkom na kukavno stanje.

Ližnjanski je «Asilo» (Legino dječje zabavište) započeo da funkcioniše. Početak ne pokazuje baš najboljih uspjeha. To je napokon i razumljivo. Ližnjanci nisu nikada tražili da se u njihovom mjestu otvori takovo zabavište, koje ima svrhu, da im odnarodi njihovu djecu, već im je ovo nasilno narinuto. Svi se tješe time, da ni ovo ne će biti vječno.

Medulin pak ima običnu maniju feštovanja. Prvi pokus neke komedijice bio je mljohav. Drugi bijaše na dan sv. Nježe. Bila je sama galama i vika. Ozbiljnoga malo, a sve «niente, e senza šugo». Ulaznina bila je po volji: ko je dao liru, ko po itd. Stvar bez smisla i svrhe, po medulinsku: «niš, veliko niš».

Uostalom mogli bismo se možda i čuditi kakvoj pametnijoj našoj osobi, što je išla na tu komediju, ali zapravo ne vrijedi ni to, jer su ti išli ne iz želje za umjetničkim užitkom (sic!) već iz one najobičnije kurijozitete. Na koncu bilo je, kako se priča, sve nikakvo, samo, što kad se onaj poznati delija razvalio u kobao vode, i izašao ko mokra kokoš, bijaše galame i buke i svega i ničesa. Toda da je netko od «glumaca» naglo obolio i zastor pade. Fiasco u fiaški punoj vode, koja je iskočila van iz «kolede» (kabla) kad se je u nju rastegnuo kapo.

Sa svim trudom, prvim i izvrsnim našim silama uz bogata sredstva, društva, glazbe zbora i drugog postizavasmo mi u predratno doba kod preridjivanja predstava vidljive i dobre uspjehe, a sada, kad je sve to slomljeno, htjeli bi da nas nekako svojim komedijama nadomjeste. Jok! Nikada! Vi gospodo niste niti sjena od onoga, što smo mi bili, jer nemate takta, smisla i poštovanja do našeg osjećanja i čuvstvovanja.

IZ ZADRA.

Samostan sv. Franje, taj zaista lijepi i umjetnički zavod, koji kroz toliko vijekova bio pravo hodočašće jugoslavenskih otočana, sada se je potpuno italijanizovao, uslijed čega je izgubio svoj starodrevni titul provincijalata redodržave sv. Jeronima, i pripojio franjevačkoj provinciji Ancone. Samostan je nedavno okupiran od 20 djaka i 10 učitelja franjevaca iz Italije.

IZ SVISVETI KOD BUZETA.

Ne damo sebi mira dok vam ne javimo nešto, što nas uznemiruje i srdi. Našim selima naime kolaju glasovi, da će kod nas manje plaćati poreza jedan bogataš, negoli mi siromašni seljaci. Da li je to zbilja istina ili nije ne znamo; ali nešto ipak mora da bude. Iskustvo nam je pokazalo, da je dandanas sve moguće. Zato upozorujemo već danas kompetentne faktore, da paze što rade. Nema stvari na svijetu, koja nas toliko uznemiruje, koliko nepravda i dvojne mjere, koje se poradjaju na uštrb našega naroda. Sa nepravednošću i partizanstvom ruši se u nama svako štovanje i pouzdanje do onih, koji nad nama vedre i oblače.

IZ HUMA.

Prošlog ponedjelka dogodila se u selu Kotli velika nesreća. Braća Zubić-Pavletić sjekli su orahovo stablo za prodaju. Stablo je pri padu zgnječilo dva brata a trećega ranilo. Sva tri brata bili su sinovi neke udovice, koja sada plače i cvili za svojim uzdržavateljima. Siromaštvo je natjeralo nesretnu braću na to, da sječući orah za prodaju izgube svoje mlade živote.

Ljudi božji, pazite se dobro kod ovakovih radnja!

IZ SV. IVANA KOD BUZETA.

Pretprošlog su tjedna nepoznati zlikovci pokrali ovdješnjeg trgovca Krbavčić-Sumića. Odnijeli su mu sav novac, prilično laktene robe i nešto živeža. Krbavčić trpi štetu od 10.000 lira. Tatovima nema traga.

Gospodarstvo

Važnije radnje u mjesecu februaru

U kući i dvorištu: Dovrši poslove, koje smo ti propisali za januar. Svako toliko treba da prozračiš sve prostorije. Razobjesi vani postelje, ponjave i rublje da se prozrače! Osobito ono rublje, što je stlačeno u škrinjama i sanducima, treba da vani prozračiš. Promiješaj i prehitaj žito u žitnicama, a naročito za vlažna vremena. Povrće u spremištu ne smije trpjeti ni od zime ni od vlage ni od slaba zraka, ni od miševa. Gnjilo povrće odstrani od zdravog.

U staji: Pazi na sve ono, što ti rekosmo za januar! Noću treba da su vrata i prozori staje dobro zatvoreni. Lošu, ali inače zdravu krmu uporabi sada, jer je blago kasnije ne će rado jesti. Krave, koje su se tekar otelile, ne napaj s odviše ledenom vodom. Ojanjene ovce treba bolje krmiti. Ovcama će prijati posije (mekinje) koje su pomiješane s uljnim prešancima i dobro posoljene. Štedi s krmom u govedjoj staji, gdje po nemarnosti gospodara ili sluge mnogo sijena padne medju stelju (gnoj). U svim stajama pazi strogo na čistoću i skrbi se za **čisti zrak.**

U kokošinjaku: I ovdje treba da gledaš na čistoću. Ako hoćeš da budu kokoši dobro nesle, drži ih u toplom položaju i obilato hrani. Jaja, koja će rabiti za rasplod, treba odmah pobrati i spraviti na umjereno toplo mjesto, inače bi im zima naškodila.

Oko kunića: Zima kunićima ne škodi, samo od vlage ih trebe čuvati. Obilatu stelju treba često promijeniti. Nešto friška treba im uvijek davati uz ostalu kućnu krmu. Za to dobra je i peša, samo treba kuniće, koji nisu na nju naučeni, prije polagano priučiti.

Budući da kunići počinju u ovom mjesecu mijenjati dlaku, treba da ih sada ne upotrebljavaš za plemenjenje. Sjeme od sunčanice i lana kunićima pospješi izmjenu dlake i učini ju svjetlom. Uopće treba kuniće radi promjene dlake bolje krmiti (sa zrnjem i mukom).

Pčele: Prvog toplog dana, pokazuje li toplomjer 8° do 10° C u sjeni, izletjet će pčele iz ulišta napolje i leteći izbacivat će iz crijeva izmetine. Kod tog prvog izleta bit će pčelaru glavni posao, da sabire ukočene i malo žive pčele pred ulištem, da ih ogrije i stavlja na leta ulišta, da laglje dodju unutra. Ne treba se nimalo bojati, da će ih druge ubijati, ako ih i stavimo slučajno u tudje ulište, jer poznato je, da kod prvih izleta za hladnijega vremena ne ubijaju pčele par pridošlih tudjica. Bez uzroka ne mije se ulišta otvarati. Pravi pčelar poznat će prisluškivanjem na letu ulišta, kako da mu stoji pčelac — zuje li one zadovoljno ili ne. Sumnja li, da stvar nije u redu, otvorit će polagano sumnjivo ulište, da se uvjeri, ima li dovoljno meda. Nadje li na pol mrtvog, ukočenog pčelca, u kojem se pčele slabo miču i jedva od gladi i zime trepte krilima, to će ga na večer odnijeti u toplu, ali tamnu sobu i dodati mu vodom razrijedjenog i mlačnog meda, a sutradan ga opet odnijeti na svoje prvašnje mjesto u pčelinjak.

Uz povoljne prilike tekom mjeseca cvate lijeska, vrba, visibaba itd. te ako grije toplo sunce i nije vjetrovito, to pčele sabiru prvi pelud, iz kojeg priredjuju mlijeć za hranjenje legla.

U ovom mjesecu počinje matica nesti jajašca, pa ako je vrijeme povoljno, leglo se u jakim pčelcima dosta širi. U krajevima, gdje ima badema (mandula), pobiraju pčele osim peluda i dosta meda. — I posu-

je sa vodom treba namjestiti, da se pčele odmah na početku nauče na vodu. Da se pčele u vodi ne udave, treba metnuti u posude slame ili mahovine. Vodu je dobro malko usoliti.

Uljarnica i maslinik: Nastavljaju i dovršavaju se radnje označene za januar. Pazi na čistoću!

Konoba i vinograd: Pazi, da su bačve uvijek pune. Ako nemaš vina da ih nadopuniš, potraži manju bačvu ili napuni prazan prostor nad vinom sumpornim dimom, užgavši komadić čistog sumpora. Čepovi i tapuni neka se prilegnu dobro otvoru tako, da ih ne trebaš ničim omotavati, i neka budu tako dugi, da donjim krajem, kad je bačva puna, barem za 5 cm duboko u vino sižu. Najbolje je, da su čepovi iz tvrdog gustog drva ili od plute (surve). Praktični su i stakleni, šuplji čepovi. Podnipošto ne smiješ pustiti, da se vino po bačvi cijedi i ako ti se štogod prolije, treba da odmah obrišeš. Ako se još nije pretočilo mlado vino, učini to odmah, i to samo po suhom, burnom vremenu. U vlažnim konobama, gdje zračenje puno ne pomaže, neka se bačve namažu antinoninom, mikrosolom ili kojim drugim sredstvom protiv gnjiva. Ispražnjene bačve neka se odmah dobro operu, i čim se malo procijede (osuše), zasumpore.

U vinogradu: Nastavlja se rigolanje ili krčenje odnosno kopanje jaraka. Prije zime iskopano zemljište može se već, ako ne ledi, lozom zasaditi. Kod sadjenja cjepanica treba paziti, da se ne sadi preduboko. Ako je vrijeme mehko, može se već početi rezati loze. Kozicam, lugu i žutici podvržene loze neka se kod rezanja namazu rastopinom od 10 litara vode i 1 kg sumporne kiseline i 1 kg zelene galice. — Obrezuje se matičnjak, pripravlja se kolce i zukve, posječe i okapa trstiku, gdje je imade.

U voćnjaku: U zadnjim godinama posadjene voćke treba obrezati i kod toga gledati, da dobije krošnja piramidalni, oblasti ili kotlašasti oblik i da dobiju pojedine grane dosta zraka i svijetla. Gusjenična gnijezda i druga legla zareznika na granama se tom prilikom uništava. Stara se kora na deblu zajedno sa mahovinom ostruže i spali, a deblje donje dijelove grana namaže se smjesom od vapna i modre galice. Zemlju oko stabala se prekopa i po potrebi pognoji. Kod starijih stabala se izreže mlazove ili vodenice, onda sve, što je suho ili nalomljeno, što je pregusto i što se križa. Ako je potreba (kad se vidi, da stablo kržljavo raste i da se plod dobro ne razvije), pomladi se ga onako, kako smo to rastumačili u zadnjem broju »Istarske Riječi«. — Isto tako, ako je slabe vrsti, ili ako ne će da plodi, pripravi se ga za precijepanje time, što mu se grane presjeku. Ako ne ledi, mogu se voćke saditi. Režu se cijepovi za proljetno cijepanje i zakopaju se u pijesak u konobu ili u rahlu zemlju na kakovom hladnom mjestu vrta. Trešnje, šljive i kajsije mogu se već cijepati. I škropljenje voćaka, osobito jabuka, krušaka sa 10% karbolineja ili sa običnom bordoleškom smjesom, veoma je korisno.

U povrtnjaku: Nastavi, odnosno dovrši važnije radnje, nabrojene za januar. Graškovo sjeme izloži na toplo mjesto, da potjeraš iz njega eventualne hrušte-žiškare. Cobee i muse treba što prije posijati. Sjeme muse dobro je držati 4 do 5 dana prije sjetve u vodi od 35 C. Pelargonije, koje su već počele tjerati, stavimo na svjetlo. Jeseni spremljene fuksije sada se krate i presade; sada se ih može šibicama po umnožati, ali šibice ne smiju biti preduge.

Na polju i livadi: Kad nam dopušta vrijeme vozimo napolje gnoj. Ako nije zemlja ledena, započnimo orati za proljetne usjeve. Sije se različita jarina a koncem mjeseca i u toplijim krajevima već i djetelja. Na livadi, gdje nije više ledeno, izravna se krtičnjake. Čupa se različni livadni korov. Koli livade toli djeteljišta dobro je pozubatiti, t. j. prevući oštrom livadnom branom ili zubaticom. Ako smo po livadi prije zime stajski gnoj rastrusili, sada se ono što nije voda u zemlju isprala, pograbi i spremi na kompost. Postojeće već jarke treba popraviti, iščistiti i nove iskopati. Svakako moramo nastojati, da nam voda na livadi ne leži.

Deset zapovijedi onima koji moraju plaćati poreze

1. Porezi moraju se plaćati točno na dan dospjelosti. Prvi obrok izravnih poreza za godinu 1924. dospijeva od 10. do 18. februara t. g.

2. Nema smisla da se prosvjeduje kod eksekutora, ako su porezi pogriješno ili previsoko odmjereni. Eksekutor mora utjerati od porezovnika odmjereni iznos, jer ga inače mora isplatiti iz svoga džepa. Porezovnik, koji ima pravo da reklamira, treba da se obrati na poreznu agenciju.

3. Utoci protiv prvih poreznih imenika, objavljenih u mjesecu januaru, mogu se predložiti

a) najkasnije do 15. aprila t. g., ako oporezovani prihodi ne postoje ili ako su neoporezljivi;

b) najkasnije do 15. julija t. g. ako je porez pogriješno ili dvostruko odmjeren.

4. Tko ima nenastanjene kuće ili radionice, koje ne poslaju, mora svejedno platiti eksekutoru porez, ali ima pravo na povratak, ako su kuće godinu dana prazne i ako radionice godinu dana ne posluju.

5. Trgovci, obrtnici i slobodni zanatlije, koji misle da su previše oporezovani za god. 1924., mogu sa jednostavnom ceduljom zahtijevati, da im se snizi visina taksacije poreza za god. 1925.

6. Nitko nema prava da prosvjeduje protiv visine odmjerenog poreza, ako nije najavio prihod svojeg pokretnog imanja za god. 1924., jer se visina poreza odmjerila na temelju taksacije prijašnje vladavine ili na temelju prihoda, koji odgovara ključu odnosnog poreza. Zakon uvažuje prosvjed samo u onim slučajevima, koji su navedeni u trećoj zapovijedi: Naravski, prema tome ne mogu da prosvjeduju ni posjednici zgrada, kojima je bio odmjeren porez na temelju prihoda iz g. 1920., izuzevši slučaje predvidjene u 3. tački.

7. Svi oni posjednici, čiji godišnji prihodi iznašaju preko 10.000 lira, morat će tekom oktobra 1924. učiniti prijavu za dopunidbeni porez.

8. U slučaju da jedan prihod tekom godine prestane postojati, porezovnik je dužan da to javi u roku od 3 mjeseca — iza kako je prihod prestao da postoji — poreznoj agenciji. Novi prihodi moraju biti prijavljeni: u roku od 30 dana stalni prihodi (kamati, glavnice, doživotni dohoci, plaće itd.), a u roku od 6 mjeseca nestalni prihodi, koji potiču iz trgovine, obrta, zanata itd.

9. Porezovnik, koji primi objavu od porezne agencije, neka pazljivo pročita što je štampano na dotičnoj listini, jer je ondje sve rečeno, što mu je činiti u svrhu zaštite vlastitih interesa.

10. Reklamacije protiv poreza treba u roku od 20 dana predložiti poreznoj agenciji ili općini. Reklamacije je najbolje da se uruče osobno kod porezne agencije ili općine, jer ako se šalju poštom mogu i zakasniti, a onda nemaju nikakve valjanosti.

Postupak oko praznih bačava

Čim se vino istoči iz bačve te nam bačva više ne treba, moramo da je temeljito isperemo čistom vodom. Ovo pranje moramo da ponovimo toliko puta, dok se kod zadnjeg pranja ne iscijedi sasma čista voda. Ako je bilo u njoj vino više vremena, nabrat će se na dnu talog, koji se djelomice drži duga. Ako su bačve malene, odstranit ćeš im lakše talog, koji se drži nutarnjih bačvinih stijena, na taj način, da bacaš unutra kod prvog pranja uz vodu i nekoliko čistih kamenčića, pa da bačvu snažno valjaš amo i tamo. Mjesto kamenčića možeš da uzmeš čisti, nezardjavi, prilično dugi lanac (verigu), koji se turi kroz gornji otvor, te da ga kasnije lako izvadiš.

Kod ovećih bačava, koje imaju vratašca, skinu se, te se oštrom kefom i vodom otstrani sav talog, koji je ostao u bačvi. — Tako isprane manje bačve postave se na suho mjesto, na dvije gredice, nezačepljene, sa gornjim otvorom (tapun) prama tlu, da se voda iscijedi i da se bačva, što prije osuši. Velike pak bačve sušimo, da ih postavimo tako, da se voda kroz otvore na vratašca iscijedi. Osobito velike bačve, koje imaju tako velika vratašca da može kroz njih da udje čovjek čiste i suše se na mjestu u konobi. Kad se bačve sasvim osuše, treba da ih sumporamo čistim sumporom. Zato upotrebljavamo sumporni stenj na asbestu, kojega dobijemo u mirodnici (drogheriji). Imade i običnih sumpornih stenja iz papira ili platna, koji su jeftiniji, ali takvi se ne preporučaju, jer, kad se zapale, iskaplje mnogo sumpora, a osim toga još puštaju neugodan miris, što je za vino i bačvu štetno. — Najjednostavnije sumporanje vrši se ovako: Ponajprije začepimo bačvu odozdo, zatim uzmemo jednostavnu spravu, koja se sastoji iz tanke žice pričvršćene na dugačkom tapunu. Na kraj ove žice objesimo za svaki hl. sadržaja bačve po jedan asbestni sumporni stenj. Sumpor zapalimo i žicu sa gorećim sumporom turimo u bačvu tako, da tapun bačvu sasvim zatvara, da ne izlazi sumporni dvokis (dim), koji se kod toga razvija. Kad sumpor izgori, odstrani se tapun sa žicom i bačva dobro zatvori sa običnim tapunom. Ovo se sumporanje praznih bačava mora ponoviti barem svaka 2 mjeseca, hoćemo li da očuvamo zdrave bačve. Da ovog vrlo važnog posla oko bačava ne zanemarimo, potrebno je, da na bačvi kredom zabilježimo datum svakog sumporanja. — Prostor, gdje se drže zasumporane bačve ne smije da bude ni presuh ni prevlažan. Ako je prostor presuh, tada se bačve rasuše, sumporanje učinkuje manje vremena, jer sumporni dvokis (dim) brže izlazi iz rasušenih bačava. Ni u prevlažnom prostoru ne drži bačve, jer preobilna vlaga kvari bačve izvana.

Takav bi bio pravilan način čuvanja praznih bačava. Pustiti bačve, kako mnogi naši ljudi običavaju, kad ih isprazne, da ih jednostavno otvorene puštaju, da se izcjede i osuše, bez osobitog pranja, nije dobro. Takve se bačve većinom pokvare, odnosno pokvare nam kasnije vino. Zato treba taj način čuvanja praznih bačava jednom ostaviti i postupati s njima po prije opisanom načinu. Pamtite, da bez zdrave i dobre bačve, nema dobrog vina, ma imali još tako dobrog i zrelog grožđja!

Fran Trampuž.

Mičimo se!

Naša Istra postaje svakim danom siromašnija. Položaj našega seljaka nije dobar. No bojimo se da ni ne će biti bolji, ako ne počne bolje i racionalnije gospodariti. Negda se je životarilo i sa slabim gospodarenjem, ali danas nije moguće. Stara su vremena daleko za nama, pa se ne će više vratiti. Jednoč su naši ljudi glavnu skrb posvećivali vinogradarstvu, ali više nije vrijedno, jer od vina ne ćemo imati one koristi, koje smo negda imali, i to radi konkurencije italijanskih vina. Zato treba da se damo na druge grane gospodarstva.

To su napokon opazili mnogi i mnogi naši seljaci po Istri, pak su počeli veći dio zemljišta zasijavati djeteljinom i gojiti sjenokoše, e da uzmognu kasnije više gojiti krava i ovaca. Imadu sasma pravo. Marva je vrlo skupa, a uz to nam donaša najviše koristi.

Ali to nije dosta. Naš seljak treba da posveti veću pažnju i krmadarstvu. Krmadarstvo je vrlo važna i unosna grana gospodarstva. Samo jedna svinja može da nam donese par hiljada na godinu, a to znači mnogo.

Ovčarstvo je negda mnogo dizalo seljački stan. Da je seljak gojio ovce, činio je mnogo manje dugova i — što je glavno — bolje je živio. Danas, u eri sveopće gospodštine, nema toga. To je veliko zlo, koje treba radikalno izliječiti. Otstranimo gospodštinu i dajmo se ponovno na gojidbu ovaca, jer ćemo iz njih dosta novaca izvući!

Naše domaćice neka se što intenzivneje bace na gojenje peradarstva (kokoši, gusaka, pataka (raca), purana itd.). Perad se vrlo mnogo traži u trgovini, a osim toga su jaja vrlo skupa.

Sada dolazi najzgodnije vrijeme za sadjenje dudova (murva), čijim se lišćem hrane svilene bube (galete). Gojenje svile traje samo 40 dana, a dolazi se do velikog dobitka. U mjesec dana možemo zaslužiti preko hiljadu lira. To je bome lijepa svota.

U Istri ima još vrlo malo ljudi, koji se bave pčelarstvom. To je vrlo žalosno. Sa pčelama mogli bismo doći do lijepog novca. Danas je vosak i med vrlo skup.

Mnoge naše njive trebalo bi zasijati buhačem. Dandanas se sjeme od buhača mnogo traži, a osim toga je i vrlo skupo. Lanjske se je godine mnogo seljaka s njime prehranilo na otocima i u Dalmaciji. Zato uvedimo ga i mi u Istru i počnimo gojiti!

Kušajmo uopće sve, a držmo se samo onoga, što je najbolje.

Mala seljačka škola.

Kako se pripravlja juha za ljude, koji boluju u prsima?

Uzmi dve litre pšeničnih mekinja i stavi ih u lonac, koji sadržaje po prilici 4 litre. Ove mekinje pofuri vodom kipućom i tada sasma napuni vodom, te posoli. Kad se omlači stavi unutra još komad sredine od dobrog hljeba (kruha) i to ostavi na toplom mjestu, mjestu, gdje će se ukiseliti. Kada se to dogodilo, lonac pokri, i vodu kroz poklopac ocijedi, te stavi da ta juha zakipi. Sada unutra stavi riže, ili kaše, da se u njoj skuha, i koliko još treba posoli. Kada je riža skuhana, onda u zdjeli, u kojoj ćeš tu juhu donijeti na stol, smiješaj dva do tri žutanjka od jaja, dodaj tome malo kiseloga vrhnja, dobro smješaj, i na ovo nadoli onu juhu sa rižom. Na to posipaj mali tanjurić ribanoga hrena. Ova je juha dobra i bez hrena. Naročito se preporuča prsobolnima, koji će ako li će je češće rabiti, za kratko vrijeme osjetiti veliku olakšicu.

Kako se čini prosvjed radi oporezovanja kuće, koja je bila uništena požarom ili od koje nemamo nikakvog prihoda?

Ako ti je bila kuća zapaljena ili ako nitko ne stanuje u njoj, a porezne je vlasti usprkos toga oporezuje, treba da uložiš prosvjed na poreznu agenturu. Ta prosvjed mora biti po prilici ovako sastavljen:

Alla spettabile
Agenzia delle Imposte
in
(Mjesto gdje se nalazi).

Il sottoscritto denunzia all'Agenzia delle imposte di . . . . che il reddito derivante dalla mia casa in . . . . No . . . . nella somma di Lire . . . . inscritta nel ruolo principale del Comune di . . . . al nome e cognome di . . . .
è cessato in seguito all'incendio (ili: è cessato nella mancanza della rendita) della casa e chiede che gli sia decretato lo sgravio della imposta dal giorno 1 marzo 1924 tenuto conto delle seguenti deduzioni di fatto e dei seguenti titoli in prova della denunziata cessazione.

La casa fu distrutta completamente da un violento incendio scoppiato il . . . . . .

Fatto a . . . . addi . . . . . 1924.

Il Denunziante:
(Potpis).

Prosvjedu treba priložiti općinsku svjedodžbu, iz koje proizlazi da dotična kuća bila faktično uništena požarom ili da nema nikoga u njoj na stanu.

(Op. ur.: U narednim brojevima iznijet ćemo druge formulare).

Kako će se soliti i sušiti svinjsko meso?

Mislimo, da ćemo udovoljiti našim domaćicama, ako im pod ovim naslovom koji savjet udijelimo. Znamo doduše, da su one u kućnim poslovima kud i kamo praktičnije od nas, ali nadamo se, da će im naš savjet dobro doći osobito u pitanjima gospodarske naravi. Tako jedno pitanje sigurno je i ovo: kako ću soliti i sušiti svinjsko meso? Ima raznih načina — svaka domaćica ima u kućnim stvarima svoj posebni ukus i način — ali mi ćemo iznijeti upravo najbolji i najrazumniji.

Dakle, drage domačice, poslušajte!

Za 50 kilograma mesa pristavi na vatru 30 litara vode, u vodi 4 kg soli, 10 dekagrama papra, 26 dekagrama salitre, 5 glavica crljenog luka srednje veličine, 5 izrezanih glavica bijelog luka (češnja), četvrt kilograma šećera (cukora) i to sve pusti nek vrije četvrt ure.

U tu vodu stavi meso, veće komade po dnu, a manje po vrhu, dobro ih stisni i onda polij ohladjenom vodom tako da voda prodje kroz komade mesa. Male komade mesa ostavi tako 3 tjedna a veće 5 tjedana u toj vodi; medjutim ispremješaj meso četiri puta.

Prije nego objesiš komade mesa, da se suše na dimu ili u sušnici, najprije pusti, da odteče sva voda s njih i obriši ih dobro sa posve suhom krpom (rabačom). Pazi, da ne dodje na meso previše dima i nek ne bude dim prevruć.

Kako dugo treba da stoji meso na dimu?

To ovisi o ognju, što ga rabiš u kuhinji. Ako mnogo kuhaš, znak je, da trebaš više ognja, a prema tome treba i meso da manje vremena stoji na dimu; ako malo kuhaš, manje trebaš i ognja te meso moraš dulje držati na dimu. Recimo, ti ne kuhaš mnogo, a ne kuhaš ni malo, to je trebaš srednje ognja dakle pri srednjem dimu ostavi male komade mesa 14 dana a velike 4 tjedna, da stoje na dimu.

Kobasice, što će se brzo rabiti, nek stoje samo dva dana na dimu, a one što ćemo ih čuvati do ljeta, nek stoje 4 dana.

Što ću sa suhim mesom?

Objesi ga na zračnom prostoru, kamo ne dolaze muhe ni druga gamad. Kad kupujemo suho meso obično ga dobijemo prekadjeno (predimljeno): zato kupuj samo dobro suho meso.

Kako se pozna dobro suho meso?

Dobro suho meso se odmah raspozna, ako u nj ubodemo iglu do kosti. Ako ima igla dobar duh (miris), znak je, da je meso dobro, inače je pokvareno.

Politički pregled

Italija.

Po cijeloj je Italiji započela velika izborna borba. Najviše se pripravlja na izbore nacionalno-fašistička stranka, koja ima ionako već osiguranih 356 poslanika u Parlamentu. No fašisti se ne zadovoljuju tim brojem. Oni će nesumnjivo u pojedinim izbornim okruzima postaviti fašističke paralelne kandidatske liste, da na taj način što više utuku ostale stranke, koje idu u izbore da dobiju nekoliko poslanika.

Mussolini je u svom velikom govoru pred predstavnicima fašista čitave Italije izričito naglasio, da ne će paktirati sa nijednom strankom u zemlji, ali da će uza sve to na službenoj izbornoj listi kandidirati ljude, koji su skloni pomagati fašizam, iako još službeno ne pripadaju nacionalno-fašističkoj stranci.

Tako će na pr. tri jaka politička muža biti na fašističkoj listini: Salandra, Gasparotto i De Capitani — ma da nijedan od ovih ne pripada fašističkoj stranci.

Mnogi će političari osim gorenapomenutih doći u isti položaj, da prignu glavu i udju u fašistički tabor, samo da se mogu baviti politikom, kao djevojka, koja željna udaje ulazi u brak s onim koji joj je enventualno simpatičan, ali ga još ne voli, jer možda potječe iz grofoske obitelji, pa ju je u početku sram da sklopi brak — s velikašem.

Medjutim dok se jedan dio političara prilagodjuje fažizmu, drugi bježe u inozemstvo. Tako na pr. veliki financijer i političar Nitti bježi u Švicarsku ni ne osudjujući se, da bilo gdje kandidira.

Što se pak tiče borbe izmedju fašista i komunista, to je već došla do izražaja na više mjesta. U više je slučajeva protekla i krv.

Rusija.

Javljaju nam iz Moskve, da je ovih dana sovjetski državni egzekutivni komitet na skupnoj sjednici s vijećem pučkih komesara izabrao novu vladu Saveza sovjetskih socijalističkih republika. Za Ljenjinova je nasljenika izabran Rykov, koji je za Ljenjinova života bio njegov prvi zastupnik i šef gospodarskoga odjela sovjetske vlade. Prije rata je Rykov bio odvjetnički perovodja. Bio je vodja ilegalne komunističke stranke, radi čega je bio osudjen na 12 godina robije i prognan u Sibir. Poznat je kao vrstan gospodarski stručnjak. Na njegovom će ga mjestu u gospodarskom odsjeku sovjetske vlade naslijediti Dježinskij, dosadašnji komesar za saobraćaj. On ima da energično provede definitivnu reorganizaciju u gospodarstvu, koju je zasnovao i počeo provoditi Rykov. Prema tome je to nastavak Ljenjinove politike, jer je Ljenjinova osnova, da se zemljoradnja u Rusiji podigne uz podporu industrijske proizvodnje, koja bi fabrikovala robu na veliko, a prema potrebi seljaka, što je Rykov uspješno započeo provoditi. Nova je sovjetska vlada odlučila, da ne mijenja dosadašnju vanjsku politiku sovjetske Rusije. Nakon priznanja sa strane Engleske što se u Moskvi smatra največim uspjehom Rusije, dobiva S. S. S. R. naročito povoljan položaj u medjunarodnom koncertu država, jer odsada može svakoj državi kojoj je do veza s Rusijom najaviti, da će s njom uredjivati sva pitanja tek ako prizna S. S. S. R. de jure. Medjutim su već uspostavljeni normalni odnošaji s Engleskom. Drži se, da će poslanikom S. S. S. R. u Londonu biti imenovan Rakovskij. Ovih su dana imaju uspostaviti i normalni odnošaji s Italijom. Sve su predradnje za potpis trgovačkoga ugovora već ugotovljene.

Engleska.

Engleski je ministarski predsjednik Macdonald pred malo dana upotpunio ministarstvo novim članovima, tako da cjelokupni kabinet sa podsekretarima broji 40 članova. Medju njima imade osam pravih rudničkih radnika, tri bivša vladina činovnika, dva učitelja, dva tkalca, jedan željeznički mašinista i jedan brijač.

Nova vlada hoće da uvede novi društveni i gospodarski poredak u zemlji. Neke grane narodnog gospodarstva (rudnike, željeznice itd.) kani socijalizovati ili podržaviti. Sada pripravlja nacrt, po kojem će udariti porez na veliki kapital. Radi toga su kapitalisti počeli seliti svoj kapital iz Engleske u švicarske banke. Što se tiče vanjske politike i odnošaja sa drugim državama, vlada je već na prvom sastanku ministarskog vijeća postavila sebi

ovu zadaću: a) da juridički prizna sovjetsku Rusiju i b) da poradi zajedno sa Rusijom oko toga, da se svi medjunarodni ugovori preudese, pa da se stvori jedno mirovno sudište, koje će riješavati sve medjunarodne sporove. Radi toga bila je ovih dana priznata sovjetska Rusija.

Medjutim nova vlada ima još velikih poteškoća. Prva je poteškoća neuposlenost u Engleskoj, drugo štrajkovi, koji su izbili, a treća i najveća jest borba kolonija protiv engleskog gospodstva. Egipat, Indija i još neke kolonije nesamo da se bore protiv engleskog gospodstva već traže i posvemašnju nezavisnost.

Domaće novosti

Našim ljudima na znanje.

G. Gjuro Corazza, umirovljeni sudski savjetnik, otvorio je ovih dana advokatsku pisarnu u Buzetu. Pučanstvu onih krajeva je bivši sudac Corazza dobro poznat i uživa najveće simpatije.

S naše se strane veselimo dolasku advokata Corazze u Buzeštinu, jer će on kao sin ove zemlje, poznavajući ljude i prilike, po svojim silama pomoći bijednome narodu u njegovom teškom položaju. Obzirom na njegovo besprijekorno ponašanja i mnogogodišnje sudovanje u raznim krajevima Istre uvjereni smo, da će htjeti i znati ugoditi pučanstvu bez razlike narodnosti.

Bilo sretno!

Našim izbornicima!

Kako doznajemo, malne po svim općinama već su izloženi izborni imenici. Te imenike ima pravo da pregleda svaki izbornik. Tko nije unesen u izborni imenik, neka što prije uloži reklamaciju. Rok za ulaganje reklamacija ističe 15. februara t. god.

Do 24. februara moraju sve općine dostaviti svojim izbornicima izborne legitimacije. Tko ne dobije do tog dana spomenute legitimacije, ima pravo da ju ide sâm dignuti u općinski ured.

U utorak, 26. februara u 16 sata ističe rok za predloženje kandidatskih lista. Kandidatske liste treba uložiti na prizivnom sudištu u Trstu. Od 26.—29. februara mora prizivni sud pregledati kandidatske liste.

U nedjelju, dne 2. marta ističe rok za predloženje izjava glede združenja kandidatskih lista sa kandidatskimi listinama drugih izbornih okružja. Ovu izjavu predlože zastupnici pojedinih kandidatskih listina prizivnom sudu u Rimu.

Od 6. marta dalje moraju biti svi općinski uredi otvoreni barem od 9.—19. sata za izdavanje izbornih legitimacija.

U utorak dne 1. aprila naprijed izbornici imadu pravo da idu općinskom uredu po duplikat izborne legitimacije, dakako ako su izvorna izgubili. Duplikati se izdavaju na zelenom papiru.

U srijedu, 2. aprila ističe rok za imenovanje skrutinatora (ljudi, koji broje glasove).

U četvrtak dne 3. aprila ističe rok za izdavanje osobnih iskaznica (čl. 67. izb. reda). Te iskaznice izdaje pretura (sud).

Od petka (4. aprila) do ponedjeljka (7. aprila) dostavlja se svako izdavanje osobnih iskaznica.

U nedjelju, dne 6. aprila u 9 sati prije podne započet će glasovanje, koje će trajati do 9 sata uveče.

Ne selite se u Braziliju!

Doznajemo, da se nekoji naši ljudi iz Istre kane iseliti u Braziliju i da misle, da je tamo zemaljski raj. To je posve krivo mišljenje. Prema našim informacijama, naš čovjek apsolutno ne može da živi u Braziliji. Zarada, koja se tamo dobije, je vele teška i nesnosna. Osim toga treba znati, da doseljenici moraju spavati u kolibama na goloj zemlji, gdje nema ni stropa ni staklenih prozora, i to zajedno sa govedima i svinjama. Veleposjednici, koji zaposle doseljenike, davaju im za hranu redovito grah i prženo brašno, jer kruha — bez kojega naš narod, u kakvoj forni bio, ne može da živi — nema. Takav najprimitivniji život mogu da podnesu ljudi samo iz krajeva, koji su na najnižem stepenu civilizacije. Naši ljudi u Istri, iako su skromni u svojim zahtjevima, ne bi mogli da podnesu takav život.

Što se tiče zdravlja to već spavanje na goloj zemlji izvrgava doseljenike velikim opasnostima. Ima i neka vrsta kukca, koji često uzrokuju vrlo teško oboljenje.

Prema napomenutom obrazloženju može se reći, da je zaposlenost u brazilskoj provinciji u poredbi sa ostalim zemljama onkraj velikog mora za naš svijet jedno od najnepovoljnijih mjesta za uposlenje naših ljudi. Nigdje tu nema ni najmanjeg zametka blagostanja, nigdje mogućnosti praštednje, samo iseljenici izvjesnih krajeva (n. pr. Kalabrezi) mogu od one kukavne zarade nešto da šalju svojim kućama ili da metnu na stranu. Nigdje nema pozitivne dobiti, već golo robovanje brazilskim veleposjednicima, na štetu imetka, zdravlja i ljudskog ponosa.

Ponavljamo: Ne iseljujte se u Braziliju!

Seljaci, ne uništavajte šume i gojeve!

Malne na svakoj željezničkoj stanici po Istri nalaze se velike naslage našeg drva. Naši ljudi nemilosrdno sjeku šumice i gajeve. U zadnje vrijeme počeli su sjeći i orahe. Što je raslo pedeset sto godina, biva posječeno u sat dva. To je veliko zlo. Vidi se, da naši ljudi ne misle na budućnost, na svoje potomke. Što bi bili rekli oni, kad bi im bili njihovi stariji sve opustošili? Sigurno bi bili mrtve opsovali. Tako će i njihova djeca njih, kad ne budu jedamput mogli živjeti. Istina je, da mnogi i mnogi uništavaju šumice i gajeve samo radi bijede, ali je takodjer istina, da to mnogi čine i bez veće potrebe. Takvi ljudi nemaju ni srca ni samilosti do svoje djece. Izgovor „briga mene budućnost iza moje smrti!“ nije na mjestu. Razuman otac i odgojitelj djece ne će nikada što takva izgovoriti. Otac, koji se ne stara za budućnost svoje djece, nije nikakav otac. Seljaci, zamislite se u ove riječi! Sjecite samo ono što morate, i nista više! Ne šišajte do gola našu Istru, jer ovakva ne će biti u stanju da hrani ni vas ni djecu vašu!

Novi jugoslovenski konzul u Trstu.

Gospodin S. Rašić, dosadašnji jugoslovenski konzul u Trstu, imenovan je načelnikom ministarstva inostranih djela u Beogradu. Na njegovo mjesto dolazi sekretar jugoslovenskog poslanika u Brnu, gosp. Stanković.

Svega po malo

Čudni običaji kod divljih naroda.

Neki pukovnik franceskih kolonijalnih trupa, koji je u ovo poslijednje doba proputovao najopasnije divlje krajeve oko rijeke Amazonke (Južna Amerika — Brazilija), priča u jednom londonskom listu svoje čudne doživljaje, od kojih je svakako najčudniji dogodjaj, što ga je doživio u divljem plemenu Matauzas. On priča: Proživio sam preko dva mjeseca medju urodjenicima plemena Matauzas promatrajući njihove zaista čudne običaje. Ne žene se u onom primitivnom plemenu nitko i ne osreće i njihova je zadaća samo to, da radjaju djecu i to pod čudnim okolnostima. Žena, kad osjeća da će poroditi, polazi čisto sama u daleku šumu i tu ostane sve dotle, dok čedo nije podojeno. Potom se ona vraća u selo i predaje dijete u ruke oca i ona se opet smjesta vraća u svoj obični dnevni i dosta ponizujući život. Ali prava porodbena ceremonija započne istom sada: red je, da otac slavi sad sve ono, što kod nas u takvim slučajevima slave sretne rodilje. Muž legne u krevet i ostane tako osam dana, i kroz čitavo se to vrijeme ponaša kao da ga muče teški bolovi rodilje: on stenje, jauče, plače previja se... On osjeća u sebi sve bolove majke. Kad prodje osam dana, on ustaje iz kreveta, noseći ponovno na rukama dijete, ponosan i sretan zbog svojeg materinstva!

Umjetno proizvadjanje magle.

Čuveni švedski inženjer Jernberg uspio je ovih dana, da na vještački način proizvadi maglu. Na tome pronalasku radi on već od 1915. godine, kada su Nijemci sa svojim zagušljivim plinovima otpočeli uveliko da nanose štete Francezima i da toliko ljudskih života unište.

Ja sam htjeo da pronadjem, kaže Jernberg, jedno pomoćno sredstvo, koje daje mogućnost da se približi neprijatelju, ali ne da uništava toliko živote kao otrovni gasovi. I dosta, na posljetku je moj naporan rad bio krunisan sa uspjehom. — Italijanska vlada, čim je doznala za ovaj pronalazak, ponudila je ogromnu sumu novaca i pronalazak otkupila. Prema najnovijem naredjenju italijanskog ministarstva mornarice, aparat za proizvodjenje vještačke magle namjesta se na svima lakšim ratnim ladjama.

Muž i žena ubili se da dodju zajedno u raj.

U Italiji se često puta dogadja ono, što se nigdje pod kapom nebeskom ne dogadja. Tako su se pred nekoliko dana, u Malgrate, ubili muž i žena zajedno vjerujući da će oboje naći mir i sreću u raju. Tri dana su se pripravljali na smrt i bili su veseli, što će brzo ostaviti ovu zaista „suznu dolinu“. Iza sebe ostavili su bezbroj pisama, u kojima su se opraštali sa rodbinom, prijateljima i znancima, koji će ostati iza njih da se i dalje muče na zemlji, gdje je samo tuga i jad.

Najmladja baka na svijetu.

Najmladja baka na svijetu živi u Japanu. Toj baki ima samo 28 godina. Udala se od 13 godina, što u Japanu nije ništa neobična. A kako se njezina kćerka udala već u svojoj četrnaestoj godini, nije ništa neobična da je njezina majka već baka. Svakako ako stvar tako dalje uznapreduje, onda će novine za četrnaest godina moći da donesu vijest o najmladjoj prababi svijeta, koja će tad imati tekar 43 godine.

Tele sa pet nogû.

Rumenjske novine javljaju, da je neki seljak u Sackelhausenu, kraj Temešvara dobio tele, koje ima 5 nogû. Peta noga nalazi se blizu pupka, potpuno je inače normalna, samo je za 10 centimetara kraća od ostalih. Tele je zdravo i dalje se povoljno razvija.

Koliko listova ide poštom u jednoj godini?

U Engleskoj ide poštom u jednoj godini listova i dopisnica 3.882 milijuna komada, u Njemačkoj 3.634 milijuna, u Italiji 819 milijuna, a u Jugoslaviji 179 milijuna komada. Dakle najviše posla ima pošta u Engleskoj a za njom dolazi odmah Njemačka.

Antialkoholni fanatizam.

U Americi antialkoholni fanatizam slavi prave orgije. Demokratski poslanik Upshow predložio je kongresu novi zakonski predlog, po kojem svi državni namještenici i činovnici Amerike moraju položiti zakletvu da ne će nikada piti alkohol. Tko ne položi zakletvu bit će potjeran iz državne službe. Kongres je prihvatio zakonski predlog u principu, te ga uputio zakonodavnom odboru.

Prije oficiri sada redovnici.

Dosta njemačkih oficira iza konca svjetskoga rata znalo se je prilagoditi položaju. Nekoji su od njih stupili u službu trgovine i industrije, drugi postadoše okretni trgovački putnici, pouzdanici osiguravajućih društava i treći sudjeluju u raznim borbenim organizacijama te se kupe oko Hitlera i Erhardta i oko Consul brigade. Medjutim u njemačkim novinama može se čitati od vremena do vremena vijest, da je ovaj ili onaj njemački oficir stupio u redovnike. Tako su početkom ov. mj. stupili u franjevački red i položili svečane zavjete u Muenchenu ulanski nadporučnik princ Fran Loewenstein-Wertheim te bivši generalni poručnik pl. Reichlin Meldegg.

Ovo je brod!

Neobičan brod pušten je ovih dana u more sa brodogradilišta glasovite hamburške tvrtke Bloom Voss, koji će obavljati službu izmedju Hamburga i Newyorka. Brod se zove „Pitsbourgh“ a pripada poznatoj parobrodarskoj kompaniji White Star Linie. Njegova konstrukcija zanimat će svakoga. Svi strojevi na „Pitsbourghu“ bit će tjerani elektricitetom. U tovar i istovar robe te brodskih zaliha vršit će se pomoću jedne posebne vrste električnih dizala. Električna energija upotrebljena je na njemu za sve moguće službe. Osobita je pažnja priklonjena da se razni brodski poslovi obavljaju bez buke te će za vrijeme mirnoga mora brod juriti poput odapete strijele po pučini. Brzina, kojom će se brod kretati premašuje sve dosada poznate brzine prekoocеanskih parobroda sličnoga tipa. Pitsbourg ima 16.500 tona, a odredjen je da služi za prijevoz newyorške novčane aristokracije iz Amerike u Evropu.

Kornjača, koja važe 200 klgr.

U Londonu imadu u državnom vrtu jednu kornjaču, koja je teška 200 kilograma, a stara je 170 godina.

Englezi o Jugoslaviji.

Jedna vrlo uvažena engleska novina donijela je ovih dana članak o državnom gospodarstvu Jugoslavije. Ta novina hvali jugoslovensko državno gospodarstvo, jer da je ministru financija uspjelo državni proračun [illegible] urediti, da izdaci nisu veći od primitaka. Novina hvali taj isto to, što su [illegible] gospodarstvu na dobitku i što Jugoslavija [illegible] izvozi, a sve manje uvozi.

Koliko ima gostiona i kavana u Jugoslaviji?

Ima svega 194 tisuće. To je toliko, da na svakih 60 stanovnika jugoslovenske države dolazi po jedna.

Opadanje poradjaja u Franceskoj godine 1923.

U deset od svih gradova Francuske [illegible] ... [illegible] iznaša svekupno 92.671, što znači za 7.611 manje nego god. 1922. a 12.456 manje nego god. 1921. U [illegible] gradovima sklopljeno je minule godine 59.227 [illegible]. Svekupni broj premintulih iznaša za 1923. god. 84.522, god. 1922. 84.778, a god. 1921. 91.741. Prema tome opada broj poradjaja, ženidba, ali i smrti.

Književnost i umjetnost.

Ilija Bošnjak: Težačka hemija.

Za [illegible] specijalno za naše [illegible] poljoprivrednike od prijeke je potrebe, da znaju temeljna načela hemije, čije su znanosti tako važne za tumačenje svih pojava, koje se dogadjaju u našoj prirodi. Naš zemljoradnik ore, sije, žanje, preradjuje svoje proizvode, a da ne zna uopće kako dolazi do svojih plodova, zašto su jedamput bolji, a drugi put lošiji, i da ne zna kako bi poboljšao svoj proizvod i kako bi spriječio loše pojave, koje mu njegov proizvod uništavaju.

G. Ilija Bošnjak, uvidivši neophodnu potrebu jedne knjige o poljoprivrednoj hemiji pisane lakim narodnim stilom za naše gospodare, nije žalio ni truda ni vremena, da uvede naše zemljoradnike u ovu granu znanosti i da time dade mogućnost našem zemljoradniku, da dodje do znanja, koje će mu donijeti neizmjerne koristi kod obradjivanja svoje rodjene grude.

Najtoplije preporučamo ovu knjigu svim našim poljoprivrednicima i molimo ih, da ju što prije naruče. Uvjereni smo, da će mnogo koristi [illegible] doći. Naručuje se u uredništvu „Mojo“, Zagreb, Sudnička ul. 9. Narudžbe za knjižare vrši knjižara Zabavne Biblioteke u Zagrebu, Frankopanska ul. 1.

Narodne šale.

Kako su Kastavci vadili sir iz bunara.

Priča se, more bre, da su se jednoć Kastavci vraćali u noći iz sajma kući. Bila je mjesečina. Budući da su bili žedni, svrate se na jedan bunar te zacrepnu vode da piju. U tom momentu zapaze u dnu bunara mjesec. Svi su mislili, da nekomu pao sir u vodu. Bili su se veselili tom siru. Jedan medju njima zaviče: Braćo, eno nam sreće! Eno u bunaru se nalazi sir, koji je velik kao naš seoski mlin, žut kao maslo. Svi mu reknu: Šuti, ne viči, da ne čuje čitavo selo! Nato stanu kapama i opancima crepati vodu iz bunara, da izvade sir. U toj njihovoj radnji zadje mjesec za brda, a i sir nestane u bunaru. Sada je svaki jedan drugome postao lupež. Zatim se uspored[illegible] rede, i jedan drugoga pretraže po torbicama i njedrima, da vide, tko je tat. A kad ništa ne nadjoše ni kod koga, počmu se od čuda krstiti kamo je išao sir. Medjutim najstariji od društva stade misliti, pa ozbiljno reče: A ma vi zli [illegible]rili, pravdali se ili ne pravdali, vi mi ne možete prodati rog za svijeću: sir nije voda proždrla nego ili nečiji pas ili netko od vas, ali za to niste vi krivi, nego ja, koji se s ludima družim.

Za oku soli pošao u Mostar.

Došao nekakav seljak na sajam u Sarajevo pa pošto je prodao nešto malo vune, otidje u jedan dućan da kupi oku soli, te upita dućandžiju: Pošto prodavaš oku soli? — Kao svakome, odgovori dućandžija, po 30 para oka. — Ma zašto jedan po 30, kad u Mostaru oka je po 25 para? — A ti idi u Mostar — odgovori mu dućandžija. — Seljak, za inat onoga dućandžije, vrati se kući bez soli, a sjutra dan osamari konja, uzjaše te pravo u Mostar i kupi oku soli. Kad se peti dan vrati kući, upita ga žena: Gdje si bio bolan ovoliko dana? — U Mostar sam hodio da kupim oku soli za inad ciganskog dućandžije Sarajeva, koji hoćaše da me nasamari za pet para.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Gospodinu Lumberskom: [illegible] na obavijesti! Vaše stvari nismo bacili nad [illegible]. Sve će doći na red. Preporučamo se za drugo! Da ste nam zdravi!

Bijeloj vrani XXX.: Ne bojte se, mi Vas ne ćemo odati. Vi samo pišite dalje. Preporučite Vašemu prijatelju da nam se i on češće javlja. Srdačan pozdrav Vama i njemu!

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

100 amerikanskih dolara za 2.270—2.290; 100 engleskih Ltr. sterlina za 980—982.50; 100 švicarskih franaka za 397—400; 100 francuskih franaka za 105.25—105.75; 100 čehoslovačkih kruna za [illegible]; 100 jugoslovenskih dinara za 26.75—26.95; 100 rumunjskih leja 11.25—11.75; 100 austrijskih kruna za [illegible]; 100 njemačkih [illegible] za [illegible] 0.0370 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZ
izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

†

Tužnim srcem javljamo rodjacima, znancima i prijateljima, da je naš nezaboravni sinčić

IVAN

nakon kratke i teške bolesti preminuo u Zagrebu, dne 31. siječnja 1924.

Otac:
Stranić Ivan
stolar.

Broj 7 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 14. febrara 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Naši narodni poslanici

(Prigodom raspusta rimskog parlamenta.)

Prije rata imali smo jedno vrlo dobro organizovano političko društvo u Pazinu, a drugo u Trstu. Svaki kotar imao je svoju posebnu političku organizaciju, a i općine su imale svoje mjesne političke odbore. Mjesni odbori bili su u neku ruku podružnice kotarskih organizacija, a kotarske organizacije podružnice političkog društva. Svi su ti odbori radili u najljepšoj slozi i skladu.

U carevinskom vijeću u Beču imali smo mi Istrani tri poslanika, a u zemaljskom istarskom saboru oko dvadesetak zastupnika. Imali smo našu Družbu, koja je imala do 86 učiteljskih sila, imali smo Zajednicu, koja je bila već lijepo razgranila svoje djelovanje po Istri i po otocima. U našim rukama bilo je više općina, medju kojima tri gokeme: pazinska, buzetska i kastavska. Imali smo tri srednje škole, na stotine pučkih škola i raznih drugih učevnih i drugih zavoda. Po uredima imali smo veliki broj naših činovnika, po većim mjestima nekoliko naših odvjetnika, notara, liječnika i drugih predstavnika narodne inteligencije.

Osim biskupa u Poreču, onda ljutog Austrijanca a danas ljutog Italijanca, naši su biskupi bili ljudi naše krvi, a tako i svi naši svećenici po našim selima.

Svi ti ljudi — tko više, tko manje — radili su na narodnoj njivi: svaki je od njih pridonosio, što je više mogao k zajedničkom cilju: — sreći i slobodi naroda i zemlje.

Onda je došao rat. Silom prilika naše su političke organizacije bile primorane da obustave svoj rad, neki su narodni prvaci morali pod pušku, drugi su se povukli, ali naš javni život nije još bio prestao niti su bile popucale veze, što su nam narod vezale s njegovim prvacima. Crkva, škola, mnogi uredi pa i neka društva još su držale visoko naš narodni stijeg.

Taj se barjak digao još više u dane, što su slijedili odmah poslije velikog sloma, ali nije dugo potrajalo, i taj se barjak najednom našao na zemlji.

Ali samo za čas, jer se odmah našla dobra, narodna ruka, koja je barjak pridigla i koja ga je sred užasne lomljave i kroz dim naših zapaljenih narodnih domova iznijela čitava i čista.

Ta je ruka bila Wilfanova. Uz vrloga barjaktara našla se odmah i mala četica onih, koji su o s t a l i. Medju prvima bio je i dr. Stanger, koji se i prije Rapalla bez ikakvih posebnih mandata i ovlaštenja digao, da u jednom preteškom i punom opasnosti času bude narodu na ruku, i da ulije pouzdanje i vjeru u bolje i ljepše dane.

U nevolji poznaju se pravi prijatelji. Tako je i narod odmah poznao svoje ljude i vrijedne pobornike, i kad ih je skup narodnih ljudi u proljeću god. 1921. kandidirao za poslanike u rimski Parlamenat, sva se Istra listom digla, da tim vrlim muževima dade svoj glas.

Bilo je to na Duhovo, god. 1921. Svima nam je još živa u pameti strašna slika onih krvavih izbora. Mimo naših sela jure kamioni, iz njih padaju bombe, pucaju puške i revolveri, strah i trepet širi se zemljom — ali narod ne preza; junački se drži, on hoće da iz tog krvavog boja izidju njegovi ljudi, njegovi branitelji i zagovornici.

I izišli su. Uz nastrašniji teror, što ga je svijet ikada vidio, dr. Wilfan i dr. Stanger iznesoše pobjedu i dobiše mandat, da nam narod zastupaju nesamo u italijanskom Parlamentu već i pred čitavim svijetom.

Oni su svoju tešku službu ispunili divno.

Prvi je u Rim pošao dr. Wilfan. Italijanski zastupnici svi na okupu, pa ministri sa predsjednikom Giolittijem, tribine takodjer natlačene, a dr. Wilfan gotovo sâm medju svima stoji i drži svoj prvi govor.

Nas je dr. Wilfan onim svojim prvim, muškim govorom upravo prodičio. On je Italijanima kazao čisto i bistro, da mi Jugosloveni, što smo pali pod Italiju, ne ćemo da budemo ni koze ni ovce, kojih može svak da muze i striže, pokazao je, da mi Jugosloveni nismo nikakvi crvi, da pred bilo kim puzamo i gamižemo, već da smo mi, ako nas u Italiji nema više od šest hiljada — n a r o d, živ i ponosan narod, koji će dati sve za obraz svoj, a obraz — to jest čast i svijest svoju narodnu — ni za što! Divna, odrešita, junačka riječ, radi koje mi smo svi, koliko nas ima, harni dru Wilfanu. Mlaka, neodredjena, u sebi bojazljiva riječ bila bi nas ponizila, oslabila, omlohavila; Wilfanova nas je riječ naprotiv digla, obodrila, ojačala.

Kad je dr. Wilfan govorio svoj prvi govor u rimskom Parlamentu, bio je još i našim, istarskim poslanikom, jer još nije bio dr. Stanger potvrdjen, da nas zastupa mjesto njega. Ali pošto je dr. Wilfan za sebe pridržao gorički mandat, otišao je i dr. Stanger u Rim, i kad je došao do riječi u Parlamentu, izrekao je govor, koji se u svemu i u tonu i u obliku podudarao sasvim s Wilfanovim prvim govorom.

I poslije su ta dva naša poslanika radila složno ne odvajajući se ni za vlas u nijednom pitanju našega javnoga života, pa su time potpuno ispunili nade, što ih je naš istarski svijet polagao u njih, kad je noseći glavu u torbi hitao na biralište, da im dade svoj mučenički glas.

Naša dva poslanika zaslužila su od naših Istrana potpuno priznanje i za sav onaj golemi, silni rad, što su ga vršili i danas ga vrše u korist našega zatiranoga naroda. Taj rad, iako se ne vješa na veliko zvono, doista je golem, uzme li se u obzir, da je prije rata, dakle u normalnim vremenima, takav rad bio podijeljen medju stotine i stotine naših narodnih vodja i ostalih radenika. Sve ono, što su u onim normalnim prilikama vršile ustanove i društva, navedena na početku ovoga članka, sav onaj silni teret pao je na ledja naših poslanika i sasvim proredjene četice narodnih ljudi, koji s njima rade.

Tko čita naš list, mogao je razabrati, da se u njemu ne kadi ni jednomu narodnomu radeniku. Mi držimo, da svaki narodni čovjek, koji sudjeluje u ovoj našoj narodnoj borbi, čini samo svoju otadžbeničku dužnost, pa da za to ne treba da čeka na nikakvu hvalu ni pohvalu.

Ovo što smo napisali o dru Wilfanu i dru Stangeru neka se ne uzme ni kao hvala ni kao priznanje, već kao puka konštatacija jedne vrlo lijepe i u vanredno teškim prilikama ispunjene narodne dužnosti, o kojoj će, uvjereni smo, potomstvo jednom izraziti svoj najpovoljniji sud.

Zlatni nauk

«Najglavnija je zadaća Jugoslovena, da se združe i živu u bratskoj slozi. U slozi i jedinstvu pravi domorodac vidi nadu bolje budućnosti. Svaki koji vidi bistrije i prosudi položaj Jugoslovena, znade, da nam je tako potrebna jedinstvenost, da moramo za nju žrtvovati mnoge naše želje . . .»

«Ne slušajmo one, koji bi nas mà kakvim načinom zavadjati htjeli, to su bo očevidno opći neprijatelji naši. One grdne poslovice, koje je sâm pakao izumio, da odurnost i mržnju medju nama sije, iskorijenimo za vazdu iz srca i duše naše, pa kad im već riečnicima našim traga nestati ne može, nek im nikada i nikada traga u ustima našima ne bude.»

«Uzmite samo koliko se puta dogadja u najprosvijetljenijim parlamentima da se za neke više svrhe stranke pogadjaju, da svaka ponešto popusti, da se u nečem trećem sjedine. Kod nas toga ne ima, nego udri glavom u duvar (zid), ko da imamo ne znam koliko glava u zamjenu . . .»

«Neprijatelja odasvud dosta, a sile podosta oslabljene; potreba je skrajna, da svoj k svome hrli i bratskom se slogom brani.»

Biskup Dr. J. J. Strossmayer.

Izmjena zadružnog novca

Ovdješnja kr. prefektura javlja: Slavenske zadruge, kojima svojedobno nisu bile izmjenjene krune, uložene kod kreditnih zavoda sa one strane medje, moraju predložiti ovdješnjoj zakladnoj delegaciji molbu za izmjenu i to najkasnije do 15. marta 1924. Molba neka bude pisana na običnom (nebiljegovanom) papiru. U molbi treba navesti točnu svotu kruna, koje se ima izmjeniti. Tu svotu tvori saldo od 3. novembra 1918., povećan sa kamatima do 9. aprila 1919., ili pak sadašnju glavnicu, ako je manja od prijašnjeg iznosa. Molbi neka se priloži bilanca od 31. decembra 1923 te izvadak iz tekućega računa, koji izdaje obavezni zavod i mora da sadržaje sav promet na temelju tog računa od 3. novembra 1918. do 31. decebra 1923.

Na što je paziti mladiću i djevojci pri stupanju u brak?

Pri stupanju u brak ne smije voditi mladost sentimentalna ljubav ili interes. Ne, već prije svega valja paziti na tjelesnu izvrsnost svoga druga, na — zdravlje, a takodjer i na moralne kvalifikacije, i nikada, bilo mladić bilo djevojka, ne bi smjeli ići u brak s onom osobom, koja je još u cvijetu svoje mladosti izgubila svoju tjelesnu čistoću, jer je s tim spojen i moralni pad i znak niskog stupnja dotične osobe. Spolna ljubav izvan braka samo je igračka. Ljubav bez skrbi, posla i truda, ljubav bez odgovornosti, ljubav, koja je sama sebi svrhom, koja ne teži za višim, koja sama sebe uništava, a ostavlja samo pepeo kajanja, nezadovoljstva i očajanja. Ljubav bračnih drugova je vedra, svijetla i blaga, a ljubav izvanbračna divlje dan na dan raste, smućuje pamet, zahtijeva danomice većih žrtava, ispija krv i mozak onima, koji joj se predadu.

Djevojka treba da znade, da je ona buduća majka i roditeljka budućih pokoljenja, i zato treba da se za ulogu žene i majke dobro pripravi te sve njezino vladanje i postupci da budu svijesni, promišljeni i ozbiljni. A i muškarac treba da znade, da je on aktivni čimbenik fizičkih i moralnih kvalifikacija svoga djeteta, pa za to ne smije svoje dane provoditi u zapušteničkom životu, već se mora ozbiljno na svoj budući položaj pripravljati. Stoga moraju i mladić i djevojka mnogo do sebe držati, jer oboje igraju veoma važnu ulogu u socijalnom životu. Treba zabaciti mišljenje, da je žena niža od muža. I ako je muž glava, a ono nije ni žena njegov izmet, već mu mora biti kao sestra i najvjernija prijateljica; što više, od obadvoga mora biti ovaj rezultat: nije više dvoje, već jedno tijelo, jedno srce. I stoga ne smije žena biti sredstvo za izrabljivanje, već joj moramo onakovu cijenu dati, kakovu ulogu i zaprema u ljudskom društvu, t. j. kao majka i žena.

Da mladići i djevojke budu uvjereni u uzdržljivost predbračnu, treba da shvate nesamo ljepotu čistoće i uzdržljivosti, nego takodjer ljepotu i uzvišenost braka. Treba imati na umu, kako je neznatno prama braku ljubakanje s djevojkom, koje danas počinje, a sutra svršava. Jedino strast i slijepi nagon ih tjera. Netko kaže: ta nije samo strast ima i ljubavi! Kakva ljubav?! Slučajno se s djevojkom upoznaš, možda si zagrijan vinom i zanesem, ili te omanu vrući pogledi i zamamljivo ponašanje, pa si utvaraš, da je to ljubav. Jadna ljubav! Bitnost ljubavi je vječna vjernost i svijest odgovornosti, što imaš prema onome, koga ljubiš; odgovornosti za njegovu sreću. Kakovu odgovornost pak preuzimaš, ako počneš bilo s kojom djevojkom ljubakati? Nikakvu! Ako sagriješite, te se rodi iz toga saveza dijete, odvodiš djevojku u sramotu i nesreću; ili pak, ako ne dodje tako daleko, jednoga je dana ostaviš, a što te je briga za to, što si ponajprije satro djevojčinu dušu, razorio sve njezine nade i uništio mir njenoga srca, oteo joj duševnu i tjelesnu nevinost, koje joj nitko više ne će vratiti, a što će je kasnije po svoj prilici učiniti nesrećnom u braku. Ako pak djevojku, koju ljubiš, te si s njom ljubakao, uzmeš u istinu za ženu, što ti koristi dotadašnji život? Možda ćete sebi do groba predbacivati, da ste jedno drugo zaveli. A što je najvažnije: ženu, s kojom si već, dok je bila djevojkom, previše ljubakao te je upoznao, uvijek ćeš manje štovati nego ponosnu djevu, koja postane tvojom tek onda, kad je zaista tvoja. A zar onoj osobi, koja se tako sklonila, da se prije zakonitog bračnog života pusti slobodno u ruke jednog mladića, zar možeš vjerovati, da će ta ista osoba ostati čvrsta i kad sklopi brak? Ne će li je i tada tkogod moći zavesti, da prekrši vjernost?

Mladići i djevojke! Vi ste dužni da čuvate svoje zdravlje, svoju snagu, svoju mladost, svoju duševnu i tjelesnu svježinu! Za vas tek nastaje pravi rad za svoj poziv, za svoju i narodnu tekovinu. Radi toga čuvajte svoje zdravlje i ne zaboravite na to, da vaš život mora da bude čist i čedan sve do vašega budućega braka. Znajte, da ćete na svakom koraku naići na iskušenja i primamljivanja, zasjede i požude, i da se u takvim prigodama morate hrabro držati, da očuvate netaknuto svoje zdravlje. Zapamtite dobro: uzdrživost u životu ne škodi nimalo ni mladiću ni djevojci, već naprotiv diže njihovu snagu i veličinu.

Novi politički izborni zakon za italijanski parlament

Imade li pravnog lijeka proti odlukama pokrajinske izborne komisije?

Imade svaki gradjanin, bio on unesen u listu ili ne, koji hoće da pobije odluku pokrajinske izborne komisije, ili hoće da se pritužl, što se njegovo pravo nije uvažilo, ili što je imenik birača krivo sastavljen, ima pravo rekurza na prizivni sud (corte d'appello). A proti presudi prizivnog sudišta opet je otvoren put, do kasacionog sudišta.

Što je sa taksama u takvim slučajevima.

Svi podnesci i rekurzi i uopće svaki spis je prost od biljegovine i pristojbine.

Što su izborne sekcije?

Svaka općina je razdijeljena u izborne sekcije i to na takav način, da broj birača u jednoj sekciji ne smije da bude veći od 800 ni manji od 100 upisnika. Kad u jednoj općini imade manje od 100 birača združuje se birači više općina. Kad su putevi teški i daljine prevelike, mogu se stvoriti sekcije i sa manje od 100 birača, ali nikada manje od 50 birača. Sekcije koje obuhvaćaju više općina ili općinskih frakcija, mogu biti stvorene samo putem kraljevskog dekreta.

Općinska izborna komisija do 31. januara svake godine dijeli općinu u pojedine sekcije, odredjuje granice svake sekcije te sabiralište za svaku sekciju i sastavlja imenik birača za svaku sekciju. Birači se unašaju u imenik one sekcije, u kojoj imaju svoje bivalište. Oni koji nemaju bivališta u općini, ili koji nisu podastrli izjavu, o kojoj smo gore govorili, uvrštavaju se u imenike pojedinih sekcija po abecednom redu. Isto tako se postupa i sa iseljenicima. Do 31. januara općinska komisija javnim objavama pozivlje svakoga, koji hoće da reklamira proti razdiobi općine u sekcije, proti prenesu birača iz jedne sekcije u drugu i proti mjestima sabiranja za svaku sekciju, neka to učini do 15. februara kod pokrajinske izborne komisije. Reklamacije mogu se podastrti u istom roku i općinskoj izbornoj komisiji. Do 30. aprila pokrajinska izborna komisija mora da riješi sve reklamacije.

Jesu li inače dozvoljeni drugi popravci?

Do ponovne revizije stalnog imenika nisu dopušteni drugi popravci osim onih, koji su potrebni zbog smrti jednog birača ili zbog toga, da je jedan od birača na temelju presude izgubio pravo biranja.

Izbori po novom zakonu.

Cijela Italija bira 535 poslanika. Ona stranka, koja dobiva po cijeloj Italiji relativno najviše glasova, nu svakako ne manje od jedne četvrtine, dobiva dve trećine svih poslanika. Ona stranka, koja reflektira na većinu, mora da uloži svoju kandidatnu listu po svim izbornim okružjima i mora postaviti toliko kandidata, koliko iznašaju dvije trećine poslaničkih mandata, doznačenih svakom izbornom okrugu. Ako ta stranka dobiva razmjerno najveći broj glasova, su njezini kandidati u sveukupnom broju od 356 izabrani po cijeloj kraljevini, pa makar ne dobili u nekojim okružjima niti jednog glasa. Ali takva stranka mora da dobije najmanje jednu četvrtinu svih predanih glasova, jer ako se to ne dogodi, onda se dijele mandati po cijeloj kraljevini proporcionalno prama broju glasova. Ako pak dobiva stranka relativnu većinu i najmanje jednu četvrtinu svih glasova, a time 356 poslanika, onda se ostala trećina poslanika dijeli na stranke manjine i to opet po proporcu u pojedinim izbornim okružjima.

U našem okružju, koje obuhvaća Videm, Goricu, Trst, Pulu, Zadar, Lastovo, dodijeljeno je većini 15, a manjinama 8 poslanika. Tih 8 poslanika razdijelit će se proporcionalno medju strankama manjina, dakle izmedju Slavena, klerikalaca (italijanskih popolaraca), republikanaca, socialista itd. Nama Slavenima moralo bi da pripadne najmanje 2 mandata, a najviše 4 mandata, a ta 2 mandata su nam sigurna, ako svi složno glasujemo. U kandidatnu listu treba da postavimo najmanje tri kandidata i to zato, jer zakon to zahtjeva, a svakako osim tega iz previdnosti, jer se jedan ili drugi kandidat može odreći poslije svoga mandata, još jednoga ili dva, dakle u svemu 4 ili 5.

Državna glasovnica.

Novost kod približajućih se izbora, je svakako državna glasovnica. Državna bi glasovnica morala da uvelikom pomogne slobodi izbora. Birač ne donaša više sobom glasovnice, nego je prima tekar iz ruke predsjednika izborne komisije na mjestu izbora. Glasovnica izgleda po prilici kao brzojav, što ga primiš, kad ti tko brzojavi. Glasovnice se izradjuju u Rimu i to posebno za svako izborno okružje; na lijevoj i desnoj strani natiskaju se po redu, što ga odlučuje žrijebanje, svi znakovi (contrasegni) listina svih stranaka, koje u dotičnom izbornom kotaru glasuju. Birač dobiva na licu mjesta od predsjednika izborne komisije jednu takovu glasovnicu, ide onda u ćeliju (kabinu), gdje je sam i bez kontrole, (barem po zakonu) i crta preko znaka one liste, za koju hoće glasovati, jednu liniju sa crnom olovkom, koju ima u kabini na raspolaganje. Birač može kod toga dati i prednosni glas jednomu ili dvojici ili trojici od kandidata one liste za koju on glasuje. To on čini na način, da napiše u sredini glasovnice, na za to izričito naznačenom mjestu, ili imena, ili tekući broj onih kandidata, kojima hoće da dade svoj prednosni glas. Birač opet izlazi i preda glasovnicu.

Glasovnica je na jednoj strani crno obojena tako, da nije moguće viditi za koju je stranku izbornik glasovao. Osim toga ima na glasovnici i jedan kontrolni znak sa brojem, t. j. jedna cedulja, na kojoj je napisan jedan kontrolni broj i to u svrhu, da se glasovnica ne zamijeni s drugom. Kontrolni znak otrga predsjednik od glasovnice. Zbog one crne mrlje, ne bi bilo moguće da se raspozna, kako je birač glasovao. Samo, kako već rečeno je dobro, da birač u kabini pazi na to, da ne gleda na njega koje crno oko iz koje luknje, kako se to dogodilo kod prošlih izbora. Ako bi se to uistini dogodilo, neka to prijavi odnah predsjedniku komisije.

Pismo iz Jugoslavije

Zagreb, 8. februara.

U ponedjeljak, 4. o. mj. imali smo mi u Jugoslaviji jedan lijepi dan. Citava zemlja, od Triglava pa do Bitolja i još niže proslavila je na svečan način 109. godišnjicu velikoga hrvatskoga vladike, Strossmayera.

Da govorimo o zaslugama toga našega narodnoga velikana? Nije ovdje mjesto za to. Reći ćemo samo toliko, da ono najveće i najljepše, čime se danas hrvatski narod ponosi, stvorio je za nj njegov besmrtni biskup. Njegovo je geslo bilo: prosvjetom k slobodi. Vjeran tome svome geslu, Josip Juraj Strossmayer podupirao je gotovo sve hrvatske prosvjetne zavode. Akademija, sveučilište, galerija slika — u glavnome njegovo su djelo.

Ali on je pošao i dalje. On je želio da u imenu jugoslovenskom okupi sav naš narod: Hrvate, Srbe i Slovence. Ova velika njegova smisao već je ostvarena a vrijeme će je dotjerati još i više i bolje.

Nadodamo li još, da je veliki biskup s najvećom pažnjom i ljubavi pratio naš istarski, narodni pokret od vremena, kad je naš Dobrila započeo svojim blagoslovnim radom, i da su i Dobrila i dr. Dinko Vitezić bili njegovi prisni prijatelji, eto za nas Istrane još jednog razloga, da se besmrtnog biskupa Strossmayera sjećamo ako moguće još s većim poštovanjem i pijetetom.

Sa Strossmayerevom proslavom bila je ove godine spojena i petdesetgodišnjica otvorenja zagrebačkog sveučilišta. Na tu spomen-slavu došli su i izvana mnogi uglednici, medju ovima i ministri prosvjete i vjera. Svečanost se izvršila najsvečanije uz razne lijepe govore, u kojima je naglasena osobito misao o narodnom jedinstvu, koja je, kako rekoh, bila misao vodilja velikoga biskupa Strossmayera. Zagrebačko sveučilište otvorilo se zapravo 19. oktobra 1874. tako da petdesetgodišnjica njegova otvorenja pada 19. oktobra o. god. pa je više nego stalno, da će se i toga dana posebice proslaviti ta svečana zgoda. Tada će se i našemu listu pružiti zgoda, da o tom kaže još koju.

U utorak, 5. o. mj. stigao je u Zagreb princ Pavle Karagjorgjević sa svojom mladom suprugom princezom Olgom. Došao je, da zastupa kralja Aleksandra na plesu akademičke omladine. Akademički je ples i prvašnjih godina bio jedan od najsjajnijih. Čisti mu je prihod namijenjen za podporu siromašnih i potrebnih djaka.

Princa je na kolodvoru dočekalo nekoliko tisuća ljudi. Klicanju nije bilo kraja ni konca, a kad se je princ u veče odvezao na ples u Music-Hall, narod je nepazeći na odredbe policije izašao iz redova i nagrnuo prema kolima princa i princeze u želji, da ih izbliza vidi i pozdravi.

Kod dočeka na kolodvoru i na plesu bio je prisutan uz mnoge druge zagrebačke ličnosti i načelnik Heinzel sa svojom gospodjom. Svojom lijepom pojavom, znanjem i duhovitošću svojom mladi je princ Pavle Karagjorgjević upravo osvojio sve prisutne.

Kneževski je par ostao u Zagrebu još i sutradan. Pošto su razgledali sve znamenitosti grada i njegovu prekrasnu okolicu, otputovali su u Beograd pozdravljeni od mnogobrojnog općinstva.

Velike se pripreme čine za proslavu tisućgodišnjice hrvatskog kraljevstva. Za te svečanosti zanima se i sam Kralj, pa smo već unaprijed uvjereni, da će i ta spomen-slava pridonijeti jačem zbliženju triju plemena, koja uzeta zajedno jesu i ostat će jedan sâm narod. Ovo je činjenica tvrda i nepobitna, dok je politika vrtoglava i labava. To uvidjaju u Jugoslaviji svi pametniji, zato i stvari i okreću svakim danom na bolje. Pa evo — i dinar raste...

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Kancenjamer»! - Svi nezadovoljni. - Roman jedne gomilarke. - Goliardi. - Bankina.

Kad se ja ovako šetam Korzom i raznim drugim kalendarskim ulicama moga rodjenoga grada Rijeke, dolazi mi, da mislim na ono stanje, u koje se čeljade uljuljava odmah poslije jedne žestoke »žbornije«....

Dali je to — Kacenjamer? I li — mamurluk?

O tome neka sude mudriji i pametniji od mene.

Jedno stoji: svijet se ovuda još nije rastrijeznio sasvim. Anesionisti govore, da cela stvar nema ni repa ni glave. Sve je to skupa »špančano«, da se najzada ne razumije ni ća ni kako! Un vero labiriiiinto — govore oni.

— I ne ga assassinà el nostro corpus separatum! — tužio mi se jučer Francele, fašista od prve ure. Jugoslaviji su dali brdo Lubanj. Lubanj — vol dir — cranio. Levè ne de la testa el cranio, po kosa ne resta?... M....! zamumlja nešto i ode.

Jutros me je pak zaustavila Poldina z Marseće; podbočila se i zalajala:

— Lepo — proprio lepo! Ja moram za jednu »stambergu« plaćat tisuće lir fita na mesec, a oni njim afituju celi jedan porat i petnajst magazini za jednu liru na leto... Lepo ćemo tako napred! Ja sam gledao, da je primirim:

— Ali i Jugoslavija daje Italiji za jedan dinar na leto pol Fiumere!...

— Lepu robu. Pol Fijumeri! Ja ne znam, ca će njim rabit, ako ne da te vrž nju c....!

Nisam mogao razumjeti, što je ono rekla, jer je baš uto otišla. Još je veća pokora sa Zanelijancima. Što pak oni sve pletu i izmišljavaju, to ne bi ni pas na maslu pojeo. Oni vele:

— Lako je s tudjim nosom po koprivi tući! I miriti se je lako s tudjom kožom, ali se svi skupa varaju, ako misle, da je to svršeno: i oni s ovu i oni s onu stranu! Posljednju riječ ima da kaže diplomacija... A diplomacija nije mačji kašalj. Ona zna, da je Rijeka slobodna država, da su tu državu potvrdile Engleska, Franceska i Amerika, da ta država ima svoj «Governo provisorio», da je to javljeno svim velikim i malim vlastima ovoga svijeta i da će te vlasti, i velike i male, jednoga dana reći i Beogradu i Rimu: — Ej, ke nova là! Prste k sebi! Fiume že dai Fiumani, ste razumeli?

I sve tako. A malo prije mi je Tonin Bazadone tumačio, kako će to biti: — Adesso — ovo su njegove riječi — prendera tutto in man la Ungarija. Ne će proći ni godina dana, i Zita će biti opet ungareška kraljica. Svi govore, da će ona biti druga Marija Terezica, i kada bude ona druga Marija Terezica, — onputa, guarda de sotto! Ona će pozvati k sebi Zanellu i reći će mu: — Na, Zanella, kva la ga un batalion de honveeed, la vadi subito abasso, la meti assieme el veco corpo separato, la čami la veca konstituanaaaante e fe kvel ke volè!

Ja sam sve to slušao, ali da vam pravo kažem, nisam vjerovao svojim ušima.

Mnogo se govori i o d'Annunziu. Ima i jedna vrlo važna stvar, o kojoj nije ni Vedetta pisala. Kako se sjećate, d'Annunzio je bio u svoje vrijeme vratio ženama na Rijeci on »punjale«, što su mu ga bile blagoslovile i dale, dok je još bio ovdje. On im je bio pisao, da će taj punjale primiti natrag jedino u času, kad se ispuni ono, što je on htio. Sad nastaje pitanje: dali se je ispunilo ono, što je on htio ili nije? Ako se je ispunilo, jesu li riječke žene vratile njemu onaj blagoslovljeni »punjal«? Ako nisu što čekaju?

Ja sam o tome htio da govorim s Ninettom, ale me ona prekinula onako po svoju i okosnula se na me:

— Vrag zel vas i pulitiku! Vavek jednu pilite!.... Zac ne govorite ca drugo, per esempio — ca od ljubavi?

Šta joj je ovo najednom palo u glavu, da joj ja govorim o ljubavi! Tu mi je ona ispričala nekakav najnoviji roman iz staroga grada; o nekaj djevojci, koja je pobjegla sa svojim zaručnikom, jer nije više mogla da podnosi prigovore majke i sestre, koje nisu mladića voljele. Irma — tako se je zvala djevojka — pobjegla je, a ne zna se kuda, a majci da je ostavila jedno pismo, koje sam poslije čitao u »Vedetti«. To pismo glasi: »Cara mamma, siamo stufi de le comedie che ci fate e per questo che vogliamo bene, oggi gabbiamo deciso di andar abitar assieme.

Profesor Susmel veli, da se na Rijeci govori i piše italijanski već pune 2000 godina! Ne bi čovjek rekao!...

Ovih dana bili su na Rijeci — »Goliardi«. Tako su se u srednjem vijeku zvali a i danas se nazivlju neki studenti na italijanskim univerzama. Ti »Goliardi« klatili su se iz jedne univerze u drugu, počinjale svakojake vragolije itd. Kako je danas Rijeka gotovo sasvim poprimila lice jednog sredovječnog grada, to su joj prvi u pohode došli »Goliardi« s nekakvim čudnim, sredovječnim kapama na glavi. »Vedetta« je i sama priznala, da nisu bili dočekani bogzna kako (odputovali su bili parobrodom iz Venecije) ali poslije da se to popravilo. Napravio se dakako korteo, mladići se ispremiješali s djevojkama i bilo je — lustik. I Ninetta se je prilijepila uz jednoga Goliarda. Slučajno sam se našao u njihovoj blizini, odmah iza njih, pa sam čuo njihov razgovor. On joj je pripovijedao da je iz Napulja, a ona ga je nato pitala: — E sè granda sta citá? — On joj je odgovorio, da je Napulj jako velik grad, 15 puta veći od Rijeke. — E ga bela vista? — On se malo nasmija, i kaza: E, non ricorda lei il proverbio che dice: »Veder Napoli e poi morir?« — A ja — ja — me ricordo, me ricordo. Se anche per Fiume se dize: Fiume o mooorte! ...

Ja sam nato otišao k Moravcu, da kupim jedan veći kvantum kave i šećera, jer čujem, da će poskupiti. Kad sam opet izišao na ulicu, više ih nisam vidio. Valjda ga je Ninetta odvela, da mu pokaže — Bankinu. **Rokac.**

IZ PULJŠTINE.

Ko da nam neko ne da mira, ko da nas neko bode — uskliknut ćete — te se tako često javljamo i pišemo. No tako je; kad je kiša, blato je. I kod nas palo je u nedjelju prilično kiše, pa će to vrlo dobro doći pripravam poljskih radnija, u prvom redu sadjenje krumpira.

Nadamo se — al nada je labava i varava — da će početi malo bolje doba, malo ugodnije vrijeme. To jest doba počet će bolje i prijatnije, jer se približavamo proljeću, ali htjelo bi se ondje govoriti o našim prilikama i neprilikama, o boljitku gospodarske i ekonomske naravi.

Nada, o kojoj govorimo, cilja na komisiju puljskih poglavara, koja je nedavno bila u Rimu, da moli pomoć. Obećanja si'esija, pune pregršti. Medjutim se izboljšanje prilika u gradu sastoji valjda o tomu, što se više o podne ne čuje top, sirena, što je uostalom vrlo pametna stvar, jer tako čovjek ne će više osjećati, da je o podne gladan: drugo jest valjda to, što je općinski komesar — u svrhu štedenja — dao ukinuti uporabu transportiranja bolesnika pomoću »carro di soccorso«, već će od sada dalje i teže bolesne nositi na čiverama ili traljama, a nekada će ići pješke ili biciklom sami u bolnicu.

Do sada ovoliko, a za naprijed vidjet ćemo...

IZ VODNJANŠTINE.

Naš muk ne znači, da nam ide onako po loju, kako veli naš narod. Šutimo, jer šutiti moramo; jedino što nam je jošte dozvoljeno jeste: misao. Misliti možemo valjda još koješta, a kad nam se i sloboda misli uskrati, tada nas valjda ne će biti medju živima.

Rekosmo: moramo šutiti. I te kako. Sve samo iz straha i bojazni, da nam ne bude lošije i gore nego do sada, jer znamo da se i najmanji, najneznatniji dopis iz naših strana prepisuje, prevadja, kontroliše i šalje u Vodnjan na »comando supremo«. Tu se sve prostudira i tada bilježi u »crne liste« ovog ili onog našeg čovjeka, da se onda u zgodnom momentu s njime obračuna. Eto, to je najveći razlog dugoj našoj šutnji, trajnom našem muku. Izmedju dvaju zla, biramo i ovdje manje.

Inače u svemu ide rakovom stazom. O pravima jest uopće smiješno razpravljati. Gubitak je to dragocjenog vremena i škoda ludog trošenja riječi. Pjeva se sada ovako: Sva su naša prava, sada zakopana...

U zadnje se doba češće ponavljaju napadaji i kradje u našoj okolici. U kratkom su roku izvršena tri napadaja na cesti Vodnjan-Filipana-Barban. Kad će jednom svršiti ovi najgnusniji i najvećeg obžalovanja vrijedni dogadjaji? Poslijeratna atmosfera, opća korupcija i pokvarenost, zahvaća time svoj stalniji i dublji korijen. Oblasni organi sigurnosti morali bi strožje postupati sa zločincima, a tako i sudovi i svi čuvari reda, pa bi se polako smanjio broj takvih žalosnih i nesretnih slučaja. Da čitaš našu novinu, da rečeš koju o našoj bezpravnosti i robovanju, tu su ti eto odmah za petami svi karabinijeri i ostali organi, koji su kadri za najnedužniji tvoj politički čin upotrebiti protí tebi najoštrije i najstrožije mjere, dok, kako spomenusmo, nisu u drugim potrebnijim slučajevima dostatno i punomjerno strogi. — Promjenite i usmjerite strogost i valjanost zakona pravom in točnom smjeru!

IZ KRNICE. — Ispravak.

Obzirom na vijest objavljenu u broju 51 toga lista dd. 27 12. 923. daje se na znanje koliko slijedi:

Otkada se u Krnici nalaze učitelji Talijani nitko ih živ od stanovnika toga svijesta nije nikad vidio ići okrabuljene u lov za kojom osobom, kako bje krivo rečeno.

Nek se takodjer zna, da je osoba, što si smišljase i se bojaše postati lovinom čudnih lovaca, mjesto da nepozvana ukloni štrajk učenika, ga je baš prouzročila.

Da znadu jošte čitatelji, a osobito oni iz Krnice, da ni jedan učitelj iz slavna niže Italije nije bio kad protjeran iz Istre zbog toga što je zlostavljao djeca, pa je i zadnji učitelj iz niže Italije kod ove škole premješten, da dade mjesto dobitniku natječaja, koji i sam dolazi iz zemlje sunca. Salvatore Piazza, Antonio Frazzitta, Pasquale Terlizzi.

Opaska uredništva: Objavljamo ispravak gg. učitelja Piazza, Frazzitti i Terlizzi-a, da se čuje i njihov glas. Čudno nam se čini, da se gospoda obraćaju na nas s ispravkom i da se smatraju uvrijedjenima, kad i sami znaju, da u našem dopisu iz Krnice, koji je izašao u br. 51. »I. R.« od 27. decembra pr. g., nije nigdje spomenuto njihovo ime. Mi uopće nismo znali da je naš dopisnik ciljao na njih, dok nam nisu to oni sami javili. Oni tvrde, da ih nitko nije vidio ići **okrabuljene** u lov za kojom osobom. To mi vjerujemo. Čemu da se okrabulje?! Samo ne možemo razumjeti, zašto se obaraju na štrajk. Valjda ipak nešto bilo?...

P O D L I S T A K

SILVIJE STR. KRANJČEVIĆ:

Pred knjigom povijesti roda moga

Nije čelik moja desna,
Al'te krepko srcu nosi;
Suza moja, tebe sv'jesna,
Krvave ti liste rosi!
Otvaram ti svoje grudi,
Grijem tebe na svom žaru,
I tamo mi ono budi,
Što je boštvo na oltaru!

Grudi moje burno biju,
Ti si njima bilo dala;
Oči moje vatrom griju,
A ti si ih zagrijala;
Krilo moje raste jače
S tvoga daha od v'jekova;
S tobom moja duša plače,
Baštino mi pradjedova!

Moj je djedo ocu momu
Na samrti tebe predo;
Reko j' babo čedu svomu,
Da sam i ja tvoje čedo.
A ja vatrom žarke snage
Do zadnjega bit ću dana
List hrvatske lipe drage
I slavenskog debla grana!

I kunem ti se ostat tako,
Dok mi božje sunce sv'jeti,
I za tvoje slovo svako
I živjeti i umr'jeti.
I kunem se c'jela sebe
Žrtvovati tvomu zmaju;
Iščupat će onda tebe,
Kad mi srce iščupaju!

A gdje nema polja pusta,
Kud se naše kosti b'jele,
Gdje se vrana jata gusta
Sve uz našu krv vesele?!
Boli spomen! al'jednako
Kunem ti se pravdom neba:
Tvoje gorko slovo svako
Oplakati kako treba!

I tako mi djeda moga
I prsiju majke moje
I tako mi svega tvoga,
Što ti sveto i milo je,
I tako mi moga groba
I zvijezde, što me vodi:
Bit ću žrtvom svako doba
Imenu ti i slobodi!

Gle gusala slave naše,
Na tebe ih evo skladam!
To nam božje vile daše,
Da ne plačem, da se nadam.
Tä sva pov'jest moga roda
S guslinih se žica čuje,
Sa gusala nam Sloboda
Ljepše dane prorokuje!

Njenoj sreći moja krvca, —
A kad dodje mrijeti,
Metnite mi blizu srca
Pov'jesti nam listak sveti!
I kako se ptica vije
Moj će dašak da se gubi;
Jer se lako, lako mrije,
Kad se pov'jest moja ljubi!

STOJAN NOVAKOVIĆ

Narod

Narodi se poznaju po jeziku. Kolikogod hiljada porodica zajednički govore jedan jezik i razumijevaju se, one čine narod. Na primjer, kad ti odavle podješ, možeš lako znati dokle se prostire naš narod. Idi na sjever, na zapad, na istok i na jug pa kudgod budeš putovao, doklegod čuješ da se ovako govori kao kod nas, ili da ljude možeš lijepo razumjeti, to je sve jedan narod. Da ti, na primjer, podješ daleko odavle, vidio bi dosta ljudi, koji nesamo da ne govore naš jezik, nego i ne ponose se Milošem Obilićem, ne pjevaju Kraljevića Marka, ne slave naših slava, ne žale za Kosovom našim. Ljudi, dakle, koji govore jedan jezik, koji vjeruju u jedan ponos narodni i svud se jedan drugoga sjećaju, koji imaju jedne te iste običaje, zovu se **narod.**

Ljubav i genij...

Vječna mijena vlada svijetom. Sunce tek što grane, već i zapada; čovjek se radja, a i umire. Neumolni Kronos (bog vremena) guta svoja čeda jednoga za drugim, neumorno — nezasitno. Tako je danas, tako je od pamtivijeka, a tako će i uvijek biti. Sve što živi, svene i nestane u zaboravi.

Pravo je imao Gundulić, kad je uskliknuo:

»Mru kraljevstva, mru gradovi,
I njih plemstvo trava krije.«

Sve nestaje, sve teče, kako je kazao grčki mudrac.

Ali ne! Ne propada sve. Ljubav vlada svijetom; ljubav radja uspomenu, u kojoj živi naša prošlost. — A živi vječno i Genij naroda, Genij čovječanstva, koji oslobadja djecu svoju od smrti zaborava te im se svijet divi kroz vijekove.

Da nema Ljubavi, da nema one velike: ljubi bližnjega kao samoga sebe, svijet bi propao u zlo, a ljudski bi duh sporo ili nikako napredovao, pa i sam Genij naroda prestao bi da postoji. Ljubav i Genij stvaraju naš život pravim životom, udruženi krše lance zlu i sili, u sjaju dižu moć duha, vodeći nas naprijed.

Pa neka prolazi vrijeme, kad već tako mora da bude; neka satre i uništi sve, što se može strti, ali neumrli Genij čovječanstva i veličanstvena Ljubav ne boje se smrti: vrijeme njih ne će moći uništiti.

Neka zavladaju dakle svijetom, neka ga učine rajem mjesto Hada (pakla)! Neka se mjesto plača čuje pjesma, a mjesto zlobe i pokvarenosti neka zavladaju svijetom: pravo i poštenje.... samilost i susretljivost..., sreća i zadovoljstvo.... da svima — svima bude doista lijepo i dobro...

Franina i Jurina

Fr.: Otkuda ti je ta list, ča ga imaš v ruke?
Jur.: Z Ameriki.
Fr.: A ki ti piše?
Jur.: Moj zerman Matić.
Fr.: A piše ća dobro?
Jur.: Jako se hvali. Govori, da mu niš ne fali, nego on kamik, na kem se j' rodil.
Fr.: Domovina? Ni ti lepše stvari na svete, nego ti je zemlja, na koj si zrasal i va koj počivaju kosti tvojeh starejeh! Ja znam, kako mi je bilo, kad sam prišal nazad doma zi Sardeniji, kamo su me ono bili zvukli. Ja mislim, da ni na svete tambura, ki bi onako tambural, kako je tamburalo moje srce, kada sam pokle toliko vremena videl on medri dim nad dimnjakom moje kući. Domovina! I, vidiš, baš je lepo, od našeh ljudi va Amerike i drugde po svete, da ne pozabljuju ni brata ni ognjišća svojga!
Jur.: Ma nesamo da nas ne pozabljuju oni naši ljudi, već ti oni znaju, ča ki doma dela, kamo gre, s kim se druži, je l' narodnjak ali šarenjak, kako odgaja decu — z jednum besedum — oni ti znaju sve.
Fr.: A ki njim pak to povede?
Jur.: Vej si ga! Ja mislim — rodbina. Svaki od njih ima doma kega svojga, ki te stvari javlja. A ja mislim, da mnogi baš i žele znat, kako se naši doma ponašaju. Neki dan je Marko Lovrinov iz Pittsburga pisal svojoj žene Zvanice, neka mu malo piše, kako se drži ov i on i on treći i sve tako. Kako pak ona ne zna pisat, prišla j' k mane i molila me j', da njoj ja napišem list za muža. Ja sam pisal, sve onako, kako je ona govorila. Najprej je rekla, da je hvala Bogu zdrava, ona i deca, i da se ufa va Boga, da je zdrav i on, Marko, i da je za telca dobila četiri sto lir a Jure Barilov, da je neki dan na place pred svemi govoril, da je njemu sve jedno, da on će bit i Turak, samo ako ima ča jist . . .
Fr.: Viš, viš, i tako ti oni tamo doznaju sve. To ti je, kako se ono govori: Zaklela se zemlja raju, da se svake tajne doznaju!
Jur.: Baš tako! Tako je mane i moj zerman Matić pred nekoliko meseci pisal, da mu javim, je l'istina, da se mala Jožića Glavoča poteže s nekim furešton? Ja sam mu otpisal, da je istina, da bi tako ne! I još sam ga pital, da mi pove: ča mu to trebe? On mi je na to odgovoril, da mu je Jožić pred nekoliko vremena pisal, neka mu dole najde delo, zač da bi i on rad tamo poć.
Fr.: Ča va Ameriku?
Jur.: Ja, a moj zerman, stari naš kremenjak, govori, da on ne more nać delo čoveku, ki ni čovek, zač va Merike ne trpe ljudi, ki nisu — ljudi.
Fr.: Ja — ja! Amerika je čudna ženska. Njoj su dragi samo momci, ki su, kako bi se ono reklo — va bragešah. Ne će Amerika šeprtlji!
Jur.: Amerika ni — Kina. Amerika je zemlja, va koj se spoštuje poštenje. Amerika će, da čovek, ki će da puli nje najde dela, bude — orajt! Čovek, ki ni orajt, neka ne gre va Ameriku, zač će slabo pasat. Moj zerman mi piše, da je lane prišal va Ameriku jedan Dalmatinac, ki je, dokle je doma bil, vapil — aviva Italija, a kad j' tamo prišal, vriščal je: Živila Jugoslavija! Kada su to čuli neki od njegovega mesta, dočekali su ga na ceste, pak udri po njem s boksom, da su sve kosti na njem pucale.
Fr.: I ja sam čul, da se va Amerike jako pazi na to, je l' čovek od karaktera ale pak, da mi prostiš, ona taneka, ka bi za beči sve storila. Naši Amerikanci imaju pravo, kada govore, da čovek ki će k njim prit, mora bit — orajt!
Jur.: To ne govore samo naši, ki su va Amerike, nego i oni pravi rojeni Amerikanci. Oni sude ovako: — K nam prihajaju tisuće i tisuće ljudi od celega sveta. Taljani, Slaveni, Nemci, Francezi, Ungarezi, Japonezi, Kinezi i sve druge nacijoni. Je se kada čulo, da je ki Amerikan rekal kakovemu takovemu čoveku, neka pogazi zajik svoje materi? To se još ni nikada čulo i ne će se čut. Ki zahteva od čoveka, da hita pod nogi zajik svoje materi, taj dela jedno delo grdo i sramotno, ma još je grja i sramotneja mrcina on čovek, ki pljuva na materino mleko i pušća, da mu se deca gube mej tudjinci. Na takove ljude Amerika će vavek pljuvat i tirat će ih od sebe. Ona ih nima potrebi.
Fr.: E — Amerika! Koliko se je samo pokojni Wilson — Bog mu daj duši lahko! — trudil i mučil, da očuva i obrani male narodiće od oneh veleh požderljivci!
Jur.: A kakov je Wilson, takovi su i svi Amerikanci. Zato ni ni čudo, ako naši ne trpe, da njim va Ameriku prihajaju narodni izdajice, ki njim samo sramotu delaju. Slaveni su va Amerike poštovavani, pak je posve pravo, da nete, da njim blizu pridu oni, ki ih sramote.
Fr.: Tako će Jožić Glavočev čekat, dokle dobije mesta va Amerike.
Jur.: Huje mu budi!

Gospodarstvo

NEŠTO O PODRUMU (KONOBI).

Konoba, u kojoj spremamo vino ne smije da bude ni prevlažna, a ni presuha. Ona mora da bude tako uredjena, da se lako zrači. Ako je konoba prevlažna, odnosno ako se voda cijedi po stjenama te joj je i mokro tlo, ne valja. Preobilna vlaga kvari posudje i sprječava dozrijevanje vina. Ako je pak konoba presuha, vino prenaglo dozrije i previše ishlapi. — Zato neka se prevlažna (mokra) konoba tako popravi, da bude vlaga u njoj umjerena; ako je presuha opet tako uredi (popravi) da postane dovoljno vlažna. Na vrlo jednostavan način možemo da povećamo vlagu u konobi time, da pokrijemo tlo ispod bačava slojem sitnog i čistog kamenja, koje poškropimo čistom vodom, kad nam se čini (osobito ljeti), da je konoba presuha.

U konobi mora da vlada uvijek stroga čistoća i red. — Mjesto, gdje se vino prolije, valja s mjesta vodom isprati i osušiti. Osim zdravog vina i čistog vinskog posudja ne smije da se podnipošto drži u konobi nijedna druga stvar, a pogotovo ne one stvari, koje razvijaju neugodan miris (smrad) kao na pr.: zelje, krumpir, repa, prašćevina itd. Sve slične stvari moraju da nestaju iz konobe, ako se ih dosada ondje držalo, jer nam pokvare zrak u konobi i time posredno i vino. Iz istog uzroka ne smije da se drži u konobi za vino posudje sa kvasinom (ocat), jer bi nam octene gljivice lako okužile vino te ga pokvarile.

Cijelu konobu treba često, a **pogotovo prije i poslije svakog pretakanja** temeljito očistiti. Zato najprije konobu pometemo, isperemo tlo, podvalke i bačve izvana. A kad je sve lijepo isprano i osušeno, zatvorimo prozore konobe, te zapalimo u glinenoj zdjeli ili crijepu nekoliko **običnog sumpora** te ostavimo da izgori zatvorivši vrata. Iza par sati otvorimo tada vrata, zatim prozore, da izadje sumporni dvokis (dim) napolje.

Konačno treba uvijek držati na pameti, da brez dobrih bačava nema dobrog vina i **da jedino iz dobro uredjene i marno njegovane konobe može da izadje dobra kapljica.**

Fran Trampuž.

Mala seljačka škola.

Kako se odstranjuju mravi iz povrtnjaka?

Ako ti dodju mravi u povrtnjak, metni im u gnijezdo kakovu uginulu ribu ili raka pa će ih brzo nestati. Iz povrtnog klijališta možeš ih potjerati i na taj način, ako ga zalijevaš sa 30° C ugrijanom vodom. No najuspješnije sredstvo za odstranjivanje mravi iz povrtnog klijališta jeste spužva. Spužvu se namoči u vodi, u kojoj se ranije rastopilo nešto meda i običnog sladora (šećera), a zatim dobro izažme i metne na mjesto, gdje se mravi obično zadržavaju. Nakon kratkog vremena bit će spužva puna mravi, pa ju bacimo u vrelu vodu, gdje mravi uginu. Tako treba postupati sve dotle, dok se ne pohvataju svi mravi.

Kako se priredjuje govedji odrezak (šnicl) sa uljem?

Prije svega valja da uzmeš dobre govedine za odreske (šnicle), a zatim izreži ju na debele komade kao za odreske, istuči batom (ali ne previše!), posoli i sa prstom učini male udubine, u koje ulij finog ulja. Metni to u šerpnju (pršuru), i to jedan komad za drugim, pokrij ju i drži 24 sata na hladnom mjestu (no ako je nužno, može biti i kraće vrijeme, ali nikako ne ispod dva sata). Prije same priredbe iskoši na fino crveni luk i pospi ga sa biberom (paprom) te stavi na one odreske, a po svemu tomu tuci batom, da se umekša, i luk i biber upije u meso. Sada posipaj po tome brašna, pak sve to skupa ispeci na vrućoj masti.

Kako se pripravlja gnoj mješanac za gnojenje voćaka?

Valjano je gnojivo za voćke gnoj mješanac. Gnoj se mješanac najzgodnije pripremi tako, da se sabira sve vrsti gnojiva, kao stajski gnoj, ovčji gnoj, iz peradnjaka, zahoda itd., pa se onda složi u rpu tako, da se naslaže jedan sloj gnoja, a na nj sloj zemlje, na nju opet gnoj i tako redom. Najzgodnije je uzeti zemlju s tratine, koja se zajedno s travom odreže u četvorinama. Dobro je uzeti i blato s ceste. Toj se rpi dodaju tijekom godine svi otpaci iz kuhinje i kućnog gospodarstva: kosti, otpaci povrća i drugoga bilja, iskvareno meso, perje, krv, otpaci iz bašće, korov, i lapora. Sve te stvari treba složiti u rpu od kvadratnog metra, pa je polijevati s blatnom vodom od pranja, sudja, rublja, s lugom, s gnojivom, mokraćom itd. Svakih osam dana valja tu rpu dobro promiješati, da pojedine sastavine lakše zgnjile. Na taj se način tijekom godine napravi dobar gnoj mješanac, koji se razastre u jesen ili tijekom zime na prorahljeno tlo ispod voćaka, pa djeluje izvrsno. Zimske oborine isperu hranive čestice gnoja mješanca u zemlju, a preostali se gnoj mješanac u proljeće potkopa. I kod sadnje mladih voćki preporuča se uvelike gnoj mješanac, da se s njime omota korijenje.

Uzorak prosvjeda protiv oporezovanja prestalih kredita.

Ako su ti oporezovani krediti, koji više potpuno ne postoje, treba da uložiš prosvjed na poreznu agenturu. Takav prosvjed mora biti po prilici ovako sastavljen:

Alla spettabile
Agenzia delle Imposte
in
Pisino

Il sottoscritto denunzia all'Agenzia delle Imposte di Pisino . . . . che il credito derivante dal credito ipotecario di Lit. 20.000 al 5% verso il Giovanni Grubisic per atto 16 Luglio 1918 dal notaio Dušan Vilovič da Pisino nella somma di Lire 1000 . . . . inscritto nel ruolo principale . . . . . . del comune di Pisino al nome e cognome di Danilo Popović fu Stefano . . . . è cessato in parte e cioè per Lire 500 . . . . e chiede che gli sia decretato lo sgravio della imposta . . . . dal giorno 15 gennaio 1924 . . . . . . tenuto conto delle seguenti deduzioni di fatto e dei seguenti titoli in prova della denunziata cessazione.

Con atto 15 gennaio 1924 rogato dal notaio Dušan Vilović registrato a Pisino il . . . . d. al No. 1515 il Giovanni Grubišić pagò la metà del suo debito.

Pisino addì . . . . 1924.

Il Denunziante:
Danilo Popović.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 13. februara t. g. moglo se prodati ili kupiti:
100 amerinkanskih dolara za 2.250 2.275; 100 engleskih lira šterlina za 9.084—9.087; 100 švicarskih franaka za 397—400; 100 francoskih franaka za 103.75 104.25; 100 čehoslovačkih kruna za 66.70 67; 100 jugoslovenskih dinara za 27.50 27.75; 100 rumunjskih leja za 11.25 do 11.75; 100 madžarskih kruna za 0.07—0.08; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0320 do 0.0325 italijanskih lira.

Politički pregled

Italija.

Danas postoje u Italiji samo tri grupe kao otvorene protivnice fašizma i sklone da istupe sa narednim listinama, ali bez dovoljne snage da ište većega postignu. Te tri grupe jesu: italijanska pučka stranka, socijaliste i demokratska opozicija. Pučka stranka je najjača te će iznijeti najveći dio mandata manjine, ali o kakvoj većini ne može ni da sanja. Socijaliste su oslabljeni, jer ih je ostavio znatan dio pristaša, a suviše podijeljeni su u tri frakcije: unitarce, socijaliste i komuniste. Pojedinački istup značio bi njihov katastrofalni poraz na izborima, pa su se počeli dogovarati za zajednički istup do kojega sigurno ne će doći. Demokratska opozicija nema takodjer nikakva sigurna temelja. Zato će i ova stranka prikazati samo nekoliko listina za pojedine podokruge.

Sve ostale stranke i grupe, a posebice liberali, demokratski desničari i disidenti pučke stranke, nemaju ni na kraj pameti da istupe sa samostalnom narodnom listom. Oni to ne će, jer su i do sada skoro bezuvjetno podupirali fašističku vladu. Njihova je želja bila ta, da u ovim izborima istupe u zajedničkoj listini sa fašističkom strankom, ali su fašisti odlučno otklonili saradnju sa bilo kojom strankom. Oni su se postavili na zaključak Fašističkog Narodnog Vijeća, koje je zaključilo, da jedino fašistička stranka sa čistim svojim programom imade pravo na većinu, te da se sve druge listine moraju odlučno pobijati kao neprijateljske, a da će se jedino prijateljski tolerirati listine fašizmu sklonih grupa i stranaka, koje budu prikazane u pojedinim podokruzima. Ipak računajući na ambiciju pojedinih političkih ličnosti, i na potrebu da svoju listinu okrune sa što istaknutijim i što sposobnijim ličnostima, koje trebaju toli u budućem političkom radu koli za što veći uspjeh u izborima, odlučiše, da u fašističku službenu listu unesu stanoviti broj političkih lica i ako su pristaše drugih stranaka.

Fašistička je stranka na taj način stavila sve prijateljske grupe i stranke u neprijatni položaj, eliminirajući ih već unaprijed kao samostalni faktor u izborima.

Bugarska.

U Bugarskoj su po cijeloj državi započele velike pripreme za proslavu pedesetgodišnjice oslobodjenja Bugarske, koja će se obaviti 19. februara te godine. Proslava će se izvršiti na najsvečaniji način.

Ovih dana sastao se je bugarski parlamenat, Sobranje, i jednoglasno odobrio vladinu politiku, koja ide za mirnim sporazumom sa svim državama, a naročito sa Jugoslavijom, a tako i niški sporazum, koji je bio lanjske godine utanačen izmedju Jugoslavije i Bugarske.

U unutarnjosti zemlje još uvijek vrije. Nervoza neprestano raste. Opozicija se neprestano dogovara i nastoji, da stvori jedinstveni blok, koji bi imao zadaću da obori sadašnju vladu. Vodja cijele opozicije bio bi Malinov. Medjutim vlada se smatra na vrlo čvrstim nogama, to više, što ima uza sebe i svu oružanu silu.

Rusija.

Rusija, taj nesavladivi slavenski dio, na putu je da se svojim velikim radom i zadivljujućim naporima podigne na prvi stepen evropskih država, da opravda naše nade i iznese na vidik čovječanstva svu žilavu snagu jednog zdravog naroda i svu otpornost njegove životne energije. Taj isti div, u čijim je žilama bilo nastupilo izvjesno trovanje krvi, baca danas i posljednje zavoje svojih rana, te će uskoro moći da nas opet zadivi svojom snagom i veličinom. Tu istinu, koju stvarnost svakog dana potvrdjuje, počinju polako priznavati i oni za koje bi propast ili barem što duža nesredjenost obradovala. Zato se sada sve države upravo natječu, koja će prije s njom sklopiti sporazum. Prva koja je pokazala put drugima bila je Engleska, a za njom Italija i tako redom dalje. Svijet je napokon uvidio, da je bez Rusije cijeli svjetski mir zgrada na pijesku. To su jasno dokazale sve dosadašnje takozvane mirovne konferencije. Svjetski diplomati uvijek sazivlju te mirovne konferencije i stvaraju mir, kojega stvoriti ne mogu. Zato već danas svi narodi upiru svoje oči k Rusiji i jedva čekaju, da ona udari nove temelje miru i boljoj budućnosti.

Grčka.

Općenito se očekivalo, da će Grčka sa Venizelosovim povratkom biti za duže vremena poštedjena sa novim nemirima i unutrašnjim trzavicama. Cijeli svijet je držao, da je Veniraju mir, kojega stvoriti ne mogu. Zato već zemlje oluju, koja se već od više mjeseci sprema, a kad tamo on je, nakon malo dana obolio, predao demisiju i — prema nekim vijestima — čak se sprema da ostavi ponovno svoju nesretnu domovinu prepuštajući je svojoj sudbini. Ako se što novo ne dogodi, što bi osujetilo ovu njegovu odluku, Grčka ide u susret neizvjesnim danima.

Nema sumnje, da sama bolest nije uzrok razočaranju, što ga je doživio nakon povratka Venizelosova povlačenja. Pravi uzrok leži u domovinu. On se je nadao, da će — nakon svih nesreća, koje zadnje dvije godine zadesile grčki narod — svojim ugledom svladati svaki otpor te da će eventualnu promjenu režima postići ustavnim i parlamentarnim putem, ali to mu nije išlo za rukom. Venizelos je — unatoč prividno oduševljenom dočeku — brzo uvidio, da njegov rad nailazi na velike zapreke. Videći podivljalost strasti, opadanje vlastitog ugleda i nemogućnost da se pouzda u svoje vlastite prijatelje, odlučio je da napusti izloženo i pogibeljno mjesto poglavice vlade i da se uopće povuče iz javnoga života.

Što će se sada dogoditi u Grčkoj? To je pitanje na koje će brzo doći odgovor. Nakon demisije Venizelosa zavladala je momentalna smetenost u političkim krugovima, koja ne će dugo trajati. Monarhisti su se nešto sabrali te su odlučili da izrabe ovaj momenat zabune opetovanjem kobnih dogadjaja u novembru godine 1920., dok republikanci namjeravaju da proglase vojničku republiku. Liberali, koji doduše sačinjavaju većinu i koji nemaju uza se vojništva, ne mogu da se snadju, pak nije isključeno, da će svaki čas biti izveden novi udar.

Položaj Grčke postao je zadnjih dana upravo tragičan. Venizelosovo povlačenje prijeti da izaprovalu svih razornih sila, koje je samo njegov povratak uspio da za časak zadrži.

Domaće novosti

Odlikovanje.

Čitamo u jugoslovenskim novinama, da je jugoslovenski kralj Aleksandar I. odlikovao gospodina Filipa Crvarića, profesora realke na Sušaku, redom sv. Save. Nas je ta vijest obradovala uvelike. Gosp. profesor Crvarić bio je naime više godina profesorom, a kasnije i direktorom naše komunalne gimnazije u Opatiji. Pod njegovom upravom naša je gimnazija vanredno napredovala, učenicima bio je strog, ali i dobar, baš kako treba. G. prof. Crvarić bio je oduvijek uvjeren i vatren Jugosloven, pa je radi toga bio u vrijeme velikoga rata i konfiniran. — Evala mu!

† Aleksa Šantić.

Dne 2. februara t. g. preminuo je u Mostaru (Hercegovina) najveći savremeni jugoslovenski pjesnik, Aleksa Šantić.

Pokojnik je najaktivnije učestvovao u svim kulturnim i nacionalnim pokretima. Bio je izvrstan organizator i stožer kulturnog djelovanja u Mostaru, koji je bio do samog svjetskog rata stjecište i rasadnik svih kulturnih i nacionalnih akcija u bivšim neoslobodjenim pokrajinama. Sa nekoliko svojih uglednih drugova organizovao je književni časopis «Zoru», pjevačko društvo «Gusle», docnije «Bosansku Vilu», i bio je jedan od prvih pokretača sarajevske «Prosvjete». Sav svoj rad posvetio je isključivo oslobodjenju i ujedinjenju jugoslovenskoga naroda.

Aleksa Šantić sahranjen je u Mostaru uz najviše počasti i učestvovanje ogromnog broja svojih poštivalaca i zvaničnih predstavnika. Pogreb se obavio na državne troškove. Nj. V. kralj Jugoslovena bio je medju prvima, koji su Šantićevoj porodici izrazili svoje saučešće. Narodnu Skupštinu i vladu zastupao je kod sahrane župan Mostarske Oblasti. On je položio mrtvački vijenac sa državnom vrpcom na pokojnikov odar. Osim njega bili su na pogrebu zastupnici vojske, Ministarstva prosvjete, akademije znanosti, više gradskih općina, «Sokola», «Prosvjete», «Srpskog književ-

nog glasnika» i raznih drugih korporacija. Povorka je bila upravo sjajna.

Slava Šantiću!

JOŠ NAS IMA...

Bilo je to ovih dana. Gdje? — to ne treba da znate.

Radilo se o tom, hoće li jedno narodno društvo moći i unaprijed da ostane u dosadašnjim prostorijama ili će morati da seli — ili bolje reći — da bude bačeno na cestu od kućevlasnika.

Jednome od brojnih suvlasnika, kad je u jutro odlazio na vijeće, doviknula je s prozora supruga: — Drži za društvo, znaš!...

Ta je opomena bila suvišna, jer su svi suvlasnici, naši dobri i prokušani narodnjaci, bili za društvo i čitava se stvar riješila bez rasprave, tiho, u miru i ljubavi, premda smo Slaveni... Sve je prošlo lijepo i skladno, baš kao medju pravom, rodjenom i od samoga Boga blagoslovljenom braćom.

Na sastanak nisu došla dva suvlasnika — dva najsiromašnija... (Danas, tko više, tko manje, svi smo siromasi!) Ta dvojica nisu došla, ali su nam poslali poruku. Kratku, a tako dragu poruku!...

— Bilo kako bilo, društvo neka svakako ostane u zgradi...

I društvo je ostalo...

Ele, braćo, kako li je sve ovo doduše sitno, i tužno, ali i — lijepo!...

Novi zakonski nacrt o doseljivanju stranaca u Ameriku.

Amerikanski pročelnik odbora za emigraciju Johnson predložio je poslaničkoj kući novi zakonski nacrt o doseljivanju stranaca u Ameriku.

Najznačajniji predlog tog nacrta je novi način izračunavanja kvote. Prema postojećem zakonu doseljenička kvota za svaku pojedinu državu iznaša 3% od broja inorodaca iz dotične države, koji su se nalazili u Sjed. Državama za vrijeme popisa pučanstva god. 1910. Novi nacrt predlaže za podlogu odračunavanja popis pučanstva od god. 1890. i propisuje dvije kvote: jednu za doseljenike, koji imaju bliske srodnike u Sjed. Državama, a drugu za one, koji nemaju bliskih srodnika. Po dva posto od broja ovdje nastanjenih inorodaca pojedine države god. 1890. moći će doći pod prvu i isto toliki broj pod drugu kvotu, a još 200 preko tog zajedničkog broja.

Kako se vidi, po tom zakonskom nacrtu imali bi tri vrste doseljenika: 1. doseljenike, koji su izvan kvote; 2. doseljenike, koji spadaju pod rodbinsku kvotu; 3. doseljenike, koji spadaju pod općenitu kvotu. Najvažnija skupina medju doseljenicima izvan kvote bili bi slijedeći bliski srodnici američkih državljana: muž, žena, otac, majka i nevjenčano maloljetno dijete. Prema postojećem zakonu takvi inozemski srodnici američkih državljana mogli bi doći bez obzira na jednu i drugu kvotu. U kvotu srodnika bili bi uključeni muž, žena i nevjenčano maloljetno dijete inozemca, koji je zakonito pripušten u Sjedinjene Države, i ovdje nastanjen kroz najmanje dvije godine, a već jednu godinu posjeduje gradjansku svjedodžbu. U drugu kvotu uključeni su svi drugi doseljenici.

Da naši čitatelji budu malo bolje upućeni u taj nacrt navest ćemo, koliko će iznašati nova kvota za razne evropske države; prva brojka predstavlja sadanju 3% kvotu, a druga novu ukupnu kvotu.

Austrija, sadanja kvota 7342 — predlagana nova kvota 2606; Albanija 288—404; Engleska 77.342—125.316; Bugarska 302 do 522; čehoslovačka 14.357—4.462; Gdansk (Danzig) 301 — 856; Danska 5619 — 5970; Finska 3921 — 1344; Grčka 3063 — 494; Jugoslavija 6426—2102; Rijeka 71 — 422; Njemačka 67.607 — 102.854; Madžarska 5747 — 1348; Italija 42.057 — 8224; Luksemburg 92—516; Nizozemska 3607—3674; Norveška 12.202 — 13.308; Poljska 30.977 — 13.242; Rumunjska 7419 — 1572; Rusija 24.405 — 4900; Švedska 20.042 — 19.522; Švicarska 3752 — 4564; Turska 2654—658.

Kako se razabire iz gornjih brojki, doseljivanje bi se iz južne i istočne Evrope znatno ograničilo, dočim bi se iz sjeverne Evrope, naročito iz Engleske i Njemačke, znatno povećalo. Prema novom predlogu bi se okoristile novim izračunavanjem kvote i nekoje manje države, koje danas imaju vrlo malenu kvotu.

Drugi vrlo važan propis napomenutog nacrta odnosi se na postupak kod doseljivanja. Sada doseljenik mora najprije da priskrbi putni list od svoje domaće vlade, zatim vizum američkoga konzula, a kad tamo stigne, može da vrlo lako bude povraćen, jer je mjesečna ili godišnja kvota iscrpljena. Tu okolnost novi nacrt hoće da odstrani tako, da se doseljeniku prije izda nekakva doseljenička svjedodžba; takva svjedodžba imala bi da sadržaje potanke podatke o doseljeniku, a vrijedila bi najdulje 8 mjeseci. Tko s takvom svjedodžbom dodje u Sjedinjene Države, dok je svjedodžba još pravovaljana, bit će pripušten u unutrašnjost zemlje pod uvjetom, da se točno drži po propisu doseljeničkog zakona. Radi kvote ne će biti straha. Američki konzuli ne će nikomu izdavati preko kvote doseljeničke svjedodžbe.

Ako američka zastupnička kuća prihvati ovaj zakonski nacrt, to bi on stupio u krijepost već 1. julija 1924. i nadomjestio sadanji zakon o kvoti, koji s tim datumom ističe.

Kandidatske listine u Julijskoj Krajini.

Doskora će biti prezentirane slijedeće kandidatske listine: 1. vladina lista većine (fašisti), 2. liberalna listina, 3. demokratska listina, 4. slavenska listina, 5. «Patria e libertà, 6. italijansko-popolarska listina, 7. republikanska listina i 8. komunistička listina. Socijalisti po svoj prilici ne će predložiti svoje listine, jer se, kako čujemo, misle utegnuti od izbora.

Kandidatne liste i izborni znakovi.

Svaka stranka, koja hoće da nastupi kod izbora, mora da uloži najkasnije do 26. februara na 4 sata poslije podne kod prizivnog suda u Trstu svoju kandidatsku listu, providjenu sa posebnim izbornim znakom, a jednu listu sa istim izbornim znakom, pa makar sa drugim kandidatima, mora se uložiti u jednom drugom izbornom okružju. Nu to nije dosta, jer u roku od daljnjih 5 dana, moraju zastupnici i jedne i druge liste, koje nose isti znak, izjaviti u Rimu, da su obe liste sa istim znakom združene ili unificirane. Kandidatska lista u jednom okrugu, koja nije na takav način unificirana sa kandidatskom listom istoga znaka u drugom okružju, ne broji, nego se smatra kao da uopće nije uložena.

Zbog takve zakonske odredbe nastala je za nas Slavene potreba, da se dogovorimo sa drugom strankom u drugom izbornom okružju, glede **istog** izbornog **znaka**. Dogovorili smo se sa Nijemcima u Poadižju, da će njihova i naša lista imati isti znak, a inače svaka lista svoje kandidate. Mi ćemo ovdje u svojem izbornom okružju postaviti svoje kandidate, a Nijemci u svojem opet svoje.

Naš skupni znak je lipova grančica sa runolistom.

Kako već rekosmo, treba uložiti kandidatsku listu najkasnije do 26. ovoga mjeseca na 4 sata poslije podne kod prizivnog sudišta u Trstu. Mora da bude potpisana najmanje od 300 birača. Potpisi moraju biti notarilno ili sudbeno potvrdjeni i svaki birač mora da se potpiše sa imenom, prezimenom i imenom oca.

Izbornici, zapamtite ove rokove!

Do 24. februara moraju sve općine dostaviti svojim izbornicima izborne legitimacije. Tko ne dobije do tog dana spomenute legitimacije, ima pravo da ju ide sâm dignuti u općinski ured.

U utorak, 26. februara u 16 sata ističe rok za predloženje kandidatskih lista. Kandidatske liste treba uložiti na prizivnom sudištu u Trstu. Od 26.—29. februara mora prizivni sud pregledati kandidatske liste.

U nedelju, dne 2. marta ističe rok za predloženje izjava glede združenja kandidatskih lista sa kandidatskimi listinama drugih izbornih okružja. Ovu izjavu predlože zastupnici pojedinih kandidatskih listina prizivnom sudu u Rimu.

Od 6. marta dalje moraju biti svi općinski uredi otvoreni barem od 9.—19. sata za izdavanje izbornih legitimacija.

U utorak, dne 1. aprila naprijed izbornici imaju pravo da idu općinskom uredu po duplikat izborne legitimacije, dakako ako su izvorni izgubili. Duplikati se izdavaju na zelenom papiru.

U srijedu, 2. aprila ističe rok za imenovanje skrutinatora (ljudi, koje broje glasove).

U četvrtak, dne 3. aprila ističe rok za izdavanje osobnih iskaznica (čl. 67. izb. reda). Te iskaznice izdaje pretura (sud).

Od petka (4. aprila) do ponedjelka (7. aprila) obustavlja se svako izdavanje osobnih iskaznica.

U nedjelju, dne 6. aprila, u 9 sati prije podne započet će glasovanje, koje će trajati do 9 sata uveče.

75%-tni popust na željeznicama i parobrodima za izbornike.

Ministarstvo pošte i brzojava izdalo je svim ravnateljstvima željeznica i parobroda naredjenje, da prigodom političkih izbora snize vožnju za 75%-taka svim izbornicima, koji idu na glasovanje. **Taj popust vrijedit će samo za odlazak i povratak.** Izbornici morat će kod željezničke blagajne pokazati izbornu legitimaciju, jer im se inače ne će dati listić uz 75% tni popust. Izbornici imaju pravo da se povrate kući uz popusnu vožnju do 25. maja.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Našim dopisnicima: — Sa više strana primamo i takovih dopisa, u kojima ima dosta lične natruhe. Takovih dopisa ne ćemo da štampamo. Molimo sve svoje prijatelje, da se u svojim dopisima čuvaju ličnih natezanja i zamjerki, s kojima se ne koristi ničemu. Ti dopisi dolaze u ruke i do djevojaka, o kojima naša «Istarska Riječ» ne će da zna. Mi smo tu, da gajimo ljubav, koja je našemu narodu potrebna, kao ozeblu sunce.

Svega po malo

Koliko ima grbavih ljudi na svijetu?

Neki engleski profesor, koji je čitav svoj vijek posvetio proučavanju grba i grbavih ljudi i žena, umro je ovih dana u Liverpoolu. U rukopisu je ostavio debelu knjižurinu, koja ima oko 2 hiljade stranica, u kojoj je izneseno samo pitanje čovječje grbe. Taj profesor u toj knjizi tvrdi, da najviše grbavih ljudi ima u Španiji. U jednom selu Sijere Morene na svakog trinajstog stanovnika otpada jedan grbavac. Iza toga dolazi bazen Loire u Franceskoj gdje ima razmjerno najviše grbavaca. Zbrojivši sve cifre grbavaca na čitavom svijetu, izračunao je, da razmjerno hiljadu ljudi otpada jedan grbavac, t. j. po prilici milijon grbavaca na čitavom svijetu. Ako se onda uzme u obzir, da je svaka grba po prilici 20 centimetara visoka, izlazi da na svijetu duljine grbaće ljudskih iznosi 200 kilometara.

Vuci napali željeznicu.

Kod Mladenovca je u Srbiji nedavno zapao toliki snijeg, da vlak nije mogao dalje, nego je morao 17 sati čekati, dok su se tračnice očistile od snijega. U noći napali su gladni vuci vlak, ali nisu mogli ništa da učine, jer su vagoni bili zatvoreni, a ujutro su vuci puškama rastjerani.

Otkad se kod vjenčanja upotrebava prstenje?

Već davno prije Kristova rodjenja nosili kod Egipćana, Grka i Rimlana zaručnici prstenje u znak svoje veze i vjernosti. Poslije je i kršćanstvo uvelo taj lijepi običaj kod sklapanja ženidbe. Kod starih Grka nosili su zaručnici na četvrtom prstu od lijeve ruke, jer od toga prsta žila ide tobože ravno k srcu. I danas se još mnogi drže tog običaja.

Amerika gradi ogroman željezni plot na granici.

Na medji izmedju Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike i izmedju države Meksika gradi se velika željezna ograda, koja će bit dugačka 7000 kilometara. To će biti najveći plot na svijetu.

Brijeg od praška za zube.

Zubi se, kako svaki naš čitatelj zacijelo znade, najbolje čiste praškom za zube, koji se dobiva u ljekarnama i trgovinama. U Americi ima cijeli ogroman brijeg od kamena, koji se i mrvi, pa je prašak od toga kamena onda najbolji prašak za zube. Već odavna su ljudi tamo opazili, da prašak od toga smrvljenog kamena dobro i lijepo očisti zube, koji pušačima od pušenja požute i pocrne. Kasnije je neka američka žena Josipa Robinzon stala tim praškom da čisti svoje zube i da ga preporuča i drugim ženama. I tako se svuda stao tražiti taj prašak, pa su danas kod tog američkog brijega mnoge tvornice, koje vade iz brijega kamenje, mrve ga, melju i čiste, pa onda po svem svijetu razašilju taj prašak za zube, koji svijet za skupe novce kupuje.

Što misle o pomrčini sunca Indijanci?

Indija je velika i bogata azijska zemlja, koja je pod engleskom vlašću, a u njoj ima 200 milijuna naroda, koji je poganske vjere. Kad je tamo jesenas bila pomrčina sunca, govorili su oni ljudi, da je sunce palo u vlast zlih duhova, pa da će ljude zato stići velike nesreće. Radi toga je u velikim procesijama pola milijuna naroda išlo k tako zvanim njihovim svetim kupalištima, pa da se kupanjem sačuva od tolike nesreće. A kad je pomrčina sunca opet prošla, onda je u cijelom narodu nastala velika radost, pa su to i dan i noć slavili, što je pomrčina sunca tako sretno prošla.

Knjiga, koja nije ni tiskana ni pisana.

Neki franceski knez ima knjigu, u kojoj su sva slova urezana, i to tako lijepo, kao da je sva knjiga tiskana. Ta je knjiga izradjena 1640. godine, pa je stara dakle već skoro 300 godina.

Sveti Jeronim s naočalima.

Naočale su izumljene tek prije nekoliko stotina godina, a ipak se pripovijeda, da ih je izumio sv. Jeronim, koji je živio prije 1600 godina. Sv. Jeronima često i slikaju zato s naočalima, a tako i neke druge svece, kao sv. Luku, sv. Pavla, sv. Josipa i druge, koji su živjeli u vrijeme, kada se za naočale nije još ni znalo. Slikari te svece slikaju s naočalima zato, da pokažu, kako su svi sveci bili učeni i stari.

Silno nevrijeme u Americi.

Iz Newyorka dolaze vijesti da u cijeloj sjevernoj Americi vladaju užasne snježne mećave, koje su gotovo posvema razorile sve brzojavne i telefonske pruge i ukočile u dobroj mjeri sav željeznički promet. Vlakovi su nasred pruga zaostali u snijegu i ne mogu dalje.

Kada mlado podje za nedrago...

Majka nekog lijepog bavarskog mladog ljaka, kojemu je tek bilo 21 godina, željela da se njezin sin oženi vrlo imućnom udovicom, koja ima prekrasan veliki posjed. Mladić se je usprotivio tome s razloga, što je udovica bila 63 godine stara, a uz to vrlo ružna. Napokon sljedku uspjelo je njegovoj majci, da ga nagovori na ženidbu, pošto mu je predočila prednosti, koje će se pružati taj brak njemu i čitavoj njegovoj obitelji. Tako je mladić odlučio da podje za udovu. Kada je vjerenik stupio pred oltar i opazio, kako se njegova vjerenica teškom mukom dovukla do njega zgadilo ga je takvo gnjušanje i bjes, da je poludio. Izvadio je nož — kako običavaju nositi svi seljaci u Bavarskoj — i s njime udario po licu staricu majku, koja se je onesviještena srušila. Vjerenici je uspjelo da sretno pobjegne iz crkve. — Roditelji, ne zahtjevajte da vam se djeca žene protiv svoje volje!

Jugoslavija će dobiti zlatni novac.

Jugoslovenski ministar financija odlučio, da će dati kovati zlatne dukate (cekine) po 10 i 20 dinara.

Smrznuo se svećenik.

U jednoj župi u Češkoj morao je župnik da ide u jedno selo k bolesniku. Na putu ga je stigla tolika snježna mećava i bura, da se smrznuo držeći Svetotajstvo uza se, a s njim se smrznuo i zvonar, koji ga je pratio.

Koliko stoji jedan milimetar vožnje na njemačkim željeznicama?

Kako njemačke novine javljaju, jedan milimetar vožnje na željeznici u Njemačkoj stoji 2200 maraka. A jedan kilometar vožnje 22 milijarde maraka ili oko 30 centezima u našem novcu.

Nov kovani novac u Poljskoj i Austriji.

U republici Poljskoj kuje se nov zlatni i srebrni novac, koji će se zvati forinta. Isto tako se u Austriji kuje nov srebrni novac, pa će se zvati šiling prema engleskom novcu.

Narodne šale.

Moja kokoš po dva jaja na dan.

Neki Kastavac okladio se s drugim, da će mu kokoš po dva jaja na dan nositi, vjerujući ženi, koja mu je to kazala, kad je, krijući njega, negdje bila kupila 40 jaja; ali videći da ona kokoš ne nosi nego po jedno, pa da ne bi izgubio oklad, reći će onome, s kojim se je bio okladio, da danas nije nego jedno jaje snijela za to što predankuje (t. j. jedan dan po dva, a drugi dan po jedno); no da će početi od sjutra. Uvečer, prvo nego što je htjeo poći leći, uhvati jednu svoju kokoš i stisne njoj kroz grkljan jedno jaje. Evo sjutra dan onoga, s kojim se je bio okladio, i odoše da vide kokoš. A žena mu kaže, da je kokoš crknula, jer njoj je nekakva guka u grkljanu. Muž joj prišapti: «Šuti, zlo te smelo, da ne izgubim okladu, ja sam joj sinoć jaje kroz grlo stisnuo». Žena se počne od jada i čuda krstiti pa reče mužu:» A zar ne znaš, moj nevoljni ludove, da kokoš ne nosi jaja s kljunom, nego — pr... om».

Književnost i umjetnost.

Priča o malom Singu.

Ovih dana izašla je ova lijepa knjižica kao prva sveska **Dječije Biblioteke** što ju izdaje Prosvjetna nakladna zadruga u Zagrebu. I ako je to priča o malom Kinezu, što će pak mnoge zanimati kako je mali Sing pronašao da je zemlja okrugla. U njoj su prikazani svi njegovi doživljaji i patnje na putu i inače dok se uvjerio da je zemlja okrugla. Priča je ilustrirana s deset ilustracija, što ih je izradio Vilko Gecan, a interesirat će jednako odrasle kao i djecu. Cijena joj je 6 Din. a dobiva se u svim jugoslovenskim knjižarama.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA.

Pod dojmom teške nesreće, koja nas je snašla smrću našega nezaboravnega sina i brata

Veljka Tomašića

zahvaljujemo srdačno svim rodjacima, prijateljima i znancima na lijepim počastima iskazanim prigodom sprovoda i pokopa.

Osobito zahvaljujemo našim narodnim društvima u Opatiji te pojedinim gospodjicama i gospodi, koji na onako dirljiv način izkazaše našem milom pokojniku svoju ljubav i zadnju počast.

Svima uopće najiskrenija hvala!

OPATIJA, 10. februara 1924.

Tugujuća obitelj.

Broj 8 Poštanski tekoči račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 21. februara 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Lipova grančica i runolist

Lipa — starodrevno, besmrtno slavensko drvo! Velebno drvo, kojega su grane prikrile pola svijeta, od kraja

gdje Jadran biser-pjenu toči —
do Tihog tamo okeana,

kako ono veli neumrli naš pjesnik.

Korijen je našoj Lipi duboko u zemlji: nema oluje tako jake, da ga iščupa, niti bure tako silne, da obori prastaro stablo, Lipu našu slavensku. A ne može ni krošnju da joj isprelama mirisnu: u njoj i danas počiva svesilni, božanski duh pradjedova naših.

U ubavom hladu te milodušne krošnje radjao se naš praotac Slaven. Pod njom je rastao, mislio, ljubio, pjevao, slavio bogove i pokojnike svoje, uznosio junačka djela i slobodu svoju zlatnu.

Pod Lipom je svijetlao i oštrio oružje, vijećao o ratu i miru, odlučivao o udesu i sudbini svojoj.

I dok je tako boravio dane, s goleme se krošnje runio list za listom, cvijet za cvijetom i padao na zemlju, da mu bude lakša, kad ga jednom smrt obori crna.

Grob bi mu iskopali pod Lipom, do samoga korijena njena. A kad bi mu se rastvorilo tijelo i sa rodjenom se smiješalo zemljom, korijen bi ga svega upio u sebe, i krošnja bi drevnoga drveta oživjela sva, i svaki bi listak zatreperio na njoj i zamirisao svaki bi cvijetak.

I danas treperi na Lipi duh naših umrlih ljudi, iz nje miriše divna i široka duša njihova.

Zato nam je Lipa draga. I mila.

Zato je i pred tri godine odabrasmo, da nam odblijeskom pradjedovskih duša svijetli u preteškoj borbi našoj.

Jedna mala, nježna, lipova grančica — sjećate li se? — bila je na glasovnici našoj znak, pod kojim smo onda, prije tri godine, ušli u krvav, izborni boj...

* * *

I ove godine, dne 6. aprila, na samu nedjelju muke, krenut ćemo iznova pod istim znakom u izborni boj. I opet će nas da vodi naša mala, nježna, sveta, lipova grančica.

Ovaj put ne će biti sama... Uz nju će biti i bijeli, planinski cvijet — runolist — Edelweiss. Kako je nama, Slavenima, odvijek draga Lipa, tako je i Nijemcima — njihov runolist. I o tom se cvijetu pričaju mnoge lijepe priče. U jednoj se pripovijeda, kako se jedne noći ona čudnovata zvijezda, što no je sveta tri Kralja vodila u Betlehem, rastresla nad Alpama i kako je od svakoga zrnca, od svake srebrene kapljice njene iznikao po jedan bijeli cvijetak — runolist.

Taj bijeli cvijetak, simbol njemačke duše, bit će ove godine položen na glasovnicama našim unakrst s našom lipovom grančicom. A što ima to da znači?

To ima da znači, da su se naši složili s Nijemcima, što živu u italijanskom Tirolu i da će dne 6. aprila skupno na izbore. Mi ćemo birati naše i njihove, oni svoje i naše. Po novom izbornom zakonu mi sami ne bismo mogli kandidirati naše ljude. Ni Nijemci svoje. I mi sa svoje strane, Nijemci sa svoje, morali bismo tražiti koju italijansku stranku, da naše ljude uzme u svoju listu. To ne bi učinila ni jedna italijanska stranka, jer nas ni jedna italijanska stranka ne voli. Što dakle?

Nema druge, nego da se složimo i mi i Nijemci. Isti nas bič bije, jednake nas nevolje taru. Bespravni mi, bespravni oni — kud će nevolja nego li k nevolji? Isti mraz, koji je u ovo posljednjih pet godina ofurio lipovu grančicu, opalio je i njemački runolist, pa je sasvim shvatljivo i u redu, da se ta dva lista, naš i njemački, nadju zajedno u zajedničkoj obrani protiv zajedničkoga zla, koji nas ubija.

Ele, narode! Kada budeš vidio na hartiji unakrst položena lista, zamisli se malo. Dva znaka, dvaju naroda, koji su se još prije pet godina ljuto mrzili i pobijali, nalaze se danas udruženi... Što ih je zbližilo? Zbližila ih je zajednička opasnost, i u tom su času zaboravili na sve, što ih dijeli, i evo ih, gdje ruku o ruku idu na izbore, jedni u Tirolu, drugi u krajevima našim, jer tako traži odbrana njihovih i naših narodnih, ugroženih interesa.

Mi poznamo Nijemce. Nije ni u njih sve zlato, ali jedno imadu, što mnogima fali: imadu u sebi duboko ukorenjen osjećaj dužnosti.

Zato možemo već danas ustvrditi, da će Nijemci dne 6. aprila ove godine pohitati svi na biralište i da će svi kao jedan glasovati za svoj «Edelweiss» i našu Lipu.

U njihov svijetli primjer treba da se ugledamo i svi mi Jugosloveni, i da u onaj isti dan glasujemo za onu listu, koja bude imala za znak našu milu Lipu i njemački runolist.

U to ime — pomozimo sebi sami — pa će nam pomoći i Bog!

Panslavizam

«Ideja je trajna, ona ne umire.»

Ideja panslavizma (sveslavenstva) napunja duše njenih pobornika toliko snažnom, magnetskom privlačivosti, te su spremni da žrtvuju za nju sve one pojedinačne interese, koji su sopstvenost svake individualnosti. Jer što je čovjek na nižem kulturnom položaju, tim je on skloniji stvaranju i čuvanju vlastitih tradicija i tijesnogrudne samostalnosti, a i svemu novome što bi imalo da prevrne njegove nade i snove.

Oštro treba odijeliti — obzirom na gorenapomenuto — duhovnu kulturu od skrajno materijalne civilizacije, — jer dok se mnogi narodi hvale i odlikuju najbujnijom civilizacijom, koja se blistavo zrcali u pustoši današnje mašinerije i bijesnom trkanju za novcem, kao idolom sreće, često isti narodi daleko zaostaju od onog Indijanca, što radeći za boljak čovječanstva umire od gladi.

Medjutim panslavizam nije idol materijalnog značaja, jer u njemu prevladava veličina slavenskoga svijeta. Ovdje je ključ zagonetke, zašto su njezini pobornici za nju mogli toliko toga žrtvovati.

Panslavizam (odnosno ujedinjenje svih slavenskih naroda) ne razumjeva samo integralno ujedinjenje današnjih slavenskih država i slavenskih manjina, već se tim pojmom obuhvata čitavi niz rješenja, najvažnijih i najtežih pitanja svega društvenoga života slavenskog dijela Indoevropske rase. Prije nego se osvrnemo na jezgru ideje, spomenut ćemo koju riječ o njezinom povjesnom razvoju.

Panslavizam je u glavnom nehotična reakcija pritiska i ponižavanja, što su kroz više vijekova pritiskali slavenski svijet.

Muke i nevolje, koje su danomice bile balkanske Slavene od turskog kopita, ujedinile su proste i neizobražene narodne slojeve, sa onom klasom, što je barem djelomice bila prosvijećena, i tako privila čvrstim vezom, koji je jedino bio kadar da one narode uzdrži na okupu, udarajući ih zajedničkim narodnim biljegom. Turobni glasovi raje, koji su dopirali ispod kandžije, tromo su se doimali kulturnoga Zapada, prepuštajući ih uvijek kobnom udesu, a hiteći im u pomoć tekar onda, kad su bili ugroženi njihovi vlastiti interesi, da ih onda obdare danajskim darom, postavljajući ih na najopasnijim liticama kao vrsne branitelje i zaštitnike svojih interesa. - Posljednji je vijek koješta promjenio, tako i lice evropske geografske karte. Iza Napoleonovih neuspelih pokušaja, digne glavu jedna nova do tada neuvažavana snaga: Velika Rusija.

A kad stanu da se šire prvi hici srpske oslobodilačke puške, stane i ovaj gorostas da svraća oči na Jug Evrope, na slavenske krajeve, uvažavajući sve jače i jače sličnosti i vjere i jezika, pisma i običaja, te daleke prošlosti. Učenjaci i prosvjetitelji Balkana i Rusije posvećuju svoje sile da zagovaraju ideju štićenja slabih i malenih, kad fini Zapad farizejski skreće oči od sirotinje obdarujući ih nadimkom «barbara» mjesto zahvale za stoljetno umiranje za Krst, Slobodu i Obranu evropskog Zapada. Usporedo sa balkansko-ruskim zbližavanjem širi se uzajamnost slavenskog Sjevera i Juga bivše austrijske monarhije; Jan Kollar, Ljudevit Gaj, Strossmayer i drugi oduševe se velikom misli oslobodjenja austrijskih Slavena od kobnog maćuhinskog tutorstva, polažući na oltar domovine sve svoje snage i moći.

No razvoj je prilika brzo dokazao, da treba počekati dok stvar sazrije, odgoje nove generacije, jer je još uvijek snažno sredovječno poimanje svijeta, iako se stvorila franceska revolucija u znaku jednakosti, bratimstva i slobode. Hvala i slava svim slavenskim velikanima: Njegušu, Tolstoju, Mickiewiczu, Kollaru, Strossmayeru i mnogim drugima, koji nisu doživjeli onoga, čemu su sve svoje sile posvetili!

Danas stoje pred nama mladi ogranci slavenskih sloboda, udruženi u političke cjeline, u koliko ih željezni obruč evatuće pohljepe i civilizacije nije otrgnuo od majčinih grudi. I ti slavenski ogranci, izloženi nasrtajima požudnog imperijalizma, počinju da se sjećaju očinskog savjeta starca Pšemislava, koji na smrtnoj postelji zaklinje svoju djecu, da budu složni usporedjujući ih sa šibicama u svežnju i šibicama razdvojenim.

U sadanjem momentu takodjer treba da je ta misao jača nego ikada, jer je baš sada dana mogućnost njenom najbujnijem procvatu. Nedavno se sastalo u Parizu jato najboljih slavenskih kulturnih radenika, da se sporazume o smjernicama unutarnjeg stvaranja panslavističke ideje. Ta ideja nalazi odziva i u najvišim autoritetima, slavenskog socijalnog i političkog naraštaja kao idealni san snage, mira i ljubavi.

Ali to nije dosta. Mi smo svi zajedno dužni, da tu veliku misao, kako već spomenusmo, ne podložimo interesu pojedinaca ili zahtjevu momenta, jer ona nije namijenjena da tlači već da uzdiže. Panslavizam ne će i ne smije da služi računima onih megalomana, koji bi moguće htjeli da mu dadu crni žig imperijalizma i pohlepe, te da pod njegovim plaštem provode osvetu i nepravdu, što slavenska duša ne podnaša, jer je čitava slavenska filozofija, samo velika filozofija ljubavi i praštanja.

Imperijalizam ide za aneksijama, koje ruše svaki princip samoodredjenja nacija. Ali taj sami imperijalizam daje malo po malo podjarmljenima sredstava i načine za oslobodjenje. I oni ističu onaj cilj, koji se nekada činio evropskim nacijama najvišim: stvaranje, najme, jedinstvene nacijonalne države, kao svuda za ekonomsku i kulturnu slobodu. Jasno je dakle da aneksije vode k uvećanju nacijonalnog pritiska, a prema tome takodjer k zaoštrenju suprotnosti izmedju roba i gospodara.

Ali panslavizam treba da prožima druga snaga, unutrašnja vrijednota, koja se često vidjeti ne da. Ovaj je duh trgovine opasan, jer ideal moći i nepravde postavlja na prvo mjesto, gura čovječanstvo u najmanji kut, da poda mjesto mašinskoj organizaciji, izruguje svaki sveti čovječanski osjećaj, jer mu ometa brutalnim namjerama. Ideja panslavizma i jest i mora biti daleko od toga, da kult egoizma triumfira nad svim vrijednotama duše i srca.

Slavenska kultura neka bude jednostavnija izvana, a bogatija iznutra, neka se osniva na čvrstoj bazi socijalne suradnje a ne u boju i gospodarskom izrabljivanju slabijih.

Zadaća je slavenskih mislilaca da nadju način, kojim će se moći da postigne sve ovo, kad živimo medju zubima gospodarsko-političkih zmajeva, koji isisavaju krv naših mladih državnih organizacija.

Ipak bi bilo pogriješno, za ostvarenje naših ideja, služiti se sredstvima, što su nam ih drugi ostavili; načelo: «tko tebe kamenom ti njega kruhom» vrijedi oduvijek za Slavene, a vrijedit će i odsele. Ta ideja povest će našu povjest k njezinom visokom cilju. Isti oni miran ali ustrajan način, što je vodio kroz stoljeća Slavene, da su se sačuvali u svakom kutiću dokle su doprli, čudotvornom snagom ekspanzije, učinit će i to da će negdje u poznoj budućnosti naše potomstvo blagoslivljati rad svojih otaca.

Izmjena zadružnog novca

Ovdješnja kr. prefektura javlja: Slavenske zadruge, kojima svojedobno nisu bile izmjenjene krune, uložene kod kreditnih zavoda sa one strane medje, moraju predložiti ovdješnjoj zakladnoj delegaciji molbu za izmjenu i to najkasnije do 15. marta 1924. Molba neka bude pisana na običnom (nebiljegovanom) papiru. U molbi treba navesti točnu svotu kruna, koje se ima izmjeniti. Tu svotu tvori saldo od 3. novembra 1918., povećan sa kamatima do 9. aprila 1919., ili pak sadašnju glavnicu, ako je manja od prijašnjeg iznosa. Molbi neka se priloži bilanca od 31. decembra 1923 te izvadak iz tekućega računa, koji izdaje obavezni zavod i mora da sadržaje sav promet na temelju tog računa od 3. novembra 1918. do 31. decembra 1923.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Gnjilo vrijeme. - «Provažari». - Siora Paulina. Lanterna majika. - Kiša. - Reuma. - Melanholija...

Tri Srgje Zlopogledje, od kojih bih rado da utečem, a ne znam kuda, ne znam kamo...

Sjedim u sobi sám. Ninette — moje četvrte Zlopogledje — još nema. Medjutim — doći će ona, da bi tako ne došla! Doći će ona, da me kao po običaju gnjavi snima, što ih je prošle noći snila. Te sne moram ja da slušam, i da kombinujem brojeve, što će ih ona igrati na lutriji...

I tako — vaši Jurine i Franine pišu kalendarije, a ja — malo po malo sastavljam — sanovnike...

Provvedimenti progressivi...

Sjedim sâm u sobi i slušam, kako kiša pada. Pada nekako čudno, ne po taktu: sad čujem kap, pa ništa, pa gotovo u isti mah dvije kaplje, pa opet ništa, a onda kao da mi je desetero ljudi najednom pljunulo na stakla prozora — i sve tako nejednako, neredovito, bez ritma. A ja sam kao pravi, muzikalni Riječanin već od malih nogu navikao na ritam. Govorio tko što mu drago, ali je stvar već davno utvrdjena, da su u muzikalnom pogledu naši pokojni Provažari bili — non plus ultra. Današnja banda degli Arditi vrlo je dobra, ali — bez zamjere — našim starim Provažarima ni do koljena. Sjećam se, kad sam još bio «mulac», kapobanda provažara bio je «bidel» madžarske gimnazije. Čovjek impozantan, s dugom, radjastom bradom. Ni sâm Radetzki nije držao svoju sablju onako visoko kako onaj bidel - kapobanda svoj muzikalni štap. A kako je tek bilo, kad bi naši stari Provažari auzrikali prigodom kakove **fauste ricoreceeeeenze**, (kad bi, recimo bio Franc Jožefu imendan ili kad bi Marija Valerija ili koja druga arcidukesa blagoizvoljela poviti kakovoga c. k. šmrkavca? —) Svi, koliko nas danas ima na Rijeci, i aneksionisti i slobodno državisti, svi bismo tada auzrikali, i kad bi naši Provažari intonirali onu **«O du majn Esterajh! Esterajh!»** — mi bismo se svi uhvatili u redovima po petnaest dvadeset nas, pa neka se marširá sve u 16 po Korsiji Deak, po Korzu i drugim, u ono vrijeme još ne kalendarskim ulicama «fedelissimog» grada Rijeke. Svi smo marširali i pjevali. Nismo pjevali: **O du majn Esterajh,** ali smo po onom napjevu, koliko smo više mogli tulili: — Kumpare Ritina!...

Pitam oproštenja, ali tako je bilo... Uostalom poznata je stvar, da su se Riječani, kad su htjeli da budu duhoviti, u tu svrhu gotovo uvijek služili svojim napola zaboravljenim hrvatskim jezikom...

Iz tih dubokih razmatranja prenu me Ninetta, koja je — djavao je odnio! — ipak došla, ali na sreću samo za kratak čas. Došla je, da mi se potuži, kako je rdjavo spavala, a tomu da je krivo ovo — vrazjo vreme i prokleti macki...

— Ja — nastavi ona pizdreći u me očima, kao da će me njima probosti — nisam nego malo zaprla oce, da ću zaspat — i već su mi pod ponestrum poceli njavkat oni prokleti macki, kako da ih neki para... Kaplja njim pala, kako da nimaju va celem korpuse separatune dosta mesta za se frajat!... Bas moraju prit pod moju ponestru, mrcine nijedne!

Kako došla, tako i otišla: baš kao vjetar.

Izišao i ja, da se malo prošetam gradom i da štogod čujem. Ova moja šetnja nije za mene baš najudobnija. Kaput dosta tanak i prilično izlizan, poplati na postolima izgrizeni, kišobran izrešetan — ja sam vam — kako vidite — prava slika i prilika ovoga moga rodjenoga grada: mizeria ambulante... Kao svi stari i mlohavi ljudi, bojim se i ja, da ću jednoga dana umrijeti od gladi, pa zato ne kupujem ni kaputa ni postola ni kišobrana, ali tu mi opet prijeti druga opasnost, da umrem naime od reume. I tako: ako u selu — Turci, ako u goru — vuci.

Takova je sudbina moja i mnogih mojih sugradjana, a mogu reći i čitavoga ovoga grada. I kad bi moja koliko važila, ja bih predložio, da se u našem starom grbu geslo «Indeficienter» zamijeni lozinkom: Ako u selo — Turci, ako u goru — vuci...

Vani pljušti. Lica, što prolaze mimo mene, čine mi se nekako zelenkasta, kaošto su prije godine dana bila naša, kad su nas ono napijali ricinusovim uljem. Danas izgledaju, kao da su se napili ricinusova ulja i oni, koji ga onda nisu pili. Uopće danas izgleda, kao da se cijela Rijeka napila toga znamenitoga, historičkoga ulja...

Narod se pomiče amo tamo, tiho, zamišljeno, kao da ide na groblje. Svi, koji me sretaju, gledaju me nekako milo, sa sućuti, kao je meni ili njima ili nama svima crkao, da prostite — prasac.

Na «Paladi» zaustavila me šiora Paulina. Dugo je nisam vidio, a kako li je ostarjela! kako joj je lice nabrano, a prsti na rukama suhi, suhi, kao tanke paličice! A kako li je odjevena! Kako tužno visi na njoj ona stara, crna, valjda pred malo vremena prekrojena krinolinska oprava! Pa onaj široki, isplavljeni šešir na glavi! A na onim tankim nožicama

oni jadni postolčići, koji ne će biti bolji od mojih!

Pozdravila me hrvatski. Još nisam nikada čuo iz njenih ustiju jedne hrvatske riječi. A danas, poslije aneksije eto... I nastavila hrvatski. Isprva držala se malo plaho, ali što dalje, to je išlo sve lakše i slobodnije.

— Gospodin Rokac, ca ne, da to ne će tako finit? Per amor di Dio, kako bi to bilo!... Mi bimo bili rovinani — detrinko rovinani! Ljudi Božji, ca bimo mi, da nimamo nasega dobrega Rikaaaarda! On je svo nase ufanje, che Dio lo conseeervi! Ste lejiii, kako je ono protestal va Belgrado? Ca mislite, gospodin Rokac kako će pasat ona stvar va onoj, come i ghe dize skušćina? Si, si — skušćina!... Ja mislim, da te sve dole hitit! Kvelo ze jeceente de sesto mi credo, che i butarà tutto abaaasso. Ca vam se pari vam gospodin Rokac?

Ja sam je utješio, kako sam znao i mogao, a kad se malo zatim udaljila dižući lijevom rukom onu staromodnu kiklju i pokazajući one svoje još staromodnije košćice, meni je, da vam pravo kažem, bilo malo teško oko srca. I da me tko u onaj čas upitao: reci mi, što je to — dragedija? ja bih mu odgovorio: — Ona staromodna žena s njenim nadama u **Skušćinu,** one tužne njezine nožice, onaj još tužniji šešir, pa ova kiša i ona siva kapa na Učki i ovaj moj izrešetani kišobran i moji isto tako izrešetani postoli, ja savkolik i svi oko mene i cijeli ovaj moj rodjeni grad — to je eto — tragedija.

Kiša pljušti, pljušti i ja se vraćam kući. Pod večer došla k meni Ninetta. Bila je mnogo mirnija nego li jutros. Još nije pravo ni sjela i već mi je počela da priča, što je prošle noći snila.

— To vam je bilo ovako: Bila sam na Mlake i stala sam negdere onde, kade voda tece. Najedanput cujem jedan strahoviti sesur. Obrnem se i — indovinajte, ca sam videla! Videla sam lanternu, kako marća put Reki, a pred njum, kako nem biži indovinajte — ki? — Stari Grosić! On vapije: ajuto! ajuto! a lanterna, tri puti veća nego je in natura, leti za njim, kako strela. Leti, leti i sve strca va Grosića oganj i sve mu se nec ingleski preti. Pogledam gore, i kega ti ja vidim na vrhe od lanterni? Pravu i zivu glavu odi Presidenta Wilsona. Nato je lanterna preletela kraj mane i zela me j' za sobom... Kamo me je zanesla, ne znam, zac sam se valje za tem zbudila. Ca bite rekli, ki lumeri bim igrala.

Ja sam joj savjetovao, neka potraži, koliko je godina Wilsonu, koliko Grošiću i lanterni, pa neka igra sva tri broja — »terno secco«. Vani je još uvijek kišilo. Sve onako bez ritma kao jutros. I ja sam, kao ono jutros, mislio opet na moje stare »Provažare« i ne znam, kako ni zašto, došlo mi, da onako iz tiha, ispod glasa zapjevam onu našu staru:

Vicencice moja...

Prihvatila i Ninetta, te ona sa svojim falsetom, a ja jedno četiri oktave niže — i oboje zabugarismo:

Vicencice moja
Kade mi ti ležiš,
Tam gore na gore,
Ne morem do tebe...

I hoćete li vjerovati? Kad smo svršili i zamukli, oboje smo proplakali, a da ni sami ne znasmo zašto.

Rokac.

IZ GRAČIŠĆA.

Da prekinimo odugu šutnju, eto vam redak dva iz naših tužnih strana. I kod nas, kao po ostalim krajevima naše siromašne Istre, ima kojekakvih novosti i novotarija. Za sada javit ćemo vam samo onu za nas najosjetliviju i najkrupniju.

Našu je župu ostavio naš dosadašnji župnik, vlč. g. Luk, te je otišao u Tinjan, a k nama je došao mladi svećenik vlč. g. Maurovich. Ne znamo pravih uzroka i razloga, zbog kojih se od nas razdijelio vlč. g. Luk, ali nama je vrlo žao i teško za njime, pošto izgubismo time svoga čovjeka, koji je, — u koliko je mogao da odoljeva silnim pritiscima, s desna i lijeva — očuvao što je više mogao našu milu riječ u gračišćanskoj crkvi. Vrlo dobro znamo kako je moćnih moralnih udaraca doživio naš bivši župnik. Pjevanja uz orguljanje udesiše protiv njegove volje, a tako izbaciše i ostale običaje u hrvatskom jeziku iz naše crkve bez njegovog suglasja. I radi svega toga znamo, da je mnogo trpio u samoprijegoru. Ovom mu zgodom izražamo svoju duboku zahvalnost i visoko poštovanje, želeći mu u novome kraju mirnijih i boljih dana.

Franina i Jurina

Jur.: Franino, oj, Franino!

Fr.: Melde horzam... Ki me zove?... A to si ti, Jurino? Ća zapovedaš?

Jur.: Ala, antreten! Treba da storimo fergaterung i da se valje stavimo na delo.

Fr.: Na ko delo? Za kalendarij napisat imamo — mislim — još dosta vremena.

Jur.: Lahko za kalendarij. Nas čeka jedno puno veće delo. Ća nisi čital, da ćemo na dan šestega aprila morat sopet na izbori? Našem zastupnikom va Rime steklo je vreme, a mi trebe, da ih speta pošaljemo zdolu.

Fr.: Bormića, zavredili su. Ono ća je neki dan naša »Istarska Reč« pisala od njih, ja bim sve potpisal s obedvemi rukami. Opoštenili su sebe i nas.

Jur.: Su, poboštrića, pred Talijani i pred celim svetom. Se spamećuješ, kada su lane naš Stanger i Wilfan šli va Danimarku, i pred zastupnici od sveh parlamenti ovega sveta znesli svu našu tugu i nevolju, tako da danaska celi svet zna, kako nam se ovde godi?

Fr.: A va Rime? Va Parlamente? Kako nam je ono srce skakalo pod kamižolom, kada smo čitali, oni njihovi lepi i oštri govori!

Jur.: Ja — ja, a ća j' najlepše — oni va svo ovo vreme nisu hteli straha na se. Pretili su im i strašili, ma oni su sa svem tem ostali na svojem meste. I rekli su: mi nismo prišli ovamo na zabavu a ni sporadi nas — mi smo prišli, da vam povedemo, ća vam sporućuju ljudi, ki su nas zibrali.

Fr.: To je muška beseda! — Je, po moju dušu! A se spamećuješ, kako su ih spočetka Talijani s visoka gledali, i ni poslušat ih nisu oteli?

Jur.: Ja — ma kasneje sé je to obrnulo. Talijani su brzo spoznali, da su to vredni i čestiti ljudi, pravi narodni poslanici, pak su ih počeli i sami rešpektirat.

Fr.: Ja — ja, a kako su se ono pravdali i sa samim Mussolinom? Mussolini je tukal svoju, a oni svoju; ni popustil on, ma pobognji nisu ni oni, i danas zna i Mussolini i svi njegovi Talijani, da smo mi v Istre **narod**, i da se s nami ne će moć ni smet postupat, kako s Beduini.

Jur.: Tako je! Zahvalimo Bogu, da smo ih imeli i da ih još imamo. Ti se spamećuješ, Franino, da sam ja prej tri leta govoril, da mi moramo imet naše zastupnike va Parlamente, jer je od vele potrebi, da se za nas zna. Ti znaš onu: za kega se ne zna, taj će se i sâm zapustit, a ki se sâm zapušća, njega će i Bog zapustit. Oni izbori, na keh smo ih zibrali, bili su krvavi, ali i ona je krv bila potrebna, da svet dozna za našu muku.

Fr.: Recimo malo al pravo, našemu narodu je i sada teško; a kako bi mu pak bilo, da nima na svete nigdere nijednega, na kega bi se va nevolje obrnul? Ako se siromašnemu kmetu stori kakova krivica, on će brižan stisnut s pieći i mučat će. Ma ako zna, da ima va Istre ale va Trste čovek, ki zna s gospodom va Rime govorit, kako trebe, onputa će on poć k njemu, potužit će mu se, a vlada mora, će al ne će, da popravi, ća su njiji ljudi skrivili.

Jur.: Neka ti ovo bude za jedan primer: va nekeh našeh školah talijanski meštri nemilo tuku našu brižnu dečicu. Ako je na onoj škole i naš učitelj, on to ne more prijavit, zač bi ga valje ća poslali. Naš čovek se tulikajše boji prijavit jednu takovu stvar, zač se boji, da mu se ki ta ne osveti. Naš poslanik pak ne boji se nijednega. Kada mu se crno na belem pokaže, da je nekemu učinjena krivica, on će valje storit potrebiti koraki i ne će mirovat, dokle se krivica ne popravi.

Fr.: Čaro je, kako sunce, da mi moramo imet naše zastupnike i da moramo sve učinit, da ih ziberemo. A ća misliš, te i ov put bit izbori onako tepli, kako i zadnji put?

Jur.: Ne — ovaj put ne će bit ni bombi ni levolveri. Fašisti su storili zakon, po kem te oni dobit veliku većinu, zato ne te puno marit za izbori.

Fr.: Dunke, tu ni druge, nego, kako si ono ti rekal: pripravit se na delo.

Jur.: Tebe se ne treba pripravljat. Ni mane. Mi trebe, da pripravljamo druge, one naše po Istre — zato ćemo poć od mesta do mesta, da se porazgovorimo s našemi ljudi, da im protumačimo sve ća j' potrebito, i da njim damo kuraja, kega puli nas ne fali. Ti znaš, da te ov put bit i Nemci s nami!

Fr.: A ća misliš pak, će se nać kigod od našeh, ki ne će poć glasovat od straha?

Jur.: Morda se i takov najde. Ako mi jedan takov pride pred oće, ja ću mu odbrusit onu našu staru hrvatsku poslovicu: — ki od straha pogiba, prcem mu zvone... Dunke, Franino, ti sada hodi lepo svojoj Mare, a ja ću do moje Luce, da nam valje fasuju jednu teplu robu i dobri postoli s debelimi čavli, zač ćemo imet puno hodit. A zet ćemo i svaki svoju gamelu, ku smo opeharili — ti va Ratkesburge, a ja va Foizberge. A sada — dopel-raje i marširen — marš.

Fr.: Ajns, cvaj — ajns, cvaj — — —

IZ PRODANI kraj Buzeta.

Naši »grajani« su pripravni svakidan svetkovati i praviti »svečanosti« (feste), da nas slavenske seljake malo »pozabave«, zapravo da nam zatvore, a možda i otvore oči. Mi njihove svečanosti mučke gledamo, koga je dašto volja, i mislimo svaki svoju. Zadnji »teatar« ili slavlje bilo je na 12. ov. mjes., kojom je htjela naša općina da proslavi prvu gradjansku (civilnu) ženidbu. Čast je zapala mladence Kontića i Krušvar. Dočekala ih u gradu gradska glazba, koja ih doprati u općinski ured. Sakupilo se tu puna dvorana izvedljivog ljudstva. Tu u urešenoj dvorani progovori opć. načelnik g. Rigo, obavit italijanskom trobojnicom, ali ga mi i mladoževje ne nerazumismo. Nismo još »pravi« Italijani. G. načelnik rekoše nam, protumačio je kako smo došli pod Italiju, te spomenuo dužnosti i pravice žene do muža, i obratno. Slijedilo je vjenčanje, to jest sklopljenje ugovora (pogodbe). Pitao je jednoga i drugoga, da li su zadovoljni uzeti se za supruga i suprugu. »Si, si!« odgovorili su. Iza toga su mladenci potpisali zapisnik ili pogodbu. Vjenčanje je svršilo. Glazba je svirala. G. načelnik je obdario zlatnom kolajnom nevjesticu, a ona njemu i tajniku darova kolače. Glazba isprati novovjenčane u crkvu, gdje se crkveno, na našu starinsku, vjenčaše. Po starom opet običaju nevjesta na vratima baci preko glave kolač med ljudstvo, a onda odoše plesati. Iza plesa odprati svatove opet glazba do mosta. — Ovako svrši svečanost prvog gradjanskog vjenčanja u Buzetu. Sve je ovo lijepo za oko i uho, ali sve ovo je tudje za nas Slovene. I u opć. uredu i u crkvi — sve nepoznato. Ne razumijemo. Ne kapiramo! A glavno je za nas u ženidbi naše staro poštenje, ljubav i vjera. Tako je bilo do sada, a tako će biti i odsada. Hoće, tako nam vjere!

IZ RUKAVCA.

Kao u svih naroda, tako se i u našem svijetu proslavljuje ovaj karakteristični dio godine: takozvano mesopustno vrijeme. I naš narod veže ove dane najraznolikijem običajima što se specijalno odsijeva u životu našega naroda bivše kastavske općine. U tome pak, izgleda, da upravo Rukavac zauzima prvo mjesto.

Na daleko i široko poznati su od vajkada napose iz posljednjih ratnih godina, svi oni komedijaški izumi domeće naravi, nad kojima dominira značajna pojava rukavačkog »Zvončara«.

Nije mi niti na kraj pameti da kidam one narodne značajke, što se nazivaju »običaji«, jer nam je i legendarni »Stari meštar« ostavio u amanet njihovo štovanje i čuvanje poznatom nam poslovicom: »Ki stare užance zapušća, njega će i Bog zapustit.« O mrtvima ništa izim dobra, — govorili su još stari Rimljani — pa kad hoćemo mi da se osvrnemo na pokojnog učitelja »Iva« možemo ipak da skinem kapu, to više, što vidimo u njemu jasne konture čovjeka, koga je brežuljak Sv. Luke oličio svim onim svojinama čime je oličen i lik rukavačkog Velog Jože.

Kao čuvar tradicija odgojio je — kako se vidi — i mene u tom smjeru, što me i sada potaklo na ove retke, da trenutno razbijem brigu i jade, jer je smiješno vječno naklapanje jada i nevolje.

Kao uvijek, tako se i ove godine pleše i zabavlja pod izlikom opravdanja one zlatne riječi, da je »svako lanje bolje«.

Bolest na lirama zauzima jaki mah, pa se s ovog gledišta sve i ako ne prašta, a ono barem podnosi.

Mladja generacija nema onog duha stvaranja nekadanje zabave, pa sve što ostaje jest ples, koji nažalost ima sve prije nego biljeg naših narodnih ostataka. Zaviriš li u plesne dvorane, to odmah vidiš samo nekakvo njihanje na lijevo i desno, naprijed i natrag, ni staro ni moderno, ni živo ni mlohovo, sve nekakvi »tankovići i debeljkovići« i što ti ja znam imena svih sastavina od plesova.

Tako se smije da ide dalje. Naša mladež ne smije da oponaša gradsku modu ili bolje — pokvarenost. Mi se moramo svagdje, u privatnom i javnom životu, držati naših starih narodnih običaja, starog poštenja, što nam ga kao svijesnom potomstvu ostaviše naši slavenski očevi.

Narode! Poštuj i ljubi ovu slavensku grudu, koja te odnijala na svojim grudima, miluj i njeguj sve ono što te čini različitim i boljim od drugoga, a preziri sve ono, pa bilo na oko i ugodno, što ti dolazi sa tudje, tebi protivne strane! A ti omladino, nositeljica čovječanstva, shvati dužnost slavenskog djeteta, da očuvaš čisto i neokoljeno srce i narodno poštenje! Poprimi se knjige, a izbjegavaj sve plesne »tangove«, »foxtrote« i slično! Neka ti nikad ne padne s uma slavensko porijetlo, poštenje i razboritost!

Rukavčanin.

IZ BUZEŠTINE.

Naši buzetski Italijani još uvijek misle, da kmetu ne treba škole, ni knjige, ni novine, nego motika (sapûn). Oni bi htjeli da smo mi seljaci bedaci, samo da s nama rade što i kako ih volja. No meni je ipak drago, da znam malo pisati, da mogu za našu milu Istarsku Riječ napisati par riječi, da ovu našu študiranu gospodu malo potsjetim na njihove dužnosti.

Jednoga dana čuo sam na Fontani da je neka italijanska novina pisala, kako su naši putevi u neredu. Medjutim je neki poznati šior primjetio, da dotična novina nema pravo da tako piše, jer da se dandanas putevi ne mogu popravljati kao prije rata i to radi pomanjkanja novca. Istina je, da vlada danas veliko pomanjkanje novca, ali istina je i to, da je bivši predsjednik cestovnog odbora u Buzetu zmogao toliko novaca, da je dao napeljati oko svoje kuće na Fontani više kupova šljunke (batude) što sada badava leže i smetaju vozovima, koji onuda prolaze. I sadašnji predsjednik cestovnog odbora dao je napeljati kup do kupa šljunke uz cestu iz Fontane u Buzet. Zar nema drugih potrebnijih cesta? Nije li se to moglo razdijeliti i staviti na druga potrebitija mjesta? Čini se, da gospoda predsjednici malo skrbe za potrebite popravke puteva. Rek bi, da im je glavno, da su ceste oko njihovih kuća u što većem redu i da mogu oni po njima udobno šetati.

Sve nam se čini, da bi naša općinska uprava morala malo više štediti i upotrebljavati novac za najnužnije stvari. Ministarski je predsjed-

P O D L I S T A K

Jedna pjesma

pokojnoga pjesnika Alekse Šantića.

U posljednjem broju naše »Istarske Riječi« prikazali smo u nekoliko redaka značenje velikoga pjesnika Alekse Šantića. Danas donosimo jednu njegovu pjesmu, u kojoj pjesnik pozivlje svoje ljude, da ne sele u svijet, u tudjinu, u Ameriku.

Ta pjesma ima za nas, Istrane, još dublje značenje. Ona nas opominje, da ostanemo vjerni ne samo zemlji, koja nas je rodila, već i jeziku i svijesti naroda, iz kojega smo potekli. Ova se prekrasna pjesma često spominje, i mi želimo, da je i mnogi naši pročitaju, i da je pročitaju i onima, koji čitati ne umiju:

OSTAJTE OVDJE...

Ostajte ovdje!... Sunce tudjeg neba
Ne će vas grijat, ko što ovo grije;
Gorki su tamo zalogaji **hljeba**,
Gdje svoga nema, i gdje brata nije.

Od svoje majke ko će naći bolju?!
A majka vaša zemlja vam je ova:
Bacite pogled po kršu i polju,
Svuda su groblja vaših pradjedova.

Za ovu zemlju oni bjehu divi,
Uzori svijetli, što je branit znaše,
U ovoj zemlji ostanite i vi,
I za nju dajte vrelo krvi vaše.

Ko pusta grana, kad jesenja krila
Trgnu joj listje i pokose ledom,
Bez vas bi majka domovina bila,
A majka plače za svojijem čedom.

Ne dajte suzi, da joj s oka leti,
Vrat'te se njojzi u naručja sveta;
Živite za to, da možete mrijeti
Na njenom polju, gdje vas slava sreta.

Ovdje vas svako poznaje i voli,
A tamo niko poznati vas ne će;
Bolji su svoji i krševi goli,
No cvijetna polja, kud se tudjin kreće.

Ovdje vam svaki bratski ruku steže,
U tudjem svijetu za vas pelen cvijeta;
Za ove krše sve vas, sve vas veže:
Ime i jezik, bratstvo i krv sveta.

Ostajte ovdje!... Sunce tudjeg neba
Ne će vas grijat, ko što ovo grije, —
Gorki su tamo zalogaji hljeba,
Gdje svoga nema, i gdje brata nije...

ZMAJ JOVAN JOVANOVIĆ:

Guslareva smrt

I.

Na zapadu sunce palo
Na kameno stenje,
Palo, pak se rasprštalo
U drago kamenje.

Pa po nebu nebrojice
Zvezdice se sjaje,
Ka' na zemlji što trepeću
Suze tužne raje.

S koga raja suze lije
Tako bez prestanka?
S Topal paše, što j' sad leg'o,
Al' mu nema sanka.

Skoči paša, čelo tare,
Bes mu kida grudi:
Nema Boga, nema pravde,
Ljudi su neljudi!

»Prolio sam more krvi
Te proklete raje,
Posej'o sam u sve kraje
Gorke uzdisaje.

»Kud god prodjem, zemlja strepi,
A raja skapava,
Ni moj doro vode ne će,
Kad nije krvava.

»Eno blaga sedam kula,
Još je nebrojano, —
U haremu puno j' cura,
Al' sam ih se man'o.

Ne godi mi, ne prija mi,
Prazne su mi grudi,
Slavno ime, dično ime,
Za tim Topal žudi.

»Gusle! Gusle! — Rajo! Rajo!
Prokleti hajduci,
Zar da s' vaše ime peva,
Vi pogorski vuci?

»Zar da Topal pesmu sluša,
Što vam večnost sprema,
A taj paša, Topal paša,
Svog pevača nema?!

...ik Mussolini ukinuo razne manje potrebne ...ede samo za to, da se štedi. Toga bi se mo...la držati i naša općina. Na primjer: Ona ...ži veterinara, dok smo se prije rata zado...ljavali sa onim u Kopru. Mi nismo protiv ...terinara, ali nameti nas taru, pa nam nije ...vo, da općina drži činovnike, koji nisu baš ...ophodno potrebni. Preporučamo g. načel...ku, koji, kako čujemo, previše pleše, kako drugi sviraju, nek se malo informiše o stanju ...šeg seljaka, koji se je uslijed loših godina ...ko zadužio, da uopće ne će moći da isplati ... centezima duga.

Čujemo, da je pred nekoliko vremena hodao ... našim selima neki činovnik iz Kopra, koji ... ispitivao utoke, što su ih naši ljudi uložili ...oti odmerenju lične dohodarine. Preporučili ... tom činovniku, da se uputi u dohotke neke ...zetske gospode, jer zlobni jezici vele, da ...ki, inače veliki patrijote, plaćaju vrlo niske ...ne dohodarine. Možda je nama seljacima ...loženo ono, što oni premalo plaćaju?! Ra...oznali smo, da li se nalazi u odboru za od...merivanje ličnih dohodarina koji naš seljak iz Buzeštine.

IZ SVETVINCENSTINE.

Kod nas ko da je drugi neki svijet, drugo neko pojmovanje. S nama se doista postupa kô sa ljudima nižega koljena i reda. Lanjske ... godine činiše toliko komedija sa našim ...vinama, ove su godine to jednom pono...li, a sada su na redu izborne legitimacije. Zamislite: Još nismo skoro niti pravo doznali što je i kako je s tim izborima — ta znate mi kmetovi i Vlahi doznamo sve kasno, a katkada i prekasno, — eto ti već netočnosti. Općinski je sluga razdijelio skoro sve izborne legitimacije, od kojih je više iskrivljenih i netočnih. Pogrješna su obično imena oca od dotičnih izbornika. Jasno je i prejasno, da će se tim izbornicima činiti svakojake zapreke, samo da ne budu mogli glasovati. Ne ćemo baš reći, da se to upravo navlaš učinilo, ali ko zna, strah naš ima velike oči. Sve je danas moguće, ništa nije dakle isključeno.

No bilo kako bilo, ljudi i izbornici, kojima je netočna legitimacija, nastojte da je pravovremno popravite i upotpunite, inače je vaš glas izgubljen. Legitimacije bile su kod prošlih izbora točne nekim ljudima, kojima su sada iskvarene. Naša je općina dosta malena, pa ako nije iskvarenju drugi uzrok, onda se preporuča više opreza, pažnje i točnosti. Kad se radi o taksama i porezu, onda su imena posve točna i pretočna.

IZ BUZETA.

Mi smo buzetski seljaci mislili, da ni sam vrag crni ne bi prodro i zauzeo Buzet, al kad tamo neke gluhe noći prošle sedmice nepoznati i nepronadjeni tatovi došli nesmetano u grad i u urede bivšeg poreznog ureda, da pregledaju i vizitiraju valjda knjige, račune i blagajnu, da li ide sve u redu. No, sjutradan opazilo se, da ti noćni učenjaci sa kolodvorskim ljestavama preko visoka zida prodriješe u dvorište, a sa ovog na prozor u zgradu, provrtaše željeznu blagajnu — paf! ne nadjoše ni pare. Sada možete pomisliti onu žalost tih tatova, kojima nije uspjela noćna navala i provala; a možete i pomisliti začudjenja naših gradjana, kako su mogli zlikovci neopaženo u zgradu i raditi sa svijećom u ruci. To je zato, što su oni osvjedočeni, što mi okolišni Jugosloveni, seljaci, nismo ljudi vični kradje, nepoštenja i nasilja.

IZ ĆIĆARIJE.

Alaj smo mi čudni ljudi! Htjeli smo i zahtijevali svoju općinu u predratno doba, a sad nam ju donesla Italija i Buzet. Mi smo očekivali, da će nam samostalna općina donesti na Kras ... jedan dio Amerike — Kaliforniju! Glupost naša i trbuh je kriv, što je došla medju nas nesloga, a neslogom općina, a sada opet općina (oni koji s njom opravljaju) ispraznili su našu općinsku blagajnu. Sreće i blagoslova nema! S općinom nismo ništa dobili, a sve, i dosta pogubili... Naši muževi na općini ostaviše općinu, jer da im se ne plaćaju nadnice. Tako je bilo opć. zastupstvo raspušteno. Doći će komisar na općinu. To ne će biti ni ...ja..., ni ...ti..., niti jedan Ćić. Doći će, kako se glasa, buzetski živinar (veterinarij) Dr. Chiapetta (Capeta). I on će nas čapat za gut. I bit će ...ršeno sve! — Nismo pametni ni narodni!

Izbornici !

Ako su vam izborne legitimacije iskrivljene, zatražite odmah popravak!

Gospodarstvo

NAŠIM SELJACIMA NA RAZMIŠLJANJE.

Više od polovicu vijeka proboravimo u svome stanu, u svojoj kući. Zato i jest naš stan od velike važnosti po naše zdravlje. Teško onome, koji nema krova, da ga zaštiti od nepogoda, teško onome, tko nema gdje da sklone svoju glavu. I najveći siromah gleda, da podigne ma i najmanju kućicu, samo da ima zaklona i mjesta za pravi odmor.

Naš stan ima veliki utjecaj na zdravlje. U nezdravom stanu oboljet će i najzdraviji čovjek, zakržljavit će i najnaprednije dijete. Proučavajući bolesti medju ljudima naći ćemo čestoput mnoge bolesti, koje dolaze od rdjavoga i nezdravog stana. Od rdjavih stanova stradavaju ponajviše siromašni ljudi po velikim gradovima, gdje su stanovi prenatrpani, skupi i tijesni. Na selima opet trpe od nezdravih stanova seljaci, jer ne grade svojih kuća onako, kako bi mogli i trebali, nego po rdjavom običaju i nevaljanim zabludama.

Spomenut ćemo one glavne pogrješke, koje se nalaze kod naših seljačkih stanova. Seljačke se kuće grade raznoliko, već prema krajevima u našoj Istri. Istaći ćemo ipak one zajedničke pogrješke, koje se susreću gotovo u svim seljačkim stanovima.

Kad udjemo u seoske stanove, odmah ćemo oćutjeti, da u većini prostorija vlada zagušljiv i nečisti zrak. U sobama ima dima i prašine. Svijetla je obično malo. Tome se je lako dosjetiti. Prozori su na seljačkim kućama maleni, pa nije ni čudo, kad se u sobama ne nadje čistoga zraka ni svijetla sunčanoga. Uz male prozore dolazi još zao običaj, da se oni malo i nedostatno otvaraju tako, da ni ono malo svijetla i zraka, što bi na njih dolazilo, ne dolazi. U mnogim su krajevima prozori na sobama tako maleni, da čeljade ni glave na njih ispružiti ne može. Mnogo se puta vidjaju i takvi prozori, na kojima je mjesto polupanog stakla prilijepljen papir, što onda zlo još većim čini, jer kroz papir još manje može da uči svijetla i zraka.

Podovi su u seoskim kućama većinom vrlo loši. Od toga dolazi mnogo zla. Razdrpani se pod ne može nikada pravo u redu držati ni očistiti, jer se na njemu najlakše nabere prašina i nečistoća. Osobito je nezdravo, kad se na takav pod pljuje. Mala djeca puzu po podovima, a pri tom mnogo nečistoće pokupe sa lošega poda.

Zadušljivi i nečisti zrak dolazi i od toga, što se običaje mnogo puta baš ne od sile i nužde kuhati i jela priugotavljati u sobama za stanovanje i opočivanje. Pri tom se naravno ishlapljuju nečiste materije, koje mogu da škode ljudskom zdravlju.

Ima krajeva, gdje se u sobama drže mnoge domaće životinje kokoši, svinje, psi, mačke itd. To je jedan od najrdjavijih običaja, jer životinja ne zna što je red i čistoća. Osim toga mogu da sa životinje predju stanovite bolesti i na čovjeka.

Često je i okolina naših kuća nečista. Odmah uz kuću podignuta je višeputa staja tako, da je kuća neprestano u nečistom zraku. Uz takve prilike ne bude ni voda za piće zdrava, jer je nečistoća od životinja može zagaditi. Grade se i takve kuće, kod kojih je pri zemlji staja za blago, a nad stajom su sobe za stanovanje ljudi.

Tako spomenusmo samo one pogrješke, koje dolaze od zlih običaja, nemara i neznanja. Stanovi s takvim pogrješkama ne mogu biti dobri, te moraju da zlo djeluju na ljudsko zdravlje. Već odavna su ljudi to opazili. Tamo, gdje su stanovi zli i nezdravi, mnogo više umire naroda. Osobito u današnje dane, kad je nauka o zdravlju čovjeka znatno uznapredovala, brinu se svi, da im stanovi budu što bolji i zdraviji. Izdani su zakoni o gradnji kuća, po kojima se sada mora graditi. Kod nas je ta briga oko gradnje stanova samo u grdovima na životu, dok se za sela mnogo ne mari. Zato smo mi i odlučili, da ovom predmetu posvetimo par riječi, te istakosmo ono najglavnije, što će moći naše seljake zanimati. Iza svih istaknutih pogrješka donijet ćemo nekoliko zdravih pouka, koje će od sada moći da sluša svih, koji ovo pročita i za svoje zdravlje mari. Odgovorit ćemo na ovo pitanje:

Kakva treba da je seoska kuća?

1. **Položaj kuće.** Kuća za stanovanje treba da je sagradjena na suhom tlu, suncu izvržena, a od vjetrova zaštićena.

2. **Temelji** kuće valja da su čvrsto gradjeni od kamena ili pećene cigle s cementnim ili krečnim malterom. Moraju biti tako visoko izgradjeni, da pod od soba bude barem 1 metar nad zemljom. Prostor izmedju temeljnih zidova valja da je ispunjen s čistom i suhom zemljom, a nikako ne vlažnom ili kakvom sa smetišta.

3. **Podrum** valja da je ispod soba za stanovanje, a ne smije biti taman.

4. **Podovi** su najbolji od drveta. Za to su dobre i mekane daske, ali valja da se u žlijeb spajaju, jer se onda ne zavlači u njih prašina. Daske ne valja metnuti na zemlju, nego pod njih valja da dodju grede ili sloj suhoga i čistoga pijeska barem 15 cm debeo.

5. **Veličina i položaj soba.** Gdje ima više ukućana, tamo treba i više sobi. Sobe za spavanje moraju biti barem tolike, da na jednu osobu dodje 5 kvadratnih metara. Ako je na pr. jedna soba široka 3 metra, a duga 5 metara, onda u njoj treba samo troje da spava. Sobe trebaju, da su barem dva i pô metra visoke.

6. **Prozori i vrata.** Sobe i druge prostorije valja da imaju što više svijetla i provjetrine. Zato moraju prozori biti dvoljno veliki. Broj prozora ovisi o veličini sobe. Prozor mora da bude barem metar i pô visok, a metar širok. Takav jedan prozor dostaje na sobu s 15 kvadratnih metara. Prozori ne treba da su od poda više nego 1 metar udaljeni. Na veće sobe dolazi i više prozora. Vrata neka su barem 2 metra visoka, a jedan metar široka. I prozore i vrata je dobro namazati s bojom, da se mogu uvijek oprati i očistiti.

I najbolje gradjenu kuću valja držati u najvećoj čistoći, povjetravati je i sunčati. Tek onda se osjećaju blagodati nauke o zdravlju. Osobito valja paziti na zahod, da bude čist i na zgodnom mjestu.

Naveli smo, kako se gradi kuća po zahtjevima i pravilima nauke o zdravlju. Naveli smo ono, što se može bez velikog troška učiniti kod svakog domaćina i u svakom selu.

Mala seljačka škola.

Kako ćeš povećati vrijednost gnojnici.

Naš istarski seljak još uvijek maćuhinski postupa sa gnojnicom, iako je to najbolji gnoj za sve gospodarske biline. Tako ne smije da ide dalje. Mjesto da gnojnicu omalovažujemo, povećajmo joj vrijednost. To ćemo najbolje učiniti na taj način, ako svakom hektolitru gnojnice dodamo 5 kg bijelog praha (superfosfata) i 3 kg sumpornokiselog amonijaka. Kalijeve soli i pepela ne treba joj dodavati, jer je ionako dosta bogat na kaliju.

Što tu je činiti, kad voćke ne će da rode?

Voćke, koje ti usprkos potpunog razvitka i uz najbolju njegu ne će da rode, precijepaj drugom, rodnom vrsti. U tu svrhu prereži ili prepili sve debljе grane na polovicu ili trećinu. U dojdućem mjesecu, martu, valja da cijepaš sve vrsti voćaka. Zato pripravi što prije cijepove. Kod cijepanja služi se travom — rafijom ili vrpcom (špagom), a podnipošto žukvom (bekom). Rane zamaži cijepilnim voskom. Takav vosak možeš i sam pripraviti kod kuće. Uzmi ½ kg kalofonije, 2 kg pčelinjeg voska, pa to skupa rastopi na vatri. Toj rastopini dodaj još — čim se malo ohladi — 50 grama denaturiranog špirita i pô žlice ulja. Spirit je isti što rabi za gorivo, a kupi se zajedno sa kalofonijem u mirodioni (drogeriji).

Što treba da znaš o pocinkanoj žici?

Pocinkana je žica od velike važnosti osobito kod novog vinogradarstva, a naročito gdje vlada nestašica kolaca. Što se debljine žice tiče, upotrebiti se može za vinograd br. 22, 25, 28 i 31, to će reći, od 22, 25, 28 i 31 mm debljine. Jedan kilogram žice br. 22 sadržava 36 m, br. 25 28 m, br. 28—22 m i br. 31 do 16 metara žice. Najpraktičnije je uzeti broj 25. Pomoću navedenih brojaka nije teško izračunati, koliko kilograma žice treba za jednu gotovu množinu loza. Ne treba drugo, nego da se zbroji redove, pomnoži dobljenu svotu sa duljinom redova i sa brojem žica, koje se misli staviti na pozedine redove računajuć na svaki red jedno 5 m više za pričvršćenje žice na krajevima redova. Ovako dobljeni konačni produkt razdijeli se dužinom žice u metrima, što se nalazi u jednom kilogramu dotične žice. Primjer: Treba da protegnemo 2 žice br. 25 na 5 po 50 metara duge redove. Računati treba tako: 50×5=250×2=500+25 (5 m višak po redu za pričvršćenje) = 225 m. Budući da žica br. 25 sadržava 28 m, moramo razdijeliti ukupno dužinu potrebite žice od 525 m sa 28 i dobije tako okruglo **15 kg žice, koje** nam treba na naših 5 redova trsja, ako kanimo staviti po 2 žice br. 25.

Žica kupi se najbolje kod dioničkog društva Greinitz u Trstu, Corso Vittorio Em. III.

Kako da se uništi žižak kod graška?

Da se riješimo žižka (mušice) u grašku i sličnom sjemenu, valja nastojati, da ga se po mogućnosti riješimo, jer on izgriza sjeme, pa time ono gubi na vrijednosti. Stoga valja, nakon što je kruh iz peći izvadjen, metnuti u tu peć vreće s graškom. Toplina peći ne smije biti veća od 60 st. C., jer bi veća toplota ubila klijavost, dok toplota od 60 stupnjeva Celsijevih ubija žižka.

Politički pregled

Jugoslavija.

Pred jugoslovensku Narodnu Skupštinu došao je ovih dana na potres italijansko-jugoslovenski sporazum. Na ponedjeljkovoj sjednici, koja je bila vanredno dobro posjećena, držao ministar inostranih djela dr. Ninčić svoj eksposej. Dr. Ninčić je izjavio, da je sporazum s Italijom u direktnoj vezi sa općim položajem u Evropi. Riječko pitanje, veli govornik, i naši odnosi prema Italiji uopće imali su bitnoga utjecaja na smjernice naše vanjske politike. Unatoč svršenom ratu i sklopljenim mirovnim ugovorima i unatoč Društvu Naroda, u stvari ipak nije bilo mira, pa su države bile prisiljene da sklapaju potrebne ugovore za uzdržavanje mira; na pr. Mala Antanta, čehoslovačko-franceski ugovor i naš sporazum s Italijom. Riječko je pitanje — nadodaje ministar imalo vrlo veliko djelovanje i na držanje naših prijatelja, koje ih je stalno uznemirivalo. Oni su se našli uvijek u neugodnom položaju, kad su se u bilokojem pitanju imali odlučiti za nas ili za Italiju, da će prema jednom ili prema drugom učiniti kakav neprijateljski akt. Riječkom je pitanju u inozemstvu dano daleko veće značenje, nego kod kuće i u Italiji. U stvari medjutim nijedan ozbiljan čovjek kod nas nije mislio, da bi se zbog nezavisne riječke države imao izazvati konflikat. Kad se u Ženevi govorilo o Krfu, onda se mislilo na Rijeku. Svi su bili uvjereni, da će zbog Rijeke doći do rata izmedju Italije i naše kraljevine. Riječko je pitanje imalo dakle nepovoljan utjecaj na naš vanjski položaj, koji je konstantno slabio. To nam je nanijelo veću štetu, nego li nestajanje nezavisne riječke države. Vlada je uvidjela, da se ovo nije moglo riješiti nego sporazumom. U Evropi se u riječkom pitanju vidjelo samo pitanje političkoga značaja. Riječko je pitanje sad riješeno i treba samo forsirati provedenje sporazuma. Izmedju alternative: prijateljski sporazum ili mirno gledati, kako će Italija jednostrano riješiti riječko pitanje, jugoslovenska se vlada odlučila za alternativu prijateljskoga rješenja. Prestankom samostalne države Rijeke životni interesi našega naroda nisu povrijedjeni. Da je riječka država ostala, — zaključuje dr. Ninčić — odatle bi nastalo samo obmanjivanje. Mi bismo se obmanjivali, da imamo luku, koju zapravo ne bismo imali, pa bismo zapustili ostalo primorje i ostale luke. Ovo se pitanje nije moglo da riješi bez kompenzacija. U utanačenju su riješena vrla važna pitanja, kao što to dokazuje i prijateljski pakt izmedju nas i Italije. Političko značenje toga ugovora leži u garanciji za provedenje mirovnih ugovora s Austrijom, Madžarskom i Bugarskom. Ovaj je sporazum povećao ugled naše države i Italije. Sad nastaje nova perioda prijateljstva, pošto je prošla prva perioda medjusobnih sumničenja. Uhvatimo ruku, koja nam se pruža. Ekspozej ministra Ninčića bio je sa odobrenjem primljen na znanje. Narodna Skupština je odobrila sa 124 protiv 24 glasa italijansko-jugoslovenski sporazum.

Iz Beograda dolazi vijest, da u Skadru vlada silna bijeda i besposlenost, uslijed čega se svakim danom mogu očekivati krvavi nemiri. Da se to spriječi, odlučili su neki ugledniji skadarski gradjani, da pošalju u Beograd deputaciju pod vodstvom vodje Miridita Marka Donija, da zamole jugoslovensku vladu, da zauzme Skadar i tako spriječi bijedu toga grada. S tim u savezu se u beogradskim političkim krugovima tvrdi, da su se u Rimu sporazumjeli gg. Pašić i Mussolini, da Jugoslavija dobiva Skadar u zamjenu za Rijeku, pa će sada gornji zaključak Skadrana samo ubrzati izvršenje spomenutoga sporazuma u Rimu.

Engleska.

U posljednje se vrijeme zbila u Engleskoj interesantna politička pojava. Organizovala se je politička stranka, koja zastupa interese malih posjednika i agrarnih radnika. Kako je poznato iz razvoja Engleske, ona je žrtvovala svoju agrikulturu industrijalizmu. Posjed se

---

«Mrzim blago, mrzim zlato,
Ta sve mi je tavno,
Topal paša pesmu hoće,
Hoće ime slavno!

«Zar ta raja samo zinut'
Zna od moga mača?
Zar to roblje ne će zlata, —
Ne da mi pevača?»

Tako paša besni, riče,
Kidaju ga želje...
«Hazurala, Turadijo,
Spremajte veselje!

Doved'te mi starca Mirka!...
Zar još nije tuna?
Doved'te mi tog guslara,
Oh, da divnih struna!

Nek mi peva, nek me slavi
Slava je milina...
Jučer sam mu pogubio
Sva četiri sina.»

II.

...Slepac sedi, gusle drži,
Uz grudi ih steže;
Turadija peva, klikće,
Sve se rastoleže.

Turci piju, Topal ne će,
Kadkad pehar baci,
Malo podje, al' mu drhću
Maleni koraci.

Slepac sedi, gusle drži,
Suzom ih poliva;
Seda kosa dole pala,
Pa gusle pokriva.

«Nuder, psino!... Ne, ne tako,
Već starino draga!
— U čijoj su ruci gusle
U toga je snaga.

«Kakva snaga! ... Gjaur kleti,
od kud njemu snaga! —
Ne, — ne slušaj, — pevaj starče,
Od volje ti drage!»

«Pevaj dela Topal paše,
Ime mu ukrasi;
Osladi mu gorki život,
Od smrti ga spasi!

«Daj, da čujem kako s' peva
Moja veličina, —
Pustiću ti iz tamnice
Sva četiri sina.»

«'Pustićeš ih!»» — kliknu starac,
«Hoću, željo draga,
I daću ti srebra zlata,
Nebrojena blaga.»

Guslar ćuti, guslar bledi...
— Oh, da gorkih muka!
Diže gusle i gudalo,
Al' mu drhće ruka.

«Pevaj, starče, oh, ta pevaj,
Ja se slavit' moram!
Il' zar ne znaš šta te čeka,
Ako si uporan?

«Tvoju sreću, tvoju nadu,
Tvoja četir sina,
Polomiću, pokosiću,
Kao četir' krina.»

Uzdrhta se slepac stari,
Htede da zagudi, —
Al' mu prva, mučna, teška
Zastade u grudi.

Suze kaplju, gusle kvase,
A guslar posrnu, —
Tresnu gusle, rasprsta ih
O zemljicu crnu.

««Ubojico, poturico,
Izdajico kleti!
Dušmanine roda svoga!
Krvava aveti!

««Polomi mi sreću moju,
Pokosi mi nadu,
Ali gusle, — srpske gusle
Lagati ne znadu...»»

To izreče — više ne će
Klonu, pa posrnu,
Mrtav pade kraj gusala
Na zemljicu crnu.

Ciknu paša. — Al' mu s lica
Nestaše oblaci,
Jednu ruku k čelu diže, —
Krst na sebe baci.

Kleče pored mrtva starca,
Da gusle poljubi, —
Jedno ture sabljom mahnu,
Glavu mu odrubi.

zemlje koncentrisao u rukama aristokracije, tako da seljaku i seoskom nadničaru nije preostalo drugo nego da podje u tvornicu ili da se seli u novi svijet. Osim toga slobodne su carine utukle cijene agrarnim produktima Engleske. Za vrijeme rata Lloyd George pokušao je bio da raznim zakonima pogoduje agrarnoj produkciji, ali najviše zbog njemačke blokade. Nezaposlenost industrijskih radnika ponovno je svratila pozornost na agrarni problem. Jedan dio nezaposlenih industrijskih radnika imao bi se uposliti u poljodjelstvu. Obzirom na to trebalo bi poboljšati stanje poljoprivrednog radnika t. j. poboljšati mu plaće i uvesti zaštitu britanskih agrarnih produkata pred stranom konkurencijom. Radi toga napomenuta stranka traži, da se uzakoni najmanja plaća poljodjelskog radnika, tako da on može živjeti, i da se čitava engleska agrarna produkcija zaštiti carinama.

Rusija.

Lenjinov nasljednik Rykov izjavio je u zvaničnom listu ruske vlade, »Izvjestiji«, u kojem obrazlaže program svojega budućega rada na predsjedničkom položaju. Temeljna tačka njegova programa bit će, prema toj izjavi, nastavak Lenjinove politike. Odnošaj sovjetske vlade prema drugim državama bit će zadahnut željom, da se održi mir i da se istodobno učvrsti položaj sovjetske republike, koja nije nikada težila za tudjim teritorijama, niti je pomišljala ikada da podjarmi druge narode. No današnji je položaj Evrope tako alarmantan, da je Rusija prisiljena da drži pod oružjem jaku vojsku u svrhu, da se očuva od eventualnih iznenadjenja bilo s koje strane. — Da obrane ono što je stvorila oktobarska revolucija iz godine 1918. — rekao je Rykov — boljševici su morali godine i godine da podnose teške žrtve, da ulaze u borbe i da se izlažu blokadama. Konačno su ipak pobijedili, i danas može da u Rusiji uživa povjerenje 130 milijuna duša samo ona vlada, koja poštuje principe napomenute revolucije. — Rykov prema svom programu namjerava razviti odnose sa inostranstvom, organizovati agrarni kredit, poboljšati prilike radništva, podignuti kooperative i trgovinu uopće, te javnoj upravi posvetiti osobitu pažnju.

Domaće novosti

U dvanaesti sat...

Odasvud se ljudi tuže na teške posljedice minuloga rata. Rat je sve pokvario. U ljudskom društvu zavladao je zloduh. Osobni instinkti nadjačavaju razbor. Što više: oni izopačiše pojedince duševno i tjelesno, a ta izopačenost prelazi na potomstvo i čitave narode.

Danas se malne u svakome selu govori o pokvarenosti djece. Nije čudo, jer golemi rdjavi uzroci i različna zla upravo kulminišu. Odviše se pripovijeda i piše o velikim kradjama, zločinstvima, pronevjerenjima itd. Nož i tane prinoštavljaju mnoge i mnoge ljudske žrtve. Poput zarazne pošasti prelazi sve zlo na ljude i djecu. Roditelji nejake moralnosti utuvljuju djeci svakojake zgode i nezgode o ubojitom oružju. Prikazuju dogadjaj, gdje usred zavadjenosti treba oružjem presuditi protivnika pa makar bio i pravedan.

Medju porodicama navikuje dijete na štošta. Gdjegdje poveće čeljade nateže roditelje za odjeću, udara u obraz, vuče za kosu itd. itd. Mnogo je tome krivo i ukinuće naših narodnih škola. Kad dijete ne ide u školu, udje u preveliku slobodu. Roditelji im obično sve prepuštaju na volju, a u tome je vrelo pokvarenosti. Zamislite samo kako roditelji kvare omladinska srca, kad ih već zarana nose i vode po kojekakvim plesovima, svadbama i slično! Posljedice takvog uzgoja ne mogu biti dobre.

»Na mladjima svijet ostaje«, veli naša narodna poslovica. Stoga nastojmo i poradimo, osobito ondje gdje nema naše škole, da nam se djeca marljivo uče čitanju i pisanju. Kad se nauče čitati i pisati, onda treba da ih zabavimo valjanim knjigama i potrebnim gospodarskim radom, a time ćemo ih priučiti da mjere svoju duševnu i tjelesnu snagu. Naročito valja djecu priviknuti na stegu i poslušnost, oplemenjivati srce lijepim i dobrim, a buditi ljubav i poštovanje prema roditeljima i bližnjemu.

Danas jamačno svak znade, da u naprednim državama, kaošto je biva u Americi, djeca od tolikih milijunaša rade poput jednostavnih radnika u radionicama i tvornicama. Takva se djeca već u mladim godinama odlučuju na potrebe ozbiljnoga života, a odučavaju plandovanja.

U plodonosnom radu ne gubi se čeljade u fantastičnim mislima, već u uspjesima čuti raznolika zadovoljstva. Slijedimo puteve duševno slobodnih i naprednih naroda, pazimo i bdijmo nad djecom našom, učimo ih sve ono, što je lijepo i dobro, a čuvajmo ih od zla i pokvarenosti!

Izbornici, zapamtite ove rokove!

Do 24. februara moraju sve općine dostaviti svojim izbornicima izborne legitimacije. Tko ne dobije do tog dana spomenute legitimacije, ima pravo da ju ide sâm dignuti u općinski ured.

U utorak, 26. februara u 16 sati ističe rok za predloženje kandidatskih lista. Kandidatske liste treba uložiti na prizivnom sudištu u Trstu. Od 26.—29. februara mora prizivni sud pregledati kandidatske liste.

U nedjelju, dne 2. marta ističe rok za predloženje izjava glede združenja kandidatskih lista sa kandidatskimi listinama drugih izbornih okružja. Ovu izjavu predlože zastupnici pojedinih kandidatskih lista prizivnom sudu u Rimu.

Od 6. marta dalje moraju biti svi općinski uredi otvoreni barem od 9.—19. sata za izdavanje izbornih legitimacija.

U utorak, dne 1. aprila naprijed izbornici imaju pravo da idu općinskom uredu po duplikat izborne legitimacije, dakako ako su izvornu izgubili. Duplikati se izdavaju na zelenom papiru.

U srijedu, 2. aprila ističe rok za imenovanje skrutinatora (ljudi, koji broje glasove).

U četvrtak, dne 3. aprila ističe rok za izdavanje osobnih iskaznica (čl. 67. izb. reda). Te iskaznice izdaje pretura (sud).

Od petka (4. aprila) do ponedjeljka (7. aprila) obustavlja se svako izdavanje osobnih iskaznica.

U nedjelju, dne 6. aprila, u 9 sati prije podne započeť će glasovanje, koje će trajati do 9 sata uveče.

75%-tni popust na željeznicama i parobrodima za izbornike

Ministarstvo pošte i brzojava izdalo je svim ravnateljstvima željeznica i parobroda naredjenje, da prigodom političkih izbora snize vožnju za 75%-taka svim izbornicima, koji idu na glasovanje. **Taj popust vrijedit će samo za odlazak i povratak.** Izbornici morat će kod željezničke blagajne pokazati izbornu legitimaciju, jer im se inače ne će dati listić uz 75%-tni popust. Izbornici imaju pravo da se povrate kući uz popustnu vožnju do 25. maja.

Naši iseljenici u Americi i »Istarska Riječ«.

Ovih dana primili smo od naših iseljenika dva pisma iz Amerike: jedno iz Kalifornije a drugo iz Philandelphije. Naši iseljenici nam iz jednog i drugog mjesta izražaju svoje zadovoljstvo nad našim listom te nas mole, da i nadalje ostanemo na braniku naših potlačenih prava. Iako smo — pišu — tijelom vrlo daleko od vas i od naše drage Istre, naše je srce uvijek u rodnom zavičaju. Istarska Riječ se i ovdje najradije čita. Njen sadržaj nam se vanredno dopada. Samo nam je teško pri srcu, kad čitamo velike nepravde, koje se našaju našoj braći. Znamo da je vaš život težak, ali ustrajte! Mi smo uz vas. Danas vam šaljemo 7 novih pretplatnika i 10 dolara kao dar Franini i Juriai, a doskora ćemo više. Uz srdačan pozdrav Ivan Vidović, Ivan Marčenić, Maks Spazzafumo, Ante Tomnić, Andre Sterle, Ivo Markulin, Antun Filić-Gambaleta, Anka Jeletić, Pavao Bašić, Ante Mišćenić, Petar Krulčić. Milo nam je, da se naši iseljenici sjećaju svoje rodne grude i našeg lista. Njihov poticaj daje nam nove snage u borbi za naša narodna prava. A naši iseljenici neka budu uvjereni, da ćemo uložiti sve svoje sile, da udovoljimo njihovim željama. Živili naši iseljenici!

Teške prilike naše neoslobodjene braće u grčkom ropstvu

Naša posestrima »Južna Zvezda« iz Bitolja donosi opširan dopis iz Vodena (Grčka), iz kojeg vadimo slijedeće:

U selu Saračinovu, sr. vodenski osamdesetgodišnji starac svećenik Jovan Janović; po želji svojih seljana očita na Uskrsa evangjelje na slovenskom jeziku kako bi na taj način ublažio breme robovanja a svoje pastvo potsetio na stablo svoje rase na koje ne treba da zaboravi. I zaista narod se u crkvi obradovao čuvši svoj jezik sa Božjeg oltara ali je svećenik tu narodnu radost skupo platio. Grci, saznavši za ovaj »veliki greh i strašni prestup«, uhvatiše starca i vezanog sprovodoše vlastima, koja su ga puna tri meseca držale u zatvoru stavljajući ga na strašnije i groznije muke no što je Hristos na Golgoti bio. Na sva pitanja koja su mu u zatvoru i mučilištu stavljena zašto je to učinio, nesretni starac — svećenik — stalno je odgovarao: »Hristos je rekao svojim apostolima da govore onim jezikom koji narod razume a ja nisam grešio što sam njegovim zapovestima sledovao«.

Sreća u nesreći.

Pišu nam iz Vrha kod Buzeta: Pred nekoliko dana išla je 30-godišnja Antica Črneha u šumu, gdje je po hrastovima postavljala lijepila za ptice. Bila je loše sreće. Mjesto da bi se »nabiskale« ptice, »nabiskala« se ona sama. Najedamput joj se zatamni pred očima i pade sa 20 metara visokog hrasta na zemlju. Sreća je prohtjela, da joj se nije ništa zlo dogodilo. Valjda ju je sam angjeo čuvao!

Porezna policija

Javljaju iz Rima: Početkom ovoga mjeseca otvorila se je ovdje naročita škola za poreznu policiju. U toj školi bit će izvježbano oko 600 detektiva (tajnih policista). Porezni policisti imat će zadaću da onemoguće svako izbjegavanje isplate poreza. Jadan seljak!

Svega po malo

Najznamenitiji ženski dan

je dan 29. februara, koji dolazi tek svake četvrte godine, t. j. u prijestupne godine, kao što je i ova godina. Toga prijestupnog dana mogu žene da zaprose muškarce. Tako vele Englezi, pa kažu da je to običaj od davnih vremena, kad je sv. Brigita zaprosila sv. Patrika. Neki kažu, da to prijestupno pravo imadu žene i cijele prijestupne godine.

Ukinuće smrtne kazne u Engleskoj.

Radnička stranka, koja je sad na vladi, u Engleskoj donijet će pred parlamenat prijedlog da se ukine smrtne kazne. Pametna ideja!

Čudo od djeteta.

Mali je broj genijalnih ljudi, čiji bi intelektualni život bio tako prerano pun i kratak, kao što je to slučaj sa Amerikancem Sydesom. Priča se, da je ovaj mladi fenomen već u svom 6 mjesecu života znao cijelu poćetnicu na pamet; u svojoj drugoj godini već je čitao, pisao i vrlo se tačno izražavao, a u četvrtoj godini on je perfektno vladao sa četiri strana jezika. U jednaestoj godini bio je već primljen na sveučilište, gdje je bio već u 15. godini promoviran na čast doktora geometrije. Zatim se bacio na političko polje, ali je naža lost brzo dospio u zatvor. Sad se nalazi u amerikanskoj kancelariji.

Pao sa preko 150 metara visine i ostao živ.

Neki radnik u Alpima radio je na vrhu jedne kamene litice i spremao ležište za mine. Odjednom ga uslijed velike visine uhvati vrtoglavica, pa izgubi ravnotežu i poleti u provaliju. Njegovi drugovi se spuste dolje i jedva ga nadju u jednoj rupčagi, u kojoj je snijeg bio 55 metara debelo. Radnik je bio pri svijesti i nepovrijedjen; jedino mu je nešto krvi pocuralo iz nosa, što nije ništa drugo nego posljedica pada. Stijena, sa koje je pao, bila je preko 150 metara visoka.

Mlječno drvo.

U nekim krajevima Amerike zvijeri tamane domaće životinje. Zbilja su naročito opasne one se približavaju čak naseobinama i ujedaju stoku. Zbog toga je teško čuvati i održati životinje. Ali priroda je došla u pomoć stanovništvu. Blizu Venecuele nalazi se jedno drvo, koje stanovnici nazivaju »Mlječnim drvetom«. Iz kore drveta dobija se jedan sok, vrlo sličan kondenzovanom mlijeku, istom slašću. U mnogim krajevima nalazi se to drvo, koje je vrlo omiljeno stanovništvu, jer im daje hranu vrlo zdravu i hranljivu. I tako oni mogu da prolaze i bez stoke.

Februar od 30 dana.

Poznato je, da u februaru žene najmanje od svih drugih mjeseci govore, jer taj mjesec broji 28 ili 29 dana, ali malo će tko znati kad je februar brojio 30 dana. To je bilo u Švedskoj, a trajalo je od godine 1711. do 1753. kad se uredjivao novi gregorijanski kalendar za kralja Karla XII. Svakako u povijesti Švedske nalazimo nekoliko historičkih dogadjaja, koji nose datum 30. februara.

Smrt najstarijeg čovjeka u Jugoslaviji.

U Djakovici je umro ovih dana najstariji čovjek u Jugoslaviji Jusuf Maća. On je dosegao starost od 120 godina. Pokojni Josuf nije nikada pio alkohola niti je pušio. Oženjen je bio 3 puta i njegov najmladji sin je sada 77 godina star. Dobro je vidio sve do zadnjeg časa, a bradu je imao 35 cm dugu.

Dužnik, koji krade, da plati dugove.

Kako čitamo u jednoj italijanskoj novini, poštanski činovnik Antonio Bracci pronevjerio je na poštanskom uredu u Rimu 150.000 lira. On se je odmah predao policiji, ali bez — pronevjerenog novaca. Na policiji je izjavio da je spomenuti iznos ukrao za to, da plati svoje dugove. »Ja ću sa zadovoljstvom«, nadoda Bracci, »odsjediti kaznu, pošto sam posvema namirio svoje dugove«. — U vrijeme, kada mnogi kradu i uz to ne plaćaju svoje dugove, ovo je zaista interesantan slučaj.

Bivši saksonski prijestolonasljednik postaje svećenik.

Bivši saksonski prijestolonasljednik Saske Georg ušao je u seminator sv. Petra. Prince će biti već u proljeće posvećen za svećenika.

D'Annunzio postaje »conte di Fiume«.

Ovdješnji »Piccolo« saznaje iz Rima, da će Gabriele d'Annunzio, koji je izveo poznato navalu na Rijeku sa svojim arditima, doskora biti proglašen grofom Rijeke.

Načelnik izgubio izbore radi ženskih hlača.

Mjesto Spencer u Americi biralo je pred kratko vrijeme načelnika. Kandidati su Cottle, dosadanji načelnik i T. W. Lattimer, a sam izbor ovisio je tako reći o pitanju smiju li žene i djevojke nositi hlače. Cottle je bio protiv hlača, Lattimer za hlače. Izbornice su odlučile za Lattimera, koji pripisuje ženama i djevojkama pravo na hlače.

Ubila muža s metlom.

U Münchenu je bila ovih dana osudjena neka Branderl na blagu kaznu od 18 mjeseci, jer je ubila muža sa metlom i sa drugim kuhinjskim priborom. Ona je naime svog muža prisiljavala da ide na »plac«, da riba kuhinju i pere sudje, a kad ne bi dobro izvršio dužnosti sluškinje tukla ga je žena sa metlom, dok ga nije zatukla. Ova blaga osoba sada pobudila je senzaciju, jer je poznato, da su sasvim obično samo onda blagonaklonj prema ženama, kad ubijaju mužove iz... ljubavi.

Kolika je tjelesna toplina kod domaćih životinja?

Konj ima 37½—38°, ovce i svinje 38—40 i goveče 38—39 stupnjeva C tjelesne topline.

Broj Jugoslovena u Americi.

Prema službenoj statistici bilo je godine 1920. u Sjedinjenim Državama 408.973 Jugoslovena, t. j. 208.552 Slovenaca i 200.421 Srba i Hrvata. Posljednja brojka sastoji od 140.55[illegible] Hrvata, 3.119 Dalmatinaca, 52.208 Srba i 4.533 Crnogoraca.

Svinja mu odgrizla nogu.

U nekom selu u Njemačkoj htio je jedan mesarski momak da zakolje krmče 300 kil. teško. Ali ga nije nožem pogodio, pa je bijesno krmče navalilo na momka i razgrizlo mu jednu nogu.

Žrtve potresa kroz vijekove.

Prvi veliki potres uz izbacivanje vulkana bilježi povjest onaj godine 79 prije Hrista kad su izginuli svi stanovnici cvatućih gradova Pompeja i Herkulana. U istom kraju potres god. 1631. uništio je 3000 ljudskih života. Godine 1669. potres uslijed vulkana Etne zakopa 27.000 ljudi, a god. 1693. potres istoga pravca i kraja uništi ništa manje nego 100.000 ljudi. A god. 1755. deset hiljada. Potres u Kalabriji i Mesini godine 1908. imao je 77.000 žrtava. Na otoku Javi u drugoj polovici XIX. vijeka pogibe od potresa 25.000 ljudi, u Indijama god. 1905. 12.000. U San Franciscu bilo je godine 1906. samo 500 mrtvih od potresa, dok je šteta u kućama iznašala preko 500 milijuna dolara. Zadnji potres u Japanu prouzrokovao je 100.000 žrtava.

Narodne šale.

»Zašto sadiš loze prije tri godine?«

Neki Kastavac sadio je vinograd, pa onuda prodje neki šaljivi Lovranac nazvavši mu: Dobro jutro, radniče! Jesi li sustao? — Bog ti dobro dao! nisam ni još sustao, odgovori mu. — Na to će Lovranac: A što to radiš? — Evo sadim loze, odvrati Kastavac. — Pa kad će ti počet grozdje radiati? — Počme, ako Bog da sreće, stopr'va treće godine. — A zašto sad loze sadiš, a ne treće godine? Jesi li lud! Lovranac nastavi p... tovanje, a ovaj Kastavac sjedne i počne u sebi misliti: Doduše onaj patnik je pametan čovjek i ima pravo, što kaže. Premećni motiku prebo ramena, pa ode ravno kući. Kad ga opazi otac, začudi se i upita ga: Sta bi? Sin mu sve redom po istini kaže. Te se i otac malo zamisli pa će reći: E moj sinko, blago onome, ko ima pameti, a mi ga nismo, ne može dušu ne spazivah da je pravo ... ove godine loza saditi, a stopr'va treće godine zobati grozdje. Saditi ćemo treće godine.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 20. februara te godine moglo se predati ili kupiti: 100 engleskih lira šterlina za 10.000 do 10.200; 100 amerikanskih dolara za 2.320 do 2.335; 100 švicarskih franaka za 403—407; 100 francuskih franaka za 96'75—97'50; 100 čehoslovačkih kruna za 67'20—67'60; 100 jugoslovenskih dinara za 28'50—29'— ; 100 rumunjskih leja za 12'—12'50; 100 madžarskih kruna za 0'04—0'05; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0'0323—0'328 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Zahvala.

Potpisana se najtoplije zahvaljuje općinskom liječniku u Buzetu, gosp. dr. Aldu Smareglia, koji je potpisanu liječio velikom požrtvovnošću za vrijeme njezine duge bolesti te poduzeo operaciju na nozi, koju su se ustručavali poduzeti drugi liječnici i bolnice i time polučio, da potpisana može opeta hodati i kućne poslove obavljati.

U Slumu, dne 16. februara 1924.

Katarina Božić Grandova.

Javljamo rodjacima, prijateljima i znancima, da je u nedelju 17. febrara 1924 u 4 sata u jutro nakon kratke ali teške bolesti, u 63. godine života, blago u Gospodinu usnuo naš preljubljeni muž, otac, tast, djed

IVAN BAJC

umirovljeni kotarski šumar u Voloskom.

VOLOSKO, dne 17. febrara 1924.

Fanny ud. Bajc, supruga

Obitelji: **Mogorović, Ujčić Frane, Ujčić Vjekoslav.**

Broj 9 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 28. febrara 1924.** Pojedini broj 20 cent. **God. II.**

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) — Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„*Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari*". — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Zašto idemo u izbore?...

Kad su prvi put poslije Rapalla, u prošlom god. 1921., bili raspisani izbori za rimski Parlamenat, zrak je bio jako vruć. Bombe su praskale, naši narodni domovi gorjeli, naše privatne se kuće rušile, naši se vidjeniji ljudi bacali preko granice — jednom riječi: svuda je vladao strah i trepet. Ali naši istarski ljudi nisu ni časkom oklijevali, već su se 15. maja one kobne godine listom digli i pošli složno u izbornu borbu. Oni su htjeli da u rimski Parlamenat pošalju ljude, koji će, ustreba li, i sred bomba i sred vatre dizati za njih svoj glas. Njihovi predloženici nisu svi izišli, jer su bezakonja bila velika. Ali i oni, što su izišli, ispunili su nade, što ih je naš istarski svijet u njih polagao, i mi možemo mirne duše reći: što su naši poslanici mogli, to su i učinili ili još bolje: što je bilo u njihovoj moći, to su i izvršili. Da smo mi pred italijanskim zakonima jednopravni s Italijanima, učinili bi bili kud i kamo više. Pravedan i pošten čovjek mora da uzme u obzir sve one orijaške zapreke, koje su našim poslanicima bile na putu, pa da onda prosudi njihov rad. I kad ga tako prosudi, priznat će, da je taj rad imao uspjeha, moralnog i materijalnog.

Italijanima su naši poslanici bili trn u oku. Tko da se ne sjeća one strašne hajke, što su je bili digli protiv dra. Wilfana i dra. Stangera iza onih njihovih muških izjava u rimskom Parlamentu? Kad ne bi drugo bilo, već bi sama ona hajka dostojala, da dokaže, kako su naši poslanici udarili odista jedinim, ispravnim putem.

Italijani su htjeli, da se za nas više ne zna, kao da smo propali nekamo u crnu zemlju. No naši su vrijedni poslanici neprestano podsjećivali i njih i cijeli svijet, da smo mi još živi.

Kad je prije nekoliko vremena izišao na javu Mussolinijev novi izborni red, kojim se predstavnicima narodnih manjina uvelike otešćava izbor u Parlamenat, po gdjekoji slabići su mahom klonuli i bacili parolu, da nama Jugoslovenima u Istri ne će ostati drugo, no da se ustegnemo od izbora. Naši vodje su naprotiv odmah poduzeli shodno, da se pokuša sve, kako će narod moći da usprkos novoj reformi dade svojim ljudima i kod ovih izbora svoj glas.

Oni su u tome i uspjeli. Složili su se s Nijemcima, ugovorili s njima znak, o kome smo posljednjeg puta progovorili, i tako naši će ljudi moći i ovaj put na biralište, da tamo manifestiraju svoju volju, a ta jeste — da nekoliko odlučnih, pametnih i umnih ljudi i unaprijed pred Talijanima, našim gospodarima, odvažno diže svoj glas.

I tako će naši ljudi i opet na birališ̌te, a nekoliko naših narodnih poslanika i opet u Rim.

Tako i treba. Kad bi se naši ustegli ili bi ostali kod kuće, pokazali bi svijetu da su kukavci, šeprtlje. Italijani bi s pravom mogli reći: U našoj zemlji nema više Slavena! I mogli bi s njima raditi i postupati po miloj volji, i niko se ne bi za njih mogao da brine, oni bi i na pravdi Boga imali krivo, jer onaj koji je odsutan, ima uvijek krivo. Tako je svuda po svijetu, pa i ovdje u nas. Ovaj put ne će na izborima biti nasilja. Ne će biti ni bomba ni revolvera. Možda će se tkogod naći tu i tamo, a će da ze zaprijeti kojemu od naših, ali mi možemo reći, da će te prijetnje biti prazna puška. A naš narod nije ni zec ni kunelić, da se plaši praznih grožnja.

Ne će biti nasilja, jer danas Italijani ne smatraju neprijateljem naš narod ni ovkraj ni onkraj granice. Što više: Italija je danas vezana s Jugoslavijom paktom prijateljstva.

Uostalom mi ne šaljemo naše poslanike u Rim, da ondje ruše vladu a još manje državu. Mi šaljemo naše poslanike u rimski Parlamenat, da ondje brane naša potlačena prava. I ništa više.

Izbornici, pozor!

24. t. mj. istekao je rok, u kojem su morali općinski uredi dostaviti izbornicima izborne legitimacije. Tko još nije dobio izborne legitimacije, može je lično dignuti u općinskom uredu, gdje je upisan u izbornom imeniku, i to od 25. t. mj. do dana izbora.

Naši narodni kandidati

Ovih dana došlo je do sporazuma izmedju našeg i goričkog političkog društva «Edinost» glede kandidatske liste i zajedničkog nastupa kod izbora. Prekjučer bila je uložena na prizivnom sudištu u Trstu kandidatska lista sa izbornim znakom (lipova grančica i runolist). Za naše narodne kandidate proglašena su ova gospoda:

1. Dr. Josip Wilfan

predsjednik političkog društva «Edinost» za Julsku Krajinu u Trstu, bivši narodni poslanik i odvjetnik.

2. Dr. Engelbert Besednjak

predsjednik goričkog političkog društva i urednik «Goriške Straže u Gorici.

3. Dr. Ulikse Stanger

bivši narodni poslanik i odvjetnik u Opatiji.

4. Dr. Stojan Brajša

odvjetnik u Gorici.

5. Antun Podgornik

agrarni inžinir u Gorici.

6. Dr. Josip Bitežnik

tajnik goričkog političkog društva u Gorici.

Odstranite zaprijeke, koje otešćavaju iskreni sporazum!

(Namijenjeno g. **A. Palmieri**).

Beogradske Novosti donijele su članak iz pera poznatog italijanskog publiciste, Aurelija Palmieri, o italijansko-jugoslovenskim intelektualnim odnosima.

«Beogradske Novosti» nazivaju taj članak apelom italijanskog Instituta za istočnu Evropu za intelektualnu saradnju. Izgleda da će to i biti tako, jer nam dogadjaji daju da na to naslućujemo. Dosta je spomenuti da je rečeni institut dao u čast jugoslovenskih novinara čajanku u vrijeme sklopljenja sporazuma o Rijeci.

Evo što kaže Palmieri:

«Italijansko - jugoslovensko prijateljstvo je svršen čin. Ono je bilo i ono je moralo biti nešto spontano. Italija ne može, niti ne smije da zaboravi heroizam jednog naroda, koji se je sa nepobijedivom energijom borio za istu stvar, zbog koje je i Italija ušla u borbu protiv one **mračne** sile, čiji je **stalni** cilj bio: **denacionalizacija u korist germanizma».**

Dalje kaže, da je doček jugoslovenskih ministara u Rimu bio spontan.

U Italiji je — izuzevši nekolicinu ekstremista, kojih ima u svim zemljama — osjećaj potrebe za jugoslovenskim prijateljstvom duboko usadjen u masi naroda.

Uzajamni kulturni uplivi efikasno bi djelovali na učvršćenju italijansko-jugoslovenskog prijateljstva. Ti su uplivi nekada postojali naročito u Dalmaciji. Oni se moraju nastaviti. Slavenstvu pripada budućnost. Ono ima toliko dodirnih i zadivljujućih bliskih tačaka sa latinskim genijem.

Sad je došao red na druge slavenske narode, koje je politička ugnjetavanje i despotizam Turaka ili Nijemaca sprječavalo da na svijetlost iznesu sva svoja duhovna blaga, koja su do sada morali kriti u dubinama svojih duša.

Dva naroda bliska po granicama, bliska su i po svojoj duši i geniju. Oni treba da se bolje upoznaju, da se poštuju i vole. To djelo medjusobnog upoznavanja, dužnost je intelektualnih klasa obiju zemalja. Rim ima literarni centar za izučavanje slavizma u Instituta za Istočnu Evropu. Mi tražimo za naš rad kolaboracija naučnih jugoslovenskih društava. Led je probijen izmedju dva naroda, i Italija, koja je u prošlosti igrala vidnu ulogu u literarnoj renesansi Jugoslavije, bit će srećna, da sada i sama primi odbleske slovenskog knjiženog značenja da drugoj obali Jadrana.»

Lijepo. Cijela jedna himna Jugoslovenima i Slavenstvu. Mi rado bilježimo shvaćanja bijelih vrana medju Italijanima, a sada je vrijeme, kada se smatramo dužnima, da i mi pomognemo onima koji su dobre volje, jer u dobrim odnosima izmedju Italije i Jugoslavije igramo mi Jugosloveni u Italiji vidnu ulogu. Ne ćemo da ovom prilikom spominjemo razne uvrijede, koje smo pretrpjeli posljednjih pet godina, već želimo da dodje vrijeme potpune zaboravi na prošla zla. Što više, pripravni smo, da utičemo put dobrim odnosima izmedju dviju zemalja, pa eto da i na adresu intelektualaca Instituta za Istočnu Evropu izrečemo par konstatacija, koje bez sumnje otešćavaju dobre odnošaje izmedju italijanskim i jugoslovenskim narodom.

G. Palmieri apelira na jugoslovenske intelektualce. Znade li on da nema u Jugoslaviji kao ni u drugim slavenskim narodima intelektualca, koji ne bi znao za trpljenja i nepravde pretrpljene i trpeće od svoje braće po rodu u Istri, Trstu i Gorici? Kad bi se oni odlučili na pozvani rad, učinili bi to samo znanosti radi, ali sentimentalno jugoslovensko srce ne bi ipak nikada zaboravilo **mračnu** silu denacionalizacije Slavena u korist italijanizma. Za dokaz nek nam služi Franceska. Franceski narod nije nikada spominjao Alzaciju-Lorenu, ali je ipak uvijek na nju mislio.

Kad Palmieri apelira više na srpski dio jugoslovenskog naroda, misleći, da su Srbi manje ugrijani u ljubavi do svoje braće, onda on se grdno vara. Srbinu je u krvi prirodjena ljubav do svoje braće. Ta ljubav ga je više puta prinukala na to, da primi mač u ruke. U njega je samo jedna slavenska sposobnost više razvijena, i to: da čuti, ali šuti. Idite Vi, g. Palmieri, u Srbiju, pa potražite kakvog narodnog guslara i čut ćete na svoje vlastite uši, kako on uz gusle pjeva i uzdiže svoju braću mâ gdje se ona nalazila...

Ako je Institutu odista stalo do prijateljskih odnosa sa Jugoslavijom, neka najprije pouči mjerodavne političke krugove da su italijanski «ekstremisti» koncentrisani baš u Istri. Tu nisu fanatični rodoljubi, nego račundžije, koji pod plaštem nacionalizma izvršuju svoja nedjela. Tim «ekstremistima» više puta nasjedaju i oni, koji su pozvani da štite svakog gradjanina. Posljedica toga biva ta, da zapostavljani i uništeni moraju da traže gostoprimstvo baš u onih, od kojih se traži prijateljska suradnja.

Naš narod ne traži nikakvih privilegija, nego da mu se dade ono, što je već imao i što mu je nasilno oduzeto: škole kao kulturne ustanove, ravnopravnost u plaćanju poreza i priznanje, da smo ljudi. Ako Italijani udovolje našim zahtjevima, a to mogu samo ako hoće, onda će brzo nestati svih dvoumnosti u iskrenom prijateljstvu i kolaboraciji izmedju Italije i Jugoslavije jer više ništa ne smeta tome, nego samo postupak prema nama. Preko zadovoljstva i veselja, da smo članovi jedne velike i ugledne države, bit ćemo vam i zahvalni.

Samo 16 dana

imaju vremena posujilnice i ostala gospodarska društva, kojima nisu bile izmijenjene krune uložene u zavodima preko granice, da predlože molbu na «Delegazione del Tesoro» u Trstu radi skore izmjene kruna. Kako smo već dva puta javili, a danas ponavljamo, molbi treba priložiti bilancu (zaključenu 31. decembra 1923.) i izvadak tekućeg računa zavoda, dužnika posujilnice ili gospodarskog društva. Taj izvadak mora da sadržava sve promjene računa od 3. novembra 1918. do 31. decembra 1923. Posujilnice, požurite se s molbama! Zapamtite: 15. marta 1924. ističe rok za ulaganje molbi!

Tko ima pravo da bira?

Pravo biranja ima svaki italijanski državljanin, koji do 29. maja te godine navrši 21. godinu i koji je upisan u izborni imenik.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prije deset godina na današnji dan Rijeka i cijeli njezin korpus pripadali su bečkomu česaru, Francu Jožefu, prvomu i posljednjemu toga imena. Godinu dana zatim, dakle prije devet godina složili su se u Londonu gradu Francezi, Italijani, Englezi i Rusi i potpisali jedan pakt, kojim je Rijeka sa svim svojim korpusom imala da pripane Hrvatskoj, to jest — Jugoslaviji. Početkom novembra odnio vjetar Austriju. Čovjek bi mislio, da je došlo vrijeme, da se Rijeka izruči Hrvatskoj, to jest Jugoslaviji. Koješta! Još nije izmedju Austrije i Italije bilo pravo ni potpisano primirje, a u riječko luku doplovio «Filiberto» i još nekoliko italijanskih torpedniera. Pokojni dr. Andre, predsjednik Narodnoga Vijeća, «ponjušao» zrak i rekao mi:

Non me gusta!

Medjutim jednoga je dana «Filiberto» ipak otplovio, ali još nije bio pravo ni na «radi», kad eto ti na Rijeci nove jedne potence: Gabriele D'Annunzio. Taj dan sam i ja malo ponjuhao zrak i rekao:

«Non mi gusta!»

Onda je došao Rapallo: — Rijeka — Stato indipendente. Tada je pak Grošić ponjušao zrak i rekao:

— Non me gusta!

Zatim je osvanuo 3. marta 1922. Zanella morao je da abdicira, a konstituanta da seli u Kraljevicu. Zanella je tješio svoje, ali u sebi je ipak govorio: «Non me gusta!» Svi, koji smo govorili: non me gusta! imali smo vanredno dobar nos, jer evo, trećega marta ove godine bit će tačno dvije godine, da je Zanella, zakoniti predsjednik riječke republike, morao da bježi — a već u nedjelju, dne 16. toga istoga mjeseca dolazi na Rijeku Viktor Emanuel III. kao zakoniti kralj Rijeke i njezinoga korpusa separatuma.

Ne čini li vam se, kao da prisustvujete jednoj utakmici «futbala» izmedju Jugoslavije i Italije s rezultatima, koji bi se mogli (velju «mogli») naznačiti ovako: 1 : 0; 0 : 1; 0 : 0; 0 : 1?

Budući da sam ja u futbalizmu krajniji analfabeta, prepuštam vještacima, da oni ustanove tačnost i definitivnost ovih formula...

Izgleda dakle, da će kralj Viktor Emanuel III. biti na Rijeci 16. marta, t. j. kroz 20 dana. Toga dana će se po drugi put proslaviti aneksija Rijeke Italiji. Sve zastave, koje su se vijale na Rijeci prvi put, t. j. na 27. januara ove znamenite godine, vijat će se i 16. marta, a i isti će «lumini» gorjeti na rasvjeti, što će se ponoviti spomenutoga dana.

Repetita juvant! rekao bi pokojni stari Cićigoj, da je živ. Na Rijeci se uopće sve ponavlja. Osobito slave i feste i kortei. Otvorite kojugod ćete povijest grada Rijeke i uvjerit ćete se, da je tako. Nešto sam vam o tome iznio prije nekoliko dana, ali je toga bilo mnogo više.

Kakove su samo bile one feste, kad je na Rijeku bio došao Maksimilijan, brat Franca Jožefa! Stigao je na Rijeku morem, kroz Vela Vrata, na c. i k. ratnoj ladji «Elisabeth». — Bilo je to dana 26. marta 1856. Onoga dana polagao se temeljni kamen Akademije, koju su naši nazivali Stift. Cerimoniju izvršio je pokojni Maksimilijan, a dobri Riječani vikali su onom zgodom, koliko ih je grlo nosilo: — Viva l'Augustissimo Imperatore, Francesco Giuseppe I. Viva Massimiliano! Viva Asburgo! I sve tako! A u večer u 7 sati dvije vojničke glazbe marširale su ulicama svirajući vesele **marče** i himne. Cijela je Rijeka bila «splendidamente illuminata»; la contrada del Corso rischiarata anco da fuochi bengalici». I teatar je u veče bio sjajno rasvjetljen. I rakete su pucale — u jednu riječ: Bila je to slava, kakovih je malo kada Rijeka vidjela — ni prije ni kasnije.

A kako je tek bilo, kad se ono u aprilu 1854. oženio Franc Jožef s Jelisavom Bavarskom! Kakove feste! kakovi kortej! kakovi iluminacioni! kakove poezije!

Evo vam dvije kitice pjesme, što se onih dana dijelila gradom:

Oh, salve eccelso Figlio
D'Asburgo e di Lorena.
Mai degli umani scendere
Osò su Te la pena.
Ben molte gemme adornano
Sire, la tua corona;
E Fiume fedelissima
Che a Te si diede e dona
In questo dì propizio
Mentre T'omaggia, o Sir,
Gemma deh sia non ultima
Che appaghi il tuo desir.

U prigodi, što ju je onom zgodom izdala riječka općina, čitamo i ovo:

«Fiume figge lo sguardo nel suo adorato sovrano, come il navigante alla sua stella, al suo porto al suo faro...

Accidenti! rekao bi pokojni Spanja.

Ali kopajmo još malo dublje, pa da vidimo, kako je Rijeka primila na svoje grudi Česara Karla Šestoga, oca slavne cesarice Marije Terezije.

Dne 15. sektembra 1728 (dakle prije 204 godine) stigao je česar Karlo sa svojom prat[illegible]

njom iz Bistrice u Škalnicu. To je selo, izmedju Lipe i Klane. Dok nije bilo željeznice, išlo se onom cestom u Trst, a dakako i u Beč. U Škalnici je ćesar objedovao, a onda se uputio prema Rijeci cestom, koja vodi onamo kroz Sveti Matej. Vozio se u carskoj kočiji, koju je vuklo šest presjajnih konja. Pošto je ćesar prešao granicu riječke općine, sadje s kola i uzjaše na svoga konja. Na vratima kapucinske crkve dočekaše ga kapucini s križem. malo niže pred gradskim vratima, jedan od njih pozdravio, predao mu na jastučiću od granizа ključe grada. Ćesar ih se dotaknu prstima i reče latinski:

Kaošto ste znali da sačuvate ove ključeve do sada, nadam se, da ćete ih vjernosti svojom znati čuvati i u budućnosti...

Iza toga počeli su topovi da pucaju: jedni s gradskih zidana, drugi s tvrdjave a treći s nekih ladja usidrenih u luci. Svi su prozori bili okićeni cvijećom i skupocjenim sagovima. I ćesar se uputi gradom. Pred njime išla na konjima i s izvučenim sabljama četa draguna, pa zastave, pa talambasi, pa trubljači. Zatim je slijedila cesarska tjelesna straža, pa strijelci s alabardama, pa mnogi knezovi i vitezovi. Onda je dolazio ćesar na prekrasnu konju, s kojega je visjelo samo zlato i srebro. Za njim su išli gradski oci, a onda je slijedio narod, sve glava do glave.

Ćesar Karlo uliegao je najprije u crkvu sv. Vida. Tu ga je primilo i pozdravilo svećenstvo. Iza toga se u crkvi zapjevalo: Tebe Boga hvalimo! našto su topovi opet zagrmjeli.

Ćesar se po tom povukao u svoje odaje, gdje ga je već čekala sjajna večera. Najbolje i najfinije ribe (riječki bonkulovići!) priredjene od najvrsnijih kuhara, prošle su onoga dana kroz posvećeno grlo Njegova Veličanstva. Oci kapucini poslaše mu četiri zdjelice, u kojima su se nalazila siromašna jela, što ih obično jedu oni pobožni redovnici. Ćesar se milostivo udostojao, da okusi malu i onih prostih jela...

Dok je ćesar jeo, dotle se vani narod veselio. Najsretniji bili su oni, koji su mogli da saberu što više zlatnih i srebrnih novaca, što su ih gospoda od ćesarove pratnje sipali medju svjetinu.

Eto tako je to bilo onda! Od onog vremena proteklo je Rječinom mnogo vode. Proteklo je vode, ali voda je ostala — voda. I duša mojih milih i dragih sugradjana ostala je, kakošto je i prije bila.

Panem et circenses! To će reći — Daj mi kruha i hopsasa! — drugo ja ne pitam! Tako je bilo kad su i Madžari došli, tako je bilo i kad je Filiberto stigao na Rijeku. Zar se ne sjećate, kako je ono admiral Ruger pozvao neke Riječane na brod i sjajno ih pogostio? I kako se je ono Popolo topio od blaženstva opisujući, kako je bio divan i božanstven onaj rižot na brodu?

Ja sam se i onda kao i danas davio sa slanom ribom i palentom, ali mogu reći, da mi još nije presjela kao nekome onaj rižot... Ja sam već onda u duhu študirao, kako će se svršiti futbal, što sa ga radi Rijeke zaigrale Italija i Jugoslavija.

Futbal je danas svršen u korist Italije.

A Zanella? Njemu je jadnome ostao zatučen samo goal, i to s rezultatom: 00.

Mondo ladro!

Rokac.

IZ ŽBANDAJA.

Naš je župe-upravitelj, vlč. g. don Bressan, još lanjske i predlanjske godine počeo da italijanizuje hrvat. školu time, što je nagovarao naš narod, da potpiše nekakvu molbu, da se i nadalje može podučavati vjeronauk u školi. Naši ljudi mu nisu nasjeli, jer ga vrlo dobro poznaju kao vrlo opasnog italijanskog agitatora. Medjutim don Bressan nije odustao od svoje namjere. Jednog dana pokupi nekoliko potpisa od svojih najintimnijih prijatelja i otputi se u Poreč. U Poreču naravski nije tražio podučavanje vjeronauka u našoj školi nego njeno italijanizovanje. Što je tražio, to je i dobio. Za nekoliko dana dobio je pismeni dekret, da podučava našu djecu u italijanskom jeziku. Velečr. g. Bressan uložio je sve svoje sile, da poitaljanči našu djecu. Na tome je neumorno radio cijelu godinu, ali bez ikakva uspjeha. Netom su to opazile školske oblasti u Poreču, odmah ga zamjeniše sa nekim italijanskim učiteljem iz Kalabrije. Zatim je vlč. g. Bressan zapustio Zbandaj i otišao u Baderna, gdje je svojim italijanizatornim radom u velike ozlovoljio tamošnje pučanstvo. Medjutim se «naš» učitelj uvjerio, da je nemoguće našu djecu podučavati u italijanskom jeziku, pa je — kako čujemo — sâm pisao u Poreč, da bi bilo na bolje, da se amo pošalje koji jugoslovenski učitelj, a njega da se premjesti u koje italijansko mjesto. Ali gle čuda! Čim je za to saznao vlč. g. Bressan, poleti u Poreč i zatraži ponovno namještenje u Zbandaju. Što su mu rekli u Poreču, to na mni e poznato. Mi znamo samo to, da ga u Žbandaju, u tom čistom slavenskom mjestu, niko ne želi vidjeti. Zato molimo biskupski Ordinarijat u Poreču, da nam ne šalje amo tog famoznog «popa», ako hoće da i nadalje ostanemo vjerni sinovi katoličke crkve i vjere.

Pred nekoliko dana umro je ovdje Lovro Krebelj. Pokojnik je vatren i pošten Jugosloven. Bila mu laka jugoslovenska zemlja!

IZ PULJŠTINE.

Zašutjesmo par puta, jer nam ovo mesopusno sjanje i komedijaštvo nekako priječi, da radimo, pišemo, stvaramo. Dakle pust, poklade, krabuље u najvišem stadiju. U gradu Puli, koji u festama zauzimlje uvijek odlično i dostojno mjesto, priredjuje se sve u šestnaest ples za plesom, maškarada za maškaradama. Ova vreva, karnevalno ovo doba, koda je sve dirnulo i zaokupilo, tako da sve stalo stupa u pozadinu, u zatišje. Niti za izborno valovanje ne opaža se Bog zna kakvog natjecanja i zauzimanja. Apatija, resignacija! Naši gradski paidaši ne skrbe ni malo za puljskog, osirotjelog radnika. Bijeda je u gradu u trećem stupnju poredjenja, a sada će se svakako povećati novim općinskim nametima: «dazio consumo comunale». Na svim ulascima u grad napraviše barake gdje će stanovati nekakvi općinski agenti, koji će utjeravati taksu za sve što bude dolazilo u grad. Bit će to silne takse na sve, i najmanje stvarčice, a sve skupa mora donašati općini čistog dobitka u iznosu od 4 milijuna lira godišnje. Promislite: 4 milijuna, sve za oporezovanje seljačkih produkata, tako da naš kmet mora doista propasti. Kad saznamo podrobno o načinu i svoti novog ovog taksiranja, javit ćemo, da svi znadu za našu bolest, jad i bijedu.

U plesanju jasno je da i naš Medulin stupa naprijed k svome spasenju. Kamo dospjesmo! Mizerija i glad pune ruke, a novaca za ludovanje ipak dostaje. Inače sve, bez razlike sve pleše. Nema više obzira, sve djevojke jagme za tangima i foxtrotima ne izuzevši više niti onih, koje su to negda zazirale. Najžalosnije je to, što je u plesu sva sila vrlo mladih djevojka, koja će prerano dospjeti u kolo kala i tjulsobe. Oci i majke, gdje ste, što mislite? Gdje je vaša skrb i briga za vlastitu djecu?

Odlaze nam sada unovačeni mladići. Stari je običaj, da se ovi prigodom stavnje vesele i raduju do mile volje. Razumije se, da to u Medulinu nije sve lako i glatko. Da mogu pjevati do stanovite neke ure, morali su sami pitati posebnu neku dozvolu. Ko se ogriješio i pregrješio zapovijedi, taj je svršio u zatvoru, da prespava na daskama cijelu noć, sav leden u velikoj pogibelji, da oboli na reumatizmu. Nismo proti strogosti, pače obratno vrlo cijenimo i ljubimo red i disciplinu, ali tamo gdje je potrebna i na mjestu. U ovom slučaju, kad mladići ostavljaju za godine rodni svoj kraj, mislimo da imaju pravo, da se po domaću, naški napjevaju i nabugare. To nije nikakvo smetanje mira i nema dvojbe, da Medulinci rado slušaju domaću pjesmu i nikako mu to ne smeta. Smeta to valjda onima, koji mrze i preziru sve što je naškoga.

Inače doznaje se da je netko ukrao zvono Sv. Foške, dalje da su crkvicu Sv. Petra svu opustošili i ukrali vrata od male kapele Sv. Antuna, što se nalazi na raskršću ceste iz Medulina-Pule, Sišan i Pomera. Ovo posljednje bez komentara!

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

100 engleskih lira šterlina za 9.935—9.965; 100 amerikanskih dolara za 2.305—2.315; 100 švicarskih franaka za 399—401; 100 francuskih franaka za 98.90—99.30; 100 čehoslovačkih kruna za 66.90—67.30; 100 jugoslovenskih dinara za 28.95—29.25; 100 rumunjskih leja za 12.25—12.75; 100 madžarskih kruna za 0.04—0.05; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0325—0.0330 italijanskih lira.

Franina i Jurina

Fr.: Ti, Jurino, s jedne strani, a ja s druge. Kako je bilo?

Jur.: To ću najprej ja tebe da pitam. Kade si bil? Ča si čul? Kega si videl? S kim si govoril? Ča si opravil?

Fr.: Ča ne bimo malo pomanje, Jurino? Dunke, počekaj, da počnem.

Jur.: Daj brzo, zač vreme leti, a mane ni lazno.

Fr.: Bil sam na Puljšćine.

Jur.: Naši su tamo svi kremeniti, ča ne?

Fr.: Kako ocal. Ja sam im sve stumačil, kako te bit na šest aprila izbori, i kako je dužnost sveh praveh domorodaca, da on dan pojdu glasovat za naše ljude.

Jur.: A ča su oni nato?

Fr.: Jedan od njih rekal mi je ovo: Dragi Franino! Mi smo vas lepo poslušali, kako vas vavek poslušamo, zač ste nam mil i drag. Mi vam zahvaljujemo na lepem nauke, ale morate znat, da mi bimo i prez oneh vaših lepeh besed sterili ono, ča nam je naša sveta dužnost. Mi znamo, da nam je zlo, ali znamo, da bi nam još tisuć puti huje bilo, da nimamo nigdere nijednega, ki zna svetu povedet, da smo još živi, mi i deca naša. Koliko god nas ima, svi ćemo poć na dan 6. aprila onamo, kamo nas bude zvala naša narodna, slavenska dužnost.

Jur.: To je dobro rečeno! Baš kako trebe! A ča si njim onputa rekal?

Fr.: Niš ja njim, nego oni mane. Ne bi človek veroval, kako je oni naš svet dole Fistar i kuražan. Oni su ti mi odbrusili čisto i bistro: — Mi imamo, nebogi, naš konop okol vrata, ma da nas na 6. aprila s njim i za pal od telegrafa vežu, ne bimo njim on dan ostali doma.

Jur.: Tako govore ljudi!

Fr.: A kako si pak ti pasal?

Jur.: Kako i ti. Čim su me naši videli, stisnuli su se okole mane, lepo su me pozdravili, i smejuć su mi rekli: — Jurino, znajte, da mi još ne umiramo od straha i ne ćemo nikada umret od te sramotne boli. Mi ćemo na dan izbora poć onamo, kamo nas dužnost zove, a prej neka kampanaju onemu, ki se i kučerice boji.

Fr.: A ja — ja, ter i Talijani govore: ki se fa pijegora, lupo lo manja. A to bi se naški reklo: ki će da bude ovca, pojist će ga vuk.

Jur.: Svi su oni naši ljudi okole mane bili jedne misli i jednega srca. Samo jedan se je našal mej njimi, ki me je celo vreme gledal i mučal. Ja sam pital jednega, ki mi je bil blizu, da mi pove, ki je on človek. On mi je rekal da je ono nekakov mrski prodanac. Onputa sam se ja obrnul onemu prodancu i rekal sam mu: — Ča bi reć, da vi tako mučite? Zač ne rečete i vi ča to? Nato će on name: Ča ćete, da vam rečem kako sve ča vi drugi govorite, ne valja ni pišljivega boba. Ča će nam ti vaši deputati? Oni ne govore, nego samo školi, a ča će nam školi?

Fr.: Zač mu nisi rekal, da su se naši vredni zastupnici borili i za druge naše pravice nesamo za školi?

Jur.: Ja sam ga pustil da govori, pak kad mi je počel dokazevat, da nam druge nisu za potrebu hrvatske školi, zač smo pod Italiju — — — —

Fr.: Ti si ga lepo podučil, ča ne?

Jur.: Ja sam mu lepo zasvetil jedan tako vritnjak, da je od jedne taneke najedan put dobil četiri.

Fr.: Aj, štroka!

IZ BOLJUNA.

U sporazumu izmedju Italije i Jugoslavije bila je izjava ministra predsjednika Mussolinija, da se našim zadrugama mora izmjeniti novac, koji imaju uložen preko granice. Za tu izmjenu su radili naši narodni poslanici i naša Zadružna Zveza u Trstu. Sada se nam jedanput kod nas našao jedan nepozvani gost, koji misli, da je on pozvan, da provedi tu izmjenu. I pomislite, tko je to! Nitko drugi nego italijanski učitelj u Vranju, kome je sada upala u oči naša posujilnica. On bi htio, da se naša posujilnica učlani u Poreču, pa da će nam Poreč izmijeniti sav novac, koji imademo u Jugoslaviji. Htio je, da pozove sve odbornike, pa da svima to reče, ali se ipak predomislio. No zato je poslao k nama svog poznatog kolegu Mattetich-a, koji znade hrvatski, da nam kaže, kako treba sada da se učlanimo u Poreč, jer da odsada unapred mora biti sve italijanski. Pače je nekako i naredio, da bi se čim prije sazvala glavna skupština, koja neka i zaključi, da naša posujilnica predje u Poreč. Complimenti, signor maestro! U tom nam poslu Vi diktovati ne ćete. Našu posujilnicu štite državni zakoni kraljevine Italije, naše zajedničke države, i ti zakoni nešto više vriede, nego li puste želje kojeg nepozvanog deltje. U ostalom novac u posujilnici je naša svojina, kojom mi upravljamo kako znademo i kako nam zakoni nalažu. Ako smo štogod prištedili, to smo iz svojih usta otkidali i svojim žuljevima zaradili. Daleko smo od pomisli, da biste moguće Vi, šior maestro, htjeli voditi našu posujilnicu. Mi smjelo kažemo, da upravljati našom imovinom, imademo pravo jedino mi. Ako bismo mi štogod bezakonito radili, znala bi nas i bez Vas pozvati na odgovornost i sudbena vlast, pa na koncu i naša Zadružna Zveza u Trstu čini revizije u našoj posujilnici prema postojećim zakonima. Mislimo da ćete razumjeti — jel'te?

IZ OSPA.

Pred nekoliko dni je neki kmet iz Ospa izgubil osla. Iskali so ga vsepovsod, toda zaman. Kmetov sin je šel ravno preko bližnjega polja, da bi obrnil v bližnji gozdiček in pogledal, ali ni morda tam skrit njegov osel, a se je ravno ob robu polja ob nekaj spodtaknil in padel. Ko se je dvignil, je videl, da je bil zadel ob lopato, toda osla ni našel, pač pa je videl nedaleč od mesta, kjer je ležala lopata sveže izkopano zemljo, poleg te pa veliko kamnato plošče, ki je pokrivala izkopano odprtino v zemlji. Fant se je približal in privzdignil ploščo, toda v istem hipu je prestrašen odskočil. V luknji pod kamnato ploščo je ležal mrtev človek. Ves prestrašen je fant stekel v vas, kjer je povedal, kaj je videl.

Ugotovilo se je, da je mrtev neki mladenič iz Hrovatine. Iz še neznanega vzroka si je revež sklenil vzeti življenje. Vzel je z doma posodo s strupom ogljem in lopato ter šel na rob gozdiča, kjer si je izkopal — grob. Ko je bil gotov, je od nekje privalil kamnato ploščo, skočil v grob in ga zapril. Da bo čim bolj zaprt, je zamazal ploščo z ilovico in nato zakuril oglje in legel k večnemu snu. Ležal je tako v lastnoročno izkopanem grobu nekoliko dni. Baš nikogar ni nesla pot ondod mimo in tako ni nihče vedel za njegov žalostni konec.

Izbornici!

Ako niste još dobili izborne legitimacije, idite po nju u općinski ured!

P O D L I S T A K

Glas mrtve glave

(Iz Peroja*.)

Goru jaše Kraljeviću Marko
S Angjelijom vjernom ljubi svojom.
Koj' govori Kraljeviću Marko:
«Angjelijo, moja ljube vjerna,
Uzpopjevaj ter me razgovaraj!»
«Nesmjem, Marko, pjevat ni popjevat:
U gori je Mijate hajduče,
Pogubit će tebe radi mene!»
I opet je Marko ljubi govorio:
«Angjelijo moja, ljubi vjerna,
Uzpopjevaj ter me razgovaraj!»
«Nesmjem, Marko, pjevat ni popjevat:
U gori je Mijate hajduče,
Pogubit će tebe radi mene!»
«Bog te vidi, ljubi moja vjerna,
Mijat ima trijest i tri druga,
Marko ima trijest i tri strijele.
Čim ustrijeli družbu Mijatovu
I Mijata od gore hajduka.»
Još je Marko s ljubom govorio.
Na nje teče hajduče Mijate.
Borili se ljetni dan do podne,
Al' već Marku bijele pjene gredu,
A Mijatu bijele i krvave.
Kad to vidi Mijate hajduče,
On govori mladoj Angjeliji:
«Angjelijo ljubo Markovljeva,
Pomoz meni, al' svojemu Marku!
Kad je ona riječi razumjela,
Uzme Marku nože iza pasa,
Pa mu sječe u gaćam uvlake,
Marku gaće na koljena pale.
Kad to vidi Kraljeviću Marko,
Govorio Mijatu hajduku:
«Neboj mi se, Mijate hajduče,
Još je sunce, gdje je prija bilo!»
Kad je Mijat na sunce pogledao,
Marko ga je zemlji oborio,
Rusu mu je glavu odsjeо.
Ona glava mrtva progovora:
«Tako bilo svakomu junaku,
Koji ljubi tudju vjerenicu!»
Kad to vidi ljubi Markovljeva,
Zajašila konja Mijatova
I pobježe u crnu goricu.
«Bježi, kučko, ubjegnuti ne ćeš.
Da bi sinoć bila ubjegnula,
Jutros bi te zorom uhvatio.
Za nevjeru, kû si učinila!»
Usred ju je gore uhvatio,
Na glavi joj ogani naložio.
«Ne gor', Marko, žutu kosu moju.
Mnogo si ju pomrsio puta!»
«Mrsio sam, ali sam nevjernu!
Crne su joj oči dogarale.»
«Ne gor', Marko, moje oči crne,
Mnogo su te ugledale puta!»
«Gledale me, ali su nevjerno!»
Bjeloj joj je lice dagaralo.
«Negor', Marko bjelo lice moje,
Mnogo si ga obljubio puta!»
«Ljubio sam, ali sam nevjerno!»
Bjele su joj dojke dogarale.
«Negor', Marko, bjele dojke moje,
Mnogo si ih puta privinuo!»
«Privaćao sam, ali sam nevjerne!
Gori, kučko, ognjem izgorjela,
Za nevjeru, kû si učinila!»

*) Peroj je mjesto blizu mora: izmedju Pule i Rovinja. To je jedino mjesto u Istri, gdje je narod pravoslavne vjere.

Kraljević Marko i troglavi arapin

(Narodna pripoviјest).

Neki troglavi Arapin imao je vitu kulu na granici arapskih i slavenskih zemalja. Kakva bijaše to kula! Visoka i prostrana, da joj ne bijaše na daleko para, a pod njom tristo mrkih tamnica za jadne sužnjeve.

Proklete tamnice!

Ni sunca, ni bijela dana u njima, a vodurina do koljena. Zmije i jakrepi tu se legu, tu se provede. Bijaše tu i ognjeni zmaj, koga je Arapin hranio mesom junaka, što bi ih pohvatao kao sužnjeve. Trista drugova pomagalo je Arapinu da tamani kršne junake.

Jednoga on dana reče crni gospodar:

Da li znadete, što ja najviše želim? Za čim mi srce gine? — Čuli ste o junaštvu Kraljevića Marka, eto njega, njega da nam je ujagmiti! Bacio bih ga u najgoru tamnicu, tamo gdje je onaj naš ognjeni zmaj. Bio je Marko već zarobljen, o bio je! Ali nikada ne pogimu junačina, vazda su ga bijele slavenske vile branile, pojile, tješile i milovale. Vazda su ga oslobodile od tamnovanja... Ama ako ga ja ugrabim, meni lje ne uteče: meni ga vile ne će oteti! Čuvat će ga moj ognjeni zmaj!

Trista mu jada!

Raziđoše se drugovi u potjeru za Kraljevićem Markom, a ode i sam crni Arapin. Nije dugo išao, kad ugleda pred vratima krčmarice Ruže bijelog paripa Kraljevića Marka, dobroga Šarca, a na sedlu tešku Markovu topuzinu.

Radosno zadrhta srce u Arapinu: — sad ćemo ga! Udri — ne žali! Sada ili nikada! Pozove krčmaricu Ružu, da mu donese vina pred krčmu. Skoči Ruža i donese vino, a Arapin ga popije na dušak, pa će onda upitati:

— Tko je u krčmi, Ružo moja? Šta tu radi Šarac Kraljevića Marka?

Ne pitaj me, junače putniče. Tu je od sinoć sam Marko, pero se već sto bačuva

Gospodarstvo

Zašto seljak ne može da bolje unovči svoje produkte?

Današnje trgovanje, što ga vodi naše seljaštvo, veoma je nesavršeno. Premda je seljak proizvadjač i ujedno trgovac, on je odvisan od iste stvari, od koje zavise i cijene, to jest o tržištu. Što više, možemo reći, da je on upravo onaj čimbenik, koji tu cijenu na tržištu obara i podupire tržište protiv samoga sebe. Razlog tomu leži u slaboj obrazovanosti seljaka kao proizvadjača i trgovca. Budući da se cijena izražava novcem, moramo u prvom redu gledati na to, od čega najviše zavisi cijena blaga ili što mu odredjuje cijenu.

Na cijenu uopće utječe ponajprije i najviše baš **ponuda i potražnja.** Poradi svoje brojčane množine naše je seljaštvo na trgu (sajmu) najveći nudjač i najveći potraživač. On je uvijek onaj, koji nudja svoje proizvode, ali on je ujedno i onaj, koji najviše potražuje što treba. Budući da on nudja i jer je uvijek jači u nudjenju, nego kupac u potraživanju, pojeftinjuje sâm cijenu svojih produkata, odnosno svoga blaga. U taj položaj natjerano je seljaštvo zbog svojih velikih potreba i neorganizovanosti.

Seljak se mnogo muči oko uzgoja marve i drugih proizvoda, koji su po svojoj vrsti potrebni, pa ipak se njegov kupac vlada, kao da on prodaje dobra, koja su po svojoj vrsti samo korisna ili što više luksusna. Uporabna je naime vrijednost dobara, što ih seljak prodaje, najveća od svih drugih, ali od njega kupuje redovno kupac s jačom kesom, pa se cijena redovno odredjuje na štetu seljaka, a na korist kupca i bogataša.

Naše se seljaštvo kod prodaje marve ili svojih proizvoda ne može staviti u položaj onoga, koji to treba i prema tomu prosuditi pravu vrijednost i pravednu cijena svojim proizvodima. Iz toga jasno proizlazi, da on ne može da pazi na troškove proizvodnje svojih dobara. Što više: on ne odredjuje cijenu niti prema potrebi kupca, dakle prema pravoj vrijednosti blaga, a niti prema svojim proizvodnim troškovima. Osobito ne može seljak da se ravna po ovim načelima sada, kad vlada na tržištu kriza kojega njegovog dobra (na pr. vinska kriza). Bilo kako bilo, seljak ne bi nikada smio da prodaje svoju marvu ili druge proizvode ispod proizvodnih troškova. Ako to čini, onda ništa ne prodaje nego jednostavno **poklanja ili daruje.**

Konkurencija, koja vlada na tržištu sa seljačkom robom, veća je od bilokoje konkurencije, jer svaki seljak sam vodi svoje blago na sajam ili donosi svoje proizvode na tržište, pak je nadioca na sajmu ili trgu mnogo. Konkurencija je borba o kupce, što je vodi istovrsna roba na kojem trgu. Naše seljaštvo živi u takvim gospodarskim i društvenim prilikama, da apsolutno ovako neorganizovano ne može da svlada takovu konkurenciju. Kod svake konkurencije pobiedjuje onaj prodavač, koji može da dade bolju robu razmjerno jeftinije, prema tomu njegova roba mora da ima i najurgnje proizvodne troškove i napokon ... sebe mora biti toliko, da namiri sve potrebe, koje su na trgu.

Tko malo bolje prouči ovo pitanje mora doći do zaključka, da se seljaštvo veoma nato važi na trgu i ovo ne može danas ovako neorganizovano da odlučuje niti o tomu, da mu se naplate proizvodni troškovi. Način i prilike, koje vladaju na tržištu, zarobili su seljaka, i on se nalazi u goremu ropstvu negoli je bio nekad.

Kako da se doskoči tomu zlu?

Seljaštvo zacijelo treba najprije obrazovanosti i to u tri smjera: uz opću obrazovanost, koju stječe u pučkoj školi, treba da dobije stručnu poljodjelsku obrazovanost, zatim nešto trgovačke i napokon socijalne obrazovanosti. Seljaka može da oslobodi od propasti jedino razumno gospodarstvo. To jest, on mora da se brine za to, da priradi što više i što bolje proizvode, uz što manje troška, a zatim da ih što bolje unovči. Za prvo treba poljodjelske obrazovanosti, a za drugo trgovačke. Seljak mora da znade, što se lako unovči na trgu. Što više: mora da znade unapredjivati onu granu gospodarstva, koja mu prema prilikama njegove okoline najviše nosi.

Medjutim najviše će pomoći trgovini na selu gospodarska organizacija u zadrugama za zajedničku prodaju svih seljačkih proizvoda.

Tako se n. pr. trgovci dogovore, da ne će seljaku plaćati volove, telce, svinje, ovce, janjce, perad itd. po toliko i toliko lira kilogram. Naravski, tim trgovcima nijedan seljak ne može da proda skuplje svoje blago kao ni druge produkte. I tako se dešava, da jadan seljak mora da prodaje svoje blago ili produkte, oko kojih je prolio toliko znoja, za vrlo malo novaca, dok sve ono što on kupuje mora da plaća — štono riječ »na pezu zlata«.

Slično treba da radi i seljaštvo pa da stvori svoje gospodarske organizacije i to zadruge. Zadruge nauče seljaka poboljšavati proizvodnju i priljubljivati je zahtjevima trga i potrošača. Zadruge sabiraju prihod svojih članova te ga u velikim množinama prodavaju velikim potrošačima. Dobitak, što su ga prije imali različiti trgovci, ostaje seljaštvu. Ako seljak dolazi organizovan i udružen na trg (sajam), može da postigne s vremenom utjecaj na tržne prilike i cijene. Samo treba da seljak nikome ne prodaje svoje proizvode nego zadruzi. Zadružne organizacije dobivaju točne tržne izvještaje, pridobivaju potrošače seljačkih prihoda (blaga, vina, mlijeka, jaja itd.) te preuzimlju ulogu velike trgovine i postaju protuteža kapitalističkim društvima.

Za svaku privrednu granu gospodarstva može zadrugarska organizacija da riješi i njezinu trgovačku stranu. Zato mora seljaštvo samo da osniva čitavo svoje gospodarstvo na temelju samopomoći i uzajamnosti. Početak bit će težak, ali ništa za to. Mi moramo započeti iznova. Skepticizam nije na mjestu. Ugledajmo se u mrava: stoput padne pod teškim bremenom i stoput se digne!

Mala seljačka škola.

GNOJENJE VOĆAKA.

Gnojenje je voćaka kod nas veoma zapušteno, iako je baš gnojenje od velike važnosti za plodovitost stabala. Pri tom moramo pak znati, kako djeluje pojedino gnojivo na razvoj voćaka.

Dušik tjera stablo na obilno stvaranje drva i lišća, čija je naravna posljedica, da se ne mogu stvarati one male grančice, na kojima vise plodovi. Voćke tjera najviše u drvo **brzo djelujuće** dušično gnojivo, dakle čilska salitra, te se radi toga savjetuje, da se podaje voćkama samo takvi organski gnoj, koji sadržaje samo **polagano djelujuće** dušično gnojivo, a to bi bio stajski gnoj.

Samo u onim slučajevima, kada stablo veoma slabo raste, da ni ne stvara grana ni ne daje ploda, uzet će se brzo djelujuće dušično gnojivo (čilska salitra), da mu se dade nova snaga za stvaranje drva.

Drugo je gnojivo, koje je uvijek potrebno voćkama ali kojega većinom u zemlji manjka, **fosfor.**

Mnogobrojni su pokusi pakazali, da je zametak cvijetova, a po tome i razvitak i donos plodova, mnogo zavisan o većoj ili manjoj količini fosfora u zemlji. Zato je nužno potrebno, da se voćke gnoje superfosfatom i njime ne treba nikada škrtariti, jer kako rekosmo, zemlja je uvijek siromašna na fosforu.

Daljnje je gnojivo, koje mnogo djeluje na donos i dobrotu plodom, **kalij.**

Kao što je za mesnato korjenje (krumpir, peša, repa itd.) tako je kalij i za voćke veoma koristan, da nam plodovi budu dobri i sočni.

Voćke treba gnojiti po zimi, a svakao još prije nego li počnu bacati pupoljke. Gnojiva se zakapaju u zemlju plitkim okopavanjem. Ne smije se gnojiti uz samo deblo, već se mora rasipavati gnoj po cijelom prostoru, koji odgovara opsegu krošnje; a to zato što se one male žilice, koje usisavaju hranu iz zemlje, nalaze u najvećoj množini na kraju korjenja gdje su mlade žile.

U kojem se smjeru ta pojedina gnojiva moraju davati, to zavisi o raznim okolnostima, ali se poprečno može računati, da je za svako odraslo stablo dovoljno: 30 kg stajskog gnoja, 1 kg superfosfata i 1 kg kainita.

(A. d. P.)

Politički pregled

Razgraničenje izmedju Italije i Jugoslavije na Rijeci.

U ponedjeljak su u 9 sati prije podne predale italijanske vlasti jugoslovenskima Baroševu luku sa Deltom i Bankinom. Jugoslovenske su vlasti to preuzele bez ikakovih ceremonija. Samo je u 11 sati prije podne prošla cijelim tim teritorijem sušačka vojna glazba s odredom pješadije, koju je pratila masa svijeta. S tim je vidljivim znakom pokazano, da je to zemljište potpalo pod suverenitet jugoslovenske kraljevine. Komisija je za razgraničenje dovršila tu svoje radove, označivši granicu provizorno bodljikavom žicom, dok se ne podigne željezna ograda, a na nekim je mjestima označena granica crvenom i bijelom kredom. Jedna je neprilika sa kapelicom sv. Ivana, koja stoji na završetku »mrtvog kanala« Rječine na glavi starog mosta izmedju Sušaka i Rijeke, koji su d'Annunzijevi legijonari razorili. Granična je komisija ustanovila, da prema konvencijama granica mora da se povlači kroz sredinu kapelice, tako da ostane za kasnije rješenje spor, u čije vlasništvo dolazi sama kapelica, to jest, je li ona sušačka ili riječka. Ostale krajeve, koji su pripali Jugoslaviji, italijanske su vlasti evakuirale jučer. U ponedjeljak je prvi put, otkako je italijanska vojska na Rijeci, prošao jedan željeznički voz sa Rijeke do Bakra i natrag. U njemu se vozila naša i jugoslovenska komisija za uredjenje saobraćaja, koja je pregledavala taj dio pruge. Ovih bi dana imao da se uspostavi potpuni saobraćaj sa Rijekom.

Sušački je općinski odbor održao prošlog ponedjeljka u 12 sati izvanrednu sjednicu, na kojoj je objavljeno, da se cijeli kompleks luke i gatova, koji pripadoše Jugoslaviji, prozove zajedničkim imenom »Sušačka luka«. Dosadašnji »Bankino« je prozvan »Karagjorgjeva luka«, a »Baroševa luka« se odsada zove »Luka kralja Aleksandra«, dok »Delta« zadržaje to svoje dosadašnje ime. Glavni je gat u Aleksandrovoj luci prozvan »Gat Erazma Barčića«, a jugoslovenska obala mrtvoga kanala Rječine »Obala Frana Supila«. Toj su svečanoj sjednici općinskog odbora prisustvovali članovi jugoslovenske komisije za razgraničenje s g. generalom Milićem. Gen. je Milić u lijepom i patrijotskom govoru čestitao Sušaku na dobitku luke, koja će biti glavna prometna luka Jugoslavije. Nakon izredanih govora i spomenute promjene imena odaslana je jugoslovenskom kralju poklonstvena brzojavka.

Nedjeljne su italijanske službene novine objavile kraljev dekret o aneksiji Rijeke Italiji. Istodobno je ustanovljena »Kvarnerska provincija« sa sjedištem na Rijeci. Na 2. je marta imala da bude proslavljena na svečani način aneksija Rijeke Italiji uz prisustvo italijanskog Kralja. Medjutim je Kralj obolio, pa je ta svečanost odgodjena do 16. marta.

ENGLESKA

Engleski parlamenat nastavlja svojim radom, nakon što se je slegla prva bura radi odredba ministra zdravlja u pogledu općine Poplar. Taj incidenat nije još uredjen, ali ne će imati većih posljedica.

Bivši ministar aeronautike, Samuel Henre, izazvao je veliku diskusiju o engleskim zračnim silama, zatraživši od Komore da ratificira politiku, koju je u tom pravcu vodila predjašnja vlada. Podtajnik za aeronautiku izjavio je, u ime vlade, da će ona faktično voditi u tom pravcu politiku predjašnje vlade, ali da je spremna pristati na svaki predlog općeg razoružanja. S ovom izjavom još jednom je Macdonaldova vlada označila svoje stanovište, da ona ne će umanjiti ni prestati sa naoružanjem, ali da će poduprijeti politiku za sveopće razoružanje.

U raznim odgovorima što ih je Macdonald dao glede raznih upita izjavio je, da za sada ne će nijedno pitanje predložiti na riješenje konferenciji Ambasadera, a da dvoji da li će se i u buduće poslužiti ovim organom u bilo kojem važnijem pitanju. S ovom izjavom osudio je dosadašnji rad tog medjusavezničkog organa, ciljajući u prvom redu na italijansko-grčki sukob, pri kojem je baš putem Konferencije Ambasadora bio povrijedjen autoritet Lige Naroda.

Iz Indije dolaze sve ozbiljnije vijesti, jer je predlog nacijonalne stranke za promjenu ustava, u smislu samostalnosti Indije, prihvaćen u zakonodavnoj skupštini. Macdonald se nalazi u neprilici naprema ovom pokretu za nezavisnost, te se je za sada ograničio na sastav komisije za proučenje ovog problema. To je časovita mjera koja ne može da promijeni ništa na činjenici, da veze izmedju Velike Britanije i ostalih dielova britanskog carstva danomice popuštaju. Nakon neuspjeha carske konferencije u prošloj godini, opaža se kod svih dominona a posebice u Kanadi i u Indiji sve jači pokret za što potpunijom nezavisnosti od Velike Britanije. Ova tendencija pojačala se je nakon što je radnička stranka došla na vlast, jer je ova stranka protivna stvaranju nekog posebnog i skoro zatvorenog svijeta anglo-saksonskih naroda, kako su zamišljali predstavnici dominiona na carskoj konferenciji.

Njemačka.

Pred nekoliko je dana započela službena akcija vlade za buduću izbornu kampanju. U tu svrhu je već dne 19. o. mj. državni kancelar **dr. Marx** redom pozvao preda se vodje pojedinih stranaka u njemačkom rajhstagu i to najprije koalicijone stranke, onda socijalno demokratske i njemačke narodnjake. Pregovori sa strankama imali su dvojaku svrhu. U prvom redu radilo se je o tome, da se fiksira rad njemačkog najhstaga, koji se je sastao dne 20. o. mj. S druge opet strane bilo je aktuelnije pitanje budućih izbora i raspusta rajhstaga. U koliko se dade sada razabrati može se kazati, da se rajhstag ne će raspustiti u kasnijem terminu kako je bilo prvobitno zaključeno nego prije, tako te ne će izbori za budući rajhstag uslijediti sredinom mjeseca junija nego prije, valjda već početkom mjeseca maja.

Kako je poznato, došlo je do izmirenja izmedju rajha i Bavarske i u tu svrhu su se promijenile neke tehničke državopravne formule poimence gledom na rajhsver. U vezi s tim došlo je i do promjene u mjestu državnog povjerenika. Kahr i zapovijednik bavarskoga rajhsvera general Lossow odstupili su. Na mjesto potonjeg došao je general major barun Kress von Kressenstein.

Kress von Kressenstein je jedna vrlo markantna ličnost iz prošlosti rata. On je sin jednog franačkog industrijalaca i jedne od najpopularnijih ličnosti u Njemačkoj ne zbog svoga uspjeha nego zbog svoga neuspjeha. On je bio onaj, koji je poduzeo sa Džemal-pašom onu neuspjelu navalu na Suez Kanal. Osim toga bio je onaj, koji je organizovao slobodnu georgijsku državu na Kavkazu. Nakon rata su ga internirali na otoku Prinkipô u Mramornome moru.

Najskrajniji socijalizam, kako ga je formulirao Marx u komunističkoj formi sve više odbijaju i same socijalne demokratske stranke i to baš na onomu području, gdje je taj marxizam nastao — u Njemačkoj. Osobito je u pojedinim zemljama njemačkim u posljednje vrijeme socijalna demokratska stranka povela protiv marxizma pravi boj, jer da taj marxizam nije ni najmanje podesan da izmiri staleže nakon velike katastrofe svetskoga rata što više svuda, gdjegod se je on pojavio, uništio je zajedno sa kapitalizmom i temelje moderne privrede i čitave neradničke staleže.

Domaće novosti

Vodstvo našeg političkog društva »Edinost« kod tršćanskog prefekta.

Članovi eksekutive naše političke organizacije, gg. dr. Wilfan, dr. Slavik i dr. Vratović, posjetili su prošlog tjedna tršćanskog prefekta te mu izrazili veselje i zadovoljstvo Slovena u Italiji radi italijansko-jugoslovenskog sporazuma, koji će biti jamačno u interesu i jedne i druge države, a moguće i u prilog našoj manjini. »Mi želimo«, izjaviše naši vodje, miran i uspješan razvoj našega naroda te smo pripravni da sudjelujemo s vladom težeći za time, da zadovoljstvo našega naroda u Italiji učvrsti prijateljske veze medju obim narodima«. Obzirom na dojduće izbore za rimski Parlamenat izjaviše, da našem samostalnom nastupu kod izbora kao takvom nikako ne ćemo podavati protudržavnog ili protuvladinog značaja, to više, pošto je predsjednik vlade sa isključenjem narodnosnih manjina iz državne kandidatske liste pokazao, da im u potpunoj mjeri priznaje zakonito pravo do svojeg samostalnog zastupstva, koje ima da bez suprotstva protiv države i vlade kao takve obezbijedjuje prava i koristi tih manjina. Gospodin komendator Crispo Moncada uzeo je izjave naših vodja sa velikim zadovoljstvom na znanje te obećao, da će ih saopćiti na nadležno mjesto. Zatim je apelirao na njih, da uznastoje, da se utanačeno prijateljstvo takodjer obistini u svim čuvstvovanjima i djelovanjima obih naroda, kaošto je on to po intencijama centralne vlade postavio sebi kao zadaću, otkad je imao čast da prisustvuje sklopljenju sporazuma. Konačno je g. prefekt zagarantovao našim zastupnicima, da će oblasti kod izbora u njegovoj pokrajini strogo čuvati red i izbornu slobodu.

Važna sudbena odluka glede iseljeničke kvote

Iseljenički zakon o kvoti propisuje, da nekoje vrsti inozemaca mogu biti pripuštene u Sjedinjene Države i nakon što je kvota iscrpljena. Ti doseljenici jesu: inozemci, koji se vraćaju u Ameriku nakon kratkotrajnog posjeta u starom kraju, gdje su rodjeni, zatim glumci, umjetnici, predavači, bolničarke, svećenici svake vjeroispovjesti, sveučilišni profesori učenjaci, a takodjer i kućni sluge, koji su već prije bili uposleni kod osobe, s kojom ili kojoj dolaze.

Ovaj dio zakona doseljeničke vlasti su dosele tumačile tako, da prije imenovani inozemci smiju doći u Ameriku i ako je kvota iscrpljena, ali da njihove žene i djeca nisu izuzeta iz kvote. Uslijed toga, inozemac, koji je pošao u stari kraj, smio se povratiti kroz šest mjeseci od dana odlaska iz Amerike bez obzira na kvotu, ali nije smio dovesti sobom u Sjedinjene države (Ameriku) svoju ženu ili djecu, koja su obitavala u starom kraju, osim ako je kvota njihove zemlje bila još nepopunjena.

Sada je u nekoj sudbenoj parnici sud proglasio, da i žene i djeca takvih inozemaca moraju biti pripuštena i ako je kvota iscrpljena.

Generalni doseljenički komesar, W. W. Husband, izdao je uslijed toga naredbu, da se ženama i malodobnoj djeci inozemca, izuzetog od kvote, priznaju ista prava glede kvote, kao i njihovim ocevima.

...na, a platit ne mari. Eno spava u krčmi, jer sam mu dala otrova u vino, da ga uspavam!

Arapin joj dade kesu dukata i poleti u krčmu, gdje spavaše ubogi junak. Sveže mu ruke i noge, a pritisnuo tako kruto, da je rumena krvca šiknula iz junačkih šaka.

Ustani, Kraljeviću Marko, da zajedno popijemo čašu vina! Što si dosad pio, valja da založiš krčmarici Šarca, a što odsele popiješ, ja ću platiti! — galamio ludi Arapin.

Ubogi Marko otvori oči. Hoće da ustane, ali ne može. Svezan kô rob. Planuo kô ris, ali sve uzalud. Svezan je, pa ni makac.

Arapin ga odvede u svoju kulu, odveže mu lance i baci ga u tamnicu, gdje je bio ognjeni zmaj. Od veselja ispalio je dvjesta kubura, da se čuje koga je zarobio, a sebe i svoje drugove gostio je kroz devet dana i devet noći. —

Po crnoj tamnici ležale su kosti poginulih sužanja, ali se Marko ne boji. Desnom nogom udari zmaja u gubice, da se je ovaj skotrljao kao da je od pijeska sazidan. Onda sjede i zamisli se duboko. Mislio je na svoje pobratime, bijele vile. — Hoće li ga i odavle izbaviti?

Ponoć je već kucala sa tornja kule, a Marku ne će san na oči. Najednoć se čudan sjaj razlije po kulu tamnice, a stotine malih bijelih ručica dignu Marka u zrak i ponesu ga na slobodu. Pred čarobnom snagom njihovih vilinskih ručica raspade se debeli zid kule, a Marko se nadje usred guste šume. Nije bio više u junačkom odijelu, jer su mu vile dale vezenu narodnu košulju iz čenara, klečani pâs sa okruglom paftom i okićene opanke pletaše. Sama junačka sablja ostade na njemu, a u ruci krasna šarena tikvica puna okrepe.

Marko se sretan zahvali vilama; ali ga isti čas srce zaboli:

Gdje je moj vjerni Šarac?

Vilâ bijaše već nestalo. Paripa ne bijaše uz njega. Samo dva junaka nadje kraj sebe, gotova da idu u osvetnički boj.

Medjutim stvori se opet uz njega njegova pobratima vila i pruži mu zlatan rog, veleći:

— Zatrubi, Kraljeviću, i tvoj će Šarac odmah doljeteti!

Marko uze rog, zatrubi iz snažnih grudi, da se je sva šuma potresla, a Šarac se u divljem kasu stvori pred njime. Opet Marko zatrubi i u tren izbi odnekale junačka njegova četa, pa onda srnuše na Arapina. Do rane zore nije od ponosite kule ostao kamen na kamenu.

Na ovome mjestu svaku su odsele noć bijele vile kolo vodile, pjevajući o slavi Kraljevića Marka, koji je jednim udarcem ubio ognjenog zmaja, starog dušmanina dobrih vila. Jedan uzdah iz grudiju junačine Marka potresao je odsele u tren sva srca vilinska, i kudgod je junak hodao, ove su mu bile na pomoći.

Inozemke, udate za američke gradjane, odnosno njihova maloljetna djeca, uživat će ista prava oprosta u koliko se tiče kvote.

«Protiv sudbene odluke», veli Husband u svojoj naredbi, «na kojoj se ova naredba temelji, uložen je priziv na Vrhovno Sudište Sjedinjenih Država, koje bi moglo u svako vrijeme da izreče svoj pravorijek. Ako taj pravorijek poništi odluku nižeg suda, gornja će se odredba odmah opozvati».

Iz toga slijedi, da je ova odredba samo privremena. Dok američko Vrhovno Sudište ne odluči u protivnom smislu, svi doseljenici, koji se vraćaju nakon kratkog posjeta u starom kraju, moći će povesti sobom svoju ženu i djecu, a da se ne moraju brinuti radi kvote. Isto vrijedi i za druge vrsti doseljenika izuzetih od kvote. Doseljeničke vlasti su primile naredjenje, da takve pripuste, ako inače odgovaraju propisima doseljeničkog zakona. Ali nikako ne savjetujemo, da se itko dade na put, nadajući se, da će ova naredba vrijediti za njega. Vrhovno Sudište može još danas ili sutra da poništi prije navedenu sudbenu odluku. Dogodi li se to, ova će naredbe odmah biti opozvana. Radi toga je najupulnije počekati, dok Vrhovno Sudište izreče svoj pravorijek u ovoj stvari.

Važno za one, koji se kane upisati u visoku trgovačku školu u Trstu.

Visoka škola za ekonomske i trgovačke znanosti u Trstu podava naslov doktora u ekonomskim i trgovačkim znanostima. Po pravničkoj je vrijednosti ovaj doktorat, koji se samo u Italiji može da poluči, ravnopravan doktoratu, što ga podavaju drugi univerziteti kraljevine Italije. — Program obuke za polučenje doktorske časti obuhvaća četiri godine sa slijedećim rasporedom:

I. tečaj: — Politička ekonomija — trgovačke institucije — privatno pravo — javno pravo — metodološka statistika — ekonomska i trgovačka geografija — financijska aritmetika — sveopće i promijenjeno knjigovodstvo.

II. tečaj: politička ekonomija — trgovačko i industrijalno pravo — demografska i ekonomska statistika — ekonomska i trgovačka geografija — financijska aritmetika — sveopće i promijenjeno knjigovodstvo.

III. tečaj: trgovačko i industrijalno pravo — ekonomska i trgovačka povijest — medjunarodno pravo — financijska znanost i financijsko pravo — poznavanje robe — trgovačka tehnika.

IV. tečaj: trgovačka politika i carinarsko zakonodavstvo — pomorsko pravo — bankovna tehnika.

Osim toga se održavaju četiri slobodna tečaja za usavršivanje: a) osiguranje — b) bankovna znanost — c) izvoz i prevoz — d) javna uprava.

U svim se tečajevima podučavaju slijedeći jezici: italijanski, franceski, engleski, njemački, srpsko-hrvatski, čehoslovački, ruski. — Od ovih jezika treba da svaki učenik izabere dva, koja za nj postaju obvezatna. Za inozemce je osim toga obligatan italijanski jezik.

Upisivanje inozemskih djaka: Osim Italijanaca, koji imaju propisane svjedodžbe za pristup k Universitetama, mogu biti upisani kao redoviti djaci oni stranci, koji su u inozemstvu navršili takovu srednju školu, da bi se u državi, u kojoj su učili, mogli upisati u više škole. Dopušten je takodjer prelaz onih djaka, koji su u inozemstvu već svršili nauke na kakvoj visokoj trgovačkoj školi. Djaci iz inozemstva potpuno su oslobodjeni od plaćanja svih redovnih i posebnih školskih taksa. Oni koji su polučili diplomu visoke škole za svjetsku trgovinu u Beču, visoke trgovačke škole u Zagrebu i orijentalne akademije u Budimpešti bivaju upisani neposredno u treći tečaj visoke trgovačke škole u Trstu. Rok za upisivanje inozemskih djaka bio je za tekuću školsku godinu produžen do 31. marta 1924. Molba za upis (na biljegovanom papiru od 2 lire) treba da bude upravljena na direktora kr. visoke trgovačke škole (Regio Istituto Superiore di Commercio) u Trstu. Molbi treba da bude priložena: 1.) Krštenica u italijanskom prevodu; 2.) Naukovna svjedodžba u italijanskom prevodu; 3.) Dvije fotografije; 4.) 10 Lira za legitimaciju i upisnu knjižicu.

Kvarnerska pokrajina.

Službeni list italijanske vlade, «La Gazzetta Ufficiale», objavlja kr. ukaz, s kojim se ustanavlja «Kvarnerska pokrajina». Sjedište te pokrajine bit će na Rijeci. Nova pokrajina obuhvaćat će dva okružja. Prvo okružje sačinjava Rijeka sa onim područjem, koje je prema sporazumu izmedju Italije i Jugoslavije pripalo Italiji, a drugo Volosko-Opatija, koje se — osim općina Podgrada i Materije, koje se priključuju koparskom okružju — odjeljuje od istarske pokrajine. Do novog naredjenja stajat će na čelu nove pokrajine guverner, koji će biti imenovan kraljevskom odlukom. Dok se ne ustanove u novoj pokrajini državni upravni uredi, obavljat će i nadalje uredi istarske pokrajine svoju službu u onom dijelu istarske pokrajine, koji je bio odjeljen i priključen kvarnerskoj pokrajini, te će biti ovlašteni, da prošire svoj djelokrug i na priključeno riječko područje.

Pred ustoličenjem novog tršćansko-koparskog biskupa.

Sa pouzdane strane doznajemo, da je konačno italijanska vlada odobrila imenovanje Mgsr. dr. Luigi-a Fogar za tršćansko-koparskog biskupa. Novi biskup zauzima svoje mjesto već 6. marta t. g. Svečano ustoličenje obavit će se dva dana kasnije, dne 9. marta.

OTPUST GODIŠTA 1903. IZ VOJNIČKE SLUŽBE.

Prekjučer bili su ispušteni iz vojničke službe vojnici, koji su rodjeni u prvim trim mjesecima godišta 1903. Oni koji su kasnije rodjeni bit će naknadno ispušteni iz službe.

Svega po malo

Biljka, koja se hrani mesom i napada ljude.

U Americi nedaleko od New-Orleansa desio se nedavno jedan jezovit dogadjaj. Naime, dva mlada studenta botanike izašli su van grada na jedno 20 kilometara, da proučavaju biljke. Nekoliko dana ispitivali su vozeći se čamcem jedan baroviti teren; najzad naidju na jedno ostrvce i tu se iskrcaju. Odmah ih je privukla jedna čudnovata biljka sive boje, koja je bila nalik na palmu: njeno deblo bilo je prevučeno naboranom korom koja je mnogo ličila na kožu neke životinje. Žuti cvjetovi mirisali su divnim opojnim mirisom. Jedan od botaničari se približi da pomiriše, ali je na svoje zaprepašćenje bio snažno obahvaćen dugim žilavim lišćem: pokušao je da se oslobodi ali ne samo što je sve jače stezan, nego žilavo i vlažno lišće poče pohlepno da mu siše kožu. Drvo je izgledalo kao ogromna životinja, sa snažnim mišićima. Mladić je bio gotovo ugušen: jedva je uspio da vikne druga u pomoć. Njegov drug dotrča sa sjekirom i poče da udara po živom lišću: ali i njega odmah obgrli čudovišno drvo. Borba je bila očajna: mladić je izbezumljeno udarao sjekirom po lišću i granama ali bez ikakvog uspjeha. I tek kad je počeo da siječe po deblu i kad je uspio da ga prisiječe tek onda je drvo postupilo u svom ljudožerskom zagrljaju. No što je najzanimljivije, dok su se ovi mladi naučnici borili s ovim neobičnim drvetom, vidili su kako zečeve i vjeverice isto drvo hvata drugim granama, kako ih zavitla na vrhu i naglo proždire. Kod nas drveće miroljubivo šumi, dok eto drugdje proždire ljude i životinje.

Teško debelima!

Danas je teško biti debeo, naročito u Norveškoj. Debeljkovići su, doduše, u Norveškoj bili stekli priličnu simpatiju i od onih gore i onih dole. Policiji je pala u oči ova simpatija publike za ove debeljkoviće, to više, što je ta simpatija baknula na javu istom onda, otkako je u Norveškoj zabranjen alkohol. Policija je ispočetka sa samilošću gledala ove nespretnjakoviće, kako teško dišući koracaju ulicama. No odjednom izadje nalog policije, da se imade pretražiti svaki debeljković. Rezultat je bio porazan i bio je to pravi oklopnik, okopljen ne gvoždjem, već modernim, šupljim metalom. Aluminijske ploče, poput posuda, bile su do vrha napunjene alkoholnim pićima, koje su tako prenašali malo prije vitki, a sada okrugli konobari, trgovci, trgovački pomoćnici, ljubitelji alkohola i drugi. Od toga dana norveška policija zaustavlja i pretražuje svakog odebljeg čovjeka, pa pri tom dolazi do burnih scena, jer su oni pravi debeli ljudi često vrlo nervozni i sekantni, dočim su oni metalno-debeli ljudi nervozni već i iz drugih razloga.

Prvi generalni štrajk na svijetu.

Kako se čini, pod suncem nema ništo nova, pa tako i generalni štrajk, to jedino legalno oružje radne klase. Izgleda, da je ta situacija generalnog štrajka stara već skoro i 500 godina. Prvi takav štrajk nastao je valjda god. 1428. i to u Alzaciji, u mjestu Rufachu. U tom je mjestu u ono doba bilo 12 cehova, a u štrajk su stupili najprije cipelari. Oni su obustavili posao, jer im poslodavci nisu htjeli povisiti nadnice. Ali pošto su u ono vrijeme radnici stanovali i hranili se u kućama svojih poslodavaca, to ih ovi, na navještaj štrajka naprosto izbaciše iz stanova. Na ovaj akt poslodavaca, pridružiše se postolarskim radnicima i svi radnici ostalih 11 cehova i domala bukne štrajk svih cehovskih radnika duž cijele lijeve obale Rajne sve do Bischwillerta. Taj prvi generalni štrajk utišan je tek onda, kad su gradovi Basel i Müllheim poslali svoje oklopnike protiv štrajkaša.

Prenos misli.

U Londonu je ovih dana u privatnoj predavaoni Magician Cluba održano jedno vanredno uspjelo i neobično predavanje pred najkompetentnijom publikom. Radi se o prenašanju ne dugova nego misli. Supruzi Zanzig izveli su ovaj zanimljiv pokus. Izmedju supruge i supruga bio je postavljen jedan prilično debeli i neprovidni paravan. Glava gospodje Zanzig bila je sasvim omotana povojima, a osim toga imala je na sebi jednu kapu poput šljema od teškog i crnog baršuna. Muž je njezin sjedio s druge strane paravana i njemu bude donešen jedan oveći zapečaćeni zamotak, o kome nije nitko znao što sadržava. I dok je muž vadio iz zamotka pojedine predmete, dotle je njegova žena na drugoj strani pogadjala, što je koji predmet. Uspjelo joj je, dapače, da na isti način pročita i jedno pismo.

Vjenčanja medju paucima.

Jedan stručni zoolog podnio je Akademiji Nauka referat o svojim opažanjima kod života izvjesnih kukaca.

Uz nekoliko originalnih fotografija, naučnik prikazuje kako se sklapa poznanstvo i brak medju paucima.

Na prvoj fotografiji vidi se jedan pauk — mužjak, koji vreba na krupnu i masnu muhu.

Kad je našao što mu treba, i kad je ulovio, mužjak uzima muhu i nosi je tražeći kakvu ženku. Kad susretne ženku, on joj ponudi muhu kao vjerenički poklon, što ženka, kako se to vidi na trećoj fotografiji, prima sa najvećim zadovoljstvom.

U isto vrijeme ona je pristala da bude i supruga tome mužjaku, i fotografije pokazuju kako se brak dalje razvija.

Poslijednja fotografija pokazuje kako ženka brižljivo lijepi na vrhu jedne visoke i oštre trave.

Vuci razderali djevojku i natjerali žandare.

To se dogodilo u jednom erdeljskom selu u Rumunjskoj. Vuci su na kraju sela uhvatili djevojku, a ljudi, koji su to vidjeli, pobjegli su i nisu se usudili djevojku spasiti. Dan iza toga naišli su žandari na lješinu te djevojke u samom kraj puta, a bio je ostao od nje samo kostur s nekoliko komada mesa. Žandari natovare lješinu na kola, da je odvezu u selo, ali uto nalete iz šume vuci i navale na kola. Vuci se opet bace pomamni na lješinu, a dotle su žandari odjurili i spasili glavu.

Prosječan rast pojedinih naroda.

Po naučnim ispitivanjima, srednji stas ljudi u Engleskoj iznosi 1.74 metara; u Franceskoj 1.66 metara; u Norveškoj, Holandiji, Danskoj i Madžarskoj 1.67 metara; u Švajcarskoj, Belgiji i Rusiji 1.62 metara; u Njemačkoj 1.66 metara; u Italiji i Španiji 1.65 metara.

Interesantno je, da su u Franceskoj ljudi bogataškog staleža većeg rasta od ljudi iz radničkog staleža, dok je u Engleskoj obratno.

Otjerao ženu radi mačjega pečenja.

Neka je žena u Njemačkoj tužila svog muža, što ju je otjerao, a on je rekao, da je to učinio zato, što mu je ona skoro svaki dan za jelo pekla pečenje od mačjega mesa. Žena se pred sudom branila, da je morala tako učiniti, jer kraj male muževe zarade nije drukčije mogla hraniti obitelj sa 12 djece. Zato je slala djecu svaki dan, da po ulicama love mačke, a ona ih je onda pekla. Sud je odsudio muža, da mora ženu uzeti natrag.

Milijunaš, koji pravi krivi novac.

Kako prolaze ljudi s lažnim novcem, pokazuje lijepa pripovijetka, koju smo u ovom broju počeli donositi. Ali ima eto i milijunaša, koji se i danas tim nepoštenim poslom bave. U Rumunjskoj je sada uhvaćen jedan takav milijunaš, koji je imao cijelu tvornicu, u kojoj je pravio hiljadarke. Prisjest će mu sada.

Koji će biti glavni narod u budućoj svjetskoj politici?

Američki silni bogataš Rokefeler rekao je nedavno, da će u budućnosti biti najglavniji narod Englezi, koji će voditi prvu riječ u svjetskoj politici. A jedan je njemački učenjak nedavno rekao, da će glavni biti Slaveni u budućoj svjetskoj politici.

Užasna nesreća kod Venecije.

U Margheri kod Venecije igrala su se djeca sa starim tanetom od topa, koje nije eksplodiralo, a koje su negdje našli. Projektil je eksplodirao za vrijeme igre i rastrgao četvero djece na stotine sitnih komadića.

Najveći sir na svijetu

napravili su Amerikanci. Taj je sir težak dvadeset tisuća kilograma, a stoji 2000 dolara. Za taj je sir potrošeno 23.218 litara mlijeka, a to je mlijeko pomuzeno od 1274 krava.

Voda skuplja od vina.

Kažu, da je to u Pešti. Tamo je udaren toliki općinski porez na vodu, da je već skuplja od vina.

Prosjačke novine.

U Parizu su se složili prosjaci, a izdaju svoje novine. U tim se novinama javlja, kad su gdje svatovi, krstitke ili sprovodi, gdje će se i za prosjake uvijek nešto naći.

Književnost i umjetnost.

Književna izdanja Srpske Književ. Zadruge.

Knjige Srpske Književne Zadruge u Beogradu za godinu 1923. izašle su u vanredno lijepoj opremi i tvrdo uvezane. Te knjige jesu: Petar Petrović-Njegoš: Luča Mikrokozma; Simo Matavulj: Iz raznijeh krajeva, pripovijetke; St. V. Živadinović: Do posljednjeg daha, roman; Marko Car: Naše Primorje, slike i utisci s Primorja; Dr. Tih. R. Gjorgjević: Naš narodni život; Plautus: Odabrane komedije, prevod s latinskoga od dra. Veselina Čajkovića. Knjige su pisane ćirilicom i koštaju 80 dinara. Tko plati jedanput za uvijek 500 dinara, dobiva redovito svake godine izdanja Srpske Književne Zadruge. Knjige, koje su izašle g. 1921. mogu se dobiti za 40 dinara, a one od g. 1922. za 60. Narudžbe mogu se obaviti putem uprave našega lista. Preporučamo svima onima, koji se zanimaju književnošću, da nabave sebi te knjige, koje su vrlo lijepe i zanimive. Ko ne pozna ćirilicu, naučit će je u najkraće doba, a dužnost svakoga od nas je da nauči to slavensko pismo.

Izdania „Matice Hrvatske“.

Matica Hrvatska izdala je svoja redovna izdanja za godinu 1921. u četiri knjige, i to: 1. Gjalski: Ljubav lajtnanta Milića i druge pripovijesti, sa piščevom autobiografijom. 2. Vilović: Zagaljeni životi, novela. 3. Arnold: Izabrane pjesme sa pjesnikovim životopisom kao počasno izdanje prigodom 50-godišnjega pjesnikovog književnog rada; 4. Laszowski: Gorska kotar i Vinodol, dio državine knezova Frankopana i Zrinskih, mjestopisne i povjesne crtice s ilustracijama. Članovi utemeljitelji dobivaju sve četiri knjige uz nadoplatu od Din. 40.—, dok članovi prinosnici plaćaju za iste knjige Din. 55.—. Osim toga izdala je Matica i šest knjiga izvanrednih izdanja i to: 1. Shakespeare-Bogdanović: Kralj Rikard III., tragedija u pet činova s uvodom i komentarom, članska cijena Din. 20.—, knjižarska Din. 25.—; 2. Manojlović: Povijest Staroga Orijenta, knjiga I. od najstarijih vremena do u XI. stoljeće prije Isusa, svezak I. članska cijena Din. 20.—, knjižarska cijena Din. 25.—; 3. Divković: Ruske narodne pripovijesti s ilustracijama Ljube Babića, članska cijena Din. 16.—, knjižarska 20.—; 4. Franjo Marković: Dana i Svijet, drugo izdanje s uvodom i komentarom od Milana Ogrizovića, članska cijena Din. 20.—, knjižarska cijena Din. 30.—; 5. Franjo Marković: Kohan i Vlasta, peto izdanje s uvodom i komentarom dra. Nikole Andrića (doštampava se). 6. Zbornik hrvatske šale, I. dio Hrv. šaljive narodne priče i pjesme, priredio J. Pasarić (doštampava se). Svih deset gornjih knjiga dobivaju se u upravi Matice Hrvatske i kod Matičnih povjerenika i u knjižarama.

Sve ove knjige mogu se naručiti preko Uredništva „Istarske Riječi“ u Trstu. Poštanske troškove treba posebno računati.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 10 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 6. marta 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Tko nema prava, da se tuži?...

Nas, koji smo ostali na ovom našem rodjenom kamenu, čeka veliki posao. Ali to neka nas ne plaši. Ni u prvašnje vrijeme nisu nam u usta padali pečeni pilići; trebalo je i onda da se radi, da se slaže zrno do zrna, kamen do kamena. Istina, u ono doba bilo nas je više, i prilike su bile drukčije, pa se moglo i više da uradi. Ali to ne znači, da — ako mi sada ne možemo sve učiniti — moramo sve da napuštamo. Bože sačuvaj!

Ako je i teško, ipak svak voli živjeti. Bolja je i najteža rana, nego li mrtva glava. Tako govori pojedinac čovjek, a tako mora da govori i cijeli narod: i za njega mora da vrijedi ona: da je bolje biti ranjenu negoli ubijenu. Nama je svima Bog usadio u srce želju za životom, a naša je dužnost, da toj želji udovoljimo nesamo kao pojedinci, već i kao narod.

Napredovati moramo. Ići moramo naprijed, što brzim korakom, da nas drugi ne preteku i ne zgaze. Teško nama, ako se zapustimo. Teško nama ako mâ i za čas prignemo glavu kao jagnje, što ga vode na zaklanje! Hoćemo li, da nas svijet poštuje, treba naprotiv da držimo glave visoko, ne iz oholosti, već iz čistoga narodnoga ponosa.

Mi imamo čime da se ponosimo, jer smo Slaveni. To je slavno ime, naša mila zastava — nju treba da držimo čvrsto i visoko. U tom znaku mi ćemo pobjediti!...

Nije dosta reći: ja sam Hrvat, ja sam Slovenac, ja sam Jugosloven. Treba i raditi; treba to, što mi u sebi osjećamo, da potvrdimo i činom, vanjskim znakom.

Raditi treba! Ako je naš rad na oko i malen, ništa zato: iako je kratak dan, duga je godina, a stara je riječ, da crv i tvrdo drvo vrti.

Kad su nam Italijani prije četiri pet godina palili i uništavali sve, što smo mi teškom mukom sagradili, naši su bolji ljudi odmah rekli: — Ništa zato! Počet ćemo iznova!

I počelo se. A danas se i nastavlja i nastavit će se. Kako? Mi to ne znamo, ali prestati se ne će. U tome je dužnost naša. Naša sveta dužnost. Ne prestati, ne sustati, već uvijek naprijed!

Kad bismo mi tu svoju dužnost propustili za godinu, ili mâ i za jedan sam mjesec dana, tko zna, koliko bismo time štete nanijeli našoj narodnoj stvari u budućim danima? Propustimo li nešto ili radi straha ili radi malodušnosti ili radi nemara, može se desiti, da ono, što smo propustili u jednom mjesecu — ne će se moći popraviti ili nadoknaditi u buduće ni u deset ni u dvadeset godina. Izgubimo li u ovoj našoj borbi na priliku jedan pravi momenat, taj se momenat ne će nikada više da vrati, kao ni voda, što ide niz rijeku.

Takav je jedan momenat i ovo vrijeme, što ga sada proživljujemo. Izbori su na vratima. Neki naši rodoljubi pripravni su primiti na sebe težak krst zastupnika bespravnih, ali je od potrebe, da im taj krst mi sami položimo na njihova ramena.

Kako?

Time, što ćemo šestoga aprila poći svaki u svoje birališće i ondje dati svoj glas njima — našim kandidatima.

Na nama je, da tu svoju dužnost što zdušnije izvršimo. Svaki pravi Slaven osjeća u sebi glas, koji mu veli: **Moraš ići!...** Tko se tome glasu oglusi ili hoće da ga u sebi uduši, taj nije naš čovjek i on nema prava da se ni na što tuži. A nema prava ni da traži zaštite ni od koga. Takav je čovjek — šeprtlja — on je sâm sebe otkinuo od našega narodnoga stabla, i nikakva šteta, ako ga bilo čija stopa nemilosrdno zgazi.

Još samo 10 dana

imaju vremena posujilnice i ostala gospodarska društva, kojima nisu bile izmijenjene krune uložene u zavodima preko granice, da predlože molbu na «Delegazione del Tesoro» u Trstu radi skore izmjene kruna. Kako smo već tri puta javili, a danas ponavljamo, molbi treba priložiti bilancu (zaključenu 31. decembra 1923.) i izvadak tekućeg računa zavoda, dužnika posujilnice ili gospodarskog društva. Taj izvadak mora da sadržava sve promjene računa od 3. novembra 1918. do 31. decembra 1923. Posujilnice, požurite se s molbama! Zapamtite: 15. marta 1924. ističe rok za ulaganje molbi!

Naš glas pred izborima

Od zadnjih državnih izbora prošlo je skoro tri godine, ali su zato oni dani izborne borbe duboko i neizbrisivo zapisani u dušama našeg naroda. Nečuvenim nasiljima, koja su se — sa strane odgovornih i neodgovornih pojedinaca, sa strane svih mogućih stranaka, blokova i grupa — vršila nad golorukim jugoslovenskim življem treba tek tražiti primjera u historiji. Nebrojeni udarci, koji su padali na naše nezaštićeno pleme, lišili su ga i najprimitivnijih prava čovjeka. Akoprem i osakaćeno, izašlo je ono iz svoje herojske borbe još čvršće i čeličnije, te je, ne iznevjerivši se prahu svojih otaca, spasilo svoju narodnu čast. — Sve izgubismo, sve nam oduzeše, ali ljubavi naše za ovu dragu zemlju, koja nas je odgojila, ne mogoše istrgati iz naših srdaca.

Izgleda ipak, da smo najgore preživjeli. Sve kaže, da se nalazimo pri koncu svoje trnovite staze. Italijansko-jugoslovenskim sporazumom kano da i za nas počinje nova doba borbe za očuvanje svojih pravica. Izdržali smo najjače juriše i napade, pa zato i možemo iza spomenutog sporazuma smjelo i bodro gledati u buduće dane, jer su samim sporazumom priznali naš opstanak upravo oni, koji su nam ga do tog časa na sva usta i u svakoj prigodi odricali. Naši novi gospodari treba da stoga potpuno revidiraju svoje stanovište prema našoj manjini, a u interesu je takodjer njih samih, da promijene svoj odnošaj u postupanju s nama.

Eto nas u predvečerju državnih izbora! Pruža im se prava i najzgodnija prilika, da pokažu svoju dobru volju. Kako smo već spomenuli, glasa se, da je i sâm vodja današnje vladajuće stranke za to, da se kandidatske liste narodnih manjina ne smatraju strogo opozicijonalne i protudržavne. — Hoće li se to potvrditi i da li će dosljedno tome uslijediti i promjena u ravnanju sa našim pučanstvom, to je opet drugo pitanje, a pokazat će to najbliži dani.

No mi očekujemo svakako, da se već pred izborima raspršì ono ozračje, koje je do dandanas zaraženo mržnjom i omalovažavanjem svega, što je naše. Mjerodavni činitelji neka već sada započnu da krote zagrižene elemente, koji u svojem opijanjenom nacijonalizmu zlostavljaju naše pučanstvo, čime rade otvoreno protiv ugleda vlastitog naroda i protiv koristi svoje države. Hoće li već jednom da prestanu izazovni napadaji na naše ljude, ne će li se i dalje blatiti naše jugoslovensko ime?! Želimo, da već jedamput nestane izraza »propaganda, agitacija, protudržavni čini, propagandista jugoslavo«; neka se već jednom svrši sa lažnim inkriminacijama protiv našeg naroda, koji ne traži ništa drugo, nego da se ga pusti živjeti na način, dostojni kulturnog čovjeka.

Ne dijeli nas od izbora nego mjesec dana. Toga će dana naš narod poći listom na izbore, da izvrši svoju najsvetiju državljansku dužnost, da dade svoj glas pravim svojim predstavnicima i time pred čitavim svijetom afirmirati svoj opstanak. Očekujemo napokon od onih, koji vedre i oblače, da omoguće našem narodu, da slobodno izabere svoje istinite i zakonite zastupnike, jer će to biti najbolja garancija za ostvarenje netom sklopljenog sporazuma na korist obiju susjednih država i naroda.

A Ti naš patnički narode, koji si nepobjediv u borbi za svoja prava, otidji 6. aprila na biralište vedra čela, ponosite i uspravne glave! Ta mi smo grana onog naroda, s kojim je naša država u prijateljstvu, pa ne će zato nitko od naših sudržavljana druge narodnosti imati obraza, da nam predbaci, zašto da glasujemo za svoju jugoslovensku listu!

Što treba da znadu naši birači?

Što ti je činiti, ako nisi dobio izbornu legitimaciju?

Do 24. februara t. g. imali su svi općinski uredi dostaviti svim biračima izborne legitimacije, ali ipak ih nisu svi dobili. Radi toga će morati ići sami birači u općinske urede, gdje su upisani u izbornom imeniku, i zatražiti, da im se izruče izborne legitimacije. Bez tih legitimacija ne može nitko da bira. Molimo naše birače, da ih što prije priskrbe. Akoprem imaju zato vremena mjesec dana, to ipak nije uputno da čekaju zadnji dan.

Što treba da čine oni, koji izgube izbornu legitimaciju?

Tko izgubi, rastrga ili pokvari izbornu legitimaciju, ima pravo do druge legitimacije (duplikata). Tu se legitimaciju, koja je tiskana na zelenom papiru i koja nosi primjedbu »Duplikat«, može osobno dobiti u općinskom uredu od 1. aprila dalje do dana izbora (a i onaj dan).

Što pak onda, ako birač nije poznat u općinskom uredu?

Birač, koji nije poznat u općinskom uredu mora biti opskrbljen kakvom legitimacijom sa fotografijom, s kojom može da dokaže svoju identitetu (na pr. pašoš ili oružni list).

Gdje treba da glasuje svaki izbornik?

Svaki izbornik ili birač može da glasuje samo u onoj izbornoj sekciji, u kojoj je upisan. Iznimku čine samo članovi izbornog ureda, koji glasuju u onoj sekciji, u kojoj obavljaju onaj dan službu.

Kada se ustanovljuju izborni ured?

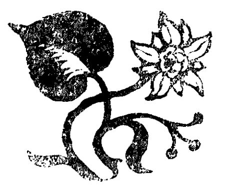
Izborni se ured (komisija) ustanovi u subotu u (u 16 sati) prije izbora. U slučaju da nisu tom prigodom prisutni svi skrutinatori, onda odredi predsjednik, da ih zamjene najstariji i najmladji izmedju birača, koji znadu čitati i pisati.

Da li imaju pravo glasa vojnici i članovi nacijonalne milicije?

Vojnici i pripadnici vojničko-organizovanih četa do maršala nemaju prava glasa sve dotle, dok se nalaze pod oružjem. Iznimka važi samo za maršale, koji imaju izborno pravo. No i jedni i drugi moraju da dokažu, da su svršili službu. Članovi nacijonalne milicije moraju pak dokazati, da su svršili službu barem prije četvrtka pred izborima.

(Nastavak u subotnom broju).

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak

Na temelju sporazuma, utanačenog izmedju našeg političkog vodstva i tirolskog »Njemačkog saveza«, zajednički izborni znak naše slavenske liste i liste tirolskih Nijemaca bit će sastavljen iz lipove grančice (našeg izbornog znaka iz g. 1921.) i runolista (njemačkog izbornog znaka iz g. 1921.), kako se to jasno razabire iz gornje slike. Svaki birač treba da dobro pomotri naš izborni znak, e da ga kasnije, na dan izbora, odmah prepozna medju ostalim znakovima. Na lijevoj i desnoj strani glasovnice, koju će dobiti birač od izborne komisije, bit će naslikani znakovi svih lista. Radi toga je neophodno potrebno, da birač odmah prepozna naš izborni znak, jer u protivnom slučaju ne će znati glasovati. Glasuje se na taj način, da se sa običnom crnom olovkom precrta znak, koji pokazuje gornja slika. Sve druge znakove treba ostaviti posvema nedotaknute.

RADOSNA VIJEST ZA NAŠE ČITATELJE.

Ove sedmice počinje «Istarska Riječ» da izlazi dva puta na tjedan: u četvrtak i subotu. Svakog četvrtka izlazit će kao i dosada na četiri stranice, a u subotu na dvije. Pretplata ostat će za sada nepromijenjena.

Naši narodni kandidati

Kako smo već zadnji put javili, došlo je do sporazuma izmedju našeg i goričkog političkog društva «Edinost» glede kandidatske liste i zajedničkog nastupa kod izbora. Za naše narodne kandidate proglašena su ova gospoda:

1. DR. JOSIP WILFAN
predsjednik političkog društva «Edinost» za Julsku Krajinu u Trstu, bivši narodni poslanik i odvjetnik.

2. DR. ENGELBERT BESEDNJAK
predsjednik goričkog političkog društva i urednik «Goriške Straže» u Gorici.

3. DR. ULIKSE STANGER
bivši narodni poslanik i odvjetnik u Opatiji.

4. DR. STOJAN BRAJŠA
odvjetnik u Gorici.

5. ANTUN PODGORNIK
agrarni inžinir u Gorici.

6. DR. JOSIP BITEŽNIK
tajnik goričkog političkog društva u Gorici.

Razvoj parlamentarizma u Italiji

Italijanski parlamentarizam je plod prvih revolucijonarnih gibanja »risorgimenta«. Prvi ustav proglašen je u Italiji 14. marta 1848. za tadašnju kraljevinu Sardiniju. Kralj Karlo, naime, morao je da pod pritiskom nacijonalista razriješi ustavu protivnu vladu, te je malo mjeseci poslije toga proglasio ustav, koji je i danas temelj italijanskog državnog života. Trinaest dana poslije proglašenja ustava bio je proglašen prvi izborni zakon, po kojemu su se dne 27. marta 1848. vodili prvi izbori. Na tim izborima izabrani parlamenat zvao se je »subalpinski parlamenat«, te je zborovao u Torinu. Izbori su bili vrlo skučeni. Biralo se po sistemu izbornih kotara sa jednim mandatom, a čitava kraljevina bila je podijeljena u 204 kotara. Izborno pravo imali su samo veliki posjednici, visoki državni i privatni funkcijonari, osobe sa akademskim naslovima itd. Prema tome bilo je izbornika vrlo malo, tako da su neki poslanici bivali izabrani sa upravo neznatnim brojem glasova. Garibaldi je bio na pr. na izborima 1. oktobra 1848. izabran u okrugu Cicagna sa — 18 glasova, grof di S. Martino 22. jula 1849. u okrugu Torriglia sa samo 6 glasova, a na slijedećim izborima sa 13.

Kad su se g. 1860. kraljevini Sardiniji priključile južno-italijanske pokrajine, broj poslanika povisio se od 204 na 387, i 17. decembra te godine parlamenat je primio novi izborni zakon, koji je ponešto proširio izborno pravo, davši ga poreznicima koji su plaćali do 40 lira. Time je ipak veći dio pučanstva ostao i dalje bez izbornog prava. Kad su se Sardiniji priključile srednjoitalijanske pokrajine, broj je poslanika narasao na 443; kad se je prikljućila Venecija skočio je na 439 a poslije zauzeća Rima dosegao je 508.

Godine 1880. započeo je pokret za opće i jednako pravo glasa, ali odnosni predlog nije prodro. Ipak je 15. juna 1881. prošireno pravo glasa, ali samo na pismene državljane muškoga spola. Slijedeće godine uvela se je znatna promjena. Primljen je naime zakon, koji je ukinuo izborne kotare, a uveo glasovanje po listama. Država se je razdijelila u 135 izbornih okruga sa 3 do najviše 5 mandata. Okruga sa 5 mandata bilo je ukupno 35. U okruzima sa 3 do 4 mandata i izborne su liste sadržavale toliko kandidata, dok su u okruzima sa 5 mandata sadržavale liste samo 4 kandidata, tako da je jedan mandat uvijek u tim kotarima ostajao manjini. Novi se je izborni sistem kratko vrijeme održao i proživio je samo tri zakonodavne periode. Dne 5. maja 1892. opet je naime uspostavljen jednomandatski izborni sistem po kotarima.

Opće i jednako pravo glasa uvedeno je u Italiji tek g. 1912. Tom prilikom je broj izbornika skočio na 8½ milijuna, dok ih je na pr. god. 1893. bilo samo 3 milijuna. Na zadnjim izborima 1921. bilo je 13 milijuna izbornika.

Godine 1919. uveden je novi proporcijonalni izborni sistem. Na prvim izborima po tom novom zakonu god. 1919. bili su odredjeni izborni okruzi sa najviše pet man-

data. Već se je pak na slijedećim izborima 1921. opseg okružja znatno proširio, jer je odlučeno da svak izborni okrug bira najmanje 10 poslanika. Najveći okrug je birao 28 poslanika. Za nove pokrajine, koje su nadošle ratom, vrijedile su posebne odredbe. Ukupno s njihovim mandatima broj poslanika povisio se je na 535, a sada, kad je nadošla i Rijeka sa jednim poslanikom, bit će ih ukupno 536.

Sadašnji izborni zakon, po kom će se provesti skori izbori, odobren je u Parlamentu 21. jula prošle godine. On uvadja izborni sistem većine, te listi, koja u čitavoj državi dobije najmanje 25% predanih glasova i relativnu većinu nad svim ostalim listama, odredjuje dvije trećine svih mandata, dakle 356. A onu ostalu trećinu t. j. 179 mandata dijele sve stranke proporcijonalno prema broju glasova, što su ih dobile u pojedinom okrugu. Izborno pravo je opće, jednako i tajno. Imaju ga svi državljani, koji su navršili 21 godinu ili će je navršiti do 31. maja one godine, u kojoj se vrše izbori, a nije im kakvim posebnim razlogom bilo oduzeto.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Šiora Paulina. - Ki ga bù, ga bù. - Bankina. Kapelica Sv. Ivana. - Gajba.

Nakon raznih natezacija, makinacija, manifestacija i demonstracija došla je evo i ratifikacija, Riječka je slobodna država definitivno pokopana.

Sjutradan iza ratifikacije sreo sam se na **Staru** sa šiorom Paulinom. Izgledala je, sirotica, kao da ima žutenica. Pozdravila me, ali ne više hrvatski kao onomadne. — La ga visto, Rokac, quel figuretto de Passić! Meritarebbe ćaparlo per i cavei e buttarlo in mar. Povero nostro stato indipendeccecente!...

— Mortus est et non plus buligaribus! odgovorio sam joj ja latinski — i tako smo se nekako rastali.

Ova moja Rijeka dala je mnogima nekako u glavu. Danas me je zaustavila jedna naša Bodulka iz Dobrinja i rekla mi je:

Gospodin Rokac, ča će bit odi crikve od Kapucini? Mi smo za onu novu crikvu dali puno beči, a sada oni — al neka nam vrnu naši beči, ale neka va onu crikvu pošalju naše **frotre.**

Ja sam joj odgovorio: Niti ćete vi dobit natrag vaši **beči,** niti će u onu crikvu doći vaši **frotri. Ki ga bù ga bù!**

Najinteresantnije je na bankini. Ta bankina vam počinje tamo negdje, gdje se nalazi top, što nam najavljuje podne. To vam je jedna ravnica strašno velika. S nje se može lijepo vidieti, koliko je na gradskom tornju ura, a seže dalje od Peškarije. Ta je velika ravnica pripala Jugoslaviji, ujedno s Lukom Baroš, koja se sada zove sušačka luka, dok se jedan mul zove Karagjorgjevo pristanište, drugi Pristanište Erazma Barčića», riječkog patricija i mojega prijatelja a treći Pristanište Frana Supila, takodjer moga pokojnoga dobroga prijatelja. Tko bi to prije deset godina bio rekao madžarskomu ministru Tiszi!... Luka, pa Delta, Fiumera i ona Ravnica — Bankina sve je to puno svakojakih mostova, magazina, baraka itd. Oko te bankine sakuplja se narod u masama. Što ih se čuje, mili moj Bože! Jedan moj stari znanac, Riječanin, Danuncijanac, rekao mi je grizući papar: — Já!... Bel akordo! Proprio bel — aj si, po Boga! Tatalovići su dobili Reku prez Recân a nasi su dobili Recane prez Reki! Pi! — mondo can!

Jedan me drugi zaustavi pa će mi:

Ste culi, Rokac, da ćemo zajedno z Vološćaki, z Lovranci i z onemi odi Fajstrica bit skupa jedna provincija, ka da će se zvat provincia di Karnaro? Ako je tako, mi već ne ćemo bit Fiumanci nego Karnarini, Kanarini tako nekako. Ostrega, ki mis mas de diavolo!

Uto je došla i Ninetta, sva napinčurana, kako da ide na pir. Neko je pripovijedao, da će Jugosloveni svuda okolo Bankine dignuti zid. Ninetta upita:

— A će bit jako visok ta zid?
— Govore, da okole dva metra.
— Skoda!...
A zac?
Zac se ne će moć skroze civetat...

Onda smo pošli malo od crkvice svetoga Ivana. Ta kapelica je upravo na granici. Koliko se ja sjećam, držalo se je uvijek, da je ta kapelica hrvatska, no sada govore, da Depoli ima vreću dokaza, kojima će da dokaže, da je ta kapelica — riječka. Dok ovo pišem, još se nisu u tome složili, a budući da je kapelica sagradjena tačno na granici, to je, barem za sada, polovica pripada Rijeci, a druga polovica Jugoslaviji. Ljudi razbijaju sebi glavu, što će biti, ako ne budu mogli da se slože. Ima ih, koji vele, da bi se to moralo prepustiti Ligi naroda, da ona odluči, ali vjerojatno je, da će se crkvica rastaviti plotom u dva dijela, od kojih bi jedan pripao Jugoslaviji, a drugi Rijeci. To bi se dalo izvesti sasvim lako. Od jedne bi se napravile dvije kapelice, no ali što bi se dogodilo sa Svecem? Svetac stoji sasvim na granici: malo ga je na jednoj, a malo na drugoj strani: kako da se to uredi?

Salamune, sine Davidov, dodji ti i presudi!...

Ninetta i ja došli smo do mjesta, koje je ogradjeno mrežom od žice.

Digo, Rokac, ca vam se ne pari, da smo kako va jednoj kapunere?

Ne, Ninetta, mi nismo va kapunere, već va jednoj lipoj, holokasnoj gajbice, ka je učinjena samo za Kanarine, kakovi smo mi. I ja, kao pravi Karnarin, — Serinus kanarius, kako se to latinski kaže — počeo sam da onako po kanarinski versajem: — čin-čin-čin-čičičičič — fijufi fijufi fijufi... Nato je i Ninetta kao prava šeničica (perusula vulgaris) počela i ona da pjeva: cici bè! cici bè!... Malo se zatim smrklo; ja i Ninetta vratismo se u našu karnarinsku rezidenciju Gomilu.

Šutjeli smo, ali je moje srce još uvijek pjevalo:

Kud pogledam svud je tamno,
Za me nema svijetila
Mila moja.....

Rokac.

IZ PODGRADA

Udarac za udarcem pada na naše već ionako izmučeno i siromašno pučanstvo, pa ne bi moglo da izdrži niti onda, kada bi imalo devet grbača. Našim gospodarima nije bilo dosta, da su nam oduzeli sud, da su bacili na cestu naše činovnike i suce, trebalo je da našoj općini nanesu jošte jednu veliku i nepopravljivu štetu.

Dekretom od 24. februara o. g. naša je općina pripojena koparskom kotaru. Kakve li grozne pogriješke i smiješne dapače neshvatljive odredbe! — Ne znamo od koje li je strane dobila vlada informacije, da izvrši svoj naum, a vrlo bismo rado doznali, kojim se je razlozima utemeljio predlog, da se učini tako u nebo vapijuća pogriješka. Molim vas, za nas je Kopar na drugom kraju svijeta. Ta barem, da bi nas bili dodijelili Trstu, premda bi i to za nas bilo slabo, ali svakako bolje nego Kopru. Kako će na pr. naš čovjek iz Muna, da obavi svoje poslove u Kopru? Dok mu je Volosko takorekuć pred nosom, te bi i piešice došao u četiri sata, tu će sada morati da izgubi nekoliko dana. — Naš je narod u ovim stranama zato vrlo ogorčen. Jedino će nam moći pružiti svoju pomoć naši narodni zastupnici, koje ćemo svi birati kod ovih izbora.

Vijest, da je Podgrad spao pod Kopar, primili su sa veseljem neki ovdješnji fašistovski krugovi, čemu se mi vrlo čudimo. — Oni tumače, da će se sada italijanizacija naših krajeva moći uspješnije da vrši, jer da je vlast u Kopru više italijanska nego u Voloskom i na Rijeci! Zaista čudne li logike! Ta imate, gospodo, sukno i škare, pa bi vam moglo biti svejedno! Sada razumijemo u kojem grmu leži zec!

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA

Imamo u rukama izborne iskaznice (pozive), koje su nas posjetile ne samo da idemo svi na izbore 6. aprila, nego ujedno i na nešto drugo. Pred dvije godine, naime, uoči prvih državnih izbora u novoj državi g. 1921., došli su k nama naši vrli vodje dr. Wilfan i dr. Stanger. Prvi nam je sprogovorio u našem selu, a dr. Stanger kod Sv. Duha. I danas nam zvuče u ušima njihova muška, odrješita riječ. Srce nam se topilo od miline slušajući njihove mile i drage riječi tako blizu našem razumu i srcu. Govorili su otvoreno, da smo se pobojali za njih. Ali žive još oni, živimo i mi, a živi u našem srcu neprestano slavenski oganj, koji utrnuti ne će, nit smije. Dr. Stanger i dr. Wilfan jesu naši miljenici, pa nek budu i nadalje naši poslanici. To je naša želja, pak nek je vrši Božja i naša!

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, si videl neki dan on sneg?
Jur.: Sam — pak ča?
Fr.: A si pogledal va naš kalendarij?
Jur.: Nisam.
Fr.: Da si pogledal, biš bil videl, kako smo smo mi dva ugonili dan i uru, kada će sneg zapast.
Jur.: Ugonili smo mi do sada već puno stvari. I još ćemo. Nego — pustimo mi i sneg i kalendarij danaska na stran. Tamo dole puli naše Zanice čekaju nas naši ljudi, da njim ča povedemo od izbori. Homo oba dole. Da ljudi bolje razumeju, mi ćemo se razgovarat tako, kako da si ti Talijan, a ja Hrvat. Ti ćeš me mutit, da glasujem za njihovu stranku, a ja ću se branit, kako budem znal.
Fr.: A ča ne bi dobro bilo, da prej neg pojemo dolum, napravimo jednu malu provicu, da vidimo, kako će nam to poć?
Jur.: Storimo ja mane i pravo. Ala počni ti, Franino.
Fr.: Dankve, karo Jorjacio, vi znate: do malo dan te bit balotacioni, i — mi kapite! — ne pozabite, da ste va Italije.
Jur.: Spijegajte se bolje, šior Frankacijo.
Fr.: Najprvo: atencijon! Ne poslušajte, ča vam pišu vaši šćavunski foji!
Jur.: Nego kega ću poslušat?
Fr.: Mane...
Jur.: Vas? Kako ćete, da ja vas poslušam, kada mi vi vavek govorite, da sam **porko šćavo?**
Fr.: Jorjacio, bit će vam puno bolje, ako budete držali s nami. Noi semo paroni espotiki, a znate vi, ča će to reć? To će reć, da mi znamo sve, i da moremo sve.
Jur.: Dobro, kada morete sve dajte nam nazad sve naše hrvatske i slovenske školi, ke ste nam zaprli; pustite, da se va našeh crekvah piva onako, kako su pivali naši stari; vrnite nam nazad naši impijegati, ki te s nami govorit va našem zajike; dajte nam sve pravice, ke smo prej imeli; a ča je najglavneje bitite dole plačila i tasi, ke nas dave.
Fr.: Ja vam još jedanput govorim: Ne pozabite, da ste va Italije!
Jur.: A vi ne pozabite, da smo i mi Slaveni ljudi, pak iako nas je ovuda manje nego vas, mi bimo sejedin morali imet jednake pravice, kako vi, zač i mi plaćamo steuri kako i vi, i naša deca gredu va kazarmi, kako i vaša. Mi kapite, šior Frankacijo?
Fr.: Spetè un poko, Jorjacijo del mio kuor! Vi ste do sada imeli vaši deputati: Wilfana i Stangera, ča ne?
Jur.: Imeli smo ih, i još ćemo ih imet, ako će Bog. A da ne budu sami, zibrat ćemo još nekoliko drugeh.
Fr.: Va ben! Stavimo, da na balotacijoneh dobijete vi sveh vašeh šest deputati. A znate, koliko ima sveh deputati va Parlamente? **535.** Sada, ako mi konfrontamo vašeh šest deputati i one silne stotini talijanskeh deputati, videt ćete, da su vaši deputati svi skupa kako jedno malo zrno peska va jednem velikem more. Dizeme adesso, Jorjacijo mijo, te ti vaši deputati imet toliko forci, da vam vrnu vaše školi, da vam vrnu vaš zaji[k] va crekvah, da vam vrnu vaše impij[e]gate i da hite dole sve one tasi, ke mo[]rate plaćat?
Jur.: Mi znamo, da oni ne te imet te forc[e,] zac ih je malo — ale znamo i neč drug[o.] Mi znamo naime, da i najmanja kapljic[a] vodi, more preskujat i najtvrji kamil[.] Prej nekoliko let su va Amerike cr[ni] Moroti bili držani kako blago. Bili s[u] šćavi — robovi. Najprej se j' digal jeda[n] čovek i rekal, da su i crni Moroti ljud[i] kao i svi drugi, i da bi zato morali i o[ni] imet jednake pravice kako i drugi, be[li] ljudi. Beli ljudi su se temu od srca na[] smeli. Za tem se je javil drugi, ki jednako govoril, kako i prvi. Amerikan[ci] su se jopet smeli. Nego daj danas, d[aj] jutra, najzada se je našlo više ljudi, [ki] su počeli zagovarat oni nebogi crni M[o]roti, neki z besedum, a neki i s pero[m,] dokle se nisu najzada storile dve strank[e,] jedna za crni Moroti, a druga kunt[ra] njim. I beseda na besedu, dokle ni na[]zada prišlo do gveri. Ta vojska durala [je] puna tri leta, a svršila se je tako, [da] su crni Moroti postali slobodni, to [će] reć, više nisu bili robovi, šćavi, ka[ko] su bili prej.
Fr.: Ča vi, Jorjacijo, va istinu mislite, [] te se Talijani sporadi vas razdelit [] dve stranki, i da te se sporadi vas pot[] kako su se ono prej šezdeset let Ame[ri]kanci potukli mej sobum? Povero mo[n]do, kome ti že tondo!
Jur.: Ja ne znam, te se potuć ale ne [] ale znam to, da on, ki muči ima vav[ek] krivo. I kad bi naši ljudi vavek muča[li,] to će reć, kada ne bi imeli nigdere [] jednega, ki bi mesto njih rekal ka[] tade ku besedu, bilo bi, kako da ih v[eć] ni na ovem svete, a vi šior Frankac[ijo] morate znat, da kega ni, ta ne ji.
Fr.: Ma mi smo sada prijateli s Jugos[la]veni.
Jur.: Zato bi lepo i pravedno bilo, da s[] svagdere skupa, pak i va parlamente.
Fr.: Dunke, vi ne ćete votat za naš fašij[o]
Jur.: Vaš fašijo debit će vavek oneh sv[o]jeh 356 deputati i prez naše pomo[ći.] Nam pustite oneh našeh šest, pak će[] bit amici kome prima.
Fr.: Čuj, Jurino, kada tamo dole puli na[še] Zani zvršimo ov' naš razgovor, ću ti [] moć reć — porko šćavo!
Jur.: Ne, zač smo alejati, a naši dole [] mogli pomislet, da mi to zaspravlje [go]voriš, pak bi ti još mogli zasvetit kak[] vritnjak.
Fr.: Viš, zlodeja! Na to nisam ni pomisl[il.]

IZ BUŽEŠTINE.

I mi ovuda rado i lakoumno kodagod [] siječemo drvo, svakovrsno, šumsko i pito[mo,] ali ne pomislimo, da treba drveće (stab[la]) saditi i gojiti, da nam polja i šume ne og[olе.] Buzeština ima nažalost mnogo gole krši, g[dje] trava slabo može da raste. Kamo sreće, [da] su naše goljeti, gdje samo vidiš golo kamen[je,] zasumljene! Bila bi naša Buzeština kudikamo milovidnija, ljepša, a za nas od velike kori[sti.] U predratno doba moramo priznati, mno[go] se pazilo da bi se sadili bo[rovi] [illegible] pak tako dan[as] na mnogo mjesta opažamo borove šum[e.] Imamo to zahvaliti ponajveć našem bivš[em] šumaru g. Jakovu Praščiću, koji je imao za[] uma, znanja, srca i razumijevanja. Da ga [] našnje oblasti nisu jednostavno bacile [na] cestu bez mirovine, on bi bio za svoj re[] kraj još mnogo dobra učinio ošumljujući g[ole] briegove i neplodna zemljišta. Današ[nje] vlasti, pa i naš novi šumar, kao da sadje[] borova smetaju s uma. Ovo nas boli. [] bit će tomu ponajveć krivo nesposobnos[t] [] nemar. Naša je želja, da se nastavi što m[] ljivije i opsežnije s pošumljivanjem naše [] menite zemlje u našu i opću korist.

IZ STRPEDA KOD BUZETA

Mi smo poznati kao dobri ljudi. Oduvi[jek] smo bili takovi, te smo želili da živimo sa[] i da pustimo druge živjeti. Ovakovi smo [] Slaveni ovuda, a takova su naša sjeve[rna] braća u Rusiji, medju kojima smo mi ne[] živjeli par godina u ratno doba. Nego m[] prijatelji u Buzetu nisu takovi, a bili su[]

P O D L I S T A K

M. D. VLAH:

Pepelnica (Čista srijeda)

Ovaj orijaški kolos, ovaj silni svjetski darmar neumoljivo se vrti, rušeći i lomeći sve što vidja i susretuje bez ikakvog obzira, bez one takozvane finoće i ugladjenosti, koju poznavaju ljudska bića, jadni smrtnici.

Sve se giblje i miče, sve je u žurbi i hitnji, svuda život u potpunoj snazi, u nabujaloj borbi radi opstanka, radi samoodržanja.

Krutost i trdoća života ne pozna jednoličnosti, ne zna za stanku, za zastoj. Gluhu noć nadomješta svijetli dan, a iza pira i veselja slijede katkada čemer i turobnost života. U tom vječitom miješanju i procesu clo konca i kraja mesopustu i živahnim pokladama.

Svršene su orgije, gužve i galame. Bećarenje i lolanje, plesanje sa raznim šimijadama, «foxtrotima» i «tangima» stupaju — ili bi bar morali da stupe u pozadinu. Skida se krabulja, nektaru odzvanja, a u tom silnom metežu, u teškoj tjelesnoj zaboravi i raspojasanosti pomalja se drugi, čisto obratni veliki ali tihi dan — dan sveopćeg čišćenja, sveopće poniznosti i pokore: Pepelnica ili Čista srijeda.

Velike mase svijeta miču se po tihoj crkvi i sa molitvom približavaju se k oltaru božjemu, da dobiju i poprime od svog duhovnog pastira pravi blagoslov u vječnom pepelu.

Iz toga svetog čina proizlazi i ime svetkovine: Pepelnica, a uz ovo narod je naš zove još imenom: Čista srijeda, što uostalom ima svoje pravilno i tradicijonalno značenje.

Blagoslovljeni se pepeo sipa i širi po golim i otkritim glavama, a lozinka «Spomeni se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah povratiti», kruži i leti od usta do usta tihih i poniznih vjernika.

Prah i pepeo! Tu, jedino tu je najjača i najmoćnija pravda. Ništetan i prolazan je smrtni ovaj kukavni svijet. Leden znoj, mrzlina i grčevi prohuje našim mljohavim bićem već pri samoj pomisli na smrt, iza koje će crvi gristi i izjedati kosti i meso, žile i mišice, našeg jadnog tijela. Ali uzalud! U tome se ipak nalazi jedna utjeha — utjeha, da ćemo jednom doći pred pravednoga Suca, gdje ćemo biti svi jednaki i gdje će vladati pravo bratstvo i iskrena, nesebična ljubav. I samo pred tim Velikim Sucem kroji se pravda Istine, pravednost života. — Tu ne će g. Gargano imati vremena da reče: ili niži ili viši, ali jednaki i isti nikada, jer će tada biti sudijom Sveznajući Otac. Samo onovijeka atmosfera plemićske goropadnosti i objesti mogla je da stvori takav mentalitet, pa je time slavni Manzoni upravo dao pravcati izražaj tadanjeg raspoloženja, tadanje pokvarene i natražnjačke psihe, koja nažalost imade i danas obožavatelja.

Narod hrli k hramu božje Istine, da opere i opravda svoje grijehe, da se iza mesopusnog ludovanja skrašeno i iskreno pokaje i očisti, te da promisli, kako se malo skrbi i brine za dušu, vječni život, a kako se previše i upravo sa lakomošću skrbi za materijalna dobra i probiti. Osobito mladji svijet dandanas nažalost zaboravlja i zapostavlja tu plemenitu misao, odalečujući se od svetosti drugog života i podavajući se prekomjernoj slasti i uživanju spojenom sa materijalnom i moralnom propašću. Strijelimice brzda nizbodo, u tminu i grozoviti bezdan. — Naši su stariji drukčije shvaćali i poimali veličinu Pepelnice. Od tog je pomanja i velike strog[osti] i nastalo ime: Čista srijeda. Čista srijeda, [či]šćenje od grijeha uz najstrožiji post i pok[oru] uz sveopći muk, skromnost i poniznost. [] i vanjskim načinom pokazivaše svoje stra[ho]počitanje i odanost k Bogu.

Evo vam njihovih običaja:

1. Ostatak mrsnih jela od pusta nije s[] nitko da jede sve do pô korizme.

2. Strogo se pazilo, da se na Čistu srij[edu] u vreloj vodi ispere sve posude i lonce, sa[] da ne ostane ništa mrsnoga, što bi sjećalo [me]pusne dane.

3. Da djecu zastraše i da im svojim pri[mi]tivnim načinom predoče dan čišćenja, obi[č]ni bi im rekli, da se u dimnjaku nalazi neka [] bata baba (vještica sa velikim zubima), k[oja] će ih pojesti ili napasti, samo ako požele[] mrsna, zabranjena jela.

4. Dalje se priča, da je tog dana bila uob[iča]jena poslovica: «zacrniti i osušiti, ali u [ko]rizmi ne mrsiti», što je značilo, da se od [] stezanja hrane i velikog posta moralo osu[šiti,] to jest tjelesno opasti, omršaviti.

5. I kućegospodari strogo bi pazili i zab[ra]nili u cijelo doba korizme, a naročito pr[] dana, sviranje na frulu i svaku inu buk[u]

svoje doba skoro svi socijalisti. Ne daju oni, da mi glazbari iz Štrpeda i Sv. Martina štogod zaslužimo plesom, kad se već pleše. Vidimo, naime, da gradski glazbari imadu skoro svake nedjelje u gradu ili u bivšem Narodnom domu ples, a to se ne dozvoljava nama po našim selima. A živi smo i mi; a uz to imademo i mi glazbala (istrumente), dobra pluća i lake noge, a i prazne džepe kao i oni u gradu. U tomu smo baš braća. Dakle — antencijon: jednake dužnosti i jednake pravice! Pod jednim smo krovom: i jedimo jednako!

IZ RAKITOVCA NA ĆIĆARIJI.

Došao je — obećani Mesija i u naše kamenito selo. Nismo ga baš želili ni pozvali, a pak je došao gospodin učitelj Italijanac. Mi znamo, da mu nije lijepo ni ugodno ovo naše kraško selo, a najmanje zato što je došao medju čiste Slovence. Ali on je došao zato da naše golo kamenje pretvori u kruh, a nas krštene duše u slatke Italijane. — Ta to će on učiniti u mjesec dana, najdulje u godinu dana! rekoše njegovi gospodari. No, on se je već mogao i morao uvjeriti, da smo mi tvrdi kaošto je i naše kraško kamenje. Nismo još vidili, da je netko umjesio hljeb od kamenja, niti to, da je kosić postao — žaba. To bi bili mirakuli! Kušao je g. učitelj (ne znamo mu za ime) da sklepa kakav faš ili barem fašić, ali mu nije išlo. On bi se rado pohvaliti gospodarima da je nešto dobra učinio, ali nek im slobodno sporući, da nije on svetac da čini čudesa. Mi smo pjevali i pjevat ćemo nadalje: Živi, živi duh slavenski ili: Kaj nam morejo će smo veseli?!

Gospodarstvo

Danske klaoničke zadruge

Danska je najnaprednija poljoprivredna i stočarska zemlja Evrope. Napredak i gospodarska jakost Danske temelji se na zadrugarstvu. Zadrugarstvo je podignulo poljoprivredu i stočarstvo Danske.

Napredak Danske raste uporedo sa zadrugarstvom. Postepenim razvitkom zadrugarstva posljednjih 40 godina podignula se Danska do uzorne agrarne države.

Klaoničke zadruge, koje imadu najveći utjecaj na razvitak stočarstva i svinjogojstva, počelo se osnivati prije 35 godina. Sve do godine 1887. izvažala je Danska svinje u Njemačku. To je prouzročilo padanje cijena, a ujedno i početak zadružnih poduzeća. Zadružna poduzeća izvrsno organizovana tražila su nova tržišta. Nadjena su u Engleskoj. U Englesku se nisu izvozile žive svinje, nego zaklane. To je povoljno djelovalo na razvitak zadruge. Postojeće zadruge dobivale su sve više novih članova, a nove se redomice osnivale. Danas imade u Danskoj 60 velikih klaonica za svinje, a od tih su 42 zadružne sa 85.000 članova, većim dijelom malih posjednika, koji hrane kroz godinu 2 do 3 svinje.

Žitarstvo se nije isplatilo, zato se Danska intenzivno bacila na marvogojstvo i na svinjogojstvo, tako, da medju najjače izvozne proizvode Danske spadaju surovo maslo i svinjsko meso. Za obje je bio prije glavni kupac Engleska, dok se sada tržište proširilo na Njemačku, Češku i Njem. Austriju.

Danske klaoničke zadruge uplivišu na marvogojstvo, napose pako na svinjogojstvo, te su uslijed toga ujedno i neka vrst margojstvene zadruge. One uzdržavaju svinjogojske nadzornike. U područje nadzornika spadaju svinjogojske postaje, iz kojih se šalju zadrugama svinje za rasplod. Organizovane su i postaje za pokuse sa raznim pasminama svinja. Tu se istražuje, koje najbolje i najjeftinije iskorišćuju podanu im hranu, koje daju najbolje meso itd. Isto se tako istražuju i razne vrsti hrane za svinje. Ove svinjogojske postaje jesu za Dansku isto, što su za dansko i švedsko marvogojstvo kontrolne zadruge.

Tim su uplivale klaoničke zadruge na uzgoj blaga, te su postignule jednoličnost klaoničkoga blaga. To daje zadružnim klaonicama na tržištu prednost pred privatnicima.

Najveća zadružna klaonica je u Koldingu. Utemeljena je god. 1880., te broji 11.000 članova i kolje godišnje preko 200.000 svinja. U Danskoj imade 60 vlastitih prodavaonica.

U savezu s klaonicama nalaze se tvornice za priredbu krvne melase i hrane za svinje. Odresci se upotrebljavaju za kobasice, koje se izvoze u Njemačku i Austriju. Svaki član klaoničke zadruge mora dvije trećine svinja, koje imade na prodaju, prodati zadružnoj klaonici. Dakako da mora klaonici izručiti robu prve vrsti. Dokaže li se članu, da je prodao veći dio svinja privatnom poduzetniku, a ne zadruzi, mora platiti novčanu kaznu. Dobitak se isplaćuje koncem godine od svakih 100 kg. žive vage. Kupovina se isplaćuje odmah nakon prodaje.

Našim zemljoradnicima na razmišljanje

Kako se kod nas u baratanju sa stajskim gnojem nažalost i na našu veliku štetu posvećuje uopće malo pažnje, nije čudo, da ni upotreba tog gnoja nije onakva, kakva bi morala da bude. Stajski gnoj izvozi se kod nas na njivu redovno onda, kad »smeta« u dvorištu ili kad ga na kojoj zemlji ili za koji usjev baš trebamo.

U nekojim krajevima u Istri izvažuju u proljeće gnoj na polje te ga tamo ostavljaju na gomilama. Te gomile provejava vjetar i prodire kiša, pa iz toga gubi nam se iz gnoja najveći dio snage, osim toga gnoj u gomilama, koje niti su zbijene niti su zemljom pokrivene, brzo se rastvara, te ga se u množini puno gubi. Dok se tako radi, gubimo neosporno puno gnoja i puno snage iz njega, te se takvim radom postizavamo uistinu samo to, za čim u pravilu i idemo, da »očistimo dvorište«. Ali sa takvim radom čistimo ujedno i naše hambare.

Važnost stajskog gnoja ne sastoji se samo u tome, što njime vraćamo snagu zemlji, nego što bi mi od ispravne upotrebe stajskog gnoja u onim krajevima mogli imati i još jednu drugu korist.

U našim krajevima sije se u glavnom žito i kukuruz. Od sitnog žita ozimínama suša gotovo i ne može donijeti osobite štete. Ovih zadnjih godina imali smo često velike suše, pa ipak ozimine dadoše i u takim godinama priličan prirod. Veću štetu može da nanese proljetnim usjevima sitnog žita, no takvih usjeva kod nas se razmjerno malo sije. Preostaje nam dakle još jedino kukuruz kao jedna od naših najglavnijih biljaka u ovim krajevima.

Kako izgleda sa kukuruzom gledom na sušu?

Iskustvo je dokazalo, da nam prirod kukuruza zbog suše ispadne slabijim nego što bi to bilo, kad bi kadgod mogli kukuruza osigurati i u sušnim godinama dovoljno vlage. To je i sasvim prirodno. Kukuruz raste najjače i treba vlage najviše u mjesecima juniju, juliju i avgastu. U to doba pada kod nas kiša najmanje, a isparivanje vlage iz zemlje jest najveće. Lako se onda može desiti, da nam kukuruz u najgore doba ostane bez dovoljno vlage. Pa kad tako ne možemo sigurno računati na to, da će nam onda dovoljno kiše pasti, kad je kukuruz bude trebao, onda moramo gledati, da za kukuruz već zarana dovoljno vlage skupimo i da je za ljetnu sušu sačuvamo. Za sve to imamo dovoljno i vremena i sredstava.

I onda, kad sijemo kukuruz na kukuruz, imamo posve dosta vremena, da od stare žetve do nove sjetve okupimo dovoljno vlage. Od konca oktobra pa do početka aprila leži punih pet mjeseci. I u tom najnepovoljnijem slučaju imamo dosta vremena za okupljanje vlage za buduće ljeto. A ako se kukuruz sije iza sitnog žita, onda za to imamo punih 8 mjeseci. Što se vremena tiče, imamo ga dakle i dilje, da se niko živ ne bi mogao izgovarati, da nije mogao stići, da za buduće ljeto nakupi za kukuruz dovoljno vlage.

A što se sredstava za sakupljanje vlage tiče, i glede toga nismo bez pomoći. Valja zemlju samo pametno duboko orati, da što više kiše prodje kroz rahlu mekotu kao kroz rešeto u zemlju, i onda valja, kadgod je to potrebno, zemlju s proljeća drljati, da se spriječi isparivanje vlage iz zemlje.

To su eto sve i jednostavna i stara sredstva. Ali ima za to i jedno novije, koje našim zemljoradnicima možda nije toliko poznato, pa će biti dobro, da ih i u to uputimo. To novije sredstvo jest stajski gnoj. Izvezemo li na oranice, na koje će doći do godine kukuruz, stajski gnoj u jeseni, pa ga odmah i zaoremo na srednju dubljinu, onda će nam, ako sve to valjano uradimo, stajski gnoj donijeti vrlo veliku pomoć protiv suše. Ta je pomoć dvojaka: Prvo, stajski gnoj čini, da nam je u mekoti više šupljina. Čim ima u zemlji više šupljina i čim su one veće u toliko će brže i potpunije kiša propadati u dublje slojeve. A drugo, kad nema kiše, pa kad stane sunce izvlačiti vlagu iz dubine zemlje, onda opet zaorano stajski gnoj, koji ne će dopustiti da vlaga dodje do površine zemlje i da se ovdje gubi i isparuje, nego će je zadržavati za potrebu usjeva idućeg ljeta.

Kako se iz toga vidi, gnojenje pod kukuruz sa stajskim gnojem i to već u jeseni za buduću godinu tako je jednostavno, da ne može jednostavnije biti, i obećava toliku korist baš za naše sušne krajeve, da odsele ne bi smjelo u tim krajevima biti nijednog zemljoradnika, kome bi suša mogla u kukuruzu nanijeti štete. A ako i protiv svakog očekivanja opet bude i u buduće kod nas takih zemljoradnika, onda im nije niko kriv nego oni sami i njihova nebriga i nepažnja.

Važnije radnje u mjesecu martu

Na polju i livadi: Pripravljaj zemlju za blitvu, mrkvu, krumpir, kukuruz itd. Sij mrkvu, sadi krumpir u toplijim, suhim položajima. Prema kraju mjeseca sij djetelinu i blitvu. Ako još nisi, posij jaro žito. — Ozimne žitarice, ako ih je zemlja dignula, povaljaj glatkim valjkom (ova je gospodarska sprava u Istri gotovo nepoznata). Žitarice pak, koje nije zima dignula, treba po suhom vremenu oštrom branom pobranati. Da bi naši seljaci znali, od kakve je koristi to brananje, ne bi ga sigurno propustili. Kod slabih usjeva posipa se prije brananja nekoliko superfosfata, kalijeve soli i nešto čilskog salitra. Livade se upravo sada polijevaju gnojnicom. One pak, koje se nisu prije gnojile, mogu se sad pognojiti superfosfatom i kalijevom solju, a zatim i gnojnicom. To vrijedi i za djetelišta. Tamo gdje se sadra (gips) dosada još nije upotrebljavala, imat će na razvitak djeteljine velik učinak, ako sadru premå kraju marta rastresemo. Sve livade i djetelišta treba po suhom vremenu pobranati. Iščupani mah treba sa livada pograbiti i odvesti. Plešine na livadi neka se, ako se nije već to učinilo, prekopaju i dobrom travnom smjesom posiju.

U vinogradu i rasadniku loza: Nastavi radnje propisane za februar. Nastoj, da tijekom ovog mjeseca svršiš rezati loze i gnojiti vinograd. Ako nisi mogao uslijed lošeg vremena spremiti stajski gnoj u vinograd, posluži se umjetnim gnojem: superfosfat, kalijeva sol i sumporno-kiseli amoniak. Ako posiješ uz ovo gnojenje podorinu kao n. pr. bob, grašicu itd., ne treba da gnojiš i sa sumporno-kiselim amonijakom, nego samo s prvim dvim gnojima (superfosfat i kalijeva sol). Osim toga nastoj, da — ako ti to vrijeme i drugi poslovi dopuštaju do kraja mjeseca i trsje povežeš i okopaš. Cijepanje na stalnom mjestu pokušaj barem do polovice mjeseca dovršiti, jer je zatim manje sigurno da se primi. Samo rani cijep bacit će ti jaku mladicu (rozgu), koja će dobro uzrijati. U rasadnik ulagaju se ključići i ako se u njem nalaze žilavice od prošle godine, zadnje je vrijeme, da se iskopaju ili, ako se misli cijepati u zeleno, onda se obrežu za jedno oko.

U voćnjaku: U ovom mjesecu mora se dovršiti obrezavanje (klaštrenje). Sada je najzgodnije doba za sadjenje voćaka. Prema potrebi može se u voćnjaku voćke još pognojiti s kompostom, gnojnicom i umjetnim gnojem. Za voćke, koje ne će da rode, bit će dobar gnoj — obično vapno. Zadnje je vrijeme za rezanje cijepova i najbolja doba za proljetno cijepanje. Nisko gojeno, ivanjsko groždje i ogrozd neka se dobro nagrnu zemljom: time se poveća plodnost.

U maslinjaku i uljarnici: Nastavljaju se radnje, koje su zaostale prošlog mjeseca. Svakako je zadnje doba za klaštrenje. U uljarnici treba osobito paziti na čistoću. Mlado se ulje nekoliko puta pretoči, da se izbistri.

U povrtnjaku: Sije se crvenu blitvu ili ciklu, lisnatu blitvu (mangold), špinać, kiselicu, srednje rani grašak, rotkvicu, aniš, sve vrsti luka, rani krumpir itd. Prema konca mjeseca presadjuje se na polje rana šalata, kelj, kupus, korabice, karfijol, što u klijalištima uzgojismo. Urede se novi nasadi hrena. Posadi se glavice starog korjena ili još bolje tanke duge žile hrena iz starog nasada, koso u duboko raskopanu, raslu i starim stajskim gnojem dobro pognojenu zemlju. Zimskom šalatom i špinaćom posijane grede treba marljivo okopavati. Karota, cikla, peršin, celer, koraba i rotkva za sjeme presadi se na prosto. U lonce u klijalište posiju se krastavci i razne dinje za ranu gojidbu.

U staji: Osobito treba paziti na zračenje i čistoću. Tegleće blago treba bolje hraniti, jer će sad više raditi. Krave muzare i mlado blago neka se iza lijepih dana pušta češće napolje, da se prošeće. U kocu treba paziti na krmače, da ne pojedu plahticu i da ne zmaste ili čak pojedu mlade praščiće. Ako je kotac mrzao, neka se izleženi praščići preko noći drže u kakvom toplom prostoru, na pr. u govedjoj staji.

U konobi: Najbolje je u ovom mjesecu da obavimo proljetno pretakanje, koje se ne smije podnipošto propustiti. Pretakati treba uvijek po suhom, vedrom vremenu. Prije nego se damo na posao, raskužit ćemo konobu time, što na večer prije pretakanja zapalimo u konobi nešto običnog čistog sumpora tako, da se čitav prostor sumpornim dimom napuni. Slijedećeg jutra otvorimo prozore i vrata, da izadje dim, da se konoba prozrači, i počnemo odmah pretakati. I kod pretakanja treba strogo paziti na čistoću različitih posuda i sprava, kojima se poslužajemo kod te važne radnje. Vino, što se pretače, neka dodje u dodir sa zrakom. Talog se odstrani i bačva dobro opere. Za sasvim zdravo vino ne treba bačve sumporati. Ako pak pokazuje vino početak kakove bolesti, treba bačvu zasumporati čistim sumporom.

U pčelinjaku: Mjesecom martom započimlje prava pčelarska godina. Cijela se narav budi, a neumorna pčelica jedva čeka da ugleda gdjegod medni cvijetak, pa da u njem potraži proljetni dar. Za lijepoga, toploga dana pregledaj točno sve pčelce, a pri tom pregledavanju odstranjuj sa poda ulja sav mulj i sve mrtve pčele.

Ako je tekom zime kojemu pčelcu ponestalo matice, dodaj mu oplodjenu maticu. Nemaš li takovih matica, a ti spoji taj pčelac s drugim, najbližim pčelcem.

Preko zime ne troše pčelci mnogo meda, no zato će oni sada toga mnogo trebati. Čim su dani topliji, to se i leglo većma širi i ako nema u ulištu dovoljno meda i udari na nekoliko dana studen i kiša, pčelac će nastradati. Zato baš na proljeće nastrada najviše pčelca.

Nema li pčelac dosta meda, a ti ne kasni, nego ga odmah hrani. Najbolja je hrana čisti med, no nemaš li toga, upotrebi rastopljeni šećer.

Kod hranjenja pčela budi vrlo oprezan i pazi, da ne prolijevaš oko pčelinjaka slatku tekućinu, jer ćeš time namamiti pčelu-tudjicu. Ne zaboravi namjestiti posude sa vodom, koju pčele sada puno trebaju.

U kokošinjaku: Pazi na čistoću! Pošto kokoši počnu redovito nesti, treba ih pravilno i dostatno krmiti. Po mogućnosti neka se puste puno na prosto. Izabrana se jaja metne po prvi put pod kvočke, kojim se odabere miran i topao prostor.

Oko kunića: Svršava se promjena dlake kod kunića a tada počne plemenjenje. U tu svrhu postavi se samicu k samcu, a ne obratno. Ne zaljubi li samica muškog, onda ju odstranimo i krmimo sa celerom i zobi, a drugog dana opeta spravimo ih skupa. Koji put je dobro, da ih pustimo skupa šetati vani, da se prije uzljube.

Mala seljačka škola.

Možemo li uništiti puže u vrtu i na polju?

Možemo. Puže se najlakše tamani na ovaj način: Uzme se nekoliko praha od živog vapna ili cementa i time potrusi dotično zemljište. Osim toga vrlo dobro djeluje i superfosfat (bijeli prah), koji istodobno gnoji zemlju i uništava puževe.

Važno za one, koji se bave voćarstvom.

Sa više strana nam se tuže, da im se na kruškama i jabukama vrlo često pojavljuju crvi, koji se zagrizu u drvo, učine malu luknju, a za sobom ostavljaju crvajedinu, koja je posve valična pilotini. Posljedica toga biva ta, da dotično stablo malo po malo počinje da obamire, ako se na vrijeme ne uništi crva. Takove se crve utamanjuje na taj način, da im se u luknju odnosno hodnik, koji sami sebi prirede, porine gibivu žicu i time usmrti. Nakon toga se luknju začepi i cijepilnim voskom zamaže. Osim toga može ih je uništiti i sumporovim ugljikom, ako se ga ustrca u dotične luknje.

Sijte esparzetu (grahorku)!

Esparzeta (onobrychis sativa), nazvana grahorka, a italijanski »lupinella«, od velike je vrijednosti kao krmna bilina osobito za vapnena, suha i kamenita tla, gdje ostale djetelje više ne uspijevaju. Ako je na vrijeme pokošena, daje nam izvrsnu krmu za blago. U proljeću počne vrlo rano rasti. Kasnije, kad opeta naraste, obično služi za pašu. Tko imade pripravljenu zemlju za sjetvu, može ju već sijati. Sjeme se može naručiti kod tvrtke Sever & Co. — Trst, via Machiavelli. Budući da je sjeme debelo i obično u mahunjicama, treba ga na vrganj zemlje (oko 2000 m²) 35 kg. Jedan put posijana traje 10—15 godina. Zemlju se pripravlja i sije se na isti način, kako za ljekaricu. Esparzetu može se sijati i jeseni zajedno sa rijetko posijanim žitom.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 5. marta ov. g. moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.975—9.995; 100 amerikanskih dolara za 2.310—2.330; 100 švicarskih franaka za 400—404; 100 franceskih franaka za 97—97.50; 100 čehoslovačkih kruna za 67—67.50; 100 jugoslovenskih dinara za 29.15—29.40; 100 rumunjskih leja za 12.25—12.75; 100 madžarskih kruna za 0.04 do 0.05; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0320—0.0330 italijanskih lira.

Politički pregled

Čehoslovačka.

Ovih je dana zabilježena u českoj javnosti sa priznanjem i ponosom 30-godišnjica poznatog procesa »česke Omladine«. Ova je Omladina, u doba oportunistički vodjene češke politike ustala energično za radikalno budjenje narodne svijesti, za širenje uvjerenja u narodu, da Austro-Ugarska nije njegova domovina, pa da treba odlučno ustati protiv Habsburgovaca. Stoga je pokret Omladine bio u političkom dijelu antidinastičan, a takodjer u socijalnom i kulturnom revolucijonaran. Voditelji su bili sadanji senator Václav Klofáč, zatim umoreni ministar financija dr. Rašin, urednik A. Hajn i Ant. Čižek. Austrijske vlasti nisu trpile ovoga omladinskoga pokreta, te su doskora počele sa progonima. Glavni propagatori su uapšeni i zametnut je veliki politički proces, koji je po prvi put pokazao svijetu irerentističke sile češkoga naroda. Proces se je vukao pet sedmica, od 15. januara do 21. februara 1894. Tok procesa bio je veoma buran i dosegnuo je vrhunac u žestokim prizorima pri kojim su se optuženici čak odrekli svojih branitelja.

Jedan od optuženika, Mrva, umro je za vrijeme procesa, protiv Friča odgodjeno je sudjenje zbog bolesti, a Emil Hoch je pobjegao u Franceska te je bio osudjen in contumatiam. Osam ih je bilo riješeno, a 68 osudjeno i to na zatvor od ukupnih 96 godina, 2 mjeseca i 28 dana. Osam osuda je palo zbog veleizdaje, osam zbog uvrijede cara, 64 zbog tajnog udruživanja, 4 zbog javnog nasilja itd.

---

svirku, samo da se ničim ne muti i smeta svetost i veličina tog poniznog i tihog dana Pepelnice.

Tako su eto iskazivali počast i utjecali se Bogu naši djedovi i pradjedovi! A mi kuda i kamo plovimo?... Da niti ne spominjemo prastara vremena gdje nalazimo sijaset divnih primjera pokore, skrušenosti i poniznosti. — Židovi se češće posipahu pepelom u znak kajanja i grijeha, stavljajući na sebe vreće i kostrijet. Još jedan primjer: Danijel nije htio da jede sa svojim drugovima nedopuštena jela niti u babilonskom sužanjstvu!

I tako imademo svuda svekolikih i svakojakih primjera o preziranju tjelesne lagodnosti samo radi spasa i vječnosti duše, jer prebrzo je i prekratko ljudsko htijenje i življenje.

Čemu onda sav dandanašnji bijes, srdžba, zavist i prezir ljudski? Čemu dakle ova zloba, mržnja, licemjerstvo i pohlepa sa novcem?... Čemu ovaj ljuti gnjev, iskaljivanje, krivo zavadjanje ljudskih duša? Zašto sve ovo uništavanje, rušenje...? Zašto tučnjave, niska omalovažavanja, osvete i čemu odurni inat?

Zlobni svijete! Znaj, da će kod zadnjeg pozdrava »S Bogom!« biti svima bez obzira i razlike gruda zemlje dostatna, da se sahrani truli bijes.

Memento mori!

Kaošto žarka vatra grije i raspaljuje tijelo ljudsko, tako silno porazno i uništavajuće djeluju grozne te olovne riječi. Koliko ironije i žuči, koliko otrova i trpkosti proživio je naš nesretni istarski narod! Koliko muka i stradanja, koliko udaraca i boli podnesoše naša obnemogla ledja!

Pomišlju na smrt, na prašnu Pepelnicu, morao bi se svak ganuti i upitati: Da li sam mrzio ili svojim postupkom naškodio svomu bližnjemu, bratu Slavenu?

Dosta je svih zala i mržnje! Ljubav, pravednost i istina nek zavlada medju ljudima, a neka iščezne svaki i najmanji egoizam i materijalizam. Izmučena raja traži mir i slobodniji život.

Sve što postoji, što se kreće i giblje, nek se pobratimi i pomiri u vidu nenadoknadive obične smrtnosti. I u znaku pepela, koji će jednom obijeliti i rasplinuti svu našu pokretnost i koji navješta vječni mir, vječni počinak, — sve nek pane u bratski zagrljaj, te se srcem i čuvstvom izjednači, jer »Bog ne plaća svake subote...«

U obrazloženju osude navodio se osobito 17. august, dan uoči proslave carevog rodjenja. Toga dana, naime u 8 sati na večer, skupilo se na Staromjestskom trgu u Pragu, gdje je bio vojni koncerat 15—20 mladića, koji su poslije koncerta ispjevali neku žalosnu pjesmu i to: »Gdje je naš grob«. Zatim se kričalo i demonstriralo protiv vojne glasbe. Kad se masa razišla, našli su policijski agenti na trgu i po ulicama 96 veleizdajničkih proglasa, hektografiranih ili pisanih olovkom. Nastavljene su razne demonstracije, blaćenje austrijskih grobova itd., pa je sve to našlo svoje mjesto u osudi protiv omladine.

Medjutim osuda je bila uzaludna. S njom se je samo podigla snaga češke narodne svijesti. Sva Češka je pratila proces i pokazivala osjećanje najživljih simpatija prema optuženicima. Mnoštvo naroda sakupilo se je na dan osude pred sudbenim dvorom, ali ulaz u dvoranu bio je strogo kontrolisan i ograničen na mali broj legitimacija. Hodnici zgrade i dvorište bili su puni stražara i oružnika. U 10½ sati izašli su iz zgrade prve osudjenici praćeni stražom. Mnoštvo ih je pozdravilo razjarenim svečanim mukom. Taj muk bio je najrječitiji izraz osjećanja češkoga naroda koji je znao za čim ide. Svi osudjenici igrali su kasnije u životu vidne političke uloge i bili su oni, koji su najviše doprinijeli oslobodjenju češkoga naroda.

Stoga, prilikom navršene 30-godišnjice, javnost se češka sjeća sa praznanjem svojih voditelja, živi hi umrlih, a sjećamo ih se i mi, koji smo od braće Čeha u našoj borbi za oslobodjenje ispod austrijskog ropstva primili mnogo dobrih ideja i toplih poticaja.

Franceska.

Mjeseca maja ove godine bit će obavljeni izbori za novi franceski parlamenat. Ovi izbori bit će jedni od najznamenitijih u franceskoj povijesti. Novi parlamenat morat će definitivno provesti riješenje reparacijonog problema i time ponovo uspostaviti red u Franceskoj i Evropi.

Da se prosudi kako bi izbori mogli da ispanu, treba bar u glavnim crtama prikazati duševnu atmosferu, u kojoj će se izbori vršiti.

Francesku je god. 1914. rat faktično potpuno iznenadio, jer tada u Franceskoj nije nitko ni sanjao o ratu. Protivno očekivanjima, rat je predugo potrajao, i Franceska ga je na udivljenje svijeta junački izdržala. Široke mase franceskog naroda izdržale su strašni rat na fronti i u pozadini samo zato, jer im se govorilo: »Vi se borite ne samo za Francesku, nego za slobodu čitavog svijeta. Borite se za to, da ovaj rat bude uopće zadnji rat.« Ovo uvjeravanje je upalilo, i franceski je vojnik izdržao u šančevima, odbio sve neprijateljske napadaje i oslobodio svoju domovinu.

Nakon svršetka rata nastala je kod naroda duševna kriza. Mjesto idealnog uredjenja svijeta, pojaviše se stare nesuglasice medju državama, stara protivnost interesa i mirovno uredjenje izadje u stvarnosti mnogo drugačije negoli ga je narod zamišljao. Osobito je razočaranje zavladalo u pogledu Saveza Naroda, koji se narodu prikazao i nesavršen i neprikladan za svoju svrhu.

U to dodjoše parlamentarni izbori g. 1919. Narod je već bio dobrano razočaran pomalo svim političkim strankama, ali u jednom pitanju bio je sav narod složan: da Njemačka mora da plati!

Tada je narod listom izabrao takove kandidate, koji su ga uvjeravali: »Mi ćemo Njemačku prisiliti da plati«.

Parlamenat izabran god. 1919. i vlade, koje su iz njega proizašle, trudile su se pošteno da riješe reparacijono pitanje. Ali što su se razne franceske vlade više trudile da ovaj problem riješe, uspjeh je sve više odmicao u daljinu. Narod je već počeo da govori: »Poslanici, koje smo izabrali, ne vrijede ništa, kad eto ne znaju da Njemačku prisile na plaćanje«.

Iz ovog duševnog raspoloženja nastala je nužda zaposjednuća Ruhra. Zaposjednuće je značilo za javno mnijenje Franceske početak faktičkog utjerivanja reparacija. Nakon zaposjednuća Ruhra svatko je osjetio: »Evo se napokon nešto čini.« To objašnjuje istinsku i veliku popularnost Poincaré-a u narodu.

Od zaposjednuća Ruhra prošla je već godina dana. Ako to zaposjednuće i nije riješilo reparacijoni problem, ipak svatko uvidja, da je ruhrska afera bila svakako potrebita. Bi li se bez nje moglo zamisliti, da bi njemačka vlada proglasila izvrsnim predlog Belgije? Bi li se bez Ruhra moglo zamisliti, da eksperti drže konferenciju u Berlinu, koja predstavlja važan korak na putu riješenja reparacija? Bi li bez Ruhra bilo moguće internacijonalno riješenje reparacija?

Uza sve to, prosječni gradjanin Franceske nije nikako zadovoljan svojim poslanicima. Opća struja ide polagano, ali ipak na lijevo. Doduše danas se već ne mogu proricati izborni rezultati, ali je sigurno da će mnogo uspjeha postići demokratska ljevica i radikalni socijalisti. Prije svega birači hoće da vide u parlamentu potpuno nova lica.

U tom pogledu izbori u Franceskoj bit će interesantni i donijet će velika iznenadjenja.

Domaće novosti

Predsjednik naše pokrajinske političke organizacije kod istarskog prefekta u Puli.

Dne 27. februara t. g. posjetio je g. dr. Mirko Vratović, član eksekutive političkog društva »Edinost« i predsjednik istarskog odbora pol. društva »Edinost«, g. Giannoni-a, prefekta istarske pokrajine u Puli, kojemu je u ime istarskih Slavena izrazio zadovoljstvo, što su se obe države, Italija i Jugoslavija, sporazumile i sklopile pakt prijateljstva, kako je to u interesu i jedne i druge države, a indirektno i u interesu samog naroda u ovim krajevima, s kojim će se sada morati drugačije postupati. Zatim je izjavio, da Slaveni istupaju sa svojom posebnom listom. Pri tom je upozorio g. prefekta kao predstavnika vlade u istarskoj pokrajini na to, da ta lista nema opozicijonalnog karaktera niti napram vladi niti napram vladujućoj stranci te ga zamolio, da to javi i centralnoj vladi u Rimu. Što se tiče slobode i sigurnosti kod izbora pitao je g. prefekta, da li može vlada kod ovih izbora dati garanciju, da se ne će ponoviti ono što se dogodilo kod prijašnjih izbora. Gospodin je prefekt Giannoni odgovorio, da je sporazum gotova činjenica, po kojoj treba da se sada svi ravnaju. Glede izbora je rekao, da će vlada sve poduzeti, da bude osigurana sloboda izbora i osobna i materijalna sigurnost birača. »Vlada u tom pogledu«, naglasio je g. prefekt, »ne čini razlike izmedju svojih državljana italijanske i slavenske narodnosti«.

† Dr. Felice Bennati.

U ponedjeljak je umro u Kopru tamošnji odvjetnik i vodja istarskih Italijana, dr. Felice Bennati. Pokojnik je u zadnjim decenijama igrao veliku ulogu u istarskom političkom životu. Svojedobno bio je pokrajinski zastupnik i državni poslanik. U cijelom svojem životu bio je — uz pok. Bartoli-a, koji je u borbi protiv našega naroda proglasio geslo: »osar tutto« — najveći i najbezobzirniji protivnik našega slavenskoga naroda u Istri. Njegov se fanatizam najviše očitovao prigodom raznih izbora. U svojem borbenem radu nije poznavao nikakvih zaprijeka, jer je bio čovjek željezne volje. Inače, vele, da je bio kao odvjetnik dobar čovjek. Dok nisu posvema ukinuli naš jezik, on je tu i tamo bio više popustljiv, nego drugi, koji nisu bili takvi borci u političkoj areni. Istarski Italijani gube s pokojnim Bennatijem jednoga od najboljih i najzaslužnijih svojih muževa. P. u m.!

Iseljivanje u sjevernu Ameriku.

Svaki naš čovjek već znade, da je iseljivanje iz Evrope u Sjedinjene Države Sjeverne Amerike ograničeno na odredjeni broj, t. j. odredjeno je, koliko svake godine može pojedina evropska država iseliti svojih državljana u Sjevernu Ameriku. Taj odredjeni broj zove se kvota. Iseljenička godina traje od 1. julija do 30. junija svake godine. Iseljeničke godine 1923/24 moglo se je preseliti u Sjever. Ameriku 42.000 italijanskih državljana. Svakog mjeseca ne smije se seliti više od 20% od 42.000, t. j. 8.400. Tako je italijanska iseljenička kvota bila ispunjena već pred Novom godinom ove godine, te se od sada napred za ovu iseljeničku godinu, t. j. do 30 junija 1924. ne može iseliti u Sjevernu Ameriku nijedan italijanski državljanin. Dosadašnji amerikanski zakon za doseljivanje vrijedi do 30. junija ove godine. Do toga dana mora amerikanski senat da izda novi doseljenički zakon, koji će stupiti u krijepost sa 1. julija ove godine.

Za informaciju javljamo, da su glede novog amerikanskog doseljeničkog zakona stavljeni ovi predlozi: 1) da se doseljivanje do 1929. godine, t. j. za 5 godina uopće obustavi; 2) da se doseljivanje u Ujedinjene države Sjeverne Amerike ograniči tako, da bi za vrijeme od 1. julija 1924. do 30 junija 1925. došlo u Ameriku samo 8.000 italijanskih državljana. To su dva glavna predloga za novi iseljenički zakon, ali zakon nije još izdan. Naš suradnik nam je obećao, da će nas odmah čim zakon izadje, točno obavijestiti, a i uredništvo »Istarske Riječi« se je postaralo, da dobije od italijanskih vlasti sve upute glede molba i t. d. Za sada javljamo samo to, da sada ne može nitko u Sjevernu Ameriku.

U jednom od dojdućih brojeva »Istarske Riječi« navest ćemo odredbe glede onih, koji se mogu preseliti u Sjevernu Ameriku, iako je doseljenička kvota već ispunjena.

Istrani, ne nasjedajte varalicama!

Sa raznih strana nam se tuže, da obilaze po našim selima razni besavjesnici, koji obećavaju našim ljudima da će ih otpremiti u Južnu ili Sjevernu Ameriku ili u bilokoju stranu državu, gdje ima dosta zarade. Dogodi se, da više puta naši neuki ljudi nasjednu tim varalicama te ostanu oslijepareni za više hiljada lira. Da se barem u budućnosti zapriječi to besavjestno varanje naših ljudi, obratili smo se na jednog prijatelja našeg uredništva, koji je vrlo dobro informiran u svim pitanjima, koja se odnose na emigraciju, da napiše za »Istarsku Riječ« štogod o toj stvari. Taj gospodin nam je obećao, da će - u koliko mu budu dozvoljavale prilike - dragovoljno ići na ruku našim čitateljima sa svojim informacijama. Doskora ćemo objaviti u našem listu nekoliko članaka o emigraciji, koji će jamačno dobro doći svima onima, koji se kane iseliti iz ovih krajeva. Medjutim preporučamo našim pismenim ljudima da se radi toga pismeno obraćaju na uredništvo našega lista. Mi ćemo sa svoje strane nastojati, da svima odgovorimo putem »Ist. Riječi«. Ponavljamo: Ne nasjedajte varalicama!

Tko zna što o Ivanu Ambrožić?

Služio je kao kapral kod 97. bivše austrijske regimente u Trstu u 12. kompaniji. Rodjen je 1884. g. u Slivju općine Sv. Mihael kraj Postojne. Po zanimanju bio je mlinar. Zadnji se je put javio u decembru 1914. g. sa ruskog ratišta i kasnije se više o njemu nije moglo ništa saznati. Najuljudnije se stoga moli svatko tko o njemu štogod znade, da javi na adresu: Katarina Ambrožić, Zagreb, Ilica 160.

Svega po malo

Salonskim vozom u zatvor.

To je valjda prvi put, da je netko odveden u zatvor — salonskim vozom i to... vlastitim! To se dogodilo u Americi, gdje je milijarder Georges Remus, nazvan »kraljem kriomčara alkoholom«, odsudjen sa svojim drugovima na dvije i pol godine tamnice. Kad su redarstveni agenti ušli sa uhidbenim nalogom u njegovu raskošnu palaču u Cincinati, Remus se upravo nalazio na jednom veselom banketu sa svojim prijateljima, pa, skupivši ovamo i brojnu služinčad, držao svoj oprosni govor. On je sam rekao, da daje služinčadi instrukcije, koje su potrebne, da se u kući održi neki administrativni red za vrijeme njegovog kratkog izbivanja. Potom je sa svojih jednaest prijatelja u nesreći i u pratnji redarstvenih detektiva pošao u salonski vagon svog vlastitog salonskog voza, koji je čitavo ovo ubavo društvo prevezao iz Atlante u Georgiju, otkale je vlak, instradiran po naročitom kolosjeku, proslijedio do ulaza u tamnicu. Prije negoli će ući u ovu tamnu kuću, odsudjenici su svoje skupocjene krznene kapute izmijenili kažnjeničkim odijelom, te predadoše svoje dragocjenost majordomusu. Nakon kratke pozdravne scene otpraćeni su u uze.

Pouzdan osvajač.

Kada je franceski kralj Henrik II. godine 1550. htio da natrag povrati od Engleza Calais, upitao je svoga savjetnika Brusqueta za savjet, koji je maršal najsposobniji da zauzme tvrdjavu. »Veličanstvo«, on je odgovorio — »nijedan maršal ne bi bio sposoban za taj posao kao Brissac«. »Kako, Brissac«, u čudu pitao se kralj, »Brissac, koji je više puta bio pod istragom radi ponevjerenja, a koga ste i sami tužili zbog nepoštenja? »Baš zato, Veličanstvo«, sa smješkom odgovorio je Brusquet, »baš njega treba da pošaljete, on će uzeti sve!«

Čekala zaručnika, pa dočekala dolare.

Pred 30 godina u Koljevu, ličkom selu, obavljene su zaruke, koje su se doskora razvrgle. Momak ode u Ameriku, a djevojka ostade kod kuće i nije mogla da zaboravi svoga momka. Odbila je redom sve prosce, a svom draganu pisala duga pisma u Ameriku. On bi vrlo rijetko odgovorio sa kakvom kartom. To je dopisivanje trajalo 30 godina, a svršilo je ovih dana s obavješću iz Amerike, da je momak poginuo, a svojoj je vjernoj djevojci ostavio 30.000 dolara, dakle ravno 1000 dolara za svaku godinu čekanja.

Najzamazanije selo na svijetu.

Takovo selo nalazi se u pokrajini Tibetu u onoj velikoj zemlji Indiji, koja ima 200 milijuna stanovnika i koja je pod engleskom vlašću. U tom selu, koje je vrlo visoko pod vrhuncem najviših gora, ima oko tisuću kuća. To selo postoji već pet stotina godina, a za cijelo to vrijeme bacali su ljudi sve smeće i sav gad na ulice. Toga se za 500 godina toliko nakupilo, da su se naslagala čitava brda toga gada, pa je taj smet i gad viši od kuća. Kroz taj gad morali su ljudi probiti hodnike, da mogu prolaziti izmedju kuća. To je zaista najneurednije i najprljavije selo na svijetu.

Ovo je starost!

Ovih dana umro je u Gjakovici (Srbija) neki seljak. Navršio je upravo 120 godina. U svom životu nije nikada ni pio alkoholnih pića ni pušio. Najmladji mu sin ima 17 godina.

Brijanje sunčanim zrakama.

Dosad su brijači brijali britvom, a sad je neki Englez izumio, da se može brijati sunčanim zrakama. To zapravo nije brijanje, nego se svaki dan kroz neku svjetiljku puštaju sunčane zrake da osvijetle lice, pa onda dlake ne rastu. To će moći i svaki sam učiniti, pa ne će više trebati brijača.

Nije ni u Turskoj sve glupo...

Najnoviji bračni zakoni u Turskoj naredju, da one osobe, koje žele stupiti u zakon[illegible] brak muškog i ženskog spola, prije nego što stupe u bračnu zajednicu moraju se p[illegible] javiti gradskom odnosno seoskom starješi[illegible]. Taj će im na to udariti na mišicu jedan n[illegible]izbrisiv žig, da se tako za uvijek ustan[illegible] njihov identitet. Kandidati za ženidbu zap[illegible]čuju se iza te procedure liječniku, koji ih [illegible] dužan temeljito pregledati. Spolne bolesti bilo koje vrste jesu nepremostiva zapreka [illegible] brak. Izvještaj liječnika mora se iza toga p[illegible]ložiti oblastima, koje nakon obavljenih [illegible]malnosti podjeljuju dozvolu za brak.

Koliko se popuši cigara i cigareta u Sjedinjenim Državama.

Američke žene i djevojke sve više i v[illegible] puše. Uslijed toga se je prošle godine p[illegible]duciralo u Americi 7 milijuna cigareta viš[illegible] nego li u prètprošloj godini. Tijekom proš[illegible] godine popušilo se je u Sjedinjenim Državama 55 milijuna manufakturiranih cigare[illegible]. U ovaj broj nisu ubrojene cigarete, koje p[illegible]šači sami savijaju. U zadnjih 13 godina p[illegible]većala se je produkcija cigareta za 663%, [illegible] cigara za 27 po sto. Žene porijetko puše c[illegible]gare nego više cigarete, radi toga je i p[illegible]skočila njihova produkcija.

Poljski Židovi putuju pješice u Palestinu.

Iz Poljske je nedavno krenula na put jedn[illegible] družba Židova, koja kani pješice provali[illegible] put u Palestinu. Družba se sastoji od s[illegible] članova, koji putuju svi pješice. Putovanje će trajati više mjeseci a ići će kroz Rumunsku, Bugarsku i Jugoslaviju do Carigrada. Iselenici će preći Bospor na splavima pa će onda kroz Siriju preko Damaska krenuti u Jeruzalem.

Kruh velik kao kuća na kat.

U cijelom životu pojede čovjek toliko kruha, da bi se od tog brašna, od kojeg je ispečen sav taj kruh, mogao ispeći jedan ogroman kruh, velik kao kuća na kat.

Izvrnuo se vlak.

Citamo u jugoslovenskim novinama: Izmedju Siska i Sunje izvrnuo se vlak, koji je vozio regrute. Lokomotiva se izvrnula u grabu, a za njom još 11 vagona, od kojih su se tri razbila. Ostalo je 17 teško ranjenih regruta.

Skupo šišanje.

U gradu Šumeni u Bugarskoj, pošao je neki djak brijaču, da ga ošiša. Kad je trebalo platiti, djak nije imao novaca, pa je ponudio brijaču jednu srećku od lutrije sa brojem 16.433. Brijač ju je primio. Za par dana je izašao baš broj njegove srećke, pa je tako dobio za jedno šišanje sto tisuća leva t. j. preko 14 tisuća lira.

Čudnovat slučaj.

Dalmatinske novine javljaju, da je nedavno neka seljakinja u Vodicama u Dalmaciji porodila dijete bez noga i bez lijeve ruke. Osim toga to dijete ima na desnoj ruci samo četiri prsta. Dijete je posve zdravo. Čudo božje!

Ugušila se pod plastom slame.

U nekom jugoslovenskom selu kod Bjelovara trgala je djevojčica od 12 godina slamu iz vlasta, na kojem je bilo mnogo snijega, pa se taj snijeg srušio i zatrpao djevojčicu, koja se tamo i zagušila.

DOPISNICA UREDNISTVA.

G. učitelju Radiću u M. na otoku Krku: Primili smo u redu. Veseli nas, da ste obavili onaj posao. Dobro bi bilo, kad bi to bili učinili i drugi. Šteta je, što ne možemmo ništa o tome pisati. I »Učiteljski list« bi rado ciječu stvar objavio, ali nažalost ne može, jer se boji posljedica. — Da ste nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 11 Poštanski tekući račun (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 9. marta 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“ Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Deputacija primorskih Slavena kod Mussolinija

Prošlog petka posjetili su dr. Wilfan i dr. Besednjak predsjednika ministarskog savjeta Mussolini-a u Rimu te mu saopćili u ime primorskih Slavena radost i zadovoljstvo svojeg naroda radi utanačenog sporazuma izmedju Italije i Jugoslavije.

Dr. Wilfan je primjetio, da je uvjeren, da će doskora taj sporazum imati blagodaran upliv i na položaj slavenskih državljana Italije izjavljujući, da ima njihovo učešće kod izbora u Julskoj Krajini isključivo tehnički značaj. Slaveni hoće da se ravnaju jedino u smislu zakona, koji dozvoljuje manjinama njihovo vlastito zastupstvo, a da pri tom nemaju nikakvih opozicionalnih ciljeva protiv države ili vlade.

Zatim je dr. Wilfan govorio o nekojim pitanjima općenitog značaja, a tako i o pitanjima, koja se odnose na izbore.

Predsjednik je ministarskog savjeta, g. Mussolini, pozorno slušao dra Wilfana i s odobranjem uzeo na znanje njegove izjave. Nato je obećao, da će biti izbornicima posvema zaštićena izborna sloboda.

Dr. Wilfan je na koncu govora, koji je bio vrlo srdačan i dugačak, izrazio Mussoliniju svoju radost i zadovoljstvo nad zadobivenim obećanjima te izjavio, da inoroci, koje on zastupa, žele jedino da budu vjerni i zadovoljni državljani Italije.

Što mora da znade svaki izbornik?

Potvrda da je izbornik upisan u izborni imenik.

Što mora da donese izbornik sa sobom na biralište?

Izbornik mora da donese sa sobom na biralište potvrdu, da je upisan u izborni imenik. Bez te potvrde ne može nitko da glasuje.

Gdje dobije izbornik potvrdu da je upisan u izborni imenik?

Te potvrde je do 24. februara raznašala općina po kućama. Od 25. februara do dana izbora može izbornik, koji nije dobio potvrde, da je digne u općinskom uredu one općine, gdje je upisan u izbornom imeniku. Za to mora da je općinski ured od 6. marta dalje, svaki dan (i u nedjelje) otvoren od 9 do 17 sati, a na dan izbora od 7 do 19 sati.

Što mora učiniti izbornik, ako je izgubio potvrdu?

Ako je izbornik izgubio potvrdu, da je upisan u izborni imenik, može zahtjevati u općinskom uredu drugu (duplikat) i to od 1. aprila do dana izbora (a i na dan izbora).

Izborna iskaznica.
(Tessera di riconoscimento.)

Što je izborna iskaznica?

Izborna iskaznica je isprava sa fotografijom izbornika. Ta se iskaznica dobije kod kotarskog suda (Pretura) i tom se iskaznicom izbornik legitimira kod izborne komisije. Na sud treba priložit dvije fotografije: jednu prilijepe na iskaznicu, a druga ostane na sudu.

Tko ne treba da ima izborne iskaznice?

Izborne iskaznice ne treba da ima onaj, koji ima pasaport ili kakvu drugu od oblasti izdanu ispravu sa svojom fotografijom.

Može li glasovati onaj, koji nema nikakve legitimacije sa fotografijom?

Izbornik koji nema nikakve legitimacije sa fotografijom može takodjer glasovati, ako ga pozna koji član komisije ili rapresentant koje stranke. Ako ga ne pozna nijedan član komisije, a niti rapresentant stranke, može isto glasovati, ako izjavi jedan izbornik, koji je već glasovao, da ga pozna, te ga time pred komisijom legitimira.

Kada se glasuje?

Glasuje se u nedjelju dne 6. aprila od 9 sati ujutro do 7 sati poslije podne. Poslije 7 sati iza podne ne može više nitko da glasuje.

Gdje dobije izbornik glasovnicu?

Izbornik dobije glasovnicu na biralištu i to od predsjednika komisije.

Kako se glasuje?

Izbornici pristupe k glasovanju u 9 sati. Oni moraju da idu jedan po jedan k stolu, gdje sjedi izborna komisija. Tu mora izbornik da predloži predsjedniku potvrdu, da je upisan u izborni imenik te sekcije, to jest onu potvrdu, koju je dobio kod kuće od općine do 24 februara, ili je sam dignuo na općini.

Legitimiranje izbornika.

Iza kako je predsjednik konstatirao, da je izbornik zaista upisan u izborni imenik te sekcije, mora da se izbornik još i legitimira (t. j. da je izbornik, koji prikaže potvrdu o upisu, zaista on). Legitimira se, kako već spomenusmo, izbornom iskaznicom, ili pasaportom ili kakvom drugom legitimacijom sa fotografijom, a ako toga nema, dosta je da ga pozna koji član komisije ili predstavnik koje stranke, ili jedan izbornik, koji je već glasovao.

Iza kako se je izbornik legitimirao, odnosno je tko drugi legitimirao, *primi izbornik od predsjednika izborne komisije glasovnicu.*

Kakva je glasovnica na unutrašnjoj strani?

Na unutrašnjoj strani ima glasovnica znakove stranaka i to po krajevima u malim četverokutima. U sredini ima glasovnica veliki crni bojadisani četverokut, a pod njim natpis: **Voti di preferenza.** Pod tim natpisom su tri crte jedna pod drugom.

Predsjednik mora da izruči izborniku pravilno salomljenu i složenu glasovnicu. Kad je glasovnica pravilno salomljena i složena, viri na njoj jedan četverokutni privjesak, na kojem je rukom napisan jedan broj.

Što učini izbornik iza toga, kako je primio od predsjednika glasovnicu?

Iza kako je izbornik primio od predsjednika glasovnicu, mora otići u kabinu. U kabini razvije glasovnicu, a zatim crnom olovkom, koja je u kabini privezana lančićem *precrta* znak stranke, za koju hoće da glasuje. Naši izbornici precrtaju runolist sa lipovom grančicom. Iza kako je izbornik precrtao znak stranke, može sa istom olovkom ispod natpisa *Voti di preferenza* što na crtama napisati i preferenčne glasove.

Gdje i kako napiše izbornik preferenčne glasove?

Prednosne (preferenčne) glasove napiše izbornik na crtama, koje su u dolnjem dijelu u sredini glasovnice iza natpisa *Voti di preferenca*, i to jedan pod drugim, t. j. svaki glas na posebnu crtu, a ne sva tri u jednu crtu.

Prednosne (preferenčne) glasove se izrazi tako, da izbornik napiše na svaku crtu glasovnice po jedno ime kandidata ili samo broj, kojim redom je kandidat upisan u kandidatskoj listi. Na primjer: Znak naše stranke je lipova grančica s runolistom. Taj znak će biti tiskan, kaošto i znakovi drugih strana, na glasovnici, koju izbornik primi od predsjednika. Izbornik precrta olovkom naš znak. Naša pak stranka ima 6 kandidata: 1. Dr. Josip Wilfan; 2. Dr. Engelbert Besednjak; 3. Dr. Ulikse Stanger; 4. Dr. Stojan Brajša; 5. Inž. Anton Podgornik i 6. Dr. Josip Biteżnik.

Mi Slaveni smo zaključili da ćemo dati svoje preferenčne glasove prvim trim kandidatima. Radi toga svaki naš izbornik, iza kako je na glasovnici precrtao naš znak, neka na onim crtama na dolnjem dijelu u sredini glasovnice i to na onim crtama, koje su ispod natpisa **Voti di preferenza** napiše ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Kakva je glasovnica?

Glasovnica mora biti od bijeloga papira. Na izvanjskoj strani ima natpis: *Legislatura XXVII., Elezioni politiche, Scheda per la votazione.* Osim toga ima na istoj strani natpis *Timbro della Sezione e numero*; tu mora biti udaren pečat izborne komisije, koji je okrugao i sastavljen iz 5 različitih brojeva. Lijevo od pečata, a malo dolje je natpis *Firma dello Scrutatore* i tu mora biti vlastoručan potpis jednog skrutinatora izborne komisije, a može biti potpisan osim skrutinatora i predstavnik stranke.

Kako će glasovati onaj naš izbornik, koji ne zna pisati?

Onaj naš izbornik, koji ne zna pisati neka samo precrta olovkom znak naše stranke.

U svakom slučaju neka svaki izbornik najprije precrta olovkom znak naše stranke.

Što još radi izbornik u kabini?

Iza kako je izbornik precrtao znak stranke i napisao preferenčne glasove, složi opet glasovnicu onako kako ju je primio od predsjednika, smoči jezikom onaj dio, koji je namazan ljepilom (kolom) i zaljepi. Izbornik mora paziti da ne otrga onaj privjesak od glasovnice, na kojem je napisan broj. Iza kako je izbornik glasovnicu zaljepio, izadje iz kabine i vrati se k stolu izborne komisije, gdje preda glasovnicu predsjedniku izborne komisije. Tu izbornik čeka da predsjednik otrga onaj privjesak sa brojem i da je bez privjeska baci u žaru. Kad to predsjednik učini, izbornik se može odalečiti, jer je već glasovao.

Pokvarene glasovnice.

Ako dade predsjednik izborniku pokvarenu glasovnicu, ili ako je izbornik sam pokvari, mora odmah da zahtjeva od predsjednika drugu glasovnicu.

NEVALJANE GLASOVNICE

Glasovnice su nevaljane: ako nije izbornik glasovao u kabini, ako nije precrtao znak stranke, ako nije zaljepio glasovnicu u kabini, ako je izbornik učinio koji drugi znak osim što je precrtao znak stranke i napisao preferenčne glasovnice. Glasovnica je nevaljana, ako nema potpisa skrutinatora, ako nema pečata izborne komisije, ako nema onog privjeska, na kome je rukom napisan broj glasovnice i konačno ako je precrtano dva ili više znaka stranaka.

OLOVKA U KABINI.

Tko ima skrbiti, da izbornik nadje u kabini olovku?

Predsjednik izborne komisije imade skrbiti, da je u kabini olovka, i to pod prijetnjom strogih kazne.

KABINA.

Kabina mora biti tako postavljena, da nitko ne vidi izbornika kada glasuje. Ako bi tko gledao izbornika, neka izbornik odmah protestira kod predsjednika i to prije nego precrtao znak stranke.

Gdje može stajati izbornik iza kako je glasovao?

Biralište je drvenom ogradom razdijeljeno u dva dijela. U prvom dijelu stoje izbornici, ako predsjednik drukčije ne odredi, a u drugom dijelu je izborna komisija i kabina. Ako je izbornik već glasovao, može ostati, ako hoće, u prvom dijelu izborne dvorane.

Opće upute.

Izbornik, koji nema potvrde, da je upisan u izborni imenik, ne može na biralište, a niti glasovati ne može.

Izbornik mora paziti, da dobije od predsjednika komisije čistu i nepokvarenu glasovnicu, koja ima pečat komisije, potpis skrutinatora i na privjesku rukom napisan broj.

Svaki izbornik mora glasovati u kabini.

Svaki izbornik neka najprije precrta znak naše stranke: Lipovu grančicu sa runolistom. Zatim neka napiše na crtama, koje su odredjene za preferenčne glasove imena ili brojeve trojeve prvih naših kandidata.

Tko ne zna pisati, neka samo precrta znak stranke.

Na biralište ne smije nitko da dodje sa oružjem. Ostavi kod kuće nož, da ne bi imao nepotrebnog zanovjetanja.

Naši narodni kandidati

DR. JOSIP WILFAN,
DR. E. BESEDNJAK,
DR. ULIKSE STANGER,
DR. STOJAN BRAJŠA,
agr. ing. A. PODGORNIK,
DR. JOSIP BITEŽNIK.

Lipova grančica i runolist

Izbornici! Promotrite dobro naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, da imate na dan izbora samo ovaj znak precrtati! Tko precrta koji drugi znak, taj ne glasuje za našu listu i taj nema prava da se diči našim slavenskim imenom!

DOPISI

IZ RIJEKE

Prva srijeda pepelnica. - Erazmo Barčić mladji. Nikada dosta!... - Jedna stara naša pismica.

U prvašnja vremena moji su mili i holokaustni sugradjani imali na prvu srijedu jednu jedinu brigu: *bakalaradu...* Profesor Depoli, koji ima, kako «Vedetta» rada pripovijeda, «un monte di documenti della storia patria», imat će negdje pohranjenu i onu pergamenu, na kojoj je zabilježena i prastara tradicija o pepelničkim hodočašćima na Trsat u čisto bakalarske svrhe.

Sjećam se i ja, kako je ono bivalo. Splićani vele, da nema Splita do Splita, a ja velim, da nije bilo na svijetu bakalarade do trsatske bakalarade. Mehak kao tijesto, a pun ulja, trsatski je bakalar bio prava djakonija. Medjutim to je bilo sporedno; glavno je bilo, da je obično djakonija u želucu plivala u širokom, nepreglednom slobodnom moru domaće i bakarske vodice...

Čemu da duljim. Listajte, koliko hoćete, ali u analima moga mučeničkoga grada ne će te naći sjajnije historičke stranice od one, koja govori o pokorničkim bakaladama u gradu Frankopana i Nugenta.

Danas, na pepelnicu godine Gospodnje 1924., ja ne mećem sebi pepela na glavu. Ta ja sam sav pod pepelom — — — i sve je moje pod pepelom. Jedina mi je zabava, što mogu da prevrćem pod tim pepelom i da barem za čas iznosim na vidjelo ono, što se pod njim sakriva. Prevrćući tako naišao sam nekako na onu famoznu pepelničku *bakalaradu*, što se na prvu srijedu god. 1892. odigrala na Trsatu gradu. Vrijeme bilo je lijepo, pa se onoga dana na Trsatu našlo toliko Riječana, koliko ih — proštenja pitam — nisam vidio ni na jednom d'Annunzijevon korteju. Medju bakalarašima bio je i neki Schaedle, kapetan austrijskih veterana. Bahat delija, crna austrijska duša, a to znači: hrvatožder par ekselans.

Iz Rijeke bio došao na «bakalar» i mladi Erazmo Barčić, odvjetnički kandidat, inače sin staroga riječkoga patricija Erazma Barčića, možemo reći jedinog velikog čovjeka, što ga je ikada Rijeka rodila. Ja to svečano izjavljujem «in barba a tutti i Hosti, Osojnaki e Susmeli di questo mondo». Velik otac, a sin živi oganj: gotov da za svoje drago hrvatsko ime gine, ali ne onako po bakalarski, nazdravičarski već onako, kako uistini pogibaju pravi junaci, o kojima se pričaju priče i pjevaju pjesme.

Čuo naš momak, da je onaj delija Schaedle nešto bocnuo neku našu hrvatsku svetinju, a on ti skoči kao da ga je nešto ujelo, i uzvratio onom Švabetini, kako je i zavrijedio. Posljedica: dvoboj. Dvoboj na pištole. Vi svi znate, kako se taj dvoboj svršio. Naš mladi junak pogodjen u srce pade, da se više nikada ne diže.

Moj lipi Erazmo! Od onoga dana, kad si za našu milu riječ pao, protekle su upravo trideset i dvije godine. Mnogo je vode od onda proteklo našom Riječinom, ali ti znaš kakvi su ljudi naše krvi; ti znaš, kako oni s pijetetom čuvaju uspomene na svoje velike i zaslužne pokojnike... A nije ni čudo, kad ih i pjesma neprestano opominje: — Rod bo samo, koj si mrtve štuje, budućnost si na prošlosti snuje... Zato se, moj Erazmo, naši sjećaju i tebe, naročito u ovaj tužan, pepelnički dan. A i ja te se sjećam i ja ti kličem — tužno, brate, i neveselo: Blago tebi! — — —

A sad homo napred!

Ca se j' to zgodilo.
V Rike, bilom gradu?
Da je zena muzu,
Opalila bradu?

Evo, što se dogodilo: Italijanska je vlada napokon odlučila, da se stare austrijske krune Città di Fiume i ostale jugoslovenske krune izmijene u lire, neke po 40%, neke po 15% a neke po 7%. To je izazvalo u gradu veliko nezadovoljstvo. Na Rijeci se ne govori o drugom, nego o toj konverziji. Razočaranost je velika. Otuda i silni protesti (vrag je ova naša Rijeka: nikada zadovoljna!) Medjutim ja se ne puntam, jer nisam ni razočaran ni nezadovoljan, da sam potpuno neutralan i to jedino s razloga, što nemam ništa da konvertiram.

Danas, dok nezadovoljnici psuju i laju, ja najvolim šetati po Paladi, i gledati svijet, što neprestano hodočasti prema Bankini, da gleda novu granicu. Najviše ima žena i djevojaka, i ja ovako lunjajući po Paladi sjećam se starih vremena i starih pjesama. I ne znam zašto, ali jedna mi sve nalijeće u glavu:

Ca se je zgodilo
V Rike, bilem grade,
Da ne smeju mlade
Do recke Palade?
Preja su hodile
Do velika broda,
Pa su sazivale
Kapitana z broda:
Kapitane mili,
Kapitane dragi,
Dajte malo na kraj
Teh mladen mornari!
Ja ne morem tega
Vami uciniti,
Zac imam noćaska
Jedra otvoriti.
Nutra je moj dragi,
Kega san ljubila.

I tako dalje. Nego što ćemo: sad nema ni kapetana ni mornara.

- Neka gre mater ženit celi svet! dobacila mi je jutros Ninetta, kako da sam ja kriv, što nema više ni kapetana ni mornara...

Rokac.

IZ DOLINE.

Naš občinski komisar je sklical pretečeni ponedeljek zastopnike vseh vasi v obč. urad z namenom, da se bo razpravljalo o popravi cest. Toda ta, za nas najvažnejša točka je trajala še ne četrt ure. Glavni smoter te seje so bile prihodnje državnozborske volitve. Seji je pristostvoval tudi tajnik fašistovske organizacije iz Milj. Po g. komisarju je prevzel besedo fašist, tajnik, ki je v dveurnem govoru razlagal, da smo sedaj v ital. državi, da priznavajo, da je ta občina čisto slovenska itd. Povdarjal je, da bi Slovenci morali pokazati z ozirom na sporazum med italijansko in jugoslovensko državo, da hočejo podpirati in sodelovati s fašistovsko stranko. To bodo pa pokazali, ako **oddajo fašistovski stranki vsaj par sto glasov!** Vsak navzočih zastopnikov naj pripelje 15 volilcev, ki bodo glasovali za fašiste. Končal je z besedami: Tedaj, kakor vidim, zdi se mi, da se gospodje strinjate z mojimi besedami. Obrne se do blizu stoječega zastopnika in ga vpraša: »Povejte mi, kako boste vi glasoval?« »Mi Slovenci odgovori mu naš zastopnik — smo organizirani volilci. Kakor imajo fašisti svojo organizacijo, tako imamo tudi mi svojo in ta je politično društvo »Edinost«, od katerega dobimo navodila. Ako se vam zdi — je poudaril da bi mi vam odstopili nekaj glasov, se morate obrniti na politično vodstvo!« Na ta izvajanja slovenskega zastopnika je odgovoril fašistovski tajnik: »Qua avemo un esercito di soldati che obediscono alla parola dell'Edinost!« Končno je dejal, da kdor ne bo glasoval za fašistovsko stranko, je... proti državi. Še enkrat je vprašal vse navzoče, da se izrazijo, kako bodo volili ter da dvignejo roke vsi tisti, ki bodo glasovali za fašistovsko stranko. Toda zastonj so se ozirale njegove oči po naših kremenitih možeh, kajti nobena, niti ena roka se ni dvignila!

IZ BUZEŠTINE.

Koncem prošlog mjeseca bili su pozvani na sastanak svi učitelji, koji spadaju k poreznoj općini Buzet. Sastanak se je vršio u bivšoj školi u Buzetu, a predsjedovao mu je školski nadzornik u Kopru g. Marco Cossiani (prije Kocjančič). G. nadzornik je uvelike hvalio Gentilijevu školsku reformu te je spomenuo, da je g. ministar »dobrohotno« dozvolio, da se ponovno podučava slovenština u prvim razredima pučkih škola. Po njegovom mnijenju slovenština ima da ostane u tjelovježbi. Svi drugi predmeti imaju se podučavati isključivo u italijanskom jeziku. Zatim se je tužio, da je čitao u nekom političkom listu, da se nekoji naši učitelji nisu htjeli upisati u fašistički sindikat. »Obžaljujem taj dogadjaj, veli nadzornik to više, što se zbio upravo u onom momentu, kad se je u Rimu potpisivao prijateljski pakt izmedju Italije i Jugoslavije.« Izgleda da g. nadzornik misli, da ital.-jugoslovenski pakt sadržava kakvu točku, u kojoj je rečeno, da se svi slavenski učitelji u Italiji moraju upisati u fašiste! Povero mondo! Zar ne bi bilo bolje, da gospodin nadzornik poštedi naše učiteljstvo od takvih predbacivanja i da ne dira barem u ona pitanja, koja ne spadaju u — Gentilijevu reformu?!

IZ SV. LOVREĆA PAZENATIČKOG.

Nedavno se zbio u selu Krunčići žalostan dogadjaj. Trojica naših mladića otputila se je jedne večeri na ples. Putem su pjevali hrvatske narodne pjesme. Došavši do kraj sela, gdje se je imao držati ples, saznali su, da je ples odgodjen. Na to su se otputili opet kući. Netom su provalili kakvih dvadesetak koračaja, susretne ih Marko Čehić, koji ih zamoli, da se zaustave i da zajedno ispjevaju nekoliko hrvatskih pjesama. Naravski, dotičnici su vrlo rado prihvatili Čehićev predlog. Za par časaka pridružiše im se još nekoliko mladića. Njihova je pjesma divno odzvanjala dolom i gorom. Al' eto ti jada iznenada. Najedamput poče neki nepoznati individuum da puca iz vojničke puške proti njima. Martin Matošić i Martin Rakovac ostaše žrtve te pucnjave. Prvi je ostao na mjestu mrtav, a drugi ranjen. Ostali se sa najvećom zabrinutošću otputiše kući. Drugi dan došli su u selo oružnici te uapsiše one, koji su s pokojnikom zajedno pjevali!! Taj postupak kr. oružnika izazvao je veliko negodovanje po cijeloj Svetlovreštini. Nakon par dana uvidjeli su i sami oružnici, da nije pošteno da drže u zatvoru nevine, a k tomu još i napadnute, pa su ih ispustili iz zatvora i uapsili jednog našeg odmetnika, za kojega postoji sumnja, da je streljao na mirne ljude. Dotičnik se nalazi još uvijek u kavezu.

IZ KANFANARA.

Ako svi znaci ne varaju, čekaju nas gorka, još lošija vremena. Dok cijeli državni aparat nastoji da se što više štedi, dok sam ministar predsjednik Mussolini svuda uvadja ekonomiju, dotle naši općinski gazde hoće da udare silne, nepodnosive namete. Za dokaz navesti ćemo samo jedan slučaj. Nedavno se predložio preventiv troškova za godinu 1924. u iznosu od 130.000 lira! Jasno je, da će tome slijediti nameti i veliki općinski porezi, jer nečim se ta strašna i prevelika svota ipak mora da pokrije. Kad se pak pomisli, da kanfanarska općina nema niti tri hiljade stanovnika, tada je jasno, da je stvar vrlo teška, skrajno nepodnošljiva. Napominjemo, da općinski zastupnici odista nisu htjeli da pristanu na predloženi preventiv, što je inače pravo i hvalevrijedno. Ali bilo je i to uzalud! Kanfanarska su gospoda pozvala velesilnika iz Pule, koji je stavio ultimatum: ili, ili! ili potvrditi i potpisati ili nogom buf.... pa demisija, komesar, štraordinarijo, troškovi još veći itd. Iz straha (a tko ga danas nema?) potpisaše, jer sila Boga ne moli.

Franina i Jurina

Jur.: Danas ćemo sopet malo do naše Zanice. Tamo te prit naši z drugega sela. I oni bi oteli ča čut odi izbori.

Fr.: Ala, homo ća! — — ma ov put ćeš bit ti Talijan a ja Hrvat...

Jur.: Ča baš? E — pak neka ti bude!

Fr.: Ja ma bi svejedin dobro bilo, da prej storimo, kako i ono prvi put — jednu malu provicu.

Jur.: A pak storimo ju. Ala — počni!

Fr.: Počni ti!

Jur.: Neka ti je i to. Počet ću ja. Dunke — šior Franakacijo, ke nova?

Fr.: Kuši — kuši — šior Jorjacijo. Bi se bolje otelo, pak bi se laglje trpelo.

Jur.: Dunke, još malo, pak ćemo imet balotacioni. Ča govorite vi? Ćete poć i vi votat?

Fr.: Sveh sedamsto milijuni jezer vrazi da ću! Ne bim od manje učinil, ma da bi z oblaka padale name sve same sikirice!

Jur.: Bravo! Tako me pijaže. Kada to čuje signor Mussolini, bit će mu jako drago.

Fr.: Ma ča zaspravlje?

Jur.: Si kapiše! Signor Mussolini je čovek ki igra z otkrivenemi hartami. On voli da su vaši slavenski deputati va Parlamente i da tamo sprazne, ča ih tišći, nego da se po svete tuže, kako vam je slabo.

Fr.: Viš, to mi je jako drago čut. Nego, šior Jorjacio, će bit ov put na izboreh bombi i levolveri? Signor Mussolini su obećali, da te izbori bit slobodni, da ne će nijednem našemu čoveku ni jedan vlas spast z glavi. Ča se vam pari od svega tega, lustrisimo?

Jur.: Verujete vi, šior Frankacijo, da je Mussolini pošten čovek?

Fr.: Ju mane, kako ne bim veroval!

Jur.: Verujete vi, da je on muž beseda?

Fr.: To se razume, da verujem.

Jur.: Kad je tako, budite sigurni, da ča je Mussolini obećal, to će i bit.

Fr.: Dunke će se sve svršit va mire Božjem?

Jur.: Sve!

Fr.: Dobro, a sada homo Zanice, da to povedemo onem našem ljudem dole.

IZ SV. VIČENTA.

Mesopusno mahnitanje ima skoro uvijek i u više mjesta i svojih zlih posljedica, koje se sastoje u prepirci, svadji a kadgod i u tučnjavi. Tako i kod nas, u slavnom našem gradu, dogodio jedan slučaj. Prošle nedjelje u noći priredište u našem gradu neku »feštu«, na koju je došao uz ostale i neki fašista iz Pazinštine. Izmedju ovoga i svima poznatog gospodina Galante, došlo je do prepirke i svadje. Prepiranje je bilo tako žestoko, da je vrlo malo falilo da nije došlo do žalosnog prizora. G. je Galante u svojoj srdžbi htio da puca iz revolvera na spomenutog fašista. Medjutim ga je pravodobno uhvatila za ruku jedna djevojka i time osujetila škandaloznu katastrofu. No iako do toga nije došlo, ali svakako već sama stvar jeste vrlo žalosna, to više, što je, kako svi znate, g. Galante bio svojedobno općinski komesar i što svojim nastupom daje slab izgled cijeloj općini.

IZ LABINŠTINE.

Mi vam već javismo razloge, s kojih vam se tako rijetko i malo javljamo. Teško nam je pisati, osobito kad nismo tomu vješti, a ono što je isto vještije moralo je da bježi svijetom, netko milom, drugi silom.

Naša je općina bila do sada dobro upravljana po načelniku g. dr. Lucas-u. No danas izgleda kao da ne smije da bude nešto dobro, kao da mora vladati vlastodrživost. Zamislite samo pred nekoliko vremena morao je g. dr Lucas kao načelnik da podnese formalnu demisiju. A zašto? Čujemo, da je bio na to primužden radi nekakvih razmirica sa društvom »Arsa«. I tako eto vam konac naše općinske samouprave. Došao je komesar i drugo slijedi.

Medjutim sada je zajamčen ponovni otvor ugljenokopa, pa će se time kakvoj siroti izbrisati po koja suza, prolivena iz bijede i nevolje. Dao Bog da se to zbude i da se razmrevareno radništvo što više moguće ponovno reaktiviše, e da se time otme općoj propasti, bezdnu i provaliji.

Politički pregled

Jugoslavija.

Pred nekoliko dana imala je Radićeva stranka u Zagrebu svoj sastanak. Na tom sastanku bila je prihvaćena rezolucija, kojom se protestuje protiv tajne konvencije, koju je Jugoslavija sklopila s Italijom. Radi te rezolucije bila je podnešena jugoslovenskoj vladi interpelacija. Jugoslovenski je ministar spoljašnjih posala, dr. Ninčić, odmah odgovorio na tu interpelaciju i rekao, da je ta radićevska rezolucija nova infamija u nizu onih infamija, koje su iz radićevske sredine upravljene protiv jugoslovenske države. Laž i kleveta je veli ministar — da je s Italijom sklopljen bilo kakav tajni ugovor. Radićevske tvrdnje stoje u oštroj protimbi sa istinom. Gospoda su nastavila borbu protiv naše države, koju Radić vodi neumorno, ali bez uspjeha, otkako se nalazi u inozemstvu. Radićevska je tvrdnja u potpunom skladu sa cijelom Radićevom akcijom, koja ide za tim, da našu državu, koju po njihovoj tvrdnji vode Srbi, prikažu kao militarističku i hegemonističku, i kao takovu, koja sačinjava opasnost za mir Evrope i cijeloga svijeta. Ovako hoće gospoda da unaprijed opravdaju eventualni napadaj protiv naše države u budućnosti, i da cijelu krivnju za eventualni sukob bace na nas. Mi znamo tačno i to, na što cilja radićevska tvrdnja, da Jugoslavija ima želju dobiti pristanak Italije na to, da u zgodnom momentu zaposjedne Solun i njegovo zaledje. S time hoće gospoda da kompromituju našu državu u očima prijateljske i savezničke Grčke. Znamo i to, na što cilja tvrdnja, da će Jugoslavija kao koncesiju za Solun dati Italijanima izvjesne teritorijalne koncesije u Dalmaciji. S time hoće gospoda, da našu državu i Beograd kompromituju u očima Hrvata, no gospoda idu i dalje, pa se ne zadovoljavaju samo time, nego hoće da oštete i one interese, koje označuju kao specifično srpske. Tako je, kad govore o narodnim manjinama u Makedoniji. Gospoda to govore za to, jer znaju, da time oštećuju interese naše države, specijalno interese srpskoga dijela jugoslovenskoga naroda u njegovoj najosjetljivijoj tački. Ja tvrdim, da bugarskih manjina u Makedoniji uopće nema. Gospoda očito misle, da time oštećuju samo interese srpskoga dijela našega naroda, a ne znaju, da je oštećivanje srpskih interesa istodobno i oštećivanje hrvatskih i slovenačkih interesa. Evo, tu su na djelu tendencije i ciljevi g. Radića i njegove stranke, a medjutim mi od početka naše narodne borbe za cijelo vrijeme rata, pa i u najtežim časovima, kad smo izgubili zemlju, nismo nikada htjeli da izdamo ni jedan jedini interes Srba, ni jedan jedini interes Hrvata i Slovenaca. Kraljevska srpska vlada nije nikada žrtvovala koji hrvatski interes, pa sam uvjeren, da smo se mi uvijek žilavo i uzdržljivo borili za sve interese Srba, Hrvata i Slovenaca. Dok smo mi ovako postupali, gospodin Radić nastoji da svojom akcijom sistematski potkopa naše narodne interese u Makedoniji. Ne žaca se, da i sa najkrvnijim neprijateljima našega naroda zajednički radi, sve u želji, da srpstvu nanese štetu. A njegova stranka u tom pogledu slijedi put svoga predsjednika, kao što to dokazuju zaključci, stvoreni u nedjelju. Ja se nadam, da nitko ne može ni ne će odobriti takvu akciju, tko ljubi ovu zajedničku Otadžbinu. U ime vlade izjavljujem, da ćemo mi i dalje najenergičnije braniti jednako interese Hrvata, Srba i Slovenaca. Mi ćemo svoju dužnost morati izvršiti protiv svakoga, koji bi iz bilo kakvih razloga podupirao ovaj nerazumljivi postupak, koji oštećuje životne interese naše ujedinjene i proširene Otadžbine.

Ovaj energični nastup g. ministra dra. Ninčića naišao je na veliko odobravanje te ga je Narodna Skupština primila na znanje.

Grčka.

Ovih je dana grčka vlada odlučila, da se plebiscit o pitanju državnog oblika u Grčkoj održi dne 8. aprila. Priprave za taj plebiscit nalaze se u najboljem toku. Vojnička stranka radi svom parom na tome, da izbori ispadu u prilog republikanizma.

Turska.

Turska je narodna skupština (parlamenat) u Angori prihvatila zakon, kojim se definitivno ukida institucija kalifata. Članovi turske dinastije su već protjerani iz Turske. Prema tome dinastija Osmana gubi čast kalifa, koju je neprekidno vršila kroz osam vijekova. Godine 1922. je svrgnut sultan Mehmed IV. i ostavljena Osmanovoj dinastiji samo vjerska čast kalifa, koju je dosada obavljao Mehmedov brat Medžid. Kako je poznato, potpisao je za vrijeme rata sultan Mehmed smrtnu osudu nad Kemal pašom, koji je tada pobjegao i razvio tursku nacijonalističku borbu protiv Carigrada i sultana, koji onda nije ni slutio, da je istodobno s onom osudom potpisao i smrtnu osudu svojoj dinastiji. Dinastiju je Osmanovu osnovao Osman el Gazi (borac za vjeru) rodjen 1259. u Sukutu, u Bitiniji, a umro g. 1326. On je naslijedio g. 1288. svoga oca, Ertogrula, vodju turskih osmanskih četa, koje sa obitavale u području Frigije. Osman je godine 1299. ovladao čitavim turskim plemenom, koje se otada prozvalo službeno Osmanlije i osvojio čitavu Malu Aziju.

Domaće novosti

Dolazak i ustoličenje novog tršćanskog biskupa.

Presiog četvrtka došao je u Trst Mgsr. dr. Luigi Fogar i zauzeo svoj biskupski položaj. Tršćanske civilne i crkvene oblasti priredile su mu sjajan doček. Biskupija bila je okrašena sa italijanskim trobojnicama. Svečano ustoličenje izvršit će danas. Potanje osvrnut ćemo se na biskupov dolazak i ustoličenje u narednom broju »Istarske Riječi«.

Važna odredba glede novčanih zavoda u Julskoj krajini

Ministarstvo za državno gospodarstvo poslalo je istarskom, tršćanskom i furlanskom prefektu okružnicu, kojom se pozivaju svi novčani zavodi, koji se zovu »Cassa di risparmio« ili »Stedionica«, da najkasnije do 29. marta 1924. promijene svoje dosadašnje ime. Ta imena mogu biti promijenjena na pr. ovako: Seoska posujilnica, Pučka posujilnica, Društvo za štednju i zadruge »Samopomoć«, Seljačka zadruga itd. itd. Italijanska imena nije potrebno da poprima nijedan novčani zavod. Ako smo na svome mjestu, slavenska društva moraju i nadalje ostati — slavenska. Što se pak tiče same promjene imena gospodarskog zavoda, koje nosi ime »Štedionica«, javljamo, da o tome ne može da odlučuje samo odbor, nego glavna skupština. Zato upozorujemo sva naša društva, na koja se odnosi gornja odredba, da odmah sazovu izvanrednu glavnu skupštinu i da se ondje dogovore glede novog imena društva. Promjena imena mora biti odobrena od [illegible] svih članova.

Povećanje selitbe iz Italije.

Kako je poznato, iz Italije su se oduvijek ljudi najviše iseljivali u inozemstvo. Zadnje je godine to iseljenje znatno poraslo. Prema zvaničnim statistikama, g. 1923. iselilo se iz Italije oko 400.000 ljudi dakle 104.000 više nego godine 1922. U Argentinu se je iselilo 94.000 osoba, u Sjedinjene Države 58.000, u Braziliju 15.000, u Kanadu 6.000, u Urunguay 2.800, u Australiju 1.150, a u Srednju Ameriku 1.100. Najviše ljudi se iselilo u Argentinu. Medju onim iseljenicima, koji su išli u Sjedinjene Države, nalazi se i 9.000 bivših bojovnika (combattenti). Osim toga se iselilo oko 182.000 radnika u Francesku, u Belgiju oko 14.000, u Švicarsku preko 8.500, u Jugoslaviju 2.800, u Tursku 2.700, u Austriju, Čehoslovačku i Madžarsku 1.600, u Luxemburg 1.000, u Englesku 950 i u Alžir 800.

Taj ogromni broj iseljenika najjasnije govori o slabom gospodarskom položaju naše države, tako da bi bio suvišan svaki komentar.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

100 engleskih lira šterlina za 10.070 do 10.100; 100 amerikanskih dolara za 2.340 do 2.350; 100 švicarskih franaka za 404 407; 100 franceskih franaka za 89.75 90.50; 100 čehoslovačkih kruna za 67.35 67.80; 100 jugoslovenskih dinara za 28.90 29.30; 100 rumunjskih leja za 11.75—12.50; 100 madžarskih kruna za 0.04 0.05; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0330—0.0335 italijanskih lira.

Svega po malo

Bolnica, koja pliva po moru.

U amerikanskoj luci Boston ima t. zv. plivajuća bolnica, u kojoj se svaki dan izvoze na široko more bolesne žene i djeca. Neke bolesnike primaju samo na jedan dan, a neki ostaju na ladji dok ozdrave.

Čudan običaj.

Pri porodu djeteta zakopa se na otoku Cipru bačva vina, koje se toči poslije na piru toga djeteta.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 12 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 13. marta 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša posebni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša ... lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Slavenski izbornici Julijske Krajine

Do malo tjedana, 6. aprila, vršit će se državni izbori. Najjačoj stranci pripast će po novom izbornom zakonu dvije trećine svih mandata, ako dobije barem četvrtinu sviju glasova. Za tim teži fašistička stranka. Prema tome ostaje u našem izbornom okružju od 23 mandata samo 8 za druge stranke po razmjeru glasova.

Slavenski izbornici! Pozivljemo vas, da pođete 6. aprila na biralište i da dadete glas slavenskoj kandidatskoj listi, da dakle povučete crtu samo preko našeg izbornog znaka:

Lipove grančice i runolista

Učinite to, složno i odvažno, svi do zadnjega, da pridobijete svojoj listi toliko mandata, koliko joj ide po istinskom broju našega pučanstva. Ne vodi nas pri teme i niti nas voditi suprotstvo protiv države ni protiv vlade. Sa svom iskrenošću i odlučnošću otklanjamo svaku takvu misao, svako takovo obiedjivanje. U tom su smislu podali naši izaslanici na najmjerodavnijem mjestu, samomu načelniku vlade i vodji fašističke stranke, izjavu, koja je bila uzeta na znanje. Pozivamo vas samo, da izrabite pravo, koje vam daje zakon, a kojega vam nijedan odgovorni čimbenik ne odriče, naime da izaberete svoje, u pravom smislu riječi svoje zastupnike, koji imaju kao ljudi vašega reda i jezika da vrše svoju zadaću u potpunom skladu s vašim čuvstvima i željama, s potpunim razumijevanjem vaših potreba i tegoba.

Takovi zastupnici imat će uvijek pred očima, da je naše PUČANSTVO po ogromnoj većini seljačko i radničko, te da mu je naložen svakidašnji teški boj za opstanak, da naša ZEMLJA ima svoje posebne koristi i da našoj slavenskoj MANJINI pripada pravo da čuva i goji svoj jezik i svoju kulturu.

Zato će morati prionuti iz svih sila, da se zakonodavstvo i uprava svedu u suglasje sa gospodarstvenim i socijalnim interesima našeg seljačkog i radničkog pučanstva te da se u duhu prave demokracije uvede što šira samouprava u općinama, kotarima i zemlji za sve lokalne stvari, koje se ne tiču državne cjelokupnosti.

Naši zastupnici morat će pak prije svega napregnuti sve sile, da se položaj slavenske manjine uredi bez strasti i predrasuda, sa stvarnošću, pravednošću i dobrohotnošću, kao zapravo čisto tehničko pitanje, bez improvizacija i diletanstva, ne po podredjenim, više puta neiskusnim ili nesposobnim funkcijonarima, nego jedinstveno, uvijek po saslušanju legitimnih zastupnika pučanstva, koga se tiče. Ta nije moguće presudjivati i urediti položaj slavenske manjine samo poredeći njezin broj sa onih četrdeset milijuna svih italijanskih državljana da u znaku više ili manje prikrivene ili otkrivene asimilacijske politike. Slavensko žiteljstvo u Julijskoj krajini tvori sastavan i važan dio stanovništva čitave te zemlje te mu kao takvomu na školskom polju, kaošto glede uporabe jezika pred oblastima, u sudovima i javnom životu uopće, glede zaštite i pospješivanja njegovih kulturnih interesa, pripada pravedno uvažavanje. Što se je u tom pogledu zakasnilo i pogriješilo, mora da se popravi što bez koje štete ni bruke za državu.

Slavenski izbornici Julijske krajine!

Krenite 6. aprila živom sviješću i odvažnošću na birališće pouzdajte se u svečano obećanje, koje nam je bilo dano, da će se štititi izborna sloboda! Pouzdajte se u pravednost svoje stvari i u mudrost onih, kojima je povjerena sudbina Italije, da će znati popraviti pogrješke prošlosti i omogućiti slavenskim državljanima, da uzmognu, pokorni zakonima, vjerni sebi, vršiti kao dobri italijanski državljani svoju historijsku zadaću!

Slavenski izborni odbor.

Naši narodni kandidati

Dr. Josip Wilfan

Dr. Josip Wilfan rodio se u Trstu 30. 8. 1878. kao sin inžinira pomorske oblasti. Otac mu je od 1890. do 1895. bio namješten u Dubrovniku. Zato je dječak tu nastavio gimnaziju, koju je bio počeo u Trstu, te položio ispit zrelosti god. 1896. Visoke je škole polazio u Beču te postao doktorom prava god. 1901. Svršivši jednogodišnju sudbenu praksu išao je pod jesen 1902. kao koncipijent u odvjetničku kancelariju dr. Matka Laginje u Puli. Vjerivši se sa potonjom svojom ženom vratio se g. 1904. u Trst, a na jesen 1905. se oženio. Nastanivši se u tršćanskom Narodnom domu, gdje mu je 13. 7. 1920. izgorjelo sve što je imao u svojem privatnom stanu. Pod konac 1906. bio je izabran tajnikom Političkog društva »Edinost« u Trstu, koje se onda već pripravljalo na izbore u carevinsko vijeće, koji su kasnije, maja 1907., tako lijepo uspjeli. Wilfan je od časa, što je izabran tajnikom, neprestano radio za Političko društvo »Edinost« te imao udjela u svim političkim akcijama tršćanskih Slovenaca, naročito u svim izborima, ne samo u carevinsko i u tršćansko gradsko vijeće, nego i u obranički sud zavoda za osiguranje radnika protiv nezgoda, u obrtni sud itd.; naročito je pak dosta radio oko akcije za popis pučanstva i reviziju njegovu 1910. i 1911. Malo vremena iza toga, što je otvorio svoju odvjetničku kancelariju (pod konac 1908.), bio je god. 1909. izabran u gradsko i pokrajinsko vijeće tršćansko, u kojem je radio sve dok nije buknuo rat, bio je silno zaokupljen kao predstavnik manjine u raznim važnim komisijama, osobito u školskoj. Koji su u ono doba, od 1909. do 1914., pratili rad naših zastupnika u tršćanskom općinskom vijeću i zemaljskom saboru, sjećat će se velikih debata, u kojem je Wilfan isticao. Aprila 1910. bio je izabran predsjednikom Političkoga društva »Edinost« te stoji još sada na njegovom čelu. Za vrijeme rata ostao je sam u Trstu, oprošten vojničke službe radi slaboga vida, a ženu i djecu držao je u Kranju kod svojega tasta. To je bilo doba čekanja i strpnje, a polag toga i mnogog tihog i nezahvalnog rada, da bi se što više moguće odvrnula od tršćanskog slovenstva zla što su ga zadesila ili mu prijetila. Malo prije sloma umrla mu žena te je ostao sam sa četvero nejake djece, koju je doveo onda iz Kranja natrag u Trst, da se iza mjesec dana snadje s njime — pod okupacijom. Kako je polag drugih i on u ono burno vrijeme služio našoj stvari, o tom nije još doba da se piše. God. 1919. dao je pobudu, da se je Političko društvo »Edinost« opet oživilo i da mu se djelokrug protegnuo na svu Julijsku krajinu. Iza dogadjaja 13. 7. 1920., kad je izgorio Narodni dom, a istom prilikom bila i Wilfanova odvjetnička kancelarija oštećena i opljačkana, on je, nalazeći se baš izvan Trsta radi liječenja svoje kćerke, ostao preko premirne crte po savjetu svojih prijatelja, te tamo sept. 1920. zajedno sa dr. Kurelićem, dr. Podgornikom i dr. Slavikom pošao u Rim, da u ime našega naroda zahtjeva obranu protiv zuluma, odštetu za naše štete, uredjenja raznih pitanja naše manjine. U pramaljeću 1921. Wilfan ostavivše djecu u roditelja njihove pokojne majke i druguda po školama, otvorio sebi nekakav provizorni stan u svojoj oštećenoj kancelariji te nastavio svoj rad, koji uostalom, barem u političkom pogledu, nije bio prekinuo niti za svojega bivanja izvan Trsta.

God. 1921. ponudio mu je naš narod radi njegovih neprocijenivih zasluga i priznanja čast kandidata u Istri i u Goričkoj. Dr. Wilfan je primio na sebe i taj teret, ali ne radi časti, za koju on ne mari, već za to, da brani naša potlačena prava.

I branio ih je divno i odvažno.

Kad je dr. Wilfan prvi put pošao u Rim, italijanski su poslanici i ministri bili svi na okupu, tribune natlačene, a on je gotovo sâm stajao medju svima i započeo svoj značajni govor. Italijanski su poslanici na to graknuli, ali on nije zato mario, već je neustrašivo dizao svoj glas na obranu naših potlačenih prava.

Dr. Wilfan nas je tim svojim prvim govorom, a da ne govorimo o drugima, upravo prodičio. On je Italijanima kazao čisto i bistro, da smo mi Jugosloveni, što smo rapalskim ugovorom pripali Italiji, ponosan i svijestan narod, koji ne će nikada odustati od svojeg imena i svojih prava!

Ali dr. Wilfan nije se zanimao za boljitak našega naroda samo kod kuće i u rimskom Parlamentu, nego i drugdje. Tko se ne sjeća njegovog muževnog nastupa na interparlamentarnoj konferenci u Kopenhagenu? Tko se ne sjeća njegovog pozitivnog rada oko izmjene našeg zadružnog novca?...

Zasluge dra Wilfana su tako velike, da ih je u kratko teško i opisati. Zato kličemo našemu narodu: Budi ponosan, što se u tvojoj sredini nalazi takav muž, koji je svojim neumornim radom zavrijedio tvoje priznanje i koji ponovno preuzimlje na sebe teški teret, da bude i nadalje zagovornikom i tumačem tvojih želja!

Dr. Ulikse Stanger

Dr. Ulikse Stanger rodio se u Voloskom god. 1882. Gimnazijske je nauke izučio na Sušaku, sveučilišne u Zagrebu i Beču, gdje je bio i promoviran na čast doktora prava.

Prvi je donio ideju sokolstva u Liburniju. God. 1908. osnovao je »Sokol« u Voloskom. Svoje zvanje vršio je u Trstu, posvetivši se znanosti a osobito pomorskom pravu. Za vrijeme političkih izbora god. 1911. uredjivao je »Hrvatsku Slogu« u Trstu. Kroz mnogo godina bio je tajnikom »Dalmatinskog Skupa«. Uvijek je bio svom dušom odan svome narodu i isticao se svuda kao pravi Jugosloven. Razlike izmedju našeg troimenog naroda nije poznavao. Načelo »jedinstvo svih Slavena« bilo mu je političkim aksijomom i smatrao je sve stranačke borbe štetnim i nepotrebnim te im se svagdje klonio.

Za vrijeme svjetskoga rata austrijske su ga oblasti smatrale opasnim, jer je bio pravi Jugosloven. Propast Austrije dočekao je u Beču kao obični vojnik, a odanle se je vratio u svoje rodjeno Volosko. Zatim mu je bilo u Beogradu ponudjeno mjesto načelnika u odjeljenju ministarstva, ali nije htio da prihvati tu ponudu, nego je radije ostao medju svojim progonjenim narodom. Ostala je inteligencija zapornedoma ostavljala Istru, ali on je kao dobar patriota ostao na svom mjestu, da bude svom narodu na pomoći u ovim teškim danima.

Godine 1921. bio je izabran našim narodnim poslanikom u rimskom Parlamentu, gdje je smjelo i odvažno branio potlaprava našega seljaka u Istri.

Kroz to vrijeme on se je posvema posvetio u službu naroda. Njegov dnevni rad, koji je uložio oko intervencija i inih interpelacija, upravo je golem. Ali dr. Stanger ne će da se njegov rad općenito na veliko zvono, jer drži, da je danas svaki čovjek dužan da radi za narod i da to ne ubraja sebi u čast.

Njegov čeličeni značaj, duboko znanje, svjetska naobrazba i vanredno velik talent pridobili su mu i kod naših političkih protivnika velik ugled. Zato ga naš narod u Istri sa ponosom opet bira za svog zastupnika i zagovornika u Rimu.

Dr. E. Besednjak

Dr. Engelbert Besednjak rodjen je godine 1894. u Gorici od vrlo siromašnih roditelja. Škole je dovršio sa vanredno dobrim uspjehom. Na čast doktora prava bio je promoviran u Beču. Godine 1921. bio je glavni urednik ljubljanskog »Slovenca«, a g. 1922. tršćanske »Edinosti«. Sada je urednik »Goriške Straže« i predsjednik Goričkog političkog društva. Dr. Besednjak je vrlo nadaren i naobražen čovjek.

Antun Podgornik

Inžinir je Antun Podgornik brat našega bivšega poslanika dra. Karla Podgornika iz Gorice. Rodjen je 15. maja 1881. u Čepovanu. Godine 1906. svršio je visoku poljodjelsku školu u Beču, gdje je položio i ispit za podučavanje na srednjim poljodjelskim školama. Iza dovršenih nauka bio je namješten na pokrajinskoj poljodjelskoj školi u Gorici, gdje je podučavao stočarstvo i mljekarstvo. Svojedobno bio je namješten i u Tolminu. Početkom rata bio je dodijeljen pokrajinskom poljodjelskom uredu u Gorici. Na učinaka svih ureda goričkog pokrajinskog odbora bio je dodijeljen kao tehničar »Kmetijskemu uradu«. U januaru ove godine bio je umirovljen. Podgornik je već u svojoj ranoj mladosti kao značajan Jugosloven pokazivao veliku ljubav do svojeg roda i jezika. Osobito se starao oko kulturnog i gospodarskog po-

dignuća našega naroda. Svojim praktičnim savjetima bio je svakom pri ruci. Uslijed toga stekao je sebi u Goričkoj veliku popularnost.

Dr. Stojan Brajša

Stojan Brajša bio je i u puckoj školi i u gimnaziji dobar djak. Sve je škole svršavao s odličnim uspjehom. Prožet dubokim katoličkim osjećajem, on je katolik, koji je pripravan da sve žrtvuje za svoju ideju. U tom pogledu on ne pozna kompromisa, on ne pozna nagodbe. Dr. Brajša je već kao djak nagovarao i znao nagovoriti svoje drugove, da se posvete svećeničkom zvanju. Svojedobno bio je i urednikom glasila «Tiskovnog društva», koje je izlazilo u Pazinu i u kojem je neustrašivo propagirao katoličku ideju. Osim toga je osnovao i jedno katoličko akademsko društvo u svrhu, da se održe na okupu svi katolički visokošolci. Predsjednikovo mjesto bilo je njemu povjereno. On sam se posvetio advokaturi. Iza što je prakticirao i u Pazinu i u Puli, pošao je kao odvjetnički kandidat u Goricu. Lanjske je godine položio odvjetnički ispit i otvorio vlastitu pisarnu kao advokat u Gorici, gdje se i danas nalazi i gdje se sasvim prilagodio tamošnjim prilikama. Prošle je godine na euharističkom kongresu u Vipavi blizu Gorice držao veliki govor u strogo katoličkom moralnom smislu. U svojem radu bio je uvijek tih i marljiv: miran i pobožan, bez ikakve buke, pun samoprijegora.

***

Opaska uredništva: Životopis našeg 6. kandidata, g. dr. Josipa Biteznika, donijet ćemo u jednom od narednih brojeva «Istarske Riječi».

Dobri znaci

U svim zemljama, gdje ima **slobode**, priredjuju se politički sastanci. Obično ih sazivlju zastupnici ili zastupnički kandidati, u namjeri, da pred narod iznesu, što su za nj učinili i što još kane da učine. Ti se sastanci mnogo prije najave u novinama, za takove se sastanke pokreću velike pripreme, agitacije, reklame — jednom riječi, kod tih se zgoda namješta golem aparat, da se na sastanak namami što više naroda.

Zbog prilika, u kojima mi živimo, jasno je, da se takovo šta u nas ne može da pokrene. U nas u Istri smatraju se ili su se barem do sada smatrali politički sastanci kao izaziv, propaganda, šta li? koju po što po to spriječiti treba.

Mi smo u našem listu već više puta napomenuli, da je ovakovo shvaćanje sasvim pogriješno. Ta koliko smo puta pokušali da našim novim gospodarima predočimo, da ovaj naš narod u Istri, iako je u većini seljak i radnik, iako ubog i potišten, ima ipak jednu dušu, jednu svijest, jedno srce i da ni ta duša ni ta svijest a ni ono njegovo srce nije tu od juče. Slavensku su dušu u njemu stvorili vijekovi, a narodna se svijest u njemu budila i učvršćivala već onamo od vremena biskupa Dobrile. Našemu seljaku u Istri iako su ruke žuljevite, a to mu je duša i pamet bistra. On vidi dalje, nego li se obično misli, on osjeća dublje i jače nego li mnogi i slute.

Mi smo našim novim gospodarima više puta rekli: Vi se gospodo, varate, ako mislite, da su nosioci narodne, slavenske svijesti u Istri možda ona tri četiri inteligenta, što su nam još ostala. Nije tako: pravi i granitni nosioc naše slavenske narodne svijesti, to je u prvom redu naš istarski seljak. Našu inteligenciju — svu bez izuzetka — utukle su, gdje više, gdje manje, teške i užasne prilike. Ta inteligencija bila bi sasvim klonula, da nije bilo naroda, onog našeg istarskog seljaka, koji ju je neprestano dizao i sokolio. Danas je narod, koji vodi našu narodnu politiku u Istri; inteligencija samo sluša i radi po uputi i želji divnoga i svijesnoga naroda našega.

Evo tome i jedne nove potvrde: Naš bivši narodni poslanik i sadašnji kandidat, g. dr. Ulikse Stanger, uputio se prošle subote u Žminj, da se ovdje, u srcu Istre, porazgovori s našim narodnim prvacima o predstojećim izborima. Medjutim on nije još bio pravo ni stigao u Sveti Križ, kadli ga sa svih strana okružio narod tražeći od njega, da mu sjutradan, u nedjelju, drži javni sastanak u spomenutom mestu. Narod je toliko navaljivao, da je dr. Stanger naposljetku popustio i održao pred dvije stotine našega naroda javan, vrlo uspjeli sastanak.

Kad je stigao u Žminj, čekalo ga drugo iznenadjenje. I tamo je došlo naroda iz svih strana, preko četiri stotine duša, i oni su htjeli, da im naš poslanik drži javni sastanak, pod vedrim nebom. I sastanak je održan. Uspjeh vanredan, upravo neočekivan.

I tako su u jedan dan održana dva izborna sastanka. I oba su prošla bez ikakvog incidenta. Mirno i u redu. Tako i valja... Mi držimo, da je u naših novih gospodara prevladala bolja strana njihova razuma. Oni su uvidjeli, da se razbudjena svijest ne da ubiti, već što je više pritišteš, ona sve više skače.

Tako je bilo i kod njih u Lombardiji, dok su bili pod Austrijom. Austrija im nigdje nije dala do riječi, no oni su sami našli načina, da do nje dodju. Našim ljudima ne će trebati, da se skupljaju tajno, kaošto su to nekoć činili italijanski karbonari, naši ljudi će javno, pod vedrim nebom izricati, što ih tišti; tu će oni naći oduška svoj svojoj tjeskobi, a vlast je tu, da čuje, što narod misli i što želi i traži.

Takovi javni, nesmetani sastanci mogu Italiji da posluže samo na čast.

Nas pak ovi slobodni sastanci učvršćuju u nadi, da je i za nas, istarske Slavene, nastupilo malo blaže vrijeme, da je i za nas počeo nešto povoljniji vjetar da duva. Iz svega se vidi, da obećanja centralne rimske vlade, da će se ovi izbori vršiti slobodno i nesmetano, nisu bile tek puste riječi. Mi se ovome od srca radujemo. Tako će se naš narod i prije izbora moći da sastane sa svojim predstavnicima, moći će, da iznese pred njima svoje jade i želje — jednom riječju: izborno se gibanje započinje pod dobrim znacima, a iz svega se vidi, da nisu imali krivo oni, koji su prorokovali, da će nakon italijansko-jugoslavenskog sporazuma nastupiti i za nas nešto snošljiviji odnosi.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Potvrdjuje se vijest, da će naša Rijeka biti odlikovana i to zlatnom medaljom. Ne će joj biti prvi put. Historija — ta velevrijedna učiteljica moga života — ne kaže nam, kad je Rijeka bila prvi put odlikovana, ali nas uči, da je još god. 1515. Hapzburgovac Maksimilijan I. podijelio našemu gradu naslov — **fedelissima** — i to za onu veliku vjernost, što ju je Rijeka iskazivala prejasnom Hapzburškom domu onamo od pamtivijeka. Ujedno je Rijeka dobila tom zgodom i začasnu diplomu i pravo, da se u gradu mogu držati još dva godišnja sajma i to jedan na dan Sv. Ivana Krstitelja (24. juna) a drugi na Malu Stomorinu (8. septembra).

I car Leopold I. odlikovao je Rijeku posebnim načinom. On joj je podijelio pravo, da se može služiti posebnim pečatom, na kome je imala da bude urezana riječ: **Indeficienter,** a to će reći: «bez kraja i konca». Austrijski je ćesar odabrao tu riječ iz zahvalnosti prema Riječanima, koji su Hapzburskoj kući bili oduvijek vjerni i u nadi, da će oni ostati istoj kući vjerni do vijeke vijekova.

Mogao bih nastaviti i iznijeti, kako je Rijeka u prošlosti bila odlikovana i od Karla Šestoga i od Marije Terezice, ali to je ionako sve dobro poznato. Sve nam to pokazuje, kako je Rijeka bila već od starih vremena mezimica svih i svakoga, kako je ona odavijek bila umiljato janje, koje je znalo katkada i tri majke da siše.

Godine 1437. imala je Rijeka ove općinske kunšiljere: Četiri Glavinića, dva Videnića, dva Rusevića, po jednoga Ivačića, Mikulića, Zvanića Radolića, Barulića i još trojicu bez prezimena... Kad budu ovi pokojnici doznali, da je njihov municipij odlikovan zlatnom medaljom, oni će se od veselja okrenuti u grobu. I pravo je, da se okrenu.

Riječko pitanje bilo je vrlo trnovito (spina al fianco). Da nije bilo D'Anunzia, to se pitanje ne bi nikada bilo riješilo onako, kaošto se riješilo, zato je sasvim pravo, da je d'Annunzio dobio, a ako još nije, da dobije naslov riječkoga grofa (conte di Fiume). Ovaj naslov je donekle i historički opravdan, jer su u staro doba neko vrijeme gospodarili Rijekom većinom sami grofovi: Dvinski, pa grofovi Frankopani pa grofovi Walsee —

Velikih zasluga, što se riječko pitanje jednom ipak riješilo ima i signor Contarini, pomoćnik ministarstva vanjskih poslova u Rimu. On je dobio naslov — Ministro di Stato, što je takodjer posve u redu.

Nego ovo ime Contarini sjeća me jednoga drugoga Contarina, onog naime Contarinia, koji je god. 1508. i 1509. s mletačkim galijama zauzeo i **zapalio** ovu našu holokaustu Rijeku. Bože moj, čudne li igre sudbine! Jedan Contarini zapaljuje Rijeku, dok je drugi, četiri stotine godina kasnije gosi..., dakako u diplomatskom smislu.

A što će biti sa Sušakom? Hoće li i taj grad biti ikada odlikovan za pretrpljene muke? A hoće li kada koji jugoslovenski diplomat postati «conte della Bankina» ili «barone di Porto Baroš» ili kak «markeze del Canal morto»?

Pa moglo bi, da bidne!...

Ninetta mi je sva vesela javila preveselu vijest, da se na Rijeku sprema jedan novi, grandiozni **pellegrinaggio.** Dolaze studenti u velikim masama, u mnogo većim, nego što su do sada dolazili. I opet Goliardi! Rijeko moja — veseli se!...

Auch ajn provedimento, rekao bi vaš Jurina.

Inače na Rijeci nema pravoga veselja. Lica su nekako kisela. Niko nije pravo zadovoljan s ovakovim riješenjem. Zanelliani bi htjeli «Stato libero», a drugi «o tutto o morte»... Jedne novine, koje se štampaju, gdje i «Vedetta», pišu, neka ljudi budu mirni, ovo da je i onako tek «la prima tappa»...

Ki to tapa, ki to gre?
Ca ste to vi suseda?
Suseda Francika.
Kade ste bili?
Ma ce ste jili
Ov celi dan?
— Zdelicu fažola,
Ki se ne da zdola...

Ni meni se mnogo toga ne da «zdola», pa ipak moram sve da gutam..

Rokac.

IZ SLUMA.

Čitateljima je poznato, da u Buzet vrlo neredovito dolazi «Istarska Riječ». U Buzet ona stalno i dolazi, ali čitatelji je po par mjeseca ne primaju. No i sa privatnom korispondencom nije baš u najboljem redu. Dne 4. ovog mjeseca netko je bacio u poštansku škrinjicu u Buzetu na Funtani 10 dopisnica i naslovio ih na razna mjesta. Bilo ih je naslovljeno i za Slum. Premda Slum nije udaljen ni dva sata hoda, ipak dok ovo pišemo, te dopisnice u Slum došle nisu. Poštanski ured u Buzetu ih je valjda podignuo iz škrinjice na Funtane i listonoša ih valjda nije izgubio. Gdje može biti to krivnja? Valjda nisu otišle u Solun mjesto u Slum?

Pomislite, kakove bi neprilike nastale, kad bi jedan trgovac opominjao dopisnicom svoje dužnike, da mu u toliko dana plate dug. Dužnik ne primi opomene, a trgovac tuži. Kakvi bespotrebni troškovi nastaju pri tome, a to moguće sve radi pošte.

Nek se uredi ovo stanje i nek oni, koji su za to plaćeni, savjesno ispunjuju svoju dužnost.

IZ PULJŠTINE.

Zadnji smo put obećali, da ćemo donesti iskaz oporezovanih stvari sa strane puljske općine, pa to eto sada i činimo. Voz drva plaća se prama težini od 15 do 20 lira poreza, za marvu 40 L po q. za finiju ribu od 40 50 lira po q. za ulje 20 lira po hl. za svaku kokoš od 1—2 L itd. Za današnje doba velikog ekonomskog nazadovanja, za ove doba silne bijede i mizerije, to su silni, ogromni brojevi. Pomislite samo na drva! Kljaštriš i uništuješ šumu, mučiš se sjeći, slagati, tovariti i voziti i na koncu, koji ti dobitak ostane: maleni ili nikakvi. Govori se, da su seljaci ogorčeni (i to punim pravom!) te da organizovano ne šalju za sada drva u grad, a to je za bijedni puljski proletarijat veliki udarac, jer mora da kupuje drva u gradskom magazinu po 15 17 L za q. Gospodi je svejedno kako masa životari, gine. Na jednoj je strani — kako se iz ovoga vidi pogodjen u živac ubogi seljak, a na drugoj kukavni radnik. A za marvu! To je pa nečuvena taksa. K tomu treba znati još i to, da na ulazu u grad sa vozom i volovima mora da polaže kavciju od 200 L za slučaj da ne bi kakogod prodao vola u gradu bez takse. Jasno, da se taj novac na povratku vrati dotičnome čovjeku, ali to je uza sve smiješnost i nepraktično i protunaravno, jer tko će siromašnom seljaku dati (svaki put kad ide upregnutim volovima u grad) iznos od 200 L? To je nemoguća i besmislena stvar, koja otešćava i krnji ionako labavi i kukavni domaći promet. Za slučaj pako, da bi čovjek mogao promjeniti vola, to mu po svoj prilici uzmu «conotate», to jest, ubilježi se glavne njegove osobitosti (ime vola, visina, boja itd.). Što više: Čak i jadne žene, koje polaze iz grada u bližnju okolicu, da na svojim ledjima donesu breme grančica i suhog drveća, što čine iz velike nužde i potrebe, moraju za to breme da plate taksu od 80 cent. do 1 L, prema tome, koja je težina. Stvar bi na sebi bila vrlo komična, da nije toli duboko tragična i pretragična. Otac obitelji bezposlen, žena hoda sat puta i muči se da po tudjoj šumi sabere komade suhog granja, da ih donese kući za ogrijanje jadnih mališa, a k svemu tome eto ti naredbe, da se i na tu mizernu i prežalosnu stvar mora platiti posebna taksa. Priča se, da je jedna takova žena bila primorana da ostavi breme, jer nije imala čime da plati rečenu taksu. — O žalosnih i tužnih li dogodjaja! Juriš na svim linijama da se skrši i slomi vrat ionako već do mozga iztrošenom i izmučenom težaku, radniku.

IZ ŽMINJA.

Izborni sastanak.

U nedjelju, dne 9. marta bio je kod nas pravi blagdan, kakvog nismo imali već desetak godina. Već ujutro sakupilo se je u gradu sila naroda iz bližnje i dalnje okolice. Došli su iz naše općine, iz Pazinštine, Sv. Petra u Šumi, Kanfanara, Sv. Vičenta, Smoljani, došlo ih je čak od mora, mladih i starih, da čuju našeg narodnog poslanika dra. Stangera, koji je tog dana držao izborni sastanak. Usprkos lošem vremenu prisustvovalo je sastanku više od 400 ljudi. Kad je dr. Stanger počeo pod vedrim nebom da govori, mnoge su se staračke oči orosile suzama od ganuća i veselja. Nije ni čudo. Ta već 5 godina nisu čuli tako otvorenog i milog govora. Naš je poslanik govorio onako, kako su naša srca osjećala. Na koncu se iz stotine i stotine grla izvilo burno klicanje: Živio! i svi su gromko zapjevali našu narodnu pjesmu.

Gospodin je poslanik ostao medju nama do večera. Dirljivo je bilo, kako se razgovarao s nama, kao brat s bratom, kao sin naše zajedničke majke Slave. I na kolodvoru smo se oprostili s našim narodnim poslanikom i izaslanicima političkog društva «Edinosti» iz Trsta s milom našom pjesmom i burnim poklicima.

Gospodine poslaniče! Mi Vas molimo, da dodjete još kojom prigodom k nama, da nas utješite. Mi ne možemo, niti ćemo moći ikada izvršiti nad Vama one sudbine, koju ste sami na sastanku izrekli: Tko ne učini svoje dužnosti za narod, toga narod ima pravo da kamenuje. Vi ste se borili za naša narodna prava, posvećujete narodu svoj život, pa zato evo Vam naša srca i našu ljubav, a ne kamenje. Bog Vas poživio još mnogo i mnogo godina!

Širite „Istarsku Riječ"!

P O D L I S T A K

Ernest Radetić:

SIROČAD

(Sličica sa sela).

Spuštao se sumrak.

Kroz maleni je prozor ulazio u sobu suton, sjene se produljivale, a iz mračnih je kutova stršilo staro pokućstvo poput tajanstvenih sablasti. I sama je večer imala u sebi nešto tužnoga. S crkvice na obližnjem brežuljku razlijegali se sumorni zvuci večernjeg zvona, dopirući kroz granje cipresa, zasadjenih oko kuće, do uha bolesnikova na siromašnom ležaju u mračnoj sobici. Krvavo rumenilo na zapadnom obzorju nije još ni zašlo, a već se na zamračenoj istočnoj strani titrajući pokazivale sitne zvijezdice, malene kao sitne rasplakane djetinje oči.

Sve je bilo tužno, čemerno...

Bolesnikove su oči nijemo zurile u blijedo, ispačeno lišce male djevojčice, koja je sjedila uz uzglavlje rasklimanog ležaja s molitvenikom na krilu. Suhe i žute njegove ruke visjele su mrtvo niz pokrivač, tek se od časa do časa mukom pridizale do zlatne glavice, da je pomiluju. Mutne su mu, pod oznojeno čelo duboko upale oči, grozničavo gorile. Najednom se ono ispijeno oko, za koje bi rekao, da nije u stanju, da nijedne vlažne kaplje iscijedi, prelije suzama.

— Ne plači tatice — zacvili djevojče, opazivši suze u očima očevim.

— .... i to ti je život, Nadice moja!

Niz nježno se djetinje lice otkotrlja nekoliko bisernih suza.

— Tko bi mi to još lani bio rekao. Još vam je lani živjela sretna mati, a ja sam zadovoljan za sve vas radio... Kuda li ćete sada, pilići moji, ako još mene izgubite — jecao je teško bolesnik.

— Ali, oče! Bog će pomoći, hajde da pročitam molitvu: Bože sama ljubavi... I ona otvori stari «Oče, budi volja Tvoja!», izlizanih korica, da moli s njime, možda već po stoti puta, omiljelu mu i ganutljivu molitvu...

— Gdje je Jožica? — pitao je dalje bolesnik.

— Vani je sa susjedovom djecom.

Zavlada duboka šutnja, u kojoj se nije čulo ništa do teškog hripa u bolesnikovim prsima.

— Da zapalim svijeću, oče? — sjeti se djevojčica.

— Ne trebaš, ugodnije mi je ovako u mraku.

— Nadice, — javi se opet bolesnik — reci mi, nisam li ti na teret. Ti bi morala živjeti i igrati se vani, a ne smiješ zbog mene. Reci mi istinu, nemoj mi tajiti, ja sam ti težak teret.

— Oče! — zajeca malo i obaspe poljubcima suhe one koštunjave ruke. — Sladak si mi ti teret, oče, sladak, i ja sam sretna, kad sam uz tebe...

Vrata se mračne sobe otvore, a na njih udje mladji bratac i došulja se plašljivo do sekinog skuta.

— Gladam sam — prošapta tiho.

— Nisi li jeo ništa kod susjedovih?

— Jeo sam malo, ali ja bih još...

Umorne se dječje očice konačno pozaklapaše i malene glavice usnuše u zagrljaju.

Oko ponoći preokrenulo se vrijeme. Nebo se naoblačilo, a sitna kiša prosipila...

Bolesniku je u sobi bivalo sve gore. Dok je mali bratec spavao, kvasila je starija djevojčica goruće čelo očevo hladnim oblozima... Hropavi ga kašalj napadao sve češće.

— Nado, Jožice, pilići moji — jecao je bolesnik mučno dozivajući mališane, koji su pustajali i plakali oko ležaja, cjelivajući ruke i lice oca, koji je sve više omalaksavao.

— Oče, oče!...

Voštana je svijećica na stolu dogorjevala

— — — —

Na seoskoj crkvici na brežuljku zvonilo je zvonce. Gusta kiša sipila je iz maglovitog neba. Blatnim puteljkom stupala je kratka povorka naprama seoskom groblju. Sprijeda križ, za njim svećenik u crnom plaštu, pa lijes, a za lijesom dvoje siročadi. Nekoliko susjeda otiralo je suze....

Kada su pale na lijes posljednje grude zemlje, digoše se i dječica s groba i otputiše nesvjesno, bez cilja, u selo.

Odoše da traže ljude dobra srca...

A nebo je i nadalje plakalo.

Franina Jurina!

Izborni sastanci u Sv. Križu i Žminju.

(pjeva): ...Živi, živi duh slavjanski,
živil ćeš vjekoma...

Jur.: Ma bravo! Ja sam još natašće, a ti bugariš. Otkuda ti?

Fr.: Brate, od Svetega Križa — plovanija Gračišće. Ih! da vidiš, koliko mi je srce! Kako meh — veliko i široko.

Jur.: Sedimo malo, pak mi povej, ća je i kako je bilo.

Fr.: Ja sam ti nebore ćul od nekeh ljudi, da će negdere na Labinjšćine bit sastanak za ovi izbori, kj te bit 6. aprila. Kada sam ti ja to ćul, podbrusim peti, pak marš put Labina. Optepal sam sva mesta, ma nijedan mi ni znal niš reć. Ljudi znaju, da će bit sastanak, ma kad? to se još ne zna. Grem ja nazad va Kršan, a s Kršana va Pićan, a s Pićna, da ću preko Svete Katarine napred.

Jur.: To je bilo pasanu soboiu, ća ne?

Fr.: Ki ti je povedal?

Jur.: Govori napred.

Fr.: Već je bila noć, a bura, a poledica, majko moja mila! mislel sam — da već ne ću dočekat beloga danka. Kad je Bog otel — prišal sam va Sv. Križ i znaš, ća sam ja tamo ćul?

Jur.: Ti si ćul, da je tamo naš zastupnik dohtur Stanger.

Fr.: A ki ti je to povedal?

Jur.: Pancikul! Povedaj dalje!

Fr.: Kada sam ja to ćul, rekal sam va sebe, da imam više sreći nego pameti i valje sam šal do Pužari mojmu kumparu Matetu i tu sam našal našega gospodina zastupnika. Tu sam se malo okrepil lepo sam se porazgovoril od našeh stvari i onputa sam šal

Jur.: ...spat.

Fr.: Aj nisam. To ti je bilo ovako. Kada su ljudi ćuli, da je puli Pužari naš zastupnik, valje su se skupili okolo njega i prosili su ga, da bi njim ća povedal. Kad njim je zastupnik to obećal, onputa su neki rekli, da bi dobro pozval i ljudi, ki su z daljega, neka i oni malo ćuju. Nato su se neki digli, da ih gredu zvat. I ja sam se stal i sve onako mučan i trudan šal s njimi i, moj brate, kolikogod je Bog dal mesti okole, sveh smo ih optepli.

Jur.: Si bil na Milotićskem brige?

Fr.: Bil sam ti ja, brate, i va Batluge, puli Merleti, pak va Salamunišću, puli Kalandrići, Bertetići, Pažanići, Hrvatini, Briščići, Markoči, Brozani, pak va Oriče, va Jarbulišće — ma ki bi ti mogal povedet, kade sam ja sve bil onu noć i po svoj onoj bure.

Jur.: Pak ća si opravil?

Fr.: Kad sam prišal tamo, već su svi znali, da je naš zastupnik pul Pužari i već su se neki parićevali, da te ga poć molit, da se malo s njimi porazgovori.

Jur.: I tako su drugi dan svi prišli?

Fr.: Bila je zima, kako va Šiberije, ma sa svem je prišlo te prišlo par stotin ljudi, muškeh i ženskeh i svi su ti se lepo stisnuli jutri dan okole našega zastupnika, ki njim je tako lepo govoril, da su nekem prišle suze na oći, a neke su ženske govorile. — Ovo je pravi blagoslov Božji! Kako da su nam andjeli z neba prišli! Ah, Jurino moj, ća bim ja bil dal, da si i ti bil blizu, pak da si videl oni naš lepi i srdačni narod! Da si ti onem ljudem malo pogledal v oći, dokle su gledali va našega zastupnika! A kako smo ono svi skupa milo zapivali: Oj Slaveni jošte živi! To ti je, brate, sama naša lepa krv, naša čvrsta korenika. I veruj mi, ja sam ih ćul govorit: prej će, veruj mi, Učka poć z mesta i zvalit se va more, nego će oni promenit svoju misal i svoje srce. Da si samo videl, kako njim je bilo žal, kada ih je naš zastupnik pozdravljal. On bi bil najvolel ostat još neko vreme s njimi, ma ni mogal, zać je moral poć napred va Zminj.

Jur.: A ća bi reć, da nisi i ti šal s njim va Zminj?

Fr.: Reć ću ti pravu istinu. Ja sam ostal va Pužareh va kuće mojga dobrega kuma Mateta, od kuda me nisu nikako oteli pustit ća. A da ti pravo rečem, on ti ima četvoro dečice, ki su ti kako pravi anjelici. Jedan se zove Miloš, drugi Sava a treći Rado; mala se pak zove Stanka. I tako sam ti se ja poćel igrat z decom i nikako nisam mogel ća od njih.

Jur.: Je — je, ma ja sam ćul, da si se pul kuma Mateta malo i nakresal.

Fr.: Ki ti je pak to povedel?

Jur.: To su mi povedeli oni, ki su sa zastupnikom šli va Zminj.

Fr.: Ća si i ti bil va Zminje?

Jur.: Jezero milijun vrazi, da sam! E, a da si pak i tamo bil i videl, kako je ono bilo!...

Fr.: Je l' bilo puno naroda?

Jur.: Preko četire sto duš. A da znaš, otkuda je pak ta narod prišal?

Fr.: Otkuda?

Jur.: Tu ti je bilo našeh ljudi iz Pazinšćine, sve tamo od Boruta. Bilo ih je z Porešćine, iz Svetvičenštine, Sv. Petra u Šumi; neki su prišli iz preko Drage i iz daljega - do 6 uri hoda! Najviše ih je bilo iz Kanfanaršćine i — to se razume — iz Zminjšćine i Gračišćine. Ale kakav narod! Ona njihova lepa nošnja, one benevreki kako sneg bele, one naše narodne kape na glavi — ej narode, srce moje zlatno! A da si pak videl našega Cerina-Juralkineza.

Fr.: Moj mili i dragi Cerin — ća je i on bil?

Jur.: I on je bil — a znaš, kade je on — tu je naš celi narod, zać on je jedna duša i jedno srce, na kem je sve ća mi mislimo i želimo.

Fr.: Pak da nas nima!

Jur.: Ki govori, da nas nima?! Ima nas i bit će nas. A kako su željno poslušali našega gospodina duhtora, dok njim je pod vedrim nebom razlagal svoje lepe misli i tešil ih govoreći: — dan po dan, pak će doć i Gjurgjev dan! Nijedna muka ni do veka, ne će bit ni ova naša! Sve će biti dobro! Kud je voda jednom tekla, opet će teći, a ako je trava pokošena — niš zato — ostalo je korenje. Ki zna čekat, će i dočekat. — Da si videl narod, kako je slušal ove lepe reči! Ama ća ćeš, naši su ljudi sami, a samemu je teško. Zato su bili on ćas srećni, jer su pred sobum gledali čoveka, ki za njih misli i dela.

Fr.: A fašisti?

Jur.: Gledali su, ali nisu ni najmanje smetali.

Fr.: No to je dobar znak. Nego, Jurino, i ti si nekako luštar. Si se i ti igral z decom, kako i ja?

Jur.: Ja sam ostal z mojim dobrim kumom Matetom — onim, ki je okladu dobil, da će prvi sastanak bit pul njega, i druge i kremenjaki.

Fr.: Dunke, kad se stori šoma od onega, ća je bilo va Sv. Križe i va Zminje — pride vanka, da je bilo sve jako, jako lepo.

Jur.: Ja sam ti vavek govoril da

Iza tuče vedrije je nebo,
Iza tuge bistrija je duša,
Iza plača — veselije pjevaš.

IZ LIBURNIJE.

Za predstojeće izbore vlada ovuda veliko zanimanje. Narod je odlučio, da se u potpunom broju odazove pozivu svojih vodja i da se posluži pravom, što mu ga daje zakon. Naši će svi na izbore, da dadu svoj glas ljudima, što su ih kandidirali naši narodni prvaci.

Naši su i prije tri godine, u neprispodobivo težim prilikama listom pohrlili na izbore, jer su nekako kao po nagonu osjetili, da moraju i oni imati neku vezu, koja će ih vezati s vlastima i s onima, koji nam kroje pravdu i... — nepravdu.

Danas je naš svijet ovuda upravo uvjeren, da mi moramo imati nekoga, tko će nas zastupati nesamo u Rimu kod centralne uprave, već i kod pokrajinskih i ovima podredjenim vlastima.

Čini se, da su i ovdješnji Italijani došli do spoznaje, da ne bi ni pametno ni razborito bilo da se bilo kako spriječi izbor naših poslanika. Naposljetku i u njihovu je interesu, da imadu u Parlamentu nekoliko vrsnih muževa, preko kojih bi mogli da dodju u dodir s narodom našim. Italijani znadu, da će fašistička lista i onako proći, i da im tu ne bi mnogo ni pomoglo ni odmoglo nekoliko naših glasova, a opet znadu i to, da naši zastupnici ne polaze u Rim da ruše ni vlade a kamoli državu. To svi osjećaju, zato je i atmosfera ovuda dosta mirna, a i naši idu ovaj put na biralište s osjećajem da će izbori biti slobodni i da će proći sve u najljepšem redu.

IZ PIĆNA.

Budući da ni u Pićnu nema više naše škole, to naša djeca iz okolice moraju pohadjati italijansku školu. No i djeci je najmiliji materinji jezik, pa kad se vraćaju iz škole kući, oni uvijek pjevaju hrvatski. No italijanski učitelj Fabiani im se zagrozio, da ne smiju pjevati hrvatski, jer ako ih još jedamput čuje, da će pucati. Tako su pripovijedala djeca. Zar će te dakle i nasilnim putem tjerati iz nevinih srdašca naše djećice jezik, kojim mi s njima zborimo i koga oni tako silno vole? Nema sile, koja će ugušiti nježne osjećaje ljubavi do materinjeg jezika. Badava su vaše grožnje, a silno djeluju baš na djecu, koja će to dobro zapamtiti.

Gospodarstvo

Znaci zdravlja u goveda, ovaca i krmadi

Zdrava je stoka prava sreća za stočare. S toga je svakome stočaru nužno, da znade, kad mu je blago zdravo, a kad bolesno, pa bilo to u staji, ako se hrani ili odmara, ili na polju, ako tegli ili pako na sajmu, ako ga kupuješ. Iskusan će stočar doduše znati dosta toga, što se tiče raspoznavanja zdravlja u blaga, ali će mu ipak po koja navedena dosada još nepoznata uputa dobro doći.

Kod zdravih je goveda koža fina i meka. Uhvatimo li rukom kožu tako, da se načini nabor, mora se on izgubiti odmah, čim kožu ispustimo. Ako je naprotiv koža tvrda, gruba i opora te koža ostaje neko vrijeme nabrana, znači, da je bilo govedo dulje vremena oskudno hranjeno ili je dugotrajno bolovalo.

Dlaka mora da se sjaji, ne smije da bude rapava i nakostrušena. Ispadanje dlake mora da je redovito. Slabi je znak zdravlja, ako govedo gubi zimsku dlaku tek početkom ljeta.

Nakon što se goveče nahranilo, treba da naskoro počne sa preživanjem. Preživanje mora da je živahno i bez ošujih stanki. Zdravo govedo makne oko 40—60 puta s čeljustima, dok proguta zalogaj. Zvakne li samo 10—12 puta te bude li preživanje mrtvo, znak je, da je zdravlje poremećeno. Žderanje i preživanje ipak nisu vazda posve sigurni znakovi zdravlja. Kod sušice, kod stranih predmeta u srcu te inih nekojih teških i dugotrajnih bolesti može dapače tek biti razmjerno dobar, a živinče je ipak na smrt bolesno.

Ako goveče izgubi volju za jelo kod jako natrpanog buraga, koji leži ispod lijevih boćina to stanje nije tako opasno, kao tada, kad na tom mjestu opazimo prazninu, odnosno udubinu.

Poslije obilatog hranjenja burag se u goveda jako napuni, pa izgleda kao da su životinje nadute. To stanje nestane, čim počne preživanje. Jaki i brzi nadam može da nabrzo prouzroči uginuće. Takav se nadam pojavlja, kad jaki predmeti (repa ili krumpir) zaostanu u jednjaku, pa ne dadu da izadju plinovi iz buraga.

Čvrst in vlažan se kašalj opaža kod sviju katarhalnih bolesti, ali taj ne škodi i brzo prodje, ako se goveče prikladno liječi i njeguje. Slab je naprotiv i mukao kašalj, koji traje mjesece te koji se dade izazvati, ako živoljnji na neko vrijeme krpom začepimo nozdrve, uvijek jako sumnjiv te obično znači, da imademo posla sa plućnom sušicom.

Valja paziti i na izmetine. Tajni proljev, koji se nikakvim sredstvom ne da zaustaviti, odaje sušicu crijevlja. Balega mora da izgleda kod zdravog goveda kao čvrsta kaša, koja se ne raspada. Uslijed zelenog krmljenja budu izmetine rjedje, što se smatrati nezdravim ne smije.

Nabrekle žlijezde oko grkljana, na vratu, sprijeda na prsima te na bočinama predznak su sušice.

Meke se otekline u medjuvilišću, dolje na prsima i trebuhu, na kojima ostaju pod pritiskom prsta rupice, pojavljuju kod općenite vodene bolesti, naročito ko oboljenja osrdača, koje nastane, ako goveče pojede iglu, ukosnicu ili ini šiljasti predmet.

Natjera li se, to će se zdravo govedo odmah i lako dići, pruživši hrbat. Zdravo govedo ne da dirati sebi u ušesa.

Korijen rogova i ušiju je umjereno topao, nozdrve vlažne te ponešto tople. Ako su rogovi i ušesa sad hladni, sad vrući, a nozdrve vruće i suhe, onda je živinče grozničavo.

Tjelesna toplina, koju mjerimo u guznom crijevu malim maksimalnim toplomjerom, ne smije biti veća od 39.0° C. Ako je veća, znak je to groznice.

Krava se tjera točno u odredjeno vrijeme, 24—28 dana nakon što se otelila. Nije li se tada oplodila, to se opet tjera za 3—4 nedjelje.

Vanredno žestok i trajan spolni nagon svjedoči, da su jajnjaci pokvareni.

Kod zdravih su **ovaca** oči čiste i žive, a očne, nosne i usne sluznice blijedo ružičaste. Kod zle kakvoće krvi, kod vodenih bolesti itd., sluznice su blijede i vodenaste, kod bolesti pako jetara žute.

Runo neka je na površini glatko, jednakomjerno te gusto. Ispod vune mora da je koža crveno-bijele boje. Blijeda koža, iz koje se dade vuna izvlačiti, odaje slabokrvnost. Loš je znak s ovčijeg zdravlja takodjer, ako runo neugodno miriši te nije sjajno. Raščupana vuna, vlažna mjesta, kraste ili čirovi na koži s jakim svrbežom opravdavaju sumnju, da su ovce šugave. Zdrave ovce nose visoko glavu te radoznalo paze na svoju okolinu. Živo strižu ušima.

Bolesne ovce redovito puštaju glavu k zemlji, ne mare za okolicu te se neveselo povlače za stadom. Zdrava se ovca odvažno otimlje, kad hoćeš da je uhvatiš ili držiš. Ovce, koje šepaju ili se za stadom vuku, sumnjive su sa slinavke i šapa, ako nije možda uzrok šepanja u ozljedama papaka ili u iscšenju. Dugotrajni kašalj može da pobudi sumnju, da ovce boluju od plućnog glisomara (vlasca).

Zdravo **krmče** rado ždere sve, bila to bilinska ili životinjska krmiva, i ne gleda na njihovu kakvoću. Ako krmad njuška i prebire bolju hranu, onda se znade, da je ili bolesna ili je uslijed zlo priredjene ili pokvarene krme izgubil atek. Zdravo prase odmah pridolazi k punom koritu. Valjda baš za to, što može mnogo pojesti, i ne prebire hrane.

Izmetine ne smiju biti pretvrde. Tvrde i suhe izmetine posljedica su crijevnog poremećenja, što se prečesto dogadja kod krmadi, koja se malo giblje.

Kašalj vazda znači, da su gut, grkljan ili pluća bolesni. Zlo je, kad odojci prokašljaju.

Kod groznice su ušesa vruća. Ako se krmad zavlači u stelju, nije joj dobro, grozničava je itd.

Uvijanje repa siguran je znak zdravlja u krmadi. To se opaža gotovo kod sviju pasmina. Uvijanje repa pokazuje, da je repno mišići jako. Kad krmad hrane ne voli, kad je bolesna, kad imade groznicu ili ine koje boli, onda malakše repno mišićje, radi čega istegnut rep mlitavo visi. Umotavanje repića počinje tek tada, kad se krmče opet dobro osjeća. Dvostruko umotani je rep osobit znak zdravlja.

Mala seljačka škola.

Kako se tamani krvava uš?

Krvava je uš tako opasan neprijatelj našeg voćarstva, da se protiv nje svaki čas iznose na javu nova sredstva za tamanjenje. Od ovih su se pokazala jedna boljima, druga lošijima, ali skoro svako sredstvo povoljno djeluje, ukoliko se radi o lokalnom očišćenju voća od toga nametnika. Jedna strukovna škola za gospodarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo preporuča slijedeće dosta jednostavno sredstvo. To je smjesa od petroleja i sapuna, koja se ovako priredjuje: Uzme se 150 grama crnoga sapuna, koji se rastopi u pol litre ugrijane vode. U vrelu rastopinu ulije se tada lagano, uz neprestano mješanje, dvije litre petroleja, k tomu se doda još pol litre vrele vode i zatim se sva mješavina četvrt sata valjano miješa dok ne dobije bijelu, vrhnju sličnu smjesu. Ova se prije uporabe sa dvadesetputa toliko vrele vode razrijedi. Tom poput mlijeka bijelom tekućinom maže se, izakako se ohladila, mjesta zaražena ušenicm. Mazanje neka se ne obavlja po sunčanom već po mutnom vremenu, jer inače s ostetí zeleno lišće stabla. Mazanje ovim i drugim sredstvima kadro je istrijebiti krvavu uš na pojedinim voćkama, ali opći povoljni uspjeh može se postići samo onda, ako svi voćari jednoga kraja uš tamane, jer ako jedan radi, a drugi ništa, onda je sav trud pojedinca uzaludan, jer će se neutamanjene uši navrnuti doskora i na očišćena stabla.

Dvije zime

Vani je padao snijeg sve na pahuljice. Sjever je svirao svoju staru melodiju. Od studeni je sva kora popucala po stabaljo, što se ukočilo na toj studeni, ko da više nikada ozeleniti ne će. Zamro je život i pjesma, sakrio se oku svaki čar, tek iz visine čuo se grak gavrana, što se ozirao pustim poljem, ne bi li spazio štogod, u što da zabode svoj oštri kljun...

...Unutra na prostranom ognjištu pucketao hrastov panj, da se je sve naokolo žarilo. U kutu, na klupi, preo stari načak, a ispod klupe kosmati garov razmišljao o boljim vremenima i — — — usnuo.

Revna se domaćica miješala kuhinjom, redajući i spremajući, a iz lonca se dizao miris, što je draškao njuhu i — — želucu. Stariji se poredali naokolo, te pripovijedali sve i u svemu: o vlastitim doživljajima, o svijetu i njegovim novostima, o politici, o porezu i o gospodarstvu. A kad su se svega toga napripovijedali, prihvatili su našu »Istarsku Riječ« i jedan je mladji čitao, a drugi su slušali mučke, pozorno, da se je svaki dah čuo i razabirao. Djeca se pri ognju razbrbljala i užurgojila, pekući na žeravi kukuruz, što je otskakao po svoj kuhinji, praćen srdačnim smiješkom mališa.

U obitelji je vladala sreća, mir, zadovoljstvo — — — — a vani meo snijeg, puhao vjetar, smrzavalo se, — — — sve — — — — —

U isto doba, u isti čas, ali na protivnoj polutki zemaljske kugle, preko mora i planina, tamo u zlatonosnoj Americi, peklo sunce božje žarko, silno, neodoljivo.

Tamo je u nesretnoj Argentiniji promet i buka jenjala. Stabla su prigibala k zemlji poluuvelo granje, a divlja se zvjerad povukla u dubine gorostasnih i gustih šuma, u debeli hlad.

Prašumom, užarenom cestom povlačio se putnik. Na licu mu se čitala patnja, hod mu odavalo slabost.

Stupao je sjetno, zamišljeno. Došao je do grada. U prvoj se ulici izgubio s vida. Unišao je u prizemlje, ili bolje reći u podzemlje neke kućerine s razdrtim krovom i gnjilim podom i za čas se našao — — — u svome stanu — — — —

Došao je pred nekoliko mjeseci u Argentinu, da traži sreću, ali ova kao da se od njega sakrivala. Nije mogao da nadje posla. Ili, ako je štogod našao, platili mu nisu za njegov teški posao niti toliko, da bi se pošteno mogao nahraniti. Novac, što ga je sobom imao, brzo mu je otpuhao, a sada nema dobiti od nikoga. Povlačio se cijeli dan gradom i zaslužio bi štogod onako naskočice, ali sve premalo. Nu danas ni toga! Ah, kako ga nešto u želucu mučilo, a kod njega ni probijene pare, ni prijatelja, da mu je pozajmi, ni dobra čovjeka, da ga savjetuje, ni meka srca, da se ganе; nikoga nema!...

I sjetio se drage Domovine, otkud svako jutro sunce sine, svojih roditelja i rodbine, znanaca i prijatelja, čedne kućice, maloga gospodarstva, mira i zadovoljstva; sjetio se i one modrooke djevojke, pjesme njene, i u srcu ga je zazeblo, potresao se je, zadrhtao je i plakao......

Bilo mu je oko srca hladno, ljuta ga zima pritisla,.... a sunce je vani peklo, izgaralo i — — sušilo suze nesretnika, jer ih tudja zemlja nije htjela da primi — — — — —

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 12. marta, moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 10.350 - 10.400; 100 amerikanskih dolara za 2.440 2.460; 100 švicarskih franaka za 415—420; 100 franceskih franaka za 87.50—88.50; 100 čehoslovačkih kruna za 69—70; 100 jugoslovenskih dinara za 29.70 - 30; 100 rumunjskih leja za 12.25 do 12.75; 100 madžarskih kruna za 0.04—0.05; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0330 - 0.0340 italijanskih lir.

Politički pregled

Italija i Engleska.

Odnosi izmedju Italije i Engleske, koji su još od prošle jeseni postali neobično hladni, postaju u zadnje doba sve napetiji i razdražljiviji. Prvi i pravi uzrok sve rastućem neraspoloženju italijanske vlade i javnosti prema Engleskoj leži u razočaranju, što ga je doživjela italijanska mašta, koja je već gledala obnovljenje sredozemne rimske imperije. Za tim sanjama nije se povodila samo ital. javnost već i službena Italija, čiji je glavni predstavnik B. Mussolini svečano nazvao Sredozemno more našim (italijanskim) posebnim morem. Ali u tomu se je Mussolini teško prevario, jer je zaboravio da, osim životnih interesa Franceske, leže u Sredozemnom moru i životni interesi britanske imperije. Velika Britanija nije se zadovoljila da samo afirmiše svoje interese u Sredozemnom moru, već je poduzetim mjerama pokazala da ih ona misli zaštititi, tako da ostane gospodaricom tog mora. Ne samo što nije zamijenila Gibraltar, već se sprema da jezgru svoje mornarice prenese u Sredozemno more i da Maltu, koja leži na pragu Italije, učini jednim od najvećih mornaričkih uporišta na svijetu.

Kao odgovor na ovo križanje svojih računa, Mussolini je zatražio od Engleske izvršenje obveze preuzete londonskim ugovorom u pogledu uredjenja granica u Africi. Londonski ugovor odredjivao je, da za slučaj povećanja engleskog teritorija u Africi na štetu Njemačke, Engleska pristaje u načelu na italijanski zahtjev za neke pravedne ustupe zemljišta na granicama Somalije, Eritreje i Libije.

Nakon dokončanja rata, zatražila je Italija da joj bude ustupljen Jubaland, veliki teritorij od kakovih 90 hiljada četv. kilometara oko rijeke Jube na granici italijanske Somalije. Engleska je pristala na taj zahtjev, ali pod uvjetom da ta koncesija uslijedi samo kao dio općenitog riješenja svih pitanja podignutih na konferenciji mira. Pod tim uvjetom mislila je tadašnja engleska vlada u prvom redu na uredjenje pitanja Dodekaneza u korist Grčke, te je to dala razumjeti italijanskoj vladi.

Sada Italija traži od Engleske predaju Jubalanda, bez obzira na uredjenje pitanja Dodekaneza, navodeći da je ovo potonje stvar koja se tiče samo nje i Grčke, a da se, s obzirom na promjenu prilika, a u prvom redu radi uništenja Sevreskog ugovora, ne smatra obvezanom da ta dva pitanja drži spojena.

Engleska vlada stoji na protivnom stanovištu i ne će da ustupi zatraženo zemljište u Africi do uredjenja Dodekaneškog pitanja, radi čega se italijanska štampa žestoko obara na Englesku.

Nego izgleda da je napetost zadnjih dana popustila jer je Macdonald izjavio, da će stvar bolje proučiti i nastaviti pregovore sa Italijom.

Rusko-rumunjski pregovori.

Ovih dana vode se u Beču pregovori izmedju Rumunjske i sovjetske Rusije, u svrhu uredjenja medjusobnih odnosa. Sa rumunjske strane odredjena je komisija za pregovore, kojoj je na čelu rumunjski poslanik u Sofiji Rascanu. Komisiji je uz to dodijeljeno nekoliko uglednih ličnosti iz Besarabije u svojstvu informatora.

U ovim pregovorima radi se poglavito o pitanju Besarabije. Rumunjska kojoj zbog otimačine ove ruske pokrajine savjest još uvijek nije čista, htjela bi da od sovjetske vlade dobije i iznudi priznanje aneksije Besarabije. U zamjenu za to, Rumunjska bi de jure priznala sovjetsku Rusiju.

Izgleda da mjerodavni faktori sovjetske Rusije nisu ipak voljni da udovolje željama Rumunjske. Steklov je u sovjetskoj štampi oštro napao Rumunjsku, baš radi pitanja Besarabije.

Interesantno je, da se Rumunjska, u svojoj megalomaniji, vlada prema Rusiji kako kakva velevlast prema kojoj malenoj državi. Rumunjski službeni krugovi izjavljuju, da je bez priznanja aneksije Besarabije isključen sporazum izmedju Rumunjske i Rusije. U slučaju dakle, da bi Rusija u tom pogledu pravila poteškoća, pregovori bi se odmah prekinuli.

Službeno držanje rumunjske vlade prema Rusiji ostaje u stavu čekanja usprkos tomu što moskovski listovi vode čisto neprijateljsku kampanju protiv Rumunjske.

Sovjetska Rusija, priznata već od Engleske i Italije, moći će sigurno ustrpiti i počekati na priznanje — Rumunjske.

Njemačka.

Iako današnji sastav Reichstaga već odavna ne odgovara raspoloženju pučanstva u Njemačkoj, ipak u prošlim teškim danima nije se nitko usudjivao da izazove njegov raspust, jer bi to bilo do kraja uzdrmalo kaotični položaj Njemačke. Danas nije više tako, jer su najteže kušnje prošle, a politički i ekonomski život Njemačke polagano se sredjuje.

To je razlog što se sada bez straha i obzira računa sa raspustom Reichstaga kao sa gotovom činjenicom. Njemačka socialna demokracija ne će više da čuje za bezuslovno odobrenje mjera, što ih je njemačka vlada poduzela na temelju dane joj punomoći; ona radi svoje popularnosti u masama ne može više da dozvoli iznimno neparlamentarno stanje u zemlji, pak je odlučila otvoriti u Reichstagu diskusiju o vladinim mjerama. Vlada pak ne može da to dopusti, pak je kancelar Marx najavio socijalističkim prvacima Muelberu i Breitschiedu da će u tom slučaju raspustiti parlamenat i provesti nove izbore.

Ove sedmice bit će odlučena sudbina Reichstaga, te se predvidja poraz vlade. Osim social-demokrata, koji sačinjavaju najjaču grupu u parlamentu, i njemački nacionalisti nalaze se u opoziciji, jer im je mnogo do novih izbora na kojima računaju imati velikog uspjeha. I jedno krilo njemačke pučke stranke protivno je Marxovoj vladi, pa se za to sa napetošću očekuje borba, koja će se ove sedmice razviti u Reichstagu i odlučiti o njegovoj sudbini.

Turska.

Kako već javismo, velika skupština u Angori prihvatila je predlog vlade, da se ukida kalifat u Turskoj. Istodobno prihvatila je zaključak, da je kalif prognan, a s njime i svi članovi carske obitelji, te da kroz deset dana moraju ostaviti tursko zemljište. Zaključeno je suviše, da će im biti dana oveća novčana odšteta, ali će sav njihov nekretni imetak pripasti državi kao i civilna lista.

S ovim činom, koji je logična posljedica ukinuća Sultanata, po prvi put u povjesti islamski naroda odjeljena je crkva od države. Ali premda je to postulat novog duha u Turskoj i jedan od uvjeta da se turska država približi civilizovanim narodima, ipak za Tursku i za cijeli Islam znači pravu revoluciju, koja ne će ostati bez posljedica u cijelom islamskom svijetu, osobito izvan granica Turske.

Kalifi, čije ime potieče od Kalifet Kassul II, smatraju se već od trinaest stoljeća nasljednicima Muhameda, kao duhovni i svjetski vladari istodobno a pripadali su raznim dinastijama; a sada eto prestaje konačno i zadnji kalif te će od sada u Egiptu, kamo on namjerava otputovati, dovršiti svoje dane kao i svaki drugi gradjanin.

Domaće novosti

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak.

Izbornici! Promotrite naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, **da morate u izbornoj ćeliji (kabini) samo ovaj izborni znak precrtati!**

Mi Slaveni biramo 6 kandidata, ali za trojicu smo odlučili da im dademo prednosne (preferenčne) glasove. Radi toga treba da svaki naš izbornik, koji znade pisati, iza kako je na glasovnici precrtao naš izborni znak (lipovu grančicu i runolist), napiše na dolnjim trim crtama koje stoje ispod napisa **«Voti di preferenza»**, ova tri prezimena i to ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Tko ne zna pisati, neka samo precrta olovkom naš znak.

Svaki izbornik nek u kabini najprije precrta lipovu grančicu i runolist, znak slavenske liste.

Opće upute
koje ne smije nitko da zaboravi

Izbornik, koji nema potvrde, da je upisan u izborni imenik, ne može na birališće, a niti glasovati ne može.

Izbornik mora paziti, da dobije od predsjednika komisije čistu i nepokvarenu glasovnicu, koja ima pečat komisije, potpis skrutinatora i na privjesku rukom napisan broj.

Svaki izbornik mora glasovati u kabini.

Svaki izbornik neka najprije precrta znak naše stranke: Lipovu grančicu sa runolistom. Zatim neka napiše na crtama, koje su odredjene za preferenčne glasove imena ili brojeve trojice prvih naših kandidata.

Tko ne zna pisati, neka samo precrta znak stranke.

Na birališće ne smije nitko da dodje sa oružjem. Ostavi kod kuće nož, da ne bi imao nepotrebnog zanovjetanja.

Rad «Hrvatskoga Radiše» u godini 1923.

Pišu nam iz Zagreba: — Iz izvještaja o radu «Hrv. Radiše» u godini 1923., što ga upravni odbor predlaže glavnoj skupštini, vadimo ove podatke:

Za namještanje prijavilo se je društvu u godini 1923. ukupno 1286 dječaka; potražba za dječake sa strane poslovaca (trgovaca i obrtnika) bilo je tekom godine 1923. ukupno 1163. U toku godine 1923. namješteno je 1121 dječak, dakle za 138 dječaka više nego u godini 1922. Od ovih 1121 namještenih dječaka 124 dječaka su bez obaju roditelja (bez oca, od oca pala na ratištu ili od oca potpuna invalida), 770 dječaka doprinijelo je svjedodžbu potpunoga siromaštva, 781 dječak sinovi su roditelja poljodjelaca, ratara, težaka i radnika, a 340 dječaka sinovi su roditelja podvornika, podčinovnika, mornara i maloobrtnika.

Navedenih 1121 dječak namješteni su u 57 raznih grana trgovine i obrta.

Po zavičaju su od navedenih 1121 dječaka 567 Banovaca, 342 Bosanaca i Hercegovaca, 163 Dalmatinaca, 34 Istrana a 15 ostalih.

Najviše dječaka smješteno je na teritoriju Srijemske, virovitičke, požeške, bjelovarske i zagrebačke županije, Vojvodine i dijelova Bosne.

Za troškove oko namješanja dječaka uključivo opskrbe, prehrane, stanovanja, odjeće i obuće te potpore u gotovome i manipulacije oko namještavanja dječaka izdano je 252.549.17 dinara.

Za naučničke obrazovne tečajeve izdano je osim toga 20.293.30 dinara.

Društvo je vodilo nadzor nad moralnim odgojem svoju svojih pitomaca, kojih su sada na naukovanju (oko 3500), te je broj slučajeva kradje u godini 1923. uključivo onih koji se polakomiše za cigaretama, slatkišima i kruhom u svemu 23 slučaja dakle ½ posto što se može za današnje prilike zbilja povoljnim nazvati. Ovo se ima zahvaliti rigorozitetu kod primanja naučnika, jer se primaju siromašni i nadasve pošteni dječaci.

Budući da svaki dječak znade da se o njemu vodi svakogodišnji sposobnik, utiče to povoljno na njegov razvoj.

Članova brojilo je društvo koncem godine 1923. ukupno 12.373.

Broj društvenih organizacija dosegao je 477, od kojih su 64 stalna povjerenika u Sjedinjenim državama Amerike.

Od početka svoga djelovanja namjestilo je društvo 7.315 dječaka.

U toku godine 1923 riješilo je društvo oko 11.000 dopisa što izaziva poprilici dvostruki broj informacija koli o dječacima toli o poslodavcima.

Sveopći uspjeh u ovoj godini u moralnom kao i u materijalnom pogledu povoljniji je nego u godinai 1922 pa svatko tko poznaje strukturu ovoga mukotrpnoga rada mora priznati, da je «Hrvatski Radiša» i u godini 1923. uspješno i pošteno radio, da je narodno povjerenje opravdao i da to povjerenje zaslužuje i u budućnosti.

Društvo stoji pred svojom najtežom ali najvažnijom zadaćom, a to je podignuće svoga Središnjega Doma u Zagrebu za prolazne i stalne naučnike za stanicu za izbor zvanja, za kulturno i prosvjetno stjecište trgovačkoga i obrtničkoga podmlatka uopće.

Za vrijeme izborne propagande...

Pod naslovom «Naše stališće» izašao je u tršćanskom slovenačkom «Malom listu» od 7. t. mj., što ga uredjuje bivši poslanik kapelan Šček, ovaj članćić:

«Od raznih strana primili smo upite, zašto smo se zavukli pod kapitaliste, zašto podupiremo takovu listu, kakva jeste, i zašto ne nastupamo otro kao prije proti kapitalistima. Naš odgovor: Mi ne odustajemo niti za vlas od puškoga programa. Naš je boj naperen sada kao i prije proti dvim neprijateljima: onima, koji hoće da uniste naš jezik, pa i onim domaćima, koji hoće da nas zarobe kapitalizmu. U tom mislu pišemo i danas, samo napadaje opustamo do konca izbora. Kandidatsku listu pako podupiremo ne za to, što su u njoj zastupane organizacije drugoga mišljenja, nego zato, što su u njoj takodjer ljudi socijalnog mišljenja i čuvstvovanja. Ako jdete gospodi od Jadranske banke te ih pitate, na pr., kako im se svidja kandidat Besednjak, oni će se prekrstiti, jer bi taj muž bankama na putu zbog svojeg socijalnog mišljenja».

Komentar prepuštamo našim čitateljima.

Puljski razbojnik Collarig odveden u Pulu

Pred nekoliko se je vremena raširila vijest, da je poznati puljski razbojnik Giovanni Collarig utekao iz tršćanskih zatvora. Ta vijest nije odgovarala istini Collarig je bio baš onih dana odveden u puljske zatvore, gdje mu je priredjena posebna ćelija. Vjerojatno je, da će biti sada dobro zastražen i da ne će moći uteći.

Svega po malo

130.000 lira za spomenik psu.

U Parizu je umrla neka ruska kneginja, koja je u oporuci naredila, da se njezinom psu Lulu sagradi spomenik za 130.000 lira.

Pola žensko, pola riba.

U Rumunjskoj je jedna žena rodila dijete, koje je gornji dio tijela imalo kao žensko dijete, a dolnji dio kao riba. Dijete je odmah iza poroda umrlo. U staru su vrijeme narodi pričali priče, da ima nekih bića, koja su pola žene a pola ribe, pa su ih zvali sirene. Takva sirena rodila se eto sada, samo što nije ostala na životu.

Dijete s kozjom glavom

rodila je neka žena u Grčkoj. To je dijete odmah umrlo.

Napoleonova vrba usahla.

Čuli ste već za najslavnijeg franceskog cara Napoleona, koji je prije više od 100 godina umro na jednom otoku gdje su ga zatvorili Englezi, kad su ga zarobili. Na njegov su grob posadili vrbu, pa kad je tijelo carevo franceska vlada kasnije dala prenijeti u Pariz, prenesena je i presadjena i ta careva vrba. Sad novine pišu, da je ta Napoleonova vrba usahla. Preživjela je preko 100 god.

Koliko pisama dobivaju vladari?

Sv. Otac Papa dobiva svaki dan 27 tisuća pisama i novina poštom. Američki predsjednik republike dobiva 6 tisuća svaki dan. A toliko otprilike dobiva i engleski kralj. Italijanski kralj dobiva svakog dana 500 pisama, predsjednik franceske republike 300, nizozemska kraljica 200, a belgijski kralj 160 pisama. Samo što oni sve to sami ne čitaju, nego imadu svoje kancelarije, u kojima se ta pisma čitaju, a onda vladarima samo dodje svaki dan jedan činovnik kazati, što je najvažnije pošta donijela.

Hoće li nestati šuma?

U svim krajevima svijeta biva sve manje šuma. Najviše ih još ima u Americi i Africi. Ali Amerika je u zadnjih 200 godina potrošila više drva, nego Evropa za 2 tisuće godina. Zato učenjaci misle, da će jedamput sa zemlje nestati šuma. Samo kako ćemo se onda u zimi grijati i na čemu ćemo kuhati? Ugljenom, a kad i toga nestane, onda elektrikom. Tako vele učenjaci. A kako će biti, to mi ne ćemo doživjeti.

Najveća pekarna na svijetu

sagradjena je u Americi, pa će se u toj jednoj jedinoj pekarni u godini dana ispeći 300 milijuna hljebova a to je nekih 800 tisuća na dan.

Književnost i umjetnost.

«Meja». Primili smo broj 4. poljoprivredno-industrijsko-trgovačkog lista Meja sa ovim sadržajem: A. Hribar: Neofosfat. — Stjepan Koydl: Što sve utječe na razvitak, plodovitost i dugotrajnost naših voćaka? — Prof. inž. Stj. Jurić - A. P. Jacobson: Danska privreda. — Stjepan Petrović: O uticajima na životinjski organizam - tijelo. — Ilija Bošnjak. Težačka hemija. — Bilješke. — Razne vijesti. Književnost. — Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din. 120. — Uredništvo i uprava. Zagreb, Sudnička ulica br. 9.

DAROVI
za fond «Istarske Riječi»:

Prijatelji našega lista iz Philandephie (Sjeverna Amerika) šalju za fond «Istarske Riječi» 10 dolara. Darovali su: Makso Spazzafumo, Ivan Marčenić, Ivan Tomičić, Ivan Markulin, Anton Filić pok. Ivana iz Konfanara, Anka Jeletić, Ivo Vidović, Pavao Bašić i Anton Mišćenić — svi po jedan dolar.

Mjesto da polože vijenac na grob pokojnoga Antuna Ribarića iz Vodica darovaše: po 3 lire: Obitelj kuće br. i obitelj pokojnika; po 1.25: Ćiril Ribarić, po jednu liru: Antun Poropat, Gjuro Cendak, Ante Kosić, Ivan Rupena, Ante Miljević, Josik Ribarić, Josip Ribarić, Antun Rupena i Antun Ribarić; po 90 cent.: Ivan Kosić; po 95 cent.: A. Rupena; ukupno: 17.10 lira.

N. N. iz Istre daruje 10 lira i Josip Puric iz Trsla 10 lira.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

DOPISNICA UPRAVE.

Gospodinu M. u B.: — Onu stvar, o kojoj nam pišete, možete nam poslati i u preporučenom pismu. Da ste nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA.

Potrti golemom nesrećom zbog smrti ljubljenog supruga, oca, sina, brata, zeta i svaka

Kazimira Rade
učitelja

potpisani izrazuju svima, koji su ispratili milog pokojnika do zadnjeg počinka, najsrdačniju zahvalu.

BUZET, dne 9. marta 1924.

Ražalošćena supruga i djeca te obitelj Rade i Flego.

Broj 13 | Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) | U Trstu, 15. marta 1924. | Pojedini broj 20 cent. | God. II.

„Istarska Riječ“
svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša ... lira na godinu, a za inozemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Slavenski izbornici Julijske Krajine!

Do malo tjedana, 6. aprila, vršit će se državni izbori. Najjačoj stranci pripast će po novom izbornom zakonu dvije trećine svih mandata, ako dobije barem četvrtinu svijuh glasova. Za tim teži fašistička stranka. Prema tome ostaje u našem izbornom okružju od 23 mandata samo 8 za druge stranke po razmjeru glasova.

Slavenski izbornici! Pozivljemo vas, da pođete 6. aprila na biralište i da dadete glas slavensku kandidatsku listu, da dakle učinete crtu samo preko našeg izbornog znaka:

Lipove grančice i runolista

Učinite to, složno i odvažno, svi do zadnjega, da pridobijete svojoj listi toliko mandata, koliko joj ide po istinskom broju našega pučanstva. Ne vodi nas pri tome i niti ne vas voditi suprotstvo protiv države ni protiv vlade. Sa svom iskrenošću i odlučnošću otklanjamo svaku takvu misao, svako takovo objedjivanje. U tom su smislu podali naši izaslanici na najmjerodavnijem mjestu, samomu načelniku vlade i vodji fašističke stranke, izjavu, koja je bila uzeta na znanje. Pozivamo vas samo, da izrabite pravo, koje vam daje zakon, a kojega vam nijedan odgovorni čimbenik ne odriče, naime da izaberete svoje, u pravom smislu riječi svoje zastupnike, koji imaju kao ljudi vašega roda i jezika da vrše svoju zadaću u potpunom skladu s vašim čuvstvima i željama, s potpunim razumijevanjem vaših potreba i tegoba.

Takovi zastupnici imat će uvijek pred očima, da je naše PUČANSTVO po ogromnoj većini seljačko i radničko, te da mu je naložen svakidašnji teški boj za opstanak, da naša ZEMLJA ima svoje posebne koristi i da našoj slavenskoj MANJINI pripada pravo da čuva i goji svoj jezik i svoju kulturu.

Zato će morati prionuti iz svih sila, da se zakonodavstvo i uprava svedu u suglasje sa gospodarstvenim i socijalnim interesima našeg seljačkog i radničkog pučanstva te da se u duhu prave demokracije uvede što šira samouprava u općinama, kotarima i zemlji za sve lokalne stvari, koje se ne tiču državne cjelokupnosti.

Naši zastupnici morat će pak prije svega napregnuti sve sile, da se položaj slavenske manjine uredi bez strasti i predrasuda, sa stvarnošću, pravednošću i dobrohotnošću, kao zapravo čisto tehničko pitanje, bez improvizacija i diletanstva, ne po podredjenim, više puta neiskusnim ili nesposobnim funkcijonarima, nego jedinstveno, uvijek po saslušanju legitimnih zastupnika pučanstva, koga se tiče. Ta nije moguće presudjivati i urediti položaj slavenske manjine samo poredeći njezin broj sa onih četrdeset milijuna svih italijanskih državljana ili u znaku više ili manje prikrivene ili otkrivene asimilacijske politike. Slavensko žiteljstvo u Julijskoj krajini tvori sastavan i važan dio stanovništva čitave te zemlje te mu kao takvomu na školskom polju, kaošto glede uporabe jezika pred oblastima, u sudovima i javnom životu uopće, glede zaštite i pospješivanja njegovih kulturnih interesa, pripada pravedno uvažavanje. Što se je u tom pogledu zakasnilo i pogriješilo, mora da se popravi ni bez koje štete ni bruke za državu.

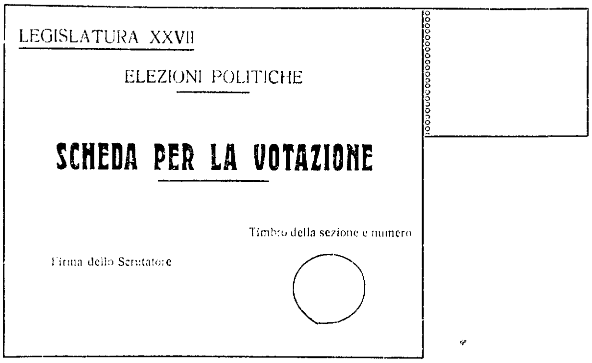
Slavenski izbornici Julijske krajine!

Krenite 6. aprila živom svijesću i odvažnošću na biralište pouzdajte se u svečano obećanje, koje nam je bilo dano, da će se štititi izborna sloboda! Pouzdajte se u pravednost svoje stvari i u mudrost onih, kojima je povjerena sudbina Italije, da će znati popraviti pogrješke prošlosti i omogućiti slavenskim državljanima, da uzmognu, pokorni zakonima, vjerni sebi, vršiti kao dobri italijanski državljani svoju historijsku zadaću!

Slavenski izborni odbor.

Kako izgleda složena glasovnica?

Složena glasovnica izgleda ovako:

LEGISLATURA XXVII

ELEZIONI POLITICHE

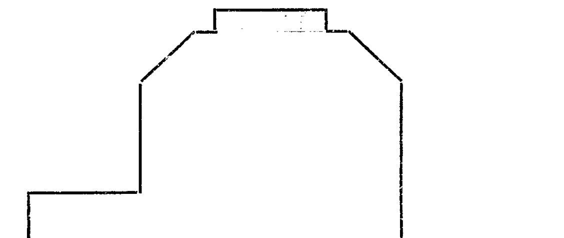
SCHEDA PER LA VOTAZIONE

Timbro della sezione e numero

Firma dello Scrutatore

Kako pak izgleda otvorena glasovnica?

Otvorena glasovnica izgleda ovako:

Evo tako će izgledati otvorena glasovnica, koju će svaki izbornik dobiti od predsjednika izborne komisije u izbornoj dvorani. Kako se razabire iz gornje slike, naš izborni znak (lipova grančica i runolist) nalazi se prvi odozgo na desnoj strani glasovnice. Naši izbornici morat će sve znakove pustiti pri miru, a s a m o naš p r e c r t a t i.

Ispravi!

U predzadnjem broju „Istarske Riječi“ pod naslovom „Što mora da znade svaki izbornik“ stoji pogriješno napisano, da glasovanje svršava u 7 sati uveče, DOK ZAPRAVO SVRŠAVA U 9 SATI UVEČE.

Izbornici pozor!

Molimo sve naše izbornike i ostale prijatelje našega lista, da odmah jave Uredništvu „Istarske Riječi“ svako i najmanje nasilje, koje se zbilje u njihovim krajevima, e da ga uzmognemo prijaviti na kompetentno mjesto. — Na posao dakle!

Mnogo smo izgubili — jedno smo ipak sačuvali...

Sačuvali smo naše dostojanstvo. Dostojanstvo ljudi svijesnih svoga lijepoga pradjedovskog imena i svojih najuzvišenijih narodnih dužnosti.

Mnogo smo izgubili — ali smo ostali živi, što više: ostali smo **naši — naši...**

A kad su novi gospodari došli u ove krajeve, bilo ih je, koji su im rekli, da ne će proći ni dvije godine, i nas da će nestati. Još su im rekli: — Rastjerajte im pastire: svećenike, učitelje i odvjetnike, pa da vidite, kako će se stado ubrzo rastepsti.

I rastjeraše pastire, ali stado se nije rasteplo. Ostalo je na ovome kamenu, pa što Bog dà i sreća junačka!

I dogodilo se, što se nigdje ne dogadja: naši su ljudi sami izabrali izmedju sebe prvake, koji će pred novim gospodarima govoriti za njih i u imenu njihovu. Što više: naš je čovjek: seljak, radnik, upravo diktovao svojim predstavnicima, kako imadu da ga brane i što imadu u njegovo ime da govore.

To je naše gospodare osupnulo. Oni se tome nisu nadali, jer su bili krivo obavješteni od onih, koji su nam oduvijek zlo željeli. Pravi Italijani, oni u Rimu, vidjeli su, da slavenske glave nisu lonci, da ćeš ih prvim kamenom da razbiješ, naprotiv, mnogi su već došli do uvjerenja, da su te glave tvrde i da što se jednom u njih uvrti ostane tvrdo kao stanac kamen. Vidjeli oni u Rimu, da Slaveni u Italiji hoće da žive svojim, slavenskim životom, vidjeli oni, da je ta slavenska volja jaka, postojana i čvrsta, tako čvrsta, da bi njom i planinu prolomio — pa rekli: — Ele, ovo je narod a ne zec, kako nam ga opisaše drugi.

Pa što se dogodilo? Dogodilo se, da smo i pred samim Mussolinom poskočili u cijeni. Tome je dobar dokaz i njegov dugi razgovor što ga je ovih dana imao u Rimu s našim predstavnicima, drom. Wilfanom i drom. Besednjakom. On ih je primio lijepo i zajamčio im, da će se izbori provesti slobodno, bez sile i zuluma. Ovo je jedan lijepi korak naprijed. Ovo je jedan utješljivi predznak mirnijem i snošljivijem životu u ovim krajevima.

Ali ne varajmo se: g. Mussolini velik je i vatren Italijanac, pa bi najvolio, da nas Slavena ovuda nema. Ali kad smo već tu, on, kao čovjek dubljeg i daljeg pogleda, možda bi voli, da smo ovakovi: iskreni, otvoreni Slaveni, a ne podmukle šeprtlje. On, kao državnik, voli vidjeti nas, da javno pred njime i pred zastupstvom čitave Italije odlučno i energično izričemo, što nam nije pravo, nego li da pred njim puzamo kao ponizni crvi, kao prodane duše, o kojima čovjek ne može znati, ne će li sjutra i njega izdati, kako su juče izdali svoje ljude, svoju vlastitu krv.

Ova naša odlučna volja, da hoćemo ostati do vijeka vjerni majčinomu mlijeku, jeziku i narodu svomu, pribavila nam je poštovanje čak i naših protivnika. To znači, da mi moramo na ovome putu da ustrajemo i unaprijed. Mi moramo u sebi da gojimo onaj divni osjećaj dužnosti, koji nas diže u očima drugoga naroda. Mi moramo i unaprijed, da pokažemo onima, koji nas ne vole, da smo mi narod dostojan i vrijedan toga imena.

I sad nam se pruža zgoda, da to manifestiramo pred svima. Eto do dvadesetak dana bit ćemo zvani na biralište, da odamo svoje glasove našim muževima, koji će da nas u Rimu zastupaju.

Toj dužnosti moramo da udovoljimo svi — do jednoga. Tko će da zbog ludoga i u sadašnjim prilikama sasvim neopravdanog straha ostane kod kuće veleći: pa ionako moj glas ne će mnogo ni pomoći ni odmoći, vara se, ako misli, da će mu to biti prošteno. Tko se mraza boji, nek ne sadi vinograd... Naš narod lijepo veli: — Ako ti se ne rači po ljestvama ići, ne ćemo se na krovu vidjeti... Kako bilo da bilo, mi smo kovači naše sreće. To se vidjelo već do sada. Da smo slušali plašljivce, danas se ne bi više ni znalo za nas. Sad je red, da učinimo još jedan korak: U nedjelju, 6. aprila treba da se prikažemo svi na biralištu, da i opet pokažemo, da smo još tu i da nas ima mnogo.

Zato — svi na izbore!

Upute za raprezentante kandidatske liste u pojedinim sekcijama

Potvrda o upisu u izbornom imeniku.

Čl. 39.: Svaki izbornik mora donesti sa sobom na biralište potvrdu, da je upisan u izbornom imeniku dotične sekcije. Tu potvrdu mora poslati općina u kuću svim izbornicima. Ako koji izbornik nije primio te potvrde, može je do dana izbora, a i na sami dan izbora dignuti osobno u općinskom uredu.

U slučaju da izbornik izgubi potvrdu o upisu, može dignuti počam pet dana prije izbora u općinskom uredu drugu potvrdu (duplikat), koja je zelenkaste boje. Radi toga mora biti općinski ured otvoren svaki dan (i u nedjelju i blagdane) od 9 sati ujutro do 7 sati navečer i to za vrijeme od 30 dana pred izborima do dana izbora. Na dan izbora mora općinski ured biti otvoren od 7 ujutro do 7 navečе.

% Prekršaji ovih odredaba, bilo da je sagriješio općinski načelnik, bio općinski tajnik, ili činovnici, su kažnjivi globom od 300 do 3000 lira. %

Čl. 43.: Svaki izbornik bira u onoj sekciji, u kojoj je upisan.

Čl. 48.: Komisija svake sekcije je sastavljena od predsjednika, potpredsjednika, četiri skrutinatora i tajnika. Predsjednika i potpredsjednika imenuje predsjednik prizivnog sudišta (Corte d'Appello).

Čl. 49.: Izmedju nedjelje i srijede pred izborima sastane se općinska izborna komisija sa dvojicom općinskih vijećnika na javnu sjednicu, na kojoj imenuje izmedju izbornika dotične općine četiri skrutinatora za svaku izbornu sekciju. Najkasnije do petka pred izborima mora općinski načelnik da obavijesti dotične izbornike, da su izabrani.

Čl. 50.: Dužnost predsjednika, potpredsjednika, skrutinatora i tajnika je obavezna.

Svi članovi komisije, a **takodjer i zastupnici kandidatskih lista,** smatraju se, dok vrše svoju funkciju, kao javni činovnici. Za prekršaje na štetu članova komisije ili na štetu zastupnika kandidatskih lista su odredjene najstrože kazne.

Zastupnici (raprezentanti) kandidatske liste.

Čl. 55.: Delegati kandidatske liste imaju pravo da imenuju za svaku izbornu sekciju po jednog zastupnika kandidatske liste i po jednoga njegovog zamjenika.

% Zastupnikom kandidatske liste u kojoj izbornoj sekciji može biti svaki izbornik iz dotičnog izbornog okružja, koji znade pisati i čitati. Zastupnici su imenovani putem prizivnog sudišta, ne prime dakle od svoje stranke nikakve punomoći ili imenovanje, koje bi predložili izbornoj komisiji (kaošto je to bilo kod zadnjih političkih izbora). %

Zastupnik kandidatske liste ima pravo da prisustvuje svim izbornim operacijama. Predsjednik komisije mu mora odrediti kod stola ili gdje drugdje takovo mjesto, da može slijediti za svim izbornim operacijama. Sve svoje izjave i opaske može zastupnik staviti na zapisnik izborne komisije.

Zastupnika kandidatske liste može predsjednik da udalji, ako zastupnik uporablja silu, ili ako usprkos tome što ga je predsjednik dvaput opomenuo, muti redoviti potek izborne operacije.

Čl. 58.: Zastupnici kandidatskih lista glasuju u onoj sekciji, gdje vrše svoju funkciju, iako nisu u izbornom imeniku te sekcije, već u drugoj kojoj sekciji ili općini.

Istotako glasuju i svi ostali članovi izborne komisije.

Dvorana za izbore.

Čl. 60.: Dvorana za izbore smije imati samo jedan otvoreni ulaz; sva druga vrata moraju biti zatvorena. Dvorana je razdijeljena jakom drvenom ogradom u dva dijela. Ograda ima u sredini otvor za prelaz u drugi dio dvorane.

Izbornici stoje u onom dijelu, gdje je ulaz u dvoranu. U drugom dijelu dvorane je izborna komisija i izbornici smiju u to odjelenje samo da glasuju i tu smiju ostati samo toliko vremena, koliko je neophodno potrebno za glasovanje.

Stol mora biti tako postavljen, da se mogu zastupnici kandidatskih liste okretati oko njega. Na stolu su dvije žare za glasovnice. Žare moraju biti tako postavljene, da ih uvijek svaki vidi.

Kabine za izbore moraju biti tako smještene i tako napravljene, da ne može nitko viditi, što izbornik u kabini radi. U svakoj **kabini** mora biti pričvršćena na lančiću crna olovka.

% Ako nije u kabini olovke, ili ako bi tkogod gledao na izbornike, nek izbornik odmah protestira kod predsjednika, a zastupnik kandidatske liste neka zahtjeva, da se to odmah stavi na zapisnik. %

Ulaz u dvoranu za izbore.

Čl. 61.: U dvoranu za izbore mogu ući samo izbornici, koji svaki put prikažu potvrdu, da su upisani u izbornom imeniku **dotične sekcije.**

Nijedan izbornik ne smije da naoružan dodje u dvoranu za izbore.

% U izbornu dvoranu imadu osim izbornika pristup samo sudbeni činovnici, ako imadu priopćiti štogod predsjedniku, što se odnosi na djelovanje izborne komisije. Isto tako smiju u dvoranu za izbore i činovnici sudbene policije u svrhu tjeralice, a takodjer i naoružana sila, ako to zahtjeva predsjednik. Predsjednik može da odredi, da stupi naoružana sila u dvoranu još prije nego počne glasovanje. To mora učiniti, ako to zahtjevaju barem tri skrutinatora. Predsjednik može takodjer odrediti da izbornici uopće ne smiju stajati u dvorani za izbore, nego da ulaze jedan za drugim. Predsjednik može odstraniti iz kabine onog izbornika, koji bi na umjetan način zavlačivao glasovanje. Takav izbornik mora da vrati glasovnicu, a može glasovati opet jedino tada, iza kako su svi prisutni izbornici glasovali (naravski ako nije bilo glasovanje već prije zaključeno). Sve se to mora staviti u zapisnik. **Pod oružanom silom se u svakom pogledu razumijevaju samo kr. karabinijeri.** %

Čl. 64.: U dvorani za izbore mogu se izbornici baviti samo sa izborima.

Čl. 63.: Za red se ima brigati predsjednik, pa zato ima pravo da istjera ili aretira one, koji mute redovito vršenje izbornih operacija, ili ako uopće učine koji drugi prekršaj.

Čl. 64.: Za vrijeme operacija mora biti u dvorani za izbore izvješen i pribijen izborni imenik dotične sekcije, imenik vojnika i pripadnika druge oboružane sile, koji nemaju pravo da glasuju, manifest s kandidatskim listama te plakat s paragrafima: 69, 70, 73, 75, 76, 77, 78, te paragrafi od 104 do 119.

% Mogu glasovati i oni, koji nisu doduše u izbornom imeniku, ali se predstave komisiji sa presudom prizivnog sudišta, kojom se potvrdjuje, da mogu glasovati. Vojnici i pripadnici druge naoružane sile mogu glasovati ako su upisani u izbornom imeniku i to samo tada, ako predlože izbornoj komisiji otpusnicu, iz koje proizlazi, da su otpušteni barem prije tri mjeseca.

Vojnici milicije za narodnu odbranu (Milizia nazionale) mogu glasovati, ako dokažu izbornoj komisiji, da su bili otpušteni iz efektivne službe najkasnije barem pred četvrtkom prije izbora. %

Nijednog izbornika ne može da zastupa drugog izbornika.

Što ima da radi izborna komisija?
U subotu pred izborima:

Čl. 59.: Na 16 sati (4 poslije podne) u subotu uspostavi predsjednik komisiju. U tu svrhu pozove potpredsjednika, skrutinatore, tajnika i zastupnike kandidatskih lista, da prisustvuju izbornim operacijama.

% Čl. 57: Članovi komisije, koji bez pravog uzroka ne bi htjeli primiti naloženu im dužnost, ili ne bi prisustvovali otvorenju komisije, ili bi se udaljili prije, nego svrše izborne operacije, su kažnjeni globom od 300 do 3000 lira. %

Čl. 65.: Iza kako je predsjednik konstatirao prisutnost svih članova komisije, izvuče iz omota toliko puta po sto glasovnica, koliko puta je po sto izbornika. Zatim razdijeli medju skrutinatore toliko glasovnica, koliko je izbornika, a svaki skrutinator napiše na privjesku glasovnice tekući broj i potpiše glasovnicu na desnom kraju vanjske strane (pod natpisom: »Firma dello scrutatore«). Zastupnik kandidatske liste može da potpiše svaku glasovnicu ispod potpisa skrutinatora.

% Ako se koji skrutinator udalji iz dvorane, ne smije više potpisivati glasovnice, a mora ga nadomjestiti potpredsjednik. U zapisnik se upiše seriju glasovnice, koju je pojedini skrutinator potpisao. %

Iza kako su glasovnice potpisane, predsjednik ih baci u prvu žaru, a zatim se poskrbi, da budu čuvane.

Iza kako je sve ovo izvršeno, prenese predsjednik dalnje operacije do 7 sati u nedjelju ujutro. Žare i izborne spise čuvaju do drugog dana karabinijeri.

Na dan izbora.

Čl. 66.: Komisija se sastane opet u nedjelju u 7 sati ujutro. Predsjednik izvuče izmed pet serija brojaka od 0 do 9 pet brojki jednu za drugom, i sa tim brojkama, kako su po redu bile izvadjene, sastavi pečat. Zatim udari pečat na vanjsku stranu svake glasovnice (gdje piše: »Timbro della sezione e numero«). Sve glasovnice položi zatim u prvu žaru, iz koje ih je prije uzeo.

Taj posao **mora** biti svršen u 9 sati prije podne, a iza toga predsjednik objavi, da se počne sa glasovanjem.

Izbornik pred izbornom komisijom.

Legitimiranje. Svaki izbornik, koji hoće da glasuje, mora da donese sa sobom potvrdu, da je upisan u izbornom imeniku dotične sekcije. Osim toga mora da pred komisijom dokaže, da je on zaista onaj, na koga je naslovljena potvrda o upisu u imenik. On se mora dakle legitimirati. Legitimira pak se na slijedeće načine: %

1.) Jedan od članova izborne komisije izjavi, da pozna izbornika te to potvrdi svojim potpisom u spisku izbornika. Taj spisak ima izborna komisija.

2.) Ako nijedan član komisije i nijedan zastupnik koje kandidatske liste ne pozna izbornika, tada izbornik pozove jednog drugog poznatog izbornika, koji je već glasovao, da taj potvrdi svojim potpisom u izbornom imeniku, da ga pozna.

Predsjednik poduči izbornika, koji potvrdjuje i time legitimira drugog izbornika, da će biti kažnjen prema § 117, ako neistinito potvrdi.

Izborna komisija mora smatrati za poznatog onog izbornika, koji je već glasovao.

3.) Osim dvaju navedenih slučajeva, mora biti prepušten na glasovanje svaki drugi izbornik koji je upisan u izbornom imeniku dotične sekcije, a se predstavi izbornoj komisiji sa posebnom izbornom legitimacijom, koju mu je izdao kotarski sud (Pretura). Prepušten je glasovanju i onaj izbornik, koji ima kakvugod listinu sa fotografijom, koju je ispostavila javna državna uprava (pasaport, oružni list itd.). U tom se slučaju u imeniku birača, na tom mjestu gdje se potpiše član komisije ili predstavnik kandidatske liste, mora napisati broj listine i nadleštvo, koje je tu listinu izdalo.

% **O posebnoj izbornoj legitimaciji.**

Čl. 67.: Svaki si izbornik može nabaviti posebnu legitimaciju, ako za to podastre molbu kotarskom sudu, gdje se nalazi njegova sekcija i priloži dvije fotografije. Iza kako se je Pretor (sudac) uvjerio o istinosti ličnosti izbornika, izda molioцu legitimaciju. Izbornik mora da plati tu legitimaciju.

Posebne legitimacije se ne izdaju od petka pred izborima, pa do ponedeljka poslije izbora.

Jedna fotografija ostane na sudu, a drugu prilijepe na legitimaciju, koju primi izbornik. Legitimacija ima fotografiju izbornika, pečaćenu pečatom suda i potpisanu od suca, tekući broj, ime, prezime, očinstvo, godine života, mjesto rodjenja, sekciju i općinu, u kojoj izbornik bira te opet potpis suca i kancelista te pečat suda.

Izbornik, koji bi kasnije bio brisan iz izbornog imenika, mora da vrati legitimaciju sudu, a oni koji ostanu i nadalje upisani, neka dobro sačuvaju legitimaciju, jer će je morati po svoj prilici imati kod budućih izbora svi izbornici.

O svim poteškoćama za ustanovljenje istinitosti ličnosti odlučuje predsjednik, iza kako je saslušao skrutinatore. %

Čl. 69. Iza kako je predsjednik konstatirao istinitost ličnosti izbornika, izvadi iz prve žare glasovnicu, te glasno pročita broj, koji je napisan na privjesku glasovnice.

% Taj broj upiše skrutinator u izborni imenik uz ime izbornika. Izbornik se može osvjedočiti, da li je skrutinator napisao isti broj, koji je napisan na privjesku glasovnice. %

Predsjednik dade izborniku glasovnicu i mu kaže, što ima da učini s glasovnicom, te da mora glasovati u kabini. Predsjednik mora da dade izborniku već složenu glasovnicu.

% Glasovnica je iz bijeloga papira. Na rubovima na unutrašnjoj strani su tiskani znakovi stranaka. U sredini, pod napisom: »Voti di preferenza« su tri crte, na kojima se može napisati preferenčne glasove. Na izvanjoj strani glasovnice piše: Legislatura XXVII, Elezioni politiche, Scheda per la votazione, Timbro della sezione e numero, Firma dello scrutatore. Pod natpisom »Timbro della sezione e numero« mora biti pečat izborne komisije i pet brojaka, a pod natpisom: »Firma dello scrutatore« mora biti potpis jednog skrutinatora. Na privjesku mora svaka glasovnica da ima rukom napisan broj. %

Izbornik otidje zatim u kabinu, razvije glasovnicu i precrta sa crnom olovkom, koja je u kabini privezana za lančić, znak stranke, za koji hoće da glasuje. Sa istom olovkom može na crtama, koje su u sredini glasovnice, a ispod natpisa »Voti di preferenza«, da napiše takodjer i preferenčne glasove. **NA SVAKI NAČIN NEKA SVAKI IZBORNIK NAJPRIJE PRECRTA ZNAK STRANKE A ZATIM NAPIŠE PREFERENČNE GLASOVE.**

% Izbornik izrazi svoj glas na taj način, da precrta crnom olovkom znak stranke (lipovu grančicu i simboli!) Znak stranke mora izbornik da precrta, jer je inače glasovnica nevaljana. Tekar iza kako je izbornik precrtao znak stranke, može napisati na crtama preferenčne glasove. Preferenčne glasove treba pisati svakoga na svoju crtu, a ne sve u jednu crtu. Za našu stranku se napiše preferenčne glasove ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje samo brojeve, koim su redom ova tri kandidata u kandidatskoj listi, t. j. ovako:

1

2

3

Preferenčne glasove treba izraziti ili **sve** imenom, ili sve brojevima. Izbornik **koji** ne znade pisati, neka samo precrta **naš** znak. %

Ako izbornik ne bi našao u kabini olovke, neka odmah protestira kod predsjednika (Čl. 70).

% Ako bi izbornik napisao na crtama za preferenčne glasove samo imena kandidata, a znaka ne bi precrtao, tada komisija odredi po imenima, za koju je stranku glasovao izbornik. %

Iza kako je izbornik precrtao znak svoje stranke i napisao preferenčne glasove, složi opet glasovnicu onako, kako ju je primio od predsjednika, namoči je ondje gdje je namažena ljepilom (kolom) te je pritisne tako, da se zalijepi. To sve čini izbornik u kabini.

Iza kako je izbornik to učinio, izadje iz kabine i vrati se natrag k stolu komisije, gdje preda glasovnicu predsjedniku. **IZBORNICI MORAJU PAZITI, DA NE OTRGNU OD GLASOVNICE ONAJ PRIVJESAK, NA KOJEM JE RUKOM ZABILJEŽEN BROJ.** Predsjednik se osvjedoči, da je glasovnica zaljepljena, da ima pečat komisije i potpis skrutinatora, te da je na privjesku napisan isti broj, koji je napisao prije skrutinator u imenik. Zatim predsjednik otkine privjesak sa brojem i baci glasovnicu u drugu žaru. Izbornik je time već glasovao i može otići.

% Ako bi izbornik dao predsjedniku **ne**zalijepljenu glasovnicu, mora mu predsjednik narediti, da ide opet u kabinu i tamo zalijepi glasovnicu.

Čl. 70. Istotako mora predsjednik prisiliti svakoga izbornika, da izrazi svoj glas u kabini. Ako bi predsjednik dozvolio, da izbornik ne glasuje u kabini, tada biva predsjednik kažnjen globom od 500 do 1000 lira, a u slučaju ponavljanja biva kažnjen do tri mjeseca zatvora. Takovom kaznom biva kažnjen svaki, tko sprječava izbornika, da izrazi svoj glas. %

Čl. 72.: Ako izbornik vidi, da mu je predsjednik dao pokvarenu glasovnicu, **ili** da ju je sam po neznanju ili po nemarnosti pokvario, mora zahtjevati odmah od predsjednika novu glasovnicu. U tom slučaju dobije izbornik drugu glasovnicu s istim brojem, a na pokvarenoj mora predsjednik odmah napisati »Scheda deteriorata« i se potpiše. U imeniku, pokraj imena izbornika, se napiše opasku, da je izbornik dobio drugu glasovnicu.

U nijednom slučaju ne može izbornik da dobije i treću glasovnicu.

Čl. 71. Svak izbornik mora glasovati sam osobno. (Nije dozvoljeno, da bi izbornika drugi zastupao). Samo onaj izbornik, koji uslijed tjelesnih zaprijeka ne može da izrazi svoj glas, može to učiniti putem izbornika, u koga se pouzdava. To mora **biti** unešeno u zapisnik.

% To naravski ne vrijedi za izbornika, koji leži kod kuće bolestan. I oni izbornici, koji uslijed tjelesnih zaprijeka ne mogu da izraze svoj glas, moraju na biralište. Na biralištu se konstatira tjelesna zaprijeka. Kao tjelesna zaprjeka vrijedi n. pr. **ako** izbornik nema nijedne ruke, ako je sasma slijep itd. %

Čl. 75. Tri člana komisije, izmedju kojih predsjednik ili potpredsjednik moraju uvijek biti prisutni kod izbornih operacija. O svim poteškoćama odlučuje predsjednik, iza kako je saslušao skrutinatore.

Čl. 73. Ako bi se dogodilo, da se ne može rabiti žare, pečate i t. d. može predsjednik, iza kako je saslušao mnijenje skrutinatora, da uporabi one stolove, pečate i žare i. t. d. koje najbolje odgovaraju svrsi.

Čl. 76.: U 9 sati navečе se glasovanje zaključi i skinu se sa stola svi nepotrebiti papiri i predmeti. Na to predsjednik:

1.) objavi, da je glasovanje zaključeno.

2.) Konstatira na temelju spiska, koji je rabila komisija za vrijeme operacija, koliko je izbornika glasovalo. (Taj spisak se mora odmah metnuti u omot, a na omot se udari pečat komisije te se potpiše predsjednik i najmanje dva skrutinatora i zastupnici kandidatskih lista. Odmah zatim se mora omot poslati preturu (sucu) kotarskog suda.)

3.) Prebroji glasovnice, koje su ostale u prvoj žari i konstatira broj izbornika, koji nisu glasovali. Te glasovnice i one, koje se uopće nisu uzele iz omota, te moraju se odmah poslati sucu kotarskog suda.

4.) Zatim počne predsjednik operacije sa odanim glasovnicama. Prvi skrutinator, koji je žrijebom odredjen, izvadi iz druge žare jednu glasovnicu i je izruči predsjedniku. Predsjednik otvori glasovnicu i glasno čita znak stranke, kojega je izbornik na dotičnoj glasovnici precrtao. Isto tako čita glasno i preferenčne glasove. Zatim preda predsjednik glasovnicu drugom skrutinatoru, koji zajedno sa tajnikom upisuje glasove, koje dobije svaka pojedina lista i preferenčne glasove, koje dobije svaki pojedini kandidat. Treći pak skrutinator metne glasovnicu u prvu žaru, iz koje su bile još prije izvadjene nerabljene glasovnice.

% Zabranjeno je izvaditi drugu glasovnicu, dok nije ona prva bačena u žaru. Glasovnicu ne smije da dirne nitko drugi osim članova komisije. %

5.) Zatim prebroji predsjednik otvorene glasovnice, te se osvjedoči, dali broj glasnica odgovara broju onih koji su glasali i broju glasova, koje su dobile pojedine stranke.

6.) Pregleda i potpiše sve zapisnike.

. Sve ove radnje se moraju izvršiti po ovom redu. Izvršenje i rezultat svake pojedine radnje se mora metnuti u zapisnik. Nevaljane i sporne glasovnice i sve papire, koji se odnose na reklamacije i prigovore mora potpisati na zadnjoj strani predsjednik barem dva skrutinatora. Sve to se mora metnuti u omot, kojega se zapečati i na njemu se potpišu: predsjednik, barem dva skrutinatora i rapresentanti kandidatskih lista.

Sve ostale valjane glasovnice se metnu u drugi omot, i taj omot se u smislu § 79 mora slati kotarskom sudu (preturi) ".

Sve navedene operacije moraju se izvršiti odmah i ne smiju biti odgodjene. Sve operacije moraju se svršiti u ponedjeljak 7 sati ujutro.

". Čl. 78: U slučaju da komisija iz bilokojeg uzroka ne može izvršiti sve gorinavedene operacije, ili da uopće ne bi mogla obaviti skratiniia, mora predsjednik u ponedeljak u 7 sati ujutro da zatvori žaru u kojoj su otvorene glasovnice te metne u omot glasovnice, koje bi bile izvan žara i sve ostale papire i listine. Žare se zatvore pečatom, a potpišu se predsjednik, barem dva skrutinatora i predstavnici kandidatskih lista. Žare i omot moraju se poslati u ured nadležnog prizivnog suda. ".

Čl. 79.: Iza kako su izvršene sve u članu 76 navedene operacije, objavi predsjednik rezultat izbora. O tome se sastavi zapisnik u dva izvoda i moraju ga na svakoj strani odmah da potpišu svi članovi komisije i zastupnici kandidatskih lista.

". Svaki pojedini izvod ovog zapisnika mora se staviti u posebni omot. Jedan izvod ovog zapisnika i jedan izvod zapisnika o konstituiranju izborne komisije mora biti od ponedjeljka iza izbora u tajništvu općinskog ureda na uvid svakom izborniku.

Drugi izvod zapisnika odnesu odmah barem dva člana komisije na kotarski sud. Tekom slijedeća tri dana se omot na kotarskom sudu otvori, a otvorenju mogu prisustvovati članovi komisije i zastupnici kandidatskih lista. Od tega zapisnika se sastavi ovjerovljeni prepis, koji se pošalje općinskom načelniku i mora biti 15 dana u općinskom uredu na uvid svakom izborniku. ".

Nevaljane glasovnice.

Čl. 77.: Glasovnice su nevaljane:

ako nemaju pečata komisije ili potpisa skrutinatora ili pak su bile bačene u drugu žaru, a da predsjednik nije otrgao onaj privjesak sa brojem;

ako ima glasovnica kojigod znak ili što napisano, što bi se moglo smatrati, da je umjetno načinjeno;

ako je na glasovnici precrtan više nego jedan znak, ili nije precrtan nijedan znak stranke;

ako bi izbornik vratio predsjedniku glasovnicu bez privjeska.

ako izbornik ne bi precrtao znak stranke u kabini, i ne bi zalijepio glasovnicu u kabini.

Kazne za prestupke.

Čl. 106.: Ako bi tkogod kojeg izbornika upisao ili izbrisao iz izbornog imenika bez pretpisanih isprava, biva kažnjen globom od 50 do 300 lira. Ta kazna se povisi do tri mjeseca zatvora ili do globe do 1000 lira i isključenjem od izbornog prava za vrijeme od 2 do 5 godina, ako je upis ili brisanje učinjeno zlobnom nakanom.

Čl. 107.: Tkogod sastavi posvema ili djelomično iskvaren izborni imenik, ili popravi kakav spisak ili imenik, biva kažnjen zatvorom do 3 godine i globom do 3000 lira.

Čl. 112.: Tko bi upotrebio silu, ili bi prozio izborniku ili njegovim rodjacima, da bi ga time prisilio, da potpiše kakvu izjavu za predloženje kandidatske liste, ili da glasuje u prileg stanovite kandidatske liste ili stanovitog kandidata, ili da ne bi potpisao kakvu izjavu za predloženje kandidatske liste, ili da ne vrši izbornog prava ili bi kušao s neistinitim vijestima ili bilokojim drugim protipravnim činom ograničiti slobodu izbornika, stižava ga kazna zatvora do jedne godine ili globa od 50 do 1000 lira.

Čl. 113.: Ako počine takav prestupak javni organi, kažnjavaju se zatvorom od 3 mjeseca do 1 godine i globom od 100 do 2000 lira.

Čl. 114.: Tkogod bi nasiljem ili grožnjama ili nemirima, provalom u izborni lokal ili sakupljanjem u grupe na ulicama, koje vode k biralištu, ili na biralištu samom, galamom ili prijetnjama proti izborniku ili članovima komisije za vrijeme izbora sprječavao mirno vršenje izbornog prava ili bi prevrnuo, razbio ili pak odnio izborne žare, rastresao glasovnice ili na kojigod način smetao slobodu glasovanja ili na kojigod način preinačio rezultat glasovanja, biva kažnjen zatvorom od 6 mjeseca do tri godine i globom od 500 do 5000 lira.

Ako ovakov prekršaj učini član izborne komisije, to biva kažnjen zatvorom od 1 do 5 godine i globom od 1000 do 6000 lira.

Čl. 115.: Ako tko bez prava stupi za vrijeme izbornih operacija medju izbornike u dvoranu za izbore, biva kažnjen globom do 200 lira, a ako tko dodje naoružan u dvoranu za izbore, bio on izbornik ili član komisije, biva kažnjen globom do 400 lira.

Isto tako biva kažnjen globom do 200 lira, tko bi u dvorani sa očitim znakovima odobravanja ili neodobravanja ili na kojigod način, premda ga predsjednik opomenuo, nije činio nered.

Čl. 117.: Tko pomaže da glasuje takova osoba, koja nema prava ili pomaže da se isključi od glasovanja takova osoba koja ima prave, ili bi tko pomagao izborniku, koji nije fizično zapriječen da drugi za njega izrazi glas, i liječnik koji bi i dao svjedodžbu, koja ne odgovara istini biva kažnjen zatvorom do 6 mjeseci i globom od 50 do 1000 lira.

Član komisije koji bi učinio ili propustio kakav čin propisan zakonom a time pronzrocio, da se ne bi mogle izvršiti operacije, ili bi promjenio rezultat glasovanja, ili propustio proglas rezultata glasovanja, biva kažnjen zatvorom od 6 mjeseci do 3 godine i globom od 500 do 5000 lira.

Član komisije koji bi smetao zakonom propisanu predaju izborničkih lista, kandidatskih lista, papira, omota ili žara, da ih ne dopusti izručiti, ili bi po njegovoj krivnji izginule, biva kažnjen zatvorom od 1 do 3 godine i globom od 500 do 5000 lira.

U takovim slučajevima mora se krivca odmah aretirati i staviti pod optužbu. Tajnik komisije, koji ne bi htio staviti u zapisnik prigovore i reklamacije izbornika, biva kažnjen zatvorom do 6 mjeseci i globom od 50 do 1000 lira.

Zastupnici kandidatskih lista, koji bi smetali redoviti potek izbornih operacija, bivaju kaznjeni zatvorom od 6 mjeseca do 3 godine i globom od 500 do 5000 lira —

Tko se služi protuzakonito izbornom iskaznicom, o kojoj je govora u § 67., biva kažnjen zatvorom do 3 mjeseca ili globom do 100 lira, a tko učini na iskaznici kakav popravak u svrhu krivog legitimiranja izbornika, biva kažnjen zatvorom do jedne godine i globom od 50 do 1000 lira.

Tko se protuzakonito posluži potvrdom o upisu u izbornom imeniku, ili da uopće nema pravo da glasuje, ili da glasuje dva puta, biva kažnjen zatvorom do 3 mjeseca, ili globom do 3000 lira.

Tkogod bi nakupovao potvrde o upisu u izbornom imeniku s nakanom da onemogući na kojigod način da se izrazi izborno pravo, biva kažnjen zatvorom do 3 mjeseca ili pak globom do 3000 lira.

Čl. 111.: Svaki izbornik može prijaviti prekršaje spomenute u prednjem paragrafu i u tom postupanju nastupa kao civilna (oštećena) stranka. —

DOPISI

PISMO IZ ZAGREBA.

Neki jubileji. - Hudožestveni teater. - Zagrebački karneval. - Malo politike. - Kriza nezaposlenosti.

Zagreb, dne 14. marta 1924.

U godini kad se vrše velike pripreme za proslavu 1000-godišnjice Hrvatskoga kraljevstva, slavi Sveučilište u Zagrebu 50-godišnjicu svojega osnutka, slavi se 30-godišnjica smrti **Franje Račkoga,** najsposobnijeg utemeljitelja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, koji je po riječima J. J. Strossmayera bio najčišći najčestitiji i najzaslužniji Hrvat. Iste te godine navršuje se jedno stoljeće od rodjenja **Branka Radičevića,** pjesnika, koji je bio isto tako dobar Srbin kao i Slaven. Nadalje će se ovoga proljeća ispuniti 10 godina što su umrli **Jovan Skerlić,** duhovni vodja predratne omladine na Slavenskom Jugu, pisac i političar, literarni kritičar i socijalista, i nesretni **A. G. Matoš,** od glada i od Madžarona ganjani žurnalista, koji je kao pjesnik bio blag i dobar kao dobar dan, a kao kritičar oštar i neumoljiv, pravi strah i trepet loših (a i dobrih!) književnika. Uspomenu na Matoša će naročito proslaviti njegov rodjeni Zagreb.

Jedan je od najvažnijih dogadjaja za kulturni Zagreb bio, u prošlom mjesecu, dolazak slavnog ruskog **Hudožestvenog teatra»** (hudožnik — umjetnik), koji nakon svog odlaska iz Moskve, iza ruskog prevrata, obilazi najveće evropske i američke gradove, postizavajući svagdje, kamogod stigne, besprimjerne uspjehe i udivljenje. U Parizu, u Berlinu, u Novom Svijetu, — svagdje proglašuju ove ruske glumce najboljim na svijetu, pa se Zagreb doista može ponositi time, što je moglo ugostiti Moskovsko kazalište (i to po treći put u zadnjih par godina). Gledajući «hudožestvenike» čovjek posve zaboravlja, da je u kazalištu, ne misli na to, da pred njime stoje glumci: začarani gledaoci imaju osjećaj, da se pred njima **ponovlja, da se zbiva** gledani komad a ne da se on prikazuje. — Ruski su glumci dalje otputoval za Beograd, odakle će onda u Bugarsku.

Bit će vam možda manje poznato, da je ovdje uslijed deflacijone politike, koja ide za tim, da se koliko moguće smanji cirkulacija papirnatog novca, jer je zemlja došla u **novčanu krizu.** Gradjevna djelatnost se jako ograničila; poduzeća rade manje, pa stoga otpuštaju svoje činovnike; broj je nezaposlenih, naročito u Zagrebu, velik. Do namještenja u **privatnim** i trgovačkim poduzećima danas se dolazi teško. Za državu je ovakva financijalna politika zgodna, jer se umanjuje njezin javni dug, ali državljani, u velikom broju, dolaze u vanredno težak položaj.

Možda je zbog toga, da se nezaposleni činovnici utješe i da se malo više provesele — Ovogodišnji karneval i trajao jako dugo. Čini se, da na Pepelnicu niko nije žalio, što je prošlo to bezglavo vrijeme, «kad kaurin poludi» — rekli bi muslimani. Napredak jednoga grada i jednoga dijela naroda može se prosuditi i po načinu, kako daje svoje plesove i svoje pokladne zabave. Od sjajnih plesova bio je najveći i najfiniji akademski elitni ples, koji je stajao pod pokroviteljstvom Kralja, a dao se, u prisutnosti Princa Pavla, — u korist siromašnih akademičara. — Od maškerata ističemo redutu Umjetničke škole, «Tutankhamen». Sve je bilo u stogu nedavnih iskopina u Egiptu, u «Dolini kraljeva», o kojima ste u posljednje vrijeme češće čitali. Studenti tehnike imali su svoju «Misterijoznu noć», koja je dočarala drevni zagrebački Markov trg u XIV. vijeku, sa svojim starinskim plemićkim kućama i mračnom srednjovječnom atmosferom.

Tako je prešao i karneval, prestala je pokladna galama, ali proljeće ne će ni blizu. Cijelu je zemlju ponovno prekrio teški i visoki snijeg. Promet je na više mjesta prekinut. Lokomotive zapinju u snijegu i ni makac! Šalju pomoćne vlakove s hranom i radnicima, ali često zatrpa snijeg i njih. Onda dolaze lokomotive sa sniježnim plugovima (ralicama) — ali, što je najljepše, negdje su u Lici, u sniježnoj mećavi zapele i dvije takve ralice!

Medjutim najviše pažnje i uzrujanja — kao i uvijek! — pobradjuje u zemlji politika. Spremaju se krupni dogadjaji. Nakon mnogo godina se konačno **odlučuju i Radićevi hrvatski seljački zastupnici da podju u Beograd,** u Narodnu Skupštinu, jer su sada uvidjeli, da je to jedino mjesto za rješavanje državne politike. 9. o. mj. predali su Radićevci u predsjedništvu Parlamenta prvih svojih 20 punomoćja na ovjerovljenje. Taj datum smatra cjelokupna štampa «historijskim danom». Skupštinska situacija je sada ovakva: Na vladi su radikali; protiv njih je stvoren oporbeni (opozicijonalni) blok, sastavljen od demokrata, Korošecovih kranjskih klerikalaca i bosanskih muslimana pod vodstvom Mehmeda Spahe. Srpski zemljoradnici i Radićevi poslanici su izvan bloka, ali su mu obećali svoju pomoć kod borbe sa režimom. Očekuje se, da će u najkraće vrijeme uslijediti rekonstrukcija dosadašnje vlade. Bilo što mu drago, **ova situacija znači ipak jedan golemi korak naprijed** u sredjivanju unutaršnjih prilika u Jugoslaviji: Radić priznaje Parlamenat, spreman je da u njemu suradjuje, premda je kroz nekoliko godina tvrdio protivno. Skorih dana će se stvari razbistriti, pa ćemo onda opširniji javiti.

Hrvoje Mezulić.

IZ RIJEKE.

Znate li o čemu se na Rijeci danas najviše govori?

O cijenama, koje rastu — rastu — rastu... Prije nekoliko dana bila se u «Vedetti» rasplamsala žestoka polemika — o kavi. Neki je gospodin Pompei tvrdio, da riječki trgovci na veliko dobivaju na kvintalu kave do 150 lira. Taj prekomjerni, upravo — kako g. Pompei veli — nepošteni dobitak kriv je sadašnjim cijenama, koje rastu — rastu — rastu...

Ali ne rastu samo cijene kavi. I mnogošto drugo je poskupilo, a kako trgovci uvjeravaju, poskupit će još više. Tome, da je kriva carina, što je nedavno protegnuta i na Rijeku i koja će do koji mjesec pogoditi i mnoge druge stvari, što se nalaze u prometu.

«Vedetta» se sada tuži na trgovce. Oni da su svemu krivi. Trgovci bi htjeli, da se što prije i što više obogate i zato iskorišćuju svaku zgodu, da mogu povisiti robi cijenu. Već smo došli, ljuti se «Vedetta» do toga, da se na Rijeci životne namirnice plaćaju danas skuplje nego ni u kojem drugom italijanskom gradu. Za kg špinata morate da platite 8 lira. Blitva, za koju se prije plaćalo 70 centezima ili najviše jedna lira, sada stoji 3 lire. «Pulaštri» su sada gotovo dvostruko skuplji, nego što su prije bili. I mlijeko je uvelike poskupilo i ulje i maslo, a meso je sada do 3 lire skuplje, i sve tako.

«Vedetta» se ljuti, a ima i pravo. A ljute se i aneksionisti. Oni vele, i spravom: — Iako smo holokausti, mi se još nismo posvadili s našim želucima. Svakomu svoje!

Zanelijanci taru sebi zlorado ruke i vele: Nama je žao, jer ćemo morati i mi da plaćamo, — ma gavemo gusto, dodaju oni, da se i oni grizu. Ti ga volesto... I tako — svi se srde, svi rogobore — svi se tuže — samo ja — šutim. A da što ću drugo?

Inače je na Rijeci sve živo. Kralj dolazi u nedjelju, 16. o. mj. da prisustvuje službenom proglašenju aneksije Rijeke. Čine se velike pripreme za rasvjetu, dižu se arki de trionfo, radi se sve u šesnaest. Kralj će stići na ratnoj ladji, a pratit će ga ministri Diaz i Thaon de Revel i još neki generali. Koliko se do sada zna, Mussolini ne će biti prisutan. Ni d'Annunzio. Čudno!

Rokac.

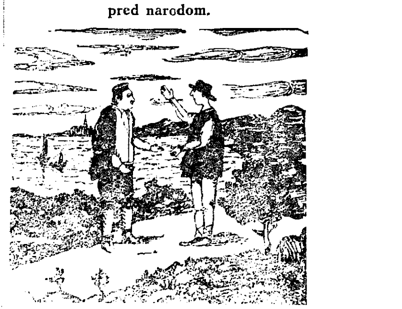
IZ KLANE.

U subotu, dne 8. marta o. g. otputila se iz sela Jelenje (Jugoslavija) djevojka Dragica Žmarić u pohode svojoj sestri. Išla je preko klanjskih gora. Toga je dana bila velika bura i snježna mećava. Jadna je djevojka sat dva išla protiv vjetra, a kad nije mogla dalje, onda se je sjela kraj puta, gdje se je takodjer i smrznula. Zatim su prošli onuda radnici te ju odnijeli u klanjsku mrtvašnicu.

Širite „Istarsku Riječ“!

Franina i Jurina

pred narodom.

Fran.: Neka govori Jurina!

Jedan glas iz naroda: Neka govori Jurina!

Svi: Živio Jurina! Neka govori Jurina!

Jurina: Narode! Braćo moja rojena! Srce mi se topi od veselja, kad vas gledam, koliko vas ima. Hvala Bogu, da ste mi ostali živi, pak makar i va tankoj kože. Niš zato: glavno je, da je glava ostala živa. A sad, mili moji i dragi, čujte, ča ću vam povidat:

Bilo j' vrime, kad se za nas v Istre ni znalo. Bilo nas je puno, ma se za nas ni znalo. Znali smo, da je va nekem grade Beče jedan cesar, ki je bil i naš cesar, ali je sve to bilo dugo od nas: dugo j' bil Beč, dugo j' bil cesar. I tako smo mi živili sami, tužni i žalosni. Svi su nas tukevali. Tukevali su nas Nemci, tukevali su nas Talijani, a mi, sirotice zâle, još smo njim podlagali glavu, da nas bolje tuču.

Onputa je prišal biskup Dobrila, slava mu budi vječna! **(Svi viču: Vječna mu slava!)** Prišal je Dobrila i rekal: Ne, sinci moji! Ovako se ne može naprid. I vas je rodila majka, i vi ste ljudi a ne marva. Nigdi ni pisano, da vi morate do vika služit i robovat, već je pisano, da ako se budete sami pomogli, da će vam i Bog pomoći. Zato na noge braćo, pravice ima i za vas na svite. Išćite, pak će vam se dat, kucajte, pak će vam se otvorit!

Tako je govoril biskup, a vaši su ga oci čuli i poslušali. Digli su se na noge junačke i kucali su, dokle su njim otprli, iskali su, dokle su našli. Da se razumimo! Nisu vaši oci sami ni kucali ni iskali. Ne! To su činili drugi na misto njih — oni najbolji mej njimi. Jedan od teh najboljeh bil je pokojni Dinko Vitezić. **(Svi viču: Slava mu!)** Upravo je lane prošlo pedeset lit, da su vaši oci rekli pokojnemu Vitezíću: — Ej, Vitezíću Dinko! Ti si mej nami najbolji naš brat. Umiješ lipo govorit, pa hajde, brate, tamo do cesarskoga Beča, reci cesaru i njegovim ljudem, da je i nas majka porodila, da je i naša krv crvena, da smo i mi ljudi, pa neka nam dâ sve one pravice, ke nam gredu.

Vitezić, naš junak i sokol, rekal je: — «Evo me, idem. Sad su upravo izbori, a vi pojdite, gdi se bira, pa me birajte». I vaši oci su ga zibrali, baš je lane prošlo pedeset lit. I Vitezić je šal va Beč i pred cilim svitom ka' živ oganj počel je govorit za nas, i kucat i iskat i ni miroval, dok mu nisu otvorili, dokle ni našal ono, ča je za svoj ubogi narod iskal. To ni bilo pravo ni Nimcem ni Talijanom, zato su sve moguće delali, da Vitezić ne smi već u Beč. Ali naša je istarska majka oduvik rajala junake, i svaki put, kad bi prišlo, da se zibere zastupnika za Beč — naši su kako jedan hodili na birališće i svaki put zibrali našega branitelja Vitezića. Više put ti izbori nisu bili nikakova zabava. Bečka, a još vise porečka gospoda dizali su kuku i motiku proti našem, ki su hodili na birališće, ale vi znate s čem zvone onemu, ki od straha umira!... a naši nisu oteli straha na se, nego šli su onamo, kamo ih je zvala dužnost. I tako se dogodilo, da je narod Vitezića pošiljal va Beč sve dok se naš dragi starac ni zahvalil radi starosti i nemoći svoje.

Pokojni Vitezić je hodil va Beč puneh sedamnajst lit. Puno je korisnih stvari zijekljal va ono vrime va Beče: i skoli i pomoći siromašnijim kmetom, a brigal se je i za cesti, za puti, za vodu, za naš mili zajik, kega su na njegov zagovor već počeli rišpetat i ministri i suci i kapitani i svi činovniki, tako, da su se naši mogli služit svojim zajikom po sveh uredeh.

Narod ni otil da stane na pol puta. Videl je, da je za njega i časno i korisno, ako ima va Beče svojga čovika, pak je valje zasukal rukavi i dal se na posal, da pošalje gore druge ljude, ki te isto onako lipo kucat za njega, kako i Vitezić, i ki te ga isto onako lepo i kuražno branit, kako i njihov prvi zastupnik. I poslali su onamo Spinčića i Laginju. **(Svi viču: Živili!)** Bit će okol trejeset i tri lita, da smo ona dva naša stara prvaka poslali prvi put va Beč. Stareji mej vami te se još i danas spame-

čivat, kakovi su bili oni izbori. Ono je bil sakrabojski tanac. Ale narod se je držal, kako pravi junak, tako da je profesor Spinčić bil va pazinskem, voloskem i lošinjskem kotare zibran jednoglasno, a dr. Laginja imel je tulikajše većinu, ma su Talijani va Poreče zneli devet glasi, to je upravo toliko, koliko njim je falilo, da bude zibran njihov Tomažo Vergotini. Ma njim je preselo, zač su nimški i slavenski zastupniki va Beče poslali doma Vergottina, i kod noveh izbori bil je dr. Laginja zibran za zastupnika va Beč. To je bilo onput, kada smo ono ja i moj kumpar Franina pivali po talijanski:

Gavè kantà,
Gavè subijà,
Tuti facevi,
Kvel ke volevi,
Ma šior Tomažo,
Kon lungo nažo,
De Vijena že tornà.

A spamećujete se pak oneh naših najzlamenitijeh izbori, ki su bili dana 14. maja 1907. lita, sedam lit prej velike vojske? Od šest zastupniki, mi smo dobili strahovitom većinom tri, a malo j' falilo, da nismo dobili još i dva druga zastupnika. Kad su se prebrojili glasi, ki smo poli teh izbori dobili mi i Talijani, prišlo je vanka, da smo mi dobili preko 24 tisuće glasi, a Talijani malo više od dvajset tisuć. To je bila pobjeda, ka je i onem va Beče oči otprla tako, da su i oni gore rekli: — Hej, odsada moramo drugačeje s Hrvati i Slovenci v Istre. Oni su dole va velikoj većine, nima druge, mi moramo obrnut provu... I vaistinu, već su ju bili počeli obraćat i davat nam neke pravice, ke su nam prej bili zeli. Nato je prišla vojska, pak okupacija — i sve drugo... i sve je jopet zaspalo. Onputa smo jopet šli na izbori. Bilo je prej tri leta, na petnajsti maja. Bombe su praskale, levolveri su pucali, ale mi se nismo bali. Šli smo, kamo nas je dužnost zvala i poslali smo va Rim ljudi, ki su nas dostojno zastupali ne samo pred Talijani nego i pred celim svitom.

Sad ćemo jopet na izbori. I jopet ćemo poslat ljude va Rim, ki najbolje znaju, kade nas opanak tišći. Braćo! Ako svoj svojga i ne hrani, ale teško onemu, ki nima svojga, da ga brani. Držimo se mi svojih ljudi. Oni su naši najbolji prijatelji. Tudja ruka ne more počesat onako, kako će svoja. Ki nima svojga, nima nikoga. Naši su stari govorili: odseći mi i ruki i nogi, ma stavi me mej moje ljude. Tudjin ni nikada kako svoj. Pred tudjinom možeš da se pohvališ, a svojemu treba da se požališ, i ako mu se požališ, on će tebi pomoći kako brat bratu.

Ele, braćo, mi ćemo i sada na izbore, ali ne da biramo neke ter neke, ki bi najvolelj da nas ni, nego oni, ki bi nas oteli videt srećne i zadovoljne. Mi ne ćemo dati svoj glas onem, ki nam govore, da smo ščavi i ki s nami postupaju, kako da smo zato na svite, da njim služimo i za njih se mučimo, nego ćemo dat svoj glas ljudem našega roda i plemena, ljudem, ki te za nas govorit i delat, i ki te nam va svakoj našoj nevoje nastojat, da nam olakšaju ovo teško brime, ko nas pritišće. Neka Bog živi one naše dične ljude, ki su nas do sada zagovarali va Rime, a neka Bog poživi njih i one, ke ćemo još poslat onamo, da nam brane našu čast i naše interese. Ovoliko za danas, a drugi put, ako će Bog, još više!

Svi zaviču: Živio! Živio! Živio!

Franina: Ala, nesimo našega Jurinu po sele, neka ga naši vide!

Svi: Ponest ćemo obeh! Bog vas živi! Ala, na ramena s njimi!

Neki mladi ljudi dignu Jurinu i Franinu na ramena i gredu pivajuć:

Hej Slaveni, jošće živi
Reč naših dedova...

IZ LIVADA.

Neki su nam prigovorili da nismo već onakovi kakvi smo nekad bili, onda kad smo mogli biti onakovi kakvi smo sami htjeli, i ono govoriti što nam je bilo na srcu. Sada pred izborima domišljamo se puno stvari, puno, i nam je tako teško u srcu i duši. Sjećamo se naše slovinske (hrvatske) škole, koje već nemamo; pada nam pred oči bivši učitelj g. Nežić, koji je morao pobjeći preko medje; pomišljamo i na svoju drižnu djećicu, koja hode i ne hode u italijansku školu, ako idu, to bez koristi. Sada pred izborima padaju nam na pamet i druge lijepe stvari, kako je na primjer k nama dolazio sa Sokolskom glazbom iz Buzeta dr. Laginja, Sancin i drugi, te držali u našem lijepom selu i kraju sastanke i skupštine, da nam se srce topi od radosti samo i kad pomislimo na to. Još se i danas domišljamo što i kako su nam oni govorili; oni i naš bivši dragi gosp. učitelj Nežić. Ljubite sebe i svoje! Ljubite svoju zemlju i svoj materinski jezik i to onako, kako ljubite oca i majku i djecu svoju! Samo ljubav će vas spasiti i osrećiti. Radite, štedite, dobro gospodarite pak će te vijekom živjeti! Gojite dobro svoju djecu! Pazite da vam se ne pokvare! Svagde govorite hrvatski: doma, u gradu, u polju i kući. Vi ste seljaci ali ste ljudi kao i najveći gospodin. Svi smo jednaki. Seljak se jako sada dignuo; sada i on bira zastupnike, a zastupnici kroje zakone. Idite svakiput na izbore: to je vaše pravo krvlju pridobiveno, to je vaša dužnost, ako ne će te da sramotite sebe, svoje pokojne i svoju djecu. Borite se za svoje pravice, i čuvajte ih, da vas ne budu vaši mladji proklinjali... Tako su nam oni govorili. Tih riječi sjećamo se i danas, pak ćemo i mi svi 6. aprila na izbore, da damo svoj glas našim narodnim kandidatima.

IZ ROVERIJE

Sada uoči novih izbora dolazi nam na pamet, kako je bilo u ono doba pred 20—30 godina kad smo polazili poredjeni kako u «kompaniji» na izbore. I zemlja se je tresla pod našim nogama! A tresle se dabome komugod i hlače. Došli smo svi u grad u «doplrajen», sprijeda pred nama naš svirač s «mihom». Na naše klobučiće (kapice) nataknili smo bašelak, karanfil (garoful) ili koji drugi cvijet (rožicu), pa hajd u Vodnjan. A bilo nas je tako lijepo vidjeti, kao da smo u paradi. Doma nismo zaboravili na nijednog birača. Svi smo pošli na izbore u grad. Kudagod smo prošli, svaki nas je pogledao i pozdravljao. Nitko nije htio da nam se zamjeri. — I glasovali smo svi, svi do jednoga za čovjeka naše krvi: dra. Laginju. Tako ćemo i sada poći složno na izbore i odati svoj glas našim narodnim kandidatima. Iz Čabronići, Juršići, Divšići i drugih naših sela ne će nitko ostati kod kuće. Pri tom ćemo se svi držati stare poslovice, koja veli: «Sve za obraz, a obraz ni zašto!»

IZ SVETOG IVANA KOD BUZETA.

Nama se čini, koji poznamo ljude i obitelji u gradu, da ne ide svima njima sada dobro a ni predobro. Komugod je teško pri srcu, a lako u džepu i trbuhu, a gladna crijeva cvile. Tako je jedan «grajan», drugačije dobar Italijanac, nedavno vikao: Evviva socialismo! Evviva bandiera rossa! Njemu sigurno ne idu «afari» po loju. A takih je svaki dan više. Ni nama dakako ne ide dobro, pak ćemo i mi zavikati: Seljaci, složimo se! Kmet nek se drži kmeta! Ki s gospodom črešnje jede, tomu ostanu repi... Držimo se naše kuće i lipe!

IZ BUZETSKE OKOLICE.

Koliko se je «plača» prolilo za pokojnim (Bog mu prosti grijehe!) Pustom i to baš na — Pepelnicu. U svakom selu obavio se «pogreb» staroga grijesnika, što je nekima naškodio na džepu, a drugima na zdravlju. Da vam pravo rečemo, mi smo se na Buzeštini lijepo, onako na starinsku, pozabavili u tri četiri zadnja dana mesopusta. Krabulja imalo svako selo sve na desetke. Štrpedske i Svetomartinske krabulje ponosno su koračale i šale zbijale vodjene svojom starom Sokolskom glazbom. Štrped tako i Sv. Martin čine svojim lijepim sviranjem rodu glas. Čast im i hvala! Ove godine sve se pusne domaće veselice (ples, krabulje) baš lijepo i pošteno ovršile, baš bez prigovora, kako to zahtjeva Bog i narod. Vrlo nam se je dopala ona svirka naše glazbe: «Junak sam iz Like...» Jest, mi smo svi junaci, danas — i bit ćemo! Hoćemo tako nam vjere i poštenja.

Krabulja.

IZ MARČANE.

Čujemo, da negdje u Istri misle, da smo mi Marčanci počeli zdvajati o svojoj budućnosti. A jok! Niti za mislit! I sada mi još pjevamo: «Oj Marčano, lipo selo moje...», a zbilja ima kod nas i «kuraja» i veselja. Mi žarko ljubimo svoje selo. Znate i kod nas je tako: kada je koja «barufa» (svadja), junaci se bore i tuku, a šuškavice, strašljivci i slabići bježe lijevo i desno, preko pletara i «korún». I sada u ovo zadnjih 4—5 godina bile su prave «barufe» i vojna u Istri, a najveć kod nas na Puljštini i Vodnjanštini, pak su se naši junaci svijetla čela borili za našu stvar; a oni, kojima su gaće padale, zapustili su naše bojno polje. Ali mi smo se uvjerili, da ćemo sebi najbolje koristiti, ako cijelo selo je složno: ako drži kmet s kmetom. Jedamput mora doći i do toga, da bude valjala i naša, kmetska riječ. Radi toga ćemo poći u nedjelju, dne 6. aprila, svi na izbore. Mi smo se već dogovorili, da ćemo odati svoje glasove našim narodnim kandidatima.

IZ SANVINČENŠTINE

6. aprila imamo birati svoje zastupnike za rimski Parlamenat, a još se nismo mi stavili u red. Ali, kada čujemo «alarm», mi ćemo po našoj staroj navadi svi skočiti na noge. A onda ćemo — u redu svi zajedno kao jedan «in doplrajn» poći u Svetvičenat, da glasujemo za ljude naše krvi i naše pameti. A to su: predložnici našega političkoga društva «Edinost». Bog ih živi! Ne ćemo nikoga birača doma ostaviti. To je naš stari običaj: kamo jedan, tamo sve selo. Ne ćemo zaboraviti kako je bilo u starije vrijeme, kad smo išli na izbore. Svi smo se odazvali svojoj narodnoj dužnosti i pozivu naših narodnih vodja. Tko nije mogao ići pješke, išao je vozom. Tako ćemo učiniti i ovih izbora, to više, kad se na kandidatskoj listi nalaze i naši poznati zagovornici, gg. dr. Wilfan i dr. Stanger, koji su svojim dosadašnjim radom zavrijedili svako priznanje i štovanje. Živila bratska sloga i naši vrijedni zagovornici!

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer 15. marta, moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterl. za 10.010—10.040; 100 amerikanskih dolara za 2.320—2.340; 100 švicarskih franaka za 401—405; 100 franceskih franaka za 105.50—106.50; 100 čehoslovačkih kruna za 67.10—67.70; 100 jugoslovenskih dinara za 28.70—29.—; 100 rumunjskih leja za 12.25—12.75; 100 madžarskih kruna za 0.03 do 0.04; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.03.25 do 0.03.35 italijanskih lira.

Politički pregled

Engleska.

Engleski manevri, koji su započeli u ponedeljak svojom veličanstvenošću nadilaze sva očekivanja. To je prvi put da čitava engleska mornarica u Sredozemnom moru rješava takovu zadaću. Taktička zadaća je odbiti neprijateljski napadaj u Sredozemnom moru. Kod manevara sudjeluje 90 velikih ratnih brodova i nekoliko stotina manjih brodova i podmornica kao i hidroplana. Prvi put je učinjen pokušaj da se upotrebe sve vrsti oružja. Poslije manevara će mala dosadašnja sredozemna flota Engleske biti premještena u Atlantski ocean, dok će nova sredozemna flota ostati u Sredozemnom moru i to sa uporištem na Malti.

Novi ruski poslanik u Rimu.

Ovih dana došao je u Rim novi ruski poslanik g. Jurenjev. On je do sada bio predstavnik ruske sovjetske vlade u Čehoslovačkoj, te se smatra jednim od najboljih i najuvaženijih diplomata novoga sovjetskoga režima. S njegovim dolaskom prestala je daljnja funkcija Jordanskoga, dosadanjega trgovačkoga predstavnika sovjetske vlade u Rimu, pa je već napustio Rim i otišao na drugo mjesto. U italijanskim diplomatskim krugovima pripisuje se najviše njemu zasluga, što su pregovori s Rusijom privedeni kraju i što je izmedju obje zemlje sklopljen trgovački ugovor, koji će biti od velikoga značenja i za jednu i za drugu zemlju.

Grčka.

Čim se je Venizelos povratio u Grčku, mi smo već onda proricali, da će biti primoran, da ponovno napusti svoju domovinu. Naše se je proročanstvo posvema obistinilo. Pred nekoliko je dana Venizelos zapustio Grčku i otišao u inostranstvo. Njegovim se odlaskom politički položaj još više zaoštrio. Stara je vlada pala, a nova se obrazovala. S novom vladom došao je i novi nered u zemlju. Ta nova vlada stavlja ograde na dosadašnji ustav i ne priznaje ga u cijelosti, a osim toga niti ne predstavlja većine ni grčkog parlamenta ni grčkog naroda, nego tek jednu osjetljivu manjinu iza koje stoji sila republikanske soldateske. Prvi će im korak biti, da prisile parlamenat da proglasi republiku bez plebiscita. Grčki poslanik u Londonu šalje depešu, moli i zaklinje, da se republika ne proglašuje, nego da je iznese plebiscit. Taj diplomata ne čini to iz svoje vlastite pobude, nego svijesno postaje jekom mišljenja velikih evropskih sila. Njegov glas ostaje glas vapijućega u pustinji, a volja, želje i mišljenje velikih evropskih sila bagatelizovane su po toj nasilnoj manjini, koja se zabarikadirala u ministarskim položajima.

Domaće novosti

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak.

Izbornici! Promotrite naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, **da morate u izbornoj ćeliji (kabini) samo ovaj izborni znak precrtati!**

Mi Slaveni biramo 6 kandidata, ali za trojicu smo odlučili da im dademo predneosne (preferenčne) glasove. Radi toga treba da svaki naš izbornik, koji znade pisati, iza kako je na glasovnici precrtao naš izborni znak (lipovu grančicu i runolist), napiše na dolnjim trim crtama, koje stoje ispod napisa **«Voti di preferenza»**, ova tri prezimena i to ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Tko ne zna pisati, neka samo precrta olovkom naš znak.

Svaki izbornik nek u kabini najprije precrta lipovu grančicu i runolist, znak slavenske liste.

† Kazimir Rade.

Iz Buzeta nam stiže žalosna vijest, da je tamo nedavno preminuo učitelj Kazimir Rade, koji je duge godina učiteljevao na hrvatskoj školi u Buzetu, a od mjeseca oktobra 1923. u Cernici kraj Buzeta. Ostavlja udovu, četiri kćeri i sina. Rodio se u Kastvu. Umro je u najboljoj muževnoj dobi; bio mu je tek 47 godina. Počivao u miru!

Mussolini i predstojeći izbori.

Kako smo u predzadnjem broju našega lista javili, nedavno je posjetila deputacija primorskih Slavena predsjednika ministarskog savjeta u Rimu, g. Benita Mussolini-a. Tom prigodom izrazio je predsjednik naše političke organizacije u Julijskoj krajini g. dr. Wilfan bojazan, da se predstojeći izbori ne će provesti u svim trim našim pokrajinama po Mussolinijevim namjerama i smjernicama. Mussolini je na to odgovorio: **«Budite bez skrbi! Vlada je izdala točne i jednake odredbe za cijelu Julijsku krajinu. Recite svojim ljudima, da će svuda vladati posvemašnja izborna sloboda. Nek budu mirni i bez skrbi. Molim Vas, da svako nasilje prijavite nesamo mjesnim oblastima, nego direktno i MENI, da ga — ako bude potrebno — zaprijećim ili uništim!»** Obzirom na tu poruku g. Mussolini-a molimo sve naše prijatelje, da nam **odmah** prijave svako i najmanje nasilje, koje bi se eventualno nanijelo našim izbornicima, da mu se već na početku stane na put.

Dolazak kralja na Rijeku.

Jučer je stigao kralj Viktor Emanuel III. sa pratnjom u Anconu. Tu je ostao do naveče, a zatim se ukrcao na kraljevski brod «Brindisi», s kojim je otplovio. Brod prate dvije manje ladje. Na «Brindisi-u» se nalaze osim kralja i razni predstavnici vlasti. Mala eskadra **stiže** danas ujutru na Rijeku, gdje će dočekati **druge** jedinice italijanske ratne mornarice, **medju** ostalim i «San Marco», koji će poći ravno iz Brindisi na Rijeku, a da se ne zaustavlja u Anconi. Danas ima da se proslavi aneksija Rijeke. Tom prigodom bit će podijeljeno Rijeci veliko odlikovanje. Kako je već i Rokac javio čitateljima «Istarske Riječi», na Rijeci su se već par tjedana činile velike pripreme za ovu proslavu.

Važna vijest za naše svećenstvo.

Kako doznajemo, rimska će vlada podijeliti italijansko državljanstvo svim hrvatskim i slovenačkim svećenicima, koji su zato molili i koji nisu bili rodjeni u Julijskoj krajini.

Zavod sv. Jeronima u Rimu konačno predan u jugoslovensko vlasništvo.

Italijani su ovih dana predali Jugoslaviji preko jugoslovenskog poslanika u Rimu Antonijevića, zavod sv. Jeronima, koji je dosada bio sekvestriran kao vlasništvo podanika bivše Austrougarske monarhije.

Svega po malo

Preko hiljadu djece smrznuto.

Kako javljaju iz Moskve našlo se je u razdoblju od 10.—25. januara ove godine **1035** smrznute djece na ulicama ruskoga glavnoga grada. Osim toga našlo je moskovsko redarstvo na ulicama oko 4000 polusmrznute djece, za koje se nije imao tko brinuti. Američka pomoćna misija u Moskvi spasila je i ove godine tisuće djece od sigurne smrti.

Žena dekan.

Iz New-Havena (Amerika) javljaju, da je gospodjica dr. Anka W. Goodrich izabrana za dekana na Yale sveučilištu. Ona je **isto**vremeno i pročelnica novo osnovanog ogranka za poduku u bolničarskoj službi.

Najveći pogreb na svijetu.

bio je nedavno u Japanu. U glavnom **gradu** Tokiju stradalo je jesenas od potresa **33 hi**ljade ljudi. Sad su ostanci i pepeo svih tih ljudi sahranjene, pa još nikad nije **toliko** mrtvih ljudi najedamput pokopano u **jednu** grobnicu.

Živa izgorila na ognjištu.

Prošlog ponedjeljka dogodila se u Grožnjanu velika nesreća. Angjela Jarman naložila je **na** ognjištu vatru u svrhu, da kasnije ispeče **neko**liko hljeba kruha. Medjutim je **najedamput** pala u nesvjest, strovala se usred vatre **te iz**gorila.

Napala majku sjekirom.

U Trentinu je neka Italijanka, Franceschini, užasno mrzila svoju vlastitu majku. Prošle nedelje išla je majka u krevet, da malko otpočine. Kad je majka zaspavala, kćerka uzme sjekiru, stupi u sobu i rasječe majci vrat. Drugi dan odvedi su oružnici besavjesnu kćer u zatvor.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELEZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 14 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 20. marta 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ"
[izlazi] svakog četvrtka uveče. [Svakog] drugog četvrtka donaša [kao] prilog „Mladi Istranin". [Pre]tplata za tuzemstvo iznaša ... lira na godinu, a za [ino]zemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučauju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

U predvečerje boljih dana

Otkada su ovi naši krajevi ušli u sastav nove države naš narod nije imao vedrih i utješljivih dana. Izložen je bio svim mogućim napadajima, pa je svoj mučenički križ neprestano morao da nosi na svojim umornim ledjima. Sa svih je strana bio tlačen, nije imao nikakve mogućnosti da se brani, jer ga je zlokobna ruka lišila svih sredstava za uspješnu borbu, a odstranila je sve uslove, koji su mu bili potrebni, da se kulturno i nacijonalno održi. Jedina njegova uzdanica ostali su njegovi poslanici.

Ali kruta sudbina kano da je morala, da našem plemenu oduzme i tu zadnju utjehu. U posljednje vrijeme sazdano je bilo takvo neprijateljsko ozračje proti nama, da je našim pravim predstavnicima bio onemogućen, dapače zabranjen svaki saobraćaj sa svojim narodom.

Turobnim smo srcem prenašali te nesnosne i pogubne prilike, jer su nam vlastiti gospodari proricali kulturnu smrt, dok su sva njihova lijepa obećanja ostala ludom radovanja. Vlasti su bezobzirno gazile sve naše pravice i svaku svoju pomirljivu izjavu, takmile su sa u protivurječju grdnih postupaka prema nama, omalovažujući i ne priznajući zakon tamo, gdje je bio nama u prilog, a izrabljujući ga i krivo tumačeći onamo, gdje im je donekle išao na ruku.

Naš je narod tako zapao u položaj potpune bespravnosti. Uticali smo se i opozivali na zakon, vapili za pravicom, ali bilo je sve uzalud. Jedino sredstvo borbe, kojim smo raspolagali bio je protest, koji smo posvuda ogorčeno dizali protiv nepravde.

Svaka intervencija naših poslanika — obzirom na ukinuće naših škola i našeg jezika — bila je bezuspjesna. Najsudbonosnije je pak bilo to, da je naš narod bio rastavljen od svojih vodja. Otrovana okolina nije niti dopuštala narodnim poslanicima, koji su hjeli i želili da dodju u doticaj sa svojim izbornicima, da im obrazlože svoj rad, da ih utješe i održe na okupu.

Tri su glavna razloga, koja u najnovije doba govore, da stvar kreće na bolje. Italijansko-jugoslovenski sporazum, razgovor naših predstavnika sa načelnikom vlade i već održani izborni sastanci davaju nam nade, da se i za nas približaju bolja vremena.

Muževne izjave ministarskog predsjednika Mussolini-a nisu ostale samo riječi, pa kao što je on nepokolebive volje i značaja u svemu, ostao je dosljedan i u izjavama podanim našim zastupnicima u Rimu. Svi izborni sastanci, koji su bili priredjeni sa strane našeg slavenskog izbornog odbora, vršili su se u najboljem redu bez ikakvog incidenta. Stoga i očekujemo, da će našem narodu biti dana mogućnost, da slobodno izabere svoje prave predstavnike.

Sa svih strana dolaze nam najbolji glasovi o pripravama za predstojeće izbore. Raspoloženje medju našim narodom je izvanredno ugodno i dobro. Rijetki su slučaji klonulosti i malodušja. Iz najudaljenih i najzabitnijih krajeva naše Istre stižu nam junačke izjave, u kojima se ispoljava čvrsta volja i neopisivo oduševljenje, kojim će narod da pohrli na izbore.

Prošli smo najveću krizu, najteži su dani borbe već za nama. Naš narod, koji je u tim danima pridonesao najveće žrtve, pun samoprijegora i nepokolebive ustrajnosti, pripravan je, da opet dokaže svoju odanost narodnim idealima.

Narode! Ono drago sunce, za koje smo uvijek govorili, da će sinuti i na naša vrata, kano da već svojim zrakama obasjava naše obnemogle duše, kano da već bodri one smalaksane i potištene. Oni bolji, budući dani, u koje neprestano sa stalnim uvjerenjem gledamo, kano da će nam početi da se približuju. Budemo li ustrajni i požrtvovni, sve će biti dobro. Oduzete nam pravice, treba da nam se vrate, jer ćemo biti samo tako zadovoljni državljani, što će biti samo na čast velike italijanske Nacije. Tvrdili smo postojano, da će ipak doći čas, kada će italijanski narod radi svoje slavne prošlosti tražiti od svojih predstavnika, da nam ne krate one pravice, za koje su se njihovi predji junački borili. Ako svi znaci ne varaju, izgleda da će čim prije uslijediti pravedno postupanje sa našom manjinom. Ako se pak ti znaci iznevjere, mi ne ćemo klonuti u borbi, jer će ipak morati doći vrijeme kada će se našem narodu zajamčiti njegov kulturni razvitak i nacijonalni opstanak.

Izbornicima kotara Volosko-Opatija!

Bilo je vrijeme, kad je veći dio narodnoga rada u Istri, padao na Vaša ledja. Program toga rada bio je utjelovljen u našem neumrlom biskupu Dobrili, a Vaša je, braćo Liburnjani, čast i dika, što ste prvi stali, da ga izvršujete. »Naša Sloga«, biskupovo mezimče, našla je već u prvom početku najviše odziva u Vas. Vaša je ponajglavnija zasluga, što je već god. 1873. u bečki parlamenat izabran domaći istarski, slavenski sin: dr. Dinko Vitezić. Vi ste, nadalje, u času, kad se Veliki biskup rastavio s ovim svijetom, i kad je ruka Vitezićeva počela da klone, bili prvi, koji ste im dali dičnu zamjenu, prvake Spinčića, Mandića, Laginju, Stangera, Dukića, Jelušića i cijeli niz vrsnih narodnih pregalaca, koji su malo po malo prelazili i onkraj Učke i utirali puteve drugim, istarskim sinovima, što su svak u svom kraju nastavljali djelo našega biskupa preporoditelja.

Vaše pobjede prigodom izbora za Beč ili Poreč, ostale su neizbrisive u povijesti našega mučnoga preporoda. Vas nije ništa moglo da smete ni omete. Ni zloglasni Kuder ni »tabelarstvo« ni Krstić ni niko: kadgod je trebalo, Vi ste svoje Spinčiće, Mandiće i Stangere slali gotovo uvijek jednoglasno bilo u bečki Parlamenat bilo u zemaljski sabor.

Onima u Poreču bili ste s toga uvijek — trn u oku. Nazivali su vas u svome bijesu: »nakaznim privjeskom« (appendice mostruosa...) dok vas je čitava Istra spominjala kao svoj čvrsti bedem.

I s pravom, jer i onda, kad su se prilike stubokom okrenule, kad su i za Vas nastali vrlo teški dani, mnogo teži i od onih najtežih, što su ikada prohujali nad glavom našega naroda — Vi ste i tada ostali vjerni i dosljedni sebi i svojoj divnoj narodnoj svijesti.

Kad su se prije tri godine vršili ovuda izbori u znaku ognja i noža, Vi ste usprkos svega otišli na izbore i dali ste našim kandidatima do tri tisuće glasova. To je našim novim gospodarima više imponovalo, nego li bi milijarda najljepših riječi.

Dne 6. aprila bit ćete opet zvani, da izvršite svoju staru dužnost. Pod znakom lipove grančice i cvijeta runolista Vi ćete toga dana birati naše ljude, koji će Vas u ovim teškim vremenima i prilikama zastupati neustrašivo i dostojno.

Što više: medju muževima, što ćete ih birati, nalazi se i jedan iz vašega kraja, nećak onoga čestitoga našega starca, dra. Andrije Stangera, koji je kroz tolike godine bio jedan od Vaših najuvaženijih vodja.

Kao što ste nekada stricu davali svoj glas, tako ste ga prije tri godine dali i nećaku — i niste se pokajali. Uradio je, što je mogao, i kod centralnih i kod drugih, podredjenih vlasti. U ove posljednje tri godine stekao je mnoga dragocijena iskustva, koja će mu vrlo mnogo koristiti u njegovu dalnjem radu.

Kako je poznato, naša je Liburnija pala pod pokrajinu, kojoj je Rijeka glavni grad. Time ste zagazili u nove komplicirane prilike i neprilike, pa će Vama svima dobro doći iskusna ruka čovjeka, o kojega ćete u svako doba moći da se prislonite.

Po srijedi nije dakle sama Vaša stara čast, Vaše poštenje, Vaša dična prošlost, Liburnjani braćo, već se tu radi i o Vašem neposrednom interesu. Da po kojoj nesreći Istra ostane bez svoga zastupnika, braća ovkraj Učke, koja više naginju k Trstu, već bi se nekako pomogla, no najgore bilo bi Vama, Liburnjani, Vama, koji ste sada od ostale Istre odrezani više nego li ikada. A što bi naš svijet po otocima, a što onaj, što je sada ujedno s Rijekom pripao Italiji?

U interesu je dakle čitave Istre, a posebice i našega pučanstva u kotaru Volosko-Opatija, da bude izabran naš dosadašnji poslanik dr. Ulikse Stanger. Najviše ćete k tome pridonijeti Vi, Liburnjani, budete li dne 6. aprila svi do jednoga ispunili svoju gradjansku i narodnu dužnost.

U to ime — svi na posao i neka živi naš kandidat g. dr Ulikse Stanger!

Naši narodni kandidati

Naši narodni kandidati, kojima imamo 6. aprila 1924. dati svoje glasove, jesu:

1. Dr. Josip Wilfan,
vodja Jugoslovena u Italiji, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Trstu.

2. Dr. E. Besednjak,
predsjednik goričkog političkog društva i urednik „Goriške Straže" u Gorici

3. Dr. Ulikse Stanger,
vodja istarskih Jugoslovena, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Opatiji.

4. Dr. Stojan Brajša,
odvjetnik u Gorici.

5. A. Podgornik,
agrarni inženjer u Gorici.

6. Dr. Josip Biteżnik,
tajnik goričkog političkog društva.

Opće upute
koje ne smije nitko da zaboravi

Izbornik, koji nema potvrde, da je upisan u izborni imenik, ne može na biralište, a niti glasovati ne može.

Izbornik mora paziti, da dobije od predsjednika komisije čistu i nepokvarenu glasovnicu, koja ima pečat komisije, potpis skrutinatora i na privjesku rukom napisan broj.

Svaki izbornik more glasovati u kabini.

Svaki izbornik neka najprije precrta znak naše stranke: Lipovu grančicu sa runolistom. Zatim neka napiše na crtama, koje su odredjene za preferenčne glasove imena ili brojeve trojice prvih naših kandidata.

Tko ne zna pisati, neka samo precrta znak stranke.

Na biralište ne smije nitko da dodje sa oružjem. Ostavi kod kuće nož, da ne bi imao nepotrebnog zanovjetanja.

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak.

Izbornici! Promotrite naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, **da morate u izbornoj ćeliji (kabini) s a m o ovaj izborni znak precrtati!**

Mi Slaveni smo zaključili da ćemo dati svoje preferenčne glasove prvim trim kandidatima. Radi toga svaki naš izbornik, iza kako je na glasovnici precrtao naš znak, neka na onim crtama na dolnjem dijelu u sredini glasovnice i to na onim crtama, koje su ispod natpisa **Voti di preferenza** napiše ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Tko ne zna pisati, neka samo precrta olovkom naš znak.

Svaki izbornik nek u kabini najprije precrta lipovu grančicu i runolist, znak slavenske liste.

Izbornici!

Da li ste primili izborne legitimacije? Ako niste, zatražite ih u opcinskom uredu!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Na »skalama« Trsata. Misao na prošlost. Rječina. — Rika i Rijeka. — Jacinto.

Ove nedjelje bio sam cijelo jutro u gradu. Poslije podne, kad se svijet malo smirio, otišao sam preko mosta i ni sâm ne znam kako ja sam se najednom našao na stubama, što vode na Trsat, i to baš negdje na pola puta. Osjećao sam se umornim, pa da mrvu otpočinem, spustio sam se na zidić okrenut licem prema Rijeci — »moga oka prvom vidu — moga srca prvoj boli...« kako je ono pjevao moj pokojni prijatelj Dežman.

Uokolo nigdje nikoga. Sâm. Uši su mi pune topovske grmljavine, brujenja zvona, tulenja sirena i svakojakih drugih žamora i štropota.

Jedno je ipak jače od svega toga darmara: onaj mukli šum Rječine dolje — pod nogama mojim. Izmedju milijona najzaglušnijih zvukova, ja bih nju čuo, raspoznao, razumio — nju, staru Rječinu moju... Volim ja moju malu, nemirnu rijeku. Ona je od vijekova ostala sebi vjerna i dosljedna, što se baš ne može reći o gradu, kome ona daje ime i vodu.... Rječina je čula i vidjela sve, što se kroz vijekove odigravalo ovuda. Nje ne može više ništa da začudi ni iznenadi. Kao i prije, u vrijeme grofova Devinskih i Marije Terezije i Napoleona i Ferencza Deaka — ona teče i danas svojim tokom, a da ne znaš, da li puna ironije ili prezira prema prevrtljivim licima, što ih s više ili manje uspjeha još i danas umiva.

Jao majko, u srce me ubi! — pjevao je negda pokojni Dežman govoreći o Rijeci.

Ubila je ona, Ive, i tebe i mene i — sebe...

Bog joj prosti!

Dok je Rijeka, kao prava raspuštenica, poklanjala svoje srce sad jednome sad drugome, Zvir, to tamno-zeleno oko naše majčice Rječine — ostalo je kao i prije što je bilo. To je oko na ovim strmim pećinama vidjelo prvoga praoca našega, što se spustio ovamo k moru, ostao i utvrdio se na njemu. To je oko vidjelo i prvi kamen, što ga je naš prvi pradjed uzidao u zemlju, prvu splav, na kojoj se otisnuo niz široko more, i podvigu je vidio njegovu prvu i — izdaju prvu...

Sve je to vidjelo, i još je mnogo toga vidjelo ono tamno zeleno oko. Ono je prije šest stotina i još nekoliko godina vidjelo, kako je jedne noći preletjela vazduhom kućica jedna i stala gore na trsatskoj Ravnici... A tri godine i sedam mjeseci zatim vidjelo je ono bistro oko, kako se s trsatske Ravnice digla i opet uvis ona kućica i poletjela kao lastavica preko mora i otoka u Loret, mjesto blizu Ancone, odakle su ono jutros doplovile tolike bojne gjemije s kraljem i njegovom brojnom svitom.

Ej Rječino, majčice moja, što li nisi ti za svoga vijeka sve čula i vidjela! A uzdisaji naših mladih dana? A pjesmice naše? Sve su to upili i sa sobom — Bog zna kuda — odnijeli tihi valići tvoji.

> Ja sam rado na Trsatu,
> Gdje te drevne kule stoje,
> Gdje je stara slava naša,
> Gdje je divno zlato moje.
>
> Ja sam rado na Trsatu,
> Gdje je stara Tonka naša,
> Gdje se često pjesma čuje
> A uz pjesmu zvonka čaša...

Pjesnik »Ružmarinka« (August Harambašić) imao je na Trsatu svoje zlato, krasnu Riku: njoj je on pjevao sav zanesen:

> I ko što ja nikom ne dam
> Svoju Riku, sreću svoju!
> Tako isto ne dam Rijeku,
> Prije ću za nju past u boju....

Desilo se je drukčije. Pjesnik je već davno u grobu: što je pak od njegove krasne Rike, to se nas ne tiče, a što je od Rijeke, to svi i predobro znamo.

Iz ovih dubokih misli prenuše me nečiji koraci. Dignem glavu, pogledam — to se čovjek spušta stepenicama. Zažmirim — Boga mi! to je on: Jacinto, moj negdašnji susjed, Jacinto, jedan od najoduševljenijih Zanelaša, jedan od onih, koji će vam u svaki čas, iz sve duše da kaže: O Zanella o morte!

— Jacinto!

— Rokac!

Stisak ruke, pa nekoliko sasvim običnih pozdravnih fraza — i moj Jacinto sjedne kraj mene. Odjeven je bio veoma trošno. Ono, što sam ja na sebi imao, sve je do zla boga izlizano, ali ono je njegovo baš sasvim ispravljeno. Razlika je u rukavima kaputa: moji su se nekako odaljili, tako da mu ruke stoje dolekovan.

I omršavio je silno. I ja sam suh kao riba, ali takav sam bio odavijek, no Jacinto je u svoje vrijeme bio debeo, upravo glomazan.

Prije počeo Jacinto, da se jada:

— Imate pravo, da se čudite: nisam već nanke sena od onega, ča sam jedanput bil... Kada sam bil mlaji, moje su bile sve zabi na Kantride, svi ombuli i najbolje orahice pul »Cervo d'oro«, tako da sam već bil dobil sto i deset kili. Onputa mi se je dogodilo, ca s tolikem drugem dobil sam kilu, pak ca ću, ca ne ću — naizada me go butà in politika...

Tu sam pak dobil ulja od ličini i to me je de kapoto sundralo.

Upitao sam ga, gdje stanuje, on mi reče, da sadahna na Krimeje, — ma da još ni **decidil,** kamo će...

A zar se ne mislite vratiti na Rijeku, Jacinto?

Ne, dokle god ne vidim **finis...**

A zar niste čuli danas pucanje topova, pa sirene i svu onu drugu muziku?

Kada bude Zanella rekal, da je finis, onputa ća veroval — prima niente!

Odnekuda zastrujao vrlo oštar i studen vjetar. U mene su sve kosti zaigrale polku tako da sam se još jače stisnuo i uvukao u sebe.

— A ste čuli, ča j' neki dan rekal na onem bankete Gigaaante? Volemo Biloraj! Volemo Lovćen! Altroke finis!...

Sad se je i Jacinto stisnuo u sebe, kao i ja. Bilo mu je zima, vidjelo mu se to na licu kao limun zelenom i žutom. Bit će da su i moji obrazi onakve boje. I tako, ja i Jacinto kao dva limuna dva sažeta limuna. Kennst du das Land, wo di Citronen blijen?

Mora da smo izgledali nekako jako traljavo onako zavučeni u svoje otrcane toalete, jer se nekakav mladi par, što je tada mimo nas prolazio najednom zaustavio i učinio, kao da će nam dati par dinara...

Ne još! ne još rekoh ja sa smiješkom. Oni se malo zbuniše, umoliše za oproštenje i udaljiše se.

Mala šetnja, a onda će Jacinto:

Quando ghe penso, porco destin! da Vi, Rokac, i ja — dva stari, rojeni, jenujini Recani, moramo sedet na ovem zidiće, dokle oni tamo dole—uh! - A kapo od svih? Grosić... Hofrat z Draguća... Me par de vederlo, kako dela salameleki na sve strani justo onako, kako ih je delal i arcikadese Stefanije, kada je ona bila s njim zabordizala va Palestinu.... A oni drugi galantomini: neki z Mošćenic, neki z Medveji, neki z Lovranšćini a najviše s Kastavšćini i odi Sicilije a svi govore, da su Recani paro sangue. Ze robe, savè!...

Opet šutnja. Nju sam sada ja prekinuo:

— Sjećate li se, Jacinto, kako je ono bilo, kada smo ono još bili djeca, Vi i ja?

Ja sam onda bio **Pobre latica** i Tatalović i šta ja znam, šta još. A to sve zato, što sam bio Hrvat, a Vi Italijan, anci Ungarez. Sjećam se jednog dana to je bilo onda, kad je na Rijeci bio Fran Jožef. Mi smo, koliko nas je grlo nosilo, vikali živio! a vi ste, koliko ste jače mogli, zijali: Evviva! Znate li vi, Jacinto, koliko sam u onaj dan dobio matufuna...

A znate pak Vi, koliko sam ih ja dobil od vas dragih? Lassemo questo! Ča j' bilo, bilo je!

— I jest tako, moj Jacinto, ali to nam pokazuje, kako je duboka i istinita ona poslovica, koja govori: fra due litiganti, il terzo gode, ili pak ona naša: tko ne će brata za brata - taj će tudjinca za gospodara. Sjećate li se, kako vam je ono Italijan Caprin prije deset, dvanaest godina dokazivao u Illustrazione Italiana, da ste svi vi, a i ja s vami, potomci Uskoka? Zašto niste, Jacinto, ostali Uskoci onako, kaošto sam ja ostao? Zašto ste išli tražiti kruha nad pogaču?

Opet tišina. Već se smračilo. Rijeka je sva planula u moru svijetlu. Neko vrijeme smo šuteći gledali onaj prizor. Onda me Jacinto prekine najednom:

— Ča ste to rekli, Rokac?

Ništa. Nešto mi je zakrulilo u želucu.

Digosmo se na noge, i počesmo da silazimo niza stepenice. Jacinto išao brže. Čuo sam ga, gdje kroza zube promuklo pjeva.

Et diviserunt vestimenta mea...

A ja od traga pazeći da ne posrnem:

Chi sia quel santo che sia, ora pro nobis!

Na Jelačićevu se trgu rastasmo: on ode put Krimeje, a ja preko Škojića — u moju Gomilu.

Rokac.

IZ PULJŠTINE.

Budući da veći dio naših ljudi širom Istre ne čitaju kakve dnevne novine, to nisu sigurno doznali za ovaj dogadjaj, koji se zbio u Medulinu, kraj Pule. Prošle sedmice, kad je britko duvala ljuta bura, bijahu na ribolovu negdje iza rta Kamenjaka četvorica Medulinca. Ovi ne vrgavši nikako u medulinsku luku predali se sudbini i kobu grozovitih valova i silnog uzburkanog mora. Na običnoj ribarskoj ladji, mokri, gladni i utučeni preplovili su svu užu širina Jadranskog mora, te se najednom našli u nekoj uvali blizu Ravene. Cijeli Medulin i sva okolica bili su strašno ražalošćeni i dirnuti radi tog strašnog dogadjaja, jer svi već mišljahu da je jadnike proždrlo pohlepno more. No Providnost božja, koja bdije i čuva siromašne ljude, htjela je, da se bijednici spase, jer ih je — kako rekosmo — prenesla na drugu obalu, od kuda su već — kako doznajemo — došli živi i sretno svojim kućama. Teški se kamen njihovim povratkom odvalio svim njihovim obiteljima, znancima i prijateljima i čitavom Medulinu.

Inače naš se narod veoma interesira za izbore i premda je od zadnjeg puta do skrajnosti prestrašen i teroriziran poći će i ovog puta složno i bratski na izbore, da glasuje za naše narodne ljude.

„Nuovo Giornale", glasilo puljskih fašističkih desidenta, apelira nek i njegovi pristaše složno glasuju za vladinu listu premda se uvijek riječka i polemizira sa istom strankom. Sada moramo veli spomenuti list zaboraviti sve sporove i zapreke te jedinstveno nastupiti proti Slavenima, slavenskoj pogibelji, i slavenskim navalama!...

Ma ljudi božji, zar se još uvijek boji prazne puške? Ta mi vas nismo nigda terorizirali, silili a niti odnarodjivali, dakle čemu samo ta neopravdana bojazan?

Uostalom nek to služi i našim ljudima kao dragocijena opomena, pa nek svi glasuju složno za našu narodnu listu.

IZ SEVERNE ISTRE.

Naši volilni shodi

V nedeljo, dne 16. tekočega meseca, so se vršili v Brkinih razni volilni shodi, ki jih je priredil delavni bistriško-trnovski volilni odbor. Nekaj se jih je opravilo na predvečer, v soboto. Na večini teh shodov, ki so vsi uspeli prav dobro, sta nastopila gg. dr.ja Ferluga in Mikuletič. Na shod v podgrajskem Narodnem domu je prispel tudi kandidat dr. Wilfan. Udeležba je bila zelo velika tudi iz bolj oddaljenih krajev. Poslušalci so sledili izvajanjem obeh govornikov, dr. Mikuletiča in dr. Wilfana, z vidnim razumevanjem in zanimanjem. Dr. Mikuletič je poljudno pojasnjeval volilno postopanje in posebno način oddajanja glasov, dr. Wilfan pa razvijal razloge in cilje našega nastopa pri teh volitvah. Razpoloženje je bilo izborno; volilci so se razšli z glasnimi izrazi zadovoljstva in svojega trdnega sklepa, da pojdejo vsi na volišče za svojo slovansko listo. Poudariti je treba, da je ves shod potekel v najlepšem redu tako da tudi slučajno navzočni oddelek fašistovske milice, ki se je bil pripeljal v kamijonu iz Pule, ni mogel prikriti občudovanja spričo uzornega vedenja naših ljudi, ki so prav tako od svoje strani z veseljem ugotovili korektno in uljudno obnašanje črnosrajčnikov.

IZ LUPOGLAVA.

Nismo ni mi ovuda glupe glave. Seljaci smo dabome ali nas imade već priličan broj koji znademo i svojom glavom misliti. Naša pametnija braća vele, da će se vidit u nedjelju, 6. aprila, tko je čovjek, a tko baba. Toga dana, kad se bude biralo zastupnike za parlamenat u Rimu, vidit ćemo tko je naš, a tko nije. Svi smo dašto naši, ali to se ne smije zatajiti i tajiti. Pak napokon sada se tako glasuje, da se ne zna za koga si glasovao. Sve ide tajno. A tajna ljubav je najžešća i najsvetija. Mi srcem ljubimo sebe i svoj jezik i svoju krv, pa ćemo zato dragovoljno dati svoje glasove našim narodnim kandidatima.

IZ ĆICARIJE.

Ove godine imali smo dosta zime, bure i snijega, kako nismo već dugo godina. Od početka do 11. marta osjećali smo sibirsku zimu. (Bili smo i tamo!) Snijeg je zapao u zametinama preko jednog metra visoko. Sreća da nisu izbori bili ovog mjeseca. Sigurno bi se bio našao kakav izbornik, koji bi se bio ispričao sa zimom i snijegom, da nije pošao na izbore u Račju Vas. Ali nadamo se, da će u nedjelju, dne 6. aprila, biti toplo i lijepo vrijeme, pa ne će nitko ostati doma! Ne će! Zdravi će poći sami, šepave ćemo primiti ispod ruke, bolesne ćemo nositi ili voziti itd. Uzet ćemo sobom i hljeba i sira, pak hajd' na junačko delo!

Franina i Jurina

Fr.: Oj Jurino! Si doma?

Jur.: Prišal sam malo prej. A ča ti to zjapaš — ni da kuća gori.

Fr.: Zovu me naši va Trebišće, neka valje tamo pridem, da njim pokažem, kako će se to 6. aprila glasovat. Nego da ti pravo rečem, neke stvari nisu ni mane samemu jako čare, zato sam prišal malo do tebe, da mi ti stumačiš još jedanput celu tu kumediju.

Jur.: Stvar je jako lahka.

Fr.: Znam, da je, al prej nego mi to još jedanput stumačiš, reci mi malo: će se i ov put morat čekat, dokle se proštiju sva imena, ka su na liste?

Jur.: Ne! Ov put će se vaje poćet glasovat i ki prvi pride, prvi melje. Ako prideš na vreme pa ako ti je ime magari na kraju liste, ti ćeš glasovat s prvemi.

Fr.: To je lepo. A sada mi reci: ča mora naš čovek zet od domi?

Jur.: Niš drugo nego samo lejitimaciju, ku je dobil od općini.

Fr.: To je lepo. I lahko. Tu ne more nijedan pogrešit. A sada stumači mi, kako će se glasovat.

Jur.: Čekaj najprej da sedem ovamo pred ovaj stol. Tako. Sada hodi va kuhinju i pitaj moju Lucu, neka ti da dva lonca.

Fr.: Ča će ti rabit ti dva lonca?

Jur.: Ne pitaj, nego hodi kako sam te poslal.

Fr.: Na — već tečem.

Jur.: (kad se j' Franina vratil). Već si se vrnul. Lepo! Stavi ta dva lonca na stol preda me. Dobro je — i to je va rede. Sada pazi: Ja, ki ovde sedim, sam predsednik komisije.

Fr.: Razumem.

Jur.: Ovi dva lonca — to su dve posude ale pak kako bi Taljijani rekli — urne.

Fr.: Vidim. Ma još ne znam, zač te rabit ti lonci.

Jur.: Strpi se malo. Najprej mi reci: ča j ono va kute puli punestri?

Fr.: Ono je ormar.

Jur.: Tako je, ale mi ga ne ćemo zvat ormar, nego kabina. Sada hodi malo vanka, pak onputa prid nutra, kako da ćeš glasovat.

Fr.: (gre vanka i valje zatem prihaja nazad. Stane pred Jurinu, stegne iz žepa jedan kus harti, pak ga da Jurinej). Na i jim, gospodin presidente!

Jur.: Ni trebe niš da rečeš. Dosta je da daš lejitimaciju, pak Bog.

Fr.: To je još bolje. A ča ti to prevrćeš va tem tvojem velem libre?

Jur.: Gledam, ako si to ti i ako je tvoja lejitimacija napisana, kako trebe. To će i na dan izbora storit i predsednik komisije.

Fr.: Pak ča si obnašal? Je l' moja lejitimacija dobra. Ti si va listah napisan, kako treba, ti moreš glasovat. Nego ti moraš sada dobro gledat, ča ću ja storit.

Jur.: (meće ruku u jedan lonac). Ča sam učinil?

Fr.: Kalumal si ruku va jedan lonac.

Jur.: Dobro. Sada sam pak nazad ruku vanka znel. Pogledaj bolje: je ča va njoj?

Fr.: Je. Jedan kus harti, kako da bi jedno pismo.

Jur.: Riftik. S tim kusom harti moraš ti poć nutra va oni ormar.

Fr.: Ja — ma ča ću tamo z ovum hartum?

Jur.: To je ono, ča ti moraš prej znat, zač to ti ne će stumačit ni predsednik ni nijedan, ki bude poli njega. Zato pazi, da vidiš, ča ćeš učinit s tum hartum. Ta harta zove se glasovnica. Kada budeš va kabine sam, ti ćeš ju lepo odmotat i videt ćeš, da su na njoj štampano jeno sedam ale osam figuric. Jedna od teh figuric je lipova grančica s onom rožicom runolistom. To je naš senjal. Lahko ga j' spoznat.

Fr.: Dobro je! Ja sam valje spoznal lipovu grančicu i onu rožicu. Ča ću onputa storit?

Jur.: Tamo će bit lapis, pa zami ga v ruki i prekriži onu našu lipovu grančicu.

Fr.: A da bim prekrižil ku drugu figuricu ča bi onputa bilo?

Jur.: Da prekrižiš drugu, ti biš glasoval za druge, a ne za naše. Zato moraš dobro pazit, da prekrižiš naš senjal, a to je lipova grančica s onom nemškom rožicom. Ta senjal nose sve naše novini. Pogledaj ga nekoliko puti dobro, pak ti ne će poć z glavi.

Fr.: I sada je sve svršeno, ča ne?

Jur.: Još ni. Kada si lepo prekrižil onu našu grančicu, ti zami glasovnicu i lepo ju svij. Počni najprej z dolnjim krajem, pak jednu stran, pak drugu, pak onu gornju, a onput oslini i zakolaj kako svako drugo pismo. Na jedno pa nutera je pismu pritakana i jedna mala hartica, na koj je napisan jedan lumer. Tu harticu ne prikolaj nutra, nego moraš gledat, da ostane vane. Tako zaprto pismo nesi nazad predsedniku, ki će onputa snet on lumer, i tvoje pismo aliti glasovnicu onako zaprtu hitit će v drugi lonac. I to ti je sve. Si me razumel?

Fr.: Sam — do jedne besedi.

Jur.: Da vidimo. Ovo je glasovnica, ku sam znel s prvega lonca. Ča ćeš s njum storit?

Fr.: Poć ću va on ormar.

Jur.: A sada hodi va ormar... Si već nutre?

Fr.: (z ormara): Sam.

Jur.: Ča delaš nutre?

Fr.: Razvil sam glasovnicu, ku si mi dal i već sam našal va njoj našu srdačnu lipicu.

Jur.: A ča si sada storil?

Fr.: Zel sam lapis i prekrižil sam lipicu.

Jur.: A sada?

Fr.: Sada svijam glasovnicu. Najprej sam počel zdola, pak na jednoj strane, pak na drugoj, pak sam svil gornju stran. Sada ću ju oslinit. I to sam već a sada zakolat i — fertik.

Jur.: Ča ćeš sada storit?

Fr.: Sada ću poć van z ormara i dat ću ti zaprtu glasovnicu.

Jur.: Ala destrigaj se.

Fr.: (gre van z ormara i zruči zaprtu glasovnicu Jurinej).

Jur.: Ja — a ča si to storil, trubilo nemo! Kada j' on cindrić z onem numerom?

Fr.: Jumanene! Zavil sam ga nutra, mesto da sam ga pustil vane, da visi.

Jur.: Vidiš, da ti se to dogodi na 6. aprila tvoj glas ne bi niš valjal. Trebe dunke da paziš i nato. Drugačeje je sve dobro, i sad moreš poć va Trebišće i tumačit ljudem, kako se glasuje. Va Trebišćah su ljudi, ki nisu imeli škuli, pak ne znaju pisat. Za njih je dosta, da znaju ovoliko. Oni ki pak znaju pisat, moć te na gla-

---

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ

Ne traži hljeba nad pogačom!

Granulo je proljeće, sva je Božja priroda na novo oživjela. Prolistao brijeg i dô, zazelenila se šuma i livada, propupala voćka i loza, procvjetala divlja trešnja, a blago je proljetno sunce zasjalo novim sjajem i ogrijalo novom toplinom majčicu zemlju, koja je jadna cijelu zimu stenjala pod teškim bremenom debele snježne kore. Sav se svijet budi iz teškog i dugog zimskog sna. Zujeći zalijetaju se sitne pčelice od cvijeta do cvijeta, lakokrili se kukci užurbaše, a raznobojni leptiri razletješe po mirisnim livadama i poljanama, da što bolje izkoriste svoj kratkotrajni vijek. Bujno je zelenilo, čim nesta snijega, divovskom snagom izbilo iz zemljine kore, da se je moglo skoro očima pratiti njegovo rastenje i razvitak. Ptičiće se vratile iz udaljenih toplih strana, kamo se bijehu sklonile pred nepogodama hladne i tmurne zime, pa se veselo uscvrkutale, tražeći po džbunovima zgodno mjestance za gnijezdo. Sve se veseli, sve je izmiljelo na sunce...

I maleni je poljski mišić izišao iz svoje rupice, da se na proljetnom suncu ogrije, širom je rastvorio otvor malenog svog stana, nad kojim je cijelu zimu vijorila snježna mećava, mraz i studeni vjetar, odstranio naslagu lišća i tankog pruća i pružio šiljatu gubičicu na zrak. Dugi mu je brčić podrhtavao, a oči odvikle tolikoj svjetlosti, samo su zmirkale svaki se čas zatvarajući.

Maleni se miš nemalo začudio. Kad se je ono pred zimu uvukao u svoju rupicu medju korjenjem i debelim žiljem stoljetnoga hrasta, bio je zaliv pred njim prazan. Samo su ostaci dviju trulih ladja na obali pokazivali, da je i tu jednoć bilo života i prometa, da su i tu po obali koracali ljudi. A danas skliže se po limskom zalivu nekoliko novih velikih ladja, na obali zasukaše ljudi rukave, pa haraju i sijeku po lijepoj i neprohodnoj Kuntiji. Nekoji se dapače odvažiše i započeše piliti ogromni hrast nad stanom malenoga miša. On se prestrašen u tinji čas uvuče, osluškujući s grozom reskom cvijelu oštrozube pile. A kada se spustio sumrak i na dalekoj crkvici svetog Martina zazvonila Zdravamarija, odšulja se drhtureći od straha iz svoje rupice i podje da pohodi znance i rodbinu u drugim skrovištima brojne mišije naseobine.

Bijahu nadošla nova vremena. Lijepi se je limski zaliv napunio ladjama iz kojih izadjoše strani neki ljudi, štono dodjoše čak s onkraj mora, da kreće lijepe šume i odvažaju drva. Mišja se naseobina preplašena stisla u svoje rupice, ne usudjujući se da izmilji na zrak. Na svu je sreću imala još od prošle jeseni spremljenoga živeža u podzemnim svojim hambarima, bilo je tu suhih oskoruša, divljih kostaka i trešanja, raznog zrnja i bijelog korijenja, pa joj nije bilo potrebno, da izlazi iz svojih sakrivenih ležaja, da traži hranu.

Hrast je za hrastom padao, grabra je za grabrom nestajalo i oko mišje naseobine pukla je najednom čistina. Mali se miši šćućuriti, ne usudjujući se van iz rupa, da ih na ravnini ne bi spazio bistrooki kobac, lisica ili divlji mačak. I već htjedoše, da se isele, da ostave milu postojbinu, kojoj se izlegoše i othraniše, pa da se otpute dalje u šumu, daleko tamo u unutarnjost, dokle još nije doprla tudjinska sjekira, no zadržala ih u zadnji čas ljubav do rodnog im kraja i oni ostadoše usprkos svim pogibeljima.

Mladi je mišić začudjeno motrio sve te novotarije, sve ga je to zanimalo i privlačilo. Isprva je samo izvirivao, ali se kasnije odvažio, pa se prošetao sve do obale, njuškao oko ladja i oluškivao, obazirući se, dakako, cijelo vrijeme oko sebe i pazeći, da ga otkuda ne zaskoči neprijatelj. Ljudi su sjedili na obali i jeli, gutajući požudno velike komade žute neke smjese, koju su u svom čovječjem jeziku nazivali palentom. Mišić se prikrade u njihovu blizinu i ugrabi jednu mrvicu, koja im bijaše pala na zemlju, pa odjuri hitro izmedju njihovih nogu. Nitko ga nije progonjao, ljudi se dapače nasmijaše i dobaciše mu još nekoliko komadića, koje je on sa slašću pojeo. Od tada im je postao prijateljem. Nije se bojao ljudi, dolazio je čak preko daske na ladju i jeo često iz njihovih ruku. Oni sa ga voljeli, jer je on bio odista dražestan mišić.

Ali odvažni se je mišić naskoro uzobijestio. Nije htio više da jede crviće i grize tvrdo korjenje, niti je htio tražiti divlje voće. Dolazio je uvijek na gotovo, jer što bi ostalo ljudima i počeo prezirati svoju rodbinu i prijatelje, koji su ostali u šumi da i nadalje po običaju mišjega roda. A kako ga oni još u posljednje doba, zbog njegova druženja s ljudima, stadoše izbjegavati, to se konačno odlučio na to, da se posvema preseli na ladju k ljudima.

To je jednoć noći i učinio. Odšuljao se na ladju preko daske, koja ju spajaše s obalom, izdubio negdje medju naslaganim drvljem rupicu i tu se udomio.

Jednoga se jutra ladja odmakla od obale i zaplovila morem. Mišić je u to doba spavao. Kad se probudio i izmiljio iz ležaja, sunce je već bilo visoko odskočilo. Polako se uspne na najvišu naslaginu drva i stane promatrati okolinu. Voda, svuda naokolo voda. Na istoku je nestajalo zelene Kuntije i crkvice svetog Martina na brijegu, koji bi nekoć svakog jutra ugledao, čim bi kroz otvor svoga stana ispružio njuškicu. U prvi se mah poče kajati, što je ostavio svoj rodni kraj, svoje prijatelje, braću i roditelje, cijelu mišju naseobinu, lijepe šume i ptičice u njima i on osjeti kako ga nešto oko srca steže, a u grlu davi. No za čas se nasmije-ši: zašto da se kaje, čemu da žali za svojim prijateljima i braćom, koji su ga u zadnje doba izbjegavali, nazivajući ga

...mce napisat i imena naših nekeh zastupniki Wilfana, Stangera i Besednjaka. Nego i za to ćemo govorit drugi put.

IZ BUZEŠTINE.

[illegible] čas su se nekoji skujali, da ne će poći [illegible] 6. aprila, ali su se već predomislili [illegible] su učinili! Najprije svaki mora znati, [illegible] velika čast, da i seljak i radnik mogu [illegible]. Ovo kmetsko pravo ne smijemo [illegible]. Drugo je i to: komu ćemo se mi se [illegible] nego samo svomu zastupniku? [illegible] bez straha glasno govoriti za nas u [illegible]. Daj danas, daj sutra, stvari će se pre[illegible] na bolje. Cer je malen, ali gaz za dan [illegible] (baci na tla) velika hrast. [illegible] dobro i bolje [illegible] samo ostrajmo. [illegible] znamo i to, tko ne ide glasovati, taj [illegible] čovjek nikakve vrijednosti, ili nije [illegible] gospodar [illegible] je prodani sarenjak! Mi [illegible] ljudi, koji poštujemo čast i poste[illegible] ćemo svi glasovati za našu lipu [illegible].

IZ BARBANŠTINE.

[illegible] sam se malo zavlaćao, ali bolje ikada [illegible] nikada. Našeg dičnog općinskog načel[illegible] svatko [illegible] pozna. Dug i teret op[illegible] je silan, prevelik i nepodnošljiv. Cijeli je [illegible] u okolici i u mjestu Barbanu uključivši [illegible] iz mjesta, koji su italijanske narodno[illegible] toga lukavog [illegible], koji svojim [illegible] škodi općini [illegible] naroda i nema [illegible] ugled velike Italije. To se je mogao [illegible] i dotični gospodin iz Pule, što je [illegible] bio sam osobno u Barbanu, da se [illegible] o raspoloženju naroda. Pučanstvo nije [illegible] protiv Italije, niti protiv fašizma, već je [illegible] nasilnom i nečovječnom vladanju go[illegible] Malobotta. Toliko za sada, da se [illegible]!

Gospodarstvo

Bolesti voćaka.

[illegible] voćke imadu svoje bolesti, od kojih često [illegible] stradavaju. Zato i o tome treba da bu[illegible] dobro upućeni, kao što će evo ovaj čla[illegible] da nam ukratko razloži. Zato to dobro [illegible] promatrajte i zapamtite, pa će vam [illegible] dobro doći u vašem voćarstvu.

Pored krvave i lisne uši, raznih gusjenica, [illegible] opažamo u našim voćnjacima vrlo če[illegible] ove bolesti i nametnike: rak, crne pjege [illegible], rdju na šljivama, crvene mrlje [illegible], imelu (bisak), vještičine [illegible], lišajeve i mahovinu, po sušenje vršika. [illegible] svakoj toj bolesti evo nešto da kažemo.

Rak je bolest, koja se pojavljuje na jabukama i krušakama te na trešnjama. Razlikujemo otvoreni rak, t. j. ako u sredini rane leži otvorena veća ili manja površina drveta, i zatvoreni rak, t. j. ako se stvaraju kvrgaste nabreklme, koje se zatvaraju preko cijele rane ili barem većim dijelom. Rane, koje su nastale uslijed raka, moraju se izrezati, i to za vrijeme, kad na drveću nema lišća. Sve oboljele dijelove kore i bolestna širenja treba takodjer [illegible] odstraniti. Prema veličini rane treba [illegible] načiniti 2 do 4 zareza po duljini [illegible] nožem, a ti zarezi imadu započeti 20 cm iznad rane i svršiti 20 cm ispod rane. Rubove, koji su po strani rana, treba snabdjeti [illegible] poprečnim zarezima. Poslije svega toga [illegible] se rana namazati katranom, cjepilnim voskom ili smjesom ilovače, goveđe krvi i [illegible] dakle. Napokon se rana omota kr[illegible].

Crne pjege ili mrlje vrlo su raširene i opasne bolesne pojave u voćarstvu, koje pro[illegible] opet jedna gljivica kod jabuka i kod krušaka. Bujni porast mladica u proljeću, koji [illegible] pored jakosti tla i vlage ovisan i o vremenu, [illegible] ne utječe povoljno na širenje te gljivice. Kao otporne vrste jabuka protiv te bolesti vrijedi ananas carevića, kanada ca[illegible], lijepa iz Boskoopa, landsberška ca[illegible] te još neke druge vrste, a od krušaka [illegible] maslovka, Klapov ljubimac, Gel[illegible] maslovka, Williamova Kristovka, Bo[illegible] tikvica itd. Kao naročito osjetljive jabuke poznate su ove: rebrača bijela zimska, [illegible] zlatna zimska, [illegible] crveni, ca[illegible] orleanska, crvena jesenska rebrača, a od krušaka ljekarica ljetna, maslovka bijela jesenska, zimska maslovka i neke druge. U borbi protiv te bolesti imadu se jabuke i kruške štrcati sa bakrenim preparatima, i to prvi put prije cvatnje, a drugi put odmah poslije cvatnje. Prema potrebi štrcat će se kadkada i 3 do 4 puta. Za prvo i drugo štrcanje treba [illegible] 2%-tnu, a za daljnja štrcanja 1 do [illegible]%-tnu rastopinu modre galice i vapna. Štrcanje se mora izvršiti temeljito, jer će se samo na taj način postići uspjeh.

Rdja na šljivama. Tu bolest prouzrokuje gljivica, uslijed koje dobiva lišće crveno-smedje [illegible] (pjege), a na donjoj se strani stvaraju smedje, prašne hrpice trusova. Oboljelo lišće poprima kasnije žutu ili smedju boju te prije vremena otpadne. Sredstva protiv ove bolesti jesu: zakapanje i spaljivanje lišća, koje je u jesen popadalo, zatim okapanje tla u proljeću u šljivicima, te štrcanje s rastopinom modre galice i vapna.

Crvene mesnato-nabrekle pjege na lišću šljiva dolaze od gljivice, koja vrlo štetno utječe na djelovanje, koje imade da izvrši lišće oko [illegible] i razvitka voćke. U borbi protiv gljivice upotrebljavaju se ista sredstva kao i protiv rdje na šljivama.

Imela (bisak) je nametnica na granama jabuka i krušaka, koja ulaže svoje žile duboko u drvo pa se tu hrani sokom voćke grane. Ta voćka dakako uslijed toga u velikoj mjeri zaostaje u svojem razvitku. Pored toga nastaju na onom mjestu, na kojem je imela pustila svoje žilice u drvo, kvrgaste nabrekline, uslijed kojih se takve grane prigodom bure i vjetra lako polamaju. Imela treba sa zaraženih grana duboko izrezati, a nakon toga nastale rane katranom namazati.

Vještičina metla opaža se katkada kod trešanja i šljiva, i po tome, što su se neke grančice u krošnji srasle u oblika gnijezda ili metle. Uzrok tim metlama su gljivice, srodnice onoj gljivici, koja prouzrokuje kovrcanje lišća kod bresaka. Vještičine metle imadu se, ako se pojave, iz grana izrezati te popaliti.

Lišajevi i mahovina pojavljuju se na voćkama onda, ako su preduboko zasadjene, ako je tlo mokro, nepropusno, te ako se voćke marljivo i propisno ne njeguju. Lišajevi i mahovina moraju se sa voćaka odstraniti, nakon čega se imadu stabla i deblje grane temeljito pobijeliti vapnenim mlijekom. Pored toga treba treba voćkama omogućiti gnojenjem, okapanjem i dodavanjem vapna u tlo bujan razvitak i dostatan pristup zraka (proredjivati krošnju, te saditi u dostatnom razmaku), jer se u tom slučaju lišajevi i mahovina ne će moći pojavljivati.

Sušenje vršika pojavljuje se naročito na jabukama i kruškama, i to na pojedinim vrstama. Neposredni uzroci toj pojavi jesu: nepovoljan položaj, mraz, pomanjkanje vode i hrane, nepropustna zdravica. One vrste jabuka i krušaka, koje ne uspijevaju dobro u nekom kraju, treba precijepiti sa boljim vrstama, dok se inače ova pojava odstranjuje pomladjivanjem voćaka, valjanim gnojenjem i okopavanjem (dubokim prerahljivanjem tla) te zalijevanjem.

S. N.

Mala seljačka škola.

Kako se odstranjuju moljci iz pokućstva i odijela?

Najbolje je sredstvo proti moljcima benzin, koji se dobiva u svakoj ljekarni. Pokućstvo, koje je okaljano moljcima, unese se u posebnu sobu, gdje se ga poštrca napomenutim benzinom. Tim će se štrcanjem uništiti nesamo kukci, nego i njihova jaja. Miris po benzinu izgubi se nakom par dana. Budući da je njegova para jako zapaljiva, ne smije da gori u sobi vatra ni svijeća. Ako se pak moljci nalaze u odijelu, onda metnemo ga u ormar i dobro poškropimo benzinom. Kasnije ga možemo iznijeti i na zrak.

Što je telcu lijek, to je krmku otrov.

Neke naše gospodarice običavaju mluzivo mlijeko (kuljadu, prvo mlijeko) od krave, iza kako se oteli, odojiti, te predati u napoju krmcima, pa tek onda pripustiti tele k sisanju. Takvo je mlijeko za krmčad posve nezdravo, tako da od njega više puta i obole, pače kadkada i poginu, dočim tele, nasisav se mluzivog mlijeka (kuljade), dobije odista proljev, ali pošto se time očisti, postane kudikamo zdravije.

Što ti je činiti kad ti krava daje crveno mlijeko?

Krava dobiva crveno mlijeko ili od krvi ili od hrane, to jest od nekih trava. U takvom slučaju treba najprije promjeniti krmu, a zatim podati kravi skuhanog lanenog sjemenja, ili pak malo lanenog ulja. To se može primješati i u hrani.

Kako ćeš oduzeti medu neugodan tek i miris?

Često imade med neugodan tek i miris, a taj se može odstraniti ovako: Kod slabe vatre treba polagano miješati med sve dotle, dok se posvema rastopi. Zatim mu je po svakom kilogramu nadoda 6 dgr. mlijeka. Kad se počne med čistiti i pjeniti, onda ga ne treba više miješati. Dostatno je, da mu se pomnjivo oduzimlje pjena, koja se diže. Nato se pet šest puta baci u med čavao, koji se malo prije stopio u žeravici. Ujedno se ulije u dotično posudje, gdje se čisti med, 4 žlice čiste rakije, koju valja dobro pomiješati sa medom. Nakon toga se ugasi vatra, a med pusti u miru, dok se posvema ohladi. Na taj način med izgubi neugodan miris i tek, a dobije najčišću slatkoću. 42 dekagrama takova meda vrijede 49 dekagrama sladora.

Kako ćeš u ljetno doba obraniti goveda i konje od dosadnih muha?

Goveda i konje možeš u ljetno doba obraniti od dosadnih muha, ako ih više puta na dan otareš krpom, koja je bila prije namočena u pelinovoj vodi.

Važan savjet za naše domaćice, koje se tuže da im cipele škripiju.

Ima dosta naših domaćica, koje se tuže, a bogme i jadikuju, da im naročito nove cipele previše škripiju. Zato držimo da ne će biti na odmet, da im dademo jedan savjet, kako se doskoči tom zlu. Koja domaćica ne će da joj škripiju cipele, treba da potplate svojih cipela umoči u vodi, a zatim da ih, dok su još vlažni, namaže uljem ili mašću, pa ih ostavi pri miru dok se osuše. Tim će im cipele ojačati i što je u današnjoj modi najglavnije — prestati da škripiju.

Politički pregled

Trgovinski pregovori izmedju Italije i Jugoslavije.

Izmedju italijanske i jugoslovenske delegacije vode se u Beogradu pregovori oko sklapanja trgovinskog ugovora. Italijanska je delegacija postavila jugoslovenskoj predlog, da se utanači trgovinski ugovor na temelju reciprociteta. Sve što Italija traži od Jugoslavije, nudi joj na uzvrat. Sve koncesije i pogodnosti, koje bi imala Jugoslavija dati Italiji, pruža potonja svoj. Italijanski delegati traže, da se njihovim konzulima u Jugoslaviji priznade karakter eksteritorijalnosti, to j. diplomatski karakter. Prema tome, oni ne bi bili podvrgnuti jurisdikciji jugoslovenske države. Njihove zgrade bile bi eksteritorijalne. Oni bi imali pravo služiti se šifriranim brzojavima ne samo sa svojom vladom nego i sa svojim institucijama u Jugoslaviji. Iste pogodnosti oni nude Jugoslaviji. Nadalje italijanska parobrodarska društva imala bi dobiti pravo kabotaže u jugoslovenskim lukama. To isto oni daju Jugoslaviji. Ista koncesija imala bi se protegnuti i na italijanski kapital i druga ekonomska poduzeća, zatim na import italijanskog vina, ulja, smokava i drugih južnih produkata. Jugoslovenska delegacija nije htjela da prihvati taj predlog. Radi toga će italijanska delegacija sada predložiti druge predloge.

Engleska politika na Sredozemnom moru.

Nova je vlada u Engleskoj odlučila da posveti veću pažnju Sredozemnom moru. Engleska naime drži u svojim rukama izlaz i ulaz u to more (Gibraltar i sueski kanal), dok su Dardanele neutralizovane. Budući da je put kroz Sredozemno more najvažniji spoj Velike Britanije s njezinim ostalim carstvom, i budući da se u tom moru krfskom aferom i italijansko-španjolskim savezom donekle izmijenio položaj, nova je engleska vlada nedavno naredila, da se engleska sredozemna flota pojača sa nekoliko jedinica atlantske flote i da se luka na Malti još bolje učvrsti. Kako vidimo, Engleska hoće usprkos toga što ima na vodstvu pacifističku vladu da ostane i nadalje najjača vlast na moru i da stekne prvenstvo u zraku. Osim toga engleska vlada naročito ističe tu svoju politiku u Sredozemnom moru. Ako k tome uvažimo da engleska vlada ne će da ustupi Italiji teritorije u Jubi, dok Italija ne vrati Grčkoj otete otoke, tada opažamo, da engleska vlada sistematski križa italijanske račune. Mussolini hoće da učini Italiju prvom sredozemnom vlašću. Velika Britanija mu odvraća na taj način, što izgradjuje svoje sredozemne luke i svoju sredozemnu flotu i što nastoji oko posvemašnjeg sporazuma s Franceskom.

Za položaj na Sredozemnom moru karakterističan je neuspjeh

rimske pomorske konferencije.

U Rimu je bila sazvana za razoružanje na moru konferencija, koja bi nastavila rad one konferencije, koja se obdržavala u Washingtonu g. 1921. Na toj konferenciji htjelo se, da se i Rusija obveže, da ne će graditi na Crnom moru flotu više od 100 hiljada tona. Isto tako zahtijevala se slična obveza i Španjolske. Ruski je delegat naprotiv zahtjevao, da se tonaža Rusije fiksira sa 400 hiljada tona, dok je Španjolska tražila da ona bude jednakopravna Franceskoj i Italiji, koje prema zaključku u Washingtonu imaju pravo svaka na 175 hiljada tona. Budući da ni Rusija ni Španjolska nije htjela pristati na ono, što je Engleska od njih tražila, konferencija je svršila s neuspjehom, pokazavši, da je u Sredozemlju i Rusija faktor s kojim će doskora čitav svijet morati da računa. Sovjetska vlada ne odriče se prava da izadje iz Crnoga mora.

Jugoslavija.

Prošlog ponedjeljka držao je jugoslovenski ministar vanjskih posala, g. dr. Momčilo Ninčić, svoj ekspozé o vanjskoj politici Jugoslavije. Izmedju ostaloga rekao je i ovo: Pošto je riječko pitanje bilo kadro da izazove konflikt izmedju Italije i Jugoslavije, morale su se zbog održanja mirovne volje sklopiti konvencije, koje je čitav kulturni svijet pozdravio kao momenat oslobodjenja, kojim je isključena ratna opasnost. Prijateljstvo je izmedju Italije i Jugoslavije obje države približilo i naš je ugled u kulturnom svijetu podiglo. Naročito je važno, da su svi saveznici bliži i dalji prethodno obavješteni o sporazumu i da su svi izrazili rado svoj pristanak na to. Toplim se riječima dr. Ninčić sjetio uskoga saveznoga odnošaja izmedju država male antante i sve srdačnijeg približivanja Poljskoj. Naše konzekventno nemiješanje u unutarnje odnošaje u Grčkoj ne može se nipošto smatrati kao znak desinteresementa, nego samo kao akt strogo prijateljskoga susjedstva. Što se tiče Bugarske i makedonskih organizacija, koje imadu svoje sijelo u Bugarskoj, i koji sada sasvim otvoreno provode svoju agitaciju i vrše u javnosti inozemstva intervjuima i člancima najotvoreniju propagandu, i koji poduzimaju neprestane provale na naš teritorij, pa čemu uživaju potporu bugarskih oblasti, to je bugarska vlada za sve to nesumnjivo odgovorna. U Makedoniji nema nacijonalnih manjina i zaštita se manjina nikako ne može primjeniti na Makedoniju. Svakako se [illegible] pokazuje nakana, da se t. zv. makedonsko pitanje opet iznese. Ne zna se doduše, što nam bugarske komite spremaju za proljeće, no to ne može značiti nikakvog ozbiljnoga ugrožavanja naše države, no može eventualno značiti ugrožavanje za bugarsku vladu, jer mase bugarskoga naroda idu za pacifističkom politikom osudjujući odlučno svaku agresivnost. Kao i ove mase, tako i naša država teži za uzdržanjem dobrih odnošaja prema Bugarskoj.

Rusija.

Doskora ima da se održi englesko-ruska konferencija, na kojoj će se riješiti raznovrsna pitanja, koja više izmedju Engleske i Rusije. Sigurno je da će Rusija zatražiti od Engleske znatan kredit u svrhu svoje ekonomske obnove. U tom će doći do razlike mišljenja izmedju ruske i engleske vlade, jer Rusija će tražiti kredit u gotovom novcu, koji bi uvijek imao da stoji na njezinu direktnu dispoziciju i koji bi ona investirala isključivo u ruska produktivna poduzeća, dok joj Engleska naprotiv nudi kredit u soli.

Rusija bi pak primila robni kredit samo u ograničenoj mjeri. Tim kreditom bi pokrila samo najnužnije potrebe za podignuće produktivnog kapaciteta Rusije.

[illegible] prirodom. On je sada samostalan, nije više prezreni poljski miš, koji se hrani crvima, korijenjem i trhovim bobicama, plodovima divljih voćaka i zrnjem, on je sada nešto višega, kućni miš, koji će se odsada hraniti čovječjom hranom, jesti će mrvice kruha, šunku i slaninu, kobasice i rižu, o kojoj mu je pokojna majka (nju mu je, dok je još bio sasvim malen, pojela buljooka sova), pričala, da je upravo nebeski dobra. Pomislio na sve to, prošeće se ponosno po palubi broda.

Nakon dvodnevne vožnje po moru pristane ladja u jednom gradu. Taj grad nije bio ni najmanje sličan malenim selima u njegovoj domovini, u kojima su stanovali Prekodražani, koji bi znali često proći kroz Kuntiju sa sjekirama na ramenima, bugareći da se je sve orilo.

Tu stanuju samo bogati ljudi, pomisli u sebi mali poljski miš, kako li sam ja sretan, što ću moći da kod njih živim!

Kad su mornari počeli iskrcavati drva uvuče se on u rupu u jednom suharku, uvjeren, da će ga s tim suharkom odnijeti u koju kuću. Tako i bi. Nakon mnogih trešnja i bacanja donese ga nekakva sluškinja, svega isprebijanog i izmučenog skupa sa suharkom u kuhinju i baci u košaru za drva kraj peći. Kad je sluškinja malko poodmakla izidje iz zakloništa, stisne se u jednoj rupici u zidu iza peći i sačeka noć. Čim se smrklo i ljudi u kući pozaspali, izvuče se iz rupice, odšeće se tiho do smočnice i smukne ispod vratiju u nju, te se dade na posao. Oh Bože, kakovih li je tu sve stvari bilo. I slatkog pekmeza i bijelog maslaca i finih kolača i masne slanine. Od svačega je otkinuo po komadić, svagdje ostavio trag svojih zubića, a pred jutro se — jedva se vukući — vratio u svoju rupicu u zidu iza peći.

Sjutradan je bilo u kući velike galame. Debela je neka žena digla pravu buru, ljuteći se na bezobraznog miša, koji se usudio, da joj poodgrize vrške kobasica i poliže pekmez. Mali je mišić drhtario u svom katu, bojeći se da ga kojim slučajem ne bi otkrili. No njegovo je skrovište bilo dobro sakriveno, tako da ga nijesu mogli naći, a kad je on to opazio povratila mu se odvažnost. Tu nije bilo ni kobaca ni sova ni lisica ni zvjeradi, koje bi se bio trebao bojati, a za onu ženu, koja je psovala i galamila, bio je on presitan, a da bi ga mogla uhvatiti.

I tako je živio sretno i zadovoljno kradući čas u kuhinji, čas u smočnici, čas u jednoj sobi, čas u drugoj, a da mu kućegospodari ne mogoše nikako da udju u trag. Držao je da je potpuno sretan. Nije ni pomišljao da se vrati u svoju šumu, a na svoju braću bio je posvema zaboravio. Zaboravio je bio čak i sve mišje zovove, kojima su se nekoć miševi medjusobno u slučaju pogibelji dozivali, ta tih mu sada nije trebalo.

Ali kako vrč ide tako dugo na vodu, dok se ne razbije, tako je bilo i s malim našim mišem.

Jedne večeri izašao je iz svoje rupice i otputio se k smočnici, da ukrade štogod za večeru, kad li ima što vidjeti: pred njim tik uz peć bijaše razbacano nekoliko kupova finoga kruha, namazana nekakovim pekmezom i posuta praškom, za kojeg držaše da može biti samo šećer. Oblizne jedan komadić, pa drugi, a onda sve više i više, dok se ne najede. Od sitosti jedva se vukući podje u svoju rupicu, da spava. Još ne bijaše dobro ni zažmirio, kad li osjeti u želucu nekakve grčeve, a malo zatim užasne boli. Ljudi ga bjehu prevarili, posipali kruh otrovnim praškom i otrovali ga. Siromašni se mišić cijelu noć prevrtao po svom uskom ležaju, misleći svaki čas, da će sad na ispustiti dušu. Ali bilo da je otrov bio preslab, bilo da je njegova zdrava i žilava šumska narav bila jača od otrova, on je obolio, ali nije uginuo.

Dugo se je još vukao, ne usudjujući se da u išta ugrize, čeznući za zdravim šumskim korjenjem, koje bi mu bilo za stalno pomoglo, dok se konačno ne odluči, da se vrati u svoju domaju, u lijepu prirodu, u zelenu šumu i topli ležaj pod starim hrastom.

Polako se vucareći tamnim gradskim ulicama došulja se do obale, gdje ugleda jednu ladju s drvima. I opet se uspne na ladju, ali sada s drugim čuvstvima, nego li prvi put. Ovoga se puta uspinjao kao pokajnik, kao teški duševni i tjelesni bolesnik.

Nakon dugog putovanja za koga se ladja više puta zaustavila u raznim gradovima, koje si medjutim mišić nije htio ni da pogleda, usidri se konačno u limskom zalivu. Čim mu se pružila prilika umakne miš preko daske s ladje i odšeta u šumu. Bio je tako bolestan, izmučen i gladan, da se je jedva micao. Ćutio je da mu se bližaju zadnji časovi, ali je htio da dodje barem do svog nekadanjeg ležaja u kom se odgojio i odrastao, pa da u njem zaklopi trudne očice.

— — —

I opet se približala zima. Svaki si je miš sakupljao hranu za zimu, da ne bi ostao gladan, kad bi se slučajno probudio oda sna usred ciče zime. Naš putnik nije trebao da se brine za zimu. Jednoga ga jutra nadjoše ostala njegova braća ukočena pred otvorom njegovog stana. Bijahu ga spopali grčevi u želucu i to tako žestoki, da su mu razdrli mala crijeva i on je izdahnuo, ne dospjev ni da se uvuče u rupu.

Njegova ga dva brata prihvatiše zubićima za rep i odvukoše ga u rupu, koju poslije zatrpaše lišćem, prućem i zemljom. Dugo su još ostali miševi nad njegovim grobom i razgovarali o bijedniku, koji je tako žalosno završio.

»Vidite, djeco,« reče stara jedna miška, »tako se dogadja svakome, tko se odredi i postidi svoje braće.«

»Da je ostao kod kuće, živio kao i mi i hranio se čime i mi, bio bi još sada živ i zdrav medju nama.«

»Ne tražite, djeco, nad [illegible]« i htjede da doda: pogačom, kad li se visoko na nebu pokaza kobac, pred kojim se čitava mišja naseobina rasprši i povuče u svoje rupice.

O ovim pitanjima vode se ovih dana u Moskvi vrlo žive konferencije izmedju Rakovskoga, koji se tek povratio iz Londona, i ostalih članova sovjetskog vanjskog ministarstva. Izgleda da je medju njima postignut sporazum, da ruski delegati na englesko-ruskoj konferenciji traže više kredit u gotovom novcu, nego li u robi.

Kako se dakle vidi, Rusija će izvući stvarne koristi za svoju privredu i obnovu iz priznanja sa strane Engleske. A koliku važnost sovjetska vlada daje daljnim pregovorima sa Engleskom, najbolje se vidi po tomu, što se sam predsjednik vijeća pučkih komesara, Lenjinov nasljednik Rykov već zapustio u Londonu u svrhu, da s Mac-Donalodom osobno raspravi sva privredna važna pitanja, koja vise izmedju obe države.

Domaće novosti

Aneksija Rijeke i posjeta Kraljeva u Liburniji

Dne 16. o. mj. prisustvovao je Kralj Viktor Emanuel III. svečanostima aneksije na Rijeci. Imalj su da dodju s njime i vojvode Diaz i Thaon di Revel, ali su u zadnji čas bili zapriječeni. Poslije podne istoga dana došao je Kralj sa pratnjom i u Volosko-Opatiju na ratnom brodu iskrcavši se u Opatiji. Odanle je krenuo automobilom na podprefekturu u Volosko, gdje su mu predstavili pročelnike raznih ureda, općinsko zastupstvo Voloskoga-Opatije i sve načelnike nove riječke ili kvarnarske provincije. Govorio je sa mošćeničkim i bersečkim načelnikom, koje je pitao, koliko stanovnika imadu njihove općine. Razgovarao se je i sa bivšim poslanikom drom. Stangerom, s kojim se je naradovao, što ima ovaj kraj tako ugodno podneblje. Zatim se je odvezao u Lovran, gdje je ostao samo par časaka, vratio se u Opatiju i ukrcao se na brod, da dospije na vrijeme na Rijeku, gdje se je Njemu u počast davala jedna kazališna predstava.

Sva su mjesta bila obilno okićena zastavama i dosta je naroda bilo na ulicama, da vide N. V. Kralja.

Na župane slavenske narodnosti neugodno se je dojmilo, što im je tajnik prije dočeka spočitnuo, što su medjusobno odn. s poslanikom Stangerom govorili slavenski odn. srpsko-hrvatski. Oni su se za to odmah iza dočeka odaljili, vrativši se svojim kućama.

Prenos smrtnih ostanaka pok. ministra Milenka Vesnića u Domovinu.

Kako se naši čitatelji još živo sjećaju, bivši jugoslovenski ministar predsjednik i dugogodišnji poslanik u Parizu dr. Milenko Vesnić umro je pred više vremena u Parizu, gdje je bio privremeno pokopan. Sada je jugoslovenska vlada naredila, da se njegovi smrtni ostanci prenesu u Domovinu. Prošlog ponedeljka prošao je kroz Trst brzovlak sa pokojnikovim smrtnim ostancima. Prigodom tog žalosnog dogadjaja sakupiše se na tršćanskom kolodvoru članovi jugoslovenskog konzulata u Trstu kaošto i razni zastupnici naših narodnih organizacija.

Jugoslovenski general i Zamećani.

Pod naslovom »Generalova riječ...« izašao je u beogradskoj »Politici« dopis iz Rijeke. U tom dopisu čita se izmedju ostaloga i ovo:

«Prilikom odredjivanja granica kod Rijeke odigrali su se u selu Zametu neki prizori, koji su vredni pažnje. Riječki su Italijani silom hteli da dobiju zametsku crkvu i školu sa još nekoliko kuća, pa su u tu svrhu bili razvili nečuvenu agitaciju. Uzrujanost je medju onim našim narodom rasla sve više. Svak je sa zebnjom čekao dan, kad se imala da reši sudbina njegova sela. Kad je toga dana (26. februara) komisija za razgraničenje stigla u selo, zvono je na crkvenom tornju zazvonilo kao na uzbunu. U tren oka čitav se Zamet našao na cesti. Neki vidjeniji stupiše odmah pred generala Milića i zamoliše ga, da ih spase... General je pokušao da ljude umiri, ali oni su se tiskali k njemu, jer je svak želeo da zna, hoće li njegova kuća i zemlja pripasti onamo, kamo on želi. Što više: Jedna žena pristupi bliže jugoslovenskim predstavnicima i grozeći im se dobaci: — Ako ne bude moje palo pod Jugoslaviju, prokleću vas do sedmoga kolena... I kosti će vam se va grobe premetat... Na to se iz nekoliko stotina grla izvi teška pretnja: — Ako nas ne spasete, kamenovaćemo vas! Znamo mi kako je tamo; znamo mi da ni u Jugoslaviji ne teče med i mleko i da ćemo i tamo teško doći do hleba, ali onde je sloboda, a mi želimo slobodu — samo slobodu! — Nije to meni žao... — odgovori jugoslovenski general Milić. — I da me kamenuju, bila bi mi čast... a onaj bih kamen poljubio i poneo bih ga kao uspomenu... Ovakav narod može da kamenuje...

DAROVI
za fond «Djačke Matice» u Trstu:

Naši vrli muževi i mladići iz Lanišća i Račje Vasi sakupiše za vrijeme ovogodišnjih pustnih dana 43.35 lira za fond »Djačke Matice« u Trstu». Novac je otposlan Zadružnoj Zvezi u Trstu.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

Svega po malo

Vrijednost jugoslavenske stoke.

Jugoslavija ima oko 12 milijuna 115.000 ovaca, oko 6,150.000 rogate marve, oko 5.100.000 svinja; koza oko 3.700.000 i konja oko 1.750.000 komada. Ovaca najviše ima u Srbiji 5,600.000, zatim u Bosni 2.500.000; Vojvodini 1.650.000; Dalmaciji 1.28.000; Hrvatskoj 855.000; Crnoj Gori 405.000 i Slovenačkoj oko 91.000 komada.

Rogate marve najviše ima u Bosni oko 1,450.000, zatim u Bačkoj 1.355.000; Hrvatskoj 1.286.000; Srbiji 1,095.000; Slovenačkoj oko 806.000; Dalmaciji oko 100.000 i Crnoj Gori oko 7.000 komada. Svinje se sa uspjehom goje u Banatu, Bačkoj i Baranji. Prema statistici iz prošle godine od 5,100.000 svinja koliko ih svega ima u državi — 1 milijon 604.000 otpada na Banat, Bačku i Baranju: Hrvatsku 1,200.000; Srbiju 900.000; Slovenačku 615.000; Bosnu 537.000; Dalmaciju 85.000 i Crnu Goru 14.000 komada.

Najbolja vrsta konja goji se u Vojvodini. U isto vrijeme Vojvodina je od svih ostalih krajeva najbogatija konjima, koja ih najviše izvozi. U Vojvodini ima oko 578.000 konja. U Hrvatskoj oko 370.000; u Bosni oko 231.000; Srbiji oko 183.000; Dalmaciji oko 80.000; Slovenačkoj oko 75.000 i Crnoj Gori oko 5000 grla.

Sveukupna vrijednost jugoslovenske stoke iznosi preko 16 milijarda i 500 milijuna dinara.

Narod, koji nije čuo za svjetski rat.

Ovih se dana povratio u Petrograd poznati ruski učenjak Gorodkov sa svoga naučnoga putovanja na dalekom sjevernom Sibiru. Gorodkov je pošao da proučava različito bilje i cvijeće tih krajeva, pa je oko obala Obe nagazio na zemlju, na koju još nije stupila noga nijednog Evropljanina. Gorodkov opisuje biljno bogatstvo tih predjela: naišao je na vrlo rijetke rasline, koje su botaničarima (učenjacima bilina) poznate samo iz Aljaske i Sjeverne Kanade. No najviše se začudio, kad je tamo naišao na neki nov još nepoznati narod, koji živi u polarnim krajevima uz sjevernu obalu Tihog Oceana, na jednom pritoku rijeke Vagine. Taj je narod bliz Samojedima, ali se od njih razlikuje jezikom. Gorodkov je duže vremena proučavao običaje i način života tog nepoznatog naroda. Ovi nepoznati Azijati žive u malim selima na vrlo primitivnom kulturnom stepenu. Način života im je sasvim patriarhalan i odigrava se u uskom rodbinskom krugu. O svjetskom ratu i velikoj ruskoj revoluciji nisu ti novo otkriveni ruski državljani imali ni pojma.

Katastrofalni potres u Costarici.

Javljaju iz New-Yorka, da se u republici Costarica dogodio žestok potres. Gradovi St. Jose i Puerta Limon većim dijelom su razoreni. Ljudskih žrtava ima vanredno mnogo.

Rekublika Costarica (španjolski zlatna obala) najjužnija je od srednjoameričkih država. Tlo je vulkansko i neki vulkani kao Orosi, Miravailes, Tenorio, Srazu, Turialba još uvijek su djelatni. Klima je tropska, s vrlo bujnom faunom i florom. Pučanstvo je pretežno španjolskoga porijekla. Poljoprivreda je glavno vrelo prihoda. Cuvena industrija duhana i kaučuka. Zemlju je otkrio Kolumbo 5. listopada 1502. Prva španjolska naselja datiraju iz 1523. Costarica proglasila se samostalnom 1821. Glavni grad je postradali St. Jose, a glavna luka Puerta Limon. Kako su oba u brzojavu spomenuta grada medjusobno udaljena oko dvjesta kilometara, očito je katastrofa zadesila dobru polovicu cijele zemlje.

Svjetska produkcija pamuka

Po cijelom se svijetu opaža sve to manja produkcija pamuka. Amerika ne može danas ni da zadovolji samu sebe, tako da će od nje Evropa primati sve manje. Indija producira mnogo pamuka, ali sve to troši Azija, a u budućnosti će trošiti još i više. Egipat, napokon, koji je trebao da opskrbljuje Evropu, izbacuje svake godine manje pamuka, i to povodom zakona od 1919. po kojem vlada forsira zasijavanje polja žitaricama, kako Egipat ne bi morao da uvozi najpotrebnije žitarice. Engleska je počela da na vrat na nos uvadja kulturu pamuka u svoje kolonije, a Francezi bajunetama natjeruju svoje kolonije u Africi i Oceaniji da sade pamuk. Ozdravljenje Rusije dovesti će valjda opet do nekdanjih kultura pamuka u Fergani, ali nema sumnje da će uz to morati da sadi pamuk svaka zemlja, koja ima bar malo uslova zato, kao Španija, Italija, Grčka, Jugoslavija i Turska. Budućnost je pamučne industrije vrlo žalosna.

Za jedan prstomet (prežu) duhana...

Pred nekoliko vremena oženio se neki pariški stolar za jednu vrlo mladu djevojku. Mladi je brak neko vrijeme živio u potpunoj slogi i zadovoljstvu. Ta sloga je nažalost trajala vrlo malo vremena. Mlada je žena počela najedamput da njuši duhan. To je supruga silno ozlovoljilo, pa se je više puta rasrdio na nju. No ona nije marila za njegov srd, nego je i nadalje »njofala«. Jedne večeri suprug je čitao novine, a supruga je uzela »prežicu« duhana i otputila se u sobu, da ide spavati. Nato joj se poćeo suprug smijati i rugati. Supruga se razljuti, stupi u susjednu sobu, zgrabi samokres i povrati k supruga veleći: »Više se nećeš sa mnom izrugavati radi duhana!« Zatim uzme iz džepa samokres i ustrijeli supruga, koji je odmah ispustio dušu.

Devet puta rodila dvojke.

Njemačke novine javljaju, da je u jednom tamošnjem mjestancu neka žena rodila devet puta dvojke, blizance.

Najstarija zgrada na svijetu.

Ovih dana otkrila je američka komisija jedan hram u Uzu (Kaldeja), koji je sagradjen 6000 godina prije Krista. Ako to odgovara istini, onda bi taj hram bio najstariji od svih dosada poznatih.

Koliko prosjaka ima u Italiji?

U čitavoj Italiji ima 4.000 prosjaka, medju kojima i takovih, koji su se prosjačenjem obogatili. Jedan od tih prosjaka ima 15 kuća, jednu četverokatnicu i još kinematograf. Neki drugi prosjak ima pol milijuna lira, a imao je već i preko milijuna, ali je udao dvije kćeri, pa je svakoj dao 250 hiljada lira miraza (dote). Sada italijanska vlada trpa te bogate prosjake u zatvor.

Jedna jedina kuća izdaje svoje svagdanje novine.

U New-Yorku u Americi ima jedna kućerina sa 22 kata, u kojoj stanuje preko 3000 osoba. Vlasnik te kuće tiska svaki dan novine za tih 3000 osoba. Tako tamo jedna kuća ima svoj dnevnik, a mi istarski Slaveni nemamo nijednog srpsko-hrvatskog dnevnika.

Jugoslovenski izvoz drva u god. 1923.

U godini 1923. izvezeno je iz Jugoslavije drva za gradju 844.597 tona u vrijednosti od 1.286 milijuna dinara, drva za gorivo 351.903 tone za 151 milijun din., bukovih željezničkih pragova 49.117 tona za 41 milijun din., izrada od drveta 19.352 tone za 46 milijuna dinara, ekstrakta 11.087 tona za 52 milijuna dinara itd.

Groblje pasa.

U Londonu, u gradu velikih čudovišta, otvoreno je grobište i za pse. Tu su pokopani svi psi, koji su poginuli tijekom zadnjega rata u vojnički službi za pobjedu domovine. U sredini groblja bit će podignut veliki spomenik, koji će prikazivati junačka djela pasa.

Prijestolonasljednikovo pokućstvo na dražbi.

Ovih dana prodajat će se na javnoj dražbi pokućstvo, što ga je u Wiringenu u Holandiji ostavio bivši njemački kronprinc (prijestolonasljednik). To pokućstvo se sastoji iz glasovira, par peći, jedne kuhinje i raznih drugih stvari. Kako se prilike mijenjaju!

Interesantan slučaj telepatije.

Glasoviti violinista Isaya održao je zadnjih dana u Dublinu u Irskoj veliki koncerat. Preko koncerta je bio nenadano uznemiren jednim predosjećajem tako, da je prekinuo cijeli koncerat. Mnoštvo publike nije moglo da shvati, što se je umjetniku dogodilo. Neka sila gonila je violinistu kući. Kad je stigao kući nadje na stolu telegram, koji mu javlja smrt njegove žene. Ovi slučajevi su česti u povjesti.

Književnost i umjetnost.

A. Hribar: Gjubar i gjubrenje.

Upravo je izašla iz štampe peta knjiga Agrarne biblioteke pod gornjim naslovom. Auktor nam je u ovoj knjizi na vrlo lijepi način prikazao koju važnu ulogu imade gnoj (stajski i vještački) u bilinskoj proizvodnji, te zemljoradnicima dao tačnu i jasnu uputu, kako se imaju vladati, ako hoće, da na svojim zemljištima povećaju godišnje svoje žetve.

Veliki broj naših zemljoradnika drži, da je dovoljno, da obradjuju svoja zemljišta onako kako su im i djedovi i očevi obradjivali, te su vrlo slabo pristupačni modernim načinima obrade zemlje. Nauka je danas toliko pokročila naprijed, da je i zemljoradnju podigla do znanosti, koja je postavila nova načela i nove teorije, na temelju kojih zemljoradnik sa što manje truda i troška može da izbije iz zemlje relativno više koristi. Gospodarska osnova, plodored, izbor zdravog i dobrog sjemena, dobra priredba tla, to su sve faktori, o kojima ovisi dobra žetva, a ponajglavniji je gnojenje tla. Vodjen mišlju, da je gnoj upravo duša poljoprivrede, te da zemlju valja uz dobar rad i njegu dobro i gnojiti, napisao je auktor napomenutu knjigu, pa je osim na stajsko i zeleno gnojenje htio da svrati osobitu pažnju zemljoradnika na važnost vještačkog gnoja (umjetnog gnojiva).

Knjiga sadržaje ova poglavlja: Podizanje poljoprivredne produkcije; Zašto gnojimo zemlju?; U koliko bilje iscrpljuje zemlju?; Stajski gnoj; Zeleno gnojenje; Vještačka gnojiva; fosforna, kališka, dušična; Gnojiva vapnom; Provadjanje pokusaja gnojenja; Gnojenje livada; Gnojenje žitarica; Gnojenje okopavina; Gnojenje mahunjača; Gnojenje vinograda; Gnojenje duhana.

Knjiga će vrlo dobro doći svim našim zemljoradnicima, a slijedeći upute sadržane u njoj naši će zemljoradnici doći konačno ipak do zaključka i uvjerenja, da im bez gnojenja zemljišta nema ni obilnih ni dobrih žetava. Radi toga im tu knjigu preporučamo.

Cijena je knjizi Din. 6·—; poštom obično Din. 7·—; preporučeno Din. 9·—; a pouzećem Din. 10·—. Dobiva se kod Uredništva i uprave »Meja«, Zagreb, Sudnička ul. 9.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 19. t. mj., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 10.190 10.240; 100 amerikanskih dolara za 2.365 2.385; 100 švicarskih franaka za 407—410; 100 francuskih franaka za 118 119; 100 čehoslovačkih kruna za 68.25 68.75; 100 jugoslovenskih dinara za 28.90—29.20; 100 rumunjskih leja za 12.25 12.75; 100 madžarskih kruna za 0.03 do 0.04; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0330 0.0340 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Poziv

na

XXVIII. glavnu skupštinu

Voloske posujilnice

koja će se obdržavati dne 29. marta 1924 u 16 sati u društvenim prostorijama sa ovim

dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika prošlogodišnje glavne skupštine;
2. Izvješće ravnateljstva o poslovanju god 1923;
3. Izvješće nadzornog odbora;
4. Izvješće revizora Zadružne Zveze;
5. Zaključak o uporabi čistoga dobitka;
6. Izbor ravnateljstva, nadzornog odbora i društvenog suda;
7. Slučajni predlozi.

VOLOSKO, 13. marta 1924.

Ravnateljstvo.

Poziv

na

XX. redovitu godišnju glavnu skupštinu

Bersečkog društva za štednju i zajmove

koja će se obdržavati dne 30. marca 1924 u 4 sata popodne u opć. uredu u Berseču

DNEVNI RED:

1. Čitanje i odobrenje zapisnika posljednje glavne godišnje skupštine.
2. Izvješće upravnog i nadzornog odbora
3. Potvrda računskog zaključka za g. 1923
4. Čitanje revizijskog izvješća »Zadružne Zveze« u Trstu.
5. Promjena § 41. društvenih pravila.
6. Izbor upravnog i nadzornog ureda, te pomirbenog suda.
7. Slučajni predlozi.

Računi izloženi su na uvid u društvenoj pisarni.

Berseč, 9. marča 1924.

ODBOR.

Opaska: Ako ne bi na skupštini bio dovoljan broj članova u smislu društvenih pravila, to će se jedan sat kasnije držati skupštinu te raspravljati i valjano zaključivati bez obzira na broj prisutnih zadrugara i to u smislu § 50. društvenih pravila i § 32. zadružnog zakona.

Broj 15 Poštanski tekući račun (Conto corrente colla posta) U Trstu, 23. marta 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka poslije podne, a svakog drugog četvrtka donosi besplatni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 12 lira na godinu, a za inozemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Na polju dužnosti

I htjelo se, da nas nestane, i kušalo se da nas se raspršı, i latilo se raznolikih sredstava, ne bi li nas progutalo ili more i zemlja ... ali, mi smo jos tu, potišteni poniženi, **na pjesku**. ... jos tu smo kao ona Zvonimirova ladja, koja je razbijena uništena, ali jos povaljena na pjesku istočnih zala Jadranskoga mora.

Ostali smo ovdje, da čuvamo uspomenu naših predja svojim narodnim običajima, obilježjem svoje slavenske naravi, i milozvukom domaćega jezika; ostali smo ovdje, jer nas dužnost zove, jer nas Slava čeka, jer je ova gruda svetinja koja ne smije pod točkove tudjinske pohlepe, opravdane političkom kulturom.

Ova je kultura moguće znanstvena, ali čovječanska nije, ona uvjek mjeri samo na to, da drži u stupici one, koje može da dohvati. Ona kuša da proguta njihovu budućnost, iz načelne svoje nezasitnosti, koju skriva pod blagim plaštem najplemenitijih ideala. Mi treba da prozremo teške okolnosti današnjih dana, moramo vrludati krnovitim puteljcima, hoćemo li izmiliti čitavi i živi iz paklenskih mreža koje nam se namještuju. Ali nadu i vjeru ne smijemo da izgubimo, a samopouzdanje je krijepost i pojedinca i skupine.

Okolišanje jest znak slaboće a slaboća je korak bliže propasti.

Mi se smijemo bajci, koja se na nas diže, kao što oko iz nebeskih vedrina prezira sićušne levce. Ova obezbjedjena skloništa našega naroda jesu, njegov ponos i svijest, svijest, koju maleni i poniženi više čuvaju nego veliki i slavni.

Gdje je čovjek najveći, tu je on besvjestan, jer je sila uvijek nestalna.

A došlo je vrijeme da dodjete svi do potpune svijesti, da još za vremena, dok ne bude kasno, upoznate pravi cilj i izvor života. Prošlost nam je dao Bog bila je rijetko sunčana, ali sadašnjost je pred nama, pa ju moramo izbirati sami.

Jao si ga narodu, koji živi u neradu i koji čeka mrvice da mu se dobacaju.

Pred nama se dnevno odigravaju veliki dogodjaji, koji ne smiju da nam izbjegnu oku; ovi nam dogodjaji otkrivaju nove poglede na svijet i život, te iz njih možemo da crpamo i koju nadu za oživotvorenje naših težnja.

Danas se mnogo govori o Rusiji, a kao strijela proletio je glas italijansko-jugoslov. saradnje. Ne ćemo da o tom govorimo, jer svoje rekosmo, ali da o posljedicama vodimo računa, to nam se dozvoljuje.

Pred nama leži jedno obećanje velikog značaja za nas, obećanje sa tribune najpoznatije u Italiji.

Iz ustiju gosp. Mussolinia nama se jamči sloboda vršenja najvažnijeg prava pojedinca, sloboda izražavanja povjerenja onima, koji će dokazati, istarski izbornici, da **smo još tu** pa makar na pijesku.

Ovo bi obećanje moglo da izgleda suvišno, ako se zaviri u elementarne zakone kraljevine Italije, ... ali nama je prošlost nažalost savjetovala, da smo to zamolili.

Mi u muževnu riječ gosp. Mussolinia vjerujemo, jer to nije samo riječ gosp. Mussolinia, već riječ ministarskog presjednika kraljevine Italije. S toga pozivamo slavenski elemenat Julijskih pokrajina, da u ovo obećanje vjeruju, a tko usprkos toga ne bude 6 aprila osvanuo na polju dužnosti, tome zabranjujemo da se služi lijepim slavenskim imenom, a ostavljamo mu samo prezir, označen izrazom »kukavice«.

Izborni sastanci u Istri

Danas se obdržavaju u Istri ovi izborni sastanci:

U Vodicama u 10 sati prije podne. Govori dr. Ferluga.

U Golcu u 3 sata poslije podne. Govori dr. Ferluga.

U Sv. Ivanu i Pavlu (kod Zabrezani) u 9 sati prije podne. Govori dr. Wilfan.

U Sovinjaku u 10 sati prije podne. Govori dr. Stanger.

U Sv. Martinu kod Buzeta u 3 sata poslije podne. Govori dr. Stanger.

U Ferencima kod Vižinade u 10 sati prije podne. Govori dr. Vratović.

U Baderni u 11 sati prije podne. Govori dr. Wilfan.

U Munama u 3 sata poslije podne. Govori dr. Mikuletić.

Ovo je moje pravo!

... Idem na biralište da dadem svoj glas ... svog oca ... koji želim da ... u ... prijestolnici, u Rimu. ... Što ti koristi? To ... ljske! Nemoj se zamjeriti gospodi! ... 6. aprila griješ kod ... vina!

A tako?! A ja ti velim, lisice, da idem glasovati, jer je to **moje pravo**. Za ovo naše pravo, da i seljaci i radnici biraju državne zastupnike, prolilo se mnogo krvi kroz stotine godina, a najveć od franceske revolucije do danas. Seljačkog vodju ili kralja Matiju Gubca pogubiše gospoda na razarenoj željeznoj stolici i s razarenom željeznom krunom, jer gospoda nisu htjela da se seljak duševno podigne i oslobodi nepravica sa strane bogataša i gospode.

Iz krvi Matije Gubca te iz potoka krvi seljačke, prolivene za seljačku slobodu i glas, rodi se naše današnje pravo da mogu glasovati svi bez razlike, dakle i seljaci i radnici.

Zar da mi njihovi potomci, toliko progonjeni odvajkada, danas pljunemo na krv prolivenu za naše pravo; da mi zatajimo, prodamo i pod noge bacimo sve one žrtve, što padoše za pravice žuljavih ruka, za pravice negospode i nevelikaša?!

Ne i sto puta ne! Krvavo stečeno pravo slobodnog glasovanja vršit ćemo, jer ne ćemo nit želimo da mi to pravo zanemarimo, omalovažujemo, te da ga pogubimo.

Jest, i pogubili bismo s vremenom to naše pravo, ne budemo li se njime služili. A to bi bila naša sramota! Mučenici pučki u grobovima okrenuli bi se da nas prokunu; naša djeca i unuci proklinjali bi nas oce i djedove, ako bi oni našom krivnjom izgubili narodne pravice. Ne, ne! Mi moramo svoje i ljudske opće pravice čiste i čitave zapustiti svojoj djeci iz ljubavi do njih, te iz poštovanja do mrtvih narodno-pučkih mučenika.

Tko te odvraća od glasovanje, zavići mu na sve grlo: To je moje pravo od kojeg ne odustajem! Reci protivniku, da si ti potpuno osvjedočen i svijestan svoga prava. Ne zamuči, ne zataji, to svoje pravo pred nikim dapače zavići glasno i jasno, da te nepoštovatelji ostave. — Jer moraš znati: samo na gnjilo meso dolazi na stotine muha i da samo k gnjilom čovjeku dolaze razni djavli i muhe da mu šišu krv. Poštenoj djevojci, odvažnoj i čistoj, ne će se osuditi da dodje mladić nečistom nakanom... Neće, je bi osramoćen morao otići od nje. Ne će ni k tebi lisice ni muhe, ako si čist, tvrd, zdrav, ako si zlatan. Čista se zlata rdja ne hvata. — Svoju čistoću i poštenje pak pokazat ćeš, ako otvoreno braniš svoje pravo i ako ga vršiš bez straha, srama i obzira... Budi osvjedočen, da samo borbom za pravo branit ćeš ga i sebi koristiti.

Zar ti nije, čovječe, slatka i mila ona osoba, što si ju oženio iza mnogo poteškoća!? Zar ti nije stoput milija ona kuća i zemljica, što si ju pridobio znojem i velikim naporom?! I pravo biranja zastupniku mora nama svima biti milo i drago, jer to pravo pridobismo nakon stotine i stotine godina gineći i padajući i prolijevaći krv svoju.

A to pravo krvlju stečenu nezaigrajmo ljude. Inače kako da sebe branimo i kako da pobiedjujemo? Čovjek koji je počeo zaboravljati i ne vršiti svoje pravo, izgubio je pravdu. Narod što je prestao boriti se, izgubljen je. Ginu narodi, koji ne znaju za svoje pravo, ili su na nj zaboravili. Ovakovi se ne bore, nego jednosvano ginu, padaju i se utapljaju. Čovjek i narod, koji dvoji o svojem pravu i u nj ne vjeruje, ne bori se nit će se boriti, a prema tomu gubi sve... Ljudi, koji iz straha, obzira, sebičnosti ili radi neznanja ne će da vrše svoje pravice, oni pokazuju da su gnjili i otrovani. A ovakovi su zreli za grob.

A mi hoćemo živjeti zdravo i veselo! Ne ćemo u greb živi! Zato — boriti ćemo se vršeći sva svoja ljudska i državna prava, za to, da ih očuvamo za se i za svoju djecu i unučad, za to, da nam bude danas sutra bolje, za to, da pokažemo širokomu svijetu da smo i mi u Istri Jugosloveni živi i zdravi, ali da nam manjka zraka, sunca i svjetla! Idemo svi na biralište, da odaberemo i pošljemo u Rim zastupnika i zagovornika nas i naših potreba, pak da se čuje na daleko i široko, da smo i mi ljudi, i da i mi trpimo, pak da nam bude pomoženo.

Da živi naše pravo glasovanja! Da Bog poživi borce i branitelje prava i pravice ljudske i narodne!

Naši narodni kandidati

Naši narodni kandidati, kojima imamo 6. aprila 1924. dati svoje glasove, jesu:

1. Dr. Josip Wilfan,
vodja Jugoslovena u Italiji, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Trstu.

2. Dr. E. Besednjak,
predsjednik goričkog političkog društva i urednik „Goriške Straže“ u Gorici

3. Dr. Ulikse Stanger,
vodja istarskih Jugoslovena, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Opatiji.

4. Dr. Stojan Brajša,
odvjetnik u Gorici.

5. A. Podgornik,
agrarni inženjer u Gorici.

6. Dr. Josip Bitežnik,
tajnik goričkog političkog društva.

Opće upute
koje ne smije nitko da zaboravi

Izbornik, koji nema potvrde, da je upisan u izborni imenik, ne može na biralište, a niti glasovati ne može.

Izbornik mora paziti, da dobije od predsjednika komisije čistu i nepokvarenu glasovnicu, koja ima pečat komisije, potpis skrutinatora i na privjesku rukom napisan broj.

Svaki izbornik mora glasovati u kabini.

Svaki izbornik neka najprije precrta znak naše stranke: Lipovu grančicu sa runolistom. Zatim neka napiše na crtama, koje su odredjene za preferenčne glasove imena ili brojeve trojice prvih naših kandidata. Tko ne zna pisati, neka samo precrta znak stranke.

Na biralište ne smije nitko da dodje sa oružjem. Ostavi kod kuće nož, da ne bi imao nepotrebnog zanovjetanja.

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak.

Izbornici! Promotrite naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, **da morate u izbornoj ćeliji (kabini) s a m o ovaj izborni znak precrtati!**

Mi Slaveni smo zaključili da ćemo dati svoje preferenčne glasove prvim trim kandidatima. Radi toga svaki naš izbornik, iza kako je na glasovnici precrtao naš znak, neka na onim crtama na dolnjem dijelu u sredini glasovnice i to na onim crtama, koje su ispod natpisa **Voti di preferenza** napiše ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Tko ne zna pisati, neka samo precrta olovkom naš znak.

Svaki izbornik nek u kabini najprije precrta lipovu grančicu i runolist, znak slavenske liste.

Izbornici !

Da li ste primili izborne legitimacije? Ako niste, zatražite ih u općinskom uredu!

Domaće novosti

Što se to »Piccolo« ljuti?

Ovih dana tršćanski se »Piccolo« jednim vrlo čangrižljivim člankom očešao o nas, jugoslovenske »alojene«. Nije mu po ćudi sjajni sastanak, što su ga naši priredili u Trstu. Na tom sastanku kazao je g. dr. Slavik nešto, što je jasno kao sunce i opravdano, da ne može biti bolje. »Piccolu« to nije pravo, pa grigovara. S našim drom. Wilfanom nije »Piccolo« bio nikada zadovoljan, pa nije ni sada. Sada još i manje. Prigovara mu, što je reproducirao neke riječi g. Mussolini-a, riječi, koje uistini služe samo na čast Ministru predsjedniku. Radi se, kako je poznato, o ministrovoj izjavi, da će izbori biti slobodni, da se ne će nikomu dogoditi nikakvo nasilje, a za slučaj, da bi se komu od naših desila kakova nepravda, neka se to odmah javi njemu, g. Mussoliniju.

G. dr. Wilfan je tu izjavu objelodanio. Učinio je vrlo dobro. Da ju je držao za sebe i za svoje najbliže prijatelje, imao bi Ministar predsjednik opravdana razloga, da se žali. On bi mogao reći: — Ma bravo, dr. Wilfan! Kad iz mojih ustiju čujete nešto, što nije povoljno za vaše ljude, onda vi to vješate na veliko zvono, da me pred vašima omrazite, a kad nešto kažem, što i sami priznajete, da je pravedno i u redu — onda šutite. Bella gente!

I g. Ministar imao bi sasvim pravo. Razumije li ovo »Il Piccolo«?

Još jedno. »Piccolo« nam prigovara, što su naši pošli u Rim, da traže zaštite za naše ljude. — Chi ve fa niente? — ljuti se »Piccolo«. E, carissimo »Piccolo«, nas je već toliko puta ujela guja, da nije čudo, što smo sada malo oprezni i skeptični...

Medjutim na kraju članka »Piccolo« nam i sâm daje razumjeti, da će izbori proći mirno, da ne će niko biti tvorno napadnut, ali mi Jugosloveni da ćemo jednako biti — kažnjeni.

»Piccolo« nam doduše ne kaže, u čemu će da se sastoji ta kazna, ali je jasno, što je on htio da kaže. On nam poručuje od prilike ovo:

— Kod ovih izbora ne će biti ni bomba nj revolvera ni ricinusova ulja ni paleža — uopće nikakvog turskog nasilja, ali vi se varate, da će vam se brojiti svaki glas, što ga budete dali kod izbora za vašu listu. Ne će — a u tome bit će eto vaša kazna...

Idimo, da vidimo...

Kako stariji pjevaju, mladji tancaju.

Primamo od uvaženog istarskog rodoljuba: — Predstojeći izbori dali su i našoj djeci u glavu. Ovih dana prolazio sam kroz jedno naše selo i vidio sam pod lipom okupljeno više djece, gdje se igraju. Igra mi se činila malo čudnovata, te im pristupim malo bliže. Kad su me djeca opazila, malo su se smela. Ja ih ohrabrih veleći: »Ajde, djeco, igrajte se samo naprijed! Nego prije mi recite: kakva je to igra?«

Izbori, odgovori jedan, što je sjedio na zidiću uz samo stablo. — A što si ti? — upitah ga nato. — Ja sam predsjednik — odgovori mi on ponosno. — Ajde, nek se bira dalje, rekoh ja i uzeh, da gledam. Odmah zatim pristupi k »predsjedniku« jedan mali »izbornik« i pokaže mu komadić novine, što je imalo da bude legitimacija, a »predsjednik«, pošto je vrlo važno pogledao u koledar »Franina i Jurina«, što mu je ležao na koljenima, spremi legitimaciju. Pred njim su stajale dvije limene posude, što služe za petrolej. Iz jedne izvadi jednu glasovnicu, što ju je izrezao iz »Istarske Riječi« i dade je »izborniku« koji podje s njom u bližnju stalicu, da glasuje. — Što si učinio? — pita predsjednik. — Našao sam lipovu grančicu, pa sam je precrtao olovkom. — A sada? — pita dalje »predsjednik«. Sad sam niže na jednom retku napisao broj **1.** na drugom — 2, a na trećem — **3.** — A sada? — Sada sam zavinuo glasovnicu, najprije odozdo, pa s jedne, pa s druge strane, pa odzgo. — A sada? — Zalijepio sam ju.

Nato diečak izidje iz stalice i preda predsjedniku zalijepljenu glasovnicu. Ovaj je pogleda, otkine onaj komadić papira s brojem i baci je u drugu limenu posudu. »Izbornik« ode.

— A gdje ste to naučili? upitah smiješeći se.

— Čitali smo u »Istarskoj Riječi«, da su se tako igrali i Jurina i Franina...

Oče naša djeca, oće....

Godište 1904. pozvano pod oružje dne 24. aprila.

Od 24. aprila dalje biti će pozvani pod oružje oni mladići, rodjeni 1904., koji su na novačenju proglašeni sposobnim za vojničku službu.

Osim ovih novaka, morat će se prijaviti ii oni mladići prijašnjih godišta, koji su bili pušteni na privremeni dopust, jer su imali pod oružjem jednega brata, koji nije bio otpušten, ili ne će biti otpušten iz vojništva do 24. apri-

la, odnosno do dana poziva drugog brata, 2) oni kojima je bila dozvoljena odgoda službe, a je rok odgode prošao, te 3) konačno oni koji su rodjeni 1901., a su uzeti na posebnim novačenjima tekom godine 1923.

Od poziva u službu su izuzeti: 1) novaci godišta 1904., koji se nalaze u inozemstvu, 2) kojima je bilo priznato pravo uvrštenja u drugu ili treću kategoriju još pred 8. marta 1920. 3) milicioneri, koji su na službi u kolonijama. 4) koji su nesposobni za vojničku službu i 5) koji nisu iznad 154 cm visoki.

Novaci će primiti pozivnice od okružnog zapovjedništva ili opć. načelnika, na kojima će biti naznačen dan, kada se imadu prijaviti.

Za odgodu službe mogu moliti: 1) djaci visokih škola i djaci zadnjeg godišta srednje škole, koji su članovi streljačkog društva; 2) vojnici koji su neophodno potrebni za upravljanje gospodarstva, obrta ili trgovačkog poduzeća, ili svršavaju kakvu gospodarsku, obrtničku ili trgovačku školu; 3) koji imaju već jednoga brata pod oružjem 4) koji čekaju na rješenje molbe da im bude skraćena služba.

Kome je umro otac ili majka ili žena zadnjih 6 mjeseca dobiju dopust od 30 dana, koji počinje sa danom, kada bi se morali javiti pod oružje.

Vojnici, koji će biti primljeni u oficirsku školu, koja će se otvoriti u lieti, biti će do tada pušteni na dopust.

DOPISI

IZ RICMANJ.

V sredo, na praznik sv. Jožefa, se je pri nas vršil volilni shod. Shod je otvoril dr. Slavik, ki je navzočnim izčrpno obrazložil novi volilni zakon. Nato je dal besedo g. Dr. Wilfanu. Ta je med splošno pozornostjo s toplimi besedami polagal na srce našo dolžnost pri sedanjih volitvah. Rekel je, da nam nihče ne sme kratiti naše pravice, da si izvolimo poslance iz svoje srede. Naš volilni boj ni naperjen ne proti vladi, ne proti državi. Ko bi vlada ne hotela, da Slovani volijo za svojo listo, bi sploh ne bila dovolila, da se natisne na glasovnico tudi naš znak. Govor dr-ja Wilfana je bil burno pozdravljen.

Na to je povzel besedo zastopnik pokrajinske fašistovske zveze g. Meyer, ki je v italijanskem jeziku skušal izpodbiti Wilfanova izvajanja. Ko pa je govoril o asimilaciji, ki čaka Slovane v Italiji, je nastal med zborovalci vihar ogorčenja.

Zatem je govoril tudi tajnik tukajšnjega fašja g. Quaranta za njim je povzel besedo občinski komisar g. Scialpi. Izjavil je, da bo skrbel, da se bodo volitve v njegovi občini vršile mirno in svobodno.

Ko je dr. Wilfan vstal, da bi raznim govornikom odgovoril, so zahtevali, naj bi govoril italijanski, toda dr. Wilfan je odgovoril, da je ogromna večina zborovalcev Slovencev in govoril tudi zaključni govor slovenski.

Volilni shod je zaključil z lepimi besedami dr. Slavik. Ves shod se je vršil mirno in dostojno in obnašanje prisotnih fašistov je bilo povsem primerno.

IZ BOLJUNSTINE.

Danas sam se skoro rasrdio na svoga kuma. Ja njemu: — Kume! dakle ćemo poći na izbore u nedelju, dne 6. aprila? — Ja? Da ti pravo rečem nemam prave volje! Ča nam to koristi?! I ja bi bio skoro rekao svomu inače pametnom kumu — tovar; ali — kum mi je. Ne koristi li kume? Sada to više nego ikada prije! Kade gre sve kako po loju, sve pravo i dobro, tamo ni potrebe suca ni advokata. Da li gre kod nas sve kako treba i kako zahtjeva Bog, pravica i zakoni?! Ne i ne! Zato mi rabimo pa makar samo jednoga čovjeka, koji će reći u Rimu: Oćo ve, Sinjori! u Istri ide slabo; u Istri se to i to zlo dogodilo; u Istri su vaši ljudi ovo i ono pogriješili i sagriješili proti Slavenom. I taj naš čovjek, taj naš zastupnik, mudra glava, to će sve njima, pred 535 zastupnika i pred gosp. predsjednikom Mussolinijem, sve će njima nabrojiti kao iz rukava... Misliš da su svakove tužbe i pritužbe drage gospodi u Rimu? A jok! I ja bih ti štošta učinio, ali ne ću, jer se sramim ljudi. Vidiš sram nagoni i ministre da ne čine njihovi ljudi zlo i nepravde. Pak znaj, moj kume! — Imaš pravo! Idem dakle i ja s tobom na izbore.

IZ SOVINJAKA.

Mi se nadamo, da kod ovih izbora ne će nitko činiti tvorna ili krvnog nasilja proti nama, slavenskim biračima. Ali ipak nam se je već sada nanijela jedna krivica. Naši »pismoznanci« na općini iskriviše nam skoro sva imena na izbornim izkaznicama. Zamislite samo: K nama su nekima poslali iskaznice na naslov Grebla, a Sovinjština nije vidjela nikog Grebla. Drugomu su pogriješili oca, trećemu kazali da je od pokojnog oca, a živ je; i obratno; a četrti uopće nisu primili iskaznice. Tako je bacio naš dragi Buzet mnoge naše izbornike na — cestu iz birališta ne samo kod nas nego i po cijeloj Buzetštini. Mi smo išli i na općinu da nam isprave »pogrješke«, ali nam rekoše, da je sada prekasno. Pa nek im bude! Mi ćemo svejedno ostati ono, što jesmo — Slaveni i samo Slaveni.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 22. marta 1924., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 10.030—10.060; 100 amerikanskih dolara za 2.320—2.340; 100 švicarskih franaka za 401—405; 100 francuskih franaka za 120.60—121.50; 100 čehoslovačkih kruna za 67—67.75; 100 rumunjskih leja za 11.50—12.50; 100 jugoslovenskih dinara za 28.60—28.90; 100 madžarskih kruna za 0.03 do 0.04; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0325—0.0335 italijanskih lira.

Franina i Jurina

Fr.: O Jurino?

Jur.: Ki zove?

Fr.: Čuj! Ono od ormara je jedna jako dobra stvar. Ma sa svem tem mane se pari, da tamo neč fali.

Jur.: A ča to?

Fr.: Nisi mi stumačil, za ča su one tri prazne rigi na glasovnice.

Jur.: Ono je za oneh, ki znaju pisat.

Fr.: Ma — zlodeja, ča morda ja ne znam pisat?

Jur.: Viš — nisam sal za tem. Nego da ti pravo rečem, za nas Hrvati i Slovenci nimaju one tri rigi Bog zna kakove vrednosti.

Fr.: A zač ne?

Jur.: Zač smo svi skupa dali lepu, poštenu, kršćansku besedu, da ne ćemo ni za jedan vlas menjat listu, ku smo već jedanput napravili.

Fr.: To je pravo, ma dunke ča ono pisu, neka se na one tri rigi napiše: Wilfan, Besednjak i Stanger, ale pak 1. 2. 3.

Jur.: To ti je zato, da ne bi na glasovnice ki drugi ča nabrazgal. Ti me razumeš?

Fr.: Pravo je: vrag ne spi. Dakle mi ki znamo pisat, mi ćemo na jednoj rige napisat Wilfan, na drugoj Besednjak, a na trećoj Stanger.

Jur.: Ale pak na jednoj rige numer 1, na drugoj numer 2 a na trećoj numer 3.

Jur.: Dobro je. A sada, provajmo još jedanput, da vidimo, kako ćeš glasovat.

Fr.: Ja ću prit nutra, dat ću prešidentu od komisije moju lejitimaciju. On će videt ako je lejitimacija, kako mora bit. I kada prešident vidi, da je lejitimacija va rede, enput će mi dat jednu glasovnicu, ku će znet vanka z jednega lonca od žice.

Jur.: Dobro. A ča ćeš ti storit s onum glasovnicum?

Fr.: Poć ću va kabinu, ka će bit onde blizu. Onde će bit i jedan stolčić i ja ću na ta stolčić rastegnut onu glasovnicu i najprej ću iskat, kade je naša lipova grančica.

Jur.: Će ju bit teško nać?

Fr.: Ne će. Sveh znaki na glasovnice ima osam. Četiri su na levo a četiri na desno. Naša lipova grančica je na desnoj strane i to prva — vaje gore.

Jur.: Ča ćeš sada učinit?

Fr.: Zet ću lapis i precrtat ću onu našu lipovu grančicu.

Jur.: Kako ćeš ju precrtat?

Fr.: Po sredine, ale per treso, ale pak i po sredine i per treso, kako me bude volja.

Jur.: Lepo, vidim da si se navadil. A sada drži jedno va pamete, a to je ovo: Najglavnija stvar je to, da se precrta našu grančicu. Ki to ne stori, to je, kako da ni glasoval. Si me razumel?

Fr.: Sam, brate.

Jur.: Dobro je. Ti si grančicu precrtal, kako trebe — ča ćeš onputa?

Fr.: Onputa ću z onim lapisom na jednoj rige napisat 1, na drugoj 2 a na trećoj 3.

Jur.: A onputa?

Fr.: Onputa ću zavit glasovnicu. Poćet ću z dola, pak z leva, pak z desna, pak z gora, tako, da mi on bukunić hartice z lumerom ostane vanc. Onputa ću on gornji del oslinit i zakolat, kako se zakoluju i sovrakoverti na pisme.

Jur.: A onputa?

Fr.: Onputa ću poć s kabini vanka i zručit ću onu zakolanu glasovnicu presidentu od komisije i poć ću z imenom Božjim vanka.

Jur.: Je to teško?

Fr.: A je — zlodeja. Bilo je stoputi teže, kada smo morali va Ratkersburge hodit na raport i na fasungi. Dunke zapametit moramo to, da je glavno precrtat ale poskakabat našu lipovu grančicu.

Jur.: To je glavno. Sve drugo je od manje vrednosti.

Fr.: A od vele vrednosti je i on bukunić harti z lumerom, ča ne?

Jur.: I to. On bokunić mora svakako vane ostat.

Fr.: O, a sada još neč. Ča su pak ti fiducijari?

Jur.: Kade se bude glasovalo, svaka stranka će imet svojga fiduciara. I mi ćemo imet svojga. Ta fiduciar, to je jedan naš čovek, kega te naši poslat tamo, da vidi, kako će se ti izbori manižat.

Fr.: Ča će on bit celo vreme tamo?

Jur.: Ako bi mu prišla potreba, ale volja, da gre malo vanka, ostat će na njegovem meste jedan drugi naš čovek, a to je njegov zamenik.

Fr.: To su dunke naši ljudi. Lepo je to. Sada mi pak povedi — ča će nas fiduciar delat tamo.

Jur.: To ću ti sada stumačit. Naprej moraš znat, da su ti fiduciari i njihovi zameniki vele peršoni. Po zakone oni su kako i pravi činovniki i ne daj Bog, da njim ki ča stori. Oni moraju bit respetani, i bit će. Mussolini je odredil teške pedepsi za oneh, ki bi najmanju uvredu storili tem fiduciarom.

Fr.: Ča i našem?

Jur.: I našem — to se razume. Zač to ti ni, kako puli zadnjih izbori, kada je naša stranka rekla našemu čoveku: prosimo vas budite va sale, kade se glasuje i gledajte, ča se tamo dela. Sada to ni tako. Naša će stranka ovput reć: mi želimo, da naš fiduciar bude ta i ta, ma potvrdit će ga tribunal od apela, ki će javit općine, da ta i ta ima pravo da zastupa puli izbora našu listu.

Fr.: Buzarona! Kad je tako, ti fiduciari te bit va istinu vele peršoni. A kak će pak bit njihova služba tamo?

Jur.: Fiduciari imaju pravicu, da budu blizu, kad se bude glasovalo. Svaki fiduciar će dobit jedno lepo mesto, kade će moć s komodom gledat, če se dogaja. Ako bi videl, da se je kemu našemu čoveku storila kakova nepravica, da mu je odbijen glas sa svim tem, da ima lejitimacija va rede napisanu, ale pak tako ča — on ima pravo, da to zapiše va protokol.

Fr.: A ki more bit fiducijar?

Jur.: To more bit svaki, ki ima pravo glasa va onoj općine, a zna čitat i pisat. Općina more imet više sekcij, a fiducijar more obavljat svoju službu i va sekcije, va koj ni zapisan. Recimo, općina Voloska-Opatija ima dve sekcije. Jednu na Voloskem, a jednu v Opatije. Naš čovek, ki je zapisan va voloskoj liste, more bit fiducijar i na Voloskem i v Opatije. Nego najglavnije je, da zna čitat i pisat. Nego o toj stvari bit će još govora.

Fr.: Još mi reci jedanu: Ča ću storit, ako va kabine ne najdem lapisa?

Jur.: Ako vidiš, da va kabine ni lapisa, ti hodi valje vanka i reci presidentu: Drento no ga že lapis! President će dat valje zapoved, da ti se da lapis. Pak tu će bit i naš fiducijar, ki će to gledat uredit. A sada — antreten!

Fr.: Zum Befel, her haupman!

Politički pregled

Rusija

počinje da se sve to više diže i jača. Najveći se napredak pokazao lanjske godine u poljodjelstvu. Posijano je zemljište od 51.4 milijuna na 61.2, dakle za 18%, a produkcija zemlje dosegla je do 75% predratne, čime je konačno prebolјena kriza žita u Rusiji. Zajedno sa tom krizom preboljena je i kriza ugljena, čija se je produkcija približila do 15% predratne. S time je popravljeno teško stanje prevoza, jer ruske željeznice, koje su godine 1920. bile opskrbljivane ugljenom samo za dva dana vožnje, danas su providjene za 70 dana unaprijed. Trgovina se je znatno pridigla, a naročito mala trgovina, koja je pripuštena privatnom kapitalu, dok trgovina na veliko, koja je još za 77% u rukama države, znatno zaostane, tako da nije dovoljno jaka da privuče strani kapital u gospodarstvo Rusije. Što se pak seljaštva tiče, treba priznati, da se ono naglo jača po svojoj ekonomskoj snazi i po uplivu. Seljaštvo je najedanput postalo jedinim gospodarom ogromne ruske zemlje, pri čemu ga ni najmanje ne smeta komunistička fikcija da mu je tu zemlju dala država u zakup. Danas već i najzabitiji muzik znade, da mu tu zemlju ne može više nitko da oduzme, pa se za to niti ne buni proti sovjetskom režimu, koji mu je tu zemlju predao. Ali namjesto bune, sprema se na nešto drugo, mnogo važnije i pogibeljnije za sovjetski režim, naime, da se nametne i preobrazi Rusiju prama svojem interesu i mentalitetu. Sa jačanjem njegove ekonomske snage, jača i njegova samosvijest i volja da postane i politički gospodarom Rusije. To je razlog osobitoj brizi i pomnji, što ju komunistički prvaci u zadnje vrijeme pokazuju prema seljaštvu. Dok se seljak u prvim godinama revolucije potpuno bio zavukao u svoja sela, izmoren od dugog rata, u borbi da se prehrani a u strahu da promjena režima ne dovede na vlast stare gospodare njegovih zemalja, dotle je za našeg boja ruskog radništva mogao da bude apsolutni gospodar Rusije. Danas je to drukčije, jer se je ruski seljak snašao i ekonomski ojačao, te postao velika pogibao za onu šaku radništva, sastavljenu najvećim dielom od dobrih, ali ne dovoljno sposobnih elemenata za obnovu Rusije.

Njemačka.

Njemački je parlamenat raspušten. Ali i ako njegov raspust nije nikoga iznenadio, ipak je izazvao jak utisak radi važnosti samog dogodjaja i njegovih posljedica. Dosadanji Reichstag bio je sastavljen u velikoj većini od demokratskih i republikanskih elemenata, te je radi toga bilo isključeno da se u njegovoj sredini pojavi kakav ozbiljni pokret za promjenom vladajućeg demokratsko-republikanskog režima u pravcu reakcije i povratka monarhije.

A to što nije bilo moguće u sadašnjem Reichstagu mogla bi da se dogodi u budućem, jer su znameniti nutarnji dogodjaji prošle godine u znatnoj mjeri promjenili raspoloženje velikog diela njemačkog naroda. Zato i jesu njemački nacjonali pozdravili sa velikim veseljem ovaj raspust, i na dan raspusta napunili svoje zastupničke klupe i tribine u očekivanju tog za njih velikog dogodjaja.

Prema polusłužbenim vijestima, novi izbori bit će uredjeni za dan 11. maja, a bit će neobično živi i burni, jer će u suštini biti vodjeni za ovaj režim ili za povratak stare Njemačke.

Franceska.

Energičnim i uspješnim mierama franceske vlade konačno je uspjelo ne samo da odbije veliki napadaj na franceski franak, nego da predje i u protuofenzivu. Skoro u jednakoj mjeri kako je franak pao, u istoj takovoj mjeri raste zadnjih dana njegova vrijednost. To se u prvom redu imade pripisati akciji Franceske Banke i upotrebi jednog dijela zlatnih zaliha kod velikih bankarskih zavoda u New-Yorku i Londonu.

Rumunjska.

Rumunjski kraljevski par ima je doći u posjete italijanskom kraljevskom paru. Ta je posjeta bila u zadnje vrieme odgodjena radi nesuglasja izmedju italijanske i rumunjske vlade. Italijanska je vlada tražila, da se prije urede svi financijska pitanja, a naročito pitanje otplate rumunjskog duga italijanskim podanicima. Medjutim rumunjske novine pišu, da je Italija dala mig Rusiji, neka se ne odriče Besarabije i neka ne povrati zlatni polog rumunjske državne riznice, koju je rumunjska vlada za vrieme njemačke provalije u Rumunjsku pohranila u Rusiji. Što je zapravo na stvari? Italijanska štampa pak najodlučnije opovrgava rumunjsku i veli, da je po svoj prilici rumunjska vlada krivo tumačila opombu italijanske vlade glede požurenja likvidacije financijskih pitanja, pa da je vjerojatno rumunjska vlada sama smatrala za nužno, da odgodi put rumunjskog kraljevskog para u Italiju.

Svega po malo

Trgovina sa doktorskim naslovima.

Pred nekoliko dana uapsen je u Mlecima (Venezia) ruski profesor Pjetrić, koji je na veliku trgovao sa doktorskim diplomama sveučilišta Los Angelos u Kaliforniji. Pjetrić je prije godinu dana bio radi istih prevara izagnan iz Švicarske, ali je u Italiji pravio sjajne poslove s individuima željnima doktorskih naslova iz svih zemalja. Da je taj posao morao sjajno napredovati najbolje se vidi iz toga, što je Pjetrić mogao da u roku od pola godine kupi u Mlecima dvije vile u vrijednosti od pola miliona lira.

I konji idu u trafike.

Dne 13 ov. mj. dogodio se Napulju (Napoli) vrlo čudan slučaj. Vojnici su vodili oko 30 konja, koji su se najedamput preplašili. Medju ljudima, koji su se nalazili u blizini, zavladala je velika strava. Medjutim je vojnicima uspjelo da polove većinu konja, dok su im ostali pobjegli u trafiku (dućan, gdje se prodaje duhan i sol). Kako je trgovac promatrao te neobične gostove, o tom ne treba da pišemo.

Covjek, koji ima pun želudac željeza.

Nedavno se je engleski topničar Murgath tužio, da ne može podnašati želudčane boli. Liječnici su naredili, da se ga prenese v bolnicu. Tu je bio za malo dana operiran. Ali gle čuda! Liječnici su mu izvadili iz crijeva 2 komada žice, jedno pero, jedan gumb i 87 željeznih čavala. Taj je željezožder nakon operacije izjavio, da se osjeća nešto bolje.

Proglašenje novih svetaca.

Parički Journal doznaje iz Rima, da će biti skoro proglašeni svecima dva franceska novinara, koji su umrli pred 20 godina i to Filibert Vrau i Kamilo Feron-Vrau, osnivači »Dobre Štampe« i poznatog franceskog lista »La Croix«. Tako će eto i novinari imati svoje zaštitnike na nebu!

Veliki potresi

bili su zadnjih dana u Engleskoj, pa su u mnogim mjestima kuće porušene i velike štete nastale. Još veći su potresi zemlje bili u cieloj južnoameričkoj republici Kostarika. U glavnom gradu te republike nije ostala nijedna kuća čitava, a i naroda je sva sila stradalo.

Kako dugo mogu životinje gladovati?

Ima životinja, koje cijelu zimu prespavaju, i da ništa ne jedu. Neki je učenjak zatvorio pužića u jednu kutiju, a kad ju je nakon godine i po otvorio, pužić je izmilio iz svoje kućice i stao da puže. Jednu je štuku držao u nekoj posudi u vodi, nije joj ništa davao da jede, a ona je ipak preko mjesec dana, ostala na životu.

Knez, koji je na vladi već 65 godina.

Kraj Švicarske ima vrlo mala kneževina Lichtenstein, u kojoj je sadašnji njen knez na vladi već punih 65 godina. To je od svih njemačkih knezova i kraljeva jedini, koji iza rata nije protjeran s prijestolja, a svih drugih 25 je moralo seliti.

Sastanak kraljeva u Londonu.

Ovog će se proljeća u Londonu sastati engleski, španjolski, rumunjski, italijanski i jugoslovenski kralj.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 16 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 27. marta 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Pokažimo svijetu, da nas ima...

U jednom dijelu Tirola, u onome, što je nedavno pao pod Italiju, živu u velikoj većini Nijemci. Ima ih nešto preko dvjesta tisuća, dakle ni polovica, koliko ima nas Jugoslovena u Julskoj Krajini, Zadru i Lastovu. Ali ti su Nijemci žilavi i nada sve svijesni. I oni se kao i mi priznaju italijanskim državljanima, ali kaošto mi hoćemo da ostanemo Slaveni i samo Slaveni, tako oni hoće da ostanu Nijemci, čisti Nijemci.

Novi italijanski školski zakon i tolike druge nevolje pogodile su i njih kao i nas, ali protiva tih nepravda podigli su svoj odlučan glas njihovi poslanici kao što su to u mnogobrojnim zgodama učinili i naši.

I njemački kandidat, dr. Paul von Sternbach, stara tirolsko-njemačka korenika, držao je ovih dana svojim izbornicima govor, u kome je istaknuo, da iako njemački poslanici u rimskom Parlamentu i nisu polučili Bog zna kako velikih uspjeha, ipak su u raznim zgodama spriječili nemalo zla. Njemački su poslanici budno pazili na sve ono, što se u Rimu kuhalo protiv njihova naroda, pa bi se svaki put požurili, da vladu obavijeste o pravom raspoloženju svojih izbornika, pa su u nekoliko slučajeva postigli, da je italijanska vlada spoznala, da put, što ga je odabrala u svojoj politici prema svojim Nijemcima, ne vodi k dobru.

Sve to vrijedi i za poslanike, koji su do sada u rimskom Parlamentu zastupali naš ovdješnji jugoslovenski narod. U ovo posljednje vrijeme naneseno je našemu narodu u Julskoj Krajini mnogo nepravda. Mirne duše možemo da ustvrdimo, da bi takovih nepravda bilo kudikamo više, da nisu naši vrijedni poslanici nastupali lično kod pojedinih članova vlade tražeći da se od naroda ukloni kakvo novo zlo, koje mu je prijetilo.

Mi smo više puta napomenuli, da Italijani imadu mnogo dobrih strana, ali da imaju i po koju manu. Jedna je od njihovih krupnih mana ta, što prenaglo i prepovršno sude i još naglije odlučuju. Otuda one njihove mnogobrojne, čudne naredbe, što ih oni moraju poslije sami da ukidaju ili da ublaže. Jedan slučaj izmedju mnogih: Ministar prosvjete, Gentile, htio je, da se i u jugoslovenskim i u njemačkim školama vjeronauk podučaje u italijanskom jeziku. Njemački i naši poslanici, čim su za to doznali, krenuli su u Rim, posredovali, objasnili i postigli su to, da je ta Gentilova uistini strašna naredba uklonjena.

Još bi se našao kakav sličan primjer. A što nam pokazuje sve to? Pokazuje nam, da mi moramo imati u rimskom Parlamentu svoje ljude, svoje zastupnike, koji će nas u svakoj zgodi zagovarati, braniti i koji će — pa bili i samo trojica, četvorica — svjedočiti i našim novim gospodarima i cijelomu svijetu, da smo mi još tu, živi i jaki i svijesni.

A to i jest ono glavno. Zamislite samo, kako bi bilo, da svi naši ljudi na dan 6. aprila ostanu kod kuće ili pak da glasuju za koju od italijanskih stranaka. Poslije izbora prebrojili bi se zastupnici i reklo bi se, da ima toliko i toliko fašista, toliko popolara toliko socijalista, toliko republikanaca, toliko Nijemaca i tako redom. A Slavena? Ni jednoga. Italijanske bi novine odmah rasturile po svijetu veselu vijest, da Slavena više u Italiji nema, da su se svi ili pretopili u Italijane ili utopili u italijanskome moru. I svijet bi vjerovao.

Medjutim, to ne smije da bude! U našem je prvom i najglavnijem interesu, da pokažemo i Italijanima i svijetu, da nas ima, da sme živi i da ne mislimo na našu narodnu smrt. Da to pokažemo, treba da idemo svi na izbore, da pokažemo svijetu, da i mi tražimo za sebe jedno malo mjestance pod suncem. Treba da pokažemo svijetu, da je i nas rodila majka, ali ne da robujemo, nego da budemo slobodni i svijesni svojega slavenskoga i ljudskoga dostojanstva.

Dne 6. aprila moramo mi Hrvati i Slovenci da pokažemo svima, da imamo in mi svoju čast, svoj obraz, i da smo spremni sve dati za taj naš obraz, a obraz ni za što.

Dne 6. aprila neka bude naš dan.

U godini imamo dosta tužnih dana — ovaj dan neka bude dan naše radosti i našega ponosa!

Zato — svi na izbore! Držimo se riječi, što smo je zadali pred Bogom i ljudima, da ćemo složno birati one, što su nam ih predložili naši najbolji ljudi.

I da ćemo ih birati redom, kako su predloženi.

Dva veličanstvena izborna sastanka na Buzeštini

U Pračani (Bureština).

U prošlu nedelju u jutro dvoja su kola drndala cestom, što vodi iz Buzeta prema Motovunu. U onim prvim kolima bio je naš kandidat, g. dr. Stanger s četvoricom svojih i naših prijatelja, a u drugima buzetski fašisti. G. dr. Stanger vozio se put Pračane, gdje je za taj dan bio zakazan izborni sastanak. Buzetski fašisti polazili su takodjer u Pračanu, u prvom redu, da narod zaplaše, u drugom, da našega kandidata pred narodom pobijaju. Putem su lijepili plakate, u kojima se narod pozivlje, da bude sav za fašiste, za Mussolini-a itd.

Ali narod se nije dao smesti. Na sastanak došlo je preko dvije stotine naših iz raznih bližih i odaljenijih sela. Došlo ih je iz Sovinjštine, blizu Pračane, iz Brda, Krtovbrega, Drobežije, Rušnjaka, iz Maloga i Veloga Mluna, iz Sovinjskog Senja, pa iz Majeri, Pigini, Sirotići itd. Na sastanku je u lijepom broju bila zastupana naša junačka Jermanija, naše lijepo Polje — Sv. Donat, — draga sela, poznata iz ljutih negdašnjih borba. Bilo medju njima staraca, žena i djece, koja su poslije sastanka okružila našega kandidata i onim svojim milim glasićima molila ga, da im ishodi hrvatsku školu...

Tačno u deset sati započeo je naš kandidat, da govori narodu. Medju narodom bili su pomiješani i fašisti, što su jutrom stigli iz Buzeta, ali to nije ni najmanje smetalo ni našega kandidata ni one, koji su onamo dobrlili, da ga čuju. Lijepo i zanosno govorio je naš kandidat. Razvio je svoj program, koji je ujedno program svega našega naroda u Istri. Naveo je najteže nepravde, koje su nanesene i koje se još nanose našemu narodu i pokazao narodu put, kojim treba da se ide, hoće li se, da se te nepravde jednom odstrane. Dr. Stanger preporučio je narodu, da bude odlučan u traženju svojih prava i ustrajan neka bude u svojim pravednim, nacionalnim zahtjevima i neka bude uvjeren, da će jednoga dana i sami Italijani uvidjeti, da se i nama ima da pruži mogućnost, da možemo živjeti svojim nacionalnim životom. Dr. Stanger govorio je mirno i tako uvjerljivo i trijezno, da su fašisti, koji su onamo došli, da ga ometaju, ostali čitavo vrijeme mirni. Što više: kad je naš kandidat završio svoj lijepi govor, stupio je na njegovo mjesto Dalmatinac Mattarelli, činovnik na buzetskom sudu, inače tajnik fašistike zone, i kazao narodu u lijepom hrvatskom jeziku, da je došao u Pračanu, da pobije g. kandidata, ali on da i sam vidi, da je g. kandidat govorio vrlo trijezno i umjereno, pa stoga ne će da ga pobija, ali da bi on, Mattarelli, želio, da bi narod uza sve to glasovao za fašističku listu, jer da je to stranka, koja hoće i Slavenima dobro. Narod se je na te riječi malo osmijehnuo. Neko je od naših učinio ovu primjedbu: — Da je to istina, da su fašisti uistini prijatelji nas Slavena, oni bi u prvom redu poštovali naš mili jezik. Pa i sam g. Mattarelli, koji tako lijepo govori hrvatski, govorio bi s narodom i na sudu hrvatski, a ne samo i jedino italijanski. Zašto g. Mattarelli na izbornim sastancima govori hrvatski, a na sudu ne će o tom jeziku ni da čuje? Dajte nam naše hrvatske škole, pustite nam, da na sudovima i u općinama govorimo u našem jeziku, pak ćemo se onda razgovarati i o izborima — prije nikako!

Taj se sastanak svršio u najljepšem miru i redu. Narod je ostao s g. drom Stangerom do jednoga sata poslije podne, naime do njegova odlaska u Sv. Martin. Tom zgodom snimljeno je i nekoliko lijepih fotografija.

Ovaj vrlo uspjeli sastanak proizveo je najdublji dojam na onaj naš čestiti narod, koji se je zadovoljan vratio kući u tvrdoj vjeri, da nije sam, da ima još dobrih duša, koji o njemu vode brigu. Taj će narod, uvjereni smo, dne 6. aprila listom da pohrli na izbore, gdje će još jednom posjedočiti, da u njemu živi onaj stari, prastari, slavenski duh.

U sv. Martinu kod Buzeta.

Sv. Martin!

Tko nije čuo za to lijepo ime, što ga nosi jedno naše selo u blizini samoga gnijezda — Buzeta? Sv. Martin — naše korenito selo, korenito i junačko, kanda ga je onamo zasadio sam Kraljević Marko, da svojom pjesnicom, sokolovom snagom i divnom, neslomivom narodnom svijesti bude predstražom našeg junačkoga Krasa...

Moglo je biti oko 3 sata poslije podne, kad se g. dr. Stanger dovezao iz Pračane u Sv. Martin, gdje ga je čekalo oko tisuće naroda, da od njega čuje riječ utjehe i bodrenja. A nije ga čekao samo naš svijet: u Sv. Martin spustio se toga dana gotovo čitav italijanski Buzet: fašisti i fašistice u crnim košuljama, njih oko stotinu. Naš kandidat odmah je osjetio, da zrak nije čist, ali kad se on vidio okružen onim našim kremenjacima iz Sv. Martina, Štrpeda, Sv. Duha, Ćiriteža, Nugle, Krbavčića, Pregara, iz Prodana, Sv. Donata, Vrha, iz Šćulaca, Selca, Rakitovca i — tko da ih sve nabroji? — on je veselo stupio na opredijeljeno mu mjesto i uzeo da govori. Prisutnost Buzećana pružila mu je dobru zgodu, da pred njima objasni, i da ih — ako je to moguće — uvjeri, kako je naša borba pravedna i potrebna, kako je naš narod zavrijedio, da se poštuju njegova prava, i da bude jednakopravan s državljanima druge narodnosti. Objasnio je, zašto naš narod hoće i mora da bira ljude, koji su potekli iz njegove sredine, svoje, narodne ljude. Naš narod mora da bira poslanike, koji će u neku ruku biti kao most izmedju njega i vlade. Vlada, hoće li da bude pravedna, mora da bude i točno obavještena, a tko da je bolje obavjesti o potrebama slavenskoga naroda, nego li će to da učine slavenski poslanici, koji su i sami nikli, uzrasli i odgojili se medju tim narodom?

Buzetski fašisti nisu prigovarali, već su se od časa do časa javljali s onim svojim eja! eja! alalà! — i ništa drugo.

Fašistima su smetale narodne nošnje, u kojima su došle naše djevojke, naše lijepe i vrlo ukusne nošnje — a smetale su im čak i bezazlene, ljubavne pjesmice, što su ih naši mladići s djevojkama pjevali. Bio je čas, kad se već bilo počelo mutiti..., ali se ima zahvaliti vrlo taktičnom nastupu našega g. kandidata, da nije došlo do sukoba.

I tako se i taj sastanak svršio sasvim mirno i dostojanstveno. Ali i poslije sastanka nije narod htio da se odijeli od svoga dosadašnjega, a nadamo se i budućega poslanika. Sve, što je moglo stati u zgradi Gospodarskog društva, nagrnulo je za njim, i tu je on saslušao želje onoga naroda i čuo, što ga najviše tišti.

Jedan nježni prizor: kad je dr. Stanger ulazio u sobu, čekao ga tamo dječak iz jednog vrlo dalekog sela i rekao mu: — Gospodine, ja sam se predplatio na »Mladoga Istranina«, ali nisam dobio nego sama dva broja. Pošta mi ga ne da. Učinite, molim vas, da ga dobijem... Mališan će dobiti »Mladog Istranina«, ali je neočekivani nastup njegov, na sve prisutne učinio vrlo prijatan a ujedno i tužan utisak.

Naš je kandidat sproveo s narodom nekoliko sati u bratskom razgovoru. Svak je tražio upute, kako ima da se kod izbora vlada, ali kako je onaj narod vrlo bistrouman, svi su ubrzo sve shvatili i sad znadu, što im je činiti. Oni su našemu kandidatu obećali, da će na izbore svi doći, i tko pozna naše dične Buzećane i naše kremenite Krašane, zna, da što oni reku, ne poreku. Njihova je riječ tvrda kao i kamen, na kome su se rodili. Evala im!

I na tom sastanku snimljene su mnoge slike, koje ćemo u zgodi objelodaniti.

Ta su dva nedjeljna sastanka prošla vanredno lijepo. Naroda je obzirom na ružno, kišovito vrijeme bilo baš mnogo. Ti su ljudi po kiši došli iz vrlo dalekih krajeva, u Pračani su na kiši slušali svoga čovjeka, a kita djevojaka s momcima, otišla je pod večer do željezničke stanice, da isprati i da se još jedamput oprosti sa svojim kandidatom.

Lako je boriti se s ovakovim slavnim narodom!

Svi na izbore!

Tko ne dodje ili na kako drukčije pomuti bratsku slogu — da mu je od Boga prokleto!

> Ne imao od srca poroda!
> Ni muškoga ni djevojačkoga!
> Od ruke mu ništa ne rodilo —
> Rujno vino ni pšenica bijela!
> Rdjom kapao, dok mu je koljena!...

Ovako je nekoč preklinjao car Lazar one, koji ne će da dodju na Kosovo!

Ovako ćemo preklinjati i mi one, koji bilo iz kukavičluka ili s čega drugoga ne dodju na dan 6. aprila na naše kosovsko biralište...

Prezrimo kukavičluk!

Povijest je našeg naroda jedan dugi i neprekidni niz borbe. Ustrajno i samoprijegorno je sudjelovao u toj borbi za postignuće i očuvanje svojih pravica, u njoj izoštrio i očeličio, te je iz nje čestito izlazio, noseći postojano barjak narodne časti i ponosa. Zato je i srčika našeg narodnog stabla ostala zdrava, svježa i netaknuta, a stranice naše slavne prošlosti svete su i neibrisive.

No kaošto imade u svakoj pšenici kukolja, tako isto imade i svaki narod svojih nevaljanaca. Narodne manjine, koje se nalaze u sastavu pojedinih država kano da imadu oveći broj svojih otpadnika. U ostalom je posve i razumljivo. Ta pitanje takvih manjina tvori najžalosnije poglavlje u povjesti naših vremena, da bi morao čovjek odista očajati nad moralnom vrijednošću kulture. Kakvim se uopće sredstvima služe države da potpuno obračunaju sa inorodcima? Iz vlastitih redova drugorodnih skupina stvaraju vlastodršci sebi uporište i kadar janjičara, kojih imade kod svakog naroda. Ti podmitljivi beznačajnici najopasnije su orudje u rukama svojih gospodara. Oni su svagda pripravni, da naprave pa i najveći prestupak nad svojim vlastitim rodom.

Mi smo takodjer to osjetili na svojim ledjima. Naši su gospodari već u prvim danima svog pašovanja postupali tako. Jasno je, da je tu i nasilje igralo veliku ulogu u odnarodjivanju našeg plemnena.

Eto nas u oči nove borbe, koja ne će i ne može da bude tako teška kao neke prijašnje. Na muci se poznaju junaci, pred samom borbom jasno se razabire, tko je junak, a tko kukavica. Dok se u ogromnoj većini našeg naroda opaža najbolje raspoloženje, živo zanimanje i neumorno pripravljanje za predstojeće izbore, dotle jasnije odskaču moralno iskvareni pojedinci iz naših vrsta. Imade ih raznih boja, no u glavnome možemo ih svrstati u dvije skupine. Jedni su kukavice, a drugi ulizice i prodane duše. Dok prvi bezuspješno nastoje da dokažu nesmisao našeg sudjelovanja na izborima, čime bi htjeli da prikriju svoj kukavičluk, drugi očito i javno agitiraju protiv naše liste, jer su već zatajili svoj rod i pogazili svoje ime.

Sličnosti imadu pak u mnogočem. Jedne i druge je upravo neočekivano osupnulo dejstvo, da je naš narod spreman i oduševljen za izbore I jedni i drugi, i strašivice i puzavci, boje se za svoja topla mjesta, jer je kod njih prevladalo čuvstvo sebičnosti i lične koristi nad narodnim osjećajem skupnosti.

Žalosna je pojava, da se medju njima nalazi veći dio trgovaca i gostioničara. Onaj neosnovani strah, da će u protivnom slučaju izgubiti koncesiju, priveo ih je do izdajstva svojeg vlastitog naroda. Zar ne znaju ti nesretnici, da je dobar dio trgovaca ostao vjeran svome narodu usprkos svega? Neka polože ruku na prsa i upitaju se, tko kupuje kod njih i tko im dava dobitak. Zar ne živu oni od žuljeva našeg seljaka, koji stoji uvijek neustrašeno na braniku svojih prava? Ovakve ćemo poturice žigosati kod svake prilike.

Naš će narod prokleti svoje otpadnike, a odbaciti će ih, kada joj ne budu više potrebni i ona stranka, uz koju sada pristaju. Italijanski narod, čija je prošlost ispunjena herojima i narodnim poštenjama, ne trpi licemjeraca i beznačajnika. Današnja vladajuća stranka počela je da ih iz svoje sredine izbacuje. Sam je njezin vodja g. Mussolini najljepše dokazao svojim razgovorom sa predstavnicima našeg naroda, kako malo važnosti dava izrodima Bandelli-Peternelove pasmine. Bude li ovima onemogućio svako djelovanje, dati će nam najbolje jamstvo, da će našem narodu biti povraćene sve otete mu narodne i kulturne dobrine.

Medju nama nemaju mesta kukavice i beznačajnici. Njihovo je stanje kukavno i očajno. — Izgubljeni sinovi, koji nesu još posvema zaboravili na svoj rod, neka se vrate i poprave, jer

> Prošteno je griješnicima,
> Zulumćaru, ubojici —
> Prošteno je svima, svima
> Samo nije izdajici!

Izbornici!

Da li ste primili izborne legitimacije? Ako niste, zatražite ih u općinskom uredu!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Vita del porto. - Odlikovanja. - Ninetta prehladjena.

Na Rijeci još uvijek sve živo. Sve one ladje, parobrodi i maune, što su prije svečanosti morale da povuku u razne »bazene«, sad se opet vraćaju na svoja stara mjesta, a to podaje luci mnogo života i neobičnog čara. Sve se vrši bez incidenata: jedina je Lloydova »Gorizia« udarila o »mul« i razrompotala krmu. Rijeka ide nesumljivo u susret velikim danima.

I u gradu je sve živo. Nebrojne električne žarulje, što su se prije nekoliko dana ponamjestile na kućama i dućanima i po raznim svečanim napravama, sad se skidju. Skidaju se i zastave, vijenci i razni drugi ukrasi. Jednom riječi: što se prije sagradilo, sad se razgradjuje.

Razgradjuje se, da se sjutra opet sagradi i digne. Sjutra, naime, u nedjelju slavit će se petgodinjica osnovanja fašizma, pa će opet biti sve živo, puno zastava, balončina, električnih lampadica, pa ceremonija, govora, korteja sve tako. Kolo »fešte« vrteći se ne prestaje — rekao bi naš Gundulić.

Osim toga svakoga dana o podne puca top — točno na sekundu — što ćemo više?

Boga mi — si muove!

A sada pokušajmo, da se, ako možemo, dignemo s ovih nižih, materijalnih uspjeha k višim, moralnim, fantastičnim. Vi znate, što su to u književnosti »futuristi«. Kako da ne znate! Futuristi su oni pjesnici i pisci, koji ne će da znaju ni za prošlost ni za sadašnjost, već kao i »strolige« govore samo o budućnosti, i upravo kao i »strolige« ne »imbrokaju« nikada ni jedne prave i čestite. Jedan takav futurista — stroligo jeste i italijanski pisac Papini. Taj, inače vrlo daroviti pisac, napisao je godine 1915. na dan, kad je d'Annunzio držao blizu Genove onaj svoj znameniti bojovni govor, izmedju ostaloga i ove riječi: »Eppure se d'Annunzio avesse voluto levarsi, almeno una volta in vita sua, dal profumato merdume in cui si rinvoltola fin dall'adoloscenza, questa era la giornata...« Ali — nadodaje malo dalje taj isti Papini — »on to nije mogao da učini. Nije mogao i ne će nikada ni moći. Jer pored tolikih drugih stvari, d'Annunzio ne zna ni italijanski...«

I još govori taj Papini: — »Gabriele d'Annunzio camperà tre generazioni di uomini... D'Annunzio će živjeti tri generacije« i više se o njemu ne će čuti.

Jedan Riječanin, sada pokojni kolonelo Torri, kazao je god. 1919. da će se do desetak petnaest godina ljudi čuditi, kako je neko mogao da čita — d'Annunzia... E se no šćopi, di che šćopar suoli?...

Što će sada Papini, a što bi i kolonelo Torri, da čuje, kako je upravo ovih dana d'Annunzio postao ni više ni manje nego pravi »Principe de Snežnik« s pravom, da može taj naslov predati u nasljedstvo nesamo svome zakonitom prvorodjencu već i kakovom nezakonitom odvjetku, ako bi ga gdje imao, što je obzirom na njegov previsoki kućni moral, dakako, sasvim isključeno. Mogu se Papini i svi futuristi ovoga svijeta od zavisti grizti koliko im drago, ali danas je d'Annunzio principe, on je danas Serenissimo... Rapanjeta!...

Odlikovana je bila i »Vedetta«. Načelnik grada Rima donio joj je jednu medaljicu. Stvar nije Bog zna, kako velika, ali za sad je i toliko dosta. »Vedetta« je ovih dana donijela govor našega Rikarda Giganta, da će trebati poći još malo naprijed, do Bitoraja i do Smrike. Kad se to dogodi, dobit će i »Vedetta« svoju titulu, postat će barem »Principessa di Šmrika«...

Odlikovan je bio i stari Grošić. Kome će Bog, tome i svi sveci. On je dobivao odlikovanja pod Austrijom, pa ih dobiva i sada. Neka bude! Dobar je kirurg — non c'è che dire...

Za Susmela ne znam, da li je bio odlikovan. A zavrijedio je čovjek — jest, Boga mi! Neka mi ne zamjere drugi moji mili **concittadini,** ali ja ipak držim, da danas nema na Rijeci glave, koja bi bila učenija od Susmelove. On zna sve — nostro Susmel. U našem gradu nije bilo kamenčića ni jamice ni Dolca ni Žabice ni stazice ni potočića, o kome on ne bi znao, štogod da kaže. Sve su te stvari do juče nosile svoje prastaro hrvatsko ime, ali Susmel u knjigama, što ih piše, ne dolazi nikada u škripac, da koje od tih hrvatskih imena navede. I to je mudrost! Ako pak mora, ako je bilo kako prisiljen, da jedno od tih imena kaže, on će ga prevesti i — na priliku — na mjesto **Beli kamen** reći će — **Sasso bianco...** I to je mudrost!...

Već je i za to zavrijedio, da bude odlikovan, i da se je mene pitalo, ja bih bio predložio, da Susmelu dade titula: **«Faraone de Beli kamen»** da bude malo ritme s onim de Tutankhamen.

I Ninetta je bila odlikovana. Čitala je negdje, da je sada u Englenskoj, a valjda i u Franceskoj u modi, da gospodje idu na fešte bez donjega rublja, pa je tako i ona učinila. Navukla je na sebe nekakvu tanku opravicu i tako je otišla na doček. Premda je sunce sijalo, bilo je tamo dosta hladno — — i moja Ninetta dobila je u crijevima nekakav — meningitis. (Na Rijeci je i to moguće!)

Uostalom — sad joj je već bolje. Ne će grom u koprivu... Trebat će samo da ostane nekoliko dana u — dijeti.

Pa najzada i to je jedan provedimenat...

Rokac.

IZ PULJŠTINE.

Uoči smo političkih izbora, pa se — hoćeš ne ćeš — svi zanimaju za nje. Da naš narod sazna i da prama tome udesi svoje nastojanje i svoj rad, navest ćemo u kratko kako se intenzivno radi na protivnoj strani.

U gradu su široko organizirani razni odbori i pododbori, u kojima su prve fašistovske ličnosti. U svakoj podopćini učinjeno je isto i prama vijestima iz »L'Azione« eto nekih imena osoba, koje fungiraju kao vodje ili kao prvi pomagači za fašistovsku propagandu. Izmedju ostalih navest ćemo samo ove:

Rojnić Mate kao predsjednik pobočnog komitata za Medulin, Ravnić Anton isto za Ližnjan. Inače su u istim odborima uz druge još i ove osobe: Šugar Josip iz Medulina, Dušman Jakov, Pola Ivan, Milošević Mate i Šebelić Tome, svi iz Ližnjana. U Premanturi su u spomenutom odboru razni Mezulići, Mikovilovići i Rakići, u Pomeru slično, a u Alturi: Sladonja Miho, Šiljanšić Anton i Peraić Ivan.

»L'Azione« veli, da se ovog puta okolica osobitim žarom zanima za listu fašistovske većine, što svjedoče spomenuti odbori, koji su dobrim dijelom sastavljeni iz raznih »ić« sa pipama.

Naveli smo ta imena, što donaša spomenuta novina, nek se vidi i jasno konstatira što su izvjesni ljudi na jeziku a što na djelu. Ovo nam je opet dobra škola, da ne smijemo tim ljudima vjerovati, kad nam se neki od njih priznavaju Slavenima. Pravi i iskreni Slaveni glasovat će samo za lipovu grančicu i ništa više.

IZ BARBANA.

Doznali smo i mi ovuda, da u nedjelju dne 6. idućega aprila imamo poći glasovati za naše muževe. To smo doznali iz jedva poslanih nam pozivnica, koje još nije svatko primio. A znamo i to, da svaki muškarac od 21. godine dalje ima pravicu i dužnost glasovati. Doznali smo još iz naše »Istarske Riječi«, da je znamenje naše stranke lipov list, koji ćemo na biralištu s olovkom prekrižati, a onda pozivnicu složiti i predati predsjedniku komisije, da ju baci u drugu žaru (škrabicu, škatulu). Znamo i to, da ćemo 6. aprila od komisije dobiti glasovnice. — Ipak malo smo poućeni. Nema kod nas ljudi, koji bi nas poučili. A vrag je »šegav«, a mi smo neuki seljaci... Nemamo, ovuda naših učenijih ljudi, koji bi nam išli na ruku. Jedamput, pred 10—20—30 godina, bilo kod nas drugačije. Ne ćemo nikada zaboraviti na našeg dobrog don Luku. Brate, gdi su ona lipa vrimena!? Njega nema, mi smo ostali kao udovci i udovice: Manjka nam pastir i voditelj; ali ćemo se morati mi poljodelci sami pomoći, jedan drugoga poučiti, raskuražiti, složiti se i složno poći na izbore pivajući i bugareći. Pa što Bog da i da pokažemo svijetu i vladi (guvernu), da smo mi Slaveni ovuda još živi. Živi, živi duh slovinski ...

Neka živi i živit će, jer se ne pustimo kupiti ni prodati, niti sami sebe zakopati!

IZ RAČJE VASI.

Već je bio jedan dan prošlog tjedna kod nas, »naš« takozvani komesar za našu općinu. Pogledao je nas, naše lipo selo, naš snig, naše krožate, benevreke i naše domaće sukno i platno; vidio je naše ruke, koje su crne od ugljena, pak je dao razglasiti po Ćićariji, da je on preuzeo ćićsku općinu. Onda je išao doma više gladan no sit. Toga našeg, bolje buzetskog opć. komesara, poslala je k nama općina Buzet. Nama se čini, da ne svatu ružice u Buzetu g. živinaru (veterinarij) doktoru Ciapetu, pak da mu bude bolje, htio bi sisati dvije majke — dvije općine. No, mi znamo sami liječiti naše ovce! Mi znamo, da g. Ciapeta ne će mariti za nas ni za naše selo, a kako i bi, kad je došao k nama u golu Ćićariju gospodski sin iz lijepe, tople Italije. On će dakle danas sutra reći: Kva non posso star fra bruti Čići e Slavi. Krepo di fame. Pak ni pet ni šest, on će reći: ja idem u Buzet sa cijelom Slumsko-račjanskom općinom, to će reći, s općinskim uredom. To će opet reći: da će propasti naša općina, tako mlada i »friška«, te da ćemo opet biti kako i prije s Buzetom ... Mi smo neki pametniji govorili: Ne jedimo s gospodom čerišnje, jer će nam ostati koščice i repovi. Govorili smo: ki se pričinja janjac, pojesti će ga vuk.

IZ GOLAŠA KOD BALA.

I kod nas ide zlo i naopako. Tištu nas razne nevolje, a pomoći od nikud. Živimo kao bespravno roblje. O našim pravima nema ni govora. Ovih dana poslala nam je općina izborne iskaznice. Te su iskaznice sve iskrivljene. Nekojima su iskrivljena imena, drugima prezimena a trećima uopće nije došla ni izborna iskaznica. Više osoba se išlo pritužiti na općinu, da im se popravi pogrješka. Bilo je sve uzalud. Naš glas ostaje uvijek glas vapijućega u pustinji. I tako iz cijelog Golaša ne će moći da glasuje nego sam osam birača. Teško nam je pri srcu, kad pomislimo, da ne ćemo moći na dan izbora glasovati za naše vrijedne kandidate, koji su naše gore list, koji se u veselju s nama raduju i u tuzi žaluju. Ali ipak ne zdvajamo. Tješimo se nadom, da će jednom doći sunce i na naša vrata i da će se jednom i naš glas čuti. Zato: Gore srca! Neka živi naša seljačka sloga i naš dični zagovornik i kandidat dr. Stanger!

IZ RUKAVCA.

Ala smo mi čudni ljudi, neka reče ča će ki! Čudni, jer imamo svaki svoju glavu i svaki će da najbolje i najpametnije misli. Neki naši ljudi misle, da smo u Americi, i da je Italija Amerika! Tamo se ljudi slažu i glasuju za predsjednika ovoga ili onoga mišljenja i politike. Naši ljudi, doseljeni, ne mogu tamo nastupiti kao Slovenci. Tamo se ne misli na jezik i narodnost, jer je u Americi rješeno to pitanje tako, da svi tamo narodi uživaju potpunu slobodu porabe jezika. Tamo ne pita gospodin i delodavalac za tvoj materinski jezik, a najmanje za vjeru. Kod nas pak sada pita ti se za ime i prezime, za oca i majku; koga si jezika i duše; a onda jedva dobit ćeš posla i dela — ako ga ima. Jer ono malo zarade i rada dava se ljudima jednog jezika. Zato mi, ako ćemo doći do dela i kruha, moramo se boriti za pravice našeg slavenskog (hrvatskog) jezika: jer kad nam bude država priznala, da smo jednakopravni s Italijanima, i da naš jezik vrijedi kao i italijanski, prema tomu da je svaki Sloven jednak Italijancu, e jedva tada mogli bismo mi u ovoj državi doći do službe, zasluška. Radi toga sav naš narod slavenski u Italiji: seljak i trgovac, činovnik i gospodin moramo se sjediniti i složno glasovati za dra. Stangera i dra. Wilfana i dra. Besednjaka, da se prikažemo u Rimu, da nas je Slavena u Italiji mnogo, preko pol milijuna, pak da nas priznaju za jednakovaljene e jednakopravne u državi. Tko bi glasovao za koju drugu stranku, tim bi oslabio nam slavensku stranku; mi bismo se prikazali u Rimu kao premalen narod. A s malimi ljudi i narodi veliki ljudi ne mare skupno sjediti za stolom. A mi Slaveni želimo i zahtijevamo, da jednako svi u državi jedemo i uživamo, jer mi davamo državi mnogo u novcu i krvi, dapače previše, da se prigibljemo pod teškim bremenom poreza, nameta i taksa, da im broja ne znamo. Tko je pametan od nas i tko želi bolji budući život svih nas u ovoj državi, taj mora glasovati za muže našega cijeloga naroda, koji će braniti sve Slavene u Italiji, bili oni kojegod stranke i mišljenja.

Franina i Jurina

Fr.: Je istina, Jurino, da si i ti bil neki dan na izbornem tabore va Ricmanje?

Jur.: Bil sam i — ni mi žal.

Fr.: Čul sam, da je naš Wilfan tamo jako lepo govoril. I dr. Slavik: i za njega sam čul, da je po salamenski krepko govoril.

Jur.: Ti naši kremeniti narodnjaki govore vavek lepo i krepko, kako i trebe. Svaka njihova peže kako olovo, a valja zlata. To sam ja i prej znal. I va Ricmanje sam ih z guštom poslušal, celo vreme, i dokle su govorili svoji govori i kada su ono odgovarali fašistom.

Fr.: Ča j' bilo i fašisti na onem tabore?

Jur.: Bilo ih je — i govorili su.

Fr.: I govorili? Za volju Božju, povej mi malo, ča su to govorili?

Jur.: Onako po njihovu. Jedan od njih je rekal, da su fašisti oslobodili Italiju od boljševiki, pak da bi zato morali od zahvalnosti bit svi na njihovoj strane.

Fr.: Ča i mi?

Jur.: To se zna — i mi. Mi Jugosloveni, da smo sada Talijani, pak da bimo morali svi bit za vladu.

Fr.: Vajme Oca i Sina i Duha svetega — ovakove još nisam čul. Mi Jugosloveni da smo Talijani! Kakovi Talijani? De che sangue? Mi smo jušto toliko Talijani, koliko su i Maltezi — Inglezi. Ja znam samo to, da su Maltezi ingleški suditi, a mi da smo suditi talijanski. Ma Maltezi su za svem tem Talijani, a mi smo za svem tem — Slaveni. To je, kako i sunce!

Jur.: Nego — recimo, da smo i mi baš pravi, rojeni Talijani — proprio de sangue nobile, no to još ne bi znamenovalo, da bimo morali i glasovat za vladu Popolari su talijanski katolici. Ti ljud' su i po krve i po zajike i po srce i po duše — pravi Talijani. I njim je drago, jako drago, da je Italija oslobodjena od boljševiški, ma oni sasvem tem nete glasovat za vladu, oni imaju svoju listu i svoj znak; njihovi te ljudi glasovat svi za ta znak, a ne za fašističku sikiru.

Fr.: Pak imamo i republikance. I oni su pravi, koreniti Talijani, ale i oni imaju svoj znak i svoju listu. Oni su dapače oštro proti vlade, tisuće puti više nego mi.

Jur.: Pak i demokratici i liberali i socialisti — i to su sve pravi Talijani, ki nete da znaju za boljševiki, ma za svem tem nete ni oni glasovat za sikiru nego za svoj znak.

Jur.: Dunke, ako svaka od teh stranki ima svoj znak, za kega će glasovat, zač da ga nimamo i mi Slaveni, ki smo jedan narod po sebe i ki ćemo ostat do veka jedan narod posebni?

Fr.: Ja ne razumem, kako to oni ne će ale ne moru da razumeju!

Jur.: Još je on fašista va Ricmanje rekal: Vi Slaveni, vi ćete ionako postat pravi Talijani i po srce i po ćućenju i po duše.

P O D L I S T A K

Cand. med. V. FINDERLE:

Majka — žrtva lakoumnosti

... »Bleda kao život njen«. Zgledasmo se šutke. Tiha neka bol i seta bez reči obuzme duše naše. I po neznam koji put pogledali bi u tu lešinu bledu. —

Na sekcionom stolu leži hladna, dok naše oči prate svaki nabor i crtež kože mrtvačko obojene. Potpuno nam je u slici ledena i nema golota. Spuštenih je ruku o telo, nagnutom unutrag glavom. Sklopljene joj oči odaju mir, koji u poslednjem je času uteši. Guste joj crne kose valovito prostrle se po stolu mramornom kao ukrasni okvir mlada lica ...

Pred osam samo dana bijaše zdrava majka svog prvog ploda. Plodovitost, taj najveličajniji dar prirode, koji ima da usreći tolike, ovde je ubrala toli dražesni mladi cvet.

Pune joj oble dojke odavahu snagu i bogatstvo dojenja, snažno joj oblo telo naznačivaše sposobnost da postane materom živog svog deteta.

A umesto da sreće zvezda zasine u toj mladoj obitelji, umesto da prva ljubav urodi blagoslovom, eto ti mraka, nesreće, smrti... I evo je tu, leži.

»To lepo, kameno bledo lice da ne živi? Ne, ono spava!« Zaželih mir blizini toj. Niti dahom ne htedoh da bunim taj san, dok su mi oči tražile, molile ljubičaste usne ove žene da u tom snu govore, bar jednu reč: Da olakša srce svojom ispovedi. — Al te su usne tvrde, nepomične. To srce je metalno, nećutljivo. Zelenoljubičaste mrlje na trbušnoj steni potvrdjuju, da je to prava lešina do nedavno živog stvorenja, mlade majke.

Gušilo me u grlu. Ta mi je dvorana postajala sve tesnijom ...

Na obližnjem stolu opazih papir i prihvatih ga znatiželjno. Tu su ubiležene njene poslednje reči. Tu je napisana povest tog umiranja:

»Dva sem se meseca osećala majkom, kad dozvah ženu neku, koja me je »grubim željezom« rešila ploda i otada bolujem ...«

Tako pričaše ta žena unesrećena svojom lakoumnosti. Koliko bi se napati! Kako li isplati svoju lakomislenost!

Čujte me, žene, sretne od prirode, majke buduće, obdarene! Taj dar koji u boli nosi užitak, koji sklapa setu sa veseljem, taj dar znajte ceniti. U tom je daru život vaš iza vaše smrti, tu ćete da živite kad vas više ne bude. I oslon je tu u starosti i nada vaša i cilj životu.

Pa ako i trpite možda zbog tog ploda, ta i vaše su majke tu istu bol podnesle za vas.

Htio bih daha svog da dadem toj lešini, htio bih moje srce da potera tu skrućenu krv žiljem. Da to telo ustane, pa i na čas, da vas pogleda, da vam priča o sebi ... I suzom bi se orosilo vaše oko ...

VLADIMIR NAZOR:

Kunićevo srce

I.

U neke je starice bio kunić. Ona mu jednom reče: »Čemu uvijek **dršćeš?**« — **«Strah me od svega i od svakoga. Oh, da mi je imati rogove!»**

Onda mu starica natakne na glavu dva rošćića.

Kunić skoči da podje u šumu, ali ugleda u dvorištu **mačku,** pa se vrati k starici. »Što je, kuniću?« — »Oh, da mi je imati **pandže** na nogama Onda se stoprv ne bih nikoga više bojao!«

Starica napravi pandže od žice, pa ih natakne kuniću na sve četiri noge.

Kunić skoči da podje u šumu, ali vidje **kokota,** pa se pun straha vrati starici. »Što je, kuniću?« — »Oh, da mi je imati **kljun!**« Starica mu napravi kljun.

Kunić podje, ali se opet vrati. »Vidio sam **konja.** Oh, da mi je imati **potkove,** pa da se **nogama** branim!« Starica mu potkova sve četiri noge.

Ali kunić nije još smio u šumu. Vidje **osu,** pa htjede imati **žalac.** Vidje **ježa,** pa ga starica morade obući u oštre igle.

II.

Sada netom podje kunić u šumu, ali **pobjegne** odmah natrag. Onda mu starica reče: »Nema druge, no **odrezati** od tebe taj nesretni strah. Možda ti se on krije u ušima.« — »Odreži!« jaukne kunić, ali **poginu** od **straha** prije, no ga starica taknu **nožem.**

Onda starica reče: »Kad ne možeš u šumu, a ti idi **u moj lonac!**« Ona mu odreže uši, noge i rep; izgali mu kožu; izvadi crijeva, pluća, jetra, slezenu i bubrege. Isiječe ga na komadiće, ali **nigdje ne nadje straha.**

Napokon uze u ruke kunićevo **srce,** natakne naočare i pogleda: strah je bio u kunićevu **srcu.**

Starica ubere kiticu ružmarina, uzme dva češnja luka, malo soli, papra i ulja, pa sve to metne s kunićem u lončić; neka se kuha. **Pojela** ga je svega, ali **kunićeva srca** nije se dotakla.

III.

Starica podje u dvorište i izbaci ono srce **kvočki.** Ali joj kvočka reče: »**Ne ću ga!** Kad bih pojela strah, kako bih branila svoje piliće od jastrijeba i lisice?«

Starica ponese srce **mački.** Ali joj mačka reče: »**Ne ću ga!** Kad bi strah u me ušao, kako bih branila mačiće od zločestih dječaka?«

Starica baci kunićevo srce psu, ali joj pas reče: »Ne ću ga! Ja moram bez straha čuvati kuću od lupeža i ovce od vuka!«

Nitko nije htio da ga pojede, i tako je strah ostao za uvijek u kunićevu srcu.

... pak ča ti nato žboknul?

... sam blizu njega, pak sam mu re-... La ša koša! Vi pravi rojeni Ta-... ste kako jedno stablo od na-... Fini i puni profuma od naranci. ... Slaveni, mi smo pak sami hrapavi ..., tvrdi i prez profuma. Sad vas ja ... pitam: la crede lei che rovere pol ... narance? — Nikada! A da vas još ... ča bi pak prišlo vanka, da zamete ... hrast, pak da ga cepite na na-...? Niš ne bi prišlo vanka. Dunke ... mislim, da će bit najbolje, ako pustimo ... naranču, da lepo cvate, kako i do sada, ... i profumana, a i hrast, neka i on po ... šumah žive onako, kako je i do ... rasal.

... mislim, da je razumel?

Znal je on to i prej, nego znaš, puli-... je pasja vira, tako da se više puta ... fintu, da se neke stvari ne razumeju. ... ja ću ti neč reć: Ja puno ne zame-... ovem Talijanom, ki su prišli k nam ... Talije. Oni misle, da su naši ljudi va-...mu tovari, i da ne razumeju niš, pak ... te na sve zajist, ča njim oni reču.

A temu su malo krivi i neki naši do-...ći zalupanci, ki su još prej gveri vero-...li sve, ča su njim oni s Poreca ale s ...zina govorili. Se spamećuješ, kako su ... ono govorili, da ćemo ih prodat pod Hrvatsku, pod hrvatskega biskupa, da ... morat plaćat na vino va konobe, da te ... morat plaćat i druga vela plaćila i ča ti ... znam ča — i oni nebogi zalupanci su ... to hjapali, tako da su Talijani mogli ... mislet, da smo i svi mi drugi Slaveni ... vuda onako trubasti i nemi, kako i oni, ... su oni onako lepo zaludili.

Tako je bilo onput, ma danas tega ... ni i ne će bit. Danas i najbrižneji ... čovek zna, kade je istina, a kade je ..., pak će se po njoj i ravnat. To se je najbolje videlo i va Ricmanje. Oni čestili ljudi su pametni i svi su složni, kako ... jedan čovek i poć te glasovat svi složno prez straha.

Svakako ovo je jedan dobar znak, da ...šisti prihajaju na naše skupšćini i da ... lepo i mirno ponašaju. Neka pridu. Kad mi pride pravi Talijan, ja ću s njim govorit, kako s čovekom, ki zasluži, da ... s njim lepo, mirno i pametno razgo-vara. Drugo je, ako mi na skupšćinu pri-...elja, kakovega našega čoveka, ki se je ... njim prodal, pak bi sada otel, da nam ... soli pamet... Takov prodanac neka se od nas vavek dugo drži dok pravemu Talijanu ... čast!

Jur: A još će mu bit veća čast, kada bude ... sam uvidel, da i mi, iako nas ni ovuda puno, imamo pravo, da živimo onako, kako su živeli naši stari — onako lepo po hrvatski i po slovenski. A ja držim, da će on to najbolje i najlepše razumet, ako na dan 6. aprila pojdu svi naši složno na biralisće i ako tamo daju svoj glas našem ljudem. Onputa te i sami Talijani reć: Ovo ši, da je narod!... I počet te postupat ... nami, kako s ljudi, a ne kako s blagom. ... Tako je ... riftik!

IZ VRHA KRAJ BUZETA.

... nam je drago, da se je prošle nedjelje ...držao u našem selu italijanski izborni sasta-... Barem nas je probudio i prisilio, da i Slaveni poljodjelci nešto počnemo misliti. ... dobro misli, dobro i dela. Baš naše dobre ... je u nama probudio italijansko-fašistov-... govornik iz Buzeta. On nam je odmah iza ... počeo govoriti. Nismo ga sve razumjeli. ... pak dobro smo razumjeli to, da moramo ... dobri i ponizni, da se ne zamjerimo go-...nu (vladi). Jer kada se bude uvjerila sadaš-... Mussolinijeva vlada, da smo mi Slaveni ... dobri i poslušni, te ako budemo za nju (... guveran!) glasovali, da će nam dati sve što ...mo (Jedan glas: I slovinsku školu?). Razu-... se, reče govornik, da ne ćemo ništa dobiti od vlade, ako budemo proti njoj. Još i ovo smo zapamtili, da nemojmo slušati pope ni učitelje (Jedan glas. Skoro sve naše ste već potjerali!), jer će nam biti slabo i gore (ljudi mrmljaju: Ne samo gore!). Neki se od vas tuže, reče dalje, na poreze i takse. Ja pak poznam jednoga ovdje, koji plaća manje nego prije pod Austrijom (ljudi: Oho! Znamo mi da nekoji vaši malo, ništa plaćaju!) — Onda je navalio govornik na Marčenežane tobož da su našarali svoje kuće sa Viva Lenin. Vi ste boljševiki. Vrlo slabo ako glasujete za Wilfana i Stangera, ali nikada za komuniste! (Ljudi prigovaraju! Ovo je napisao jedan vaš prije najbolji prijatelj. Sada ga išcite!) Govornik je ostao okame-njen. Više puta se je zaustavio u govoru, bu-duć nije znao niti mogao braniti svoju stranku. Naglo je svršio sa: Živio Kralj, Italija i Musso-lini. Nekako nezadovoljno je ostavio govor-nik naš Vrh. A mi smo išli doma žalosno raz-mišljajući svaki svoju i po svoju.

IZ PIĆANSTINE.

Tužnim srcem moramo gledati, kako nam malo po malo grabe sve ono, što nam je naj-svetije, bez čega ne možemo da budemo. Teško i preteško nam je bilo kad smo izgu-bili svoju školu, a danas nam je još i teže. Mjesto očinske ljubavi, kojom mora da bude nadahnut svaki pravi odgojitelj napram svo-jem uzgajaniku, mi evo doživljujemo ono, što nigda nismo mislili da ćemo doživjeti, naime, da uzgajatelj krati svojem uzgajaniku, straši puškom i to poslušajte! samo radi toga, što to nesretno stvorenje pjeva u svojem ma-terinjem jeziku. Ali ni to im nije dosta. U zadnje doba počeli su nam grabiti i ono malo, što nam je ostalo u crkvi, u hramu božjem, u jedinom utočištu proganjanog naroda. Tu smo od pamtivijeka čuli našu riječ, našu moli-tvu, i tražili utjehe u teškim danima. Ali našlo se ljudi, kojima ni to nije pravo, pa su pritisnuli na svećenstvo, da istisne iz hrama božjega našu molitvu. Jedino što nam je bilo ostalo, to je bio »Križni put«. Sada nema ni toga više. Na kvaternu nedjelju dohrlilo je mnogo naroda iz svih dijelova župe na blago-slov, tako da je bila crkva dupkom puna. Po-božni je narod slušajući molitvu pred svakim pojedinim stajalištem pratio mislima svojeg Spasitelja na Njegovom teškom putu, gdje pada pod križem, kad nam se najedamput oči ustaviše na nekom došljaku (italijanskom učitelju iz Sicilije?), koji zahtijeva, da se od-mah prestane sa hrvatskom molitvom i da se nastavi latinski, e da time i nama otešća naš teški križ. Taj dogadjaj izazvao je veliko ne-godovanje po cijeloj Pićanštini. Ljudi zahtje-vaju, da se ponovno vrati u crkvu naš jezik i starinski običaji, jer da inače ne će dolaziti na blagoslov.

Gospodarstvo

NJEGUJMO MASLINU!

Mnogi krajevi naše lijepe Istre obdareni su plemenitom biljkom, maslinom, od koje dobi-vamo izvrsno stolno ulje te koštice za krm-ljenje blaga (krmadi). Iako je našem seljaku poznata velika korist masline, on je usprkos toga zanemaruje. Mjesto da bi se maslina raz-množavala i nanovo sadila, on se iskopava i sieče sve u šesnaest, tako da je čak i na ugodnim položajima pomalo nestaje; ono malo maslina, što ih još imade, ne njeguje se obično kako treba, te se ih većina seljakâ istom onda sjete, kad se bliža doba berbe. Nekoji jedva da je okopaju, ali time postignu samo nešto lošeg ploda, te nam tako nedo-statno njegovana uljika ne može bolje da rodi. Veoma su rijetki takvi posjednici uljika, koji bi ih uz dobro okopavanje i redovito i pra-vilno gnojili. Oni, koji tako rade, dobiju na-ravski redovito plod. Kad bi takovi seljaci ma-slinu osim toga još pravilno klaštrili (obrezi-vali), urodila bi im više ili manje svake go-dine obilatim i dobrim plodom. Uljiku treba kao i vinovu lozu marljivo okopavati, pra-vilno gnojiti i razumno obrezivati (klaštriti), ako hoćemo, da nam redovito i obilato rodi. — Skrajno je sad vrijeme, da promotrimo naše maslinjake i da utanačimo što im sve treba. Okopavanje treba, nije li to prije učinjeno, što prije obaviti. Ako je zemlja istrošena, neka se istodobno izvede i gnojenje zrelim stajskim gnojem ili kompostom (gnoj mješanice). Ovaj se gnoj jednakomjerno rastrese pod čitavom krošnjom, pustivši oko stabla (stupa) bar ½ m široko nepognojeno, te se motikom ili badi-lom zakopa po prilici 20 cm duboko. Predu-boko zakopati gnoj ne valja. Nemamo li staj-skog gnoja, možemo da upotrebimo za to **umjetni gnoj.** Za svako veliko doraslo stablo uzme se kakvih 8 kg. Thomasove troske (sco-rie Thomas), 3 kg kalijeve soli (potassa) i 3 kg amonijevoga solfata (sal ammoniaca). Gno-jimo li istodobno i sa nešto stajskog gnoja ili komposta, zadostajat će za svako stablo samo ½ gore navedenih količina umjetnih gnojiva. Kad gnojimo samo umjetnim gnojem, dobro je, da posijemo čitav pognojeni prostor pod ma-slinom **grahoricom** ili **bobom.** Čim ove biljke potpuno **rascvatu,** moramo da ih pokosimo i potkopamo kao podorinu. Ovaj način gnoje-nja, koji je veoma koristan, nazivamo **zele-nim gnojenjem** ili djubrenjem. Onaj pak, koji nema ni stajskog gnoja ili komposta, ni umjetnih gnojila na raspolaganje, neka rastrese lug (pepeo) oko maslina i neka navozi dobre zemlje ili cestnog blata pod njih. Uljika treba da se na svaki način nečim gnoji, jer pone-stane li u zemlji maslinjaka hrane, mladice na uljici oslabe, počinju da se suše i čitava stab-ljika zakržljavi, tako, da ne nalići više ple-menitoj voćki, nego izgleda kao kakav ljuti draš: napadnu je svakojake bolesti kao kakvo staro onemoglo živinče. Mladice i rese (cvje-tovi) postanu šćure i tanke, a listići su poput ptičjih jezika. Tako zakržljala uljika nema ni snage, da nametne plod, a kamo li, da ga pot-puno razvije.

U njegovanje uljika spada i **klaštrenje** (obre-zivanje) i **čišćenje.** Ova se važna radnja vrši prama potrebi kod mladih i kod starih uljika.

Kod mladih se uljika obrezivanjem uzgoji (uputi) stablo jednim jedinim stupom, dok po-stigne visinu od najviše 1.5 m. U ovoj visini uzgoji se na mladoj stabljici 4—5 grana, kojima treba dati takav smjer, da dobije krošnja (vrh) po mogućnosti oblik kotla ili izvrnuta zvona. Kod takvog oblika krošnje mogu da prodru zrak i svjetlost bez zaprijeke da sviju pa i najmanjih grančica, lišća, cvjetova i ploda. I uzgojene uljike, koje rode, treba prama potrebi obrezivati (klaštriti). Ponajprije odrežu se sve suhe i salomljene i svi izbojci jalovice, na deblu i ovećim granama. No, imamo li da nadomestimo koju slomljenu granu, možemo da ostavimo po koji izbojak (izdanak). Kod režnje moramo osobito da pa-zimo na mladice **rotkinje,** koje se raspoznaju po **cvatnim** pupoljcima. Cvatni su pupci bolje razvijeni i naliče stošku; dočim su drveni i lisnati više podugački i šiljasti. Ovo mora da znade svaki klaštrioc. Ne zna li on razlikovati mladica rotkinja od jalovica, može nehotice mladice rotkinje ostrići i ostaviti nepotrebne jalovice. Kod ovako nesmotrene režnje, do-bije doduše lijepo stablo, ali ploda malo, ništa.

Zapuštene stare masline treba da se tako-djer klaštrenjem prorjede i pomlade. I kod ovih stabala treba paziti, da se odstrane po-najprije sve suvišne, bolesne ili suhe grane te takve, koje vise prenisko doli. — Pojedine jake grane, koje previše u vis rastu, skrate se za ⅓—½. Trula mjesta na granama i deblu moramo da izrežemo ili istešemo i da nama-žemo mazilom, što se učini iz jednakih dje-lova ilovače, govna, (belega), pšeničnih pljena odnosno rasječkane slame. Staru popucanu koru i mahovinu na deblu i granama treba ostružiti strugom. Struglo ne smije da bude preoštro, da ne ozledi mladi dio kore na deblu i granama. Kod svakog klaštrenja moramo da pazimo, da budu rezotine glatke. A za to treba nam dobrog naoštrenog orudja, t. j. ja-kih škara, kosir-kosorača i gujbe (sjekira sa izbočenom teslom, koju su donijeli pizanski klaštrioci iz Italije.

Fran Trampuž.

Politički pregled

Italijansko-jugoslovenski trgovinski pregovori na mrtvoj točki.

U pregovorima oko trgovinskih ugovora iz-medju Italije i Jugoslavije nastupio je potpuni zastoj. I jedni i drugi delegati vele, da se to dogodilo radi tehničkih poteškoća. Što je za-pravo na stvari, to se još ne zna.

Italijanski i jugoslovenski delegati završili su potpuno pretres nacrta za trgovinski ugo-vor. Tom prigodom došli su do zaključka, da su gledišta još uvijek u tolikoj suprotnosti, da nije potrebno ni držati zajedničke sjednice, dok se ta gledišta ne izmjene bar toliko, da se nadju ozbiljnije dodirne tačke. Delegati, i jugo-slovenski i italijanski, brižljivo se čuvaju da štampi daju ma kakva obavještenja o tome razmimoilaženju u gledištima na pojedine od-redbe trgovinskog ugovora, jer smatraju da su razlike u gledištima privremene i da će se te teškoće uskoro otkloniti, čim im se instrukcije promjene. Te delegacije već su se obratile svojim vladama za tu izmjenu.

Za to vrijeme, dok italijanskoj delegaciji ne budu stigle naknadne instrukcije iz Rima, de-legacije otpočele su ovih dana proučavati uza-jamno predložene izmjene.

Italijanska je delegacija saopćila jugosloven-skom Ministarstvu Inostranih Dela, da će do-skora prispjeti u Beograd njihovi novi delega-ti-eksperti za poštansko-telegrafske pregovo-re. U nacrtu je podizanje direktnih telegrafskih linija Beograd—Trst i Beograd—Milano i utvr-djivanje zajedničkih tarifa za poštansku služ-bu.

Čehoslovačka.

Pred nekoliko dana obavili su se u Prikar-patskoj Rusiji izbori. Rezultat tih izbora uve-like je iznenadio češku javnost, to više, što su izbori donijeli odlučan poraz vladine koalicije i pobjedu opozicije. Najviše glasova dobili su komunisti, i to preko 100.000 za parlamenat i 80.000 za senat. Madžarska autonomna stranka dobila je preko 28.000 za parlamenat i 24.000 za senat, dok su vladine koalicione stranke dobile za parlamenat 41.000 glasova i 33.000 za senat. Ostale su stranke većinom razbijene. Agrarna stranka, koja je još nedavno u općin-skim izborima u Prikarpatskoj Rusiji pobijedila ogromnom većinom, nije dobila niti jedan man-dat.

Takav neočekivani rezultat našao je u če-skoj štampi živog odaziva. Opozicijoni se li-stovi vesele nad pobjedom i iskorišćavaju je u agitacione svrhe za nove izbore u slijedećoj godini, prikazujući pobjedu opozicije kao po-raz vladinog sistema, vladini i vanstranački listovi ispituju uzroke vladinog poraza. Tako vladini listovi vide uzrok ovoga poraza u tome, što koalicija nije istupala složno, nego je sva-ka njezina stranka stavila svoj uži stranački interes ispred interesa vladinih i državnih.

Medjutim izgleda, da glavni uzrok vladinog poraza leži i u kulturnoj zaostalosti tih kraje-va, koja je pored cijeloga nastojanja školske politike još uvijek vrlo velika. U takovim kra-jevima obično najbolje prolazi neodgovorna agitacija, naročito ako je štiti apsolutna slobo-da kao u Čehoslovačkoj. Komplikovana je teh-nička struktura čehoslovačkog zakonskog re-da stvorena samo za birače politički dozrele i visoko inteligentne. U krajevima srednjovje-kovne kulture mogu se demokratski principi sasvim izigrati.

Turska.

Poslije izagnanja kalifa Abdul Medžida iz Carigrada, dogodio se je ovih dana u Shonah u Palestini historički dogadjaj najveće važnosti za islamski svijet a možda i ne samo za nj. Vjerski poglavice, intelektualci i politički lju-di, predstavnici Jerusolima, Sirije sa Damas-kom, Meke i Medine proglasili su svečano arapskog kralja Husseina — kalifom cijelog islama. On je u svojem svečanom govoru izja-vio, da mu je, uslijed svetogrdja počinjena nad Kalifatom, dužnost da primi slobodnu ponudu Muslimana. Proglašenje bilo je službeno javlje-no stanim vladama.

I tako, poslije vijekova, najveća islamska duhovna vlast vraća se ponovo onamo, odakle je i potekla. Ali najvažnije je to, da je progla-šenje uslijedilo na palestinskom zemljištu. Nije isključeno, da su Englezi uplivali na taj doga-djaj, te da će i u buduće nastojati da ostanu u što tjesnijoj vezi sa novim kalifom, čija se zem-lja nalazi pod njihovim protektoratom.

Nego time još nije konačno riješeno pitanje kalifa za cijeli muslimanski svijet, jer egipatski musliman, a dobrim dijelom i muslimani Indije, ne će da znadu za novog kalifa, štićenika En-gleske, već traže drugog nezavisnog kalifa. Taj dogadjaj ustalasao je cijeli muslimanski svijet i podjelio ga u dva tabora. Najodlučnija bor-ba bit će svakako u mjesecu juniju, prigodom godišnjeg hodočašća u Meku, gdje bi imala da uslijedi svečana potvrda proglašenja kralja Husseina kalifom cijelog islama.

Grčka.

Prekjučer sastao se grčki parlamenat, koji je jučer, na dan godišnjice proglašenja nezavisnosti nove Grčke, proglasio repu-bliku a da tom proglašenju nije prije predho-dio plebiscit, kako je htio Venizelos, koji je zbog toga ojadjen možda za uvijek ostavio domovinu. I tako će plebiscit biti raspisan tek poslije gotove činjenice, samo da sankcioniše odluku o republici. Razumije se da se tim ak-tom grčki problem ne će riješiti, jer repu-blika nije nikakav čarobni štapić, kojim će se ukloniti nesnosno stanje iz te države. Bilo kako da bilo, jedno stoji: taj akt nije toliko čin dalekovidne promišljenosti, koliko izraz mržnje, koju je u Grčkoj izazvala strana di-nastija vodeći politiku ne u interesu Grčke, nego u interesu onih, koji su se Grčkom htjeli poslužiti u svoje svrhe. Tačan instinkt širokih masa osjetio je opasnost, koja odatle prijeti, osjetio je, da dinastija, koja stoji pod utjecajem njemačkim ne može da koristi Grč-koj. Vodje grčkoga naroda pogrješno su te opasnosti, koje mu prijete od izvjesne dina-stije, prenijeli na monarhiju uopće, voljeli su prezreti mišljenje tako zaslužnoga državnika kakav je Venizelos, i ne pitati uopće naroda, hoće li ne će ovu dinastiju, koja je toliko zla nanijela narodu, nego ni o tom, hoće li monar-hiju uopće. Oni dakle bez svega toga progla-šaju republiku, rizikujući tako nove zaplete, jer je još uvijek nepoznato kako će se velike vlasti, dosadašnje zaštitnice Grčke, držati prema novom stanju stvari. A sklonost je tih vlasti za Grčku neocjenjiva i toliko potrebna, da bez nje ona ne može živjeti.

JUGOSLAVIJA.

U ponedjeljak je bio u Beogradu dan velikog interesovanja. Skupština je bila dupkom puna. Svi narodni poslanici bili su u dvorani osim onih, koji su teško bo-lesni. Diplomatske lože bile su već od 10 sati krcate kao i galerije, u kojima su bili slušači i političari. U 11 sati prije podne položilo je zakletvu 15 Radićevih posla-nika u predsjedništvu skupštine. Tom zgo-dom održao je predsjednik skupštine gosp. Ljuba Jovanović kratki pozdravni govor. Odmah poslije položene zakletve pred-sjednik narodne skupštine obavjestio je predsjednika vlade gosp. Nikolu Pašića o promjeni situacije. Poslije toga predsjed-nik vlade gosp. Pašić zamolio je, da se sjednica parlamenta prekine, što je i uči-njeno. U 11.25 otišao je predsjednik vlade g. Pašić u dvor, gdje se je zadržao do 12.25. Pošto se je poslije audiencije u dvo-ru povratio u narodnu skupštinu nastav-ljena je sjednica, gdje je pročitan akt vlade, u kojemu se saopćuje, da je vlada u 12 sati predala demisiju. Kralj je ponovno povjerio sastav nove vlade gosp. Nikoli Pašiću.

Sjekira i šuma

Bilo je u vrijeme, kada sjekira nije još imala držala. Čovjek ode u šumu i stade s njom ... drva. Naravno, da im nije mogao mnogo ... naudi. No mlada se drva uplaše i prituže starome dubu, koji je samotno stajao, kaziva-jući mu svoj strah.

»Jeli tko od nas u savezu sa sjekirom?« upita hrast.

»Nije, odgovore drva, sjekira je sama u ru-kama čovjeka.«

»Povratite se,« reče im stara, »i nebojte se, jer nam od nje ne prijeti nikakova pogibao!«

Za kratko vrijeme dodje opet čovjek u šumu. On je bio nataknuo svoju sjekiru na drvo i izvodio je strašne udarce visoko za-mahnutom sjekirom. Tada dodju opet mlada drva k starom dubu i prituže se.

Starac ih opet upita:

»Jeli tko od nas u savezu sa sjekirom?«

»Jest, odgovore drva, drvo se je sa sjeki-rom združilo.«

Nato zavika starac:

»Jao, jao, svi ćemo propasti!«

Netreba se bojati pogibli iz vana. Vaši ne-prijatelji istom onda postanu moćni, kada se naši prijatelji s njima združe.

Što može smijeh...

Medju generalima, koji su pratili Napoleona na njegovoj vojni u Egipat, bijaše i — Friant — ljubezan i isto tako hrabar general. On je ko-mandovao odijelu vojske, kojemu je medju ostalima bilo pridijeljeno i nekoliko učenjaka.

Putem dodje taj odio u pogibao. Velika četa Arapa htjede da ga napadne. General, kako mu u isti čas pade na pamet, brzo zapovijedi: »Vojsko, načini kvadrat, osli i učenjaci u sredinu!«

Sva vojska prasne u glasan smijeh. Arapi, videći Franceze u tako ozbiljnom trenutku vesele, posumnjaše, da će pasti u stupicu, okrenuše ledja i žurno pobjegoše, a franceska vojska bez zapreke nastavi svoj put.

Pošalica

Dodje neki čovjek turskom svećeniku i zatraži od njega, da mu riješi neko zamršeno pravno pitanje. Svećenik je dugo razmišljavao i konačno priznao, da ne može riješiti toga pitanja.

»Kako možeš primati tako visoku plaću iz državne blagajne, kad si u pravnim stvarima nevješt?« upita stranac svećenika.

Nato mu ovaj odgovori:

»Znaj, strančе, da me država plaća samo za ono, što znadem. Kad bi me plaćala i za ono što neznam, ne bi joj dostalo blago niti ovog čitavog svijeta.«

Domaće novosti

Naši narodni kandidati

Naši narodni kandidati, kojima imamo 6. aprila 1924. dati svoje glasove, jesu:

1. Dr. Josip Wilfan,
vodja Jugoslovena u Italiji, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Trstu.

2. Dr. E. Besednjak,
predsjednik goričkog političkog društva i urednik „Goriške Straže“ u Gorici.

3. Dr. Ulikse Stanger,
vodja istarskih Jugoslovena, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Opatiji.

4. Dr. Stojan Brajša,
odvjetnik u Gorici.

5. A. Podgornik,
agrarni inženjer u Gorici.

6. Dr. Josip Biteźnik,
tajnik goričkog političkog društva.

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak.

Izbornici! Promotrite naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, **da morate u izbornoj ćeliji (kabini) samo ovaj izborni znak precrtati!**

Mi Slaveni smo zaključili da ćemo dati svoje preferenčne glasove prvim trim kandidatima. Radi toga svaki naš izbornik, iza kako je na glasovnici precrtao naš znak, neka na onim crtama na dolnjem dijelu u sredini glasovnice i to na onim crtama, koje su ispod natpisa **Voti di preferenza** napiše ovako:

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Tko ne zna pisati, neka samo precrta olovkom naš znak.

Svaki izbornik nek u kabini najprije precrta lipovu grančicu i runolist, znak slavenske liste.

Opće upute
koje ne smije nitko da zaboravi

Izbornik, koji nema potvrde, da je upisan u izborni imenik, ne može na biralište, a niti glasovati ne može.

Izbornik mora paziti, da dobije od predsjednika komisije čistu i nepokvarenu glasovnicu, koja ima pečat komisije, potpis skrutinatora i na privjesku rukom napisan broj.

Svaki izbornik mora glasovati u kabini.

Svaki izbornik neka najprije precrta znak naše stranke: Lipovu grančicu sa runolistom. Zatim neka napiše na crtama, koje su odredjene za preferenčne glasove imena ili brojeve trojice prvih naših kandidata. Tko ne zna pisati, neka samo precrta znak stranke.

Na biralište ne smije nitko da dodje sa oružjem. Ostavi kod kuće nož, da ne bi imao nepotrebnog zanovijetanja.

Velika žalost u Wilfanovoj porodici.

Prošle nedjelje imao je dr. Wilfan četiri izborna sastanka u Istri: na Pazinštini, u Baderni, Rakotolama i u Karojbi. Na prvom sastanku bilo je preko 600 ljudi, na drugom 1500, na trećem 300 i na četvrtom 100. Narod ga je svagdje oduševljeno dočekao, znajući, da je to njegov najzaslužniji čovjek, koji sve svoje sile posvećuje samo dobrobiti našega naroda. To je bila moralna zadovoljština za dra Wilfana, pa je bio cijeli dan vanredno dobrog raspoloženja. No kad o polnoći povratio u Trst, tu ga je dočekao strašan udarac. Na svojem stanu dobio je brzojavno saopćenje, da mu je u Ljubljani preminula 14-godišnja kćerka, gospodjica Janka. Još najveća tragika leži u tome, da je dr. Wilfan htio dne 19. marta, na dan njegovog imendana, otputovati u Ljubljanu, da ondje taj dan preživi medju svojom djecom. Medjutim je odustao od te namjere, jer nije htio da naš narod u ovom trenutku ostane bez svojega vodje. — Dr. Wilfanu izražamo ovim putem u ime cijeloga našega naroda naše iskreno saučešće!

Veličanstveni izborni sastanci u Istri.

U današnjem broju „Istarske Riječi“ donosimo opširan izvještaj o dvjem izbornim sastancima na Buzeštini, koje je priredio naš odlični kandidat dr. Stanger. U narednom broju našega lista donijet ćemo opširan izvještaj o izbornom sastanku na Pazinštini i u Baderni, gdje je govorio nosilac naše kandidatske liste dr. Wilfan, a tako i o ostalim sastancima u Firencini, Karojbi, Rakotoloma i drugdje, gdje u govorili dr. Vratović, dr. Wilfan i Joso Puhalj. Osim toga donijet ćemo izvještaj i o drugim sastancima, koji su bili prekjučer priredjeni u raznim istarskim mjestima.

SELJACI, POZOR!

Budući da su naši seljaci primili od općinskih ureda pozive, da podnesu podatke za općinske poreze, upozorujemo ih na to, da moraju te prijave učiniti, jer će inače morati platiti globe. U narednom broju našega lista donijet ćemo tačne upute, kako moraju da se ispunjavaju arci, koje je pojedincu dostavila u tu svrhu općina i koje mora dotičnik ispuniti i vratiti općinskom uredu u odredjenom roku.

Kako naš prosti seljak misli o italijanskim obećanjima.

Pišu nam iz Lupoglave: — Predprošle nedelje došli su k nama fašisti. Zaustavili su se kod crkve Sv. Martina. Par časaka zatim svršila je sv. misa. Kad je naš narod izašao iz crkve, popeo se jedan fašistički predstavnik na kamen i počeo nam držati govor. U svojem nas je govoru pozivao, da idemo 6. aprila svi na izbore i da dademo svoje glasove za fašističku listu. Obećivao nam je sve moguće i nemoguće Rekao nam je, da će nam — ako glasujemo za njihovu listu — popraviti stare i sagraditi nove ceste, podignuti nove mostove, izmjeniti neizmjenjene krune itd. itd. Iza toga uzeo je riječ naš vrli seljak Sime Kos. On nam je rekao, da je naša sveta dužnost da glasujemo za našu slavensku kandidatsku listu, a ne fašističku. Naše jade i nevolje može da shvati i razumije samo naš rodjeni brat, koji je potekao iz našeg naroda. Svoj svojega do jame vuče, ali ga u nju bacili ne će. Dosadašnja nam iskustva — veli Kos — apsolutno ne dozvoljavaju, da nasjedamo lijepim obećanjima. Otkad je Italija zaposjela naše krajeve, bilo nam je dosta toga obećano, ali se nažalost ništa nije ispunilo. Naprotiv: nanijelo nam se je dosta nepravda, na koje ne možemo da zaboravimo. Dok se ponovno ne otvore u našim selima srpsko-hrvatske škole, dok se opet ne povrati u naše crkve, općine, sudove i druge urede naš mili materinji jezik, dotle mi ne vjerujemo nikakvim obećanjima! Na to su se svi seljaci mirno razišli svojim kućama izjavljujući, da će svi glasovati za svoje narodne kandidate. Taj dogadjaj je uvelike prenerazio i same fašiste. Bilo je medju njima i takovih, koji su izjavili, da nisu vjerovali svojim vlastitim očima, da se naš narod tako osviješten. Inače je cijeli sastanak protekao u najboljem miru i redu. — Evala našim ljudima!

Svega po malo

Biljke će progovoriti!

Neki indijski prirodoslovac ustvrdio je, da biljke isto tako osjećaju kao i ljudi. Ali on se nije samo time zadovoljio, već je izumio aparat pomoću kojega biljka može da javi sve svoje osjećaje. Taj aparat se priveže o biljku i dok se ona hrani, ispušta kisik, koji ulazi u aparat i neprestano pokreće stupić od žive, koji je ondje smješten. Kad biljka bude sita, aparat zazvoni. Pomoću toga aparata može biljka ujedno da javi, kad je žedna, gladna, kad joj je sve zlo i smalaksala itd. Na taj način može čovjek doznati, kad se biljci primiče posljednji čas. Ovaj izum je važan, jer će ljudi znati kada je biljka bolesna i pružiti joj pomoć. To će se naročito upotrebljavati kod bilja, koje služi ljudima za hranu.

Ratovi u prošlosti.

Prema jednoj statistici pariške „Revue“, svi ratovi, koji su se vodili u XIX. vijeku, koštali su i u novcu i u ljudskom materijalu manje nego li posljednji svjetski rat. Za vrijeme rata godine 1861. do 1865., koji se vodio za nezavisnost Amerike, utrošeno je 50 milijarda franaka. Francesko-pruski rat progutao je osam milijarda franceskih franaka, 290 hiljada ljudi i jednoga cara. U ratovima što ih je Franceska vodila protiv Sjedinjenih Država bačeno je 750 milijuna peseta. Engleska je u krimskom ratu 1854. do 1855. utrošila do 1 milijarde i 200 milijuna sterlina. Italija je u borbi za svoje oslobodjenje od 1859. do 1866. izgubila do 100.000 ljudi. Revolucija u Indiji godine 1857. progutala je 50.000 Indijanaca. Za vrijeme tursko-ruskog rata 1877. pronadjeno je u jednoj rijeci do 5000 iznakaženih dječjih tjelesa. Englezi su u ratu Sudana pored svojih vojnika izgubili i 4000 deva.

Visina njemačkih dugova.

Račun njemačkih dugova kod reparacione komisije pokazivao je 31. decembra 1923. ove brojeve: račun okupacije iznosio je 31. decembra u korist reparacione komisije 1.112.885.000 zlatnih maraka. Njemačka je dužna na taj račun platiti u svemu 1.077.631.000 zlatnih maraka, a platila je dosad 2,964.746.000. Osim toga duguje Njemačka za opće reparacije svotu u nominalnoj visini od 132 milijarde. K tome dolaze predujmovi saveznika Belgiji, koje Njemačka mora posebno naknaditi. Taj dug iznosi 5624 milijuna zlatnih maraka. Kamati su iznosili 5.702.466.000. Tako u cjelini reparacioni dug Njemačke iznosi 143.326.466.000 zlatnih maraka. Na to je Njemačka do sad platila 5.439.259.000, tako da ostaje 137.887.206.000.

Indija i pomrčina sunca.

Indija je velika i bogata azijska zemlja, koja je pod engleskom vlašću i u kojoj ima 200 milijuna naroda poganske vjere. Kad je tamo prošle jeseni bila pomrčina sunca, govorili su oni ljudi, da je sunce palo u vlast zlih duhova, pa da će ljude zato stići velike nesreće. Radi toga je u velikim procesijama pola milijuna naroda išlo k takozvanim njihovim svetim kupalištima pa da se kupanjem sačuva od tolike nesreće. A kad je pomrčina sunca opet prošla, onda je u cijelom narodu nastala velika radost, pa su to i dan i noć slavili, što je pomrčina sunca tako sretno prošla.

Važan izum jednog Jugoslovena.

U Americi živi neki Jugosloven iz Like, koji se zove Tesla. On je izumio već mnoge velike i važne izume, pa je postao u Americi i po svem svijetu vrlo slavan. Sad novine pišu, da je pronašao neki novi električni izum, da će se na hiljade kilometara daleko bez žica moći prenositi električno svjetlo, da će moći elektricitetom zapaliti i najudaljinije stovarište municije, i da će bez žica moći preko mora, kroz more, kroz zemlju i svuda širiti ljudski govor bolje nego dosadašnjim telefonima. Ako je to sve tako, onda je to vrlo važno za sav život sviju ljudi i sviju naroda.

Aeroplan, koji se može okomito dizati u vis.

Austrijski je stručnjak za aeroplane dr. Nimmführ navodno uspio da konstruiše zrakoplov, koji se može sa svakoga mjesta okomito dignuti a da se ne mora zaletjeti. To može učiniti i kad je zrak potpuno miran bez vjetra. Ovo bi, kažu, bio tip najjeftinijega zračnog prometnog sredstva na svijetu. Sada konstruktor traži svotu od 100.000 švicarskih franaka za financiranje toga izuma.

Mačke pojele novorodjenče.

Splitske novine javljaju, da je u hodniku tamošnje policijske tamnice nadjena glava i ruka novorodjenčeta i to u lokvici krvi. Prema nalazu liječnika dijete je bilo tek rodjeno, a nošeno je u utrobi 6 mjeseci. Rodilo se po svoj prilici živo. Bezdušna ga je majka, koja nije pronadjena, ostavila na onom mjestu u času, kad je nije nitko vidio. Ostatak su dječjega tijela pojele mačke.

Engleski prijestolonasljednik opet pao s konja.

Engleski prijestolonasljednik Princ od Galesa pao je ovih dana po dvanaesti put s konja prilikom jedne utrke. Pri tome je zadobio više lakših ozljeda osobito po licu, te mora da neko vrijeme odleži. Novine izražavaju želju pučanstva da bi princ odustao od svojih vratolomija u interesu svojih budućih podanika.

Svirka gusala reže staklo.

U Americi ima neki guslar, pa kad on zasvira na svojim guslama, onda se [illegible] i pu[illegible] staklo na ogledalima i izlozima, kao da su ih nožem prerezao. I čovjek se ne [illegible] tome [illegible] dosta da načudi.

U kojim sve državama ima i žena u parlamentu.

Najstarija žena narodna poslanica je u [illegible]skom parlamentu, pa je već peti put izabra[na]. U Švedskoj su 4 žene u donjoj saborskoj k[omori], a jedna u senatu. U Nizozemskoj ima 7 ž[ena] u parlamentu. U Engleskoj ima 8 žena u par[la]mentu, i to 3 su od Macdonaldove radn[ičke] stranke, 3 od Baldwinove konservativn[e] dvije od liberalne stranke Lloyda George[a]. [U] Islandiji je jedna žena narodna poslanic[a]. [U] Madžarskoj je takodjer izabrana jedna so[cija]listkinja. U Čehoslovačkoj ima 13 žena u [par]lamentu, a 3 u senatu. U Njemačkoj je [...] bilo 36 žena u parlamentu. U Rusiji ima [...] žena u boljševičkim tako zvanim sovjetim[a].

Analfabetizam u Poljskoj.

Prema izvještaju poljskog lista „Oswi[...] Polska“, polovica stanovištva čitave Polj[ske] ne umije čitati ni pisati, dakle svega 13 [mili]juna ljudi. U godini 1921.—1922. otvorilo je mi[ni]starstvo prosvjete u Poljskoj 1400 analfab[et]skih tečaja, koje je posjećivalo 23.000 slu[šač]a. To je naravno vrlo malen broj. Prošl[e go]dine bio je taj još manji, tako, može se [reći] da broj analfabeta u Poljskoj nikako ne o[pada].

Električni vojnici.

Neki je skandinavski učenjak izumio el[ek]trične sprave, koje će moći u ratu da p[...] i ubijaju, pa to ne će, vele, morati više v[oj]nici. Ako je to istina, onda će u budućem [...] električne mašine voditi ratove, a nad [njima] će izdaleka cijelim ratom moći upravljati i komandirati samo nekoliko ljudi.

Najslavniji japanski političar

[Kne]ginje Matsukata umro je ovih dana. O[n je] punih 20 godina vladao japanskom politi[kom] pa je dvaput bio i ministar predsjednik. [Nje]gova je zasluga, da se Japan toliko po[digao] i u prosvjeti i u svjetskoj politi[ci].

Književnost i umjetnost

„Antologija Novije Srpske Lirike“.

U izdanju knjižare S. B. Cvijanovića u B[eo]gradu izišlo je ovih dana već peto izdanje [...] čuvene Antologije, koju je s toliko fin[og] ukusa sastavio G. Bogdan Popović, prof. [uni]verziteta. Ova izvrsna Antologija uz s[...] ide i vrlo opširan, fino napisan predgov[or] Popovića, jedna je od najčitanijih knjiga [po]slije rata, i dosta je utješan znak za današ[nje] grubo vrijeme, da u njemu ima toliko lju[di] koji zaista nalaze uživanja u pravoj poez[iji]. Ovo se izdanje naročito odlikuje lijep[om] tehničkom opremom i spretnim, malim fo[rma]tom, ni finoj hartiji, što služi na čast izd[ava]čkoj knjižari. Cijena je knjizi 30 dinara.

Strossmayerova čitanka.

Kao stoti, jubilarni svoj svezak izdala je [za]grebačka Narodna Knjižnica izbor iz Str[oss]mayerovih pisama, govora i poslanica. Vod[ila] ju je kod toga pohvalna želja, da misli i d[jela] najvećeg našeg biskupa približi što širim k[ru]govima našeg naroda na najjednostavniji [na]čin: riječima samoga biskupa. Izbor je n[aprav]io sveučilišni profesor dr. M. Prelog. Naslo[vni] list donosi Strossmayerovu glavu od I. M[e]štrovića, dok je u tekstu reprodukcija Meš[tro]vićeve stadije za Strossmayerov spomeni[k u] Zagrebu. U izboru sastavka svestrano je [o]hvaćena biskupova ličnost i temeljito pri[ka]zana njegova ideologija. Ne bi smjelo biti jedne naše kuće, ni jedne naše obitelji, n[i jed]nog našeg pismenog čovjeka bez ove lijep[e i] korisne knjige. Naročito je preporučamo n[ašoj] omladini. Narodnu Knjižnicu ide hvala, da [je] za svoj jubilarni broj došla na tako sretan zamisao, tim više, što će ona s tim čitanka[ma] i nastaviti. Tako će doskora slijediti i Ra[čko]jeva, pa Vukova, Starčevićeva i Mrazov[ićeva] čitanka. Ova Strossmayerova čitanka [je] vrlo jeftina: stoji samo Din 10, vezan[a u] polupiatno 15, štampana na najfinijem pap[iru], vezana u cijelu kožu, sa zl. ferezom i zlat[nim] naslovom Din 60 (mali broj primjeraka). Po[šta]rina posebno. Godišnja pretplata na Naro[dnu] Knjižnicu Din 100. Adresa: Nar[odna] Knjižnica, Zagreb, Vojnička ul. 13.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer dne 26. marta 1924. moglo se ku[piti] odnosno [prodati]:

100 [engle]skih lira sterlina za 9.960—10[...]; 100 [...] 2.310 [...]; [100 fran]cuskih franaka za 123—124.50; 100 [čeho]slovačkih kruna za 67.25—67.60; 100 [ju]goslavenskih dinara za 28.25—28.60; 100 [...] za 11.50—12; 100 madžarskih [kruna] [...] 0.03; 100 njemačko-austrijskih [kruna] 0.0325—0.0355 [...].

Odgovorni urednik [illegible]
Izdaje: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 17 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 30. marta 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20·I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Convivenza

Convivere znači — živjeti zajedno. Otuda i riječ **convivenza**. Italijani spominju tu riječ vrlo često. Osobito ovuda — u našim krajevima. Oni su u svojim novinama već nekoliko puta naglasili, da bi ovdješnji Jugosloveni imali da žive u prijateljskoj zajednici s Italijanima. To prijateljsko življenje Jugoslovena s Italijanima, oni nazivlju — **convivenza**.

Takova jedna **convivenza** ne bi bila stvar rgjava, što više — bila bi čak i dobra, tako dobra, da joj se niko s naše strane ne bi usprotivio.

Ali za takovu convivenzu potreban je jedan krupan uvjet, a to je: ravnopravnost u svemu.

Treba li kakovih posebnih dokaza, da se to potkrijepi? Ne treba. Ova misao nije nikakovo otkriće. Ova misao u duši je i u srcu svakoga našega čovjeka.

Naš seljak umuje od prilike ovako: Oni (t. j. Italijani) govore nam, da treba s njima da živemo u ljubavi i prijateljstvu. Oni nam u svojim novinama i drukčije poručuju, da se ne tudjimo od njih, već da njim dodjemo bliže, da se bolje upoznamo. I to je dobro. Mi smo, vele naši seljaci, i do sada imali prilike, da se upoznamo, ali gdje? Kod raznih naših zapaljenih narodnih Domova, i kod mnogih drugih sličnih strahota. Italijani su razumni ljudi, pa će lako i sami uvidjeti, da bombe, paleži, nasilja i razna strahovanja nisu baš najpodesnija, da u jugoslovenskim srcima razbude ljubav i prijateljstvo prema svojim novim gospodarima i da bi jedna srdačna convivenza u takovim slučajevima bila upravo isključena. Da se do takove convivenze dodje, trebalo bi, da jedni drugima dodjemo bliže.

Pa dobro: naši su i to pokušali. Prije tri godine poslao je naš narod u rimski Parlamenat nekoliko svojih vrijednih ljudi i rekao im je ovo: — Podjite braćo u kraljevski Rim; gledajte, da dodjete što bliže ministrima i drugoj poznatijoj latinskoj gospodi pa im recite, da smo, eve, i mi tu. Recite im, da mi ne pitamo, nego da nam se da ono što smo imali: da nam se poštuje naš jezik u školama, u crkvama, na sudovima, jednom riječi, da nam se dade prilike, da možemo živjeti našim narodnim životom.

Naš je narod već onda želio, da dodje do nekakove poštene convivenze, ali je našao na putu Italijane, koji su bombama i revolverima htjeli našima da zapriječe put u Rim.

Ali naš narod nije izgubio vjeru ni nadu, da bi moglo doći do nekakove poštene convivenze. Naš se narod često sastaje s Italijanima, kod raznih ureda, kod plaćanja poreza, carine, i raznih drugih taksa. Sastaje se i u crkvi i na ulici, njegova djeca žive zajedno s italijanskom djecom u kasarnama, na ratnim ladjama, u Tripolisu, u Abesiniji, svuda su ispremiješani jedni i drugi, pa misli narod u svojoj glavi: — Gle, kad možemo da se nalazimo zajedno na tolikim i tolikim mjestima, zašto ne bi i nekoliko naših poslanika moglo da se nadje zajedno s poslanicima italijanskim u Rimu, u Parlamentu? To bi bila prava convivenza, a put u tu convivenzu vodi baš kroz rimski Parlamenat.

I narod hoće opet da pošalje nekoliko svojih ljudi u rimski Parlamenat. Ti poslanici ne idu onamo, da smetaju ni Parlamentu ni vladi, oni idu onamo, da budu vladi na ruku u svim pitanjima, koja se tiču naroda našega.

G. ministar Predsjednik Mussolini, kao najpametniji Italijanac, uvjerio se i sam, da je to najbolji put do convivenze, pa je našim kandidatima obećao najveću zaštitu.

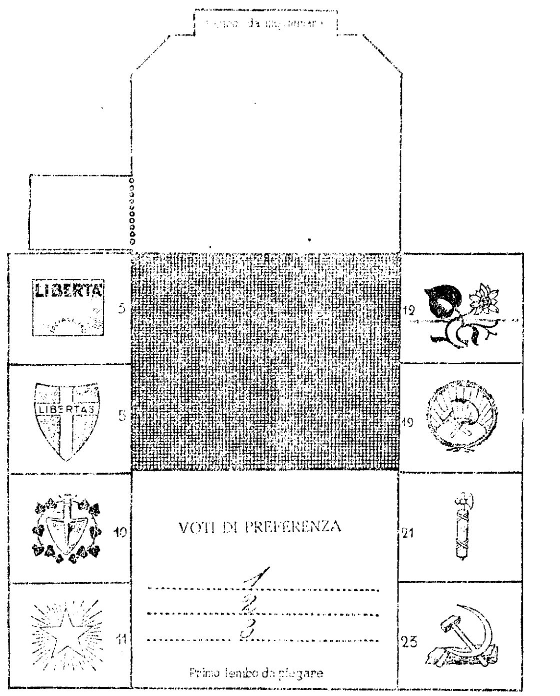
To je dobar znak, a bit će još kudikamo bolji, ako se budu svi njegovi predjeni, i oni na odgovornim i oni na neodgovornim mjestima držali strogo njegovih naputaka, to jest, ako budu pošteno i pravedno proveli ove izbore.

Inače, neka nam i ne govore o **convivenzi** i neka ne okrivljuju **nas**, ako do nje ne dodje.

IZBORNI SASTANCI.

U ova tri dana, 27., 28. i 29. o. mj. nalazio se naš kandidat gosp. dr. Stanger na Labinjštini i držao po raznim selima izborne sastanke.

Unutrašnjost glasovnice

iza kako je izbornik povukao crtu preko našeg izbornog znaka i napisao prednosne (preferenčne) glasove.

Naši izborni sastanci po Istri

Nedjelja, dne 23. marta bila je za mnoge krajeve u Istri dan veselja i radosti. Tog se je naime dana držalo više izbornih sastanaka, na kojima se pokazalo, kako naš narod oduševljeno izrazuje svoje narodno čuvstvovanje, svoju narodnu savjest. Iza mnogih godina stradanja i patnje, narod onom istom, paće jačom željom zove svoje predstavnike k sebi, da čuje jednom riječ, koja ide od srca k srcu. Izborni sastanci u Zabrežanima, Baderni, Ferencima, Rokotolama, Karojbi, Pračanama i Sv. Martinu ostat će dugo vremena kao lijepa neizbrisiva uspomena. Kakav su utisak učinili na naše izbornike naši kandidati dr. Wilfan i dr. Stanger, najbolje nam svjedoče mnogobrojna pisma, koja je uredništvo «Istarske Riječi» i naše političko društvo «Edinost» primilo od raznih osoba, koje su tim sastancima prisustvovali.

U nedjelju su se držali ovi sastanci:

ZABREŽANI.

Kod crkvice Sv. Ivana i Pavla u Zabrežanima, na Pazinskom Polju, sakupio se iza svete mise lijepi broj od 800 ljudi. Usprkos zlom vremenu došlo je na sastanak mlado i staro, sve što još naški osjeća. Sastanak je bio urečen u 9. sati, ali zbog slabog puta stigao je dr. Wilfan na taj sastanak tek pred 10 sati. Narod je sa nestrpljenjem čekao dolazak dra. Wilfana. Svi su stajali oko crkvice, a kraj puta bila su dva kamiona sa karabinierima, nacionalnom milicom i fašistima. Kad je stigao dr. Wilfan, nastalo je sve življe, veselije. Čim je prozborio prve riječi, opazilo se veselje na licima naših staraca. Dr. Wilfan je lijepom domaćom riječju obrazložio način glasovanja i osnovni bivstveni sadržaj novog izbornog reda. Pozvao je prisutne nek smjelo idu na glasovanje, bez straha, jer naša stranka nije ni proti vladi ni proti današnjem redu. Mi imademo svoje narodne potrebe, svoje posebne ekonomske i kulturne nužde, pa radi toga smo postavili svoje kandidate, sinove naše krvi, koji će razumjeti potrebe nas kao naroda. Nemamo samo pravo da idemo na glasovanje, već nam to nalaže i naša narodna dužnost. Ministarski predsjednik nam je izjavio, da on će dozvoliti, da bi se za vrijeme izbora činila nasilja, te da se postarao, da bude potpuna izborna sloboda. Riječima Mussolinija vjerujemo, pa svijesno izvršimo svoju narodnu dužnost. Pokažimo se, da smo ljudi, zahtjevajmo da nas i drugi uvažuju, koje mi poštujemo. Ako ostanemo i nadalje kao svijesni Slaveni, naši će nas štovati, a drugje narodnosti za to i uvaživati, jer će vidjeti, da smo dostojni naroda svog imena. Idimo poštenim putem, jer poštenje i pravednost moraju pobijediti.

Kad je dr. Wilfan svršio govoriti iz stotine i stotine grla podigli su se urnebesni poklici «Živio!»

Zatim je preuzeo riječ g. Zanchi iz Pazina, koji je govorio u ime fašističke stranke. Pozivao je sumišljenike fašizma neka glasuju za fašističku stranku, jer tko nije uz vladu, ne može ništa od vlade da dobije. Dr. Wilfan je temeljito pobio njegove izjave, a narod je ponovno klicao «Živio!» «Živio dr. Wilfan!»

Dr. Wilfan se je još pozdravio s predstavnicima pojedinih sela, ali nije mogao dugo da ostane, jer je odmah zatim imao sastanak u Baderni

Fašistička milica i karabinieri su se za vrijeme sastanka korektno i dostojanstveno vladali.

BADERNA.

Već desetak godina nije Baderna vidila takvog mnoštva ljudi kao 23. marta. Preko 1500 sve samih ozbiljnih muškaraca sakupilo se pred baderskom crkvom. Bili su iz svih sela prostrane porečke općine, iz tinjanske općine, iz Vrsara, Sv. Lovreča, Funtane, iz Višnjana i iz dio vižinadske općine. Posebno moramo spomenuti naše divne Kanfanarce, koji su od onako dalekih sela došli u Badernu, kaošto prije dvije sedmice u Žminj.

Kad je dr. Wilfan došao pod starodrevnu ladonju, gdje je držao govor, more naroda okupilo se oko njega. On je najprije lijepo pučki rastumačio novi izborni zakon i način glasovanja i odavanja preferenčnih glasova. Zatim je obrazložio zašto mi nastupamo sa svojom kandidatskom listom i kako svaki pravi Hrvat i Slovenac mora da glasuje za kandidate svoje krvi, koji jedini razumiju naše narodne potrebe. Ne vodi nas nikakva mržnja proti našim suzemljacima italijanske narodnosti. Medju jednim i drugima mora da zavlada ljubav i zajedničko nastojanje ove naše divne Istre. Ljubav i medjusobno uvažavanje nek vlada medju nama. Nek nam dadu ono što nam pripada kao narodnoj manjini u ovoj kulturnoj i slobodnoj državi, pa će i naš rad biti na korist države i mi ćemo se uvijek pokazati kao pravi zadovoljni državljani. Idite smjelo 6. aprila na izbore! Sam Mussolini nam je izjavio, da će izbori proći bez nasilja. Ne dajte se zavarati primamljivim obećanjima raznih stranaka. Ovdje agitira jedna stranka, koja nagovara naše ljude, nek glasuju za njezine kandidate, jer da će tada doći republika, da ne će biti vojnika i niti će se plaćati poreza. Ta je stranka imala dosada 6 poslanika u parlamentu. Zar oni mogu promjeniti ustroj države? Bilo bi ludo, da bismo mi zahtjevali, da u Italiji bude republika, kad ogromna većina Italijana hoće monarhiju. Nema republike, u kojoj nema vojnika, pače su danas republike još više militarističke nego monarhije. U kojoj se pak republici ne plaćaju porezi? Nama kao Slavenima ne ostaje nego da glasujemo za naš znak: lipovu grančicu i runolist. Pošteno ćemo ići na biralište i pokazat ćemo, da smo jak i značajan narod. Po tome će nas suditi i Italijani i ako mi svi učinimo svoju narodnu dužnost, ako nitko ne ostane na dan izbora kod kuće, naši pošteni suzemljaci će uvidjeti, da smo pošteni i značajni.

Ljudi su pomljivo pratili govornika i onaj silni, gromki «živio» izrazio je njihovo oduševljenje i ljubav do dra. Wilfana. I prisutni fašisti su izrazili svoje poštovanje dru. Wilfanu za onakav govor. U Baderni je dr. Wilfan ostao do 4 sata poslije podne, gdje se razgovarao sa ljudima. Zatim se je odvezao u Ference kod Vižinade.

FERENCI.

Ovdje je bio sastanak ujutro, gdje su govorili dr. Mirko Vratović i g. Joso Puhalj. Ljudi su bili ushićeni, kad su poslije podne vidili u svojoj sredini dr. Wilfana, koji im je kratkim oduševljenim govorom ulio u srce onu utjehu i nadu, kaošto oni sami osjećaju.

ROKOTOLE.

Okolo 5 sati vozio se je dr. Wilfan mimo Rokotola, pa i tu ga je čekalo ugodno iznenadjenje. Premda sastanak nije bio urečen, narod se je sakupio i molio dra. Wilfana da mu govori. On nije mogao odbiti njihove želje. Rastumačio je i ovdje, kako se glasuje i zašto imademo da glasujemo za svoju kandidatsku listu.

KAROJBA.

Dok je dr. Wilfan govorio u Rokotolama, sakupio se je narod u Karojbi, da bi i oni čuli našeg dosadašnjeg poslanika i vodju. Željeli su to tim više, što je istog dana u jutro bio tamo već jedan sastanak na kom je govorio dr. Besednjak, ali su nekoji smutljivci na ujutrašnjem sastanku nagovarali ljude, da ne dadu preferenčne glasove onako, kaošto smo se složili i kaošto piše naše novine, već nekakvim drugim redom (2, 4, 6.). Narod je bio tom agitacijom ogorčen. Dr. Wilfan im je rastumačio način glasovanja i naše stanovište prama vladinoj stranci. Već je zatamnilo, kad je dr. Wilfan svršio svoj govor. Narod ga nije puštao od sebe, svatko je htio da barem jednu riječ prozbori s njime. Oduševljenju nije bilo ni konca ni kraja.

Istog dana je dr. Stanger držao dva uspjela sastanka na Buzeštini i to u **Pračanima** i **Sv. Martinu**, o kojima smo već pisali.

U sjevernom dijelu Istre držao je dr. Mikuletić tri sastanka i to u Starodu, Munama i Žejanama, dr. Ferluga u Jelovicama, Vodicama i Golcu, notar Kraigher u Lipi kod Jelšana, Novokračini i Rupi.

Dne 25. ov. mj. bili su izborni sastanci u Trsteniku, Dekanima i na Vzročku.

DOPISI

IZ FUSKULINA.

Neumoljiva smrt zavila je u crninu poznatog našeg korenika i rodoljuba Južna-Antona Jurkovića; dne 15. tekućeg mj. blago zaspala u Gospodinu njegova supruga Ana rodj. Vlahović iz Funtane još u snažnoj dobi od 46 godina i to iza prilično duge ih teške bolesti, koju je snašala ljubovom strpljivošću do zadnjeg časa. Pokojnica bila je obljubljena od svih, koji su je poznavali i to zbog njezine blagosti i dobrote srca. Bila dobra, uredna i skrbna gazdarica, radina kao pčela, milostivog srca prama svakomu, a osobito pak napram sirotama, pa nije čudo što je prigodom njenog pogreba koji je slijedio dne 17. tek. dohrlilo mnoštvo naroda i obližnjih sela a iz dalnjih, da joj izkažu zadnju počast i da otprate njezine smrtne ostanke do zadnjeg počitka.

Svatljiva jest dakle bol i tuga, štono je zaokupila srce našeg plemenitog Južna, zbog gubitka takve supruge. Ostao je sam kao kukavica polomljenog krila. Ano: bila ti laka domaća gruda a ti sve Svevišnjemu moli da tvomu ožalošćenom suprugu i čitavom našem mučeničkom narodu dade utjehe i ublaži bol.

IZ POLJANA.

Izborni sastanak.

U srijedu u veče posjetio nas je naš kandidat g. dr. Stanger. U tren oka sabralo se oko njega do stotine ljudi, koji su svi oduševljeno slušali svoga dosadašnjeg poslanika i u koncu njegova lijepog razlaganja odobravali mu burno. Svi su dali svoju mušku riječ, da će dne 6. aprila otići na biralište i svudje izvršiti svoju rodoljubnu dužnost. Njihov primjer slijedit će, uvjereni smo, i oni, koji radi odaljenosti i zla vremena nisu mogli da prisustvuju onom doista vrlo lijepom i uspjelom sastanku.

Luca i Mara.

Mara: Bože moj dragi, kuda nam oni naši mužini tepuzę?... Na, već su četiri dni, da ih ni doma.

Luca: Pusti ih, neka tepuze. To njim je i dužnost. Sada su izbori, a ki će narodu dopovedet, sve ča trebe, ako ne će oni dva, ki se va to razumeju?

Mara: Lahko j' za tvojga Jurinu. On je hrosnat, jak i krepak, kako i gorina. Ma on moj brižan Franina — ni ga ča ni videt. Slab je i nemoćan, pak me je strah, da mu ča bude.

Luca: A ti ga stavi lepo va salamuru, ale pak va kapus, neka ti se kisa. Samo ga ti lepo vicijaj i gladi, pak ćeš videt, kakov će ti vanka prit! Koliko puti sam ti rekla: Mare, tiraj muža vanka, neka otrdne, zač nijedan ne zna, ća more jutra bit. Videli smo ih svakakoveh — i još moremo. Zato nikakovega straha na se — nego kurajo i kurajo! Ti znaš, kada je pred jedno sedamdeset let bila ovuda kolera. Onputa je va našem sele umrlo sedamdeset i pet ljudi. Od teh je umrl jedan sâm od koleri, a sedamdeset i četiri od straha. Strah je za zeca, a ne za čoveka!

Mara: Ter ja ti ne govorim, da me je strah, ja se samo bojim — — —

Luca: Ti se samo bojiš, da ti mužu matičina ne naškodi. Zato biš otela, da ti j' doma. Sram te bilo, ter te bilo! Pak ti da si ženska! Pogledaj malo one Talijanki z grada! Si ih videla nedelju va oneh crneh stomanjah? One se ne boje — pak zač bimo se mi bale? Istina, s onemi z grada su karabinieri... a mi — mi smo same. Ma neka je! Ja se svejedno ne bojim, i ako ne nosim crnu stomanju. Ja nosim stomanju, ku sam prnesla z mojum dotum, stomanju od domaćega platna, belu i čistu, kako mi je bela i čista i moja slavenska duša... Ja — puli mane se ne pita, kega kolora je stomanja, je l' crna al bela, nego se pita, kakovo je srce pod stomanjum — a moje srce ne pozna straha. Si me razumela?

Mara: Ma čekaj malo, Luce. Ti si kako i tvoj muž: ne pustite čoveka govorit...

Luce: Mi nismo krivi, da smo ovakovi. Mi nismo krivi, da nimamo dlaki na zajike. Puli nas — ča j' na srcu to je i na zajike. Ja nijednemu ne šparam, ča mu imam reć. Kada j' bila gvera, a aprofitacija ni niś davala, ja sam šla kapitanu, i da si ga videla, kako su mu se pred manum tresle one njegove beliskave brageši! I to sa svem tem da nisam na sebe imela stomanju od nikakovega kolura, nego samo belu, kakovu i sada nosim. A si bila neki dan dole na place, kada sam se lajala s onem nekem njihovem Kontraditorijom?

Mara: Kada j' to bilo?

Luce: Pred tri dni. Šla sam neć kupit i tamo pod lodonjum našla sam jedno tri četire susedi, ke su se razgovarale odi izbori. Ja sam stala i neko sam vreme poslušala, ča govore. Pepica Drnjulićeva je rekla, da ona ne će pustit muža na balotacijoni, zač da ne bi otela, da mu se ča travinja. Ja sam se valje zamešala va razgovor i rekla sam Pepice, da je Ministar Mussolini dal mušku besedu, da ov put ne će se nijednemu niš dogodit. Za tem sam se podbočila onako, kako ono ja umem, pak sam njoj zapivala: — Čuješ, Pepica. Tvoj muž je bil mornar, i ja se lepo spamećujem, da su se tri brodi na keh je on bil ukrcan. razbili i potopili. Svaki put je zgubil robu i sve ča j' sobum imel i komać da je glavu skapulal. Kad mu se j' prvi put nesreća dogodila, neki su misleli, da već ne će poć na more. Ma je šal, i ne samo on put, nego i drugi i treći i četvrti put. Zač ga nisi onputa fermala doma? A, reci! Zač si ga pustila, da gre sopet z glavum va torbe? Ja ću ti reć: ti si ga pustila, zač si se bala, da mu ne bi ki rekal, da je od straha doma ostal i da se od straha skriva kako i kunelić. Tako i sada. Svaka žena, ka malo drži do svoje časti, ka se ne stišće od straha kako kakova mumija, ona će nedelju. na 6. aprila reć svojmu mužu: — Hodi ti lepo tamo, kamo gredu i drugi.

Mare: Ja, ma još mi nisi povedela, ča j' to bilo z onem nekem Kontraditorijom.

Luce: Dokle sam ja susedam onako predikala, prišal nam je bliže jedan njihov va crnoj stomanje i rekal je, da se zove — Kontraditorijo. I valje je pridodal, da neka ne napunjujem onem ženskem glavu, i da jedini, ki va Italije neč valjaju — to da su fašisti, a sve drugo, da je niś, i da bi naši muži najbolje storili, da votaju za fašisti, a ne za naši. Kad je spomenul naše, obrnul se je k mane i rekal mi je: — Pitam ja vas, recite mi, ča su vam ti vaši deputati do sada prnesli, ale storili? — Ja sam mu odgovorila kako makina: — La ša koša, šinjor Kontraditorijo! Naši nam nisu prnesli do sada ni slebra ni zlata, ni pišćenac ni cikuladi, ni glorije ni vitorije, zač ih je bilo malo: samo pet. Ma su sa svem tem nebogi storili, ča su mogli. A da vas ja pak malo pitam: Vas je va Rime bilo sto puti više nego njih, bili ste tamo tri leta, povejte vi malo mane: ća ste nam pak vi dali? La špeti — mi ghe kontarò sve ča ste nam dali va to vreme. Dunke, vi ste nam dali zakon, ki nam z našeh školi tira vanka naš zajik; dali ste nam drugi zakon, da ne smemo va nijednem uficije, ni na opčine ni na sude, govorit naš zajik, dali ste nam treći zakon, da moramo plaćat na vino, ko nam je va konobe, dali ste nam četrti zakon, ki nam ne pusti, da pećemo rakiju, dali ste nam peti zakon, ki daje pravo nekem privatnem ljudem, da pobiraju štibri i da nam stavljaju vele špendiji, ako valje ne platimo, i još ste nam dali tisuće takoveh stvari. La ga kapi? A dali bite nam ih bili još, da nismo imeli ona dva tri naša coveka, ki su vas vavek drcali, da tega ne delate nebogem ljudem.

Mara: A ća ti je on nato rekal?

Luca: Rekal mi je, da sam — mala i da imam vražji zajik. Neka je — mane ni briga, ča on govori; mane je samo drago, da sam ja njemu odbrusila, ča sam mu imela reć.

Mara: Dobro si mu zapivala. Ja to sve razumem, samo ne morem razumet za kega se zlodeja na me jadiš! Ter znaš, da ja ne ću kratit mojemu Franine, da gre glasovat.

Luce: To ni dosta. Trebe reć: ako ne bi otel, ja ču ga z metlum stirat, a ako bi bil bolan, ja ću ga na civerah tamo nest. Tako govore prave Slavjanke.

Mara: Ako bude za potrebu, ćemo i to storit. A — sada mi lepo povedi, kamo greš?

Luce: Grem kupit malo kudeji.

Mara: A ča će ti to rabit?

Luce: Napravit ću nekoliko preslic, pak ću ih poslat onem našem mužjakom, ki ne budu oteli poć od straha glasovat.

Mara: Ti si, Luce, celi zlodej, aj si, tako mi sira!

IZ PULJŠTINE.

Izbori su na vratima. Po našim se siromašnim selima silno agitira za vladinu listu, obećavajući med i mlijeko i sve što se u ovakvim danima reći i obećati može. Pretprošle je nedjelje održan izborni sastanak u lijepom mjestancu Medulinu. Govorio je učitelj iz Premanture. Poslušači su bili: nekoliko kurijoznih baba, malo seoske mularije i na prste izbrojeni odrasli muškarci. Istiniti i pravi čovjek ne bijaše nijedan i to nam je najbolja svjedodžba, jer je prestrogo i preoštro osudjivalo stanoviti dio Medulinaca. A sada k samome govoru, koji je glasio: Šta će učiniti 6 slavenskih poslanika u Rimu proti tolikih stotina fašistovskih. Mi odgovaramo da će za nas ovih 6 učiniti više nego sve stotine drugih. i to sa jednostavnih razloga, što drugi poslanici ne će uopće govoriti, moliti, pitati i braniti naše narodne interese kaošto će to činiti naši poslanici, već protivno i obratno. Dalje je naglasio: Nek se prilikom izbora pokaže, da nije istina, košto se uopće drži i sudi, da je Medulin hrvatsko, u velikoj većini hrvatsko mjesto. Evala vam gospodaru! Opet i opet priznajete, da smo tu, da smo Hrvati i Slaveni većim dijelom stanovnici tog simpatičnog sela. Tako i jeste i nikako drugčije, pa upravo zato bijaše vaš sastanak mljohav i mizeran. jer sokolstvo Medulina nije još izumrlo, a jaka narodna svijest čitave Puljštine pokazat će se 6. aprila.

IZ KANFANARŠTINE.

Pretprošle smo nedjelje došli po običaju u slavni naš grad Kanfanar. Kako smo u predvečerje izbora, to je razumljivo, da se u ovim stranama živahno agitira, te je obzirom na to bio održan nekakav izborni sastanak u gradu sa strane fašistovske stranke. Naši su ljudi slušali i na svoje veliko čudo čuli su, gdje im hrvatski po našu kušelja (govori). Čudno je to. veoma čudno! Desilo se da ako si na kolodvoru hrvatski govorio da su te opomenuli, kao da je to kažnjiv čin; desilo se da su zastrašili i zabranili hrvatski pjevati, zabranili i izbacili naš jezik iz crkve, škole iz svih ureda a sad najedamput sami oni, koji nam uskraćuju naše pravice, govore javno i glasno hrvatski, šćavonski. Nije li to nekako sumnjivo? Samo kad se od nas nešto traži, tada se rabi i naš jezik, inače mu nema mjesta. No znajte, da ovaj, koga vi toliko zapostavljate i omalovažujete, taj ne će nasjesti,taj ne da svoga glasa, svoje duše, svoga ponosa. Ta to ste mogli i kod samog sastanka da primjetite i opazite. jer vaš govor i ako je bio hrvatski, to nije bio od srca, te nije ni k srcu išao, pa stoga je narod ostao posve hladan i neoduševljen. Mi smo Slaveni, slavenski govorimo, ćutimo i osjećamo pa ćemo za slavesku listu glasovati.

IZ SVETVINČENŠTINE.

Naš narod po starome običaju vrlo zanima i interesira za sadašnje izbore i da nam nisu mnoge izborne legitimacije iskvarene i da mnogima ista uopće ne fali, to biste svi vidili što smo mi i koliko nas ima, koji slavenski ćutimo i mislimo. No sa svim tim makinacijama i prevarama mi smo sigurni, da ćemo svi kojima je omogućeno složno i bratski istupiti dne 6. aprila da se vidi što i koji smo mi.

Sada je i vladina stranka naučila naš jezik. Kad nas trebaju, kad bi željeli da s njima idemo onda ne boj se znadu i oni hrvatski. Prošlu je nedjelju bio nekakav izborni sastanak u gradu, te su gospoda, koja inače preziru i svuda zatiru milu našu riječ govorila i hrvatski, nagovarajući naše ljude, da glasuju za njihovu stranku. Ali, jok braćo! Ne će vlahi drugčije nego po vlašku, pa kad je govornik vidio kod slušaća neku mlačnost i neinteres za ovo, što nije naše, onda je narodu doviknuo. Znao sam ja, da ste vi takvi, tvrdi Hrvati. ali znajte da tko je protiv fašista, da je gori od samoga vraga vi ste kao crni vrag». Hvala! za takve komplimente! Mi nismo protiv nijednoga, već držimo svoje i to nikad nikomu nećemo dati. jer ćemo i sada za našu stranku glasovati.

IZ VOLOSKOGA.

izbori. «Sentinella» reče i ostade živa.

I ovdje se naš svijet sprema na izbore. Volosko i Opatija ostat će dosljedni svome lijepome glasu, što ga uživaju u historiji našeg preporoda i poći će listom svi na biralište. da dadu glas muževima. kojih im naši preporučaju.

I druga se stranka sprema. U nedelju držat će u Opatiji izborni sastanak, na kome da će govoriti njihov kandidat Mrak iz Pazina. Za taj dan, čujemo doći će onamo mnogi fašisti. da uveličaju slavu svoga kandidata.

Na Rijeci se štampa, a u Opatiji izlazi listić «Sentinella adriatica». Ta «Sentinella» nas ne voli — naprotiv. Najviše joj smrdi naš jezik. To jest — barem do sada smrdio, i to jako; o njemu nije htjela ni da čuje. Lingua de villani!

Nego sada, rek bi. da stvar okreće malo na bolje. U svom broju od 23. marta donijela je ta «Sentinella» i nekoliko hrvatski napisanih redaka. Mi smo se svi križali od čuda i sve smo gledali i pizdrili u te novine, kao da ne vjerujemo svojim vlastitim očima. Ali na naše veliko iznenadjenje mi smo imali sreću, da pročitamo ove, hrvatski napisane riječi:

«Izbornici! Za dati glas Narodnoj Stranki, t. j. Vladinoj Stranki od Benita Mussolini i Narodnoj Stranki Fašista, treba crtati crnom olovkom sliku znaka Fašista, narisan na glasovnici.»

Evo to je donijela posljednja «Sentinella» i možemo reći, da se nije pod njom otvorila zemlja, Nije naš hrvatski jezik nikakvo strašilo. corpo della briskola! Lijepo je da već i sami Italijani uvidjaju, da i «la lingua dei villani» ima svoju cijenu kadgod....

Istinabog, naši izbornici ne će ovog puta slijediti savjet «Sentinelle», to jest oni ne će glasovati za fašistički snop, već za našu slavensku lipicu; ali za ono nekoliko hrvatskih riječi, što ih je «Sentinella» ovih dana donijela na odličnome mjestu, mi joj evo na uzvrat vraćamo ovim talijanskim stihovima:

Sentinella pellegrina,
Che ti posi in sul verone.
Riccantando ogni otto giorni
Quella flebile canzone —
Dimmi pace in tua favella,
Pellegrina «Sentinella»...

Domaće novosti

POZOR IZBORNICI!

Sporazumom izmedju naših političkih organizacija je zaključeno, da se preferenčni glasovi dadu kandidatima 1, 2, 3. Tko drukčije agitira, to je smutljivac i lopov, koji želi unesti razdor u naša sela. Ako vas bude tko nagovarao da odate preferenčne glasove drukčije nego 1, 2, 3, toga potjerajte od sebe kao smutljivca i lopova.

Za vrijeme izbora i pred izborima vladajte se dostojno i mirno. Ne davajte povoda nikakvim zlim posljedicama. Mirnoća i razboritost nek bude posvuda!

NE ZABORAVITE DONIJETI SA SOBOM LEGITIMACIJE!

U KABINI NEKA VAM PRVO DJELO BUDE, DA PRIKRIŽITE OLOVKOM NAŠU LIPOVU GRANČICU. TKO ZNA PISATI, NEKA ZATIM NAPIŠE NA JEDNOM RETKU BROJ 1, NA DRUGOM BROJ 2, A NA TREĆEM BROJ 3.

PRIJE NEGO LI ZALIJEPITE GLASOVNICU U KABINI, PAZITE, DA ONAJ REPIĆ S BROJEM OSTANE VANI!

Svi naši na izbore! Nedelja, 6. aprila, neka bude naš narodni blagdan — dan naše snage.

Politički pregled

Nova vlada u Jugoslaviji.

Poslije pada Pašićevog ministarstva povjerio je vladar sastav nove vlade ponovno g. Pašiću. Iz demokratske stranke. koja je bila sa Ljubom Davidovićem na čelu pristupila opozicionalnom bloku, istupio je Pribićević te se sa svojom grupom složio s radikalcima obrazlažujući, da se je demokratska stranka iznevjerila svojem programu time, što se složila sa strankama. koje su proti vidovdanskom ustavu. Sa Pribićevićem su istupili Valerijan Pribićević. dr. Lukinić, Većeslav Wilder, dr. Grisogono, Krizman, Kalember, Joca Trifunović, dr. Svetoslav Popović. dr. Srgjan Budisavljević, Dušan Bošković, Kosta Timotijević. Azić, Anastazijević i Trajković. Demokrati dobivaju ove ministrske portfelje: ministarstvo nastave (Pribićević). ministarstvo pravde (Grisogono), ministarstvo trgovine (Krizman) i ministarstvo prometa (Popović). Ostala ministarstva ostaju nepromjenjena.

U vladinoj stranki bi bilo prema tome 108 radikala, 17 Pribićevićevih demokrata, 1 srpski nacionalista, 1 Rumunjac, 6 makedonskih Turaka i 2 Radićevca; u opoziciji 35 demokrata, 18 muslimana. 25 slovenačkih klerikalaca, 20 Radićevaca. 11 zemljoradnika, 8 Nijemaca, 8 Turaka i 1 hrvatski nacionalista. Verifikacija novoprijavljenih Radićevaca obavit će se tekar poslije prihvaćenja budžeta i financijskog zakona.

Svega po malo

Svadba ženskog diplomate.

U ponedjeljak obavljena je u Londonu na vrelo svečan način svadba jednoga prvog ženskog modernog diplomate gdjice Stančov, bivše sekretarice bugarskoga tamošnjega poslanstva sa Sir Aleksandrom Kay Muirom. Gdjica Stančov kako je poznato, sudjelovala je takodjer kod konferencije u Lausanne kao glavna tajnica pokojnoga Stambolijskoga. Naravski. nakon svatbe saletjeli su novinari sretnu mladu, te je pitali kako je to baš da se ona, Bugarkinja udaje za Škota, i da li se to ima shvatiti kao njezin naročiti znak simpatija za Britaniju. Ona je odvratila: «Svakako, i uvjeravam vas, ne bih se nikada udala ni za kojega pripadnika strane narodnosti. — ako već ne za Bugarina — a ono jedino za Škota ili Engleza.

Atentat ludjaka na aeroplan.

Iz Pariza javljaju, da je tamo jedan vojnik zrakoplovne čete ispalio pred tri dana u jutro nekoliko hitaca iz revolvera na veliki putnički aeroplan tipa Goliath, u času, kad je krenuo na svoje običajno putovanje u London. Na sreću ranjen nije nitko. Vojnik je smjesta uapšen, i koliko se je dosad razabralo iz istrage, radi s etu o činu jednoga ludjaka.

Velike pripreme za budući konzistorij.

Već sada su u toku u Rimu velike pripreme za veliki konzistorij, koji će se održavati u Vatikanu narednih dana. Neki američki nadbiskupi već su stigli u Rim. Ovo će biti prvi puta, da će se konzistorij održavati javno i to u bazilici Sv. Petra. Uslijed toga već sada dolazi u Rim veliki broj stranaca, koji bi željeli prisustvovati konzistoriju. Medjutim saznaje se, da će Vatikan dopustiti pristup samo za 4000 ljudi, koji će dobiti posebne pozivnice.

DAROVI.

Creska posujilnica za «Dječku Maticu» Lira 50.

Da počasti uspomenu Janke Wilfanove daruje dr. Ulikse Stanger Lir 50 za «Školsko društvo».

Mjesto cvijeća na grob Janke Wilfanove daruju za «Dječku Maticu»: Dr. Mirko Vratović Lir 25, Ivan Stari Lir 25. Ante Iveša Lir 25 i Željko Gržinić Lir 5.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

ZAHVALA.

Potrt nenadoknadivom nesrećom, koja me zadesila uslijed smrti moje nezaboravljene supruge

Jurković Ane rodj. Vlahović

potpisani Kima, koji su milu pokojnicu ispratili do zadnjem počinka, izriče ovime najsrdačniju zahvalu. Osobita hvala njezinim bližnjim rodjacima. koji su u bolesti pokojnicu njegovali, a mene tješili, zatim Fantancima, Fuškulincima. Mongebljanima i svim ostalim, koji ne žaleć truda ni gubitka vremena htjedoše iskazati miloj pokojnici zadnju počast.

Bog svima platio!

FUSKULIN, dne 20. marta 1924.

Južna-Anton Jurković.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučauju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Još četiri dana...

Iduće nedjelje vršit će se u čitavoj Italiji izbori poslanika u rimski parlamenat. Velikih iznenadjenja ne će biti. Vladina, fašistička stranka ima listu, na kojoj se nalaze imena tri stotina i pedeset i šest kandidata — fašista. Ovi će svi biti izabrani — o tom nema nikakve sumnje. U nedjelju 6. aprila imat će Mussolini 356 svojih vjernih zastupnika. Imat će dvije trećine svih poslanika, pa će s tom gospodom moći da u Parlamentu i vani vedri oblači, kako bude sam htio.

Mi mu se u nedjelju, na dan izbora, ne ćemo naći na putu. Mi ćemo toga dana u izbore, da izaberemo šestoricu naših poslanika. Da ostanemo kod kuće, to jest, da ne glasujemo za naše kandidate, onih šest zastupnika dobili bi dijelom socialisti, dijelom komunisti dijelom republikanci ili popolari — to će reći stranke, s kojima g. Mussolini živi u otvorenom neprijateljstvu. Kad se to uzme u obzir, pitamo:

Bi li imalo smisla, da se kod ovih izbora odbije ma i samo jedan naš glas?

I još **pitamo:** dali bi razumno bilo, da se kakovim **nepravednim** postupanjem ili — što je još **gore** — kakovim nasiljem utjera u laž čovjeka, koji danas u svojoj osobi utjelovljuje čast i veličinu Italije?

Jer Mussolini je rekao: nasilja ne će biti! Izbori će se provesti slobodno i mirno! Naš narod vjeruje u to obećanje i poći će spokojno i mirno, da oda svoj glas onako, kako mu srce kaže.

Naši će svi ići. U nedjelju, sve će naše ceste, putevi i staze oživjeti od naroda, što će se iz naših sela spuštati na biralište. Ići će vedra čela, jer je na njegovoj strani i zakon i poštenje. Ne će ga voditi onamo mržnja ni zloba, već opravdana želja, da se u ovoj državi čuje i njegov glas. Na to on imade pravo i po Bogu i po zakonu.

Naši ljudi imadu dužnosti, što ih država od njih traži i koje oni zdušno vrše. Te dužnosti daju im i izvjesna prava.

— Eguali doveri — eguali diritti — rekao je Mussolini.

— Jednake dužnosti — jednaka prava! To neka bude lozinka svih naših ljudi, kad budu u nedjelju otišli na glasovanje.

Narode naš! Još četiri dana i ti ćeš ponosno stupiti u izbornu dvoranu i svojom žuljevitom, ali čestitom rukom pritisnut ćeš olovku, kojom ćeš prekrižiti naš znak, lipovu grančicu našu.

Idi narode, stari poštenjače, idi veselo kao sokol, kao pravi sin junačkoga soja svoga!

Idi s mirom i s blagoslovom Božjim!

Republikanska agitacija u Istri

Poznato nam je, da neki Italijani po Istri (Oprtalj, Motovun) agituju za republikanske kandidate; ali i to nam je poznato, da nekoji fašisti takodjer agituju za republikanske kandidate i to medju našim narodom.

Italija doduše ima nekoliko Italijana, koji su republikanskog mišljenja, ali ta stranka broji vrlo malo pristaša. Republikanstvo u Italiji je smiješnost. Ali ako tko želi i hoće da bude Italija republika, o tome nek razmišljaju Italijani. Jedno treba ipak da i mi zapamtimo, naime, da ne vode politiku dandanas u Evropi kraljevi, nego njihove vlade i državni zastupnici. Kraljevi danas jedino predstavljaju državu, a sve državne poslove obavljaju vlade. Za svu politiku neke države odgovorni su ministri, i oni odgovaraju jedino **parlamentu** za svoj rad.

Nas Slavene u Italiji ne briga mnogo ni socijalizam, ni komunizam ni klerikalizam. Mi poznavajući Italijane i italijanski narod znamo, da oni su uvijek i svagdje samo Italijani, najprije Italijani, a onda nešto drugo.

Prema tome je za nas Slavene u Italiji skoro sveisto, da li u Rimu nama vlada kralj ili predsjednik republike; svejedno, da li je na vladi republikanska, monarhična, socijalistička ili komunistička vlada. Svi ovi ljudi, svi ovi ministri, sve ove vlade su najprvo italijanske, samo Italijani. Mi smo uverjeni, da su italijanski socijalisti i komunisti i republikanci u duši i na prvome mjestu nacijonalci, dakle da žele i hoće svako dobro svojoj narodnosti i prvenstvo svomu narodu. Još nije tako zreo italijanski narod, a najmanje njegovi prvaci i vodje, da bi nas Slavene zagovarali i priznali nam naše slavenske pravice. Doći će prije ili kasnije i do toga, ali danas smo još prilično daleko. Ako kada do toga dodje, bit će to zaslugom italij. naroda i Evrope i nas samih na trećem mjestu.

Mi Slaveni u Italiji ne možemo postaviti, ni promijeniti ni baciti nikakvu vladu, a najmanje kralja i kraljevstvo. To jedino može narod italijanski. Jedino u takovoj zgodi i situaciji, da bi se radilo o nekoliko tisuća glasova, jedva tada mogli bismo mi dati svoje glasove stranci, koja bi bila za nas najpravednija. Ali taj slučaj je daleko pred nama.

Socijalisti i komunisti mogli su preuzeti vladu god. 1919. i 1920., ali kad su se pokazali za to nesposobnim, ova za njih sretna kombinacija prošla je te se ne vraća tako brzo.

Republikanstvo u Italiji je pak tako slabo rašireno, da bi bilo grijeh o njemu govoriti, a glasovati za njihovu listu, uprav bi bio smrtni grijeh, glupost, dapače izdajstvo s naše strane.

Sve stranke: socijalističku, komunističku i popolarsku oborio je Mussolini i njegov fašizam. A fašizam predstavlja monarkizam i nacijonalizam, to jest, Mussolini je za kralja i kraljevinu, a ujedno hoće da u državi vlada jedino Italijan i italijanski, bolje rečeno, rimski imperialistički duh. Nama Slavenima u Italiji dana je za sada samo ta mogućnost, da glasujemo za slavensku listu, bolje rečeno, za **slavenski narod.** Radi toga mi sada u ovim izborima stupamo u borbu kao Slaveni, nipošto kao stranka, jer mi hoćemo ovako da uplivamo na vladu, da nas **prizna** da smo i mi tu živi i zdravi, da vlada uvidi, da smo i mi Slaveni državljani, koji ne samo da smo dužni vladi i državi davati, nego da nam i ona mora nešto **dati.** Mi sada s našim glasovanjem moramo dokazati rimskoj vladi, da mi Jugosloveni u Italiji želimo živjeti svojim, naškim životom, da želimo imati svoje narodne (slavenske) učitelje, svećenike, suce, činovnike i drugo što je naše. To ne možemo postići glasovanjem ni za republikansku, ni komunističku, a ni za fašistovsku stranku. Nek živi i kralj i Mussolini, i italijanski narod, ali nek nam oni dadu da živimo i kao ljudi i kao narod. Mi ćemo bit blagodarni svakoj italijanskoj vladi, koja nam to dade. To je naša sadašnja politika u Italiji. Tko bi od nas Slavena glasovao za budikoju drugu stranku, a ne za svoju narodnu, slavensku, taj bi **slabio** naš ponos i našu narodnu snagu.

Zašto pak nekoji fašisti preporučaju našim ljudima, da glasuju za republikance?

Evo zašto: prvo: da nas lakše poitalijanče; drugo da nam mogu kasnije predbaciti, da smo **mi proti kralju i kraljevini i proti vladi, pak da onda bez pardona udare po nama Slavenima.** U tom slučaju dašto bilo bi nam gore, te bismo sami sebi škodili. Tko dakle od nas ne glasuje za lipu, taj je naš odpadnik i neprijatelj, taj ozloglasuje nas, te škodi sebi i svomu narodu. Mi možemo imati svak svoje mišljenje, ali sada na dan izbora moramo biti jedne misli: **pokazati vladi i cijelom italijanskom narodu koliko nas ima, i da nismo željni propasti, ni spavati, a ni umrijeti. Tko dakle želi sebi i narodu našemu u Italiji sreću, mir, život osobni i narodni, taj nek glasuje jedino za našu slavensku lipu. U njezinom je znaku naš spas i život.**

IZBORNICI POZOR!

Ako imate za vrijeme izbora štogod važno da javite našem izbornom odboru ili političkom društvu, to telegrafirajte u Trst na naslov: Edinost, Trieste, ili telefonirajte u Trst, broj telefona 11-57.

Slaveni!

U nedelju - 6. aprila - svi na birališete! Tko ostane taj dan kod kuće, nije naš, nije Slaven!

Naši izborni sastanci po Istri

U RREZOVICI (BUZEŠTINA).

Zborovanje što se prošle nedelje poslije podne održalo pod vedrim nebom neznatnog seoca Brezovice, bila je oduševljena manifestacija narodne misli, bio je ponovni dokaz duševne snage i svijesti ovih naših planinskih seljaka. Uočivši teško financijalno stanje, neugodnosti prometa i udaljenosti, osobito pak pašovanje nesnosnih faktora buzetskog fašja, pokazala se jasnom sva ona otporna snaga našega naroda, koja je kroz vijekove i vijekove mogla da sačuva ovim predjelima slavenski značaj, koja je jedina znala dokazati, da se jedan narod uništiti ne da. Sa ushićenjem u duši iščekivalo je ljudstvo svoje voditelje, a grudi mu trhtale pri samoj pomisli, da će do nekoliko časova čuti slatki zvuk majčinoga jezika, utješljive riječi svojih pastira.

Blagi rano proljetni dan, nosio svetačko obilježje, kad se bacilo pogled na onaj ophod, što se mizao ususret svojim voditeljima, tjeran nekom nevidljivom snagom nade i očekivanja.

A kad su medju nje stupili gg. dr. Agneletto i Mohorovičić, stao je narod burno klicati, u njemu se pojavila spoznaja kako on još nije zapušten, a sjaj očiju pokazivao je ponos ovih brdjana zbog svojeg slavenskog podrijetla.

Kao vjerski ophod pomicalo se mnoštvo prema mjestu, gdje će domalo čuti razlog dolaska ove dvojice medju njih. razlog suvišan pripovijedati ili opisivati, jer je on urezan duboko u dušu našega naroda, jer mu ga utisnila majka njegova kad mu je život darivala.

Preko tri stotine je izbornika upiralo oči prema mjestu, gdje se smjestila ta dvojica, tristo izbornika što se sakupilo u neznatnom seocu, dohrlivši iz svih okolišnih raštrkanih sela, udaljenih i dva tri sata od ovog izabranog središta.

Došli sve sami seljaci da čuju iza punih 12 godina bar jednom hrvatsku riječ, da se uvjere kako sve još ipak izginulo nije. Te kad je najprije gosp. dr. Agneletto lijepom domaćom dikcijom u dužem govoru razložio svijetu način glasovanja i pozvao ga na dužnost 6. aprila, a iza njega njegov pratilac obodrio narod, ocrtao lijepotu i snagu slavenskoga roda, nemilosrdno ozigošavši tip domaćih izroda, izdajnika roda svoga, sjaj očiju i burni «Živio» dali su čitavom našem narodu najveću zadovoljštinu.

Oh, kako je bijedno i neznatno izgledala figura nekog gospodina iz Buzeta, kad je italijanskim jezikom kušao da progovori sakupljenu svijetu! Na jaki zahtjev svojih voditelja, narod je sa smjehom na usnama slušao ono, što mu se već sijaset puta reklo, a ogorčeni poklik «Škole nam dajte!» pokazao je i opet kako se sudbina kruto osvećuje i sili i nepravdi...

U Kašteliru.

Prošle nedjelje bio je i Kaštelir u svečanom ruhu. Poslije podne sakupilo se pred Narodnim domom veliko mnoštvo naroda iz Kaštelira i njegove bliže i daljnje okolice. Tu je bilo sakupljeno mlado i staro, muško i žensko. Na licima sakupljenog naroda opažala se neobična radost. Prošlo je već mnogo godina, otkad nisu vidjeli u svojoj sredini svojeg čovjeka, koji im govori u materinjem jeziku i koji isto tako osjeća njihove boli i jade, kao i oni sami. No najveće zadovoljstvo nastalo je onda. kad je uzeo da govori zastupnik slavenskog izbornog odbora i predsjednik naše pokrajinske organizacije političkog društva «Edinosti» g. dr. Mirko Vratović. On je u biranim riječima obrazložio sakupljenom narodu značenje predstojećeg izbora te ih uvjerio, da jedino oni ljudi, koji su se odgojili i odrasli medju svojim narodom. koji su s njime uvijek dijelili veselje i žalost i koji su se uvijek zauzimali za nj, a naročito onda kad su ga komunisti, republikani i svi drugi zapustili, mogu i znadu da zastupaju njegova nacijonalna i gospodarska prava. Spomenuo im je glavne uspjehe, koje su naši poslanici postigli u Rimu, a medju tima u prvom redu izmjenu zadružnog novca i obećanje vlade, da će ublažiti školsku reformu glede podučavanja u materinskom jeziku, od kojega je odvisan opstanak našega naroda u Italiji. Nato je govornik potanko opisao način glasovanja. Svoj govor svršio je s pozivom. da idu svi na dan časti — 6. aprila — na biralište i da neustrašivo odaju svoje glasove za lipovu grančicu i runolist, to više, kad je sam ministarski predsjednik Mussolini obećao našim zastupnicima, da će svim sredstvima osigurati izbornu slobodu. Iza govora g. dra. Vratovića progovorio je par riječi neki fašist, koji je pozivao naše ljude da glasuju za fašističku stranku. No naši se ljudi nisu na to obazreli. Oni će 6. aprila svi na biralište, gdje će odati svoje glasove samo našim narodnim kandidatima.

VOLILNA SHODA V KORTAH IN V ŠMARJAH.

Sestanek v Novivasi.

V nedeljo sta se vršila v Kortah in Šmarjah pri Kopru dobro uspela volilna shoda. Isti dan pa je bil tudi poučen sestanek v Novivasi. Na oba shoda in na sestanek sta prišla zastopnika osrednjega volilnega odbora slavenske narodne stranke gg. Cvetko Babuder in Marij Urbančič.

V Kortah

se je tih pred mašo zbrala množica mož — kakih 300 ljudi . V kratkih a jedrnatih besedah je nato pojasnil g. Urbančič pomen in namen nastopa naše stranke pri predstoječih volitvah. Povdarjal je, da z našim samostojnim nastopom nikakor ne nastopamo ne proti državi, a tudi ne proti vladi. To poslednje smo dokazali z izjavo, ki sta jo podala naša zastopnika ministrskemu predsedniku. Proti državi pa nikakor ne moremo biti in tudi nam ne more tega nihče očitati, ker plačujemo toli vse druge davke, a v prvi vrsti krvni davek. Kar se pa tiče obljub: naša stranka ne obljublja ničesar, ne železnic, ne opustitve davkov, a tudi ne obljublja nebenemu ceste v Korte, ki se je še vsakokrat začela delati pred volitvami, a z delom se je nehalo še vsakokrat takoj dan — po volitvah. Od strani naših kandidatov samo ena obljuba: storili bodo, kar bodo mogli! Z ljubeznijo do svojih sodržavljanov in s poštenjem v srcu pojdemo vsi ko eden na volišče.

Nato je g. govornik v poljudnih besedah obrazložil način glasovanja, kakor ga predpisuje novi volilni zakon. Odgovarjal je tudi zelo izčrpno na razna vprašanja od strani volilcev, tako da ga menda ne bo volilca, ki bi ne znal tehnične strani glasovanja.

Svoj govor je govornik zaključil ob splošnem odobravanju vseh navzočih s pozivom: 6. aprila naj ga ne bo med nami, ki ne bi šel na volišče. Po številu za naše kandidate oddanih glasov, po našem nastopu nas bodo sodili. Sodba bo pa lahko dvojna: ako pojdemo vsi ko en mož na volišče, bodo sodili o nas kot o poštenjakih in kremenjakih — ako se bomo pa hlinili in lizunili, nas bodo vedno imeli le za one, ki prenašajo po naši Istri tovore!

Sestanek v Novivasi.

Isti dan se je vršil mal shod v Novivasi, kamor sta prišla ista dva gospoda. Tu je g. Babuder obrazložil splošni pomen volitev, a nato prešel na razpravo o volitvah z ozirom na naše stališče. V poljudnih besedah je potem obrazložil navzočnim način glasovanja. Razpravi so sledili navzočni z vidnim zanimanjem in z očividnim razumevanjem. Sestanek je nato zaključil g. Urbančič z navduševalnimi in bodrilnimi besedami pozivajoč volilce, naj zaupajo svojim kandidatom, od katerih sta dva že bila poslanca in sta vsem znane njune zasluge. Poročal je nato tudi o delovanju ostalih kandidatov povdarjajoč, da smejo volilci mirnega srca zaupati takim ljudem.

Slovo je bilo nad vse prisrčno in govornika sta odnesla kar najboljše vtise, sicer od malega števila navzočnih, zato pa tim kremenitejših mož.

(Shod v Novivasi se je imel vršiti v soboto, a nista mogla govornika vsled pozne ure priti iz Izole v Novovas. Tako se je moral vršiti le sestanek, katerega vrednost pa gotovo ni manjša, nego bi bila ona velikega shoda).

Šmarje.

Shod v Šmarjah se je imel vršiti ob 14. uri v nedeljo, a vsled nepričakovanih ovir nista mogla govornika priti iz Marezig. Pač pa sta šla ob 6. uri zvečer preko Šmarij zastopnika volilnega odbora, ki sta bila v Kortah in Novivasi. Takoj ko so ljudje za to zaznali, so se zbrali — kakih 300 po številu — in obdržaval se je tudi shod v Šmarjah. Govoril je g. Urbančič, ki je v navdušenih besedah pozival volilce, naj se podajo dne 6. aprila na volišče. Voliti da ni samo pravica, ampak dolžnost vsakega izobraženega volilca. Po svoji ljudski izobrazbi pa se lahko primerjamo z vsakim narodom in ni se nam bati, da bi bila taka primera za nas neugodna. Kakor nam drugi priznavajo to izobrazbo, tako in še bolj mora biti naša skrb da to tudi sedaj ponovno dokažemo. Ni ga tedaj dvoma, da morajo vsi na volišče. Vprašanje je samo, za katero stranko naj se glasuje. Izjave g. Mussolinija, volilni zakon sam, v prvi vrsti pa tudi človečansko pravo, nam daje pravico kakor vsemu drugemu človeštvu, kakor vsem drugim državljanom, da si izberemo svoje zastopnike, iz srede svojih bratov, ki edino morejo najbolje razumeti naše brige in težnje. Vsled pozne ure ne more poročati podrobno o delovanju naših poslancev. ki smo jih izvolili pri zadnjih volitvah. Vendar pa je prepričan, da vsakdo ve, kaj so storili in delali. omenja pa samo izmenjavo denara zadrugam in vojno odškodnino. Tudi danes s tega mesta ponavlja klic. ki je bil geslo našim zastopnikom ob vsaki priliki: plačujemo davke, dajemo brez ugovora svoje sinove v vojake. izvršujemo vse dolžnosti, zato pa imamo tudi vso pravico. da zahtevamo enake pravice z drugimi državljani. Naša deca mora imeti poduk v jeziku svoje matere, na sodnijah. v uradih mora biti naš jezik.

Ni ga med nami, ki bi sovražil svoje sodržavljane. Spoštujemo tudi one. katerim smo morali odpuščati. Naša stranka ne agitira ne s cestami, ne z davki, ne z obljubami. Naš nastop ni protidržaven in ne proti vladi, ker bi bilo to predrzno, neumno. Naša zahteva je edinole: enake dolžnosti enake pravice.

Zelo izčrpno je nato govornik obrazložil način glasovanja, tako da so vsi prisotni kaj lah-

ko razumeli in da ne bo na dan volitev zmot in pogreškov.

Svoj govor je govornik zaključil:

Na den 6. aprila vsi ko en mož na volišče za našo lipo in planiko. Ne s srdom, ne s sovraštvom v srcu do nikogar. Z ljubeznijo pojdejo naši ljudje na volišče, zavedajoč se, da vrše pravico in dolžnost vsakege človeka-državljana. In ko bo videl ves svet in naši sodržavljani naš nastop pri volitvah, našo ljubezen do svojih sodržavljanov, bo vsakdo moral izreči sodbo, ki bo glasila: narod kremena, narod poštenjakov.

Ko so se ljudje že začeli razhajati, se je oglasil k besedi tudi nek drugi gospod, ki je v svojem kratkem govoru pozival navzočne, naj prečrtajo poleg lipe in planike še drug odznak. Oglasil se je zopet k besedi g. Urbančič, ki je najprej pobil poziv predgovornika na podlagi določil zakona, povdarjajoč, da je glasovnica neveljavna, ako sta prečrtana dva ali več odznakov. Pa tudi z drugega vidika je izključeno, da bi mogel kak volilec-človek črtati dva odznaka. Noben poštenjak ne more biti pripadnik dvoje strank: ali črno ali belo, oboje obenem pa ne more biti. Kar se tiče pa besed g. predgovornika o stranki, ki je za kmete in delavce in o predgovornikovi agitaciji za neke preferenčne glasove, pravi samo: kdo more oporekati, da je neprecenljive koristi, kar so storili naši poslanci za naše ljudstvo. Mar je to ljudstvo, naš narod, ljudstvo bogatašev, mar ni narod kmetov in delavcev?! Zopet kliče in ponavlja: Oni čut, ki ga ima vsakdo v svojem srcu, ljubezen do svojega naroda, tega ne sme nikdar nihče pozabiti, četudi ljubi svojega bližnjika kakor samega sebe. Zato pa: na dan volitev vsi na volišče, edini in složni. Vsak glasuj po svoji vesti, prepričan pa je, da bodo vsi glasovali za lipo in planiko!

VOLILNI SHOD V MAREZIGAH.

V nedeljo, 30. t. m., se je vršil v Marezigah po maši volilni shod, katerega je priredil volilni odbor slovanske stranke. Ob precejšnji udeležbi je shod otvoril g. Vitez iz Trsta ter pojasnil navzočim zelo izčrpno način glasovanja, kakor to določuje novi volilni zakon. Nato je volilcem sporočil kandidatsko listo, katere nosilec je občezaslužni mož, Dr. Josip Wilfan. Nato je govornik predal besedo uredniku «Edinosti», g. dr. Bercetu. V svojem lepo zasnovanem govoru je dr. Berce pozval volilce, naj se pridružijo dne 6. aprila onim milijonom volilcev, ki bodo ta dan uporabili največjo pravico, ki jo daje vsakemu državljanu zakon. Obenem pa bodo s tem storili tudi svojo dolžnost. Ni strahu, da bo prilikom volitev nasilja. Zaupamo izjavi g. Mussolinija, katero je podal zastopnikoma našega volilnega odbora Dr. Josipu Wilfanu in dr. Engelbertu Besednjaku. Za tajnost glasovanja kakor tudi za prostost nam jamči pa tudi zakon.

Naši kandidati ne stopajo pred volitvami pred volilce z nikakimi obljubami. Edina njih obljuba je: storili bodo, kar bo v njih močeh, storili bodo svojo dolžnost. Zatim je g. govornik na poljuden način podal razpravo o pomenu zbornice in o nje poslovanju. Kar se pa tiče agitacije drugih strank med našimi volilci, omenja pred vsem to, da imajo nekatere teh strank sicer teoretično lepe programe, da pa ti programi praktično nikakor niso izvedljivi. Predvsem imamo tu za primer Rusijo, kjer je zopet zadobil tla kapital, celo tuj kapital.

Za besedo je zaprosil tudi mareziganski občinski tajnik, g. Pecenco (menda nekdaj: Pečenko!). Začel je pobijati izvajanja svojih predgovornikov in sicer na tak način, da so se mu navzočni smejali. G. tajnik namreč pravzaprav ni niti sledil izvajanjem svojih predgovornikov in se je videl v njegovih izvajanjih očiten namen, da pretvori zborovanje v fašistovski shod. Med njegovim govorom je pridrvel iz Kopra kamijon fašistov z odvetnikom Dr. Petrisom. Fašisti so oddali pred dvorano več strelov. Volilci so se začeli oddaljevati, le našima govornikoma se je posrečilo pregovoriti jih, da so ostali, da poslušajo še izvajanja g. dr. Petrisa. Ta je začel govoriti pač tako, kakor je govoril že v Dekanih in na Vzročku. Iz njegovega govora objavljamo samo najmarkantnejše izvlečke, ki nam pač najbolj jasno pričajo o mentaliteti g. Dr. Petrisa. «Druge države imajo narodne manjšine. Italiji pa tega ni treba, ker je italijanski narod edin in ne rabi v svoji sredi drugih narodov.» «Mareziganci morajo glasovati za fašistovsko listo, da se očistijo madeža izza volitev!, 1921.» (G. odvetnik! Mareziganci, ki so bili krivi, sedijo in so sedeli v zaporu in vi jim smete kot **odvetnik** najmanj očitati madež, ker jim je že sodila **postava.** Op. ur.) «Občina, ki ne bo oddala vsaj 30% glasov za fašistovsko stranko, bo trpela pri delitvi raznih ugodnosti.» (Živela pravica Dr. Petrisa! Op. ured.) Poleg tega pa je želja g. Dr. Petrisa, da bi morali Slovani že zdavna oditi s tega ozemlja. (Svojo zemljo in posestva pa naj bi zapisali menda prej g. dr. Petrisu? Op. uredn.). G. dr. Bercè je v živahnem govoru zavrnil vse trditve g. dra. Petrisa; nekatere važne stavke je sa mprevedel v italijanščino, ker se «cesarsko-kraljevi» Picciga ni ravno obnesel kot prevajalec. G. dr. Petris ni več odgovarjal na zavračanja našega govornika, ampak je pričel ponovno razlagati svoje čudne teorije. G. dr. Bercè ga je hotel spet zavrniti v slovenskem jeziku; dr. Petris pa se je naveličal slovenskega jezika in dal svojim spremljevalcem znamenje za odhod.

Opaska uredništva. — **Izvještaj o izbornim sastancima u Štokovcima, Ližnjanu, Raklju i drugim istarskim mjestima objavit ćemo u narednom broju našega lista.**

DOPISI

IZ RIJEKE.

I ja sam mutiliran.

Imam doduše čitave ruke, noge, i oči i uši — sve je u redu, ali sa svim tim ima trenutaka, kad mislim, da mi nešto fali, da nimam, recimo, glave i svega onoga, što čovjeku treba, hoće li da **kapira**, što se oko njega zbiva.

Ja ne kapiram. Ne razumijem. Tako mi na priliku nikako ne ide u glavu ovo: Mussolini je na dan 16. marta ove godine Gospodnje dobio od kralja «Il Collare dell'Annunziata». To najviše odlikovanje primio je zato, što je uglavio i potpisao sporazum glede novih granica na Rijeci i okolo Rijeke. I sada, pošto je tako sjajno odlikovan, veli, da su one granice, na koje je i sam pristao — apsurdne, ili kako bi se po domaće reklo — one se protive zdravomu razumu. I još je rekao, da je Rijeka — **mutilata.** Do sada je bila holokausta i martire, a sada je i **mutilata.** Che capissi chi pol...

Danas je Rijeka otvorena trgovini čitavoga svijeta, ali njezino je gradjanstvo većim dijelom još uvijek nezaposleno. I ja sam nezaposlen. Više puta ćete me naći u blizini Mola Adamić, gdje sa dva tri nezaposlena kolege sjedim na kakovom vozilu i tu se s njima bratski dosadjujem. Kadgod, da nam prodje vrijeme, brojimo one «pale» na Piazza Daaaante i svuda uokolo. Brojimo: jedan, dva, tri i tako napred. Pak — dvadeset, devetnaest, osamnaest i tako natrag. Da ja zapovijedam, ja bih one «**pale**» izvadio, jedno, što oni «**pali**» smetaju mom estetskom oku, a drugo, što bi tim vadjenjem, pa, obzirom na prečeste «feste», ponovnim zabijanjem onih kolaca narod nešto zaradio.

Nego — **de palo in fraska** — jeste li već štogod čuli o novoj knjizi, što ju je napisao naš Mommsen, koji se inače zove i Susmel? Naslov je knjizi: «Un secolo di vita teatrale fiumana.» Kako već sám naslov kaže, Susmel je u toj knjizi htio, da prikaže svojim čitaocima, neku vrstu historije riječkoga teatra. Mnoge su italijanske novine pisale o toj knjizi i sve se slažu u tome, da je riječki teatar bio oduvijek «il massimo centro dell'italianità».

To je istina, samo što ni Susmel a ni italijanske novine nigdje ne spominju istinu, već ako hoćete i otrcanu istinu, da su za uzdržavanje toga najvišeg centra italijanstva na Rijeci pridonosili najviše moji riječki Hrvati — più che tre volte boni — kako smo mi Slaveni to od uvijek bili.

Koliko se puta o tome u ona davna vremena povela riječ. Bilo ih je, koji su opominjali na posljedice, ali bi se uvijek našao, koji bi nabacio poznatu krilaticu: muzika je internacionaaaaalna... i raspravi bio bi kraj i u večer bi svi pošli u teatar, a sjutradan bi u jednom kutu Čitaonice neko fućkao: «Di quella pira» — drugi u drugom kutu: Leonora addio!» — treći: «Ai nostri monti» — i sve tako.

Mi smo onda bili veliki ćuci, no ni danas nismo bolji. Eno vam za jedan primjer — švercera. Od stotine hiljada švercera teško da najdete jednoga, koji vam se razumije u muziku, ali on će ići na sve opere, samo zato da žena može pokazati svoje brilante i razne svoje golotinje. Ako prodjete slučajno kraj njegove lože, na koju je naš švercer aboniran, čut ćete, kako mu njegova bolja polovica tiho šapuće: «**guarda se i me guarda ?...** Prekorite li malo kasnije toga našega švercera, zašto pomaže uzdržavati onaj «centro...», on će vam reći, da je **muzika** — internacionalna. Dodje li pak taj isti švercer pola sata kasnije u razgovor s kakovim socialistom ili komunistom, pa ako mu taj delija počne štogod da trabunja o internacionalizmu, badite sigurni, da će moj švercev poslati k vragu i njega i sve internacionalizme ovoga svijeta.

Ima, ima na Rijeci i većih apsurdnosti od onih granica, o kojima je govorio Mussolini prije nekoliko dana!

Kad smo **in illo tempore** polazili u riječki teatar i svim svojim silama podupirali to poduzeće, mi smo se tješili govoreći:

Tko pjeva, zlo ne misli....

Kakvi li smo mi Kandidi!

Još nije nikada bilo na svijetu toliko opera, opereta, simfonija, kantata, pjesama, orkestra i orkestriona, klavira i violina, flauta i klarineta, trombona i bombardona koliko ih ima danas, a opet još nije nikada na svijetu bilo toliko hudobija, zloćestarija, porkarija i drugih ija, koliko ih ima danas.

Altroke' — da zlo ne misli!

S ovim ja ne ću da kažem, da sam protiv muzike. Naprotiv, ja se sjećam još iz školskih dana, kad su mi govorili, da je u Grčkoj negda živio čovjek, koji je tako lijepo muzicirao, da su i same krvoločne zvijeri slušajući ga, prilazile k njemu i postajale blage i pitome.

Bože dragi, kad će se ljudi ugledati u one krvoločne životinje!... Ajde da iz ove filozofije, na koju me je potakla Susmelova knjiga, predjemo na nešto ugodnijega. Kraljev dolazak na Rijeku natjerao je mnoge Riječane, da igraju na lutriju. Najviše ih je igralo br. 10, a to zato, jer je kralj stigao na Rijeku malo poslije desel sati. I dobili su. «Vedetta» veli, da su neki dobili i po par hiljada lira.

I ja bih bio igrao, ali nisam znao, koliko je sati, jer mi se upravo u one dane moj sat nalazio — sul Monte Pietoso. **Rokac.**

IZ ĆIĆARIJE.

O, sada su se otvorila nova dela. Bit će kruha i zasluška. Sada odmah, već idućeg aprila, počet će se graditi nove ceste. Najprije će se sagraditi toliko željena i potrebna cesta: Lanišće, Lupoglav, Semić; onda druga (počet će se graditi idućeg maja): Trst, Črnikal, Podgorje, Jelovice, Vodice, Mune, Žejane, Jurdani; treća će se početi graditi mjeseca junija, i to ona: Kršan, Gologorica, Pazin, Livade; a četvrta ne smije uzmanjkati: Cerovlje, Lesišćina, Brest, Učka. Sve te ceste bit će združene, tako da ćeš moći vozom, kočijom ili automobilom a dašto i s mulama i s magarcima s jedne na drugu. Che belezze! Bit će tu dašto velikog troška; a prema tomu bit će i velikog dobitka i zasluška. — Budući da radničke i seljačke ruke grade ceste, bit će dakle za njih zarade! — Kurajo dunkve. Dela se otvaraju! Istra postat će mala Amerika. Pisat ćemo našim ljudima u Ameriku, da se vrate doma na delo!! Drago nam je da smo živi! —

Tako mi govorio naš brižni barba Miho. A ja sam njemu: Miho, ne budi šempijast; ova dela i ove ceste se sada grade na karti i pred izbore za agitaciju. Ja i mi svi želimo sve ovo, ali vjerovat ću, kada se bude počelo raditi i graditi. Ne pustimo se varati!

Sada lete naokolo automobili s tobožnjim inženirima, a poslije izbora — bit će kao i prije: mizerija i mir kao u grobu! — Naši susjedi italijanskog jezika baš su meštri na reziku. Ne vjeruj, brate, jer ćeš se kajati i sramovati. Onaj vrijedi, tko ti je dao kruh, a ne tko ti ga obećava. Pak napokon, da se i izgrade ceste, željeznice, mostovi, to radile bi se i s našim novcem; zato ne trebamo nikomu da prodamo dušu kod izbora. Budimo pametni i ljudi svi u Istri!

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA.

Nesreća za nesrećom stiže našeg vrijednog i rodoljubnog susjeljana, Lovra Draščića, sada mljekara u Zadružnoj kući. Izgorjela mu naime na dan Majke Božje po noći kuća, u kojoj nije stanovao. Škode ima preko 20 hiljada lira. S kućom su mu bila uništena dva konja, sijeno i sve poljsko orudje. Kako je nastao požar, ne zna se, a na sve pomišljamo. Ova nesreća pripetila se njemu, a dobar je i pošten kao malo koji. Ovo je jedno zlo, a drugo je to, što se je vratio iz rata s ledenom nogom, što ju morao u tršćanskoj bolnici otpiliti, a treće zlo je to, što ne uživa invalidske potpore. — Mi duboko žalimo sve njegove nesreće.

Franina i Jurina

Jur.: Ča ti se, Franino, pari od oneh našeh tabori po Istre?

Fr.: I prej, va staro vreme, su ih moje oče videle svakakoveh, ma ovakoveh — još nikada! To ti je bilo kako na fronte: na jednoj strane mi, a na drugoj — oni. Naši govore, pucaju otprto, krepko kuražno, brate, kako da ni va oveh stranah još nikada zasvikala nijedna bomba ni granada.

Jur.: A ča je još lepše — oni naš silni narod, isto tako otprto, krepko i kuražno posluša, ča mu se govori, i sve pleska i piva. Ej, lep ti je ov naš svet, tvrd i kremenit, kako ocal. Proklet da je od Oca Boga Svemogućega svaki, ki ga zapusti!

Fr.: I svaki on, ki bi otel, da mej njega poseje seme grde nesloćini.

Jur.: Amen! E, lepi moji tabori! Nikad ih ne ću pozabit. Čast svem našem prvem ljudem, ki su se va oveh grdeh dneveh podufali, poć mej narod. Prve krušvi bili su ona dva prva tabora va Žminje i svetem Križe. Ti tabori, i one lepe i muške besedi našega vrednega dohtura Stangera — dale su nam svem kuraja. Dobro se j' počelo, a još se j' lepše nastavilo. Ej, oće naši Žminjci i svi oni naši iz Puljšćine i Pazinšćine! Evala im!

Fr.: A on Sveti Martin kod Buzeta? Pravo je naša mila «Istarska Reč» napisala, da je ono mesto, kako da ga je onamo zasadil sâm Kraljević Marko.

Jur.: A naš Štrped? Od vele starine gnezdo sokolovo! A on Sovinjak — ne mislim vršić, nego ono ča je okole njega! Pak celi on Kras, sva ona naša Ćićarija — vesela njoj majka! Da morem, ja bim celi oni naš svet pozlatil.

Fr.: A one njihove drage ženice i devojčice, kako rožice, sve jedna draža od druge! Kad sam ih videl, činelo mi se je, da sam za šezdeset let mlaji.

Jur.: To povedaj tvojoj Mare, ako imaš kuraja. Mane su pred očijami samo muški. Kakove gorini! Kada ih gledam, zlodej me zel, ako mi se ne pari, da su svi pobegli iz torbe Kraljevića Marka! Škoda, da nisi bil na tabore va Trstenike. I ono ti je narod! Čast mu! S kim govoriš, svaki će ti reć: — Magari ako budu sikiri z neba padale, mi ćemo svi prit na izbor! To nam je naša sveta dužnost!

Fr.: Kada si već spomenul sikiru, ću ti neć povedet. Ti znaš, da fašisti imaju za znak sikiru i nekoliko palic vezanih skupa. I oni govore našem ljudem: — Čujete, vi ščaveti! Ne glasujte za lipovu grančicu, zač lipa je jedno vele stablo; pod njom se samo hlade vaši kapitalisti.

Jur.: Alaj su mudri! Ako je tako, onputa sam i ja kapitališta, zač i ja imam lipu pred kućom i hladim se pod njum, kada me je volja i drago. Ma da bi ki govoril od kapitališti nego baš oni. Važgali su nam naši Narodni domi, uništili su nam

P O D L I S T A K

Smrt Jednog Uskoka

Svjetina je već navaljivala u kuću. Iz kaštela raširio se gradom glas, da je mladi Petar Vranić poradi žene i djeteta i svoje glave izdao Uskoke, a očaj naroda provalio kao divlja bujica.

— Kamo ljudi? — čuo je iz divlje vike stari Vranić svaki čas glas Vuka Miovčića, ali svjetina potiskivaše kao luda, kao pijana naprijed: Staroga nam daj, da satremo prokleti rod! — Upalimo, junaci, kuću izdajice!

— Natrag pseto! — grmio Vuk. — Natrag, jer ću, tako mi Boga, omastiti prije smrti mač uskočkom krvlju!

— I ti si s njima — udri po izdajici!

— Natrag! — poviknu jače Vuk i povuče mač na samim vratima, gdje je starac teško dišući ispijao posljednje gorke kapi besćutne sudbine.

Ali svjetina pritisnu jače i oko postelje nadje se desetak ljudi mrkih divova, plamnih očiju, divlje razbacanih crnih kosa. Na čelu stajaše s uzdignutom šakom tvrd kao gora Luka Slavojčić:

— Onoga nam daj, da ga iznesemo svijetu na porugu!

— Onoga? — reče mirno Vuk. — A nije li vam bio svega života vodja, otac, angjeo? Što vam je sakrivio? Oj ljudi! Zirnite u svoju dušu, poslušajte mirno svoje srce, pitajte sebe: Dolići li čovjeku i junaku, da nečasno digneš ruku na onoga, koji te je svega života branio i svjetovao, ljubio i štitio, koliko da te je rodio?

— I ti si s Vranićima; niste se badava u rod pomiješali — u stran! — zagrmi Slavojčić dignuvši u vis ruke.

— Rdjo, da se nisi usudio!

— Ja rdja?! — pograbi bijesan junak za prsi starca. — Ja rdja — a vi, koji ste izdali toliki narod, što ste vi? Da ti skinem tu glavu, malo je, jer vi ubiste tolike junake, ucviliste toliko staraca, žena i djece! Jedna glava za tolike, jedan život za toliko života — a život izdajice, to je malo! I mrk gorostas odrine od sebe sijedoga vodju — a Vuk posrne, vrati se i zamahne svom snagom ljutom posjeklicom na bijesnoga Uskoka. Ali Luka vješto dočeka udarac, a taj čas odigne se čudnom snagom na svojoj postelji stari Vranić:

— Ne prolijevaj krvi! Prokletstvo na onoga, tko prolije krv svoga brata! Jeste li obezumili, ljudi? Mač u korice — a ti Luka govori prvi: Što sam ti kriv?

Starac umuča. Uskok baci plamene oči k njegovoj sijedoj glavi pa k milolikoj duvni, što je klečeći kraj uzglavlja čvrsto objema rukama stiskala propelo i šaptala drhtavim usnama molitve. Taj pogled ugasi plamen u bijesnom uskočkom oku. Luka ponikne glavom i reče mirno:

— Propali smo, narod će nam raskućiti, a nas što s tvojim unukom vijećasmo i što se dadosmo nagovoriti, da se proti nepravdi složimo s Turčinom, povješat će do jednoga.

— A on nas je izdao — tvoj unuk! — povikne gromki glas iz ljudstva, što se natisnulo u predsoblje.

— Petar? — izusti slabim glasom stari Vranić.

— Da — Petar, Petar! — viknuše desetorica.

— Ti mi, Luka, reci: Tko vam je kazao, da vas je izdao moj unuk!

— Sama njemačka gospoda.

— I ti im vjeruješ? A zaboravljaš, bolan, što su ti bila njemačka i mletačka gospoda? Zar nisu često put gora nego Ture?

— Bijesna su, doista, na nas i ugadja im srcu, kad uvrijede uskočku dušu; ali unuka ti premamiše. Isprva nikako, no kad mu dovedoše ženu i dijete, oslabio i izdao nas, da spasi sebe, sve.

— Što još vele? — upita Vranić kroz stisnuto grlo.

— Rugaju nam se: Eto vam vodje, ludjaci, što ćete sada? — A narod je narod! Svjetina slijedi slijepo vodju, u kojega se pouzda. Da se nije nikada burkao! Već ovako da gine mnogi čovjek — a da bi za kakvo dobro naroda!

Vranić otare s čela leden znoj — a glas ga ostavljaše sve više:

— Ne, moj vas unuk nije izdao! On — onaki! Zaboravili ste se, povjerovali ste svomu neprijatelju. Zavedoše vas, ljudi! Boje mu se doći do glave, jer se iz pravedno prolivene ljudske krvi diže glas osvete. Nijemac laže, jer vas se boji!

— Što bi nas se bojao kod ovakih vodja — vikne netko porugljivo iz svjetine. Već su popisali do jednoga, što bijasmo na Orlovu gnijezdu; znadu svako ime, svaku riječ. On — tvoj unuk izdao nas te ne ćemo poginuti kao junaci na bojnom polju, nego kao lopovi s konopcem pod vratom.

Starac ušuti; disaše sve teže.

— Osvetimo sebe prije smrti! — zače jedan glas, a za njim rastijaše sve jače kao valovlje složan divlji zbor: Osvetimo!

— Obećaše mu slobodu, čast, svega — ali držao se, vele, dok mu ne dovedoše mladu ženu i dijete, a to mu omekšalo srce — sramota ga bila!

— Osveta! — zaurla bijesno zbor. Junak Vuk prekrstio na prsima ruke i poniknuo

Marko ide na birališće...

Nedjelja je. Po svim se selima ljudi spremaju na birališće, da glasuju za našu kandidatsku listu. Tako i naš Marko. On se rano ustane, odjene u svetačko odijelo i otputi prama biralištu, koje je prilično odaljeno od njegove kuće. Sobom uzme drenov štap, da lakše hoda, a u džep metne nekoliko zrna kuhanog fažola, da ne pogine na putu od gladi.

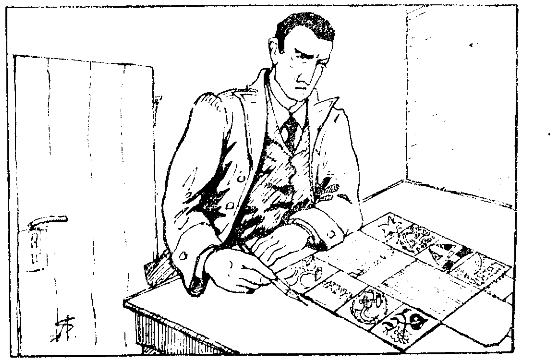
Bio bi metnuo i više zrnca u džep, ali se jadnik pobojao, da bi mu kakav mutikaša mogao spočitnuti, da nosi na birališće eksplozivne stvari. Svakako domišljat čovjek. Al' gle vraga! Jadnom Marku nije niti u snu palo na um, da je i štap – oružje. Zato se je silno začudio, kad je vidio koliko smetnje ima sa sigurnosnim organima radi nesretnog štapića, koji bi bio morao na svaki način da ostavi kod kuće. Malo mu je falilo, da nije radi njega okusio i besplatnog jeemena.

Naš Marko stupa pred izbornu komisiju. Al' eto ti jada iznenada. Najedamput se sjeti, da nema kod sebe izborne legitimacije, pa se kao u snu pita: »Bože dragi, gdje mi je izborna legitimacija? Zar mi ju nije općina dostavila do 25. februara? Valjda ju nisam izgubio, da bi morao ići općinskom uredu po duplikat?...« Na posljetku se domisli, da ju je primio upravo onaj dan, kad se otputio s polja na objed, i da ju je metnuo u džep djelavnih hlača. I evo Marko mora kući, jer je zaboravio pozivnicu, bez koje ne može da glasuje.

Podbrusi pete, i u cigli sat eto ga natrag. Stupi ponosno pred komisiju te pruži pozivnicu predsjedniku. Predsjednik pogleda u izborni imenik te reče Marku: »Sior Marko, in regola iškrito in lista elletoral«. Zatim se okrene prema komisiji te upita: »Ki konoše sior Marko? Netko, najbliži Marku, odvrati: »Mi no« — jer mu jadni Marko duguje oveću svotu. »Čekaj bre«, pomisli Marko, »kad me budeš tjerao, ne ću ni ja, duše mi, da te prepoznam!« Drugi i ostali ko i onaj prvi. Ali naš Marko dosjetivši se jadu, sjeti se »Istarske Riječi« i Franine i Jurine, prokušanih majstora u glasovanju, pa dobaci: »Kvel šior Jorjačio, grande omo, jaketa nera, konošere mi.« Pozove Jurinu, koji je već bio zapisao u izborni protokol, da Marka uistinu pozna, kao što je poznavao i njegova oca, s kojim je češće »barilice praznil«. Nato Marko primi glasovnicu i ode u ćeliju (kabinu). Kad je stupio u ćeliju (kabinu), nesta mu daha od same pomisli na fažol, koji je pojeo. »Ne dao Bog«, reče sam u sebi, »da sada počne funkcionisati, jer bi odmah skočili za menom u kabinu, misleći, da sam donio amo eksplozivni materijal!«

U ćeliji razvije Marko glasovnicu te poče ispitivati svoju savjest:

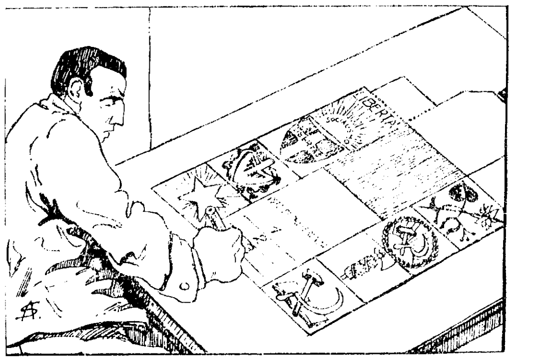
Što znači **prvi** znak? — Netko mi je rekao, da to nije pravi znak. Bogme, ja toga ne ću da crtam.

Što znači **drugi znak?** Čuo sam, da ni taj nije pravi. Zato nek stoji i onu miru božjem.

Što znači **treći** znak, lopata i bršljan? – Lopata i bršljan! Gdje je pak toporište? Lopata je tu, toporišta i zemlje nema, a što će mi sama lopata?! To bi bilo kao da rešetom nalijevam vodu ili kao da natačen vino u baćvu, koja nema dna. Ni taj znak ne ću da crtam!

Što znači **četvrti** znak, zvijezda? — Zvijezda! Zaista lijep znak. Zvijezda takodjer lijepo svijetli. Ali to isto nije za mene. Što mi pomaže da zvijezda lijepo svijetli na nebu, kad ja i onako po noći spavam, a po danu, kad marljivo radim u polju, onda je nema. Zato ja ću i taj znak pustiti pri miru.

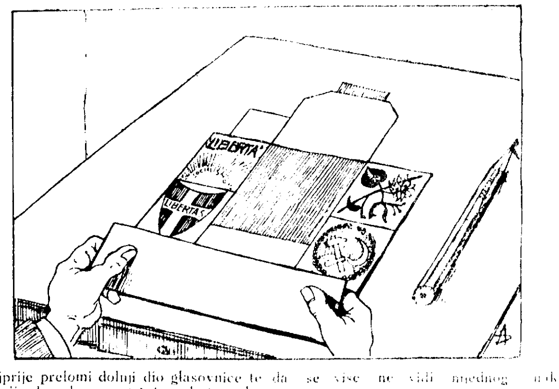
Što znači **peti znak?** — Ahá, to je lipova grančica in runolist – izborni znak naše slavenske liste. Pod lipom su se – reče sām u sebi – naši oci, djedovi i pradjedovi sastajali, da vijećaju o svojim stvarima. Sa lipovom grančicom išli smo godine 1921. u izborni boj i izabrali petoricu svojih zastupnika. I nije nam bilo žao. Za nas su mnogo dobra učinili, a još više zla zapriječili. Tko se ne sjeća njihovog rada oko izmjene zadružnog novca! Da nije njih bilo u rimskom Parlamentu, ja sigurno ne bih bio nikada došao do mojeg novca, koji sam bio prije rata uložio u posujilnicu. A tko zna što me još čeka?! Dogodilo se što mu drago, ne ću više da razmišljam, ja ću glasovati za slavensku kandidatsku listu, pa što Bog dade i sreća junačka. — Nato Marko primi u ruku olovku i povuče crtu preko lipove grančice. Tu crtu je tako povukao od crnog četverokuta preko našeg izbornog znaka, da mu se je olovka zastavila na samom stolu. (Ipak nije Marka nitko tužio, da je učinio s olovkom jednu malenu crtu i na stolu, jer se svak bojao, da bi mu time prouzrocio veliku neugodnost, ako bi ga općina natjerala na to, da mora oprati stol).

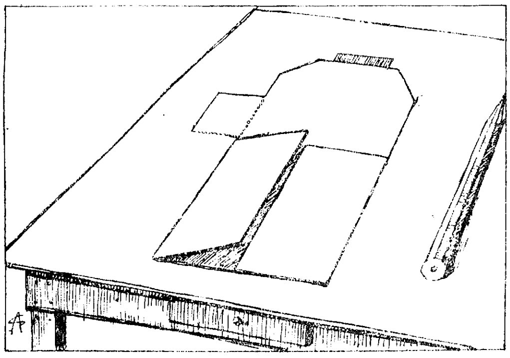
Marko nije išao mnogo vremena u školu. U svojem životu pisao je vrlo malo, ali je ipak došao na to, da mora napisati ispod «**Voti di preferenza**»

na prvu crtu broj **1**
na drugu crtu broj **2**
na treću crtu broj **3**

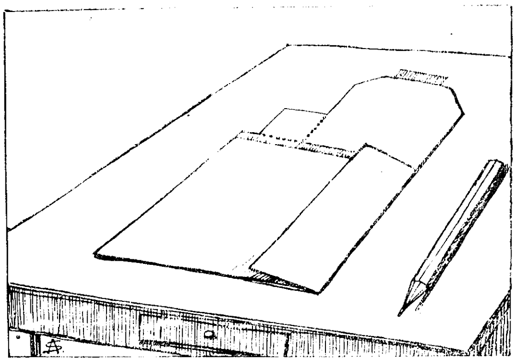
«**Kad bi ja napisao** — pomisli u sebi – **na jednu te istu crtu sve brojeve, glasovnica ne bi vrijedila i ja bih uzaludno gubio vrijeme na biralištu**». Zatim je došla Marku na pamet i ova misao u glavu: »Budući da nekoliko znadem pisati, napisao sam i brojeve, koji znače prednosne glasove. Moj susjed ne će moći toga činiti, jer ne zna pisati. Radi toga je dostatno, da povuče crtu preko izbornog znaka naše slavenske stranke«. Naš Marko sve to pomisli i kad po svojoj savjesti izvrši svoju izborničku dužnost, izbaci iz ruku debelu crnu olovku, te poče da zavija glasovnicu onako, kako ju je primio od predsjednika izborne komisije.

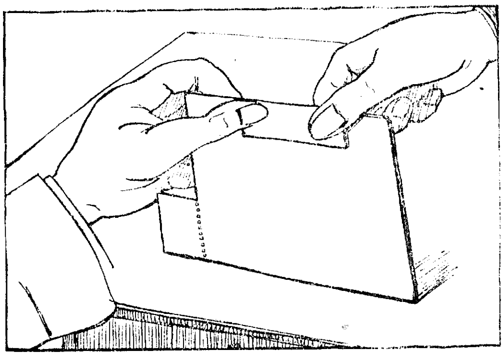
Najprije prelomi dolnji dio glasovnice te da se više ne vidi nijednog znaka ga savije do vrha crnog četverokuta, tako

Nato Marko reče: «Reks um!» te prelomi desni rub glasovnice prama sredini.

«Zar da ostavim lijevi rub glasovnice netaknut?» upitat će sam sebe. «Podnipošto ne! I toga moram da prelomim do sredine».

Kad je Marko posvema zatvorio glasovnicu, primi ju za onaj dio, gdje se svijetli lijepilo, te ga oslini. Budući da se lijepilo pričini nekako slatko, pomisli: «Taj je dio glasovnice tako sladak, kao slatkiši na piru». Pritisne slatki dio glasovnice dolje i time posvema zatvori glasovnicu.

Naposljetku se ustane, izadje iz ćelije (kabine), stupi ponovno pred izbornu komisiju te izruči glasovnicu predsjedniku izborne komisije. Predsjednik pogleda Markovu **glasovnicu**, **otrgne** joj repić **sa** brojem i baci ju u žaru.

Nato se Marko nakloni izbornoj komisiji i otputi se iz izborne dvorane. U mjestu se nigdje ne zaustavlja, već ide izravno kući. Putem ide pjevajući, jer mu srce veli, da je učinio dobro dijelo, koji će jamačno uroditi **dobrim plodom.**

Naši narodni kandidati

Naši narodni kandidati, kojima imamo 6. aprila 1924. dati svoje glasove, jesu:

1. Dr. Josip Wilfan,
vodja Jugoslovena u Italiji, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Trstu.

2. Dr. E. Besednjak,
predsjednik goričkog političkog društva i urednik „Goriške Straže" u Gorici.

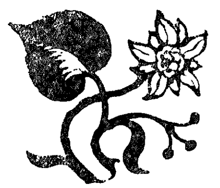
3. Dr. Ulikse Stanger,
vodja istarskih Jugoslovena, bivši narodni poslanik i odvjetnik u Opatiji.

4. Dr. Stojan Brajša,
odvjetnik u Gorici.

5. A. Podgornik,
agrarni inženjer u Gorici.

6. Dr. Josip Bitežnik,
tajnik goričkog političkog društva.

Lipova grančica i runolist

Naš izborni znak.

Izbornici! Promotrite naš izborni znak, koji je ovdje naslikan, i zapamtite, **da morate u izbornoj ćeliji (kabini) s a m o ovaj izborni znak precrtati!**

Mi Slaveni smo zaključili da ćemo dati svoje preferenčne glasove prvim trim kandidatima. Radi toga svaki naš izbornik, iza kako je na glasovnici precrtao naš znak, neka na onim crtama na dolnjem dijelu u sredini glasovnice i to na onim crtama, koje su ispod natpisa **Voti di preferenza napiše ovako:**

Wilfan

Besednjak

Stanger

ili još bolje neka napiše samo brojke, po redu, kako su kandidati u kandidatskoj listi, t. j.:

1

2

3

Tko ne zna pisati, neka samo precrta olovkom naš znak.

Svaki izbornik nek u kabini najprije precrta lipovu grančicu i runolist, znak slavenske liste.

Opće upute

koje ne smije nitko da zaboravi

Izbornik, koji nema potvrde, da je upisan u izborni imenik, ne može na birališle, a niti glasovati ne može.

Izbornik mora paziti, da dobije od predsjednika komisije čistu i nepokvarenu glasovnicu, koja ima pečat komisije, potpis skrutinatora i na privjesku rukom napisan broj.

Svaki izbornik mora glasovati u kabini.

Svaki izbornik neka najprije precrta znak naše stranke: Lipovu grančicu sa runolistom. Zatim neka napiše na crtama, koje su odredjene za preferenčne glasove imena ili brojeve trojice prvih naših kandidata. Tko ne zna pisati, neka samo precrta znak stranke.

Na biralište ne smije nitko da dodje sa oružjem. Ostavi kod kuće nož, da ne bi imao nepotrebnog zanovjetanja.

Svi naši na izbore! Nedelja, 6. aprila, neka bude naš narodni blagdan — dan naše snage.

*

Svak Slovenac i Hrvat Će za lipu glas svoj dat.

*

ONA TRI PRAZNA RETKA SU ZATO TAMO, DA VI NA NJIH NAPIŠETE ILI IMENA: WILFAN, BESEDNJAK I STANGER, ILI BROJEVE 1, 2, 3. TAKO SU ODLUČILI NAŠI IZ GORICE, TRSTA I ISTRE. TKO DRUKČIJE URADI, TKO NA ONIM RETCIMA NAPIŠE DRUGA IMENA ILI DRUGE BROJKE, POGAZIT ĆE SPORAZUM, OGRIJEŠIT ĆE SE PRED BOGOM I OSRAMOTIT PRED CIJELIM NARODOM NAŠIM, GDJEGOD GA IMA!

*

MI MORAMO SVI NA IZBORE! DA NE IDEMO, ITALIJANI BI REKLI, DA PREZIREMO ZAKON, DA NE PRIZNAJEMO DRZAVE, DA PASIVNOM REZISTENCIJOM OPONIRAMO, DA SE BUNIMO I SVE TAKO, PA BI ZATO DIGLI NA NAS KUKU I MOTIKU. STOGA MI MORAMO SVI NA IZBORE!

*

KOME, DA DAMO NAŠE GLASOVE? DADEMO LI NAŠE GLASOVE KOJOJ ITALIJANSKOJ STRANCI, POKAZAT ĆEMO, DA SMO SE U TOJ STRANCI UTOPILI I DA NAS VIŠE NEMA. A MI MORAMO DA POKAŽEMO I ITALIJANIMA I CIJELOMU SVIJETU, DA NAS IMA... ZATO MORAMO KOD IZBORA SVI DA DAMO NAŠE GLASOVE SAMO NAŠIM LJUDIMA, ONIMA, ŠTO SU NAVEDENI POD LIPOVOM GRANČICOM I CVIJETOM RUNOLISTA.

*

MNOGI SE BOJE, DA ĆE SE KOD IZBORA DOGODITI RAZNE NEZAKONITOSTI I NEPRAVICE. BOJE SE LJUDI, DA ĆE KOMISIJE MNOGE NAŠE GLASOVE UNIŠTITI, DA ĆE SVOJIM LJUDIMA DATI NAŠE GLASOVNICE, DA NJIMA GLASUJU, A NAJVIŠE SE BOJE SKRUTINIJA, T. J. ONOGA ČASA, KAD SE BUDU BROJILI GLASOVI.

MI NE ZNAMO, HOĆE LI SE TO DOGADJATI; ALI I KAD BISMO ZNALI, DA ĆE TO SVE TAKO BITI, MI BISMO JEDNAKO MORALI LISTOM SVI NA IZBORE, NEKA NAŠ NAROD ZNA, DA SU NAŠI GLASOVI VEĆ SADA GOTOVO SVI PREBROJENI. ZATO IAKO BUDE NEZAKONITOSTI, MI ĆEMO TO DOZNATI I DOKAZATI, PA ĆEMO PROTIV TOGA DIĆI SVOJ OŠTAR I ODLUČAN GLAS, NEKA SVIJET ČUJE, KAKO SE S NAMA RADI I POSTUPA.

*

NE ZABORAVITE DONIJETI SA SOBOM LEGITIMACIJE!

U KABINI NEKA VAM PRVO DJELO BUDE, DA PRIKRIŽITE OLOVKOM NAŠU LIPOVU GRANČICU. TKO ZNA PISATI, NEKA ZATIM NAPIŠE NA JEDNOM RETKU BROJ 1, NA DRUGOM BROJ 2, A NA TREĆEM BROJ 3.

PRIJE NEGO LI ZALIJEPITE GLASOVNICU U KABINI, PAZITE, DA ONAJ REPIĆ S BROJEM OSTANE VANI!

Jednaka prava Jednake dužnosti!

Živio naš vodja dr. Josip Wilfan!

Širite „Istarsku Riječ"!

[illegible] našeh po[illegible]ujilnic jos nisu raz[illegible]
[illegible] našem gospodarst[illegible] [illegible]
a svi naši ljudi, ki so [illegible] pa[illegible]
[illegible] strali su preko [illegible]
[illegible] okole od [illegible]kakoveh [illegible]
[illegible]listi! Nego ča si oni [illegible] reč
[illegible] sekiri?
[illegible] govore našem, neka glasuju za [illegible] zač da sikira seljaka brani.
Sikira brani seljaka, ali samo ako [illegible] njegoveh rukah, a ne va tujeh. Kad grem va šumu, ja znam, ča treba [illegible] a ča pustit, a ča zna jedan čovek, [illegible] je va grade zgojen? Daj mu v ruki [illegible]iru, pak će sve poseć, kada čapa [illegible]. Nego tu je još neč, ča oni ne povedu našemu puku, a to je, da ki glasuje njihovu sikiru, glasuje i za one palice, [illegible] okole nje povezane. A one palice [illegible] već i do sada dosta tukle...
A su — su, da bi tako ne!
A naš svet ni tako bedast, da će [illegible]bit palicu, ka ga tuče. On će glasovat svoju milu lipovu grančicu, a kapi[illegible]isti, keh bude našal pod lipom — [illegible]dit će franko od poštarine svem [illegible]em, ki nam s takovemi oslarijami [illegible]te našu bistru narodnu vodu. O, da [illegible] malo pitam: zač nisi bil na onem [illegible]sem velem tabore va Baderne?
Bože moj, nisam Duh sveti — ne [illegible]rem ni ja bit svagdere. Kako je pak [illegible]mo bilo?
To ti je bila prava — vitorija! I z [illegible]iza i z duga — sve je prekampanalo [illegible]mo, da vidi i čuje našega Wilfana i [illegible]neh, ki su s njim bili.
A su bili fašisti?
Bili su i oni. Sada je takova moda... [illegible]ak neka su bili. Barem su imeli priliku, [illegible] vide, ča još nisu nikada videli: jedno [illegible]elo i neizmerno more našega ljudstva. [illegible]ve glava do glave. Ja sam ih nabrojil [illegible]reko tisuće i četiri sto. Onputa sam [illegible] štufal i više nisam brojil. Ja ti govo[illegible]rim — to ti je bilo neč strahovito veliko lepo. A kako je ono Wilfan govoril [illegible]rodu! I mrtav bi ga poslušal.
A su ga oni njihovi koliko prebijali?
[illegible] Su, ma njim ni on ni ostal dužan. [illegible]vaka njihova našla je od njega svoj [illegible]muški odgovor. Narod je bil kako izvan [illegible]ebe od velega veselja.
A si bil va Karojbe?
[illegible] Bil sam i tamo i va Ferenceh, kade [illegible]e naš dr. Vratović narodu razlagal i [illegible]umačil, kako se ima držat kod izbori. [illegible] to je bil jedan fanjski tabor.
[illegible] I neka je, Bogu hvala! Mene su ljudi [illegible]jeverili, da njim je bilo, kako da se je [illegible]a njih duh vrnul, kada su čuli govorit [illegible]naše ljude. I sve bi bilo lepo i dobro, da se ni našemu dohtoru Wilfanu dogodila ona vela nesreća. Promisli, kako [illegible]au je morale bit onu noć, kada je posle oneh lepeh tabori po Istre prišal doma [illegible] našal telegraf, da mu je kći umrla.
[illegible] Devojčica od četrnajst let — još ni [illegible]počela ni živet i već ju crna zemlja [illegible]živa. Strašno je to i tužno, ali naš je Wilfan čovek jak, pak će prebolet i [illegible]u velu ranu. Ča bi bilo z našeh ljudi, da nam još i on pofali?
[illegible] Neka Bog žive njega i sveh oneh, ki [illegible]e va oveh teškeh vremeneh skrbe za [illegible]aš zapušćeni narod. A sada dosta, zač [illegible]e brzo pasat korijera, a ja moram još [illegible]malo do Lanišća, da vidim, ča dela on naš vrli svet.
Jur.: Ne boj se ti za naše Lanišćane. Znaju oni, ča njim je dužnost. Ja ću pak malo do Cresa, pak do Voloskega i Rukavca. Ako mi ostane vremena poć ću i još malo više. Bog s tobum!
Fr.: Bog, Jurino, ne zameri ča!

IZ BUZETŠTINE.

Raširio se bio glas, da dolazi k nama naš kandidat i bivši poslanik dr. Stanger, a mi svi radosno očekivasmo svetu nedjeljicu, 23. marta. I dodje, i mi ga vidismo, gledasmo, [illegible] dočeka da podne[illegible] [illegible] te [illegible] s njime u ugodnu [illegible].

[illegible] uredjeni sastanak u Pračani [illegible] Dr. Stanger govorio je nama [illegible], a bilo nas preko tri stotine. [illegible] posmušasmo svi utgali od radosti i zadovoljstva [illegible]. Tu nije bilo kraja ni konca na[illegible] Zivio! Iza njega uze govoriti tajnik [illegible] fašija, g. Mattarelli: Ako budete [illegible] za vladu, to jest za fašiste, dat će [illegible] vlada sve što pitate... A na ovo se upa[illegible] mu, jer smo i mi seljaci dandanas dobr. po[illegible]; a naš stari Mino odgovorio mu va[illegible] i junački, a i dr. Stanger, da nije znao jadan Mattarelli što će. Odgovori naši na njegova obećanja i opaske, protesti našeg ljudstva, smeli su ga i razočarali, da je jedva čekao kad će otići. Parlerà anche a S. Martino? No, odgovori g. Mattarelli, sono rimasto deluso a Prazzana! I mi mu to vjerujemo.

Čim je dr. Stanger prispio u Sv. Martin, 1000 ljudi, žensko i muško, djeca i odrasli, pozdravili su ga sa: Zivio. Odmah zače govoriti pred crkvom. Opkole ga crne ženske košulje, a i muške, da mu smetaju, ali on se držao neustrašeno i junački, što smo spoznali po njegovu glasu kojim je govorio glasno, odrješito ovako, kaošto oštra kosa kosi meku travu.

Ne ćemo opetovati sve što je rekao; a kad nas svršavajući pozdravi, iz stotine i stotine grla, te iz pune duše udarismo u klicanje našeg: Živio! da se tresla zemlja i naš crni grad.

Mi znamo, da će lijepu uspomenu odnesti od nas naš narodni vodja, ali ono što mu se najveć dopalo, to s ubile naše lijepe djevojke u narodnoj nošnji. Ove su pjevale tako milo i drago, da se sve ljudstvo sgrnulo oko njih. Naravski, da nekojim fašističarima to nije bilo pravo, pak su ih htjele smetati svojim pjevanjem odnosno s kričanjem. No našim junakinjama to nije smetalo. One su se držale na svome mjestu i nadalje pjevale.

Konačno su zamolile dra. Stangera, da bi se s njima slikao. On to veselo prihvati. Slika će izaći druge godine u koledaru Jurina i Franina.

Naši ljudi bili su za vrijeme i poslije govora više puta izazivani, ali su blagodareći taktičnom nastupu dra. Stangera unatoč svega toga ostali mirni i disciplinovani.

Uveče otpratismo dra. Stangera do buzetske stanice. Rastanak je bio vrlo srdačan. Zatim smo se vratili svojim kućama povladijajući u sebi značajne riječi našeg kandidata: Italijani nek glasuju za italijanske kandidate, a Slaveni za slavenske! Tako će i biti. U nedjelju poći ćemo svi na biralište i predati svoje glasove našim narodnim kandidatima, pa što Bog dade i sreća junačka.

IZ RAČJE VASI (ĆIĆARIJA).

Dragi Uredniče! Molim Vas, da mi ne zamjerite, ako napravim koju pogrešku u ovom pismu, jer ja nisam polazio nikakove škole. Ovo što znadem, naučio sam se sâm po svijetu. I zato Vas molim, da mi ispravite to moje pismo, te da ga date tiskati u našu milu Istarsku Riječ.

Već je dugo vremena, otkad u meni kipi narodna duša. Odavna sam se spravljao, da Vam što javim, kako je kod nas, li uvijek sam se nadao, da će kreniti na bolje. Ali prevarih se.

Na dan Svete Marije, kada su hodali po našim selima naši narodni odmetnici, prekipjelo je moje pošteno srce i evo zato Vam se javljam, pa će tako vidjeti cijeli naš slavenski narod, da u Račjoj Vasi ima još poštenih hrvatskih ljudi.

Oni, što su hodali okolo, te se izdavali za nekakve fašiste, ono su narodne propalice. Vodja njihov ocrnio je sebi svoju dušu time, da je mnoge naše ljude kod oblasti ocrnio, te se je tako njima ulagivao. Njegov drug, koji je i nožem navalio i porezao jednoga Račana, pomaže mu u izdajničkoj manovri. Obojica su donesla u naše selo sramotu i nepoštenje. Oni su prvi, koji su sami na sebe pljuvali i rod svoj zamrzili. Upravo djavolskim načinom su namamili još neke mlade momke u njihovo kolo. Tu dvojicu već je i Bog kaznio. Jedan ne može da pravo hoda, a drugoga tajni crv u prsima izjeda.

Ovih dana kad su dohrlili k nama naši pošteni zastupnici, pokazale su se te izdajice u svom blatu i gnjusobi. Blatili su sebe i svoj rod. Ti jadnici ne razumiju, da su i oni Slaveni. I što [illegible] u [illegible] raz. Pa si u [illegible]talijan na [illegible] takove ljude bez [illegible] i poštenja. Pravi Italijan si misli, kako [illegible] narod i svoj jezik ljubiti, kada svoju ne ljubi. Privid[illegible] ih voli, dok ih rabi za [illegible] stvar, a onda će ih odbaciti od sebe.

Sramota, da imamo takove ljude. Sramotu nam čine po cijelom svijetu. Ali neka naš slavenski narod znade, da ima u našem selu i mnogo poštenih i čistih narodnih duša. Te otpadnike bi se moglo pobrojiti na prste. Dočim ima nas poštenjaka Hrvata u našemu selu na stotine i stotine.

Mi smo pošteni ljudi: Svoje ljubimo, a tudje poštujemo. A vi narodni otpadnici, kako ćete tudje ljubiti, kada svoje ne ljubite? Znajte, da vas je hrvatska majka svojim hrvatskim mlijekom zadojila; znajte da vam je govorila i govori vam onu slatku riječ: sinko moj.. Svaka životinja voli i brani svoj rod, a vi svoga pod noge mećete. Naučite se od Italijana, kako oni vole svoju majku, svoj rod, svoj jezik! Mnogo italijanske gospode je došlo k vama, ali nikoga niste vidjeli, da je mrzio svoj rod.

To sam želio u svijet javiti, kao obranu poštenih narodnih Račana, da naš narod posvuda dozna, da nije cijelo naše selo blatno, već da vrije u našim žilama čista i nepokvarena slavenska krv, te da bije u nama kao i u našim djedovima pošteno i junačko jugoslovensko srce.

Račan — poštenjak.

IZ KANFANARA.

Sigurno se nije ni jedna općina u Istri toliko proslavila sastavom izbornog imenika kao naša općina. Imade na stotine naših izbornika, koji nisu primili izborne legitimacije, a ako je koji došao na općinu, toga su naprosto bacili iz ureda. Premda postoje strogi zakoni, ako koji činovnik nepravilno sastavi izborni imenik, ipak se na našoj općini ne gleda na te zakone. Mnogi i mnogi naši izbornici imali su pravo glasa kod zadnjih državnih izbora a i kod općinskih, ali sada ti izbornici nemaju pozivnica. Ni ona prava, koja nam zakon daje, ne će da nam daje naša općina. Ne ostaje nam drugo nego da sudbenim putem tražimo zadovoljštinu za nepoštovanje zakona. Nek i košare znadu, da zakoni vrijede za sve, pa i za žive Košare.

Ovih su dana i kod nas objavili kandidatske liste i znakove, ali naš znak i naše kandidate su zalijepili, da mi ne bismo upoznali svoj znaka. Vlada objavljuje i naš znak, ali naše pašće previše bode naš znak. Misle ta gospoda, da mi nemamo pojma o našem znaku. Vidit će ipak da ovi seljaci, koji su primili izbornu iskaznicu, da će precertati lipovu grančicu i runolist.

IZ ROČŠTINE.

Cijela će Istra glasovati za našu lipovu kiticu, glasovati ćemo i mi, jer nismo mi ovuda zadnji ni sreem ni pameću. Ali ipak ćemo vam se na nešto potužiti. Neki ili bolje nekoja gospoda nas nagovaraju, osobito Nuglane, da mi glasujemo za dr. Wilfana, dr. Besednjaka, dr. Stangera (to jest, za 1., 2., 3.) nego za lipu broj 2., 4., 6. to jest, za dra. Besednjaka, dra. Brajšu i Bitežnika, jer da su oni prvi **naši protivnici, da nisu naši**. Ovako su agitirali dotične gospoda i u Slumu i drugdje na Ćićariji. — Za ovu nepoštenu agitaciju kazali smo dru Stangeru, a i on nam je rekao, da će se on i njegovi prijatelji držati muške riječi, dogovora i potpisa, te da preporuča i sada lipu broj 1. 2. 3. (Wilfan, Besednjak i Stanger), pa makar on i propao. Ove muške riječi su nam se dopale, ovakovo poštenje mi rešpektiramo, pak ne ćemo nit možemo glasovati za lipu 2. 4. 6. Smutnjivce ne ćemo slušati.

Smutljivce i zahrbtnjake ne ćemo slušati.

Gospodarstvo

VAŽNIJE RADNJE U MJESECU APRILU.

U kući i na dvorištu.

Za lijepa i suha vremena zrače se sve prostorije. Zrak i sunčana svjetlost donašaju nam zdravlje u kuću. Nema gorega zla nego ako se u ovo lijepo proljetno doba prozori i vrata drže uvijek zatvorena. Oštećene stjene — bilo iznutra ili izvana — popravi i pobijeli.

I na dvorištu mora da vlada potpuni red. Drva i kolje pokupi i uredi, da ti ne budu na putu. Pregledaj, da li su ti vozovi i ostalo orudje u redu te ih napravi, ako je potrebno.

Gnoj na gnojištu mora da bude [illegible] i poravnan, te ga treba katkad poiros[illegible] zalijam, da ne gubi hranivih tvari. Blato, smeće i rastresen gnoj pokupi i spremi u poseban kup. Taj će ti kup dati s vremenom izvrstan gnoj, mješanac ili kompost.

Da se krumpir i drugo korenje ne iskvari, preberi ga, odstrani klice i sve što je gnjilo. Kod kiselog zelja i repe treba da budu dašćice i kamenje uvijek čiste.

Na tavanu pazi na sjeme (žito), da ga miševi i drugi štetnici ne skvare. Osobito pazi na žitnog moljca i žitnog hrušta. Marljivim zračenjem i mješanjem žita najlakše se očuvaš od tih škodljivaca.

U staji.

Tu mora da bude vazda i svuda čisto. Radi toga moramo je što češće zračiti. Kad blago još ne može da ide na pašu, nek se spušta za lijepa vremena barem popodne malko napolje, da se prošeće.

U drugoj polovici mjeseca dobijemo u toplijim krajevima već prvu zelenu krmu (inkarnatku ili crvenu detelju i rž). Mlada goveda i krave muzare krmimo na početku zelenom krmom, koju uvijek pomješamo suhom krmom (sijenom, slamom ili rezanicom). Telećem blagu ne smijemo da dajemo zelene krme, jer dobije proljev i oslabi.

U kokošinjaku.

Najbolje je sad doba da nasadiš kvočke (kokoši i pure). Kod tog posla pazi, da ne uzmeš svako jaje, što ti dodje pod ruku, nego uzmi najljepša i sasma svježa i od takvih kokoši (pura ili tuka), za koje znadeš, da su bile dobro oplodjene i da su dobre pasmine. Nemaš li ih, isposudi ih kod susjeda. Želiš li da imaš koju bolju plemenitu pasminu, naruči jaja od italijanskih jarebičanka (izvrsne nesilice), i plimotke (Plymont, Rock) i orpington (te dvije su velike i daju domaćici izvrsno meso).

I u kokošinjaku mora da vlada čistoća; osobito pazi, da ti se tu ne ugnijezdi razna gamad, tekuti i slično. To sprijećimo, ako kokošinjak dobro isperemo i vapnom dobro pobijelimo i napokon sumporom raskužimo.

Oko kunića.

Ženkama, koje doje, dajemo danomice nešto mlijeka. Pogledaj češće u gnijezdo nije li koji kunić crknuo; u tom slučaju moraš da ga odstraniš, inače ti se lako cijelo leglo pokvari. Zelena (svježa) krma neka se oprezno upotrebljava, te neka se je daje kunićima postepeno i u maloj množini, da se lakomi kunići ne prenajedu.

Ne gojiš li još kunića, nabavi sebi barem jedan par. Budući da je dandanas meso vrlo skupo te se i kože kunića dobro prodaju, imat ćeš od njih pogotovo veliku korist. Osobito preporučuju se kao dobre i velike vrsti: franceski ovan-kunić, bečki modri orijaški i belgijski orjaški kunić.

Maslinik i uljarnica.

Svršava se klaštrenje, okopavanje i gnojenje maslina. Rumena detelja, grahorica i bob, koji su posijana u jeseni, pokose i potkopaju se čim rascvatu kao podorina ili zeleno gnojivo. Oplemenjuju (cjepaju) se divlje i preporljuju se loše vrsti maslina. Boluju li masline na čadjavici, polijevaju se rastopinom modre galice i vapna, kao na pr. vinova loza. U uljarnici treba takodjer da strogo paziš na čistoću i na posudje, da ti se ulje ne gubi.

U vinogradu i podrumu.

U vinogradu dovršavamo proljetno kopanje, postavljamo kolje i vežemo loze. Kod kopanja neka se istresu (odstrane) samo oni korovi (pralog), koji se množe žilama, dočim se ostali potkopaju (pokriju) za gnojivo. Svi pupovi (oka) po čokotu, koji su počeli tjerati, omrve se. Čim se pojave vinove pipe (ladroni) i trtni rilčari (fratri, kusi) treba da ih marljivo poberemo. Netom se pokaže zarod, sumpora se po prvi put, ako je toplo sunčano vrijeme. Za ovo prvo sumporanje upotrebljavaju se **male vrećice**, mjesto sumporjače. Latice, koje su kod naših seljaka za prvo sumporanje u običaju, ne valjaju. U ovom se mjesecu, mora vinogradar pripravljati za daljnju glavnu borbu proti bolestima loze. Neka budu sumporjače i štrcaljke u potpunom redu i za to treba da imaš pri ruci sumpora, galice i vapna. Mjesto modre galice i vapna može da se upotrebljava proti peronospori i bosna pasta. Ako je ova jeftinija od modre galice, možemo da je nabavimo.

Sade se cjepljene loze na stalno mjesto. No pazi, da ne sadiš ni pregusto ni preduboko. Cjepljenku posadi uz malen količić tako, da površinom zemlje i pokrij je rahlom zemljom. Kad bi cjepljenku preduboko sadio, ukorijenio bi se cijep na štetu podloge (amerikanke), a takva bi loza kratak život imala.

U konobi pregledaj sve bačve, da li su u redu te okusi vino iz pojedinih bačava, da se osvedočiš, kako se razvija. Opazi li se kod kušnje kakva bolest ili pogrješku, treba sve mjere poduzeti, da se kvarenje vina zapriječi. Slabom se vinu dodaje nešto natrovoga bisulfita. Sve se bačve nadopune zdravim vinom i dobro začepi. Onaj, koji nije vino već po drugi put pretočio, mora da to odmah učini. Konoba neka bude uvijek čista i neka se često zrači.

U voćnjaku.

Kruške i jabuke mogu se još obrezivati. Kad rascvatu i prolistaju, poškropimo ih rastopinom modre galice i vapna, da time zapriječimo bolest na lišću i plodu, koju nazivljemo čadjom ili fusikladijom. Pojave li se na voćkama lisnati ušenci, treba da ih energično uništujemo rastopinom od 2% duhanovog ekstrakta (estratto di tabacco) i 1% običnog sapuna. Istim se sredstvom utamnjuje i krvavi ušenac na jabukama. Gusjenična gnijezda i

glavom, a mlada duvna pritiskaše čvršće k prsima propelo. Staromu se Vraniću mračilo lice, krupan mrtvački znoj oblio mu čelo; podigne nemoćno ruku i pogleda k nebu:

— Hvala ti, Gospode, budi ti slava kao do sada tako i na vijeke!... A ti, Petre, ako si izdao narod, neka si... Proklet neka si ti i tvoj rod i sreća vaša i sva vlast života do devetoga koljena! Amen. (Svršit će se.)

VJEKOSLAV KLAIĆ:

Budi svoj!

Nije dosta, da prosvijetiš um i da ga nakrcaš znanjem, već treba da podaš stegu svojim osjećajima i svojoj volji. Što ti kaže um, da je pravo i zdravo, neka i tvoje srce osjeća, a svojom voljom pregni, da ono i izvršiš. Neka bude potpun sklad izmedju tvojih misli, osjećaja i volje, jer samo tako bit ćeš skladan, čitav čovjek, samo tako bit ćeš svoj, i ničiji drugo. Samo tako bit ćeš pravi značaj. Budi svoj i značajan. Nikomu za volju, nikomu za ljubav ne skreni s puta, koji si jednom odabrao i kojim si pošao. Ne gledaj ni lijevo ni desno, već uvijek ravno preda se. Ne daj se odvratiti s puta istine, poštenja i ljepote ni milom ni silom, ni mitom ni prijetnjom; radi onako, kako ti skladno naloži pamet, srce i volja tvoja. Pa neka se sav svijet drma i ruši naokolo tebe, ti stoj neustrašivo sred ruševina, koje su se nagomilale kraj tebe, pa prijete da te pokopaju.

Budi svoj i vrši nada sve svoju dužnost. Vrši dužnost, makar i tegotna bila. Vrši svoju dužnost prema bližnjemu, prema Domovini i Narodu. Vršeći svoje dužnosti ne traži i ne očekuj pohvale ni nagrade; najljepšom i najvećom nagradom neka ti bude živa svijest, da si ispunio svoju dužnost.

BARBA RIKE:

Nova o Tani Budaliću

I opet nešto o našem Tani. Što ćete, djeco moja, Tane se skiće kojekuda. Pamet zaostala, al noge dobre, pa košto rekoh, on ne omrkne nikada, gdje osvane. Vi znate, djeco moja, da je naš Tane kô ludo dijete već otišo u grad. Kod kuće u njegovih domara nije pjevala kesa, pa Tane nije vidio nikad ni kokošjeg jaja u redu, a komo li tučjega. I eto naš Tane došo iz grada ovih dana u bogato selo. Putem šećući se koke i patke i guske i tuke. Ispred neke lijepe jednokatnice stao debeli gazda, puši lulu, dimi kô turski beg i gleda u vedro i nasmijano nebo. Naš gazda opazi Tanu Budalića.

— Pomoz Bog, mladiću, kuda ti?

— Pomoz Bog, gazdo. Ja sam Tane Budalić, a moj me gospodar poslao u ovo selo, da mu kupim magare. Još u govoru i Tane opazi na zidiću pred kućom košaricu jaja, a u njoj izmedju običnih jaja jedno veliko jaje (bilo je tuče jaje).

Zagleda se Tane u jaje, pa upita:

— Zdravlja ti, gazdo, kakovo je to ogromno jaje.

To jaje — otpovrnu debeljko — iz tog se jaja legu magarci.

Pa eto, ja ću ga uzeti. I onako momu gospodaru treba magare, pa bolje da se izleže u kući... A što ti je moj dat za to jaje?

— Eto, brate, vadi ploču, (pet kruna) pa neka ti je.

Naš Tane veseo kô blagdan, što je učinio dobar posao, izvadi ploču, metne jaje u torbu i odjunja dalje. Išo Tane veselo pjevajući, pa kod nekog grmika posrne i padne a jaje van iz torbe, te se razbije. U onaj isti čas skoči iz grmika sakriveni zec, pa bjež niz polje. Naš Tane ugleda zeca, pa zaplače kô pravi Budalić:

— Jadan sam ti, razbilo se jaje prije vremena, pa se izlego zec i još mi pobjego. Valaj, da se nije to dogodilo, alaj bi se izleglo pravo magare.

razne hrušteve treba rano u jutro pobirati i uništiti. Nastavlja se proljetno cjepljenje. Osobito zgodno je sad doba za cjepljenje kestenja (maruna) i trešnje pod koru sa cjepovima (plemke), koje već prije narezosmo.

U povrtnjaku.

Nastavljaju se radnje, koje su zaostale u prošlom mjesecu. Sije se razno povrće: crni korjen ili zmijak (scorzanera), grašak, kapula, porluk, razne salate, hrastavci, cikla, tikve, meloni. U krajevima, gdje ne prijeti opasnost mraza, presade se, u klijalištima ili sandučicima uzgojene rajčice, melancane, zelen (šelin), kapus, broskve, karfiol itd. napolje u dobro priredjenu gnojnu zemlju. Sadi se šparoga, a koncem mjeseca možemo da sijemo već i pasulj.

Na polju i livadi.

Dozvoljava li nam vrijeme, obavljaju se na polju sve one proljetne radnje, koje se ne mogoše u prošlom mjesecu dovršiti. Ako je tlo žitarica ozimina (pšenica, raž, ječam) zbog jakih kiša **zbito** i zakorovljeno, treba da se za suha vremena pobrana. Brananjem razdrobi se tvrda kora i tako dobije zrak i toplina pristup u zemlju, a ujedno uništi se time mnogo sitnog korova. Slabom se usjevu može pomoći okopavanjem i gnojenjem čilskom salitrom (100 kg na 1 ha). Sije se crvena djetelina, ljekarica, (erba spagna) esparseta, kravlja pesa, mrkva, graška; sadi se krumpir, a koncem mjeseca sadi se kukuruz, pasulj i tikve. Krumpir, kukuruz i pesu sadimo, odnosno sijemo u redove, da ih kasnije lako uprežnim okopalom i osipalom (ogrtalom) obradimo. Sij i sadi samo dobre vrsti krumpira, kukuruza i pese! Sjeme mora da bude dobro razvijeno i zdravo, Ne sij pregusto! Hoćeš li, da ti proljetna sjetva uspije, ne obavljaj je po mokrom vremenu! Nemaš li dostatno stajskog gnoja za gornje 3 sjetve, nabavi umjetnog gnoja. Na hektar uzima se 3 q superfosfata, 1 q kalijeve soli i 1 q amoniakove soli ili čilskog salitra.

Onaj, koji nije jošte livade pobranao, može to da učini još sada livadnom branom. Iščupani mah i lišće nek se pograbi i upotrebi za nastelju ili za pravljenje komposta. Kad smo livadu tako pobranali i očistili, polit ćemo je gnojnicom ili mokračom, imamo li je na raspolaganje.

--ž.

Mala seljačka škola.

Nešto o mlijeku.

Kako je poznato, mlijeko nam se vrlo lako pokvari, ako se na pr., osiri ili okisa i dr. To prouzrokuje okuženje različitim bakterijama. Zato treba kod mužnje i uopće kod baratanja s mlijekom osobite pažnje, da se okuženje zapriječi. Najprije nastojmo, da nam se mlijeko već u staji ne okuži. Stoga mora da bude staja, gdje se drže krave muzare, uvijek čista i zračna. Gnoj treba barem jedamput na dan odstraniti, a kanale, u koje se mokrača stiječe, isprati vodom. Po zidovima i na stropu ne smije da bude praha. Barem dva puta na godinu neka se staja pobijeli. Nastoj, da ti budu krave muzare uvijek čiste, a ne štedi ni češalja ni četke.

Muzar nek pristupi k mužnji čistog odjela i čistih ruku. Pred svakom mužnjom treba da se vime dobro ispere mlačnom vodom. Posuda, koja služi kod mužnje mora da bude posve čista i bez svakog neugodnog mirisa. Za čiščenje posuda trebamo čistu vodu i sodu odnosno ugašeno vapno. Imamo li više krava da muzemo, izlijemo mlijeko od pojedinih krava u oveću posudu, koja stoji izvan staje na svježem zraku. Mlijeko se ulijeva u ovu skupnu posudu kroz posebno cjedilo. Ako imamo da prenesemo mlijeko u odaljeni kraj, treba, da ga prije nego li napunimo vrčeve, ohladimo pomoću ledene vode. Za ovo hladjenje imade i posebnih mliječnih hladila. No, dovoljno je da postavimo posudu s namuženim mlijekom nekoliko vremena u oveću posudu sa studenom vodom. Mlijeko od raznih mužnja ne smije se mješati, tako n. pr. mlijeko namuženo ujutro ne mješaj s onim, što si ga namuzio pred večer, jer se tako pomješano mlijeko, osobito za toplog vremena, vrlo lako pokvari (usiri). Ne upotrebi li se ili proda odmah mlijeko, tada se spremi u hladnom, zračnom i čistom mestu.

F. T.

Politički pregled

Liga Naroda — ili franc.-engleski sporazum.

Ne može biti više dvojbe da se izmedju Pariza i Londona vode ozbiljni pregovori o najbitnijem problemu Evrope: sigurnosti Franceske proti eventualnom budućem napadaju Njemačke. Franceska je sa tim problemom vezala problem reparacija, spremna da za volju Engleske napusti i sami Ruhr, ali pod uvjetom da dobije njezinu političku i vojničku moć za slučaj potrebe proti Njemačkoj.

Macdonald u načelu pristaje na sudjelovanje Engleske u obrani Franceske, ali čitavo pitanje stavlja na temelj, koji je skroz oprečan franceskomu.

Franceska hoće bilo koji izravni ugovor sa Engleskom, koji bi odgovarao jednom savezu starog stila i u kojem bi vojnička i politička saradnja sačinjavala jezgru. Franceska vlada radije bi primila i komad papira samo da je od Engleske, nego najsvečaniji ugovor velikog stila svih potpisnika ugovora Lige Naroda.

Engleska teza naprotiv polazi sa pozitivnog gledišta: Liga Naroda treba da se podigne kao zaštitnica svih potpisnika, pak za to savez za obranu od napadaja treba proširiti priključivši mu ne samo sve evropske i vanevropske saveznike nego i samu Njemačku. U franceskom gledištu prevladava dogma narodne obrane, a u engleskom kategorični imperativ svjetskog mira.

Unatoč ovako jakom razilaženju stanovišta pregovori se putem franceskog poslanika u Berlinu nastavljaju, a skori dani će pokazati sa kojim uspjehom. Ako ti pregovori dovedu, do skorog sastanka dvaju premiera, to će značiti da su najteže zapreke prebrdjene, ali ako urodi samo nastavljanjem posjeta franceskog poslanika u Londonu a engleskog u Parizu, to će onda postati jasno, da je historički i narodni sukob izmedju Franceske i Njemačke nepopravljiv, a jednako tako diplomatski sukob izmedju Franceske i Engleske.

Medjutim očekuje se već ovih dana izvještaj komisije stručnjaka, koji će biti ispitan od vrhovnog medjusavezničkog savjeta. Svakako računa se da to ne će uslijediti prije franceskih izbora, pa bi po tomu taj pretres imao da uslijedi tek u drugoj polovici maja. Nakon ovoga imao bi da uslijedi cijeli niz konferenca, i to najprije svih velikih sila koje su sudjelovale u ratu, zatim konferencija izmedju saveznika i Njemačke, pa napokon vjerojatno i jedna sveopća svjetska konferencija kojoj bi prisustvovale i neutralne države.

S drugim riječima: sve ovo znači, da se diplomacija svijeta sprema da u ovoj godini pokuša, da još jedamput nadje riješenje glavnim problemima, koji nakon rata drže čitavi svijet a posebice Evropu u nezdravom političkom i ekonomskom stanju. Uspjeh zavisi u prvom redu u tomu, da li će se najprije Franceska i Engleska složiti, pa je za to opravdan veliki interes, koji se polaže u sadašnje pregovore u Londonu.

Rumunjski pregovori u Beču.

Bečka konferenca, koja ima putem direktnih pregovora da riješi sva viseća pitanja izmedju Rusije i Rumunjske, započela je pod vrlo lošim auspicijama: prijeti joj brodolom. Rusi i Rumunji jednakom odlučnošću brane nacijonalna prava na veliku provinciju, koja se nalazi izmedju Dnjestra i Pruta. Iz Bukarešta dolaze glasovi, da su jake struje u javnom mišljenju uopće protivu svakih pregovora, jer smatraju da ne će dovesti do nikakovih rezultata. I dok se u Besarabiji održavaju velike rumunjske nacionalne skupštine, u rumunjskom parlamentu opozicija podupire otpor vlade.

S druge strane, moskovska vlada nije ništa popustljivija. Govori se, da predstavnik ruske delegacije Krestinski, jedan od najvrijednijih ruskih diplomata, posjeduje kategoričke instrukcije. Ruski generali, sviju tendenca, izjavljuju, da se

ovo pitanje može riješiti samo oružjem,

jer Rumunjska ne će nikako prihvatiti princip plebiscita, niti pod asistencijom neutralnih država. Pučki komesar za vanjske poslove Čičerin rivendicira historičko pravo... ruskog carstva na poslijednji komad ruske zemlje, koji je otrgnut ispod turskog ropstva.

U takovoj psihološkoj atmosferi nevjerovatno je, da će doći do sporazuma. Taj sukob pojačan je još više obostanim manifestacijama pučanstva i vojničkim mjerama, koje su poduzete s jedne i s druge strane besarabske granice, koja je potpuno ušančena i zatvorena.

Obojestranski argumenti.

Prema rumunjskoj tezi, od 2 i pol milijuna pučanstva u Besarabiji ima milijun i 800 hiljada Rumunja, koji su sačuvali svoju nacijonalnu svijest unatoč velike rusifikacije, koju je tamo provodila ruska carska vlada.

Naprotiv ovoj rumunjskoj tezi ističu Rusi ne manje snažno argumentirane razloge svojih zahtjeva. Rusi se, kako smo spomenuli, u prvom redu pozivaju

na historičko pravo.

Nadalje za Rusiju, u ekonomskom smislu, Besarabija je vrlo važna, kao poljoprivredni «hintergrund» velikog trgovačkog emporija Odese. Na te razloge nadovezuju Rusi još i nekorektnost ratnog plebiscita, koji je proveden pod okupacijom rumunjskih trupa.

Interesantno je, **da se u pitanju Besarabije slažu svi Rusi od krajnje desnice do ekstremne ljevice.** U tom pitanju leži takodjer i prestiž boljševičke vlade, čije bi i najmanje popuštanje u pitanju Besarabije, mogla ruska emigracija iskoristiti kao jako oružje svoje politike, prikazujući boljševike pred ruskim narodom, kao izdajice nacijonalnog teritorijalnog integriteta.

Boljševički diplomati, koji su dobro shvatili političko mišljenje besarabskog pučanstva predlažu plebisicitarno riješenje cijelog spora. Rumunji ne će nikako da pristanu na bilo kakovo novo pretresanje besarabskog pitanja, jer su, izgleda, izblijedile i one simpatije, koje je to pučanstvo nekada gojilo za Rumunjsku.

Grčka.

Kakor smo već u predzadnjem broju našega lista javili, grčki parlamenat proglasio je republiku i definitivno svrgnuće dinastije Glücksburg. Poslije proglašenja republike, u cijeloj su zemlji nastale oduševljene manifestacije. Po svim se gradovima viju grčke zastave sa napisima: «Živila Republika!» Doskora će biti proglašena opća amnestija. Narodni plebiscit odredjen je za dan 13. aprila. Drži se, da će taj plebiscit potvrditi republiku.

Domaće novosti

NAŠIM IZBORNICIMA!

Sporazumom izmedju naših političkih organizacija zaključeno je, da se prednosni (preferenčni) glasovi dadu kandidatima Wilfanu, Besednjaku i Stangeru. Stoga treba da svi napišete ispod «Voti di preferenza» na prvoj crti broj 1, na drugoj 2 a na trećoj 3. Tko drukčije agitira, to smutljivac i lopov, koji želi unesti razdor u naša sela. Ako vas bude tko nagovarao da odate prednosne (preferenčne) glasove drukčije nego 1, 2, 3, toga potjerajte od sebe kao smutljivca i lopova.

Pred izborima, a tako i na dan izbora, vladajte. mirno i dostojno. Ne pijte alkoholnih pića i čuvajte se gostione! Ne prepirite se s drugim izbornicima! Pred komisijom vladajte se uljudno, ali odriješito, bez bojazni. Kod predaje glasovnice predsjedniku pazite, da otkine priljepak i metne glasovnicu u žaru! Zahtijevajte, da se SVAKA POGRIJEŠKA, A NAROČITO NEZAKONITOST, ZABILJEŽI U ZAPISNIK!!

Zašto ću glasovati za lipu?

Primamo:

Zato, jer sam Slaven i slavenskoga jezika i krvi. Roditelji i pradjedovi moji bili su Slaveni; oni su kopajući i orajući ovu istarsku tvrdu i neplodnu zemlju u znoju svoga lica govorili, pjevali i bugarili u svojem slavenskom jeziku. Ja Vas ljubim, ja Vas poštujem, Vas, svoje drage roditelje, djedove i pradjedove. Vas već nema. Vi nam zapustiste sve: i zemlju i jezik vaš; zapustiste nama sinovima i unucima svoju dušu i srce. — Hvala Vama, dični pokojnici! Vi nas gledate sa nebeskih visina, Da li nas blagoslivljate? Da li nas proklinjate? Ta mi znamo: blagoslov oca, majke, i djedova gradi sreću sinovima i kćerkama. To mi znademo, da proklestvo i kletve ruše kuće i obitelji. O, Vi naši pokojnici: Mi smo ostali Vama vijerni: blagoslovite nas...

Zašto još ću glasovati za našu slavensku listu? Zato, jer nijedan jinorodac ne će mene i moj narod zagovarati. Zato, što nijedan Italijanac, bio on koje stranke, ne bi se usudio sada nas Jugoslovene braniti u rimskom Parlamentu. To ne bi ni komunista, ni popolarac, ni socijalac, a najmanje fašista. Ne će i ne bi! Lani je neki pravedni fašista Italijan na pulskoj jednoj konferenciji govorio, da nama u Istri ne ide dobro, ali je za svoje pravedne, istinite riječi morao u Rim da pita oproštenje. Morao je povući svoje riječi, pokajati se, da mu bude oprošteno. Jest, za nas Slavene ne bi htio nit bi se odvažio nijedan Italijanaš zagovarati naše slavenske koristi ni narodne naše pravice. Nas jedino može zagovarati u Rimu naš — slavenski narod. Naš čitavi narod može ganuti i prisiliti vladu, da nam dade ono što nam pripada... Naš narod i nitko drugi može i hoće za nas govoriti, za nas se boriti i nas zagovarati u Rimu. Naš čitavi narod ne može u Parlamenat, nit možemo svi nešto moliti vladu, državnike i oblasti. To mogu jedino ono par naših muževa, koje odaberemo. Jedino oni, ovi naši zastupnici, naši muževi našeg jezika i duše mogu i hoće nas u Rimu zagovarati i braniti. Jedino Jugosloven Jugoslovena može i hoće braniti. Samo on, i nitko drugi.

Našim narodnim zastupnicima jedino moguće je, za sada barem, da zahtijevaju od vlade naše pravice. Koji bi Italijanac, molim Vas lijepo, htio zagovarati, da nam se dadu hrvatske škole? To ne bi, barem danas, ni jedan komunista, a još manje italijanski popolarac. Ne bi, jer ne bi htio sebi i svojoj stranci naškoditi. Jedino, srcem i čitavom dušom može za nas Slavene u Rimu govoriti naš slavenska zastupnik...

Zato — predajmo svojim kandidatima svoje glasove, svoje želje, svoje pravice i krivice; njima dajmo u ruku 6. aprila svoje karte i parnicu (pravdu), da ju zastupaju u Rimu. Mi ćemo ih Slaveni zato hvaliti i ljubiti, a italijanski narod će ih poštivati. Jer i on voli ljude poštenja, mudrosti, junaštva; jer i italijanski narod predaje sve svoje posle i potrebe u ruke junačkih svojih zastupnika; predajmo i mi sve svoje našim slavenskim. — Pak što Bog da i sreća junačka!

Svega po malo

Zašto seoski svijet seli u gradove?

Opaža se, da svijet sa sela sve više seli u gradove. Eno u Franceskoj je dvije trećine naroda pred 60 godina stanovalo u selima, a sad je u selima još samo jedna trećina ostala. Svi odoše u gradove. To ljude, osobito mladje, vuče onaj tobože udobni život, koji vide u gradu, pa je s tim baš tako, kao što plamen privlači leptira, dok sebi ne oprži krila. Na selu ljudi čuju, kako se u gradu lijepo živi, pa se i njima prohtije takva života. Ali kada dodju u grad, onda tek vide, kako su se prevarili. Nije sve zlato, što sjaji, Nema ljepšeg i zdravijeg života, nego što je na selu, samo treba selo u prosvjeti da se diže i napreduje.

Električne željeznice

počet će se uvoditi u Čehoslovačkoj mjesto sadašnjih, koje gone parne lokomotive.

Kojim se jezicima najviše u svijetu govori?

Kineskim jezikom govori 300 milijuna ljudi, engleskim 130 milijuna ljudi, ruskim i ukrajinskim jezikom 120 milijuna ljudi, njemačkim 89 milijuna, španjolskim 60 milijuna, franceskim 46 milijuna, italijanskim 43 milijuna, a srpsko-hrvatskim jezikom 14 milijuna ljudi.

Zagrebački nadbiskup kardinal.

Zagrebački su crkveni krugovi dobili informacije prema kojima će na konzistoriju 1. aprila o. g. biti imenovan kardinalom g. dr. Ante Bauer. Kako medjutim doznajemo, u ljubljanskim se crkvenim krugovima radi punom parom protiv ovoga imenovanja.

Parnica, koja trajala 600 godina.

Prije 600 godina dao je bosanski kralj Ostoja seljacima sela Ščenice u Bosni šumu i ispašu. O tom je napisana i povelja, koja se čuva u Dubrovniku. No tom šumom i ispašom koristili su se i seljaci na granici Dalmacije. Dakako da je tu radi toga uvijek bilo svadja izmedju bosanskih i dalmatinskih seljaka. Ta je svadja trajala i pod turskom i pod austrijskom vlašću, pa je sud jedamput dao pravo jednima, a drugi put drugima. Beogradsko je ministarstvo 1922. godine dalo pravo Ščeničanima, pa su se dalmatinski seljaci protiv toga potužili na Državni Savjet, koji sudi i nad ministarstvom, ali je on u ovoj stvari potvrdio odluku ministarstva. I tako je dovršena i parnica, koja je trajala 600 godina.

Nova vrst krilatica.

Dosad su već poznati aeroplani, koji se mogu spustiti na vodu, pa plove po njoj kao ladja. A ove zime izumljen je u Americi novi aeroplan, koji se može iz zraka spustiti na led, pa se vozi po njem kao saonice.

Bijeli kos.

Ima nekih priča, koje pripovijedaju o nekom bijelom kosu kao o čudotvornoj ptici, koja te pjesmom mami, a nikako da je uhvatiš, makoliko išao za njom. I doista ima bijelih kosova, ali vrlo su rijetki. To nije nikakva posebna vrst ptica, nego je samo slučajno, da kos mjesto crnoga perja dobije bijelo. A jomanje je to neka čudotvorna ptica. Jedan je učenjak 40 godina tražio i proučavao sve ptice, pa je za cijelo to vrijeme naišao samo na dva bijela kosa. Po tom se vidi, kako je rijedak bijeli kos.

Osmero djece u tri godine.

U Italiji je jedna seljanka rodila osmero djece u 32 mjeseca, dakle u manje nego tri godine. Dvaput su joj se rodili trojci, a jedamputa dvojci.

U čamcu oko svijeta.

U juniju se prošle godine jedan Irac sa još dvije osobe uputio čamcem na put oko cijelog svijeta. Dosada je sretno išlo. Najedamput je čamac zapeo, nasjeo je na ledjima kita, ogromne morske nemani, koja je spavala. Sretno su se odatle oslobodili. Ali one dvije osobe, momak i djevojka, ostavile su Irca, dosadilo im je putovanje, pa su izašli negdje iz čamca, oženili se i ostali daleko u svijetu. A odvažni je Irac našao druga dva čovjeka, pa s njima putuje dalje čamcem, dok ne obidje oko zemlje, pa se okolo unaokolo opet vrati u svoju domovinu Irsku.

Carević trguje poljodjelskim strojevima.

Njemački bivši nasljednik carskog prestolja otvorio je u Berlinu trgovinu, koja će prodavati plugove, sijalice, kosilice, runilice i sve druge poljodjelske strojeve. Kažu, da su njemački seljaci u većini još za carevinu, pa će radije kod careva sina kupovati poljodjelske strojeve, nego li kod kakvog zadrtog republikanca. I tako će propali carević imati dobar posao i još bolju zaradu.

Nalaz ljudskih kostura u Šibeniku.

Čitamo u jednim šibenskim novinama, da su tamo kod kopanja jama za nasade stabala, na jednom trgu, koji se nalazi na mjestu izvan starih šibenskih zidina, našli gotovo ispod same površine zemlje mnogo ljudskih kostura. Po veličini se kostiju odmah vidi, da su sve to bili ljudi vrlo visoki i neobično lake konstrukcje. Drži se, da su to kosti onih junaka iz prošlosti, koji su se borili protiv onih junaka na grad Šibenik, ponajviše Turaka, koji su se kako je poznato, češće zalijetali do našega primorja iz Bosne i pljačkali obalne gradove. One, koji bi u tom boju pali, zakapali su stari Šibenčani na mjestu, na kojem su poginuli. Ovom mišljenju pogodjuje i tradicija, koja se još i danas živo podržava u narodu u onom kraju.

Tifus u engleskoj mornarici.

Oko sto teških slučajeva tifuzne groznice konstatirano je na pojedinim engleskim ratnim brodovima, koji su sudjelovali kod posljednjih velikih pomorskih manevara u Sredozemnom moru. Svi pacijenti prevezeni su na jedan brod, koji ih je otpremio na Gibraltar.

U koje vrijeme umiru najviše ljudi?

Neki je učenjak proučavao, u koje doba dana ljudi najviše umiru, pa je ustanovio, da najviše ljudi umire oko 6 sati izjutra. Uopće izmedju 4 i 6 sati ujutro se najviše dešava, da bolesnici umiru.

Umjetno meso

izumio je neki Čeh Franjo Zpjevak. To se umjetno meso pravi od pšenice, raži i zobi, a hranivo je baš kao i pravo meso, samo što je za polovicu jeftinije. Vele, da će se to umjetno napravljeno meso za koju godinu svuda mnogo radije jesti, nego li pravo meso. E, pa da i to doživimo i vidimo!

Papa bolestan.

Novine pišu, da je papa Pijo XI. teško bolestan, ali da tu bolest taje oni, koji znadu. Vele, da mu se žile ovapnjuju, a to se teško liječi.

Sastanak svih pravoslavnih crkava

bit će 11. maja 1925. godine u ruskom glavnom gradu Moskvi.

DOPISNICA UPRAVE.

Gospodinu A. M. u B. n S.: Primili smo 100.— d. Tim je iznosom Vaša pretplata podmirena od 1./IX. 1923. do 30./IX. 1924. Srdačan pozdrav!

DAROVI.

Mjesto izraza saučešća gosp. dru. Wilfanu zbog smrti njegove mile kćerke Janke, daruje gosp. Mate Petch iz Žminja «Djačkoj Matici» Lira 10.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 19 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 10. aprila 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
[illegible] četvrtka uvečer, [illegible] četvrtka donaša prilog „Mladi Istranin“. [illegible] za inozemstvo iznaša [illegible] na godinu, a za [illegible] Lit. Uredništvo i uprava lista: Trst [illegible] — Via S. Francesco [illegible] 20-I. Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

I to su izbori!...

Rugio — najgrdje, najcrnije rugio — a izbori! Nasilja su u nekim krajevima Istre bila još odurnija, gnusnija nego su bila prije tri godine, u onaj nezaboravni dan petnaestoga maja. U Pazinu, u [illegible]u i drugduda nisu naši izbornici ni pušteni u biralište; gotovo po svim izbornim sekcijama bačeni su naši fiducijari napolje; u nekim mjestima pali su i hici iz revolvera i protekla je i krv — sve kao i onda — prije tri godine — samo malo blažije.

Po vijestima, što su nam stizavale posljednjih desetak dana iz svih strana Istre, mi smo naslućivali, da će nam se i kod ovih izbora dogoditi mnoga nepravda. Neku nadu ulijevalo nam je ono nedavno uvjeravanje, da će se s nama nešto blaže postupati i to već obzirom na takozvani »pakt prijateljstva«, što je nedavno potpisan u Rimu. Poznato je, kako su italijanske novine onda pisale, da će uslijed onog sporazuma biti i nama u Italiji olakšano življenje, da će i odnosi naših novih gospodara biti **prema** nama kudikamo bolji i povoljniji.

Tu **našu prostodušnu** nadu u n j i h o v u naklonost **prema** nama, najviše je u nama učvrstilo **obećanje** ministra Mussolini-a, da kod izbora ne će biti nasilja, i da će prema tome i naš narod moći da slobodno i nesmetano pristupa izbornome činu.

Priznajemo, mi smo u našim dobrodušnim, slavenskim srcima gajili te lijepe nade, ali je posljednja nedjelja pokazala, da smo se opet ljuto prevarili vjerujući u talijanska obećanja, koja nama, ludim dobričinama ne mogu biti nego pusta radovanja.

Svečanu riječ, što ju je našim predstavnicima zadao Mussolini, pogazili su prošle nedjelje njegovi ljudi. Italijansko je obećanje pogaženo, a naš je narod u ovim krajevima za jedno iskustvo bogatiji. Ovo mu i onako nije prvo. Sjeća se naš narod, kako je rimski Parlament u svojoj historičkoj sjednici od 28. novembra 1920. **najsvečanije** obećao, da će poštivati sva naša kulturna, politička i nacionalna prava, a dobro zna, i pamti, što se sve iza toga dogodilo i kako se i to svečano obećanje preko noći od strane onih, koji su ga zadali, zaboravilo i pogazilo.

Svega se sjeća naš narod, a pamtit će i ono, što mu se dogodilo i prošle nedjelje. Narod zna, da je prevaren, ljuto prevaren, nedostojno prevaren — a on toga ni oprostiti ni zaboraviti ne će.

Narod zna, da mu zakon daje slobodu, da po svojoj volji bira onoga, koga on hoće. Narod zna, da bi taj isti zakon imao i njega da zaštiti i da mu omogući, da svoju izbornu dužnost izvrši slobodno i nesmetano. Narod zna, da taj isti zakon kaže, da s njegovom iskaznicom može i smije samo on da glasuje, i niko drugi.

Ima još i koješta drugo, što naš bistri čovjek zna i pamti, pa kad vidi, da mu je neko iz zlobe i pakosti izbrisao ime iz izborne listine, ili da mu je neko zakrčio put u izbornu dvoranu, a da kraljevski oružnik na sve to gleda mirno i još sa porugljivim smiješkom — kad naš čovjek, velju sve to vidi i još koješta drugo — e ima li kakvo čudo ako se na to u onom njegovom srcu razbudi nešto sasvim oprečno ljubavi, poštovanju i odanosti?

Da Italijani znadu i umiju čitati u srca naših ljudi, oni bi se mogli uvjeriti, da je prošla nedjelja barem u nas u Istri bila za njih jedan neuspjeli dan. Evo zašto: Kako već rečeno, naš narod ima to dobro svojstvo, da sve dobro pamti. Tako se on sjeća i onih krvavih izbora prije tri godine, pa je i sada već unaprijed držao, da će se i ovi izbori izvršiti od prilike onako. Uto je došao »pakt prijateljstva« i ona Mussolinijeva riječ. Mi smo gotovo puna dva mjeseca narodu dokazivali, da će ovaj put Italijani održati, što su obećali, izbori da će se izvršiti u znaku onog »prijateljstva« i Ministrovog, zadanog, svečanog obećanja. Što se dogodilo? Narod je i ovaj put povjerovao i doživio jedno od najkrvavijih razočaranja.

Ovo razočaranje bit će posljednje. A naši novi gospodari neka ne krive nikoga, ako ih naši budu od sada susretali još većim nepovjerenjem. Naš narod nije glup, bistar je, pametan, on se više ne će zaludjivati nikakvim obećanjima, pa dolazili oni mâ s koje visoke strane. Naš narod ima i imat će u sebi i u svojim ljudima dosta snage, da se obrani i održi.

On će tu snagu tražiti i naći će je. To je pokazao na nedavnim mnogobrojnim i vanredno uspjelim izbornim škupštinama, pa i na sami dan izbora.

On je pokazao, da je zaslužio kudikamo bolju sudbinu, pokazao je, da je dostojan najšire slobode i najvećeg poštovanja i udivljenja.

Jest, narode naš rodjeni, mâ kako ti bila teška ova prošla nedjelja muke, ti si i u taj strašan dan u svojoj gordoj slavenskoj svijesti učinio jedan ogroman korak naprijed.

Evala ti, diko svega velikoga roda svoga!

Golgota našega naroda

u znamenju bezakonja, varanja, paleža i zlostavljanja slavenskog življa

Već u subotu po noći stigli su političkom društvu »Edinost« brzojavi iz mnogih krajeva u Istri, da naši raprezentanti nisu bili pripušteni u izbornu komisiju. Predsjednici pojedinih sekcija su morali pozvati raprezentante svih stranaka, ali naše raprezentante nisu pozivali. Kad su se usprkos tome naši raprezentanti sami prijavljivali, tada ih uopće nisu puštali u dvoranu, a ako bi došli u dvoranu, to bi ih od tuda potjerali, jer da nemaju pravo prisustvovati.

Pazin opkolili fašisti. — Našim ljudima brane ulaz u grad.

Već ujutro bile su sve ceste, koje vode u Pazin okupirane. Na cestama su stajali fašisti, naravski oboružani štapovima, revolverima i drugim oružjem. Čim su izbornici dolazili pred grad, fašisti su ih zaustavljali i zahtjevali od njih izborne legitimacije. Izbornici im nisu htjeli predati, ali su im bile nasilno oduzete. Ući u grad cestom nije mogao nitko. Ljudi su se morali vraćati svojim kućama. Nekojim je ipak uspjelo da dodju u Pazin. Pred općinom je bilo sakupljenih nekoliko naših izbornika. K njima su došli fašisti, ispalili u zrak jedan hitac, bacili medju ljude jednu bombu i navalili na naše izbornike sa toljagama. Na to su ih potjerali izvan grada. Porezna općina Gračišće listom se digla da ide u Pazin. Na stotine naših ljudi je veselo išlo prema Pazinu. Iznad željezničke pruge, nad »rampom« su ih pazinski delije dočekali i naravski ih nisu pustili u Pazin.

Isto je bilo i u Lindaru. Nekoliko naših ljudi iz Zareča je glasovalo, ali iz Lindarskog polja nije mogao nitko u Lindar, jer su ih na putevima čekali naoružani fašisti.

Lijepljenje naših plakata zabranjeno.

Iz svih krajeva nam javljaju, da su najstrože proganjali naše ljude za koje su mislili, da su lijepili po selima plakate naše kandidatske liste. Komandant karabinijera u Roču je aretirao Jakova Grabara, Ivana Staruju i Olgu Nevodić, jer je sumnjao, da su oni plakatirali. Fašisti Giovanni Ban, Albano Massalin i Giulio Fabbri su vukli po cesti 15 godišnju Zoru Urlić, da im mora kazati, tko je lijepio hrvatske plakate. Uhvatili su i 12 godišnjeg dečka Viktora Gržinića i zahtjevali od njega, da im kaže, tko je plakatirao. Dečko je pao na tlo i prestrašen plakao.

Zastupnik naše kandidatske liste mora u noći otići iz Račjevasi.

Zastupnik naše kandidatske liste došao je iz Šluma u Račjuvas. Tu je našao noćište, da može u nedjelju ujutro prisustvovati izbornim operacijama. Odmah su mu kazali, nek čim prije otidje iz Račjevasi, ako želi imati na ramenu glavu. Brigadir iz Lanišća mu je rekao, da ne će moći spavati u Račjojvasi. Ali naš je zastupnik ostao. Ponovno je došao k njemu brigadir i kazao mu nek otidje. Konačno je morao naš zastupnik u pratnji dvaju oružnika otići iz Račjevasi, jer je predvidjao slabe posljedice i za sebe i za gospodara kuće.

U Boljunu učitelj tjera iz izborne dvorane naše zastupnike.

Dok je naš raprezentant jedne sekcije u Boljunu bio odsutan, došli su u subotu u 6 sati fašisti u njegovu kuću i učinili mu premetačinu po kući. Strašili su ukućane, da će zapaliti kuću, ako gazda otidje u Boljun na izbore. U to je vrijeme medjutim gospodar te kuće kao naš raprezentant prisustvovao izbornim operacijama. Kad se je naveče vraćao kući, išli su za njim fašisti i grozili mu, da će mu oduzeti koncesiju. Njegovom namjestniku su zabranili, da ne smije doći u Boljun, ako želi imati cijelu kožu.

Naš zastupnik i njegov zamjenik u drugoj sekciji boljunske općine su spavali u jednoj privatnoj kući. Oko 9 sati naveče su došli fašisti gospodaru kuće i predbacivali mu, da drži takove ljude pod svojim krovom. Pitali su, u kojoj sobi spavaju naši raprezentanti. U 6 sati ujutro je došao šumar Negri i kazao im, nek otidju kući, ako im je drag život. Naš je zastupnik javio sve karabinijeru, ali ovaj mu je odgovorio, da brigadira nema, a on da ne može ništa, već nek ide sindaku. Kad je naš zastupnik došao sindaku, ovaj se na njega otresao, što mu dolazi s tim pitanjima. Ipak je raprezentant i zamjenik otišao u dvoranu za izbore. Tada ih pozove šumar Negri, nek izadju iz dvorane i nek odmah otidju kući. Kad su upitali Negri-a, tko to naredjuje, stupio je pred njih italijanski učitelj iz Vranje, stao im se groziti veleći, da im ne će biti ni koža ni glava cijela.

Nečuveno postupanje izborne komisije u Vodnjanu.

Izborna se komisija u našoj sekciji sastojala ovako: Predsjednik Hödel Andreas fu Francesco, potpredsjednik Benarz Basilio tajnik jedan iz Vodnjana, kog tamo zovu Bucaletti.

Skrutinatori su bili. Gollessich Antonio, Sansa Giorgio, Candritto Luigi i Sorgarelli.

Povjerenici su bili: za fašističku listu: Pauletich Simeone i Travan Andrea, a za našu listu Macan Anton i Smoljan Jure.

Naši su izbornici dolazili na izbore u potpunom broju. U početku je izgledalo, da će sve mirno proći, a kasnije, nakon što je glasovalo otprilike 60 naših izbornika, dogodio se je slijedeći slučaj: Jedan naš izbornik Mišan Anton iz Filipane pitao je predsjednika komisije, kako se glasuje, a predsjednik, ne rekavši mu ništa, oduzme mu glasovnicu iz ruke, te glasovaše istom glasovnicom na oći naših povjerenika za fašističku stranku i to na vratima kabine. Kasnije je uzeo silom nekoji fašist po imenu Manzin iz Vodnjana pozivnicu našem izborniku Butković Martinu iz Roverije, te sa istom glasovao na njegovo (Martina Butkovića) ime. Potom je došao u izbornu dvoranu fašist Guarnieri Anton iz Vodnjana te pratio tri naša izbornika u kabinu zahtjevajući, da glasuju na njegove oči za fašističku stranku. Na to je protestirao naš povjerenik Macan Anton iz Roverije, našto mu je spomenuti fašista rekao: »Cosa la se vegnudo qui per far la spia?« Naš mu povjerenik odvrati, da on nije došao tamo za špionirati, nego da štiti pravo naše stranke. Zatim je došao na red glasovanja naš izbornik Cukarić Jure iz Roverije te predao pozivnicu potpredsjedniku komisije Bearzu, a taj mjesto da bi predao glasovnicu Cukarić Juri, predao ju je fašistu Belci-u, nek glasuje on (Belci) na ime Cukarić Jure i taj glasovaše na oči naših povjerenika za fašističku stranku. Za to su naši povjerenici odlučno protestirali proti takovom ponašanju predsjednika komisije, a to je potpredsjednika Bearza tako razljutilo, da je naredio našim povjerenicima, nek odmah zapuste izbornu dvoranu, inače da će biti odvedeni silom. Odmah zatim pozvao je Bearz tenenta Kr. Karabinijera u izbornu dvoranu, te mu naredi, nek istjera iz izborne dvorane naše povjerenike. Naši povjerenici su kušali dokazati tenentu, da nisu oni ništa zakrivili, već da se predsjednik izborne komisije nije držao izbornog zakona. Medjutim je potpredsjednik Bearz uskliknuo »fuora gli slavi« našto je primio dotični tenente našeg povj. Smoljana za ruku, te ga odveo iz izb. dvorane. Dok se je to dogadjalo u izbornoj dvorani, uzimao je silom jedan fašist geometar iz Vodnjana nekojim našim ljudima pozivnice iz ruku, psovajući ih u hrvatskom jeziku (jer je on Dalmatinac), riječima: — Što ste došli raditi simo, magarci! Zupanić Antonu je prilijepio dvije ćuške. Kod vraćanja kući su nekoji fašisti pratili naše ljude do izvan grada izazivajući ih, ali naši su ljudi ostali mirni i disciplinirani, što je fašiste strašno ljutilo.

U početku glasovanja je padala kiša zbog česa su se bili naši ljudi smjestili po hodnicima, a tenete karabinijera iz Vodjana ih je prognao na dvorište veleći im: andate fuori, state tranquili, non vi succederà niente, però dovete cambiare il pensiero.

Naši su izbornici glasovali samo do onog vremena, dok nisu izbacili iz dvorane naše povjerenike. To je bilo oko podne. Kad nije bilo više u dvorani naših povjerenika, naši su se izbornici vratili svojim kućama.

Nasilja nad našim izbornicima u Buzetu.

Sekcija br. 735 je imala svoje sjedište u Sočergi. Zastupnici naše kandidatske liste došli su u subotu u 4 sata iz svojih sela u Sočergu, da tamo prisustvuju otvorenju izbornih operacija. Badava su čekali nekoliko vremena — komisije nije bilo. Tek kasnije u noć slučajno su doznali, da je sekcija prenešena u Buzet. O tome nije bio apsolutno niko obaviješten. Drugog se dana narod sakupio u Sočergu da tamo glasuje. Naš je raprezentant otišao u Buzet, koji je od Sočerge odaljen 4 sata hoda, da se tamo informira, gdje je njegova sekcija. Kad je došao do svoje sekcije, tamo je glasovao i vratio se natrag u Sočergu, Pregaru i Rakitovac, da ljude obavijesti nek idu glasovati u Buzet. No, bilo je već prekasno da bi ljudi mogli na vrijeme doći u Buzet, a osim toga su znali što ih tamo čeka, ako dodju po noći.

U Buzetu je medju tim zavladalo veliko uzbudjenje kad su **Italijani opazili, da se** naš narod listom podigao da glasuje. Oko jednog sata poslije podne zasvirala je najedamput glazba, počelo je pucanje iz pušaka i revolvera i praskanja bomba te kričanje: Fora i schiavi!

Pred izbornom sekcijom, koja je imala svoje sjedište u dvorani Crevato, bilo je sakupljeno oko 200 izbornika, koji su čekali da izvrše svoje pravo. Oko jednog sata i četvrt poslije podne navalilo je na te izbornike mnoštvo fašista i buzetskih gradjana, medju kojima su bile i ženske. Fašista Olivo Depangher pok. Alojzija i Gilio Scalo od Ivana udarili su iza ledja po glavi jednog 72 godišnjeg starca. Medju izbornicima su bili takodjer i seljaci iz Sv. Martina kraj Buzeta. I ovi su morali zajedno s drugima da bježe iz grada. Za jednim izbornikom, koji se uputio svojoj kući, potrčali su fašisti, medju kojima je bio Giuseppe Iermanis od Josipa iz Selca, te ga bacili na tlo, na kamenje tako, da se onesvijestio. Kad je došao k sebi, bio je sav u krvi. Kako je pao, izbio si je zube te ostao je ranjen po čitavom tijelu, tako da je dobio teške tjelesne ozlijede. Fašisti su i nadalje hodali po gradu sa glazbom, streljali i bacali bombe. Fašist Piero Fabiancich od Frana iz Buzeta se je još prije hvalio da će fašisti navaliti na naše izbornike odmah iza mise. Fašisti su pred sobom tjerali oko 50 naših izbornika. Neki fašista Arduino Timeos i Ottilio Sabac uhvatili su 300 koračaja pod Buzetom našeg izbornika i zahtjevali od njega, da mora odmah otići kući. Čim se je taj izbornik okrenuo skočio je za njim Sabac i udario po glavi tako, da je našemu izborniku šešir pao u blato. Fašisti su nato zahtjevali da trči kući, ali on im je kazao da ne može, jer da ima bolestne noge. Fašista Sabac je nato skočio na njega i udario ga šakama, tako da mu je prebio nos i da se nije naš izbornik obranio rukama sigurno bi ga bio bacio na zemlju. Sabac je stavio na to ruku u džep, da izvadi revolver a naš ga izbornik uhvati za ruku. U to je priskočio drugi fašist Timeos i udario našeg izbornika po čelu nad okom sa drškom od revolvera. Istodobno je taj fašista i izbacio jedan hitac iz revolvera.

Izborna komisija u sekciji 724 — vrhunac protizakonitosti.

Što je radila izborna komisija u sekciji 724, koja je imala sjedište u Kopru, to je vrhunac nasmjehivanja nad izbornim zakonom i ne samo to nego i vrhunac nasmjehivanja nad svim, što se nazivlje zakonom. Imamo bezbroj izbornika, koji su pripravni pod prisegom izjaviti, da su glasovali za

slavensku kandidatsku listu — a gdje su danas njihovi glasovi? Gdje je ona glasovnica, koju je ogorčeni izbornik bacio na pod te je pogazio?

Predsjednik je izborne komisije bacao glasovnice mjesto u žaru na pod iza stola komisije. Uopće zahtjevao je od svakog izbornika da prije otide iz dvorane, nego li je predsjednik pustio glasovnicu u žaru. Neki se izbornik suprostavio ovomu i čekao da predsjednik baci glasovnicu u žaru. Za njim potrčali fašisti — svakomu je jasno sa kakovom nakanom — i imao je sreću, da je pred izbornim lokalom bilo mnogo ljudi pa se medju njima izgubio.

Fašist Alberto Purger iz Bertoki hodio je sa izbornicima u kabinu i tamo precrtavao izbornicima fašistički znak. Oni izbornici koji su se tomu protivili, primili su drugu glasovnicu. Niko nezna, kamo je onda otišla ona prva. Taj je fašist više puta gledao u kabinu i davao predsjedniku glas, ako je koji izbornik glasovao za lipu. Predsjednik je glasovnice dvaju naših izbornika u njihovoj prisutnosti bacio za stol. Mnogo izbornika je moralo izričito zahtjevati od predsjednika, da baci njihove glasovnice u žaru. Bilo je pak izbornika, koji su morali uhvatiti za ruku predsjednika te ga prisiliti, da izvrši ono, što mu zakon nalaže. Nekog su izbornika, kog je fašista, koji je stajao pred kabinom, vidio, da je glasovao za slavensku stranku, fašisti natukli u izbornom lokalu na oči sve izborne komisije.

Fašisti su precrtavali jednostavno sami izbornicima fašistički znak. Jedan naš izbornik ogorčen do skrajnosti takovim postupkom bacio je u znak protesta glasovnicu na pod te je pogazio.

Fašist Ernesto Purger došao je pred izbornu komisiju sa više izbornih legitimacija te sa svima glasovao. To je drugi dan i sam priznao.

U Marezigama je komisija sama glasovala za izbornike.

Izborna komisija u Marezigama je zahtievala od izbornika da glasuju za fašističku stranku. Komisija imala je na razpolaganje i jela i pića, s čim je htjela napajati izbornike. Onima, koji ne znaju pisati, precrtavali su im sami znak. Svi su morali glasovati otvoreno.

Fašisti zaposjeli puteve u Vižinadu. Bacanje bomba u Ferencima.

U petak, dne 4. o. m., došli su fašisti Pattelli, Galante, Milocovich i jedan učitelj u kuću Marka Beakovića te ga stali mlatiti. Pattelli mu je zagrozio da ne smije apsolutno na dan izbora u Vižinadu, jer da će mu na dan izobra u Vižinadu, jer da će mu prebiti sve kosti. Marko Beaković je imao biti zastupnikom naše kandidatske liste. Malo zatim je eksplodirala pred vratima Pavla Beakovića bomba. Bomba je prodrla kroz vrata u kuhinju, gdje je obitelj sjedila na ognjištu, a prodrla u isto vrijeme i preko prozora, gdje su spavala djeca. Govori se, da su bili prisutni i karabinjeri, kad je bila zapaljena bomba. Istog je dana držao Pattelli u Ferencima sastanak. Išao je sa nekim učiteljem od kuće do kuće te prisililo ljude da su morali ići na sastanak. Nekog su seljaka na silu izvukli iz kuće, a ovaj im je odmah zatim pobjegao. Za njim su počeli pucati iz revolvera. Na sastanku je Pattelli grozio, da ne smije nitko u Vižinadu, koji ne će da glasuje za fašističku stranku.

Fašisti su na dan izbora zaposjeli sve puteve, koji vode u Vižinadu. Kad je jedan naš izbornik došao pred Vižinadu, dva su ga fašista namlatili i sa revolverom u ruci prisilili, da im preda izbornu legitimaciju. Trojica fašista, medju kojima i gore spomenuti Pattelli, zaustavila su jednog 75 godišnjeg starca te su mu silom oduzeli izbornu legitimaciju. Pattelli je opet zaustavio i druge izbornike i namlatio jednog izbornika, jer mu je taj kazao, da nema izborne legitimacije. Taj je Pattelli, inače poručnik milicije, napao još dva druga izbornika. Cesta koja vodi iz Zudetići u Vižinadu bila je takodjer zaposednuta fašistima. Tu je fašista Pietro Galante oduzeo nekomu našem izborniku izbornu legitimaciju te ga natukao. Fašista Pattelli je udario nekog izbornika tako po glavi, da se je taj srušio na cestu i onesvijestio. Na cesti, koja vodi prama kolodvoru, fašisti su natjerali u bijeg preko stotinu naših izbornika. Istog se dana poslije podne dovezli sa biciklima u Ference fašisti Giovanni Ivancich i Giuseppe Galante. Potjerali su sa ceste mladiće, koji su stajali na cesti i mirno razgovarali. Fašista Ivancich govorio je svom drugu Galante-u, neka odapne par hitaca u mladiće. Mladićima su se grozili da će i njima prelomiti kosti, ako se budu osudili doći u Vižinadu.

Isto je tako bilo i za drugu sekciju. I tu su izbornike tukli te im pobirali izborne legitimacije. U jednog izbornika, koji je glasovao za slavensku narodnu stranku, bacili su gnjilo jaje i vikali na njega, da zašto glasuje za ono što smrdi.

Nečuveno i protuzakonito postupanje izborne komisije.

Kad je došlo oko 600 naših izbornika iz Baderne, Žbandaja, Varvari i Monsaleža pred Poreč, tu ih je već na cesti dočekala velika skupina fašista sa kamijonom. Fašisti su najprije pozvali naše izbornike, da se vrate natrag svojim kućama. Nato su istukli Petra Fabića iz Žbandaja i Josipa Kalca iz Varvari, počeli streljati i bacili bombu, tako da su se naši izbornici morali razbježati. Medju napadačima nalazili su se trgovac Pauletti, sin krčmara Toso-a, sin trgovca Zugliani-a iz Poreča. Naši izbornici imali su glasovati u sekciji br. 756.

Naši izbornici iz Novevasi i drugih sela došli u stranputicama u Poreč. Izbornici drugih porečkih sela uopće nisu mogli doći u grad, jer im je to bilo zapriječeno.

Izbornici, kojima je nekako uspjelo doći u Poreč, bili su uvelike razočarani, kad su vidjeli, da nijedan izbornik ne može u ćeliju (kabinu), ako ga ne prati koji član komisije. Članovi te »zakonite« komisije bili su medju ostalimi i neki oficijal kod kr. preture u Poreču Grego, trgovac Beltrami iz Poreča i bivši općinski delegat u Novojvasi Sorsich.

U nedjelju poslije podne došli su oboružani fašisti ponovno u Varvare te stražili po selu, da ne bi koji išao na biralište.

U subotu oko polnoći dovezao se u Novuvas kamijon fašista, koji su otvorili revolversku paljbu proti kući zastupnika naše kandidatske liste.

Skrutinator ide s našim biračima u ćeliju (kabinu) te im crta fašistički znak.

Zastupnici naše kandidatske liste došli su u Oprtalj, da prisustvuju izbornim operacijama u sekciji br. 774. U školskoj zgradi nije bilo nigdje napisa, da se ondje nalazi izborna sekcija. Dok su tražili po sobama napis, doleti k njima par fašista, zgrabe ih za prsa i udare nečim po glavi. Nato su se naši zastupnici potrčali na oružničku postaju. Fašisti su išli za njima u svrhu, da ih nabiju. Sreća je prohtjela, da je taj čas stupio pred fašiste časnik nacijonalne milicije, Silvestri, te zaustavio fašiste, i tako zapriječio daljnje nasilje. Jedan od tih fašista zove se Francesco Pocecco.

Budući da naši zastupnici nisu mogli naći sekcije broj 774, došli su slučajno u sekciju br. 773. Predsjednik komisije im je odmah rekao, da će biti najbolje, da se povrate drugi dan oko 7 sati ujutru. Kad su naši zastupnici došli u sekciju drugi dan u 7 sati, onda im je predsjednik poručio preko karabinijera, da dodju malo kasnije, u 9 sati. To su i učinili. No tada im predsjednik isto nije dozvolio, da prisustvuju izbornom činu, nego samo glasovanju.

Skrutinator Giacomo Perich išao je za svakim izbornikom u ćeliju (kabinu), da vidi, za koga glasuje. Kako doznajemo, dvjem izbornicima je uzeo čak i olovku iz ruke te povukao crtu preko fašističkog znaka.

Fašisti su našeg zastupnika kandidatske liste protjerali iz Oprtlja, jer da je slavenski propagandist!

Predsjednik komisije ne će niti da sluša našeg zastupnika.

Zastupnik naše kandidatske liste u **Kanfanaru** stupio je pred izbornu komisiju te upitao predsjednika: »Zašto me niste pozvali — kako propisuje zakon — da prisustvujem izbornom činu?« Predsjednik ga nije htio niti saslušati, dok ga je općinski tajnik Cossara opsovao što ondje traži. Nato je zatražio, da mu izruči izbornu legitimaciju i da se odmah odstrani iz izborne dvorane.

Kanfanarski sindako, Carlo Romano, sjedio je u ćeliji (kabini) te zahtjevao od svakog izbornika, da mu izruči glasovnicu, e da on sam precrta fašistički znak. Izbornici su protestirali, ali sve uzalud. Romano im je odgovarao, da im Mussolini ne može pomoći. Radoznali smo, da će biti unesen taj protest u zapisnik izborne komisije.

* * *

Nasilja i bezakonja bilo je i u drugim sekcijama po Istri. O tima progovorit ćemo u narednom broju našega lista.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Položaj nepromjenjen. - Historički ljudi. Kraljevica, glavni grad Rijeke. - Mufa.

Rijeka, grad i kotar, prelaze malo po malo u drugo stanje. Jedna od prvih reforama sadašnje uprave sastoji se u uvedenju § 222. italijanskog civilnog zakona. Taj paragraf daje ocu pravo, ako ne može nikako da ukroti sina, da ga odstrani od obitelji uz primjerenu odštetu ili da ga zatvori u popravilište ili drugi koji slični zavod.

Ova zakonska mjera činit će se mnogima čudna. Medjutim, izgleda, da je ovdje na Rijeci sasvim opravdana... »Mularija« je na Rijeci bila oduvijek bič Božji, a kakova li je tek sada, nakon svih ovih petgodišnjih revolucija, evolucija i inih ...ucija?

Uza sve to malo se čini čudno, da su prvi pogodjeni baš oni, koji su kod svih riječkih manifestacija činili najviše patriotskog kravala... Drugih novosti od kakove važnosti, dok ovo pišem na Rijeci nema. Nekoliko se dana govorilo o operi, ali pošto se gradjanstvo uvjerilo, da je i u tom, kao i u mnogim drugim stvarima, bilo više dima negoli pečenke, više reklame, nego li sve one komedije zavrijedjuju, ostavila se i opera na stranu i svijet se polako vraća kinematografima, gdje se iz dana u dan prikazuju sve sami drammi commoveeeeeenti...

Kako na Rijeci traje korizma gotovo čitavu godinu dana, život se u sadašnjoj, nazovimo je, službenoj korizmi malo razlikuje od poklada. I sada se kao i o pokladama pleše sve u šesnaest. A u modi je, da se ide i u nekakvu »Salu Biancu«, gdje se kadšto čuje i po koja bojazljiva hrvatska riječ. Oče naši, oče!... pukli da ne bi...

Politika je na Rijeci malo zadrijemala. Nesta festa — nesta prijatelja. Nekako se se čini, da je povijest Rijeke zaključena šesnaestim martom. A čini se, da to mnogima nije p[o] volji. Zamislite: pet šest ljudi, koji su prije bili i u svojoj rodjenoj ulici nepoznati, negdje su godine 1918. najednom ispružili svoje ... žiće i kako su u toj znamenitoj godini počeli dogadjati da rastu, tako su rasli i oni sve više i više. Čak i franceske i engleske novine p[i]sale su o njima i slike njihove donosile. ... jednu riječ: ljudi postali preko noći histo[rički]. Držali govore, odlazili na putešestvi[ja], čas u Rim čas u London čas u Pariz, govori[li] s Lloyd Zoržom, Clemenceauom, Wilsonom, primali novinare, davali izjave ... sve kao pravi, veliki, historički ljudi. Onda je najednom došlo, što je došlo, riječko se pitanje rijesilo, i ono pet šest ljudi palo već u zaborav. Teško je to, ali »così va il mondo, bimb[a] mia«...

Hoće li se za tu čeljad još kada vratiti ... jetli dani historičke kukanje? U politici ne vrijedi riječ ... nikada. Što se danas gleda s političke strane, čini smiješno, glupo, odurno, nemoguće, to vam često puta već sjutradan izgleda pametno, mudro, fino i sasvim prirodno. Ja ne ću da pravim za budućnost nikakvih kombinacija, premda kao novinar imam pravo, da i u tom pogledu iznosim ak[o] hoću i najludje i najnevjerovatnije fantazije. J[a] bih, na priliku, mogao da izvalim ovu mudroliju:

Riječko pitanje je zaista riješeno, ali još živi Zanella, još stoje čvrsto stupovi njegov[e] kratkotrajne vlade. Oni su još u Kraljevici ... dok su oni tamo ... šta ja znam — vrag ne spava...

Interesantno je, da je član Konstituante u Kraljevici, Martich, pisao na 16. marta o. g., dakle na dan kad se u prisuću kralja Viktora Emanuela proslavila na Rijeci službena aneksija Rijeke Italiji, taj je Martich valju pisao nekoj tvrtki pismo i potpisao se pod pečatom: »Amministrazione del Governo di Fiume«. Prema tome izgleda, da oni riječki governatori u Kraljevici ne znaju ili ne će da znaju ni za rimski sporazum ni za aneksiju Rijeke ... a ma ni za što. Oni su »de propri pugno« pretvorili Kraljevicu u prijestolnicu riječko-rapalske države i ... ki će njim ča?..

»Vedetta« se silno ljuti na ovoliku drzovitost. Baca svu krivnju na dra. Blasicha, koji da onima u Kraljevici i onima, koji su ostali ili vratili se na Rijeku, puni glavu tvrdnjama, da riječko pitanje nije još riješeno, jer da u toj svari imadu i druge velesile nešto da kažu.

A poznato je, da se i Zanella miče. Miče se on i čeka, kaošto čekaju i svi drugi svrgnuti vladari. Ima ih mnogo. Zamislite: Carica Zita i svi princi i nadvojvode Hapsburške kuće, svi sinovi, braća i unuci cara Vilima Hohenzolerna, svi oni bavarski, saski i drugi njemački kraljevi, kneževi i vojvode. Zatim ... oni ruski veliki knezovi, koji su utekli ispod puške ruskih boljševika. Pa Ferdinand Koburški, pa čitava familija grčkoga kralja, pa turski sultan a sad, evo i Zanella. Kako se vidi, u veliku je društvu.

Pitanje je: hoće li Zanellina vojska moći da ustraje i to, ustreba li ... do zadnjeg čovjeka? Là — fondo! Jedan je ... kako se ono po mornarsku kaže, već ... zašijao. Prije nekoliko vremena poslao je Giuseppe Blecich, član Konstituante, »Vedetti« jedno pismo, u kom izjavlja, da je on pošteno branio i zagovarao Rapalski ugovor, i da je od njega bila daleko misao, da bi to činio iz mržnje prema Italiji. Što više: On nije nikada odobravao, što je protiv Italijana pisala Zanellina »Difesa«, a s ratifikacijom rimskoga pakta on je automatski prestao da bude članom Konsituante, pa je rado prihvatio novo uredjenje Rijeke i priznaje se kao lojalni i vjeran italijanski gradjanin.

Prva krušva i ne jedina...

Tako je to na tom svijetu, dijete moje...

Inače ... mufa. Ja stojim sate i sate kao na straži pod turnjičem i sve gledam u ljude, što mi prolaze mimo, ne ću li se namjeriti na koje zadovoljno lice. Sve uzalud: Ja vidim u srce i onima, koji se smiješkaju. I onima, koji se puni banknota dobivenih ovako i onako ... vozikaju u automobilima i onima, koji prolazeć.

P O D L I S T A K

Smrt jednog Uskoka

(Svršetak).

Klone, zaklopi oči i zahropće, a smrtna boja zalije mu lice.

— Rastaje se s dušom, — reče Luka Slavojčić i pomogne Duvni pripaliti svijeću.

— Prokleo ga — eh, pošten je bio to starac, a u šta mu se unuk izrodio!

Taj čas uleti u sobu mlada, divna žena kao boginja. Tanahan i visok struk sapelo joj bogato zlatom i srebrom nakićeno odijelo; ispod crvene kape pala joj niz jedre pleći gusta, crna pletenica; krasno joj lice problijedjelo, a iz crnih očiju kao iz pomora suklja vatra, — strah, bol, očaj, ludilo — šta li? Na rukama joj maleno dijete. Uletjela je u sobu, zaupila i bacila se sa djetetom, koje je vrištalo, do postelje umirućega starca:

— Ubiše ga psi — ubiše na moje oči, a ja — ah Bože, živa! — Djede, dobri, slatki djede, Petra mu ubiše, čuste li?

— Mi-le-vo — — šane stari Vranić i otvori s muhom oči.

— Tko ga ubi? — upita Vuk.

— Tko — pa vi pitate: tko? Psi, Nijemci ga ubiše na moje oči — kako sam sačuvala ovo pameti!

— Nijemci? — zapanjiše se Uskoci.

— Darivali mu život, grozili se, da će do jednoga Uskoka poubijati, ako ne zada poštenu riječ, da vas ne će voditi; a on im se junak — kuku meni! — smijao: Ne šalite se, ta carstvo ubija sebe ubijajući Uskoke.

Obećavahu mu časti i da živi gdje hoće pod carskim okriljem, a on junak — jadna mu majka! — planu: Ne ubijaju se tako ljudi! Ne bojite se vi mene, nego se bojite ubiti pravicu! ... Tada dozvaše na prijevaru, jer tobože po njegovoj poruci, u kašteo mene i dijete, htjedoše ga zamamiti — crna im sreća! — mojom mladošću i našom ljubavlju, al on se vas ne odreče: Ubijte me, ima me tko osvetiti!

Izvedoše ga i na moje oči ubiše s tri taneta. Na moje oči pala noć, a kada dodjoh i vidjeh premiloga junaka mrtva u krvi, umre mi u duši žalost, od ljute mržnje zakipje srce. Izljubih mu mile oči, a košuljicu ovoga djeteta umočila sam u očevu krv. Čuvat ću je dok uzraste — sladja će mu biti osveta!... Žena klonu glavom na postelju, časak se kao smirila, a onda zavapi opet, da je junacima trnulo srce:

— Ubili ga — ubili — jao — onakova junaka! Vidjela sam njegovu krv, a nad tom krvlju zalebdio mi pred očima kroz mrak junački duh moga oca. Ah umrije ti, koji si ljuto osvećivao njegovu smrt, a tko će osvetiti tebe, oj junače, oj Petre, oj ljubavi, oj srećo moja!

— Mi ćemo ga osvetiti; ako ne osvetimo, krv njegova na našu dušu! — digne u vis tri prsta Luka Slavojčić.

— Osvetite ga radi Boga i pravice, radi mene i ovoga nejačkoga njegova sina. Ah, podavat ću svu bol, svu mržnju, svu žalost i prokletstvo djetetu svomu; a ti, Bože, ako grješno govorim, uputi dušu moju drugačije, nitko mi nego ti ne će ugasiti plamen boli i jada, kojim su otrovali sreću moje duše. Slaba sam žena, slab ovaj starac i nejačko mi dijete. Ali vi junaci, ne dajte, da se bez osvete prolijeva plemenita i junačka krv našega vodje i moga gospodara. Vi ga osvetite! — ustane žena na noge, a lice joj zasja ljepotom, osvetom i bolju. Sad Luka Slavojčić klekne prvi, a za njem se spusti na zemlju junak za junakom. Luka uzme iz Duvninih ruku propelo, a junaci dignu u vis tri prsta:

— Kunemo se živim Bogom i ovim Spasiteljem, kunemo svojim životom i spasom duše, kunemo srećom i zdravljem svojim i svoje djece — osvetit ćemo ga!

— Tako vam Bog pomogao! — doda Mileva, a onda pokrije lijepo lice objema rukama i zaplače ljuto.

A starom Vraniću kao da se vraća zamrla snaga. Duboki i bogati nabori pod omašnim i sjajnim brkovima pomladjuju se pod krilima spokojnoga osmijeha, što leprši nečujno nad visokim čelom, nad mirnim očima i oko rumenih usana. Njegov je posljednji trenutak bio sretan, blagoslovljen, svet. Da što bi značio onaj spokojni izraz sretnika, što mu ga je duh u čas rastanka upisao na plemenitom čelu?

Minu samo koji dan. Bura gruvala sa Vratnika, a pod Nehajem zibala se pod tankim vješalima petorica vodja krutih uskočkih junaka. Nad morem se povlačio burom kao crn barjak gusti dim sa žala, gdje su izgarale hitroplovke uskočke barke — a lelek i plač uskočkih žena i djece gubio se sve dalje u mrkoj senjskoj šumi.

Bura grmi, a u Senju vlada krvav mir. Nesta u njem uskočkih junaka. Venecija odahnu, poradova se i Turčin, čija je vlast sve više sužavala granice raskomadanog hrvatskog kraljestva.

Venceslav Novak.

RIKARD KATALINIĆ-JERETOV:

Ponos

Pred gospodskim su dvorcem stali prosjaci: sirota žena i otrcano čedo. Zazvoniše. Vlasnik dvorca otvori vrata, pa se prodere na jadnicu:

— Tornjaj se s tim nesrećnikom! Hajde na rad!

— Slaba sam, gospodine, molila sam radnje... odbiše me. Udijelite, Bog vam platio!

— Tornjaj se! — zaviče gospodin kao bijesan i udari ženu...

Nekoliko dana poslije sreo je isti gospodin ono siromašno čedo samo, naslonjeno o ćošku velike palače. Sjetio se onoga dana, pa se zasramio, i valjda, da popravi svoje bahato postupanje, stupi dječaku, pa mu htjede udijeliti nekoliko novčića.

Dječak ga pogleda prezirno i reče:

— **Ne ću iz Vaše ruke!**

Neki putnik, koji se ondje desio, upita mališa:

— Zašto ne ćeš iz njegove ruke, a gladan si?

— **Ne ću dara iz ruke, koja se digla protiv moje rodjene majke!** — odvrati čedo.

Pojedini

... mene gledaju name s visoka ... svima ... ja vidim u srce i vjerujte mi ni su ... ni zadovoljni. Oni će vam dokazivati ... jedno i drugo, ali ne vjerujte im ... ovo riječko čovječanstvo!“ ...

... vijesti studenti iz Ankone ... dolaze ...

Rokac.

IZ VEPRINSĆINE.

... nekakvim osobitim čuvstvima pohitismo ... u nedjelju na izbore. Nije nam smetala ... ni blato, ta veselo nas je već prvi ... na naše općinske zgrade, tu si mogao ... svakom zidu čitaš šlošta i to samo u ... materinskom jeziku pa da si makar i ... bio, ta slova su bila debela, a kod nas ... nešto nova. Netko je znao da idemo ... vati u opancima Franine i Jurine, kad ih ... tvorio po nekakvim oglasima. Ali.., po... mi Tebe Jurine, a tako i tvog druga ... Znamo, da onaj Tvoj tobožnji govor ... Tvoj, a ma da Ti Luca i jezik podstriže. ... renismo pred komisiju. Tu je vladala ... logičnost. Sve je išlo po taktu, po za... Netom si došao pred izbornu komisiju, ... si čuo: „Lei, stoi, non pô fotar, šperke non ... toglio di concedo“ (list da je islužio voj... voj). ... Viža! Veličanstveno sam zrô u ... kakav čaratanski protokol, koji je vladao ... mistom, a ne ona s njime. ... Na pr. član ... misije: „Ku letu ste Vi rojena gošpodina?“ ... ornik: „Te i te godine.“ „El protocol non ... kuži, viža, non pô fotare.“ Jednome ... ko, drugome onako, a trećemu opet veli, ... je samo 10 god. stariji od svoga sina ... kono kaže protopol ... a to da je nemoguće ... zato ... viža!..

Krišteleison Katica! ... uhvatim se ja za ... u, a stražaru se pričinila debela moja ru... na kao bomba, no kod pretraživanja se ... dočio, da su kod nas ruke slične bom... na...

... idem da glasujem, i sretno prispjeh u ka... nu. Otvorim, gledam i motrim čudan položaj ... ove grančice, jedva si joj mogao da opaziš ... renčić, a kamo li možda list. Bože, rekoh, ... toga ne će da nam naznače. ... Pa još i to ... naopako leži, i tek kad sam sve druge ... dove zaokrenuo naš je došao pravi polo... Nakimnem ramenima, opravih i odem.

Ali gle vraga opet na stepenicama! Tu vi... n kako g. N. Duce, učit. iz Lčića, drži za ... at nekog mladića, te bijući ga gura preko ... penica na oči stražara i kr. karabinjera, ne ... avši ga k glasovanju.

A netom izusti on Mussolinijeve riječi: ... guali doveri, eguali diritti“, malo da nije ... bio nabijani Ivan M.., novu zaušnicu. I ... velim: Blago g. Mussoliniju s ovakvim ... novima, koji poštuju njegove zakone! Evo, ... su ti „diritti“! Približivši se, poče da mi ... pripovijeda: „Već prije podne ukrade mi faši... sta Duce izbornu pozivnicu, pošto nimam pra... va da glasujem, kad nisam donio „concedo“.

Pa sad ponovno dotrčao sam po toj kiši sa ... pravama iz Zatke 2 sata daljine, da po... podne glasujem, te zamolih uzetu mi izbornu pozivnicu“. No on me uhvati i pomoću svih ... prisutnih stražara istjera, pošto da mu cijeli dan ... kiran. Preko 12 mjeseci služio sam vjerno ... liji i tako najtočnije ispunio najveću svoju ... žnost, a sad mi se tu udarcima isplaćuju ... oje najsvetije pravice pred licem mnogih ... svedoka. O ostalom šutim.

Uostalom vidjelo se kako veriga za verigu ... drži, kako nema pravice ma nj malo. ... Du... likat nisi mogo da dobiješ, jer da je ne mo... guće da se izgubi poziv. Ukradenih bilo je ... se pozivnica. Gešeftarenja bilo je isto. Ali se ... gospoda N. N. kruto prevariše. ... Naš seljak ... koji pozna koliko znoja stoje 1 lirica, znao je ... ezirno otkloniti i 50 lira, a bio bi i 1000 i ... šta mu se nudja. Ima zaista ljudi koji će ... za par cent. i najveće zlo da počini, no kako ... je g. N. moglo zadnji put osvjedočiti, naš ... narod poštenjak, a nikakav poturica. G. ... Duce bio je glavni Gešeftštrajber, no odmah ... vidjelo, da nema ni malo trgovačke izobraz... Uboga naša mala diečica u Lčićima, kakvog ... čitelja imaju!

Gospodo Italijani! Naše su ruke teške ali ... ne. U nas žari oganj, ali ne plamsa. Općina, ... koju nam ulaz branite prepuna je žuljeva ... pradjedova naših. Svaka sila za vremena. Što ... se brusite dijamant, tim će se jače odsjevati.

Prisutni izbornik.

IZ PIĆNA.

Mi seljaci iz Pićanštine bili smo oduvijek ... složni u narodnim stvarima kao prava braća. Ne ćemo tajiti, da ima nažalost i medju nama slabića. Ta i sâma poslovica veli: „U svakoj pšenici ima i kukolja“. Naravno, da ni kod nas nije drukčije. Ima kod nas jedna čudna obitelj. Do nedavna mislili smo, da su to ljudi, ali se uvelike prevarismo. Tek sada vidimo, da to troje braće ne spadaju u rod ljudi, već medju... životinje. Jedno je pantagana, drugo šišmiš, a treće kameleon. Pantagana, hvala Bogu, svi dobro poznamo, a šišmiša ili pol miša pol tića poznamo isto, ali kamaleona poznamo tekar sada. To je životinja, koja svaki čas mijenja boju. Sad je zelen, pak žut, do hipa modar, crven itd. Tako je i taj treći brat. Mi smo mislili, da kameleona nema nego u Španjolskoj, a kad tamo, evo ih i na Pićanštini. E, pa dobro je i to. Sada znamo više. Razlika je samo u tomu, što je španjolski kameleon miran, a naš je pobijesnio. Pravi kameleon nabada na svoj jezik muhe, a naš nabada naše ljude, samo ako može!.. Ljudi, čuvajte se tog prokletog kameleona, da vam ne naudi. Vi se držite kao i dosada: složno kao prava braća. Čuvajte svoje poštenje i svoju narodnu čast! Doživjesmo i prigodom ovih izbora velikih nepravda i nasilja, ali unatoč svega toga mi ne smijemo klonuti duhom. Doći će, uvjereni smo, i za nas bolji dani. Svaka stvar traži žrtava, a tako i naša prava. Zato ... gore srca!

IZ BUZETA.

Krvavi izbori.

Sedviški su izbori mogli proći sasma mirno i po ... zakonu i javnim intencijama sadašnje vlade u koliko se to tiče našeg naroda, ali ipak nisu prošli ni u miru, ni u redu, ni u granicama zakona.

Već subotu na večer polazili su mladići u crnim košuljama cestama, a došli su i u sela pjevajući i pucajući. U Štrpedu su natukli onako na lijepo jednog našeg glazbara usred sela!

Te noći su fašisti lijepili svoje hrvatske oglase (Jurina i Franina!) „Votajte za goveran! A najbolje je, da ostanete doma svi!“

Ali unatoč toga naši ljudi došli su mnogobrojno u grad, misleći, da će teći izbori kako to zapovijeda predsjednik Mussolini, mirno i zakonito. Bio bi izbor potekao mirno, ali samo u slučaju, da je došlo našeg naroda malo, kako se to očekivalo u gradu.

Bilo je drukčije. Pošto i sekcija Vrh i Sočerga bila neočekivana, iznenada i u zadnji čas premeštena u Buzet, ljudstvo nije znalo gdje će glasovati. Zapravo došlo je najprije u Vrh, dotično u Sočergu, gdje dapače tek da moraju na glasovanje u Buzet, odaljen 3–4 sata hoda. Ipak mnogo ih došlo popodne, što im sluzi na čast i pohvalu.

Prije podne je glasovanje teklo u miru, akoprem su nekoji sa crnim košuljama, a tako i oni koji su bili uzeti na „žurnadu“, letili gradom agitirajući za fašistovsku listu. Ali već oko podne počeli su fašisti oštro nastupati, jer su izbornici dolazili jatomice i pojedince živo i veselo u grad, sretni da mogu slobodno odati svoje glasove za lipu.

Oko dva sata nastupili su fašisti proti našem ljudstvu, znajući, da je med njima vrlo malo njihovih. Valja ih potjerati. Napili se i ojunačili, pak čušni ovog, lupi onog, trećeg, četvrtog baci na tla, pa nogama po njem. Drugi su pucali iz samokresa, pušaka u gradu i naokolo grada. Treći su bacali neku vrst bombe ili granate, što su silno eksplodirale, a naše je ljudstvo moralo bježati, pa se još i za njima pucalo... Onda nastupila buzetska i sovinjska glazba, te udarajući „Giovinezzu“ obilazila gradom, i za njom vikači i pjevači kao da će se porušiti crne zidove grada.

U tri sata već nije bilo duše naše u gradu. Fašisti postignuše svoju svrhu. Dve trećine naših izbornika nije glasovalo. Tko da ih brani?

Sva ta nasilja nije vidio nijedan karabiner, ni maršialo, ni tenente, ni „milizia nazionale“, ni predsjednici komisije... Mnogi naši su došli kući okrvavljeni, jer su fašisti napadali naše ljude na Fontani i na Mostu. Ali malo je manjkalo da nije reagiralo ljudstvo: a posljedice tko bi odgovarao? Naše ljudstvo je mirno i miroljubivo: ali zaboga nek ga nitko previše ne nateže za brkove... Upozorujemo na to sve naše kompetentne organe.

Ovako se radilo na ulici i na cesti; a u sobi biranja ne znamo mnogo. Znamo samo to, da komisije nisu htjele najprije nijednog našeg predstavnika primiti (u subotu), a u nedjelju (predomisliše se!) pozvali ih u tri sekcije, ali samo po jednoga. (Jedna sekcija bila je bez nijednog našeg povjerenika). Da je tu onaj „di i fu“ mnogo funkcionirao, pa godine, to smo očekivali. Ovakove su navlaš počinjene službene pogrješke krive, da nisu mnogi naši mogli glasovati. A koliko ih uopće nije dobilo poziva! Dapače oba imenika izbornika nisu bili jednaki, točni! Jedan član komisije imao je popis svih službenih pogrješaka, te se njim poslužio kod izbornog akta, da zabrani dotičnima glasovati, pošto se nije slagala laž i istina, slovo i osoba.

Još jedna službenu pogrješku imamo spomenuti, a to je, što su državne glasovnice nosile lipu i surolist obratno, a to je mnoge naše smutilo. Jedna „nekotična“ pogrješka bila je i ta, što je neki „huncut“ metnuo na stol u kabini crvenu olovku.

Komisija jedne sekcije uništila je sve slavenske glasovnice, na kojima je bio prekrižan znak dva ali tri puta. Komisije su „zaboravile“, a druge nisu htjele (na zahtjev našeg povjerenika) prebrojiti u prvoj žari preostale glasovnice: samo su prebrojile odane i ustanovile boj glasova za pojedine stranke... Po računu nekih naših pazitelja, u svim sekcijama nabrojile su komisije **više** fašistovskih glasova, nego li je bilo odanih glasovnica. Kako to? Sad znamo, zašto nisu htjeli prebrojiti preostale (bijele) glasovnice.

Buzetski izbori su sasma i iz temelja nezakoniti, nasilnički, te da nisu ni najmanje u skladu sa izjavama g. Mussolinija. On imede u Buzetu ... nevjerne sluge, koje bi se dâ rado pohvalile, da je već naš narod prešao u italijansku ovčarnicu, ali to su mogle jedino nasiljem, himbom i prevarom — u znamenju krvi i nasilja.

IZ RAKLJA.

Zadnja nedjelja prošlog mjeseca bila je za nas Rakljane vrlo vesela. Toga dana došli su k nama zastupnici slavenskog izbornog odbora, gg. dr. Ivan M. Čok, Ivan Stari i Joso Puhalj, te održali i kod nas izborni sastanak. U par časaka bilo je cijelo selo na okupu. Dr. Čok nam je obrazložio način glasovanja te nas kao svijesne Slavene pozvao, da glasujemo za lipu. Prije nego što je svršio svoj govor, došla je skupina vodnjanskih fašista. Medju tima bio je i jedan učitelj, koji se prijavio za riječ. Iza kako mu je bila dana riječ, kušao nam je dokazivati, kako smo mi dužni da glasujemo za fašističku stranku, ako hoćemo „da nam se cijedi med i mlijeko“. Dru. Čoku nije bilo teško da pobije tvrdnje svojeg protugovornika, jer i onako nisu imale nikakva učinka. Konačno nam je g. Stari preporučio, da idemo 6. aprila svi na izbore, da glasujemo za naše narodne kandidate i da preferenčne glasove dademo dru. Wilfanu, dr. Besednjaku i dr. Stangeru.

Franina i Jurina

Jur.: Halberdò! Ki je to?
Fr.: Ja sam, Franina.
Jur.: Kega vraga delaš tu, va toj jame?
Fr.: Skrivam se.
Jur.: A za ča?
Fr.: Sam se uputil na općinu, kade se glasuje, pak su me na ceste fermali fašisti i z revolverom su me nazad stirali. Ja sam se onput vratil doma, pak sam šal zada šterni pomalo va moj umejak i pomalo sam se z dolum spustil. Ja ih moram prevarit.
Jur.: Zač si se skril va tu jamu?
Fr.: Mislel sam, da su mi oni za petami, a to si bil ti, Jurino. Baš mi je drago. A odkuda ti?
Jur.: Ja s druge strani. I mane su put presekli, pak sam storil kako i ti.
Fr.: Altroke, da će bit sloboda i mirni izbori! Vraga ti oni znaju ča j' mir ni zakon. Ja sam doznal, da su svi fašisti morali ajnrikat, i da nete naši smet na izbori.
Jur.: Pusti ih, neka kumedijaju. Ovo ča oni delaju, odpret će oče i on onem, ki još ne moru da vide. Da ti pak pravo rečem, mi smo već i do sada na velem dobitke.
Fr.: A kako to?
Jur.: Mi smo već imeli naši lepi i srdačni izbori po vseh krajeh Istre. Tamo smo se mi na oneh našeh drageh skupšćinah našli kako braća, čuli smo lepeh besed i jedan drugemu smo se potužili, a ča je najviše pokazali smo svem, da smo živi i da nas ima na tisuće i tisuće.
Fr.: Je — brate! I mane se čini, kako da nas je svaki dan sve više i više.
Jur.: Ja — to ti je po onoj našoj staroj: pritisnuto jače, sve to više skače. Nego vreme je, da gremo z dolum.
Fr.: A borme ... homo! Uh, kakov je ov putina. Na, viš — do kolena sam va blate. Ala ko vreme je ovo! I dažji i dažji i ne će nego da dažji.
Jur.: Kakovi ljudi, takovo i vreme. Čekaj, čapaj se za me. Viš, tamo je jedna graba...
Fr.: Puzi mi pod nogami, kako da j' poledica. Ja ne znam, ča će ovo bit... No sada je malo laglje. Hvala Bogu, da smo prišli na bolji put. Cuj, Jurino, mane se nekako pari, kako da grem na Musterung.
Jur.: Za tem se gre! Ter još bi nas mogli i suć po pute i brageše nam zet.
Fr.: Ne te trebeda, zač ima okole volj ki karabinijer.
Jur.: Ne koristi karabinijer! Si videl, kako je ono bilo neki dan va Lanišće? Jedan njihov umeril je pištolu va našega čoveka, a karabinijer, ki je to gledal, rekal je, da ne more niš storit, zač da je njegov brigadijer negdere na promeše.
Fr.: Govori tiše, viš tamo ih je jedno dvajset va crnoj stomanje. Kamo ćemo sada?
Jur.: Napred, kako da to ni naš posal. Ti muči, a ja ću zablabočit jedno dve tri talijanski, pak te mislet, da smo njihovi. — Dunke, ti ša, oji go manjado una maštela de tertule, ma le jera bone, kome angurija.
Fr.: Pustili su nas. Jedan je pošaptal: Kvešti duve že šikuro noštri. Lassemoli!
Jur.: Sam ti ja rekal. Viš još ih gre nekoliko. Muči ti. Ja ću sada pak malo nemški govorit. — Jo — jo — tize ferdamene krote de tertajfel, hudić, nohamol...
Fr.: I sada smo franjko pasali. Nego sada smo već blizu, pak homo lepo svaki svojem putem. Dobra sreća!
Jur.: Bog daj!

IZ ALTURE.

30. marta u 3 sata poslije podne prispjelo je u Alturu 16 kamijona fašista sa milicijom, glazbom i jednom ... mitraljezom. Na čelu te ekspedicije bio je poslanik Bilucaglia, kr. komesar Ricci, tajnik istarskih fašija Zucconi, dr. Stanich i drugi. Održali su izborni sastanak, kod kojeg su doživjeli posvemašnji fijasko. Svi smo se razbježali — neki amo, neki tamo. No čim smo saznali, da su došli u naše mjesto izaslanici političkog društva „Edinost“, mi smo se u tren oka našli na okupu kod naše mjesne crkvice. Tu nam je dr. Čok držao lijepi govor te nas oduševio za izbore. Sve što nam je rekao, to smo si dobro usadili u srce. Dao Bog, da bi se što prije ponovno povratio k nama i da bi nam opet držao svoj govor!

IZ OPATIJE.

Naša „Zora“ po treći put u plamenu.

U subotu u noć i uoči izbora, ušuljali su se poznati junaci u našu „Zoru“ u namjeri, da ju zapale. Već su bili čitavu pozornicu polili benzinom i na jednom mjestu naložili vatru, a onda kao po običaju — i utekli. Srećom su neki opazili dim i na vrijeme uzeli da gase vatru.

Ovo je treći pokušaj, da se naša „Zora“ pretvori u pepeo. Ovakve se stvari dogadjaju u Opatiji u času, kad ima u njoj sva sila stranaca, a i mnogo Jugoslovena, s kojima je nedavno sklopljen nekakav „pakt prijateljstva“. Taj se svijet s pravom pita: „Ako se protiv našega naroda postupa ovako pred očima našim i pred licem mnogobrojnoga stranoga svijeta, što mora da je s ubogim našim svijetom u zabitnim selima, gdje su junacima još i slobodnije ruke?“

Ovaj slučaj paleža imao je svrhu, da zastraši naše izbornike. Ta svrha nije polučena, ali je postignuto nešto drugo: Jaz, naime, što nas dijeli, proširio se opet za nekoliko stopa...

I ne našom krivnjom.

IZ JELŠANA.

Dne 30. marta te g. održao je kod nas izborni stastanak. Zborovanje je otvorio predsjednik našeg kotar. izbornog odbora, g. Rudolf Valenčič. Predsjedovao mu je Anton Puž iz Lipe.

Dr. Ferluga je najprije pročitao pozdravni brzojav našeg kandidata dra Stangera, a zatim naš program: slavenske škole sa poukom italijanskog jezika kao predmeta, slavensko uredovanje po svim uredima, općinske autonomije itd. U svojem govoru osvrnuo se je na zasluge naših dosadašnjih poslanika, gg. dr. Wilfana, dr. Stangera i dr., koji su isposlovali da se izmjeni zadružni novac, da se vjeronauk i nadalje podučava u materinjem jeziku, da se ukine dvojezičnost štampe itd. itd. Poslanici su za to, da informišu vladu o opravdanim željama našega ljudstva. To mogu da savjesno vrše samo naši poslanici. Dr. Ferluga je zaključio svoj govor s pozivom, da 6. aprila svi krenu na izbore i da odaju svoje glasove našoj kandidatskoj listi.

Ljudstvo je sa najvećom pozornošću slušalo dra Ferlugu te povladjivalo sva njegova izvadjanja.

Iza govora dra. Ferluge oglasio se za riječ fašista Carlo Ognibene. On je tvrdio, da naši poslanici nisu ništa učinili, da se biraju samo za to, da primaju plaće. Fašistička je stranka — veli Ognibene — uzela u svoju listu i Slovence!

— Koje Slovence? — upita ga dr. Ferluga.
— Pisenti-a! — odvrati Ognibene.

Nato je ponovno uzeo riječ dr. Ferluga te stvarno pobio Ognibenove tvrdnje.

IZ KAŠTELIRA.

Pred tjedan dva došlo je nekoliko oboružanih mladića našem seljaku i narodnjaku Ivanu Solari u Kaštelir. Solari se je nalazio na ognjištu kod večeri. Mladići su prijazno pozdravili i zamolili, da izadje napolje. I Solari — ne misleći ništa zla — izadje s njima iz kuće. U dvorištu najedampat bacišе ga na zemlju, svezaše mu ruke i noge te ga do krvi izbatinaše sa kundacima i bokserima. Zatim ga odvedoše u kuću jednog Kaštelirca (za kojega se govori da je kapetan nacionalne milicije!), gdje ga takodjer na najbestijalniji način izmrcvariše. Napominjemo, da je Solari nabijen samo za to, što je Slaven i što nije nikada htio da zataji svoje slavensko osvjedočenje.

IZ VELIH MUNA.

U nedelju, dne 30. marta poslije podne došao je k nama zastupnik našeg izbornog odbora, g. dr. Fortunat Mikuletić. Pučanstvo ga je oduševljeno dočekalo i pozdravilo. U tren oka našli su se na okupu svi Munčani. Dr. Mikuletić je potanko obrazložio ljudima način glasovanja i svrhu sadašnjih izbora. Ljudi su ga pozorno slušali i odobravali sva njegova izvadjanja. Sastanku je prisustvovalo i nekoliko fašističkih agitatora. Ovi su nagovarali ljude, da glasuju za fašističku kandidatsku listu. Obećivali su im sve i svašta, ali naši ljudi nisu htjeli niti da čuju o tome. Munci nisu nikada okaljali svoje narodne časti i poštenja.

IZ MEDULINA.

Pred nekoliko dana zadesila je naše mjesto velika nesreća. Nemilosrdna smrt odnesla nam je na drugi svijet našeg dragog starca Peru Grgura Privrat, poznatog pod imenom Špice.

Pokojnik je bio vrlo siromašan čovjek. Živio je samo od milodara. Ali unatoč svega toga on je bio dušom i tijelom pravi pravcati Jugosloven, koji nije nikada sakrivao svojeg jugoslovenskog osjećaja. Koliko se sirota mučio, da dozna i da se dobro nauči kako će ovog puta glasovati! Kanio je prvi na biralište, da oda svoj starački glas našim kandidatima. Nije mu bijedniku bilo sudjeno, da pokaže kako se on ne boji glasovanja.

Mimogred budi spomenuto još i ovo: Nekoliko dana prije smrti tužio ga je neslavni Stando, koji je učinio ljudima više slaboga i nedostojnoga nego što ima vlasi na glavi, prijavio i tužio, da je sirota breme drveća nakupio u općinskoj šumi i donio na svojim nemoćnim ledjima kući, da se ogrije i da time iskuha sebi suhu kašicu. — Mjesto, da bi mu općina bila pružila kakvu pripomoć, taj ga je delija oglobio, što je — kako rekosmo — brao drva po opć. šumi. I upravo dan pred smrću došao mu je nalog, da isplati spomenutu globu. Čime da je plati, to nek odgovori sam tužitelj, koji će takodjer doći pred velikoga Suca, da položi račuie o svojim zlim djelima.

A Tebi, mili naš Špice, pokoj vječni, mu duši tvojoj i laka Ti bila medulinska gruda, iz koje si ... po plodu blage lozice — ispio mnogo kapljica dobrog terana.

IZ SV. VIĆENŠTINE.

U nedjelju, dne 30. marta, imali smo u Stokovcima izborni sastanak. Na sastanak je dohrlilo preko 300 ljudi iz svih bližnjih i daljnjih sela. Pučanstvo je bilo vanredno oduševljeno, kad je vidjelo u svojoj sredini svoje prvake. Staro i mlado, muško i žensko, sve im je klicalo od radosti.

Sastanak je otvorio podpredsjednik našeg političkog društva »Edinost« g. dr. Ivan M. Čok. Najprije je pozdravio prisutne i rastumačio način glasovanja. Nato je lijepim riječima obrazložio značenje sadašnjih izbora i program naših kandidata. Naglasio je, da mi tražimo i zahtjevamo samo ona prava, koja uživaju ostali državljani Italije. Samo jedno nas dijeli, a to je naša narodnost. Neka nam puste našu narodnost i nek nam daju mogućnost, da se naša narodna kultura i naš jezik slobodno razvijaju, pa ćemo sve ostalo popriniti. Budući da imademo jednake dužnosti kao i ostali državljani, zahtijevamo, i jednaka prava: kako goje Italijani svoju narodnost, tako je moramo gojiti i mi Slaveni. Naša je ljubav do naroda i jezika ukorijenjena, da nema sile na svijetu, koja bi je mogla iščupati iz naših srdaca. Radi toga smo dužni, — veli govornik — da svi idemo na biralište i da odamo svoje glasove našim narodnim kandidatima, koji jedini mogu i znadu da brane naše interese.

Iza govora dra. Čoka uzeo je riječ naš neumorni istarski radenik, g. Ivan Stari, koji se je osvrnuo na teški gospodarski položaj našega seljaka u Istri. U svojem lijepom dogovoru predočio nam je važnost gospodarske organizacije i rekao, da ćemo se nakon izbora morati posvetiti glavnu pažnju našem gospodarskom podignuću, koje je glavni preduvjet našeg nacionalnog održanja. Iskustvo je pokazalo, — veli govornik — da su se samo oni narodi nacionalno održali, koji su bili gospodarski jaki. Radi toga morat ćemo i mi ustrajno raditi na tom polju sve dotle, dok bude osigurana naša nacionalna egzistenca.

Kao treći govornik nastupio je g. Joso Puhalj. On nas je u svojem kratkom, ali pjesnički ushićenom govoru oduševio te pozvao, da vjerujući u pobjedu svoje pravice neustrašivo demo na biralište i da damo svoje glasove našim narodnim kandidatima.

Konačno nas je jedan naš stari seljak bodrio, da se ne bojimo, »dok je glava živa«.

Iza toga je dr. Čok zaključio izborni sastanak, a mi smo dugo vremena oduševljeni klicali našim gostovima.

IZ LIŽNJANA.

Pretprošle nedjelje održala su se kod nas dva izborna sastanka. Prvi fašistički, a drugi naš, slavenski. Prvi je svršio s potpunim fiaskom, dok je drugi bio upravo veličanstven. Kad su došli k nama zastupnici slavenskog izbornog odbora, gg. dr. Čok, Ivan Stari i Joso Puhalj, njih je dočekao cijeli Ližnjan, staro i mlado, muško i žensko. Oduševljenje je bilo neopisivo. U ime muškaraca je stari Josip Fedel pozdravio, zagrlio i poljubio nadošle gostove, dok je u ime ženskih neka gospodjica izručila dru. Čoku i Ivanu Stari par krasnih šepaka ljubičica. Govore dra. Čoka i Staroga saslušali smo sa najvećim oduševljenjem i odobravanjem. I jednom i drugom govorniku priredili smo burne ovacije. Svima su nam se pojavljale u očima suze — radosnice od veselja, što se nakon toliko i toliko godina drži u našem mjestu govor u našem milom materinjem jeziku. Taj dan ostat će nam u trajnoj uspomeni.

IZ PULJŠTINE.

U Šišanu bila je takodjer izborna sekcija. Većina naših izbornika nije mogla glasovati, jer su im bile iskrivljene izborne legitimacije. Drugi opet koji imali izborne legitimacije u redu takodjer nisu mogli glasovati, jer je bio u ćeliji (kabini) jedan fašist, koji je zahtjevao da svi glasuju za fašistički snopić. Izborna komisija je bila je sastavljena od samih fašista. Reprezentante drugih stranaka nisu htjeli priznati. Dokazano je, da su nekoji fašisti glasovali bez ikakvih izbornih legitimacija.

Politički pregled

Kad se svršio svjetski rat i kad su sklopljeni mirovni ugovori, bilo ih je jako mnogo, koji su zadovoljno uzdahnuli: »Hvala Bogu, sad ne će više biti ratova!« Bilo je dapače i ozbiljnih novina, koje su pisale, da smo sad sigurni od ratova barem za 40 do 50 godina. Medjutim su dogadjaji u ovo pet godina mira pokazali, da su proročanstva o miru vrlo netočna. Ta jedva jedvice su teške muke i napore uzdržao se i ovaj petgodišnji mir. A tko pobliže promatra politiku velikih država, taj mora da bude ozbiljno zabrinut za mir na svijetu. Velike države vode naime politiku, koja mora dovesti do novih ratova. Evo dokaza:

Izmedju

engleske, franceske i italijanske vlade

nastala je zanimljiva utrka. Kao što su pred nekoliko mjeseci velevlasti nastojale, da što prije stignu u Moskvu, pa da svojim priznanjem »de jure« postignu što veće koncesije od sovjetske vlade, tako sad opet nastaje velika uzbuna

zbog ratifikacije lausaneskog ugovora.

Mirovni ugovor, sklopljen u srpnju prošle godine izmedju Turske, Grčke i saveznika značio je potpunu pobjedu Turske. Ismet-paša, šutljivi i lukavi pregovarač, postignuo je u Lausanni takve uvjete, da je poslije mnogo Turska bila oslobodjena od inferiornog položaja u kome se nalazila već dulje od jednog vijeka. Bez obzira na teritorijalne dobiti, koje su išle većinom na račun Grčke, a tek neznatnim dijelom na račun Franceske (u Ciliciji), spor je s Engleskom zbog pripadnosti Iraka ostao neriješen. Turska je polučila ukinuće režima kapitulacije, koji je dosad davao strancima privilegiran položaj, uklanjajući ih ispred turskih zakona. Nadalje je prestala svaka kontrola nad inovjercima kršćanima, naročito Grcima i Armencima, koji su dugo uživali zaštitu velevlasti. Sam lord Curzon, koji je nekoliko mjeseci ranije odlučno zahtjevao autonomiju za Armence, sada se u ime Engleske odrekao svakog uplitanja u unutarnje prilike turske republike.

Velevlasti su bile prisiljene na taj uzmak jedino zato, jer nijedna od njih nije htjela upuštati se u vojničku akciju na istoku, znajući da bi

obične demonstracije mornarice u turskim vodama

ostale bezuspješne, obzirom na to što je Kemal-paša imao veliku i dobro organizovanu vojsku, koja je bila još pod neposrednim dojmom svojih pobjeda nad Grcima.

Kada dakle nisu mogle oprijeti se Turcima, Engleska i Franceska nastojale su

da bar zategnu ratifikaciju mirovnog ugovora.

Engleska je u nerješenom pitanju Mosula vazda imala razlog za to otezanje, a pri tom je čekala daljnji razvitak prilika u Turskoj. No protiv njenog očekivanja unutarnji položaj turske republike sve se više konsolidirao, a engleski pokušaj, da se ukinuće kalifata eksploatiše, jadno je propao. Niti postavljanje protukalifa u osobi hedžaskog sultana Huseina nije moglo uspjeti zbog velike omraženosti Engleske medju Arapima.

Vrijenje u Indiji i Egiptu

tako je jako, da engleski štićenik Husein ne može nametnuti se za vjerskog poglavicu niti samim Arapima. Engleska diplomacija morala je dakle uvidjeti da je angorska vlada bar za sada konsolidirana i da nutarnje trzavice nipošto nisu tako jake, da bi mogle uzdrmati njezin položaj.

Pregovori s turskim delegatom Jusuf Kemal-begom budu nastavljeni još za života konzervativne vlade, a Mac Donald je s ostalom baštinom lorda Curzona preuzeo i ovu neodlučnu politiku prema Turcima. No tko zna kako bi dugo bilo produženo ovo provizorno stanje, koje je takodjer odgovaralo franceskom držanju, da

Mussolinijeva inicijativa

nije unijela malko života u istočno pitanje.

Mussolini je prvi ratificirao lausanneski ugovor, a Turska ga je nagradila koncesijama za gradnju željeznice Kutalia-Brusa-Mudania, eksploataciju rudnika i izgradnju velike luke na Mramornome moru. Osim neposredne koristi, koju je Italija na taj način dobila, Mussolini se odlučio na taj korak očito za to, da bi oslabio položaj Engleske. Već od krfske afere u rujnu prošle godine došla je italijanska vanjska politika u

sukob s najvećom pomorskom silom.

Poslije je Italija upravo zbog Engleske opet doživjela neuspjeh u tangerskom pitanju, koje je rješeno bez njenov sudjelovanja.

Spretan diplomata Mussolini nije odmah reagirao, jer je uvidjao, da je protivnik jači, nego je čekao zgodnu priliku, koja se sad eto pružila

na istoku.

Napadno bratimstvo sa sovjetskom Rusijom očito ima veće političko negoli ekonomsko značenje. A još više dolazi žalac uperen protiv Engleske do izražaja u držanju prema Turskoj. Neposredan razlog italijanskoj susretljivosti prema angorskoj vladi je spor, koji je nastao

zbog Dodekaneza i Dardanela.

Tajnim ugovorom u Londonu, kojim je antanta pridobila italijansku pomoć u svjetskom ratu, u čl. 8. priznala je Engleska Dodekanez Italiji, a u čl. 13. istog ugovora govori se, da Italija ima pravo tražiti »pravedne kompenzacije« na račun njemačkog kolonijalnog posjeda u Africi. Engleska i dominioni dobili su u Africi oko 1,200.000 četvornih kilometara, od čega Italija traži otprilike dvadeseti dio. No Engleska — Mac Donald kao što i njegov predšasnik — vezuje ovo pitanje s pitanjem Dodekaneza. Pozivajući se na to što je Italija u sporazumu Titoni-Venizelos odustala od dodekaneskog ostrvlja u korist Grčke, Engleska sad stavlja zahtjev, da Italija evakuira ostrvlje te o tome čini zavisnim koncesije u Africi.

Italijansko-rusko bratimljenje pobudilo je u engleskoj javnosti

veliku uzrujanost.

U donjoj kući bila je velika debata, u kojoj je liberal sir Edward Grigg ustao protiv ratifikacije lausanneskog ugovora. Glavni razlozi nezadovoljstvu nalaze se u bojazni, da je taj ugovor bez sudjelovanja Rusije ne će moći garantirati neutralnost morsk. tjesnaca. Ni činjenica, da je franceska parlamentarna komisija već prihvatila ratifikaciju i da je to isto ranije učinila Italija, zacijelo će prisiliti i Englesku, da ga ratificira. Mac Donald je u svom odgovoru ustalom naglasio, da je ugovor nužan, iako nedostatan, i ovaj čas nuždan, jer bi se sličnu neratifikacije valjalo čitavo pitanje iznova tretirati, a Engleska bi kod toga bila osamljena.

Osim toga treba znati i to, da medju evropskim državama postoje i drugi sporovi. Za danas spomenut ćemo samo

rumunjsko-ruski spor

glede Besarabije. Na bečkoj se konferenciji, kako se nedavno razišla, jasno pokazalo, da o kakvom sporazumu izmedju Rusije i Rumunjske ne može biti ni govora.

Ali bečka konferencija, može se reći, imala je ipak jedan pozitivan uspjeh. Njome je naime skrenuta konačno pažnja cijele Evrope na jedno najosjetljivijih mjesta evropskoga mira. Besarabija postala je i tek nakon neuspjeha bečke konferencije novom Alzacijom i Lorenom istočne Evrope. A baš slučaj Alzacije i Lorene bjelodano je pokazao, kako ovakvi sporovi mogu i kroz cijela desetljeća tinjati poput žare pod pepelom, da jednoga dana jednom varnicom dignu u lagun sve nakupljene eksplozivne sile, nacionalni ponos, povrijedjeni prestiž, oštećene ekonomske interese. I stoga besarabsko pitanje baca daleko crnu sjenu na cijeli položaj u Evropi.

Domaće novosti

Definitivni rezultat nedjelnih izbora u Julijskoj Krajini

I. U ISTARSKOJ POKRAJINI:

Prema službenim podatcima, Slaveni su dobili 6657 glasova; Fašisti: 51.580; Popolari: 1079; Komunisti: 3131; Republikanci: 2455; Maksimalisti: 375; Unitarci: 200 i Demokrati: 131.

II. U TRŠĆANSKOJ POKRAJINI:

Slaveni su dobili 5818 glasova; Fašisti: 23.557; Komunisti: 7033; Unitarci: 861; Popolari: 1144; Republikanci: 4320; Demokrati: 311; Maksimalisti: 995.

III. U ZADARSKOJ POKRAJINI:

Slaveni su dobili 63 glasa; Fašisti: 1784; Republikanci: 220; Komunisti: 43; Popolari: 36; Demokrati: 13; Maksimalisti: 10; Unitarci: 5.

Lastovo: Slaveni 50, fašisti 229, ostale stranke 5.

IV. U GORIČKOJ I FURLANSKOJ POKRAJINI:

Slaveni su dobili 16.255 glasova; Fašisti: 86.555; Popolari: 19.855; Unitarci: 12.034; Komunisti: 10.371; Demokrati: 5.238; Maksimalisti: 3.628; Republikanci: 2.815.

Prema tome ukupni broj slavenskih glasova u Julijskoj Krajini iznaša 29.338, fašističkih 163.563, popolarskih 22.000, republikanskih 9.744, demokratskih 5.707, komunističkih 20.648, maksimalističkih 5.064 i socijalističko-unitarskih 13.114.

Fašisti dobivaju 15 mandata, Slaveni 2, komunisti 2, popolari 2, socijalisti-unitarci 1 i republikanci 1.

Prema dosadašnjim podatcima, od šestorice naših kandidata izabrani su gg. dr. Ulikse Stanger i dr. E. Besednjak.

Svega po malo

Prvi »toljagaši«.

Prva četa oružanih ljudi sa štapovima i batinama bila je u Ateni za Pizistrata god. 560. prije Krista. Oni su se zvali »korinefori«. Pomoću ovih prvih fašista osvojio je Pizistrat Atenu. Ovu epizodu iz grčke povijesti opisuju Herodot i Aristotel. Batina i štap imali su važno mjesto kod Grka. Bog Herkul posluživo se batinom protiv nesretnog Kakusa. Kod Jupitra, Baka, Merkura i Eskulapa štap je naznačivao moć i silu. Homer nam spominje batine za doba trajanskoga rata. U Korintu, u Šparti i u Sirakuzi služili su se tirani i vladari nosiocima batina. Nošenje štapova bilo je vrlo uobičajeno u Grčkoj. Filozofi, većinom cinici, nošahu štap. U Rimu naprotiv nije se tako često služilo batinom i štapom kao u Grčkoj. U Rimu su nosili štapove: prosjaci, starci i cinici. U vojsci su imali stari Rimljani odred »batinaša«, ali on je bio sastavljen samo od — »barbara«. Pretorijanci su uveli višji broj batinaša. Horacije spominje u trećoj knjizi batinu kao drugo oružje čovjeka protiv čovjeku, jer je prvo oružje bila šaka.

Novi bračni zakon u Čehoslovačkoj.

Izvadak novog bračnog zakona, koji sadržava revidirani gradjanski zakon, upravo je dovršen. Prema intencijama pravosudne upravne reforme su učinjene samo u najužim granicama. Karakter doživotne veze supruga ostaje isti. Brak se može sklopiti crkveno ili civilno. Bračna sposobnost kod muškaraca odmjerena je od 18 godina, a kod žena sa 16 godina. Ako se nakon pravno-snažnih dokaza smrti jednog od supruga, sklopi novi brak, a kasnije se ispostavi da je dotični ipak na životu, drugi brak ostaje na snazi, pošto je prvi uslijed drugog braka pravnovaljano poništen. Medju ostalim je broj smetnja za sklapanje brakova kudikamo ograničen. Taj će zakon, medjutim, prouzrokovati mnoge nove brakove i mnoge i mnoge nove brakorazvodne parnice.

Proslava 100-godišnjice velikog srpskog pjesnika.

U Slavonskom se Brodu 28. marta 1824. rodio veliki srpski pjesnik Branko Radičević. Stogodišnjica njegova rodjenja proslavila se vrlo svečano po cijeloj Jugoslaviji. Radičević je opjevao u pjesmama, kako treba da se okupe u jedno kolo svi oni, koji su danas za to u slobodnoj jugoslovenskoj državi. Svoje je najljepše godine proveo u Srijemu, pa je tamo i pokopan. Umro je 1853. godine od sušice.

Žene kao vjeroučitelji u Čehoslovačkoj.

Ženama se pružilo novo polje djelatnosti, i to u Čehoslovačkoj. Kako tamo vlada prilična oskudica na katoličkom svećenstvu, to je pred kratko vrijeme u Kraljičinom Gracu namještena jedna žena kao vjeroučiteljica. Ona je najprije morala kod konzistorijalnoga vijeća položiti ispit i sad prima istu plaću kao svi katehete.

Legendarni Lenjin.

Prema moskovskim izvjestiama kolaju u Rusiji pripovijesti da Lenin živi. Ove su bajke raširile u radničkim i seljačkim krugovima i izazvale veliko nezadovoljstvo. Dne 23. o. mj. na dan rodjenja Lenjinova bit će u školama, radničkim klubovima itd. predavanja o životu i radu Lenjinovu, kojom će se prilikom prikazati točne okolnosti Lenjinove smrti, da se uzmogne suzbiti bajke.

Narodne šale.

Nije se uplašio.

Neka dobra supruga — Bog joj dao sreću i zdravlje! — nikako nije mogla da odući svoga muža od glupog običaja, da se tek u zoru vraća kući iz gostione. S toga se odluči na jedno radikalno sredstvo. Jedne tamne noći dočeka ona svog muža u hodniku, sva zamotana u bijelo platno. Kad muž udje u kuću, ispadne pred njega strašna zagrobna pojava.

— Ko si ti? — upita muž, drhteći od straha.

— Ja sam Belzebub! — grobnim mu glasom odgovori pojava.

— O, zdravo šuro, — reče muž ohrabren, — pa ja sam uzeo tvoju sestru za ženu. Dedʼ da se poljubimo!

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 9. aprila, moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.770—9.79[illegible]; 100 amerikanskih dolari za 2.255—2.270; 100 švicarskih franaka za 393—396.[illegible]; 100 franceskih franaka za 130.75—131.50; 100 čehoslovačkih kruna za 66.90—67.40; 100 jugoslovenskih dinara za 27.80—28.10; 100 rumunjskih leja za 11.50—12; 100 madžarskih kruna 0.03—0.04 i 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0317[illegible]—0.03227[illegible] italijanskih lira.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Prijatelju iz Jadreški: Vaše pismo primismo. Hvala na obavijesti! Pošaljite nam odmah popis svjedoka, koji bi bili pripravni potvrditi sve ono što nam Vi javljate. Da ste nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

„Istarska Riječ" [illegible]

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za prosvjetu, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

[illegible] Narod. [illegible]

Oglasi stoje 4 lire za svaki centimetar visine [illegible] stupca [illegible]

Ubkre rabova...

[illegible]

Kako smo birali u Istri?

U LIBURNIJI.

[illegible]

U Berseču su fašisti upotrebljavali [illegible] metode [illegible] naroda iz okolice [illegible] Zatvorili su naime [illegible] oruzjem.

[illegible] u izborni lokal [illegible] da [illegible] ukra [illegible]

Vrijedno je da se zabilježi, da su naši [illegible] i ako bi [illegible] već bi bile republike. [illegible] nije to vrijedilo.

[illegible] je vladina stranka dobila većinu u Liburniji i skupila broj naših glasova za circa 80.

Narod se je svuda lijepo držao i vršio svjesno i ponosno svoju tešku dužnost. U Mošćenicama došli su i Učkari usprkos zlu vremenu i odali svoj glas za lipu ne mareći za prijetnje ni za obećanja.

Pred ovakim narodom: kapu dolje! To su rekli i nekoji Italijani, koji su vidjeli, što se je dogadjalo u biralištima i vani. Mi smo ponosni na naš svijet, koga sve ovo zlo, koje se na nj obara ne može ni za čas, da svrati s pravoga puta niti da ubije u njemu ljubav za svoju narodnost, volju za borbu i nadu, da će pravda jednom pobjediti.

U PULI.

U sobotu, dne 5. aprila, iza konstituiranja izborne komisije, bio je napadnut na cesti izmedju Medulina i Ližnjana raprezentant naše kandidatske liste u 719. sekciji. Napali su ga tri fašista. Medju tima bio je i predsjednik medulinskog fašija. Naš raprezentant bio je tako nabijen, da je ostao teško ozlijedjen po čitavom tijelu. Danas se nalazi još uvijek u krevetu.

[illegible] metodi izbornika.

[illegible] Medulinu se kod skrutinija [illegible] odali svoj glas našoj kandidatskoj [illegible] premda bi ih moralo biti nekoliko [illegible]

I nedjelje [illegible] je medulinski [illegible] po selu i pobirao izborne legitimacije. Nekoji su mu ih izručili, a nekoji nisu. Danas već i vrapci na krovu po Medulinu cvrkutaju, da su nekoji po 10 puta glasovali i da se sada time još i ponose.

Dobro poznati Benoni nije htio da pozna nijednog našeg izbornika premda je imao s njima hiljadu puta posla, a tako ni one, s kojima je imao posla dan prije izbora.

U MEDULINU.

Osam dana prije izbora dodoše na Puljštinu nekoliko naših izaslanika, da pouče narod o izborima. Svuda su lijepo i mirno izvršili svoj posao, samo ih u Medulinu zadesi grozna nesreća. Čim su tamo stigli, navališe na njih fašisti, te ih naciškaše i namlatiše. Čitavim se Medulinom strijelimice pronesio glas tog nekulturnog čina. Sve je strepilo, jecalo, plakalo. Nastala je panika i sve je prestrašeno i puno bojazni čekalo dan 6. aprila da uza sve to pokaže svoju izbornu volju.

Dva dana pred izborima bijaše održan u Medulinu fašistički sastanak, koji je bio vrlo slabo posjećen. Tu su padale na naslov naših ljudi najružnije riječi. Izmedju ostalog rekli su i ovo: „Svi morate glasovati otvorenom glasovnicom za fašiste. Tko ne bude tako glasovao, toga ćemo lupati, paliti, baciti u zrak. Mi ćemo svakako do-

Hoćete li jednom prestati...

[illegible]

[illegible] Naš je narod [illegible] koji je na svojim mučeničkim ledjima [illegible] najviše udaraca sa [illegible] svojom i posećanim [illegible] da dokaže [illegible] da su [illegible] svijest i smisao njegove opravdane borbe.

Mi smo po svojoj savjesti htjeli da izvršimo najsvetiju državljansku dužnost, pružali smo ruku bratskog sporazuma, a dobili smo zato batine, nudjali smo granicu mira, a dobili smo [illegible] udarce. Zato će ostati dan 6. aprila jedna kulturna sramota za one, koji su pogazili slobodu izbornog čina, tog najelementarnijeg i najuzvišenijeg prava čovjeka — onoga prava, za koje je čovječanstvo prolilo toliko dragocjene krvi. Uvjereni smo, da se g. Mussolini nikako ne može da suglasi sa nedjelima svojih nepokornih i neobuzdanih podložnika, jer je čitavo njegovo stano-

Koliko poslanika ćemo imati mi Slaveni?

[illegible] našega lista donijeli [illegible] da ćemo dobiti dva poslanika [illegible] dr. Stangera i dr. Besednjaka. Kad [illegible] napisali tu vijest, onda nismo još imali [illegible] podataka. Kasnije se je ustanovilo, da su izbrani dr. Besednjak i dr. Wilfan, a ne — kako smo prije javili — dr. Stanger. Ali ipak bi se moglo desiti, da se centralna izborna komisija u Rimu postavi na stanovište, da ne može doći u obzir ona stranka, koja nije dobila kvocijenta. U tom slučaju otpali bi kandidati republik. i socijalistično-unitarske stranke, koje nisu postignule kvocijenta, a na njihovo mjesto došao bi jedan naš kandidat i jedan popolarski. Tako bi onda dobila i naša i popolarska stranka svaka po tri poslanika. Ako zbilja dodje do toga, onda će biti uz dr. Wilfana i dr. Besednjaka izabran i naš dosadašnji poslanik dr. Ulikse Stanger.

znati, kako je koji glasovao, pa onda nek se pazi, jer će mu moždani letjeti iz glave... To je samo povećalo strah i strepnju tamošnjih naših ljudi, koji žive već više godina pod nečuvenim terorom, i koje se vječno straši bombama i dinamitima.

Dan pred izborima bijaše najtragičniji dan. Pouzdanika naše stranke iz Ližnjana, Ježu Fedela, tog našeg uzor-kremenjaka, izmlatiše i isprebijaše do krvi, tako da se — sav obnemogao i otečen — jedva se živ doteturao kući. Sada leži razmrcvaren u krevetu.

Inače su grozili i prijetili i u noći nekuda bacali kamenje, da proizvedu sveopći strah i trepet.

Na dan izbora htjeli su silom, da glasovanje bude javno, ali komisija nije to ipak dopustila. No za naše je ljude i to bilo uzalud. I tog je jutra bio jedan fašista na vratima sa žilom (veliki crni koznati pas za lupanje) da straši i obraća ljude. Svakoga je pitao, za koga će glasovati i kad mu je naš čovjek rekao, da će učiniti što ga bude volja, tada je prijetio, govoreći: Kasnije ćete slano platiti!

I tako su uslijed svih ovih dogodjaja (a bilo je i drugačijeg silovanja, varanja i strahovanja), **uslijed ovako nečuvenog terora, uslijed nasilnog i nečovječnog odstranjenja** našeg pouzdanika, naši ljudi većim dijelom ostali kod kuće, da se ne izlože onakvom užasnom i nehumanitarnom postupku iz prošlih izbora. Uza sav ovaj nepodnošljivi teror glasovao je tkogod i od naših, ali malo, jer većinom bijaše sve pasivno.

Radi te pasivnosti fašisti su već predvečer letili po kiši po Medulinu, da još koga i nadju i odvedu, da bude broj, da bude nešto.

Tako se eto spriječilo i onemogućulo, da naš narod pokaže svoju volju, svoj narodni izražaj.

U ALTURI.

Ovo najčišće naše selo sa svojom okolicom bilo je uvijek Italijanima trn u oku, jer je svakom prilikom pokazalo, da je ono zbilja naša narodna kula na Puljštini, zato su protivnici koncentrisali tamo sve svoje sile samo da nam onemoguće pobjedu. Čitavi kamijoni oboružanih dalmatinskih nadošlica odjurili su na dan izbora u Alturu. Uzput su već počeli sa svojom djelatnošću otimajući svakom našem izborniku, koga su putem naišli, izborne legitimacije; naravno pojedino djelo bilo je popraćeno sa grdnim batinama na teret ledja naših jadnih ljudi. Kad su stigli u Alturu išli su izravno u izbornu dvoranu, uzeli našeg povjerenika, bacili ga u kamijon i odvezli u Pulu, dok su drugog našeg povjerenika, koji se je tada nalazio u svojoj kući, zatvorili u istu i nedozvolili mu izlaz do iza svršetka izbora. Kolike udarce batina oćutiše njihova ledja i glave, znali bi nam oni pričati, osobito pak onaj, koga su uzeli sa sobom u Pulu kao taoca, da tamo glavom plati našu eventualnu pobjedu u Alturi.

U MARČANI.

U ovoj sekciji glasovala su osim Marčane, Krnica i sva ostala sela ove podopćine. Kad su ujutro došli naši povjerenici da se prijave predsjedniku komisije, počeli su ih odmah lupati vodnjanski fašisti i prisilili ih, da se povrate svojim kućama. Isto se je dogodilo svim ostalim našim izbornicima, kad su došli na biralište.

U POMERU.

Raprezentanti naše kandidatske liste nisu nikako mogli prisustvovati kod izborne operacije, jer im je predsjednik komisije još večer prije sporučio, da se živi ne će povratiti ako dodju na izbore. Glasovalo se otvoreno, a koji je htio da se posluži kabinom, bila mu je oduzeta legitimacija i nije mogao glasovati.

U VODNJANU.

Izbornici iz Proštine imali su da glasuju u Marčani. Fašisti su navalili na njih sa štapovima te ih protjerali. Kad su izbornici došli na biralište, na vratima su već stajali fašisti, koji su jim oduzimali izborne legitimacije te ih tjerali kući. Na to su bacali izbornike po stubama i batinali ih.

U ŽMINJU.

Već rano ujutru sakupiše se naši izbornici pred biralištima. Oko jedanaest sati pa je najedamput prasnula bomba, a istodobno stali su fašisti tući naše izbornike sa volujskim žilama i streljati iz pušaka i samokresa. Izbornici su bježali preko vrtova i zidova. Pol sata zatim počeli su u malenim skupinama ponovno dolaziti naši izbornici u grad. Na to je doletio u Žminj još jedan kamijon fašista iz Pazina. Netom su se iskrcali iz kamijona stali su pucati iz pušaka i nemilosrdno tući po našim izbornicima, dok su se ponovno razbježali. Medjutim naši izbornici počeli su se po treći put vraćati u grad. No ovaj put su najgore prošli. Fašisti su otvorili na njih paklensku vatru, tako da više nije mogao nijedan do birališta.

Kako doznajemo, fašist Rodolfo Godina bacio je prvi bombu proti biračima. Medju ostalim fašistima bili su i ovi: Arturo Rovis, općinski tajnik Cernecca, Carlo Olivari i Carlo Petech od Antuna.

Prema dosadašnjim izvještajima, koji su stigli našem političkom društvu „Edinost“, ima 5 naših izbornika ranjenih.

U PAZINU.

U Lindaru: Naš narod je teško očekivao dan izbora. No nažalost dogodila se i u toj sekciji ista prevara kao i u drugima. U blizini samog Lindara iskrcalo se iz kamijona više fašista. Jedan dio išao je cestom prama Zamaju, a drugi prama Grčišću. Po prvoj cesti imali su doći u Lindar izbornici iz Lindarskog polja, a po drugoj iz Miletićbrega, Batluga, Sv. Križa itd. Čim su se naši izbornici pokazali na cesti koja vodi u Lindar, fašisti su ih dočekali, natjerali u bijeg i trčali za njima kao za divljim stadom.

Nekolicini izbornika kojim je ipak uspjelo da dodje do birališta, bila je oduzeta od općinskog pisara iz Pazina Zuliani-a, ovim riječima: Porco Dio, non date via per non ricever un due colpi di rivoltella! Od nekog drugog su izbornika fašisti zahtijevali, da se odstrani od birališta. Budući pak da se nije htio odstraniti, počeli su ga kao bijesni mlatiti. Na ostale izbornike navalili su s povicima: Via tutti!

U Pićnu: U subotu su zaplijenili pred Dušićevom gostionom u Pazinu našega zastupnika iz te sekcije. Medju fašistima bio je i poznati činovnik bolesničke blagajne Gabrielli. Našeg raprezentanta odveli su u prostorije pazinskog fašja, gdje mu je fašist Gabrielli oduzeo list o imenovanju. Ujedno su mu zagrozili, da se drugi dan, ako mu je stalo do vlastite kože, uopće ne prikaže na biralištu.

Oboružani elementi nisu uopće pustili nijednog našeg čovjeka u Pićan. Na mostu pod Pićnom sakupilo se je nekoliko naših ljudi. Najedamput je došao k njima neki oružnički brigadijer sa 7 vojnika te ih odveo u zatvor. Malo zatim je drugi brigadijer doveo u Pićan nekoliko ljudi i strpao ih u zatvor.

Jednog je našeg čovjeka, koji je rano ujutro došao u Pićan k ispovjedi, zaustavio oružnički brigadijer te ga pretražio. Budući da mu je našao u lisnici 500 lira, razljutio se i htio mu sve zaplijeniti. Na protest našeg čovjeka ga je udario i bacio za njim novac.

U Pazinu je zatvoreno 27 naših ljudi iz Pićanštine.

U MAREZIGAMA (Sekcija br. 726).

U petak uveče trgao je oružnički brigadijer u društvu sa fašistom Ivanom Bordon-om iz Bernetiči, koji je bio u civilnoj odori i oboružen sa karabinom, plakate slavenske narodne stranke. Taj isti brigadijer nije pustio u nedjelju našeg raprezentanta niti pred izbornu komisiju, već ga je otpravio iz izbornog predsoblja veleći: »Gdje si bio jučer, idi i danas!« Njegovom je zamjeniku općinski komesar ispravio izbornu legitimaciju. Uslijed toga izborna komisija nije htjela da primi zamjenika. Izborna je komisija odbila bezbroj naših izbornika s razloga, što im općinski ured nije označio na legitimacijama mjesto birališta. Druge pak izbornike komisija nije pustila glasovati, jer da ne stanuju u Marezigama, premda su bili upisani u mareziganskom izbornom imeniku. Od birača se zahtjevalo, da ne idu u kabinu nego da glasuju pred izbornom komisijom.

U VIŽINADI.

Kad su naši raprezentanti htjeli da stupe u izborni lokal u Labincima, tada im je poručnik nacionalne milicije Antonio Mecio zatvorio ulaz u izbornu dvoranu. Našim raprezentantima nije preostalo drugo, nego da se odstrane. Kad je neki drugi naš izbornik išao sa glasovnicom u kabinu, da ondje vrši svoju državljansku dužnost, došao je odmah k njemu fašist Italo Riosa, da vidi, za koga će glasovati. Naš je izbornik protiv toga protestirao, našto je fašist zapustio kabinu. Ali netom je naš izbornik predao predsjedniku glasovnicu, odmah su je otvorili i, videći da je glasovao za slavensku narodnu stranku, stukli ga te bacili na nj smrdljivo jaje.

Naveče su streljali za našim raprezentantom, a zatim su poslali za njim oboružanu stražu. Nesretnik se je morao cijelu noć skrivati po šumama, da ga ne ulove.

O ostalim bezakonjima bilo je već govora u našem listu.

U MOTOVUNU.

Predsjednik izborne komisije u jednoj motovunskoj sekciji bacao je u žaru glasovnice, a da nije prije odtrgnuo privjesak. Izbornicima je, koji su protestirali protiv te nezakonitosti, prijetio, da će ih dati aretirati. Neki fašist primio je jednog našeg izbornika za ruku te ga medju najvećim streljanjem odveo iz mjesta. Drugom je izborniku opet neki fašist istrgao legitimaciju, našto su ga ostali fašisti majstorski isprebijali. Sudac Cecolli, koji je bio taj dan odjeven u fašističkoj odori, primio je nekog našeg izbornika te ga dao aretirati po općinskom panduru. Na to su ga obojica odvela u fašističku kavanu, gdje ga je sudac najprije opsovao, a zatim izručio dvjema fašistima, koji su ga pri neprestanom streljanju iz samokresa odveli iz grada.

U VIŠNJANU.

U [illegible] je višnjanskoj sekciji izborna komisija [illegible] zavlačivala glasovanje, da nije na sat glasovalo niti 10 izbornika. Ta se glasovanje nije vršilo tajno, kako zakon propisuje, [illegible] na svakog izbornika u kabini. U tom se je pogledu naj više iskazivao općinski sumar.

Koliko u motovunskim toliko u višnjanskim sekcijama nisu htjele izborne komisije pripustiti naših raprezentanta.

U BOLJUNU.

[illegible] izvještaju o [illegible] izbora u Boljunu moramo da nadodamo još [illegible].

[illegible] naš raprezentant u ko[illegible] došao je k njemu kući jedan kamijon fašista iz Pazina, medju kojim je bio i poznati Gabrielich. Uzeli su mu u kući flašu vermuta. No čim su posumnjali, da su to opazili domaćini, bacišo flašu na [illegible] je razbije. Ujedno su im zagrozili, da će im zapaliti kuću, ako sjutradan idu u Boljun. Dan prije bili su u toj kući oružnici i financijska straža. Vratili su se i sjutradan po izborima. Taj dan su učinili kućnu istragu i zaplijenili [illegible] kg kave, komad šećera i igraćke karte.

U HERPELJAMA-KOZINI

U subotu, časak dva prije nego li je počela zasjedati izborna komisija, oružnici su aretirali jedinog skrutinatora Slovenca te ga odveli u Materiju. Taj su postupak motivirali time, da imaju tobož protiv njega nekakvu prijavu, što apsolutno nije odgovaralo istini. Uveče su ga ispustili na slobodu. Medjutim na njegovo mjesto došao je drugi skrutinator — fašist.

Naknadno ćemo donijeti točniji izvještaj o toj sekciji.

U LABINU.

U petak prije izbora, oko 10 sata na večer, došli su fašisti iz Labina pod Ripendu blizu krčme Kosmaconja i pucali su iz puške ili iz revolvera u zrak. Isto tako u Presiki i na Vinežu.

Nedjelju jutro išao je narod u Labin. Na putu je — Marko Paliska, koji je išao sam, susreo 3 fašista, koji ga upitaše za ime i prezime. Marko im je kazao svoje ime. Lei è un nostro buon amico, vada (ironički). Mate Paliska i Marko išli su na izbore. U Labinu je bilo sve mirno. Vratili se kući da jave narodu, da može ići jer je sve u redu.

Ali na povratku, kod mlina Faragune, 5 fašista je na njih dvaju navalilo i stali ih tući žilom i šakama po tijelu. Svjedokinja Ivana Kićić Rota — kraj mlina Faragune. Bili su u civilu i imali su revolvere. Mate se je sklonio u jednu kuću, gdje ga je dostigao jedan fašist, koji ga je pozvao van kuće, stao ga tući i — druga četvorica bila vani, od kojih je jedan pucao iz revolvera, a drugi je bacio kamen.

Marko je bježao, ali ga je dostigao jedan fašist, koji je uperio na nj revolver i udario ga nogom.

Susreli su tada ljude iz Ripende, kojima su kazali, što im se je dogodilo. Na to su se svi vratili kući. Kod Sv. Mandaljene su ustavljali su druge. Svi ulazi u Labin bili su zatvoreni. Cijeli dan su pucali do noći.

U sekciji Sv. Nedelje, koga su sreli morao je ići s njima, silom. U kabini je bio jedan — Hispčić Anton — ostar kod vrećari (Sv. Nedj.), koji je ljudima [illegible] znak fašja. Na večer su istukli fiduciara soc. stranke Marchig-a i Mata Vrbanca. Glasovali su kasnije — i iza izbora — tko je htio, pače i dječaci od 15—18 godina.

Kamijoni su išli u Rabac i u Prodanu po ljude. — Iz Sv. Lovreča, skitače i ostalih strana nije došao nitko, premda su svi bili odlučili, da idu, ali kad su doznali što se dogadja — ostali su kod kuće, koji nije imao nesreću da ga fašisti prisile da dodje s njima u kamijon, pak da ode za njega glasuje.

Eto tako je Labinština dala 22 glasa za lipu, a plebiscitarno je odglasana fašistička lista.

Ne će uvijek biti tako, a gradjani će doskora osjetiti, da se s narodom tako ne smije postupati. Mi se nadamo, da će i medju Italijanima biti koji pošteni i odvažni čovjek, koji će im reći: basta con questi metodi!

U KOPRU.

U zadnjem broju „Istarske Riječi“ bilo je već govora o izborima, koji su se vršili u Kopru. Danas pak imamo da nadodamo ovom izvještaju to, da je bio predsjednik izborne komisije, gdje su imali glasuju naši izbornici, poznati sudbeni savjetnik Paulin. Što se govori o njem od ponedjeljka po izborima, imat će prilike da i sam čuje u Kopru.

U subotu uveče i u nedjelju ujutru išli su po kućama fašisti, braća Purger i njihov svak Kuret, te oduzimali legitimacije svim onim biračima, koji iz bilo kog razloga nisu mogli na biralište. Nekoji su im predali izborne legitimacije, a nekoji nisu. Onima pak, koji im nisu htjeli izručiti izborne legitimacije, rekoše: Sve vam je uzalud, i ako glasujete za slavensku narodnu stranku; i onako će biti sve protufašističke glasovnice uništene! Kamo su dakle otišlo 476 naših glasova?

Već smo zadnji put javili, da su fašisti zamlatili nekoga Sošića. Kasnije se ustanovilo, da je taj Sošić od lanjske jeseni fašist, odnosno da se druži s njima. Budući pak da je bio Sošić ponužnik [illegible], to je kako čujemo dobio 200 lira odštete.

U SV. VICENTU.

U Sv. Vicentu je bio veliki dio glasova [illegible] ukrišten. Mnogi izbornici uopće nisu dobili izborne legitimacije. Pred izborima prijetilo se našim izbornicima s raznim šikanacijama. Skrutinator Benoni odbio je na dan izbora više naših glasova. On je malne za svakog našeg izbornika ustvrdio, da ga ne pozna. Naš raprezentant nije smio ni da pisne. Predsjednik izborne komisije, dr. Devescovi, mu je više puta dobacio: »Tazi će na lo mandaremo s kon karabinijeri!« [illegible] Bila ljudi, fašista dašto, koji su uveče glasovali više puta. Jedan starac od 70 godina iz Sv. Vićenta glasovao je 6 puta. Sama prevara!

U BORŠTU.

Izborna komisija u Borštu nije htjela dopustiti, da glasuje neki slijepac pomoću druge osobe, premda to zakon dozvoljuje. Izborna je komisija kod brojenja glasova proglasila 124 slav. glasa ništetnim samo za to, što je bilo povučeno više crta preko našeg izbornog glasa. Taj postupak izborne komisije nije nimalo u skladu sa izbornim zakonom.

Općinski ured u **Dolini** bio je na dan izbora nepristupačan izbornicima. Ulaz je bio zastražen po dvjem fašistima. Radi toga nije mogao doći nitko do duplikata. Općinski je komesar je jednom našem izborniku, koji se je pozivao na zakon, kad je tražio duplikat, rekao: »Danes, 6. aprila **nema zakona!**« (Komesar nije lagao).

U CRESU.

Fašisti su najveću pozornost na Cresu posvetili Martinšćici, Lubenicama i Belom. U 857. sekciji glasovao je južni dio otoka Cresa. Glasovanje nije bilo tajno. Izborna je komisija sama crtala našim izbornicima fašistički znak. U tom pogledu su se najviše odlikovali Moise Virginio i raprezentant Zuvazich. Nijednog izbornika nisu pustili da ide sam u kabinu, nego su svakoga pratili. Svi oni izbornici, koji su se odupri toj pratnji, bili napadnuti; za nekojima se čak i streljalo. Medjutim je jednom našem izborniku uspjelo da glasuje bez da ga opazili, komu je odao svoj glas. (Slučajno je došao u kabinu, u kojoj je pazio talijanski učitelj iz Stivana, Costantini, koji je trčao za nekim drugim našim izbornikom, i u to vrijeme glasovao). No prije nego dodje do predsjedničkog stola pristupi k njemu učitelj Pompeo Landolfo, istrgne mu iz ruke glasovnicu i napiše na nju izbornikovo ime tako, da su kasnije svejedno saznali, za koju je stranku glasovao. Kasnije su ga napali na polju i zabranili povratak kući. Nekom izborniku još prije izbora zaprijetiše, da će mu zapaliti kuću, ako ne oda svoj glas fašističkoj stranci. Na dan izbora morao se je upisati na glasovnicu, da se znade, za koga je glasovao.

Neki naš izbornik se je odlučno usprotivio tome, da ga u kabini paze. Što radi. Posljedica toga bila je ta, da su mu oduzeli natrag glasovnicu, stukli ga i predali oružnicima. Ovi su ga odveli u općinsku zgradu, gdje su ga [illegible] i tek kasnije ga pustili na slobodu. Isto se je dogodilo se i drugim našim izbornicima.

U VRSARU.

U subotu [illegible] došao je raprezentant naše [illegible] iz Funtane u Vrsar, da pri [illegible] konstituiranju izborne komisije [illegible] mu nije učinila nikakve zapreke. [illegible] dočekali na cesti fašisti. Najprije su ga izbatinali, a zatim su mu na [illegible] oduzeli izbornu legitimaciju.

Na dan izbora nije [illegible] nitko prijaster u Vrsar, ko nije imao fašističke iskaznice. Naši izbornici, koji su htjeli na biralište, bili većinom svi [illegible]. Osim toga su im oduzeli i izborne legitimacije. Nekoji fašisti išli su cijeli dan po kućama i oduzimali izborne legitimacije. Glasovali su mrtvi i nepričatni.

Kako su ispali izbori u Istri?

(Službeni podaci)

Općina	Broj sekcije	Socialisti unitarci	Popolari	Republikanci	Demokrati Bonomi	Slaveni	Komunisti	Fašisti	Socialisti maksimalisti
P[illegible]	702			28	1	2	38	166	7
	703	1	1	56	1	1	1	578	1
	704			75		2	15	598	7
	705	2	1	27	1	5	39	600	6
	706	3		29	3	9	55	413	9
	707	1	2	18	1	12	32	422	8
	708		3	31			22	538	3
	709			9		4	8	144	3
	710	1		8	1	11	42	465	8
	711	1	1	15	3	1	21	481	6
	712		15	15	1	8	48	542	8
	713		9	10	9	5	77	620	9
	714	1		19	4		31	551	3
	715	6		2	1	3	12	551	1
	716	1	1			10	8	644	4
	717				1	51	75	194	1
	718			2	1	6	21	392	
	719			3		1		562	
	720					4	6	501	
[illegible]	721	2	53	47	2		59	546	13
	722	2	26	11			10	638	3
	723		62	29	2		21	572	12
	724	1	5				4	672	3
[illegible]	725		1		1	108	91	332	1
[illegible]	726					73	18	203	
	727			4		11	96	332	2
[illegible]	728	1				28	10	468	4
	729	2	3	2	1	76	133	56	2
[illegible]	730					40	44	203	5
	731			1		49	230	58	5
	732	1		3		117	64	125	7
	733		1	5		51	64	13	1
[illegible]	734	2			2	13	2	283	
	735			32		96	2	363	1
	736	2		8	1	122	26	339	1
	737					57	23	398	1
[illegible]	738	2	1	4		23		335	3
	739		1	6	1	12	2	170	12
[illegible]	740	1				24	1	234	
	741			7		11	13	196	
[illegible]	742	2	53	7			15	538	6
	743		58	3			19	541	
	744	1	18	2		21	28	382	5
	745	2		4	1	85	56	40	
[illegible]	746	10	31	15	3		37	382	11
	747	6	62	12			27	491	10
	748	9	48	29	2		22	363	8
	749		156	7		1	4	501	
	750	5	41	41			21	434	17
	751	2	13	46	3	10	61	530	
Vrsar	752							704	
	753		2			10		504	
Poreč	754			18			2	687	
	755		2	22			1	659	3
	756					4		586	
	757			1	2	1	1	575	
	758		2	1		8		602	
Buje	759	1	39	123	2		69	237	16
	760		19	82			2	189	2
	761	1	25	143	1	1	7	126	1
Novigrad	762		2	4	—			526	
Grožnjan	763	1	12	32	2	6	64	419	8
	764	—	4	69		1	15	390	
[illegible]	765	1	15	30	1	3	37	473	
	766	1	5	19	1		15	428	2
	767		13	37	1		2	444	
[illegible]	768	3	31	257		7	7	492	
Motovun	769	2	5	43	1	14	4	547	1
	770		5	10	1	32	2	289	
	771			6		43	22	557	
Oprtalj	772	1	15	258		11	10	171	6
	773		2	108	1	7	127	137	3
	774		1	10		4	14	320	1
[illegible]	775	—	3	56	1	9	1	422	1
	776		6	64		53	1	574	1
[illegible]	777		1	1	—	2	—	298	
	778				—			373	
Tinjan	779					32	5	141	2
	780					28	2	171	
	781					10	—	133	
[illegible]	782		3	3		88	2	222	
	783		1	11	3	79		171	
Dragu[illegible]	784		5	17		26	139	130	
Žminj	785			4		85	6	112	1
	786					1		488	
Pazin	787			1		120	9	71	1
	788	1	2	9	5	16	36	473	
	789		2	3		49	7	564	
	790					14		528	
	791	2		10	19	15	1	391	
	792					7		291	
	793		1	4		12	5	578	1
	794			4		1		252	
[illegible]	795		4	41		19		276	
[illegible]	796	6	23	12	7	1	46	108	25
	797		3			4	6	593	
	798	1		2		8	24	380	
	799	1	2	1		5	48	247	9
	800		7		3	4	22	213	2
[illegible]	801		2	1		5	2	457	
	802	1	3	1	1	25	2	225	3
	803	2	8	46	2	13	3	117	9
[illegible]	804	2	3	9		82	56	375	2
	805	2		1	1	131	2	96	
	806	1	3	3			7	641	
	807	2	1	2		3	7	661	1
	808			1	1	36	4	480	3
	809		1			84	1	315	
Sv. Vićenat	810	4		20	2	84	5	209	
Kanfanar	811					2		553	
Rovinj	812	1	1	50			27	544	
	813	1	1	43	1		43	506	
	814	2	4	49	1		41	489	12
	815		3	16	1		28	538	3
	816					4		173	
Bale	817	1	12	2	11	3	2	620	
Vepinac	818	1	1		—	37	3	303	
Berseč	819	2	2	1		96	1	18	
Lovran	820	2	1	2	1	32	3	310	
	821		3			27	13	184	1
Mošćenice	822				3	108		279	
Volosko	823	2	2			42	3	259	
Opatija	824	1	3	1	1	49	6	312	
Il. Bistrica	825					136	1	11	2
Jablanica	826		1	1	3	235	33	4	
Podgrad	827	11	2	9	4	177	34	24	6
	828	—		4	1	164	8	13	1
	829	1	3	8	1	62		107	3
	830	1	1	1	1	168		8	—
Jelšane	831			1	1	174	1	10	
	832			2		146	13	11	
Knežak	833		1	1		54	12	11	1
Materija	834	6	1	2		397		3	2
	835		1	2		99		18	1
	836	1		—		173	3	3	
Matulje	837		1			105	48	18	5
	838		1			46	65	2	15
	839					150	20	17	4
	840					90	3	4	1
	841	1				225	1	14	
Prem	842			4	1	163	16	8	3
Zagorje	843			4	1	105	22	4	1
Trnovo	844		1	1		183		3	
	845	3		8		343	21	6	
Vel. Lošinj	846	1	3	7		20	3	302	
Mali Lošinj	847			15		3		445	
	848		4	4		2		563	1
	849							328	
	850					4	1	142	
	851							102	
Osor	852	1	1					410	1
	853							121	
Cres	854		2	1		7	1	506	
	855		2		2	30	2	531	1
	856					27		525	—
	857	-				8		465	
Zadar	858	1	4	25	1	8	1	330	1
	859		9	55	3		18	400	5
	860	2	12	82	6	2	11	422	2
	861	2	11	57	3	3	10	400	1
Lastovo	862			1		58	3	229	1

Koliko su dobili naši kandidati prednosnih glasova

Pokrajina	Dr. Wilfan	Dr. Besednjak	Dr. Stanger	Dr. Brajša	Inž. Podgornik	Dr. Bitežnik
Trst	3417	3040	3275	39	393	33
Istra	2242	2218	2215	111	125	106
Goriška	8060	8862	7820	945	304	1061
Ukupno	**13719**	**14120**	**13310**	**1095**	**822**	**1200**

Književnost.

Povijest Istre

Braća Hrvatskog Zmaja u Zagrebu poslali su nam ovaj dopis:

Do danas nemamo povjesti Istre, napisane na hrvatskom jeziku. Ima nekih radnja o Istri na tudjim jezicima, ali te su nepotpune i u mnogom tendenciozne. Danas, kad je u nas velik interes za Istru i hrvatski i slovenački narod, koji u njoj živi, našu krvnu braću, držimo, da jedna povjest Istre nije samo poželjna, već i potrebna. Poznati naš historičar prof. dr. Dane Gruber napisao je opsežnu kritičnu povjest Istre, ali se ona u današnjim tiskarskim prilikama ne može štampati. Stoga je isti autor priredio popularno izdanje povjesti Istre, dok će profesor Vjekoslav Spinčić pridodati pregled rada na polju kulturno-narodnoga osvješćivanja jugoslovenskog naroda u Istri. Djelo će opsezati kojih 16 štamparskih araka u osmini. Izdat će ga u nizu svojih edicija potpisano društvo, pa će za koji dan u tisak. Imena autora jamstvo su nam za ovu povjest Istre, a nadamo se ujedno, da će naći i odziva u narodu, jer znamo, da nema rodoljuba, kojemu ne bi bio na srcu udes naše istarske braće. Knjiga će se štampati u ograničenoj nakladi, a stajat će u preplati 30 dinara, dok će knjižarska cijena biti 40 dinara.

Preplate se šalju na račun Braće Hrvatskog Zmaja na **«Hrvatsku Eskomptnu banku» u Zagrebu.** **«Braća Hrvatskog Zmaja».**

P O D L I S T A K

Pisanice

Uskrsna su zvona oglasila, te šilju svoj pozdrav preko sela i gradova, preko mora, polja i gora i odjekuje u kolibi siromaha i u palači bogataša. Posvuda čuješ uskrsnje slavlje: jer Krist je uskrsnuo, stoga raduj se, o kršćanine!

Ali najveću radost u djece izazivlju se pisanicama po dvorištima i vrtovima.

Pisanice! Koliko obilje radosti i djetinjega veselja u jednoj toj riječi. Uskrs bez pisanica ne bi bio pravi Uskrs.

A znate li možda, kako su nastale pisanice? Odakle taj običaj?

Povjesničar Lampridij pripovijeda, da je kokoš majke rimskoga cara Aleksandra Severa (222—235) iznesla jaje, koje bijaše posvećano crvenim pikanjicama. To se dogodilo upravo na dan, kada se je Aleksandar rodio. Ospljinsa nešta pokaza [illegible] to jaje svojoj gospodarici. Majka Aleksandrova začudi se tome u velike. Da ona pače podje i dalje, pošto je računala i držala stalnim, da to čudnovato jaje nije nastalo pukim slučajem, već da su ga poslali bogovi kao neku veoma važnu vijest. Ona zapovijedi stoga, pod teškom kazni, da se to jaje ne smije razbiti, već da se ima brižno čuvati, i kadgod ona to uzhtije, da joj se ima uručiti.

Čim se je Julija Mamena (tako se zvala majka) digla sa kreveta, te iz kuće izaći mogla, uze jaje i odnese ga k nekomu auguru, da joj kaže, što ta čudnovata stvar po volji bogova znači.

Auguri bijahu poganski svećenici, koji proricahu po pjevanju, letenju i jedenju krilatih životinja budućnost, što je nama, da to doznamo, mudra providnost Božja uskratila. Oni uživahu velikí ugled i njihovim se riječima vazda vjerovalo.

K takovu auguru podje i Julija Mamena sa svojim jajem i upita, ne sadržaje li možda ovo kakovo proročanstvo bogova za njezino, na taj dan rodjeno dijete.

Augur učini po volji materinoj, i započe promatranje uz veliku svečanost.

Gledajuć neko vrijeme, zadubljen u misli, u vis okrene se prama pitajućoj majci i reče: Dijete rodjeno na ovaj dan, kada je kokoš to čudno jaje izlegla, odredjeno je od neba, da jednom bude najveći dostojanstvenik u državi, i vladati će kao car nad cijelim rimskim carstvom.

Majka dakako povjerova tvrdo te riječi, i povrati se kući, da dijete kao budućega cara uzgoji. Njezina usta ne odaše nj slova o proročanstvu, a i usta augurova, što su majci navjestila volju bogova, bijahu zlatom zapečaćena. Razborita, brižna majka htjede da šutnjom odvrati svaku nesreću od djeteta svoga, koje bi bez dvojbe bilo u pogibli, da se je ta tajna saznala.

Mnogo je prošlo godina, a Aleksander Severij od mladića posta krepkim mužem. U to vrijeme bijaše umoren Avit Bassani, koji se i Heliogabul nazivao, a mjesto njega bijaše proglašen carem Aleksandar, i tako se ispuni proročanstvo. Sada se pojavi i Julija Mamena sa čudnovatim jajem, i navjesti glasno, da taj izbor nije slučajan, već da su to bogovi unaprijed odredili. To neobično jaje — nastavi Mamena — izleženo onoga dana, kada je Aleksandar svjetlo svijeta ugledao, objavilo je već onda, na ustima augura, volju nebesku.

Majka učini sve, da svome sinu u tadanje doba, gdjeno je gotovo svaki car bio izbačen umorstvom, utvrdi prijestolje i da ga sačuva od slične sudbine.

Aleksandra opisuju kao čovjeka plemenita, koji je i kršćanima bio sklon, te im iskazao u raznim prigodama svoju naklonost. No sve nastojanje njegove majke nije ga ipak moglo obraniti od bodeža Maksimina Tharasa, koji je Aleksandra skupa sa majkom mu umorio godine 235. u Mainzu i kao njegov nasljednik popeo se na prijestolje.

Ali kakova posla ima jaje Aleksandra Severa sa našim pisanicama? upitat će mnogi od naših čitaoca.

Veoma mnogo. Čujte samo.

Kada se dočula stvar o carskom jajetu,

DOPISI

IZ RIJEKE.

Jednog dana izidjem na „Korzo", da ću se malo da prošetam. Kad ja onamo, to ti sila svijeta grne prema velikom trgu. Pitam, što je? — niko nije znao da mi odgovori. Pridružim se i ja, pa kud oni, tuda ću i ja. Gurajući se i motajući stignem napokon do trga „Triju Kralja". (Pravo je čudo, što ovoj „Piazza dei tre Re" još nisu promijenili imena!) — Što je? — Što nije? — napokon doznah, da se tu na onom trgu nekakva kuća ruši, i da se čeka [illegible] časa, da se prospe na trg. U onoj, mače ne baš velikoj kući, stanovalo je 13 obitelji. I još će tkogod reći, da broj 13 nije nesretan! Bilo je muke gledati one uboge ljude, koje su sa strahom čekali, kako će se krov srušiti i poklopiti im ono malo siromaštva. I drugi, oni, koji su sa mnom došli, čekali su, da vide, kako će se to svršiti, ali vrijeme prolazilo, a kuća nije pokazivala nikakve volje, da se sruši. Doznao sam, da se pokolebao nekakav unutrašnji zid, ali da ne će biti zla. Mogu vam reći, da su mnogi otišli razočarani, upravo ozlovoljeni, što se nije ništa dogodilo... Takav je svijet!

Ljubav bližnjega! — pa šta cemo?

Ova kuća, koja se na sreću nije srušila, dozvala mi nekako — Bog bi znao kako? — u pamet one mnoge kuće, koje su se prije 174 godine uistini srušile. Bilo je to g. 1750., u doba, kad su Rijekom tresli užasni potresi. Ti su potresi trajali mjesece i mjesece, narod je bio u vječitom strahu, malo ih je bilo, koji su i one strašne dane živjeli u kućama, sve je bilo vani, izvan gradskih zidina, pod šatorima i u barakama na brzu ruku sakupljenim. Neizreciv strah bio je obuzeo nebo̊ge Riječane, i kad nije bilo druge, predali su se Bogu čekajući otuda svoje spasenje. Crkve u gradu bile su oštećene, niko se nije podufao ući u njih. U toj stisci Riječani su se dali odmah na posao, da naprave jednu baraku, u kojoj će se služiti sv. misa i moliti molitve, da Bog odstrani ovu nesreću, koja je prijetila nesretnom gradu. Tada ste mogli vidjeti i svećenike i plemenitaše i patricije i bogataše i siromahe i zdrave i bolesne, kako nose daske, grede i druge potrebite stvari za gradnju one privremene crkvice. Ta se crkvica digla negdje na današnjoj „place Rumenoj", onamo kod staroga teatra.

To se dogodilo za vladanja carice Marije Terezice. U ono vrijeme bila je Rijeka malena, nešto kao današnje Volosko. Da se onda slučajno porušila sasvim, do temelja, bilo bi šteta, ali ne baš velika. Da je tada Rijeke nestalo, Marija Terezica bila bi napravila svoj corpus separatum možda negdje drugdje, možda u Bakru ili u Kraljevici. Da se je to dogodilo, ovim bi se stranama bilo uštedilo mnogo zlo, mnoga nevolja i nesreća. Gradjanstvo Rijeke bilo bi se povuklo u okolišna sela, otkuda je jednom i došlo. Mjesto Wilsona bio bi se možda našao koji drugi, bogati Amerikanac, koji bi namaknuo potrebit novac, da se sve uokolo raskopa, pa da svijet vidi, kako je negda izgledala ova naša Rijeka. Kopači bi za svoje djelo dobivali dolare, što bi u ove teške dane bio jedan dobar provedimento. Nije isključeno, da bi se gdjegod, pod ruševinama, našla i po gdjekoja stara „munida", kakav „Talar" Marije Terezice, što bi bio drugi provedimento. A što je pak najviše, stalno je, da bi se pod ruševinama našlo i nekoliko tonelada opanaka, što bi bio najbolji dokaz, da je Rijeka bila oduvijek hrvatska. Susmel, koji bi danas bio, dakako, Hrvat, napisao bi o tim opancima veliku knjigu, i o njima bi pjevao od prilike onako zanosno kao i o „Arko Romano"...

Nego sasvim tim, što onaj potres od god. 1750. nije pretvorio Rijeku u ruševinu, ovaj naš grad ima za čudo i sve ovakav, kakav je — čar razrušena grada. Osobito u ovakove kišovite dane prividja se ova naša Rijeka kako kakav Pompei ili Herkulan. Gosti, kojih ima u Opatiji sva sila, dolaze ovamo svaki dan i s nekom, gotovo religijoznom sabranošću stupaju po ulicama i kao da gledaju nešto, što se ne vidi, i kao da čekaju nešto, što ne dolazi...

Ima medju njima i bezobraznih, koji stanu nasred „Korza", raskorače se, što više mogu, prekrste ruke pa klimajući glavom govore:

— To li je dakle onaj grad, o kome se onoliko pisalo? To li je dakle ona bivša, famozna samostalna i slobodna država? Ninetta je pak čula jednoga Franceza, gdje na sav glas viče: — **Tanto de bruit per una omelette...** A to da će reći: Tanto sussuro per una — fritaja!...

Pitat će kogod: A politika? Nema je. Otišla je u Rim kao i naša zvona. Dobri blagdani!

Rokac.

IZ BARBANŠTINE.

Pašovanje g. Malabotti-a na općini. - Zloraba školske obuke. - Što nam je činiti?

Kako se u nas gospodari, odnosno pašuje, to već znadu i vrabci po krovovima. G. Malabotti diktira, svira i sve mora da pleše po taktu njegovog udaranja takta. Svojom je silom [illegible] i terorizmom zabio u kosti našem narodu tako užasan strah, da se proti njegovim apsurdnostima nitko ne usudi i ne usudi nastupati. Služi se svime i svačime, samo da dodje do svoga cilja. Potrudite se, [illegible] da pokaže, kako je njegov — pardon! — barbanska općina, kojom on samo nasilno upravlja i vlada, italijanska i a to sve čini svakojake prituske, da se naši ljudi potalijančiti. Ali sve uzalud. Svaki pošten čovjek, a medju njima i pravi Italijani, koji [illegible] naprosto smiju, jer govore, da je najveća ludost zahtijevati i zahtijevati da bude Italijan onaj, koji ne zna italijanski govoriti, a to je cijela Barbanština, osim nekolicine gradjana. Pogledajte samo što je učinio prije izbora. Malabotti(?) je dao svim učiteljima barb. općine službeni nalog [illegible] pripovijedahu djeca, kad se vratiše iz škole, da u školi drže predavanje i poučavaju djecu — koja neka onda to pripovjede doma, svojoj braći, očevima i djedovima — kako se vrše izbori i kako treba na glasovnici povući crtu preko fašističkog znaka. Osim toga je — kako čujemo — svaki [illegible] jednu glasovnicu za poduku, kojom je onda morao da prikaže [illegible] čitav proces glasovanja.

[illegible] naša djeca [illegible] ne moraju sve do [illegible] u školu, gdje bi se uzgajali u religioznom [illegible] moraju se po receptu današnjih pedagoga trovati nemoralnom politikom varanja i prevara. Školske i druge javne oblasti, kojima leži na srcu napredak uzgoj djece, morale bi ovakve pedagoge pozvati na red i učiniti kraj zlopori(?) [illegible] [illegible] ili škola ili politika, ali oboje isto [illegible] ne ide, pa ne ide. Inače bit ćemo prisiljeni mi [illegible] roditelji [illegible] svakim [illegible] više svoju djecu u takve političke kazerme.

IZ BRESTA.

Italijanska škola. - Premještavanje učiteljica. Tko zapravo podučava: djeca učiteljicu ili učiteljica djecu?

Do godine 1919. imali smo ovdje hrvatsku školu. Tada se našlo par Italijanaša, koji su digli buku i mobilizirali protiv hrvatske škole i hrvatskog učitelja Horvatića. Posljedica tog rovanja bila je ta, da su vlasti pojerale preko granice našeg učitelja i potalijančile školu. Kroz to vrijeme izredalo se ovdje dosta italijanskih profumiranih učiteljica, ali ni jedna nije odgovarala našim prilikama. Stoga nije ni čudo, što se u ovim zadnjim godinama nisu naša djeca ništa naučila. Ako se je koje dijete što naučilo, to sigurno nije zasiugom italijanskih učiteljica. Školske vlasti bi konačno morale uvidjeti, da ovako dalje ne ide. Tko danas dodje u našu školu, taj se [illegible] ne može snaći, jer ne zna, ko zapravo podučava, da li učiteljica djecu ili obratno. Pučanstvo je silno ogorčeno i traži, da se popravi nanešena krivica.

Breščan.

IZ DRAČEVCA kod Faškulina.

Zavjetni blagdan sv. Valentina. - Dolazak tuškulinskih fašista. - Streljanje. - Aretacija nevinih. - Gdje je pravica?

Na zavjetni blagdan sv. Valentina, dne 14. februara, imali smo ovdje svoj ples. Na plesu je vladao posvemašnji mir i red do same večeri, dok nisu došli amo tuškulinski fašisti. [illegible] su oni došli na naš ples, mir je bio odmah poremećen. Najedanput su počeli [illegible] tući naše ljude, tako da smo se morali svi razbježati. Nato je nastala u selu velika puščana paljba. Tko je pucao, mislimo, da o tome ne treba da pišemo. Za nekoliko časaka doletili su u selo kr. oružnici, da istražuju „malfattore". Prije nego li su počeli da istražuju krivce, skoči k njima neki faškulinski fašista i reče im, da smo mi Slaveni pucali protiv fašista. I oružnici — vjerujući tom delitu — krenuše dalje prama sredini sela. Zaustaviše se kod kuće našeg čestitog narodnjaka Gjure Preklja, gdje su se pjevale hrvatske pjesme. Malo vremena su stajali u dvorištu, a zatim su išli u kući i uapsili 8 Prekljevih gostova. Drugi dan ujutru bili su svi uapšenici odvedeni u porečki zatvor, gdje se još i danas nalaze bez ikakve istrage.

IZ ROČA.

Slavenski plakati. - Aretacija naših ljudi. - Napadaj na djecu. - Gdje su naši glasovi?

[illegible] po cijelom Roštini bili su [illegible] na zidove naši plakati, kojima se pozivahu slavenske birače, da glasuju za [illegible] narodnu listu. Fašisti [illegible] željni po selima, trgali slavenske plakate [illegible] našli naše ljude, za koje su mislili da su ljepili te plakate. Zapovjednik kr. oružnika u Roču saznao je, da su Jakov [illegible] Starman i Olga Nevodić lijepili slavenske plakate, pa ih je aretirao. Nekoji fašisti napali su nekog dječaka i djevojčicu i zahtijevali da im kažu imena onih, koji su lijepili [illegible] [illegible] bez ikakvog incidenta. Našoj braći nije bilo uskraćeno pravo glasovanja. Računa se, da je više stotina glasovalo za slavensku kandidatsku listu. Fašisti su dobili manje glasova. Ali uprkos svega toga, doznajemo, da je izborna komisija uvećer nabrojila 505 fašističkih glasova, a **samo 35 naših!** Narod se u [illegible] pita: Gdje su svršili naši glasovi?

IZ HUMA.

Izbori bez našeg reprezentanta.

Kod nas su prošli izbori [illegible] krivnjom ročkog sindaka našem reprezentantu nije bilo omogućeno, da prisustvuje izbornom činu. Naši su išli [illegible] glasovali za našu stranku. Medjutim se kod brojenja glasovnica [illegible] da [illegible] birači glasovali za [illegible] bone!

PISMO IZ ZAGREBA.

Glas naših Istrana.

Velecijenjeni gospodine urednik! Sigurno će Vas interesirati, kako mi Istrani ovdje živimo. Kako znate, ovdje imamo naše društvo „Istra". U tom društvu skupljeni smo [illegible] [illegible] od ministra do prosjaka. Početkom [illegible] godine bio izabran tajnikom Ivan Grah [illegible] [illegible] kao urednik [illegible] Glasnika [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na bolje, i riješio se [illegible] bez posla. Samo društvo vrlo dobro napreduje [illegible] redovite društvene [illegible] [illegible] redovito držimo poučna predavanja. [illegible] [illegible] hrvatski jezik. Osnovali smo [illegible] zbor od 30 lica, koji vodi vrijedni učitelj [illegible] Početkom maja kanimo priredili [illegible] [illegible] blagopok. biskupa Dobrile. [illegible] ljeta priredit ćemo izlete [illegible] [illegible] naše društvo u Brodu n. S. Inače nas veseli, što je ponovno izabran poslanikom naš odlični prvak u Julijskoj Krajini dr. Wilfan. Uz srdačan pozdrav Vaš

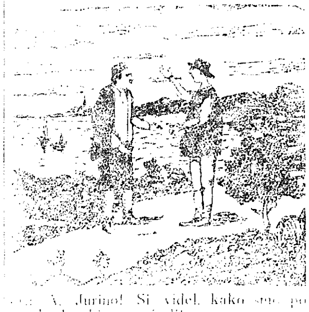
Ž.

IZ KANFANARA.

Iskrivljene izborne legitimacije. - Prijetnje izbornicima - Aretacija našeg čovjeka. - Veliko bezakonje na dan izbora.

Kanfanarska je općina po ogromnoj većini slavenska. Našoj gradskoj gospodi italijanske narodnosti to nije pravo, pa se latiše svih mogućih sredstava, samo da pokažu neupućenom svijetu, da ovdje nema više Slovena. To se je pokazalo najbolje prigodom ovih zadnjih izbora. Italijani su iskrivili izbornički [illegible] i dostavili malne svim našim izbornicima iskrivljene izborne legitimacije. No ni to im nije bilo dosta. Par dana prije izbora poslali su po cijeloj Kanfanarštini svoje ljude, koji su zahtijevali od naših izbornika, a naročito željezničara, da im unaprijed podpišu nekakvu izjavu, kojom se obvezuju, da će 6. aprila glasovati za fašističku stranku. Kad su vidjeli, da sve to ništa ne pomaže, onda su išli k našem čestitom narodnjaku [illegible] [illegible] Vidulinu, misleći, da im on muti vodu i podmetnuli mu u kuću jedan samokres, a zatim ga aretirali i otpremili u rovinjske zatvore. Na drugog su prozdanika [illegible] dan [illegible] samo da mu zapriječe prisustvo kod komisije, da lakše varaju. Kad im ni to nije [illegible], onda su [illegible] drugog [illegible]. U nedjelju, kad je došao pred izbornu komisiju, bio je opsovan i bačen iz izborne dvorane. Zatim su radili, kako je već bilo javljeno u „Istarskoj Riječi", što su sami htjeli. Načelnik je sam sjedio u kabini i crtao fašistički izbornički znak. Kad su vidjeli naši ljudi, kako se radi, onda mnogi nisu ni išli na biralište. No našu gospodu nije ni to smelo. Glasovi naših birača pali su svi jednako za fašističku stranku, iako nisu glasovali. Sada vidimo, koliko vrijedi Mussolinijeva riječ u Istri!...

Franina i Jurina

Fr.: A, Jurino! Si videl, kako smo po sakrabojski avancirali!

Jur.: A kade to?

Fr.: Po celem svete. Ča nisi videl oni lipi plakati s onim „Razgovorom med Jurinom i Franinom u Sv. Katarine"?

Jur.: Videl sam ja oni plakati, i da ti pravo rečem, kada sam prvega videl, ja sam ti malo ostal kako inkantan.

Fr.: Ter ki ne bi! Prosim te, kolika čast!

Jur.: Prava glorija i vitorija! Promisli: naš zajik ne samo va crekvi, ne samo va školi ni na sudi — nikamo; ma ono ča mi dva govorimo, to more svakamo — i još najlepši i najfiniji talijanski plakati s liguranu i figuricama. A, ča ti se pari?

Fr.: Ja mislim, da su oni „Razgovor med Franinom i Jurinom va Sv. Katarine" stampali dole v Rime.

Jur.: Nego kade, ako ne va Rime! Ministar Mussolini je još pred par let čul za nas dveh, videl je on, pametan čovek, da smo ja i ti dva vela personaja, spoznal je, da va celoj Italije ni bogaših i pametnejših jornalisti nego smo mi dva, pak je dal ordin, da i njegovi ljudi napišu nešto onako, kako mi pišemo i govorimo.

Fr.: I tako je najedanput vanka prišal on specijalni „Jurina i Franina", ki je naši ljudi pozival, da glasuju za sikiru i za one palice.

Jur.: Ja — ono je imel bit kako nekakov **palingar**, va ki bi se imele čapat sve jugoslavenske ribice po Istre i drugde.

Fr.: Ma bi reć, da se na on palingar ni čapala ni jedna jugoslavenska ribica. Ča bi to reć?

Jur.: To će reć, da su jugoslavenske ribice po Istre puno pametneje i segaveje od onih, ki su on razgovor napisali i na zidi prikolali. Ma j' ov svet bedast! Misli: storimo jednu figuricu, jednega čoveka s pipum, a jednega prez pipi, napišimo zdola „Jurina i Franina", pak počnimo pisat: Franina: Dobar dan Jure, kamo si bija toliko dana — i još ča takovega — pak da je već sve fertik!

Fr.: Ja — i kada ono on njihov Franina reče: — Pravo govoriš Jurina i ja ću balotati za guveran i samo za guveran — adio sbogam — misle, da će naši ljudi, kako nemi letet va podeštariju da glasuju za njih! Povero mondo!

Jur.: A ne znaju oni, da naši ljudi imaju fineji nos nego nijedan mačak na svete. Znaju naši ljudi, da na celem svete ni nego jedan Jurina i jedan Franina, i ki će ih nać i s njimi se pozabavit, neka ih išće va „Istarskoj Riječi", kamo su oni posle dugega i teškega putovanja prišli ravno iz naše stare Slogi. To su pravi Jurina i Franina, a ono drugo, ča su oni prikolali po zideh, to je mištura, ale kako bi se fineje reklo: ono je imitacijon. Znaš ti, Franino, ča je to imitacijon?

Fr.: Ja znam, ča j' to, ma ti ćeš to bolje stumačit.

Jur.: Viš, to ti je ovako: Neki špicijer zmisli jednu dobru lekariju. Va njoj su zmešane svake sorti travi i druge stvari. To je prava medizije, ka će lepo pomoć čoveku i ozdravet ga. Ljudi kupuju tu lekariju, kako nemi, i to ti poskaklju neke druge nenavisne špicijere, ki ne-

---

počelo se čestitati s crvenim jajima, te se to smatralo najboljom čestitkom za budućnost. Rimljani darivahu toga radi svoje prijatelje crveno-bojadisanim jajima, pa im se mililo ako su takva jaja i dobili: jer crveno jaje značilo je u njih veselu i sretnu budućnost.

Kada se svijet otresao krivovjerstva, prešao je običaj darivanja jaji i na kršćane, koji su i većinoma živjeli medju Rimljanima. Darivahu se naročito u Uskrsu, najvećem i najradosnijem svetku u godini. Darivanje jajima moglo se je tim manje ukloniti, što je jaje slika Uskrsnuća. Jer kao što pile u jajetu sniva, dok ga kokoš ne ispelja, tako ćemo i mi snivati u grobu, dok nas ne zazove trublja angjeoska.

U mnogim krajevima spojeno je darivanje jajima s posebnim običajima. U Rimu daruju se pisanicama na veliku subotu. Stol se prostre snijeg-bijelim stolnjakom. Okrajci se stolnjaka oblože svježim cvijećem, a usried cvijeća metnu se raznobojne pisanice. Istoga dana blagoslivlje svećenik kuće i stanove, pri čemu i medju cvijeće položene pisanice.

U to ime želimo svim čitateljima „Istarske Riječi" sretan i veseo Uskrs!

RIKARD KATALINIĆ-JERETOV:

Lovor

I tren se okolicom raznio glas, da je užasni krvopija Svevlad oborio gradić Primor, a na taj glas prepali se dobri seljaci i seljanke mjestanca Olmija, što je kupalo milosno lice u sinjem moru. Što ćemo? — pitali se selom. Da mu se poklonimo? Da metnemo glavu pod njegov jaram? Al' jao tad našoj djeci, svoj našim bijednim kćerkarima — zakukaše ljudi.

Predati se?! — Nikad! — zagrmi mladić, sin seoskog kneza, rekao bi, dijete jošte. Nasmijalo mu se možda dvadeseto proljeće, a već mu oko sijevalo junaštvom i svetim plamenom slobode. — Nikad! grmnu opet — stan kupiti pobornike, da očuva rodni kraj. I svi pristaše odlučno uz njega i grnuše.

— Lovore, vodi nas u smrt, al' ne ćemo ropstva.

— Braćo — oderati im ću — čvrsta v me vjera, da ne će njegovo oko nikad ugledati ova sinje nam more.

...Spustila se večer. Izdaleka [illegible] topot konja. Grozna [illegible] pjesma Svevladove vojske ori [illegible] Lovor zastrepi, al' u čas se snađe, pozove [illegible] najvjernijega te mu reče:

Sokole, daha je [illegible] sili krvopije, [illegible] potihoj. Ti pokupi [illegible] i pođi na bližnji brijeg. Kad [illegible] Svevladovoj vojsci, udari [illegible] uvijek, i poljubi ga u čelo.

Kroz noć, kroz [illegible] usklik: — Ubiše Svevlada [illegible] ulovi ubojicu. Za [illegible] nekoliko [illegible] seoske čete [illegible] sku. Nasta metež [illegible] dolaze u pomoć čete iz bližnjih gradova.

[illegible]

[illegible] Nad morem umro lagano spasitelj domovine, Lovor, koji je nimo ubojiti mač u srce Svevladovo. Iz srca mu rana krv curi, ali oko mu se ipak ljupko smije, jer ne će Svevlad nikada ugledati to sinje more, jer je još [illegible] spašen.

Na [illegible] gdje je umro mladi junak [illegible] počiglo se vjekovito [illegible]. Ljudi ga prozvaše Lovorom. I danas [illegible] pleti u zelene vijence, da okiti [illegible] i pobornike za dom i slobodu.

Zar nije i prije pedeset tisuća godina bilo ljudi?

[illegible] Americi su u ledenom kraju našli [illegible] čovječji lubanju, za koju učenjaci vele, da je stara pedeset hiljada godina. Tko bi znao, pošto je ti američki učenjaci baš znaju [illegible]!

Koliko vrijedi sav američki narodni imetak?

[illegible] što ljudi u Americi imadu, [illegible] onda bi cijeli narodni imetak vrijedio [illegible]

stenjaju skupa one iste travi i [illegible] stvari pak temu pazećoću daju [illegible] od one prve lekarije. I [illegible] stavljaju, samo da se [illegible] ne. I ki dobro ne pazi [illegible] mesto prave [illegible] i kada [illegible] i kada mu na kodi vidi, da [illegible] prava. To [illegible] Si [illegible] [illegible]?

[illegible]

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

[illegible] Istarske [illegible] izreći. Sve [illegible] Uozili samo [illegible] pomoglo [illegible] zakona. Nemamo se glavno, da nam [illegible] U svojim prijetnjama ne pozna [illegible] Tjedan dva pred izborima [illegible] je našim ratnim invalidima, da će [illegible] da izgube penzije, ako ne glasuju za fašističku stranku. Pitamo: Da li je [illegible] postupak našeg postara u duhu Mussolinijevog obećanja, koje je dao našim za[illegible] u Rimu?

IZ LABINSTINE.

Naš narod i minuli «izbori». - Što čeka našu djecu bez hrvatske škole? - Domaća škola kod ognjišta.

[illegible] smo doživjeli veliko razočaranje prigodom izbora g. 1921., mi se oduševljeno [illegible] na izbore koji su se izvršili pred[illegible] nedjelje. Kroz mjesec dana nisi čuo u [illegible] drugog razgovora, nego o izborima i o našim zaslužnim kandidatima Wil[illegible] i Stangeru. Svak je govorio, da će dragovoljno ići na birališće i odati svoj glas [illegible] Oduševljenje je bilo neopisivo. Ali [illegible] za kratko vrieme. Čim su naši na[illegible] protivnici u gradu Labinu saznali, da [illegible] kanimo glasovati za slavensku stranku, [illegible] da nam pošto poto pokvare ra[illegible] i pokorili su ih. Sve izborne sekcije [illegible] u gradu i par tjedana pred iz[illegible] stali strašiti našim izbornicima sa [illegible] represalijama, ako dodju na dan iz[illegible] Labin. Unatoč svih prijetnja većina [illegible] izbornika otputila se u nedjelju na iz[illegible] se nažalost morala povratiti neobav[illegible] posla. Ljudstvo se ogorčeno vraćalo [illegible] u duši protiv krivice, [illegible] nanose naši sumještani druge narod[illegible].

[illegible] se koje mjesto u Istri može nazvati [illegible] to pogotovo može Labinština [illegible] imala samo svoje hrvatske škole, [illegible] nemamo niti jedne. Naši su nam [illegible] zaduzeli. Danas mo[illegible] djeca polaziti samo italijanske [illegible] Srce nas zaboli, kad pomislimo, što [illegible] jednom iz te naše djece. Mi smo anal[illegible] naša djeca bit će stoput veći. To [illegible] svaki dan. Oni koji već dvije go[illegible] polaze italijansku školu, danas [illegible] mo[illegible] nam ništa nego kad su stu[illegible] su se samo pjevati Gio[illegible] i druge italijanske pjesme. Jadna [illegible] Što mu to koristi?

[illegible] moramo spomenuti i to, da se [illegible] našlo više roditelja, koji ne će [illegible] djecu u italijansku školu i koji ih [illegible] podučavati na domaćem ognjištu. Broj [illegible] roditelja danomice raste, a odsele [illegible] Praksa je pokazala, da su doma [illegible] kudikamo uspješnije od italijanskih. [illegible] uspjeh nije velik [illegible] ipak zado[illegible] jer znamo, da [illegible] na taj način uzgo[illegible].

IZ ŠIŠANA kod Pule.

Strašna nesreća. - Eksplozija dinamita. - Cijela obitelj uništena. - Kuća porušena.

[illegible] dana dogodila se u našem mjestu [illegible] nesreća. Siromašni ribar Manzin pri[illegible] jedne večeri na ognjištu dinamit [illegible] Nesreća je prohtjela, da mu je [illegible] eksplodirala u rukama jedna [illegible] Neoprezni je ribar ostao sa jednom [illegible] na mjestu mrtav, a žena i sin užasno [illegible] Razmesarena tjelesa nisu mo[illegible] liječničku pomoć jer glavni istar[illegible] grad ne raspolaže sa nikakvim transport[illegible] sredstvima osim ručnih nosila. Četiri [illegible] nesreće došli su u kuću nesreće su[illegible] i odnijeli ženu i sinčića u pulsku bol[illegible] gdje obje preminuše. Od cijele obi[illegible] ostala je na životu samo 10-godišnja [illegible] koja se slučajno nije nalazila kod [illegible] za vrijeme nesreće. Kuća je uslijed eksplozije dinamita skoro posvema porušena. Materijalna je šteta vrlo velika.

IZ GRAČIŠĆA.

[illegible] po Istri, tako se i kod nas [illegible] fašistička agitacija za [illegible] po svim većim selima, pošto [illegible] velikoj većini naše slavenske [illegible] fašistički izborni sastanci. U našem [illegible] Gračišću bio je jedan takav sastanak [illegible] Dr. Marije. Naš narod, koji u [illegible] ne zaostaje od [illegible] tog dana po starome običaju u [illegible] da [illegible] zgodno [illegible] Govorili su [illegible] i [illegible] ne bi [illegible] ni [illegible] povladivao riječi [illegible] naglašivala, da [illegible] za fašiste [illegible] puteve, ceste [illegible] su naši kmetovi [illegible] Ako [illegible] slobode [illegible] platili [illegible] Gospoda [illegible] nam razlučio [illegible] i [illegible] narod [illegible] da se mesinje. Ali budu [illegible] kaznene ekspedicije [illegible] i tebi nu [illegible] ženom, kamičena [illegible] zapalili nekoliko stogova [illegible] put sa još nekoje prdez[illegible] i to ima da se zove [illegible] garancije za mir, red i [illegible] Ako [illegible] pak opće govori, da [illegible] i sam načelnik g. Paladin [illegible] pred naroa tragedija cijele [illegible] i ironija svih jamstva i osiguravanja!

IZ ĆIĆARIJE.

Nasilje nad našim učiteljem.

I [illegible] našoj krasnoj Ćićariji ima ljudi, koji nam [illegible] daju, da živimo u miru, te da pošteno u [illegible] lica svoga služimo svoj svagdanji kruh. Kod nas ima naime ljudi, koji nam još više ogorčuju život u ovoj zaista suznoj dolini.

U ponedjeljak iza izbora dojašio je neki Klobas Anton iz Račje Vasi u Trstenik. Taj je Klobas, inače fašist, rodom iz Račje Vasi, a uz to je i otac brojčane obitelji. Oko podne aputio se u školski stan, u kojem se nalazio gospodin učitelj Martin Ribarić sa svojom suprugom i njihovim malim sinčićem. Taj je junak na razne načine izivao našega učitelja. I najednom se taj Klobas odlučio na strašan čin, na ubojstvo Ribarića. Već je bio počeo da vadi iz džepa revolver. Čim je to zapazila njegova supruga, dala se je u očajno kričanje i zdvojan plač, te s djetetom u ruci rivaju Klobasa iz kuće. Na to dodjoše iz susjednih kuća dvije ženske, koje su prisustvovale tom očajnom i strašnom prizoru, te su počele i one pomagati učiteljevoj supruzi i rivati iz kuće napadača. Božjoj Previdnosti, ustrajnošću onih braniteljica i angjeoskoj ustrpljivosti našega učitelja treba zahvaliti, da nije naš učitelj postao žrtvom te zlokobne i crne ruke.

Svi pošteni ljudi, koji dobro poznaju našega dobroga učitelja i koji ga veoma štuju, ostali su do dna srca ogorčeni nad takvim podlim i gnjusnim činom.

Bože, daj nam mir i zdravlje, a kruha ćemo sami sebi davati!

IZ BOLJUNA.

Kako svuda, tako su i kod nas sva sela morala u Boljun na izbore po više seli daleko.

Zastupnici slavenske liste došli su već u subotu i prijavili se komisiji, ali su im fašisti toplo preporučili, da sjutradan ne dodju više. Kad su ipak došli, fašisti su ih potjerali i tako nisu mogli vršiti svoju dužnost.

Narod je išao listom na izbore, ali ostavili su samo 88 naših glasovnica. Bog zna, kamo su otišle one stotine i kojim čudom su pre[illegible] u fašističke.

Gospodarstvo

Kako treba uzgajati perad.

Naše domaćice nažalost danas ne posvećuju do to pazne peradarstvu, pa koje onda čudo, da im perad ne daje one koristi, koje bi davala, da je njeguju kako treba. Temeljna pogriješka, što se vidja kod uzgoja peradi, je nečistoća. Nečistoća peradnjaka (kokošnjaka), nečistoća [illegible] (kavita) i posuda za hranu, nečistoća [illegible] vode itd. Znamo da je u nečistoći legla svakih bolesti, pa je razumljivo, da će u [illegible] dažicima, kakve imamo prilike vidjeti kod naših seljačkih gospodara, klice najopasnijih bolesti naći udobno mjesto za svoj razvitak, a [illegible] peradi poginut će. Kad već bolest [illegible] mah, onda je jedina obrana noz, stoga valja za vremena onemogućiti razvoj bolesti, uzdržavati perad jedrom i zdravom. Samo jedre i zdrave životinje mogu nam biti od koristi. [illegible] želimo ih to postići, prvi je uvjet čistoća. Čistoća je, možemo kazati, ne samo pola zdravlja, nego već i pola proizvodnje.

Nije dosta jedan, dva puta u godini očistiti kokošinjak i misliti, da smo udovoljili svojoj dužnosti. Kokošinjak treba čistiti često, vrlo često, a što više živadi držimo, to češće i to radikalnije. Zaista bi se začudile mnoge naše domaćice, kad bi znale, kako se na američkim velikim farmama čiste prostorije, u kojima perad spava, svakog dana, svakoga se mjeseca [illegible] nastor (stelja), kojim se natire pod u peradnjaku, a svake godine dva puta na proljeće i u jesen čisti se temeljito, to znači, da se peradnjak kreči, a svi predmeti drveni i kovni s kojima perad dolazi u dodir, savršeno se oribaju i peru uz pridodatak kojega sigurnog raskužila. Naravno, da uz takav postupak zaraznih bolesti medju živadi nema i nemože biti.

Drugi je uvjet za unosno peradarenje prikladan i zdrav peradnjak. Taj treba da je čist, zračan, u zimi topao, ljeti ne prevruć i siguran od neprijatelja i štetočinaca. Od velike je važnosti to, da živad imade što više svježega zraka. U tijesnim i zagušljivim peradnjacima, gdje noći mnogo živadi, zrak se brzo pokvari. Perad je kržljava, slaba zdravlja i mnogo je pogiba od [illegible].

Napose svjež uzduh djeluje na razvoj tijela [illegible] što se opaža kod kokošiju na lijepoj [illegible] krijesti i jasnome oku. Ima očitim znakom zdravlja. Ne može li se peradnjak dobro prozračivati posta[illegible] zrak u njem, ne[illegible] izdisanjem peradi, prezasićen vlage, [illegible] u kapljice, što čini, da su zidovi [illegible] zdravost ovakovih prostorija svako[illegible] Zato treba urediti na peradnjacima [illegible] velike a kroz dan ih za [illegible] vremena uvijek držati otvorene.

[illegible] peradnjaka [illegible] vratiti [illegible] da [illegible] najglavniji [illegible] jedna od najvećih pogrješaka [illegible] polovini. Koke [illegible] u [illegible] njihovu zdravlju [illegible] neprak[illegible] taj na[illegible] Zato je u Americi [illegible] njihov sistem hranidbe, koji se sastoji u tom, da se živad uzdržava čitav dan u gibanju. Krv je stoga takodje u živahnom kolanju, što je osobito zimi od velike važnosti. Koka kad je ustala treba, da potraži sitne bubice, kukce i raznolike životinjice i [illegible] To joj daje mnogo posla, grebanja i čeprkanja, a baš to gibanje djeluje izvrsno na organizam: krv brže teče žilama, mišići jačaju. Istom oko 10–11 sati dobivaju koke prvi obrok i to vrlo malo — na svaku koku po šaku zrnja. Tako štedi amer. farmer. Drugi obrok daje im se u 3 s. po podne. Uputno je davati im k prvome obroku t. j. prije podne mekanu hranu, koja treba da je u zimi mlačna. Dobra je mekana hrana kuhani gnječeni krumpir, ili mrkva sa primjesom ječmenoga šrota, ili pšeničnih posija. Može se primješati nešto (do 1 petinu) sparene sječke od djetelinskog sijena, ili trinja. Mekana hrana ne leži dugo u volji, pa je do drugoga obroka posve probavljena. Drugi obrok neka je obilniji i sastoji od zrnja. Može se davati i treći obrok po prilici sat pred zalaskom sunca zimi a ljeti oko 5 sati popodne. Taj večernji obrok se razbaci i dobro grabljama zakrije u nastor (stelju) peradnjaka, tako, da si koke svako pojedino zrnce moraju čeprkajući tražiti. Ovaj način hranidbe ide za tim, da se živine što više giblju, rade, jačaju se mišići i pluća, čeliči zdravlje životinja, a time povećaje njihova proizvodnja u našu korist. Nikako ne propuštajmo, da kokama zimi i rano s proljeća ne dajemo svježe zelene hrane. I male množine djeluju vrlo povoljno na nosnost kokošiju. Zelenu krmu pripravimo zimi tako, da u nisku škrinjicu naspemo zobi, koju na tanko pokrijemo pijeskom, ili zemljom, zalijemo i na toplom, tamnijem mjestu ostavimo da zob proklije. Kad zeleni izboji dosegnu duljinu od po prilici 2 prsta, onda je zob najbolja za upotrebu. Odreže se komad busa i razdijeli medju nosilice koke. Zob se može i ovako pripraviti: Načinimo drveni četverouglasti okvir od letava oko 12 cm širokih koso postavljenih. Okvir može biti razne veličine, prema broju peradi veći, ili manji na pr. 1 : 1 m. Taj se okvir položi na zemlju u tamnoj komorici ili pred sušom, pa se u nj nasiplje zobi u debljini 2–3 prsta, lijepo se zob poravna, zalije studenom vodom i dnevno zalijeva. Kod zalijevanja pripazimo, da svuda jednako zalijevamo, da ne nastanu mjestimično plešine [illegible] nastanu li, tad poškropljenja bujnija mjesta ne zalijevajmo, već samo ona, koja prije dobro ne škropismo. K ovako pripravljenoj zobi, kad je isklijala i porasla kako je prije navedeno, može se puštati koke nosilice da same čeprkaju, ili još bolje reže li se bus i dijeli medju nje. Takodjer je preporuke vrijedno podavati pilićima iz proleća dok još nije zazelenila trava, ili dok je još hladno, pa ih ne možemo puštati napolje. Isti se postupak može provesti sa ječmom i drugim žitaricama, ali je zob kao zelena krma za perad od najveće vrednosti.

Veliku važnost za zdravlje peradi imade voda. Voda treba da je potpunoma čista, a osobito ljeti valja je češće i mijenjati. Zimi, kad su sve lokvice zamrzle, te si perad sama ne može naći vode, treba se dvostruko brinuti, da nam ne trpi žedju. Cijele zime dajmo kokama vruću vodu. Vruća voda djeluje na njih po prilici kao vrući čaj na prozebli naš organizam. Ne treba se bojati da će koke dobiti možda kiku od kipuće vode, jer kiku dobivaju ako se nahlade, pa je ova bojazan neopravdana. Američki farmeri bez razlike napajaju svoje nosilice čitave zime sa vrućom vodom, a uspjeh je ovoga načina napajanja znatan. Vruća voda peradi ne škodi, li zato hrana nesmije biti nikada vruća.

Mala seljačka škola.

Kako se kukuruzu i usjevi štite od vrana?

Vrlo jednostavno i podpuno djelotvorno sredstvo za to, da zaštitimo kukuruzne usjeve od vrana, sastoji u tome ako upotrebimo za kukuruz kamenougljeno smolu. Pri tome postupamo tako, kako i kod pšenice, koju kvasimo u modroj galici. Za jedan metrički cent kukuruza dovoljno je tri četvrtine kilograma kamenougljene smole. Ova se smola smješa sa odgovarajućom množinom vode (na jedan metrički cent kukuruza 40 litara) i tako dugo miješamo u jednoj posudi, dok voda smolu posve raztopi i upije. Topla voda proizvadja to puno brže nego mrzla. Pošto se je ova raztopina ohladila polijemo s njom na gumnu raširenu kukuruz, te ju sa lopatama tako dugo prevrtamo, dok sve zrnje ne dobije tamnu boju. Zatim razgrnemo široko kukuruz, da se osuši, što se za 24 sata zbude. Ovako priredjeno kukuruzno zrnje upotrebljujemo za sijanje, a vrane takve zrnje ne će zobati. Takovom pripravom ne škodimo zrnju ni najmanje.

Rani krumpir.

Svakoj domaćici je do toga, da može što ranije dobiti krumpira u vlastitom vrtu. Da se to postigne valja ovako postupati. Čim prestane velika studen, uzmu se gomolji krumpira i postave u plosnatu škrinjicu ili nisku vrbovu košaricu, tako da su klice okrenute gore. To se pokrije lako sa zemljom i postavi na mjesto, koje nije pretoplo. Nakon četiri tjedna razvit će se klice, tako, da se može misliti na presadjivanje. To se čini u prvoj polovici aprila. Zemljište se dobro pripremi, zemlja mora da bude rahla, a za gnojenje uzme se obični gnoj. Jedan krumpir neka je udaljen od drugoga za 40 centimetara. Proklijali krumpir metne se oprezno u jamicu tako da su klice okrenute gore, pa se pokrije zemljom. Ovako priredjen krumpir rano će iznesti, te nakon što je upotrebljen može se na onom zemljištu saditi jesenska repa, zimski kupus ili salata.

Miševe i štakore

može [illegible] utamaniti, ako se fino izrezani komadići gorkoga badema, pomiješani brašnom i šećerom pospu po prostorima, kamo zalaze ti glodavci. Šećer se ne smije zaboraviti, jer toj pelastici ne mogu odoliti miševi.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

100 engleskih lira šterlina za 9.740–9.770; 100 amerikanskih dolara za 2.235–2.250; 100 švicarskih franaka za 394–398; 100 francuskih franaka za 137.50–138.50; 100 čehoslovačkih kruna za 66.75–67.25; 100 jugoslovenskih dinara za 27.80–28.10; 100 rumunjskih leja za 11.50–12; 100 madžarskih kruna za 0.03–0.04; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0315–0.0325 italijanskih lira.

Politički pregled

Italija.

Kako je poznato, predprošle nedjelje vršili su se po čitavoj Italiji izbori za italijanski parlamenat. Po izbornom se redu unaprijed znalo, da će Mussolinijeva lista dobiti dvije trećine svih mandata t. j. 356 mandata. Sva pozornost bila je svraćena na onih 179 poslanika, koji su prepušteni opoziciji. Za te se vodila najveća borba, šta više, i sami fašisti su postavili t. zv. bis liste ili paralelne liste, koje su imale svrhu, da opoziciji ugrabe mandate i iz tog ostatka.

Izbori su prošli relativno dosta mirno. Doduše fašisti su počinili bezbrojna nasilja nad opozicijskim strankama. Streljanja i batina bilo je po cijeloj državi. A ni varanja nije nigdje falilo. Po svuda su nekoji fašisti glasovali više puta. Pa nisu bili osamljeni. Bio je i lijepi broj mrtvih i iseljenih, koji su glasovali. Opozicijonalne novine, koje su digle glas protiv nasilja, kao na pr. „Corriere della Sera", „Mondo", „Avanti!", „Giustizia", „Popolo" i drugi, bili su zaplijenjeni. Istina je teška...

Svih izbornika u čitavoj državi bilo je 12 milijuna. Od toga je glasovalo nešto preko 7 milijuna. Za Mussolinijevu nacionalnu listu glasovalo je oko 4,264.000, tako da je ona prema izbornom redu dobila 356 mandata. Za opozicijske listine pali su ostali glasovi, koji iznose oko 3 milijuna. Najveći broj glasova pao je za italijansku klerikalnu stranku (650.000), tako da dobiva 40 mandata. Socijalističke stranke istupile su u izborima pocijepane na tri krila. Jedinstveni socijalisti ili socijalni demokrati dobili su oko 425 hiljada glasova i 25 mandata, maksimalisti, koji su radikalniji od jedinstvenih ali ne tako kao komunisti, dobili su 384 hiljade 22 mandata, komunisti pak imaju oko 300 hiljada glasova i 17 mandata. Sve socijalističke stranke imaju oko 56 mandata. Giolittijeva liberalna demokracija sakupila je oko 250 hiljada glasova, za koje dobiva 17 mandata, dok oni liberali, koji su u opoziciji prema fašizmu, pod imenom konstitucionalne opozicije, dobili su oko 150 hiljada glasova i 12 mandata. Fašističke bis-liste imaju oko 350 hiljada glasova i 19 mandata. T. zv. demosocijali, koji simpatizuju sa fašizmom, imaju oko 100 hiljada glasova i 10 mandata. Republikanska stranka sabrala je 125 hiljada glasova i dobila 7 mandata. Za našu slavensku i njemačku listu pala je 61 hiljada glasova, pa dobivamo skupa 4 ili 5 mandata, mi 2 ili 3 i Nijemci 2. Seljačka stranka dobila je sa 50 hiljada 3 mandata, a fašistički disidenti sa 30 hiljada 1 mandat. Ovo su samo približni rezultati. Konačnih rezultata još nema, jer nisu gotovi, budući da čitava Italija tvori jedan izborni okrug pa će se istom u Rimu svi glasovi zbrojiti, mandati porazdijeliti strankama.

U glavnom struktura novog rimskog Parlamenata bit će ovakova: Čistih fašista ima 260; raznih liberala, klerikala i demokrata, koji su na samostalnim i fašističkim listama a dvjema trećinama podupiru fašizam, oko 150. Ostala opozicija, koja sastoji od socijalista, komunista i drugih partija, broji 125 poslanika.

Jugoslavija.

Ovih je dana podnio ministarski predsjednik Pašić demisiju čitavog kabineta. Vladina kriza još nije riješena. Postoji mogućnost, da će kralj ponovno povjeriti sastav nove vlade Nikoli Pašiću. Nova vlada imat će zadaću da provede nove izbore. Ti izbori imali bi se provesti najkasnije u mjesecu junju ove godine.

Grčka.

Ovih dana izvršen je u Grčkoj plebiscit. Narod se je u ogromnoj većini izjavio za republiku. [illegible]

Talijanski kralj odlikovao dra Rybára.

Talijanski kralj odlikovao je jugoslovenskog opunomoćenog ministra i sena u odlijenju za izvršenje [illegible] na dra Otokara Rybára velikim križem talijanske krune. [illegible]

Nov kalendar

[illegible]

Šala i razbibriga

[illegible]

Domaće novosti

Христос Воскресе!

Svim svojim cienjenim suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima, čitateljima i cijelom jugoslovenskom narodu željno

SRETAN USKRS!

Uredništvo i Uprava „Istarske Riječi“ u Trstu.

ZAŠTO TAKO?

[illegible]

... čije predrli su [illegible] po 20 [illegible] u izborne žare. [illegible] i to u Alturi, provalili su u izborni lokal, izbacili i [illegible] i zatvorili ga do noći. [illegible]

Zar je to zbilja bilo potrebno? Zar se to nije moglo postići drugim, više civilizovanim načinom kao na pr. u Rumunjskoj? Rumunjska, koja se također predstavlja kao latinska ili bolje rim ka kulturna zemlja, drugačije radi. Tamo ima svaka stranka svoju izbornu žaru i svaki izbornik baca svoju glasovnicu u žaru svoje stranke. Izborniku nitko ništa ne kaže, nitko mu ne prigovara, ne lupa, ne tjera, ne rani, ne spriječava vršenje njegovog prava. Slobodno i ponosno vrši izbornik svoje pravo i zadovoljno opet odlazi. Dao je svoj glas, obavio je svoju dužnost, jer je slobodan gradjanin. Preko noći ostaju žare u izbornom lokalu, zastražene od žandara. I po noći dolazi srezski načelnik i vrže iz svih žara ili sve ili veliki dio glasovnica u žaru vladine stranke ili u žaru one stranke, koja po volji vlade mora da pobjedi, na koju vlada hoće da se oslanja. Tako ima vlada apsolutnu većinu, više nego [illegible] svih mandata. Svi su zadovoljni: izbornici, što su slobodno glasovali i što im nitko nije razbio glavu; vlada, što je dobila ogromnu većinu. Taj sistem omogućuje vladi, da se oslanja jedan put na ovu, drugi put na onu stranku. Ako postane stranka neposlušna, evo novih izbora, i druga dodje na kormilo, po istom sistemu.

Evo to je sistem, koji preporučujemo vladi, da ga prouči i uvede. Ta ne treba uvijek samo batina, nasilja, krvi i prevara. I zemlja bi se smatrala još više civilizovanom, slobodnom, liberalnom i kulturnom negoli je danas. Po prilici kako Rumunjska. Rumunjski će državnici, na pr. Bratianu, drage volje dati recept i točnije informacije.

Slobodno raspačavanje jugoslovenskih novina u Italiji.

Novine javljaju, da je predsjednik ministarskog savjeta u Rimu, g. Benito Mussolini, dao naredjenje svim podredjenim vlastima, da se ne smiju zapriječavati na italijanskom teritoriju raspačavanje jugoslovenskih novina iz kraljevine.

Svakako pametno naredjenje. Bojimo se samo, da će to naredjenje imati više teoretsku nego li praktičnu valjanost. Mi ne možemo vjerovati, da će podredjenje vlasti dozvoliti u našim krajevima raspačavanje jugoslovenskih novina iz kraljevine, kad ne dozvoljuju ni naše, koje se štampaju pod kontrolom italijanskih vlasti. Mislimo, kad to kažemo, da se ne varamo.

Svega po malo

Teški potresi u Španiji.

Iz Madrida i Granade [illegible] da su tamo nastupili veliki zemljotresi. U Andaluziji zavladala je medju seljaštvom uslijed jakih potresa neobična panika. Kao središte ovih zemljotresa i novih geoloških pojava spominje se mjesto Monachil. Katastrofa je medjutim i druga susjedna mjesta zahvatila, u kojima je popucala zemaljska kora. Zemlja je na mjesta pukla u [illegible] polumjeseca, u koje su provalije propala mnoga maslinova stabla. [illegible] kotrljale su se po stotinu metara daleko, pa po tom survale se u zemlju do krova. Stanovnici sela Olla de Tores na svoje su oči gledali, kako im kuće propadaju u zemlju, te mogli da spase tek najpotrebnije stvari pri propadanju u nastale provalije. Pri pucanju zemlje čula se ogromna lomljava i tutanj i srozavanje mase. Nesretno gradjanstvo pomišljalo je na propast svijeta i zavladala je medju njima neobična panika. Inžinjeri umirivali su pučanstvo na razne načine. Oni su konstatovali, da je zemlja u 6 minuta za cijeli jedan metar utonula. Piloti pričaju, da je okolica za vrijeme od jednoga sata poprimila sasvim drugi izgled, te da su se pojedine kuće odmakle za nekoliko metara od svog prvotnog mjesta. Okolica pokraj sela Monachi izgleda kao kakvo bojno polje, koje je bilo obasuto granatama i bombama, koje su raznijele sve unaokolo. Brdske visine pretvorile su se u ponore, u kojima se nalazi crna voda. Ovi ponori imadu formu polumjeseca, a duboki su od prilike oko dvadeset metara.

Najstarije novine na svijetu

jesu kineske novine „King-Pan“, koje izlaze već preko tisuću godina. Počele su izlaziti 911. godine poslije Krista. Od 1800. godine izlaze te novine svaki dan, a sada i tri puta na dan; u jutro na žutom papiru pa pišu samo o trgovini, o podne na bijelom papiru pa donose samo službene vladine vijesti, a uveče se tiskaju te čudne kineske novine na crnom papiru s bijelim slovima, pa javljaju novosti iz cijelog svijeta.

Topovi, koji pucaju na 150 kilometara.

U svjetskom su ratu Nijemci izumili i napravili topove, koji su 120 kilometara daleko bacali tanete. A sad su Francezi izumili topove, koji će pucati još dalje, to jest 150 kilometara.

Nova vrst kovanog novca

uvodi se u Norveškoj. Tamo će novac od srebra, zlata i nikla imati u sredini škuljicu, tako da se može nanizati na vrpcu i nositi oko vrata kao nakit. Takav je novac dosad bio samo u Kineskoj.

Internacijonalna pomoć gubavcima.

Nedavno je u Rimu osnovan jedan odbor, u koji su ušli predstavnici svih zemalja na hitnu pomoć gubavcima na istoku. Vodstvo odbora povjereno je redu sv. Frane, koji je od uvijek pružao vanrednu pomoć gubavcima. Odbor će pomagati novcem i lijekovima misionare, koji njeguju gubavce. Odbor će imati svoj posebni znanstveni odjel, koji će istraživati razvitak gube i njeno suzbijanje. Vatikan je već dao svoj pristanak, da akciju odbora preuzme franjevački red.

Kuga u Astrahanu.

Prema vijestima, koje dolaze iz Moskve, u sjevernom se Kavkazu i u krajevima oko Astrahana kuga počela širiti strahovitom brzinom. Liječnika je vrlo malo, a isto je tako velika oskudica i lijekova. Sovjetska je vlada votirala iznos od 250.000 zlatnih rubalja za pobijanje epidemije, te je poduzela živu akciju, priskrbi potrebiti broj liječničkih snaga, koji bi primili u onim krajevima službu.

Historija lule

Kako i od kada ljudi puše? I to se zna. Naime, jedan engleski liječnik proživio je neko vrijeme na ostrvima Filipini, gdje urodjenici još jedu ljudsko meso. On je tamo pronašao neku grobnicu, koja datira još iz preistoriskog doba i u njoj je našao i lule. Lula je dakle mnogo starija od duhana. Šta su pušili ljudi iz kamenog doba? Razne mirišljave trave, najvjerovatnije, koje su važile kao lijekovi. Po raznim slikama i skulpturama vidi se, da je lula postojala i u srednjem vijeku. Ali prvi moderni čovjek sa lulom pojavio se tek 1535 godine: to je bio neki Francuz Jack Cortier, koji se je dao slikati s lulom. Tek u to doba duhan se i pojavio u Evropi.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELČIĆ
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 21 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 24. aprila 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatni popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Istarski izbori — komedije

Nekad su bili Italijani drukčiji nego danas. Kad se [illegible] tekle mlijeko i med, [illegible] u ono staro [illegible] gradove i gradiće [illegible] Danas [illegible] Italijani [illegible] kakovog feldwebela.

[illegible] svi naši Italijani [illegible] N[illegible] se [illegible] evviva [illegible] u gradovima [illegible] zašto ih je desti koji nedeljske izbore osudjuju. Ono desetak [illegible] po istarskim gradićima [illegible] drugi radi [illegible] tko treći radi [illegible] te komedije proti našem [illegible] narodu [illegible] danas se [illegible] radi svojih nedjela, i moraju da se stide, jer ono što su oni činili u dan izbora toboze radi italijanske narodnosti i za Italiju, nisu nego osramotili i svoj narod i državu. Zar se ovakovom prostacijom čini [illegible] narodu i državi?!

Njihova politika ide za tim, ili bi barem morala da ide, da se mi Slaveni kao novi državljani priljubimo državi i italijanskom narodu, a kad tamo rade sasma protivno. Vi u gradićima sigurno znate, kako sada naši ljudi misle i govore poslije izbora. U srcu im je samo jad, a u ustima psovka. Medjutim oni svojim nasiljem, nepravednošću, palicama, samokresima, granatama [illegible] evviva i abbasso samo truju i kvare naše inače dobre ljude uspirivajući u njima mržnju i zavist. Da je odista tomu tako, može da se lako svak uvjeri, ako ima prigode da govori s našim ljudima.

Ali [illegible] toga nekoji Italijani rade sasma protivno. Zašto? Zato, jer ih na to sili njihova naglo ćud, koja opet tjera ih [illegible] sve prenagle mjere i korake, da se nas Slavena izmbiju u što kraćem roku: nas koji smo im na putu, kako oni misle, na [illegible] u bolju, veću i sjajniju budućnost. Oni su takovog temperamenta, da [illegible] gledati u svojoj kući ni u susjedstvu [illegible]; oni hoće da ga odstrane, [illegible] asimilišu.

[illegible] incincibili [illegible] impulzioni [illegible] nekojih pretjeranih italijanskih nacionalista, što ih oduševljava, [illegible] i [illegible] razlićita nasilja i bezakonja. Radi toga su se i prošli izbori u čitavoj Italiji, naročito u Istri i čitavoj [illegible] Krajini, gdje i [illegible] nas narod u većini [illegible] naš narod po njihovom mišljenju mora da izgine, da ne smeta i da ne bude iredentizma, obavili u znamenju nasilja, prevara, tako da je svakud carevala sila nad pravednosti.

Pitamo se: da li je to u interesu italijanskog naroda i države? Ne! Povjest nas uči, da se nijedan narod nije proslavio ni podignuo pomoću nasilja i bezakonja. K veličini i savršenstvu vodi narode samo poštenje i razbor.

Mi Slaveni uostalom odabrasmo za vodiča svoga u čitavom svom životu — poštenje, prosvjetu i bratstvo. To su tri temeljna kamena, na kojima živimo i zidamo svoju sreću i budućnost. Mi stojimo na tvrdom temelju moralnog i kulturnog tla, pak se ne bojimo da će nam se naš slavenski dom porušiti. I ne će! U tu vjerujemo, u to se čvrsto nadamo i u toj vjeri idemo dalje u život i bolju budućnost.

Kroz pet godina...

Već se pet godina napinju u Istri sve sile, da se nešto učini. To »nešto« je tako veliko, tako uzvišeno, tako potrebno, tako uvaženo od naših sugradjana, da se na tome mora da radi, jer o tome ovisi — kako oni misle — sudbina Italije.

To »nešto« sastoji se u uništenju našega naroda, našega seljaka, naših domova.

Oni su se sa takovom ljubavi dali na taj posao »milosrdja i kršćanske ljubavi«, da nama od iskrenog čudjenja pada kosa sa glave. Mi upravo s udivljenjem gledamo u taj rod »kršćanske ljubavi« naših bližnjih, koji se producira na našim ledjima. Mi upravo sa pjevanjem gledamo na sredstva njihove moderne ratne tehnike, kojima prave probe na našim vlastitim tjelesima i dušama.

Mi od [illegible] gotovo bez[illegible] primamo batine, toljage, bombe i revolvere. Što više: idemo u penzije, kao u službu, bježimo u Ameriku, kao na šetnju. Zatvaranje škola postalo nam je obično i [illegible].

Već pet godina [illegible] u Istri taj tamni [illegible] politike, u kojem [illegible] za vikanje i batinanje.

[illegible] imamo [illegible] pa [illegible] batina. [illegible] samo ih 800 godina [illegible] 800, ako bude potrebno.

Već punih pet godina pune se stupci naših novina onim znamenitim dopisima »Iz A... Iz B...«, koji sadrže jednu cijelu Golgotu, jednu žalosnu historiju našega naroda.

Već punih pet godina molimo, zalimo se, zahtijevamo, zaklinjemo, upozorujemo, govorimo, pišemo, interpeliramo... No, budući da smo schiavi mašemo samo po zraku i govorimo u zrak.

U svih tih pet godina nismo, i opet na naše čudo, naišli na jedan jedini pokušaj, koji bi išao za tim, da se naš narod upozna, da se ide u naša sela, da se upozna našu dušu, naš život, naše običaje, naše boli, naše nevolje — u kratko: da se vidi kakovi su urodjenci te nove kolonije.

Čini nam se, da se je tamo, gdje se je moralo doći na tu misao, jednostavno preslo preko toga i vjerovalo našim domaćim prijateljima, a kakvu su oni o nama ponoramu pružili ne treba ni da pišemo. Mi smo jednostavni barbari, gori od Tripolitanaca, narod, koji nema prava da živi.

To se zove logika. No, ta je logika [illegible] i do kraja egoistična.

[illegible] je da se gazi i muči jedan narod radi toga da se time koristi pojedincima ili grupama ili bilo kome. Strašna je [illegible] kad se za volju stanovitih patriota gazi jedan narod, kad nam se otimlje kruh, sloboda, škola. **Nije ni najmanje kulturno** sve što se radi u Istri. Ne samo, da nije kulturno, nije ni čovječki, a naokon nije ni **politički.**

Kad će to uvidjeti italijanski vlastodršci?!

Iseljivanje u Sjedinjene Države Sjeverne Amerike

[illegible] u 10. broju [illegible] u Sjev. Ameriku [illegible] da se iseli samo izvjestan broj [illegible] što više javili smo da je za ovu godinu za Italiju već [illegible] radi [illegible] nijedan italijanski državljanin ne može više doseliti u Ameriku [illegible] govorimo za ovu godinu mislimo na američku fiskalnu godinu, koja počinje 1. julija, a svršava 30. junija. Ova je dakle godina svršila dne 30. junija 1924, a ova godina počet će sa 1. julijem 1924. Buduća godina počinje 1. julija 1924, a svršava 30. junija 1925.) Preko odredjenog broja mogu da se presele u Ameriku samo oni, koji ispune ove uvjete:

Američki doseljenički zakon razlikuje dvije vrsti iseljenika, koji mogu da se doseле u Sjevernu Ameriku bez obzira na to, da li je već ispunjen broj ili nije. To su

stalni i slučajni izuzeci.

Oni koji imadu uvjete, da se pribroje medju stalne izuzetke, mogu u svako vrijeme da odu u Ameriku, dočim pak oni, koji imadu uvjete, da se pribroje medju slučajne izuzetke, mogu doći u Ameriku tekar onda, ako je ispunjen broj dozvoljen američkim doseljeničkim zakonom za dotičnu državu.

Stalne iznimke.

Ovamo spadaju: a) državni namještenici njihove obitelji, činovništvo i službenici koji idu u Ameriku u službi svoje države; b) tudjinci, koji putuju u Ameriku samo na izlete (turisti), po poslu (trgovci, zastupnici trgovačkih poduzeća) i djaci. Sve takove osobe moraju prikazati i italijanskim i američkim vlastima potrebite dokaze: dovoljnu svotu novaca, pisma dotičnih trgovaca ili poduzeća (sa kojima su u vezi i radi kojih i putuju), kauciju u novcu i dokaze, da se više od 6 mjeseci ne će zaustaviti u Sjedinjenim Državama. Djaci moraju imati potvrdu, da su upisani u kojoj školi u Americi, te se moraju obavezati poštenom riječju, da će po dovršenim naukama otići iz Amerike, a osim toga moraju položiti kauciju u novcu. Što više: moraju da dokažu, ili da imadu dovoljno sredstava za uzdržavanje ili pak da će ih uzdržavati kakva osoba, koja se nalazi u Sjevernoj Americi.

Osim napomenutih iznimaka mogu se u svako doba doseliti u Sjevernu Ameriku svi oni tudjinci, koji su neposredno pred ulozenjem molbe na doseljenje stanovali barem pet godina u Kanadi i obi. Meksiku, Srednjoj ili Južnoj Americi, ili na susjednim otocima. To se mora dokazati sa notarskim aktom. U stalne iznimke se broje takodjer i djeca američkih državljana, ako nemaju još 18 godina.

Budući da američke doseljeničke oblasti ne broje doseljenike po državnoj pripadnosti, već po državi u kojoj je dotičnik rodjen, može se doseliti u Sjevernu Ameriku svak, koji je rodjen u kakvoj državi, za koju ne vrijedi doseljenički zakon (na pr. Brazilija, Argentina i Meksiko), iako dotičnik nije gradjanin te države. Takova se osoba mora svakako da iskaže sa potpuno ovjerovljenim krsnim listom.

Slučajne iznimke.

Osobe, koje spadaju u ovu kategoriju mogu doći u Sjevernu Ameriku samo onda, kad je ispunjen odredjeni broj (kvota) za dotičnu državu. Ovamo spadaju:

1. tudjinci, koji imadu stalan boravak u Sjevernoj Americi, ali se ipak vraćaju iza 6 mjeseca iz svoje domovine;
2. umjetnici, glumci, predavaci i pjevači;
3. bolničari i bolničarke;
4. svećenci i redovnici;
5. sveučilištni i sjemeništni profesori;
6. tudjinci, koji imadu kakvo priznato naučno zvanje;
7. sluge i sluškinje.

Tudjinci, koji doduše imadu stalan boravak u Sjevernoj Americi, ali se svejedno vraćaju iza šestmjesečnog posjeta iz svoje domovine, moraju znati, da tko ostane u domovini iza ovog roka mora da dokaže, da se nije htio stalno iseliti iz Amerike, nego da ga je zadržala u domovini viša sila. Za dokaz, da se dotičnik nije mislio sasma iseliti iz Sjev. Amerike, nego da ga je zadržala u domovini viša sila, služe listine, koje dokazuju, da je dotičnik plaćao i nadalje porez u Sjev. Americi, da imade tamo pokretnine i nepokretnine, da ima tamo otvorenu trgovinu ili da ima tamo svoju obitelj. Najbolje je da dotičnik imade potvrdu od kakve tvornice, mjesne uprave, policij. ravnateljstva ili pak kakve druge amer. javne uprave, da nije htio sasma otići iz Amerike. Kao uzrok, da se nije mogao povratiti u roku od 6 mjeseci, vrijedi: a) bolest, b) smrt rodbine, c) obiteljske nesreće, d) kupnja ili prodaja nepokretnina, e) pismo kojeg parobrodarskog društva, da mu nije na vrijeme moglo izdati vozni list i t. d.

Umjetnici, glumci, predavači i pjevači moraju predložiti svoju diplomu i potvrdu kojeg američkog poduzeća, da su primljeni u službu.

Medju bolničarke, spadaju samo oni, koji su pohadjali kakav sanitarni tečaj u kakvoj školi ili u kakvoj bolnici. Amo spadaju i milosrdne sestrice, koje su posebno [illegible] za njegovanje bolesnika. Bolnički sluge i sluškinje ne dolaze u obzir. Medjutim u svakom slučaju treba donijeti sobom potvrdu o dovršenim naukama i o svom službovanju, ovjerovljenu od amerikanskog konzulata.

Svećenici i redovnici bilo koje vjere mogu se za dokaz poslužiti dokumentima, koje im izdadu crkvene vlasti.

Sveučilištni i sjemeništni profesori moraju takodjer biti opskrbljeni sa potrebnim dokazima.

Tudjinci, koji imadu kakvo priznato naučno zvanje, a kao takove priznavaju Sjedinjene Države samo liječnike, odvjetnike i inžinire. Ostale doktore drugih znanosti ne priznavaju. Svaki doktor (liječnik, odvjetnik ili inžinir) mora predložiti diplomu i potvrdu, da je služio u domovini barem jednu godinu. Te diplome i potvrde moraju biti ovjerovljene od amerikanskih konzulata.

Sluge i sluškinje moraju dokazati: a) da su barem nekoliko mjeseci radile za osobu, s kojom putuju ili kojoj idu; b) da imadu navršenih 18 godina. Osim toga moraju da dokažu, kakvu su plaću primali i kakvu će primati i da zaista spadaju u kategoriju služinčadi. Naravski da kod toga dolazi u prvom redu u obzir položaj gospodara. Nikako pak ne smije u Sjevernu Ameriku sluškinja, koja prati ili ide gospodaru, koji je mlad i neoženjen.

Sve napomenute odredbe [illegible] § 2. američkog doseljeničkog zakona od 19. maja 1921. Kako smo već spomenuli, taj zakon vrijedi do 30. junija ove godine. 1. julija stupit će u krepost novi američki doseljenički zakon. Vlada je odobrila naime, da se doseli 28.000 iseljenika iz Italije u Ameriku, ali još se ne zna, što će zaključiti američki senat.

Upozorujemo naše ljude, da ne nasjedaju raznim varalicama, koji im obećavaju, da će ih [illegible] još prije 30. junija otpremiti u Sjevernu Ameriku. Nemoguć je takodjer i prelaz iz Južne Amerike u Sjevernu. Prelaz preko granice nije tako jednostavan, kao što je to moguće u evropskim državama. Glede točnijih informacija može se svatko obratiti pismeno ili usmeno na naše uredništvo. Tko misli u Sjevernu Ameriku, a imade već iz Amerike pozivni list (atto di richiamo), nek pripravi sebi i ostale dokumente: krsni list, domovnicu, vjenčani list, svjedodžbu dobrog ponašanja (od općine), kazneni list (od Tribunala u Puli), liječničku svjedodžbu, koju mora potpisati i općinski načelnik i potprefekt. Kad javimo, da se može ulagati molbe za Sjevernu Ameriku, neka naši čitaoci budu pripravni sa dokumentima, pa nek već istog dana učine molbe i predaju rekomandirano na poštu na naslov: R. Ispettorato di Emigrazione, Trieste, via Cassa di Risparmio 12.

Ujedno upozorujemo naše ljude, neka ne idu u Južnu Ameriku, ako tamo nemaju kakvog poznatog ili rodjaka, koji im je tamo našao posao i koji je pripravan da se za njih skrbi. Prema pismima, koja stizavaju od naših prijatelja iz Južne Amerike jasno je, da ni tamo nema zarade za naše ljude, a i plaće su malene. Većina njih ne vidi dana, a da se opet povrate kući. Dobro poznamo prilike, u kojima naši ljudi sada žive po Istri. Ovdje nema nikakve zarade, seljaci ne mogu da prodaju svoje vino i t. d., ali ni te naše istarske prilike i nevolje ne mogu da se usporede sa onim u Južnoj Americi.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Kod vas su već bili izbori, kod nas na Rijeci će istom biti. Kada? — o tom ne bi još niko znao ništa da kaže. Svakako vi ste svoj zub izvadili, ako je i boljelo, ali zub je sada napolju — a što će biti s našim — to neka sam Bog zna.

Svi se pitamo: kakove će biti izborne listine? Mi smo i već na Rijeci vidjeli svakojakih (listina!) ali meni sve nešto kaže, da ovakvih, kakve će biti ove naše najnovije, još nije svijet ni vidio, ni vidjeti bude.

Uostalom sada bi bilo preuranjeno govoriti o tom. Do izbora ne će ionako doći, dok se ne sistemizira riječka pokrajina, to jest, dok vojnička uprava ne ustupi svoje mjesto civilnoj. No i to će uslijediti u najkraće vrijeme. Javljaju naime, da će general Giardino odstupiti, a na njegovo mjesto da će doći civilni prefekt. To da će se dogoditi već 10. maja o. g. I tako još petnaest dvadesetak dana, pa ćemo i mi dobiti prefekta. I time [illegible] biti perfektne i mi ćemo svi na Rijeci biti perfektni.

[illegible] u novinama, da je Zanella prodao u [illegible] jednu malu vilicu i da je za nju dobio [illegible] lir. Sva sreća, što siromašni Zanella ima još i nešto drugo prištednje, [illegible] bi mu da učini. Medjutim o očajanju kakvom nema za sada ni govora, jer kao čujem, naš profesor Rikardo namjerava otvoriti na Sušaku jedan kinematograf... Pa još će mi [illegible] doći i reći, da profesor [illegible]

Da [illegible] i pred Ninettom [illegible] svijetu? Iz pristojnosti ne [illegible] odgovor, što mi ga na to pitanje podijeli Ninetta, ali moram priznati, da ja nisam nikako [illegible] politička [illegible] da bi [illegible] na Sušaku otvorio kakav kinematograf [illegible]

Ninetta [illegible] nema ni [illegible] danas [illegible] Danas [illegible] doletjela u moju sobu vičući:

— [illegible] novi Kazin [illegible] Kako sam [illegible] gledao [illegible] izdere na mene.

[illegible]

Dala mi je Vedetta, i ja sam na trećoj stranici pročitao oglas, u kome se javlja, da će se na Veliku Subotu otvoriti blizu Zameta **Monte Karlo Slavo...**

Ste videli malo? To jos ni nis. Ma ja sam culo, da će se i v Opatije opret jedna takova Biska, ka će se zvat: **Monte Dragutino Italiano**, a to sve sporadi one amicicije meu Talijani i Jugoslaveni. Tako da su odlaceli va Rime. Kada nekega budu ogulili v Opatije, poć će va Zamet, da se refa, a kada ga budu ogulili va Zamete, poć će v Opatiju na refanciju. Ja i muziku te imet va Zamete, onu muziku, ka tosće, kako si vrazi s pakla... Ovako se dela! Ako mi skoci trentaum, ću i ja jedan dan storit sakunpak, pak ću se premestiti va Zamet. Ca ću va ovem zmitere ovdeka? I de novo me gledate kako prasac na sikiru. Ca vam ni morda pravo? Vam ni nikada nis pravo! Ako Zanella opre Kinematograf ni vam pravo, ako ki igra na borse ni vam pravo, ako kuntrabander kuntrabandira ni vam pravo, ako spekulant spekulira ni vam pravo — ca bite oteli? Ja bim se skumetila, da vi ni sami ne znate, ca bite oteli.

- Ninetta, pustite me, ja filozofiram —

Hote s vraga vi i sva vasa filozofancija! Da bite malo manje filozofali, a malo bolje zakrpali te vase bragesi, bite sto puti bolje storili, ter bite...

Kao vjetar je bila ušla, i kao vjetar se izgubila. Ode Ninetta, a ja se zaista udubih u misli.

Ja sam prije rata nebrojeno puta prošao mimo Zamet i onu Dražicu, u kojoj se otvara onaj Kazin. Dražica, tiho mjestance, kao stvoreno za Božji mir i zlatnu samoću. Tko bi mi onda bi rekao: znaš, do malo godina, da naša tiha Dražica ne će se više zvati Dražica nego Monte Carlo Slavo,... ja bim mu bio u brk rekao, da je [illegible]. I zaista: da se nisu zaratile Evropa, Amerika, Azija, Afrika i Australija, ne bilo bi došlo do Jadranskoga pitanja, da nije bilo jadraskoga ne bi bilo ni riječkoga pitanja, da nije bilo riječkoga pitanja, ne bi bilo Rapalla, da nije bilo Rapalla, ne bi bilo rimskog pakta, da nije bilo rimskog pakta, ne bi Dražica pala pod Jugoslaviju, da nije Dražica pala pod Jugoslaviju, ne bi se danas u njoj otvarao Kazin. Pak da čovjek ne filozofira?! Mora!

Nego što bi na ovo Frano Supilo, da je živ? Kako se sjećate, on je prije desetak godina užasno grmio protiv opatijske igračnice. Ja sam ga jednom pitao, zašto to čini. On mi odgovori: Igračnice su tu, da se u njima gubi novac. Dak u njima trate novac Nijemci, Madžari, Francezi i Englezi mene se to ne tiče, neka trate koliko im drago! Ali meni je **žô** onoga moga jugoslavenskoga tovara, koji će ti prvi ući u onu špelunku i ondje će ostati, dok ne prorajta sve do zadnje pare. Naš je čovjek rodjeni kanj baci mu vršu, pa da vidiš, kako će zaostit!...

Ruku na srce i priznajmo, da smo mi Slaveni više puta veoma veliki kanjci ...

Nego pokojni Supilo imao je pravo. Što se nas tiču Nijemci, Madžari i drugi njima slični individui? Ako će oni na kartama izgubiti sve svoje — to je njihova stvar. Glavno je, da naši ne izgube pamet, a ovi Monte Carli i Carletti bili oni slavi ili italiani, čini se, kao da su stvoreni, da čovjeku oduzmu i pamet i budželar.

Zato, mila jugoslovenska braćo, igrajte, ali doma, pa ako hoćete i na — kalabrage...

Rokac.

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Bio sam baš prisutan kad je došao u izbornu dvoranu Goloica Giovanni. Pošto je naš povjerenik g. Ant. Drašćić znao da je on bio član komisije u drugoj sekciji, opozori predsjednika, da je Goloica možda glasovao u svojoj sekciji. Forse gavè già votà? Si, si, adesso mi ricordo di aver votato! Scusi!... Bravo! Došao i drugi, mekanik Ant. Gortan, iz Buzeta. Nije mogao glasovati ni on, jer je pravodobno pazio naš povjerenik, da je već glasovao.

Naveo sam samo dva primjera, koji nam daju puno razumjeti i koji puno govore. A kako je bilo gdje nije bilo našeg povjerenika?!... Evo ovako gospoda izvrgavaju i zakon i njegove voditelje, sadašnje vlastodršce. Budućnost će ih tući po prstima!

IZ DANA NA KRASU.

Ovo naše selo bilo je uvijek u narodnom pogledu jedno od najčvršćih na Krasu. To nije na koncu ništa čudno, kada nema medju nama ni žive duše, koja bi govorila dobro italijanski i pripadala drugoj narodnosti. Mi smo bili uvijek dobri Jugosloveni i ispunjavali smo vjerno svoje narodne dužnosti. Sada se pak iza prošlih izbora ne možemo ništa pohvaliti. Naše se selo ponijelo za vrijeme izborne borbe žalosno i sramotno. — Mi mladji ne možemo nikako da to zaboravimo. Srce nas boli, kad pomislimo, da su seoski kapurijoni otrovali i pokvarili selo. Ništa se ne smijemo čuditi, da na nas sa svih strana prstom pokazuju, jer su naši stariji ljudi izdali selo na opću sramotu čitave Čićarije. Zato i ništa ne zaostajemo za Račanima. Najviše nas je stid pred Vodićanima, koji su se baš pošteno i junački ponesli za vrijeme izbora.

Fašisti su k njima dva puta došli, da drže izborni sastanak, ali su morali oba puta otići, jer se nije niti jedan čovjek u selu našao, koji bi ih slušao. Danci su pak protivno pozvali Buzećane, da im drže sastanak, a odbili su ponudu dra. Ferlage, koji je bio izrazio želju, da će doći i on medju ljude. — Takova šta se nije dogodilo našim narodnim i požrtvovnim ljudima nigdje u Istri. Za takovo izdajničko i kukavno ponašanje odgovorni su glavari sela ili prvi muži kako ih mi zovemo. U prvom redu treba da spomenemo nekog Mihetu i župana sela. Ovi ljudi misle, da će sada teći po našem selu mlijeko i med, kad su se oni iznevjerili svome rodu i jeziku. Pošteni će Italijani pljunuti na ovakove ljude, a zapustit će ih i oni, koji su ih za izbore trebali. Mi fanti iz Dana bacamo svu krivnju na takve ljude, koji su našem selu napravili veliku sramotu. Danci će u buduće dokazati, da ne vjeruju onima, koji su ih zaveli, pa će im i okrenuti ledja, a gospodin Miheta neka znade, da imade jošte gostiona osim njegove. Neka dolaze piti k njemu oni, kojima je služio. Mi ćemo mladići sa ostalim pametnim muževima raditi na tome, da se naše selo povrati svome rodu, te da bude narodno i pošteno. Jedan u ime ostalih mladića.

IZ BUZEŠTINE.

Riječ dvije s minulim «izborima.»

Već i malu djecu u obitelji rasrdi i ražalosti, ako im majka ne dijeli kruh pravedno. I u našoj zajednici: općini i državi, mi smo Slaveni ta nezadovoljna djeca, jer se nama ne daje ono što se dava drugima. Mi buzetski Slaveni, na primjer, došli smo na birališt sasma bez oružja. Mi smo se držali zakona i muške besjede predsjednika Mussolinija. Bili smo na biralištu pretraženi od oružnika, koji su petoricu pritvorili za to, što nadjoše u njih male nožiće (britvice) za rezanje kruha. Medju tima i Frana Crneta. Naši su ljudi dašto sobom uzeli u Buzet kruha i sira znajući, da će biti sve krčme na dan izbora zatvorene. A čim da si režu kruh?!

Tako se je s nama postupalo; a druga djeca u našoj zajednici, crnostomanjari, nosili su i nožiće i revolveriće i bombice i granatice i svu tu vražju gracijú od oružja, pak? da li je tko njih vizitirao? Jok! Njih nije nitko vidio oboružane od komandanata. Bili su svi i slijepi i gluhi! Eto, ne dijeli ćaća i nama djeci pojednako kruh, a ni šibe. Mi iz toga svega razabiremo, da smo mi Slaveni u svojoj vlastitoj kući pastorci. Tako se s nama postupa da na drugo ne možemo misliti. Dobro: mi smo pastorci, ali prema tomu današnji naši vlastidršci jesu za nas — očuhi i maćehe. A tu nema ni ljubavi ni poštovanja! Ali mi smo još živi, a živi negdje i pravica i čovještvo!

* * *

Ovuda padaju naši pravi muževi jedan za drugim. 19. ov. mjes. pokopali smo uz sudjelovanje naše domaće glazbe vrijednog, poštenog, radinog, čvrstog i umnog Vivodu Ivana iz Frančeići, seljaka i zidara, koga smo svi štovali zbog njegovog rodoljublja, muževnosti i uma. Odgojio je dva vrijedna sina: Ivana i Josipa, koji su se ovuda istakli kao radini narodni trudbenici, radi čega morali preko medje. Ostavlja još tri doma kćeri i jednu udatu u Jugoslaviji. Nesreća i tuga obitelji, osobito jadne udovice, sve nas je duboko ganula. Plačemo za starim junacima i hrastovima. — Mir i pokoj našem vrijednom pokojniku, a družini doma i u svijetu naše saučešće.

Franina i Jurina

Fr.: Još više...

Jur.: Ki to?

Fr.: Ona — Jurina i Franina —, ča su ih ono sami steniali. Ja sam mislel, da te ih valje dole bitit čim izbori projdu.

Jur.: Sve se nekako pari, da ljudi pribajaju k pameti. Nazad nekoliko meseci bi njim bila pena na usta prišla, da su videli kade kakov nas plakat. A sada ih sami pišu i štampaju. Bi se — bi se — i ne bi se!

Fr.: Prej nekoliko vremena stavil je bil neki naš trgovac vanko nekakovu hartu, na koj je bilo talijanski, nemski i hrvatski napisano, ča prodava. Još ni praso onu hartu ni prikojal no zid, već mu je prikampanala cela skvadra de acijone, pak ti mu je najedampot zikosmala dole ono hrvatski, a njemu se j' pretila, da neka gleda, ča dela, zač da — kva že Italija!

Jur.: Ma sada se j' trefilo i drugo. Na četiri maja pozvani su va kazarmi oni mladići, ki su pred malo vremena zeli za soldata. Ti mladići dobili su hartu, da moraju ta i ta dan ajorikat, i ta Befel je napisan pol talijanski, a pol hrvatski.

Fr.: Kega zlodeja?

Jur.: A ni dosta to, nego su još vane po zideh obeseni tako veliki hrvatski plakati, kakoveh još nisam videl pokle sam živ. Tu je va našem zajike sve lepo stumačeno, kako moraju se ponašat mladi soldati i ča njim je storit.

Fr.: Još će tega bit!

Jur.: Mora bit! Ki će da bude rešpetan, neka i drugega rešpeta, pak će i on njega. Ov naš hrvatski zajik mi niemo posisali ni va knjigah ni va nijednoj propagande. Ta naš zajik mi smo prijeli od našeh starejeh, od oneh, ki su već puno i puno let pod zemljum, pak kako i Talijani i svi civilizirani i necivilizirani ljudi na svete poštuju svoji mrtvi i z rožicami ih pokrivaju, tako delamo i mi: i mi poštujemo svoji mrtvi i kako najlepšu rožicu čuvamo mili zajik, kega su nam oni pustili, Bog ih pomiluj! ! Svaki, ki bi otel, da nam tu našu dragu rožicu pogazi, naš je neprijatelj, i mi ga ne ćemo moć nikada spoštovat, a kamo pak ljubit.

Fr.: Kada i kada se i puli nas najde kakova šugova ovca, ka je pljunula na zajik svojeh starejeh, pak bi otela da bude Talijan. Ma zaludo! Ki je od našega roja i plemena — naš je i naš će ostat. More se skrivat i mučit koliko ga je vraga volja — vavek će se na njem videt neč, ča će ga tradit. Si čul za onega Gombača na Voloskem?

Jur.: Kako ne! To je pravi Tržačan-okoličan. I puno je vremena bil trd Slovene, pak je va zadnje vreme najedampot obrnul direcijon. Ma ja mu ne zamjeram puno. On siromah ni najzada ni kriv, da je onakov. On je kako tišljar imel celo svoje življenje posla samo z daskami, a sada su mu i one pofalile... On je jako brižan. Ah, da si ga videl neki dan na izboreh!

Fr.: Kako j' to bilo?

Jur.: Pride ti on nebore pred kumisijon, zruči lejitimaciju i reče: — **Mi že ga žvoda per fašisti!...** Predsednik mu je lepo stumačil, dakako talijanski, da to neka nutre stori, ča j' trebe. I dal mu je glasovnicu, ma kako moj briznićina Gombač ni od svega, ča mu je prešident govoril, niš razumel, stegnul je zi žepa nekakov tišljarski lapis i počel je na stole pred predsednikom brazgat po glasovnice. — Ma no — ma no, per amor de Dijo! — pedučeval ga je president. Kvešto se fa dreoto in [illegible] gabina. Ma Gombač, ki ni ni sada niš razumel ča mu prešident govori, brazgal je smirom dalje po onoj harte, i pental, da on će da se vidi, da glasuje za fašiste. Prešident ga jopet moli i moli, neka gre va gabinu — ma Gombač tvrd, kako kamik [illegible] da se, i misli, da mu ne bi verovali, da je glasoval za fašisti, pak je smirom govoril: mi že ga žvoda per fašisti — budić!

Fr.: Trebeda su mu nato odbili glas? Po zakonu bi bili morali!

Jur.: Dragi ti, ki gleda na zakon dan današnji! Prešident mu je jopet tumačil i tumačil, a Gombač — kako Turko a la predika! To je najzada dodijalo jednemu našemu čoveku, ki je onde čekal. Ta naš čovek je lepo po slovenski stumačil Gombaču sve, ča je do sada predsednik govoril talijanski. — A takù! — rekal je nato Gombač, per mej duš, će sem ga zastùpal!... Onputa mu je naš čovek pokazal gabinu i Gombač je šal nutra i ki zna, ča j' nutre zabrazgal.

Fr.: S tem je jopet dokazano, da te Talijani prej ale kasneje bit prisiljeni da [illegible] ljudi govore va našem zajike, drugačeje se ne ćemo nikada moć razumet.

Jur.: To se zna. Ako ovo pore [illegible] napred, oni se neće moć razumet ni z ovemi njihovemi Gombači. Oni te za njih morat imet nekega, ki će im delat za interpertre. Drugačeje ne te moć nikada na kraj.

Fr.: Pak baš ovi njihovi Gombači [illegible] tvrdi, da bus prije zidu neć prikazal [illegible] njim.

Jur.: To je istina. Ovi dni sam [illegible] Račjoj Vase. Šal sam v oštariju i nutre sam našal nekoliko njihoveh Gombači. Kraj mane je sedel jedan moj prijatelj, i ćeš mi verovat, da sam ja s tim čovekom celo vreme govoril talijanski, samo da me oni Gombači — ne razumeju.

Fr.: Tako se i mane trefi već puti.

Gospodarstvo

LANOGOJSTVO.

Lan je od davnine kulturna i u nekojim mjestima glavna trgovačka biljka. [illegible] njegovo sijanje, kao i posluvi oko njega iziskuju mnogo marljivosti, pazme i iskustva.

Sijanje lana je od osobite vrijednosti za male posjednike tamo, gdje je gospodarska kultura [illegible] se dižu tvornice lanene [illegible]. Lan [illegible] predivo, pušta se [illegible] redu pa se uz to vrlo lijepo plaća [illegible]. U Nizozemskoj i Belgiji je kulturna lana na visokom stupnju, i može da nam kao takova [illegible].

Lana imade dvije vrsti:

Mali i veliki lan.

[illegible] lana [illegible] zreli toboki sami od sebe, dok se [illegible] sjemenje mora [illegible]. Veliki lan naraste visi i nema [illegible]. Radi toga ga [illegible]. Ozimni se lan od [illegible] osim [illegible] sjetve — razlikuje i time, što naraste mnogo [illegible] lan [illegible] ozimni u septembra.

PODLISTAK

SVETOZAR ĆOROVIĆ:

Mati

Svakoga jutra, rano, prolazi u crkvu, vuče se pognuta, islabljena, malaksala. Zbrčkano, snežurano lice žuti se kao uvela dunja ispod čiste, bijele okruge, kojom je podradjena: sitne, vodnjikave oči jedva se naziru ispod golemih obrva, koje kao da su srasle u povijama: tanki, kukasti nos iskrivio se i iznad širokih, vječito skupljenih usana kao da se sljubio s mekom, šiljatom, naviše povijenom bradom. Ne gleda nikud, ne osvrće se... Ako katkada, na ćošku kakvom, i zastane da otpočine malo, da odahne, odmah obara glavu i, kao stideći se, prikuplja izblijedjele i iskrpljene dimije oko mršavih, iskrivljenih kukova i nemirno komeša rameníma, ustresa...

Svi je poznaju i gledaju je kao čudo kakvo. Čak i hamali — koji na besposlici sa prekrštenim nogama sjede po klupama, po stoličama, ili leškare na zemlji pred svojom poznatom kavanicom, — prepirući se medjusobno i psujući prolaznike, ljubazni su prema njoj, ne rugaju se... Šta više, kad im se približi i, prislonivši se uz rasklimani kanat kavanice zastane pored njih, ponude joj i stolicu i pomognu da sjedne, da se spusti.

I odmah prihvate za novine. Od samog početka rata, otkako su prve vijesti počele stizati sa bojišta, kupovali su ih redovno, porezujući se medjusobno, i redovno ih čitali. Upravo čitao je samo jedan, samouk neki, spričući i mucajući, dok su ostali pažljivo slušali, prekidajući ga kadikada veselim povicima i premasnim psovkama, koje su, naravno, išle na račun dušmana... Njihove novine i primamile su staricu, te im počela pristupati. Ispočetka je samo zastajala, podaleko, i, kao odmarajući se, osluškivala: šta čitaju i šta zbore?... Kasnije, oslobodivši se, prilazila im sve bliže i bliže. Naposljetku je oni sami pozvali da sjedne pored njih. Nijesu više i počinjali sa čitanjem prije njezina dolaska i, makar i sa nestrpljenjem, čekali su je svakoga dana, nadali joj se...

Bogme, bako, grdna pogibija, — javio bi se poneki, željan da joj rastumači i da sve razjasni. — Ni znali nijesmo koliko smo jaki!...

Slava Bogu!... Slava Bogu!... — smireno šapće starica, obarajući glavu, i pobožno se krsti prama istoku. — A koliko je naših poginulo?...

Malo, bako, malo...

Puno za majke!...

I, opet se prekrstivši, pita:

A ime piše li?... Čije?...

A ko će ih sve popisati?

Slava Bogu!... Slava Bogu!... Samo kad nas nijesu obrukali!...

I opet s mukom pridiže i onako pognuta, islabljena, malaksala, vuče se, odlazi.

Jednoga dana, nekako i nehotice, pridružio sam joj se. Sjeo sam bliže stolice, na klupu jednu, i ispod oka, pažljivo, promatrao je. Gledao sam kako se postiđeno [illegible] skuplja na stolici, gnječeći umotan jagluk sa strukom svelog bosioka u rukama, a sitne vodnjikaste oči uprla u čitača i šapće nešto, šapće, kao da brižljivo ponavlja svaku onu riječ, koju on govori.

— A piše li ti Savo? — zapitah je uzgred, znajući dobro, kao svi drugi, da je sin odavno otišao u dobrovoljce i da je zbog njega i zapala u ovako društvo i zaželila se novina. — Javlja li se?...

Ona me nekako poplašeno pogleda i, poginjući se, snebivajući se, suho odgovori:

Ne javlja...

Nikako?...

Nije on majku zaboravio, — naglasi ona jače i okrenu se u stranu, kao da nekom drugom govori. — [illegible] ama kako će pisati?... Kad se boj bije, obraz se čuva, da se ne zacrveni od sramote pred braćom... A obraz je preči i od majke!...

Jedan od hamala zausti da nešto rekne, ali ga ona presiječe... Kao da joj se učinilo, da je bila previše oštra u odgovoru, pokrenu se opet i nastavi mirnije:

I kad je pošao, kazao mi je da [illegible] često pisati... Sva braća od [illegible] Kosovo, reče, pa idem i ja s njima... A ja znam njega, moga sokola! Znam, kako on rekne, da će tako i biti!... Pođe s Bogom i sa braćom, sinko... kazala sam mu, a eto [illegible] ti [illegible] ćom te [illegible] rodila!...

Lagano se okrenuvši nagne se prema meni [illegible] ruku, koja se [illegible] lampom, spusti [illegible] koljeno.

A ti, gospodine, jesi [illegible]?

[illegible] mukom [illegible] spomenuo [illegible].

Ne znam... ne sjećam se... — odgovorih ja zbunjeno, smeteno. A u [illegible] dođe mi i da lažem, i da izmislim [illegible] i da ga pohvalim.

Ona, kao da je to i očekivala, ispod sedih, golemih obrva, iz one dvije dubokе, vlažne rupe, kao da je [illegible] gotovo, pržilo me, peklo... Osjetio sam kako [illegible] pred njom, ćutim i pokunjih se što sam [illegible] i govedo, pitao.

A ko će tolike i spomenuti? — kao da [illegible] prošapta [illegible] se skupi

Podneblje i tlo.

... tako hladno kao i umjereno... ako je ponesto vlažno. ... tamo, gdje se izmienjuje topiina ... dosta to biva u primorskim ... i medj ... [illegible]

Kako se gnoji lan?

[illegible]

Priprava tla za sijanje lana.

[illegible]

Vrieme sjetve i množina sjemenja.

... kojim se predielima sije lan aprila ... rani lan. ... kasni lan. U nekoliko ... uspieva bolje rani lan, a u drugim ... Medjutim svi lanogojci vele, da rani ... mnogo ... više i bolje predje nego ...

[illegible]

Neprijatelji lana i obrana.

[illegible]

Žetva.

[illegible]

... razmu dužinama, treba da se već ... pri ... dulji ... bne, a kraći ... Iščupani se lan suši ... 5—8 dana na ... ili na ... Ako bi lan ležao ... zemlji, mogao bi za kišovita vremena dobiti crne pjege. Zato treba da se ... rukovjeti, koje se moraju ... ostaviti ... [illegible]

Močenje.

[illegible] ... U vodi se moči od 5—8 dana ... Obično se moči ... snopove se svežu u pluteve i smješte u vodi. Svaka voda nije dobra za močenje ... ne valja močiti u tekućoj vodi, niti u onoj ... Onda ga treba izvaditi i oprati u čistoj vodi, da ne bude vlakno umazano.

Mala seljačka škola.

ŠTO TI JE ČINITI, AKO NE ĆEŠ DA TI DODJE UŠ NA KUKURUZ?

Često se uši pojavljuju vrlo često na kukuruzu, ta uslijed njih počinje lišće od biljke da žuti, biljka zaostaje u rastu ... razvija se ... dok konačno u mnogo slučajeva ne ostane posve besplodnom. Dagogodišnjim je opažanjem ustanovljeno, da kukuruz u ... godini, kad se pojave uši, donaša ... slabi prirod, a i zrno je u kvaliteti slavo i nevaljalo, dok se slijedeće godine uši pojavljuju u većoj množini i onda kukuruz konačno uništavaju.

Da se riješimo tih ušiju, odnosno da ih napravimo nemoćnima, potrebno je, da se zemlja dobro obradjuje, a naročito da se dobro gnoji i to s dobrim stajskim gnojem, a kojem imade dovoljnih količina dušika. Poznato je, da dušik vrlo povoljno djeluje na stvaranje zelenih dijelova, odnosno da se još bolje razumije: ako kukuruz imade dovoljno na raspolaganje dušika, u svojoj mladosti brzo raste, predmnijevajući, da imade dovoljno topline. Kako naš stočni gnoj razmjerno sadržaje vrlo malo količine dušika, jer se s njim slabo barata, ne kondenzira se, to je u naravskoj stvari, da u stajskom gnoju ne nalazimo dovoljnih količina dušika. Radi toga nam ne će preostati drugo, nego da posegnemo za dušičnim umjetnim gnojivima, koja brzo djeluju. To je čilska salitra. Dadamo li mi sietvi 30 kg čilske salitre po jednom ralu, imat će kukuruz dovoljno dušika na raspolaganje, on će brzo rasti i tako će odoljeti raznim štetočinama, a u prvom redu ušima na korijenju. Napominjemo nam je ... da ne valja kukuruz odviše rano sijati. Uslijed pomanjkanja topline kukuruz se slabo razvije i ... da će uši imati i veći efekt i ... biljku uništiti. Time, što imade u zemlji dovoljno dušika i topline, kukuruz će brzo ... i time izbjeći većem utjecaju uši, jer uši oslabljuju biljku samo u mladosti, a kasnije, kad je već i korijen jači i stariji, uši mu toliko ne škode.

Kod hranjenja živadi za razplod

... svega paziti na promjenu hrane. Najbolje je, ako hranu mješamo. Od ... žita najbolja je ječmka, koju perad, ... ječmenke ... osobito voli, ako je ... dobro nakvašena. Poslije ... i teža bijela zob. Kukuruz ... Kao mekana hrana neka ... kuhani krumpir ... i u jutro kuhani krumpir ... ništa i ... Nemojmo nikad više hraniti ... nego ona potrebuje. Peradi, koja slobodno ..., suvišno je bacati zelenu hranu. ... koja je zatvorena, treba davati mlade trave, lišća od salate itd.

Marvogojci, pozor!

Nalazimo se u proljeću. Odsele unaprijed prijeti pogibao, da nam se gladna marva najede mokre trave ili mlade svježe djeteline i napije vode, a zatim dobije nadam. Ako zbilja dodje do toga, znajmo da naduto blago ne smijemo ni u kojem slučaju stiskati vratima ... To mnogi naši neuki seljaci čine, niti ... Naduto blago treba polagano ... ali ne uzbrdo. Ako je u staji, treba ga ... namjestiti, da prednji dio stoji mnogo više od stražnjega, pa ga treba marljivo ... po lijevom boku, a u gubica mu uliti ½ litra ... ili 20 grama amonijaka ili ugašenog vapna na ½ litre čaja od kamomile.

Tvrdo meso.

Da se tvrdo meso lakše skuha, ulije se u lonac nakon što se opjenilo malko rakije. I najtvrdje meso postat će meko, a ne će imati duha po rakiji.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 23. aprila 1924, moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.805—9.850; 100 amerikanskih dolara za 2.225—2.245; 100 švicarskih franaka za 394—398; 100 francezkih franaka za 145.25—146.75; 100 čehoslovačkih kruna za 66.40—66.80; 100 jugoslovenskih dinara za 27.85—28; 100 rumunjskih leja za 11.25—12; 100 madžarskih kruna za 0.0275—0.0350; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0315—0.0325 italijanskih lira.

Politički pregled

Njemačka.

Reparacijsko pitanje stupilo je u novu kolotečinu. Komisije medjunarodnih gospodarskih stručnjaka podnijele su svoje izvještaje o stanju njemačkih financija i o načinu, kako da se Njemačka učini sposobnom da ispunjava svoje novčane obveze Franceskoj i Belgiji. Oni su mišljenja, da Njemačka najprije mora da uredi svoju valutu i uravnoteži svoj proračun. Zbog toga imala bi se osnovati banka, koja bi izdavala novčanice na temelju zlatne podloge. Banka bi se osnovala internacionalnim i njemačkim kapitalom, a bila bi kontrolirana po jednom medjunarodnom komesaru. Svoje dugove Njemačka bi isplaćivala iz državnog proračuna, iz dohodaka državnih željeznica, koje bi iz državnih ruku morale preći u privatne ruke, i iz dohodaka njemačke industrije. Sve ove mjere provele bi se pomoću internacionalnog kapitala. Njemačka bi u budžetskoj godini 1924 ... isplaćivala. U budžetskoj godini 1924 do 25. imala bi platiti 1 milijardu zlatnih maraka; g. 1925—26. 1 milijardu 220 milijuna zl. maraka; g. 1926-27. od 1 milijarda 200 milijuna do 1450 milijuna zl. maraka; g. 1927—28. 1750—2000 milijuna zl. maraka, g. 1928-29. i slijedećih godina plaćala bi Njemačka 2 milijarde i pô, sve dok ne bi isplatila svoje dugove. To bi bio u glavnim potezima prijedlog medjunarodnih stručnjaka.

Reparacijska komisija, u kojoj su zastupane velike vlasti vjerovnice Njemačke, primila je na znanje taj izvještaj i pozvala njemačku vladu, da izjavi svoje mišljenje o ovim prijedlozima.

Stručnjaci traže da se ponovno uspostavi njemačko gospodarsko jedinstvo t. j. da i Ruhr i Poranjska, koje je Franceska zaposjela kao zalog, ponovno dodju u okvir njemačkoga gospodarstva. Ali što će biti, ako Njemačka jednoga dana opet izjavi da nije u stanju plaćati reparacije? Od Franceske se traži, da se odrekne gospodarske eksploatacije zaposjednutog Ruhra i Poranjske, ali joj se ne daje nikakva garancija da će Njemačka zbilja htjeti vršiti svoje obveze. Stoga neki nacionalisti traže u prvom redu, da se Engleska obveže, da će skupa s Franceskom istupiti protiv Njemačke, ako ona ne bude htjela plaćati reparacije. Bez te obveze ne smije se isprazniti Ruhr. Skrajni nacionalisti ne će ni da čuju za gospodarsko napuštanje Ruhra (vojnička će okupacija i nadalje ostati), jer su uvjereni, da će Engleska opet podupirati Njemačku i da Njemačka opet ne će ispuniti svoje obveze. Po njihovu mišljenju prijedlozi stručnjaka idu za tim, da se Njemačka ojača.

U Njemačkoj je takodjer podijeljeno mišljenje o prijedlozima stručnjaka. Umjerene stranke ističu, da treba prihvatiti prijedloge, premda su teški, jer ne odredjuju iznos, koji Njemačka ima da plati. Oni vide u prijedlozima neuspjeh franceske politike jer stručnjaci priznaju, da treba isprazniti Ruhr. Nacionalisti, koji osobito strastveno agitiraju, jer je izborna borba u punom jeku, zabacuju uopće prijedloge stručnjaka kao neispunljive. Medjutim Marxova vlada stoji na stanovištu, da se treba upustiti u pregovore s Franceskom na temelju stručnjačkih prijedloga, jer bi inače Njemačka na ... sebe navukla ne samo Franceske nego i Engleske i Amerike i time pokazala da ne će da ispunjuje obveze. Njemačka se vlada nalazi u škripcu. Ova je vijek dokazivala, da Franceska nema pravo, kad tvrdi, da Njemačka može platiti i predlagala je, da medjunarodna komisija ispita koliko Njemačka može platiti. Izvještaj stručnjaka zaista je porazan za financijalnu politiku njemačke države, jer iznosi dokaze, da se ekonomski aparat Njemačke nakon rata znatno popravio i da njemačkog kapitala ima i inozemstvu oko 8 milijarda znatnih maraka. Prema tome nepristrani su stručnjaci dokazali da Njemačka može plaćati reparacije, ako hoće. Njemačka ponovno stoji pred usudnim momentom: izbori 5. maja pakazat će, da li će u njoj pobijedi razbor ili strast. Ako u izborima pobijede desničarske stranke, koje predlažu poništenje versaljskog ugovora, onda je vjerojatno, da će ne samo Franceskoj nego i Engleskoj i Americi i čitavom svijetu biti jasno, da Njemačka ne će da plati. U tom slučaju ne će više protiv Njemačke Franceska biti osamljena, već će imati sa sobom i Englesku i Ameriku. Apsurdno je pak misliti, da će se u tom slučaju Franceska odreći svojih prava i da će ponovno štedjeti Njemačku.

Engleska.

Česta poniženja, koja Macdonaldova vlada doživljuje u parlamentu, jačaju nezadovoljstvo u redovima radničke stranke. Nekidašnji vladin poraz prigodom donošenja zakona o beskposlenima, pa priprava za novu kampanju protiv vlade, koja hoće da stavi na dnevni red produženje zakona za carinsku zaštitu industrije, pokazuju, da konzervativna liberalna većina u engleskoj komori hoće da od vremena do vremena pokaže da je ona gospodarica položaja i da samo o njezinoj volji zavisi život radničke vlade.

Pod ovakovim prilikama, koje ne dozvoljavaju Macdonaldovoj vladi nikakovu veću reformu u unutrnjem životu Engleske, postaje sve jača i bučnija ljevica u radničkoj stranci, tako da danas, pod vodstvom ministra zdravlja Wheatley-a, predlaže raspust komore i nove izbore. To obrazlaže time, što će radnička stranka, kao vlada manjine pod kontrolom stranaka, izgubiti upliv na mase, ako bude i dalje toko poniživana.

Ipak većina u stranci drži da stvari još nisu došle dotle, da bi se moralo misliti na uzmak, već da je potreba, da se iz vlade uklone samo one sile, koje su se pokazale nedorasle za sadanji položaj a da se upre sa svim silama oko postignuća koje važne socijalne reforme iz nutrašnjosti i uredjenja reparacija i evropskog mira u vanjskoj politici.

I zbilja Macdonald vlada misli da razvije veliku djelatnost usvojivši u principu nazore i predloge stručnjaka komisije, te je Macdonald u tom smislu preuzeo pregovore sa saveznickim vladama ali s obzirom na predstojeće izbore u Franceskoj i Njemačkoj, smatra uputnim da se sastanak savezničkih ministara odloži do iza izbora, kada se iz njihovih ispada bude moglo točnije prosuditi raspoloženje u tim dvijema zemljama, o kojima zavisi mir i ravnoteža u Evropi.

... dici ... Majka da spomenne svaki dan ... I molim Bogu, molim... Ako je živ, pošalji mi ga ... Ako... [illegible]

... Slava Bogu! ... [illegible]

... pridržavajući se na ... [illegible]

Lipa sveto drveto starim slavenom

... se Arapinu paoma, Grku maslina, Nimcu hrast, Indijancu smokva, to je Slavenu ... najvoli od svega drveća. Ona je tako ... nama spoena, da sebi ne možemo po-misliti njednoga važnijega dogodjaja, gdje ... ne bi bilo spomena o lipi. Uslijed dvora za-... družnoga, usried sela razvijala se ponosita lipa, sveto drvo starim Slavenima. Mila nam je lipa, a i treba da bude, jer su već u pra-starih doba pod lipom domaći izabirali lučeta ... Pod njezinom ... sastajali se naši pradjedovi ... narod svoje bogove u pomoć, molio ... i žrtvovao im. ... Lipa je najljepše do-... posvećeno mjesto ... kraljičom domaćega stabalja.

Zašto su Slaveni tako lipu prijubili? Njezin cvijet slavi sladkoćom, koju pčelice marljivo sabiru i sisu ... Njezino bijelo i mekano drvo ... služi risarom. Uglavlje od spaljena drveta služi ... Od likovine prave se cipele, košare, užeta, platno i razni prostirači.

U Rusiji imade i danas lipovih šuma, tako da ondje svake godine nekoliko milijuna lipovih stabala posijeku. Ruski seljak nosi ponajviše i sada opanke od lipova lika (likovine), t. zv. lapti. Rusi dobivaju na tisuće i tisuće rubalja svake godine za tvorine lipova lika, koje su znamenit predmet ruske obrtnosti. Najstariji češki vladalac Přemisl i poljski Prast nosili su opanke od lipova lika. Pa da su već Praslaveni lipu ne samo poznavali i upotrebljavali, nego i štovali, to se razabire od tuda, što su primorski Slaveni, još god. 1124. kod vrela grada Pirica po-krsteni, na uspomenu toga dogodjaja posadili četiri lipe, od kojih jedna do dana danas živi. Najstarija hrvatska lipa, koju povjest spominje, bila je u Slavoniji kod Česnika, lipa biskupa Augustina Gazotića, koji je umro 1323. god. Najstarija slovenska lipa bila je u Ljubljani na trgu. Slaveni pričaju, da se je pod ljubljanskom lipom sudio sud seljakom, koji su se bili za doba Matije Gebra pobunili. U Przencih u Moravskoj ima prastara lipa; u njezinom hladu može da stoji skoro jedna pukovnija konjanika. U Slovačkoj bila je do nedavno u selu Bori to-lika lipa, da je u njezino šuplje stablo dva-naest ljudi stati moglo, a u hladu njene krošnje bilo je mjesta stotini konjanika.

Medju poveće lipe spada ona blizu Novoga Mjesta, koje debljinu opievaše već g. 1470. U ono doba podupiralo je njezine grane 60 drvenih stupova. God 1664. umnožaše stupove na 82, a danas podupire tu lipu do 120 zidanih stupova. Njezino deblo ima 36 stopa obeda, 80 stopa visine. Objam kruni jest 300 stopa; pod tom lipom može se sedam sto osoba prikladno zakloniti pred sunčanom žegom. Pravoslovci misle, da joj ima tisuću godina.

No, ve to nadvisuje niezin miris, koji se je zaista svatko od nas često puta nauživao mjesecu lipnja. Lipa je jedino stablo, ka koj nam naš narod, rek bi, božanskim počitanjem svoje oči uzdiže, čije veličanstvo i milotu narodni pjesnik osobitom ljubavi slavi i opjeva. Pod lipom porodila se mnoga narodna pjesma i umjetna pripovijedka, pod njim iznikla mnogo lijepa misao, zasnovalo se više hvalevrijednih osnova, utisla se pogdjekoja narodu pogibeljna prepirka.

Lipa ima po svim zemljama, gdje Slaveni stanuju: imade ih i po Istri, malo je crkva, kapelica i groblja, gdje nema lipe. Slovanje lipe je od davnih davnina do naše dobe ostala od Balta do Balkana, od Alpa do Ladoge naci ćeš tragova slavenske ljubavi do lipe. Od nje dobi i lipanj svoje ime. U narodnih slavenskih piesnika se lipa takodjer često spominje, pa i novijim piesnikom rabi lipa kao znak slavenstva. Rusija nam tumači, zašto Slaveni od pamtivijeka poštuju lipu. Jugoslovenski narod u Slavoniji još i danas vjeruje, da je Isukrst bio raspet na lipovom drvetu: a ima i u nas poslovica, koja veli: Drži se kao lipov bog.

Medjutim Macdonald priprema ogromni nacrt za izgradnju stanova, hoteći da riješi jedno od najtežih nutarnjih problema Engleske: stanbeno pitanje. Taj je nacrt već gotov i pruža do sada nevidjeni primjer organizacije industrije. To nije prosti nacrt za gradnju stanova nego sistem kolosalne kooperacije svih interesenata u tom pitanju. Već je objelodanjem izvještaj komisije poduzetnika i radniaka, koji predlaže da se, u roku od 15 godina, izgradi 2 i po milijuna kuća s čime bi bio zajamčen neprestani rad udrugama zanatlija. Rad bi započeo sa izgradnjom 90.000 kuća u budućoj godini, tebi sve više jačao dok ne bi u godini 1934. dosegao broj do 225.000 kuća u jednoj godini.

Na taj način misli Macdonaldova vlada steći pouzdanje zemlje i učvrstiti radničke mase u uvjerenju, da je ona prava predstavnic njezinih interesa.

Domaće novosti

Христос воскресе!

Сретне и веселе ускрсне благдане желимо свим својим претплатницима, читатељима и пријатељима православне вјере: Дао Бог, да ово буде права ускрсна радост читавом југословенском народу!

Sastanak glede osnutka italijansko-jugoslovenske trgovačke komore u Trstu.

Pred nekoliko dana održao se sastanak glede osnutka italijansko-jugoslovenske trgovačke komore u Trstu. Predsjedao je advokat dr. Smerchinich (Smrčinić), poznati dalmatinski Italijanaš. Predsjednik je u svom govoru naglasio veliko značenje nove komore za razvoj trgovačkih odnosa izmedju Italije i Jugoslavije. Na to se je razvila debata o komorskim statutima, prema kojima će se birati upravni odbor od 25 lica. Čim se prijavi u komoru dovoljan broj članova trgovaca, držat će se redovita glavna skupština, koja će birati upravni odbor. Kad se bude konstituirao novi odbor, onda ćemo se i mi opširnije osvrnuti na sastav ove komore. Za danas spominjemo samo to, da sazivači napomenutog sastanka nisu smatrali shodnim da pozovu na skupštinu nijednu istaknutiju jugoslovensku ličnost iz Istre. Stop.

Za zaštitu narodnih manjina u Grčkoj!

Službeni list italijanske vlade, „La Gazzetta Ufficiale“, objavlja kr. dekret od 31. januara 1924., koji se odnosi na odobrenje sporazuma glede zaštite narodnih manjina u Grčkoj, sklopljenog izmedju savezničkih vlasti i Grčke. S gorkim čuvstvom bilježimo tu vijest u rimskom vladinom listu. Napominjemo, da taj medjudržavni sporazum, koji je potpisala i Italija te ga službeno objavila, ne govori možda samo o zaštiti Italijana u Grčkoj, nego o zaštiti narodnih manjina uopće. Italija je takodjer sa potpisom tog sporazuma priznala načelo zaštite narodnih manjina i inorodnim državavama. Medjutim u svojoj vlastitoj državi nije htjela niti slušati o praktičnom izvadjanju tog načela napram slavenskoj i njemačkoj narodnoj manjini. Razlog leži u tome, što se ona uvijek pozivlje na liberalne i slobodoljubne državne zakone, koji da sami po sebi pružaju zaštitu i jednakopravnost inorodnih državljana. Ali što nam koristi i najljepši i najidealniji zakon, ako ostaje samo na papiru?! Naši novi gospodari učinili bi najbolje, da prije svega omoguće kulturni, nacionalni i gospodarski razvitak svoje manjine, a tekar onda da govore o drugima!

Sastanak centralne izborne komisije u Rimu.

Cl. 82. izbornog zakona, po kojemu imaju da se porazdijele poslanička mjesta, još je uvijek premet živahnih rasprava u italijanskim novinama. Taj je član novog izbornog zakona tako nejasan, da se ne zna pravo, da li se kod razdiobe manjinskih mandata uvažavaju ostatci glasova samo kod onih lista, koje su postigle količnik (kvocijent), ili pak sve liste uopće, dakle i one, koje ga nisu postigle. Medjutim to pitanje bit će brzo riješeno. Danas se sastaje u Rimu središnja izborna komisija, koja će odlučiti, kako se imati tumačiti napomenuti član izbornog zakona.

Svega po malo

Indijski prosjaci.

Milanski „Corriere della Sera“ donosi prikaz indijskih prosjaka, koji čine tako jednu priznatu kastu, koja ima svoje zakone i svoje funkcijonere, koje poštuju i državne vlasti.

Prosjaci su podijeljeni u tri kategorije, a od njih su najbrojniji takozvani „patelićari“, koji jaumkim glasom i silnim molbama kušaju da dirnu prolaznike, koji njihove molbe vrlo slabo diraju, tako da je ovim prosjacima prosjaklnk samo sporedna zarada, dok se u glavnom bave kradjom.

Druga kategorija prosjaka su takozvani „sveti prosjaci“, koji idu po Indiji gotovo goli, moleći neprestano na glas i zvoneći zvoncem, koje nose uza se. Ovi zaradjuju malo bolje.

Ali najbolje zaradjuje treća kategorija prosjaka, takozvani „tamasa“. To je jedna kasta ljudi, koja stoji na srednjevjekovne način... Oni idu od sela do sela, pa vrše razne komedije, a na kraju prose. Narod im vrlo rado daje, jer oni redovno zabavljaju narod sa veselim pričama, dosjetkama, šaljivim pjesmama itd. Oni su vazda veseli i vazda spremni na djavolije, pa zato i stoje materijalno bolje nego i jedna i druga kategorija prosjaka.

Čovjek, koji se ne plaši smrti.

U jednom selu u okolini Saint-Dieza u Franceskoj, dogodilo se prije par tjedana jedan ni malo običan dogadjaj. U tom selu živio je potpuno miran i staložen gradjanin Nikola Poireau. To je bio čovjek, koji je imao svoju filozofiju života (koju nije pokušavao, da ikome silom nametne, kao što obično čine svi tvorci filozofskih sistema). Često je govorio onima, koji su htjeli da ga čuju, da život ima samo onoliko vrijednosti, koliko svaki čovjek uspije da mu da, ali da ni u kom slučaju ne treba žaliti, kad se odlazi sa ovog svijeta, pošto je i to prirodni tok stvari, koji nikakva ljudska sila nije u stanu da izmijeni. Sam Poireau najspokojnije je očekivao svoj posljednji čas i, kao dosljedan sljedbenik i na praksi svega što je teorijski govorio, prije izvjesnog vremena poručio je, da mu se izradi lijep mrtvački sanduk, u kome, govorio je, želi da preda dušu Gnaru, ko mu ju i dao. Nikola Poireau nije ni slutio, da će mu se želja tako brzo i dostojno ispuniti. Uveče prije četiri dana sanduk je bio gotov i donijet njegovoj kući. Kako je Poireau živio potpuno sam, to se ne zna pouzdano, šta se stvarno odigralo u toku noći. Tek kad je sjutradan jedan susjed došao nešto da vidi, zatekao je Poireaua mrtvog i položenog u mrtvačkom sanduku... Liječničkim pregledom utvrdjeno je, da je umro naprasnom, ali potpuno prirodnom smrću. Daljim uvidjajem, šta je tako iznenada moglo da prouzrokuje smrt toga originalnoga čovjeka, došlo se do ove pretpostavke: Poireau je vjerovatno sam legao u sanduk, da vidi, kako će se osjećati, kad bude jednom za uvijek legao u njega. Šta se tada dogodilo? Ili mu je, kad se htio da digne, kaput u nešto zapeo, pa mu se činilo, da ga neko silom zadržava u sanduku, što je moglo vrlo lako da prouzrokuje smrt (od uzbudjenja); ili se originalni filozof zanio toliko u misli o prolaznosti svih stvari, što mu je zgodno mogao da sugeriše neobični položaj, u kome je bio, pa nije ni osjetio, kad se sa ovoga preselio na onaj svijet? Šta se od toga svega dogodilo, tajna je, koje je Poireau odnio sobom u grob.

Rat s Ku-Klux-Klanom u Americi.

U gradu Lilly, Pennsilvanija sukobili su se nedavno tamošnji gradjani sa pristašama poznate američke fašističke sekte Ku-Klux-Klan-a, koji su htjeli da manifestiraju noću njihovom ulicom odjeveni u tipično bijelo odijelo sa kukuljicama. To je bila ove godine druga oštra borba, koju su poveli članovi Ku-Klux-Klana protiv „suhog režima“. Borba, koja se je razvila u Lilly-u, stajala je dvije ljudske žrtve, dvojica su smrtonosno ranjena, a trinaest je osoba teško ozlijedjeno. Dva puta pokušali su bijeli vitezovi, da spale drvene križeve u Lilly-u, ali im to nije uspjelo. Prošloga su tjedna članovi Ku-Klux-Klana iz Johnstown-a, njih 700 na broju, ponovno posjetili Lilly. Tom su prigodom prolazili u velikoj povorci glavnim ulicama, a razjareni stanovnici u tili su mah ugasnuli svijetiljke na ulicama, tako da su noćni gosti ostali u potpunoj tmini. Ali to ih nije spriječavalo, da započnu svoje ceremonije te da spale križ na vrhu brda.

Kada su nakon obavljenih ceremonija sjeli na vlak, otvorili su stanovnici Lilly-a na njih paljbu, tako te se razvila oštra borba. Kod Johnstowna zaustavili su vojnici vlak te uapsili 25 članova Ku-Klu-Klana. Zatim su cijeli vlak pretražili, te našli brojne revolvere i ostalo oružje. Prije pregledavanja bacali su Ku-Klux-Klanovci revolvere kroz prozore vagona.

Što izjede Pariz na godinu dana.

Veoma je interesantno voditi statistiku izvjesnih stvari, pa poslije nekog broja godina pokazati cifre, koje zaprepašćuju. Tako se vodi statistika rodjenih, umrlih; statistika nesrećnih slučajeva, brakorazvodnih parnica, kriminaliteta itd. Ali je najinteresantnija statistika jela, koja čovjek pojede za jedno izvjesno vrijeme. Kad se takva statistika napravi za jednu veliku varoš onda se tek iz onih ogromnih cifara može da zaključi, koliki je gradski želudac. Jedan franceski list daje ovu statistiku pariškog trbuha: Pariz pojede godišnje 125.000 tona brašna, 56.000 tona krumpira, 200 milijuna kilograma mesa (250.000 goveda, 300.000 teladi, 2 milijuna ovaca, 500.000 svinja); za kave, čajeve i druge slatke napitke Pariz troši godišnje 60.000 tona šećera, a pije 350 milijona litara mlijeka. A koliko pored toga ode još kupusa, zeleni, krastavaca, voća i drugog povrća!

Jedna čudna svadba.

Po cijelom svijetu imamo primjera, da se ljudi žene u starijim godinama. Neobičajen primjer, u kojim se još godinama ženi i udaje, pruža se nam jedan bračni par iz Franceske, koji se je vjenčao 6. aprila te g. Pierre Jeannot je mladoženja od 78 godina, a njegovoj mladi, Marceli Pecorez, ima ravno 75 godina. Vjenčali su se, kao što se i može misliti, iz čistog računa, jer je mlada bogata udovica, a mladoženja još krepak i preduzimljiv starac, kome je bio potreban kapital za proširenje posla. Što je najinteresantnije, otac mladin ima 104 godine, i on je prvi započeo ples na svadbi.

Neobični snijeg.

U Japanu sada pada snijeg; to ionako nije ništa čudnovato. Ali je samo čudnovato to, da je taj snijeg potpuno žut. Pučki svijet tumači to kao vrlo rdjav predznak, i vjeruje, da će opet nastupiti zemljotresi. Ali japanski učenjaci to sasvim hladnokrvno tumače. Naime, oni tvrde, da je vjetar podigao mnogo pijeska sa pustinje Gobi, tako da su se obrazovali čitavi žuti oblaci, kroz koje je padao snijeg i uslijed toga on je požutio. I tako, Japanci, koji su žute boje, imaju sad i žut snijeg. Sve je dakle u skladu.

Kuda se iz Jugoslavije najviše robe izvozi i prodaje?

Prošle je godine najviše jugoslovenskih proizvoda prodano u Austriju, i to za 2374 milijuna dinara, zatim u Italiju za 2225 milijuna, u Cehoslovačku za 621 milijun, u Švicarsku za 519 milijuna, u Grčku za 459 milijuna, u Madžarsku za 390 milijuna, u Francesku za 363 milijuna, u Njemačku za 336 milijuna, u Englesku za 182 milijuna, a u sve druge države manje. Dakle na prvom je mjestu Austrija, koja u Jugoslaviji najviše svećega kupuje, na drugom je mjestu Italija, a na trećem Cehoslovačka. Austrija kupuje u Jugoslaviji najviše pšenice, svinja, peradi, kukuruza i brašna, Italija najviše drva, peradi, volova, svinja i konja, a Cehoslovačka najviše peradi, svinja i brašna.

Ljubičice.

Sad u velike na sve strane niču ljubičice: po poljima, po baštama njihov se miris prijatno širi. Rijetko će se naći koja soba, koja će biti bez ljubičica. Ali ljubičice ne služe sam kao mirisljivi ukras. Od njih se pravi mnogo štošta. Kad se ljubičice kuhaju u šećernom soku, od njih se prave bonboni, koji dugo zadržavaju svoj prijatni miris. Kad se na ... litras tavi 50 grama ljubičicinog korijena i 56 grama esencije, dobija se jedna vrsta kolonjske vode, koja vrlo dobro služi za njegu kose. Kad se ljubičice kuhaju u vrlo finom ulju, pa se ohladi, dobija se jedna vrsta vrlo dobre pomade. Kao što se vidi, ljubičice mogu dosta korisno da posluže i s toga zaslužuju, da ih još više volimo i gajimo.

Sprava za telefon bez žica u prstenu

U Americi se sve više šire sprave za telefon bez žica. Svaki bi htio da takvu spravu ima i da može govoriti na stotine kilometara daleko, s kim mu se prohtije. Ljudi tamo imadu takve telefonske sprave skoro u svakoj kući, a nose ih dapače i sa sobom, kudgod idu. Tako je izumljena mala telefonska sprava, koja se nosi u šeširu. Još manja sprava može se nositi u kutiji za cigare u džepu. Najmanja je takva telefonska sprava izumljena, da se može nositi u prstenu, pa ti prsten govori, što ti prijatelj javlja bilo odakle, a ti mu opet preko prstena odgovaraš. E, baš svakojakog čuda!

Kortešacija telefonom bez žica.

U Americi sve više korteširaju telefonom bez žica. Kandidat sjedne u svojoj sobi k takvom telefonu, pa pred njim drži govor, a hiljade se njegovih izbornika u isto vrijeme u svakom selu skupe u sobi oko takvog telefon brez žica. Svak bi htio da takvu spravu ići okolo u kortešaciju. Ali protivnici su već izumili, kako će omesti takvu kortešaciju i nabavili nekakav aparat, pa njime kvare zvukove onog telefona bez žica tako, da onda od govora ne možeš ništa razumjeti, nego samo psikanje i zujanje.

Najskuplja uskrsna pisanica.

Jedan je od najvećih američkih bogataša dao napraviti od čokolade uskrsno jaje, veliko kao nogometna lopta, a u tu je uskrsnu pisanicu metnuo dragulje u vrijednosti od preko 25 milijuna lira, pa je to darovao svojoj ženi sada za Uskrs.

Zdravstvo

Tri pravila za one, koji boluju na srdobolji.

Svi oni, koji boluju na srdobolji, treba da se drže ovih pravila:

1. Ne jedi nezrelo, sirovo voće, krastavce i lubenice, a čuvaj se i mlade, pokvarene pive, što sve znade utjecati na probavu, uzrokujući razne crijevne katare, proljeve i t. d. Ne valja jesti izmiješano razna jela jedno za drugim, na primjer najesti se jabuka ili krastavaca, zatim popiti čašu mlijeka, a iza toga odmah par čaša pive ili što slično. Ne pij uopće nekuhano mlijeko, nego ga svakiput, iza kako si ga nabavio, dobro prokuhaj i pohrani tako, da je zaštićeno od muha i drugog onečišćenja. Voće (šljive, jabuke, kruške, grozdje), što si kupio na trgu ili gdjegod drugdje, prije uživanja dobro operi ili oguli, jer se ne može znati ima li uzročnika ove bolesti. Loš je običaj jesti razno sočivo i meso dan dva iza kako je bilo zagotovljeno, ga prije nismo iznova zagrijali i skuhali.

2. Čuvaj se svake prehlade, ne ... mokroj travi ili na hladnom kamenu.

3. Vrlo je važno, da gledaš, da ti ruke uvijek čiste. Toga radi umij ruke prije svakog ručka i večere, a isto tako ... obavljanja svake nužde. (To pravilo kod nekih je naroda vjerski propisano ... bilo je kuhinjsko osoblje u prvom redu upućeno na to, da pazi na čistoću ... ali se, nažalost, na taj zahtjev premalo ... Čistoća i red predstavljaju prva ... sredstva i prvi uvjet svake osobne (zdravstva), pak se moramo kod ... dnevno opažati i primjenjivati. Bolnica ne leži nikada u bolesničkim sobama, već mnogo bolničara obolelo ... samo na taj način, što su bili ... sobi.

DAROVI
za fond „Istarske Riječi“:

Naš mladi redoljub Mirko Prodan ... kbr. 16 kod Buzeta, šalje nam ... „Istarske Riječi“ ... prot... zeleka pošta ... uvijek ... Istranima ... i drugi ... letli primjer ...

Obitelj Cebac ... kbr. 28 šalje 10 lira za fond „Istarske Riječi“ ... Franini i Jurini, Pernin, kućegospodar 5 lira, djeca Ivan, Vjekoslav, Stevo. A njihova majka Roža po jednu liru.

Cuija Bogdan iz Trsta daruje 20 ... fond „Istarske Riječi“.

Živili plemeniti darovatelji! Naprijed Istarsku Riječ!

DOPISNICA UREDNISTVA.

Gg. J. V. u Z., I. M. u M. L. i M. L. Pročitajte današnji gospodarski članak „...“! Članak je vrlo opširan, pa u njemu naći sve ono što vam treba za gojenju lana. — Da ste nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA ...
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ u TRSTU

Poziv

na

redovitu godišnju glavnu skupštinu

Posujilnice u Lanišću

registrovane zadruge s neograničenim jamstvom

koja će se obdržavati

dne 18. maja 1924. u 1 sat poslije podne u Lanišću (općinska kuća prizemno).

DNEVNI RED:

1. Citanje zapisnika posljednje glavne skupštine;
2. Izvješće upravnog i nadzornog odbora;
3. Citanje izvješća Zadružne Zveze o slijedajoj reviziji;
4. Citanje i odobrenje računskog zaključka za godinu 1923.;
5. Promjena §§ 4., 8. i 10. društvenih pravila;
6. ... upravnog i nadzornog odbora;
7. Slučajnosti.

U Lanišću, dne 22. aprila 1924.

ODBOR.

Opaska: Ako se ne dodje u odredjeni sat dovoljan broj članova, to će ... društvenih pravila pol sata kasnije ... dnevnim redom i to bez obzira na broj ... prisutnih članova.

Broj 22 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 1. maja 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20·I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Vječito krivi

Vi se svi sjećate priče o vuku i jagnjetu. Vuk i jagnje pili su vodu iz iste rijeke. Premda se vuk nalazio na mjestu, otkle je voda tekla, a jagnje niže, on je jednako tvrdio, da mu jagnje muti vodu. Pošto je jagnje vuku dokazalo, da je to nemoguće, ...ijedi ga vuk, da mu se u nekoj zgodi, prije toliko i toliko vremena, rugalo. Jagnje odbi i tu objedu veleći, da ga u ono vrijeme još nije ni bilo na svijetu. Onda vuk reče, da je to zacijelo bilo njegova majka ili otac ili neko drugi iz njegova roda ... te on šćepa jagnje razdere ga i proždre.

Nekako slično dogadja se i nama. Razlika izmedju nas i onog nesretnog jagnjeta u tome je, što smo mi još živi. Živi smo, ali smo krivi. Vječito krivi!...

Kad naši poslanici u rimskom Parlamentu iznose nepravde i bezakonja, što ih razni vladini organi počinjaju na tijelu našega izmučenoga naroda, onda se ti naši poslanici okrivljuju, da su neprijatelji Italije ... nemici dello Stato. Ako naši šute — onda pokazuju prstom na njih govoreći: — Gle ih, nešto snuju... Ako se kadgod naši pomiješaju s njima, pa ako medjusobom progovore dvije tri u svojem jeziku, dignut će na njih kuku i motiku. Kada pak naši vide, da ih gospodari ne trpe, ni njih ni njihova jezika, nije čudo, što i oni kao i ptice lete svome jatu, k svojima — — — No ni to nije našim novim gospodarima po ćeifu. Viču, da to ne valja, da to je protiv convivenze, sklada i prijateljstva, izmedju oba naroda. Kada pak naš narod pokuša da utre puteve toj convivenzi i spremi se, da medju Italijane pošalje nekoliko svojih muževa, svojih predstavnika, novi gospodari dižu opet buku i graju veleći, da tko glasuje za te ljude, da radi protiv Italije. Kad unatoč svemu tomu naš poslanik dr. Wilfan dade ili ministru Mussolinu ili tršćanskome prefektu kakovu čestitu i otvorenu izjavu lojalnosti, onda Italijani i opet krijeste, da to nije iskreno, da je to himba, licemjerje i slično.

Vječito krivi!

Šta bi htjela od nas ta gospoda, ti razni Pive, Mayeri i drugi, njima slični? Traže li oni od nas, julskih Jugoslovena, da natjeramo svi u jedan veliki cirkus, da pa se ondje poput negdašnjih gladiatora damo zakladi uz malo preinačeni pozdrav: Ave, Mayer, morituri vi salutiamo?

To — Boga mi! — ne ćete doživjeti. Ni vi ni vaši potomci. Mi ovdješnji Jugosloveni volimo toliko život, da ga nismo voljni dati ni za sve Pive ni za sve Mayere ovoga svijeta.

Ili se možda od nas traži, da se pretvorimo u razne Bandelje i Peternele i u druge, njima slične individue? Ne — sto puta ne! To nam ne bi dopuštao obraz, naš stari, čestiti, slavensk obraz. Mi hoćemo da budemo vjerni pjesmi, koja u nama pjeva: Mi pak ostanemo kakor smo bli... Ako je ovo, što nas drži i krije i kotla ... ta je koliba naša, slavenska, ona nam dostaje sasvim. Više ne tražimo, a poturice ne ćemo i ne možemo da budemo!

Poturice ne bismo postali ni onda, kad bismo mogli; to će reći, ni onda kad bi naše duše bile do temelja pokvarene. Već iz praktičnih razloga. Mi nismo glupi, kako nas možda Italijani sebi predočuju. Mi poznamo Italijane kudikamo bolje nego li oni nas. Vjerovali nam oni ili ne vjerovali, mi ćemo uvijek tvrditi, da su oni, Italijani, narod vrlo fin, da su oni narod, koji vrlo mnogo drži do čistoće svoje rase (purezza della stirpe). Mi smo o tome duboko uvjereni, ali znamo i to, da Italijani ne bi bili Italijani, kad ne bi jednoga dana digli nogu i odbacili od sebe one slavenske poturice, koji bi htjeli da se umiješaju u njihovu plemenitu, latinsku krv.

Mi vjerujemo u obraz našega naroda i znamo, da nijednoga našega čestitoga čovjeka ne će italijanska čizma da zadesi. A razni Bandelji i Peterneli neka čine, što hoće, a mi ćemo ostati ovakovi, kaošto i jesmo. Radije vječito krivi — nego li poturice.

Očeličit srca i ohrabrit duše,
Da ne klonu, kad nam nebo zastru tmuše,
Jer za onim tmastim oblacima gore,
Sviću veće traci slavenske nam zore!

*

Najvažnija strana čovjeka nije ni njegovo imanje ni njegovo znanje, nego njegov karakter i čelična volja.

Dr. Ulikse Stanger

Kako je poznato, naša je kandidatska lista kod posljednjih izbora dobila oko 30.000 glasova, a komunistička oko 20.000. Blagodareći proporcionalnom izbornom redu, komunisti su odnijeli dva poslanika, a mi sa deset tisuća glasova više — također dva... Što više: dvije su stranke dobile svaka po jednoga poslanika premda nije nijedna od njih kod izbora dobila toliko glasova, koliko se po zakonu tražilo.

Ovo je posljednje očita nepravda. Kod takove podjelbe mjesta može se dogoditi, da dok jedna stranka mora da nakupi do 10.000 glasova za jedno poslaničko mjesto, to isto mjesto dobiva druga stranka, koja nije uspjela na biralištu da pokupi ni 1500 glasova. To nije samo nepravedno već i besmisleno.

U posljednje vrijeme dizali su se u italijanskoj štampi glasovi, prema kojima se je imala ta nepravda ispraviti tako, da bi se strankama, koje nisu dosegle potrebit količnik oduzelo poslaničko mjesto i dalo ga drugoj stranci, koja je dobila količnik.

I mi smo se opravdano nadali, da će se centralna izborna komisija u Rimu postaviti na ispravno stanovište, uslijed kojega bismo bili dobili još dva poslanika, te priznati Slavenima četiri poslanika, medju kojima i našeg dosadašnjeg poslanika u Rimu, g. dr. Uliksa Stangera.

Medjutim naše su se nade izjalovile. Centralna je izborna komisija u Rimu odlučila, da imaju dobiti poslanike i one stranke, koje nisu dosegle količnika. Prema tome Slaveni dobivaju samo dva poslanika: gg. dra Wilfana i dra Besednjaka. Dr. Stanger nije izabran.

Ali to nas ne smeta. Kao i dosele, tako će naši ljudi u Istri i odsada gledati u dra. Uliksa Stangera kao u svoga prvaka i vodju. Oni imadu u njega neograničeno povjerenje, što je i sasvim opravdano, jer je dr. Ulikse Stanger već i svojim dosadašnjim, neumornim i nesebičnim radom pružio dovoljno dokaza, da mi danas nemamo u Istri čovjeka, koji bi mogao u ovim teškim prilikama da ga zamijeni. Sve je ovo potvrdio naš istarski narod i prije izbora, na raznim izbornim skupštinama, a i na dan izbora, kad je usprkos najvećem zulumu i nasilju grnuo listom na birališle, da svome ljubimcu dade svoje glasove.

Koliko vjere i pouzdanja ima naš narod u Istri u svoga dosadašnjega poslanika, svjedoče mnogobrojne izjave, što je pojedinci i skupine iznose pred našu političku organizaciju. Kako narod misli o svome prvaku, neka svjedoči izjava, što je ovdje donosimo:

Gospodinu dr.u Uliksu Stangeru!

Vrlo cijenjeni gospodine,

Još i prije sporazuma u Rapallu, Vi ste uz dr.a Wilfana bili naša najbolja pomoć i potpora. Vi ste nas i u ono crno doba, kad se oko nas sve naše palilo i rušilo, kad su na nas pucale bombe i granate, neustrašivo zagovarali kod vlasti i kod raznih mučitelja naših. Vi ste u času, kad smo mi u Istri ostali gotovo sami, bez oslona i zaslona, privoljeli, da budete našim poslanikom i zagovornikom u Rimu. Vi ste i u Parlamentu kao i svuda govorili nama iz duše i iz srca. U više je zgoda Vaša muška riječ pokazala i našim gospodarima i svijetu, da smo mi još živi, ali sasvim bespravni. Izim toga Vi niste propustili nijedne zgode, da što odlučnije ne nastupite za naša pottačena prava. Što se u našim prilikama moglo i pokušati samo, to ste Vi pokušali iz vlastite pobude, a opet niste nikome uskratili ni pomoći ni zagovora ni posredovanja. Tko se god na Vas obraćao, znao je, da ćete uložiti sve svoje sile, da udovoljite njegovoj opravdanoj želji.

Teško nam je pri srcu, kad pomišljamo, da niste Vi, rodjeni sin istarske grude, ponovno izabrani našim poslanikom. Teško nam je, kad na to pomišljamo, ali nas opet sokoli misao, da ćete Vi i nadalje ostati uz nas, da ćete nam kao i do sada biti vodja i naš zagovornik. Posljednji su izbori pokazali, da Vas narod hoće i želi, i mi pouzdano držimo, da ćete ostati i od sada na mezeru i nositi naš sveti barjak onako časno i neustrasivo, kako što ste to i do sada činili.

U to ime: neka Bog poživi Vas, našega vodju i prvaka!

Ovu su izjavu potpisali malne svi naši istarski odbornici.

Mi se ovom rodoljubnom glasu naših ljudi pridružujemo od svega srca, stalni, da će naš dr. Stanger, ono obilato iskustvo stečeno u ovim prošlim teškim danima, upotrebiti do kraja u korist našega izmučenoga naroda!

Živio dr. Stanger!

Pokrajinska organizacija
političkog društva «Edinost» za Istru.

Pismo iz Zagreba

Velesejam «Zagrebački Zbor». — Napredak jugoslovenske industrije. — Strani gosti u Zagrebu.

U Zagrebu, dne 27. aprila 1924.

Veliki su sajmovi uzoraka u današnjem smislu te riječi produkti modernog sistema svjetskoga gospodarstva, oni su pojave novijega doba, a naročito su se snažno razvili iza posljednjega rata. U vrijeme velike tvorničke produkcije i istodobne velike potražnje dobara ne bi stari vašari, na kojima su proizvadjači direktno dolazili u doticaj s konzumentima i njima direktno prodavali svoje proizvode, više odgovarali potrebama. Danas, na razmjerno malom prostoru, producenti iz cijeloga svijeta izlože samo uzorke, mustre svoje robe i na temelju njih se s kupcima iz sviju zemalja sklapaju trgovački poslovi pretežno velikog opsega. Velesajmovima je dakle svrha — a to je i njihova prednost —, da se uz minimum potroška vremena, troška i prostora sklopi što moguće više poslova.

Na svakom se velesajmu vidi napredak tehnike i stanje sveukupne industrije jednoga naroda; a od kolike su važnosti ti sajmovi za daljnji razvitak proizvodnje, najbolje će pokazati ova činjenica: Na takovim se vašarima nadju na istom prostoru tvorevine iz svih krajeva države i mnoge iz inozemstva; nastaje neizbježiva konkurencija i svak nastoji, da njegovi produkti budu što bolji, što jeftiniji i da što više ugode ukusu interesiranih kupaca. Osim toga se uzajamno upoznavaju svi krugovi ekonomskoga života tuzemstva. Ne može dakle biti nikakve sumnje o tome, da ovakvi sajmovi promiču privredu i da su mjerilo produktivne snage jedne zemlje.

Danas je ovdje, na pravoslavni Uskrs, otvoren (treći poslije rata) medjunarodni sajam uzoraka, pod imenom «Zagrebački Zbor» (Z. Z.), koji će trajati do 5. maja. Golemi prostor s izložbenim zgradama nalazi se na sajmištu, na mjestu, koje je pred nekoliko godina bilo još «pusto i prazno». Danas je tamo trgovačka četvrt sva izgradjena novim i visokim palačama. Pogled na «Z. Z.» je vanredno šarolik. Uz velike konstrukcije industrijske palače, medjunarodnog paviljona i trgovačkog paviljona razasuto je u lijepom redu preko 20 ukusnih privatnih izložbenih kućica. Osim toga imaju svoje posebne paviljone Engleska, Franceska, Čehoslovačka i Švedska. Već se na prvi pogled može ustanoviti napredak prema lanjskome i predlanjskom «Z. Z.» Dok je lani izlagača bilo oko 650, danas broje više od 700. Osobiti se napredak vidi u jugoslovenskoj industriji željeznih fabrikata, kožarskih i staklarskih. Jednako je znatno bolji kvalitet izloženih prediva i produkata drvene industrije, pokućstva itd. Stranci su se poglavito predstavili s robom, koja se ovdje još ne fabricira, ili se ne izradjuje još tako savršeno, kao na pr. parni i električni strojevi (Nijemci), automobili (Italijani, Francezi), pa pomadni i toaletni artikli (Francezi). Ali se i u ovim granama opaža zamjeran razvoj i približavanje inostranstvu. Jugoslavija se u svojim potrebama sve više emancipira od inozemstva, što nije nikako malenkost, ako se pomisli, da je to poglavito zemlja ratarska i da svi veći uspjesi datiraju tek od 1918. god. Naročito treba naglasiti, da se zemlja nalazi u financijalnoj krizi i da ovdješnja privreda mnogo trpi od općenite nestašice gotova novca, pa je upravo stoga za uspjeh «Z. Z.» bilo dosta slabih uvjeta.

Vanjska strana «Z. Z.», broj izlagača i posjetnika, pa njegova oprema je takova, da Zagrebu kao industrijskom središtu kraljevine SHS može služiti na čast. Sada je tek pitanje, hoće li «Z. Z.» potpuno uspjeti i u svoj materijalnoj svrsi, naime, hoće li se na ovogodišnjem sajmu sklopiti toliko poslova kao lani ili će njihova suma spasti. Općenito je mišljenje, da izgledi za to ne mogu ove godine biti bolji nego li su bili lani, radi krize, koju već spomenuh. No s tom neprilikom se ovdješnji poslovni svijet već pomirio.

Otvorenje je bilo bez posebnih svečanosti. Došli su predstavnici stranih država u Beogradu i Zagrebu i veliki broj stranih trgovaca, pa se na Zboru i u gradu već od jučer čuje šareni žamor evropskih jezika. Interes za sajam i njegovu bujnu raznolikost, gdje se razgledavaju svi tvornički produkti od igle do aeroplana, od proste soli do lijekarničkih specijaliteta je velik, pa je jutros bio prostor Zbora pun, premda je u isto vrijeme hiljade ljudi bilo na proslavi Zrinjsko-Frankopanskoj, dok je športski Zagreb — a taj nije malen! — imao neku svoju posebnu propagandističku povorku. Da Zagreb dobije i jednu novost, na «Z. Z.» je postavljeno nekoliko bezžičnih radio-stanica, pa se tamo primaju vijesti i slušaju radio-koncerti iz nekoliko evropskih prijestolnica.

Posljednji Zagrebački Zbor je ponovno dokazao, da je Jugoslavija bogata zemlja i da napreduje. Ako nije potpuno zadovoljna, tomu je razlog taj, da treba još koješta srediti i da — na koncu — potpuno zadovoljan nije — nitko.

Hrvoje M.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Što je s onim paragrafom o riječkim Jugoslovenima? - Eleonora Duse. - Radi cipelica u vodu.

U onom famoznom rimskom paktu od 27. januara ove godine ima i jedan paragraf kratak kao i ženska pamet. Taj paragraf govori, da će Jugosloveni na Rijeci uživati sva ona prava, što ih imadu Italijani u Dalmaciji. Južnjačka fantazija mojih riječkih sunarodnjaka već je onda gradila kolosalne zlatne kule u zraku. Ljudi trli sebi od veselja ruke i govorili: — Gle! dobit ćemo Čitaonicu, škole, niže i više, pravo uporabe našeg jezika, etcetera, i etcetera.

Ja sam već onda sipao vodu u ono malo prežarko vino mojih riječkih sunarodnjaka, mirio sam ih upućujući ih na onu moju, da svako obećanje ne bi smjelo biti pametnom radovanje i sve tako.

— Ali paragraf je tu! — ljutio se na mene neki moj prijatelj iz Kozale.

Ja sam mu nato odgovorio, da je na svijetu bilo i drugih paragrafa, pak je najzada uvijek vrijedila ona: ki ga bu — ga bu! Uostalom, rekao sam, počekajmo, pa da vidimo...

I čekali smo. I još čekamo... I još ćemo čekati sudeći po onom, što nam je u tom pogledu ovih dana poručila naša Oberministresa «Vedetta». Ona je rekla jasno i glasno, da su i Italijani u Dalmaciji čekali dugo na svoja prava, zato da će i riječki Jugosloveni imati dugo da čekaju na izvršenje onoga paragrafa.

Nije, dakle druge, nego da se čeka...

E, pa čekat ćemo. Spetta caval...

Italijanski teatar izgubio je jednu svoju veliku gloriju. Umrla je Eleonora Duse, jedna od prvih glumica, što ih ima na svijetu. U svoje vrijeme predstavljala je i na Rijeci. Bila je uistinu velika i sjajna.

Ona je prikazivala i drame Komandanta d'Annunzia. Bilo je to u vrijeme, kad je naš Komandant bio još dosta mlad i... topal. Mlad on, mlada ona, umjetnik on, umjetnica ona — i Bog je dao, da su se zavoljeli. Ali kao što na ovom svijetu nije ništa vječno, dogodilo se, da je jednog dana i ta ljubav ohladnjela. Nije potrajalo dugo i svak je od njih dvoje otišao na svoju stranu. Ljubav se prekinula, i kako se onda u novinama pisalo, na način ne baš najkavalirskiji. Komandant je, pričali su zlobni jezici, bio izrabio onu svoju ljubav prikazavši je u jednom svom romanu, koji mu je donio mnogo novaca (vrag uzeo i novce!) i time da je uvrijedio čestitu i plemenitu umjetnicu! Nego vrijeme zabašuruje sve, pa je zabašurilo i tu zgodicu. Sve se zaboravijo, ostala je sama uspomena na prošlu ljubav. Lijepa i slatka uspomena! Tako, da kad je Komandant d'Annunzio čuo, d je Duse umrla, obuzela ga je silna žalost, te je odmah brzojavno zamolio Mussolinija neka pokojnicu dade sahraniti na državne troškove. Telegram, kojim ga je zamolio, završio je Komandant riječima: **Ti bacio!**

Mussolini je odmah odgovorio, da će se pogreb izvršiti na državni trošak, i svoj telegram završio je riječima: **Ti abbraccio!**

Neka govori tko što hoće, ali finoća je lijepa stvar...

Ovo su Ninettine riječi. Ja ih potpisujem.

Imao sam pravo, kad sam ono zadnji put napisao, da će se i u Opatiji otvoriti igračnica. Već se otvorila, i već prvu večer nahrupila sva sila igrača, tako da je te prve noći bilo u igračnici prometa ni više ni manje od 150 tisuća lira. Zamislite, kolika svota! Pa da nije svijet ponorio!

E, ali kad su ovakovi stariji, kakovi će pak biti mladji? Je li čudo, što više nema djece? I što su sva djeca pokvarena i nikakva? Evo, nije ni pola sata, što mi je Ninetta pripovijedala ovaj slučaj:

— Jedna mala od trinajst let otela je po sile, da njoj mat kupi novi postoli. Mat joj je odgovorila, da ona nima beci za tu njiju superbiju i da se za sadahna more pasat s postoli, ki ima, ter da su njoj Boze lepi i dobri! Ma mala ne će da cuje, ca njoj mat govori, neg sve vrisći i vrisći, neka njoj kupi novi postoli. Mat je najzada zela metlu, da će ju namlatit, a mala, kada j' to videla, zavapila j': — Adio za vaveka vekom! Ja prez postol ne

morem živet, i bolje će bit da umrem, nego da hodim okole, kako jedna stracona!...

Još ni pravo ni dofinila, i već je kako strela zletela vanka na kuntradu i ravno na Fiumeru i puf! va vodu. Za sreću su onde blizu bili neki mladići, ki su ju zivu zivukli vanka. A, ća govorite vi na ovo? Rokac, à? Ća bite vi storil, da se ja zaradi postol hitim va Fiumeru?

– Ninetta, tako ja zdrav bio, ako ne bih pustio da vas voda nosi, kud joj je vraga drago...

— Bite vi, bite stari njokina, ter njokina!

Prošle subote donijela je »Vedetta« jedno pismo riječkih žena i majka. To je pismo vrlo dugo: u njemu riječke žene i majke iznose velike optužbe protiv svojih muževa, otaca obitelji, koji u javnim i sakrivenim lokalima igraju na karte i gube velike svote, tako da one nevoljnice ne mogu u kući nikada kraj krajem da vežu. Kuće propadaju, djeca se kvare, a svemu je kriva prokleta igra.

To je sve živa istina. Otkad je svijeta još se nije na Rijeci igralo kaošto se sada igra. To priznaje i »Vedetta«, što više, i ona nastupa oštro protiv igrača i vlasti, koje to dopuštaju.

To je sve lijepo!

Ali najljepše je pak to, da »Vedetta« donosi u onom istom broju velik oglas, kojim se Riječani pozivlju, da se potrude do... igraćnice u Zametu...

Za onaj oglas dobila je debele pare, a onim je pismom udovoljila i riječkim majkama...

Mondo birbone! **Rokac.**

IZ PIĆANŠTINE.

Što se u posljednje vrijeme dogadja kod nas, to prelazi svaku granicu. Nitko nam ne može opravdano predbaciti, da nismo mirni elemenat, a ipak bi nas neki htjeli svijetu prikazati kao buntovnike, kao ljude, koji poremećuju javni mir i poredak. Na kakove nas sve načine ne izazivlju!

Prošlo je tek par dana, odkad se povratiše kući dvadesetipetorica naših ljudi, što ih prigodom izbora nedužne zatvoriše. Istina, sud je riješio te ljude, – a drukčije nije ni moglo da bude! – ali tko će njima nadoknaditi trpljenje, dangubu, poniženje?! Je li to dovoljna zadovoljština, ako pravednog čovjeka iščuškaš, oduzmeš mu osobnu slobodu, naneseš mu time materijalnu štetu, a onda ga – pustiš? Time, što su na slobodi, dano im je samo ono, što im po Bogu i zakonima pripada, a bilo im je nepravedno oduzeto. Za to ne bi škodilo, da se drugi put malo bolje promisli prije nego se toliki očevi oduzmu njihovim obiteljima u času, kad mirno i dostojno hoće da vrše svoje najviše gradjansko pravo.

Na sam Uskrs desio se je kod nas opet u nebo vapijući slučaj. Po običaju naš je pobožni narod išao na večernju, i ako ne u velikom broju kao obično, jer smo tako daleko došli, da seljak bar deset puta prije pomisli, nego se odluči, da ide u »grad«.

Kad se poslije večernje sve kući vraćalo u največem redu, zapjeva sin jednog ovdješnjeg poznatog lihvara i krvnog neprijatelja svega, što je naše, – neku hrvatsku pjesmu. Ta obitelj plete poput pauka mrežu našim ljudima, ali se u nju hvata malo tko, jer je naš narod bistar. On vrlo dobro znade, tko mu je prijatelj, a tko neprijatelj. Tko bi mogao misliti, da je puki slučaj, što je izazivač bio baš sin toga delije? Kakove je posljedice imao taj slučaj?...

Isti čas dotrče dva fašista, jedan s revolverom, a drugi s nožem u ruci, oćuškaše nekoliko poštenih i mirnih mladića i djevojaka i natjeraše ih »slavodobitno« u bijeg. Jedna je djevojčica bila tako nemilo tučena, da je pala u nesvijest. Slični slučaj dogodio se pred malo dana i »pod gradom«, jednom seljaku, kojega su dvojica čekala svaki sa svojom toljagom u ruci.

Po svim tim žalosnim slučajevima moramo da zaključimo, da nas naši pićanski »grajani« a ma baš ništa ne vole. Kad dodjemo u »grad«, pokazuju na nas prstom, kao da bismo im bili pojeli večeru, i tjeraju nas oružjem iz »grada« ili pak šalju oružnike, da idu po nas još i »pod grad«. Evo dakle, kakovi su naši »prijatelji«!

E, pa neka bude... Samo neka naši »grajani« zapamte, da ako je koji izmedju njih bogat, da se je obogatio samo našom pomoću: da ako ima koji od njih zarade, da mu je mi dajemo. Ako bi se pak takovi slučajevi i unaprijed ponavljali, vidjet ćemo naše »gradjanske« trgovčiće i postolare..., od koga će imati dobitka!? Draga »gradjanska« gospodo, lako ćemo mi bez vas, još i bolje nego s vama, ali kako će te vi bez nas?...

IZ BUZEŠTINE.

Jednu veselu, jako veselu! Barem jedamput da pohvalimo našu općinu i našeg dragoga seljačkoga prijatelja i sindaka g. Riga.

On nam je putem naših županstva javio, da će zadnjih dana maja stići na stanicu cisterne za vino, što će ih poslati neko talijansko-francesko društvo, da pokupi kod nas vino i to po 120 lira hl (vino od 8½% alkohola). Za svaki viši stepen da se plaća 10 lira više.

Bravo, signor sindaco! Mi smo bili već naumili, da ćemo zatrti barem polovicu naših vinograda, ali bismo se bili – prenaglili! Sada se dakle otvara našem vinu trgovina! Mi smo već zdvajali radi njega; mi smo ga od dešperije pili i pili, a i prodavali po 90 cent., po 1. najdraže po 1.20 L., no najveć ga još imamo doma. Žao nam je, što smo ga prodali i pili!...

Vino nas je veselilo i kuražilo; vino nas je u svoje doba hranilo, uzdržavalo i spasavalo, a sada već nekoliko godina to vino nas je srdilo, žalostilo i nas – ubijalo... Sada će ići naše vino u Francesku! Tko zadovoljniji od nas, dakako, ako bi se to obistinilo!

Medjutim mi vrlo dobro razumijemo taj potez g. sindaka. On je i sam uvidio, da su nam ih dosta zafrigali na dan »izbora«, pa sada hoće da nas »zavara« sa medenim obećanjem kao malu djecu, samo da im se počnemo klanjati i njima zalaziti u Buzet. Ali to im ne će uspjeti. Doživjeli smo previše razočaranja od buzetske gospode, a da bismo se još pustili varati. Mi nismo više djeca, da se dademo zavaravati »bombonima« i pustim obećanjima. Molimo Vas, gospodine šindače, ne obećavajte ništa! Dajte, učinite, pomognite, a onda ćemo znati i vjerovati, da ste zbilja nešto dali, učinili i pomogli! A dotle: Grazie per le promesse! Obećanja nisu nikoga ni zasitila ni oslobodila teških briga!

IZ CEROVLJA.

U subotu prije izbora išli su 2 fašista iz Cerovlja u Gologoricu, Krbune i Tupljak. Idući od sela do sela, od kuće do kuće, pitali bi:

– Kadi su vaši muški?

– Na delu, – odgovarale su ženske.

– Dajte to vašim muškim, da pročitaju! — i dali bi po 1 list lopovski patvorenog »Franine i Jurine«, o kojim je već bilo govora u »Istarskoj Riječi«, pa bi još dodali:

– Recite vašim muškim, neka jutre votaju za guveran, ali pak neka budu doma, bit će bolje za njih. —

U nedeliju pako jedan od one dvojice stojao je na ulazu škole, gdje je bilo glasovanje, i skoro svakom prišapnuo: – Votajte za guveran!

Gostione nisu smjele prodavati vino, jer da tako naredjuje zakon. Ali taj zakon nije vrijedio za »Buffet« na štaciji. Ondje se točilo i pilo sve u šesnaest. Ako je tko htio platiti, reklo mu se: – Ki vota per Mešera, ćioè per governo, non kori ke paga njente. — Fakat je taj, da taj dan nisu htjeli primiti ni pare za vino, koje su davali ljudima u »Buffetu«.

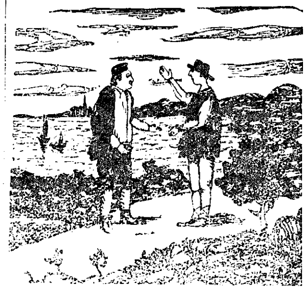
Osa.

IZ PODREBRA KOD BUZETA.

Na Uskrsni ponedjeljak odigrao se kod nas žalosni prizor. Toga dana došao je k nama neobuzdani fašist Ivan Jagodić (čistokrvni Italijanac!), izvadio nož i stao ljudima prijetiti, da će sve poubijati, ako se ne poitalijanče. Najedamput je nastalo medju ljudima veliko ogorčenje. Jedan naš petnaestgodišnji mladić skočio je pred novopečenog Italijanca, koji zapravo niti ne pozna italijanskog jezika, te ga zamolio, da ne uznemiruje ljude. Jagodić je izjavio, da on može činiti što ga volja, jer da je... fašist. Nato je zgrabio nevinog mladića te ga stao nemilosrdno tući. Tukao ga je sve dotle, dok ga nije posvema izmrcvario. Medjutim je u jednom 80-godišnjom starcu uzavrela krv, pa se približio napadaču i — izlemao ga. Sada se izmrcvareni mladić nalazi u krevetu, a neobuzdani fašista u zatvoru.

Dražije Vam budi glas, ime, poštenje,
Neg hip, nagnuće, sramotno življenje;
Na vik on živi, ki zgine pošteno.

Franina i Jurina

Fr.: Već puni tri meseci ne govorimo nego od izbori. Va celo to vreme nisam va niš drugo mislel, nego na onu našu nevolju, tako da ti ja danaska ne znam niš o tem, ća se je va to vreme po svete dogodilo. Morda si ti ća čital? Morda si ti ća čul?

Jur.: Da ti pravo rečem, ja ti vavek spim na jedno oko i na jedno uho. I tako ti ja sve znam, i ono ća se dogaja blizu i ono ća se dogaja dugo.

Fr.: To mi je drago. A sada mi lepo malo povej: ća se to po svete kuha!

Jur.: Počnimo od Grčke. Ti znaš, da su prej nekoliko vremena Grci skurili ća svoga kralja i kraljicu.

Fr.: Znam. Sad i oni nekuda po svete tepuze, kako i ona naša nekadajna Cita i tolike druge okrunjene glavi. A ki će pak sada zapovedat tem Grkom - Fanarijotom?

Jur.: Republika. Prej nekoliko dana svi su Grci bili pozvani, da glasuju ale za republiku ale pak za kraljevstvo. I malo manj svi su glasovali za republiku.

Fr.: Tako da sada imaju republiku. A će njim s tem bit ća bolje?

Jur.: Ja ne znam, kako će njim bit. Va staro vreme malo manj svaki grad va Grčkoj bil je — republika, pak je brzo vrag zel i gradi i republiku. Ako je glava nikakova, ne će njoj puno pomoć ni republika ni kraljevina.

Fr.: Dobro. A sad mi povej, ća ima još novega po svete.

Jur.: I Turska je postala republika.

Fr.: Bi se vrag smutil!

Jur.: Ja — a turski sultan je moral bežat va Švajcariju.

Fr.: Ma, ako me pamet ne vara, sultan va Carigrade je bil Turkom i verski poglavar — kako da bi neki papa. A sada?

Jur.: Za svem tem su mu dali obšid. Nete ga ni za sultana ni za papu!

Fr.: Ov svet je pomunjenel; da bim oslepel, ako ni! A ća j' s Rusijom?

Jur.: Vej si ga vrag. Ono ti je tako vela i široka zemlja, da tamo vaistinu ne zna levica ća dela desnica.

Fr.: Su još Rusi komunjišti?

Jur.: Su i nisu. Ti znaš, kako su prej tamburali, da su svi ljudi jednaki, da se zemlja ne sme delit — mane jedan kus, tebe drugi i tako napred, — ne — zemlja da je od sveh, i nigdere ne sme bit ni velega ni malega pošidenta. Ni beči da ne sme imet jedan više od drugega i da ne sme bit ni vojske ni soldati, i svi da moraju jednako delat i sve tako.

Fr.: Pak ća ni već to tako?

Jur.: Je, koliko je. Danaska je svaki Rus najprvo — Rus, a onputa komać komunjišt. Ruski kmet ima svaki svoj kus zemlji, ku lepo i mirno obdelava, ima i svoju kućicu, ka je njigova, a ima i ki krajcar, kega za se drži. Rusija ima vojsku kao i druge državi, Rusi moraju služit va kazarmah, kako i svi mladi i zdravi ljudi va drugeh zemljah... a to će reć, da kako je bilo, tako da je i sad i da će tako i bit...

Fr.: Neč se j' govorilo, da misli udrit na Rumuniju?

Jur.: Govori se i sada! Kada su ono pred pet šest let Rusi digli revoluciju, skočili su najprej jedan, pak drugi, pak treti, i svaki je od stare Rusije odrezal po jedan uneštahno velik kus. Tako su i Rumunji prisvojili Besarabiju na Crnem more, ka je prej bila ruska i va koj žive puno ruskoga sveta. Sada bi Rusi oteli tu Besarabiju dobit nazad, i ako ne bude šlo z lepega, poć će z grdim, to su već Rusi Rumunjcem otprto navestili. I s Kinom ga imaju Rusi i s Poljskom, malo manj zi svemi susedi.

Fr.: To je dunke sve, kako je i prej bilo, samo ća je jedanput zapovedal car Nikolaj, a sada zapoveda Trocki.

Jur.: To ti je ono, ća sam ti ja vavek govoril: vuk menja dlaku, ma ćudi nikada. Danas su Rusi justo onako nacionalni, narodni, kako su bili, kada su šli va gveru radi Srbije, i takovi te i ostat dokle bude sveta i veka. Rusi i Slavjani — kemu ni pravo, neka se zuje.

Fr.: Bolje, da je tako! Bit će bolje i njim i drugem.

Jur.: Mi gre smeh na oni naši domaći komunjišti, ki su trumbetali: dole kapitalizam! A sada moraju gledat, kako ruski komunjišti naviguju va Londru, da od ingleškeh kapitalisti posude milijuni šterlini, ki su njim potrebni za njihove stvari va Rusije. Inglezi — šegavi, kako vrag, pripravni su njim dat ti milijuni na posudu, ma pitaju garancije, a te garancije, to ti je, kako da bi rekli: mi ćemo, da se Rusija vrati na stari put. I to će se dogodit posemsega!

Fr.: Ma ja sam negdere čital, da i va Ingleškoj vladaju sada delavci. Kako se pak oni drže?

Jur.: Kako i oni, ki su prej njih vladati. Rekal sam ti: vuk menja dlaku, ma ćud nikada. Inglez ostaje Inglez, bil on gospodin ale delavac. Za zrušit kuću, ku si va nekoliko meseci zazidal, trebal bis nekoliko dan, a oni brižni naši komunjištići su misleli, da se more va dvajset i četiri ure dole hitit ono, ća se je gradilo tisuće i tisuće let.

Fr.: A ća j' s Nemačkom?

Jur.: Tamo se još vavek meša, mota i plete, da ne znaš, kako će se to zvršit. Ovi dni njim je umrl najbogateji čovek, kega su imeli, neki Stinnes. Taj čovek je zi svojemi milijardami manovral po celem svete, kako bi pomogal Nemačkoj izvuć se z ove vele njije nevolji, pak je šal i on, kamo ćemo svi poć. Videl sam naštampanu figuricu, na koj se vidi, kako ga nose na cimiter. Jušto onako, kako da bi mane al tebe nosili!

Fr.: A će pak Nemačka platit Francije, ća njoj je dužna, ale ne će?

Jur.: Jezero milijun vraži, da će! Francez je močan i bogat; va svojeh rukah drži najbogateji kraj Nemačke i govori, da ne će poć vanka, dokle ne bude plaćen.

Fr.: I tako na svete nikada mira!

IZ MATERIJE.

Na velikonočni pondeljek je priredilo Prostovoljno gasilno društvo veselico, ki je uspela nad vse pričakovanje v moralnem in gmotnem oziru. Glavna točka programa je bila Finžgarjeva »Razvalina življenja«. Domači igralci so pokazali občudovanja vredno razumevanje vloge: igra je bila na višku diletantskih predstav: živa, celotna. Nekatere manjše vloge so bile igrane primerno slabše, kar pa ni pokvarilo celoten dober vtis. Ni čuda, da je mnogoštevilno občinstvo pokazalo igralcem tako toplo odobravanje in priznanje. Na koncu je prav ubrano zapelo pevsko društvo iz Vrhpolj. Pri plesu je sviralo tamburaško društvo iz Kozine. Materijski višji krogi so se prav nepričakovano odlikovali s svojo odsotnostjo. Marsikdo začudeno povprašuje: zakaj?

P O D L I S T A K

Proljetna noć

Proljetno je sunce zapalo. Nestade ga upravo iza planine, pod kojom se bijeli malena seljačka kućica. – Čas je svečan i tih, ali šuma vri hiljadama sitnih glasova. Sve živo po gajevima, od cvrka u travi do sokola na pećini, nešto očekuje, pita, prisluškuje.

Palčić je skočio na gljivu, digao repić uvis i izbuljio oči u crva; cvrknu: »Došao je! Došao je! Sad će nam se javiti.»

— Vjerujem ti, — odgovara mu crv. Inače ti ne bi čekao do sjutra, da me progutaš.

Crn, grdan pauk spušta se na niti s hrastove grane i pita krijesnicu: »Je li zbilja došao?»

— Sigurno, inače bi ti hvatao noćne leptire u svoju mrežu, — odgovara krijesnica.

— Tko bi sada spavao? — veli slak i otvara širom sve svoje cvijetove.

Zapjevao šturak pred rupom. Sa sviju strana lete k njemu tihi glasovi: «Šuti, crnče! On je tu. Sad će se javiti.»

— A što će novo da nam priča? Zar što i proljetos? — pita grmuša svoga druga.

— Možda onu o zvijezdi. Meni je ta priča mila, — odgovara još mužjak.

— Ne! Ne! Ljepša je ona o kaplji rose na paukovoj mreži. — javi se odnekuda sjenica.

— Samo da iznova ne zapjeva onu o češljugaru, kojega je lugarov sin zasužnjio. Da je opet čujem, puklo bi mi srce, — reče u grmu zeba.

— Ne onu! Ne onu!... stade šapat po cijelome lugu.

— Pst! Pst!... Tiho! — začu se iz stotinu glasova.

I nasta dubok muk. Prvi je mrak pršio po šumi. Gore na nebu užigale se jedna za drugom večernje zvijezde.

Mračilo se po lagano, ali se nebo sve to jače srebrnjelo tamo nad Čepićskim jezerom. Ni listak se nije micao na grani. Sve je bdjelo po gajevima, i cvijet i crvić. Cijela šuma kao da se okamenjela u dugu očekivanju.

Najednoč zašušnu grana na hrastu, i šuma iznova oživlje.

Ti'o, ti'o, ti'o prede
Pauk nit;
Srnče leglo usred šume, gdje se crni borić vit;
S kraja gluha i visòka
Srbrna je noćca stigla.
Utopljenu lampu digla
Iz jezera iz dubòka.
Ljud'ma vodi za ručicu sanak, slijepog sina.
— Ja ću, majko, gnijezdo viti na dnu oka njima. –
Šturak zriče u travici:
»Zri, jagodo, zri!«
Ti'o, ti'o pauk prede
Niti tri.

Slavujeva se pjesma prekinu, i srebrna mjesečina poplavi šumu. Čepićsko jezero i rijeka Raša bljesnu mliječnim sjajem.

— Vidio sam noć, kako silazi, reče leptir ljiljak, prijatelj tame.

— Izmamio je mjesec iz jezera. Ja ću ugasiti svijeću svoju, — šane krijesnica.

— Njegova će pjesma biti noćas tužna. To i volim, reče grmušin mužjak.

— Tiho! tiho! – stade šapat sve naokolo.

Bol, bol, bol me obuzeo
Ljut i crn.
Ružina mi zelen-grana usadila u grud trn.
I ja cvilim, cvilim, cvilim
U bijeloj ovoj noći:
Biser suza niz se toči:
Nemirnim ih tresem krilim':
Prosipiju se, zvuče, zveče
Po mramornoj ploči.
O ružina zelen-grano, drača ti je vrlo kruta!
Malene su grudi moje, a ta bol je vrlo ljuta!
Iz srca se krvca toči:
Tok, tok, tok...
Na ružinu trnu onom otrovan je sok.

– Ranila ga crvena ruža u lugarevoj bašti, – veli češljugar.

— Ja ću od tebe stresti sve svoje drače! – šumi šipkov i glogov grm.

– Ja ću ublažiti svoj otrov! – veli runjava bunika i čupava kukuta.

— Dà, dà! I ja previše trujem, – priznaje ljutica vireći iz rupe ispod kamena.

– Šutite! – vikne kos. Dok on pieva, svi se razbojnici kaju, a sjutradan haju i ne haju.

Zar ne može mjesec sjati
I cvijet noćni mirisati
Bez vapaja tog?
Zar ne možeš, zemljo, spati
A bez plača mog?
Hoće ti se tudja žalost, da uspavaš svoju bol!
Suze rone tople zvijezde na poljanu i na dol...
Oj, tako se lakše trpi!
Bol, bol, bol.

— Bol, bol, bol... začu se šum ispod grma puna ljubicâ. Daleka vrela i zvuci zaromoniše turobno u sjaju mjesečine. Tih I sladak plač razli se svuda naokolo. Čudan bol, pun ugodna umora i tajna milinja raznježi svu šumu. Nešto je gorko izbijalo iz zemlje; nešto je medeno rosilo sa zvijezdâ...

Gospodarstvo

GLAVNI PREDUVJET ZA GOJENJE SVILACA: SADJENJE DUDOVA.

...nje je svilaca vrlo važna grana gospo-... Gojenjem svilaca mogli bi i naši go-... u Istri doći do lijepog novčanog pri-... Italijanski i franceski seljaci bave se ...e gojenjem svilene bube, jer im to do-... velike koristi. Za njima morali bi se ... i naši seljaci u Istri. Uz malo truda ...kratko vrijeme od 5—6 tjedana mogli bi ... svom gospodarstvu novo vrelo doho-... Tim će dohotcima u današnjim teškim ...darskim prilikama moći da namire ...ućne troškove.

... posao za gojenje svilaca svršava se za ...a 40 dana. Prvih 15 dana posao je tako ...an, da je nalik više zabavi. Kasnije ima ...svilaca više posla, jer sve to više i po-... žderu, pa se treba žuriti sa dostatnom ...m dudovoga (murvinoga) lišća. Taj ... mogu da obavljaju oni, koji nisu spo-... za teški poljski rad: starci, žene i djeca. ...d dolazi baš u vrijeme, kad seljak ... najviše novaca treba, jer se gotove ... već koncem junija mogu da unovče. ...e ta grana gospodarstva našem seljaku ...po sebi preporuča.

...dutim, svako poduzeće donaša samo ... obilne koristi, ako je zasnovano na ...oj i stalnoj podlozi. Ta je podloga kod ...a svilaca dud (murva). Gdje nema ...ih stabala i živica, tamo svilogojstvo ap-...no nema preduvjeta za opstanak. Kad nema ...no dudovoga (murvinoga) lišća, da se ... gusjenice obilno braniti, nastaju lošije ...te. Uslijed toga uvrstit će se kod otkup-...va svilaca (galeta) veći dio u drugi raz-...odnosno u treći, a to se onda ne isplati ...zovoljuje gajača, koji uslijed toga posve ...sta tu inače posve unosnu gospodarsku ... Tko mora uz skupi novac da kupuje ...bno dudovo lišće, taj je bolje da opusti ...posao, jer mu se rijetko kada isplaćuje. Svi-... bube ne smiju nikada čekati ni gladovati. ...e u tom slučaju ugrožen sav prihod.

...a se svemu tomu doskoči, a da se inte-... siromašnoga naroda očuvaju, najzgornije ...da se zemljišta, koja su zajedničko ...o sviju općinara (komunali), zasade du-...ma (murvama), s kojih može i najsiro-...šniji seljak brati lišće za svilce. Nekoć su ...stariji i u Istri radili tako. O tome nam ... dandanas svjedoče stari dudovi na op-...ćim zemljištima. Naravski, gdje nema ...kladnog »komunala« za posadjenje dudova ...(murva), tamo treba da ih svatko zasadi na ...om vlastitom zemljištu.

...amo gdje se odgajaju svilci, mora se na-...diti bijeli dud (Morus alba), jer je bijeli ...d (murva) jedina svrsi shodna hrana svil-...na. Filipinski dud sa napuhlim i crni dud ... velikim crnim plodom i oštrim, dlakavim ...em, daju i slabu svilu, i mogu se samo za ...volju upotrebiti, dočim je dokazano, da se ... bilokoje druge hrane (na pr. od salate, ...na, mladoga hrastova lišća) ne može do-... svile.

Zemlju, koju odredimo za proljetnu sjetvu ...dova, moramo po mogućnosti još u jeseni ...ethodne godine rigolati. Ako to nismo uči-... u jeseni, onda moramo bezuvjetno u fe-...ru ili martu. Rigolanje se mora obaviti ...manje 70 cm. duboko.

Seme se imade kvasiti kroz tri dana (po-...etkom maja) u mlakoj vodi, ako je moguće ...ošnici ili tekućici. U to vrijeme treba ga ... puta dobro promiješati. Zatim ga, iza ...smo sjeme dobro nakvasili, metnemo u ... vrećice. Te vrećice položimo koso u ... koja je izložena suncu, ali tako, da ...dugački krajevi vrećice vire iz zemlje. ... sloj zemlje, koji leži nad vrećicom, ... držati uvijek vlažnim, dočim se vre-...imade svaki dan po jedamput prevrnuti. ...me pazljivo promiješati, da se ne bi upa-... Tako treba postupati sve dotle, dok se ... pokažu na sjemenu bijeli mjehurići i vršci ... No čim se na sjemenu opazi bijele mje-... i vrške klica, treba odmah obraditi ...otično zemljište, na kojem kanimo sijati du-... sjeme, poput vrta, da bude prhko; ... pak treba pomiješati pijeskom te ga ... na rijetko u plitke, grabljama nači-... žlijebčiće. Sjemenište treba svakog ... iza sunčanog dana polijevati i držati ...

Mladice, koje su tu narasle, imadu se slijedećega proljeća, u aprilu, do razine zemlje odrezati, da im korijenje što bolje ojača. Medjutim u trećem proljeću iza sijanja treba biljke izvaditi iz sjemeništa, očistiti od pobočnih grana, podrezati im korijenje (ali ne prekomjerno!) te ih u razmaku od jednog metra presaditi. Pri tom treba dobro paziti, da ne sadimo sadnice dublje, nego što su bile u sjemeništu.

Kad se korijen uhvati, onda presadjeni dudići (murvice) dobiju 2, 3 i više izboja (mladica). Koncem mjeseca julija treba te izboje tako očistiti, da se ostavi samo najuspravnija i najjača mladica (buduća stabljika), a sve se ostale otrgnu. Mlade dudiće treba čistiti svake godine mjeseca aprila ili julija sve dotle, dok debljina stabla u visini jednog metra ne dotjera debljinu 4 cm. Takova stabalca treba mjeseca aprila izvaditi, očistiti od prostranih grančica i presaditi odmah na stalno mjesto.

Jame, u koje kanimo presaditi mlade dudove, moraju biti 80 cm duboke i 130 cm široke. Prije nego što usadimo u jamu dudovo stablo, treba da udarimo usred jame jedan kolac, a zatim zapunimo jamu zemljom. Prigodom povezivanja stabla za kolac moramo biti vrlo oprezni: vez na kolcu mora stajati uvijek nešto više, nego na drvetu. Na podvodnom i močvarnom tlu ne valja saditi dudove.

Slučajno da se opazi, da dud (murva) ne raste rado na svom stalnom mjestu, odnosno da ne napreduje kako bi trebalo, onda moramo na sjevernoj strani njegovu koru voćarskim nožem rasporiti odozgor do dolje, tako, da bude i drvo ispod kože malo podraženo. Taj posao treba obaviti kasno u jeseni ili rano u proljeću, kad se nemamo više bojati mraza i kad sok drveta još nije počeo da kola.

Inače treba postupati kod gojidbe dudova kao kod ostalog voća.

Mala seljačka škola.

Koliko gnoja proizvadjaju domaće životinje?

Srednje živine uz dobru hranidbu daju gnoja godimice poprijećno kako slijedi:

Konj (odbiv gubitak dok radi) daje oko 8—9 vozova po 10 q — dakle 80—90 q.

Vol (odbiv gubitak pri radnji) 8 vozova po 1250 kg — dakle 10 q.

Krava (odbiv gubitak pri radnji) 6 vozova po 1250 kg — ukupno 7 i pô q.

Krava, koja se hrani u staji, 9 vozova po 1250 kg — ukupno 11.250 q.

Svinja 1 voz po 1250 kg — 1.250 q.

Ovca 0.6 voza po 1250 kg — skupa 750 kg.

Prema tome i prema broju stoke može svatko da izračuna, koliko kvintala gnoja proizvodi na godinu, koliko mu ga treba. U spomenutim količinama uračunana je i stelja sa živinskim izmetinama.

Kako se priredjuju kobasice od riba?

Tko hoće da priredjuje kobasice od riba, treba da iz kuhanih riba izvadi sve koštice i meso izreže na sitno te pomiješa sa dvije dosta velike obične žemlje (umočene i ocijedjene u vodi) i glavicom iskosana luka. To se metne u zdjelu i pomiješa sa komadom utopljena putra, dva cijela jaja, nešto ribane limunove kore, tučenoga bibera (papra) i soli. Na daski se iz svega toga načini kao palac velike i debele kobasice, umoči u tučena jaja, uvalja u mrvicama i isprži na vrućem putru, dok ne pocrvene.

* * *

Cijena blagu i sijenu u Istri.

U Pazinu: Volovi po 4.40 do 4.80, krave po 4.— do 4.50, telci po 7. do 7.50 lira kg žive vage; magarci 350 600, krmčad po 120 do 240, janjci po 50 90 lira komad. Sijeno od 16 20; slama od 22 24 lira q.

U Vodnjanu: Volovi po 4.80 5.30, krave po 4.60—5, telci po 6.50 7.50 lira kg žive vage; magarci po 600 800, krmčad po 180 do 250, janjci od 110 150 lira komad. Sijeno od 35 40; slama od 20 25 lira q.

U Sv. Lovreču Pazenatičkom: Volovi po 5 5.50, krave po 4—4.50, telci po 7 7.50 lira kg žive vage; konji po 1500, krmčad po 160, janjci po 60 120 lira komad. Sijeno po 20 25; slama od 6 10 lira q.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 30. aprila 1924., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.790—9.815; 100 amerikanskih dolara za 2.220—2.235; 100 švicarskih franaka za 395 398; 100 franceskih franaka za 144.25 144.75; 100 čehoslovačkih kruna za 65.40 65.80; 100 jugoslovenskih dinara za 27.70—28; 100 rumunjskih leja za 11.25 12; 100 madžarskih kruna za 0.0250—0.0350; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0315—0.0320 italijanskih lira.

Zdravstvo

Što ti je učiniti kad koji ukućanin prestane da diše?

Više puta se dogodi, da koji naš seljak ili seljakinja prestane da diše. U takovim slučajevima sakupe se ukućani oko njega i stanu naricati i plakati. To nije u redu. Od plača i naricanja nema nastradali nikakve koristi. Njemu treba odmah pružiti pomoć. Postupa se ovako: S gornjeg dijela tijela svuče mu se odijelo. Nastradali se polako položi na ledja. Pod glavu mu se podmetne komad odijela. Zatim se klekne iza njega, uhvati obje ruke iza lakta i polako vuče dolje i gore sve dotle, dok mu se ponovno povrati disanje.

Kako se postupa sa ljudima, koji dobiju sunčanicu?

Čovjek, koji dobije sunčanicu treba takodjer brze pomoći. Bolesnika se položi tako, da mu gornji dio tijela stoji nešto više nego dolnji. Zatim ga se polije ledenom vodom, ulijeva u nj vode i, ako je potrebno, upotrebi umjetno disanje.

Kako se pak postupa s onima, koji padnu u vodu?

Utopljenike treba odmah čim se izvade iz vode položiti na trbuh, pod koji se podmetne omotano odijelo, a zatim čvrsto pritiskati po ledjima, da se istjera vodu iz pluća i želudca. Potom se bolesnika okrene, očiste mu se usta, jezik istegne i priveže uz bradu te uporabi i umjetno disanje.

Politički pregled

Jugoslavija.

Vladina kriza u Jugoslaviji još nije riješena. Kralj je već pozvao k sebi na saslušanje vodje sviju stranaka. Do odluke još nije došlo. Postoji mogućnost, da će doći do izborne vlade. U tom slučaju kralj će ponovno povjeriti sastav nove vlade Pašiću.

NJEMAČKA.

Za Njemačku se znalo, da ona u posljednje vrijeme dosljedno igra s dva željeza u vatri. Njemačka vlada i njezina službena diplomacija vodi politiku izvjesne licemjerne pokornosti i prevrtanja očiju: Platili bi, da — možemo. Njemačko pučanstvo preko svojih tajnih organizacija, koje su poiznicale na svim stranama i koje u svojim popisima članova imaju većinu imena njemačkih oficira, sprema se na najodlučniji otpor, na odmazdu i da ne prizna nikakve reparacijone dugove i nikakve obveze prema mirovnim ugovorima.

Ovaj drugi dio njemačke politike od vremena do vremena izbacuje kojekakve pučeve, pobune, prevrate, ne duduše u najozbiljnijoj mjeri, da pučisti preuzmu vladu, nego samo da se opipa bilo savremenog Njemstva i situacije. Kad osjete, da još nije pravi čas, povlače se i ruju u tajnosti dalje.

U tome je solidaran i saglasan cio njemački narod: oni na vladi i oni po tajnim organizacijama. To se najbolje vidjelo u procesu protiv Ludendorffa i drugova. Tamo su njemački suci proveli duduše raspravu po slovu zakona, ali njihova osuda nije bila u stvari kazna, nego tek jedan prizor u velikoj proslavnoj drami njemačkog prkosa, koji se manifestovao i tom prigodom.

Na raspravi se čulo nekoliko puta kako Ludendorff govori »zum Fenster hinaus«, a jednako su govorili i branitelji i optuženici, pa konačno i sam sud, koji je svojom osudom rekao ovo: »mi vas zbog Evrope i naših paragrafa osudjujemo i moramo osuditi, ali jer u vama gledamo samo njemačke patriote, s vaše glave ne će pasti za sva ta djela niti jedan vlas«.

Možda spomenuta osuda nije bila tek sporednim povodom, da se Evropa zabrine nad prilikama u Njemačkoj i na njezinim tajnim spremanjem, da jednog dana, prvog što bude moguće, zaskoče mir Evrope i povede jedan drugi Vilimov rat. Zato je došlo do toga, da su zastupnici saveznih vlada poduzeli kod njemačke vlade korake, upozoravajući je na opasnost njemačkih tajnih organizacija, koje su opasne za mir. Taj je korak učinjen još prošlog tjedna.

Razumije se, da taj korak ne će biti simpatičan njemačkoj vladi, jer iza njega stoji budni oprez Evrope i nastojanje, da se očuva od svakog iznenadjenja. Što će njemačka vlada učiniti za volju Evrope i što će Evropa poduzeti u Njemačkoj za svoju obranu, vidjet će se doskora.

TURSKA.

Veliki i sjajni dvorci carske porodice, koji su poslije svrgnuća kalifa proglašeni za narodno dobro, povjereni su na čuvanje jednoj naročitoj komisiji. I Carigrad, koji se trijezni od vjerskog fanatizma i kome sudbina protjeranog kalife postaje sve ravnodušnija, sada se više interesuje za ono ogromno blago, čija se vrijednost cijeni na nekoliko stotina milijuna turskih lira, koje su mnogobrojni sultani vjekovima slagali u Stambulu. Sve stvari od obične vrijednosti prodat će se u korist državne blagajne, a stvari historijske vrijednosti prenijet će se u muzej. Turski svijet, koji doskora nije mogao ni da zamisli kraj sultanske i kalifatske moći, sada kad se nalazi pred svršenim faktom, smatra i to kao nešto, što je bilo neminovno. Skoro nitko se više ne buni.

Kemal paša, koji u duhovnim i socijalnim reformama gleda novu snagu i veličinu Turske, ide odvažno naprijed: kida sa tradicijama, ruši zablude i umanjuje vjerski fanatizam. Nedavno su ukinuti vakufi i medrese, a sad se spremaju nove reforme u pogledu duhovne nastave. Nacrt zakona, koji se nalazi pred parlamentom, predvidja gimnazijsko školovanje turske mladeži prema principima zapadne kulture. Tek po svršenom srednjoškolskom obrazovanju mogu se djeca odavati bogoslovnim studijama. Očigledno je, dakle, da nov zakon ima tendenciju, da umanji politički upliv muslimanskog duhovništva, koje je jako organizovano i jedino protivno novotarstvu Angore.

Najzad važno je napomenuti i to, da je angorska vlada odobrila i jedenje svinjskog mesa.

Unifikacija obrazovanja sprovedena je u vojnim zavodima. Današnji upravitelji Turske u glavnom su vojnici. I ako Turskoj bude prijetila kakva opasnost, to će prijetiti od vojske. Stoga je angorska vlada skoro sasvim izbacila vjersku nastavu u tim zavodima i vojsku odvojila od politike, tako da se u buduće nijedno vojno lice ne može baviti politikom.

Pripreme za ukidanje arapske azbuke i njeno zamjenjivanje latinicom spada nesumnjivo medju najsmjelije reforme. Angorska vlada hoće na taj način da turski jezik stvori pogodnijim i pristupačnijim za inostranstvo, jer turski jezik nema inače skoro ništa zajedničkog sa arapskim. Reformisti traže, da se primi latinica kao najrasprostranjenija.

Kao što se vidi, Angora čini sve što je potrebno, da Tursku izvuče iz kulturne zaostalosti i da je uvede u red civilizovanih država.

Domaće novosti

Nekoliko riječi našim prefektima u Trstu i Puli o kućnim premetačinama.

Vrlo često puta se dešava, da kr. oružnici ili agenti od kvesture dodju u nekoje kuće i provedu premetačine, koje su sasvim protuzakonite. Da se radi samo o jednom slučaju, mi bismo prešli šutke preko toga. Ali ne možemo šutiti kad se to sistematski radi, i to samo radi toga, što je dotičnik Slaven. Kaznena procedura točno ustanavlja, kako i kada se ima provesti premetačinu, naime, samo po nalogu suca istražitelja i u prisutnosti dvaju svjedoka. Samo u slučaju, da je tkogod zatečen na samom činu (»inflagranza di delitto« po čl. 167. i 168. kaznene procedure), mogu organi javne sigurnosti provesti premetačinu i bez predhodnog maloga sa

---

Pjevač baci nenadano s visoka tri snažna, topla poklika. Šuma se trznu i zašušnu; čú se lupa krilâ, zrikanje popačâ i njihanje cvijetova na dugim batima.

> Carom veljim noć mi čara
> Tihi lug.
> Čarobnice, gdje si, gdje si? Pjesmom tvoj te zove drug?
> Čuješ, zvoni, zvoni, zvoni
> Sitno zvonce čeminovo,
> Velje zvonce ljiljanovo!
> Čuješ, bruje, bruje, bruje
> Zelen-tuljci borovnice,
> Modri tuljci potočnice!
> Prosu cvijeće val mirisa u taj noćni mir.
> Čarobnice dodji, dodji:
> Slavit ćemo pir!
> Šturak zriče u travici:
> Zri, nevjesto, zri!
> U mekoj nam postelici
> Pauk tiho prede
> Niti tri.

— Gnijedo! Gnijezdo! Gnijezdo! — stade cvrkut ptica.
— Pelud! Pelud! Pelud! — stade šumor
— Pelud! Pelud! Pelud! — stade šumor grančica i šapat cvijeća,
...eva metuljâ i leptirâ.

Mjesec zapada. Nastaje tamna i topla noć prvoga vjenčanja u šumi. Krila lepeću, pelud se tumom prosipa, a sve to zvončiji i strastveniji ori se pjev.

> Noć je tamna i duboka;
> Ja sam sâm.
> Komu bol da svoju kažem i da radost svoju dâm?
> Ti me opi, kapljo rose,
> Na dlačici vilin-kose!
> Ti me opi, sjajni trače
> Na torbici rusomače!
> I ja pjevam, pjevam, pjevam zvijezdin sjaj,
> U mojoj se grudi tijesnoj ugnijezdio cijeli maj.
> Svi srhovi u vjenčiću,
> Svi cjelovi na peteljci;
> Miris slatki, što se diže u valove,
> Što se širi, što se njiha na mahove,
> Što se ziba, što se ljulja
> Uz let bubâ i leptirâ:
> Dihaj zemlje, koja spava ugrijana,
> Drhtaj zvijezde, koja blijesti usijama:
> Trzaj, svijetlost, miris, plima
> Talasa se kao more
> U mojim grudima!

Stao je, ali se sada ne čuje po šumi glasova odobravanja. Puk cvijeća, kukaca i pticâ slavi pod njime prvu noć proljetnog vjenčanja. Ali pošto je slavuljeva pjesma omeksala njegovu ćud, ublažila njegov otrov, omedenjela njegovu gorčinu i usplamtjela njegovu ljubav, on više i ne sluša pjevača. Sve je sada pusto okolo pjesnika. Val, što ga je podigao, raširio se u veliku krugu, razmahao se sve to na dalje, nestalo ga negdje daleko.

I on zacvili iz dna duše, pune razočaranja i neke crne slutnje:

> I ja pjevam, pjevam, pjevam u toj noći začaranoj,
> U razbludnoj toploj noći, pustim cvijećem ovjenčanoj,
> Malen, sâm.
> Komu bol da svoju kažem i da radost svoju dâm?
> Na grančici noćnog drveća
> Procvalo je žedno cvijeće;
> Iz ranjenog moga srca
> Kap za kapi tiho teče
> Rosa - krvca.
> Predi, predi gustu mrežu, pauče.
> Ti'o, ti'o, da ti žica ne puče.
> Njom ćeš noćas uloviti
> Plijen svoj!
> Ostaviti će tanke niti
> I pjev moj!

Kao da je pijan, baci se pjevač od grane na granu ravno prema gnijezdu, što ga jutros poče da plete svojoj drugarici. Kada legne u nj, osjeti, da je nešto povrh njega. **Skoči,** ali ne pobjegnu na vrijeme. Mreža se sklopi. Tudjinska je ruka digne i ponese sa živim plijenom prema jezeru. I šuma je ostala tužna i žalosna.

VLADIMIR NAZOR:

Molitva

> O Bože, koji dade nam baštinu
> Najsladju zemlju i more najgorčije,
> Daj nam i milost, da svegj mogli budemo
> Tu masnu grudu orati,
> Taj mermer-kamen lomiti ;
> Tim sinjem morem ploviti!
>
> Duboko neka režu naši plugovi,
> Visoko nek se dignu naši batovi;
> Al naša vesla i sidra i jambori
> Nek pljuskaju sve valove,
> Nek stružu svim dubinama,
> Nek strše nad svim vodama!
>
> O Bože, daj nam ljutih suza potoke,
> Da more naše postane još gorčije,
> Za tudja usta, ... Pa ćemo te slaviti
> U danak sreće šuštenjem
> Pješčanih žala, pučinskih
> Oluja divljim pjesmama!

strane suca istražitelja. Oni organi, koji se ne drže toga, krše zakon te su kažnjivi i po kaznenoj proceduri i po kaznenom zakonu. I kako se mi držimo zakona i po njemu se vladamo, tako zahtijevamo, da se i oblasti i njezini podredjeni organi drže zakona. Skrajno je vrijeme da se ovoj zemlji i njezinom žiteljstvu povrati zakonitost. Kuća i kućni prag moraju biti sveti i za kvesturu i za kr. oružnike. Nismo u Tripolitaniji i Somaliji. Konstatiramo to, da Austrija, koja je bila policijska država, nije ovako postupala sa svojim gradjanima.

Mi smo to već predočili oblastima i zahtjevali, da se ukine taj sistem. Učinili smo i jednu prijavu zbog jedne kućne premetačine izvršene sa strane oručničkog brigadjera uz pomoć fašista, ali izgleda da je stvar zaspala na «Comandu della legione dei carabinieri.» Mi smo se i u jednom drugom slučaju pritužili, a uvjereni smo da će i ova prijava ostati bezuspješna. Svejedno pozivljemo sve svoje čitatelje i Slavene u ovoj zemlji, da nam odmah jave svaki slučaj kućne premetačine, da se pritužimo. Počet ćemo i s kaznenim prijavama i registrovat ćemo sve te slučajeve, te ih iznijeti pred svijet. Preporučamo pak svima, da kod kućnih premetačina ne puste organe nikada bez kontrole. Najbolje je da pritegnete takvim operacijama svjedoke svojega povjerenja.

A Vama, gospodo, još jednu riječ: Kad već mislite, da morate provadjati premetačine, a ne ćete da se držite zakona, promijenite ga. To je tako jednostavna stvar. Kako ste našoj djeci putem zakona uzeli i ono pravo, što ga uživaju čak i Vaši crni podanici u Africi, naime pravo na pouk u materinskom jeziku, kako kanite sada, i to vrlo brzo, uvesti takovu cenzuru nad novinama, koja će biti na čast i apsolutističnom režimu predprošlog vijeka, tako možete promjeniti i zakon o kućnim premetačinama. Što će reći svijet, to je druga stvar. Ta i onako izgleda, da Vi mnogo ne marite za to.

Preporučamo se, gospodo!

Panslavenska organizacija u Parizu.

Ovdješnji italijanski list «La Sera» piše: «Slaveni su, koji borave u Parizu, ovih dana udarili temelje jedne panslavenske organizacije. Njezin program je taj, da uspostave staru sveslavensku solidarnost i odrede nove smjernice. Sastanku je prisustvovalo vrlo mnogo Rusa, Poljaka, Čehoslovaka, Ukrajinaca, Jugoslovena i Bugara. Počasnim predsjednikom te organizacije izabran je sin pokojnog pjesnika i književnika poljskog, Adama Mickiewicza, 80-godišnji Vladimir Mickiewicz, koji stalno boravi u Parizu, te je još zdrav i krepak. Čim budu obavljeni izbori u Franceskoj, organizacija će izdati proglas, u kojem će pozvati sve Slavene, da uspostave onu solidarnost, koja je izmedju pojedinih slavenskih naroda vladala do svjetskoga rata i koja je nestala zbog nesuglasica uslijed rata, naročito zbog neslavenskog držanja Bugarske. Proglas će potpisati i sam Mickiewicz.»

Slavenski rukopisi u Mlecima.

Kad je I. Kukuljević-Sakcinski zemaljski arhivar u Zagrebu, sakupljao u devetnaestom vijeku materijal za povijest Jugoslovena, pretražio je godine 1851. i 1853. i arhive u Mlecima. Prema Kukuljevićevoj se konstataciji najvažnija i najimpozantnija zbirka nalazi u bivšem samostanu «dei Frari» u Mlecima. U tom samostanu ima preko 13 milijuna starih rukopisa, razvrštenih po 300 sobâ. Tu se nalazi bezbroj originalnih rukopisa ruskih, českih, poljskih i jugoslovenskih (srpskih, hrvatskih, bosanskih itd.) kraljeva i dubrovačke republike, izvještaja o Dalmaciji, o Istri, o Uskocima itd. Mi nemamo niti pojma, koliko vrela i isprava ima ondje za slavensku povijest. Za savjesno proučavanje svih tih rukopisa trebalo bi mnogo decenija. Koliko zlata za filologe, kulturu, historičare i poleografe! A ipak, u koliko nam je poznato, nitko se još nije pobrinuo, e da bi se počelo istraživati i proučavati sve te rukopise.

Grozan udarac za italijanske iseljenike.

Kako smo već više puta javili, dne 30. junija te godine stupa izvan krijeposti američki doseljenički zakon od 15. maja 1921., po kojem se je dosada vršilo doseljivanje u Sjedinjene Države Sjeverne Amerike. Uslijed toga je morala američka vlada izdati novi zakon. Radi toga zakona vladalo je veliko zanimanje nesamo u Americi, nego i u drugim državama, koje su svake godine pošiljale u Sjedinjene Države svoje iseljenike. Medju tima bila je u prvom redu Italija, koja šalje najviše svojih ljudi u svijet. O uzrocima ne treba da pišemo, jer su ionako svima poznati. Kako smo već javili, američka je vlada odobrila Johnsonov popravljeni zakonski nacrt, po kojem može da se iseli od 1. julija 1924. do 30. junija 1925. samo 28.000 italijanskih iseljenika u Sjedinjene Države. Neočekivani zaključak američkog senata, koji je odobrio prvotni Johnsonov predlog, po kojem može da se odsele svake godine iseli u Sjedinjene Države vrlo maleni broj državljana (1% od prijašnje kvote), zadao je grozni udarac italijanskim iseljenicima. Što se pako tiče drugih država, napominjemo, da novi zakon ide u prilog samo Njemačkoj i Engleskoj, dok je za sve druge države kvota znatno snižena. No najgore je udarena Italija. Lanjske se je godine moglo iseliti u Sjedinjene Države 42.000 italijanskih državljana, dok će odsele unaprijed samo 4113. Što to znači, nije teško odgonetnuti. Još lanjske godine bilo je teško doći u Sjedinjene Države, ali za ovu godinu bit će još i teže. Lanjske su godine Generalni iseljenički komesarijat u Rimu i Iseljenički komesarijat u Trstu na hvalevrijedan način uredili, da se je iseljenički broj dosta pravilno porazdijelio na pojedine pokrajine. Tako je došlo na Julijsku Krajinu oko 2500 osoba. Ako uvažimo da je sadašnji broj samo 10 dio od prošlogodišnjeg, onda možemo već unaprijed doći do zaključka, da se ove godine ne će moći iseliti u Sjedinjene Države preko 200 osoba. Što je to napram onim tisućama i tisućama osoba, koje su uslijed današnjih nesnosnih prilika prisiljene da se isele?!

Kako su se lanjske godine ulagale molbe za iseljenje u Sjedinjene Države, to je svakomu poznato. Za ovu godinu morat će Generalni iseljenički komesarijat u Rimu izdati nove odredbe, kako se imaju ulagati molbe. Te se odredbe očekuju već ovih dana. Čim izadju, javit ćemo potanje. Zato upozorujemo naše ljude, da pomno čitaju «Istarsku Riječ». Medjutim tko sa sigurnošću misli, da bi glede iseljenja mogao doći u obzir, neka priskrbi sebi ove listine:

1.) Krsni list; — 2.) Vjenčani ili nevjenčani list; — 3.) Domovnicu; — 4.) Svjedodžbu dobrog ponašanja; — 5.) Liječničku svjedodžbu; — 6.) Pozivnicu, koju dobiju od rodjaka iz Amerike; — 7.) Vojničku otpusnicu (za one koji su službovali pod Austrijom, dostatna je potvrda sa strane općinskog ureda); 8.) Kazneni list.

Čim nam bude poznat rok za ulaganje molbi, javit ćemo putem našega lista.

Ponovno upozorujemo sve naše ljude, da se paze od besavjesnih varalica, koje obično idu po selima upravo onda, kad se otvara ili zatvara iseljenička kvota, da lakše nasamare poštene ljude. Osim toga neka svatko obavlja svoje poslove i nakon uloženja molbe, e da ne doživi kasnije kakvo katastrofalno razočaranje. Svima kojima iseljenički inšpektorat ugodno riješi molbe, on im to saopći nekoliko dana prije (obično tri tjedna), da se lako pripreme na odlazak.

Proslava tragične smrti hrvatskih velikana.

Prošlog ponedjeljka proslavio se po cijeloj Jugoslaviji spomendan tragične smrti dvaju velikih hrvatskih velikana: Zrinjskog i Frankopana. No najveće svečanosti obavile su se svakako u Zagrebu. Tim svečanostima prisustvovali su i jugoslovenski Sokoli iz Beograda. Gradjanstvo im je pripremilo najsvečaniji doček. Grad je bio okićen narodnim zastavama.

Kada će se vršiti novi općinski izbori?

U smislu 279. čl. općinskog i pokrajinskog zakona imali bi se ove godine provesti po cijeloj državi novi općinski izbori. Medjutim se je ovih dana sastalo u Rimu ministarsko vijeće, koje je tačno proučilo položaj u državi, te došlo do zaključka, da se ti izbori odlože do buduće godine. Novi općinski izbori izvršit će se najkasnije do 31. maja 1925.

Svega po malo

Čovjek, koji je tri puta umro.

Svaki se čas dešava, da nekog čovjeka zakopaju živog, jer je čitava njegova svojta držala, da je umro. Bilo je mrtvaca, koji su se probudili baš u času, kad su ih polagali u lijes. Naravski, da ih je bilo i takovih, koji su izgubili u tom teškom i odsudnom času prisutnost duha i nisu znali dati znak života svojoj okolini. Slična nesreća dogodile se i franceskom plemiću De Civile, koga su tri put smatrali mrtvim i čak pokopali. On je g. 1524. bio u vojsci i pao ranjen u neki jarak. Drugovi ga pokopaše. Na svu sreću imao je slugu, koji zaželi da doličnije sahrani svoga gospodara i iskopa ga. Njegovo tijelo odnese u grad Rouen i, pošto je bilo toplo, pozove liječnike. Ovi se nisu mnogo bavili svojim klijentom i izjave, da je plemić posve propisno mrtav. Nato su ga iznova zakopali. Ali vjerni sluga ga opet iskopa, odnese truplo u svoju kuću i položi ga u postelju. Petog dana, kad je bilo počelo kucati, liječnici otpočnu da ga liječe. Jedanajstoga dana provale u kuću vojnici da je opljačkaju, i našavši jadnog kapetana, koji je još uvijek ležao ko mrtav, zgrabe ga i bace naprosto kroz prozor. Tijelo je palo na gomilu smeća i ležalo tamo tri dana i tri noći, jer je vjerni sluga bio ubijen. Konačno je došao neki rodjak Civilleov i zatekao plemića živa, gdje umire... od gladi i studeni. Kad se izliječio i ozdravio, Civille vrati se svome puku, gdje su ga već oplakivali i poživi do devedesete godine.

Strašna željeznička nesreća u Švicarskoj.

Prošlog tjedna dogodila se u Švicarskoj strašna željeznička nesreća. Kod Bellinzone nastao je katastrofalni sudar dvaju brzovlaka. Obje lokomotive i jednog i drugog brzovlaka ostale su uništene. Ta je željeznička nesreća jedna od najtežih što su poznate u povijesti sudara švicarskih vozova. Kako se dosada moglo ustanoviti, 21 putnik i 5 željezničara su usmrćeni, a oko 18 osoba je što teže što lakše ranjeno i prevezeno u bolnicu u Bellinzonu. No posve točan broj nastradilih, kao ni njihov identitet, ne daju se još ustanoviti, jer su požarom mnoge osobe potpuno pougljenile, a mnoge još ni nisu izvadjene ispod razvalina vagona. Materijalna je šteta takodjer velika.

Čudna ženidba kod Crnaca.

Kad se koji crnac na Filipinskim otocima hoće da ženi, sazove on cijelo pleme. Tada se svi skupe oko dva drveta, koja mladenci sebi odaberu, i koja su jedno tik drugoga. Tada se vjerenik popne na jedno, a vjerenica na drugo drvo, do vrha. Kad su se oboje popeli do vrha, i dobro pričvrstili za svoja sjedišta, onda dva najbliža rodjaka izadju iz mase, te pomoću debelih uža savijaju sve dotle, dok se glave mladenaca ne dodirnu. Čim im se glave dodirnu, vjenčanje je obavljeno. Medjutim to isto drvo im služi i za rastavu braka. Kad se ne slažu u braku, i hoće da se rastave, penju se opet na ista drveta, ali ne okrenu jedno drugome lica, već ledja. Dodirnu se ledjima i na taj je način brak raskinut.

Novi grad u Italiji — «Mussolini».

Čitamo u novinama: Ministar predsjednik Mussolini prisustvovat će 1. maja krštenju grada «Mussolini» u Siciliji, koji je sagradjen mjesto porušenog mjesta Castelgerone. Sada će taj grad nositi ime italijanskog ministarskog predsjednika. Napominjemo, da je Castelgerone rodno mjesto dvaju jakih protivnika fašizma, popolara Don Sturza i socijaliste Volta, koji će se takodjer morati sprijazniti sa novim imenom njihovog mjesta.

Kinematograf za — pse.

Ravnatelj nekog londonskog kinematografa uveo je nedavno čudne prestave, kojima mogu da prisustvuju samo psi sa svojim gospodarima. Prvi pokušaj da je vanredno dobro uspio. Vlasnik je kinematografa odlučio, da se odsele svakog tjedna drži predstava isključivo za pse.

Djevojka, koja mora da bude gola.

Beogradski listovi javljaju iz Negotina, da se tamo nalazi jedna djevojka, koja mora uvijek stajati gola. Na njoj ne može stojati nijedno odijelo. Svako se odijelo na njoj, sat dva iza kako ga obuče, pretvori u paučinu i odpadne, tako da nesretnica ostane posvema gola.

Darovi

U fond «Istarske Riječi»:

Da počasti uspomenu svoga pokojnoga svaka Petra Svića, vrli rodoljub g. Ante Štenta daruje u fond «Istar. Riječi» 10 lira. Ugledali se i drugi u njegov lijep primjer!

U fond «Djačke Matice»:

Da počasti uspomenu svoga svaka pok. Petra Švića, g. Ante Štenta daruje u fond «Djačke Matice» 10 lira. Hvala mu!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Poziv

na

redovitu godišnju glavnu skupštinu Kanfanarskog društva za štednju i zajmove

r. z. s n. j.

koja će se obdržavati

u selu Maružini kod Kanfanara dne 4. maja 1924. u 9 sati ujutru

DNEVNI RED:

1. Pozdrav predsjednika i čitanje zapisnika posljednje glavne skupštine;
2. Izvještaj o reviziji;
3. Odobrenje računa za godinu 1923;
4. Izbor upravnog in nadzornog odbora;
5. Pitanje pristupa u Zvezu;
6. Promjena društvenih pravila;
7. Slučajnosti.

U Kanfanaru, dne 24. aprila 1924.

ODBOR.

Opaska: U slučaju da ne dodje u odredjeni sat dovoljan broj članova, to će se glavna skupština obdržavati 1 sat kasnije bez obzira na broj prisutnih članova.

Poziv

na

XXVII. redovitu glavnu skupštinu Istarske Podružnice u Puli i njezine Podružnice u Pazinu

koja će se obdržavati

u nedjelju dne 11. svibnja t. g. u 10 sati u zadružnim prostorijama u Puli, Via Castropola kbr. 9, sa slijedećim

DNEVNIM REDOM:

1.) Čitanje zapisnika poslijednje glavne skupštine;
2.) Izvješće upravnog odbora;
3.) Izvješće nadzornog odbora i odobrenje zaglavnog računa za godinu 1923;
4.) Izbor upravnog odbora;
5.) Izbor nadzornog odbora;
6.) Izbor pomirbenog suda;
7.) Eventualije.

Starješinstvo.

Opaska: U slučaju da ne bude na odredjeno vrijeme dovoljan broj prisutnih zadrugara za valjano odlučivanje, obdržat će se glavna skupština u smislu § 47. zadružnih pravila pol sata kasnije sa istim dnevnim redom i stvoriti pravovaljane odluke bez obzira na broj prisutnih zadrugara.

ZAHVALA.

Svima, koji su nam iskazali na bilo koji način saučešće, pripomogli kod bolesti te kod pogreba našeg nezaboravnog supruga, odn. otca, djeda i tasta

Ivana Mandić

trgovca i posjednika

izričemo ovim putem najsrdačniju zahvalu.

Posebno se zahvaljujemo gosp. dru. Janku Mavroviću za njegov požrtvovni trud, što ga je uložio oko ublaženja boli našeg milog pokojnika, te vlč. gg. kapelanu Lukšiću iz Rukavca i župniku Žigantu iz Zvoneće, kaošto i svim prijateljima i znancima, koji su nam odpratili milog pokojnika na vječni počinak.

Svima srdačna hvala a od Boga plaća!

U RUKAVCU, dne 22. aprila 1924.

Obitelj Mandić i rodbina.

ZAHVALA.

Svoj rodbini, prijateljima i znanaima, koji su našega neprežaljenog supruga, odnosno oca, brata i šurjaka

Petra Švića

sproveli do posljednjeg počinka, neka je ovime izražena naša najdublja zahvala. Posebice zahvaljujemo radnicima tvrdke P. Priskić - Opatija kao i radnicima iz Bregi i Opatije, koji su pokojnikov lijes okitili sa dva krasna vijenca. Od srca zahvaljujemo i cijenjenoj obitelji Jačić, koja nam je u ovoj žalosnoj zgodi bila bratski od pomoći.

Svima neka Bog plati, a blagi pokojnik neka počiva u miru!

U OPATIJI, dne 21. travnja 1924.

Ante Štenta, šurjak
u ime rascviljene obitelji.

Broj 23 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 8. maja 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 20·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine i širini jednoga stupca. Za više kratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

U predvečerje otvorenja Parlamenta

U kratko vrijeme ima da se otvori novi talijanski Parlamenat. Za to otvorenje vlada veliko zanimanje, pa se zato već sada, osobito kod fašistovske većine, vrše predpriprave. Govori se i piše o raznim paradama i frakovima, koji će imati na dan otvorenja svoje osobito značenje.

Naši su jugoslovenski poslanici, koji su izabrani prigodom ovih zadnjih «izbora», takodjer članovi novog Parlamenta, u kojem će imati da energično zastupaju naše narodne interese. Jasno je, da se oni ni izdaleka ne pripremaju za formalne svečanosti otvorenja, oni ne misle zacijelo na frakove, njihove su duše zaokupljene ozbiljnim mislima, jer ih taru druge brige. Naše narodne poslanike čeka teška i časna borba, koja će biti usredotočena u tome, da nam vladajuća stranka omogući naš narodni i kulturni opstanak i razvitak. Naši gospodari mogli su se konačno uvjeriti i kod minulih «izbora», da naše pleme hoće da živi svojim vlastitom životom, da ono znade poštovati državu i zakone, ali da u isto doba nije nikako raspoloženo za asimilaciju, niti pristupačno odnarodjivanju.

Ogromna je većina poslanika u novom Parlamentu izabrana na temelju nacijonalnog programa, pa bi imala takodjer da bude triumfom nacijonalne ideje. Ona hoće da ostane vjerna prošlosti svojeg naroda, koji imade za sobom najsvijetlije dane borbe za svoje ujedinjenje. Hoće li ta većina moći da nastavi dosadašnju nekulturnu politiku protiv našeg življa i time pogazi one ideale, za koje su se njihovi predji borili? Hoće li ta parlamentarna većina imati smjelosti, da sankcijoniše sva ona nečuvena nasilja, koja su se brutalno vršila nad našim mirnim pučanstvom za vrijeme izborne borbe? Hoće li biti u stanju, da preuzme pred svojim narodom svu odgovornost za činjenicu, da se nas i nakon sklopljenog italijansko-jugoslovenskog sporazuma na svemoguće načine zlostavlja samo za to, što smo Slaveni? Hoće li nam se i u novom Parlamentu jošte davati samo svečana obećanja i izjave, koje će uostalom ostati samo na papiru, dok će se našem narodu i dalje oduzimati i onako već okrnjene pravice?

Takva i slična pitanja nameću nam se baš u predvečerju otvorenja italijanskog Parlamenta.

Iza svega što se zbilo, mi ipak ne prestajemo vjerovati u pobjedu pravde. Naši će narodni predstavnici otvorena čela ući u Montecitorio, gdje će čestito i smjelo vršiti svoju pretešku zadaću. Oni će morati u prvom redu nastojati, da se ukine ili barem preinači zloglasna Gentilejeva školska reforma. To je jedno od najvećih i najaktuelnijih pitanja, jer lišiti jedan narod osnovnih škola u njegovom materinskom jeziku, znači ono isto, što i obreći ga na kulturnu smrt: znači, počiniti nad njime najgrozniju nasilje, koje se uopće zamisliti može. Iza toga uslijedit će druga važna pitanja, koja tvore preduvjete našeg narodnog samoodržanja. Naši su zahtjevi najskromniji; mi tražimo svoje najprimitivnije pravice, tražimo ono malo, što nam pripada po božjem i čovječjem pravu kao ljudima i državljanima.

Mi napokon ne možemo nikako pomisliti, da će vodja nove Italije, taj veliki političar, moći dozvoliti, da se uništi jedan narod koji imade svoju povijest i kulturu, koji imade takodjer na milijune svoje krvne braće, koji žive u svojim samostalnim narodnim državama. Naša je vruća želja ta, da naši zastupnici preko novog Parlamenta postignu, da se s nama već jednom počne postupati kao sa dostojnim i jednakopravnim državljanima, jer smo već dosta puta dokazali da znademo savjesno ispunjavati svoje državljanske dužnosti.

Nek me biju vihri sudbe
I nek moje srce plače,
Ono će se iza boli
Dignut krepče, ustat jače!

*

Što koristi grm od ruža,
Ako na njem cvijeta nema;
Što ti zemlja rodna pruža,
Ako jezik u njoj drijema?

NIKOLA TOMMASEO

Prigodom 50-godišnjice njegove smrti

Velik i slavan čovjek. Rodio se u Šibeniku, u Dalmaciji, god. 1802. — umro u Firenzi 6. maja 1874. ravno prije pedeset godina.

Majka mu je bila Hrvatica, i njegov je jezik materinji bio hrvatski. U ono vrijeme nije u čitavoj Dalmaciji bilo nijedne srednje škole, u kojoj bi naukovni jezik bio hrvatski. U Splitu bilo je sjemenište, koje su mogli da polaze i oni mladići, koji nisu namjeravali posvetiti se svećeničkom staležu. Tu se učilo uz italijanski najviše latinski. U to sjemenište dospio je i Nikola Tommaseo. Odatle ode po tadašnjem običaju u Padovu, da na ondješnjoj univerzi uči pravo.

Iza navršenih nauka vrati se kući u Šibenik, ali tu nije ostao dugo. Želja za naukom i radom na naučnom polju gonila ga u Italiju, i on krene malo iza toga u Padovu, pa u Milan a naposljetku u Firencu, gdje je počeo da radi oko sastavljanja velikog italijanskog riječnika. Osim toga riječnika napisao je Tommaseo i nekoliko drugih znamenitih djela, koja su mu u Italiji pribavila slavu, kao «Spisi o odgoju», «Tumač k Dantu», pa «Estetski riječnik», «Riječnik sinonima», pa «Atenski Vojvoda» i razne druge knjige, u kojima se zrcali njegov veliki duh. On, rodjen od majke Hrvatice, poznavao je italijanski jezik kudikamo bolje nego li mnogi drugi umnici, rodjeni Italijani.

Ali on nije poznat samo kao pisac i mislilac, već mu je pronijelo ime svijetom i to, što je u početku italijanskoga Preporoda i borbe za Ujedinjenje bio na strani italijanskih rodoljuba, koji su javno i tajno radili na tom, da se Italija oslobodi od tudjina.

U ono vrijeme je Lombardija i Venecija bila u vlasti omražene Austrije. Kad se god. 1848. u Italiji digao ustanak s namjerom, da se ti krajevi oslobode austrijske tiranije, jedan od kolovodja buntovnika bio je i Nikola Tommaseo. Kad su one iste godine Mleci proglašeni republikom, Tommaseo bude pozvan na vladu kao ministar prosvjete. Ta je Mletačka republika bila kratka života. Austrijanci su opet zauzeli grad i Tommaseo je morao da se iza toga skloni u inozemstvo. Poslije se opet vrnuo u Italiju i nastanio se najprije u Turinu, onda u Firenci, gdje je ostao sve do svoje smrti. Premda je bio gotovo oslijepio, on je jednako radio na nekim svojim naučnim radnjama.

Tommaseo i Jugosloveni

Ali za vrijeme svega svoga boravka u tudjini, Tommaseo nije nikada zaboravio svojeg slavenskog porijekla. On je govorio: «**Gdje ima nesrećnih, ondje je moja domovina; a Bog potlačenih, moj je Bog!**»... On bi rad vidio sve narode srećne i slobodne. Od Slavena najvolio je južne, koje shvaćaše kao jednu cjelinu.

On je želio, da Srbi, Slavonci, Hrvati i Dalmatinci, imajući tri vjere, ujedine svoja rastrgana uda i da slušaju samo jednu volju. **Kao ministar podiže u Mlecima stolicu hrvatskoga jezika, držeći da je taj jezik potreban Italiji.** Urednika nekog italijanskog lista na Rijeci savjetuje neka sabira sve vijesti o slavenskim narodima, pa mu dovikuje: **učite hrvatski jezik!**

A evo, kako na jednom mjestu govori o Dalmaciji i Dalmatincima:

«Uzme li se na oko malen prostor, siromaštvo zemlje, nestašica domaćih škola i tiskarna, dioba vjere grčke i latinske, razlika alfabeta i maleni broj čitatelja, naći će se, da su Dalmatinci malo uradili za slavensku književnost, ali razmjerno mnogo više, nego li što uradiše Italijani za svoju. Okolnosti prisiliše Dalmatince, da uče italijanski... Nego Dalmacija, milujući vladavinu i prosvjetu italijansku, nije zaboravila, ponavljamo, sebe ni svojih dužnosti; zadržala je svoju narav, svoje običaje, nošnju, jezik; sačuvala se više slavenskom, nego li Italija italijanskom».

Na jednom mjestu kaže: «Prava je glupost govoriti o barbarstvu slavenskih jezika». A na drugom hvaleći naš hrvatski i srpski jezik nadodaje: **«Naš je jezik, što se krepkoće tiče, izvrstan koliko i latinski ili grčki... Upotreba njegova u narodnim pjesmama izjednačuje ga s najplemenitijim jezicima, što ih je do sada bilo i što će ih biti».**

Hvaleći u martu god. 1850. Rusiju, koja je oslobodjala Slavene i Grke, kaže s nekim ponosom u sebi: **«Slavenska krv bije i u mom srcu; ja želim slavu slavenskoga roda, a pogrješke žalim».**

Jedno svoje znamenito pismo, upravljeno na jednog od hrvatskih preporoditeljâ, Kukuljevića, zaključuje ovako: «Ja ću o slavenskim stvarima pisati italijanski; a žalim, što ne mogu hrvatski, jer nemajući s kime da se razgovaram, zaboravljam jezik, a ni čitati ne mogu, jer sam gotovo sasvim slijep. Bolje tako, da me i drugi razumiju... Slaveni ne razumiju Italijana, a **ovi, oholi sa svojih prastarih uspomena, ludo preziru one. Ali prezreni narodi imadu ključeve budućnosti».**

Našao se u Italiji čovjek, te nazva Slavene ropskom i mekušnom pasminom. Tommaseo napisa tom prigodom članak, da odbije tu osvadu: «Poljska — piše on u tom članku — obrani Evropu od Turaka; vjersko-socijalni pokret započe prije u Českoj nego li u Njemačkoj; Srbija se sama oslobodi prije Grčke, a ima divno pjesništvo; Dubrovnik se ponosi trima književnostima, koje su čistije nego li je knjiga italijanska; Dubrovnik dade Italiji Baljiva i Boškovića; Dalmacija pokloni kršćanstvu sv. Jeronima, a čovječanstvu Marka Pola, koji je Kolumbu rasvjetlio morske puteve, kao što je Slaven Kopernik rasvjetlio Galileu nebeske pute... **«Italija bi, veli Tommaseo, dobro učinila, kada bi u vrijeme rata primila nešto od ropstva i mekote slavenske, kojem se zacijelo ne podruguju ni Turci ni Napoleon Veliki...»**

Tommaseo nije se nikada odrekao svoje

slavenske krvi.

Tommaseo je volio narod, iz kojega je i sâm potekao. Tu svoju ljubav posvjedočio je on na nebrojeno načina. On je u doba preporoda u Hrvatskoj i Dalmaciji dopisivao s vidjenijim našim ljudima. On je taj preporod pratio budno i s ljubavi. On je želio i radio na tom, da se i naš narod oslobodi austrijskog gospodstva i da bude svoj, nezavisan i slobodan. On je uvelike volio i poštivao dušu našega naroda. Sâm je kupio u narodu našem narodne pjesme, od kojih ih je nekoliko preveo sam, a ostale štampala Matica Hrvatska. Što više, Tommaseo je sâm napisao u našem jeziku jednu knjižicu, koja će u našoj književnosti živjeti do vijeka. To su one znamenite i prelijepe «**Iskrice**», u kojima je veliki naš Tommaseo izrekao toliko prelijepih misli.

Pred smrt.

Staroga i slijepoga Tommasea posjećivali su mnogi naši, izmedju ostalih i biskup Strossmajer i Rački i drugi. Tommaseo je rado primao posjete svojih zemljaka, te se ljubazno razgovarao o hrvatskim stvarima, napose o hrvatskoj književnosti, a svakomu se našemu napretku od srca veselio. Malo prije njegove smrti — u aprilu god. 1874. — posjetio ga je bio i Armin Šrabec, koji se nije mogao nahvaliti ljubezljivosti i prijaznosti slijepoga starca... Slijepi je starac upravo djetinjski kliktao, što ima, možda još koji dan prije smrti, čovjeka pred sobom, iz kojega usta mu kroz mrak i tminu, kojom mu je slijepost bila zastrla posljednje dane života, dopirahu oni isti slatki zvuci, što ga nekoć u kolijevci oblijetavahu.

Nikola Tommaseo ostat će za sve vijeke živ primjer, kako može čovjek živući i u tudjini sačuvati svoju slavensku dušu. Italijani vele: — On je naš!... A mi odgovaramo: I vaš i — **n a š...**

A da je danas živ, on bi zacijelo bio na našoj strani, jer je sâm izjavio: — **Gdje ima nesrećnih, ondje je moja domovina; a Bog potlačenih — moj je Bog!..**

Vječna slava Nikoli Tommaseu!

Kaošto nitko ne može dati onoga česa nema, isto tako nitko ne može razvijati, uzgajati i oplemenjivati, ako sam nije razvit, uzgojen, plemenjen.

DIESTERWEG.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prvi maja. - Odlazak guvernera. - Sitne vijesti.

Danas je prvi maja... Jutro dosta lijepo, ali poslije podne — dakako — kiša. Naši su stari ljudi govorili: — Suh marač, mokar april — blaže kmetu, ki sadil. Nego kako ja vidim, ove godine mokar je bil i februar i mart i april, i ja bih malo htio da vidim, ča će prit vanka kmetu, «ki je sadil...»

I maj je započeo lijepo. Eno — i grmi... Sve je poludjelo. I ljudi i vreme i nebo i zemlja — sve!

Malo prije došao k meni jedan od «komitata za arko romano», da bih i ja dao kakav prinos za taj «arko romano.» Ja sam ga lijepo otpravio i rekao mu: — Fè venir un arko baleno... po ve daro tutto kvelo che go in skarsela.»

Prvi maja!... Kamo je otišlo ono lijepo vrijeme, kad sam... Oj, djevojčice moje znane i neznane, pozabljene i nepozabljene, sjećate li se još onih lijepih grmića i borića, što sam vam ih postavljao pred kuću, a vi, moje mile i zlatne, kako ste ono vezivale o njih jabuke i naranče, u znak, da vam je moj **maj** drag i mio!... A ti moja bijondica z Marseći, spamećuješ li se, kako sam ti jedan put na prvi maja bugario pod prozorom

Naranču sam ti kupil,
Naranču sam ti dal...
Naranču si pojila,
Lipa ljubav moja!...

Sve to je prošlo. Prošli su grmići i borići i naranči — ostao je samo prvi maja — pust i tmuran, kaošto su pusti i tmurni i drugi dani, što ih proživljuje ovaj naš znameniti grad. Prvašnjih godina na današnji dan običavalo je biti živo i veselo. Osobito su svečani bili kortji, što su ih priredjivali naši jadni «ćućalitri». Kantrida je vrvjela od naroda, pilo se, jelo se, pjevalo, plesalo — tko će bolje i više! Sad je i to prošlo. Po cijelom svijetu prvi je maja — radnički dan, samo u Italiji nije. A zašto nje? Jer je tako odlučila Njegova Ekscelencija onorevole Mussolini. Da je mene slušao, bio bi ostavio da prvi maja ostane — prvi maja. Ćućalitri nisu nikada uživali moje simpatije, ali ja bih im jednako bio ostavio ovaj njihov prvi maja. Neka skaču, neka pjevaju, najzada tko pjeva zlo ne misli... Je li tako? Proslava prvoga maja bila je i na Rijeci prešla već u običaj, u adet, a stara je riječ: bolje da Rijeka propane, nego li u njoj adet.

Jedini adet, koji se na Rijeci ne će satrti, dok bude svijeta, to su — fešte. Imali smo ih opet nekoliko. Prva je bila ona u teatru. Tu su medju ostalim predali neki mladići iz Oderza Riječanima jednu anforu, koju su iskopali negdje u svojem kraju. Anfora vam je nekakva zemljana posuda sa dvije ručice. Stari Rimljani držali su u takovim posudama vino ili ulje, a možda i još štogod. Oni mladi ljudi iz Oderza, (Oderzo je jedan maleni gradić blizu Trevisa) napunili su onu anforu vodom iz rijeke Piave i donijeli je ovamo, u dosta lijepoj namjeri, da nam poklone i vazu i vodu u njoj. Ona voda ima svoju veliku historičku vrijednost, pak bi čovjek mislio, da će svi Riječani bez razlike stranaka biti s tim darom vrlo zadovoljni. Koješta! Ninetta mi je pripoviedala, da je čula barem od deset njih, gdje vele: I gavrebe fato più mejo, se i ne gavesse portado a onjidun una fiaška de Chiaaaaaanti.... Vražja lakomija!

Druga je velika svečanost bila u utorak u počast generala Giardina, koji je sjutradan imao da ode iz Rijeke. Taj njegov odlazak uslijedio je nekako odviše naglo, tako da se to tumači na sve moguće načine. Još je veću senzaciju proizvela jedna druga okolnost. General je imao da otputuje u srijedu poslije podne, i to običnim vlakom od 2 sata i četvrt. Kadli negdje oko podne toga istoga dana dođoše u našu luku dva razarača na svu paru. U zadnji čas poslali su te dvije ladje na Rijeku, da ukrcaju generala i da ga odvezu u Italiju, ali je general to odbio — i to je, što je mnogima dalo u oči, pa se na tom predu i pletu sve moguće kombinacije. Svakako mora da je nešto...

Ali bilo kako bilo, oproštaj s generalom bio je vrlo dirljiv. Neka djavô nosi i Grošića, ali on je majstor u priredjivanju ovakovih srcedrapateljnih scena. Ja sam vidio sve one guvernere, što ih je negda Madžarska slala na Rijeku — vidio sam i razne Ziče i Sapare i Sečene i Bačane i šta je znam, kako su se sve zvali oni madžarski magnati. Znam, kako je bilo, kad je na Rijeku došao prije mnogo godina grof Mailath i guverner Ürmeni. Znam, da su riječki holokausti i tim cesarsko-kraljevskim dostojanstvenicima klicali Eljen! i pjevali i skakali u njihovu slavu, ali ovako nije još do sada bio proslavljen nijedan riječki guverner. Klicalo se, kako rekoh, i onda i Eljen i Hoch, ali što se ja sjećam, nije se plakalo. A u utorak se je plakalo. Ja sam, mogu reći, bio u najvećim teatrima ovoga svijeta, ali onako ganutljivih prizora, kaošto je bio onaj u utorak — nisam vidio. Zna naš stari senator — umije on... a nije ni čudo čovjek je u mladosti pisao i sam — za teatro.

Jedna ugodna vijest: Novine pišu, da će u Siciliji sagraditi jedan novi grad, koji da će se zvati Mussolinia. U Jugoslaviji, u Lici, ima, kako je poznato jedno selo, koje se zove Mušulini. Čudna li slučaja, zar ne? Nema sumnje, da će i ova sretna »coincidenza« još jače učvrstiti već i onako čvrst pak... amicicie«...

Još jedna lijepa novost: Novine pišu, da će Mussolini postat u najkraće vrijeme — doktor. Pokojni Vatroslav Jagić, koji je i sâm bio doktor, običavao je govoriti, da u Austriji ima više doktora negoli pametnih ljudi.

U Italiji je, dakako ... obratno..

Rokac.

IZ BUZEŠTINE.

Mnogi od nas smo primili naloge, da isplatimo male globe od 2 L. tobož za to, što ne šaljemo redovito svoju djecu u školu. Mi nismo već 15-20 godina platili nikakove školske globe, pa ipak su naša djeca svaki dan napunila školske zgrade. Ali vremena su se promijenila, a s njom i naša škola. Došli su na školu sasma drugi učitelji, koji možda i nisu svi učitelji. A onda — premalo ih je! Ove godine neko vrijeme bio je samo jedan učitelj, tada dva, a sada napokon iza Vazma došao je k nama novi učitelj, g. Mogorović. Djeci se našoj dopada, jer pokazuje interes za školu. Ali da se vratimo na globe: Mi zapravo nikada ne možemo svu djecu poslati u školu; ali ove godine baš nisu htjela u školu naša djeca, jer se ih u školi zanemarivalo. Znajte, gospodo učitelji: mi i naša djeca ćemo učiniti svoju dužnost. — Ali i vi ju vršite. Dajte i dat ćemo vam se.

IZ VRHA (kraj Buzeta).

Na Uskrsni ponedjeljak slavili su i ovdje Italijani zidanje Rima, a ujedno i onu fašistovsku pobjedu. Da ta proslava ispade što veličanstvenije, g. brigadir je pozvao amo sovinjsku »muziku«. Bilo je dosti ropotanja. Medjutim sami Vrhušćani, koji su jučer bili prijatelji ovakovih »festa à la italiana«, držali su se daleko... To je jako rasrdilo »kapobandu« sovinjskog poštara Flega, pak je počeo u selu vikati i crniti ljude, da ih prestraši. No, prestrašio se nije nitko. Naprotiv: malo je manjkalo, da se nije vratio u Sovinjak razbitim nosom... Mondo can! Che canaglia!... Poštar Tamburin hoće s tim branama sačuvati sebi postu i nešto »pokrit«! No Vrh se polagano vraća k sebi i ... ne mari više za komedijante.

IZ KRKAVCE KOD POMJANA.

Kako smo svojedobno javili, naš obljubljeni župnik vlč. g. Matej Skrbec morao je zapustiti našu župu i preseliti se u Jugoslaviju. Biskupski Ordinarijat u Trstu poslao nam je na njegovo mjesto italijanskog svećenika, g. Malabotticha. Župljani su radi toga upravo ogorčeni. To ogorčenje je postiglo vrhunac na Veliki petak. Taj dan išli smo u crkvu, da obavimo običnu pobožnost i da slušamo propovjed o Kristovom trpljenju, koja je najljepša i najzanimivija u cijeloj godini. Medjutim vlč. g. Malabottich počeo nam je propovijedati u italijanskom jeziku, koji mi ne razumijemo. Ostali smo presenećeni. Bilo nam je teško pri srcu, kad smo vidjeli, da nas čak i u hramu božjem izazivlju, pa smo svi do jednoga izašli iz crkve. Na Uskrs. na dan največeg kršćanskog blagdana, doživjeli smo još veće razočaranje. Taj dan su fašisti držali u crkvi »red«. Pitanje propovijedi prouzročilo prepir i svadju. Da nismo pravodobno pobjegli van, bilo bi došlo i do tučnjave. Zatim su išli po mjestu nekoji mladići, koji su bili oboružani sa revolverima i toljagama. Svima su strašili i gonili nas kao živinu. Zar je to lijepo? Najprije su nam oduzeli slovenačku školu, protjerali učitelja i svećenika, a sad nas ne puste na miru niti u crkvi. Živila sloboda!

IZ SV. IVANA kraj Buzeta.

Mi ovuda imamo malo ljudi, koji su pristupili gospodi i tjeraju nekakvu gospodsku politiku, a zaboravljaju, da su seljaci, Slaveni! Oni ne razumiju, da grajani su gospoda i trgovci, a mi da smo poljodjelci. Nas može spasiti jedino seljačka, slavenska sloga. Kmet s kmetom! — A i ovo će nas očuvati bolesti: da se što manje pajdašimo, kumimo i prijateljujemo s onima u gradu. Mi smo opazili, da svi oni naši ljudi, koji su po cijele nedjelje i blagdane u krčmama u Buzetu, da ovi ljudi sve to više zaboravljaju, da su se rodili u Sv. Ivanu i... propadaju. No ipak ćemo se pohvaliti, da se ogromna većina dobro drži.

IZ LASTOVA (Dalmacija).

Zadnji »izbori« obavili su se i na našem otoku posve nezakonito. Na vratima biralista stajali su Antonio Drasinich, sudac Lesizza, porezni činovnik Smercinich, tajnik mjesnog fašija Depolo i oružnički poručnik i marešijal. Drasinich je silio naše izbornike, da idu najprije u općinski ured, gdje su besplatno ljudima dijelili vino i cigarete, a zatim da se povrate na biralište. Izbornici su morali glasovati u otvorenoj ćeliji (kabini), gdje je stajao skrutinator Folmizzi sa zapisnikom u ruci. Za stolom izborne komisije stajali su i takvi fašisti, koji uopće nisu imali prava glasa. Na protešte naših raprezentanta nije se nitko obaziran. Što više: u 4 sata poslije podne bili su izbačeni napolje. Povratak bio im je dozvoljen oko 12 sati u noći, kad je bilo sve gotovo. I tako je fašistička stranka dobila 229 glasova, a naša samo 50! Napominjemo, da na cijelom Lastovu ne žive nego samo dvije italijanske obitelji.

Inače u Lastovu ionako vlada uvijek bezakonje. Našim se ljudima neprestano čine krivice. Osobito se u tom pogledu odlikuju nekoji naši domaći Italijani, nekad c. i kr. konfidenti. Više puta smo podnijeli i pritužbe protiv nanešenih krivica, ali nj to nam nije pomoglo. Izgleda, da naše pritužbe još uvijek čekaju riješenje tamo negdje u Zadru. Žalosno je, a istinito, da se od svih 5 kr. prefekta u Zadru nije našao niti jedan, koji bi osobno došao amo, da vidi taj naš uzvikani »sovversivizam« odnosno kako smo protuzakonito ugnjetavani usred Evrope!

Naš jedini i najveći grijeh, radi kojeg nas toliko proganjaju naši domaći Italijani (bivši austrijski konfidenti), jeste taj, što ne ćemo da se iznevjerimo svojoj miloj majčinoj riječi, jugoslovenskom srcu i poštenom obrazu, kao razni naši Smrčinići, Dražinići, Lisice i drugi.

Još jedna novost: Ovih dana premješten je iz Lastova u Rovinj sudac Lesizza (nekada Lisica!). Na njegovo mjesto dolazi jedan Italijanac iz starog kraljevstva. Vijest o premještenju Lisice izazvala je na cijelome otoku radostan dojam. Zafrigao nam ih je toliko, a naročito za vrijeme općinskih i sadašnjih »izbora«, da će nam uvijek ostati pred očima.

IZ VRANJE.

U zadnje vrijeme zavladalo je u našem inače mirnom selu pravo ratno stanje. Iza 9 sati uveče ne smije niko izaći iz kuće. Ako tko izadje makar na nuždu, jao si ga njemu. Neki fašista ide svake večeri po selu i koga dobije vani iza napomenutog sata, toga do krvi izlupa. Ljudi se pozivaju na zakon, ali sve uzalud. Sila Boga ne moli. A oružnici, čuvari mira i reda, opet ne mogu nas uzeti u zaštitu, jer — kako čujemo — nemaju za to nikakva naredjenja. Pa ipak nisu ni oni posve neutralni. Zamislite se malko, pa sudite. Pred malo dana uhvatio je jedan fašist nekog našeg 15-godišnjeg mladića na ulici i stao sa toljagom lupati po njemu, veleći: Ako samo jednu riječ sprogovoriš, ustrijelit ću te kao psa! Nato je došao k njima jedan oružnik i ... mjesto da uzme mladića u zaštitu — stade ga i on tući. Posljedica toga bila je ta, da je nesretni mladić ostao tako izlupan, da se teškom mukom povukao do svoje kuće. Taj dogadjaj izazvao je veliko ogorčenje po cijelom selu. Svi se pitaju: Da li živimo u Evropi ili u afričkim kolonijama?! Nije ni čudo. Kod nas se zbilja u mnogo čemu postupa gore nego sa bespravnim robljem u nekojim kolonijama. Tamo barem ne smetaju nevinim ljudima kad idu na... nuždu. Radi toga držimo da je skrajno doba, da se i kod nas učini red sa neobuzdanim ljudima, koji svojim sramotnim postupkom škode ugledu poštenom italijanskom narodu i fašističkoj stranci.

IZ PULJŠTINE.

Bog me je obdario mnogobrojnom dječicom, od koje mi veći dio polazi školu. I mene, ščavunku, zanima, kako i što mi se dječica uče, osobito ono 7-godišnje dijete. Moja prva briga, briga kršćanske majke, bila ta, da ga učim moliti. Nadala sam se, da će škola moj rad nastaviti i popraviti, ali ... jao meni! nažalost ona moj rad nemilosrdno kvari. Da, škola je moj rad izvrgla ruglu i sramoti, jer moje dijete ne smije u školi da govori ni moli, kaošto sam ga ja učila. Iza 6 mj. polaska škole dijete mi kući donosi: »Padre nostro, Iddio Ti salvi Marija«, ali tako, da mi se kosa ježi na samu pomisao, kako mi moje nevino dijete kune, da ... jer ono nije molitva već kletva... Riječi onako na pô krivo izgovorene, kaošto može da ih izgovori u tudjem, nerazumljivom jeziku dijete iz čisto slavenskog sela. Kada sam čitala u I. R. da je mjeseca januara ministarstvo izdalo naredbu, kojom odredjuje, da se vjeronauk ima poučavati u nižim razredima inorodnih i mješovitih mjesta u materinskom jeziku djeteta, ta mi je dobačena mrvica ulila nade. I sada, tri mjeseca iza toga, usprkos te naredbe, moje dijete mora italijanski moliti u školi. Moja se priprosta duša proti tome silno buni, protestira, pita: Jesu li naredbe za to, da budu provedene ili ne? Jesu li škole dobile nalog, da je provedu? Ako nisu, čija je krivnja? Ako pak jesu?... E, ali ja znam, da mi mi mali sićušni crvići ili bezčutna marva, kako hoćete, imamo svu silu velikih ... malih bogova, bogića i njihove djece, koji nad nama po mojoj volji — voljici, prema svojoj veličini, veće i oblače i krate i ono malo, što nam se dobaci. Dá, ali to su malenkosti!!!

Majka šćavunka.

IZ LUPOGLAVE.

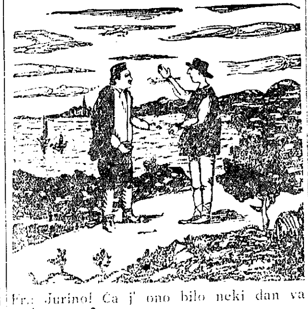
Na Uskrsni ponedjeljak priredili su ročki fašisti jedan mali izlet u Lupoglavu. Kamo oni dolaze, tamo mora da ostane nekakav trag, jer se valjda sva njihova djela bilježe u kakvu historijsku knjigu, iz koje se vidi, tko je bio veći patriota. Pa im tako i valja: po djelima se gleda junake.

Tog smo dana imali u gostioni kod Ravnića svoj pučki ples. U ples su došli i naši mili susjedi. Pa kad su došli, nek se i zabavljaju. Gostoljubivi smo mi Slaveni. Ali oni nisu se osjećali gostima, već više nego gospodarima. Ali kako naprasiti! Nije im bilo valjda po ćudi, što naši mladići zbore svojim jezikom. To je njih kao plemenite gradjane Roča uvrijedilo, pa su najedamput počeli vikati i psovati naše ljude, zašto govore hrvatski. Nato ih je naš čovjek, Antun Krajcer, zamolio, nek ne vrijedjaju prisutne, a ako žele, da se s njima pristojno vesele, neka se barem i pristojno vladaju. No to je upeklo u živac ročku gospodu. Stali su tući toga našeg čovjeka, tako da je morao pobjeći iz gostione. Pače su mu bili oduzeli i kaput, ali su ga poslije negdje pustili, tako da je ipak Krajcer došao do njega. U ovom su se viteškom činu najviše odlikovali Rudolf Crulcich i sinovi ročkog sindaka g. Massalina.

Naši su ljudi u Lupoglavi vrlo ogorčeni ovim postupkom fašista iz Roča, a još više ih boli, da se tako ponašaju i djeca bivšeg njihovog komesara i sindaka. Ljudi uvažuju gosp. Massalina, a njegova djeca za to poštovanje uzvraćaju nepravdama i nemalo pohvalnim djelima.

Jedan iz Semići za sve.

Franina i Jurina

Fr.: Jurino! Ča j' ono bilo neki dan va Kaporete?

Jur.: Ne rece se: va Kaporete — nego va Kobaride.

Fr.: Imas i ti pravo! Dunke, ča j' to bilo va tem Kobaride?

Jur.: Tamo se je dogodilo neč, ča ja nisam nikako otel verovat, dokle nisam sam na lice mesta videl i čul, kako je ono bilo.

Fr.: A zato nisi otel, da se o tem govori! Benj, ma sada, kada si na lice mesta sve videl i čul, biš mi mogal povedet, ča j' to bilo?

Jur.: To ti je bilo nekoliko dan pokle izbori. Kako se spamećuješ, novini su oni prvi dni pisale, da nas dohtor Wilfan ni zibran. Talijanom je to bilo jako drago.

Fr.: Vraga njim ne će bit drago, kada bi, da moru, našega Wilfana va žlice vodi otopili. Nego ja ne znam, zač ga imaju toliko s njim, ter, koliko ja znam, on ni nekakov neprijatelj od Talijani.

Jur.: Znaju Talijani dobro, da njim on ni neprijatelj, ma oni znaju i to, da je on prevelik prijatelj našega jugoslavenskega puka va oveh naših krajeh, a to ih peče. Zato su se oni i veselili, kad su čuli, da dohtur Wilfan ni zibran. Kad su pak to čuli oni neki njihovi va Kobaride, oteli su — Bog nas očuvaj — ponemet od veselja.

Fr.: Sam baš malo kurijož doznat, ča su storili.

Jur.: Spetljali su ti nekakovu kumediju, ku ne bi mogli zmislet nego samo ljudi, ki imaju jedno pet ale šest tisuć let staru kulturu. Kad su čuli, da Wilfan ni zibran, rekli su: Alalà — Adešo el že morto! Femoghe funeral!...

Fr.: Ni vraga, da su to rekli?

Jur.: Rekli i storili.

Fr.: Ča — ča?

Jur.: Počekaj malo, da ti sve povedem po rede. Dunke — že morto!... E — funeral!... To su ti dali vanka nekakove harti, na keh je bilo naštampano: **Wilfan že morto e prete Šček ghe farà el mertorijo. Še prega de non mandar fijori.** Znaš sve onako, kako se to va takoveh prilikah napiše.

Fr.: Bi se vrag smutil!

Jur.: Onput su dali napravit jednu kaselu...

Fr.: Ča i kaselu?

Jur.: I križ — i sve ča j' trebe za sprovod.

Fr.: A ča su stavili va kaselu?

Jur.: Neč, ča njim je spodobno. Nekakovega pusta z očali — a neki od njih su se obukli, kako i popi i dali su zapoved, da moraju i zvoni na crekve zvonit...

Fr.: Ča i zvoni? A ča su nato crekvene oblasti?

Jur.: Nis. Da ča takovega mi storimo, onputa bi meseci i meseci kampanali, da smo prezverci, krivoverci i ča ja znam ča još.

Fr.: A ja — ja — ma Bog, hvala mu budi! — vidi svakemu va srce, pak će i njim. Nego, povej mi malo, kako je to napred hodilo?

Jur.: Kako je hodilo? Najprej su počeli zvoni zvonit, pak je muzika zarompotala nekakovu marču funebru, a onpala su oni, ki su bili obučeni kako popi, zakantali: Mizerere meji Deus!... I sprovod je šal po svem meste.

Fr.: I celo su to vreme zvoni zvonili?

Jur.: Celo vreme. Najzada je sprovod stal, oni picigamorti su zvukli vanka onega pusta i važgali su ga i tancali i skakali okole ognja kako neni.

Fr.: A kako je bilo, kada su doznali, da je Wilfan vendar zibran?

Jur.: Jednemu je od njih kolap prišal i tri dni za tem su ga zaspravlje nesli va cimiter.

Fr.: Dobro mu stoji! Sam ja vavek govoril, da Bog ne plača svake suboti. A ča si njim pak ti rekal?

Jur.: Ja sam njim rekal ovo: Save koša! Vualtri gavè un bužo in tela akva. Adešo metè drento la voštra tešta, e kuši akva non gavarà bužo e vualtri non gavarè tešta. E kuši ši dežmentikare tuto.

Fr.: Dobro si njim zabrusil!

Gospodarstvo

NA KOJI SE NAČIN MOŽE KOD KUKURUZA DOBITI BOLJI I VEĆI PRIROD?

U Americi, pradomovini kukuruza, sije se najviše kukuruz od sveg drugog bilja, tako da je primjerice u god. 1912. prirod kukuruza u Udruženim Državama Sjeverne Amerike bio četiri puta veći od priroda pšenice.

I u našoj Istri sije se najviše kukuruz. Stogod je gajenje kukuruza bolje i naprednije, u toliko se veći opaža napredak kod zemljoradnika i u toliko je bolji njihov financijalni položaj.

Pored svega toga, što i pšenica i drugo žito ima veliku važnost i što te žitarice uspijevaju kao prvi usjev i na istom izoranoj površini, ipak se nije moglo ni u Americi održati isključivo sijanje samo sitnog žita, nego je pored sve plodnosti tamosnjeg tla moralo s vremenom i ondje doći do stalne izmjene usjeva. Kukuruz je ona biljka, koja lako omogućuje povoljnu izmjenu usjeva u plodoredu.

Najvažniji preduvjet za intenzivno gojenje kukuruze sačinjava

ispravni izbor sjemena.

Opće je poznata činjenica, kad je od vrlo velike koristi, kad se pomno odabire sjeme kukuruza, pa nam glavna težnja mora ići za time, da se za sjetvu odabere samo zdravo i valjano razvijeno zrnje. Izbor sjemena i čuvanje preko zime jest od vanredne važnosti. Nemoguće je sa slabim sjemenom polučiti dobar prirod. Da se osigura valjano sjeme, mora zemljoradnik ili da sjeme sam brižno odabere ili da nabavlja sjeme kojeg susjeda, koji već ima valjano sjeme.

Kad je najzgodnije vrijeme za odabiranje sjemena?

Unaprvo se ne da baš sasvim točno odrediti čas, kad valja preduzeti izbor sjemena. Mora se uvijek s izborom pričekati, dok kukuruz posvema sazrije, no uza sve to neophodno je potrebno, da se izbor izvrši, prije nego što nastupe mrazevi. Najbolji način izbiranja jest taj, da se objesi na rame torba, pa se onda podje poljem, gdje nam je kukuruz najbolje urodio. Idući redovima kukuruza gore dolje, od struka do struka, pobere se klipovi (klasi) s najljepših i najboljih stabljika. Klipove valja za sjeme uzimati sa srednjih (t. j. ni sa najviših ni sa najnižih) strukova, koji imadu krupne stabljike i široki list. Takvi strukovi imadu veliku životnu snagu. Svaki dugački klip ne mora uvijek biti i dobar za sjeme, glavno je to, da sjemenski klipovi imadu sva svojstva idealnih klipova t. j. treba da su skladni, valjkastog oblika, ravnih redova i da im je zrnje što moguće jednoličnije krupnoće.

Spremanje i čuvanje sjemenskih klipova.

Kad se klipovi u polju odaberu, onda ih valja oljuštriti od šuške i još jedamput promotriti jesu li dovoljno zreli i da li imaju sva svojstva idealnih klipova. Odabrani klipovi moraju već u to doba biti dovoljno suhi, prije nego nastupi hladno vrijeme i prije nego im uzmogne mraz nanijeti štete i kvara. Klipove je moguće spremiti na različne načine, da se posvema osuše. Po nekoliko klipova čini tako na zajedničkom koncu niz, a sve te nizove povješaju u kakvom dobro prozračnom mjestu, da se što prije posuše. S tako spremljenim klikovima nemaju više nikakvog posla do proljeća.

Kako pak istražuju klijavost?

Kad nastupi proljeće, onda klipove snimlju s nizova, pa prije nego što ih upotrebljuju za sjeme, istraže njihovu klijavost. Ne zadovoljuju se time, što im lijepo izradjeno zrnje izgleda na oko, da je dobro i zdravo, nego se uvjere, da li im zrnje ima dovoljno životne snage, da se iz njega uzmogu razviti potpune i izdašne biljke.

Izraživanje klijavosti jest sasvim jednostavno. Sanduče od jednog četvornog metra sa stranicama od 5-6 cm visine napune do pola sitnom pilovinom, pijeskom ili suhom, smrvljenom balegom. Sitna je pilovina za ovaj posao najbolja, jer je laka. (Svršit će se.)

IZ STRPEDA kod Buzeta.

Naše lijepo selo napreduje i u zadnje doba osvijetlalo je sebi čelo. Naši stariji bili su svagdje prvi u svemu, prvi u napretku i narodnosti. Naši dragi glazbari, naši mladići jesu naše veselje i naše ufanje! Samo ćemo vam se malko potužiti, da premalo čitamo novine i knjige. Istarske Riječi premalo dolazi u selo. Ali i tome ćemo pomoći.

Nas većina ljudi polazi k sv. misi u Crnicu. Buzetska crkva sasma se polatinila i potalijančila. Ako ponislimo što i kako je bilo u buzetskoj crkvi u prijašnja vremena — srce nam plače! Ali bit će bolje — samo ako budemo svi na svome mjestu. Što smo izgubili ... doći će! Vjerujemo u to!

Koncerat jugoslovenskih umjetnika u Trstu.

Kako doznajemo, gospodja Thyrijeva-Kaučnik i gospodin Betteto priredjuju dne 10. ov. mj. jedan koncerat u Trstu. Koncerat će biti priredjen u dvorani »Circolo artistico«, Via Coroneo br. 15.

Gospodja je Thyrijeva-Kaučnik Hrvatica i priznata umjetnica. Kao altistkinja pjevala je već na operi u Zagrebu i Ljubljani.

Gospodin je Betteto Slovenac i pjeva kao drugi glavni basist na ljubljanskoj operi.

Dužnost je svih Slavena u Trstu, da se 10. maja nadju u koncertnoj dvorani, da time počaste naše slavenske umjetnike.

Politički pregled

...ni o vanjskom i unutrašnjem položaju Italije.

...ana sastalo se u Rimu Ministarsko ... kojem se raspravljalo o vanjskom i ...em položaju Italije. Mussolini se je ...vrnuo na prestojeće konferencije u Rimu. U Milanu će se vršiti konfe... belgijskim, a u Rimu (dne 16. ov. ...hoslovačkim ministrom drom Bene... pregovorima Mussolini daje veliku ... Pregovori, — veli Mussolini — koji izmedju Italije i Engleske u pitanju ... nisu još dovršeni, ali su vrlo po... je engleska vlada odustala od na... pitanje Jublanda veže sa pitanjem ...eza. Time su glavne zapreke spora... ...lonjene, a srdačne i prijateljsko dr... Macdonaldove vlade u ovom pitanju ...nadu, da će pitanje Jublanda biti ...riješeno, i da će Italija dobiti zatra... ...mpenzacije. Odnosi sa Turskom su ... Poslednji nesporazumci su uklonjeni ...što je italijanski poslanik Montagna ... Ismet paši u Angori kako Italiju ne ...kakovi politički ni teritorijalni eks... ...ciljevi i da Italija želi da sa Tur... ...vi u srdačnom prijateljstvu.

...lini se osvrnuo i na druga pitanja ... politike, tako na jugoslovensko-itali... trgovačke pregovore. Mussolini je pri... ...glasio da ovi pregovori povoljno teku, ... dalek definitivan zaključak italijan... ...oslovenskom trgovačkom ugovoru.

...zeći na pitanje unutarnje situacije ...ni je ponajprije naglasio, da se inci... koji su počeli za vrijeme izbora više ne ...aju, i da će u slučaju ako smutljivci ...u poremetiti mir biti primijenjene ...mjere od vladinih organa. Prema vije... koje su vladi stigle, 1. maj protekao je ...mlji potpuno mirno. Radnici su skoro ... došli na posao. U nekim tvornicama ...a rad je mirovao ali nije došlo do inci...

...inistarsko vijeće je odobrilo izjavu pred... ...ka vlade. Zatim je prihvaćen dekret, ... se osniva u Rimu stalna državna ...

Pred sastavom nove vlade u Jugoslaviji.

...dina kriza u Jugoslaviji nalazi se u po... ...njoj fazi. Prekjučer primio je Kralj u au... ...u Pašića te mu povjerio sastav šire ...entracijske vlade.

...slučaju, da Pašiću ne uspije da sastavi ... koncentracijsku vladu, onda će sigurno ...atiti Kralju mandat i zamoliti, da ga ...jeri drugome.

Za eventualnog neuspjeha g. Pašića dolazi ... g. Ljuba Davidović. Ako pak ni Da... ...vić ne uspije da sastavi koncentracijsku ...u, onda će Pašić dobiti nalog da sastavi ...nu vladu.

Franceska sprema veličanstven doček jugoslovenskom kraljevskom paru u Parizu.

Iz Beograda dolazi vijest, da je u nedjelju ...lije podne od 4 do 5 sati bio primljen u ...jenciju od jugoslovenskog Kralja Aleksan... ... franceski poslanik u Beogradu g. de ...ly. Njegova audijencija je u vezi sa po... ...om, koju će učiniti jugoslovenski kraljev... par pod konac ovoga mjeseca predsjed... ... franceske republike Millerandu. Prema ... franceskog poslanika, de Buillya, bit će ...slovenskom kraljevskom paru u Parizu ...en veličanstveni doček, kakvog već ... franceska metropola nije vidjela. ...ski ratnici, koji jugoslovenskog Kralja ...dra smatraju za svoga druga, priredit ... naročiti doček, tim većma, što se je ... vojska pod komandom jugosloven... Kralja Aleksandra borila na solunskom ...

Što se kuha u Njemačkoj?

... nekoliko dana spustio se iz njemačkog ...gradilišta u more novi orijaški paro... Columbus. Tom prigodom bila je pri... ... velika svečanost. Predstavnici Rei... ...vrednih i stručnih korporacija, čas... ...avezi i drugi odličnjaci sjatili su se u velikom broju na luci da prisustvuju znamenitom dogadjaju. Na svečanost je došao i bivši njemački vojskovodja von Hindenburg.

Govori, koji su tom prilikom izrečeni prigodom sjajnog banketa, što ga je društvo dalo u počast pozvanima gostima u raskošnim dvoranama divovskoga parobroda, pokazali su, da je njemačka trgovačka mornarica opet u najvećem svom dijelu uspostavljena. Ma kako to zvučilo čudnovato, nepobitna je činjenica, da njemačka trgovačka flota broji danas dvije trećine svoje tonaže od godine 1914. Ovaj nevidjeni uspjeh svakoga mora da zapanji. Jer dok se američka i engleska parobrodarska društva nalaze u jednoj teškoj krizi, dotle njemačka parobrodarska društva neprestano puštaju u more nove brodove.

Njemačka brodogradilišta ni za časa nisu smanjila svoju djelatnost. U golemim radionama što se steru mnogo kilometara u Hamburgu uz obalu Labe ni po danu ni po noći ne sustaju u neumornome radu i paklenoj buci te nije onda ni čudo, da je već ponovno otpočeo, da se bije boj izmedju Njemačke s jedne a Engleske, Amerike i Holandije s druge strane. Već se zalijetavaju njemački parobrodi u engleske, holandske i američke luke te tamo ispred nosa otimaju tovare domaćem brodovlastniku. I doista potraje li ovako i dalje — ne će proći dvije godine — i u svijet će poletjeti vijest, da je njemačka trgovačka flota ne samo dosegla tonažu od godine 1914. nego da ju je prestigla.

Medjutim Njemačka je imala prošlog tjedna još jednu slavu, koja je u uskoj vezi sa prvom. Na spomen četrdesetgodišnjice njemačke kolonijalne politike održana su po svim većim mjestima u Njemačkoj spomen-slova na taj dan. Službeni je značaj imala svečanost u Berlinu, gdje je u sveučilištnoj dvorani održao glavni govor dr. Röthe u prisutnosti predstavnika vlade, vojske i mornarice. Dr. Röthe je naglasio, da su Njemačkoj nepravedno oduzete kolonije i da će brzo doći vrijeme, kad će Nijemci opet postati vlasnici svojih kolonijalnih posjeda.

Prošlog ponedjeljka obavili su se po cijeloj Njemačkoj državni izbori. Izbori su se izvršili posve mirno, bez ikakva incidenta. Glasovalo je oko 80% izbornika, a u nekim mjestima i 100%. Službeni rezultat izbora još nije poznat. Prema do sada stiglim vijestima, socijalni demokrati su dobili 99 mandata (kod prijašnjih izbora 173); neodvisni socijalisti 0 (prije 2); komunisti 61 (prije 15); nacijonalisti 131 (prije 69); njemački klerikalci 45 (prije 76); bavarski klerikalci 15 (prije 21); demokrati 24 (prije 39); bavarski seljački savez 10 (prije 4); grupa Hannower 5 (prije 2) i različite grupice 10.

Rumunjska osamljena u pitanju Besarabije.

Rumunjska je u zadnje vrijeme tražila saveznike protiv Rusije, koja zahtijeva da joj vrati Besarabiju, ali ih nije mogla naći. Ovih dana vodili su se u tom pogledu pregovori i izmedju rumunjske i franceske vlade, ali su i ovi svršili sa negativnim rezultatom. I tako je Rumunjska glede Besarabije ostala posve osamljena. Prije ili kasnije doći će dan, kad će morati izručiti Besarabiju onome, kome pripada — Rusiji. A to je pravo.

Irska u vječitim borbama.

Nesretna Irska nalazi se ponovo u teškoj krizi, koja silno zabrinjuje, jer se ovog puta nalaze u borbi dvije nepopustljive skrajnosti, s jedne strane ekstremisti slobodne Irske države a s druge oni iz Ulstera. Napetost, koja odavno postoji izmedju ovih dvaju djelova Irske, ponovno se zaoštruje radi starog i teškog pitanja granica. Citavo se pitanje sastoji u tomu, komu da konačno pripadnu grofovije Fermanagh i Tyrone, koje sada sačinjavaju sastavni dio Ulstera, ali u kojima stanuje veliki broj katolika. Slobodna irska država tvrdi, da je većina pučanstva tih grofovija katolička. Ulster stoji na stanovištu, da su mu po zakonu, s kojim je uredjen njegov parlamenat, dodijeljene te dvije grofovije, a da on nije nikada ratificirao ugovor, s kojim je osnovana nova Irska država i po tomu da ne može pristati na primjenu članka tog ugovora, koji predvidja sastav mješovite komisije za uredjenje granica.

Najteža je stvar u tomu, što ni jedna ni druga stranka ne će da čuje za popuštanje. Ekstremisti u slobodnoj državi, t. zv. integralni nacionalisti ne priznavaju dapače da postoji kakav slobodni ili autonomni Ulster, već traže da čitava Irska sačinjava jednu jedinstvenu državu pod katoličkim režimom Slobodne Irske Države. Radi toga nije isključeno, da će radi fanatičnog temperamenta irskog naroda doći do krvavih sukoba izmedju dvaju ekstremističkih elemenata.

Domaće novosti

Medjunarodna konferencija sociologa u Rimu.

Pred nekoliko dana vršila se u Rimu medjunarodna konferencija sociologa. Na toj se je konferenciji raspravljalo i o pravicama, koje pripadaju narodnim manjinama u inorodnim državama. Zastupnici su najvećih svjetskih država jednoglasno odobrili rezoluciju glede obrane i zaštite potlačenih narodnih manjina. U toj rezoluciji zahtijevaju:

a) da se ustanovi u Beču kontrolni ured, koji će proučavati položaj narodnih manjina;

b) da se konstatuje, **tko** ima pravo da govori u ime narodne manjine;

c) da se dade narodnim manjinama pravo, da se prituže radi nanesenih krivica na medjunarodno rasudište, gdje su zastupani zastupnici različitih država;

d) da se mora svaka država, koja ne će da se pokori zaključcima medjunarodnog rasudišta i koja usprkos toga tlači narodnu manjinu, jednostavno prisiliti na poštovanje manjina;

e) da Liga Naroda odluči odnosne kazne, pomoću kojih će se moći prisiliti nepokornu državu na izvršenje zaključaka u korist narodnih manjina.

Ta važna rezolucija bit će raširena u svim jezicima po cijelog Evropi, Americi i Aziji.

Ne znamo, da li se ta rezolucija nanaša na narodne manjine u cijeloj Evropi ili samo u nekojim državama. No bilo kako da bilo — jedno je gotovo: prava narodnih manjina nisu više — u smislu napomenute rezolucije — domaća pitanja jedne države, nego cijelog kulturnog čovječanstva. Savjest civilizovanoga svijeta diže se protiv tlačenja malih naroda i zahtijeva pravednost za sva plemena bez obzira na njihovu jakost i broj.

U toj čvrstoj volji kulturnog čovječanstva postoji jamstvo, da će prije ili kasnije doći **svi** mali i poniženi narodi do svojih prava.

Što se sprema u Trstu?

Ovih dana šire se po Trstu glasovi, da će doskora biti po svim tršćanskim crkvama — u koliko već nisu — ukinute slovenske crkvene pobožnosti. — Italijani rade svom parom na tome, da se u svim crkvama vrše funkcije i propovijedi u italijanskom odnosno latinskom jeziku. Dužnost bi bila novog tršćanskog biskupa, presvj. g. dr. Luigi-a Fogara, da to u interesu katoličke vjere zapriječi.

Novi fašistički dnevnik u Trstu.

Doskora počet će u Trstu izlaziti novi fašistički list »Il Vaglio«. Taj dnevnik će biti namjenjen svim trim Venecijama.

Rijeka dobila prefekta.

Pišu nam iz Rijeke: — Prvog maja ove godine došao je na Rijeku g. comm. Michele Sorge, dosadašnji prefekt mletačke pokrajine, i zauzeo svoji položaj u svojstvu prefekta nove kvarnerske pokrajine.

Istog dana poslije podne došao je na Rijeku i jugoslovenski ministar inostranih dela, g. dr. Momčilo Ninčić, te pregledao riječko pristanište nazvano Thaon di Revel. Nekoliko časaka zaustavio se je u kavani »Central«, a zatim je pješke otišao na Sušak.

Proces radi strašnog zločina u Krnici.

Kako je poznato, lanjske godine izvršio se u Krnici strašan zločin. Neki Antun Buršić išao je 21. februara k svojim prijateljima Gašparu i Martinu Mariću u Kanfanar. Tu je ostao do same večeri. Kad se je zatamnilo, povratio se sa svojim kumom Martinom Marićem kući u Krnicu. Čim su došli kući, išli su obojica u sobu, gdje je mirno spavala Buršićeva žena. Suprug ju je najprije probudio, a zatim stao surovo tući po obrazu i po ledjima, dok nije pala u nesvjest. Nato su je zločinci povukli na dvorište. Tu su joj metnuli oko vrata zamku, a zatim odnesli u staju medju marvu i objesili za gredu. Nakon izvršenog zločina Buršić je otišao na poljski rad, a njegov kum Marić svojoj kući u Kanfanar. Drugog dana odveli su oružnici i Buršića i oba Marića u vodnjanski zatvor. Tu su ostali više vremena, ali zločina nisu htjeli da priznaju. Medjutim, dne 30. marta 1923. se je Buršić objesio. Časak dva prije toga napisao je jedan maleni listić, u kojem priznaje da je počinio zločin sa Martinom Marićem. Za Gašpara Marića je ustvrdio, da je posve nevin u zatvoru. Na temelju toga pisma, kaošto i izjava svjedoka, bio je Gašpar Marić pušten na slobodu. I tako je ostao u zatvoru samo Martin Marić. Ovih dana se je vršio pred puljskim Tribunalom proces protiv njega. Sud ga je osudio na 16½ godina zatvora.

Kako su mučili Principa?

Bivši zapovjednik straže u terezijanskoj tvrdnjavi napisao je ovih dana u praškom »Prager Tagblattu« članak, u kojem opisuje strašne Principove muke u zatvoru. Pisac napomenutog članka veli, da je Princip sa svezanim rukama i nogama ležao u tamnici, u kojoj je prije bio zatvoren neki zločinac. Tlo, na kojem je ležao narodni mučenik, bilo je kamenito, a uz to su ga svaki dan polijevali sa mrzlom vodom, samo da prije pogine. Kad je Princip napokon podlegnuo nečovječnim mukama, onda su ga tajno pokopali blizu tvrdjave, odakle je bio iza rasula Austrije svečano iskopan i odvezen kao narodni mučenik u Jugoslaviju.

Ne podcijenjujmo narodnog blaga!

Jednoć je naš narod svu svoju dušu nosio u guslama. Gusle su bile jedina njegova utjeha, jedina nada, jedini razgovor i jedino obrazovno sredstvo. I naš je narod uistinu spasila pjesma — gusle javorove. U danima tuge, kada se činilo da je sve izgubljeno, da će i samoga naroda nestati, propojale su gusle javorove, pojavile se opet nove pjesme, pa »ak' i jesu odletjeli ždralovi, ostali su ptići ždralovići.« Unuci su baštinili djedovsku pjesmu, a s njome i osobine svojih otaca. Tako bi moralo da bude i danas. Nama se ne treba bojati, da će nestati našega naroda u Istri. Naši vlastodršci mogu da nam potalijanče sve crkve i pozatvaraju sve škole, a još lakše otpuste učitelje, mogu da nam uguše i štampu, ali ostat će nam mnogo toga, što se iščupati ne da. Tu je neoboriv narodni mentalitet, karakter, jezik priče, pjesme i šale; tu su benevreke, gajde i »mišnjice« — u jednu riječ: narodno obilježje, koje ne može da iščupa nijedna sila. To je neprocijenjivo narodno blago, na koje ne smije-

P O D L I S T A K

Iz Tommaseovih „Iskrica“

...onosimo ove tri četiri stvarce, da naši ... vide, kako je hrvatski pisao naš slavni ...ola Tommaseo. Treba da napomenemo, ... on svoje roditelje duboko ljubio. Osobito ...ke svoje nije nikako mogao da pregori. ...zina je slika uvijek visjela više njegove ...elje, a prsten mu je bio do smrti omotan ...žnim vlasima.

Kada je Tommaseo posljednji put u god. 1...0. pohodio svoj rodjeni grad Šibenik, po... je i grob svoje mile majke. Tu na grobu ... je on svoje osjećaje i svu svoju tugu za ...om. Te je osjećaje napisao i to najprije u ...om rodjenom jeziku. Dok mu je mati bila ...va, on je s njom govorio hrvatski, a hrvatski joj je govorio i onda, kad je pošao na grob, da se na njemu isplače.

Tu krasnu crticu donosimo evo ovdje u cijelosti:

USPOMENI MAJKE SVOJE!

Vidio sam zvijezdu neobične svjetlosti; ...ni mi se, da pogleda na me vesela i lju...vna. Duh je tvoj, majko mila, koji meni go...ri sa visine nebesne, i veli mi: s tobom sam ...azda, sinko, i po svuda!

Ah! Nijesam ja, majko, s tobom bio, kad ...am mogao: oči tvoje nijesu se nasitile u očima sina tvoga. Nijesam te još dosta plakao: ...ijesam dosta pokazao duši svojoj, kakvu je meni dao Otac živih i mrtvih, kakvu sam mater izgubio.

Sila velika nemoći rastavi nju životom: nije mogla niti blagosloviti sina svoga, uzdržana u daljenoj zemlji... Ali blagoslov tvoj, majko tužna, slijedio je svagda, kakono angjeo stražanin, u krajnje dalečine stope moje.

Nijesam ja vidio suze tvoje, udovice jadna; nijesam ja čuo potuženje tvoje: nijesi ti meni prikazala rane srca svoga: kakono tudjin bio sam ja tebi, žalosna moja!

Kada ti bijaše još od ovoga svijeta, mnogo puta u snu sam te vidio, da bijaše mrtva ili zlovoljna, i blijeda i smućena protiva mene; tada rekoh: umrla mi je majka moja! Poslije, kad sam te izgubio, vidio sam te u vidjenju noćnom ljepšu i mladju i miliju vrhu mene s tvojim onim očima punim slatkosti i razuma i poniženja. Jer ponižena bijaše, predraga, i pram većim i pram ravnim i pram nedostojnu sinu svomu!

Sahranio sam kao blago veliko vlasi od častive glave tvoje: omotane su okolo prstena moga; svaki dan ljubim ovu dragu spomenku majke svoje. Posvuda, gdje sam bio, prsten časni slijedio je mene, kakono vjeran suputnik, kakono pravo utješenje tuga mojih. Spominjem se svaki dan dana mladosti svoje: kako si me othranila u ljubavi božjoj, u ljubavi braće, u milosti pram nesrećnim: spominjem se naše šetnje jutrenje u proljeće, spominjem se suza, koje si toliko puta lila, kad sam ja išao u daljna mjesta tražiti ljubav i prijateljstvo i veselje. Glas premogući govoraše vazda srcu mome, tiskajući me iz kuće oca moga, i zapovijedaše mi, da idjem primiti i donijeti istinu novu, da idjem nareći bratinstvo pravo, nareći ljubav lijeposti cijele i vjekovite.

Vratio sam se nakon mnogo godina pod krov kuće otačanstvene svoje; a nijesam našao nego dva groba studena, ne moguća ni čuti ni vidjeti suze ni glase moje. Ali ti, majko blaga, čuješ i vidiš sve, što ja muklo govorim s dušom pokorenom svojom: ti mene provadjaš za ruke kroz dugi i trudni put moj; ti meni govoriš tihim glasom slatke riječi od mudrosti duhovne, od milosti neumorene. Sada ti mene poznaješ: sada ti meni praštaš sve sagriješenje moje. Budi vavijek sa mnom, preljubljena mati, daj mi ustrpljenje i pravoljupstvo, da jade svoje uzmogu očistiti, i sve više k nebesnim mislima uzdignuti srce svoje!

Nikola Tommaseo.

ISKRICA XVII.

Puk žalostan povijest svoju oli ništa oli malo znade; kao sin nezakoniti ne zna ni ime ni djela otaca svojih. Kako mu je prazno prošasno vrijeme, tako je i buduće. Nije ova žalost samo našeg naroda: malo više, malo manje po svemu svijetu siromah ostaje kao gorostasni slijepac, koji se trudi i spava, ter se tuži i napije. Učeni ljudi štiju knjige u drugim jezicima, u tudjim jezicima pišu, tudje povijesti ljube i hvale. Domovina njihova dalja im je od srca nego Arapska i Babilonska. Općena je ovo krivina, i moja preveće.

Ali u ljudskim stoljećima povijest i vjera jedno je bilo: iz oltara izidoše kao pjesma sveta, glasi narodnih dika oli sramota: svećenik tadar bijaše pjesnik i spisatelj poštovani. Budimo svi svećenici istine i lijeposti; u prošasta vremena trčimo s riječju vrućom i žarkom kao sa ljubavnom svjetlosti. Bez oholosti i bez neufanja govorimo o životu naroda svoga. I sramota je nauk.

ISKRICA XVIII.

Pjesme su medju trudima života kao cvijeće medju dračom, kao voda živa, koja izvire zemlji iz srca medju stijenama, kao glas nebeski, koji dolazi ne zna se otkud, i svuda raznosi miris skladanja. Otkle su došle narodne popijevke i kad su se rodile, znat će samo onaj, koji znade godinu i čas, u kome je sjeme malašno prevelikoga hrasta palo nasred planine, i kad su prvi njegovi listići nazelenili kamenje. Ali ovo je barem istinito, da se nijesu pod klobucima narodne naše pjesme začele, niti su iz usta plemenitih izašle najprije. Duh skladanja ne gleda na haljinu, nego diše, gdje mu je drago; i srce, koje trepće u golim prsima, srce je ljudsko. Nije hrabrost zlatna stvar, niti ljubav srebrena.

Pjesme su povijest naša, u njima tražimo dobro i zlo svoje. Drugi puci štiju ih, prevode i čude se njima, a mi ih se sramimo i još ismijavamo svojim prosvijećenim varvarstvom. Pokupimo, braćo, pokupimo svoje blago, prije nego ga vjetar vremena ne pogubi. **Hljeb iz zemlje, lijepost iz puka; puk nam je otac, a zemlja majka naša.**

ISKRICA XXVII.

Rastrgnuta su uda tvoja, slavenski narode, ali općen život u njima se miče svaki dan,

mo zaboraviti. Radi toga dužnost bi bila naših ljudi, da nam — kako smo to opetovano puta pisali — sakupe sve narodne priče i pjesme, da nam opišu narodne običaje i pošalju na uredništvo «Istarske Riječi» u svrhu, da ih objavimo u podlistku našega lista. Naš narod ne smije da ostavi zaboravi svoje dragocijeno narodno blago, kojim će se jednoga dana ponositi i njegovi sinovi. Na posao dakle!

Dalmatinski iridentisti i 50-godišnjica smrti Tommasea.

Prošlog četvrtka posjetili su šibenički Italijani, koji se danas nalaze u Rimu, Pincio te položili na spomenik velikog Dalmatinca, Tommasea, lovor-vijenac sa ovim napisom: «Neoslobodjeni Šibenčani svojem sugradjaninu».

Zatim su poslali italijanskom odvjetniku u Šibeniku, Luigi-u Pini, predsjedniku odbora za proslavu 50-godišnjice Tommaseove smrti, ovaj brzojav:

Sa oltara Settignana neka proročanstvo dalmatinskog slijepca, koji je ipak vidio, tješi naše vjerno očekivanje; njegova malena svijeća neka opet zapali lomaču naše budne strasti i neka učvrsti u nama otpornu silu i volju za pobjedu. — Šibenički izbjeglice u Rimu.

Važno za one, koji se misle iseliti u Kanadu.

Za iseljivanje odnosno doseljivanje u Kanadu nije odredjena kvota kao za Sjedinjene Države Sjeverne Amerike. Tamo može da se iseli svak, koji odgovara niže navedenim propisima, i to u svako doba. U Kanadu mogu da se isele:

a) pravi poljodjelci, koji posjeduju dovoljan iznos novaca, pomoću kojeg mogu da se počnu baviti poljodjelstvom (Nominalna svota nije odredjena);

b) seljaci, koji dokažu da će dobiti odgovarajući posao (pozivni list kao za Ameriku);

c) sluškinje, koje dokažu da će dobiti primjerno namještenje;

d) porodice (otac, majka i djeca ispod 18. godine) i osobe, koje pravilnim putem dodju u Kanadu i koje dokažu, da posjeduju dovoljno sredstava za svoje uzdržavanje.

Potrebni iznos novaca, koji dotičnik mora donijeti sobom, nije odredjen. Ali ipak je potrebno da ima toliko novaca, koliko mu zadostava za uzdržavanje sve dotle, dok ne dobije namještenja.

Iseljenik mora već pri odlasku iz Evrope posjedovati željezničku kartu od New-Yorka do zadnje postaje u Kanadi. Isključena je svaka mogućnost, da bi se iseljenik mogao zaustaviti u Sjedinjenim Državama.

Iseljenik, koji se kani priseliti u Kanadu, mora imati redoviti pašoš. Taj pašoš mora biti vidiran od engleskog konzula. Budući pak da mora iseljenik preći preko teritorija Sjedinjenih Država, to mora imati vizum i od amerikanskog konzula.

U Kanadu mogu se iseliti samo one osobe, koje znadu čitati i pisati i koje predlože liječničku svjedodžbu o potpunom zdravstvenom stanju.

Budući da nije odredjen broj osoba, koje se mogu svake godine doseliti u Kanadu, držimo, da se tamo može iseliti dosta velik broj iseljenika.

Kanačno upozorujemo naše ljude, da je nemoguće doći iz Kanade u Sjedinjene Države, ako dotičnik nije stanovao barem pet godina prije svog odlaska u Kanadi. Ali Kanada ni u takovim slučajevima ne pripusta tako lako ljude u Sjedinjene Države, jer i sama treba radne snage. Imademo čitav niz slučajeva, u kojima su se Evropljani dali namamiti od agenta parobrodarskih udruženja, a kasnije su morali tražiti pomoć od svojih znanaca u Sjedinjenim Državama, da im pomognu iz Kanade u Sjed. Države. Tuže se na silne mrazove i teški posao, a za malu plaću. Dok Sjedinjene Države umanjuju broj doseljenika, Kanada im sve više otvara vrata, ali svaki takav radnik je prevaren, pa bi najvolio da otputuje, kad bi samo mogao. Prema tome je očito, da se nikome ne može preporučiti da se iseli u Kanadu, a narocito ne u ovo doba, kada porast jeftinih radnih sila još više snižuje plaću, i sve prilike se time automatično pogoršavaju.

Žrtve vjerskog fanatizma.

Prekjurašnji «Piccolo delle ore diciotto» prima iz Ljubljane ovu vijest: U Kamenšćaku kod Ljutomera zaposleno je na željezničkoj pruzi više pravoslavnih Rusa. Fanatička slovenačka rulja, nahuckana od klerikalnih novina, koje propovijedaju mržnju proti pravoslavnima, napala je ovih dana ruske radnike i ubila dvojicu. Nevini su radnici molili, da ih napadači ostave za ljubav njihove djece na životu, ali sve uzad. Slovenačke su žene tražile od svojih muževa čak i to, da poubijaju sve Ruse. I da nije brzo dospjela na lice mjesta žandarmerija broj žrtava bio bi kudikamo veći. Uapšeno je više ljudi. Jugoslovenske novine energično protestiraju protiv demagoškog pisanja klerikalnih listova, koji samo huckaju pučanstvo proti pravoslavnim Srbima i Rusima.

Svega po malo

Samoubijstvo italijanske grofice.

U Napulju otrovala se veronalom grofica Calvi, žena inžinira grofa Calvia, rodjaka muža italijanske princese Jolande. Grofica je u Kairu, gdje je bila na oporavku, zavolila ličnog adjutanta vojvode od Genue, kavalerijskog poručnika Buoncuore. Grof Calvi doputovao je za njom u Kairo i zatekao ljubavni par in flagranti. Pošto je inžinir otklonio izmirenje, grofica je pokušala samoubojstvo i leži na smrtnoj postelji u bolnici.

Dvoboj izmedju orla i zmije.

Neka mlada Franceskinja iz jednog seoca u južno-franceskim brdima slučajno je prisustvovala čudnom dvoboju. Ona je opazila kako se je ogroman orao oborio na neko živo biće. Pomisli, da je možda ta velika ptica-grabilica napala koje dijete, pa je smjesta uhvatila motiku i otrčala na mjesto. Tamo ugleda, da je orao navalio na zmiju, dugu preko metar i pô. Borba izmedju obe životinje bila je ogorčena, prava borba na život i smrt. Orao je kušao, da odnese zmiju, a ova je nastojala, da se omota oko njegova vrata i da ga zadavi. Spretnim udarcem motika djevojčice je smrskala orlu glavu, ali zmija se sad okrenula protiv svoje braniteljice i napala je. Djevojče je bilo prisebno, pa je dotuklo i zmiju, vrativši se kući s čudnim dvostrukim plijenom.

Neprekidni lijet skakavaca na dužini od 23 kilometara.

U okrugu Mudgess, u Australiji, skakavci su preplavili polja i nanijeli vrlo velike šteie usjevima. Neki zemljoradnik, koji se vozio kolima iz napomenutog okruga u okolicu, promatrao je na dužini od 23 km lijet neprekidnog jata skakavaca.

Čovjek s naočalima u — želudcu.

Neki je bolesnik, koji je imao zapaljenje slijepog crijeva, morao da se podvrgne liječničkoj operaciji. Liječnici su ga uspavali, odrezali slijepo crijevo, ušili trbuh i on se probudio.

Ali tada jedan liječnik pljesnu se rukom po čelu primjećujući, da medju operacionim instrumentima nema jednih krivih makaza. Mora biti, da su ih oni pri operaciji zaboravili u utrobi bolesnikovoj. I ponesoše ga brže bolje na operacioni stol. Rasparaše ga nanovo, potražiše pažljivo i odista nadjoše u bolesniku svoje makaze. Ušiše tada i drugi put njegov trbuh i on se probudi sav srećan što se i to svršilo.

Liječnici, medjutim, za svaki slučaj, pregledaše i ovaj put, da li su im svi instrumenti na broju. I veoma su se neprijatno iznenadili, kad su vidjeli, da im nema jedne pinsete. Pograbiše za to opet onog nesrećnika, rasparaše mu i po treći put trbuh i izvadiše zaboravljenu pinsetu, ušiše ga nanovo i on se ipak probudi živ.

Pregledali su instrumente i sa radošću utvrdili, da je sve do najmanje igle na svom mjestu. Ali tada stari operater sa užasom opazi, da mu nigdje nema naočala.

Izvinite, gospodine, reče bolesniku morat ćemo opet da vam otvorimo trbuh. U operaciono polje pali su mi naočali, a nitko nije primjetio, nego smo zašili vaš trbuh, a naočale ostavili unutra.

Gospodine doktore, — reče bolesnik sa kiselim osmjehom metnite dugmeta (batune) na moj trbuh, pa ih prema potrebi — otkopčavajte i zakopčavajte.

Milijuni u dimu

Prema statistici, koju vodi uprava jugoslovenskih državnih monopola u Beogradu, potrošeno je u toku 1923. godine 6.195.000 kg duhana, 2,188.074.600 komada cigareta i 39,642.949 komada cigara. Prihod od toga iznosi 1.280.425.500 dinara. U toku tri prošla mjeseca ove godine potrošnja duhana i cigareta bila je za skoro četvrtinu veća, nego u ma koja tri mjeseca prošle godine. Za januar, februar i mart ove godine potrošeno je 978.118 kg duhana, 589,751.834 komada cigareta, 10,320.747 komada cigara. Cjelokupna vrijednost potrošenog duhana i cigareta ovih mjeseca iznosi sumu od 303,384.924 dinara. Prema statistici izlazi, da u pogledu potrošnje Srbija zauzima prvo mjesto, onda Hrvatska i Slavonija, Slovenačka i Vojvodina, a Crna Gora i Dalmacija stoje na posljednjem mjestu.

Snaha i šćupala svekrvi jezik.

Pred nekoliko je dana pred sudom u Smerderevu u Srbiji osudjena na 6 mjeseci zatvora udovica Petra Nikolić, iz sela Ralja, koja je sa svojim sinom Miodragom iščupala svojoj svekrvi Miroslavi jezik. Muž Petar pao je u ratu. Petra sa sinom i svekrvom živjela je u jednoj kući. Svekrva je neprestano napadala Petru, tražeći da se odijele, što Petra nije htjela. Sad je svekrva počela sa intrigama po selu, ogovarajući snahu, gdje je mogla. Što dalje, to je svekrvi jezik postajao sve gori. Jednoga dana navali Petra na svekrvu, povali je na tle, otvori usta i snažno povuče za jezik, tako da se ovaj u korjenu otkinuo, doduše ne sasvim, ali je postao duži, nego treba. Baba je odvezena u bolnicu, gdje su joj opet jezik nekako namjestili. Sad opet može da govori, ali mucajući. Petra i njen sin došli su pred sud. Petra je osudjena na 6 mjeseci zatvora, dok je njezin sin Miodrag riješen.

Kad žene hoće sve da znadu...

U nekom franceskom mjestu pozvala je jedna seljakinja za vrijeme odsustva svoga muža k sebi goste. Kada je priredila ručak, naložila je u peć, koju se već više godina nije rabilo. Nesretni slučaj je htio, da je njen muž u peći pohranio bez njena znanja svu svoju prištednju, u iznosu od 19.200 franaka, za koju svotu se je sav svoj život trudio i mučio. Kada se je muž povratio kući, začuo je na svoje veliko zaprepaštenje što mu je žena učinila, smjesta pohrli k peći, digne opeku, no nažalost bilo je već prekasno. Sve novčanice, koje je s teškom mukom prištedio, pretvorile se u pepeo.

Od siromaha postao najveći bogataš u Njemačkoj.

Pred nekoliko dana umro je u Njemačkoj veleindustrijalac Hugo Stinnes. Rodio se u Mühlheimu g. 1870. Kad mu je bilo 15 godina, dade mu otac 200 franaka veleći: Ajde u svijet i nadji sreću! I on je otišao po svijeta — štono riječ — trbuhom za kruhom. Bio je vanredno radin čovjek. Radio je od jutra do mraka. Svojim neumornim radom stekao je sebi silno bogatstvo. Tekom nekoliko godina bio je proglašen šefom ruhrske industrije. Poslije rata njegova se industrijska djelatnost proširila po čitavoj Njemačkoj, naročito u bivšoj a.-u. monarhiji. I u Švedskoj je posjedovao većinu parobrodarskih dionica. U Norveškoj je opet osnovao ogromna poduzeća za uvoz njemačkog ugljena. Njegovo je djelovanje zaario i u Španiju, pa je i tu financirao velike industrije papira. Gotovo u svim rudarskim austrijskim poduzećima predominirao je Hugo Stinnes. Njegova je smrt proizvela paniku u burzama, jer je on bio glavni i najjači dioničar svih metalurgičnih poduzeća. Po njemu je godine 1920. osnovana ogromna lievaona „Rhein-Elbe-Union“, gdje je bilo zaposleno do 20.000 radnika. U ostalim njegovim rudnicima bilo je zaposleno preko 300.000 radnika. Najjaču akciju razvio je u Hamburgu, gdje je 1917. godine osnovao plovidbeno društvo i iz njegovih brodogradilišta proizašli su prvi izaratni najveći njemački transatlantski parobrodi. Stinnesova ostavština računa se u visini od 100 milijuna dolara.

Besavjestan otac bacio dijete u rijeku.

U Vicenzi u Italiji dogodio se na Uskrs strašan zločin. Neki Italijanac Zanini, koji je ionako bio više godina oženjen, imao je nezakonito dijete sa nekom Margaritom Panosso. Nezakonito dijete ostalo je kod majke. Radi toga bio je Zanini u vječitoj svadji sa svojom zakonitom ženom. Medjutim je Zaninijeva žena obolila i otišla u bolnicu. Zanini pak je otišao za uskrsne blagdane Margariti. Na Uskrs bio je sav dan zamišljen. Poslije podne uzeo je u naručaj nezakonsku kćer i otišao s njome u gostionu, gdje se opio. Uveče pak kad je izašao iz gostione, bacio je kćer u rijeku i otišao svojoj kući.

Darovi

U FOND «DJAČKE MATICE».

U znak ogorčenja protiv onih, koji su na nedostojni način priredili politički sprovod našem zaslužnom vodji i zagovaratelju naših prava, g. dr.u Wilfanu, ližnjanski rodoljubi daruju 50 lira u fond «Djačke Matice» i kliču: Živio naš uzorni pastir dr. Wilfan!

DOPISNICA UREDNIŠTVA

Dopisniku iz Vranje: — Primili sve u redu. Hvala na poslanom! Javite nam ime i prezime dotičnog pretplatnika, za kojega ste nam poslali 15 lira. Da ste nam zdravo!

Našim dopisnicima na znanje: — U zadnje vrijeme primili smo više anonimnih dopisa. Mi takve dopise ne možemo da uvrstimo. Uredništvo ne će u nijednom slučaju izdati dopisnika, ali mora znati za njegovo ime i prezime. Molimo da se to uvaži.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Zahvala.

Prigodom smrti našeg nezaboravnog oca, muža i tasta

Ivana Vivoda

najtoplije se zahvaljujemo svima, koji su se bilokako iskazali prigodom ovog žalosnog dogadjaja. Napose se zahvaljujemo glazbarima i uopće svima, koji su ga ispratili na vječni počinak.

U Buzetu, dne 30. aprila 1924.

Ožalošćene obitelji Vivoda - Flego.

---

tvoja krv sve veselije vri. Duga bijaše tebi zima studena i burna, al' i za te počinju sada dnevi proljetni bijeliti, počinje cvijeće s mnogim suzama zaliveno. Velikobrojno je porodjenje tvoje, ali kako naliči sestra na sestru, tako naliče jedan drugom i puci tvoji; tvoji jezici pokazuju sveto i neumrlo svoje bratinstvo. Velikobrojno je porodjenje tvoje, ali mora i planine i pustinje prostrane kao more razdjeljuju braću od braće. Žalosni mi! Sin ne poznaje porod majke svoje. Žalosni mi! Lakša nam je omraza nego ljubav, brže se rastajemo nego sastajemo, ruke naše radije biju nego grle. Malo smo do sada učinili, da jedan drugoga poznademo, da se bratinski rukujemo. Kao slamu, raznesenu od vjetra, pustili smo da nas sreća razvijava. Sve je kod nas neizvjesno: izgovor, pisanje, nauka, red i običaji. Sve će se zajedno ponoviti. Muka velika, ali velika i radost. Poklonimo se pred znamenitom sudbinom, koja nas čeka, oružajmo se čvrstim ustrpljenjem, poniznosti velikosrčnom. Nije sada vrijeme, da pjevamo staru slavu svoju. Kao čovjek dižući veliku težinu, muči se i uzdahne, tako i mi mučeći se radimo, i mučeći se dobijemo tešku krunu slobode svoje.

ISKRICA XXXIII.

Iz Tracije, iz države slavenskoga naroda, izlazile su djevice vile u grčku zemlju; Orfeja i Lina pučki glas kaže prednjike Smiranskoga slijepca![1]) Iz planinskih snijegova vavijek ispada bogata rijeka, koja u proljeću hrani travice zelene i cvijeće.

Iz Macedonije, iz države slavenskoga naroda, izašao je orao prejaki,[2]) koji do indijanske krajine protezaše lećenje strelovitih krila svojih. Indijanska zemlja poslala nam je ovo mudroljubno izvršenstvo, koje je čovjek slavenskoga naroda ukorijenio u tolike pameti i tolike vijeke, kao drugu vjeru.

Macedonski orao očistio je put orlima rimskim, da kroz Europu slobodnije i brže mogu, tresući svojih krila, ukropiti svijet Isusovom krvlju kao rosicom ljubavi.

Od Nilove vode[3]), od Memfskih stupova, letjela je medju arbanaske hraste golubica znamenita, naučena da utješi tihim svojim glasom strah odsuda sakrivenih. Arbanaska zemlja dala je mnogo puta grčkome narodu sinove svoje, i ulila je krepčiju novu krv u grčke žile umorene. Ne bi bila bez toga mogla ustati robinjica gola; planine s otocima istočnim jošter bi spavale u snu sužanjstva.

Smiješan od njemačke i slavenske vode bijaše potok, koji potopi Italiju grješnicu. Nije bez odluke božje, što je talijanski narod pogazio u bijednoj Dalmaciji narod slavenski, i naravnu prostotu njegovu ištetio.

Sva je dakle krv smiješata; žalost i grijeh, boj i ljubav, sve su narode sjedinili. Nijemci, Slaveni, Grci, Latini, svi smo se od azijatskih ravnina razlučili, svi smo se opet približali s grljenjem smrti ili života. Svi smo braća u slabosti i u kreposti, u dici i sramoti. Nova gradnja i stare gomile, pustinja i dvor, more i gora, vojska i tamnica, zipka i grob, ovo sve nije nego jedan grad, jedna otadžbina sama.

Nikola Tommaseo.

[1]) Homer, [2]) Aleksandar Veliki. [3]) iz Egipta.

Broj 24 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 15. maja 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

I opet hajka na naše učitelje...

Lanjske godine izdao je ministar prosvjete, filozof Gentile, školsku naredbu, koja ima da učini kraj slavenskom poučavanju u našim školama. Po toj su naredbi početkom lanjske školske godine 1923-24. ukinuti svi prvi razredi na svim našim školama (na nekim su abuzivno ukinuti i po dva i po tri razreda!). Buduće školske godine 1924.-25. ukinut će se i drugi razredi, tako da će u najboljem slučaju one naše škole, što su nam još ostale, imati po tri do četiri više školske godine, dok se za par godina i to ne uništi.

Negdje u isto vrijeme izišla je i druga naredba, kojom se otpuštaju svi naši provizorno namješteni učitelji. Protiv tome zulumu digli su najodlučnije svoj glas naši narodni poslanici, naše novine i sav narod putem raznih deputacija, spomenica itd. Postiglo se samo to, da su neki od otpuštenih učitelja primljeni nakon dva, tri i više mjeseci natrag u službu, a da im se pri tom nije dala nikakva odšteta za ono vrijeme, što su bili na raspoloženju. Reforma Gentileva ostala je dakako i nadalje na snazi; što više, gdje se ikako moglo, primijenjivali su je na štetu naše obuke i jezika našega.

U to je došao rimski sporazum izmedju Italije i Jugoslavije, a s njime i pakt prijateljstva zaključen i potpisan od predstavnika obaju naroda.

Priznajemo, malo nam je odlanulo. Naivčine, kakvi već jesmo mi Slaveni, držali smo, da je sve ono iskreno i da će se u interesu dobrih i prijateljskih odnosa izmedju oba naroda odstraniti sve povrede, nepravde i nasilja, što nam ih je do tada nanijela vlada i njezini izvršujući organi. Nadali smo se, da će se u korist našega naroda ukinuti one odredbe, koje idu za posvemašnjim zatiranjem našega jezika u školama, što su nam još ostale, i da će se hrvatska obuka opet uvesti u školama, gdje se i prije vršila. Prevarili smo se ljuto. Istrebljivanje našeg rodjenog jezika nastavilo se i poslije sporazuma — na svim linijama. Nasilja prije izbora, a naročito onaj nigdje još nevidjeni i nečuveni zulum i teror na dan samoga izbora, pokazali su nam očito, da su se odnosi vlade prema nama još i više pogoršali. Najočitije pokazuju nam to najnoviji dekreti, kojima se jednim potezom pera otpušta masa naših učitelja, i to onako, kaošto se obično otpuštaju služavke bez obzira na osobu otpuštenoga, na njegove godine službe itd.

A zašto se otpuštaju ti naši učitelji? Oni se otpuštaju u očitoj namjeri, da se naš jezik iz naših seoskih škola istrijebi par godina prije, nego li bi to imalo da uslijedi po onoj zloglasnoj Gentilovoj naredbi. Gospodi se nekako vraški žuri... Htjeli bi, da nam što prije zametu trag, da nas ako ikako moguće odmah utuku, da nam satru ime i svaki spomen. Sebi su utuvili u glavu, da nas hoće asimilirati, i u svojoj nepojmljivoj i neverovatnoj pogrešnosti misle, da će to postići ovim svojim mrskim, odioznim, jednog kulturnog naroda upravo nedostojnim mjerama.

Oni to čine nesamo neposredno poslije sklopljenog, famoznog sporazuma od 27. januara o. g. već oni to čine i u času, kad njihov narod slavi svijetlu uspomenu velikoga Nikole Tommasea. Oni slave čovjeka, koji im je neustrašivo dobacio, **da «prezreni narodi imadu ključeve budućnosti»**. Italijani slave čovjeka, koji je kao ministar mletačke republike g. 1848. **podigao u Mlecima stolicu hrvatskog jezika, držeći da je taj jezik potreban Italiji**. Oni slave Nikolu Tommasea, koji je to učinio; slave ga u času, kad oni sami pruskom bezobzirnosti gone naše učitelje iz naših škola, a djeci našoj otimlju krušac znanja, do kojega bi jedino obukom u svome jeziku mogla da dodju.

Italijanski vlastodršci u svojoj neutaživoj žudnji za lakim uspjesima zaboravljaju, da su slične metode, što ih je prije nekoliko godina pruska vlada upotrebljavala protiv Alzačana i Poljaka prouzročile, da je sav svijet zamrzio Njemačku i sav njemački narod, i da su te metode bile u glavnome i povod a donekle i uzrok propasti njemačkoga carstva. Na ovu je činjenicu zacijelo pomišljao i čestiti italijanski general Domenico Guerrini, kad je ovih dana doviknuo Italijanima: **pustite te pripadnike narodnih manjina da žive svojim narodnim življenjem, dok ne traže ništa drugo, nego da mogu govoriti svojim jezikom, čuvati svoje narodno obilježje, gojiti svoju kulturu i svoje običaje...**

Ali italijanski se vlastodršci ljuto varaju, ako misle, da će naši i na ovu najnoviju hajku protiv ostatka ostataka slavenskih učitelja u ovim krajevima šutjeti ropski. Mi imamo naše poslanike, koje smo odabrali za to, da mogu u naše ime govoriti na mjestu, koje je za to zakonom odredjeno. Mi smo ljudi zakona, reda, mi smo narod, koji poštuje državu i sve njezine ustanove, pa je posve naravno i u skladu s našim političkim odgojem i poštenjem, da najprije tražimo zaštite u onih, koji nam tu zaštitu duguju, jedno stoga, što smo i mi italijanski državljani i prema tome pred zakonom jednaki i ravnopravni sa svima drugim našim sužemljacima, a drugo, što i mi plaćamo porez i u krvi i u novcu, pa tražimo i hoćemo da imademo i mi svoja prava, kao i svi drugi. Naši će poslanici u naše ime zatražiti od vlade, da se ove nedostojne mjere protiv naših učitelja ukinu i da naši učitelji ostanu i nadalje na svojim mjestima, kaošto će ostati i italijanski provizorni učitelji, koji su dodaše takodjer primili sličan dekret, ali, dakako, samo onako — pro forma.

Ne budu li naši poslanici mogli tim putem ništa da postignu, mi ne ćemo ni u tom slučaju prignuti glave. Svaki napadnuti čovjek ima sveto pravo, da se brani. Mi smo ovim najnovijim dekretima napadnuti u dušu, pa ćemo se zato i braniti. Dizat ćemo svoj glas, dok nas svi ne čuju i dok se god naposljetku ne udovolji našim pravednim zahtjevima.

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Su počeli miši bivandu piti!» - Crnci su svoju učinili, sad mogu da idu. - Banfield, Boroević i «Rošo». - Totalna likvidacija.

Nino Host- (a sada još i) Venturi po zanatu je zubar, to će reći: **cavadenti.** Ako su zubi, što su izišli iz njegovih ruku, onako oštri, kaošto je oštro njegovo pero — e onda, brate, evala i njemu i njegovim zubima!

Ovih dana napisao je taj, negda samo Host, a sada još i Venturi jedan dugi članak pod naslovom: **«Senza equivoci»**, što bi se hrvatski reklo: »Da se razumijemo!« Svaka je riječ u tom članku kao ubod »pincete« i krvava je kao i zubni sedmerostruki korijen, kad ga kliještima izvadiš. Nije dakle čudo, što je mnoge rodjene i nerodjene fijumance radi toga članka zahvatila ljuta, upravo naška zubobolja.

Da vidimo, dakle, šta je u tom članku!

Počinje Nino s onim časom, kad su on i njegovi pobjedonosni odredi dobili kratku zapovijed, da se priključe generalu di San Marzano, koji je sa svojim četama imao da krene put Rijeke s namjerom, da je okupira. Činilo se, veli Nino, da je ono san, ali bila je istina. I zaista oni su krenuli na Rijeku i zauzeli je onako, kako svi znamo.

Kad je naš Host sa svojim drugovima stigao na Rijeku odmah se dao na posao, da postigne — aneksiju. U tu svrhu, veli Nino, mi smo obnašli shodnim, da iskoristimo ljude i stvari, koji su imali svijesno ili nesvijesno da posluže našemu cilju. To nije bilo tako, pošto su doticaji s nekim Riječanima budili gnušanje. (Tu nema baš ni krivo. Opaska moja!). I Zanelli su se u ono vrijeme gadili neki riječki individui, pa je za vrijeme Versajlske konferencije htio, da ih se napadne. Medjutim to nije dopustio Nino i njegovi drugovi, pače oni su Zanelli izjavili čisto i bistro, da će oni braniti one individue do skrajnosti.

Glavno je bila — aneksija, do koje je moralo doći mâ koliko se tome protivile velesile. Da postignemo taj cilj, nastavlja naš Host, mi smo neprestano tukli po koprivi, ali tudjim nosom — nosom naših sugradjana Riječana. Mi nismo puštali, da se na Rijeci učvrsti nijedna vlada, pa bila ona mâ koliko provizorna, a to zato, što nismo htjeli, da se u naše stvari umiješa Liga naroda i da zahtjeva primjenu 4. § Rapalskoga ugovora.

Velesile su nudjale Riječanima nezavisnost i bogastvo; mi smo odbili jedno i drugo. I zaista, Nino Host nije danas ništa drugo nego samo — bankir... Jest, ja rado priznajem, da je on, Nino, žrtva (svaki bankir je žrtva!) ali neka nam dopusti jednu primjedbu. Bilo ih je, a i još ih ima na Rijeci, koji nisu kao ni on htjeli da Rijeka bude samostalna država, ali zato nisu nikada odbijali pineze... Ja na priliku poznam velikih i žarkih aneksionista, koji su se, ne budi Bogu pod nos, baš lijepo obogatili. Neka mi Nino oprosti, ali svi nisu se pokazali onako dizinteresirani kao on, jednostavni... bankir. Nego idimo naprijed!

Interesantan je ovaj »marunić«, što ga sada naš Nino iznosi na svijetlo u svome članku: On veli: »Mi smo sami udesili, da nam je (u septembru 1919.) stigla iz Malte jedna krivotvorena brzojavka koja je javljala, da na Rijeku dolazi ingleška policija, koja uostalom nije nikada postojala...

Interesantno, kaj ne? Nego sada dolazi najglavnije. One ljude, o kojima je Host već prije napomenuo, da ih je, iako nevrijedne, gledao da iskoristi, one naime ljude, koji su izmedju sebe bili porazdijelili gotovo sve unosnije gradske službe — danas poslije aneksije, više niko ne treba; njima Nino dovikuje: Basta! »Mi ih formalno pozivljemo, zapovijeda Nino, da se povuku s poprišta naše gradske politike! U ovo pet godina upoznali smo ih predobro. To su oni, koji su u vrijeme rata proglasivali začasnim gradjanima razne Banfielde i Boroeviće, koji su davali spomenploče onima, koji su obarali italijanske aeroplane. Ti ljudi ne smiju više, da se prikažu na političko poprište onako mirno i hladnokrvno, kako su se prikazivali u Budimpešti i Beču.

To je onako čisto po zubarsku: fora dente fora dolor! Via Vio junior!

Jer treba da znate, da je onu targu, onu spomen-ploču Banfieldu bio poklonio Tone Vio (»Rošo«), koji je u ono vrijeme bio načelnik Rijeke. Taj »Rošo« sin je mojega vrijednoga sugradjanina i dobroga Jugoslovena, doktora Via. On je prošao hrvatske škole, a govori hrvatski vrlo dobro. Nego dogodilo se i s njim kao i s mnogim našim slabićima: okrenuo provu na drugu stranu i preko noći postao od Saula — Paul ili ako već hoćete — od Pavla — Saul...

Kad su Italijani ušli na Rijeku, on je bio još načelnik, ali ona kamena ploča, što ju je poklonio neprijatelju Italije, tištila mu srce i dušu, pak je činio sve moguće, da se što prije i što bolje rehabilitira. Pozdravio je nadošle Italijane govorima punima vatre i žara; a kako mu ni to nije bilo dosta, brzo je poletio u Rim i na Kampidolju držao govor, u kome je dokazivao, kako je Rijeka jedva čekala, da dodje pod Italiju. Svi su mu pljeskali. Italijani su jako dobri ljudi, pak rado plješću svakome. A pljeskali su mu i u Veneciji, jer je naš Rošo i tamo govorio. A treba reći — ima on dar govora, kako malo tko. Njegov govor na trgu Sv. Marka i ona priča »dei colombi i di colombine« bili su baš lijepi.

Host i drugovi znali su za onu spomenploču i za neke druge stvari, ali su našega »Roša« pustili da govori o »colombima i colombinama«. Htjeli su, da ga do kraja iskoriste, kako to i sâm Nino priznaje, a budući da ga sada više ne trebaju, kliču mu: Basta i fora!

Evo, što se dogadja Hrvatima, koji će silom da budu Italijani!...

Ali najinteresantnije je i to, da je i sâm Nino Host naše gore list. Jest, Boga mi! On je to sam priznao dopisniku »Secola« u decembru god. 1918. On je onda kazao: — »Moj otac i moja majka Hrvati su. Kao dijete dali su me u hrvatske škole i do sedamnaeste godine ja sam bio Hrvat. Ali onda je nešto ušlo u mene i ja sam postao Italijanac.

I sada se evo pred našim očima pruža prizor vanredno zanimljiv, a gotovo bih rekao i poučan. Dva čovjeka, prije obojica Hrvati, sada stoje jedan protiv drugoga kao novopečeni Italijani, ali različitog kalibra. Toni Rošo Italijan, ali s nekadašnjom c. i k. lekapijatinskom tintom, a naš Nino takodjer Italijan, ali pun fašističke bravure i mussolinijanskog furora. Dva naša Mehmeda Sokolovića. Jedan (Nino) kemalist, a drugi (Rošo) kalifatist. Tko će od te dvojice da pobjedi?

Nino — to je jak na dlanu, kako bi to lepo rekli naša braća Česi. A Rošo? On je likvidiran. Pao je od bratske ruke! Počivao u miru! Ali utakmica nije time svršena. Boj se nastavlja. Nino ne će da se zadovolji samo likvidacijom negdašnjih »lekapijatinovića«, on je dirnuo i u drugi osinjak: u organizacije samih riječkih fašista... Scuzè se zè poco! I tu hoće on da izvadi jedan tvrdi zub, da i tu bude: fora dolor! On veli u onom članku: »riječki se fašisti medjusobom kolju, jer većina njih zaslijepljena je zavišću. Mnogi su uvrijedjeni, što nisu postali kavaljeri ili komendatori, i to za to, što se gotovo svako od njih **smatra spasiteljem...**

Tu se Nino ruga, veleći, da će ti danas svako s kim se susretneš dokazivati, kako je baš on spasao nesamo Rijeku nego i Italiju. Ukratko: fašizam je na Rijeci u krizi. Direktorij, tuži se Nino, ne može da funkcijoniše, jer dva člana imadu nekakvu vitešku aferu, pa se čeka, da se pobiju budi na mače ili na pištolje. Neko je predao dimisije, neko ne će da dolazi na sjednice i sve tako redom. Svemu tomu treba učiniti kraj, i to smjesta! — dovikuje Nino u svom članku. Da bude već jedamput reda, neka se osnuje makar i red Svetoga Vida i Modesta, pa neka ga se dijeli ako ustreba i medju gradske pometače, ali samo da je već jedamput red. **«I pametni starci...** (ide li ovo Grošića?) neka učine ljubav, pa neka ne zlorabljuju svoju starost, već neka se i oni pokore fašističkoj stranci... opominje **Nino Host-Venturi.**

I još govori Nino: — Što je do radničtva, mi ćemo tražiti, da se najprije zaposle rodjeni Riječani, i ne ćemo dopustiti, da se dovlače radnici izvana, kao da na Rijeci nema dosta nezaposlenih.

Ova je oštrica naperena i protiv onih radnika iz starih pokrajina Italije, koji neprestano dolaze na Rijeku... Kako vidite, Nino puca na sve strane. Pim! Pum! Pam!

Oće naša krv — oće!

Hoćeš, ne ćeš — danas je ipak Nino Host onaj, koji trese Rijekom. Po krvi je to naš čovjek, što opet dokazuje, da se na Rijeci ne može ništa ni bez nas ni mimo nas. Ili bolje: ako nas Italijani potjeraju kroz vrata, naći će se već koji, te će putem asimilacije ući k njima unutar kroz prozor. Da sam ja Italijanac, ja ne bih asimilirao ni vraga, jer asimilirani su kako Bućani, koji dodju pa najzada protjeraju i kućane. Asimilirano čeljade ima dvije duše: onu prvu, u našem slučaju hrvatsku i onu drugu — italijansku. Takav čovjek ne može nikada imati ni dati mira, jer se one dvije duše u njemu uvijek bore.

Da sažmemo sve ukratko: danas je na Rijeci sve u likvidaciji. U likvidaciji smo mi Jugosloveni, pa Ungarezi, pa Italijani Zanelijani, pa socijalisti, pa komunisti, pa fašisti, pa korpus separatum, pa statuo civico, pa zdrav razum, pa sve — — — Sve prolazi — ostajemo samo nas troje: Nino, ja i Ninetta.

Reliquiae seliquiarum Gomilarum.

Rokac.

IZ RAČJE VASI.

Kod nas se je prije izbora mnogo obećivalo, gradilo ceste i čisterne, a bogme i pilo sve u šesnaest. Držali su se fašistički izborni sastanci, strašilo ljude revolverima i drugim ubojitim oružjem. Slabići se prestrašiše i glasovaše za snopić i sjekiricu. Danas pak trče u Buzet i drugamo, da se informiraju, što je sa gradnjom cesta i čisterna. — Špeta muš — odgovaraju im Italijani — ke erba kreše! Ča niste znali, da se u votacijoni sve obećiva i da se na izvršenje obećanja niti ne misli!? I sada naši puzavci plaču i nariču, videći, da su prevareni. Dobro im stoji! Mi smo im uvijek govorili, da ne vjeruju svakom šmrkovcu sve što im govori, ali nisu htjeli da slušaju. Sada pak, kada je već kasno, dolaze k nama veleći: »Savjest nas peče, kad pomislimo, da smo prevareni i da smo glasovali protiv vlastitog naroda... Što da im mi na to rečemo?! Sramite se, kukavice jedne!

IZ PLOMINA.

Dne 6. aprila ove godine imali smo i mi u Plominu »izbore«. Bezakonja nije ni ovdje falilo. Prije podne išli su nekoji činovnici sa kamijonom po selima i nagovarali naše ljude, da glasuju za »goveran«. »Kad vam što treba«, govorili su, »komu će te se obratiti, ako ne vladi, koja hoće i može da vam pomogne.« No sva njihova agitacija bila je uzaludna. Naši ljudi su im čisto i bistro odgovorili: »Nemojte nam, gospodo, davati rog za svijeću, jer vas predobro poznamo. Oduzeli ste nam škole, polatinili crkve, izbacili jezik iz svih ureda itd. itd. Sada pak još hoćete da glasujemo za vas, koji nas mrzite i proganjate kao kakvu živinu!... Idite u miru božjem i znajte, da ćemo mi Slaveni već učiniti svoju dužnost.« Fašistički su agitatori ostali razočarani. Videći da im sva agitacija ništa ne pomaže, povratiše se natrag u Plomin. Nato počeše ljudima nudjati vino, šunke i drugo, samo da ih primane za svoju stranku. Bilo je i to uzalud. Naši ljudi — osim par prodanaca — nisu htjeli da se prodavaju za čašu vina, nego su kompaktno pristupili izbornim žarama i glasovali za našu slavensku stranku. Ali pošto u izbornoj komisiji nije bilo nijednog našeg čovjeka, to su činili, što ih je bilo volja. Njihovi izbornici glasovali do petnaest puta zaporedoma i to za sve one naše izbornike, koji se nalaze u inozemstvu i kojima je bilo uskraćeno pravo glasa. I tako su fašisti došli do većine i u Plominu. Nek Bog poživi fašiste i takvu izbornu slobodu!

Za Istru!

Budućnosti nam sudije zar misle,
Lagano sveti da će stišat plam,
Što predji naši mačem rasplamtjeli
I sinovima ostavili nam?

Nek na kraj svijeta baci nas sudbina
Megj divlje gore, orlovite stijene:
U srcu našem cvjetati će samo
Na Istru našu mile uspomene.

I srce nek nam istrgnu iz grudi,
Tu zakopano nać će jedno tek:
Da dovijeka bili ćemo ono,
Što pradjedovi bili su nam vijek.

Nek sve nam krate, što se kratit može,
Al srce naše u našoj je vlasti:
Za Istru našu, slavensko ime
Sve preziremo pustog svijeta časti.

Na razvalini minuloga slavlja
Svi s braćom složno dizat ćemo hram:
Na maču što nam pradjedovi stekli,
To mora opet vratiti se nam!

IZ BARBANA.

Nedavno su došli u selo Poljake oružnici. Tu su najprije pitali neku djecu gdje stanuje Gjuro Paus, a zatim se otputiše ravno u njegovu kuću. Paus je sjedio kod ognjišta. Jedan oružnik pristupi bliže k njemu i upita ga, gdje mu je sin Miho. Iza kako mu je Paus odgovorio da radi u vrtu, naredi mu, da ga pozove kući. Gjuro mu udovolji želji. Dodje sin u kuću, pozdravi oružnike i upita ih, što žele. Ništa, odvratiše samo par riječi želimo govoriti s Vam... Nato ih Pausov sin odvede u sobu. Tu su oružnici rekli, da su saznali, da ih u noći misle posjetiti tatovi, pa da su došli da obrane kuću. U tu svrhu zamoliše mladog Pausa, da im izruči civilnu odijeću, da se preodjenu, a zatim neka ide oružničkom maršalu u Sv. Vinčenat, da pošalje u pomoć par oružnika. Mladi Paus im udovolji želji i otputi se prama Sv. Vinčentu. Oružnici su išli za njime. Kad su došli u jednu šumu, odaljenu par kilometara od sela naložiše mu, da se zaustavi i da se legne uz njih na zemlju. Posluša ih. Nato mu oružnici počeše predbacivati, da je propagandista jugoslavo itd. Miho se je branio kako je mogao, ali sve uzalud: morao je biti krivac. Prijetnjama sa strane oružnika nije bilo ni kraja ni konca. Došla je noć. Zapovijediše mu, da se ustane i da ide s njima kući, da brane njihovo imanje od tatova. Mladić se ustane i otputi s njima do svog sela. Kad su došli do Pausove kuće, mladć skoči preko čisterne u kuću, a oružnici ostaše vani. Nato su došli k oružnicima nekoji individui, koji su bili odjeveni u fašističkim oderama, te provalili u Pausovu kuću u namjeri, da izlemaju oca i sina. Sreća je prohtjela, da su otac i sin pravodobno pobjegli iz kuće u selo, u kojem je i onako vladala velika panika. Budući pak, da nisu našli nikoga kod kuće, otišli su iz kuće i zapustili selo — Dali su to bili pravi oružnici i pravi fašisti, to ne možemo da ustvrdimo. U svakom slučaju preporučamo oblastima, da istraže ovaj dogadjaj i da strogo kazne krivce, koji počinjaju ovakova bezakonja proti našemu narodu. Isto tako ne bi bilo pošteno, da kojekakvi individui nose fašističku ili oružničku odoru pa da počinjaju na njihov račun takva bezakonja. Zato van s krivcima!

IZ SOVINJAKA.

Na dan Gjurgjevdana, našeg blagdana, došao je k nama buzetski svećenik, da nam drži propovijed. Govorio je u italijanskom jeziku. Mi smo se radi toga uvrijedili i u znak protesta svi do jednoga izašli iz crkve. Čemu da slušamo propovijed, koju ne razumijemo?! Ovdje nema pravih Italijana. Oni Italijani u Sovinjaku, koji danas govore u obitelji italijanski (a žalosna im majka, naše su krvi i prezimena), ne mare ni za crkvu ni za vjeru! Znamo, da je svemu tome kriva politika, ali mi ne ćemo da se od crkve stvara parlament ni politika. Zato smo i na Gjurgjevo ostavili crkvu i procesiju.

IZ BUZETA.

Dne 5. ov. mjes. obdržala je naša Posujilnica svoju godišnju skupštinu. I ovaj put bila je slabo posjećena, ali ipak brojnije nego li zadnjih pet godina. To nije u redu. Mi smo osvjedočeni, da će naš narod mnogobrojnije prisustvovati skupštinama našeg ovog jedinog još živućeg narodnog društva, kad bude saznao, da se je naša Posujilnica ojačala, da je ozdravila nakon dugog bolovanja i liječenja, pak je sada aktivna, te sasma izvan svake pogibelji. U zadnje doba bile su riješene neke pravde ugodno za Posujilnicu. Parnica proti udovi Gregorec za ogroman iznos dobro je ispala, te će sav zaplijenjeni Gregorčev pokretni imetak poći na dražbu Posujilnici u dobro. Parnica je proti općini pridobljena i još jedna druga pravda; i tako se Posujilnica ojačala i ozdravila, te danas već može pomoći narodu. Nažalost Posujilnica je morala isplatiti ulagateljima zadnjih godina velike iznose, pošto nisu imali povjerenja u nju, a ovo najviše za to, što su naši neprijatelji proti Posujilnici agitovali i proti njoj djelovali. Sada su skupštinari mogli se uvjeriti, da sada naša Posujilnica sasma dobro stoji, te prema tomu moramo sada nastojati da ju dignemo na onaj stupanj jakosti, kakva je bila ranije.

Na nama dakle sada stoji, da ju mi još većma ojačamo i podignemo u našu korist i u narodnu čast. Pošto imamo smatrati, da je naša stara Zadruga propala, sada će njene poslove (djelokrug) preuzeti Posujilnica, te će narodu prodavati modru galicu itd.

IZ TRVIŽA.

»Mi Trvižani bili smo oduvijek dobri narodnjaci. Italijanača i odmetnika nije bilo medju nama. Živjeli smo uvijek u bratskoj slozi. »Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari« — to je bilo naše geslo. Svojim ponašanjem stekli smo sebi veliko štovanje po cijeloj Istri. Mi smo se time ponosili. No kaošto svaka stvar ima svoj početak i konac, tako je imala i naša slava. Pred nekoliko mjeseca našlo se u našem selu nekoliko ljudi, koji su počeli širiti u selu neki čudni nauk o »bankirima«, »kapitalistima«, »liberalcima«, »klerikalcima« itd. Posljedica toga bila je ta, da su mnogi naši ljudi nacionalno omlitavili. Čim su to opazili naši narodni protivnici, Italijani, oni su se odmah obradovali držeći se svoje latinske poslovice, koja veli: »Duobus litigantibus, tertius gaudet«. Tako je i bilo. Za kratko vrijeme poslali su nam ital. učitelja, fašista Callaboti-a. Taj novi učitelj nema zadaće da potalijanči samo našu dječicu, nego i nas odraslije. Evo dokaza: Na Uskrsni ponedjeljak priredio je u školskoj dvorani, gdje visi i propelo — ples. Na taj inače neuspjeli ples došla su školska djeca, mladići, djevojke i nekoji stariji. Prisustvovao je plesu i sam trviški župan. Ali ni to nije još najgore. Par dana zatim pozvao je italijanski učitelj k sebi nekoje naše mladiće i ustanovio fašijo. Kako čujemo, medju tim mladićima ima i takovih, koji su bili članovi hrvatskog katoličkog omladinskog društva »Seljačka Sloga«. Do sada broji fašijo 14 članova. Žalosno je, a inače posve razumljivo, da narod tako radi. Dan za danom čuje samo jednu: »Naši su bankiri, naši su ovo, ono itd. itd.« I neupućeni ljudi, koji ne poznaju ljudsku zlobu, misle, da je zbilja tome tako, pa kažu: »Bolje da idemo u fašiste«. No tješimo se, da će i za to doći dan suda.

IZ PAZINA.

Pred nekoliko dana došla je neka čestita majka iz Milotić-brega u općinski ured u Pazin. Tu je zamolila jednog činovnika, da joj izruči invalidsku iskaznicu za njezinog sina. Općinski činovnik udovolji njenoj želji i primjeti: »Sada morate odmah učiniti popis vaše marve, koju imate kod kuće!« »Ja se ne mogu — odvrati žena — miješati u takove poslove, jer će to i onako učiniti moj suprug.« — Nato se svi činovnici, koji su bili u istoj sobi, uznemiriše i počeše trčati iz jedne sobe u drugu, da se posavjetuju, što im je činiti sa tom »soversivnom« ženom. »Metemo la in gheba!« zagalami neki dalmatinski izbjeglica. Rečeno — izvršeno: zgrabiše nesretnu ženu za ruke, oduzeše joj invalidsku knjižicu i odvedoše u nekakav zatvor — u zahod. Tu je ostaviše preko 6 sati. Oko podne približi se vratima »zatvora« neki delija, koji je za vrijeme ratnih godina gladan obilazio po našim seljačkim kućama i molio krumpira, kruha, muke itd., te ju porugljivo upita: »Ženo, jesi li gladna? Ustrpi se malko, možda će ti Wilfan ili Stanger donijeti objed!... Ako pak ne možeš da čekaš, onda tu imaš punu »kiblu«..., pa jedi do mile volje!...« Malo zatim bila je ispuštena na slobodu. — Evo, tako se postupa s nama na općini, koju mi uzdržavamo sa svojim žuljevima. Preporučamo općinskom načelniku, a i drugim faktorima, koji danas vedre i oblače, da pouče svoje činovništvo, da nije ovdje pučanstvo za činovništvo, već obrnuto.

IZ JELŠANA.

Pred nekoliko smo dana doznali, da slavni biskupski Ordinarijat u Trstu kani premjestiti našeg vrijednog župe-upravitelja vlč. gosp. Huberta Leilera. Ta vijest nas je uvelike uznemirila. U našem mjestu nema nijednog čovjeka, koji bi se veselio njegovom premještenju. Vlč. g. Leiler živi već mnogo godina medju nama. Za vrijeme svojeg službovanja nije se nikom zamjerio. Naprotiv: bio nam je uvijek i u svakoj zgodi pri ruci sa svojim dobrim savjetima. Osobito nam je mnogo dobra učinio u gospodarskom pogledu. Župljani su ga zavolili kao rodjenog oca. Medju nama nema ni muškarca ni ženske, ni mladića ni starca, koji ne bi volio i cijenio vlč. g. Leilera kao rodjenog oca. Uvjereni smo, da bi njegovo neumjesno premještenje štetovalo nesamo nama, nego i crkvi. Zato molimo biskupski Ordinarijat u Trstu, da uvaži našu želju i da ne premještava vlč. g. Leilera na ustrb vjere i ovdješnjeg pučanstva.

Franina i Jurina

Fr.: Bormića, veli čovek je bil oni Tomažeo. Si čital, kakoveh je debeleh Talijanom kantal još va ono staro vreme!

Jur.: Odbrusil ih je on i nam drugem. Ja sam čital va jednoj njegovoj »Iskrice« ove zlatne besedi: — **Prama tebi, narode moj, nisu mnogi drugi nego poluljudi. Ne srami se krvi svoje; pazi samo, da ti čista ostane, da ti kuga gradskih opačina ne ulije u nju slabost, nevolju i sramotu!**

Fr.: A to — to... Ove zlatne besedi morali bi svi naši va Istre naštampat na svoje ognjišće. Ako projdeš mimo Račje Vasi, zatrubetaj malo ta lepi nauk onem dvem trim šarenjakom tamo. I reci njim, da njim to sporućuje Tomažeo, kega cela Italija časti kako svojga najvećega čoveka.

Jur.: A sada čuj, ča Tomazeo sporućuje našem redovnikom: — **Niste vi svi toliko naučeni, koliko pristoji strahovitoj dužnosti vašoj; ali dosta je da ljubite; a ljubav će vas bolje naučiti nego knjige, ljubav će vas nadahnuti onim slatkim jezikom, koji prije k srcu nego k ušima dolazi. Neka vam bude preporučen naš materinski jezik, hitar i pun, jak i tih, mlad jošter, ali silne mladosti i vječne. Svi smo braća Isukrstova. Ne će haljina na nebo, nego duša.**

Fr.: Tako se govori! Ljubav je sve. Srce, ko mrzi, neka je prokleto od Boga svemogućega — amen!

Jur.: A poslušaj ovu: — **Kada će, Bože, svršiti ovo ćoravo i naopako sledjenje za tudjim običajima? Hrvati budimo, braćo, najprije; ovo neka nam bude kao tijelo naše, a druge stvari neka nam dodju izvanka kao hrana svarena i skuhana... Puno nam se treba truditi, da dobijemo ono, što nam obećava odsuda naša... Što brzo dodje, brzo i prodje. Nije silna i vjetrovita kiša, koja pomaže malašnom sjemenu, nego kad lagano i tiho daždi, onda bolje ona ulazi, i cvijeće i travicu oživi.**

Fr.: Vidiš, to su besedi!...

Jur.: A čuj, kako je ova lepa i istinita: — **Počnimo mi raditi; drugi će bolje slijediti, ali naša će biti najveća slava. Jedna svjećica može užeći tisuću svijeća, jedna sama može do prosvjetli put za mnogo duša, može da razveseli mnogo očiju, koje plaču u tamnosti tužnoj.**

Fr.: Vaistinu je to jako lepo. Ono ča i mi vavek govorimo: ako je va sele i jedan sâm, ki zna malo štat i pisat, on more narodu puno pomoć. I mića svećica more važgat tisuće drugeh sveć. Ova valja! Nju bi si merali za uho zapisat svi naši pismoznanci.

Jur.: A lepe su i ove besedi njegove: — **Jezik je duh čovjeka, duh naroda. Gdje je jezik izmiješan, ondje su smiješane i duše: gdje dva jezika gospode, ondje jednodušje ne može da bude... Koja će krv predobiti, latinska ili slavenska?... Dalmacijo moja! Malena si medju jugoslavenskim sestrama svojim; ali neki mi glas svedjer govori, da ti ne ćeš biti manja ni ružnija, nego da će se tvoje pjesme na daleko čuti i upokojit će u grobu sinove tvoje, koji su umrli uiajući se u tebe i plačući ne svoje nesreće nego bratimske.**

Fr.: Ja bim to počel ovako: — Istro moja! Malena si medju svojim jugoslavenskim sestrama, ali tvoji će se glasi na daleko čuti i upokojit će u grobu sinove tvoje koji su za te, majčice naša, živjeli i radili.

Jur.: A pametna je i ova: — **Neki od nas u Italiji ništa drugo ne traže, nego ugodnosti prazne i nedostojne, da i ono pokvare, što nam ostaje ljudske prostote. Talijanske su poklade raj za neke od naših...**

Fr.: To su one večne fešte i korteji, pred kemi čovek nikada nima mira ni pokoja.

Jur.: Tužna je ova, ale istinita: — **Kruha ne imamo, a gdje bijaše oranica, mi sadimo loze. Valja da se siromah napije, ako hoće da zaboravi tuge svoje.**

Fr.: Reci malo, kada je Tomažeo pisal taj svoj lepi nauk?

Jur.: To ti je bilo pred jedno osamdeset let.

Fr.: A čini se, kako da je sve to čera napisano. Vaistinu Tomažeo je dobro poznaval naše muki i nevolji. Veli čovek — neka govori ča će ki.

Jur.: Tomažeo je imel jednega prijatela, Šibenčana, ki se je zval Špiro Popović. Ta Špiro je već pred jedno devedeset let pucal na sve one naše ljude po Dalmaciji, ki nisu spoštovali svoj materinski zajik, nego su raje govorili i čitali talijanski. On je više puti i svojga prijatela Tomažea nagovaral, neka piše hrvatski i neka ča više more dela za naše slavenstvo. Va jednoj svojoj »Iskrice« Tomažeo se spamećuje tega svojga prijatela Spira, pak mu ovako govori: — **Ako ja nakon polovice svog života počinjem izuščivati svoje materinske riječi, tebi sam, Špiro, dužan. A radujem se, da sam tebi dužan, jer ti imaš pučko srce... Ja u istini znadem, da u svakoj riječi hrvatskoj, koju ću štiti oli pisati, srest ću, Špiro, ime tvoje.**

Fr.: Sve je ovo jako lepo i gre do srca. Ja ti, Jurino, zahvaljujem, da si mi sve to danaska stumačil. A mislim, da će to i drugem bit jako drago.

Jur.: Neka mi ne zamere, ma ni ja ne morem vavek delat — hopsasa! Lepo je kadagod i poskočit, ma je lepo kadagod svirali i za pâs stavit... Danaska smo razgovarali malo prepametno, niš zato — drugi put ćemo malo drugačije. Nisu svi dani jednaki.

Fr.: To je ono, ča ja vavek govorim.

IZ CRESA.

Italijani su nam najprije potalijančili škole i protjerali učitelje, a sad hoće da to učine i sa crkvama i školama.

Kako opažamo, njima je sada najviše na putu naš čestiti svećenik vlč. g. Sabalja iz Valuna. Njega hoće na svaki način da istjeraju iz našeg otoka. Svako toliko dolaze k njemu i sile ga, da se iseli u Jugoslaviju. Tamošnje je pučanstvo radi toga silno ogorčeno i odlučno zahtijeva, da vlč. g. pop Sabalja i nadalje ostane na svojem mjestu. Budući da je to ogorčenje tako veliko, da bi moglo imati teške posljedice, oružnici su ovih dana obećali, da će ga do nadaljnjeg naredjenja ostaviti pri miru u Valunu.

Još nešto! Za neko vrijeme došao je u Cres neki italijanski č. otac kapucin, da drži misu i propovijedi. Prve nedjelje došlo je u crkvu mnogo vjernika, misleći, da će časni otac propovijedati u srpsko-hrvatskom, našem materinjem jeziku. Medjutim ostali su brzo razočarani. Časni otac kapucin misio je latinski, a propovijedao italijanski. Što više: u propovijedi je tako žestoko uvrijedio naše pobožne težake, da su odmah izgubili volju da

P O D L I S T A K

Krsno ime

Tko krsno ime slavi,
onome i pomaže.

Naši pradjedovi Jugosloveni prelazili su iz neznabožačke na kršćansku vjeru u većim skupinama i to na dan koga poznatijega sveca. Toga sveca zadržali bi novokršteni za zaštitnika i pokrovitelja svojih kuća i porodica. Plemena, koja bi primjerice prešla na kršćansku vjeru na dan sv. Nikole, smatrala bi toga sveca svojim patronom, svaka bi porodica čuvala u kući svojoj sliku toga sveca, pred slikom bilo bi kandilo, koje bi se često pripalilo. Svečeva slika (ikona) nazivala se i krsno ime one kuće. Pred njom klecale bi majke i oci, kadgod bi se našli u nevolji, pa bi molili svoga sveca, da im pomogne.

U davna vremena imali smo i mi, istarski Jugosloveni, svoju krsnu slavu, ali otkako smo prije više stotina godina pali pod tudjinsku vlast, izgubio se u nas taj divni narodni običaj. Sačuvao se je samo u nekim selima južne i zapadne Istre i dok se drugdje izgubio, jer oni nekakvi imendani i rodjendani, što ih pojedinci kod nas slave, nemaju nikakve veze sa krsnom slavom. Ima medjutim u južnim krajevima Dalmacije i Bosne krajeva, gdje je krsna slava i kod katolika još u običaju, ali sasvim čisto, nepromijenjeno i lijepo sačuvalo se krsno ime jedino u naše braće Srba. Nema na svijetu Srbina, koji ne bi slavio svoju krsnu slavu. On je slavi danas od prilike onako, kaošto su je slavili i njegovi praroditelji prije stotine i tisuću godina; sve onako od oca na sina prelazila je u njih ta divna, krsna slava, tako da danas nema srpske kuće, koja ne bi slavila svoga sveca-zaštitnika, svoje krsno ime. To krsno ime svijetlilo je Srbinu i u vremenima, dok je imao svoju sjajnu državu i u njoj uživao najveću i potpunu slobodu. Krsna slava bila mu je velikom utjehom i kasnije, kad su ga podjarmili Turci i on postao tudjim robom. Ono kandilo, ona lampica, ona lukijerna, što je gorjela pod slikom krsnoga imena, ono svijetlo, što je žmirilo u najzabitnijoj, planinskoj osvetničkoj kolibici, to je svijetlo odgojilo čitavu jednu naciju, cijeli jedan narod.

U narodu je tvrda vjera, da tko krsno ime slavi, onom i pomaže. Narod vjeruje, da u dan krsne slave silazi u njegovu kuću sveti Ivan, sveti Nikola, sveti Gjuraj ili koji drugi svetac zaštitnik njegova doma. Narod vjeruje, da ga krsno ime čuva od svake nepogode, da mu čuva rod i pleme, kuću polje i blago. On vjeruje, da mu je sveto krsno ime sačuvalo narodnost i vjeru. Zato i je u Srba, koji krsno ime slave, najstrašnija kletva: »Utrnula ti krsna sveća!« ili »Ne gorjela ti sveća!« A to znači: nestalo ti kuće i kućišta, ostala ti kuća prazna, ostala bez muške glave! Zato naša jugoslovenska, srpska braća sa največom svetošću i zanosom slave svoje krsno ime. Slavi ga najbogatiji i najsiromašniji, slave ga u kraljevskom dvoru kao i u najzabitijoj potleušici. Slave ga kot kuće, na putu i u tudjini. Slave ga i u miru i u ratu...

Svuda, gdjegod se nalazi jedan Srbin, tu se slavi i krsna slava. I naši iseljenici u dalekoj Americi i Australiji pale u dan svoje krsne slave svijeću, lome kolač i dijele ga sa svojim prijateljima, koji im dolazi u posjete, da im čestitaju slavu. Ako se, primjerice, otac i mati nalaze kod kuće, a sinovi i kćeri svaki u drugome kraju, u dan krsne slave oni će svi, koliko ih imade i gdje se nalazili, paliti sveću, to će reći, da će slaviti svoje krsno ime. I u to vrijeme oni će se svi, premda odvojeni i raštrkani, osjećati duševno spojeni s rodjenom kućom svojom, s milom majkom i ocem svojim dobrim. Krsna je slava ona nerazdruživa veza, koja veže čitavu porodicu, cijelo jedno pleme u jedan osjećaj, u jedno čisto narodno i religijozno oduševljenje. Ta veza tako je tijesna, da se na priliku svi oni, u čitavoj zemlji, koji slave istoga sveca, smatraju rodjacima. Za dan krsne slave, pribavljaju se jela i pića, pozivaju se prijatelji i znanci a i nepoznati i nepozvani primaju se rado i od srca. Sva kuća oživi u molitvi, veselju i razgovoru. Pjevaju se pjesme, pucaju puške. Kućna vrata širom su otvorena i slijepcu i sakatu i kljastu i svakom nevoljniku. Dan krsne slave je dan ljubavi, opraštanja i mira. To je praznik jednakosti i bratstva.

Slika sveca zagovornika čuva se u kući kao svetinja. Ta slika s kandilom prelazi od oca do sina. Teško kući, iz koje bi te svete slike nestalo. Ona ne smije od kuće, jer bi s njom otišla i sreća doma, raskopalo bi se ognjište, rasula kuća.

O krsnim slavama ima više pjesama. Za danas objavljamo jednu iz knjige »Kotorke«, koju je ispjevao tajnik Radikalske stranke u Ljubljani, g. Ljuba D. Jurković, da se i naši čitatelji upoznaju sa njenom ljepotom.

Evo te pjesme:

PESMA O KRSNOJ SLAVI

U proleće o Gjurgjevu danku,
Krsnu slavu stara kuća služi.
Ta je kuća na daleko znana
Rad' junaštva i poštenja svoga.
Tu se skupi do sto plemeštaka,

nedjelje dodju sv. misi i propovijedi. ...udo. On im je rekao: — Propovijedat ...talijanski, jer je to državni jezik, koji ... vi da naučite. Srpsko-hrvatski jezik ...a prošlost itd. itd. Pobožni su ...a zgražanjem izašli iz crkve.

...uće nedjelje došlo je u crkvu samo ...o pobožnih starica i par domaćih Ita-...a. koji skoro nikada ne dolaze u crkvu. ...časnog oca tako razljutilo, da je počeo ... na one, koji danomice idu sa glazbom ...adu i priredjuju feste e solo feste. Po... toga bila je ta, da su ga odmah iza ...napali italijanski glazbari i ... očuškali. ...otac se je doduše ispričavao, da nije ...na njih, italijanske glazbare. nego na ...ali sve uzalud ... više nije mogao da ... svojih riječi.

... više nema ni njega na Cresu.

Creski težak.

IZ ROCA.

... s našom hrvatskom školom. Hr-...e. a imala je učitelja g. Pogatschnig-a ...nika). koji znade samo riječ dvije hr-... Medjutim ovih se dana i on pokarao ...sindakom Massalinijem, pa se morao ...iti u Crnicu kraj Buzeta. Na njegovo ... došli su učiteljica gdjica Kvirina Ko-... iz Cresa i nadučit. g. Boara iz Riema-...

... roditelji školske djece preporučamo im ... djecu. da napreduje i da nešto nauče. ... vruće želimo. Ako hoće, oni mogu ... dobra nama iskazati u školi — samo ... malo potrude.

...amo se pohvaliti da su nam dvije ... naša polja i usjeve i sjenokoše do-... namočile. ali opet se imamo potužiti. ... ujedno s prvom kišom padala i krupna ... Mnogo štete nije nanijedila, a opet ... koristila. Nebo je u nas svaki dan na-...ćeno, a ipak je dosti toplo, pa se nadamo. ...ve godine ne će tuti suša.

...će gospodarski stojimo vrlo slabo. Vino ... stoji još uvijek nerasprodano u kono-... Kupaca nema od nikud. Nedavno su ...ani razglasili. da će naša istarska vina ...upavati Francezi. ali ni vrag im tomu ne ... Vidi se, kako nas drže za nos!

IZ ILIRSKE BISTRICE.

... zadnjem času se pri nas govori vedno ... o nameravani preureditvi občinskih ...ožij. Z vsako tako govorico se seveda ...igne velik prah razprav, odobravanj in ob-...nj. Vsem ne bo nikoli ugojeno. Na vsak ...n pa moramo računati z dejstvom. da bo ... ali slej prišlo do preureditve občinskih ...rožij. Italijanski upravni zakoni stavljajo ... občinskih blagajn in do števila in kakovosti ...činskih uradnikov tako visoke zahteve, da ...izključeno, da bi mogle obstojati še nadalje ...le občine. kakor jih ima več ravno bistriška ...lina. Več občin, kakor Prem, Smerje, Celje, ...lovče, Ratečevo Brdo obstoji samo iz ene ...ale vasi. Omejiti se hočem. da kot kronist ...žim glavne načrte. o katerih se govori in ... katerih bi imela biti preurejena okrožja ...čin. Najmanj zaprek bo, da se združijo v ...o samo občino male kmečke občine Prem, ...merje, Celje. Kilovče. Ratečevo Brdo. Tudi ...ružitev občin Knežak in Zagorje se bo dala ...vesti. Več poteżkoč bo pri nameravani ...ružitvi občin Bistrica, Jablanica in Trnovo, ...r se tu križajo različni interesi. Posebno Bistričani se bodo upirali proti temu, da se ...m priključijo tako obširne kmečke občine. ...rez dobrih strani pa ta priključitev tudi bi ...e bila ravno za Bistrico. Zato bi bilo dobro, ...da občinski zastopi in občine pravočasno ...vignejo svoj glas in dajo izraza svojim željam ... potrebam.

IZ ROVINJSKOG SELA.

Z...dnji izbori su se kod nas poveli posve ne-...smo. U izbornoj komisiji nije bilo našeg ...ka, pa je izborna komisija radila što je ... Svaki izbornik, koji je išao u izbornu ... bio nadziran od fašista. Što više: u će-... su silili naše izbornike, da povuču crtu ...ko fašističkog izbornog znaka. Za dokaz ...vadjam samo jedan slučaj. Kad je došao u ...bornu ćeliju naš čestiti narodnjak Jakov Zović i htio da glasuje za našu narod. stranku, ...šao je k njemu jedan fašista te mu naredio, ... glasuje za fašiste. Zović mu je odgovorio, ... će on glasovati onako kako mu savjest ...laže, a ne kako mu drugi zapovijedi. Nato ... fašist uzvrpolji i zakriči: »Koša ti bron-...di! Porko Dio, ti devi votare kuši, altrimenti te kopemo!« »Briga mene!« odvrati Zović. »Jedan put možeš da me ubiješ, ali ne više! Ja ću radije da me ubiješ, nego da glasujem za bilokoju italijansku stranku!...« Zatim je povukao crtu preko našeg izbornog znaka, zatvorio glasovnicu i odnesao je k predsjedniku, veleći: »Tu je moja glasovnica; otrgnite prilijepak i bacite je u mojoj prisutnosti u izbornu žaru.« Cijela se komisija divila odlučnom držanju našeg Zovića, dok se fašista ljutio i pitao ostale fašiste. što mu je činiti s tim čovjekom. »Pusti ga. pusti«, odvrate drugi, »ta i onako za deset godina će biti svi Italijani!...« »Nikada!« odriješito će Zović. »Sve što nas više pritišćete, više ćemo ljubiti svoj narod i jezik!« Nakon tih riječi bio gurnut iz izborne dvorane.

Gospodarstvo

VINOGRADARI, NA POSAO!

Iza kako smo obrezali, povezali i okopali vinograd, čeka nas najvažnija u njem radnja: sumporanje. Sumpora se protiv luga ili pepela. Ta bolest napada lozu u većoj ili manjoj mjeri redovito svake godine. Zato treba da uložimo sve sile oko toga, da se tu bolest uništi.

Sumporati treba odmah, čim loza prolista, čim se pokaže zarod. Kakovih 10 20 dana slijedi drugo sumporanje sa sumporom, koji sadržava 3% sameljene modre galice. Neposredno prije cvatnje, za vrijeme cvatnje ili najkasnije odmah iza kako je loza ocvala, obavi se treće opće sumporanje sa sumporom bez galice. Kasnije se pažljivo obadje svake sedmice vinograd. Ako tom prilikom opazimo na zelenim dijelovima pojedinih trsova tragove luga ili pepela, treba da ih opetovno posumporamo, dok bolest sasma izgine.

Za sumporanje loze uzme se čisti i koliko moguće fino sameljen sumpor. Samo kad hoćemo ujedno da predusretnemo peronosporu na zarodu (grozdju). upotrebimo za drugo sumporanje sumpor, komu je primiješamo 3% modre galice. Što je finiji sumpor, tim veći će biti uspjeh sumporanja. Finoća se sumpora izražava stupnjevima po Chancel-u. Sumpor mora imati barem 70 75 finoće Chancel. to je na pr. La extra Trezza, a još bolji ali skuplji pak je provjetreni Trezza-sumpor sa 85/95 Chancel. Finoća se sumpora poznaje po blijedoj boji i po opipu. Da smo pak sigurni glede finoće sumpora, treba da nam ga istraže kemičke postaje (na pr. Poreč, Gorica). Najbolje će biti. da nabavimo sumpor zajednički putem gospodarskih društava ili posujilnica i to kod velikih tvrtka za prodavanje sumpora.

Sumporajmo uvijek po suhom, toplom i tihom vremenu. Sumpor mora biti sasvim suh. Ako se je uvreći sumpor zgrudao, treba grudice razdrobiti, u koju će svrhu biti najbolje, da takav sumpor prije uporabe prosijemo.

Za sumporanje imademo različnih sprava, takozvanih sumpornjača. Jedne se drže rukama, ad ruge nosimo kod sumporanja na hrptu. Najbolja je onakva sumpornjača, koja najbrže radi, koja sumpor najfinije trusi i koja razmjerno najmanje stoji. Ručne su sumpornjače jeftinije nego one, koje se na hrptu nose, ali se s njima i polaganije radi.

Od ručnih sumpornjača su najpraktičnije one s okruglim mješićem, a rabe se mnogo u Istri i Dalmaciji. Mogu se kupiti u Pazinu, Puli, Poreču itd.

Kod nas u Istri obično se upotrebljava mjesto prave sumpornjače za prvo sumporanje male šupljaste posipače od late: trs je tada još gô, pa da sumporamo mijehom, potrošili bi utaman odviše sumpora. No mi te posipače podnipošto ne možemo da preporučimo, jer se s njima veoma nejednakomjerno sumpora, a potroši se mnogo više sumpora nego sa dobrom, ovećom sumpornjačom na mijeh. Kod visoko gojenog trsja (baras, pergula) neka se uzme i za prvo sumporanje sumpornjaču. Kod niskog trsja rabit ćemo male, rijetke vrećice, koje sami načinimo iz kamada rijetke vreće. Ovako sašivena vrećica od kakvih 25 cm dužine i 15—20 cm širine napuni se do ⅔ sa suhim finim sumporom, te se desnom rukom stresa nad trsom, koji mislimo sumporati. Ta se vrećica može i na količ pričvrstiti, da uzmognemo tako trusiti sumpor i na odaljenije dijelove loza.

Radimo li tom vrećicom ili sumpornjačom, moramo nastojati, da se mladice loze sa lišćem i grozdjem samo opraše tako, da se iz daleka niti ne opazi sumpora na njima. Na taj način je učinak sumporanja bolji, a i sumpora se manje potroši. Osobito kad zrna odebljaju, u julu i augustu, za velike vrućine takovim preobilatim sumporanjem učinimo više štete nego li koristi, jer sumpor na sunčanoj strani popali grozdje.

Ako još isti ili drugi dan po sumporanju padne jaka kiša, koja sumpor ispere, treba sumporanje čim prije obnoviti. Ako treba sumporanje i škropljenje isti dan obaviti, neka se sumpora tek kada se prije poškropljeno trsje posušilo.

F. T—ž.

Iz slavenskog svijeta

100-godišnjica velikog apostola Jugoslovenstva.

6. svibnja navršila se 100-godišnjica rodjenja Imbre Ignjatijevića Tkalca, jednog od najgorljivijih apostola jugoslovenske misli. Rodjen je u Karlovcu a potječe iz plemenitaške porodice turopoljske. Njegovo djelovanje spada u veliku eru nacionalnog gibanja u Evropi, pa i kod nas. Nije se priključio ni Ilirima, ni užim hrvatskim patriotama, nego je istupio kao najodlučniji zagovornik ujedinjenja i oslobodjenja jugoslovenskih plemena. Austriju je bezdano mrzio i ovu mržnju nije mogao da zataji u nijednoj prigodi. Njegovo je djelovanje bilo raznovrsno, pa je u Beču izdavao liberalni i politički dnevnik »Ost und West«, a u Zagrebu do Bachove zabrane uredjivao je »Südslavische Zeitung«. U svim ovim njegovim publikacijama ostao je dosljedni i neumorni propovjednik ujedinjenja jugoslovenskih plemena i Jugoslovenstva. Bio je nemilo ganjan od austrijske vlade, što je i razumljivo. O ovom velikom čovjeku kod nas se vrlo malo zna. Ostao je sve do sada nepopularizovan, ali doći će vrijeme kad će svaki naš čovjek uz Petra Petrovića-Njeguša, Kralja Oslobodítelja Petra Karagjorgjevića, Strossmayera, Račkoga spominjati i Tkalca, kao apostola jugoslovenske misli.

Politička organizacija lužičkih Srba.

Lužički Srbi organizovali su se politički u »Srpskoj narodnoj stranci«, i kao takvi stupili u izbornu borbu u vezi sa ostalim narodnim manjinama, koje su postavile državnu listu narodnih manjina. Prilikom izbora izdali su izborni proglas, u kojem su postavili svoje zahtjeve i težnje. Srpska narodna stranka u stalnoj je vezi sa političkim vodstvom u Berlinu, gdje su narodne manjine organizovale svoj sekretarijat. Lučički Srbi traže da prestane javno i tajno ugnjetavanje lužičke narodnosti u crkvi, školi i javnom životu. Dalje traže da se obe Lužice udruže u jedno upravno tijelo. Srpske crkve traže srpske svećenike i srpske učitelje za srpske škole. Dalje traže jednu srednju školu, pravično razrezivanje poreza, socijalne zakone, ukidanje svih privilegija velikih posjednika itd. Proklamacija završava: »Posle vekova ugnjetavanja srpski narod još živi i hoće da živi. Za svoj život hoće da se bori po volji Boga i zbog toga će tražiti i neprestano traži pravdu i hrišćansku ljubav.«

Sokoli medju Česima i Jugoslovenima.

Češki »Soko« ima 220 društava sa 256.599 muških i 103.539 ženskih članova a osim toga 42.834 muškog podmlatka i 37.181 ženskog i najposlije 62.012 muške dece i 69.360 ženske. Jugoslovenski »Soko« ima 26 okružnih organizacija sa 427 društava i 74.473 članova. Sokolski savez lužičkih Srba, koji ima središte u Budišinu, broji 10 društava i 325 članova.

Politički pregled

Pred otvorenjem italijanskog Parlamenta.

U Montecitoriju čine se velike priprave za otvorenje italijanskog Parlamenta, koji se sastaje 24. maja. Svečanost će biti velika. Svi ministri bit će u posebnim ministarskim odorama, a poslanici u frakovima i cilindrima. Sjednicu će otvoriti predsjednik ministarskog vijeća Mussolini i zatim prozvati sve poslanike. Iza toga uzet će riječ sam Kralj. Kraljevim govorom bit će završena svečana sjednica otvorenja. Socijalisti i komunisti ne će prisutvovati.

Njemačka nakon izbora.

Kako smo već u prošlom broju našega lista javili, njemački su nacionalisti i komunisti iznijeli sjajnu pobjedu na zadnjim izborima, koji su se vršili dne 4. ov. mjeseca. Nacionalisti i komunisti su se ojačali na račun stranaka sredine, koje zagovaraju izvršenje reparacionih obveza, dočim oni zastupaju stanovište negiranja reparacionog pitanja. Radi toga im je uspjelo, da su putem demagoškog sredstva zadobili najviše pristaša u mladjoj, fanatizovanoj masi njemačkog naroda. Bilo kako bilo, pobjeda nacionalista i komunista znači veliki preokret u njemačkoj vanjskoj i unutarnjoj politici. Tko će sada u Njemačkoj obrazovati novu vladu, to se još ne može reći. Izmedju nacionalista i centrumaša započeli su već pregovori oko sastava koalicione vlade, ali do sporazuma još nije došlo. Računa se, da će se novi njemački Reichstag sastati dne 27. ov. mj. i da će do tada doći do sporazuma glede obrazovanja nove koalicione vlade.

Poraz nacionalnog bloka u Franceskoj.

U nedjelju, dne 11. maja te godine vršili su se u Franceskoj izbori za parlamenat. Svuda je vladao posvemašnji mir i red. Interesovanje za izbore bilo je veliko. Glasovalo je 80% izbornika. Rezultat je izbora svakoga iznenadio. Pobjedu je iznijela ljevica: komunisti i soc. Nitko nije očekivao, da će kod ovih izbora doživjeti poraz nacionalni blok (vladine stranke). Nacionalni blok dobio je preko 160 poslanika manje nego kod prijašnjih izbora, tako da je sada isključeno da bi se moglo obrazovati svoju vladu. Uslijed toga je sadašnja vlada odlučila, da će na dan 1. junija, kada se sastaje franceski parlamenat, podnijeti ostavku.

Ruske trupe pred Besarabijom.

U posljednje su vrijeme silnu uzbudjenost pobudile vijesti o nagomilavanju raznovrsnih trupa u raznim granicama istočne Evrope. Naročito je silno uzbudjenje pobudilo skupljanje ruskih trupa pred Besarabijom, gdje se dnevice obavlja sve veće nagomilavanje infanterije i konjice.

Isto je tako i Rumunjska na ruskoj granici koncentrisala sve svoje raspoložive vojničke kontigente, ostavljajući svoje ostale granice prema Bugarskoj, Jugoslaviji i Madjarskoj gotovo bez vojske. Da se spriječi eventualni prepad bugarskih trupa na rumunjski teritorij, odaslala je Grčka izvjesni broj svojih trupa na grčko-bugarsku granicu.

Zasad je još nemoguće prosuditi svu važnost kretanja ovih trupa na besarabijskoj granici, pošto se ne mogu još predviditi daljnji dogodjaji.

Rumunjska vlada provadja nad svim vijestima najstrožu cenzuru. Diplomatski krugovi u Ateni, Sofiji, Beogradu i u Beču su uvelike zaokupljeni koncentracijom ruskih trupa, jer se to smatra kao predigra k izvršenju ruske prijetnje, da ponovno osvoji oružjem Besarabiju. U Beču se smatra, da je rumunjska vojska preslaba, a da spriječi ruski pohod na Besarabiju.

Što se tiče Bugarske, njezina je glavna želja, da se dokopa teritorija, južno od Dunava, koje je ona morala ustupiti Rumunjskoj uslijed neuillyskog ugovora. Za to je Rumunjska i išla za tim, da sebi osigura potporu Grčke ili Jugoslavije ili opet obih država, u slučaju eventualne navale sa strane Bugarske.

Jakost ruskih sovjetskih trupa, skupljenih na granici Besarabije računa se na 300.000 ljudi. I iz Bukarešta stižu vijesti, da je koncentracija ruskih trupa duž obale Dnjestra proizvela u čitavoj Rumunjskoj veliko i očajno uzbudjenje. Isto tako stižu već i vijesti, da je došlo do manjih sukoba izmedju ruskih i rumunjskih predstraža, pa da kod tih sukoba imade i veliki broj ranjenika s obje strane.

Gradjanski rat u Albaniji.

U Albaniji je započeo krvavi gradjanski rat. Sjeverna se Albanija bori proti južne. Borba je započela izmedju vladinih i ustaških četa kod jednog sela nedaleko Tirane. Več ima na obje strane mrtvih i ranjenih.

Širite „Istarsku Riječ“!

Prijatelja, uzamnica dobrih;
Starih ljudi i momaka mladih.
Starih žena i curica lepih:
Oni slave do osmoga dana.
Po starinskom običaju lepom.

Kada zvona zazvoniše mala
Rano jutrom o Gjurgjevu danu
Na crkvici seoskoj i maloj.
Svi podjoše slušat liturgiju,
Liturgiju o Gjurgjevu danu.

Na starcima crljen koporani
Sa pucima od srebra i zlata
I jaćerme sa tokama starim.
I licima i zelen gajtanom,
Pašnjaćama o oružjem svakim.
Tu pucaju od veselja starci
I sa njima od dragosti momci!

Za njim' idu mladjane djevojke:
Na njima su haljinice bele.
Haljinice nove izvezene
Šaren svilom i biserjem svetim;
Sve su cure okićene mlade
Smiljem cvetom i miris bosiljkom...

Iza cura stare idu žene;
Sjaje im se povezače bele
I svetle im pasi od olova;
Oko žena sitna djeca skaču...

Sve se beli i sve se šareni;
Srebrene se kape i gdjerdani;
Crvene se mlagjane djevojke;
Crvene se i junački momci —
Iz obraza izbija im zdravlje,
Živa vatra i junačka krvca!
Sve je lepo ka' o Gjugjev danku —
Gjurgjev danku junačkom sastanku!

Slavuj peva u zelenom gaju;
Nebo svetlo, a polje zeleno...

Saslušali kad su liturgiju,
Kućama se svojim povratiše
I veselje mnogo učiniše,
Pa za sofrom svi se postaviše;
Nazdraviše starešini kuće.
Starešina lepo odzdravljaše:
Zdravlje svima on zaželi lepo —
Lepo zdravlje i sreću svaku!

Vino piju na bukare ljudi
I kapama oni pozdravljaju;
Od veselja svi se slatko smiju;
Sve se smiju, slatko vino piju.
Dobre volje svi su odmah bili
Jer od vina sjemi zadobiše...

Tad zapeva slepi guslar mladi
Lepe pesme o Kraljeviću Marku,

O Milošu i Smiljanić Ili,
O junaku Janković Stojanu,
O junaku od Zadra Todoru
I o drugim junacima mnogim.

Na slavlju su svi kućani bili,
Samo nije nevestica mlada.
Kad je noćna bila omrknila,
Mlada neva sinka porodila,
Malâ sinka mladimem junaku,
U toj kući najmladjemu mužu.

Kad su žene to javile sofri,
Veselje se mnogo povećalo,
Mladom babi svi se veselili,
Njem' u zdravlje rujno vino pili;
Stara ga je poljubila majka
I grudima pritisnila svojim.
A drugi mu lepo nazdravljaše:
Zaželiše devet milih sina
I desetu od srca mu kćerku.
Da se braća ne zažele seje.

Mladom babi zaigralo srce.
Kad je čuo da je muško dete.
Iz bukare rujno pije vino,
Pa se diže na noge lagane;
Na oč'ma mu suze radosnice.
Sve ih krije gore gledajući;
Svoju kapu tri put u vis baca
I nazdravlja svome sinu Gjuri!

Kad su prvi zapevali petli
I kad sveta dogorela sveća.
Tad se diže kuće starešina.
Sveću gasi i kruhom i vinom.
Ali sveća ne gasi se lako.
Čemu mnogo svi se veselili!

Iz pušaka momci ispališe,
Pa veselje lepo završiše.

Zvoni zvono staroga vilaša,
Bleje ovce i sva druga vunjač.
Kan' da znadu za veliko slavlje,
Kan' da slave kućnu slavu stara.
I volovi od veselja riču,
Tankim repom svi veselo mašu.
Verni kudro od veselja laje,
A u kućnom u tom zidu starom
Pokućarka leži zmija mirna —
Znak je mira u toj kući staroj,
Za koju se na daleko znade
Rad junaštva i poštenja njenog.
To se znade u deset kotara.
Blago njima i svako im dobro!

Ugleda l' se u te dobre ljude
Mnogi grešnik na toj zemlji čarnoj!
Jer tko služi Krsno Ime svoje —
Ono njega dobro i pomaže!

Domaće novosti

Slabo nas poznaju!

Italijanska republikanska stranka izdaje u Trstu svoj list — «L'Emancipazione». Taj list u jednom od zadnjih brojeva piše, da će italijanska republikanska stranka početi da izdaje jedan propagandistički list u slovenačkom jeziku, e da lakše pridobije za sebe Slavene u Italiji. List dalje piše, kako će si tršćanski i gorički republikanci morati porazdijeliti djelokrug, u svrhu, da što jače prodru medju slavensko pučanstvo. Italjanska republikanska stranka ovime prihvaća metodu, koju provode već od prije italijanske stranke sa ciljem da se primorski Jugosloveni podjele medju italijanske stranke i da se u njima izgube. Tako se o Slavenima u Italiji uopće više ne bi govorilo, već samo o republikancima, fašistima, komunistima itd. Dakako da im naš svijesni narod u Istri ne će nasjesti. Italijani se ljuto varaju, ako misle, da je naš seljak glup. Bistar je on, vrlo bistar, te se ne da od nikoga varati. Da je republikancima zaista stalo do boljitka našega naroda, oni bi uprli sve svoje sile oko toga, da se poprave sve krivice, koje nam nanašaju druge stranke. Ali toga nema. Vidi se, da su sve italijanske stranke, pa nosile one koje mu drago ime, složne u tome, da nas odnarode. Zato kličemo svim našim ljudima: Ne pustite se varati od nikoga! Ostajte vjerni sebi i svojem jugoslovenskom imenu i narodu!

Zavod sv. Jeronima u Rimu predan Jugoslaviji.

Javljaju iz Rima: Nakon postignutog sporazuma predale su italijanske vlasti jugoslovenskom poslaniku crkvu i zavod sv. Jeronima na osnovi utanačenja u rimskom sporazumu. U prisustvu jugoslovenskog poslanika skinuti su odmah sa crkve i sa zgrade stari austrijski grbovi a postavljeni državni jugoslovenski. U isto vrijeme istaknuta je na zavodu prvi put i jugoslovenska državna zastava. Na taj je način definitivno regulisano pitanje zavoda sv. Jeronima izmedju Italije i Jugoslavije po naročitom aneksu rimskog pakta, koji govori o rješenju ovoga pitanja. (Još treba riješiti samo pitanje upravitelja zavoda, što će se izvršiti prema sporazumu izmedju Vatikana i Jugoslavije.

Kako gospodare naši Italijani sa općinskim novcem?

Netom je kr. italijanska vojska zaposjela ove naše krajeve, najedamput su bila raspuštena sva slavenska općinska zastupstva i uvedeni komesarijati. Za općinske komesare bili su imenovani sami Italijani. Kad su oni preuzeli naše općine u svoje ruke, našli su u mnogim blagajnama više hiljada prištedjenog novca. Danas pak nema više nijedne općine u Istri, koja ne bi bila zadužena. Prema našim informacijama, istarske općine duguju pokrajinskom konzorciju u Poreču 7.048.268'93 lira i to samo za aprovizaciju. Taj iznos pada na općinu:

Tinjan: 53.003'78 lira, **Veprinac:** 77 hiljada 304.34, **Barban:** 344.606'24, **Boljun:** 7.816'83, **Buje:** 75.019'09, **Kopar:** 116.050'19 **Podgrad:** 355.952'07, **Novigrad:** 146.323'53, **Vodnjan:** 215.296'80, **Jelšane:** 32.919'34, **Herpelje:** 8.421'27, **Plomin:** 30.268'16, **Žminj:** 101.263'28, **Izola:** 494:468'86, **Lovran:** 79'34, **Materija:** 109.156'65, **Matulje:** 267.768'93, **Motovun:** 102.660'13, **Mošćenice:** 84.131.25, **Nerezine:** 60.000, **Osor:** 196.451'04, **Poreč:** 397.938'57, **Buzet:** 281.806,17, **Piran:** 466.098'97, **Pazin:** 117 hiljada 457'07, **Pula:** 1,343.959'42, **Oprtalj:** 110.437'76 **Roč:** 51.492'95, **Sv. Vinčenat:** 139'67, **Umag:** 128.057'13, **Bale:** 140 hiljada 385'58, **Vrtenik:** 54.191'61, **Višnjan:** 67 hiljada 510'38, **Vižinada:** 167.513'27, **Volosko-Opatija:** 944.319'26; **Ukupno** 7,048.268 lira i 93 cent.

Kako spomenusmo, ti dugovi su učinjeni u Poreču samo za aprovizaciju. Naš narod je morao odmah plaćati živežne namirnice, koje je dobivao kod aprovizacije. Kamo je onda išao onaj novac? Kakva je bila uprava s tim novcem? A što će ljudi reći kasnije, kad iznesemo na dan i ostale dugove?!

Istrani, ne selite u Južnu Ameriku!

Usprkos svih naših opomena ima ljudi, koji hoće da se isele u Južnu Ameriku. Svima je cilj — Argentina. Ti nesretnici zapuštaju domaće ognjište u nadi, da će u tudjem svijetu dobiti dovoljno zarade. Dodju u Argentinu. Tu dožive takvo razočaranje, da im odmah dodje želja za povratak u domovinu. No sada se nažalost te njihove želje ne mogu da ispune, jer nemaju potrebitih sredstava za povratak. Posljedica toga biva ta, da jadnici ne mogu u Argentini ni živjeti ni umrijeti. A tko je svemu tomu kriv? Oni, koji nisu htjeli da slušaju prijateljski savjet — iseljenici sami.

Kakve prilike vladaju tamo dolje u Argentini, neka svjedoči pismo, koje je primio ovih dana jedan prijatelj našega lista. To pismo doslovno glasi ovako:

Buenos-Aires, dne 8. IV. 1924.

Dragi priajtelju,

Oprosti, što Ti se tekar danas javljam. Nije to moja krivnja, već prilike, u kojima se nalazim. Ova me je zemlja posvema razočarala. Mnogo sam pretrpio — i moralno i materijalno. Zarade nisam mogao dobiti, jer nisam vješt u španjolskom jeziku. A i drugačije je ovdje, što se zarade tiče, veoma zlo. Stao sam se učiti tudji jezik. Kroz to vrijeme počeo mi je malo po malo uzmanjkivati novac, koji sam donio sobom iz rodnog kraja. Ali koliko sam žrtava doprinesao dok sam sakupio dovoljnu svotu za putovanje! Medjutim, kad sam se priučio španjolskom jeziku, dobio sam nekim sretnim slučajem namještenje kod jedne franceske tvrtke. Silom prilika moram da se mučim u toj tvrdci, gdje me rad ubija. Tu nas upravo isisavaju, to više, što se ovdje nalazi na hiljade i hiljade besposlenih radnika, koji se danomice nudjaju tvrdci izjavljajući, da su pripravni raditi za samu hranu. Ja na pr. koji sam po zanimanju elektricist, moram se baviti i drugim zanatima: zidarskim i stolarskim. Za plaću dobivam 7 peseta dnevno. Plaću primamo dnevno, a ne svakih 14 dana, tako da čovjek uopće ne zna, da li će biti drugi dan primljen u službu ili ne. Želio bi doći u bolju službu, ali nažalost ne mogu. Imam svu silu preporukâ i svjedodžbâ, ali to mi ništa ne pomaže. Svaki dan dolaze amo na hiljade i hiljade doseljenika iz svih krajeva svijeta, dakako najviše iz Italije. I tako je sve prenapunjeno sa doktorima, inžinirima, poduzetnicima, ljekarima, činovnicima sviju struka te specijalizovanim radnicima, koji se danomice po ovdješnjim novinama preporučaju za različite radnje. Inače je mjesto samo po sebi dosta lijepo opremljeno sa svim udobnostima, dakako za one, koji imaju pune džepove novaca. U gradu pak nije moguće dobiti stana. Za praznu sobicu treba platiti 50 peseta. Siromašne porodice moraju stanovati izvan grada, u okolici. Ali kakvi su stanovi izvan grada! Malene drvene barake na četirim drvenim stupovima, a kuhinja pod prostim nebom. Pod barakom stoji smrdljiva voda. Kada kiši, onda jadni ljudi ne mogu izaći niti iz barake. Nemogu pojmiti, kako mogu oblasti uopće što takvoga dozvoliti. Čitava pokrajina, gdje se nalaze napomenute barake, tako smrdi, da moraju putnici, koji se onuda voze električnim željeznicama, začepiti sebi nosove. Argentina je republika. Ali unatoč svega toga ovdje vlada veća birokracija, nego kod nas u rodjenoj domovini. Komu uspije da se dočepa državne ili gradske službe, tomu dobro ide. U Argentini ima preko 600.000 državnih namještenika, koji primaju masne plaće, a skoro ništa ne rade. Tako je i s drugima. Ulični pometači primaju 180, a stražari 200 mjesečnih peseta. Moram ti iskreno priznati, da ovdje nije moguće živjeti. Ja bi se vrlo rado povratio kući, ali to mi opet nije moguće, jer nemam novaca za putne troškove. Sam Bog znade, da li ću ih ikada moći pristediti toliko, koliko trebam za povratak! Molim te, opomeni naše ljude na ovdješnje prilike i zamoli ih, da se ne sele amo. Znam da je u našem rodnom kraju zlo, ali ovdje je još gore! Neka se od nikoga ne daju zavadjati, jer ovdje nema zarade, da bi se čovjek mogao preživjeti. Uz srdačan pozdrav — Tvoj **P. G.**

Tako glasi pismo, koje je pisao jedan naš iseljenik iz Argentine. Preporučamo našim ljudima, da ga dobro prouče i da se ne iseljuju tamo gdje nema zarade.

POVJERENICIMA POL. DRUŠTVA «EDINOST» I SVIM NAŠIM IZBORNICIMA!

Do 31. maja su na općini izloženi permanentni izborni imenici, koji će biti valjani za vrijeme od 1. VI. 1924—31. V. 1925. Ako je tko prije reklamirao neka pogleda, da li je upisan. Svi naši izbornici, koji nisu bili upisani, neka pogledaju, da li su sada upisani, da budu mogli od 1.—15. decembra uložiti molbu za upis.

Proslava 10-godišnjice atentata u Sarajevu

Pišu nam iz Sarajeva: Ovdje se čine velike priprave za proslavu 10-godišnjice atentata, izvedenog po Principu i drugovima protiv austrijskog prijestolonasljednika nadvojvode Franc Ferdinanda i njegove supruge, grofice Chotek, koji je pospješio svjetski rat i doveo do oslobodjenja podjarmljenih naroda.

Svega po malo

Ubio ženu, raskomadao njezino tijelo, srce i pluća sakrio u kutiju a meso skuhao u loncu.

Pred dvije godine došla je u London gospodjica Emily Bielby, da traži namještenje. Usprkos neprestanog traženja službe nije mogla dobiti. Medjutim se upoznala sa nekim mladim gospodinom, Patrick Mahonom, koji ju je zavolio i uzeo za svoju suprugu. Neko vrijeme živili su u miru i zadovoljstvu, ali to je malo trajalo. Pred petnaest dana su se tako posvadili, da je razljućeni muž uzeo nož i ubio vlastitu ženu. Zatim ju je razmesario: srce je metnuo u jednu kutiju, kosti bacio u vatru a meso u lonce. Što je mislio činiti s tim mesom, to se ne zna, jer je odmah iza toga došao policiji u ruke. Sada je sva engleska štampa uzbunjena radi toga nečuvenog zločina.

Unuk ubio baku za nekoliko kilograma masti.

Nedavno se je odigrala u Dugoselu (Jugoslavija) strašna tragedija. Uzrok toj tragediji nije bio u vinu, nego u neodoljivoj mržnji jedne seljačke obitelji. Neka baka živila je kod svojega unuka, koji se je prije tri godine oženio. Izmedju njega, žene i bake dolazilo je do svadja. Zato je baka odlučila da ostavi svoga unuka i da se preseli k svojoj kćeri. Ovu je odluku platila svojim životom. Baka je imala posjed i svoje blago, pa kada je htjela da ostavi kuću, trebala je sobom ponijeti i svu svoju imovinu. Unuk se protivio da baka uzme sobom nekoliko kilograma masti. Jednoga dana dodje baka po tu mast. Kod unuka su bila dva prijatelja, koji su pili vino. Netko joj reče, da ne ide u kuću, jer bi moglo doći do zla, ali ona odgovori: »Idem po mast, pa makar to bilo na moju ili njegovu smrt!« I baka udje u smočnicu i uzme mast. Unuk dotrči za njom, zgrabi stolčić i stane tući staricu po glavi, dok ne padne u nesvijest. Nato je stane gaziti nomama. Za pol sata bila je starica mrtva, a besavjesni sin odveden u tamnicu.

Natječaj za najružnije ljude: sreća i nesreća najveće svjetske rugobe.

Pred nekoliko su dana izašli u svim američkim listovima oglasi, kojima se pozivaju najružnije osobe, sakate od poroda i nesreće, da se prijave u sjedištu Kulver City film Company u New-Yorku. Kandidat, koji bi pružio dokaze najveće rugobe, dobio bi nalog, da igra u jednoj seriji filmova uz plaću 1500 dolara mjesečno. Drugog dana, pred lokalima spomenute direkcije, sabrao se neprekidan red sakatih, šepavih, grbavih, iznakaženih i padavičavih ljudi. Direktor poduzeća svrstao je sve nesretnike u jedan red i pažljivo ih pregledavao. Poslije polankog ispitivanja, njegov izbor pao je na jednog čovjeka, koji je bio i šepav i grbav i kome je rak izjeo polovinu lica. Proglašen najružnijim čovjekom na svijetu, taj nesretnik bio je odabran i potpisao je ugovor uz šum zavisti svojih razočaranih sapatnika. Sutradan trebao je, da se javi u direkciji, da mu dade prve upute za ulogu, koju je morao igrati. Ali nesretnik je valjda zaboravio, da — idući ulicom mora biti oprezan, i koliko se žurio u svojoj nesreći, htio je pretrčati jednu od najprometnijih gradskih ulica. Tu ga pogazio i ubio na mjestu jedan automobil.

Pričest telefonom bez žica.

Newyorški presbiretijanci pričestili su za Uskrs svoje vjernike telefonom bez žica. Inicijativu je dala presberiterijanska crkva u New-Yorku. Mikrofoni postavljeni u crkvama predali su tečaj obreda stanicama bežičnog telefona za primanje, a te stanice dale su opet svim svojim pretplatnicima u Sjedinjenim Državama. Vjernici, koji su se nalazili u samoj crkvi, pošto su dobili iz pastorovih ruku posvećeni kruh i vino, morali su čekati dok se pričesnici iz daljine obavijeste bežičnim telefonom o podizanju. Tek tada su se vjernici u crkvi pričešćivali, a tisuće vjernika obavile su to kod kuće.

Strahoviti ciklon u Americi.

Prema vijestima iz New-Yorka, strahoviti ciklon uništio je dne 30. aprila velike predjele državica Georgia, Alambame, Luisiane, Arkansasa i Virginije. Iako su komunikacije prekinute, vijesti manjkave, to se ipak znade, da ima preko stotinu mrtvih i preko 400 ranjenih. Mnoštvo je ljudi izčezlo netragom. Materijalna šteta prelazi mnogo milijona dolara. Ciklon je osobito bijesnio u Albami i u Georgiji. Mjesto Faklin u Georgiji bilo je skoro potpuno uništeno. Prilikom ciklona srušene su kuće. Vjetar je nosio osobe i životinje sa velike daljine kao što i stabla i razne druge predmete. U Smithville u Georgiji jedno je dijete nosio vjetar skoro do dva kilometra. Ciklon je bio popraćen strahovitom kišom, olujom i tučom. Mnogi mostovi srušeni su od nabujalih rijeka. Ciklon je nešto pao kad je dopro do Virginije, nu i tu je nanio strahovitih šteta i ugrabio teških žrtava.

Plin, koji izaziva suze u borbi protiv provalnika.

Čikaška policija došla je na ideju, da protiv lupeža i razbojnika upotrebi plin, koji izaziva suze. Ako se noću ušuljaju u banku, otvara se neki sakriveni ventil, a iz njega struji nešto nevidljivo, što dodirne ljudske oči. Provalnici umjeli su savladati sva osiguranja što su do sada bila u upotrebi. Ali taj plin, koji suze oči, ne poznaje smilovanja. Plin je potpuno bez mirisa i bez boje. Kad dolazi u dodir s ljudskim okom, podražava suzne žlijezde i za nekoliko minuta, čovjek je onemogućen da gleda. Napravljeno je u Chicagu i nekoliko pokusa tim plinom, koji su vrlo uspjeli.

Zaklala se i pošla da otvori mužu vrata.

Pred nekoliko je dana 44-godišnja Marija Benedetti u Trstu, u napadaju neurastenije, pokušala, da se ubije. Dok joj muža nije bilo u kući, ona mirno prostre na pud gunj, zatim je sjela na stolicu i prisjekla britvom na lijevoj ruci žilu kucavicu. Kao da joj to nije dostajalo, ona iznova zgrabi britvu i oštrim zamahom rasjekla si grkljan. Krv je počela obilno teći po podu, a u taj čas vratio se muž i našavši zatvorena vrata počeo kucati. Sad žena, sva u krvi i rasječena vrata, ustane s stolice i podje da otvori vrata. Čim je izvršila taj napor, srušila se u mlaku svoje krvi.

Mladić odgrizao djevojki nos.

Pred nekoliko dana desila se u Beču čudna tragedija (žaloigra). Djevojka Doroteja Hut tužila je mladića Frana Leibl-a, da kriomčari kokain. Kad je jedan stražar htio da odvede mladića u zatvor, ovaj se najednom istrgao, bacio se na djevojku, pograbio ju za vrat i u bijesu joj odgrizao vršak nosa. Djevojka je u besvijesnom stanju prevezena u bolnicu, dok su redari teškom mukom svladali pobješnjeloga mladića i odveli ga u zatvor.

O prašini.

Gradovi imadu za jake žege svoje p… muke. To je prašina. Za vrijeme rat… još gore ćuti, jer se ulice ne mogu r… polijevati, pa zlobni ljudi znadu kazat… zrak tako pun praha, da bi se dao rezat… učenjaka, koji su se ovime iscrpi… pa su našli, da u jednom kubičnom cent… zraka za vlažna i kišovita vremena … 32.000 sitnih čestica praha. No onda j… još razmjerno čist. Kod lijepog vremen… kupi se ovih nepozvanih gostiju i do 130… No znanost ima još i gorih brojeva: u … lijepim širokim sobama ima ih i dva mil… Strop je u čitavom stanu najgušće na… sa pet i pó milijuna. Utješljivo je, da n… huncima gora broj biva neznatan. Tak… na Rigi-u (brdo u Švicarskoj) našli te… čestica praha u kubičnom centimetru z…

Rat ciganskih plemena u Španjolskoj.

Franceske novine javljaju iz Madrid… su se u provinciji Salamanka na cesti izm… Bejara i Ciudad Rodriga pobila dva cig… plemena u sasvim propisnoj borbi. Uzrol… kobu leži u ljubavnom takmičenju plem… poglavica za sklonost jedne lijepe cig… Kad je žandarmerija stigla na mjesto b… dvanaest boraca ležalo je okrvavljenih na … lji. Dvije žene bile su mrtve, šest muška… i četiri žene bile su teško ranjene. Cigan… pobjegli u goru kod Bejara, gdje se zajedn… opiru žandarima.

Dobrovoljni zamjenik za smrt.

U državi Pensilvaniji bio je mladi Jo… Prinkle osudjen na smrt, a Walter I. K… wood, koji je 50 godina star i bolestan, prij… se, da bi želio umrijeti mjesto njega. Gu… ner Pinchot izjavio je, da toga ne može p… hvatiti, jer nije legalno. Nije tomu dugo, d… u Kini mjesto nekog bogatog osudjenika … gubljen zamjenik uz pogodbu, da njegovi s… mašni roditelji dobiju otkup u novcu.

Preseljenje carigrajske patrijaršije u Jugoslaviju?

Zagrebačka »Riječ« javlja, da je regent t… ske republike Kemal-paša riješio, da uk… pravoslavni sv. Sinod i patrijaršiju u Ca… gradu a prestavnike ovih najviših pravosla… nih crkvi da istjera iz Turske. U savezu… tom odlukom, jugoslovenska se vlada brz… javno obratila na sv. Sinod i fanar, da do… i da se nastane u Jugoslaviji. Prema tom… Jugoslaviji bit će sjedište najviše vlasti prav… slavne crkve, kao u Italiji katoličke.

Šala i razbibriga

Mama, evo tvoju liru.

Sta, zar nisi prilijepio marku na pism…

Ne, ja sam metnuo pismo u sanduče k… fašist nije gledao.

* * *

Pekarova žena (svom možu, pošto je pal… cijena brašnu): Sta misliš, Milane, trebali … da snizimo cijenu hljebu?

Samo polako, ženo. Sad smo snizili t… žinu, a za cijenu ćemo viditi. Ne možem… sve na jedamput!

Književnost i umjetnost.

«Meja».

Primili smo br. 8. poljoprivredno-industr… sko-trgov. lista »Meja« sa ovim sadržajem … A. Hribar: Agrarno-seljački savez. — Pr… inž. Stj. Jurić - A. P. Jacobson: Danska p… ljoprivreda. — Ivan Mrmolja: Za uredjen… narodnog gospodarstva. — Josip Lokm… Stanje usjeva i naša agrarna statistika. Agrarius: Za unapredjenje našeg stočarstv… Ilija Bošnjak: Težačka hemija. — A. Hr… bar: Agrarna reforma. — Bilješke — Raz… vijesti — Književnost.

Cijena je u godišnjoj pretplati Din 120. Uredništvo i uprava: Zagreb, Sudnička ul. …

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 14. maja 1924., moglo se prod… odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.850 9.870 100 amerikanskih dolara za 2.245 2.260; 100 švicarskih franaka za 400—403; 100 franc… skih franaka za 125.50 126.50; 100 čehosl… vačkih kruna za 66.10 66.60; 100 jugoslove… skih dinara za 27.90 28.15; 100 rumunjski… leja za 11.25—11.75; 100 madžarskih krun… za 0.0250 0.0325; 100 njemačko-austrijsk… kruna za 0.0315 0.0325 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZ…
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 25 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 22. maja 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. ... drugog četvrtka donosi prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša ... na godinu, a za inozemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a neslogom sve pokvari“. — Narodna poslovica.

„Talijanski ćete duh bolje ćutjeti, kad budete Slaveni pravi!...“

Čije su ove riječi? — Riječi su velikog ... Nikole Tommasea. — Kome su namijenjene? — Našim jugoslov. mladićima... ... više, on je tim našim mladićima posvetio čitavu jednu »Iskricu« (XXIV. Iskrica), u kojoj je iznio ove divne misli:

»Vi mladići, koji idete u tudje zemlje ... znanje, koje vam zemlja vaša ne ..., budite ufanje i veselje, a ne žalost i ... otadžbine tužne. Spominjite se vaše ... nje, **uzdržite jezik njezin; učite i druge jezike, ali gledajte, da vam tudji ne ... materinjeg iz srca, da ne bude rat** ... praznina u mislima vašim. Ni vladanje ... duša razdružena ne može da živi. **Talijanski ćete duh bolje ćutjeti, ako budete Slaveni pravi!**

Bolji ste, nego mnogi od onih, koji vas ... daju kao izmet naroda. **Branite, molim vas, svuda branite domorodno poštenje;** budite u odlukama stanoviti, slobodni u ...ima, bistri, silni na vrijeme, ali češće ... vavijek ljubazni. Ljubite istinu više ... zlato, a braću više nego li život! **Običaje drugih naroda gledajte i poštujte, ali nemojte da ih slijepo slijedite ali slijepo ...dite. Braća njihova budite, a ne robovi!«**

Divne božanstvene riječi, iz kojih kao iz sunca titra vječno svijetlo istine! Da je u italijanskog ministra prosvjete nešto ... pamet i malo dublji pogled, on bi bio već do sada razmišljao o tim riječima, pa bi i ona njegova školska reforma, barem u pogledu našeg materinjeg jezika, bila izišla sasvim drukčija.

Kad bi taj vajni filozof poznavao našu slavensku dušu onako, kaošto ju je poznavao dika i ponos Italije i Slavije, Nikola Tommaseo, on ne bi danas tjerao naše učitelje iz naših škola, već bi naprotiv učinio sve moguće, da tim učiteljima olakša život, da mogu povjerenu im djecu nesmetano odgajati u duhu bratstva i pomirljivosti, od čega bi Italija prva imala da crpa najveće koristi.

Kad bi pak sadašnji italijanski vlastodršci mogli dublje da proniknu u onu Tommaseovu: **«Talijanski ćete duh bolje ćutjeti, kad budete Slaveni pravi»** — i kad bi tu mudru i jedino zdravu rečenicu primijenili na svoje odnose prema ovdješnjim Jugoslovenima, a napustili onu svoju ludu, nečovječnu, u današnje napredno doba sasvim neizvedivu ideju o našoj asimilaciji, oni bi za budućnost Italije i njezinu veličinu učinili kudikamo više, nego će postići s najokrutnijim i najodioznijim nasilnim mjerama, koje na kraju krajeva ne mogu a da ne izazovu najljuću reakciju. Italijani to dobro znadu, jer su i sami prošli kroz tu tvrdu školu.

Prošli su oni kroz svu tu tvrdu školu, ... regbi, da nisu učinili ništa. A čini se, da ... nisu ništa naučili ni od drugih naroda: ni od Prusa, koji su htjeli, da na sličan način ponijemče svoje Poljake i Alžaćane, ni od Austrijanaca, koji su htjeli, da po... koji devetak naroda, pa ni od Madžara, koji su htjeli, da pomadžare erdeljske i riječke Latine i još neka druga plemena. Ne pomaže ni bliska činjenica, da su svi ti narodi svoje grješne atentate na ... podložnih sebi naroda platili jednim grdnim porazom i slomom. To sve Italijane ne smeta, oni hoće asimilaciju i samo asimilaciju. Oni hoće silom da učine od nas ono, na čemu su polomili zube i Prusi i Austrijanci i Madžari.

A mi? A vi, mladići naši, protiv kojih je u prvom redu uperena sva ova neljudska rabota, što da učinite vi?

Držite se onoga, što vam poručuje slavni Nikola Tommaseo. Premda je taj veliki dalmatinski mislilac naše gore list, Italija ga ... slavi kao svoga rodjenoga sina. Svejedno — vi slušajte njega! On vas opominje, da se i u tudjini sjećate svoje otadžbine, da uzdržite svoj materinji jezik, da nastojite, kako vam ne bi tudji jezik istjerao iz srca vaš materinji, da posvuda branite svojo domorodno poštenje da u svojim odlukama budete stalni, u riječima bistri i silni, da svoju istokrvnu braću ljubite više nego život. Tommaseo vam poručuje još i to, da tudje običaje poštujete, ali da ih ne slijedite, a što je pak najglavnije, on vam grmi u dušu: **«Ne budite robovi! Budite Slaveni! Bolje ćete ćutjeti talijanski duh, kad budete pravi Slaveni!...»**

Ove ispovijedajte na puna usta, a kad vas budu Italijani pitali, tko vas je to naučio, odgovorite visoka čela:

Nikola Tommaseo!...

Tko ne može da nam pomogne, neka barem ne škodi!

Jedna riječ Jugoslovenima preko granice

„Ljubi, rode, jezik preko svega,
U njem živi, umiri za njega!“

Ljubav i poštovanje do našega naroda, pojedinca i cjeline, nalaže nam, da se služimo svojim jezikom u svakoj zgodi: i u pisanu i u govoru. Nije dosta, da se služimo svojim jezikom u medjusobnom saobraćaju, nego moramo nastojati, da i tudjince zainteresujemo za svoj jezik.

Dužnost je naših duševnih vodja, da svim silama porade oko toga, da se kod tudjinaca pobudi zanimanje za milozvučnost našega jezika i za našu lijepu knjigu. Ali zapravo to nije samo njihova dužnost, nego i naša. U praktičnom životu može svaki pojedinac da mnogo doprinese toj svrsi. Zato nam se pruža — medju inim — najzgodnija prilika u trgovačkom dopisivanju.

Trgovac upire sve svoje sile oko toga, da poveća svoj kapital i proširi svoj djelokrug nesamo medju vlastitim ljudima, nego i medju onima, koji govore druge jezike. Ako taj trgovac hoće da ponudi svoju robu onima, koji ne poznaju njegovog jezika, ili ako hoće da zatraži od njih stvari, koje mu trebaju, on mora da se služi jezikom, koji ti ljudi razumiju.

Dakle, kad je već trgovac primoran da se obrati na nas, ako hoće da obavi svoj posao, jasno je, da mi moramo s njime dopisivati u isključivo našem materinskom jeziku. Mi se u nijednom slučaju ne smijemo ponizivati, već moramo čuvati svoje dostojanstvo. Ugledajmo se u Engleze, Nijemce, Franceze, Italijane i druge narode! Oni pišu u svojem jeziku u sve dijelove svijeta i čine krasne trgovačke poslove. A mi Jugosloveni? Mi se u trgovinskom saobraćaju sa inorodnim trgovcima služimo samo tudjim jezicima. Lijepo je i hvalevrijedno, da mi Jugosloveni rado i lako učinio tudje jezike, ali sramotno je da pri tom činimo svetogrdje zanemarujući svoj vlastiti jezik, čime sami sebi škodimo i u moralnom i materijalnom pogledu.

Uprimo oči na veliki trgovački grad Trst. Negda se je Trst smatrao svjetskim trgovačkim gradom. Iza rata je pao na niži stepen. Danas je njegova trgovina navezana u prvom redu na Jugoslaviju. Trgovački bi promet u Trstu bez Jugoslavije sasma zaspao. Kad ne bi jugoslovenski trgovci ništa kupovali u Trstu, onda bi tršćanski kapitalisti morali uzeti čamce te se baciti na ribolov. To vrlo dobro znaju svi tršćanski kapitalisti, pa dragovoljno primaju i one narudžbe, koje su pisane u slavenskim jezicima. Njima je glavno da obave svoj posao. Zato bi morala s njima i naša braća iz Jugoslvije dopisivati u svojem materinskom jeziku.

Medjutim onj na to niti ne misle. Sa zebnjom u nutrinji naše duše moramo ustvrditi, da Slovenija, Hrvatska i Slavonija dopisuje sa tršćanskim kapitalistima njemački, a Dalmacija — italijanski. Ima doduše i tu časnih iznimaka, ali to su nažalost bijele vrane.

To je pravi pravcati škandal. Drugi narodi drugačije rade. Zamislite samo: U Trstu nije bilo nikada autohtonih Madžara. Usprkos toga oni su prije rata ovdje naselili preko 1000 madžarskih činovnika. Bez tih činovnika nije mogla nijedna oveća tršćanska firma da posluje sa madžarskim trgovcima, jer ovi nisu htjeli da dopisuju sa Tršćanima nego u madžarskom jeziku. Vidite li opreku? Madžari su naseljivali po Trstu tudjince, a vi sa svojim dopisivanjem u tudjim jezicima tjerate svoju vlastitu braću iz njihovih domova.

Braćo Jugosloveni, krenite na pravi put! Vjerujte nam, da vam se sami Italijani smiju, kad s njima dopisujete u tudjem jeziku, misleći, da nemate dovoljno narodnog ponosa. Ugledajte se u Bosnu, Hercegovinu, Crnu Goru i stari korijen — Srbiju. Trgovci tih zemalja dopisuju sa Italijanima u isključivo naskom jeziku — pače služe se i ćirilicom — i kad amo dodju, oni govore naški, bez bojazni, da ne će biti dobro posluženi. Eh, da biste samo vidjeli italijanske trgovce sa kakvim ih poštivanjem susreću i traže tumača našeg jezika, samo da im ne izbjegne posao!

Kad biste vi znali, kako nas u duši zaboli, kad čujemo, da moraju naši ljudi u tudjim jezicima pisati u Jugoslaviju i odanle primati pisma u slaboj njemštini i italijanštini, tako da se ovdje s njima samo utrugavaju, vi biste se jamačno zastidjeli, tada bi u vama uskipio ponos i služili biste se samo svojim jezikom, čime biste uzbudili kod tudjinaca mnogo veće poštivanje do sebe i svog naroda. Izbacite iz sebe servilnosti, koju vam je narinula prokleta Austrija!

U ostalom mi ne možemo da pojmimo, kako mogu jugoslovenski zavodi upotrebljavati njemačke ili italijanske nazive na pismima, čekovima, mjenicama i dr. Zar se »Anglo-Austrian Bank Ltd.«, »Assicurazioni Generali«, »Banca Commerciale Italiana«, »Živnostenská banka«, »Deutsche Reichsbank« itd. zovu igdje na svijetu drukčije nego svojim pravim narodnim imenom? Otresite se te samozataje, što će uzbuditi u tudjinca poštivanje prama vama, a vama moralno i materijalno koristiti! Budite uvjereni, da vam se ne će od nikud, a osobito iz Trsta, povrati nijedno pismo za to, što je napisano u našem jeziku, nego će odmah trgovac potražiti našeg činovnika, da mu riješi slavenske dopise.

Braćo iz Jugoslavije! Vama je svima dobro poznato, a) da u Julskoj Krajini sačinjavamo mi Jugosloveni pretežnu većinu, b) da iako se je veliki broj naše inteligencije morao da iseliti, da imademo još uvijek u izobilju svakojakog privatnog činovništva i c) da imademo izučenih mladića, koji traže namještenja. Kamo sreće, kad bi Jugoslavija dopisivala sa trgovcima ovih krajeva, a osobito sa njihovim središtem, Trstom, u našem jeziku! Tada bi ovdje naši zarade ne samo činovnici, koji su ostali ovdje, sada bez zarade, nego bi se mogli vratiti i oni, koji su bili prisiljeni na odlazak. Zaklinjemo vas, metnite ruku na prsa i recite: Sagriješili smo. Do sada smo pisali i italijanski i njemački, ali više ne ćemo, jer je to sramota za nas i naš narod. Odustanite od tog svetogrdja i pišite u svojem jeziku! Dosta je da samo namignete i već će se odgovarati na vaša pisma u vašem jeziku. Da biste samo vidjeli sa kakvom zabrinutosti pita direktor poduzeća svoje činovnike, može li se ovom ili onom pisati u drugom osim u srpsko-hrvatskom ili slovenskom jeziku, tada sigurno ne biste ponizavali ni sebe ni svoj jezik.

Mi vrlo dobro znamo, da je u Jugoslaviji mnogo poduzeća u rukama ljudi, koji su njezini očiti ili tajni neprijatelji, od kojih ne možemo očekivati to, što tražimo, zato ih prepuštamo vremenu, da ono s njima obračuna. Dozvoljeno nam je pak zahtjevati, da trgovci i namještenici čiste jugoslovenske krvi uslišaju naš glas, da se drže našeg savjeta. Tko pak ne može, da nam pomogne, neka nam barem ne škodi!

Ujedno se obraćamo na čitavu jugoslovensku štampu te je zaklinjemo, da poradi u tom smislu, da ozbiljno opomene vlasnike i direktore poduzeća, činovnike, odvjetnike, bilježnike itd. neka u Julsku Krajinu, a naročito u Trst, pišu isključivo u srpsko-hrvatskom jeziku.

A vi drugovi u radu i braćo po krvi i jeziku, bdijte nad onim besvijesnicima i zapriječite milom ili silom zapostavljanje našeg jezika! Povedite energičnu akciju u tom smislu, udarite temelj jednoj organizaciji sa tim ciljem! Ako vam ustreba, mi ćemo vam dati i imena nepopravljivih grijesnika. Takovih grijesnika ima mnogo. Medju njima nalaze se i banke, koje nose barjak nacijonalizma. Ali o tome drugom zgodom. Za danas velimo samo ovo: Iako imaju nekoja trgovačka poduzeća u rukama tudjinci, oni ipak ne smiju da zaborave troje: 1. da posluju na jugoslovenskom tlu; 2. da se obogaćuju sa jugoslovenskim proizvodima i novcima jugoslovenskih konsumenata; 3. da Jugosloveni imaju apsolutno pravo da gospodare u svoj kući.

Braćo! Učinite red u svojoj kući i nemojte dozvoljavati da vam nitko sramoti vaše pošteno ime i narodni ponos!

U ozračju protuslovja

Žalosno iskustvo, koje smo stekli na umornim svojim ledjima uči nas, da se naši državnici nisu nikako odlikovali sa svojom politikom prema drugorodnom življu. Iz svju njihovih pothvata za ovih dugih pet godina, ispoljava se kruta jedna istina, da oni jedno misle, drugo govore, a treće rade. Malo se ili ništa kroz to vrijeme obaziralo na zakone, tu se nisu nikako uzimale u obzir državljanske pravice, nego su bila primjenjena i na razne načine opravdana sva sredstva, koja su išla za tim, da se potpuno sasužnji jedan narod. Sve te pogubne metode proizvele su u našem narodu neko neopisivo razočaranje, koje ga nehotice pobudjuje na opravdenu sumnju u moć i pravednu primjenu državnih zakona. To niposto ne služi na čast vlastodršcima, jer su na taj način samo štetovali ugledu svoje države.

Ne samo da ova štetna politika ne će da odustane od svojih krivih nakana, nego režim upravo izazovno kroči naprijed sa svojom nekulturnom stazom u smislu ravnanja s nama. Politika dvoličnosti i protislovlja, kojom je otrovano sadašnje ozračje već od prvih dana aneksije, primjenjuje se dosljedno i u posljednje vrijeme pod čvrstom vladom. Ta se oprečnost baš zato još više odrazuje, jer se današnji predstavnici države smatraju vjernim nasljednicima prošlosti svojeg naroda.

Stoga ćemo ovdje istaknuti baš ono nečuveno protuslovlje krute sadašnjosti sa slavnom prošlosti naše države. Sadašnjost obavita ludim i opijanjenim osvajalačkim naumima — prošlost prožeta idealizmom svijesnih boraca italijanskog naroda za njegovo oslobodjenje. Sadašnjost naše države spojena sa nekulturnim namjerama raznarodjivanja i oduzimanja svojim manjinama kulturno političkih dobrina — prošlost posvećena borbama za očuvanje i postignuće svome narodu tih istih dobrina, koje se nama na najnedostojnije načine kradu. I kako što je sadašnjost u velikom protuiječju s prošlošću, tako su i pojedini momenti sadašnjosti postavljeni jedan prema drugom u oprečnosti jedan sa drugim. Budući takvo stanje nikako ne prestaje, mi smo Jugosloveni u ovim krajevima neizmjerne i velike žrtve spomenutog protuslovlja.

Za danas hoćemo da naglasimo samo dva slučaja, gdje se ta oprečnost jasno ispoljava, premda bi se moglo takvim slučajevima napuniti čitave stranice. — Italijansko-jugoslovenski sporazum morao bi sam po sebi značiti poboljašanje ovih nesnosnih za nas prilika. Iako se taj sporazum svečano sklopio, naše pleme u ovim zemljama nesamo ne osjeća iza toga nikakvih polakšica, nego se s njime još gore postupa. Drugo je opet pitanje koliko je to od koristi za državu.

Izjave presjednika vlade predstavnicima našeg naroda ostale su samo puste riječi, jer se na njih nije nitko obazirao. Izbori su za nas prema tim izjavama morali proći mirno i pošteno ali onda ne bi režim bio dosljedan u protislovlju svojih čina. Zato su se za vrijeme izborne borbe vršila nad našim narodom nečuvena i grozna nasilja, koja svakako pune žalosne stranice historije naše države. U ovom je slučaju ozračje oprečnosti dostiglo svoj vrhunac, jer su podredjeni organi mimoišli svečane izjave svojeg poglavara i nesmetano vršili svoje crno djelo.

Blagodareći toj nerasudnoj politici samih oprečnosti u odnošaju prama našem življu, vlasti imadu da bilježe samo neuspjehe. Takvim se metodama ne postizava ništa već reši ugled državnih organa i radi protiv državnih interesa. Ovo ozračje nikako ne prestajućeg proturiječja moral će se da raspši, pa će tek onda moći da nastupi doba trajnog i bratskog pomirenja medju obim narodima u ovim krajevima. Nestane li svega toga, našem će se narodu vratiti oduzete mu dobrine, on će se osjećati u svojoj novoj državi ista kod kuće, pa će i početi vjerovati u pravdu.

U zadnje vrijeme mnogo se govori i piše o normalizaciji i discipliniranju u državi. Mi čvrsto vjerujemo, da će ministarski predsjednik Mussolini znati, da disciplinira redove vlastite svoje stranke i podredjene mu ... da se to ... prije zbude, jer će tek onda ... svih protuslovlja u ravnanju prema inorodnicima, te će i uslijediti pravedno i čovječansko postupanje prema našem izmučenom narodu.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Ne razumiju! - Gradić od 50.000 duša. - «Jentilomini». - Dobra lekcija. - Anonimna pisma.

Niks ferstroncen!

Sva bolja i viša činovnička mjesta na Rijeci pokrivaju danas činovnici iz starijih, italijanskih pokrajina. Rimska ih je vlada poslala ovamo, da vide sve, da prouče sve, i da urede sve, kako treba. I ti visoki činovnici gledaju sve, proučavaju sve i uredjuju sve.

S tim njihovim uredjivanjem «Vedetta» nije nimalo zadovoljna. U svojem članku: «Incomprensione» (Nerazumijevanje) ona daje otvoreno oduške svojem negodovanju. I čisto i bistro veli, da ti italijanski funkcionari ne razumiju ništa. Niks ferstronzen!

«Vedetta» govori ovako: Italija ima sila gradića od pedeset tisuća duša. Ti gradići redovito ne znače gotovo ništa ni u trgovačkom ni u drugom kojem pogledu. Budući da pak ni Rijeka ne broji više od pedeset tisuća duša, to bi sada oni funkcionari, koji su došli ovamo, da vide sve, da prouče sve i da urede sve, htjeli da Rijeku tretiraju onako, kako se tretira jedan malen neugledan i nevažan gradić od pedeset tisuća duša. Ti vladini organi čine to zato, što su se, došavši na Rijeku – razočarali... Svijet je pišući o Rijeci tako pretjeravao, da su ta gospoda mislila, da će ovdje naći nešto kao kakav Hamburg. Kad tamo, oni su našli... što su našli. Našli su jedan gradić, koji je momentano mrtav, ali koji je jedampul bio živ i koji će — uvjerava «Vedetta» — opet procvasti i te kako! Prema tome i oni bi funkcionari morali uzimati obzir ne na sadašnje prilike grada Rijeke nego na buduće, koji će biti više negoli sjajne. «Vedetta» ne će da se u ludo troši, ali opet veli, ne valja ni škrtariti odviše. A ta gospoda funkcionari, kao prave «pinje», hoće upravo da škrtare. Oni hoću da ukinu urede, jer da su nepotrebni, htjeli bi da reduciraju broj činovnika, jer da su suvišni i sve tako. Na svakom koraku sve sama ekonomija. Funkcionari vele: u Italiji taj i taj gradić od pedeset tisuća duša, troši samo toliko i toliko, zato ne bi bilo pravo, da i Rijeka, koja nema više od pedeset tisuća duša, troši više nego toliko i toliko.

Ali to znači ne poznavati našu prošlost, vapi «Vedetta», to znači ne poznavati svrhu, što će je za italijanstvo imati Rijeka. Zar nije Mussolini rekao, da je Rijeka za Italiju «testa di ponte?»... Tako «Vedetta».

Mi smo dakle Riječani – testa de ponte. Kad je ovdje bio d'Annunzio, onda smo bili — teste di ferro.

A ja pak mislim, da otkad smo se na ovaj svijet rodili, da nismo bili drugo nego teste de... — kako sam ti rekal...

Evo vam sada jedne male zgodice, što se desila ovih dana jednome mome znancu, gostioničaru. Prikazao mu se nekakav lijepo odjeveni «gentiluomo», i naručio večeru za četiri osobe. Jela da moraju biti najfinija, vina najskuplja, stô mora da bude lijepo okićen cvijećem, a sav pribor na njemu od samoga suhoga srebra. Večerat će se u posebnoj sobi, gdje će se društvo moći nesmetano da zabavlja. Gostioničar, izvan sebe od radosti, što mu se evo pružila zgoda, da i on zaradi nešto, obeća, da će biti sve u najljepšem redu. Imao je jednog konobara, starog Mićela, velikog dobričinu, kaošto je i on sâm. Mićel je za tu zgodu navukao na sebe frak i sav sretan i blažen dočekao je te večeri otmjene goste, zaista prave i fine kavalire.

Ona četiri «jentilomina» proveli su večer veoma lijepo. Najeli se i napili se i šesnaest, nazabavili se i napjevali do mile volje. Kad je bilo u neko doba noći, zatražiše račun. Mićel im ga donese. Bilo je ne znam, koliko lira, no njima se to činilo malo, pa u šali navalili jedan na drugoga, neka jedan sam plati. Svi su bili zato, da jedan plati, ali se nisu nikako mogli da slože, tko bi imao da bude taj srelnik. Naposljetku padne jednome od njih vrlo zgodna misao u glavu. On reče:

— Evo nam Mićela! Mi ćemo njemu zavezati oči, pa koga se prvo dotakne, taj neka plati. On će nato dobiti svojih dvadesetak lira «manće».

Svi odobriše smijući se, a i samomu se Mićelu šala svidjela, a nije mu bila neprijatna na pomisao na ono dvadesetak lira. Oni zaveža Mićelu oči i Mićel uze da uokolo tapa i tapa, da pruža ruke čas na lijevo, čas na desno, čas naprijed, čas natrag – no sve uzalud, jer ne može ništa da uhvati.

... a oni četiri «jentilomina» polako i potiho sišla u prizemlje, gdje im se gazda klanjao do crne zemlje sve, dok se nisu izgubili vani, u noći.

Gazda ostade sâm i sve čeka, kad će mu Mićel donijeti novac. Čeka gazda i čeka, no Mićela nema te nema. Najzada ode da ga potraži. Dodje u sobu, a ima šta i vidjeti... Mićel povezanih očiju sve tapa uokolo i došavsi do njega, uhvati ga za rukav i sav blažen vikne: «Ha, vi će te platiti!

I uistini, najzada je morao da plati glavom sâm – gostioničar, jer nesamo što je, kako se ono veli, dobio na «lakat» večeru, već mu se desilo i to, da su mu oni jentilomini «zdiželi» gotovo svu srebrninu...

Reći će te: naivčina gostioničar, a još veći naivčina Mićel, koji je pustio, da mu vežu oči.

Jest, ona dvojica velike su naivčine, o tom nema nikakve sumnje, ali ja ovime pozivljem sve one Riječane, koji misle, da su ikoliko pametniji i mudriji od onog gostioničara i njegova konobara Mićela, da na onu dvojicu svako baci po jedan kamen!...

A sada nešto u istini neugodno i ružno. Od nekoliko vremena hara na Rijeci jedna vrlo ljuta bolest — «bolest anonimnih pisama». Ta je bolest zahvatila silne dimenzije: nepotpisana pisma kruže gradom kao komarci po baruštinama. I bodu i grizu i piju krv kao i komarci. Ujutro se dignete, popijete kavu, uzmete poštu, da je pregledate, kad eto, prvo na što se namjerite, to je pismo bez potpisa, u kome stoji, da vam se žena ili kći vucari uokolo s kakovim delijom, da su vidjene ovdje pa ondje i sve tako. Takova pisma dobivaju i žene. U njima je potanko opisano, kako ih muževi varaju i tako dalje. Razumije se, da takova pisma bacaju u obitelji nemir i svadju, pa su zato ta pisma i sramotna i zločinačka.

O njima pisala je ovih dana i «Vedetta», i s potpunim je pravom odsudila one, koji tu sramotu pišu i napomenula, da bi to mogle biti i kojekakve «lorde feminuce» (blatne ženetine).

Ja sam odmah pozvao k sebi Ninettu i rekao joj, neka mi kaže, ne bavi li se možda i ona takovim ogavnim poslovima. Ona mi je dala poštenu riječ, da se time nije nikada bavila, što više, pokazala mi je čak i jedno pismo, što ga je i sama dobila. To pismo počinjalo je ovako: — Ti sa, kvando te vedo, me se ride, bruta strazona ti chredi ce no savemo ce ti ze frita e cota con cuel Rochach, bruta sporcachiona ti e lui...

Evo ovakova i još kudikamo ružnija pisma kolajo gradom, a šalju se nesamo na adresu onih, kojih se tiče, već se u prepisu proslijedjuju i na druge, da škandal bude još veći.

Čini li se ovo iz zlobe ili iz nerada i nezaposlenosti, koje se ova naša Rijeka ne može nikako da oslobodi? Bilo kako da bilo, pisci ovakovih sramotnih pisama morali bi ipak da paze malo na ortografiju, jer nije česno da se u jednom ultraitalijanskom gradu, kaošto je Rijeka, piše ovako — fijumanski. — **Rokac.**

IZ CRNICE.

Naš sumještan, bivši opć. savjetnik i procjenitelj, a u zadnje doba poljski čuvar, Ivan Hrvatin, bio je ovih dana pred puljskim sudom iza višednevne rasprave odsudjen na 10 godina, 6 mjeseci i 15 dana tamnice, koje će morati odsjediti u Puli i u Siciliji. Ta osuda nas nije nikoga začudila ni presenetila. Ubio čovjeka, Ivana Ugrina, na njegovu zemljištu, samo da mu ga ugrabi, pak zato je zaslužio kudikamo veću kaznu. — On je od siromaka i neimućnika, kakvih nas je ovuda više i previše, postao najveći posjednik svakojakim načinom. Afekt za tudjim, dotično strast da raširi svoje «zemaljsko kraljevstvo», nagnala ga, da je svojatao imanje svoga štitnika, ubijenog mladića Ugrina, a kad se ovaj suprotivio, onda je nesretni Hrvatin uhvatio mirno pušku te ga usred bijela dana — ubio. Sada će razmišljati u zatvoru o onim dvjem božjim zapovjedima: «Ne ubij! Ne kradi!...» Žao nam je svake nesreće, ali — nek se vrši pravica. Najbolje je — pošteno življeti, pa makar i siromašno.

IZ ĆIĆARIJE.

U nedjelju, 4. maja 1924. godine, bila je u Račjoj Vasi velika veselica ili bolje — festa nazionale. Račjavas bila je sva u svečanom raspoloženju. Nije šala: taj dan se u Račjoj Vasi sve zbivalo kao u Rimu. Došla iz Buzeta gradska «banda», onda sinjor sindaco Rigo s g. poštarom i drugom zabave željnom pratnjom. I Roćani bili su – mladići dašta. I tu je bio svećar Dra Chiappetti. Ćići su se veselili, plesali, pili, jeli, i to muško i žensko, malo i veliko! — Che allegria! A zašto? Zato, što našom općinom i Ćićarijom ne gospodare domaći ljudi, Kršani, nego Buzćani-Italijani! Prava ludost i sramota! Smijati se i veseliti nad grobom svoje sreće — nije zdravo ni pametno... Ipak — bila je «festa» u Račjoj Vasi i to u dan smrti svoje općinske slobode. Toga dana bi predano općinsko gospodarstvo — tudjincima... A što je tudjinac — znati će Račjavas, a nažalost i mi svi na Krasu ćemo znati doznala. Dapače znamo to već i sada. Ta zapravo i dosad upravljali su s našom općinom tudjenci. Mi znamo samo to, da su u našoj općini bile svojedobno dužne skoro sve porezne općine stare općine Buzet, dakle da smo mi imali kapitale... A danas — kapitali su se stopili i posušili; naša općinska blagajna je suha, dapače mi smo — zaduženi! – Kako i što – govorit ćemo drugi put.

IZ MAREZIG.

V nedeljo 11. t. m. se je vršil v Zabavljah (obč. Marezige) običajni letni ples, katerega so se udeležili poleg domačinov in prebivalcev bližnjih vasi Popeter, Trušk in Loparja tudi karabinerji in obč. tajnik iz Marezig. Iz političnih ozirov je nastal med slovenskimi nacijonalisti, komunisti in fašisti vsled izzivalnega obnašanja nekaterih besedni prepir, ki je imel svoje ozadje posebno v nepravilnem postopanju vol. urada pri tamošnji vol. sekciji na dan volitev. Prepir je končal v dejanjih, padali so streli in padalo je pred vsem kamenje, pri čemer je bil ranjen s kamnom v glavo obč. tajnik.

Posledica tega pretepa je bila aretacija 15 oseb iz Loparja, Popeter in Trušk. Med aretiranci so tudi vsi moški člani ene družine, oče in trije sinovi. Vsi aretiranci so bili odvedeni v zapore v Koper, kjer se nahajajo še danes.

Zadeva pa ni še končala s tem, kajti preišlo nedeljo, 18. t. m. zjutraj se je izvršil napad na Lopar od strani fašistovske milice iz vse koprske in piranske zone. Ta vojaški pohod, ki se ga je udeležilo okrog 400 mož, se je sicer izvršil pod pretvezo orožnih vaj, toda vsa oblika je imela značaj prave kazenske ekspedicije. Milica je vas od vseh strani obkrožila ter začela naenkrat na vseh krajih metati petarde (40—50 po številu) in streljati s puškami. Nato je vdrla v vas ter začela loviti in preganjati ljudi, od katerih so nekatere pretepli, med drugimi tudi gostilničarja Bembiča. Od tega napada je še danes vsa vas zbegana in več žensk je od prestanega strahu zbolelo.

Ko so se miličarji vračali okoli poldne proti Kopru, so na potu vse ljudi, ki so jih srečali, ustavljali. Vprašali so vsakega, od kod je, in ako je iz odgovora izhajalo, da je iz mareziške občine, so ga takoj pretepli.

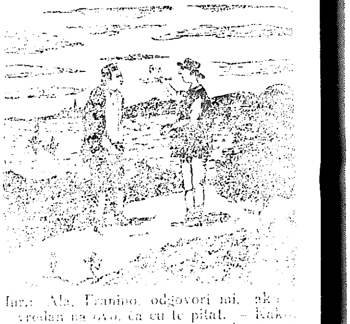
Od pretepenih so trije težko ranjeni: dva iz Muntinjana (obč. Marezige), po domače Češule in Sergašič, na glavi in po životu, Božaj iz Trušk pa je dobil težek udarec s puškinim kopitom v prsa.

IZ PREDOŠĆICE NA OTOKU CRESU.

Dne 14. ovoga mjeseca u 2 sata u jutro ispustio je, u svom rodnom mjestu Predošćici, svoju dobru i plemenitu dušu velč. g. don Ivo Sintić, župnik u mirn. u 74. godini svoga života. Ova je vijest u velike ožalostila njegovo rodno mjesto, kojemu je bio i otac, i savjetnik i tješitelj. Njihova je žalost tim veća, što će teško kada dobiti onako dobra svećenika, i zato si vidio kako je onaj puk suze ronio na dan njegova ukopa. Svuda gdje je služio, ostavio je najbolju uspomenu. Njegovo srce nije poznavalo zla, već jedino dobro za svakoga.

Dobri pope Ive laka ti bila ova zemljica, koju si žarko ljubio, pa se za nas gori kod Boga moli, a mi ćemo ti uspomenu u srcima nositi.

Franina i Jurina

Jur.: Ala, Franino, odgovori mi, ako si vredan na ovo, ča ću te pitat. – Kakov mora bit naš čovek v Istre, ako će, da ga svet rešpeta?

Fr.: Kakov mora bit naš čovek v Istre, ako će, da ga svet rešpeta?

Jur.: Ja — baš tako!

Fr.: Ako će ta naš čovek da bude rešpetan, ja bin rekal, da mora bit — pametan.

Jur.: Pamet je sveta stvar ma puli nas v Istre, para se, da se malo do nje drži. Pak i to: već puti se dogaja, da ča mi Slaveni štimamo, kako pametno, Talijani drže, da je trubasto, a ča Talijani hvale, kako jako pametno, mi drugi držimo da je jako bedasto. Kako vidiš, sama pamet ni dosta, da čovek bude v Istri rešpetan.

Fr.: Ako ne pomore pamet, će pomoć dobrota. Zato neka naš čovek bude dobar pak tega svi rešpetat.

Jur.: I dobrota je sveta stvar, ma već puti čovek, ki je predobar, je oslu spodoban.

Fr.: Ako ni to ni pravo, neka naš čovek bude bogat! Bogatem se svi klanjaju pak će i njemu.

Jur.: I bogastvo je lepa stvar, ma bogat čovek ima tu falingu, da bi otel postat još bogateji. A čovek, ki bi otel postat bogateji, on će se i pred neprijatelem tako svijat i pregibat, da će mu biti on taneku videt. A čovek, kemu se taneku vidi, ni rešpetan od nijednega, pak magari da ima više milijuni, nego salpa – blata.

Fr.: Ako ne ćeš ni to, onputa recimo, neka bude — študijan.

Jur.: Bit študijan, to je jedna vela stvar, ma i puli najvećega študija čovek bi mogal ostat lačan. I još neč: Mi imamo dve sorti študijaneh ljudi. Imamo jako študijaneh ljudi, ki sve ča više uče, misle da manje znaju, a imaju i pravo, jer ča više študiraš, to vidiš, da je nauka jedno strašno velika i neizmerna stvar ku nijedna glava ne more svu da prime va se. Razume se, da takvi ljudi nisu va Istre štimani, zač su ponizni, a ki je ponizan on je — brižan. Ima i druga sorta študijaneh ljudi, ki pak misle, da su pozobali svu mudrost ovega sveta, i da Boga, hvala mu budi! — za brade drže. To su one šperlentičini, ki išću dlaku va jaju, i ki su jutro jadni na se i zapolne na celi svet, ki nisu nikada zadovoljni, nego vavek grintaju, grintaju i grintaju, dokle najzada ne postanu smešni celemu svetu. Ni takovi ljudi ne mogu bit rešpetani.

Fr.: To je sve lepo i dobro, ma ja još nikako ne vidim, kakov bi moral bit naš čovek, ako će, da ga drugi rešpetaju.

Jur.: To ću ti ja stumačit: Čovek, ki će da bude v Istre rešpetan, on mora bit va — bragešah!

Fr.: Va bragešah?

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Pokora Jive Kapelana

(Pripovijest iz istarskog narodnog života u porečkom dijalektu).

Zdavno je to bilo, zdavno, još 'no vrime, kad je Mara Juričeva nosila par kokoš u Poreč i bila srična, ko bi za njih čepala fijorin i šezdeset. Ej, Bože moj, di su sad una lipa vrimena! Di je u 'no vrime, kad si unako kuntrabande moga da za tri šolde popiješ litro vina, a za jenu korunu si moga, da sidiš u oštariji, tamo poli Burića eli poli Domice od male maše pa sve do ponoći, i još bi ti, kad biš poša doma, zvonila kakova mala munida u žepu.

Da, da, pravo san na početku reka, zdavno je to, jako zdavno bilo. Barba Miho je u 'no vrime stava još gori u Kapelani na fit i ni još ima svoje hiže. Bija je još mlad i jušto se je bija uženija. I bija bi kuntenat, kako ča su de šolito svi mladenci — almeno prvo lito — kuntenti, da ni ima slabega suseda, nikoga Jivu Kapelana, koji je bija strah i trepet cilom selu.

Prid njin ni bilo niš sigurno. Komoć si se ubrnuja, jur bi ti ča upasa, a ti ga brižan potle išći. Tako ni ni Miho ima od njega nikada mira. Ko bi mu ustala vani brenta, skin bi poša u hižu, jur je ni bilo, ko bi ustala vani roba, da se suši — još bi unako mokra otprhnula, i nikad je drugo nisi vidija. I to se je tako ponavljalo svaki dan, dokle ni najzad i Mihi dojadilo i on je odlučija, da ide ča od tih susedi.

Naskupija si je par fijorini, ništo si je posudija poli starega Matelića, a ništo si je sam prišpara, navadija si sam grote doli poli Močilja, kupija si bokunić vrtla u Golešići i počeja si z jenin zidaron samim zidati hižu, poli samu cestu. Za kratko vrime bila je hiža pod krovom i on je odanuhja, kad je moga ča poć iz Kapelani i doj stavati u s'oju hižicu, magari mriž same nezmaltane zide.

Od kad je ustavija Kapelanc počelo mu je hoditi sve na bolje, dela je ima dosta, žurnad koliko je stija, šoldi su mu samo kapali u žep, pak je počeja, da si hižu pomalo sve lipče i lipče načinja. Doveja si je meštrancu je Tinjana, da mu načini vrata,

«ma vrata» — je reka — «da takovih ne bude tud vokolo!»

«Ne boj se Miho» — bi gorija pijani Faušto — «u porečken kapitanatu ne će bili lipčih,» i da pravo rečemo učinija je takova vrata, da hi nideri blizu nakovih ni bilo.

A Miho bi volija, a nedilju kad bi ljudi hodili h maši bi sta pred hižu s šćepunon za vuhon i s par cigari u crlenon žepiću od krožeta, pak bi vika sojoj Zvani:

«A daj, Zvana, ča bombina otpireš te vrata. Zapri hi neka se sva vide, neka ljudi gleđaju, ča smo si mi inkvištali.»

A Zvana bi zaprla vrata, da se ne vide nezmaltani zidi u kužini i stala bi na baladur, a Rahovci, Jurići i Jakići, ča su pasivali, samo bi se ubracali i štupili, šapćući:

«Vrag je uti Miho! Još će deventati jedanbot gospodin...»

A Miho se je kuntenal šeta sprid vrati i raspripovida se sad s starim Matelićen, sad z Zvanon z Jurići i drugima seljani i tumačija njin, ča će se još učiniti i kako će regulati uvo, a kako uno.

Dokle se je tako Miho veselija sojin vratan i hiži, dotle je stari Jive Kapelan ništo meštirija. Mihina vrata nisu mu dala na miru spati.

«Ča se vraga toliko prči uni cigan sojima vrati? Ča te njemu una lipa vrata? Ima dimboku konobu, a nima u njoj ni kaplje vina, ima visoki šufit, a ni zrna intrade na njemu. Ča te mu vraga vrata, ter njemu bi baštala jena lisa, eli kup trnja, toliko da mu ne gre blago u hižu. Eli ima forši strah, da će mu ki ča ukresti? Će, a ča? Gole zide, grote? Ter drugega ni nima nis u hiži!» rugeva bi se Jive Kapelan prid ljudi.

Jenu večer, na samu viliju svete Marije Male — fala je i čast budi — donke kad je Baderni najveći god, spravlja se je Miho spati. Zakračuna je napro vrata i lega. Komoć je zahrka, njigova žena je jur zdavna spala, probudi ga iz prvega sna kako nika velika grmljavina.

«Bim, bum, hrsk, tresk» – tuklo je, siklo rušilo po njigovih vrati.

«Joh, Miho, ča je to, za jime Boga?» viknula je Zvana i skočila s postelje unako pospana, a on skoči, zgrabi, ča je brže moga, klina na na zidu duplicu i poleti po škalah na šufit.

Skin je on skočija s postelje, sve je utihnulo. Čulo se kako niki skače z baladura, pak prik ceste i Štentova zida, a kad je Miho provuka glavu kroz oknajce na šufitu, da vidi ča je to bilo, čulo se je još samo niki porugljivi smih, kako kad se cuveta po noći splaši.

To se je smija Jive Kapelan, čućeći mrižu lozami u Štentovih vrtli, z sikiron pod jaketon.

A Miho se je brižan svi slomljen od žalosti spušta po škalah od šufita i doša do vrati, koja su sva rasičena visila u malih bokunići. Kako hi je vidija i upipa, unako rasprisikana, samo ga je ništo u grlu stislo, a z oči su mu se kalale dvi suze.

«Jive, Jive, duša ti se smirila...»

Va bragešah, ja! A to će reć: nj de-..., ni levo, ni odveć z glavum z gorum, ...dveć z glavum zdolum, nego ravno, ...no, ravno, kako pravi, rojeni junak! ...kov mora bit naš čovek, ako će da ...de v Istre štiman i čašćen. Si čul ono ... našeg Jakova Zovića z Rovinjskega ...ela?

N...e sam čital va ...oj zadnjoj »Reče«, ...da sam bil tamo. Imal sam neki posal ... Rovinje...

Ki posal?

... Šal sam storit jednu vizitu po gradu, ... vidim, ako njim je kultura prešla ... anadu...ju, zač kako znaš, va Rovinje ... još va mode nekadanje ... kiblice.

Pak ča ... obnaša?

...: Obnašal sam, da je kultura tu, ma da su i kiblice tu. Kada sam to pre...-...diral, onputa sam skočil malo do Rovinjskega Sela i tamo sam čul, kako se ...ni naši ljudi lepo drže. Ma ni ti ga do ...šega Jakova! Bilo je na dan izbora. Naš Jakov va kabine, a k njemu ti pride fašista i reče mu: — Digo, vu ž...odarè per fašisti. — A sior nò, rekal mu je naš Jakov, mi ž...odarà kome kumanda mija kušijencija. Nato se fašist razjadi i kako da ga neki z iglum badnul zavapil je: —Koša ti brontuli. I zaklel mu je grdo Boga i zapretil mu se je, da će ga ubit, ako ne glasuje za njih. A to se je, kako sam ti već rekal, sve dogajalo nutre, va onoj kamarice.

...: Bi se vrag smutil!

Jur.: A naš je Zović ćapal lapis i prekrižil našu lipu govoreć: Jedanput me moreš ubit i ne više; još ga ni majka porodila, ki bi mane mogal prisilit, da ...n neć sterim proti svojoj duši i volji. As tu kapio? I zamotal je glasovnicu i stupil pred prešidenta, kemu je dal glasovnicu i rekal: — Kva ve že la mija škeda! Tajè vija el numero, e no vado fora finke non ga višto, ke gavè fato tuto in ordine!

Fr.: A ća su nato oni odi komisije?

Jur.: Ostali su, kako od štuka i gledali su va onega našega čoveka s pravim spoštovanjem. I rekli su: — Što mestrićo ze un bravo omo! El porta le braghe! Nosi brageše! I sad ćeš i ti razumet, ča će to reć: bit va bragešah.

Fr.: Vidim, vidim! Ti imaš pravo: lepo je bit pametan, dobar i učen, ma glavno je da bude čovek i va bragešah. Imaš bernića pravo!

Jur.: Tako je! Junak je posvuda čašćen, a šeprtlja, slabić, kukavac, strašljivac svakemu je za balina. Dobrom mu stoji!

IZ BUZETA.

Pretprošle srijede držalo je ovdješnje općinsko vijeće svoju sjednicu, ali nekako tajno. Opć. zastupnici dobiše poziv bez dnevnog ...da, tako da su došli na sjednicu nepripravni i nedogovoreni sa svojim ljudima. Ali — dosta je, da na sjednici dižu ruke i kažu: »Si approva!« Ali ovaj put ipak nije bilo tako. Nekim zastupnicima zavrijala je krv, te su stali galamiti, kako je mogla općinska uprava u ovo malo godina zadužiti općinu za jedan milijun i 46 hiljada lira! Nato su se šestorica jednostavno odrekli svoje opć. časti. I tako oni sada peru sebi ruke, jer oni uistinu ne znadu za te dugove, nije im se to reklo na sjednicama, nije im podastrt općinski obračun; nisu čuli izvješće revizionog odbora; ne znadu ni tko jede, ni tko plaća... — Samo ovoliko za danas glede zadnje opć. sjednice. Vidit ćemo — kako će sada stvari razvijati na općini!

Bivši »Narodni dom«, koji je svojedobno kupio Ant. Rosaz (čitaj: Rožac), seljak iz Rakitovca, spao je na bubanj, te se ovih dana falirao. Procijenjen je bio 300.000, a na dražbi se nudjao za 150.000 lira. Na tu dražbu nije došao nijedan kupac, jer ovdješnji Italijani misle, da će doći druga dražba i da će cijena pasti na sto hiljada, a možda i niže.

IZ CRESA.

Ukinuće društva »Prosvjeta«.

Bila su se ponadila vremena bolja i svi... ...vati ... mnom i žalosni; ...dske ...stnosti i topline ... su ... vied... ...dizali su mrena ... i ... smo ... ...dat ... i povjerovali smo, da se i u ... gospodarima ... pravda, jedna koti, ...vanje čovjeka sa ... drugojezičnosti. ... paka prijateljstva i to tako duboko ...davan... da se ... ...nimo ... svih nepravdi, zulumu, ukinuća ... drugih civiliziranih ...pocu... tom ... ...a je u ... ...taru ... ...nala energija, ...dom... ljeno želja i mi ... dalje ... ...ćanje, ...no prosvjete!

O...n ... ...turno-prosvjetno društvo »Prosvjeta«, ... sinteze naših duhovnih htijenja ... posljedica u našoj Kršćanskoj ... da se ukidaju kulturna društva. Zabranom »Prosvjete« nas ne boli, ono ... u nama čuvstvo svetog otpora. Varaju se svi, koji misle da je ono, što nas ... kao Slaveni, moguće zabranom izbrisati iz duše. Ne mislite, da je »Prosvjeta« ostala na papiru. Na papiru osta pakt prijateljstva. Papir prima sve, on je strpljiv. Mi, kojima je duša prignjećena, a koža ispisana latinom, znamo put, kojim ćemo do kraja i zadnjeg daha svijesno koracati.

Jedan Cresan.

IZ RAČICA.

Selo Urihi vrlo je ražalostila nagla i prenagla smrt mladog muža Medice. Čitav dan je kopao, u večer došao kući, večerao, pošao počivati, a zore ne dočekao. To je sve selo uzbunilo. Nitko ne vjeruje, da može zdrav čovjek tako naglo umrijeti; zato je došla komisija u Urihe, ali se brzo osvjedočila, da je umro ... klonuća srca. Pokojnik ostavlja ženu i djecu.

Dne 6. ov. mj. došao je k nama italijanski školski nadzornik. Školska djeca su ga morala dočekati na cesti sa italijanskim zastavicama. Ljudi su sve to... gledali. Malo je djece u toj italij. školi, a nama se ipak čini, da ih je još i previše!...

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Naš opć. načelnik poslao je čovjeka da odstrani hrvatski napis s ploče, koja se nalazi na depozitu vodovoda na Hribu. Taj napis nosio je ime dra. Mate Trinajstića, koji je da... ...on , načelnik otrg 30 godina sagraditi rečeni vodovod. Napis je odstranjen samo za to, što je hrvatski. — Fora con lu! — i zbilja danas nema toga napisa. I još se načelnik slatko smije tobož da je on dobar i nama slavenskim seljacima, a tare nas gdje i kako može.

IZ ZRENJA.

U nedjelju, dne 4. ov. mj. došli su neki naši ljudi iz Saleža u Zrenj k sv. misi, medju njima i mladić Benčić. Kad se ovaj sa par svojih drugova vraćaše kući, zaustave ga trojica Zrenjaca, Italijanaša, a njegove pratioce potjeraše. Ovako osamljena isprebijaše ga na mrtvo ime šakama i kamenjem, dok nije pao na zemlju. Donesoše ga kući. Pošto on drugog dana morade u vojnike, dodje sudska komisija u Zrenj. Mladić je izvan životne pogibelji, ali mora da leži, osobito uslijed teške rane na rebrima. — Uzrok je navali nešto ...ev. narodnost ranjenog Benčića, a nešto zadnji ples u Saležu.

Gospodarstvo

NA KOJI SE NAČIN MOŽE KOD KUKURUZA ZA DOBITI BOLJI I VEĆI PRIHOD?

(Svršetak.)

(Vidi br. 23. od 8. maja t. god.!)

Prije nego što pilotinu metnu u sandučić, zatrpaju je u kakvu vreću i puste da se 10 do 12 sati nakiseli u mlakoj vodi. Zatim malo iscijede mokru pilotinu i spreme u tankim slojevima u sandučić. Površinu te pilotine lijepo poravnaju i pokriju bijelom, lanenom krpom, veliku i široku kao i sandučić, tako da im izmedju krajnih redova u sandučiću ostane ponešto prazněg prostora. Zatim uzmu 100 komada odabranih klipova te ih slože ili na zemlju ili na kakav prikladan stol, pa od svakog klipa izvade po 6 zrna. To zrnje poredaju u sandučić tako, da vrhovi zrnja ... svi ... da klice izbijaju na ...nju stranu. Poredano zrnje oprezno pak ... pilotinom, koju lijepo je poravnaju, da bude svuda podjednako debela. Tako poredani sandučić drže 4—5 dana na toplom mjestu, ... je jednaka toplina danju i noću. Kroz ... vrijeme klijavo zrnje proklije i potjera od 2—4 palca dugačke klice. Sada oprezno skinu sa sandučića gornju krpu, pa donju i tako redom, tako da svako zrnce ostane na svom prvobitnom mjestu. Nato ... pregledaju zrnce po zrnce. I ona ..., koja kod probe uopće nisu proklijala, ... a tako i klipove, iz kojih takvo zrnje ..., jer se ne može očekivati, da bi dotično zrnje bolje klijalo u polju nego kod probe u sandučiću. Pa ako bi po ... koje tako zrnce i imalo nešto životne snage, to bi klijanje i razvitak klica bio tako spor i slabašan, da se apsolutno ne bi isplatilo sijanje takvog sjemena u polju. Zbog toga je neophodno potrebno, da se izluče svi oni klipovi, za koje se ustanovi da im zrnje kod probe ne razvija jakih i snažnih klica.

Kad se izvrši istraživanje klijavosti, onda treba ... klipove, koji su izabrani za sjeme, orunuti a orunjeno zrnje porediti po krupnoći u što jednoličnije partije. Ako je na klipovima, odabranima za sjeme, zrnje po krupnoći vrlo različito, onda se preporučuje, da se klipovi separatno rune i njihovo zrnje sortira u tri razreda: krupno, srednje i sitno. Svaki razred zrnja sprema se u posebne vrećice, pa se onda moraju iskušati pločice, dok ne ustanovimo, koja će pločica sigurno propuštati odredjeni broj zrna.

VAŽNIJE RADNJE U MJESECU MAJU

U kući i dvorištu: Sve prostorije u kući valja da redovito čistimo i marljivo zračimo. Kreveti, odijela i rublje postavi češće na proljetni zrak. Na taj način očuvat ćeš se od raznih bolesti, a ni moljci ti ne će oštetiti robe. Za kišovitih dana isprazni zahode te upotrebi zahodni gnoj za priredjivanje mješanica ili **komposta.** U nijednom slučaju pak **ne** smiješ polijevati povrće zahodnim gnojem, kako to mnogi običavaju, jer je s jedne **preoštar** za biljke, a s druge strane, ako se hranimo onim povrćem, koje je tako pognojeno, možemo se okužiti i **tifusom.**

U dvorištu nek vlada potpuni red. Preostaje li ti još starog gnoja od proljetnog sijanja, spremi ga lijepo na kup, pokrij ga zemljom i zagradi trnjem, da ne dodju do njega kokoši; trebat ćeš ga još u vrtu i na polju. Na isti način postupaj i sa svježim stajskim gnojem, koji danomice dobivaš. Spremi ga na poseban kup, te ga dobro **poravnaj, stlači** barem svake sedmice i pokrij zemljom. Ako nemaš dostatno stelje, skrajno je sad doba, da je nagrabiš u šumi, odnosno da je dovedeš kući ako si je već prije pripravio.

U staji: I ovdje treba da strogo paziš na **čistoću.** Svježim krmljenjem treba polagano započeti. Marvu, koju još trebamo za rad, hranit ćemo ju još uvijek suhom krmom. Pa i ostalu marvu (krave, bike i telad), koju se ne upotrebljava za rad i koju se počelo tjerati na pašu, mora da dobije barem ujutru nekoliko sijena ili suhe djeteline pomješano slamom (rezanica). Jako krmimo marvu u staji zelenom krmom, moramo na početku uvijek da primješamo travi ili djetelini nešto sijena ili slame. Nakošena trava ili djetelina za krmljenje, drži se u blizini staje lijepo razastrta na suhom mjestu, da nam se ne ugrije. Ako je vlažna, razgrnemo je na stelaže (pod ili ljese) da se ocjedi. Neka često živina dobije u ovo ljetno doba i ponešto soli i **hranivog vapna.** Za odraslo govedo i konje uzima se po jednu žlicu vapna, a za telad, prasčiće i ovce samo malenu žličicu na glavu, i to svaki drugi dan. Krmimo li živinu u staji, onda treba da ju danomice od lijepog vremena puštamo nekoliko sati u ogradjeni prostor na zrak. To važi i za krmke (prasiće).

Ovce se počinju strići. U ovom mjesecu imade ovčje mlijeko najveću vrijednost. Stoga pazi, da ga dobro upotrebiš, naročito za pravljenje sira.

Za rasplod nadorasle svinje puštaju se k nerastu. Nadorasle za rasplod jesu kad imaju **najmanje 8 mjeseci.** Ne valja ih prije puštati. Osobito moramo da pazimo, da su ovce kao i nerast sasma zdrave i dobro razvijene.

Na sve vrsti bredjeg blaga treba da pazimo, da se ne ozlijedi te da se ne oslobodi (oteli, oždrijebi itd). bez našeg nadzorstva.

U kokošinjaku: Ako u ovom mjesecu nasadimo kvočke, možemo da dobijemo još za buduću jesen lijepe piliće. Na izležene piliće, osobito one od purana (mlade tukce), treba da pazimo, da se ne zmoće, jer su glede kiše veoma osjetljivi. — Kokošinjak se češće očisti i opere. Time zapriječimo ugnjezdenje gamadi, koja mnogo šteti peradi. Sve vrsti peradi neka se pušta, ako je ikako moguće, što više napolje, jer joj vanjska paša veoma prija, a uništiva nam i mnogo raznih kukaca. No, kokoši i druga perad, koja bi nam oštetila usjeve, neka se drže u zagradjenom prostoru. Tako zatvorenoj peradi treba davati mnogo narezane hrane i vode, koju često nasolimo sa nešto **zelene galice** (postolarsko crnilo). **Zelenu** galicu ne smiješ da zamjeniš sa **modrom** galicom, što je i za kokoši **otrov!**

Oko kunića. Kod kunića je sada najbolje doba za plemenjenje i rasplodjivanje. Pazi, da ti budu i samac i samica dostatno stari i razvijeni. Prije 6 meseci neka se kunići ne upotrebe za plemenjenje. Jednom samcu dosta je 10 samica za rasplod. Plemeni se na taj način, da se pušta samac nekoliko vremena (obično preko noći) k pojedinim samicama. Gojimo li velike pasmine, ostavimo samo 4—5 najljepših od svakog gnijezda, ostale uništimo i ih podmetnimo (dostavimo) drugoj samici, koja ima samo par mladića. Kad samica doji, dobro je, da joj danomice dajemo i nešto kravljeg ili ovčjeg mlijeka.

U pčelinjaku: U ovom se mjesecu pčele napradje roje. Zato moramo za lijepih toplih dana od 9—12 sati da pazimo na pčelce. No razumni se pčelar pobrinuo već prije, da mu se svi pčelci ne roje, jer on mora da nastoji, da dobije manje rojeva i što više **meda.** Prvom roju postavi se u nova bivališta (košnicu) više trokutnih početaka praznog saća; kasnijem roju dodajemo pak više već izradjenog saća.

Pčele-slabiće pojačamo na taj način, da iz jakih pčelcev izvadimo po koji okvir sa zrelim legiom te ga dodamo slabom pčelcu. Drži uvijek pripravne košnice (ulje) za rojeve. Na okviriće pričvrsti početke saća. U ovom mjesecu pčele moraju da imaju dostatno meda i vode.

Uljarnica i maslinjak. Svršavaju se radnje, koje ne mogosmo dovršiti u prošlom mjesecu. U maslinjaku moramo da pazimo na kukce i gljivične bolesti te ih pobijajmo, čim se pojave.

Konoba i vinograd. Napose mlado vino, koje ne bijaše prošle zime pretočeno, treba da odmah pretočimo u malko **zasumporenu** bačvu. Pri tom ne zaboravi na **čistoću!** Konobu moraš već prije pritakanja da očistiš i raskužiš sumpornim dimom. Čitavo posudje i orudje, koje ti treba kod pretakanja, mora da bude **zdravo** i **čisto.** Kad vino pretočiš, pazi, da ti bude bačva **puna,** jer nijedna stvar ne može da bude vinu tako štetna, nego li ako se drži u konobi preko ljeta nepotpuno ispunjene bačve. Stoga pretoči vino radije u dvije ili više manjih bačava, tako da bude sigurno svaka bačva **potpuno puna;** uzmanjka li ti pak par litara vina, tako da ne možeš ispuniti posvema i ove bačve, kupi ga ili isposudi kod susjeda!

Kad pretakanje dovršiš, očisti i operi opet čitavo posudje, a podrum prozrači da se osuši. Uopće češće zrači sada u ljeti podrum, i to u noćno doba. Postupaš li tako sa **vinom** i podrumom, imat ćeš pogotovo i preko ljeta zdravo i dobro vino i ne treba da se bojiš, da ti okiseli ili da se zbersa (maravan, muja).

U vinogradu počinju sada veoma važne ljetne radnje, koje ne smijemo podnipošto da zanemarimo, što sada zakasniš ili zanemariš, teško kasnije popraviš. Utamanjenje **vinove pipe** (tortiglion) **iriijevca brazdatog** (kus ili frat), čišćenje (odstranjivanje) suvišnih pupaka i mladića na čokotu i na rozgama te sumporenje i škropljenje, vrlo su važne radnje. Gore navedene hrušte pobiraj i uništi već rano u jutro! Savijeno lišće poput cigareto po vinovoj pipi treba pobrati i uništiti, jer sadržava jajašca ovog kukca. Za toplih se sunčanih bezvjetrenih dana ponavlja **sumporenje** loze, a gdje naraste većina mladica za pedalj visoko, obavlja se prvo **škropljenje** galicom i vapnom. Kod priredjivanja tekućine za škropljenje posluži se **fenoltalinovega** papirića, koji dobiješ u drogeriji za malo novaca. Taj bijeli papirić pomoćen u rastopinu galice i vapna **pocrveni,** ako imade dosta vapna. Tako pripravljena tekućina ne će loze opaliti. Sumpor i galicu kupuj samo kod **gospodarskih društava,** koja jamče za **čistoću** i **finoću.**

Imade li u vinogradu već korova (trave) uništi ga, jer korov krade lozi hranu i pospješuje razvitak oidia (luga) i peronospore. Mlade loze, koje kaniš na zeleno da cjepaš, pripravi već sada! Ostavi dvije najljepše mladice i pazi, da ti ih vjetar ne slomi (sveži ih uz kolčić), a ostale mladice i pupove odstrani! — Za zeleno cjepanje moraš da imaš **oštar** nož i **debre gume.** Osobito pak pazi, da dobiješ na vrijeme cjepove dobre vrsti i pamti, da od naših domaćih loza, gojiš samo takve, koje daju **fino vino** (crveni i bijeli **muškat** i **malvaziju).** **Teran** cijepimo samo ondje, gdje potpuno sazrije i gdje se lako lako proda. Od inostranih vrsti uzmi **bijeli** i **modri burgundac** (Borgogna bianco e nero) Semillon i Traminac. To se preporuča zbog toga, jer će se uoći velike vinske **krize** i u budućnosti lakše unovčiti samo **fina vina,** a za slabija obična vina malo će se tko da interesira. Takva će vina kupovati samo domaći krčmari i malo će za njih plaćati.

U povrtnjaku: Glavna je sad radnja u vrtu okopavanje i čišćenje korova (pralog), koji živi na račun posijanih biljka te ih sprečava **u razvitku. Stoga** moramo da ga uništimo, čim se pokaže. Ako je suho, moramo uvečer ili rano ujutro marljivo da zalijevamo. No pamti, da mora ovo zaljevanje da bude **izdatno.** Bolje, da zaljevaš svaki drugi ili treći dan dobro, nego danomice, slabo.

Presad kao rajčice, zelen (šelin), krastavci, dinje, (meloni), buče (cuke), cikla (vrtna pisa) i jajavac (melancani), što si u toplim lijehama ili sandučićima uzgojio, presadi napolje. Sije se kasni kupus, broskve (vrzote), pasulj, rotkva, krastavci, buče, ljetna endivija, spinača itd.

Ljetno cvijeće, što uzgojismo u toplim lijehama (klijalište) ili u sandučićima, presadimo u vrt na posebne lijehe (rabate) i uz putiće. Trajno cvijeće, koje je jur procvalo, kao primule, šeboj, ljubičice, arabis itd., presadimo na hladnije mjesto. Južno, osjetljivo cvijeće kao pelargonije, begonie, salvije, petunje, verbene, kane itd. posadimo takodjer jedva sada napolje.

Kod ruža (šipaka) očistimo sve izdanke, koje tjeraju iz divljaka. Koncem mjeseca postavi se i čitavo sobno cvijeće napolje **u sjenu (hlad).** Kadgod stupiš u vrst, promatraj pojedine kulture (biljke) te gledaj nijesu li zaražene kakvom gljivičnom bolešću ili kukcima. Čim opaziš na biljkama štogod štetno, lati se tamanjenja, budući da se zlo najlakše odstrani odmah u početku. Osobito pazi na razne uši i na buhare. Voćne spalire i druge patuljaše valja češće **gnojnicom** da zaljevaš te po prvi put da pinciraš (skraćivati stranske mladice na stabljici, da postanu što prije rodne).

»Din-dan-din-dan-dindiri-dan,« klencala su zvona na baderljanskom zvoniku, eli bolje na unih četirih gredah na placi...

»Ki je to umra?« pitali su ljudi, a stari Martin Stramacer, koji se je — pijan kako vajka — unuda valja, počeja je za zvoni kantati:

»Din-dan-din-dan — Martin Kapelan dindan — je župan — din-dan...«

»Kemu to zvonite, barba Stipe?« pitali su ljudi, a barba Stipe Pastorčičev, ki je od kad ljudi pamete bija vajk zvonar, bi njim odgovara:

»Jive Kapelan, Bog mu dušu pomiluj!«

A mala su zvona i dalje žalosno kantala na baderljanskom zvoniku i raznašala z vrha poseli u dolini glas da je umra Jive Kapelan, spominjući ljude, kako ćemo se svi morati najzad da složimo na Benić-vrhu.

»Zvana, Zvana, znaš ki je umra?« doletija je doma Miho, ne moguću dočekati, da si ženi pripovi tu novu.

»A ki?«

»Jive Kapelan!«

»Jive? A ča ga je to stislo, ter još san ga učera vidila.«

»Ča bi ga stislo? Niš, Bog ga je kaštiga, ter ča nan ni dosta učinija?«

»Benj vero nan hi je čuda učinija.«

»I Bog mu je posla kolipo, da delibera ljude od drugih njigovih malicij.«

»Znaš Miho ča ušervivan? Da je jušto danas litnica, da nan je rasika vrata, tako da mi se zaspravlje počinje perati, da ga je Bog stija kaštigati jušto za naša vrata.«

»Čuda hi je peta, čuda, a Bog bi ga zna za koje delo ga je stija kaštigati...«

I jopeta se je Miho spravlja spati.

Čuješ Miho, daj da zamolimo jedan očenaš za dušu pokojnega Jive. Čaš mrtvi su mrtvi, pak Bog hi pomiluj,« javi se na jedanbot Mihina žena.

Miho se je jeno malo zaštupija, ma svejeno reče:

»Pak pomolimo se donke...«

I oni su zamolili jedan očenaš. Jušto su počeli da mole: »pokoj vični....« kad se začuje na vrati niko škrabanje i šaptanje.

»Hoj viditi ča je to...« rekla je Zvana, a Miho se je usta, poša potiho na šufit, opra oknajce i ima ča viditi:

Na baladuru je sta pokojni Jive Kapelan, bos i zapeljen z bilim lancunon i lipijen ga prag od hiže Mihine i vrata, ča hi je lani jušto u to doba noći bija rasika.

Kad je vidija Mihinu glavu na oknu samo se je zgubija kako dim i nestalo ga je priko ceste, za njin se je zrušilo još par grot z Štentinoga zida, a on je poša kako magla zgoru proti cimiteru — — — — — — — —

Za pokoru je mora potle smrti dojti da okaje svoj grih na Mihinima vrati.

U voćnjaku: Što prije podne imademo li nanarezanih cijepova od prošle zime, možemo još da cijepamo na suho kruške, jabuke, koštanj (ovaj se sada cijepljeni **pod kužu** najlakše primi) i maslinu.

Svršava se kopanje oko stabala. Uništuju se razni hrušti i gasjenice. Ponavlja se škropljenje jabuka i krušaka sa galicom i vapnom. Divlje izdanke na cijepanim stablima treba da odstranimo i da cjepove čuvamo, da ih vjetar ne polomi. Lisnate uši uništimo rastopinom od 1½% duhanovog ekstrakta i toliko mekog sapuna, što ga rastopimo u vodi, a krvavu uš na jabukama rastopinom (emubrijom) petroleja i sapuna ili sa dendrinom (karbolineum). Skraćuju se postranske mladice (pinciranje) na 3-4 lista, da nam postanu što prije rodne, kao što već kazasmo za spalire i druge voćke-patuljaše u vrtu.

Na polju i livadi: Svršava se sadjenje krumpira te sejva kukuruza, pese, sunčanice, pasulja, tikava, konoplja i kukuruza za zelenu krmu. Pripravlja se zemlja za sadjenje kapusa i pese. Kosi se rumena djetelina (trifoj), grašica i raž za krmu, (ovdje treba osobito da pazimo, da nam raša previše ne otvrdne i izgubi tako hraniva vrednost) štajerska djetelina (trifoljan) te u toplim krajevima i ljekarica (erba spagna i esparzeta (lupinela). Iza rumene djeteline, grašice i raži možeš da posiješ kukuruz za krmljenje, ranu vrst kukuruza za zrnje, kapus, pesu, podzemnu korabu ili krumpir matilde.

Ozimno žito treba koncem mjeseca opleti (očistiti). Za ovaj su posao najbolje ženske i odrasla djeca. Većina korova (praloga), što se kod ovog plevenja dobije, može da se upotrijebi za krmljenje marve. — Na djetelištu i na livadama moramo da pazimo, da se ne pojavi vilina kosa (cescuta). Čim je opazimo, pokosimo je zajedno sa djetelinom i budući da nema još sjemena, upotrebimo je za krmu. Dotično mjesto ispalimo slamom, a naokolo iskopamo za nogu doboki jarčić, da se ne širi naprijed.

Opaska uredništva: Kako će i naši čitatelji sami uvidjeti, ove su godine svi poljski poslovi zaostali za četrnaest dana. Radi toga nismo htjeli prije gornji članak objaviti, jer smo bili uvjereni, da će svima najbolje doći sada iza polovice maja. Toliko znanja i ravnanja radi.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 21. maja 1924., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.840—9.875; 100 amerikanskih dolara za 2.245—2.260; 100 švicarskih franaka za 399—403; 100 francuskih franaka za 119.25—120.25; 100 čehoslovačkih kruna za 66.25—66.75; 100 jugoslovenskih dinara za 27.80—28.10; 100 rumunjskih leja za 11.—11.50; 100 austrijskih kruna za 0.0315—0.0325 italijanskih lira.

Iz slavenskog svijeta

Slavenstvo u Varšavi.

Varšava je posve slavenski grad, slavenski po jeziku i čitavom svom karakteru. Za dokaz navest ćemo samo ovo: Do prošle je godine «Kurjer Polski» nedjeljno donosio pregled slavenskog života. Medjutim od nove godine dalje izlazi u Varšavi novi dnevnik «Dzien polskki» (Poljski dan), koji stoji po svome političkom shvaćanju nekako po srijedi izmedju desnice i ljevice i u njemu nalazimo Slavenske preglede kao što su bili u svoje vrijeme u «Kurjeru Polskom»; piše ih isti publicista, aktivni pukovnik poljske vojske A. B. Dostal. Mnogo pažnje posvećuje Jugoslaviji; piše o porastu dinara, o skupštini srpske kr. Akademije, o stogodišnjici Branka Radičevića, o radu Ivana Meštrovića, o smrti A. Šantića, o budžetu Jugoslavije itd. Naskoro će početi da izlazi u Varšavi revija «Kultura Slowianska» u redakciji g. Dostala.

Zidanje novog univerziteta u Pragu.

Nacrt za novi veliki češki univerzitet u Pragu, koji će imati dvije glavne zgrade, izradio je najpoznatiji češki arihtekt profesor Kotiera, ali ga nije mogao sasvim dovršiti, jer je još lanjske godine usred posla umro. Prema njegovim intencijam završio je sada projekte profesor Ladislav Nachon. Već se počelo zidati, a računa se da će zidanje trajati najmanje 6 godina. Novi se univerzitet diže na obali Vltave u blizini parlamenta.

Ministarska kriza u Jugoslaviji — riješena.

Svi napori opozicionalnih stranaka u Jugoslaviji, da sastave novu koncentracijsku vladu, ostali su bezuspješni. Kralj je ponovno povjerio sastav nove poslovne vlade g. Nikoli Pašiću. Pašić je obrazovao koalicijsku vladu, u koju dolaze skoro svi dosadašnji ministri radikalske stranke i Pribićevićeve grupe. Nova vlada ima zadaću da donese pred Narodnu skupštinu nekoje važnije zakone i da ovjerovi Radićeve mandate. Mjeseca oktobra doći će do ponovnog pokušaja, da se obrazuje nova koncentracijska vlada. U slučaju da se taj pokušaj ponovni izjalovi, onda će biti povjeren Pašić-Pribićevićevoj koaliciji izborni mandat, a Narodna skupština bit će raspuštena.

POVJERENICIMA POL. DRUŠTVA «EDINOST» I SVIM NAŠIM IZBORNICIMA!

Do 31. ovoga su na općini izloženi permanentni izborni imenici, koji će biti valjani za vrijeme od 1./VI. 1924—31. V. 1925. Ako je tko prije reklamirao neka pogleda, da li je upisan. Svi naši izbornici, koji nisu bili upisani, neka pogledaju, da li su sada upisani, da budu mogli od 1.—15. decembra uložili molbu za upis.

Domaće novosti

Mussolini počasni gradjanin grada Trsta i Pule.

Nedavno su nekoji gradovi u Italiji imenovali ministarskog predsjednika Mussolini-a svojim počasnim gradjaninom. Za tim italijanskim gradovima poveli su se i naši gradovi Trst i Pula. Ovih dana imalo je općinsko zastupstvo u Trstu svoju svečanu sjednicu, na kojoj je imenovalo Mussolini-a svojim počasnim gradjaninom. Istu stvar je učinilo i općinsko zastupstvo u Puli. Sada dolaze na red i druge općine. Prekjučer dobilo je naše političko društvo «Edinost» obavijest, da se sa izvjesne strane prilišće na naša općinska zastupstva na Krasu, neka još tekom ovog tjedna podaju ministarskom predsjedniku počasno općinstvo. Ujedno se javilo, da se u općinama, kojim upravljaju mjesto zakonitog zastupstva izvanredni komesari, sakupljaju potpisi medju pučanstvom, e da sami komesari u ime povjerenih im općina počaste gospodina Mussolini-a na isti način kao gradovi Trst i Pula. Povodom te vijesti odaslao je naš narodni poslanik, g. dr. Wilfan, ministarskom predsjedniku Mussolini-u ovaj brzojav: «Njegovoj ekscelenciji predsjedniku ministarskog vijeća u Rimu. Obaviješten, da se pritišće na općinska zastupstva, a sa strane izvanrednih komesara, da bi se Vašoj ekscelenciji dalo počasno općinstvo, moram Vas upozoriti obzirom na slavensko pučanstvo na neumjesnost takvog postupka lokalnih čimbenika, ne proti osobi ili vladi Vaše ekscelencije, nego za to, što to pučanstvo, kojem je u velikom dijelu oduzeta općinska autonomija, ne može slobodno da izrazi svojih čuvstava te, pošto je duboko uvrijedjeno u pravicama vlastitog jezika, vlastite kulture i vlastitog života, a mučeno od ekonomskih poteškoća, ne može da bude oduševljeno za sadašnje prilike. — Poslanik Wilfan». Držimo, da je ta brzojavka posve umjesna. Sâm Mussolini morao bi biti zahvalan našem poslaniku radi ove obavijesti. Kako već spomenusmo, većina naših općina nema danas svoje autonomije, svojeg općinskog zastupstva, pa radi toga ne može doći do pravog izražaja narodne volje. Pojedini komesari nemaju pravo da isiljuju od pučanstva potpise za podijeljenje počasnog gradjanstva, koje nije sloboda nizraz pučanstva jedne općine. Uvjereni smo, da će biti s time suglasni i kompetentni faktori u Rimu.

Koncert jugoslovenskih umjetnika u Trstu.

U utorak, dne 20. maja, priredili su nam vokalni koncert u velikoj dvorani «Circolo Artistico» gospodja Vilma de Thierry i Julij Betetto. Dvorana je bila dupkom puna skoro isključivo slavenske publike. Gospodin Betetto, bas i bivši član bečke opere, a sada ljubljanskog opernog kazališta, vrlo je muzikalan pjevač, koji ima duboku muzikalnokulturnu naobrazbu i dobro školovani glas. On je umjetnik u svakom pogledu, akoprem njegov materijal nije osobito velik i njegovo pjevanje nije ostavilo dubljeg utiska. Gospodja Vilma de Thierry-Kaučnik je odmah osvojila simpatije publike. Ona ima lijep i bogat materijal i upravo rijetki «mezzosopran», koji je izvanredno obsežan do najviših visina. Publici su osobito dopadale Lajoviceva «Serenada», Konjovićeva pjesma «Pod pendžerom», kao što i duet lastavica iz opere «Mignon», koji je bio ponovljen na sveopći zahtjev. Pjevače je poznatom već vrlinom pratio na glasoviru gospodin Srećko Kumar. Zahvalna je publika obasula cvijećem umjetnike, koji mogu biti zbilja zadovoljni s uspjehom, što su ga imali. Vratili se opet k nama!

Jugoslavenski visokošolci iz Ljubljane u Trstu!

Prošle sedmice bili su u našoj sredini mladi ogranci ljubljanske kemije, što su došli pod nadzorom svojih profesora u Trst, da razgledaju one važne industrijske institucije što ih kod kuće ne mogu da vide. Njihova je nakana postignuta, jer su razne ustanove, kao primerice arsenal u Škednju, tvornica pive «Dreher» kao i ona čokolade Lejet, zatim pregledavanje modernih parobroda i čitavog lučkog uredjenja uopće, jedne od modernijih tvorevina tehničke vještine.

Izim omladine primilo je studente zastupstvo svih naših kulturnih i političkih organizacija.

Djaci su se opet vratili u bijelu Ljubljanu, gdje će svojima pričati dojmove svoga putovanja. Čestitamo im, i ako nadknadno, najsretniji povratak izražajući im samo jednu samu želju: nek se češće sjete ovog i ako neznatnog dogodjaja, te nek podnesu sobom onakve dojmove i uspomene, kakve su ono medju nama ostavili. Zdravo!

Strašna željeznička nesreća kod Postojne.

Prošlog petka dogodila se u Prestraneku kod Postojne strašna željeznička nesreća. Oko ponoći dojurio je iz Postojne na željezničku stanicu u Prestranek brzi voz, nazvan «Orient-Express», i naletio na teretni vlak. Nastojanje ložača i mašinovodje da u oči opasnosti podavanjem kontra pare zaustave vlak, koji je jurio 70 km nasat, ostalo je bezuspješno. Cetiri vagona su smjesta smrskana. Upravljač lokomotive i ložač spasili su se skokom iz lokomotive. Dvije osobe su ubijene, četiri ranjene. Medju ranjenima nalazi se i osoblje spavaćeg vagona. Katastrofa je nastala usljed krivo postavljenih skretnica, pa je tako «Orient-Express» dojurio na slobodne tračnice opredijeljene za teretni vlak. «Orient-Express» zbacio je skoro cijeli teretni vlak sa tračnica. Karabinijer Francesco Zagami i francuski poštanski namještenik Jean Lamand ostali su na mjestu mrtvi, dok su drugi ostali teško ranjeni. Ranjenici su odvezeni u tršćansku bolnicu. Krivnja zbog skretnica leži na skretničari i podvodji stanice Prudenziati-u, koji je u svojoj naivnosti mislio da dolazi na stanicu mjesto «Orient-Expressa» obična lokomotiva. Kad je vidio katastrofu, osjetio je veliku odgovornost, uzeo samokres i u svojoj se sobi ustrijelio hicem u srce. Šteta iznaša preko 1,000,000 lira.

Industrijsko-zanatlijska izložba u Mariboru.

Pišu iz Maribora: Dne 10. augusta otvara se ovdje industrijsko-zanatlijska izložba. Uz glavnu izložbu industrijskih i obrtničkih proizvoda izložba opaža još i ove samostalne odjele: 1. izložbu šegrtskih radnja; 2. umjetničku izložbu; 3. gradjevnu izložbu; 4. šestovinsku izložbu; 5. vlasku izložbu; 6. pčelarsku izložbu. Izložbi šegrtskih radnja mogu da prisustvuju samo takvi segrti, koji se uče kakav zanat kod legalnog obrtnika u Jugoslaviji. Izložbi mogu da prisustvuju takodjer svi obrtnici i industrialci koji borave u Jugoslaviji. Laošto i zastupnici inostranskih tvrtka s takvim predmetima, koji se izradjuju u Jugoslaviji, ili koji inače nisu zastupani na izložbi. Prijave su se već razaslale i to na sva industrijska te zanatlijska poduzeća. Popunjene prijave šalju se na Upravu Industrijsko-obrtne rozstave u Mariboru, Grajski trg broj 1.

Prvi broj «Izložbenega vesinika», koji će zadržavati sve bistvene uvjete i informacije za izlagače, izići će u drugoj polovici mjeseca maja.

Svega po malo

Šest Italijanaca na vješalima.

Američke se novine općenito bave senzacijonalnim smaknućem šestorice Italijana zbog grabežnog umorstva. Tj su Italijani pred tri godine u gradu Amite u Luisiani provalili u jednu banku. Pri tom ih je iznenadio neki gostioničar Calmes, koji je u borbi s razbojnicima ustrijeljen. Policija je pomoću pasa uhvatila trag zločinaca i sve šestorici zatekla u okolici grada. Istragom je ustanovljeno, da je Calmes poginuo samo od jednog taneta, koje je dobio u čelo. Istražni sudac mučio se tri godine da dozna, koji je od Italijana ispalio smrtonosni hitac. Ali razbojnici su energično otklanjali, da prijave ubojicu. Prošlog Velikog Petka zatražio je jedan od njih, imeom Leoni, ispovjednika i njemu je povjerio, da je on ustrijelio gostioničara Calmesa. Svećenik mu je rekao da može računati na oproštenje jedino ako javno prizna svoj zločin. Italijan je to izvršio. Unatoč ovog priznanja, guverner države Luisiana potvrdio je smrtnu osudu proti sve šestorice. Smaknuće ovih Italijana odigralo se uz senzacionalne okolnosti. Dvorište suda, gdje su bila postavljena vješala, opkolila je vojska da onemoguće navalu gomile svijeta na sudbenu zgradu. Jedan izmedju osudjenih probo se nožem u srce na putu na vješala i tako izmakao smaknuću. Drugu dvojicu morali su nositi na stratište. Krvnika je obuzeo takav užas, da je u nekoliko mahova morao tražiti pomoć. U čitavim Sjedinjenim Državama ovo smaknuće izazvalo je zgražanje i ogorčenje.

Dva brata umrla u isti sat: jedan u Albaniji, drugi u Kaliforniji.

Istovremena smrt dvoje braće, bogatih Amerikanaca Roberta i Wiliama Colemana iz San Franciska zadaje zbog pitanja ostavštine teške muke zainteresovanim odvjetnicima. Dne 6. aprila u 10 sati u večer ubijen je u Albaniji po razbojnicima Robert Coleman, a u 1 sat ujutro istoga dana umro je u Kaliforniji Wiliam Coleman. Ako se obračuna 9 sati razlike vremena, oba su brata umrla u isti sat. Baština sastoji se u imetku od 500.000 dolara i sad treba doznati tačne minute smrti, kako bi se moglo utvrditi, koji je od braće umro prvi.

Kako se odijevaju kraljevi.

Današnji engleski prijestolonasljednik princ od Wallesa, posvećuje eleganciji veliku pažnju. Raznolikost njegovih odijela je neograničena, a vrlo se rijetko dogodi da jedno te isto odijelo obuče dva puta. Niko iz okolice dvora ne dobiva odijelo iz kraljevske garderobe, jer ne bi bilo dozvoljeno da služinčad dvora izlazi u odijelima, što ih je nosio kralj. U izvjesno vrijeme, odijela se potajno, bez ikakva navoda izvora, šalju trgovcima nošenih odijela na kontinentu. Cipele se nose do vremena, a ponošene ostavljaju se služinčadi.

Zrao bisera milijun franaka.

Ovih dana prodavat će francuska država biserni gjerdan gospodje Thiers iz louvre muzeja. Zanimljivo je podsjetiti čitatelje, kako se vrši procjena bisera. Za težinu bisera imade jedinica od 200 miligrama, koja se zove «gran». Ako biser imade osam grana, jedan gran cijeni se 8 fr., 10 grana 10 franaka. Najveći biser gjerdana gospodje Thiers teži 52 grana. Ako se 52 pomnoži sa 52 dobiva se kao cijena po težini svota od 2704 franaka. Ali sad ulazi u račun i koeficijenat kakvoće. Kod bisera gdje. Thiers, utvrdili su stručnjaci koeficijenat na 400. Svota od 2704 množi se 400 i tako se dobila vrijednost jednog bisera od 1,081,600 franaka. Istu tu perlu platila je svojevremeno gdja. Thiers 14.000 franaka.

Šala i razbibriga

Kad svak bude imao svoj aeroplan reći će neko — ljudi će postati mnogo više filozofi.

— Kako to? upitat će jedan glas.

Pa, tako: ljudi će se pomiriti sa tim, da moraju preći preko mnogih stvari!

* * *

Prosjak dodje u neku kuću, a gospodarica mu dade cipele svoga pokojnoga muža. Prosjak je bio nezadovoljan s darom, a gospodarica mu reče: «Ta ove cipele nosio je moj muž do smrti». Na to će prosjak: «Tada je doista bilo vrijeme, da je umro».

* * *

Dotrči sluškinja u sobu i upita gospodju: «Bih li na stol prostrla deblji ili tanji stolnjak?» «Svakako deblji», reče gospodja, «jer je sada zima».

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA.

Svim onim milim prijateljima, znancima i rodbini, koji su ne žaleći truda i usprkos lošeg vremena pohrlili u Loboriku, da odadu posljednju počast mrtvim ostancima naše nezaboravne

Dragice Vlašić rodj. Deprato

budi ovime izrečena naša najdublja hvala i poštovanje.

LOBORIKA-MARČANA.

Tugujuće obitelji:
Vlašić i Deprato.

Broj 26 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 29. maja 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ"
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša [illegible] prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za inozemstvo 25 - lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Barbari!

To smo, dakako mi, — Jugosloveni. Tako nas krste oni — naši novi gospodari.

Ili «šćavi» ili — barbari — to smo mi u očima naše slavne gospode Latina.

Tako su o nama sudili i njihovi djedovi. Pa ne samo o nama, već i o svim drugim narodima na svijetu — naročito o Nijemcima. I u prastaro vrijeme tko nije bio Rimljanin, bio je barbar.

Još prije Rimljana sudili su tako o susjednim narodima — Grci. Kod Grka, osobito poslije velikih ratova s Perzijancima, bio je svaki tudjin — barbar, a to je značilo od prilike, što i... živina. Kako su stari Rimljani primili gotovo svu svoju kulturu od Grka, tako je k njima prešla i ona riječ barbar, pa se dogadjalo, da je i za njih svaki Nerimljanin bio nešto grubo, prosto, nešto, što se i ne može nazivati imenom čovjeka.

I tako je ostalo do dana današnjega. I danas ne ćete u čitavoj Italiji naći čovjeka, počevši od Mussolinija pa do posljednjeg nepismenog Kalabreza, koji vam ne će reći, da su oni — Italijani — nekakav posebni, Bogom odabrani narod, dok smo mi, Jugosloveni, koliko nas ima, sami prostaci, izmećari, barbari.

Medjutim istina je ova: naši su praoci Slaveni u zajednici s raznim drugim «barbarskim» narodima oborili staro rimsko carstvo i na njegovim razvalima utemeljili svoje države. Tako su već u davnini imali Hrvati svoje kraljevstvo i Srbi svoje. Unatoč golemim zaprekama, osobito za turske najezde, oba su se ta plemena razvijala kulturno. Što nisu imali sami, primali su od drugih, baš onako, kaošto su to u staro vrijeme i Latini primali od Grka, a Grci od drugih istočnih, naprednih naroda. A kako su Jugosloveni narod od Boga silno nadaren, to oni umiju i sami da stvaraju na svim područjima ljudskoga znanja i umjeća, a to ih iz dana u dan diže u očima svega kulturnoga svijeta.

Sve uzalud: za Italijane oni ostaju i ostat će — barbari.

A dakako i mi, koji smo njima podložni.

Imali su Italijani ljudi, koji su ispravnije sudili o nama. Da spomenemo samo jednoga: Mazzinija. Cijeli je svijet suglasan s time, da je Mazzini bio velik čovjek. Italijani ga s pravom ubrajaju medju svoje najveće ljude. Oni se s njime ponose i često ga spominju. U školama postavljaju ga kao uzor rodoljuba i mislioca, i gdje mogu potiču mladež, da ga slijedi.

Mazzini je Italijanima pokazao put, kuda imaju da idu i do kuda... On ih je upozoravao na njihove susjede Slavene i opominjao ih na snošljivost i na pravednost prema njima. Od prilike onako, kaošto su prije nekoliko vremena njemački car Vilim I. i kancelar Bismarck opominjali Vilima II. da živi u najboljem susjedstvu s ruskim narodom. Pa što se dogadja? Dogadja se to, da je u Italiji zadnje zakutno piskaralo, kad vrijedja ili omalovažuje Slavene, kudikamo uvaženije od Mazzinija, kaošto je za vrijeme Vilima II. u Njemačkoj najgluplji pangermanac, samo ako je umio da psuje Ruse i Slavene, bio uvaženiji od samoga Bismarcka...

Nijemcima se kruto osvetilo, što su prezreli nauk stvoritelja njemačkoga carstva i glavnog začetnika njemačke veličine.

I Mazzini je uz Garibaldi-a i Cavour-a bio jedan od stvoritelja moderne Italije, ali današnja Italija prezire njegov nauk i povadja se za ulicom, koja više godi njezinu temperamentu.

Slične je sreće i drugi jedan velikan, koga Italijani uvelike slave: Nikola Tommaseo. On je Italiji govorio o Slavenima, s kompetentnošću, što mu ju je pružalo njegovo porijeklo. Rodjeni Slaven, on je o svojim ljudima govorio Italijanima sasvim iskreno i otvoreno. Upućivao ih, da budu prema tome mladome i žilavome narodu pravedni, ističući, da je to narod velike budućnosti.

Mi smo u ovom listu već u nekoliko navrata izložili njegove lijepe misli u tom pogledu, i kamo sreće, kad bi ih današnji italijanski vlastodršci htjeli da slijede. Ali kaošto su Italijani i u tome kao i u mnogome drugome narod vrlo površan i nedosljedan, to su oni u svaki čas spremni, da ustreba li i s najvećom pompom slave i časte Tommasea, no ni govora o tome, da bi htjeli slušati, a kamo li slijediti, njegove bratske opomene. Govorili Mazzini i Tommaseo što im drago, za Italijane ostaju Slaveni — barbari i samo barbari.

Što treba da imamo pred očima?

Kako svi opažamo, naš položaj je vanredno težak. Tko toga ne vidi ili osjeća, taj je kod zdravih očiju slijep. Italijani su svom silom dali na posao, da nam što prije oduzmu sve ono što nam je kao ljudima najmilije: naš jezik i narodnost našu. Ne gledeći na to, da je to nemoralno, oni proglašuju svoj jezik i svoju narodnost nedotakljivom svetinjom, dok naš jezik i narodnost hoće da istrijebe iz ovih krajeva. U tome su svi složni: fašisti, socijalisti, popolari, republikanci, komunisti i drugi. Malo ima ljudi u njihovom taboru, koji bi se usudili da otvoreno nastupe protiv raznarodjivanja našeg naroda.

Ako dobro promotrimo cijelu stvar, vidjet ćemo, da je ta žestoka ofenziva protiv našeg naroda u Julskoj Krajini započela u Istri i da se odatle proširila i na tršćansku i goričku pokrajinu. U Istri su se najprije počele zatvarati naše škole, proganjati slavensko svećenstvo, učiteljstvo, činovništvo i drugu inteligenciju. Pokrajina Istra, ta vječita patnica, mora neprestano da podnosi najjače udarce tudjinske najezde. Naš se jezik svuda prezire: u školi, u crkvi, na sudu, na općini i u svim drugim uredima. Naši mogućnici poznaju naš jezik samo onda, kad se ide za našu kožu: kad nas zovu u vojnike i u vrijeme izbora. U oči izbora poznaju naš jezik, jer im služi da nagovaraju narod, nek ostane kod kuće ili neka glasuje za — njih.

Kad smo se htjeli poslužiti našeg gradjanskog prava, otjeraše nas prijetnjama, puškama, samokresima i bombama prije nego što smo došli do birališta! To neka ide u album onima, koji i najmanje strančarske prepirke ubrajaju medju nasilja. Kod nas se taj čin drukčije ne može nazvati, već tvorni napadaj. Ista su sredstva isto oružje kao na — frontu. Mnogo srčanosti treba kod nas i mnogo pregaranja ocu, koji mora da grli svoju djećicu na odlasku k biralištu, jer mu sve neki nutarnji glas veli, da bi se mogao i ne vratiti ili, ako se vrati, bi mogao doći osakaćen kući.

Takove nas evo misli obilaze, jer vidimo, da se i neslužbeno i službeno nastupa protiv nas, kadgod se kome prohtije, pa se tu i ne pita, da li si kriv ili ne. Jagnje mora da je krivo, kad se stretne s vukom.

Mnogo bi se slučajeva još i težih dalo navesti, ali čemu da neprestano ponavljamo poznate stvari. Ni ovoga puta ne bismo bili to učinili, ali videći kako se neki izmedju naših ljudi gube sitnarijama, htjeli smo da još jednom iznesemo naše najglavnije rane, ne radi naših protivnika, već radi nekojih «rodoljuba», ljudi našeg roda i jezika, koji hoće da pocijepaju naš mukotrpni narod i da ucijepe u njemu zavist i mržnju i to samo radi ličnih koristi. Ali naš bistri narod ne će da slijedi one, koji hoće da ucijepe u njemu krivu nauku, jer znade, da bi to bila za njega propast i da je sam Sin Božji rekao: «Ljubite se medjusobno!» Ima i pravo. Danas, kad nam takorekuć gori krov nad glavom, mi moramo biti svi jedinstveni i složni, ako hoćemo da se obranimo od velike pogibli, koja nam prijeti.

Zapamtimo, da su i Rimljani samo dotle bili jaki, dok su bili složni, disciplinovani. Isto znamo o Poljacima, a da o drugima i ne govorimo. Mi se ne ćemo ni izdaleka usporedjivati s tim narodima, jer smo mi neizmjerno mnogo slabiji, ali i to bi moralo da nam služi samo na ravnanje i na poticaj, da se dublje i ozbiljnije u stvar zamislimo.

Zašto da se prepiremo, bi li Marko bio glasovao za Petra ili za Pavla, kad ga ne pustiše da glasuje? Zašto da neprestano jadikujemo, da nam je vjera u pogibli, što apsolutno nije istina? Tko govori da je vjera u pogibli, taj ne pozna našega naroda. Idite širom naše Istre i uvjerit ćete se, da je naš narod skroz i skroz pobožan i da mu nitko ne će ispučupati vjeru iz njegovih srdaca, jer je vjera uz narodnost najljepši amanet, koji je zabaštinio od svojih otaca i predja. Osim toga ne mojmo misliti, da Italijani tjeraju naše svećenstvo iz ovih krajeva, samo zato, što je katoličko. Ne! **Oni tjeraju katoličko svećenstvo iz Istre za to, što je slavensko i što ga misle nadoknaditi sa italijanskim svećenstvom, koje će imati zadaću da im pomogne u borbi oko potalijančenja našega naroda!**

Što nam je dakle u pogibli? U pogibli nam je pravi **narodni** uzgoj, jezik i naša narodnost — u jednu riječ: naša narodna egzistencija.

Ako se pri svemu tome mi još uvijek prepiremo medjusobno, onda postajemo sve to više slični dvojici utopljenika, koji hoće da se još u posljednjem momentu, u oči smrti, počupaju.

Svaki pravi sin jugoslovenskog istarskog naroda, koji je sačuvao samo jedan kutić u svom srcu za taj narod, mora da ostavi besplodne prepirke, koje samo spriječavaju pravi narodni rad. Svaki, koji baca medju naš narod neslogu i prepir, taj se je već unaprijed odrekao skrbi za narodni opstanak, takav čovjek kopa grob sam svojem narodu, on je krvnik svojega naroda i — sebe.

Na noge dakle! Nitko ne smije da nam ugrabi naše svetinje! Naša borba za opstanak — u granicama zakona — jest naša sveta dužnost! Ono što od naših roditelja primismo, moramo da nedotakljivo predamo našim potomcima! Ne mojmo ni za čas zaboraviti onih lijepih Preradovićevih stihova:

> «Stojmo čvrsto na tlu tome,
> Stojmo svi u jednom kolu,
> Svoju zemlju makar golu
> Sačuvajmo rodu svome,
> Na njoj život da mu pravi
> Tudji korov ne zadavi!»

Sve za obraz, a obraz ni za što!

Na ovom je svijetu najljepša ostavština lijepo ime. Stari ljudi vele, da je «poštenje najlepše življenje». Imaju i pravo. Čovjek nema na sebi ništa svijetlijega od obraza. Poštenjak može da ide po cijelom svijetu, a rdja nikuda. Tko nema poštenja, nema ni slobode ni pokoja.

Vi svi znadete, da se u mirno doba previše novaca troši za uzdržavanje javne sigurnosti. Radi toga vas i tište veliki porezi, a u svojim kućama osjećate veliku bijedu. Zaista teško breme! Ne prodje ni jedan dan, a da se u duši ne pitate: «Kad će prestati ta bijeda?» Ne će prestati brzo. Dok se ne počne smanjivati nepoštenje, neznanje, mržnja, zavist, taština i oholija medju ljudima, dotle ne može da se ni bijeda smanji.

Teško plaćamo za svoje grijehe! Bog nas je stvorio, da svi, i bogataši i siromasi, pošteno radimo, živimo i umremo. Svaki otac mora da bude zrcalo u svojoj porodici. Njegov obraz mora da svijetli kao sunce: značajem, poštenjem i drugim dobrim primjerima. Ako je nevaljanac, nevaljana je i njegova porodica. Riba smrdi od glave.

Kadgod hoćete da nešto uradite, treba da najprije dobro promislite, da li je to pošteno. Ne oporičite nikada zadane riječi. Budite tvrde vjere, kao stijena. Najveća utjeha i okrijepa u bijedi neka vam bude poštenje. Poštenje mora da vam lebdi pred očima i onda, kad se nalazite na smrtnoj postelji. Ne zaboravite, da poštenje vodi i k slobodi. Sloboda je čast, koju treba zaslužiti.

Ponosite se, što ste sinovi slavnoga jugoslovenskoga naroda. Budite čestiti Slaveni, jer bez toga nema vam svijetla obraza ni sreće!

Svaki se narod bori i žrtvuje za svoje svetinje. Tako i valja. Koji narod za to ne mari, mora da propadne, a nije ni vrijedan da živi.

Naposljetku nastojte, da vam budu i djeca poštena, pa da se svakom vašem sinu kaže, da je čovjek od čovjeka. A i vi budite uvijek i svagdje vodiči svake slavenske krijeposti i poštenja!

Učiteljska skupština

Pazinsko učiteljsko društvo obdržavat će u Lupoglavu dne 15. junija ove godine svoju glavnu skupštinu.

Toliko znanja radi našem učiteljstvu. — Odbor.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prije devet godina. - «Leva» crne vojske. - Jedan umjestan prijedlog.

Dok ovo pišem, naša se Rijeka obogaćuje još za jednu — feštu. Ta je fešta ovaj put — na mjestu. Danas je XXIV. maja. Na današnji dan, prije devet godina, Italija je ušla u veleki rat. To je bilo

> Na hiljadu i devet stotina
> I još k tomu petnaest godina,

kako bi pjevao naš slavni starac Milovan, da još živi. Situacija na bojištima nije u one dane bila ružičasta. Početkom maja, dok se ruska vojska nalazila u neposrednoj blizini Krakova i duboko dolje na Karpatima, gotova, da se svaki čas razlije u Madžarsku i da je poplavi, eto ti upravo u taj mah njemačkog generala Makenzena s ogromnom **vojskom i sa 1500 topova,** gdje na rječici Dunajecu probija ruski front. Navala je bila tako strašna, a Nijemci i brojem vojnika i artilijerije tako nadmoćni, da su Rusi morali, da uzmaknu. I tako se započelo ono grandiozno povlačenje, koje se završilo time, da je Rusija morala isprazniti gotovo svu Galiciju i Poljsku, što je naposljetku ruskim boljševicima pomoglo, da se dočepaju vlasti i da učine ono, što su i učinili.

Ali 24. maja 1915. stvar još nije izgledala tako beznadno. Rusi su još držali Přemysl i Lavov, dva vrlo jako utvrdjena mjesta, tako da je svijet držao, da će ulazak Italije u rat obustaviti daljnje povlačenje Rusa i da će se onda na svim frontima zapodjenuti akcija, koja će učiniti kraj velikome ratu najviše za tri mjeseca...

Tako smo mislili i tome smo se nadali i mi, neprijatelji centralnih vlasti i iskreni prijatelji Antante.

Mi!... rekao sam — mi... A tko su bili ti — mi?... To smo većinom bili mi Jugosloveni, koji smo na Rijeci i prije rata bili — pusta raja. S nama je jednako mislilo i nekoliko Italijana, osobito mladjih, s kojima smo se u ono vrijeme nekako ljepše gledali... Sve drugo bila je lekapijatinerija najniže vrste, kako je to lijepo posvjedočio prije nekoliko dana naš Nino Venturi.

Medjutim, kako je poznato, rat se nije svršio za tri mjeseca, već tek za pune tri godine i pô nakon što je Italija ugazila u svjetsku kašu, i to pošto je u tu istu kašu ugazilo još nekoliko država a na čelu im — Amerika cela... Ali uza sve to ima i 24. maja svoje neosporivo značenje.

Za mene, i još za mnoge moje vršnjake, ima taj dan još i jedno drugo, posebno značenje. Kad je Italija 3. maja 1915. otkazala Austriji i Njemačkoj svoj savez s njima, bilo je svakome jasno, da će se i ona pridružiti Antanti. U toj stisci, što će austrijska vlast da učini, nego li da pozove pod oružje svoju posljednju nadu: momke izmedju četrdeset i druge i pedesete godine?

I ja sam bio jedan od tih momaka... Ja sam doduše već u martu bio navršio pedesetu godinu, ali sam svejedno morao pred komisiju — na musterung. Lagao bih, da vam kažem, da mi je u onaj čas bilo ugodno pri duši. Što više: bilo mi je po vrašku neugodno... Imao sam, istina, jednu «pogrešku», ali kako su u ono vrijeme sve «pobirali», i kljasto i nemoćno, ja sam se opravdano bojao, da me moja falinga ne će moći da spase.

Ja sam naime bio onda, a i danas sam gluh na jedno uho. Ta me je nevolja snašla u onaj dan, kad je bio posljednji put ovdje na Rijeci ćesar Franc Jožef. Nekako sam bio zabasao medju gustu gomilu naših riječkih «lekapijatina», koji su, kad je ćesar prošao mimo, udarili u tako zaglušno klicanje Evviva i Eljen!, da mi je odmah u onaj čas nešto iz uha ispalo. Pogledam: to je bio timpan. Ja sam ga spremio i danas ga držim u spiritusu u jednoj bočici za parfeme.

I ja sam bio odlučio, da ću tu bočicu ponijeti sa sobom na «levu». Pitanje je samo bilo u tome: hoće li mi ona pomoći? U toj neizvjesnosti živio sam dane i noći. Hoće li? Ne će li? Možete li vi sebi zamisliti, što se u one dane sve u meni uzvaljalo? Kakve desperantne misli! Kakve ekstravagancije su se onih dana ukrštavale mojom glavom!

Kogagod bi sreo na putu, zaustavio bih ga i pitao: — Molim vas, šta vam se čini, može li čovjek bez jednoga timpana biti «tauglich»? I Ninettu sam neprestano gnjavio takovim i sličnim pitanjima, dok joj nije najzada dodijalo, te mi najednom odbrusila:

— Finite već jedamput! Ne razbijajte mi timpani s tem vašim... timpanom!

Osvanuo dan «leve» — 24. maja. Već je punih osam dana, što ne živim nego od samih purganata, od pušenja i crne kave. Eno me u dvorani. Kad sam se svukao, bilo je što i vidjeti. Oko mene sve sami okrugli, bonkulovići, riječki trbusi, iz kojih mislite, da će sad nà izljetiti kakav potešć ili što slično, dok ja medju njima, kako prava kosturasta teta Škica, suh, klempav — nikakav. Kad ja pred doktora, on me samo pogleda i reče: — Niedertrehtig — niht geajgnet! — Mislim, da nema na svijetu muzike, koja bi mi bila i kroz moj razlupani timpan liepše zvučila od onih njemačkih riječi! Prije nekoliko dana

bio je Franc Jožef izjavio, da će se boriti do zadnjeg čovjeka — bis zum letzten Mann! Sad je mogio bili svakomu jasno, da taj posljednji čovjek ne će biti vaš — Rokac. Bio sam kao izvan sebe, i tako sam bio smućen, da sam u onom ludilu navukao na sebe nečije tudje odijelo. Kad me je Nineita vidjela, kako poput kozlića skakućem u nekakvom kratkom kaputiću i još kraćim hlačama, htjela je poslati po pompijere, da me vežu...

Govorite. što hoćete, ali ja sam uvjeren, da za mene nema znamenitijega dana, nego li je 24. maja 1915. Gran jorno!

I tako se je evo na današnji dan svega sjećam. A sjećam se i one sile ricinusova ulja, što smo ga u ono vrijeme pili, samo da bude Austrija imala manje vojnika. Jasno je, da kad se ne bismo mi vojni obvezanici bili napijali u ono vrijeme onolikim ricinusovim uljem, da bi Austrija bila imala kudikamo više vojnika. A da je Austrija imala kudikamo više vojnika, jasno je, da bi se i sám veliki rat bio završio drukčije. Ali svijet je nezahvalan! Kolika ima već rezasatih spomenika, koji su postavljeni, da ovjekovječe pojedine epizode i junake velikoga rata, ali što ja znam, još se nije niko našao, tko bi podigao kakovu spomen-ploču najljućemu rušitelju austrijske monarhije: ricinusovom ulju!

Što nisu učinili drugi, nadam se, da će učiniti Mussolini. On je danas velik čovjek, a to ima u prvom redu najviše da zahvali ricinusovom ulju...

Recimo malo al pravo, ali tako je!

A i jedan bi se dan u godini mogao da posveti tome ulju. I tako bismo imali još jednu festu, koja bi se mogla zvati: »La festa della — purga»...

Rokac.

IZ LANIŠĆA.

Sudbina naše općine na Krasu zapečaćena je dolaskom općinskog komesara, koji se vlada kao da bi bio u svojoj užoj domovini — Kalabriji. Premda je pučanstvo naše općine čisto jugoslovensko — osim par izroda u Račjoj Vasi, — ipak ne ćeš u općinskom uredu čuti ni jedne hrvatske riječi. Naši bi gospodari bili sigurno ostavili na životu staro općinsko zastupstvo, jer je ono plesalo kako su oni svirali, — ali trebalo je poslati pred izbore čovjeka umna i sasma pouzdana, da onako majstorski provede izbore. I proveo ih je onako, kako je htio. Dao je odstaniti zastupnika naše liste putem sigurnosnih organa, koji su ga slijepo slušali, da se spasi italijanstvo čistokrvnog hrvatskog Krasa!!! — Desna je ruka spomenutog komesara, uz kapurijone iz Račje Vasi, takodjer izdajica naše krvi, Roko Šverko iz Klenovšćaka, — koji bi se morao sramiti pred svojom poštenom i narodnom braćom. On je sigurno pomagao fabricirati fašistovske glasove, jer je bio član izborne komisije.

Kao što su mladići iz Dana opercušali svoga Amerikanca Mihetu i druge stare pajdaše, tako ćemo mi i s ove strane Krasa početi da iznašamo svoje poturice, koji su pljunuli na svoje majčino ime. Neka narod znade, tko su ti junaci.

Mi smo u Lanišću bili uvijek vjerni svome narodu i jeziku, ali počeo je da i medju nama niče kukolj. Laniščani se nisu za vrijeme izbora baš dobro ponijeli. Bilo je mnogih, koji su radi lične koristi zaboravili na svoj rod. Ovakve ćemo isto početi u našoj novini da šibamo, da ih bude sram pred Bogom i ljudima. Na Krasu ne bi smjelo da bude janjičara, a tim manje u Lanišću. — Da smo mi bili čvrsti i složni kao negda, ne bi se bilo dogodilo našem vrlom narodnom čovjeku ono, što mu se zbilo prije izbora. — Dodjimo k sebi i prezirimo kukavice, kojih imade ionako dosti na Krasu!

IZ PRODANI KRAJ BUZETA.

Čovjek ne zaboravi tako brzo ni ono što je lijepo i dobro, niti ono što je ružno i zlo. Zadnji »izbori» u Buzetu bili su nešto tako grda i zla, da ih mi zaboraviti ne ćemo. Onaj iz našeg sela, na primjer, koji je dobio 6. aprila ispod grada onaj lijepi vrtnjak (obrticu) — on će opet još kasnije zaboraviti »izbore». Taj naš novi »mučenik» dobričina je, ali je postao i mora postati — zločest u politici, kako ne će biti drago onom i onima, koji dijele obrtice i ćuške kao bombone djeci. Vrlo nam se dopala u gradu pred starom školom ona naša junakinja, žena, što dopratila svoga muža na birališće. — Vadi a casa! — Mi! Va ti stupedo! Mi go dirito di star kva come ti! Se vedremo stasera! I bilo medju njima rječkanja, a napadač — morao otići. Divna žena!

Franina i Jurina

Fr.: Ča se to, Jurino, kriviš?
Jur.: Smejem se samemu sebe.
Fr.: A za ča to?
Jur.: Vej si ga! Neč me je štoknulo va glavu, pak ne znam, je l' se je ono zaspravje dogodilo, ale ja samo sanjam.
Fr.: Povedi mi, ča j' to bilo, pak ću, ako budem mogal, ja prosudit, je l' se je to zaspravlje dogodilo, ali si samo sanjal.
Jur.: Kako j' svet šal za dobreh desto let nazad, ni čudo, ako se i po svete dogajaju stvari, ke su se dogajale prej dve sto i više let.
Fr.: Riftik!
Jur.: Prej si mogal hodit po bregeh i umekeh, svaku dobu, po dnevu i po noće — i mogal si na sebe imet sve zlato i dijamanti prez straha, da će ti ih ki ukrasti.
Fr.: A ja — ja! Bože moj, kade je ono vreme, kada su naši ljudi namesto s kračunom — z merlinom zapirali vrata!
Jur.: Ja znam samo to, da moja kuća ni nikada imela ni ključa ni kračuna, i da bi me zlodej zel, ako mi je nikada pofalilo ni koliko bi čovek na zub stavil. Danas je sve drugačije: odmotaj kugod ćeš novinu i va njoj ne ćeš nać drugo nego — tatarija ovde, tatarija onde i sve tako.
Fr.: E, da bi tako ne! da bi tako ne!
Jur.: Danas ti jednega fermaju na ceste, zamu mu, ča ima, i Bog teta Jele! Pod večer gredu va štalu, zamu janca ale ovcu, pak fila kaligo! Po noće se zavuču va kuću, poberu, ča moru i nikomu ništa!
Fr.: Prokleta tatarija!
Jur.: Najzada je to i oblaste dodijalo, pak je jedan od oveh dan prišal befel, da moraju svi pulicmani va goru i svi fanti i lugari s puškami i z bajunetami.
Fr.: Tako i treba! I ne dat tatom mira, dokle ih se sveh ne polovi.
Jur.: To ti ni bila samo kakova takova patrola, nego celi jedan cug, kako i puli soldati. I šli su: najprvo **dopelraje**, a onputa se dva po dva, dokle se najzada nisu razdelili, jedni direkcijon ovamo, drugi direkcijon onamo i sve tako. I kada ti temu ne beše...
Fr.: Mane se pari, kako da ih vidim: tati su bili skriveni gdegod va šume, a pulicmani i oni drugi trajbari su se najedanput svi skupa našli...
Jur.: V oštarije!
Fr.: Kade zlodeja?
Jur.: V oštarije. Najprvo je svaki od njih zval kvartin, pak pol litri, pak litru, kako se već to obično dogaja i pili su, dok se nisu pošteno nacuncali.
Fr.: A tati?
Jur.: Tati su temtoga krali.
Fr.: Ma reci mi: kade se je to dogodilo!
Jur.: Strpi se do jutra. Sada j' noć, pak ne morem zet meridijana, da razvidim, kade j' to bilo. Jutra o polne ću zet mapu i strumenti, pak ćemo zračunat, kade je to bilo. Nego to još ni sve.
Fr.: Ča je još ća?
Jur.: Nego ča! Kada j' bila neka ura noći, prišal je oštar i rekal je onoj kumpanije, da je već kasno, i da mora zapret oštariju. Ča će sada oni pulicmani, ča ne će — najzada su šli svi skupa vanka, a za njimi i oni drugi trajbari. Spet su se stavili va **dopelraje i marš!** direcijon — kamo će ki! Kako njim je va glave šumelo, to bi već pati zeli rog za sveću. Kade bi videli na tleh kakov panj ale cok, ale kakovu senu, ka se malo giblje, valje bi zavapili: — Viš ih! Udri na tati! —I nastala bi strašna zmešancija, svaki je tukal, a da ni znal po čem.
Fr.: To je bila sakrabojska škufija!
Jur.: Najzada su se strudili, a kako ih već nisu nogi mogle nosit, popadali su svi na tla i zaspali, kako coki.
Fr.: A tati?
Jur.: Tati su njim se pomalo prikoštali, slazno su ih sukli, obukli su njihove mondari i onu noć su delali, ča ih je bila volja i drago.
Fr.: Si te vrazi zeli! Ma ča j' to zaspravlje tako bilo?
Jur.: To je ono, ča ne znam pravo: je l' to zaspravlje tako bilo, ale mi se j' samo tako sanjalo. Ča govoriš ti?
Fr.: Ja bim rekal, da ti se j'morda sanjalo, a morda i da ni. Vej si ga! Danas je celi svet jedna vela Babilonija, pak je sve moguće!
Jur.: A ter je!

IZ BUZEŠTINE.

Nešto nam nije drago. Neka, recimo, gospoda u Buzetu vele, da su Hrvati naprtili općini veliki dug. Kad to veli i glasa naokolo g. načelnik, mi ne možemo šutjeti na ovu neistinu. Da se razumijemo: Naša općina duguje 1046 tisuća lira, a to je lijepa svota od jednog milijuna i 46 hiljada. Kad se izgovara milijun — to nisu bagatele, malenkosti, ako se naime mora platiti taj lijepi novac. Sada je vrlo komodno reći onima u Buzetu, koji već pet godina drže u rukama općinske ključeve, da su Hrvati naprtili općini taj strašni dug. A da se ih pita, kako, i da to dokažu, bili bi oni u velikoj neprilici. Kad smo kupovali od aprovizacije, plaćali smo u gotovini, a naša općina duguje tršćankom konzorciju aprovizacije u to ime ništa manje nego preko 280 tisuća lira. Mi dakle općinari nismo u taj naslov ništa dužni. Bivša hrvatska uprava sagradila je veliku, krasnu školsku zgradu sa četiri učiteljska stana. Tu vam je; tu je kapital, koji rentira. Ne zaboravite, Signori Pinguentini, da je hrvat. općina potrošila za ovo pet škol. zgrada, recimo okruglo, sto tisuća kruna, koje danas vrijedi najmanje 200—300 tisuća lira. Vrijednota, dakle je tu; ali opažamo, da je hrvat. opć. uprava plaćala redovito amortizacijone obroke kreditnom zavodu u Poreču. Hrvat. dakle općina dala vam je vodovod; imate ga u mjestu; tu vam je tu, a danas možete i morate blagoslivljati one predobre Hrvate, koji su vama, danas progoniteljima, sagradili i vodovod i zvonik i škole. Častite ih i hvalite, da su vama u gradu dali ono, što vam nisu mogli ni htjeli rati vaši sugradjani, kao opć. upravitelji otrag 30—40 godina. Hrvatski dakle opć. upravitelji imadu što pokazati, a što vi sadašnji upravitelji možete dobra i pametna pokazati, a učiniste ogroman dug?!

Za danas — dosta! Samo još jedan prijedlog: Nek jedna poštena komisija razvidi iz opć. knjiga, kako je i što s tim »našim» opć. dugom; pak da vidimo, tko čini dugove.

IZ BUZETA.

Dobar se glas daleko čuje, a zao još dalje. Tako smo i mi doznali, da su bili ovdješnji fašisti razoružani. Radi toga je nastalo u našem gradu veliko nezadovoljstvo. Malne svi se ljute i jadikuju. Nekoji stišću šake (u džepu!) i vele: — Senza rivoltella, come mai!? Piuttosto andemo in America! Semo stufi!... Pravi razlog tog razoružanja nije nikome poznat. Medjutim ima svakojakih nagadjanja. Jedni vele, da se je to dogodilo radi izbornih nasilja, a drugi, koji kažu da su bolje informisani, misle, da nisu razoružani radi izbornih nasilja, već radi nekog incidenta izmedju fašista Arduina Temeus-a i oružničkog poručnika. Fašist je Arduino Temeus na dan izbora zlostavljao slavenske birače. Čim je to opazio oružnički poručnik, skočio je k njemu i zabranio mu daljnje zlostavljanje napomenutih birača. No Temeus nije htio da sluša. Nato ga junački pograbise u ruke. Slaboga dođuše nije bilo, samo je fašist ostao sa rastrganom košuljom. To su dakao malenkosti, ali ipak mnogo govore!

Gospodarstvo

GLAVNA SKUPŠTINA ZADRUŽNE SVEZE U TRSTU.

U četvrtak dne 22. t. mj. obdržavala se u Trstu glavna skupština Zadružne Zveze u Trstu. Skupština je bila vanredno dobro posjećena. Zastupano je bilo 59 zadruga sa [illegible] zadružnih dijelova. Skupštini je predsjedao predsjednik, g. dr. Josip Agneletto.

Predsjednik je najprije pozdravio prisutne a zatim podao opširan izvještaj o radu »Zveze«. Iz tog izvještaja vadimo slijedeće podatke:

Dne 2. junija o. g. navršit će se tri godine, otkad se je ustanovila Zadružna Zveza u Trstu. Tada je bio izabran i sadašnji odbor, kojemu su članice povjerile tešku zadaću, da izvede naše zadrugarstvo iz najveće krize, koju su uopće imale da prežive od prvih početaka 70. i 80. godine minulog stoljeća.

Zadružna Zveza imala je trojaku zadaću: 1.) da očuva zadružnoj organizaciji sve ono, što je zdravo i što će iza prestanka krize moći da žive; 2.) da izvojšti izmjenu zadružnog novca; 3.) da postavi mladu organizaciju na čvrst i solidan temelj. Radi toga je »Zveza« apsorbirala skoro sve svoje sile, tako da je zadružnu propagandu i proučavanje novih zadružnih oblika morala da odloži za kasnije doba.

Zadružna je sveza postala u kratko doba svojeg opstanka važan faktor nesamo u svojoj užoj organizaciji Julske Krajine, nego i na narodno-gospodarskom polju. S njom traže doticaja domaći i tudji novčani zavodi. jer poznaju njezin oslon i pouzdanje kod našeg zadrugarstva i naroda. To nam potvrdjuje najljepši napredak u novčanom poslovanju.

Novčani promet godine 1921. iznašao je L. 9,465.396:04; godine 1922. L. 14.772.404:99; godine 1923. L. 39,903.828:68; u januaru, februaru, martu i aprilu godine 1924. novčani promet već iznaša L. **19,024.478:96.** Svakako lijep npredak!

Aktivna Zvezina imovina iznašala je godine 1921. L. 1,441.797:4; godine 1922. L. 1,891.177:65; godine 1923. L. 2,431.290:35.

To je stalni napredak, koji nam obećuje u budućnosti — naročito iza izmjene zadružnog novca — najbolji razvitak »Zadružne Zveze», koja će onda moći da posveti sve svoje sile oko ispunjenja zadružne organizacije, marvogojskim, izvoznim, iseljeničkim i mljekarskim zadrugama te proširenjem zadružne misli medju našim narodom u Italiji (Zadružni tečaji i zadružna putovanja).

Važna zadaća, koja čeka nesamo »Zadružnu Zvezu», nego uopće čitavo zadrugarstvo, to je reorganizacija u smislu koncentracije zadružnih sila. Radi dobrobiti našega naroda, kao što i u interesu zadružne ideje same, ta se koncentracija mora da izvede u najkraće vrijeme.

Ona vremena, kad je Reiffeisen osnovao svoj tip mjesnih seljačkih zadruga, daleko su za nama te se ne će više povratiti. Novo doba nam je prineslo nove prilike, nove potrebe. Iskustvo nam je pokazalo, da u našim krajevima može da uspijeva samo ona zadruga, koju vodi izvježbana i sposobna osoba. Takva osoba pak mora da bude i primjerno plaćana.

Medjutim malene seoske posujilnice ne mogu u današnjoj skupoći i od malenog zasluška da drže činovnika, koji bi se posvetio podignuću zadruge i širenju zadružne misli, koja je, nažalost, vrlo slabo razvijena. Takva je zadruga primorana da životari i da postoji samo po imenu; ona je za zadružnu organizaciju usahla grana.

Da se tome doskoči potrebno je, da se neplodne malene zadruge, koje ne mogu da se podignu do vlastitog života, pridruže bližnjim zadrugama u gospodarskim ili geografskim centrima, e da se time pripomogne koncentraciji raspršenih zadružnih sila. Time se pouzdanje zadruge ne će smanjiti, već samo podignuti. Naravski da će na na čelu takovih zadruga morati stajati ljudi, koji zasluže posvemašnje pouzdanje dotičnog pučanstva.

P O D L I S T A K

Bolest Kraljevića Marka

(Narodna pjesma iz Lošinja u Istri).

Razboli se Kraljeviću Marko,
U postelji devet godišć dana,
Od kosti mu meso otpadaše,
Kroz kosti mu muhe prolećaše.
Ostavi ga majka i ljubavka.
Sama služi sestra Angjelina.
Hod mi, sestro, po hladne vodice,
Mi se pari, da bih vode pia,
Da bil pia, da bih ozdravia.»
««Ne morem ja na vodu šetati,
Na vodi je Mate Senjanina.
On ki j' mene tri puta prosia.
Sva tri puta sam ga prevarila.»»
«Hodi, sestro, va moju kamaru,
Obuci mi svilnu halju moju,
I pripaši svitlu ćordu moju,
Pa se šeći s pod ravnoga polja!»
(Kad je bila s pod ravnoga polja,
Božju j' pomoć Mati nazivala:)
««Hvaljen Isus, Mate Senjanina!»»
«Vazda budi, Kraljeviću Marko!
Drago mi je, da si ozdravia!»
««Poslala me sestra Angjelina.
Da je daste jedan, vidar vode.
Nji se pari, da će ozdraviti,
Ak' se bude te vode napiti.»»
On je brzo slugam zapovidal:
«Zacrpnite jedan vidar vode,
Pa dajte ga Kraljeviću Marki,
Još od zgora dvi jabuke lipe!»
Kad se malo dalje odmaknula,
Ona viče s grla visokoga:
««Aj, budale, brate Senjanina,
Budal jesi i budal ćeš biti,
Kad ne poznaš lice od divojke.»»
On je brzo slugam zapovidal:
«Latite mi Angjelu divojku.»
Oni v goru, ona mimo gore,
Oni v polje, ona mimo polja.
Mate se je virom zaviria:
Da me ne bi zemlja ne nosila,
Da me ne bi more ne vozilo,
(Ako njoj ja ne obljubim lica.)
Goji kose tri godišća dana,
Pa ih goji kako i divojka,
Obuče se kao i sirota,
Pa se šeće staroj Angjelini.
«Hvaljen Isus, stara Angjelina!»
««Vazda budi, uboga sirota!»»
«Kadi vam je Angjela divojka?»
««U kamari tanki šivak šije.»»
«Bi me ona šivak naučila,
S kim bim se ja sirota hranila?»
««Dobre volje, uboga sirota!»»
Kad je bilo sunce na zapadu,
Cvili, plače uboga sirota.
Kadi hoće večer večerati,
Po večeri noćcu noćevati?
««Ce ti cviliš, uboga sirota?»»
«Potriba je meni cvilovati,
Kadi ću ja večer večerati,
Po večeri noćcu noćevati?»
««Ti ćeš s nama večer večerati,
S Angjelinom noćcu noćevati.»»
Kad je bila nika doba noći,
Nika doba, dreto u pol noći,
Angjelina s tankim glasom vikla:
«Aj prokleta stara majko moja,
Kada si mi dvore zazidala,
I u dvore sirote prijala.
Nije ovo uboga sirota,
Neg je ovo Mate Senjanina.»
(Al govori Mate Senjanina:)
««Muč mi tude, Angjela divojko,
Devet sam ih potajno ljubia,
Desetoga oca jarca tvoga,
Ti da ne ćeš njanka ni jednoga!»»
Kad se jutro bili dan učini
On ti ide v goru pivajući,
Angjelina osta cvilujući.
Tomu malo vrime postajalo,
Malo vrime do devet miseci,
Ona njemu bilu knjigu piše,
On je štije, u srcu se smije,
Da mu se je čedo porodilo,
Niko čedo, da je muške glave.
On se šeće v najbolje butige,
Pa kupuje svake sorte robe,
Povojčići od svile zelene
Košuljice od finog kambrika.
Pa se šeće staroj Angjelini:
«Hvaljen Isus, stara Angjelina!»
««Vazda budi, moj posilni zete!»»
«Kadi vam je Angjela divojka?»
«U kamari tanki šivak šije,
Šivak šije, šaru zikvu ziblje.»»
Govori mu mlada Angjelina:
Uzmi dite, pones ga u goru,
Sutra rano dodji doli po me!»
Hvaljen Isus, Angjelina majko!»
Vazda budi, Mate Senjanina!»»
«Kadi vam je Angjela divojka?»
Pravo ću ti, Mate, povidati.
Sinoć ju je glavica bolila,
Do jutra je dušicu pustila.»»
Ne vjeruje Mate Senjanina,
Da j' Angjela dušicu pustila.
Te joj stavi žeravke na srce,
Pa videći, da ona ne diše,
Postavi joj zmiju na srdajce.
Još pokuša staviti joj ruku,
Na srdajce, ne bi l' oživila.
Videć Mate, da se već ne miče,
Ide tužan v goru cvilujući.

…ni preduvjet za takvu očividnu potrebu …stracije zadružnih sila mora da bude …ličnost zadrugarstva i zadruga. **Politika … da bude jedamput za uvijek odstranjena …zadrugarstva.**

…i bi bilo svjetsko zadrugarstvo kao čisto …no-gospodarski pokret, koji je imao za… da združi bez razlike sve slabije u go…**darskom (nepolitičkom) boju** proti gospo… jakim elementima, **onda bi bilo već …na zadrugarstvo zavladalo nad kapitali…kom gospodarskom oblikom,** koja je ovdje …s **možda jača nego pred 60 godina!**

…družna je sveza već od svojeg opstanka …svijesna sebi tog zlatnog nauka pa je …ostala bez svakog političkog pridjevka …ogala čisto gospodarsko-zadružna usta…, koja je smatrala sve zadruge jednako…rim bez obzira na njihov politički zna… Zveze će morati da ostane takova i u …dnosti, ako hoće da uspješno dovrši svoju …ću, koja je čeka, naime:

… ucjepljenje zadružne misli;

…obnova naših zadružnih organizacija i … njihovo **prilagodjenje** novim vremenima …likama te **novim** potrebama našega na…

…shibitni broj korespondencije, koju je … Zadružna Zveza u godini 1923., iznaša … 7000.

…reko Zadružne Zveze isplatilo se oko …000 lira amerikanskih platežnih naloga, … su poslali naši iseljenici svojim porodi…

… računskog zaključka proizlazi, da su kon… godine 1923. bile 133 zadruge učlanjene u …družnoj Zvezi, od kojih odpada 20 na …aniju, 69 na Istru i 44 na Trst. Sve čla… zajedno imale su koncem godine 1922. …o 117 milijuna prometa i preko 38 mili… uložaka.

…akon predsjedničkog izvještaja ustao se g. … Edvard Slavik te pročitao izvještaj nad…nog odbora. Nadzorni je odbor pregledao …vo poslovanje i djelovanje Zadružne …ze te našao sve u potpunom redu.

Nato se je prešlo na biranje novog odbora. …brani su skoro svi stari odbornici. Kao novi …bornici dolaze: u upravni odbor: gg. Matko …bnica, Anton Čok, Fran Gorkič i Ivan Va…nčič; u nadzorni odbor: Rudolf Brajnik, …drej Gabrovšček, Anton Germek, Ivan …rič, Josip Kraigher i Alojzij Rebec.

Iza toga su slijedili drugi zaključci o pro…ni pravila, o ukamaćenju zadružnih dije…a itd.

Konačno je dr. Agneletto još jedamput po…ravio prisutne te zaključio skupštinu.

Mala seljačka škola.

Porez na vino — snižen.

Prema zaključku ministarskog vijeća u Rimu bit će od 1. julija 1924. dalje snižen porez na vino na 15 lira po hektolitru. Država će usli…ed toga imati oko 100 milijuna lira manji pri…hod, dok će vinogradarima biti ipak malo …lakšano breme. Ali unatoč toga moramo pri…mjetiti, da je i ovakav porez previše visok i socijalno nepravedan. Visina poreza morala bi odgovarati visini gradacije. Kako može naš …starski seljak plaćati za vino, koje ima 8 stupnjeva alkohola, 15 lira po hektolitru kao …alijanski grof ili barun, čije vino prekora…uje 14 stupnjeva?!

Vinogradari, škropite loze!

Ovih dana bilo je kišovito vrijeme, a sada …e ponovno nastupila toplina. Posljedica toga …će ta, da će se u vinogradima do malo dana …viti peronospora. Da se pak tomu predu…ne, treba odmah poškropiti vinograde. …ci, dajte se odmah na posao!

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 28. maja t. g., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.835—9.860; 100 amerikanskih dolara za 2.250—2.265; 100 švicarskih franaka za 399—402; 100 france…skih franaka za 122—122.50; 100 čehoslovač…kih kruna za 66.75—67.25; 100 jugoslovenskih dinara za 27.70—28; 100 rumunjskih leja za 10.25—10.75; 100 madžarskih kruna za 0.0250 do 0.03; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0315—0.0325 italijanskih lira.

Politički pregled

Otvorenje italijanskog Parlamenta.

Dne 24. ov. mj., na devetu obljetnicu ulaska Italije u rat, svečano je otvoren novi italijanski Parlamenat u Rimu. Montecitorio je bio okičen sa bezbrojnim zastavama i cvijećem. I nutrašnja dvorana Parlamenta bila je takodjer krasno uredjena. Na mjestu ministerskih stolica bilo je postavljeno prijestolje pod velikim baldakinom od crvenog baršuna. Sve lože poslanika bile su dupkom pune, jer su prisustvovali i senatori. Zbog toga nije se ni opažalo, da na otvorenje Parlamenta nisu došli komunisti, republikanci, unitarci i maksimalisti. Za senatore i poslanike bio je propisan frak s cilindrom i svim dekoracijama. Tribune bile su već prije 9 sati prepune. Dame u velikoj toaleti sa šeširom, a gospoda neparlamentarci u fraku s bijelim prslukom. Taj je propis strogo održan. Iznad prijestolja bile su lože članova kraljevske obitelji, diplomata i visokih funkcijonara. Sve se sjalo od raskošnih uniforma i nakita.

Nešto prije 10½ sati došli su ministri u službenom odijelu. Ministar predsjednik sa širokim vrpcama reda Annunziate. Nato su ministri pošli u susret kralju, kraljici i princesama, koji su pljeskom pozdravljeni došli točno u 10½ sati u dvoranu. Prijestolonasljednik Umberto, jer je postao punoljetan, po prvi put oficijelno sudjeluje u javnosti.

Nakon što se stišao pljesak sjeo je kralj na prijestolje, dok je Mussolini saopćio senatorima i poslanicima zamolbu kralja, da zauzmu svoja mjesta i da polože prisegu.

Odmah iza toga kralj je počeo da čita krunski govor. Na početku tog govora, koji je dakako sastavila vlada, kralj se osvrnuo na devetu obljetnicu ulaska Italije u svjetski rat veleći, da se radi toga i otvorio Parlamenat na taj svečani dan. Zatim izriče pozdrave vojsci, mornarici, nacionalnoj miliciji itd. Do sada je — veli kralj — po vladi provedena reforma dugova, uredjenje financija, nova oprema vojničke sile, uspostava autoriteta države u kolonijama i gospodarska obnova zemlje, sve će te zadaće morati imati logički razvitak svoga napretka. Govoreći o vanjskoj politici, veli, da se mora posvetiti trajna pažnja svim vojničkim problemima i gospodarskom položaju zemlje u odnosu prema zahtjevima vanjske politike. Italija ne može ostati nenaoružana medju naoružanima. Ona se ne može izvrgnuti ogromnoj opasnosti da bude iznenadjena dogadjajima. Unutarnji poredak i gospodarska snaga zemlje dozvoljavaju nam sada da se prema tome ravnamo i da provodimo vanjsku politiku, koja je doduše miroljubiva, ali koja će se sa svim ponosom i odlučnosti braniti naše interese. Reparacijoni problem i pitanja, koja su u vezi s time, znače danas veliku brigu za Evropu. Italija je prema svojim ciljevima spremna, da na svaki način doprinese svoj dio za pravedno riješenje i sprečavanje postojećih pogibelji, spremna je nadalje da i sama prinese žrtve za osiguranje mira. Ugovor s Jugoslavijom omogućiti će nam da s našim susjedom miroljubivo radimo u korist razvitka u istočnoj Evropi i na Balkanu. Jednako će i sporazum s Rusijom, te ugovor u Lausanne omogućiti nam, da ojačamo naš saobraćaj, našu trgovinu i našu akciju za mir.

Kraljev govor bio je primljen sa oduševljenim odobravanjem.

Zatim je kralj sa svojom pratnjom zapustio Parlamenat, a vlada je zaključila sjednicu i urekla drugu za prošli utorak, na kojoj se izabralo novo predsjedništvo.

Istog je dana kralj sa kraljicom i princesama ostavio Rim te se odvezao u London u posjete engleskom kralju.

Engleska sprema teren za saziv internacionalnog kongresa za svjetsko razoružanje.

Nedavno su se u Londonu odigrale velike ženske manifestacije po inicijativi engleske radničke stranke. Tom prigodom je engleski ministarski predsjednik, a radnički vodja Mac Donald, izrekao znameniti govor. U tom govoru rekao medju inim i ovo:

Za nas engleske radnike nisu važne samo velike sile, velike države i veliki narodi, jer svjetski mir potrebuje takodjer i zadovoljstvo malih naroda. Zato se vanjska politika radničke stranke obraća i na Jugoslaviju, Čehoslovačku, Poljsku, Švedsku, Norvešku, Dansku i Holandiju. Bez ovih država mir Evrope bio bi nepotpun.

Zatim je nastavio:

»Danas jači ima pravo i onda kad nema prava. Pita se danas, zašto se odmah ne sazove jedna internacijonalna konferencija za razoružanje. Na to odgovaramo, da bi ona bila preuranjena i stoga da ne bi uspjela, što bi pak imalo katastrofalnih posljedica. Naša vlada sprema teren za takvu konferenciju. Mirovni pokret u svijetu napreduje polagano, ali stalno i sigurno. Radnička vlada nije jedina, koja nastoji da osigura mir, ali je ona za taj pokret [illegible] najviše oduševljena.«

Ne može se poreći važnost ove izjave engleskog premijera. Nema dvojbe, da je engleska radnička vlada već do sada doprinijela, a u budaće će još i više stvari svjetskog mira.

Nove smjernice franceske politike.

Franceski poslanik Herriot, za kojega se računa da će doskora obrazovati novu francesku vladu, izjavio je, da će se nova franceska politika u glavnom bazirati na ovim točkama: 1.) želja za uspostavom normalnih odnošaja s Njemačkom uz preduvjet, da se njemačka država odreče imperijalizma i da dobrovoljno plati reparacije, koje duguje Franceskoj; 2.) uspostava odnošaja sa sovjetima, ali tako, da pri tom Franceska ne će popustiti nikakvom pritisku sa strane Rusije; 3.) opća amnestija za vojnička i politička zločinstva; 4.) ukidanje zakona o punomoći; 5.) nikakova promjena u sadašnjem fiskalnom organizmu Franceske jer bi se time samo poremetilo ravnotežje u budžetu.

U Albaniji nastao opet kaos.

Prema novinskim vijestima svršili su pregovori tiranske vlade sa skadarskim pobunjenicima bez uspjeha. Redžeb Šalja je izjavio da ne želi pregovarati s tiranskom vladom, dokgod ta ne bude u demisiji i naložio njezinim emisarima, da za 24 sata ostave grad, sve je visove dao odmah vojnički zaposjesti dok grad i sam utvrdjuje. Kako izgleda opet će početi s gradjanskim ratom. To bi značilo definitivan prekid Sjeverne Albanije s ostalom zemljom. Sa druge je strane Bajran Curu uspjelo raširiti ustanak i pobunu na cijeli sjever i sredinu Albanije. Vlada u Tirani je u teškoj situaciji. Pristalice Ahmed Bega idu s oružjem u Tiranu. Konstituanta nije odgodjena, ali ne radi već nekoliko dana. Svi poslanici iz Sjeverne Albanije suglasni su sa skadarskim ustašama i odobravaju rad Redžeba.

Domaće novosti

Ipak se bistri!

Naš originalni članak, objelodanjen u zadnjem broju »Istarske Riječi« pod naslovom »Jedna riječ Jugoslovenima preko granice«, našao je odmjeva nesamo u Trstu nego i po čitavoj Jugoslaviji. Bio je preštampan od ovdješnjih i tamošnjih novina. Kao refleks tog važnog pitanja donaša »Piccolo della Sera« od 23. maja t. g. vijest, da je Ministarstvo narodne ekonomije u Rimu upozorilo italijanske tvrtke, neka se iste u poslovnim vezama sa inozemstvom služe u prvom redu italijanskim jezikom i tekom u opravdanim slučajevima jezikom dotičnih zemalja.

Smrt narodnog mučenika.

30 marta t. g. priredio je slavenski izborni odbor sastanak u Ajdovščini. Fašistima to nije bilo pravo, pa su streljali proti našim ljudima u svrhu, da ih preplaše. Tom je prigodom ostao teško ranjen miran i ozbiljan čovjek, Slovenac Anton Štrancar, radnik iz Šturij. Ranjenik je bio odveden u goričku bolnicu, gdje je uslijed zadobivenih rana preminuo dne 20. t. mj.

Danas nema više Štrancara medju živima. Narodni mučenik već počiva u grobu, ali uspomena na njega živit će trajno medju svim Slavenima.

Sprovod nedužne žrtve, koji se vršio prošlog četvrtka, bio upravo impozantan. Pokopan je u Šturijama.

Slava mučeniku!

Koliko konkurza ima u Italiji?

G. 1921. palo je u čitavoj Italiji samo 99 poduzeća pod konkurz, g. 1922. — 232, g. 1923. — 437 a u prvim trim mjesecima 1924. ukupno 1861!

Središnja glavna skupština «Prosvete» u Trstu.

U nedjelju, dne 25. t. mj. obdržavala se u Trstu druga središnja glavna skupština «Prosvete». Skupština je bila vanredno dobro posjećena. Učestvovali su izaslanici iz svih krajeva Julske Krajine, gdje živi naš jugoslovenski narod.

Skupštinu je otvorio predsjednik «Prosvete», g. dr. Just Pertot, koji je pozdravio sve prisutne izaslanike kulturnih slavenskih društava u Italiji.

Iza kratkog nagovora predao je riječ g. prof. dru. Čermelju.

G. je prof. dr. Lavo Čermelj najprije pročitao zapisnik zadnje središnje glavne skupštine, koji je bio ovjerovljen bez ikakva prigovora, a zatim podao opširni izvještaj o društvenom djelovanju u prošloj godini. Prama njegovom izvještaju, društvo je «Prosveta» i u prošloj godini usprkos skrajno neugodnim prilikama nastavilo svojim radom, rastegnulo svoj djelokrug na nove krajeve i privuklo k sebi mnogo novih društava. Ustanovilo se i posebni odsjek za hrvatski dio Istre.

Najzanimivij dio izvješća bio je o djelovanju pojedinih učlanjenih društava, naročito glede pokrajina. Nakon italijansko-jugoslovenskog sporazuma u tršćanskoj se (a donekle i u istarskoj) pokrajini opaža, da pitanje naših društava kreće na bolje. Medjutim su prosvjetna društva u goričkoj pokrajini upravo u zadnje doba morala da prežive najgore udarce.

«Prosveta» je išla uvijek društvima na ruku te im je svagdje pružila pomoć, gdje samo mogla. Truda je bilo mnogo, ali na to se nije nitko obazirao. Svima je lebdio pred očima samo jedan cilj: očuvanje naših prosvjetnih društava, koja su danas važnija nego ikada prije, jer će morati da posvema nadomjeste naše pučke škole. Radi toga je društvo «Prosveta» posvetilo glavnu skrb knjižnicama. Društvena knjižnica broji 2632 svezaka. Osim toga ima društvo 102 knjige u vezu i 300 neuvezanih. (400 knjiga, koje imade istarski odsjek nisu pribrojene). Do 10. maja. isposudilo se 1732 knjige. Osim toga je društvo ustanovilo 15 slovenskih i 7 hrvatskih samostalnih knjižnica. Lanjske se godine držalo 16 predavanja i to u raznim društvima. Više nije bilo moguće radi nesnosnih prilika, u kojima se nalazimo. Ima mjesta, u kojima su i same oblasti zabranile predavanja. Dramat. je odsjek «Prosvete» takodjer uspješno poslovao. Društvo je nastojalo, da ga što više upotpuni. «Prosveta» je posvetila veliku pozornost i športu. Kod svih učlanjenih društava uzbudljiva je ljubav i veselje do športa. U tom pogledu postat će u budućnosti njezin rad mnogo veći, to više, što se sada nalazi u društvu športno društvo «Adrija». Društveni odbor imao je prošle godine 40 odborskih sjednica i vrlo mnogo sastanaka.

Nato je zastupnik slovenačke «Zveze prosvetnih društev» u Gorici, g. dr. Gabršček pozdravio «Prosvetu» i prisutne skupštinu u ime svoje organizacije, koja je uvijek stajala u najboljem odnošajima sa tršćanskom «Prosvetom» i koja će s njom i u budućnosti solidarno djelovati na kulturnom polju.

Novoizabrani je odbor ovako sastavljen: predsjednik: dr. Just Pertot; podpredsjednik: dr. Boris Furlan, tajnik: prof. dr. Lavo Čermelj, blagajnik: dr. Alojzij Povh, knjižničar: Joso Puhalj; odbornici: Albert Koruza, dr. Joahim Ražem, Ivan Pečar i Josip Krajgher.

Pristojba za učlanjena društva ostaje ista kao i lanjske godine: 15% od netto-inkasa društvenih zabava i 1% inkasirane članarine.

Jesam li poslao pretplatu?

Angjelina osta pivajući,
Ide majka kćerku upitati
»Kako si to, kćerko, prebolila?«
»Sve sam lahko, majko, prebolila,
Najmučnije junačkovu ruku,
Da b' me bio malko poskakljao,
Ja bi mu se mlada nasmijala.«

I.—SKI:

Protestantski pokret u Istri

Protestantski pokret ili reformacija, koja je nastala u Njemačkoj, a osnivalac joj Martin Luther, profesor teologije u Würtembergu, uzrokovana je ne toliko iz vjerskih motiva, koliko u svrhu reorganizacije rimske crkve. Taj pokret nastao je u doba, kad je u rimskoj crkvi vladala sveopća korupcija, u doba, kad je ona izgubila sav ugled u svijetu, u doba, kad su mjesto pape careviimenovali biskupe, u doba, kad je medju svećenstvom nestala svaka ćudorednost, kad su se dali mititi, kad su sami mitili, da dodju do boljih mjesta itd. Medjutim je Martin Luther uveo i u vjerovanje neke nove tačke, a izbrisao stare, tako, da je taj pokret bio sasma oprečan u nekim tačkama sa naukom rimske crkve. Nastala je nova vjera, a vjernici se zovu luterovci ili protestanti.

Protestantski se je pokret, baš radi toga, što mu je pogodovala razvratnost u rimskoj crkvi, brzo širio nesamo u Njemačkoj, nego i u Franceskoj i Švicarskoj. Preko Austrije dopro je on i u Sloveniju, a odanle i u druge južnoslavenske krajine — Istru i Hrvatsku. Tu je taj pokret naišao na jedno vrlo plodno tlo, i to s ovoga razloga:

Još u doba vladanja prvoga hrvatskoga kralja Tomislava razvila se velika borba medju hrvatskim i latinskim svećenstvom. Radilo se o jeziku, kojim se ima da misi. Hrvatski svećenici čitali su misu u svojem jeziku, imali svoje biskupe, svoje knjige. Latini to nisu mogli mirno gledaju, pa su hrvatske svećenike prozvali hereticima i nastojali, da se iz crkve izbaci domaći jezik. To im je uspjelo u toliko, da popi glagoljaš (pismo, kojime su bile pisane hrvatske knjige, zvalo se je glagolica) nije mogao doći do nikakove više časti, a osim toga nisu smjeli čitati misu u srpsko-hrvatskom jeziku, nego samo u nekojim krajevima.

Tako su popovi glagoljaši bili bačeni u pozadinu, a s vremenom bili su sasvim zapušteni, tako da je medju njima nestalo gotovo svake naobrazbe. Čitavo im je znanje sastojalo u čitanju glagolice, a tu je bilo neprilika. Tiskanje glagolskih knjiga nije se po svoj prilici isplatilo ili nije bilo novaca, pa su morali te knjige oni sami da prepisuju.

Protestantski je pokret uočio ovu nedostatnost i upotrebio je u svoju korist. U Urachu, gdje su protestanti imali svoju tiskaru, počele su se, uz podupiranje njemačkih velikaša, štampati knjige na južno-slavenskim narečjima i jugoslovenskim pismima: glagolicom i staroslavenskim pismom. To je moguće jedan od glavnih uzroka, da je protestantski pokret uspio u našim krajevima, jer su popovi glagoljaši gotovo oduševljeno dočekali na svojem jeziku štampane knjige.

Sav se je rad protestantizma suzio, medjutim, na izdavanje knjiga, a u tome su izdavanju mnogo sudjelovali i naši svećenici, naročito Stjepan Konzul Istranin (rodom iz Buzeta), Juraj Cvečić (rodom iz Pazina) i Grbić-Franković iz Labina. Sva trojica, osobito Cvečić i Konzul, mnogo su se istakli i izdavali crkvene knjige na našem jeziku. Kako su bili radi nove vjere protjerani iz domovine, živjeli su većinom u Njemačkoj, gdje su se bavili propovijedanjem, podučavanjem i živjeli od milosti njemačkih knezova.

Mnogo važniju ulogu u ovomu pokretu igrali su dva druga Istranina. To su Petar Pavao Vergerije i Matija Vlacić. (Placius Illyricus). Petar Pavao Vergerije rodio se u Kopru, a uživao je prije nego je prešao u svećenike vrlo visoke časti na papinskom dvoru u Rimu. Poslije se je zaredio i postao biskupom. Optužen od nekih neprijatelja, da truje sa protestantima, prešao je uistinu na protestantizam i širio ga — prije nego je sasvim otišao u Njemačku — u Istri, gdje je za njega predobio biskupa puljskog i porečkog. Kasnije je u Njemačkoj obnašao velike časti, izdavao knjige i — zaboravio na Istru.

Mnogo vidniju ulogu od njega igrao je Matija Vlacić. Rodio se je u Labinu, a učio je u Njemačkoj, gdje je i ostao i bio profesor grčkoga i hebrejskoga jezika na sveučilištu u Tübingen. Tu se je upoznao sa Martinom Lutherom, te je postao jedan od prvih pobornika protestantizma, jer je bio vrlo učen i nadaren. Melanchton, prijatelj Lutherov nazvao ga je «Akilom čiste luteranstva». U nekim točkama nije se slagao sa Lutherovom naukom, pa su njegovu nauku nazvali «Hacijanizam».

U samoj Istri nije protestantski pokret ostavio gotovo nikakovih dubljih korijena. Izgleda, da su se tu istakli samo pojedinci, a da narod u pokretu nije sudjelovao. Zato je i protureformacija iz Rima mogla u tako kratko vrijeme i tako brzo uništiti protestantski pokret u nas.

To bi bio u najkraćim crtama pregled toga razdoblja iz povijesti Istre, u kojem se je na tako vidni način istaklo nekoliko Istrana, pokazavši tudjemu svijetu, da nisu tako »grandi barbari«, kako ih je prikazivao Rim.

Ograničeno doseljivanje u Sjevernu Ameriku.

Prema poznatom Johnsonovom predlogu je silno ograničen za svaku državu broj iseljenika u Ameriku. Najviše je time pogodjena Italija, jer dok se prije moglo da iseli 42.057, ove će se godine moći iseliti samo 4.089 iseljenika. U drugim državama izgleda ograničenje ovako: iz Rusije smije na godinu da ide u Sjevernu Ameriku samo 1992, dok je prije moglo da ide 21.613 iseljenika; iz Poljske prije 26.800 — sada 9.072; iz Litve prije 6741 — sada 502; iz Grčke prije 3,294 — sada 235; iz Čehoslovačke prije 14.457 — sada 2.073; iz Jugoslavije prije 6.426 — sada 935. Medjutim se broj, koji može da dodje iz Enske, Njemačke i Franceske u bitnosti malo mijenja: iz Franceske prije 5,729 — sada 4.078; iz Njemačke prije 67.607 — sada 50.329; iz Engleske prije 77.342 — sada 62.658 iseljenika.

Imade više razloga, zašto je Amerika ograničila doseljivanje iz Evrope, a jedan je svakako i taj, što su novi doseljenici katolici i negermani ugrožavali one, koji vode u Americi glavnu riječ. — Amerika, odnosno njezina politička uprava je anglosaksonska i protestanska, a kao takova hoće da ostane. Ugrožena je od svojih vlastitih crnaca, kojih ima 11 milijuna, i koji se množe vrlo brzo. Katolika imade već sada 18 milijuna, koji već misle, kako da pretvore Ameriku u najveću katoličku državu. Radi toga je i shvatljivo, da se iz Engleske i Amerike može doseljivati mnogo doseljenika, jer su oni protestanti.

Od 4.089 iseljenika iz Italije vrlo će ih malo doći na Julsku Krajinu; moguće 150 ili najviše 200. Tko će biti onaj sretnik, koji će se moći ove godine da iseli? Naši ljudi ne će više moći da računaju na Ameriku. Koji su već nabavili sve potrebite dokumente za molbu, neka odmah召 ulože, čim doznaju, da se mogu ulagati. Budući da naš list izlazi samo jedamput na sedmicu, to će one naše ljude, koji su se na nas obratili, obavijestiti pokrajinski odbor političkog društva «Edinost» za Istru ekspresnim pismom, nek molbe ulože, odnosno učine onako, kaošto ih je uputio tajnik političkog društva «Edinost» za Istru.

Svega po malo

Žene, koje se umivaju uljem i mažu pijeskom.

Iz Timbukta vratila se kući u Evropu istraživateljica Dorothy Mills. Ona je nekoliko tjedana preživjela kod pripadnika ratničkog plemena Tuarega, živjela s njima pod šatorima i proučavala njihove čudne običaje. Prema njezinom svjedočanstvu, tamošnje se žene ne peru vodom kao kod nas, nego uljem. Osim toga se danomice mažu pijeskom, da budu ljepše. Kod jela najprije jede žena, a muž i djeca tek ono što njoj ostane. — Zaista čudni običaji!

Strašan zločin u vlaku.

U osobnom vlaku na pruzi Verona-Trient umoren je i orobljen neki Zuchetti iz Verone. Oteto mu je 10.000 lira. Umorstvo je izvršeno nav rlo tajanstveni način. Zuchetti je nestao iz vagona, u kojem je nadjena samo jedna velika lokva krvi. Ubojice su ga napali te njegovu lješinu bacili preko prozora.

25 zlatnih brakova.

Danas, kad ovo pišemo, obavit će se u belgijskom mjestu Nivelles rijetka svečanost. Uz velike svečanosti poći će pod slavolucima 25 starih bračnih parova u općinu, gdje će im se izručiti darovi, a zatim u crkvu, da proslave svoje zlatne brakove. Na svakom njihovom koraku pratit će ih mjesna društva i glazba, da povećaju svečanost. Zaista rijetki primjer 50-godišnje ustrpljivosti i uzdržljivosti!

Radi par čašica rakije potopio se novi brod.

Pred nekoliko dana desio se na brodogradilištu u Arhangelsku slučaj o kom danas govori sva Moskva. Brod, koji je bio pokršten imenom «Šesta godišnjica oktobarske revolucije», trebao je da bude spušten u more. Iza kako se po tradicionalnom običaju ispilo nekoliko flaša rakije, brod je pušten u more uz burne pozdrave mornara na brodovima i na kopnu. Medjutim, kad je trupina broda otplovila nekih 200 metara ljuljajući se na bokovima kao pijana, odjednom se nagnula, izvrnula i potonula. Ruske novine pišu, da razlog ovom potonuću leži u tome, što je kapetan broda preko mjere ispio par čašica rakije.

Čovjek, koji ne će da primi baštinu od 1,140.000 dolara.

Sin nekog nedavno umrlog američkog bogataša svom silom odbija da primi baštinu, koju mu je zapustio otac u iznosu od milijun dolara. To bogatstvo on drži prokletstvom, pa su se oblasti uzalud mučile čitavu godinu, da ga nagovore neka primi baštinu. Sad je izjavio, neka država raspolaže tim imetkom po svojoj volji. Iz istih razloga, taj je mladić već prije odbio baštinu svoje bake u iznosu od 140.000 dolara.

Pomrčina od skakavaca u Sardiniji.

Rimski listovi javljaju, da je jedan dio otoka Sardinije preplavljen skakavcima. Najprije su se pojavili u okolici mjesta Sassari, gdje je od njih nastala prava pomrčina. Željezničke pruge u blizini grada bile su pokrivene tako debelim slojem skakavaca, da su vlakovi jedva prošli. Uništeno je sve voće i žitarice tako, da se seljaci boje gladi.

Kad se žena posvadi s mužem...

Kolika može biti ženska pakost u svadji, dokazuje dogadjaj, što se odigrao ovih dana u jednom franceskom mjestu blizu Amiensa. Neka mlada gospodja zavadila se sa svojim mužem i zgrabila u svadji kućnu prištednju u iznosu od dvadeset tisuća franaka u banknotama i srebru, i bacila sve u rijeku Somme. Muž, koji je pošao za svojom drugaricom, baci se u vodu da spasi imetak, ali bijesna žena skoči za njim i uhvati se grčevito za njega, samo da ga spriječi u namjeri. Žena se skoro utopila. Kad se osvijestila skočila je ponovno u vodu i sad ju je opet trebalo izvlačiti. Spašen je sav novac osim 1600 franaka u srebru.

Srušilo se 148 kuća.

Razni krajevi Moravske postradali su ovih dana od oluja, provala oblaka i tuče. Selo Višovice, koje se nalazi u kotlini, bilo je preplavljeno. Čitav niži dio sela, bio je dva metra pod vodom. Srušilo se 27 kuća. Blago se nije moglo spašavati. U Prerovu srušilo se 50 kuća. Kod Koljetina oštećen je željeznički nasip, pa se morao obustaviti željeznički promet. I u samom Brnu poplavljeni su pojedini djelovi grada. U mjestu Hana srušilo se 71 kuća. U samoj okolici Prosnica iznosi šteta preko šest i pol milijuna čeških kruna.

Žena odrezala mužu vrat.

Neki dan pobudila je u Rimu zanimanje krvava drama, koja se odigrala u jednoj porodici. Neka Lea Vallini umorila je nakon burnog jednog prizora svoga supruga prerezavši mu britvom vrat. Na redarstvu izjavila je prigodom preslušavanja, da ne žali svoj čin, jer da je posljednje vrijeme njen suprug neprestano mučio nju i djecu. Izgubio je naime sasvim pamet kod neke druge ženske. Sva nagovaranja i molbe nisu ništa koristile, pa je krvavi svršetak bio neizbježiv. Energična supruga brani se još time, da joj je suprug previše ostario, pa da mu je prerezala vrat u svrhu, da pogine i da nadje sebi drugog, mladjeg čovjeka.

Kuga u Turkestanu.

Prema izvještajima Sovjetskog Komesarijata zdravlja, izbila je u Turkestanu u okrugu rijeke Amurdarja epidemija kuge. Zabilježeno je 230 slučajeva bolesti, koji su većinom smrtno završili. Savjet narodnih komesara odobrio je 50.000 zlatnih rubalja u svrhu borbe i predobrane protiv daljeg širenja bolesti.

Kolera u Indiji.

Epidemija u Indiji koja je harala osobito u bengalskom kraju, pomalo jenjava. Posljednjih sedmica bilo je još redovito neko 2500 smrtnih slučajeva, ali sada je krenulo znatno na bolje. Tek što prijeti opasnost, da će se ljeti zbog silne vrućine opet situacija pogoršati.

Slijepac položio ispite za doktorat.

24-godišnji mladić Georges Winmann iz Chicaga, slijep od poroda, položio je ispite za doktorat prava. Slijepac je studirao tako, da su mu knjige čitale majka i sestra.

Od straha poludila i izgubila dar govora.

Pred nekoliko dana odvukao je budimpeštanski miljarder Bernard Rosenbaum u stanu svoju ženu u jednu pokrajnu sobu, svezao je, začepio joj usta i počeo tako na smrt mučiti. Slučajno su ukućani mogli spriječiti izvršenje ove namjere, a susjedi su podnijeli prijavu policiji. Liječničkom pregledbom ustanovilo se, da je gospodja od straha poludila i izgubila dar govora. Osim toga se njena bolest dušnika toliko pogoršala, da će teško ostati na životu. Zločinac je pobjegao.

Bolest spavanja.

U Engleskoj se bolest spavanja sve više širi, pa je javnost prilično uznemirena. U liječničkim krugovima se povela opsežna diskusija — kako da se stane na put ovoj zagonetnoj epidemiji.

Mobilizacija italijanskih fašista radi ženskih vlasi.

Ovih dana bila provedena mobilizacija svih fašista u gradu Mantovu. Fašisti su mobilizovani za to, da otkriju i uapse nekog nepoznatog Italijanca, koji reže kosu svim ženama, koje sretne. U subotu šetala se jedna djevojčica, puna ponosa radi svojih bujnih pletenica, po gradskom trgu, kad ujedared osjeti, da joj je neki neznanac odrezao jednu pletenicu. Plačući došla je da prijavi tu stvar policiji. Tamo su joj savjetovali, da podje sutradan na šetnju na isto mjesto. Ona je otišla i do malo joj se desilo, da je ostala i bez druge pletenice. Nitko nije vidio atentatora, koji je u petnaest dana izveo već trideset i sedam ovakovih zločina. Fašisti su se zakleli, da će ga pronaći i predati policiji.

Spalio milijun lira.

Neki bankovni činovnik u Genovi spalio je veliki broj bankanota u iznosu od milijun lira. Čim je zato saznala tamošnja policija, išla je u banku po činovnika te ga odvela u zatvor. Ovih dana vršila se je proti dotičnom činovniku rasprava. Sud ga je osudio na 6 godina tamnice.

Ubio oca i nad lješinom moli za pokoj njegove duše.

U nekom italijanskom gradiću došlo je ovih dana do užasnog zločinstva. Seljak Nikola Trufi, star 43 godine, htio je na silu da načne jednu bačvu vina. Otac mu nije htio nikako dopustiti. Nato se je Nikola tako razbijesnio, da je izvukao nož i zario ga ocu u srce. Starac Francesco, od 76 godina, zadobio je duboku smrtnu ranu i srušio se je na mjestu mrtav. Saznavši za zločinstvo dodjoše karabinijeri, koji nadjoše ubicu gdje nad mrtvim ocem, sa užasnim cinizmom, šapće molitve za spas očeve duše.

Zanimive stvari o ženidbi.

Ne smije se zaboraviti, da na kruglji zemaljskoj postoji jedan otok Tiburon blizu Kalifornije. Na tom otoku žive Indijanci. Tamo su muškarci najveći robovi žene. Godinu dana prije vjenčanja oni moraju služiti kao sluge u kući svoje zaručnice. Moraju raditi kao životinje, malo jesti, još manje spavati, ne piti vina, moraju loviti ribu i biti izvrsni lovci. Ne smiju pogledati nijednu žensku. Moraju stati daleko od zaručnice u nekoj počasnoj daljini. Ako bi se koji muškarac usudio približiti te prekoračiti odredjenu daljinu, zaručnica ima pravo, da ga natuče nogama i da ga popljuva pred ljudima. Kad muškarac udovolji ovim zahtjevima, onda ga žena uzimlje za supruga. Ali kušnja još ne svršava. Mjesec dana iza vjenčanja muž mora jesti sam u kuhinji. — Oni mladići, koji bi se htjeli oženiti i naći sreću u Tiburonu, neka se ustrpe, jer svaki drugi mjesec ide veliki parobrod iz Liverpola za čudesni, ženski otok Tiburon.

Kako mravi vode rat.

Rat je jedno veliko zlo, koje se ne dogadja samo medju ljudima, nego i kod nekih životinja. I marljivi rod mravi, za koji ljudi imaju toliko nježnog osjećanja, ne mogu da drže vječnu ravnotežu svojih interesa. Nedavno je izašao u italijanskom listu «Il Mondo» jedan vrlo zanimljiv članak o načinu kako mravi vode ratove. Mravi — piše «Il Mondo» — polaze u boj po naročitim strateškim pravilima. Obrazuju se vojne jedinice od 1000 do 2000 bojovnika, pa se razvrstaju u kolone duge 2 do 3 metra u redovima od 3 do 8 ratnika. Tako udešena kolona udari u marš tempom, koji obzirom na mravlje brzine, odgovara brzini brzog vlaka. Smjer, kojim kolona maršira označen je po izvidnicama već nekoliko dana prije odlučne bitke. Komandanta nema, nego co 3 metra u redovima od 3 do 8 ratnika, da im naznače kuda treba da marširaju. Ako se čete bilokojim slučajem razidju, onda se umlješaju izvidnice medju bojovnike i udaraju ih glavom dok se ne uspostavi red. Stigavši do neprijateljskog gnijezda, napadačke čete prodru kroz načinjene galerije unutra. Napadnuti se mravi najprije uskomešaju, a zatim nabacaju zemljina zrnja, da spriječe neprijatelju prolaz. Ali to ništa ne pomaže. Neprijateljske se čete bijesno bace na rušenje pregrada te provale u srce neprijateljskoga tabora. Napadnuti se mravi dadu u bijeg, a tko ne stigne da se spasi, padne u ropstvo.

Ženska, koja je 10 godina bila muško.

Pred nekoliko dana umro je u Londonu poslovodja znamenite restauracije «Astoria» Ernest Wood. Poslije njegove smrti otkrio je liječnik na svoje čudo, da Ernest Wood nije muško nego žensko. Ta je žena 10 godina uspješno krila svoj spol i svoje ime pred čitavom okolinom i nitko nije znao, da je radišan i malo boležljivi mladić bio zapravo djevojka. I policija je zabavljena tajnom poslovodje, jer se sad ne zna kako je pravo ime njezino ni odakle je. Nainteresantnije je, da je ta žena u hlačama imala i ljubavnicu ili zaručnicu, neku simpatičnu Italijanku Rinu Bachini, koja već od 1916. živi u Londonu kao krojačica. Kad je zaručnica čula, da je njen «zaručnik» bio djevojka sasvim se zaprepastila. To doduše zvuči malo nevjerovatno, ali mala Italijanka prikazivala se kao da ni ona ne vjeruje u liječničko otkriće. Ona poriče, da je bila ljubavnica Ernesta Wooda, već da su samo išli zajedno na izlete i na plesove.

Nova vrsta morskih zmija: riba s glavom kunića.

S velikom vrućinom, koja je ovih dana zavladala nesamo kod nas nego i u ostalom svijetu, pojavljuju se u novinama, kao i svake godine, morske zmije i njima slične životinje. Razumije se, da su te pojave obzirom na pomanjkanje drugih senzacija, vrlo korisne. Tako sad javljaju iz New-Yorka, da je u Sjevernom moru uhvaćena neka čudnovata riba. Ta riba imade glavu od kunića, debelu i crnu kožu i pokrivena je oštrim oglicama, bijelim poput slonove kosti. Amerikanske novine tvrde, da u svim svjetskim muzejima nema ni jedan ekzemplar ovakve ribe. Mi to vjerujemo; što više, vjerujemo i da ne postoji ni taj uhvaćeni egzemplar. S druge strane javljaju opet, da je blizu Scarborougha u Engleskoj neki 12-godišnji dječak pao s pećine od 70 metara i da mu se nije ništa dogodilo. Našli su ga živa, kako sjedi na jednom kamenu.

200.000 ludjaka u jednom gradu.

Jedan odbor, koji hoće, da osnuje u New-Yorku bolnicu za živčane bolesti, izdao je ovih dana statistiku, prema kojoj ima u velikom New-Yorku (sa predgradjima) oko 200.000 osoba, koje nisu potpuno zdrave pameti. Nisu to baš sve samo ludjaci, ali svakome od tih ipak nešto manjka u glavi. To je 2 i pô postotka stanovništva.

Šala i razbibriga

Braća dijelili kuću.

U nekom selu u Bosni dijelila se dva brata sama izmedu sebe. Najprije počeli su da dijele kuću. Po srijedi kuće bio je klaćni[1]) zid. Baciše kocke, da vide, komu će pripasti prva, a komu druga strana. Kad se podijeliše i kad svak pripozna svoj dio, mladji brat skine s konja konop i premjeri jednu i drugu stranu te nadje da je njegov dio tri-četiri prsta uži nego starijeg mu brata. Najedamput se zavade, a zatim se stanu tući šakama. Čim to začuju njihovi susjedi, skoče k njima vičući: «Što je to danas, ljudi! Što radite?» — Bogu, reče mladji brat, «dopanuo me lošiji dio kuće, a ako njega zovu Erak, a mene Pero, valja da nam je dio jednak, a evo vidite ljudi. Premjeri opet užem obe strane kuće i on uvjere, i svi rekoše, da nije pravo. «A kako onda pravo?» upita stariji brat. «Evo, ovako» poviču, «mi ćemo svi stajati i gledati, a dvojica upirite plećima u zid te ga potisku dokle vam svi zavičemo: dosta je!» Oba upru, a mladji što je bolje mogao, stisnu zube i izbuljivši oči, a stariji se samo s plećima na zid naslonio bojeći se, da ne bi zid previše preturio.

Komšije, koji su gledali, poviču: «Dosta je!» Mladji brat opet uze konop da mjeri, a mu svi jednogrlice zavikaše: «Šta? Zar ti bolje vjeruješ mrtvome konopu nego ovolikim ljudima, obrazu i očima?» Knez, njihov komšija, naljuti se pa poviče: «Svi kao ja, da ovome magarcu umaknemo natrag zid, pa makar za jedan aršin![2])» Kad mladji brat vidje, uplaši se pa zavika: «Dosta, braćo, ako Boga znate. Ja pristajem kakogod vi hoćete.»

[1]) klaćni zid — zid iz malte. [2]) aršim jedna stara mjera.

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

U veselom društvu u Puli sakupilo se 2. lira u fond «Istarske Riječi». Darovali su: po 5 lira: Roviš Antun od Antuna, N. N. i Pišulin Ante; po 2 lire: Roviš Antun, N. N., N. N., Marijan Filiplić, Poncin Ivo i N. N.; po 1 liru N. N. i Belušić.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se drugi!

DOPISNICA UPRAVE.

Gospodinu Mandiću — Buzerta (Tunis): Pretplatu primili. List se već šalje. Hvala na zanimanju!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 27 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 5. junija 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ [illegible] svakog četvrtka uveče, [illegible] drugog četvrtka donaša [illegible] prilog „Mladi Istranin“. [illegible] za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za [illegible] 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst [illegible] - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Nekoć i sada

Naša je pučka nastava pod bivšom slavinom znatno napredovala. Unatoč tome, što nas maćeha Austrija nije baš milovala kao naše sudržavljane druge narodnosti, broj je pučkih škola godišnje tako rasao, da je u kratko vrijeme svakom našem djetetu omogućen pristup u hram prosvjete. Usporedno s time prosvjetni je rad medju narodom upravo kipio, te je i najudaljenije naše selo imalo barem svoju čitaonicu.

Kada na sve to pomislimo, srce nam krvavi od boli gledajući svuda naokolo samu tamu i bezdan, osjećajući kako nas se u novoj državi lišava svih uslova za naš narodni obstanak i razvitak. Usprkos razvikane svoje kulture i slobodoumija, naši su nam vlastodršci oteli tako naglo i bezglavo sve one kulturne dobrine, koje je naše pleme zadobilo u toku zadnjih decenija ustrajne i krvave borbe. U historiji nema gotovo primjera takvoj brzoj nekulturnoj otimačini.

I koliko nam je teško i neugodno spominjati stara vremena pod omraženom monarhijom, opet moramo nehotice priznati i istaknuti, što smo uostalom već više puta naglasili, da bismo bili zadovoljni i sretni, kad bi nas bili naši novi gospodari ostavili na onoj visini kulturnog djelovanja, na kojoj smo se nalazili pred slomom Austrije. Hoće li ova činjenica kome prijati ili ne, hoće li tko ili ne će da to stanje uoči, opet će to dejstvo osupnuti čitav obrazovani svijet, a naši bi se vladaoci morali zbog toga da zastide. No to se ipak ne dogadja, jer politika grubog i opijanjenog šovinizma ne poznaje stida ni sramote, jer nema ona ni duše ni srca. Ona bezobzirno gazi sva moderna ustavna načela, ne poznaje rasudnosti ni pravice, nego nemilosrdno navaljuje na jedan nezaštićen narod sa jednostavnom namjerom, da ga što prije zasužnji i zaglupi.

Premda su nasilnici oduzeli našem plemenu i zadnje ostatke njegovih političkih i kulturnih ustanova i time ga potpuno razoružali, — ipak smo se nadali, da će nam i onako okrnjeno pučko školstvo ostati barem na životu. U svrhu da nam budu porušene i posljednje nade, trebalo je da moderni filozof Gentile pogazi svojom zloglasnom reformom sve uzgojne principe i da tako onemogući našem naraštaju, da u školi sluša svoju slatku materinsku riječ.

Osam mjeseci školske prakse na izmučenim mozgovima naših mališa, koji se nalaze u potalijančenim razredima, vapije u nebo protiv učinjene im nepravde. Svjedoci smo dnevnog nazadovanja u obuci, te potpunog omalovažavanja i gaženja svakog uzgojnog načela. Tu se više ne da govoriti o školskom napretku. Neka se naši gromovnici, osobito oni, koji su najviše oduševljeni zbog nove reforme, upute po našim školama, pa će se na svoje oči uvjeriti kako se pružaju žalosnu i kukavnu sliku. Vidjet će, kako se nemilosrdno mrcvari dječje duše, kako se kod nje ubija svako zanimanje za školski polazak, kako mlada uzdanica naša mukom prosvjeduje protiv tog nakog sistema.

A što ćemo tek da kažemo o našem mučeničkom učiteljstvu, koje je na svojim ledjima izneslo najveći teret u ovoj našoj očajnoj borbi za svoje narodno samoodržanje? Vi ste uzgajatelji naši žrtve nad žrtvama! Žrtve ste u prvom redu svojih italijanskih specijalista, koji su u ovoj školskoj godini postali razrednici prvih razreda, te isključivi gospodari naših škola, žrtve ste zlokobne sudbine, koja vam postepeno otimlje zadnji komad kruha, žrtve ste prilika, koje vam onemogućuju osobno usavršavanje i rad medju narodom i napokon ste žrtve u svome radu u školi, jer ste prinuždeni ne obazirati se na odgojnu stranu povjerene vam mladeži, samo da ju spasite od nepismenosti.

Dok smo se tik pred ulazom u sastav nove države, nalazili u naponu našeg prosvjetnog rada — obdareni svakovrsnim kulturnim ustanovama imajući uz to barem zadovoljivo pučko i srednje školstvo, sada nas hvata groza pri pomisli, da nam se krade i posljednja čitaonica, da se nalazimo pred sudbonosnim rasulom i pučkog školstva. Ogromna i neopisiva razlika izmedju prilika nekoć i sada! Negda smo bili ponosni na vrlo niski postotak nepismenosti, sada smo svjedoci širenja analfabetizma u samim našim školama, koje su žigosane pečatom reforme današnjeg ministra prosvjete. — Tješimo se; proći će i to!

Prije pedeset i četiri godine...

Dne 1. juna 1870. — prije pedeset i četiri godine — izišao je u Trstu listić za polovicu manji od ove naše »Istarske Riječi«. Naslov je bio listiću: »NAŠA SLOGA«. Izlazio je isprva dva puta mjesečno: svakoga 1. i 16.

Početak vrlo čedan. A čedna, vrlo čedna bila je i riječ, kojom se je »Naša Sloga« prvi put prikazala našemu narodu u Istri. U toj pozdravnoj riječi izneseni su u kratko razlozi, s kojih se započelo s izdavanjem »Naše Sloge«. »U svijetu — stajalo je medju inim u onome proglasu — štampaju se mnoge korisne knjige, ali u naš narod malo koja od njih prodire, pa se u nas misli i dela na onaj isti način, kaošto se je to prije sto godina mislilo i radilo«. Tome krajnomu zlu imala je da doskoči »Naša Sloga«. Ona je pokrenuta za to, da narod potakne, kako bi se i on uhvatio čitanja i kako bi i on počeo da se »čitajući uči živjeti«.

»Ali ako je svaki početak mučan — slijedilo je u onom pozdravu, — tako se nemoj, rode, odmah od kraja Bog zna čemu nadati od ovoga našega lista. Što ti možemo već sada obećati, jest to, da ćemo zdušno naslikati tvoje potrebe, pa gledati da te poučimo u svakoj stvari, koja bi ti mogla korisna i ugodna biti... Ovaj će ti list biti, rode, u svakoj života prigodi pravim i vjernim kažiputem.«

A onda pozivajući sve rodoljube, da u listu saradjuju, nastavlja: **»Tko narodno izobraženje promiče, neka zna, da je desnica ruka Providnosti Božje. Kako želimo, da se piše, neka svaki pogledi iz imena, koje smo uzeli, iz kojega se vidi, da nismo namislili sijati razdor nego ljubav i slogu.«**

Od dana, kad su ovi redci napisani, protekle su, kako već rečeno, pedeset i četiri godine. Oni, koji su napisali ove lijepe riječi, danas nisu više medju živima.

Nema velikog biskupa dr. Jurja Dobrile, glavnog pokretača i duševnog oca »Naše Sloge«.

Crna zemlja krije već odavna i braću Baštijane, koji su do kraja svoga života bili »Slogini« vjerni sutrudnici: narod je njihove mudre savjete i lake pjesmice čitao s razumijevanjem i s velikom slašću.

Mnogo je godina radio oko »Naše Sloge« i pop Mate Ujčić. A što da kažemo o Antonu Karabaiću, koji ju je u ono teško, prvo vrijeme onako mudro uredjivao?!

I ta su dvojica već davno mrtvi.

A onaj, čije je ime najtjesnije vezano uz »Našu Slogu«, njezin dugogodišnji, neumorni i neustrašivi urednik, Matko Mandić? I on počiva danas svoj vječni san u kastavskom groblju sv. Lucije.

Ti su naši slavni muževi bili stupovi »Naše Sloge«. A »Naša Sloga«, kako su već to mnogi rekli, znači preporod narodne svijesti u hrvatskom puku Istre, ona znamenuje zastavu, oko koje su se kupili naši Vitezići, Spinčići, Laginje, Trinajstići, Stangeri i razni drugi naši vodje i prvaci, koje su svojim divnim radom i čeličnim poštenjem prodičili ovu našu zemlju i sav ovaj naš teško iskušani istarski narod.

Na grudima »Naše Sloge« odnjihale su se sve naše vrijednije narodne institucije, kao »Bratovština hrvatskih ljudi u Istri« i »Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru.«

»Naša Sloga« bila je živi protest protiv onih, koji su tvrdili, da u Istri nema Hrvata, ona je kao bič zvižgala nad glavama onih, koji su našemu narodu nanosili nepravde, tlačili njegova najsvetija prava i kratili mu ono, što ga je po Bogu i po pravu išlo.

A sve je to našemu narodu donijelo koristi. »Naša Sloga« raspršila je s njegove duše tamu, učinila je, da nije više slijep kod svojih zdravih očiju, pomogla mu je, da se je osovio na svoje noge, da je našao sebe i poznao se i vidio, da nije na svijetu sám, već da je grana jednoga ogromnoga i slavnoga stabla, slavenskoga stabla.

Divna je i neprolazna zasluga »Naše Sloge«, da se je u našem istarskom čovjeku razbudilo dostojanstvo čovjeka, da je u njemu oživio otpor protiv svega, što ide za tim, da s njega skine njegovo slavensko obilježje. Danas naš istarski čovjek zna, otkuda je potekao, on više ne može na sebi da trpi nikakav jaram, on želi i hoće da bude slobodan čovjek sa svim pravima, što ga kao čovjeka idu.

On zna, da nije sám. »Naša Sloga« i svi što su se okupljali oko nje, odgojili su svoju djecu u zdravom narodnom duhu. Ta su njegova djeca danas većim dijelom odvojeni od njega. Ima ih u Americi, u Jugoslaviji, u Franceskoj, svuda po svijetu, ali svi su s njime u najtješnijoj vezi, oni ga ne zaboravljaju, što više, oni misle na nj i za nj se brinu. I to sve u duhu, što im ga je jednom udahnula njihova stara majčica i učiteljica — »Naša Sloga«.

I mi, koji smo ovdje ostali, radimo i radit ćemo u istom onom duhu. Bilo je u nas i drugih pravaca i »struja«, ali je vrijeme pokazalo, a i današnje prilike to najbolje potvrdjuju, da je jedini pravi put bio onaj, kojim su udarili naši preporoditelji sedamdesetih godina i kojim su kasnije išli naši istarski vodje, **rodjeni sinovi** ove zemlje. Oni nisu gledali ni desno ni lijevo, već su išli uvijek ravno. Kako su bili otvoreni i iskreni prema narodu, tako su bili oštri i odlučni prema onima, koji su taj narod tlačili ili mu bilo na kojem polju nepravdu nanosili. U porečkom saboru, u bečkom Parlamentu, pred ministrom ili namjesnikom, pred kotarskim poglavarom ili pred sucem — oni su svuda nastupali neustrašivo i muževno. Urednici »Naše Sloge« bili su gotovo svi svećenici, ali kad je trebalo, oni su najoštrije istupali i protiv biskupa i svojih viših crkvenih vlasti. Dok je biskup Flapp bio u životu, »Naša Sloga« je s njime bila neprestano na ratnoj nozi. Poznato je, da je radi njega morao urednik Mandić, svećenik, i pred porotu... »Naša Sloga« vodila je oštru borbu i protiv švapskog biskupa Nagela, a nije šutila ni onda, kad bi se i koji narodni biskup ogriješio o koju svoju narodnu dužnost...

Pa unatoč svemu tomu »Naša Sloga« je do kraja ostala strogo kršćanski list, kaošto je i do sada bila a bit će i od sada ova naša »Istarska Riječ.« Što više: »Naša Sloga« bila je uvijek za najljepšu i najtješnju slogu u našim narodnim redovima. Ona je tome svome principu ostala do kraja vjerna i dosljedna. Mi smo od nje prenijeli na naš list poslovicu, što ju je ona nosila na svome čelu malone pedeset godina. Narodna poslovica: **Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari** — resi i naš list. Naši vrijedni čitatelji znadu predobro, da se mi strogo ravnamo po duhu te divne poslovice, i držimo, da time najbolje služimo našemu ubogomu narodu i da se time najbolje odužujemo uspomeni naših nezaboravnih predšasnika.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Pompijerske stvari. - Počasni gradjani. - Moj znanac iz Klaniga. - Moje jagnje podmuklu.

Na Rijeci imamo novu aferu, a to će reći jednu novu, malu »gveru«. Vatru je otvorila »Sentinella« (a da tko će?). Otvorila »Sentinella« vatru i pogodila glavom g. Poniža, a to će reći — glavu gradskih pompijera. Prigovaraju mu, da je bio austrijski Zugsführer i da još danas drži medju pompijerima staru austrijsku disciplinu, a ne novu fašističku itd. I onda dolazi ono glavno:

Taj gospodin Poniž ne voli Italijane iz starih italijanskih pokrajina. Ne voli ih. Što više, on veli, da su to sve sama preuzetna čeljad i sami briganti. I »Sentinella« zaključuje: »E' finita l'Austria, egregi signori! I veli, da je već skrajnje vrijeme, da se toj nepodopštini učini kraj. Poniž treba da se makne, a na njegovo mjesto treba da dodje novi čovjek. Ima, veli »Sentinella«, u starim provincijama Italije ljudi, koji se u pompijerske stvari razumiju kudikamo bolje, temeljitije i dublje nego li taj g. Poniž.

Ovo je, kako vidite, prva »krušva« na glavu gospodina Poniža. Za njom će zacijelo slijediti i druga i treća, i tomu gospodinu ne će ostat drugo, nego da se ukloni, kako su se već toliki i toliki uklonili.... Za njim će otići i mnogi drugi pompijeri i mi ćemo doživjeti, da će se jednog dana sve gradske pumpe naći u rukama Bučana, koji su oslobodili - kućane....

Vi svi, koji ovo čitate, znate dobro, da sam ja ovdje na Rijeci — »neutral«, a to će reći, da nisam ni muško ni žensko, i da se mene već ništa ne tiče, što se ovdje dogadja i da se ja uopće više ni u što ne pačam.

Sve je te istina, ali je istina i to, da ja pod ovim mojim izlizanim kaputom imam jedro srce, jedno staro, fijumansko srce, koje je do sada dosta toga podnijelo, no koje ne može ostati tvrdo u trenutku, gdje se hoće utući i posljednji trag stare riječke slave i ponosa fijumanskog. O nama Riječanima može se reći, da smo kojekakvi i nikakvi, ali jedno nam se ipak mora da prizna: mi smo oduvijek imali pompijere, kakovih je bilo malo. Naši su pompijeri bili upravo prvoklasni. Otkad se zna za ovaj naš grad, mi smo uvijek bili na glasu, da umijemo gasiti nesamo žedju nego i pravu vatru — checché ne dica la »Sentinella«, pa nas uvelike boli, da nam sada hoće i tu slavu da oduzmu.

Nego što će biti sada? To se na Rijeci svi zabrinuto pitaju. Hoće li odnijeti pobjedu Poniž ili »Sentinella«? Hoće li slavne gradske pumpe ostati u sadašnjim rukama ili će preći u druge, staroprovincijalne? U jednu riječ: hoće li i unaprijedak ostati stari vatrogasci, koji su do sada dobro gasili ili će doći novi, koji su do sada dobro — palili? — That in the question!.... rekao bi naš Andre Osojnak, dok nama, koji ne umijemo engleski, ne ostaje drugo, nego da sklopimo ruke, da dignemo pogled k nebu i da skrušeno molimo:

— Od ognja i novih pompijera — oslobodi nas, Gospodine!

Već ste iz drugih novina doznali, da mi na Rijeci imamo hvala budi Bogu, jednoga počasnog gradjanina više. Oni, koji danas na Rijeci vedre i grme, imenovali su ministra Benita Mussolina počasnim gradjaninom grada Rijeke. Ideja sublimatika, ali čini mi se, da je sve to došlo malo prekasno. Da je taj veliki čin izvršen prije, bio bi u svijetu odjeknuo kudikamo jače. Ovako je sve prošlo gotovo neopaženo. A nije ni čudo, kad se pomisli, da su baš ovih dana počasna gradjanstva padala na Mussolnijevu glavu poput kiše, tako da već gotovo nema općine, koja mu ne bi iskazala tu čast.

Medjutim, jedno je pitanje, kojime se, što ja znam, još nije bavila naša šira javnost. — Što je i što će da bude od počasne čitadinance koju je naš grad prije sedam ili osam godina podijelio generalu Boroeviću i rušitelju italijanskih aeroplana Bansfieldu? Može li se jedna, već ranije podijeljena počasna čitadinancija brisati? Ako može, zašto se nije to učinilo, zašto se nije izvršilo javno, na otvorenom, recimo — na pijaci Daaaante? Sličnu cerimoniju moralo bi se učiniti i sa svim titulama i ordenima, što su ih pojedinci primili od ne — blage uspomene pokojnoga Franca Jožefa. Gospodinu Ponižu se prigovara, da je bio austrijski Zugsführer, ali je stari Grošić bio još više, on je bio Regirengsrat, i da je na moju, ja bih jednoga dana pozvao na Adamićev trg i Zugsführera Poniža i Regirungsrata Grošića i sve druge kajzer und keniglihe »odlikovane« Riječane, i tu bih uz muziku i razne govorancije izvršio neku vrstu degradacije te gospode. To bi trebalo učiniti što prije. Zašto da se sramimo? Ta mi Riječani napravili smo ih ionako više nego li Bertoldo, pak nas nije bilo sram! Dunkve — neka se stvar raščisti, jer ili smo holokausti ili nismo holokausti, ako smo holokausti, ostanimo holokausti, ako nismo, e onda neka nas sve skupa djavo odnese.

To počasno gradjanstvo razbudilo je osobito kod seljaka susjednih općina nemalenu zabrinutost. Svi znamo, kako je došlo, da su čak i izvanjske općine imenovale Mussolinija počasnim gradjaninom ili bolje reći počasnim...seljakom budući da one općine nisu nikakovi gradovi već sasvim obična sela. A znadu to i naši seljaci, i nikako im ne može u glavu, čemu sve to? Ovih dana bio je u mene jedan moj znanac iz klanjske okolice. Donio mi je na dar jagnje i onako u razgovoru upita me:

A što mislite vi, gospodine, je li ono dobro ili nije, što su naši na općini imenovali onoga — kako se ono zove — za našega općinara? — Ja sam mu rekao da to nije ni dobro ni zlo, već da je to samo običaj, da se velikim ljudima daje takova čast.

Má, gospodine, kada on ne bude više ministar, i kada postane opet siromah kako i mi — tko će da ga hrani? Ne bi li se moglo dogoditi, da jednoga dana padne nama na vrat?

Ja sam ga nato podsjetio, kako je ono prije nekoliko godina bila došla zapovijed, da se i Boroevića imenuje počasnim općinarom, pa eto — nikome ništa. Bilo pa prošlo, tako će i ovo proći.

Da, gospodine, ali ovaj će ostati na našoj listi, pa kad bedu izbori moći će svak da se prikaže i da kaže: — Evo ja sam Mussolini, ja ću da glasujem

Na ovo nisam znao, što da odgovorim.

Da vam je vidjeti ono jagnje, što mi ga je ostavio? Kako je lijepo, bijelo i umiljato! Da se u jutro oko osam sati potrudite do mjesta, gdje iza palače Adrija počinje Punto franke, vidjeli biste mene i Ninettu, kako pasemo ono naše umiljato jagnje. Ima tamo trave za čitavo jedno stado. Pravi provedimento za naše jagnje...

Lipo naše jagnje! **Rokac.**

IZ KRNICE.

Prin[illegible] Velečijenjeni gospodine urednič[illegible] Vas najljepše molim, da mi u narednom broju naše drage »Istarske Riječi« [illegible] ovo nekoliko redaka.

Dne 1. maja 1924. umro je u Krnici Josip [illegible]stan. Pokojnik je više [illegible] bolovao [illegible] pluća, pa je u [illegible] i umro.

Čim je za to saznao naš [illegible] Don Mate Škabić, inače [illegible] Pulišćina, odmah se otputio u Vodnjan i neistinito optužio pred tamošnjim italijanskim [illegible] ovdješnjeg oružničkog brigadijera, da je on prouzročio Šestanovu smrt.

Kad se je povratio iz Vodnjana došao je k [illegible] i saopćio, da [illegible] postarati, da se [illegible] premjesti iz Krnice oružnički brigadijer. Je [illegible], da se apsolutno ne miješa u takve poslove. Nato je kimnuo glavom u znak odobravanja i otišao.

Medjutim je vajdo [illegible] o teškim po[illegible] mogle [illegible] njegove neutemeljene optužbe proti ovdješnjem oružničkom brigadijeru. I uvjeri se, da je počinio veliku glupost, ode k brigadijeru te mu sotonski i perfidno izjavi, da sam ga ja optužio pred italijanskim vlastima u Vodnjanu, da je prouzročio smrt napomenutog Šestana!

Ali to je još najmanje. Vlč. g. Don Mate Škabić redovito ide k italijanskim vlastima, karabinijerima i fašistima, te upravo izdajnički, podlo i neistinito denuncira naše ljude, samo da ih upropasti.

Svojedobno donijela je »Istar. Riječ« dva dopisa iz Krnice, u kojima se govorilo o mjesnim italijanskim učiteljima. Našem su se čestitom popu Matu uvelike dopali ti dopisi. Ali da se proslavi pred Italijancima, pošao je k italijanskim vlastima i fašistima te neistinito ocrnio mene, učitelja Smokovića i svoga brata Gregora (studenta u Zagrebu), da smo mi autori spomenutih dopisa, premda ih nismo niti odobravali!...

Za vrijeme izbora došlo je iz Jugoslavije nekoliko pisama Župnom uredu, kojima su nas naši iseljenici molili da im pošaljemo krsne listove. I poslali smo ih. Medjutim je Don Škabić pošao oružnicima, fašistima i drugim italijanskim vlastima, pred kojima me neistinito ocrnio, da stojim u korespondenciji sa jugoslovenskim političkim krugovima!... Italijani su mu naravski nasjeli. Radi te sotonske denuncijacije, koja nije imala nikakva temelja, pretrpio sam toliko nepravda, da mi se poremetilo zdravlje.

Naposljetku je i u meni uzavrela krv, pa sam jednog dana pozvao k sebi oružničkog brigadijera i Don Škabića, da mi pred svjedokom dokaže moje grijehe. Vlč. je g. Don Škabić ostao u škripcu te izjavio, da su sve njegove denuncijacije protiv mene i naših ljudi puka izmišljotina i perfidna laž. U potkrijepu te tvrdnje napisao je u brigadijerovoj prisutnosti izjavu u italijanskom jeziku, koja u hrvatskom prevodu glasi:

»Ja Mate Škabić, kapelan u Krnici, istini za volju izjavljam slijedeće:

1.) da sam nakon povratka iz Vodnjana, dne 1. maja t. g., saopćio mojem župniku Čurkoviću da sam optužio oružničkog brigadijera u Krnici, da je možda on prouzročio smrt pok. Šestana;

2.) da je radi toga g. Čurković izrazio svoje negodovanje te mi naredio, da se ne miješam u tudje poslove;

3.) da sam kasnije ocrnio pred brigadijerom gospodjicu Maricu Čurković, da mi je ona rekla, što nije istina, da će se morati brigadijer iseliti iz Krnice;

4.) da sam neistinito ocrnio pred Italijanima župnika Čurkovića, učitelja Smokovića i mojega brata Gregora, študenta u Zagrebu, da su oni autori dvaju dopisa iz Krnice, objavljenih u »Istarskoj Riječi«;

5.) da sam više puta neistinito denuncirao naše ljude, a naročito župnika Čurkovića, nesamo kod karabinijera i drugih vlasti, nego i kod fašija.

Molim oproštenje!

Don Matteo Scabich.

Evo tako glasi Škabićeva izjava nakon tolikih neutemeljenih denuncijacija, podlosti i laži. Lice mi zacrveni, kad pomislim, da taj zloduh nosi svećeničku haljinu i da se ponaša gore negoli kakav obični propalica. Sramota!

I još ima ljudi, koji vjeruju takovoj — zvijeri!

U Krnici, dne 1. junija 1924.

Sa odličnim štovanjem

Don Fabo Čurković,
župnik i n. pop.

IZ RUČA.

Naša zadnja općinska sjednica uprave je [illegible] a još više [illegible] u čelnik [illegible] i on je pre[illegible] potrebnim, da [illegible] Bazarov! Znamo mi, da je i nas [illegible] ordin, da se ministarskog predsj[illegible] našim počasnim općinarom: a to [illegible] On se sada čvrsto drži općinskih službi i jesala. On bere plaću [illegible] onda kao načelnik, pak sa i drugi tu zasluži [illegible] i taj, što mu je sin opć. [illegible] nas vindako što radi, znade!

IZ MOTOVUNŠTINE.

Vina i to prvorazne dobrote i jakosti imade [illegible] dosti, a nema kupaca ni prodaje. Financa i platežni nalozi dolaze za plaćanje poreza, prireza i taksa, a u kući smo bez novaca. Mi ne znamo sebi pomoći. Vlada bi nam morala priskočiti u pomoć kako je sada Kalabriji i Apuliji sniženjem prevoza u pogledu vina. Zar mi nismo drzavljani?! Ipak jesmo: to najbolje znadu oni, koji od nas traže i utjerivaju plaćila. Mi ovako ne možemo naprijed. Da sebi stvorite sliku našeg gospodarskog položaja, navest ću jedan primjer, kako je jedan naš dobar posjednik prodao nekom trgovcu u Buzet bijelo vino po 50, a crno po 60, a uz to mu doveo vino na buzetsku postaju i platio 20 L. takse po hl. Pitamo: što je ostalo tomu našem čovjeku od vina? Ništa! A trešnje se sad prodavaju po 1.20 L. Prokleta vremena!

IZ ROVINJSKOG SELA.

Mi smo mučenici. Stotinama naših nevolja pridružila se i suša i milijuni mušica, kukaca što nam skoro sasma uništiše zelenjad. I mi se borimo proti tim bilinskim ušima svakojako, najveć posipavanjem usjeva (broskva) cesnim pijeskom; ali ne hasni.

Suša! Gledamo od jutra do mraka u Nebo, gledamo danju i noću prema suncu i zvijezdama, kad će k nama oblaci. I dolaze, i dolaze, a i odlaze bez kapi kiše. Neki dan navečer silno se naoblačilo a danas, kad ovo pišem, polagano sipi blaga kišica. Kao da nam se tapi duša od miline. Gledajući kako žedna naša i teška zemljica usisava požudno nebesku kišu, tako nam neka blaženost hladi naše duše. Mi tu kišicu blagoslivljamo kao našeg najboljeg dobronosca i hranonosca.

Kiši — polagano; bit će dobro i bolje. Očekujemo to; ufamo se — životu i življenju. Nas poljodjelce ta vjera u bolje drži u životu i zdravlju. Polagano sipi kišica a s njom i sreća.

IZ PREGARIJA.

Pred par tednov so pridrveli v Pregarije podgrajski orožniki in fašisti ter šli naravnost v gostilno, kjer se je odigral žalosten dogodek. Tu je bilo par mož in še nekaj mladeničev, ki so se odpravljali domov. Toda orožniki so jih najprej vse preiskali, ali imajo orožje, in so nato vsakega posebej oklofutali in ga obrcali z nogo. Isto je čakalo vsakega, katerega so srečali na poti. Tako sta bila po nedolžnem pretepena naš obče spoštovani starešina Kovač, mož star nad 60 let in Urh iz Žleba. Vprašamo karabinersko oblast, ali so karabinerji za to tu, da mirne in poštene ljudi pretepajo, ali pa zato, da delajo red?! In na koga bi potem padla krivda, ako bi se naše ljudstvo upravičeno branilo?

IZ DEKANI.

Izvedeli smo po otrocih, da priredi naša šola dne 8. junija t. l. šolsko veselico, na kateri bo večina točk podana v italijanskem jeziku. Kdo je temu kriv? Da pa se bo mladina usposobljala za življenje je tudi preskrbljeno. Po veselici bo — ples. Seveda bodo vse otroke iz plesa podili. Mi pa vemo, da bodo otroci kukali skozi špranje in luknje v dvorano, kjer bo ples. Očetje in matere! Bodite enkrat pametni in opustite enkrat plese, prigovarjajte svojim otrokom, da ne grejo tam, ker to ples marsikaterega spravil v grob.

IZ BUZEŠTINE.

Ipak imade ovuda dosti ljudi, koji su napredni i koji misle svojom glavom. To se opaža i u gospodarstvu, ne samo u politici. Oni već pametniji i naobraženiji uvidjaju, da im vino ne koristi, pak već svakoj odaljenije vinograde zapuštaju ili ih sijeku, a pridržavaju bližnje oko kuće nakan[illegible] da nešto vina koliko rabe za kuću [illegible] [illegible] sve ljudi [illegible]

IZ SV. [illegible] KRAJ BUZETA.

[illegible] zamolio [illegible] pa [illegible] »Istarska Riječ« [illegible] ako opazio [illegible] Riječ! Par dana zatim prolazih [illegible] i čuh upit: Ze kvekeloza de Buzeština? Bogu mi, mogu[illegible]sam. To je dobro znamenje kad naši gradjani, pravi, nepravi, pobijeljeni i nepobijeljeni Talijančići, tako rado čitaju naše novine. I jedan paket sa naše pošte vidio sam zamotanog u »Istarskoj Riječi«! Dakle — kako ćete da je mi njezini pretplatnici dobivamo?! Mi je plaćamo, a gradjani — čitaju te se — diverte.

Moderno — ali nije pošteno ni časno po jednu veliku državu! Žalosno!

IZ VRHA.

U našem visokom selu, što se diže nebu pod oblake, ide na bolje. Natrag par godina bijaše ovdje kao u paklu. Oni koji mušili mir na zapovijed i nagovor onih u Buzetu — sada sanjaju i leže u grobu. Bog im oprosti, ali mi tako lako ne možemo. Nego, prokletstvo dolazi samo od sebe: sinovi proklinju svoje pokojne oce i pljuvaju na sve ono, zašto su se borili, a borili se tako, da su činili sve zlo nama i svomu narodu. Sinovi nekojih prvaka već su drukčiji: domalo će i svi ostali, koji još nisu došli u svoju (našu) ovčarnicu i tor. Mi trpimo, gledamo i čekamo na bolje. I to bolje dolazi. Naša se italijanska muzika u Vrhu rastepla i propala. Instrumenti već su rasprodani. Zašto? Muzikanti (glazbari) već se nisu slagali; u zadnje su doba mnogi ljudi okrenuli hrbat gospodi. Pa naravno do toga je moralo doći. Ta kako može netko biti fašista, ako nije Italijan, i ako u obitelji govori slovenski?! Vrijeme je galantomo; ono će dovesti u slavensko kolo sve naše ljude slavenske krvi. Hoće, tako nam vjere!

IZ POREŠTINE.

Kako je poznato, u čitavom porečkom kotaru nema danas nijedne slovenske škole. Naši narodni protivnici sve nam pozatvaraše odnosno potalijančiše. Naši učitelji, ti narodni prosvjetitelji, bili su izbačeni iz službe i protjerani preko granice. Njihova mjesta zapremiše tudjinci, koji imaju zadaću da odnarode i potalijanče našu malenu dječicu. To nama nimalo nije prijatno ni po ćudi. Zato ne ćemo da šaljemo svoju djecu u njihove škole, pa makar postali svi analfabete. Kaošto su naši ocevi uzgojili nas, tako želimo i mi uzgojiti našu djecu u narodnom duhu, pa kud puklo da puklo! Samo nam je teško pri duši, kad pomišljamo, da će ostati bez prave prosvjete. Ali što ćemo?! Sila Boga ne moli. Živimo u pokrajini, gdje naši vlastodršci po miloj volji rade proti zakonu i naravnom pravu. Pa neka rade! Doći će vrijeme, kad će i oni uvidjeti, da im je sav posao uzaludan. Hoće, hoće! Zamislite samo: ostali smo sami samcati, bez inteligencije, ali mi smo vam danas složniji i veći narodnjaci negoli ikada prije! Medju nama više nema šepetja. Danas cijela Poreština pozna samo jedan Credo: **tu smo i tu ostanemo!**

IZ STRPEDA.

Imamo baš lijepu općinsku upravu [illegible] patrioti, galant omini, oni od gaverna [illegible] su općinu za jedan milijun i [illegible] opet doznajemo za novi dug u ime [illegible] koji iznaša preko 280 tisuća lir[illegible] nam se leži i sve pomišljamo: Sve [illegible] živo i mrtvo, poći će za polarice [illegible] Sada znamo zašto [illegible] se u gradu [illegible] Dosti je, da mi seljaci [illegible] Sada razumijemo, zašto su neke [illegible] dvopačnje ljudi žutih [illegible] i plandu [illegible] koji ne će da rabe motike i ne će da šted[illegible] [illegible] skočili s torbicom i džepom medju [illegible] i u grad! Ki ima, ima su haj [illegible] Sada umimo, da je [illegible] se sjedori: Senza un soldo ti me basi [illegible] finali...

IZ V. MLUNA KOD BUZETA.

Mi [illegible] ne znamo zapečatiti [illegible] Mi smo glasovali za slavensku [illegible] našega zidara Jakomina [illegible] u dan izbora u Buzetu [illegible] stvari da se razlijeti i proplače, ali bilo [illegible] u gradu je bilo više ljudi [illegible] pili i jeli bez plaćanja [illegible] i neki iz Bogatle [illegible] bez novaca jeli i pili na račun [illegible] Ali ovo nije smiješno; smiješno je kad [illegible] pirnjaci i neke harambe, siti i napiti [illegible] po gradu i okolo njega i dolje na [illegible] svoje delo vršiti: morali su učiniti svoje [illegible] Najprije su potjerali sve naše ljude z biralista. Non si vota più pei il tigli[illegible] Via, via! Chi vol votar per i fascisti, che [illegible] Neki naši [illegible] debelo gledali začudjeno. Onda se počelo pucati, bacati nekakve granate, ljude lupati po glavi, po hrbtu; čuške [illegible] letile su kao za šalu... Dvije muzike, buzetska i sovinjska grmile su u gradu i oko grada, a oni od »žurnade« derali se i vikali i lupali — naše! Ali kako im bilo prečena [illegible] škuro, udarali su, prave i neprave. Tako je brižan Anton Rosaz — hotel [illegible] u bivšem N. Domu zadobio po čelu par [illegible] i to baš onda, kad se je najviše i [illegible] Via! Via! Porchi ščavi!... Vikao je [illegible] (u bijeloj košulji) i župan Cerovac-Barc [illegible] je [illegible] al najednom [illegible] košulja na nj navali, baci ga na tla i gnjavi. Brižni, oni su dobri patrioti, pak dobili i oni [illegible] dobru ruku — bona man! I tako su oni odvjetnici okusili doleezze od ljudi kojima sada služe. To je od Boga destinirano... Ali još dolaze za kogagod prodanca drugi bomboni, ali čerki.

IZ SV. VIČENTA.

Kako je već svojedobno javila »Istar. Riječ«, u Sv. Vičentu se nalazi neki trgovac i dućandžija, koji je na na dan izbora tjerao sve ljude iz birališta i huškao fašiste, da ih silom potjeraju iz našeg gradića. Time je naše ljude tako uzrujao, da mu više nitko ne će ni u dućan ni gostionu. Sada pak je i taj delija uvidio, da ovako ne može dalje, pa se ponovno počeo lizati našim seljacima te ih nagovarati, da zaborave na izbore i da dolaze u njegov dućan i gostionu. Ali sve uzalud. Naši ne će da ga slušaju. Što više, zakleše se da bi bili prokleti, da im ne bi ništa rodilo, ako mu prekorače kućni prag. Te zakletve će se i držati. A oni, koji misle, da nas mogu jedan dan propanjati, a drugi lizati, neka znadu, da Svetivinčenštani nisu marva niti beznačajnici. Uzalud vam gospodo, vaše nade: ona zlatna vremena, kad je naš čovjek sve udarce zaboravljao i mirno podnosio, ne će vratiti više. Živila pravica i naša seljačka sloga!

IZ RAČICA KOD BUZETA.

Uskraćivanje »Istarske Riječi« - Onarodjivanje naše djece.

Mi se Račani vrlo rijetko javljamo, ali ipak imamo na što da se potužimo. Mi smo veoma žalosni i zemljišni, jer to moramo i biti. Ta što će gdje, slabije i žalosnije, kad nam se dinamično naša deca odnarodjivaju u italijanskoj školi! Tomu je sve kriv naš Cont... Ali to mu nije dosta, već nam uskraćuje svaki broj Istarske Riječi, samo ako mu stigne u njegovu poštu. Ali neka znade naš Cont, da mu to djelo nije od koristi, jer mi svejedno čitamo našu milu Istarsku Riječ.

Vjeverica iz Račica.

P O D L I S T A K

Začarani kralj

(Narodna pripovijest).

Nekoć, davno davno je tome, življaše jedan kralj, koji je imao nekoliko krasnih kćeri. Medju tima najmladja kćerka bila je tako lijepa, da se je i samo sunce, koje ipak puno toga gledalo i vidjelo, čudom čudilo, kad god je svojim zlatnim zrakama obasjavalo njeno lice.

U blizini kraljeva grada bila je velika šuma. U toj se šumi, pod starom lipom, nalazio jedan lijepi zdenac. Svakog dana, kadgod bi sunce pripicalo, pošla je kraljevna u šumu te se sjela na rub hladnog zdenca. Medjutim, kad joj je bilo dosadno, uzela bi zlatnu kruglju, bacila u vis te je opet lovila.

No jednog se dana dogodi, da ta zlatna kruglja nije pala u njezinu ruku, nego kraj nje mimo na zemlju, odakle se iskotrljala u duboki zdenac.

Kraljevna brignu od žalosti u plač. Plakala je sve glasnije i glasnije i nikako nije mogla da se utješi. I dok je tako plakala najedamput začuje neki tihi glas, koji ju upita:

— Što ti je, kraljevno, da tako plačeš i naričeš, da biš se i kamenu smilovala?

Kraljevna se obazre sve naokolo, da vidi, odakle dolazi taj glas. Nigdje nikoga. Obazre se još jednom, pa opazi žabca, koji je turio iz vode svoju ružnu i debelu glavu.

— Ah, to si ti žapče! — odazva se kraljevna. — Ja plačem radi svoje zlatne kruglje, koja mi je pala u zdenac.

— Umiri se i ne plači, — tješio je žabac. — Tu mogu da ti i ja pomognem. Samo reci mi, što ćeš mi dati, ako ti izvadim igračku iz zdenca?

— Ja ću ti, dragi žapče, — odvrati kraljevna — dati sve što zatražiš. Hoćeš moju odjeću, biserje, dragulje, zlatnu krunu?...

— Ja ne ću — reče žabac — tvoje odijeće, ni tvoje biserje i dragulje, ni tvoje krune, ali ako me hoćeš ljubiti i ja da ti budem drugom, da kod tvoga stola pokraj tebe sjedim, iz tvog zlatnog tanjurića jedem, iz tvoga peharčića pijem, u tvojoj posteljici spavam, te ako mi sve to obećaš, onda ću saći dolje u dubinu i izniet ću ti opet zlatnu kruglju.

Kraljevna pomisli u sebi, da je sve to glupost, da taj gadni žabac stoji uvijek medju žabama u vodi i da ne može da bude drug krštenom stvoru, pa mu reče:

— Ah, da, da! Sve ću ti dati štogod želiš, samo donesi mi natrag zlatnu kruglju.

Nato odmah žabac zaroni u dubinu zdenca, da potraži zlatnu kruglju. I za kratko vrijeme pojavi se na površini vode s krugljom te je baci na travu kraj same kraljevne.

Kraljevna se je uvelike obradovala, kad je opet imala u svojim rukama svoju lijepu kruglju, pa se odmah otputila s njom prema gradu.

— Stani, stani, — vikne žabac za njom — ja ne mogu tako brzati kao i ti!

Medjutim kraljevna se nije na to obazirala, pa je žabac morao ponovno da se spusti u zdenac.

Ali gle čuda! Sjutradan kad je kraljevna sa kraljem i ostalim dostojanstvenicima sjela za stol te počela da jede sa svoga zlatnoga tanjurića, plazeć je nešto uzlazilo uz mramorne stube te je, kad se je popelo gore, pokucalo na vrata i kroz ključanicu viknulo u blagovaonu:

— Kraljeva najmladja kćerko, otvori mi vrata!

Kraljevna se odmah ustane i skoči da vidi, tko je vani, ali kad je otvorila, opazi, da pred vratima sjedi — žabac. Prestraši se, zatvori vrata i povrati se na svoje mjesto.

Kralj odmah opazi, da joj srce silno kuca, pa ju upita:

— Dijete moje, što si se tako prestrašila? Što je došao po tebe kakav gordi orijaš, koji čeka pred vratima da te odnese sa sobom?

— Ah, nije došao — odvrati kraljevna nikakav orijaš, već neki gadni žabac.

Sada ispriča ovu sve on što se dogodilo u šumi kraj zdenca.

Kad je kralj to čuo, bacio je oštri pogled na kćerku veleći joj:

— Što si obećala, to moraš i držati: podji i otvori žapcu vrata!

Nato je ona otvorila vrata i žabac je djipljući išao za njom do njezina stolca.

— Digni me — reče žabac — na stol, da s tobom jedem!

Kraljevna nije htjela da to čini, ali joj kralj zapovjedi da mora.

Čim je žabac bio na stolici, htio je gore na stol, pa kad je bio na stolu rekao je, neka mu primakne svoj zlatni tanjurić, da s njom zajedno jede.

Ona je to doduše učinila, ali se brzo vidjelo, da je to nerado učinila. Žapcu je išlo jelo slasno u tek, no njoj je skoro svaki zalogaj ostao u grlu. Napokon joj žabac reče:

— Ja sam se nasitio i umoran sam. Ponesi me sada u svoju svilenu posteljicu, da zajedno legnemo spavati.

Sada je kraljevna ujedared udarila u plač. Bojala se gadnog žapca te se ga nije usudila

Franina i Jurina

Fr.: Ča se [illegible] Sigurno će bit [illegible] kosa [illegible] ta si ta!

[illegible] da ne znam, je [illegible] ale [illegible] arija! Z jedne strani, skor [illegible] pari [illegible] kako snažna, a s druge spet nekako [illegible] zdravita. Vej si ju sam vaniel!

Fr.: Čekaj, Jurine! Prej nego mi poneš [illegible] povedat, reci mi: Išaz pak danaska puli sebe oni strumenti?

Jur.: Ki vrazji strumenti?

Fr.: A oni, s kemi se na brodeh zimiju meridijani... Ja mislim, da se je to, ča ćeš mi sada povedet, negdere dogodi'o, pak se ufam, da me trebe da ovput ne ćeš pustit z otvorenemi usti, kako zadnji put!

Jur.: Greh se povede, a grešnika — ne! Ako ti je tako pravo, dobro! — ako ne — a ti lepo stori kertajh! — i prijatelj kako i prej. Dunke — ti se spamećuješ onega štraordinarija, ki je prej nekoliko vremena stegnul peti. On je i po krve i po zajike bil naš čovek, ma nečisti ga je natental, da pljune na svoju mater i da zabordiza onamo, kamo, kako naš čovek, ne bi bil nikada smel.

Fr.: Znam, kega misliš! E, ma j' vrag brzo prišal po svoje! Danas je zdrav kako jaje, a već do dva dni — ni ga više. A se spamećuješ, kako je ono bil pocrnel?

Jur.: Znam, ma to ni još niš.

Fr.: Kako niš! Ja pak mislim, da je to puno!

Jur.: Počekaj malo, pak ćeš videt. Dunke — jedno rano jutro pasa ti jedan naš čovek kraj one mirini dole puli mora i vidi neki ljudi, ki sve nekako hode okole te mirini. Ta naš čovek pogleda mirinu i vidi, da je veća nego je bila prvi dan. — Ljudi, rekal njim je on, to je moja mirina, ne mojte vi zidat na njoj, aš ću vas tužit. Oni su mu odgovorili: — Ter mi ne zijemo... — Kako ne zijete! razjadil se je on naš čovek. Ča mislite, da sam slep i da ne vidim, da su od neki dan zidi visi od jednega metra i pol! Onputa su mu oni stumačili, kako su oni malo prej prišli ovamo, da malo počinu i tu su videli jednega čoveka, ki sve zije i zije. Oni su ga lepo pozdravili, a on njim ni besedi. Koliko su se obrauli — već ga ni bilo!

Fr.: Ča mi to povedaš!

Jur.: Naš čovek ih je pital, da mu povedu, kako je izgledal ta čovek. Oni su mu stumačili, da je bil ovakov i onakov — i da i na dugo ne povedam — po tem, kako su oni njega opisali, on je valje spoznal, da ono ni mogal bit nijedan drugi nego — kojni — štraordinarijo!

Fr.: Ma vidiš malo! Nego reci mi, Jurino, ti morda veruješ va takove babarije?

Jur.: Ja ne verujem va babarije, ale verujem, da se već puti dogodi, da čovek more onako, kako je i živel. On štraordinarijo je ljudem puno zla storil; već od njih ga je klelo i proklinjalo, a kako je, dokle je bil živ, dosta tega srušil, [illegible] do sada [illegible] da ga Istrijani [illegible] sada [illegible] Sve se pinel!

Fr.: Ta [illegible] Ti pravo! A znizada na vsem [illegible] od ? [illegible] takove strani, keh [illegible] razumel nego [illegible] Glavi.

[illegible]

[illegible] Ta [illegible] Zač [illegible] kako i tele. On je završil na [illegible] a drugi izmeće [illegible] kako komu [illegible] bredi.

Fr.: I to je sam pravo. A najrada to ne bi [illegible] prvi put, da se tako uggajo. I prej tatega štraordinarija bilo je va njegovoj oprtine [illegible] ki su pljunuli na svoju mater, pak kako [illegible] ? Neki je sebe [illegible] nekega je [illegible] ne [illegible] kako i neki dan onega [illegible] debeljana, ki njim se je bil prodal. I njega je [illegible] i [illegible] je z [illegible] nijedan [illegible] rekal mu Bog te pomiluj!

Jur.: Prošćeno je svima svima, i zulumćarom i ubojicam, samo nije izdajici! Prej ale kasneje svaki će Juda Iškarijot platit svoj grdi greh. Ja ne verujem va babarije, ale verujem, da zemlja izdajicam izrie vanka kosti i da se ti nesrećnici onputa vuču okole prez mira i pokoja, kako i on štraordinarijo, ki mora sada za kaštigu, da zije onu mirinu. Nego, da te pitam, znas ti, ki dan je danas?

Fr.: Danas je nedelja, prvi junija. Zač pitaš?

Jur.: A ča se ne spamećuješ, ča se je dogodilo pred pedeset i četire leta na današnji dan?

Fr.: Kako ne! Na današnji dan pred 54 leta štampali smo bili prvi broj „Naše Sloge“. Viš, da me nisi spametil, malo manj da bim bil pozabil za to.

Jur.: To se ne bi smelo pozabjevat. Prvi juna leta 1870. bil je veli dan. Ja imam doma kapljice dobrega vina. Pridi večeras k mane na dve čakuli.

Fr.: A kada se budemo malo nacuncali, ćemo skočit do one mirini, da vidimo, kako štraordinarijo po njoj kalafata.

Jur.: Moremo i to!

IZ DANA.

Neki vele: Danci su se promijenili; Danci nisu više Danci i kršni Slaveni što se preselili amo iz Dalmacije bježeći pred Turčinom. Onaj naš lijepi štokovsko-ikavski govor izdaje — i odaje nas, da nam je stara domovina Dalmacija. Eto, ljudi nam vele: Danci mijenjaju odjeću — sukno, a ujedno i — pamet. Nije to istina! Onaj naš krčmar i lugar, dva italijanska ritognjeta, koji radi službe i patente laskaju se Italijanima u Buzetu, nisu još Dane ni svi Danci. Istina, neki su naši postali sada nekako neki, tobože prijatelji Italijana, samo radi tih nesretnih cesta. Pitamo mi sada: gdje su sada inženiri? Kada će se početi graditi ceste kroz Ćićariju? Kada? Sada ne, jer su prošli izbori; a opet će se početi „graditi“ prigodom budućih izbora. Doći će i k nama pamet!...

IZ VRSARA.

Pred nekoliko vremena došao je u jedno naše selo Gračišćan Martin Milotić da se ovdje vjenčao sa jednom djevojkom. Otkad se priselio amo poznamo ga svi za dobrog i radinog čovjeka. Radi toga je uživao u našem selu osobite simpatije. Svake večeri bi se ljudi skupili oko njega pred kućom te razpravljali o gospodarskim stvarima do kasne dobe noći. Ali kako nisu svi ljudi jednaki, tako nisu ni noćne ure. Pred nekoliko dana došla je iza večeri i Milotićeva žena na razgovor ugodni. Milotić je se kao obično razgovarao sa svojim susjedima, a njegova žena sa prijateljem Antunom Flegom. Medjutim razgovor izmedju ove potonje dvojice nije bio naisrdačniji. Flego je najedamput počeo bez ikakva povoda vrijedjati Milotićevu ženu, tako da je ova udarila u plač. Nato je Milotić pograbio jedan kamen i poletio prama Flegu vičeći, da on ne može dozvoljavati da mu nitko vrijedja ženu. A Flego — brže bolje pograbi kosir, rani Milotića i pobjegne. Nesretnik se od silne boli strovali na zemlju. Nato su došli k njemu prijatelji te ga otpeljali liječniku dru. Dapasu, koji mu je pružio prvu pomoć. Sada se Milotić nalazi u pokrajinskoj bolnici u Puli, a Flego u porečkom zatvoru.

IZ PODGRADA.

Pred nekoliko dana nas je definitivno zapustio famozni geometar Polla. Kamo je otišao, ne znamo, a niti marimo za to. Nama je učinio dosti zla, da ćemo se više godina sjećati njegovog imena. Došao je amo veliki siromah, a otišao je s punim džepovima. Njegov boravak u Podgradu imao čisto politički karakter. Uz nekog italijanskog učitelja bio je glavni osnivač fašija, a osim toga nam je škodio gdje je samo mogao. Iako nije bio općinski zastupnik, on je svejedno htio da vodi u općini glavnu riječ. Kako čujemo, kod oblasti je toliko rovao proti općinskom zastupstvu, dok se oblasti nisu odlučile na to, da ga raspuste i da nam pošalju amo općinskog komesara. Sada pak, kad imamo ovdje općinskog komesara, ne treba više ništa... mjeriti i on je lijepo — odmaglio. Sretan mu bio put i ne vratio se više!

IZ CRESA.

Svojedobno bio je imenovan vlč. g. Don Ante Hržić [illegible] župe Belej. Za [illegible] svog požrtvovnog dušobrižništva [illegible] je u Beleju veliko simpatije [illegible] duše ustvrditi, da [illegible] nijednog župljana, ni Italijana [illegible], koji ga ne bi volio kao [illegible]. To je [illegible] razumljivo. Vlč. g. Hržić na [illegible], uzoran svećenik [illegible], koji je [illegible] i sama [illegible] povjerenog mu [illegible].

[illegible] pak da je župa i [illegible] bez [illegible] svećenika, to je preč. biskupski Ordinarijat [illegible] na [illegible], takalog i požrtvovnog [illegible] Vlč. g. Hržić, iako [illegible] već [illegible] drago[illegible].

[illegible] to je doživio veliko razočaranje. [illegible] Italijani [illegible] i naši otpadnici [illegible] su ujedan [illegible] protiv našeg [illegible]. Najprije [illegible] su mu [illegible] proti [illegible] jugoslavensku propagandu itd. [illegible] stali [illegible] naših nekim svjedoka razne [illegible]. Zatim su neprestano šiljali neutemeljene optužbe crkvenim vlastima zahtijevajući, da se ga premjesti.

I biskupija, dosadna vječitih denuncijacija, poslala je pred malo vremena u Ustrine svog delegata iz Malog Lošinja, Mgsr. Haracicha, da provede istragu. Mgsr. se Haracich na licu mjesta uvjerio, da su sve optužbe protiv našeg mladog svećenika bez ikakva temelja. Zatim je otišao u Belej, da vidi, što tamo sude o optužbama. No i ondje su mu svi, Italijani i Jugosloveni, posvjedočili, da je vlč. g. Hržić posve nevin. Što više: italijanski učitelj, koji je došao amo iz Italije, čudio se, kako uopće može biskupija vjerovati anonimnim denuncijanticama!...

Ustrinjani, pamet u glavu! Ne dajte se voditi za nos od onih, koji vam žele zlo! Ljubite one, koji s vama ćute i osjećaju i koji vam čine dobro!

IZ KAŠĆERGE.

Već desetak godina mori nas teška gospodarska bijeda, ali sada kanda se još i povećuje. Malne svake godine zadesi nas poja elementarna nesreća, tako da se danomice pogoršuje naš teški život. Tako je i ove godine. Sredinom prošlog mjeseca uništila je tuča (grad) sve naše vinograde u sjevero-istočnom dijelu Kašćerge i Zamaskog Dola. Zlo i naopako. Suša i tuča — to su naše redovite môre, što nam donašaju glad i nesreću te mnoge i mnoge porodice bacaju u zdvojnost i prerani grob. No što da rečemo o drugim nesrećama?! Vino nam većim dijelom još uvijek leži nerasprodano u konobama i čeka kupca. A porezi?... Jadan seljak! Čime će se prehraniti i platiti poreze i razne prireze, kad ionako nema ni pribijene pare u džepu? Neki misle: prodat ćemo svoja goveda, svoju zadnju kravicu... Dobro, ali što onda? Staje će nam se isprazniti, koci ostat će bez krmaka, a onda bit će još i gore. Zato moramo da odustanemo od te namjere. Mučimo se kako možemo, ali nemojmo poduzimati takove korake, koji bi mogli imati katastrofalne posljedice. Prije ili kasnije mora da nestane i naše trpljenje. Preporučamo našim narodnim poslanicima u rimskom Parlamentu, da se zauzmu za nas i da nam isposluju izbris ovogodišnjih poreza.

IZ VODNJANŠTINE.

U petak, dne 30. pr. mj. prodavao je neki fažanski ribar u Balama ribe. Poslije podne otputio se sa svojom ženom kući. Kad su provali preko polovice puta, koji vodi iz Bala u Vodnjan, najedamput se pojave pred njima dvojica nepoznatih zlikovca sa puškama. Jedan od te dvojice naperi pušku prama ribaru Anđelu Fabbretto uz zahtjev, da mu izruči sav novac, koji ima kod sebe. Fabbretto se prestraši te izruči napadačima novčarku, u kojoj je bilo samo 5 lira. Nato se napadač okrene prama ribarevoj ženi, upre pušku u njezina prsa i zapovijedi, da mu izruči novac. Preplašena žena izvadi novčarku, u kojoj su bile 132 lire, te je dade napadaču. Nato su napadači nekamo pobjegli, a ribar i njegova žena nastavili put prama Vodnjanu. Došavši u Vodnjan prijaviše cijelu stvar oružnicima. Oružnici su se dali odmah u potjeru za zlikovcima, ali bez ikakva uspjeha.

IZ ŠAPJANA.

Prošlog tjedna posjetili su fašisti našeg poznatog narodnjaka g. Pušnika. Medju tim fašistima bio je i italijanski učitelj g. Del Lonardo. Svrha njihovog posjeta bila je ta, da prisile g. Zušnika da se iseli u Jugoslaviju. Ali budući da g. Pušnika nije bilo kod kuće, uhvatiše općinskog župana, koji se slučajno nalazio u njegovoj kući, te ga nemilosrdno nabiše. Zatim su fašisti pobjegli. Taj dogodjaj izazvao neugodni dojam u čitavom selu. Ljudi se u čudu pitaju: Da li dolaze italijanski učitelji u naše krajeve da šire prosvjetu ili da zlostavljaju naše nevine ljude!? Riječ imaju školske vlasti!

IZ ZAMASKA.

Dne 26. pr. mjeseca pokrali su nepoznati zlikovci našu župnu crkvu. Odnijeli su dva srebrna križa, kalež i „mostrancu“. Šteta je ogromna. Oružnici još uvijek istražuju zlikovce, ali sve uzulud. Zlikovcima nema traga.

IZ ZADRA.

Otrag nekoliko dana imali smo ovdje izletnike sa svih strana Italije. Medju tim izletnicima bili su zastupani svi staleži. Došli su u tri parobroda, a bilo ih oko 600. Svečanosti — kao obično — nije falilo.

Vlada nastoji, da raznim obećanjima, a ujedno i malim radnjama, stane na kraj ovom sve to jačem nezadovoljstvu zbog nestašice rada i besposlice. Kako čujemo, ovih je dana službeno odredjeno, da se gradi velika tvornica konopa i mreža te brodogradilište, gdje će moći da zarade oko dvije hiljade radnika. Što više: ovih zadnjih dana cijeli grad govori samo o Mussolinijevom brzojavu ovdješnjem prefektu, naime, da je osiguran željeznički spoj sa Kninom (Jugoslavija) i da će se barem za [illegible] potrebnog radništva upotrijebiti iz Italije, a u prvom redu Zadrani. Te su dvije vijesti donekle umirile nezadovoljnike. Usprkos toga Zadar ima još mnogo i takovih simova, koji nipošto ništa ne vjeruju tim obećanjima, jer vele, da se i [illegible] željeznica (Bakar-Rijeka) gradi već pet godina, ali samo u riječima. Možda nemaju ni krivo.

Po cijeloj Italiji školska mladež skuplja doprinose za narodni dar ovdješnjemu gimnastičkom društvu, da sagradi svoj Dom, koji ima da bude [illegible] veličanstvena. Iako se priča, polaganju temeljnog kamena prisustvovat će Mussolini i još koja visoka ličnost iz Rima.

Još jedna novost: Nedavno je gradjanski [illegible] proslavio [illegible] svojeg utemeljenja uz noćnu rasvjetu. Mi Jugosloveni nismo smjeli da idemo tamo, da gledamo svečanost, a da se ne izložimo velikoj opasnosti. Medjutim dvojica ovdješnjih Jugoslovena nisu se držali tog opreza, pa su bili išćuškani i potjerani kući od nekih Italijanaša iz Arbanasa.

Politički pregled

Burno zasjedanje italijanskog Parlamenta.

Već od prvoga dana otvorenja novoga italijanskoga Parlamenta vode socijalisti najžešću opoziciju. Prošlog je tjedna bila vanredno burna sjednica, kad je socijalista Modigliani protestovao, što su poslanici fašističke većine zauzeli mjesta posvuda u Parlamentu, u centru i na krajnjoj ljevici, tako da smetaju rad opozicije, sjedeći tik uz njih. Stoga je trazio, da se uvede red u Parlamentu, koji je uobičajen, nasto zamalo nije došlo do tučnjave, koja je jedva spriječena u času, kad je ratni invalid bez ruku, Delcroix, ušao u dvoranu Parlamenta. On je novi poslanik fašističke većine, biran na posebnoj listi ratnih invalida, pa mu je priredjen bučan doček u Parlamentu. Drugi dan uzeo je riječ socijalista Matteotti, koji je napao vladu zbog mjera, koje je poduzimala na izborima, a koje su onemogućavale strankama opozicije slobodu izborne akcije. Radi toga je došlo do burnih prizora, a kad je fašista Giunta izrekao protiv socijalista jednu uvrijedu, navališe socijalisti prema klupama većine. Tom prigodom došlo je do gužve i tučnjave. Predsjednik je Rocco smjesta ispraznio galerije i prekinuo sjednicu. No time nije spriječio daljnje napadaje opozicijonalnih stranaka na vladinu većinu. Prošlog utorka uzeo je riječ treći socijalistički govornik Mancini, koji se oborio na krunski govor. On je izrazio mnijenje, da krunski govor ne odgovara faktičnom stanju zemlje, koju tlači strankarska nasilna vlada. Mir se nije povratio u zemlju; naprotiv, danas je zemlja razdijeljena u dvije velike kategorije državljana i to u gospodare i sluge. Nadalje je naglasio Mancini, da je režim, koji vlada u Italiji, najnazadnjačkiji u Evropi. Najviše je tlačeno radništvo. „Ali — zaključuje Mancini — dugo nije moguće da se sjedi na bajunetama!“

Jugoslovenska Narodna Skupština odgodjena do 20. oktobra.

Prošlog tjedna sastala se jugoslovenska Narodna Skupština u Beogradu te riješila nekoja važna pitanja i verificirala sve mandate Radićeve stranke. Zatim je predsjednik ministarskog savjeta g. Nikola Pašić pročitao kraljevski ukaz, kojim se odgadja redovito zasjedanje Narodne Skupštine do 20. oktobra 1924.

Atentat na austrijskog državnog kancelara dra. von Seipela u Beču.

Austrijski kancelar dr. Seipel prisustvovao je prošle nedjelje svečanostima žandarmerije u Beču, a poslije podne pošao je na posvetu reke zastave u Subotište (Steinamanger). Kad se u večer u 7.10 sati povratio vlakom u Beč, tu ga je dočekala velika masa ljudi. U gužvi svjetine približio mu se neki besposleni radnik te spalio dva revolverska hica u dra. Seipela, a zatim jednoga u sebe. Ostali su obojica teško ranjeni. Nato su bili odveden dr. Seipel i atentator u bolnicu. Njihovo je stanje vrlo teško. Liječnik je prof. dr. Schnitzler smjesta izveo operaciju na dru. Seipelu, da izvadi tane, koje se nalazi kod pluća, ali mu to nije uspjelo. Kasnije je izvedena i druga operacija, no i ta bez uspjeha. Uslijed silnoga gubitka krvi još nije moguće izvesti i treću operaciju, jer postoji bojazan od komplikacija. Liječnici ipak drže, da će mu doskora krenuti na bolje i da će se posvema ozdraviti. Atentatorovo je stanje takodjer teško. Kod njega je nadjen jedan list, koji je on sam napisao, a u kom kaže, da je bio označen, da ubije kancelara dra. von Seipela. Nije isključeno, da je atentator član kakvog anarhističkog društva.

Gradjanski rat u Albaniji.

U Albaniji je započeo gradjanski rat. Ustaše zahtijevaju, da se vlada i parlamenat bezuslovno premjesti iz Tirane u Valonu ili Skadar. Pomirljiva akcija vlade imala je potpuni neuspjeh. Borba je započela na više mje-

---

niti teknuti, pa da će on sada s njom spavati u njezinoj čistoj postelici!

Kralj se na kćerin plač silno razljuti pa joj odrešito reče:

— Sinko, tko ti je pomogao, kad si bila u nuždi, njega ne smiješ prezirati!

Nato kraljevna pograbi žapca sa dva prsta, odnese gore u svoju sobu i metne u kut. Ali budući da žabac nije bio zadovoljan da stoji u kutu, nego je ponovno tražio, da ga metne na svoju postelicu i da se legne uza nj, kraljevna se rasrdi, pograbi ga i baci o zid, veleći:

— Sad ćeš biti miran, ti gadni žapče!

No kad je pao dolje, nije bio više žabac, nego kraljević sa lijepim prijaznim očima. I po želji očevoj postao joj je drugom i dragim suprugom. Onda joj je ovako ispričao svoj udes:

— Svojedobno me je bila neka opaka vještica začarala, tako da me osim kraljeve kćeri nitko nije mogao izbaviti iz zdenca. Sad sam oslobodjen. Sjutra ćemo poći zajedno u moje kraljestvo, gdje nikada ne zalazi sunce.

I doista: sjutradan došla je krasna kočija sa osam poput labudova bijelih i gizdavih konja i slugama u zlatnim haljinama. Ta kočija odvela ih je u njegovo kraljestvo, gdje je lijepa kraljevna kraljevala kao kraljica sunčarica.

sta, Skadar i još nekoja druga mjesta nalaze se u posjedu ustaških četa. Ustaše dobivaju sve to više pristaša i u samoj vojsci. Vlada je odlučila, da će provesti posvemašnju mobilizaciju, e da što prije uguši gradjanski [illegible]t. Pitanje je samo, da li će vladi uspjeti mobilizacija.

Proslava junaka za slobodu Koruške.

U petak, dne 29. maja t. god. proslavljena je u slovenačkom mjestu Guštanju proslava junačke smrti Frana Malgaja, koji je godine 1919. poginuo u borbi za Korušku. Njemu je podignut spomenik blizu mjesta gdje je poginuo, a tom svečanom činu prisustvovalo je ogromno mnoštvo naroda sa vojnom glazbom. U povorci, koja je išla do mjesta spomenika bilo je 29 pokojnikovih drugova, zatim deputacija jugoslovenskih dobrovoljaca i jedan odred vojske iz Dravograda, veliki broj oficira iz Celja i Maribora, više od 400 Sokola, zatim Orjuna, školska omladina, vatrogasci i na stotine ostale publike, tako da je povorka iznosila oko 4000 ljudi. Poslije lijepih i patriotskih govora, u kojima je naglašena požrtvovnost pokojnoga Malgaja, koji je svoj mladi život položio ne samo za Sloveniju, nego za cijelu Jugoslaviju, otkriven je spomenik. Poslije otkrića spomenika govorili su mnogi predstavnici prisutnih korporacija, pa su svi govori saslušani sa najvećom pažnjom, a svaki je govor popraćen sa burnim «Slava junačkome borcu!»

Domaće novosti

Strpljen — spasen!

Čovjeku se mnogo puta trud izjalovi, ljetina iznevjeri, sad ga stigne ova, sad ona nevolja: cijeli je život vječita borba. Nema stališa bez muka i nevolja. Zlo se obično i najviše obara na sirotinju. «Kud će šteta, neg' na jadnog kmeta.»

Budi s mali zadovoljan, a sve svoje sile uloži oko toga, da što više stečeš. Osvanut će sunce i pred tvoja vrata.

Mnogi se ne da na posao, jer da tobože ne će dočekati ploda. Tako čine samo lijenčine, kojima narodne poslovice dovikuju: «Drvo ne pada od jednoga udarca; što se brzo steče, kratkog je užitka!»

Seljače, ne boj se znoja ni boja! Ne očajavaj, nego radi strpljivo i uzdaj se u božju dobrotu! Znaj, da ne pobijedjuje ko se junački bori, nego onaj, koji ustraje. Strpljenje neka ti je muško i razumno, a nikad ropsko i kukavno.

Slovenački fašist, koji hoće da ubije vlastitog oca.

Nedavno se Franc Lipovec iz Mirna pri Gorici zavadio sa svojim drugovima, Slovencima, koji su mu prigovarali, što se je upisao u fašiste. Nato je došao k njima njegov otac, 56-godišnji seljak, koji mu je izjavio, da ne će da ga vidi pod svojim krovom sve dotle, dok ne vrati fašističku iskaznicu. Mladić se najedamput razljuti, zapusti oca i drugove te odputi u sekretarijat mjesnog fašija, da traži savjet. Izišavši odanle pošao je s jednim drugom fašistom svojoj kući i naoružavši se revolverom podje do gostione, gdje mu je sjedio otac sa nekim prijateljima. Čim je opazio otac naoružanog sina izadje iz gostione. Sin skoči za ocem te ga napadne. Zatim izadju i očevi prijatelji iz gostione, da ih umire. Nato se otac ojunači i počne udarati sina po glavi. Sin povuče revolver i stane pucati, našto se otac sa prijateljima udalji, a sin se uputi iz mjesta zaprijeteći osvetom. Kad je otac čuo, kako mu sin prijeti, skoči k njemu i stane ga ponovno udarati po glavi, a sin opet pucati iz revolvera, tako da se je nesretni otac morao povući, srećom neozlijedjen. Zatim su oružnici uapsili i oca sina, te će jedan odgovarati pred sudom za neovlašteno nošenje oružja a drugi zbog zlostavljanja sina!

Naše učiteljstvo i fašistički učiteljski sindikat.

U zadnjem broju «Učiteljskog lista» čitamo izmedju ostalih i ove zanimive retke: «... Italijanski kolege više se trse, da nas svoje slavenske kolege privedu u svoj sindikat. Mi se tomu protivimo radi ovih razloga: 1. što je sindikat politička tvorevina i udo jedne stranke; 2. što mi vrijedjeni ne možemo biti za istim stolom sa svojim uvrediteljima i progoniteljima. Inače bismo bili i u njihovim očima kukavice, podli plačenici, renegati i koritari. Ovih se epiteta srami te ih ne će slavensko učiteljstvo trpiti. Siromašno, ali pošteno! Kako može ni pomisliti italij. učiteljstvo, da budemo družtveno zajedno, dočim s druge samo ono je povod mnogoj nevolji nas slav. učiteljstva! Kako da «prijateljujemo», ako se nas prezire i omalovažuje da ni pozdraviti ni ozdraviti ne će slav. kolegi; ako nam se ruga i izrugava naš jezik i narodnost. — Osim toga neka znaju i to, da mi, akoprem smo vjerni sinovi svoga naroda, i akoprem vrlo rado učimo tudje jezike i knjige poštivajući svaku i tudju knjigu i kulturu, ipak ne ćemo da stvorimo od svoje staleške organizacije privjesak koje političke stranke, niti ćemo radi osobnih probitaka, licemjerno dašto, ljubakati sa svojim italij. kolegama, koji inače u životu i praksi nijesu nam kolege. — Kad bi oni sasma promjenili svoje sadržanje napram nama te se donekle poevropejčili — jedva tada mogli bismo «bratski divaniti», što bi bilo časno i korisno po nas a i po njih.»

Pesposleni radnici zapuštaju Ameriku, Kanadu i Švicarsku te se iseljuju u Rusiju.

Ruske novine pišu: Pred nekoliko dana stiglo je u Moskvu nekoliko skupina radnika iz Amerike, Kanade i Švicarske. Ovi deseljenici namjeravaju krenuti u plodne krajeve Južne Rusije i u Sibiriju. Jedna od spomenutih skupina nastanila se već u jakaterinoslavskoj guberniji, a druga u Simbirsku. Ostale skupine zauzet će svoje mjesto 10. junija. U Kanadi ima 30.000 radnika, koji jedva čekaju da se isele u Rusiju.

Telefonska sveza izmedju Italije i Jugoslavije.

Prošlog mjeseca otvorila se je telefonska sveza izmedju Trsta i Gorice sa Ljubljanom, Zagrebom i Beogradom.

Teška sudbina našeg učiteljstva u Istri

U posljednji čas doznajemo, da je šaka oblasnika pogodila opet jednog našeg radenika, oca obitelji, čovjeka, koji nije nigda nikeme zla učinio i koji je sve svoje sile posvetio školi, napredku naroda i obitelji svojoj. Poslije što je dvanaest godina nesebično radio za dobro čovječanstva, danas se evo našao netko i taj netko hoće da uništi njega i time njegov dosadašnji rad. Znamo dobro, da nije udarac naperen toliko protiv osobe, koliko protiv škole. «Udarit ću pastira i razbježat će se ovce», stoji u Sv. Pismu. O tom kako je gosp. J. Vojnić vršio svoju dužnost i da li je koga na zlo nagovarao, neka sudi narod, kojemu je on uvijek u svakoj dobroj stvari išao na ruku.

Kao što djavao nigda ne da mira, dok čovjeku ne naškodi, tako je i u Pićnu par nekarakternih ljudi, koje nitko ne cijeni najmanja ih pak cijene oblasti, ali su sada oblastima potrebni, da pomoću njih mogu naškoditi našemu narodu, a poslije — izdajicu ne treba nitko. Pitamo oblasti: kakav je silan zločin počinio taj učitelj, da ga još prije konca školske godine odpuštaju iz službe te mu smjesta obustavljaju plaću!? Gdje je tu srce, gdje pravednost, a gdje humanitarnost? —

Učiteljske vijesti

«Slovensko učiteljsko društvo za Istru» imat će 9. junija t. g. u St. Ani kod Trsta svoju glavnu skupštinu. Skupština će se otvoriti u 10 sati prije podne sa ovim dnevnim redom: 1. Izvještaj o društvenom djelovanju; 2. Izvještaj blagajnika; 3. Izbor trojice članova nadzornog odbora; 4. Izbor društvenog odbora; 5. Izbor delegata; 6. Gentile-ova školska reforma; 7. Slučajnosti.

Glavna skupština «Učiteljskog društva za kotar Volosko-Opatiju» obdržavat će se 8. junija 1924. u Mihotićima (gostiona Andrije Kučića-Guć). Početak točno u 2.30 poslije podne.

Koncerat pjevačkog zbora «Učiteljske Zveze» u Trstu.

Pjevački zbor «Učiteljske Zveze» u Trstu priredjuje u nedjelju dne 8. t. mj. koncert. Koncert će se vršiti u «Filodramatičkom» kazalištu u Trstu. Program je vrlo biran. Sudjeluje i tenor beogradske opere, g. Rijavec. Preporučamo svim našim ljudima u Trstu, da posjete ovaj koncerat.

Svega po malo

Strahote i čudni pogrebni običaji u zemlji ljudoždera.

U Africi se nalazi otok Nova Gvineja, koji je velik kao Balkanski Poluotok. Taj je otok većim dijelom pokriven prašumama. Na njemu stanuju bezbrojna malena plemena, koja su neobično primitivna i divlja.

Kako je poznato, Evropljani uopće ne zalaze u Novu Gvineju. U toj zemlji prijeti bijelcu na svakom koraku napad i smrt. Ako komu podje za rukom, i to vrlo teško, da stekne prijateljstvo kojega plemena, to mu vrlo malo pomaže, zapravo škodi, jer time izaziva nepouzdanje ostalih plemena i stvara jos veću opasnost za sebe.

Mnogi bijelci iščezoše tako, da se o njima nije nikad više ništa čulo. Oni su bez svake sumnje pali žrtve otrovnih strijela i kopalja tamošnjih urodjenika, koji su ih poslije toga pojeli.

Stanovnici su Nove Gvineje strahoviti ljudožderi. Bez ikakve larme i šuma, prikradu se oni, obično noću, do logora bijelaca. Na oštar zvizduk svoga vodje, skoči cijela ta rulja iz grmlja i opkoli logor. U prvim momentima napadnutima odlično služe puške, ali se protivnik ubrzo vraća u još većem broju. U gustim i neprohodnim šibljacima isto toliko vrijede koplja i otrovne strijele, koliko i puške bijelaca, pa makar bile u rukama najboljih strijelaca. Svršetak borbe je redovno strahovita kanibalska gozba.

Inače su vanredno zanimivi urodjenički pogrebni običaji. Mrtvac se, nakićen kao ratnik, izlaže pred kolibom. Više njega stoji žena i grančicom rastjeruje muhe, koje se kupe oko lješine. Pokojnika sahranjuju još sjutradan, jer silna tamošnja žega ubrzava proces raspadanja. Lješina se umota lišćem i stavi u maleni čamac, koji se pokrije likom od drveta, namaže kre[illegible]om i smolom, da ne bi unutra prodirao zrak. Na dnu čamca probuši se mala rupa, kroz koju će oticati trulež. Onda se čamac popne na grane nekog drveta, gdje stoji preko godinu dana, dok od lješine ne ostane ništa više osim suhog kostura. Tada se uzme lubanja i preda na čuvanje nekom rodjaku pokojnikovom. Ostali dijelovi kostura se zakopaju. To se sve poprati svečanom gozbom.

Tridesetorici ljudi slomljene ruke i noge u crkvi.

Na samo Spasovo desila se u mjestu Lajosmicze, u peštanskoj županiji, prigodom posvete zvona u župnoj crkvi teška nesreća, od koje su nastradale glavom tri osobe, a ranjenih je oko trideset. Kad je za vrijeme ceremonije zvono podignuto u toranj, zvonolijevac viknuo je u crkvu, koja je bila puna pobožnog svijeta, da mu se uklone, jer će spustiti uže, koje mu više nije potrebno. Neka starica rdjavo je razumjela ovaj povik i kriknula: «Zvono pada!» U isti čas palo je uže i pri padanju razbilo prozor, tako da su komadići stakla pali na ljude. U crkvi je nastala strašna panika i nesmiljena jurnjava na crkvena vrata. Na vratima se zaplela smrtna borba i u toj gužvi ubijen je jedan mladić, jedna 18-godišnja djevojka i neka starica. Tridesetorici ljudi slomljene su ruke ili noge. Za vrijeme čitave ove panike župnik je kod glavnog oltara mirno obavljao misu i konačno je svojom hladnokrvnošću umirio gomilu.

Strahovita eksplozija kraj Bukarešta.

Prošlog tjedna došlo je u predgradju Bukarešta do teške eksplozione katastrofe. U zrak odletio je skladište municije, u kojem su bili pohranjeni najvećim dijelom projektili topova od 105 mm. iz Skodinih tvornica. U zrak je odletila tvornica praha i pirotehnična radiona. Kako je kraljevski dvor Cotroceny samo 500 metara udaljen od mjesta nesreće postojala je pogibelj, da bi se zgrada mogla srušiti, pa je dvor ispražnjen. Prva eksplozija uslijedila je pretprošle srijede u 4 sata poslije podne i onda se ponavljala kroz nekoliko sati. Kroz cijelo to vrijeme vladala je u gradu Bukareštu neopisiva panika. Bukarešt udaljen je od skladišta samo 1 kilometar. Cijela je gradska četvrt u prostoru od 3 kilometra ispražnjena po pučanstvu, koje se sklonulo u centrum grada. U[illegible] jedne djevojačke škole izletile su obez[illegible]ljene iz zgrade i lutale ulicama. Jed[illegible] je parlamenat prekinuo sjednicu [illegible] velikih detonacija. Nekoliko se kuća [illegible] svema srušilo, a na bezbrojnima raz[illegible] su svi prozori. Kralj Ferdinand, koji j[illegible] šao na mjesto nesreće, odviše se pr[illegible] eksplozivima, pa se nagovoru mini[illegible] vojnoga ima zahvaliti da je ostao na [illegible] vetu. Nekoliko trenutaka iza kako se [illegible] udaljio s ugroženoga mjesta, eksplodi[illegible] je ondje jedan projektil, koji bi bio ne[illegible] njive kralja i njegovu pratnju raznio na [illegible] made. Municija, koja se sastoji od [illegible] kola s 12 hiljada metaka, došla je neda[illegible] iz Skodinih tvornica u Čehoslovačkoj, [illegible] je taj materijal zajedno sa znatnom k[illegible] činom starijih projektila odletio u zr[illegible]. Uzrok katastrofe još nije poznat, a šteta cijeni na dvije milijarde rumunjskih leja.

Strahote poplave u Bačkoj.

U Bačkoj je nastala velika poplava. P[illegible] vodom se nalazi oko 200.000 jutara zem[illegible] a 100.000 ljudi je bez krova i hrane. P[illegible] sljednjih dana poplava je zauzela katastrofalne razmjere, do sada ne zapamće[illegible]. Otkada je Dunav probio nasip kod Bogojeva, voda se još nije zaustavila. Djelimično se nalaze pod vodom selo Sont, Kupusina, Bogojevo, Karavukovo, Deronj[illegible] Bač, Vajska, Bodjan, Plavna, Bukin i No[illegible] Selo. Sva zemlja oko ovih sela potpuno [illegible] pod vodom, a sama sela, koja su djelomi[illegible] na uzvišenijim mjestima, nekako su p[illegible]štedjena. Voda se sada širi dalje prem[illegible] Novom Sadu, tako da je i sam Novi Sa[illegible] u opasnosti. Do sada je oko 100.000 ljud[illegible] u opasnosti da ostane bez krova i hrane.

Plesovi u vodi.

Već se spremaju, da kao za novost z[illegible] kupališnu sezonu uvede modu, koja će se zacijelo prihvatiti. Radi se o tome, da se digne iz zaboravi neka zabava, koja je pred 25 godina bila silno u modi na jedno[illegible] morskoj plaži nedaleko Bostona. Svakog dana dolazile bi dame i gospoda na more u kupališnim kosimima i na jednom kraju gdje voda nije bila duboka, tek do polovice potkoljenice, plesali su uz odobravanje gledalaca valsere, polke, mazurke četvorke itd.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 4. juna 1924., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.925 9.950; 100 amerikanskih dolara za 2.285 2.305; 100 švicarskih franaka za 404 407; 100 francuskih franaka za 117.50 118; 100 čehoslovačkih kruna za 67.25 68; 100 jugoslovenskih dinara za 27.80 28.10; 100 rumunjskih leja za 10—10.50; 100 madžarskih kruna za 0.0250 do 0.03; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.031750 0.032750 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

†

Tužnim srcem javljamo svim rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da nam je naš nezaboravni otac odnosno tast i suprug

Matko Runko

nakon duge i teške bolesti, u 48. godini svog života, providjen Svetootajstvima umirućih blago usnuo u Gospodinu.

Smrtni ostanci neprežaljenog pokojnika bili su sahranjeni u župnom groblju u Gračišću.

U Gradišću, u selu Markoči, dne 30. maja 1924.

Rasceviljena obitelj Runko, Pužar i Zidarić.

ZAHVALA.

Svoj rodbini, prijateljima i znancima koji su našeg nezaboravnog i neprežaljenog supruga odnosno oca, tasta, rodjaka i prijatelja

Matka Runko

sproveli do hladnoga groba ili nama drukčije kako iskazali svoju sućut, neka je ovime izrečna naša najdublja i najusrdnija hvala!

Posebice zahvaljujemo svim onima, koji su uložili mnogo truda i požrtvovnosti da iskazu što veću i ljepšu počast našem dragom pokojniku.

Bog platio svima!

U Gračišću, dne 31. maja 1924.

Rasceviljena obitelj Runko, Pužar i Zidarić.

Broj 28 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 12. junija 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ"
[illegible] četvrtka [illegible] „Mladi Istranin" [illegible] Via S. Franc[illegible] Telefon [illegible]

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a neslogom sve pokvari". — Narodna poslovica.

14. Juna 1914.

[illegible] jedine [illegible] organizacije [illegible] takodjer [illegible] cija, koje su [illegible] nas narodni [illegible] krajevima.

[illegible] jača izmedju svih bila je [illegible] Družba Ćirila i Metoda za Istru. Ona je bila zahvatila tako čvrst korijen i tako duboko uvriježila u svačije [illegible] listku u ocima našega naroda u Istri [illegible] dalo kao da sav njegov, nesamo kulturni nego i politički život zavisi o toj svoj instituciji. Slično se zbilo i ra[illegible] u Hrvatskoj, Dalmaciji i drugdje [illegible] im krajevima, gdje žive naši ljudi.

[illegible] čudo!

Od svih narodnih društava s ove i s one strane Riječine, Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru bila je svakako najpopularnija. Iz dana u dan spominjale je gotovo sve naše [illegible]stske novine; njezino je ime, tiskano na kutijicama žigica, ulazilo u svaku pa i najsiromašniju kuću, u javnim su lokalima bile izložene škrabice s njezinim imenom, pušači su pušili cigarete s družbinim imenom, družba je imala i svoj biljeg, koji se prilijepljivao na pisma, imala je svoje povjerenike i podružnice, koje su sabirale za nju, imala je ona svoje članove utemeljitelje, članove čete, imala je ona čak i u dalekoj tudjini bezbroj svojih dobrih prijatelja, koji je se sjećahu često [illegible] i s vrlo izdašnim prinosima. I mala djeca u pučkim školama i oni odrasli u srednjim i u visokim školama kupili su za nju prinose, i radnici i siromasi — svi su upravo otkidali iz svojih ustiju, da pripomognu ovu našu instituciju. I kod krštenja — na piru i prigodom smrti — u svakoj takovoj zgodi kapnulo bi štogod za nju. U korist Družbe priredjivale se zabave, igranke, svečanosti, izleti i slično, a sve je to pridonijelo, da je Družbino ime postalo svakome poznato, a kako je to ime prirasio narodu za srce, najbolje pokazuje to, što su se i u vrijeme rata naši vojnici sjećali Družbe i iz dalekih strana, čak i s bojnih jaraka slali joj svoje prinose...

Ova velika narodna ljubav k Družbi našoj bila je sasvim opravdana. Ta naša narodna ustanova dokazala je svojim mnogogodišnjim radom i krasnim uspjesima, da je potpuno zavrijedila povjerenje i priznanje svega naroda. Ona je u dvadeset godina svoga intenzivnoga rada sagradila do trideset zgrada i otvorila do [illegible] razreda, od kojih su neki vremenom prešli pod javnu upravu. Ti vidljivi rezultati Družbinoga rada bili su okrunjeni divnim uspjesima probudjene svijesti, [illegible] svaka Družbina škola bila ujedno i [illegible] žarište naše nacionalne misli. U Družbinoj upravi, u njenom učiteljstvu, u odborima njezinih podružnica, i medju njezinim povjerenicama i suradnicama bili su [illegible] kojih su imena u istarskom životu nešto značila. Možemo reći, da je u našoj Družbi bila usredjena srž naše narodne [illegible] sile.

To je narod osjećao predobro. Naši su istarski ljudi gledali u Družbu kao u svoj [illegible] što se najbolje vidjelo na glavnim [illegible] tinama, na koje bi sa svih strana [illegible] hrlilo i staro i mlado, i muško i žensko, da čuje i vidi što se za njegovo dobro [illegible] i što će još da se uradi.

Te Družbine glavne godišnje skupštine [illegible] naši nacionalni dogadjaji prvoga [illegible]. Kad je godine 1907. naša narodna [illegible] u Istri izvojevala onu znamenitu pobjedu na izbralištu, čekalo se na glavnu Družbinu skupštinu, da se taj dogadjaj što dostojnije proslavi. One godine držana je skupština u Pazinu, a to je bila manifestacija narodne misli, kakove Istra nije vidjela ni prije ni poslije onoga nezaboravnoga dana.

Godine 1913. bila je glavna skupština u [illegible]sanu, a vršila se pod dubokim dojmom, [illegible] ga je u našem narodu proizvela pobjeda bratskoga oružja na osvećenom Kosovu.

Godinu dana zatim, i to u dan 14. juna 1914. bila je zakazana glavna Družbina skupština u Liganju, povište Lovrana.

Bila je nedjelja, ali nešto sumorasta, sjetna. Prekrilila se koprenom oblaka i zavila tajnim velom Učku... Svi smo osjećali, kao da nešto mučno leži v vazduhu. Dali je to raspoloženje u nama budio bolni [illegible], što je selo, u koje smo ulazili s [illegible] prosvjete, u rukama tudjinskim ili [illegible] u nama radjala neka neodredjena daleka [illegible] slutnja onoga, što je već bilo i tako blizu — [illegible] bi znao?...

Ipak — osjećamo se, kao da je jače bilo. Sunce bi se kadkad pokazalo izmedju oblaka i nasmiješeno se [illegible] silnoj masi naroda, što je sa svih strana hrlila u Liganj, da čuje riječ svoje Družbe. A sjećamo se i lijepoj slavoluka, što su ga naši [illegible] mladići pripravili u čast skupštinarima, i lijepih pozdravnih riječi i svojeručnih [illegible], koje su naše djevojke okitile grudi narodnih [illegible] i ostalih narodnih pobornika.

A nezaboravna je i ona sveta misa u malenoj tijesnoj crkvici svetoga Roka. To je u našem jeziku odslužio sam predsjednik Spinčić. Unutra je moglo malo [illegible], pa se sav ostali mnogobrojni svijet [illegible] vani, na tratini, oko osamljene crkvice. I naša narodna glazba iz Lovrana bila je ondje i kad je misa započela, zaigrala je i glazba toplu molitvu... bez riječi. A duboko dolje puklo more, naš Jadran plavi i — zagonetni... Onda je sav narod krenuo u povorci u novosagradjenu školu, gdje se držala skupština.

Bila je to posljednja glavna godišnja skupština Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru. Petnaest dana iza te skupštine poznati je atentat u Sarajevu zaključio jedno doba, a otvorio jedno novo. U vrijeme rata Družba nije smjela da drži javne skupštine. Poslije sloma preneseno joj je sijelo u Trst...

Od one nezaboravne Družbine skupštine u Liganju — minut će preko sjutra — deset godina. Mnogo se je toga izmijenilo u to vrijeme. Stara se Austrija srušila u [illegible], narodima, što ih je kroz vijekove tlačila, opale su s ruku teške verige.

Nama nisu... Verige su ostale, ali je ostalo i nešto drugo: ostala je u nama svijest, što ju je u nama budila naša Družba, ostala je spomen na sve one velike [illegible] što su nas u ono doba vodili velikim narodnim uspjesima, ostala nam je i opomena, koja je pala i na onoj našoj posljednjoj skupštini prije deset godina u Liganju, opomena, koja dolazi od jednog uvaženog italijanskog filozofa, i koja glasi: »La morte delle lingue è la morte delle nazioni!« što znači: — Umrije li jezik, umrijet će i narod...

Vjerni našoj narodnoj svijesti i ovoj opomeni, što smo je čuli prije deset godina na posljednoj redovitoj godišnjoj skupštini naše Družbe, mi ćemo učiniti sve, da očuvamo ovaj naš lijepi materinji jezik, koji će unatoč svemu i svačemu živjeti s nama, u nama i za nama.

Hoće, tako nam pomogao Bog!

Za prava narodnih manjina u Italiji

Značajan govor našega nar. poslanika dra. Wilfana u Parlamentu

Prošle subote, dne 7. ov. mj., držao je naš narodni poslanik u rimskom Parlamentu, g. dr. Wilfan, vrlo značajan govor. Njegov lijepi, jezgroviti i uspješni govor učinio je u Parlamentu najdublji utisak. Članovi vlade, poslanici sviju stranaka, tribine — u jednu riječ: svi su ga saslušali sa najvećim zanimanjem. Nije ni čudo. Kroz usta dra Wilfana, našega poslanika, govorio je čitav jugoslovenski narod u Italiji, koji neodoljivo traži svoja naravna i čovječanska prava.

Naš narodni poslanik, g. dr. Wilfan, predložio je Parlamentu ovu rezoluciju:

»Parlamenat poziva vladu, da dade potanji, tačni i potpuni izvještaj o svim zakonodavnim i upravnim mjerama, koje su bile od primirja dalje poduzete glede inorodnih manjina u novim pokrajinama, posebno na školskom polju kaošto i u pitanju uporabe njihovih jezika u javnoj upravi i na sudovima; dalje poziva vladu, da opredjeli ***smjernice, po kojima se*** *— obzirom na spomenute narodne manjine — faktično ravna u svojem djelovanju.«*

Tu rezoluciju obrazložio je naš narodni poslanik, g. dr. Wilfan, ovim značajnim govorom:

Poštovani kolege,

Smatrao sam korisnim, da predložim tu rezoluciju, koja — upotpunjujući ono, što je već rekao kolega Besednjak — po mojem skromnom mnijenju kaže put odnosno prvi korak po putu, koji bi morala da slijedi vlada, e da se dodje do riješenja pitanja manjina druge narodnosti.

Kolega je Besednjak dokazao u svojem govoru važnost tog pitanja takodjer i u prvom redu sa stanovišta, koje je bliže nazorima i težnjama većine. I u tome mu je većina povladjivala.

Radi toga nije potrebno, da opravdavam objektivnu konstataciju, koju imam da učinim. U krunskom se govoru to vrlo važno pitanje niti ne spominje; što više: niti se ne označuju vladine smjernice za njegovo rješenje. Mislim, da u tom pogledu mogu konstatovati osjetljivu prazninu svečane listine, s kojom se je otvorila nova zakonodavna doba.

Ta praznina čini mi se još više osjetljivom iz ovih razloga: da iako se politika prama manjinama druge narodnosti može da posmatra i sa stanovišta kolonizacijskog pokušaja carske Italije, da ipak ta politika imade sama po sebi — bez obzira na kojekakve eventualnosti i potrebe — svoju neposrednu, nutarnju, moralnu, civilizacijsku i čovječansku važnost s jedne, a i gotovu funkciju u medjunarodnoj politici s druge strane.

Što se tiče tog posljednog smjera ograničit ću se na ono, što sam jednostavno spomenuo.

Nek mi bude dozvoljeno, da se s par riječi osvrnem na veliku civilizacijsku i čovječansku važnost, koja se mora priznati i našem pitanju, usprkos toga, da se radi o manjinama, koje su po broju neznatne, ako ih jednostavno usporedimo sa 40 milijuna Italijana, kako to nekoji obično čine te na taj način dolaze do čudnih i netačnih zaključaka.

Poštovani kolege! Jedno je suprotstaviti dvije brojke na papiru, a nešto drugo je zajednički život dvaju elemenata različite narodnosti u jednoj te istoj zemlji; jedno je prispodabljanje statističkih podataka, koji se odnose na opsežno područje države, a drugo su svakdanji, neprestani, zajednički odnošaji medju državljanima različite narodnosti te medju njima i javnom upravom u njihovom stvarnom zajedničkom životu u okviru općine, pokrajine i zemlje, pa bilo to i u praktičnim mjesnim i vremenim granicama. Ako državljani drugoga jezika sačinjavaju nesamo veći ili manji broj osamljenih osoba, već skupinu, narod, koji se razlikuje po plemenu, kulturi i jeziku, tada položaj takvih državljana u državi, kojoj pripadaju, ne može da bude ovisan od brojčanog razmjera medju življem, koje oni sačinjavaju, i većinom, koja nastanjuje cijelo ostalo područje države pribrojivši i pokrajine, koje su na stotine i stotine kilometara odaljene od krajeva, gdje stanuje živalj druge narodnosti.

Pravo do uzdržanja i razvitka vlastitog etičkog, plemenskog, jezikovnog i kulturnog značaja — pravo, koje je inače temelj narodnog načela, posvećenog povješću italijanskoga preporoda, — to se elementarno pravo narodnim življima, uključenim u narodnu država, koja nije njihova, barem ne može oporicati, i to bez obzira na to, da li se nalaze nasuprot pet, deset ili stomilijunskim većinama. Jer se tu ide za pravo do opstanka, koje ima svoj razlog u opstanku samom uprav onako, kaošto se poštuje i štiti život pojedinih osoba.

I to se pravo do opstanka, poštovani kolege, koliko s jedne toliko s druge strane dade dovesti u sklad, koliko jedna toliko strana moraju je znati dovesti u sklad sa pravom jedinstvene narodne države kaošto i sa zahtjevima navlade njezinog službenog jezika, a da se pri tom ne zahtjeva glede manjine, da se obrazuje nekakva država u državi, niti da većina »posrče« ili asimiliše manjinu, — kako se glasi tehnički izraz, koji daje mjesto dvoličnostima te se možda radi toga često još radje upotrebljavaju.

Kaošto se je nedavno na vrlo mjerodavnom mjestu reklo, da je uzdržanje italijanske manjine na teritoriju neke susjedne države u zajedničkom interesu obih susjednih država, tako se i ja, ne da bi pri tom htio namigavati na analogije, koje ili nisu nikada potpune ili nije uputno da se tom prigodom ističu, ne žacam ustvrditi, da je uzdržanje slovenske manjine, koja bi bila zadovoljena u potrebama svojeg vlastitog života, koliko ide za njezine plemenske, jezikovne i kulturne osobine, u eminentnom interesu Italije obzirom na miran i plodan razvoj važne pogranične pokrajine, ali prije svega radi pravice do dike, koja bi bila možda veća od svake carske slave, dika, da velikodušni italijanski narod izvršuje civilizacijsku i čovječansku dužnost prama malenoj i neškodljivoj manjini, koja je bila priključena državi.

Nek mi se još dozvoli, da naslovim par riječi na ministarskog predsjednika.

Mussolini: Tu sam! (Opaska uredništva: Ministarski je predsjednik pozorno slušao govor našeg narodnog poslanika Wilfana).

Onom prigodom, koja je za moju osobu vrlo znamenita, kad mi je prama koncu mjeseca novembra 1922. prvi put dana mogućnost da govorim s Vama o našim pitanjima, i kada ste mi Vi izrazili svoje osobno mnijenje, da će italijanski narod asimilovati i nove manjine, koje su došle u njegov sastav, upozorio sam Vas na dvije stvari: da bi Italija unatoč te činjenice, koju pak ja ne priznajem, vrlo lako dala manjinama sve mogućnosti opstanka i razvoja te da mi Slaveni, novi državljani Italije, zaista ne zahtjevamo drugo, nego da nam **dobro ide u Italiji**, primajući na taj način dovršeni čin, ali ujedno zahtjevajući, što je potrebno i primjerno za naš opstanak i napredak na svim poljima kulturnoga života. I kada sam Vama zatim primjetio, i to takodjer u savezu s time, što sam već ranije rekao u svojim govorima u Parlamentu i u svojim upitima na vladu, da smo naime mi Slaveni bez svoje krivnje nezadovoljni, Vi ste me molili za tačne informacije, a ja sam Vam ih dao pismenim putem, doduše u stisnutoj, ali u dosta potpunoj oblici, gdje sam konkretizovao naše pritužbe i zahtjeve na upravnom, socijalnom, kulturnom i jezikovnom polju.

Od tada je protekla više nego poldruga godina i ako bi Vi danas, onorevole Mussolini, zahtjevali od mene, da Vam ponovno obrazložim položaj slavenske manjine u Italiji, morao bi skoro sve stvari, koje sam već rekao i napisao, opet ponoviti i još koješta — nadodati. Za sada ne ću toga činiti ovdje u Parlamentu, jer se nadam, da će konačno doći do toga, što smo mi uvijek zahtijevali, naime, da bi se u pitanju manjine druge narodnosti odlučivalo, pa makar i proti njim, ali ne prije, nego li se njihovim zakonitim, pravim i slobodnim zastupnicima dade primjerna prilika, da se dotični izraze i da raspravljaju o razlozima i sadržaju vladinih odluka, koje se namjeravaju provesti.

Medjutim vlada se ne bi smjela zaustaviti kod te točke. Čim prizna jedna ili druga strana, bilo s istovjetnih ili različitih gledišta, ogromnu važnost pitanja, dužnost vlade, da uzme inicijativu u svoje ruke, da pokupi čitavo zakonodavno i upravno gradivo, u kojem će se zrcaliti postupak sa manjinama u novim pokrajinama od primirja, odnosno od okupacije i zatim od aneksije dalje; da metne to gradivo pred Parlamenat i da konačno označi, i to ne u frazeološkoj, nego u jasnoj stvarnoj i praktičnoj formi smjernice za primjerno i pravedno riješenje tog pitanja, koje mora biti na srcu svima, kojima je stalo do općeg boljitka, rješenje, pri kojem bi sudjelovalo nesamo par ministara i nekoliko narodnih poslanika, nego svi tangirani faktori pod nadzorom i s odobrenjem narodnoga zastupstva samoga.

Skrcimo pitanje manjina drugih narodnosti na opseg i bistvo problema, koji je u prvom redu tehničke naravi, i riješimo ga na temelju tehničkih kriterija: evo put, koji vodi cilju, k poželjnom pobratimstvu pojedinih plemena u novim pokrajinama na temelju medjusobnoga i iskrenoga poštivanja. —

Tako glasi govor našega narodnoga poslanika Wilfana po stenografskom zapisniku. Napominjemo, da dr. Wilfan nije bio niti jedamput prekinut u govoru.

Govor dra. Besednjaka

Pretprošle srijede, prigodom rasprave o krunskom govoru u rimskom Parlamentu, uzeo je riječ i g. dr. E. Besednjak, gorički poslanik, koji je ustvrdio, da su većini italijanskoga naroda nepoznati problemi slovenačkog i italijanskog pučanstva. Ovi su problemi usko vezani sa najvišim problemima Italije. Dr. Besednjak kaže, da je čvrsto uvjeren, da ovaj novi život, koji se manifestira u fašističkom pokretu, imade

svoju realnu bazu u ekonomskim potrebama kao i u socijalnom razvitku Italije. I upravo radi toga razvitka — veli Besednjak — mora se Italija otresti svake ekonomske ovisnosti od inozemstva, naročito glede iseljivanja. Odavle izilazi potreba, da Italija osigura sebi nove kolonije i nova ishodišta svojemu radu. Italija se danas nalazi i pred važnim političkim problemima, koji su za nju potpunoma novi, jer ona mora danas da vodi administraciju i nad inorodnim manjinama u Julskoj krajini i u Tirolu. Dr. Besednjak nadalje izjavljuje, da on želi saradnju sa vladom putem jedne kristonosne politike, koja će dati istu zadovoljštinu nacionalnim manjinama, kao i ostaloj italijanskoj naciji. Italija mora nastojati da zadobije putem takve politike, koja ne će biti na ušrb njezinom suverenitetu, duhovne simpatije Slovenaca i Hrvata, davši im sva ona prava, koja uživa svaki italijanski gradjanin. Medjutim — nastavlja govornik — dok mi je ministarski predsjednik zajamčivao potpunu slobodu u izbornim manifestacijama, što je uzbudilo medju slavenskim stanovništvom velike simpatije do Mussolinija, to su lokalne vlasti, usprkos toga, prekršile Mussolinijeve naredbe i dozvolile u Istri u Goriškoj najveća nasilja. I tako je došlo do strašnih nasilja, koja su zahtijevala ogromnih žrtava. Nato Besednjak izvadi fotografiju umorenog Strancara, kojeg su ubili fašisti, te je izruči Mussoliniju. Ministarski predsjednik Mussolini primjeti, da je bilo i mnogo fašista ubijenih po Slovencima i Hrvatima (!!). U dalnjem govoru dr. Besednjak izražava svoje uvjerenje, da će Mussolini pružiti dokaze svojeg autoriteta, naloživši fašistima, da poštivaju pravice Slavena. Ne dodje li do toga, to će u novim pokrajinama zahvatiti sve jači korijen komunistička propaganda, što se, uostalom, već i sada opaža. Dr. Besednjak svršava svoj govor apelom na vladu, da uzme u obzir probleme slavenske manjine u Italiji, odredivši svrsishodne mjere. To će samo podići moralnu snagu Italije, kojoj želi veliku i sretnu budućnost.

(Po agenciji Stefani.)

Dr. Ivo Zuccon

Dr. Ivo Zuccon rodio se 23. oktobra 1868. u Medulinu kod Pule. Zucconi potiječu iz Sela Cokuni kraj Vodnjana. Naš narod na Puljštini zove ih i danas Cokuni, a ne Zucconi, koje je posljednje ime sigurno od italijanskih svećenika svojevoljno unešeno u maticu krštenih i tako potalijančeno.

Dr. Zuccon je sin seljačkih roditelja. Pučku školu svršio je u Medulinu, na srpsko-hrvatskom jeziku italijansku gimnaziju u Kopru, a univerzu u Beču, gdje je g. 1984. promoviran na čast doktora prava. Svršivši pravne nauke stupio je u advokatsku pisarnu dra. Matka Laginje u Puli, gdje je, uz prekid za propisanu jednogodišnju sudbenu praksu i polaganje advokatskog ispita, ostao sve do jula 1901. Zatim je otvorio vlastitu advokatsku kancelariju u Puli.

Već kao djak, a naročito kao koncipijent dra. Laginje, dr. Zuccon nesamo da se zanimao narodnim poslovima, nego je u ono doba, kad je bila velika oskudica na nacionalnoj inteligenciji u Istri, morao da zagrabi onako mlad u narodni život i da stupi u prve redove narodne borbe u Istri. Taj svoj rad nastavio je i kao samostalni advokat te je u kratko doba iza otvorenja svoje pisarne bio izabran od našega naroda općinskim zastupnikom u Puli, a zatim saborskim zastupnikom u Poreču, gdje je sa svojom erudicijom, govorničkom vještinom i političkom okretnošću bio neugodan protivnik i istim iskušanim italijanskim političarima. Radi tih njegovih osobitosti, kad je naš narod došao do mogućnosti, da izabere jednoga svoga člana u istarski zemaljski odbor i da na tom mjestu vrhovne autonomne uprave zemlje brani prava i interese jugoslovenskoga življa od nasrtaja italijanskih vlastodržaca, izabrali su hrvatsko-slovenski zastupnici baš dra. Zuccona prisjednikom (assessore) zemaljskoga odbora. Na tom mjestu ostao je od početka jula 1909. do konca aprila 1916., kad je bio uslijed rata raspušten zemaljski sabor i zemaljski odbor.

Dr. Zuccon je bio proširio svoje djelovanje i na gospodarsko polje, tako da je bio podpredsjednik Istarske posujilnice, odbornik Gospodarske sveze itd., anda na socijalno i kulturno polje (predsjednik [illegible], odbornik podružnice «Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru», Sokola itd.). Osim toga bio je poznat kao najmlađi i najagilniji političar izmedju naših mladih prvaka u Istri, valjan i savjestan pravnik i advokat, koje se je bavio također i pravnom literaturom. Svojedobno izdao je zbirku zakona za Istru i ispisao nekoliko pravničkih rasprava u «Slovenskem Pravniku» u Ljubljani. Uza svu tu svoju djelatnost dospio je on da piše članke o [illegible] pitanjima i na svim poljima u raznim novinama, kao na pr. u «Našoj Slozi», «Omnibusu», «Hrvatskom Listu», «Edinosti», «Riječkom Novom Listu» itd.

Kod tolikog i tako raznovrsnog rada nije nikakvo čudo, da je bio javno i tajno napadan sa italijanske strane i da su italijanske političke novine često punile svoje stupce obarajući se na dra. Zuccona i njegov nacionalni rad. No najveću osvetu iskazali su Italijani prama njemu prigodom italijanske okupacije. Dne 5. decembra 1918. bila je izvješena hrvatska zastava na Narodnom domu u Puli. Radi toga okupatorna vojna vlast povede kazneni postupak proti dru. Zucconu, koji je svršio time, da je bio interniran u Forano Sabino u Italiji od marta do septembra 1919. i opisan kao Jugoslaven, koji je nepopravljivi protivnik Italijanaca. Iza interniranja vratio se u Pulu, ali za kratko vrijeme. U noći od 15. na 16. jula 1920. provališe mu u stan fašisti i arditi te mu ga posvema uništili.

Našavši se tako nasred ulice zatražio je od okupatorne vlasti zaštitu života za sebe i svoju suprugu, ali sve uzalud. Mjesto zaštite dali su mu putnicu uz zahtjev, da odmah zapusti Pulu i da se iseli preko granice jer da ne mogu za njega preuzeti nikakve odgovornosti.

Čim je došao u Zagreb bio je odmah na prijedlog tadanjeg hrvatskog bana, dra. Laginje, poslan kao pravni savjetnik k reparacionoj komisiji u Beč, gdje je ostao od septembra 1920. do aprila 1921. Zatim se je ponovno povratio u Zagreb. Tu je bio kao vješta upravna sila i savjesni stručnjak preuzet u upravnu službu kao odsječni savjetnik u odjeljenju za unutarnje poslove, kasnije za socijalnu skrb i narodno gospodarstvo.

Dr. Zuccon pokazao je i u Zagrebu svoju veliku jugoslovensku dušu i neobičnu ljubav prema svakom nacionalnom radu. Radi toga stekao je sebi velike simpatije kod jugoslovenskog naroda i vlade.

Ovih dana izašao je kr. ukaz, kojim je imenovan za kr. velikog župana zagrebačke oblasti (kr. namjesnika, prefekta).

Srdačno čestitamo dru. Zucconu kao rodjenom sinu naše kršne Istre na tom visokom imenovanju želeći, da sav svoj rad u slobodnoj domovini posveti samo jednoj misli, samo jednom cilju: veličini i konsolidaciji Jugoslavije.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Na paši — Ninettine pripovijesti — Čuvajte se «imbrojjoni»!

Tko hoće na Rijeci da uživa svoj lijepi, sveti mir, neka se potrudi do Punta Franka, i to do mjesta, gdje je trava najgušća i najbujnija. To vam je pravi raj. Tu ne vidite ni voza ni karijole, ne vidite ni fakina ni [illegible] sve je tu tiho i pocifkano, kako malo gdje u ovim stranama. Samo katkada prodje onuda kakav Čomodin, koji se nepoznato sagibije k zemlji, otkida ovdje jednu travku ondje jednu biljku i pa sve to meće u nekakvu limenu [illegible]. Što mu visi oko vrata. Zacijelo kakav profesor-botaničar, koji s večerjekim zerom promatra i mudro zaključuje flora ovoga Punto Franka. Ima ta najrazličitijih travka, tako razlicitih, kao da su ta bile [illegible] u ih tu [illegible] onuda prolazila. I sočna je ta trava, i mi, Ninetta i ja, ne [illegible] se da sita da nagledamo našeg jan[illegible], kako je on pohlepno i slasno [illegible] i [illegible].

Dal se naše [illegible] onako lijepo časti na [illegible], dok Ninetta i ja, sjedeći po [illegible] u hladu, izmenjujemo naše misli i refleksije.

Brojni su [illegible], što su u posljednje vrijeme posjetili Rijeku. Bilo ih je iz svih strana Italije: i djaka i trgovaca i raznih drugih danguba, a eto sada su došli i liječnici kongresisti iz Opatije.

— To je sve [illegible] sale fragole... govorila Ninetta. Ku sajetu je nam dotoril... Imamo ih v Rike toliko, da je čudo, kako smo još živi. Ja bim otela drugo...

Ona bi htjela drugo...

A znate li, što bi još Ninetta htjela? Ona bi htjela još jedanput da vidi — d'Annunzia! Čudni su ženski kapriciji — zar ne? Ona računa ovako: — Kada je bil v Rike d'Annunzio, bilo je sve puno živeje. On je imel va slave jednu cedulicu više, e mi dve manje, pak je manikomijo bil komplet. Onputa smo, ki više ki manje, bili svi munjeni — danas nismo ni pametni ni nemi, nego znemljeni i stučeni, kako i pijanci pokle jedne vele zbonoornije...

Ja sam primijetio, da danas ne bi više ni d'Annunzio mnogo promijenio na stvari, jer bi se i za njega moglo već sada reći: — passado el tempo, che el Berto filava....

— Ca vi znate, prekinula me je Ninetta.

Napomenuo sam, da sam čitao u novinama, da d'Annunzio nema više novaca, da njegova «vila» nije više, kakova je prije bila, da ne može da dovrši neku terasu, koju je bio započeo, jer nema otkuda, da plaća radnike. I većinu sluga i lakaja morao je da otpusti. Pričaju, da je izgubio velikih novaca kod nekih špekulacija, na koje da su ga natjerali njegovi prijatelji.

Da su mu dali beci, kako bi bili morali, on se ne bi bil hitil va špekulacijoni. Ca su ga storili principe de Montenevoso, mogli su mu brknut jeno pedeset miljuni. Bili bi puno boje storili. Titoli senza spicioli — to je huje nego niš. Mucite vi! Krivo su mu storili i baš oni, ki bi mu morali najviše bit zahvalni. Kada je prišal v Riku, imel je sobum tisuće i tisuće lejonariji, ki su bili svi njegovi. A sadahna? Njega su impiantali, i svi su se obukli va crne stemanji. Je to lepo? A ca bi bil danaska Mussolini, da ni bilo d'Annunzia, recite, ca?

Onda sam ja nadovezao:

— Čitao sam, da ima u svojoj vili jednu Madamu, koja ga stoji vrlo skupe novce. Da poprave njegovo financijalno stanje, prijatelji su htjeli, da ga od nje otkrižaju. Ali on nije dao. Veli, da on ne bi bez nje mogao da piše, jer da ga ona nadahnjuje.

— To se zna! Naizeda je vavek ženska kriva. Mucite vi!

Janičiću je u to pao s grla crveni «fijočić» i Ninetta je čepnula do njega, da mu ga opet priveže. Malo zatim sjela je opet do mene i mi okrenuli razgovor na drugo. Pripovijedala mi je jednu zgodnu stvar. Jedan nekadašnji «renjikolo» dugovao je nekom riječkom gostioničaru 72 lire. Gostioničar je htio imati svoj novac, ali njegov dužnik nije imao... «munide», da mu odmah plati. Ali je imao jednu naputnicu, koja je glasila na njega, kojoj je stajalo, da mu neko šalje — 200. On pruži onu naputnicu gostioničaru i reče mu: — Izvolite s ovom naputnicom na [illegible] i tamo će vam isplatiti 200 lira. Gostioničar pogleda naputnicu i vidi, da su marke [illegible] i «sijili» i sve. Izvadi novčarku i dade [illegible] Italijanu ostatak od 128 lira, veleći:

— Sedamde[illegible] i dvije lire bit će za mene, ovo 128 za vas. Va bene cosi?

— Benissimo! — odvrati Italijanac, [illegible]

Gostioničar podje na poštu, prikaže [illegible] i [illegible], kako li se ono [illegible] za glavu, kad mu rekoše, da je ona [illegible] — falsifikovana! Malo mu je [illegible], kad je [illegible] nepisala, [illegible] taj individuum prevario na sličan način druga dvojicu lakovjernih.

Zato, ako vam se tko prikaže veleći [illegible] vam dug isplatiti s kakovom naputnicom, najbolje bit će, da mu kažete: — Ta vi [illegible]... Mi vrag[illegible] [illegible]. A ne će [illegible], ako uz to namignete malo kojemu [illegible] — karabinjeru.

Onda mi je Ninetta počela da pripovijeda o nekoj Portunerki, koja da je nepo[illegible] zadirkivala u jednu gospodju i, da je više [illegible] pred vrata škovacer[illegible] [illegible]. Najzad je mužu one gospodje dijalo, te on jedne noći izadje van u [illegible], uzme škovaceru i hiti je na portune[illegible]. Portunerka je podnijela tužbu i svi su pozvani na preturu i...

Kako je Ninetta pričala, ja sam malo drijemao, tako da vas ne bih znao iskazati, kako se je ta stvar sa škovacerom svršila.

Rokas[illegible]

IZ BUZETA.

Italijani vole zabave, veselja, pa i teatar, kino, jer žele promjene i kambijamente. Ne vole oni gledati svaki dan i više godina istu stvar, a i istu osobu. Ta osoba je kod [illegible] za ovaj put naš dobri sumješćan g. L. Drašćić, činovnik na ovdješnjem sudu, kojemu je bila u Buzetu prva služba, a evo nakon desetak godina savjesnog službovanja [illegible] sada iznenada u Komen... Neki vele, [illegible] otišao tamo za par mjeseci, ali — mi smo drugog mnijenja. — G. Drašćić je vrlo sposoban i kvalifikovan činovnik, a točan i marljiv, uprav uzoran, kako malo tko; a uz to dobar, snošljiv, miran, tih kao janje. Nikomu se nikad zamjerio nije, pa ni Italijanima, a niti svojim poglavarima. Ipak otide. S njim ode iz sudskog ureda u Buzetu zadnji Slaven. Za kambijament doći će na njegovo mjesto drugi, sposobniji... Činovnici, koji ne poznaju slavenskog jezika, pak će biti opet drugi [illegible] tare, kad budu ti novi ljudi imali posla s našim ljudima, koji ne poznaju italijanskoga jezika. Samo divertimenti, feste!

IZ RAČJE VASI.

Izbori su prošli, ceste naše na Čićariji već su — gotove! Vražja duša, ali smo bili pre[illegible]! Ki bi bila reka, à! — govore Račjani. [illegible] bi bija reka?! A ja sam govorio i prije izbora: Ljudi moji, ne budite bene! Italijani već [illegible] lit svaki put prije izbora prave ceste [illegible], a danas imamo ih kako i naši didi i pradidi, koji su sveisto pošteno živjeli i imali pošteno čelo! I naša «Ist. Riječ» je javila nama, da Italijani samo nas varaju i za [illegible] norca imaju kada nam obećivaju ceste prije izbora. Sada je smiha a i žalosti u Račjoj Vasi. Mi pametniji se rugamo onima, koji su povjeravali u italijanska obećanja, a oni [illegible] zavedeni ljudi srame se danas. I neka se srame! Ceste se ne zidaju s prodavanjem duše i zatajevanjem svoje krvi: ceste se zidaju s novcem. A gdje su novci? Pak da bi i došlo do toga, da se grade ceste, pak?! Zar se nisu ceste sagradile sve oko Buzeta i po cijeloj Istri i po cijeloj Italiji, je li pak zato koji glasovao kod izbora proti svojoj duši i srcu? Jedanput mora doći i do gradnje cesta preko i uzduž Čićarije, gradile su se i s našim novcem: ako se budu — a morat će — i kod nas graditi, gradit će se opet pomoću cijele općine, Istre i države. Ovo je pravo: ja tebi, ti meni. Vi niste prodali ni prodavali jezika ni duše, kad su se vaše ceste gradile, ni nama nije to potrebno, kad se budu, naše gradile. Tko to od nas zahtijeva: taj je našeg pašta [illegible]. Mi ćemo im reći: Pamet, pamet u glavu, [illegible] nositi u prsima, a ne u — trebuhu!!

P O D L I S T A K

IVO ĆIPIKO:

Na sunčanoj žegi

Otkucaji motike zveče po strmom, skropavom i gladnom tlu. Tvrdo željezo odljeskuje se na suncu. Prva je ljetna pripeka: neobikao da crkne. Suha se ispržena pjeskulja praši, maglom obavija umorenu čeljad, blati glavu i natruniuje razgaljene okomšćaste prsi. A toplo sunce sjaji, grije i požiga.

Mladi i jaki Miho podsjeca cijelom moti-. Do njega izredaše se težaci: mrtvo padaju zaobljivéni stogovi.

— Prižgi! — potiče župan, i prilazi od jednoga do drugoga, da bolje mahnu.

Pred podne, lastan dojaši na konju mladi gospodar da pregleda radnju; razgleda čeljad.

— Zašto uze starog Antu? — upita župana. — Zar ne znaš, da ne može?

— Muči se, gospodaru, i izdržava — a da Vam pravo kažem i potreban je.

Gospodar nešto promrmlja, sklonu se u hlad i stade da prelistava neku knjižurinu.

I peče sve to žešće, a u ušima zuji i na mahove bliješti se. Dolje pako more se sjaji i svijetlo na pučini poigrava. Skoro će da zazvoni podne. Mlado momče, Miho, okopava kukuruz što brže može. Hoćeš — nećeš, ostali treba za njim da gone red. Stari Ante zaostaje, izmučio ga trud i nevolja, a u zadnje vrijeme i velike brige: žena bolesna i oba sina ugrabiše u vojnike.

— Goni, starče! — viče razigrani Miho i bolje zasječe motikom u tešku zemlju.

On ga već i ne sluša, tek kad mu čuje glas, mukom besvjesno primakne. Misli ga zaokupiše i more ga. Izrovano se staračko lice snuždilo. Pred sobom gleda zelene grozdove i obilato lišće u vinogradu. Tudje radi, a trebalo li, da svoje raskopa; no ne može: potreban je nadnice, da preživе svoju siročad. Pa ionako: dan radi, a dan pobolijeva. A ima i drugih nevolja, što ga muče. Djeca mu pišu iz vojništva: «...Muče nas i kinje na vražju, a i gladni smo. Pošalji nam štogod, da znaš, nevolja je!» Starac ne može da vjeruje, pa razmišlja sam u sebi: onako mladi, hrabri i zdravi vojnici, pa da nisu bar siti! I još vele: služi kralja!

I kod te posljednie pomisli čisto se smeo...

A oko njega zemlja puca, sunce pali, složna družina odapire, sokoli ih župan, a mladi Miho se pomamio.

Suha se zemlja praši! Njegova usta se osušiše, napio bi se i, ako će i kisele naljevandure. No iz reda ne smije, zaostao bi, i onako snaga ga izdaje, magli mu se, sve kao da mu nešto igra ispred očiju. Oblio ga mlaki znoj i kao kiša niza njega kaplje dolje.

— Eto ručka! Upri bolje! — draži župan.

No starac već ne može, žile popustiše, glava otešćala, trudne, obilate ruke omrtvarile. Najednom pusti motiku...

— Ne mogu više! — jedvice izreče. Dohvati motiku, zametnu se s njome i htjede da krene.

— Kud ćeš, starče? — upita ga župan.

— Kući, ako doprem. Probada me, — nehajno će i nastavi: — eto ni u svom pôtu, ne mogu da dobijem komad kruha, da prehranim sebe i ženu — i uputi se niz vinograd.

— **Zar ti nisam rekao, da on nije za radnju** — javi se mladi gospodar iz hlada — a da i ne podiže očiju s knjižice. — Napomeni mi večeras, da mu pô dana odbijem...

I stari Ante, poguren, teško se spušta nizbrdicom k moru. Putem oćuti jaču bol u glavi i prstima, koljena klecaju: jedvice odmiče. Za sobom jošte čuje zveku teških motika, oko njega zuji i bliješti mu se... A ispred njega, na mirnoj morskoj pučini, zaokruženoj nijemnim brdinama i sjenatim uvalama, u sjaju trepetnih sunčanih ždraka, jedna do druge kao naslikane stoje dvije ladje. Razapeše prožutjela jedra, što se u dubini mrko odrazuju, iščekuju svježi zapadnjak, da se maknu, da zaplove. Dotle pak iz zabave, mlado momče, što se otisnu od svog vrućeg žala, duva u dvogrla... Svirka se razlijega i budi zamrle starčeve osjećaje. Sjeća se zdravlja, mladosti i ljubavi. Sjeća se, kada je radio za njih četvoricu, da pošteno preživi; i nikada mu ne preticaše! Sada iznemogao, drugo je, što se je na nevolju priučio. Ustrpljivo je podnaša. Hoće da iskapi do dna čašu pelina, što mu je nudjaju za njegove trude. No on ne zdvaja, tiješi se: doći će ono dvoje, živi bili: dočekat će ih obojicu: prehranit će ga, dok nastupi blažena smrt!...

I s broda sve to jače, kroz plavetnilo mora, polja i neba prodire tugaljivi meki zvuk; čas jači, čas bôno cijukne, dok pojednom željno očekivani lahor pirnu, krene brodom i svirka u starčevim ušima tiho zamrije.

BOŽO LOVRIĆ:

Vrisak

Bilo je krasno jutro kao da ga po prvi put Bog stvorio. Očarano more [illegible] da se gane, čekalo je na prvu sunčanu zraka i čekajući zamiralo od prataiane snage. Nad planinom visoko, visoko, treptila je osamljena zvijezda i njezina je svjetlost bila tako tiha i čista, da se ruke i nehote sklapale na molitvu. Od nekud iz daljina javio se otegnuti zvuk zvona to bijaše jedini glas u toj neizmjernoj tišini. Srce je uskorilo kucaj, valjda je htjelo da čim prije sve te čare u svoju nutrinu primi. Ali najednom, kao kletva usred molitve, odjeknu oštri, očajni vrisak. Ja sam bio prestrašen, pa odvratih začudjenim pogledima. A iza vriska opet mir i onaj otegnuti zvuk zvona što je valjda dopirao s druge obale.

— Što to? — tiho i plašljivo upita najmladji medju nama

— Bit će da je gospa Mara porodila sina — šaljivo odvrati pjegavi Miško — a poznato je da porod nije laka stvar.

— Ali vrisak je bio iz blizine.

— Kako da ne bude, kad joj kuća blizu mora. Evo ona! — i prstom pokaza — a prozori su otvoreni, da udje čisti vazduh.

IZ PULJŠTINE.

...esto vrućina, nešto glad, nešto otupljelo ... pamćenje uslijed svih mogućih pritiska ... pritisaka razlogom su naše odulje šutnje. ...ća da smo blizu mora, pa se možemo od ... sunčane pripeke malko ohladiti. No ono ... se utišati i umiriti ne da, to je onaj gla... svakome nužni želudac, koji se rad. ...ge može napuniti i vodom, ali to ipak ne ...staje, jer prazna vreća ne će da stoji u vis. ...e koristi ni to da bismo se poslužili Sati... naseg Reljkovića ... zavežu kavgu i ...kupno sva uda navijestila ženeu, bojkot, ...gi i odlučni bojkot. Tada bi se otišlo do ...aga, a mi ipak toga ne ćemo, jer smo voljni ...s uvijek da gledamo i živimo. Pa i lijep je ... život, iako jeste kukavan! Čega se sve ... vidi i pokusa. Evo vam zadnjih ekspresnih ...jesti: ključevi se arsenala imaju baciti na ...nu sinjeg mora, iz kojih će uzrasti Napo...nova jabuka (barem ćemo tada biti siti ja...ka, ta ionako nama je svejedno, jer Italijani vele: »O fava o fien, basta che ze panza ...ien«. Medjutim je okolica puna novotarija od kojih je najglavniji bio boj ili sakupljanje »balavca« (poljskih puževa) odigran po medu...nskim poljima i livadama. Glad je vrag pa...leni, pa te svemu i na svašto sili.

Neki je delija javio Medulincima, da on ekspedira balavce, (poljske puževe) parobro...ma lijevo i desno. Cijeli se besposleni Medulin, mlado i staro, žensko i muško diglo u potjeru za puževima. Po cijele su noći sa svijećama u ruci sakupljali, te izmočili se i ovla... cijelo tijelo. Razderali su toliko para po...tola, natrudili se do mile volje, uvijek u nadi, da će ipak dobiti koju liricu, da kupe bar koru kruha i glavicu luka. Čitave naslage u quintalima... quintalima bile su pripravne i sakupljene, sve sami balavi puževi. Najednom se ovaj delija predomisli, što li, i javi kobanu i zloglasnu vijest, da se »balavce« ne će ekspedirati, i da ih ne će kupiti. Radi toga nastade u selu čitava panika i sve je mrmljalo, togoborilo i vikalo protiv ove himbe i prevare. Balavi su puževi crknuli, nastao je silni vonj, smrdež, te nije preostalo drugo već učiniti sprovod i pokopati žrtve »balavog provedimenta«. Tako usahne i posljednji izvor zasluška i dobitka. Ni ovome činu nije bilo sudjeno da spasi gladni narod i da mu olakša teško ekonomsku stanje. Ode tako i zadnja nada! Dobro da je na koncu konca narod sve shvatio i obratio u šalu i tragikomediju, pa danas se već nitko ne srami toga, da je kupio te balavce, jer na koncu svega koristio je vlastitim poljskim usjevima. Sve ima svoju svrhu!

IZ BUZETSKOG KRASA.

Nismo svi pametni, dabome da nismo. Molim vas, prosudite i odgovorite: Je li pravo da mi Krašani, to jest, mi poljodjelci, ugljenari i marvogojci batimo gospodsko-italijansku politiku, a onda da slijedimo politiku nekih kraških krčmara, samo zato, što su se pogospodili. To je posve glupo i bedasto, da mi idemo za njima i da ih slijedimo; a to će reći: da mi nepatentaši i negospoda branimo i zagovaramo njihove džepe, od česa nama — nikakve koristi, nego samo sramota. Zapamtimo: ovi patentaši i muzari tudjih krava nisu slobodni ljudi, a nisu ni narodni poštenjaci. Njihova politika je politika trbuha i kruha; ali s tim kruhom mi ostali nismo ni najmanje siti. To će reći: Njihova korist nije naša kmetska korist. Njima bolje, nama gore; oni beru, mi davamo; oni se tuste, mi mršavimo. Ova nova naša »gospoda patentaši« se obogaćuju, a mi ugljevari, marvogojci, seljaci i radnici svakidan smo siromašniji. Ki vrag je to?! Je li ovo pravo i Bogu drago?! Nije i nije! Ja govorim: Mi moramo »batit« kmetsko-delavsku slavensku politiku; mi moramo ostaviti svu »gospodu« patentaše i šinjore u Buzetu; onda će nam biti bolje. I jedva onda ćemo živjeti časnije i poštenije: živjet ćemo kao Slaveni, seljaci. Medjutim tko ne vjeruje, nek pogleda kako po vražje prolaze oni naši ljudi, koji se nose i ponašaju kao gradska gospoda. Dakle: budimo seljaci poštenjaci!

Franina i Jurina

Fr.: Ča da se spet neč oblači?

Jur.: Kako i vavek, kada malo jače stepli. Pulitika ti je kako i voda. Dok je zima, sva se nekako skruti i miruje. A kada pak malo potepli, to ti se sve mola, pak udri z dolu, kako potočina, ki za sobum nosi i led i kamene i svega djavla i joh! si ga onemu, na kega se trefi.

Fr.: I sto si ga puti joh! zemlje, va ku se ta strahotina zleje.

Jur.: Ja — ja — teplina ima sakrabojsku moć. Dokle je voda va lonce, dotle je sve tiho i mirno. Stavi lonac nad oganj, pak ćeš videt, kako će va njem zašumet. Još ajde, ako lonac ima oduhi. Ali ako je nima — joh ti loncu i onemu, ki je bliza, zač će najedanput sve poć vajer i rastriskat će se na tristo milijun kusi. To ti je pulitika!

Fr.: Ma ča tej hudobi od pulitiki vrućina tako jako škodi?

Jur.: Kadagod njoj tako jako škodi, da za sen sega znori. Ne homo dugo, nego samo nekoliko let nazad. Vojska na Krimeje počela je bila na proleće. Vojska Austrije proti Italije leta 1859. počela je v lete. I šezdeset i šestega leta počela je vojska v lete, a i franceska i prusijanska vojska leta 71. počela je v lete, i va Bosnu smo sedamdeset i osme marširali v lete, a i ova zadnja velika gvera počela je v lete — i sve tako.

Fr.: Ja pak mislim, da nijednemu narodu na svete ne škodi teplina onako, kako onem vražjem Albanezom tamo dole. Oni se i sada mej sobum kosmaju po sein sedandeset i sedan zakoni.

Jur.: Ovo je i njihova prava stajon. Nego ono je svet, kemu vrag ne da mira i ne će mu ga nikada ni dat. Ono ne bi nikako moglo ni živet, da se vavek mej sobum ne kolje.

Fr.: I vavek se najde neki, ki ih proteji. Najviše Talijani.

Jur.: Ja, a nas v Istre, ki smo i po srce i po kulture, i po duše i po znanju ljudi kako trebe — nas bi oteli zatrt.

Fr.: Će njim se dat! A ča misliš ti, Jurino, kako će ovo zvršit dole va Albanije?

Jur.: Ja računam, da će ovi revolucijonari hitit dole sadašnji goveran, pak da će oni prit na njegovo mesto. Kada pak oni sedu na mesto sadašnjega guverna, onputa će prijatelji sadašnjega guverna udrit na njih, da njih hite dole, pak da oni sedu na svoje staro mesto. Sve onako — jovo na novo!

Fr.: I tako — nikada pravega mira.

Jur.: Nikada!

Fr.: A ča j' pak ono va Rumanije. Novine pišu, da je tamo bila revolucijon i da je i sàm kralj moral da pobegne.

Jur.: Teplina!

Fr.: Ma ča se ne bi tem ljudem moglo stavit malo leda na glavu. Morda bi bili koliko pametneji.

Jur.: Takovu **kuru** morali bi delat osebito jornališti. Ča jornališta napiše v zime — još je kako tako, ma ča pak nadrlja v lete, to ne bi već puti ni pas na masle pojil.

Fr.: Dunke, po tem, va Rumunije ni bilo nikakove revolucijona.

Jur.: Aj je, ma va glave odi jornališti. Nego za reć pravo — neč je suškalo. Ima i tamo, kako svagdere dosta ljudi, ki su nezadovoljni, a kako se je blizu Bukarešta ovi dni dogodila jedna strahovita esplozija, to su ti jornališti valje rakamali novitadi, kako da je tamo škopijala revolucijon.

Fr.: Ma ja sam čital, da Rusija spravlja vojsku, i da će udrit na Rumunješki, ako njoj ne daju nazad one zemlji kraj Crnega mora, keh su njim po nepravice zeli.

Jur.: Od tega bi se neč moglo i zleć, zač moraš znat, da Rusija još ni i ne će nikada pozabit na Carigrad. Ona će da ima onamo otprt put i Rumunješki bi dobro učinili, da ju ne smetaju.

Fr.: Bože moj, a oni naši šegavi komunjišti na Matuljah i drugdere kampanaju vokole, da već ne će bit ni gveri ni šoldati, a morda je boljševistička Rusija danaska jedna od največeh kazarmi na svete. A ča j' pak ono bilo ovi dni gore va Kranjceh, va onem meste, kade se karbun kopa?

Jur.: Ča va Trbovje? To ti je bilo ovako: Ima ti va Jugoslavije mladeh ljudi, ki su, kako i nekadajni naši Sokoli vavek pripravni da brane domovinu, ku se je teško i krvavo zadobilo. Jedan del teh vredneh mladeh ljudi zapisan je va društvo, ko se zove Orjuna. Nekoliko teh Orjunaši šlo je va nedeljo, na prvi ovega meseca z Ljubljani va Trbovlje, da tamo blagoslove jednu svoju banderu. Kada oni tamo, to su ti ih dočekali komunjišti i udri na njih s puškami i z bombami. Tri Orjunaši su poginuli, a poginuli su i tri komunjišti. Vidi se, da je i njim vrućina naškodila i da je već vreme, da ih volj ki malo ohladi.

Fr.: Bože moj i ta teplina! Ku moć ima! Ja se samo jednemu čudim...

Jur.: A kemu?

Fr.: A Mussolinu. Ki vrag ga je natêntal, da je šal otvarat parlamenat sada, po ovoj tepline! Koliko su mu ih povedeli oni, ki s njim ne drže!

Jur.: A koliko će ih još morat čut? Si čital, ča mu je neki dan on nekadajni ministar žboknul?

Fr.: A ča to?

Jur.: On mu je rekal: Vi ste, gospodine Mussolini, neki dan napisali jedan govor, ki ni bil ni frigan ni pečen. I ta govor vi ste dali kralju, da ga va parlamente pročita. Do malo dan vi ćete napisat jedan puno lepši govor, ma taj govor vi ćete zadržat za se, a mi znamo i zač... Vi vavek tako delate, rekal je on nekadajni ministar Mussolinu. Kada kralj gre v Reku, ale kamo drugamo na putovanje, ukrcate ga na kakovu torpedinijeru ale pak na kakov drugi mali brodić, a kada vi, gospodine Mussolini, greste kamo na putovanje, onputa se ukrcate na kakovu velu fregadu ale pak na najveću karocadu.

Fr.: To mu je rekal?

Jur.: To — ja. A znaš, ča se je onputa dogodilo?

Fr.: Trebeda su se potukli kako ono neki dan.

Jur.: Nisu, nego kada je on nekadajni ministar govoril, onputa ti se je najedanput zdignul jedan fašista i rekal je drugem fašistom: — Braćo! Sada je dosta svega! Mi moramo našemu ducetu Mussolinu napravit jedan »haptak«! I šal je pred stol, za kem je sedel Mussolini, spružil je jednu nogu napred i prsa je spružil i pravu ruku je spružil, kako ono deca va škole dva puta na šetemanu i ostal je onako tvrd, prez maknut se.

Fr.: Ča mi to povedaš!

Jur.: Ja — a to se je za pravo reć, svem činilo jako čudno, zato su mnogi skočili k njemu i počeli ga potezat nazad, ma on ni maknul se, nego smirom z onum rukum napred — šaluto romano! I Mussolinu je već to bilo malo previše, pak ga je i on molil, da gre ća i da je već dosta tega, ma on ni čul, nego vavek z onum rukum napred.

Fr.: Ma to je moralo bit i malo spasno, ča ne, Jurino?

Jur.: Teplina!

Fr.: A Bože moj, a ja komać čekam, da malo stepli. Mane to niš ne škodi.

Jur.: Ni mane! Anci, kada vidim prvu smokvu, da je zazrenula, mane vaje počinje febra trest, zač već pomišljam na zimu, ka gre. Nego ča ćemo no! Svi nismo jednaki.

Fr.: A ter nismo!

IZ LIŽNJANA.

Ližnjan nema u svojoj sredini sebičnih ljudi. U nas ima prilično razumnih muževa, koji su svaki čas pripravni da nešto žrtvuju za naše narodne ustanove. Rek bi, da nam je već u krvi prirodjeno, da činimo jedan drugome dobro. Mi se nikad u selu ne svadjamo, već živimo kao prava rodjena braća. Kaošto su se naši stariji uvijek vladali po onoj zlatnoj Kristovoj nauci: »Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe«, tako činimo i mi mladji. Ljubav i sloga lebdi nam uvijek pred očima. U tom pogledu služimo raznim drugim selima za uzor. Radi toga nam se mnogi dive, a ujedno i počinju da nas oponašaju. Samo našem svećeniku to nije pravo, pa nastoji, da uvede u selo mržnju i zavist. U ovo zadnje doba počeo se u crkvi izrugavati našim narodnim običajima i nagovarati nas, da se potalijančimo. No najžalosnije je to, da nam ispred oltara, tog svetog mjesta, govori, da smo bedaci i glupani, ako mislimo, da ćemo i nadalje moći ostati Slaveni. Nama nije pravo, kaošto ne bi bilo ni drugima, da nas jedan došljak vrijedja u crkvi. Mi dolazimo u crkvu da se pomolimo Bogu, a ne da nas italijanski svećenici u njima vrijedjaju. Zato pozivamo crkvene vlasti, da učine red u našoj crkvi. Crkva neka bude hram božji, a ne stjecalište italijanskih političara i egoista. Toliko za danas, a drugi put još i više.

IZ CRESA.

Silne kiše, koje su padale ove zime i proljeća, počinile su velike štete na ovcama i janjčićima po cijelom otoku. Osobitu štetu pretrpio je Orlec, a i sva druga mjesta juga i tramoniane. Ima obitelji, koje su imale na hiljade lira škode. Kiše i prema tomu pomanjkanje paše, oslabile su ovce i one su mnoge pocrkale.

Ova se godina do sada jako dobro pokazala sa ribom. Obilje su riba uhvatili u Martinšćici, Valunu, Cresu, Belomu, Krušćici itd. Šteta samo što nema dovoljno tvornica, koje bi mogle ribu pokupovati, tako da više puta moraju ribari u bescijene prodavati svoj trud.

Sada su nam nastala lijepa vremena, upravo zgodna za pobiranje buhača, koji je prilično lijepo urodio. Trpio je na nekim mjestima dosta uslijed kiša koje su padale ove zime i proljeća, tako da smo se bojali za mnogo veću štetu.

Vaš dopis iz Cresa u kojom se javljalo, kako se nažalost onaj vlč. g. fratar zaboravio, pa mjesto Evandjelja ljubavi i pravednosti propovijedao svoje evandjelje, da zamrzimo na svoj materinski jezik, ubo je ovdašnju vlastelu, koja su od jutra do mraka u crkvi!! Neki dopisnik puljske »L'Azione« brani, da-

---

A i njemu ne će biti lako pri srcu (mislio je na mužaj ta ovo mu je deseti sin, a plaća malena.

A odkud tebi, da je sin?

Pa u kući Barićevoj ne pamte na žensko dijete.

Razgovarali se drugovi i žurili se da u mali brod unesu vesla. Htjeli na bližnje ostrvo da sprovedu cijeli dan. Na veće, kad sunce zadje, pomalo će se vratiti kući. Ni na hranu nisu zaboravili. Pune su košare hljeba i pečenog mesa bile poredane pod malom krmom. Sedmero ih je bilo, a oni gladni kao mladi kurjaci. Bili bi se najradje odmah oborili na jelo, ali stidjeli se jedan od drugoga.

Zaveslaše i pod njihovim se veslima zatalasala mirna površina. Pred kljunom broda uzavrelo more, oštri je kilj na dvije pole sjekao razinu i za sobom vukao dva golema krila što se širila s jedne i s druge strane broda. Tri veslača desno, a tri lijevo, a u sredini najstariji drug drži kormilo i daje kljunu smjer. Odmiče brod, a s njime odmiče i kopno kao da ga neko unatrag vuče: Već su preplovili cijelu luku i sad se uz pocrnjene hridine masili otvorene pučine. Ustraju li tako, još će prije izlaska sunca stići na ostrvo.

Tamo je šumica taman blizu mora. Svučeš se, popneš se na hridinu i skokom si u dubine.

Veslači, da im lakše bude, svukli odijela. Skoro nečujni dašak golicao im naga tjelesa. Bili su sretni, što su zdravi i što mogu da dišu čisti, slani miris mora.

— Kako da te majka pustila — upita kormilar onog najmladjeg koji je za trojicu upro u veslo.

— Obećao sam joj, da ću biti pametan.

— E, to će teško biti — ozva se dugonja Šime koji je vječno zadirkivao u drugove. Svi se nasmijaše.

Jerku — tako se najmladji zvao — od srdžbe planuše oči, ali da ne kvari veselo raspoloženje, i sam se pridruži veselom smijehu.

— A Jerko — upita ga kormilar — kažu da će večeras kod vas pjevati čuveni tenor Belić?

— Kako da neće, majka će ga pratiti na klaviru. Skupa će pjevati duetto iz »Tristana i Isolde«.

— Vidi ti kako je vaspitan naš Jerko — opet ga dražio dugonja.

— Ostavi malog na miru i radije pripazi na svoje noge, što su zapremile pola ladje...

Dugonja ovog puta ne odgovori, a veslači opet složno prionuše uz vesla. Ni pisnuli nisu dok pred sobom ne ugledaše okomite hridi, a iza njih — kao iza tvrdog grada — borovu šumu.

Iz obijesti se veslima prebaciše na žalo. Baciše maleno sidro i konopom svezaše ladju o bližnji kamen. Iz ruke u ruku bacali pune košare jela i sa zajedničkim plijenom krenuše put šume. Glad ih napastovao i ponovo htjeli da se obore na kruh i pečenje, al odlučni glas kormilara sjeti ih na red.

— Najprije kupanje, a iza kupanja jelo — protumači im najstariji drug.

Nasta utrka tko će prvi u more. Penjali se na vrh hridine i onda strmoglavce u dubine. Najmladji Jere popeo se na drugi vrh i vještim skokom kao da leti, baci se u modri vazduh.

— Ne s te strane, ne s te strane — vrisnuše uprepašteni drugovi — tamo je plitčina.

Od straha se skameniše. Čekali tren. Pogledi im bijahu uprti u mjesto, gdje se još od pada u krugovima širili valovi. Čekali da izroni plivač. Izronilo tijelo i prvo što drugovi opaziše, bijaše mlaz krvi na tjemena glave. Jero se nije micao.

— Brzo da ga spasimo!

Pljusak se za pljuskom čuo, kako su plivači padali u more. I kad ukočeno tijelo druga iznesoše na žalo, svi se skupiše okolo njega. Brisali mu krv. Iz rastvorene i skrhane lubanje podrhtavali goli moždjani. Drugovi se skameniše od užasa.

— Udario glavom u oštri kamen — iza dugog tajca ozvao se nečiji glas.

Kormilar prisloni desnicu na grudi Jera. Pričini mu se da još srce kuca. Prisloni i uho, ali mjesto kucanja ozvala se kobna, ničim nerušena tišina.

Gledali se i nisu znali što će s mrtvacem. Sjeli su pored njega i valjda čekali da se neko čudo dogodi. Kako bi sretni bili, da sada Jere ustane, pa da im se svima nasmiješe! Prestrašio ih je — i ništa više. Ali razjapljena rana vratila ih k svijesti. Krv se još uvijek crnila i zgrušavala na kosama. A ispod krvi trzali se moždani.

Prvi se kao iz grozna sna prenuo kormilar. Pozvao drugove i uputio se put šume. Stao je da lomi zelene i mirisne grane. Lomio ih i bodrio drugove da i oni to čine. Onda je dovukao dva vesla i na njih poprijeko poredao veće grane pa ih konopom o vesla pričvrstio. A nad sve to presuo manje izdanke i borove igle. I kad tim bijahu gotovi, opet se vratiše na žalo i mučke podignuše mrtvoga. Nosili ga oborenih glava i brižno kao da ga u postelju meću, položiše ga na zelenu nosiljku. Od sunca ga branio visoki, krošnjati bor. Mogao je mirno da u sjeni počiva. U to je i vjetrić duhnuo s mora i zaljuljao vrhovima mirisnih borova. Čuo se šum kao kada prvi talas probudi more. Rasao je tajanstveni šum i onda pomalo padao, da ga je naposljetku jedva moglo čuti osjetljivo uho. Bilo je kao da šuma mrtvome pjeva uspavanku...

Drugovi lutajući po pustome ostrvu čekali da se sunce skloni zapadu. Nisu skupa išli, valjda se bojali, da jedan drugome pogledaju u oči. Neprestano vraćali se mrtvome, da vide kako otpočiva. Vabio ih, i dugo su gledali u ukočeno lice. Kako mu se usta iskrivila!... Zgrčila ih neizrečena kletva.

A kad se sunce približilo moru, drugovi se, kao na tajni dogovor, nadjoše pored mrtvaca. Digli zelenu nosiljku i pomalo je odnesoše do ladje. Položiše ga blizu krme, tako da mu je kormilar neprestano gledao u lice. Veslali su tromo, nije im se žurilo. I kad na ulazku u luku ugledaše prve gradske kuće, stislo im se u grudima srce i ni disati nisu mogli. »Tko će to javiti njegovoj majci« — bijaše jedina zajednička misao, koja ih je u taj čas mučila.

kako, onu propovijed. Kako ni on nema kršćanske ljubavi i pravednosti i nemogavši pobiti istine, to se ruga preostalim hrvatskim svećenicima, kako su neke potjerali u Jugoslaviju a drugi nek se spreme. Ruga se našoj i Jugoslaviji, a Italija hoće u trgovački ugovor metnuti paragraf, da se mogu u Jugoslaviju italijanski državljani naseliti! Još nismo čuli, da bi koji svećenik, koji je morao iz Cresa, molio koga od gospode iz Cresa koricu kruha da ne pogine od glada. Dakako ova gospoda u svojoj učenosti nemogu shvatiti da smo i mi ljudi, kojima pripada pravo da se služimo svojim jezikom i da se Bogu molimo u svojem jeziku u crkvi.

Naša gospoda imadu po glavi neku elektriku, da se uzmognu lakše šetati po gradu, ali da bi uredili bilo i jednu malenu bolnicu, opskrbili Cres vodom i putevima, za to nemaju previše volje.

Gospodarstvo

Boj proti peronospori na vinovoj lozi

Usprkos velikoj vinskoj krizi, što vlada u posljednje vrijeme i kod nas u Istri, naš seljak njeguje vinovu lozu sa ljubavlju kao i prije. I ove ju je godine lijepo obrezao i povezao, okopao i pognojio. A sad dodje vrlo važan ljetni posao, t. j. utamanjenje mnogobrojnih neprijatelja loze, koji ugrožavaju prirod (plod) vinograda pa i lozu samu. Naročito mora da se sada naš marljivi seljak pobrine kako bi očuvao svoje trsje od najopasnije svima poznate bolesti, zlosretne **peronospore.** Ova bolest zadaje vinogradaru pogotovo najviše jada i skrbi, jer ne zapriječi li se pravodobno, njezin pojav i razvitak može da uništi i grožđje (zarod) još prije procvata, u cvatu, neposredno iza cvatanja ili kasnije, kad je već razvijeno i počelo da dozrijeva. Glavnu pak štetu čini peronospora na lišću. Peronosporom zaraženo lišće otpade, a uslijed gubitka lišća, koje znači za lozu kao i za svaku drugu biljku isto, što i nama pljuća i želudac, grožđje ne može da se razvija i dozrijeva, a loza sama kod tog tako oslabi, da nam ni za slijedeću godinu ne može da daje zdravih i rodnih rozaga.

Sjeme (trusje) peronospore, koje nije ništa drugo, nego sitnozorna gljivica, nalazi se vazda u vinogradu te može, čim loza ozeleni svako doba da predje na mladice sa lišćem i grožđjem (zarodom). U mjesecu maju, ako je vrijeme dosta vlažno i toplo, ovo se sjeme (trusje) peronospore počinje razvijati u gljivicu nalik plijesnji, koju opazimo na zarodu (grožđju) i lišću čak prostim okom. Ako vrijeme u maju nije dosta toplo i vlažno, pojavit će se peronospora kasnije, u mjesecu lipnju. No peronospora pojavit će se sigurno! Oprašimo li vinovu lozu modrom galicom (sumporanje sa sumporom od 3% fino sameljene galice) ili poškropimo (rastopina modre galice i vapna), prije nego je nastupilo za razvitak peronospore ugodno vrijeme (vlažno i toplo), sjeme peronospore ne može da proklije, jer joj je modra galica otrov i tako su mladice, koje se dosad na lozi razvile, za sada očuvano od ove grozne bolesti. Onaj dio mladice, koja se iza prvog škropljenja razvije, opeta je opasnosti, da bude prije ili kasnije zaražena peronosporom, stoga mora da se u razdoblju od 14—20 (prema tome rastu li mladice brzo ili polagano) još po drugi, treći, četvrti put škropi. Četiri škropljenja zadostaju, obavljaju li se pravilno. Samo za neobično kišovitih godina, a inače samo u vinogradima, koji se nalaze u više zatvorenim nizinama, škropit ćemo iznimno i po 5., 6. put.

Za škropljenje moramo da imamo, prama veličini vinograda, jednu ili više dobrih i jakih štrcaljka, jer škropljenje valja, kad dodje za to doba, što brže obaviti. Osobito vrijedi ovo za škropljenje od polovice juna naprijed, jer se tada, kiši li, zbog visoke temperature (topline) peronospora iza kiše lako na jedamput pojavi. Cešće ovisi uspjeh škropljenja u ovo kritično doba samo od jedan, dva dana. Osim štrcaljka valja da pripraviš i posudje, u kojem rastopiš modru galicu i vapno te dostatnu količinu dobre modre galice i vapna. I za potrebnu množinu čiste vode za škropljenje moramo već unaprijed da se pobrinemo.

Tekućinu za škropljenje priredimo ovako: Uzmu se dve posude (badanj ili maštel) sa potrebnom količinom vode. U jednoj, ovećoj rastopi se galica, u drugoj manjoj rastopi se vapno na nacin, kako je svakome vinogradaru već poznato. Obično zadostaje kod svakog škropljenja, da uzmemo za svakih 100 litara tekucine 1 kg galice i isto toliko dobrog, svježeg ugašenog vapna. Za vinograde pako, koji se nalaze u nizini (draga, dolina), gdje vladaju velike rose, a inače samo ako je ljeto veoma kišovito, uzmemo kod zadnjih škropljenja od svakog po ½ kg više t. j. 1½ kg galice i 1½ kg vapna za svakih 100 litara tekućine. Jednaki dio vapna, ako je čisto i sveže zadostajat će da neutralizira galicu, t. j. da joj oduzme jedkost, da nam lišće i grožđje ne opali. Dogadja se često, da je vapno, što se kod tog upotrebljava slabo, uslijed čega se galica potpuno ne neutralizira. Neugodna posledica toga jeste pak, da nam takva tekućina više ili manje opali loze. Dobro je stoga, da pripravljenu tekućinu uvijek prije uporabe prokušamo pomoću bijelog fenolftakinovog papirića, kojega dobijemo u mirodioni ili drogeriji za malo novčića, da li je sva galica u njoj neutralizirana. Ako naime u nju pomočen fenolftalinovi papirić **pocrveni,** galica je neutralizirana, ostane li papirić beo, znak je, da nije sva galica neutralizirana i da bi nam tekućina loze više ili manje opalila. U takvom slučaju dodamo tekućini još toliko vapnenog mlijeka, da nam fenolftalinov papirić pocrveni.

Pripravljajući tekućinu za škropljenje, t. j. kad se vapneno mlijeko iz manje posude baca u rastopinu galice, koja se nalazi u većoj posudi, valja neprestano mješati drvenim štapom, da se vapno dobro spoji sa galicom. Budući da vapneno-galična rastopina već do par dana iza kako je pripravljena gubi na svom učinku, preporuča se, da se je svaki put pripravi samo toliko, koliko nam je potrebno najviše za dva dana.

Budući da je vapno uvijek više ili manje nečisto, neka se vapneno mlijeko, kad se uljeva u rastopljenu galicu procjedi kroz gusto sito ili kroz vreću. Svaki put kad punimo štrcaljku, moramo prije za škropljenje pripravljenu tekućinu dobro da pomješamo, jer se vapno, dok tekućina mirno stoji taloži na dno posude.

Ovako pripravljenom tekućinom poškropimo loze na vreme, t. j. prije nego su se na njima pokazali znakovi peronospore, jer kad se peronospora jedamput pojavi, ne da se više izliječiti kao koja druga bilinska bolest. Škropljenjem se dakle, kako se to iz onog, što na početku kazasmo, razabire, samo **predusretne** pojav peronospore. Ovo je kod škropljenja glavna stvar, koju moramo da si dobro zapamtimo. Po tome nastojat ćemo, da škropljenje uvijek pravodobno obavimo. Radije par dana prije, nego par dana kasnije. Onaj, koji nije jošte ove godine svojih loza dobro poškropio, neka to odmah učini. Ako je kišovito vrijeme, neka škropljenje vrši iza kiše, čim se loza posuši i zemlja malko odcijedi. Cvate li već grožđje, može da se takodjer bez štete škropi. Ako je iza škropljenja par sati sunce, osušit će se loza tako, da je buduća kiša ne će moći da ispere. Kiši li pak prije nego su se poškropljene loze osušile, treba da se škropljenje što prije ponovi.

Prije nego škropimo, dobro je, da se loze opljeve (očisti), t. j. da se sve nepotrebne mladice odstrane odnosno skrate i povežu, jer time prištedimo tekućinu i lakše škropimo.

Škropljenje neka obavljaju uvijek samo pametni i vješti ljudi. Moramo da pazimo, da se svaki listić (po mogućnosti iz obiju strana) i grožđić poškropi ili bolje rečeno poprska, tako da izgleda više rosan nego li mokar. No za tako fino škropljenje moraju da budu razpršaenici na štrcaljki dobre kvalitete i posve u redu. Nije pak pametno poljevati loze tako, da se tekućina jednostavno iz njih cjedi, kako se to češće opaža kod našeg seljaka.

Najbolje se škropljenje obavlja, da se svi redovi, počevši sa jedne strane vinograda, najprije jedna, a poslije druga strana poškropi, tako da je jedna strana redova već osušena, kad se druga škropi.

Fran Trampuž.

Važnije gospodarske radnje u mjesecu juniju

U kući i dvorištu: Zrači rano u jutru sve prostorije. Pazi strogo na čistoću čitavog stana. Peri podove češće negoli u zimsko doba; pobijeli, odnosno pobojadisaj stijene i stropove. Na taj ćeš se način najlakše osloboditi dosadnih muha. A i oko kuće i uopće na dvoru treba da bude stroga čistoća, koja je osobito u ljetno doba za očuvanje čovječjeg zdravlja prvi uvjet. U toplim suhim danima pomoči ujutru i naveče prostor oko kuće čistom vodom. Bit će tako manje prašine i zrak hladniji.

U staji: I tu treba osobito paziti na čistoću. Ne samo krmad nego i ostalo blago neka se češće opere ili okupa. Gdje se deteljom krmi, treba paziti, da joj se primiješa dosta slame i da nije mokra, jer se blago lako napuhne. Stoka neka se napaja mjesto dva, tri puta. Okna na staji treba po danu zastorom ili granjem sa lišćem zatvoriti, da se staja previše ne ugrije i da bude tamnija (radi muha). Gnoj neka se iz staje svaki dan barem jedamput iznaša i jarak za otok mokraće danomice opetovno vodom ispere.

U kokošnjaku: Pazi strogo na čistoću. Mladi purići ne smiju da idu na vlažnu pašu. Guščići ne smiju zobati murvice. 4 mjeseca stari pjetlići mogu se već kopiti (za kopune). Budući da se sada nalaze po vinogradima i livadama itd., sva sila kukaca, spuštaj svu perad što više moguće napolje. Naravski, da se mora kod toga paziti, da nam ne oštete usjeve i slično.

Oko kunića: Mladim kunićima treba, ako je ikako moguće, opredijeliti jedno oveće šetalište na polju. Kuniće, koji su stari 4 mjeseca, treba razdijeliti po spolu. Prije sedam mjeseci starosti neka se nikakova pasmina ne upotrebljava za rasplod. Kod velikih teških pasmina bolje je, da se čeka čak i do 9 mjeseci. Pazi strogo na čistoću. Čitavu staju i ostalo posudje namaži sa vapnom.

U pčelinjaku: U juniju imade najviše rojeva. Mlade rojeve treba redovito pregledavati. Ako rojevi počnu praviti saće nepravilno, valja to odstraniti ili ispraviti i pčele prisiliti, da grade saće pravilno u okviru. Kod rojeva drugenca i trećenca valja se uvjeriti, da li ima maticu i da li je oplodjena. Ako je ulište bez matice, treba mu dodati drugu. Nemamo li matice, onda mu dodajmo zrio matičnjak. U ovom je mjesecu pčelinja paša najizdašnija, jer je sve u najboljem cvatu. I slabi pčelci ojačat će, pa treba i ovima postaviti medišta. Iz medišta treba vrcati med iz punih okviraca. Med se vrca jedino iz onih okviraca, u kojima je poklopljen. Prilikom vrcanja meda, ako su okviri jako teški (puni meda), treba okvire više puta polagano okretati, da se ne skrši saće u okviru. Okvire valja u vrcalo staviti naopako, da med lakše izlazi iz saća.

Uljarnica i maslinik: Prostor, gdje se ulje čuva, treba držati čisto i zračno. Da nam ulje ne dobije ukus po murki, ulijemo vode u posude, gdje se ima ulje držati, i to prema veličini posude, 10—20 cm visoko. Masline poškrope se protiv čadavice sa baš onakvom smjesom, kakvu rabimo za škropljenje loza. Uz masline, gdje se lani pojavila mušica, neka se tlo duboko prekopa. Gdje se pojavila maslinova grizlica, sakuplja se napadnuto lišće i plod, što uslijed toga otpada, i spali se.

U konobi: Zrači po noći, zatvaraj dobro po danu. Svakako treba konobu sumporom raskužiti. Bačve treba marljivo nadolijevati sa zdravim vinom. Pazi na slaba vina, da se ne pokvare. Ako ih nisi još pretočio, učini to odmah i zasumporaj bačvu čistim sumporom. Ako su pak takova vina već pretočena, stavi u nje na svakih sto litara 5 grama natromovog bisulfita, koji kupiš u mirodioni (drogeriji) ili ljekarni.

U vinogradu: Loze opljevi i skraćuj plodne mladice, koje ti ne trebaju kod rezanja u budućoj godini. Ako nisi još obavio drugo škropljenje i sumporanje, učini to odmah. Sve ostale gospodarske radnje treba da pustiš i da se dadeš na škropljenje i sumporanje, pošto je to najnužnije. Sumporanje može odmah slijediti po škropljenju, čim su se poškropljeni dijelovi loze nešto posušili. Ako ti se pojavio na grožđju crv, uništi ga prstima. I opći lov leptira po svim vinogradima posebnim lovilima znatno bi smanjio drugi rod tog velikog štetnika grožđja. Ne zaboravi čim okomitije povezati mladice na žicu ili kolac, da ih vjetar ne polomi. Cijepi lozu na zeleno (spajanje). U drugoj polovici ovog mjeseca može se loza i okulirati.

Na lozama, koje su bile cijepljene na suho zimi ili u proljeće, treba divlje mladice otkinuti, cijep uz kolac privezati i marljivo škropiti i sumporati. Kod loza, koje su bile cijepljene na plut i koje su jako potjerane, treba već srednju žicu prerezati. Rasadnik sa prisilno potjeranim lozama iz klijališta ili gnoja treba da bude čist od korova. Eventualno divlje mladice treba uštipnuti čim se pokažu, zemlju izmedju redova rahljati i svakih 8 dana škropiti s običnom smjesom modre galice i vapna. I u vinogradu neka se ne trpi korova, jer ovaj pospješuje ishlapljivanje vode iz zemlje (suši) i razvitak nametnika.

U voćnjaku: Obavlaju se sve one radnje, koje su zaostale u mjesecu maju. Opetuje se škropljenje proti raznim gljivama i bukcima, pobira rano ujutru gusjeničja gnijezda. Skraćuje se mladice, koje ostavismo za plodne pupove i odstranjuju se nepotrebite. Kod cijepova smrve se svi izdanci, što se nalaze ispod cijepa, a cijepovi tako vežu uz kolac ili stručak, da ih vjetar ne slomi. U drugoj polovici mjeseca počne se cijepiti na živo oko. Trešnje, ivanjsko grožđje i rane kruške se pobiraju. Kruške treba pobirati par dana prije nego sazriju. Zatim ih stavi u slamu, da potpuno zazriju. Na taj način postat će mnogo ukusnije.

U povrtnjaku: Povrće, koje nije još pokrilo zemlju, treba marljivo okopavati odnosno nagrnuti. Svakako ne smije se pustiti, da se korov razvija. Presadjuje se ljetna endivija crljena peša, korabica, zeler, por, kasne rajčice, zvijačnjak, broskve, cvjetača. Sije se zimski kupus, broskve, zimska endivija, zimski radić, rotkica, kasni grah itd. Pobiranjem šparoga treba prestati i dotično zemljište pognojiti mokraćom, u kojoj smo rastopili nešto superfosfata. Čisti i skraćuje se rane rajčice i dinje. Povaljenice (vriježe) jagoda stavi u lončiće u svrhu pomnožavanja. Poslije se takodjer nešto fažulja za kasniju uporabu.

Na polju i livadi: Obavi najprije sve one radnje, koje u maju izostaše. Okopaj i nagrni krumpir, kukuruz, fažulj, rani kupus itd. Concem mjeseca iskopava se rani krumpir, žanje ozimac. Na ovako izpražnjeno mjesto posije se cinquantin ili jarku, heljdu i repu ili posadi se kravlju repu (peša), kupus, broskve (vrzote), podzemnu korabu, cvjetaču itd. Kasni krumpir treba poškropiti bordoleškom smjesom (modra galica i vapno, što se rabi za škroljenje loza). Na livadama i djeteljištima obavlja se prva košnja. Čim se sijeno sa livade spremilo, treba da se ako je ikako moguće - polije livadu mokraćom.

Mala seljačka škola.

KAKO TREBA DA POSTUPAMO SA ONIM USJEVIMA, NA KOJIMA SU SE POJAVILI KUKCI?

Naši seljaci nam se tuže, da se je na njihovim usjevima (pasulju, grašku i krumpiru) pojavio neobičan kukac, koji čini veliku štetu. - Da se tome zlu stane na put, obratilo se je naše uredništvo na stručnjaka, od kojeg dobismo ovaj odgovor:

»Da Vam uzmognem navesti sredstvo za tamanjenje tog kukca, moram prije svega da upoznam vrst kukca. Zato je neophodno potrebno, da mi pošaljete par kukaca i po koji oštećeni dio biljke, koju je dotični kukac napao. - Budući da javljate, da se radi ovdje o jednom te istom kukcu, koji napada razne biljke (pasulj, grašak i krumpir), **držim da je to buhasti rilčar,** koji se znanstveno nazivlje »Hypera variabilis«. To jest malen 4—5 mm dugi sivi hrušt, koji se običava katkad pojaviti u ogromnoj množini kao putujući kukac, nalik putujućim skakavcima. Živi na mladim biljkama, te oštećuje pupoljke, lišće, cvijet i zelene stabljike. Ženka se tog hrušta oplodi i leže zatim na pasulj, grašak, krumpir, djetelinu itd. jajašca, iz kojih se u 8 dana izlegnu ličinke. Ove se zarinu u pupoljke, cvijet, lišće i zelene stabljike, te ih probuše. Raz-

---

Sve više i više približavali se obali. Na nebu već se pojavile prve zvijezde. A prozori Jerove kuće bijahu rasvijetljeni i širom otvoreni. Culi se daleki zvukovi klavira, žubori su i — kako se približavala ladja — bujali su uzavreli akordi, a nad njima dizao se visoki, čisti, ženski glas. To je pjevala majka pokojnika. A odmah joj se pridružio jaki muški glas i spojili se u čarobnom zvučnom fortissimu.

Drugovi se nijemo i kao zločinci pogledaše.

Brod je, u to, pristao uz obalu, i u tren oka — kao da su već unapred nesreću javili cijelome gradu — zgrnuše se sa svih strana izvjedljivci. Bijaše tolika graja i vika, da se i na bližnjim prozorima kuća ukazaše nebrojene glave.

Kormilar laktovima prokrči sebi put kroz svjetinu, i kad je ušao u kuću gdje je stanovala majka mrtvoga druga, osjetio je da su mu ruke ledene i da je smrtonosno blijed. Nije ni znao kako se popeo na drugi kat. Da li je zakucao ili je našao otvorena vrata: nije se kasnije toga sjećao. Samo je pamtio (pa da hiljadu godina živi ne će na to zaboraviti kako su, kad je ušao u salon, svi prisutni umukli. Bili su uprepašteni kao da u ruci drži krvavi nož. Što je rekao i kako se približio majci pokojnika, ni toga se nije mogao da sjeti. Ali je upamtio i to ušima upamtio, da je odjeknuo visoki očajni na smrt ranjeni vrisak. A iza vriska nesnošljiva tišina i mrtvi pad pogodjenog tijela što se srušio pored njegovih nogu...

Isus i grješnik

(Narodna pjesma).

Vozila se, vozila
Oj presveta Marija
Na pisani barčici
Svojim sinom Isusom.
Pokraj mora stazica,
Po njoj šeće grišnik sam,
Upita ga Isus sam:
»Kud se sećeš, grišnik moj?«
Odgovara grišnik sam:
Ne pitaj me, Isus moj!
Ja idem u sveti Rim,
Da prošćenje zadobim,
Svetom Petru i Pavlu,
I Mikuli angjelu.«
Progovori Isus sam:
»Kaži meni, grišnik moj,
Što si grišnik učinil?«
Odgovara grišnik sam:
»Ne pitaj me, Isus moj,
Što sam griha učinil!
Oca, majku sam ubil;
Dva sam brata razdružil;
Dvi sam sestre utopil;
Dvi sam kume obljubil!«
Odgovara Isus sam:
»Ajme meni, grišnik moj!
Za s'e bin ti oprostil,
Oca, majku što ubil,
Što dvadruga razdružil,
Što dvi sestre utopil,
Za s'e bin ti to oprostil;
Samo tega ne možem,
Tega griha jednoga,
Što dvi kume obljubil,
Jer je kumstvo rodbinstvo
Do deveta koljena.
Kud je kuma hodila,
Tud je zemlja gorila,
Devet klaftri dumboko,
A široko na osam.
Tega prostit ne mogu!«
Zavapila Marija,
Stade ona plakati,
Svoga sina moliti:
»Sine mili, sine drag,
Ne daj duše Lucifru,
Nego da joj pokoru,
Krutu, jako veliku!«
Odgovara Isus sam:
»Aj, Boga ti, grišnik moj!
Hodi, grišnik, u goru,
Naći hoćeš crkvicu,
Za crkvicom siv kamen,
Na njem kleči devet let,
I deseto jedan dan,
Doći će k tebi Isus sam,
Od griha te spovidat,
Svetom krvlju napojit,
Svetim telom nahranit!«
Ode grišnik u goru,
I našao crikvicu,
Za crikvicom siv kamen;
Na njem kleči devet let
I deseto jedan dan.
K njemu dojde Isus sam,
Pa mu veli Isus sam:
»Ustani se, grišnik moj,
Pokoru si izvršil,
Leta su ti istekla!«
Odgovara grišnik sam:
»Ajme meni, Isus moj,
Kako ću se ustati!
Žile su mi usnule,
Kamenu se privile,
Meso mi je otpalo,
Osušile kosti su!«
Kad to vidi Isus sam,
Lepo ga je spovidal
Od griha ga je odvezal,
Svetom krvlju napojil,
Svetim telom nahranil.
Isus ga je potrnil
Svojom svetom desnicom.
Telo se je trhnulo,
Telo ide sunčen sad,
A dušica svetli raj,
Kojega nam s'in Bog daj!

... navedene djelove stabljike i zadaju ... oličnim biljkama veliku štetu. Od po... [illegible] dalje ličinke se zakukulje. U toku ... 8 dana prikaže se iz kukuljice ... koji počinje nanovo na isti način da ... da se množi, te se ovo tako ponavlja ... dok je biljka zelena. ... [illegible] se jedino u tome, da se [illegible] love ... spravama. Ta se pak vrlo teško ... Praktičan smisao ima jedino ... time, da ... zaraženog bilja pri ... [illegible] i zapaliino ... preoremo ... [illegible] upotrebimo za ... nije podvrženo ... da opisani insekt napada ... da je na ... hrušta (bubarab) ... živi kao ... [illegible] ... radi ovdje o jednom ... Otiorrhynchus ... je veliki kukac ... kojega naši vinogradari nazivlju ... ili kus ... te pobiramo ili pomoću ... i druge ... Ali kako već rekosmo, da se ... odrediti vrst štetočine, treba vidjeti kakva i ... biljke promatrati.

TRŽNE CIJENE U ISTRI.

Crno vino po 100 160, a bijelo po 100 150 ... hl; ulje po 7 7.50 lira litar; sijeno po ... 30 lira q; pšenica po 100—120 lira q; kukuruz po 97 115 lira q; volovi i krave po ... 7 lira kg žive vage; telad po 5 8 lira kg žive vage; janjci po 5 8 lira kg žive vage; ... po 100 180 lira komad; krmčad po ...—300 lira komad; perad po 9—20 lira komad (pilići po 10 lira par); mlijeko po ...60—1.60 lira l; drva za gorivo po 7 12 lira q.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 11. juna 1924., moglo se predati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 9.920 9.940; 100 amerikanskih dolara za 2.290 2.305; 100 švicarskih franaka za 404—407; 100 franceskih franaka za 115—116.25; 100 čehoslovačkih kruna za 67 67.50; 100 jugoslovenskih dinara za 27 27.35; 100 rumunjskih leja za 9.25 9.75; 100 madžarskih kruna za 0.0250 do 0.03; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0320 0.0320 italijanskih lira.

Politički pregled

Ustavna kriza u Franceskoj.

Pobjeda franceske ljevice na izborima mogla bi imati veliko značenje nesamo za vanjski, nego još više za unutarnji politički život franceske republike. Ne radi se naime samo o tome, da ljevičarske stranke preuzmu vladu, jer o tome nema nikakva spora, već ponajviše o pitanju, da li će Millerand ostati predsjednikom franceske republike ili ne.

Borbu protiv Milleranda započeli su skrajni elementi radikalno socijalističke stranke. Odmah nakon izbora zatražili su demisiju nesamo Poincaréa, nego u prvom redu Millerande, tvrdeći, da je na izborima poražen Nacionalni blok, čiji je otac ne Poincaré već Millerand. Ti skrajni elementi zabranjivali su Herriotu i drugim radikalima, da prime sastav vlade od Millerada. Tim elementima se pridružila i socijalistička stranka. Socijalisti su stari Millerandovi protivnici, jer je on bio u kada njihov vodja, koji je prvi stupio u gradjansku vladu i ostavio socijalističke redove. No to je samo izlika, da ne stupe u radikalsku vladu. Oni stoje na stanovištu, da francuski poslanici ne smiju stupiti u vladu, koja bi primila mandat iz Millerandovih ruku, niti je podupirati. Nije isključeno, da će se sa socijalističkom stanovištu pridružiti i radikalna stranka, premda se nekoji njezini vodje odlučno protive tome.

Što bi se dogodilo u tom slučaju? Millerand nije dao o tom pitanju nikakve izjave. Ali sudeći po pisanju listova, koji su njemu bliži, on se ne će pokoriti tim ljevičarskim zahtjevima, to više, što se on uvijek strogo ... ustava i nije nikada izašao iz uloge šefa države. Birao je ministre iz većine parlamenta, premda se uvijek nije s njima slagao. S druge strane on nije nikada krio svoje mišljenje o ulozi predsjednika republike. Prema tome Millerand nema nikakva razloga za demisiju. Izbori za komoru nisu se vršili u znaku povjerenja ili nepovjerenja predsjedniku republike, pa prema tome on nije tim izborima tangiran. Njega ne bira direktno narod, već parlamenat i to na 7 godina. Kad prodje taj rok do 3 godine, on da će dati demisiju. Njegova štampa dokazuje, da je zahtjev socijalista protivan duhu ustava. Ustav naročito nije htio, da najveća magistratura u državi bude izvrgnuta političkim promjenama. Stoga je odredio da se predsjednik bira na 7 godina i da tako zadrži kontinuitet u nutarnjoj i osobito vanjskoj politici. Kad bi Millerand demisionirao na jednostavni zahtjev jedne stranke prigodom parlamentarnih izbora, onda bi se uvela protuustavna praksa, jer bi i predsjednička čast bila izvrgnuta čestovitim promjenama u parlamentu. Ako se ljevičari apstiniraju od vlasti u znak demonstracije proti Millerandu, onda će on povjeriti sastav vlade ličnosti, koja ne pripada ljevici. Ta će vlada imati jedino tu svrhu, da pred komorom i senatom pročita njegovu poruku, u kojoj će on tražiti, neka onaj forum, koji mu je dao mandat a to je komora i senat zajedno, naznači razloge, zašto mu uskraćuje povjerenje i neka mu dade votum nepovjerenja. Istom će u tom slučaju demisionirati.

Veliko je pitanje, hoće li obje strane tjerati mak na konac. Svakako predsjednička kriza oslabila bi ugled Franceske u vanjskom svijetu, jer bi se unutarnje političke borbe raspalile do vrhunca. Udarac socijalista i ostalih ljevičara bio bi u istinu državni udar, jer iako bi bio izveden ustavnim putem, ne bi bio izveden iz ustavnih razloga. Umjereni se elementi pitaju, ne bi li to bio početak u nizu ljevičarskih udara. Ako danas mogu ... Milleranda, sutra mogu oboriti nekog drugog, ... predkosatra i sam ustav i uvesti svoju diktaturu.

Medjutim zadnje vijesti javljaju, da je Millerand ipak pristao da odstupi. Pred par dana je došlo pitanje ... Milleranda pred franceski parlamenat. Vodja ljevičara predložio je rezoluciju, kojom zahtjeva, da se ... odgodi ... sve dotle, dok ne dodje na površinu vlada, koja će uživati ... povjerenje ... Ta rezolucija bila je prihvaćena ... 329 protiv 214 glasova. Senat ... o pitanju predsjednika ... zaključak, koji se je ... sa ... parlamentom, tako da je Millerand ... morao podnijeti demisiju.

Ustanak u Albaniji.

Po ... Albaniji podignut se ustanak, kojemu je svrha da obori dosadašnju vladu. Pobunjenici su postali gospodari najvećih gradova skoro sasvim bez otpora, a uvijek ... k njima sela i plemena. Politički nezadovoljnici su iskoristili teško ekonomsko stanje države, jer se Albanija nalazi zaista u velikoj bijedi. Osobito u gradovima je zavladalo veliko siromaštvo, tako da su prodavali i crijepove sa krova samo da se prehrane. Pučanstvo stoji na stanovištu, da mu nikakvom promjenom ne može biti gore nego sada, a može mu biti samo bolje, pa prianja uz svakoga bio to domaćin ili tudjinac.

Dogodjaje u Albaniji prate budnim okom balkanske države i Italija. Jugoslavija i Italija su doduše izdale zajedničku službenu izjavu, da je cilj njihovoj politici ne preduzimati ništa, što bi moglo sprečiti ili smetati razvitku jedne nezavisne Albanije i da obe države smatraju borbu u unutrašnjosti Albanije kao jedno unutarnje pitanje albansko Medjutim beogradska »Politika« prima iz Podgorice brzojav, koji glasi:

Prekjučer je u Pučaju, na ušću Bojane jedan italijanski brod iskrcao Hasana Prištinu i ostale članove kosovskog komiteta. Oni su sa novcem primljenim u Bari nastavili put po kopnu u Skadar. Isti italijanski brod nastavio je put za Bojanu do Oboti i tu je iskrcao 3000 italijanskih pušaka i 300 sanduka municije. Pobudjenici su odmah razdali oružje i municiju svojim nenaoružanim pristašima i uputili su ih u borbu kod Lješa.»

Uopće mnoge jugoslovenske novine vide u ovoj pobuni prste Italije. Vlada albanska se drži još u Tirani, ali teško da odoli navalama pobudjenika. Juče je zauzet Lješ, a u Skadru su pod Lješa proslavili velikim manifestacijama.

Sukob izmedju Japana i Amerike.

Sukob izmedju Japana i Amerike ušao je u kritičnu fazu. Japanski poslanik predao je u Washingtonu notu u kojoj japanska vlada prosvjeduje protiv sankcije zakona o useljivanju koji je ograničio japansko useljevanje na upravo neznatnu kvotu, tako da su od sada Japancima skoro potpuno zatvorena vrata u Ameriku. Protesnu notu sastavio je u žestokoj formi ministar vanjskih poslova Fugimira, koji je član kabineta Kigura u demisiji, ali ipak obavlja redovite poslove.

Medjutim kao prvi efektivni čin prosvjeda jest opoziv japanskog poslanika u Washingtonu, koji je uzalud pokušao da sklone ameriečke vlasti na ublaženje useljeničkog zakona predočujući da se s njime neobičeno uzbudjuju duhovi u Japanu i da se kvši trgovački i brodarski ugovor izmedju dvaju zemalja.

Napetost izmedju ovih dvaju zemalja jest velika i pogibeljna, ali više za budućnost nego za sadašnjost, jer je Amerika upotrebila da zadade težak udarac Japanu cas kad je Japan zaokupljen oko podignuća porušenih krajeva i oslabljen potroškom ogromnih svota i uloženih napora.

Rusija se vraća staroj politici.

Rusija se polagano vraća staroj politici. Cilj ruske politike bio je oduvijek — Carigrad. Tako je i danas. Evo dokaza: Pred nekoliko dana držao je ministar Trocki u Podolsku govor o politici Rusije, pa je izmedju ostaloga rekao i ovo: Moramo sve ono odbaciti, što u starom, carističkom režimu nije bilo dobro. U pitanju morskih tjesnica, Dardanela, nekadanja caristička vlada dala se zavesti. Mi moramo cijelom svijetu objaviti, da morski tjesnaci Carigrada pripadaju nama, Rusima. Besarabija je za nas neobično važna, jer ona omogućuje prvi korak do Carigrada. Budu li nam Rumunji i njihovi navodni saveznici Poljaci pokušali zapriječiti put, mi ćemo se boriti s njima. Osvjedočeni smo, da će nam prije ili kasnije pripasti Carigrad i svi njegovi morski tjesnaci, pa i onda, ako će Franceska i Engleska zaboraviti na obećanje, što ga je Rusiji dala za vrijeme rata. Naša je vojnička snaga tako jaka, da nam se ne treba nikoga bojati.

Domaće novosti

ŽALOSNA VIJEST.

Pri zaključku našega lista doznajemo, da je jučer umrla dr. Nada Slavik, kćerka tajnika političkog društva »Edinost« u Trstu, g. dra. Edvarda Slavika. — Naše saučešće!

Našim cijenj. čitateljima!

Upozorujemo naše cijenjene čitatelje na današnji oglas »Kmetsko-trgovačkog društva D. Bolenić & Co. u Trstu« s preporukom, da ga pomno pročitaju i uvaže.

U eri prijateljskih odnošaja...

»Primorski Novi list«, koji izlazi na Sušaku, donosi izmedju ostalih i ovu vijest: »Jedan naš čovjek (iz Jugoslavije), — iredentista je, kako se zove, — po zanimanju konobar, bio je pred nekoliko dana pozvan od jednog opatijskog hoteliera, da nastupi kod njega službu. Uputio se naš čovjek u Opatiju, pa pošto se predstavio svome novom principalu, bude od istoga upozoren, da ... stalno biti namješten u Opatiji, mora ... [illegible] u sindikatu. Pošao je ... čovjek i do sindikata i našao se pred jednim članom tog sindikata, koji će popisati njegovo ime, uzeti njegove generalije itd. Činovnik sindikata imao je u ustima nezapaljenu cigaretu, a naš čovjek, uslužan kao svaki konobar, požuri se, da pripali činovniku cigaretu i izvadi iz džepa kutiju žigica. Kao da je grom udario u sindikalne prostorije: Ke... [illegible] kutija žigica fadranske ..., na kojoj se, kako je poznato, nalazi jugoslovenska trobojnica. Činovnik poskoči kao bijesan, istrgne našem čovjeku kutiju ..., potom pljune na nju, baci je o ... i izgazi je nogama i reče konobaru: Voi, Jugoslavi, siete porchi. Perchè venite a cercare lavoro in Italia? Upotrebivši još neke ... prijateljskije izraze, izbacio je formalno našeg čovjeka, konobara, iz sindikalnog ... upozorivši ga, da on, kao Jugosloven, ne može dobiti zarade u Italiji. Našem čovjeku nije, razumije se, preostalo drugo, nego da ode na Sušak.«

Žalosni prizor.

Piše nam prijatelj iz Buzeta: Nakon toliko godina posjetio sam ovih dana Buzet. Skoro da ga nisam prepoznao. Grad pruža vrlo žalosnu sliku. Gostioničari i dućandžije mogu da prebroje na prste svoje klijente. Većina buzetskih seljaka ne će u grad, jer ne mogu da zaborave sve one batine, koje su primili na dan »izbora«. A rek bi da imaju i drugih razloga, koji nisu nama poznati. Za dokaz nek nam služi razgovor izmedju jednog fašista i jedne naše djevojke iz Krasa. Jedna naša djevojka iz Krasa došla je naime u Buzet, da opomeni nekog ovdjesnjeg fašista »na obećanu besidu«, koju joj je zadao na »Gran festi« u Račjoj Vasi. Fašist se je ispričavao, kako je bolje znao i mogao, a djevojka je samo plakala i naricala... Tužna je djevojka plačući ostavila nevjernog mladića i otputila se sa suzama na oči kući. Medjutim fašist se smijao za nesretnom djevojkom pjevajući: »Colla bella Cića faccio l'amor. Addio cara, non ti me vedi più!...« Srce me je zabolilo, kad sam sve to vidio i čuo, a još više tada, kad sam saznao, da djevojka nije čista... Preporučam našim kraskim majkama, da malo bolje pripaze na svoje kćeri, jer će inače morati plakati radi sudbine svojih kćeri!

Bezobrazluk prve vrsti.

Što se dogadja kod nas, to je ispod svake kritike. Naši vlastodršci idu tako daleko, da nam ne priznaju pravo, da prigodom krštenja dajemo svojoj djeci onakva imena, kakva mi izaberemo. Takva šta se ne dešava nigdje na svijetu. Zamislite samo: U zadnje vrijeme zahtijevaju općine, da se krštaju naša djeca sa italijanskim imenima. Takvi zahtjevi se ne postavljaju samo u jednoj općini, nego skoro u svima. Kako daleko idu u tom pogledu italijanski hiperšovinisti, neka svjedoči ovaj dogadjaj. Pred nekoliko dana rodilo se našem odličnom prijatelju, gospodinu Staromu, dijete. Par dana zatim išao je sa dvjem svjedocima na tršćanski municipij, da — prema zakonu — upiše svoje novorodjenče u općinsku maticu. Na upit općinskog činovnika, kakvo ime želi dati svojemu sinu, g. Stari je odgovorio — Milenko. — Milenko!? — odvrati općinski činovnik. — To ime apsolutno ne smijete dati svojemu sinu! Vi kao italijanski gradjanin morate dati svojem sinu isključivo italijansko ime, ako pak ne ćete, onda ću ja prevesti Milenko u Emilio ili Emiliano! Na primjedbu g. Staroga, da on ne će nikada dozvoliti, da mu se krsta djete italijanskim imenom, a niti da prevadja ono, što se prevadjati ne da, općinski je činovnik zapustio općinski ured i otišao u drugi, da se valjda posavjetuje sa svojim pretpostavljenim, što mu je činiti. Vrativši se natrag, reče g. Staromu i svjedocima, da im na nijedan način ne može dozvoliti, da daju ime djetetu — Milenko. — Ako vam ni je pravo, — reče općinski činovnik — onda se obratite na državno odvjetništvo... Nato su gosp. Stari i svjedoci u znak protesta zapustili općinski ured, a da nisu niti potpisali zapisnika. Sada se cijela stvar nalazi na sudu. Radoznali smo, što će odlučiti sud. Svakako držimo, da će pobijediti pravica i da jedampůt mora i taj nečuveni bezobraz luk italijanskih hiperšovinista da prestane.

Nepoznati tatovi provalili po bijelom danu u kuću i odnijeli više hiljada vrijednosti.

Piše nam prijatelj iz Sovinjaka: Ovih dana provalili su nepoznati tatovi u kuću Petra Vivoda, koja se nalazi kod Sovinjaka na cesti Buzet—Motovun, te mu pokrali sav novac i razne uložne knjižice. Vivoda je imao više hiljada uloženog novca kod podružnice Hrvatske štedionice na Rijeci i drugih novčanih zavoda u Ljubljani. Tatovi su provali u kuću oko 4 sata poslije podne, kad Vivoda nije bio kod kuće. Oružnici traže zlikovce, ali do sada bez uspjeha. Vivoda trpi štetu od više hiljada lira. Seljaci, čuvajte, svoje kuće!

Sramotno i nepravedno zlostavljanje naših ljudi.

Prošle sedmice bio je u Kaštelиру pučki ples. Na taj ples dosao je i mladić Dobrilović iz Vranjesela, koji je svojevremeno prepoznao fašista Mekiša, kad su 1921 došli paliti Vranjeselo. To je bio Dobrilović izjavio i na sudu. Kada je sada Dobrilović došao na ples, bio je tamo i Mekiš. Čim ga je Mekiš opazio, odmah je navalio na njega i kazao ostalim, da to je onaj mladić, koji je krivo prisegao, da je on t. j. Mekiš palio Vranjeselo. Uhvatio je Dobrilovića za vlasi i bacio ga na tle. Tu su ga izpreblijali na mrtvo ime, a zatim odvedli u dvorište kuće Mekiša, gdje je nesretnik ležao kao mrtav. Bili bi ga i ubili, da nije pribjegao st. ... Zvane koji ... krilom bio je ... divljim postupkom ... i zabranio im, da mladića i ... Pače majka i sestra ... Mekiša ... su molile i zaklinjale sina, odnosno svog brata, neka ne muči Dobrilovića. Kasnije su došli po Dobrilovića sa vozom i isprebijanog na vozu odvelj kući.

Tako eto postupaju s nama oni, koji su uzor discipline. Kako je taj Mekiš dostojan, da bude članom tako idealne organizacije, kaošto je fašistička, neka svjedoči i ovaj slučaj, koji se je dogodio odmah iza onog sa Dobrilovićem.

Slavni naš Mekiš jednog je dana ispalio 4 hitca za slugom svog šurjaka Riosa. Taj je sluga odmah otišao karabinjerima u Vižinadu i ispričao im stvar te im kazao, da će se ... vratiti u Kaštelir i ubiti Mekiša, ako ga karabinijeri ne zatvore. Karabinijeri su došli da ga aretiraju, ali en kao oficir milicije se nije dao aretirati. No karabinijeri su izvršili svoju zadaću, vezavši Mekiša i na njegovim ga kolima poveli u Vižinadu, a odatle u zatvor u Motovun. Ponovno velimo, da Mekiš zaista čini lošu čast i dobar glas organizaciji, u kojoj je upisan.

Ptenkinova sela.

Ima takovih »sela« — velikih i malih — i u nas. Mi znamo za više takovih sela. Svi opazamo, kako se oko nas živi nekim čudnim životom, kako se tjera luksus, kako se naduvamo i na oko hoćemo da prikažemo, kako mi možemo, kako je u nas sve najbolje i najljepše. To vidimo, a da malo odgrnemo zavjesu, vidili bi nešto drugo, naime — užas, strahotu, sramotu, prava Potenkinova sela; vidili bi, kako smo jadni, pusti, gladni, goli, bosi, puni neimaštine i gadarije. Pitajte trgovce, obrtnike, sudove, nepristrane posmatrače itd., pa ćete čuti i saznati, kako to sve blišti i sjaje na dugu, na obveznicama, na visokim kamatima, varanju, kako je to sve trulo, varavo, ništetno. To doduše mnogi drže, da »nije sramota«, jer u to zagreza svatko i tomu se podaju svi slojevi, ali ako se to uzme s prave strane, onda vidimo, da je u tom jedno veliko zlo. Mi smo danas došli već tako daleko, da svaki drugi na ulici nije »svoj«, a kad netko nije svoj, znači, da troši više nego privredjuje. Žalostan je pak ono narod, koji više troši, nego privredjuje. Radi toga se mi bunimo protiv takova načina života i ne slažemo se s onima, koji drže, da to nije sramota, da je to potreba. Nama te potrebe ne treba, to je jedna pusta nerazboritost, a svaka nerazboritost put je do propasti. Što hasni pred svijetom »huj«, a inače na svakom koraku »fuj«. Takav posao ne valja. Tu treba pročišćenja i drukčijeg nastojanja. U nas jošte barem za sada ne treba »Potenkinovih sela«, — ali treba više poštenja, štedljavosti, skromnosti i rada...

† Franjo Horvat-Kiš.

Početkom ovoga mjeseca umro je u zagrebačkoj klinici od tuberkuloze Franjo Horvat-Kiš, učitelj i dobar književnik. Pokojnik se rodio g. 1878. u Loboru u Hrvatskom Zagorju. Prvu zbirku pripovjedaka objavio je pod natpisom »Zenici« (1903.). Već u ovim prvim pripovjestima izbio je njegov talenat. Pored ove zbirke pripovjedaka izdao je roman »Zašto« (g. 1908.), putopis »Vidjeno i nevidjeno« (g. 1911.), put do Carigrada, i putopis po Istri (»Istarski puti« — g. 1919.). U »Nasmijanim udesima« (g. 1918.) izišle su mu sabrane pripovjesti, a u »Domaćem ognjištu« štampana je oveća pripovjest »Grgina ljubav«. Saradjivao je u različitim književnim revijama. U svakoj njegovoj pripovjesti ima koji tip poniženih i uvrijedjenih, ali to nisu tipovi kao oni u Dostojevskoga, nego neki pokorni i zgaženi crvi, koji se bune, nego koji sve uzimaju fatalistički kao da mora biti tako i nikako drukčije. S Franjom Horvatom-Kišom gubi jugoslovenska knjiga odličnog radnika a učiteljstvo vrloga druga. Počivao u miru!

Koncerat pjevačkog zbora »Učiteljske Zveze« u Trstu — zabranjen.

Kako smo zadnji put javili, prošle nedjelje imala je »Učiteljska Zveza« da priredi u Filodramatičkom kazalištu u Trstu koncerat. Za pripravu tog koncerta imala je »Zveza« velike troškove. Medjutim kad su došli svi pjevači u Trst, a tako i operni pjevač Rijavec iz Beograda, dobila je spomenuta Zveza od ovdješnje kvesture obavijest, da je koncerat — zabranjen. Kasnije je predsjednik »Učiteljske Zveze« molio kvestora, da im barem dozvoli koncerat u Sv. Ivanu, ali uzalud. Kvestura

nije htjela da pristane na to. Ta je neumjesna zabrana uvelike ozlovoljila učiteljstvo. I još govore, da uživamo jednaka prava i jednake dužnosti! Sramota!

SVOJ K SVOMU!

Kako je poznato, nedavno je otvorio dr. Pero Kirac svoju vlastitu advokatsku pisarnu u Puli (Via Mariana). Preporučamo našim ljudima na Puljštini, a i drugdje po Istri, da se u svim pravnim pitanjima obraćaju na dra. Kirca, čovjeka naše krvi i jezika.

Svega po malo

Novi zakon o svecima u Čehoslovačkoj.

Poslije drugih preprema izradjen je sada projekat za novi zakon o svetkovanju crkvenih blagdana u Čehoslovačkoj. Prema tome zakonu ukinut će se svi sveci osim nedjelje, Nove godine, Božića, Uskrsa i Duhova. Dalje će se svetkovati 1. maj, 28. oktobar, 5. juni, dan Ćirila i Metoda i 6. juli, svetkovina Jana Husa. Svi ostali sveci bit će ukinuti u cijeloj Čehoslovačkoj.

Koliko vojnika drži Evropa pod oružjem?

Prema izjavi engleskoga ministra rata, danas imaju sve evropske države 3,901.315 momaka pod oružjem. Taj je broj ovako rasporedjen na pojedine države: Rusija broji 1,003.000 vojnika, Franceska 723.248, Švicarska 500.000, Poljska i Italija po 250.000, Spanjolska 24.000, Holandija 163.262, Engleska 156.935, Čehoslovačka 149.876, Jugoslavija 130.000, Rumunjska 125.000, Grčka 110.000 i Njemačka 100.000.

2,500.000 novih kuća.

Radnička vlada u Engleskoj donijela je zakon, po kojem se u roku od 50 godina ima sazidati 2,500.000 novih kuća iz državnog fonda. U tu svrhu država će povisiti godišnji bidžet za 25 milijuna engleskih lira šterlina. Sve te kuće stajat će 1 milijardu i 376 milijuna engleskih lira šterlina.

Mladoženja od 118 godina.

Američki list «Srbobran» donosi ovaj kuriozni slučaj. Vincente Fereira iz Huiz de Fora, u Braziliji star je «samo» 118 godina i preživio je četiri žene sa kojima je imao 48 djece. Ali starac ne popušta još sad će da se oženi i sa petom ženom i to sa djevojkom od 23 godine. Svega je 6 djevojaka od njegovih 48 djece. Starac je izrazio želju da povisi broj svoje djece na 50. Sa njegovim uničićima, kojima se ni broj i ne zna, mogao bi stari Vincente podići čak i revoluciju u kojoj maloj južno-američkoj državi, pa da postane i kralj. No njegova je država velika dosta, da bi se tamo usudio za kakvu revoluciju. Ovakove brakove trebala bi državna vlast da zabrani, jer ovo je čudovište a ne brak.

Tvrdjava, koju ruše štakovi.

Nedavno je po novinstvu raširena vijest, da starom londonskom Toweru, koji vezan množinom užasnih uspomena sa historijom Engleske, prijeti opasnost, da će se srušiti. Glavnim razlogom njegova propadanja jesu štakori, koji su se pred stoljećima ondje ugnjezdili i tako umnožali, da ih je nemoguće potamaniti. Ti su se štakori razvili u posebnu vrstu: veći su od običnih, crni su i imaju na glavi sa svake strane sivu bradicu. Njihova krvoločnost je upravo nevjerojatna. Neki misle, da su takovima razvili postepeno i da su baštinili svojstva svojih predja, koji su sisali krv i trgali meso onih tisuća žrtava, koje su nekada čamile, zaglavile i ležale po tamnicama tog zlokobnog mjesta. Oni su pomalo izgrizli grede i druge drvene dijelove te ogromne zgrade (ili zapravo skupine zgrada i kula), a u zidovima ne samo da su načinili sebi široke hodnike, kroz koje se nesmetano kreću po svim prostorijama, nego su na mnogim mjestima i kamenje čitavog zida porazmakli tako, da se mnogi zidovi mogu svaki čas srušiti. Gnijezda im se nalaze ponajviše pod temeljima zidova, otkale im vode putevi na sve strane, osobito u podrume, smočnice i kuhinje. Tako su nasrtljivi, da čovjeku uzmu jelo, ako dobro ne pazi na njih. Ako se uzme u obzir, da su se u Toweru kroz šest stoljeća dogadjala mučenja na veliko i prava klanja, onda se tim pričama o Towerskim štakorima baš i ne treba čuditi.

Najveći čovjek na svijetu.

U engleskom glavnom gradu Londonu živi neki čovjek, koji je visok 2 m i 80 cm. Rodom je iz Amsterdama, gdje mu žive otac, mati i braća, svi kao ljudi normalne veličine. Kad je tom orijaškom čovjeku bilo 7 godina, izrasao je 2.10 cm. Sad ga pokazuju svijetu. Naravski za dobar novac, jer taj orijaš pojede čitav imetak. Za sam doručak treba 15 jaja, 3 porcije sušene ribe, ogroman komad mesa, 2 duboka tanjura sočiva i 7 porcija hljeba s maslacem.

Grom udario u zrakoplov.

Javljaju iz New-Yorka, da je tamo udario grom u zrakoplov i posve ga uništio. Zrakoplov, u kojem su bili prof. Lecroy i jedan njegov pratilac, srušio se sav u plamenu na zemlju. Oba su naučenjaka izgorjela.

Pijana žena zaklala muža.

U malom franceskom mjestancu Chaume ubila je pijana žena Charles svog 57-godišnjeg muža, zaklavši ga nožem. Muž je posljednje vrijeme prigovarao svojoj ženi radi pijančevanja, pa je zbog toga često dolazilo do svadja. Prošle nedjelje došlo je iznova do prepirke i žena, pijana od vina, trgne džepni nož i udari muža tako žestoko, da mu je oštrica raskidala pluća.

5 kg pšenice za liječnički posjet.

Organizacija madjarskih liječnika utvrdila je nedavno kao cijenu vizite 5 kilograma žita, ili protuvrijednost u papirnatim novčanicama.

Bogalj zaklao majku i dvoje nejake braće.

U Glasgowu je neki sakati mladić izvršio strašan zločin. U vrijeme dok je njegova obitelj spavala, zaklao je svoju majku i dvoje male braće u dobi od tri i pet godina.

Zbog spasa obitelji ubio oca, dva stražara i sebe.

Visoki činovnik u Piacenzi, cavaliere Astengo, napustio je zbog ljubavnog odnosa sa svojom tajnicom porodicu i oporučno odredio svojoj ljubavnici veliki imetak. Prošle nedjelje posjetio ga je njegov sin u svrhu, da ga nagovori, da se vrati obitelji. Kad je otac, stari Astengo, to odbio, mladić je trgao revolver i ustrijelio oca i dva stražara, koji su dotrcali na pucnjavu. Na kraju ubio je iz istog revolvera i samog sebe.

Dijak ubio i pokopao svoju učiteljicu.

Italijanske novine javljaju, da je u Kalabriji uapšen ovih dana 12-godišnji Umberto Sacchetti radi umorstva svoje učiteljice. Dječak je priznao zločin, rekavši, da ju je ubio s puškom i zatim zakopao u polju.

Konvikt za pse.

Dobri ljudi, koji vole pse, obradovat će se viješću, da se u Kesingtonu blizu Londona nalazi moderni pasji konvikt. U taj konvikt uzimaju se psi na opskrbu uz prosječnu cijenu od 25 franaka dnevno. Svaki pitomac ima pravo na posebni ležaj, u kom se slama mijenja dva put dnevno i vode ga dnevno na šetnju. Zavod ima posebne bolničare i bolničarke i svakog jutra obavlja se na malim prenosnim toaletnim stolićem brižljiva toaleta psića. Sve bi to bilo divno, kad s druge strane ne bi bilo ljudi, koji spavaju po klupama i po golim kamenim stepenicama.

Opljačkala banku sa djetetom u naručaju.

U gradu Farmingtonu (Illynois) opljačkala je tamošnju banku neka žena, koja je provalila u banku, noseći svoje dijete u naručaju. Odnijela je preko 10.000 dolara.

Najmanji vojni obvezanik.

Franceska imade možda najmanjeg vojnog obaveznika na svijetu. Rodjen je 1905. i spada u godište 1925. Visok je 1 m 20 cm, a težak je 40 kg. Prošle godine neki je obvezanik iz istog mjesta, Remiremonta, potukao rekord u težini odnosno u lakoći, jer je vagao samo 28 kg.

Dvije godine nije znao da je miljunar.

Neki stanovnik u Montigny-sur-Sambre otkrio je ovih dana, da je njegova akcija opustošenih krajeva izvučena pred dvije godine s dobitkom od milijun franaka. Taj je čovjek bio već dvije godine milijunar, a da o tome nije imao ni pojma.

Glazba — kamen smutnje medju italijanskim i ruskim diplomatima.

Da učvrsti italijansko-ruski sporazum, rimska je vlada odlučila da pošalje u Petrograd, ili bolje u Lenjingrad, krstaš «Mirabello». Obzirom da je to prva službena posjeta, vodili su se izmedju Rima i Moskve detaljni pregovori o ceremonijalu. Složili su se bez dalnjega u svim pitanjima, osim muzičkoga. Admiralski brod crvene flote ne pristaje da odsvira kraljevski italijanski marš, ako glazba na «Mirabellu» ne odsvira prije toga Internacionalu. Internacionala je, naime, službena himna Sovjeta. To je posve prirodno. Ali ta je pjesma dovoljno poznata i u Italiji, a fašisti ne vole da je pjevaju ili sviraju. Italijanski poslanik u Moskvi nije se usudio riješiti to pitanje, već ga je prepustio samom Mussoliniju.

Otrovala se zbok očeva ukora za podrezanu kosu.

Svijet se bez sumnje izvrnuo. Ljudi se ubijaju kao živina. Epidemija samoubijstava u Beču nesamo da ne jenjava, nego se i širi. Pred nekoliko dana izvršeno je u Beču sva sila pokušaja samoubijstava. Epidemija se po malo prenosi i u Trst, gdje ljudi takodjer kidišu na svoj život iz ozbiljnih i neozbiljnih razloga. Tako je odista smiješan motiv pokušanog samoubijstva 15-godišnje Amelije Brosch u Trstu. Predprošlog utorka ujutro oko 10 sati otac Amelijin ugleda, kako djevojčica podrezuje sebi kosu. Roditelj se malo uzbunio, videći da mu je kćerka sad sličnija muškomu nego djevojčici. Da je kazni, otac ju je ispljuskao. Ova očeva kazna natjerala je malu u očaj. Ona je smjesta pomislila na smrt, uzela bočicu octene kiseline, koja se nalazila u kući zbog desinfekcije i ispila čitavu sadržinu. Na njen plač pritrčali su ukućani i našli je, kako se savija u grčevima. Odvezena je u bolnicu, gdje je sad liječe.

Slijepac zadobio ranu na oku i progledao nakon 20 godina.

Vrlo kuriozan slučaj, gdje je slijepac nenadano poslije dvadesetgodišnjeg slijepoće progledao, desio se je ovih dana u Ulm-u u Würthenberškoj. Cijepač drva, kojemu je sada šezdeset godina oslijepio je god. 1904. Kako je bio primoran da zaradi služio je kruh cijepanjem drva. Ovih je dana opet cijepao drva kad mu najednom skoči u desno oko malena treščica. U tili mah je progledao na oba oka. Pregledali su ga specijalisti, koji su bili silno iznenadjeni tim neshvatljivim fenomenom.

Kako se ljudi pozdravljaju.

Ne pozdravljaju se svagdje ljudi medjusobno kao kod nas. U razno doba i u različitim krajevima imaju ljudi, originalne načine pozdravljanja. Stari Grei zaželjeli bi prijatelju u jutro veselje, a u veče zdravlje. Rimljani su u znak pozdrava stavili desnicu u usta, a zatim je ispružili prema onome, koga su pozdravljali take, da su jedan drugoga potezali za uha. Nekima naredjena sastojao se pozdrav u tome, da je prijatelj prijatelju okretao ledja. Na Filipinima pozdravlja se dizanjem noge straga ili pak tapkanjem nogom po tudjem licu. Urodjenici u Lokoini u znak pozdrava ľube jedan drugome ledja, u Horni padaju potrbuške na zemlju, a u Afenisu puše sebi medjusobno u uši; u Novoj Ebridi pak polijevaju jedan drugome glave. Japanac mjesto da vam zaželi „dobro jutro“, svuče se vam papuču. U Hindustan neka ne idu bradati ljudi, jer ondje u znak pozdrava potežu jedan drugoga za bradu. U Novoj Zelandiji pozdravljaju se doticanjem nosova. U ekvatorijalnoj Africi pozdravljanje je osobito „ugodno“. Tamo vam naime u znak pozdrava meću u usta lišće, koje su prije toga žvakali. Na otoku Javi u znak pozdrava pokazuju ljudi bodež. Jedan misijonar iz Mato Grosso veli, da tamo ljudi drže za najveći pozdrav, kad na koga pljuju.

Vjenčanje na biciklima.

U Marseilleu obavilo se ovih dana vjenčanje na biciklima, što je do sada bila rijetka stvar. I tako je toga dana na općinu došao mladoženja na biciklu, a odmah za njim i mlada, takodjer na biciklu, u pratnji jednog tuceta uzvanika obojega spola. Dame su bile odjevene u širokim hlačama od bijele svile. Poslije obavljene ceremonije, sretni mladoženje popeli su se na simbolički tamdem: Muž naprijed na guvernalu, a žena iza njega. To je bez sumnje udešeno za to, da se vidi, «kako žena mora slijedit svoga muža.» Šteta je da nisu izmislili neki bicikl sa dva mjesta napred, kako bi se pokazala ravnopravnost muža i žene.

Devetgodišnji dječak ubio bratučedu

Seljakinja Stefanija Farinelli iz Palese imala je da ide u Modugno. Kod kuće je ostavila troje nejake djece, od kojih je najstariji, Antun, imao 9 godina. Prije nego je Farinelli otišla, zamolila je svoju rodjakinju, nek pripazi na djecu. Ta joj je obećala i poslala je svoju kćer od 10 godina, nek ide po djecu i dovede ih k njoj. Djevojčica je našla svoje bratučede, gdje ručaju pred kućom. Antun ju je pozvao, nek jede s njima. Ona nije htjela. Antun je na to uzeo bič i mlatio bratučedu, pa kad ni onda nije htjela uzeti, išao je u kuću, uzme dvocjevku i ispali je na bratučedu. Djevojčica se odmah srušila mrtva. Djeca su ostala zaprepašćena, ali mali Anton je odmah bio svijestan, što je učinio, po uhvati mrtvu bratučedu za vlasi, naredi svojoj braći da mu pomognu, te sakriše lešinu svoje bratučedi u grmlje. Krv što je bila po travi, posuo je pepelom, a sam se išao da sakrije medju [illegible]. U to je vrijeme došla jedna djevojka i [illegible] zločince nije više mogao da taji svog zločina. Kad je došla mati, našla je u šikarju mrtvu kćer. Karabinijeri su ubojicu odveli [illegible], a njegovi su se roditelji sakrili [illegible] karabinijeri ne zatvore.

«Zrake smrti».

Tako se zove neka čudna sila, koja se [illegible] nekim spravama kao i elektrika, a njome mogu iz velike daljine rušiti aeroplane, iz [illegible] duha i paliti barut na stotine kilometara. [illegible] Izumio je te «zrake smrti» neki Engl[illegible], pa se sad Engleska i Franceska otimaju. [illegible] će prije taj izum upotrebiti u svoje [illegible] svrhe. A kažu, da takav izum ima već i [illegible]sija. — Šta će svijet još da izumi?

Neobičan povod svadje izmedju dviju italijanskih porodica.

U Napulju se nekidan dogodilo nešto, [illegible] nečuveno na sredovječnu romantiku. U jednoj [illegible] kući stanuju porodice Giannone i Cardillo, koje su već davno posvadjene. Nešto mladi se n[illegible] pa otkuvati [illegible] svaku [illegible] očekivanja [illegible] mladog Amedeja Giannone i gospodjice Anne Cardillo. Slučaj je toli uzbudio duhove obiju porodica, da su u dvorištu razvili formalnu bitku sa revolverima. Začuvši hice, pritrče karabinijeri, koji nadjoše četvero teško ranjenih gdje leže na zemlji.

Književnost i umjetnost.

«MEJA».

Primili smo broj 10. poljoprivredno-industrijsko-trgov. lista «Meja» sa ovim sadržajem: A. Hribar: Komitski vojvoda Trpko M. Jovanović. — Stanko Ožanić: Razmatranje o obnovi vinograda. — Dalmaciji uvijek jednako. — Stojan Petrović: O odabiranju (selekciji) i stočarstvu. — Ilija Bošnjak: Težačka hemija. — A. Hribar: Agrarna reforma: Rusija prije revolucije. — Bilješke. — Razne vijesti. — Književnost.

Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din 120. — Uredništvo i uprava: Zagreb, Sudnička ul. 9.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 29 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 19. junija 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20-I. Telefon 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„*Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari*". — Narodna poslovica.

Drugi razred

Još ima u Istri nekoliko ostanaka naših hrvatskih škola, ali te su škole nepotpune, krnje: bez prvoga razreda...

Kada su u jeseni, lanjske godine, roditelji doveli u školu svoju šezgodišnju djecu, da je upišu u hrvatsku školu, reklo im se: — Za djecu od šest godina nema više hrvatske škole. Ove godine će se u svim prvim razredima poučavati — italijanski.

I zaista: ove godine nije u čitavoj Istri bilo nijednog prvog razreda, u kome bi se naša djeca poučavala hrvatski. Hrvatski su učila na našim školama samo ona djeca, koja su se upisala prvašnjih godina. Ta bi djeca po zakonu imala da svrše školu u hrvatskom jeziku. Hoće li Italijani htjeti da to puste — u to uvelike sumnjamo. Jedno je stalno, a to je, da buduće školske godine ne će ni na kojoj našoj školi biti nijedan prvi i nijedan drugi razred s hrvatskim naukovnim jezikom. Jer, kako je poznato, ove će se jeseni na svim našim hrvatskim školama ukinuti i **drugi razred**...

Tako je to odredjeno u školskoj reformi, što ju je lani uveo italijanski ministar prosvjete — filozof Gentile. Mi smo o toj reformi prije godine dana, tek što su nam bile poznate neke njezine podrobnosti, rekli svoju. Kazali smo, da je svrha toj reformi, da nam iznarodi odnosno potalijanči djecu.

Kad su prije velikoga rata Nijemci htjeli sa svojim »Šulverajnom«, da ponijemče italijansku djecu u Tirolu, Italijani su protiv toga pokušaja dizali kuku i motiku i s pravom su to njemačko nastojanje krstili bezdušnim, barbarskim.

Budući pak da Italijani danas postupaju s našom djecom još gore, nego što su s njihovom djecom postupali Nijemci prije sloma, mi imamo u potpuno pravo, da i taj njihov postupak okrstimo bezdušnim i barbarskim.

No njihov postupak prema našoj djeci nije barbarski i bezdušan samo zato, što mu je svrha, da nam naš pomladak odnarodi. Ima još jedan, ako moguće, još odvratniji grijeh, koji tereti onu zloglasnu naredbu. Time, što se naše dijete sili, da prvu obuku crpe u tudjem, njemu nepoznatom jeziku, oduzimlje mu se mogućnost, da išta nauči, što bi mu u životu moglo da koristi. A to je ono, što ovu naredbu čini još nečovječnijom.

Cijeli je kulturni svijet prihvatio misao, da se djeca moraju poučavati u njihovu materinskom jeziku, samo naši novi gospodari hoće u tome da čine izuzetak. Mi smo im lani u nekoliko navrata dokazivali, da poučavati dijete u tudjem a ne u materinjem jeziku znači, što i bacati bob o stijenu. Dobar poznavalac naših školskih prilika pokazao je u uvodniku posljednjeg broja našega lista, da se u tome nažalost nismo prevarili. Naša mala, uboga djeca polaze već gotovo punih devet mjeseci nametnutu im obuku u italijanskom jeziku, a da pri tom nisu naučila ama ništa.

I ne mogu da nauče!

Bez ikakva predznanja stupit će do malo, ta naša djeca u drugi razred, koji će kao i onaj prvi biti sasvim italijanski. Već danas možemo ustvrditi, da će uspjeh biti nikakav.

Što će na ovo naši roditelji? Zakon je tu, pokorit mu se moraš! — a to znači, da kad Italijani hoće, da naša djeca u njihovim školama mlate praznu slamu, a onda neka je naši mali sirotići mlate. Ali roditelji naše djece imadu jednu drugu kudikamo važniju i svetiju dužnost! Onaj prvi hrvatski razred, što su ga novi gospodari njihovoj djeci zatvorili lani, i ovaj drugi, što će im ga zatvoriti ove jeseni, treba oni sami nekako da nadoknade. Gdje? Na svome ognjištu!

Nema sela, gdje ne bi koja vrijednija djevojčica ili koji darovitiji mladić umijeli čitati i pisati. Treba, da ti mladi ljudi budu odsada prvi učitelji naše najmanje djece. Posao ne će biti osobito mučan, jer naučiti čitati i pisati nije nikakovo umjeće. To ide kao iz šale.

I njemački se razredi u Trentinu zatvaraju kao i naši, ali njemačke majke, njemačka braća i sestre ne zapuštaju svojih malenih. Što njihovoj dječici ne daje škola, to im daje dom, ognjište rodjeno, a tako mora da bude i u nas. Svaki razred, što nam ga naši novi gospodari zatvore, mi ga otvorimo na ognjištu našem.

To će biti najbolji odgovor na grdnu nepravdu, koja nam se čini.

Dr. Josip Wilfan za prava narodnih manjina u Italiji

Prošle subote, dne 14. t. mj. predložio je naš narodni poslanik dr. Wilfan u rimskom Parlamentu novu rezoluciju. U toj rezoluciji predlaže, neka se Parlamenat izjavi, da će Italija po svojoj vlastitoj, slobodnoj i suverenoj volji postupati sa inorodnim manjinama barem sa istom mjerom pravednosti, koju zahtijevaju mirovni ugovori od nekojih država (Austrije, Madžarske, Čehoslovaške, Rumunjske, Grčke i dr.).

Glasovanje o toj rezoluciji bilo bi dalo Parlamentu priliku, da se javno i očito izjavi, da li Italija humanitarno načelo o zaštiti narodnih manjina priznaje ili ga zanijekuje. No to glasovanje nije se nažalost moglo izvršiti, jer je naš nar. poslanik morao obrazlagati svoju rezoluciju baš na zadnjoj sjednici, koja je — kako je poznato — bila posvećena isključivo umorstvu socijalističkog poslanika Matteotti-a. Pored toga Parlamenat je samo odglasao provizorni proračun za dobu od 6 mjeseci, našto se odgodilo za neko vrijeme dalnje zasjedanje. I tako Wilfanova rezolucija nije došla na glasovanje. Usprkos toga pak je učinjen s tom rezolucijom važan korak naprijed, jer će to pitanje kod buduće sjednice opet doći na dnevni red.

Kako je poznato, zadnjoj sjednici Parlamenta nije učestvovala opozicija. Naši i njemački poslanici nisu bili obaviješteni o namjeri opozicije. O zaključku opozicije, da ne će učestvovati parlamentarnim sjednicama sve dotle, dok se posvema ne rasčisti tragična sudbina socijalističkog poslanika Matteotti-a, saznali su tekar u Parlamentu.

Dr. Wilfan je obrazložio svoju rezoluciju ovim govorom:

Poštovani kolege.

Osjećam se previše presenećem, kaošto vidim i druge oko sebe, pa ne mogu da opširno obrazlažem predloženu rezoluciju. Ograničit ću se samo na ono, što je najpotrebnije.

Najprije moram spomenuti (obzirom na umorstvo socijalističkog poslanika Matteottija!), da medju tim, kad je Parlamenat izrazio svoja čuvstva, a uzdržao od osude, od čega će biti pravo da se uzdrži i u budućnosti, on će ipak još morati da istraži uzroke, iz kojih je došlo do tog dogadjaja.

Što se tiče moje rezolucije upozorujem na to, da se u septembru ove godine sastaje plenarna skupština Lige Naroda u Ženevi.

I kod ove će se prigode pokušati, da se pritisne na države, koje su s mirovnim ili posebnim ugovorima primile obaveze u korist svojih manjina, da se poboljša položaj tih manjina.

Isto tako je sigurno, da će se dotične države u prvom redu kušati braniti i izgovarati time, što će i naglasivati, da su se obveze glede zaštite narodnih manjina naložile samo nekojim državama, ne svima, i da te obaveze sačinjavaju umanjenje suverenitete i ugleda tih država, jer su se osobito velesile čuvale, da ne preuzmu slične obaveze u korist svojih manjina.

Treća plenarna skupština Lige naroda bila je primorana da 21. septembra 1922. prizna, da je u tom upiranju država, koje se nazivlju države-nasljednice i koje se pritužuju, da su ponižene napram velikim državama, nekoliko pravednih podlaga, pa je zato ista skupština izrazila nadu, da će naime države, koje nisu glede manjina vezane s nijednom zakonitom obvezom prama Ligi naroda, ipak upotrebljavati u postupku sa svojim plemenskim, vjerskim ili jezikovnim manjinama barem onu mjeru pravednosti i tolerancije, koje zahtijevaju mirovni ugovori.

U tom trenutku prisiljen sam da ispustim sadržaj tih ugovora. Uostalom su te odredbe ionako već poznate, jer su sadržane u pogodbama, koje su bile ratifikovane od Italije i obavljene u službenom listu. Naročito se odnose na pravne i političke jednakosti državljana bez razlike narodnosti, pravice manjina do uporabe njihovog, jezika u školama, javna pouka na temelju jezika manjinâ.

Zaključujem: Očekuje se od vlade, koja se je posredno obavezala u tom smislu, da priopći komori sav materijal zakonodavnih i upravnih podataka, e da Parlament može da stvori vlastiti sud o položaju manjina druge narodnosti u novim pokrajinama.

Medjutim pak držim, — što je inače i svrha moje rezolucije — da bi bilo umjestno, da bi italijanska delegacija, kad podje mjeseca septembra u Ženevu i kad nastupi u očigled saveznika i raznih manjih država, koje valjda ne će da dozvoljavaju dužne zaštite svojim manjinama, kao na pr. Čehoslovačka, Poljska i Jugoslavija, mogla kazati, da je italijanski Parlamenat svečano proglasio, da će Italija, koja je velevlast, sama iz svoje slobodne, spontane, suverene volje dozvoliti svojim manjinama druge narodnosti uprav onu mjeru slobode, koju je ona, Italija, sa ostalim velevlastima naložila drugim, slabijim državama u korist njihovih manjina.

Trnoviti put našeg učiteljstva

Nastavlja se kalvarija našeg i onako izmučenog učiteljstva. Jošte nije zacijeljena jedna rana, a već mu vlastodršci spremaju nove i teže udarce. Staza, kojom kroči slavensko učiteljstvo ovih naših zemalja posuta je samim korovom i trnjem.

Koliko li je trebalo napora i samozataje, da taj stalež sazda sebi jednu svoju izvanstranačku organizaciju, koja bi se borila samo za interese svojih članova, te boljitak škole! I zbilja naše učiteljstvo imade svoju čvrstu potpuno nepolitičku ustanovu. Mi smo sa osobitim zanimanjem pratili razvitak te učiteljske zveze, koja je u zadnje vrijeme pokazala višak požrtvovnosti i staleške svijesti, pa bi mogla stoga da služi primjerom drugim učiteljskim društvima u našoj državi, a i drugima preko granice.

Neopisivim materijalnim žrtvama ustanovila je »Zveza« svoj pjevački zbor, koji je u posljednje dvije godine svog djelovanja pokazao svoju izvanrednu spremu za proizvadjanje i najtežih umjetničkih komada naše najnovije jugoslovenske, a i ostale svjetske moderne glazbe. Imao je lijepih uspjeha, čime je prodičio cjelokupno učiteljstvo, a ponosio se njime potpunim pravom i naš narod.

No učiteljski je savez trn u oku našim gospodarima, jer on drži visoko zastavu časti svojih članova. Vlastima se to nikako ne dopada, jer hoće da imadu samo puzavce i beznačajnike, kojima bi mogli baratati kao robljem. — Naši učitelji ne će da budu stoka, zato se na njih obaraju i s desna i s lijeva. Neprestano su oni i posvuda pod paskom svih mogućih lično-sti, lišeni su slobode kretanja i prosvjetnog djelovanja, onemogućen im je saobraćaj sa narodom, mnogima je već u školi zabranjeno općenje sa učenicima u materinskom jeziku, a izgleda da nije daleko čas, kada ne bude smio nijedan slavenski učitelj govoriti u školi sa slavenskom djecom u materinskom jeziku.

Jasno je, da je učiteljstvu radi tako teškog i očajnog položaja, bila jedino utočište njegova striška organizacija. Učiteljski je savez sa svojim socijalnim tečajima i pjevačkim zborom bodrio i svježio obnemogle svoje članove i spasavao ih od kulturne smrti. Ali nasilnicima nije to bilo pravo, pa su počeli jurišati i na učiteljske ustanove.

Naše učiteljstvo se nije bavilo u svojim društvima politikom, — dokazalo je više puta, kako hoće da radi samo na korist i procvat škole, te kako želi da se kulturno zbliži sa svojim sudržavljanima druge narodnosti.

Prošle je godine u septembru mjesecu učiteljski zbor bio najavio nekoliko koncerata po italijanskim gradovima u svrhu, da s jedne strane dokaže, kako je učiteljstvu, a time i našemu narodu na srcu bratsko pomirenje, a s druge strane, da Italijane upozna sa našim pjesmama. Koncerti su negdje bili zabranjeni, a drugdje su se vršili uz gotovo potpuno omalovažanje zbora i odsutnost italijanskog pučanstva.

Suludi šovinizam ocrnio je neopravdano putem tiska naše učiteljstvo pred [illegible]čenim italijanskim življem, čime je [illegible] svome narodu nečuvenu [illegible] i učinio jedno o najnekulturnijih djela, što ih pamti naše robovanje od aneksije ovamo.

Nema tome niti četrnaest dana, što je kvestura slobodnog grada Trsta, poslužívši se starim austrijskim društvenim zakonom, zabranila koncerat pjevačkog zbora sveze tik pred danom, kada se imao prirediti. — Suvišno je spomenuti, da se je učiteljstvo velikim žrtvama jedva iskopalo od financijalnih neprilika, koji su ga stigle za vrijeme prošlogodišnje turneje. No režim trebao je da bude dosljedan u svojim zlim nakanama, pa je opet zadao našem učiteljstvu novi udarac.

Kuda vodi ta bezglava politika, mi ne možemo da nikako dokučimo. Zar je u duhu italijansko - jugoslovenskog sporazuma, da slavenskom učiteljstvu brani i najnevinije kulturno djelovanje? Zar se tako radi za kulturno zbliženje obiju naroda? Zar je trebalo da se to zbude tek par dana iza kako je ministar predsjednik uzeo na znanje veleważni govor o pravicama narodnih manjina — našeg narodnog poslanika dra. Wilfana? Pitamo napokon oblasti, dokle će se primjenjivati austrijski društveni zakon protiv naših prosvjetnih društava samo zato, što je italijanski slobodoumniji?

Naše je učiteljstvo pregorjelo mnoge udarce, pa će i ovog posljednjeg. Oni pak, koji vedre i oblače neka znadu, da ovakovim i sličnim metodama — za koje bi bilo već skrajnje vrijeme da prestanu, — rade otvoreno protiv ugleda i koristi vlastite države, — jer se izvrgavaju ruglu čitavog obrazovanog svijeta.

Pismo iz Zagreba

Već ste čuli o krvavom dogodjaju u Trbovlju. Naši komunisti htjeli su opet da malo podignu glavu i da se opet malo »prodiče«. U Trbovlje došla jedne nedjelje skupina mladih rodoljuba iz Ljubljane. Kad oni tamo, a to ih komunisti dočekali bombama i puškama. Tri su mlada slovenačka života platila glavom, a mnogi su ostali ranjeni, neki izmedju njih vrlo teško. I komunisti izgubili su tri svoja.

Taj je dogadjaj nemilo odjeknuo u čitavoj zemlji. Još je i danas gotovo sve ogorčeno zbog tog komunističkog razbojstva.

Svi znamo, da u Jugoslaviji ima i nezadovoljnih ljudi. Ima ih i druguda po svijetu, u mnogo većim i srednijim državama, pa zašto da ih ne bude i u Jugoslaviji.

Ima i ovdje trgovaca, kojima posao ne ide onako iz ruke, kako bi željeli, ima i ovdje činovnika, kojima iz džepa ne padaju dinari itd. Ali ako ima iko razloga, da se tuži, toga razloga nemaju radnici, koji su danas u Jugoslaviji od svih najbolje plaćeni. Svak ima pravo, da uznastoji, kako bi popravio svoje stanje i olakšao sebi život, ali samo u granicama zakona i reda, a ne bombama i atentatima, kaošto bi to htjeli komunisti. Jer na kraju krajeva, što hoće ti komunisti? Oni su u vrijeme rata vidjeli, kako se u Rusiji palilo i rušilo i klalo, pa bi to htjeli sada da zavedu i u Jugoslaviji. Zaboravljaju, da je Rusija u ono vrijeme bila caristička, despotička zemlja, dok je Jugoslavija zemlja, u kojoj vlada sloboda, kao malo gdje na svijetu. A zaboravljaju još nešto. Dok su se Rusi medju sobom klali i gonili, dotle su im susjedi oteli tko komad baltičke obale, tko Besarabiju, tko predio Sibira i tako redom. Sada tek, pošto je Rusija došla k sebi, žali za onim, što je sve izgubila i sprema se, da izgubljeno opet predobije, a to ne će ići bez dugih i krvavih ratova.

Prenesite vi svu onu strahotu na tlo Jugoslavije, učinite da pokolj i požar zahvati Dalmaciju, Hrvatsko Primorje, Sloveniju, Vojvodinu, Makedoniju itd., sve ove zemlje i krajeve uz svih sedam »dobrohotnih« granica, pa da vidite čuda! Ni kamena ne bi ostalo na kamenu od države, za koju su se do sada prolila mora jugoslovenske krvi! Vi ćete reći: Pa što mare komunisti, Madžari, Nijemci, Bugaraši, Arnauti i ostali njima slični izrodi, hoće li sjutra propasti država, koju oni i onako mrze? Znamo mi, da oni za tu državu ne mare i da je ne vole, ali mare za nju i vole je milijuni i milijuni drugih, koji ne će nikada dopustiti, da im se raskopa otadžbina i sloboda, što su je oni tako skupo platili, oni i njihovi oci i praoci.

Daleko nije, već se vrane j[illegible]
I grakću kano crne kletve zrakom
I jao si ga svakom — velim, svakom,
Iz ruku puka koji jede pije,
A kano dijete još mu odan nije!»

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Cirkus Zavatta». - Prije i sada. - Porezi i buli. - Ča j' bilo dugo, prišlo j' blizu.

Znate li vi, kada sam ja bio u životu najsretniji? Ja sam u životu bio najsretniji svaki put, kad bi na Rijeku stigao kakav — cirkus. A ne samo ja: — za cirkusima su oduvijek ludovali i svi moji sugradjani. Išli smo, istina, i na drame i na opere, ali to je bivalo redovno za to, da pokažemo, kako se i mi razumijemo u te stvari. Nego s teatrom ima čovjek dosta pokore: tu mora da si veoma oprezan: iako ti se drama ili opera svidja, treba da si rezerviran i da ne pokazuješ odviše očito ni svoje radosti ni svojega negodovanja. Moglo bi se naime desiti, da je drama, komedija ili opera, koja se tebi neizmjerno svidja, drugima dosadna i glupa, a moglo bi se dogoditi i obratno, da je naime drama, opera ili komedija, koja se tebi čini dosadna i glupa, uistini jedno pravo i veliko remek-djelo, i evo te blamirana za čitav život!

Kod cirkusa je drukčije. Tu si ti slobodan kao riba. Možeš da vičeš, da plješćeš, da hvališ i kudiš, da se ljutiš i da se grohotom smiješ sve po svojoj miloj voljici. Cirkus je — republika. Što više: cirkus je i — Rijeka, ali ne ova današnja mrtva, pametna Rijeka, nego ona negdašnja živa, luda i obijesna.

Kad su plakati oglasivali, da je u staro Fenice ili na Školjić stigao Cirkus Zavatta ili pak kakva druga slična firma, sva je Rijeka bila kao u vrućici. I svi smo hrlili onamo, da se nagledamo lijepih jahačica i okretnih, vratolomnih «klovnova» i da se naslušamo «omûčenog» pajaca Tonija.

Dok sam bio «mulac» sve mi je to još većma imponovalo. Osobito imena jahačica i i drugih «artistkinja». Sve su nosile zvučna engleska imena. Tako se jedna zvala: Miss Titania Johnson, druga: Miss Dolly Wellington, treća: Miss Mary Edison i tako redom. Najvećma sam se divio onome obrijanom gazdi, što bi izišao u igralište s bičem u ruci. Čini mi se, da ga i danas vidim, kako se ponosno drži u onim svojim svijetlim, visokim čizmama, u bijelim hlačama i crvenom kaputu! Zvao se, dakako, Sir Signey Wilson... Ja mislim, da ni tele ne gleda u najnovija vrata onako udivljeno i zapanjeno, kaošto sam ja gledao u onoga Sir Sidneya Wilsona!

Ali kad sam ga kasnije vidio na ulici u civilnom, prilično izlizanom odijelu, i kad sam saznao, da on se ne zove Sidney Wilson nego Biagio Cagnara, ja sam ostao do temelja razočaran. A kad sam malo zatim vidio i one «artistice» bez «šminke» i bez onog «zlata, srebra i dragog kamenja», što su ga na predstavama imale na sebi i kad sam saznao, da se jedna od njih zove Brigida Mosca, druga Agneza Brocca a treća Eufemia Marangon — ja sam izgubio, štono riječ — svu «poeziju»... A još mi je gore bilo, kad sam sve te ljude čuo, kako se natežu i prepiru radi bagatelâ, zbog gaže, plate, hrane i drugih sličnih sitnica, baš kao i sasvim obična, dá, najobičnija čeljad.

Od vremena, kad se u mojoj duši zbio taj prelom, prošlo je mnogo godina. Medjutim, nevjerojatno je, kako se povijest ponavlja. Malo drukčije, ali je svedjer ono isto.

Ovaj put se ne radi o cirkusu Zavatti, već o jednom slavnom, holokaustom gradu. Ima li na svijetu kakav anfiteater, u kome su se odigrale stvari, kakove su se odigrale, ovdje, u ovom blaženom gradu? Takova anfiteatra još nije rodila majka, a teško, da će ga ikada roditi. Koliki «konziljeri nacionali», ministri, delegati, sindaki, «konstituanti», governi provisori, koliki frakovi, cilindri, koliki komisari alti e bassi — koliki eccetera i etecetera — u ovo pet šest godina — a sada? Mnogo je toga nestalo, a što je ostalo, to su danas mali, obični, najobičniji ljudi, o kojima se više i ne zna, da su jednom bili ministri, komisari eccetera i etecetera. Ne zna se više ni za njihove frakove ni cilindre. Oni su danas u sjeni, ne pjevaju, ne «spavaldiraju», već samo mrmlju, jamraju i jadikuju, kao i svi drugi na Rijeci, bili oni starinci (starosjedoci) ili mladinci (Sicilijanci et Ci.) A kad mrmlju i jamraju oni, koji su prije nekoliko vremena bili prvi u raznim kortejima i inim sličnim manifestacijama, e onda postaju upravo onako sićušni kao i oni razni Siri Sidneyi Wilsoni, kad bi sa sebe svukli svoje sjajne cirkuske uniforme.

Njihovo jamranje tako je dosadno, da je ovih dana i sama njihova prijateljica «Vedetta» obnašla, da ih malo strese za ušesa. Rijeka je anektirana, to će reći, da je završila svoj martirij, to će reći, da je postala kao i svaki drugi gradić u Italiji, a to će reći, da ima i ona svoji eguali diritti i eguali doveri, a to će reći, da mora i ona plaćati svoje tase i sovratase i poreze i prireze i sve ča j' pravo... Ima li što prirodnijega na svijetu od toga? Nema! A oni, bivši ministri, alti i bassi funzionari i aneksionisti della primissima ora — sada se puntaju!... a da bi zašto, nego za ono nešto pišljiva poreza i prireza, eccetera et etecetera... «Vedetta» pjeva jasno u svojem broju od prošlog petka: Fiume ha dei diritti, è giusto che abbia anche dei doveri»! Ima na Rijeci ljudi, nastavlja «Vedetta», koji sve gledaju crno, (i ja idem u red takovih ljudi — i Ninetta tulikajše!) pa pripovijedaju uokolo, kao da će grad osiromašiti i totalno propasti i to sve zbog nekih «tobožnih» nesnosnih poreza, što ih sada Italija nameće riječkom gradjanstvu. Ta čeljad, veli «Vedetta», imade sasvim krivo.

Eno im Trsta! Prije par godina vladala je u Trstu silna nevolja, ali Tršćani su najviše sami pridonijeli, da im se grad u razmjerno kratko vrijeme lijepo pridigao. A znate li, što su učinili Tršćani? Oni su, pripovijeda «Vedetta», rado plaćali i danas plaćaju rado sve tase i sve poreze i sovraporeze, jer znadu, da to ide sve u korist njihova grada. Najzada treba znati i to, kliče «Vedetta», da je Italija, da oslobodi Rijeku i još neke druge zemlje potrošila ništa manje nego punih okruglih sto i dvadeset milijarda lira! As tu capio, Fiumano brontolone! **Rokac.**

IZ SVETVINČENŠTINE.

Suša, ta najveća neprijateljica čitave Istre traje kod nas sve dalje i dalje. Žito se i pšenica već počinju bijeliti, previše gleda u visinu. Dokaz je to, da je klasje dobrim dijelom prazno, pa strši u visoko prazna glava nemarnjaka ili oholice. Inače grožđje do sada dobro ide. Bit će možda mnogo vina, ali uzalud, kad se ga ne može dobro prodati, ni raspačati. Naša crna vina prvovrsna su pića, ali nešto takse, nešto prejeftino prodavanje, veliki trud i posao što ište loza, sve to uzeto skupa uvidjamo da nam i taj jedini izvor zasluška ne donaša dobrog unosa i željenog prihoda. Radi toga zlo i naopako!

U zadnje se doba u našoj okolici dogodiše razne kradje. To je vrlo slabi i žalosni znak ukrasti siromašnom čovjeku jednog jedincatog vola, to je isto kao da bi ubio gospodara. Ta uzeta mu je najveća nada i tako on preko noći postao najveći prosjak. Gdje je tu duša in ne boli li čovjeka srce? To je upravo da čovjek proplače. Oblasti bi morale i najmanji dokazani zločin najstrožije kazniti, pa bi se valjda jednom istrijebilo ovoj lopovluk i otimačinu.

IZ PODGRADA.

Kakor se sliši bo naš okraj dobil v kratkem zelo mršavo nadomestilo za odpravljeno sodnijo. S 1. julija bodo vpeljani uradni dnevi in sicer prve tri tedne v mesecu vsako sredo. Veselimo se vendar tudi tega malega odpomočka, ker nam je vse dobrodošlo, kar je v stanu ublažiti težki gospodarski položaj našega okraja. Veselimo se uradnih dni tudi radi tega, ker bo sodnik lahko videl, da par uradnih dni nikakor ne zadostuje za tako ogromen sodni okraj in bo gotovo tudi s svoje strani napravil primerne korake, da se nam povrne toli potrebna sodnija. Izrecno poudarjamo, da naše gori izraženo veselje ne pomenja zadovoljnost. Le popolnoma slepa uprava je mogla odpraviti našo sodnijo in mi ne moremo biti zadovoljni, dokler se ta neverjetna pogreška ne popravi. Skrbna «Lega Nazionale» nam skuša olajšati bol nad zgubo sodnije s tem, da nam je odprla otroški vrtec. Potolažila nas ni, ampak svoj namen bo vendar dosegla. Vrtec obiskuje kakih 20 otrok, kar je za narodno zavednost naših Podgrajcev še precej slabo spričevalo. Slobodno jim bilo, samo naj nehajo imenovati svojo vas s ponosnim imenom «Čička metropola». Naši Čiči odklanjajo tako metropolo, Čiči nekoliko bolje poznajo svoje narodne dolžnosti nego njihova «metropola», posebno sedaj po volitvah, ko so videli, koliko so vredne gotove obljube.

IZ ĆIĆARIJE.

Na Duhovo bilo je sve veselo i svečano u Trsteniku. Ljudstvo je nestrpljivo čekalo na svoju prvu veselicu ili zabavu sve se pitajući: Šta će to biti!? Roditelji i braća znala su, da školska djeca nešto uče na pamet i da dolaze u školu k svomu dobromu učitelju, ali — kako će to sve biti i kako će sve izgledati — nisu znali. Ta dječja zabava, a ujedno i za odrasle, za mnoge je bila dakle novost. Škola se napunila domaćega i okolnoga ljudstva. Zastor se dignu, a na pozornici se prikažu dvoje djece, koji izmjenice pozdravljaše ljudstvo u italijanskom i hrvatskom jeziku. Rekoše: «Pokazat ćemo vam koliko naučismo u školi.» I učenici su zaista pokazali, kako znadu čitati italijanski i hrvatski; pokazali su, kako umiju krasnosloviti govore i pjesme, a ujedno i to, kako znadu govoriti i predstavljati. Predstavljala su djeca «Djedine darove» i «Seljaka Marka», koji se zarekao, da može on sam bez ičije pomoći živjeti. Alaj, kako su mu prigovarali mali zanatlije! — I mi bismo vama, djeco, štogod prigovorili, ali ne ćemo! Ta vi niste krivi ni sakrivili ništa. Vi niste krivi, da dišete s nama roditeljima i ljudima — slab zrak... Ribarićeva priča «Koga Bog najveć kazni», te igra «Ne zovi vraga!» Alaj smo se nasmijali! Igrači, gospoda učitelji, baš majstorski odigraše ovu igru, koja nas je poučila, da se proti srcu ne može, i da ne branimo ono, što su srca odobravala — što ona srca ljube. Dopale su nam se one riječi mladića u igri, što ih govorio svojoj ljubljenoj: «Siromasi smo, ali živjet ćemo štedljivošću i ljubavlju. Mi ne ćemo svući ovo narodno odijelo, niti se pogospoditi, jer čim to učinimo i to budemo — počet ćemo propadati, a konačno i propasti. Ova naša stara pamet, ovo naše staro sukno, ova naša ljubav — ne će dopustiti da nas dva, Milko, pogibamo i propadnemo. Ti odbijaš ruku bogataša, a hvataš svoju siromašnu, koja će te, Milko, braniti, hraniti i čuvati»... S ovom igrom bijaše slušateljstvo vrlo zadovoljno. Zato gosp. učitelju Ribariću i njegovim pomoćnicima, učiteljima i djeci, naša zahvala.

IZ CRESA.

Ovih dana doplovio je jedan parobrod u našu luku. Na tom parobrodu dovezao se amo i jedan Čeh, bivši austrijski žandar u Cresu, koji je za vrijeme rata učinio dosta dobra našim ljudima, a i samim Italijanima. Svrha njegovog dolaska u Cres bila je ta, da posjeti i pozdravi svoje nekadašnje prijatelje. Našim fašistima nije to ugadjalo. Čim se iskrcao iz parobroda, skočili su k njemu te ga sramotno išćuškali, da su se svi prisutni zgražali. Nato su mu naredili, da se smjesta odstrani iz Cresa jer da mu inače ne garantuju za život. Čehu nije preostalo drugo, nego da se pokori «kulturnim» Cresanima i da otpotuje dalje. Taj dogadjaj je izazrao po cijelom otoku, medju Italijanima i Jugoslovenima, najveće negodovanje.

IZ MEDULINA.

Otkad je istjeran iz Medulina naš nezaboravni župnik, vlč. g. Don Luka Kirac, mi smo uvijek bez svog duševnom pastira. Doduše u zadnje vrijeme dolazi k nama umirovljeni ližnjanski župnik Don Degrassi, Italijanac jedan, koje u nedjeljnim i djelavnim danima ovdje misi i obavlja eventualne sprovode. Za taj posao je on dobro plaćen. Zamislite samo: za pogreb uzima 60, a za mrtvačku misu 15 lira. U nedjeljama, kad bi morao da misi za sav narod, on redovite misi za pojedince, koji ga plate, tako da mu je glavno da puni svoje nezasitne žepove. Ali njemu ni to nije dosta. Ovih dana nas je obavijestio putem svojeg zvonara, da mu moramo donijeti primicije. Ta obavijest nas je silno uznemirila. Mi uopće ne možemo da pojmimo, kako Don Degrassi dolazi do tog zahtjeva, kad znade, da on nije naš župnik i da mu apsolutno ne pripadaju nikakve primicije. Osim toga g. župnik treba da znade još i to, da mi nismo zaboravili na njegovo ponašanje prigodom izbora. Njegovo šurovanje sa fašistima nije imalo dobrih posljedica za nas. Što je sve radio protiv nas, to ne ćemo nikada da zaboravimo. Radi svega toga mi ne ćemo niti da čujemo o njegovim primicijama. Kad nam crkvena vlast ponovno pošalje amo našeg župnika, onda ćemo i mi učiniti svoju dužnost, a prije ne. Mi trebamo ovdje takvoga župnika, koji će propovijedati riječ božju, a ne ovakvoga koji samo misli na novac i bogatstvo...

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, ja bim te neč pital.

Jur.: Pitaj!

Fr.: Ja te lepo prosim, povej ti mane malo, sanjam ja, ale sam badren?

Jur.: To ćeš najbolje ti znat.

Fr.: Moram ti reć, da sam ov čas neč čital, i nikako mi ne gre va glavu, da ono more onako bit.

Jur.: A ča to?

Fr.: Na ti «Pikulo», pak čitaj!

Jur.: Znam ja, ča ti misliš! Tebe se čudno vidi ono, ča se je ovi dni dogodilo va Rime, ča ne da?

Fr.: Kako da mi ne bude čudno! Ča ne govore Talijani, da je Rim jedan grad, ki ima više va sebe kulturi, nego ča je imaju svi gradi od ovega sveta?

Jur.: Aj govore.

Fr.: Dobro je. Ako je tako, stumači malo ti mane, kako se je moglo va tem grade Rime dogodit ono, ča se je ov jedan dan dogodilo onemu talijanskemu deputatu, ki se zove, ako me pamet ne vara, Mateoti.

Jur.: Ča mu se j' dogodilo! Jedno zapolne je šal s kući vanka, i već se ni povratil doma. To je sve!

Fr.: Ja — ma govore, da su ga neki nepoznati ljudi na pute ćapali, zivukli va zaprti automobil i nesli nekamo, i nijedan ne zna kamo.

Jur.: Dragi ti, čemu se ti čudiš! A ča si pozabil, kako su našeh po Istre fašisti vukli po automobileh i hitali ih preko kunfina? I to su karabinieri gledali i nikomu ništa. Ja se već ničemu ne čudim.

Fr.: Ja ma svejedin, ja ne bim nikada ni promislel, da bi se neč takovega moglo dogodit va Rime, svetem grade.

Jur.: E, da ti znaš, ča ih je i kakoveh ih je videl va svoje vreme ta sveti grad! Bog je svet, sveci su sveti, i Bogu ugodni pravedniki su sveti, a ne gradi. Gradi su puni sakakove hudobije.

Fr.: Ja ma, ti ćeš, Jurino, znat: ki je to bil ta Mateoti?

Jur.: To ti je bil zastupnik va Parlamente talijanskem. On je socijalist i prej nekoliko dan držal je va Parlamente jedan govor, va kem je jako oštro napal fašisti i guveran.

Fr.: Pak ča misliš, da su morda za to...

Jur.: Ja ne mislim niš. Ako ga je ča va tem, će benj prit vanka.

Fr.: A ako ne pride?

Jur.: Ako ne pride, ne će prit. Koliko se je stvari va ovo nekoliko let dogodilo proti nam v Istre, ke nisu nikada prišle vanka, ni nete prit!

Fr.: Ja ma — svejedin je strašno, da se takove stvari dogajaju va jednem Rime, kade bi čovek mislel, da bi moralo poć sve, kako ura!

Jur.: I poli nas v Istre hodilo je jedanput sve, kako ura, ma sada ne gre ni kako bakarska pravica. Svet se je znopačil, pak ča ćeš mu! Ča me gledaš tako? A

P O D L I S T A K

† Pop Mate Škabić

(Kako se živi i umire po našim selima.)

Na njivama se sagibalo klasje, iz seljačkih dvorišta dolazio je miris svežeg pokošenog sena, u vrtovima su se crvenile zrele trešnje i kasno se proleće javljalo svom snagom oživljele prirode, kad su iz očinske kuće iznosili mrtvački sanduk pokriven ljubičastim svećeničkim ornatom i zlatnim kaležom na sanduku. Pop Mate Škabić, još mlad, još u naponu muške snage, — jedva prekoračivši četrdesetu, — ležao je tu smiren u crnom sanduku, i majka ga je očima punim suza pratila sa prozora, stara žena u suroj modrni, i braća su mu u seljačkom suknu našem išla za njime naričući, kako se još nariče po celom Balkanu, gde još nisu naši bogovi poumirali, — i otac, što je orući zemlju i radeći za decu posedio, opraštao se zadnji put sa sinom. Sedam je svećenika bilo u njegovoj pratnji, školska deca i učitelji, venci sa italijanskim napisima, italijanska zastava i još mnogo suknenih koreta i žena u modrnama.

***

Pop Mate je bio 16 godina svećenik. Godinu u Kavranu, pet godina upravitelj župe u Raklju, isto toliko u Marčani (i u izbegaštvu u Moravskoj), tri godine u Mutvoranu a u poslednje vreme nigde. Uvek je bio medju svojima, medju težacima, sekačima drva, paličima vapna i krbuna, ribarima. Medju onim našim svetom, što po selima radi mnogo posala, jer je zemlja kamenita i ne daje dosta kruha. Uvek je živeo i delovao u kraju, gde se rodio, gde je poznavao i prilike i ljude, dobre i zle strane naroda, sve mogućnosti života i razvitka, napretka i zaostajanja, dizanja i padanja. Zemlja je bila njegova, ljudi su bili njegovi, i on, orač u ledini trebao je samo da rine plugom u zemlju i duboka brazda bila bi ostala za oračem, i svako posejano seme bilo bi palo na plodno tlo. Možda u celoj Istri nije bilo svećenika, koji je imao onako jak oslonac u svojoj kući, u selu, u narodu i onoliko dobrih ideja — barem u početku svoga rada.

***

U našim selima, kao i na Balkanu, kao i u svima zemljama, gde je narod siromašan i gde dimnjaci fabrika nisu gusti, pre rata i celo vreme posle kmetstva tri su glavna nosioca civilizacije, prosvete, napretka i morala: crkva, škola i krčma, odnosno svećenik, učitelj i krčmar. Svećenik, što deluje na dušu, učitelj što deluje na ljude znanjem, naukom i iskustvom i krčmar, što veže uza se vinom, novcem, dugovima. Crkva, škola i krčma ne mogu živeti u miru medju sobom, jer onde gde gospodari vino, nema napretka i onde, gde škola imade glavnu reč, ne može uspevati krčma. I onaj, koji voli krčmu, ne će dolaziti u crkvu, jer težak i radnik nisu gospodari svoga vremena, i imaju za sebe samo nedelju i to ne uvek i ne celu. Složi li se svećenik i učitelj protiv krčme i krčmarske politike, imade bar koliko toliko izgleda na uspeh i crkva i škola, premda je krčma mnogo puta jača od njih obiju; žive li svećenik i učitelj u osobnoj, načelnoj ili taktičkoj svadji, pobedjuje uvek krčma i njezin moral. I krčma onda vodi selo, vodi svećenika, vodi učitelja.

***

Pop Mate Škabić složio se odmah nakon prvih svojih dobrih i sretnih godina duhovnog pastirstva sa krčmom i sa krčmom napravio savez protiv škole, prosvete i napretka. To je bio njegov najsudbonosniji korak u životu. Svi ostali «salto mortali» njegovi bili su posledica toga saveza. I njegov stalan boravak u krčmi, i igre i pijanke, i njegovo «veliko hrvatstvo» pre rata i austrijanstvo za vreme rata, — na službene dopise sa strane poglavarstva u Puli na hrvatskom jeziku odgovarao je nemački i poglavarstvo upozoravao da je službeni jezik u Austriji nemački, — i njegovo denunciranje u Austriji i u Italiji, i njegov fašizam i «redentizam» posle rata. Više od dvanaest godina je njime gospodarilo vino, i vino ga bacalo iz kamena na kamen, kao bura ladju bez kormila, vino ga dovelo do paralize i smrti, vino ga teralo, da 1914. god. oduševljava narod za rat protiv Srbije, 1915. protiv Italije, 1919. da sebe proglasi «italianissimom». Sin koreta, modrne i nemirne vlaške zemlje.

***

Pa ipak brazda popa Mate i ako istom započeta, iako ostavljena već dvanaest godina, nije ostala sasvim pusta i bez ploda. On je u svojim mladim godinama istraživao prašne arhive naših župa, da nadje stare listine, ugovore, imena, da dokaže, kako su se već pre tri stotine godina u Raklju, Krnici, Mutvoranu pisali ugovori na slavenskom jeziku. On je slao decu u škole, delio nagrade, slao bolje učenike u gimnazije, podupirao ih kad je imao koji dobar dan i koji nepotrošeni groš. I osnivao čitaonice, društva, delio knjige i novine. I mnogo, mnogo planova imao, koji su propali.

Bog da prosti duši popa Mate! Ljudi nisu mogli imati smilovanja sa njime.

U RAKLJU, na Svetoga Antona 1924.

Dr. Miho Mirković.

... ča se je neki dan dogodilo va ... meste va Italije, kade ni svet otel ...ća franjki?

... a se j' to dogodilo?

...arod se je pobunil, nahrupil va ufi... potukah impijegati i sve harti važ...ala, neka gori!

... se je dogodilo?

...a, a znaš ča su oni ribelijonisti va... dokle su tukli impijegati i važigali ... harti?

... su vapili?

...apili su: Eviva Mussolini! Pazu... li, ča mi ga je to?

... — ne!

...i ja!

...a ča bi se pak dogodilo, da ča ta...ega naši store?

...a bi se dogodilo? Najprvo bi prišla ...adra de punicijon, a onputa bimo mo... poć sve dva po dva na Učku i to ...a i ženske i starci i svi. I tamo gore ... morali poslušat i ovo i ono i još ... morali jedno dve uri delat šaludo ...mano i sve ono drugo, ča su morali ...lat naši, kada su ih zvukli na on ...eg, ki se zove Krn.

— A kada j' to bilo?

— A onputa — ča se ne spamećuješ, ...ada je ono na Krne udrila strel na ...ku statuvu, pak ju zrušila? Fašisti su ...tili krivicu na naši ljudi i ti su brižni...ni ni krivi ni dužni morali delat po...ori za ono, ča je strela učinila.

... Po tem je najbolje s mirom stat!

... Najbolje.

IZ OPATIJE.

Djeca kod prve sv. Pričesti.

Djeca hrvatskih škola u Opatiji i Voloskom ...stupila su u četvrtak, dne 12. o. mj. prvoj ... Pričesti. Iza sv. mise, koja je odslužena u ...atijskoj crkvici sv. Jakova, djeca su u po...rci otišla u našu «Zoru», gdje ih je naše ...edno «Žensko Udruženje» po običaju kao ...ake godine lijepo počastilo. Dvorana je ...ore» za tu svečanost bila krasno iskićena, ... je bio pun cvijeća, a šta je našoj djeci ...lo još kudikamo milije, na stolu su bili po...dani sami «kuglofi» do «kuglofa», torte do ...rtá i razne druge poslastice, što su im ih za ... svečanu zgodu priredile i poklonile naše ...rijedne gospodje.

Kad su se djeca, sva iznenadjena, nagledala ...ga blagoslova Božjega, svaki je od njih ...auzeo svoje mjesto za stolom, i tada su go...podje od «Udruženja» i neke gospodjice po...ele da kruže oko stola nudeći male goste ...avom i slatkim stvarima. Moramo reći, da se ...mali gosti nisu otimali, da ih se nudilo i po ...drugi i po treći put...

S njima je došlo djece, koja su se lani priče...tila, a bilo ih je, koji se uopće još nisu ni ...pričestili, no pogošćeni su bili i oni, kao i ...mnoge majke, koje su toj rijetkoj svečanosti ...prisustvovale.

Djeca su iza toga čula i nekoliko lijepih ...riječi, koje će im, nadamo se, ostati u najljep...šoj uspomeni kao i sva ova divna svečanost.

A naše velevrijedno «Udruženje» zavrijedju... najveću hvalu i priznanje, što je našoj ...djeci tu lijepu slavu ovako ugodno zasladilo.

IZ VEPRINCA.

Umro župnik Kazimir Mandić.

Bolovao je i trpio dugo, dok ga nije smrt ... četvrtak riješila teških muka. Umro je u ...ku muževe dobe, u godinama, kad bi bio ...gao još mnogo da koristi svome narodu, ...obito u ovim sadašnjim teškim prilikama, ...će upravo svak traži i treba oslona i utjehe.

Pop Kazimir Mandić osjećao je sa svojim ...rodom u svako vrijeme, a najviše u doba, ...ad se na taj narod svalilo teško i neza...uženo zlo. Gdje je samo mogao, bio je svojim ...udima na ruku. Kao svećeniku bili su mu ...uzorom naši stariji svećenici, i možemo reći, ... je on dolično i vjerno nastavljao njihove ...divne tradicije. Kao narodnjak bio je oduvijek ...čvrst i neslomniv. Kad je trebalo ustati u ...branu našeg naroda, on je bio neustrašiv, i ...nije se žacao, da se ako je ustrebalo, uhvati ... koštac i s jačima od sebe. Njegovo je ionako ...bolesno srce od toga trpjelo, ali on nije mogao ... htio da popušta.

Imao je vrlo mnogo prijatelja, kojima je bio ...sem odan, i koji su ga zato i veoma voljeli.

Naš Veprinac gubi u njemu dobrog župnika, ... naš narod svog žarkog prijatelja. Glas o ...njegovoj smrti odjeknuo je bolno u čitavoj ...našoj Liburniji, što se najbolje vidjelo na spro...vodu, koji je bio u petak poslije podne. Svi što ...su ikako mogli, pohrlili su u taj dan u Vepri...nac, da našemu dobromu pokojniku i rodolju...bu iskažu posljednju počast.

Brate Kazimire! Neka ti je laka ova naša ...domaća zemljica, koju si ti toliko volio! Po...čivaj u miru!

IZ BREGI (KOD RUKAVCA).

U nedjelju, 8. ovog mjeseca, preminuo je u ...Bregima, naš poznati narodnjak Ive Brnčić, ...otac naših prijatelja, dra. Frana i dra. Mata ...Brnčića. Pokojniku bilo je 88 godina. Bio je na ...daleko poznat kao vrijedan i vrlo radin čo...vjek. U utorak, 10. o. m. bio je pogreb, kome ...su prisustvovala pokojnikova djeca, uz vrlo ...mnogo njihovih i pokojnikovih prijatelja i što...vatelja. Čestitoj obitelji naše najusrdnije sauče...će, a dobrome pokojniku neka je laka rodje...na zemlja!

IZ TRSTENIKA.

Potpisani ima čast, da se zahvali u ime ...školske djece svima onima, koji su na bilo...kakav način pripomogli, da je zabava, koju ...su izvršila djeca ove škole uz sudjelovanje ...učiteljstva, dne 8. junija veoma dobro uspjela.

U prvome redu ide najljepša i iskrena zahvala općinskome uredu u Račjoj Vasi, koji je bio potpisanome uvijek pri ruci i tako već unaprijed zasjegurao uspjeh.

Srdačno se potpisani zahvaljuje svojim družicama i drugovima, koji su svojom prisutnošću, ljubeznom pomoći i dragovoljnim sudjelovanjem materijalno i moralno pripomogli k uspjehu.

Potpisani se u imenu sve školske djece najuljudnije zahvaljuje svima onima, koji su preplatili ulazninu; a i onima, koji su poslali darove, jer nisu mogli da osobno dodju. Imena tih posljednjih uz oznaku darova ubilježena su kod uprave ovdješnje škole.

Napokon srdačna hvala svima, koji su došli iz obližnjih i daljnjih krajeva k ovoj lijepoj zabavi.

I tako su pripomogli svi, da je ta zabava bila pravi duševni užitak, osobito za ovdješnje pučanstvo, koje većim dijelom nije imalo nikada prilike, da vidi slične prosvjetne prizore. Uspomena biti će trajna.

Još jednom svima srdačna i iskrena hvala od zahvalne školske djece, ovdješnjeg naroda i potpisanoga!

U Trstu, dne 17. junija 1924.

Martin Ribarić, upravitelj škole.

IZ PIĆANŠTINE.

Stara je stvar, da se ljudi sa nečistom savješću svake malenkosti plaše, a najposlije i sami sebe. S druge je strane istina i to, da krvniku nije nigda dosta ljudske krvi. I u nas imade takovih krvnika, kojima nijedan čin nije dosta sramotan, te traže zadovoljstvo u denunciranju naših najboljih ljudi. Kad bi ti besramnici istinu govorili, ni po jada, ali izmišljaju stvari nemoguće i posve neistinite, samo da naškode našem narodu. Kaošto djavao nerado gleda i najmanju ljudsku sreću, tako i njima nije bilo pravo, što smo imali u svojoj sredini još jednog čovjeka, koji nam pomagaše u našim neprilikama djelom i savjetom. Izmišljahu svakakve laži, crn im obraz bio, samo da kod oblasti ozloglase našeg učitelja, da mogu poslije njegovog odlaska po miloj volji ljude zavaravati te ih guliti. Što im nije uspjelo u četiri godine, uspjelo im je pred nekoliko dana, te je naš učitelj dobio nalog, da **odmah** izruči školu. Tako ostade naš učitelj najedamput bez mjesta i plaće. Ne znamo, kakovo je veliko zlo počinio, ali mislimo, da bi ipak pravo bilo, da se prije takove kazne čovjek barem upozori i da se pozove na odgovornost već iz obzira napram njegovoj obitelji. — Gospodin je učitelj u našem narodu bio vrlo priljubljena osoba, pak je svima nama teško za njim. Sami oni, koji zakriviše njegov odlazak, sada se ne usudjuju pred narodom pokazati svoju zloradost, te se tobože čude, što se je dogodilo, kao da o tom prije ništa nisu znali. Farizeji!

IZ LASTOVA (DALMACIJA).

Za vrijeme svjetskoga rata pokvariše se mnogi naši istaknutiji «rodoljubi» na otoku. Od velikih Hrvata postaše ujedared Austro-Madžari, koji su nam služili više na sramotu nego na čast. Njihov rad za vrijeme rata sastajao se u isključivo austrijskim patriotskim manifestacijama i denuncijacijama ovdješnjih Jugoslovena. Žrtve tog njihovog patriotizma i denuncijanstva nije potrebno da spominjem, jer su ionako poznate svim Lastovčanima.

Početkom italijanske okupacije postali su ti denuncijanti veliki Jugosloveni, misleći, da će za kratko vrijeme italijanska vojska zapustiti Lastovo. Naše ljude su nagovarali, neka ne primaju nikakve hrane od Italije, jer da će ju, kako su se izražali, «brzo vrag odnijeti»... U Split su danomice pisali pisma, kojima su zaklinjali tamošnje faktore, da ih spase.

No kad su konačno uvidjeli, da će Lastovo faktično pripasti Italiji, oni su najedamput okrenuli zastavu, potalijančili se i upisali u fašijo. Od toga dana postao je naš život na otoku vrlo težak. S nama ti izrodi gore postupaju nego li druge vlasti sa crncima u afričkim kolonijama. Naš čovjek ne smije više ni da pisne. Za njih više Jugosloveni ne postoje. Za dokaz navest ću samo jedan slučaj.

Ovih dana došao je na Lastovo jedan uvaženi českí profesor iz Brna, da fotografiše našu starinsku narodnu nošnju i da opiše sve narodne običaje na Lastovu. Netom su za to saznali naši odmetnici, Croato-austro-Italijanci, stupili su pred napomenutog profesora te ga upitali, zašto će mu služiti te fotografije. Na profesorov odgovor, da to treba za neku sveslavensku izložbu, koja će se održati u Českoj, odvratiše mu, da se odmah udalji iz italijanskog(!) Lastova, jer da mu inače ne mogu da garantiraju za posljedice!...

Pred nekoliko vremena naselilo se ovdje nekoliko Italijanaca iz starih pokrajina, medju kojima i dr. Pissutti, Torre, Casetta i drugi. Do sada su se svi doseljenici iskazali prama nama dosta pošteni, te nam nisu ništa zla učinili. To je naše odmetnike tako uznemirilo, da su digli kuku i motiku proti njima, kao i proti nama.

Još jedna novost: Pred nekoliko dana imenovali su naši gospodari Mussolinija počasnim gradjaninom Lastova. I tako imamo sada dva počasna gradjanina: zloglasnog austrijskog namjesnika Freiherra vom Attemsa i — Mussolinija. Prvo imenovanje nije donijelo Lastovu nikakva boljitka, a da li će drugo, to ne znamo. Nadamo se pak, da će Mussolini prije ili kasnije baciti oko i na naš otok te doviknuti svim onima, koji nas nepravedno kleveću i muče: Dosta! Ili se možda varamo?

Širite „Istarsku Riječ“!

Gospodarstvo

OSNIVANJE NOVIH LIVADA.

Više je puta korisno, da se oranica pretvori u trajnu livadu, a često se mora stara livada, s bilokojeg uzroka, na pr. što ličinke odviše podgrizavaju korjenje ili što su se nevaljane trave odviše razmnožile, izorati i nekoliko godina oranicom težati, a tad opet s nova u livadu pretvoriti. U jednom i drugom slučaju možemo reći, da se radi o osnutku nove livade. Na bujnom tlu niknut će brzo trava sama od sebe, pa će se tlo obuseniti. No to ipak ide sporo i nepouzdano, a porastu i takove trave, koje nemaju velike krmne vrijednosti. S toga je mnogo bolje, da se tlo za novu livadu zgodno priredi, a zatim zasije sjemenjem dobrih i pitkih krmivih bilina.

Polje, koje kanimo zasijati travom, mora da bude već od prije u dobroj snazi, a ako je slabo i mršavo, treba da je gnojeno pod kukuruz ili zob.

Zob odnosno ječam, treba rijedje posijati negoli obično, jer se u gustom usjevu ne bi mogle trave i djeteline snažno razvijati. No može se dogoditi, da usjev polegne te travu i djetelinu poguši. Pošto je travno sjeme skupo i pošto s njime želimo da trajno zalivadimo oranicu, mora nam biti glavna skrb do uzdržavanja trave negoli do velikoga priroda ječma i zobi. Onaj gubitak, što nastaje uslijed rijetkoga usjeva, nadoknadjuje se u dojdućoj, a kadkada i u istoj godini s dobrim prirodom trave. U ozimnice je bolje, da se ne sije travno sjemenje.

Kada smo tlo valjano priredili, možemo početi sa sjetvom travnoga sjemenja. Svakako valja naglasiti, da se travno sjemenje nikako ne smije sijati, kako je u nekojim krajevima običaj, sa žitaricama po izoranoj brazdi. Tko bi to radio, ne bi nikad dobio na livadi onako gustu travu, kako je to potrebno za polučenje valjanoga priroda. Tlo mora da je prije sjetve travnoga sjemenja uvijek sitno izdrljano. Nakon što je tlo podrljano, sije se dobro izmiješano travno sjeme za sebe a djeteljinsko za sebe. Pomiješati je teško travno i djetelinsko sjeme radi toga, što bi djetelinsko sjeme radi veće glatkoće i težine palo za sjetve na dno sijalice, pa bi u početku oranica dobivala samo djetelinsko sjemenje, a pod konac samo travno.

Travno sjemenje najbolje je nabaviti preko gospodarskih zadruga, jer će u protivnom slučaju dobiti gospodar sve, samo ne ono, što je naručio. Naročito se ne smije naručivati gotove travne smjese, jer u time se nalaze različiti otpadci, što ostaju kod čišćenja travnoga sjemenja.

Sijati valja što više onih vrsti trava i djetelina, koje u dotičnom kraju na dobrim livadama rastu. Istina je, da je travno sjeme dosta skupo. No ako se uzme u obzir, da se travno sjeme ne sije poput žitka svake godine, već da jednokratna sjetva na dotičnom komadu zemlje dostaje za više godina — nadalje, da se uslijed ove sjetve polučuje (osobito u prvim godinama) veći prirod valjanoga sijena — to izdatak za nabavu travnova sjemena nije razmjerno velik. Svakako ne valja tako postupati, kako to čine baš nekoji imućniji gospodari.

Oni gospodari, koji poznadu valjane trave, mogu vrlo jeftino doći do travnoga sjemena, ako ostave neku površinu valjane livade, da sjeme trava na njoj dozori, a tad od pojedinih vrsti trava ogule rukom sjeme.

Koje vrsti trava za livadu u stanovitom kraju najbolje odgovaraju, ne može se reći, dok se ne pregledaju tamošnje valjane postojeće livade. Zato mora gospodar imati oko i za takve stvari, te mora kao raž i pšenicu poznavati i važnije trave i djeteline na livadi. Tih najvažnijih trava i djetelina imade oko kojih dvadesetak, pa ne bi bila nikakva muka s njima se upoznati.

Mala seljačka škola.

Košnju trave i djeteljine

treba obaviti na vrijeme, t. j. ni prerano ni prekasno. Ako prerano kosimo, dobit ćemo malo krme, a ako prekasno, bit će sijeno loše. Ljekaricu i štajersku djeteljinu kosi se u prvi put malo prije, nego počne cvasti, a drugi put, kad je u cvatu.

Sjenokoše sa mješovitom travom i djeteljinom kosimo onda, kad je većina bilina u cvatu. Za vrijeme cvatnje jest naime u djeteljini i travi najviše bjelanca i sladora, biljne su tkanine onda mekše i nježnije, a zato i lakše probavljive. Zato je takova krma onda tečnija.

Ako prvi put na vrijeme kosimo, bit će druga košnja (otava) obilatija, odnosno imat ćemo prije dobru pašu. Naš seljak obično najviše griješi, što **prekasno** kosi. Bila bi doba, da bi se on jednom opametio i na dobu pokosio, ako mu to vrijeme dopušta. I posušiti treba dobro djeteljinu i sijeno prije nego se spravi u sjenik, odnosno u kope, inače nam se lako pokvari.

Politički pregled

Misteriozno iščeznuće italijanskog socijalističkog poslanika Matteottija u Rimu.

Čitava italijanska javnost, politički krugovi i sva štampa stoji pod snažnim dojmom misterioznog iščeznuća socijalističkog poslanika Giacoma Matteotti. Pred osam dana uputio se iz kuće taj mladi i ugledni socijalistički poslanik u Parlamenat sa raznim dokumentima i podacima, koji su mu imali služiti za govor što ga je namjeravao održati o vladinom financijskom programu. U tom svojem govoru htio je dokazati Parlamentu, kako su nekoje visoke ličnosti pronevjerile velike sume državnog novca i crpale ga u svoj džep. Kako se priča, njegova optužba imala je najviše da optereti fašističkog nar. poslanika i državnog podtajnika g. Finzi-a. No g. Matteotti nije stigao u Parlamenat, da ondje drži svoj govor. Nestalo ga je. Nepoznati(?) su ga individui uhvatili na ulici, bacili u automobil, nekamo odveli i smaknuli. Prvoga dana ovo misteriozno iščeznuće nije još pobudjivalo tako velike sumnje, ali se je već drugoga dana čitava italijanska javnost Rima i čitave Italije uzbunila, jer se počelo sumnjati na zločin.

Mussolini je odmah osudio zločin i naredio najstrožu istragu. Oblasti grozničavo traže krivce. Policija je poletjela na sve strane, da pronadje lješinu. Vijesti su o tom misterioznom Matteottijevom iščeznuću protuslovne. Štampa je već u par navrata javila, da je nadjena njegova lješina i to na raznim mjestima. Dok na pr. «Secolo» točno opisuje nadjenu lješinu, da na njoj ima 22 rane od hitaca i 15 rana od noža, ostali listovi tvrde, da do sada lješina nije nadjena. Neki listovi opet tvrde, da je lješina nadjena i tajno sahranjena, kako bi se izbjeglo uznemirenju. Policija opet saopćuje, da je pomno pregledala šumu, u koju vode tragovi zločina, ali lješina da nije nadjena.

Afera je postala tolika, da i sami fašistički listovi traže od Mussolinija da se sve osobe, pa bile one ma na kojem položaju, ako su direktno u vezi s tom aferom, kazne najstrožije. Opozicionalni listovi bacaju krivnju za ovaj tragičan dogadjaj na nekoje vrlo visoke ličnosti. U koliko je opravdana ta njihova sumnja, to će pokazati budući dani. Svakako je interesantno, da su zbog toga demisionirali državni podtajnik Finzi i šef tiskovnog ureda Cesare Rossi (koji je takodjer i pobjegao, a da ga dosada još nisu našli); general De Bono, direktor javne sigurnosti za cijelu Italiju i rimski kvestor Bertini bili su dignuti sa svojih mjesta. Odvjetnik Filippelli, urednik fašističkog «Corriere Italiano», takodjer je pobjegao iz Rima, ali je na bijegu bio uhvaćen i aretiran; osim Filippelli-a uapšeno je dosta uglednih fašističkih ličnosti u Rimu, a mnogo ih je i pobjeglo. Medju uapšenicima nalazi se i neki Dumini, za kojega se drži, da je on po nalogu drugih ličnosti izvršio ubijstvo.

Izgleda, da su u toj stvari kompromitovane najistaknutije ličnosti vladajuće stranke, a naročito Filippelli. Prema jednoj vijesti italijanskog republikanskog lista, «La Voce Repubblicana», Filippelli je osobni prijatelj g. Mussolini-a. On je pomoću Finzia osnovao fašistički list «Il Corriere Italiano». U uredničkim prostorijama tog lista obično su se sastajali on, Finzi, general De Bono i Cesare Rossi i raspravljali o svojim novčanim poslovima. Dumini je bio namješten kod «Corriere Italiano» i u uredu za štampu u Predsjedništvu ministarskog vijeća. Niti vode sve više i dalje, pa radi toga sumnjamo da će se ova afera moći posvema raščistiti.

Bilo kako da bilo, jedno stoji, naime, da je Mussolini opkoljen od mnogo osoba, koje spadaju u Regina Coeli. Zar se nije glavni tajnik fašističke stranke, poslanik Giunta, više puta hvalio, da je on spalio i uništio «Balkan» u Trstu? Akti zametnutog procesa proti njemu nestali su iz sudbenih arhiva i sve je zaspalo. I onorevole je Giunta, palikuća, učinio lijepu karijeru. Dosada je bilo počinjeno mnogo zločinstava, ali nijedno nije toliko djelovalo na italijanski narod, koliko smaknuće socijalističkog poslanika Matteottija. To je najveći moralni udarac, što ga je dosada dobila fašistička stranka.

Uostalom treba znati i to, da danas cijeli svijet gleda na Mussolinija i zahtjeva, da temeljito raščisti tu aferu. Civilizovani svijet ima još veće pravo nego italijanski narod, da znade, koji su ljudi na čelu jedne države, Italije. Pošto smo i mi Srbo-Hrvati italijanski državljani, to možemo i moramo da zahtijevamo, da se ta afera što prije dovede na čisto, da se krivci strogo kazne bez obzira na njihov položaj; mora da se stvori u nama uvjerenje, da oni, koji vode ovu državu, nisu krvnici ili palikuće, nego osobe čistog karaktera, čistih ruku i neokaljane prošlosti. Radi toga treba da g. Mussolini očisti svoju neposrednu okolinu, da odstrani iz redova svojih prijatelja i pomoćnika kompromitirane osobe, one osobe, koje imaju krvave ruke i koje su se inače ogriješile o kazneni zakon, ako neće da ga svijet smatra drugim Neronom.

Gradjanski rat u Albaniji.

U Albaniji traje još uvijek gradjanski rat. Pobunjenicima konačno uspjelo je, da svladaju vojsku tiranske vlade i da u Valoni sastave provizornu vladu. Članovi tiranske vlade sklonili su se u Italiju, tek se jedan dio njezinih pristaša opire pobunjenicima, koji su prema posljednjim vijestima zauzeli i Tiranu. Čitava je Albanija u rukama nove privremene vlade, kojoj je na čelu Fan Noli. U Albaniji je dakle izvršen prevrat. Stara vlada u Tirani svladana je, a vlast je preuzela nova. Sada se radi o tome, koliko će se održati ta nova vlada i hoće li ona uspjeti da organizuje albansku državu.

Dogodjaje u Albaniji ne ćemo shvatiti, ako se ne sjetimo, kakvu su ulogu igrale albanske prilike u balkanskoj politici. Prije rata bila je Albanija poprište, na kojem su se sudarali uplivi Austro-Ugarske i Italije. Austrija je išla za tim, da od Albanije stvori vazalnu državu, koja će s jedne strane paziti na vrata Jadranskoga mora, s druge je strane Albanija imala biti prijetnja Srbiji. Italija pak imala je namjeru, da podijelivši Albaniju u interesne zone dobije teritorij, pomoću kojeg će ona osigurati vrata Jadrana i vršiti upliv na politiku Balkana. Kad je propala Austrija, Italija je preuzela na sebe i zadaću Austrije, dok je Jugoslavija postala faktor, koji se još više interesovao za prilike u Albaniji. Na mirovnoj konferenciji izjalovila se i osnova Italije da dobije protektorat nad Albanijom. Italija je morala isprazniti Valonu, ali je zadržala otočić

Sasseno pred Valonom. Albanija je nastojanjem Engleske primljena u Društvo Naroda.

Albanska država datira tek od g. 1920. Pokret za njezinu nezavisnost započeli su albanski nacionalisti, odgojeni na Zapadu. U početku je taj pokret bio uperen protiv Italije. Poteškoće za organizaciju albanske države velike su. Albanci su još do danas sačuvali plemensku razdiobu. Viša, narodna, svijest nije prodrla nego tek u najšire krugove inteligencije. Izmedju plemena zbog krvne osvete vlada vječita borba. Osim toga Albanci su i vjerski podijeljeni. Na sjeveru su pretežno katolici, kojih ima oko 90 hiljada ili 10 postotaka cjelokupnog stanovništva. Oni su još najnapredniji i kod njih je albanska nacionalna svijest najjače razvijena. Pravoslavnih ima oko 150 hiljada ili 20 postotaka, a pretežu u srednjoj i južnoj Albaniji. Muslimana ima oko 600 hiljada ili 70 postotaka. Ako uzmemo u obzir da je Albanija na vrlo niskom stupnju gospodarstva, da je neprohodna, da se zbog nesigurnosti u njoj ne može razviti ni obrt ni industrija, da je krševita, shvatit ćemo, da je i gospodarska bijeda momenat, koji treba uvažiti kod ocjene dogadjaja.

Albanija je država, barem formalno. Ona je čak i republika a od svog osnutka ima neprestano konstituantu, koja ni u četiri godine nije državi mogla dati definitivni ustav. Na vladi su se izmjenjivali razni ljudi, pripadnici svih triju vjera, a najdulje se ipak održao Ahmet beg Zoga (od konca g. 1922. do aprila 1924.). On je bio jača ličnost i htio je organizovati trajno albansku državu. Ali rad oko stabilizovanja Albanije omele su vanjsko-političke prilike. U Albaniji svako pleme i svaka konfesija ima svoju politiku. Katolici, za koje su se prije rata otimale Austrija i Italija, pali su zaslugom katoličkog svećenstva pod italijanski upliv. Pravoslavni takodjer su podvrženi stranom uplivu. Muslimani su u većini pasivni, ali u njihovim redovima bio je jaka ličnost pok. Esad paša. On je bio protivnik Italije, a pristaša približenja Jugoslaviji. Zbog toga je on i umoren. Ahmet beg Zoga nastavio je Esad-pašinu politiku. Ali protiv takve politike je Italija, koja ima upliva na katolike. Osim toga protiv Ahmet Zoga digli su se i albanski nacionalisti, koji su se opet približili Italiji. Svi ovi faktori, pojačani inače običajnom anarhijom i slabim gospodarskim stanjem, doprinijeli su padu Ahmet-bega Zoga. Na Ahmet-bega bio je poduzet atentat. Za uzvrat je umoren Avni Rusten, ubojica Esad-paše, inače narodni poslanik. To umorstvo bilo je znakom za općeniti ustanak. On je počeo u Skadru i nastavio se po čitavoj Albaniji. U ustanku su intelektualno najaktivniji katolici. Ahmet-beg je bio demisionirao i predao vladu Eliasu Vrioni, pravoslavnom Albancu. Taj posljednji predsjednik morao je pobjeći sa svojom vladom u Italiju. Medjutim se obrazovala nova vlada, koja je priredila pred italijanskim i jugoslovenskim konzulatima velike manifestacije izjavivši, da će i nova vlada gojiti prijateljske odnošaje sa jednom i drugom susjednom državom. Koliko važe te njihove izjave, to ćemo se brzo osvjedočiti. Za danas možemo reći samo to, da u Albancima nema vjere.

Domaće novosti

† Karmela Vesel rodj. Krmpotić.

Nemila smrt opet nam je ugrabila iz naše sredine jednu odličnu majku i dobru Jugoslovenku. Prošlog četvrtka preminula je u Trstu nakon duge i teške bolesti gospodja Karmela Vesel, supruga našeg odličnog prijatelja g. dra. Gjorgja Vesela i kćerka našeg poznatog istarskog rodoljuba gosp. Josipa Krmpotića iz Pule, koji se sada nalazi u Ljubljani.

U ovom momentu, dok stojimo takoreku pri otvorenom grobu ove čestite majke, teško je naći riječ utjehe za strašno pogodjenog supruga dra. Vesela. Pokojnica je doduše bila već četiri mjeseca bolesna, ali svak se nadao, da će se ipak izliječiti. Ako pak uopće ne može da ublaži dr. Veselovu bol drugo, nek mu barem bude na utjehu činjenica, da s njime osjećaju njegovu bol svi oni, koji poznaju i štuju plemenito srce pokojnice i njezine rodbine. Bila je dobra supruga, dobra majka i toplih rodoljubnih osjećaja.

Ujedno se obraća općenito saučešće i do plemenitog oca pokojnice, gosp. Josipa Krmpotića, i njezine braće dra. Marija, Srgjana i dr., koji su bili u najsudbonosnijim danima pravi ponos istarskim Jugoslovenima.

Ožalošćene porodice i cijele njihove rodbine neka budu uvjerene, da smo na svježem grobu nezaboravne Karmele združeni s njima sa svim svojim čuvstvovanjem. Njojzi pak, koja je bila radost i ponos svoje rodbine, obljubljena od svih nas. koji smo ju poznavali, nek bude sačuvana trajna uspomena! Taj pravi izraz naših čuvstava neka bude cvijetak na prerani grob nezaboravne Karmele Vesel!

† Svećenik Mate Škabić. Iz Krnice nam stiže žalosna vijest, da je ovih dana preminuo u najljepšoj dobi živeta svećenik Mate Škabić. Počivao u miru!

Odlazak tršćanskog prefekta, gosp. Crispo-Moncada.

Gosp. Crispo-Moncada, koji je bio dosada tršćanski prefekt, imenovan je direktorom javne sigurnosti u Rimu te je ostavio svoje mjesto prefekta u Trstu. Bio je naš nacijonalni protivnik i uz svu dobru volju, koju je eventuelno i imao, nije mogao shvatiti naše nacijonalne probleme. U formi se je odlično razlikovao od svih drugih, koji su dosada bili na njegovom mjestu. Imali smo uvijek utisak, da je g. Crispo-Moncada tražio pomirenje nacijonalnih protivština u ovim krajevima. Ogorčen je bio osobito onda, kad mu je sa strane Rima i Pisenti-a bila nametnuta naredba o dvojezičnosti naših listova. I za vrijeme izbora se je razlikovao svojim taktom i znao je prilično da očuva red, u koliko je to danas moguće pod prilikama, koje vladaju, što se o istarskom prefektu nikako ne može tvrditi. Čestitamo mu na njegovom imenovanju i promaknuću, premda iskreno kažemo, da bi volili da je ostao ovdje, jer smo uvjereni, da njegov nasljednik ne će biti kao on.

NAŠIM ŠTUDENTIMA ZNANJA I RAVNANJA RADI.

Dijačka Matica u Trstu javlja, da odsele unaprijed ne će više primati za tekuću godinu nikakve molbe za djačke potpore ili zajmove. Obzirom na to upozorujemo sve naše djake, da ulože svoje molbe glede potpore za buduću školsku godinu u roku, koji će biti naknadno objavljen u našim listovima.

Ministarstvo presvjete u Rimu javlja, da će biti svi slavenski djaci, koj polaze kakvu srednju školu u Italiji, oprošteni od školskih pristojbi, dok će onima, koji su ih već isplatili, biti povraćene natrag, ako prikažu školskom ravnateljstvu svjedodžbu o slavenskoj narodnosti.

Istarsko pčelarsko društvo u Pazinu

saziva svoju redovitu glavnu skupštinu za dne 3. srpnja o. g. u maloj dvorani Narodnog Doma u Pazinu u 9 sati jutro sa slijedećim dnevnim redom:

1. Izvješće odbora. — 2. Izvješće revizora i odobrobenje računa. — 3. Izbor novog odbora i revizora. — 4. Pogovor o našim košnicama s osobitim obzirom na Dadant — Blatt i Alberti-Znideršićevu košnicu. — 5. Slučajnosti.

Pozivlju se na ovu glavnu skupštinu svi članovi, sadašnji i bivši, te ostali prijatelji pčelarstva.

Odbor.

Ispravi! Zadnji broj «Istarske Riječi» nosi pogrješno broj 29 mjesto 28. Molimo da to sami čitatelji isprave.

Svega po malo

Zanimivosti iz sudstva prošlih vremena.

U srednjem je vijeku svaki deseti zločinac, koji bijaše osudjen na smrt, pripadao krvniku. Taj krvnik mogao mu je osloboditi i život. ako mu je zločinac dao primjernu odštetu. Carevi dotično rimski vladari imali su pravo, da osudjenika i pomiliju. Što više: svaki se osudjenik riješio kazne, samo ako mu je uspjelo da se u prisutnosti vladara dotakne ruba njegove haljine i da ga poljubi.

Obješeni se zločinac nije smio pokopati u zemlju, već se je morao ostaviti na vješalima sve dotle, dok je na njima sagnjio.

U XII. vijeku pokušala su dva brata u Friburgu u Švicarskoj da skinu sa vješala lješinu svog trećeg brata, pa da ga kasnije pokopaju. Radi toga bili su kasnije osudjeni na gubitak očiju. Došli su krvnici i izvadili im oči. —

Kod šteta, prouzročenih od hrušteva, skakavaca ili od bilokojih kukaca, zametnuo bi se, dakako uz biskupovu privolu, proti šteićenicima proces po crkvenom pravu. Svećenik bi sa propovijedaonice objavio optužbu, pozivajući griješnu gamad pred svećenički sud. Kod toga bi zazvonila zvona po svim gradskim crkvama. Gamadi bi obično imenovali branitelja u osobi jednog odvjetnika tkzv. «advocatus diaboli», koji bi zagovarao gamad. Protiv tužbe prikazao bi odvjetnik odgovor u obranu svojih štićenika i tako su se napunile duge stranice još sačuvanih procesnih akata. Konačno bi se ureklo ročište za raspravu. Prema svjedočanstvu kanonika Feliksa Hämmerlina u Curihu, u nekom procesu proti hruštima u diocesi Kur bio je poziv «obzirom na mladost i malenkost hruštevu» po tri puta razglašen. Proces bi se vodio u kontumaciji, jer gamad nije mnogo marila za sudske pozive, i svršio bi sa teškim prokletstvom što bi ga proglasile biskupske pisarne.

Još godine 1796. dogodio se u Švabskoj slučaj, da je bio jedan bik živo pokopan, e da se time suzbije marvinska kuga.

U Vilzutskoj biskupiji kraj Solnograda postojao je godine 1400. zakon, po kojem se je muž, koji nije mogao platiti globe, na koju je bio kažnjen, kažnjavao time, da mu je sud uzeo ženu i službeno... obesčastio. Mudrost zakonodavaca predvidjala je i druge klauzule, na pr., kad se sucima ne bi dopala osudjenikova žena. U tom slučaju imao je sudac pravo da izvrši kaznu po sudbenom pisaru. Ako se pak ni ovome nije dotična žena dopala, onda je imao pisar pravo da naredi sudbenom podvorniku, da on... izvrši kaznu. Zakon pak nije predvidjao slučaj, koji nastaje kad se ne bi ni podvorniku svidjala žena ili kad je prestar.

Koja je država najjača u zraku?

Kao što militarističke države gledaju, da imadu što više topova na kopnu i što više ratnih brodova na moru, tako nastoje sada, da imadu i u uzduhu što više aeroplana. Franceska ima sada 1542 aeroplana za 36 tisuća vojnika, Italija 720 aeroplana za 11 tisuća vojnika, Engleska 599 aeroplana za 30 tisuća vojnika, Japan 584 aeroplana za 5700 vojnika, Amerika 420 aeroplana za 8500 vojnika, Čehoslovačka 228 aeroplana za 3400 vojnika, Švicarska 210 aeroplana za 1200 vojnika, Belgija 189 aeroplana za 1900 vojnika, a Jugoslavija ima samo oko 100 aeroplana. Dakle Franceska je u zraku najjača država.

Znak bratoubijstva na nebu.

Neki 20-godišnji Italijanac, Giuseppe Cabrini, uzeo je svom ocu pretprošle srijede 1000 lira i nestao. Kasno poslije podne javio se pred ogradom vrta očeve kuće i pozvonio. Otac se baš spremao da otvori gvozdena vrata, kad se odjedared začuje metak, a mladić se, pogodjen u glavu, sruši na tle. Pred istražnom komisijom izjavio je otac, da mu je sin pogodjen s ulice. Medjutim je konstatovano, da je tane prodrlo u glavu kroz tjeme i da je metak opaljen odozgo. Konačno je uapšena čitava porodica umorenog. Mati je izjavila, da je ona sama dala sinu dozvolu da uzme novac za nabavku neke robe. Sad je istražni sudac protiv javnog mnijenja morao pustiti čitavu porodicu umorenoga na slobodu. Javnost je uzbudjena ovim dogadjajem: u večer, kad se desio zločin, sjao je na nebu puni mjesec. Odjednom se nad gradom i nad čitavom okolinom razlilo neko žarko svjetlo, a mjesec je od toga sav porumenio kao krv. Pojava je trajala samo nekoliko sekunda. Ali te večeri čitavo je mjesto govorilo, da je toga dana negdje izvršeno bratoubijstvo, jer je to rumeno svjetlo na mjesecu, po tumačenju kremoneških bajka, znak Kainova umorstva. Oblasti medjutim traže krivca medju pučanstvom, ne vjerujući u vrhunaravne dokaze.

Strahoviti ratni izum.

Kako javljaju vijesti iz Londona, u selu Poasifeldu je neki Ernest Walch izumio novo sredstvo za ratovanje, koje ima užasni učinak. Izum se sastoji od ognjene rakete, koja se na izvjesnoj visini u zraku rasprsne i saspe čitavu kišu rastaljenih kovina na vrlo širokom polju učinka. Novi bi izum dobio naročitu vrijednost kao obrambeno sredstvo od napadaja iz zrakoplova. Rastaljene kovine ubijaju i ruše sve što nadju na svome polju. Prema nekim vijestima čini se, da je američka vlada već načinila neke ponude izumitelju. Pokusi sa novim sredstvom za rušenje i ubijanje potpuno su uspjeli.

Biskup, koji zabranjuje ženama ulaz u crkvu.

Biskup u Bresciji, monsignor Giacinto, objesio je na crkvena vrata neku objavu, koja se osim toga morala čitati na svim misama. U toj objavi on izjavljuje, da će se zabraniti ulazak u crkvu svim ženama, koje dodju golih ruku i preduboko izrezane haljine. Mjeru dekoltea nije postavio, ali naglašuje, da se ne smije preći granica, koju čednost nalaže svakom krštenom čeljadetu. Biskup izražava svoju bol, da se mora u Italiji poslužiti ovim sredstvima, ali to u sadašnjoj razuzdanosti i pretjeranoj golotinji nalaže okolnost, što se ta golotinja unosi i u božji hram.

100.000 ljudi na pogrebu 4-godišnje djevojčice.

U ponedjeljak sahranjena je u Rimu 4-godišnja djevojčica, Bianca Carlieri, koju je neki nepoznati zločinac oskvrnuo i zadavio. Pogreb se pretvorio u veličanstvenu pučku manifestaciju. Prisustvovalo je preko stotinu tisuća osoba. Iz velikog broja vijenaca bijelog cvijeća isticao se vijenac predsjednika vlade Mussolinija.

Zaglavila u snu.

21-godišnja djevojka Emilie Girard — u franceskom mjestu Carpentras — bolovala je u svoje vrijeme od bolesti spavanja. Od te bolesti ostala je posljedica da je djevojka često u snu hodala kao mjesečarka. Ovih se dana našla na obali kanala, baš u času kad ju je zahvatila kriza. Pala je u vodu i utopila se.

Hrast, koji rodi sladak žir.

U Njemačkoj je nekom vrtlaru uspjelo da cijepanjem uzgoji hrast, koji rodi sladak žir kao lješnjak.

Vojvoda kao zidar.

U londonskim aristokratskim i [illegible] krugovima mnogo se govori o originalnoj [illegible] jativi vojvode od Argyla. Taj aristokrat čitav tjedan dana proveo kao zidarski [illegible] na svom imanju u Škotskoj, radeći [illegible] drugim radnicima i odjeven u radničk[illegible]. Zidar-vojvoda radio je uz običnu na[illegible] treba naglašavati, da je vojvoda steka[illegible] veliku popularnost medju zidarima.

Pošli u smrt svezani.

U franceskom gradiću Meauxu p[illegible] samoubijstvo dvadeset-godišnji vojnik [illegible] 19-godišnja djevojčica Raymonda Gill[illegible] je se bacilo zajedno u Marnu, pošto su prije zajedno svezali konopcima o[illegible] oko pojasa i oko nogu. Lješine nesre[illegible] bavnika bile su doskora izvučene iz [illegible] položene u zajednički grob.

Kazna za odviše brbljave žene i klev[illegible] bila je u Engleskoj ta, da joj je sud d[illegible] nuti na usta brnjicu, a stražar bi je [illegible] uzici kao psa vodio po ulicama. T[illegible] Engleskoj dugo bile kažnjavane žene [illegible] jezičinom, a upravo pred sto je god[illegible] kazna ukinuta.

Dvoboj, u kom stradava svjedok.

Na nekom dvoboju u Rimu desila se [illegible] upadica. Dva glavna urednika nekih [illegible] pobila su se na mačeve. U trećem [illegible] jedan od njih, ranjen u ruku, ispustio [illegible] mač, koji se zabô u nogu jednog od sv[illegible]. Dvoboj će se nastaviti, čim ranjenih [illegible] ali na pištolje.

DAROVI u fond «Istarske Riječi»:

Žaleći, što nije mogao, da iskaže lič[illegible] sljednju počast pok. župniku veprin[illegible] Kazimiru Mandiću, dr. Ulikse Stanger [illegible] u počast pokojnikove uspomene z[illegible] «Istarske Riječi» 25 lira.

Da počasti upomenu pokojne K[illegible] Veselove, gosp. Antun Stenta iz Opati[illegible] ruje za fond «Ist. Riječi» L. 10.—.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

POZIV

na

XXVI. redovitu glavnu skupštin[illegible]

Medulinsko - Ližnjanskog Društva za štednju i zaj[illegible]

koj će se obdržavati

u nedjelju dne 22. lipnja 1924. u tri sata poslije podne u Medulinu u kući g. Jakova Kirc[illegible]

DNEVNI RED:

1. Izvješće upravnog i nadzornog odbo[illegible]
2. Odobrenje računskog zaključka za g[illegible]dinu 1923;
3. Eventualije.

Upravni odbor.

OPASKA: U slučaju da ne bude na odredjeno[illegible] jem dovoljan broj prisutnih zadrugara za valj[illegible] odlučivanje, obdržavat će se glavna skupština u sm[illegible] društvenih pravila [illegible] sata kasnije sa istim dnevn[illegible] redom, bez obzira na broj prisutnih zadrugara.

ZAHVALA.

Svoj rodbini, prijateljima i znancima, koji su našeg nezaboravnog i nezaboravnog supruga, oca, svekra i djeda

Ivana Brnčića

sproveli do hladnoga groba ili nama kakogod drukčije iskazali svoju sućut, neka je ovime izrečena naša najtoplija i najsrdačnija hvala.

U BREGIMA, kod Rukavca, dne 10. juna 1924.

Rastužena obitelj.

Broj 30 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 26. junija 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog četvrtka donaša i prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 20 lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

„Rod bo samo koj' si mrtve štuje, na prošlosti budućnost si snuje!“

VIDOVDAN

Bilo je u proljeće god. 1389. Turski car Murat digao veliku vojsku i krenuo s njom na Srbiju. U to vrijeme vladao je srpskom carstvom car Lazar. Srbi se mahom okupe oko njega i on ih povede na Kosovo, gdje se izmedju obje vojske zametnula jedna od najkrvavijih bitka, što ih svijet pamti. Isprva su Srbi snažno napredovali i potisnuli tursko desno krilo tako žestoko, da se držalo, da je pobjeda na srpskoj strani. Ali u odsudnom trenutku udari turski prestolonaslednik Bajazit sa svojom vojskom na srpsko desno krilo i razbije ga. Iza toga udare Turci svom snagom na glavnu Lazarevu vojsku i svladaše je. Lijevo krilo doživi jednaku sudbinu — i bitka se svrši s potpunim porazom srpske vojske. U bitki pade car Lazar i gotovo svi njegovi najbolji junaci i vitezovi. I turski sultan Murat izgubio je tom zgodom život, ali to nije ništa promijenilo na stvari: srpsko carstvo, što ga je prije malo godina srpski car Dušan digao do nevidjena sjaja i moći, postalo je iza one nesretne bitke na Kosovu plijenom divljih Turaka. Bitka je trajala jedan jedini dan. Taj je dan bio — 15. juna. U ono su vrijeme još obje crkve, pravoslavna i rimska, imale svoj zajednički, julijanski koledar, tako da je u svim kršćanskim crkvama, istočnim i zapadnim, 15. juna bio posvećen sv. Vidu. Danas pak slave katolici sv. Vida 15. juna, a pravoslavni — 28. juna, ili — po starom koledaru — takodjer 15. juna.

Kosovska se dakle bitka bila na dan sv. Vida — na sâm Vidovdan.

U historiji čovječanstva bilo je dana, koji su potresli svijetom i narodima tako, da su i samu povijest skrenuli na drugi put, ali nijedan se od njih nije urezao u dušu koje nacije, kaošto se kosovski Vidovdan usjekao u srce i u mozak svega srpskoga naroda. Uspomena na taj udesni dan prelazila je iz usta u usta, od oca na sina, od jedne generacije u drugu; oko njega splele se neizmjerne legende i pjesme, koje po ljepoti natkriljuju sve, što je ljudska duša igdje na svijetu stvorila.

I tako je to išlo sve iz godine u godinu, iz stoljeća u stoljeće, sve do dana današnjega.

Kakav je čar u tome imenu, što se tako čvrsto priljubio uz dušu jednoga čitavoga naroda?

U prvom redu to ime, Vidovdan, nosi u sebi uspomenu na prošlost. A prošlost prije kosovske nesreće značila je: snagu, slavu i veličinu naroda i države. Ta se je prošlost vrtjela naročito izmedju slavnih Nemanjića i cara Dušana Silnog, oko svijetlih vladara, silnih i nepobjedivih junaka i vitezova, oko svega, što je jednom Srbin imao i što mu je u svijetu diglo glas i proslavilo ime. Pa je došao dan, Vidovdan, i sve to najednom srozalo, sve propalo, sve se uništilo. Što je god narod u nekoliko vijekova s mukom sagradio, divlji je Turčin u jedan dan sve smrvio i poništio. I taj dan bio je onaj udesni 15. juna 1389.

Vidovdan!

Ali dok je Srbin pomišljao na ono, što je bio i na ono, što je izgubio, njegovo srce nije moglo da ostane mirno. U njemu se krv bunila i zvala na osvetu protiv surovog ugnjetača i otimača. To je raspoloženje dizala u njemu i pjesma: ona ga je poticala na osvetu i ona je u njemu, što je najviše, budila vjeru, čvrstu vjeru, da će srpski narod doživjeti još jedan Vidovdan — Vidovdan, koji će osvetiti onaj stari kosovski, i vratiti srpskome narodu ono, što je već jednom imao.

I tako se u sudbonosnom imenu — Vidovdanu — stekla dvojaka misao: misao na prošlost i misao na budućnost, na ono, što je bilo i na ono, što će doći.

Vidovdan *je bio kroz vijekove kula-vodilja, svetionik srpskoga naroda. I u najcrnije noći pokazivao je on svojim svijetlom Srbinu put u budućnost. U punih pet vijekova taj vodiljni plamen nije nikada ugasnuo, ma ni za trenutak. Nije klonuo ni onda, kada je srpski narod iza prvih neuspjelih pobuna morao da položi oružje, da se razbježi po planinama, da se iseli na daleko, kadšto i preko granica svoje šire otadžbine.*

I u času, kad je Veliki Pradjed današnjega jugoslovenskoga kralja, Karadjorgje, iznio nad Turcima prvu odlučnu pobjedu, ni onda nije ugaslo vodiljno svijetlo Vidovdana. Štaviše, ono se kanda još većma rasplamsalo, kao da govori narodu: — Još nije završeno veliko osvetno Djelo.

Pa ni dvanaeste godine, kad je na samom Kosovu osvećena pogibija Lazareve vojske, ni onda nije proročansko svijetlo ugaslo, niti je što izgubilo od svoje vijekovne snage.

Novo naime doba dalo je Vidovdanu jedno dublje i šire značenje, jer se proučavajući korijen srpskomu, hrvatskomu i slovenačkome plemenu našlo, da je nesamo svima trima plemenima korijen jednak, već da su jedni i sokovi, što njihovu stablu daju snagu i ljepotu. I pokazalo se, da dok se jedna grana veličanstvenom pobjedom kod Kumanova zanavijek riješila vijekovnih spona, dotle je tudja sjekira neprestano prijetila drugim granama istoga stabla, da ih otkine i obori. Tu sjekiru trebalo je izbiti iz ruke Nijemcu i Madžaru, u jednu riječ: trebalo je oslobodili braću, koja su čamila u ropstvu tih dvaju krvničkih naroda.

U tome duhu proslavljen je Vidovdan trinaeste godine, prve iza velike kosovske osvete.

U tom duhu imao da se proslavi i Vidovdan četrnaeste godine, ravno prije deset ljeta.

Ali ni dušmani nisu spavali. Potomak one zločinačke, krvničke porodice Habsburga, onaj crni nadvojvoda Franjo Ferdinand, htio je baš na sâm Vidovdan 1914. godine da udje triumfalno u glavni grad Bosne ponosne, u Sarajevo, da pokaže Srbima, da on još uvijek drži u ruci sjekiru, koja će se jednog dana spustiti na glave Srba, Hrvata i Slovenaca i jednim ih mahom odrubiti.

Od vremena aneksije Bosne i Hercegovine, taj je kobni čovjek neprestano tresao i lupao sabljom, kao da mu se žuri, da do kraja istrijebi naš rod na našem jugu. To je on činio i na dan 28. juna 1914. ulazeći u Sarajevo, ali ona ista visoka moć, koja je prije vijekova turila Juditi u ruke mač, da njime odrubi glavu dušmaninu Olofernu, ta ista moć turila je na sâm Vidovdan, prije deset godina, u ruke mladome junaku Gavrilu Principu samokres, da sastavi sa zemljom krutu hapsburšku aždaju.

I Princip je potegao i pogodio, jer je tako htjela Providnost. To je tražila i Vječna Pravda, koja ne će da narodi robuju...

* * *

Prekosjutra, u subotu, dne 28. o. mjeseca, sav će svijestan jugoslovenski svijet svečano da proslavi veliki dan — ovogodišnji Vidovdan. Toga će se dana čitati molitve za bezbrojne junake, koji su u vijekovina pali u borbi za spas naroda i otadžbine. A kako se u Vidovdanu oduvijek sticala uz misao na prošlost takodjer i misao na budućnost, tako će biti i ove godine, jer Vidovdan ostaje još uvijek svim Jugoslovenima kula-vodilja, koja bacajući svoje snažno svijetlo u neizmjeran prostor, pokazuje put, kojime treba ići, da se veliko djelo dostojno okruni.

10-godišnjica sarajevskog atentata

Ove godine slavit će se Vidovdan svečanije no ikada do sada. Vidovdan, koji je bio do sada narodni blagdan tek plemenskog značaja, slavit će se ove godine kao narodni blagdan čitavog jugoslovenskog naroda, jer sa 535. godišnjicom srpskog Vidovdana navršuje se 10. godišnjica jugoslovenskog Vidovdana, navršuje se 10. godišnjica sarajevskog atentata, kada je mladi Gavrilo Princip, probušivši tanetom svog samokresa lubanju Franja Ferdinanda, minirao zidinu triju velikih imperija Njemačkog, Austro-Ugarskog i Turskog, krvnih i nikad nezasitnih najvećih neprijatelja svih Jugoslovena, povukao sve prošle junake naših plemena u narod, izbrisao srpskom Vidovdanu plemenski značaj, pretvorivši ga u Vidovdan jugoslovenskog naroda i označio apoteoz neslomivog duha i stalnost neoborive fizičke sile ujedinjenog Slavenskog Juga.

Zato će ujedinjeni južni Slaveni proslaviti ove godine Vidovdan na osobiti način priredivši u Sarajevu Sokolski slet, za koji se je do sada prijavilo preko deset hiljada Sokola, da se u ime svih Jugoslovena poklone na grobu neumrlog Principa, koji je dao svoj mladi život za slobodu i ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca.

Možda ni danas još nije svakome jasno, što je vodilo Principa na njegov čin, pa ćemo malo da o tome pregovorimo. —

Već od vjekova su najbolji sinovi našeg roda težili za oslobodjenjem i ujedinjenjem južnih Slavena, a u poslijednja dva decenija do god. 1914. bio je obuzet tom težnjom sav naš narod od Triglava do Timoka i Vardara. —

Ta misao rodila se je medju austrougarskim jugoslovenima god. 1832. kao ilirski pokret, a kasnije kao jugoslovenski, dočim se je v slobodnoj Srbiji rodila već u početku stvaranja njenog samostalnog života, t. j. čim je izašla iz periode Miloševe Srbije, malene poluslobodne balkanske države, a program ocrtan je već za kneza Aleksandra Karadževića i još bolje kasnije za vladavine Mihajla Obrenovića.

Politički cilj te misli bio je od početka do danas isti: borba protiv apsolutizma, socijalna borba protiv srednjevječnog feudalizma i oslobodjenje ispod tudjinskog jarma; da živimo ne samo lagodnije nego i ljepše, t. j. čovječnije, kulturnije i smirenije te da se ujedinimo u slobodi svi južni Slaveni od Triglava i Skadra do Varne: Srbi, Hrvati, Slovenci i Bugari.

Za vrijeme balkanskog rata, a naročito u minulom svjetskom ratu odijeliše se Bugari posvema, pa se danas redovito pod Jugoslovenima u užem smislu smatraju ostala tri plemena. —

Misao za ujedinjenje Jugoslovena je bila u poslijednje vrijeme — kao što je i danas — zavjetna misao našega troimenog naroda, koja je u našoj narodnoj borbi XIX. vijeka dolazila čas jače, čas slabije do svog izražaja. U ratu Hrvata sa Madžarima god. 1848., koji nam je donio toliko zla i sramote, potisnuta je bila u pozadinu, jer pogodjena u momentu kad bijaše tek probila okvire domaće politike, pa mora čitavi naš narod snašati još i danas, iza oslobodilačkog rata, konsekvence, koje će moći tek budućnost da izbriše. —

Austriskoj vladi nije išlo na račun naše ujedinjenje, pa je zabranjivala i progonila oduvijek jedno ime za sve Jugoslovene i podupirala svim sretstvima sitna plemenska i vjerska cijepanja. Tako je došlo do toga, da su iz triju plemena jednoga naroda stvorene tri narodnosti, a kad je Franjo Ferdinand htio stvoriti unutar same Austrije i četvrtu — Bosansku —, platio je glavom, a njegov je pokušaj sramotno propao.

Hrvatska omladina, svijestna programu Ljudevita Gaja, da opere sramotu nanešenu ratom sa Madžarima, Srpska omladina idući pravcem udarenim od Ilije Garašanina, složiše se zajedno sa Slovenskom omladinom i počeše svom silom na novo, tako, da je borba za ujedinjenje poprimila već tada — i ako samo kao predmet propagande — oblik u političkom zahtjevu svih Jugoslavena u bivšoj Austro-Ugarskoj kao i van nje, da se ujedine u slobodnoj i nezavisnoj državi.

Gavrilo Princip, vatreni pristaša ove struje stupio je već u svojoj četrnaestoj godini medju ostalu omladinu u Sarajevu, okupljenu oko lista «Omladine», a jer bijaše iz Livna t. j. potomak srpskih hajduka Vujadina, Milana i Grujice, mrzio je svaku teoriju i stupio odmah u posebnu akcionu grupicu, koja se zavjeriše obračunati stvarno sa Franjom Ferdinandom radi njegovog neuspjelog pokušaja. I pred deset godina, na Vidovdan god. 1914. obračunaše. Principova ruka, vodjena vjerom u slobodu jugoslovenskoga roda, odapela je i odstranila glavnu zapreku, koja je smetala da naš rod dodje do svog uzvišenog cilja i prirodnoga prava. —

Danas, gdje je već odavna ona misao, koja je vodila Principa, preživjela dobu propagande i postala u samostalnoj državi predmetom svjetske politike; gdje se njome ne bave više samo naši profesori, učitelji i djaci, nego ju uzimlju u svoj račun diplomate i političari velikih država, jer je postala odlučan faktor u srednjoj Evropi; kada je misao Ilira — nažalost sužena i u izmjenjenom obliku — postala već činjenicom velike svjetske politike, principovo mučeničko tijelo već odavna počiva u hladnom grobu kraj svog Bogdana Žerajića i u šuštaju vrba na Koševu prisluškuje korake jugoslovenskih sokola, koji dolaze predvodjeni duhovima Ilije Garašanina, Ljudevita Gaja i Antuna Kreka, da se u ime čitavoga jugoslovenskog roda poklone pepelu njegovom i blagodareći zakunu, da će uvijek skupno braniti i čuvati ostavljenu im djedovinu i boriti se vječno protiva svim neprijateljima narodnoga jedinstva i slobode, pod geslom izrečenim od njega jedan dan prije sarajevskog atentata:

«Junaka srce sreće ne zna inc
No u slobodi cjelov domovine!...»

* * *

I mi Jugosloveni u Italiji poslali bi rado naše sokole da ti se poklone, jer si i za nas trpio i umro i jer si naš, kao i ostale nam braće u slobodnoj Jugoslaviji, ali... Sami smo. Bez sokolova i sokolica, bez društava i vodja, bez škola i učitelja. Sokole nam raspustiše, društva i škole zatvoriše, vodje i učitelje istjeraše... Sami smo, osim ovog našeg glasila, koje nam je jedina naša utjeha. Ali neka! Nešto nam ipak ostaše! Ostaše nam naša vatrena i poletna jugoslavenska duša i čvrsta volja poput gorske hridi, da poradimo u korist našega naroda. Maleni smo brojem, teška je naša borba, ali je tim veća naša moralna snaga bez suvišnih olina, trulih tjelesa i glupih vikača, što nam više vrijedi nego divljačka vika po ulicama i slični moderni izljevi duševnog stanja raznih pojava modernog doba. Naša je parola: samoprijegor i vjera u «pravdu Boga istinoga» bila uvijek, pa je ostala i danas, gdje u sutonu naše narodne borbe za opstanak gledamo kroz tminu očajne sadašnjosti one malene gotovo ugasnute svijećice, koje su još ostale kao ostatak sjaja i svijesti naše i ostati će vječno. —

A ti Gavro, koji ne slušaš tužnu historiju sadašnjosti naše, počivaj u miru i nastoj, da jugoslovenski narod, koji će na Vidovdan doći da se pokloni tvome grobu, odnese sa njega dostatno jakosti i oduševljenja za nastavak u . . . borbi, pa će to biti najljepša proslava Vidovdana i uspomene tvoje, kojoj ćemo se mi ovdje u duhu pridružiti i biti zadovoljni da možemo sapnuti:

Slava duši Tvojoj o Gavrilo Princip!

Rikard Katalinić - Jeretov:

PRAVDAŠ

Pravdaju se živo, baš živo košto se naši ljudi znadu pravdati.

— Ne, ja vam kažem, da Srbi i Hrvati nisu jedno — — — ja vam kažem.

— Kako nisu?! Ta to su braća! — viče drugi. Treći šuti. Drugi pogleda trećega, pa ga oslovi onako žestoko:

— Što šutiš ti! Što veliš ti? Jesi li ti Srbinu brat?

— Nisam, Jovane, — odgovori mirno treći.

— Ha, čuj Ivane, znam, Ilija ti je pametna glava, pa vidiš njegova suda.

Ilija pogleda obojicu i opet će mirno: Srbin Hrvatu nije brat, jer je isto što i Hrvat, **a ja ne mogu sam sebi da budem brat.** Ne pravdajte se uludo! Ko je Hrvat, taj je i Srbin, a ko je Srbin, taj je i Hrvat! Ali da vam kažem još jedno: Ja vam govorim srpski, a vi me hrvatski razumijete, a kada mi vi govorite hrvatski, ja vas razumijem srpski.

Ivan i Jovan ušutješe i uvidješe, da im je Ilija od Neretve od Boga dan, da im rasvijetli pamet.

Henry Barby:

U samih 10 dana

Bilo je ovo za vreme svetskog rata. Austrijanci su još samo nekoliko kilometara daleko od Topole, gde počiva pepeo Velikog Karagjorgja; oni su pred Takovom, zavičajem Obrenovića; oni ugrožavaju Kragujevac i njegov arsenal; oni se već utvaraju, da su gotovi sa Srbijom.

Obrana se Beograda napušta. Zabrinutost, pače i očaj obuzimlje u Srbiji i najodvažnije.

No odjednom se čuje, da je došla tako dugo očekivana municija, a u istom se času rasprostrani medju vojskom još jedna vest: kralj je u rovovima!

Kralj Petar I., onda sedamdesetgodišnji starac, reumatičan i oslabljen godinama, bio je predao vlast, za nj prenapornu, mislio je, u snažnije ruke svoga sina, princa Aleksandra, ali ispred pobedničkog napadača on se ipak uspravi. Njegov jaki duh nadvlada slaboću istrošenog tela slabog i nemoćnog starca; potresen pogiblju domovine, on iskaže u tom času, ako ne baš mladenačku snagu, a ono doista veliki zanos i energiju, da poleti u njemu obranu.

U Vranjskoj Banji, gde se on bijaše sklonio, pošto stizahu slabe vesti, bio je setan, mučaljiv i kao satrt. Ali jedne večeri na 30. novembra 1914. pre večere pojavi se posmehom na licu. Oni, što su ga okruživali, začudjeni, nisu se usudjivali pitati ga za uzrok. Odjednom, stari kralj digne glavu, zažare mu se oči:

— Idemo videti te glasovite Austrijance od Austerlitza i Solferina.

Nastade zabuna. Njegov se lečnik umeša:

— Veličanstvo...

Ali ga kralj Petar prekinu:

— Sad ne sme više da govori lečnik, nego samo vojnik!

I on sutradan ode.

Na peronu je stanice u Nišu ministar predsednik g. Pašić. Kralj ga je dao telegrafski obavestiti o svom polasku.

— Ja idem na frontu. — on mu jednostavno priopći.

G. se Pašić trgnu, hteo bi govoriti, ali kralj nastavi:

— Oni su pred Topolom!... Ja ne ću da udju u grad!... Ne ću, dok sam živ!...

I vlak, koji je vozio kralja, prosledio je svoj put sve do poslednje stanice, da ga dovede u srediste srpske fronte.

Prilike su bile očajne. Neprijateljska je vojska nastavljala svoje pobedničko prodiranje. Austrijski su aeroplani, leteći povrh srpskih položaja, bacali proglase, kojima su pozivali vojnike da beže iz vojske, obećavali svega kukavicama i hteli time prouzročiti smutnju medju redovima.

Ali evo kralja Petra k njima.

Vetar raznosi daleko njegove reči:

— Čini se, da ste presiti borbe... da se volite povratiti u svoja sela sudeći po ovom pozivu, što vam neprijatelj šalje... E pa dobro! Nek odu oni, koji hoće da idu! Slobodni su...

U općoj uzrujanosti, kojom su primljene ove reči, stari kralj nastavi:

— Vi ste zakleli, da ćete braniti svoga kralja i svoju domovinu... Ja vas odrešujem prvoga dela prisege, koji se odnosi na moju osobu!... No ja ostajem!... Oni koji hoće pobediti ili poginuti uz svoga kralja, neka ostanu sa mnom!...

Mnoštvo vojnika, oduševljeno njegovom prisutnošću i njegovim rečima, nije imalo nego jedan jedini poklik:

— Gospodaru! Mi nismo umorni nego samo od uzmicanja!... Veseli nas tvoja prisutnost, jer nam je to znak ofenzive!...

— Tako je! — svečano odgovori stari kralj.

I spajajući delo s rečima svojim, on se uputi u rovove prvih redova.

— Ne idi tamo!... uzalud je!...

Tako će mu njegova dva sina, princevi Aleksandar i Gjorgje, koji su ga stigli i htjeli još poslednji put da ga zadrže.

— Gledaj, čiča, možeš poginuti!... govorio mu je Djordje.

— Ne pitam te za savet!... Ostani ti ovde, ako ne ćeš da dodješ i ti.

Nije o tome trebalo dugo uveravati princa Djordja: «Divan je čiča — govorio je on sam sobom. — A napokon... ovo i nije čas za razmišljanje!...»

Pomagan od svoja dva sina, kralj prispe u prve redove i uzme pušku jednom palom vojniku.

— Dajte mi 50 naboja! — zatraži on sasvim prosto.

On bijaše nekada izvrstan strelac. U jedan mu se mah obnovi stalnost ruke i tačnost oka kao ono u mladenačko doba i on ispuca svoje naboje.

Jedna bomba prasnu, ubije vojnika, koji mu je bio na levoj strani, a rani jednog njemu na desno; stari je vladar, ravnodušan, nastavio pucati...

Kao munja razletila se od čete do čete, od puka do puka, od armije do armije vest: «Kralj je u rovu!»...

To je poklik nade, što svi, vojnici, podoficiri, oficiri i generali ponavljaju u veselom zanosu, koji ih oduševljuje: «Kralj je u rovu!»...

Nadošao je čas ofenzive.

U noći su i poslednje pripreme bile gotove.

Svi do poslednjeg vojnika osećaju u sebi junačko srce. I dok neprijatelj pun samopouzdanja ne misli nego na svoje dalje pobedničko prodiranje, pukovi se zajednički spremaju da pognute glave nasrnu na nj.

A ova će navala biti tako nagla, nepredvidjena i silna, da će pobedjenici od jučer razbiti, rasterati i smrviti svoje pobednike!

Na 3. decembra, u 3 [illegible]a i po u jutro, dano je naredjenje svi[illegible] [illegible]pskim vojskama da započnu ofenzivu na celoj fronti, a na 7 sati poče bitka na Kolubari.

I dogodi se čudo.

To je bila sjajna pobeda na Kolubari, koja je zadivila ceo svet. Tu je rasterana austro-ugarska vojska maršala Potioreka, koja je ostavila u rukama pobednika 40.000 zarobljenika. To je osvojenje Beograda i cele Srbije u samih 10 dana!

Opaske k ubijstvu Matteotti-a

Otkad se je pojavila u Italiji fašistička stranka, bilo je izvršeno po njoj više napadaja na poslanike u rimskom Parlamentu. Evo dokaza:

On. Misuri, poslije jednog govora, držanog u komori, bio je naleman i ranjen od nekolicine organizovanih poštenjaka.

— Jedna je hrpa fašista provalila kuću on. Nitti-a te mu razbila i opljačkala sve što je našla u njoj. — On. Amendola bio je po bijelom danu u Rimu napadnut, izlupan i teško ranjen od šestorice finih ljudi. — On. Cesare Forni-u, fašističkom disidentu, razbili su glavu na centralnom kolodvoru u Milanu, e da se time prisili, da se vrati fašističkoj disciplini. — Zadnji zločin: ubijstvo poslanika Matteotti-a.

Svi ti napadaji bili su organizovani sa strane jedne hrpe visokostojećih osoba, od kojih su se nekoje nalazile i u državnoj službi na važnom položaju.

* * *

On. Cesare Forni, fašistički disidentski poslanik, tvrdi, da je sve navedene atentate organizovala i izvela nekakva «Čeka», u kojoj da se izmedju drugih nalaze i ove ličnosti:

Comm. Cesare Rossi, šef presbiroa u uredima ministarskog predsjednika, koji se sada isto nalazi u zatvoru; — Com. Aldo Finzi, vladin podtajnik, koji je sada morao podnijeti demisiju; — Comm. Luigi Fredi, šef ureda za fašističku štampu, koji se sada nalazi u zatvoru; — On. Francesco Giunta, glavni tajnik fašističke stranke i palikuća po vlastitom priznanju; — Giovanni Marinelli, koji se sada nalazi u zatvoru radi ubijstva poslanika Matteotti-a; — Dumini, Volpi i Putato, koji su izvršivali atentate i koji se danas nalaze u zatvoru.

Hoće li se doznati za sve druge?

Interesantno je, da on. Giunta, koji obično toliko viče, danas — šuti. Šuti kao riba. Mussolini ga je i izlučio iz direktorija fašističke stranke.

* * *

Vrhunac prostote!

U nedjelju su vojnici fašističke nacionalne milicije pred slikom ubijenog Matteotti-a u Genovi pjevali:

«Matteotti, Matteotti,
Quanta melanconia nel tuo sorriso
Avevi un posticino in Parlamento
Te l'ha levato il Fascio in un momento!

U Rimu su ovih dana mobilizovani fašisti pjevali:

«Noi siamo Fiorentini
Portiam pugnale in bocca
E guai a chi ci tocca!

* * *

Da li će vlada dotično g. Mussolini opet proglasiti amnestiju, kojom se amnestiraju svi fašisti, koji su u fašističke svrhe počinili tolika zločinstva?

Nakon predzadnjih izbora izašla je bila amnestija, a fašisti su bili amnestirani. Slučaj u Marezigama: Fašisti, iz početka optuženi, bili su prije procesa amnestirani, a zatim su u procesu nastupili kao svjedoci; Mareziganci, naši ljudi, bili su svi odsudjeni na godine tamnice.

* * *

«Balkan» u Trstu i Narodni dom u Puli bili su zapaljeni od Giunte odnosno fašista. Proces se nije niti zametnuo, premda su oblastima poznati krivci. Što više, za Pulu znamo da se je već prije u uredima komesarijata (Bocini, Dell'Erba, on. Bilucaglia) znalo, da će se zločinstvo izvršiti. Prilike javne sigurnosti nam ne dozvoljavaju, da već sada iznesemo sve što znamo.

* * *

Ribarić, Vizintin, Bercè, Müller i mnogi drugi, ubiveni i osakaćeni, još uvijek nisu osvećeni. Ubojice se slobodno kreću po gradu.

* * *

Žrtva Matteottija nije bila zaman. Po cijeloj Italiji je nastala preorijentacija javnog mnijenja.

Treba li još drugih žrtava da se opet uvede pravednost u ovu zemlju? Hoće li još da vlada bodež, bomba i nasilje? Quoque tandem?

* * *

Poslije Matteotijevog ubijstva broj je onih, koji su nosili fašistički znak, znatno pao. Danas u Trstu rijetko vidiš fašističkih emblema u zapućku. Samo nacionalna milicija ne može da skine svoju črnu košulju.

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Sokoli» u Bakru. - Barčićevo proročan[...] Su počeli miši bivandu pit!

Ninetta mi je danas pripovijedala, da [...] subotu, 28. ovoga mjeseca juna na Su[...] imati Sokoli jednu «velu feštu», i da će [...] otići onoga dana onamo «za ca videt[...] da je već stufa v Rike...»

Danas sam govorio sa četiri moja pri[...] iz Sušaka, koji su mi pak sa svoje stra[...] kli, da su oni «stufi» i Sušaka... Svi su [...] a ča ću pak ja reć? Medjutim, meni se [...] da mi svi pušemo u «tustu juhu,» jer je p[...] ovoga strašnoga rata i još strašnijega po[...] rata moglo biti još i stotinu puta manje [...] strašnije. Ja se pak tješim i time, da je [...] kad više kad manje, bio oduvijek mal[...] Da se o tome uvjerimo, dosta nam je proli[...] tek nekoliko listova najnovije predratn[...] ječke... **histerije.**

Mnogi su već možda zaboravili, što [...] nas dogodilo prije trinaest godina, up[...] negdje u ovo ljetno doba. Tada su Sokoli [...] u Zagrebu svoj svesokolski slet. Tom zgo[...] okupilo se u Zagrebu sva sila Sokola. M[...] ih je bilo iz Dalmacije i Istre. Na povr[...] imali su ovi posljednji da se ukrcaju na [...] jeci, ali se Zanella tome odlučno usprot[...] Njegova «Voce» sipala je u one dane [...] otrovnije strijele na barbarske Sokole i [...] zila se nasilnim mjerama. Nato je vlast [...] rila ovaj salamunski zaključak: Sokoli [...] povratku preći preko Rijeke, ali... uz [...] stražu redara... Sokoli su na ovo famo[...] naredjenje odgovorili kao pravi Sokoli: «Sokoli znadu, što je čast. Oni su sebi na[...] lja straža. Ako im viša oblast ne da, da p[...] dju kroz Rijeku slobodni i vedri, kaošto dolikuje junacima, oni će sebi tražiti d[...] put za povratak u domove svoje!»

U isto vrijeme javio se Bakar i pon[...] Sokolovima Dalmacije i Istre: — Naša su v[...] vrata, braćo, otvorena. Bakar vas čeka i [...] zivlje, da prodjete preko njegova slobo[...] tla.

I Sokoli prihvatili poziv i nagrnuli sv[...] Bakar, da se ondje ukrcaju na parobrode, k[...] će ih prevesti u Dalmaciju, odnosno u Ist[...]

Sjećam se, kao da je juče bilo. Pred M[...] stratom sve vrvi od naroda. Sve kalpak [...] kalpaka, crvena košulja do crvene košulje, [...] mi, civilisti [...] nas nekoliko hiljada. I sve ži[...] i bučno i šumno. A onda banket pod otvor[...] nim nebom. Ja sam sjedio do našega pat[...] cija, staroga Erazma Barčića. Barčiću s des[...] sjedio je pokojni Katarinić, duga, pamet[...] brada. Već je bilo zanoćalo, kad se starac [...] gao i vatrenim govorom, kao kakav mladi pozdravio Sokole. Onda se digao i naš pat[...] cij, Erazmo. On je, veli, donio junačkim S[...] kolima vijenac, što im ga poklanjaju riječk[...] progonjena braća na uspomenu. I još je reka[...] «Hrvatska je svijest obuhvatila Rijeku ka[...] gvozden obruč. Taj obruč sve više pritište [...] **doći će dan, kad će vas, braćo Sokoli, naš neprijatelji prvi zvati, da prodjete onim našim gradom.»**

Meni se činilo, kao da sam u taj čas sluš[...] kakvog slijepog guslara, koji naviješta n[...] rodu:

Drumovi će poželjet Sokolâ...

To je bilo god. Gospodnje 1911, a kojih osa[...] ili devet godina iza toga — drumovi [...] nistini poželjeli Sokola... ali je bilo prekasn[...] Zar ne gospodine profesore Zanella?

Volteмo pagina! Onaj slučaj s onim socija[...] stom Matteotti, koga su u najkulturnij[...] gradu u po bijela dana pograbili i kao A[...] nauti odveli u automobilu nekuda i tamo g[...] zaklali, taj je užasni slučaj razbudio na R[...] ieci strašan dojam. Sva se Rijeka zbog tog[...] zgraža, premda ih je naša holokausta u ov[...] pet šest godina vidjela od svakakov[...] [...] lora. Zgražanje nad tim nečuvenim z[...] poprimilo je na Rijeci takove dimenzije, d[...] je ovih dana i sama Vedetta pronašla, d[...] ulije malo vode u taj plamen sveopćega zgr[...] žanja. Ona je rekla od prilike ovo: «Zločin koji je učinjen u Rimu, strašan je. Još je strašniji, kad se pomisli, da su u nj upletene mnoge uvažene ličnosti fašističke stranke. Ali to ne znači, da se radi toga ima da baca krivnja na sve fašiste! Zar su fašisti krivi

P O D L I S T A K

Čeka Drina!...[1]

Pjesmu, što je niže donosimo, spjevao je srpski pjesnik, Velimir J. Rajić. Pjesma je izišla god. 1913. poslije balkanskoga rata, a bila je deklamovana u ženskoj učiteljskoj školi u Beogradu 27. januara 1914. na dan sv. Save, točno pola godine prije nego što je Austrija navijestila Srbiji rat. Pjesnik pozivlje Bijelog Orla, kralja Srbije, da prebrodi Drinu i da udje u Bosnu, koja nestrpivo čeka svoje oslobodjenje. Kako je znano, Bijeli se je Orao još iste godine odazvao pozivu i prešao bosansku granicu, otkud se malo iza toga moralo povući da poslije četiri godine prebrodi opet Drinu i udje u Bosnu, gdje je definitivno ostao.

Zakliktala Bela Vila
Sa bosanskih sa planina:
Beli Orle, širi krila!
Čeka na te voda Drina!
Onaj zavet Srpskog Vožda:[4]
Čeka Drina!

Čeka... Broji dane mučne
Vekovima noći tavne.
O bregove bije tučne![2]
Peva dane svoje slavne.
Peva Drina!

Svaka rečca pesme ove,
Svaka njena kaplja rosna,
Beli Orle, tebe zove.
Preklinje te: Plače Bosna!
Plače Drina!

Sad je njena tuga jača,
Sad je rane ljuće more,
Jer čula je zveket mača,[3]
Osetila zračak zore...
Čeka Drina!!...

Kosovo si osvetio!...
Sa šare se sada vini,
Ne bi l' jednom doletio
Plemenitoj medji Drini!
Čeka Drina!

Il si s uma smeo, možda,
Onaj pozdrav Drini vodi,
Onaj zavet Srpskog Vožda:[4]
Da će Drinu da prebrodi.
Čeka Drina!

Da će Bosnu da polazi?
Te njegove reči svete
Ne sme Srbin da pogazi:
Čeka Bosna srpske čete!
Čeka Drina!

Nek se srpskog srca kosnu
Tužne Bosne, jadi kleti,
Beli Orle, hajd u Bosnu,
Zapovedi boj viteški!
Zove Drina!...

Nek poteče krv u Bosni
Iz dušmanskog srca ljuta!
Nek tvoj steg pobedonosni
Srpskoj slavi krči puta!
Moli Drina!

Nek se Drina zakrvavi!
Nek se leče ljute rane!
Nek se u krv jad udavi!
I nek srpska zora svane!
Kliče Drina!...

Srpska Zora i Sloboda,
Kao što je nekad bila!
Čeka na te Drina voda,
Beli Orle, širi krila!
Čeka Drina!...

Velimir J. Rajić.

[1]) Drina, rijeka, koja dijeli Bosnu od Srbije.

[2]) Tučne — što i čvrste, jake.

[3]) **Čula je zveket mača** — U oktobru 1912. srpski su topovi tutnjeli u blizini bosanske granice, a ti su topovi donijeli slobodu srpskome narodu u Staroj Srbiji i Makedoniji.

[4]) Srpski Vožd — Karagjorgje, pradjed sadašnjeg kralja Aleksandra.

Glasi o boju na Kosovu

Narodna pjesma.

Pošetala carica Milica
ispod grada, bijela Kruševca.
S njome šeću dvije mile kćeri:
Vukosava i lijepa Mara.
K njima jezdi Vladeta vojvoda
Na doratu na konju dobrome;
Vladeta je konja oznojio
I u bijelu pjenu obukao.

Pita njega carica Milica:
«Oj Boga ti, kneževa vojvodo,
Što s' tako konja oznojio?
Ne ideš li sa polja Kosova?
Ne vidje li čestitoga kneza,
Gospodara i moga i tvoga?»

Al besjedi Vladeta vojvoda:
«Oj Boga mi, carice Milice,
Ta ja idem sa polja Kosova,
Al ne vidjeh čestitoga kneza,
Već ja vidjeh kneževa zelenka,
Tjeraju ga po Kosovu Turci,
A knez, mislim, da je poginuo.»

Kad to začu carica Milica,
Prolih suze niz bijelo lice,
Pak još pita Vladetu vojvodu:
«Još mi kaži, kneževa vojvodo,
Kad si bio na Kosovu ravnu,
Ne vidje li devet Jugovića
I desetog, starog Jug-Bogdana?»

... se medju njima našlo nekoliko razbojnika, ... su počinili onaj zločin? Atenzion — ...le! opominje «Vedetta».

To je sve u redu, ali nije u redu, kada ta «Vedetta» i njoj slični listovi udaraju po Jugoslovenima, da su Balkanici, barbari, selvaggi, morlaki, ako se gdjegod dogodi, da ... kakav Jugosloven učini kakovugod nepodopštinu! Sve ča j' pravo, rekli bi naši Kastavci!

Valjda znate, da mi na Rijeci imamo osim «Vedette» još jedan list, koji se bavi našim gradskim prilikama i neprilikama. To je «Sentinella Adriatica». Već je počela da zavada svoj nos i u neka vrlo delikatna posla. U broju od 15. o. mj. veli čisto i bistro, che il popolo di Fiume è stufo. (Kako i Ninetta!) «Sentinella» zahtjeva, da se već jedamput s riječke pozornice maknu svi spekulanti, bili oni domaći ili strani (naime oni iz starih provincija). Finimola coi padreterni, (Grošić!) e coi piccoli **ras** locali!... Kliče «Sentinella». Medju tim rasima (tirančićima) ima i takovih, koji nisu činili drugo, nego što su jeli i pili čas na račun aneksije a čas na račun patriotizma.

Opinione di Ninetta! A što je pak do mene: koliko li sam samo puta ja ispružio sličnu misao? Ali, dakako: bio sam i ostao uvijek glas vapijućega...

Na posao, perdio! (i zdrav bio!) kliče «Sentinella». Un buon calcio di codesti speculatori! Van s onima, koji su postali fašisti i to bjesomučni fašisti, ali tek «dopo la marcia di Roma!» E' l'ora della liquidazione! Riječki narod ne će više da služi kao cimer za razne manifestacije, dočeke ili za razne riječke vašare (sagre fiumane). Treba da na Rijeci započne jedan novi život. Basta perdio! vapi «Sentinela!» i pita: — Kad će se napriliku već jednom provesti revizija ratnih dobitaka? osobito kod onih, koji su, dok je grad trpio stotinu muka, našli načina, da nakupe novčine, da nabave vile, automobile, etecetera?

Na kraju članka pisac je malu uštipnuo i «Vedettu», koja da se bavi raznim petegolecima, dok o ovim i ovakovim važnim stvarima — ni mukajet. Medjutim i moje je mišljenje, da je «Vedetta» mnogo bliža raznim pešekanima, nego li riječkom gradjanstvu, za koga «Sentinella» veli, da je — stufo. Kako bilo da bilo, mi se danas na Rijeci nalazimo izmedju dvije vatre: s jedne strane «Sentinella» ili straža, a s druge strane «Vedetta», takodjer... straža. A mi neutrali? Jednu maškaru od platine s prijeda i jednu otraga, pak neka pucaju.

A sada čujte ovu: Ima u Rimu neka tvrtka Canepa et Maxio, koja je ovih dana pisala jednoj drugoj tvrci u Opatiji pismo, s omotom, na kome je stajalo: Abbazia (Jugoslavija). «Sentinella» se na ovu netočnost silno naljutila. Prigovara rimskoj tvrci, da nema pojma o geografiji, i veli: neka znade tvrtka Canepa, da u Opatiji su Italijani, i da će oni u svakom slučaju ići naprijed, a ne natrag! I sve tako. Medjutim tvrtka Canepa nije u Italiji ni prva ni posljednja, koja nema ni pojma o geografiji. Da su Italijani u geografiji onako dobro potkovani kaošto su u raznim drugim stvarima, koliko bi komedija bilo manje!

Zaboravio sam vam reći, da je Ninetta, idući za modom, odrezala sebi kosu. Upitala me, da «ca mi se pari?» — a ja odgovorih, da nije loše, a da bin bio volio, da je odrezala jezik... Nato me je ona poslala — ter znate kamo.

Rokac.

IZ ĆIĆARIJE.

Nas ovuda je prestrašila ona strašna vijest u «Istarskoj Riječi», da se je buzetska općina zadužila za preko jedan milijun lira. Jezero vrazi, to je strašno! Ča su lire bacali u more!? Nego, nas sada ovo peče: Sad se govori da će naš Kras opet spasti u općinu Buzet. Neki pametni kod nas ovako modruju: — Račjani su veliki prijatelji Buzećana, bijeli i crni Italijančići, a to su i u Buzetu - gradu; zato vrag ne spi, te mi lako dodjemo na naše staro mjesto u Buzet... Drugi vele: — Buzet je sada jako zadužen, a siromašan je i malen — nek taj dug pomognu platiti i — Ćići... A tako je to?! Sada znamo, kako stojimo!... Mi vavek gudimo ovu istu: «Ki se s Talijani i s gospodom druguje i prijateljuje, ostat će kratkih rukava i bez — gaća!!»

IZ ROČA.

Ovogodišnje Tijelovo.

Svaki veliki blagdan mora da nam donese kakvo razočaranje. Tako je kod nas u Roču duševno veselje na Tijelovo bilo pokriveno koprenom općeg nezadovoljstva. Tijelovu se svi vesele: zemlja je cijelom snagom iznijela sva svoja bogatstva, seljak gleda bujni cvat svog truda, a evo ti na Tijelovo i svećenika, da polju i seljačkom trudu udijeli božji blagoslov. Kako je to bilo lijepo, kad je svećenik u našem jeziku čitao molitve i Evangjelje!

Ove godine nas je naš gosp. župeupravitelj zaista iznenadio svojim postupkom. Na procesiju na Tijelovo došao je sav narod naše opširne župe. Slušali smo svećenika kao Turci propovijed. Gosp. župnik čitao je ne samo molitve, nego i Evangjelje u latinskom jeziku. Za koga je to činio? Za svoje župljane sigurno ne! — Lanjske je godine barem Evangjelje čitao hrvatski, a ove je godine ukinuo i taj običaj. Što ga je na to potaklo? Ili zloba, ili samovolja ili ulagivanje. Naš župeupravitelj g. Salvadori odilazi iz Roča. Ukinuće Evangjelja na našem jeziku ima da mu valjda služi kao rekomandacija za novo namještenje. Govore pak, da se je već prije izrazio, da će navlaš pjevati na Tijelovo samo latinski, jer da seljaci nisu bili dobri. Nismo dobri, jer smo u novini pisali o «oferti» na ponoćnicu i jer ne odobravamo, da po kućama sabire jaja i nosi ih na prodaju u Trst.

Ako vlč. gosp. Salvadori bude sada namješten u kakvo mjesto, gdje su vjernici naše krvi, to im ovime javljamo, da se znadu ravnati.

IZ VIŠNJANA.

Poštovani gospodine uredniče! Molim Vas, da mi u narednom broju naše drage «Istarske Riječi» uvrstite ovo nekoliko redaka.

Kaošto Italijani čine velike krivice našim ljudima po drugim istarskim selima, tako i kod nas, ako ne i više. Mi ne smijemo pokazati niti znak da smo živi. U svakom našem koraku vide jugoslovensku propagandu i samo propagandu. Zaslona nemamo nigdje: ni kod nižih ni kod viših oblasti. Ali ipak ne zdvajamo. Živimo u čvrstoj nadi, da će se i ovo stanje da promjeni. Hoće, samo treba da se malko ustrpimo.

U kratko vrijeme odigrale su se kod nas dvije tragedije, jedna žalosnije od druge.

Dne 18. t. mj. igrao se u selu Radoši kraj neke lokve 4-godišnji dječak, Antun Radoš Ivanov, sa još jednim drugim dječakom. Nesretni je slučaj htio, da je jadni Radoš najedamput pao u vodu i utopio se. Malo zatim bio je izvadjen iz vode mrtav.

Pred nekoliko dana uzeo je Grgo Štrk sjekiru i u snu rasjekao glavu svomu jedincu sinu, 8-godišnjemu dječaku, a zatim se otišao utopiti u jednu odaljenu lokvu, iz koje je bio mrtav izvadjen nakon četiri dana. Što je dalo pokojniku povoda za taj zločin, ne zna se. Za vrijeme svojeg života bio je uvijek marljiv, radin i pošten čovjek, pa se svi čude ovom njegovom koraku.

IZ GRAČIŠĆA.

Zločinski napadaj na naše radnike.

Nedavno se započela graditi uskotračna željeznica Plomin—Šumbreg. Svrha te željeznice bit će ta, da se iz Šumbrega prevaža boksid do plominske luke. Na radnji je zaposleno više naših ljudi. Gospodarska bijeda i nevolja prisilila je i nekoje Gračišćane, da idu onamo na rad, e da zasluže nekoliko lirica za prehranu svoje obitelji. Ali pićanskim fašistima to nije pravo, pak bi htjeli silom da ih odvrate od te radnje. Radi toga su ih jedne večeri, kad su se umorni vraćali iz rada, dočekali u nekoj šumi izmedju Pićna i Gračišća, i bez ikakva povoda zločinski napali i do krvi isprebijali sa volujskim žilama, tako da su se teškom mukom dovukli svojim kućama. Napadača je bilo više, a prepoznati su samo ovi: Valerio i Cesare Monti, Luigi Gerbaz, Stefano Cholievizza, Antonio i Nicolò Bacich i Benedetto Masnich — svi iz Pićna. Nekoji su bili oboružani čak i puškama. Karabinijeri, kojima je inače poznata cijela stvar, još nisu proveli nikakve istrage. Preporučamo oblastima, da provedu istragu i da kazne neobuzdane napadače.

Franina i Jurina

Fr: Dunke — su ga našli?

Jur: Kega?

Fr: A onega nebogega socijalištu, ča su ga va Rime onako grdo maltrali.

Jur: Našli ga nisu, a Bog zna, te li ga kada ni nać.

Fr: Ma ča baš tako? Ma ja sam čul, da ih je sporadi tega već jedno sto zaprteh. Jur te nekega vraga zikljukat vanka!

Jur: Morda i te, a morda i ne te. Vej si ga!

Fr.: Novini pišu, da su šekveštrali i automobil, va kem su ga ća nesli i da su va njem našli dosta maći od krvi.

Jur.: To sve ni dosti. Da na jedno rečene, ti mane ćapaš i me poneseš ća i me zakolješ, pak me hitiš va kakovu jamu prezdamnu, pak se vrneš doma, pak ti najdu nož i rukav krvav, pak se najdu svedoki, ki su te videli, kako si me ćapal i ća ponesal — sve to ne bi dosta bilo, da se pokaže, da si me ti zaklal?

Fr.: Ma ča raspravlje?

Jur.: To sve ne bi bilo dosti. Trebalo bi, da te zivuku vanka z one jami i onputa bi komać bilo dosti.

Fr.: Ma dunke, ča oni, ki su ga zeli sobum va automobil ne te bit odsujeni?

Jur.: Aj te, ma ako se ne najde njegovo mrtvo telo, bit će kaštigani samo za to, ča su ga ća odvukli.

Fr.: Tako! Lepo po moju puru!

Jur.: Ja — takov je talijanski zakon. A oni, ki su ga ubili, poznaju dobro ta zakon, zač su i sami sve ljudi od zakona, pak te sve moguće učinit, da zataje, kamo su onega nesrećnega čoveka zakopali.

Fr.: Znaš, da je to sve skupa strašno!

Jur.: I još više nego strašno! A ne bi bilo ni pol, da su va tem zmešani kakovi prosti anarhisti ale pak kakovi drugi teroristi, — ma sve sami kavaljeri, komendatori, sama vela gospoda!

Fr.: A ča je najhuje, ima mej njimi i ljudi od guverna.

Jur.: I kakoveh! To su ti sve nekakovi «pezzi grossi», ki su fufinjarili levo i desno, pak kada su videli, da je voda prišla do grla i da bi njihovi fufinjeci mogli prit vanka, i to baš po onem Mateoti, ki je već sve imel crno na belem, onputa su se složili, da te ga poslat onamo, s kuda se već nijedan ne vraća.

Fr.: Mussolini mora bit kako vrag jadan!

Jur.: A kako ćeš da ne bude jadan, kada su va tu strahotu zapleteni najviše oni, kem je on najveć veroval. Nego čujem, da je sada on zel v ruki metlu, pak da ih je sveh pomel vanka z ministarstva.

Fr.: Dobro je storil. A još bi bolje učinil, da z onum svojum metlum pride jedan dan malo ovamo, va ovi naši kraji, pak da i ovde stori malo policije.

Jur.: Uprav čera sam mu po fin tega napisal jedno pismo. Pisal sam mu onako po domaću, da sam hvala Bogu zdrav, i da se ufam, da je i on tulikajše. I da mi je jako žal, da ima sada ovu velu intrigu vrhu glavi, ma da je malo i sâm kriv, zač da previše veruje ljudem, ki su okole njega. Ja sam mu napisal: Šior ministerijo! Vi imate jednu jako velu glavu, ma ne bite falili, da kadagoder malo i mane poslušate.

Fr.: Bormića ne bi mu škodilo!

Jur.: I još sam mu rekal: Šior Miništerijo! Kada ste nam pred par meseci obećali, da te izbori bit pravedni i pošteni, mi smo vam verovali. I sve bi bilo lepo i dobro pasalo, da nisu drugi pogazili, ča ste vi obećali. Mi smo valje ontrat rekli: — Ja, gospodin Mussolini je dobar gospodar, ma svi hlapci mu nisu onakovi, kakovi bi morali bit. Videt ćete, da te ga ti ljudi još zapeljat va kakovu nelepu kašu.

Fr.: I zapeljali su ga.

Jur.: Onputa sam mu napisal: Šior Miništerijo! Va Jevanjelje stoji napisano, da nete poć v raj oni, ki samo kampanaju okole: — Gospode! Gospode! nego oni, ki pravo i pošteno delaju. Ja bim i vam svetoval, da ne verujete vavek onem, ki vam prez prestanka razbijaju timpani z onem svojem: Duce! Duce!.... To su oni isti ljudi, ki i nam smirom organaju v uše: Kva šemo in Italija, e in Italija še deve parlar Talijan! — A sto puti bi bolje učinili, da nam reku: — Kva šè in Talija! Parlè kome ke volè, ma šavè, ke kvà in Italija še deve ešer oneštì! Verujte mi, šior Miništerijo, kada ti vaši hlapci budu ovako govorili i delali, onputa ćemo njim i mi baretu znimat i govorit ćemo: — Evala! Ovako i trebe!

Fr.: Dobro si mu zakurija, brate! A nam je lahko bit **onešti,** zač nam je odvavek poštenje bilo prva i glavna stvar.

IZ MOVRAŽA.

Prošlo je već mnogo godina, otkad imamo u selu školu. Kroz to vrijeme izredalo se u njoj više učitelja. Jedan je bio stroži, drugi blaži, ali na nijednog se nismo mogli potužiti. Nikad im nismo ništa prigovorili, jer smo bili uvjerani, da čine svoju dužnost i da su ljudi na svojem mjestu.

Pred nekoliko vremena poslale su nam školske oblasti za učitelja nekog Italijanca iz starih pokrajina. Što taj čovjek čini u našoj školi, to je ipak previše. Vlasi nam se ježe na glavi, kad čujemo, kako muči našu jadnu dječicu. Zamislite samo: budući da ga naši mališi ne mogu da razumiju, kaošto ni on njih, on ih najprije istuče šakama, a zatim, kad mu i to dosadi, uhvati ih za noge, okrene glavu prama dolje i tako drži više vremena.

Mimogred moramo napomenuti još i to, da taj delija tako sramotno psuje i grdi Boga pred djecom u školi, da se uprav zgražamo.

Radi svega toga mi smo odlučili, da ne ćemo više šiljati svoju djecu u školu. Mi roditelji šaljemo svoju djecu u školu, da nam se tamo nešto nauče, a ne da se kvare i još k tomu muče. Školske vlasti pak molimo, da nas barem u buduće poštede od ovakvih «učitelja», koji svakako više spadaju u cirkus negoli u školu.

IZ DEKANI.

Kakor sem zadnjič poročal, so naši šolski otroci priredili na Binkoštno nedeljo veselico. Udeležba in uspeh sta bila zadovoljiva. Zlasti je ugajal prizorček «Ciganska sirota». Najbolj ostudno in graje vredno pa je, da se na šolskih prireditvah — pleše! Hvala Bogu, da so ljudje bolj pametni, kakor tisti, ki bi morali dajati dober zgled. Plesa se namreč ni udeležil skoraj nihče domačih. Tak nadzornik, ki vpeljuje plese pri šolskih predstavah zasluži 25 tam, kjer se konča hrbet!

IZ ZRENJA.

Bijeda zauzimlje i kod nas sve to veći mah. Pred par dana umro je ovdje jedan seljak od gladi. Bojimo se, da ćemo imati još ovakovih žrtava. U našoj župi ima mnogo porodica, koje nisu već više tjedana vidjele u kući niti korice

---

Al besjedi Vladeta vojvoda:
«Ta ja prodjoh kroz Kosovo ravno.
I ja vidjeh devet Jugovića,
I desetog starog Jug-Bogdana;
Oni bjehu u pola Kosova,
Krvave im ruke do ramena
I zeleni mači do balčaka:
Ali su im malaksale ruke
Sijekući po Kosovu Turke.»

Još mu reče carica Milica:
«Stan', počekaj, kneževa vojvodo,
Ne vidje li još dva zeta moja:
Brankovića, Miloš-Obilića?»

Al' besjedi Vladeta vojvoda:
«Ta ja prodjoh kroz Kosovo ravno,
I ja vidjeh Miloš-Obilića.
On stajaše u polju Kosovu,
Na bojno se koplje naslonio.
Bojno mu se koplje prelomilo,
Oko njega Turci navališe,
Do sad, mislim, da je poginuo;
Al' ne vidjeh Vuka Brankovića,
Ne vidjeh ga, ne vidlo ga sunce!
On izdade čestitoga kneza
Gospodara i moga i tvoga.»

Istom oni tako besjedjahu,
Al' eto ti sluge Milutina,
Nosi desnu u lijevoj ruku,
Na njemu je rana sedamnaest,
Vas mu konjic u krv ogreznuo,

Veli njemu carica Milica:
«Što je, bolan, slugo Milutine?
Zar izdade cara na Kosovu?»

Al' govori sluga Milutine:
«Skin' me, gospo, sa konja viteza,
Umij mene studenom vodicom,
I zalij me crvenijem vinom,
Teške su me rane osvojile.»

Skide njega gospodja Milica,
I umi ga studenom vodicom,
I zali ga crvenijem vinom.

Kad se sluga malo povratio,
Pita njega carica Milica:
«Što bi, slugo, u polju Kosovu?
Gdje pogibe slavni kneže Lazo?
Gdje pogibe stari Jug-Bogdane?
Gdje pogibe devet Jugovića?
Gdje pogibe Miloš vojevoda?
Gdje pogibe Banović Strahinja?
Šta učini Vuče Brankoviću?»

Tada sluga poče kazivati:
«Svi ostaše, gospo, u Kosovu.
Gdje pogibe slavni knez Lazare,
Tu su mnoga koplja izlomljena,
Izlomljena i turska i srpska,
Ali više srpska nego turska,
Braneć, gospo svoga gospodara,
Gospodara, slavnog knez-Lazara.
A Jug ti je, gospo, poginuo
U početku, u boju prvome.
Pogibe ti osam Jugovića,
Gdje brat brata izdati ne htjede,
Dokle godje jedan tecijaše.
Još ostade Boško Jugoviću,
Krstaš mu se po Kosovu vija,
Još razgoni Turke na buljuke,
Kao soko tice golubove,
Do sad mislim, da je poginuo.
Gdje ogreznu krvca do koljena,
Tu pogibe Banović Straninja.
Miloš ti je, gospo, poginuo
Kod Sitnice, kod vode studene,
Gdjeno mnogi Turci izginuli;
Miloš zgubi turskog car-Murata
I Turaka dvanaest hiljada,
Bog da prosti, tko ga je rodio!
On ostavi spomen rodu srpskom,
Da se priča i pripovijeda
Dok je ljudi i dok je Kosova.
A ne pitaj za prokletog Vuka,
Grobnica mu kosti izmetala!
On izdade cara na Kosovu!»
On je srpsku slavu ugasio,

Ite, misa est...

Uspomeni Kažimira Mandića, župnika veprinačkoga.

Još mi odzvanja u ušima Vaš glas, velečasni gospodine župniče.

Čini mi se, kao da se još uvek nalazim gore, na «organu» u Vašoj dragoj «crekvi», što se je uzdigla na strmome veprinačkome brdu, ponosna i osamljena, kaošto ste i Vi bili ponosni i osamljeni.

Puna je «crekva».

Puna je naših seljakinja i seljaka, starica i staraca, kojima je još uvek jedino utočište, jedini «refugium» u ovom oblačnom vremenu, kad se nad našim ubogim glavama ruše munje i gromovi.

Stisli su se — nonice i nonići — u drvene «banke», a blede usnice šapću, same od sebe, davno naučene molitve.

A Vaš glas grmi...

Čudno grmi Vaš glas u ovoj mračnoj i ogromnoj «crekvi» osvetlenoj bledim voštanicama i sablasnim luminima. Čudno sevaju Vaše oči u ovoj tamnoj dvorani, u kojoj je sve tako bledo i žalosno.

Kamo to gledate, velečasni!

I zašto Vaše usne tako nervozno drhću? Zar nam imate još što da kažete?

Zar je Vaše oko otkrilo nešto, što mi ne vidimo?

Ta pričajte velečasni...

Mi tako želimo Sunce, tako drhćemo za radosti Novih Dana.

Ah — Vi ste svršili.

Svršili ste, a niste nam kazali, ono, što smo čakali — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

Poći ćemo, velečasni, u naše tamne sobice i zapaliti blede lumine — Vama u počast.

I dignut ćemo u zrak naše ispaćene i koštunjave ruke i pomolit se zajedno s Vama za spas naših duša.

D. G. Lumberski.

kruha. Ljudi zapuštaju svoja polja i idu po 7 sati daleko tražiti koju žurnadicu, samo da priskrbe obitelji kilogram dva kaše. To je žalosno, ali posve istinito. Dužnost bi bila pokrajine i vlade, da nam priskoče u pomoć i to odmah.

IZ PLOMINA.

Radnja oko izgradnje uskotračne željeznice od Šumbrega do plominske luke postaje sve življa. Oko te radnje zaposleno je više radnika. Prošlog utorka uveče dogodila se po prvi put jedna nesreća. Nenadoma je eksplodirala jedna mina i teško ranila trojicu radnika iz Šumbrega: Ivana Blaškovića, Nikolu Zustovića i Josipa Ravnića. Ranjenici su odvezeni u bolnicu.

Gospodarstvo

Nešto o porezima

Kako je poznato, početkom ove godine bili su uvedeni i u našim pokrajinama italijanski direktni porezi. Tekom godine 1923. imali su naši gospodari da ispune porezne prijave za kućni i zemljištni porez te onaj na pokretno imanje. Taj se potonji porez odnosi na obrtne, trgovinske i druge prihode.

Budući da je taj način plaćanja i prijavljivanja poreza bio za naše ljude posvema nov, to su mnogi gospodari vrlo loše ispunili prijavne formulare. Posljedica tog lošeg ispunjenja napomenutih formulara bila je ta, da su morali — ili će morati — naši posjednici platiti za g. 1924. više poreza, nego bi faktično morali obzirom na maleni prihod svojeg imanja.

Svaki posjednik ili posjednica ima u smislu poreznog zakona od 2. maja 1907. br. 222 čl. 2. pravo, da promjeni svake druge godine poreznu prijavu.

Tko ima pravo da uloži novu poreznu prijavu?

Svi oni oporezovanici, koji su oporezovani u skupinama A i B radi pokretnog imanja. To su trgovci, obrtnici, činovnici, profesori, liječnici, odvjetnici, radnici i seljaci, koji moraju plaćati porez na zemljištni prihod.

Kada mora oporezovanik uložiti novu poreznu prijavu?

Svaki oporezovanik ima pravo da uloži novu poreznu prijavu od 1. maja do 31. julija 1924.

Gdje se ulaže porezna prijava?

Nove porezne prijave, koje se pišu na običnom, nebiljegovanom papiru, treba uložiti kod mjesnog poreznog ureda. Prijava mora biti posvema opravdana, jer porezni uredi imaju pravo i povećati porez.

Porezni uredi nisu ni u kojem slučaju prisiljeni, da uvaže nove porezne prijave. Naprotiv, oni mogu na temelju te prijave da odmjere porez za buduću godinu, kaošto i odbiti prijavu, ako smatra da nije opravdana.

Što treba da čini porezovnik u tom slučaju?

Porezovnik ima u tom slučaju na raspolaganje ista juridička sredstva kao kod prve porezne prijave. Porezni ured **mora** porezovniku javiti, da je novu poreznu prijavu odobrio ili odbio ili pak povisio oporezovanje. Oporezovanik može protiv nezadovoljive odluke poreznog ureda rekurirati na poreznu komisiju prve stupnje i to u roku od 20 dana, iza kako primio odluku poreznog ureda.

U slučaju pak da je za nj i odluka porezne komisije prve stupnje nezadovoljiva, onda može opet proti njoj u roku od 20 dana rekurirati na pokrajinsku poreznu komisiju. Na centralnu poreznu komisiju u Rimu može porezovnik da rekurira samo u tom slučaju, ako porezni uredi i porezne komisije prekorače zakon, ali ne radi previsoko odmjerenog poreza.

Da li mogu porezni uredi bez nove prijave već ove godine povisiti porez za buduću godinu?

Jest. Proti povišenju lanjskih poreznih prijava ima porezovnik ista juridična sredstva kao u prvim slučajevima, kad porezni ured odbije novu poreznu prijavu.

Kada može porezni ured povisiti poreze?

Porezni ured može povisiti poreze nesamo od 1. maja do 31. jula 1924., nego od dana, kad se moraju porezne prijave za buduću godinu izložiti na pregled porezovnicima (t. j. do 15. januara 1925).

* * *

Općinski porez na obitelji i na životinje.

Ovih su dana razne općine dale ili će dati dostaviti svojim općinarima jedan tiskani formular, koji će morati svaki glavar obitelji ispuniti i po tom vratiti dotičnoj općini. Na temelju izjava, koje će tim putem dati izravno same obitelji, odredit će općine porez na obitelji i na životinje. Glavar svake obitelji morat će naznačiti ime i prezime pojedinih članova svoje obitelji sa oznakom, u kojem su stupnju srotstva pojedinci sa glavarom samim. Zatim će naznačiti u posebnom stupcu, da li ima dohodaka, koji proizlaze iz zemljišta, zgrada, preprodaje itd. te iznos dotičnog prihoda. Od tih se iznosa moraju odbiti sve takse i nameti, koji već postoje (kao porezi, prirezi, zalozi upisani na nekretninama, uknjižbe, plaćanja za osiguranje protiv tuče, požara itd.). Zatim drugi kojekakvi troškovi potrebiti za proizvod (gradjenje i uzdržavanje nasipa, natapanje, popravljanje, trošak za radnike, sumporanje, rezanje, razne sprave itd.

Svaki će glavar obitelji, iza kako je ustanovio i najavio vrst prihoda (t. j. da li proizlazi iz kuća ili iz zemljišta), morati naznačiti nečisti iznos i potom odbiti iznos svih taksa, koje već plaća, i svih troškova, koje podnosi bilo na zgrade bilo na zemljišta. Tu valja spomenuti, da će se općinsko taksiranje odrediti na čistom ostatku prihoda. Što se tiče takse na obitelj, dobro je, da se najavi prihod na temelju stanarine, koja se je plaćala godine 1919.-1920.

Za životinje pojedinih vrsti morat će se ispuniti posebni stupac na istom formularu sa oznakom mjesta, u kojem se životinje nalaze u vrijeme kad se ispunjuje uzorak. Što više: morat će se naznačiti spol, doba i težina životinje i zašto se uporablja. Isključeni su psi, za koje treba dati posebnu izjavu.

Kako spomenusmo, općine će po odluci općinskih odbora i na temelju izjava podanih od svakog pojedinog plaćaoca nametnuti porez i naznačiti iznos glavaru obitelji.

Protiv te općinske odluke može se učiniti utok na Upravni Zemaljski Odbor (Giunta Provinciale Amministrativa) tekom 15 dana, od dana kad je općina predala obznanicu.

Ako se bude dakle koji osjećao preopterećenim sa porezom, koji mu je općina nametnula, nek ne pusti, da mu isteče rok od 15 dana, od dana kad je primio platežni nalog od općine, već neka se obrati na naše političko društvo «Edinost za Istru ili na Uredništvo «Istarske Riječi» u Trstu radi pritužbe, koje će morati uvažiti i Upravni Zemaljski Odbor (Giunta Provinciale Amministrativa) te sasma brisati ili sniziti odredjeni porez.

Mala seljačka škola.

Kako se uništavaju gusjenice?

Već više godina, iako ne svake, naši seljaci trpa velike štete od gusjenica. Ljudi se muče za sebe, a ne da svoju muku daju gusjenicama pojesti. Treba se i od toga zla braniti.

Često su tom zlu krivi gospodari sami, koji ne će da uništavaju i tamane gusjenice, dok ih je još malo i dok su one još malene. Kad se gusjenice razmnože, onda je svako jadikovanje uzaludno.

Naši gospodari moraju već leptirova jaja, a tako i gusjenice odmah zgnječiti, čim ih opaze. Osobito valja pripaziti, da li gusjesjenice izlaze iz nekog zajedničkog legla, ili za njih zgodnog mjesta, e da se ih tamo lakše unisti prije nego razilaze na sve strane.

Ako su se gusjenice već razišle, treba ih sa stabla stresti ili ih na biljci zgnječiti sa krpom oko ruke ili starom rukavicom, ili drvenim širokim čekićem (batom), kaošto se to radi, kada se gusjenice u velikom broju pojave na ličinkama.

Za tamanjenje gusjenica mogu se upotrijebiti i tekućine za štrcanje, kako se to radi proti peronospori. Uzme se na pr. 3%-tni barijev klorid (neka vrst soli, što se dobiva u drogerijama), koji se metne u vrećicu rijetke tkanine i objesi u vodi, da se «sol» polagano rastapa. Prije uporabe treba tekućinu dobro promiješati, jer se klorid više puta slegne gusto rastopljen na dno posude. Ta sol je doduše otrovna tek u većoj mjeri i množini, ili gusta, ipak treba biti na oprezu. Poštrcane gusjenice dobiju trzavicu i naskoro poginu, dok bilju ni najmanje ne škodi 3%-tna rastopina.

Kako se istražuje čistoća modre galice?

Uz čistu modru galicu nesolidne trgovine raspačavaju i nečistu robu, koja nesamo da ne vrijedi kao lijek protiv peronospore, nego čak i napravi veliku štetu na lozi.

Dobra modra galica mora da ima oko 98% čistoće i da je slobodna od željeznih, magnezijevih i cinkovih spojeva (sulfata).

Tko nije u stanju da istraži modru galicu kod kemičke postaje, može se donekle evo ovako pomoći:

Kristali dobre galice moraju biti prozirni (mogu biti i brašnati). Čistoća se istražuje tako, da se u malo tople vode (dva prsta u čaši) otopi dva manja komada galice. Otopini modre galice dodaje se nekoliko kapi amonijaka, tako da se iz otopine modre galice osjeti miris po amonijaku. Ako ta otopina nakon dodatka amonijaka ostane čiste plave boje, znak je, da je galica čista. Ako je otopina poprimila crvenkasto-plavu boju poput rdje, onda znači da je galica nečista, da ima u sebi željezne materije; ako pak tekućina dobije nečistu, bijelu boju, znači, da u galici ima mnogo cinkovih sastojina.

Tko nema ili ne može da nabavi amonijaka, može mjesto ovoga upotrijebiti za istraživanje galice i otopinu vapnenog mlijeka.

Šta ti je činiti, kad ti se u ljetno doba nadme govedo?

Više puta se dešava, da se našim seljacima u ljetno doba nadme (napuhne) govedo. Nadam je bolest, koja spopadne iznenada goveče, a dolazi od tuda, što se je najelo sočne, zelene krme, osobito pako crvene djeteline, zelja itd., naročito, ako je to hranivo bilo mokro ili je ležalo u hrpi te se svrućilo.

Sa većom količinom te hrane razvija se u gövečetevoj želudčanoj šupljini toliko plinova i to tako naglo, da mu se stražnji dio tijela, osobito lijevi, silno nadme. Da se takovo goveče spasi, treba mu odmah pružiti pomoć.

Netom opazimo, da nam je goveče naduto, spletimo od slame jedno uže (koje bi zapravo moralo biti uvijek u ljetno doba pripravno u staji). Tim užetom zažvalimo govedo te ga iza rogova svežemo tako, da ga uvijek mora da žvače. Zatim ga polijmo hladnom vodom po čitavom tijelu i neprestano tarimo slamnatim svitcima.

Medjutim se goveče polagano provodi amo tamo, ili ako je na polju, vodi se polagano kući.

U slučaju da ni to ne pomaže, da nadam ne pada, nego se čak i diže, onda treba uzeti 30—40 grama živoga vapna i baciti u litar vode, pomiješati sa nekoliko žlica brašna, sve dobro ispremiješati i najedamput uliti u živinče.

Ako pak nemamo svega toga pri ruci, tada se uspe u ½ litre vode par šaka pepela i nešto rakije (malu čašicu ili 10 žlica), pa se to lijepo ulije u nadnuto goveče. Kad prodje nadam, goveče se nekoliko dana dobro hrani.

Kako ti je postupati sa onim vinogradima, koje ovoga mjeseca natuče grád?

Neposredno iza tuče (gráda) treba da pomno i obilato zaprašiš vinograd sa 5% ogaličenim sumporom. Ako pak nemaš pri ruci takvoga sumpora, onda poškropi vinograd modrom galicom, a zatim ga zasumporaj. U natučene trsove ne smije se za 5—6 dana podniposto dirati, jer treba da se kroz to vrijeme barem donekle oporave. A od 6 dana unaprijed neophodno je potrebno, da se **jako** namlaćenoj lozi obreže ovogodisnje mladice na 2 ili tri pupa (oka), iz kojih će potjerati i sazrijeti nove mladiče za drugodišnji prihod.

TRŽNE CIJENE U ISTRI

Crno vino se prodaje po 120 do 180, a bijelo po 90—180 lira hl; ulje po 6—8 lira l.; sijeno po 22—35 lira q.; pšenica po 120, a kukuruz po 100—110 lira q.; volovi po 4—5 lira kg. žive vage; janjci po 40—80 lira komad; ovce po 90—150 lira komad; krmčad po 80—2.. lira komad, perad po 12—16 lira komad; mlijeko po 0.80—2.60 lira litar; jaja po 35—50 cent. komad, drva za gorivo po 6—14 lira q.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 25. junija 1924., moglo se prodati odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 10.000—10.025; 100 amerikanskih dolara za 2.307'50—2.317'50; 100 švicarskih franaka za 408—411; 100 franceskih franaka za 125—126'50; 100 čehoslovačkih kruna za 68'40—68'90; 100 jugoslovenskih dinara za 27'10—27'40; 100 rumunjskih leja za 10—10'50; 100 madžarskih kruna za 0.0260—0.003; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0230—0.0330 italijanskih lira.

Zdravstvo

Važnost ljetnog kupanja.

U našoj su siromašnoj Istri zdravstveni uvjeti za život vrlo loši. Zdravstvene sprave i suviše su skupe i rijetke i smatraju se za raskoš i kod bogataša, a tako masa našeg naroda ne može da sazna ma šta o koristi nauke o zdravlju.

Živeći tako, naš narod nemilosrdno rasipa najveću sreću i blagostanje, nesamo svoje nego i cijele naše pokrajine, rušeći svoje dragocjeno zdravlje i zatirući svoj porod, on srlja brzim koracima u ponor, gdje će ubrzo sahraniti nesamo sebe nego i svoju otadžbinu.

Zamislite našeg siromašnog istarskog seljaka, koji dolazi uveče kući, premoren od teškog poljskog rada. Njegova je koža sva ulijepljena od znoja prašine, pore su na koži sve zatvorene, disanje kroz kožu gotovo prestalo, a u njegovu tijelu nagomilovaju se štetni plinovi, koji njegovu ionako istrošenu snagu, još više troše i spremaju dobrog radnika za rdjavog bolesnika.

Kad bi svaki takav seljak ili radnik mogao, po dolasku u svoj stan, da lijepo opere svoju kožu mlakom vodom i sapunom, pa da se dobro ispava, on bi se prekonoć toliko odmorio i svoje tijelo osvježio, da bi potpuno naknadio utrošenu snagu, prije nego što podje sjutradan na svoj rad.

Poslije teškog poljskog rada, poslije najtežeg duševnog i tjelesnog poljskog naprezanja u borbi, poslije velikog veselja ili teške žalosti, kada je svaki mišić premoren, a svaki živac razdražen i bolestan; ako čovjek lijepo opere svoju kožu mlakom vodom i sapunom, sve se pore na koži otvore i izbace napolje zadržanu nečistoću i veliku količinu, náporima stvorenih, otrovnih plinova, pa prime svježeg vazduha, koji osvježi i osnaži cijelo tijelo. Odmah se umiri ubrzani rad pluća i srca, cijelo tijelo postaje odmorno i sposobno za svaki dalji duševni i tjelesni rad.

Seljaci, poslušajte naš savjet! Kupajte se u ljetno doba i budite uvjereni, da se ne ćete kajti!

Širite „Istarsku Riječ"!

Politički pregled

Šta se dogadja u Italiji.

Istraga je protiv ubojica poslanika Matteottija napredovala u toliko, što je Dumini priznao, da je zajedno sa svojim drugom Volpijem ubio Matteottija, i to po nalogu Filippellija i Marinellija. List «Tribuna» piše da je Dumini suočen sa Filippellijem, pri čem da je izmedju njih došlo do oštroga rječkanja, kada je Dumini dobacio u lice Filippelliju da mu je on dao nalog, da umori Matteottija. Filippelli tvrdi, da je on dao nalog, da se Matteotti uhvati i zasužnji, a ne ubije. Medjutim su socijalistički poslanik Modigliani, Musatti, Baldesi i D'Aragona pošli povodom jednoga anonimnog pisma u pratnji nekolicine sudskih osoba na obalu jezera Vico, do ribarske kolibe, da traže Matteottijevo tijelo. Nakon tri sata uzaludnoga traženja se vratiše. U Rimu stalno govore o mogućnosti, da su Dumini i njegovi drugovi pokušali na svaki način da zametnu trag svoga zločinstva, pa da su spalili Matteottijevo lješinu, jer nisu imali pri ruci čamca, s kojim bi lješinu bacili u jezero. Volpi i Galassi, sudionici umorstva odnijeli su, kako pišu neki listovi, lješinu na neko skriveno mjesto, polili je petroleum i benzinom pa zapalili. Inače listovi donose o priznanjima Duminia i Filippellia svakojake vijesti. Medju njima je najinteresantnija, da je Dumini priznao, da je nakon izvršenoga umorstva ostao u stalnoj vezi s vrhovnim komandantom fišističke milice generalom de Bonom. De Bono je odmah nakon zločinstva uzeo vodstvo policije u svoje ruke. Kako «Messaggero» javlja, Filippelli je lično od generala De Bono dobio krivu putnicu za bijeg u inozemstvo. To je Filippelli navodno i priznao, dok De Bono to, dakako poriče. Desničarsko liberalni list «Giornale d'Italia» traži otvoreno, da general De Bono bude smjesta svrgnut, jer da se čini, da je znao za umorstvo i da nije ništa učinio, da ga spriječi. Osim toga ga okrivljuju, da je maknuo stražu pred Matteottijevom kućom prije umorstva, da je svrnuo pravi tok istrage, da je omogućio svim krivcima da bježe, a i Dumini da je uapšen, jer mu De Bono nije uspio dati priliku, da pobjegne. Uza sva ta optuživanja upadno je, da je general De Bono u potpunoj paradi stajao u subotu kraj Mussolinija za parade priredjene povodom boravka Rasa Tafarisa u Rimu. Napuljski listovi «Mattino» i «Mezzogiorno» donose da su Filippellijev redakcijski sekretar Sgabello i još jedan urednik lista «Corriere Italiano» izjavili pred sucem istražiteljem, da je Filippelli izvijestio državnoga podsekretara Finzia o pojedinostima Matteottijeva umorstva i prema tome da je u stvar upleten i Finzi, koji se od toga očajno brani. Kako nam javljaju iz Rima, prijavio se prekjuče u 2 sata i četvrt poslije podne bivši šef italijan. presbiroa Cesare Rossi rimskoj policiji, i dao se sam zatvoriti s izjavom, da je u zadnje dane boravio u okolici Rima, i da se dalje nije moga kriti radi oštre potrage za njim. Došao je na policiju u pratnji svoje rodiakinje i nećaka. Uza se je imao 1000 lira. Kako «Tribuna» javlja, Filippelli je u zatvoru započeo gladovanje.

Inače se dosada politička situacija u Italiji nije bitno promijenila. Govori se o velikoj rekonstrukciji kabineta, u koji da će ući i nefašistički ministri. Dalje se govori, a po pisanju fašističkih listova čini vjerovatnim, da u fašističkoj stranci postoje dvije jake struje koje prijete razdorom stranke.

Prekjučer je imao rimski senat svoju sjednicu. Prvi je govorio senator Tittoni, koji je izrazio svoju žalost radi grabežnog umorstva socijalističkog poslanika Matteotti-a, a zatim je uzeo riječ ministarski predsjednik gosp. Mussolini. On se je u ime vlade pridružio obžaljućem govoru senatora Pittoni-a te izjavio, da su fašisti bili prvi koji su se zgražali nad škandaloznim zločinom. Kod aretacija — veli Mussolini — nije se gledalo na to, kakovo mjesto zauzimaju optuženici. Sud će učiniti svoju dužnost, o čemu ne treba da nitko dvoji. Iza izbora je i sám fašizam postavio sebi novi program, koji sadržaje četiri temeljne točke: 1. da pozove Parlamenat k životu, koji mu je odredjen kao zakonodavnoj ustanovi, 2. da dovede pitanje nacionalne milicije u sklad sa ustavom; 3. da se uništi ostanke nezakonitosti; 4. da pozove k radu za obnovu domovine sve, koji je ljube. Mussolini je naposljetku rekao i to, da nek poginu sve stranke, makar i fašistička, ali domovina mora da žive.

Promjena predsjednika franceske republike.

Franceska se opet vraća u normalnu kolotečinu, iz koje ju je posljednjih dana izbacio pobjednički ljevičarski blok. Ponovno je dobila predsjednika republike izabrana povjerenjem većine i opet ima parlamentarnu vladu. Ljevičarski blok doživio je naprotiv prvi poraz.

Kako je poznato, Millerand je demisionirao zbog rezultata glasanja u komori i senatu. Vladi, koju je na inicijativu Milleranda sastavio Francois Marsal, pošto je Herriot odbio mandat Millerandovih ruku, bio je u komori glasano nepovjerenje sa 327 glasova, dok je za povjerenje glasalo 217 poslanika. U senatu velike razlike u glasovima nije bilo. Za vladu ih je bilo 144, a protiv vlade 154. Na to je Millerand najavio demisiju. Bila je sazvana u Versaillesu narodna skupština, t. j. senat i komora zajedno kao jedno tijelo pod predsjedništvom predsjednika senata, da izabere predsjednika. Prije te sjednice obdržavale su ljevičarske grupe senata i komore pokusno glasanje. Na zajedničkoj sjednici imao se designirati kandidat pobjedničke ljevice. Službeni kandidat ljevice bio je novo izabrani predsjednik komore Painleve, dok mu je protivukandidat bio predsjednik senata Doumergue. Na sjednici, kojoj je prisustovalo 475

poslanika i senatora, dobio je Painleve 306 glasova, a Doumergue 149 glasova. Time je bilo službeno konstatirano nesuglasje u redovima ljevičara. Oni su svi bili složni u rušenju Milleranda i Nacionalnoga bloka, ali kad se radilo o diobi plijena, pokazale su se načelne razlike i osobne ambicije. Većina ljevice, koja je zapravo izvela čitav državni udar, molila je Doumerguea da odustane od kandidature, ali on nije htio.

Ovu pukotinu u ljevičarskim redovima izrabila je desnica. Antagonizam izmedju Painlevea i Doumerguea dobro je došao bivšem Nacionalnom bloku. Nije to bio samo osobni rivalitet izmedju predsjednika skupštine i senata, već bilo je tu i načelnih razlika. Painleve je skrajni ljevičar, pristaša novog uredjenja medjunarodnih odnošaja na bazi načela Društva Naroda. Ljevica komore gotovo je sva ili socijalistička ili simpatizira sa socijalizmom. Naprotiv većina senata, premda pripada radikalno-socijalističkoj stranci, odobravala je Poincaréjevu vanjsku politiku. Naročito se Doumergue u više navrata kao predsjednik senata zauzeo za ruhrsku akciju. Isto tako što je senat više nacionalistički, tako je i više buržoaski. Senat u većini zazire od socijalizma i čvrsto se drži sadašnjeg poretka. Usljed toga je manjina komore i senata glasala u Versaillesu za Doumergua a protiv Painlevea, tako da je Painleve dobio onoliki broj, koliko je dobio na pokusnom glasovanju, t. j. 309, dok je Doumergue potporom desnice dobio odmah kod prvog skrutinija 515 glasova. Budući da ih glasalo 853 i da je većina apsolutna 427, Doumergue je izabran za predsjednika republike. Skrajnja ljevica sa svojim kandidatom Painleveom ostala je u manjini. Na taj se način osvetila desnica za Millerandov poraz.

Desničari su zapravo izabrali Doumergua. Od 515 glasova, koje je on dobio, samo ih je 146 ljevičarskih, dok je ostalih 369 369 desničarskih. Pri tom je desnica imala na umu samo nacionalne momente, naime činjenicu, da je Doumergue odobravao Poincaréovu politiku i da je protivnik socijalizma.

Doumergue je protestant. Ima mu 61 godina. Po zanimanju je advokat. Političku karijeru započeo je u doba najžešće kulturne borbe, dakle u doba Combesa. Bio je od g. 1900. više puta ministar, a ministar predsjednik bio je koncem g. 1913. i početkom g. 1914. G. 1923. izabran je predsjednikom senata. Kao osobito jak političar nije se pokazao. On je jedan od onih osrednjih političkih ljudi u Franceskoj, koji mogu uvijek, u svakom rezoru i u svakoj vladi biti ministri i koji su vječni kandidati za ministarsko mjesto. Kao karakteristiku njegovu navede franceske novine dva slučaja iz njegove ministarske prakse: Malo mjeseci prije rata dao je u komori votirati Turskoj famozni zajam od 500 milijuna franaka. Taj je zajam Turska upotrijebila za naoružanje protiv Antante u korist Njemačke. Početkom g. 1917. bio je poslan od franceske vlade u Rusiju s misijom, da razvidi stanje Rusije. 15 dana prije nego je buknula ruska revolucija vratio se i izjavio, da je u Rusiji stanje posve normalno.

Nakon obavljenih formalnosti predsjednik je republike povjerio sastav vlade Herriotu. On je već sastavio vladu iz samih radikala, radikalnih socijalista i narodnih socijalista bez unificiranih socijalista (socijalnih demokrata). Oni će samo podupirati vladu, ali u nju nisu htjeli stupiti. Herriot je preuzeo predsjedništvo vlade i vanjske poslove. Inače nema u kabinetu poznatijih imena, osim što je poznati branitelj Landrua Moro Giafferi postao državni podtajnik za tehničku nastavu.

Franceska je gotovo mjesec dana utrošila u unutarnje borbe. Njezinu sustavu zadan je udarac, a stara praksa, da na čelu republike ne smije biti jaka ličnost utvrdjena je.

Nezadovoljstvo u Grčkoj. - Barbarski postupak sa našom neoslobodjenom braćom.

U Grčkoj se ponovo budi nezadovoljstvo, govori se o novim urotama i o promjeni vlade. Do sada su uvijek uzroci nezadovoljstva postojali u političkim aspiracijama pojedinih grupa i ljudi te u raznih vlada. Ovoga puta uzrok nezadovoljstva leži u bitnosti u tome, što je sadašnja vlada prva vlada, koja je pokušala da energično i savjesno uvede red u zemlji.

Pangalos je najprije poduzeo oštre mjere, da stane na put razbojnikovanju, koje je u nekim krajevima bilo preotelo maha. Mnoštvo razbojnika bilo je pohvatano i postreljano, dok su drugi prestrašeni zatražili blaži postupak i položili oružje. Ove mjere odobrila je čitava zemlja bez razlike, ali kad je Pangalos nastavio lov protiv nepoštenim trgovcima, koji nisu ništa manje pogibeljni od planinskih razbojnika, započela su nezadovoljstva i prosvjedi sa svih strana. Ujedared počele su da dolaze u Atenu brojne deputacije trgovaca, industrijalaca, obrtnika i drugih nezadovoljnika. Pangalos je imao srčanosti ne samo da u glavnom odbije zahtjeve tih deputacija, nego da predloži komori čak i to, da se ukinu kartašnice, taj pravi bič Grčke. Ali i taj je predlog bio primljen slabo od znatnog dijela zastupnika i štampe, koji su, potaknuti od interesovanih krugova, započeli užasnu kampanju proti Pangalosu i Papanastasijevoj vladi.

Uslijed ove kampanje protiv sadašnje vlade predvidja se nova parlamentarna kriza, te se već spominje general Condylis kao novi predsjednik grčkog ministarstva, koji bi u slučaju nepovjerenja imao zadaću da raspusti parlamenat i da dalje upravlja zemljom.

No najgore prilike vladaju u onim podjelima grčkog teritorija, gdje žive naša neoslobodjena, srpska braća. S njima postupaju Grci gore nego Crnci sa divljom zvijeri. Bitoljska »Južna Zvezda« donosi u svakom broju izvještaj o pljačkama i zlostavljanju našeg tamošnjeg življa, koji teškom mukom očekuje dan oslobodjenja ispod grčkog jarma. Evo što taj list piše u svom zadnjem broju:

...U selu Gjermanu postoji neki Grk, Vangjelos Damolis, koji je strah i trepet tamošnjem stanovništvu.

Pored nečuvenih nedela, koje on našim seljacima tamo čini, i šta sve radi na ugušenju srpske misli, danomice nam stizavaju nove informacije o nasilju i nedelima tog zverskog krvoloka.

Kako je poznato, iz sela Ospica i Zlokućana ima nekoliko odmetnika, Arnauta, kojima je glavni cilj — pljačka. Pošto ti Arnauti vrlo često - a u cilju pljačke — prelaze i na grčku teritoriju u planine sela: Čermana, Metova, Strkova i Rudova, to su i za tamošnje seljake strah i trepet, tim pre, što nemaju oružja da se brane, a grčke vlasti opet nemaju volje da ih zaštite.

No, iako grčka vlast nije ništa preduzela da obezbedi život svojim gradjanima u pomenutim selima, ona im je dala još jednog goreg mučitelja. Da bi ovaj došao do bolje pljačke, što mu inače i same vlasti odobravaju, on je upotrebio bolji način. Taj okrutni mučitelj redovno dolaza u sela: Metovo, Strkovo, Rudare, a kadkad i u Opaju i Pople, gde neistinito denuncira imućnije gradjane, da brane grčke odmetnike i protivladine elemente. I Grci vrlo rado primaju na znanje lažne denuncijacije te bez ikakva dokaza šalju svoju komitadžiju u naša srpska sela, da opljačka i opustoši kuće našega življa, a sem toga da nemilosrdno nabiju naše muževe i žene. Što više: te pravdoljubive grčke čete na odlasku traže od opljačkanih i nabijenih ljudi, da im plate velike sume novaca za vreme, što ga pri tom izgubili tlačitelji i razbojnici. Pa ako se naš čovek na to prituži grčkim vlastima, jao si ga njemu! - dobiva od istih nekoliko debelih batina.

I tako našoj tamošnjoj braći ne preostaje drugo nego da mirno podnose sve muke, koje im zadaju njihovi tlačitelji, »kulturni« Atenjani, i da čekaju dan oslobodjenja ispod grčkoga jarma, koje prije ili kasnije mora da dodje.

Deset godina poslije sarajevskog atentata...

Prigodom predstojeće desetgodišnjice sarajevskog atentata donosi bečki »Son — und Montag Zeitung« ove potankosti, koje je taj list navodno dobio od jednog bivšeg člana srpskog bečkog poslanstva od godine 1914., koji sad živi u Beču: 18. juna 1914., prije podne dobio je tadašnji srpski poslanik u Beču, g. Jovanović, šifriranu depešu od Pašića, u kojoj mu ovaj nalaže, da odvrati Franju Ferdinanda od puta u Sarajevo i da ga upozori na opasnosti puta u Bosnu uopće. Poslanik je promišljao, kako bi mogao izvesti ovu misiju, a da ne naškodi Srbiji. Najprije se htio odvratiti u toj stvari na grofa Bertholda, ali kasnije se obratio na tadašnjeg zajedničkog ministra financija i šefa bosanske uprave dra Bilinskoga. To je bilo 21. juna 1914. Dr. Bilinski se nije htio direktno obratiti na nadvojvodu, jer ga je ovaj mimoišao već kod utanačenja programa bosanskog puta, nego se obratio na maršala nadvojvodina grofa Rummelskirscha. Općenito se mislilo, da će put Franje Ferdinanda u Bosnu, ako ne sasvim izostati, a to da će se izvršiti uz najveće mjere opreza, naročito gdje je u vojničkim logorima Sarajeva bilo okupljeno 70.000 vojnika, pa bi bilo moguće s njima zaštititi sve ulice, kojima je imao proći nadvojvoda. No ove su mjere opreznosti izostale, pa su se u javnosti proširile vijesti, da su one namjerice bile izostale pod utjecajem izvjesnih krugova u Beču i Pešti koji ne bi rado gledali na prijestolju Austro-Ugarske Franca Ferdinanda. — Ako su je informacije točne, onda to je novi prilog dokazima, da bivša kraljevina Srbija nije imala nikakvog učešća u atentatu na Franju Ferdinanda, nego da je naprotiv za vremena upozorila bečke službene krugove na opasnost.

Politički život u Španjolskoj pod vojničkom diktaturom.

Od dana 13. septembra prošle godine, kada je general Primo De Rivera izveo državni udar i prisvojio čitavu vlast, potpuno je zamro politički život u Španjolskoj. Obje komore, zastupnička kuća i senat, zatvorene su, a ne će biti otvorene još par godina. Direktorij imade sastaviti novi izborni zakon, ali on na to još i ne misli kao ni na nove izbore.

Starih političkih stranaka pomalo nestaje. Preostali su još ostaci radikalne, liberalne, republikanske i socijalističke stranke. Najjači su još uvijek komunisti i anarhisti, ali i oni bez organizacije.

Stare stranke, koje su vojničkim udarcem izbačene sa vlasti, nalaze se u rasulu, a s njima i široke političke klijentele: novinari, politički profesionisti te nebrojeni funkcijonari u prijestolnici i u pokrajinama, čija je sudbina bila najuže vezana uz one, koji su se prije 13. septembra 1923. izmjenjivali na vlasti. Svima ovima uništena je budućnost i način življenja sa državnim udarom, jer je u Španjolskoj svaka promjena ministarstva vukla za sobom potpunu promjenu političke i upravne organizacije počam od najviših državnih služba pa sve do općinskih vijeća. Zato danas to mnoštvo izagnanih i političkih besposlica čini jezgru najogorčenijih protivnika sadašnjem režimu.

Danas u Španjolskoj zapovijedaju vojnici. Deset generala sastavlja direktorij, koji imade apsolutnu vlast bez ičije kontrole i ikakove odgovornosti. Četiri stotina viših časnika — kao vladini delegati — drži političku i upravnu vlast u pokrajinama. Posvuda samo uniforma i sablje.

Zato je posvema razumljiv pojav, što se najveća briga posvećuje vojsci, koja se nalazi u periodi reorganizacije. Još uvijek nije likvidirano pitanje za marokanski poraz, jer parnica proti generalu Berenguer nije još dovršena. Do pred par godina bila je dozvoljena novčana odšteta za vojničku službu, tako da se je najveći broj gradjanske i aristokratske mladeži oslobodjao vojničke službe sa nekoliko hiljada »pesetas«. Primo De Rivera je to silno ograničio, tako da danas postoji i u Španjolskoj obligatna vojna služba bez prava novčane zamjene. Španjolska vojska velikom brzinom upotpunjava i usavršava vojničku opremu; već sada raspolaže sa 300 aeroplana.

Nego osim vojske, u Španjolskoj možda najviše zapovijeda svećenstvo, koje De Riverovoj vladi pruža vanredno veliku potporu. Posljedica toga biva ta, da se španjolski seljak bezuvjetno pokorava novom režimu, koji opet od svoje strane pušta svećenstvu slobodne ruke u njegovom radu i propagandi. Španjolski klerikalizam nije danas jak samo radi vjerskog raspoloženja seljačkih masa, nego i radi svojih sindikalnih organizacija.

Za obranu vojničkog režima, osim pojačane vojske, ustrojena je i gradjanska organizacija »Somaten«. Ta organizacija sliči streljačkim društvima uniformiranim i oboružanim puškama. Imade ih oko 200.000. To su španjolski »fašisti«.

Evo na taj način funkcioniše diktatorski režim u Španjolskoj, ali ni taj ne može da bude duga vijeka.

Što znači novo zbliženje izmedju Franceske i Engleske?

Ovih dana sastali su se u Cherquesu kraj Londona novi franceski ministarski predsjednik Herriot i engleski ministarski predsjednik MacDonald. Na tom sastanku došlo je do posvemašnjeg sporazuma. Engleski je ministarski predsjednik MacDonald naglasio, da ako bi se Njemačka nećkala, da izvrši svoje obveze prama Franceskoj, da će se Engleska u slučaju rata postaviti na stranu Franceske. I jedna i druga država nastojat će da zajednički porade svim silama oko toga, da se riješe sve teškoće, koje more njihove zemlje i cijeli svijet. Dalje su se složili, da će zajedno poći na plenarnu sjednicu Lige Naroda u Ženevu, gdje će na prvoj sjednici dati neke važne izjave, koje se naročito odnose na trajno osiguranje evropskega mira. Taj zajednički posjed ima da bude demonstracija protiv svih reakcionarnih nastojanja, ma gdje se ona u Evropi pokazala. Ima jedamput za uvijek da se objavi, da su Franceska i Engleska pod sadašnjim vladama zaključile, da zajednički rade na politici mira i da se odupru svakom militarističkom i buškačkom duhu mâ gdje se on manifestovao. Iz toga jasno proizlazi, da će Franceska i Engleska poći svojim putem bez obzira na druge države i da bi još mogle Italija i Belgija ostati posve izolirane.

Domaće novosti

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Naši istarski vojnici: Petar Pučić i Jakov Filić iz Kanfanara, Velenik Luka iz Zbandaja, Antun Kliba iz Lovorike kraj Pule, Stjepan Pauro iz Montića kod Pule, Ivan Jakus iz Tinjana, Alfred Jurčinić iz Voloskog, Matko Blašković, Tomo Jelovac iz Kringe, Pavao Buršić iz Vodnjana, Angjeo Brumnić iz Lindara kod Pazina i Antun Rabar iz Gologorice šalju iz italijanskog vojništva najsrdačnije pozdrave svojim roditeljima, braći, rodjacima, prijateljima, čitateljima »Istarske Riječi« i čitavom jugoslovenskom narodu u Istri.

Nestalo dvojice dječaka.

Pišu nam iz Nove Vasi kod Poreča: Pred dvadesetak dana nestalo je iz našeg sela dvojice dječaka: 14-godišnjeg Dragutina Mateša, sina Antuna Mateša, i 12-godišnjeg Milenka Vizintina, sina Petra Vizintina. Od tog dana nesretni roditelji nemaju nikakva glasa o njima. Radi toga molimo sve one koji što znadu o njima, da to pismeno jave njihovim roditeljima u Novu Vas (Villa Nuova di Parenzo).

Kako ćemo odsele unaprijed frankirati razglednice?

Kr. komesarijat pošta i brzojava u Trstu javlja, da 1. jula te godine stupa u krijepost novi cijenik glede frankiranja dopisnica. Prema tom cijeniku morat će se frankirati: a) razglednica, koja sadržava naslov, datum i potpis sa 10 cent. za cijelu državu; b) razglednice, koje sadržavaju naslov, datum, čestitku, pozdrav i potpis (ili što drugo), ali ne preko 5 riječi, sa 15 cent. za cijelu državu; c) razglednice, koje su posvema ispunjene i koje šaljemo u isto mjesto, gdje se mi nalazimo, ili drugamo prostim vojnicima (izuzevši časnike i podčasnike) sa 15 centezima; d) drugačije ispunjene razglednice, koje ne odgovaraju gornjim propisima, sa 30 centezima. Za razglednice koje šaljemo u inozemstvo, ostaje u krijeposti stari cijenik.

Misa zadušnica za pok. Matteotti-a.

Prošlog tjedna odslužila se u Rimu misa zadušnica za ubijenog poslanika Matteotta-a. Toj misi je prisustvovao veliki broj ljudi svih slojeva. Medju prisutnima bili su i razni poslanici, medju kojima i naš narodni poslanik dr. Wilfan. Po svršenoj misi odigrao se pred crkvom vrlo ganutljiv prizor. Neka Matteottijeva rodjakinja počela je najedamput kričati: »Cercatelo, cercatelo.« Prisutni su ostali do suza ganuti.

Seljaci, čuvajte se krivotvorenih bankanota!

Kako nam javljaju iz Pule, tamo su se počele pojavljivati u prometu krivotvorene bankanote od 50 i 100 lira. Te bankanote imaju različite serije sa ovim brojevima: R 141, 3902, 1902 itd. Policiji je uspjelo, da u kratko vrijeme zaplijeni više takovih bankanota. — Seljaci, čuvajte se krivotvorenog novca!

Odpušteni činovnici iz novih pokrajina dobivaju 6-mjesečnu otpravninu.

Javljaju nam iz Rima: Na intervenciju našeg narodnog poslanika, g. dra. Wilfana, ministar financija naredio je financijskom intendancama u novim pokrajinama, da odmah isplate svim državnim činovnicima, koji su bili otpušteni iz službe, otpravninu u iznosu 6-mjesečnih plata.

Oružnici aretirali mrtvaca.

Pišu nam iz Mareziga: Ovih dana umro je u našem selu neki starac. Kad su pokojnika odnijeli na općinsko groblje, da ga ondje pokopaju, došli su tamo kr. oružnici i zabranili pogreb pokojnikove lješine. Oružnici su taj postupak motivirali time, da im pokojnikova rodbina nije prijavila smrt pokojnika, što bi prema novoj naredbi bila morala da učini. Kasnije su oružnici — nakon drugog moljakanja pokojnikove rodbine — ipak pristali na to, da se pokojnikovi smrtni ostanci polože u grob. Taj dogadjaj izazvao je u cijelom selu veliko nezadovoljstvo, što je naposljetku i razumljivo. Svaka nova naredba — izuzevši one, kojom nas pozivaju u vojništvo ili na isplatu poreza — biva oglašena u italijanskom jeziku, koji mi potpuno ne razumijemo. Dužnost bi bila nadležnih vlasti, nižih i viših, da se u to malko zamisle i da nam ne šalju ovamo takve oglase, koje nitko ne razumije.

Čuvajte se tifusa!

U ovo zadnje doba pojavio se u Trstu tifus. Nekoji su od njega već i umrli. Uzrok te bolesti potječe u prvom redu od uživanja zelenog povrća. Radi toga se preporuča našim ljudima, da jedu samo kuhano povrće. Isto pravilo važi i glede mlijeka. Nekuhano je mlijeko izvrsno polje za razmnožavanje tifusnih bakcila. Ujedno treba da vlada u svim kućama posvemašnja čistoća. Hranu treba da držimo na takvom mjestu, da apsolutno ne može doći do nje ni prah ni muhe.

Dolazak novoga prefekta i novoga kvestora.

Prošle nedjelje došao je u Trst novi prefekt g. gr. uff. Amedeo Moroni. Na stanici dočekali su ga zastupnici pokrajinskih, općinskih i vojničkih oblasti. Odavle se je otputio na prefekturu. U ponedjeljak prije podne preuzeo je svoje mjesto. Drugi dan iza dolaska novoga prefekta došao je u Trst i novi kvestor comm. Umberto Molassi.

Odlazak čestitog činovnika.

Pišu nam iz Veloskog: — Ovdješnji registarski ured vodio je do sada g. Michele Lepore, koji je na vlastitu molbu premješten u južnu Italiju. Vršio je svoju službu savjesno i pošteno, a s našim narodom postupao je susretljivo, bez mržnje i strasti, nastojeći da mu olakša tešku muku općenja s uredom u nepoznatom jeziku i osjetljivost prestrogih i pučanstvu nepoznatih fiskalnih zakona. Želimo, da mu u užoj njegovoj domovini bude dobro, a mi ćemo ga zadržati u uspomeni kao jednoga od rijetkih činovnika, koji su i s nama bili pravedni.

Svećenik, koji ispred oltara postavlja vjernike pred dilemu: ili mole u italijanskom jeziku ili da se odstrane iz crkve.

U jednoj tirolskoj župi, gdje žive sami Nijemci, bio je pred nekoliko mjeseci namješten neki italijanski svećenik. Netom je taj »božji čovjek« zauzeo svoj položaj, njegova prva briga bila je ta, da potalijanči crkvu. Kad je to postigao, onda je išao još jedan korak dalje: pozvao je pobožne njemačke vjernike, da se u crkvi mole Bogu u isključivo italijanskom jeziku. Župljani su posjetili novog svećenika i izjavili mu, da se oni apsolutno ne mogu moliti Bogu u italijanskom jeziku, koji ne poznaju. No svećenik nije htio o tome niti da čuje. Što više: prošle nedjelje, kad je za vrijeme podizanja čuo, da vjernici mole njemački, prekine podizanje, položi kalež na oltar, okrene se prama pobožnom puku i srdito mu reče: **»Ili molite italijanski ili odstranite se iz ovog svetog mjesta!!...** Nato su vjer-

nici ustali na noge i stali galamiti i protestovati, tako da je morao intervenirati i sam oružnički brigadijer. — Pitamo: Zar je i to u duhu Kristove nauke?!

Industrijsko-zamatljiska izložba u Mariboru.

Primamo i dragovoljno uvrštamo:

Izložbeni je odbor razpisao za tri najbolje osnutke oficijelnoga plakata «Industrijsko-zanatlijske izložbe u Mariboru nagradu od 2000, 1000 i 500 kruna. Osnutak, koji će biti primljen, naravski, da će se jošte posebice nagraditi. Stoga pozivljemo sve interesente (umjetnike, slikare itd.), da natječaju prisostvuju. Sve informacije glede napisa daje ured izložbenog odbora, Maribor, Grajski trg br. 1., telefon interurban br. 325. Osnutke ima se uposlati žigosane te označene samo šifrom najkasnije do 25. lipnja oko 12. sati prije pudne.

Ovogodišnjoj izložbi, koja je, kako je već bilo spomenuto, u mnogo većem opsegu zamišljena, te koja dokumentira o čitavom razvoju industrije i zanata, napose uz jgsl. sjevernu granicu, priklopljena je i industrija. Mislimo, da nije nužno jošte posebice naglašavati važnosti te izložbe, napose za one industrijske panoge, koje su tek u razvoju, te o kojima se kod nas sasvim tim, da ima takve industrije mnogo, ipak tek veoma malo znade. Velesajmi su predsvime trgovačke institucije, gdje se kupuje i sklapa u velikome opsegu, dočim je namjera izložbe predsvime ta, da upozna najširu javnost sa domaćom industrijom, te tako svrati pozornost iste na sve konzumente. Ne samo u industrijskim krugovima već i u krugovima konzumenata i trgovaca, bilo je dosada pomanjkanje takve izložbe veoma osjetljivo, jer je mnogokoji morao pomišljati i pisariti naokrug, ne znajući, da može dobiti ta ili oni industrijski proizvod po mnogo jeftinijoj cijeni i kod kuće u vlastitoj državi; na drugoj strani opet industrijalac sa ogromnim izdacima traži kupca bacajući pri tome, tisuće za reklame, da tako svrati pozornost javnosti na svoje poduzeće. Usprkos tome nije mogao da postigne zaželjenog uspjeha. Sve se to dade samo putem izložba postići, koje posjećuju interesenti iz svih krajeva Jugoslavije, a i stranaca.

Potanje informacije glede izložbe daje jedino pisarna izložbenog odbora u Mariboru, Grajski trg br. 1, telefon interurban br. 325, kamo neka se svi interesenti izvole obratiti, bilo pismeno, usmeno ili telefonično. Za dopise naslovljene na druge osobe, ne preuzima odbor nikakve odgovornosti, stoga neka se stranke izvole obratiti jedino na gornji naslov.

Svega po malo

Iz starih vremena.

I kraljevi i dvorski suci bili su pristupačni darovima. Neki odaslanik grada Frankfurta izvjestio je godine 1918. vijeću, «neka dobro promisli, koliko je važno, da se kralju dadu bogati darovi; gradjani Nirnberga da daruju uvijek više nego drugi te su zbog toga svemoćni». — Kad je gradsko vijeće u Frankfurtu godine 1722. poslalo svog odaslanika Ohsa u Beč, e da pridobije člana državnog dvorskog sudišta, grofa Steina, za njihovu stvar, dalo mu je ove instrukcije: «da će magistrat u slučaju da dobije pravdu, darovati navedenom sucu u roku od godine dana iznos od 15.000 for. — I car sam je primao rado darove. Tako je već spomenuti Ohs primio godine 1729. nalog, da podmiti cara i da mu ponudi 100.000 for. za gradnju njegovog dvora. No, naš Ohs je doživio veliko iznenadjenje, o kojem izvještava 14. I. 1730, da je oprezno učinio ponudu državnom podkancelaru, koji mu je odgovorio, da je ponuda umjesna, ali ipak premalena, jer da su već jednostavni gradjani ponudili 200.000 for. — Istom Ohsu je podpredsjednik državnog dvorskog vijeća tumačio, kako su njemu razni gradovi dali raznih darova, i radi toda Ohs zahtjeva od magistrata neka mu pošalje hoheimskog vina iz 1719. godine direktno na naslov podpredsjednika najvišeg sudišta u zemlji.

Interesantan je slijedeći slučaj: Neka baron Voschel u Beču primio je bio kao referent u nekakoj pravnoj stvari iznos od 100 dukata na dar i rekao tom prilikom, «da je zahvalno primio dar uz obećanje, da će se pokazati zahvalnim prigodom koje druge pravde.»

* * *

Karakteristično za surovost srednjega vijeka i za izvanrednu različitost smrtnih kazni je i ovo, što su osobe osudjene na smrt spaljivanjem više put bile pomilovane na smrt, koja se izvršivala varenjem u kotlu punom ulja, vina ili vode. Mislili su valjda da je to ugodnija smrt.

Kroz cijeli su srednji vijek, osobito u njegovoj drugoj polovici, bile kazne na kršćanskom zapadu okrutnije nego četiri tisuće godina prije u Indiji, u Kini ili u Perziji. Tako su se zločinci rasjekli na četvero, trli kolom, nabili na kolac, spalili, utopili, zazidali, živo pokopali, izvadila su se njima crijeva, odrezali im jezik, izbole su se njima oči, varili su ih u vodi ili u ulju, ogulili su im kožu. Osumljenici su bili sa strane inkvizicije mučeni na najgrozniji način. Tekar slobodoumnici i filozofi prosvjećivanja su u drugoj polovici XVIII. vijeka počeli borbu proti ovim grozotama i plod njihovog rada je velika franceska revolucija (1789—1795), koja je toliko dobra dala čovječanstvu. Uvedenjem Napoleonskog zakonika (Code Napoleon) pokopana je bila crna reakcija srednjega vijeka, koja je trpala čovječanstvo u silne okove, kojih se do danas još nije moglo sasvim otresti.

Koliko voćaka ima u Jugoslaviji?

Po računu jugoslovenskog ministra poljoprivrede ima u cijeloj Jugoslaviji 50 milijuna 970 tisuća šljiva, 7 milijuna 758 tisuća jabuka, 3 milijuna 685 tisuća krušaka, 1 milijun 738 tisoća oraha, 3 milijuna 458 tisuća maslina, 461 tisuća kestena i 5 milijuna 392 tisuće raznih drugih voćaka. Dakle svega ima 73 milijuna 470 tisuća voćaka u čitavoj državi. Ukupna se vrijednost svih tih voćaka računa na 3 i po miljarde dinara, a rod, koji denesu svake godine vrijedi oko 500 milijuna dinara.

Kolika je snaga u pčela?

Željeznička lokomotiva može vući težinu koja je 20 puta veća, nego što je težina lokomotive. Isto tako može i pčela vući 20 puta veću težinu nego što je ona sama teška. U tom je dakle pčela ravna željezničkoj lokomotivi. Konj može vući samo 7 puta veću težinu nego što je njegova težina, a hrušt vuče 14 puta veću težinu od svoje težine.

Krštenje «Jugoslavije» u Londonu.

Sredinom o. mj. odigrao se u londonskoj luci King Georg-Dock dirljiv i vrlo značajan prizor. Toga dana prekršten je parobrod «Eurydamus» u «Jugoslavija» i na njemu je istaknuta jugoslovenska zastava. Parobrod je vlasništvo «Jugoslovensko-amerikanskog društva», kapacitet mu je 8300 tona. Spomenuto društvo osnovali su bogati Jugosloveni, koji žive u Americi: Petrinović, Baburica, Banac i drugi. Kroz vrijeme od 3 mjeseca ovo je već drugi parobrod, kojeg je ovo društvo kupilo a skoro za ovim bit će kupljen treći, pa četvrti i tako redom, dok se ne stvori jedna jaka trgovačka flota jugoslovenskog kapitala. Značajno je, da su se ovi naši ljudi, koji bi inače mogli svoj kapital učiniti bezuvjetno rentabilnijim, odlučili na osnutak parobrodarskog društva najviše iz patriotizma.

To je vrlo utješljiva činjenica, koja dokazuje životnu sposobnost, patriotizam, savremenost i okretnost Jugoslovena izvan Domovine. Taj sjajni njihov primjer morao bi imati utjecaja i na ostale imućnije Jugoslovene u Jugoslaviji.

Kalež Kristove zadnje večere.

U Antiohiji su arheolozi našli u ruševinama tamošnje najstarije kršćanske bazilike jedan vrlo dragocjeni kalež iz pozlaćenog srebra sa slikama Krista i njegovih 12 apostola. Učenjaci su uvjereni, da je taj kalež dopro u Antiohiju poslije razorenja Jerusolima, jer je onda taj grad postao središte kršćanstva. Kalež je uspomena sa zadnje Kristove večere. Apostoli i vjernici čuvahu taj kalež kao najveću svetinju, te ga iz Jerusolima doniješe u Antiohiju. U drugoj polovici I. vijeka ukrasiše taj kalež sa zlatom i srebrom. U kovini su lijepo urezane dvije slike Krista: kao dječaka od 12—15 godina i kao čovjeka od 30—33 godine, te ostalih apostola. Ukras kaleža potpuno odgovara umjetnosti cizeliranja I. vijeka i prema tome on je najstariji kalež u kršćanskoj liturgiji.

Strašno proročanstvo o propasti New-Yorka.

Neka engleska proročica, gospodjica Roda Alica, prorekla je g. 1902., da će divni San Francisko stradati od užasnog potresa, da će g. 1914. nastati svjetski rat itd. Sve što je tada prorokovala, to se je obistinilo. Sada pak prorokuje, da će g. 1927., dakle do tri godine, posvema nestati amerikanskog velegrada New-Yorka, a g. 1938. da će amerikanski dolar vrijediti toliko, koliko vrijedi danas austrijska kruna. — Da li će se obistiniti i ovo najnovije proročanstvo Miss Alice, to će vidjeti oni, koji budu živi.

Najveći rudnik željeza na svijetu.

Pred nekoliko mjeseci otkrio je član ruske akademije znanosti Lazarev veliku količinu magnetičnog željeza, koja se nalazi u zemlji u okrugu Kurska, na prostoru od preko 240 km. Prema rezultatima daljnjih Lazarevljevih istraživanja, u ovom orijaškom rudniku leže oko 34 milijarde tona čistoga željeza, pa je to prema tome najveća zaliha željeza na svijetu.

Živ se povratio iz groba.

Italijanska katolička novina «Corriere d'Italia», javlja iz Rima, da je ovih dana preminuo u Mugnanu najbogatiji posjednik Rotondo. Pokojnik je bio oko podne položen u grob, a uveče se povratio živ kući. Taj dogodjaj izazvao je veliko zaprepašćenje medju tamošnjim priprostim pučanstvom. Sada se ljudi boje izaći čak i na ulicu.

Zagušio svoje čedo, jer je plakalo.

Prošle subote dogodio se u Londonu jedan užasan zločin. Neki student, Carlo Travis, bio je uapšen pod sumnjom, da je zagušio svoje rodjeno dijete. Poslije dugog istraživanja mladi je otac priznao, da je dijete mnogo plakalo, što on nije mogao nikako da podnese, pa mu je sa dva prsta začepio nos, zatim mu pritisnu grlo, samo da ga ušutka. Dakako da ga je ušutkao. Dijete je izdahnulo, a onda ga je otac spakovao u kovčeg i ponesao sobom u Birmingham namjerom, da stvar zabašuri. Odložio je sanduk u garderobu stanice i djelo je došlo na vidjelo. On pretpostavlja, da se dijete možda samo ugušilo. Slučaj je izazvao veliku senzaciju.

Gozba za 38.000 gostiju.

Nekom strastvenom ljubitelju bežičnog telefona u Kaliforniji dogodilo se to, da je jednoga dana dao pozvati «sve one, koji hoće da čuju», da dodju na njegov rodjendan na svečani objed. Kroz tri dana velikodušni je svečar dobio 27.000 pismenih odaziva. Požurio se da angažuje 50 ljudi, koji su pekli na stotine goveda, i druge, koji su dvorili. Nabavio je 10.000 kg mesa, 50.000 kg kruha, 30.000 jabuka, 5000 šećera. No sve je to bilo premalo za nenadno narasli broj uzvanika: kritičnog dana našlo se za trpezom 60.000 gostiju. Podvoreno je 38.000, a ostali kud koji.

Italijanskom generalu ukrali kćerku.

Italijanske novine javljaju iz Napulja, da je tamo ovih dana nestala kćerka glavnom zapovjedniku avijatike generalu Piccio-u. Postoji sumnja, da je generalovu kćerku ukrala jedna sluškinja pomoću svojeg ljubavnika.

Rusija će kovati srebrne rublje.

Londonska «Morningpost» javlja iz Moskve, da ruska vlada pregovara s londonskom kovačnicom novaca za kovanje od 40 milijuna srebrnih rubalja. Govori se, da je engleska kovačnica spremna izvršiti rusku narudžbu pod uvjetom, da Sovjet dobavi srebro i ostale kovine i unaprijed plati visinu troškova.

Tko u Americi slomi nogu,

dobiva odštetu od onoga, tko je to skrivio. Tako je neki Slovenac slomio na pločniku grada Clevelanda nogu, pa je tužio gradsku općinu i dobio 12 tisuća dolara odštete. To je u našem novcu oko 270.000 lira. Neki vele, da se u Americi isplati i nogu slomiti...

Književnost i umjetnost.

Taylorizam i guslači.

Čini se nevjerovatnim, da se mogu studirati najednom dva položaja na guslama te time za dobru polovinu ubrzati naporno vježbanje, ali tomu je ipak tako. Guslači su cijeloga svijeta doživjeli veliku senzaciju. Pronalazačem tog «taylorizma gusala» je Bedřich Voldan, profesor konservatorija u Pragu. Rezultatom njegovog više godišnjeg rada upravo i je taj «prevrat» u poučavanju guslanja. Kako je poznato, uvijek imaju dva položaja na guslama surodnu oznaku za prste (prstomet) tako, da se osam položaja snizuje na četiri. To je srodstvo prof. Voldan uzeo za temelj svog reformnog sustava i stvorio upravo monumentalno metodičko djelo. Sustav obsitiže tri dijela: novu školu položaja (s kojom se može početi po uvježbanju 1. položaja bilo kakove škole), 80 pjesama i 40 studija, što predstavlja golemi materijal na malo stranica kad se usporedi s drugim školama. U pjesmama su donešene najljepše melodije čehoslovačke, jugoslovenske, englesko-američke i njemačke (s tekstom.) Uvažimo li na pr. da se svaku od 80 pjesama može izvesti u dva položaja (u srodnom položaju gotovo bez vježbanja), što predstavlja 160 pjesama, koje bi sve — po starim sustavima — bilo potrebno tiskati; no Voldanova metoda vrši tu zadaću za polovinu brže i jeftinije. Isto tako svirač uči u 40 studija dva položaja ujedno. To su odmah na glasovitom praškom konservatoriju shvatili i djelo uveli u zavod. Ministarstvo prosvjete i Češka akademija znanosti i umjetnosti, priznavajući dalekosežno značenje djela, podijeliše autoru potporu za prevode teksta, čime se omogućuje veliko raširenje djela ne samo po Evropa, nego i preko Oceana. Ta vrlo važna metodička razglabanja (analizovanja) su u samoj školi opširno češki, jugoslovenski, engleski i njemački donešena a posebno pak u brošurama na franceskom, italijanskom, ruskom, ukrajinskom i poljskom jeziku. Stručnjaci priznavaju, da se radi o jedinstvenom djelu u cijeloj svjetskoj literaturi, kako sa strane sustavne tako i sa melodičke i muzikalne strane.

«Meja».

Primili smo broj 11. poljoprivredno-industrijsko-trgov. lista «Meja» sa ovim sadržajem: A. Hribar: Agrarna reforma: Socijalizam i ruska revolucija. — Stanko Ožanić: Razmatranja o obnovi vinograda; Duljina prutića (ključića, reznica). — Stojan Petrović: O odabiranju (selekciji) u stočarstvu. — Ilija Bošnjak: Težačka hemija. — Bilješke. — Razne vijesti. — Književnost.

Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din. 120.—. Uredništvo i uprava: Zagreb, Sudnička ul. 9.

Šala i razbibriga

U kosidbi.

Dvoji su kosci išli kositi na dvije susjedne sjenokoše. Na prvoj sjenokoši kosio je gospodar i njegov sluga, a na drugoj gospodar i nekoliko nadničara (težaka). Kad je bilo podne, išli su ovi potonji sjesti pod drvo u sjenu, a su im žene donesle objed. Onom prvom gospodaru i njegovom sluzi nije donesao niti ništa. Kako je gospodara bilo stid, rekao je svojemu sluzi: «Podjimo i mi leći u hlad tamo pod ono drvo.» — «Zašto?» — «Mislit će oni drugi, da i mi objedujemo.» I pošli su. Kasnije su gladni ustali i išli kositi. Sluga je mahao kosom po zraku povrh trave tako, da nije ništa odrezao. — «Što to radiš ti?» upita gospodar. — «Mislit će oni drugi, da i ja kosim.» odgovori sluga.

Čudno tumačenje sna.

U oči nedjelje ispekla kovačeva žena guska i šegrt (grzun) je razmišljao, kako bi je se dočepao. Predloži gospodarici, da bude onoga guska, ko bude ljepše sanjao. Šegrt malo zatim ode spavati, a da uzmogne ljepše sanjati — pojede kradom gusku. U jutro ga zapita gospodarica, što je sanjao. «Vi ste starija, pa zato prva recite,» predloži šegrt. «Sanjala sam da sam umrla i da su me angjeli nebeski odnijeli.» Jest, ja sam to sve, gospodarice, vidio, pa sam odmah pojeo gusku, jer kad nema gazdarice, ne treba ni guske.»

Zlato iz vode.

Neki se bogati krčmar stao hvalisati, pa poče pokazivati gostu svoje žutake i reče: «Gledajte ove dukate, kako su čisti kao kišnica.» — Nije čudo, kad od vode i potiču, odgovori gost. — Od kakve vode!?» upita krčmar. — «No pa od one, što je miješate u vino.»

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

Da počasti uspomenu pokojne Karmele Vesel rodj. Krmpotić gospodjica Milka Martelanc iz Barkovlja daruje L 20.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Gospodinu J. B. u Pazinu: — Žao nam je. Ne možemo da publiciramo. Na zadirkivanje moralnih propalica ne ćemo da reagiramo iz načelnih razloga. Izvinite!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 31 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 3. julija 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
...kog četvrtka uveče
...g četvrtka donaša
...„Mladi Istranin“.
...za tuzemstvo iznaša
...na godinu, a za
...25·— lira. Ured-
...i uprava lista: Trst
... - Via S. Francesco
...20-I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Naš narodni blagdan V. srpnja

...mjesecu junu, godine 1909. bila je ...ba Sv. Ćirila i Metoda za Istru raza... na sve svoje podružnice, na novine i ...še razne narodne institucije okruž... prijedlogom, da bi se dan naših sla...kih apoštola, Sv. Ćirila i Metodija, ...dai slavio kao narodni blagdan. Hr... bez razlike stranaka i mišljenja li... svi prihvatili družbin prijedlog, i tako ...a proslavom počelo već godine 1909. ...svečanije proslavljen je taj naš prvi ...odni blagdan u nas, u Istri. Bio je — ...mo se — ponedjeljak. Tko je imao tro...bojnicu, izvjesio ju je u taj dan na prozor ...je kuće, da se veselo vije na sjajnome ...nce suncu. Djeca svih družbinih a i ...gih javnih škola kretala su na znak ...na u crkvu, gdje se tega dana u slavu ...ih apoštola služila svečana služba Bož... Poslije mise djeca se vratila u svoje ...le, gdje su im učitelji lijepim i zanosnim ...ječima tumačili značenje narodnoga blagdana, našto su djeca svojim tankim, sre...nim glasićima otpjevala narodnu himnu ...Lijepa naša domovino!« pa izišla, da se ...slobodna vesele miloni i slavnom danu.

Kako su pak naši u Istri oduvijek nasto... da ugodno s korisnim vežu, tako su ...i na taj dan sakupljali prinosi za Druž...bu, koja je sabranim novcem dizala škole ...onim mjestima, gdje ih nije bilo. U raz...nim gradićima i selima priredile se iduće ...edjelje zabave, kojih je čisti prihod bio ...amijenjen istoj plemenitoj svrsi.

U današnje dane, gdje se i najnedužnija ...jesmica u našem narodnom jeziku smatra ...političkom, gotovo antidržavnom propa...gandom, takove su svečanosti, razumije ...e, zabranjene. Ali to mnogo ne smeta. Uspomena na negdašnji narodni blagdan ...oš je sasvim živa u srcima svih naših ljudi ...u Istri i nema te sile, koja bi nama, Istranima, mogla da zabrani, da u subotu, dne 5. jula o. g. ne kažemo:

— Ovo je naš dan — dan naših apo...stola, naših prvih prosvjetitelja, sv. braće Ćirila i Metoda. A kako mi imamo i danas ...ovu našu »Istarsku Riječ«, našeg malog »Istranića«, naše »Žensko Udruženje« u Opatiji, našu »Djačku Maticu« — sve same ...ustanove, koje svaka na svoj način na...stavlja blagoslovljeni rad Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru — tko da nam zabrani ...da mi u taj dan segnemo u džep, pa da ...svaki prema svojim silama sjetimo tih ...naših narodnih institucija?

Štaviše, mi moramo svim svojim silama ...da uznastojimo da misao na narodni blag...dan u nas nikada ne utrne. Jer u narod...nom blagdanu ima mnogo toga, što u nas ...budi mile i tople čežnje, a ima i toga, što ...u nama diže naš narodni ponos. Niko ne ...može da nam upiše u grijeh, što mi osobito ...sada čeznemo za ono malo slobode, što ...smo je prije imali i koja nam je dopuštala, ...da svoj narodni blagdan proslavimo otvo...reno i dostojno. I ništa ne može u nama da ...ugasi naš ponos — što je baš Istra bila, ...ona ovako malena i slaba, koja je prije ...petnaest godina dala misao o narodnom ...blagdanu, misao koju je cijeli narod ma...hom prigrlio i time pokazao, koliko su mu ...mila i draga braća u ovome malom kutiću ...Istarske zemlje.

Još nam i danas srce od zanosa igra, ...kad listajući po starim novinama, nai...lazimo na pojedine proslave Narodnog ...blagdana (na priliku: u Zagrebu, Splitu ili ...na Trsatu). I tamo je sve plivalo pod na...rodnim zastavama, i tamo se sve orilo od ...zvonjave zvona, od tutnjave topova i od ...vesele pjesme. I sve to na jedan jedini mig, ...koji je u junu 1909. došao iz Istre naše. A još nam više godi duši, kad pomišljamo, da ...su u onaj dan čitave pokrajine bile s nama Istranima jedno srce, jedna misao... Ta u čitavoj zemlji od Spiča pa do Zemuna nije bilo toga dana javne priredbe, na kojoj se nije klicalo našoj Istri i mukotrpnom narodu našemu.

Narodni je blagdan bio kao zlatni prsten, koji je nas Istrane vjerio sa svima od našega roda i plemena.

Danas imadu Jugosloveni u Jugoslaviji druge narodne i državne blagdane. Onaj od 5. jula u glavnome je napušten. Napušten ali ne zaboravljen. Još živi uspomena na njega. Živi u prvom redu zbog nas i krute sudbine naše. I živjet će, kaošto ćemo i mi istarski Jugosloveni živjeti u srcima svega Slavenstva sve dotle, dok se budemo pokazivali vrijedni i dostojni toga dičnoga imena.

Dosta je čekanja...

Naši su gospodari upravo majstori u obećivanju. U tome se niko s njima ne može da takmi. Što se sve nije obećalo našem narodu u ovim krajevima od aneksije ovamo, a i prije nje. Kako su lijepo i zvučno bili napisani oni letaci, koje su se bacali medju naše ljude tik pred slomom stare vladavine, a kako su znamenite i svečane bile izjave, koje su zatim slijedile u italijanskom parlamentu obzirom na slobodoumno i izvanredno blago postupanje sa priklopljenim narodnim skupinama.

Da bi se barem jedan dio svih tih razgalamljenih i velevážnih izjava proveo u život?! Ništa, ama ništa. Sve je ostalo samo na papiru, ostale su samo gole, suhe i puste riječi, dok su se stvari razvijale baš izazovno naopako. Uporedo sa čestim i svemogućim obećavanjima, koja nijesu u ostalom nikako prestajala, vršila su se nad našim življem organizovano i postepeno svakovrsna nasilja, otimajući našem rodu pravicu za pravicom.

Mi smo često pozivali vlastodršce i putem tiska i preko svojih narodnih predstavnika, da jedanput započnu ispunjavati svoja obećivanja, te smo dosljedno isticali one grozno i kričeće protuslovlje, koje se ispoljavalo u nepravdama učinjenim nad našim narodom. Ali naši se protesti nijesu uvažavali, nasilnici su bezobzirno gazili zadate riječi, te su — ne ostavivši se na pol puta, — bezglavo i sramotno razmrcvarili i razoružili naše pleme lišivši ga i najosnovnijih prava čovjeka.

Ali režim nije prestao obećivati! Čuli smo negda lozinku: jednake dužnosti, jednaka prava, — ali se iza toga nije niti za vlas popravilo naše kukavno stanje. Nije tome davno, da smo sa najvišeg mjesta dobili preko svojih zastupnika opet svečano obećanje, da ćemo slobodno moći birati svoje poslanike, — ali ostalo je sve pri riječima. Ne samo to, nego su baš kao za inat uslijedili iza toga zulumi, koji su tvorili višak naše kalvarije.

Poslije svega što se zbilo, naš narod ipak vjeruje i ne gubi nade. Mi smo spremni da vjerujemo da su se zadnja izborna nasilja nad našim plemenom vršila protiv volje ministarskog predsjednika sa strane one grozne klike, koju će morati, da stigne ruka pravice, a koja je i našem narodu nanesla tolike teške rane. No mimo toga hoćemo da naglasimo, da naši gospodari nijesu jošte uspjeli, da se izlijeće od bolesti neprestanog obećivanja. Htjeli bismo da već jednom i za njih vrijedi ona naša: Obećanje, teško dugovanje! — Pri tome ostajemo.

Vlada je nedavno uzela na znanje rezoluciju našeg poslanika, koja govori o pravicama našeg naroda, dok je sam načelnik vlade izjavio poslanicima, da će se u najkraće vrijeme sastati u Rimu pod njegovim predsjedanjem komisija, koja će u prisutnosti predstavnika našeg življa, uzeti u pretres sve njegove želje i zahtjeve, te nastojati da riješi to za nas sudbonosno pitanje. Držimo, da te izjave nijesu bile opet samo puke fraze.

Posljednji žalosni dogadjaji, koji su potresli svu italijansku javnost, uplivati će zacijelo i na poboljšanje naših prilika. Vodja današnje vladajuće stranke, dokazao je, da znade i u najtežim trenucima biti neuklonivi branilac pravice, radi čega i očekujemo da ne će; — unatoč teškog položaja — zaboraviti, da pravedno riješi pitanje naše narodne manjine. Razumije se, da će pri tome trebati da udari svojom čvrstom šakom i po onima, koji se inače jošte šetaju na slobodi, a imaju na svojoj crnoj duši toliko prestupaka, učinjenih nad našim ljudima.

Dugo smo čekali i samo čekali. Zlokobna nam sudbina nije bila mila, a oni, koji su nam samo obećivali, dosljedno su gazili svoje zadate riječi. Naš se narod uvijek nalazio u jadnom položaju, te ga je udes upravo navezao na neprestano čekanje. U tom očekivanju postao je nestrpljiv i nepovjerljiv, sit je već čekanja i pukih obećivanja, želi da riječi postanu djela, traži strogu i pravednu primjenu zakona.

Unatoč dejstva, da današnje prilike ostavljaju pitanje naše narodne manjine u pozadini, mi treba da istaknemo da se to pitanje ne može i ne smije više odlagati, jer je skrajnje vrijeme da se jednom kulturnom narodu vrate sve one dobrine, koje mu zakonito i nesporno pripadaju

Vrijeme gradi - vrijeme razgradjuje

Ovih dana položio je ministar Gentile ostavku na svojoj dužnosti u ruke ministarskog predsjednika. Ostavka je primljena, a novim ministrom prosvjete imenovan je gospodin Casati. Burni rimski dogodjaji posljednjega doba povukli su i njega u sfere (carstvo) zaboravi, te je i ovaj silnik-filozof postao žrtvom čuvenog »rimpasta« (Promjena ministarskog savjeta).

Odnijelo ga vrijeme onako, kako ga bio donio na vlast puki slučaj političkog vjetra. Mislio je mnogo, htio je još više, ali ga vrijeme prevarilo — te on već sada gleda, kako se njegova zgrada tekar započeta, stala da ruši.

Ne ćemo se sada upuštati u nagadjanja budućnosti i snivati o zračnim kulama, ali ipak podvlačimo značajno, da je jedna epoka naše bolne povjesti ovih dana privedena kraju. Stojimo pred zagonetkom budućnosti, pred crnom neizvjesnosti, ali se radujemo veseljem roba kad mu jednog krvnika nestaje.

Narod naš trpi, trpio je i dosele silno, znati će da trpi i u budućnosti — ali on ostaje ovdje, ostaje onaj isti, **svoj na svome!**

Dok naš narod ovako, gosp. Gentile ostavlja meke fotelje ministarstva, popraćen ironičnim smijehom mnogih Talijana, ali i istinskim prezirom nevine djece našega naroda.

Neka znade na polasku, da nije ništa vječna u svijetu i životu, a trajno je samo lijepo i pošteno ime, koje preživljuje smrt, i ostaje kao najljepše cvijeće na grobu pokojnika.

Nama je on ostavio samo uspomenu okrutog inkvizitora, te mu na daljnjem putu njegova života ne želimo više, nego je on to nama iskazivao za doba svoga revnog pašovanja. Drukčije ne možemo, usprkos velike slavenske sklonosti do ljubavi i praštanja.

Vidovdan u Jugoslaviji

Bio je Vidovdan! Najveći dan jugoslavenske prošlosti, pun najraznolikijih čuvstva, nadzemske boli i beskrajnog veselja, bio je proslavljen u Jugoslaviji, na onakav način, kako to proslavljuje narod, koji je sam bio junakom svih činova narodne tragedije.

Nema mislimo ni jednog Istranina-Jugoslavena, koji ne bi poznavao značaj ovog svetog dana svoje prošlosti, zato se ograničujemo da iznesemo u par poteza samo kroniku dogodjaja ovog dana.

I ako ima neizbrojivo dogodjaja koji bi morali biti spomenuti, kretala se proslava oko dogodjaja dviju velikih godina 1389 i 1914. Propast Kosova — početak osvećenja Kosova t. j. vidovdanski atentat u Sarajevu. Diljem cijele otačbine, od Ohrida do Triglava, od Balkana do burnih valova Jadrana, bile su svečane manifestacije slobodnoga naroda, što se i u sretnijim danima sjeća boli i tuga. Bilo je to ujedno klicanje jedinstvu slozi i slobodi, — kao i svečana zakletva da će se čuvati dragocijeni amanet bezbrojnih žrtava. Svemu se naravski prednjačile prestolnice, Beograd, Zagreb, Ljubljana, ali su se uspješno taknuli ostali gradovi i sela.

Kruna proslava bila u Sarajevu, gdje se čitavi narod po svojim predstavnicima poklonuo sjeni velikih mučenika Principa i Cabrinovića ali i svim onim neznanim junacima, koji su kroz stoleća i stoleća sijali kosti svoje po krajima čitavoga svijeta.

Jedinom simboličnom riječi **«Slava im»** platio je narod na taj dan njihove žrtve.

Narod, vojska, vlada i sve ostale narodne organizacije, sa Sokolom na čelu, kao simbolu naše snage, bile su zastupane u raskošnom broju i na selu i u gradu.

Veliko lipanjsko nebo smejalo se i plakalo gledajući narod ujedinjen u boli i veselju.

Novo ministarstvo u Italiji

Uslijed velikih dogodjaja i nečuvenog škandala htio je Mussolini da pročisti i ministarstvo. Radi toga su svi ministri predali Mussoliniju u ruke svoje portfelje. On je preobrazovao ministarstvo tako, da su ministri: Gentile (prosveta), Carnazza (javne radnje) i Corbino (državno gospodarstvo) predali ostavku. Na predlog ministra predsjednika kralj je imenovao ove nove ministre: za kolonije kneza Pietro Lanza di Scalea (dosada je to ministarstvo iza Federzonija vodio sam Mussolini), za prosvjetu Aleksandra Casati, za javne radnje Gino Sarocchi, za državno gospodarstvo Cesare Nava.

Krvavi sukob na talijansko-jugosl. granici kod Postojne

U noći od nedjelje na ponedjeljak došlo je do sukoba izmedju Talijana i Jugoslovena. Talijanske novine pišu, da je te večeri išao jedan čovjek sa talijanske teritorije na jugoslovensku stranu u Planinu, da po običaju tamo provede večer. Kad se je vraćao natrag, da su ga žandari natukli, pa radi toga da je on sakupio nekoliko ljudi, koji su navalili na pograničnu stražu. Tom zgodom je bio ranjen u nogu jedan jugoslovenski stražar pograničke straže. Radi toga da su druge noći navalili Jugoslaveni na talijansku stražarnicu te ubili jednog vicebrigadira, a jednog teško ranili. Tršćanske novine pišu, da su napadači bili orjunaši (organizacija jugoslovenskih nacionalista) i žandari. Medjutim jugoslovenske novine javljaju ovako:

Kod Rakeka je u noći od nedjelje na ponedjeljak došlo do sukoba izmedju jugoslovenske i talijanske pograničke straže. Jedno je talijansko pograničko odelenje prešlo preko granice i na jugoslovenskom teritoriju teško ranilo jednog vojnika jugoslovenske pograničke straže. Na to je jedna grupa jugoslovenskih pograničkih vojnika navalila preko granice i na talijanskom je teritorijo, gdje je opetovano došlo do sukoba, usmrtila jednog talijanskog vojnika. Poslije se ustanovilo, da nisu prešli jugoslovenski stražari, već civilisti jer je talijanski stražar ubijen hitcem iz revolvera, a i stražarnica je izprobušena takvim hitcima. Čim je jugoslovenska vlada doznala za taj dogodjaj, odmah je poslala talijanskoj vladi brzojav, da obžaluje taj incident i da će povesti najstrožu istragu. Zagrebačke »Novosti« pišu o tom dogodjaju **ovako: «Krvavi sukob na granici s Italijom** kod Rakeka, kada se za njega danas do**znalo, pobudio je medju pučanstvom** razumljivo uzbudjenje to većma, što su talijanski vojnici prvi prešli na našu stranu i kod Planine pucali na zgradu financijske straže, ranivši u nogu jednog stražara. Prvi incident, provociran s talijanske strane dogodio se u noći od 22. na 23. juna, kada je 6 do 8 talijanskih vojnika navalilo na stražare financijalne straže pucnjavom iz pušaka. Jedan naš financijski stražar ispalio je protiv napadača jedan hitac našto su ga talijanski vojnici s hicem iz puške ranili u nogu i odmah zatim pobjegli preko granice. Ovom prvom napadaju isprva se nije s naše strane pridavao nikakav osobiti značaj jer se mislilo da se radi o zabuni talijanskih pograničnih vojnika u proganjanju kriomčara. Ipak dogodjaj je revoltirao progranično pučanstvo još od prije nezadovoljno s neriješavanjem pograničnih pitanja, koja su još uvijek otvorena na način što Talijani drže okupiran naš teritorij, koji pripada nama po rapallskom ugovoru, čime se takodjer saglasila i Italija. Talijanske pogranične vlasti čine najveće poteškoće cijelom pograničnom pučanstvu, koje imade svoje posjede unutar Italije, ili pak u krajevima koje još uvijek Italija bez ikakvog razloga drži okupiranima. Granica izmedju naše kraljevine i Italije imade u onim krajevima da ide, kao je predvidjeno rapallskim ugovorom, vododjelnicom Julijskih Alpa. Talijani želeći da si osiguraju strateške pozicije na tim vrhovima, spustili su se daleko dolje u nizinu, i svojevremeno okupirali teritorije koji imadu bezuvjetno pripasti nama. Na ovaj način su našem pograničnom pučanstvu odsječene veze s njihovim šumama, mlinovima, poljima itd. Nemogućnost ovakove granice najbolje ilustrira okolnost, da jedan jedini put u dužini od nekoliko kilometara prelazi na više mjesta čas na naš, čas na talijanski teritorij i pučanstvo koje se mora s njim služiti biva šikanirano od talijanskih pograničnih vlasti. Samo pučanstvo je uputilo više molba komisiji za razgraničenje, da se već jednom riješi pitanje razgraničenja. Naša vlada nekoliko puta obraćala se na samog g. Mussolinija, ali on je jednom odgovorio, da će se to pitanje riješiti u duhu predjašnjeg sporazuma, to jest u duhu rapallskog ugovora. Zbog ovakovog stanja nije ni čudo, ako je zbog poznatog napadaja talijanskih vojnika zavladalo ogorčenje medju pograničnim pučanstvom, i ako je jedna grupa neodgovornih osoba po noći prešla kod Unca na talijansku stranu da se upusti u borbu s talijanskim vojnicima, na čijoj strani imade kao rezultat toga sukoba dva mrtva i dva teško ranjena talijanska vojnika. Da s naše strane nisu u borbi sudje-

levali naši vojnici, najbolje dokazuje okolnost, što su ubijeni i ranjeni talijanski vojnici pogodjeni s metcima iz revolvera. Od talijanskih vojnika jedan od ubijenih zvao se Lorenzo Grego, dok drugomu nije poznato ime. Ranjeni vojnici preneseni su u bolnicu u Postojnu. Naravno da je zbog ovog nemilog dogodjaja u pograničnim talijanskim krajevima zavladala uzrujanost.»

Kako spomenusmo ubijen je samo jedan talijanski vojnik, a ne dva kaošto jugoslovenske novine kažu. Talijanski otpravnik posala u Beogradu g. Sola je posjetio jugoslovenskog ministra inostranih djela Ninčića i prosvjedovao radi tih dogodjaja. Iza poslane brzojavke sa strane jugoslovenske vlade talijanskoj, da će se povesti najstroža istraga, incident je likvidiran, a obje vlade, svaka sa svoje strane vode istrage, poslavši na lice mjesta svoje više funkcionere. Ovaj je dogodjaj smatran kao obični pogranički incident i ne će poremetiti dobre odnošaju dviju susjednih država. Uslijed ovoga incidenta će se pospješiti definitivno uredjenje granice izmedju Postojne i Rakeka. U Beogradu očekuju ovih dana talij. opunomoćnog ministra generala Bodrera, koji će u tom pogledu donesti sobom instrukcije svoje vlade.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Psi i komarci. - Dvije vrtoružne izjave - Jedan šarlatan.

«Vedetta» u svom broju od četvrtka prikazuje opasnosti od ugriza pasa, kojih da ima na Rijeci sva sila. Ne radi se tu samo o psima, što se skiću po ulicama bez gospodara, zapušteni, gladni i žedni, već i o onima, što ih pojedinci, osobito stare djevojke, drže kod kuće. Članak vanredno pametan, jedan od najpametnijih, što ih je naša «Vedetta» ikada napisala.

Bio sam još pod dojmom te «Vedettine» pasje filipike, kad li mi juče u jutro bane u kuću Ninetta, kao prava pravcata furija, pa udri, da mi se tuži, kako su je celu noć grizli... komarci i kako su «celu noć delali **zzzzzzzzzz!** i svaki hip — **pik! pik! pik!**» Ja sam se malo zamislio i ovako sam mudrovao: — Svi znamo, a i «Vedetta» piše u onom istom članku, da je zdrav razum na Rijeci otišao — mater zenit! (messer buon senso è un re in esilio!) Ako dakle na Rijeci nema više zdravoga razuma, ako su u ovom nevjerojatnom gradu ljudi svi... pametni, ali naopako — je li moguće, da su pri svemu tomu ostale životinje necvrknute, normalne? Za pse znamo po «Vedetti», da nisu, a ja bih mogao da jamčim i za svu ostalu ovdiešnju gamad, da joj fali po koja daska u glavi. I tako, pošto sam smislio sve u jedno, obratio sam se k Ninetti i rekao:

— Ninetta, vas su noćas jeli komarci. Kako je danas na Rijeci više manje sve ludo, moglo bi se dogoditi, da su i oni komarci, što su vas grizli — bijesni ili nori. I još bi se moglo dogoditi, ako za vremena ne potražite lijeka, da jednoga dana počnete i vi kao i komarci zvrndati uokolo: **zzzzzzzz-** — i ujedati: **pik! pik! pik!** što bi bilo opasno i za vas, i za one, koji bi vam po nesreći došli blizu. Zato vam ja savjetujem, da se smjesta pokupite i da odete u... Pasteurov zavod.

Da nisam to nikada rekao! Nema valjda pogrde, što je nije na mene sasula, a bio bih i gore prošao, da nisam na vrijeme odmaglio. Razumije se, da su uslijed toga naši diplomatski odnosi prekinuti. Pa da bi zašto! Ima pravo «Vedetta», kad veli, da je «il buon senso» otišao — ai bagni...

Mislio sam, da je ovo najvažniji dogadjaj, što se na Rijeci zbio u toku ovih posljednjih osam dana. Medjutim, kako ćete domalo vidjeti, desilo se ovdje i drugih stvari, nemanje važnih od onoga, što sam vam malo prije iznio. Što se dakle dogodilo? Dogodilo se, da je naš Nino ovih dana štampao u rimskoj «Idea Nazionale» jedan svoj članak. Vi pitate: I ništa više? Odgovaram: Nije to mala stvar! Članak je neobično živ, fulminantan. Nino pozivlje, da se prostreljaju svi oni, koji izdavaju fašizam i njegova... Duceta. Osim toga sad je zgoda, da se fašizam otrese svih nedostojnih i da se više o onom, što se s Matteottijem dogodilo i ne govori. Mi smo, veli Nino, imali jedan Caporetto, ali drugoga ne bu! I još jedno: Duce Mussolini mora da ostane na svome mjestu na vladi. Uz njega ćemo biti mi — Bog i Talijani. Talijani i Bog! I još k tome čitava viktorijozna vojska...

Riječi ovog članka su italijanske, ali krv, što iz njega brizga, naša je balkanska. To se sakriti ne da, kao ni kašalj. Pa čemu da se sakriva? Ta naš je Nino sâm jednom priznao dopisniku Seccola, da je on pravi **jenuini** naše gore list — ali list, koji se je sâm od sebe presadio u italijanske **giardine** i danas njima daje svoju lipost i parfume svoje. Koliko god žalimo za njim, toliko nas s druge strane tješi misao, da ćemo moći odgovoriti Italijanima, kad nas budu pitali, što da smo mi Jugosloveni dali čovječanstvu. — Dali smo Nina Hosta e — šlus!

Dali smo i staroga Grošića. Kad je Stari vidio, što je Nino napisao, on se brže bolje požurio, da i sâm drži jedan govorić u rimskom Senatu, gdje je, od strane martorizira-nog grada Rijeke pozdravio Duceta i izručio srdačan pozdrav takodjer i **onorevolim** senatorima... To je bio, doduše govorić, à la šuć muć, a to italijanski znači: senza infamia e senza lode, no sasvim tim pobrao je Grošić aplauza, čestitaka i — komenata. A on, kao poznat, ambiciozni starčić više i ne traži: po koji aplauz, po koju kongratulaciju, stvarčice, koje kod ljudi njegovih godina nadoknadjuju druga, uzvišinija škakljanja...

Ove dvije izjave došle su, kako se ono kaže, baš u horu. Treba naime znati, da smo predprošle nedjelje u povodu umorstva poslanika Matteottija imali na Rijeci jednu ne baš sasvim neznatnu demonstraciju.

«Vedetta» je demonstrantima dala, istina, odmah po prstima, ali to nije dostajalo. A bilo se bojati i drugoga! Umorstvo socialista Matteottia izazvalo je pravo ogorčenje i kod nekih, koji su oduvijek simpatizovali sa fašistima, pače počelo se već mrmljati i u krilu samih fašista. «Vedetta» se je tim nedisciplinovanim elementima doduše zagrozila izgonom i Bog bi znao čime još, ali trebalo je, da se negdje digne glas s mnogo više auktoriteta nego što ga — bez svake zamjere — uživa naša «Vedetta».

A to je ono, što su u obilnoj mjeri učinili naš Nino i naš Grošić, koga «Sentinella» nazivlje — ne znam zašto i — padreterno...

Očekivali smo, da će ovom zgodom i to «Sentinella» nešto jače bubnuti, ali gle nevolje! upravo u najkritičnije vrijeme izišla je samo na pola arka. Zlobni jezici dovode to u vezu dogadjajima u Rimu, naime s uskratom subvencija? — no kako bilo da bilo, «Sentinella» je nekako kako i

> Tužna mladost moja,
> Svaki dan na manje,
> Kako i travčica,
> Ka se srpom žanje.
> Kad bi moje suze
> Na kamen padale itd. itd.

Riječki se trgovci s pravom tuže, da će ih «**jirovagi**» ubiti. Ti «**jirovagi**» su oni ljudi, koji uokolo prodavaju robu, sukno, platno i druge tkanine. Tih italijanskih hauzirera ili ti kočevara ima zaista mnogo. Ima ih više nego li muha... Te «jirovage» lijepo je prikazao neki Montefiori u jednom milanskom šaljivom listu «Il Gallo caricaturista». Taj list primala je Ninetta još prije rata, a i sada je abonirana na «Gallo Giallo». U «Gallo caricaturista» od 22. III., 1924. pisao je dakle onaj Montefiori slijedeće:

«Ima, pripovijeda Montefiori, u Rimu nekakav šarlatan, koji puku svoju robu gotovo silom narivana. Prije nekoliko dana okupila se na jednom trgu oko njega sva sila svijeta. — Attenti! — kriještao je on pokazujući čitave svežnje nekakvih sivih «maja». Pazite! Hoću da vam pričam jedan istiniti dogadjaj. Šta? vi se smijete? Ili mislite, da ću vam ja pričati, kakove **fandonije?** Pa zar vi ne čitate «Il Messaggero» — brutti beccamorti? — Zar ne znate, što se ovih dana dogodilo u Villi Ludovisi? Neki zidar pao je sa petog kata dolje na ulicu, i na mjestu ostao mrtav. Pritekli smo svi: ja, straže, pretur, liječnici, i vreća naroda. Popipali so mu glavu, ruke, noge, ledja, pa malo niže, pa malo više, pa sprijeda, pa straga... sve je na njemu bilo zdravo. Pa ipak je umro! Ponijeli su ga u mrtvačnicu, rasparali ga i znate li, što su pronašli? — Pronašli su, da je čovjek umro od upale pluća. Prava pravcata, fulminantna upala pluća! Ne smijte se, vrag vas odnio! ove su stvari sasvim ozbiljne. Dok je onaj nesretnik padao sa petoga poda, uhvatio je upalu pluća. Pa kako ne bi po ovoj strašnoj zimi! Da nije dobio onu prokletnicu, bio bi ostao živ kao i mačak. A znate li, zašto je dobio onu upalu? To su posvjedočili svi liječnici: profesori Marchifava, Ammazzacani, Trottolari i toliki drugi. Njemu se pluća upalila, jer... state attenti, figli d'una lupa! — upalila mu se, jer je na sebi imao — platnenu «maju». Da je na sebi imao vunenu maju, kaošto su ove, što ih ja prodajem, bio bi se spasao. Vuna čuva od svakoga zla, a ja vam prodajem samo vunene «maje». Poglédajte ih — sama vuna... nisu one od «bumbaka» ne! — Već od vune, od prave vune...eeeej! jeste li razumjeli, dà ili ne?

Idući uokolo čitavo je vrijeme lupao po onim svojim svežnjima i neprestano tulio:

— Od vune!... od vune!... **ma porco mondaccio ladro, avete capito si o no?** Zašto ne odgovarate? Ovakove «maje» stoje u Rimu deset lira i manje, ja vam ih ne dajem ni po osam, ni po pet ni po dvije lire... ja vam ih dajem po jednu samu pišljivu liru...

Jeste li razumjeli?... jednu liru... Jednu liru... Sve sama vuna! Avete capito?... A sada, odgovorite, carogne! rispondete puzzoni!... Zašto stojite tu otvorenih ustiju? Ili možda ne vjerujete, da su ove «maje» od vune? Ne vjerujete? E onda čujte!

I tu se baci na koljena govoreći:

— Kunem vam se, da sam ja sve ove «maje» ukrao... Jest, da bih tako umro zaklan, udavljen, da bi me živa parali, derali, gulili i da bih oslijepio, ako ih nisam ukrao. Ni boba nisam dao za njih, eto zašto ja mogu da ih dadem za jednu samu liru! I da ja ne bih nikada više vidio moga oca ni moje matere, ni moje žene, ni moje djece ni moga nonića ni moje none, ako nisu od vune... Od vune!...

Onda se opet diže na noge i preuze ljutito:

— A sada, pošto znate čitavu istinu, zašto ne kupujete? Vi se u ovim «majama» možete baciti i sa kupole svetoga Petra, da ne ćete dobiti upale pluća. Ili možda nemate jedne lire? **Che vi pigliasse un accidente, non ci avete una lira?** Bog vas ubio! idete uokolo po Rimu, a bez ijedne lire u džepu! **Che faccia!** Bez jedne lire! **Io — managgia ve pierebbe a curtellate! Varda li che roba! Che gente!** Ovakove maje! **Fora i baiocchi!** van pare! **Vestitevi di lana!.., pidocchiosi!** Obucite se u vunu — ako to ne učinite, managgia — ja ću danas, kunem vam se na moje poštenje, zaklati koga.

I svjetina je malo udobrovoljena malo impresionirana, malo zastrašena kupovala... kupovala... kupovala...

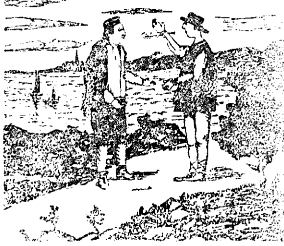
Tako je bilo prije rata. Danas iza rata šarlatani su, dakako, mnogo redji, pa je sve drugačije... **Rokac.**

IZ HUMA.

Pretprošle nedjelje bio je u obližnjem seocu sajam, i naravski kao većina drugih, nije mogao ni ovaj svršiti a da se koji ne potuče. — Došlo je naime do toga, da su nekoji mladići, koji su se pred malo vremena upisali u «fašijo», počeli bez razloga bacati kamenje u ples. Naravski da nije to dobro došlo onima, koji su plesali i zato skočili na fašiste i potukli se tamo. Najveća žrtva tučnjave bio je jedan naš mladić, koji je morao ostati nekoliko dana u krevetu jer je sav potučen.

Hoćemo li kada svršiti s tim izazivanjem mladih fašista? Nemojte za Boga! napadati tako braću našu. Kažem braću, jer premda ste vi sada pristaši fašista, rodjeni ste Slaveni kao i svi mi ostali Humljani.

Franina i Jurina

Fr.: Kuda to, Jurino?
Jur.: Grem malo do Pula.
Fr.: A po ča? ako se sme znat?
Jur.: Sin mi je z Merik poslal par stotin dolari, pak ih grem razmenit.
Fr.: Buzarona! Blaže tebe! A kamo ćeš tolikemi beči?
Jur.: Stavit ću ih va našu Posujilnicu.
Fr.: Va Posujilnicu.
Jur.: Nego kamo! Ča se čudiš?
Fr.: Ma ča ćemo mi još imet Posujilnic?
Jur.: To se zna, da ćemo. Ki ćeš, da nam ih zame?
Fr.: Zet nam ih ne će nijedan, ma...
Jur.: Ča — ma? Kakovo — ma?
Fr.: Ti dunke, Jurino, niš ne znaš, ča se dogaja? Čekaj, da ti ja povedem.
Jur.: Ala povej, no!
Fr.: Si čul ti, da su sada razmenili va lir i one stare kruni, ča su ih naše istarske Posujilnice imele vane, va Ljubljane i drugdere po Jugoslavije?
Jur.: To sam čul, i to mi je jako drago. Bar moramo bit zahvalni onem našem, ki sa nam to opravili.
Fr.: Ja — ma...
Jur.: Kakova ja — ma?...
Fr.: Ja sam čul, da te sada naši kmeti dignut do zadnjega solda ča ga imaju po našeh Posujilnicah.
Jur.: Čul sam i ja neč. Povedali su mi na Motovunšćine, da fašisti već nekoliko vremena ajitiraju proti našim Posujilnicam i da mute naši ljudi, neka valje vanka znamu sve, do zadnjega krajcara.
Fr.: To je ono isto, ča sam i ja čul. Ma reci malo ti mane: ča će bit bolje fašistom, ako naši ljudi znamu s Posujilnic oni svoji beči?
Jur.: Ča to pitaš? Ča ne znaš, da ako se s neke Posujilnice znamu svi beči vanka, da se ta Posujilnica mora ugasit, kako i sveća, kad joj pofali ula? A to i je ono, za čem se gre! Fašisti bi oteli, da sve naše Posujilnice propadu, samo da moru oni onputa zajahat našemu kmetu na vrat.
Fr.: A kako to?
Jur.: A ovako: Kad teta potreba pokjuka na vrata, kamo ćeš poć po beči? Ako ne zadrugi, kemu ćeš drugemu poć, ako ne fašistu, ki ćete ogulit jušto onako, kako ti je i njegov ded gulil tvojga deda! Zato bi fašisti i oteli, da sve naše zadruge i sva naša gospodarska društva gredu rakom žvižgat, zač bi onputa oni s našim imanjem još više gospodarili nego ča danas gospodare.
Fr.: Tu imaš ti pravo.
Jur.: I još neč. Ni laglje stvari na svete, nego dignut oni tri četiri krajcari s Posujilnice. Pak ča onput? Kada čovek malo beči ima, kupuje samo ono, ča mu

---

P O D L I S T A K

A. Averčenko:

Prvi dvoboj

I.

U nedjeljnom časopisu, a u pripovjesti jednog mladog književnika, pročitah ovo:

— «Kako su lijepi oni časovi pred sunčanim izlaskom, kada se cijela priroda sprema da spava, kada se polja izmaglice zaodjenu bijelim velom i kada seljaci zamoreni od dnevnih poslova tjeraju čopore konjâ i drugih životinja pod veselim zracima jutarnjeg sunca na pašnjake pokrivene smaragdnim zelenilom! U tim časovima zalaska sunca htio bih da mislim o nečem nedostižnom, nemogućem.»

Da li je nužno da kažem koliko su me uzbunili ovi čudni i nerazgovjetni redci? Pohitih da prikujem pisca za sramotni stup, kako bi mu prikratio želju da svoj nos svuda zavlači.

Napisah u drugom nedjeljnom časopisu:

«Pisac tvrdi da se u «časovima pred sâm izlazak sunca cijela priroda sprema da spava». Ako se cijela priroda u očima pisca izjednačuje sa gomilom bekrija, što ih izbacuju poslije odredjenog vremena iz krčme, i gotovih da legnu u prvu baruštinu kraj puta — mi nismo u stanju da mu čestitamo na takoj koncepciji. Drugo, cijelom je svijetu poznato da seljaci ustaju u zoru, a ne obratno. Kakva je to budala mogla da istjera zamorene seljake dnevnim poslovima, da gone «čopore konja i drugih životinja na pašu»? Kad su ih seljaci tjerali? U koje vrijeme? Ako ujutru, zašto su bili zamoreni «dnevnim poslovima»? Ako uveče — kakva li su to bezumna strašila, što noću istjeruju stoku iz štala u polje? I kako se mogu izjednačiti «tihi časovi zalaska sunca»? Ko li je mogao da to napiše? Čovjek ili kokoš, što je uletjela kroz prozor na pisaći stol pisca, koji je otišao da primi «a conto»? Ta ne! I kokoš umije da sasvim lijepo razlikuje izlazak sunca od zalaska. Na kraju ove koještarije pisac melanholično uzdiše: «U tim tihim časovima zalaska sunca htio bih da mislim o nečem nedostižnom, nemogućem».

«Šta razumije on pod nedostižnim? Da nije to što se ne će nikad opametiti — ili i nešto boljeg napisati?»

Moj je člančić bio dosta oštar, pametan i razložan.

Sutradan posjeti me jedan dug i suhonjavi mladić, koji mi reče, da on ne će to tako ostaviti.

— Ali tko ste Vi? — upitah.

— Pisac priče, prema kojog ste bili tako grubi.

— Aha, Vi ste dakle pisac! Pa šta želite?

— Demantujte Vaš članak.

— Šta imam da demantujem. Da se seljaci dižu u zoru? Tomu demantu ne bi ni dijete povjerovalo. Da se zalazak sunca dešava u zoru? To čak ni Vi ne vjerujete. Da seljaci istjeravaju stoku noću na pašu? Na to ne bi pristala ni najgora stoka. Šta dakle imam da demantujem?

— Lijepo, lijepo: onda ću Vam sutra poslati svjedoke — reče on.

— Do toga mi nije stalo.

— Svejedno. No ova se stvar može jedino krvlju oprati.

— Tako, tako. Dakle — primetih razložno — ako mi prosvirate kuršum kroz čelo, sunce će početi da u tihe časove zalaska prolijeva na zemlju jutarnje zrake. Vi to nikad ne ćete dočekati!

— Šta tim hoćete da kažete?

— Hoću naime da kažem, da mi ne ćemo imati toliko krvi da s nekoliko desetina hiljada stranica operemo besmislicu, koju ste Vi na njima napisali.

— Dobro, dobro; kad Vam prosviram stomak kuršukom, onda ćete već osjetiti, kakva je to besmislica.

— Pa jest, ta će argumentacija biti definitivna. A dotle — s Bogom! Pravo hodnikom, vrata desno.

— S Bogom! Sutra ćete čuti za mene.

— Trudit ću se. Napregnut ću uši što više mogu.

II.

I dva mladića, čuvari časti i poštenja, dodjoše mi sutradan.

— Došli smo radi ozbiljnih stvari, — rekoše mi.

— Sjednite. Radite li mnogo?

— Kako radimo? Ono da, radimo.

— Vidi se da smo radni ljudi — primjetih ja.

I mladići kao polaskani, osmehnuše se:

— Da!

— A onaj nepismeni magarac — intimno namignuh — baš nam smeta radu!

Mladići poskočiše.

— Molim Vas, mi smo ovdje prestavnici gospodina Ljeljakina, i ne dozvoljavamo da ga vrijedjate. Povucite svoje riječi!

— Po čemu vi to znate, da ja baš o njemu govorim?

— Pa Vi rekoste: nepismen magarac.

— Onda mogu da trgnem svoje riječi upola: on je pismen magarac. Pismen u toliko, da zgrčenom rukom naškrablje besmislicu i da je plasira u časopisu.

— Ali mi smo branioci njegovih interesa i ne dozvoljavamo...

Ja ih pronicljivo pogledah.

— Znači da ste se vi složili s njime, da se zalazak sunca zbiva u zoru.

— Ne, nismo se složili.

— ... žili, — potvrdi i drugi.

— Može li pametan čovjek da napiše onakvu glupost?

— Ne može.

— Znači pisao je glupan.

— Znači glu... Ali ne, mi ne smijemo tako govoriti o njemu. On nam je povjerio svoje interese.

— Pa da, razumijem. Ali na stranu to. Zbog toga što vam je povjerio svoje interese nije ni najmanje postao pametniji. Ne?

— Pa tako je.

— Prema tome čak i braneći njegove interese, vi ne možete zaboraviti da je on glupan. Jel'te?

Mladići se primakoše i klimnuše glavom. Poslije malog kolebanja oni se složiše sa mnom:

— Pa jest, budala je. I da pravo kažemo, ova nam je misija vrlo neprijatna. Mi smo odmah vidjeli, da ste Vi dobar i simpatičan čovjek.

— A onaj je baš cepanica — prihvati drugi.

— Trula. Dupija mjesto glave.

— Piše tako da bi ga trebalo izlemati.

Dok su branioci interesa moga protivnika iz-

nebe, a kad ima par groši više, onputa se kupil i ono, ča mu ni trebe, i krajcari se rasprskaju, da čovek ni ča ne zna kako. To je stara stvar, i tako će se dogodit i onem ki sada zninju one svoje liri. Još ih ne će pravo ni prijet i već će njim se v rukah rastopit kako i sneg. Znam ja, kako je to, zato ja nikada ne držim doma beči.

Fr.: To je sve lepo, i pravo je to, ča ti goveriš, Jurino, solič ja bim otel malo znat ča ti misliš, te pak bit siguri oni beči, ki se puste va Posujilnicah?

Jur.: Ako te bit sigurni? To se zna, da te. Ja ću ti dat samo jedan primer: hodi samo malo do Voloskega, pak pitaj tamo oni naši ljudi, su njim beči va Posujilnice sigurni ale nisu? Svaki će ti reć, da voli stavit svoji pinezi va Posujilnicu nego va Banku, zač su va Bankah bili već mnogi opareni, a od naše Posujilnice ni još bil nijedan. Posujilnica plaća istina, neč manje interesa, ma je puno sigurnija od banak, jer za nju garantiraju svi člani.

Fr.: A je tako i drugude?

Jur.: To se zna, da je. Promisli malo, kolike buri i koliki neverini su protresli one naše brižne Posujilnice va oveh deset let, pak su sa svem tem ostale žive i časne. A tako će bit i napreda. Mi v Istre nimamo niš, nego samo ovo našeh desetak zadrug i Posujilnic. Kada ne bimo to znali držat va rede i va poštenje, onputa bimo se svi skupa mogli poć va more otopit. Dok bude v Istre našeh zadrugi i Posujilnic, dotle će i nas bit. Ako pak narod i njih zapusti, onputa neka se nijedan ne čudi, ako mu protivniki još grje zajašu na vrat. Nego znaš ča ću ja tebe reć? Iz nekeh našeh Posujilnic zneli su vanka svoji beči samo tri četiri plašljivci, ma oni naši pametni, ljudi — oni su pustili svoj novac nutre i pustit te ga i napreda. To ja znam!

Fr.: Jurino, ja bim ti neč rekal, ma me je strah, da ćeš me lajat.

Jur.: Znam, ča ćeš mi reć. Ti si tulikajše znel svoji beči s Posujilnice, ča ne da si?

Fr.: Znaš, ja ću ti po istine reć, kako j' bilo. Prišal je k mane paron Nane, pak me je počel na križ stavljat, neka dignem oni beči, ča ih imam va Posujilnice. I ja sam ga poslušal.

Jur.: A nesrećino, ter nesrećino! Ma ča te ni sram?

Fr.: Znaš, ljudi su kako ovce: kamo jedan, tamo svikoliki. Nego ja ću te neč prosit. Ti greš sada va Pul: zami sobum i oni moji beči, pak mi ih stavi nazad va Posujilnicu.

Jur.: Neka ti bude još za ov put. Koliko je teh beči?

Fr.: Dve tisuće lir.

Jur.: A pred si ih imel dve tisuće pet sto. Kade ti je oneh pet stotin? Vač si ih špendal?

Fr.: Da ti pravo rečem: va niš! Neč žena, neč ja — nakupovali smo neke paćubarije, ke se skupa niš ne vrede.

Jur.: Ča sam ja rekal? Tako će se dogodit svakemu, ki bude storil ča i ti. A sada znaj, ča ću ti reć! Da si ti rasprskal svi oni beči, ča si ih onako nemasto znel s Posujilnice, pak da si prišal k mane se evenjit i tužit, ja bim te bil poslal za svemi milijuni vrazi i rekal bim ti: hod ća, hudobo, od mane! hodi k fašistu, neka ti on da beči, neka te on do kraja oguli. ter i ne meritaš drugo, nego da ti bude tuji za gospodara, kad ne ćeš da imaš brata za brata!

Fr.: Ala, Jurino, ne jadi se!

IZ RUKAVCA.

I opet nešto o dražesnoj dubravi! Kad se sjetim na one ljude i stvari, uopće na sve one osobine, što odlikuju ovo gnijezdo malo, ne [illegible] se da sve to zadržim za sebe, već bi [illegible] naprotiv otkriti čitavome svijetu one dražesti, što me sveže, moj Rukavače dragi, da [illegible] opet nešto napišem o te.

Naći će se ipak koji nevini dižnik, pa da nehajno potrese ramenima, i da pita (tko mu branij), što je sve na tom i veliko u tom ljudskom [illegible] — ali mu na to ne odgovaram tako jednostavno, jer bi to Rukavac zapravom vrijedjalo, kad bi se ga htjelo ocrtati sa par riječi, pa makar one i medene bile; da mu donekle udovoljim značenju, ili da ga bar uputim u studij našega mjesta, napisati ću što bude slijedilo, ali mu već unaprijed velim, da ne ću ni iz daleka uspjeti u tom, u koliko to on očekuje, te mu savjetujem nek sam ide tamo, ali nikako ne na desetak dana, već na duži boravak. No i tada će uspjeti samo u slučaju da se na **najbolje firme** obrati.

Sa svojim divnim geografskim položajem, negdje nad 45° sjeverne širine dakle u jezgri umjerenog pojasa, stere se ovaj zaselak izmedju četiri znamenite točke, visi baš u zlatnoj dini, kao turski čardak ni na nebu, ni na zemlji.

Jedna tačka Opatija, kao kraljica Istarske Rivijere, — druga tačka proslavljena Rijeka o kojoj je cijela Evropa već toliko čula, a koju je Rokac već dosta opisao — tamo pak na istoku, gde se sunce radja, ponosno diže glavu drevni Bršljanovac, sa svim legendama, što svjedoče da smo ovde u našoj Istri već od prastarih davnina — pa napokon draga Lisina, i svi njeni šumski stanovnici i zečevi i lisice i njena starina koja nas podsjeća na Velog Jožu, koji je znao da zabludi ovamo; dodate li svemu tome još granicu, izmedju dvije evropske kraljevine, sa svim osobinama graničarskog života, dobit ćete bar prividnu sliku o Rukavcu.

Ali sve su ovo samo pusti utisci prirode i povjesti zajedno, dok vam pamet stane tek onda kad se udubite u proučavanje živih bića najraznolikijih nijansa, kojima naše selo obiluje. Sada osobito — u bujnom zelenilu prvih ljetnjih dana, u predvečerju velikog praznika «vekovne Petrove» vidiš onu žurbu velikih i malih. Svi oni tipovi postaju ti dragi. Na svima vidiš neko zadovoljstvo, danas, kad se čitavi svijet tuži, kad i Amerika proživljuje krizu, premda od prevelikog gomilanja zlata. — Ovdje se osjeća, kako je zlato neznatno prema duševnom zadovoljstvu čovjeka, — ovdje se osjeća, kako je Rukavac veći i bogatiji od Amerike. A kad se prošećeš jednostavnom ulicom za večernjeg sutona do «Kinkelovih» — imaš da vidiš znamenitosti, koje nadmašuju sve aventure pariških Boulevarda; ljudi svih šarolikosti — od famoznog Viceta M., do onih redovnih gostova i ljubitelja Kinkelove «hladovine» — vuku te bez riječi u svoju sredinu, gdje se osjećaš dobro i gdje uživaš nekoliko časova zaboravi i humora.

Ovako ovdje iz dana u dan, iz godine u godinu, kao da ih «asimilacija» nije ni dirnula, kao da velikih promjena prošlog decenija nije ni bilo. Da — ipak — izbježe mi riječ «asimilacija» kod koje ću se za trenutak zadržati. — Ovu nemilu frazu najbolje osjeća na vlastitim ledjima naša mlada uzdanica, koja nije tako sretna da bi se rodila, znanjem dvaju ovako suprotnih jezika kao što su srpsko-hrvatski i italijanski. Govori se, a i pisalo se već dosta o tome, kako se širi tisućljetna kultura u našim zemljama, te ću i ja iznijeti par slučaja najnovijih pedagoških metoda.

U nas žive dva učitelja, koji znadu svaki dan manje hrvatski, premda izgleda da se trse da to nauče. — Ovi junaci nemaju toliko uvidjavnosti, i ako žive medju «barbarima», da bi kadgod promatrali sebe i svoje učene glave, kad onako nemilo mrcvare našu djecu zato, jer u godinu u dvije nisu naučili njima sasma tudji jezik. Gospodi kod viših školskih oblasti moralo bi biti znano, o nečovječnom postupanju ovih delija, koji svoje štapove razbijaju o glave naše djece, a jadnim majkama navraćaju suze na oči, kao jedini izraz nedužnog protesta potlačenog naroda.

Evo jedne od čuvenih metoda: učitelj pozove žrtvu pred tablu, prisili druge žrtve da uhvate dijete čvrsto za ruke, dok treće žrtve moraju šibama da lupaju svoga druga, moguće i brata, dok sve ovo ne svrši bolnim plačem svih zajedno, i paklenskim triumfom čovjeka-zvijeri. Stekne se jato mirnoga puka, i ljudi i žena da priskoče u pomoć nevinoj djeci, ali puni boli i ljutine grobno šute i bulje preda se, iskustvo ih uči da šute i to trpe, jer se boje, da nije i ovo potreba **«viših nacijonalnih interesa.»** Ali zapamtite mogućnici, da su i ovo djeca!

Evo druge metode, koja je vrijedna, da se je uvrsti u novi leksikon naučne osnove: Na tabli visi slika koja pokazuje razne životinje medju njima mačku i miša. Zorna obuka počinje a učitelj upravlja pitanje na mladež: «Ca je tisto veliko?» — «Mačka» — odvraćaju djeca. — «Ca je tisto malo?» ponavlja pedagog. «Miš» — odgovaraju veselo djeca. «Va bene — cominciamo: Macka prende mis, — macka prende mis...» ovako, da pô sata ozvanja glavica Sv. Luke. — Pčelinjak se smije i pjeva, a pobjedonosni učitelj tare radosno ruke. Ovaj bi značajni slučaj bio prošao nevidjeno i nečuveno, kao i toliki drugi, da nije na nesreću «šparoga» privukla u gaj nekog tajnovitog slušaoca — jednog od one grupice Kinkelove, hladovine — a ja u misli na asimilaciju mehaničkim buncam: Dokle ćeš silo i glupost, gušiti pravdu i razum?

IZ FUNTANE.

Ove godine ne ćemo imati Bog zna kakovu ljetinu, jer je sijena vrlo malo, a i krumpira ne će biti dovoljno, no drugi usjevi su dosta dobri. Nije bilo takove suše, kao dosadašnjih godina, jer se osobito zadnje vrijeme zemlja češće osvježuje blagim kišama. K nama su u predjašne godine dolazili iz dalekih mjesta po vodu, a ove godine nije hvala Bogu bilo potrebno. Ipak moramo da iz predvidnosti upozorimo našu općinu na neuredjenost naših voda.

Na staroj «sterni» izlazilo je prije previše vode, pa su na drugom mjestu bili učinili škulju, da otiče voda. To se je mjesto tekom vremena raširilo i većina je vode izlazila na tom blatnom i neuredjenom mjestu, a na izvozu nije bilo dovoljno vode. Voda se je pod zemljom razdijelila. Predlanjske godine su htjeli urediti ovaj izvor i ponovno navesti vodu u jedan izvoz. Došli su inženiri i radnici, podigli nekakvu baraku i htjeli učiniti nekakav reservoar za svaki slučaj oskudice vode. Premda su to učinili, vode ne dolazi ipak ništa više. Potrošio se je silan novac, a koristi nije bilo nikome, nego onima, koji su radili. Postavili su i jednu sisaljku (pumpu) s kojom se nitko ne služi, jer prije nalije vodu sa vrčem, nego sa pumpom.

Budući da te vode nije bilo u sušno vrijeme dovoljno, zamolili smo, da nam urede jedan dolnji izvor kod samog mora. Opet su došli inžiniri i učinili dvije cementne velike cijevi, metnuli ih u zemlju i htjeli doći do vode. Mislili su sve očistiti i da će voda dolaziti čista na površinu. Medjutim nisu mogli nikakor do vode doći, pa su ostavili nedovršeni posao. Što je pak najgore, prije su barem nekoji iz okolice tamo uzimali vodu na neuredjenom izvoru, a sada voda ističe ravno u more tako da se ne može više nitko njome da služi. I ovom radnjom su se okoristili samo oni koji su radili.

Upozorujemo nadležne oblasti, da bi se na vrijeme poskrbili za uredjenje naše vode, koja je jedna blagodat ne samo za naše selo, već i za druga sela, a i druge općine.

IZ RAKITOVCA.

Citajući u zadnjem broju «Istarske Riječi» dopis iz Movraža, u kojem je rečeno, da gosp. učitelj Josip Rizzutti čini nepodopštine u movraškoj školi i da proklinje Boga, upitao sam svoje dvoje djece, koja pohadjaju ovdašnju našu školu u kojoj gosp. Rizzutti podučava italijanski jezik, da li je tome tako. Oni su mi rekli, da gosp. Rizzutti nikada ne psuje Boga, a niti seljani u Rakitovcu ne čuju što takova od njega. Tako isto i govori gospodar gdje je učitelj na stanu, a ni ja nisam nikad od njega čuo ružne riječi, premda je kod mene na brani. Što se tiče Movraža, to ne odgovaram, jer ne znam. Sa štovanjem: Zigante.

Pripomena uredništva: Lično smo se upoznali sa gosp. učiteljem Rizzutti, koji nam se je potužio, da onaj naš dopis iz Movraža ne odgovara istini, jer da on se ne vlada onako, kaošto je u dopisu rečeno. Ako je tome tako, nek mu seljaci iz Movraža iskažu poštovanje, u koliko to kao učitelj zaslužuje.

IZ ZAGREBA.

Prosvjetno i potporno društvo «Istra» u Zagrebu.

Naši istarski iseljenici u Zagrebu udruženi su u prosvjetnom i potpornom društvu «Istra». To se je društvo osnovalo u decembru mjesecu 1920 godine i na prvoj glavnoj skupštini bio je izabran predsjednikom sadašnji veliki župan zagrebačke oblasti gosp. Dr. Zuccon, koji i danas tu dužnost vrši.

Društvo broji oko 400 članova ne ubrojivši djecu i žene. Program društva je označen u samom naslovu te je isključena svaka politika. Redovito drži pučka predavanja, razne naučne tečajeve, podupire svoje članove i daje im upute i savjete. Ima i pjevački zbor od 40 lica.

Prilikom imenovanja Dr. Zuccona velikim županom, mnogi su se članovi pobojali, da sada on ne će moći vršiti dužnost predsjednika. Dne 17 juna bila je odborska sjednica i društvene se prostorije napunile članovima, da čuju, hoće li Dr. Zuccon ostati i nadalje predsjednikom Društva. On nije ništa spomenuo, a iza sjednice jedan naš Istranin, radnik u Zagrebu čestitao mu je na imenovanju i pozdravio u ime društva ovim riječima:

«Gospodine doktore! Vašim imenovanjem, za oblasnog velikog župana zagrebačkog, mi se svi, kao Istrani, smatramo počašćeni isto tako kao i Vi, jer znamo, da ste na to mjesto postavljen ne samo kao značajan, uman, pošten i pravedan čovjek, već i kao stari narodni borac i naš vodja u Istri.

Mi znamo, da ćete Vi na Vašem visokom položaju ostati isto takav, kakav ste i u Istri bio dobar Srbin, Hrvat i Slovenac, jednom riječju dobar Jugosloven, da ćete ostati dobar prijatelj nas seljaka i radnika, jer je to u krvi nas Istrana, pa budite uvjereni da Vam mi radi toga na tom visokom položaju od srca čestitamo. Tom prigodom mi vas molimo i to, da sa vašeg visokog položaja uzradite na pomirenju ovdašnje braće ne samo na korist našu, već i na slavu i veličinu slobodne domovine. Živjeli!»

Na to su mu članovi uskliknuli da ga Vječni poživi na mnoga ljeta. Predsjednik se ugodno dirnut ovim pozdravom zahvalio i u par lijepih riječi pozvao članove na medjusobno pomaganje, štovanje i ljubav te obećao svoju pomoć, u koliko bude mogao.

Gospodarstvo

POREZ NA OBITELJ.

Kaošto smo javili u zadnjem broju «Istarske Riječi» uveden je skoro po svim općinama u Istri porez na obitelj (tassa di famiglia). Pokrajinski odbor ovlasti općine, da mogu uvesti taj porez.

Tko plaća porez na obitelj?

Kao obitelj ili porodica smatra se svaka skupina osoba, koje su u krvnoj ili rodnoj vezi i koje žive zajedno te imade jedan posjed i zajedničke interese. Kao pojedine obitelji smatraju za odmjerenje obiteljskog poreza i sve one osobe, koje žive same, ili kod drugih osoba, a nisu s njima u rodu. Družba raznih osoba, koje skupa živu, a nisu udružene u dobrotvorne svrhe, smatra se kao obitelj.

Osobe vezane krvlju u rodom koje skupa žive, a imaju razdijeljen posjed, ne smatraju se kao jedna obitelj, već svaka za sebe plaća porez na obitelj prema svojim dohotcima.

---

mijenjali ovakove etikete, ja zatražih vina i mi digosmo čaše kako bi književnost bila oslobodjena od nedarovitih ljudi i balavaca.

Poslije su došli i moji svjedoci. Bilo je burno i veselo.

Svjedoci se protivnikovi zakleše, da će — prema tome kako ispadne dvoboj — izlemati svoga patrona.

III.

U zoru me probudiše «branioci mojih interesa.»

— Pustite me, braćo, da još pola sata odspavam.

— Nikako, — odvratiše, — već je zora. Protivnik je sigurno već na mjestu.

— A možda nije još. Ta on sigurno brka zalazak sunca sa zorom.

— Može biti kad je sâm, ali mi smo uvjereni da će mu to objasniti njegovi svjedoci.

Konji nas povezoše k mjestu i ja utonuh u misli:

Ah, kako ti je teško ostati prisebnim kad ideš na dvoboj! Toliko sam gledao komada i slika s tim motivom, da mi je teško ostati prirodan. Našim pradjedovima je bilo lako: oni su se tukli kako bilo. A ja, eto znam kako su se ponašali Lenjski, Ognjegin, Grušnicki i Pečovin, moram ili da ih podražavam, ili da izmišljam nešto potpuno novo. A to nije lako!

Pokušat ću da budem prirodan. I ja zavalih glavu, zatim zazviždah, krstih ruke na grudi i zlobno se nasmjehnuh.

— Zašto se grčiš? — upita me svjedok.

Tada se uozbiljih, namrštih i počeh da kuckam petom o petu.

— Zar si nervozan? — upita me svjedok.

Ja se nasmijah, gurnuh ga u slabinu i isplazih jezik.

Ja sam ubedjen, da će, a mâ kako se ja ponašam pred dvobojem, sve rdjavo ispasti. Dok ne dodjosmo do odredjenog mjesta učinih tri neuspjela pokušaja: 1.) biti rastrešen; 2.) biti strašan, zloslutan; 3.) biti hladnokrvan, avanturista, navikao na dvoboje. Ovaj treći pokušaj izazvao je kod jednog ovu primjedbu:

— Ti tako rdjavo izgledaš, da bi bilo najbolje, da se vratimo i te metnemo u postelju. Zaista rdjavo izgledaš!

Moj nepismeni protivnik bijaše već na odredjenom mjestu. Koracaše krupno po poljanici. (Ne sjećam se, da li na Ljermontovu ili na kome drugom).

Ja sjednuh na kamen i nadahnut okolinom tiho zapjevah:

«Kuda, kuda, kuda odoste vi...»

— Gospode, ja se ne bojim, samo mi pomozi da buden prirodan.

Ustadoh i pristupih svjedocima, koji nešto šaputahu.

— Šta čekamo, gospodo?

Branioci interesa moga protivnika slegnuše ramenima.

— Strašna neprijatnost! Svega jedan pištolj; drugi nismo mogli da nadjemo. A jednim pištoljem ne može se duelirati!

Jedan neobično dugački študent, čija mi uloga nije bila sasma jasna, reče:

— A zašto ne može? Neka se vuče kocka. Vi ćete pucati na njega, pa ćete, onda predati pištolj protivničkoj stranci.

— Nemam ništa protiv! — pristadoh ja. — Milo mi je da se upoznamo! Vi ste takodjer svjedok.

— Ne, — odvrati dugajlija nagnuvši se prema meni. — Ja sam došao da mjerim korake.

Ja ga pogledah u noge. Nije bilo baš glupo što su ga pozvali. Njegove noge mogle su da zbune i najboljeg streljača. Kada bi se taj čovjek sagnuo, da zubima odriješi čvor pertle, njegova bi glava poletjela vrtoglavo s ogromne visine.

— Ali kad nema, nema — primjeti moj protivnik, kada mu rekoše da u svemu postoji samo jedan pištolj. — Zadovoljimo se s tim. Pošto sam uvredjen, ja bih htio prvi da pucam.

— Kockom, kockom! — čuo se sa visine glas dugajlije. — Vucite kocku a ja ću da odmjerim trideset koraka. — I on obilježi vrhom obuće početnu liniju, pa onda, učinivši ogroman skok, poleti svojim strašnim štakama u maglovitu daljinu.

— Jedanaest, dvanaest... Dvadeset četiri, dvadeset pet, dvadeset i sedam. — Pa se onda iz daljine čuo njegov jedva čujeći glas uslijed udaljenosti:

— ...adeset ...evet ...ideset!

— Au! — povikaše svjedoci.

— Au!

Bacismo kocku. Ispalo je da prvi puca moj protivnik. Oči mu sjevnuše, zaškripa zubima i reče:

— Aha, sad ćemo vidjeti ko će izvući deblji kraj!

Postaviše nas svakog na medjaš.

Počinjemo.

— Jedan, dva...

Daleko, daleko preda mnom (budi hvala Gospodu, koji je stvorio takve noge!) naslućivala se figura cijelog čovječuljka. Čovječuljak diže pištolj, nanišani i poslije komande «tri» — opali.

Neznajući da li sam ranjen ili ne, ja sam našao zgodnim da ne padnem prije nego što se istina ne pokaže. Bila je to oprezna odluka, jer se poslije pregledbom ustanovilo da sam netaknut.

— Na Vama je sada red da pucate — reče mi zadihani svjedok (tek što bijaše otrčao do po pištolj).

— Gdje ćete? — viknu on obzirući se. — Ostanite tu, gdje stojite. Sad će na Vas da pucaju.

Moj protivnik nije bio baš onakav bedak za kakvog sam ga ja smatrao. Mjesto da čeka kuršum (kuglu), on pridje našoj grupi i reče:

— Zar vi, gospodo, ne znate, da zakon zabranjuje dvoboj?

— Na to je valjalo ranije misliti — uzviknuše svjedoci. — Vi ste ga pozvali, Vi ste prvi pucali a sad je red na njemu.

Duelant se je umiljato nasmijao.

— Ja sam, gospodo, zaboravio da vam unaprijed kažem, da sam u principu protiv dvoboja. A u stvari — zar nije to besmisleno, da jedno šašavo zrno rješava načelna razilaženja? O srama! Mislim da će se svaki pametan čovjek složiti sa mnom. Do vidjenja!

On nas pozdravi rukom, okrete se i ode užurbanim korakom kao čovjek, koji se dosjetio da je izašavši iz kuće zaboravio da ugasi svijeću.

Preveo sa ruskog: **Vladan Stojanović.**

Porez plaćaju sve obitelj, koje imadu u dotičnoj općini svoj obični boravak bilo iz kakvogod razloga. Obitelj koje su upisane u općinskom popisu moraju plaćati porez sve dotle, dok nisu brisane iz popisa porezovnika obiteljskog poreza. Ako se koja obitelj preseli iz općine, porez joj se otpiše. Preselenje se mora pravilno najaviti i porez joj se briše počem drugim mjesecom iza kako je obitelj zaista ostavila općinu.

U slučaju smrti kojeg člana obitelji može dotična zahtjevati, da joj se snizi porez ako dokaže, da je stanje cijele obitelj materijalno oslabilo uslijed smrti umrlog člana.

O brisanju, dotično sniženju poreza na obitelj u obim ovakovim slučajevima zaključuje općinski odbor.

Ako se koja obitelj naseli tekom godine u općinu, općinski odbor zaključi, da ta obitelj imade plaćati porez i to sa drugim mjesecom iza kako se je u tu općinu preselila.

Porez na obitelj moraju plaćati i tudji državljani, ako operezovljenje dotičnih gradjana nisu u suprotstvu sa kakvom medjunarodnom pogodbom.

Tko je oslobodjen od poreza na obitelj?

Poreza na obitelj ne plaćaju:

1. oni koji žive u zajednici na račun kakve dobrotvorne ustanove (sirotišta).
2. mladići, koji žive u općini radi školovanja ili učenja kakvog zanata.
3. vojnici i njima jednaki državni, pokrajinski i općinski namještenici, koji stanuju u kasarnama.
4. one obitelj, koje u općinama do 5000 stanovnika nemaju 2000 lira čistog prihoda na godinu; u općinama od 5—20.000 stanovnika nemaju 3000 lira čistog prihoda a u općinama nad 20.000 stanovnika nemaju 4000 lira čistog prihoda.

Tko jamči za porez na obitelj?

Za porez na obitelj su solidarno vezane sve osobe, koje čine jednu obitelj, iako je platežni nalog naslovljen na jednoga člana obitelji. U slučaju smrti dotičnog člana stupi na njegovo mjesto kojigod od njegovih nasljednika.

Kako se odmjeri porez na obitelj?

Porez na obitelj se odmjeri prema imućnosti obitelji. Imućnost se odredi na temelju svih godišnjih prihoda, koje imaju odbivši poreze i takse, koje moraju plaćati i pasivu.

Prihod, prema kome se plaća porez na obitelj se odredi:

1. na temelju ustanovljenih prihoda, koji su podvrženi porezu na pokretno imanje (ricchezza mobile).
2. Na temelju prihoda od najamnina iza otbitka jedne trećine ili jedne četvrtine, koju dozvoljuje zakon o porezu na zgrade. Ako zgrade nisu dane u najam, se prihod odredi na temelju iznosa, koji je označen za porez na zgrade (najamna vrijednost).
3. na temelju prihoda od odavanja zemljišta u najam, a ako toga nema, na temelju četverokratnog procjenjenog prihoda.
4. na temelju svih drugih dohodaka, za koje se sigurno znade, da ih obitelj imade.

Kod odmjerenja poreza na obitelj će se uzimati u obzir broj članova pojedinih obitelji visina troškova za uzdržavanje i odgoj pojedinih članova, a konačno i ta okolnost, da su poreznici novih pokrajina uslijed zaostalih poreza i uvedjenje talijanskih poreza više opterećeni od poreznika starih pokrajina.

Koliko iznaša porez na obitelj?

Kako je već spomenuto, porez na obitelj se uvede tekar onda, kada to zaključi općinsko vijeće. Općina razdijeli takodjer poreznike u više razreda i odredi rokove za plaćanje poreza. Svaki rok mora zapasti sa jednim izmedju dvomjesečnih rokova, koji su propisani za plaćanje državnih poreza.

Iznos poreza na obitelji mora biti odredjen po ovoj mjeri:

1. u općinama do 5000 stanovnika je odredjeno najmanje 0.25% do najviše 3% od cjelokupnog prihoda (odbivši naravski izdatke, kaošto je prije spomenuto: državna porez, takse, pasivu).
2. u općinama od 5—15.000 je odredjeno od najmanje 0.30% do najviše 4%.
3. u općinama nad 15.000 stanovnika od najmanje 0.30% do najviše 5%.
4. u Trstu od najmanje 0.50% (½%) do najviše 7%.

U slučaju izvanredne potrebe može vlada da opunomoći i druge općine, da mogu odmjeriti porez na obitelj do 7%.

Porezne matice i popisi.

Općinski odbori onih općina gdje je općinsko vijeće zaključilo da uvede porez na obitelji, mora da sastavi matice poreznika obiteljskog poreza. Najkasnije do konca mjeseca marta se mora najaviti opnarima na uvid te matice, da ih mogu kroz 15 dana pregledati. To objavi općinski načelnik posebnim oglasom. Ako tko nije unesen, mora se sastaviti dodatne matice i to najkasnije do konca junija svake godine.

Proti upisu u maticu može poreznik da uloži utok na općinsku prizivnu komisiju. Prizivnu komisiju imenuje svake godine općinsko vijeće. Polovica članova prizivne komisije može biti i od poreznika, koji nisu općinski zastupnici. Pritužbe na općinsku komisiju proti upisu u poreznu maticu se mora uložiti tekom 20 dana iza zadnjeg dana (od onih 15) kada su izložene porezne matice. Toj komisiji može poreznik da uloži rekurs i za sve druge općinske poreze (na životinje, na kola itd.) i to ne samo radi svojih vlastitih, već i radi drugih, koji plaćaju porez. Utok je na biljegovanom papiru od 2 lire.

Zaključak općinske porezne komisije mora da općina javi onome, koji je učinio utok putem općinskog sluge. Proti tom zaključku može poreznik ili općina da učini utok na pokrajinski upravni odbor. (Giunta Provinciale) u roku od 20 dana, iza kako je dotičniku saopćeno riješenje općinske porezne komisije.

Kad prodje rok za pritužbe, ispravi općina matice prema riješenju utoka, te sastavi popis poreza. Popis poreza je izložen u općinskom uredu kao što su bile i matice, ali samo 8 dana. Općinski načelnik objavi posebnim oglasom, da su popisi izloženi i u tom oglasu označi rokove, kada se imade plaćati porez na obitelj. Kad prodje tih 8 dana, za vrijeme narednih 10 dana preda načelnik popise eksekutoru, da isćjera poreze prema rokovima označenim u oglasu općinskog načelnika.

Pritužbe proti poreznom popisu.

Proti sastavu poreznog popisa može svaki poreznik, da se pritužj na prefekturu. Pritužbe su dozvoljene samo u slučaju, ako nisu bile izvršene pretpisane objavi i ako je u popisu kakva materijalna pogreška (pogrešen broj). U takvom slučaju može prefekt da zaustavi istjeranje poreza od dotičnog poreznika i odredi, da se pogreška ispravi.

Konačno je dozvoljen utok proti poreznim popisima i na sud i to u roku od 6 mjeseci iza kako su popisi bili izloženi. Ipak treba platiti porez, iako se učini pritužbu na sud, pače treba toj pritužbi priložiti i potvrde, da su istekli rokovi redovito plaćeni.

Nije dozvoljen utok na sud proti odredjenja visine poreza, a niti se sudu ne može podastrti molba, da poreznik bude oslobodjen od poreza radi siromaštva.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 2. jula 1924. moglo se prodati, odnosno kupiti:

100 engleskih lira šterlina za 10.030 10.060 ital. lira; 100 amerikanskih dolara za 2.315 do 2.330 ital. lira; 100 švicarskih franaka za 411—413 ital. lira; 100 franceskih franaka za 121.25—122 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna za 68.15—68.55 ital. lira; 100 jugosl. dinara za 27—27.40 ital. lira; 100 madžarskih kruna za 2½—3 ital. centezima; 100 austrij. kruna za 3 ital. centezima.

Politički pregled

Italija.

Uslijed ubijstva socijalističkog poslanika Matteottija, gdje su kompromitirane ugledne osobe fašističke stranke, nastala je po cijeloj Italiji velika uzbunjenost, a opozicija se oborila svom silom na današnju vladajuću stranku. Mussolini je dobro računao, da se u prvom momentu ne smije prenagliti, jer u takovim momentima može svaka riječ da bude sudbonosna. Stoga je poduzeo samo neke korake za umirenje javnosti, naredio je najstrožu istragu, najavio, da se nema nikoga štedjeti, za koga se dokaže, da je ma kako sudjelovao u zločinstvu, koje je on osudio kao protufašističko djelo, a inače je šutio, ne dajući o prirodi zločinstva i o napadajima opozicije na fašizam nijedne službene izjave. Sada, kad se stvar donekle razbistrila, kad je konačno utvrdjeno, da su zločinstvo počinili oni loši elementi u fašističkoj stranci, koji su se s njom u času njenoga revolucijonarnoga dizanja digli na površinu, zauzeli položaje i iskorišćavali ih u svoje prljave ciljeve, kad su se duhovi malo sredili a fašizam se snašao, sad je konačno progovorio i Mussolini, i to na sjednici senata. Zgrada je senata bila opkoljena masom svijeta i kordonima vojske i karabinjera, tako da se činila kao opsjedna tvrdjava. Sama je dvorana bila prepuna općinstva. Najprije je govorio predsjednik senata Tittoni, koji je izrazio zgražanje nad zločinstvom, protestovao protiv tutorstva inozemstva nad Italijom i iskazao saučešće umorenoga Matteottija, istakavši, da to odurno zločinstvo ipak daje korisne poduke. Poslije njega je ustao Mussolini, odjeven u crninu, i zakopčan do grla. Ovaj je put govorio protiv svoga običaja napamet, bez napisanoga koncepta.

Najprije je istakao, da je ovaj put prebrodjena teška politička kriza. Nitko ne smije posumnjati u njegovu iskrenost, koju je pokazao prilikom ovoga slučaja, za koji se može reći, da nije samo zločinstvo, nego pogrješka. Medjutim se situacija razbistrila. Sudski će se progon provesti bez ičije intervencije i bez obzira na ma koga. Mora nestati svake sumnje na italijansko pravosudje. No ne smije se zalaziti u krajnosti, pa osumnjičenike bilo kamenovati, bilo pomagati im. I u politici se moraju izbjegavati pretjeravanja. Čast nacije ne može biti okaljana jednim zločinstvom. Socijalisti, koji sada bjesne na svojim skupštinama protiv fašizma, zaboravljaju na taktični teror, koji su oni već prije toga provodili u mnogim krajevima Evrope. Odlučno se mora odbiti miješanje u nutarnje prilike Italije, što se dogadja postupcima u inozemnim parlamentima, kao što je to bilo u švicarskom. Sve revolucije i ustanci donose sobom na površinu uz dobre i loše elemente. Govoreći o nutarnjoj politici dao je pregled odnošaja fašizma prema konstitucijonalizmu. Uvijek je teško odagnati duhove, koji su izazvani. Nabrojio je mjere, s kojima mu je uspjelo da smiri svoje pristaše, koji su s njim oružani došli u Rim. Sve je to radio zato, da pomiri fašizam s ustavom. Poslije te obrane je prešao Mussolini na napadaje, pa je naglasio, da je opozicija umorstvo Matteottija upotrijebila za špekulaciju. Na sve zahtjeve opozicije, naročito s obzirom na to, da vlada odstupi, odgovorio je, da vlada mora ostati, i da će ostati na svome mjestu. To ne isključuje neke promjene u vladi. Ko medjutim traži raspust parlamenta i nove izbore, tome mora biti jasno da bi to opet bacilo zemlju za mjesece i godine u krizu. Skupštine, kao ona u Bologni, dokazuju, kakva napetost vlada u zemlji i kakve bi fatalne posljedice donijela svaka promjena. Stoga mora vlada zadržati dosadašnje smjernice. Medjutim će provesti reorganizaciju fašističke stranke i izbaciti definitivno sve one elemente koji se još služe nelegalnim shvaćanjem. Svoj je govor zaključio Mussolini s riječima: »Čas je ozbiljan. Sadašnji se položaj mora hladno promatrati. Protiv onih, koji sazivaju inozemstvo, mora stati jedinstvo svih onih Italijana, koji misle na dobro naroda.

Govor je Mussolinijev popraćen odobravanjem, naročito na mjestima, gdje je spominjao inozemstvo, ali je upalo u oči, da odobravanje nije bilo ni izdaleka onako burno, kao prije. Opozicija se nije zadovoljila s Mussolinijevim govorom. U ime njeno je govorio senator Albertini vlasnik milanskog lista »Corriere della Sera«, koji je oštrim tonom napao vladu i fašizam. Kritikovao je naročito fašizam sa stanovišta ustava, pa je istakao, da dijeljenje gradjana na pravne i bespravne prijeti raspadom države. Umorstvo Matteottija je samo znak takove nepravednosti. Oštrim je riječima kritizirao sve nepravde i zločine sa strane fašista i ti zločinci su ostali nekažnjivi, pače im se upisalo u dobro. Svoje je napadaje lijepo dokumentirao, da smjernice današnje vlade nisu dobre. Zar je to u duhu i smislu ustava, kad se režim izjavljuje sa grožnjama proti svima, koji mu se opiru. Pri takovim prilikama, kada je ugrožena lična sloboda narodnih poslanika, zar se može opozicija vratiti u parlament.

Drugog je dana govorio Mussolini pred parlamentarnom većinom, t. j. pred narodnim poslanicima fašističke stranke. Tu je Mussolini ponovio principe, koje je iznio u svom govoru u senatu. Ponovio je svoje mišljenje, da vlada mora ostati na mjestu, ali da će se za kratko vrijeme provesti rekonstrukcija. Do demisije ne može doći već obzirom na inostranstvo, a naročito ne zbog engleske radničke stranke, jer bi si ti ljudi utvarali, da je to njihovo djelo. Nacionalna milica ne će biti raspuštena, ali će se njezino uvrštavanje u vojsku posebno studirati, pa će vojnici nacionalne milice biti dužni položiti zakletvu vjernosti kralju. O raspustu komore naravno ne može biti govora, jer zemlja treba mir i red. Program budućnosti jest: Dati komori njezina prava, pribaviti joj i omogućiti rad. Zato se više ne će izdavati nikakovi zakoni naredbenim putem. Treba provesti čišćenje i vraćanje fašističke stranke na područje zakonitosti.

O pitanju daljeg držanja opozicije Mussolini priznaje, da ne treba biti optimističan. Treba sačekati, hoće li se opozicija i dalje kratiti da sudjeluje u radu parlamenta. Naravno, da se većina ne može dati šikanirati po manjini komore. Ali situacija bi mogla dovesti do ozbiljnih stvari. bude li se opozicija i dalje kratila da radi u parlamentu. Istom onda, kad se opozicija vrati u komoru, može se govoriti, da je kriza prebrodjena. Mussolini je rekao, da je glavna zadaća opozicije, da saradjuje svojom kritikom, da potpomaže kontrolu, pa i ako ta kritika nije uvijek dobronamjerna. Ovu kritiku većina mora priznati, podnositi i gdjekad je i sama izazivati. Opozicija može da bude u stanovitim stvarima i od velike koristi. — Ministar predsjednik je zaključio s riječima:

»Ponavljam još jednom, da sam spreman dati komori raditi, staviti fašizam na bazu zakonitosti, pročistiti stranku i provadjati politiku nacionalnoga pomirenja, koja ne će više podsjećati na prošlost i ne će dirati u prošlost. Ali neka se ne traži napuštanje naših principa. Njih ćemo braniti svakim sredstvom, jer imamo svetu dužnost, da ih ostvarujemo.« Većina je izrazila Mussoliniju svoje bezuvjetno povjerenje.

Prošlog petka je čitava Italija proslavila uspomenu Matteottija time, da su se radnici i namještenici ustegli od rada za 10 minuta i to od 10 sati do 10 sati i 10 minuta. Ova je proslava prošla posvuda bez incidenta. U Rimu, na mjestu, gdje je bio ugrabljen Matteotti bio postavljen križ i narod je cijeli dan dolazio, da se na tom mjestu pomoli i da položi cvijeće. Bila je takva navala ljudi, da su morali biti postavljeni vojnički kordoni. Kad su došli na to mjesto socijalistički poslanici, netko je zavikao: »Živio Matteotti! Dole sa ubojicama!«, na što je jedan od narodnih poslanika usklikauo: »Ne vičite, nego kleknite!«

Širite „Istarsku Riječ“!

Domaće novosti

Razdioba Istre za pokrajinske izbore

Istarski prefekt je dne 15 juna ov. god. pod brojem 12911, Div. II., a na osnovi čl. 74 i 75 K. U. od 30. decembra 1923 br. 2839 razdijelio pokrajinu Istru u 6 izbornih okruga za izbor pokrajinskih vijećnika (pokrajinskih zastupnika). Pojedini okruzi jesu brojem stanovništva približno jednaki.

Ti okruzi u Istri su ovako razdijeljeni:

I. okrug:

Sjedište: Labin

1) općina	Labin	sa 14.314	stanovnika
2) „	Plomin	6,136	„
3) „	Sušnjevica	2,322	„
4) „	Sv. Vičenti	3,140	„
5) „	Cres	8,573	„
6) „	Mali Lošinj	7,608	„
7) „	Veli Lošinj	2,245	„
8) „	Nerezine	2,565	„
9) „	Barban	4.586	„
	Ukupno	51.379	stanovnika

II. okrug:

Sjedište: Pula

1) općina	Pula	sa 49.323	stanovnika

III. okrug:

Sjedište: Pazin

1) općina	Pazin	sa 17,951	stanovnika
2) „	Žminj	5.636	„
3) „	Vodnjan	10,719	„
4) „	Rovinj	10,192	„
5) „	Kanfanar	3,825	„
6) „	Bale	2,502	„
7) „	Boljun	3,160	„
	Ukupno	54,285	stanovnika

IV. okrug:

Sjedište: Poreč

1) općina	Poreč	sa 12.040	stanovnika
2) „	Vrsar	5.333	„
3) „	Buje	7,513	„
4) „	Novigrad	2.263	„
5) „	Crni vrh (Verteneglio)	2.871	„
6) „	Umag	6,357	„
7) „	Višnjan	5.129	„
8) „	Tinjan	4.060	„
9) „	Pomjan	4.600	„
10) „	Marezige	3.251	„
	Ukupno	53.390	stanovnika

V. okrug:

Sjedište: Buzet

1) općina	Buzet	sa 16,000	stanovnika
2) „	Roč	3,727	„
3) „	Oprtalj	5.724	„
4) „	Motovun	6.362	„
5) „	Podgrad	8,031	„
6) „	Slum	4.092	„
7) „	Grožnjan	4.152	„
8) „	Vižinada	4.645	„
9) „	Draguć	1.530	„
	Ukupno	53.203	stanovnika

VI. okrug:

Sjedište: Kopar

1) općina	Kopar	sa 15.641	stanovnika
2) „	Herpelje-Kozina	2.680	„
3) „	Materija	5.052	„
4) „	Dekani	6.948	„
5) „	Piran	14,853	„
6) „	Izola	9.264	„
	Ukupno	53.709	stanovnika

Svaki će od spomenutih okruga birati 5 zastupnika u pokrajinski odbor. Kad pogledamo ovu razdiobu, moramo se diviti umjetničkom krparenju tih okruga. Zakon kaže naročito, da se ima uzeti po mogućnosti u obzir sudbene okruge. Puljski prefekt se na to nije obazirao, već je sastavio izborne okruge tako, da je uzeo iz pojedinih sudbenih kotara po par općina, jer je imao pred očima sasma druge nakane, a ne zakon. Naši čitaoci sami vide, kako je to lukava razdioba. I o tome ćemo još koju reći.

Pozdrav naših vojnika iz Tolmina.

Okupljeni Istrani u 9. bataljonu alpinaca (Vicenza) 59 Comp. u Tolminu šaljemo srdačne pozdrave svim znancima, prijateljima i čitaocima »Istarske Riječi«, a osobito našim djevojkama, premda su one nas sirote već zaboravile. Nadamo se da ćemo se doskora vidjeti. Josip Turcinović, Sv. Petar; Anton Ulianić, Semići; Petar Ribarić, Semići; Grubiša Josip Pazin; Vale Franc, Gračišće; Zidarić Andjeo, Lindar; Sironić Nikola, Pazin; Nadašić Vinko, Katun; Režić, Josip, Buzet; Marfan Anton, Pazin i Aflić Ivan, Kringa.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 32 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 10. julija 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče, a svakog drugog četvrtka donaša posebni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20.I Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Njegovoj Ekcelenciji, novome Ministru Prosvjete...

Znamo mi, da je Ekcelencija Vaša nagazila na ministarstvu stolicu već s posve stvorenim mišljenjem o nama i sa već napunjenim kovčežićem predrasuda o našem rodu i plemenu. Nismo imali časti ni da Vas vidimo, a još manje da s Vama govorimo, pa od prilike ipak znamo, kako o nama mislite i sudite. Mi smo za Vas, Ekcelencijo, u prvom redu barbari, a onda sve ono drugo· jedna nezgrapna, neuljesna masa bez tradicije i gotovo bez imena, masa, preko koje je dopušteno prelaziti nogom, kaošto se to čini sa svakim crvom na ulici ili na polju.

Mi Vas zbog toga ne objedjujemo; ne objedujemo Vas, jer kaošto Vi, onako misle gotovo svi oni, koji danas u Italiji vedre i oblače.

A na vlas tako mislio je o nama i Vaš neposredni predšasnik, ministar Gentile. Kako će Ekcelenciji Vašoj biti bez sumnje poznato, za toga gospodina vele, da je — filozof. Ali kako ima danas na svijetu mnogo više filozofa negoli pametnih ljudi, to mi od svega srca želimo, da Vaša Ekcelencija ne bude nikakav filozof. Tako ćemo se barem razumjeti mnogo ljepše i mnogo lakše.

Mi nismo imali zgode, da zavirimo u ministarsku lisnicu, što Vam ju je prije nekoliko dana uručio g. Predsjednik Ministarskog Savjeta, ali glave bismo svoje dali, da na toj lisnici izmedju ostaloga piše i ovo:

»Prema 'Slavenima ima se voditi najstroža »školska politika«, koja ima u najkraće vrijeme da pospješi i izvrši konačnu asimilaciju tih barbara«.

S tim programom došao je bio na Vaše sadašnje mjesto i Vaš prešasnik Gentile. Da nas malo više preplaši, on je jedne večeri zbacio sa sebe svoju dotadašnju bijelu, liberalnu, filozofsku košulju a navukao fašističku crnu i rekao: — Kaošto sam evo ja zamijenio moju prvašnju košulju sa crnom, tako će pod mojom čvrstom šakom prije tri godine svi Slaveni Julske Krajine zamijeniti svoje dosadašnje plemensko ime s talijanskim!..

Rekao je, i kako će se Vaša Ekcelencija sjećati — ostao je živ. A što je najljepše, i za nas, Ekcelencijo, najutješljivije, i mi, julski Jugosloveni ostali smo živi i čili. Jesmo, Boga mi!

A što će sada Vaša Ekscelencija? Hoće li Vaša Ekscelencija unatoč svim neuspjesima predjašnjeg ministra filozofa ići njegovim stopama? To će sve zavisiti o tom, dali je Ekcelencija Vaša filozof ili pak sasvim običan čovjek, — čovjek srca, duše i zdravoga razuma! Ne tajimo: Nas bi najviše obradovala ova posljedna mogućnost, i u tom slučaju i u nadi, da će naš slabi glas biti ipak malo saslušan, oslobodismo se obratiti na Ekcelenciju Vašu ovo nekoliko riječi:

Koliko je god bilo do sada na svijetu najvećih i najumnijih odgojitelja, svi su oni bili složni u tom, da prva obuka u školama mora da bude u materinjem jeziku djeteta. To je jedini pravi put koji vodi do uspjeha. Sve drugo je puka bezumnost i zločinstvo. Jest i zločinstvo! To potvrdjuju i riječi, što ih je u tom predmetu izrekao jedan od najumnijih mislilaca Evrope, koji je zacijelo i Vašoj Ekcelenciji vrlo dobro poznat. On veli: — **Ima li jedan narod išta milijega od jezika svojih otaca?** Ta upravo u tom jeziku leži čitavo bogatstvo njegovih misli, njegovih starina! Povijest, vjera, običaji, način mišljenja — sva duša i srce nahode se u njegovu jeziku. Oduzmite tome narodu jezik, i vi ste mu oteli besmrtnu imovinu, koja već od vijekova prelazi od roditelja na djecu. Tko mi zatire jezik, ubija u meni um i život, otimlje mi čast i najmilije ljudsko pravo?

Ekcelencijo! Što je prema ovakovom zločinstvu ono užasno umorstvo, što je ovih dana prodrmalo temeljima zemlje i dušom svega čovječanstva? A sličnih citata mogli bismo navesti čitavu biblioteku!

A onda još nešto, Ekcelencijo! U interesu Vašeg čestitog imena, koje će bez sumnje ući u historiju, savjetujemo Vam: (smijemo li?) — stresite sa sebe one već davno preživjele predrasude o našemu narodu, kojima Vas pitaju mnoge Vaše, vanredno površne, skroz neupućene Vama bliske ličnosti i novine! Austrijanci su još prije desetak godina krstili naše ljude »Hammeldiebima«, ali su brzo promijenili to svoje mišljenje. I Vi nas svi držite barbarima, hordom, koja će preko noći da promijeni svoju narodnost, kaošto neki Vaši filozofi mijenjaju svoje košulje. Nije tako, Ekcelencijo, i dopustite nam, da Vam kažemo, da se i Vi varate, kad ovako o nama mislite! Naš je istarski Hrvat i Slovenac nacionalno svijestan; ima već više od pola vijeka, što se njegova narodna duša formira i što se tako osnažila, da nema sile, koja bi je u tome pokolebala. Svaki naš čovjek u Istri zna, da bi u času, kad bi on sebi prisvojio tudji jezik i tudju narodnost, sama sebe uškopio. Prije nego zaključimo, slobodni smo, da pažnju Vaše Ekcelencije obratimo još na jednu činjenicu.

Vaša Ekcelencija zna, da je rimsko carstvo počelo da propada negdje u onom času, kad je čista i plemenita latinska rasa počela da asimiluje tudje inorodne elemente. Okanite se tih — bez zamjere budi rečeno — ludih i opasnih eksperimenata! Prije svega tu je po srijedi čistoća Vaša talijanske rase, a drugo, mi Vam dajemo poštenu riječ, da bi naš elemenat eventualnom asimilacijom, unio u Vaše redove prije smetnju i zbrku, nego li što drugo. Naš Slaven, dok ostaje Slaven — čovjek je pun razbora, miran i disciplinovan. Kušajte da ga asimilirate, da ga prometnete u Talijana, pa da vidite kod možebitnog uspjeha, kakve ste se kuge dobavili. Rijeka i Dalmacija dale su Vam prilično mnogo takovih egzemplara.

Vaše Ekcelencije najponizniji

Istarski Jugosloveni.

O četvrtoj godišnjici spaljenja tršćanskog „Narodnog Doma“

Kardinal Vannutelli i mladoženja Giunta

Ovih dana vjenčao se je u glavnome gradu Italije poslanik Giunta. To je onaj Giunta, koji je u srpnju god. 1920 dakle ravno prije četiri godine zapalio u Trstu naš »Narodni Dom«. Onom zgodom nastradala su, kako je predobro poznato i dva ljudska života, i to na najstrahovitiji način. Pocrnjele zidine golemoga zdanja pokazuju i danas svijetu ono »junačko i slavno« Giuntino djelo.

Samo čovjek, koji je htio, da se proslavi sa malo benzine mogao je dati popiti Talijanima, da je tršćanski Narodni Dom bio ikakva, mâ i najmanja opasnost po Italiju. »Narodni Dom« bio je jedna kuća, u kojoj su neke slovenske obitelji imale svoj stan, i gdje su se Slovenci sastajali na kavu i na razgovor. Danas su one slovenske porodice nastanjene po drugim kućama, a Slovenci se sastaju na kavu i na razgovor, gdje ih je volja. U stvari — ništa promijenjeno. Štaviše, unatoč gubitku »Narodnog Doma«, naši su Slovenci a i mi s njima još uvijek živi i čili. U kratko vrijeme od četiri godine doživjeli smo pače, da i sami čestiti Talijani moraju da onaj Giuntin palež postave danas u isti red sa zločinstvima, što ih fašisti počinjaju na osobama i stvarima, koje su im nepoćudne. Slučaj Matteottija u neku je ruku osvetio i naš pogorjeli »Narodni Dom«.

Palikuća se Giunta dakle oženio. Vjenčanje je obavio glavom sâm kardinal Vannutelli, što dokazuje, da čovjek može zapaliti i najveću kuću i biti krivac najstrašnije smrti stanara te kuće, a da može ipak doživjeti veliku cast, da mu sakramenat svete ženidbe podijeli ni više ni manje, nego glavom sâm Eminentissimus Dominus — rimski kardinal.

Prije ženidbe naš se je palikuća valjda i ispovijedio. Uz ostale grijehe iznio je dakako i onaj svoj znameniti palež... a razumije se, da ga je dotični svećenik i za to odriješio. Mi, dakako, ne odriješujemo ali i ni ne opraštamo. Najviše što bismo u ovoj zgodi mogli da uradimo bilo bi, da kardinalu Vannutelliu pošaljemo jednu razglednicu sa slikom našeg zapaljenog Narodnog Doma, da je složi u svoj posvećeni album...

Što koristi grm od ruža,
Ako na njem cvijeta nema;
Što ti zemlja rodna pruža
Ako jezik u njoj drijema?

Novi iseljenički zakon

Nove odredbe amerikanskog zakona o doseljivanju u Sjedinjene države Amerike stupile su na snagu 1. jula 1924. Ovim je odredbama izmjenjeno mnogo od onoga što smo dosada pisali u »Istarskoj Riječi« i glede doseljenika, koji spadaju u kvotu i oni koji nisu prije spadali u kvotu. Nove su odredbe važne i za one iseljenike u Americi, koji se na kratko vrijeme žele vratiti u stari kraj.

Već smo prije u »Istarskoj Riječi« pisali, da je novim zakonom još više ograničeno doseljivanje u Sjeverne američke Države, i ustanovljena je kvota na sasma drugoj podlozi. Za iduće tri godine godišnja kvota za svaku državu iznosit će samo dva posto (2%) od broja stanovnika, rodjenih u dotičnoj državi, koji su bili u Sjedinjenim Državama g. 1890 prema popisu stanovništva od te godine. (Dosadanja kvota iznašala je 3% na temelju od god. 1910.). Najmanja kvota ustanovljena je na 100, tako, da nijedne država ne će imati kvotu nižu od 100 doseljenika u jednoj godini.

Doseljenici izvan kvote.

Doseljenici, uključeni u kvotu (quota immigrants), ne će biti jedini stranci, koje novi zakon pušta u zemlju. Bit će pušteni i nekoji, koji nisu podvrgnuti kvoti, a nazivaju se »doseljenici izvan kvote«. Zakon propisuje, da se iz kvote isključe nevjenčana djeca ispod 18 godina starosti i žena američkog gradjanima, koji je nastanjen u Sjevernim Državama u vrijeme, kad moli, da mu se izda doseljenička viza.

U grupu doseljenika izvan kvota dolaze oni, koji su posljednje dvije godine bili svećenici ili profesori Univerziteta, a koji dolaze u Sjedinjene Države sa svrhom, da ostanu u tom svom zvanju; s njima zajedno puštaju se i njihove žene i nevjenčana djeca ispod 18 godina starosti.

Dosadanji zakon je izuzimao iz kvote i neka druga zvanja, n. pr. kućne sluge, umjetnike, glumce, bolničarke, i osobe, koje pripadaju kakvom naučnom zvanju, kao ljekari, inženiri, nastavnici itd. Prije su ovakve osobe bile puštene u zemlju i onda, ako je kvota njihove rodne zemlje bila iscrpana; po novom zakonu, takvi spadaju u kvotu. Od tog pravila isključeni su samo svećenici, profesori i njihove porodice.

Ali novi zakon uzima u obzir djake, koji dolaze u Sjedinjene Države u svrhu daljnjih nauka. Djaci, koji su barem 15 godina stari, bit će pušteni kao doseljenici izvan kvote, ako dolaze sa svrhom da študiraju na kojoj priznatoj visokoj školi.

Doseljenička viza.

Nešto novo je propis takozvane doseljeničke vize. Ovaj propis je valjda najvažniji za pojedince, pa ne samo novi doseljenici, već i njihovi u Americi nastanjeni srodnici i prijatelj moraju na nju obraćati najveću pažnju.

Svaki doseljenik, koji dodje u Sjedinjene Države poslije 1. jula 1924, mora najprije da pribavi doseljeničku vizu. Takvu doseljeničku vizu izdaje američki konzulat, a u njoj je navedeno, koje je narodnosti doseljenik, da li spada pod kvotu ili izvan nje, dokle je viza punovažna, i druge nakradne informacije, koje propisi zahtjevaju.

Od sada doseljeniku ne će trebati vize na putnom listu (pasošu), već samo navedenu doseljeničku vizu. Taksa za vizu iznaša devet dolara. Viza gubi svoju vrednost poslije označenog roka, koji ne smije prekoračiti četiri mjeseca. Doseljenička viza ne će jamčiti, da će dotični biti pušten, ako ne bude odgovarao drugim propisima općeg doseljeničkog zakona.

Vizu će morati imati ne samo kvotni doseljenici, već i doseljenici izvan kvote. Svakog mjeseca izdat će se najviše deset posto (10%) od broja godišnjih viza za kvotne doseljenike; od tog pravila izuzete su samo one države čija kvota iznaša manje od 300. Dosadanji sistem mjesečne kvote otpada; po novom zakonu otpada opasnost, da bi netko došao u Sjedinjene Države poslije iscrpljene mjesečne kvote.

Prvenstvo kod izdavanja viza.

Kod izdavanja viza onim doseljenicima, koji spadaju u kvotu, dati će se prvenstvo pred drugima, slijedećim osobama: nevjenčanom djetetu mladjemu od 21 godine, ocu, majci odnosno ženi američkog gradjanina, koji je sam najmanje 21 godinu star, zatim kvotnim doseljenicima, koji su izučeni zemljoradnici, njihovim ženama i djeci mladjoj od 15 godina.

Vize za doseljenike izvan kvota.

Kad doseljenik zamoli, da mu se izda doseljenička viza kao doseljeniku izvan kvote, ili kad tko zahtjeva, da mu se kao srodniku američkog gradjanina prizna prvenstvo pred drugim kvotnim doseljenicima, konzularni činovnik ne će izdati takve vize, dok ne dobije ovlaštenje da je izda. Svaki gradjanin Sjedinjenih Država, koji traži za svog srodnika, da mu se prizna pravo kao doseljeniku izvan kvote, odnosno, da mu se da prvenstvo pred drugim kvotnim deseljenicima, mora podnijeti pravilno ovjerenu molbu generalnom doseljeničkom komesaru. Bar dva pouzdana američka gradjanina moraju potvrditi, da su navodi u molbi istiniti i da je molitelj u stanju izdržavati doseljenika, za kojega podnosi molbu. Ako generalni doseljenički komesar ustanovi, da su ti navodi tačni i istiniti, on o tome obavijesti državnog sekretara, a ovaj od svoje strane ovlasti konzula kod kojega je dotični doseljenik zamolio vizu, da mu izda doseljenički certifikat.

Doseljenici, koji se vraćaju u Ameriku.

Novi zakon propisuje, da se oni doseljenici, koji su bili zakonito pušteni u Sjedinjene Države i koji polaze u stari kraj na privremenu posjetu, mogu vratiti bez doseljeničke vize. Takav doseljenik, ako hoće da se vrati bez neprilika radi kvote, mora prije svog dolaska zamoliti američku doseljeničku vlast, da mu izda dozvolu za povratak u Sjedinjene Države. Ako generalni doseljenički komesar pronadje, da je dotični bio zakonito pušten u Sjedinjene Države i da je molba učinjena u dobroj vjeri, izda mu dozvolu; u dozvoli je navedeno, za koliko vremena vrijedi — najduže za godinu dana. Vrijednost dozvole može da se kasnije produžuje i to svaki put najduze za daljnjih šest mjeseci.

Molba mora biti ovjerena i molitelj mora priložiti dvije svoje fotografije. Za izdavanje dozvole i za svako produžavanje treba platiti taksu od tri dolara.

Kad se vrati u Sjedinjene Države, mora predati svoj »permit« doseljeničkim vlastima u pristaništu dolaska. Time on dokazuje da je doseljenik na povratku u Ameriku poslije privremene posjete u inostranstvu i da uslijed toga ne spada pod kvotu: inače on je podvrgnut općim doseljeničkim propisima, kao i svaki drugi doseljenik.

Pripadnost kvoti.

U koju kvotu tko spada, odlučuje se, kao i do sada, prema zemlji rodjenja. Novi je zakon ipak uveo neke promjene, koje je stari zakon prouzrokovao. Taj novi način propisuje, da maloljetno dijete, mladje od 21 godine, koje se nije rodilo u Sjedinjenim Državama i koje dolazi u pratnji roditelja (oca ili majke), spada u istu kvotu, u koju i roditelj, koji ga prati. Ako odlazi u pratnji obiju roditelja, rodni kraj oca je odlučan. Ako se žena rodila u drugoj državi, a ne u istoj u kojoj i njezin muž, a kvota za njezin rodni kraj je iscrpljena, nju mogu prema uvidjavnosti ubrojiti u kvotu one zemlje, u kojoj se rodio njezin muž, ako je on prati i ima pravo na doseljeničku vizu.

Ograničenje slobode štampe

Uslijed unutarnje krize, koja je nastala iza ubijstva poslanika Matteottija, a da se ne šire razne alarmantne vijesti, zaključilo je ministarsko vijeće na prekjučerajšnjoj sjednici, da odmah stupi na snagu izvršni pravilnik o štampi iz god. 1848. To je bilo zaključeno još lanjske godine. U jučerajšnjoj »Gazzetta Ufficiale« je objavljena ta nova odredba, koja se u glavnome sastoji u tome:

1. Odgovorni urednik mora biti ravnatelj lista, ili jedan od redovitih glavnih urednika. Prefekt može odstraniti odgovornog urednika.

2. Prefekt poziva na red odgovornog urednika, ako list piše proti domovini, kralju, kraljevskom domu, papi, državnoj vjeri, državnim ustanovama i u raznih drugim slučajevima.

3. Pravni postupak proti riješenju prefekta i komisije.

U narednom broju našeg lista donijet ćemo u cijelini tu odredbu.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Kada pjesnici govore... - Rijeka ili Trst? - Pitanje skladišta lijesa. - Ja i Ninetta.

Dok se je na Petrovo i dan prije Trsat tresao pod stopama hiljada i hiljada Sokolova, što su te dane upravo poplavili Sušak a i svu zemlju uokolo, dotle se ovdje na Rijeci odigravala jedna cerimonija nježna i ganutljiva (comoveeeente) kao i sve druge.

U to je naime doba »Pomorska Liga« otvarala u našem gradu svoj osamnaesti godišnji kongres. Glavna svečanost bila je u našem teatru Verdi. Medju ostalima govorio je jedan pjesnik, neki Fausto Salvatori. To je prvi put, što sam čuo spomenuti to ime, a tome će zacijelo biti kriva samo moja prokleta ignorancija. Kako pjesnici uopće govore svega i svašta, tako je i taj Salvatori govorio i ono, što je bilo, a i što nije bilo. Svoj je govor završio ovim krilatim riječima: »Siamo stanchi del Regno d'Italia, noi vogliamo l'Impero di Roma!...«

Pauza! Svi stoje kao od kamena i gotovo obezumljeni gledaju jedan drugoga. »Vedetta« veli, da je ta šutnja imala svoj razlog u silnom ganuću, što su ga izazvale one posljednje pjesnikove riječi. Ne vjerujem. Ljudi su časkom ostali otvorenih ustiju, jer se u prvi čas nisu mogli ni umjeli da snadju. U teatru Verdi palo ih je i do sada svakojakih, ali ovo je bio prvi put, da im neko, pa bio to i jedan pjesnik, dovikuje sa pozornice: Siamo stanchi del Regno d'Italia... Ovakove se stvari ne gogovore u javnosti... corpo della britola! Istina, onaj Salvatori je odmah dodao: **noi vogliamo l'Impero di Roma!...,** ali to je opet u neku ruku provokacija protiv Engleza, jer znamo svi, da je rimskoj državi pripadala i Malta i Cipar, i Gibraltar pa i sama Engleska, da ne spominjemo druge manje državice, kao Francesku, Njemačku etcetera, koje su takodjer bile u svoje vrijeme sastavnim dijelom rimskoga imperija.

Pa još nešto. Pjesnik Salvatori rekao je medju ostalim i ovo:

— O Riječani, mila braćo naša, kad vi opazite na modroj pučini Vašega mora kakovu čozotsku ladju s razapetim žutim jedrom, ne čini li Vam se, da se to k vama vraća kakva mletačka galija sa srebrom i zlatom, što smo ga mi zadobili na Istoku silom, pravom i kulturom našom? Ne čini li Vam se?

— Ne, signor, Salvatori! Kad Riječani vide, da se u njihovu luku vraća kakva čozotska ladja s razapetim žutim jedrima, oni ne misle ni na što drugo, nego na one lijepe rake ili ti škampe, što ih bragoc sa sobom nosi, kao i na rešpektivni rižot i na još rešpektivniju žborniju, koja iza toga mora da slijedi. Quindi non esegerare!...

Uostalom Rijeka je već i presita lijepih riječi. To se prije nekoliko dana konstatiralo javno na skupštini Društva Trgovaca.

Na dnevnom redu bila je izmjena starih austrijskih kruna u lire. Vlada je, kako je poznato, bila već izdala naredbu, po kojoj se je imala izvršiti ta izmijena, ali uvjeti su bili tako mizerni, da su Riječani, osobito trgovci, protestirali. Poslali su u Rim, kako se to obično čini: telegrame, memorandume i deputacije. Odgovori — kao obično: Rijeka leži i vladi i svemu talijanskom narodu na srcu: učinit će se sve, što se bude moglo i — pazienza!

Onda je ljudima na Rijeci dogorjelo, te oni sazvaše javnu skupštinu, pa nek se puca!

I pucalo se... Jedan govornik (neki Tadini) bio je vrlo oštar — Imali smo, rekò je taj Tadini, guvernera, generala Giardina, koji se je brinuo za naše društvo, ali se našlo ljudi, koji su upotrebili sve moguće spletke da ga odstrane. (Vidiš, to nismo znali!) Taj isti Tadini napao je zatim i rimsku vladu, da sasvim zapušta riječke trgovačke krugove, da ih sili, da svaki čas pošalju u Rim kakav memorandum, u kome mora u prvom redu biti more najljepših patriotskih riječi, na koje oni u Rimu odgovaraju s morem najljepših obećanja. Doba je, veli taj Tadini, da se mi, trgovci, prenemo, do govorimo čisto i bistro i da rimskoj vladi pokažemo, što i koliko možemo! I sve tako.

Neki Inzolia viče, da su sve vlade jednake, ni ova sadašnja da nije bolja od onih predjašnjih.

Rizzi grmi: — Pokupimo potpise, pa zatvorimo dućane; Radoš veli: — Jedanput smo već bili pokupili 500 potpisa, da ćemo pozatvarati dućane, pa što se dogodilo? Dućani su ostali jednako otvoreni. (Ovo je uostalom Riječanima spodobno!)

Rizzi prihvaća: »Kušajmo opet!... I gle! odbor je izabran — i mi ćemo da vidimo, hoće li svijet sada zatvoriti svoje »butige«.

Prisutan je bio i jedan trgovac iz Milana, koji je napomenuo, da u Rimu su **moralno** na strani Rijeke i trgovaca, ali treba ipak uzeti u obzir, da Italiju stoji Rijeka već jednu cijelu milijardu...

Nato skoči Rizzi veleći, da Snežnik vrijedi i deset milijarda..... Neumann priča, da je čuo, da je vlada obećala još 20 milijuna za izmijenu kruna, ali on je za to, da se to odbije. Rizzi skače: **Basta con le elemosine!...** Onaj iz Milana primjećuje, da on ne bi odbio onih 20 milijuna, jer da je bolje danas jaje, nego li sjutra kokoš...

U tom tonu tekla je ta rasprava. Sve to pokazuje, da smo daleko, vrlo daleko od onih **slatkih mjeseci,** od one **lune de mijele,** kad se na Rijeci svima obećivala i Roma i Toma!

A Riječane peče još nešto: oni osjećaju, kako se njihov grad i cijeli njihov znameniti, upravo historički **korpus separatum** nepresiano ponizuje i vrijedja. Zamislite, što se ovih dana desilo. Radilo se o Federaciji tršćanske i istarske fašističke stranke. Tršćani bi htjeli, da centar te Federacije bude, dakako, Trst, tako da bi fašisti riječki i uopće svi oni, koji pripadaju Karnaskoj pokrajini imali u Trstu svoje **raprezentance.** To da je i za to poželjno, pisale su glavne fašističke novine: što na Rijeci nema fašistâ »dallo spirito indipendente e indiscusso....« Na ovo je »Vedetta« odgovorila po svih sedam zakona... Riječkim fašistima reći, da nemaju **špirita indipendente i indiscusso,** kad da se ne zna, da su oni imali i još imaju i špirita i benzini i ulja od ričini!

Jedna nova glavobolja tare Rijeku našu. Do sada su riječki trgovci lijesom imali svoja skladišta na Delti, ali sada, pošto je Delta Jugoslovenska, otkazano im je, pa će morati da sele. Pitanje: gdje da se smijesti lijes, koji će dolaziti na Rijeku?...

Vedetta predlaže, da bi se moglo u tu svrhu iskoristiti prostor izmedju Rafinerije i petrolejske luke, ali veli, da bi za izvršenje odnosnih radnja trebale četiri godine i nekoliko milijuna lira. Moglo bi se, predlaže Vedetta iskoristiti i prostor na kantridskom kamenolomu ili pak zemljište iza tvornice duhana na Mlaki.

Ja mislim pak, da bi se u najgorem slučaju mogao iskoristiti u tu svrhu gradski Kors, koji već ionako prometu malo služi. Na onom lijepom i širokom prostoru mogla bi se naslagati drva, a što bi preostalo lijesa, moglo bi ga se pobacati u luku, gdje će uvijek biti dosta mjesta na raspolaganju. Time bi se uvelike olakšalo i ukrcavanje lijesa na brodove.

Inače ništa nova, osim što je prije nekoliko dana neki čovjek bacio svoju rodjenu ženu u potok na Mlaki. Otuda savjet svim našim ženama: Kad šetate s muževima svojim, držite se daleko od vode. Vremena su izvanredno čudna, a vrag ne spava. Od juče smo ja i Ninetta opet prijatelji.

Rokac.

I SV. IVANA KOD BUZETA.

Mi se čudimo sami sebi, a čudimo se i našem župe-upravitelju v. g. Vascotti-ju! Čudimo mu se, da ne će da usliša naš glas, glas nas Slavena, glas onih koje pune buzetsku i sve crkve na Buzetštini, da on ne će naime da uvaži našu želju, da ostavi u crkvi naš slavenski jezik. Niti litanije na procesijama ne će da pjeva hrvatski; akoprem smo zato molili ne samo jedan od nas, i ne samo jedamput. Čudimo se pak opet sami sebi. Ta nismo mi radi njega, nego on radi nas! Znamo: on sluša fašistovske zapoviedi. Njemu je ovako do politike i stranke nego do vjere i kršćanske ljubavi! — To nas boli i ogorčuje! Zar su oni proročanski strašni dani već nadošli, da će nam svećenstvo Isusovo samo slabo prednjačiti, i da će prosti puk tjerati svećenike da budu pravi kršćani?! Ovo naše ogorčenje i kršćansku našu revnost nek uvaži naš biskupski Ordinarijat. Trebalo bi svršiti već jednom sa protukršćanskom propagandom! Doba je skrajnje: Matteottievo umorstvo u Rimu nek otvori oći i novom svećenstvu širom Istre.

IZ KRNICE.

I kod nas su, kao i u mnogim drugim krajevima po Istri, učitelji iz južnih krajeva starih pokrajina. Mi bismo tim učiteljima bili vanredno zahvalni, kad bi naša djeca imala barem kakav uspjeh u školi. Moguće se oni u školi i trude, ali taj trud ne donaša nikakvog uspjeha, već na nas odrasle navadja tugu i žalost.

Naši pak učitelji imadu jednu osobitu znamenitost: oni su krasni noćni svirači-tamburaši. Kad narod izmučen trudom dodje kući na počinak, a taj počinak jedva očekuje, jer cijeli božji dan radi po onom žarkom suncu, što mu nad glavom žeže, eto ti naših tamburaša, koji idu po ulicama tamburajući onako »udri Cigo sve u devet žica«, a pri tome se izrazuje sa ne baš kulturnim izrazima. Vlasti ih ne diraju, kad oni izvadjaju te svoje koncerte. A kad bi naši ljudi u koji veći blagdan htjeli da razvesele svoje žalosno srce pa makar kojom prostom pjesmom, odmah ti zatvore usta, da ti ni ne dodje više želja za kakvo veselje.

Ako djeca ne nauče ništa u školi, kleti će svoje roditelje, što su ih onako zapustili bez nauke. No i tome se može pomoći. Mladići i djevojke nek uče svoju mladju braću, koja će im kasnije biti za to do groba zahvalna. Što ne daje našoj djeci škola, to neka im nadoknadimo mi sami. Pomislimo, kamo bismo došli za dvadesetak godina, ako ne budemo sami učili svoju djecu. Učimo ih onako, kaošto podučava »Mali učitelj« u »Mladom Istraninu«.

Kad ovo pišem, ne mogu a da se ne sjetim našeg nezaboravnog učitelja Smokovića, koji je nas, sada mladiće i djevojke, tako lijepo svemu naučio. Sav se naš narod u Krnici uvijek njega sjeća: uvijek nam je pred očima njegov ponositi stas, ljubazno ponašanje i njegovo nesebično nastojanje oko napretka našeg sela. Dragi učitelju! bilo ti sretno, gdjegod bio. Budi uvjeren, da su tvoje riječi padale na plodno tlo i da tvoji učenici gaje u duši onu ljubav, o kojoj si nas ti učio. Za nas nema veće naslade do ljubavi prama domovini!

Bivši školarac.

IZ SVETVINCENSTINE.

Palo je ipak malo kiše i nama malo odlanulo. Tako nas dobri Bog ne pomogne, tko će nam onda pomoći. Utjerivanje takse na više mjesta zbiva se gdjegdje dosta čudnim načinom: nagadjanjem. Ako je dotičnik malo nepopustljiv onda dolazi izmedju stranke i utjeratelja do pogadjanja. Tako u kojem slučaju dolazi do krupnih pojava. Od nekoliko stotina lira, što bi dotičnik morao da plati, natezanjem i nagadjanjem dolazi do toga, da plati četvrtinu ili petinu prije tražene svote. To je na koncu svega dobro za seljaka, ali gdje se nadje na neotpornog i predobroćudnog seljaka, tamo utjeravaju cijelu svotu. A takvih seljaka ima u nas sva sila. Svi su skoro takvi, jer ne poznavajući tu elastičnost naredbe u svojoj naivnosti podmiruju i najveće svote. Službeni organi moraju biti ili popustljivi nepristrano ili se pak unaprijed mora odrediti stanivita, zazvanje se, snošljiva i primjerena vinska taksa. Jednakost i u tome.

Sajam sv. Ivana prošao je inače sasvim mirno. Mizerija ima i svojih dobrih strana, jer se manje pije, a tada se više znade i gluposti se tada ne radi. Tako nam mizerija indirektno donaša i koristi, to jest više trijeznosti i hladnokrvnosti. A i to je nešto!

DRAŠĆIĆI KRAJ BUZETA.

Mili nam se naš vredni sumještan mljekar Lovro Drašćić. Da se nije bacio na mljekarstvo, evo ga nesretnika. Rat mu odnesao — nogu, a treći dan iza izbornog sastanka u našem selu održanog po dru. Stangeru izgorjela mu skoro nova kuća i staja i sve što bilo unutri. Sve bi javljeno oblastima i osjeguravajućem društvu »Assicurazioni Generali« u Trstu. Jedva nakon mjesec dva stigne komisija iz Trsta da ustanovi škodu. Komisija je sve konstatirala ali novac Drašćić još nije primio. On se medjutim krvavim potom poti da uzdrži u životu svoju veliko obitelj. Mi mu susjedi idemo na ruku u svemu. Ali kad će si on moći opet popraviti kuću i zadobiti opet svoj vlastiti krov? Dodajemo, da društvo »Assicurazioni Generali« čini ovuda za sebe slabu reklamu.

Franina i Jurina

Fr.: I još ni ona stvar z onem nesreć. Matteotti zvršena.

Jur.: Zvršena?... Još ni ni počela.

Fr.: Ma — ter govore, da ima već d. zaprteh i da je, mej njimi i takoveh bi morali i znat neč!

Jur.: Znaju oni sve, ma taje.

Fr.: Ma trebeda je neki vrag prišal vank. Čitam, da je vokole Rima jedan rejim karabinieri, ki išću dan i noć, ako kade našli ono nebogo mrtvo telo.

Jur.: To je istina!

Fr.: I još se nikako ne more znat, kam su ga skrili!

Jur.: Najprvo se j'mislelo, da su ga kamo zakopali. Za tem su pisali, da ga najbrže važgali, a sada govore, su ga po svoj priliki hitili va jedno jezero blizu Rima.

Fr.: Da su ga tamo hitili, bil bi trebe dosada već vanka ziplaval...

Jur.: Ako su ga hitili va vodu, sigurno su mu i okole vrata i okole pasa privezali dosta kamena.

Fr.: A ča ni pulicija mogla spustit po vodu šotajeri, da vide, ako je ča na dne?

Jur.: Govore, da je dno jezera jako meko, pak da bi se sigurno šotajeri zagušili va onem silnem, četiri metri dubokem blate. Va novinah je pisalo, da celo jezero pregledat z aeroplana...

Fr.: Pak ča bi njim to pomoglo?

Jur.: Znaš, kada j' voda čista, z visini se vidi dosta dumboko. Ma bi reć, da nisu ni s tim niš opravili. Neki računaju, da se je mrtvo telo, ako su ga va jezero hitili, već zakopalo va blato, tako, da ga ne će bit moguće nać. To je sve krivo, ča ni pulicija valje na početku učinila svoju dužnost! Ja ne znam, ča su čekali! Da ti pravo rečem, mane se cela ta stvar čini jako mutna!

Fr.: To govore i mnogi Talijani a i furešti osobito Inglezi.

Jur.: A i je to jedna strahovita stvar. Takova, da čoveku vlasi vrh glavi gredu.

Fr.: Ja, ki ih ima!

Jur.: Čitam, da se po sen svete drže velike skupšćini, na keh se ne govori o drugem, nego o tem strašnem razbojstvu. Pomisli, kako mora bit sada onem Talijanem, ki se nahajaju va Amerike i drugdere.

Fr.: E, grdo je to, grdo... Ma, povej mi malo, Jurino, je istina, da su jednemu od oneh razbojniki našli va valiz krvave i jedan kus brageš od onega pokojnega Matteotti?

Jur.: Istina je to prava.

Fr.: Ma reci ti malo mane, je to blago bilo na šeste, ale mu je vrag pamet zel, kad je onemu ubijenemu čoveku kidal brageši i stavljal ih va valižu?

Jur.: To ti je bilo ovako: Ti znaš, da su fašisti već do sada natukli dosta ljudi.

P O D L I S T A K

Sv. Ćiril i Metod

Pošto je god. 476. zapadno rimsko carstvo propalo, nastale su na njegovim ruševinama mnoge države, od kojih je najmoćnija bila Franačka. Karlo Veliki, koji je vladao oko god. 800. poslije Isusa raširio je uvelike granice svoje franačke države, koja se poslije raspala na više manjih, od kojih je najprostranija bila Njemačka. Nijemci su već u to vrijeme bili prigrlili vjeru Isusovu, pa su htjeli, da kršćansko prošire i medju susjedne Slavene, koji su još tada bili neznabošci. Nisu to Nijemci činili iz ljubavi prema kršćanskoj vjeri, već u namjeri, da će time najlakše podjarmiti svoje slavenske susjede. Neki su se Slaveni dali pokrstiti od njemačkih biskupa, i ti su se u većini narodno sasvim izgubili.

U to vrijeme vladao je u Moravskoj knez Rastislav. I on je želio, da njegovi Slaveni predju na kršćanstvo, ali nije htio, da to djelo u njegovoj državi izvrše Nijemci, već se obratio na carigradskog cara Mihajla III., s molbom, da bi mu poslao učitelje Slavene, koji će njegovom narodu propovijedati Isusovo evangjelje. Kralj Mihajlo posla im dva brata, Ćirila i Metodija. Bilo je to god. 862. poslije Isusa.

* * *

U Solunu gradu bješe čovjek blagorodan i bogat, po imenu Lav. I rodi sa ženom svojom Marijom sedmero djece, od kojih bješe najmladje Konstantin. U sedmoj godini usni Konstantin san i pripovjedi ga ocu i materi: »Sabravši poglavica sve djevojke našega grada reče mi: Uzmi koju hoćeš. A ja gledajući ih sve redom zapazih jednu najljepšu mimo sve ostale, i odabrah je za se, a zvaše se Sofija (koje će reći Mudrost).« Ne mareći ni za što na svijetu do samo za nauku začudo brzo napredovaše. Dočuvši za to carev kancelar posla po Konstantina, da bi se učio s mladim carem Mihajlom. U Carigradu izuči domalo gramatiku, Homera, geometriju, dijalektiku i druge nauke filozofijske, pa retoriku i aritmetiku, astronomiju i muziku i druge vještine, a sve u najvrsnijih učitelja i naučnjaka onoga vremena, kao na primjer što je bio Fotije. Zaljubivši kancelar umnoga mladića reći će mu jednom: »Imam djevojče, koje sam na krstu držao. Krasna je, i bogata, i dobra, i plemenita roda. Ako hoćeš, dat ću ti je za ženu. Od cara se skorim možeš nadati najvećim častima, a po vremenu postat ćeš i namjesnik carski.« A Konstantin mu odgovori: »To je doista veliki dar za one, kojima ga treba, ali za mene nema ništa veće od nauke.« Čuvši odgovor mladićev podje kancelar k carici i reče joj: »Ovaj mladi filozof ne haje za ovaj svijet, a da nam se ne bi izgubio, hoćemo ga postrići i zapopiti, pa neka bude patrijarški knjižničar u sv. Sofiji.« I tako učiniše. Ali domalo vremena ostavi Konstantin službu, ode na more i ondje se sakri u nekakvu manastiru. Sedam ga mjeseci iskahu i jedva ga nadjoše, pa ne mogavši ga nikako nagovoriti, da primi odredjenu mu službu, namoliše ga te sjede na učiteljsku stolicu i stade tumačiti filozofiju i domaćima i tudjinima.

U tom poručiše Saraceni u Carigrad: »Vi kršćani govorite, da ima samo jedan Bog, a kad tamo opet od jednoga gradite trojicu. Ako možete, pošljite k nama svoje ljude, da se o tome s njima prepiremo, pa da vidimo šta je.« Car posla Konstantina, kome bješe jedva dvadeset i četiri godine, k Saracenima, i on pobi sve mudarce nevjerničke.

Vrativši se u Carigrad odreče se Konstantin domalo svijeta i ode u manastir u planinu Olimp, gdje nadje starijega svoga brata Metodija, koji bješe otprije upravitelj neke slavenske knežine u Tesaliji. Ali braća bjehu samo kratko vrijeme zajedno u manastiru.

Dodjoše k caru grčkome poslanici od Kozara i rekoše mu: »Mi odvajkada znamo, da ima jedan Bog, koji je nada svima, i njemu se klanjamo na istok, ali Židovi nas premamljuju, da primimo njihovu vjeru, a Saraceni opet, da se povedemo za njima. I zato dolazimo k vama, kao starim prijateljima svojim, da nam dade čovjeka knjižnika, koji će se nadmetati sa Židovima i Saracenima pa ako ih nadbije, a ono smo gotovi primiti vašu vjeru.« Car ne znajući ni za koga, da je tome vještiji, posla medju Kozare filozofa Konstantina. Izvršivši onamo svoje poslanje vrati se u Carigrad, ponesavši sa sobom tijelo sv. Klementa, pape rimskoga, koje je našao na Hersonu, gdje bješe svetac, izagnan od cara Trajana mučeničkom smrti umro. I opet se zakloni u manastir, gdje mu bješe brat Metodi igumen.

U tom dodjoše i Rastislavljevi ljudi u Carigrad, a car Mihajlo svjetovavši se s ujakom svojim Bardom, odredi za Moravsku našu solunsku braću. »Jesi li čuo, filozofe,« reče car Konstantinu, »šta ištu Slaveni? Za taj posao nije niko bolji nego ti. Podji onamo sa svojim bratom: vi ste Solunjani, a Solunjani govore svi čisto slavenski.« »Ako i jesam umoran i boležljiv, odgovori filozof, a ono sam opet rad onamo poći, ako imadu knjiga na svome jeziku.« I odgovori mu car: »Djed moj i otac moj i mnogi drugi trudjahu se i ne mogoše naći, a kako ću ja naći?« A filozof reče: »A ko će narodu pisati besjede i dati da ga zovu heretikom?« A car mu i Barda, ujak carev, odgovoriše: »Ako htjedbudeš, Bog će ti dati, kao što daje svima, koji ištu, i otvara svima, koji kucaju.« I podje filozof i stade po običaju na molitvu i doskora mu se javi Gospod, pred kojim su pristupačne molitve slugu njegovih, i Konstantin stvori slova, i poče pisati: U početku bješe riječ, i riječ bješe u Boga, i Bog bješe riječ. Uzradova se car i zahvali Bogu on i savjetnici njegovi, i posla braću s mnogim darima, napisavši Rastislavu ovako knjigu: »Bog, koji hoće da se svi ljudi spasu i da dodju u poznanje istine, vidjevši vjeru tvoju i nasta-

...pi broj su ih poslali i na oni drugi ... i da ni nijednemu od njih ni vlas z... pal. Tako je i on razbojnik mislel, ... će i on lišo pasat i zato je onako na ...ku ruku rasparal na tele od ubije-nega jedan kus brageš i zel ih je sobum.
— Dobro, ma reci malo ti mane, za ča ih je zel? Ča su mu mogle koristit one krvave brageši?
— To je storil za šperlentariju. Otel se je malo pohvalit pred prijateli.. Morda ih je već bil pozval na kakovu ve-čericu, na koj njim je otel pokazat onu krvavu krpu, da vide, kakov je on junačina.
— A ča misliš, keh bi bil pozval na večeru?
— A keh drugeh, ako ne one najveće ilustrišime i Ečelencije, ke su na najve-ćeh mesteh na ministarstve!
— Ma zna se pak razlog ciću kega su ubili onega brižnega Mateota?
— On je negdere na početke meseca junija držal jedan oštar govor, va kem je dal razumet, da su se neki fašisti zgrampali velikeh službi na ministar-stvu samo zato, da moru bolje krast i varat. On je dal razumet još i to, da on ima za sve to i svedočanstva, i da će je-dan dan s temi svedočanstvi vanka po onoj našoj starinskoj: zaklela se zemlja raju, da se svake tajne znaju! Sada, Matteotti je imel držat va Parlamente još jedan govor i to subotu, 14. junja. Lu-peži su se bali, da će njim on va tem svojem drugem govore znet maškaru dole, da se vidi, kakovi su oni figuroti, pak da do tega ne pride, oni su ga ne-koliko dan prej ćapali, hitili va automo-bil i zaklali.
Fr.: Su ga zaklali, to je istina, ma su se ov put i sami svi skupa pošteno pore-zali. Ubili su Matejota, ma su i fašiste-riji dali «kolpo de gracija». Tako je to, ti, Jurino, pravo imaš, kada govoriš, da se sve plaća.
Jur.: E moj dragi! Još ni pravicu vuk po-jil i ja se nadam, da ćemo mi doživet još puno lepčeh. Samo malo strpljenja, pak da vidiš!
Fr.: Ja — ja — i Isus je, hvala mu budi! — rekal, da ki z nožem maše, da će od noža i poginut.

IZ VRHA.

Grozno postupanje karabinijera. Naši ljudi zlostavljani radi pjevanja u našem jeziku.

Veliko uzbudjenje vlada medju ovdašnjim našim ljudima radi dogodjaja, koji se je desio ove nedjelje dne 6. jula. Nekoliko naših ljudi iz Marčenigle i Vrha, bili su u gostioni Ivana Fabiančića. Tu su uz čašicu vina mirno pjevali proste narodne pjesme kao «rodila loza grozda dva». Najedamputa u 5 sati i 10 minuta dodje u gostionu ovdašnji vicebrigadir sa dva druga karabinijera te ne rekavši ni riječi, stao je tući naše ljude. Naš čovjek, Ivan Mikolavčić, župan u Marčenigli bio je u taj moment već ustao da otidje, kad je vičebrigadir tjerao ljude iz krčme. Župan Mikolavčić mu podidje i uljudno ga zamoli, nek dozvoli da plati krčmaru račun. Kao odgovor primio je jaku ćušku po licu, tako da mu se još danas pozna modrica pod lijevim okom. Bez ikakve riječi, vičebrigadir je zgrabio Mikolavčića, potjerao ga po stubama u kasarnu i po putu neprestano tukao. Više je svijedoka, koji su to vidili, koji su u svako doba kadri da ovo posvjedoče. Mikolavčić je vičebrigadira opominjao, nek ga ne tuče, ali to nije ništa pomagalo. U kasarmi je pogledao u nekakvu knjigu i kazao županu Mikolavčiću, da može dobiti do tri godine zatvora. Pozvao je i druge, koji su u gostioni pjevali hrvatski, medju kojima je bio i jedan fašista. — Taj je fašist izjavio, da je i on pjevao one nedužne pjesme. Nato je vičebrigadir sve otpustio.

Ovaj gadan postupak našeg vecebrigadira nadmašuje svu našu ustrpljivost. Lijepi ćemo dojam imati o organima javne sigurnosti! Zar su karabinijeri postavljeni po selima da tuku mirne i nedužne ljude, mjesto da ih štite od svih bezakonja. Nadležne vlasti upozorujemo na onaj dogodjaj, koji potkopava svaki temelj poštovanja državne auktoritete. Naš narod dolazi do uvjerenja, da su državni organi ovdje postavljeni samo zato, da zatru svaki trag našeg naroda. Gosp. župan Mikolavčić dolazi vicebrigadiru sa riječima «prego rispettosamente», a vicebrigadir odgovara jedino ćuškama. To je zaisto divan primjer kulture «visoke kulture prema bespravnim barbarima».

Ako oblasti misle da ovakovim postupcima unište naš živalj u Istri, oni se ljuto varaju. To samo jaču našu ljubav do materinjeg jezika i učvršćuje nadu, da moraju nastati dani pravednosti i bratske ljubavi medju nama. Za ljubav i medjusobno poštovanje mi primamo batine. Baš je lijepo i pohvalno!

IZ RACICA KOD BUZETA.

Prošlo je prilično vremena, a da se nije nitko iz tog zabitog sela javio. Nu, danas opet hoćemo da se oglasimo.

Iza odlaska gospodina župe-upravitelja Brezavščeka, koji je bio prisiljen od ovdješnjeg konšiljera grofa Walderstein i njegovog zelenog učiteljčića da takorekuć silom otidje od nas jer se kao kremenjak-značaj i poštenjak nije htio ni mogao ukloniti njihovoj volji, bili smo preko godine dana bez svećenika. U ovo e vrijeme dušobrižništvo bilo povjereno velečasnom gosp. Kureliću, čijom smo zaslugom izgubili izmedju ostalog i pravo pokopavanja pokojnika u hrvatskom jeziku. Napokon stigao nam je sasvim neočekivano pred dobar mjesec dana novi župnik Raunich (Ravnik) mnogim župljanima poznat još za vrijeme njegovog službovanja u Sovinjaku za vrijeme i iza svijetskog rata. On je gnijezdo talijanaša, — akoprem po mišljenju Italijana — morao prisilno zapustiti zbog nekoje afere, koja se nas ne tiče. Uza sve to bio je od ovdješnjih ljudi objeručke primljen. Ne da se danas još prosuditi kakvo će biti njegovo ponašanje i djelovanje u našoj župi, pošto je tekar mjesec dana kod nas, ali možemo spomenuti, da je već na blagdan sv. Petra i Pavla 29. junija iza propovijedi u crkvi ispred oltara agitirao za italijansku školu, što je vrlo loš utisak učinilo na vjernike, budući da im je to bio prvi put da čuju iz svetog mjesta riječi koje u crkvu ne spadaju. Nadamo se, da će u buduće opustiti takve neslanosti, koje se nipošto ne dolikuju svećeniku sa onog mjesta i to pred ljudima, koji su dobri kršćani ali i narodnjaci.

«Istarska Riječ», koja inače redovito dolazi sve do našeg sela, i koju naš listonoša takodjer redovito predaje sa ostalom poštom kod spomenutog konšiljera svršava isto onako redovito već kroz 2 godine u kući istog, gdje se kasnije upotrebljava u nečiste svrhe. Naši ljudi kojima se list šalje, ne znadu, kuda je izčeznuo. Ako pitaju za nj, odgovara im gosp. konšiljer, da nije stigao; no medjutim možeš opaziti danomice pred kućom amo-tamo ostatke rastrganih istisaka «Ist. Riječi». Umoljivamo, upravništvo lista, da se pobrine, e bi se već jednom moglo zabraniti da se naše vlasništvo ne uništava po ljudima, koji nisu nikako zakonom pozvani da izvršavaju takva junaštva. Ne ide li nikako drukčije, neka se stvar prepusti u ruke kojemu od naših zastupnika da isti podnese tužbu na mjerodavnom mjestu. Uvjereni smo, kad bi to oblasti znale, da se na tako podli način uništava redovita pošta, sigurno one nebi dozvolile, da se i nadalje izručuje pošta u ruke tako nesigurnog elementa kao što je naš konšiljer.

Ovdješnja se italijanska škola svršava ovih dana. Govori se da se naš razgrijani učiteljčić Divjak-o ne misli više vratiti. Savjetujemo mu i mi, jer kao što nismo pjevali, kad je stigao k nama, tako nećemo ni plakati, kad bude otišao. Pa i sam njegov najintimniji prijatelj gospodin konšiljer, koji ga je toliko volio, pošto je svaku nepodobštinu, što mu je on predlagao, taj siromašić učiteljčić bez oklijevanja izvršivao. Svi mu naši žele sretan put i više soli u glavu pa nekoliko manje ugrijanosti. Preporučujemo mu takodjer, da u svojem budućegodišnjem hvalištu barem u crkvu ne zalazi dijeliti «ščavi» e «porchi» mirnim vjernicima moleći «Gospodine pomiluj», kao što je učinio prigodom prvog blagoslova održanog od novodošlog svećenika.

...vanje tvoje, dade eto u naše vrijeme te se napisaše knjige, kojih ne bješe otprije na vašemu jeziku, eda biste se i vi pribrojili k onim velikim narodima, koji slave Boga na svome jeziku. I poslasmo ti eto onoga, koji ih je napisao, čovjeka časna i blagovjerna, velikoga književnika i filozofa. Primi taj dar, koji je veći i vredniji od svega zlata i srebra i dragoga kamenja i bogatstva propadljivoga. Daj utvrdi s njime posao i traži sa svim srcem Boga. Gledaj da se svi spasu, niko da ne oklijeva a svak da se upućuje na poznanje istine, da možeš i ti, privodeći ih u poznanje Boga istinoga, primiti platu na ovome i na onome svijetu za sve duše, koji uzvjeruju u Krsta, Boga našega, odsele i u napredak dovijeka, pa da ostaviš spomen i potonjim koljenima, kao što je ostavio veliki car Konstantin.

S tim pismom i s darovima i s moćima sv. Klementa digoše se sv. braća na put u Moravsku. Put ih je vodio preko Bugarske. Jesu li prolazeći Bugarskom pohodili kneza Borisa, koji je takodjer želio primiti krst? O tom nam najznamenitiji spomenici ništa ne govore, a većina novijih historika drže da su naši apostoli ne svraćajući se na dvor Borisov ravno zaputili u Moravsku.

Došavši u Moravsku s velikom ih časti primi Ratislav i sabravši učenike dade ih njima na nauku. Prevedavši domalo vas čin crkveni naučiše ih jutrenju, časove, večernju, pavečernjicu i tajnu službu božju, i otvoriše se uši gluhima i jezik nijemih govoraše brzo i razgovijetno.

Govoreći narodu na jeziku narodnome te vršeći i svetu misu i svu službu božju na tom jeziku, za koji su sastavili i osobito pismo, posao je njihov začudo brzo napredovao i Bog se uzradova, piše u starim knjigama, a djavo se postidje.

I dok Slaveni veseli bjehu, slušajući riječ božju na svome jeziku, zli pakosnik, prokleti djavo, udje u svoje ljude i stade ih buniti, govoreći: «Ne slavi se Bog na taj način, jer da Bog htijaše tako, jamačno bi već odvajkada bio odredio, da se besjede njegove zapišu i tim slovima. Ali Bog je izabrao samo tri jezika: židovski, grčki i latinski, na kojima treba da se prinosi hvala Bogu.» A govorahu tako Latini, veliki svećenici, svećenici i učenici njihovi. A Konstantin boreći se s njima kao David s inoplemenicima pobijedi ih iz svetih knjiga, i nazva ih trijezičnike i Pilatovce, jer je Pilat bio zapisao slovima grčkim, latinskim i židovskim krivicu Krstovu i metnuo mu je na križ više glave.

Latini digoše graju i iznesoše tužbu pred samoga papu Nikolu I. Čuvši o nastajavanju sv. braće koješta, i dobro i zlo, zaželje ih papa vidjeti i čuti iz njihovih upravo usta, šta je i kako je, pa ih pozva u Rim. Sveta braća poslušaše poziv papin i krenuše na put s moćima sv. Klimenta i s nekoliko odabranih svojih učenika, koji će se u Rimu zarediti za svećenike.

(Slijedi.)

IZ PULJŠTINE.

Vrućina nas upravo umara, pa imamo češću glavobolju, stoga je vlč. g. De Grassi i krstio dopisnika I. R. glavobolnim. Da znate kako mu je razdražio živce zadnji dopis. Već sâm njegov nastup potvrdjuje, da je istina ono što prvi put rekosmo i zabilježismo. Njegova mišava retifica u «L'Azione» posve je neumjesna. Ta u njoj nema nijednog dokaza da se opovrgne ono što mi navedosmo. Naprotiv ako želite navest ćemo vam imena svih onih kojima vlč. g. De Grassi uzimlje one ogromne svote za sprovode i mise. To ćemo učiniti samo bude li dotičnik to zahtjevao. Altrochè badava! Umrli su oni, što badava rade, a Vi pa gotovo niste ni sjena takovih. Da ste izbacili iz mile naše crkve našu materinsku riječ, time se valjda takodjer ponosite? To je uostalom Vaša stvar, ali bol, patnja i udarac zadan je nama, koji hoćemo da Veliki i Svemogući čuje molbe puka svoga u svojem narodnom jeziku. Da biste Vi želili doznati za dopisnika, to nam je jasno, ali da na sv. oltaru spominjete, da se varamo ako mislimo da će se naš dobri don Luka Kirac ikada vratiti u Medulin i slično, takva vam što ne služi ni najmanje u čast.

Za drugi vas put molimo, da nas ne uznemirivate imenom našeg popa Luka, koji je izmedju najsvjetlijih zvijezda čitavog istarskog svećenstva i koga mi nadasve ljubimo i nikad, ama nikad ga zaboraviti ne ćemo. Dužnost bi vaša bila, da se zauzimljete za njegov povratak, a ne da...

Ono što smo htijeli uopće izostaviti, jer ionako imamo previše toga, to ćemo sada navesti. Vi se bojite izustiti «katkada» našu riječ, ko da smo mi djavli. Kad je sprovod, to je u crkvi pol špetakula. Sad moli sve latinski, onda ljudima se dozvoli po koje «štenje» hrvatski, na koje onda Vi odgovarate latinski (u tom momentu valjda zaboravite hrvatski) onda mole svi latinski, pa ljudi opet hrvatski a Vi latinski itd. Sve sama izmješanost. A na procesiji ista stvar. U isto vrijeme moli se i hrvatski i latinski, tako da se upravo ništa ne razumije. Sprijeda djevojke mole hrvatski, a Vi pomoću službenih cerkovnih ljudi latinski. Cijela Babilonija! Vi biste kao nesebični katolik morali biti pripravan i da trpite ga sačuvanje crkvenih običaja u našem jeziku, a kamo li da to zatirate ili zatirati pomagate gdje Vam je ono: «Idite i učite sve narode».

IZ BUZETŠTINE.

Znajući mi poljodjelci da su došla druga vremena i da smo sada u drugoj državi, koja ima previše ljudi i usta i vina, bacili smo se na druge grane gospodarstva, osobito na krmadarstvo i na svilogojstvo. Ove godine bilo nas prilično svilogojaca. Na prodaju imali smo 20—30 kvintala čahura (mošnja, galeta). Gojili smo svilce i pravili račune bez krčmara. Svilci se zapreli, a mi ne nadjosmo poštenog kupca. Nije bilo kupaca i nije. Je li ovo promišljeno?! Znadu naime kupci, da svilogojac mora najkasnije u 14 dana prodati svoje čahure, inače ove probušene od mladog svilca (metulja) izgube svoju najveću vrijednost. Dobrotom našeg trgovca dodje k nama jedan tršćanski trgovac, koji nam nudjao 19—20 L po kilogramu. Poslasmo čovjeka u svilarnicu u Videm (Udine). I on nam reče, da ne mogu za sada, dok ne stignu druge stalne cijene platiti čahure od 19—20 L. Akoprem znamo, da su lani neki naši svilogojci prodali galetu po 32 L., a dvostruke (doppie) po 13 L., bili smo sada primorani prodati je po 19—20 L., a dvostruke po 4 L. i to rečenom tršćanskom kupcu. — Primorani, jer sila kola lomi; pošto je svilčev leptir (metulj) izletavao. Ovako nas ove godine naš trud i naše nade u svilu izdaše. Molimo: razvidite tamo u Trstu, da li nismo bili kod prodaje galeta prevareni? A ujedno Vas molimo naputiti nas, kako ćemo druge godine postupati, da ne budemo primorani prodavati svilčeve čahure po niskoj cijeni. — Jer, nažalost, mnogi od nas već govore, da se ne će već baviti svilogojstvom. Mi ćemo ovo reći: ki dela, ima. Bolje malo, no ništa. Ali samo treba da smo providni. Čuvajmo se agenata, preprodavaoca i sensala!

Opomena uredništva: Po cijeloj Italiji su se cijene kretale od 18—24. Mnogo zavisi od kakvoće čahure i mjesta, gdje se goje svilene bube. Buzetština je dakle prodala svoje galete po srednjoj tržnoj cijeni. Do godine nek se svilogojci postaraju unaprijed da nadju kupca, a neka opomene i naše uredništvo, da bi ih informiralo o cijenama čahure.

IZ DRAGUĆA.

I nama se ovuda već pamet muti glede stotina plaćila što im ne znamo broja ni naslova. Već nas guše novi porezi i takse. I još bi htio naš g. načelnik (Bog mu se smiluj, jer mi ne ćemo nit možemo) sa g. tajnikom, da nama seljacima naprte nove općinske namete (takse). Pozvali su sve općinske zastupnike na sjednicu i počeli njima nabrajati nove općinske takse, koje treba da svi plaćamo, inače da općina ne može dalje. — Nove takse?! — zaviče jedan zastupnik začudjeno. — Ča nam ih ni već dosti na hrptu? — zakriči drugi. — Ali tako zapovijeda guveran! — brani se brižan načelnik. Guveran?! Guveran nek guverna naše slabo stanje i gospodarstvo. Vlada nas mora pomagati i dizati, a ne tlačiti! — Guverno će nas sve van hitit iz komuna, ako ne stavimo nove takse — zakriči tajnik. Neka hiti! Ta gremo sami! — Andè in malora! — opet će sekretar. — Dakle ne ćemo zaključiti takse? — zapita načelnik. Ne ćemo i ne ćemo; nismo bedasti da sami sebe koljemo. — I svi su zastupnici bili na nogama sa istisnutim šakama i malo je manjkalo, da nije došlo do tučnje. Zastupnici su tako jedan po jedan zapustili općinsku kuću vičući: Poslat ćemo s vragom i podeštada i — segretarija!

I tako Dragué nema — općinskog zastupstva. Assolutismo!!

IZ PRODANI KOD BUZETA.

Kod nas sve zdravo i veselo. Zdravi smo na duši i na tijelu. Dobar je znak na našoj uzvisini. Potužit ćemo se: bili smo pozvani da platimo porez, a neki naši ljudi morali su dva i tri puta u grad da dodju na red da plate. Ovo nije nama dobro. Mi ovako gubimo nadnicu, dvije, a to nije malenkost dandanas. Nas stoji jedan težak oko 15 L i više. Molili bismo dakle, da se sva naša pritužba uvaži tako, da se ne pozove previše porezovnika u grad; a one, koji su došli s kesom, da im se dobrotom dozvoli, da je blagoizvole isprazniti odmah. Ili, neka se plaća na više mjesta u gradu. A zašto se nas ne bi pozvalo u bivši «N. Dom»? Tà od nas siromaha malo se mogu okoristiti krčme ni u gradu, ni vani!

Gospodarstvo

Glavne radnje u ovom mjesecu

Glavni je posao sada svakako žetva. Kod toga valja paziti, da žito ne prezrije, jer se tako ne samo mnogo zrna izgubi, već je i brašno slabije. Za žetvu je najbolje vrijeme, kada žito nije više mliječno, ali ni tako tvrdo, da se ne bi dalo prstima prelomiti. Prije nego se žito odveze kući, neka se na polju dobro osuši, jer bi se inače u gomili upalilo. U ovo doba imade seljak najviše posla. Stoka slabo što radi, te je većinom na polju i livadama. To je velika pogriješka, jer se sva stoka pa i krave, mora sada upotrebiti za preoravanje strništa, dok se njiva nije posve osušila. Na strnište se sije heljda i repa.

Za vrućih dana treba stoku, dok ne radi, držati u hladovini te se pobrinuti za dobru vodu. Pri hranjenju sa zelenom krmom valja biti oprezan i štedljiv, kako bi se što više krme uštedilo za zimu. Stoku, koja radi, valja dobro hraniti. Suvišnu i za odgoj nesposobnu stoku najbolje je prodati, dok je još pri mesu.

Ljetne jabuke i kruške neka ne ostanu na deblu, dok potpuno dozore, nego samo, dok se počnu sjemenke crniti na vrhu. Iza toga se voće stavi u zračan podrum, da dozri. Ovako se dade voće ne samo dulje sačuvati, nego ostane znatno i ukusnije.

U povrtnjaku se sije zimska mrkva, repa, andivija, špinat, salata i zimska rotkvica. Povrće posijano za ljetnu porabu treba držati čisto od korova. Ako ima povrća, koje je prešlo već u sjeme, treba skupljati sjeme, pak ga spremiti. Tko želi za zimu imati krupnog segljina, neka ga za svake suše zalije vodom, u koju je stavio barem trećinu gnojnice. To je dobro i za kupus.

Poslije cvijeta neka se vinograd po drugi put škropi s modrom galicom protiv peronospore. Ako se je trs prije cvijeta već dva puta sumporio, onda neka se sumpori poslije cvijeta po treći put. Osobito je to potrebito tamo, gdje je plijesan već kroz više godina na trsu. Ovaj mjesec neka se trs okopa po treći put. Neka se lovi leptir «moljac grožđja», da ne izleže na jagode. Ako su mladice na trsu jako porasle, neka se prikraćuju, ali treba paziti kot čišćenja trsa od mladica, da grožđje, koje je bilo dosada više u sjeni pod listom, ne dodje odviše na sunce, jer može dobiti «sunčanicu». Uslijed «sunčanice» jagode postaju rdjave boje, kao kuhane, te počnu gnjiti i sušiti se. Mladice treba uz kolac privezati. Zeleno cijepljeni trs neka se čisti od mladica i lišća, koje potjera iz divjeg amerikanskog trsa (podloge).

U podrumu sada posao većinom miruje. Najglavniji je posao nadolijevanje bačava. Podrumi se moraju držati hladnijima te u noći zračiti.

Mala seljačka škola.

Kokošji tjekuti (tikuti).

Na kokoši navaljuju često tjekuti, koje im mnogo škode. Ti tjekuti spadaju u svojtu rilčara, kamo spada i filoksera, ušenci ruža i druge bube. Osim kućnih stjenica imade u Europi još četiri vrsti stjenica i to na golubu, kokoši, lasti i šišmišu. Borba protiv tjekuta je vrlo mučna. Namalo mogu se tjekuti donekle ubijati raznim kemijskim sredstvima, kao što je petrolej, octena kiselina, terpentin, sumporni ugljik, a najuspješnije se ubijaju otrovnim plinom cijanovodikom. Cijanovodik ubija ne samo odrasle tjekute, nego i njihove ličinke, dapače i njihova legla u jajima. Raskuživanje mogu da provedu uz veliki oprez samo posebno naobraženi ljudi bez svake opasnosti. Budući da se s cijanovodikom može raditi samo u dobro zatvorenim prostorijama ne može se u kokošinjcu rabiti. Kokošinjac valja dobro okrečiti, sve škulje prašinom negašena vapna poprašiti. U vapno za krečenje valja staviti nešto lizola ili kreolina. Prečke, na kojima živad sjedi treba dobro sa vodom isprati. Dati živadi dosta pjeska, u koji valja staviti pepela, da se živad u njemu kupa. Piliće treba kupati u mlakoj vodi, u koju se metne nešto lizola. Svinjama ne smetaju tjekuti. Često se već na pilićima nalaze ličinke tih tjekuta.

Kako treba hraniti mliječne krave?

Treba se držati ovih pravila: 1. Dobru kravu nikada ne ostavi nenahranjenu. 2. Ne hrani kravu, koja premalo mlijeka daje. 3. Hrani jedan kilogram balansirane krme za svaka tri kilograma proizvedenog mlijeka. 4. Izmjeri i pitaj mlijeko, da znaš, koliko ti svaka krava daje. 5. Daj kravi čiste vode, kadgod hoće i kolikogod hoće. 6. Pusti je, da liže so, koliko je volja. 7. Budi točan, pa hrani i muzi uvijek u isto vrijeme i po odredjenom redu.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

100 engleskih lira šterlina za 10.145—10.175 italij. lira; 100 dolara za 2.335—2.350 lira; 100 švicarskih franaka za 418—420 lira; 100 francezkih franaka za 120—121 liru; 100 čehoslovačkih kruna za 68.25—68.75 lira; 100 jugsl. dinara za 27.40—27.80 lira 100 madžarskih kruna 2½—3 itali. centezima; 100 austrijskih kruna za nešto manje od 3½ italij. centezima.

Politički pregled

Italija.

Ova zemlja proživljuje čudne i značajne političke časove. Nejasnoća i nestalnost, kao da su i u Italiji najsnažniji biljezi poratne politike. Danas fašizam, pun snage i vlasti, proživljuje tešku krizu, čije se uzroke mora tražiti u samom unutrašnjem uredjenju stranke, i u nestašici stvarnog programa nove političke organizacije.

Dok vladina stranka ovako, cijeli italijanski narod krvari bolnim i teškim trzavicama. Zaboravilo se prije potražiti slabe strane ovog društvenog organizma, a sada kad su se one prejasno ispoljile javnosti, ne može se ih vidati bez opasnosti, da se ne pogodi najosjetljiviju stranu pojedinaca.

Matteotti povukao za sobom jedan dio ministarskog savjeta, te se mnogi od nedavnih mogućnika sada nalazi u pozadini, dok mnogi uglednici odmaraju svoje kosti po ćelijama rimske «Kraljice Neba» (Tamnica gdje su zatvoreni uzročnici posljednjeg polit. zločina). — Ovi kapšenici, kao i svi ostali što su metnuti s važnih i časnih položaja, pokazuju nezadovoljstvo prema vodstvu i zakonu, a to postaje vanredno kritično, kad uočimo veliki broj nekažnjenika koji imaju silu ljaga na svojim dušama, za koje bi ipak danas sutra mogli odgovarati. — Ovo je samo jedan, izmedju tolikih primjera, razmirica u Mussolinijevoj stranci, ali je italijansko novinstvo kud i kamo bogatiji primerima najčudnijih smjerova. Kavge, čuškanja, pretnje, dvoboji a i sami tvorni napadaji vrlo su učestali u samim fašističkim redovima. No, osobito uznemiruje vladu djelovanje opozicije, te je ona premda neznatna u parlamentu, ipak snažna i ugledna izvan njega, napose onkraj državnih granica, što je osjetila takodjer i lira na izvanjim burzama, i ako časimice u neznatnoj mjeri. Opozicija se složila, pa makar bila najoprečnijih nazora i programa, te se isprsila bahato svim navalama fašista i njihovih simpatizanata. Opozicijsko novinstvo podgriza životne žilice fašističke vladavine, a svojim često bezobzirnim istupanjem, vanredno oštećuje kredit Italije u inozemstvu.

Vješčačko pisanje «Corriere della Sera» — što izlazi u Milanu ubija već u zametku svaki pokušaj neutemeljene odbrane.

Nijedan članak tudje štampe ne izbjegne njezinim saradnicima, dok se s druge strane Evropa opoziva na žučljivo poticanje ovog lista, kao i mnogih drugih iz opozicijskih krugova..

Gosp. Mussolini htjeo bi da čisti, da «normalizira» zemlju i stišava duhove. Tim više govori se da sam Mussolini polaže dosta važnosti na manjinu parlamenta, te da preti ostavkom, u slučaju da se njegov rad bude izjalovio.

Ove su vijest širile neke novine kako primerice «Landsmann» u Tridentu, te jo mi primamo sa najvećom rezerviranošću.

Od pomena je već sama činjenica, da se ovakve glasine mogu da šire. — Na polju vanjske politike također ne cvijetaju ruže. Dogodjaji u sjevernim granizama kraljevine pobrkali su ipak odnošaje sa istočnim susjedom, i ako su službena diplomatska žaljenja na oko izgladila sve sporne točke. Dobrom pratiocu prilika ne smije izbjeći neprestano produljivanje potpisa trgovačkog ugovora s Jugoslavijom, te će usprkos svih demantija i ovaj moment igrati nemalu ulogu. Promjene u Albaniji, izgleda da nijesu osobito oduševile Italiju, koja je ovom prilikom premalo profitirala.

Engleska i Franceska u naporu riješavanja reparacijskog pitanja, obraćaju ipak premalo pažnje Italiji, koja s pravom naslućuje, te bi joj mogli biti ugroženi njezini interesi.

Ali još od svega toga najviše zabrinjuje vladu američki zakon na iseljavanje, koji iza Japana najteže pogadja Italiju, jer je ona dosljie imala rekord evropskog iseljavanja. Sve ovo zabrinjuje uvelike Mussolinija.

Jugoslavija.

U Jugoslaviji reda se ovih dana čitavi niz važnih dogodjaja na svim granama državne politike. Unutrašnja je situacija još uvjek nejasna, premda je nacijonalni blok Pašića i Pribićevića još uvjek tako jak da izdrži napade opozicijonalnog bloka. Važniji je momenat unutrašnje politike optužba Radića i njegovih drugova radi protudržavnih djelovanja. Ovaj se «Tribun» napokom nečasno pokopao svojom šetnjom u Rusiju, gdje će vrlo teško lučiti praktičnih uspjeha, jer Rusijom vladaju danas trezveniji ljudi, koji se vole porazgovoriti sa odgovornim organima, nego s jednim političkim bjeguncem. Za sada Radić i drugovi ne mogu pred sud jer njih kao poslanike može izsuditi jedino narodna Skupština, koja sada nije otvorena. Kako će se ovo riješiti dosle je nejasno. Inače se ostali blok sprema vrlo aktivno na dvoboj u narodnoj skupštini, nastojeći da se održe na okupu složni, jer će samo tako moći da štogod postignu.. Ne zaboravljaju ni svojih izbornika, te održavaju obstanke po čitavoj domovini, osobito demokrati i zemljoradnici. Još su značajniji zamašaja izvanji politički dogodjaji, koji se nago redaju jedan za drugim. Nemili pogranični incidenti na talijanskoj granici, imaju takodjer odsjeva u beogradskom ministarstvu vanjskih poslova, koji bi, da se učešćuju, mogli da dovedu do neugodnih zamršaja; već se sada govorilo o pritužbi na «Savez Naroda», što ne odgovara potpuno toliko naglašivanom prijateljstvu dvaju naroda. Nikako se ne smije smetnuti s vida važnost ovakvih neprijatnosti ni sa jedne ni sa druge strane. — Izim toga primjera u Albaniji, Grčkoj i Bugarskoj, vrlo interesuju odgovorne krugove u Beogradu. Jednopak od najsavremenijh pitanja jest sastanak šefova Male Antante u Pragu na medjusobno posavjetovanje i proučavanje svjetskog položaja. Na dnevnom redu ove konferencije, leži osobito jedno pitanje vanredno delikatne i osjetljive prirode, posebice pak za dvije slavenske države Jugoslaviju i Čehoslovašku. To je pitanje Besarabije. Rumunjska hoće da čuje pravo mišljenje svojih saveznika o tom za nju vanredno važnom pitanju. Vrlo je malo vjerojatno, da bi za volju jednog površnog saveza, htjeli Slaveni lijevati svoju krv protiv bratskog ruskog naroda, u obrani jedne više manje grabežljive i militarističke politike. U tome stoji težina ovog problema, te se očekuju važni dogodjaji koji bi mogli da koga zaprepaste. U rukama je diplomatske prokušanosti, sudbina uspjeha sastanka u Pragu kao i sudbina Male Antante uopće. Važno je spomenuti da je za projektovanu konferencu u Londonu, i Jugoslavija primila službeni poziv.

U posljednje vrijeme opažalo se na finansijskom polju kolebanje dinara, koji je nanovo postigao svoju običnu visinu.

Tumačilo se ovo kojekako, ali je ministar finansija odgovorio, da je ovo samo obično variranje valute svake godine pred neizvesnošću buduće ljetine. Svakako je vrlo važno pratiti burzovni položaj, jer je valuta osjetljivo mjerilo, koje zavisi od svih dogodjaja što ih proživljuje neki narod.

Francuska i Engleska.

Ove dvije države vode danas sudbinu svega čovječanstva a pogotovo Evrope. Jedna voditeljica kontinentalne politike i zakleta protivnica Njemačke, druga kraljica mora i lukava zaštitnica svojih interesa.

Ostale su evropske države ili posve ili bar djelomično zavisne o njima. Već se od potpisa Versajskog mira pojavljaju razlike političkih naziranja Francuske i Engleske, ali se sve nesuglasice nastoje izgladiti finim manovriranjem političkih vodja.

I jedan i drugi narod radja genijalne državnike, koji svojom bistroumnosti i dubokom, izobrazbom pogadjaju budućnost i dogodjaje u njoj, te nastoje da prema tome opredijele svoje djelovanje. Često se i najkritičniji časovi riješavaju nanadanim i duhovitim načinom, kako to samo dolikuje simpatičnom Galcu (Francuzu) i ponosnom sinu Albrona (Englezu.) — Danas i jednoi i drugoj državi stoje na čelu socijalistc, u Francuskoj pod vodstvom Herriota u Engleskoj MacDonalda. I ako su obojica sličnih socijalnih nazora, ipak se njihovi pogledi na Njemačku u bitnosti razlikuju.

Dok Francuska pravom gleda u Njemačkoj ukroćenog tigra što snuje osvetu i kuša da izbjegne svojim obvezama, smatrajući još uvjek medjunarodne ugovore «krpom papira», ne će da se odreče svojih prava, koja su joj zajamčena poštenom riječi i potpisom saveznika. Ova su njezina prava (stroga kontrola) strogo nadziranje njemačkog razoružanja, i okupacija njemačkih zemalja kao jamstvo, za slučaj da Njemačka prestane plaćati ratne odštetu i druge obaveze mirovnih ugovora.

Engleska ne misli sasma ovako! Prije svega ona nepoćudno prati prestiž Francuske u svjetskoj politici, a zatim gleda ugrožene vlastite interese. Engleska je trgovačko-industrijska zemlja, te kao takva živi isključivo od izvoza, uvoza i prevoza raznih proizvoda, kao i od preradbe prvotnih tvari u izradjene i trgovački pripremljene (a r t i k l e).

Budući da trgovina može cvjetati jedino u doba narodnih blagostanja, a blagostanje pak samo u vremenima mira rada i medjusobnog saradjivanja svih zemalja, nastoji Britanija da ukloni sve zapreke šta ugrožuju svjetovni mir i poredak. Kad bi trgovina nazadovala, propadala bi takodjer industrija, te se u tom slučaju engleske tvornice moraju pozatvarati, a gladni će radnici Englesku postaviti pred strahotu unutrašnjih trzavica. Engleska ni za čas ne smetne s uma ovu neminovnu posljedicu političke ludosti, zato hoće da Njemačku uvede u kolo svjetske politike i trgovine, uvjerena da se bez Njemačke i Rusije Evropa ne može da uredi.

Francuska nije ni izdaleka protivnica engleskog mišljenja, ali prethodno zahtjeva garancija za svoju sigurnost i političku i ekonomsku; ona traži vojni savez sa Engleskom za slučaj da je napade Njemačka, a od Rusije zahtjeva isplatu predratnog i ratnog duga, kao i povratu konfisciranog imanja u Rusiji. Engleska se još do sada nije odlučila ni za jedno ni za drugo, jer se boji da ne bi ni Rusija ni Njemačka htjele pristati na ove uvjete..

Ovako se ide iz konference na konferencu, iz godine u godinu sa mnogo nade, ali malo volje i snage u povoljno riješenje onog teškog pitanja šta ga čitavi svijet zove **«reparacijski problem»**.

I sada se velike nade polažu u novu konferencu što će se održati 16. julija u Londonu kojoj se prethodio sastanak Herriota i MacDonalda u Chequersu, ali postoji bojazan te će se i ova nada izjaloviti.

I dok državnici za zelenim stolovima ovako, narod pati i stradava. Ali što je svijetu i životu stalo, kako razni nesretnici prolaze.

Domaće novosti

Sastanak odbornika i povjerenika političkog društva «Edinost»

bio je u četvrtak dne 3. jula u Trstu. Na taj su sastanak došli predstavnici našeg naroda pod Italijom iz svih krajeva Julijske Krajine. Lijepim je brojem bila zastupana i Istra. Narodni poslanik dr. Wilfan opširno i temeljito je izvjestio o današnjem političkom položaju i o svom djelovanju u parlamentu. Prisutni su ga pozorno slušali i odobrili njegov rad. Živahno se razpravljanje povelo i glede organizacije društva. Mnogo je podano uputnih savjeta u tom pogledu glede učvršćenja naše jedinstvene političke organizacije, te se zaključilo, da se za 20. i 21. septembra sazove glavnu skupštinu društva i kongres na kojem će se raspravljati o svim pitanjima našeg narodnog života, a koja se ne mogu riješiti samo na sjednicama.

Novi krvavi incident na talijansko-jugoslovenskoj granici.

Iza incidenta kod Postojne, gdje je bio ubijen jedan talijanski brigadir, dogodio se je sada prošlog utorka opet jedan incident. Talijanska je pogranička straža ubila dva jugoslovenska stražara: Florijana Grossa i Rusa Valentina Grehova, a teško su ranili djaka Vjekoslava Primožića. To se je dogodilo na granici medju gorama Revt i Lajnar nad Soricom kod Podbrda. Jugoslovenska je vlada najodlučnije protestirala radi ovog dogodjaja kod talijanske vlade. Talijani su taj incident sažalili, a jugoslovensko ministarstvo vanjskih poslova izdalo je dne 5. jula ovaj komunike:

«Talijanski otpravnik poslova g. Sola bio je danas poslije podne kod našeg ministra vanjskih poslova dra Ninčića te mu je po ličnoj naredbi predsjednika talijanske vlade g. Mussolinia izjavio iskreno žaljenje povodom posljednjeg incidenta, koji se desio 2. o. mj. kod Podbrda te je tom prilikom izvjestio gosp. ministra vanjskih poslova dra. Ninčića, da je jedna talijanska komisija bila na licu mjesta i izvršila izvide, te je konstatovala, da se incidenat bio dogodio na talijanskoj teritoriji 700 metara daleko od već odredjene granice izmedju naše kraljevine i Italije. Jedan financijski stražar ostao je na mjestu mrtav, a drugi je morao povući se na naše zemljište, gdje je vjerojatno umro. Komisija nije zatekla ubijenog stražara na licu mjesta, jer su ga neke nepoznate osobe preko noći prenijele na naš teritorij. Na kraju je g. Sola saopčio našem ministru vanjskih poslova dru Ninčiću, da je gosp. Mussolini izdao najstrože naredjenje, da u buduće ni u kom slučaju ne smije da dodje do nikojeg sličnog incidena. Kako se može po posljednjim incidentima zaključiti, da su duhovi s obje strane granice razdraženi, g. Mussolini umolio je gosp. Ninčića, da se i s naše strane poduzmu slične mjere, kako bi se prekinulo s unošenjem trzavica ove vrsti u dobre i prijateljske odnose, koji sad postoje izmedju nas i Italije.»

Tog istog dana, kada je ministarstvo dalo ovaj komunike, primila je vlada u Beogradu, da se je u petak dogodio još jedan novi incident. Talijanske su pogranične straže uhvatile na talijanskoj teritoriji jednog jugoslovenskog financijskog stražara, zarobili ga i odveli ga u Postojnu.

Evo novih slučajeva, koji se dogadjaju radi neuredjenja granice.

Putnik oko svijeta.

Nije ovo ni Englez ni Amerikanac, već neki-Slaven iz Balkanskih strana. Pojavio se ovih dana u našem uredništvu, neki mladi čovjek, koji najpre talijanski a poznije hrvatski razjasni da je bojskot, koji obilazi svijet. 1922. god. pomako se iz Rumunije, gde mu još sada žive roditelji, otac Rumun, a majka Slavenka. Otišao nakanom da pretrči zemlju što dvokolicom sto pješke. Obišao sve evropske zemlje prebrodio ocean, te putovao Meksikom, Kanadom i Udruženim Državama, dok se napokom ne povrati u Evropu, te preko Franceske u Italiju.

Sada prelazi preko Jugoslavije u Bugarsku, dok se napokom ne ustavi u Domovini. Zanimivi se ovaj fenomen zove Dinu-Dervenski, te se ovim slavenskim dodatkom dosta ponosi.

Živi od prodaje dopisnica koje pokazuju njegovu sliku, na kojoj napiše jednu od svojih zgoda. Nije ovo moguće koji siromah već poodmaklih godina, nego mladi čovjek kakvih 27 god., student visoke škole.

Pješke je proputovao 8000 kilom. kako stotinu puta iz Trsta do Pul[illegible] je biciklom prevalio ništa manje od [illegible] kilom.

Govori jedanaest jezika, medju [illegible] takodjer hrvatski, ruski i bugarski.

Promaknuće. Dne 30. juna 1924. [illegible] viran je na Karlovom Univerzitetu u Pr[illegible] naš Istranin gosp. Drago Tomašić [illegible] Marijana iz Opatije na čast doktora [illegible] ukupne medicine.

Mladom liječniku iskreno čestita[illegible] želimo svaku sreću i uspjeha u njeg[illegible] zvanju.

Svega po malo

Zapalili hrpu nemoralnih romana.

Rimski listovi pripovijedaju slijedeću [illegible] mivu zgodu. U Mantovi se pred par d[illegible] javio jedan čovjek, kojemu očito nije [illegible] spavati slava čuvenoga firentinskoga [illegible] iz dobe renesanse, Savonarole. Taj re[illegible] pater Golia sakupio je jednoga dana [illegible] vansku mladež i stao joj propovijedati [illegible] moderne nemoralne literature. Mladi [illegible] mentni vjernici podlegli su vatrenim [illegible] propovjednikovim, sabrali cijelu jednu [illegible] lomaču modernih romana, u prvom redu [illegible] poznatoga italijanskoga romansijera Guid[illegible] Verona, polili hrpu knjiga petrolejem i [illegible] Drugi dan propovjednik je sa svojim [illegible] cima poveo mantovanskim ulicama velik[illegible] monstrativni pohod. Medjutim taj pohod [illegible] omeli pristaše modernih književnika, povo[illegible] rastepli, a patera Gollia silno izlupali. Red[illegible] stvo je kod tučnjave moralo intervenira[illegible] su provedena i brojna uapšenja.

Zračne flote.

Prema izjavi belgijskog ministra [illegible] Belgija ima 257, Engleska 1200, i Franc[illegible] 1620 bojnih aeroplana.

Darovi.

Do počasti uspomenu tri prerana, a još [illegible] žo i rahla groba: Janke Wilfanove, Dr. Na[illegible] Slavikove i Karmele Vesel-Krmpotićeve [illegible] ruje velečasni gosp. Don Luka Kirac Lira 50.

Gosp. Ivan Feranda iz Matulji, za [illegible] Istarske Riječi Lira 5.

Na povratku s izleta na Učku, dne 15. [illegible] o. g. sakupio je gosp. Anton Stenta Lira 30 [illegible] fond Ist. Riječi.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRST[illegible]

Broj 33 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 17. julija 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
[illegible] svakog četvrtka uveče [illegible] drugog četvrtka donaša [illegible] prilog „Mladi Istranin“. [illegible]plata za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za [ino]zemstvo 25·– lira. Ured[ništv]o i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučauju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Dječija usta

[U] nedjelju, dne 6. o. mj. bila je u Trstu [god]išnja redovita, glavna skupština slovenskoga Školskoga društva. Tom zgodom rečeno je nekoliko vanredno lijepih i zanimljivih govora, ali od najdubljeg i najsnažnijeg dojma bila je ipak riječ jedne male djevojčice.

Pošto je predsjednik, g. dr. Abram, izrekao svoj pozdravni govor, stupila je pred skupštinare učenica drugoga razreda pučke škole, mala Danči Ćretnikova i svojim [di]vnim, toplim i srdačnim glasićem pozdravila ih je ovako:

Cijenjeni skupštinari! Blagi dobrotvori! [H]tjeli su, da nam uzmu naš jezik. Htjeli su, da nas otudje slatkoj materinoj riječi, [h]tjeli su, da zaboravimo, otkuda smo i što smo. I bilo nas je strah i bili smo žalosni. Pa ste došli Vi i utješili ste nas. Dali ste nam školu, očuvali ste nam majčinu riječ, [i] još ste oganj užgali u srcima našim.

Oci su nam bili bez posla, a mi smo molili majku da nam da — kruha. I bili smo gladni i žalosni! Pa ste došli vi i utješili ste nas. Dali ste nam kruha, dali ste nam — ručak.

Dobrotvori naši! Hvala tisuću puta Vašim darežljivim rukama i Vašemu dobromu srcu! Nikada Vas ne ćemo da zaboravimo! Jedno Vas još samo molimo: [M]i ćemo još biti gladni i kruha i majčine riječi. **Ne zaboravite nas!»**

Oni, koji su bili prisutni, vele, da je djevojčica izrekla ove riječi s toliko srca i osjećaja, da su svi bili duboko ganuti. To je sasvim razumljivo za onoga, koji pozna dječiju dušu.

Ima zgoda i trenutaka, kad se dijete tako vlada, da se o njemu može reći, da je bez srca, bez samilosti. Postavite to dijete pred kakova strana starca ili pred kakovu životinju, pa je moguće da vidite i doživite, da će se pred starcem ponijeti nepristojno, a prema životinji pokazati tvrdo i okrutno.

To je zato, što dijete ne može još sebi da predoči, da i onaj starac može da trpi i da i onu životinju može da boli.

Ali neka tko pokuša da dirne u nešto, što je djetetu bliže i što ono prema tome može lakše da shvati i pojmi! Beba je od drva i konj je od drva, ali djeca ih ne dadu iz ruke; čuvaju ih i brane, a ako bi unatoč tome neko htio, da im u njih dirne ili ih ozlijedi, vidjet će te ih, kako će se ljuto rasplakati.

Još više ljubavi pokazuju djeca prema vjernome, kućnome psu, prema ptici u kavezu, prema jagnjetu, ovci ili drugoj kojoj domaćoj, bliskoj životinji.

A majka? Otac? braća?? i sav rod, s kojim dijete živi u zajednici? A onda sve, što je u najbližoj vezi s majkom: dom, svagdašnja pričanja, pjesme? Sve se to već onamo od poroda stiče u djetinjem srcu, zato i je djetetu sve to vanredno milo i prijatno.

Sada će ih jednoga dana mati odvesti u školu i izručiti učitelju ili učiteljici. Isprva izgledat će sve to djeci malo čudno, ali će se ubrzo da snadju. Kako kod kuće opominje otac ili majka, tako opominje u školi učitelj ili učiteljica. I pričaju kaošto je kod kuće pričao djed ili kako bi pjevala tetka ili baka. U jednu riječ: taj prelaz djeteta iz kuće u svoju narodnu školu vrši se bez ikakvog većeg truda i boli.

Dok sve teče ovako mirno, dijete ne osjeća pravo koliko mu je prirastao srcu dom ni škola.

Ali kad najednom dodje zapovijed, da narodni učitelj ili učiteljica moraju da sele i da dadu mjesta drugomu, tudjemu učitelju ili učiteljici, i kad djeca, ušavši jednoga dana u školu ne nadju više tamo svoje stare odgojitelje, već neke nove, njima gotovo protivne, koji ih sile, da govore nekim drugim jezikom, onda se u djeci stegne srce; sada tek vide oni, što su sve izgubili. I od toga im duša trpi. Mnogo više nego li bi se u prvi mah i mislilo...

Zato su i one mile riječi, što ih je mala Danči izrekla prve nedjelje na skupštini Šolskoga društva» išle iz srca, a jer su izišle iz srca, ušle su ravno u srca onih, koji su je slušali. Svi su je razumjeli, a kamo sreće, da bi i naši novi gospodari već jednom shvatili ono, što im u svojoj čistoj jednostavnosti iznose evo i sama mala, dječija usta!...

Ograničenje slobode tiska

Kaošto smo u zadnjem broju našeg lista spomenuli, ministarsko je vijeće dne 8. ovog mjeseca zaključilo, da odmah stupi na snagu izvršujući pravilnik za italijanski zakon o tisku iz godine 1848. Taj je pravilnik bio zaključen na ministarskoj sjednici još 12. julija 1923., ali ga vlada nije izdala, jer je znala, da bi time prejako bila udarena sloboda tiska. Osim toga su nastupila novinarska udruženja, koja su se svom silom oborila na taj zaključak. Uslijed umorstva poslanika Matteottija te nastale unutarnje krize, izašao je spomenuti pravilnik ukazom od 15. julija 1923. br. 3288 objelodanjen u »Gazzetta Ufficiale« od 8. julija 1924. Ta odredba glasi:

Čl. 1.

Odgovorni urednik jedne novine ili koje druge periodične publikacije, koji mora da bude prema čl. 36 i 37 zakona o štampi od 26. marta 1848., osim toga što posjeduje preduvjete po tem zakonu, mora da je direktor ili jedan od glavnih redovitih urednika novine ili periodične publikacije i mora da ga prizna takovim prefekt one pokrajine, gdje se dotična novina ili publikacija tiska.

Senatori i narodni poslanici ne mogu da budu odgovorni urednici. Ne mogu primiti odgovorno uredništvo, a ako su ga primili, gube ga, oni, koji su dva puta kažnjeni radi prekršaja zbog tiska.

Odredba prefekta, kojom ne prizna odgovornog urednika, mora biti motivirana; proti ovoj odredbi može se učiniti utok na ministarstvo unutrašnjih poslova. Proti odredbi ministarstva može se zakonitim uzrocima učiniti utok na IV. odelenje državnog savjeta.

Čl. 2.

Prefekt može, izuzev kažnjive slučaje ako treba da opomene odgovornog urednika novine ili publikacije i to:

a) ako novina ili publikacija lažnim i tendecioznim vijestima smeta diplomatskom poslovanju vlade u odnošajima sa inozemstvom ili škodi državnom glasu u samoj državi ili u inozemstvu ili prouzroči neopravdanu uzbunu medju narodom ili dade povoda poremećenju javnog reda.

b) Ako novina ili publikacija sa člancima, tumačenjem, vijestima, opomenama, slikama ili uresima potiča na zločin ili klasnu mržnju ili na neposlušnost zakonima ili naredbama oblasti ili kompromitira disciplinu namještenika javnih uredbi ili ako podupira interese inostranih država, ustanova ili privatnika, a na štetu italijanskih intresa, ili ako psuje domovinu, kralja, kraljevsku kuću, papu, državnu vjeru, državne ustanove i oblasti i prijateljske države.

Opomenu izreče prefekt utemeljenom naredbom iza kako je saslušao mnijenje komisije, koja je sastavljena od jednog suca kao predsjednika i od zamjenika Kr. prokuratora Tribunala onog mjesta, gdje je sjedište prefekture, a ove imenuje prvi predsjednik, odnosno generalni prokurator prizivnog dvora, zatim je u komisiji predstavnik novinara, kog imenuje mjesno novinarsko udruženje ili ako udruženje to ne učini, imenuje ga predsjednik mjesnog Tribunala. Komisija je imenovana za jednu godinu dana.

Čl. 3.

Iza kako je prefekt saslušao mišlenje komisije, o kojoj govori prednji član, može opozvati priznanje odgovornog urednika, ako je bio dva puta u godini opomenut.

Prefekt može da ne prizna novog odgovornog urednika, ako je prijašnji odgovorni urednik bio opozvan ili je dva puta za vrijeme dvije godine bio kažnjen skrćenjem slobode ne manje od šest mjeseci radi kojegod prekršaja zbog štampe, ili ako su novine i periodična izdanja, koja su bila zabranjena odlukom prefekta, nastavila da izlaze pod novim nazivom.

Proti odredbama prefekta može se učiniti utok kaošto je navedeno u 1. članu.

Čl. 4.

Novine i druga periodična izdanja, koja ne izlaze u smislu ovih odredba, moraju se zaplijeniti.

Zaplijenu vrši oblast javne sigurnosti bez ikakvog posebnog ovlaštenja.

Krivci koji zlouporabno izdaju list bivaju kažnjeni u smislu postojećih zakona.

Čl. 5.

Ukinute su odredbe brojeva 4 i 5 čl. 14. kaznenog postupka.

Presudjivanje prekršaja, koji su ondje spomenuti, spada u nadležnost tribunala.

Za sve druge prekršaje stampe, učinjene zbog tiska se odredjuje nadležnost u smislu postojećih pravila prema visini kazne za prekršaje, izuzev svakako primjenu pravila nadležnosti za prekršaje, koji su u vezi.

Postupak za sve prekršaje štampe ili učinjene zbog štampe je izravan.

Čl. 6.

Ovaj dekret stupa na snagu sa danom objavljenja u »Gazzetta Ufficiale« i bit će predložen parlamentu, da postane zakonom. U 15 dana iza kako stupi u krepost ovaj dekret, novine i periodične publikacije morat će biti uredjene prema propisima odredjenim u 1. čl.

Radno tržište u Sjed. Drž. Amerike

Mnogo je naših ljudi iz Istre, koji bi se htjeli iseliti u Ameriku, pa za to ovdje donašamo po zagrebačkim »Novostima« nekoje podatke o radu u Sjedinjenim Državama Amerike.

Broj se neuposlenih smanjuje. Početkom godine 1922. bilo je u Americi oko 3,800.000 nezaposlenih. Tekom god. 1923. taj je broj znatno pao, no uza sve to zimus bilo je još uvijek oko 2 milijuna ljudi bez posla. Naravno medju njima mnogo i našega svijeta. U mjesecu aprilu o. g. bilo je u Americi nezaposlenih oko 1,600.000 ljudi. Prema posljednjem izvještaju federalnog ureda za posredovanje rada broj nezaposlenih pada naglo. Istina ugljenici, tvornice automobila, te drvarska struka rade samo djelomično, ali zato se u nekim državama upravo rekordno pojačava gradjevna djelatnost. Iz svih skoro država američkih traže farmeri izučene poljodjelce. Cestogradnje, kanalizacije gradova i taracanje ulice razmahalo se kao rijetko kad. Tako n. pr. grad Chicago prema gradskom proračunu izgradit će ove godine cesta i potaracati pločnika za 22 milijuna dolara, što po prilici u našem novcu iznosi 528 milijuna lira. Prema tome baš sezonski radovi u gradjevinarstvu i poljoprivredi smanjuju broj nezaposlenih skoro za polovicu, tako da se danas računa da broj neuposlenih u Sjevero-američkim Državama iznosi tek oko 900.000 ljudi.

Radne prilike u pojedinama državama u kojima su jake naseobine sa našim življem: New-York: gradjevna djelatnost je ove godine rekordna. Osjeća se pomanjkanje strukovnih radnika u gradjevnoj industriji. Popravak i gradnje cesta uposliše skoro sve obične radnike. Traže se izučeni poljodjelci. U samom gradu New-Yorku najviše je nezaposlenih pisara, šofera i neizučenih radnika. Radionice drva traže stolare. New-Yersey: velika potreba izučenih zemljoradnika. Nadničara, šofera i pisara ima suviše. Pennsylvanija: gradjevna djelatnost ogromna. Izučeni mehaničari svi uposleni. Gradnje državnih i županijskih cesta uposliše sve obične radnike. Veliko pomanjkanje zemljoradnika. Philadelphija: traže se brusari orudja, orudjari, pomoćnici za mlinske strojeve i radnici kovinskih ploča. Običnih radnika i ženskih tvorničarki ima mnogo bez posla. Pittsburg: gradjevna djelatnost uposlila sve radništvo te struke. Illinois: Cestne gradnje, kanalizacije i taracanje ulica uposluje mase običnih radnika. Osjeća se pomanjkanje zidara i sadrara. Velika potražnja na zemljoradnicima. Chicago: gradjevna djelatnost ogromna. Traže se dobri zemljoradnici. Nezaposlenih je još u krojačkoj industriji. Pomanjkanje dobrih sluškinja. Michigan: veliko pomanjkanje zemljoradnika. Cestrogradnje i gradnje kuća izvanredne. Ohio: Običnih radnika ima na pretek u svim industrijama. Velika potražnja za zemljoradnicima. Colorado, Kansas, Minnesota i West Virginija uposliše skoro sve obične radnike u gradjevinarstvu i cestogradnjama, ali se zato mnogo traže zemljoradnici. U Kaliforniji, Oregon i Washingtonu velika nezaposlenost u drvarskoj industriji. Zemljoradnici se traže.

Pismo iz Zagreba

Zagreb, 14. jula.

Istarski puti pokojnoga Kiša — Gospodarski izgledi.

Jedan junski broj ovoga lista spomenuo je smrt talentovanoga književnika **Franje Horvata - Kiša** i ukratko je nabrojio njegova djela. Mislim, da bismo se mogli malo duže zadržati bar kod jedne njegove knjige, one, koja radi o nama.

Učitelj Kiš volio je i poznavao sav naš narod, ma gdje on obitavao. Taj tihi, povučeni, boležljivi zagorac nije se bojao dugih cesta i, pošto 1910. pohodi jugoslavenski Istok, doprevši kroz Bugarsku ća do Carigrada, dodje 1912., pa opet 1914. i našoj Istri u pohode. I odmah mu bi kao da je doma! Svoje dojmove opisa u knjizi **«Istarski puti»** (izdano 1919, Zagreb), pjesničkim jezikom, iskreno, lijepo i veselo. Prvi njegov put išao je po Krasu, po Ćićariji koja ga posebno očara, i dovede ga preko Buzeta, tamo do lanišćanskog polja. Kad se za dvije godine vratio, proskitao se bez žurbe svom Istrom uzduž i popreko, diveći se čestitosti našega svijeta, njegovih učitelja i piovana, radujući se pjesmi mora i zrelosti naših vinograda. Onda, pred deset ljeta, imao je i s čega veseo da bude! Narodna borba u Istri bila je mučna, ali ne bez pobjeda. Neprestano se opažalo napredovanje, svaka godina donosila bi nam po koju školu, po koje društvo, po koju općinsku upravu. Onda su i slijepci morali da vide, kako tudjinstvo uzmiče. Zanimljivo je Kišovo opisivanje talijanaških gradića u srednjoj i istočnoj Istri, tužnih gnijezda u moru slavenskoga seljaštva. I sve je to protkao uspomenama i legendama iz doline Raše, iz motovunske šume, iz ponosne Kastavštine. Opisao je kulučenje i robovanje naših kmetova stranim gospodarima, — «kojima mjera nikad nije bila dovoljno puna, vino nikad dosta dobro, janjci nikad dovoljno ugojeni». A dobri Kiš je, jadan, mislio da je sve to za uvijek prošlo, on, kao ni mi, nije slutio, da će svjetsko klanje svršiti onako kako mi nismo htjeli — — — U Istri se mnogo šošta promijenilo, no knjiga pokojnog Horvata i danas je od vrijednosti. Mnogi Istranin će se zacijelo sjećati, kako je do njega, pred jedan decenij, dopješačio ovaj dobrodušni, kašljucavi zagorac, koga se inače spominju vrlo malo. Da nije slučajno umro, ne bi se za njega ni znalo mnogo — — — Bio je skroman, prijatelj bespravnih i ugnjetenih — valjda je zato i volio Istru! — nije volio buke i reklame, pa tako se moglo i dogoditi da ga zaboraviše već za života, premda je bio dobar i duhovit pisac.

«Istarski puti» nas lijepo i dostojno prikazuju jugoslavenskoj javnosti i mi blagodarimo slučaju, koji nam u dva navrata donese njihova pisca u posjete. Jer on i sam reče, «da se slučajno otputio u Istru, kao što je skroz slučajno na ovome svijetu» — — —

Svakako posvećuje Jugoslavija više pažnje prestojećoj **žetvi**, nego li mrtvim pjesnicima. Proljetošnja poplava učinila je mnogo zla, jer su veliki kompleksi zasijanog tla postradali. Unatoč tome očekuje se žetva kvantitativno obilna, dok će njena kvaliteta biti, uslijed dugotrajnih kiša, slabija od lanjske. Treba istaći i to, da je ove godine zasijano zemljište veće nego li lane. — Zanimljiv je jedan nedavni izvještaj ministra financija Stojadinovića, iz kojega slijedi, da će ovogodišnja kampanja šećerne repe biti vanredna, tako da po svoj prilici ne će više trebati da se šećer uvozi izvana, nego će vjerojatno preostati i za izvoz. — Jednako će i berba duhana biti obilna. Dok je lani moglo biti izvezeno 500.000 kg, ove godine ima duhana za izvoz do 5 milijuna kilograma! Interes kupaca za duhan u inostranstvu raste. Iduće nedjelje otvara se u Tilburgu u Holandiji medjunarodna izložba duhana, na kojoj će i Jugoslavija biti zastupana sa 2 vagona uzoraka raznih duhanskih preradjevina.

Možda su izvodi g. ministra financija odviše optimistički — jer, pred javnošću, ministri su uvijek optimisti! —, ali svakako treba uočiti ove povoljne činjenice: da izvoz biva sve veći, da je budžet dosta uravnotežen i, konačno, da se broj novčanica u prometu smanjuje. S time u vezi je Ministarski Savjet i odlučio, da smanji gotovo sve izvozne carine.

U štampi se opet počinju baviti mišlju o **isušenju Skadarskoga Jezera** u Crnoj Gori. Ne treba sigurno naglasiti, da je Crna Gora, kao i druge neke jugozapadne i zapadne pokrajine, jedna skroz pasivna zemlja u smislu narodnoga gospodarstva. Stoga su tamošnji stanovnici prisiljeni, da u velikom broju sele ili u rodnije krajeve države, ili preko mora. Da se to spriječi, misle isušiti Skadarsko Blato, čime bi se u nekoliko godina veliki prostori zemlje učinili plodnim, te bi produkcija žitarica na mjestu zatrpanog jezera bila dovoljna za Crnu Goru. To bi bilo od velike koristi i po narodno zdravlje onoga kraja, koje uslijed brojnih močvara oko Skadarskog jezera mnogo strada od malarije. — Troškovi za isušenje jezera iznosili bi oko 30 milijuna dinara. Dakako, to je samo plan, o kojemu se već davno govorilo; kad će se pristupiti njegovom izvodjenju, nije poznato. Na svaki način dosta kasno. — Istrani će se valjda sjećati, da je već prije rata bilo govora o isušenju Čepićkoga jezera, odvedenjem njegove vode u more, čime bi se za kulturu osvojila 5 kvadratna kilometra zemlje. Ali čini se, da danas o toj ideji više čak ni ne govore!

Hrvoje M.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Novi zakon. - Jedna Mussolinijeva izjava. Dr. Uskok. - Malo statistike.

U to vrijeme izadje zapovijed od najvećega čovika u Italiji, od Benitusa Mussolina, da sve novine, koje se štampaju u njegovoj zemlji imadu da drže svoj jezik za — zubima.

To se je dogodilo njegova vladanja mjeseca dvadeset i prvoga.

I nastade velika potrkanja u čitavom Izraelu. Najviše se uzmutiše književnici i farizeji, dakako, dakako...

I pitahu: Što ćemo sada? Vrag nas je uzeo...

A medju njima bio je jedan najpametniji, koji se zvaše Rokac. Rokac nije ni plakao ni uzdisao, već je otišao na Grobnik. Niti je jeo ni pio, već je neprestano sjedio i gledao po danu u oblake, a po noći u zvijezde. K njemu su dolazili drugi književnici i farizeji i pitali su ga: — Meštre, što ćemo sada?

A Rokac odgovarajući reče im u priči:

— Jedanput je bila jedna Austrija. Ta Austrija imala je mnogo generala. Ti generali inspicirali su vojsku. I tako je jedan general došao jedanput k jednome eskadronu i našao, da u njemu nema reda.

General izgrdi kolonela i ode.

Kad kolonel ostade sam, onda on izgrdi ritmajstora i ode.

I kad ritmajstor ostade sam, onda ispsova kapetnaa i ode.

A kad kapetan ostade sâm, izgrdi oberlajtnanta i ode.

A kad oberlajtnant ostade sâm, izgrdi lajtnanta i ode.

A kad lajtnant ostade sâm, ispsova Cugsfuihrera i ode.

A kad Cugsfuihrer ostade sâm, izgrdi kaprala i ode.

A kad kapral ostade sâm, izgrdi Gefrajtera i ode.

A kad Gefrajter ostade sâm, izgrdi prostoga baku i ode.

I onda se dogodilo ovo: Prosti je baka sišao u staju, uhvatio mazgu za vrat i dobro ju namlatio i nogama i rukama.

I sve je bilo u redu. U potpunom redu.

I onda reče Rokac književnicima i farizejima: Tko je bio od svih onih najpametniji?

I svi rekoše: Onaj prosti baka. A Rokac reče: Onako činite i vi! Ne dirajte ni u ministre ni u druge poglavice puka, već ako vam tko kada što zafriga, a vi lupajte po jarcu, magarcu komarcu, pa tko bude imao oči i uši razumjet će, a tko ne — ča ću mu ja?

I ode Rokac opet na Rijeku...

Neka govori, tko što hoće, ali Mussolini je velik čovjek. Kad je godine 1919. došao na Rijeku d'Annunzio, Mussolini je onda bio u Milanu jedan obični novinar. Onom zgodom štampao je bio u svom listu «Il Popolo d'Italia» jedan fulminantan članak protiv ministra Nittia. Taj članak je bio zapljenjen, a na onom bijelom prostoru Mussolini je dao štampati: **Sequestrato per ordine di quel porco de Nitti!** Kad ne bi Mussolini bio nikada u životu izrekao nešto pametnijega, ova bi sama izjava dostajala, da ga učini najvećim čovjekom na svijetu, jer on je bio prvi novinar, koji je ministra, što plijeni novine nazvao — porco.

A tako je nekako i naš Nino najpametniji čovjek na Rijeci. Kod raznih svečanosti, što se još priredjuju u ovom gradu, vi ne čujete više ni Grošića ni Rošota ni Osojnaka. Gdje se što radi ili govori, tu je naš Nino, on sâm govori, sâm naredjuje, sâm zapovijeda. Tako je bilo i sada, dok su na Rijeci vijećali Mutilati. Mnogi su njim došli blizu, da ih pozdrave, ali jedini je počašćen bio naš Nino. On je dobio i jednu «dagu od ocijeli», a to je što i bodež — pugnale.

A proposito! A što je s onim «punjalom», šta su ga prije četiri pet godina u crkvi sv. Vida naše Riječanke bile darovale d'Annunziu? On im ga je bio vratio, ali se ja ne sjećam, da bi mu ga bile one natrag poslale.

Uostalom čast i poštenje svim tim dagama i punjalima, ali meni bi svakako kudikamo milija bila jedna lijepa i dobra angurija.

Badava: mene nije majka rodila da budem ni Radecki ni Hindenburg. Mi son de većo sangue fiuman!

Kad sam danas uzeo u ruke «Vedettu» i nešto u njoj pročitao, mislio sam da snivam. Pod naslovom «Laurea» javlja naime taj list, da je ovih dana na Univerzi u Padovi promoviran na čast doktora medicine gosp. Anito — **Uskok...** Evo, rekoh, jednoga izmedju onih rijetkih Riječana, koji nesamo što nisu promijenili svoje djedovsko ime, već su pače sačuvali i djedovski pravopis. Evala mu! Kako su prema njemu smiješni i maleni oni pišafredi, koji su mislili, da će se Bog zna kako proslaviti, ako svoja čestita starinska imena zamijene s besmislenim novokovanim! Meni je i Andre Osojnak sto puta miliji od njih, jer je, ako ne drugo, sačuvao nepromijenjeno ime, što mu ga je na Rijeku donio njegov djed s kastavskih Osojnaki. Čovjek može biti nikakav i nevrijedan, ako se zove Figa ili Figaccia! Ni ga do imena kako ni do fundać — rekli bi naši ljudi.

U prošlih osam dana imali smo na Rijeci: jedno samoubojstvo, jedno umorstvo, jednoga utopljenika u Preluku, a jednoga u Porto Petrolio i — ništa više!

Saison morte... **Rokac.**

RAČJA VAS.

Zli ljudi.

O našemu selu se je već mnogo zla pisalo. Krivda pada na cijelo selo radi par zlih ljudi. Ovih dana smo doznali, da susjedi naši iz obližnjih sela ne će rado da dolaze u naše selo. Kažu da ih je strah proći ovuda i po danu, a kamo li po noći. Takav glas za naše selo nije ni lijep, a ni častan. Naša susjedna sela nas drže za nekakve lopove. I zato su nas svi u Čićariji, a bome i po Istri zamrzili. A tko je na nas bacio takovu sramotu nije teško doznati. — Kod nas još uvijek straši i prijeti onaj poznati mutimirović — Klobas, koji ima još uvijek parnicu jer je bio nožem porezao našega jednog poštenog i čestitog krčmara. A sada je taj Klobas zaprijetio tome krčmaru, da će ga ubiti. Selo se zgraža, kada vidi, kako taj delija mirno po selu šeće, te ima i dozvolu, da nosi oružje. Naš općinski komesar bi morao stati takovome čovjeku na put, te ga preporučiti karabinijerima u Lanišću. Ako se to ne učini i Klobasa sasma ne razoruži, dogodit će se koji dan štogod strašnoga. Bolje bi bilo, kada bi naša općinska uprava primila za uši takove ljude, nego li da zabranjuje nedužne školske zabave, kao što je zabranila ovih dana u Slumu. — Miroljubiv domaćin.

IZ LOVRANA.

U danima kad se ustanovilo ono, što su vjekovi sanjali, a generacije cijele željno očekivale i svoje najdraže bacali u čeljust hladne smrti, mi pijemo gorki sadržaj čaše sa Golgote, boreći se uzalud za najelementarnija prava, koja nas idu po božjoj i ljudskoj pravdi.

Sudbina, koja je zadesila sve hrvatske škole istarskih gradića i zaselaka, nije poštedila ni našu školu, koja je bila uvijek trn u oku Talijanaša, jer je brojčano bila kudikamo bolje posjećena od talijanske.

Svake smo godine običavali nadariti našu školsku dječicu prigodom božićnih praznika. Ove godine zaključili smo isto da nadarimo barem najsiromašnije, al' na mnoge smo poteškoće naišli na financijalnom polju, a i same oblasti pravile su nam neprilika, dapače zapretili nam, da će omest čitav rad, buduć oni smatraju sve to protutalijanskom propagandom, jer hrvatske škole više ne opstoje. Znajući sve to ipak nijesmo klonuli duhom, nit smo za časak prestali da radimo, te smo bez ikakvih ceremonija dan za danom obdarili 165 učenika, za koje se iskazalo, da su najpotrebniji.

Vječna hvala nek ide svim plemenitim darovateljima iz daleke Amerike, koji se svake godine sjete lijepim doprinosima naše siromašne dječice, koja su u rukama talijanskih učitelja, koji imaju zadaću, da ih odnarode i odgajaju u janjičarskom duhu.

Posebna hvala g.djici Mery Vidošić, gosp. Spazzafum-u, Marčeniću, Tominiću i gosp. predsjedniku bratskog pjevač. društva «Gaj» u Chicagu, koji velikom požrtvovnošću sakupiše lijepu sumu od naših plemenitih sunarodnjaka, koji su bili spremni bez oklijevanja da doprinesu darak velikoj nuždi naše tužne i nevine dječice.

Naši gospodari neka znadu, da nam sve stvari ovog prolaznog svijeta uskratiti mogu, al' duša naša ostat će u nama te ono što vjekovima bijasmo, to ćemo i ostati!

Franina i Jurina

Jur.: Ča to nosiš?

Fr.: Dve mužarijoli.

Jur.: Nisam znal, da imaš dva breka doma! Ča te ti toliki pasi?

Fr.: Nimam ja nijednega pasa.

Jur.: Ča te ti onputa te mužarijoli?

Fr.: Jedna će bit za me, a jedna za te. Ča me gledaš tako šaro? Ča nisi čital, da su ovi dni sve talijanske novini stavljene pod klešća?

Jur.: Čital sam ja to — ma ono se nas niš ne tiče.

Fr.: A zač ne?

Jur.: Zač on zakon je napravljen samo proti onem, ki pišu proti kralju ale proti papi ale pak proti državi i tako napred. Mi pak ni ne govorimo ni ne pišemo proti nijednemu, zato se nas oni zakon niš ne tiče.

Fr.: Ja — ma svejedno oščipnemo i mi sve kada god kega ter kega ministra

Jur.: Samo onoliko, koliko je dopušćeno po zakone. I ministri su ljudi, i oni imaju svoje falingi, a mi jornaišti imamo dužnost, da im stumačimo, ke i kakove su te njihove falingi. Pak znaš ča ti je! Ako nam budu i to prepovedeli, to će reć, ako nam ne budu dopustili, da kadagod osapunamo kega ter kega ministra, poslat ćemo s vragu svi ministri ovega sveta, a govorit ćemo, ča nas bude volja i drago.

Fr.: Imamo mi va našeh torbah toliko tega, da kada bimo jedanput počeli, ne bimo nikad zvršili. Da ne bi nego samo ovo, ča smo videli i doživeli va ovo desetak strašneh let. Bože moj, ki bi bil na današnji dan, prej deset let, mogal ni promislet, ča će se od svega onega zileć vanka!

Jur.: E, ma da ti ja povem, kako je mane bilo prej deset let va ovi dni, ti biš se čudom čudil. Morem ti reć, da mi je oni dnevi tako teško bilo, da sam mislel, da mi celo vreme leži na prseh — morà... Ja sam, Franino, već prvi dni za Petrovim, va svakoj mojoj žilice ćutil, da se neč grdega meša. Sam, na moju dušu.

Fr.: Ja ti verujem. Ter ti si od vavek bil nekakov štroligo, a i za tvojga pokojnega oca su govorili, da je krsnik.

Jur.: Nimaju va tem nikakovega posla ni krsniki ni štroligi.

Fr.: Znam, da nimaju, ja to samo govorim za špaš. Nego ja znam, kako je to. Čovek niš ne vidi, niš ne čuje, a spet mu se čini, da zrak ni čist, da je neč va njem, ča jako pritišće....

Jur.: Ja — ja, a tako je jušto bilo i puli mane. Se spamećuješ onu noć, kada su ono z Metkovića put Trsta dimili oni strašni, crni brodi od gveri, ki su za sobum peljali mrtvo telo onega arciduki Ferdinanda i njegove ženi Sofije?

Fr.: Ono je bil funeral, kakovega ni naše more još nikada videlo. Ja sam bil z barkom zvan Premanturi i gledal sam i poslušal, kako more strašno šumi, kako da se nekemu preti.

Jur.: Tako je bilo i na kraje: mane se je činilo, kako da mi se zemlja pod nogami trese. Svi su govorili: ne će bit niš, ma ja nisam mogal da va to verujem.

Fr.: Znam, kako su i sve vele novini govorile i pisale, da ne će bit niš. I još su pisale, da su neki najveći ministri i komandanti šli na vilejaturu, kade da te ostat puno vremena. A to je sve bilo za to, da se svetu biti pepela v oče.

Jur.: Ter je i sam Franc Jožef rekal nekem poznatejem ljudem, da za ono, ča se je dogodilo va Sarajeve, ne nosi krivicu ni Srbija ni srpski narod, već pojedinci, ki da te bit već pedepsani.

Fr.: Ja, ja tako je govorila ona hudoba stara, zač još mu ni bila pripravna ni vojska ni mornarica.

Jur.: Dokle su oni ministri putovali neki va Tirol a neki va Brlin, tobože kako za zabavu, dotle su se po kazarmah delale velike priprave. Pak kada je već bilo sve pripravno, onputa je prišal vanka on strašni ultimatum Srbije, a onputa sve ono drugo, ča je za vavek pokopalo staru Austriju i njiji grdi gospodari.

Fr.: Ja — ja, strašan je bil on mesec jul. Tu se ni čitalo drugo, nego: pul tega i tega je bila premetačina, tega i tega su zaprli, i sve tako. A to je bila sve priprava za ono, ča je imelo prit.

Jur.: Pokojni Supilo je valje videl, da va zrake ni neš čisto, pak je storil na vreme **sakunpak** i partil va Tirol, i tamo je na samoj talijanskoj granice čekal, ča će se dogodit. Kad je va novinah čital, da je Austrija predala Srbije ultimatum, onputa se je dignul i šal je preko kunfina.

Fr.: Ka škoda, da ni još i danas živ. Ono je bil pametan čovek, kakoveh je malo bilo va našem narode. Bog ga pomiluj!

Jur.: Svi Jugoslaveni bi ga morali blagoslivljat onde kade leži. Da ni bilo njega, ne bi ni Francezi ni Inglezi a ni Amerikani znali ni za Hrvati ni za Slovenci. On nas je sveh prodičil. Bog mu daj duše lahko!

IZ ĆIĆARIJE.

Općinska uprava u Račjoj Vasi, ili bolje reći općinski komesar i tajnik izgleda kao da ne žele dobro i korist svojih siromašnih općinara.

To su jasno pokazali dne 6. julija ove godine. Već rano u jutro su dohrlili ljudi sa svih strana u pošteno i narodno selo Slum. Privukla ih tamo želja da prisustvuju školskoj zabavi, koju je organizirao tamošnji učitelj. Došli su tamo i naši dični glazbari iz Sv. Martina uz lijepu pratnju svoje poštene i iskrene braće i sestara — uzor djevojaka. Svi koji su došli u Slum željeli su da kod te prilike pomognu tko više tko manje slumsku siromašnu školsku djecu. I u tu dobrotvornu svrhu je bila zabava organizarana. No općinski komesar u Račjoj Vasi, budući da on ne zna što je nevolja i glad, te nema pojma, da je i siromašnoj slumskoj djeci i mrvica dobro došla zabranio je u zadnjome momentu zabavu. Prije nekoliko dana izdao je dozvolu, a u nedjelju iza kako se je napravio trošak i platila sva potrebna taksa, zabranio je. Narod je ogorčen, a školska djeca plaču, jer ne znaju otkuda će im njihovi siromašni roditelji platiti stari dug za školske stvari, a i kupiti nove knjige i pisanke za buduću školsku godinu. Na stotine i stotine dobrih ljudi je htjelo onaj dan ublažiti gladnu školsku djecu, a općinski komesar i tajnik su slumskoj djeci i tu mrvu kruha uzeli. **A Slumci trgaju sebi i svojoj djeci zalogaj kruha iz ustiju, samo da plate dobru nadnicu svome komesaru i tajniku.** Popravite tu nepravdu i podmirite štetu, ublažite ražalošćena srca inače će se naša siromašna djeca smiliti drivlju i kamenu. — Ogorčeni narod.

P O D L I S T A K

Sv. Ćiril i Metod

(Nastavak.)

Na putu ih lijepo dočeka i primi Kocelj, knez slovenski, koji je sjedio na Blatnome jezeru. Kako je knez zavolio slavenske knjige, uzme ih odmah sam učiti, a sv. braći preda pedeset učenika, da i njih nauči knjizi slavenskoj.

Oprostivši se s Koceljem digoše se putovati naprijed put Italije a na putu prodjoše i posavskom Hrvatskom.

U tom umrije papa Nikola I. (13. studenoga g. 867.) a na nekoliko dana prije, nego će sv. braća stići u Rim, sjede na prijestolje papinsko Hadrijan II. Kad se pročuo glas, da dolaze Konstantin i Metodij i da nose moći sv. Klimenta pape, izidjoše im ususret papa i svi gradjani s duplijerima i sa slavom velikom.

Sad sabra papa sinod crkve rimske i okolnih biskupa, i pozva slavenske apostole, da u njihovoj nazočnosti rasprave o poslu, kojim su došli u Rim. Izbliže se o tome sinodu ne zna ništa, ali da su sv. braća kako treba branili svoje uredbe u Moravskoj i Panoniji, o tome nema sumnje, jer je papa odobrio, da se vrši služba božja na jeziku slavenskome. Kao za osobiti znak odobrenja posveti papa slavenske knjige i položi ih na žrtvenik, što je nad grobom sv. Petra, i pjevahu nad njima svetu liturgiju. Po tome naredi papa dvjema biskupima, da zapope slavenske učenike, i kako ih zapopiše, odmah pjevahu liturgiju na slavenskom jeziku.

Da bi se uredila crkva medju Slavenima, posvetiše Konstantina i Metodija za biskupe. No Konstantinu ne bješe sudjeno, da i u napredak uživa plodove svojega truda.

Srvaše ga preveliki napori i pade u bolest. Trpeći mnogo dana bolove javi mu se jednom Bog, i on zače pjevati veseleći se i govoreći: «Odslije nijesam više sluga ni caru ni drugome kome na zemlji, nego samo Bogu svemogućemu.» I ode sjutradan u manastir i nazva se Ćiril. Poslije više dana, videći da je došlo vrijeme, da promijeni svijetom, podiže ruke i stade se suze roneći moliti: «Gospode, Bože moj! čuj molitvu moju i spasi vjerno stado svoje, kome si dao za pastira mene, nevrijednoga slugu svojega... Izbavi ih od bezbožne i pogane zlobe onih, koji hule na te, i satri trijezičnu herezu, i rasplodi crkvu svoju. Brani je silnom desnicom svojom i zaštiti je štitom krila svojih...» A bratu Metodiju još reče: «Ja odlazim, a znam, da tebe želja vuče na goru (u manastir na gori Olimpu); ne ostavljaj zvanja svoga, kroza nj ćeš se spasti.» Izljubivši se sa svima prestavi se 14. veljače god. 869.

Da bi se započeto djelo sv. braće nastavile, jače učvrstilo i bolje nasporilo*), postavi sada Hadrijan II. Metodija glavom crkve u Moravskoj, a po želji blatanskoga kneza Kocelja, i u Panonskoj. Panonskoj crkvi pripadaše i posavska Hrvatska, a stolica joj bješe u Srijemu.

Pomolivši se na grobu bratovu krenu Metodij u novu domovinu svoju. I knez Kocelj i knez Ratislav lijepo dočekaše novoga svoga duhovnoga pastira. No domalo se obrati radost Metodijeva u žalost. Rastislav se diže na Nijemce, ali bješe hude sreće. Rodjeni nećak Svetopuk izda ga Nijemcima. Na državnom saboru (870.) u Regensburgu osudiše Rastislava na smrt, ali car Ludvig II. promijeni kazan, oslijepi ga i baci u manastir. Moravskom zagospodovaše Nijemci. Sad se i Metodiju bilo seliti iz Moravske, u koju se povrati istom, kad ju je Svetopuk oslobodio od njemačke vlasti.

Ali mu ne bješe sudjeno ni posad da živi miran. Neprijatelji njegovi podigli protiv njega crnu i ljutu tužbu, potvorajući ga ne samo, da službu božju vrši slavenskim jezikom, nego pače da širi krivi nauk. Metodiju ne ostade drugo, nego mora g. 879. na poziv papa Ivana VIII. opet u Rim. Papa sabravši u vijeće susjedne biskupe dovede Metodija na sud, ali ovdje se Metodij opravda sjajno pred cijelim saborom, te bude nevinim proglašen.

Vrativši se osvjetlana lica iz Rima u Moravsku poživi Metodij još dvije ili tri godine u brigama i napastima kao i prije zatim umrije. Još otprije bješe uzeo, kako piše u njegovu životu, od svojih učenika dva popa valjane brzopisce, i prevede izmedju ostalog Svete knjige, izuzevši knjige o Makabejcima s grčkoga jezika na slavenski, za šest mjeseci od mjeseca ožujka do dvadeset i šestoga dana mjeseca listopada. A kad se približi vrijeme da primi platu za sve, što je trpio i trudio se upitaše ga učenici njegovi govoreći: «Ko misliš, časni oče i učitelju, da je zavrijedio od učenika tvojih, da bude nasljednikom tvojim?

A on pokaza na učenika Gorazda i reče: «Eto vam čovjeka domoroca, vješta i latinskoj knjizi, i pravovjerna!» Na cvjetnu nedjelju podje u crkvu i blagoslovi cara i kneza i svećenike i vas narod i reče: «Čuvajte me, djeco, do trećega dana!» I tako bi. Na osvitak trećemu danu reče: «Gospode! u ruke tvoje predajem duh moj.» I rekavši to izdahnu svećenicima na rukama 6. travnja god. 885. A učenici njegovi očitaše službu njegovu latinski, grčki i slavenski i položiše ga u sabornoj crkvi i pribra se k ocima svojim, patrijarsima, prorocima i apostolima, učiteljima i učenicima. A ljudi nebrojeno mnoštvo sabravši se ispratiše ga, oplakujući dobroga učitelja i pastira, sve muškarci i ženskinje, malo i veliko, bogato i ubogo, slobodni ljudi i robovi, udovice i siročad, tudjini i domoroci, boni i zdravi, jer je svima bio sve. (Svršetak.)

*) Nasporiti se, uspjeti.

IZ VRHUVŠĆINE KRAJ BUZETA.

Zlostavljanje naših ljudi.

...č nas su počele dogadjati stvari, koje ... više uznemiruju mirne i radine ljude, koji ...nom zaradjuju komad hljeba, kojim će prehraniti sebe i obitelj svoju.

Ostatcima je poznat postupak kr. karabinjera, koji se odigrao dne 6. jula, na Vrhu, gdje su bez ikakvog uzroka tukli vladini organi našega čovjeka. Mislilo se, da će tim junačkim činom prestati neopravičeno tu...nje naših mirnih i poštenih ljudi. Varali smo ... jer junak hoće većim, slavnijim da postane. Drugoga dana, u ponedjeljak, dne 7. jula, dogodilo se nešto ružnijega.

Dva naša seljaka iz Marčenigle, Franjo Gregorović i jedan drugi, išli su po muku u ...lin pod gradom Buzetom. Vraćajući se u večer kući, našli su se u devet i pô sati na putu izmedju Vrha i Marčenigle. Idući mirno putem pazeći na muku, najedamput pokažu se pred njima dva kr. organa iz Vrha, koji su se po ... prilici vraćali iz Marčenigle. Ovi posljednji su zaustavili naše ljude i oštrim tonom upitali su Gregorovića: «Come ti chiami tu? Perchè non hai salutato?»

Naš im je čovjek htio odgovoriti i ispričati ..., da ih nije odmah u mraku mogao opaziti, ali nije imao vremena, jer čim je progovorio svoje ime, stadoše ga nemilo tući. Natukavši ga dobro, zapovjediše mu, da nastavi put; ...očim su drugoga pozvali sa sobom, al' učinivši nekoliko koračaja, izvršili su svoje hrabro-pošteno djelo i nad njim te ga natučena otpustili. Tako kr. karabinjeri, svijesni vladini organi, ljudi mira i poštenja vrše svoju službu, izvršujući junačka djela nad mirnim seljacima, koji u znoju i žuljevima svojih ruku zaslužuju svakidanji kruh, da prehrane sebe i svoju siromašnu, al' poštenu i radinu slavensku obitelj.

Naši su ljudi dosta uljudni, pa pozdravljaju ne samo kr. karabinjere, već svakoga stranca, koji u njihov kraj dodje, premda znaju, da ne postoji nikakav paragraf, koji im nalaže pozdravljanje svakoga stranca. Slučajno da je koji takav novi paragraf predložen i već u krepost prešo, to seljaci Vrhuvšćine mole, da se čim prije oglasi, a kr. karabinijeri nek medjutim ne postupaju na ovakav način.

Vrhuvški seljaci.

IZ PULE.

Smrtna nesreća.

Ostatci ratnog materijala bili su opet uzrokom velike nesreće. Penzioniran arsenalski radnik Mate Milotić, nastanjen u Monvidalu nije mogao pa ni kukavno da živi sa onom neznatnom penzijom, pa je poput mnogih drugih išao svakog dana po smetištima i poljima, da sakuplja krpe i staro željezo, koje je poslije prodavao za par lira. Tako je taj bijednik išao i u petak i uputio se prema valturskim kampama. Sakupio je nešto starog željeza, a oko podne došao je blizu tvrdjave San Daniel i ondje je sakupio nekoliko klasova, koji su ostali na polju iza žetve. U to opazi komad željeza, poveseli se, što je tako sretan, te metne taj komad u vreću. Kad je došao kući, odmah pokaže taj komad svojoj ženi i reče joj, da će zaslužiti dobru nadnicu, ako taj komad rastuče, jer da je skoro sve mjed. Žena mu odgovori, nek bude oprezan. Milotić svuče kaput, izadje na hodnik i stade udarati komadom po kamenu. Žena kao da je nešto slutila, išla je za njim i opomenula ga, nek ostavi to na miru, da se ne dogodi kakva nesreća. Nije to dobro ni izrekla, kad najedamput nastane silna eksplozija. Taj komad bila je mala granata, koja se udaranjem o kamen zapalila. Milotić je ostao na mjestu mrtav. Njegovo je tijelo bilo iznakaženo: desna ruka bila mu je otrgnuta, lijeva smrvljena, lice smrvljeno i truplo pretvoreno kao kaša. Bio je zgniečen kao muhu kad ubiješ. Žena je bila dalje od njega, ali je i ona ostala ranjena od komadića granate i od kamenja, koje je granata pobacala. Iza kako je sudbeno-liječnička komisija pregledala iznakaženo tijelo nesretnog Miletića, bilo je truplo prenešeno u mrtvačnicu, a žena odvezena u bolnicu.

Kako se vidi, još i sada imade žrtava rata. Osobito na Puljštini moraju seljaci da su oprezni na polju, ako nadju kakav željezni komad. Kad takove stvari naš seljak nadje, nek ih ostavi na miru, a nek prijavi karabinijerima, koji će stvar oprezno dignuti i predati artiljerijskom skladištu.

IZ PULJŠTINE.

U Puli se barem tješimo kupanjem, pa časomično zaboravimo na silnu ovu moru, što nas isisava, što nas grize i izjeda. Opće rimsko čišćenje moralo bi poslati i amo svoju metlu, te potegniti za uši one ljude, koji su za vrijeme zadnjih izbora mlatili i lupali mirne naše ljude po čitavoj puljskoj okolici. Trebalo bi sve gnjile jabuke odstraniti, jer inače ostane li još i samo jedna gnjila, pokvarit će sve ostale zdrave jabuke.

Puljska je općina valjda dobila rekord u oporezovanju svih mogućih predmeta i nepredmeta, svih jestvina i nejestvina. Čak i na smokve plaća se taksu. Jednog sam dana nosio kg šljiva, što sam putem jeo, pa mi nešto ostalo, te su skoro htjeli, da platim i na to porez. Odgovorio sam ovako vlaški, da bi te vrag... i htio sam mu baciti šljive u glavu. No strah je djavao, pa je i to izostalo. Inače je i sama općina u nekakvoj polukrizi. A ko danas nije u krizi. Sve, sve je u krizi i želudac i glava i ljudi.

Čuje se, da će u okolicu Ližnjana doći silno vojništvo, te da su već počeli sa dotičnim pripravama. Po svemu izgleda, da oblasti se niti najmanje ne obaziru na tešku ekonomsku krizu (e daghela i opet kriza!) što proživljujemo, pa se već sada vidi, kako su vojnici porušili ograde i zidove, te nanesli velike štete usjevima i vinogradimo. Preblago smo se uopće izrazili obzirom na ono što smo doznali i dočuli. Nu već sada preporučamo oblastima najveći obzir i poravnanje svake eventualne poškode i štete, jer samo je tako moguće, da se ne uvriježuje i širi opće nezadovoljstvo, bijeda i glad, crna i velika glad.

IZ SVETVINČENŠTINE.

Poželi smo, ali žitnice smo jedva do polovice napunili. Teško ćemo se prehraniti, jer izgleda da će i krompira biti malo. Bit će dakle teži i gori život nego lanjske godine, jer će svega više manjkati nego prošle zime. I sijena bilo je vrlo malo, pa ćemo s marvom teško, vrlo teško prezimiti.

Sve ove nevolje ni najmanje ne straše naše «kapurijone» na općini, da uza sve to gomilaju i prte na ledja naših općinara svakolike i svemoguće poreze i prireze.

Za kojekakve fešte i feštice, za kakve šetnje do Rima i natrag itd. troši se silnog novca i sve to htjeli bi da mi siromašni kmetovi plaćamo svojim trudom i svojim žuljevima. Čuli smo, da su naši raprezentanti odlučno i jedinstveno nastupili protiv novih taksa i da su upravo muževno odbili predlog, da se oporezuju svakovrsne životinje. Hvala vam, draga braćo! Ustrajte i dalje i držite čvrsto, narod vas je birao i narod je s vama. Branite svoje i njegove seljačke interese, ne dopustite, dok je moguće, da se nemilosrdno gazi i tlači gladnog, zaduženog i propadajućeg kmeta. Mi smo s vama, jer znamo, da je vaš položaj vrlo težak i znamo, da se borite za pravo i korist svih općinara.

IZ POMERA.

Porazno je djelovala na svakog Pomerca, znanca, prijatelja i prijateljicu Katice Zuccon vijest o njenoj nagloj i strašnoj smrti. Još uvijek stoji Pomer i cijela okolica pod žalostnim dojmom tragične smrti mlade nesretnice i teško će zaboraviti svaki poznavalac blage duše pokojnice. U cvijetu mladosti, ne navršivši niti 16. godinu života postala je jadnica žrtvom automobilskih kotača, a naravski neopreznošću šofera. Na dan 10. ovog mjeseca pošla je sa još nekolicinom Pomeraca, da položi na grob pokojnog don Matića kitu cvijeća i time vidljivo izrazi znak poštovanja, koga je naprama njemu gojila, a nekoliko časaka iza toga desila je i nju ista sudbina kao i onog komu je htijela zadnji pozdrav da izruči. Nemila smrt otkinula je ovaj pupoljak, koji je imao baš rascvasti, otela je ovu nježnu golubicu iz krila njezine tužne i razcviljene obitelji. Dogodilo se to u blizini Pomera, na podnožju brijega nazvanog «Gomila». Auto sa šestoricom svećenika naletio je na nju, te brzinom kojom je jurio povukao je nekoliko metara za sobom, zadavši joj nekoliko smrtnih udaraca i izmrcvarivši je. Smjesta bile su joj povezane rane od doktora, koji se baš tamo nalazio i odvezena u puljsku bolnicu, ali je prije nego što je tamo stigla ispustila svoju andjeosku dušicu. Čim se pročula o tom vijest sve je ostalo kao ukopano i pitalo jedno drugoga: Je li moguće da je ona, koja je pred par časova zdrava i čila medju nama stajala, sada mrtva. Svima se orosiše oči pri pomisli, da neće više nikad medju sobom vidjeti mile i obljubljene Katice. Svi koji je poznasmo volili smo je i ljubili, jer je ona tu ljubav zbilja zavrijedila i zaslužila da se o njoj govori samo ono najbolje. Ono mnoštvo svijeta, koje je u subotu došlu da se pokloni ostatcima pokojnice, najbolje svjedoči, koliko su je svi cijenili. Sa svih strana i okolnih sela zgrnuli se mladići i djevojke sa cvijećem i vijencima da okite humak zemlje pod kojim će nesretnica počivati. Došli su da sa suzama orose grudu zemljice u kojoj će na vijeke počivati pokojnica. Iza svršenog nadgrobnog govora, koga je velečasni iz Šišana izrekao, teškom su se mukom, duboko dirnuti, počeli znanci, prijatelji i prijateljice razilaziti, a u sebi proklinjajući nemio udes, koji im ju je tako naglo ugrabio. Vidio si i mogao si razabrati iz treptećih usnica, koje od ganuća nisu mogle ni da izgovore: Pokoj ti vječni, nezaboravna nam Katice!

Gospodarstvo

O KOZI.

Koza spada medju preživače. Ona nadomještava siromašnom seljaku kravu, pa danas vidimo kozu kod nas u Istri, osobito blizu gradova, gdje je mlijeko skupo.

Koza pruža uz neznatan trošak gospodaru veliki dobitak, pa se zato i u drugim državama posvećuje danas kozi veća pažnja. Dobra koza može dati na godinu 600, 700 pa i do 800 litara mlijeka. Iskorišćenje jest dakle hrane sa strane koze mnogo povoljnije negoli sa strane krave. Kozje je mlijeko vrlo zdrava ljudska hrana, a dobro je i za bolesnike i za djecu, pa naš narod mnogo drži do ljekovitosti kozjeg mlijeka.

Koza najbolje uspijeva u gorskim krajevima, pa i njezino tijelo je kao tom položaju prilagodjeno. U takvim položajima ona je jaka, zdrava pa i mliječna.

Koza, kad je stara godinu dana i pol, a ako je zdrava još i prije, može se pripustiti u svrhu rasploda. Može da se rasplodjuje sve do 12. godine. Jarac, kad je prešao godinu i pol, može se pripuštati na koze, te ako se dobro s njim postupa, može u rasplodne svrhe da posluži kojih 8 godina.

Koze i jarci, koji će služiti u rasplodne svrhe, moraju biti dobro razvijeni. Tijelo kod koze neka bude široko i okruglo, vime veliko, a sise opsežne i mekane.

Najbolje jest, da se koza pripušta u mjesecu septembru ili oktobru, tako da jarenje biva u proljeće. Bredjost koze traje 5 mjeseci. Koza obično ojari do dva jarića i ta dvojica imadu dovoljno mlijeka. Mali kozlići sišu kroz 6 do 7 tjedana.

Jaki zdrav jarac može u jednoj godini da zaplodi 80 do 90 koza. Valjan izbor jarca i koze za rasplod, glavni je uvjet za uspješni uzgoj koza.

Ako gospodar želi da od koze dobije čim više mlijeka, potrebno je, da je dobro hrani. Njenoj naravi bolje odgovara paša. Na bregovitoj i dobroj paši uspijeva vrlo dobro. Ona brsti mlado lišće na grmovima, a znade u pomanjkanju lišća da oglodje i drvo, a time može naročito mladoj šumi jako naškoditi. To je i razlog, što oblasti zabranjuju slobodno držanje koza u predjelima, gdje je šuma još mlada.

Koza se može da pase i na najstrmijim bregovima, a zimi jede slamu, gomoljače i korjenje (krumpir, kravsku repu itd.), razno suho lišće, sijeno pa i napoj. Muznost koze povisuje se podavanjem zobenog, ječmenog i kukuruznog šrota, posija itd. Nijedna od domaćih životinja ne voli tako promijenu u hrani kao koza. Koza se hrani u više obroka po danu. Ti obroci mogu biti i manji, ali češći. Koza treba na dan 10—11 kg zelene krme ili 2 i pol do 3 kg sijena. Osobito valja pripaziti, da je hrana čista i zdrava, jer je koza prema nečistoj, gnjiloj, pljesnivoj pa i zmrznutoj hrani silno osjetljiva. Istodobno valja da je i štala čista i dosta zračna. Škodi joj propuh, vlaga i tama.

Mi vidimo, da je treba i kozi podati sve udobnosti kao i drugim domaćim životinjama, želimo li od koze imati one koristi, koje od nje tražimo.

Ako se jarci škope u mladosti, izgube onaj neugodni miris. Škopci se tove dosti lako i uz neznatan trošak. Probitačno je, da se i koze jalovice prije klanja utove. Dodaje li se hrani krupice žitarica i soli, to se tovljenje pospješuje.

Fina se dlaka upotrebljuje za tkanine naročito od angorskih i kašmirskih koza.

Koža koze jest bolja od ovčje. U trgovini je poznata kordovanska koža, koje ime dolazi od grada Cordove u Španiji, gdje se ta koža priredjuje.

Gnoj je od koza vrlo dobar, te se može upotrebiti na hladnim tlima i u klijalištima.

Mi znamo, da kod goveda imade raznih pasmina, a da su se te pasmine razvile, uzrok je bio taj, što su djelovali odnošaji hranidbe, gojidbe, njege, razna klima itd., a isto je tako i kod koza. Imade pasmina koza sa dugom, glatkom, rudastom i sa kratkom dlakom, zatim imade koza sa rogovima i bez njih. Boje su bijele, crne, sive, smedjaste, ridje i šarene. U Češkoj i Švicarskoj drže se odavna bolje pasmine koza, pa je zato tamo kozarstvo vrlo lijepo napredovalo.

Od poznatijih pasmina spominjemo ovdje:

Saansku pasminu. Saanska je koza bez rogova, dugoga vrata, dosta širokih i jakih prsiju, a boje posve bijele. Imade jako razvito vime, te daje dnevno po 4 do 5 litara mlijeka. Nalazimo ju u dolini riječice Saane„ Simentalu, pa i u Slakhornskom gorskom kraju. Ona dolazi u obzir osobito kod nas, jer ne brsti šumski pomladak, nego pase sa govedima ili privezana na pašnjaku.

Za usavršivanje drugih pasmina pokazala se je saanska koza vrlo prikladna. Uspijeva i u štali ali najbolje na paši.

Angorska koza. Nju nalazimo oko grada Angore. Imade malo i kratko tijelo., ušesa su joj duga i klapasta, rogovi plosnati i kao vijak natraške zavijeni. Dlaka joj je duga, ponešto rudasta, lijepo bijela te fina poput svile.

Kašmirska koza. Ona je veća od angorske, a živi u visokim gorama istočne Indije i u Uralu. Rogovi su joj uspravni, koža je pokrivena sa dugom, bijelom i pahuljastom poput svile dlakom, od koje se u Kašmiru prigotavljaju fine tkanine.

Zdravstvo.

DR. IVAN HASLINGER:

Čistoća je pola zdravlja

Šta se bijeli u gori zelenoj?
Al je snijeg, al su labudovi?
Da je snijeg, već bi okopnio.
Labudovi već bi poletjeli.
Nit' je snijeg, nit' su labudovi.
Nego šator age Hasan-age.

Tako pjeva narodna pjesma o bijelom šatoru odličnoga age, ali nebrojeni su primjeri, koje bismo mogli navesti iz narodnih naših pjesama, u kojima se govori u bijelim rukama, bijelom licu, o bijeloj knjizi, o bijelom dvoru, bijeloj košulji itd.

Ča se ono nasrid mora beli?
Jesu l' vali, al mormari mladi?
Nit su vali nit mornari mladi,
Već je ono Ivo dite mlado,
Na njemu se košuljica beli.

Zašto baš bijela košuljica? Da li je ona zaisto ljepša ili najljepša, kad je lijepo bijela i čista? Zašto se zovu toliki gradovi pa različna mjesta bijelima? Bijela Crkva, Bjelina, Bjelopolje, Bjelovar, Biograd, Belišće, Beletinec. Česi zovu svoj Prag «Zlatom Prahom», Jugoslaveni vole da kažu «bijeli Zagreb», «bela Ljubljana», a glavni grad se zove Beograd. A što vam veli srce kad ono nedjeljom nahrupi naš ženski svijet iz crkve u svojoj bjelini, pa se sunce smije, pa se ljeska na onim vitkim strukovima naših seljanka, što šušte seoskim drumom u svojim bijelim supnjama, rukavcima i oplećcima? Ja bih mogao da kleknem pred tolikom bjelinom i čistoćom, kao što bih mogao da ljubim onu malu visibabu, bijeli proljetni cvijetak, što se bijeli kao andjeoska dušica! Eto, bijela je boja znak ljepote i čistoće, tjelesne i duševne, nevinosti duše i bezazlenosti srca. Zašto nam se mili, kad udjemo u kuću, pa vidimo po krevetima bijele čiste plahte i bijele jastučnice? Zašto bijelimo kuće pred Uskrs, da se sjaje o Božjem suncu? Zašto na blagdane i nedjelje prostiremo stò bijelim prostiračima, pa kad sjedamo za ovakav stò, odmah nas obilazi neko svečano i ugodno raspoloženje? Dali je zaista sve to samo zato, jer oku godi? Ne skriva li se iza toga neko dublje i važnije značenje? Uistinu, tako je! **Čovjeku godi bijela boja, jer mu ona jamči za čistoću.** Na sivoj ili tamnomodroj pregači ne poznaju se mrlje, bojadisani prostirači mogu se mnogo dulje upotrebljavati na stolu, a da se još uvijek čine čisti, dok bi se na bijelima već odavna poznalo, da su uprljani; na «šaroj» nošnji gradjanskoj ne ćeš nikada toliko poznati, da je uprljana, kao na bijeloj seljačkoj. Liječnici po bolnicama i bolničarke, nudilje i primalje uvijek nose bijele platnene kabanice i bijele pregače, da se odmah vidi, da li su čiste, jer s nečistim rubljem i odjećom ne smiješ da se baviš oko bolesnika i porodilja. Jeste li ikada vidjeli ili čuli, da se gdje prave crveni i modri povoji na rane? Nikada! Uvijek samo bijeli! A zašto? Jer se na bijelom povoju odmah pozna, kad je zamazan i prašan, a od takvog povoja mogla bi rana da se zarazi i otruje. Eto, vidiš: **što je bijelo, to je i čisto, a što je čisto, to je i zdravo,** i obrnuto što je zamazano, uprljano, zablaćeno, oznojeno, dugo nošeno, a nije mijenjano, to ne može da koristi zdravlju, od svega toga može da se izleže bolest. Samo čistoća podržava zdravlje, samo čistoćom možemo da se branimo od bolesti. Ali ta čistoća mora da vlada po cijeloj kući: od prozora do zapećka, od dimnjaka do podruma, od dvorišnih vrata do nakraj staje i sjenika, po dvorištu i šljiviku, ali i od kabanice i klobuka pa do košulje i obojka. Što koristi crvena jabuka, ako je iznutra crvljiva ili gnjila? Koja korist ako je snaha dotjerana i napirlitana, a kad mora da se pred liječnikom svuče, a na njoj je uprljana, dugo nošena, oznojena košulja. Spolja huj, a iznutra fuj!

Dakle čistoća je zdravlje! A zašto?

Jeste li vidjeli pljesnive cipele ili pljesnivi sir? Zar ne, pljesnivi sir ne biste htjeli da jedete! A zašto? Jer vam se gadi; vi nekako sami osjećate, da bi vam to moglo nauditi zdravlju. I punim pravom. A znate li, što je plijesan? Na crnoj pljesnivoj cipeli vidite neku tanku, mekanu, vlažnu, vrlo nježnu, bijelu koprenu ili navlaku, kožicu. Lako se otare prstom ili krpom. Kad biste imali ono staklo, što povećava, kad se krozanj gleda, vidjeli biste, da se ta plijesan sastoji od velikoga broja sitnih glavica, koje su tu izrasle. Ali imade u svijetu još sitnijih glavica, koje su tako sitne, da ih treba na milijune zajedno, na jednoj krpici, pa se tek onda vide prostim okom kao jedna mala mrlja na krumpiru ili na siru, na mlijeku ili kolaču, koji je dugo stajao negdje u komori. Ako nijesu u onom velikom broju zajedno, onda se uopće ne mogu vidjeti nego jedino na sitnozor. Tako se zove ono staklo povećalo, kojim liječnici i učenjaci gledaju te sitne gljivice. Zovu ih **sitnoživi, bakterije i bacili,** jer su to uistinu sitna i živa bića; oni su tako sitni, da ih prostim okom nikako ne možemo da vidimo. Oni su nam dakle nevidljivi, a tako su laki, da ih i najmanja promaja uzvitla u zrak, te uvijek lebde po zraku.

Mačkovo obećanje

Narodna priča, poučna i za nas.

Jednome mačku bijaše već dodijalo prežati miševe i po toliko ih vremena čekati kod rupa, pa on šta će, kako će, najposlije se dosjeti, kako će im se najlakše, a najžešće osvetiti za tu njihovu opreznost. On ti se jednog lijepoga dana popne na jednu stožinu, pa se gore sabere i počme obični svoj rad-predivo. Miši — negdje jedan, negdje dva — vire iz rupa i čude se, šta li će mačak na stožini. Koji je malo slobodniji, izvukao se do polovice, a neki i izašli, pa skakutaju po gumnu, ali opet ne daleko od rupa, jer svaki misli: «Šta ja znam! Nije dušmanu vjerovat!»

Na jedanput se mačak uspravi, pa prozbori mišima:

«Znate li, braćo, šta sam naumio?» — Miši se okameniše od čuda. «Dosta je,» veli on, «vjera i Bog, bilo i boja i krvi; valjalo bi jednom da se pomirimo.»

Sad odlahnu jadnim mišima.

«U jednoj kući» — nastavi mačak — «pod jednim krovom živimo, pa se ne možemo čuti ni vidjeti! To lje nije lijepo! Ali sad zaboravimo, što je bilo: dosta ste jada zadali i vi meni (ovdje se porugljivo osmjehnu), a bogme i ja vama. Neka sad tome bude kraj.»

Ovim se govorom miši osokoliše, pa bez ikakva straha počeše šetati i trčkarati, a po gdjekoji se čak zaleti uza stožinu, da malo podrma njome i da se tako našali s mačkom. Već sve rupe prazne zjaju, samo iz jedne viri glava jednog starkelje, kome je nekad na «bojnom polju» ostao rep.

«Ha, ha!... Kusalja!» — počeše mu se rugati drugi miši.

«Ko je moj, blizu rupe stoj!» ozvao se Kusalj krupnim cijukom.

«Idi, mahnitino jedan, ti sa svojim pametovanjem!» korahu mladja braća: «Vazda si bio straživica, tà čega se imaš sada bojati?»

«Ko je moj, blizu rupe stoj!» opet će on ozbiljno.

«Eeeeee!» — u neko će doba mačak. «Jeste li se promislili. Ja sam odlučio ići na ćabu, ako Bog dâ, pa bi rad bio, da se prije pomirimo, jer ko li živ, ko li mrtav. Bog zna, hoću li se više ikako i vratiti, ako mi tamo bude pukla zemlja.»

Dok su miševi stajali nekako zamišljeno, naš ti «Macan» lupi sa stožine pa medju njih: ovog ovdje, onog ondje. Što bi rukom o ruku, cijelo gumno pokriveno lešinama. Nekoliko se miša spasi bjegom, ali to sve jadno i ranjavo.

* * *

«Ne rekoh li vam,» poslije će im Kusalj, — «da se čuvate.»

«Eee!» snuždeno će drugi miševi, «da nam je sadašnja pamet!»

«Nema, bôni,» završi Kusalj, «zakleo se mačak, da neće mirovati dok teče jednog od našeg roda.»

A imade ih uvijek i svagdje sva sila. Kao što imade po svijetu nebrojeno mnogo trave, tako imade i sitnoživa. A imade ih mnogo i različnih vrsta. Mnogi su od njih našemu zdravlju vrlo opasni. Ako ih udišemo ili s hranom progutamo, ili ako udju u naše tijelo kroz koju najsitniju pukotinu ogrebene ili drukčije kako ozlijedjene naše kože, onda ćemo oboljeti, a često od bolesti i umrijeti.

Na svakom predmetu, koji je dugo na zraku, nakupit će se sva sila tih sitnoživa, pa onda možemo s tim predmetom, kad ga upotrebljavamo, prenijeti sitnožive na sebe. Zato moramo nastojati, da sa svih predmeta, kojima se svaki dan služimo, a i za sebe samih što više uklanjamo te bakterije, da ih sa sebe čistimo, a to možemo postići jedino čistim pranjem i čišćenjem. Na našim uprljanim rukama nakupi se kroz dan sva sila sitnoživa, bakterija, koje mogu da nam zdravlju naude. Zato moramo rublje i odijelo čisto mijenjati, a nošeno dobro prati i očistiti, da uništimo ili bar uklonimo s njih bakterije. Naš pribor, kojim jedemo: žlice, vilice, noževi, čaše tanjuri, prostirači, sto, ubrusi, zdjele itd. sve je to puno bakterija. Kad mi tih predmeta ne bismo prali i čistili, prenijeli bismo svu silu bakterija s njih na sebe, pa zato ih svaki dan moramo da peremo i čisto ih mijenjamo, jer ćemo se jedino tako čuvati od sitnoživa.

To je pravi smisao čistoće! Samo ono, što je bezuvjetno čisto, to je prosto od sitnoživa, i jedino to nam ne će zdravlju naškoditi. Što je uprljano, zamazano, to je puno sitnoživa te je našemu zdravlju opasno i štetno. Budući da se pak na bijelome najbolje pozna, da li je čisto, zato i jest bijelo ruho najsigurnije i najzdravije.

Čistoća je dakle pola zdravlja, tako bar veli narodna poslovica, a budite uvjereni, da je to još premalo rečeno, jer je čistoća uistinu gotovo cijelo zdravlje. Doduše svaki čovjek može da oboli... Čovjek se rodi, mrijet počinje. Ali zacijelo će onaj narod, koji živi u čistoći, koji redi i čisti svoj stan, koji se čisto odijeva, koji se pere i kupa, uvijek biti zdraviji i manje će bolovati od onoga, koji na sve to ne pazi.

Nij. čistoća samo zbog parade,
Nego da nam nečist bolest ne zadade!

Politički pregled

MALA ANTANTA.

Dne 12. ov. mj. svršena je konferenca Male Antante (Česko-slovačke, Jugoslavije i Rumunije) u Pragi. O posljednoj sjednici izdan je ovaj komunike:

»Ministri vanjskih poslova država Male Antante sastali su se danas poslije podne u vanjskom ministarstvu. Oni su završili razmatranja o raznim pitanjima, koja stoje na programu budućega zasjednja Saveza Naroda, naročito pitanja razoružanja i sporazuma o medjusobnim granicama. U svim pitanjima vlada potpuna jednodušnost. Svi radovi praške konferencije bili su prožeti atmosferom iskrenosti i najveće srdačnosti. Na svršetku ove konferencije Male Antante mogli su zastupnici država Male Antante konstatirati plodonosne rezultate zajedničkoga rada prošlih četiriju godina i podvući iznova duh lojalnoga prijateljstva, koji sačinjava temelj zajedničkih nastojanja za mir te političku i gospodarsku rekonstrukciju srednje Evrope. Odlučeno je, da se druga konferencija Male Antante održi naredne zime u Bukareštu.«

Prigodom svršetka konferencije Male Antante sva tri ministra vanjskih poslova dala su razjašnjenja prisutnim novinarima o pojedinim stavkama rasprava. Sva trojica su jednoglasno konstatirala da zaključak beogradske konferencije o ruskom pitanju ostavlja pojedinim državama glede priznavanja Rusije slobodne ruke. Naročito su povoljne izjave o Madjarskoj, čija je sanacija potpuno zajamčena, pa će Madjarska doskora spadati u konsolidiranije države srednje Evrope. Rumunjski ministar Duca, upitan o sovjetskoj propagandi u Rumunjskoj odgovorio je: Sovjeti prave svagdje propagandu, ali mi imao dovoljno sredstava da suzbijemo tu propagandu. Češki ministar dr. Beneš govorio je o karakteru sastava Male Antante, koja u pojedinim pitanjima vrlo dobro i jedinstveno nastupa, dok u drugim pitanjima ima svaka država slobodne ruke. Ministar je izjavio decidirano, da oni ljudi, koji kroz četiri godine opstanka Male Antante nisu razumili taj savez, ili su bili ignoranti, ili su, ako su razumjeli, a pisali su drugo, izdajice javnoga mnijenja vlastite zemlje. Mala Antanta će vršiti svoju zadaću kako je to učinila kod Habsburgovog, Kappovog i Hüttlerovog puča i demonstracija. Na upit o eventualnom pristupu Njemačke u Savez Naroda, izjavio je ministar, da je on revni pristaša ideje Saveza Naroda i da iz principa pristaje da Njemačka udje u Savez. Razumljivo je, da se prije toga moraju pročistiti sporna pitanja izmedju Njemačke i Francuske.

Italija.

Dne 12. ov. mj. poslije podne održana je sjednica jugoslovenske i italijanske delegacije u Beogradu, na kojoj je zaključen definitivni tekst trgovačkog ugovora s Italijom. Neka pitanja nisu unesena u ugovor, već će se regulirati posebnim konvencijama i sporazumima. Tako će biti i s pitanjem o trgovačkim i dioničkim društvima. O njima je u sadašnji ugovor uzet samo princip sudbenog nastupanja, u koliko ga posjeduju u vlastitoj državi. U ugovor je unesen i članak o favorizovanju izvoza jugoslov. izradjenoga drveta. Što se tiče uvoza italijanskih vina u Jugoslaviju, bila je jugoslov. delegacija voljna pristati na uvoz od 500.000 hektolitara vina, ako se zagarantuje, da će to biti samo slovenačka i istarska vina iz Julske Krajine. Kad to Talijani nisu mogli prihvatiti, zabranjen je ugovorom uopšte import talijanskih vina, osim poznatih specijalnih vrsta ljekarskih vina, konjaka, vermuta Torino itd. Pitanje plovidbe riješeno je zabranom talijanske plovidbe, koja potpuno pripada jugoslov. društvima.

Nakon što su dovršeni radovi zahvalio se predsjednik italijanske delegacije Lucciolli na radu i držanju delegacije, i ako žali, da nijesu ispunjene sve njihove želje. U jednako srdačnom tonu odgovorio je i dr. Rybář istaknuvši da se ni njihove sve želje niso ostvarile u tom ugovoru. Ako medjutim praksa pokaže, da ugovor nije zgodan će se ga izmijeniti. — Trgovački ugovor stupit će na snagu, čim ga ratifikuju oba parlamenta. Obje delegacije nastavit će rad na nekim detaljnim konvencijama i sporazumima.

Jugoslavija.

Kralj Aleksandar vratio se je sa Bleda u Beograd, ali je odmah išao u Topolu, gdje je dne 12. ov. mj. prisustvovao pomenu za kralja Oslobodioca Petra I. Zbog lake bolesti kralj za nekoliko dana ne će doći u Beograd. Ministarska kriza traje još uvijek. U vladinim krugovima se nadaju, da će Pašić-Pribičevićeva vlada primiti izborni mandat, dok opozicija misli, da će doći do koncentracijske vlade. U opoziciji je nekako nejasan položaj, otkako je Radić otputovao u Moskvu i pristupio III. seljačkoj internacionali i postao »komunistički šef Jugoslavije«.

Od subote na nedjelju došlo je u Ljubljani do krvavog sukoba izmedju komunista i Orjunaša. Jedna skupina akademičara nacionalista išla je od kavane Zvijezda prema Tivoliju. Medju njima su se nalazili Orjunaši akademičari Slavo Grubišić i Ivo Šantić. Kad su došli do glavne pošte na najprometnijem dijelu Ljubljane, prošli su kraj četvorice komunista. Grubišić je išao mirno kraj njih, ali u tom momentu ispali jedan komunista protiv njih jedan metak. Hitac je pogodio Grubišićevu kravatu i ovratnik pod grkljanom, a metak je odletivši dalje pogodio u glavu dvadesetgodišnjeg komunista Alojza Zadravca, koji je stajao kraj njih na suprotnoj strani, te se on na mjestu srušio mrtav. Komuniste su se razbjegli; dvojica prema šumici u Tivoliju, a dvojica prema Zvijezdi. Odmah se skupila na licu mjesta velika masa svijeta, koja je ogorčeno komentirala taj čin. U Ljubljani se misli, pošto su Orjunaši bez buke i bez oružja prolazili mimo one grupe komunista, da su očito komuniste Grubišića zbog trbovljanskih dogodjaja osudili na smrt.

U ministarkom se je vijeću raspravljalo o mjerama protiv komunista i njihove pojačane akcije u zemlji i na Balkanu, t. j. o mjerama protiv Nejavisne Radničke Partije Jugoslavije. U izvršenju tih mjera je ministar unutarnjih djela izdao naredjenje svim policijskim vlastima u zemlji, da se raspuste sve organizacije Nezavisne Radničke Partije i zaplijene nakon premetačine u strankinim prostorijama njihova sva arhiva i imovina. Jedino se ne će raspuštati one strankine organizacije, za koje takav strogi pretres uredovnica pokaže da je njihovo djelovanje bilo skroz legalno. U Beogradu je u stranačkom domu, koji je zapečaćen, zaplijenjen cijeli arkiv i novac u iznosu od 110.000 dinara uplaćenih za stranačku štampu. Policijske vlasti imadu osobito paziti kod pretresa i istraživanja, da li je gdje koji dokaz o primanju novca izvana. Eventualni krivci imadu se odmah uapsiti. — Kad se u Beogradu saznalo za tu vladinu odluku i njezino provadjanje, pobudilo je to veliku senzaciju u političkim krugovima. Te se mjere dovode u vezu s boravkom g. Fadenbichta i zajedničkim radom Bugarske i Jugoslavije protiv ilegalne komunističke borbe. Direktni povod za to rasturanje organizacija Nezavisne Radničke Partije Jugoslavije dao je materijal nadjen kod premetačine nakon zaplijene poznatih brošura i nakon uapšenja g. Koste Novakovića, za kojima će ovih dana slijediti još neka druga. — Kako se u političkim krugovima govori, namjerava vlada pod stanovitim uvietima jednako postupati i protiv hrvat. republikanske seljačke stranke, ali u tom pravcu još se pokazuje neka neodlučnost. Očito se čekaju dalje vijesti o Radiću, te naročite vijesti o daljnjem držanju vodstva Radićevaca.

Domaće novosti

OVAJ BROJ IMA PRILOG «MLADI ISTRANIN» BR. 14.

Dva imenovanja.

Profesor Ivo Brgić, naš zemljak, rodjen u Novim Dvorcima kod Krnice, vrlo vrijedan nastavnik, imenovan je direktorom gimnazije na Sušaku. Brgić je prije rata bio profesorom u Pazinu i Opatiji, gdje je ostavio najljepšu uspomenu.

— Profesor Filip Crvarić, rodom Dalmatinac, bivši zaslužni ravnatelj male općinske gimnazije u Opatiji i veliki prijatelj našeg istarskog svijeta, poznat kao pravi otac naše omladine imenovan je ravnateljem Ženske realne gimnazije na Sušaku.

Naša najsrdačnija čestitanja novim direktorima, koji su svojim radom na prosvjetnom polju zaslužili to promaknuće

† Dr. Antun Antončić umro je prošlog mjeseca u Zagrebu. Pokojnik je bio rodjen u Omišlju godine 1865. na otoku Krku i dugo je godina bio odvjetnik u Krku, a u zadnje vrijeme vladin tajnik u Zagrebu. Čestit čovjek, dobar rodoljub istakao se i na književnom polju. Devedesetih godina prošlog vijeka štampao je mnogo lijepih pjesama u »Vijencu«, »Prosvijeti« i Tresićevom »Novom Vijeku«. Saradjivao je i u »Našoj Slozi«, a objelodanio je štampom i zbirku pjesama »Obiteljski zvuci«. — Ostavlja iza sebe udovicu, sina pravnika i kćerku.

Neka mu je lahka zemlja!

Pazinsko hrv. učiteljsko društvo

obdržalo je 15. junija u Lupoglavi svoju glavnu skupštinu, kojoj je prisustvovalo 16 učitelja i 5 učiteljica. Predsjednik je predočio sliku razvitka učiteljske organizacije, sjetio se je pokojnih učitelja Antuna Zuccona i Kazimira Rade i spomenuo je sve učitelje, koji su tekom ove godine bili otpušteni sa službe i bili prisiljeni da idu trbuhom za kruhom. Opširni i temeljiti izvještaj podao je društveni tajnik, konstatirajući žalosnu činjenicu, da Istra nema više kruha za svoje sinove i kćeri ni krova za svoju vjernu djecu. Godine 1922 društvo je imalo 51 člana, a sada samo 26.

U novi odbor su izabrani: Predsjednik Vinko Sepić; potpredsjednik Josip Staver; tajnik-blagajnik Martin Ribarić; odbornici: Marija Jericijo, Andjelka Prašel, Jakša Brdar i Janko Zović; revizori: Vukosava Finderle i Josip Zigante.

Glavna skupština pčelarskog društva

obdržavala se je u Pazinu dne 3. ov. mj. Skupštinu je sazvao potpresjednik dr. Šime Matejčić. Predsednik i tajnik su ostavili ove krajeve, pa nije se moglo ni izvjestiti opširnije o djelovanju društva. Novim predsjednikom je izabran gosp. Dr. Šime Matejčić, izvrstan stručnjak u pčelarstvu, koji je dao u tom pogledu mnogo lijepih uputa našim seljacima u nasem listu i koledaru »Franina i Jurina«. — Članarina iznaša 3 L godišnje, a članovi utemeljitelji plaćaju 20 L najedamput. Članarinu prima blagajnik Ciril Bertoša, Pazin. Preporučujemo našim seljacima, da se učlane u društvo, koje će im biti od velike koristi.

Brnjica.

Na drugom mjestu donašamo dekret o štampi. I taj je dekret plod nervoznih i nemirnih sadašnjih prilika. Može se mirne duše reći, da se naša kulturna degradacija postepeno i sistematski provadja. Ukinuće našeg jezika, školska reforma Gentile, obustavljanje naših škola i zabrana pouka u materinjem jeziku i kao nužna posljedica toga analfabetiziranje našega naroda, sada dekret o štampi, sve to znači: natrag gdje smo bili prije stotine godina. Mi se više ne čudimo, niti najmanje! Nikako se ne čudimo! Sa razvalina svojih narodnih ustanova gledamo mirne duše u pakao, koji se okolo nas stvara.

Parlamenat, neugodan vladi, bio je ukinut i stvoren drugi, na temelju novog izbornog zakona i pomoću izbora, koji nisu bili izbori. Štampa još je bila slobodna, trebalo je da se uguši, i guši se pomoću dekreta o štampi, dakle zakonitim, ali reakcijonarnim putem. Nije to način, kojim se bolesnik liječi. Treba izlučiti uzroke bolesti, ali nije dosta da se simptomi bolesti prikrivaju velom. Poslije Matteottijevog ubijstva sistem je ostao raskrinkan u svoj svojoj goloti. Ugušiti posljedice toga nedjela ne mijenja ništa na stvari, dok se sistem ne promijeni.

A ipak!

I dekret o štampi je pored Matteottijevog ubijstva korak naprijed, koji će nas dovesti do raščišćenja sadašnjih nezdravih prilika. — Medjutim ćemo se pobrinuti, da istražimo, u kojoj konstitucijonalnoj državi u Evropi nosi štampa jednaku brnjicu kao ovdje kod nas.

Svega po malo

Mjesec juli kao «mjesec nezavisnosti».

Jedan urednik iz redakcije lista »Eclair« nazvao je mjesec juli »mjesecom nezavisnosti«, jer mnoge države u tome mjesecu imadu svoju državno svečanost. Tako Amerika slavi 4. juli, Venezueli 5. juli, Argentina 9. Franceska 14. Uruguai 18. Kolumbija 20, Belgija 21, Turska 23, a Liberija 26. A što se tiče republike Peru, njoj nije dosta da slavi svoju nezavisnost jednog dana u mjesecu julu, nego tri. Peru ima svoje nacionalne svečanosti od 28. do 30. jula.

Jugosloven otkrio u južnoj Americi ogromno bogatstvo.

Javljaju iz Santiaga u Chile, da je jugoslavenski rudar Ivan Dubravčić, rodom iz Nerežišća na otoku Braču, otkrio veliko nalazište kositra (štanja) u »Villa Pacheta« u Boliviji (južna Amerika na jugozapadu od Brazilije). Računa se, da otkrivena žila kositra iznaša 50 m² površine i 120 m dubine. Chilenske novine tvrde, da to nalazište predstavlja tako ogromno bogatstvo, da pred njim iščezava glasoviti dosadanji kralj kositra u Boliviji Don Simon Patino, koji se važio kao n[illegible] rudar u Južnoj Americi. Don Simon [illegible] čim je doznao za ovo otkriće, ponudio [illegible] nom Dubravčiću radiografskim putem [illegible] kruna bolivijanskih pesosa (preko [illegible] talij. lira) za otkrito blago. Dubravčić [illegible] uvjeren, da njegovo blago mnogo više [illegible] i da je sad on neosporni kralj kositra [illegible] jelom svijetu, odbio je tu ponudu.

»Lavica u tvornici aeroplana«.

U pariskom predgradju Vilacourt [illegible] je jedan strahovit dogadjaj. Neki krot[illegible] ven je iz Abesinije divlju lavicu i drž[illegible] dvorištu svoje kuće u kavezu, koji je [illegible] gore otvoren. Jednog dana uspije [illegible] lavici da se popne do na vrh kaveza [illegible] domogne slobode. Najprije je po[illegible] neku susjednu livadu gdje se nije n[illegible] na jednu kozu, jer je vjerojatno bila [illegible] šava. Lavica je zatim preletjela nekol[illegible] i konačno uletila u tvornicu aeroplana [illegible] se pomolila na užas radnika u d[illegible] montiranje. Jedan mehaničar spasio [illegible] da je pobjegao najprije na svoj stro[illegible] kroz otvor na krovu, a ostali radn[illegible] posakrivali kojekuda. Jednom prisebn[illegible] teru pala je na um misao, da odmah [illegible] sve motore da njihova buka ne razdr[illegible] vice. Malo zatim je ušao u tvornicu [illegible] sa svojim pomoćnicima i tu je pom[illegible] uhvatio zvijer.

Za svaku riječ deset dolara.

U Njujorku živi sretni čovjek, k[illegible] drugoga posla nego da dnevno napi[illegible] dvije riječi, a zato dobije ni više ni m[illegible] 20 dolara ili 460 lira. A da kome [illegible] sline na usne, razjasnit ćemo kako [illegible] napiše ove dvije riječi. Ovaj je čovjek [illegible] vještak u lijetu sa zrakoplovom, pa [illegible] posao sastoji u tome da napiše svo[illegible] lota dvije riječi na njujorskoga neb[illegible] što ga ostavlja njegov stroj.

Ove riječi služe kao reklama [illegible] zera, a kako je Amerika zemlja [illegible] našla je ova vrsta reklamiranja [illegible] u američkim krugovima. Tako [illegible] evropski sretnik, koji zabludi slučajno u Njujork, gled[illegible] nebo ispredano riječima iz dimsk[illegible] čića.

Plemenitost amerikanskih vojnika.

Jedna lijepa spremnost američkih [illegible] je pokazala ovih dana da su oni [illegible] pravni dati svoju krv za spas drugih. [illegible] ovoga puta se nije radilo o takovoj spremnosti, koja druge ubija da svoju domovinu spasi, nego o žrtvi, koja nikoga ne ubija [illegible] život spasava.

Liječnici su naime u poslijednje vrijeme [illegible] više puta uspješno pokušali da neke na smrt oslabjele bude spase time da im dodadu malo zdrave krvi od zdravih ljudi. Tako je u Philadelphiji imala da kroz 24 sata podlegne slabosti jedna siromašna žena, Mrs. M[illegible] McMillan, ali ona nije mogla nikome [illegible] platiti krv. Liječnik se dosjetio i kroz radio [illegible] na dobrovoljno davanje krvi. I odmah se javilo trideset mornara ratne mornarice [illegible] nudilo svoju krv. Doktor je odabrao [illegible] krv i proveo operaciju.

Ovo je doista lijepa, ganutljiva i [illegible] žrtva krvi za spas bližnjega svojega.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer se u Trstu moglo kupiti odnosno prodati:

1 engl. lira šterling za 101.15—101.75 ital. lira; 1 amer. dolar za 23—23.20 ital. lira; 100 švicarskih franaka za 424—427 ital. lira; 100 franceskih franaka za 120—120.75 ital. liri; 100 čehoslov. kruna za 68.35—69 ital. lira; 100 jugslv. dinara za 27.20—27.50 ital. lira; 1000 madžar kruna za 25—30 ital. centezima; 1000 austr. kruna za 32—33 ital. centezima.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 34 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 24. julija 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Nijemcima dan — Slavenima noć...

Tako se počinjala i svršavala pjesma, te su je Nijemci pjevali u ove dane prije deset godina. To nije trubila u svijet samo svjetina po ulicama Beča i Berlina, nju su spominjali i njemački prvi ljudi, pa i oni na najodgovornijim mjestima. Njemački kancelar Bethman-Hollweg govorio je na puna usta i u samom njemačkom parlamentu, da će nastajni, veliki rat biti dvoboj na život i smrt izmedju Njemstva i Slavenstva i da ne sumnja ni najmanje, da će iz toga dvoboja izići pobjednikom njemački narod, dok će Slaveni biti za navijek istrebljeni. Nijemcima dan — Slavenima noć.

Noć imala je da znači — smrt!

Juče je prošlo deset godina, što je Srbiji predan onaj čuveni ultimatum. Taj je ultimatum bio rukavica, što ju je Njemstvo dobacilo čitavom Slavenstvu. Tu su rukavicu digla dva raprezentanta svega Slavenstva: Srbi i Rusi.

I započeo se rat. Svi se sjećamo, kako su strašni bili oni prvi dani užasnoga pokolja. U slavenskim zemljama bivše austro-ugarske monarhije sam lelek i samo škripanje zubi. Što nije odvedeno na front, strpano je u logore, u tamnice, u kazenate, u tvrdjave. Od zasužnjenih jedni su morali o taoce, drugi na vješala, treći pod trojnu pušku. Palile se siromasima kuće, otimalo im se blago, a majkama se nejaka u naručju djeca probadala noževima i bajunetama. Svuda krv, jauk, strahota. Htjelo se što prije istrijebiti naš rod, naše pleme. I Istra je platila svoj harač, i Dalmacija i sve naše zemlje.

Još je strašnije bilo na frontima. Srbi u Srbiji ma koliko se herojski bili, morali su nekoliko puta da odstupe pred nadmoćnom neprijateljskom silom. U Istočnoj Pruskoj, u Poljskoj, svuda na sjeveroistočnoj granici morali su i Rusi da uzmiču. Nijemci su kliktali kao pomamni. — Nijemcima dan — Slavenima noć!...

Ali se dogodilo čudo. Već u septembru god. 1914. Rusi su Austrijance hametom potukli kod Lavova i prisilili ih na uzmak sve do Krakova. I Nijemci morali su se povući s blizine Varšave na granicu svoje države, a u decembru iste godine doživjeli su Austrijanci i Madžari u Srbiji jedan od najsramotnijih poraza, što ih je ikada svijet vidio. Bilo je očito, da je Slavenstvo pridiglo glavu i na drski njemački izaziv odgovorilo: — Tu smo, tu ćemo i da ostanemo!

Ali god. 1915. došlo je Slavenstvo pod novu, pretešku kušnju. Rusi su bili prisiljeni, da uzmaknu daleko na istok, a i Srbi da se povuku preko Albanije na more, i otale na Solun. Poljska, Srbija i Crnagora padoše pod tudju vlast, i neprijatelj je i opet kliktao: Germanima dan — Slavenima noć!

Tomu divljemu kliktanju pridružio se bio i jedan slavenski narod — žalosna mu majka! narod bugarski..., tako da su mnogi dobri Slaveni bili počeli uistini da očajavaju nad sudbinom Slavenstva. Ali to raspoloženje nije potrajalo dugo, jer je već god. 1916. general Brusilov mačem dokazao svijetu, da ima još Slavena, a to su pod jesen iste godine pokazali i Srbi svojim slavnim ulaskom u Bitolj. Time je i u slabašnijim srcima opet oživjela vjera u Slavenstvo...

Godina 1917. donijela je Rusiji — revoluciju. Disciplina se u vojsci uskolebala. Sve su oči bile okrenute u Kerenskoga, u nadi da će on ukloniti opasnost, koja je Slavenstvu prijetila od možebitnog raspa velike Rusije. Ali je Kerenski bio preslab i nedorastao toj ogromnoj zadaći. On je morao da bježi i da ostavi slobodno polje Lenjinu i Trockome, koji su malo iza toga odveli Rusiju u Brest-Litovsk, gdje je i potpisan onaj sramotni, separatni mir. To je bilo početkom god. 1918. Od toga časa čast je svega Slavenstva ostala na rtu mača srpskog vojnika, onamo pod Bitoljem. Ta čast je briljantno spasena u septembru i oktobru te iste godine onim divnim, u povijesti naroda još nevidjenim podvigama, kojima je razmjerno malobrojna srpska vojska oborila najprije Bugarsku, a odmah za njom i Austro-Ugarsku i tako sretno dovršila zadaću, što ju je na sebe primila god. 1914.

Tri su carstva propala, a na njihovim ruševinama iznikle su tri slavne i velike slavenske države: Jugoslavija, Čehoslovačka i Poljska. I tako je Slavenstvo i opet spaseno, a krvava njemačka pjesma: Nijemcima dan, a Slavenima noć — otišla je kud i sva ostala njemačka hvastanja.

I Rusija živi. Poput strašne, često puta i krvave poplave prešla je preko svete ruske zemlje boljševička revolucija. Ali kako se kod poplava često dešava, da iznajprije izrone na površinu razni nečisti otpaci, tako se dogodilo, a i danas se dogadja, da u Rusiji prvu i najglavniju riječ vode baš nenajbolji ljudi. Ali ma kakva bila i današnja Rusija, već se dugo za njezinim prijateljstvom otimlju najveće i najsnažnije države na svijetu. Ona je i danas vrlo jaka, a što je za Slavenstvo najvažnije, ona je skroz i skroz slavenska.

A doći će vrijeme, a to nije ni tako daleko, kad će se njezina jaka riječ čuti u svijetu kudikamo više nego li danas. Ali Slaveni mogu već i danas da gledaju s ponosom na svoje silno slavensko stablo. Oni mogu i danas da se diče svojim Slavenstvom, da mu se dive i klanjaju, kaošto mu se ono divio naš veliki pjesnik Preradović u svojoj neumrloj pjesmi, koja počinje ovako:

Skidam kapu i do crne klanjam ti se zemlje
Stupiv na obzor tvoj, na čudovilo čitava svijeta,
Veliko, silno, preslavno, svemožno Slavljanstvo!...

Istrani u svjetskom ratu

Ovih će dana biti deset godina, da je započeo onaj grozni rat, kojemu bi uzalud bilo tražiti primjera u historiji. Neopisivi se je tada strah i užas počeo da razvija i širi medju ljudima, svatko je gledao sa čemerom i boli u dušu u tamnu i neizvjesnu budućnost.

Za potlačene je narode bivše nam omražene Austrije bio položaj izvanredno težak i kukavan. Mi smo Slaveni bili odvedeni na ljudsku klaonicu protiv svoje volje i svojih interesa. Nijesmo htjeli, da se borimo za svoje ugnjetače, pa smo zato prelazili kod prve zgode kroz frontove na stranu saveznika, medju kojima je zauzimala osobito časno mjesto naša uzdanica, čelična Srbija, taj herojski jugoslovenski Pijemont, živi i najidealniji uzor neiscrpive i nesavladive narodne energije, hrabrosti i nesebične požrtvovnosti.

Dok je mnogo prešavših naših vojnika stupilo u dobrovoljačke jedinice, koje su se zajedno sa ostalim savezničkim vojskama borile protiv zajedničkog dušmanina, dotle je crna ruka austrijskog režima punila tamnice sa slavenskim rodoljubima i poštenjacima.

U ovim je našim krajevima nasilje postiglo svoj vrhunac. Mi smo bili prve i najveće žrtve prvih dana početka svjetskog klanja. Zloba ljudska, zakleti neprijatelji našeg naroda, iskorištavali su položaj, pa su na najodvratnije načine prijavljivali vlastima naše prve pobornike i tako ih spravljali u zatvore, budući da je bila dostatna, da se to postigne, jedna najprostija anonimna optužba. Ne možemo inače, a da baš prigodom ove znamenite godišnjice ne spomenemo jedno vrlo važno dejstvo, da je bilo i takvih ljudi, koji su se veselili aretacijama i stradanju naših ljudi.

Živo mi je ostao u pameti žalosni jedan slučaj, kojeg ne ću i ne mogu zaboraviti. Bilo je to 28. julija 1914. Kao najveći lopovi, bijasmo okovani u željezne lance, a brojčana nas je carska straža pratila željeznicom iz Pule u Trst. Za vrijeme čitavog putovanja nijesi smio ni da pisneš. Navečer smo istupili na tršćanskom kolodvoru, odakle nas je jošte pojačana pratnja imala da odvede u gradske zatvore. **Za nama se je putem počela da sabire i povećava velika rulja naših tadašnjih sudržavljana druge narodnosti i čuli se iza nas osvetnički i životinjski povici: «Abbasso i Serbi, ammazzateli, impicateli!»** Unatoč jake pratnje, zahvaliti se imadosmo samo blizini tamnice, da smo ostali čitavi i izbjegli napadu razjarene mase. — Ne da se opisati ono razočaranje, koje smo mi uznici doživjeli tim više, što smo od njih očekivli samo sućut. Ja sam se tresao od uzrujanosti i boli, jer nijesam mogao nikako razumjeti, kako naši susjedi odobravaju krulo postupanje onih, koji su isto tako i njih tlačili, te kako su se mogli veseliti zajedničkoj našoj nesreći. Ovaj je slučaj jedan u nizu mnogih, — koji jasno dokazuje, kako nam se neosnovano i podlo predbacuje austrijakanstvo, sa strane mnogih, koji bi trebali da prije svega šute. Zato im naglašujemo i slijedeće:

Unatoč dejstva, da nam je bilo jasno, da ćemo biti otrgani od svog narodnog debla i pripojeni današnjoj svojoj državi, mi smo sa osobitim veseljem pozdravili ulaz Italije u svjetski rat. Nadošao je 24. maja 1915. i mi se nijesmo svetili. Taj je dan bio i za nas važan, jer smo sa velikom nadom gledali u buduće dane, jer smo vjerovali da će nam svakako biti bolje u krilu italijanske kulture i liberalnosti. — Naša širokogrudna slavenska narav održala nas je na dostojnoj visini značaja i čestitosti, na kojoj se i dandanas nalazimo. Eto Vam gospodo, kakvo je naše austrijakanstvo.

Došao je dan obračuna; austrijski je orao bio zgažen na način, da se više ne može nikad da oporavi. Naš je troimeni narod bio ujedinjen u svoju veliku nacijonalnu državu. — Ovih će dana slaviti desetgodišnjicu početka borbe za svoje ujedinjenje i mnogi drugi maleni narodi, a slavit će je i naša jugoslovenska braća preko granice i mi ćemo u duhu biti s njima, jer smo se i mi veselili svršetku carske austrijske tiranije.

Nade se naše nijesu ispunile. Unatoč svega šta smo napomenuli i šta se zbilo, novi naši gospodari nijesu s nama postupali, kao što su to svečano obećavali; nijesu nam dali ono, što smo od njih očekivali i nijesu nas primili kao svoje prijatelje, premda smo to — potpunim pravom zaslužili. Punih je deset godina prošlo, otkada smo ponovno dokazali **djelima i oružjem u ruci uz bok i samog italijanskog vojnika**, da smo vredni slobode, da smo isto tako krvni i zakleti naprijatelji Habsburgovaca i austro-ugarske Monarhije kao što i Italijani sami, — ali oni nas ne prestaju nazivati austrijakantima. U ime te lažne i nedostojne klevete opravdaju sva nekulturna nasilja, koja se postepeno i organizovano vrše nad našim plemenom sa očitom namjerom, da se ga potpuno potlači i zasužnji. Onim u čijim je rukama naša sudbina, dobro je poznata sva naša kalvarija i prije i za vrijeme i poslije svjetskog rata. Skrajnje je vrijeme, da se kod njih probudi istinito spoznanje, da smo mi jedan narod, koji radi svoje slavne, čiste i znaćajne prošlosti, imade potpuno i nepobitno pravo, da se nacijonalno i kulturno razvija.

Dosta je već lažnih predbacivanja — skinite maske! Priznajte svoje pogrješke i vratite nam nepravedno oduzete pravice, pa ćete mnogo doprinijeti stvari normalizacije.

Istarske narodne pjesme

Ima već tomu od prilike četrdeset i četiri godine, što je Uprava našega ondašnjega jedinog istarskog lista «Naše Sloge» pokupila i na svijet izdala jednu zbirku istarskih narodnih pjesama. Te su pjesme iz raznih krajeva Istre i otoka naišle na sveopću hvalu i odobravanje, jer je medju njima bilo uistinu pravih bisera naše narodne duše. Neke su od tih pjesama nikle u vrlo davno vrijeme na našem istarskom tlu, a neke je za sobom donio naš narod, kad se u razno doba polako naseljivao u ove strane.

Kroz stoljeća i stoljeća čuvao je naš narod te svoje pjesme, kao svoju najljepšu i najskupocjeniju svetinju, pa je stoga i bila hvalevrijedna zamisao Uprave «Naše Sloge», kad se ono bila odlučila, da te pjesme pokupi i izda.

Ona je zbirka izišla samo u nekoliko stotina primjeraka, pa je već davno raspačana, a i rijetko ju je gdje naći u našim istarskim kućama. Osim toga našlo se u narodu još i mnogo drugih pjesama, koje još nisu nigdje bile objelodanjene. To nas je eto i ponukalo, da uz mali izuzetak preštampamo gotovo čitavu prvašnju zbirku i da joj pridodamo još i nekoliko novosakupljenih pjesama.

Knjiga se štampa u Opatiji, a obuhvatat će oko 240 stranica većeg formata. Pjesme su štampane na dva stupca, a u svemu bit će ih oko 380 što već dosada štampanih a što novosabranih.

Ove sedmice bit će knjiga doštampana, a u najkraće vrijeme bit će na raspolaganju svim pravim prijateljima našega naroda i njegova divnoga duševnoga blaga. U jednom od idućih brojeva našega lista naznačit ćemo i cijenu knjizi. Ovoliko javljamo, da već sada obratimo pažnju naših čitatelja na ovu lijepu i dragocijenu knjigu tradicionalne književnosti naše.

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Vedetta» kontra «Avanti». - Monte Dragutino. - Amerikanski dohturi. - Amerikanski agenti. - Ljudožder!

Neki Benedetti napisao je o novijim dogadjajima na Rijeci čitavu jednu debelu knjigu. Ta je knjiga izišla pod naslovom «La pace di Fiume.» Socialistički list «Avanti» kritikovao je dosta oštro tu knjigu, a «Vedetta» je još oštrije kritikovala «Avanti» zbog one njegove kritike. Kritike sovrakritike kao i tase sovratase. Takav je svijet, barem onaj, u kome moramo mi da živimo.

«Avanti» kao da žali, što Rijeka nije ostala samostalna, slobodna i nezavisna država i pita, što je sadašnja vlada učinila za taj nesretni grad? Učinila nije ništa drugo, nego što ju je anektirala. Uostalom, veli «Avanti», grad je i sada bez svoga — mira.

«Aneksija?» skače na to «Vedetta». Pa to je ono, što smo mi željeli. To i samo to. To je ukratko sav odgovor, što ga «Vedetta» daje socialističkome listu na sve njegove kritike. A na «Avantijevu» insinuaciju, da Rijeka nema svoga mira, «Vedetta» odgovara još kraće: Rijeka ima svoj mir e — basta!

Tu se i ja slažem s našom «Vedettom». Korsija Deak, Adamićev trg, Kors i Punto franko, četiri su najživlje riječke žile kucavice. Ja sam jednoga dana prosjedio dva puna sata na jednoj žili, dva na drugoj, dva na trećoj i tri na četvrtoj, i sve sam prisluškivao, hoću li čuti preljeteti — muhu. Čuo sam ih na stotine kako zuje i lepršaju krilima. Štaviše, na Punto franko čuo sam uz to još i kako trava raste... Jesam, tako mi brade! A to će reći, da Rijeka uživa svoj tihi i duboki mir, baš kako ono veli i «Vedetta» u svom vrlo duhovitom odgovoru «Avantiju».

Kad se je u blizini Zameta otvarao onaj famozni «Monte Dragutino jugoslavo», ja sam odmah izjavio, da mi je taj Monte Dragutino nesimpatičan. U onoj istoj zgodi iznio sam i svoje razloge toj mojoj protivštini. Ali kako je moj glas — glas, što vapi u pustinji, to je sve ostalo pri starome. Učinio sam svoju dužnost i Bog teta Jele!

A kako se je pri tome ponijela «Vedetta»? Evo tako: Nekoliko nedjelja uzastopce donosila je krupne oglase, kojima je svoje čitatelje pozivala, da idu pokušati sreću u onaj «Casino jugoslavo.» Za one oglase «Vedetta» je vukla debele pare, si capisce... Ali to nije bitno. Bitno je to, da se je u posljednje vrijeme «Vedetta» već nekoliko puta očešala o onaj zametski «Monte Carlo», koji sada više ne zove tako, nego «La bisca di Zamet». U čitavoj stvari interesantno je to, da naš riječki kolega ne nosi više oglasa o «Monte Carlu jugoslavo», i da dosljedno tomu ne pobire od rečenoga zavoda nikakovih para, ali, dakako, to nije bitno... Bitno je to, što «Vedetta» može sada da mораliše, kad već ne može da plakatiše... Insomma — cherchez l'argent!... rekao bi naš Susmel, koji umije franceski franjko...

Ninetta mi je pripovijedala tri slučaja, što su se desili na Rijeci u ove posljednje dane. Prvi slučaj: Došao na Rijeku neki Bodul, pa uze da priča uokolo, kako je on došao iz Amerike i kako ga je mati rodila već nakon sedam mjeseci i kako ima tome slučaju da zahvali neke vrlo čudesne stvari. Medju ostalim svojstvima posljednje je to, da pod nogama osjeća vodu, ma kako duboko ona bila zakopana u zemlji. Ali što je najznamenitije, to je, što on može da na posebni, još nikada nevidjen amerikanski način liječi sve i najstrašnije bolesti. Razumije se, da su se oko njega stali da kupe svi bolji ljudi i još bolje ženice, pa tko 50 lira, tko sto — samo da ih izliječi. Te moj Bodul liječio i liječio, a bankonote od pedeset i sto lira kapale i kapale. Kad su pak nekim čudnim slučajem sa stola jedne njegove bolesnice prešle u njegov džep još i tri stotinjarke i jedan par zlatnih naušnica, onda je naš amerikanski Bodul obnašao za shodno, da se što prije izgubi. I odmaglio.

Nauk: Čuvaj se amerikanskih Bodula i njihovih recepta!

Drugi slučaj: Amerika ne da ljudima mira, i to zato, što je Amerika domovina — dolara. Dolar je lijep novac, jer možeš za nj dobiti više nego li dvadeset i tri lire. A kako pak razni agenti pričaju, u Americi se hvataju dolari, kao od prilike ovdje u nas mušice. Kud će dakle čovjek, nego li u Ameriku?

Tako se eto i u Jelenju našlo nekoliko dobrijana, koji su se zaželjeli Amerike i njenog velikog grada New-Yorka. I sve bi lako išlo, kad ne bi bilo onog prokletog amerikanskog zakona, koji ne pušta u Ameriku nego samo jedan maleni broj ljudi iz čitavoga svijeta. Smola!

Ali kako se svakoj nevolji nadje lijeka, tako se našao i čovjek, jedan amerikanski agenat, koji je našim Jelenjanima obećao, da će ih usprkos zakonu i policiji odvesti u Ameriku. Kako? To je njegova tajna. Neka svaki od njih isplati nešto oko deset hiljada dinara, pa ne će proć ni mjesec dana, i oni će se iskrcati u samom gradu New-Yorku, otkud će im biti otvorena vrata u sva ona bajoslovna zlata puna mjesta sjeverne i srednje Amerike

Jelenjani isplatili dinare i jedan se lijepi dan ukrcaše na velik parobrod i krenuše. Krenuše Jelenjani i odjedriše otvorivši i srce i dušu najružičastijim nadama. I jednog dana, poslije duga i mučna putovanja, ugledaše zemlju.

New-York! — uskliknuše oni zanosno kao izvan sebe od sreće i radosti. Medjutim ono nije bio New-York, ono je bio tek otok Kuba.

Na Kubu, a ne u New-York bio ih je uputio onaj njihov ugursuski agenat. Prevario ih onaj nečovjek na pravdu Boga! Tko da opiše, što su sve oni jadni Jelenjani morali da pretrpe na onom otoku Kubi! Zarade ni za lijek; gladni, žedni, tužni i žalosni lutali ovuda onuda, dok ih nisu naposljetku »per šup« poslali u Jelenje.

Nauk: Čuvajte se krivih amerikanskih agenata!

Treći slučaj: Lica: brat, sestra i još jedan treći gospodin. Brat i sestra zovu se Škrobonja, dakle po rodu i imenu naši — Riječani. Onaj treći zove se Lanfranchi, on je pak rodom iz zemlje, gdje naranče cvatu. Ovaj se je treći dobro pazio sa sestrom onoga brata i dolazio češće u njihovu kuću. Tako je bilo i one večeri. Brata nije bilo, a njih dvoje razgovaralo — o čemu? — to ja ne znam. Onda je ušao brat i niko ne zna zašto, počeo on da se svadja s ljubavnikom svoje sestrice. Sestrica je stala na stranu svoga ljubavnika, a ovaj ohrabren time, počeo još jače da juriša. U neke razjapi usta, zagrize u uho onoga jadnoga Škrobonje i otkine mu ga. Nato poče sestra da viče kao luda: — U pomoć! u pomoć! Pojede mi brata!

Nauk: Ženice, ne vodite ljubav s individuima, koji jedu tudja ušesa!...

Ovo je meni pričala Ninetta, s kojom sam se, kako znate, izmirio.

Drugi put pripovijedat ću vam, kako smo ja i ona putovali u Opatiju, da ondje proslavimo i zapečatimo to naše izmirenje...

Rokac.

IZ ROVINJA.

Kaznena rasprava protiv našeg narodnjaka iz Kanfanara. — Barba Jakov Vidulin riješen.

Kako je bilo svojedobno javljeno u «Istarskoj Riječi», za vrijeme zadnjih izbora došli su kanfanarski oružnici i fašisti k našem čestitom rodoljubu u Kanfanaru, k barbi Jakovu Vidulinu, te mu podmetnuli samokres, učinili premetačinu i odveli u rovinjski zatvor.

Aretacija našeg barbe Jakova izazvala je po cijeloj Kanfanarštini silno ogorčenje, jer je svak bio uvjeren, da je naš barba Jakov — poštenjak od glave do pete — nevin strpan u zatvor. Mnogi su se obratili na našeg narodnog poslanika dr.a Wilfana molbom, da se zauzme za Vidulina i da isposluje kod nadležnih oblasti da se odmah ispusti iz zatvora. Naš poslanik je to i učinio.

Medjutim je državno odvjetništvo svejedno podiglo protiv barbe Jakova optužbu, «da je neovlašteno držao oružje u kući», i ovih se dana vodila pred ovdašnjom preturom (sudom) rasprava. Na raspravi se je naš barba Jakov držao upravo junački. On je izmedju ostaloga rekao ponosno, čisto i bistro i ovo: ...Otkad je Italija zaposjela ove naše slavenske krajeve, je sam bio pet puta u zatvoru: dva puta radi agitacije za srpsko-hrvatsku školu u Kanfanaru, jedan put radi pregledbe izbornih listina, jedan put radi tobožnje jugoslovenske propagande i sada, evo, radi podmetnutog mi samokresa. Svaki put sam bio nevin i lažno optužen, a tako i sada. Ova posljednja tužba me je najviše začudila. Mjesto da ja podignem tužbu protiv oružnika i fašista, podigli su je oni protiv mene, premda sam ja jedini imao pravo da se obratim na sud. Zamislite gospodo! Fašisti nesamo da su mi podmetnuli samokres, nego su mi čak i ukrali 150 lira, dva pisma i sliku Nj. V. Princa Umberta, a oružnici, koji bi morali držati red te nas braniti od tatova, oni su mi bez sudbenog naloga učinili premetačinu i razbili moju bukaleticu sa natpisom «Živila Hrvatska!» Najviše mi je žao moje bukaletice. Vjerujte mi, gospodo, da bi bio volio, da su mi razbili glavu nego bukaleticu sa onim natpisom. Ali ništa za to. Vi me možete makar svaki drugi dan zatvarati i postavljati pod optužbu, ali moje srce ne ćete promjeniti. Slaven sam se rodio — Slaven ću umrijeti. Italijanskim jezikom rado govorim, no svojim još radje, **j e r j e m o j j e z i k s v e t.** To pak nikako ne znači, da ja ikoga mrzim. Od 1908. godine dalje, otkad sam postao takorekuć vodjom Slavena u Kanfanaru, ja sam se uvijek držao poslovice: «Tudje poštuj, a svojim se diči!» Tako ću i unaprijed.

Iza Vidulina govorio je neki oružnik, koji je izjavio, da fašisti uopće nisu bili prisutni kod premetačine, što su kasnije svjedoci opovrgli.

Državni je odvjetnik tražio, da se Vidulin kazni ako ne zbog drugog, a to barem zbog njegovog govora na tri mjeseca zatvora.

Sud je na temelju svjedočanstva riješio Vidulina optužbe i proglasio ga nevinim. Sada će Barba Jakov da tuži fašiste i oružnike radi nanešene štete.

Evo, to je naš Barba Jakov, pravi tip junačkog istarskog kmeta, neustrašiv, iskren i ponosit! Živio naš Barba Jakov!

IZ MALOG LOŠINJA.

Nakon duge i teške bolesti ispustio je ovdje u četvrtak, dne 17. jula 1924. u 5 sati ujutro svoju blagu dušu Mojslav Martinolić, absolvirani medicinar, u najljepšoj dobi od 33 godine.

Mili se je pokojnik rodio u Malom Lošinju 11. X. 1890. od čestite i opće poštovane obitelji Antuna Martinolić i Marije Antonije rodjene Picinić. Pučku je školu polazio u Malom Lošinju, a gimnaziju ponajprije u Pazinu, a zatim onu u Zadru. Svršivši gimnazijske nauke podje na sveučilište u Zagreb, a iza toga na sveučilište u Beč i Pragu, posvetivši se medicinskom zvanju. Pozvan pod oružje uslijed buknuća rata, morade napokon na rumunjsku granicu, gdje ostade do sloma bivše monarhije. U vojništvu navukao je na sebe klicu teške bolesti, radi koje morade naskoro obustaviti daljnje učenje i povući se u svoje rodno mjesto na liječenje na posjedu njegovih roditelja, nazvano «Žalić» nedaleko Malog Lošinja. Nakon 4. godišnjeg uzaludnog liječenja nemila nam ga smrt ote iz naše sredine.

Pokojnik je bio čovjek društven, ljubitelj prirode i slobode. Narod je svoj ljubio svim žarom srca, a prema drugim narodnostima imao je široko srce, i — samo da je mogao — bio je svima na ruku. Veliki je to gubitak za nas, jer s njime gubimo iskrenog prijatelja i tješitelja, koji je do zadnjeg časa ovog zemnog života i u samoj smrtnoj borbi nalazio još riječi utjehe i bodrenja za sve, koji su suznim očima u onim tužnim danima stajali tik njegove smrtne postelje.

Dragi Mojslave! Nezaboravnu ćemo uspomenu sahraniti u svojim ožalošćenim srcima. Tebi pak, premili prijatelju, bila lahka ova rodna gruda, koju si toliko ljubio, a tvojoj tužnoj obitelji naše iskreno saučešće.

Počivajet v mire!

IZ PULJŠTINE.

Pšenicu smo pokupili, ali se žalibože nemamo što hvaliti. Hambari nam ostadoše na pol prazni, pa se u čudu pitamo: Što ćemo jesti? Kako ćemo izdržati zimu? Sve je bez posla, zarade ni od nikuda, takse na najvećem stupnju i t. d. Sve nas ovo zabrinjuje i silovito muči i ubija, jer preteški i preogromni su tereti, koje moramo držati i nositi. Posao se u arsenalu svakim danom skrčava i umanjuje, tako da koliko iz grada toliko više iz okolice samo je nekoliko bijelih vrana, kojima je još dopušten časomični lijet u arsenal. Ova potištenost uslijed materijalnog skapavanja opaža se i na licu svih ljudi. Ne vidiš one svježine, snage i ushita, već sve je objeseno i mlitavo, tromo i kukavno. Skrajnji je čas da se to uoči te uvidi silni ovaj očajni bezdan, u čije krilo dnevno sve više i više padamo. Treba zaviriti u sve krajeve i kutove, treba pomoliti glavu i u najniže i najzabitnije potleušice pa da vidiš i primjetiš svu golotinju i bijedu ekonomskog, ne samo nazadovanja i stradanja, već upravo katastrofalnog propadanja i sveopćeg ginjenja. Oblasti bi već morale ozbiljno poduzeti što šire i shodnije mjere, da se bar zapriječi ili produlji smrt našeg grada i okolice. Mjesto lude kakve dangube gdje te činovnik terorizira, da ime svoje pišeš sa ch mjesto sa ć kako je pravilno, mjesto da se opet na drugom mjestu jedan ili drugi organ gubi time, da zabranjuje najnevinije naše pjevanje i bugarenje, mjesto da se svećenicima i učiteljima dozvoljava isključivo pašovanje tjeranjem našeg jezika i t. d., moralo bi se jedinu i glavnu pažnju posvetiti gospodarskom i ekonomskom poboljšavanju, pomaganju otvaranjem radnja i sličnog, jer inače morat ćemo zlo i naopako.

Franina i Jurina

Fr.: Čini mi se, Jurino, da si neč dobre volji.

Jur.: A po čem to sudiš?

Fr.: Vidim, da se sve nekako posmehuješ...

Jur.: Ja se vavek posmehujem, zač sve ča vidim, sve me poškakjuje na smeh. Promisli samo ovu najnoveju. Lani je k nam prišal — Bog bi znal otkuda — neki šior maještro. Jedan lepi dan pride ti temu brižnićine urdin, da mora svilci gojit.

Fr.: Kega vraga?

Jur.: I ta nebogi šior maještro, ki od kada je živ, ni videl jedne svilne bubice, zel ti je v ruki oni urdin i sve ti va njega žbali i študija i študija i študija...

Fr.: A je pak ča zištudijal?

Jur.: Prošteje ti on oni urdin jedanput, dva puta, tri puti — i najzada ti se udri po čele i zapiva onako po svoju: — Managjia, mi ša far šeda cruda...

Fr.: Bi se, bi se i ne bi se!

Jur.: I nebog čovek počne zi onemi svilci manovrat, kako je bilo napisano na onem urdine i ćeš videt vraga! Kada j' mislel, da je već sve gotovo — a to ti mu svi metuji jedan za drugim živi i zdravi zilete vanka — i šla je s vragu muka od nekoliko vremena, a bormića i sva špindija.

Fr.: A ča govori tvoj šior maještro?

Jur.: On se kjane i prokjine, da se je tvrdo držal onega urdina, i da je sve udelal onako, kako je tamo bilo napisano. I govori, da će protestat na oblasti, ke su ga onako lepo nasadile.

Fr.: Protestat? A kemu? Ča? Drugi put, kada se bude spet stavil svilci gojit, neka ne posluša oneh, ki ne znaju ni ča j' bubica ni svila, nego neka gre našemu kmetu, pak će mu on pokazat, kako se s tim manovra.

Jur.: Ale pak, ako baš će, da protestira, neka zajedno protestira i proti onemu drugemu urdinu, po kem bi naša brižna deca imela da pozabe svoj materin zajik i da se stope s Talijani va neč, ča ne bi bilo ni miš ni tić.

Fr.: Ja — ja, a mej tem neka se on i oni drugi njegovi pajdaši malo manje drže tega urdina! Ma — ja se svejedin ufam, da će njim se i s našom dečicom dogodit ono isto, ča i sa svilci. Kad budu najbolje misleli, da je va našoj dece omrtvelo ono ča su od svojeh mater dobili, to će ti oni naši mali kako i oni metujići najedanput proletet, i na mesto talijansku svilu, oni te njim počet prest onu našu lepu slavensku besedicu, da se bude na dugo čulo.

Jur.: Ala je i s temi našemi besedicami i pismicami već puti pravi špas. Neki dan su neki Čehi tamo dole puli mora pivali neke svoje češke pisme. Kada ti temu nebeše, najedanput ti njim se priženta neki fašist, i tu ti njim on zatambura onu svoju: «Kva šemo in Italija, tu se ne sme pivat slavenski. A jedan Čeh mu je nato odgovoril: — Ma mi ne pivamo po slovinski, nego po češki. Nato je fašist znel klobuk i rekal: — Alora skužajte, gospodo, skužajte. Ceski se more pivat, samo slavenski se ne sme.

Fr.: I ta valja beči!

Jur.: To su čuli neki naši mladiči, pak su pokle nekoliko vremena i oni negdere na ceste malo zatarankatali po naški. Pivali su «Vrbniče nad morem», a kako ih je bilo puno, to su ti, brate, grmeli kako svi hudići. Spet pride ti h njim on fašist i počne njim se pretit, kako po navadbi, da je ovde Italija i da se tu ne sme pivat slavenski. Jedan naš mu je nato odgovoril: — Ma ter mi ne pivamo po slovinski, nego po češki... — E, kada je tako, rekal je fašist, onputa čast, čast čast... I šal je ća, a oni tepci su zakantali onu drugu našu: «Hej Marička skače» i sve tako...

Fr.: Ja, to ti je vavek tako. Lisica je šegava, ma njoj se vendar koža prodava. Nego ja sam čul, da po našeh mesteh puli mora stavjaju već i plakati va českem zajike. Do sada su bili samo talijanski i nemški, a sada, bormića i češki. Samo hrvatski — ni slova!

Jur.: Niš zato! Kada sam bil va Foizberge, imel sam jednega cugsfirera Čeha, s kem sam vavek češki hunderhtal. Prvi hip bilo mi je malo teško, ma već drugi dan nisam znal, ča je baš hrvatski a ča češki, tako ti je to jako spodobno jedno drugemu. I pival sam po češki:

Bivali Čehove — statni junaki!

Fr.: Ti si vražji čovek, Jurino!

Jur.: Neka dunke znaju, da ako ne budu oteli stavljat vanka naši plakati hrvatski, da ćemo se mi svi navadit češki i namesto da njim rečemo: Kako je, gospodo Talijani? — mi ćemo njim lepo zapivat po češki: — Jak se imate, pani Talijani? I bit će vuk sit i Italija cela. Kaj ne da?

Fr.: A da ča? Ma ćeš trebeda zlodeju i mane navadit malo češki zapivat, Jurino?

Jur.: Nego ča! Ala počni:

A halupu, a halupu
Oj troninanena!

IZ CRESA.

Naše su škole završile svoju godinu, ali nam nisu donesle onoga ploda, koji smo svi očekivali od škole. Mi smo svi već unapred znali, da ne će donijeti ploda, a to zato, jer je nestalo iz škole pravoga temelja napretka. Ne poučava se djecu u njihovom materinskom jeziku! Jadna djeca prisiljena su, da se muče, ali uzalud. Vrijeme bi bilo, da naši gospodari pogledaju ovoj istini u oči i da iz naših škola učine ono, za što jesu, da se naime djeca uče i nauče, a ne muče. Ovo s pravom očekivamo od novoga g. ministra prosvijete, kao kulturnoga, savremenoga i pravednoga čovjeka!

Kakova tuga i žalost obuzimlje naša srca, kada gledamo naša polja! Nemila suša, koja već neko vrijeme traje, uništila je sve trude i plodove naše. Kako smo se veselili fažolu, krumpiru i kukuruzu, ali eto suša je sve uništila.

Ove smo godine imali na nekim mjestima i nove nepozvane gostove — skakavce, koji su nam mnogo škode počinili.

Grozdje nam se kaže prilično lijepo, ali moramo nažalost opet reći, da još imademo u svojim konobama mnogo staroga vina. Prodaje nema, jer kupaca nema, a uza sve to morat ćemo platiti porez na vino.

Voće je vrlo slabo urodilo. Jabuka i krušaka je vrlo malo. Ni sjena od lani.

Masline su vrlo lijepo bile pokazale, ali na žalost nadošli neki crvići, koji izgrizaju plod, tako da ne ćemo nikakva ploda ubrati.

Riba se na početku dosta hvatalo, ali sada ih najedamput nestalo. Tužni se ribari muče, ali uzalud!

Iz svega se vidi, da nam se prikazuje i približava vrlo slaba zima. Uslijed velike suše trave će nestati, a čime ćemo ove zime hraniti naše blago? Ovo je misao, koja nas vrlo zabrinjuje. Bude li još k tomu oštra zima, onda jao si ga nama.

P O D L I S T A K

Iz „Marije Konavoke"

(Krsno ime).

Starinski je običaj u Konavlima odabrati jednoga sveca za odvjetnika sela a gdjegod i same kuće i dan spomene njegove proslaviti velikom svečanosti. Na taj se dan, koji se nazivlje **krsnica ili krsno ime,** ne radi ni o kakovom težačkom poslu, neko se ide k crkvi, nazivlju se kućni prijatelji, pitaju se dobrim jedjekom, pjeva se, igra se i prodje se veselo, koliko se bolje može. Nema sela ni u selu kuće, koja ne će ovaj davni običaj opslužiti, jer bi bila velika sramota domaćinu, ne imajući nikakove zapreke, da ne proslavi pristojno svoje krsno ime. Samo velika žalost u obitelji — smrt kojeg kućnog čeljadeta ili najbliže svoje ili koja druga velika nesreća — može oprostiti tako pomanjkanje.

Kuća Mihajlova i sve selo slavilo je svoje krsno ime na dan sv. Stjepana Prvomučenika, ili, kako se u Konavlima nazivlje, **Božin dan.**

Stari Mihajlo svedj je veselo slavio svoju krsnicu, ali je ovim putem mislio još više i bolje, da je proslavi, jer obećavši Matu Matijinu svoju Mariju — red bijaše, da ima više prijatelja nego prošastih godina i to još od prvih kuća kaznačine. Na vrijeme dakle bijaše promislio i odredio ono, što je imalo biti spravno za taj dan: jednu veliku četvrtinu vola i dva ovna da se svari dvije zaoblice i dobro utovljenu gudu za pecivo, desetero kokoši, dvije slane praščije bedre i mnogo izabrane pastrve i slanine. K tomu oriza, glatavog kupusa, kave, cukara, vina samotoka, dobre rakije, voća suhoga i drugih stvari, koje su se činile pristojne, bijaše izobiljno pripravio.

U oči krsnog imena u večer počinju se kupiti prijatelji, osobito oni, koji su iz daljega, i počinje se slaviti onaj veliki dan. Za to stari Mihajlo, netom dodje s treće mise na Božić i objeduje sa svojom obitelji, stane se odmah vrtjeti po kući ištući, je li sve pripravno i na svome miestu. Najprvo side pod pod, da pregleda meso, i doista tu nadje sve po naredbi pripravno. Vidje, gdje visi četvrtina vola baš debela, a uza nju dva ovna, da nije mogao iskati bolja, vidie dvije zaoblice i gudu, svako na svomu drvenomu ražnju navrćeno i sapeto, tako da im ne treba drugo nego oganj. Posmjehne se starac zadovoljno i dlanom popleskavši svaki komad: «Vala dobra mesa!» reče sam sobom. — Zatim podje u ognjište, da zanoveta oko Lucije: gdje su joj kokoši, je li nakvasila bedre i pastrvu, hoće li biti prije zahoda sunca sve gotovo itd.

Lucija, tužna, starija ženska glava, u to je doba parila kokoši i perušala ih zajedno s malom službenicom Jelom i uskošena, kako sve žene konavoske, kada su u poslu, iza zuba otpravi Mihaila s lijepim vragom. Nu kad je upita, gdje su majgure, sieknuto mu odgovori: «Gdje su majgure! I ta je dobra! Gore se na podu: pregledaj, ima li sve potrebito za trpezu. Tebi je najlakše pitati: Gdje je ko, jeste li sve spravili? — to, ovo, ono, — pa kad što treba, dočekati najzadnji čas. Makni se i ti štogod!

Što ti je bona? odjavi tiho Mihajlo. Vidi je, kako je zasula! Ta ja sam sve dobavio.

Hm, dobavio! — Koliko, molim te, imaš velikih plitica? Sutra će ti biti toliko čeljadi, pa ćeš sve služiti na četiri plitice? Zar ću donijeti na trpezu drvenu zdjelu? Bit će ti čast, i to ti još misliš zvati paroka na objed?

Jadna ne bila, naći ćemo i tomu kraja: ja ću sada poći u popadije, da uzajmim dvije plitice, a poslat ću Nikolicu u staroga Luke, dati će mi i on druge dvije, pa eto posla načinjena.

Da hajde, miči se — ne stoj — ne čekaj noći! I izlazeći Mihajlo iz ognjišta, obazre se za njime, pogleda ga malo, pa nastavi:

Mili Bože čudna čovjeka! Sve mu je lasno: ne će nigda da vidi dan prije, što je od potrebe, nego baš dočeka Božić. — Vidi ga samo, kako ide! Hoće li se on prije krenuti? Da se i svijet ori, svejedno je njemu za to.

Preuzimajući pak pospješnije da peruša kokoši, stane govoriti sama sobom: Bog zna, prije nego bude sve u kući spravno, počet će dolaziti prijatelji — a jadna ti sam, ne znam ni koje je doba, može bit — Da nu, Jele mala, (reče službenici, koja joj je pomagala) trkni časom više kuće i vidi, je li sunce na Gnjilama.

Poslušno dijete skokne na šetalište, te odozgo joj zavice: Eno, tetko, sunca istom preko rijeke! A Lucija zahvali Bogu, jer joj bješe još više od ure i po dana, da otpremi sve držane posle.

Sred ovih kućnih zabava dodje sunce na zahod a u domu Mihajlovu nadje se sve uredjeno. Pod raspremljen, svijeće pripravljene, obor donji očišćen i životinja spraćena sva u gornji i za dana namirena. U gornjoj kući na jednoj maloj trpezi, čilimom raznobojnim pokrivenoj, izredjene bijahu čašice za kavu, kupice za rakiju s gostaricama punim tog žestokog pića, male plitice mantalom izrezanom i voćem suhim nakićene: u jednu riječ, sve skladno spravljeno, da se pričekaju prijatelji.

Depane u to stari Mihajlo s pliticama, koje doda Luciji s nekom zadovoljnosti i reče joj:

Vidiš, rdjo! Nije se treba mamiti, sve će

IZ RAČICA KOD BUZETA.

…snja je talijanska škola svršila i uči-…tišao. Prigodom svog odlaska izazvao …dent sa nekojim seoskim mladićima. … se nalazili u gostioni općinskog kon-… Waldersteina i to samo radi toga, jer …poslednji naški pjevali i ijujukali. To … D.vjacco-viča tako razljutilo da je kao … navalio medju njih sa namjerom. da …ra i nalema. što mu nije išlo za ru-…eć je konačno dobio prilično dobru … Iza toga popraćen od par njih otišao …me su mu Račicani pokazali dosta …da je kod nas svako nasilje i terori-… uzaludno i nemoguće i da se isto …nekoliko vremena može proizvadjati, a …vijeke. Naš je. hrvatski seljak, ovdje …ar svoj na svome, i ne gosp. učiteljčić, … gost i došljak, uzdržavan od njih. …avamo školsku oblast da iz vlastite … pripazi kakve ljude šalje medju naš … Nama može da koristi samo onaj. koji …nas niknuo!

Istarska Riječ svršava kao obično u gosp. konšiljera. koji ima valjda nalog od … buzetske klike. da uništi sve istiske …našeg lista. Sukrivac kod toga je i naš …noša. koji na molbu i zahtjev samih na-…ka ne će da preda list absolutno nikomu …omu osim gospodinu konšiljeru Tonetu, … su mu. taj poslednji i učiteljčić zaprije-…da ga prijave buzetskom fašju i da tako …službu. ako list izruči u ruke pretplat-… ili koga drugoga. pa makar bio i pis-… ovlašten. Čudimo se i g. Papu poštaru, …e inače korektan čovjek. što ne poduzme … da se dodje na kraj toj lumpariji. koju … njemu podredjeni organ. Ili nas možda … prisiliti. da se obratimo na kompetent-… mjesto?

Kako se vidi. djeluje Istarska Riječ» na … nekojih Buzećana kao crvena krpa na …snog bika. Buzetski svećenik Vascotto, …azio se nekom zgodom. da je «Istarska …« najveći lažilist toga svijeta. Takvim se …avama, gosp. Vascotto. ne dobavlja simpa-… kod našeg naroda. već se samo gubi na …om ugledu.

Gospodarstvo

NOVA GOSPODARSKA GODINA

Svaki znade kakovo veselje vlada kod …as prilikom «novog leta» svakog 1. sječ-…a u godini. Mladići, muževi i starci već …ano u jutro polaze od kuće do kuće, te … z čašicu dobre rakije čestitaju ukućanima …olju. sretniju novu godinu. A djeca kao …treni upadaju u kuće vičući glasno: «re-…ite nam se ca za novo leto, da bi te i kletu . Veselje i razdraganost raste. da kasno na veče dosegne vrhunac. — To je početak t. zv. gradjanske nove godine.

Malo koji naš seljak znade, da imamo još jedno novo ljeto. Koji za nj ne zna, on ga osjeća. -- Već rano prije izlaza sunca, polazi tog dana i mlado i staro s kosama … motikama u polje, te uz nekakvu teku-…inu. koju zovu kavom i uz žilavu. octom …atopljenu šalatu. kose i kopaju do kasno … noć. Nema vina, nema rakije — hambari … konobe su prazne. Nema veselja ni česti-…nja. To je početak t. zv. gospodarske …ove godine svakog 1. srpnja u godini.

Pa zašto su ti gospodari baš u najslabije …ba godine, kad nema ničega u kući. ni …akije. ni vina pa ni kruha. zašto su baš … srpnja izabrali za svoje «novo leto»?! …ako rekosmo koncem lipnja svi su ham-…ari i konobe prazne ili ima u njima vrlo …alo zalihe. Sve što seljak imade to je na …nju. Osim toga u ovo vrijeme svršili su … najvažniji poslovi i sada se radi samo … spremanju plodova (košnja, žetva i …erba). Više se ne ulaže u gospodarstvo …otovo nikakvog kapitala ni u obliku robe … u obliku rada (pogotovo ako se je sav …osao u pravo vrijeme obavio). Možemo …i da je u to vrijeme naše sudjelovanje … gospodarskoj proizvodnji dovršeno, mi … se možemo gotovo nista pridonjeti …spasu žetve. Dalnji tok proizvodnje ima …ati sama priroda, na koju mi nemamo nikakvog utjecaja. Zato je baš 1. srpnja izabran za početak nove gospodarske godine.

Tog dana svaki razumni gospodar otvara svoje knjige i bilježnice. da iz njih sazna, koliko je on truda, koliko novaca uložio prošle gospodarske godine u svoje gospodarstvo, a koliko je iz njega dobio. Iz ovih knjiga on jasno vidi, koliko je potrosio novaca, sumpora, galice, gnoja, koliko je domaćici izdao žita, kukuruza itd. u kratko on vidi iz svojih knjiga koliko je potrošio novca, koliko u gospodarstvu. koliko u kućanstvu. Iz knjiga on takodjer razabire koliko je kroz cijelu prošlu godinu dobio od gospodarstva i to: koliko je žita, koliko krumpira, repe, voća i povrća itd. koliko je dobio za vino, mlijeko, prodana goveda ili svinje itd.

Iz svojih knjiga vidi sav prihod gospodarstva. Ako on sada od cjelokupnog prihoda u gospodarstvu odbije sve izdatke, toda dobije jasnu sliku koliko je čitavo njegovo imanje kroz prošlu godinu poraslo ili nazadovalo. Ako su prihodi bili veći nego izdaci onda je njegovo imanje poraslo. Njegovo je gospodarstvo bilo dobro vodjeno, ono mu se isplaćuje. Ako su pak izdaci bili veći od prihoda, njegovo se imanje smanjilo, gospodarstvo mu se ne isplaćuje. Tu mogu biti dvije mogućnosti: ili je on loše gospodario, slabo upravljao svojim gospodarstvom ili se pak njegovo gospodarstvo nalazi u takvim prilikama, da mu se ne isplaćuje kraj svega toga, što on dobro gospodari. On mora sada računom ustanoviti, gdje je krivnja, ili na lošem gospodareju, ili u prilikama, koje prijeće, da se njegovo gospodarstvo pridigne.

Razumni gospodar ne zadovoljava se ovim jednim računom, koji mu pokazuje koliko prihoda donaša čitavo njegovo gospodarstvo kao jedna cjelina. Jer gospodarstvo kao cjelina može se još isplaćivati, može biti aktivno ali u njem može biti jedna ili više gospodarskih grana, koje se ne isplaćuju, koje su pasivne i koje prema tome usppjeh čitavog gospodarstva smanjuju ili čine da se gospodarstvo uopće ne isplaćuje. Zato je neophodno potrebno izračunati, kako se isplaćuje svaka pojedina grana gospodarstva n. pr. koliko prihoda donaša vinogradarstvo, koliko govedarstvo ili živinogojstvo uopće, koliko se izplaćuje uzgoj pšenice, kukuruze itd., pa na temelju ovog računa gojiti i pogodovati onoj grani gospodarstva, koja se najviše isplaćuje. Ovaj račun nije nikakva mudrost niti čarolija pa ga izvesti može svaki onaj, koji zna čitati i pisati i koji si bilježi kroz čitavu godinu što i koliko u gospodarstvu potroši, a koliko privrijedi. Tako n. pr. ako se hoće izračunati koliko se izplaćuje vinogradarstvo onda je potrebno, da se tačno bilježi kroz čitavu godinu koliko se potroši: za kolce, rezanje i vezanje, okapanje, škropljenje, sumporanje, čišćenje, zatim koliko za trgadbu, prevoz i za sve one poslove, koji su potrebni, da se od grožđja dobije vino. Osim toga treba ovim troškovima pridodati iznos poreza i taksa, koji odpadaju na vinograde i vino, pa 5 do 8% od vrijednosti sprava i posudja potrebnih u vinogradarstvu i podrumarstvu. Kad smo ovako zbrojili sve troškove razdijelimo ove sa brojem hektolitra vina. što ih imademo u konobi i doznajemo. koliko nas stoji 1 hl. odnosno 1 l vina. Prema cijenama vina, koje vladaju na tržištima, znademo odmah, da li nam se isplaćuje vinogradarstvo ili se ne isplaćuje, ako isporedimo cijenu vina na tržištima sa visinom koštanja vina.

Pokaže li nam račun da nam se n. pr. vinogradarstvo ne isplaćuje, ustanovljujemo računom, koliko bismo dobili, na istoj površini zemlje, kad bismo vinograd pretvorili n. pr. u vranice ili livade.

Tako računa svaki razumni gospodar. A kako naš seljak? On nam odgovara, kad mu ovako oričamo: a kamo bimo mi prišli, kad bi ovako računali?! Mi smo pak uvjereni, da će naš seljak doći mnogo na gore, ako ovako ne računa. Dobro vodjene knjige, dobar račun jedino nam može pomoći da nadjemo put, kojim nam treba poći, hoćemo li da naše gospodarstvo napreduje.

Pobiranje i sušenje duhana

Doskora će trebati započeti sa postepenim otrgavanjem lišća sa duhanove stabljike. Taj posao treba na svaki način obaviti prije nego li započnu mrazovi. No prerano neka se ne pobire lišće, jer ovo ima do kraja znatnoga prirasta. Ako je duhan rano sadjen, može se sa otrgavanjem početi već koncem ovoga mjeseca. Kod toga treba imati uvijek na umu, da se listovi tek onda skidaju, kad su dovoljno zreli. Lišće pak je onda dovoljno zrelo, kad dobije žute i smedjaste pjege, kao namramoreno, silno miriše, postaje ljepivo i žilavo, a vršci mu se nagnu prama tlu. Skidanje listova neka se preduzme samo za suha vremena. Duhan za smotke nešto se prije pobire, da ostane list mekši i žilaviji, dok se duhan za pušenje pušta sve dotle, dok posve dozorije. Najprije treba otrgavati t. zv. blatne listove, dolnje, koji moraju biti posebno pobrani i spremljeni. Zatim se opet posebno potrgaju i spreme srednji listovi, od kojih biva najbolji duhan, a posebno najgornji, koji su najdeblji i najtvrdji. Kod pobiranja slažu se listovi u male kupčiće, pri čem se tako okrenu, da im gornja strana bude okrenuta prema dolje, te ostanu u takovim kupcima do večeri, da povenu. Onda se lagano slamom svežu u snopove i postave na suho mjesto (eventualno pod «kolaricu»). — Duhan se suši na tanko rasprostrt, na tavanu 1—2 dana, dok povene. Tada se nanizava na uzice i objesi. Lišće ne smije ni u kojem slučaju da bude pretijesno nanizano, a niti uzice preblizu. Ako se duhan rano počne sušiti, onda će se potpuno osušiti za 8—10 tjedana. Lišće se skida sa uzica za vlažna vremena, da se ne drobi, te na rahlo sveže slamom u snopiće, koji se moraju često prevraćati.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

1 englesku liru sterlinu za 101.55 -102.75 ital lira; 1 amer. dolar za 23.05 - 23.15 it. lira; 100 švicar. franaka za 424 427 ital. lira; 100 franc. franaka za 119—120 ital. lira; 100 čehoslov. kruna za 68.50 69 ital. lira; 100 jugoslov. dinara za 27.35 27.65 ital. lira; 1000 madžarskih kruna za 27 32 ital. centezima; 1000 austrijskih kruna za 32¼—33½ ital. centezima.

Zdravstvo.

DJUBRE NASRED DVORA.

Djubre nasred dvora
Velika pokora:
To je adet[1] ludi,
Man' te se ga ljudi! —
Djubre se i blato
Pretvara u zlato,
Ako umna ruka,
Nije to ni bruka,
Iz njeg hljebac vadi,
Djeci kolač sladi. —
Kad si polje podjubrio,
Pošteno izorao,
Pšenicu zasijao,
Srce ti se smije,
Kako žito klije!
Pa kad danas ili sutra
Dobiješ sa jednog jutra[2]
Pet, šest centi pšenice
Slacjane nam bjelice,
Djubru ti tad zahvali,
Koj' ti taki rod izvali!
Ali sve to biti može
Kad se rad i pamet slože,
Ali usred dvorišta
Nije mjesto djubrišta! —
Usred dvora eto gnoj,
A na njemu muha roj!
Sunce Božje vruće sije,
Gnoj se pari pa se grije.
Raznih bola nemirice
Tu se šire kužne klice.
Tu će muhe da zasmrade
Svoje noge, svoje gade,
U tvoj stan će sad da lete,
Sjedaju ti na krevete.
Pa na sudje, čaše, flaše,
Ne boje se crne snaše,
Sve će smradi da zaplaze,
Kužnim klicam da zaraze.
Otud, vidiš, dodje griža
Oboljc ti cijela hiža!
A i sam, kad već zarana
Izadješ iz svoga stana,
Tek što stupiš na dvorište,
Već zagaziš u djubrište.
Na nogama nosiš blato.
Pa je često baš i zato
Lijepi stan tvoj zaprljan,
Mjesto da je čist ko dlan.

Zato, slušaj, ubuduće,
Spremaj djubre iza kuće!
Iza staje jamu kopaj,
Tamo djubre svagdan trpaj:
Gnojnica se ne će slijedit,
Sramota te ne će slijedit,
Zdrava će ti biti djeca
I rumena k' o u keca!

Iz „Seljačke čitanke o zdravlju" dra. I. Haslingera.

[1] običaj; [2] mjera jedan dan oranja.

Politički pregled

LONDONSKA KONFERENCA

Iza tolikih konferenca, eto opet jedne. Saveznici su se sastali u Londonu. Ta je konferenca otvorena u znaku dobre volje, ali i pod dojmom neke grozničave neodlučnosti. Govori, kojima je konferenca otvorena, izrazuju ovu dobru volju i u stvari je nemoguće povjerovati. da bi ikoja vlada, zastupana na konferenciji, mogla pokrenuti koje nepotrebno pitanje. Apsurdna je svaka pomisao, da bi koja vlada zaželila neuspjeh konferencije, jer se londonska konferencija smatra jednim od najvažnijih dogodjaja od versailleske konferencije ovamo. Ipak ne treba prikrivati fakat. da najveća poteškoća postoji u razlici stanovišta izmedju dvije velesile, koje nose najviše odgovornosti za samu konferenciju, a to su: Engleska i Francuska. Engleski min. predsjednik MacDonald i francuski min. predsjednik Herriot su prijatelji i u mnogim se pitanjima podudaraju. Ali je iskustvo dokazalo, da Herriot mora računati na jedan dio francuskog javnog mnijenja, koja se nikako ne slaže s njima. Suprotna mišljenja u engleskom i francuskom javnom mnijenju, koja su u prošlosti priječila sporazum, sad su postala aktivna i u samoj konferenciji. Zato je glavna svrha konferencije, da nadje način, kako će približiti francusko-englesko gledište i da u isto vrijeme pruži dovoljne garancije za one kapitaliste, koji su potpisali projektirani nacrt za njemački zajam.

Važnost ove konferencije velika je, jer je ovo prvi poratni sastanak savezničkih državnika za sredjenje i umirenje Evrope sa ograničenim i točno označenim programom na temelju jednog auktoritativnog stručnjačkog plana, što su ga sve interesirane stranke proučile i u načelu usvojile. U ovomu je golema prednost ove konferencije pred svim dosadašnjim, i jedino jamstvo da će donijeti nekog uspjeha.

Ipak do jedne ovakove ograničene i na praktičnoj podlozi osnovane konferencije teško je došlo, i nakon gorkog iskustva. Velike se nade polažu u ovu konferenciju, koja bi imala da bude početak ozbiljnog i trijeznog raspleta evropskog političkog i gospodarskog čvora. Ali sve to ostaje u carstvu nada, jer dosadašnji poratni razvoj evropskih i uopće svjetskih prilika doveo je do jednog već ukorjenjenog stanja spojena sa moćnim političkim, gospodarskim i finansijskim interesima. Svi ovi interesi vezali su svoju sudbinu sa podržanjem tog kaotičnog stanja, te njihovi predstavnici napinju svu snagu da ga podrže, ako ne sasvim, a ono barem u takovoj mjeri, da njihovi interesi ne budu kompromitovani.

Tek je prošla navala stanovitih francuskih političkih i gospodarskih interesa, da izrabivši pogreške francuskog i engleskog premijera, pokopaju još prije otvora londonsku konferenciju, a već sa otvorom konferencije počinje navala engleskih finasijskih krugova. Predstavnici francuskih interesa skopčanih sa okupacijom Ruhra, nezadovoljni sporazumom u Chequersu, uspjeli su, da je nekidašnjim sastankom u Parizu taj sporazum bio znatno preinačen, a sada engleski finansijski krugovi, čiji se interesi kose sa francuskima, nezadovoljni su sa utanačenjima u Parizu i prijete, da će londonsku konferenciju učiniti iluzornom.

Ključ čitavog Dawesovog plana leži u emisiji velikog zajma, koji bi imao omogućiti Njemačkoj, da uspostavi ekonomsko ravnotežje i po tomu, da je dovede u stanje, da udovolji obvezama u smislu izradjenog plana. Bez tog zajma. svi zaključci o njegovoj primjeni nemaju nikakovog praktičnog smisla. I sada ustaju engleski finansijski krugovi, koji u ime tog zajma moraju izdati 40 milijona sterlina, te prijete, da ne će dati ni pare, ako ne dobiju garanciju, kakove oni traže. U prvom redu ne dozvoljavaju nikakovu kontrolu osim one predvidjene u Dawesovu planu, a sporazum Herriota i MacDonalda u Parizu smatraju bez vrijednosti. jer da je učinjen bez njih i protiv njima.

Ovo predstavlja ozbiljnu pogibelj za konferenciju, koju se može ukloniti jedino udovoljenjem engleskim finansijskim krugovima, za kojima stoje i amerikanski. ali u tom slučaju prijeti ponovna uzbuna francuskih interesa.

Da zbrka bude veća, ustaju u zadnji čas i predstavnici njemačkih interesa. koji se vide zapostavljeni te aranžiranjem nemira i protufrancuskih demonstracija, hoće da svrate pozornost na sebe i da poruče saveznicima u Londonu, da je, bez njihova pristajanja i sudjelovanja, nemoguća provedba plana radi koje vijećaju. Marx i Stresemann dapače opetovano su zadnjih dana izjavili. da pristajanje i sudjelovanje njemačkog naroda zavisi o tomu, da li će njegovim predstavnicima biti moguće da njegove interese zaštite.

Borba tih golemih interesa u punom je jeku, a ova konferencija ustanovit će njihov omjer, o kojemu će zavisiti i njezin uspjeh.

Mala Antanta.

Slijedeća konferenca Male Antante održat će se u septembru ove godine u Bukareštu te će tom prilikom predsjednik čehoslovačke republike Masaryk vratiti posjet jugoslovenskom kralju Aleksandru. Iz Beograda će otputovati u Bukarešt, a zatim će posjetiti Varšavu.

Kako se tvrdi u političkim krugovima ući će slijedećega septembra i Poljska u sastav Male Antante. Ovih dana otputovat će Masaryk u Karlove Vary, kuda će kasnije prispjeti i kralj Aleksandar i predsjednik rumunjske vlade Bratianu.

Italija.

Prošle srijede je potpisan u Rimu u Palazzo Chigi talijansko-austrijski ugovor, u kojem su ova zanimiva utanačenja: Austrija se obvezuje, da će vratiti sav uredjaj dvorca Miramare i odstupiti Italiji bez odštete sve alpinske zaštitne gradjevine. Palača bivšega austro-ugarskoga poslaništva u Carigradu ostaje talijansko vlasništvo. Željeznička stanica Thoerl bit će internacijonalna pogranična stanica pod austrijskim suverenitetom. Austrija odstupa Italiji, i to bez svake odštete, sve projekte i studije o javnim radnjama u provincijama, koje je anektirala Italija. U to spada i projekt o tršćanskom vodovodu. Italija vraća Austriji male posjede, koji ne prekoračuju vrijednost od 50 hiljada lira, a jednako i austrijske institute u Rimu. Italija se odriče većeg dijela svojih kredita prema Austriji. Bolnice u San Pelaggio i Velikom Lošinju ostaju i dalje vlasništvo općine grada Beča, ali upravu preuzima talijansko udruženje, a jednako talijanska vlada imenuje direktore tih bolnica. Konačno se Italija odriče plaćanju troškova, što ih je imala prigodom podržavanja svoje garnizone u Burgenlandu.

… vrijeme učinjeno, kad je starac na …a. Eto ti ih pet. a ne četiri. čuvaj ih samo …nemoj, da im se štogod dogodi .

Zahvale Bogu, jer si se i ti jednom kre-… odjavi Lucija, primajući plitice. A sad … mojim. hajde na pod i pričekaj prijatelje i …nemoj mi ovdje zanovetati. dok uredim …ognjište i pripravim, što ima biti za večeru .

Ne ću te. Božija dušo. ne ću te; eto te …mo. čini što hoćeš. samo, moja Luce. neka …ude skladno .

… te moja miso i pomnja , zaglavi stara. Ostavivši staru. uzide Mihajlo na pod i na-…švši sve u redu posmjehne se ispod brka, … glavom, pa otide u gornju kuću i o-… trpezu pripravnu: Ha ha , reče. evo. … za gospodu — rakije žeženice. vesele … koja će razveseliti domaćine i prija-… da bih se nadao, da ima biti dobra. Nu … vragu da ne budu uzeli jednu za … hajmo pokušati!» Pristupi k trpezi. … komadić manta'e. zagrize ga, natoči ku-… rakije. razgleda je prema zraku. primi-… i popije. Popivši je. sažme dobro usta. … malo glavom. zapre očima u tle, kako … nešto misli. te skupljenu paru puštajući … nozdrve zavapi: Baš dobra' rakija i po. … ne znam. ima li ovakove u trojice u …. Ha. ne boj mi se, kume Matija. … će te stari Mihailo!»

Mato Vodopić.

Jugoslavija.

Na povratku iz Prage sa konference Male Antante, jugoslovenski ministar vanjskih posala zaustavio se je u Beču, da čestita od imena svoje vlade austrijskom kancelaru Seipelu na njegovom ozdravljenju poslije atentata. Ministar Ninčić dugo je konferisao sa austrijskim ministrom vanjskih posala Gruenbergom, radi pitanja, koja su se imala pročistiti te o trgovačkom ugovoru, koji će se sklopiti na jesen. Poslije toga posjetio je drž. kancelara dr. Seipela u Huetteldorfu, u večer je priredjen svečani banket u njegovu počast u hotelu »Imperial«. Banketu su prisustvovali uz dr. Ninčića, jugoslovenski, čehoslovački i rumunjski poslanici, ministar vanjskih posala Gruenberger, državni podkancelar te razni visoki činovnici. Poslije banketa slijedilo je svečano primanje, kojemu je sudjelovao cijeli diplomatski kor. Dr. Ninčić dao je izjavu novinarima, da je zadovoljan tokom pregovora sa Austrijom i da će se doskora završiti trgovački ugovor, koji će biti tarifalan. Mala Antanta će se sigurno proširiti, jer zemlje Srednje Evrope imaju zajedničke interese. Ugovori Čehoslovačke sa Italijom i Jugoslavije sa Italijom pojačali su Malu Antantu. Na uspostavu odnosa sa Rusijom u Jugoslaviji se gleda simpatično. Glede Radića je primjetio u šali, da nema ništa protiv toga da ostane u Rusiji, ali kako se ogriješio o postojeće zakone, ako se povrati, bit će kažnjen. Radi njegova odlaska u Rusiju može doći i do rascjepa u njegovoj stranci. U slučaju rusko rumunskog rata, Jugoslavija će ostati neutralna.

U vezi sa zaključkom jugoslovensko-talijanskog ugovora, govori se u informiranim krugovima, da su s time uklonjene i posljednje zapreke, koje su bile na putu posjetu jugosl. kralja u Italiju. Taj je posjet dogovoren već kod sklapanja pakta o prijateljstvu s Italijom. Po jednoj verziji do toga bi posjeta imalo doći u vrlo skoro vrijeme.

S obzirom na uspješno završene pregovore o trgovačkom ugovoru s Italijom i na lijep prijem, koji je taj ugovor našao u talijanskoj štampi, saznaje se iz dobro upućenih krugova da će doskora biti definitivno riješeno i pitanje o razgraničenju izmedju Italije i Jugoslavije.

Općenito raspoloženje u svim političkim krugovima prošlo je u nervoznom iščekivanju odluke glede vladine krize. Palo je u oči, da je Kruna do sad s velikom brzinom konzultovala šefove grupa, tako da su isto sva tri predstavnika užega opozicijskoga bloka Davidović, Korošec i Spaho bili primljeni kod kralja u audijenciju. Prije audijencija održali su šefovi bloka konferenciju, da mogu jednako izvjestiti kralja i time označiti solidarnost užega bloka. Uži blok savjetuje kralju parlamentarno riješenje krize i to tako, da se predsjedniku skupštine Ljubi Jovanoviću povjeri sastav koncentracijskoga kabineta, koji bi kabinet uži opozicijski blok podupirao i pomagao sastaviti. U kojoj formi bi bila ta saradnja užega bloka s Ljubom Jovanovićem, o tom bi se blok sporazumio s Jovanovićem; vjerojatno pak na taj način, što bi odredio izvjesni broj svojih članova u koncentracijsku vladu. Do sad se nije moglo saznati u tom pravcu nikakovih detalja. Članovi opozicije izjavili su nakon audijencije, da je njihov utisak, da će kralj povjeriti sastav kabineta Ljubi Jovanoviću.

U južnim krajevima silno je razvito arnautsko banditstvo. Te bandite zovu kačacima, koji ograbljuju, a i ubijaju mirno naselenje. Da se učini tamo red, uputio se je veliki župan u Kosovskoj Mitrovici sa komandantom artiljerijskog puka i sa dvije čete pješadije i jednom baterijom u drenovački srez. Nitko nije znao kakve su ih namjere vodile. U noći opkolile su čete teren oko sela Garica i triju okolnih sela. U selu se nalazio Adem Bejica sa svojim odmetnicima u gostima kod Mehmeda Alije, kojemu je došao da čestita Kurbam Bajram. U ranu zoru poslao je župan da pozovu Bejicu na predaju. Ujedno su se žandari približili selu. Oni su medjutim napadnuti iz pušaka. Veliki župan naredio je napadaj na Garicu i okolna sela te je borba trajala cijelo prije podne. Palo je 15 mrtvih žandara i vojnika, a 12 ih je teško ranjenih. Na strani Arnauta palo je preko 200. Drugog dana su žrtve bile svečano pokopane uz asistenciju pravoslavnog i katoličkog sveštenika. Adel Bejica se je bombama probio kroz čete i valjda utekao u Albaniju. Njegova je kula sravnjena sa zemljom, a još neka sela je artilerija porušila.

Bugarska.

Progoni zemljoradničkih prvaka su na dnevnom redu. Listovi javljaju, da su zemljoradnički prvaci, bivši ministar i član višeg partijskog odbora Kosta Tomov, zatim Kalča Konzulov i Ivan Kulkanov ovih dana uapšeni zbog pripadanja zemljoradničkoj stranci. Utro« javlja neki dnn, da su 6. o. mj. nepoznate osobe odvele iz njegovoga stana u Tatar-Pasadžik bivšeg žandarskog narednika Todora Uzunova. Drugi dan našli su putnici, koji su išli na stanicu, na jednom drvetu jednu glavu odsječenu nožem ili sjekirom, a pod njom je bio napis, da će se tako dogoditi svakom izdajici domovine, t. j. svim pristalicama Stambolijskoga.

Domaće novosti

Tražbine proti bivšem austro-ugarskom, austrijskom i magjarskom Eraru.

Potražbe proti bivšem austro-ugarskom, austrijskom i madjarskom Eraru moraju se čim prije podnijeti ili italijanskoj Legaciji u Beču il kr. Prefekturi u Trstu čim prije za to, da mogu biti uzete u račun. Mnogi su to već učinili, drugi su to dosada propustili.

Potražbe su navedene u članku trećem sporazuma, zaključenog dne 6. aprila 1922 izmedju Italije, Austrije i Madjarske i obnarodjenog sa Kr. Decreto-Legge od 13. decembra 1923 br. 3156. te spadaju u glavnome u slijedeće grupe:

a) tražbine nastale iz odnošaja javne službe u pogledu prinadležnosti, mirovina, pomilovina itd. kao što i tražbine iz pogodbi za službe;

b) tražbine, koje se odnašaju na pogodbe o dobavama, o najmovima, o konstrukcijama i o transportima;

c) tražbine iz ratnih davanja djela i predmeta i ukonačivanja vojnika;

d) tražbine na temelju civilne odgovornosti državnih željeznica i zakona ili reda o službi željezničkih činovnika i željezničkih konstrukcija;

e) tražbine proti poštanskoj, telegrafskoj i telefonskoj upravi, u koliko nisu bile uredjene posebnim sporazumom;

f) tražbine duhovnika u pogledu »Kongrue«;

g) tražbine iz naslova potpora za bjegunce, ratne invalide i obitelji preostalih u ratu;

h) odštete za one, koji su bili u ratu te su predali svoje halje vojničkim depotima prigodom stupanja u vojsku te su ih izgubili prije 3. novembra 1918;

i) odštete za one, koji su predali novac ili vrijednosne stvari vojničkim ili civilnim organima, službeno za to ovlaštenim, da ih pošalju doma, ali samo u slučaju, da je to šiljanje bilo organizovano sa strane države.

j) potražbe, da se vrate ženidbene kaucije, kaucije civilnih funkcijonara, mornara i drugih vojnika, kaucije za garanciju, garancijska pisma i drugi polozi, predani državnim uredima za garanciju jednog kontrakta ili u drugu svrhu.

Tražbine su nabrojene samo primjerice te ne isključuju tražbine iz drugih naslova proti jednom od navedenih Erara.

Izmjena kruna u lire već provedena.

Svim članicama i nečlanicama Sadružnog Saveza (Zadružne Zveze) u Trstu, u koliko su prikazale bile svoje molbe za izmjenu kruna u lire putem Zveze u Trstu, novac je već promijenjen. Time je zaključeno jedno poglavlje, koje nas je kušalo mnogo i mnogo truda. U ime našeg istarskog naroda neka ide naše priznanje i naša zahvala svim onim, koji su se oko toga starali, u prvom redu našem narodnom poslaniku dr. Wilfanu i našem bivšem poslaniku dr. Uliksu Stangeru, koji su neutrudno radili na tom polju. A najveće priznanje Tebi, narode istarski, koji si, premda u najvećoj bijedi, čekao strpljivo, pun povjerenja i samoprijegora, koji više puta nisi imao niti kore hljeba da zagrizeš, a nisi poceo dizati svoje uloške i nisi tužio svoje zadruge, unatoč svim onim agitacijama, koje su se u tom smjeru vršile direktno sa strane naših narodnih protivnika, a žalibože indirektno sa isvjesnom kampanijom i sa strane nekojih takozvanih Slavena, koji su kušali da ludim načinom potkopavaju povjerenje, što si imao u svoje posujilnice. Strpljen, spasen! Hvala Tebi, narode istarski!

Zadaća je sada Zadružne Zveze u Trstu, da uredi naše zadruge, da osvoji i provede nekakvu gospodarsku politiku na polju zadružništva.

I riječkomu je župniku odzvonilo...

Prije nekoliko nedjelja primio je riječki župnik i kanonik i Njegove Svetosti Pape Pija XI. kućni prelat, Monsignor doktor Kukanić ferman ovog sadržaja:

Monsignor dr. Ivan Kukanić.

Na osnovu jednog meni upravljenog pisma sv. Konzistorija od 13. maja o. g. pozivljem Vas, da se u roku od sedam dana odrečete župničke časti.

Rijeka, 27. maja 1924.

Potpisan: Izidor Sain, apost. administrator.

Još istoga dana Monsignor se je Kukanić odrekao svoje župničke službe. Pa i nije mu ostalo drugo već ili pokoriti se sili ili pustiti, da ga suspendiraju. On je odabrao ono prvo.

Po krvi Monsignor je Kukanić Hrvat, ali je ta hrvatska krv u njemu bila oduvijek vrlo mlaka. Prava fijumanska, kaošto je i on sâm bio u prvom redu Fijumanac. Mi Hrvati nismo mogli biti s njime osobito zadovoljni. I nismo bili, ali to ne znači, da moramo zato mukom da predjemo preko nepravde, što je tome inače uglednom prelatu nanesena. Ne, već kaošto smo dizali a još i danas dižemo svoj glas protiv zuluma, što su ga nad našim svećenicima vršili a i još ga i danas vrše talijanske više oblasti crkvene, tako isto protestujemo i sada protiv ovog najnovijeg vatikanskog nasilja. Cijeli postupak gospode kardinala i biskupa i vikara prema riječkome biskupu nije već od prvog početka bio drugi nego obični manevar sitnih zakutnih strančara i političara. Sve je to pokupljeno i sve će se to jednog dana iznijeti pred kulturni svijet, neka se zna i vidi, kako se ovaj naš ubogi i mukotrpni narod progoni i sa strane, otkud bi ga moralo samo sunce kršćanske ljubavi da grije.

A narod naš? On sve gleda i sve razumije i malo po malo povlači — konsekvencije...

K našem današnjem podlistku.

Mato Vodopić rodio se je godine 1816. u Dubrovniku i posvetio se duhovničkom zvanju. Godine 1882 postade biskup u svom rodnom gradu i kao takav umre 1893. Pisao pjesme i prozu: Marija, povjest konavoska, Tužna Jele, Na doborskijem razvalinama, sve pripovijetke lijepe sadržine, odlične krasnim narodnim jezikom. Plod uspješnih njegovih prirodoslovnih studija su lijepe rasprave Pučka imena ptica i životinja, Pučka imena trava. U današnjem podlistku donašamo poglavlje iz njegove pripovijetke »Marije Konavoke«.

Svega po malo

Dala krv zaručniku i ubila ga.

U pariškoj bolnici Paul Brousse desila se neobična drama. Poznati poljski pisac Ivan Zyzmonski, 35 godina star, iz Varšave, ušao je pred mjesec dana u bolnicu zbog neke neizlječive bolesti i nastanio se u istoj sobi zajedno sa svojom 22-godišnjom vjerenicom Stanislavom Uminskom. Mlada djevojka njegovala je najpožrtvovnije i s mnogo samoodricanja svog bolesnog zaručnika. Čak je ponudila i svoju krv, da ga spasi, pa je ovih dana bila izvršena operativna transfuzija. Na nesreću ta operacija nije donijela nikakvog uspjeha. Pretprošle večeri, predosjećajući, da će bolest zaručnikova svršiti tragično i sve očajna od polagane i teške agonije svog zaručnika, Uminska je trgla revolver i ispalila u njega iz blizine metak u čelo i pobjegla. Bježeći vikala je, da ga je ubila, kako bi ga spasila od daljnjih muka. Mlada djevojka srušila se poslije čina na tle. Morali su je povjeriti bolničnoj njezi, jer su njeni živci silno rastrojeni.

Iskopajte me iz vaših novina!

Poznata je anegdota o Mark Twainu, koji je na jednu novinsku vijest, da je umro, odgovorio telegrafski: »Vijest o mojoj smrti bit će znatno pretjerana, pošto meni o tome nije ništa poznato«. Sličan slučaj desio se godine 1858. pjesniku Reuteru, koga su neke novine proglasile mrtvim. A pjesnik je, pročitavši tu vijest, poslao redakciji slijedeći ispravak: »Pošto imam shvatljiva odvratnost protiv toga, da budem živ pokopan, molim vas, budite toliko ljubazni, pa me iskopajte iz broja 268. vaših cijenjenih novina, a naročito, jer imam posebnih razloga, da još neko vrijeme ostanem medju živima«.

Grozno ocoubijstvo

Prema vijestima bukareštanskih novina u Radautzu u Bukovini došlo je do jednoga groznog zločina. Tamošnji predsjednik agrarne komisije, Sucoveanu, nadjen je naime mrtav u svome krevetu. Lješina je nosila užasna rana od jednoga hitca, koji je morao biti ispaljen iz najveće blizine. Istraga je ustanovila, da je Sucoveanu umorio njegov rodjeni devetnaestgodišnji sin. Mladić je uapšen te je u istrazi priznao svoj čin, izjavivši, da se htio osvetiti ocu, jer se protivio ovaj njegovoj ženidbi s jednom djevojkom.

Hiperprodukcija inteligencije u Čehoslovačkoj.

U Čehoslovačkoj, gdje je mnoštvo škola, nastala je kriza inteligencije. Djaci, kad dovrše školu, nemaju gdje da se zaposle. U češkim novinama čita se n. pr. i takovih oglasa, gdje mjesto vratara traži jedan — doktor prava! Neka tvornica šećera u Kelcanima raspisala je natječaj na nekoliko mjesta čuvara polja; medju natjecateljima javilo se je: 2 akadem. slikara, 8 inžinjera, 26 gospodarskih pristava! Pitanje ove hiperprodukcije inteligencije u Čehoslovačkoj postalo je vanredno oštro. Mnogi vide jedini izlaz u što većoj emigraciji.

Djevojka htjela utući trgovca čekićem.

Prošlih dana pokušala je 24godišnja F. Wohelberger u Berlinu grabežno umorstvo. Kako je već duže vremena bez namještenja i stana, sačekala je, da dodje do novaca, trgovca Oskara Dubrova, kad se vraćao kući, udarila ga iznenada s pola kilograma teškim čekićem po glavi. Napadnuti je pao u nesvijest i zateturao, a djevojka ga još nekoliko puta udarila. Pritrčali prolaznici spasili su trgovca od sigurne smrti. Pojava ove banditke u Berlinu izazvala je veliku senzaciju medju gradskim pučanstvom.

Propast bečkih služnika.

S padom Habsburgovaca i njihova carstva počela je zalaziti i zvijezda poznatog bečkog tipa javnog služnika — dinstmana. Prije rata imao je Beč 4.000 služnika, a prema današnjoj statistici imade ih svega samo 300, a i od toga su 75 posto starci, a 25 posto invalidi.

Pokušaj razbojstva u spavaćem vagonu

U ekspresnom vlaku na liniji Bu... Veliki Varadin pokušano je veliko raz... Dva željeznička provalnika uvukla su se u jedno odjeljenje vagona za spavanje da pljačkati prtljagu nekih putnika. K... spavaćeg vagona zatekao je tatove ... pa su ga ovi htjeli izbaciti iz v... vagonskom hodniku razvila se očajna ... život i smrt. U to su se od vike probudili ... nici i oslobodili konduktera iz opasnog ... žaja, jednog su provalnika uhvatili, a ... iskočio iz vlaka.

Silna oluja u Njemačkoj

Prošle nedjelje nastala je u Berlinu ... oluja. Na jezerima u okolici Berlina ... na hiljade čamaca s izletnicima, pa ih ... masu izvrnuo, kod čega se nekoliko ... utopilo. U Potsdamu bilo je na prosla... ljačkog društva na hiljade svijeta. Nag... iznenadio je sakupljene, potrgao sve ... i time unio u prisutne panički strah ... zbrci ranjeno je nekoliko ljudi.

Umro general Riciotti Garibaldi.

General Riciotti Garibaldi, sin talijanskog narodnog heroja Giuseppea Garibalda, umro je dne 17. o. mj. Riciotti Garibaldi bio ... talijanske ekspedicije, koja je god. 1897 ... tekla Grčkoj u pomoć. Sa svojim ocem su... lovao je i u borbama kod Dijona god. 187...

Kradja u bogataša Forda.

Poznatom kralju automobila Fordu ukra... je mali kovčeg s biserima i dijamantima vrijednosti od 100.000 dolara ili 2 milijuna 400.000 lira. Kradja je izvršena već pred ... dan dana, ali ju je policija tajila. Potpuno je nerazumljivo kako su lopovi mogli doći u Fordovu vilu, pošto je ona opkoljena ... zidom i bodljikavom žicom, a dan i noć ... je 15 stražara.

Požari šuma u Americi.

Duž obale Tihog oceana u Sjedinjenim ... žavama i u engleskoj Kolombiji bjesne ... šuma. Šteta iznosi više milijuna dolara. ... gibelji su bila mjesta, koja leže medju ... mama, ali je opasnost donekle uklonjena ... stokim prolomima oblaka, koji su otež... širenje požara.

Umrla od plamena žigice.

U francuskom mjestu Fronard igrala ... trgu neka osamgodišnja djevojčica. N... ... koji se takodjer igrao, bacio je na ... ... upaljenu žigicu. Od plamena zapalila ... kosa djevojčice i mala je za kratko ... umrla u strašnim mukama.

Rekord brzine na automobilu.

Prošle subote izvedene su u blizini ... automobilske utrke za rekord u brzini. N... veće brzinu postigao je Englez Eldridge, ... je na ednom posebno konstruiranim ... tvornice Fiat postigao brzinu od 23... ... metara na sat.

Darovi.

Za »Istarsku Riječ«:

Naš dični starac gosp. Ljudevit Ter... ruje L. 15.

Od raspačanih razglednica sa izleta ... Učku medju opatijskim planinarima L. ...

Za »Djačku Maticu«:

Pošto nije mogao prisustvovati ... sjednici Djačke Matice dne 15. o. m. gosp. Anton Stenta daruje L. 10.

Medju našim rodoljubnim Lošinjanima ... narodni blagdan sv. Ćirila i Metoda sakupljeno ... L. 60.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Poziv

na

glavnu skupštinu

Kaštelirskog Društva za štednju i zajmove

reg. zadruga na neogr. jamčenje

koja će se obdržavati

u nedjelju 3. augusta 1924. u 10 sati prije podne u Kašteliru u „Narodnom Domu"

DNEVNI RED:

1. Čitanje i odobrenje zapisnika ... glavne skupštine.
2. Izbor upravnog i nadzornog odbora.
3. Odobrenje računskog zaključka za godinu 1923.
4. Eventualije.

Ako skupštini ne pristupi dovoljan broj članova, vršiti će se pol sata kasnije na istom mjestu i po istom dnevnom redu bez obzira na broj prisutnih članova.

ODBOR.

Tužnim srcem javljamo svoj rodbini, prijateljima i znancima, da je u četvrtak, dne 17. julja 1924. u 5 sati ujutro u Malom Lošinju, nakon duge i teške bolesti naš preljubljeni

Mojslav Martinolić

absolvirani medicinar

blago u Gospodinu usnuo.

MALI LOŠINJ, dne 17. julija 1924.

Rastužena obitelj
Antona Martinolić.

Broj 35 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 31. julija 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša kao prilog „Mladi Istranin“. Cijena za tuzemstvo iznaša ... lira na godinu, a za inozemstvo 25 - lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Pogriješeni računi

Još malo pa će se navršiti šest godina, što je Italija stala na ovaj naš rodjeni kamen i na njime razvila svoju vlast: iznajprije samo vojničku a poslije uz vojničku i civilnu. Zna Bog, a i mi znamo, da se kroz to vrijeme prema nama nije postupalo u rukavicama. Naprotiv, šaka, što se spustila na nas okupirane pa anektirane Jugoslovene, bila je i ostala je tvrda, često upravo nemiljena.

Počelo se s interniranjem vidjenijih naših ljudi s tjeranjem našeg jezika iz crkve, a nastavilo se batinama, ricinusovim uljem, paležem, bombama i granatama.

Sve stvari predobro poznate i stotinu puta, do dosade, ponovljene.

A mi ćemo ih ponoviti još i drugu stotinu, i tisuću i još više puta, i to zato, što je nanesena nam nepravda preteška, da bismo je mogli zaboraviti. A i rana je preduboka, da bismo je mogli tako lako da preboljimo.

Mi pamtimo i pamtit ćemo. A spominjemo i spominjat ćemo i sve one prošle i sadašnje i buduće zulume onako, kaošto su ih i naši oci spominjali u svojim pjesmama i kako ih spominju do dana današnjega.

Ovo isticanje pretrpljenih nasilja i napominjanje zla, koja nas još čekaju, ima i jednu drugu, zasada još dakako nuzgrednu i beskorisnu svrhu: time se naime pruža prilika i protivniku, da se i on sâm malo zamisli i da se pita: čemu sva ta nasilja, te nepravde i svi ti zulumi? Koliko se škola zatvorilo u ovo šest godina! Koliko se učitelja, svećenika i činovnika protjeralo preko granice! Iz kolikih se crkvi, ureda i općina izagnao hrvatski jezik! Koliki su pojedinci bačeni na cestu, uništeni, upropašteni! I sve to u svrhu, da se jugoslovenski narod u anektiranim krajevima što prije asimilira, iznarodi!

Pa što se postiglo? Pitamo naše protivnike, da nam kažu: koliko su naših ljudi predobili za sebe onim svojim mrskim mjerama protiv naše narodne misli? Koliko djece? Koliko žena?

Ako im je do istine, morali bi da priznaju, da im je uspjeh bio nikakav.

Kad je tako, zašto oni ne promjene svoje postupanje prema nama, zašto nam ne dadu prava, koja nas po Bogu i po zakonu idu?

Ne će oni toga. Oni su još uvijek uvjereni, da će nas moći asimilirati, odnaroditi. Oni umuju ovako: Kad je prije 60 godina Italija dobila Veneciju, dobila je s njome i nekoliko Slavena, što nastavaju dolinu rječice Natisone. Ti Slovenci, vele Italijani, nemaju nikakve narodne slavenske svijesti, oni su se već gotovo izgubili u širokom italijanskom moru. Još malo, i oni će se posvema asimilirati s Italijanima, to lakše i brže, što nemaju nikakovih škola u svom jeziku, što ne čitaju nikakovih slavenskih novina i što uopće kod njih nema nikakove slavenske propagande.

A to će se isto dogoditi, umuju Italijani, i sa Slavenima u Istri, Gorici i Notranjskoj. Kad oni ne budu više imali svojih škola ni činovnika ni druge narodne inteligencije, oni će se preko noći pretopiti u Italijane i tako će ih sasvim nestati, baš kao i one njihove braće na Natizonu.

Pogriješeni računi! Ona naša braća na Natizonu pala su pod italijansku vlast u doba, kad se još u njima nije bila razvila narodna svijest. Oni su pod Italiju došli neuki i nepismeni, a takovi su i ostali. Ostali su u tmini neznanja i nesvijesne potlačenosti. Pa uza sve to ona su naša jadna, sasvim odsječena i zapuštena braća do dana današnjega sačuvala svoj jezik. Oni i danas ne govore medju sobom drukčije nego li slovenski, premda italijanska politika ide za tim, da i s njihovih rodjenih ognjišta izagna njihov jezik. Al sve u zalud!

Već bi ova okolnost morala Italijane da rastrijezni i da ih uvjeri, da sva ova njihova nasilna, asimilacijona rabota medju nama Jugoslovenima u Julskoj Krajini ne će imati apsolutno nikakva uspjeha. Nismo mi došli pod njihovu vlast nesvijesni kao oni naši oko Natizona, već smo u krvi, u mozgu, u srcu i u duši donijeli divne plodove kulturnoga truda i nastojanja, što se u nas vršio preko pola stoljeća. Naša sela, naša ognjišta, domovi naši — sve je to zadahnuto, natopljeno našom narodnom misli, našom slatkom majčinom riječi. I uspomena na sve ono, što smo bili i što smo imali. Sve to dopire preduboko u našu dušu, da bi se otud dalo iščupati pomoću kojekakvih reforama i naredbima. — Mi pak ostanemo, kako smo bili — govore naši! To je velika riječ, o kojoj bi već jednom morali i naši novi gospodari da razmišljaju. Bilo bi vrijeme, da već i oni počnu ispravnije da sude o svemu onome, što se nas tiče. Naša je najiskrenija želja, da i oni već jednom uvide i spoznaju, što smo i što hoćemo da budemo. Time bi se po našem dubokom uvjerenju najlakše utrô put onoj toliko spominjanoj »convivenzi« izmedju oba naroda.

Novi zakon o ograničenju izvršivanja prava vlasništva

Zakonom (decreto-legge) od 23. maja 1924. br. 1122 — objavljenim u Gazzetta Ufficiale br. 170 dd. 21. 7. 24 — bilo je ograničeno pravo vlasništva u ovim krajevima. Taj je zakon za naš je narod, koji kompaktno živi u ovim zemljama, upravo teški udarac, jer skoro posvema ukida bistvo prava vlasništva i uvadja propise još teže od onih, koji su bili u krijeposti tekom rata. Postojeći zakon o štampi ne dozvoljava nam, da komentiramo taj zakon primjereno.

Zakon ima krijepost u ovim našim krajevima:

U ISTARSKOJ POKRAJINI: u kotaru **Kopar:** Roč i Slum; u kotaru **Pazin:** Boljun, Sušnjevica, Plomin i Labin; u kotarima **Pula, Volosko-Opatija, Lošinj** i **Postojna:** sve općine.

U TRŠĆANSKOJ POKRAJINI. općine Avber, Kopriva, Lokev, Dutovlje Naklo, Povir, Rodik, Storje, Tomaj, Skopo i Stjel.

U ZADARSKOJ POKRAJINI, sve općine osim samog grada.

U FURLANSKOJ POKRAJINI: u kotaru **Čedad** (Cividale): sve općine okružja Bovec i još slijedeće: Kobarid, Breginj Kred, Drežnica, Idersko, Libušnje, Livek, Sedlo i Trnovo kraj Kobarida; dalje sve općine kotara Idrija, kaošto i sve općine tolminskoga okružja; u kotaru **Gorica:** sve općine osim: Grgar, Solkan, Gorica, Renče, Vrtojba, bilje, Šempeter kraj Gorice, Štandrež, Miren, Sovodnje, Ločnik, Podgora, Števerjan, Kojsko, Opatjeselo, Brestovica, Sela, Temnica, Vojšćica, Brje. Svi navedeni krajevi tvore takozvanu prvu conu ili conu **A.**

U svim sada navedenim krajevima postoje ova ograničenja:

1. Bez prethodne se dozvole vojničkih oblasti ne smije da izvede nijedna gradnja, bilo koje vrsti, ne smije se niti graditi niti rušiti niti dizati teren, niti prokrčiti šume. Na molbu interesovanih, vojnička oblast ovlašćuje radnju iza kako je ustanovila, da ona nije na uštrb obrani niti sigurnosti na granicama, sve to pod uvjetom, da se interesenat obvezuje, da će gradnju opet porušiti uz otštetu, koja je odredjena istim zakonom. To isto vrijedi i za planinska zatočišta, kad bi tko htio da ih otvori.

2. Vojnička oblast ima uvijek pravo, da u — navedenim krajevima — javnom interesu odredi rušenje onih gradnja, iznad i ispod zemlje, i gradnju obrambenih gradbi sa ustanavljanjem potrebnih servituta. I za to se plaća nekakva odšteta.

3. O nekretninama u tim krajevima vodi vojnička oblast neprekidnu kontrolu.

4. Gradnje navedene pod brojem 1 i 2 mogu biti uvijek eksproprijisane.

5. Sva djela, kojima se prodavaju u cjelini ili djelomično nekretnine, kojim se ustanavljaju prava užitka, porabe, stanovanja, kojih se uopće prenaša pravo vlasništva na druge osobe, kao što i iznajmljivanje nekretnina, moraju biti potvrdjena sa strane prefekta, koji zatražuje u tom smjeru mnijenje vojničkih oblasti i riješava spis u roku od tri mjeseca iza kako je molba uložena. Odbiće molbe ne treba da bude obrazloženo Proti odbiću je dozvoljena žalba.

U nekojim drugim krajevima, bez izričite privole vojničkih oblasti, ne smiju se graditi nove ceste, nove željeznice, ne smiju se provesti nove pomorske gradnje, ne smiju se ustanoviti nova industrijska poduzeća, a u ostalom može vojnička oblast kod bilo koje gradnje i druge naravi uvijek zabraniti da se izvede, u koliko se stanje nekretnine time mijenja. Eksproprijacija je i ovdje dozvoljena. U tu drugu conu **B** spadaju slijedeći krajevi: Sve ostale općine istarske pokrajine, sve općine tršćanske pokrajine, sve općine Gradišćanskog kotara, u koliko ne spadaju već po conu **A.** Nekoje občine su sasvim izuzete i slobodne. Nas interesiraju samo slijedeće občine, koje su slobodne: Trst, Milje, Gorica, Sovodnje, Štandrež, Podgora, Šempeter kraj Gorice.

Pismo iz Jugoslavije

U Zagrebu, 26. jula 1924.

Bitka s Azem Bejtom, najsilnijim u Arnautluku. — Je li pobjegao? — Razorena sela.

Zapravo, Vam ne javljam ništa iz Zagreba. Tu nema šta da se važnije zabilježi. U ljetnoj sezoni senzacijama nije mjesta. Ali se prošle sedmice pročula jedna krupnija iz Južne Srbije, iz Kosovske Mitrovice. Čitava jedna bitka izmedju vojske i arnautskog harambaše Azem Bejte, koji je u posljednje vrijeme u svojoj Drenici toliko osilio, da je bio država u državi i da ga tamo nazivahu »albanskim carem«! Vrijedno je znati kako je taj kačak od prostog tata postao — »car«.

Tudjinci oko Južne Srbije nikako ne mogu da se smire. Uzroci su tamošnjih trvenja različiti. Najviše se krv lije iz puke osvete, »da se opere obraz«. Kadkad se bojak bije i samo za to, da se bije, da ne zardjaju smrtne cijevi, iz pradjedovskog običaja, po kojemu je junaštvo u najvećoj cijeni, a ljudski život ni u kakvoj.

U tim borbama osobito učestvuju kačaci, odmetnici, koji iz bilo kojeg razloga uskočiše u šume i brdine, a to su, južno i zapadno od Kosova polja, ponajviše Arnauti. Najodlučniju ulogu igrao je medju njima, od prevrata ovamo, Azem Bejta. Nije od slavna plemena. Ali je bio spretan i znao je iskoristiti situaciju. U balkanskim ratovima bori se protiv Srba. Zarobljen nauči srpski i, vele, u ropstvu počeo je da poštuje Srbe. Ali kad Austrija pregazi Srbiju stade on sa svojom četom vršiti pljačku i bezakonja na Srbima. No kad ono pod konac rata vidje kako se monarhija ljulja u temeljima, okrene on svoje oružje protiv Austrijanaca. Nije mu bilo teško da za to dobije pomoć srpskih četnika u okupiranoj zemlji. Zajedno s drugim srpskim vojvodama, na pr. junačkim Kostom Pećancem, organizova narod i ruske zarobljenike na radovima u Južnoj Srbiji za borbu protiv austro-madžarskih regimenta na uzmaku. Odmetnici su napadali okupacionu vojsku, zadavajući joj strašnih gubitaka i plijeneći ogromnu vojnu opremu svake vrste. Osim toga padnu Azem Bejti u šake i neke austrijske armijske blagajne s milijunima kruna. Čini se, da ga je ovo potonje najviše osililo, pogotovo orda, kad se varkom i silom riješio svojih najboljih pomagača.

Dodje oslobodjenje. Pobjedonosna srpska vojska udje sva u novooslobodjene krajeve. Stara Srbija osta gotovo bez posade. Momenat ove slabosti znao je Azem Bejta dobro da izrabi. Ponudio se srpskim vlastima za povjerenika u svojem kraju i preuzme obvezu, da će skupljati ratni plijen. Država na to pristade. I Bejta stade — tobože za državu — skupljati ratni materijal, što se doskora pretvori u nesmiljenu i krvavu pljačku. Azem Bejta posta neograničeni gospodar svojih sela; tamo vlasti nisu smjele ni da zavire: nije se smio ni državni porez da ubire od njegovih podanika. On je silan i bogat, ima svoju stražu i slave ga Albanci kao cara svoga! Ne treba spomenuti, da država od njegovog »povjereništva« nije imala ništa i da nikad ne vidje plijena, što ga za nju skupljaše Azem Bejta! Jasno da je takav čovjek morao doći u sukob s državnom vlašću i on se već 1919. odmetne u kačake.

Vlast je s njime obračunala istom sada. 14. o. mj. krenula je iz Kosovske Mitrovice i iz Vučitina vojska s jednom topovskom baterijom, da Bejtinu »rezidenciju« Galicu i još neka druga sela opkoli i da Bejtu pozove na predaju oružja. No Arnauti ne daju oružja bez glave. Zato i dodje do borbe, koja potraja od pola noći do podne. Artiljerija je učinila svoje. Sela su zauzeta. Na strani kačaka ima po dosadašnjim vijestima do 400 mrtvih. Galica je osvojena, no Azema Bejte nema. Medju poginulima ga nema; vele, da je opet sretno umakao u Albaniju — — —

H. M.

DOPISI

IZ RIJEKE

Engleske stvari...

Gott strafe England! Bog neka kazni Englesku! Tako su prije deset godina pjevali Nijemci i Madžari, a kako je u ono vrijeme bila i Rijeka austro-ugarska, to se ista pjesma pjevala i ovdje. Gott strafe England!

Engleska flota, kako se sjećate, bila je došla na Rijeku god. 1914. malo prije navještaja rata. Tu banketi, »ricevimenti«, kanunade desno, kanunade lijevo, pa rasvjete, rakete, reflektori, pak šampanjac, whisky i odnosne zbornije — i starogradske orgije... Sve je to imalo da ojača i učvrsti vjekovne odnose prijateljstva izmedju »dvostruke« monarhije i velike Britanije. Sve su to u nekoliko zdravica ponovili: s jedne strane engleski admiral, a s druge — riječki guverner, u svojoj madžarskoj magnatskoj gala-uniformi. To je potvrdila i momčad obiju mornarica grleći se i bratimeći, pijući i neprestano vapijući: Hip! hip! hip! - hurrrra!

Tutto passa, passa anche l'amor... Engleska flota nije još bila pravo ni izišla iz Jadranskoga mora, niti su na Rijeci bili još izravnani računi svih onih banketa i »ricevimenata«, kadli najednom puče glas, da se »dvostruka« nalazi u ratnom stanju s Velikom Britanijom i sa svim njenim dominijonima razasutim diljem čitavog svijeta...

Pa vjeruj vjekovnim odnosima prijateljstva itd., itd.!

Gott strafe England! — rogoborio je tada riječki magnatski guverner do skrajnosti zgadjen i razočaran. Otada prošle su četiri debele godine, kadli jednog dana, u novembru 1918., osvane na Velim Vratima nekoliko engleskih razarača... Tim razaračima pridružile se kasnije i neke oveće bojne jedinice, i ta se mala eskadra usidrila u riječkoj luci. Mjesto madžarskog guvernera s magnatskom uniformom ovaj put su Englezi zatekli na Rijeci dva Narodna Vijeća: jedno italijansko, a jedno jugoslovensko. I s jednog i drugog Narodnog Vijeća dolazili pozivi na čajanke, padali sendvići, kapao šampanjac i wisky. Bilo je čak i natjecanja, koje će Narodno Vijeće bolje naklјukati i napojiti engleske goste, tako da su engleski gosti, nalazeći se medju dvije ovakove vatre, bili više puta na stotinu čuda i muka...

Tako je to potrajalo sve do septembra 1919. do dana, kad je na Rijeku ušao auktor »Mrtvoga grada« (Città morta) sadašnji princ Sniježnički, nikada dosta ne prehvaljeni Gabriele d'Annunzio. Do tada su Englezi, uz Talijane, Amerikance i Francuze, sačinjavali onu riječku famoznu interaliranu komisiju. U augustu 1919. vijećala je na Rijeci još i jedna druga interalirana komisija, takozvana »Commissione d'inchiesta«, koja je imala da istraži, tko je kriv pokolju franceskih vojnika od prvih dana jula iste godine.

Na osnovu te istrage Vrhovno je Vijeće bilo odlučilo, da se na Rijeci imadu provesti izbori i da se grad preda u ruke engleske policije, koja bi imala da dodje iz Malte. Medjutim mjesto englesko — malteške policije osvanuo je dne 12. septembra na Rijeci — d'Annunzio sa svojim arditima i legionarima.

Što će sada Englezi? — pitali smo se svi na Rijeci. Svi smo gledali na jarbole krstaša »Cardiff«, hoće li na njemu zatitrati ona čuvena Nelsonova zapovijest, što je jednom zasjala nad vodama Trafalgara: »England expect, every one will do his duty!...« što znači u našem jeziku: »Engleska očekuje, da će svak učiniti svoju dužnost!«

Mjesto toga ovaj put se sve svršilo s jednim vajnim »vira de bordo e fila kaligo!... i to sve, jer je tako htio i naredio jedan pjesnik druge kategorije...

D'Annunzio je triumfirao, a neki Nijemci i Madžari, koji su sa pristaništa gledali, kako engleske ladje jadno odmiču, trli su sebi ruke od pustoga veselja govoreći jedan drugome: Kako bilo da bilo, ali čini se, da je Bog ipak malo »poštrafao« braću Engleze...

Sada je engleska flota opet na putu, da posjeti neke luke. Ovih dana stiči će u Split, gdje joj Jugosloveni spremaju velike počasti. Hoće li tom zgodom posjetiti i Rijeku? Ne vjerujem. Onaj »scacco« od 1919. godine još je odviše svjež...

Ali ako ne dolazi flota, došla su ovih dana dva engleska oveća parobroda, da krcaju jugoslovenski lijes. Čast svim Ligama i Asocijacijonama, koje su u posljednje vrijeme posjetile Rijeku, ali bez pretjerivanja možemo slobodno izjaviti, da je dolazak ovih dvaju parobroda proizveo u čitavom gradu najveću senzaciju. Nije ni čudo, kad se pomisli, da su veliki engleski parobrodi u riječkoj luci velika rijetkost. Zato je sve, što je iole moglo, pohrlilo k luci, da se nagleda toga engleskoga čuda. I Riječani se svemu čudili i dimu, koji već po mirisu odaje, da je od bolje kvalitete, i **vinčevima,** koji tako zvonko štropoću i momčadi, koja je više manje sva — orajt!

U veče, kad bi se iskrcali, pratile bi ih čitave procesije, ali Englezi su malo govorili, niti ih je bilo vidjeti po većim i sjajnijim lokalima. Najviše vole Gomilu — naš historički Stari grad. Tamo su oni kao doma: puše, piju, a kad se namjere na kakovu Jorjinu ili Jakominu, oni ne troše mnogo riječi, već dignu

ruku i pljesnu gospodičnu po ramenu i pri tom ispuknu ono svoje **olrajt,** kao da bi htjeli reći: tauglich!

Obećao sam vam, da ću vam pričati, kako sam putovao sa Ninettom u Opatiju. U posljednji čas ona mi je to spriječila veleći, da mora prije vidjeti, što sam napisao. Prema tomu sam primoran da ono ostavim za idući put.

Kako vidite — cenzura sa svih strana. Tko me pozna, znat će, da ja nisam imao nikada dlake na jeziku, a to zato, što sam ja svoj jezik već onamo od mladosti svoje pomno — brijao.

Kako sada stvari stoje, vidim, da ću odsele morati ostaviti da mi na njemu dlake nesmetano rastu...

Governo ladro! — rekli bi Portugizi!

Rokac.

IZ KALIFORNIJE.

Ovih dana, 4. jula, slavi se u svim Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike neodvisnost ili oslobodjenje američkog naroda ispod engleskog jarma. Ovo je bilo godine 1776. — dakle punih stočetrdesetiosam godina, što je američki narod odkazao poslušnost Engleskom tiranstvu.

Ove godine izabire američki narod novoga Predsjednika za buduće četiri godine. Na tim izborima ima pravo svaki gradjanin da glasuje, svakomu je zajamčena sloboda glasovanja, svatko može da glasuje po svojoj miloj volji i savjesti za kojugod stranku, nitko mu ne zapovijeda koga ima da bira. Nije ovdje podmićivanja ni napojnica. Nije ovdje batina, bomba, pušaka, revolvera ni noževa, već svaki ide mirno na biralište.

A što da rečem o našim «izborima» u Istri! Kolike su muke morali da pretrpe naši slavenski izbornici u vrijeme izbora! Kad će biti našim ljudima u Istri omogućeno da slobodno glasuju prama svojoj savjesti? Kad će prestati ono mrcvarenje našega naroda sa strane domaćih izroda?

Izdajice, prokletstvo neka na vas pade, svaki koji izdaje svoj vlastiti narod i svoj mili materinski jezik!

Još nešto: Radne prilike nisu ni ove godine baš najpovoljnije. Mnogo ima naroda bez radnje, koji bi rado štogod zaslužio, kad bi samo mogao, da dobije kakove zarade. Ali sve uzalud. Po svoj zemlji odpuštaju mnogo rednika, zatvaraju tvornice, ugljeno i rudo-kope. Plaće su sniizli svim onima, koji još rade, a rad ponje povisili. Budući da čovjek mora da radi na više mjesta i za one, koji su odpušteni, visili. Američki su dolari veliki, al su za strance i vrlo znojni.

Ovdje su opojna pića strogo zabranjena. Nama, koji smo se rodili i uzgojili u lozi i vinu, malo je neugodno. Mi smo bili naučeni na pivo i vino, pa bi se vrlo rado kadkad okrepili tom božjom kapljicom. Ali to ne ide. Danas više toga nema; danas ako čovjek hoće da popije čašu vina mora da ga skupo plati, premda ionako ništa ne vrijedi.

Priznati moram, da smo mi Slaveni u tudjini, kao i kod kuće nesložni. Zato i ne možemo da napredujemo kako bi trebalo, jer poslovica veli: «Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari». **Predplatnik.**

IZ RAČICA.

Na selu je oduvijek bio svećenik uz učitelja prva osoba, koja je dijelila sa narodom tugu i veselje i koja je bila istome savjetnik, vodja i zrcalo u svakom pogledu.

Danas, nažalost, više toga nema. Novi nekoji svećenici ne odgovaraju potrebama naroda. Tako je i sa novodošlim račiškim svećenikom, velečasnom g. Raunich-em. Kako čitasmo u jednom broju tog lista, bio je u istinu primljen objeručke od puka, jer je isti mislio, da sa gospodinom Raunich-em dobiva čestitog župnika i čovjeka. U ovo kratko vrijeme njegovog boravka medju nama pokazao je baš obratno. Što se crkvenih stvari tiče, drži sve kako mu bijaše predano, ali u svom privatnom životu ne daje baš najljepših primjera. Kletve i druge nedolične riječi za njega su nešto običnoga. Vrhunac svoje slabosti pokazao je na sajam u Buzetu, gdje se je tako nalio raznim opojnim pićima, da ga je prevelika količina alkohola sasvim svladala. Svalio se na zemlju, vrijedjao prolaznike, psovao na Bogumrski način, dok nisu konačno posredovali kr. karabinieri i odveli ga. Kako mu je kasnije bilo pri srcu, nije nam poznato. Znademo samo to, da je tekar drugi dan pod noć stigao u Račice.

U narodnom se pogledu dogadja isto, pošto sa svojim besmislenim «eja» i «a noi» sigurno ne imponira našem svijesnom narodu. U najboljem slučaju, time čini uslugu g. konšiljeru Waldersteinu.

Pitamo: Umnožava li se ovako ugled svećenstva? Gdje su **naši** uzor-svećenici, kojih se puk rado sjeća? Zašto biskupija šalje amo ljude, koji su sa svojim ponašanjem na štetu crkve i naroda? Zar je crkvena oblast već posvema podredjena raznim političkim špekulantima, kojima je glavni cilj da unište i u vjerskom pogledu naš puk, te da ga po mogućnosti i duševno zasužnje? Nadamo se, da preč. biskupski Ordinarijat nije još zašao tako daleko. —

«Istarska Riječ» još uvijek ne dolazi u ruke pretplatnika. Uvjereni smo, da će uredništvo lista poduzeti najenergičnije korake, da se već jednom stane na put toj lumpariji pojedinaca, te isposlovati kaznu za njih. Mislimo, da smo sa novim tiskovnim zakonom već ionako prestrogo paženi, pa da apsolutno nije opravdano, da još i nepozvani na vlastitu ruku uništavaju naš list.

IZ RUKAVCA.

Tekom vremena sve se mijenja i poprima čuti, a još teže vidjeti, takvu promjenu. No ne bi bilo žalosno niti teško, kad bi se polazilo iz defenzive u ofenzivu, ali kad se ide obratno; onda već unaprijed možemo pripisati slab plod našega seoca.

Ako malko zavirimo u nedavnu prošlost, opazit ćemo kako je i pred malo godina u našem Rukavcu strujila druga struja (Hoćemo reći što se tiče samog duševnog unapredjenja u osnovnim školama.) Možemo kazati, da je bio drugi život koliko moralno toliko i materijalno uopće. Nije se dogadjalo na svakom koraku, što se dogadja danas. I onda smo bili pod režimom tudje nacije, nije ni onda bilo slobodno širiti svoju naciju, pa ipak drugčije je sve bilo nego li je danas.

Pogledajmo kako su samo škole bile onda uredjene, kako su prije djeca znala po koju lijepu stvarčicu. A danas, što znadu? Pitajte djecu što uče, pa će te se najbolje uvjeriti.

Radi toga treba da i mi Rukavčani svratimo bolju pažnju na našu djecu. Znamo da su današnje prilike vrlo teške, ali zato učimo djecu makar sami. Dajmo im nek čitaju lijepe knjige. Ne mojmo da nam djeca ostanu u tmini neznanja! Kad budu poznavali svoj jezik, onda će jedva moći upoznati koji tudji. Nastojmo, da nam djeca steču bar elementarno znanje.

Tko ne pozna bar nešto, tko se ne zna kretati u životu, njemu je teško, jer s njime može svatko da zapovijeda.

Branimo uvijek svoj jezik! Držimo se riječi Petra Preradovića, koji kaže:

«Dragi kamen on ti budi,
Kog da čuvaš kao oko,
Kog da braniš kao soko,
Kome da si vjeran svudi.»
«Po jeziku dok te bude
I glavom će te biti.»

IZ SVISVETI KRAJ BUZETA.

Imamo vina, a ne možemo ga prodati, ni mi, ni malo tko na Buzeštini i u Istri. Vina imamo, valj nam za nj platiti taksu. Na ovu našu krvavu kapljicu, što nas mnogo stoji, moramo platiti taksu. Mi ju ne možemo platiti, jer nema u nas ni prebijenog centezima. Pa otkuda, gospodo dacijeri, i ti općino, i ti vlado? otkuda? pitamo vas sve. Platiti ne možemo takse na vino, a dacijeri tada već nekima zapečatili vino. Ne smijemo ga dakle piti — piti svoju muku, a gladni smo. Kad će nam se povjerovati da mi ne možemo udovoljiti svim platežnim nalozima? Kada? Tada, valjda, kad nas ne bude već; kada budemo ostali bez krova, kruha i zemlje. — Ali gdje je naša općina, da ne tumači oblastima i vladi naše nevolje i naše loše gospodarsko stanje?!

IZ SLUMA.

Predprošle nedjelje imali smo u Slumu zabave ili dvije komedije. Prvu su nam priredili ili htjeli prirediti naša gospoda učitelji, dotično naš gosp. učitelj Fabeta, a drugu nam je priredio općinski komesar dr. Ciapeta e comp. bella. Toga se je dana sve veselilo u Slumu i u okolici školskoj veselici, za koju je imao gosp. učitelj dozvolu sa strane općine, dotično sa strane njezinog komesara dr. Ciapetija. Veselila se i školska djeca, osobito ona, koja su imala igrati i imala koju drugu ulogu. Veselili se zabavi i mladići i djevojke, pa i naši dobri starci i starice. Tá čuti i gledati nešto lijepa i nova, osobito od dječice, svatko želi, osobito roditelji. Već je bilo sve pripravno u školi: pozornica sasma u redu, igrači, veliki i mali, bili su pripravni duševno i tjelesno da nastope. Kad eto na vrata listonoše. Dr. Ciapeta zabranjuje pod prijetnjom teških posljedica zabavu. Ova neočekivana vijest sve je gostove udarila kao strijela iz vedra neba. Gosp. učitelj Fabeta odmah je potrčao na kolodvor u Rakitovac, da se telefonski porazgovori o zabrani sa svojim nadzornicima u Kopru i sa gosp. podprefektom. No, nažalost, taj dan nije telefon poslovao. Vratio se u Slum prepun gorkih čustava. Al eto banu na vrata njegova stana dva oružnika, koji su nekako dozvolili zabavu, ali ako to dozvoli «mnogočasni» gospodin župan Posedel, koji se pred svjedocima nije protivio zabavi, ali optužuje radi zabrane zabave gosp. učitelja Fabeta... I zabava započe po programu uz veselo raspoloženje. Škola prepuna ljudstva. Općinstvo veselo i živo pratilo svaku točku zabave. Kad su izvadjali igrači (gospoda učitelji) veselu igru: «Ne zovi vraga», pozva nadošli brigadir iz Buzeta (Vrha) gosp. učitelja, te mu zapovjedi, da smjesta obustavi zabavu. Opet grom iz vedra neba. Ljudstvo mučke ostavi školu, a svetomartinski glazbari, koji su svirali u dvorani medju pojedinim točkama, otidjoše svojim kućama. Otidjoše i drugi mnogobrojni gostovi. Gosp. brigadir sa ostalim oružnicima zaplijeni utjeranu ulaznimu, te ju odnese u Buzet.

Dodajemo, da nam općina (oni, koje prije spomenusmo) brane školsku zabavu od oblasti preporučenu i naloženu; zabavu, koja je imala u programu više italijanskih točaka uz prisustvovanje italijanskog učiteljstva. Uzrok? Protivio joj se dan prije u Buzetu župan Posedel, pošto g. učitelj nije naručio večeru u njega... Alaj smo lepi! —

Ispod našeg sela vrta se i vrta zemlju nekakvim velikim svrdlom na benzinu već par mjeseci. Vrta se, a ništa se navrtalo. Inžiniri traže kameni ugalj, a već su došli duboko preko 200 metara, a tog crnog zlata nema i nema. Ne znamo, koga za to da krivimo: našu zemlju, inžinire ili svrdalo. To neka razvidi posebna komisija, ali za Boga, ne na naš račun! Mi smo ljudi neuki, ali ipak smo sigurni, da naš Kras ima u svojoj utrobi ugljena! Samo treba ga potražiti jakom svjetiljkom, finim modernim «feralom». Mi ćemo još samo to reći, da vjerujemo u moderne mašine, ali ne u neke moderne ljude.

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA

U noći, dne 17. t. mj., imali smo ovuda nešto kiše. Nebo je naoblačeno, pa se nanji Rukavac pomalo se asimiluje. Teško je osobine svoga ambienta. Tako i naš nekadadamo, da će još kišiti. Kad ovo kažemo, mi izričemo nešto velika: mi s tim izrazujemo, da ne ćemo poginuti od glada. Kiša je za nas život kao i zrak. Kad kiši, mi poljodjelci velimo, da zlato pada. No, bez zlata mogli bismo živjeti, ali bez kiše mrtvi smo. Do sada kišilo je takorekuć svake sedmice, pak naša polja i njive lijepo izgledaju. Sada kada smo uzdisali za kišom radi krumpira i pažulja i ostalog povrća, došla baš u dobar čas. Hvala ti Bože!

Žito požesmo, ali roda napolak. Cijela stabljika pšenice pocrnila, od česa, ne znamo, pak nam ta neka bolest (zli vjetrovi, zrak?) prouzroči slabu žetvu. Opet se ne možemo pohvaliti kasnim krumpirom, kao da će gnjiti. Toga se bojimo, jer krumpir za nas znači pir i sir i mir.

Franina i Jurina

Fr.: Od ove tepline čoviku se možjani mišaju. Da smo mankoć blizu mora, bimo se malo rasfriškali.

Jur.: Ja sam se ti dni kupâ va Pule. Bi bija i tebe zvâ, da greš s namom, ma me je bilo strah, da ne bi tvoja kratka pamet kakovu zafrigala, pak ki zna, ča bi se iz tega zleglo. Tako je bolje, da ti stojiš z jednom sramotom doma, nego da z dvimi po svitu hodiš.

Fr.: Lipo si me tasâ..., brate! Neka da samo ti, ki znaš jenu hartu više od libra, povi mi ća od naših Vlahi od Pule.

Jur.: Ća ćeš, da ti rečem? Sada se more pivat onako, kako smo pivali, kad smo hodili u soldate:

Oj ti, Polo, moj nesrićni grade,
Polak tebe ja ne ljubim mlade...

A to bi se sada moglo prominit i ovako:

Oj ti, Polo, moj nesrićni grade,
Tugo moja, i jade i glade!

Fr.: Ma ća je donka istina ono, ća je niki dan pisâ «Piccolo», da je u gradu velik glad, velika nevolja, velika mizerija, velike taše i da nimaju ljudi dela?

Jur.: Ja — ja — va Poli je sve — veliko.

Fr.: A ća je od aršinala?

Jur.: Ća nisi štija, da je sve s vragom pošlo i da će sve ključe od aršinala hitit va more? Jedanput je va njem delalo deset miljari svita, a sada ih je još samo par stotin.

Fr.: A kako pak oni svit živi?

Jur.: Kako živi? Kad gre ručat, si stisne pâs, a namesto poć na užinu, svit gre na sunce, a na misto na večeru, gre se kupat — i sve tako — finchè dura...

Fr.: A je čuda fureštih u Puli na kupanju?

Jur.: Ni ih jušto mnogo, jer su i za tu stvar stavili velike taše, pa tako delaju sebi veću škodu nego korist, ali kako bi moja Luca rekla: šparaju na mali čep, a na velikega pušćaju van. Još se govori, da su i študenti stili šćoperati zaradj velikih taš, pak da su se naglo zaprle škole, da ne bude šćopera.

Fr.: Ma ća se i u školi plaćaju taše?

Jur.: I kakove! Ni nanka za virovati. Namisto da ti pomoru, oni ti pitaju na stotine i stotine lir taše. A to se dela za to, da brižni siromašni težački svit ne bude mogâ se učiti, nego da samo gospoda budu učeni, a kmeti da ostanu sirote, šćavi.

Fr.: Ma ter da su ti dni niken veliken čoviku delali u Puli demoštracijon i da su mu vikali: **Abbasso šćavo!**

Jur.: Ma ća i to znaš! To ti je sin slavnega Matesine iz Pomera, ki još danas govori po našu i ki nosi krožete i benavreke. Njegov sin je od meštra bija doša veliki

P O D L I S T A K

DR. J. JEDLOVSKI:

Bokeljska mornarica

Najstarija ustanova u Evropi.

Boka Kotorska proslavit će 3. avgusta o. g. jedno rijetko slavlje: poslije nekoliko stotina godina odlikovat će opet Vladar narodne krvi stari barjak hiljadugodišnjeg «Plemenitog tijela Bokeljske Mornarice»..

Bokeljska Mornarica je nastarije udruženje u našoj zemlji, a teško da postoji koje starije i u cijeloj Evropi. Utvrdjeno je, da je postojalo već 809. godine, to jest, kad su u Kotor prenesene moći sv. Trifuna, od tada zaštitnika Kotora i Boke. Ali, nema sumnje, da prvi začetak Mornarice treba potražiti mnogo ranije, u prvim danima municipalnog života u Boki.

Mornarica je bila vijekovima jedno jako, dobro organizovano bratstvo bokeljskih mornara, koje se u miru bavilo privrednim i socijalnim pitanjima, a u ratu predstavljalo oružanu silu Boke.

Svake godine u Trifunj-danu (2. i 3. februara, slavila je Mornarica s velikim sjajem svoju slavu, pa su se i tokom posljednjega vijeka redovno ponavljale ove lijepe svečanosti, iako je Mornarica, odmah poslije pada mletačke vlasti, prestala da važi kao javna ustanova.

Mornari, koji pripadaju ovom udruženju, nose starinsku, bogato nošnju od crne svile izvezene zlatom, i staro dragocijeno oružje.

Mornarica, koja je u prošlim vijekoma uživala velike povlastice, ne potpada ni danas pod zakone o udruživanju niti je pod nadzorom vlasti. Na čelu joj je časnički zbor, koji sačinjavaju: admiral (biran doživotno), jedan četnik, prvi i drugi časnik, jedan nadporučnik, jedan poručnik i više poručnika, koje biraju čete iz sela oko Kotora. Uz ove, biraju se godišnje po dva barjaktara i dva prosta mornara, koji uz barjake nose dva starinska koplja, i najzad «Mladi Admiral», jedno dijete, koje osam dana prije glavnih svečanosti drži narodu, sa terase crkve sv. Trifuna, «pohvale», to jest kratki govor i uvod u svečanosti.

Svečanosti su usko vezane sa crkvenim obredom, a sastoje se u dočekivanju stranih četa, koje pod oružje ulaze u grad, u igranju starodrevnog «kola sv. Trifuna», u ophodima, procesijama, junačkim igrama i objedu za siromahe, koji nas sjeća na javne gozbe, kad su gradski plemići darivali narodu za 80 dukata vina i po nekoliko volova, da se javno peku. Za vrijeme svečanosti, bila je Mornarica apsolutni gospodar grada. Ona je čuvala gradske ključeve, držala stražu i sudila. Već godine 1347. uzakonio je bio kotorski Municipij običaj pomilovanja, po kome su, tri dana prije i tri dana poslije glavne svečanosti, smjeli da se vrate u Kotor bjegunci, osim onih, koji su bili osudjeni na smrt. Kasnije je Mletačka vlada dala Mornarici pravo, da o Trifunj-danu traži amnestiju za osudjenike i toga svoga prava umijela se Mornarica strogo držati. Dogodilo se i to, da nije htjela, da zaključi javne svečanosti i da ne položi oružje, dok se iz Mletaka nisu vratili «oratori» sa dobivenim pomilovanjem.

Vrijedi istaknuti, da se baš u krilu Mornarice i samom pojavom njenom u javnome životu, vijekovima održala u Boki ona duboka istina, koju je onako lijepo utvrdio Tomazeo, da u našem narodu ne postoje dvije različite vjere, nego samo dva obreda jedne iste vjere, i da to dvojstvo obreda nikada nije bilo uzrok otvorenih sukoba izmedju dva glavna plemena našeg naroda.

Najvidjeniji kotorski gradjani, katolici i pravoslavni, sudjeluju aktivno u crkvenim svečanostima u crkvi sv. Trifuna, kad Boka slavi svoga zaštitnika, a i u redovima Mornarice pravoslavni Bokelji niso samo gosti, nego od starine punokrvna braća.

U doba Austrije, znalo se vješto ucijepiti u sve javne ustanove «ljubav» prema «presvjetlome Domu». I onaj «Dom» znao je da paradira tom «ljubavi vjernih i odani».

Nama, u našoj državi, nisu potrebne izvještaćeni potsticaji i lažne pobude, ali ne smijemo ni s preziranjem ili omalovaževanjem preći preko svake naše starine. Ne smijemo ubijati ponos, ako ne znamo pravilno njegovati ljubav.

Boka će 3. avgusta s iskrenom odanošću proslaviti čin, koji će je još jednom sjetiti, da je konačno ušla u skop svoje narodne države. Ali Bokelji će tom prilikom, možda jače nego li inače, osjetiti i težinu prilika svojih, koje nisu zaslužili i kojima se država ne može podičiti. Ali, Bokelji su mornari i umiju imati strpljenja i vjere. (Iz «Politike».)

LAZA K. LAZAREVIĆ:

Stara škola

(Iz pripovedke «Školska ikona»).

Naša škola bila je u jednoj prostoj daščari. U njoj je bila jedna povelika soba za djecu. Jedna mala za učitelja i jedna kuhinja, u kojoj je i famuluz spavao. Glavna soba, upravo škola, bila je niska, kao i cijela kuća. Vrata od nje gledala su u školsku avliju, a s lijeve strane bila su još jedna manja, na koja je učitelj ulazio. U njoj uvijek udara na prašinu i ljudski znoj. Prozori su bili hartijom podlijepljeni. Na zidu je visila jedna stara drvena ikona svetoga Save. Bila je sasvim počadjavila i isprepucala da se jedva razlikovao svetac. Samo gore, gde je glava, cakle se oči, i ma u koji kraj škole da staneš, uvijek gledaju u tebe. Ozbiljne, crne oči prodiru ti u dušu, kao da te nešto pitaju. Ja znam kad se desi da sam sâm u školi, spopade me nekakav strah i ne smijem da se obazrem na onu stranu. Sve mi se čini progovoriće nešto, i čas prije gledam da zagrebem na polje.

Učitelj je bio jedan krojač, koji je stradao, vrlo miran i vrijedan čovjek. Sav dan je u školi, a noću šije popovske kape i šalje u varoš. Jedva da je što više znao od onoga što je djeci govorio. Pjevao je u crkvi, ali glasa gotovo nikakvog nije imao. Pop ga je često dotjerivao, ali se za našeg dobrog učitelja slabo što lijepilo. Tek on se trudio što je bolje mogao. Ni u što se u selu nije pačao, svakome je ugadjao, a popa se bojao. Upravo se ni živ nije čuo. Mi smo bili njime zadovoljni: kakav je, takav je — naš je!

...k, komandante od cile Istre. I od ...on. došâ je Zucconi i tako naprid. ...se od njega strašilo i jokalo.

Ma ter da je konkurija za prvo ...to od lipih ljudi, donka ća se od ...ga tribe strašiti?

Pašti ća komedije, kad se govori od ...ikih stvari. On je kriv, da se je uči...o dosta slabega po svoj Istri. Po nje...vom urdinu su se zapirale naše škole, ...se tirali naši popi, učitelji i drugi ...i ljudi. On je sve naokolo dela pre...ge, strašija našim ljudim, da su vrag, ...će ih paliti, ubijati i tući sve, ki nisu ...sli, pa je za sve to deboto došâ de...tato.

Ća i deputato je bija?

Ni bija, ma je stija biti, ali su mu ...kli: špeta muš, finchè erba kreše! I ...da je to veliko strašilo, ti veliki uči...j-mučitelj propâ, dali su mu medalju ... kumpira i poslali su ga na špas i ...kli mu: non te volemo più, bašta con ...avi!

A to smo na onoj besidi od prija! ...nka, to su njemu govorili i vikali: — ...bašo šćavo! Abašo Zuccon!

Jušto tako! Prid nikoliko dan su se ...upili jena stotina fašistih i drugih, pa ...išli pod kuću de signor Zucconi, da će ...a ubiti (jušto onako, kako je stija on ...nas!...) ili pak samo dobro natući... I su ...kali švega i svašta proti njemu: Abašo ...ši, abašo kulâ i t. d. Dobro da ga ...isu našli doma, jer drugačije bi bija ...rag našija. I potle su mu po noći kara...nijeri čuvali kuću, da ne bi jopet došli ...ni demoštranti, a u večer su ga kam...anjali četiri guardie doma, da ga ne bi ...i po putu natukâ.

...: A tako je ta stvar! Donka je i on ...rejâ svilu, donka su se i njemu tresle ...rageše!

...ur.: Neka, neka! I pravo je tako. A ko...liko je on naših ljudi činija zapriti, na...ući i napiti ulja? Je, zaludo, chi mal fa, mal špeta! Ma on si je lipo napunija že...e, a oni drugi naši trubili su magari gladni vikali i delali smradarije, kakove je on stija. I samo sada su oprli oči na sva četiri kraja. Tako je donka pošla iz korita i ta naša velika nesrića! Sad i njemu govore, da je šćavo! Dobro mu stoji: Svaka sila za niko vrime, a ne...volja svakom pride.

...r.: A ća je još tamo novega?

...ur.: A ća ćeš da je? Sve mižerija, plać i glad. Već se vidi na nikih krajih, da se čuvaju ovce tamo, kadi su jedanput bila fina i lipa mista. Tako će Pula pomalo doći jena velika siroština!

Fr.: Donka, nikad bolje! Ma san čuja reći, da su jednoga dana i niki naši ljudi, ki su bili od milicije, kantali po našu: «**Ženi se, žem, zlato materina, trajnaninanena!**»

Jur.: San ih i ja čuja, pak san in rekâ: — E kome, vi od milicije, pak bugarite po našu! A oni su rekli: — Mi smo od **micicije,** dok nam daju kakovu liru, a po našu ćemo vajk pivati. I sad su ih ...tili van iz milicije deboto sve iz oko...ice, pak sada ti oni ovako pivaju:

Sve gre s vragu, mila braćo naša!
Švaki dan je sve slabija paša.
Bolje gladan i sirota biti,
Nego svoje mliko zatajiti.

IZ ŠTRPEDA KOD BUZEŽA.

Mi imamo ovdje ispod Buzeta svakog dru...g četvrtka u mjesecu redovite marvinske ...nove. Dolazi svakiput na sajam lijepi broj ...da, pa i prašćića, te po koja ovca. Sada ...poskočila opet cijena govedima, što se pro...aju po 3000 do 4000 lira, volovi naime, ...ve dašto jeftinije. Sada dolaze k nama kao ...ci trgovci iz stare Italije, koji plaćaju go...do skoro kako zahtijeva gospodar. Ovo je ... lijepo i dobro, ali kamo će poljodjelac i ...ko će uz praznu staju?! Dabome tu valja ... se zamislimo, jer poljodjelac bez goveda ...zaduje i propada. Istina, naši će ljudi ustr...enim novcem nabaviti živež, platiti po koji ...ug i namiriti poreze i takse, novac će dakle ...lako potrošiti. Jao onomu i onoj družini, koja ...bude krvavi novac potrošila u nevredne svrhe, ...u krčmi ili za fino odijevanje); ta družina ...je sebi iskopala grob.

Nažalost moramo priznati, da su naše ...će prazne, a to je znamenje, da gospodarski ...adamo. Ako vlada ne umanji nama namet...nute previsoke poreze i takse, koje nadma...šuju našu gospodarsku moć, mi ćemo morati ...odati i zadnju kravicu. A to znači već jed...nostavno prosjaštvo. Što misli naša nova dr...žava i vlada: kako će nas prisiliti plaćati ...acila? Šta će nam zaplijeniti (pinjorat)? ...emlju ili kuću?... To ne smije da bude, jer ... u tom slučaju država uništila svoje vla...stite državljane svoje poljodjelce, koji su ...stup države. Nek o tom razmišljaju naše ob...lasti i vlada. Već je zadnje doba.

IZ MATULJA.

U našem se je mjestu već mnogo zla dogo...dilo. Razlog leži u anonimnim pismima, što ...šalju nekoji tamni elementi raznim muže...vima i ženama, a tako i djevojkama, samo da ...posvade jedne s drugima. To je prava prav...cata sramota, kojoj ne bi smjelo biti mjesta ...našem selu. Čudimo se samo nekojim na...šim ženama i muževima, koji nasjedaju tim ...pisvima. Budimo pametni i ne mojmo vjero...vati svakoj babi! Ljubav i bratska sloga nek ...vlada medju nama!

IZ JUSIĆI

O našem se graničnom selu vrlo malo čuje i govori, iako bi se i u nas našlo gradje na pretek.

Već dugo vremena nemamo naše seoske neodvisnosti i slobode, i to niti u onoj mjeri, kako to uživaju ostala sela.

Ima ljudi nama sasma stranih i tudjih, koji nisu nikad ni znali da postoji jedno selo, koje se zove Jušićima, ali su se ipak ovdje vještački namjestili te se nametnički stali turati u sve slojeve našega seoskega društva. Znali su ovakvi ljudi da zloupotrebe našu bijednu i slabu otpornost prema duševnom opadanju, te su zagrijali nekim jadnim ljudima, koji, bez svoje volje i prisutnosti duha, prihvatiše Judine dukate na štetu i sramotu cijeloga našega sela.

Ali ne samo ovakvi pojedinci, već takodjer većina sumješćana, podlegla je slabosti nerada i bezbrižnosti prema svemu, gdje se ne radi o diktnim interesima svakog pojedinog.

Osobito nam se navraćaju suze na oči kada gledamo našu omladinu, koji će žrtvovati sve samo ako može da se baca po nelijepim i pokvarenim plesovima. Samo zabave, one puste besmislene zabave traže oni, koji bi morali prednjačiti nama starijima u teškim časovima narodne borbe.

Ovdje se još više ogriješuju žene, koje ne pokazuju ni trunka zanimanja ni za što, već se u buci nrazumljivih pjesama spremaju na plesove, koji kadšto sliče najgorim gradskim barovima. Roditelji imali bi ipak malo više pažnje posvećivati svojoj djeci, jer će ovakve prilike baciti potpuno u blato svaki smisao ćudorednosti, što će više škoditi samim roditeljima nego djeci, koja će biti ionako već propala.

Da su mnogi u nas izgubili pamet ispričat ću najnoviju zgodu našeg života. Već odkad se povukla granica, što nas dijeli od Kastva, postoji kod nas neke vrste crkvena kriza.

Izmedju neprilika što izviru iz uredjenja granica izmedju naše države i kraljevine SHS jest i to, da naš narod ne može bez neprilika pohoditi ni hram božji. Putnice, produljivanje pretraživanje i slično odvraća narod od prelaženja granice, ali se pravi nedostatak osjeća kod pitanja groblja, budući da se naše selo služilo dosada kastavskog groblja. Mnogo je bilo naklapanja oko uredjenja ovog pitanja, koje je ipak ostalo još uvijek otvoreno i neriješeno. Krivnja ima svuda, ali dobrim djelom i u premrtvom držanju crkvene oblasti u Rukavcu, koja stoji često prekrštenih ruku, gdje bi imala da radi i govori. I tako se ovo vuklo iz dana u dan, dok nije nedavno neka bolna glava, pala na još bolniju misao. Odlučilo se, da se proširi crkvica u Jušićima, i da se napravi novo groblje.

Nije bolna sama ova ideja, ali su zato smiješna i luda sredstva kojima se htjelo da postigne spomenuti cilj. Osnovao se odbor, koji će tjerati misao u djelo. Prije svega pomislilo se na ples, koji ima tako mnogo zajedničkog sa crkvom i pobožnošću uopće. Ali da to ipak malo svečanije izgleda, popunio se program sa vrlo šarolikim točkama. Glazbe na glazbe, tobola a i trgovina na veliko sa «ženskom ljepotom», tako da je morala jedna biti izabrana kao kraljica ljepote, nama se čini kao vratarica na našem velikom budućem groblju. Pa još su naši diplomate bili tako nespretni, da su izabrali neku tudjinku iz rukavačkih strana. Na čast joj! No kruna proslave bila je zapravo «venecijanska večer», koja nas je nehotice sjećala na nekadašnje zrakoplovac, koji bi znao za stvar i čudio se velikoj gluposti pobožnoga svijeta! Ovako sam mislio i ja sa drugovima, kad sam sjedio, gledao i smijao se sebi i drugima. Najžalosnije bilo je vidjeti ovdje ozbiljne i tobože ugledne ličnosti, gdje besvijesno sramote sebe u sadašnjosti i prošlosti svojoj. Da su ovdje bili i mladi ljudi iz ovih strana, koji su imali interesa da slatko spavaju, ne ću ni da spominjem.

Sjetit će se, ali onda kad već bude prekasno.

Još nešto:

Svirala je neka glazba iz Rijeke, o kojoj smo već unapred imali svoj sud, a kao dodatak bio je i tamburaški zbor iz Rukavaca, koji bi bio bolji put izabrao, da je ostao i na svojem mjestu, te da se kojom drugom prilikom kod nas natjeće.

To je dakle jedno od tolikih sredstva, te Bog sam zna koliko će nam još novih iznenadjenja donijeti vruće misli, skovane u još vrućim glavama pobožnog i brižljivog «crkvenog odbora».

Mi ćemo sada čekati, da iznesemo naknadno ostale zanimljive zgodice iz silne brige za naše vjersko dobro, i za našu posmrtnu udobnost!

IZ KANFANARA

Burna sjednica općinskog zastupstva.

Pred nekoliko dana imalo je općinsko zastupstvo u Kanfanaru svoju sjednicu. Sjednica je bila vrlo dobro posjećena. Vijećalo se o novim općinskim porezima i nametima. Općinski je tajnik Cossara predlagao, da se ti porezi i nameti povećaju. Medjutim općinski zastupnici nisu htjeli o tome ni da čuju. Oni su rekli, da je općinstvo tako siromašno, da ga apsolutno ne smiju više teretiti sa novim, neopravdanim općinskim porezima i nametima. Nato je nastala prava gungula. Čulo se svakojakih uvreda, prijetnja itd. Tajnik ih je pozivao u ime fašija na disciplinu, ali sve uzalud. Općinski su zastupnici, koji su inače malone svi seljaci, izjavili, da su pomalo počeli da otvaraju oči i da oni nisu više krdo. Zatim je Cossara postavio svoj predlog na glasovanje. Osim četvorice općinskih zastupnika, glasovali su svi protiv tajnikovog predloga. Sada pak doznajemo, da se po Kanfanarštini šire glasovi, da će većina zastupnika položiti demisiju i da stojimo pred novim općinskim komesarijatom.

IZ LASTOVA.

Pri reviziji djelovanja fašističke stranke morat će doći revizija i na otoku Lastovu, prozvanom «Vedeta Italijana» ili «Piccola Malta». Razlika sa onom drugom Maltom jest velika: ovdje vladaju slabe ekonomske prilike, prezir svega i bahatost.

Tko je kod nas imao obraza, da postane fašistom, morao je najprije da dobije blagonaklonost tajnika fašja, pribjeglice Mićeta Depolo, bivšeg Pravaša (dok je učio u Dubrovniku!) te Ljubomira Smercinicha, poznatog a.-u. poreznog činovnika u Blatu, koji je nakon sloma Austrije prisegao jugoslovenskoj zastavi. Znademo da se je taj vajni Italijan i za druge stvari za vrijeme rata držao «Superiore», pak hoće i danas.

I vrapci na krovu znadu, da bi moglo biti najviše par italijanskih obitelji na Lastovu, koje bi mogle s potpunim pravom kazati, da imadu ital. osjećaj, dok je sve drugo niska špekulacija i cilj osvete.

Ovakovi su elementi kod nas postali strah i trepet poštenim ljudima. Više smo puta čuli bolne uzdahe: «Ovo je pravi «Ergastolo». Nije ni čudo. Italijani mogu bacati i visoke mreže preko ulaza u luku, a Slaveni niti metar visoke mreže uz krševitu obalu, jer bi ih odmah globili ili zatvorili. Privilegovanima daju sve obrtne dozvole, nalažu malene kućarine, lične dohodarine, zemljarinu itd., a nama tako velike, da ne mogu veće.

Osim toga moramo se potužiti i na plaćanje poreza na ladje. Nekoji uživaju pogodnost, da za velike luksuriozne ladje plaćaju malu ili nikakovu lučku taksu, dok je dobrim Slavenima za ladjicu bez vesala od 3 metra udarena velika taksa. — Nek plaćaju «i sfegatati Croatazzi»!

Udovi Čečić uskraćeno je gradjansko pravo, jer letješe brzojavi u Zadar, čak i nadbiskupu protiv njezinog djeteta. Konačno uvidješe nepravdu učinjenu toj siroti sa nejakom djecom, pak ovih dana joj udijelišc cittadinanzu i penziju, a naši mutikaše, koji joj udarišc takav Tantalov jad, sada da vrisnu od patriotske ljutine.

Konačno nas je — kako smo već javili — zapustio sudac Lissizza. Njegovi ortaci priredišc mu u znak žalovanja oprosnu večeru, samo što još ne platišc najam kuće vlasniku. Muči se žalostan da ih pošalje iz vlastite kuće, ali sve uzalud, jer Arbitralna komisija odgadja po ćeifu.

Rastadoše se naši patrioti od svog zagovatelja i vodje i pobornika glasovitih izbornih meziva Lastova i gaženja izbornih prava.

Nevidjelo ga više Lastovo!

IZ LIVADA.

Svojedobno su se nekoji vojnici smjestili u crkvicu sv. Stjepana, ondje postavili oružje, spavali unutri, izbacili kip i nekako mu se rugali. A mi kažemo: Scherza con i fanti, lascia i santi! Sv. Stjepan se uvrjedio, toplu vodu pomiješao s mrzlom i s Bogom — i bagni di S. Stefano. Zatvorilo se kupalište, koje je posjećivalo prije svake godine prilično bolesnika na reumi. Već četiri godine leži to kupalište zatvoreno na sveopću škodu. No jedan njemački dugi nos i fino oko opazilo i vonjusilo duh sumporne vode Sv. Stjepana. Doznajemo, da će Nijemci popraviti i ponovno otvoriti bolesnicima ono staro kupalište. Mi se tomu veselimo.

Gospodarstvo

Seljački računi

U posljednjem broju našeg lista spomenuli smo kako razumni gospodar početkom gospodarske godine računom ustanovljuje, koliko mu se isplaćuje njegovo gospodarstvo kao cjelina, i svaka grana gospodarstva napose. I već sama ova činjenica, da svaki gospodar može tačno doznati, koliko mu se isplaćuje njegovo gospodarstvo i svaka grana gospodarstva napose, jedino ako tačno vodi računa o svim izdacima i primicima u gospodarstvu, ta činjenica dokazuje nam dovoljno veliku važnost vodjenja računa.

Seljačko knjivodstvo (računovodstvo) važno je s dva razloga. Ono je potrebno u vlastitom interesu svakog pojedinog gospodara i u interesu općem, u interesu zaštite prava i potreba svih seljaka-gospodara.

Već smo spomenuli, kako razumni gospodar može jedino uz pomoć knjigovodstva proračunati rentabilitet svake grane svog gospodarstva. On vidi jasno, koja mu se grana gospodarstva najviše isplaćuje i on će tu granu pogodovati na štetu one grane koje mu se manje ili pače nikako ne isplaćuje. Knjigovodstvo mu u tom pogledu služi kao busola mornaru. Ono mu pokazuje put, kojim mora povesti svoje gospodarstvo, ono mu odredjuje kako mora urediti i upravljati svojim gospodarstvom, ako hoće postići trajnu dobit.

Ima kod nas mnogo vinogradara, koji ne znadu, da ih vlastito vino više stoji, nego kad bi ga kupovali; imade stočara, koji ne znadu, da ih litra mlijeka više stoji, nego što za nju dobivaju — imade ovakovih čuda svakojakih i mnogo više nego što bi čovjek vjerovao, dok ga o tom ne uvjeri knjigovodstvo. A svega toga ne može biti, ako gospodar uredno vodi knjigovodstvo. Tada on tačno znade koliko koliko njega košta litra vina, litra mlijeka, koliko tele, svinjče itd., on znade pošto mora svako od ovih prodati ako ne će biti na gubitku, znade takodjer na čemu najviše zasluzuje.

Pa i u cijelo kućanstvo unosi knjigovodstvo mnogo reda i štednje. Rijetko koja naša domaćica mogla bi nam kazati koliko ona troši u kućanstvu kroz godinu, koliko kokuruza i pšenice kod kuće proizvodi, a koliko mora kupiti za prehranu obitelji. Kod nas obično za to ne pita, već se troši dok zaliha traje, a onde se tek misli odkud će se nešto nabaviti, kod više ničega nema u kući. Uredna pak i razumna domaćica vodi tačno račun o svim izdacima i primicima u kućanstvu i ona tačno znade koliko treba kroz godinu kruha kupiti, koliko ulja, masti, šećera, petroleja, soli itd. I ona se već početkom svake gospodarske godine brine zajedno sa gospodarom od kude će usmaknuti toliki novac potreban u gospodarstvu i kućanstvu, šta će prodati kroz slijedeću godinu, da usmaknu potrebni novac. Njima se ne može dogoditi, da idu po selu tražiti 50 centesimi za sol onda, kad treba objed soliti.

Vidimo dakle, da uredno vodjeno knjigovodstvo unosi red u gospodarstvo i kućanstvo, ono nas rješava mnogih nenadanih boli i razočaranja.

Ali nije knjigovodstvo važno samo za pojedinca gospodara, već je ono potrebno — kako spomenusmo — u interesu zaštite prava i potreba svih seljaka-gospodara.

Danas se svaki seljak tuži na teški život, na vinsku krizu, na ogromne poreze i takse, koje on ne može nikako plaćati. Osim toga ima kod nas u Istri vrlo mnogo goljeti i pustoši, gdje raste samo kamen, trn i po koja mirisava trava, ali se to tlo broji u plodno tlo i kao takvo se oporezuje. Još pokojna Austrija računala je, da u Istri imade od cjelokupne površine 97% plodnog i jedva 3% neplodnog tla. I to neplodno tlo ne smije se — veli Krebs — tražiti po goljetima i kršima, već na močvarnim dolinama! — I kad bi se kod nas našao čovjek koji bi doviknuo onima koji vladaju: «Naš seljak ne može ovako više dalje, on ne može plaćati toliki porez, on će propasti, ako ovako potraje. Vi mu računate u plodno tlo i onu goljet i krš, na kojoj raste samo kamen i koja mirisiva trava. Snizite mu poreze, ne oporezujte mu zemlje od koje on ne može imati nikakove koristi.» Na takve riječi odgovorili bi oni, koji vladaju, da država treba mnogo novaca za svoje uredjenje i uzdržavanje. Industrijalci i trgovci da su i tako previše taksirani i njih se ne može više oporezovati. Pa oni jednostavno ne će vjerovati tomu čovjeku da u Istri ima toliko neplodnog tla i da su porezi tako veliki, da ih seljak ne može snositi. Oni će u najboljem slučaju tražiti od tog čovjeka da im svoje tvrdnje dokazima podkrijepi. A on će se obratiti seljaku-gospodaru: «Daj mi dokaze, dokaze trebam!»

Ali naš seljak mu ih ne će moći dati, jer ih sam nema. I ne će ih nikada imati dok ne bude počeo voditi račun o svojem gospodarstvu, dok ne bude počeo voditi gospodarsko knjigovodstvo.

Ovdje smo u kratko upozorili na važnost vodjenja knjiga u gospodarstvu. To neka nam služi samo kao priprema za naš daljnji rod na tom pitanju. A da bude naš seljak znao i kako se vodi to seljačko knjigovodstvo, mi ćemo u našem budućem koledaru «Franini i Jurini» iznijeti način vodjenja gospodarskog knjigovodstva.

Do tog vremena neka svaki naš seljak na običnoj bilježnici bilježi točno sve izdatke i primitke u gospodarstvu i u kućanstvu, pa će to onda naknadno unijeti u za to prikladne skrižaljke. — Bude li naš seljak ovako radio uvidjet će mnogo manu u svom načinu gospodarenja i moći će to povesti putem, koji će ga dovesti do boljih, većih uspjeha.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 30. jula 1924., moglo se kupiti odnosno prodati:

1 liru šterlinu za 101.60 do 101.85 ital. lira; 1 amerikanski dolar za 23 do 23 ital. lire; 100 švicarskih franaka za 424 do 427 ital. lira; 100 franceskih franaka za 117 do 117.75 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna za 68.25 do 68.75 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara za 27.50 do 27.75 ital. lira; 100 rumunjskih leja za 10 do 10.50 ital. lira i 1000 njemačko-austrijskih kruna za 3.20 do 3.30 ital. lira.

Politički pregled

Promjena vlade u Jugoslaviji.

Ovih dana došlo je do promjene vlade u Jugoslaviji. Nakon Pašićeve demisije kralj je povjerio sastav nove vlade g. Ljubi Davidoviću. Nova lista ministarstva sastavljena je ovako: Predsjedništvo: Ljuba Davidović (demokrat), vanjski poslovi: dr. Voja Marinković (demokrat), unutarnji poslovi: Nastas Petrović (radikalni disident), financije: Dr. Mehmed Spaho (J. M. O.), prosvjeta i privremeno, do popunjenja, vjere: dr. Anton Korošec (SLS), vojska i mornarica: general Petar Hadžić, gradjevine: Dragutin Pećić (demokrat), trgovina i privremeno, do popunjenja, šume: dr. Ilija Šumenković (demokrat), soc. politika i privremeno narodn. zdravlje: dr. Šefkija Behmen (J. M. O.), saobraćaj: dr. Anton Sušnik (SLS), poljoprivreda: dr. Franjo Kulovec (SLS), agrarna reforma: Ivan Vesenjak (SLS), pošta: Petar Marković (demokrat), pravda i privremeno, do popune, izjednačenje zakona: dr. Halilbeg Hrasnica (JMO).

Ova lista je privremena i kako se iz krugova sadašnje nove vlade čuje, bit će upotpunjena eventualno s poslanicima Radićeve stranke, za koje su rezervirana tri mjesta, u koliko budu voljni, da udju u vladu.

Prema najnovijim vijestima iz Beograda, nova će vlada u najkraće vrijeme sazvati Narodnu skupštinu na izvanredno zasjedanje. Na tom zasjedanju kani dati svoju deklaraciju, u kojoj će izložiti svoj radni program s obzirom na unutarnju i spoljnju politiku, koju kani da provadja.

Pred krvavim danima u Bugarskoj.

Iz Bugarske ponovno počinju da stižu alarmantne vijesti o pripremama, koje provodi Cankovljeva vlada za provalu komita na jugoslovenski i grčki teritorij u svrhu podsticanja bune. Čini se, da Cankov nastoji na taj način spasiti sebe i svoj režim, svrnuvši pažnju bu-

garskoga javnoga mnijenja na dogadjaje izvan zemlje. Položaj je Cankovljeve vlade naime vrlo težak i stoji pred neposrednim padom. Opozicija komunista i zemljoradnika očito ide za tim, da prevratom preuzme diktaturu. Vrlo je karakteristična s obzirom na to, vijest beogradske «Politike» iz Sofije, prema kojoj je vlada g. Cankova dovršila sve pripreme, da provocira komunističko-zemljodjelsku pobunu, kako bi imala prilike, da te svoje opasne protivnike posve uništi. Prema toj vijesti, pojačala je sofijska vlada žandarmerijske posade u svim provincijama, naročito uzduž jugoslov. granice. To je učinjeno u tu svrhu, da se spriječi bjegstvo preko granice, kad počne «pobuna», koju imaju da izazovu vladini agenti provokatori. Ta bi pobuna imala da bukne već ovih dana. To se dovodi u vezu s odlaskom g. Cankova u Varnu — na odmor a zapravo u svrhu, da se skine iz Sofije, kako mu se ne bi moglo predbaciti krivnja za krvoproliće, koje će nastati. Ministar vojne general Vilkov i ministar unutrašnjih djela general Busev ostali su u Sofiji, da rukovode operacijama protiv komunista i zemljodjelaca.

Cankovljeva je vlada već načinom svoga dolaska na vlast izazvala borbu na život i smrt sa Stambolijskovim zemljodjelcima i komunistima, koje je svojim krvavim terorom još više razbjesnila protiv sebe i zbila njihove redove. K tome i jedne i druge protivnike današnjega režima u Bugarskoj srdačno pomaže «komintera» (komunistička internacijonala) iz Moskve, pa se prema tome mogu u Bugarskoj zbilja očekivati doskora krvavi dani. Cankovljev se režim brani, kako gore spomenusmo krvavo, i krvavo kani ugušiti svaku protivničku akciju. Ako imade uspjeha, ne će i ne može taj uspjeh biti trajan ni blagosloven, jer krv ne radja blagoslovnim plodom.

I ne će! Prema najnovijim vijestima iz Bugarske u Varni su pred tri dana izbili veliki krvavi neredi. Zemljoradnici su pokušali, da bombama i dinamitom razore okružno načelstvo, ali ih je u tome spriječila žandarmerija i vojska. Bilo je žrtava s jedne i s druge strane. Odmah poslije tih nereda u Varni proglašeno je opsadno stanje i u još nekim drugim mjestima u Sjevernoj Bugarskoj. Bugarske vlasti ponovno su uapsile u masama istaknutije zemljoradnike.

Opsadno stanje u Rumunjskoj.

Rumunjska je vlada ponovno proglasila opsadno stanje u svim područjima, gdje je bilo u aprilu o. g. Danas je komandant druge armije u Bukareštu izdao naredbu, kojom zabranjuje sve javne skupštine i konferencije, kojima je svrha nasilno mijenjanje zakonskih ili državnih uredaba. Zabranjena su sakupljanja više od pet osoba uopće i sve publikacije, koje vrijedjaju spomenutu naredbu.

Engleska mornarica u jugoslovenskim vodama.

Danas imaju jugoslovenske obale i luke veliku čast da dočekaju i pozdrave flotu najveće pomorske sile na svijetu, Engleske. Jedna eskadra sredozemne engleske flote dolazi da posjeti luke. Dolaze četiri velika krstaša i 20 destrojera sa 550 oficira i 6500 mornara. Ova impozantna flota dodirnut će najprije Boku Kotorsku, a danas već stiže u Dubrovnik, gdje je u gruškoj luci svečani i službeni doček. Tamo dolaze i kraljevi izaslanici generali Dimitrijević i Damjanović i admiral Prica. Priredjuje se cijeli niz svečanosti zabava, utakmica, koncerata i izleta. «Jadranska Straža» priredjuje veliku pučku zabavu. U Split odlazi engleska flota 4. avgusta, gdje se opet sprema vrlo svečan doček, kao i u Šibeniku, kamo će otići jedan dio flote. Posjeta nepobjedive engleske mornarice znači izvanrednu počast za Jugoslaviju, to više, što ovo nije samo obična počast, nego prava afirmacija englesko-jugoslovenskog prijateljstva.

Domaće novosti

«Istarske narodne pjesme»

već su izišle. Iduće sedmice započet ćemo s raspačavanjem te prelijepe knjige, koja je za nas, u prilikama današnjim, od neprocjenive koristi i važnosti.

Ima već oko osamdeset godina, što su se razni, zaslužni rodoljubi dali na mučan posao oko sakupljanja narodnih pjesama po Istri i kvarnerskim otocima. I danas ima još prijatelja narodnoga blaga, koji bilježe i pjesme i pripovijetke i poslovice, što se još u narodu čuju. Mnogo je toga blaga kod nas pohranjeno, a bude li sreće i zdravlja, sve će se redom objelodaniti.

U ovaj mah izlazimo pred naš narod s prvom knjigom, u kojoj su, kako je već napomenuto, sabrane gotovo sve narodne pjesme, što su izišle prije 44 godine nakladom negdašnje tršćanske «Naše Sloge» sa više od dvjesta novosakupljenih, još neobjelodanjenih pjesama. Ogromna većina pjesama ima označeno i tko ih je sakupio i gdje i od koga čuo.

Knjiga se naručuje kod Uprave «Istarske Riječi», Trieste, Via S. Francesco d'Assisi br. 20/I. a cijena joj je lira 3.— (tri) po komadu.

Ele, narode, mi smo učinili svoju, a na tebi je sada, da sebi prigrliš ovaj amanet, ovu svetinju, što ti je namriješe dični pradjedovi tvoji!

Socijalni tečaj u Sv. Luciji (Tolmin).

Zveza slavenskih učiteljskih društava priredila je i ove godine socijalni tečaj u romantičnom i ubavnom kraju, u Sv. Luciji kraj Tolmina. Već sama krasota tamošnje prirode opoji čovjeka začaranom svojom ljepotom i milinom. Tečaj bijaše vrlo dobro posjećen. Bilo je prisutnih preko 130 učitelja (ica) iz svih strana Julske Krajine. Program, rasprave i diskusije kretahu se sve samo pitanjem valjanog uzgajanja uz proučavanje socijalnih i socijoloških pitanja i zadaća. Diviti se moramo velikoj svijesti i požrtvovnosti našeg učiteljstva. Šikanirano i ignorisano sa svih strane, ono prelazi preko svih zidova i zapreka, držeći visoko moćni stijeg morale, uzgoja i kulture. Kad bi školske oblasti primale do znanja i uvažavale sve visoke i idealne ciljeve našeg učiteljstva, kad bi uvažile silne napore za sveopću izobrazbu i čeznuća za usavršavanjem i podizanjem kulturnih dobrina, tada bi stalno odustale od sistematičnog progonstva i klaštrenja naših učiteljskih sila.

U dobi današnjeg nepouzdanja, zavisti i zlobe moramo se upravo čuditi i diviti silnoj onoj familijarnosti, prijateljstvu i ljubavi našeg učiteljstva. Bila je to sve kao jedna, jedina sučustvujuća obitelj. Pa kako bi i drukčije bilo! Udareni s desna i lijeva skupiše se složno svi u jednu vrstu, stojeći odlučno na braniku općih kulturnih ciljeva, općih interesa patničkog našeg naroda. Zadnji dan tečaja priredili su krasno i izvrsno uspjeli koncert u Tolminu, kojem je prisustvovalo cijelo mjesto sa okolicom uz najtoplije odobravanje i oduševljenje. Čuli se samo glasovi publike: — Vratite nam se što prije, da nam ponovno pružite nezaboravno uživanje. Iz kala ove svjetske gnjusobe sve se uzdiglo u viši i bolji svijet same čistoće, poezije i ljubavi. Pomladjeni, osviježeni i puni milote i čara vratiše se učitelji (ice) u svoja seoska bivališta, u svoje rodne krajeve.

Najveća čast i poštovanja «Zvezi», koja takvom požrtvovnošću skrbi i djeluje na kulturnom polju, nastojeći obogatiti duševnom i moralnom hranom čitavo učiteljstvo i cijeli naš narod.

Jugoslovenski Sokol postigao prvenstvo u svjetskoj tjelovježbi.

Pred nekoliko su se dana zaključile u Parizu tjelovježbene utakmice, kod kojih je sudjelovalo devet država sa svojim najboljim silama. Tekmovale su tjelovježbene skupine i pojedinci. Za Jugolaviju i Čehoslovačku nastupile su dvije skupine Sokola. Jugoslovenska je sokolska skupina ove godine po prvi put nastupila na medjunarodnoj utakmici u Parizu, gdje je izvojštila sebi vrlo časno mjesto. U utakmici pojedinaca postignuo je Slovenac Štukelj najprvo mjesto. Odmah za njim dolaze na red dva čehoslovačka Sokola, a zatim zastupnici ostalih država.

VAŽNE VIJESTI ZA NAŠE DJAŠTVO.

Potpore Djačke Matice za školsku godinu 1924—25. — Kako je poznato, Djačka Matica ustanovljena je za djake iz Julijske Krajine. Njezina je zadaća ta, da podupire u prvom redu one djake, koji kane iza dovršenih nauka ostati u ovim krajevima, e da ne ostane naš narod bez inteligentnog naraštaja.

Obzirom na to Matica će podijeljivati potpore i zajmove samo onim djacima, koji—kako spomenuto—pružaju jamstvo, da će nakon dovršenih nauka ostati i djelovati u ovim pokrajinama. Podupiranje izvan toga okvira Matica će izvršivati samo u izvanrednim slučajevima, od slučaja do slučaja, i to u koliko joj budu dozvoljavala sredstva.

Sadašnja uprava Djačke Matice — obzirom na gorenapomenuto — stoji na stanovištu, da posve mirnom savješću može da podupire one djake, koji študiraju unutar državnih medja Italije, jer je glede takovih jasno, da će ostati u stalnoj vezi sa ovdješnjim prilikama, izučiti italijanski jezik, što je u današnjm prilikama od velike važnosti, te da će biti njihove svjedodžbe bez ikakvih poteškoća priznate sa strane italijanskih vlasti. — Kod podijeljivanja potpora dolaze u obzir i djaci iz Julske Krajine, koji študiraju u inozemstvu i koji se nakon dovršenih študija misle povratiti u Julsku Krajinu i ovdje razviti svoje strukovno djelovanje.

Način podupiranja u prošloj školskoj godini bio je taj, da su se riješavale molbe od slučaja do slučaja. U budućoj školskoj godini bit će način podupiranja sasma drugačiji. Djačka će Matica prije ili početkom buduće školske godine odrediti potpore, koje će se kasnije isplaćivati u stalnim mjesečnim (ili semestralnim) obrocima. Taj će način podjeljivanja potpore bez sumnje više odgovarati interesima djaštva, jer će mu osigurati redoviti i stalni prihod za cijelu školsku godinu. Jasno je, da na te potpore mogu da reflektiraju samo oni, koji pravodobno uložе svoje molbe te ih opskrbe sa potrebnim dokumentima. **Zakasnijele molbe ne će uopće primati u obzir. Rok za ulaganje molbi teče do 31. avgusta 1924.** Molbe, koje ne budu opskrbljene sa potrebitim dokumentima, takodjer se ne će uzimati u obzir. Na molbe, koje se ulože iza 31. avgusta te god., društvo će ih uvažiti samo u izvanrednim slučajevima.

Svakoj molbi, u kojoj moraju biti navedeni razlozi, radi kojih se moli potpora, moraju biti priloženi ovi dokumenti: 1. siromašni list, 2. svjedodžba o polasku škole, 3. ako nije početnik, dokaz, da je s dobrim uspjehom dovršio prijašnje godište; kod visokoškolaca, da je položio propisane ispite odnosno kolokvije. U protivnom slučaju nek se navedu barem podatci o državljanstvu, rodjenju, nadleštvu i boravku. Osim toga treba da molitelj napomene još i to, da li i kakvo jamstvo može podati, da će nakon dovršenih nauka ostati i djelovati u Julskoj Krajini.

Visokoškolska skupština Djačke Matice u Trstu. — Predsjednik Djačke Matice u Trstu pozivlje u smislu § 48. d. p. djake visokošolce, koji su učlanjeni u društvu, na redovitu visokoškolsku skupštinu, koja će se obdržavati u Trstu, dne 20. avgusta 1924. u 10 sati prije podne. Glede lokala mogu se učesnici informirati u društvenom uredu u Trstu (Via Fabio Filzi, 10/I.).

Dnevni red bit će onakav, kako ga propisuje § 50. d. p. Pravo glasa na skupštini ima svak, koji je namirio članarinu za tekuću godinu. Na visokoškolskoj skupštini bira se 9 članova u visokoškolski odbor.

Svi se visokoškolci, članovi Djačke Matice, a tako i pojedina akademska udruženja, pozivlju, da najkasnije do 16. avgusta te godine saopće društvu sve svoje eventualne predloge i rezolucije, o kojima žele da se raspravlja na skupštini.

Molba. — Djačka Matica moli sve one roditelje, koji namjeravaju početkom dojduće školske godine poslati svoje djete u srednju školu (gimnaziju, licej, realku, obrtnu, trgovačku školu ili učiteljište), da joj to što prije jave. To će Matici služiti za statistiku i evidencu. Naslov: Djačka Matica — Trst (2), via Fabio Filzi br. 10, I. kat.

Naši iseljenici u Americi i «Istarska Riječ».

Primamo: — Veleštovani gospodine uredniče! Niže potpisani Vam javljam, da redovito primam našu milu «Istarsku Riječ». S njome sam uvelike zadovoljan, jer donaša vijesti iz krajeva naše mile Istre. No najviše me srce zaboli, kad vidim, da još uvijek vlada nad našim jugoslovenskim narodom u Istri strahoviti bič — nepravda. Tješite se, braćo, i to mora da prestane! Prije ili kasnije mora da zavlada i Pravda. Hoće, samo ustrajte! Živili! — Vaš pretplatnik (Slijedi potpis).

Svega po malo

Vlastoručni životopis Gavrila Principa.

Praško «Česko Slovo» objelodanilo je vlastoručni životopis Gavrila Principa, koji je napisao u terezinskoj tvrdjavi za vrijeme rata. Taj svoj životopis predao je Princip jednome od svojih drugova u zatvoru, češkom socijalisti B. Hvojki, koji je bio zatvoren radi veleizdaje. U svom životopisu Princip najprije govori o svojim naukama, o svojoj strasti za knjige i o svojoj docnijoj naklonosti za romantiku. Govoreći o svom daljnjem životu piše:

«Upravo pred početak balkanskog rata bio sam u Srbiji. Tvrdo sam se rešio, da se kao dobrovoljac borim protiv vekovnog neprijatelja moga naroda, protiv Turaka. Ali su me za tu službu pronašli za slabog i nesposobnog — bila je to prva bolna rana za moju oduševljenu dušu. Taj me je dogadjaj medutim izliječio od mojih dosadanjih romantičkih snova. Ostao sam u Beogradu u nameri, da sasvim promenim doondašnji način života i da ozbiljno radim u samom središtu našeg kulturnog i socijalnog života. Moja je finansijska situacija bila vrlo rdjava. Trpio sam glad i često sam, nemajući stana noćivao po parkovima. Najzad me je to primoralo, da se opet vratim u Sarajevo, odakle sam onda sa velikim interesom pratio dogadjaje u našim jugoslovenskim zemljama. Tu sam ostao do januara 1914. Za to sam vrijeme proučavao sve sastavine našeg narodnog života, a naročito njegov politički položaj. Zanimao sam se ujedno mnogo za socijalističke i anarhističke ideje, ali ih nisam mogao usvojiti, ne zato što sam ih smatrao za štetne, nego zato što sam bio uvjeren, da svaki narod najpre mora proći svoju narodnu etapu. Moja je ideja, koja se je dugo vremena kristalizovala u mojoj duši, bila: Jugoslovensko ujedinjenje i oslobodjenje iz austro-ugarskog ropstva. D... ostao živ (danas sam kao i mrtav) ... živeo jedino i samo za ostvarenje te ... ideje, ali je neko u prvim redovima m... pasti — a to sam hteo biti ja. U privatnom životu bio sam zadovoljan sa svim, št... je život davao, a sa prijateljima sam ... gao u iskrenoj ljubavi. Boleo sam iz ... duše i strasno, a za predmet moje ljub... žrtvovao sam sve što mi je najmilije ... sam imao... — Terezinska mala tvrdjava, ... nuara 1916. - Gavrilo Princip.»

Seljak onesvijestio svoju nevjestu i živu zakopao pod zemlju.

U selu Siepravi u Poljskoj odigrao se ... dana zvijerski prizor. Seljak Alojzij B... želio je stajati sa svojom nevjestom u ... intimnijim ljubavnim odnošajima. No nevje... nije o takovoj ljubavi htjela niti da čuje. Ba... se radi toga razljutio i odlučio na stra... čin. Jednog dana pozvao je svoju nevje... da ga isprati na sajam u Krakov. Nevjesta ... tom pozivu i odazvala. Otputili se zajedno ... na sajam. Medjutim ju «pošteni» svekrv ... jedamput udari po glavi, tako da se jadn... onesvještena strovalila na zemlju. Nato ju ... okrutni seljak bacio u grob, što ga je dan p... iskopao, i pokrio zemljom. Drugi dan iza to... došli su na lice mjesta susjedi i raskopa... grob. Nevjesta je bila već mrtva. Liječnici ... konstatovali, da udarci, što ih je dobila p... glavi, nisu bili smrtni te da je nesretnica p... ginula uslijed zadušenja. Zločinac je strpan ... zatvor.

U očekivanju razgovora s Marsom.

Planeta Mars približava se našoj zem... Doskora će razmak, koji će nas dijeliti ... marsa, biti malen kao rijetko kad. Učenja... spremaju se tom zgodom da pošalju stano... nicima Marsa znakove, pa će nestrpljivo išče... kivati odgovore Marsijanaca. Učenjaci s... uvjereni, da će valovi bežične telegrafije sti... do Marsa, samo je pitanje, imadu li tamo apa... rata, kojima će te znakove primiti i odgo... voriti. Ako se uzme, da na Marsu imade st... novnika, još uvijek ne mora biti sigurno, d... li oni imadu potrebite naprave za brzojav be... žica. Sigurno je samo to, da o tome ne zna... niko ništa pozitivna.

Vezivo na kom se radilo 22 godine.

Ovih dana posvećena je u Liverpolu ka... tedrala, pa je tom zgodom poklonjeno crkv... jedno prekrasno vezivo. Na tom divnom radu vezlo je 20 dama od god. 1902., što znači pune 22 godine. Stručnjaci o vezivu kažu, da je to rijetka umjetnina, a vrijednost joj iznosi mnog... tisuća funti šterlina.

Ubila se zbog prerane svadbe.

Franceski listovi javljaju dogodjaj, koji nije doduše nikakva senzacija, ali nam donekle otkriva današnji mentalitet djevojaka. Neka gospodjica iz Caena, mlada 18 godina, trebala se vjenčati. Zajedničkim sporazumom roditelji su utvrdili vjenčanje za 19. jula. Vjerenici su tražili, da se vjenčaju 22. istog mjeseca. Pošto nije mogla prodrijeti sa svojim zahtjevom, mlada je djevojka izašla iz roditeljske kuće i bacila se u rijeku Orne. Izvukli su ... što da su prisustvovali svadbi, otišli su na lek sutradan, naravski mrtvu. Pozvanici, umjesto ... sprovod tvrdoglave vjerenice.

Otac ubio troje djece.

U švicarskom mjestu Oderburgu desila se strašna porodična tragedija. Tvornički radnik Ruch ispalio je na svoju troje slaboumne djece od 7, 8 i 12 godina nekoliko revolverskih metaka. Poslije toga ispalio je sebi nesretni otac revolver u usta i ostao na mjestu mrtav. Nepoznati razlozi su uzroci ovoj strašnoj drami.

Književnost i umjetnost.

«Meja».

Primili smo broj 13. poljoprivredno-industrijsko-trgov. lista «Meja» sa ovim sadržajem:

A. Hribar: Protuagrarna politika naše države. — Na sirarskoj izložbi u Milanu. — Stanko Ožanić: Razmatranja o obnovi vinograda. — Ilija Bošnjak: Težačka hemija. — Agr. Ivo M. Kaluderović: Iz vinogradarstva. — A. Hribar: Agrarna reforma u Jugoslaviji. — Bilješke. — Razne vijesti. — Književnost.

Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din 120. Uredništvo i uprava: Zagreb, Sudnička ul. ...

DOPISNICA UPRAVE.

Gospodinu M. P. u Americi: Primite s... u redu, Srdačna hvala!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 36 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 7. augusta 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

† Fran Franković

Težak je bio i trnovit put hrvatskoga školstva u Istri. Ni državni, školski zakon od 14. maja 1869. nije u prvo vrijeme mogao da na tome izmijeni štogod. Istom pet godina iza proglašenja tog zakona, god. 1874. kad se u Kastvu otvorila pripravnica za učiteljske škole, oživjela je ponekle nada, da će se u tom pravcu nešto popraviti, to više, što je i našim djacima bilo zajamčeno, da će na učiteljskoj školi u Kopru primati u ime državne potpore od 100 do 200 forinta godišnjih.

Uza sve to u god. 1875. - 1876. bila su u učiteljskoj školi u Kopru upisana sama tri djaka Hrvata...

Taj se je broj naredne godine povisio od prilike za toliko. I tako je to išlo redom. Broj djaka nije se za punih deset godina uvelike mijenjao: još godine 1889. maturirala je na onom zavodu petorica Hrvata. Učiteljska škola u Kopru bila je podijeljena u tri sekcije: u italijansku, slovensku i hrvatsku. U I. tečaju neki su se predmeti predavali u materinjem jeziku djakâ i to svakoj pojedinoj «narodnosti» posebice. Za ostale predmete služio je njemački kao naukovni jezik, i tako bi se Hrvati, Slovenci i Italijani svi okupili u jednoj dvorani i zajedno slušali, što bi im se njemački govorilo. U II. i III. tečaju bivalo je sve više predmeta, koji su se svima trima skupinama predavali u njemačkom jeziku. U četvrtom tečaju bila su pak sama dva predmeta, koja su se djacima predavala u njihovu jeziku i to vjeronauk i materinji jezik. Sve drugo bilo je njemački...

Slovencima i Italijanima nije to pružalo osobitih poteškoća. Od njih su mnogi prošli nekoliko razreda gimnazije ili realke u Gorici ili Trstu, i tu su imali zgode, da nauče nešto njemački.

Sasvim drugačije bijaše s hrvatskim djacima iz Istre. Bilo je mnogo, ako je koji istarski djak izišao iz kakove jednorazredne pučke škole, ali se prečesto dešavalo, naročito u ono prvo vrijeme, da u njegovu selu nije još uopće bilo nikakove škole, pa je siromašak morao da traži kakovu dobru dušu, da ga nauči čitati i pisati. Tako «pripravljen» otišao bi na pripravnicu u Kastav, gdje bi ostao nekoliko mjeseci, a onda ajd u jesen u Kopar, pa ako bi na takozvanom «primateljnom» ispitu prošao — dobro, ako ne, trebalo je, da se vrati u svoje selo k ovcama i motici.

Oni, što bi ostali u Kopru, našli bi se najednom sami, u tudjem, ne prijateljskom gradu. Zvali su ih «šćaveti» — i bili su jadnici uistini baš kao pravi mali «šćaveti». Djaci Italijani, prosto bi ih prezirali, a slovenski drugovi, voljeli su ipak svojima nego li njima... Često bi ih i oni nazivali: male, istarske reve... Tako je to bilo onda. Poslije se, dakako, i to popravilo.

Ravnatelj Italijan, poludobričina Reveliante, nije ih možda ni mrzio, ali je u svakoj zgodi pokazivao, da on ipak najviše voli svoje Italijane. Kod većine profesora, koji nisu bili samo različni po narodnosti, već — kašto je i prirodno — i po ćudi naši skromni istarski djaci nisu nailazili na simpatije. U jednu riječ, bilo je vrijeme, najteže vrijeme u povijesti našeg istarskog preporoda, kad su se naši istarski mladići, budući narodni učitelji, osjećali na svom prvom koraku u život vrlo poniženi, omalovaživani — reve, jadne pepeljuge.

Ali napušteni nisu bili. Već od god. 1880. bdjelo je nad njima jedno blago oko, jedno plemenito srce, jedna neizmjerno dobra i topla duša. Njihov profesor — Fran Franković.

Prve dvije godine bilo je i njemu lakše, jer je brigu o hrvatske djake vodio u zajednici s njime prof. Spinčić, koji je u ono vrijeme bio namješten na istom zavodu. Ali Spinčić je malo iza toga imenovan kotarskim školskim nadzornikom i izabran zastupnikom u istarski zemaljski sabor, tako da je on bio prinudjen, da svoju pažnju, svoje sile i svoje slobodno vrijeme posvećuje drugim, širim, narodnim pitanjima. A kad je god. 1886. bio premješten u Goricu, sva je briga oko odgoja budućih istarskih učitelja pala na ledja profesora Frana Frankovića.

Hrvatski djaci, one male istarske reve, odmah su razabrali, da oni u svom profesoru Frankoviću imadu nesamo svog vrlog učitelja, nego još i dobrog i skrbnog oca. Bio je lijep čovjek, duša mu je sva bila u onim njegovim dobrim, blagim i nezaboravnim očima. Predavao je hrvatski, ali kako? Kad je na priliku objašnjavao «Čengić-agu», «Djeda i unuka», odu «Slavjanstvu» ili što slično, iz njega nisu govorila samo usta, već oči i sve žilice na njegovu licu.

Djake, u kojima bi samo naslutio nešto malo više talenta, nije časkom puštao s vida. U nedjeljama i praznicima pozivao bi ih k sebi: koga na ručak, koga na kavu ili na čašu vina, pa onda da se razgovara sve do kasne večeri. A ti su razgovori bili puni srdačnosti, a kretali su se većinom oko pjesme, knjige i prilika u širој i užoj domovini. Tu su se, za tih lijepih razgovora, bacale klice, koje su poslije imale da urode lijepim plodom. Tu su naši budući učitelji upijali u sebe onu snažnu svijest dužnosti, koja ih je kasnije u životu svuda pratila i kojoj naš istarski narod ima u prvom redu da zahvali, što je malo po malo našao sama sebe i svoje ljudsko dostojanstvo. Istarski učitelj nije brilirao onim takozvanim velegradskim «šlifom», ali je svjestan svojih dužnosti, u zabitnim selima radio za svoj narod onako, kako mu je to jednom na dušu postavio njegov učitelj i odgojitelj Franković. Istarski je učitelj svojim mukotrpnim apoštolatom osvijetlao lice nesamo sebi, već i svom plemenitom učitelju i odgojitelju Frankoviću. Ništa ne mijenja na stvari to, što je naš istarski učitelj ostao možda kroza sav svoj život konfiniran u kakvom zabitnom seocu, često i zapostavljen a gotovo uvijek zaboravljen. To se je uostalom dogadjalo i njegovom najvećem prijatelju, ocu i učitelju — Franu Frankoviću. Preko četvrt vijeka ostao je taj naš velevrijedni i vrlo zaslužni otadžbenik zavučen u tudjem Kopru, gdje se pritajavao samo, da njegovo dobro narodno djelo jače iskače.

Kad je prije nekoliko godina došao u Kastav, da ondje preuzme privremeno upravu novoustrojene učiteljske škole, njegova je karijera bila već dovršena. Karijera puna samozataje i prijegora, ali dična i sjajna.

Prije tri četiri godine udarila ga kap. Živio je na Rijeci dosta oskudno. Prošao je siromah sav pakao d'Annunzijeve pustolovine i sve kasnije nevolje, što su se prolomile nad Rijekom. U subotu, 26. jula izdahnuo je Fran Franković svoju milu dušu u svojem rodjenom selu Drenovi i to baš u onom dijelu sela, što je nedavno pripao Jugoslaviji. Prenijeli su ga ipak u drugi dio sela, gdje je groblje, u kome već više godina počiva ona, koja mu je u životu bila dobra i blaga družica.

Bilo mu je sedamdeset i pet godina...

Mir i pokoj pepelu Njegovu! Slava uspomeni Frana Frankovića!

Evropa poslije rata

Italijanski sociolog g. Guglielmo Ferrero napisao je nedavno jedan vrlo zanimiv članak o poslijeratnim prilikama u Europi.

G. Ferrero pripovijeda, kako su prilike prije rata bile mnogo povoljnije i kako je u cijeloj Evropi vladao jedan prekrasan život i blagostanje. Veli, da je vijek pred ratom obilježen, kao jedan od najsjajnijih vjekova čovječanstva u kojem su bili svi zadovoljni, u kojem je bilo sve na svojemu mjestu.

Vrijeme poslije rata obilježuje jedan sasma novi život, vijek buna i revolucija, nereda i katastrofa — nezadovoljstvo cijeloga čovječanstva.

Iako ne možemo da se složimo sa navodima g. Ferrera o prilikama prije rata, to se potpuno slažemo s njime u tome, da su poslijeratne prilike uistinu vrlo teške i da ne pružaju baš najugodniju sliku. (Prije rata nije život bio tako ružičast, kaošto misli g. Ferrero. Jer i ako je blagostanje bilo bolje, nego sada, to je svejedno na pr. u bivšoj Austriji vladalo i te kakovo nezadovoljstvo podjarmljenih naroda, koje je Austrija pritisla svojim nesnosnim uredbama sa kojima danas konkuruje, još mnogo bolje i sa više znanja, kraljevina Italija.)

* * *

Važnost i značenje, kao i posljedice svjetskoga rata vrlo je teško označiti sada, kada su još tako nesredjene prilike i kada smo još tako blizu svim onim strahotama i nesrećama. Tek jedno možemo da kažemo: Previše je toga uništeno i razoreno, previše je prelito krvi i ljudskih života, previše je zakukalo udovica i zaplakalo sirota, a za ono, što je njime postignuto. Svjetski je rat zapleo u svoje ludo kolo cijeli svijet, sve narode, a njegove su posljedice razočarale ne samo pobjedjene, nego i pobjednike. Svjetski se je rat vodio protiv imperijalizma Njemačke i Austrije. Svjetski je rat išao za tim, da oslobodi manje narode od stoljetnoga ropstva.

I oslobodio ih je. Ali ne sve. Pa tako je uvijek. Nikad nisu svi zadovoljeni, a iza svjetskoga rata izgleda, da nije nijedan zadovoljan.

Mirovni ugovori, konferencije, sastanci državnika: Versaj, Genova, Rapallo, Santa Margherita, London, od kojih se je očekivalo toliko toga, koji su bili nada mnogih, o kojima se je govorilo sa vjerom u pravednija rješenja nepravednih djela, donijela su samo razočaranja — samo razočaranja.

Ti mirovni ugovori imali su zadaću, koju imadu svi mirovni ugovori, svi ugovori, koji se sklapaju poslije ratova. Zadaća im je bila, da nastoje, da barem donekle pravedno urede novo stanje, koje je nastalo, da zadovolji pojedine države, narode i da stvore preduvjete za jedan **trajan mir.**

Dali su mirovni ugovori izvršili svoju zadaću? Nikako ne. Ti mirovni ugovori, a ima ih toliko, da ih je teško i nabrojiti, bili su izleti i ljetovanja pojedinih državnika, koji su se sastali, da se malo zafrkavaju i zabavljaju, bez svake volje za ozbiljnii rad. Radili su tek onda ozbiljno, kad se je koga na fini način, pomoću «mirovnih ugovora» i potpisa moglo da opljačka, a to ne znači, nego jedan drugačiji rat. Rat na fini i neopasni način.

Mirovni ugovori svršavali su uvijek tako, da su stvarali razloge za novo nezadovoljstvo, za veću antipatiju i neprijateljstvo izmedju pojedinih naroda. Ti ugovori nisu ni za centimetar popravili nesredjene poslijeratne prilike, a pogoršali su ih u velike. No ne samo to. Državnici, koji su sudjelovali na pojedinim konferencijama, koji su zastupali interese svojih država nisu imali nikako na umu veliku zadaću, koju im je povjest i vrijeme postavilo. Svi su narodi umorni od rata, svi narodi žele mir i blagostanje: Takav mir, da se mogu mirno posvetiti svome radu, svojim pojima, kruhu svakodašnjemu. Narodi traže mir, a ne podmećivanje vatre za nove ratove, za novo krvarenje Evrope. Zadaća je bila tih državnika — kako smo već gore rekli — da najozbiljnije porade na tome, da se Evropa sredi, umiri, da prestane da sukljа dim, da se smiri i posvema ugasi ostatke zadnjega požara. Nije bila njihova zadaća nadmetavanje i nadmudrivanje, nego ozbiljan, marljivi i duboko promišljeni rad.

Ukratko: na mirovnim se je konferencijama radilo svega i svašta, ali za mir se nije uredilo ništa. Danas su prilike užasnije, nego su bile odmah poslije rata. Neke uzroke nose zato i sami mirovni ugovori, što najbolje dokazuje njihovu neispravnost i nerazumjevanje s kojima su radjeni.

Danas nije zadovoljan gotovo nijedan narod u Evropi. Svagdje kipi i vrije, stvaraju se revolucije, bune, ubojstva. Kaos postaje od dana u dan sve veći, mesto da se stiša.

A ni rat nije prestao. Vodi se doduše jedan drugačiji rat, koji je mnogo unosniji i lakši. Rat na polju ekonomskog zarobljivanja i uništavanja, rat sa rušenjem valuta, kredita, rat sa trgovačkim ugovorima i vrag bi ga znao čime.

Cijela Evropa drhće pod teškim teretom onoga, što je sama naprtila na sebe i jedini je njezin uzdah: Van iz ovoga svega, iz ovoga nesnosnoga, strahovitoga stanja.

Držim, da nema u Evropi čovjeka, koji bi imao snage da kaže, da je ovo, što mi sad proživljujemo, mir. Svi mi težimo za mirom, svi mi dižemo ruke prama njemu, ali njega nema. I zato nije ni čudo, da je sve ovako, kako jest. Evropa još uvijek živi u groznici, još uvijek u njoj tinjaju ratni ognjevi i još ima naroda, koji moraju, da se hvataju oružja. I dokle će se to tako vući? Zar ne će konačno, da podje sve nekim mirnijim, solidnijim putem, zar ne će, da konačno dodje do prijašnjeg blagostanja? G. Ferrero sumnja u to, ali mi vjerujemo, da će doći; da mora da dodje vrijeme, koje će pružiti sasma drugu sliku od ove, koja nam je sad pred očima.

L-ski.

Pismo iz Jugoslavije

Kriza i na nebu i na zemlji. — Seoba naroda, odnosno seoba gospode. — Sokolski slet. — Nova vlada.

U Zagrebu, dne 1. avgusta 1924.

Koncem jula se svakako mora pisati i o vrućini. Momentano doduše kiši; no kako je po usred ljeta iznimka, vi ćete mi valjda dopustiti, da u jednom članku bude govora o žezi, pasjim danima, o Savi i o bijegu gradjana na more i u brda. U ovo posljednje doba političkih kriza čini se da su u krizi i nebesa. Kao što više nismo znali, što ćemo sjutradan čitati u novinama, tako nam i ovo dobro nebo nad nama sprema sama iznenadjenja. Kao u Beogradu, i tamo gore vječna borba izmedju Sunčeve vlade i opozicijonalnih oblačina. Tri puta na dan te opeče sunce, tri puta na dan te opere dažd. Onaj «koji vedri i oblači» sada se najvoli baviti ovom svojom potonjom funkcijom. Čovjek zbilja više ne zna, što bi jutrom obukao. Na koncu smo postali ravnodušni kao i oni, kojima je svejedno, hoće li vladu dobiti Pašić, Jovanović ili Davidović. Jednako smo već apatični i u po gledu vremena: Bije li sunce — barem smo suhi, pada li kiša — bar nam nije vruće. I tako tupo gledamo ljetne šale oblaka i sunca, što nas nedavno u cigli jedan dan ispržiše, ispremočiše i onda ciklonom osušiše!

No, kalendarski, mi stojimo usred ljeta. I ljudi moraju na ljetovanje! To je, ne moraju, ali ko god može, taj će to učiniti. Zagreb se prazni. Nakon što ga ostaviše hiljade studenata, ostavljaju ga sad druge hiljade željne odmora i hlada. Sele u Primorje, u slovenske gore, u šume, u inostranstvo. Ne treba naglasiti, da na ladanje ide najveći broj onih, koji zapravo nemaju rad šta da se odmaraju. Ima ih, koji su umorni od samog odmaranja. Ali tako je to već u svijetu! Ko ti je kriv, ako si dopustio, da ti kesa bude prazna, pa moraš ostati u gradu, sred prašine i žege.

Ljeto je uopće vrijeme velikih kretanja. Jug struji na sjever da se ohladi, sjever dolazi na jug po protivno. Djaci se razlete čitavom zemljom. Sokoli i druga društva polaze na izlete. Drže se svakojaki kongresi. Ljudi se naznoje, izgnjave govorancijama sebe i druge, posvade se i konačno zaključe, da će na godinu biti opet kongres. — Dok se Zagrepčani gube, dolaze ovamo strana i uvijek nova lica, osobito razne škole na naučnom putovanju. — Ko iz razloga «šteduje» nije pošao na rivijeru, ide na Savu. Svako malo se neko udavi, ali to nikoga ne straši, jer vrućina Boga ne moli.

U polovici augusta bit će ovdje slet i sabor jugoslavenskoga Sokolstva. Priprеme su u punom toku. Na sletištu se grade velike tribune za gledaoce. Po gradu vise ukusni sletski plakati. Očekuje se, da će ova sokolska slava vrlo dobro uspjeti. Šta bi bilo da Jurina i Franina dodju ovamo, pa da Vam onda pričaju, što su vidjeli? Oni su «giornalisti» i oni moraju znati sve! Mi bismo ih rado vidjeli.

Politika? To ćete naći na drugom mjestu. Ukratko: «Popuhnul je tihi vetar i donesal bloku vladu!» Dokle će je držati, to ovisi o jednom drugom vjetru, o kojem barometri danas još ne govore ništa. — Za nas Istrane je promjena vlade od značenja i u toliko, što sa svoga mjesta odlazi i po svoj prilici naš Istranin g. dr. Ivo Zuccon, nedavno imenovani veliki župan zagrebačke oblasti, u kojega su Istrani polagali velike nade. **Hrvoje M.**

DOPISI

IZ RIJEKE.

Prije deset godina. - Banda lupeža. - Put u Opatiju. - Što je govorila moja pokojna nona.

Na političkom obzorju — ništa nova. Nikakve skupštine, nikakve konferencije, ni fešte ni izleta. Sve mrtvo, tiho i maleno. Kad čovjek gleda ovo, što ja gledam, bogami, ako mu ne dolazi da pomišlja, da mi zaista živimo u jednom malom, provincijalnom gradiću od pedeset tisuća duša!

A ipak — Rijeka!... Hm!

Drugud po svijetu sve se novine raspisale o onom, što se dogodilo prije deset godina. Sve su novine pune o ultimatumu Srbiji, o početku velikoga rata, o svim onim znamenitim historičkim danima i o njihovoj sudbonosnoj dalekosežnosti.

Samo ovdje na Rijeci o tome — ni mukajet! Ne piše se o tom i ne govori ništa. Ama baš **ništa!**

I bolje tako! Osim nas svijesnijih Jugoslovena i ono par iskrenih i uvjerenih italijanskih iredentista, koji smo već onda na svakom i onom i najmanjem živcu osjećali, da stojimo pred dogadjajima, koji će stubokom preokrenuti svijet, sva je ostala, osobito autonomaška Rijeka prihvatila tu zgodu, da još jednom izlije što više mržnje i žuči na Srbe i Hrvate. Bilo je onda korteja s obligatnim povicima protiv i za — a bilo je i razlupanih izloga i denuncijacija, a sve to ad majoren. Austriae gloriam. I kad smo već rekli jednu latinsku recimo i drugu: Quieta non movere! Ne mijašajmo ono, što bi moglo da zasmrdi.

O politici dakle nema danas ništa. O čemu onda da vam pojem? Mogao bih vam govoriti o onoj bandi tatova, što su ih ovih dana uhitili. Ima u toj bandi i nekoliko «tića» iz Pule i Trsta, pa bi vas to moglo da zanima... Ali da vam pravo kožem, mene ovakovi uhićeni lupeži ne interesuju ni najmanje. Mene zanimaju kudikamo lupeži, koji još nisu uhićeni, koji uživaju sveopće povjerenje, koji su uvijek u rukavicama, a parfimirani su tako žestoko, da na daleko i na široko mirišu... Takovi su lupeži za moj stomak, a ne ovi obični kradljivci i kojekakvi džepari.

Meni dakle ne ostaje drugo, van da vam pričam, kako sam ono s Ninettom putovao u Opatiju. Najzada to sam vam obećao, a obećanje je — kako i sami znate — ludom radovanje.

Da vam, dakle, pričam.

Kako znate, Ninetta i ja živimo od tradicije. Toga smo i čekali, da se ukrcamo na parobrod, koji je jednom pripadao Ungaro-Croati, i koji se uslijed toga zvao, dakako — «Almady» Sad se zove «Lussin», kaošto se na priliku i Mošćenice zove Moschiena i naš Nino — Venturi.

Ukrcasmo se. Jedva smo na provi našli malo mjesta. Parobrod bijaše natačen šarenim društvom, koje se je vozilo u Opatiju. Sav je taj svijet polazio prije rata većinom u Fužine, ali budući da su Fužine iza takozvanog Krvavog Božića ostale Jugoslaviji, to naši Riječani idu radije u Opatiju na ljetovanje.

Uostalom ima kraj Venecije jedno mjesto, koje se takodjer zove Fužine, kaošto ima u Lici selo, koje se zove Musulin i kaošto na granici Italije i Jugoslavije ima gora, koja se zove Monte Nevoso baš kao i jedan znameniti talijanski princ...

Ima mnogo dodirnih tačaka izmedju obje susjedne države, ima... Ja sam to uvijek do sada govorio, pa to i sada tvrdim, ali zlo je, tko ne će da sluša... Izlazimo iz luke. Pred očima nam se u svoj svojoj ljepoti rastvorio naš divni Kvarner.

Jedan debeli gospodin kraj mene uze da deklamuje uzdignutim glasom:

«...il Carnaro,

Che Italia chiude e i suoi termini bagna...»

Ja se ovim ljudima divim, kako oni znadu svoga Dantea naizust. Ja sam ga pročitao najmanje petnaest puta, i nisam upamtio nego jedan sam stih, o nekakvoj trombetti, pa ni to ne bih znao u redu da citiram. Insomma — Balkaniko — non plus ultra!

Vrijeme je lijepo, more i kraj puni su sunca. Ja gledam Učku i cijeli onaj kraj od Matulja pa do Velih Vrata. Dok gledam, u meni se moje staro fijumansko srce diže, vrpolji i širi. Braćo Liburnjani, ne zamjerite, ali mi smo Riječani bili oduvijek najprije Fijumani, a onda tek — kristijani. «Sacro egoismo» — bila je oduvijek naša bojna lozinka i najveća krepost. Bili smo kudikamo manji nego li je danas vaše Volosko, a ipak smo imali svoju autonomiju, svoje statute, svoje bandere (sedam na broju!) svoje «šteme» i svoju provazarsku muziku. Bilo je vrijeme, kad smo i zapovijedali i vama, braćo Liburnjani! To je bilo prije sto i nekoliko godina, čim smo naime mi Riječani našim lumbardama protjerali iz našega grada Napoleona Bonaparta i njegove grenadire. Ti Francezi — puška ih ubila, nekoliko su godina pjevali po našim ulicama ono svoje vječno: **voasi! i voalà!** A mi za njima: Nesi vas vrag ća!... Dakako — Franceze!

I odnio ih vrag, a nato je Rijeka postala glavni grad, la capitale, die Hauptstadt «Cirkula», kome ste pripadali i vi, Liburnjani, mila braćo naša! To je trajalo malo, samo do godine 1823., kad smo ostali sami s našim korpusom separatusom, ali pod zaštitom madžarske svijetle i apoštolske krune.

Imamo mi Riječani svoju historiju, i te kakovu! A da je ta historija do skrajnosti kapricijozna, baš kao kakva ženska glava, to dokazuje činjenica, da je Rijeka danas, nakon punih 100 godina, i opet postala «la capitale», Hautstadt, ali ne od kakova «Cirkula», već od jedne velike provincije, koja se zove «La provincia di Carnaro». I tako ste vi, Liburnjani, postali i opet suditi našega lipoga grada Rike.

A ja, rodjeni Fijumanac, da ne budem ponosan na to? Ja u mislima, a uto odjekne zvižduk (nekakav čudan, sušičav zvižduk!) Srce mi se uskuca. Sav sam uzrujan. Ovo je naime od vremena aneksije prvi put, što dolazim kao velegradjanin (Fiume - capitale!) u svoju provinciju. Uspravim se, skinem kapu, turim je u džep, razbarusim kose na glavi, stisnem zube, učinim, da mi uskoči van ono malo trbuha i uputim se, da se iskrcam. Neka vrag odnese i taštinu, ali ja sam svakako htio da malo vidim, kakovu senzaciju može u svojoj provinciji da razbudi jedan rodjeni Fijumanac de Fijume.

Prodjem most i prvo, što mi zagrmjelo u ušima bilo je: sladoled! gefrorenes! Ja sam stao pred vikača s onim mojim trbuhom izbočenim, s čupavim kosama i sa stisnutim zubima baš kao jedan od onih «della prima ora». Mislite li, da se je preplašio? Naprotiv, on ti me bezobrazno omjeri i dobaci mi: — Caro lei, la ćoghi l'ojo!

Zaludu: nema više svijeta!

— Ća delate te kumedije? — okosi se na me Ninetta. S vami ni nikamo za poć! Vi niste nego za gajbu!

Ne zna, baba, šta je to «Indeficijenter» — ne zna ona, što je to fijumanski ponos! Da nije toga ponosa, mi ne bismo nikada bili dobili onaj famozni naslov — holokausti. Nikada!

Krenemo u park. Sve lijepo — «schön» «bello»... Dodjemo pred nasip, a to uokolo sve kiosk do kioska kao nekakve goleme črepinje. Pitamo, što je to? Odgovoriše nam, da je ono «Lido de Abbazia», a one črepinje, da su najveće iznenadjenje ove sezone. Una delizia!

— Zamimo jednu na fit za sadahna, reče Ninetta.

— Zamimo ju na fit, rekao sam ja. Najzada i ja sam želio da vidim, kakova se to pogača peče ispod one črepinje... Još su nam rekli, da će biti najbolje, ako podjemo, da se okupamo, a onda odmah poslije kupanja, onako friški i u kostimu, da podjemo vidjeti «quella splendida attrazione.»

Pošli smo u Anjolina-bad, koji se prije zvao drukčije — ne sjećam se već kako — i uzesmo kabinu i puf! u more. Pošto smo se dobro isprali, zaplivali smo put nasipa — a onda ravno pod onu našu črepnju. Sjedimo nutri i čekamo — pa ništa. Da nam vrijeme brže prodje, zametnusmo razgovor. Ja sam konstatirao, da žene u Opatiji idu van s golijim rukama nego li naše na Rijeci. To je žalosno, jer narodi, koji ne paze na moral, moraju propasti. Kad su žene išle s prekratkim suknjama, onda smo svi digli svoj glas protiv one nepodopštine. I došla je druga moda, žene su počele da izlaze van s duljim suknjama. Dà, ali nije prošlo ni osam dana, te one počeše rezati sebi rukave, eda bude škandal još veći. Ovo ne vodi dobromu, opominjao sam ja.

— Ma ja bim otela znat — poc smo mi prišli ovamo? — reći će u neke Ninetta, koja, čini se, nije ni slušala, što sam ja govorio.

— Doista, rekoh i ja, gdje je to iznenadjenje? ta «atracijon?» Najedamput se dignem i izadjem napolje. U blizini bilo je okupljeno nekoliko ljudi i ja ću ni pet ni šest:

— Digo — e cossa si fa quà dreeeento?

Jedva sam dorekao, a sav onaj svijet prasne u grohotan smijeh. Svi se previjali i savijali, da sam mislio, da ću od srama propasti u zemlju. Koliko bi okom trenuo, već sam izmakao odanle i švignuo prema moru. Ninetta, i ona sva crvena kao i rak, čekala me na stijeni; tu mi je ona omijesila nekoliko «vrazjeh pandoli» i otisnula se sva bijesna u more. Ja za njom, da ću se pred njom opravdati, ali ona ni čuti, već je zaplivala naprijed. Prvim parobrodom vratili smo se na Rijeku. Ja opet na provi, a Ninetta na krmi. Od srca sam se kajao, što sam onoga dana pošao u Opatiju. Kajao sam se i sjećao sam se moje dobre pokojne none, koja mi je više puta govorila: Sinko,

Ne hodì z Riki vanka,
aš ti niš ne manka!...

Rokac.

IZ PULJŠTINE

Premantura je selo, koje leži na krajnjem rtu južne Istre, pa je vrlo težko doznati što se sve u njoj dogadja. Obzirom na to odlučih, da se ograničim za danas pisati Vam nešto o tom selu, odnosno javiti Vam jedan — možda još nečuveni — dogodjaj.

Prije svega znajte da i Premantura imade svoj «Fascio». Sjedište mu je u jednoj kućici, čudnovatoj zato, što i ako imade vrata u zidu, nisu nikad zatvorena, jer nema vratnica.

Pretprošlog tjedna dogodilo se, nitko ne zna kako — ako ne možda sâm vodja De Cicco? — da su iz spomenutog sjedišta nestale nekakove slike, radi čega su dne 25. pr. mj. — na veliko čudo i samog državnog odvjetnika u Puli — bili uapšeni tri naša dobra čovjeka, Josip Iveša, Ivan Mihovilović i Jurašin Ivan, i povedena u zatvor u Pulu, gdje su ostali do 28. pr. mj. kada ih se je pustilo na slobodu, pošto se iskazalo, da su nedužni.

Mjesni brigadir, koji se je na temelju istrage bio uvjerio, da su gorenapomenuti apsolutno nedužni, nije htio niti da ih uapsi, ali De-Cicco, a još više bivši općinski delegat Tonin, koji je pred malo dana bio kažnjen zbog ponevjerenja državnog novca na 1 godinu i jedan mjesec teške tamnice, potrčkali su u Pulu i vratili se na jednom kamijonu sa nekakvom delegacijom «Milicije» učinili su toliko, da su naši pošteni ljudi, vezani kao lupeži, bili odvedeni u puljske zatvore.

Da pokažu svijetu, e da nisu nikad niti pomislili, da bi Jugosloveni kao takvi počinili jedno ovakovo djelo, javili su u «Piccolu» od 26. pr. mj. pod dopisom iz Pule — «Nedjela jugoslovenskih komunista u Premanturi» — da su naši komunisti, (kojih nije nikad ni bilo) predvodjeni od nekog Iveše, upisanog u ljubljanskoj «Orjuni», počinili to grdo djelo. Vi se možda smijete, a ja ih pitam: gdje vam je pamet?- Ta dnevno se čita, da su orjunaši i komuniste najveći protivnici, a kad tamo u Premanturi je vodja komunista jedan orjunaš.

Mi, koji vrlo dobro poznamo De Cicca i njegovu crnu družbu, ne čudimo se ovome, kaošto ne bismo se čudili ni goremu, ali savjetujemo g. De Ciccu, nek pije manje kvartini i nek barem onoliko koliko je sposoban radi za napredak one nevine dječice što so mu povjerena, pa će sebi barem donekle umiriti svoje pokvarene živce. Zaluda ti je moj De Cicco tvoj bijes, prijetnja, zulum i nepodopštine. Bilo je ljudi veće glave, čvršćeg srca i tvrdje kože, pa nisu Premanturca maknuti mogli. Gledaj onaj njegov kamen! Hiljade i hiljade godina ga biju sunčane žege, kiše, tuča i more, bure čupaju, al on je još uvijek tuj tvrd i nepokolebiv, veći i jači. Takav ti je i naš Premanturac, jer okolina čini ljude i jača karaktere. Ti možeš «ćikati» kolikogod te volja i zvati na pomoć Tonina i Oklu, pa ćikajte dok postanete svi skupa jedna velika ćika, o koju mogu zagristi razni Pauletti i što sve ja znam kako se zovu, ali budite uvjereni, da će naš pošteni Premanturac, koji znade, što je materinska riječ, odoljeti svim nasrtajima i nepravidnostima te ostati vječno nepomičan na svom mjestu kao Zvonimirova ladja, u kojoj naš neumrli Nazoa ovako pjeva:

«Još je tu na tvrdom rtu,
Jošte leži nasukana.
Osamstoto l'jeto teče
Što ju mlate sa svih strana.
Što ju mlate i drmaju
Burni trijesi i oluje.
Slomila se, prignula se,
Na pjesku je, al još tu je!»

Gospodin De Cicco i njegova družba mogu da upišu ove stihove u svoje bilježnice jer će iz njih koješta naučiti, pa im ne će trebati udarati glavom o zid!

Jeste li naručili „Iskarske narodne pjesme“?

Franina i Jurina

Fr.: Kuda to, Jurino, tepuziš već nikoliko dan?

Jur.: Gren okoli po samlji.

Fr.: Po samlji? A po kega vranića, Bog mi teški grihi prosti!

Jur.: Iščem, ako bin moga kadi kupiti jednu lipu, starinsku bukaleticu.

Fr.: Niki dan ih je bilo va Pazine za prodat. Na jenoj je pisalo: «Bevi Kate», na drugoj «Aviva Nane», a na tretoj — — —

Jur.: Ja, ma ja bin otija jenu, na koj ni niš napisano. Ja bin otija imet bukaleticu, ka je jako lipo napinturana, samo da ima sprida jeno široko, čisto misto, na kin bim ja mogal napisat, ća je mane drago.

Fr.: A bi se moglo znat, ća biš ti to napisâ na tu bukaleticu?

Jur.: Ja bim na njoj zlatnemi slovi napisal:

ŽIVIO NAŠ BARBA JAKOV VIDULIN!

Fr.: Viš, ta ti valja! Si štil va našoj «Riči», kako se je naš barba niki dan lipo držal va Rovinje?

Jur.: Štil sam ja ono, ma mi ni bilo za potrebu, zač sam ja oni dan bija sam na sudu va Rovinje i sve čuja i vidija.

Fr.: To bin i ja bia rad čut i vidit.

Jur.: Bormića j' meritalo! Oni naš barba Vidulin — to ti je naša živa hvala i dika! Imali smo junaki, i još ih imamo, ma je malo onakveh, kakov je naš barba Jakov.

Fr.: Bog mu daj svako dobro!

Jur.: Da si ga vidija, kako se je ono držâ, dokle je pred sucem nabrajal, koliko je puti bil zaprt. I sami Talijani su na njega gledali, kako na jeno čudo. On njim je rekal: Čim ste prišli ovamo, vi ste nam zaprli našu srpsko-hrvatsku školu. Ja sam nato napravil jenu molbenicu, da nam se pušti naša stara škola, i namesto da se moja molbenica usliši, kako bi i pravo bilo, mane su karabinijeri ćapali, vezali i otpeljali ovamo va pržun.

Fr.: A i drugi put mu se je isto tako travinjalo.

Jur.: I to njim je povedal, i još je nadodal: Jedanput sam šal na općinu, da malo vidim liste od balotacijoni. Ja sam po zakonu imâ pravicu na to. A ća su učinili karabinijeri? Vezali su me i marš s manum va pržun! To mi je va malo vremena bija treti put.

Fr.: Ja mislim, da bi tega moralo već bit i dosti. Kakova je to kultura ovako maltrat jenega poštenega čovika!

Jur.: Poslušaj samo, ća njim je naš barba još nadrobija! Nekoliko vremena za tim, rekal njim je barba, došli su nazat h meni karabinijeri i rekli su mi, da ja delam jugoslavensku propagandu. Ja sam njim rekâ, da tako ja zdrav bija, ako ja znam, ća je to jugoslavenska propaganda! Ni koristilo! Vezali su me i marš! Po četrti put va Rovinj, va katafić. I

P O D L I S T A K

RIKARD KATALINIĆ-JERETOV:

Majčina riječ

Bilo u davnini. Mlada majka gojila milovidno čedo. Ljubila je ono sitno svoje dijete, kaošto svaka majka ljubi. Pričala mu najljepše pričice, pjevala mu u majčinom jeziku najljepše pjesmice. I ljudi neljudi oteli su majci maleno čedo. Naučili ga tudji jezik, zasadili mu mržnju u nevinom srcu na rodjenu majku. Sitno čedo zaboravilo majčinu riječ. Kad je odraslo maleno čedo, postalo je krasnim i kršnim momkom. I tad ga poslali neljudi britkim nožem u ruci proti rodjenoj majci. Pošao on tamo, gdje su mu kazali, da će ju naći. Sretne tužnu, nevoljnu i bijednu ženu. I digne nož, te joj ga zabode u grudi, a ona ga pogleda milo i sućutno — ona odmah upozna izgubljenog sina i krikne mu angjeoskim glasom: — Oj sinko mili!

Mladić problijedi. One mu dvije riječi zazromonile poput neke čarne glazbe iz drevnih dana. On pomisli: digao sam nož proti njoj, a ona meni prošta — — ona me nagovara slatkim, ljupkim glasom. Bože — protrne mladić i zavapi: — Majko!... Ali dalje nije znao. Bio je zaboravio majčinu riječ Majka ga pogleda plaćim okom, ranjena ga zagrli i zatuži opet: — **Sine moj!**

I više je bolilo bijednu majku, što joj je sin zaboravio riječ, koju je usisao mlijekom, više ju je peklo to, nego bi ona teška rana u grudima.

O našim istarskim narodnim pjesmama

Kad je god. 1880. izišla prva zbirka naših istarskih narodnih pjesama, ocijenio ju je zagrebački «Vijenac» vrlo povoljno. Iz one učene i dosta opširne recenzije vadimo nekoliko misli. Kritičar veli na jednom mjestu:

«Narodnoj poeziji ne će nikada nestati cijene, ona će uvijek biti oživljujućim vrelom poezije umjetne, jer se u njoj najlepše zrcali duh sama naroda... Hrvatske narodne pesme ne zanimaju nas samo radi toga, već još više radi toga, što potiču iz krajeva toli zaboravljenih i potudjenih.» A onda nastavlja:

«Pročitav cijelu zbirku, moram reći, da se nismo nadali, da će u njoj biti toliko valjanih pjesama. Po vrijednosti Kurelčeve «Jačke» pjesme ugarskih Hrvata, **daleko zaostaju za ovima.»**

«U toj (istarskoj) zbirci imade svakojakih prigodnih pjesama, imade junačkih, imade i ženskih punih nježnosti i miline...»

«U prvom je redu Kraljević Marko, o kom pjeva istarska pjesma kao o domaćem junaku».

«Tko pozna život primorskih Hrvata, znat će, da uprav preko mora dolazi mnogo svijesti u Istru... Tako Istranin i otočanin ode na more, putuje mnogo godina po svijetu, pak se vrati kući. Prije je bio čist čakavac, sad se vraća kući na pola štokavac... Na taj način dolaze u Istru čiste štokavske pjesme, koje ovdje dobiju samo biljeg čakavski, kako pokazuju dobar dio ovih pjesama. Donekle to pomažu i štokavski Hrvati, kojih imade nešto u Istri. Tako n. pr. u Peroju kod Pule ima i pravoslavnih, koji se doseliše samo iz Crne Gore god. 1650.»

«Karakteristično je, da u ljubavnim pjesmama junak zove svoju dragu — vilom...»

«Znadu ove pjesme i za pobratimstvo i za posestrimstvo...»

«Najveći i najvrijedniji dio ove zbirke sačinjavaju ljubavne pjesme (ženske). Tu ima mnogi ovi biserak ljubavne poezije. Ljubav ostaje svagdje na svijetu jednaka, ali se očituje raznoliko: ljubavnici ne govore svagdje jednako, ne izražavaju istim riječima svojih čustava. Tako i u ovim pjesmama ima po gdjekoji motiv nov, a valja opaziti, da je baš većina ovih pjesama nikla na užem istarskom tlu... Tako imamo i u ovoj zbirci lijepu kitu pjesama, obranih na domaćem tlu, koje mirišu poput skromne ljubice onom naravskom naivnošću i toplotom osjećaja. Osobitu nježnost i milinu podaje tim pjesmama već samo po sebi narječje čakavsko.»

«...Kod čakavaca po gotovo ne govori pjesma o ocu i majci, o bratu i sestri, o dragoj i dragom, van u diminuitivim. Brat je uvijek bratić, majka majčica, sestra — sestrica, pa dragić, ljubić itd.»

«Ljepota djevojke opjevana je u najnježnijim prispodama.»

«Ima tu i savršenih lirskih pjesmica.»

«Medju prigodnim pjesmama ima takodjer dosta lijepih stvarca. Medju napitnicama ima ih više zanimivih...

«U svojoj vrsti bit će najoriginalnije dječije pjesme, koje djeca po Istri pjevaju igrajući kolo, slijepa miš itd. Gdjekoje od tih pjesmica pokazuju veliku starinu, a u mnogima ima i čudnih riječi. Naricaljke» pokazuju naš narod svuda i svagdje jednako i mrtve oplakuje.

Jezik ovih pjesama prikazuje sliku, kakova odgovara zemlji, u kojoj se stiču i križaju razni dijalekti. Jezgru istarskih Hrvata sačinjavaju čakavci, a to pokazuju i ove pjesme. Štokavština ih je znatno natrusila, kajkavština manje... Čakavac rado prihvaća riječi i oblike štokavske, a kajkavskih se kloni.»

Za filologa bit će ova zbirka od nemale cijene (a ima je i za mitologiju) jer će tu naći mnogo zrnce za istoriju glasova i oblika hrvatskih.»

«Konačan naš sud o zbirci istarskih pjesama jest: Ove pjesme nemaju samo vrijednosti kulturno-istorijske, već i književno-estetične. **To je najbolja zbirka hrvatskih pjesama.»**

Ovako se evo sudilo o našim narodnim pjesmama prije 44 godine i to na osnovu zbirke, što ju je u ono vrijeme bila izdala uprava tršćanske «Naše Sloge». Ona je zbirka sada uz male izuzetke pretiskana, a nadodana joj je i sila novih pjesama, medju kojima ima i pravih bisera.

«Uvjereni smo, da će i ovo najnovije izdanje naići na odobrenje i ljubav svih, kojima je mila ova svetinja nas Istrana.

...do, rekà je barba, svaki put sam ... pred suca, i svaki put je sud pro... da sam nedužan. Ni koristilo ni to. ... noć, bilo je to pred jeno četiri ... prišli su mi va kuću karabinijeri ... fašisti s Kanfanara. Delali su mi ...metačinu i najedanput jedan od njih ... vajer jedan rivolver i govori: — ...ite, ča smo našli!... Vidulin skriva ... kuće oružje!... Ja sam njim rekà, da ... mojoj kuće ni bilo nit ni nikakovega ...volvera, i da su ga oni sami sobum pr...sli i nekamo ga štoknuli, da moru ...reje reć, da je ono moj rivolver. Ni ...ristilo! Vezali su me i po peti put su ... odpejali va Rovinj, va pržun. Još su ... epeharili i jeno 150 lir, i još su mi ...zbili i moju staru bukaleticu, na koj ... pisalo «Živila Hrvatska»! Da vam ...ravo rečem, gospodo suci, rekà je barba, mane je najviše žal one moje stare bukaletice i bim dal ne znam ča, da mi ... ostala cila.

— Ki čovičina je ta naš barba Jakov!

...: I još je rekà sucem, da bi bija volijo, da su mu razbili glavu, nego onu bukaletu. Ma niš zato, nadodal njim je barba. Vi me morete ako ćete svaki dan tužit i zapirat, ma moje srce ne ćete nikada premenit. **Slaven sam se rodija — Slaven ču i umreti! Talijanski rad govorim, ma hrvatski još raje, zač je mane moj materinski zajik — svet...**

Fr.: Da mi ga je bilo vidit, kad je to govorija!

Jur.: Mane se je on hip zaparalo, da je naš barba Jakov najedanput postal velik kako Učka. Srce mi je raslo, kako da će se raspuknut i ja bim bija najvolija poletit k našemu barbi Vidulinu i bušnuti ga pred svima va on njegov časni obraz.

Fr.: A ča su Talijani na to?

Jur.: Zinuli su i gledali s poštovanjem va našega čovika. Ja sam ti, Franino, vavik govoril: ako ćeš da te rešpetaju, ne smiš biti bezobrazan, ma ni pišafredo, ki se i svojega hlada boji. Ako ćeš, da te rešpetaju, moraš bit — muž — onako, kako je i naš barba Vidulin. Ni levo ni desno — nego ravno, i vavek dostojanstveno i dično.

Fr.: I ni bil kaštigan!

Jur.: Pustili su ga slobodnega, kako tića.

Fr.: A bil je i vesel, ča ne?

Jur.: Je i ni!... Ona blažena bukaletica mu nikako ne gre z glave. A ni ja ne ću imet mira ni pokoja, dokle mu jenu ne najdem i dokle mu na njoj ne napišem ono, ča sam ti rekal. Ako ju puli nas ne najdem, poć ću valje do Kranjci, morda će se tamo nać bukaletica kakovu bim ja otija.

Fr.: Sigurno je, da će se nać. A kako ćeš mu ju poslat?

Jur.: Sam ću mu ju doli ponest.

Fr.: Ma ćeš trebeda i mane sobum zet, a Jurino?

Jur.: Poć ćemo skupa. Napunit ćemo bukaleticu s najboljim vinom i nazdravit ćemo našemu barbu onako po našu, starinsku, istrijansku:

Da hvalimo i slavimo
Našeg domaćina,
Barbu Vidulina,
Koji nam za badavo
Daje dobra vina!
On ne mari ni ne brani,
Da se napijemo,
Već on veli, da kod njega
Veseli budemo.
Zato tebi, dragi brate,
Dragi **barba Viduline,**
Oj junački majčin sine!
Bukaletu punu, kako tunju,
Od reda napijam!

Ala muzi! ala muzi!...
I bukaletu svu pomuzi!
Ti, sused, požali ga,
Otari mu suze!

Fr.: Dobra ti je ova, Jurino! A dokle to bude, neka Bog poživi našega milega barbu Jakova.

Jur.: Živio ga Bog!

IZ RUKAVCA

Jedino društvo nekadašnje drevne Kastavštine, što je opet razvilo svoje korisno djelovanje u ovim teškim poratnim vremenima, jest društvo «Domoljub», koje se trsi da našem narodu pruži barem nešto što bi nadpunilo prazninu društvenoga života.

Ako hoćemo da društvo neustrašeno koraca, onda moramo uložiti svoje sile, da ga i financijalno podignemo. Razlog: S jedne strane narodu pruža ugodnije i ljepše zabave nego su to obični plesovi, dok se s druge strane medjusobno potpomaže doprinašajuć obol svojoj vlastitoj stvari.

Ovakvu jednu zabavu održat će društvo i buduće nedjelje, 10. o. mj. u Mihotićima kod gosp. Kučića (Guć).

Vrtna zabava u ovim prijatnim lokalima razsvježit će gostove, dok će nekoliko šaljivih komada ugodno djelovati na duševno raspoloženje. Počinčje se u 5 i po poslije podne, a u slučaju nepovoljna vremena odgadja se koncerat do sledeće nedjelje.

Svim gostovima iskreni dobrodošli poruča

Odbor.

IZ LASTOVA

Fašisti postavljaju jugoslovensku državnu zastavu na porezni ured (Esattoria).

Znali smo, da neki današnji istaknuti fašisti kod kuće imadu više zastava od raznih država, kao n. pr. crno-žutih, jugoslovenskih, komunističkih, italijanskih itd., ali nikad ne bismo vjerovali, od njih doživjeti ono, što smo doživjeli. Zamislite samo: Pred nekoliko dana naš porezni «Esattor», tjelesni patuljak, koji kaže, da je postao Latin iz straha pred terorom Depola i Smereinicha, poslao općinskog čauša, da mu donose iz kuće italijansku zastavu. I čauš, Latin, kao i njegovi gospodari, prebirući zastave, naišao je baš na jugoslovensku državnu zastavu, te iako je i on glasovao za fašijo (u svome neznanju?) objesi na «Esatoriu» napomenutu zastavu.

I tako je nehoteći jugoslovenska državna zastava došla za nekoliko sati na «Esatoriu».

Gospodarstvo

TKO JE DUŽAN, I NA BOŽIĆ JE TUŽAN

Prečesto se dogadja i u gradićima i na selima, bogatim i siromašnim, da treba čovjek novaca, a u kesi nema baš ni centezima. Kako ćeš sebi u ovakovoj neprilici pomoći? Hej! to nije barem teško! Posudi i gotovi posao. Neka te dakle ne boli glava! Tako bi odgovorio mnogi seljak i s njim još tko drugi.

Hvala ti, moj brate, na tom nauku. A što se eno govori od starine: dužan — tužan?! Kratka je to, ali oštra opomena. Lako je posuditi, ali teško je vratiti. Tko sebi u novčanoj stisci želi pomoći time i najprije time, što će posuditi, taj je sličan čovjeku, koji je nemajući u zimi drva zapalio kuću, da se ogrije. On se je, istina jedamput ogrijao do mile volje, ali je poslije toga dugo i hudo cvokoto zubima. Takav čovjek bio bi prava luda. Medjutim sličnih ludjaka imade puno i previše u našem narodu. Kaošto je zec uvijek spreman da bježi, a stara baba na svadju, tako je naš čovjek s mjesta gotov, da posudjuje u drugoga novac.

Jedan želi sina ženiti, nema novaca, on će ih posuditi. Drugi se s bratom pravda, treba za to puno novaca, i ovaj će posuditi. U susjednoj župi bit će sv. Krizma (berma); posudi banke, pak ajde i ti onamo na veselje; putuj, želim ti sretan put. Blizu je Božić, treba pečenica k njoj rakija ili vino; da ne bude kući sramote, posudit ćemo nešto malo i kupit ćemo jedno i drugo; — tko bi na Božić bio bez pečenice i šljivovice?! Posudi novce i ajde k staromu Šjor Bepu na licitaciju, možeš kupiti česa i ne trebaš. Prodaje se tamo livada, kupi je, nije preskupa; ako ne imadeš baš dosta novaca, uzajmit će dobri ljudi. U kući je mrtvac, moraju biti i karmine, nije li onoga zašto bogci mrmljaju, posudi; ebz karmina ne smije to da bude! Žena hoće imati o Velikoj Gospi nove čizmice, u starima ju već sram i po vodu ići, e pa čovječe, kupi joj, nemaš li upravo gotovo, traži kod drugih ljudi, rado će ti svaki dati. Tako posudi danas, posudi sutra; posudi malo, posudi mnogo; — posudi kad trebaš i ne trebaš, alaj krasna li gospodarstva!

A je li znadeš čovječe Božji, da posudjeno valja vratiti i to na odredjeno vrijeme s kamatima? Ne možeš li duga platiti doći će ti kuća na licitaciju, a što onda? Kuda onda? Nitko ne osjeća teže nego baš naš seljak u Istri, kako je zlo biti dužan; pa ipak on se toga nimalo ne plaši niti mu se uklanja. Ali što rekoh: ne plaši se? Plaši se on, jer predvidja svu nesreću, ali ne mari. On je lakouman, kad se prave dugovi.

Ja sam više puta posmatrao seljaka, kako se drži i kakav je, kad ide posudjivati novac. Lagano ide putem svojim bulji u zemlju kao dijete, kad prije Gjurgjeva traži na ledini četirperu deteljinu. Nujan je i snužd
en, mislio bi već nije pol godine tople čorbe jeo. Išao bi onamo k onomu italijanskom lihvaru. Njega tješi samo jedna misao, ta jest: ja mogu plaćati kamate, mogu ih plaćati redovito, za što ne bih uzajmio? Nije sramota biti dužan!

Dobro, dobro. Samo se jedamput ulovi, ne ćeš se lje tako brzo iz stupice izvući. Dug je zao drug. Kad se prilijepi uz čovjeka, drži se kao smola.

Ta ogledaj se samo malko po svome selu, pak ćeš sigurno naći, gdje unuci plaćaju, što su djedovi uzajmili; ne će niti tebi ići lakše. Ne moj misliti, da se kod posudjivanja novci kao roba na sajmu kupuju. Kad posudjuješ novac, znaj, da si već onaj čas stao prodavati svoje imanje. Posudjeni novac jest kao kapara na tvoje oranice, livade, kuću i dvorište. Tim ćeš prije sve ono izgubiti, čim je bezdušniji onaj od koga posudjuješ?

Priznao mi je jednom seljak, da je samo za to propao, što je lakoumno posudjivao novac. Tako je dugovima napunio svoju kuću, da mu napokon u njoj dugovima napunio svoju kuću, da mu napokon u njoj nije bilo mjesta. Držim i sam, da je za našega seljaka i gospodara posudjen novac veliko zlo i gotova propast. To je za njega mraz, koji mu hara usjeve; to kuga, što mu ubija marvu u štali. Štogoder priraste ili se ohrani, sve valja prodati, samo da se plate kamati, dočim još glavnica uvijeke ostaje; s njome ostaje briga, koja tišti ljuto, ako si valjan čovjek, ako li si nemaran, tim gore po tebe.

Ako si savjetan i pošten čovjek, dok si dužan, niti možeš s veseljem raditi niti mirno po noći počivati. Jelo ti je netečno, napitak je žukak. Krvavi znoj pere ti lice, a kakova od toga za tebe i za tvoje korist? Nikakova. Zašto? Zato — jer štogod privrijediš, ne ostaje u tebe, već ide na kamate; tebi i poslije deset godina ostaje ista briga i jednaki dug.

Dakle ne pravi nikad lakoumno dugova, jer ćeš sigurno zabasati u propast. Ako li je kada i ziblja potreba, bolję je stisnuti se i malko kuburiti, nego li dug na ledja natovariti. Vjeruj ovo, bi će puno bolje nego da kušaš, kako je ljuta istina u onim riječima: Tko je dužan, i na Božić je tužan.

Mala seljačka škola.

Važnije gospodarske radnje u mjesecu augustu.

U kući i dvorištu isti su poslovi kao i prošlog mjeseca. Naročita je puno posla sa sušenjem mladoga žita, na što treba osobito paziti, jer se lako pokvari, pošto je još puno vlade. Treba ga stoga češće miješati, hambar zračiti. Tko prošlog mjeseca nije dogotovio vršenje žita, neka to nastoji učiniti što prije.

U staji treba jednako paziti na čistoću staje, kao i prošlog mjeseca. Kokoši valja malo bolje hraniti, da što prije pronesu. Već sada može se početi spremati jaja za zimu.

U povrtniku je puno posla. Sprema se ljetina, no treba misliti i na ozimno povrće. Sije se mrkvu, španjak, krasuljak, štrbku, sadi se rani luk, ljutiku, zmijunac, sije vrzinu, cvjetaču, sadi grah, grašak, sije rotkvicu, repu itd. Posla je dakle dosta, samo treba nastojati, da se i ovrši. Ostalo povrće treba marljivo polijevati, plijeti, okopavati. Može se saditi i krumpir za sjeme. Tamaniti je gusjenice.

U masliniku treba paziti, da se ne pojavi kakav nametnik, čupati izdanke iz korijena, posijecati suvarke itd.

U vinogradu i konobi. Paziti je pomno na peronosporu i lug, te po potrebi braniti lozu od njih. Zelene navrtke treba čistiti od izdanaka, a navrtke drvene može se pomalo otkrivati, da se priuče na zrak i da bolje dozore. Nastojati je, da se započme krčenjem zemlje za nove nasade.

U konobi treba preostalo još vino pretočiti, pa spremati posudje za iduću berbu. Sve neka je spravno, a ne da se u zadnji čas mora raditi na vrat na nos.

U pčelinjaku. Spajati je slabiće, da se jesenskom pašom ojačaju za zimu.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 6. avgusta, moglo se kupiti odnosno prodati:

1 lira šterlina za 101.75 do 101.90 ital. lira; 1 amerikanski dolar za 22.75 do 22.80 ital. lira; 100 švicarskih franaka za 427 do 430 ital. lira; 100 franceskih franaka za 121.75 do 122.25 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna za 67.50 do 68 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara za 27.60 do 27.90 ital. lira; 100 rumunjskih leja za 9.75 do 10.25 ital. lira; 100 madžarskih kruna za 0.0275 do 0.0325 ital. lira; 100 austrijskih kruna za 0.0320 do 0.0330 ital. lira.

Politički pregled

Saziv jugoslovenske Narodne Skupštine. - Začak plenarne sjednice Radićeve stranke.

Prošle nedjelje obdržavala se u Zagrebu plenarna sjednica HRSS (Hrvatske Republikanske Seljačke Stranke). Sjednicu je otvorio potpredsjednik iste stranke dr. Maček. Rasprava je započela sa predlogom g. Predavca, da Radićevci podupru sadanju vladu. Taj je predlog prihvaćen bez ikakve debate. Nato je g. Predavec iznio drugi predlog, da plenarna sjednica odobri Radićev korak pristupanja u seljačku internacionalu u Moskvi. Taj posljednji predlog obrazlagao je time, da bi se inače suviše oslabio položaj g. Radića u javnosti i da bi to moglo da dovede i do rascjepa u stranci. Protiv toga predloga ustao je narodni poslanik g. dr. Rudolf Horvat, stavljajući konkretan protupredlog, da Radićeva stranka izjavi, da kao nacionalistička stranka ne može da čini svoju politiku zavisnom od internacijonalnih organizacija ili od drugih naroda. Taj je predlog obrazlagao u dugom govoru, a tom su se predlogu priključili i narodni poslanici Jalžabetić i Lovreković.

Argumentacija ove trojice izazvala je očigledno dubok dojam na prisutne. Na to je najedared podpredsjednik dr. Maček izvadio jedno Radićevo pismo, datirano sa 21. pr. mj., za koje nitko drugi nije znao. U tom pismu Radić piše, da je čuo za uzbunu u redovima svoje stranke protiv stupanja u seljačku interacijonalu. On da je upoznao boljševičke metode i da ih najoštrije osudjuje.

Nakon toga stali Predavec, Maček i drugi članovi navaljivati na Horvata, Jalžabetića i Lovrekovića, da se povuče Horvatov protupredlog, a prihvati Predavčev predlog. I za-

...AND. MED. V. FINDERLE:

Tuberkuloza

...se jecaj majke, kraj kćerke svoje što ... ovu noć...

U toj svečano-beloj sobi, na čisto okrečenoj steni, sat svojim udaranjem naznačuje odmi... vremena. To monotono udaranje sata ...ima svakim udarom jedan čas života. Spuštene su zavese, do kojih dopire noćno svetlo ... žarulje. To svetlo žarulje kao da ne ...odire čipkane bele zavese, ono kao da ne ...znosi izvan te sobe jecaje bolne. A to je svetlo opsipavalo slabim zrakama mnoga ...snom izmorena i suzom okvašena lica roditelja. To je svetlo kresilo se u mnogom oku devojaka, što bi se u noći budile u groznici, ...ljene kašljem.

To je soba tuberkuloznih mladih devojaka.

«Kćerko moja, kćerko jedina, suzo moja...» i u plaču nestalo bi reči slaboj majci.

Smiljka se prene iz svog snatrenja u groznici, podigne slabu, voštanu ruku na usne, dok ju kašalj stao da mori. Iznemogla spusti glavu na vanjkuš.

«Majko moja, jako me davi; uh, kako mi je teško ovde duboko u grudima, kao da ... ča me uduši i izbode.» A ugledavši majku gde zapada u jači, grčeviti plač, nastavi: «Tko znaće to, možda će mi već sutra biti bolje, možda ne ću još umreti, možda ću...», kašalj ... joj ući zapreči da nastavi isprekidane oči, dok se u njoj pojavila i opet kresnica nade u svoje ozdravljenje. Ta se kresnica neprestano budi u misli njenoj i prati će i sve dotle do kioj ne zaklopi oči za večnost.

Disala je naglo, kao da joj nedostaje zraka, a bledo joj je visoko čelo oblio znoj. Velike joj crne duboke oči caklile se u slabom svetlu ove noći dok su joj obrazi porumenili. Kod pomicanja usana opažao se niz porculanaste belih zubiju, sitnih i pravilnih.

I to će zarumenjelo, u groznici, lepo mlado lice da umre doskora?

— «Smiljko, nado moja, nemoj da me samu ostaviš, budi samnom, daj da i ja s tobom bolujem, pa da i umrem s tobom u isti čas... Ta za tebe živih, za tebe radili, ti bje mi svo veselje i cilj i smisao mom životu... Ah, udesu strašni... ah, smilujte se nebesa vapajima majke, dajte mi kćerku u zdravlju... ubijte mene...»

Iznemogla pade na koljena i u plačnim trzajima nasloni glavu uz onu kćerke na vanjkuš i plakaše dugo, dok bi kćerka suznim okom pogledala majku svoju i slabim plačnim glasom molila majku da ne plače...

* * *

I to mlado biće neokusivši prave naslade, ne osetivši prave brige i bit svom životu, zar će da umre?

Zar će da nestane tog cveta mladog, neispupčanog i belog pre no se rascvate?

Zar ne će zaklinjanje i molitva samotne majke, kojoj je sve na svetu dete ovo, pomoći i vratiti zdravlje mlade jedinice?

Njeno je telo slabo i bledo, njene su grudi neobiljne, a prsa uvučena. Koštane su joj ruke nomoćne, iscrpljene...

To je žrtva jedna bakcila tuberkuloze.

Pa zar može taj sitni samoživ, koga opažaš istom kad ga promatraš s povećanjem od tri sto puta, toliku da učini žrtvu, da ubere takav mladi plod, da uništi takav beli cvet?

Ta ljudski je rod gospodar tog sveta, on svojim mozgom može da upravlja i kroti najdivlju ćud živog stvora na toj zemlji, pa kako da ne uništi te sitnice žive prirode, da jednim mahom ne protre celu vrstu tih sitnoživa?

Ljudska je snaga ovde skršena, lečniške su ruke još prenemoćne, još preslabe. Zaludu je ovde zazivanje u pomoć i zaklinjanje majke. Ta je žrtva već odredjena i sat će na beloj steni domalo da utihne za sluh te devojke, ona će da umre...

Taj prostim okom nevidljivi sitnoživ, taj sitnoživ u obliku mala štapića množenjem svojim i delovanjem svojim prouzročuje izjedanje i crplenje snage čoveka, ono će da ga postepeno slabi i dan za dnevom izgrizava sve dotle dok ne bude to stvorenje postalo nesposobno da se odupre uplivima i podražajima vanjske prirode, dok ne postane neopskrbljeno sredstvima da se bori u toj borbi za opstanek, ono će da podlegne, njega će da nestane...

I hiljade žrtava, gdegod ima ljudskog roda, nestaje, na hiljade radnih snaga propada, a stotine siročadi nestaje zbog delovanja tog bakcila.

Ovaj dolazi u organizam, ruje tu i izjeda lagano i neosetljivo i uništi svog hranitelja.

Mnogo biće plača i jecaja samotnih majka in mnoga biće se suza gladne siročadi, dok i ova ne podlegne istom sitnoživu svog roditelja. Nestajaće celih porodica, članovi će ovih da slede u sudbi jedan drugog. Tako će da bude sve dotle, dok ne bude nastala volja sviju i snažnom se jednom šakom celokupnog ljudskog roda ne bude nastajalo da se smlavi tog zajedničkog maloga, ali vrlo opasnog neprijatelja.

I bolesnik će u toj borbi morati da bude ravan zdravom, jer bolesnih tamaneći svog uzročnika bolesti i čuvajući od zarase bližnjeg, čuvaće i sebe, a zdrav čovek uništujući bakcile, podupirući bolesnika sačuvale sebi zdravlje i napredak celog roda ljudskog.

Pa čemu ne ustaju ljudi na borbu? — Ta borba nastaje, ali je sitna, slaba, ta je borba pojedinca.

Plač te majke treba da prodre preko ogradjenih palača i dvorova belih.

Jecaj te majke treba da neprestance dopire do seljačkih ognjišta, gde čeljad sćućurena i umorna od rada leži večerom oko vatre što tinja.

...A dotle čuje se slabiji i slabiji kašalj te devojke, a sat joj na steni otima svojim udarom kap po kap života...

našto je bio prihvaćen Predavčev predlog. —
našto je bio prihvaćen Predavčev predlog.

Jučer se sastala u Beogradu jugoslovenska Narodna Skupština. Ova je sjednica bila formalne prirode; ustanovio se na njoj dnevni red za buduću sjednicu, na koju ćemo se osvrnuti u jednom od narednih brojeva.

Zdravstvo.

DR. IVAN HASLINGER:

Kakvo gnijezdo — takva ptica, kakav otac — takva dica

Bio je neki mlinar, koji se vremenom osilio i obogatio. Imao je u cijeloj općini najljepše blago svake ruke. Isprva je gajio samo krasne guske. Vidio je negdje posebnu vrstu gusaka, nabavio od njih jaja, pa tako je sada uvijek oko njegova mlina plivalo jato od nekih 30 do 40 krasnih, velikih, bijelih gusaka. Onda je nabavio svinje. Dugačke, bijele svinje engleske pasmine, s kratkim nogama na velikim butovima, pa golemim klapastim ušesima a kratkom gubicom. Pomalo nabavio on i tri krasne velike švicarske krave, pa onda dva para konja; jedan par bila su dva plavca belgijanca, široki i koščati, jakih odraslih nogu, mâ kao dvije željezničke mašine. Oh, da ti ih je bilo pogledati, kako su znali da izvuku i najveći teret, pa makar i uzbrdo i po najvećem blatu! Kad oni legoše u hamove, pa jednako kao jedan, prije bi popucala orma, nego da oni popuste. Ti su bili za teret. A drugi par bila su dva laka madžarska konjića, s tankim nogama, malom glavom a vatrenih očiju i nozdrva, pa kad ih upregneš u laka kolica, to ti leti kao dvije vile. S njima bi se mlinar vozio u grad, kad je trebalo poći sudu ili kotarskoj oblasti ili u općinu, jer bilo je tu vazda različnih petljaja radi razgranjenih i raznovrsnih poslova.

Jednom mu se razboli dijete, pa oni popošalju po doktora u grad, baš s tim konjima, da bude što brže. Dodje doktor i obadje bolesnika, a onda, dok konji otpočinu, doktor će se malko ogledati po gospodarstvu, pa će u razgovore s gazdom mlinarom. Čudi se i sam doktor krasoti domaćega blaga. Bilo je tu sada već i stado ovaca s nekom dugačkom kovrastom vunom, ama kao svila. Pita doktor mlinara, kako on to uzgaja to krasno blago, pa da i pazi da mu se ne izrodi i ne pomiješa s drugim slabijim blagom? Mlinar mu potvrdi, da ne bi i križanci različitih pasmina bili dobri, ako su samo roditelji zdravi i krepki, ali on veli, da ima čistu pasminu. Što bi bilo, da se njegova švicarska krava križa s kakvom bosanskom ili ličkom bušom? Mlinar i pravo misli, da od toga ne bi bilo koristi. Veli on, da i od svega čistokrvnog blaga odmah izluči i proda svako grlo, koje mu se čini boležljivo ili kržljavo.

Zamisli se doktor vrlo i čudi se tomu razumnom postupku, pa će pitati mlinara: «A recite Vi meni, dragi gospodaru, da li ćete Vi tako paziti na sve i onda, kada Vam se sinovi budu ženili, a kćeri udavale?» «Hm.» zamisli se mlinar, potuca malo duhan u lulu, pavuče krepko par puta, odbaci dim, pljucne, pa će reći: «E, valjda bi i kod ljudi trebalo paziti, da pasmina ostane čista, ali kako?» — «Nije kod ljudi pasmina toliko važna,» odgovori doktor, koliko zdravlje. Ima i tu haduše neke razlike. Vele za Italijanke, da su crne i vragoljaste, a za Švabice i Engleskinje znamo, da su plave pa blijedolike, ali sve to nije važno. Vi ćete svoju djecu i onako dati samo opet za domaće ljude. Tu treba da budnim okom pazite, da Vam se ne uvuče u kuću kakvo bolesno čeljade. Vi ste, hvala Bogu, bogati, ne treba da pazite imutak i miraz, nego jedino na poštenje i zdravlje. Znate li Vi, da jedan jedini upljuvak bolesne krvi u vašu zdravu jedru obitelj može da ima strašnih posljedica do u Bog te pitaj koje koljeno! Poznavao sam zdravu i krepku obitelj. Sin uzeo neku bogatu no skrofuljavu djevojku, pa su im sva djeca bila takva i sušičava, nešto ih je pomrlo, a nešto bilo uvijek bolesno, i potrošili su silu novaca oko njihova liječenja i uzdržavanja, a nikada nije bilo prave koristi od njih. Pazite dakle dobro, što ćete i kako ćete. Od bolesnih roditelja nikada zdrave djece. Ako je jedno od roditelja slaboumno ili suludo, ako je koji pijanac ili jekne ionako odoka pozna. Pa onda se ljudi ne razvijen ili možda nagrdjen, grbav ili skrofuljav, to vam je sve nesreća za obitelj. Od ovakvih roditelja bit će uvijek isto takva djeca, a znam, da biste Vi do svoje smrti bili nesrećni, da Vam se što ovako desi.» «Pa kako ću ja poznati, da je tko ovakav ili onakav?» upitat će mlinar. «E, dragi gospodaru, ta imate i Vi otvorene oči, nešto se to već, zar ne ionako odoka pozna. P aonda se ljudi ne žene i ne udavaju odmah, čim se upoznadu, nego se ima i vremena, da se čovjek malo propita kod ovoga ili onoga susjeda i prijatelja, a najposlije možete da pitate u svakom slučaju i svojega doktora, koji će Vam već priteći u pomoć svojim savjetom.

Naši su ljudi danas već toliko svijesni, da to čine. Mene je baš ove godine jedna ugledna seljačka obitelj pitala za savjet, da li bi mogli svoju kćerku dati za mladića, koji im se nije baš činio nazdraviji, i ja sam ih lijepo svjetovao, a oni su moj savjet i poslušali.

Kod muških je svakako dobar znak zdravlja, ako je momak uzet u vojsku, jer vojska ipak odabira i ne uzima štogod. Napokon može otac zaručnika svoje kćeri i ozbiljno nasamu da pita i da mu predoči odgovornost, koju na sebe preuzima, ako možda s kakvom bolesti stupa u brak. A i po zdravlju drugih članova obitelji, iz koje potječe mladoženja ili buduća snaha, možemo da prosudimo, kakvo je zravlje u toj obitelji. Ako su sva braća i sestre slabi, kržljavi, ako je otac pijanac ili majka možda slaboumna ili lakoumna, nevaljala, ako je koji član obitelji umro od sušice ili ako je koji imao padavicu itd., onda ćemo se čuvati takve obitelji.

Bolje da i koju godinu pričekate i da svijesno odaberete, što bolje možete, nego da vam djeca padnu u nesreću. Upamtite dobro taj naš današnji razgovor, pa kad dodje za to doba, da se po njemu ravnate.

(Iz Seljačke Čitanke o Zdravlju.)

Domaće novosti

Naša pjesma...

Pod ovim naslovom objelodanit ćemo u idućem broju našega lista članak, u kome dobar prijatelj našega naroda i naše misli sa zonosom pozdravlja ovo naše najnovije izdanje naših istarskih narodnih pjesama. Članak je za ovaj broj zakasnio, što uvelike žalimo.

Lične vijesti

Prošle sedmice bili promovirani u Zagrebu Bertoša Ivan iz Pazina i Vjekoslav Ferluga iz Trsta; prvi na čast inžinera agronomije, a drugi na čast inžinera gradjevima. — Čestitamo!

Nepoznati zlikovci pokrali crkvu.

Pišu nam iz Vižinade: — Pred nekoliko dana provalili su nepoznati zlikovci u crkvicu Majke Božje na Polju kraj Vižinade te pokrali zlato. Crkva trpi štetu od deset hiljada lira. Tatovi nisu pronadjeni.

Drugi kongres slavenskog srednjoškolskog djaštva u Italiji.

Djaci! Dne 15., 16. i 17. avgusta te godine bit će u Gorici II. kongres slavenskog srednjoškolskog djaštva u Italiji. Toga dana treba da pregledamo jednogodišnje djelovanje, naše redove, koje moramo učvrstiti za naš nadaljni rad. Dodjite svi na kongres; delegati različitih klubova ni u kojem slučaju ne smiju da izostanu! Postarajte se, da dodjete pravodobno u Goricu! Zdravo! — Odbor.

Gdje se naručuju „Istarske narodne pjesme“? — Kod Uredništva „Istarske Riječi“ u Trstu, via S. Francesco d'Assisi, 20|I.

Svega po malo

Kamo vodi vjerski fanatizam.

Poljska je danas jedina država u Evropi, gdje vlada tako žestoki vjerski fanatizam. Tamo što nije rimo-katoličko biva sve podvrgnuto najgorem teroru. Najgore progonstvo podnosi pravoslavna vjera. Ukrajinski list «Dilo», što izlazi u Lavovu, piše: «Poljaci su zaplijenili sve dragocijenosti u mnogim pravoslavnim crkvama u Holmu i okolici. Za dokaz navest ćemo samo nekoje slučaje: crkvu sv. Ćirila i Metoda u Holmu digli su dinamitom u zrak; nekoliko stotina pravoslavnih crkava u ukrajinskim zemljama bilo pozatvorano, a pravoslavnim svećenicima konfisciran imetak; nekoje su crkve pretvorili u administrativno polonizatorski faktor: pravoslavnu crkvenu hierarhiju podvrgli su političkim vlastima. U prvoj godini «slobode» izgubili su pravoslavni Ukrajinci 400 crkava, a 100 u kasnijim godinama. Ukrajinci se radjaju i umiru bez svećenika i ne mogu se moliti u crkvi, koju su gradili njihovi djedovi i pradjedovi.

Što traži Danac, da mu žena bude savršena.

Neka danska revija upravila je na svoje čitaoce pitanje, kakva je žena savršena? Kao rezultat ove zanimljive ankete izišao je, da je savršena žena ona, koja: čita novine, a da ne preskače strane, koja čita svaki uvodnik dnevnika, koja ne traži, da u razgovoru njena riječ bude uvijek posljednja, koja govori dobro o svojim otsutnim prijateljicama, koja se ne brine za susjedske tričeve, koja nikad ne ide na rasprodaju u velike trgovačke kuće, koja nikad ne taji svoje godine, koja nikad ne žali što nije muškarac. — Vidi se, da Danci vrlo malo traže od života i da njihovim ženama ne treba mnogo, da budu savršene.

Pitomi štakor ubio dijete.

Neki mladi bračni par u Parizu imao je u kući pripitomljenog bijelog štakora, koga su silno voljeli. Ovih dana je gospodja ostavila u sobi samo dijete od 22 dana u kolijevci. Štakor se popeo u kolijevku i počeo griskati ruke, usnice i jezik jadnog djeteta, koje je mati zatekla sve okrvavljeno. Dijete su odmah odnijeli u bolnicu, ali je umrlo od zadobivenih rana.

Principova ćelija.

Javlja se iz Praga: Tvrdjava u Theresienstadt biva i dalje upotrebljavana kao kaznionа. Medjutim ćelija, u kojoj je bio zatvren Gavrilo Princip, bila je za vječna vremena u počast atentatorovu zatvorena, te ne će biti upotrebljavana za zatvaranje osudjenika.

Karakter žena po formi nosa.

Franceski ženski list «Eva» donaša kratak pregled raznih kategorija žeskih nosova, koje je razvrstao jedan specialist. Odatle se vidi, da je svačiji karakter napravljen prema nosu, odnosno nos po karakteru. Žene, koje imadu kratak i neznatan nosić, koji je vrlo malo izvire iz lica, praktične su, dobro pamte, uporno rade i postojane su u svojim osjećajima, iako ponešto ljubomorne. One, koje imadu dug i pun nos, orlovski nos, elegantne su, ponosite, u suštini dobre, imaju smisla za više osjećaje i pouzdane su. Žene ravna i šiljata nosa lakoumne su, prevrtljive, vjetrenjaste, vrlo aktivne, uvijek nemirne, ponešto sebične i osvetljive. Žene frnjasta nosa, tupastog nosa i punog nosa s malom kvržicom na vrhu, vesele su i dobre, nestalne, ali vrlo simpatične. Imadu potrebu, da oko njih bude mnogo svijeta, vole šum i ples. One su umjetnice, ali često odviše bezbožne i zaboravne.

Otrovali se konzerviranim mesom.

U Griesheimu blizu Frankfurta na Maini otrovala se jedna radnička obitelj od uživanja konzerviranog mesa. Roditelji su se oporavili, ali petero djece u dobi od 6 do 14 godina umrlo je u najtežim mukama. Policija vodi istragu.

Katastrofa italijanskog osobnog vlaka.

Osobni vlak s milan. kolodvora za vrijeme vožnje prema Novari iskočio je iz tračnica kod stanice Carono Rescaldina. Životom je nastradalo više ljudi, a ranjeno ih je izmedju 20 do 50. Do nesreće je došlo tako, što je netko na prugu položio gredu. Ubijen je i šef stanice Rescaldina te vlakovodja osobnog vlaka.

Najveći sat na svijetu.

Čini se, da sada pripravljaju najveći sat na svijetu, koji se nalazi u Filadelfiji. Ploča sa brojkama osvijetljena je električno, a ima 10 metara promjera. Velika kazaljka duga je 4 metara, a mala 2 i pol. Zvono, po kom otkucavaju satovi, teško je 25.000 kg. Naročiti parni stroj, smješten u podzemlju, navija periodički mehanizam sata. Drugi jedan motor daje električnu struju.

Zaklao se, sanjajući, da se kolje

Londonske novine javljaju iz Bangora: Neka gospodja Thornton Iones i njen sin probudili su se neke noći i otkrili, da je Jones u snu prerezao sebi grkljan. Pošto je sebi nanio smrtnu ozlijedu, Jones je živio još čitav sat i imao vremena, da napiše ove riječi: «Sanjao sam da sam to učinio. Probudivši se, vidio sam, da je to bila zbilja.»

Umro od uboda u prst.

U nekom franceskom gradu umro je profesor medicinskog fakulteta Escat o duboda u prstu, koji mu se desio pri jednoj operaciji. Kušali su spasiti liječnika amputacijom prsta, ali je otrovanje krvi silno napredovala, pa je kirurg umro u strašnim bolestima.

DAROVI

u fond Djačke Matice:

Prigodom narodnog blagdana sv. Ćirila i Metoda sabralo se u Lanišću 19.75 L u fond Djačke Matice. — Živjeli darovatelji!

u fond «Istarske Riječi»:

N. N. iz Matulja daruje 5 Lira. Miha Mežnar 20, Hekić Ivan iz Pule 10 i Josip Kosić iz Amerike 15; ukupno 50 lira. — Naprijed za «Istarsku Riječ»!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Priposlano *)

Izjava

Ja potpisani Josip Prodan iz P... br. 17 žalim što sam se 1. lipnja t. g. iz... u smislu, da je g. cav. Elio Rigo, bu... sindak, napravio dugova za općinu a ... njima nije učinio nikakove javne rad... da će radi toga malo trajati kao sindak ... sam onog dana u času ljutitosti spram ... čim osobama i u pijanosti rekao, sasvim krivo. Priznajem u g. cav. Eliu Rigo ... potpunoga povjerenja zbog njegovog ... nog rada u korist buzetske općine i ne... takljivog poštenja u upravljanju ove ... ćine. Radi toga pitam g. cav. Rigo o... štenje za ono što sam se izrazio proti nje... obvezom, da ću dati uvrstiti ovu izjavu ... svoje troškove u puljskom dnev... «L'Azione» u italijanskom jeziku te «Istarskoj Riječi» u hrvatskom, i da ... platiti g. odvj. dru. Sandrinu, zastupa... njegovu, L. 150.— za njegove prinad... nosti te L. 200.— za siromahe buzetske ... ćine — sve u 14 dana pod ovrhom.

U Buzetu, 17. srpnja 1924.

Josip Prodan.

*) Za članke pod tim naslovom Uredništvo ne preuzimlje nikakve odgovornosti osim toliko, koliko mu nalaže zakon.

Broj 37 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 14. augusta 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
izlazi četvrtka uveče. Idućeg četvrtka donaša prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 20 lira na godinu, a za inozemstvo 25.— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst - Via S. Francesco 20 I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Naša pjesma

Jedan umni Englez kazao je negdje, da narodi pišu svoju historiju u tri knjige: u knjigu, gdje su sabrani njihovi čini, u knjigu, gdje su sakupljene njihove riječi i u knjigu, u kojoj je nanizano sve, što je stvorio njihov duh na polju pjesme i umjetnosti.

On veli, da je ova treća knjiga najvažnija.

Najsretniji rat, što ga jedan narod vodi, često više puta da zavisi o sreći ili varci. Govori ministara, državnika i političara su gotovo nikada iskreni. A takova je i politika i sve ostalo.

Ali kada slikar uzimlje u ruke kist, i baca na platno, što mu se u jedan čas nenadano, samo o sebi prikazalo u duši, kad to isto čini i kipar ili graditelj-umjetnik, vidjet ćemo, da ni sliku, koja je izišla ispod njegova kista, ni kip ni hram ni ijedna slična gradjevina nije djelo varke ni podmuklih računa, već je to svijetla umjetnina, koju od časa u čas šalje na svijet sam Bog, da se ljudi mogu blažiti i grijati na njenoj čistoj ljepoti.

Isto je i s pjesmama. I one su došle na svijet nezvane... Kod stvaranja prave pjesme ne pomaže ni račun ni mozganje! Cvijet gori nikne iz sjemena, i niko ne može reći, otkud je ono sjeme dospjelo onamo. Tako i pjesma: Kad iznikne iz srca pjesnikova ona se kao i cvijet rascvate sama od sebe i zamiriše svojim dahom. Da pitate pjesnika, kako je u njemu nastala ona pjesma? on sam to ne bi znao da objasni. Jedino, što bi vam mogao reći bilo bi: a došlo je tako, ja ni sâm ne znam kako...

Pjesnike su oduvijek nazivali — bogodanim ljudima, a to će reći — kao od samoga Boga nadahnute sretnike. I što je jedan narod imao više takovih bogodanih ljudi, ili je mogao da pokaže više svojih pjesama i drugih umjetnina, to je on bolje i ljepše ispisao onu treću, onu, kako spomenuti umni Englez veli, najvažniju knjigu svoje historije. A ta je knjiga najvažnija za to, što je najiskrenija i najsamoniklija.

Kad je prije stotine godina slavni Vuk Stefanović Karadžić pokupio u narodu srpskom najljepše njegove pjesme i počeo da ih izdaje, najveći su umnici cijeloga svijeta ostali kao zapanjeni pred tolikim bogatstvom narodnoga blaga. Ali narodnih je pjesama sakupljeno mnogo i u Hrvatskoj i u Dalmaciji, što pokazuje, da je naš narod velik pjesnik i da je on onu svoju treću knjigu već do sada ispisao dolično i časno.

Tih narodnih pjesama ima na hiljade i hiljade. Medju njima ima i takovih, koje će svojom ljepotom sjati, dok bude svijeta i vijeka. Ima i jedna pjesma: «Miloš u Latinima», gdje se pripovijeda, kako je srpski knez Lazar poslao svoga Miloša k Latinima, da kupi harača. Latini su ga lijepo dočekali i ugostili, a po tom su ga poveli pred jednu svoju «bijelu crkvu». Tu su oni počeli da se hvastaju, kako je njihova crkva lijepa i velika i na kraju mu rekoše: «Vi, Srbi, nemate takovih crkvi!»

Ali vojvoda Miloš odgovara njima:

> Vi ste mudri, gospodo Latinska!
> Jeste mudri, al' zborite ludo!

Sad im vojvoda Miloš jednu po jednu navodi glavne srpske crkve, manastire i carske najslavnije zadudžbine, i reče im:

> Da vi znate naše manastire,
> Naših slavnih cara zadudžbine,
> Kakovi su i koliki li su...
> . . . .
> Da vidite, pak da se divite,
> Kakovi su i koliki li su!

Tako bi cijeli jugoslavenski narod mogao da odgovori svim onima, koji ga ne poznadu, pa ga u svome neznanju nazivlju barbarom, «ščavom» i divljakom. Pogledajte samo, mogao bi da im kaže, koliku je knjigu pjesama ispisao naš narod, pa onda sudite!

A takav odgovor možete i vi, istarska braćo, da date svima onima, koji vas crne i omalovažuju. Preda mnom je knjiga vaših narodnih pjesama. Tronuto je listam i željno gutam sve one drage, stare stihove, u kojima se kao biserne kapi zrcale sva čuvstva, svi oni mili, plemeniti i slatki osjećaji, što su već u velikoj davnini ispunjavali dobre duše vaših praotaca. U tim vašim pjesmama ima dolično mjesto i «Mali Pastir», «ki je goveda pasal» i koga su uvijek «drugi tukevali», ali koji je kasnije postao takav junak, da ga danas gusle javorove slave svom zemljom od Triglava pa do Carigrada. To je naš Marko Kraljević, kome je vaša istarska, pjesnička duša našla i grob pod nedogradjenim Divićgradom u Puli.

Ovu vašu divnu zbirku provejava i tuga kneza Ivana Frankopana za njegovim «lipim turnom — lipim ter prostranim...»

A provejava je i bol «Lipe Mare», koja još uvijek tuguje za svojom izgubljenom krunom...

> Sad si, Mare, ti poznana,
> Nesrećna si kći od bana...

Ove vaše pjesme, mila istarska braćo, tajni su i vječiti razgovor izmedju srca, što ljubi i duše, koja trpi. Medju njima se poput crvene niti povlači i onaj čudni «rakamani facol»,

> Koga j' moja majka
> Tri leta rubila,
> A četrto leto
> Zlatom rakamala,
> Na suzicah prala,
> Na srcu sušila.

Vaše pjesme pokazuju, da ni vaša duša nije uvijek žalosna i da i u vas iza kiše svijetli sunce Božje. Ima u zbirci i vedrih, veselih, čak i vragolastih pjesmica, pa i one godi duši, a nas starije sjećaju djetinjstva našega kao i one sitne, dječje pjesmice, kojima je korijen Bog zna gdje u tami vremena. U taj red idu i kolede, te vjerne pratilice prastarih naših običaja.

Slavna knjiga!

S njome možete u svako doba pred braću, pred svijet, pred prijatelje i dušmane. Kad se na vas nabacuju blatom, vi im pokažite ovu knjigu i recite im:

— Do srca, koje je tvorilo ove pjesme, ne može vase blato! U ovoj našoj Pjesmarici titra duša naših starijih, duša, koja i danas u nama živi i koja ne će dati, da se na ovom našem rodjenom kamenu vrši podlo narodno izdajstvo ili kako se to drukčije nazivlje: asimilacija naše krvi!..

Braćo Istrani! Ova lijepa knjiga svjedoči o divnom bogatstvu vaših srdaca i duše vaše. Kad vam se drugi hvastaju svojom kulturom i svojim bogatstvom, pa kad vam kažu: — Vi nemate ništa takova!... onda vi njima pokažite knjigu svojih narodnih pjesama i recite im:

> Vi ste mudri, gospodo Latinska!
> Jeste mudri, al zborite ludo.
> Da vidite sva bogatstva naša,
> Sva bogatstva i duše i srca,
> Da vidite, pak da se divite!...

Dr. T.

Don Luka Kirac

(Prigodom 40-godišnjice njegovog misništva).

Dojduće nedjelje navršit će se 40 godina, odkad je prvi put prikazao Svevišnjemu svoju žrtvu jedan izmedju najpopularnijih istarskih patriota i svećenika, vlč. g. Don Luka Kirac.

Vlč. g. Don Luka Kirac rodio se u Medulinu kraj Pule, dne 27. septembra 1868. Pučku školu polazio je u svom rodnom mjestu. Na poticaj blageuspomene pok. biskupa Dobrile bio je poslat na više nauke u Senj. Tu je ostao 3 godine, a zatim se preselio na Rijeku, gdje je s najboljim uspjehom dovršio gimnazijalne nauke. Nakon dovršenih gimnazijalnih nauka otišao je u centralno sjemenište u Goricu. Bogoslovne je nauke takodjer dovršio sa najboljim uspjehom. Dne 17. augusta 1884. bio je zaredjen za svećenika.

Don Luka Kirac radio je još kao djak oko osvješćivanja našega naroda. Kamogod je došao, svagdje je narod bodrio i oduševljavao za narodni pokret.

God. 1885. bio je namješten kao kapelan u Marčani. Te je godine po prvi put naša stranka stupila u izborni boj za carevinsko vijeće i u zapadnoj Istri. Don Luka Kirac radio je u prilog naše stranke i danju i noću, samo da joj pripomogne do pobjede.

Osim toga Don Kirac je neumorno radio oko osvješćenja naroda tamošnjeg življa i poslije izbora. Italijanima to nije bilo pravo, pa su digli kuku i motiku protiv njega i nisu mirovali sve dotle, dok ga nije biskupski Ordinarijat premjestio iz Marčane u Poreč, da drži misu i propovjed kod Majke Božje od Angjela za okolišnje Hrvate grada Poreča.

Netom je naš narod na Porešlini saznao, da se njegovoj sredini nalazi mladi i odlučni slavenski rodoljub, svećenik Kirac, zalazio bi redovito u crkvu Majke Božje od Angjela. Više puta bi se desilo, da je narod plakao nad divnim propovjedima Don Luke.

Medjutim porečki Italijani pobojaše se popularnosti i neustrašenog narodnog rada Don Luke, pa su postavili zahtjev na porečki biskupski Ordinarijat, da se smjesta odstrani iz Poreča «il famoso Croato Kirac». Biskupija se pokorila tom zahtjevu i odmah premjestila Don Luku iz Poreča u mutvoransku župu, gdje je morao obavljati dušobrižničku službu u Krnici, Kavranu i Raklju.

God. 1877. bio je opet premješten u Barban. Tu je službovao skoro 8 godina. Kroz to vrijeme razvio je svu svoju političku djelatnost u onoj prostranoj župi. Posljedica njegove žive djelatnosti bila je ta, da je naša stranka njegovom zaslugom već g. 1888. dobila u svoje ruke barbansku općinu. Napominjemo, da je to bila prva općina u puljskom kotaru, koja je došla u naše ruke i koja je kao takva ostala do samog sloma. Od onda je Barban uvijek glasovao samo za narodne kandidate.

Vlč. g. Don Luka Kirac bio je kroz dva zasjedanja izabran našim narodnim zastupnikom u porećkom zemaljskom saboru. Tu je svoju zadaću izvršio upravo divno.

Uslijed velikoga napora Don Luka pokvario je sebi zdravlje. G. 1895. bio je protiv svoje volje primoran da zamijeni manju župu. To je i dobio. Nekoliko vremena zatim dobio je župu Ližnjan, gdje službovao cielih 13 godina. U to je vrijeme Don Luka najviše radio oko osvješćivanja našega naroda, podizavanja narodnih i gospodaskih ustanova, čitaonica, sokolskih družtava itd.

God. 1908. osta prazna župa Medulin. Biskup Flapp ponudio je tu župu Don Luki. Don Kirac prihvatio je ponudu i preuzeo župu. Tu je uložio sve svoje sile, da nacionalno osvjesti svoje rodno mjesto, kulturno podigne i gospodarski preporodi. Što je naumio, to je i učinio. Najprije je osnovao posujilnicu, zatim ribarsku zadrugu, čitaonicu, glazbu, Sokol itd.

Svojim neumornim radom oko narodnog osvješćenja stekao je sebi mnogo neprijatelja medju puljskim Italijanima, tako da su ovi prigodom početka svjetskog rata uložili sve sile, da mu se osvete za njegov nacionalni rad.

Dne 26. jula 1914. imao je medulinski Sokol svoju zabavu. Na toj zabavi svirala je sokolska glazba izmedju ostalih i nekoje srpska himne. Drugi dan iza toga došli su k vlč. g. Kircu austrijski žandari, uapsili ga i odveli zajedno sa učiteljima Žmakom, Demarinom, bratom župnikovim Ivanom Kircom te učiteljom sokolskog postulaka Josipom Kircom u Pulu. Tu uapsiše još dvanaestoricu puljskih Jugoslovena i sve zajedno okovaše i odveše u Trst. Malone po svim kolodvorima, kuda su prošli, bili su dočekani od svjetine sa raznim pogrdama i poklicima: «Evviva l'Austria — abbasso la Serbia e i Serbi dell'Istria!» Ista se stvar dogodila i u Trstu.

U Trstu našli su se u zatvoru i sa drugim Istranima, tako da se u zatvoru «Ai Gesuiti» našlo na okupu oko 400 istarskih Jugoslovena ili kako su ih onda nazivali «i porchi Serbi dell'Istria».

12. augusta bili su svi uapšenici dignuti iz spomenutog zatvora i odvedeni po jakim stražama austrijske soldateske i policije u Rihenberg, gdje su smjestili oko «600 istarskih buntovnika». Odatle su ih odvedli u Ljubljanu.

Dne 17. augusta 1914. proslavio je Don Luka u internaciji u društvu bivšeg jugoslovenskog ministra Žerjava, dra. Jedlowskega, dra Iva Orlića, učitelja Križmana i drugih svoju 30-godišnjicu misništva.

1. oktobra 1914. bio je vlč. g. Don Luka Kirac odaslat na prividnu slobodu — na konfinaciju u rodni Medulin. No i ta je konfinacija trajala vrlo malo vremena. Za nekoliko vremena bio je ponovno uapšen i odveden u Pulu, a zatim u Ljubljanu. U Ljubljani je stajao malo vremena, jer ga je austrijska soldateska premjestila u Štajersku, gdje je ostao konfiniran do 1. aprila 1918. Zatim se povratio u Medulin. Kad se povratio kući, našao je majku mrtvu, što je još više povećalo bol Don Luke.

Slom Austrije donio je Don Luki nova razočaranja i muke. 14. marta 1919. bio je od ital. četa opkoljen u kući, a zatim odveden u puljski zatvor, odakle je bio malo dana otpeljen u internaciju u Sardiniju. Koliko je muka i patnja pretrpio u italijanskoj internaciji i konfinaciji teško je opisati.

Februara g. 1920. bio je odaslat iz Italije u Istru. U Trstu se je morao prijavit kod Generalnog civilnog komesara. Nakon saslušanja ovaj mu je dao novi putni list uz uvjet, da se prijavi puljskim lokalnim oblastima.

Došavši u Pulu, tamošnje oblasti nisu smatrale zgodnim, da ga odmah saslušaju. Morao je da čeka na saslušanje preko dva sata. Zatim mu je bilo saopćeno, da ne mogu preuzeti za njegov boravak u Medulinu nikakve odgovornosti. Dapače Villasanta, civ. komesar, izjavio je, da mu apsolutno ne može dozvoliti boravak u Medulinu, «jer da je on tamo mali Bog». U istom smislu izjaviše se i oružnički kapetan i drugi, tako da je Kirac morao u roku 4 sata ostaviti Pulu. Nakon toga je dobio porečki civilni komesar nalog, da ga mora primiti u svoj kotar.

Vlč. g. Don Luka Kirac konačno se nastanio u Rakotolama, gdje se i danas nalazi. Njegov je život težak, ali je njegova ljubav do vlastitoga naroda još veča.

U nedjelju proslavit će 40-godišnjicu svojeg misnikovanja. Toj proslavi pridružujemo se i mi, te mu u ime cijelog slavenskog naroda u Istri čestitamo i kličemo: Na mnogaja! Živio naš Don Luka Kirac!

Na mrtvoj točki

Očekivasmo i ništa ne dočekasmo. — Naš narod nije nikada sustao u borbi za svoje samoodržanje, te nije niti za časak prestao da vjeruje u pravdu. No udes je htio, da su ga njegovi vlastodršci krotili uporedno i nasiljem i slatkim obećanjima, pa su mu tako više puta pripravili gorko razočaranje, jer su dosljedno i bezobzirno gazili svoje zadate riječi. Ali su oni isto tako, nemilosrdno vredjajući njemu toli sveto nacijonalno čuvstvo, postizavali baš protivno od onoga, što su željeli. Naše se pleme u neprestanim borbama izoštrilo i očeličilo blagodareći krivim i nekulturnim metodama njegovih gospodara, koji su u tome ostali do današnjega dana nepoboljšljivi i nepromjenljivi.

Premda su nas nesnosne i teške prilike napravile tvrdjima i nepovjerljivima, ipak su najnoviji i najbliži dogadjaji budili u nama nadu, da će stvari morati svakako okrenuti na bolje. Očekivali smo, da će se iza obiju italijansko-jugoslovenskih sporazuma, prijateljskog i trgovačkog, te radi nutarnjih dogadjaja u državi, čim prije temeljito promijeniti postupanje prema našoj manjini

U ime već dosta razvikane normalizacije i radi interesa svoje vlastite države, morali bi državni čimbenici, da popuste i da nam vrate sve ono, što nam nasilno, protuzakonito i neopravdano oduzeše. Ali to se nikako ne događja. Naše pitanje ostaje i nadalje neriješeno, nalazi se na mrtvoj točki. Ministar predsjednik, u čiju dobru volju mi ne prestajemo vjerovati, bio je obećao našim narodnim predstavnicima, da će u najkraće vrijeme sazvati pod svojim rukovodstvom komisiju, koja će imati da uzme u pretres naše želje i zahtjeve, te da uredi postupanje prema našemu narodu. Mi ne želimo i ne vjerujemo, da bi njegove izjave ostale samo riječi. U tu smo komisiju polagali velike nade, no niti se ona sazivlje, niti se u tome ništa poduzelo, jer naš položaj ostaje i nadalje očajan i neuzdržljiv. Mi jošte žigosamo nepravde, mi se jošte nalazimo u stanju bespravnog roblja, jer nam gromovnici naši za čitavo vrijeme svoga vladanja ne ponudiše ni mrvica, koje padahu sa njihovog obilnog stola. — Da je zakon, koji je nedavno stupio na snagu i koji znatno ograničuje pravo vlasništva, pogoršao i onako kukavno življenje u ovim našim krajevima, o tome ne treba niti da govorimo.

Skrajnje je vrijeme, da se našem narodu omogući slobodno kretanje i razvijanje. Taj se fakat ne može više omalovažavati, niti se to pitanje smije više odlagati. Neka ne tjeraju naši gospodari mak na konac, jer bi nas mogli time lišiti i posljednje nade, da će se naš položaj popraviti. Mi ne želimo nikako, da se to zbude, jer žudimo jedino za time, da se osjećamo u svojoj državi doista doma, te da zadovoljni vršimo svoje državljanske dužnosti uz uživanje jednakih prava. To bi trebali, da već jedamput uvide i pripoznaju oni, kojih se to tiče i koji bi time najčasnije poslužili na korist svojoj državi, a na diku svome narodu.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Dvojezični napisi. - «Vedetta» plače mizeriju. Samoubivstva i prevare.

Vojnici jedne pukovnije ovdje na Rijeci vježbali su se ovih dana u oštrom pucanju. Komanda regimente objavila je to pučanstvu. Ta je objava štampana u dva jezika: u hrvatskom i italijanskom i prilijepljena na mjestima, gdje se obično pribijaju drugi oglasi. Svaki čovjek, koji ima mà i zrno soli u glavi, reći će, da je komanda pri tom postupala sasvim ispravno, zar ne?

Koliko ima pak soli u glavi naša «Vedetta», to ja ne mogu znati, ali jedno stoji: a to je, da ona ne odobrava postupak komande, šta više, ona taj postupak osudjuje, veleći, da se je taj dogadjaj vrlo mučno dojmio gradjanstva, i preporuča komandi, da u buduće tega više ne čini, već neka oglasuje samo italijanski, kako je to na Rijeci bilo od vijekova običaj.

Ma chè! Kakav običaj od vijekovà, kad mi predobro znamo, što i kako je bilo od vijekova na Rijeci. Prije svega, ona mjesta za oglašivanje, «gli albi della città» nisu nikada bili tako djevičansko čisti, kako bi to htjela «Vedetta» sada da prikaže. Ti «albi» bili su naprotiv kao i arlekinove «brageši» od svakojakoga kulora. Da je meni imati toliko šelina, koliko su puta na tim «albima» bili prilijepljeni na priliku njemački i madžarski plakati, ja bih danas imao toliko novaca, da bih s njima mogao da kupim ne samo Ameriku nego čak i Aziju! A da mi je pak imati toliko švicarskih franaka, koliko su puta u vijekovima (i to ne samo u doba, kad je Rijekom upravljao ban Jelačić) na tim «albima» osvanuli i hrvatski oglasi, ja bih danas bio tako bogat čovjek, da bih se mogao mjeriti sa svim Ročildima, što su do sada bili na svijetu.

Ali nesamo «gli albi della città» već i iste riječke, ultraitalijanske novine nisu u toj stvari takove «verginelle», kako bi «Vedetta» mogla u prvi mah da pomisli. Prolistajte, gospodo, malo «Bilanciu», «L'avvenire», «Il popolo», «La Voce del Popolo», «Il Giornale» i druge riječke gazete, pa da vidite, koliko ima u njima dvojezičnih, a i u samom hrvatskom jeziku štampanih objava, oglasa itd.!

Dunque, non esagerare!

To više, što i sama «Vedetta» zna najbolje, da mi Fijumanci stojimo danas pred problemima, koji su kudikamo važniji od onog vojnog dvojezičnog oglasa. Rijeka je danas u krizi. Ta kriza zahvaća sve i svakoga. Nezaposlenost je silna. Ovolika i ovakova još nije nikada bila. Tvornice, škveri — sve miruje. I ondje, gdje se radi s vrlo ograničenim brojem radnika, izgleda, da će se morati prestati, pa nije isključeno, da se u najkraće vrijeme otpusti i ono malo radnika, što je još zaposleno.

I činovnici, osobito oni niži (za više nekako uvijek Bog providi!...) strepe, da će od časa do časa biti i oni otpušteni, a to će reći — bačeni na cestu. **Insoma — grdo!**

Ne bih se ja usudio, da ovo iznesem, kad ne bi o tome bila prva progovorila «Vedetta»! Vi znate, kakove smo mi sreće: ako hvalimo, — to jest, ako kažemo, da na Rijeci «mejo de kuši no la pol andar», reći će nam, da se rugamo, i udri onda po nama! Ako pak iznesemo golu istinu, to jest, ako kažemo, da je u gradu užasna nevolja, stanje upravo nepodnosivo, onda će nam reći, da pretjeravamo, da time crnimo Italiju, i da smo — razumije se — protiv države.

Ovako nam ne ostaje drugo, nego da počekamo, dok «Vedetta» progovori, pa da se onda uhvatimo za njenu «kotulicu» i da je slijedimo u njezinoj kritici.

I tako smo dočekali, da je ta ista «Vedetta» u svom broju od 7. o. mj. donijela članak pod naslovom «Mancanza di lavoro e crisi economica» (Nestašica radnje i ekonomska kriza). Tu je mnogo rečeno, a što nije izričito kazano, dade se razabrati izmedju redaka. U jednu riječ: «Vedetta» konstatuje obermizeriju na svim linijama riječkoga javnoga i privatnoga života.

I kraj sve ove nevolje «Vedetta» nalazi za shodno, da prigovara vojnoj komandi, što je dala prilijepiti par objava u oba jezika! Mentalità austriaca!

Pa i ti dvojezični plakati! Koliko ih ima? Meni su ljudi iz Istre pripovijedali, da se kod njih lijepe dvojezični oglasi samo onda, kad im se djecu zove u vojsku ili kad se njih pozivlje, da plate porez. Dvije pilule, koje baš nisu ugodne ni slatke, pa je sasvim u redu od vlasti, da nastoji, kako bi ih ovakovim dvojezičnim oglasima malo zasladila. U ostalom: magra sodisfacion!

Medjutim postavimo slučaj, (mettemo el caso), da jednog dana sadje na Rijeku jedan bijeli angjeo, pa da kaže Riječanima: «Čujete vi, ljudi Fijumanci! Ja imam jednu čudotvornu šibicu. Ako tom šibicom zamahnem po zraku, vaša će Rijeka u jedan mah procvjetati, kao što je nekada cvao Hamburg, ali znajte, da će vam se uz to i u taj isti mah na nosu stvoriti jedan sasvim maleni hrvatski plakat. Biste li vi uz takove posljedice bili voljni, da ja zamahnem onom mojom šibicom po zraku?»

Ne vidio ja, Rokac, nikada raja nebeskoga, ako ne bi gotovo svi Riječani skočili kao jedan čovjek i zavapili: «Samo zamahnite! Samo zamahnite!»

Naš Nino (da govorimo malo o drugom, a ne samo o mizeriji), naš Nino nije najbolje volje. Prije malo vremena sastali su se delegati Kombatenata u gradu Sv. Frančiška, u Assisi, i tu su se prilično popravdali i stvorili su nekakvu rezoluciju, za koju je sâm Mussolini izjavio kasnije: non mi piace! Naš Nino pokrivao je u odboru Kombatenata jedno vrlo važno mjesto, ali u Assisima su mu rekli: Se ne vada! I otišao je! Što će se iz toga izlijeći, to ja ne znam, ali da ima i u fašističkoj Danimarki nešto, što je, recimo, malo odviše zrelo — to stoji.

A stoji i to, da su se u posljednje vrijeme na Rijeci skončale dvije osobe i da je jedan delija iz vašega istarskoga gradića Buje prevario jednu našu lahkovjernu ženicu na ovaj nekavalirski način: On je počeo, da oblijeta oko nje. Žena se isprva branila, no čovjek obećao ženidbu, i mlada popustila. Da ne troše na dvije strane, čovjek došao da stanuje i da živi sa svojom zaručnicom... Lijepo nije, a nije ni pošteno, ali to stanje nije imalo dugo da potraje. Najviše petnaest dana, jer je bilo odlučeno, da će do tada vjerenici pred oltar, da ondje jedno drugome obeća vjernost i ljubav do groba i preko... Ali mlada se prevari — ujede je zmija. Već je naime bilo sve spremno za vjenčanje, kadli jednoga dana ode zaručnik, i ne vrati se više. A što je najgore, taj nikogović odnio je svojoj zaručnici jedan zlatan lanac i jedan skupocjeni prsten.

Pa vjeruj muškima! **Rokac.**

IZ RAČICA.

Ovih dana posjetio nas je inšpektor poštanskog ravnateljstva u Trstu i osvjedočio se, da su pritužbe naših pretplatnika, obzirom na uništavanje naših novina, bile sasvim opravdane. Dao je izričiti nalog, da se slična nedjela ne smiju više opetovati. Budnim ćemo okom pratiti izvršivanje tog naloga više oblasti sa strane našeg konšiljera.

Naš se je župeupravitelj ćutio veoma pogodjenim dopisom o njegovom nelijepom ponašanju prigodom buzetskog sajma. Da opere ovu ljagu, o kojoj se je širio glas već po cijeloj Buzeštini, izabrao je sebi oltar kao najzgodnije mjesto, odakle je mogao slobodno i bez ugovaranja da sipa neumjesne i neistinite riječi. Oborio se takodjer i na dopisnika «Istarske Riječi» nazivajući ga lažljivcem. Na ove su se riječi zgražali svi, a osobito očevidci one nedostojne scene u Buzetu.

Ljetina će biti u nas srednje dobra. Pšenica urodila je puno slabije nego li smo očekivali. Bolje je uspio fažol i ostalo povrće. Kukuruza vrlo dobro. Na grožđju vide se još tragovi bolesti, no zarod je bio obilan, pa bude li povoljno sunčano vrijeme, to će biti dosta izvrsne kapljice. Maslina urodila je dobro, ali oštećena vjetrovima izgubila je mnogo zrnja.

Gospodarske su prilike našeg seljaka loše, pošto nema nikakve zarade, a taksa i poreza preko mjere. Da se ove podmire naš je čovjek prisiljen prodavati najnužnije stvari a u prvom redu ono malo još preostale marve.

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA.

Prošle nedjelje navečer imali smo silnu buru. Skoro čitavu noć je bjesnila, da je tresla našim kućama i posteljama. Polomila je nekoliko drveta, a nažalost i turkinju. I lozama i grožđju je naškodila. Nikada kod nas posvema dobre godine. Kiše imamo dosti, ali nam silno škodi bura. — Kad ne bi barem već bilo drugog zla, ipak nešto bi bilo bolje nego lani. Nadamo se u dobro, ali preveć smo vikli na zlo.

IZ BUZETA.

I kod nas se počelo čistiti. Razne promjene, na sudu i drugim uredima to pokazuje. Imamo sada nova dva suca: Dra Erlihera i Dra Chervatina. Prvi je Nijemac iz Južnog Tirola: a drugi je Istranin, komu je otac došao za poslom u Pulu, i tu se rodio i odgojio naš upravitelj suda (preture). Pula ga odgojila. Vele da govori nešto naški; dočim prvi ne pozna sasvim našeg jezika. Ljudi govore, da odlazi sa općine i g. Sak. — Nek idu! Bit će časnije za italij. narod, a korisnije za sve nas. Njihovim odlaskom, nadamo se, povratit će se u općinu mir, sporazum i civilizovano življenje. Imena ove zadnje gospode sjećaju nas uvijek svih onih nepodobština fašizma. A mi želimo čovječje življenje, mir, pravednost, poštivanje zakona, jednakopravnost. Već sada čuju se glasovi u gradu da bi dobro bilo, kad bi se opet Slavenima predalo općinu u ruke. Mi velimo nek općinom gospodare samo vrijedni i pošteni ljudi, Slaveni i Italijani.

IZ BUZETŠTINE.

U Istarskoj Riječi izašlo je Priposlano od J. Prodana. Kako je uvrijedio općinskog sindaka, neka sude čitatelji sami. Naš Prodan je doduše seljak, ali čita slavenske, pa i italijanske novine, jer je inteligentan i dobar rodoljub. On je doznao iz «Piccola» da duguje naša općina 662 tisuća lira, pa još 384 tisuća, ukupno 1 milijun i 46 tisuća lira (ne kruna). Opet je doznao iz puljske «L'Azione», da naša slavna buzetska općina, kojoj načeluje sadašnji g. sindako tri četiri godine, duguje u ime **aprovizacije** samo zemaljskom konzorciju aprovizacije Istre u Trstu ništa manje nego 281.806 lira (ne kruna!) O tomu je već pisala i «Istr. Riječ». Ove strašne svote duga naše općine uznemirile su, sasma naravno, sve nas općinare; ne samo nas Slavene, nego i Italijane i njihove istomišljenike. Već je g. sindako čuo gorkih od samih općinskih zastupnika (koji su svi italijanskog mišljenja) radi tog duga. On je neke nedjelje pozvao u svoj ured sve seoske župane da im «tumači» po svoju taj dug. I tom prigodom čuo ih tustih i gorkih. Taj naš općinski dug i mrtve i zaspane je probudio i otvorio mnogima oči. I sami «grajani» ljute se te kritikuju sadašnju opć. upravu. Dapače pošla je u Kopar do gosp. podprefekta de Sunia deputacija sastojeća od Italijana (vrlo dobra Italijana) i Slavena, da mu predoče tužno gospodarsko stanje naše općine moleći ga za pomoć i za izliječenje mnogih prilika i neprilika u općine: gospodarskih, a i političkih. Gospodin podprefekt de Suni vrlo je lijepo primio ovo mješevito odaslanstva, obećao uredovati te odstraniti nevolje, a i osobe, koje nisu na svomu mjestu u Buzetu. Ovu svoju dobru volju pokazao je već tim, da je na 11. ov. mjes. osobno došao u Buzet, da stvar razvidi. Ne bismo radi, da se od radi koje «više politike» ili radi koje osobe zaustavi na pol puta, ter da dozvoli ... da i dalje teče sve na općini ... kako je počelo. Ovo bi sve nas seljake i posjednike gotovo uništilo; sve nas: Slavene i Italijane .. osim ono 56 ljudi u Buzetu.

Dakle g. sindako može obraćati pečenku kako hoće, ali ne može zatajiti da dug ne opstoji; a ne može ni to zabraniti, da ljudi ne gogovore o njemu. Tà taj dug bit će zadnji čavao u polumrtvo tijelo našeg seljaka! La lingua batte, dove il dente duole! je li? Vi sada gosp. sindako, hvala Bogu, niste zaduženi; ali kada biste bili, vero ne bite ni Vi mirno spali, poboga ne bite! — Vi dakle sami znate, da svi ljudi širom naše velike općine govore o opć. dugu. Govori se o njemu kod stola i va postelji; na domu i po krčmama; govori se gdjegod se skupi par ljudi. Nedjeljom i pred crkvom. Da li Vi imate toliko rubaca i krpa da začepite sva ta pogana usta, koja moraju govoriti, jer ta usta pazite! nemadu šta da jedu. Zar držite još i danas, da je naš čovjek, budući je seljak, buon villico, kako vi drugi rado kažete, da će on samo šutiti, da će šuteći plaćati, i plaćati šuteći. I to mi zaista činimo, kako Vam poznato; ali dopustite nam, da se barem tužimo medjusobno, potužimo i utješimo. Ali sada smo došli tako daleko, tako nisko pali, da govorimo, da mi opć. novog duga ne možemo da platimo. Limun je već isisan. Prazni su naši džepi, prazne korobe, prazne staje... a svi smo zaduženi. Nije dakle čudo da mi svi o dugu i o svojem uboštvu govorimo svagdje, svagdje. Tužakanje naše čuje se već i do neba.

Franina i Jurina

Fr.: Otkuda, Jurino, ako se sme znat?

Jur.: Z Labinjšćini.

Fr.: Ča j' tamo?

Jur.: Ča i tu. Mizerija. A da bude sv[illegible] zavrha, još malo, pak oni ljudi tamo [illegible] imet ni popa ni učitelja.

Fr.: A deca?

Jur.: Ako ih ki doma ča ne privadi, [illegible] te slepi i gluhi.

Fr.: A si pak preporučil ljudem, da [illegible] Boga ne zapušćaju decu? Naša Dru[illegible] njim je prej nekoliko let pošiljala ta[illegible] jednu učiteljicu bolju od druge, pak [illegible] vraga, da ih ne će mej našemi mlaj[illegible] bit nekoliko ki znaju dobro štat i pis[illegible]. Ti bi sada dobro storili, da svaki od [illegible] zame po pet šest dece, pak da ih n[illegible] pismu privade.

Jur.: Preporučil sam ja to njim i svem d[illegible]gem, i siguram sam, da ki ima srca, [illegible]me i poslušat.

Fr.: A kega si još tamo videl.

Jur.: Starega barbu Marina.

Fr.: A ča govori nebogi starčić?

Jur.: Ča ćeš da govori? Tuži se, kako [illegible] drugi. Rekal mi je, da bi najvolel, da [illegible] Bog zame. A ja sam mu nato odgovor[illegible] da ja pak svaki dan molim Boga, i jut[illegible] i večer, da bi mi dal još poživet, kolik[illegible] kapljic, toliko let. Va svojem življen[illegible] videl sam ih svakakoveh, i dobreh i zle[illegible] a kako te brzo prit na red dobre stva[illegible] ja bim ih svakako rad doživet i videt

Fr.: Bravo, Jurino! Tako se govori. Ne[illegible] ča ćemo no: ti nisi bil nikada pesimis[illegible] a to će reć, da nisi nikada pred sobu[illegible] crno gledal.

A ča j' nato rekal, naš barba Mari[illegible]

Jur.: Rekal mi je: Blaže vam, Jurino, [illegible] tako mislite. Ma ja sam čul od naše[illegible] starejeh, ne jedanput nego sto puti p[illegible]vedat, da te prit k nam prez obući i st[illegible]rat nas z naše kući...

Ja sam mu tumačil na sve forže, da [illegible] to ne će dogodit, ali ti znaš, kakovi s[illegible] starci, kada zgube veru u neč. Ne daj[illegible] se utišit. Tako je i naš brižan barba s[illegible] ča govoreć: «Ča nam bude huje, [illegible] ćemo lagje umret...»

Fr.: E, znaš, puno se je tega dogodilo [illegible] ovo kratko vreme. Jedna strahota ve[illegible] od druge, i to im je, nebogem, dalo [illegible] glavu.

Jur.: Ka zadnja?

Fr.: Onj zakon od forteci.

Jur.: Od kakove forteci?

Fr.: Ča nisi čital, da je malo manj sva Ist[illegible] pak sve tamo do Snežnika i do Postoj[illegible] i do Idrije postala najedanput forte[illegible] Onako nekako, kako je bil jedanput Pul.

Jur.: Videl sam ja oni zakon. I vaistinu, [illegible] moremo reć, da smo sada svi skup[illegible] stišnjeni va jednoj veloj i sirokoj fortec[illegible] kakove još ni svet ni čul ni videl.

Fr.: Va tem zakone stoji, da nijedan [illegible] more ni prodat ni kupit ni promenit k[illegible]sića zemlji, ni gradit ni dogradit ni zrus[illegible]

P O D L I S T A K

Krv nije voda

Crtica iz istarskoga života.

«Mara Sošićeva udata za Angjelom Siolisem iz Rovinja, zlostavlja i mrcvari svoje rodjeno dijete Pepića od šest godina, tako da se dijete išarano modricama i črnjavkama skita po gradu. Otac veli da mu žena dijete bije, zato što mu ono vrijedja; on je uvijek gotovo zaposlen na polju i boji se, da mu žena dijete osakati i da mu postane klijenit (saviti hnogu i ruku). Policajne mjere ništa ne pomažu. Toga radi prijavlja se stvar slavnoistom, da poduzme shodne korake da se prepriječi veće zlo i da se odstrani gruba sablazan u gradu».

Takva — službena prijava dodje jednog dana u ruke kotarskom sucu u Rovinju.

Sudac ureče na brzu ruku glavnu raspravu i evo vam, čitatelji, cijeli tok rasprave bez začinka — sudite sami.

Mara Sošićeva jedra je žena u tridesetoj godina života, oniska, krupna stasa, obla struka. Oči joj natkrivaju plave rijetke obrve. Malene su te oči, uduble, zamišljene, malena su joj i usta, ukočena kao da su od vajkada zaboravila na smijeh. Pod očima joj se zarezli neki ugljeni traci sjete i dosade. Došla je na sud vodeći oba sina Stipa i Pepića. Stipo je stariji osam godišnji dečko, plamenih živih očiju, dobro razvit. Pepić (Josip) slab je, kržljav, suhih koščatih ruku, mlohavoga mesa; lanite mu pepeljaste vise niz obraz; ne bi mu dao niti četiri, ali broji šest godina. Na vratu mu šiba išarala debelu modricu, kao zmija sav se strese od straha, odaljuje se od majke, vidi se na njemu, da je se boji kao ovca noža.

A kut se dao Angjeo Siolis, težak iz Rovinja, suh ko trta, garave tvrde kože, mutnih očiju, gleda na stranu, oblio ga stid i kao da ne zna kud sobom.

— Čuj me Maro, tuže te, da mrcvariš svoje rodjeno dijete, svoju krv. — Gdje ti je duša, Maro! — upita sudac Maru.

Mara odgrcava s nekom nategom, gleda okolo kao da misli hvata i zače hrapavo iz prvine, pa posvema jasno:

— Ljudi tuže, a vi na priječac sudite. Čujte me — pa sudite slobodno po volji.

Otare podbuhle oči maramom, zagleda se u svjetinu; bijaše do dvadesetak osoba u dvorani, jer rasprava bijaše javna. Kao da je netko podbada, navali iznebuha:

— Kakva moja krv, Bog vas znao i vidio! Ta ovaj tu — pokaza na Pepića kažiprstom ne krećući vratom — krv je razvodjena, pokvarena, otrovana, a ne moja čista slavenska krv. Bilo, rodila ga ja, ali nije čista moja krv, nije meso od mojega mesa ...

— Ne halabuči, Maro, kaži mi radije sve od poroda, što se s tobom zbilo — zasjekne sudac.

Mara utihne i nastavi mirno:

— Rodila sam se u selu Putini nad Rovinjskim Selom od oca Jadra i od majke Fume Košara, koja umre u najljepšoj dobi. Otac udovac udomio drugu ženu mladu, pa imao drugoga poroda. Kad sam došla u godine, vidjela sam, da sam u kući suvišna, tražila sam i ja, da načinim sreću. A rano sam je počela tražiti. U osamnajstvoj godini. Tad sam upoznala Božu Pokrajca iz Rovinjskoga Sela, stalnoga radnika na željezničkoj pruzi, uzor momka, koji mi namah u volju udje. Božo ima čekinjasti brk, miluje se i previše oko mene i daj danas, daj sutra ... nagne se zelena grana ... ja ni sama ne znam ... eto dala sam mu se. Dala sam mu se dušom i tijelom. Brzo smo se i pozakonili, jer sam već pod srcem zanijela ovoga mojega Stipu.

Mara stidno obori oči, zdrava jedra rumen obli joj lice i glasnije, razgovijetnije nastavi.

— I tako me je uzeo i volio me. Baš me je jako volio, onako mlad, snažan. A meni se činilo uz njega, kao da sam u raju. Milovali smo se. Božo je bio čovjek hitre pameti i udesne ruke, ali imao je manu — ne bijaše šeprtlja pri vinu, dapače rado je pio i višeputa dolazio mi kući dobro nakićen ...

— I tukao te je — javi se Stipo.

— Pa imao je i po čemu da tuče, — ukorno nastavi Mara. — Bila sam tada bijela ko snijeg, a rumen ko i krv, pa kad sam s njim uzvala, dopustila sam mu i da planduje — i po[illegible] Božo bi došo pijan, tukao me — a ja bih m[illegible] oblizala obraze, hladila mu vruće čelo, ljub[illegible] ga žešće, pomamnije — a on, gotovo bi se ob[illegible]znanio od radosti i samo me je ljubio — i ka[illegible]da se stao kajati, što je pio i što me je tuka[illegible]. Dobar je bio i mi smo svejedno opet bi[illegible] sretni ...

Mara iza malene stanke namršti čelo, uzm[illegible] stolicu i sjeda.

— Siesti ću jer mi glava gori, kao da sam pijana. — Iza stanke nastavi:

— Ali kao da nam tko zavidio toliku sreću! Božo, kako sam rekla bio udesne ruke, naiboi[illegible] željezničar na pruzi i nije čudo, da mi ga brz[illegible] oteše oni lupeži tudje sreće. Srušio se bio iz[illegible] velike bujice neki nasip, tamo na Krasu i p[illegible]zvali moga Božu, da gradi nasip. Morao pona[illegible] prije odstraniti rasulo, da uzmogne graditi. O[illegible] junačkoga srca hvatao se svakoga posla, pa ta[illegible]ko i tamo. Nesrećom provali neku stijenu, a z[illegible] njom rasu se oblak kamenja na njega jadnoga a on ostao zgažen pod stijenom kao glista.

Mara utihne, pokrije vlažne oči i iza dug[illegible] stanke progovori oporim i suhim glasom.

— Kao udovica vratila sam se s djetetom k ocu. Ali maćeha, kao maćeha, kao da mi svakim pogledom kaže: Ta ne vidiš, da si s nerukom, da si s puta, a otac me gleda i ne gleda

kuči ni štali, ako ne pita dopuščenje svemu komandu i prefekta.
— A nesamo to, ma ni na smrte ne će smet pustit svoje onemu, kemu bi če otel, ako mu to ne potvrdi guveran.
Fr.: A ča mi ga je to? Je se ča tako-ega kada već videlo na svete?
Jur.: Ja mislim, da ni
Fr.: Ja ma to je strašno!
Jur.: To je sada zakon.
Fr.: A će se moć ča proti temu zakonu?
Jur.: Će, ma samo na miran i zakoniti način. Već se je naš Wilfan složil z nemškemi zastupniki za jedan skupni korak va Rime.
Fr.: Ča ta isti zakon valja i za Nemce va Trentine?
Jur.: Kako i za nas.
Fr.: To mi je drago, da nismo sami va toj kaše. Nego, Jurino, ti to zimlješ, kako da ni niš!
Jur.: Nego ča bis otel, da zamem konop, pa da se obesim! Ne ću, brate, vragu gušta dat!
Fr.: Ja, ma na ovaj način, sve ono ča mi imamo, ne će nam niš valjat.
Jur.: Pak neka ne valja!
Fr.: Mi ćemo svi skupa poć in malora.
Jur.: Ter smo već. Pak? Jednako smo živi! Tako ti broda, ča se ti smućuješ! Koliko se je zakoni i Befeli prelomilo na oveh naših trdeh glavah? Na tisuće i tisuće! I sve jedni grji od drugeh. Pak ča? Kako su svi oni zakoni prišli, tako ih je po vremene i vrag zel. Zato se ja niš ne smućujem!
Fr.: Ćeš, da ti, Jurino, neč rečem.
Jur.: Ala, reci!
Fr.: Ti si, Bog mi prosti! vražji čovik...
Jur.: Neka sam.

IZ BUZETA.

Je s lani izgorjela je u gradu kuća mesara vik. Ritoše. Pošto je pravica držala, da je Ritoša sam sa svojom milostivom zapalio kuću. Radi toga bili su odmah obojica pritvoreni. Nakon godine dana zatvora obdržala se proti njima sudbena rasprava u Puli, gdje su bili riješeni od optužbe. Dodjoše kući veselo. Ali ako su nedužni, zašto su morali svoje kosti ravnati tako dugo u zatvoru?!

U gradu su nam se otvorila dva nova ureda. Jedan je »Esattoria« u staroj školi služi nekako mjesto ukinutog poreznog ureda, te utjeruva poreze i takse. Drugi je »Registro di bollo« u prostorijama ukinutog poreznog ureda (u zgradi suda), koji je preuzeo dio posala bivšeg poreznog ureda. Ovomu načeluje činovnik iz južne Italije. Treći ured za dacij sada se nalazi u prizemlju općinskog ureda.

Više je naših činovnika i službenika premješteno. Dolaze novi ljudi... Premješten je i bivši blagajnik porez. ureda, g. Sok, ali njemu se ne dade odavle. Dolce far niente...

IZ RAČICE KOD BUZETA.

Potožili smo se bili u »Ist. Riječi«, da naš protivnik Valderstain neće da uručuje pretplatnicima »Ist. Riječ«. I naš glas nije ostao neuslišan. Dodje iznenada u Račice iz Trsta gosp. komisar pošte sa buzetskim poštarom, i odmah u kuću Valderštajna... gdje nadju više brojeva »Istarske Riječi«. Ulovljen bi na činu, in flagranti. Dobio je on za sada lavadu. Mi se nadamo, da će biti odsad bolje. Nego, gosp. komesar mogao bi ujedno dobro nategnuti uši i g. poštaru Papu u Buzetu. I on čini u pogledu naših novina u svom uredu što ga volja. Me ne impipo! veli on... Nama se čini, da se mijenjaju vremena, i da prolazi ono doba, kad se dobivalo časti, hvale i bolja mjesta... progonstvom svega slavenskoga. E sarebbe ... Vaa s onima koji blate italij. narod i državu nečovječnim i nezakonitim postupanjem.

Gdje se naručuju „Istarske narodne pjesme"? — Kod Uredništva „Istarske Riječi" u Trstu, via S. Francesco d'Assisi, 20 I.

IZ SLUMA.

Nas se župan Posedel tuži, da je bio u novinama. To mu nije pravo. On veli, da je u pitanju školske zabave u Slumu, koja je bila zabranjena, posve nevin. Mi ne možemo pojmiti, kako uopće može što takova da govori. Zar se više ne sjeća, što je govorio pred oružnicima? Mi smo čuli, da su ga čak i oružnici molili, da ne zabranjuje školske zabave, ali on da nije htio o tome ni da čuje. Naprotiv: on im je čisto i bistro odgovorio, da ne prima nikakve odgovornosti za onu zabavu — i to je bilo dosta. Vlasti su ga poslušale. A zašto je sve to učinio? Ne znamo. Zlobni jezici govore, da je radio na zabrani samo za to, što učitelj Fabeta nije onaj dan naručio kod njega večeru! Koliko je tu na stvari istine, to nam nije poznato. Ali župan bi nam u tom pogledu znao najviše pričati. Što ne, župane?

Gospodarstvo

Našim vinogradarima za buduću trgadbu (berbu)

1) Počinjaj trgati, kad je grozdje sasma zrelo, jer bez potpuno zrelog grožđja nema dobbrog, jakog vina. Pomisli, da uprav prama koncu dozrijevanja, a to, ako i nije uvijek sunce, dolazi najviše šećera u jagode, a kiselina pada. Jakost vina ovisi jedino o količini šećera u moštu, a što ima manje kiseline, to je i bolji mošt i vino. Što je više dakle šećera u moštu, to je jače vino. Jako i ne prehitro se vino, kako ti je poznato, najlakše proda te ako ga ne možeš odmah da prodaš, uzdržat će se jako vino lakše preko ljeta, nego li slabo vino. Najbolje je, da se vinogradari dotične općine saberu svake godine već početkom mjeseca rujna, te **utanače** sporazumno sa općinskim poglavarstvom (županstvom), prama stanju grožđja i vremena, **dan,** kad ima da započne berba. Ako tvoj susjed bez pravog uzroka prerano počinje da trga, ne oponašaj ga, već čekaj, dok dodje za to pravo doba te nagovaraj i druge, da berbom pričekaju. Počinje li grožđje, zbog velikih kiša, jako da gnjije, poberi gnjilo, a zdravo ostavi, da ti svakako potpuno dozrije. I iz gnjilog grožđja možeš pravilnim postupkom učiniti dobro vino.

2) Ako je vrijeme kišovito, a ti si već započeo trgadbom, ne trgaj, prije nego li se grožđje ne osuši ili barem dobro odcijedi, jer ti mokro grožđje daje slabo vino, a oblast će posumnjati, da si mu dodao vode. Često je, naime vinogradar za to i nedužno kažnjen! Kad vlada u vinogradu velika rosa, ne trgaj iz istog uzroka prerano ujutro, nego počekaj, da rosa prodje!

3) Konobu i sve posudje, što trebaš za berbu, maštenje, prešanje, kuhanje vina i pretakanje, pripravi i uredi na vrijeme! Pazi osobito, da je čitavo posudje (bačve, badnji, tinaci, mašteli, brente, golidice i. t. d.) čisto i da je i konoba čista i u potpunom redu. Ocat, zelje, suho meso, vuna, drva moraju van iz konobe, jer bez **stroge čistoće** kod baratanja sa grožđjem i moštom ne možemo dobiti zdravog i ukusnog vina.

4) Po mogućnosti trgaj bijele vrsti grožđja za sebe, a crne vrsti opet posebice. Imadeš li priličnu količinu od kakve osobite dobre vrsti bijelog ili crnog grožđja, trgaj i zmasti ga takodjer posebice! Finu vrst vina najlakše prodaš!

Ne miješaj sasma zrelo grožđje sa posve nezrelim (zelenim) grožđjem. Zeleno grožđje upotrebi za pravljenje **petiota** (bevande) ili ga pomiješaš zajedno sa gnjilim grožđjem, kojega moraš uvijek posebice da skupljaš i zmastiš.

Ima pojedinih trsova, amerikanskih vrsti, kao Yorkmadeira, Izabela i hibrid (Jauquez, Klinton itd.) što rode, a da ih se ne cijepi, i čije grožđje imade neugodan ukus (miris) po malinovcu ili, kako naši ljudi vele, po stjenicama. Zato pazimo, da ne dodje grožđje ovih vrsti medju obično grožđje, jer bi čitavo vino dobilo usljed toga više manje **neugodan ukus,** kako se to opaža kod crnih vina Gornje Italije. Takvo vino ima naime za trgovinu manju vrednost i teško se proda.

5) Natrgano grožđje neka se što prije zmasti te stavi mošt u bačve odnosno u badnje (tinaci) da vrije. Osobito, ako je u moštu, usprkos našoj opreznosti i nešto gnjilih jagoda, valja posudu za vrenje bijelog i crnog vina prije **malko zasumporati.** (½ finog asbesnog stenja bit će dosta i za posudu od 10 hl.) Pa i kod sasma zdravog grožđja dobro je bačve, u kojem će vreti mošt malko zasumporati. Čim je bijelo grozdje zmašteno, ponovno ga odmah dobro sprešaj i sav mošt (od sviju prešanja) stavi zajedno u bačvu da vrije. Samo ako pravljamo vino iz **muškata, sovinjona, semilona** ili **malvažije,** puštamo ga po 22, a najviše 24 sata da kuha na dropu, t. j. obično dok se drop digne. Kod takvih finih vrsti grožđja, treba **runjanjem** na **mreži** prije maštenja odstraniti ozobine od jagoda.

Naši vinogradari tvrde, da bi vino slabije bilo iz takvog mošta, koji vrije za sebe bez dropa, ali to je nesmisao. Doduše na dropu više vremena kuhano vino, na početku se lakše (prije) čisti, ali ima slabiji trpkiji okus, a to napose kasnije, kad postaje starije. Nekoji opet vele, da drop, koji nam preostane, kad grožđje odmah sprešamo, nije ni za rakiju ni za petiot. No to nije istina. Takav je drop dobar i za rakiju i za petiot, samo za rakiju treba da ga dobro stlačiš u bačvu ili badanj te ga dobro zatvoriš ilovačom ili pokrovom (dnom) i ostaviš tako dvije sedmice, dočim je svježi drop ispod preše za pravljenje petjota odmah dobar.

6) Kod pravljenja **crnog vina** moramo pak uvijek **prije** ili **poslije** maštenja grožđje **runjati,** jer bi vino, ako to ne učinimo, dobilo neugodan, vrlo trpki ukus po ozobinama (hlostinama).

7) Bačve, u kojima vrije mošt **neka ne budu prepune,** jer bi mošt kad počinje vreti, preko **curio.** Najbolje je, da ostane u bačvi (badnju) još kakvih 30 cm praznog prostora. Na bačve pričvrstimo **vreljače** za **burno vrenje.**

8) Za vrijeme vrenja mora da bude u konobi dosta toplo (oko 16° C). Zato držat ćemo konobu **danju, kad je toplo, otvorenu,** a **noću zatvorenu.**

9) Kod vrenja crnog mošta moramo da pazimo, da ostanu zmaštene jagode uvijek u tekućini, t. j., da se drop ne digne na površinu. Ovo postignemo time, da dotični badanj samo toliko napunimo s moštom, da ostaje ozgo još kakvih 30 cm praznog prostora. Čim se drop digne, potlačimo ga danomice više puta drvenim tlačilom opeta u tekućinu. Još će bolje biti, ako učinimo iz čistih zdravih dasaka šupljikavo dno, koje postavimo nad mošt i zatim potlačimo za 4 prsta ispod mošta, te ga zajedno čavljićima pričvrstimo, da se drop ne može dignuti te da ostane ispod tekućine.

Crno se vino kuha na dropu 4—6, a najviše 10 dana. Nekoji ga naši seljaci kuhaju po 14 dana i više, a ovo nije dobro, jer postaje pretrpko (pretvrdo) i usljed toga je neukusno.

10. Kad prestaje burno vrenje valja bačve sasvim **napuniti** i zamjeniti vreljače za **burno vrenje** na bačvama sa tapunima za **tiho vrenje.** Da je prestalo burno vrenje, poznaje se po tome, što nije više slatko i da se je počelo čistiti.

11. Čim je i tiho vrenje prestalo, što biva obično oko Martinje, pretoči se vino odmah ili najkasnije prije Božića.

12. Svaki vinogradar mora da ima kod berbe i maštenja **mastomjer,** da lako utanači koliko se šećera (sladora) nalazi u moštu. Najprikladniji mastomjer jest takozvani **Babov, klosteneuburški** mastomjer. Naručuju se kod **H. Kappellera** u Beču, a dobije se ga i kod optičara (ottico) u Trstu, Puli itd. za nekoliko lira zajedno sa cilindrom za mjerenje te naputkom za uporabu. Mošt kod nas sadržava obično 12—22% šećera. Znademo li koliko postotaka šećera imade naš mošt izračunat ćemo lako i koliko će **alkohola** imati, kad posvema povrije. Pomnožiti treba samo postotke šećera, što nam ih mastomjer pokazuje sa 0.6. Ako nam n. pr. mastomjer pokazuje 16% šećera, imat će vino, ako mošt sasvim povrije, 16 × 0'6 = **9'6% alkohola.**

F. Trampuž.

Zdravstvo.

DR. IVAN HASLINGER:

Ne jedi jabuke prije Male Gospe!

Ide po narodu priča, da Majka Božja svake godine na Malu Gospu dijeli jabuke djeci, koja su umrla i koja su se prestavila u onaj drugi, bolji svijet. Angjeli sakupe umrlu djecu sa svih strana s nebeskih grana, pa sva ta djeca grnu na taj dan pred prijestolje Majke Božje. Ona sjedi u svoj svojoj krasoti i nebeskom sjaju na prijestolju, a iz krila vadi crvene i slatke jabuke pa ih dijeli djeci. Djeca se vesele jabukama te pjevaju slavopjev Majci Božjoj. Ali se dogadja i to, da nekoje dijete stupi pred Majku Božju, a ona ga pomiluje po licu i poljubi, ali mu veli: Dijete drago, ja ti ne mogu da dam jabuku. Tvoju jabuku pojela je Tvoja majka dolje na zemlji. I tako ovo dijete ode žalosno i ne darivano od prijestolja te se žali na svoju majku, koja dolje na zemlji ne misli na svoje dijete, već mu eto pojede jabuku prije Male Gospe, pa ga Majka Božja nije mogla darivati. I zato narod vjeruje, da one žene, kojima je dijete umrlo, ne smiju da jedu jabuke prije Male Gospe, da ne bi pojele jabuku, koju je za njihovo dijete Majka Božja odredila.

Ova je priča lijepa, a mi držimo, da ona ima to pravo značenje, da uopće ne treba jesti jabuke prije Male Gospe, jer dotle nisu pravo još ni zrele, kao što uopće ne valja jesti zeleno nezrelo voće, jer njime možemo pokvariti želudac i crijeva. Pogotovu mala djeca mogu da od zelenih jabuka i šljiva upravo obole. Voće je uopće prikladno ljudima za hranu tek onda, kada je slatko, to jest kada imade u sebi šećera, a to je jedino onda, kad je posve zrelo. Veli se, da je ono voće najbolje, na koje idu ose i pčele. Upravo je tako! Znadu te male životinjice sasvim točno, što valja, a što ne valja njima za hranu. Pa zar da su ljudi neuputniji od njih pa da jedu nezrelo voće? Uistinu čini se, da je tako! Čovjek je tako proždrljiv, da ne može dočekati, dok mu voće dozori, nego čim se jabuka počinje malo da rumeni, već se kida s drveta i jede. U tome osobito griješe djeca, a i stariji, kad ne znadu, da svoju djecu upute, pa im ne brane, da se ne najedu nezreloga i kiseloga voća.

A onda jao i pomagaj! Zavijanje u trbuhu, bljuvanje, proljev i slično pravedna su kazan za one proždrljivce, koji ne mogu da se strpe i dočekaju, da voće dozori pa da ga onda tekar uživaju.

Naprotiv je zrelo voće vrlo zdrava i prijatna hrana, jer sadržava mnogo šećera u sebi, pa ne samo da hrani čovjeka, nego mu i pospješuje probavu, a kuhano voće opet vrlo prija bolesnicima i to svježe i sušeno. Zato preporučujemo našim seljacima, da što više spreme voća za zimu, i to ne samo sušena nego i kuhana. Kako se voće ukuhava, to se mogu lako naučiti od gradjanskih gospodarica. Tako će često zimi imati ugodnu zakusku, a djeci i bolesnicima vrlo će ugoditi, kad im pruži tanjur slatkoga ukuhanoga voća.

(Iz Seljačke Čitanke o Zdravlju).

Politički pregled

Deklaracija nove jugoslovenske vlade.

Prošlog tjedna stupila je nova jugoslovenska vlada pred Narodnu Skupštinu sa deklaracijom, u kojoj je izmedju ostalog spomenuto i ovo:

Nova je vlada — stoji u deklaraciji — došla na upravu zemlje sa čvrstom rješenošću, da politiku Jugoslavije odlučno i smišljeno uputi takvim pravcem, kako će najbrže i najpovoljnije doći do definitivnog i srećnog konsolidovanja unutrašnjih odnosa. U tu svrhu vlada će voditi politiku sloge i sporazuma Srba, Hrvata i Slovenaca.

Spoljna politika ostat će skoro nepromjenjena. U spolnjoj politici vlada će se starati da svojim držanjem, cjelokupnim radom i svojim stavom prema svima i svakome, podvuće i jasno ocrta medjunarodnu važnost ove naše nacionalne države. Narod na nju treba da bude ponosit i treba da zna da ima radi šta na nju biti ponosit. Obraćajući stalnu pažnju njegovanju i jačanju obrambene snage državne, vlada će s najvećom pažnjom čuvati i njegovati velike veze i dragocjene simpatije koje je jugoslovenski narod već stekao. Vlada će uložiti sve sile oko toga, da savezni odnos, koji je vezivao Jugoslaviju, a i još vezuje sa Franceskom, Engleskom i Amerikom, postane stalni i nepromjenljivi elemenat njihove spoljne politike, kao što je on sastavni osnovni elemenat jugoslovenske spoljne politike. — Mi ćemo se — veli Davidović — truditi da savez zaključen

---

...odina bijaše jalovka, nerodica u kući, mu... nevolje na odmet, ja sam sa Stipom bila ...ma na teret, pa što ćete, tà i štakor bježi ...grišta. Ja sam se snašla, pobirala sam div... šparožinu, pokupovala nekoliko jaja i dola... amo na tržište, da zaslužim koji novčić. Upoznala sam ovog ovdje — i pokaza na Siolisa — koji je uvijek mučao. — Vidjela sam, da radio kao mrav, da puzi i grbi se kao crv i da mu malo treba da proživi. Združila sam se s njime od nevolje, a on me do mala udomio u gradu. Ja ga nisam ljubila, nisam ni mogla, jer mi je srce bilo zamrlo, ali podufala sam se, da ću s njime prokuburiti i crne i bijele dane. ... mekoga sam srca...

Ne čini se baš na dlaku, jer eto mrciniš ...eno dijete, primjeti sudac.

Bi i vi i svatko, — uzme razjareno Mara, koji voli svoj jezik i nije zaboravio na majčino mlijeko, svatko bi, u kome nije srce ledeno!

Samo dalje Maro, dodji na stvar, — otresa se sudac na optuženicu.

Nastanila sam se u gradu. Siolis me poveće u crkvu, — nastavi nesmetano Mara. — ... sam pomišljala taj grad velik, kao toranj ...ete Fume, širok kao trg i one ulice pri moru. Mislila sam, da se u njem lako živi, da ću ... naći radnje nego po rudini i krševini, da ... me ljudi paziti bar onako, kao kršteno čeljade. Kad tamo, ljudi samojedi i samoživi, ne daju kapi vode, ma baš isušila se i usahla, sve potmula licumjerna lica, koja ti ni Boga ne zazovu. Muž me dovede u jednu kuhinju u trećem katu stare kućerine, kroz tamne stube, u kojoj bijaše slabo okance, baš prava slijepulјica, koju kod nas na kocu vidjaš, kroz koju nisam mogla ni neba ugledati. Sakrili mi i nebo, jer za dva lakta daljine dizala se viša zgrada bez prozora, sura, trbušasta, starija i viša od moje tamnice. Baš kao tamnica. Gdje li je ona moja jasna večerna vedrina, sjajna mjesečina, duga nedosižna polja, živa zelen, ubava šuma, moji lijepi Putini, tihi gaj, blagi mir...

Mari dvije suze u očima zastakliše i ponikne nikom.

Svi u mene gledaju, kao u kakvo čudo, — nastavi Mara, — premda, vidite, Bog me nije baš na ruglo stvorio, ali sam bila u očima sviju kao neka neman, crna avet. «Ščavonka» kazuju mi svi porugom i posmjehom na usni, svi bježe od mene kao od neljudskog stvorenja, nitko ne će niti da me se dotakne, bojeći se, da koga ne okužim i gotovo da se ne križaju pred menom kao pred djavlom.

To me je rastužilo. Na samu sam stala misliti na svoje proste dane. Mislila sam i sanjala o čekinjastom brku mog pokojnog Bože. Stegnem dušu u sebe iživim u toj tamnici baš crne dane, ne družeći se ni s kim osim noću s mojim mužem, tološeći i ljubeći jedinu uspomenu svoje ljubavi, moga Stipu. Moj muž je kao vreća mesa i kosti, ne ćuti, već samo onako živi, radi od dana do dana. Bez srca, bez išta. On ne pojmi mojega zla, ali opet ne smijem krivo govoriti, trsi se, da mi ugodi; možda me i voli, ali ja ga za to nikad nisam zapitala. Jednom mi je rekao:

— Imade i drugih šćavonka, koje su se udale u gradu i prilagodile su se lijepo uz svoje muževe, a ti uvijek kukaš, kad ti nevolje nije.

Ja mu samo odgovorim:

— Da, da, imade svakakvih žena. — Sa svim tim ja radim kao blago, u čadjavoj kućerini, polag našeg siromaštva, ne fali nam ništa, dapače moj muž mi kaza iza treće godine braka, da je kupio novi vrt i da mu svi to zavidjaju.

I tako misleći uvijek na pokojnoga Božu, a i živući s njim, s ovim Siolisom rodim mu dijete. Dijete mi i nije bilo mrsko, dok sam ga dojila svojim mlijekom; dapače sam se nekako primirila i prilagodila svojoj nevolji, a moj muž me je tetošio — i svesrdno ljubio svoje dijete.

Dijete bilo bi uzraslo zdravo i gojno, da je drugdje živilo — ta gledajte moje meso! — ali u onoj kućici nije moglo dugo ostati i čim je prohodalo, isplazi na ulicu. Ima opake dječurlije diljem svijeta, ali gore do ove u gradu nema je pod nebeskom kapom. Dijete u Rovinju, čim stane na noge, nepaženo luta po smetištu, majka ne može na njega da pazi, jer radi u tvornici, a djeca bećare u skupini besposlena, jedan od drugoga upije zloću i otrov današnjega svijeta. Tako vam je i ovaj tu (pokaza na Pepića) gnjio u gradskoj truleži, gdje dijete ostari, prije no ga mladost stigne. Nije čudo i valjda bit će i Bogu po volji, da ja čuvam moga Stipu, ljubav moju, milovanje moje, kao pravu zjenicu oka moga; a da sam ostavila ovoga drugoga da planduje, nije moja krivnja, jer se rodio naprasit, oporan, zloban, a na ulici naučio se, da u potaji drži otrov, pa da ga riga na mene i moga Stipu. Naučio se kleti, krasti i bacati kamenje i naučio se odurno mrziti na nas, kako moj Stipo nije kadar i ne će biti niti kadar da zamrzi onako kako bi ja na uzvrat htjela da zamrzim, ali mi nije dano, jer mi u krvi nije.

Bila je večer, škilja ugljena luč, slabo svjetlila pod slikom Bogorodice, Majke naše. Stipo skrušeno, milo iz svega srca moli, onako kako sam ga naučila: Sveta Marijo, mati Božja, moli za nas grješnike. Izgovara polako s nategom, da mu što ne izbjegne, da ne propusti koje svete riječi. Onaj drugi mrkonja, koprca po suhorju na ognjištu i sit zajedljivosti, nenavidan, da mu brat — nebrat — moj Stipo lijepo moli, uzme glavnju iz ognja i baci pod noge mome Stipi, pa promrsi, tek da se čuje:

— To ti je, moštro de šćavo!

(Nastavit će se.)

a kraljevinom Italijom održimo u nadi, da će obje zemlje iz toga izvući koristi. Mi ćemo se, gospodo poslanici, truditi svim našim silama, da savez koji spaja našu državu sa bratskom Čehoslovačkom i kraljevinom Rumunijom održimo i učinimo sve intimnijim, uvjereni, da je on osnovni i nezamjenljivi elemenat mira i mirnoga razvitka u srednjoj i jugoistočnoj Evropi. Stojeći na principu: Balkan — balkanskim narodima, kraljevska će vlada obratiti naročitu pažnju odnosima sa našim susjedima na Balkanu. Ona se nada da će duboka solidarnost interesa, koja vezuje sve balkanske narode i svijest da sloboda i nezavisnost ni jednog od njih ne može biti ugrožena, a da samim tim nije ugrožena sigurnost i svih ostalih, učiniti da njena želja za stvaranjem i ojačanjem prijateljskih odnosa i sa tim državama bude i ostvarena. U svakom slučaju vlada će nastojati da što skorije uspostavi normalne odnose i sa Rusijom. Naravno je, da će se pri tom strogo paziti, da ne dodje niti do najmanje povrede jugoslovenskog državnog i nacionalnog dostojanstva.

Što se tiče unutarnjeg položaja vlada smatra najprečim poslom — odstranjenje korupcije. U tu svrhu pregnut će svom snagom da u državnu administraciju unese više reda i korektnosti u radu, strogošću i apsolutnom nepristranošću; da u njoj suzbije partizanstvo i obezbjedi besprikorno vršenje i poštovanje zemaljskih zakona. Vlada će naročito nastojati, da pod svaku cijenu i svima sredstvima izkorjeni korupciju i da ma i drakonskim mjerama spriječi demoralizaciju organa državne uprave.

Vlada smatra, da je krajne vrijeme da se ozbiljno pristupi reformi posrednih i neposrednih poreza i pravednom raspoređivanju i izjednačenju poreznih tereta u cijeloj zemlji. To je potrebno ne samo radi reda u državnim financijama, nego već i iz razloga nacionalnog mira i sloge koji je od prvenstvene važnosti za ovu vladu. Ne treba niko da ima u ovoj zemlji ma i lažan osjećaj da je eksploatisan i podvlašćen, kao što i ne treba da vjeruje da je i da može biti povlašćen.

Najnoviji italijanski dekret o pravu vlasništva pred jugoslovenskom Narodnom Skupštinom.

Zagrebačka «Riječ» javlja iz Beograda: «Narodni poslanik samostalne demokratske stranke, g. dr. Josip Reisner, podnio je ministru vanjskih posala g. dru Voji Marinkoviću tri upita povodom jednog neobičnog dekreta, koji je italijanska vlada izdala 21. pr. mj., a koji se odnosi na pravno uredjenje vlasništva u pograničnim kraljevima». Tim je dekretom naš elemenat u Italiji prestao biti gospodar svojih nekretnina, jer bez dozvole vlasti ne može vlasnik svoje nekretnine ni prodati ni ustupiti čak ni rodjacima. Ne smije ništa zidati, ni kopati, ni nasipavati. Zabranjeno je bez dozvole vlasti podizati: planinske kolibe itd. S tim je zakonom naš narod u Italiji gospodarski uništen. Ovaj dekret pogadja i naše državljane, koji imaju svoje posjede na teritoriju Italije. Zbog toga je posl. dr. Reisner zamolio ministra spoljnih poslova, da mu na javnoj sjednici narodne skupštine odgovori: 1. Da li mu je spomenuti dekret italijanske vlade poznat? 2. Da li je voljan upozoriti italijansku vladu, da dekret onemogućuje razvijanje prijateljskih odnosa izmedju dva naroda, i 3. što misli preduzeti u obranu gospodarskih interesa naših državljana, koji posjeduju nekretnina na pograničnom teritoriju Italije? Vrlo je karakteristično, da je taj dekret bio najavljen već 23. maja o. g., a publikovan 21. pr. mj. dakle tek nakon sklopljenog i potpisanog trgovinskog ugovora izmedju Jugoslavije i Italije...»

Povratak Stjepana Radića.

Dne 10. tek. mjeseca stigao je iz Beča preko Maribora u Zagreb g. Stjepan Radić, predsjednik Hrvatske seljačke republikanske stranke. Osim užih prijatelja, koji su bili informirani o njegovom dolasku, nije ga na kolodvoru nitko dočekao.

Nova stranka u Italiji.

U Italiji se je u zadnje doba organizovala nova politička stranka, stranka katolika, koja se ne istovjetuje sa strankom Don Sturzovih italijanskih popolaraca (klerikalaca). Ne treba posebno isticati, da su obe stranke u prvom redu italijanskog šovinističkog karaktera. Razlika stoji samo u tome, da jedna stranka ide za fašistima, a ta ima čak i svoje ministre u vladi, dočim je druga proti fašistima.

Domaće novosti

Potpore Djačke Matice za školsku godinu 1924.—25.

Kako je već svim čitateljima «Istarske Riječi» poznato, Djačka Matica ustanovljena je za djake iz Julske Krajine. Njezina je zadaća ta, da podupire u prvom redu one djake, koji kane iza dovršenih nauka ostati u ovim krajevima, e da ne ostane naš narod bez inteligentnog naraštaja.

Obzirom na to Matica će podijeljivati potpore i zajmove samo onim djacima, koji — kako spomenuto — pružaju jamstvo, da će nakon dovršenih nauka ostati i djelovati u ovim pokrajinama. Podupiranje izvan toga okvira Matica će izvršivati samo u izvanrednim slučajevima, od slučaja do slučaja, i to u koliko joj budu dozvoljavala sredstva.

Sadašnja uprava Djačke Matice stoji na stanovištu, da posve mirnom savješću može da podupire u prvom redu one djake, koji študiraju unutar državnih medja Italije. Zatim dodaje u obzir i djaci iz Julske Krajine, koji študiraju u inozemstvu i koji se nakon dovršenih študija misle povratiti u ove pokrajine i ovdje razviti svoje strukovno djelovanje.

Prošle godine podupiralo se djaštvo na taj način, da su im se rješavale molbe od slučaja do slučaja. U budućoj skolskoj godini bit će način podupiranja sasma drugačiji. Djačka će Matica prije ili početkom buduće školske godine odrediti potpore, koje će se kasnije isplaćivati u stalnim mjesečnim (ili semestralnim) obrocima. Taj će način podjeljivanja potpore bez sumnje više odgovarati interesima djaštva, jer će mu osigurati redoviti i stalni prihod za cijelu školsku godinu. Jasno je, da na te potpore mogu da reflektiraju samo oni, koji pravodobno polože svoje molbe te ih opskrbe sa potrebnim dokumentima. Rok za ulaganje molbi ističe 31. avgusta 1924. Molbe, koje ne budu predložene do tog dana, ne će se uzimati u obzir.

Budući da je Djačka Matica u Trstu jedina ustanova u Julskoj Krajini, koja podupire naše djaštvo, molimo sve interesirane osobe, da pravodobno polože molbe za djačke potpore ili zajmove.

Visokoškolska skupština Djačke Matice u Trstu.

Primamo: — U smislu § 48. društvenih pravila pozivljem sve visokoškolske djake, koji su učlanjeni u društvu, da bezuvjetno dodju na redovitu visokoškolsku skupštinu, koja će se obdržavati u Trstu, dne 20. avgusta 1924. u 10 sati prije podne. Dnevni red i mjesto skupštine može se saznati u društvenom uredu u Trstu (Via Fabio Filzi, 10/I.). — Predsednik Djačke Matice.

Tko zna, dali je unutri i ona...?

Obzirom na teške prilike, u kojima naši ljudi moraju da živu, mi nismo očekivali ni iz daleka, da će izdanje naših «Istarskih narodih pjesama» razbuditi u njima ovoliko zanimanje. Pjesme se upravo grabe i na dušak gutaju. Već smo od nekoliko naših staraca i starica čuli, gdje govore: — «Tko zna, da li je unutri i ona, koja se je u nas pjevala prije toliko i toliko godina...» I kad vide, da je nema, naši starci kopaju u pameti i stara, zakopana pjesmica pokuša iskrsuje.

Tako su nam već do sada najavljene dvije kolede i četiri pjesme, koje još nisu nigdje zabilježene. Mi smo već zamolili naše prijatelje, da te pjesme vjerno zabilježe i nama dostave. Odlučili smo naime, da se damo na sakupljanje ostaloga narodnoga blaga. A ovime molimo i sve naše, da nam u tom plemenitom poslu idu što više na ruku.

Inače svi, koji su do sada imali prilike, da nabave ili vide ovu našu zbirku «Istarskih narodnih pjesama», ne mogu da se dovoljno nadive izboru pjesama i sjajnoj opremi, koja nama Istranima služi doista na čast.

Hvalevrijedan primjer.

Prigodom svoga boravka u Lovranu nabavila je vrla domorotkinja, gdja Vera Rubelli, jedan primjerak «Istarskih narodnih pjesama» za sebe a četiri primjerka za četvoricu opatijskih siromaha. Od srca hvala dobroj gospodji: ugledali se i drugi u ovaj lijepa primjer!

Što je na stvari?

Primamo: — Pod bivšom vladavinom bilo je više pomoraca iz Dalmacije i Hrvatskog Primorja osigurano kod tršćanskog «Istituto nazionale d'assicurazioni per gl'infortuni sul lavoro.» Medju tima nalazila se i momčad parobrodnog društva «Jadran» iz Splita. Nesretni je slučaj htio, da je godine 1917. jedna ladja tog društva eksplodirala i da je tom prigodom nastradalo više momaka. Ranjeni i oštećeni momci obratiše se odmah na osjeguravajući zavod za tjelesne oštete u Trstu molbom, da im se ustanove penzije. Kako je napomenuto tršćansko društvo riješilo njihove molbe, to ne znamo. Znamo samo to, da se svi tuže na spomenuti zavod; što više: čujemo, da se Josipu Jeličiću iz Selca (Hrvatsko Primorje), kojemu je italijanski liječnik konstatovao 100% invaliditete, od 17. IX. 1919. ucpće ne doznačuje nikakve penzije! Razlog nije nam poznat. Ugled tršćanskog «Istituta» zahtijeva, da se to pitanje raščisti.

Crkvenim vlastima na razmišljanje.

Piše nam prijatelj iz Rijeke:

Ponovno sam se ožalostio kad sam čitao u Vašem cijenjenom listu vijest o našem dobrom župniku dr. Ivanu Kukanić, kako se morao odreći svoje zakonite župe i to na temelju kojekakvih denuncijacija. On kao čestit čovjek, volio se odreći župe, nego da se njegovo ime blati u rukama kojekakvih individua i da štedi svećeničku čast. Kasnije dokazi pokazat će svijetu svu onu istinitost optužbe, kao i pravednost odredbe. Apoštolski Administrator, Izidor Sain, svakako znade za ove optužbe, a znade i to, kako se zauzeo. Upitali bismo g. Apoštolskog Administratora, da nam kaže, da li je odluka sv. Konzistorija bila ta, da se istjeraju kapucini Hrvati iz Rijeke i da se iz crkava na Rijeci istjera hrvatski jezik, ako prem je to jezik mnogobrojnih vjernika? Upitali bismo još i to g. Apoštolskoga Administratora, kako misli on i sv. Konzistorij providiti za duševno dobro i pastvu Hrvata katolika na Rijeci?

Molimo ujedno gosp. Apoštolskoga Administratora Ivana pl. Borzatti-a u Zadru, da upita sv. Konzistorij, kako se imadu tumačiti one riječi psalma 84.: «pravednost i mir izljubile se», da li moguće tako, da se u Nerezinama namještaju fratri, koji nepoznaju srpsko-hrvatskog jezika, jezika pučanstva? Da li moguće tako, da gg. župnici u Osoru, Nerezinama, Sv. Jakovu i Ćunskomu, nepoznaju jezika velike većine pučanstva? Da li je uopće moguće, da g. Apoštolski Administrator nije smatrao shodnim da u čitavo vrijeme svoga upravljanja nije progovorio ni riječi većini vjernika u njihovom jeziku, jer je to slučajno hrvatski jezik? Kad ni g. Apoštolski Administrator Sain nije smatrao ovo shodnim, bit će, da je to kakva apoštolska misija! Da li se imadu tumačiti onako, kako se sada skrbi za duševni spas Hrvata katolika u Velikom i Malom Lošinju, Unijama, i Susku? U koliko je nama poznato po nauci Kristovoj imali bi i Jugosloveni pravo, da se uče i da im se propovijeda u njihovom jeziku, jer nam se opet čini da su i Jugosloveni stvorenja božja! Što Vam se čini gg. Apoštolski Administartori?

Zabranjeni zbor.

Kršćansko-socijalna «Djaška Zveza» (t. j. Djački Savez slovenačkih djaka iz Gorice urekla je bila za 12-14. augusta zbor u Sv. Luciji. Na zboru imale su da nastupe kao predavači sve istaknute ličnosti slovenačke kršćansko-socijalne stranke, kao Besednjak, Bitežnik, kaplan Šček, pop Rejec, pop Stanic i drugi. Unatoč strogo anacionalnom karakteru toga zbora ipak je prefekt u Vidmu zabranio držanje istog. To je ona toliko razvikana sloboda. Dakako dakako!

Svega po malo

Drsko razbojstvo u rumunjskom samostanu.

U Samostanu Fontana Alba u Bukovini izvršeno je pred nekoliko dana nadasve drsko razbojstvo. U monastiru pojavilo se je 12 osoba u oficirskim uniformama i zatražili su, da smiju pregledati samostan. Prior je primio tobožnje oficire vrlo radosno i priredio im u počast svečani ručak. Odjedared su za vrijeme ručke gosti naredili redovnicima, da dignu ruke u zrak. Pod prijetnjom smrti prisilili su priora, da izruči svu gotovinu, oko četvrt milijuna leja. Zatim su razbojnici sve svezali i zatvorili u ćelije. Sve su crkvene dragocjenosti natovarili na kola i pobjegli. Dok su vlasti saznale za dogadjaj razbojnika je već nestalo.

Opio dijete na smrt.

Budimpeštanska policija uapsila je 45-godišnjeg kočijaša Schirlinga. On je prošle nedjelje po podne pio s čitavom svojom obitelji, a medju njima je i njegov 3½ godišnji sinčić. Dječak je najedared pozlilo i umro je u bolnici od otrovanja alkoholom. Neoprezni otac bit će predan sudu radi prekršaja proti sigurnosti života. — Ljudi, budite pametni i nemojte opijati svoju djecu!

Polila se petrolejem i... zapalila.

U italijanskom se gradu Belluno polila petrolejem i zapalila starica Giovanna Sommacal. Ona je to zacijelo počinila u neubrojivom stanju, koji je posljedica vjerskoga fanatizma, jer je umrla zazivajući Krista. Različne okolnosti potvrdjuju ovo mišljenje, jer je u krevetu starice nadjeno nekoliko kvrgastih štapova, na kojima je starica spavala, dok je u jastuku držala nekoliko oštrih željeznih veriga. Nadjeno je i drugih indicija, po kojima je jasno, da se sirota žena užasno mrcvarila. Interesantno je, da je žena počinila ovo samoubijstvo u kući jednoga svećenika, gdje je služila kao služavka.

Dvoboj zaljubljenih staraca.

U New-Yorku pobila su se u dvoboju na pištolje dva zaljubljena starčića, jedan u 71. a drugi u 75. godini. Do dvoboja je došlo zbog sukoba u borbi za ljubav neke sedamdesetgodišnje ljepotice. Jedan od boraca ubijen je, a drugi je uapšen.

Žena, koja 73 godine nije pila vode.

Dok Amerika zabranjuje uživanje alkohola, čuje se, da u Engleskoj počinju smatrati vodu posve suvišnom. Neka odlična gospodja iz Sussexa, obolivši požalila se jednom liječniku iz Londona. Jednog dana ona osjeti žedju. Liječnik joj ponudi čašu vode. Ona odbije. Za vrijeme izložbe od 1851 ona je popila čašu tople vode, «odvratne tekućine», koja joj se tako malo svidjela, da ve 73 godine nije okusila ni jedne kapi.

Leptiri zaustavili željeznički vlak.

U italijanskoj provinciji Umbria spala je kiša bijelih leptira i za čas je čitava ... izgledala kao pokrivena snijegom. ... tomobili dolazeći iz Asisa, gdje se ... kongres invalida, morali su prekinuti ..., a dva vlaka morala su stajati nekoliko ..., jer su od leptira tračnice postale sklisk... mašini nevidljive. Na sreću je pala pr... Ona je potukla oblake leptira, očistila ... i puteve i sada je uspostavljen je pr... promet.

Tražili alkohol, našli Italijane.

Newyorški «Svijet» piše: «Neki pol... patrolni čamac zaustavio je ispred Rock... Beach jedan sumnjivi brod misleći, da ... čari alkohol.

Kod premetačine broda policija nije ... ni traga alkohola, ali je izvukla na palubu ... preplašena Italijana, koji su se nezakonito htjeli ušuljati u Sjedinjene Države. Od... su na Illis Island i bit će prvim parobrodom vraćeni u Italiju».

Tako «Svijet». Kako vidimo, američki zakon tvrd, ali su obično još tvrdje posljedice kršenja zakona. To bi morali imati na pameti svi naši ljudi u Istri, koji misle, da u Ameriku mogu ući kroz dimnjak, to j. kroz Kanadu, Kubu i Meksiko, kako im to utuvljuju u glavu nekoji besavjesni špekulanti. Ljudi, čuvajte se zlobnih ljudi i ne mojte se podavati u nikakve pustolovine!

Novorodjenče sa kljunom i ženskim grudima.

U Grčkoj, u Ateni rodilo se čudno dijete, koje je živjelo samo 5 dana. Dijete je težilo 5 kg. i 350 grama, nije imalo obrva, a oči su mu bile nenaravno velike i prekrivene crvenkastom kožicom. Mjesto nosa imalo je kljun, a usta preširoka. Najinteresantnije je to, što je ovo čudovište imalo izrasle i dobro razvijene grudi dvadesetgodišnje djevojke. Plač ovoga bića bio je sličan pasjem lavežu.

Mačka, koja se daje dojiti od žene.

Slučaj se desio u Italiji, u gradiću S..., gdje je jedna žena zaspala dojeći dijete. Za vrijeme dok je žena spavala privuče joj se mala mačkica i počne sisati. Žena se uprepaštena probudi i alarmira ukućane, jer se mačkica nikako nije htjela otkinuti od sise. Ovaj se čudan slučaj mnogo komentira.

Kako možemo doživjeti 100 i više godina?

Jedan američki liječnik veli, da to baš nije jako teško, pa za to preporuča ovo: Peri zube svaki dan barem sedam puta. Operi ruke iza svakog posla. Rano treba ići spavati. Ako dugo bdiješ u noći, to umara duh i prenapinje živce. Dok jedeš, ne pij ništa osim čašu dvije vode. Radi svoje poslove veselo i budi uvijek zadovoljan, jer nezadovoljstvo ubija čovjeka. To su eto savjeti tog američkog liječnika.

Pucat će sa zemlje na mjesec.

Neki američki učenjaci ovog ljeta nekakvim ogromnim tanetom, koje je kao ogromna cigara načinjeno od čelika. U tom tanetu će biti mnogo drugih taneta, a u svakom mali stroj, koji će na putu do mjeseca redom zapaljivati taneta. Kad prvo tane, koje će biti ispaljeno sa zemlje, dodje dotle, da ne bude više dalje skoro moglo letjeti, ispalit će se iz njega samo od sebe onim strojem drugo, koje će letjeti dalje, a kad i to smalakše, ispalit će se samo iz njega treće, pa će se tako redom iz jednog taneta ispalijvati drugo, dok zadnje ne padne na mjesec. A na mjesecu će se raspršnuti i zapaliti 2 funte bengalske vatre, koja će tako zasjati, da će se dalekozorom i sa zemlje vidjeti, pa će onda ti učenjaci znati, da im je tane zbilja došlo do mjeseca. Taj će put taneta do mjeseca trajati, vele, 36 sati, to jest dva dana i jednu noć.

Kako izgleda zvijezda Danica?

Zvijezda Danica je najljepša, što je vidimo. Prva zasja uveče, a zadnja trne ujutro. Ali učenjaci vele, da je ona najgadnija zvijezda, kad je izbližega pogledaš na velike dalekozore. Kažu, da je ona sva prekrita najglibovitijim baruštinama i obavita najotrovnijim smradom. U onim baruštinama žive ogromni crvi, stonoge i gmizavci, koji su tako veliki, da bi mi ljudi prema njima bili kao sitni patuljci. Iz baruština rastu guste divlje ogromne šume, kroz koje se provlače ogromni pauci i gnusna čudovišta, koja imadu ogromno tijelo kao slon, a glavu malu kao zmija. Trava i biljke, što u tim močvarama rastu, velike su kao kod nas bukve. Na dnu tih močvara plove ogromne školjke, neobična vodena čudovišta i strahovite ribe grdosije. Na Danici vlada noć užasno crna, kroz koju se širi urlik i zavijanje onih strašnih zvijeri. Eto takav je život na zvijezdi Danici, koja nama tako lijepo sja.

Što se dogodi kad muha ubode mulu.

Nevjerojatno je što sve može da prouzrokuje jednostavni ubod muhe. Kad je neki dan iz franceskog gradića Chavollesa odlazio neki provincijalni cirkus, bila je pred kavez, u kome su bila zatvorena četiri lava, upregnuta jedna mula. Tu mulu je u tom času ubola muha. Mula je od uboda pobjesnila i počela da leti sa kavezom, koji se prevrno i raspao, a iz njega poletiše četiri uplašena lava i poj... doše najprije mulu. Konj, koji je išao pored kaveza uplašio se i u slijepom trku pao u kanal u kome se utopio. Odmah su mobilizovani žandarmi iz okolice, koji su ubili sva četiri lava, kad su se nalazili u sred ručka žderući mulu.

Velika poplava u Sloveniji.

Prošlog petka nastalo je u Sloveniji veliko nevrijeme. Tom prigodom poplavilo je više polja. Utopilo se 15 ljudi. Više je mostova porušeno. Šteta iznaša više milijuna dinara.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 38 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 21. augusta 1924.** Pojedini broj **20** cent. **God. II.**

„Istarska Riječ"

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Ponor

Novi zakon o ograničenju prava vlasništva nije uskomešao samo nas Hrvate i Slovence, već je do skrajnosti uzrujao i one naše suzemljake italijanske narodnosti, koji su takodjer pogodjeni istim zakonskim dekretom. Poput naših poslanika, tako su i neki njihovi predstavnici poduzeli kod vlade izvjesne korake, da se taj zakon odstrani odnosno ublaži. Budućnost će pokazati, hoće li ti koraci imati kakav povoljan uspjeh.

Medjutim, dok se sa nadležne strane tome ne doskoči, mi stojimo pred ponorom, pred gotovom gospodarskom ruinom. To konstatuje i »Piccolo della Sera« od 14. o. mj. u svom članku »Pola e l'Istria nel nuovo regime giuridico di confine.« U članku je doduše najviše govora o Puli i italijanskom dijelu Istre, ali što je ondje rečeno, može se sasvim lako da protegne na čitavu Julsku Krajinu.

Clankopisac, Raimondo Desanti, napominje medju ostalim, da je Pula u vrijeme Austrije bila tvrdnjava prvoga reda snabdjevena svim mogućim i najmodernijim sredstvima obrane i navale, pa ipak nisu u pogledu privatnog vlasništva stvoreni za nju zakoni ni izdaleka slični ovima. Jedino na što su se vlasnici nekretnina morali da obvežu, bilo je to, da će na zahtjev vojne vlasti morati da poruše svoje kuće. Ali to se pokazalo suvišnim, budući da se za vrijeme čitavog rata nije smatralo potrebnim, da se obori ničiji dom.

Već je nekako razumljivo, da vojna vlast može u vrijeme rata da diže i obara, što se njoj čini nužno bilo za obranu ili za navalu, i to ne samo na granicama već i u unutrašnjosti, ako bi se kojim slučajem prenijele onamo ratne operacije. Da je pak ovaj zakonski dekret za obranu države u istini potreban, on bi se morao da protegne i na druge krajeve uz državnu granicu, prema Švicarskoj i prema Franceskoj, jer — kako nas historija uči — vrag ni onuda ne spava. A da u svemu tomu ima barem nešto dosljednosti protegao bi se taj zakon i na čitavu italijansku obalu, jer je i ta obala u neku ruku granica prema moru... Medjutim u zakonu nema o tome ni spomena, ali zato ima klauzula, kojom se od tih izuzetnih mjera oslobadja — Zadar, dok se Rijeka uopće nigdje i ne spominje. Pula da, a Rijeka, kojoj se kuće ogledaju u jugoslovenskim vodama — ne. Uistini su nedokučivi putevi izvjesnih zakonskih dekreta...

Mi smo taj uistini čudan zakon donijeli već u našem listu. U krupnim smo potezima naveli i neke njegove teške posljedice. Da se pak spomenuti zakon provedi sa strogošću, dovelo bi to i do nekakvih gotovo nevjerovatnih sličica. »Piccolo della Sera« navodi neke takove slučajeve:

Zabranjeno je rušiti, veli Raimondo Desanti. Ali ako zidovi neke kuće popuštaju, kuća će se srušiti, ako se brzo ne doskoči. Što da se čini? Hoćeš da zasadiš lozu? Od potrebe je, da u tu svrhu iskopaš u zemlji jamu. Ako se strogo držiš zakona, ti si dužan zatražiti dopuštenje u vlasti i čekati riješenje puna tri mjeseca. Ima krajeva u Istri, veli nadalje Desanti, gdje se njive zgrade i to pomoću gromača. Hoćeš, da oko svoje njive složiš nekoliko kamenčića, i za to moraš da tražiš dopuštenje i da čekaš odnosno riješenje. U mojem vrtu ima jedno osušeno, usahlo drvo. Trebam drva za gorivo, pa hoću da ga posječem. I za to moram da tražim dopuštenje i da čekam tri mjeseca... Imam par krava i par magaraca. U stali se nakupilo gnoja. Hoću da ga prenesen napolje i da ga složim u hrpu. I zato moram da tražim dopuštenje, i ako ga ne dobijem na vrijeme, može se dogoditi, da mi blago u štaji crkne udušeno u onom blatu.

Ali ima i gore. U Istri daju se zemljišta u zakup u septembru svake godine. Ni to se ne smije izvršiti bez predhodne dozvole gospodina prefekta. Treba moliti i čekati do kraja decembra na riješenje, a mi znamo, da se već u oktobru i novembru ore zemlja i sije žito. Još jedno, veli Desanti: da sam nekome posudio novaca i za taj dug uknjižio sam se na njegovu kuću. Dužnik ne će da plati dug, a ja hoću, da mu kuću prodam na dražbu. Što onda, ako vlasti ne dopuste, da joj bude vlasnik onaj, koji ju je na dražbi kupio? A što će biti onda, ako otac ostavi sinu imanje, pa ako taj sin nije simpatičan oblastima? Po ovom novom zakonu vlasti mogu reći: mi ne dopuštamo, da sin onoga pokojnika postane vlasnikom njegova imanja. I sve tako.

Kamo to vodi? U ponor... U očitu ruinu, jer se tim ograničenjem prava vlasništva snizuje vrijednost kuća i zemljišta na ništa.

Tko će da nekome posudi novaca, kad već unaprijed zna, da mu dotičnik ne može pružiti nikakva jamstva, da će ga ikada isplatiti?

Ovaj zakonski dekret može se promijeniti i mi se nadamo, da će vlada biti uvidjavna i odrediti, da se ukine ili uvelike ublaži, jer ovakav kakav jest, poprima uistini nekakav, kako ono Desanti veli — veksatorski značaj.

Veličanstvena jugoslovenska manifestacija u Zagrebu

Zagrebački sokolski slet i sabor

Već nekoliko dana Zagreb pliva u oduševljenoj radosti rumenila sokolskih košulja. Slegao se onamo silan broj Sokola. Računa se, da ukupni broj Sokola, koji su došli na zagrebački sokolski slet, prekoračuje 13.000. Zagreb je bio sav u moru jugoslovenskih zastava. Oduševljenje za ovaj slet bilo je izvan svakog očekivanja.

Veličanstveni dolazak sokolskih vlakova.

U drugoj polovici prošlog tjedna osvanuli su krasni, upravo kraljevski sokolski dani u Zagrebu. Posebni su sokolski vlakovi dolazili točno prema rasporedu, u razmacima od pola sata, a iz svakoga su silazili, burno pozdravljani, Sokoli sa svih strana prostrane jugoslovenske domovine i slavenska braća sa sjevera.

U četvrtak poslije podne došao je posebni češki vlak sa 240 čeških Sokolova i Sokolica pod vodstvom brata Dvořaka i brata Agatona Hellera. Tim istim vlakom je stigla i delegacija poljskih Sokolova od sedam članova i dvije članice, koje je brat Adam baron Zanowski, starješina poljskoga sokolskog saveza, i brat dr. Czaslav Klos, načelnik saveza. Na kolodvoru ih je pozdravila mnogobrojna publika, a u ime sokolske župe kralja Petra Svačića, kao domaćine, pozdravio je goste dr. Oton Gavrančić, a zahvalio se brat Dvořak. Doček je bio veličanstven. Peron, sav prostor pred kolodvorom, Trg I. i sve ulice kuda su prolazili Sokoli, bile su pune svijeta, koji je oduševljeno pozdravljao pridošlu braću Sokolove. Uz braću iz Češke najoduševljenije je bio pozdravljen dolazak sokolskoga vlaka, kojim su došli Riječani i Dalmatinci, na kome su svi vagoni bili iskićeni zelenilom te su iz kupela veselo odjekivali poklici Zagrebu, jugoslov. kralju i otadžbini.

Vježbe na sokolskom sletu.

Sve su sokolske vježbe uspjele iznad svakog očekivanja. Svakog dana zaposjeo je gradjanstvo prostrane tribune do zadnjega mjesta. Računa se, da je dnevno prisustvovalo vježbama oko 20.000 duša. Sletište je bilo vrlo ukusno uredjeno. Čitavo je sletište bilo okićeno državnim barjacima, srpskim, hrvatskim, slovenskim, češkim, poljskim i ruskim zastavama, a za vrijeme javne vježbe poletjelo je nekoliko raketa u zrak, koje su u visini eksplodirale i iz njih se raširio mali padobran sa državnim barjačićem, i hrvatskim, srpskim i slovenskim trobojnicama. Brojni aeroplani su kružili kroz čitavo vrijeme javne vježbe nad sletištem. Sve vježbe je pratila vojna muzika, a za pojedinih odmora svirale su mnogobrojne sokolske glazbe i fanfare.

Prošlog petka došao je na sletište i kraljev zastupnik, pomoćnik komandanta IV. armijske oblasti u Zagrebu, general Srećković u pratnji starješine zagrebačke župe kralja Petra Svačića, brata dra Otona Gavrančića i cijeloga svečanog odbora. Burno pozdravljen prošao je u kraljevsku ložu, kamo je pozvao k sebi starješinu JSS brata Gangla, zastupnika COS brata Dvořaka, starješinu poljskog i ruskoga sokolskog saveza brata Zamoiskoga i starješinu ruskoga sokolskog zaveza u inostranstvu brata dra Verguna.

U petak poslije podne nastupila su kod vježbe muška i ženska djeca, 130 na broju, koja su izvodila Bogunovićeve skupne proste vježbe. Izvedba je bila dobra, sastav vježba je izvrstan. Zatim je nastupilo 100 čeških Sokolica u vježbama s batinama. Slijedile su proste vježbe Sokolova. U krasnom figuralnom nastupu, koji je bio u toliko teži, što je za vježbače bio samo jedan ulaz, nastupilo je oko 1000 vježbača, sigurna koraka na vježbalište. Teške, zapravo i preteške vježbe za mnoga društva, izvedene su izvrsno: vježbači su pokazali izvrsnu disciplinu, sigurnu pažnju kod rada i krepku volju da izvrše i najteže vježbe. Zato im treba odati svaku čast i zahvalnost. Ovo je dokaz, da u jugoslovenskima društvima ima izvrstan tjelovježbeni materijal.

Naročitu je pozornost izazvala vježba mornara iz Gjenovića pod vodstvom kapetana Kovača, koji su izveli tačno i bez pogriješke svoje hitre vježbe »Naprej«. Nato je nastupila burnim oduševljeniem pozdravljena narodna vojska, koja je u lijepom zamišljenom slikovitom nastupu pod vodstvom oficira izvela precizno svoje proste vježbe. Bilo je tu 1800 vojnika i oni su izveli sve vježbe bez pogriješke, a naročito treba istaknuti zadnju, koja je u istinu vrlo teška. Precizna izvedba i apsolutna skladnost je pokazala, da jugoslovenski časnici dobro shvaćaju značenje sokolske tjelovježbe. Treba naročito istaknuti točnost na sekundu, kad su vojnici nakon svršenih vježbo polagali »ruke uz šav« te se čulo kao da je od nekuda prasnuo grom.

Na to je nastupila grupa sedam čeških Sokolova k preči. Već kod nastupa izazvali su opće čudjenje svojim neobično razvijenim mišicama. Tu se nažalost desila mala nezgoda, jer je slabo montirana preča popustila i jedan vježbač umalo da nije skrhao vrat, ali mu se srećom nije ništa teže dogodilo. Nato su Česi nastupili k vježbama na visokim ručama. Izvodili su svoje vježbe tako sigurno i vješto, kako se rijetko kada može vidjeti. Općinstvu je zastajao dah kod vratolomnih pokreta visoko ponad ruča, a vježbači su ih izvodili bez ikakove smetnje.

Jednaku pohvalu kao članovi zaslužuju i članice. Vježbe su članica bile lijepo i precizno izvedene, nastup takodjer figuralan i kompliciran, a nastupilo ih je oko 600. Vježbanje na spravama uzornih odjela bilo vrlo dobro. Vježbalo se na jednoj proči, na dvjema karikama, na šest ruča i na jednom konju.

Sokol iz Sarajeva je u isto vrijeme izvadjao lijepe skupine na visokoj ljestvi, a podoficirska ška škola skupne proste vježbe.

Opću je pozornost pobudila ljubljanska grupa na karikama, koja je izvela lijepe vježbe s puškama, s upravo divnom sigurnošću.

Konačno je još nastupilo članstvo sokolskoga društva na Sušaku i izvelo skupne vježbe svih kategorija u isti mah, počevši od djece do najstarijih članova, koje su zaključene sa visokim piramidom.

Dojam, koji je izazvalo jugoslovensko sokolstvo sa svojim javnim nastupom, uvjerio je općinstvo da se u jugoslovenskom sokolstvu marljivo i ustrajno radi, da se ne frazira niti politizira, već u svakom smjeru goji samo pravi sokolski duh tjelesne snage i slavenskoga bratstva. Treba zamisliti, koliko je energije, napora i vremena trebalo uložiti, da se tisuće vježbača i vježbačica podvrgnu u jedan mah komandi načelnika i kao jedno tijelo izvode skladne pokrete, bez pogrješke i zabune.

Drugi dan sleta.

Drugi dan sleta bio je takodjer veličanstven i dobro posjećen. Sletište je bilo kroz cijeli dan vanredno živo. U četiri sata poslijepodne bila je priredjena na igralištu »Concordie« velika sokolska zabava. Sviralo je 5 glazbi. Zabava je bila vanredno dobro posjećena, tako, da je igralište bilo dupkom puno.

Tekom dana stigao je u Zagreb oko 2000 seljačkih Sokola i gosti iz zagrebačke župe.

Zatim je cijeli zbor Sokola i Sokolica otišao u svečanoj povorci kroz grad. U povorci stupala je najprije sokolska konjica i konjica Sokola u narodnim nošnjama. Ostali Sokoli i Sokolice bili su svrstani po župama. Povorka je krenula sa sletišta Miramarskom cestom, Podvožnjakom, Mihanovićevom ulicom, Akademičkim trgom, Zrinjevcem, Nikolićevom ulicom te Masarykovom ulicom na Wilsonov trg. Tu se pred kazalištem obdržavao sokolski zbor. Sa balkona narodnog kazališta pozdravio je sveukupno sokolstvo zastupnik vlade, ministar g. Pečić, te starješina Jugoslovenskog Sokola g. Gangl, kaošto i delegati čehoslovačkog, poljskog i ruskog Sokolstva.

Posljednji dan sokolskog sleta.

U nedjelju je završen pokrajinski slet jugoslovenskih Sokola u Zagrebu vanredno lijepom povorkom kroz grad i oduševljenim pozdravljanjem II. sabora jugoslovenskog Sokolstva. Budući da je cijelo popodne lijevala kiša, otpala je jedna javna vježba, kao i veselica na Concordijinom igralištu.

U pola 9 prije podne skupila se cijela delegacija čehoslovačkog sokolstva pred jugoslavenskom akademijom. Načelnik Č. O. S. održao je krasan govor, a nakon toga položen je na Strossmaierovo poprsje krasan vijenac sa jugoslavenskom i čehoslovačkom trobojkom i natpisom »Velikom Slovanu Č. O. S.« Tome činu prisustvovala je masa gradjanstva.

* * *

Počam od 8 sati skupljali su se Sokoli i Sokolice na sletištu, odakle je u pola 10 sati krenula vrlo lijepa povorka od kojih 6000 Sokola i Sokolica u odorama sa 14 glazbi i fanfara. Povorku je predvodila sokolska konjica (u svemu 185) sa fanfarom na konjima. Konjica je bila iz Sarajeva, Maribora, Ljubljane i Zagreba. Iza nej išla je glazba muzičke škole u Vršcu, pa starješinstvo na čelu sa starostama poljskog sokolstva g. Zamoiskog, jugoslovenskog gosp. Gangla, ruskog g. Vergana i čehoslovačkog g. Stepaneka. Poslije starješinstva stupale su češke Sokolice i Sokoli — 188, Poljaci 18, Rusi 27. Iza ovih delegacija nošene su 63 sokolske zastave. Daljnja povorka iza zastava: 336 članica ženskog naraštaja, 744 Sokolice iz osamnaest župa, 176 članova muškog naraštaja, 1472 sokola u svečanoj odori iz 24 župe, 236 sokola u vježbovnom odijelu pod vodstvom olimpijskog prvaka Leona Štukilja, 104 Sokolice u narodnoj nošnji i 88 Sokolova, te konačno oko 2000 seljačkih Sokola pod 18 državnih zastava.

Cijelim putem na dolasku i odlasku sa Wilsonovog trga bila je povorka burno pozdravljena od publike, koja je napunila sa obje strane pločnike i prozore na svim kućama. Sa prozora bacano je cvijeće na povorku.

Sokolski sabor.

Oko pola 1 sat popoldne bila je već puna saborska dvorana delegata — oko 400 iz cijele Jugoslavije, koji su došli na svečano otvorenje II. sabora jugoslovenskog Sokolstva. Kada je u sabornicu unišao zamjenik Nj. Vel. Kralja general Srećković, nastalo je burno klicanje: Živio kralj! Na predsjedničku stolicu sjeo je starosta jugoslovenskog sokolstva g. Gangl, desno na počasnom mjestu zamjenik Nj. V. kralja general Srećković, lijevo na počasnom mjestu zastupnik vlade ministar g. Pečić. Otvorenju sabora sudjelovali su delegati čehoslovačkog, poljskog i ruskog Sokolstva.

Starosta g. Gangl pozdravivši zamjenika Nj. Vel. kralja generala Srećkovića, zastupnika vlade g. Pečića, predstavnika vojske generala Uzun-Mirkovića, predstavnika zagrebačke oblasti g. Tončića, braću Čehoslovake, Poljake i Ruse, održao je jedinstveno snažni i poletan govor o Sokolstvu, naročito o zadaći jugoslovenskog sokolstva. Otpočeo je riječima deklaracije od 1. I. 1919.: jedna smo država, jedan narod i jedno Sokolstvo. U tome nema nikakva kompromisa. »Žalim,« nastavio je, »da na mom mjestu ne stoji još uvijek prvi starosta jugoslovenskog Sokolstva...« Svi ustaju klićući »Slava Oraženu!« U nastavku govora naglasio je: Sokolska državna politika je za sebe ništa, za narod sve! Sreća domovine je naš cilj. Glede snage jugoslovenskog Sokolstva reče, da je od I. sabora (g. 1919.) do danes porasao za 268 društava, 10 župa i 40.000 članova. Danas broji jugoslovensko Sokolstvo 522 društva, 26 župa i 84.116 članova

Zamjenik Nj. Vel. kralja general Srećković naglasio je ukratko, kolikom pažnjom prati Nj. Vel. rad Sokolstva. Pozdravlja Sokolstvo, naročito starješinstvo, koje ima da se bori sa tolikim poteškoćama.

Zastupnik vlade ministar g. Pečić pozdravlja sabor Sokolstva u ime vlade. Radi velikih misli i težnja, što vode Sokolstvo, vlada izjavljuje, da će izaći u susret svakoj njegovoj potrebi i želji.

U ime Poljaka zahvalio se na pozdravu Sczepinski, u ime Rusa dr. Vergun, u ime Čehoslovaka načelnik Č. O. S. Stepanek.

Prešlo se na dnevni red. Novi ustav jugoslavenskog Sokolstva izradjen u naročitoj komisiji prihvaćen je »en bloc.«

Nakon toga, što je starješina g. Gangl imenovao funkcijonere za sabor, Odgodeno je zasjedanje za ponedjeljak, na koje ćemo se potanje osvrnuti u narodnom broju »Istarske Riječi«.

Akcija naših poslanika protiv dekreta o ogran. prava vlasništva

Naš narodni poslanik dr. Wilfan bio je u Rimu i sastao se s njemačkim narodnim poslanicima, s kojima je ustanačio akciju proti poznatom dekretu o ograničenju prava vlastništva. Zatim je otišao s njemačkim poslanicima Tinzl-om i Sternbachom k ministru unutarnjih djela, Federzoniju, koji je saslušao protest i predloge poslanika i izjavio, da dekret ima čisto politički karakter, te konačno obećao da će još jedamput pregledati i proučiti cijelu stvar i eventualno donijeti u eksekutivnom dekretu ublaženje.

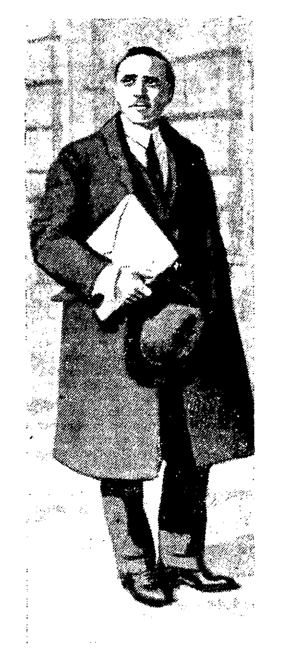
Drugi dan podali su se spomenuti poslanici, kojim se pridružio i slovenački poslanik iz Gorice dr. Besednjak, k podtajniku vojneg ministarstva. Tu im je bilo rečeno, da dekret nije nikakva novotarija, nego da već odavna postoji sličan dekret i za druge pogranične pokrajine kao na pr. za Val d'Aosta, Ventimiglia itd. Što više, obećao je poslanicima, da će im poslati u hotel sve brojeve tih dekreta. No poslanici su uzalud čekali na nje.

Izgleda, da sličan dekret o ograničenom pravu vlasništva, kakav je uveden u Julskoj i Tridentinskoj pokrajini, uopće ne postoji u nijednoj drugoj italijanskoj pokrajini, a niti na cijeloj zemaljskoj kruglji.

Medjutim je ministar Oviglio, koji upravlja ministarstvom pravosudja, sa svoje strane ustvrdio, da će se on ravnati samo po intencijama ministarstva vojne. Vedremo, gospodo ministri!

Matteottijeva lješina pronadjena

Traganje za lješinom poslanika Matteotti-a konačno je završeno s uspjehom. Prošlog tjedna našli su njegovu lješinu u jednoj šumi izmedju mjesta Scrofano i Riano. Mjesto Guardarella, gdje je nadjena Matteotti-eva lješina, nalazi se blizu državne ceste Flaminia te je odaljeno kakvih 25 km. od Rima. Lješinu je pronašao oružnički brigadijer Scarabelli, koji se nalazio sa psom u lovu. Pas je nanjušio čovječje meso i tu se zaostavio. Nato je brigadijer obavijestio nadležne vlasti, koje su dale otvoriti grob. Matteotti bio je zakopan u 20 cm dubokoj jami. U prsima mu

Socijalistički poslanik Giacomo Matteotti.

je postajao bodež. Iako je bila lješina u raspadanju, ipak se prepoznala karakteristička Matteotti-eva glava, zatim zubi na lijevoj strani i bračni prsten na lijevoj ruci. Lješina je bila posvema gola, jer su je zločinci svukli, da tako otešćaju raspoznavanje. Matteotti-evi ostanci bili su najprije otpremljeni u kapelicu na groblju obližnjeg sela Riano. Tu su pred sudbenom komisijom izjavili zubari, pokojnikova supruga, rodjaci i prijatelji, da je to bez sumnje lješina pok. Matteotti-a. Jučer su bili otpremljeni smrtni ostanci posl. Matteotti-a iz Riana u njegovo rodno mjesto u Fratta Polesine. Pogreb je bio posve jednostavan, jer Matteotti-eva supruga nije htjela da se pokopa na svečani način u Rimu, kako je to zaključila socijalistička stranka. Pogrebu je prisustvovala velika masa Matteotti-evih rodjaka, prijatelja i štovatelja.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Pomrčina mjeseca. - Duboka razmatranja. Moja »falsariga«. - Ne ćemo kuratele!

Najfamozniji dogadjaj, što se je u ovih posljednjih osam dana zbio na Rijeci, bila je bez sumnje pomrčina mjeseca. To se je naime desilo ovako: naša zemlja, u svom vječitom kotrljanju ili foks trotu oko sunca, našla se najednom izmedju sunca i mjeseca, što je od prilike isto, kao da biste vi u noći stali izmedju zapaljene lampe i jednoga svoga prijatelja. Prijatelj bi ostao u sjeni, baš kaošto je one večeri ostao u sjeni i mjesec i to sve dotle, dok ne biste i vi kao i naša zemlja pronašli za shodno, da mu idete s puta od svetla... I tako bi čovjek rekao, kao da naša zemlja, nezadovoljna, što sama nema mira, ne će da dade ni drugima...

One večeri, u četvrtak, 14. o. mj., čitava je Rijeka bila vani, s nosom vajer«. Svi smo se našli na okupu: od najznamenitijih bivših ministra pa do zadnjeg riječkog malkontenta. Stajali smo i gledali i komentirali. Naša svagdašnja mizerija tako je velika i strašna, da smo upravo uživali, što barem na čas možemo na nju da zaboravimo. Tako smo se mi one večeri svi složno digli u više mjesečeve sfere.

A kako pak od mjeseca do planeta Marsa nema nego jedan sam korak, to smo se mi, dakako duhom, digli malo i do njega, što nije ni tako teško bilo, jer nam je taj planet upravo u one dane bio nekako najbliže, tako da mnogi misle, da ova vremena, što nas već od nekoliko nedjelja progone, imadu svoj uzrok baš u toj neobičnoj blizini našega susjeda Marsa. Nama Riječanima je uvijek neko kriv: jedan put Hrvati, drugi put Italijani, a sada nam evo smeta i sâm, prilično daleki Mars... Inšoma, još se nije rodio, tko bi Fijumancu ugodio... Onda smo se uzdigli još više. Mi Riječani oduvijek smo težili za nečim višim, eteričnim... Tomu su najboljim dokazom oni silni spomenici, kojih je naš grad bio od vajkada prepun, pa svi oni naši veliki pjesnici, slikari, kipari, i svi književnici, filozofi i ostali granparole, što ih je naš nježni, holokausni grad u vijekovima rodio i posio.

Jest, mi smo Riječani uvijek težili za nečim višim, a najnoviji i najeklatantniji je tome dokaz naš Nino. On je sâm izjavio, da je do sedamnaeste godine bio Hrvat, a od sedamnaeste godine naprijed, da je počeo težiti za nečim višim, što da mu je jedina Italija mogla da dade.

Nino je dakle iza navršene sedamnaeste došao, da tako kažemo — k sebi, a to će reći, da je trebalo punih sedamnaest godina, da spozna, kako on nije od ovoga, jugoslovenskoga svijeta, već od drugoga, italijanskoga...

Za Riječana pak, koji nije čekao da navrši sedamnaestu godinu, da postane Italijanac, već je italijanski počeo da misli i osjeća prvi dan, kad ga je ona ptica roda donijela na svijet, takovom italo-fijumanskom individuu treba barem dvostruko toliko godina, da postane, ako već hoće — Hrvat. To je vrlo lijepo dokazao Giulio Caprin u onom svom »Memorialu d'un Uscocco«, što je publikovan u »Illustrazione Italiana« god. 1912. Njegov junak Danisi počeo je tek u trideset i trećoj godini svoga života da razmišlja o svojoj narodnosti, pa je tek tada spoznao, da su mu njegovi djedi bili pravi pravcati senjski Uskoci i da je po tome i on sâm po rodu i krvi — Uskok.

Kako vidite, na Rijeci se puno lakše i brže probavljaju rižoti i ombuli nego li neke ideje... Ali uzmemo li u obzir, da Tirolcu, dok postane pametan, treba punih četrdeset godina, a našim Fijumancima samo sedamnaest odnosno trideset i tri, onda možemo mi Fijumanci s ponosom da kažemo, da mi, što je do pameti, stojimo nad Tirolcima kudikamo više, nego što bi se to u prvi mah i pomisliti moglo.

U to ime mi smo se i one noći digli vanredno visoko — dakako u duhu. Digli smo se onamo sve do drugoga svemira, do onoga, o kome su nam ovih dana javile novine. Kako je poznato, nad ovim našim najvišim zvijezdama, što ih mi s najboljim teleskopima možemo da razaberemo, ima još jedan svemir mnogo veći i prostraniji od ovoga i vele, da na njemu ima mnogo više zvijezda nego li na ovom. To je nedavno astronomima uspjelo, da konstatuju, i tako je danas stalno, da je taj dvostruki, a možda i stotruki svemir upravo neizmjeran, da na njemu ima zvijezda, kojima se ne zna broja — u jednu riječ, mi danas znamo, da je svemir — velik, i da je Rijeka uporedjena s njegovom veličinom i neizmjernosti tako sićušna i neznatna, da je prilično svejedno, je li je ona samostalna republika ili jedna posve obična općinica budućega svesilnoga rimskoga carstva.

Medjutim je naša zemlja učinila mjesecu »svetlo«, i naš je široki uštap pred nama Riječanima zasinuo u svoj svojoj srebrnoj i zlatnoj ljepoti.

»Aj miseće s Boga pobratime,
Svitli meni od mraka do zore,
Dokle dojdem v divojkine dvore!
Junak v dvore, misec preko gore.
On je kuca na vrati od dvore:
»Otvor meni, draga dušo moja!
Hitro se je na noge skočila,
Gola, bosa, u tankoj kušulji,
»Daj mi konju hladne vode piti,
A misecu vina crljenoga!«
Ona, mlada, počme cvilovati.
»Što cviluješ, draga dušo moja?
»Potriba je meni cvilovati:
Kad sam mlada u nemoći bila,
Kruto sam se Bogu obećala,
Da se ne ću nikad maj ženiti,
Ni tujega junaka ljubiti.«
Al joj veli mlajahan junače:
»Ne cvil zato, draga duša moja,
Mi imamo Papu velikoga,
Ki odvisi od griha svakoga,
I tebe će, draga dušo moja!....«

Ovu sam pjesmicu našao u vašoj knjizi »Istarskih narodnih pjesama«, a čuo sam je još dok sam bio dijete. Baš je mila!

Već je blizu ponoći, a mi još uvijek gledamo u krupnu, sjajnu, mjesečevu balotu i računamo u sebi: — Ako je zemlja 30 puta veća od mjeseca, te bi se čovjeku, koji bi se slučajno našao na mjesecu, morala ta naša zemlja da prikaže 30 puta veća nego što se nama prikazuje mjesec. Kakova bi to ogromna balota bila! A kako divna! A da mi živimo na mjesecu, pa da je gledamo onako krasnu, kako li bismo uživali u njoj! A sada ne uživamo ništa... Što više: uvijek mrmljemo i tužimo se, kako je ovaj naš svijet, na kome živimo, bedast i glup!

Pa da nismo mi ljudi prave i patentirane grinte?

Aj, jesmo, jesmo....

Evo u kakve duboke misli može čovjeka da natjera jedna puka pomrčina mjeseca. Ja sam ovoj pomrčini uvelike zahvalan i zato, što mi je pružila zgode, da napišem nešto, što se ni u Italiji ne plijeni. Mi u Italiji možemo na priliku o astronomiji da pišemo, što nas je volja, dok na primjer Galileo Galilei nije u svoje vrijeme smio da kaže ni »Eppur si muove«! Znak, da smo od onoga vremena prilično uznapredovali. A pisat se može i o ribama i o svinjogojstvu i o svilogojstvu, pa i o umjetnom gnojenju, o lijepom i rdjavom vremenu i o tolikim još lijepšim i dubljim i debljim stvarima — i evo još ima u nas ljudi, koji se tuže na poznati decreto-stampa, jer slučajno taj decreto-stampa ne dopušta, da se u novinama piše o Mateottiu i raznim drugim sličnim unutrašnjim i vanjskim stvarima.

Što je do mene, ja sam presretan što imam »Vedettu«. Ona dobiva sve od Ministarstva unutranjih dela, pa i direktive. Ona je za mene uzor, model, »šimel«, kalup, kopito prema kome treba pisati, da te zdrav razum ne uvede u napast. Prva stranica: Omaggi spagnuoli, francesi ili cinesi a Mussolini. Treća stranica: Sport, Riviera del Carnaro, Calendario, chi nasce chi muore chi sposa. Četvrta: Recentissime, economie, vita del porto, borse, Ernte, Pro-ton ecc. Druga stranica kronaka (više manje skandalozna) i — što je za mene najglavnije — kritika — kritika sadašnjih prilika i ljudi.

Ova druga stranica je moj »cavallo di battaglia«. Ja je se držim kao pijan plota. U pisanju ona mi služi za »falsarigu«.

Tako je »Vedetta« u svom broju od 12. o. mj. napisala članak u kome odlučno i energično izjavlja, da mi Fijumanci ne ćemo da budemo pod ičijom kuratelom..... »Gojili smo, veli Vedetta, mnoge nade, da će se već jednom nešto i uraditi za ovu blaženu Rijeku, kad tamo, sve su te naše nade pale u vodu. Obećalo se Tomu i Remu E pa evo — Romu smo doduše dobili, ali o Tomi još ni govora. A mi znamo, da se u pogledu Rijeke stvorilo sijaset zaključaka: zašto se ti zaključci ne izvrše«

Iz duše nam govori, strupa ne pojila!

Pa još nešto. »Vedetti je vrlo teško — pa i meni, Rokcu — govoriti protiv braće »delle vecchie provincie«, ali opet nije pravo, da se na Rijeku šalju činovnici, koji sjedaju na najbolja mjesta i neprestano šikaniraju domaće namještenike i u svakoj zgodi pokazuju, da su oni tobože superiorni, a naši Fijumanci — inferiorni, kao da nismo — po Darvinovoj teoriji — svi skupa potekli od — šimija... To treba urediti — veli Vedetta — svakome svoje, pa mir i Bog, a mi Fijumanci ne ćemo i ne ćemo da ostanemo pod ičiju kuratelu. As tu kapio?

Potpisujem objema rukama, da sam već imao čast više puta da kažem i napišem, da mi Riječani nismo mačji kašalj. Mi smo jedanput imali svoj statut, svoj Indeficienter i naša stara municipalna prava. Ta prava, istina, mi nismo dobili od naših djedova Rimljana, premda su oni slična prava dijelili manjim i neznatnijim mjestima, nego je valjda bilo Rijeka u ono doba, ali smo ih dobili od naših starih negdašnjih gospodara, kojih obzirom na decreto-stampa ne ću da imenujem. Ta prava su sada otišla rakom žvižgat, i mi možemo da kažemo: »Tout est perdu« — ali je ostao obraz. Riječanin je dobar, una pasta de omo, ali samo dok se snjime postupa kao s čovjekom slobodnim i ravnopravnim. Inače on može da bude i strašan, gorepadan, volubilan. On može i preko jedne same noći da promijeni svoje osjećanje. Naš riječki najveći povjesničar, Kobler, veli na jednom mjestu (na str. 73. svoje knjige »Memorie per la Storia di Fiume« sv. III.) da »i Veneti si resero (a Fiume) odiosi tanto, che ancora 100 anni dopo erano oggetto di universale abborrimento«. To je bilo pošto su Mlečani palili grad.

Zato i ja — sve po »falsarigi« moje gorenspomenute kolegice »Vedette« velim: Braćo i prijatelji, koliko god hoćete, ma — niente kuratela.

Rokac

IZ BUZEŠTINE.

U velike nas je uznemirila vijest, što kola naokolo, da sada naša općina prodava dvije kuće, koje je svojedobno sagradila bivša slavenska općinska uprava. Bivša slavenska općinska uprava bila je dala sagraditi te kuće uz novu školsku zgradu i to za učiteljske stanove. Što je potaklo sadašnju općinsku upravu na to, da prodaje spomenute kuće nije nam poznato. Bilo kako bilo, jedno stoji, naime, da ono, što smo mi prije gradili, sada hoće drugi da ruši i razgradjuje. Zamislite samo: U nas ima i takovih ljudi, koji imaju i tu »bolest«, da vade inače krepka općinska stabla i nasadjuju nova, koja sahnu. Bilo bi nam uvelike žao, kad bi se takva šta dogodilo i sa onim dvjem kućama, koje se — kako čujemo — prodavaju i koja služe za učiteljske stanove. U tim stanovima moralo bi stajati 6 učitelja i učiteljica. Pitanje je samo, da li je općina dužna da dade napomenute kuće za stan učiteljima. Ako je dužna, tu su im na raspolaganje; ako pak nije, onda neka ih uznajmi njima uz 50—60 L. mjesečne naimovine. To će biti mnogo pametnije, nego da općina proda, kako se glasi, obe kuće za 10—12 tisuća lira. Uz ovakvu cijenu može ih svatko da kupi. Zato upozorujemo našu gospodu, koja vedre i oblače, da se okane ćorava posla, da ne prodavaju za kus kruha općinskih dobara! Ne zaboravite, gospodo, da se vremena mjenjaju i da ni jedni ni drugi ne znamo, što će nam donijesti budući dani! Uostalom ni gospodin šindaco ni opć. odbor nije odabran voljom naroda, nego samo putem nasilja; zato oni nemaju ni najmanjeg prava da bez privole naroda prodavaju općinska imanja!

IZ VRHA KOD BUZETA.

Svojedobno je naš »delegato comunale« g. Giovanni Gherbec lažno optužio našu učiteljicu Ladavac, da je pokrala i opljačkala školu. Cijela je Vrhuština bila uvjerena, da je učiteljica Ladavac nevina. Unatoč svega toga naš se »delegato comunale« veselio njezinoj propasti i hvalio, kako će on da oduzme službu toj našoj učiteljici.

Medjutim čovjek snuje, a Bog odredjuje. Ovih dana vršio se pred buzetskom preturom proces protiv naše učiteljice. Kod tog procesa doživio je naš »delegato comunale«, kao što i njegovi pomagači, posvemašnji fiasko. Gospodja Marija Ladavac bila je nesamo riješena svake krivnje i kazne, nego je proces dokazao, da sva krivnja za nerede u našoj školi leži baš na samim vrhućkim županima.

Uostalom ovaj je proces najbolje ilustrirao kalvariji našeg slavenskog učiteljstva u Istri.

IZ RAKOTOLA.

Proslava četrdesetgodišnjice misnikovanja don Luke Kirca.

Rakotole! Malo ali ponosno selo, usred ubavog zelenila, imalo se u nedjelju priliku da dokaže i ljubav i poštovanje, što ga duguje odličnom rodoljubu i uzor-svećeniku don Luki Kircu. U doba, kad ubitačni i plitki materijalizam prijeti da upropasti moralne temelje kršćanstva, kad zapadnjačka prividna kultura prodire čak i u svete hramove naše vjere i se šire jeftine i površne lažiistine iz ustiju ljudi, koji su pozvani da štite naše prave kršćanske tekovine poštenja, iskrenosti i ljubavi, upravo je zadovoljstvo uzimati učešća na proslavi četrdesetgodišnjeg rada našeg narodnog borca, kao čovjeka i kao svećenika. Tako je duboka i u pravom smislu božanstvena nauka Isukrstova, da je može samo potpun čovjek visoke inteligencije, široke obrazovanosti i naročitih osobina srca, potpuno da shvati i da da je u tom smislu i primijenjuje. Taj čovek, s kojim se može naš narod ponositi, ispravan, otvoren, iskren bez zahrptnosti i nevaljalstva, spreman da istupa za svoje uvjerenje i da ne odstupa od njega ni onda, kad je njegov lični interes ugrožen, taj apostol ljubavi, poštenja i ponosa, to je naš don Luka. Nema u njega one razdvojenosti, da je jedno u vršenju svojih staleških dužnosti, drugo u životu: načela, koje pripovijeda u crkvi, osnova su njegovog života. Cijeli narod iz Rakotola te iz obližnjih sela bio je u nedjelju na okupu, da se pomoli Bogu za zdravlje i daljnji koristan rad svoga župnika, a s narodom došli su i zastupnici naših narodnih društava i naša omladina, koja je prepoznala u tom starom borcu vodju istinito naprednih i mladenačkih ideja. Prvi put — a to zaslugom naših vrijednih učitelja i djaka-pjevača — zastrujili su dubkom punom crkvom zvukovi harmonije, koja je pratila čiste jasne glasove skladnog kvarteta, dok je narod iskrenom pobožnošću i ganut svečanošću momenta, dizao svoja srca k Bogu i družio se u ljubavi i odanosti sa svojim duševnim pastirom. Za četrdesetgodišnje nastojanje i muke — jedan dan svetkovanja, — jedan granični kamen na izoranom polju, jedan trenutak kad čovjek sustane i promjeri prevaljeni put, oći u jednom doživljaju šarene slike prošlih dana a zatim produži put u ravnom pravcu prema stošku prema istini ne obazirući se ni na lijevo ni na desno. U ovim teškim danima što je nas ubogi, zapušteni narod mogao više da dade svomu župniku od zlata svoje zahvalnosti i bisera svojih osjećaja, od odanosti našega seljaštva i oduševljenja naše omladine. Da su prilike dozvolile, znamo, da bi naš narod sa svih strana Istre dohrlio na taj dan i obnovio slavu naših tabora. Ali tiha proslava u srcima našeg svijeta i svijest, da je sve, što u Istri pošteno, narodno i iskreno misli, uz don Luku Kirca, skromno je ali skupocjeno priznanje njegovih zasluga, a nas neka vodi osnovna misao njegovog života: Budi ispravan čovjek da budeš dobar kršćanin!

IZ KOPARŠTINE.

Strašna rodbinska tragedija pri Kopru.

Mož ubil svojo ženo in tašco; težko ranil tasta ter si nazadnje še sam vzel življenje.

Zadnji pondeljek zvečer se je kakor blisk raznesla po Kopru in bližnjih vaseh pretresljiva vest, da se je bila nekje na cesti za koprskim pokopališčem ravnokar odigrala strašna družinska tragedija, kakršne ne pomnijo najstarejši ljudje v okolici. Mlad mož, ki se je bil šele pred par tedni poročil, je ubil z revolverjem svojo ženo in taščo, nevarno ranil tasta ter se nazadnje še sam ustrelil v glavo.

Strašni dogodek je seveda globoko pretresel vse tamošnje prebivalce in te dni se ni govorilo tam o drugem nego o grozni tragediji.

V vasi Kenčane, ki leži jedva par kilometrov od Kopra, je stanoval s svojo ženo Antonijo in hčerko Karolino, staro 25 let, premožen kmet po imenu Ivan Kozlović.

Družina je živela lepo v slogi in miru; pa se je zgodilo, da se je v zadnjem času ta družinska sreča nenadoma zrušila. Hčerka Karolina se je bila namreč zagledala v domačina Ivana Maršiča, starega 26 let. Vaščani so ji sicer brez vsake hudobije, svetovali, naj se ne peča s tem fantom, češ, da je človek, ki ne more imeti prav čiste vesti. Sploh pa se je govorilo po vasi kar javno, da je fant pred nedolgim časom ubil in oropal neko staro ženico v bližni vasi Truške.

Ona pa ni verovala vsem tem govoricam. Nasprotno: zamerila je vaščanom, da govorijo tako, ker ji zavidajo, da bi žnjim stopila v nameravani zakon. Tudi njeni stariši so imeli marsikaterikrat priliko slišati, kako so slabo govorili o Maršiču, a so ostali kljub temu vedno nepristranski. Pač pa so pogostoma pravili hčerki: Kakor si boš postlala, tako boš ležala.

Dekle je pa ostalo pri svojem: izbralo si je Maršiča za ženina in pri tem je vztrajalo.

Par mesecev pozneje si je začela Karolina pripravljati balo in ko je bilo že vse pripravljeno, so se vršili oklici, potem — pred tremi tedni — pa se je vršila vesela svatba. Prve dni po poroki sta živela zakonska v najlepši slogi. Kmalu pa so zagrnili zakonsko srečo črni oblaki. Maršič je namreč mislil, da mu bo tast par dni po poroki pripisal celo posestvo, a se je bridko varal. Stari Kozlović je sicer dejal, da mu bo izročil posestvo, a šele po smrti. To je pa Maršiča tako jezilo, da se je

...je začel vsak dan prepirat' z ženo in tašco. Vaščani, ki so imeli priliko večne prepire, so zmačevali z glavo mislili, da se bo pri Kozlovičevih še zgodilo.

...ljek okoli 19. ure je povabil Marženo na sprehod pot Kopra. Ker vedela, da nosi on vedno pri sebi revolver, mu je dejala da pojde si in toda pod pogojem, če pusti orožje ...pa ji je z nasmehom zagotovil da ima bati ter jo na ta način prepričal, ...zm.m. Njeno mater in oče so pa ...rne slutnje: zato sta se tudi onadva ... za njima.

...potjo je začel Marsič napeljavati pogoposestvo, kar jima je dalo povod, da začela prepirati. Pridružila sta se jima Kozlovičeva in tedaj je bil ogenj v strehi ...su dospeli vsi štirje pred koprsko po... Tam pa se je vnel še hujši prepir. ...Marsič ves iz sebe potegnil iz žepa ...ter ustrelil naprvo ženo, potem tašča; nazadnje je nameril revolver proti ter se ustrelil v glavo.

...tašča in Marsič so bili na mestu mrtvi; ...zlovič pa je ostal težko ranjen. Prepe...ga nemudoma v koprsko bolnišnico. ...vsi imajo malo upanja, da go rešio ...o, da je Kozlovičeva služkinja zblaz... je izvedela o strašnem dogodku.

Franina i Jurina

Već nismo puno vremena ni besedice ...govorili od vele pulitiki. Je pak ča novega po svete?

Fr.: Je i ni.

Jur.: Kako to je i ni! To mi po boštrića nikako ne gre va glavu.

Fr.: Da biš me ti mogal razumet, ja bim ti z jednum besedum stumačil, ča je to vela pulitika.

Fr.: Ala — reci tu besedu — morda ću te voli kako razumet. Trebe da nisam još ...deju po sem sega zvampil.

Jur.: Benj, ako moreš razumet, znaj, da je vela pulitika kako i jedna armonika. Jedan put ju rastegneš, drugi put ju stisneš i vavek jednaka muzika.

Fr.: Osobito pak, ako su piski bundani...

Jur.: Ča si to rekal?

Fr.: Dem, da je bito, ako piski na toj armonike ne valjaju.

Jur.: A na onoj svetskoj armonike nesamo da ne valjaju piski, ma ne valjaju ni mehi. To ti sa sveh stran pušća, škripje, ...roti, kako i stara, raskankarana mešnica.

Fr.: Pustimo malo za jedan hipić na stran te armoniki i te mešnjice, pak ti mane ...lo povej, ča je z onem Mateotićem. ...su ga ono prej dva meseca va Rime ...ili? Su ga našli, ale pak su rekli onako ...svoju: ki ga bu, ga bu?

Jur.: Našli su ga, našli. Ma svejedin sve ča ...e š njim dogodilo, to se ne će sve doznat, aš Talijani jedanput pišu ovako, a drugi put onako. Armonika!

Fr.: A će pak bit kada ta proces?

Jur.: Ča to pitaš? Ter znaš, da će. Nismo miga va Kine!

Fr.: A će bit puno albukati?

Jur.: Već nego mravi.

Fr.: Čital sam, da će bit i on od muki...

Jur.: Ki od muki? Tebe se sanja!

Fr.: On ča ga zovu Farinacijo. Pišu, da se je sam ponudil, da će branit jušto onega, ki je najviše kriv. A ta Farinacijo da je jedan veli parlatorijo. Vis malo, ča će reć... koša ved dir!... Govore, da bi moglo svačesa vanka prit.

Jur.: A bi moglo bi... samo on, kega ni, će najbrže ostat tamo kade je: va cimitaru.

Fr.: Ter su tako govorili i za Masimilijana, kega su va Mehsike ubili, a i za Rodolfa... Ter još ima i sada starac, ki još i veruju, da su Maksimilijan i Rodolfo živi. A kako je pak drugde po svete?

Jur.: Sve jedan tabak! Kako morda znaš, prej više vremena bili su va Ingleskoj i va Franceskoj izbori. Va Ingleskoj su dobili većinu delavci, a i va Franceskoj su predobile stranke, ke su za mir z Nemci i s celim svetom. Ale kako mira nima prez konferenci, tako su se prej nekoliko dan va Londre našli Francezi, Talijani i Amerikani, da onu stvar mej Francezi i Nemci urede ča prej moguće.

Fr.: A su ju pak uredili?

Jur.: A su vraga! Prvi dni su padale besedi sve jedna lepša od druge. Mir, prijateljstvo, pravica, obedi, večeri, šampanji — ala ki će bolje!

Fr.: A onputa?

Jur.: Onputa se je pokazalo čisto i bistro, da su Inglezi najprej Inglezi, a komać onputa delavci, i da su Francezi najprej Francezi a onputa komać ono drugo. I tako ti je stara barka sopet prišla na seku. Armonika se j' stisnula.

Fr.: I tako Inglez poteže na jednu stran, a Francez vuče na drugu — i nikada mira. Bože moj, te se kada složit?

Jur.: A ter već su se nekako i složili, ma svejedin ih je tesko razumet. Inglezi bi oteli pomoć Nemcem, zač bi radi oslabet Franceska, ka je sada jaka. Francezi to vide, pak se ne daju va trapulu čapat. Kada je pak Inglez videl, da z lepem ne more nis učinit, počel se je pretit.

Fr.: Ča ... pretit se je počel?

Jur.: Ja, ma onako na lepi, fini način. To ti je bilo ov jedan dan. Ingleski ministar je dal zapoved, da se svi ingleski brodi od gveri skupe toboże na manovri. Kada su se brodi skupili, a bilo ih je na tisuće sve jedan veći i strašneji od drugega, rekal je Inglez franceskemu i talijanskemu ministru: — Digo, vi dva, kada ste već tu, homo malo k moru videt našu flotu, kako manovra! Oni su rekli: O rajt! i šli su k moru i videli su i razumeli sve. Videli su oni, ča njim je z onem Inglez dal kapit. On njim je i prez besedi reć povedel, da je Ingleska kraljica mora i da joh! ti ga onemu, ki njoj se suprotivi. Tako je to, Franine, a za danas neka ti je i ovo dosta.

Fr.: A se je govorilo va Londre ča za naši porezi i za vino, ko nam je još po konobah?

Jur.: Ne budi trubast! Briga oneh va Londre za naši porezi i za naše vino!

Fr.: Ja, ma...

Jur.: Jama, ni ne jama ... tako je, a sada antreten!

Gospodarstvo

ZADRUGARSTVO.

I.

O zadružnom radu.

Čovjek je biće, koje po svojoj naravi hoće da živi u društvu, u vezi s drugim ljudima. Već u prastaro doba bilo je naseobina i sela, a kasnije nastadoše sve veći gradovi. Čovjek je razuman stvor, koji ima razne potrebe. Nekada se svaki pojedinac sam brinuo za pokriće svojih potreba, no što se više čovječanstvo po svom razumu kulturno dizalo, to veće su bile njegove potrebe. Danas kulturni čovjek pojedinac nikako ne može da sâm svoje potrebe namiri. Danas treba čovjeku škola, crkva, ceste, željeznice, brzojav, knjige i mnogo i premnogo toga, što su ljudi zajedničkim silama stvorili.

Sredstva za pokriće ljudskih potreba producira ljudski rad upotrebljujući prirodu i njezine sile. No ta sredstva su tako različita i mnogobrojna, da rad oko njihove produkcije moraju ljudi medju sebe porazdijeliti, pa da jedni proizvadjaju poljoprivredna dobra, drugi industrijalna, treći se bave prenosom dobara (trgovina), četvrti se brine za duševne potrebe itd. Dakle razdiobom rada produciraju jedni za druge, a to je dobro. To je dobro zato, što samo tako može svaki pojedinac biti u svoj posao dobro upućen, vješt, dotjeran, savršen, a samo takovi radnici mogu producirati »najbolje i najviše«. Dakle ljudski je razum bez ikakovih propisa i zakona, iz potrebe organizirao rad oko proizvodnje sredstava za pokriće ljudskih potreba, gdje svaki pojedinac čovjek imade svoj posao, a rad sviju zajedno čini svjetsku produkciju.

Nije svrha rada ili produkcije samo ta, da se dobra produciraju, već i ta, da radnik i proizvoditelj svojim radom svaki sebi nešto zaradi ili privrijedi. Ali težnja za osobnom privredom je opet ona sila, koja medju ljude nosi sebičnost, a zbog sebičnosti dolazi do borbe. Pa dobro, neka bude i borbe i neka vrijedi ona velikodušna poslovica našeg naroda: »Tko zna bolje, rodilo mu polje«. Ali u toj borbi nismo svi jednaki. Jedni su bogati, spremni, uplivni, jaki, a drugi siromašni, neuki, daleko od kulturnih centara, bez upliva, bez moći, a je govorimo o poštenju i nepoštenju. Kako mora da ispane borba izmedju takova dva svijeta, lako se predvidja, uvijek će podleći ovi drugi: njihovu grbaču svinuti oni njihov rad izrabiti, njihovu grbaču svinuti oni bogati i moćni.

Pa zar je uistinu onaj mali siromašniji svijet, oni mali proizvoditelji na toj kruglji zemaljskoj kao nekim prokletstvom, osudjen, da samo robuje, da svojim radom tudju bradu masti? Ne. Nikako ne. Neka mi se oprosti ova prispodoba: Da slon ili konj zna, kolika je snaga u njega, nikad mu čovjek gospodar ne bi bio. Da je svijet malih proizvoditelja svjestan sebi, kolika je sveukupna njegova imovina i kolika snaga leži u njegovom radu, nikad mu nitko ni kaplju njegovog znoja oteo ne bi, i svaki bi bankir pred njim skidao kapu.

Od ljudi potrebnih i nesvjesnih svoje moći lako će imućnik zvekećim novcem iznuditi njihovu muku, njihov trud. Šta više, ovi mogućnici, trgovci, bankiri, tvorničari i drugi dolaze složnim silama medju male proizvoditelje, a onda je protiv njih pojedinac potpuno nemoćan. Zato treba da učimo od njih. I mali proizvoditelji treba da sav svoj imetak uloże u veliki kapital, da udruženi istupaju na veća tržišta.

U svakoj grani proizvodnje treba da se mali proizvoditelji združe, a pogotovo u poljoprivrednoj grani treba sloge izmedju malih gospodara, jer poljoprivreda daje kruh čitavom čovječanstvu, daljes irovine industriji, daje zarade trgovini, dakle poljoprivrednici budu sa mnogo strana salijetani. Njihove proizvode traže mnogi moćni, bogati kupci, zato treba da i oni istupe zajednički sa svojim produktima, pa da ne oštećuje jedan drugoga konkurencijom, tko će jeftinije dati, samo da do novaca dodje. Mali gospodari i kupuju robu ali od svakojakih trgovaca. Roba, što ne valja, kuda će, nego na selo. Mali gospodar je dobro plaća, jer je mora imati, a što boljeg nema gdje da kupi. Ali ni to ne mora seljak da trpi. Mnogo njih mnogo treba, pa ako zajednički, udružno na veliko naručuju, bit će roba jeftinija i bolja. Seljački svijet mnogo toga ne zna, što imućni znadu, ali mnogo glava mnogo zna i medju mnogo malih gospodara naći će se uvijek pametnih i učenih glava, pa će ovi voditi zadružne poslove. Zadružni veliki imetak sjedinjenim silama mora da nosi i velike koristi, pa budu li mali gospodari i uživali te velike koristi, živjet će u blagostanju. Zato treba pogotovo kod nas, da se polako počnu osnivati gospodarske ili poljoprivredne zadruge, jer velika većina našeg naroda jest mali poljoprivrednik, pa bude li blagostanja u poljoprivrednika, bit će i općeg blagostanja. (Nastavit će se.)

Politički pregled

Političke prilike u Italiji.

U političkim krugovima mnogo se komentira vijest o osnutku nove katoličke stranke. Kako je poznato, tu su stranku osnovali desidenti popolarske stranke. Ministar narodnog gospodarstva senator Nava te državni podtajnik u ministarstvu pravde Matteo Gentili pristali su k toj novoj političkoj grupaciji, koja je inače posve filofašističkog značaja. Glavni organ stranke bit će »Corriere d'Italia«, list spomenutog Matteo Gentilija, koji je već od prošle godine pisao povoljno za fašizam i za vladu.

Što se tiče medjunarodnih odnošaja, nacionalna sredina priznaje faktičnu situaciju, koja potsoji na teritorijalnom i ekonomskom području, te namjerava svojim djelovanjem pridonijeti k pobjedi medjunarodne pravice, koja bi bila kadra da ukloni sve klice sporova.

Na sjednici eksekutivnog odbora fašističke stranke pristupilo se izboru naročite komisije stručnjaka, da ispita pitanje unutrašnje državne rekonstrukcije. U prvom redu ovaj odbor će imati da zaradi nacrt zakona o militarizaciji narodne milicije i o provodjenju dosadašnjih časnika narodne milice u rang časnika redovne vojske.

Glavni odbor socijalističkih unitarista donio je zaključak, da se od 14. do 21. septembra u čitavoj zemlji održe velike manifestacione skupštine, na kojima će se pojedini govornici obrazlagati potrebu staleških organizacija. Ova socijalistička sedmica čini se, da će fašističkoj vladi donijeti neugodnih momenata, budući da socijalisti kojima su se u ovoj manifestaciji priključili i komunisti namjeravaju, da najodlučnije ustanu protiv fašističkog režima. Vlada već vodi i o tome račune.

Redarstvene su vlasti u Napulju zatvorile komunističkog zastupnika Carmina i šefa redaktora komunističkog lista Unità Gironia. Obojica su posjetila ruski krstaš »Vorovski«, koji je bio u luci Napulja. Kad su izašli iz ladje, odmah su uhićeni uz motivaciju, da su širili antifašističku propagandu na ladji.

Lješina Matteottija je pronadjena — kako javljamo na drugom mjestu — u blizini sela Verano. Lješina je potpuno u procesu raspadanja tako, da je nadjen skoro sam kostur. Prema nekim ostacima odijela i cipela, koje su nadjene pokraj lješine, sudska je komisija ustanovila, da je dotična lješina prava lješina Matteottijeva.

Zadušnice za kralja Petra Velikoga u Jugoslaviji.

Prošle nedjelje obavile su se malone po cijeloj državi svečane mise zadušnice za pokojnog kralja Petra Velikog Oslobodioca.

U kraljevoj crkvi na Oplencu udržala se takodjer misa-zadušnica za pokojnog kralja Petra Velikog Oslobodioca. Zadušnicama su prisustvovali Nj. Vel. kralj i kraljica, predsjednik vlade Ljuba Davidović, predsjednik Narodne Skupštine Ljuba Jovanović, predsjed-

P O D L I S T A K

Krv nije voda

(Crtica iz istarskog života)

(Svršetak).

Krv mi — nastavi Mara — sune u glavu, ...mi se mozak, otkinem grančicu iz su... i bacim se ko ranjena zvijer na onu ...kazu, na Pepića. Ti, grdoba, koji si na ne...ispl̈azio na svijet, ti da ćeš mome sinu, ...moga pokojnoga Boža, govoriti mostro ...ščavo! On da je nakaza!.... Udarila ...sam ga, lupala sam po njemu bez milosrdja! ...ih ga i dalje, dò krvi, da mi nije Stipo ...rekao:

— Ne, majko, ubit ćeš Pepića!

— Bila je baš grančica? Da nije šiba ili dr...? — primjeti sudac.

— Dà, kolac, — uze nehajno, gotovo posprdno Mara i poče opet ponavljati iste riječi, uz ...e tukla Pepića.

Medjutim su liječnici pregledali dijete i pronašli sve ozlede lake naravi, što je bila prava ...za Maru.

Nato sudac pozove k sebi Pepića te ga upita:

— Da li te majka uvijek tuče?

— Dà, svaki dan, i onda, kada šutim.

— Maro, što ti na ovo?

— Ta ne vidite li mu, gospodine, podmuklo ...griješnu dušu? Nakrivljuje usta na rug i ...i mučke kune giene, rod i dijete, a ja ...da ne udaram bez obzira, bez duše po ...fukaru, licemjercu? Pa kad tako udovoljim ...jadu, lagodno mi je u duši. Čini se, da ...slatku uspavanku, s kojom me je majka ...čutim, kao da sam osvetila tisuću naših nedužnih, jer svi ti tudjinski stvorovi jedno kažu meni i svima nama, koji smo drugoga soja i plemena: crkni, da ti se ni strva ne nadje.

Mara je sve jače govorila dalje, kako je počela. Na njena su usta navirile riječi, rek bi zenosa, riječi, koje nisi vičan da čuješ od običnoga čovjeka. A kako je znala, da joj sudi Jugoslaven, nastavila je:

— Ne čudite se mojim udarcima. Ja sam znala, da sam rodila i onoga drugoga, a nisam vučica, vjerujte; ja ga nisam bez razloga zamrzila. Pomislila sam u tome času na mojega Stipu, što bi bilo, da i on kune i proklinje mlijeko, koje ga dojilo, ime koje ga nosi, pošteno pleme, koje ga na svijet dalo, da se je i on počoztio i da kune Boga i svoj narod, pa tada baš u takvim mislima ubolo bi me ... mâ i krivim pogledom ono zlobno stvorenje — i, Bog mi prosti, udarala sam po njemu. Davila sam sama sebe. Obesvjestila bih se bila odavna, da nije uz mene anjgelo čuvar, moj Božo u slici i prilici moga sina. Vjerujte, u meni vam je mozag sve jedna rana, zlo i muka u glavi, da me Bog oslobodi. Kad izidjem na more, da krpe operem, moram dobro da pazim, kamo stupam, ne smijem ja kleknuti na visoke stepenice, ne smijem da gledam u duboko more, strmoglavila bih se u neminovnu smrt. Već samo tražim nizinu, pijesak, grub i dosta mi je da ruku umočim i krpe kojekako osnažim. Ne bih ja svega htjela. Bog mi budi svjedokom, ali **krv nije voda**, ja se od nikoga gazit ne dam. Eto, — zaključi Mara — sad znate sve, pa sudite.

Zatim sudac pozove k sebi Angjela Siolisa te ga zapita:

— Kako Vi živite sa ženom?

— Onako, kako svi, — odgovori nestalno Siolis — kad u miru kad u nemiru, ali vjerujte mi, da Mara nije opaka žena. Ona je nažalost pagle ćudi, ali dobra srca. Djecu pere i odjeva kao malo koja u gradu, hrani ih oba do sita. Pepić je pustolov i protuha. Nije ni čudo. Ova prokleta fukara, rovinjska djećurlija, pokvarila bi i angjela. U zadnje vrijeme doista pooštrilo se, ja uzmem Pepića i branim ga, jer je Mara razjarena. Ali ništa za to. Umirit će se Mara, dobra je ona duša, oprostite joj grijeh.... Zbilja: oprostite joj!

Nakon te Siolisove izjave pozove sudac k sebi opet Pepića i reče mu:

— Znadeš li ti, mali derane, što znači riječ »ščavo«?

Pepić čudno očima beči, koprca se pred sucem i napokon kao u neprilici odgovori:

— Ščavo, ščavo, to je žohar, ona crna gadna životinjica, koja plazi u smetištu u kuhinji.

— A znači li i još što?

— Pa dà, mi svi u Rovinju kažemo tako onim koji nose bele gaće, koji ne stanuju u gradu i ne razumiju nas, kad im govorimo.

— A ti ljudi?

— Nisu kao mi, pa ni Stipe nije kao ja i kao drugi moji drugovi u Rovinju.

Mara je sva drhtala, oči krvave upiljila u Pepića bilo joj je kao da će iz kože iskočiti:

— Pa da ne zamrzim tu guju otrovnicu, koju sam gojila na svom srcu?!

Sudac se duboko zamisli; spis se lako riješava — ali ta živa kriza ne će se, ne da se riješiti.

Dok je sudac razmišljao kako će riješiti ovu optužbu, pristupi k njemu Marin otac, Jadre Sošić, i stane govoriti:

— Tu ne pomaže ni zakon ni razlog. Djeca su jedne matere, ali dvoje krvi. Sad se naganjuju, a kasnije će još i gore, možda će skočiti i nožem jedan na drugoga. Tu treba odijeliti krv, našu slavensku koja iskri za sebe, a italijansku opet za sebe. Ja i barba Giovanni Siolis, otac Angjelov, dogovorili smo se, da će svaki od nas naprtiti na sebe svaki svoj križ: barba Giovanni uzet će sebi Pepića, ja Stipu, a Angjeo će ostati sam s Marom.

Sudac se je odmah izjavio suglasnim sa barba Sošićem, jer je bio uvjeren da je to najbolja nagoda.

Majka svetog Petra

(Narodna pjesma iz Istre.)

Sveti Petar u raj grede,
Za njim majka tekom teče.
Majka Petru govoraše:
»Počekaj me, Petre sinko,
Da ja s tobom u raj gredem!«
Petar majki govoraše:
»Ne ćeš raja ti viditi,
Zač ga nisi zaslužila;
Aš nis' žejna napojila,
Ni gladnoga nasitila,
Ni gologa preobukla,
Za dušu niš proskrbela.
Va ime božje niš dilila.
Ko ne jedno povesance.
Za njega si požalila,
Da će ti se pometati
Po pekljarskih torbentinah.
Za to majka niš ne haje,
Neg za Petrom brže teče.
Kadar Petar pokraj mosta.
Došla j' majka nasred mosta

nici općina iz susjednih sela, te vidjeniji ljudi iz okolice. Činodejstvovao je patrijarha Dimitrije. U crkvi bilo je oko 4000 duša. Narod je burno pozdravljao kralja, koji je poslije parastosa dosta dugo razgovarao sa seljacima. U 1 sat popodne bio je u dvorcu u Topoli ručak.

U beogradskim crkvama držale su se takonjer svečane mise-zadušnice za pokojnim kraljem. Tim misama prisustvovali su svi članovi vlade, koji se nalaze u Beogradu, oficirski i diplomatski kor, veliki broj uglednog gradjanstva, te brojni vladini i opozicioni poslanici. U glavnoj pravoslavnoj crkvi održao je misu zadušnicu episkop braničevski g. Mitrofan, a po svršenoj službi božjoj održao je govor beogradski prota Bažić, koji je podsjetio na vrline i zasluge pok. kralja Petra Velikog. Takodjer i u katoličkoj župnoj crkvi održane su zadušnice za blagopokojnog kralja Petra, kojima su prisustvovali članovi vlade, ministri gg. dr. Korošec i dr. Kulovec. Poslije podne je u izraelitskoj sinagozi održana služba božja, na kojoj je vladu zastupao ministar pošta Pera Marković, a u ime vojske prisustvovao komandant grada Beograda general Zečević.

Uspjeh londonske konferencije.

Londonska je konferencija završila svoje zasjedanje. Na konferenciji je došlo do sporazuma izmedju saveznika i Njemačke. Njemačka je poprimila Dawesov nacrt o isplati ratnih reparacija, koje ima da plati saveznicima. S druge su se strane Franceska i Belgija obavezale, da će odmah onog dana, kad bude potpisan londonski završni protokol, što će biti najkasnije do 30. augusta, povući okupacione čete iz cijeloga okruga Dortmunda, unutar ruhrskog područja iz Karlsruhe, Mannheima, Emmericha itd. Gradovi Duisburg, Düsseldorf i Ruhrort bit će ispražnjeni najkasnije s posljednjim dijelom ruhrskoga područja. Englezi misle, da će se čitavo ruhrsko područje isprazniti najkasnije u roku jedne godine. Ispražnjenje Ruhra, kaošto i redovito plaćanje ratnih dugova sa strane Njemačke, moglo bi sasma odstraniti pogibelj novog svjetskog požara.

Domaće novosti

Sjednica Interparlamentarne Unije u Bernu u Švicarskoj.

Jučer je naš narodni poslanik, g. dr. Wilfan, otputovao na sjednicu Interparlamentarne Unije u Bern te će biti odsutan 5 do 6 dana. G. dr. Wilfan sudjelovat će na sjednici kao delegat jugoslovenske narodne manjine u Italiji, a njemački narodni poslanik dr. Tinzl, zastupat će njemačku narodnu manjinu.

Ližnjanci don Luki Kircu.

Prigodom četrdesetgodišnjice Vašeg rada sve časnog, neumornog i požrtvovnog u vinogradu Gospodnjem te istodobno prigodom četrdesetgodišnjice Vašeg idealnog nesebičnog rada za naš bijedni narod, gdje su Vas čekale silne neprilike, za koje mišljasmo, da ih čovjek uopće ne bi mogao da svlada, mi se sa suzama radosnicama i žalosnicama ujedno sjećamo Vašeg trinaestgodišnjeg bivanja medju nama; sjećamo se živo divnih propovijedi našeg dobrog duševnog pastira, koje nas svaki put u srce dirnuše; sjećamo se Vašeg pobijaste pravim ocem; sjećamo se svih Važrtvovnog rada izvan crkve, gdje nam ših bivših, a osobito današnjeg ničim ne opravdanog progonstva, gdje Vam nakon svega toga srca od kamena zabranjuju povratak u mili rodni kraj; uzdajući se u Božju Providnost, da ćemo Vas opet imati naskoro u svojoj sredini, kličemo Vam jednodušno: Da nam Bog poživi na mnoga ljeta našeg uzor svećenika i narodnog borca don Luku Kirca!

Vaši Ližnjanski štovatelji.

Most se j' stančal kako dlaka,
Pala j' majka na dno pakla.
Onda Petar govoraše:
»O Isuse, meštre dragi!
Kako bin ja učinio,
Da bin majku 'z pakla rešil?«
Isus njemu govoraše:
»Hodi, Petre, v' ravno polje,
Ondi nać ćeš jednu crikvu,
I pogledaj na oltarak,
Ondje nać ćeš povesance,
Ko ti j' majka podilila.«
Kako Isus govoraše,
Tako Petar govoraše:
Vezal lakno za lakance,
Vukal majku 'z pakla vanka.
Kada majka povrh pakla,
Ona j' bila va šubice,
Svaka dlaka je imela
Po dve po tri dušice,
A vlasići po četiri.
Majka Petru govorila:
»Ah vah mane, Petre sinko!
Ča si ti sad učinio?
Vas pakal si ispraznio,
A raj hoćeš utesniti,
Mane hoćeš tesno biti!
Nego tresi povesancem,
Da s' otresu ove duše.«
Petar strese povesancem,
Duše su se virišile,
Oko Petra uhitile,
A mat pade na dno pakla.
»Sada, majko, tu prebivaj:
Za te bolje ni prositi,
Ni prositi, ni moliti,
Jer si bila vik nevidna,
Kako jesi i dan danas.«

† Aleksander Mičić.

Prekjučer umro je u Trstu predsjednik srpske pravoslavne opštine, g. Aleksander Mičić. Pokojnik je stekao sebi velike zasluge oko organizacije i podignuća srpske zajednice u Trstu. Bio je požrtvovan i značajen rodoljub. Svoju narodnost je svagdje isticao. — Počivao u miru!

«ISTARSKE NARODNE PJESME».

Svi oni, koji naruče «Istarske narodne pjesme», moraju — kako je to istaknuto u oglasu — posebno platiti poštarinu. Poštarina za svaki pojedini istisak «Istarskih narodnih pjesama» iznaša 75 centezima. Ako se hoće povrh toga preporučiti (rekomandirati) pošiljku, onda treba nadodati još 50 centezima za pošiljku. Ujedno molimo sve one prijatelje, koji su već naručili knjige i koji nam nisu poslali posebni iznos za poštarinu, da to učine naknadno. Dotični iznos za poštarinu mogu nam poslati i u markama (u običnom pismu). Toliko znanja i ravnanja radi.

Ne varajmo sami sebe!

Pišu nam iz Cresa: »Pučki Prijatelj od 31. jula 1924. pod naslovom »Hrvat iz Istre — general reda Sv. Franje« piše: »Opći zbor franjevaca konventualaca u Rimu izabrao je za generala svoga reda oca, dra Alfonza Orlića, koji je rodjen u Cresu«.

Budući da je to jednostavno zavarovanje našega naroda smatramo dužnošću, da izjavimo, da spomenuti general franjevačkog reda ima uistinu ime čisto naše, ali osjećanje i djelovanje njegovo pokazuje, da je on izrod naše slavenske krvi.

On je vodja i «spiritus movens» one gnjusne i zlobne kampanje protiv creskih oo. franjevaca i u prvom redu protiv provincijala o. Miloševića. Uspjeh ove zahrbtne i nedolične igre bio je taj, da su se naši oo. franjevci morali početkom marta 1919. nenadano ukrcati na parobrod i krenuti u Jugoslaviju.

Vrhovno starješinstvo reda, kome je sada gosp. Orlich general, poslalo je delegate Chialina i Bolognina u Cres, da ih iz vlastite kuće istjeraju kao razbojnike, bace na cestu, ne brineći se, kud će oni bez ičega po svijetu. I da su našli zakloništa, zahvaliti je jug. industrijalcu Jakilu, koji im je ustupio svoju vilu na uporabu. Prerano je, da bi već zaboravili na one, koji su za nas toliko radili kao i na one, koji nas još toliko mrze.

Kad se kasnije povratio g. Orlich u Cres, u blagovaoni lijepog i bogatog samostana, koji je to postao mukom našeg naroda, u nazdravici govorio je «di Cherso che ha un aspetto Italo-veneto,» kao da mu je time umirena savjest glede postupanja sa braćom Slavenima iz istog reda, a koji je postupak o. Miloševića usporedio sa tragedijom Kaina i Abela.

Teško je Slavenu doći u generalštab!

Istarsko Pčelarsko društvo u Pazinu

namjerava naručiti razne pčelarske sprave i orudje, ako se prijavi dostatan broj pčelara. Time će se mnogo prištediti na troškovima transporta i pakovanja. Svaki neka dakle pogleda kod kuće što mu nedostaje, pak neka piše društvu. Naručiti se može matična rešetka, trutolovka, kavez za maticu, daščice za okvire, potrebštine za pričvršćivanje umjetnog saća, mjeh za dim, mreža za lice, četka za pčele, umjetno saće, strugaljka, nož za otkrivanje saća, vrcalo, sito za med itd.

Društvo kupuje vosak u svim količinama i plaća ga dobro.

Tko želi kakve potanje informacije, neka se pismeno obrati na Istarsko Pčelarsko Društvo u Pazinu i neka svom pismu priloži dopisnicu za odgovor.

Odpust godišta 1903.

Službeni vojnički list javlja, da će od 1. do 19. septembra te godine odpustiti iz vojničke službe sve one vojnike, koji su rodjeni godine 1903.

Vojnici, koji su bili uvršteni u prijašnju drugu ili treću kategoriju te nisu bili pozvani pod oružje zajedno sa godištem 1903., bit će definitivno oprošteni od vojničke službe. Isto tako bit će oprošteni od vojničke službe momci godišta 1903., koji su bili poslani kući kao tjelesno nesposobni na duži dopust.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 20. augusta 1924., moglo se prodati odnosno kupiti:

1 liru šterlinu za 101 do 101.25 ital. lire; 1 amerikanski dolar za 22.25 do 22.40 ital. lira; 100 švicarskih franaka za 421 do 424 ital. lire; 100 franceskih franaka za 122.50 do 123 ital. lire; 100 čehoslovačkih kruna za 66.50 do 67 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara za 27.50 do 28 ital. lira; 100 rumunjskih leja za 9.75 do 10.50 ital. lira.

Sretan dogadjaj u jugoslovenskom kraljevskom domu.

Jugoslovenske novine donose radosnu vijest, da je prošlog tjedna princesa Olga, supruga jugoslovenskog princa Pavla, na jednom dobru u blizini Richmonda, što ga je engleski kralj prije tri mjeseca stavio na raspoloženje jugoslovenskom princu kao svom gostu, rodila sina. Majka i dijete su zdravi.

Književnost i umjetnost.

Poziv na pretplatu.

U oktobru 1921. proslavljena je sedamdesetipeta godišnjica rodjenja najslavnijega našega naučnoga radnika na polju arheologije i domaće historije, dra. Frana Bulića.

Tom su mu prilikom bile iskazane i kod kuće i u stranom svijetu najviše časti u ime priznanja za njegov mnogogodišnji nada sve zaslužni i uspješni rad.

Kao najviše priznanje bilo je zamišljeno izdanje spomen-knjige s naučnim prilozima svečarevih učenika, štovatelja i prijatelja, kojih on imade veoma velik broj po cijelom svijetu.

Uspjeh poziva na saradnju nadmašio je sva očekivanja, tako da se je umjesto zamišljene čedne knjige morala izdati monumentalna publikacija, dostojna dičnoga svečara i odličnih suradnika.

Iza dvogodišnjega napornoga rada možemo javiti, da je već izišao ispod štampe **Bulićev zbornik.**

Knjiga je štampana na veoma finom papiru, ima 47 araka (oko 750 strana) velikoga formata, a urešena je sa slikom svečarevom u bakrotisku.

Možemo mirne savjesti reći, da u jugoslovenskim zemljama još nije izdana takva publikacija, a i naprednije inozemstvo moglo bi se takvim izdanjem da podiči.

Troškovi su ogromni, a naklada je malena.

Cijena je čvrsto šivanoj i u karton vezanoj knjizi 700 dinara zajedno s poštarinom. U originalnom platnenom vezu 750 dinara.

Ta cijena vrijedi samo za domaće pretplatnike. Pretplatnici, koji su se javili god. 1921. i poslali svoj prinos za štampanje, dobit će knjigu, ako nadoplate razliku.

Pretplate primaju: Dr. Mihovil Abramić, državni muzej, Split; Dr. Viktor Hoffiller, narodni muzej, Zagreb; Zaklada tiskare »Narodnih Novina«, Zagreb.

Svega po malo

Mislili da je bačva Dunav.

Iz jednog istarskog sela primismo ovo pismo: Nedavno je seljak N. N. otišao na poljsku radnju. U to vrijeme protočila mu se bačva vina. Kad se je seljak povratio kući, našao je čitavo vino po konobi. Da ne plati na nj porez, otišao je par sata daleko po financu. Vrativši se kući s financom pokaže in vino po podrumu i reče:

— Kako vidite, gospodo, danas me je zadesila velika nesreća. Ne bi bilo pametno, da me još usprkos te nesreće posjeti kakav »fant« i zatraži, da platim porez na vino, koje mi je isteklo...

— Što Vi ne mislite platiti porez na to vino? — upita financa.

— Što još da platim porez na ovo vino, koje mi je isteklo?

— To se razumije. Vaša dužnost je bila ta, da dodjete po nas (financu) dok je još vino curilo po podrumu, a ne nakon što Vam je čitavo vino isteklo iz bačve!

— Alaj ste pametni! — odvrati seljak. Da sam ja bio kod kuće, kad mi je curilo vino po konobi, onda budite uvjereni, da bih bio prije začepio bačvu, da mi ne teče vino van, nego išao par sata daleko po Vas, da dodjete gledati, kako ističe napolje!... Uostalom ne mojte, gospodo, misliti, da vino iz jedne bačvice od 6 hektolitra može da teče 5 sata. Zapamtite: **bačva nije Dunav!**

Zapalile se da dodju prije na drugi svijet.

Italijanske novine javljaju, da je neka Ivana Commati iz dolnje Italije odlučila, da se ubije, e da prije dodje u kraljestvo nebesko. Što je namislila, to je i učinila. Ovih je dana nagomilala svoju postelju slikama svetaca, legnula u sredinu i... zapalila se. Kad je plam[...] peći, nesretnica se preplašila i pobjeg[...] ipak par dana iza toga umrla. Skoro [...] slučaj se desio i u španjolskoj Grenad[...] je neki čovjek propovjedao krivu na[...] se ljudska bića poslije smrti vraćaju [...] bogatija i ljepša na zemlju. I našla [...] žena, koja je povjerovala toj nauci [...] ubila samo za to, da se što prije vr[...] tija i ljepša.

Šest dječaka obješeno u igri.

Kako javljaju iz Frankfurta, nedavno [...] grao u Hannoveru (u Njemačkoj) vrlo [...] prizor. Nekoliko dječaka tamošnje puč[...] otišlo je za vrijeme školskog odmora [...] šumu, koja se nalazi pokraj same škole [...] stali igrati »Indijance«. Dvojica učenik[...] dan od 10, drugi od 14 godina [...] igr[...] logu cow-boysa (jahačâ). Ovi su sa [...] ulovili nekoliko »zarobljenika«, koje [...] objesili za hrastove. Posljedica toga bi[...] da je šestorica tih mladih zarobljenik[...] stila dušu na vješalima.

Pet sati nad ponorom.

Tri italijanska planinara iz Torina p[...] se bez vodje na vrh Crepon, blizu Cha[...] visok 3482 metra. Pri spuštanju desi[...] nesreća, pa su sva trojica pala. Nekim [...] zadržalo se je uže na jednoj pećini i sv[...] oprezna planinara visjela su 5 sati nad [...] rom. Ured vodića poslao je smjesta po[...] karavanu, koja je tečajem noći spasila [...] nike iz neugodnog položaja. Sva tri pla[...]

Sličica iz Rusije.

U Rusiji postoji novi zakon o sklapa[...] rastavljanju brakova. Prema tom zakon[...] škarac može da sklopi i otkaže brak 3 pu[...] godinu. Isto može da učini i ženska. Ras[...] braka ide vrlo brzim tempom. Zaručnic[...] komesaru jedan dolar (23 lire) i u 5 minu[...] vaju već rastavljeni jedan od drugoga. Ra[...] brakova povećava se svakim danom. P[...] kom ove godine rastavilo se u samom mo[...] skom okrugu 48%taka brakova.

DOPISNICA UREDNIŠTVA

Gospodinu Rumcu u Brooklynu: Va[...] pismo primismo. List ćete dobivati redovit[...] Javite nam se s kojim dopisom iz tamošnji[...] krajeva, opišite nam točno život naših ise[...] nika! Širite »Istarsku Riječ« i ne zabora[...] naručiti »Istarske narodne pjesme«!

Gospodinu dopisniku iz Voloskog: Ka[...] dite. Vaš dopis morali smo skratiti. Izvin[...] Ako slučajno imate toliko neobjavljenih na[...] rodnih pjesama iz Istre, pošaljite nam ih. On[...] koje ste već poslali, doći će već na red. D[...] nam zdravo!

Prijatelji na S.: Jest, to su one iste pe[...] sme, što smo ih namjeravali štampati još go[...] 1913., ali su nas poznati dogadjaji u tome sp[...] ječili. Što nismo mogli onda, izvršili smo sad[...] i nama je vrlo drago, što smo naišli na odo[...] bravanje svih pravih prijatelja naše starin[...] Hvala i Vama na priznanju i pobudi. Sretn[...] smo, što Vam možemo javiti, da imamo u pr[...] pravi četiri radnje, za koje se nadamo, da ć[...] našemu narodu biti od koristi. Mnogo najljep[...] ših pozdrava Vama i Vašima!

DOPISNICA UPRAVE

G. I. Vivoda Subotica: — Primili sm[...] din za uvršteni oglas. Zdravo!

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

G.čna Gizela Ilka za učinjenu uslugu da[...] vala 2.80 L. A. M. učitelj daruje 1 L. Hvala.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 39 Postanski tekuci racun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 28. augusta 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

I učiteljska škola u Zadru na umoru!

Kad su nam ono naši novi gospodari bili ukinuli u Istri sve naše srednje i stručne, a i premnoge pučke škole, bacili su vijest, da će se hrvatska učiteljska škola ipak uzdržati. U prvi mah mislilo se, da će se ta škola otvoriti u Opatiji, ali su kasnije odustali od toga, jer da se Opatija nalazi blizu granice. Nakon raznih, u našoj burokraciji vrlo običnih, pače i neizbježivih «ordinâ» i «kontraordinâ», odlučilo se, da se hrvatska učiteljska škola otvori u — Arbanasima kod Zadra. Kako se naši novi gospodari razumiju u sve, samo ne u geografiju, ovaj je zaključak stvoren valjda u najboljoj vjeri, da su Arbanasi vanredno daleko od granice...

Za dresažu naših mladih kandidata otvorio se uz istu školu i internat, gdje su djaci imali da dobivaju čitavu opskrbu bilo besplatno, bilo uz pola cijene. No to je vrijedilo samo za prvu školsku godinu 1921—22. Kasnije se to uvelike popustilo, dok nije naposljetku prestala svaka pomoć od strane države.

Ali to još nije sve. Kad su naši pripravnici prvi put stupili u Arbanase, mislili su, da dolaze u svoj, hrvatski zavod. Kad tamo, oni su već na tom svom prvom koraku našli četiri petine internata i zavoda zaposjednute po italijanskim djacima... Osim jednog svećenika, i profesori su svi bili Italijani. Vrlo su rijetki izmedju njih umijeli nešto hrvatski. Bilo je jasno, da je ta tobožnja hrvatska učiteljska škola pravi pravcati italijanski zavod, ali kako se našim djacima nekoliko najvažnijih predmeta predavalo u njemu hrvatski, držalo se, da će ta učiteljska škola biti jedno, recimo, pogoršano izdanje famoznog koparskog učiteljišta iz osamdesetih godina — i ništa više ni manje.

Da vidimo, medjutim, kako je taj «aloglotski» (čitaj: hrvatski) tečaj izgledao u prošloj školskoj godini 1923.—24.

Školska se je godina na tom zavodu otvorila tek potkraj mjeseca novembra, ali redovita je obuka započela jedva koncem januara o. god. u doba, kad je rimskoj vladi napokon uspjelo da popuni profesorska mjesta, što su do tada bila ispražnjena. O kakvom uspjehu, dakako, da u takvim prilikama ne može da bude ni govora, ali naši su se djaci trsili, da pokupe što više znanja, to više, što su znali, da će po novoj školskoj reformi koncem godine morati svi pod ispit. Svojim radom i marljivosti naši su djaci iznenadili i samoga upravitelja zavoda, koji se je više puta izrazio, da je «zajeguran za uspjeh svojih... aloglota».

Primakao se i dan ispita. Svi su bili uvjereni, da će odnosna ispitna komisija biti sastavljena od profesora, kojima je poznat hrvatski jezik. Medjutim — eto ti u Zadar komisije, sastavljene od samih rodjenih Italijana. Medju njima bio jedan ili dvojica, koji su doduše poznavali naš jezik, ali su prezirno izjavili, da im je taj jezik sasvim tudj.

Komisija započe svoj rad. Već kod pismenih radnja imali su naši djaci velikih poteškoća. Navodimo samo jedan primjer: U zavodu se po novoj reformi uči i latinski. Djaci su kroz čitavu školsku godinu prevodili iz latinskoga na hrvatski, a sad su na ispitu morali da prevode na — italijanski.

Još je teže bilo s usmenim ispitima. Članovi komisije, kako napomenuto, sami zgoljni Italijani, ne govore nego italijanski i ne ispituju drukčije nego italijanski. Kod ispitivanja imali su doduše nekakvog «tumača» za hrvatski jezik, ali taj gospodin pozna u toliko naš jezik, da je jednom zgodom kazao, da «kotvica» znači mali — kotao...

Oj, jadna Istro, što si dočekala!

Kad ne bi djaci razumjeli upit, obratili bi se na toga «tumača» no **onda** bi se dogodilo, da bi koji od komisije sam preveo pitanje na hrvatski veleći: — Oh, kako gadno zvuči ovaj jezik!...

I tako su eto naši djaci bili primorani, da na ispitu odgovaraju u jeziku, u kome nisu učili, a posljedica toga bila je, da su od devetorice naših kandidata trojica položili ispit dovoljnim uspjehom, trojica imadu popravni ispit, a trojica će morati da ponove godinu.

Za prilike, koje su osamdesetih godina vladale na koparskom učiteljištu, i sami su Italijani pisali, da su — monstruozne.

A što da kažemo o prilikama, koje danas, u jeku dvadesetog vijeka, vladaju u učiteljskoj, takozvanoj «aloglotskoj» školi u Arbanasima?

Čujemo, da bi se početkom naredne školske godine po Gentilovoj reformi imao i na ovom zavodu da ukine prvi razred, slijedeće godine drugi, tako da bi se krajem školske god. 1925.—26. imao da osuši i posljednji «hrvatski» tečaj na tom zavodu.

Molimo naše poslanike, da već sada obrate na ovo pitanje svoju pažnju, a mi ćemo se što prije opet vratiti na stvar ovog zavoda. Medjutim se na naše nove gospodare obraćamo starim pitanjem:

— Do kada ćete, gospodo, da zlorabite naša ustrpivost?

Pobjeda sveslavenske misli na sokolskom saboru u Zagrebu

Važan zaključak predstavnika jugoslovenskog, čehoslovačkog, poljskog i ruskog Sokolstva

Pretprošlog su ponedjeljka predstavnici pojedinih slavenskih sokolskih saveza donijeli važnu odluku, da se poduzmu svi koraci, kako bi se osnovao Sveslavenski Sokolski Savez «kao sredstvo za ostvarenje Lige slavenskih naroda». Kod toga su zaključka bili prisutni: od češke sokolske općine: zamjenik staroste V. Stjepanek, načelnica M. Malla, te članovi predsjedništva ČOS sestra B. Styblova i brat E. Taborski; od poljskoga sokolskog saveza: predsjednik Adam Zamoyski i članovi starješinstva Witold Tyrakowski i Aleksandar Szczepanski; u ime ruskog Sokolstva u inostranstvu: dr. Dimitrije Vergun i Roman Dreiling; od predstavnika jugoslovenskoga Sokolstva: E. Gangl, Gj. Paunković, dr. S. Budisavljević i dr. Oton Gavrančić. Prema predlogu Poljaka Szczepanskoga izabran je komitet za izgradu statuta, a iza povedene debate je povjereno braći Stjepaneku, Szczepanskome, dru S. Budisavljeviću i dru Vergunu, da prema rezultatu raspravljanja stvore rezoluciju, koja je u ovom tekstu prihvaćena:

Predstavnici sokolskih saveza čehoslovačkog, jugoslovenskog, poljskog i ruskog, sakupljeni na konferenciji u Zagrebu dne 18. augusta 1924. izjavljujemo:

Smatramo neophodno potrebnim za razvitak sokolske i slavenske ideje ostvarenje Sveslavenskoga Sokolskoga Saveza. U tom Savezu gledamo siguran put za zbliženje i združenje slavenskih naroda. U tu svrhu predstavnici prisutnih sokolskih saveza izabiru privremeni odbor, u koji svaki savez izašilje po dva člana. Odboru se stavlja u dužnost, da u roku od tri mjeseca pripremi materijal i predloge za konferenciju, koja će imati da konačno ostvari Sveslavenski Sokolski Savez. Pripremni radovi i saziv ove konferencije, koja imade da se održi najkasnije do konca godine 1924., povjerava se bratu Adamu Zamoyskom, starješini poljskog sokolskog saveza.

U Zagrebu, dne 18. augusta 1924.

Engelbert Gangl, starosta J. S. S.; *Adam Zamoyski*, predsjednik poljskog sokolskog saveza; *Vincenc Stjepanek*, zamjenik starješine Č. O. S.; *dr. Dimitrije Vergun*, starosta ruskog sokolskog saveza.

***

Zaključak o predradnjama za osnutak Sveslavenskog Sokolskog Saveza spada medju najdragocjenije plodove sokolskog sabora i sleta u Zagrebu.

Danas postoje u svijetu tri velike slavenske republike i dvije kraljevine, pa slavenski narodi, ako hoće, da se njihove slobodne države upravljaju slavenskom politikom, da pravilno izbjegavaju sve medjusobne sporove, moraju misliti oko toga, da se nadje jedna pokretnica, koja će utirati puteve takovoj budućnosti.

Osnutak Sveslavenskog Sokolskog Saveza svakako je stvar od zamašnoga značaja, jer je i u svjetskom ratu bio pružen potpuni dokaz, da su Sokolovi svijesno vršili svoju slavensku dužnost i ostali vjerni svojoj slavenskoj misli, radili gdjegod su mogli protiv udruženoga germanstva i barbarstva.

I da je bilo Sokolova i jake sokolske misli u Bugarskoj, onda sigurno ne bi bila strana dinastija natjerala ovaj slavenski narod u bratoubilački rat protiv Srbije i ostaloga Slavenstva. Osnutak Sveslavenskoga Sokolskog Saveza zacijelit će valjda, — s vremenom — i ovu bolnu ranu na slavenskom tijelu i bugarski će se narod osvjestiti i vratiti svojoj slavenskoj misiji.

No Sveslavenski Sokolski Savez označit će već i prije toga veliku organizaciju najidealnije radne zajednice. I gledajući u konture te velike budućnosti, nadamo se, da će Sokolstvo izgladiti sve dosadašnje nesuglasice u svim slavenskim državama i da će prije ili kasnije dovesti slavenske narode u veliku sveslavensku zajednicu.

U to ime pozdravljamo predstojeći osnutak Sveslavenskog Sokolskog Saveza i kličemo: Samo naprijed, dični Sokolovi! Zdravo!

Dobra volja i hladni tuš

Ima već jedno šest godinica, otkad smo postali gradjani Italije. U tih šest godina proživjeli smo i doživjeli sve, što može da proživi i doživi jedan «schiavo», divljak, koji ništa ne zna, ništa ne razumije i kojemu je glavna stvar da se dobro najede, napije i ispava.

Tako je o nama mislio i onaj nesretni Nijemac, tamo negdje usred Njemačke, kad je u svojoj maloj seoskoj crkvici pjevao: «Vom Kroaten und Panduren erbarme uns unser Herr» ili po naški: «Od Hrvata i Pandura, oslobodi nas Gospodine.» Jadnom njemačkom Johannu napunili su uši njegovi učitelji i vodje, kojima je to bilo u interesu, da smo mi takvi i takvi i on je eto u litanijama molio Boga, da ga oslobodi od nas. A bilo je obratno. Mi smo onda drhtali pod pandžama germanskog orla i jadni je Johann učinio najveću glupost, kad je molio Boga, da ga oslobodi od nas, jer smo Ga zapravo morali mi moliti, da **nas** oslobodi od Nijemaca.

Tako su o nama mislili Nijemci, tako su o nama mislili, a i danas misle, naši novi sudržavljani, Italijani. Mi smo — kako već spomenusmo — u njihovim očima barbari, «schiavi» i divljaci, koje treba mrziti i prezirati. Mi nemamo za njih ni pojma o kulturi, o našoj civilizaciji nema ni govora, naš je narod divlji i čitav se njegov život sastoji od želudca, što zadovoljno prežira hranu.

Usprkos svega toga, što smo čuli i doživjeli u ovih šest godina, a i danas doživljamo, mi kao pošteni ital. državljani nismo nikada reagirali na nijednu klevetu ni napadaj, već smo sve mirno podnijeli, nastojeći, da što prije utaremo put toliko razvikanoj «convivenzi».

A što smo doživljeli?

Sama razočaranja. — Oni, koji vedre i oblače, nisu se niti obazreli na naše nastojanje, na naše pošteno izvršivanje državljanskih dužnosti, već su nam jednostavno bacili na glavu hladan tuš, mrzlu vodicu, koji je imala da zada našem ionako izmučenom tijelu teški udarac.

Pogrješna politika zadavanja ljutih udaraca nije prestala. Pred nekoliko dana posjetili su naši i njemački narodni poslanici (dr. Wilfan, Besednjak, Tinzl i Sternberg) novog ministra prosvjete, senatora Casati-a, koji ih je vrlo ljubazno primio. Zastupnici Slavena i Nijemaca u Italiji, gg. dr. Wilfan i Tinzl, upozorili su ministra na to, da su uspjesi Gentilijeve školske reforme slabi i da je potrebno da se školski sistem temeljito ispremijeni.

Nato je ministar prosvjete izjavio, **da mu je njegov predšasnik ostavio nasljedstvo, koje iz dubokog uvjerenja mora da zagovara i brani, tako da je isključena svaka promjena školskoga sistema.** Dobio sam obavijest, — primjeti ministar — da je Gentilijeva školska reforma imala u slavenskim i njemačkim krajevima krasne uspjehe.

Poslanici su prigodom te primjedbe energično zahtjevali, da ministar sasluša slavenske i njemačke općine i roditelje, ako hoće da dobije pravu sliku o uspjehu Gentilijeve školske reforme medju Jugoslovenima i Nijemcima. Poslanici su upozorili ministra i na to, da su sve kulturne države priznale narodnim manjinama pravo do školskog pouka u materinskom jeziku.

Medjutim je ministar na te razloge naših i njemačkih poslanika odgovorio: **«Nova školska reforma ima tačno odredjene političke ciljeve, naime, raznarodjivanje narodnih manjima. Svrha čitave školske reforme nije možda ta, da se čitava buduća pokoljenja priuče italijanštini, već da učini iz školske djece nacionalno svijesne Italijane».**

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Problema»... - «Runjamenti»... - Komendatori, koji ne poznaju geografiju Rijeke. - Što je s izborima? S granicama? - Tko je zapravo gradjanin Rijeke? - Kao i Ninetta...

Juče mi prijatelj reče: — Ti ćeš, Rokac, s celemi škornjami v raj! — Pitam ja njega: — A zašto? A on meni: — Dok drugi Fijumanci čine, što ih je volja, ti moraš neprestano s nosom da kopaš po onoj dosadnoj «Vedetti d'Italia». — E, rekoh ja, kad bi bila sama «Vedetta», ali tu ima još i «Riscossa Adriatica» pa «Piero Višćada»!...

Po svemu tomu i po tolikim drugim pergamenama moram ja da brčkam, hoću li nekako da nadrljam ovo moje nedjeljno pismo...

Danas ću opet da se pozabavim malo s «Vedettom».

U svom broju od 13. o. mj. donijela je ta naša riječka «Naj fraj Pressa» članak pod naslovom: «Trieste non più problema — Fiume sempre più problema». Dan prije pisao je naime «Piccolo», da je napokon Trst i opet postao ono, što je bio pod Austrijom, i sada se radi sam o tom, da uznapreduje još mnogo više, negoli prije, pod negdašnjim gospodarima.

— Dobro, odgovara «Vedetta», Trst je, kako velite, postigao svoje, a to znači, da taj grad prestaje biti problemom, a to će opet reći, da rimskoj vladi više ne treba da za Trst lomi sebi glavu. Sada treba da dodje na red Rijeka, koja iz dana u dan postaje sve većim problemom, a to će reći — sve većom mizerijom. Ergo, dužnost je vlade, da pomogne Rijeku i to odmah, dok ne bude prekasno.

Što bi imalo da znači ovo: dok ne bude prekasno? Da se u tim riječima sakriva nekakva podmukla prijetnja, to je očito, ali koja i kakva prijetnja — to je i za mene tajna.

I jedno mjesto u pismu, što ga je ovih dana naš Nino upravio Udruženju Kombateneta, miriši mi nekako odviše misterijozno. Nino je naime dobio od Odbora Kombatenata jednu malu romancinu ili kako se to finije kaže «una deplorazione», pa on nato odgovara dosta oštro, bez rukavica (ta nije on za ništa naše gore list!) i medju ostalim veli ovo: — «Ja sam i onako nakanio, da se posvetim mome jadnom i kukavnom gradu, u kome živi narod, koji je sve dao, a do sada nije primio nego samo primjenu fiskalnih zakona.»

(Fiskalski zakoni znače u običnom govoru: tasse, sovratasse, obersovratasse itd.).

Bože dragi, kako to sve drukčije zvuči negoli ono fatidično: — O Italia o morte!... Kako je sve to daleko od onoga, što je u decembru god. 1918. pisao Mussolinijev «Il Popolo d'Italia»!...

A «Popolo d'Italia» pisao je onda, kako on ima dokaze, da su Fijumanci pripravni vidjeti svoju Rijeku svu zaraštenu travom, prije negoli da napuste misao aneksije. A sada evo jadikuju, ako moraju da plaćaju ono, što se već u Istri i u Postojni već odavna plaća! A koliko je meni poznato, ni Istrani ni Postojnčani nisu u čitavo vrijeme okupacije spominjali ni trave ni ikakve druge biljke, već su se držali i onda, a i danas se drže one stare: Colen Krobot, e — taži! Što ja znam, jedna je jedina istarska žena, negdje prije pet godina, prigodom nekakve povorke u Voloskom, zavapila «Italia o morte» — i jadnoj se dogodila smola, da je u isti onaj čas pala pod konje i na mjestu ostala mrtva. Svi su drugi hvala Bogu ostali živi, i danas mirno plaćaju tase i obertase, a ne «runjaju», kako naš Nino i ostali «ferventi» aneksionisti. — «Vedetta» se i opet tuži na one komendatore iz Italije, koji dolaze na Rijeku, da inspiciraju urede. U svom članku «Un episodio ed altre cose» veli, da bi ljudi morali imati barem nešto «diplomatskoga takta», a kad tamo ti komendatori, da ne znaju ni što su oni famozni geografski «termini danteschi.»

Tu moram ja da uzmem te komendatore malo u obranu. Ne može se reći, da ti ljudi ne poznadu Dantea, ali ti komendatori nisu krivi, što Dante u svojoj Komediji nigdje ne spominje Rijeke već samo Pulu. Tamo naime stoji: «. . . Pola presso del Quarnaro, che Italia chiude e i suoi termini bagna . . .» Zato, ako ti komendatori počinjaju, kako to veli «Vedetta», delle «enormità,» tome je nešto kriv i Dante, što nije u svojoj Komediji uopće, a na onom mjestu napose, spomenuo Rijeke.

A možda nije ni Dante kriv! Možda je u ono doba naš grad bio više poznat pod imenom **RIKA**, negoli pod imenom Fiume!

Ima naime jedna diploma, a nju je izdao madžarski kralj Bela IV., u kojoj se medju ostalim čita i ovo:

«Imprimis est fluvius et locus **RIKA** in monte maris incipiendo; et nostra libera aqua **Richina**» . . . etecetera! . . . etecetera!

Ta je diploma sastavljena god. 1260. dakle pet godina prije no što se rodio Dante. Dante je znao sve, pa je zacijelo znao i za tu diplomu, a kako je on bio vrlo pametan, nije valjda htio da meće u svoju čisto italijansku «Komediju» ona čisto hrvatska imena **Rika** i **Ričina.**

Ne tražimo dakle od tih komendatora ono, što oni ne mogu i što ne umiju. Najzada nisu ni komendatori krivi, ako je i za njih Rijeka

bila sve do juče terra incognita kao i gotovo za sve Italijane u Italiji.

Niko nije kriv, tutti xe onesti, samo što izmedju svih tih evolucija, ebolucija i revolucija **Rika** je najzada našla ono, što nije tražila....

Ali »Vedetta« ide dalje. U svom **članku:** »I nuovi cittadini« iznajprije prigovara, što su se upravo munjevnom brzinom uveli na Rijeku razni porezi. Bilo bi bolje, veli, da se s time još pričekalo, dok se grad ponešto oporavi. Mjesto toga mogli su se uvesti zakoni, koji bi već jednom odredili, da li smo mi Riječani muško ili žensko. Rijeka — tuži se »Vendetta« — nema još ni danas nijednog čovjeka, koji bi bio ovlašten od gradjanstva, da je zastupa. Grošić, taj — kako bi rekò naš Nino — Padreeterno **imenovan** je senatorom, a ne izabran, i prema tome njegova ne broji. Trebalo bi dakle **na izbore,** i to što prije. Toga mišljenja sam i ja, Rokac. Mi na izbore, a naš Nino u Montecitorio, pa neka im tamo pokaže zube. On se, kako znamo, dobro razumije u zube. U što se ne razumije naš Nino?

To je jedno. A drugo: gdje su nam granice? — pita »Vedetta«. I s pravom. Mi još zaista ne znamo, gdje počinjemo a gdje svršavamo. Na Barošu zid, prema Sušaku — Rječina — e basta! Jedamput smo tih granica imali — štono riječ — na lopate, a danas? Carnaro che chiude, che bagna ... — to znadu svi na pamet, ali kad ih pitaš: do kuda je naše — onda niko ne zna ni da bekne.

Onda još nešto. Našom općinom upravlja jedan **Straordinarijo.** »Vedetta« veli: čast Straordinariju, ali mi bismo ipak željeli imati već jedamput jedino zakonito gradsko zastupstvo i jednoga sindaka, come il flaut! Neka se dakle ide na izbore! Ti izbori nisu ni »Vedetti« simpatični, ona bi voljela, da ih uopće nema, ali u ovom slučaju — sila kola lomi.

No najgore je, a to je što naiviše ljuti i »Vedettu«, na Rijeci se još pravo ne zna, tko je gradjanin, a tko nije. Kad će to da se već jednom uredi?

Meni se čini, a tako i Ninetti, da tu ima »Vedetta« pravo. Vrijeme je, da se i u to već jednom unese svijetla. Najzada, i ja bih htio da sam već jednom na čistu, jesam li ja riječki gradjanin ili nisam, o corpo e della barbabietola!

I tako Rijeka iz dana u dan postaje sve većim problemom.

Kao i Ninetta!

Rijeka je u svojem životu imala mnogo »frajari«: tu Hrvat, tu Austrijanac, tu Madžar pak tu opet Jugoslaven, tu Amerikanac, tu Englez, tu Francez, dok se nije najzado našla u naručju onoga, koga je htjela i odabrala. Ali [illegible] su prošli »quei caldi« — ona se najednom osjetila malo zapuštenom.

Kao i Ninetta!

A kada se mlada nevjestica osjeti malo »abandonana«, onda postane čangrižljiva, »bisbetica« i »brontulona«.

Kao i Ninetta!

Kako je pravo imao d'Annunzio, kad je ono rekao:

Rijeka je otjelovljena u riječkoj ženi!...

I zaista — kad ja ono idem Korzom i kad ono kraj mene prolaze srdačne i gole ručice mojih sugradjanki, meni onda dohode u pamet one d'Annunzijeve riječi, i dolazim do uvjerenja, da je danas Rijeka, kao i njene lijepe »cittadine« — ostala vrlo kratkih rukava...

Insoma — mi smo ledi i tepeni!... *Rokac.*

IZ SMOLJANI.

Nedavno moradoše odgovarati pred sudom radi svojih grdnih nedjela tri seljaka, kojih nipošto ne možemo nazvati našim, jer su samo na sramotu našoj okolici. Svaki pošten čovjek mora da osudi nedjelo, pak to isto činimo i mi. Ima medjutim ljudi, koji su kadri i tvorno da napadnu onoga, koji ovakove zlikovce osudjuje. Tako je neki dan naš stari kremenjak Martin Perković rekao riječ protiv tih lopova, i tek što reče, bijaše napadnut od Martina Modrušana, jer da on svagdje nalazi uzroka za ogovaranje. Ni to ne bijaše dovoljno; njegov mladji sin udari Perkovića kamenom po ruci, što je prouzročilo zgražanje svih prisutnih. U ostalom mi znamo, zašto ti ljudi brane lopove. Već od nekada oni ne igraju baš časnu ulogu. Ne bude li drukčije išlo, iznijet ćemo interesantnih stvari, koje ne će biti baš u korist nekog člana te obitelji.

IZ PULJŠTINE.

Prigodom 40. godišnjice misnikovanja našeg obljubljenog župnika vlč. g. don Luke Kirca, posvetila mu je nama toli draga »Istarska Riječ« opširan i temeljit članak, koji se našem narodu u ovim krajevima silno dopao. Njegovo ime i njegov požrtvovni i nesebični rad usko je i nerazdruživo spojen sa našom lijepom prošlošću, kad nam je bilo omogućeno, da se slobodnije kretamo i kulturno razvijamo.

Da Ti je, dobri naš Luka, doći u rodno svoje mjesto, zacijelo bi Tvoja duša proplakala nad kobnom sudbinom tvojih zemljaka, koji su lišeni svake pravice, te očajno životare u oskudici duševne i tjelesne hrane. Naš se narod čitave Puljštine sa osobitim osjećajima pridružuje čestitkama, koje su Ti bile upućene putem našeg glasila.

Inače je august mjesec u našim selima na Puljštini ne baš mio mjesec. I ako nije ove godine baš odviše vruće, ipak hara ovuda vrućica i druge bolesti. Samo u par dana ugrabila je nemila smrt u Medulinu pet osoba. Osobito je pučanstvo bilo ožalošćeno smrću pok. Fume, supruge našeg poštenog čovjeka Josipa Grakalića, jer je u naponu svoje životne snage morala da ostavi mlada, dosta neopskrbljene djece.

Kod nas ide inače sve na gore, mizerija i **sama mizerija!**

Pred nekoliko dana oborio se medulinski dopisnik puljske »L'Azione« na naš pretprošli dopis iz Puljštine, — oborio se vrlo nedostojnim i neutemeljnim izrazima. Medulinski dopisnik kuje u zvjezde tamošnjeg svećenika, a bezobrazno i neosnovano napada na jednog tamošnjeg našeg nedužnog učitelja, da je on dopisnik članka protiv spomenutog svećenika.

Opaska uredništva: Naš dopisnik iz Puljštine nije nikako učitelj, niti je uopće intelektualac, a niti jedna te ista osoba. Neka znadu oni, koje naši istiniti, iskreni i bez zlobe napisani dopisi dobratno peku, da imade naš narod sva sila sposobnijih seljaka, koji su kadri da napišu bilokoji dopis. Naši dopisi iz Puljštine tiču se i ostalih krajeva okolice, da pak se najviše piše o Medulinu nije ništa čudno, kad su tamo prilike nesnosne i žalosne. Medulinski dopisnik puljske novine, kojeg radi njegove izrazite mržnje protiv našeg naroda nije teško pogoditi, znade vrlo dobro, da naši dopisnici iz Puljštine **nisu učitelji,** ali tu se uvijek pjeva ista pjesma, da se naime ocrni pred vlastima sve naše intelektualce, jer zlobni doušnici znadu, da ob**lasti najlakše nasjedaju onima,** koji krivo ogovaraju, pa makar i nedužne naše ljude.

IZ PIĆNA.

Svi se Pićanci danas slažu u tvrdnji, da je na cijeloj Pićanštini vladao mir i svi su se ljudi medjusobno cijenili, dok nije došao u naše krajeve »quel diavolo«. To im drage volje potvrdjujemo, samo ih mi Poljani žalimo, što su tako tvrdoglavi te nisu mogli predvidjeti, da će nemir imati još teže posljedice za njih nego li za nas. Bilo je vrijeme — i nije tome davno — kad su nam se smijali i uživali, kako mi bježimo i na vrat i na nos iz Pićna. Malo zatim osjetiše pak, da im se »mošnje« sve to više prazne. A tko će da ih njima puni, ako ne mi seljaci?

Za to nas danas opet love na udicu, ali — prekasno. Pred nama opet govore protiv onoga »diavola«, »gobba«. Tuže se, da im djeca ništa ne znadu. »Mai più ne preti ne avvocati da Pedena«, čut ćete u Pićnu na svakom koraku.

To je, gospodo, najbolji dokaz, da ni pravica još nije umrla. Zamislite samo: kad su došli medju vas oni, koje vi danas nazivljete porugljivim imenima »diavolo« i »gobbo«, onda niste znali kamo od radosti. Odmah ste pristali uz njih i mlatili na njihovu zapovijed po našim glavama. Danas se kajete, ali kako već rekosmo — prekasno.

A što pak da kažemo o onima, koje danas njihovi vlastiti pristaše i slijepo roblje nazivlju tako pogrdnim imenima?!

Oni su na najgadniji i najnepravedniji način mučili naše svećenike, učitelje i nas seljake, a sada se i njima mjeri istom mjerom. Ako su zaboravili, neka se i oni i njihovi pristaše, — ako imaju još koga uza sebe — sjete one lijepe naše poslovice, koja veli: »Tko zlo čini, neka se dobromu ne nada!«

IZ TRSATA.

Trećaredsko - euharistički kongres.

Prigodom sedamstogodišnjice stigmatizacije sv. Franje Asiškoga (1224-1924.) priredjuje »Savez Trećega reda« dne 6-8. septembra o. g. svoj II. trećoredsko-euharistički kongres na Trsatu. Raspored toga kongresa objavit će se naknadno. Kongres će otvoriti dr. Josip Marušić, biskup senjski, a sudjelovat će veliki broj biskupa i odličnih katoličkih muževa.

Kako je »Savez Trećega Reda« jedna od najjačih religijoznih organizacija u Jugoslaviji, koja broji oko 75.000 članova, to će na onom kongresu biti brojno zastupane sve trećoredske zadruge iz Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Bosne, Hercegovine, Vojvodine itd. Za taj kongres, vlada u ovdašnjoj okolici veliki interes, pa izgleda da će prema dosadašnjim informacijama napomenutih dana dohrliti veliko mnoštvo naroda iz Like, Gorskog kotara, Vinodola, jednog dijela Istre, napose iz Dalmacije, otoka i ovdašnje okolice k našem znamenitom svetištu na Trsatu.

Prema primljenim vijestima od ovdašnjega odbora za vanerkvene svečanosti, imat će čitava priredba, a naročito arangement procesije, neki specialni pomorski karakter. Procesija će krenuti iz franjevačke crkve preko Boulevarda na Sušak i natrag a voditi će je franjevac o. Alojzije Mišić, biskup mostarski. Baldachin će nositi izmjenično pomorski kapetani i piloti. Počasnu stražu uz Svetootajstvo držat će mornari, dočim će baldachin okruživati velik broj dječaka u mornarskim odorama, noseći simboličke znakove: sidro, svijeće, palme i lovorove grančice.

Naš primorski svijet s veseljem pozdravlja taj kongres, koji će sa svojom priredbom biti jedna velebna manifestacija katoličke misli u našem kršnom Primorju.

Kongresni učesnici imadu pravo na polovičnu željezničku i parobrodarsku kartu. Kongresne legitimacije mogu dobiti kod »Saveza Trećega Reda«, Trsat. Pogodnost vožnje na parobrodima vrijedi od 1. do 15. septembra 1924.

IZ PAZINA.

Jedan slučaj, i ako ne od općenite važnosti, ali za nas ipak interesantan, dogodio se je dne 20. ov. mj. na ovdjesnjoj željezničkoj postaji.

Neki inače elegantno odjeveni gospodin zamoli »per gentilezza« vratara (portiere), da mu kupi voznu kartu. Ovaj se ispriča, da toga ne može učiniti, jer se nalazi u službi, pak ne smije da napušta svog mjesta, a gospodin znade i sam, gdje se vozne karte izdaju.

To bijaše dovoljno, da se saspe sa strane tog »per gentilezza« gospodina cijela tuča uvredljivih riječi na bijedna vratareva ledja. Jer da je on neotesani i bolji i uljudniji. Zaprijeti mu čak i to, da će već drugi dan ostati bez službe, jer će on da ide g. Pitacco-u i Bog bi ga znao, kome jošte.

Ja ne znam, tko je taj vratar ni koje je narodnosti, ali znam, da se je držao s tim »per gentilezza« gospodinom još i previše pristojno.

Gospodin je načelnik postaje uzeo u zaštitu svog podredjenog, ali taj »pristojni« gospodin ne zna ni da ustane sa klupe, već onako sjedećke poče da prijeti čak i njemu, jer drži vratara, koji da je »slavo«.

Punim pravom možemo da ustvrdimo, da naših ljudi, zaposlenih na željeznici, nemamo. Ako bi se još gdjegod našao kakav vratar naše narodnosti, eto kakovim je sve neprilikama izložen.

Evviva la buona convivenza!

IZ SOVINJAKA.

Imamo vam se pohvaliti, da je ovuda, a bit će valda po cijeloj našoj žednoj Istri dosta kišilo prošle sedmice. Vi ćete se možda i smijati da o tome pišemo, ali ništa za to: kiša je nama kruh i život. Nisu to šale. I tako ćemo imati prilično povrća za sebe i krme za stoku. Bit će i kukuruza. To nas uvelike veseli, jer nam je žito vrlo slabo urodilo.

Još nešto: Glasa se i drži posve sigurnim, da naš prokušani »prijatelj«, poštar Flego, odlazi iz poštanskog ureda i da otvara u Sovinjaku nekakvu pekarnu i prodaju kruha. Vele, da više ne ćemo ovdje imati poštanskog ureda. Mala škoda!

Franina i Jurina

Fr.: Pariš mi se nekako luštar.

Jur.: Mislim, da sam se za sto let pomladel.

Fr.: A s kem zlodejom? Ča si ča popil?

Jur.: Ča popil! Kade popil! Ne verujem ti ja va te štroligariji.

Fr.: Ma ter govore, da j' va Beče neki duhtor, ki da ti lihno dà neč popit, i već da si za sto let mlaji.

Jur.: Neka va to veruje ki će — ja ne ću, zač nisam nem.

Fr.: Ja — ma onputa reci mi: s čem si se pak ti to pomladel?

Jur.: Kupil sam naše lipe Istarske pismice, pročital sam ih od početka pak do kraja — i mane se pari, da sam vas drugačiji.

Fr.: To te je dunke pomladelo? A ja se već deset dan spravljam da ću va Trst pisat, neka mi pošalju jednu knjigu i vavik neč pride, da se ne morem ni maknut ni ganut. Su pak te pisme vaistinu tako lipe, kako se govori?

Jur.: To ti je jedna dikota! Najprej ti moram reć, da je knjiga jako lipo napravljena i lipo štampana na svitloj, biloj harti.

Fr.: Ma Jurino — ča ni to svejedno va koj harte je pismica štampana?

Jur.: Je i ni. Ako je pismica lipa, ona ostane lipa, iako je na harte štrace naštampana, kako i jedna lipa divojčica ostane vavik lipa magari, ako je va vrieć obučena. Ma zami ti onu divojčicu, pak ju obuci va jednu prostu ale čistu i svitlu robicu pak ćeš vidit, kako će ti onput i oku više godit. Dobro vino je dobro, piješ ga ovako ale onako, ma će ti svakako bolje ugajat, ako ga piješ z jedne lipe svitle bukaleti, ale pak z jednega čistega mizula, nego s kakovega blatnega zlibca ale drugega kakovega cripa.

Fr.: Tu imaš pravo! Kaj je lipše — lipše je, bi rekal Kranjac.

Jur.: Tako ti je i s pismicami. I mane je jako drago, da su nam ih poslali vanka onako lipo i čisto spravne. Čera sam pokazal knjigu jednomu Taljanu. On ju je pogledal i rekal: »Accidenti! Chi gavaria mai ditto, che sti ščavi gave simili libri!« — Ja, rekal sam tau ja na to — a ča bite pak rekli, da razumete, ča je nutre napisano?

Fr.: Ma ča su dunka te pismice tako lipe?

Jur.: Ki ih je samo nekoliko pročital, svaki je rekal, da su prelipe!

Fr.: A ima ih koliko od Kraljevića Marka?

Jur.: Ima to se zna da ima. Kakove bi to bile narodne pisme, va keh se ne bi spominjalo Kraljevića Marka?

Fr.: To mi je drago, zač me je neki dan Mićelin pred drugemi ljudi ošpotal i rekal mi je: — Koza kumedije vualtri Krovati, kvando ke no gavè ne štorija ne jografija ne stronomija. — A ja sam ti mu lipo odbrusil: — La ša koša! Mi no šo se

---

P O D L I S T A K

Surdulica — mjesto užasa i smrti

POSLIJE DESET GODINA: MOLITVA I PRAŠTANJE.

Povodom svečanosti 24. augusta 1924.

Surdulica!

Malo mjestance prema bugarskoj granici, ali puno užasa i grozota. Može se reći, da je ono grozna kolektivna predstava sviju užasa, kojima je obilovao svjetski rat i da će ostati vječan spomenik ne junaštva, ne pragoštva za stvar domovine, nego raspojasanih ratnih strasti, raspojasanog varvarskog taloga, koji je probio na površinu onda, kad je rat umišljenoj bugarskoj veličini dao mogućnost da preko lješina Srba i slomljene Srbije gazi do pobjede svojih nezasitnih osvajalačkih nagona.

Mi koji smo bili u ratnoj pozadini, u austro-ugarskoj tamnici, a tamnica je bila Austrija za sve narode osim Nijemaca i Madžara, — mi koji smo čuli za te grozote iz Srbije već onda, čuli smo za vješala i strijeljanja koja su se izvadjala i u našim krajevima, po čitavom našem Slavenskom Jugu. Znali smo, da je navješteno zatiranje našoj jugoslovenskoj rasi, bilo gladju, bilo frontom, bilo logorima, bilo vješalima bilo strijeljanjem. A vješalo se i strijeljalo svagdje po Austro-Ugarskoj, vješalo se i strijeljalo sve što je dalo malo očitiji protest protiv zatiranja svog naroda.

»Ali Surdulica natkriljuje sve predodžbe. Surdulica je apoteoza mučeništva, ne vojnika i ratnika, nego onog svijeta, koji je, star i iznemogao od bolesti ili po nesreći, ostao u Srbiji da ne podje na tešku albansku Kalvariju u pratnji besmrtnog jugoslovenskog Kralja; svijeta koji je htio da se zakloni od ratnih strahota i da povuče u skrovištu sačeka kraj ili života ili neprestanom umiranju svojih najboljih, svoje otadžbine. Strašan spomenik bugarske mržnje, koju ni svi porazi u prošlosti nisu opametili i koja je u zatiranju slabih i nejakih žena i djece zatirala tragove srpskom narodu, da pred svijetom pokaže, da je ono njeno, što njeno nije i da nema tamo onih, koji su živi svjedoci, živi protest njenim pohlepama.

Malo mjesto Surdulica steklo je tužnu slavu u Srbiji uslijed strašnih pokolja, koje tamo počiniše Bugari. To je bila stanica na putu u progonstvo, kojom su morali prolaziti nesretni Srbi, protjerivani u Bugarsku«.

Tako jedan stranac kratko karakteriše Surdulicu.

Surdulica je poslije Topličkog ustanka od g. 1915. imala postati grob svega što je srpskog u južnoj Srbiji. I učitelja i trgovaca i svećenika i mještana. Do tri hiljade osoba došlo je iz okolice u Surdulicu i ovdje našlo svoju smrt. Surduličke žrtve dovažane su iz čitave okolice. Umorstva su vršena u Veloj Reki, Dubravi, Stojkovoj šumi, Dubokoj dolini, Kobiljevu, Radićevoj bari i Vlaškom dolu. Umorstva je vodio i naredjivao na licu mjesta komandant mjesta Stojan Jurukov i posebna komisija sastavljena od poručnika Nestora Simonova, narednika Todora Vitaneva i bolničara Pejeva [illegible] su slali iz Vranje na ovo strašno stratište pukovnik Kalkadžijev, komandant 42. bugarskog puka i dao nalog, da se još iste večeri interni- i Vasiljev. U ovom strašnom djelu saradjivali su kapetan Dimkov i poručnik Hranov. Ubijalo se ovdje: teške bolesnike bacalo se još žive u jamu i onda bi ih u jami dotukli kamenjem.

Da čujemo samo nešto što o tome pričaju preostali u životu.

Dana 28. decembra 1915. pošla je pješke prva kolona interniraca kroz Trn za Sofiju. Kad su ljudi došli u Surdulicu, Bugari su izabrali sedamnaest odličnika i ubili ih. Trinajstorica od ovih žrtava su iz Vranje, a medju njima su činovnici, trgovci, učitelji, svećenici itd. Dne 23. januara 1916. došao je onamo pukovnik Petar Kalkandžijev, komandant 42 puka i dao nalog da se još iste večeri internira sedam gradjana, od kojih su četiri ubita. Za vrijeme tjeranja interniranih nije im se davala hrana, a bili su bez prestanka bijeni kundacima i bodovima. U Vlaškom Dolu ubito je 40 talaca. Dana 7. decembra 1915. ubito je sedam učitelja na cesti a morali su da ih sahrane mještani iz Surdulice. Na lješivima ubitih konstatovano je, da su prije toga bili podvrgnuti paklenim mukama. 10. decembra ubito je 18 osoba dovedenih iz Skoplja u Velu Reku. Osam dana poslije ubito je na istom mjestu 18 mladića iz Prilepa, starih po 13 godina! 23. decembra Bugari su doveli iz Prizrena jednog advokata porijeklom iz Knjaževca s njegovom kćerkom, starom 16 godina. Oboje je ubito još iste noći. 27. decembra 1915. dovedeno je 140 osoba iz Leskovca [illegible] ubito u Duboko Do[illegible]. Koji [illegible] nisu bili sahranjeni, tijelo im je postalo plijenom pasa. Početkom januara dovedeno je iz Vranja 18 ljudi, koji su svi poginuli mučeničkom smrću. Mjeseca januara dovodjene su grupe po 300 ljudi iz Prokuplja, Kuršumlije, Prištine, Leskovca, Niša itd. Kadgod je bilo u grupi i manje ljudi, ali nikad ispod 120. Ovakove su grupe dolazile svaki dan od mjeseca januara pa do marta. Svi koji su bili dovedeni nisu bili ubiti. O njihovoj je sudbini odlučivala posebna komisija, koja je bila sastavljena od već navedenih časnika 42. bugarskog puka. Vojno-zarobljenici pripadali su istom 42. puku, a komandant im je bio potporučnik Stojan Jurukov, u isto vrijeme komandant mjesta u Surdulici.

Eto to je Surdulica!

* * *

Pomišljate li na to, koliko se pojedinačnih tragedija dogodilo u tim grozotama izmedju muževa i žena, izmedju roditelja i djece. Gdja T. P. Gjurgjevićeva, žena predsjednika okružnog suda u Smederevu, ubitog od Bugara, priča, kako je sa svojim mužem zbog bolesti djece ostala u Prištini i tu su ih stigli Bugari. Bugari su zarobljivali sve državne činovnike, pa se je Gjurgjević prikazao kao trgovac. Jednoga dana bugarski komandant Prištine pozove ga k sebi i saopći mu, da će mu dati propusnicu za Vranje i Beograd. Kad su došli u Vranje, komandant [illegible] papire, pa tako nisu mogli [illegible] strašnoj zimi, u razbitom i porušenom [illegible] bili su svaki dan

...vemo štronomija e jografija, ma ...gavemo el nostro Kraljević Marko, ...što ne bašta per adešo.

...pe su ti, brate, one pisme od Kra... ...a Marka, a kako su pak mile i sr... ...e one kraće pismice, ča smo ih je... ...at pivali, kada smo mladi bili. Sinoć ...mojoj Luce proštel ovu:

Mažurana, dobro cviće moje
...avek cvateš, a sporoda nimaš...
Da bi mi te j' leh malo videti,
I videti, s tobum govoriti
Mislil bim ja da mi niš ne fali.

...a sam i ja mojoj Mare svoji dni sto... ...pod poneštrum zapival.

A moja Luce ne budi lena, valje mi je ...nć odgovorila:

Milo, drago, počekaj me malo,
Počekaj me malo i ozri se va me!
Ali ću ti glaski sporučati
Po tičici ali po ribici?
Tičica bi brže spoletela.
Ribica bi kašnje preplavala.

...da je zvršila — češ mi verovat, Fra...e, mi smo jedan k drugemu nagnuli ...e naše bele glavi i kako da nam je ...ajset let smo se milo i srdačno buš...li. Ja ti govorim: kada sam one pis...ice pročital, ja sam mislel, da mi već ...s ne fali.

Vidiš, Jurino, sada si i mane steplil i ...a sakrabojsku. Čim doma pridem, vaje ...a njim pisat va Trst, neka mi jednu ...njigu pošalju. Jedna litrica v oštarije ...anje — i imet ću jednu knjigu više. A ...a nutra i one naše male pismice, ča ...mo ih pivali još kako deca?

Kako nisu! A ima i smešneh. Čuj ...uistu:

Francika se j plakala,
Da 'redu soldati ča.
»Ne plači se, Franciko,
Će ti doći oficir
Će ti kupit kapelin!«

Ha! ha! ha! Ala je ta špasna! Komać ...ekam, da mi pride ta knjiga. Da mi Mare zna, da j' tako lepa, oči bi mi sko...ala, da njoj ju nisam već naručil.

Ja ti govorim, da je to najlipša knjiga, ...u je Istra rodila, zač nju ni napisal je...an človek, nego ju je složil celi naš na...od. Pismice, ke su va onoj knjige naš je ...arod čuval, kako oko va glave stotine ...stotine let. A tako moramo i mi! One ...isme su naša mila starina. Z njih nam ...ovore oni naši, ki već puno let leže va ...emlje. Ove pisme su naša svetinja. Ču...ajmo ih. Jedan veli srpski, a moremo ...eć i hrvatski pisnik, rekal je:

Haj, što Srbin još se drži
Kraj svih zala
Pesma ga je održala
Njojzi hvala!

Zlatne besedi!

Te zlatne besedi napisane su zlat...emi slovi na mramornoj ploče na grobe ...nega slavnega pisnika, ki se zove Zmaj ...van Jovanović. I mi moramo da ču...amo našu pismu zač dokle bude naše ...isme, bit će i nas. Kad nam propane ...isma — propast ćemo i mi.

Kad je tako, zapivajmo mi dva jednu ...su starinsku.

Ma... ti tanko, a ja ću debelo.

Zresla ti je murvica,
Onde ti j' pred vrati,
Doletila tičica,
Sidila j' na grančicu.
Ko bi bila tičica,
Saljite je u polje.
Ko bi bila ribica,
Saljite je u more,
Ko bi bia ljupčić moj,
Saljite ga do mene.
Ća ću mu ja darovat?
Tri zvončiće zlatne.
Da bude zvonia,
Kde bude hodia,
Da te ljudi perati,
Da je angjel Božji,
Pak je bia ljupčić moj,
A juninu trananaj!

Fr.: Ca je i ta va knjige?
Jur.: Jezero milijun vrazi da je!

IZ BUZETA.

Poznata je činjenica, da naši »grajani« nisu nikad zadovoljni. Uvijek im je nešto krivo. Najprije su se tužili, da nije pravo, da supruzi Papo zajednički vrše službu na buzetskoj pošti. Te svoje tužaljke opravdali su time, da muž treba da brani ženu, a ova da kuha i goji djecu. Supruga kao ženska — govorili su oni — može da oboli, kao majka još lakše, pa se može desiti slučaj, da uopće izostane iz ureda. Gospodin šef, njezin suprug, uzima dašto sve u dobro, oprašta i radi sam. A ljudi čekaju i čekaju u uredu... Zato je najbolje, a i jedino pravilno, da dodje u poštanski ured druga osoba, koja je možda bez službe i koja gladuje. Posve u redu. U tom pogledu se i mi slažemo s našim »grajanima«, a tako i poštanski komesarijat u Trstu. Da je tome zbilja tako, svjedoči nam činjenica, da je poštanski komesarijat imenovao novim upraviteljem naše pošte nekog Slovenca i činovnicom neku mladu Italijanku. Ta vijest je vrlo dobro djelovala na naše ljude na Buzeštini, dok je naše »grajane« uvelike ogorčila. Oni se danas mnogo više ljute nego prije. Piskaraju amo i tamo, prijete se i vele, da Buzet, kao najintalijanskiji(!) grad u Istri, apsolutno ne može dozvoliti, da upravlja njegovom poštom jedan Slovenac! Mi se na to držimo indiferentnima, jer znamo da naša riječ ionako ništa ne važi i da je naš glas još uvijek — glas vapijućega u pustinji!

IZ LIŽNJANA.

Ima već mjesec dana, što imamo ovdje izjutra i uveče — muziku. Jest, ne svira doduše nama u počast, ali sve jedno, mi je čujemo, a i veselili bismo se možda, da nas ne taru druge brige.

Zakon o ograničenju prava vlasništva na našem posjedu uvelike nas zabrinjuje, pak malo kome dolazi na pamet, da ide slušati, i svatko misli, što će biti od tog novog zakona i hoćemo li moći da podnesemo taj novi udarac.

Uostalom prije smo samo mi običavali protestirati, i to uvijek badava. Danas nam se pridružiše i oni, koji bijahu pijani od oduševljenja ali naposletku i oni uvidješe, da se od samog »Eja« i »Evviva« ne dâ živjeti. Time nam je donekle olakšan posao.

Medjutim još ima medju nama i takovih ljudi, koji fantaziraju o nekakovoj slavi, pak misle, da će to na'lakše i najjeftinije postići, ako ogovaraju naše ljude. Tako je nedavno zaslugom ovakovih elemenata bila za 15 dana zatvorena jedna gostiona u Ližnjanu, a istotako jedna u Medulinu, jer da se u njima sastaju i »elementi sovversivi!«

Koji su ti elementi, to ne zna nitko, a u čemu se sastoji ta njihova »soverzivnost«, to se još manje znade. Našim se ljudima škodi bez razloga, jer kad bi se znalo, da tko što soverzivnoga govori, ne bi tražili ni gostione ni gostioničara, već bi pograbili krivca, neka znade, što mu jed valjade.

Mislimo, da bi mnogi ljudi našli i pametnijeg posla nego što je prisluškivanje, što će tko reći, pa da ga odmah tuže.

Gdje se naručuju „Istarske narodne pjesme"? — Kod Uredništva „Istarske Riječi" u Trstu, via S. Francesco d'Assisi, 20 I.

...a pred komandanta Ilkova, koji ih je ispi...o o svemu svačemu i obećavao im daljnju ...mišljenu, ako dokažu da nisu buntovnici. ...gjević uzrujan takovim postupkom odgo...o je Ilkovu: »Ja sam Srbin, patriota i po... Od mene ne ćete saznati ništa, što bi vam ...šlo dokazati protivno«. To je zapečatilo nje...u sudbinu. Nastavljeni su daljnji progoni, ...ad je Gjurgjević odbio jednu posrednu po...u da se sa nekoliko stotina dinara otkupi Ilkova, bio je uapšen i odveden. Njegova ... i djeca plačući su molili pukovnike Kal...ževa i Ilkova, da im poštede muža i oca. ...ve uzalud. Usprkos svih njenih molba kod ...ih oficira i kod prefekta grada, koji su svi ...ali vrlo utješljivo, bio je junački Gjurgje...mučke ubijen.

...rošlo je tome 10 godina, da su se vršile te ... I ako danas u kojoj tihoj srpskoj kući ...ete na koju stariju ženu, koja zadrhće pod ...im zvukom koji sliči pucanju puške ili če...nju mitraljeza, znajte, da je jedna od onih ...e su gledale ona bugarska zvjerstva i svaki ...lebdile medju životom i smrti. Smrt je uvi... pred njihovim očima, onako strašna i groz..., ...akvu su je gledale. One šute, većim di... ...m šute. Tek ako im naloži iritiranost ži... ...začut će se šapat iz njihovih ustiju i po...e vam da pričaju: Gledala sam metropoli...ako su mu istrgli sijedu bradu sa mesom, ...ata strgli krst, razderali haljine i pod ...ima odveli na stratište... I gorjela je ...a. Hriste Bože! Vidiš li, babo, onaj tamo visi? I ti ćeš skoro tako! — tako su mi govorili bugarski oficiri, koje sam posluživala hranom. Ali čujte! Citavo jedno selo opkoliše jednog dana, istjeraše napolje sve ljudje i oplačkaše i odniješe sve. I kad je selo bilo tako prazno, ponovno natjeraše napolje sve ljude i opljačkaše i odniješe sve. I kad je selo bilo tako prazno, ponovno natjeraše ljude u nj, opkoliše selo i zapališe ga. Nitko nije mogao iz sela da izadje. Miris ljudskog mesa daleko se širio. — »Osjećaš li, babo, kako miriše srpsko meso? I tvoje će tako!« — Hriste Bože! — Uzmi mi život, da ne vidim te strahote!

To je bila Surdulica!

Prošle nedjelje, poslije deset godina, narod oslobodjen iz obnovljenih varoši, sa zelenih i plodnih svojih polja pošao je u mjesto smrti — u Surdulicu. Pošao je sa svojim pobjedničkim Kraljem, mladim Kraljem Aleksandrom i mladom Kraljicom Marijom, da se pokloni sjenama mučenika i saželi vječni pokoj izmučenim kostima. I te kosti prenijeli su u kapelu, da budu podloga oltarima sa kojih će se dizati molitva Svevišnjemu, da poštedi svoj narod i njegovog Kralja. Kraj same kapele podići će se zavod kulture, da se u njemu uzgaja mladež za ljepši i bolji život.

Vjera i prosvjeta! Dva elementa ljudskog smirenja i plemenštine. I nigdje ne čujete glas osvete — nigdje! Glas molitve i praštanja i želje za duševnim preporodom! Dostojna djeca velikih Patnika. Njihove su patnje time najbolje posvećene.

Gospodarstvo

ZADRUGARSTVO.

II.

Zadaća i korist gospodarskih zadruga.

...medju glavnim sredstvima gospodarske zadruge, zadrugarstvo. Gospodarske zadruge imadu u prvom redu da dignu poljoprivrednu produkciju, da je unaprijede; one su u stanju da poljodjelski stalež učine jakim i važnim faktorom.

Gospodarsko zadrugarstvo imade materijalne (gospodarske) i moralne zadaće t. j. ono imade da imovinsko stanje seljaka poveća, poboljša, i da seljaka duševno odgoji, pridigne. — Ove su zadaće usko vezane medju sobom, pa se u zadrugama ne smije ni jednoj od obiju davati neka prednost na uštrb druge. Ne valja zadruge osnivati kao kakova dioničarska društva, koja nastoje da poluče što veću materijalnu korist, već zadrugarstvo treba da digne opće blagostanje gospodara, da zle strane gospodarjenja odstrani.

Gospodarske zadruge moraju nastojati, da svojem članstvu pribave važan upliv i položaj, te takove gospodarske prednosti, kakove imadu veletrgovci, veleindustrijalci i veleposjednici. — Zadruge čine gospodare neovisnima od raznih mjesnih trgovaca, špekulanata i lihvara.

Svaki gospodar treba da nastoji, da u svojem gospodarenju poluči što bolje, — najbolje uspjehe. Za polučenje najpovoljnijih uspjeha potreban je poseban oveći rad, — neka borba, a za taj rad, za tu borbu bit će dovoljno snage unutar zadruga, gdje imade mnogo stvarnih i duševnih sila, koje zajednički rade, koje se medju sobom pomažu. Takove zadruge bit će moćne, jake, a dio te jakosti sačinjava svaki član zadruge, makar on bio samo mali gospodar.

Od gospodarske djelatnosti zadruga imadu baš mali i srednji gospodari obilne koristi, jer ovi mogu samo putem zadruga najsigurnije i najjeftinije doći do raznih gospodarskih sredstava, kojima se inače samo vrlo imućni i dobro upućeni gospodari mogu služiti. Dobra napredna sredstva za gnojidbu, hranidbu, sjemenje, sredstva za razumno stočarstvo, mljekarstvo, pa valjane gospodarske strojeve mogu mali i srednji posjednici da shodno pribave i upotrijebe samo putem zadruga; oni mogu da se služe malone svim sredstvima, kojima se služe gospodari.

Nabava i prodaja gospodarskih proizvoda na veliko pruža stanovite materijalne koristi, koje mali posjednik sam po sebi ne može da poluči, a na preradbu svojih produkata na veliko ne smije ni da pomisli. Putem zadruge kupuje i prodaje mali gospodar po cijenama na veliko, a te su uvijek povoljnije, nego cijene na malo.

Naš seljak često puta ne zna cijeniti vrijednost svojih produkata, već ih jednostavno podcijenjuje. Više puta seljak ovako mudruje: litra dvije mlijeka više ili manje, — košara dvije voća više ili manje, — čistim li žito trijerom ili običnim ručnim rešetom — to mi je svejedno itd. — Ali kad jednom uvidi, da se putem zadruge na veliko svaki proizvod dobro unovčuje, da mu se njegova roba bolje isplaćuje, onda će postati **račundžija.** Tko hoće da bude dobar gospodar mora da bude i dobar račundžija, dobar trgovac. No zadruga imade još mnogo veću odgojnu zadaću.

Uopće zadrugarstvo imade svrhu, da proširi medju članstvom najljepše svojstvo razumna čovjeka, ljubav prema bližnjemu, pa da se na temelju te ljubavi **pomažu medju sobom** prema onoj: jedan za sve, svi za jednoga. — Zadrugarstvo budi staleška svijest, seljački ponos, te smisao za slogu. Zadruge treba da pokažu i raznim slabićima, očajnicima, — svim malim posjednicima, kako ne valja samo plakati i jadikovati, već da složnim i zajedničkim radom mogu **sami sebi pomoći.** I kad slabi, mali članovi vide, da oni svojim zadružnim silama čine zadružno kolo jakim, probudit će se u njima **ljubav za rad i povjerenje u svoje vlastite sile.**

Ima u našim selima nekoliko dobrih, imućnih seljaka, koji misle, da njima ne treba niti govoriti o zadrugama, pripominjemo, da se tako varaju, jer čak i učeni, bogati veleposjednik može kao član zadruge znatne koristi da crpi. Što više: opći napredak i uspjeh poljoprivrede u Danskoj i Njemačkoj digao se vrlo visoko i to baš na osnovu posjedničkog, zadružnog rada malih i srednjih posjednika.

Seljaci! Ne zaboravite, da je glas pojedinca — glas vapijućega u pustinji, ali da je i glas složnih tisuća poljodjelaca — glas važnog faktora! (Nastavit će se)

Mala seljačka škola.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

1 engleska lira šterlina za 101.50 do 101.70 ital. lira; 1 amerikanski dolar za 22.50 do 22.60 ital. lira; 100 švicarskih franaka za 423 do 425 ital. lira; 100 franceskih franaka za 121.50 do 122.25 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna za 67.50 do 68. ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara za 27.90 do 28.20 ital. lira; 100 rumunjskih leja za 10.50 do 11 ital lira; 1000 njemačko-austrijskih kruna za 31½ do 32½ ital. cent.

TRŽNE CIJENE U ISTRI.

Bijelo vino: od 90 do 130, **crno:** od 100 do 150 lira hl.; **ulje** od 6 do 8 lira l.; **sijeno:** od 15 do 30 lira q.; **pšenica:** od 90 do 110 lira q.; **kukuruz:** od 100 do 112 lira q.; **volovi:** od 4 do 5.20 lira kg. žive vage; **telci:** od 6 do 8.50 lira kg. žive vage; **ovce:** od 80 do 160 lira glava; **krmčad** (prasci): od 100 do 200 lira glava; perad: od 8 do 16 lira glava; **pilići:** od 10 do 14 lira par; **mlijeko:** od 1 do 1.20 lira l.; **jaja:** od 50 do 65 lira stotina; **drva za gorivo:** od 7 do 13 lira q.

Politički pregled

Nedjeljna svečanost u Jugoslaviji.

Prošle nedjelje, poslije deset godina, proslavljen je u Jugoslaviji (u Surdelici) spomen na žrtve bugarskih zvjerstva. Spomen-slavi je prisustvovao i jugoslovenski kralj sa kraljicom, ministar predsjednik Davidović, general Hadžić, podpredsjednik Narodne Skupštine Bakić, predstavnici udruženja četnika, udruženja rezervnih oficira i ratnika, brojni narodni poslanici, pa predstavnici različnih udruženja i korporacija. Kralj je stigao automobilom u Surdulicu i izašao iz auta u glavnoj ulici kod slavoluka, na kojem su bile ispisane ove riječi: »Dobro nam došao naš mili kralju, grobova svetih osvetitelju!« Na crnim pločama medju lišćem na slavoluku zlatnim su slovima bila ispisana imena sela iz kojih su izvlačili nevine seljake i dovlačili ih u Surdulicu i ubijali ih. Slavoluk je podignut u glavnoj ulici nedaleko kapele i zgrade gimnazije, koje su izgradjene u pomen mrtvima. Kapela je podignuta ondje, gdje je nadjena po koja kost surduličkih žrtava, a zgrada gimnazije sazidana je, da bude pomen mrtvima, a nauka živima, kako se umire za otadžbinu. Ispod kapele nalazi se kosturnica. Kralja i kraljicu pozdravio je predsjednik surduličke općine g. Jakov Ivanović i ponudio kralju sol i hljeb. Kraljevu dočeku prisustvovali su ministri i svi ostali učesnici spomen-slave. Iza pozdrava krenuli su svi učesnici sa kraljevskim parom na čelu u crkvu. Putem je narod oduševljeno pozdravljao kralja i kraljicu. Pred crkvom pozdravio je kralja i kraljicu prota S. Bogojević, dok ih je u crkvi dočekao patrijarha Varnava sa većim brojem svećenika. Iza službe božje kralj i kraljica saslušali su u dvorištu sa naročito podignute tribine govor direktora gimnazije g. Ljubomira Aleksića. Iza toga je krenula povorka na brijeg više Cigan Mahale, gdje su bile privremeno sahranjene kosti surduličkih mučenika. Povorka je sa brijega prenijela kovčege sa kostima mučenika u kosturnicu ispod kapele. Prije nego što su kovčegi položeni u kapelu, govorio je učitelj g. Petar Ristić. U kosturnici ispod kapele na jednom kamenu, uzidanom u zid, stoji jedna mrtvačka lubanja, u kojoj je do balčaka zarivena jedna bugarska bajuneta. Ova lubanja nadjena je u jednom od mnogobrojnih grobova, u kojima je sahranjeno 5, 10 pa i 50 ljudi žena i djece. Iza toga priredjen je svečani ručak, na kojem su bili prisutni svi odličnici. Za vrijeme ručka izrekao je kralj krasan patriotski govor, koji je duboko ganuo sve prisutnike. Poslije kralja govorio je g. Radojčić. Time je sva svečanost bila završena.

Uspostava pokrajinske uprave u Hrvatskoj.

Službene zagrebačke »Narodne Novine« javljaju da je jugoslovenski ministarski savjet u Beogradu na svojoj sjednici od 23. augusta odlučio, da se ustanove novi odjeli pokrajinske uprave za Hrvatsku i Slavoniju i to: odio za nutarnje poslove, za prosvjetu i vjere. Osim toga bit će ponovno uspostavljen ban, ali ne još za nekoliko vremena. Do imenovanja bana povjereni su svi poslovi pokrajinskog namjesnika šefu unutarnjeg odjela i dosadašnjem likvidatorom pokrajinske uprave, g. dru. Gavru Gojkoviću. Radić se je izjavio zadovoljnim s tom vladinom koncesijom.

Sastanak Male antante u Ljubljani.

Jučer i danas vrši se konferencija inostranih ministara Male antante u Ljubljani. Ta konferencija posvećena je trim kompleksnim pitanjima: 1. stajalištu Male antante prema Društvu naroda, naročito u pitanju jamstva za daljnje izdržavanje sadašnjeg političkog položaja u Evropi, sa naročitim obzirima na sporazume i utanačenje medju pojedinim državama; 2. stajalište Male antante prema Rusiji i 3. londonski sporazum o Dowesovu planu. U ovom potonjemu ne mogu se očekivati nikakove promjene. Države Male antante ići će samo za tim, da očuvaju svoju kvotu u reparacionim pitanjima. Što se tiče pitanja vojne kontrole, države će Male antante tražiti, da se pored stvaranja specijalnih komisija nastavi i sadašnji rad permanentne vojne kontrolne komisije. Glede odnosa prema sovjetskoj Rusiji stavit će Jugoslavija i Čehoslovačka vijeću Saveza Naroda predlog, da se priznade Sovjetska Rusija. Večeras odputovat će ministri dr. Voja Marinković, dr. Beneš i Duca u Ženevu, gdje će prisustvovati sjednicama Društva naroda.

Pred novim izborima u Engleskoj.

U Engleskoj se sve političke stranke pripremaju na nove izbore za donju kuću, koji će biti potkraj ove godine.

Domaće novosti

Crkva kao sredstvo za odnarodjivanje našega naroda.

Kako je već našim čitateljima poznato, iz Sv. Gore, Kostanjevice i drugih istarskih i goričkih krajeva bili su protjerani preko granice malone svi slavenski čč. oo. franjevci. Njihova mjesta bila su — u koliko nisu bit će — popunjena sa italijanskim franjevcima. Svrha te nepravedne promjene je jasna. Naši suzemljaci italijanske narodnosti uturili su sebi u glavu, da će najlakše poitalijančiti naš narod pomoću crkve. Da je tome zbilja tako, svjedoči nam italijanski list: »Giornale del Friuli«. U tom listu čita se izmedju ostaloga i ovo: »... Vlada je konačno uvidjela, da nitko ne može tako uspješno i neprekidno vršiti djelo italijanizacije kao fratri, jer nitko nije kao oni u takovom doticaju sa dobrim narodom. Osim toga prosti narod nikomu ne vjeruje onako slijepo kao njima. Prosvjetni je funkcijonar (učitelj u školi) većim djelom nesposoban da izvršuje ovu tako delikatnu zadaću, jer mu je intimni život slavenskog pučanstva tudj i nepristupačan«...

† Milutin R. Stepanović.

Iz Beograda stiže nam žalosna vijest, da je tamo u 70. godini svog života preminuo g. Milutin R. Stepanović, član glavne kontrole i od dužeg vremena vršilac dužnosti predsjednika ove važne državne ustanove te otac jugoslovenskog konzula u Trstu.

Pokojnik se je rodio u Žabarima u srcu jugoslovenskog Piemonta, u Šumadiji.

U svojoj 40-godišnjoj službi iskazao je uvijek kao savjestan i pošten čovjek, koji je u svojem radu gledao pred očima samo dvije stvari: dobrobit i veličinu slobodne Domovine. Čitavo svoje slobodno vrijeme posvetio je općem dobru naroda. Saradjivao je u beogradskoj «Politici» i «Trgovinskom Glasniku». U svim svojim člancima podržavao i jačao je nacionalni duh.

Život pokojnoga Stepanovića sličan je otvorenoj knjizi. Za vrijeme reakcijonalnih vlada pod Obrenovićem, on je neustrašivo propovijedao svoje vjerovanje. Uvjereni Karagjorgjevac, trpio je i patio za sve što je takvo uvjerenje donosilo. Bio je pritvaran, u kući pretresan, i gubio je službu zbog toga, uz veliko žaljenje onih koji su takve predloge morali podnositi kralju Obrenoviću.

Stepanović je bio kao nacionalni radenik veliki rodoljub i zagovornik oslobodjenja južnih Slavena ispod tudjinskog jarma. U njegovoj kancelariji ili njegovom domu bili su uvijek sastanci nacionalnih radenika iz Srbije i drugih krajeva. Tu se kovao plan o zavjeri za propagandu, četovanje itd.

On je u tom cilju prije 30 godina pokrenuo list «Uskok», koji je širio propagandu za održavanje Srpstva u Južnoj Srbiji. Taj je list bio ubacivan tamo, gdje nije smjelo da bude ništa srpskoga. Pokojni je Stepanović hrabrio, dizao, pomagao cijelog vijeka ovaj pokret.

Sa rijetkim poznavanjem ljudi, prilika i odnosa Srbije prema Bugarskoj, on je dao jedan rad, trajne vrijednosti.

Njegovo djelo «Srbi i Bugari», izdano 1913. godine, doživjelo je ove godine svoje drugo izdanje. Ono je bilo i bit će za dugi niz godina jedno najpotpunije i najpopularnije djelo ove vrste. —

Njegovom sinu g. Dušanu Stepanoviću, jugoslovenskom konzulu u Trstu, izričemo ovim putem svoje duboko saučešće zbog teškog gubitka, a pokojniku kličemo: Slava i vječnaja pamjat!

Svečano otvorenje XXII. konferencije interparlamentarne unije. — Trideset država na okupu. — Odlučan nastup našeg narodnog poslanika dra Josipa Wilfana.

Prošlog petka, dne 22. t. mjeseca svečano se otvorilo u Bernu (glavnom gradu Švicarske) XXII. zasjedanje interparlamentarne unije. Kod otvorenja te konferencije bilo je zastupano 30 država, a medju tima i Italija i Jugoslavija.

Italiju zastupaju na konferenciji ovi delegati: sen. De Stefano, sen. Barzilai, Fracassa, Spirito, Abisso, Barbielini, Bastianini, Bianchi, Buratti, Gentili, Umberti, Ungaro, Nuvolini, **dr. Wilfan i Tinzl.** Ova potonja dvojica zastupaju narodne manjine u Italiji: dr. Wilfan — Slavene, Tinzl — Nijemce.

Jugoslaviju zastupaju: dr. Kumanudi, Agatonović, dr. Radolović, dr. Stojadinović, dr. Ninko Perić, dr. Vasa Jovanović, Dušan Dimitrijević, Salih Baljić, Nedeljko Divac i Gostinčar.

Kaošto je dr. Wilfan prošle godine odlučno i neustašivo ustao na obranu slavenske narodne manjine u Italiji u Kodanju (Kopenhagenu), tako je i ove godine u Bernu. Prošle subote držao je na sjednici interparlamentarne unije krasan govor o pitanju narodnih manjina. Konferencija ga je slušala sa najvećom pozornošću. Njegova izvadjanja izazvala su općenita i neprekidna odobravanja sa strane svih parlamentaraca. Na koncu govora došli su k dr. Wilfanu mnogobrojni zastupnici raznih država te mu čestitali na krasnom govoru.

Govor našeg narodnog poslanika dra Wilfana i ovogodišnji zaključci interparlamentarne unije bit će naknadno objavljeni u našem listu.

Svečan pogreb poslanika Matteotti-a.

Kako smo već javili u zadnjem broju našeg lista, prošle sedmice vršio se sprovod i pogreb smrtnih ostanaka ital. socijalističkog poslanika Matteotti-a. Kod sprovoda je učestvovalo oko 8000 osoba. Ljudi su došli iz raznih krajeva bilo pješice bilo kolima. Na pogrebu je svirala vojna glazba, a sluge Parlamenta vukle su na užetima mrtvačka kola. Iza pokojnikove porodice išlo je odijeljenje kr. oružnika, a zatim povorka ljudi. U crkvi su uslijed stiske mnoge žene pale u nesvijest. Ljudi su se ponašali kao da su u lijesu kosti kojeg sveca, a ne mrtvo tijelo običnog čovjeka. U času spuštanja lijesa u grob prisutni su jednoglasno kliknuli: «Slava Matteotti-u!»

Svečanom pogrebu socijalističkog poslanika Matteotti-a prisustvovao je u ime Slavena u Italiji i slovenački poslanik iz Gorice, g. dr. Engelbert Besednjak.

Fašistička je novina «L'Idea Nazionale» oštro napala slovenačkog poslanika dra Besednjaka, što je prisustvovao sprovodu pokojnog Matteotti-a, tvrdeći, da se je time slavenska skupina postavila na stranu opozicijonalnih stranaka.

Zatim je dr. Besednjak upravio napomenutoj fašističkoj novini otvoreno pismo, u kojem odbija sva predbacivanja zbog toga što je sudjelovao na Matteottijevom pogrebu. Besednjak kaže, da on smatra čašću, što je učestvovao kod pogreba poslanika Matteotti-a, jer da to odgovara ne samo općim osjećajima slovenačkog i hrvatskog naroda, koji gleda u Matteotti-u hrabrost borca slobode i pravednosti, koji je pao na polju časti. Matteotti je umro za svoju stvar, koja je ujedno i naša, naime za slobodu gradjana ove zemlje, u kojoj se moraju respektovati sva elementarna prava državljana bilokoje vjere i plemena.

Mi riječki Jugosloveni...

Pišu nam iz Rijeke: — Od sloma staroga carstva pa do danas izmijenili se na Rijeci mnogi sudbonosni, upravo vratolomni dogadjaji. Jednostrani plebisciti, pjesnički pronunciamenti, ratni navještaji, državni udari, revolucije i kontrarevolucije, pa razni sporazumi, aneksije i još koješta drugo — sve se to zbilo mimo nas, bez i protiv nas, autohtonih riječkih Jugoslovena.

Ne spominjemo ovdje naše muke, premda ne kanimo ni njih da ponesemo u grob. Sve u svoje vrijeme, pa i ono, što smo vidjeli, pretrpjeli i doživjeli.

Sada ne tražimo drugo, nego da već jednom i mi riječki Jugosloveni dodjemo u red naših ostalih sudržavljana, da se naime i nama dadu prava, što nam idu, da se i s nama postupa kao s ljudima, jer mi smo još živi i ne osjećamo ni najmanje volje ni želje, da nas pokrije pepeo sinje zaboravi.

Danas na Rijeci svi rogobore. Najviše oni, koji su prije najvećma pjevali: Hozana! Mi nismo pjevali Hozana! ali zato ni danas ne kriještimo: Propni ga! Mi samo tražimo, da nam se dade ono, na što imamo pravo: najpreče uslove našeg kulturnog i materijalnog života.

U sporazumu potpisanom u Rimu dne 27. januara ove godine ima jedna tačka, famozni članak deveti, koji glasi:

Od 27. januarja do danas prošlo je već punih sedam mjeseca, a mi riječki Jugosloveni još ne vidimo i ne osjećamo, da bi se prema nama postupalo onako, kako se to postupa prema Italijanima u Dalmaciji. Na naše upite: kad će se u tom smislu, okrenuti nešto? — odgovaraju nam, da će se preći k izvršivanju onog članka u času, kad će se preći k izvršivanju onog članka u času, kad budu izmedju Italije i Jugoslavije uredjene i potpisane takozvane konzularne konvencije.

Sad su, kako čitamo, potpisane i te konvencije, pa bi bilo vrijeme, da se već jednom počne i s nama da računa.

Svakako mi ne ćemo ni časa mirovati, dok se utvrdjene i potpisane obaveze i na nas ne protegnu, to će reći, dok se i za nas nešto ne providi.

A već je za to i krajnje doba!...

Pozdrav naših vojnika iz Rima.

Primamo i dragovoljno objavljamo: Poštovano uredništvo «Istarske Riječi»! Sada se nalazi u Rimu prilično velika skupina slavenskih vojnika iz Istre. Svi smo zdravi i puni slavenske krvi. Danomice se sjećamo svoje mile domovine i svog naroda, te mu ovim putem šaljemo srdačne i slavenske pozdrave. Istodobno pozdravljamo naše mile roditelje, sestre i braću, prijatelje i prijateljice, kaošto i sve one, koji se okupljaju oko naše mile «Istarske Riječi». Potpisani su ovi vojnici: Milotić Petar, Kroto Josip, Cerovac Ivan, Jerman Lazar, Marherić Mate, Mandić Pero, Sinčić Marko, Flego Ivan, Balačić Albert, Peručić Fran, Mohorović Marij, Honović Klement, Rudan Josip, Dobrić Stjepan, Blina Petar i Miličić Josip. Živili naši vojnici!

Stavnja godišta 1905.

Službeni list donijet će u svom sutrašnjem broju okružnicu ratnog ministarstva, koje daje upute za stavnju (levu) godišta 1905. Stavnje će započeti 10. septembra 1924., a trajat će do 3. marta 1925.

Ante Smoković,
učitelj u Babušincu, i njegova obitelj šalju na polasku iz Istre srdačan pozdrav svim prijateljima i znancima te im dovikuju: S Bogom!

Svega po malo

Za proslavu Nušićeva jubileja.

Ove jeseni, tokom oktobra mjeseca, navršit će se šezdeset godina života omiljenoga i popularnoga jugoslovenskoga književnika g. Branislava Nušića, s tim ujedno i četrdesetgodišnjica rada na pozorštu i pozorišnoj umjetnosti a četvrdeset i pet godina rada na književnosti. Za to vrijeme književnoga rada, g. Nušić je sa podjednakim naporom djelovao i na svima ostalim poljima jugosl. javnoga života, naročito kulturnome i nacionalnome, te i ta njegova akcija ište svoj dio priznanja. Povodom toga, održat će se o jeseni u Beogradu, a vjerovatno i u mnogim mjestima van prijestolnice, naročite proslave, ali je pripremni odbor stavio sebi u zadaću da dade prilike što širem broju poštovanja Nušićevog rada i zasluga, da odadu priznanje. Toga radi, odbor će izdati, kao naročitu jubilarnu knjigu, Nušićevo novo djelo: «Humorističnu autobiografiju», koja će iznijeti do 20 štampanih araka, a biti ukrašena sa deset piščevih karikatura najboljih jugoslovenskih slikara. Knjiga će koštati vjerovatno 50 dinara, a u tvrdome, elegantnome svesku, sa originalnim potpisom piščevim 80 dinara. Čisti prihod od ove knjige imao bi se jubilaru predati kao narodni dar. Stoga se odbor obraća na sve Nušićeve poštovaoce, da mu odadu priznanje. Toga radi, odbor će izdati. broj knjiga uzeti kad ona izadje, za sebe i za svoje prijatelje, medju kojima će potražiti pretplatnike. Adresa je odbora: «Pripremni Odbor za Nušićevu proslavu — Beograd, Kosmajska ulica br. 20.

Sjekirom razmesario sinu glavu.

U baćkom selu Tavankutu dogodio se strašan zločin. Bogati seljak Ilija Mikić, starac od 60 godina, ljubakao je sa svim seljačkim raspuštenicama i djevojkama. Za taj nemoralni život trošio je ogromne svote novaca. Nedavno mu se povratio iz Beča sin Petar, koji polazi tamošnje sveučilište. Jednog dana okorio je sin svog starog oca radi njegovih nedjela. Nato je u starcu uzavrela krv, pa je uhvatio za sjekiru i raskolio sinu glavu. Žandari su ovu zvijer od oca okovali teškim lancima i predali vlastima.

50.000 ljudi postradalo prigodom zadnje poplave u Kini.

S dalekog istoka dolaze potanje vijesti o katastrofalnoj poplavi, koja spada u najveće nesreće posljednjih godina. U nekim krajevima Kine svake se godine dešavaju velike poplave. Ali ovogodišnja poplava nadilazi sve nesreće, koje je Kina dosad preživjela. Žrtve katastrofe su ogromne. Sjeverno i zapadno od Tientsika leži pod vodom dvije tisuće mjesta. Tisuće bjegunaca ide prema Pekingu. U Kalganu utopile su se četiri tisuće osoba. Prema računu, koji se još nije mogao definitivno postaviti, iznosi broj žrtava oko 50 tisuća ljudi. Postradalo je od oplave nekoliko milijona ljudi, koji su izgubili sav svoj imetak.

Pojeo četiri žene...

Urodjenici u divljem krajevima imaju već tisućgodišnje navike, da žive sa više žena. U nekojim krajevima imaju čak i žene više muževa. To je posvema nemoralno. Zato je Liga Naroda započela odlučnu borbu protiv te nemoralnosti. Da li će Liga Naroda polučiti u toj borbi kakav uspjeh, to je veliko pitanje. Neki č. otac misionar iz Polinezije misli, da će Liga svojom borbom navesti divlje narode na još veća nedjela. Svoje mišljenje potkrijepljuje ovom činjenicom: Jednog dana došao je k njemu (misionaru) poglavica nekog velikog divljeg plemena i zatražio, da ga pokrsti. Budući da je taj poglavica imao pet žena, misionar mu je odgovorio, da ga ne može napraviti kršćaninom, ako se ne zadovolji živjeti samo sa jednom ženom. «Dobro,» odgovori i ode. Za nekoliko dana vrati se natrag misionaru i izjavi, da ga sad može krstiti, jer ima samo jednu ženu. «Kamo ste ostale četiri?» zaprepašćeno će misionar. «Oče moj, pojeo sam ih!» odgovori posve mirno divljak. Iz tog dogodjaja zaključuje č. otac misionar, da će Liga svojom borbom samo povećati nedjela medju divljim narodima.

Djevojka, kojom je tresao sâm djavao.

Čovjek, koji potanje ne prouči Italijane, nikad ne bi mogao ni pomisliti da su oni još i danas previše praznovjerni. U italijanskom se gradiću Reggiolo desio prošlih dana zanimivi slučaj pučkoga praznovjerja i vjerovanja u nadzemaljske stvari. Tamo su, naime, seljaci bili uvjereni, da je djevojku Klementinu Magni zaposjeo glavom sâm djavo i da iz nje pravi velike nastranosti. Djevojka je uistinu pokazivala čudne znakove oboljenja, tako paralizu govora, nogu, i mišica, ali sve to ipak nije bilo medicinski neprotumačivo. Mjesto da potraže dobroga liječnika, seljaci su se obratili na svoga župnika, da otjera vraga, a ovaj navodno, pošto nije to mogao, na samoga biskupa. Stvar je konačno svršila tako, da je župniku uspjelo, da istjela vraga i da djevojku povrati u normalno stanje. — «Se non è vero, è ben trovato»!

Na dan vjenčanja rastavio se od žene radi suvišnog plesa.

Nedavno se u Parizu vjenčao neki Pierre Lamerciere sa gospodjicom Blanche De Martin. Poslije svadbene večere u nevjestinoj kući, mlada je žena predložila ples. Muž je malo prigovarao, jer sam nije znao plesati. Medjutim je nevjesta ipak prodrla sa svojom voljom i do ponoći se je marljivo plesalo. Ali poslije 12 sati Pierre je energično zatražio, da odmah ples prestane. Zbog toga nastala je prepirka izmedju mladoženje i nevjeste te njene rodbine. U prepirci je mlada žena uzbudjeno izjavila, da ne će živjeti s čovjekom, koji je tako netolerantan. Mladoženja je odmah potrčao na prvi policajni komesarijat i dao u zapisnik zahtjev za rastavu braka.

Žena na lutriji.

Neki mladić iz jednog sela blizu Bellinzone izgubio je poslije godinu dana zaruka volju da se vjenča. Zamolio je svoju vjerenicu da ga osvobodi obveze. Ona je pristala, ali pod uvjetom, da joj on nadje muža medju svojim prijateljima. Pristala je i na to, da ju prijatelji izigraju na lutriji. Tako je bila organizovana lutrija, pak je lijepu i mladju djevojku dobio neki seoski mladić, koji je radosno primio ovaj zgoditak. Djevojčini roditelji nisu se razljutili zbog ovog načina «zaruka», pa će vjenčanje biti doskora. Novac, koji je bio uplaćen za srećke upotrebit će nevjesta za opremu.

Grad, u kojem se umire nakon stote godine.

Na Filipinima, u provinciji Rizan, nekoliko milja daleko od Manile, postoji grad Taytay. Tamo ljudi i žene žive daleko preko sto godina. To se vidi po statistici od oktobra prošle godine do aprila ove godine. Neka žena, Benita Gonzaga umrla je u 140. godini, Tomasa Vivenzio u 123., Marija Roxsas u 129. godini. Glavna hrana tih stogodišnjaka, odnosno preko stogodišnjaka, sastoji se od ribe, povrća i voća.

Žena, koja doji malog medvjeda.

Gospodja Effie Beal, Amerikanka iz državice Massachusetie, dobila je ovih dana od američkog društva za zaštitu životinja jednu zlatnu medalju zbog jednog «izvanrednog čina majčinske odanosti». Ta majčinska odanost pokazala se u tome što je ta gospodja othranila na svojim prsima jednoga maloga medvjeda. Naime, medvjedicu je ulovio u lovu muž te gospodje, i mali medvjed ostao je sirota.

Zasužnjili i mučili rodjenu majku.

U franceskom mjestu Chancenay otkrili su žandari, da je tvornički radnik Chainel uz pomoć svoje sestre zatvorio svoju majku, koju više mjeseci nije puštao iz kuće. Našli su je na tavanu svu punu modrica i ogrebotina. Nisu joj dali hrane i dnevno su je tukli, pa je jadna starica toliko oslabila, da su je morali prenijeti u bolnicu. Zločinska djeca predana su sudu.

Preko pola milijarde štete.

U Jugoslaviji su ponovno nastra[...] krajevi uslijed poplave i tuče (gråda) [...] je nastradalo pučanstvo u osječko[...] vranjskoj oblasti. Cijelokupna šteta (gråda) i poplave iznosi preko pola [...] dinara. Šteta od gråda iznosi nešto [...] milijuna dinara, a šteta od popla[...] ispod 383 i pô milijuna. Tu je uračun[...] šteta na usjevima, dok ostala ma[...] šteta na zgradama i sličnom nije u[...] Jugoslovenska vlada poslala je pos[...] 1 milijun dinara i 59 vagona hrane [...] se je porazdijelila na jednake dijelo[...]

Stogodišnjica prvih tračnica.

Dne 27. augusta slijedeće godine [...] ravno sto godina, što su postavljene [...]ljezničke tračnice. To je bila linija S[...] Darlington u Engleskoj, koja je danas [...] dio linije London and North-Eastern [...] Cy. Tračnice te historičke željeznic[...] postavio je George Stephenson, a on [...] toga, upravljao i prvom lokomotivom [...] tuda prošla. Njegovo djelo bilo je tad[...] bliku pravo zaprepaštenje. Ta će stog[...] biti svečano proslavljena. Bit će prire[...] naročita zložba, a izgleda, da će se p[...] toga održati i medjunarodni kongre[...]ničara.

Plivajuće kavane i barovi.

Engleske novine pišu, da će jedna [...] ladja biti pretvorena u raskošnu kavan[...] nosno bar, pa da će se ukotviti 15 mil[...] leko od američke obale. Na tome pliva[...] baru naći će se i sva zabranjena pića [...]rikanski Herrix, koji vodi poslove oko [...] alkohola, naredio je istragu protiv [...] Obalna američka straža izjavljuje, da je [...] da američki zakon o zabrani alkohol[...] samo 13 milja daleko od obale, ali da [...] ladje, koje su izvan te zone, mogu biti p[...]žene od američke vlasti. To dolazi otud[...] nedavni englesko-američki ugovor daje [...]ričkim vlastima pravo, da zaplijene sva[...]kav brod, koji se nalazi na jedan sat uda[...]sti od obale. Ali tim zakonom nije ogra[...] udaljenost.

Poginula od bobice grožđja.

U Marsilji zadavila se neka 10-godišn[...]vojčica grožđjem. Jedno zrno zapelo je [...] grlu i dijete se udavilo. Prizvani liječni[...] mogao izvaditi bobicu i dijete je umrl[...]

Književnost i umjetnost.

Naš narod i «Istarske narodne pjesme».

Primamo: — Istarska književna zadruga dužila nas je izdanjem narodnih pjesama. [...] bito nas mladje, koji nemamo I. izdanja iz 1880., a još manje sve one razne lis[...] zbirke, u kojima su te pjesme pokupljene [...] svjetlo dane. Šteta je samo, da to izdanje [...] opširnije, potpunije i sistematičnije.

Uza sve to ovo je izdanje veoma zan[...] i za nas dragocjeno u beskrajnom filmu narodne poezije. I pošto dolazi baš u vri[...] kada nas se hoće pošto poto da asimilu[...] je ono za nas još od veće važnosti: sa ku[...]neg, historijskog i estetsko-književnog [...]šta. Sada je baš vrijeme da u narodu ko[...] i da iznesemo na vidjelo sve ono, što bi [...] dokumentovati naš tisućljetni opstanak [...] krajevima, jer ljudi, koji k nama dolaze [...] ne vide ni čuju. Ako padnemo, onda pad[...] časno i dostojno!

Listajući ove pjesme u veoma lijepom [...]sko-hrvatskom jeziku pomišljam na ono [...] salamunsko riješenje današnje justice: Ne [...] dirsi, che la lingua serbo-croata sia q[...] usata da una parte della popolazione [...] di questa lingua da terze persone. A [...] compositum (sic!) di sloveno-tedesco-s[...] croato-italiano, così che più volte non ries[...]nepou e a comprendere, se venne loro p[...] in lingua serbo-croata, nel mentre più [...] comprendono l'italiano. Mancando ancora [...] gramatica ed un dizionario di questo lin[...]gio speciale, parlato da una parte di c[...]dini, è inutile voler pretendere la conosc[...] di questa lingua da terze pesone. A [...] tamo, nesamo da imade za taj naš lijep[...]sko-hrvatski jezik i izvrsnih gramatika [...] vrsnih riječnika, nego mademo u tom [...]ženom dijalektu (linguaggio) i to baš [...] eto i veoma lijepih narodnih pjesama, [...] u narodu samom, u njegovom materinje[...]ziku i pjevanih po njem i po njegovo, [...] bi nam ljepoti mogli da zavide i sami It[...]

Uzmemo li još i to, da te narodne p[...] čine podlogu prekrasnim Nazorovim [...] skima Pričama, to je očita besmisao [...] salamunizma i mi s pravom možemo [...] Mudri jeste, gospodo Latini, mudr[...] al zbarate ludo! **A. F[...]**

Pripomena uredništva: Na [...]nie našeg naroda, kaošto i pisca gornje [...]tike, koji obžaljuje što ovo izdanje nije [...] puno i opširnije, izjavljamo, da će Ist[...] književna zadruga dojduće godine izdati [...] izdanje novih, neobjavljenih istarskih nar[...] pjesama. Molimo naše prijatelje u Istr[...] marljivo sakupljaju neobjavljene narodne [...]sme i da ih šalju uredništvu «Istarske Rije[...]» Trst, via S. Francesco d'Assisi 20 I. Na [...] dakle!

«Meja».

Primili smo broj 15. poljoprivredno-indu[...]sko-trgov. lista «Meja» sa ovim sadrža[...] A. Hribar: Komunizam i seljaštvo. — P[...] Hadjak: Zadrugarstvo. — M. Ur.: Vina[...] od I. Rittiga. — Stanko Ožanić: Razmat[...] o obnovi vinograda. — Oskar Ivan Bil[...] ponovnom vrenju. — Bilješke. — Razr[...]jesti. — Književnost.

Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din [...] Uredništvo i uprava: Zagreb, Sudnička [...]

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 40 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 4. septembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20.I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Što veli naš Jurina o premudrosti ministra Casati?

Kad bi d'Annunzio, dok je još bio Komandant na Rijeci, dobio iz Rima kakav nalog, da mora isprazniti grad ili učiniti ovo ili ono, on bi uvijek odgovorio: — Me ne frego!

I Mussolini, dok još nije bio ministar, odgovarao je na razne vladine opomene i naredjenja: — Me ne frego!

Riječ je odjeknula po citavoj Italiji, i dok je u starije vrijeme svaki svjesniji Italijanac odgovarao na razne zapovijedi i naredbe poznatim: — Governo ladro! — danas uzvraća jedrijim i kudikamo izrazitijim: — Me ne frego! — što u vrlo slobodnom prevodu znači: Pišite vi mene v uho!

Ovih dana smo i mi Jugosloveni iz Julijske Krajine primili iz Rima jednu pregršt finoga italijanskoga tabaka. To je bilo onda, kad su naši i njemački zastupnici pošli u Rim da u novoga ministra prosvjete, gospodina Casatia, posreduju u stvari našega školstva. Kad su stupili pred ministra, počeo je njemački zastupnik Tinzl, da mu objašnjaje, kako je nemoguće, da se ona nesretna Gentilova školska reforma provede u nas, pa da bi stoga trebalo, da je se ublaži. Zastupnik Tinzl nije još pravo ni dorekao, kad li se ministar ispriječi i naglo, bez razmišljanja dobaci, da se on s Gentilevom reformom posvema slaže. Naša politika, rekao je ministar, državna je i italijanska.

Nato ga je prekinuo dr. Wilfan i rekao: — Ta valjda ne namjeravate nas Slavene i Njemce pretvoriti u Italijane?

A ministar Casati njemu sasvim mirno: — To je bez sumnje naša namjera. Mi hoćemo da vas pometnemo u Italijane. Ne varajte se! Ja ću da budem s vama sasvim iskren. Ta i ministar Gentile vam je izjavio gotovo isto...

— Nije istina! — odgovori dr. Wilfan. Do sada nas je vlada uvijek uvjeravala, da nas ne kani iznaroditi, da hoće da poštuje naš jezik, našu kulturu, naše običaje. Neka se dakle u nižim razredima vrši školska obuka u materinjem jeziku, a u višim neka se djeca upoznadu i s italijanskim.

A ministar na to: — Ne, ne! To nije za nas dosta. Ja imam na primjer u Jugoslaviji nekoliko prijatelja, koji vrlo dobro govore italijanski, pa ipak nisu Italijani! Nije dosta, da slavenska i njemačka djeca umiju govoriti italijanski, oni moraju da usisu, da upiju i duh, koji se u tom jeziku nalazi. To je za nas glavno!

Ukratko: ministar bi Casati htio, da naše djeca i svi mi postanemo pravi, zgoljni Italijani, onakovi Italijani kakošto su oni rodjeni u Siciliji, Kalabriji, u Napulju i tako redom. On bi htio, da mi zatajimo uspomenu na naše majke, na grobove naših otaca, na svu našu lijepu i milu prošlost. On bi htio da skinemo sa sebe ovu kožu, koja nas pokriva, da išćupamo srce, koje u nama igra, da izmijenimo dušu, koja u nama živi. On bi htio ne samo da govorimo italijanski, već da italijanski i mislimo, da živimo, radimo, skačemo i plešemo sve kako pravi Italijani, i da s njima vičemo i kličemo — da s njima jedemo, pijemo i pjevamo funikuli funikula... Sve kao i oni...

Ali gdje je taj gospodin ministar bio do sada? što je radio? Čime se bavio? Zar ne vidi, zar ne zna, zar ne osjeća, da ono, što on veli i što bi on htio, da bude, da je posve nemoguće? Zar se ne sjeća, da je to isto, što bi on sada htio da uradi s Jugoslovenima i s Nijemcima, već davno prije htio da učini s Poljacima, Francezima i Ličanima Srbima njemački Kaizer, koji je — mislimo — bio ipak čovjek nešto krupnijeg kalibra od gospodina Casati?

Ali kad bi i sve to bilo moguće, to se najposto ne bi moglo da ostvari. Naš je narod u ovim stranama odviše svijestan, a da bi onom lakoćom, kakovu sebi pomišlja minister Casati, pljunuo na grobove svojih djedova, na mlijeko svojih majka, na obraz svoj i svega roda svojega.

Nama, dakle, ne ostaje drugo, rekao je dr. Wilfan, nego da zametnemo boj za naš narodni opstanak. Sila i priroda uhvatile se u koštac, i mi smo, zaključi dr. Wilfan, uvjereni, da će priroda pobjediti.

Tako dr. Wilfan. A naš Jurina?

Kad je čuo, proučio i razumio, što je ono sve ministar Casati nadrobio našima, on se najprije postavio malo u pozu svojih velikih učitelja Mussolina i d'Annunzia. Isprsio se i ispršio naš Jurina pa ni pet ni šest: — Me ne frego!

Načela i pravci nacionalnog rada

Rad za naš narod u današnje je doba jednak onom u najtežim danima narodnog preporoda u Istri. Da ima u našoj Istri i uz ovakove prilike, kakve danas vladaju, još ljudi, koji se laćaju teškog i odgovornog zadatka, da rade za dobrobit svoje nacije, ima da se pripiše dubokom uvjerenju, da je naš narod pozvan svojim vlastitim silama i sposobnostima da doprinese čovječanstvu svoju misao, svoj izum, svoj pronalazak i svoje gledanje na svijet i da je svijetu potrebno, da ono bogatstvo, koje naš narod čuva u svojoj duši, ne propadne neiskorišćeno i uzalud. Svaki čovjek i svaki narod primio je od Boga sposobnosti da se njima služi, ruke da radi, razum da misli a pamćenje da ne zaboravi.

Naš život, naše iskustvo, naš jezik nisu od jučer:

od djedova je prelazilo na očeve, od oceva na sinove, od sinova na unuke. Mi smo tu, da to nasljedstvo čuvamo i povećamo. Za duhovni napredak naše djece žrtvovali su naši oćevi — seljaci i radnici — udobnosti života, kidali sebi iz ustiju oskudan hljebac, da im sin pomogne svojim znanjem, stecenim u školama i u velikom svijetu: da taj sin digne zlato narodne duše i narodnog uma i da ga pokaže svijetu, da svoje znanje posveti onom komadu zemlje, koja ga je rodila. Jer

misao naših djedova ne smije da propadne;

misao Slavenstva, koja je prošla kroz pakla historije, ima da živi, a svaki bi život našega naroda bio uzaludan, kad ne bi služio tome cilju. Narod je odgajao svoju djecu, da ga brani pod stare dane, mišicama i umom. A djece imaju da izvrše ovaj zavjet. Ko ne ustеže, taj je kukavica; ko radi proti tome, taj je izrod. Inače je život nepromotljiv i uzalud kao talas na moru, što ga vjetar podiže i što tone u moru.

Rad za podignuće i napredak našega naroda

dužnost je dakle naša i ne traži se za to ni blagodarnost ni priznanje. Uspjeh u tom radu dovoljno je zadovoljstvo za uloženi trud i muke. Koliko je bezimenih, nepoznanih seljačkih junaka, koji su za naše narodne seljačke ideale žrtvovali svoj dom, svoje bogatstvo, svoju sreću i svoj život! Da li se može usporediti rad mnogih i mnogih sa nesebičnošću tih žrtava?

Mi, kojima je udes bio miliji, koji smo ostali, da pripremimo put našim budućim pokoljenjima, imamo dovoljno razloga da se sjećamo onih, kojа je misao bila, što je naše predje rodila u borbi za narod i koja im je krijepost dala snage, da su uzeli za taj svoj narod krst na rame i krenuli put Kalvarije. Nema sumnje, da je u tim dušama djelovala jedna neobična snaga i jedna duboka vjera i da naš narod nije bio slabić bez ličnosti i razuma, da bi poslužio kao orudje tudjincu, kao stoka, koja za sijeno i staju služi gospodaru. Taj narod je imao i ima svoju jaku seljačku volju, da ostvari svoje seljačko gospodarstvo, svoju seljačku kulturu i svoju seljačku pravdu. A njegovi su sinovi učili, da se mogne privreda dotjera, djedova kultura ostvari i da njegova pravda zavlada.

Radi toga

branimo svoju seljačku i narodnu pravdu

od onih, koji seljaka i njegovu narodnost prezire, kao što i od onih, koji mu pripravljaju put, da ide tudjincu u naručaj. Ali ne tražimo za to posebnih prava za naš narod, već samo ono, što se slaže sa pravednošću. Naš je seljak prezren i progonjen, a njegovom se jeziku i njegovim drevnim, slavnim običajima izrugavaju. Ne damo ni naš jezik, što su ga stvorili naši djedovi hiljadugodišnjim umnim radom i koji u nas živi kao dan na dan obnovljena misao naših propalih pokoljenja, koji spaja naš narod u jednu cielinu, sve do Soluna, do Arhangjelska i do Vladivostoka. Bog je dao našemu narodu njegovu misao a s tim i njegov jezik a to za to, da ta misao živi, da je ljudi kroz stoljeća i stoljeća goje i jačaju, da može da svijet obogati zajedno sa mislima drugih naroda i drugih jezika

za napredak i boljitak čovječanstva.

Jer što jedan narod ne zna, to zna možda drugi ili treći, a Bog je stvorio razne ljude i razne narode da može jedan dati drugome što onaj nema i jedan pomoći drugom s onim, što ima. Ali Bog je dao narodu i ljubav, koja ga veže za narodnu grudu, za porodicu, za djedove i pradjedove, da očuvamo ono što su oni stvorili i da nastavimo u njihovom duhu njihov rad.

Naš je rad posvećen prosvjećivanju

našeg seljačkog naroda u duhu njegovih običaja i njegove predaje, napredovanju njegovom, izvojevanju njegovih narodnih prava, koja su ujedno i staleška prava, te — kroz prosvjetu i jačanje njegovog pravnog položaja — ostvarenju njegovog materijalnog blagostanja.

Ali nije dovoljno, da čovjeka i narod vode ideje prosvjete, pravednosti i ekonomije, nego i put, kojim treba to postići, mora biti pravi. Nije jednako, da li sam svoj imetak postigao dugogodišnjim, napornim radom ili tek onako, nemoralnom spekulacijom, varanjem svijeta i nepoštenjem. Obilježje našega rada mora da bude zakonito, ali mora da bude i u duhu moralnih načela:

ljubavi, samoprijegora i poštenja,

— u duhu onih načela, koja su najbolje izražena u Sv. Pismu. Slaba bi bila naša vjera, kad bi nas mogao kakav nitkov smesti u tom našem nastojanju, kad bi se upustili u ponizujuću i beznačajnu svadju s klevetnicima i kad bi sa glupim prepirkama gubili vrijeme. Mi nemamo ni vremena za to, jer imamo pune ruke pametnijeg posla. Nama je miliji stvarni rad za narod, negoli sve prepirke ovoga svijeta. Stupci našega lista bit će ispunjavani sa ozbiljnim stvarima. Naš mukotrpni narod, koji danomice skapava i propada, imao bi pravo da se zgraža nad nama, kad bi vidio, da se u ovim sudbonosnim trenucima, kad nam takoreku gori krov nad glavom, medjusobno riječkamo i koljemo. Kako bismo bili sićušni ljudi, kad bismo trovali zdravu i plemenitu dušu našega naroda uzvraćajući u našim novinama klevetu sa klevetom, zlobu sa zlobom te za inat budalama ludovali, kad nam samo sloga i jednodušnost mogu da pomognu. Ljudi, koji imaju pred očima istiniti, plemeniti i uzvišeni cilj, osjećaju u krvi

istinitost Kristovih načela:

Ljubite neprijatelje svoje, blagoslivljajte one, koji vas kunu, činite dobro onima, koji ne vas mrze i molite se Bogu za one, koji vas progone! I samo rad, koji je zasnovan na takvom načelu, može da spasi narod od propasti, te da očuva svijetu čistu i neokaljanu narodnu dušu.

Težak i strm je put a iz svake busije vreba zasjeda. Samo ljubav, poštenje i samoprijegor mogu da nas dovedu k cilju.

Zakon o ograničenju prava vlasništva — suspendovan!

Ovaj zakon, jedini te vrsti na tom svijetu, jedini kako je bila i jedina ona naredba o dvojezičnosti naših novina, privremeno je suspendiran. To znači, da se njegove ustanove za sada ne će primjenjivati, nego će se zakon u sadašnjoj ili novoj formi predložiti Parlamentu na pretresanje i glasovanje. Svakako, zakon je suspendiran, nije pak ukinut.

Zakon je izišao iz ministarskih kancelarija, a da se kod toga nisu pitali Parlamenat, a još manje interesovane faktore. Kod naredbe o dvojezičnosti vladi je bilo uspjelo, da nekako formalno svali krivnju na naša slavna tri prefekta. U ovom slučaju nije to moguće. Da čovjek prenagljeno više puta štogod i kaže, što mora poslije povlačiti ili ispraviti, to nije ozbiljno, ali se ipak može i shvatiti. Ali da se skuju zakoni, koji su tako slabi, da se poslije moraju ukinuti, to je neozbiljno i može samo da uzdrma povjerenje u ozbiljnost i zrelost javne uprave.

Glavni princip mora da bude uvijek: »nil de nobis sine nobis« to j. ništa o nama a da se nas ne pita. Tako, kako do sada, postupalo se je u doba apsolutizma. Inače doživjet ćete još mnoge i mnoge blamaže. Na nikakav način pak neka se ne kaže, da je to koncesija i dobrota i liberalnost. Ako si mi ukrao iz žepa novac, što ja nosim kod sebe pa mi poslije uslijed vike i galame novac vratiš, to nije koncesija s tvoje strane, već moje pravo, moje nepobitno pravo.

A sada još jedno pitanje: Kada ćete ukinuti školsku naredbu, kojom ste nam oduzeli pouk u materinjem jeziku? Naredbu, kojoj nema para na cijelom svijetu!

Veličanstvena proslava u Peći. Uspostavljenje patrijaršije.

U Staroj Srbiji, uz samu granicu negdašnje Crne Gore, diže se stari grad Peć (turski Ipek). U tom gradu bila je u davno vrijeme stolica poglavice srpske, pravoslavne crkve. Tu je bilo sjelo patrijarhe, pod čiju su vlast pripadale sve srpske pravoslavne crkve i manastiri.

Kad su Turci pod kraj XV. vijeka posvema zavladali srpskim narodom na Balkanu, propala je bila i patrijaršija u Peći, ali je nekoliko godina zatim (god. 1557.) opet obnovljena. U ono burno, crno doba, kad je sav srpski narod čamio u ropstvu, jedina je nada, jedini je oslon robovima bila crkva, koju je štitila patrijaršija u Peći.

Medjutim stanje se je nevoljnoga srpskoga naroda pod Turčinom pogoršavalo od godine na godinu sve više i više. Kad su pod kraj XVII. vijeka započeli Austrijanci boj s Turcima, Srbima je sinula nada u svoje skorašnje oslobodjenje, i oni su listom stali uz Austrijance i dizali bunu za bunom. I kad je malo iza toga austrijska vojska bila potučena i primorana, da se povuče, otišli su za njom i mnogi odličniji Srbi od straha pred turskom osvetom.

Na čelu tih bjegunaca bio je i pećski patrijarha Arsenije III., koji je pokupio sve dragocjenosti svoje crkve i ponio ih za sobom. Srpski bjegunci dospješe tako do Beograda, a kasnije su privolom Austrije nastanjeni u Srijemu i u južnoj Madžarskoj.

Od toga vremena nije više bilo patrijaršije u Peći. Patrijaršija je kasnije doduše obnovljena sa sjedištem u Srijemskim Karlovcima, ali u srpskim je dušama živjela još uvijek uspomena na onu staru u zarobljenoj Peći.

Prije dvanaest godina oslobodjen je napokon i drevni grad Peć, ali radi kasnijih dogadjaja nije se moglo da pomišlja na obnovljenje stare, historičke patrijaršije. To se eto dogodilo ovih dana, gdje je poglavica srpske pravoslavne crkve, Dimitrije, ustoličen za patrijarha u Peći, čime je eto nakon 234 godine obnovljena ona negdašnja slavna patrijaršija.

Kod te velike slave bio je prisutan i Kralj s Kraljicom i mnogo naroda, što je sa svih strane države dohrlio, da bude živim svjedokom toga vanrednoga dogadjaja.

Za svetog obreda narod se je sa suzama u očima prenio duhom u one dane, kad je patrijarh Arsenije sa većinom svog svećenstva ostavljao svoju stolnu crkvu i kretao na žalosni put u tudjinu.

Ali i u tudjini narod je mislio uvijek na svoju staru postojbinu, na svoju slavnu patrijaršiju i eve, sretno je potomstvo poslije toliko i toliko godina ipak dočekalo presretan dan, gdje se velika crkvena institucija nanovo obnavlja.

Srbi su to postigli, jer u njima nije nikada ni za čas ugasla vjera u njihovo narodno Uskrsnuće.

Teško narodu, koji klone, koji gubi nadu u svoj spas!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Opet astronomija. — Mars je svemu kriv!... Tajnoviti znakovi. — Kongresi.

Čini se, da je od one pomrčine mjeseca astronomija dala Riječanima u glavu. Tu se ne govori nego o Marsu, o toj tajnovitoj zvijezdi, našoj susjedi, koja nam se je ovih dana u toliko približila, da bismo je — kako astronomi vele — mogli dotaći rukom, kad bi naše ruke bile nešto duže.

Na Rijeci nije u ovo posljednje vrijeme pala ni kaplja kiše, a da je moji sugradjani nisu upisali našoj susjedi na raboš. I buri i grbinu i munji i gromu — svemu je kriva tajnovita moć te naše vragometne susjede.

No ni pola jada, kad bi ta crvena zvijezda bila uzrokom samo ovom upravo Božićnjem nevremenu, ali ona, kao prava vještica, zadire svojim zlim okom još dublje u život našeg martorizovanog grada. Tako se je prije nekoliko dana ovdje u nas dogodio ovaj posve mali škandalićić:

Mlada ženica, kojoj muž teškom mukom zaradjuje u Americi svagdašnji kruh za nju i za sebe, zaljubila se nedavno u jednog zelenog gimnazijalčića.

Razumije se, da je i gimnazijalac, kome nije više od sedamnaest godina, planuo poput slame od ljubavi prema griješnoj ženici. I tako — danas jedan pogled, sjutra jedna riječ — oni se naposljetku dogovoriše, da će uteći u Trst i ondje saviti gnijezdo svoje ljubavi. Smišljeno-učinjeno. Jednog dana otprhne zaljubljeni par put Trsta, a oni što su ostali kod kuće, ne zna-

juči što bi od bruke i sramote, uzeše da psuju zvijezdu, koja da je jedina kriva, da je do ove nepodopštine došlo.

Što je pak najganutljivije u čitavoj toj stvari [illegible] svi su uvjereni, da se ovakve stvari nisu [illegible] na Rijeci nikada prije nego što nam se približila ova djavolja zvijezda. Ali nju krive i za mnogo manje nevolje. Tako je juče Ninetta negdje razbila kišobran, pa mi još danas puni glavu, da joj je to skrivila zvijezda. [illegible] malemaza stela.

I mojemu prijatelju Francelu ne da Mars mira. On je mnogo čitao o tome, dali će se ovog puta vidjeti na toj zvijezdi kakav znak, koji bi nam pokazao, da ima na njoj ljudi, koji na nas misle. Novine su već naime više puta pisale, da bi se s Marsom moglo razgovarati putem [illegible] znakova, koji bi se s jednoga i s drugoga svijeta bacali u vis pomoću jake električne struje. Prošle nedjelje bio je Francele na Kontrići na nekakvoj večerici, i vraćajući se kući neprestano je gledao prema Marsu i sve mislio na one znakove, koji bi se iz časa u čas [illegible]. Ide on, ide, a kako neprestano gleda u vis, to, razumije se, malo [illegible]. Ide Francele, ide — kad li najednom ugleda nad Marsom dva velika, svjetla slova: **S. B.** Pošto mi se sav prokleo, da je ona slova [illegible] vidio, upita me, što bi ono moglo da znači? da sam mu rekao, da je teško pogoditi, [illegible] da ima mnogo riječi, koje počinju sa S i sa B. No budući da se u ovo šest godina pisalo o Rijeci mnogo više nego li o bilo kojem kraju na zemlji, nije isključeno, da su oni znakovi namijenjeni baš našemu gradu, pa bi mogli na priliku da znače: **Simpatichi Bonkulovići** ili pak **Senza Bori** ili **Senza Baroš** ili [illegible] nešto. Pogoditi je, kako rekoh, vrlo teško. Sjećam se, kako me je jedamput molio neki naš seljak iz Grobova, da mu napišem pismo sinu, koji je bio negdje u vojsci. Kad sam napisao sve, što je čovjek želio, reći će on meni: A sada mi napišite zdola — S. B.

Ja ga pogledam, pa ću mu: — A zašto to?

— Moj sin će već razumet, ča j' to — reče mi on. Ali ja sam svakako htio da znam, što ima da znači ono S. B. i toliko sam navaljivao, dok mi je seljak napokon objasnio, da ono znači [illegible] jedan veseli dogadjaj u njihovu kocu, pa je htio, da se taj dogadjaj označi sa S. B. što će reći — Svinja breja...

— Pa šta vi mislite, reći će meni Francele malo smeknut, da oni na Marsu ne bi imeli što da nam drugo javi nego li da je svinja breja?

— Šta ja znam? rekoh, — ja se ne bavim astronomijom! I tako se završio taj neobični razgovor izmedju mene i moga Francela.

Inače na Rijeci kao obično — mufa. Vedrica neprestano pili jednu, da je naime vlada mogla počekati s porezima barem još koju godinu dana, dok se grad malo oporavi. Medjutim u zadnji je čas donijela i jednu utješljivu. Naš je naime Nino bio u Mussolina i donio sva sila [illegible]. Ima, veli, nade, da će u najkraće vrijeme Rijeka dostići Trst, tako da će oba ta [illegible] grada i ići uporedo u slavi i veličini. I pravo je, jer [illegible] kako stara poslovica veli, Trst [illegible] Rika [illegible] Ces-rova dika.

Na Malu Gospu bit će u ovom kutiću gorkoga Jadrana vrlo živo. Na Rijeku dolaze u [illegible] članovi propagandističke družbe Dan- [illegible] Alighieri, koja je u vrijeme Austrije bila skrbna mamica Leghe Nazionale, koja je [illegible] u Istri i drugdje dizala škole, gdje su se sve u šestnaest odnarodjivala [illegible] hrvatska i slovenska djeca.

Medju kongresistima bit će i ministar prosvjete Casati, onaj isti Casati, koji je prije nekoliko vremena kazao našemu nar. poslaniku Dr Wilfanu, da će nas sve, koliko nas ima, pretvoriti u prave i zgoljne Italiane. Zamislite samo, koliko će se tu na tom kongresu držati [illegible] i kako će [illegible] pucati, dakako riječima, i lijevo i desno, pa muzike, kortei [illegible] a noi! a voi! alala! i pim i pum.

Na Sušaku pak imao je toga dana da bude kongres svih jugoslovenskih novinara. Budući da su novine, kako znate, neka vrsta artilerije, to su i novinari nekakovi papirnati artileristi; i oni vole pucati — dakako u riječima — pim pum! Zamislite te dvije snage: jedna okupljena na jednom a druga na drugom brijegu Rečine! Dostatna bi bila jedna sama iskrica, pa da proteče more [illegible] crnila. Ta je opasnost medjutim za sada uklonjena, jer je kongres jugoslovenskih novinara odgodjen na dvije ili tri nedjelje.

Ali time nije stvar svršena, jer će na Malu Gospu biti na Trsatu mjesto novinarskog kongresa jedan drugi kongres: euharistički, i to sa svim odnosnim svečanostima i procesijama. I tako će se na Malu Gospu s jedne strane povlačiti silni kortei, a s druge silne procesije. S jedne će se strane oriti bučno — Giovinezza, Giovinezza! — a s druge će se razlijegati veličanstveni i melanholički — Kyrie eleison!

Pak da nam ni Bog lipo dal?!

Rokac.

IZ BUZETA.

Kako se govori, naš poštar [illegible] u istom svojstvu u Trst. Buon viaggio! Mi mu dajemo dobru preporuku i svjedodžbu. Činio je nama Slavenima zlo gdje samo mogao. I ovo je dosti da bude uzet danas kao dobar [illegible] i da bude odlikovan i unapredjen.

Nego, čujemo opet, da se već nekoji u Buzetu zauzimlju da nagovore i uplivaju na ravnateljstvo pošta, da nam opet pošalje [illegible] jednog drugog Papo-a, jer da je Buzet čistokrvna talijanska varoš, italianissima borgata.

Čuci, komu to govorite? Ta bili su kod nas talij. regimenti, bili su kod nas pravi Italijani iz starih pokrajina, ali svi su govorili, da ovuda stanuje Slaveni...

Jedno nam dolazi na pamet. Italijanski časnik god. 1919 dijelio je Italijanima našeg grada aprovizaciju. Prozivao ih imenom. Na jednom uskliknu: — Questi sono tutti gli Slavi!

Nato se nadje jedan [illegible], koji mu rastumači, da je Austrija poslavenila ovdješnje Italijane. Bum! A koga, pitamo mi?

Svi su u Buzetu Drašćići, Klarići, Fabijančići, Vivode, Gortani, Krivičići, Poropati, Dorčići, Matići, Cerovci, Medice itd. Svi su došli sami ili njihovi oci kao sluge ili radnici u Buzet iz naše buzetske slavenske okolice... Ono desetak obitelji italijanskog imena: Rigo, Bigatto, Sella, Presello, Depangher Ruttini, Crevato, mogu se nekako pohvaliti svojom italijanštinom, ali, — pazite! — su i njihove obitelji ispremiješane slavenskom krvlju, pošto su skoro **sve** žene i majke Slavenke.

Pravo imadu pravi Italijani (regnicoli), koji vele našim gradjanima — Voi siete Slavi ili Italiani bastardi...

To su oni vama — cittadinima — u brk rekli. Vi ste se nekoji rasrdili, ali neopravdano. Pomislite samo vi gradjani: gdje se rodio vaš otac i vaša majka... Pomislite i ovo, da vaši rodjaci u okolici Buzeta jesu danas vrlo dobri Slaveni. Pomislite, pak se pokajte. A nekoji već očito kažu sada: — noi xe vero, noi semo Slavi. To znadu dobro današnji vlastodršci, pak vama mnogo ne vjeruju, nit se u vas pouzdavaju.

Oni, koji vele i pišu, da je Buzet — città italianissima — znadu i sami da lažu, ali hoće da o italijanstvu Buzeta uvjere vlasti i vladu, pak da šalju k nama Italijane, koji ni ne poznavaju slavenskog jezika.

Naposljetku napomenut ćemo i to, da svi naši gradjani govore slavenski govor domaći. Dakle? Pravo čine oblasti, dotično pravo će učiniti, da šalju k nama takove osobe (činovnike), koji poznadu oba jezika.

Još nešto za naše vinogradare!

Vinogradari! Ako hoćete da napravite dobro vino, držite se onog savjeta: Pustite grožđje, da vam potpuno dozrije u vinogradu. Kad to postignete potrebno je, da se u nedjelju ili koji drugi zgodni dan sastanete u selu, gdje ćete odlučiti dan za početak trgadbe. Znajte, da danas vlada velika vinska kriza. Radi toga pustite grožđe da zrije barem 15 dana više nego li drugih godina. Na taj način priredit ćete vino bolje kakvoće, koje ćete mnogo lakše prodati. Ako ne dodju k vama kupci sami sastanite se, pogovorite se i izaberite izmedju sebe pouzdane osobe, koje će ponuditi vaše vino stranim trgovcima. Ne zaboravite onu našu staru poslovicu: — Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari —. A kako pak da se ponašamo sa onim našim trgovcima, koji ignoriraju naša vina? Moj susjed mi je rekao, da će odsele bojkotirati sve one trgovce, koji žive od naših žuljeva, kad vidi, da oni ignoriraju naše grožđje i vino i da [illegible] idu kupovati u južne krajeve.

Buzetski kmet.

IZ PULE.

Kako tužni zvuci Chopinove žalosne koračnice zuju nam u ušima ustanove zakona o ograničenju prava vlasništva, koja za Pulu ne znači ništa manje nego nadgrobni kamen nad nesretnim gradom, a još nesretnijim narodom, koji ovdje i u okolici živi. Ako malko zavirimo u prošlost, nehotice moramo da konstatujemo, da niti najgori neprijatelj ne bi bio ovako postupao sa Pulom. Mnogi, prije nekoliko vremena usporedili su još naš položaj sa onim afričkih kolonija. Koliko [illegible], da bi tako bilo! Nema dvojbe: Pula, koja je prije cvala, u okviru nove države morala je da mnogo gubi, jer je u Italiji [illegible] najglavnija funkcija grada, koja je prije bila uredno i vrelo nesamo njezinog bogatstva, nego i bogastva cijele okolice i velikog dijela Istre. Ali da će se grad na takav način uništiti i ignorisati, na to nije mislio niti najgori pesimista.

Pula je sve izgubila! Kad izgovorimo [illegible] sve, više nemamo ništa da kažemo. Arsenal, onaj ogromni arsenal, od kojeg je živio cijeli grad, okolica i ogromni dio Istre, vojnička posada, koja je takodjer bila velika, kazerne, tvrdjave, ratna luka i glavni centralni [illegible] licej itd. — sve ukinuto. Ono što je ostalo, to je sve reducirano, kao u nekakvom selu. Medjutim nešto ipak treba da priznamo [illegible] vladi. Nešto je i ona učinila za Pulu. Za sve ono što joj je uzela, dala je jednu tvornicu duhana. Zamislite: jednu potpunu tvornicu duhana, gdje je zaposleno oko 400 ženskih! I ono mjesto, gdje se danas diže ta tvornica duhana, ima svoju povjest, koja je karakteristična i za povjest grada samog. Pod starim Rimljanima dizao se tamo ponosan i krasan hram božice Venus, hram, od kojeg ništa nije ostalo, nego samo predaja i gdjegdje što je pisano, hram krasan i bijel, kao oni drugi, koji su nam još sačuvani, posvećen božici Venus, božici pogansve ljubavi i pramajci silnog roda Julija Cezara. Propadajućim rimskim carstvom propadan je i hram i grad, koji je bio onda bogat i napučen tako, da je sva dolina prama Premanturi [illegible] kao ogromno groblje. U tamnom i strašnom srednjem vijeku, na mjestu, gdje su prije [illegible] tvovale lijepe rimske dame svojoj božici, provadjale su onda kaludrice svoj samotni, Bogu kršćanske ljubavi posvećeni život. Grad je bio malen i skoro sve su kuće bile vlasništvo puljskih kanonika. Harale su različite bolesti, kuga i ratovi, te je kadka i koga nevina žena, označena kao vještica, izgorila u plamenima na lomači. — Srednji vijek.. doba prava jačega, doba krvi i sujevjerstva! I početkom devetnaestoga stoljeća bila je Pula maleno seoce sa 500 stanovnika, ribara i seljaka. Po starim ulicama rasla je trava, u starim hramovima pasli su naši pastiri svoje koze. A onda je došla Austrija i iz razvalina podigla grad. Sagradila je tamo onu veliku kazernu, gdje su sinovi naše zemlje robovali njemačkim i madžarskim gospodarima i poslije se klali na bojnim poljanama za njemačke i madžarske ideale. Ali grad je cvao, živio svojim parasitarnim životom i crpio svoje bogatstvo iz arsenala, iz ratne luke, iz kazarna. A onda je došla Italija i njezina vlada pretvorila kazarnu u tvornicu duhana. To je jedino što je dala, i za onu tvornicu uzela je sve drugo. Da barem duhan vrijedi! Arsenal ne radi. Mali je otočić Skoljo Ulivi doduše iznajmljen privatnom poduzeću, ali i to poduzeće vodi [illegible] egzistencu i nema posla.

Tudji je kapital a ovo zadnje [illegible] da podigne u Puli jednu tvornicu Bauksita, i grad i okolica mnogo su od toga očekivali. Kao [illegible] na ovu nakanu [illegible] preko noći neočekivani zakon o ograničenju prava vlasništva i tudji se je kapital povukao. [illegible] svaka nada, da se grad malo oporavi. Propala je i tvornica Bauksita. Jer gdje je onaj suludnik, koji u takvim prilikama stavlja na kocku svoj kapital? Sudbina grada je [illegible] Vrijednost zgrada i zemljišta u Puli i po cijelo južnoj Istri snižena je već odavna na polovicu a sada na četvrti dio vrijednosti. Ljudi su se već odavna iselili. Od 70.000 stanovnika ostalo je samo 30.000. Vraća se godimice 1800. Stari gradjani Istari, onako, kako se to kaže za Pulu, jer su svi doseljeni [illegible] 30 godina) [illegible] vaju po ulicama i prestrašeno broje dane, koji im još ostaju do [illegible] postelje [illegible] proklinju.

Ali Pula ima svoje poslanike u rimskom Parlamentu, ima dva poslanika, koji su za vrijeme izbora obećavali svašta i tvrdili, da samo oni mogu pomoći, jer pripadaju [illegible] od 226 poslanika. Ti nesretnici su [illegible] i Mrak (posledni se tako zove i, kako se [illegible], kranjskog je porijetla). Da je poslala Pula u Parlamenat dva harlekina, mogla bi barem reći, da njezini poslanici donašaju u Parlament veselu notu, koja bi baš i trebala u tim žalosnim prilikama. Medjutim oni svojim žalosnim neradom povećavaju samo [illegible] grada. Jesu li oni ikada štogod učinili za Istru i za nesretnu Pulu? Jesu li [illegible] samo jednim prstom maknuli, da se ukine [illegible] naredba?

Po ulicama, gdje [illegible] malo vremena orila fašistička Giovinezza, danas je sve tiho i mrtvo. Puležani ne pjevaju više. [illegible] čeznuti iz Pule i zelnje [illegible] samo naša pjesma, pjesma našega naroda, koji je vezan na svoju [illegible], koju je polijevao svojim znojem i [illegible] stoljeća svojom krvlju. [illegible] pobjegli rimski bogovi.

[illegible] visoka politika? [illegible] da vlada navlaš [illegible] samo za to da [illegible] naš elemenat? Ako je tomu tako, onda [illegible] Mudra politika, zaista!

IZ LIZNJANA.

Prigodom [illegible] godišnjice [illegible] roda našeg velezaslužnog rodoljuba i svećenika don Luke Kir[illegible] dolaze nam na pamet naši [illegible] svećenici, s kojima je usko spojena prošlost našeg sela. Zaslugom našeg duhovnog pastira, svećenika, već davno pokojnog don Gregora Z[illegible], bijaše podignuta veličanstvena crkva, kakove bi se i grad mogao ponositi, a [illegible] selo. On bijaše takvog ponašanja, da ga [illegible] koji ljudi [illegible] poput svoga. Njegov [illegible] bijaše [illegible] rodoljubni svećenik don Luka K[illegible], koji je svojim radom u crkvi i u narodu [illegible] a dogradnjom zvonika i [illegible] trajnu uspomenu u zapisi. Njegov [illegible] rad nastavi don Andrija Matelian, koji se nije bojao [illegible] na kulturnom ni na gospodarskom [illegible] za [illegible] svijetle zvijezde, bi uzora [illegible] crkvenom, narodnom, kulturnom i gospodarskom polju.

No nažalost [illegible] njihovim nasljednicima [illegible] o svakome dobro [illegible] od tada svi gromovi [illegible] njih naval se samo nevolje. Imade smo i takvog duševnog pastira, koji [illegible] samo da [illegible] smo i tal [illegible] kršćanski pozdrav Hvaljen Isus! talijanski [illegible] i rekao: — Finite con queste parole! L'Austria è morta ed ora siamo in Italia!

To su samo malenkosti. Drugom zgodom [illegible] javit ćemo malo krupnije stvari, koje [illegible] ne će biti svima ugodne. Za danas [illegible] ograničit samo na jedan upit: Da li je poznato našim svećenicima italijanske narodnosti, da je Krist [illegible] da idu po svemu svijetu [illegible] svim njihovim jezicima?

Mi smo već nekoliko puta pisali o našoj pošti, ali ne [illegible] znamo zašto [illegible] uvijek uzalud. Imademo je doduše osim nedjelje svakodnevno u prolazu iz Medulina, ali to je pošta, koja [illegible] dan ili dva prije bila u Puli. [illegible] Liznjan, Šišan, a čak i Šikići, koji su jedva 5 km udaljeni od Pule, dobivaju subotnju poštu u ponedeljak. Mi ne razumijemo, zašto [illegible] poštanska kola vraćaju u Medulin istim putem, kako je to bilo u predratno doba. Ako je pošta radi ljudi, a ne ljudi radi pošte, onda bi se to moralo popraviti. Nikakav trošak — nitko time ne bi bio na gubitku, [illegible] poštanska kola imala 1 km više puta da prevale.

Nadamo se, da će nas ipak netko čuti.

Gdje se naručuju „Istarske narodne pjesme"? — Kod Uredništva „Istarske Riječi" u Trstu, via S. Francesco d'Assisi, 20 I.

Franina i Jurina

Fr.: [illegible] ča j' ovo prišlo na ovi svet?

Jur.: A ča to?

Fr.: A ča češ, da ti rečem! Kugod [illegible] zamem va ruke — bud hrvatsku, bud talijansku ale nemšku — nigdere ne vidiš drugo nego dizgracije i nesreći. Čovek bi — tako ja budi! — rekal, da je već blizu sudnji dan. Ča govoriš ti na ovo?

Jur.: Ja ne govorim — niš.

Fr.: Ti ne govoriš niš — ma svejedin ono ča se po svete dogaja, tako je strašno, da čoveku sve vlasi vrh glavi gredu.

Jur.: Ja ki ih ima...

Fr.: Va Atlantike, tamo mej Ingleskun [illegible] Amerikum, ovi dni ti je more kuhalo, da je bila prava strahota. Kako pišu, da se je tu potopilo sva sila brodi većeh i manjeh, a oni, ki su ostali celi, da imaju [illegible] stotine tisuć dolari škodi.

Jur.: Neki govore, da je to bil nekakov [illegible] ki potres.

Fr.: Ja ne znam, ča j' bilo, ma nagani [illegible] strašni, kada su vali polomili [illegible] ča j' bilo na brodeh, i bark[illegible] i [illegible]. A kako su još i porazbili [illegible] stekla po kabinah i komarah, to ti [illegible] ljudi ranilo, neki va glavo, drugi na rukah i sve tako.

Jur.: I još se je neč tamo dogodilo. Se spomeneš onega Talijana, ki je pred jedno sedam osam let, kad je još vojska bila, doletel na aeroplane na Reku, da hiti nekoliko bombi na fabriki i na brodi?

Fr.: Znam ja i kako su ga dole hitili i va [illegible] zaprli. Onputa nisu neki ter neki s Reke vapili Eja! Eja! alala! nego: Bašo Talija! Pari mi se, da je to bilo čera.

Jur.: Ben, a sada znaj, da je ta isti Taljian [illegible] je neki Me[illegible] aeroplane. I kada je [illegible] polet[illegible] je prišal va meglu [illegible] kako se [illegible] najedaaput [illegible] da su bili blizu [illegible]

[illegible] A oni Mehikani?

[illegible] su poleteli napred.

[illegible] razume [illegible] A kako vem se nesrećam va [illegible] zadnje vreme ni broja ne zna. Pro[illegible] samo koliki povodnji su bili ovega [illegible] va auguste, sneg [illegible] je [illegible] joh i katalo! [illegible] volja, ma to [illegible] pak Bog! [illegible]

Jur.: Hoćeš [illegible] Ča si ti [illegible] tisuće i tisuće [illegible] bili [illegible] zemlje i jo[illegible] To je [illegible] kako i [illegible] Lakovac va fundameh.

[illegible]

Jur.: [illegible] pak je Bog posal na svet [illegible] malo pameti navadi. Ča [illegible] va ovo nekoliko let malo zla [illegible] svete? Promisli [illegible] od onega [illegible] Ma[illegible]

Fr.: [illegible]

Jur.: Se [illegible] kakovega! [illegible] koscica do koscice [illegible] samo, koliko [illegible] čovek mora' [illegible]!

Fr.: Je [illegible] va istinu je to jako strašno!

Jur.: Ča? Strašno? — To je, sinko moj [illegible]! Tako ne delaju ni blage [illegible] Pak [illegible] ako Bog pošlje na svet [illegible] nesreću a drugemu! Si čital neki dan va našoj »Istarskoj Reči«, ča se je pred desetak let dogodilo va Srbije, va onem sele, ko se zove Surdulica? Koliko zla su tamo Bugari učinili, pak si videl kako su svršili? Prišla je desnica večne Pravice, ka ih je pol[illegible]psala, kako su i zaslužili. Svaka sila za vremena! To je ono, ča su govorili i naši stari i ča moramo i mi vavek držat na pamete, a najveć onput, kada nam se dogajaju najveće nepravice. Ako ti narodu stori

...a dobro delo, ne išći za to plaću, već da će ono dobro delo nared prej ale ...eje pozlatit. A tako ne smeš ni da ...veri, ako vidiš, da te gone i more ... ovako neki onako. Tisuće puti sam ...kal: Sve se plaća! I dobro i zlo! Zlo ...morda i prej nego dobro! Ja va to ...njem i to je krivo, da sam sam ... manj vavek dobre volji. A zato ja ...vek pivam onu našu lipu:

Neka ista nad nami se
Grozna bura uznese.
Stijena puca, dub se lama,
Zemlja nek se trese!

Mi stojimo postojano
Kano klisurine!
Bio prcklet izdajica
Svaki domovine!

...u bi dobro zakantat onemu ministru ...škol, dole va Rime!
Zapivat ću mu ju ja ... ne boj se!

IZ ROCA.

...nali smo za nesto, što nas je sve na ... prestrašilo i rastužilo. Doznali smo, da ... naša općina zadužila za 331 tisuću lira, ...mu da općina duguje u ime aprovizacije ...uću lira: dakle ukupno 382 tisuće lira. ...je lijepa! Pa da nismo sretni! Nesamo ...as je najveći dio poljodjelaca zadužen ...mo svaka kuća po koji veći ili manji dug, ...još nas zadužila i naša odnosno Massali... općina: zadužila nas sve za tu veliku ...: Velik dug, a mi ljudi, mi općinari nismo ...za taj dug! Ne znamo ni kako ni zašto ...učinjen. Sada smo na mukama što ćemo ... Mi pitamo naše općinske muževe za...ke: Gdje ste? Gdje su vam oči? A gdje ...et? Vi samo na rijetko dolazite na općin...ednice, i tu samo drijemate i na sve re...ši, ši! ja, ja! i s Bogom tete Jele! A naš ... sindako lijepo gospodari kako ga ... I tako je valjda došlo do velikoga duga, ...znaite, cini rompe paga. Ki dela duge, ...h i plaća! Mi općinari za dug ne znamo, ...ne vidimo, da se je naša općina zadužila ...koju novu stvar, koja bi nama koristila ili ...la. Ali još jedno: mi smo kupujući od ...izacije plaćali **gotovim novcem;** pak pi...g sindaka i općinske zastupnike (rapre...ntej): kako je došlo da naša općina du...u ime aprovizacije 51 hiljadu lira? Buza... lire nisu smokve ni lešnjaki!

IZ SOVINJAKA KOD BUZETA.

...avle je otišla jedna deputacija na prefek...u Puin, da protestira radi općinskog ... u Buzetu i radi loše uprave Sovinjaka. ...putacija je tamo izjavila, da sovinjska po...zna općina (stara) ne će da preuzme dio ... duga, pošto je imala otrag par godina ... kapitale a ne dugove. Medjutim općina ... ništa potrošila za Sovinjak, prema tomu ...nski dug ne bi smio obremeniti Sovinjak... Deputacija reče još i to, da Sovinjak ima ... velike mlin i sjenokoše, koje nosi njemu ...dohodak, što ga pobire Buzet. Sovinjak ...de nije na teret i škodu buzetske općine. ...putacija nije se vratila kući veselo... Nego, ...jek bio je lani i prekleni veseo! Fratel... costa...

DOPIS IZ OPĆINE X...

(Obrazac za dopise.)

...davno smo čitali u jednom članku dotično ...jesu o osobito korisnom djelovanju pripo...nog (pomnog, omladinskog, kulturnog itd.) ...tva Y... u općini X...

...vo, prateći pažljivo aktivitetu tog dru... mi ipak ne uspije dosad otkriti ni traga ...nog djelovanja, bit će valjda, da mi nije ..., da gledam i ja na taj svijet, odnosno na ...ske činove kroz iste optimističke naočare, ...što sretni autor spomenutog članka.

...stnatel tog društva kao idealan čovjek, ...mnio je želeo, da dovede u sklad rezul...a svrhom i prema tome kanio da se uz po...nje članova prosvjetli i narod mnogo...m predavanjima, dajući mu na raspo...e bogata knjižnicu, opskrbljujući ga raz...novinama, sazivajući češće sastanke, u ...je se naučio trpjeti jedan drugoga ...avajući, priredjujući izlete i dr., a konačno ...ične zabave sa dostojnim programom ...ostavitu svrhu, da se pokaže uspjeh zad...emene, te da se narod, a osobito mla...edju ostalim također pouči valjanom ponašanju i bar jednostavnim i potrebitim društvenim konvencijonalnostima. I samo ovo je prava svrha društva. O tom, da li imaju materijalna ali duševna dobra višu vrijednost, ne ću da zamećem u tom članku raspravu. — No čini mi se, da bi bilo dobro da počnem od kraja. —

Sijelo je društvu u X..., točnije u jednoj gostioni u X.... Prva konstituirajuća skupština bila je valjda unaprijed uvjerena o štetnim posljedicama ove činjenice (barem glede udobnosti, a da ne spominjem drugo), kad su ovo sijelo nazvali privremenim. Konstatirajući, da se toliko vremena još ne govori o premeštenju sijela, razbijam sad glavu, koliko će još vremena trajati ta »privremenost«.

U ovom, ipak ništa manje nego ugodnom sjedištu drži odbor svoje bez svake sumnje potrebite sjednice, koje se redovito otvaraju gase-ne gasi tako lako običnu još manje pak domaću žedju. Do nedavna se je u ovim sjednicama zaključivalo, da se ima doći do zaključka u slijedećoj sjednici. I tako se razidjoše žedjogaseći čvrsto uvjereni, da su izvršili veliko djelo i obećavajući jedan drugome još veće. No s vremenom i vježbom dodje i praksa. Razumljivo je dakle, da je i naš odbor sada stekao u tom smjeru toliku vještinu, da odluči u svakoj ili u svakoj drugoj sjednici nešto stvarnijega — priredjivanje zabave uz najmanji trošak.

Tim dolazimo k prvoj najvažnijoj točci, naime po mnijenju mnogih, najglavnijoj svrsi društva »pripomoć«, no ova pretpostavlja dostatnu zalihu novca; ali kako do novca? t. j. otkud i n a k o j i n a č i n? Jedino u ovom se posljednjem pitanju ne slažu židovi, tati i »les demimondaines« (dame s osobitim nazorima puncto puncti). Ovo zadnje zvanje, očito najjednostavnije i najpraktičnije morali bismo priznati bez zeto i kao najsavršenije: takva osoba dodje do novca bez kapitala i bez osobitih instrumenata, a uz to još zabavljajući druge i sebe. Dakle, naravno bez usporedjivanja, na koji će način društvo do novca ako ne priredjivanjem zabava?

O zabavama, koje se ljeti zovu još i »vrtne«, kaže se, **da podižu društvenu soliditetu;** no ja na žalost ne vidim, da ju podižu više nego obični plesovi, o kojima bi se osim toga moglo mirne duše reći, da tu vlada još malo veći red nego tamo. Kod plesanja su se doduše izgubile vratolomne kretnje pustolovnih dvonožaca, ali jedino hvala hotimičnom i nehotimičnom djelovanju trećih osoba, ali nikad uslijed inicijative društva, a kamoli njihovih zabava, koje su tako malo vrijedne i besmislene, da ih nebi nitko posjetio, ako bi se ukinuo ples. S toga bila bi, inače uzvišena opomena, »neka svatko doprinaša obol svojoj stvari«, primjenjena na ovaj slučaj, prosta te bi značila: Zar ne vidiš, da si na svaki način izgubljen! Zato, očajni druže, uzmi svoj obol, te ga baci (u obliku ulaznine od nemanje nego Lit 5. za muškarce, bez razlike) jednostavno kroz prozor; pobrati će ga riječka glazba, koja će ga trebati za svoju stvar. S istoga razloga bivaju zabave tako slabo posjećene, a osobito od starijih, ozbiljnijih ljudi kao i od neplesača, tako da je zadnja zabava u ..... sve do 9 sati izgledala po veselju kao groblje po noći, a glede posjete kao rana misa za pokojnike u x... koj crkvi, dok nije počela djelovati magnetna sila plesa.

Prema svemu tomu sastojalo bi se korisno djelovanje društva u tom, da se priskoči bolesnom drugu u pomoć; no oni ljudi ne priskaču, već oprezno i polagano prigmaze bilo od straha da slome noge, bilo poradi starosti najglavnijih odbornika, a poglavito možda od straha da bijednoga bolesnika »preskoče«. Ovo je podupiranje članova jako uvjetno i potrebno temeljitih reforma, a ne rijetko ostaje samo do dobre volje.

Preostalo bi nam još govoriti o jednoj točci, t. j. o djelovanju društva u kulturnom području; no ova točka ostaje točka u pravom smislu riječi, prava geometrijska tvorina, jedno apsolutno ništa. Budući, da se ničemu, naime o nečemu, što se nije učinilo, ne da raspravljati, ... govoriti samo o onome, što bi se moglo učiniti, ili pak o onome, što se učinilo ... kulturi. O prvome ne ću više da gubim ima nažalost malo, te mnogobrojne siromašne obitelji, koji se ovdje uskraćuju u svakom pogledu. O drugom pak dalo bi se toliko toga govoriti, da bi bilo vrijedno, da se ovo pitanje obradi u novom članku sa posebnim naslovom.

Dakle — do vidava! Hor.

O p a s k a U r e d n i š t v a: Ovaj obrazac neka služi za dopise, s kojim se mogu pobiti mnoga samohvalisanja raznih društava, koja na papiru dobro znadu da rade, a u istini nikako. Treba samo ispuniti bijela mjesta. I neka se češlje koga ide. Za ovaj put samo toliko.

Gospodarstvo

Spremajmo se na berbu!

Nadošlo je krajnje doba, da se naši vinogradari priprave na berbu, te da zato priprave čitavo posudje, orudje, mašine i konobe.

Seljače! Znaj da već sada možeš da procjeniš, koliko ćeš grožđja ili mošta moći dobiti od tvojih vinograda. Prema toj procjeni pripravi sve potrebito za berbu i **gnječenje** i prešanje grožđja. Osim toga pregledaj, da li su ti u redu kabli, badnji i čitavo ostalo posudje. Ako pak li slučajno nije ništa u redu, nastoj, da to odmah urediš. I bačvara dobit ćeš lakše za taj posao sada, nego li da čekaš do zadnjeg trenutka kad započne berba. A naročito u slučaju kakve nesreće, na pr. da padne grid, kad je već grožđje prilično zrelo, treba da imaš sve pripravno, da naime odmah pobereš i spasiš ono, što se spasiti dade.

Sve orudje i posudje, što trebaš kod berbe i pravljenja vina treba iz najprije očistiti od prašine, a zatim oprati iznutra i izvana čistom mrzlom, pa vrelom vodom, koja sadržava nekoliko obične sode. Za pola sata isperi ih još jedan put mrzlom vodom, te ih ostavi da se osuše.

Osobitu pažnju moramo da posvetimo bačvama. Tu moramo da razlikujemo dobre bačve, u kojima je već do sada bilo **zdravo** vino, od **slabih, bolesnih** i **novih** bačava, što ih ne rabismo. Ovdje nas dakle zanimaju samo slabe i još **nove nerabljene** bačve.

Medju slabe i pokvarene bačve brojimo one, koje zaudaraju po pljesni i gniloći, octu ili po kojoj drugoj neugodnoj materiji. Takve bačve moramo **razdnijeti** otvoriti te ih temeljito očistiti i raskužiti prije nego li ih upotrebimo za mošt ili vino.

Najčešće nailazimo kod naših seljaka na **pljesnive bačve.** To su obično bačve, koje su se iza ispraznjenja slabo čuvale. Ako ih odčepimo i pomirišemo, opazit ćemo da zaudaraju po pljesni; ako pak turnemo unutra svijeću, ona će odmah ugasnuti. Otvorimo li takvu bačvu, opazit ćemo, da je po dugama ili na dru više ili manje pljesniva.

Nije li pljesan već sasma unišla u drvo, tako da je ovo već pocrnilo i da se je samo površno razvila, popravit ćeš takvu bačvu ovako:

Iznajprije se četkom za bačve pljesan odstrani i bačva dobro ispere čistom hladnom vodom. Zatim bacimo malo vrele vode u bačvu, koja je bila oprana mrzlom vodom, te joj dodamo na 20 litara vode 2 kg sumporne kiseline (acido solforico). Pomoću metlice ili četke, koje nasadismo na drveni štapić, isperemo sa tako pripravljenom vodom čitavu nutrinju otvorene bačve, a posebice još dno, što ga uzesmo van. Nato se topla voda izlije i čitava bačva ispere vodom, kojoj dodamo na 20 litara po ½ kg obične sode. Napokon se bačva još jednom ispere čistom vodom i postavi da se osuši. Kad se dobro osušila, zatvori se (zadne) opet i zasumpora.

Sumporna se kiselina za pranje bačava dobiva u mirodionicama (drogheria). S njome treba da se vrlo oprezno postupa, jer kamogod kapne, sve izgori te razjede i kamen i željezo. Osobito pazi, da ne dodje djeci u ruke, jer bi lako nastradala!

Bačve, koje su tako jako pljesnive, da je već drvo počelo trunuti i gnijati, nisu više za vino. Istružeš li ih temeljito ili slamom spališ i zatim dobro ispereš, popravit će se doduše donekle, ali za dobro fino vino ne će nikada biti. Takve bačve možeš možda da upotrijebiš za štogod drugo, ali u podrumu (konobi) samo u **velikoj nuždi** za vrenje mošta iz gnjilog grožđja ili za čuvanje dropa.

Ljute bačve, koje zaudaraju po octu i koje su bile prije uvijek zdrave, poprave se, ako se iznajprije isperu čistom, mrzlom vodom, a zatim vrelom, kojoj dodasmo na 20 litara po 1 kg obične ili ½ kg **kaustične** sode, koja se dobije takodjer u mirodioni. Bačva se onda amo tamo valja te **prije** nego što se voda **ohladi,** isprazni i na to čistom vodom dobro splahne, osuši i **zasumpora.** Bačve pak, u kojima je vino već **ponovno** ciknulo, neka se uopće ne popravljaju na gore navedeni način, nego neka se **izbace iz konobe** i upotrebe za ocat.

Kašto se postupa sa ljutim (ciknutim) bačvama, tako se postupa i sa bačvama u kojima je bilo **gorko vlačljivo, zbersano (mufa, maravan)** ili drukčije bolesno vino. I ovdje vrijedi ono što kazasmo **glede uporabe popravljenih** pljesnivih i ciknutih bačava, **naime, da se moraju** sigurnosti radi upotrebljavati **ponajprije** samo za **mošt** ili **vino loše vrsti,** a nikad za fino vino.

Sve ono, što rekosmo za popravljanje odnosno za raskuženje bačava, važi i za ostalo podrumsko drveno posudje, kao za badnje, kable, golide, brente itd.

Što se pak tiče **novih** bačava, koje nisu još bile u uporabi, zapamtite, da ih prije uporabe valja **izlužiti.** To se učini najjednostavnije na taj način, da se nova bačva najprije napuni mrzlom vodom, kojoj dodamo 1% (na 100 l vode 1 litar sumporne kiseline) **sumporne kiseline** i tako postavi 8 dana. Nato se bačva isprazni i ponovno nalije vodom sa 1% sumporne kiseline te ostavi drugih 8 dana. To se ponavlja i po **treći put.**

Iza ovog posljednjeg izluženja ispere se bačva **čistom** vodom i postavi napolje, da se osuši. Pred uporabom ovini se (brombul) kuhanim lošijim ali **zdravim** vinom ili moštom.

Tako pripravljene nove bačve upotrebit ćemo najprije za **vrenje mošta** odnosno za **mlado vino,** a istom onda i za starija vina.

No ne samo da moramo posudje, orudje i strojeve za berbu na vrijeme pripraviti i urediti, nego i u podrumu (konobi), gdje naš seljak spravlja i drži svoj mošt i vino, mora da bude u potpunom redu. Kupus, repa, suho meso, kože itd. sve to mora da ide iz konobe. Čitava konoba se lijepo pomete i ako treba i opere! Zidovi se i stropi nanovo pobijele vapnenim mlijekom, kojemu dodamo malko modre galice. Svaki predmet postavi na svoje odredjeno mjesto, a napokom zasumpori podrum prije nego postaviš novi mošt unutar.

Fran Trampuž.

Politički pregled

Sastanak Lige Naroda u Ženevi.

Ljetošnja konferencija Lige Naroda, koja se sastala ovih dana u Ženevi, izazvala je u čitavom svijetu veliko zanimanje iz dva glavna razloga. Ove su godine u Ženevi najprije nastavilo raspravu o paktu o uzajamnoj pripomoći. Ta je rasprava, kako je poznato, iznešena na tapet prošle jeseni u III. komisiji Lige Naroda, gdje je izazvala vrlo žive i strašne debate i gdje je teza takozvanih regijonalnih sporazuma u osobi čehoslovačkog ministra inostranih djela dra. Beneša našla energičnog zastupnika. Drugi je razlog što je podastrt prijedlog za pretresanje pitanja o prenošenju vojne kontrole nad državama bivših centralnih vlasti (dakle: Njemačke, Madžarske i Bugarske) na Ligu Naroda. Pakt o uzajamnoj pomoći, čiji su glavni pokretači lord Robert Cecil i franceski delegat Lebrun, pretresale su od lanjske godine vlade svih država, koje su bile pozvane da dadu svoje mišljenje. Izmedju odgovora, što su ih poslale nojedine države Sekretarijatu Lige Naroda najviše interesira odgovor Engleske, koji se je postavio na negativno stanovište, isto kao i Kanada i Australija. Izmedju prvih odgovora, koji su stigli Ligi Naroda, bio je odgovor Rusije. Američke Savezne Države nisu o toj stvari zauzele nikakvo gledište, a veliki dio država izjavio se je povoljno za taj pakt. Izmedju tih država je Jugoslavija, Poljska, Bugarska i Portugal. Povoljan je takodjer odgovor Čehoslovačke, koji je predan Sekretarijatu Lige Naroda i koji sebi samo pridržava pravo diskusije u nekim pitanjima pakta. Kritika pojedinih država o tom pitanju može se stegnuti u tri glavne kategorije: 1. Vlade sumnjaju, hoće li uvijek biti moguće utvrditi napadača; 2. sumnja se, hoće li se moći dosta brzo pristupiti protiv napadača; 3. garantni pakt pruža Ligi Naroda veću jurisdikciju nego pakt o Ligi Naroda.

Ove tri tačke kritike stvaraju na današnjoj konferenciji Lige Naroda bazu za raspravu. Dalje se očekuje, da će Engleska, koju ove godine zastupa MacDonald, iznijeti nov vlastiti plan o općem svjetskom razoružanju. Već ta rasprava koncentrisat će na sebe pažnju cijele Evrope.

Drugi je važan predmet u programu konferencije Lige Naroda pitanje prenošenja vojne kontrole na Ligu Naroda. To je pitanje važno osobito obzirom na Madžarsku, gdje je vojna kontrola posebno važna za susjedne države.

P O D L I S T A K

Matko Laginja:

Seoski zvonar

(Iz »Istarskih pričica«).

...o je to zanat biti zvonar u istarskom se... Zvonar, mežnar, pužup, noncuto, sakrištan ...e su to njegova imena. On je plemić kao i ...dac, koji je u graničara tražio konak ...ša je »Don Rodrigo Murciados Marquis ...Dueno Cuancho Grand de la Expana«, a ...ja odgojen s ognjišta, da nema mjesta ...ke.

...udi moji, lijepo je biti zvonarom u **B.** ...kom manjem selu gdje se još nije ugniez... **jakobinstvo,** to će reć, gdje još ima čelja... koja bezuvjetno vjeruje sve, što zvonar pri...eda.

...a kako i ne bi vjerovali, kad jedino zvonar ...e naći plovanu medju onim silnim knji...ama »vangjelje i pištule« i druge knjige; ...se razumije i u pratiku, pa znade kad ima ...a da puše. Seoski zvonar vam je obično ...etan čovjek, koji iza kako popije par bi... a znade reć: peteh kaže buru, ali mora ...krene jugo. I zbilja ga koji dan popuše bura i djevojčice žalosno pjevaju:

Bura puše, da bi jugo bilo,
Po jugu bi draga pozdravila!

Kod župana visi velika zidna ura, koja se sva crni od dima kao noć. Konopi, na kojima vise batovi, debeli su. Sad ne dâ propuh, sad vlaga, tako županova ura ne može da ide dobro. A šteta je, da stoji, jer crkvena ura ionako ne ide nikad dobro, a susjedi su se opet tako privčili na županovu, da nikako ne mogu da zaborave na nju. Što šaputaju susjedi, to gala... ni cijelo selo... Kad zabrenči dvanaest, tko prvi čuje bježi zvoniti podne, osobito, ako su gospodin plovan kamo otišli.

Šteta, da takav »regulator« svih djelovanja Evinih sinova stoji mirno, nepomično. Ali kamo s urom? U Puiu, na Rijeku, u Trst? Bože sačuvaj! Ne će one gradske varalice da popraviti uru onako, kako treba. A opet stari Solari u Pazinu, koji je krasno popravljao ure, odavna je već otišao Bogu na račune. Što dakle da se čini? Jedino je ufanje zvonar. On koji znade i naopako čitati stare pratike, znat će sigurno i to, što fali županovoj uri.

Dodje zvonar, izvadi dostojanstveno uru sa zida i nosi kući sa svim batovima. Uzme neku staru krpu, očisti i poravna kazala, izbriše stare rimske brojeve i napiše arapske ili kako bi on rekao »hrvacke lumere«, koje svi poznaju. Što zato, ako mu broj **6** dodje na šest i pol. To je malenkost. Tâ glavno je našim seljacima, da ura lijepo, glasno i svako toliko zabrenči po jednu uru više.

Poslije te operacije objesi je o zid, podloži zagvozdicom, da ravno stoji, naravna konope, opuše kolešca, namaže ih jednim kokošjim perom sa gustim uljem iz »ferala«, pa duže vremena pazi i proučuje.

Za nekoliko dana evo ti opet ure na županovom izidu. Na kopnima ne vise samo batovi. Mali su bati nestali, debeli uzli pokazuju mjesto, gdje su bili mali bati; a veći imaju uza se po komad stranog čavla, potkove, pet šest starinskih ključeva itd. Ura ide na dlaku i zvonar baš po njoj zvoni podne, da dokaže, kako ura ide pravo.

Bili su kišoviti dani. Konopi se napili vlage, koja je dolazila iz zida, prah, vlaga i čadje u kolešcih ure učinile su »mixtum compositum«, od koga mora da sustane i županova ura. Zvonar malo očistio i povećao sa potkovama težinu batova, pak mora da se okreće.

Al' dâ! Pripovijedajte vi to komu u selu u **B.** Budući da ne vjerujete, da je u našega zvonara neka viša inteligencija, postat ćete **Jakobin.**

Treba li vam komu nabiti kabao ili golidicu, složiti burcu, u kojoj se nosi težacima jesti, razadniti i zadniti bačvu, podrezati utvore na čabru — sve će vam to učiniti zvonar. Nema u selu čovjeka nad zvonarom!

Svojedobno je neka malica nosila svom ocu objed u dolac. Putem ju je ujela zmija. Sve se sleti, da ju tješi i veže nogu, traži kamen, na koji je onaj čas stala, te pritišći na ujedinu. Sve uzalud: treba skočiti po zvonara. On ima »lapiš«, pa će raspisati.

Krava najedamput izgubi mlijeko. Bit će da ju je koji urekao. Uročna je. Treba odmah poći po zvonara, da joj »gasi uroke« i da na vratima staje načini salamunski križ. On da ne će nikada zlobnik u štalu i krava će opet imati dovoljno mlijeka.

Treba li u kakvom poslu besprikorna svjedoka? Eto zvonara, koji se uvijek bavi božjimi stvari, pa si kao takav ne će ogriješiti duše.

Ali to je sve ništa! To su stvari ovoga svijeta. Radi takvih umijeća naši ljudi imaju samo rado zvonara: ali je drugi razlog, zašto ga poslušaju, zašto ga ponekud i sa strahom gledaju.

To su religiozna čustva.

Zvonar je svakom čovjeku »kum«, jer je pri krstu i pri ženidbu uvijek u crkvi. On je prisutan i kad se djeca krštaju. On ravna mlado-

Domaće novosti

Proslava 20-godišnjice nastavničkog i javnog rada g. S. Popovića.

Direktor uglednog jugoslovenskog lista, bitoljske «Južne Zvezde», i prijatelj našega lista g. Spasoje Popović proslavit će na dan 15. septembra te godine u krilu svoje rodbine i prijatelja dvadesetogodišnjicu svoga nastavničkog i javnog rada.

Srdačno čestitamo!

† Ivan Blažić.

Iz Ičići nam stiže žalosna vijest, da je tamo 24. augusta ove godine u 63. godini života preminuo Ivan Blažić, pomorski kapetan. Sprovod pokojnika obavio se 26. augusta. Sahranjen je na grobu sv. Marka u Veprincu. Pokojnik je bio naše gore list. Svoju narodnost nije zatajio nigdje. Bio je čestit i pošten čovjek. Neka počiva u miru! Rascviljenoj obitelji i rodbini pokojnika naše iskreno saučešće!

Jugoslovenska štampa o nastupu našeg narodnog poslanika dra Wilfana na sjednici interparlamentarne unije u Bernu.

Kako smo već svojedobno javili, na sjednici interpalamentarne unije u Bernu govorio je i naš narodni poslanik dr. Wilfan. On je — kako pišu zagrebačke «Novosti» — oštro i dobro dokumentovano kritikovao italijansku politiku prema narodnim manjinama. Slaveni u Italiji nisu iridentiste i sve što oni traže jest to, da im se osigura opstanak i u državnim granicama Italije. Sve pak, što je Mussolini do sad učinio za nas, bilo je, da je od Slavena i Nijemaca zatražio, da mu podnesu svoje žalbe i zahtjeve, i na tom je ostalo. Položaj narodnih manjina ne će se popraviti, dok se u tu svrhu ne obavijesti svjetsko javno mišljenje. Potrebno je, da se u tu svrhu prikuplja materijal. U Kopenhagenu bilo je zaključeno, na interparlamentarnom sastanku, niz rezolucija, koje su se imale iznijeti u pojedinim parlamentima. Govornik je to učinio u italijanskom Parlamentu, ali do kakove diskusije dakako da nije došlo.

Wilfanov govor učinio je najbolji utisak nesamo na prisutne, nego i na ostalu političku javnost. Zagrebačka «Riječ» piše: «Naš je ponos ovdje jedan od dvojice slavenskih poslanika u italijanskom Parlamentu, g. Wilfan. On se medju prvima prijavio za riječ, tako da je došao na red već prvog dana. Govorio je njemački. Govorio je izvanredno elegantno i vješto. Wilfan se nesumnjivo, što se tiče retorske forme, vještine izražavanja, a i samog sadržaja, istaknuo u ovom krugu starih parlamentaraca, kao jedan od najboljih govornika. Već lijepa, simpatična njegova pojava osvaja. O samom pak problemu manjina duhovito je podvukao kompliciranost njegovu. Velika je razlika izmedju onih manjina, koje su nastale dobrovoljnim iseljenjem iz jedne države u drugu, a nemaju veze sa drugom srodnom državom te onih manjina, koje su nastale uslijed novih granica, našavši se najednom odsječeni od svoje prirodne sredine. Bar već konsolidovane stare države trebalo bi da prednjače u pravednom rješenju pitanja narodnih manjina.

Wilfanu je odgovorio u ime Italijana predsjednik ital. delegacije gosp. Di Stefano-Napolitani, ali nije ništa rekao, nego samo naglasio, da su u Italiji svi Italijani ravnopravni. Ali zato su Italijani nastojali, da u vanjskoj štampi uguše dr. Wilfanov glas...

«Potlačeni» Italijani u Jugoslaviji

Nedavno je počeo na Rijeci izlaziti novi italijanski list «La Riscossa Adriatica» (jadranski poziv na ustanak), koji je sebi uzeo za zadatak da bude glasnik potlačenih Italijana u Jugoslaviji.

Medju našim življem na Rijeci izazvala je pojava toga lista veliko i opravdano ogorčenje.

Zagrebačka «Riječ» posve ispravno tvrdi, da potlačeni Italijani u Jugoslaviji spadaju u carstvo fantazije i nadodaje: «Samo kad bi naš narod pod Italijom bio tako potlačen, kaošto su Italijani kod nas.

Upisivanje u Kr. Malu Realnu gimnaziju u Krku (Jugoslavija).

Primamo: — Poštovano uredništvo! Molimo vas, da nam u narednom broju «Istarske Riječi» priopćite slijedeće:

Upisivanje u Kr. Maloj Realnoj gimnaziji u Krku obavit će se od 15.-17. septembra svaki dan od 9-12 sati u Ravnateljstvu lično ili pismeno.

Svaki učenik plaća prigodom upisnine Dinara 12 za tiskanice.

Popravni ispiti pismeni i usmeni počinju u utorak 16. septembra u 9 sati. Za popravni ispit valja učiniti molbu i predati je ili poslati Ravnateljstvu do 15. septembra. Na molbu ide 5 Dinara biljega, a za svaki predmet iz kojega se pravi ispit, biljeg od 10 Dinara.

Dne 18. septembra bit će svečana sv. Misa sa sazivom Duha Svetoga, a 19. u 8 sati počinje se redovito poučavanje. — Ravnateljstvo Kr. Male realne gimnazije u Krku.

Euharistički kongres na Trsatu

U posljednjem broju «Istarske Riječi» donijeli smo dopis iz Trsata, što nam ga je poslalo tamošnje tajništvo Saveza trećoredaca sv. Franje. U tom dopisu čita se izmedju ostaloga i to, da će se od 6. do 8. septembra te godine vršiti euharistički kongres na Trsatu. Sada pak nam napomenuto tajništvo javlja, da će se taj kongres vršiti po ovom rasporedu:

6. rujna: — U 7 s. na večer: Dodji Duse presveti. — Dr. J. Marušić, biskup: Treći Red po Euharistiji — lijek vjerskom nehaju. — Noćno klanjanje. — 12. s. o. A. Nežić: Sv. Franjo i Euharistija. — Msgr. I. Vidas, prepozit: trećoredac, ponoćka.

7. rujna: — U 6 s. u jutro J. Carić tiha sv. Misa. — zajednička sv. Pričest. — 1) Dr. J. Srebrnić, biskup: Zapovjedi Božje i crkvene, za muške. — 2) O. Gj. Benčetić: Zadaća žene posebice Trećoredice, za ženske. — U 10 s. o. dr. J. Mileta, biskup: Svečana pontifikalna sv. Misa (latinska). — **Poslije podne:** U 5 sati dva svečana govora: — 1) O. M. Blažić: Sv. Franjo vodja k Bogu, za muške. — 2) o. dr. B. Burić, prov.: Obitelj i Treći Red, za ženske. — 3) Svečani blagoslov. — U 7 s. o. Lisica: Zajednička sjednica svih Trećoredskih odbora. — G. Kerdić, Trećoredica: Za koga je Treći Red. — U 8 s. na večer o. dr. T. Harapin: Kako je Franjo proveo reformu društva. — Noćno klanjanje. — U 12 s. o. D. Drzaić: Potreba dobrih svećenika. — O. V. Vošnjak, provincijal: Ponoćka.

8. rujna: — U 8 s. o. A. Grgić: Svucite starog čovjeka. — O. V. Vošnjak, prov.: Oblačenje novih članova. — U 10 s. dr. J. Srebrnić: Svečana pontifikalna sv. Misa (staroslavenska). — U 11 s. Svečano zborovanje: — 1) Pjevanje. — 2) Dr. V. Deželić: Sv. Franjo i Papa. — 3. Deklamacija: U plamen me ljubav zavi. — 4) o. dr. P. Grabić: Savremene dužnosti trećoredskog pokreta (sa rezolucijama). — 5) Pjevanje. — 6) o. dr. J. Mileta, biskup: Budite svjesni katolici — trećoreci. — 7) Glazba. — **Poslije podne:** U 3 s. sastanak Upraviteija predsjedja o. V. Vošnjak, prov. predsjednik Saveza. — 1) O. dr. A Crnica: Kako ćemo privabiti mladež u Treći Red. — 2) O. C. Lisica, tajnik Saveza: Kako da radimo za Savez. — U 5 s. dr. J. Marušić, biskup, vodi procesiju. — O. A. Cikojević, prov.: Sirimo Franjin Rad. — Obnova zavjeta. — Tebe Boga hvalimo.

Uspjeh naših «Istarskih narodnih pjesma»

Iz svih krajeva Istre stizavaju nam vijesti o zanosu, kojim naš svijet susreće ovu novu zbirku naših narodnih pjesama. Pjesme se čitaju na našim ognjištima, i opet se čitaju i po treći i četvrti put se čitaju. One sitne, starinske pjesmice zvuče kao neki mili, ugodni, daleki glasovi i uho se i mladjih i starijih k njima nagiblje i sa smiješkom i s užitkom ih prima u svoja srca, u svoje duše, gdje će, uvjereni smo, i ostati. I tako zbirka malo pomalo postizava ono, što je istaknuto u predgovoru: naime da u našim i suviše zaboravljivim dušama opet oživljuje i povezuje ono, što u njihovim dubinama leži ukrućeno i razlomljeno.

Utješljivo je i to, što smo već s nekoliko strana primili lijep broj novih pjesama. Danas nam ih je stiglo nekoliko i iz Rijeke. Što je vrijednije, objelodanit će se, što prije moguće. Ostalo ćemo sačuvati, jer ne ćemo da se išta izgubi od našeg dragocjenog narodnog blaga.

Osim narodnih pjesama spremamo i zbirku ostalih narodnih umotvorina, stoga molimo, da se u narodu što prije pokupe još i narodne pripovijetke, poslovice, zagonetke itd. te nama posalju.

Sveučilište u Trstu.

Kr. visoka trgovačka škola u Trstu, nazvana «Revoltella», bila je ovih dana preokrenuta u sveučilište (univerzu) za trgovačke i gospodarske znanosti. Direktorom tog sveučilišta bio je imenovan g. Alberto Asquini, profesor trgovačkog prava.

Svega po malo

Vlak naletio na — stablo.

U nedjelju u zoru primjetio je ložač bosanskog osobnog vlaka, koji je kretao iz Vranduka na Vrc, da leži na pruzi jedno veliko deblo, koje je noću srušio orkan. On vikne strojovodji da zaustavi lokomotivu, a sam iskoči. Vlakovodja je bio toliko priseban, da je smjesta dao kontraparu, no nije mu uspjelo da vlak sasvim zaustavi. Lokomotiva je naletila na stablo i srušila se niz nasip povukavši sa sobom i dva vagona. Tender je pao preko lokomotive, a uglien je zatrpao vlakovodju, koji je kasnije ipak izvučen ispod njega neozlijedjen. Medju putnicima je nastala strašna panika (strah) i mnogi su ranjeni staklom skačući kroz prozore. Jednom putniku je odrezano uho. Teže je ranjena jedna žena, koja je dobila potres mozdjana.

Grad, u kom se desi dnevno jedno umorstvo.

Rekord zločina u gradovima Sjedinjenih Država drži Chicago. Prema policajnoj statistici, u tom je gradu u sedam mjeseci godine 1924. ubijeno 205 osoba, što znači jedno umorstvo dnevno. Najveći dio ubojica policija nije mogla uhvatiti. Od svih počinitelja osudjeno ih je na smrt samo devet, a od tih su smaknuta samo dva.

Amerika otkrivena prije Columba?

Glavni čuvar sveučilišne biblioteke u Kopenhagenu Sofus Lasen tvrdi, da je Ameriku 20 godina prije Kristofa Columbo-a otkrio nac Johann Scolus. Lasen obećaje, da skora izdati djelo o tom otkriću.

Otočić, na kojem uvijek kiši.

U Tihom Oceanu imade otočić Ka[illegible] vaiskog arhipela, koji imade rekord s[illegible] kiši. Tečajem posljednjih 11 godina, pr[illegible] godišnja oborina bila je 455 palaca. V[illegible] hunci bregova nikad se ne vide, jer s[illegible] u oblacima. Na tom tužnom otočiću p[illegible] gotovo svakog dana.

Tudja valuta na trščanskoj burzi.

Trst, 3. IX.: 1 engleska lira šterlina [illegible] do 101.60 ital. lira; 1 amerikanski dolar [illegible] do 22.60 ital. lira; 100 švicarskih franaka [illegible] do 426 ital. lira; 100 franceskih franaka [illegible] do 122.75 ital. lira; 100 čehoslovačkih [illegible] 67.40 do 67.75 ital. lira; 100 jugoslavenskih dinara 29 do 29.30 ital. lira; 100 rume[illegible] leia 10.75 do 11.25 ital. lira; 1000 nje[illegible] austrijskih kruna 31.5 do 32.5 ital. cent.

DAROVI

u fond Djačke Matice u Trstu.

Mjesto da polaže vjenac na preran[illegible] svojeg nezaboravnog sina Vladimira [illegible] razcviljena obitelj Buždon iz Lanišća [illegible] za Djačku Maticu. Ugledali se i drug[illegible]

U fond «Istarske Riječi»:

Obitelj Marije ud. Tomašić iz Opat[illegible] ruje 50 lira u fond «Istarske Riječi» [illegible] vijenaca na grob pok. kapetana Ivana B[illegible]

Da počasti uspomenu na 40-godišnjicu [illegible] stva vlč. g. don Luke Kuca, g. Ante S[illegible] trgovac u Opatiji, daruje 10 lir u fond [illegible] ske Riječi». Srdačna hvala!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

G. B. P. u Labinu: Moral insanity [illegible] bolest na kojoj boluju. Radi toga im sve [illegible] tamo, pošto nisu odgovorni. A kod [illegible] u[illegible]edno držimo i Kristovih nauka, nesam[illegible] čima nego i činima. Bolest je neizlječiv[illegible] tanje informacije naći ćete u svakom lek[illegible] nu, samo ako imate prigodu da dodje[illegible] njega.

G. S. P. u Gračišću. Srce ne kuca [illegible] jedno više od 70—86 puta u minutu. U [illegible] kucanje se mijenja prama dobi čovjeka [illegible] rodjenče ima 130 kucaja u minutu, sed[illegible] dišnjem djetetu kuca srce 85 puta, m[illegible] su odraslom čovjeku 75 i starom 65 [illegible] minuta.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ženje i nevjestice. On prigodom vazmene pričesti pred svim ljudima moli na glas: «Ispovjedam se Bogu Svemogućemu . . . . i to tako širokratičnim tonom, kao da bi ti rekao: Il se moraš pokajati, il će metla rabiti. On znade i latinski. Da ga čujete kako brzo izmoli confiteor na početku mise! To vam ide kao po loju. On smije u crkvi i na glas govoriti, kad je potreba: a kada pobire limozinu, pa vidi da netko drijema, onda mu samo škrabicom potrese po glavi, i žig vječne sramote ostane za uvijek na ovom čeljadetu!

Još je tamno. Pijetli po treći put pjevaju i samo na dalekom istoku vidiš kako se počelo rasvetljivati obzorje; dani se, zora puca. Tko će u to doba sam u crkvu, u onu mrtvu tišinu, kemo zalaze samo prevarene i nesretne duše, jer ne mare za društvo, jer na glas molei samo Bog ih čuje, dobri Bog, koga se mnogi ljudi tek u nevolji spomenu. Ide zvonar i zazvoni jutarnjicu — «sveto jutro» ili Zdravo Mariju. Budni gospodari, tko u krevetu tko na ognjištu, mole Boga: zvonar ih je opomenuo.

Brda i doline buče od strijela igromova ene olujne ne obluke krije nebo, samo se je nad onu okolicu spustio bijeli oblak koj velika siva ponjava. Bit će tuče (grada). Zvonar bježi u crkvu, turobno zazvoni na oblake, kako samo on znade. U bližnjem selu više ne zvone, jer je pogibeljno, pak su tu i mladi pop zabranili. Oblaci se raznesu, nebo se razvedri, blago sunce upre nad selo blage trakove, kao da bi htjeli reći: što se bojite vi maloverni, ta Onaj, koji je poslao gromove, držao je istodobno i mene u ruci, mene početnika i uzdržavatelja života; Izraz hvale i blagoslova zvonarevu ruku.

Zapne razgovor o pokojnom gospodaru Marku. Davno je što je umro. Zvonar govori: «Bio je Bog ga pomiluj, čovjek; ja samo mu pozvonio! To će reći: Ja sam već trideset godina zvonar, ja pratim ljude na onaj svijet.» — Zvonar znade i mnoge poslovice, čita pobožne knjige i mudro govori, kad nije pijan. On nikad ne pije pred djecom: Zvanka je rodila, nego: Bome kuma Zvanka se šla, pitom oprošćenja, va slamu ili «kuma Zvanka se hvala Bogu rasprtili. Kad i on umre, ostat će dugo vremena u uspomeni svojih domorodaca, te će se mnogo puta čuti: Pokojni zvonar bio bi rekao, tako i tako! Kad ti Bog nije dao bolje sreće, vidim mi brate, da je najbolje biti zvonar u [illegible] B.

Broj 41 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 11. septembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20-I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Manite se ćorava posla!

Mi smo novome ministru prosvjete već prvih dana iza njegovog imenovanja predočili žalosno stanje našeg školstva, te ga zaklinjali neka ne ide stopama svoga prethodnika, jer da naš narod očekuje od njega, da nas riješi kulturne smrti, koju nam je navijestio famozni filozof Gentile. Kaošto i ostala italijanska javnost, tako smo i mi očekivali od njega bitnih promjena školske reforme. No mi uvijek samo očekujemo, naše se izjave i članci svršavaju obično čvrstom nadom, da će vladodršci promijeniti jednom svoja zloglasnu politiku prema našem življu.

Ne samo da se to ne dogadja, nego nam eto posljednjih dana on. Casati govori u lice, da nemamo više što da očekujemo. On bahato i izazovno prezire želje našeg naroda, on se niti najmanje ne obazire na temeljite izjave i opravdane molbe naših zastupnika. Njemu je škola samo politika, što je doduše vrlo čudnovato od jednog prosvjetnog ministra, jer on usprkos svoja nazora o uzgoju i svih modernih odgojnih načela, otvoreno izjavlja, da naše škole postaju tvornice, u kojima se Jugosloveni pretvaraju u čistokrvne Italijane. Njegove nas izjave — u koliko su god teške i gorke — nikako ne iznenadiše, jer otkada je bila izbačena sa najviših mjesta sudbonosna fraza, asimilacija, nama je bilo jasno, da će nas režim sabudo i bezobzirno proganjati sa namjerom da zatre naše ime i naš rod. — No čovjek snuje, a Bog odredjuje. Naši se gospodari ljuto varaju, ako misle, da će im te zle nakane uroditi dobrim plodom.

Zanimiva je činjenica, koja bi morala da osupne čitav kulturni svijet, da predsjenik italijanske delegacije na interparlamentarnoj skupštini u Bernu, — iza temeljitih i točnih izvještaja predstavnika naše manjine, koji prikazuje naše žalosno i kukavno stanje, — samosvjereno izjavlje, da inorodci uživaju sve pravice italijanskih državljana. I to se dogodilo nekoliko dana iza kako je g. ministar prosvjete onako prosto slančanao sa našim zahtjevima i željama. Zbilja se tu hoće osobite smjelosti, da se ovako izrazilo izpolji ono odvratno pretvaranje, koje se inače odrazuje dosljedno u čitavoj manjinskoj politici naših vladaoca. No njima je malo stalo do toga, jer im do sada redovito uspjeva zavaravati javno mijenje izvan države. Prilike, koje oni svojom bezglavom politikom stvaraju, jasno govore, a i mi im jamčimo, da im takva politika ne će dugo uspjevati.

Mi se iza izjave vjernog Gentilijevog nasljednika ne možemo više ničemu da nadamo. Sistem nasilja i zatiranja svega, što je naše, vrši i nadalje svoju rabotu. — No uzalud im trud. Naš narod ostaje čvrsto i nepokolebivo na braniku svojih prava, vjeran svojemu jeziku i svojim predjima, te dovikuje onima, kojih se tiče: Manite se ćorava posla! — Veliki i slobodoumni italijanski narod ne treba da prima u svoju sredinu janjičare, koje hoće da režim rekrutira iz redova našeg plemena. Prošlo je, gospodo, vrijeme, da se jedan narod sa svojom kulturom, kao što je naš, može da odnarodi. Zar je moguće, da se u dvadesetom stoljeću može iz Franceza stvarati Japanca ili iz Nijemca Slavena?

Naši su gromovnici pokušali sva sredstva, koja su im bila na raspolaganju, da nas asimiliraju, ali nisu nikako mogli udovoljiti zahtjevima asimilacije. Ništa nisu naučili iza svojih neuspjeha, jer šovinizam ne poznaje razboritosti niti razloga, nego vratolomno slijedi svojim inače neopravdanim ciljevima. Ali to ne može dugo da potraje. Hoće li današnji predstavnici vladajuće stranke da zaista budu sljedbenici velikih preporoditelja svog naroda u prošlosti, kako se oni često takovima prikazuju, neka se onda okane daljnjeg proganjanja našeg življa, jer nas narod ne će nikako dozvoliti, da se iz njegovih redova stvaraju poturice, janjičari.

Duh vremena osudit će konačno takvu politiku, a budućnost će svakom narodu omogućiti njegov slobodni nacijonalni i kulturni razvitak.

Istrani,

uzmite dopisnicu i pišite upravi „Istarske Riječi“, da vam pošalje „Istarske narodne pjesme“ i Narodni koledar „Franina i Jurina“ za godinu 1925!!!

Govor našeg nar. poslanika dra J. Wilfana

na sjednici interparlamentarne unije u Bernu (Švicarska), dne 23. augusta 1924.

Sredinom mjeseca augusta te g. održala se u Bernu konferencija interparlamentarne unije. Toj konferenciji prisustvovalo je mnogo parlamentaraca iz raznih država, kako smo već javili u posljednjem broju Istarske Riječi. Na konferenciji uzeo je riječ i naš poslanik, g. dr. Wilfan, koji je 23. augusta izrekao ovaj govor u predmetu:

Poštovani zbore,

Nedavno je Nijemac, moj poštovani predgovornik dr. Wilhelm Medinger, poslanik u čehoslovačkom Parlamentu, prvi put progovorio u medjunarodnom udruženju u prilog slavenske manjine u Italiji. Govorit ću njemački nesamo zato, što mi njemština najlakše teče izmedju tudjih jezika, nego takodjer i za to, da na taj način iskažem zahvalu. I nakon njemačkom zagovorniku, inače bih skoro najradje govorio italijanski, pošto moram da položim neročitu važnost na to da me ne krivo shvate moji italijanski kolege.

Kao zastupnik manjine slijedit ću primjer gospode predgovornika, koji su se dotaknuli manjinskog pitanja, koje je na taj način postalo glavni predmet generalne debate o izvještaju našega biroa. Manjinsko je pitanje izvanredno važno; ono je životno pitanje za mnoge narode — pitanje svjetskoga mira. Ta i onako to pitanje u svojoj aktuelnoj formi — kao boj medju većinama i manjinama — nije ništa drugo nego boj, pravi rat medju narodima, dakako rat, koji se ne vodi sa modernim strijeljačkim oružjem, već često puta sa pogibeljnim oružjem političke, ekonomske i druge naravi. U tom je boju manjini još i to na štetu, da većina ima državu i njenu silu na svojoj strani, dok manjina stoji prama takvoj sili bez obrane, što je navadno dovelo i moglo bi da dovede do toga, da i manjina jedanput nadje državu, koja će se zauzeti za nju, iako ne bismo mi to mogli sa svojeg stanovišta da želimo.

Teška je zadaća manjinskog zastupnika na medjunarodnoj konferenciji. Nato sam naučio još lanjske godine u Kopenhagenu, pri čem su se moje riječi sa neke strane krivo razumjele, kao da bi bio govorio o konfliktu savjesti. Takav konflikt savjesti nije za zastupnika manjine: ne može da bira medju dobrim i zlim, konflikt postoji samo medju dužnostima, koje nalažu takvom manjinskom zastupniku naravne veze sa njegovim narodom, i onim obzirima, koje mora da ima kao državljanin prama državi, kojoj je podvrgnut. Ne radi se dakle tu o konfliktu savjesti, nego o nečem drugom, što politika toliko puta donaša sobom, naime, o izboru najmanjeg zla medju većima.

Ne ću da ovdje igram ulogu optužitelja niti da poziram odvažno samo za inat; to dugujem sebi i stvari, koju sa svojim skromnim silama zastupam, to dugujem u prvom redu visokom zboru, pred kojim stojim, koji jamačno nije pozvan da nastupa kao sudac u pojedinom manjinskom pitanju. Sa posve mirnom savjesću mogu da naglasim, da me već zato ne vodi ni puntarska odvažnost ni optužnička uloga, jer u slavenskoj manjini u Italiji nema iridentizma. Bez sumnje da je to žrtva, koju doprinašamo time, što smo odcijepljeni od narodne cjeline, koja se je iz rascjepljenosti popela do ujedinjene, slobodne i nezavisne države. Mi Slaveni u Italiji uzeli smo tu žrtvu na sebe, dotično smo je morali uzeti, a da se nas za to nije ni pitalo. Radi Slavena u Italiji ne će biti potrebno, da dodje do medjunarodnog konflikta. Ne tražimo drugoga, nego da nam u Italiji ide dobro. „U Italiji“, to će reći, da bez pridrska primamo postojeće stanje. Zahtjev pak, da nam „u Italiji ide dobro, to je izraz želje, koju ima pravo da gaji svaki državljanin i to u svakoj državi bez obzira na to, da li pripada većini ili manjini.

Do tu ne nastupam kao optužitelj. Imam posebni razlog, što bih rado uzput da pripomenem. To bi bio naime očividni i uvrijedljivi nedostatak obzirnosti prama državi, prama vladi, prama mojim parlamentarnim kolegama. Državnik, koji već dvije godine vodi s jakom rukom poslove Italije, pozvao je k sebi zastupnike manjina te dao se s njimi pogovori o njihovim pritužbama i željama. Mislim, da ne zagrijesim nikakve indiskrecije, ako samo nadodam, da ne ćemo pjevati nikakvih hvalospjeva, kad nam se pruži prilika tog razgovora.

Po tom uvodu neka mi bude dozvoljeno da naglasim, da prošlogodišnje rezolucije kodanjske konferencije ne zadostavaju manjinama. One bi bile morale doprinijeti tomu, da se manjinsko pitanje približi savjesti civilizovanog svijeta. Do toga smo još daleko. Pravo razumjevanje ne može da nastane sve dotle, dok nedostaje najelementarnijeg znanja. Ako se uistinu manjinsko pitanje misli dovesti pod kontrolom svjetskog javnog mnijenja do zadovoljujućeg rješenja, onda treba da se najprije poući svijet o tim pitanjima i potankostima. Lijepa zadaća interparlamentarne unije bila bi ta, da ponovno oživi svoju komisiju za etničke manjine. Jedino ta komisija imala bi nalog, da se neprestano bavi tim pitanjem, da sakuplja materijal i da usporedjuje podatke iz raznih država, koji se odnose na razne manjine. Iz tih podataka, koji se tiču drugih država, mnoge bi većine crpale nekakvo opravdavanje, a manjine utjehe. Zaista bi bilo potrebno, ako se ima razviti neko objektivno i humano pojmovanje manjinskog pitanja, da se sakupe što iscrpiji podaci i da se širim krugovima omogući pristup do njih.

Manjinsko je pitanje tako komplicirano, da bismo se mogli više puta upitati, što je istinita manjina, kakav je uopće položaj manjina u našim evropskim, narodno tako izmiješanim državama.

Već sama oznaka zavadja u pomutnju. Govoreći o manjinama i si pri tom predstavljamo — kako je to obično čovječje nagnuće — brojčani razmjer u posve primitivnoj formi. Dozvolite mi, da se dotaknem italijanskog primjera. Tu se radi o 40-milijunskom narodu, kojemu je priključeno pol milijuna Slavena i četvrt milijuna Nijemaca. Čovjek bi odmah rekao: Ta to su dvije tako malene manjine da same po sebi nestaju; kako uopće mogu zahtjevati, da se s njimi posebno postupa?

Ovo gledište bilo bi ispravno, kad ne bi bio izlaz pogrješan. Tu se naime ne radi o zajedničkom životu četrdeset milijuna na jednoj i pol milijuna na drugoj strani. U tom je razmjeru više ili manje podana samo statistička koeksistenca. U istini pak izgleda zajednički život manjine i većine posve drukčije, ako ga promatramo u samoj pokrajini, gdje žive manjina, a ne u širokom okviru državnih medja. U tij prirodnoj geografskoj cjelini, koju njemački jezik označuje s lijepom riječi „Land“ (pokrajina), ne žive većina i manjina u razmjeru 40 : 0.5, nego u posve drugačijem brojčanom razmjeru, u prvom redu u razmjeru suzemljaka, koji zajedno žive i rade. Tu ne može da bude mjerodavan mehanički kriterij, koji samo postavlja ogromni broj proti malenom, već tu mora da važi čovječji kriterij, koji govore različite jezike i koji imaju različita čuvstva, te zajednički stanuju na tijesnom području, a ne brojke, nego ljudi i suzemljaci, čije se životne prilike medjusobno dotiču, prodiru, preplatavaju.

Prošle godine morao sam s velikim obžaljenjem da konstatujem, da se je nas vrlo poštovani američki drug, g. Burton, uzdržao od glasovanja o rezolucijama za manjinska prava. Obrazloženje, koje je dao zato, s njegovog je gledišta posve utemeljeno. Što više: naša je pogrješka, što više ili manje uvijek presudjujemo pitanja sa jednostranskog gledišta, da ih ne gledamo s višeg vidika, da ne mislimo na to i da ne mozemo sebi predstavljati, kako se kakvo pitanje pojavljuje našem sučovjeku. Zato smo u Kopenhagenu zaboravili kazati g. Burtonu, da se manjine, koje za naše pitanje u prvom redu dolaze u obzir, nikako ne mogu prispodabljati manjinama u Sjedinjenim Državama. Povijest postanka manjina u Americi i u Evropi temeljito se razlikuje. Iseljenik se dijeli od svoje grude, zapušta svoju domovinu; sigurno je, da je — ako gledamo na stvar sa socijalnog i ekonomskog gledišta — u većini slučajeva prisiljen, da to učini; ipak juridički možemo da kažemo: „Coactus tamen voluit“. Slobodna individualna odluka je ona, koja dijeli iseljenika od njegove domovine te ga vodi preko oceana u Ameriku.

(Svršetak u narednom broju.)

Naša socijalna rak-rana

Današnji svijet, današnje društvo kao da je zaboravilo na onaj amanet, koji mu namrieše djedovi i pradjedovi... Mnoge i mnoge današnje žene — pogotovo u gradovima — kao da nisu potomkinje onih dičnih majki, koje su nekad bile u prvom redu majke i samo majke, koje su bile čuvarice čistoće svetog porodičnog ognjišta, koje su na svojem majčinom krilu odnjihale čestite, kremenite i požrtvovne generacije... Mnogi današnji muževi kao da nisu potomci onih slavnih otaca, koji su na čeličnoj i žuljavoj desnici sačuvali dostojanstvo naroda... U kratko: današnji ljudi kao da nisu ogranci onih stoljetnih dubovâ, koji su kao kamen-gora ostali vjerni onim vrlinama i krijepostima, koje nas na daleko prodičiše i koje narod čine narodom...

Pogledajte malo. Zavirite u mnoge današnje domove, u mnoga naša sela, u mnoge današnje običaje i navike: — zagledajte u srce, u dušu, u život mnogih naših ljudi, pa ćete bolnim srcem morati priznati, da su ovi prigovori opravdani, da je u nas ponestalo gotovo posvema onega, što smo zapravo naslijedili, a što nas je u dalekoj i bližoj prošlosti i te kako držalo u cijeni i vrijednosti.

Mnogi su naši domovi na silu skalupljene cjeline, u kojima se gnijezdi neiskrenost, sebičnost, gramzljivost, jad i kora; to su središta, gdje nema jakih moralnih jedinica, gdje se skuplja kaljuža, gnjilež, opakost, nemoral... Na dlanu je, da u mnogim i mnogim našim domovima živu takve porodice, koje su zadojene svim prije, nego s onim, što zove i nalaže: pomozi svoga, svomu, da napreduje, da se diže, da se jača... A mnogi očevi, majke, — pa srce, duša, život... to su grobišta, stratišta, na kojima se gubi ono, što je nekad čuvalo i sačuvalo narodni ponos, narodnu snagu, narodnu budućnost!...

Nad takovim poraznim činjenicama mi smo vrlo nezadovoljni; ovakove nas prilike ojadjuju, one nam nutrinju napunjaju srdžbom i prekoravanjem, one nas zabrinjuju duboko i daleko. Nije ni čudo. Dan za danom dogadjaju se po našim selima takvi porodični škandali, da nam se ledeni krv u žilama i prolaze srsi, kad nam dodju do uši.

Muž diže ruku na ženu, gotovo ju izmesari, jer se je zasitio, jer mu je milije, da razbacuje imovinu s opakim djevojčurama i pijanicama, nego da štiti i brani porodično ognjište... Žena pak nije zadovoljna sa svojim mužem, ne mari, što mu dala vjeru na dan vjenčanja i što mu porodila nekoliko živih sokolića. Ne briga je, što će na to okolica, što će postradati djeca, — ona je u „elementu“, ona gori, ona je puna „strasti“... i — traži, traži... — pa kad nadje, eto je u glibu, eto u paklu. Umjesto tobožnje slasti i uživanja sviće joj crni petak — žalostan i sudbonosan za nju i za sve one, kojima bi trebala, da bude mati, žena, drugarica... Koje čudo, ako takav otac, takova mati radjaju djecu raspuštenu, nevaljanu, u najranijoj dobi sposobnu za tamnicu, javnu kuću ili ludnicu...

Ali to nije sve. Često puta čujemo, da sin diže u pijanstvu ruku na oca, da kćerka krade roditelje i bježi s kakvim vojnikom, da djeca nanašaju tešku sramotu roditeljima itd. itd. A koliko se zala dogadja u gostionama i plesovima!

Kad čovjek razmišlja o ovakvim dogadjajima, kad ih pobliže proučava, onda mora da se zgrane sva njegova nutrinja, jer vidi, da smo doista pošli opakim putem, da smo se posvema otudjili onim vrlinama, s kojima su se naši stari i te kako ponosili.

Vidite, radi toga moramo energično ustati protiv svih škandala, koji se dnomice dogadjaju po našim selima, te odvažno doviknuti svima i svakomu: **Dosta je, ne valja tako!..**

Budimo uvjereni, da sve dotle, dok ne nestane svih napomenutih mana iz našega naroda, ne možemo i ne smijemo očekivati, da će nam se naše — društvene i porodične — prilike krenuti na bolje. Tu je onaj glavni i jedini razlog svega današnjeg zla. Tu je ona težina, koja guši, koja ne da disati, koja ubija snagu za posoban život. Zapamtimo: narod, koji se i davi u ovakom socijalnom zlu, taj narod nestaje i nema budućnosti. Zato otresimo se svih mana i krenimo na novi put!

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Sacra Entrada». - Prije pet godina. - Bilo pa prošlo...

Kupališna je sezona na izmaku. Gosti više ili manje oguljeni odilaze, a mi ostajemo. «Ci siamo e ci resteremo». Odilaze gosti, odilaze laste, odilaze ružni, mrazni, ljetni dani, a vraća se lijepa i topla jesen sa svim svojim obligatnim kortejima i festama.

Jest, draga braćo u mizeriji, mi prelazimo sada iz jedne sezone u drugu, iz jednog kritičnog doba u drugo, još kritičnije; mi prelazimo u doba fešta i raznih drugih «hopsasa». I to sve po onoj rimskoj: «Panem et circenses...» ili drugim riječima: **fraja populo!**

I tako ćemo mi ovdje na Rijeci u petak, 12. o. mjeseca slaviti takozvanu «Sacru Entradu», naime petgodišnjicu onoga slavnoga i velesretnoga dana, kad je Komandant d'Annunzio zauzeo Rijeku «senza colpo ferire».

Dne 20. septembra slavit će se pak spomen na onaj dan, kad su italijanske trupe ušle u Rim i rimskome papi Piju IX. skinule s glave kraljevsku krunu, što ju je nosio već onamo od vremena franačkih kraljeva Pipina Maloga i Karla Velikoga.

Dne 4. oktobra ne će se slaviti ništa, jer u taj dan pada imendan pokojnome Francu Jožefu, premda ima na Rijeci raznih individua, koji bi... hm!

Dne 28. oktobra slavit će se dvogodišnjica famozne «Marće su Roma», dakako, ako bude Mussolini do tada još ministar.

Dne 4. novembra slavit će se šestgodišnjica «Vittorije» i dolazak «Emanuela Filiberta» na Rijeku.

Dne 11. i 12. novembra slavit ćemo mi rodjeni, «jenuini» Ričani Svetoga Martina i Martinicu, u svrhu, «da se stara užanca ne zatare.»

Prije i poslije toga slavit će se i razni imen- i rodjendani, kao i znameniti «Natale di sangue» i druge više manje važne, slične komemoracije.

Prva dakle dolazi na red «Sacra Entrada». Tko nije 12. septembra 1919. bio na Rijeci, taj ne zna i ne može znati, što je to «Sacra Entrada». Ja znam sve, jer sam sve čuo i vidio. Evo kako je bilo:

U veče, uoči petka (12. IX.) bilo je po riječkim ulicama sve živo. Članovi «Giovine Fiume» imali su te iste noći sjednicu, na kojoj je saopćeno, da se nešto iza brda valja i da će se sjutradan dogoditi nešto vrlo važna. To se brzo raglasilo po gradu, pa je uslijed toga medju gradjanstvom zavladala velika uzrujanost. Neko je govorio, da se za riječke Jugoslovene sprema Bartolomejska noć, to će reći, da će svi naši biti poklani «a fil di spada». Drugi su tvrdili, da se u Rimu sprema revolucija, da se sruši, eventualno i ubije ministar Nitti i proglasi aneksija Rijeke. Iste noći izišao je iz luke i «Filiberto», koji je na molbu nekih Riječana «slučaino» izgubio jednu ankoru, koja se je malo zatim «slučajno» našla i danas se koči na negdašnjoj pijaci «Elizabeta».

Ponoć... Gradom patruliraju odredi engleskih i franceskih trupa — za posljednji put...

Najednom, eto ti čete Ardita, gdje se uputila prema Kantridi. Jedan je oklopljen auto zaustavi: iz njega izidje vodja karabiniera, stane pred Ardite i naloži im, da se vrate u vojarnu. Časnik, koji je vodio Ardite, isprsi se i dade zapovijed: Arditi, avanti! — A karabinier ostade na mjestu... kako su ono novine kasnije pisale, «molto commosso...» (Kad su malo iza toga po meni mlatili i ricinusovim me uljem napajali, karabinieri, koji su to gledali, nisu bili ni najmanje «commossi»...) Idimo naprijed.

Oko 7 sati ujutro već dolaze prve «stafete», koje javljaju, da su «Liberatori» blizu. Već su i riječki arditi stigli pod Kastav, i tu stali, da dočekaju te «Liberatore». Oko deset sati od strane Jušića ukaza se oblak prašine. To su oni — «Liberatori». Oba kortea stanu. Svi sadju s automobila, izgrle se, izljube. Svi su «commossi», a najviše, dakako, d'Annunzio.

Oni u riječi, a sa strane Rijeke uleti jedan brziauto,sav zaprašen.Iz tog automobila ispadne general Fikaluga, koji je u ono vrijeme bio zapovijednikom na Rijeci. On je — seveda — već otprije bio obavješten o svemu, a sada je došao pod drevni Kastav-grad, tobože da na lijepi način odvrati d'Annunzia od njegova pohoda na Rijeku, inače da će biti primoran da izvrši naloge, što ih je primio od svojih predpostavljenika. A d'Annunzio njemu:

— Razumijem. Vi, generale, hoćete da pucate na moje vojnike, na vašu braću. Ne, isprsi se d'Annunzio i pokaza generalu sve svoje ratne dekoracije — vi ćete, generale, najprije na mene da pucate!

A Fikaluga odgovori: — Ne, pjesniče! Ja ne ću da prolijem bratsku krv. Meni je drago, što me je zapala čast, te sam se evo prvi put sastao s Vama, naš veliki pjesniče i junački boriоće! Ja vam želim, da se Vaš san ostvari i kličem: Živjela italijanska Rijeka!

I general Fikaluga, sasvim «commosso» pruži ruku d'Annunziu, koji je takodjer bio vrlo tronut. Svi su bili vrlo tronuti...

I svi onako **commossi** krenuše put Rijeke.

U 11 sati i pô, u času, kad se nije niko nadao, zatrube najednom sirene na ratnoj ladji «Dante Alighieri». U isti mah zazvoni i zvono na gradskom tornju, pa i sva ostala zvona na Rijeci. — Što je? Što nije? — svijet se kao lud razli ulicama i — kuda jedni tuda i drugi — svi stadoše hitjeti put Mlake. Na trgu, pred Cecilinovom sve glava do glave. Naroda sva sila, vojske još više, a žena najviše. Svi su napeto čekali, i evo — dočekali. Na cesti, što iz Zameta vodi na Rijeku, ukaza se sila automobila, a medju njima i onaj, u kome se vozio «Liberator» d'Annunzio. Kad je taj auto stao pred narodom, koji je ondje bio okupljen, kiša cvijeća prosu se na pjesničkog Komandanta ili na komandiranog Pjesnika, kako hoćete — i on je i opet bio vrlo tronut.

Onda — svi u **korteo**, dakako! Svi u redove i marš! prema gradu.

A glazbe sviraju, automobili trube, sirene tule, vrag se ženi i njegova mati. Na Adamićevem trgu par govorancija, pa nekoliko povika «A noi!» pa objed, a poslije podne opet **korteo** i opet govorancije.

Taj put je govorio i d'Annunzio. Pripovijedao je, kako je sve to spleo i izjavio, da ima — febru. Trideset i devet gradi... Još dva više, i nikada on Principe de Šneznico.

A onda — oduševljenje, entusiasmo vibraaaante... Svi se bratiše s Arditima, koji imadu u ustima noževe. I stari se je Šćitar obukao kao Ardit, ali mjesto noža imao je u ustima «virjiniju» — nekakvu staru, austrijsku viržinku.

I alalà! I «Viva questo!» i «abbasso quello!» i «morte a Cagoia!» i «Fiume o morte!» I tako: morte de quà, morte de là — i brate, nikome ništa!...

A u veče rasvjeta na moru i na kraju. I muzika i ples i zbornije i «sve ča j' kade...»

To je eto bila ta famozna «Sacra Entrada».

A sada? Hic manebimus optime!

Rokac.

IZ RUKAVCA.

Kod nas se već mnogo godina stvaraju najraznolikiji nacrti o poboljšanju naših rukavačkih prilika. Ovi su nacrti produkt dobre volje raznih domaćih mudrijana, općinskih zastupnika i još mnogih drugih korporacija.

Žalosna je a često i vrlo smiješna činjenica, da se ostaje uvijek samo kod nacrta, a da se o našim životnim pitanjima burno raspravlja tek u gostionama. Nacrti stvoreni na bujnijom maštom, zagrijavali su češće razne dobričine, koji su u svojoj naivnosti vjerovali i u oživotvorenje ovih mjesnih ideala. Koliko se već govorilo o potrebi željezničke stanice, o uvadjanju električne centrale, o iskorištavanju šume (koja je već davno iscrpljena!), pače i o samom otvaranju rudokopa u našim brdima!

Kad promatram te nacrte s jedne, a kad svrnem misao na jadno stanje naših cesta s druge strane, ne mogu a da se uzdržim od grohotnog smijeha.

Još prije rata osjećala se potreba, da se uredi cesta što vodi iz Mihotići kroz Rukavac do Jušići. Pripovijedalo se o tome vrlo mnogo, dok napokon nije rat pomeo nacrte, a lijenost i mlohavo držanje pozvanih, uzrokovali su da se stvar nije riješila još prije rata. Rat je minuo, ljudi se vratili kući neki iz vojništva drugi iz Amerike, a zanimivo raspoloženje prvog poratnog vremena počelo je i opet kombinirati bujne snove o svim pitanjima, u prvom redu o cesti. Ali ovog puta išlo se i naprijed. Stalo se mjeriti, obilaziti kućama i pregovarati pače sa značajnim rukavačkim posjednicima, koji su jako konzervativni kad bi morali ustupiti i najmanje parče djedovske baštine. Svršili su pregovori i u Versaillesu i u S. Germainu i svuda u svijetu, gdje se radilo o cijelim državama, ali u nas se ostalo pri starom. Već su ljudi što žive kraj ceste bili u brizi, što će sa finim pokućstvom, kad bude prašina 8-metrovske ceste počela svoje razorno djelovanje. Kako naš svijet posjeduje svojstvo svakog prilagodjivanja, a kako pak živimo u eri velikog športskog napretka, odmah se pomislilo da se i ovo pitanje stavi u vezu s pitanjem ceste. Počele su vježbe i dvoličke i pješačke, te su utrke donijele vrlo zadovoljive plodove.

Interesantne su bile sa svoje osobitosti, dosele nepoznate u športskom svijetu, jer odigrane po tami, u zatvorenim uskim prostorima, dali su nada te će zapanjiti čitavi svijet kad budu odigrane po svijetlu, na novoj i širokoj cesti. Način i uspjeh ne ćemo za sad iznesti javnosti, već tko je znatiželjan neka pospješi rad toliko potrebne ceste.

Još bi se dalo nanizati silu tragičnih i komičnih primjera o našoj cesti, kojom već teško prolazi i koza, a kamo li moderni automobili koji kadgod ipak zalutaju do nas. Nedavno se desio slučaj, koji je imao neugodnih posljedica, jer je bezobrazna jakost automobilskog svijetla tako gurnula nekog veselog i raspoloženog čovjeka, da je morao potražiti utočište izvan ceste, odakle se dignuo sa prekinjenim rebrom.

Iza uredjenja novih granica postala je potreba dobre ceste iz Jušići preko Rukavca do Mihotići veoma savremenom, ne samo za lokalni nego i za širi promet. Svaki promet što ide iz Svetog Petra prama Učki imao bi velikih polakšica, jer bi se prištedilo ne malo puta a izim toga i vremena, koje se gubi kod velikog raskrižja na Matuljima uslijed polagane vožnje. Ovo bi bio neposredni državni interes, te bi naše vlasti imale da pobude interes za tu stvar kod viših oblasti. Još su kud i kamo veće lokalne koristi, jer se ovdje ipak radi o nekoliko hiljada stanovnika, koji ne mogu ni da se maknu uslijed strašnog stanja naše ceste. Govori se s negodovanjem medju pučanstvom da je i sol skuplja uslijed ovakvog dovažanja. Sve potrebštine, što dolaze ovamo iz sjevernijih mjesta, kao iz Jušići, Brguda, Rupe, Jelšana itd., a koje su često vrlo velike, kao primjerice sijeno i kupus, kupujemo često uz dvostruku cijenu onih što stanuju kraj ceste.

Svim pak oblastima — i višim i nižim — nije ovo ni malo na čast, pogotovo kad stoji naše selo nedaleko Rijeke i Opatije, te mnoga gospoda stranci hoće da se za ljetnje sparine povuku časom na selo, ali budući pješke ne dolaze, to im se apsolutno uskraćuje. Kakve će dojmove oni ponijeti svojim kućama glede naše uprave, to je vrlo lako predvidjeti. Stoga je naša dužnost, a pogotovo naše inteligencije i svih poznanih, da se ne propusti ni jedna zgoda a da se stvar ne podsjećuje. A naši općinski zastupnici moraju da na svakoj sjednici i svakom zgodom dolaze sa snažnim zahtjevom, da se ovo pitanje uredi.

IZ RAČJE VASI.

Naša općina dotično njezini današnji gospodari, Italijani i njihovi «hlapci», hoće da sagrade novu kuću za općinu i za stanove nekih nepozvanih i neželjenih gostova, koji inače stoje nama na hrptu. Njima se hoće dakle lijepa stana, krasne kuće, palače, kakove se vide u Firenci. A to košta. I mi bismo sebi gradili lijepe nove kuće kad bismo samo mogli, ali ne možemo. Zato puštamo gradnje na stranu. Tako bi morala i općina, koja i onako pada u sve to veći dug. A tko će ga platiti? Nas općina košta previše. Zamislite: plaćamo komesara, plaćamo pisare i nepisare, plaćamo liječnika, plaćamo i ono što mi sami ne znamo. Sve su to za nas velika bremena, da nam se i ramena povijaju pod njima. Zato smo nezadovoljni s našom općinom i njezinom upravom. Nezadovoljni smo, jer vidimo da idemo u gore, i jer se naša općina zadužuje. To vidimo i ćutimo svi, pak zato smo počeli i o tomu da razmišljamo. Otvaraju nam se oči. Mi već vidimo jasno i bistro, da nas općinska uprava vodi u propast. Obzirom na to nije ni čudo, što su naša zapadna sela (Slum, Brest i Trstenik) zamolili oblasti za odijeljenje od Račje Vasi, pa makar ih opet prisajedinili buzetskoj općini. Za njima će se sigurno povesti i druga sela. I tako će se malo pomalo raspasti naša slavna općina u Račjoj Vasi.

IZ PRAČANE KOD SOVINJAKA.

Ovih dana stigla nam je iz Zagreba žalosna vijest, da je tamo mjeseca srpnja ispustio svoju plemenitu dušu naš Pračanac i čestiti rodoljub g. Ante Vivoda.

Pokojnik je bio veoma dobre ćudi i vatren Jugosloven. Najprije je službovao kao narednik kod austrijske žandarmerije, a zatim kod jugoslovenske. U svojoj službi bio je savjestan čovjek.

Bila mu laka jugoslovenska zemlja!

Franina i Jurina

Fr.: Jeden put da si me i prišel nać. Vero je i doba moj dragi Jurina. Sen misle već da si me i zabil.

Jur.: Ma ce ti pada na pamet, da sen te ja zabil. Znaš moj dragi Franina, da dokle bude Jurina svoju glavu nosil na ramenu, da te on zaboravit ne će. Ja sen ti mislel ovako: blizu je semenj, pak ću poć nać moga dragoga kumpara Franina i sve naše dobre Cresane. Na semenj se skupi u Cresu i jugo i tramuntana, pak će bit to najlepši dan da se sa svimi pozdravim.

Fr.: Dobro si mislel, kumpare, a još si boje učinil. Kako vidiš, si nas i puno našel.

Jur.: Ma vero mi je drago da sen prišel, a još mi je draže vidit, da gre Cres napred.

Fr.: Gre napred kako i rak!

Jur.: Se razume, da ti moraš šubito stavit svoj katamak! Pak ce ne greste napred? Viš od zadnjega puta kad sen bil va Cresu, našel sen tolike novitadi, ke mi govore, da greste napred. Zadnji put sen čul, da zes šoldi, ki su van ostali od aprovizacije, gradite kuću od komuna a sada vidin još i letriku. Sada ne ćeš reć, da ne greste napred! Ce biš još otel drugoga? Zato ste dobro učinili, da ste na semenj vriskali: — Živila elektrika!

Fr.: Čekaj malo, ja ću ti subito poveć zac smo ono na svo grlo vriskali: «Živela eletrika!» Mi smo ti vriskali zato, a kako elektrika boje sveti, to se boje i sve vidi i prišla su ti na svetlo elektrike i neka druga govorenja!

Jur.: Siguro, da ćete učinit kigod novi put zes šoldi, ki su vam od lane ostali.

Fr.: Vrah ti je ostal a ne šoldi!

Jur.: Ne jadi se moj kumpare, nego mi lepo reci, ka su to nova govorenja?

Fr.: Kako ne ćes da se jadin! Pomisli: lane se je govorilo, da delaju kuću od komuna zes šoldi, ki su ostali od aprovizacije, a sada se opet govori, da je komun šal šoto zes aprovizaciju sedondeset mijari, ne vrazi, nego lir, ke da ćemo morat sada platit. I još ću ti poveć jenu lepšu! Naš komun ti je dal poseć neke komunske boški i...

Jur.: Dobili su, će ne, sto mijari lir, pak će platit stari dug od aprovizacije i još će ostal šoldi za cegod novoga učinit?

Fr.: Sto mijari šajet, a ne lir, su dobili! Sada sen cul na place kede govore na sva usta, da su šli šoto i na bošku za pedeset mijari lir!

Jur.: Dosta malo, kada ni dvesto mijari! Meni se čini, da se to tebi samo pará.

Fr.: Ma ke! To su govorili barba Miko i toliki drugi, a barba Keko se je vero telkel po glave i govoril, da kako je to moguće. Ma ja ću svejeno sve malo boje pogledat, kada budu stavili sve lampadini na mesto, aš onda će se i boje već.

Jur.: Dobro ćeš učinit kumpare, ma zemi još sobu on veli feral od svećarice, da budeš boje videl. A kada priden drugi put, ćeš mi imet još ćegot poveć.

Fr.: Ne imej straha. Napelnit ću vrećicu, ma samo se ne budi ovako dugo zakasnil, kako si se sada.

P O D L I S T A K

RODU

Narod mi je tužan prosjak,
Što obija prag gospode
Moleć koru samilosti,
Išćuć mrvicu slobode;
On je jadan ubogarac. —
U tudjini krov uživa,
Tudjin njemu zlatne pute
Do slobodnog doma skriva — —
Ali ima patnik blagi:
Jezik l'jepi, srcu dragi.

Što jelenu ladno vrelo,
Lug slavuju rascvjetani,
Mom je rodu zvučan jezik,
Amanet od Boga dani;
U njemu se zora krije:
Opjevana vila sreće,
On nebeske zvoni r'ječi:
Patnik nikad propast ne će — —
On je skore slave traka
Sa Božijeg lica blaga.

Tim jezikom nujno pojuć
Povija si stare rane,
Da se tješi, njim prebira
Prošle sreće slavne dane;
On je grob, u koji skriva
Sadašnjosti crne jade,
On je temelj vrh kog gradi
Slavska vila sreći grade — —
Jezik tvoj, aj mili rode
Po srcu je brat slobode...

Zato mi ga štuj i c'jeni,
Kano blago srcu drago,
Za koje ćeš radje liti
Krvcu rujnu, neg pustiti
Da ga kalja, koji vrjedan
Nije niti, da ga znade,
A kamo l' da pokapa ga — —
Pa da s groba krst mu krade
I na svoje vješa grudi — —
Da mu djela štuju ljudi!...

Mladen Barbarić.

STOJAN NOVAKOVIĆ:

Nakon sto godina

Majsko jutro 2011. godine posle Hristova rodjenja, s punim sunčanim sjajem, širi se nad pitomim Beogradom.

Po bregovima oko ogromnoga grada na sve strane letnjikovci i stanovi u vrtovima punim šarenoga cveća. Po vazduhu aeroplani kao leptirovi nose poštu u Ljubljanu, Zagreb, Zadar, Sarajevo, Skadar na Bojani, Ohrid, Prizren, Skoplje i Niš. Od nekadašnjih varošica Zemuna i Pančeva postali su takodjer veliki gradovi, vezani električnim tramvajima s Beogradom. Na Savi i Dunavu je nekoliko mostova, a bezbroj parnih ladjica vrše saobraćaj vodom. Železnički vozovi iz centralne stanice jure svaki čas na sve strane u svima pravcima, a najčešći su i najpuniji oni, koji idu ka Jadranskom Moru, ka Skadru na Bojani, k Ulcinju i ka Dubrovniku.

Tek smo stigli iz Zagreba idemo da se smestimo, pa ćemo poći da tražimo Dositijev Dom. U njemu je naveče predavanje o nekadašnjem kulturnom stanju srpskog i hrvatskog naroda, na koje smo iz Zagreba pozvani.

Sjajna je tô palata Dositijev Dom, na najlepšem mestu u sredini grada. Sa terase povrh doma, božanstven je izgled na okolinu, od prirode lepu a od ljudi ukrašenu svima sredstvima moderne kulture. U Dositijevu Domu su ujedinjena sva naša kulturna društva. Tu su nekoliko dvorana za sastanke; više odelenja za posao; sjajno uredjena čekaonica, u kojoj su žurnali i novine celoga Slovenskog Juga. Gospodje i gospoda ulaze i izlaze iz toga kulturnog zborišta. Svi su napisi u njemu latinicom i ćirilicom. Za predavanja toga večera sprema se najveća dvorana, sjajno nameštena. Pošto smo sebi osigurali mesto, podjemo prohodati se po gradu, središtu života jugoslovenskoga. Predavanja su zakazivana o novom tematu: ujedinjivanju bugarske literature sa srpsko-hrvatskom, s kojom se odavna ujedinila slovenačka. Na taj način se misli sastaviti literatura bugarska s tim da se za sva tri slovenska plemena, za Srbe i Hrvate, Slovence i Bugare organizuje jedna opšta, velika literatura. Radi tih zadataka budućnosti od osobitog su interesa bila objavljenja predavanja o nekadašnjem t. j. separatnom stanju srpskoga i hrvatskoga naroda, koji je odavna već kompaktna nerazdvojna celina, prekaljena u nekolikim oštrim krizama i iskušenjima.

IZ BUZEŠTINE.

...pedesetak godina vladale su kod nas prilike, da su italijanski šijori iz Buzeta bili faktični gospodari cijele Buzeštine. Seljak bio je njihov pravi pravcati rob. Nije smio da radi preko njihove volje. Davali mu u potrebi davali zajmove, na koje su mu računali 40—50%-tne kamate. Ako tim kamatima pribrojimo još i darove ...ke, piliće, kokoše, šunke, janjce, grožđje, koje su morali naši ljudi nositi italijanskoj gospodi u Buzet, onda možemo mirne duše ustvrdimo, da su naši očevi ili djedovi plaćali i preko 100%-tne kamate. Obzirom na to nije ni čudo, da su u lošim godinama bezdušni lihvari, buzetski šijori, oteli tolika imanja našim očevima na Buzeštini.

Medjutim došao je u Buzet dr. Trinajstić, a s njime i mnogi drugi čestiti ljudi. Ti su rodoljubi odmah osjetili težinu seljačkih boli i uložili sve svoje sile, da jadnom narodu pomognu. God. 1897. osnovali su u Buzetu posujilnicu i doviknuli italijanskoj gospodi: Stoj! Od tada je naš seljak počeo slobodnije disati i isplaćivati dugove. I doista, ako prolistamo ... knjige zemljišnog ureda u Buzetu, vidjet ćemo, da su naši šijori najedamput prestali guliti našeg siromašnog seljaka i da ...za vrijeme dvadesetak godina rasprodali svoja imanja, koja su ranije prisvojili sebi na lihvarski način.

Uslijed raznih okolnosti i slabih godina dalje se opet vraćamo u dugove. Naš je seljak moran da proda i zadnju kravicu, samo da prehrani sebi i svoju porodicu. Netom su to opazili naši grajani počeli su nagovarati ... ljude, da ne stoje bez stoke, da će im ... dati novaca itd. itd. Nekoji seljaci su im ...sjeli. Gospoda kupuju krave i davaju ih seljacima, da ih goje na »spolovinu«. Seljaci — ...daci da ne mogu nigdje dobiti kredita — ...mlju od gospode krave. Posljedica toga bit će ta, da će na taj način mnogi i mnogi ostati bez krave i telca, a možda i bez imanja.

I tako se ponovno vraćamo u stara vremena, kad su naši pradjedovi plaćali 50 i više postotne kamate. Kad će to uvidjeti naši seljaci?

IZ DRAGOZETIĆI NA OTOKU CRESU.

I mi plaćamo obol kulturi i civilizaciji. Za ... ono što nam država daje — ital. školu i italijanskog učitelja — plaćamo; plaćamo i za ...ancu, premda nam je na teret i kako ćemo ... dokazati, mi smo poradi nje stvoreni, a ... nje je, hoće li bar malo obzira imati prema ...ma.

Uz razne poreze i naša se je općina blagodatno požurila da iznese — taksu na obitelj. Pojačalo je ogorčenje i niko ne će, da plaća. Izgleda, poželjet će općina poreznika, al njihovih kesa ne će više biti...

Kako nemamo uredjene ceste od grada do nas, to živež i ostale potrepštine donosimo uvijek morem. U Cresu smo prije kod financije pravili »manifest«, ukrcali na ladju, dovezli u naš »portić« Pregajenu i nakon pô sata bijasmo u selu. Danas nije već tako. Ko bi znao radi kojeg uzroka moramo s robom na Porozinu, da je tamo iskrcamo. Jedini je razlog valjda, što tamo imade financa zgradu. ...k se nije uzelo u obzir, da je duljina od Porozine do Dragozetići četiri puta veća nego li ona od Pregajene i k tome je gori put. Zar se niko ne zna brinuti i za interese naroda? Ili ... nezadovoljstvo — spas države?!

Na Velim vratima, gdje je uzina najveća, ...dno je ribarsko poduzeće rasteglo mreže i ... čelične žice u duljini od 500 m. Time je ...uski prolaz izmedju Istre i otoka Cresa još ... suzen. Ta ribarska naprava je uredjena ... da hvata tune, koje tuda prolaze. Zbog ... je jugosl. vlada protestirala kod italijanske ..., da se to protivi ribarskoj konvenciji, sklopljenoj izmedju tih dviju država, jer su ... oštećeni interesi ribara Hrv. primorja, ...ma tune dolaze preko Velih vratiju.

Vlada bi morala biti upozorena na opasnost, ... prijeti jedrenjačama. Poznato je, da na tim ...ima bivaju češće nevremena i oluje, i do ... nesreće može dovesti, ako se pogotovo ... nasuče na one protegnute žice koji ... povrh toga pravi smetnju kod jedrenja, ... brodovi moraju držati sredine kanala. ...nost bi bila Pomorskih oblasti, da se i za ...brinu.

IZ PAZINŠTINE.

Na domaku je otvorenje škola, a mi sa ...om i zebnjom u srcima čekamo kako će ...ati slika Casatijeveg fotografskog aparata. Svake se godine umanjuje broj naših ...anih učitelja, svake se godine zatvori (pre...) na ducete naših škola. Naši mališi mo... u grube mučionice, gdje izgube svaki ..., svaki smisao i ljubav do škole i rada. ... narod uvlačuje se silna ogorčenost, koja ... kasnije razvija u apatičnost. Uzgoj trpi, ... mladež propada, ideal se utaplja, ne... i gruboća dobivaju svaki dan po koju ...ciju. Kamo to vodi i kuda će se tako ...eti nek misle i odgovore rimski i pa... gromovnici i vlastodršci. »In alcuni anni ...ranno anche del nostro distretto i maestri ...« to je lozinka pazinskog načelnika i nje... doglavnika. Da se to zbilja provadja o ... imamo svu silu dokaza. Za sada — kako ...mo — kane likvidirati, deformirati, što li, ... u Sv. Mariji Magd. (Bazgalji) kod Lin... i dati time prosjački štap u ruke ta...njem našem učitelju, a narod baciti tmini ... u zagrljaj. Ima jošte sličnih ili u drugom ... zasnovanih nacrta, koje ćemo drugom ... javiti. Iz svega eto proizlazi, da je ... sistem navijestio neusmiljeni boj svim ... školama, a preko njih i cijelom našem ...du. **Nekulturna i nedostojna borba! Ne...no je oduzimati i krasti naše duše!** To je ... i **nedostojno djelovanje!** Osudit će vas ...ne, svijet i historija.

IZ PULJŠTINE.

Ovih dana pobrat ćemo kukuruz, a na domaku je i berba. No grožđja mi uopće nemamo mnogo, jer iza nestajanja i uništenja naših domaćih loza nije se osobite pažnje posvećivalo amerikanskim lozama. Razlog leži u tome, što je veliki dio ljudi iz puljske okolice bio zaposlen u arsenalu, pa nije bilo ni vremena, a hvala Bogu ni potrebe baviti se drugim poslovima. Sada, kada je sve bačeno na ulicu, kada se strada u mizeriji, kad ova silna bijeda sijeda narodu za vrat, počelo se intenzivnije obradjivati polja, saditi vinovu lozu i gojiti osobito stoku. Ali tu dolazimo do drugog jaza, do drugog prepada. Za preskrbu i početak svega toga hoće se opet novaca. A gdje ga naći i dobiti, kad je već sve silno zaduženo. Dugovi dnevno i dnevno rastu, odvjetničko tjeranje na dnevnom je redu, novaca biva sve manje i manje, ljetine su skoro uvijek slabe, tako da nam se isušuju i presahnjivaju i zadnji izvori imutka, a mi dolazimo pred gorku istinu, glada i bijede, jada i nevolje. Do česa će sve to dovesti i kada će tome biti konac, to je nemuguće prorokovati. — Usporedo s nama padaju i neke uvaženije ličnosti i to padaju kako se kaže iz konja na tovara. Tako je naš Zucconi iz Pomera, ex comandante istriano, to grubo strašilo rodnog svog sela, Puljštine i čitave Istre pao iz automobila na dvokolicu (biciklu). To će reći: prije je u Pomer i drugamo zalazivao u staklenim autima, a sada onako ko svaki seoski meštar dolazi mučke na biciklu, da si pregleda skromne pčele, od kojih bi se mnogo mogao naučiti. Ode mu ono imperativno držanie, ode ona svesilnost i gromovitost. — Svaka sila za vremena!...

IZ LASTOVA (Dalmacija).

Na našem otoku ide svakim danom na gore. Naš čovjek žive u težim prilikama nego crnci u Africi. Slobode nema nikakve, a tako ni prava. Što je dozvoljeno Italijanima (zapravo bivšim Hrvatima i austrijankantima!), njemu je zabranjeno.

Svojedobno bilo je zabranjeno, da se ne smije nijedne godine sjeći drva od 1. aprila do 31. augusta. Ta zabrana stoji i danas u krijeposti, ali samo za Jugoslovene. Medjutim današnji italijanski »patrioti« sjeću i prodavaju drva kad ih je volja, a da im zato nitko ništa ne reče. Evo dokaza:

Pred nekoliko su dana nekoji općinski zastupnici, novopečeni patrioti, nasjekali preko 40 kvintala zabranjene česvine (alice) te izložili na očigled čitavog općinstva pred svoje kuće. Vlasti im nisu radi toga učinile niti jednu opasku. Medjutim jednom našem trgovcu, koji je u dozvoljeno vrijeme sjekao i kupovao drva od naših siromašnih seljaka, leži već više vremena nekoliko vagona na obali jer mu vlasti ne daju dozvolu da ih izveze u Mletke. Italijanima pak je dozvoljeno sve. Oni danomice sjeću drva i odvažaju u Mletke, a da im pri tom nitko ne smeta. Gospodi je glavno, da postavljaju kojekakve zapreke Slavenima, a za drugo ih nije briga.

Zar su i to »jednaka prava — jednake dužnosti«!?

IZ SV. DONATA KRAJ BUZETA.

Neke naše ljude odvela je financa u grad, što su nedozvoljeno gojili duhan (tabak). I mi seljani znamo, da duhan nije fažulj, da on spada u državni monopol, a to znači, da ga jedino mogu saditi i gojiti oni ljudi, kojim to dozvoli financijska vlast. Ali lani bili smo pozvani na općinu, gdje nam je jedan učitelj poljodjelstva tumačio gojidbu duhana i sve potrebno glede toga. Reče, da će se uvesti i na Buzeštini gojidba duhana. I zaista neki naši ljudi odmah su se dali na posao, te posijali nešto malo duhana, da se uvjere, da li bi u nas uistini uspjevao... Paf! Financa ih ulovi i odvede u Buzet. Da se ovakve stvari barem u budućnosti zapriječe i da se narodu gospodarski pomogne držimo, da bi morala vlast uvesti i u nas gojenje duhana, pošto bi stalno uspjevao, kako već dobro uspjeva i na Pazinštini, Poreštini i Rovinjštini.

IZ ŠTRPEDA KRAJ BUZETA.

Mi ovdje u našem selu još živimo starim slavenskim životom. Ne ćemo mi da pocrnimo naše staro narodno selo, koje nije možda ni prvo, ali nije ni zadnje.

Mi Štrpedjani volimo glazbu. Ima nas lijepi broj koji smo glazbari, te se vježbamo sami bez učitelja. Neki od nas bili smo u svijetu, gdje smo bili uvršteni kao vojnici u glazbu, a sada se pomažemo ovako kako znamo i možemo. Ipak ide!

Samo ćemo vam se potužiti: premalo se čitaju novine i knjige u našem selu. Premalo dolazi k nama »Istarska Riječ«. Ali treba nam se maknuti, te čitati i razmišljati, da nam bude bolje nego li danas, jer svak je sâm kovač svoje sreće. Neuke prazne glave nisu ništa dobra izmislile i učinile.

Doznali smo, da je naša zaslužna **«Istarska književna zadruga»** izdala »Istarske narodne pjesme« i Narodni koledar »Franina i Jurina« za godinu 1925. To nam je drago. Kupit ćemo i jedno i drugo.

IZ PREMATURE.

Prošle nedelje sastao se Ivan Periša sa svojim prijateljima u gostioni. Tu se zadržao do 11 sati uveče. Kad se vraćao kući bio je napadnut od dvojice fašista, koji su ga do krvi izlemali po glavi. Bili bi ga možda i ubili, da mu nije uspjelo da pobjegne. Taj je dogadjaj poznat i karabinijerima, ali napadači su još uvijek na slobodi. Skrajnje je doba, da se već jednom prestane sa napadajima na nevine ljude. Zar će uvijek naš narod spadati u zadnju kategoriju državljana?

Gospodarstvo

Berba i njezino provadjanje

Glavna svrha našeg vinogradarstva jest proizadjanje vina, koje je u vinorodnim krajevima glavno vrelo dohodaka našeg seljaka. — Svaki vinogradar mora da nastoji, da dobije iz grožđja što bolje vino. To vrijedi osobito za sada, kad vlada na vinskom trgu velika konkurencija, tako da se još najbolje vino teško unovčuje.

Ako hoće vinogradar da dobije dobro vino, valja ponajprije da nastoji, da trga samo posve zrelo grožđje. Prema tome ne smijemo **ni u kojem slučaju da prerano trgamo.** Zapamtimo: dok je lišće na trsu zdravo i zeleno, dotle neprestano proizvadja šećer, koji ulazi u zrnca. To se dogadja u **velikoj mjeri prama koncu dozrijevanja.** Bez šećera u grožđju ili u moštu ne možemo da dobijemo jakog ukusnog vina, koje se najviše traži na vinskom tržištu. — Da je grožđje potpuno zrelo poznaješ po tome, da jagode postanu prozirne i kod crnih vrsti dobiju tamno-modru boju, a kod bijelih donekle žutu, da se zrna lako otkidaju i da se tu i tamo po koje zrno pretvori u suške (cibib).

Kad grožđje postigne najveći stupanj zrelosti, onda ne dobiva više šećera iz lišća, pa ga treba odmah trgati. U Istri se rijetko kada pravodobno trga. Naši seljaci ponajviše prerano trgaju. Iz nezrelog grožđja nikad pravog i finog vina. U vinogradarstvu i konobarstvu naprednih zemalja, kao na pr. na Rajni i drugdje u Franceskoj ne smije nitko da započne trgatbom ili berbom prije negoli to opredijeli posebno vijeće, koje se sastoji od najvrijednijih tamošnjih vinogradara i općinske uprave. Počinje li pak grožđje uslijed kišovitog vremena da gnjije, dozvoljavaju im, da trgaju takvo grožđje i to pod nadzorstvom napomenutog vijeća. Iz takvog grožđja prave posebnim postupkom zdravo vino druge vrsti. — Ako hoćemo da priredimo dobro vino, ne smijemo da trgamo mokro grožđje. Stoga, ako je kišovito vrijeme, ne trgajmo dok se grožđje ne osuši ili barem dok se ne dobro odcijedi. Ni po rosi ne valja trgati. U spomenutim su vinorodnim krajevima na Rajni u tom pogledu tako strogi, da ne smije n. pr. ujutru radi rose nitko da počinje trgati, dok ne dobiju za to znak zvonom dotične mjesne crkve ili hicem iz topa.

Kod berbe mora da vlada stroga čistoća. Posude, koje se upotrebljavaju kod trganja, moraju da budu sasvim čiste i zdrave. Krivog su mnijenja oni, koji vele, da mošt kod vrijenja izbaci svaku nečistoću, te da ne treba kod berbe i baratanja sa grožđjem i moštom toliko paziti na čistoću. No to nije pravo, jer bez **stroge čistoće kod berbe i prerade grožđja ne možeš da dobiješ dobrog, zdravog vina, pa bilo grožđje još tako vrsno i zrelo.**

Grožđje se trga nožem (kosirom) ili još bolje škarama. Bolje je da trgaš škarama, jer ako trgaš nožem, padnu ti često najzrelija zrna na tla.

Imamo li u vinogradu više vrsti (šorta) grožđja u ovećoj količini, poberimo svaku vrst za sebe. Tako treba da se pobere za sebe i crno i bijelo grožđje. A kod naših obično mješovitih nasada (loza) pobiraj crno in crveno (suro) grožđje za sebe, a bijelo opet za sebe. Osobito pak **pazi, da ne pomiješaš gnjilo i zeleno grožđje sa zdravim i posve zrelim.** Stoga mora da ima svaki radnik, koji trga, bar dvije posude. Posao kod berbe možeš da sebi olakšaš time, da najprije pobereš gnjilo grožđje, a zatim redomice svako za sebe, bijelo i crno.

Od kiseljaka (grozdni crv) i osa izjedena zrna (jagode) ne mogu da se upotrebe za vino, dočim se iz ostalog gnjilog grožđja lako učini — kako ću to opisati u narednom broju »Istarske Riječi« — **sasma dobro vino.**

Grožđje neka se trga i sakuplja po mogućnosti tako, da se u vinogradu i na putu iz vinograda, **što manje zgnječi (zmasti). Štetno je naime za daljni razvitak vina, da počinje mošt (mast) da vrije kod visoke temperature već u vinogradu ili na putu iz vinograda.**

Zbog toga preporučam, da se u našim toplim krajevima po **velikoj vrućini** — **osim u velikoj nuždi — ne trga** te da se ne pusti badnje (maštele) **na suncu, da se peku.**

Natrgano grožđje ne smijemo da ostavimo mnogo vremena u badnjima, a da ga ne zgnječimo (zmastimo). Po mogućnosti neka se zgnječi već iste večeri ili najkasnije slijedećeg jutra.

Za gnječenje (maštenje) upotrebi grozdni mlin (moždjilo), jer gnječenje nogama dulje traje i nije higijenično.

Bijelo se grožđje obično **zmasti i odmah spreša,** bez da bi se ga prije **runjalo.** Bijelo grožđje runja se obično samo kod pravljenja najfinijih botiljskih vina (muškat, sovinjon, malvazija itd.), gdje treba da ostane mošt barem ½ dana na dropu, da izvuče iz jagodnih kožica potrebiti miris.

Crno pak grožđje za pravljenje crnog vina moramo uvijek već prije maštenja da runjamo. No ako hoćemo da učinimo iz crnog grožđja posve svijetlo vino, (opol, šiler) onda ga **ne runjamo niti mastimo, nego ga odmah polagano sprešamo.** Crno grožđje se runi za to, jer mošt mora radi boje više dana da vrije na dropu. S runjanjem se odstrane ozobine (hlostine), koje bi inače zadale crnom vinu veoma neugodan, trpak ukus. Takvo vino bi se onda teško prodalo, jer je neugodno za piti.

Za runjenje upotrebljava se priprosta čvrsta rešetka od podeblje **pocinkane** žice, koju napnemo na obični okvir. Luknjice na rešetki (mreži) moraju biti tako velike, da može i najdeblja jagoda da prodje kroz rešetku. Runi se rukama u podmetnuti badanj ali maštel. Petfolje (hlostine), koje preostanu kod runjenja, stavimo u jednu posudu, da se ocjede te ih onda bacimo na kompost (gnoj). Za runjenje grožđja na veliko imade i posebnih strojeva.

Fran Trampuž.

Mala seljačka škola.

Gojenje konoplja i narodno odijevanje

Sila kola lomi. Naš narod zna i ćuti dobro na svojoj koži, da je sve skupo u trgovinama, da je ta dućanska roba loša, i da mora sebi pomoći svojom zemljom, eda može prolaziti i živjeti bez ovećih dugova. Nerodice i druge potrebe ga sile da potraži sebi nove zaslužbe, dotično da goji doma što je bio opustio gojiti u zadnjim 20—30 godina. Novom državom došli smo i u nove gospodarske neprilike, koje prilike — neprilike sile naše gospodare da se bace na sve moguće grane gospodarstva, koje su opustili ili za koje su malo marili. Poznato je, kako je bio naš seljak čak zapustio svoje njive (lijehe), te je vrlo malo ili ništa sijao žita, turkinje i drugo, a to za to, što je u prednostno doba žito i brašno bilo jeftino. Sada naši ljudi obradjuju svaku krpicu rodne zemlje s osvjedočenjem, da je zamlja jedino sjegurno ishodište životu. Tik pred ratom vidio si širom Istre neobradjene zemlje (baredi), a sada srećom naš narod opet se junački prihvatio pluga i motike te marljivo radi i obradjuje zemlju, tu jedinu svoju nadu i utjehu. Tako je naš narod počeo sijati i gojiti konoplje, osobito u sjevernoj Istri (Vrh, Draguć, Grinalda, Roč, Čićarija).

Naši ljudi od njega prave platno za plahte (laveure). Baš je dućansko platno od najmanje vrijednosti, a pošto se plahte uporabom i luženjem prehitro poderu, zato se neki naši gospodari odlučili na to, da goje konoplje. Već su u Istri rijetki tkalci, ali, zaboga, tko može i tko ima prigode nek nauče tkalački zanat. Još imade Istra tkalaca. Da ih je u starini bilo mnogo, to znamo odatle što su naši ljudi u starini (čak otrag 20—30—40 god.) sva odijela pravili od domaćeg platna i sukna, što su ga satkali domaći tkalci. To znamo i odatle što ima u mnogo obitelj s imenom kalac (tkalac) i sela Kalci. (Tkalci).

Nažalost gubi se u nas starinsko odijevanje, a njime se gubi platno i sukno, a ujedno tim nestaje tkalaca. Ali, zaklinjemu naše seljake, da ne opuste svoje platno i sukno i svoje **narodno odijevanje, koje ga je kadro spasiti od propasti** gospodarske, narodno i duševne.... Jer domace sukno, ruho i odjeća brani dobro naše ljude od zime, ali mu brani i džepove; čuvaju kuću i gospodarstvo, a ujedno čuvaju mu dušu i srce od pokvarenosti i zloće, a konačno čuvaju narodnost i jezik. Za nas Istrane konoplje, lan, domaće platno i odjevanje ima vrlo veliku važnost. Svima nam je dobro poznato, da one porodice i ona sela, koja su odbacila platno, sukno i domaće odijevanje, te stala se na gospodsku oblačiti, oni su propali ili propadaju, ako još nisu, propast će. Gdje fina fabrička odijela ulaze u kuću, tamo odlazi iz kuće skokom imućstvo i blagostanje. Jer moramo znati, dandanas najveć tare ljude odijevanje; za nj se troši više nego na hranu. Ako već gradjani, dakle ljudi što nemadu zemlje, pak činovnici, službenici, trgovci moraju kupovati tvorničke odiječe, to nisu prisiljeni seljaci, posjednici zemalja. Oni imadu svoju zemlju, koja će mu dati što želi i što zasije ili posadi. Tko dakle želi sebi dobro i tko ne želi da mu ide kuća na bubanj, nek se povrati k starini, na gojenje konoplja i lana; nek goji ovce i pravi sukno, koje će ga valjano i trajno zaodjeti na najcijeniji način.

Danas se nastoji po čitavoj Jugoslaviji, pa i u nas u Istri, da se naše ljudstvo, osobito ženske, povrate k staromu kroju i staroj nošnji. Vidimo već u našim gradovima čak da se gradske gospodje i gospodjice nose na narodnu, to jest, da šivaju odjeće po starom narodnom kroju. A lipo ih je, brate, viditi! Lipe su i dične kao vile. Kad je Buzet htio počastiti našeg bivšeg nar. poslanika dra. Stangera, pozdravile su ga djevojke u narodnim nošnjama. A on, kao pravi narodnjak, od srca se tomu uzradovao. Da biste pošli nedjeljom u dalmatinske crkve, oko ne bi vam se moglo nagledati onog ljudstva, muškog i ženskog, u narodnom domaćem kroju. Većina našeg jugoslovenskog naroda odijeva još i danas sukno i platno domaće.

Ne obazirajmo se na svoje susjedioce Italijane. Oni većinom nisu seljaci ni poljodjelci. Nek se oni nose kako znadu i hoće, a mi se povratimo domaćem suknu i platnu, te našem starom narodnom kroju. Njim će se povratiti mir u naša srca, našim ruhom i rubljem povratit će se u naše kuće, u naša sela i zemlji blagostanje i sreća. Narodnim odijevanjem očuvat ćemo svoju narodnost... **Seljak nek se nosi na seljačku; Slaven na slavensku!** Ne kitimo se tudjim perjem! Tražimo svoju sreću u sebi, i naći ćemo ju!

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 9/IX. Jedna lira šterlina dobiva se za 101.80 do 102 ital. lire; 1 amerikanski dolar za 22.80 do 23 ital. lire; 100 švicarskih franaka za 430 do 432 ital. lire; 100 franceskih franaka za 119.75 do 120.50 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna za 68.30 do 68.80 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara za 29.90 do 30.20 ital. lira; 100 rumunjskih leja za 12 do 12.50 ital. lira; 1000 madžarskih kruna za 28½ do 30½ ital. cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna za 31½ do 32½ ital. centežima.

Politički pregled

Proslava rodjendana prijestolonasljednika Petra u Jugoslaviji.

Prošle subote proslavio se na najsvečaniji način rodjendan jugoslovenskog prijestolonasljednika Petra.

Beograd je na dan prve godišnjice rodjenja prijestolonasljednika Petra pružao veoma živo, radosno i svečano lice. Ogromne mase svijeta kretale su se već od rane zore ulicama grada tako, da se zaista može reći, da je bio sav grad na nogama. Na Terezijama i Knez Mihajlovoj ulici sve do Saborne crkve činili su vojnici čitave beogradske garnizorne u novim uniformama špalir, koji je čuvao navalu publike iz pokrajnih ulica. Na samim Terazijama bijahu postavljene čete kraljeve garde, piešaci i konjica. Kroz špalir krenuli su članovi vlade i ostali visokodostojanstvenici na bogoslužen̄je u Sabornu crkvu. Ministar rata g. Stevan Hadžić jašio je na čelu povorke oficira generalnog štaba i odzdravljao vojnicima, koji su ga radostno pozdravljali. Blagodarenje je započelo u 11 sati, a činodejstvovao je bitoljski episkop Josif. Prisutni su bili predsjednik vlade g. Ljuba Davidović, ministri Pečić, Nastas Petrović, Pera Marković, general Hadžić i dr., čitavi diplomatski kor, vojvoda Bojović, bivši ministri Pašić i Pribićević i mnogobrojno činovništvo i oficiri. Poslije službe božje uputili su se visoki dostojanstvenici i članovi diplomatskog kora u konak, da se upišu u knjigu čestitara.

Kašto je Beograd svečano proslavio prvu godišnjicu rodjenja jugoslovenskog prijestolonasljednika, tako su i druga mjesta uzduž i poprijeko cijele oslobodjene Domovine. No na veće svečanosti vršile se u Zagrebu, Ljubljani, Mariboru, Novom Sadu, Splitu i drugim središtima. Gradovi su bili okićeni sa jugoslovenskim državnim trobojkama.

Gradjanski rat u Kini.

Dvije vojske od 50.000 ljudi od prilike biju ogorčenu bitku u okolici velikog trgovačkog grada Šangai. Ta bitka spada u obične epizode zadnjih godina u Kini kao posljedica anarhičnog stanja zemlje, gdje središnja vlast postoji samo na papiru, a faktični gospodari zemlje jesu upravitelji raznih provincija, koji su u neprestanom medjusobnom ratu.

I u ovom slučaju borba se vodi izmedju namjesnika pokrajina Le-Kiang i Jangau za posjed grada Šangai, ali ovog puta stvar je ozbiljnijeg značaja, jer se radi o jednom važnom trgovačkom gradu, gdje su usredotočeni znatni ekonomski interesi drugih država. Uslied ovih dogadjaja položaj u gradu postao je kritičan, jer je cijelo poslovanje prestalo, nastupila silna skupoća, a što je najteže prijeti pogibelj da se borba prenese u sami grad te da bude uništen i oplijenjen.

Bitka se vodi 48 km daleko od grada, te ima nade da će general Jo-Fui-Fu, namjesnik Sekianga, koji raspolaže sa ovećim brojem engleskih i američkih avijatičara, odbiti napadaj protivnika i spasiti grad. Ali kolonija stranaca silno je uplašena i zatražila zaštitu kod svojih država. I zbilja otposlane su u Šangai ratne ladje za zaštitu stranaca, a vlade amerikanska, engleska, japanska, franceska, italijanska odlučile su oružano intervenirati, ako središnjoj vladi ne uspije zaustaviti gradjanski rat.

Po zadnjim vijestima središnjoj vladi nije uspjela intervencija, a jer su napadači zaključili da pod svaki uviet osvoje i opljačkaju Šangai, to je neizbježiva oružana intervencija stranih država.

Španjolski jadi u Maroku.

Ugovor godine 1912. proširila je Španjolska svoj posjed u Maroku u zoni od 300 kilometara duž obale Sredozemnog mora. Taj posjed bio je samo nominalan sve do godine 1921., kad su španjolske čete započele ratne operacije da taj posjed učine efektivnim, ali su naišle na ogorčeni otpor pučanstva gorske kose Rif, koji sve do danas uspješno traje. Nakon četirigodišnjih vojničkih operacija Španjolska se nalazi još daleko od svojeg cilja, a medjutim pretrpila je teških gubitaka u ljudima i novcu.

Vlada Prima de Rivere bila je obećala da će na bilo koji način riješiti konačno ovo nesretno pitanje, te se je očekivalo da će ili napustiti dalnji podhvat ili poduzeti jaku vojničku akciju da konačno skrši ustaški otpor, ali faktično nije učinila ni jedno ni drugo. Nije se usudila da napusti vojničke operacije radi otpora vojnih krugova, a pojačanje vojne akcije zapriječio je položaj u zemlji, jer je ogromna većina pučanstva sita uzaludnih žrtava, te prijeti nemirima za slučaj odašiljanja jačih kontigenata u Maroku.

Medjutim ustaše predvodjeni od smjelog i iskusnog Abd-el-Krima ne miruju, te su i u zadnje doba nanijeli teških gubitaka Španjolcima. Položaj Španjolaca uopće, a posebice u zapadnoj zoni izmedju Tetuana i Gomare, veoma je kritičan. U okolici Tetuana bile su potpuno opkoljene španjolske pozicije, te je teškim naporom uspjelo da im se dade oduška. Španjolci su u tom području bili pribrali znatne sile i započeli sa protuofenzivom, koja je neuspjela, jer su čete nakon početnog napredovanja za kakovih 10 km morale da se ponovno povuku u prvašnje pozicije.

Često se u evropskoj javnosti pojavljuje pitanje, kako to da španjolska vojska, bogata vojničkim tradicijama i kolonijalnim iskustvom, nije u stanju da skrši otpor 50—60.000 ustaša. Vojnički stručnjaci drže, da tome ne smetaju ni poteškoće terena ni klima ni inferiornost sadašnje španjolske vojske, nego to, što Španjolci za tako teške operacije upotrebljuju isključivo španjolske vojnike, dok da za takav rat odgovaraju samo urodjeničke čete, koje bi Španjolci poput ostalih kolonijalnih naroda morali sastaviti i upotrebiti.

Domaće novosti

Vlč. g. don Pavao Ćurković — kanonik.

Pred nekoliko dana bio vlč. g. don Pavao Ćurković, dosadašnji nadžupnik u Krnici, imenovan počasnim kanonikom puljskog kapitola.

Srdačno čestitamo!

Promocija.

Javlja nam prijatelj iz Beča, da je bio na tamošnjoj univerzi dne 10. ov. mj. promoviran na čast doktora medicine naš prijatelj g. Miro Gradišnik iz Voloskoga.

Srdačno čestitamo!

Narodni koledar «Franina i Jurina» za godinu 1925.

Ovih dana izišao je Narodni koledar «Franina i Jurina» za godinu 1925. Koledar je vrlo lijep. U njemu ima mnogo članaka, koji će u mnogočemu dobro doći našem seljaku, a i inteligentu. Bez njega ne bi smjela ostati nijedna kuća u Istri. Cijena je koledaru samo 2.50 L. Naručuje se kod uprave «Istarske Riječi» u Trstu (Trieste), via S. Francesco d'Assisi 20, I.

Predsjednik italijanskog senata o promjeni sadašnjeg evropskog položaja i o pravima narodnih manjina.

Urednik poznatog madžarskog imperijalističkog lista «Nemzseti Ujsaga» imao je ovih dana razgovor sa predsjednikom italijanskog senata, g. Tittonijem. Tom prigodom upitao je madžarski novinar g. Tittoni-a, da li vjeruje u mogućnost revizije sadašnjeg evropskog stanja. Gospodin Tittoni mu je najprije izrazio žive simpatije italijanskog naroda, a zatim je nadodao: «Ja umijem potpuno da ocijenim današnje patnje madžarskog naroda i uvidjam i silno ponižavanje toga velikoga naroda, koji je svjestan svoje kulturne nadmoćnosti, morao biti svjedokom rasparčivanja svog nacionalnog jedinstva. **Ja držim, da ekonomski, geografski i politički razlozi i suviše pretežu na tezulji pravičnosti, a da bi se sadašnji položaj mogao stalno održati.** Uvjeren sam i u to, da Madjarska može postići praktične uspjehe samo onda, ako bude vodila trezvenu politiku, slobodnu od svake nestrpljivosti i pristranosti. **Pitanje nacionalnih manjina je medjunarodno pitanje prvoga reda, koje nikako nije pitanje čisto unutrašnje politike, kako bi to izvjesni interesenti htjeli da dokažu. Po mom mišljenju, Italija treba da uvijek potpomaže prava narodnih manjina, koja se danas nogama gaze u mnogim državama srednje Evrope».** — Tako predsjednik italijanskog senata. U koliko se tiče njegovog mišljenja, da bi Italija morala uvijek podupirati prava narodnih manjina, koja se nogama gaze, izjavljamo, da se i mi potpuno slažemo s njime. Nama bi bilo veoma milo, kad bismo mogli konstatovati, da se je Italija postavila u borbu za poboljšanje položaja narodnih manjina. Samo se bojimo, da se Italija ne će moći uspješno zauzimati za prava narodnih manjina, barem ne dotle, dok u njezinim granicama živu narodne manjine, kojima se dan za danom uskraćuju sva prava i nanašaju gore nepravde nego Crncima u afričkim kolonijama. Kako mogu italijanski državnici zahtijevati od drugih država, da poštuju prava narodnih manjina, ako ih oni u svojim granicama gaze? Svak treba da mete ispred svojih vrati, a tek zatim pred tudjima!

Važno za porodice naših iseljenika.

Odštete za ponesrećenja i smrt pri vršenju službe u Americi proračunavaju američke industrijske komisije prema novčanoj svoti, koju je pokojnik faktički doprinašao za uzdržavanje svoje porodice ili rodbine.

Pojam «uzdržavanje» obuhvaća samo namirenje najvažnijih potreba za život, kao jelo, piće, stan, odijela, školovanje, a ne obuhvaća isplaćivanje dugova, kupovanje nekretnina itd.

Činjenica, da je poginuli iseljenik uzdržavao svoju porodicu ili rodbinu, mora biti dokazana bankovnim ili poštanskim novčanim doznačnicama ili potvrdama, ili pismima pokojnika, ili napokon zaprisegnutim očitovanjem svjedoka.

Prema ovim dokazima — ako je pokojnik doprinašao veću svotu, i odšteta će biti veća; ako nije doprinašao ništa ili ako se ne može dokazati, da je što doprinašao, onda se ne može dobiti niti odšteta, jer se odšteta, kako je već spomenuto, računa prema novčanom gubitku, koji je smrt uzdržavatelja prouzročila strankama.

Obzirom na to preporučamo porodicama naših iseljenika, da brižno čuvaju sve napomenute bankovne potvrde, odreske poštanskih doznačnica, novčane omote, pisma itd., jer je to jedino što im može da posluži u slučaju nesreće, koja bi se mogla da desi suprugu, branitelju i uzdržavatelju u prekomorskim krajevima.

Osim toga treba znati i to, da su rokovi za potraživanje odšteta obično veoma kratki (nešto dulji od 6 mjeseci). Zato treba da se odmah — čim se sazna za nesreću — prijavi slučaj Iseljeničkom komesarijatu i da mu se ujedno dostavi nužne dokaze o uzdržavanju, e da uzmogne uputiti postupak preko nadležnog italijanskog konzulata u Americi.

Gdje su najbolji ministri na svijetu i gdje se jedino mogu smanjiti porezi?

«Rivista mensile», list za gospodarska, trgovačka, agrarna itd. pitanja, donaša u svojem zadnjem broju vijesi neke engleske novine, koje kažu, da je italj. ministar financija De Stefani najbolji ministar na svijetu, i da se jedino u Italiji mogu smanjiti porezi.

Koliko odgovara istini ova zadnja tvrdnja, to bi najbolje znali komentirati naši seljaci, koji plaćaju poreze.

II. redovita glavna skupština Potpornog društva «Djačke Matice»

obdržavat će se u Trstu, dne 14. septembra t. g. u 10 sati prije podne sa ovim dnevnim redom: — 1. Nagovor predsjednika. — 2. Izvještaj tajnika. — 3. Izvještaj blagajnika. — 4. Obračun. — 5. Proračun. — 6. Izvještaj nadzorništva. — 7. Samostalni predlozi. — 8. Izbor. — 9. Slučajnosti.

Predsjednik Djačke Matice.

Krsna slava u Opatiji.

Prošlog ponedjeljka, na blagdan Male Gospe, slavilo je Žensko Udruženje u Opatiji svoju krsnu slavu. Sama svečanost ispala je iznad svakog očekivanja. Potanji izvještaj donijet ćemo u narednom broju našeg lista.

Akademsko fer. društvo «Istra» u Pazinu sada u Opatiji

pozivlje članove da u što većem broju prisustvuju redovitoj glavnoj skupštini, koja će se obdržavati u Opatiji, u nedelju dne 28. septembra u 10 sati p. p. sa slijedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika; — 2. Čitanje i odobrenje zapisnika zadnje gl. skupštine; — 3. Izvještaj tajnika; — 4. Izvještaj blagajnika; — 5. Izvještaj revizor. i apsolutorij starome odboru; — 6. Izbor novoga odbora; — 7. Čitanje i prihvat pravilnika za fer. izlete; — 8. Čitanje i promjene društvenih pravila; — 9. Imenovanje počasnih članova; — 10. Eventualija.

U slučaju, da nije prisutan dovoljan broj članova, skupština će se odgoditi za pol sata kasnije, te će se onda uz bilo koji broj članova obdržati.

Odbor.

Svega po malo

14-godišnja djevojka ubila motikom svog oca.

U posljednje vrijeme dešavaju se u Franceskoj sve češće zločini malodobne djece. U mjestu Hornoy, neka 14-godišnja djevojka, koja je živjela užasnim životom, dobila je od svog oca za nakup robe izvjesnu svotu novaca, koju je potrošila u svom društvu. Otac ju je zbog toga prekoravao i ona je pobjegla iz kuće, da se u zoru opet vrati. Došla je kroz vrt dok je otac spavao, uzela motiku i udarila nesretnog oca tolikom snagom, da mu je pukla lubanja.

40-godišnja žena rodila 21. dijete

U Toulonu (Franceska) porodila je 40-godišnja gospodja Bonus svoje 21. dijete, trinaesto živo dijete ove porodice, koja no pobija padanje poroda u Franceskoj.

Izgorio kod dječje igre.

U Berwicku blizu New-Yorka igrala djeca Ku-Klux-Klana (fašističkog udruž. Pri tom je postradao neki 4-godišnji, koji se suviše približio ognjenom križu da su mu se upalile haljine i mališ je izgorio.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 42 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 18. septembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša zabavni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Što ne zna ministar Casatti?

G. ministar Casati jamačno ne zna, što je u aprilu god. 1595. dogodilo u Vračaru, kod samoga Beograda. Ne, on to ne zna. Pa otkuda i da zna? A dobro je da sazna! Evo nas, dakle, da mu to u nekoliko riječi ispričamo:

U dvanaestom stoljeću, jednu stotinu godina prije, nego što se Italijanima rodio Dante Alighieri, imali su Srbi jednoga velikoga Sveca. Taj se Svetac zvao — Sava. On je sin jednog slavnog srpskog vladara i on je još kao mladić ostavio očinski kraljevski dvor i povukao se u samostan, da iz knjiga i svojih visokih nadahnuća nazi načina, kako će najbolje ugoditi Bogu i najviše koristiti svome srpskome narodu.

Najglavnije i najveličanstvenije djelo, što ga je onaj Božji čovjek izvršio, jeste u tom, što je on svome srpskome narodu za sva vremena zaštitio njegovu narodnu dušu. On je svome narodu dao crkvu narodnu i nezavisnu, on je kao prvi nadbiskup obilazio sve srpske krajeve i putio narod, kako će se održati čist i svijestan. On je narodu dao knjigu prosvjetilicu, koja ga je digla, osvježila i proslavila.

Malo ima u svijetu lica, koja su ušla u dušu naroda, kaošto je to ušao sveti Sava u dušu svoga naroda. O tome svom Svetitelju narod priča sva sila legenda, iz kojih se vidi u kolikoj je cijeni držao toga svoga velikog apoštola.

Prošle su stotine godina iza njegove smrti, ali njegova je uspomena bila u narodu uvijek živa. I došlo je vrijeme, kad je sav srpski narod pao pod turski jaram, kad je bio primoran, da se u pećinama, dupljima i po planinama sakriva od azijatskog zuluma. Užasne su bile one prilike, ali narod nije gubio ni vjere ni nade. Nije klonuo ni očajao, jer iako ga je sve ostavilo, jedno mu je ipak ostalo: grob, u kome su bile sahranjene moći velikoga sveca Save. Taj se je svećev grob nalazio u gradu Mileševi, i narod je sa svih strana srpske zemlje polazio onamo, da se pokloni svome velikom Svetitelju, da u njega izmoli koju milost, da mu se nad grobom rasplače. To obilazenje groba sv. Save trajalo je punih dvjesto godina nakon bitke na Kosovu. Vraćajući se sa svećeva groba kući, Srbi bi se svaki put osjećali jači i uporniji u svojoj vjeri, da će jednom i oni postati slobodni i svoji.

Sve su to gledali Turci. Oni su od prvog početka, tek što su zavladali srpskim narodom, mislili i vjerovali, da će ga asimilati, to će reći, da će ga malo pomalo navesti na to, da se poturči. Kad tamo — što dalje, to su Srbi sve više dizali glave. A svemu je, govorili Turci, krivac bio onaj Svetac u grobu, u Mileševi.

I sad se dogodilo nešto, što bi g. ministar Casati trebao da zna.

Pod konac 16. vijeka bio je u Carigradu velikim vezirom Sinan paša. Taj Sinan paša htio je pošto po to da Srbe savine, da ih ukroti, da ih poturči. On je dakle htio od Srba da napravi ono, što bi sada g. Casati htio da napravi od nas Jugoslovena: htio je, da ih iznarodi. Ali onaj turski ministar nije u tu svrhu izdao nikakove školske reforme, već je poslao svoje ljude u Mileševu, s nalogom, da iskopaju moći svetoga Save i da ih prenesu u Beograd. Ta se zapovijed izvršila, i kad su svete moći stigle u Beograd Sinan paša naredi, da ih se u bližnjem Vračaru javno spali i da se njihov pepeo razaspe na sve strane. I ta je zapovijed izvršena u aprilu 1595. Kosti sv. Save spaljene, pepeo razasut na sve četiri strane — pa što se postiglo? Postiglo se upravo obrnuto, protivno. Do tada je sama Mileševa bila grobom sv. Save; otada je svaki kamen, svaka gruda srpske zemlje opominjala Srbe na velikog Sveca. I više nego ikada nosio je Srbin svoga Sveca u srcu svome; gdjegod se nahodio, tu mu se on klanjaše i moljaše mu se.

Za Sinan pašom povela se bila prije jedno tridesetak godina i Austrija, koja je, kako je poznato, devedesetih godina bila zabranila Srbima svetkovanje blagdana sv. Save, čime je bila navukla na sebe još veću mržnju svega srpskoga naroda. A znamo, što se nekoliko godina kasnije rodilo iz te strahovite mržnje.

Ni spaljenje moći sv. Save u Vračaru kod Beograda ni glupe austrijske zabrane nisu mogle ubiti srpske duše i to s jednostavnog razloga, što se duša ubiti ne da.

I nama se u Istri palile knjige, uništavale novine, zatvarale škole, tjerali naši bolji ljudi. Išlo se putem Sinan paše i pokojne Austrije, pa što se postiglo? Postiglo se to, da je danas svijest u našem narodu življa negoli je ikada bila.

Mi smo Slaveni. Naša je duša jaka. Da se sve školske reforme ovoga svijeta slože protiv nje, ne bi je ubile, jer se naša duša ubiti ne da.

Ovo bi već jedamput morao da upamti i naš ministar g. Casati...

Govor našeg nar. poslanika dra. J. Wilfana

na sjednici interparlamentarne unije u Bernu (Švicarska), dne 23. augusta 1924.

(Svršetak. — Vidi broj 41 od 11. t. mj.).

Iako se zatim opet takvi pojedinci u tudjem svijetu združe u mase, ipak se pitanje takovih manjina ne može da usporedjuje sa pitanjima, koja su prikazana ovdje u Evropi. Pitanja evropskih manjina nastala su uslijed toga, što su se stvorile nove države i promjenile medje starih država. Tu dolazi pripadnik manjine u novi položaj, jer se je promjenila državna suvereniteta nad teritorijem, na kojem on stanuje i koji ne zapušta, na kojem je on domaćin (autohton).

Manjinsko se pitanje u Evropi — ako ga posmatramo u tom smislu — posvema razlikuje od manjinskog pitanja u Americi. Dakle, za naše manjine, koje su nastale uslijed promjene državnih medja i koje bi se mogle nazivati domaćim manjinama, bismo bili morali zaključiti naše rezolucije i potom bi bio mogao g. Burton da opusti svoje predrasude. A niti za evropske manjine ne bih htio previše da naglasujem kriterija takozvanog domaćinstva (autohtonstva), premda bih u tom savezu — u koliko se tiče slavenske manjine u Italiji — mogao da upozorim, da je već najmanje 1400 godina nastanjena u svojim sadašnjim boravištima. Za nekoje historijske nazore to je vazda malenkost, jer smo mi po njima još uvijek samo tudjinci i doseljenici. To se dogadja koliko slavenskoj toliko njemačkoj manjini u Italiji.

Budući da smo radi promjene državnih granica uključeni u drugu, i to nacionalnu državu, treba da iz toga izvadjamo potrebne posljedice. Što treba u prvom redu imati pred očima? Manjinska prava kao kolektivna prava, koja se ne odnose samo na pojedine fizične osobe i njihove egzistence. Tu se u prvom redu radi o pravu uzdržanja i gajenja narodnosti kao kolektivne blagodati u vezi sa životom i djelovanjem narodne cjeline bez obzira na državne granice. Samo takvo pravo možemo da primimo. Po mojem uvjerenju, samo takvo pravo može da odgovara današnjim nazorima o čovječjem dostojanstvu, o pravu do slobode i do slobodnog razvitka. (Odobravanje).

No da se ta načela oživotvore potrebno je, da naše skupine ozbiljnije shvate svoju zadaću. Što se je zaključilo u kodanjskim rezolucijama, ono mora da postane od riječi — fakat. Nije dostatno, da pojedine skupine izvješćuju svoje vlade o zaključcima. Ako vlade dobro razumjevaju svoje zadaće, one će biti i bez pojedinih skupina dobro informisane o zaključcima naših konferencija. Ne ide se toliko za tim, da se informiše vlade ili parlamente o našim zaključcima, koliko za tim, da pod uplivom naših skupina sami parlamenti poprime odgovarajuće zaključke. U koliko mi je poznato, u Kodanju (Kopenhagen) je mnogo parlamentarnih skupina jednoglasno glasovalo za rezolucije, ali nije mi poznato, da bi bila niti jedna kušala da pretvori ono, što je odobrila na spomenutoj konferenciji, u zakon u svojoj državi. Glede svoje osobe mogu da pripomenem, da sam predložio italijanskom Parlamentu rezoluciju, koja se oslanja na kodanjske zaključke. Zapravo to nije bila moja zadaća, nego većine parlamentarne skupine. U zadnje doba nastale su izvanredne prilike, koje su zapriječile da nije došlo do glasovanja o mojoj rezoluciji.

Za budućnost bilo bi poželjno, da se izvješće generalnog tajnika ne ograničuje na to, da nam saopći, da je jedna ili druga skupina pisala, da je podnijela svojoj vladi ovakvu ili onakvu rezoluciju. Time nije ništa rečeno, to je jednostavno rješavanje akata, koje ništa ne pomaže stvari. Ne! Skupine, koje ozbiljno i pošteno shvaćaju svoje dužnosti, morale bi takodjer izvješćivati, kakve korake su poduzele da se ostvare prihvaćene rezolucije, kakve izvanredne prilike vladaju u njihovoj državi, da li i zašto zahtijevaju te izvanredne prilike, da se jedna ili druga rezolucija ne može da oživotvori onako, kako je bila zaključena. Osobito pak bi morale skupine javljati, što ih je dovelo do toga, da nisu predložile svojem parlamentu nikakvih predloga, koji bi išli u susret oživotvorenju rezolucija, prihvaćenih na interparlamentarnim konferencijama.

Najradije bih zaključio svoj govor s apelom na one skupine, koje pripadaju — rekao bi — konsolidovanim državama. Izraz možda nije posve umjestan, ali je jasan. G. senator Brabec ga je ovdje uveo kao govornik čehoslovačke skupine naglasujući, da se novoustanovljene države ne bi smjele previše obremenjivati sa manjinskim pitanjima, pošto moraju da rješavaju prešnije zadaće: pitanja svoje konsolidacije ekonomske i financijske naravi. Ne ću da ustvrdim, da taj argumenat nema nikakva temelja, dakako, premda s druge strane manjine ovih država ne mogu da polažu kao na led svoja egzistenčna prava i da čekaju, dok se položaj njihove države posvema uredi, e da kasnije i njihov dodje do pravednog rješenja. U tom slučaju moglo bi se desiti, da takove manjine uopće prestanu postojati na svijetu. U tom pogledu govorim posve objektivno. Zaista ne bih htio, da time kažem nešto neprijatna svojoj braći, Slavenima, kaošto nisam to navlaš rekao u prilog Nijemaca.

Konsolidovane pak države nikako ne mogu da se drže napomenutog prigovora, čiju djelomičnu opravdanost — kako spomenuh — ne prezirem. Ima konsolidovanih država, za koje manjinsko pitanje ne igra nikakve odlučujuće uloge. Ako se na pr. 40-milijunski narod osim svojih velikih pitanja bavi i s pitanjem, kako da se omogući snosljivi život manjini, koja broji 500.000 duša, to je posve tehničko pitanje. To je pitanje, koje ne može da zadržava, niti da smeta razvoju dotičnog naroda. Zato — mislim, da govorim i u smislu g. senatora Brabca — neka konsolidovane države radi dobrobiti čovječanstva i sigurnosti mira prednjače cijelom svijetu sa svojim svjetlim primjerom u istinitom, čovječanskom pojmovanju manjinskog pitanja. (Sveopće odobravanje).

Našim majkama i očevima!

Stojimo u predvečerje otvorenja osnovnih škola. Za koji dan započet će upisivanje djece u školu. Roditelji školske djece su dužni, da kod upisa djece podnesu ravnatelju dotične škole PISMENI zahtjev, da se njihova djeca poučavaju u dodatnim satovima u materinskom jeziku. Tko ne to učini bit će kriv, da će mu se dijete poučavati SAMO u italijanskom jeziku i da na svršetku škole ne će znati ni čitati ni pisati u našem jeziku. Roditelji! Na vama leži velika odgovornost. Vi apsolutno ne smijete dozvoliti, da uslijed vaše nemarnosti dodje do toga, jer biste time očito dokazali, da vam nije stalo do budućnosti vaše djece i da — što bi bilo najžalosnije — odobravate Gentilijevu školsku reformu, kojoj je glavna svrha da iznarodjuje našu mladež. Roditelji, tražite svoja prava! Zahtjevajte od školske uprave, da se vaša djeca barem u dodatnim satovima poučavaju u materinskom jeziku! Ne bacajte na sebe sramotu, jer će vas kasnije vlastita djeca proklinjati in psovati! Držite se uvijek gesla: «SLAVENSKO DIJETE U SLAVENSKU ŠKOLU!

Zadružni tečaj

«Zadružna Zveza u Trstu» priredit će mjeseca novembra i decembra o. g. zadružni tečaj i to u Trstu. Ko želi posjećivati taj tečaj, neka upravi odgovarajuću molbu na Zadružnu Zvezu u Trstu (Torre bianca 39, I.) i to najkasnije do 15. oktobra o. g. Molbi treba priložiti preporuku one zadruge dotično posujilnice, u čijem se djelokrugu nalazi molitelj, te svjedodžbu pučke ili druge jednake ili više škole.

Siromašnim je učesnicima — u granicama raspoloživih sretstava — osigurana potpora.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Dvije «Sante Entrade». Himna riječkih trgovaca. Kongresi. L'anima della stirpe. Trsat-riječka Kalifornija.

Posljednji put sam vam ispričao, kako se ono prije pet godina došao na Rijeku d'Annunzio sa svojim junačkim legionarima. I napomenuo sam, da se onaj njegov triumfalni ulaz u naš grad zove još i danas: la santa Entrada.

Danas sam pak tako sretan, da vam mogu natuknuti nešto o jednoj drugoj «Santoj Entradi», koja se je ovih dana izvršila takodjer na Rijeci i to gotovo na samu petgodišnjicu one prve, slavne i nezaboravne.

Ona prva Entrada ušla je u grad sa zapada — via Ronki! — a ova druga sa istoka — sa strane Trsat-grada. Onu prvu vodio je d'Annunzio, ovu drugu vodili su fratri Trećoredci. Kod one prve Entrade pjevalo se:

»Va fori di Fiume, va fori Crovato!
Le case de Fiume son fatte per noi...

a kod ove druge Entrade šaptalo se sve u šesnaest:

»Vien drento a Fiume, vien drento Crovato!
Le nostre boteghe ze fatte per voi...

Ukratko: prva nam je Entrada donijela: eja! eja! alalà!, a ova druga: dinar! dinar! — tralalà!

I narod kupovao, kupovao i kupovao — a nezasitljivi riječki trgovci trli sebi ruke govoreći:

Questi si che ze provedimeeeenti, altrochè quei de Roma...

Nezahvalnici! Ingrati!

A kad je zazvonilo podne sva se ona jugoslovenska Santa Entrada prosula po restauracijama i gostionama i udri, brate, nek se harči!...

U nekoj vezi s ovim bit će i onaj nužnik, što ga je — kako je pisano — sušačka općina dala izgraditi za tu zgodu — dakako na svojoj teritoriji... I tako su funkcije bile podijeljene: s jedne strane Rječine — rižoti, gulaši i tripe, a s druge ona monumentalna općinska gradjevina. Tako se eto postizava »pareggio« u bilanci. Tako se eto pokazuje sporazum italo-jugoslavo na djelu!

Dok se je riječkim koledarskim i nekoledarskim ulicama lila riječina prekomosnog, jugoslovenskog svijeta; dok se po svim uglovima oživljelog, holokausnog grada orila naša hrvatska riječ, kao u minule dane magjar-kiraljske vladavine, tako da se činilo, da i stare zidine gradske namiguju starim znancima i da im govore: »O to ste vi! Blažene oči, koje vas vide!...« dok se, velju, grad tresao od te strahovite, jugoslovenske invazije — dotle se u gradskom kazalištu vršila jedna tiha i ganutljiva cerimonija. Tu se okupili članovi društva »Dante Alighieri«. Bilo je medju njima i nešto Riječana, dakako gospodja i gospodjica. Svi su čekali, što će biti...

Još se ne vide oni, koji će govoriti. Oni su na pozornici, iza zastora, koji je spušten. I čekaj, čekaj — najzada se zastor ipak malo pomaknuo. Ali malo, — samo malo, tako da se isprva nisu vidjeli no postoli, a tek poslije, kad se opet malo zastor pridignuo, vidjela se i koljena, pa kako se je zastor dizao sve više i više, ali sve lako polako, to je trebalo dosta vremena, dok je publika mogla da razabere trbuhe, pa prsa, pa brade i najzada glave onih Eccelenaca i raznih drugih onorevola, koji su na pozornici čekali obligatni aplauz... Taj aplauz bio je uistini silan, gromoran. Tu su vam, gospodo moja, bila dva cijela ministra: Casati i Nava, i jedan ex ministar, senator Rava, i tolika druga latinska gospoda, a medju njima, dakako i naš neminovni stari — Hofrat. I naš Andre je bio tamo i naš Nino. Svi su bili.

Najveći govor izrekao je bivši ministar i senator Rava, koji je ujedno i podpredsjednik društva »Dante«.

G. Rava izrekao je mnogo lijepih riječi, mnogo zvučnih fraza o riječkoj duši »dell'anima di Fiume«, ali sve što je on rekao, mi smo već 1000 puta čuli. Sve nije bilo drugo no sama gola golcata retorika. — Ne, gospodine Rava, riječka duša nije ondje, gdje je vi tražite; ta je duša na drugome mjestu, u riječkim »butigama«. U ovom času dok vi govorite, svaki vam je dućan, kao kakva negdašnja aprovizacija, prepun jugoslovenskog svijeta, a oči trgovaca, koji taj svijet služe, svijetle se i bliješte kao najsjajniji trasparenti. Kroz te trasparente eto proviruje prava fijumanska duša, u ovom trenutku sva sretna i blažena od zamamljivog šuštanja jugoslovenskih dinara. To je jedina istina, a sve drugo, što ste, onorevole, vi kazali ili što ste o tome čuli pripovijedati, to je rog, koji se daje mjesto svijeće, ili kako bi se italijanski reklo: formajo per ravano...

I ministar je Casati glodao nekoliko vremena istu kost. Njegov je govor bio — bez zamjere budi rečeno — najdosadniji, i ja sam, dok je on govorio, povlačio očima po pozornici i tražio »naše gore lišće«.... (Grošića, Andreta, Nina i t. d.) I gledajući to naše otpalo lišće, ja sam se krstio i snebivao, kakav li je često puta slučaj veliki majstor! Tko bi

na priliku bio jednom rekao onim vašim starim istarskim Dragućanima, da će onaj njihov maleni Tonić Grošić, što je u ono vrijeme bosonog i se salom otraga trčkarao po Draguću, s ostalom djecom pjevao:

lancali su tri
po četiri dni,
a ja neboh sam
celeh osam dan

tko bi im bio rekao, da će ta isti Tonic Grošić, naše domaće, slovinsko dite, postati jednog dana austrijski Hofrat, a onda italijanski Commendatore, pa Gran Cordone, pa senatore — da će na jednu Malu Gospoju sjediti na pozornici zajedno s najvećim italijanskim ministrima i senatorima?

A tko bi bio rekao staromo Osojnaku, da će jednog dana njegov unuk kao pravi zgoljni rodjeni Italijanac sjediti na toj istoj pozornici i posve zaboraviti, da je prije malo godina njegov djed došao na Rijeku pivajući onu kastavsku:

igrala je na zlato jabuko,
na jednem na stolu gospodskom,
oj igralo!

A tko bi bio rekao onim dobrim, starim, ... nonicama, koje su još prije malo godina svoje unučiće i unučiće nanhale na kolienima pjevajući im:

jedna noga hinca,
druga pita vinca,
dajmo njoj mi vinca,
da i ona pohinca...

tko bi, velju, bio onim nonicama onda rekao, da će njihovi unučići i unučice biti jednoga dana proglašeni za martire i holokauste? —

Ecco, to vam je ona prava anima della stirpe! o Eccellenze, e Signore, e Signori!...

Kako bilo da bilo, taj se je kongres svršio nekako mufozno. Kongresisti su izgledali nekako bez volje, razočarani. Možda stoga, što im se je Rijeka prikazala mnogo manja, nego što su je oni zamišljali u svojoj lako zapaljivoj južnjačkoj mašti? Ili ih je vrijedjalo, što u one dane po ulicama nisu čuli govoriti drugačije nego samo hrvatski?

O pravom razlogu one mufe neka sudi potomstvo. Jedno ipak stoji, a to je, da su naši trgovci nakon duga i teška čamujanja doživjeli opet nekoliko lijepih i vedrih dana. Jedan me je izmedju njih juče zaustavio i uhvatio ispod ruke pak će mi sav sretan i blažen:

Digo Rokac, vi ki ste dobar s fratri na Trsate, recite njim, neka malo više puti naprave ovakove fešti, perchè ve digo mi,

se a Tersatto no ghe fussi la Eucarestia,
a Fiume se moriria de carestia...

Rokac.

IZ ŽMINJA.

Pred malo dana dobila je g.djica Marica Renčić jedno pismo od svojeg brata, koji je bio g. 1914. zarobljen na ruskoj fronti u Galiciji. To pismo je uvelike iznenadilo Renčićevu porodicu i rodbinu. Već devet godina nisu imali od njega nikakva glasa, pa su ga svi držali mrtvim. Sada pak im javlja, da je zdrav i da mu ide dobro. Samo se opaža, da živi u nekom zabitnom kraju, jer ne zna ništa o evropskim promjenama. Kada namjerava doći kući, o tome ništa ne piše. Interesantna je kraj svega toga činjenica, da je ovo Renčićevo pismo učinilo dvojaki utisak na nekoje porodice na Žminjštini i njenoj okolici. Jedne je napunilo nadom, da će se i njihova braća i sinovi, koji se već odavna smatraju mrtvima, opet povratiti svojim ognjištima, a druge, nasuprot, ... nevjerne žene, tugom i žalosti...

IZ ROVINJSKOG SELA.

Na Rovinjštini je nastalo u zadnje vrijeme užasno stanje. Nepoznati tatovi idu neprestano po našim selima i kradu seljacima volove i krave. Pred nekoliko dana došli su za nesreću i u naše selo. Jedne noći, kad smo spavali, probušili su staju Ivana Zovića i odveli mu vola, kravu i tele. Sjutra dan poveli su se oružnici u potjeru za tatovima, ali bez ikakva uspjeha. Zović trpi štetu iznad 7000 lira. Ljudi se straše i boje, da će pomalo na taj način mnogo volova nestati iz našeg sela. Svi se slažu u tome, da bi na vlasti morale što bolje zaštititi od novih pohoda nepoznatih tatova. Oružnici bi na zapravo morali više stražiti po noći nego po danu. Uvjereni smo, da će konačno i javna sigurnost uvidjeti veliku pogibelj, koja nam prijeti sa strane nepoznatih gostova, te nas odsele malko bolje zaštititi od novih kradja.

IZ OPATIJE.

Krsna slava.

Jednu pametnu kazao je ministar Casati na ovogodišnjem kongresu društva Dante Alighieri. Nije, veli, dosta, samo čuvati jezik: treba i snaga tradicije da prodre u školu. To je posve ispravno. Tradicija je korjen — iščupaj ga, pa što će da ti ostane od biljke?

Ako ikome, a to je nama ovdje potrebno, da ostanemo u čvrstoj vezi sa svim, što nas veže s našom prošlosti.

Jedna od najjačih spona, što nas veže s našim prastarim korjenom, to su naši narodni običaji. Prije trideset godina bilo je tih običaja u nas mnogo više. Najdulje su se održali božićnji običaji, ali što dalje, to i njih sve više nestaje. Tako na priliku, u kućama, gdje je ognjište ustupilo svoje mjesto raznim sparherdima, tu se više ne pali ni ne polijeva badanj (badnjak). Ali se zato o Božiću po kućama koči razni Krizbami i kriskindelima — sve sama tudja roba.

Mi smo u Opatiji imali od starine našu Jakovljevu. To je bio dan sajma i veselog sastajanja. Taj se dan očekivao kao dan jedne lijepe narodne slave: svaka se i najsiromašnija kuća nedjelje i nedjelje kitila i spremala, da ga što dolično dočeka.

Nove prilike učinile su i tome kraj. Danas je naša Jakovljeva kao i svaki drugi dan u godini.

Tako se polako gube i svi običaji u nas. A narod veli, da bolje da selo propane, nego li u njemu običaj!...

Utješljivo je, što malo pomalo namjesto raznih geburts- i namenstaga dolazi naša Krsna slava ili Krsno ime. Nije to nikakav tudji novi običaj, kaošto su na priliku oni Krizbami in Kriskindeli, već je to starinski, praslavenski običaj. Ima u našem narodu vrlo mnogo katolika, koji slave svoje Krsno ime. U staro vrijeme slavili smo ga svi, kako to dokazuje i najbrvatskiji povjesničar, Vjekoslav Klaić, u svojim Novim istraživanjima o Krsnom imenu (Zagreb 1922).

Prema tome, kad su naše Žensko udruženje i neki pojedinci uveli u svoje domove slavu krsnog imena, oni nisu uveli ništa novo, već su jedino nanovo uspostavili ono, što smo nekoč imali.

U ponedjeljak, na dan Male Gospe, slavilo je naše Žensko Udruženje svoje Krsno ime kao što ga po običaju slavi svake godine. Svečanost je započela nešto iza deset sati u jutro. Općinstva se okupilo vrlo mnogo, tako da je gornja dvorana Zore bila sva natlačena. Najdirljiviji momenat svečanosti bio je, kad je prigodom lomljenja kolača uz pratnju harmonija naš mješoviti zbor zapjevao veličanstveni koral: Zdrava Marija... Pjevalo se tako skladno, precizno i s toliko osjećaja, da su svi prisutni bili potreseni. Čast našim pjevačima i pjevačicama i njihovom zborovodji!

Pošto su gosti počašćeni i pošto se nekoliko vremena probavila u srdačnom razgovoru, otišli smo u drugu dvoranu, gdje su bili izloženi ručni radovi, što su ih izradile i Udruženju poklonile naše velevrijedne gospodjice. Imali smo zgode, da se divimo nesamo prekrasnim, narodnim motivima, po kojima su radnje izvedene, već i samom načinu vezenja, koje je upravo savršeno. Onim divnim radnjama naše su djevojke sebi osvjetlale svoja lijepa lica; one nisu izvršile samo jedno dobro već i jedno sjajno djelo. — Hvala im!

Uveče smo se opet našli svi na okupu. Davala se igra u četiri čina, «Sirote». Kod te igre bilo je zaposleno do devetnaest predstavljača, i oko 30 pjevača i pjevačica. Glavnu ulogu igralo je troje djece: Bosiljka Letiš, Zvonko Zajec i Boris Luzner. Pjesmice, što ih je otpjevala naša Bosiljka, ganule su sve do suza. Dvije plesne slike izvela su djece upravo majstorski. I tu su se Bosiljka i Zvonko pokazali kao dvije vrsne male sile. S djecom su igrali i odrasli, koji su svi bez izuzetka bili vanredni. A što da kažemo o našim sjajno izvježbanim pjevačima i pjevačicama, koji su otpjevali tri pjesme: jednu na početku igre, iza zastora, drugu na kraju prvoga čina, u crkvi, a treću na kraju četvrtoga čina? To je bio uistini pravi, mili, upravo umjetnički užitak. Iza igre slijedio je ples, koji se produžio sve do zore.

U jednu riječ: zabava, kakovih je u našoj Zori samo na Krsnoj slavi, a srdačnost, koja je vladala za čitave svečanosti, dokazom nam je, da smo shvatili vrijednost istinske, bratske sloge, koja jedina može da nam donese blagoslova.

IZ BUZETA.

Mi smo imali do natrag dvije godine ovdje veliku općinu. Brojila je oko 16 hiljada stanovnika. I ta naša velika općina branila je i zapriječila, da nismo gospodarski nazadovali i propadali. Dodaše nije cvala ni prije naša stara općina radi sveopćeg siromaštva ovdješnjeg naroda, koji stanuje na nezahvalnoj, teškoj i slabo rodnoj zemlji, a k tomu škode ovuda silno žestoke bure pa suše. Ipak radom, teškim trudom i štednjom naš narod se je ovuda prilično junački držao u gospodarskom pogledu, te se pred ratom i tekom njega skoro sasma oslobodio duga i povećao svoje imanje. Zatim se najedanput položaj temeljito ispremijenio. Došle su slabe i nerodne godine, a uz to nečuveni porezi i tako je naš seljak počeo da nazaduje. Na općinu su opet došli novi ljudi, Italijani, koji su sav svoj rad posvetili isključivo politici iznarodjivanja slavenskog življa na Buzeštini i čestih iskorišćivanja. Gospodarski boljitak općinara nije bio nikada na srcu naših buzetskih otaca. Naprotiv, oni taru sebi ruke od veselja, kad vide, da naš čovjek propada, misleći, da će se brzo morati da iseli. A što vidimo? Nakon toliko godina opažamo, da je njihova politika kroz i kroz pogriješna. Zamislite samo: Danas ... svi gospodarski propadamo i Italijani i Slaveni. Propadamo mi seljaci i posjednici, ali dabome sobom vučemo i gradjane bez razlike jezika i zanimanja. To znamo po tomu, što smo skoro svi zaduženi. Ako rečemo, da svi Buzećani zajedno dugujemo jedan milijun, ne pretjeravamo. Dodajmo da nas je većina prodala veći dio goveda, možda u vrijednosti barem oko pol milijuna; nadovežimo, da se ne kupuje novo orudje, ni popravlja staro, eto to je znak nazadovanja. Spomenimo još, da se naša općina zadužila za preko milijun lira, koji terete nosive seljaka, onda nije teško sudīti, u kakovim smo bragešama. To naše propadanje plod je politizovanja, strančarstva i raznarodjivanja našeg slavenskog naroda sa strane onih, koji bi nas zapravo morali moralno i materijalno dizati i to radi same ljubavi do italijanskog naroda i države.

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Pred nekoliko dana dala je općina lijepiti po našim kućama nekakve oglase, u kojima se ljuti na nekog zadirkivača i zakutnog pisarčića, koji ljudima pravi na više oblasti na stotine i stotine utoka i prosvjeda, te nas poziva, da ne trošimo novac uzalud i da ne činimo utoke.

Nama pak se čini, da je općina pogriješila, kad je dala lijepiti slične oglase. Svaki pametan čovjek mora znati, da ima mnogo nevolja i nezakonitosti, da kad ljudi čine mnoge utoke; to je znamenje, da čitavo ljudstvo nije zadovoljno sa današnjom upravom. Gradjani (Italijani) se tuže, a tako i naša okolica, da se jednakom mjerom ne mjere takse. Benjamini plaćaju malo i manje od onih, koji bi zaista morali malo plaćati. Tako svi govore. Ta nejednakost, a pred zakonom morali bismo biti svi jednaki, vrijedja sve nas, seljake i gradjane, trgovce i netrgovce; zato ima u nas mnogo tužaljka, a dosljedno tomu i mnogo pritužba. A kad bi svi naši ljudi, koji čute nepravednost, pravili rekurse, trebalo bi ovdje barem pet pisara. Preporučamo našoj općini i oblastima: krojite pravedno, upravljajte pametnije i ljudskije, pak ne će biti ni nesnosnih zakutnih pisara ni pritužbi.

IZ LUPOGLAVA.

Naša pokrajinska cesta, što vodi iz Lupoglave u Vranje, u velikom je neredu. Iza rata nije bila niti jedan put popravljena. Danas je tako pokvarena, da ne mogu po njoj hodati niti magarci. Uslijed toga postao je uvelike ograničen svaki i najmanji saobraćaj sa Vranjem i drugim selima. Pučanstvo je ogorčeno i nikako ne može da razumije, zašto se nitko ne brine za popravak te ceste. Svi se pitaju: Zašto plaćamo namete radi cesta, kad se i onako ne troši za njihov popravak ni pribijene pare? Kamo su otišli oni milijuni, koje je poslala vlada za popravak istarskih cesta? Uostalom u nas ima i takovih ljudi, koje vele, da će i sami popravljati napomenutu cestu, ali uz uvjet, da nam se brišu svi nameti, koji se odnose na popravak cesta. Pozivamo pokrajinske i druge vlasti, da se zamisle u ove retke i da učine svoju dužnost.

Širite „Istarsku Riječ"!

Franina i Jurina

Fr.: ... već mi nisi puno vremena nis poslal od Jugoslavije. Ča j' tamo novega?

Jur.: Ča va politike?

Fr.: Vej si ga! Ti ćes najbolje znat kac...

Jur.: Ja sam ti već jedanput rekal, da je vela politika jedna vela armonika. Tak ti je po celem svete, a tako i va Jugoslavije. Jedanput se rastegne, drugi put se stisne; jedanput pišći ovako, a drugi put onako. Ako pišći ovako, onput jedna stran zapira uše, ako zapiš onako, zapira use druga stran i tako napred. Ako pak armonika zagudi onu staru: „Vino pije Kraljeviću Marko" onputa opru uše sve tri strani i svi ... moru, koliko moru.

Fr.: More armonika brčet, kako ju je volja, ma kade zemlja dobro rodi, onde ni tugi ni žalosti. A ako se pak kadagod ljudi mej sobum malo i popravdaju, pak ča j' to? Ter se i olita va čovek posvade, a kamo da ne će čovek s čovekom!

Jur.: Ja sam vavek govoril, da je čovek jedna čudna stvar. Ako sa svemi žive va Božjem mire, zlodej ga tanča, da se bu s kim popravda. Ako je s kem va svadi — sopet ni zadovoljan, i sve bi otel, da se kakogod pomiri. Pak kada se pomiri, ala Jovo na novo.

Fr.: A va svem tem je najčudnovateje to, da se više svadjaju ljudi siti, nego gladni. Ča mi ga je pak to?

Jur.: Ja bim rekal, da je sitem ljudem svadba već puti zabava, kako da bi je dan šport. I oni, namesto da hitaju vajer balotu — zmeraju jedan drugemu lopov... i tovari i sve tako. Nego tega je po sem svete, po sveh zemljah i gradeh, a mor se reć i va svakoj famije. Zato pustim mi to ča, pak govorimo raje od lepeh i dobreh stvari. Si čital, ča je ono nek dan naša Istarska Reč pisala od one lepe i vele fešti, ka je bila ovi dni dol blizu Crnegori, tamo va onem grade, ki se zove Peć (Ipek).

Fr.: Baš sam malo prej govoril o tem grade s Pepićem Grižinovem. On ga je videl, kada j' ono prej sedam osam let moral marčat va Albaniju. I još mi je rekal, da je va stare vreme ta grad bil za prave slavni Srbi ono, ča je za katoliki — Rim.

Jur.: Tako nekako. Oni su va onem gradu imeli od stareh vremen svojega patrijarhu, ki je bil nad svemi srpskemi crekvami. Ta patrijarha imel je svu crkvenu moć va svojeh rukah, a kako je bil patrijarha bil narodan čovek, tako je srpska crekva bila odvavek narodna. I sreća, da je tako bilo!

Fr.: A ja ... ja. Da su bili pod Rimom, bili bi za biskupa dobili već od jednega Bartolomasija, a za plovana već od jednega Brumeničinu, ki bi ih bil lepo namazal, kako je namazal i one naše na Volečkem. Ovako su oni imeli i za biskupi i za plovani sve sami najbolji domorodci, pak su zato i do današnjega dneva ostali dobri i kremeniti narodnjaki

---

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Crtica iz Poreštine

Hvala novovijekim izumima, doručkavao sam u Zagrebu, objedovao na Rijeci, a večerao u Trstu; drugi sam dan o podne bio već u Baderni, u krugu svojih milih i pričao im — živ telegram — najnovije vijesti. Na večer znalo je već cijelo selo, da sam došao i okupilo se na razgovor...

Zdrava je Marija. Večernji se zvuci malenog zvona na drvenom zvoniku razlijegaju tišinom, hiteći s brda vinorodnim prisojcima, u ubave doline, podsjećajući ljude, e je doba, da se konačno smire od napornog rada, povečeraju, nahrane blago u stajama i legnu da se odmore.

Na istoku trepere na tamnoplavom nebu zvijezdice, dočim je zapadno obzorje još uvijek zaliveno krvavim rumenilom već zapalog sunca. I mjesec je crven. Lebdeći par koplja nad morem ogleda se u valovima, na kojima ostavlja široke, rumene trakove, tako da ti se cijeli onaj dio mora pričinja sjajnim jednim blještavim zrcalom. U otegnutoj dugoj crti protegle se sve tamo od Rovinja do Novigrada svijetle luči, ladje ribarice.

„Biti će ribe," govore ljudi, a djeca se već unaprijed vesele sutrašnjim srdelicama.

Tu i tamo posjedali pred kućama na kamenim sjedalima ljudi; starci razgovaraju, a mladež se oglasila pjesmom.

I večernjom tišinom zabrujiše akordi otegnutog „molla", žalobnog i melankoličnog, kaošto je žalobna i tužna svaka naša pjesma, povijest naša i život naš od propasti galijota do danas. Razbiježe se pjesma o „lipoj Katarini", koju su ... zibljući je ... u more hitili, a mornari je na mrižu ulovili i z ribom je na placu donesli — — —

To je eto Baderna. Malen brežuljak s običnom seoskom crkvicom na vrhu, daleko na istoku Učka, na zapadu divno, svjetlucano more, po kojem plove ladje, večernji zvuci Zdravemarije, tugaljivo bugarenje pod selom — — —

Nenatrunjena tudjinštinom, nacionalno djevičanski čista, koči se Baderna ponosno na svom vrhuncu. Nije se šćućurila, stisnuta na okupu poput italijanskih gradića uz obalu, koji su se od straha pred neprijateljem, stisnuli zidajući kuću na kuću, nego se razvaganila širom brijega, svijesna svoje snage kuća od kuće na puškomet udaljena.

Rijetko je koje mjesto u Istri imalo da podnese toliko nasilja, koliko ona. Nije bilo sredstva, kojeg se ne latiše, da je skrše ili barem oslabe njezinu otpornost, no uzalud, ona je bila i ostat će svjetlonošom, visoko uzdignutom luči, za čitavu zapadnu Istru. Sve je kaznene ekspedicije ne zastrašile, svi je nasrtaji ne slomiše. I što je u cijeloj stvari još nazanimljivije, Baderna ne samo, da se nije dala asimilirati i odnaroditi, nego je dapače — može se reći — ona sama potpunoma asimilirala onih par italijanskih porodica, doseljenih ovamo, trbuhom za kruhom, u sedamdesetim godinama.

Narod šiban sa svih strana, uništavan moralno i materijalno svakim danom sve to više, šuti, uvukao dušu u se, ali ne popušta. Ne da se! Nema slobode, ni one slobode, koju se obično daje najprimitivnijim kolonijalnim urodjenicima. Ali je duša toga naroda slobodna, čista, djevičanska. Nju mu ne opoganiše sva ulja, ne uništiše mu je sva nasilja.

„Režite nas, palite nas, tijelo naše smrvilite, duše naše niste," rekao bi naš pjesnik.

Zamislite naš progonjeni narod, koji nigdje ne smije da se posluži svojim materinskim jezikom, ni na sudu, da se obrani, ni u školi, da se prosvijetli, ni u crkvi, da se Bogu pomoli, kolika mora da je njegova duševna snaga, otpornost i nacionalna svijest, kad nakon tolikih patnja i razočaranja ne samo da se nije prignuo ili bar privremeno pomirio sa sudbinom, kaošto se to dešava sa svim potlačenim narodnim manjinama, nego je još jače, poletnije i više digao narodni stijeg.

Na izborima nije mu bilo dozvoljeno da manifestira svoju volju. U svijet je bilo jednostavno javljeno, da se je narod u Istri skoro sasvim ustegao od glasovanja. Kad bi svijet znao uz kakve se je prilike morao da ustegne! Kad bi svijetu bila poznata ona upravo paklenska paljba, koja se prosula na porečkih brežuljaka po našim ljudima, koji su htjeli da udju u grad, da izvrše svoje najelementarnije čovječje pravo, koje je svim kulturnim državama svijeta sakrosanktno!

Nekoliko dana pred izborima ponijela se selima vijest, da će se poštivati svačije uvjerenje, izbori da će biti slobodni, da je svakome zajamčena lična sloboda, a narodna slavenska stranka da šalje jednog svog izaslanika u Badernu, na prozbori narodu. Da ste tada vidjeli siromašni taj narod! Ceste, putevi i staze oko Baderne vrvjeli su mnoštvom, koje se slijevalo u nju. Narodu nije bilo teško prevaliti i četrdeset kilometara samo da uzmognu čuti „svoju besidu, svoga čovika." Ljudi su dohrlili pješice čak iz Kanfanarštine, Žmini

[illegible] da nisu Turki zahtevali od nih [illegible] ski maše i pivaju!

[illegible] da su Turki imeli [illegible] bili bi morda i oni [illegible] i na ta[illegible] misal. Ma kako oni [illegible] kulturi, pustili [illegible] pivaju va zajik[illegible] molit se Bogu i Majki Božjoj.

[illegible] aki su poredni ljudi [illegible] ima još poredne [illegible] da se [illegible] krizam i [illegible] mogal [illegible] dopustit, da se [illegible] va Pazine, va Kastav [illegible] Gore poltirali [illegible] ? Zato zač nisu [illegible] da [illegible] na svoj red [illegible] svoje. Ta [illegible] progonstva su se [illegible] kada doga[illegible] va Turskoj, da bin [illegible] mogal [illegible] znam koliko [illegible] va keh su re[illegible] niki srpski mirno masili i vadili kr[illegible] nski nauk, a Turci njim [illegible] nis [illegible] etali.

[illegible] puli nas? [illegible] one furia[illegible] ovini?

Kako ne? Tan [illegible] stoji crno na belem [illegible] je talijanski [illegible] viđel [illegible] nas, ovadnje Jugoslavene [illegible] ni[illegible] dan tako bizo premudal va Talijane [illegible] ko fratri, zač da prosti narod nijedne[illegible] ne veruje tako slepo kako fratrom.

Ja bim ot[illegible] malo videt [illegible] našega [illegible] čeka, ki bi slepo veroval jednemu ta[illegible] nskemu fratru. Neka se gospoda ne [illegible] raju. Mi znamo [illegible] čem smo. Talijanski [illegible] mistar je neki dan rekal dahtoru Wil[illegible] mu čisto i bistro, da mi moramo postat [illegible] šom i telom Talijani. Mi mu pak čisto [illegible] bistro odgovaramo, da ako smo nekako [illegible] dom njihovi, da mi dušom ne ćemo ni[illegible] eda bit ni Talijani ni Nemci, nego ovo [illegible] smo, Hrvati i Slovenci. To će bit tako [illegible] nikako drugačeje, pak makar se stavili [illegible] glavu ne samo svi talijanski fratri [illegible] ego i svi slavenski Brumeničini, ako bi [illegible] k nam poslali s mislum, da nas pokr[illegible] jele.

Tako je! Danas već ne pomažu fufi[illegible] eci ni kod nas ni kod Talijani. Mi [illegible] namo, ča misle oni, a i oni znaju, da mi [illegible] islimo ostat, kakor smo bli. To je jasno. [illegible] punktum!

[illegible] Riftik!

IZ LANIŠĆA.

Naša općinska uprava u Račjoj Vasi danas [illegible] u dobrim rukama. Njom ne vladaju naši [illegible] maci ljudi, Slaveni u domaćem suknu, nego Kalabrež dr. Ciapeta, tajnik iz Trsta, pop [illegible] učitelj Sicilijanac i njegova mnogobrojna obi[illegible] lj. Oni su našli u Račjoj Vasi oko pet šest [illegible] ništvrednika, koji će sto puta za novac mi[illegible] njati i obraz i košulju. Unatoč toga danas [illegible] že ključeve naše nove općine i njezine bla[illegible] gajne te gospodare kako ih volja. Nas ništa [illegible] pitaju. Njima je glavno, da se bogate na [illegible] s račun i da gospodski žive. Ali ni to im [illegible] je dosta. Sada hoće protiv naše volje da [illegible] rade lijepo, novo, gospodsko stanovanje za [illegible] be i za općinski ured. Non c'è male — vele [illegible] qui a Račia Vas, soltanto ci vuole un [illegible] atto e un bel quartiere, una bella casa. [illegible] cciamola! I zaista, kako čujemo, doskora [illegible] početi da grade veliki palac. Nama La[illegible] šćanima to nije pravo, jer smo uvjereni, da [illegible] će ova italijanska gospoda plaćati dugove, [illegible] e učine za izgradnju općinske palače, nego [illegible] jadni pastiri, ugljenari i radnici. Lako je, [illegible] spodo, zidati tudjim novcem i piti na tudji [illegible] čun, ali mi to ne ćemo! Ne ćemo nit mo[illegible] mo. Siromasi smo, a kako stoji općinska [illegible] gajna, to najbolje znate i sami: znate, da je [illegible] zna kako stara bačva bez obruča. Dakle? [illegible] ustite nas na miru. Ako vam nije lijepo ni [illegible] bro u nas, a vi možete kamo drugamo... Ali [illegible] Boga nemojte činiti nove dugove, koje ne [illegible] te ni vi ni vaši platiti! Nama ne treba novih [illegible] gova, jer smo ionako zaduženi do grla.

Jeste li naručili „Istarske narodne pjesme“?

IZ LABINSTINE.

[illegible] je [illegible] pa će skoro [illegible] otvorenje škola, koju imamo mi [illegible] Mi smo se go[illegible] dine [illegible] godine morali [illegible] za jednu našu [illegible] nam to dati [illegible] po jeziku, već [illegible] Ne [illegible] Tako drete [illegible] [illegible] Pravi [illegible] pjev [illegible] jeziku, dok mu duše [illegible] pjesme naše odjekuju brijegom i dolom, gdje smo još jedini gospodari i vlasnici. To je [illegible] naše će ostati, pa makar [illegible] na nas [illegible]

IZ DRAGE PRI KOZINI.

Dobre pol ure hoda iz Bebunca proti Dragi stoji na strmi pečini staredavno, več sto let stara cerkvica, znana in priljubljena Boža pot domačim in daljnim vernikom. Ko se voziš z vlakom iz Kozine proti Trstu, se ti nudi kra[illegible] sen romantičen razgled. Na drugi strani str[illegible] mega hriba vidiš to cerkvico, ki tu sameva in vabi ob Marijnih praznikih božje potnike k službi Božji. Ta Boža pot nosi ime »Peč«, kar bi izviralo od besede »pečina«.

V nedeljo, 31. avg. je prišla do te cerkvice laško govoreča gruča iz Trsta in s silo odprla vrata. Ti vandali so odbili enemu svetniku in skoro vsem angeljem na altarju glave. Po cerkvi je bilo vse razmetano! Ljudstvo je razburjeno do skrajnosti!

Ka ni nikogar, ki bi skrbel, da dobe ti vandali zasluženo plačilo?

V ponedeljak, 8. t. m. bi se morala kakor običajno na ta dan vršiti služba Božja toda radi omenjenega bogoskrunstva se, žal, ni mogla vršiti.

Pripominjamo, da so se po vojni izvršili sedaj že tretjič taki slučaji.

Dasi so bili po naših krajih Turki, Francozi in drugi narodi, vendar nismo slišali, da bi se godili taki slučaji!

IZ PULJŠTINE.

Pada nam često kiša, pa će ove jeseni biti dobra paša. A to je i od velike nužde, jer smo imali veoma malo sijena. Jednog je dana pala najednom silna kiša uz grozan vjetar i uz samo minutu trajajuću tuču. Hvala dobrom Bogu, da je ta tuča (grâd) bila tako kratkotrajna, jer inače zlo bi bilo prošlo ono grožđje, koje se još nije pobralo. Ribolov srdjela, taj tradicijonalni posao naših sela uz obalu nije se ove godine obnesao onako, kako bi to potrebno i željno bilo. Jedino je taj ribolov unosan i jeftin za naše siromašne pučanstvo, pa će i toga radi dio naših ljudi ostati ove zime golih i praznih ruku. Siromaštvo se i mizerija stupnjuju i uvećavaju. Ali, puljsko se općini zato ni najmanje ne mrači pred očima, već ti ona bez milosrdja udara po ledjima našeg kmeta ili seljaka. Takse, taj najmiliji i valjda jedini nakit i ponos svih istarskih općina, svakim se danom povisuju i izumljuju nove. Pravi, pravcati novovijeki izumi. Tako se sada mora popisati sva rogata i nerogata marva, svakovrsna stoka, svinje i prasci i veliki i mali itd. u svrhu oporezovanja. Pa još da je neki engleski nestručni stručnjak rekao, da je u Italiji najmanja taksa!

IZ PEROJA.

I ovdje je slabo kao po čitavoj Istri. Porezi su veliki, a novaca od nikuda. Zarade nema nigdje. Ima dosta i takovih porodica, kojima već danas kuca glad na vratima. Nije ni čudo. U našim hambarima nema više pšenice. Kasnijeg kukuruza — ako dozrije — bit će za polovicu. Berba ne će biti slaba, samo se bojimo da će nam i ovogodišnje vino ostati u konobama kao i lanjsko. Maslina će biti vrlo malo. Računa se, da ove godine ne će nijedan seljak imati ulja preko svoje potrebe. Kako vidite, u ekonomskom pogledu stojimo tako slabo, da ne možemo gore. Ista je stvar i sa školama. Otkad je stupila na vladu fašistička stranka, imamo i mi Srbi tudju školu sa tudjim učiteljima. U jednu riječ: zlo u svemu, da gore ne može da bude.

IZ DEKANI (KOPARSTINA).

Dragi urednice! S teškim srcem moram Ti javiti, da se je naš narod u ovim krajevima previše podao pijančevanju. Dodji k nama kada hoćeš, uvijek ćeš naći mladića i muževa u gostionama. Tu se pije sve u šesnaest. Tko nema novaca, pije na dug. Više puta se dogodi [illegible], da žene i djeca kod kuće plaču, a suprug [illegible] oćevi pjevaju u gostionama bez ikakva obzira na porodicu i na svoje loše gospodarsko stanje. Posljedice tog pijančevanja strašne. [illegible] Danomice se pojavljuju u porodicama svadje, svudje propadaju seljačka imanja, nastaju tučnjave i krvoprolića itd. itd. Za dokaz navest ću Ti že danas samo jedan primjer. Pred nekoliko dana došao je Bartul Zadić sa svojim sinovima na marvinski sajam. Nakon što su kupili jednog krmčića navratiše se u gostionu, gdje su se sastali sa braćom Stefančić. Tu su pili i jeli do mile volje. Kad su [illegible] pamet u vinu, stali se prepirati i [illegible] je gostioničar izbacio iz gostione, ali time nije pomirio stranke. Par sata kasnije [illegible] noći, zavadjene su stranke počele i streljati jedna proti drugoj. Posljedica tega bila je ta, da su dvojica ostala teško ranjena. Ranjeni su odvezeni u tršćansku bolnicu. I tako će biti sada uništene dvije porodice: Zadićeva i Stefančićeva. Žalosno, ali istinito! Drugi put više!

Gospodarstvo

RIJEČ DVIJE O MASTIDBI.

Kod mastidbe vrlo je važno da doznamo, **koliko se šećera** nalaze u moštu. Glavne sastavine mošta jesu: voda, šećer i razne kiseline. Od tih sastavina najvažniji jest šećer, jer od količine šećera ovisi i vrijednost mošta. Čim više šećera sadržava mošt, tim bolje i jače bit će vino. Radi toga je dobro, da znamo, koliko šećera sadržava mošt, jer po tome izračunamo kasnije koliko alkohola ima vino. Količinu šećera [illegible] mošta doznajemo pomoću **mastomjera,** od kojih je najprikladniji takozvani **klosterneuburški Babov** mastomjer. Takav mastomjer nije skup, pa ga može svatko da kupi. Naručuje se kod **optičara** (ottico) u Trstu, Puli i drugdje. Tim se mastomjerom mjeri tako, da mastomjer jednostavno spuštamo u procjedjeni **svježi** mošt, što ga ulismo u stakleni **cilindar,** koji dobijemo zajedno s mastomjerom. Čim **dublje** tone mastomjer u mošt, to **manje** je šećera, a što više pliva, to imade mošt više šećera. Na gornjem djelu mastomjera čitamo količinu šećera u dotičnom moštu izraženu u procentima. Mošt može kod nas da sadržaje obično 8–24% šećera. Ako nam je procenat šećera u moštu poznat, izračunat ćemo i sadržaj (gradaciju) alkohola. Ako na pr. čitamo na mastomjeru, da imade dotičan mošt 16% šećera, imat će vino, koje se od njega dobije, po prilici $16 \times 0.6 = 9.6\%$ alkohola. Hoćemo li dakle da doznajemo količinu alkohola, koju će imati naše vino, ne treba nam drugo, nego da pomnožimo procente šećera, koje nam pokazuje mastomjer u moštu sa 0.6. Da bude naše vino dobro i stanovito mora da ima mošt barem **15% šećera = 8% alkohola.** Imade li naš mošt manje od 15% šećera, recimo na pr. samo 13% dobili bismo slabo vino sa 7.8% alkohola, te bi nam se u našim lošim i toplim konobama sasma lako pokvarilo. Takvom, slabom moštu moramo već za vrijeme vrenja dodati bar 2% to j. 2 kg na hektolitar običnog dobrog šećera.

Kad zgnječismo (zmastimo) grožđje, mošt od običnog bijelog grožđja, kako već gore kazasmo, odmah sprešamo. Zatim stavimo čisti mošt u već pripravljene bačve, da nam zavrije. **Bačve ne smiješ da napuniš do vrha, nego ostavi bar jedan deseti dio bačve prazan, jer se mošt, kad zavrije digne, a ako je bačva puna, mošt bi preko curio.**

Prava je glupost, što neki tvrde, da bi takvo curenje mošta iz bačve za vrijeme vrenja bilo korisno, jer da time izadje iz bačve sva nečistoća i smrad.

Na svaku bačvu sa moštom postavimo **vreljaču** za burno vrenje, koju možemo da nabavimo u dućanu željeza ili kod kakvog lanternina (klepara). Ne dobijemo li vreljače, stavit ćemo na tapun **čistu, platnenu vrećicu, koja je napunjena pečenog pijeska.** Vreljača za burno vrenje odnosno vrećica sa pjeskom ostane na tapunu dok ne **prestane burno vrenje.** Čim prestane burno vrenje, skine se vreljača za burno vrenje ili vrećica te se bačva do vrha napuni moštom i postavi na tako napunjenu bačvu drvenu vreljaču za tiho vrenje ili ako takve nemamo onda je polagano začepimo (tapun se ne smije zabiti!) običnim tapunom.

Vrenje se mošta najbolje vrši, ako je temperatura u konobi oko 16° C. Ako je više 20° C, onda mošt vrije prebrzo, a ako je manje od 16° C, vrije previše polagano, što isto nije dobro. Mi pak možemo na najjednostavniji način da regulišemo toplim. Na primjer: ako je pretoplo, onda po danu, kad je toplo, zatvorimo da regulišemo toplinu. Na primjer: ako je prehladno radimo obratno to j. po danu otvaramo, a po noći zatvaramo.

No kod nas u Istri nije nikad temperatura u konobi za vrijeme vrenja mošta skoro nikad preniska. Moramo ipak da pazimo, da se vrenje normalno i što prije vrši, jer ostane li u mladom vinu nepovrijanog šećera, u proljeću, kad stopli, počinje takovo vino opeta da vrije i postane mutno. U mutnom su pak vinu klice raznih vinskih bolesti, koje se razviju i koje mogu vino više ili manje da pokvare.

Kod gnječenja (maštenja) i prešanja grožđja mora da vlada u dotičnim mjestima stroga čistoća. Dotična mjesta valja često pomesti i oprati. Orudje i posudje, koje niti više ne trebaju, dobro ih uvijek isperi i osuši! Pamti, prijatelju, da svaka nečistoća kod maštenja i vrenja u moštu, pokazat će se i kasnije u gotovom vinu, i to još izrazitije, a teško ili uopće se ne da poslije popraviti. **Fran Trampuž.**

Politički pregled

Umorstvo fašističkog poslanika u Rimu.

U Rimu bio je u petak ubijen fašistički poslanik Armando Casalini. On se prije podne vozio tramvajem u pratnji svoje kćerke. Za vrijeme vožnje ispalio mu je radnik Corvi iz neposredne blizine tri metka u glavu. Casalini je prevezen u bolnicu, gdje je odmah preminuo. Atentator je pokušao da pobjegne, te je pucao i na progonitelje, ali je ipak uhvaćen. On je navodno izjavio, da ne pripada nijednoj partiji. Narodni poslanik Casalini nije bio istaknuti član fašističke stranke. On je svojedobno bio član republikanske stranke, odakle su ga isključili zbog njegovih simpatija za fašizam. Njegova djelatnost bila je posvećena u glavnom organizaciji fašističkih sindikata. Vijest o umorstvu uzbunila je sve duhove. Fašistički listovi optužuju opoziciju, da je umorstvo plod podjarivanja mržnje protiv fašizma. »Corriere della Sera« donio je vijest da je ubojica postupao iz ličnih motiva, pa su fašisti iz prodavaonica uzeli sve egzemplare lista i spalili ih. Kasnije su fašistički demonstranti otišli pred štampariju lista i razbili prozore redakcije, koja se nalazi u istoj zgradi. Malo kasnije došao je u redakciju fašistički narodni poslanik Maggi i pozvao direktora lista senatora Albertina, da otputuje na nekoliko dana iz Milana, ili obustavi izlaženje lista, jer ne može preuzeti jamstva za njegovu ličnu sigurnost. Senator Albertini se je odlučno odupro tom zahtjevu izjavivši, da će ostati na svom mjestu pa makar izgubio glavu. U nekojim mjestima došlo je i do krvavih incidenata izmedju fašista i opozicije. Zaplijenjeno je i nekoliko opozicijonalnih listova. U ponedjeljak se je vršio veličanstveni pogreb ubijenog poslanika Casalini-a. Za vrijeme pogreba bio je obustavljen malone po cijeloj Italiji rad.

Pred rekonstrukcijom jugoslovenske vlade.

Prošle nedjelje održala se u Zagrebu velika skupština Radićeve stranke. Skupštini je prisustvovalo ogromno mnoštvo naroda. Predsjedao je dr. Maček, na nastupilo je više govornika, medju kojima, dakako, i predsjednik HRSS g. Stjepan Radić. Radić je ovaj put govoriv u pomirbenom tonu. Zagovarao je sporazum sa Srbima izjavljajući, da je hrvatsko narodno zastupstvo zaključilo, da stupi u vladu. Radićevi su pristaše sa naročitim zadovoljstvom primili tu izjavu na znanje te burno klicali: »Živio kralj! Živili Srbi!« Na skupštini je vladao posvemašnji mir i red.

Taj zaključak Radićeve stranke, da stupe u vladu, učinio je najugodniji dojam na srbijanske političare. Narodni poslanik demokratske partije Popović izjavio je dopisniku zagrebačkih »Novosti«, da je ulaz predstavnika Radićeve stranke u vladu od neobično velikog značaja, nesamo za unutarnji, nego i medjunarodni položaj. »Vijest, — veli Popović — da Radićevci stupaju u vladu, najprijatnije je primljena od sviju elemenata, nesamo kod demokrata nego i kod drugih partija. Ja sam uvjeren, — nastavlja Popović — da će to odmah imati ogroman značaj po naš ekonomski život. Podvlačim odmah: Mi Srbi bili smo zadovoljni već samim odlaskom hrvatskih poslanika u parlamenat, a ulaskom njihovih predstavnika u vladu, potpuno se normalizuje sve, što do sada nije bilo u ravnoteži. Mislim da će okolnost, da HRSS ulazi u vladu, u prvom redu zadovoljiti Krunu. Akcija rada u parlamentu predhodila je ulasku u vladu, a ulazak Radićevih prijatelja u vladu, predhodit će samoj pozitivnoj akciji predsjednika vlade g. Ljube Davidovića za normalizovanje cijele države...«

U političkim se krugovima u Beogradu drži posve sigurnim, da će uslijed najnovijeg zaključka HRSS doći u najkraće vrijeme do rekonstrukcije vlade. Koje portfelje će dobiti Radićevci, to se još ne zna.

Narodna Skupština sastat će se u oktobru.

Teodor Aleksandrov — ubijen!

Zloglasni Teodor Aleksandrov, vodja revulucijonarnog pokreta u Makedoniji, bio je ovih dana umoren. Umorili su ga vlastiti pristaše. Teodor Aleksandrov bio je ovih dana pozoven na neki sastanak, koji se je imao držati na jugoslovensko-bugarskoj granici, u mjestu Petrić. Aleksandrov se je odazvao tom pozivu. Putem su ga pratili njegovi najbolji i do sada najvjerniji prijatelji, Vlahov i Reteranov, koji su ga nenadano u blizini napomenutog mjesta napali i ubili.

Par dana iza umora dao je bugarski general Protogerov, član središnjeg odbora makedonske revolucijonarne organizacije, svečano pokopati umorenog Aleksandrova. Na grobu je držao izazovni govor, kojim je pozivao prisutne na osvetu. Njegov govor nije ostao bez uspjeha. Malo zatim bilo ubijenih oko 12 protivnika revolucijonalnog pokreta u Makedoniji. Pokolji se nastavlaju.

U Jugoslaviji prate budnim okom razvoj dogadjaja u Bugarskoj.

Novi jugoslovenski poslanik u Čehoslovačkoj.

Ovih dana imenovala je jugoslovenska vlada g. Svetozara Rašića, bivšeg jugoslovenskog konzula u Trstu, svojim poslanikom u Čehoslovačkoj.

Danska raspušta svoju vojsku

Danska je prva zemlja u Evropi, koja raspušta svoju vojsku. Dansko ministarsko vijeće prihvatilo je osnovu za razoružanje, kako je predložio ministar vojni, prema kojoj mjesto dosadanje vojske dolazi rezervni redarstveni zbor, koji će medju ostalim imati zadaću, da čuva obalu i državne granice, štiti ribarstvo i pobija kriomčarenje. Ratna mornarica bit će skoro sasvim napuštena, a najprije bojni brodovi. Naprotiv zračna ratna mornarica će se sačuvati i još uvećati.

[illegible] ne, Fuškulina, Tara i od druguda samo da [illegible] pol sata slušati »svoju rič«. A to nisu [illegible] besposleni vikači, žene i derišćad, koji na [illegible] dskim skupštinama sačinjavaju dvije tre[illegible] ne »svijesnih izbornika«, već su to bili zreli [illegible] uževi, koji su ostavili poljski rad, kuću i [illegible] ago, da se okrijepe makar samo na pol sata [illegible] narodnom riječi, koja im je zabranjena u školi [illegible] općini, u uredima, pa čak i u crkvi.

Toliko žedja izmučeni taj i napaćeni narod [illegible] svojom besidom.

Imade li igdje na svijetu ikoja stranka, [illegible] narod, koji bi, gladan i žedan, prevalio [illegible] četrdeset kilometara samo zato da [illegible] pol sata slušati govor u svom jeziku? Dvojim.

Baderna ima i svoju školu. Italijansku da[illegible] Hrvatsko je davno već odzvonilo. [illegible] su u njoj dostojni sinovi svojih otaca. Otporna, tvrda, ne daju se. Uspjeh je u školi minimalan. Toliko da djeca nauče ono neko[illegible] slova, pa da onda kod kuće zajedno s [illegible] pročitaju obligatno nedjeljno štivo: [illegible] Jurinu i Franinu, odnosno šaljive [illegible] in nezgode malenog Jurića.

Prava škola započinje kod kuće, uz ognji[illegible], kad im otac, koji je za svjetskog rata, [illegible] putovao pola kugle zemaljske, prošao sva [illegible] šta, stane pričati o narodu i rodu našem, o silnom Slavenstvu, čija se zemlja prostire u beskonačnost, čija je domovina »od sjevera široka do juga, od istoka do zapada duga.« Na večer se uz praskanje vatre na ognjištu širi duševno obzorje malih učenika. Ovdje crpe na nepresušivom izvoru slatku duševnu hranu, koju im u školi učiteljica, iz dalekog Milana, tudja i daleka, nikako ne može da pruži.

Nekada je Baderna imala i svoje gospodarsko društvo. Ogromnu vinarsku zadrugu, koja je znala godišnje eksportirati do dvije hiljade hektolitara prvorazrednih vina. Danas je propala. Živ primjer nevaljale uprave. Razni upravitelji i gospodarski stručnjaci dovedeni ovamo — Bog te pita odakle! — doveli su je do propasti.

Imala je i jednu zadrugu za štednju i zajmove, koja je prije dobro vodila a znala bi i danas raditi. Ali i ona se nalazi u krizi, u krizi zbog propasti gospodarskog društva, koje njoj duguje silnih novaca.

Osiromašjela, nekad se kupajući u vinu, ne poznavajući drugog kruha do bijele pogače, danas često i kruha gladna, to je eto Baderna.

Ipak se ne da! Djeca se radjaju i rastu u bijedi, ali se čeliče. »Il maledetto monte«, kako ga jednoć nazvaše porečki fašiste, još stoji čvrst i nepokolebiv u svom uvjerenju, pun narodnog ponosa — — —

Domaće novosti

Narodni koledar za Istru «Franina i Jurina» za godinu 1925.

Istarska književna zadruga» položila nam je na stol lijepi krasni dar: Narodni koledar za Istru Franina i Jurina za godinu 1925. Zaista krasna knjiga! Ima 214 stranica i dvadeset slika! Štivo praktično, poučno i svakovrsno. Osobito za našeg seljaka i seljakinje ima vrlo mnogo praktičnog materijala. tabela i članaka te receptâ za kuhanje, koje su već prokušale Luca i Mara. I ovog i onog — svega ima! A slike! Narodne nošnje iz Istre, slike sa izbornih sastanaka, ranije slike Franine i Jurine, Luce i Mare, te slike o velikim životinjama, izumrlim u pradavnini. i jedno veliko iznenadjenje! Potanji opis koledara donijet ćemo u narednom broju Istarske Riječi. Za danas je dosta, kada kažemo, da se sa Franinom i Jurinom ne može više niti govoriti, jer im je lunarij udario u glavu. Samo se smiju i pjevajući idu od sela do sela, te rasprodavaju koledar. Cijena je vanredno niska, tako da ga svatko može da nabavi.

Glavna skupština «Dijačke Matice» u Trstu.

Prošle nedjelje obdržavala se II. glavna skupština »Djačke Matice«. Skupština je bila vanredno dobro posjećena. Zastupana su bila ova društva: Slov. akad. fer. društvo »Balkan« u Trstu, jugosl. akad. fer. društvo »Istra«, Slovenski djački savezi iz Gorice, Udruženje slavenskih srednjoškolaca u Italiji, Djački klub »Nikola Tommaseo« u Trstu itd.

Skupštinu je otvorio predsjednik, g. dr. I. M. Cok, koji je najprije pozdravio prisutne. a zatim se osvrnuo na velevažnu zadaću Djačke Matice i njeno poslovanje u minuloj školskoj godini. Broj srednjoškolaca i visokoškolaca raste iz godine u godinu. Naše se djaštvo — veli predsjednik — nalazi u velikoj materijalnoj stisci. Da je tome uistini tako, to nam najbolje dokazuje ova činjenica: Lanjske godine primila je Matica molbe za preko 200.000 lira potpore. Na koncu govora sjetio se i pokojne Ane Dobide, koja je na želju svojeg pokojnog supruga zapustila čitavo imanje Djačkoj Matici.

Tajnik Djačke Matice g. Božić pročitao je zapisnik zadnje glavne skupštine i izvještaj o društvenom djelovanju. U svojem je izvještaju naglasivao važnost jednog jedinog potpornog društva za cijelu Julsku Krajinu. Nato je potanko ocrtao položaj društva. Prelazeći na prijeratno stanje našega školstva veli, da smo tada imali 10 srednjih škola i da je uz to mnogo naših djaka študiralo na njemačkim srednjim školama. Zatim je potanko prikazao statistiku našega djaštva i djačkih društava. visinu podjeljenih potpora itd. itd.

Računovodja g. dr. A. Povh izvjestio je skupštinare o stanju društvene blagajne, o proračunu i obračunu.

Konačno se prešlo na biranje odbora. Osim par iznimaka bio je ponovno izabran stari odbor.

Utisak našega naroda o krsnoj slavi u Opatiji

Pišu nam iz Buzeštine: Poslije euharistijskog kongresa na Trsatu. kuda je bilo pohrlilo mnogo našega naroda iz cijele Istre, navratismo se i na krsnu slavu »Ženskog Udruženja« u Opatiji. Za nas je bilo i jedno i drugo — euharistijski kongres i krsna slava — veliko iznenadjenje, nešto uzvišena. Osobito moramo spomenuti, da smo ostali do suza ganuti na krsnoj slavi. kad smo vidjeli onaj prastari, slavenski obred. Kod lomljenja kruha, kaošto i kod pjevanja onih lijepih i dirljivih pjesama. naša se duša popela u više. nadzemaljske sfere. Prisega sama je neopisiva. Vjerujte nam, da smo za nekoliko časa zaboravili na sve tuge i nevolje. koje môre našu dragu Istru, jer smo se u duhu nalazili ondje, gdje vlada vječna ljubav i blaženstvo. Večernja je predstava učinila na nas takodjer najbolji utisak. U kasnoj noći zapustismo Opatiju i otputismo se preko Učke svojim kućama s posvemašnjim uvjerenjem, da ćemo i mi — ma koliko nas mučili i proganjali — uvijek držati i cjeniti svoje stare narodne običaje i krsne slave. Utisci pak, što smo ih dobili na krsnoj slavi u Opatiji, ostat će za vazda neizbrisivi u našim srcima.

Istrani, ne nasjedajte varalicama!

Kako je poznato. svako je useljavanje u Sjev. Ameriku zakonski veoma ograničeno. A budući da u zemljama iseljivanja ima sve više svijeta, koji bi htio da se iseli, i to baš u Sjev. Amer. Države, pojavili su se u svim tim zemljama, a tako i kod nas, silni agenti za kriomčarenje u Ameriku. Njima lakovjerni svijest nasjeda. ali se redovno zlo provede. Američke su vlasti preduzele sve mjere da ovakova kriomčarenja spriječe. a to im tako dobro polazi za rukom. da je vrlo rijedak slučaj uspjelog kriomčarenja emigranata u Ameriku. Naprotiv, česti su slučajevi da američke pogranične vlasti ovakve prokriomčarene useljenike uhvate bilo kod samog prolaza granice, bilo u prvim pograničnim gradovima. Takovi nesretnici bivaju osudjeni na jednogodišnju robiju i onda otpremljeni u zemlju iz koje su došli. Američki »Hrvatski Glasnik« piše, da u Americi uopće nema zakona, koji se strože i neumoljivije primijenjuje od američkog imigrazionog zakona. U ovo nekoliko mjeseca — piše »Hrvatski Glasnik« — pokušali su mnogi stranci da se kriomice došuljaju u Sjevernu Ameriku. Kod pokušaja bili su svi uapšeni, odvedeni u državne tamnice i odsudjeni na godinu i nekoliko mjeseci robije i na deportaciju u domovinu. Iz toga jasno proizlazi, da bi bilo bolje, da naš svijet ostaje kuće, nego da sluša razne agente, koji im obećavaju da će ih prokriomčariti u Ameriku, dok im u stvari samo izmame pare i prokriomčare ih u — zatvor!

Jubilej jednog nacionalnog radenika.

Prošlog ponedjeljka proslavio je g. Spasoje H. Popović, direktor bitoljske »Južne Zvezde« i nacionalni borac na slavenskom jugu, dvadesetgodisnjicu svoga nastavničkog i javnog rada.

G. Spasoje H. Popović rodio se na neoslobodjenom jugoslovenskom teritoriju, u Baju, srezu lepinskom, koji se danas nalazi pod grčkom vlašću. Sin je protopresbitera Hadži Vasilija. a unuk čuvenog junaka i branioca hrišćana od turskog nasilja, popa Kostantina Bušskog.

Osnovnu školu učio je u Bitolju kao prvi djak prve škole, za čije se otvaranje zauzeo, ne samo njegov otac, već i on lično podnijevši kao dijete mnoge neugodnosti i mnoga maltretiranja od turskih vlasti, dok se naposljetku uspjelo da se prva srpska škola otvori.

Nižu gimnaziju učio je u Bitolju i Skoplju. a preparandiju u Pakracu i Aleksincu. Kao državni pitomac studirao je u Franceskoj (Mamirolle-Daub), višu školu L'ecole nationale des Industries de Mamirolle.

Poslije ratova. u kojima je učestvovao. otišao je u Južnu Srbiju, gdje od oslobodjenja pa do danas neprekidno službuje. Tamo je u Bitolju prije tri godine pokrenuo list Južnu Zvezdu sa zadatkom, da očuva duh i nacionalno obilježje u neoslobodjenom dijelu jugoslovenske Macedonije pod Grcima. a da u zemlji širi ljubav prema kralju, duhovnom i narodnom jedinstvu. na kome poslu i danas neumorno radi.

Svojim plodnim i patriotskim radom u Južnoj Srbiji. zadužio je svoj narod te mu, čestitajući dvadesetgodišnjicu želimo. da još dugo godina čuva nacionalnu stražu na vratima juga, a na ponos svoje države i svoga naroda, koga on tako toplo i tako iskreno voli.

60-godišnji starac zapjevao «Lijepu našu...» i odsjedio 10 dana u zatvoru.

Već 16 godina boravi u Rojanu kod Trsta Ante Rakić pok. Martina iz Medulina. Zaposlen je prostoj lici u Trstu. Poznat je kao pošten i marljiv radnik, koji svojim žuljevima hrani sebe i svoju porodicu. U svojem 60-godišnjem životu nije odsjedio niti jednog dana u zatvoru, pa bi svak bio mislio, da ga uopće ne će više zadesiti takva »čast«. Ali gle čuda!

Dne 31. augusta te godine vraćao se iz gostione kući. Na tršćanskom trgu »Unità«, blizu kr. prefekture, zapjevao je »Lijepu našu...« Nato su nadošla k njemu dva općinska pandura. Ovi su stali na nj kričati, da zašto pjeva jugoslovenskom kralju Aleksandru. Zaprijetiše mu, da će uapsiti i odvesti u zatvor.

»Ja pjevam — odvrati Rakić — ono, što me je moj pokojni učitelj Zec naučio u školi. Vi niste kompetentni, da me zatvarate radi tog pjevanja.

No panduri se nisu šalili. Uapsili su Rakića, odveli u Kaštel i tu ga pritvorili do drugog dana. Uveče su mu i pljunuli u lice. Rakićevi protesti bili su bezuspješni.

Drugog dana to j. 1. septembra bio je Rakić odveden na kvesturu (policiju). Tu su mu pročitali optužbu. »che Rakić inegiandeva al Re Alessandro«, a zatim su ga odveli u tamnicu u ulicu Coroneo.

Trećeg dana došao je k njemu u tamnicu istražni sudac. Rakić mu je ispričao cijeli dogadjaj i preveo na italijanski jezik »Lijepu našu...«, što ju je pjevao 31. augusta 1924. na »Piazza dell'Unità«.

Dne 9. septembra vodila se pred ovdješnjom preturom rasprava protiv optuženog Rakića. Kao svjedoci protiv optuženika nastupili su općinski panduri, Luigi Carciotti in Miziz, koji su ga prije uapsili. Na temelju njihovog svjedočanstva pretura je osudila Rakića na 10 dana zatvora.

Akademsko fer. društvo «Istra» u Pazinu (sada u Opatiji)

pozivlje sve svoje članove. da bezuvjetno dodju u što većem broju na redovitu glavnu skupštinu, koja će se obdržavati u Opatiji. u nedjelju dne 28. septembra u 10 sati prije podne sa ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika; — 2. Citanje i odobrenje zapisnika zadnje gl. skupštine; — 3. Izvještaj tajnika; — 4. Izvještaj blagajnika; — 5. Izvještaj revizora i apsolutorij starome odboru; — 6. Izbor novoga odbora; — 7. Citanje i prihvat pravilnika za fer. izlete; — 8. Citanje i promjene društvenih pravila; — 9. Imenovanje počasnih članova; — 10. Eventualija.

U slučaju. da nije prisutan dovoljan broj članova, skupština će se odgoditi za pol sata kasnije, te će se onda uz bilo koji broj članova obdržati. **Odbor.**

Porez na vino — ukinut!

Vlada je konačno uvidjela. da će ogromni tereti. što ih je naprtila na seljačka ledja. upropastiti mnoga i mnoga gospodarstva. pa je odlučila, da se ukine izvanredni porez na vino, koji je bio uveden s kraljevskim ukazom od 2. septembra 1918. i kasnije snižen od 20 na 15 lira po hektolitru. Od jučerašnjeg dana — 17. septembra 1924. — taj ukaz nema više nikakve valjanosti.

Opcinska zastupstva ili komesarijati ne smiju od sada naprijed da povećavaju općinske pristojbe na vino.

Dosadašnje prometne pristojbe (tassa sullo scambio) snižene su od jednog postotka na polovicu. Te pristojbe se plaćaju samo jednokratno: kod konsuma. Ostale transportne polakšice ostaju u krijeposti do 30. junija 1925.

Povećanje poreza na kavu i na šećer.

Radi djelomične konpenzacije za ukinuti porez na vino i za druge pogodnosti u prilog vinogradarstva vlada je smatrala potrebnim, da povisi porez na kavu, kavinu primjesu (surogat, cikoriju) i šećer. Porez na kavu povisio se za 200, na kavin surogat 70 i na šećer za 400 lira po kvintalu. — Tko će sada piti kavu?

Odlikovanje Rijeke.

Službeni list italijanske vlade, »Gazzetta Ufficiale«, objavljuje kr. ukaz. kojim se grad Rijeka odlikuje medaljom za gradjanske zasluge.

Svega po malo

Miš, koji pjeva kao slavulj.

Neki američki bogataš iz Cincinnatia obećao je svojim prijateljima lijepog slavulja. Pred nekoliko dana donio im je — miša. Miš je nešto cvilio, što je podsjećalo na pjev kralja ptica pjevica. Američki bogataš, Bobsley, bavio se već u mladim godinama tom idejom, da nauči miša pjevati. To mu je donekle pošlo za rukom time, da je miševe odgajao u društvu slavulja. Bobsleyev miš proslavio se u kratko vrijeme, pa je pjevao pred novinarima i u aparat telefona bez žica. Kažu da je na veliku udaljenost miš doista dao dojam slavuljeva pjeva.

Prodao ženu i dva sina za 200.000 lira.

U Tirolu desio se neobičan slučaj. Neki 26-godišnji Carlo Mayer tražio je posla kod jednog seljaka u Tirolu, uvjeravajući ga, da je imućan. ali se zbog obitelji momentalno nalazi u nuždi. Primili su ga u službu i on se zaljubio u gazdinu ženu. Gazda je pristao da mu proda ženu sa čitavim posjedom i sa svoja dva sina. jer se sprema na put oko svijeta. Odista je sklopljen i ugovor na 200.000 lira. Dotle je sve prošlo u najboljem redu i stvar bi bila tako i završila, da je Mayer isplatio kupovninu. Ali on je uživao sva pokretna i nepokretna dobra tirolskog seljaka, ne plativši ni pare. To je seljaku konačno postalo sumnjivo i on je zatražio informacije o kupcu njegove žene. Uvjerio se, da je njegov sluga čist od para kao sunce i da nema nikakvog imetka. Prijavio ga je oružnicima. koji su ga smjesta uapsili.

Zmija u krevetu.

Na posjedu američkog multimilijunara Eduarda Martiny-a dogodio se vrlo neobičan slučaj. Jedne noći probudila se njegova 15-godišnja unukinja Julka uslijed nekog čudnog uznemirivanja. Djevojčica je najedanput skočila iz kreveta i opazila pred sobom veliku zmiju, koja je ljutito plazila prema njoj. Prestrašena udari u plač. Na djevojčin plač dolete u sobu sluge i sluškinje te najprije oprezno odnješe iz sobe Julku, a zatim započnu ljutu borbu sa 1.60 cm dugom zmijom. Prije nego li su sluge i sluškinje uspjeli da ubiju zmiju. ova je ujela Julkinu uzgajateljicu.

150 dana bez kiše.

Ovih je dana prošlo 150 dana, otkad je Madrid bez kiše. Zadnja kiša padala je 6. maja. Od tada vlada neprekidno suša. Lišće je već otpalo iz drva. U Španjolskoj uopće ima pokrajina, koje danas pružaju sliku jeseni. Seljaci su radi toga uvelike ožalošćeni. jer se boje velike gladi.

Čovječji stvor, koji svakih pet dana mijenja spol.

U Palestini živi neki čudni seljak Khalil-Buhari, koji svakih pet dana mijenja spol. Izmjenice postaje muškog i ženskog spola. Prvih pet dana u mjesecu postaje muškarac. zatim pet dana ženska. pa opet pet dana muškarac. pet ženska itd.

Djevojka, koja mora na stavnju.

25. decembra 1904 rodila se nekoj [illegible] u Parižu lijepa kćerkica, koju se [illegible] općini 11. okruga pod imenom P[illegible] nik se kod unašanja zabunio [illegible] kao muško s imenom Pierre [illegible] djeca Pierette odrasla toliko, da [illegible] vojsku. Zato su joj poslali poziv [illegible] Kako žene u Francuskoj [illegible] vojnu dužnost, otac je počeo protest[illegible] djevojka da se ustvrdi spol njegov[illegible] Vlasti su odbile njegov prijedlog [illegible] morala na stavnju.

Novi izum za gradnju kuća.

Kako engleska novina Daily He[illegible] vlasnik jedne djelavnice u Rotherd[illegible] je novi tip kuća, koje će se Prev[illegible] Takove kuće postavit će se vrlo l[illegible] tat će oko 275 funti sa deset [illegible] jednom tapaonom

Židovi grade u Palestini novi grad.

Odbor za podizanje Palestine sa[illegible] osnovu da izgradi u svetoj zemlji [illegible] ski grad — Chicago. Troškovi iznosit [illegible] lijuna dolara. Novi grad Chicago bit [illegible] djen za Židove koji ne mogu [illegible] S. Države.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 17 IX. Jedna engleska lira [illegible] stoji 121.75 ital. lira; 1 američanski dolar [illegible] ital. lira; 100 švicarskih franaka 431 ital. [illegible] 100 franceskih franaka 121.75 ital. lira [illegible] čehoslovačkih kruna 68.70 ital. lira; 100 slovenskih dinara 32.30 ital. lira; 100 [illegible] skih leja 12.50 ital. lira; 1000 madž[illegible] kruna 31 ital. cent.; 1000 njemačko-au[illegible] kruna 32 ital. centezima.

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

Gospodin V. I. Mandić iz Amerike sa[illegible] u fond lista 42.80 L. Srdačna hvala! [illegible] dali se i drugi!

DOPISNICA UREDNISTVA.

Općina Klana. — Citava stvar [illegible] se u rukama našega narodnog poslanika Wiliana. Svojedobno bilo mu je sve pr[illegible] zajedno sa izradjenim zakonskim [illegible] (progetto legge).

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

JAVNA ZAHVALA.

Svim prijateljima i znancima, koji su nam prilikom zadnjeg teškog udarca iskazali ljubav te otpratili do zadnjeg počinka našeg milog pokojnika

Frana Šepić Tometovog

posjednika i trgovca

izrazujemo ovim putem najtopliju zahvalu.

Napose se zahvaljujemo gg. dru. Anti Grgurini i dru. Janku Mavroviću, koji su svojom požrtvovnošću olakšali bol dragog nam pokojnika.

Zahvaljujemo vlč. gg. svećenicima Laksicu i Pilatu, župniku Veprinačkom, koji se je potrudio za popratak pokojnika.

Naposljetku se zahvaljujemo i društvu „Domoljub", koje je korporativno ispratilo pokojnika do groba.

Svim susjedima i znancima, koji su nam bili pri ruci u onim teškim časovima, izrazujemo najdublje blagodarenje.

Bog platio svima!

U RUKAVCU, dne 12. septembra 1924.

Rastužena obitelj Šepić Tometova.

Broj 43 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 25. septembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ"

…svakog četvrtka uveče. …drugog četvrtka donaša …i prilog „Mladi Istranin". …za tuzemstvo iznaša …lira na godinu, a za …stvo 25·— lira. Ured… i uprava lista: Trst …ste) - Via S. Francesco …si 20-I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Pazite, roditelji!

…anska Austrija dopuštala je svim …m podloženim narodima, da u ško… …svoju djecu uče u materinjem jeziku. …pravom su se uvelike služili i austrij… …talijani, nerijetko i na štetu našu. No …smo sasvim tim i pod takovim prili… …a imali u Istri priličan broj škola, u …ma su učitelji našu djecu učili hrvatski …ovenski.

…što smo doživjeli?

…oživjeli smo to, da nam kulturna Ita… …oduzmilje ono, što su pod barbarskom …strijom imali svi, čak i oni, koji su bili …više gaženi i tlačeni. Italija nam ukida …e naše i razrede, jednoga za drugim. Mjesto svega onoga, što smo imali, ita… …nska nam vlada daje jednu sitnu …vicu.

…čemu je ta mrvica?

…vo u čemu: U onim našim bivšim raz… …ima, što su ih novi gospodari poitali… …ili, **moći će se od sada unaprijed naša …eca učiti hrvatski ili slovenski i to u po…ebnim, nadodanim urama.**

To je jedna vrlo mršava mrvica, ali …va je da je mi je ne smijemo otklo… Mi moramo da prihvatimo i najmanju …ku, gdje će se djeca naša moći da uče …vome materinjem jeziku. Doći će već …te ćemo mi i opet zadobiti naše stare …le, a dotle čuvajmo ono, što nam zakon …, iako nas ne zadovoljava. Prihvatimo …pe…bne, nadodane ure, gdje će naša …a moći da se uče u jeziku svojih otaca! …hvatimo ih i pazimo, da nam ne iz…aknu!

Zar bi nam mogle da izmaknu?

Vrlo lako! U školskoj naredbi stoji, da …se u tim nadodanim urama podučavati …ona djeca, koju budu roditelji ili …rbnici na vrijeme prijavili.

Zato na dan upisa treba da svak izjavi, …a želi, da mu se dijete uči i hrvatski od…nosno slovenski.

Ako otac ili mati ili skrbnik kod upisa …e izjavi, da želi, da mu se dijete uči i hr…atski, ono se dijete ne će učiti hrvatski …eć samo italijanski.

Vlast je odredila, da se za hrvatsku …oduku mora svako da prijavi nadajući se …a će mnogi naši to zaboraviti ili zanema…iti, pa da će se uslijed toga djeca učiti …amo italijanski.

Roditelji, skrbnici, pokažite na dan …pisa, da vi na to niste zaboravili. **Izja…ite pismeno, kako propisano, da želite, da vam se djeca uče i hrvatski.**

Njemački oci i njemačke majke u itali…anskom Tirolu izjavit će svi na dan upisa, …žele da im se djeca u nadodanim …ama uče njemački.

Slovenski oci i majke u Goričkoj, No…tranjskoj i u sjevernom kraju Istre svi će …jednoga zatražiti, da im se djeca u onim …sebnim urama uče slovenski.

A vi, naši istarski oci i majke? I vi ćete …do jednoga na dan upisa zatražiti, da …am se djeca u posebnim, nadodanim …ama uče hrvatski.

To ćete vi učiniti, jer to traži od vas …rodna dužnost.

To traži od vas i čast vašega jugoslo…venskoga obraza.

To traži od vas vaše narodno poštenje.

To traži od vas sreća i budućnost vaše …ece.

Zato treba da svi naši na dan upisa …raže, da im se djeca u onim nadoda…im urama uče hrvatski.

Tko to ne učini, bit će za sva vremena …igosan žigom sramote i narodnog izdaj…stva!

Poljodjelska kriza u Istri i vlada

Vlada je konačno uvidjela očajno stanje …tarskog poljodjelstva pa je odlučila, da …azove komisiju, koja će ispitati teško …tanje istarskog poljodjelca. Ta komisija …ma na to da podnese vladi svoje pred…oge, kako da se pomogne istarskom se…ljaku u pitanju poreza, kredita, prodaje …poljodjelskih proizvoda, poboljšanja (me…lioracije) tla, pošumljivanja itd.

U tu svrhu uputio je pokrajinski odbor …svim općinama okružnicu, kojom ih poziva …da najkasnije do 28. o. m. dostave istom …svoje prijedloge o gornjim pitanjima.

Ako se do danas nismo baš mogli pohva…liti sa odredbama i nastojanjima vlade, …pozdravljamo ovo njezino nastojanje i oče…kujemo, da vidimo, koliku će korist od …svega toga imati i **naš seljak.** Ne možemo …se naime **nikako riješiti uvjerenja, da smo …mi smatrani kao pastorče u obitelji.**

Vinska kriza u Istri

Šta ćemo s našim vinom?

Berba se vrši, a naš seljak zaprepašten pita: šta ću s vinom, komu ću ga prodati? Od kuda ću smoći novaca, da kupim hrane za obitelj, da platim poreze i takse? To su pitanja, koja se uvijek ponavljaju i na koja se već toliko vremena čeka jedno povoljno riješenje. A slično pitaju se vinogradari ne samo kod nas, nego u svim onim zemljama u kojima se proizvodi vino. Ne samo kod nas u Istri, nego u čitavoj Italiji vinogradari ne znadu što će s vinom. Računa se da ima danas pred novim vinom u Italiji još oko 15 milijuna hektolitara staroga vina, te vinogradari nemaju više ni mjesta kuda bi smjetili mlado vino. A slično je stanje ne samo kod nas, nego i u drugim državama: Pa i ono malo vina, što vinogradari mogu predati, moraju dati uz mnogo nižu cijenu, nego što jih košta. Kod nas ono malo sretnika, koji prodaju vino moraju ga dati po jednu liru i manje (rijedko kad nešto više). Dapače u augustu mjesecu o. g. nudjali su seljaci iz Vižinade bijelo vino po 50 cent., crno po 60—70 cent., a vino za butiljke po 1 L. do 1.20 L.! A neki je vinogradar iz Piemonta u Italiji — pisao još pred dvije godine, da njega košta **jedan kg grožđja jednu liru!** Koliko ga tek košta litar vina!

Pa koji su uzroci ove krize, ove gospodarske bolesti? Da li se ona može riješiti bez većih promjena u vinogradarstvu?

Općenito govoreći ima vrlo mnogo uzroka, a sve te možemo izraziti jednom riječju: uzrok je hiperprodukcija vina t. j. proizvodi se više nego se može potrošiti.

Nema kupaca za to što su osiromašili. Onaj, koji je trošio prije na godinu nekoliko stotina lira za vino ne može da i sada toliko troši, jer nema otkuda, a osim toga ima drugih važnijih životnih potreba, koje treba prije da namiri, koje treba prije da zadovolji.

Ovo vrijedi za čitavu Italiju, koja je bila od vazda već siromašna zemlja, te osim ugodnog podneblja i lijepih krajeva mnogo bogatstva nije ni imala. Ovo vrijedi posebice i za našu Istru, jer se danas naša kriza razvija u okviru italijanske krize.

Veliki dio dohodaka svakoga gradjanina progutavaju danas iracijonalni porezi, koji su osim toga i izvanredno teški i visoki.

Sveopća skupoća najglavnijih i najpotrebnijih predmeta progutava drugi dio raspoloživih sredstava.

Za nas u Istri otpao je sasvim jedan sloj, koji je prije mnogo i mnogo našega vina trošio: radnik. Veliki arsenal u Puli je zatvoren. Radnika, kojih je bilo u Puli do 9000, i koji su danomice po jedan litar vina potrošili, nema više. Broj radnika u Trstu je takodjer znatno snižen, pa opet s druge strane tako slabo plaćen, da tekar teškom mukom kuburi.

Svijet ne može da se seli, jer su najglavnije države koje su bile od važnosti za naše iseljenike, zatvorile napram Italiji svoje granice, i tako oni iseljenici, koji su prije u inostranstvu zasluživali i slali novac doma, sjede danas kod kuće i povećavaju samo siromaštvo. Kako već rečeno, industrijskih poduzeća, koja bi absorbirala te radničke sile, nema više. Tako svi gladuju kod kuće. Za nas u Istri vrijedi još jedan specijalni uzrok za našu specijalnu vinsku krizu: konkurenca italijanskih vina, koja imaju veću graduaciju, pa ih trgovci, koji su prije kupovali naše vino, danas radje kupuju, jer ih mogu lakše da podvostruče s vodom.

Konačno i oni krajevi, koji su prije najviše uzimali naše vino, danas su zatvoreni napram nama: to je osobito Slovenačka dotično Kranjska, t. j. zemlja, u kojoj se od uvijek mnogo i mnogo pilo i gdje je skoro svaka druga kuća krčma. Ona je danas zatvorena za nas, jer pripada Jugoslaviji. Glavni nam je trg za naše vino odrezan. Uostalom i tamo danas uz najbolju volju teško bi bilo rasprodavati vino u onim količinama kao prije rata, jer se i tamo osjećaju poslijeratne posljedice. Radi toga i svi koraci, koji su bili poduzeti u tom smjeru, da se nama opet otvori onaj trg, morali su ostati bezuspješni.

Glavar slovenačke ljudske stranke, izrazio se je o tom predmetu vrlo drastično: — Da ja pristajem na to, da se u Slovenačku uvozi istarsko vino, «ljudstvo» ne bi me više izabralo svojim poslanikom i ode moj mandat. Svejedno se kod prošlih i već zaključenih trgovačkih pogadjanja izmedju Italije i Jugoslavije kušalo, da se dozvoli uvoz istarskog vina u Jugoslaviju, i Jugosloveni bili su i pristali na jednu količinu od godišnjih 5000 hektolitara, uz uvjet, da bude vino isključivo iz Istre. Na to nisu htjeli pristati italijanski delegati, koji su opet gledali na korist starih italijanskih krajeva, nego su zahtjevali, da uvoz bude dozvoljen i za italijanska vina. I tako ne će se izvažati niti onaj kvantum od 5000 hektolitara.

Nuzgredno ćemo reći i to, da nekoji vrlo mnogo nade polažu u to, što je porez na vino ukinut. To su posvema neopravdane nade! U prvom redu za to, što se time ni najmanje ne odpada siromaštvo naroda, jer potrošači zbog toga ne će imati većih dohodaka, a u drugom radi toga, što ono 500 milijuna lira, prištedjenih u Italiji na porezu na vino, ide iz žepa kontribuenta (porezovnika) u žep države ne više u formi poreza na vino, nego u formi nove dotično povišene takse na kavu i šećer. Pa opet ne će ostati kontribuentu toliko, da može da troši i za vino.

O tome, kako bi trebalo da se vinska kriza izliječi, progovorit ćemo drugi put, jer smo uvjereni, da je vinska kriza pitanje općeg blagostanja.

Kad će doći do reda?

Naš narod u Istri živi pod takovim uslovima, pod tako komplikovanim administrativnim, ekonomskim i socijalnim okolnostima, da im nema para u cijelom svijetu.

U nas izlazi naredba za naredbom, zakon za zakonom, čudo za čudom, a seljak neprestano pada pod teškim križem nepodnosivih bremena. S jedne ga strane muči borba za svagdanji kruh, a s druge neopisiva gospodarska bijeda i protuzakonito odmjerivanje poreza.

Sa svih strana države poljodjelci protestiraju protiv nesnosnih poreza i traže od vlade, da ih snizi. I naš seljak u Istri, koji obično plaća veće poreze negoli Italijani u starim pokrajinama, protestira, ali uvijek uzalud. No pošto je naš čovjek upisan u zadnju kategoriju drzavljana, on mora u svemu da šuti i plaća, a o svojim pravima ne smije ni da pisne. To je vrlo žalosno, a posve istinito.

Da danas vladaju u Istri tako žalosne prilike, tomu su najviše krivi naši domaći Italijani. Oni su često puta posjećivali vladine organe i crnili naše mukotrpno seljaštvo, samo da ga kasnije lakše proganjaju. »Seljaku ne treba ništa vjerovati, — govorili su oni — on stoji bolje od gospode, on ima svega: vina, janjci, telci, kokoši, pilići itd. Na njega, ako hoćemo da zaboravi na svoje Slavenstvo, treba da pritisnemo porezima, taksama i batinama, pa će postati kao umiljato janje!...« Njihovi posjeti i govori nisu ostali »glas vapijućega u pustinji.« Naš seljak bio je najedamput opterećen sa takvim porezima i taksama, kakvim nema nigdje u svijetu para.

Pa što se s tim postiglo?

Baš protivno od onoga, što se želilo. Usporedo sa Slavenima počeli su propadati i Italijani. Početak nazadovanja i propadanja našega seljaka zadao je već ogromni udarac i italijanskoj gospodi u gradovima. Zato su sada i oni počeli galamiti protiv poreza i tražiti put, kojim bi se dovelo Istru do gospodarskog podignuća.

Tršćanski «Piccolo» u svojim brojevima od prošlog petka i utorka donosi pod naslovom «L'Istria e i suoi obblighi tributari» zanimivi članak, u kojem veli, da Istra apsolutno ne može da podnosi ovako ogromne poreze. Istra je — veli — siromašna zemlja. Stanovništvo Pule, Kovinja, Vodnjana, kaošto i cijele južne Istre, bilo je za vrijeme rata protjerano iz vlastitih kuća i evakuirano u Štajerskoj, Gornjoj Austriji, Češkoj i drugdje. Muškarci sve do 52. godine bili su na frontama. Njihovo je zemljište ostalo posve neobradjeno. Sva sila vinograda uništila je filoksera, tako da je seljak zapao u strašnu bijedu, iz koje ne će moći tako brzo da izadje.

«Prema našim informacijama, — nadovezuje «Piccolo» — **ogromni se porezi u Istri nisu utjeravali u suglasju sa izrazitim odredbama vlade.** Što više: bili su uvedeni skoro svi veliki i maleni porezi po italijanskom poreznom zakonu, a istodobno su se utjerivali sve do konca godine 1923. i austrijski prijeratni i zaratni porezi, povećani sa visokim dodacima, koji su po zakonu imali da prestanu koncem godine 1918.!

Posljedica ovakvog primjenjivanja poreza bila je ta, da je došlo do nevjerovatnih poreza i ondje, gdje su dohoci oporezovanika bili vrlo maleni.

I dok su se primjenjivali svi ovi austrijski zakoni o porezu, dole se nisu primjenjivali oni zakoni, kojima su se seljaku u Istri u nekim slučajevima (n. pr. u slučaju regeneracije vinograda) osiguravale stanovite olakšice. — Vlada je doista izdala neke naredbe, kojima bi se donekle imalo olakšati porezni tereti seljaka u Istri, ali od svih naredaba istarski seljak nije imao nikakve koristi. Naprotiv: on je morao da plaća veće poreze nego li italijanski oporezovanici u starim pokrajinama, koji su kudikamo bolje situirani od njega. No najžalosnije je to, da naš seljak u Istri nije imao prava da rekurira, dok je to italijanski seljak mogao da čini.

Pismo iz Jugoslavije

Zagreb, 19. rujna.

Velika javna skupština H. R. S. S. i njezini odjeci. - Radićevci ulaze u vladu Ljube Davidovića. - Na putu sloge i sporazuma.

U posljednjoj političkoj sedmici najviše je pažnje pobudila velika skupština Hrvatske Seljačke Republikanske Stranke, koja je, kako se u prošlom broju javilo, održana dne 14. o. mj. u Zagrebu, na ogromnom Mažuranićevom trgu. S njom u savezu mnogo se govori o predstojećem ulasku Radićevih zastupnika u ministarstvo.

Na nedjeljnoj radićevskoj skupštini bilo je prisutno oko 50 hiljada ljudi. Zbor je imao da naglasi svoje pristajanje uz Davidovićevu vladu reda, rada, sporazuma i jednakopravnosti, a prometnuo se i u beskrajno klicanje srpskom seljaku, Šumadiji, čiki Ljubi itd.

Sa goleme govornice, kraj gosti iz svih krajeva, progovorio je Radić o promjenama u inozemstvu i u zemlji. Pokazao je na primjer, kako engleska radnička vlada sklapa ekonomski i, donekle, politički ugovor s radničkom i seljačkom Rusijom; kako su, s Herriotom, i u Franceskoj došli na vlast mladji i naprednjii ljudi. I u nas se — veli Radić — izvela promjena na bolje. Vlada g. Davidovića može se nazvati vladom zaštite zakona i jednakosti. Ona, doduše, nije ni seljačka ni republikanska, ali je u duhu evropske demokracije i evropske miroljubivosti. Pod njom nesamo da se može govoriti o sporazumu, nego se on može, a i mora, oživotvoriti. Ako ko medju Hrvatima ima mržnju na Srbe, na stranu! Ako ko medju Srbima mrzi Hrvate, na stranu! Ne ćemo se više u krvi valjati, hoćemo rada! Srpski je seljak ono isto, što i hrvatski.

Nakon kraćih govora raznih poslanika uzeo je riječ narodni poslanik g. pop Djoka Popović, pristaša Davidovićeve stranke. Čim se pojavio na tribini nastade neobično dugo i urnebesno klicanje njemu, vladi, Srbiji i sporazumu. On je isporučio pozdrav srpskih seljaka.

Konačno je opet govorio Radić i to o svojim shvatanjima o seljačkoj državi. On je izmedju ostaloga rekao i ovo:

»Mi iskreno idemo za tim, da našu politiku dovedemo u sklad sa politikom najboljih sinova srpskog dijela našega naroda. Srbi su monarhiste, a Hrvati republikanci. Ipak se može desiti, da i republikanci ozbiljno računaju s monarhijom.

Mi ćemo ući u vladu, koja nije republikanska, jer vodimo politiku razuma. U našoj državi monarhija je drugi ustavni faktor, a narod prvi. Mi Hrvati tražimo, da se ukloni rat i svako izazivanje. I sad cijeli naš sporazum ovisi o tom, hoćemo li moći s tom vladom postići, da Jugoslavija bude seljačka država.

U našem unutrašnjem životu treba prosvjete i mira, treba knjige i slobodne riječi, a gdje se pojavi sablja, da smeta toj slobodi, s njom na stranu, a ne bude li htjela poslušati, narod će je slomiti.

Ali ipak — produžuje Radić — moramo imati pred očima, da su neki naši susjedi još i danas ludi. Radi toga nam je potrebna jaka obrana. I ako bude Italija i nadalje posizala za našom zemljom, mi ćemo s njom da obračunamo. Za par dana bit ćemo gotovi, jer je takav strategijski položaj. Na obranu naših zajedničkih granica može da ustane ne milijun ili dva, nego pet milijuna ljudi, kojima u junaštvu nitko nije dorastao...«

Na zboru je vladao potpuni red. Svi očevici priznali su, da je oduševljeno klicanje Srbima i slozi bio jedan nada sve veličanstven prizor, kakav se vidio jedino g. 1918., prigodom oslobodjenja.

Dakako da različite novine značenje gornje skupštine prikazuju različito. Beogradska »Demokratija« od 16. o. mj. u članku »Zajedno sa Hrvatima« vidi u danas već sigurnom ulasku Radićevaca u vladu zalog bolje budućnosti, uspjeh Ljube Davidovića i pošten, ozbiljan i parlamentaran korak hrvatskih seljaka

Sušački Novi List pozdravlja Radićeve odluke ovim riječima: Ustraju li Radić i HRSS na terenu politike sporazuma, usvoje li oni onu politiku posvema kao svoju, oni će ne samo ostati apsolutni gospodari u hrvatskoj domovini, nego će svoj upliv proširiti daleko preko nje, i otvorena su im vrata da postanu sudbonosni faktor u životu čitavog južnog slovenstva da postanu odlučujućim faktorom u sredjivanju odnosa nesamo hrvatsko-srpskih nego i srpsko-bugarskih. Oni, dakle, mogu postati tvorci Jugoslavije, u potpunom smislu riječi, od Triglava do Varne i Burgasa...

Beogradska Pravda, organ Davidovićeve stranke, piše, da će zadnji zbor Radićevaca u Zagrebu ostati trajno zabilježen u političkoj historiji Jugoslavije. Predstavnici hrvatskog dela našeg naroda — zaključuje napomenuti list pokazali su na tome zboru, da su za jedinstvo sa Srbima, da nemaju ništa protiv Srba, a prvaci Hrvatâ, koji su sa osobitom toplinom govorili o Srbima, pokazali su, da su prekinuli jedared za svagda sa sejanjem razdora izmedju dva bratska plemena.

Zagrebački Jutarnji List gleda u ovoj skupštini triumf ideje sporazuma.

Obzor se veseli, da se nisu ispunile nade protivnika današnjeg režima, prema kojima bi izmedju Radića i vlade imalo na opisanoj skupštini doći do preloma. Radić je govorio umjerenije nego li ikada on je popuštao, ali nije odustao ni od čega: tako treba voditi politiku, ako se zbilja hoće doći do cilja.

Ovdješnji zajedničarski Hrvat naglašava, kako je ogromno mnoštvo seljačkog naroda pohrlilo u Zagreb da dade pristanak i odobrenje za politiku izmirenja sa onim Srbima koji hoće mir i sporazum... Sve nade protivnika narodnog sporazuma oborila je nedjeljna skupština HRSS, jer je znatno ojačala položaj Davidovićeve vlade...

Medjutim radikalsko Vreme (Beograd) ne misli, da se je položaj vlade učvrstio. Dapače je u opasnosti i zemlja. Radić ima veza s Moskvom i iza njegova povratka napadno se opaža kako seljaci i komunisti jedni drugima namiguju. Ne popusti li vlada Radiću, ona će ostati bez njegove potpore i pasti; popusti li mu, eto opasnosti za postojeći poredak u zemlji!

Zagrebačka Narodna Politika, list hrvatske pučke stranke, donosi u svom subotnjem broju uvodni članak, u kojem predbacuje Radiću, da je na svojem nedjeljnom zboru povredio načelo demokratizma. Nema u Jugoslaviji čovjeka, piše napomenuti list kojemu je više i češće u ustima riječ demokracija i koji se s tom riječi više razbacuje nego Stjepan Radić. Zanj je ona alfa i omega u političkom radu. Riječ narod digao je on na pijedestal božanstva i učinio narod sveznajućim, svemogućim, najsavršenijim i nepogriješivim. Inteligencija ne smije tog suverena niti doticati, ona ga smije samo interpretirati. Tako Stjepan Radić u teoriji. U praksi je on malo drukčiji. U nedjelju je on sazvao veliku skupštinu u Zagrebu. Narod je došao da čuje, zašto se to tako dogodilo, a umjesto Radićeva polaganja računa o dosadašnjoj politici čuo je nove bajke o seljačkoj državi. Narod, koji bi morao po Radićevoj nauci biti suveren, prema kojemu bi narodni poslanici morali biti odgovorni, koji bi sam morao davati direktive radićevskoj inteligenciji, bio je još jednom sredstvo za Radićevu paradu. Tom narodu nisu položeni računi, taj narod nije bio zapitan, što misli o novoj situaciji, već je taj narod, upotrebljen za jednu običnu manifestaciju. Radić je u teoriji najveći propagator narodne suverenosti, dok je u praksi najveći preziratelj te suverenosti i najveći tiran nad narodom.

Frankovačko Hrvatsko Pravo sa svog gledišta napada Radića, da je opustio svoj prvotni program i da je kapitulirao pred Davidovićem.

Beogradske Novosti pišu, da je vlada postavila Radića pred dilemu: ili u ministre ili u robijaše. Razumije se, Radić se odlučio za prvo, to više, što se nije prethodno tražilo od njega, da se odreče separatističkog, republikanskog i komunističkog programa. On će u vladu poslati svoje ljude, koji će biti moskovsko oko u Beogradu. Šteta, koju će država i narod pretrpeti od ovoga kobnog eksperimentisanja — zaključuju B. N. je očevidna, opipljiva i ogromna...

S jednakim nepovjerenjem gledaju u novo stanje stvari i ove novine: Samouprava, Beogradski Dnevnik, Riječ, Jutro, Slovenski Narod itd. Sve upiru prstom u to, što Radić ne odstupa od republikanizma i savezne države (federacije).

Skori će dani pokazati što je na stvari. Zasada se ne zna još točno, koja bi ministrstva Radićevci preuzeli. Nude im se četiri ministarske lisnice. Opaža se, medjutim, da se oni najviše interesiraju za Ministarstvo Šuma i Ruda, pa onda Ministarsvo Agrarne Reforme.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Jedna petgodišnjica. - Veliki ljudi u zapećku. Tri kategorije. - A mi?

Mršava, vrlo mršava bila je ovugodišnja proslava petgodišnjice d'Annunzijeve Sante Entrade. Ja sam bio na mjestu, gdje se skupljao korteo i čudio sam se, kako je to polagano išlo... Svakih pet minuta po dvoje djece, jedan čovjek i jedna žena. Trebalo je dugo, dugo, dok se na okupu našlo nešto oko stotine čeljadi. Išli su sumorno i bez volje, tako da bi ih čovjek dalje rinul, nego poslal.

I to da je Santa Entrada?

Ah, santa... pazienza!...

Onda se je to nekoliko ljudi stavilo u red. Muzika, pa nekoliko ljudi u crnini — pravi mali funeralčić. Da bude stvar malo veselija, ja sam učinio, što ne bi učinio nijedan pametan Riječanin naime i ja sam se pridružio onoj procesijici. Bio sam posljednji (kaošto smo mi Riječani uopće uvijek posljednji!), i dok su oni sprijeda pjevali nešto, što ja nisam mogao da razumijem, ja sam sklopivši na gladnom želucu ruke otpjevao: Che sia quel santo che sia, ora pro nobis!

I tako se je svršila prva petgodišnjica Sante Intrade...

Kakva će biti druga petgodišnjica, to ja ne znam, ali da ćemo ih do tada mi na Rijeci vidjeti od svakoga kulora, to je više negoli stalno. Jezgra svega onoga, što jest i što će biti, sastoji se u ovome: Zvalo se **Bućane** i učinilo se sve moguće, da se **Bućani** ovdje što jače učvrste, dakako na štetu rodjenih **kućana.** Najvećih zasluga imali su za to Rošo, stari Hofrat i naš Nino. Rošo je odmah poslije sloma otišao u Rim i ondje zaprisegao vjernost i držao jedan veliki govor, kojim je tražio, da se Rijeka anektira Italiji. Na povratku držao je u Veneciji još jedan ljepši govor. To je onaj famozni diskuras o Goldoniju i golubovima. Onim dobrim Venesijanima pričao je Rošo, kako je jedne noći Goldoni (lo sanno soltanto i colombi vostri!) otišao na Rijeku i kako je obilazeći gradom zavirkivao sad u jednu kuću, sad u drugu i negdje našao svoje poprsje, drugdje čuo govoriti svoj venecijanski dijalekt, tamo čuo pjevati pjesmicu Sotto il Ponte de Rialto i sve tako redom. U jutro, kad su pjetli počeli da kukuriču, Goldoni je otprhnul u Veneciju i sio na svoj pijedestal. Uto dodje k njemu golub sv. Marka pa će mu: — Gdje si bio noćas? — A Goldoni odgovori: — Bio sam doma... (a casa mia!...)

Venesijani pljeskali kao ludi. Pljeskali su oni i pljeskali a stari se Goldoni sa svog pijedestala sve smiješkao i smiješkao, i kao da će da kaže: Ostreghetta! e no saveu, da sam ja i prije toliko i toliko godina bio na Rijeci i tamo sam zavirio malo i u onu hrvatsku gimnaziju i vidio i čuo našega Roša, kako deklamuje: Ja sam Hrvat dušom tijelom... Ali o tome nije onda u Veneciji niko ništa znao osim onih golubova oko spomenika slavnoga Goldonija.

Danas to znadu već i vrapci. Kada Italijani danas govore ili pišu o Rošu, već ga nazivlju: «l'ex podestà delle tripe e delle birete. Ovih dana jedne su riječke novine iznijele čak i onu stvar o spomenploči, što ju je Rošo, kao riječki načelnik, god., 1915. predao onome Nijemcu, koji je kod Lošinja oborio italijanski Zeppelin — Città di Ferrara. Narodno Vijeće na Sušaku bilo je god. 1919. donijelo sliku one targhe uz popratno pismo naslovljeno: Caro Toni, ali su svi oni, koji su onda po gradu dijelili one letake, bili izbijeni i pozatvareni. Medjutim, što nije išlo onda ide danas, i tako se eto siromašnome Rošu oni venecijanski colombi malo pošporkali na glavu... I to je sve, što mu je ostalo od one inače dosta lijepe i dražesne venecijanske pričice...

Danas je Rošo u zapećku, a u zapećku je i stari Hofrat. Njemu su nastrli nekoliko senaterskih lavorikâ i sad mora na njima da miruje i spava.

Tu je poparu obojici skuhao naš Nino, koji se bio postavio sasvim na stranu došljakâ i s njihovom pomoći počeo da razračunava nesamo sa Zanellijancima i drugim nezadovoljnim Fijumancima već i sa patriotima à la Rošo i Grošić.

Ali dogodilo se ono, što se često dogadja onome, koji hoće sa došljacima s pobjednicima trešnje jede. Počeli došljaci pomalo da izigravaju i našega Nina. Najprije su ga izboksali iz nekih odbora, a onda su počeli pisati protiv njega, isprva prikriveno, a onda sve očitije. Vidio Nino, što mu se sprema, te ti je on jednoga dana otkresa onako grubo, po našu da neka ide po vragu sve, on da će se sada brinuti samo za boljitak svoga rodjenoga grada.

I sad smo doživjeli? čemu se zaista nismo nadali. Nino je u Vedetti u članku Tanto per distinguere, počeo da dijeli Zanelovce a to će reći velik dio Riječana u tri kategorije. Prvu kategoriju sačinjavali bi po njemu takozvane masse grige. To su većinom lučki i drugi radnici, koji su, ako su mogli, već našli zarade i danas ih vidimo, gdje rade zajedno s bivšim legionarima i arditima. Druga kategorija — to su činovnici i ostali gradski namještenici, koji su otišli za Zanellom u Kraljevicu, u najboljoj vjeri, da im je to bila dužnost. Ti su se ljudi obratili sada na Nina s molbom, da budu opet namješteni, a Nino ih je sa svoje strane preporučio Mussolinu, jer drži, da oni nisu krivi, što su onakovi kakovi su. I ti su ljudi sada zavoljeli Ninu. Na Rijeci je, kako vidite, sve moguće a ma sve!

Treća kategorija je najmanja. Nju sačinjavaju oni najnepopravljiviji Zanelovci, pravi eksponenti njegove politike. Nino veli, da se on za njih ne će da brine. Ne ću, Boga mi, ni ja.

Na ovo odgovara neki Farina i veli: Distinguiamo pure... ma distinguiamo bene. On veli, da ne valja sasvim prostiti ni onoj drugoj kategoriji, jer da će ta kategorija, kad dodje čas, stati na stranu onih, koji budu protiv Italije. A nesamo to, već je on, Farina, duboko uvjeren, da će ta druga kategorija, ako joj se ide sada na ruku, nastojati da zlo utječe na prvu kategoriju, to će reći, druga će kategorija sijati razdor medju radnicima, koji i onako ne znaju i ne razumiju ništa.

Ali Nino ostaje čvrst kod one svoje prvašnje. On ide očito za tim, da od Zanelovaca stvori sebi jedno jaku stranku, koja će ga nositi onamo, kamo bude on htio. A jezgra te stranke imala bi da bude ona druga kategorija

I tako, poslije tolikih drugih pitanja, mi imamo sada na Rijeci još i pitanje — kategorijá.

Bog zna, u koju ćemo pak kategoriju mi doći?

Rokac.

IZ KAŠĆERGE

Nalazimo se u žalosnim prilikama. Proživljavamo dane pune kušnja i boli. Ne samo da usljed prevelikih i nepotrebnih poreza ne možemo dalje, pošto više puta nemamo ni za sol, nego nam se i dešavaju druge nesreće.

Ovogodišnja je ljetina još prilično dobra, samo su neprestane kiše u zadnje vrijeme prouzročile silne štete na grožđju, koje je većim dijelom počelo da gnjije.

Našim prijateljima, Benediktu Hrovatinu i Koraci, crknula su pred nekoliko dana 4 krmka. Šteta iznaša oko 2500 L. Hoćeš, ne ćeš, tako moramo da nazadujemo i propadamo

Uza sve te neprilike i nesreće imamo u našoj sredini još čovjeka tudjinca, koji nam kvari i ono malo dobrog raspoloženja, što ga još imamo. Taj čovjek imenom Castro — oženio je žensku, koja je od svoga oca u Kašćergi baštinila kuću i oveći komad zemlje, te se toga radi i naselio ovamo, da se bavi poljodjelstvom. Inače je on, po njegovom pričanju, inžemr, akoprem se u takav posao vrlo malo razumije. Dokumente nam još nije pokazao, pa mu za to i ne možemo da vjerujemo. U poljodjelstvu je totalno tabula rasa

U početku, kad je došao ovamo, držao nas je za ljude kratkog vidika, pa je više puta htio da nas po domaću rečeno inšempijuje. Zahtjevao je od nas da ga pozdravljamo i da mu se klanjamo. Više se puta tužio, što mu ne ćemo da donašamo na dar purane, koši i piliće, veleći, da smo nes njegovome pok. tastu.

U svojoj se je nadi jadan pr... ga odmah upoznali kao neiskren... nog čovjeka, koji hoće da nas ... u svoju korist. Radi toga smo ... nim svaku vezu. Imao je vrlo ... seljake iz Furlanije, pa su g... čana ostavili ponijevši sa sobom ... neugodne uspomene

Nedavno su bili kod njega na... geografskog odjela pa se i oni ... izraziše o njemu, kad ga daklo ... istih narodnih osjećaja, nisu mogli ... šaju, kamo ćemo mi, koji jesmo vjerni sinovi slavenske majke?!

IZ ROČA.

Kod nas ne ide sve u redu u ... općini. Mi imamo svoje općin... nike, koji su bili odabrani onako ka... roćki general. Ali usprkos toga ... svi zastupnici postali neposlušni ... čaju, da on naime zahtijeva sve ... takse, a sada i obiteljski namet. Op... stupstvo je odlučilo na svojoj sedn... namet prema imućstvu, ali naš g. ... na svoju ruku deli kruh. Tomu ... više i opć. zastupnici. Nije pomoglo ... njime i narod u velikom broju na ... protestiram, da prigovore, i to pretp... djelje. Bilo rječkanja, komešanja ... Srdit narod, ljutit i bjesan g. sindac izvadi iz džepa Istarsku Riječ ... kričati: Nije istina, da naša općina duguje! Nije! Porco chi ga scritto, ... stampa! I pred nama rastrga Riječ ... je manjkalo da nije narod planuo. Mi ... nismo zavirili u općinske knjige ... trolirali opć. blagajnu, nisu bili predloženi obračuni ni proračuni, ali pošto naš ... živi i posluje onako po domaću, be... trole, mislimo, da na općini nije sve ... Tako misle i sami Italijani i njihove n... Svi vele, da općina Roč ima dugova colo od 24. aprila 1924., baš na ... Marka, donaša pod naslovom La situ... finanziaria dei comuni istriani članak ... jem veli, da i za Roč treba 191.269 L. ... tomu 140.000 (dakle ukupno 331.269 L.) ... ozdravi i sistemizira bolesno stanje na... čine. Ali nije ni Piccolo osamljen. ... L'Azione od 8. maja 1924 priopće... naslovom **«I debiti dei Comuni a tutt... dicembre 1923. verso il Consorzio provinc... d'approvigionamento»**, da i općina Ro... guje u ime **aprovizacije** samo 51.492 L. ... još će nam neko tvrditi, da nema općin... gova!

IZ LIŽNJANA

Mi Ližnjanci živimo odavijek u miru ... skoj slozi. Mržnje ne poznamo. Tudje ... jemo, svojim se dičimo. Zato nas svi ... vole. Samo našemu župniku vlč. g. Don M... Degrassi-u, to nikako ne ugadja, pa hoće ... što po to da unese mržnju u naše selo ... zavadi seljaka sa seljakom, brata sa bra... e da nas kasnije lakše potalijanče. No na... losnije je to, što takove sramotne pok... čini onđe, gdje apsolutno ne bi smio ... crkvi.

Mi redovito idemo svake nedjelje u cr... da čujemo riječ Božju i da se pomolimo B... No to nam je više puta onemogućeno. Vl... Don Marco Degrassi popne se na oltar i s... nam sa svog svetog mjesta govori o ... tici. Tako je i zadnje nedjelje. Mjesto da ... propovijeda riječ Božju, on nam je govo... fašistima i o Pučkom Prijatelju. Za fas... je ustvrdio, da su najpošteniji ljudi na sv... koji su došli u ime Božje na vladu ... Pučki Prijatelj ... iza kako ga na glas ... čitao da je uz fašističku L'Azione ... pošteniji list u Italiji, bez kojega da n... smjela biti nijedna kuća u Ližnjanu! ...

Medjutim taj govor g. Don Degrassi-a u... je najslabiji utisak na naše ljude. Nije ni ... Mi dolazimo u crkvu, da slušamo riječ Bo... i da se pomolimo Bogu. Crkva nije za p... tiku, a još manje za zbijanje laži. Mi zna... i sami kako su došli fašisti na vladu, p... treba da nam svećenik sa oltara govor... su došli u ime Božje. Isto tako ne t... da nam preporuča ni novine, na koju se im... da pretplatimo. Vlč. g. župnik Degrassi ... će najbolje, da se okani fašisterije i da se m... više posveti svom dušobrižničkom zvanju

Drugi put više!

P O D L I S T A K

Četiri vijeka ljudske dobrote i zloće

Teško je čovjeku pri srcu, kad sluša starca ili staricu, gdje se tuži i jadikuje, kako je negda bilo sve lijepo i dobro, a danas danas nema ni vjere, ni poštenja, ni ljubavi, pače ni zemlja ne će više da rodi, kako je nekad rodila dolaze zle godine, jedna gora od druge. Sin ne poštuje oca, mladji ne poštuje starijega, ni medju braćom nema ljubavi i tako dalje.

Mi možemo ovakvom starcu ili starici mirne duše vjerovati. Istina je, oni su onda bili mladi, zdravi, jaki, onda je dakako bilo sve drukčije. A sad su stari, boležljivi, slabi — sad je opet drukčije, dakako gore i tužnije.

Tako se odgovara starijim ljudima. Ali ipak mi ne možemo reći, da se starci tako tuže samo radi sebe, jer će svaki čovjek, kad počne malo dublje misliti, kazati, da je sve to gore na svijetu, a malo će koji reći: danas je bolje, nego što je nekad bilo.

Kadgod ljudi govore, da je sve to gore, to je znak, da im je žao, što je gore i što nije bolje. Roditelji, koji uvijek govore svojim sinovima i kćerkama: djeco nije dobro! nisu loši. Tako i čovjeku, kad misli u zlu i o dobru na svijetu govori duša, govori savjest: nije dobro, moralo bi da bude bolje. I tako je ovaj glas u čovjeku kao dobar otac i dobra mati. Kaošto dobar otac svomu sinu stavlja pred oči samo dobro, a zaboravlja na zlo, i ne spominje ga, — tako i onaj glas u čovjeku donaša na pamet samo ono, što je negda bilo dobro, a zaboravlja zlo, i to samo od želje za dobrim i još boljim.

Već je u staro vrijeme bilo ljudi, koji su lijepo znali sve starinsko dobro pokupiti i sve donijeti pred oči. Takav čovjek bio je i neki Rimljanin, Ovidije Nason. (Nosonja ili Nosina). Taj je, recimo, Nosonja umro baš onda, kad je Isusu bilo 17 godina. A izmudrio je veliku pjesmu, iz koje ćemo izvaditi samo ono, kako je sve to gore na svijetu.

Taj je Nason ono prvo vrijeme, kad je bilo sve najbolje, nazvao onaj vijek «zlatnim»; a drugi, kad su bili ljudi već malo gori, srebrnim, treći mjedenim (ili bronzanim) i četvrti željeznim. Ali čujte njega samoga:

Prvi je bio vijek zlatni. Onda se je bez sile, samovoljno i bez zakona poštovala vjera i pravica. Nije bilo ni kazne, ni straha, niti je bilo potrebno stvarati zakone, niti se je ponizni narod bojao riječi svoga suca, nego je svako bio siguran bez branitelja.

Onda nisu još bile posječene šume, niti je bor sašao sa svoje gore te se ispustio na mekane valove, da zaplovi u tudji svijet, a ljudi nisu ni znali za druge obale i morske krajeve osim za svoje.

U to doba još nije bilo dubokih jama oko gradova. Nije bilo ni strijelica ni luka (kojim su se napinjale), nije bilo ni kacige ni mača: narodi su bez vojske i vojnika sprovodili svoj laki i sigurni život.

I zemlja bila je cijela: ona nije bila ni taknuta motikom, ni ranjena plugom ona je sama od sebe davala sve, a ljudi su bili zadovoljni nikako pripravljenim jelom, brali su gorske jagode, bobice, pa žir, što bi padao s granatoga hrasta. Vječno je bilo proljeće, a lagani i topli vjetrići omilavali su se oko cvijeća bez rodjena sjemena. Skoro je i zemlja neuzorana nosila plod, a oranice su se bez počinka sjajile obilnim klasjem. Pače su tekle rijeke i svakom slatkoćom, a sa zelena hrasta kapao je žuti med.

Zatim dodje srebrno pokoljenje, gore od zlatnoga, vrednije od mjedenoga. Nebeski Otac najedamput skrati proljeće, pa razredi godinu na zimu, ljeto, nejednaku jesen i kratko proljeće. Tada se je prvi put zažario zrak od suhe vrućine, a vjetar je primrzao led. Uslijed toga ljudi su morali u kuće. Te kuće su bile: pećine u kamenu, gusto grmlje, pa od šikarja likom pletene kolibe. Prvi put je tada žito zagrnuto dugom brazdom, a junci zastenjaše upregnuti u jaram.

Po tom je došao treći vijek, mjedeno pokoljenje, bijesne ćudi i spremno na strašno oružje.

No taj vijek još nije bio zločinački: zadnji je ovaj tvrdi željezni. Naglo navali u svijet svaka nepravda: pobježe sram, istina i vjer... a na njihovo mjesto dodje laž i prevara i ... vala iz potaje i sila i prokleta želja za im... kom. Ljudi stadoše napinjati jedra na brodov... jer dosad još za to nije znao mornar, a lad... koje su dugo stajale na visokim gorama, ... hrupe na nepoznate morske valove, a zeml... koja je do onda bila svačija, kao što zrak ... svjetlo sunčano, nju pomnjivo razdijeli me... dugom medjom. Pa nisu od rodne zemlje ... žili samo usjev i hranu, nego su pošli ljudi ... u utrobu zemaljsku da iskapaju iz nje, što ... duboko sakrila, blago, koje čovjeka tjera n... zlo. I eto već na svijetu obojito željezo ... njega još ubojitije zlato: eto rata, koji se b... i jednim i drugim, i željezom i zlatom, i krv... vom rukom zvekeće oružjem. Živi se od ot... mačine, nije siguran gost pred gostom, tas... pred zetom, a i bratinska je ljubav rijetka. Mu... radi o glavi ženi, a ona njemu; maćuhe m... šaju strašne zelene otrove: sin ne može doč... kati ocu smrtnoga dana i broji mu godin... Savladana je čista pobožnost, pa je napokon čista Pravda ostavila okrvavljenu zemlju...

Znamo, da nitko od nas nije zapamtio n... voga, ni drugoga, ni onoga trećega vijeka. A ... ovaj četvrti, željezni vijek, toga ste, m... slimo, svi prepoznali: to je ovaj naš. Pa gl... dajte, kako ga je već prije dvije tisuće godi... dobro opisao onaj rimski Nosonja! Doista ... imao dobar nos, kad je sve tako dobro p... godio!

Luca i Mara.

Luca: Dunke si citala?
Mara: A ća?
Luca: A oro, da moremo decu zapisat va hrvatska škol'u.
Mara: Ca ćemo dunke imet sopet našu školu?
Luca: Ne će to pit prava škola, kako je prej bila, ma će svejedno neć bit. Deca će se va škole najprej ucit talijanski, a za tem, hrvatski.
Mara: Hvala Bogu, da je i tako. Bolje neć, nego niš.
Luca: Za sada neka je tako, a za kašnje će benj Bog providet. Svakako nastojmo, da na vreme decu zapišemo va one hrvatske uri, zać ako to ne učinimo, deca će nam se vadit samo talijanski, a to će reć koliko i nikako. Ter i sama vidiš, da se deca niš ne vade va oneh njihoveh školah.
Mara: A kako ćeš da se vade, kada brižni niš ne razumejo, ća njim blaboću oni sicilijanski meštri. Neboga deca su kako i Turki na predike. A ća treba storit, da nam se naši vnučići va oneh prižuntaneh urah vade hrvatski?
Luca: Trebe napisat na kusu harte, da zahtevamo, da nam se deca vade i hrvatski. I to se onputa da ravnatelju od škoIi.
Mara: Ma ako je ravnatelj Talijan, on će mi reć, da ne razume, ca sam napisala?
Luca: Napiši mu hrvatski i talijanski, jur će nekega vranića razumet.
Mara: A kako se to talijanski napiše?
Luca: Nà, ovako:

Alla Direzione della Scuola elementare
in
Val Santamarina

A sensi del Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185, art. 4 la sottoscritta chiede che all'alunno

VLADIMIR SANDALJ

sia insegnata la lingua serbo-croata in ore aggiunte

Riva (Kraj), *addi 26 settembre 1924.*

A tu bin se lepo potpisala:

LUCE POPESKIĆ

Mara: Baš mi je drago, da si mi to pokazala. A to će pomoć i drugem materam. Ja tećem dole va selo i ću svakoj reć, ća trebe napravit, da nam se deca vade hrvatski.
Luca: A reci njim još i ovo: Lane se je va Italije rodilo četiristo tisuć dece više nego je ljudi pomrlo va onem lete. Kuda će oni ljudi? A kamo drugamo, ako ne po svete trbuhom za kruhom. A tako će morat i naši. I joh ti ga onemu, ki ne bode znal hrvatski govorit, i čitat i pisat.

IZ PULJŠTINE.

Ovih se dana po svim selima naše okolice obavilo neko registriranje vozova, za koje dakako mi ne znamo, koju je to imalo svrhu. Jedino su seljaci bili u toliko oštećeni, što su izgubili više sati (negdje i pol dana) uzaludno, premda ih u polju čeka sva sila poslova. No, befel ist befel, a klobase su klobase.

Prošla je i pomerska ferija. Svijeta je bilo dosta, pa nije imalo niti kamo da se svrati. Jer je u Pomeru svima oduzeta koncesija gostione, samo da onaj jedan, koji je posjeduje, može biti apsolutni gospodar situacije. Blažena toleranca!

Inače se u Puli po puljskim novinama dnevno raspravlja o skupoći živeža. Najmanje se ističe glavni onaj najvažniji i skoro jedini uzrok teškom i nesnosnom gospodarskom i ekonomskom položaju, to je skoro posvemašnja otsutnost arsenala. U tom grmu, gospodo slavne [illegible] arene, leži pravi zec. To je uništilo grad i dovest će ga polako do posvemašnje propasti. To je uništilo okolicu, koja je najbolje cvala u ugodnom položaju blizine bivšeg znamenitog i cvatućeg grada.

U samom gradu vlada opće neko mrtvilo i stagnacija. Sve je zabrinuto i puno teških misli o ishodu približavajuće se zime. Nema više onog entuziazma i bućnosti, jer čak medju samim fašistima ima već velik broj nezadovoljnika, disidenta i protudisidenta. Da nekako svu ovu disidencu izmiri i pobrati, došao je u Pulu jedan fašistovski izaslanik. Nas to uostalom mnogo ne zanima, ali je ipak vrijedno konstatacije ove baruffa in fameja. Nema sumnje, da je glavni uzrok opet onaj stari bozica gladi, koja vazda mjesu mali stari Rimljani, dok je nov Rimljani dnevno krštavaju, samo se još tasa složili, kakvo će joj nadjenuti ime. Nas će u tome [illegible] božica gladi imenuje se Isto.

IZ BUZETA

Naš godišnji sajam Subotina obično primami i dovede mnogo ljudstva u Buzet. U predjašnje doba bijaše dosta sve dinkóre; ali ipak sada dolazi mnogo ljudi; neki da nešto vide, a drugi da kupe koju potrebštinu za kuhinju i kuću. No ta sajmu djevojke najviše [illegible] nakup. One znadu puno potrošiti za kojekakve sitnarije. Sada dolaze novi trgovci k nama, kojih prije nismo opažali. Dolaze k nama dosti robe, ali malovredne i skupe. No najviše novaca se potroši na Subotinu za nevaljane i malo korisne stvari, a dost u ludorije.

K nama je došlo, na primer, mnogo igračaka. Te su odnesle dosti novaca odavle. Najviše novaca odnesao je od nas gospodar vrtuljke (kavalarici), okolo 4–5 tisuća. Ta se vrtila neprestano dva dana. Mnogo novaca su ostavili nekoji naši mladaci i u plesu. Nama se čini, da bi naši ljudi ipak sada u ovo doba siromaštva i propadanja morali dobro paziti prije no što potroše, jer novac jako teško i polagano dolazi u kuću, a tako brzo odlazi. Ludo je potrošen novac u ples. Ovaj put mnogo se pilo i pijančilo u gradu. Slabo znamenje. Mi malo cijenimo mladiće i djevojke što su plesale u gradu. Pamet u glavu, dok nije prekasno!

Ipak nešto ćemo pohvaliti, i to pjevanje naših mladića i djevojaka. Ti vam znadu mnogo lijepih, novih pjesama, razumije se, naših slavenskih, koje su naučili u svijetu. S pjevanjem pokazali su naši mladići, da su živi i da im je srce još uvijek – junačko. – Samo tako naprijed!

IZ OPATIJE.

Naša škola.

Početkom šk. god. 1924-25. seli naša hrvatska škola iz svoje dosadašnje zgrade u zgradu, u kojoj je prije bila hrvatska, komunalna gimnazija.

Budući da ove godine otpada prvi i drugi razred, pozivlju se roditelji odnosno skrbnici, da djecu pravodobno upišu u hrvatski tečaj, koji će se držati u nadodanim satima.

Učiteljstvo na našoj školi ostaje isto kao i lani s ravnateljem g. A. Rajčićem.

Gospodarstvo

KAKO SE PRIREDJUJE VINO OD ZDRAVOG GROŽDJA?

Kako sam već u zadnjem broju Istarske Riječi spomenuo, zmašćeno se bijelo grožđje odmah spreše vinskom prešom ili tiskalom (torč), osim u iznimnim slučajevima, kad se naime radi o pravljenju mirisnih (botiljskih) vina iz posebnih vrsti grožđja (muškat, sovinjon, malvažija itd.). To preporučih zbog toga, jer ako zmašćeno bijelo grožđje odmah dobro (stiska se po 2–3 puta) sprešamo, oduzmemo dropu uprav toliko **tanina** ili trije slovine (trpkoće), koliko ga treba, da se vino **pravodobno sčisti,** da bude **tečno,** te da se **uzdrži zdravo.** Vrije li bijeli mošt duže vremena zajedno sa dropom, tada dobijemo bijelo vino više **žute** boje i **trpkog ukusa.** No takvog vina trgovci vinom ne cijene te ga zato rado ne kupuju. Radi toga nastojmo da uvijek obično bijelo grožđje odmah čim ga zmastimo – sprešamo. **U nijednom slučaju pak ne smijemo ga ostaviti da vrije na dropu više od 24 sata.**

Crno nam grožđje obično služi za pravljenje **crnoga vina.** Ako bismo crno grožđje svijuh vrsti (osim možda barvarice ili alikanta) odmah oprezno stiskalom ili prešom stisnuli, dobili bismo sasvim **bijelo vino.** Čuveni franceski **šampanjac** pravlja se na pr. samo iz **crnog** Burgundca.

Hoćemo li da dobijemo crno vino, moramo orunjano i zmašćeno grožđje da ostavimo na dropu, da vrije. Nekoji običavaju crno grožđje prije zmastiti, a tekar nakon toga, runjati. Za obična je crna vina i to dobro, ali crveni muškat, modri burgundac i druge finije vrsti nije. Želimo li da učinimo **svjetlije** crno vino, onda ostavimo ga vrlo malo vremena da vrije na dropu. Hoćemo li pak **sasma crno** vino, kaošto je na pr. naš teran ili refošk, tada mora da vrije na dropu 3–8 dana. Što većma traje vrenje na dropu, to će vino imati **jaču boju** i **veću trpkoću.** Prema tome ponavljam, želimo li jako crno i trpko vino, ostavimo ga da vrije duže vremena na dropu, hoćemo li pak da dobijemo svjetlije vino, mora da vrije manje vremena na dropu.

Današnja trgovina vinom traži doduše i jako bojadisana crna vina, ali prevelike trpkoće ipak ni kod crnih vina ne trpi. Najbolji tip crnog vina dobit ćemo, ako postupamo kod vrenja na ovaj način:

Vrenje crnog mošta vrši se u običnim badnjima (maštelima) i razdnetim bačvama ili u posebnim takozvanim **franceskim zatvorenim** badnjima.

Prvi je način jednostavniji i jeftiniji, jer za to možemo da upotrebimo naše obične badnje (maštele) i razdnete bačve. Potonji je način skuplji, jer moramo da imamo za to posebne badnje, koji se dadu zatvarati i otvarati.

Dobar dio naših vinogradara iza kako dovedu crno grožđje kući ostave ga više vremena u badnjima, da se, kako oni vele, – **uzori** –. Zatim ga jednostavno zmaste, a da mu prije ili kasnije ne odstrane runjanjem ozobine, te ga stave u otvorenu posudu da vrije. Premešaju ga malko amo i tamo i — to ti je sve!

Velika je pogrješka, što se ostavlja u badnjima ovako zmašćeno grožđje. Neugodna je posljedica takvog postupka ta, da vino kasnije poprimi neugodan nečisti ukus, a osim toga ne postaje ni boja nikad tako lijepa i živa, kao kod vina iz onog grožđja, koje se odmah zmastilo. Nadalje takvi nerazumni vinogradari kod pravljenja crnog vina griješe još i u tome, što dotični badanj previše napune, uslijed čega se drop, kad počinje mošt da burno vrije, sasvim do ruba posude digne te počinje da se pretvara ocat. Takvi vinogradari u svom neznanju prave zajedno i ocat i vino. I na taj način pojavi početak **ocatne** bolesti u vinu. Kad je pak vino jednom **zaraženo ocatnom gljivicom (bakterijom),** onda nam vrlo lako, i to napose ljeti, ako se bačve ne **dopunjavaju,** može da **cikne.** Ciknuto (ljuto) vino ne možeš da ulječiš. Zato, ako nemaš posebnih **franceskih** badnja za pravljenje crnog vina, već samo obične posude, i ako želiš da dobiješ posve zdravo, tečno crno vino lijepe crne boje, postupaj ovako:

Vrenje crnog mošta (mošt sa dropom) u otvorenim posudama vrši na taj način, da zmašćeno grožđje staviš u posudu, koju pak samo toliko upuniš, da ti ostane nad dropom (komom), kad se taj uslijed vrenja digne, **najmanje 30 cm praznog prostora..** Zatim pritisni na mošt **šupljikasto dno,** koje učiniš iz **čistih, zdravih dasaka** i koje pričvrstiš uz **duge** posude malim pocinkanim čavlјičima ili pomoću drveta, što se opire u strop ili u grede konobe. To dno ima da drži uvijek drop u tekućini, da ne dodje na površinu, gdje bi se lako iskvario, te da može žesta ili alkohol, što se razvija vrenjem iz šećera, izvući iz dropa onu količinu boje, mirisa i trpkoće, koja je za dobro crno vino neophodno potrebna. Da nam pak ovo još bolje uspije, preporuča se, da se pričvršćeno šupljikasto dno više puta na dan vadi i pri tom uvijek posebnim drvenim mješalom mošt dobro promješa.

Prazan prostor nad moštom mora da bude zbog toga, da se u njem nabere **ugljikova kiselina** (plin, gas) koja postaje kod vrenja. Ovaj plin čuva naime mošt od zaraženog zraka, tako, da se ne mogu razvijati u njemu klice raznih vinskih bolesti. Da nam pak taj plin propuhom (vjetrom), koji vlada češće u podrumu, ne izadje, pokrijemo kakvom ponjavom dotičnu posudu (badanj).

Onaj pak, koji nema pripravnog šupljikavog dna, da može potisnuti drop u tekućinu za vrijeme vrenja, neka drop, kad se digne, **češće potlači i promješa,** kako gore spomenuh.

Mnogi naši seljaci puštaju, i to osobito crno vino **predugo** da kuha na dropu, često i po 14 dana i više, jer obično — vele, da nije zdravo piti vino, koje nije dobro kuhano. To je vrlo velika pogriješka, koja je često uzrok, da ti tvoje crno vino, zbog toga, što si ga predugo kuhao, ne možeš da prodaš, jer je za trgovinu pretrpko (pretvrdo), dočim ga je tvoj susjed, jer ga je na vrijeme ispod dropa otočio, već odavna prodao.

Pri tom zapamti, da vrenje mošta (vina) nije jednako običnom kuhanju, nego to ti je nešto sasma drugo.

Vrenje mošta prouzrokuju naime **kvasne gljivice** (fermenti), koje su prostim okom nevidljive i koje se nalaze na kožici jagoda, pa i u zraku, odakle kasnije dospiju u mošt, gdje se odmah razviju (razmnožavaju), ako je toplina mošta iznad 10° C. Svojim razvojem rastvaraju šećer, koji se nalazi u moštu u alkohol (špirit), ugljikovu kiselinu, glicerin i još neke druge materije. Glavni proizvod tog rastvaranja (vrenja) jest alkohol, kao najvažnija sastavina vina.

Fran Trampuž.

TRŽNE CIJENE U ISTRI.

Crno vino od 100 do 160, a bijelo od 90 do 120 lira **hl.**; **ulje** od 7 do 8.80 lira **l.**; **sijeno** od 15 do 30 lira **q.**; **pšenica** od 105 do 125 lira **q.**; **volovi** od 4 do 5.25 lira **kg.** žive vage; **telci** od 6 do 8 lira **kg.** žive vage; **ovce** od 80 do 140 lira komad; **krmčad** od 120 do 300 lira komad; **perad** od 10 do 16 lira komad; **pilići** (pollastri) od 10 do 18 lira par; **mlijeko** od 0.60 do 2.60 lira **l.**; **jaja** od 40 do 70 lira stotina; **drva za gorivo** od 6 do 14 lira **q.**

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 24 IX. — Jedna engleska lira šterlina stoji 101.95 ital. lira; 1 amerikanski dolar 22.85 ital. lira; 100 švicarskih franaka 433 ital. lire; 100 franceskih franaka 121.20 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 68.60 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 32.10 ital. lira; 100 rumunjskih leja 11.75 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 31 ital. cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna 33 ital. cencezima.

Politički pregled

Njemačka se sprema na odmazdu.

U času kad su se demokracije Engleske i Franceske u neodoljivom naletu nametnule svojim zemljama i kada sa priličnim uspjehom poduzimlju opširne mjere, da stvore uvjete za osiguranje mira i napredka u Evropi, demokracija Njemačke uzmiče na cijeloj liniji pred sve jačim pritiskom reakcijonarno-nacijonalističke struje. Svatko je očekivao, da će iskreno pružena ruka pomirnica Herriota i MacDonalda potisnuti upliv njemačkih nacijonala i ojačati upliv njemačke demokracije u vladi i u javnom mnijenju. Dogodilo se naprotiv, da upliv njemačkih nacijonala na državne poslove njemačke politike nije bio nikada tako jak kao sada.

Po Versaillskom ugovoru Njemačka može da drži samo malenu vojsku dobrovoljaca, što je danas ideal svih prosvjetljenih i demokratskih naroda, kod kojih je militarizam izgubio svaku moralnu podlogu. U skladu sa tim općenitim mnijenjem zapadna demokracija radi ozbiljno oko općeg razoružanja i trajnog osiguranja mira, i u tom nastojanju poduprta je od cijelog kulturnog svijeta. Jedino u Njemačkoj ideja militarizma živa je kao nikada prije i kaciga, puška i sablja postale su opet simboli jake i sretne Njemačke.

Nema niti pet godina, da su ti simboli prouzrokovali Njemačkoj nevidjeno poniženje i sramotu, a već je sve to zaboravljeno, i njemačka mladost uz potporu i pod zaštitom narodnih političkih vodja vidi u njima spas domovine. Njemačka je danas poplavljena tajnim i javnim organizacijama, kojim je svrha, da se usprkos odredbama Versaillskog ugovora stvori izvježbani ljudski materijal za dan krvave osvete. Na milijune računa se broj mladosti i odraslih ljudi, koji oduševljeno žrtvuje dio slobodnog vremena, da se vojnički kreće i uči baratati sa modernim ratnim oružjem.

Medju tajnim organizacijama prvo mjesto zauzimlje „Stahlhelm", sastavljena od bivših boraca, koja je u zadnje doba izdala poziv mladeži, da se u nju upišu svi, koji su sposobni za oružje, pa čak i djevojke, koje su navršile 14 godina. Zatim dolaze „Deutscherjugend-Orden", „Heimatbund", „Orgesch", te brigade Ehrhardta, Rosbacha, te razna vojnička udruženja u Šleskoj, Westfaliji i Bavarskoj. Svaki grad, svaki kraj imade posebna udruženja s istom svrhom, a svima rukovodi „Deutsche Offizier Bund", u kojemu je udruženo 120.000 bivših oficira. Pored ovog postoji i brojni „Verband Deutscher Offiziere", s kojim upravljaju Hindenburg, Ludendorff, Mackensen, Tirpitz, von Galwitz i drugi.

S tim organizacijama nalaze se u uskoj vezi brojna javna športska udruženja, pa i same škole, u kojima se nedjeljom upriličuju marševi i završavaju sa vojničkim vježbama i ratnim igrama pod upravom oficira. Jezgra pak cijele ove vojničke organizacije jest službeni njemački Reichswehr i njezin zapovjednik gen. von Seeckt, koji imade u svojim rukama sve niti ove buduće velike njemačke vojske.

Naprama ovakovom duševnom raspoloženju velikog dijela naroda sve mjere vojničke kontrole nad njemačkim oružanjem ne samo što ne postizavaju svoju svrhu, nego proizvadjaju protivni učinak. Jednako kaošto te mjere nisu mogle, da zapriječe, da Njemačka danas raspolaže sa milijunima izvježbanih i spremnih vojnika, tako nisu uspjele, da zapriječe raspolaganje sa potrebitim ratnim materijalom, koji se nalazi skriven po svim djelovima Njemačke, a njemačka industrija stoji spremna, da u malo vremena nadoknadi ono, što još manjka.

Sve to pokazuje ,da je potrebito razoružati ratnički i kaizerski duh njemačkog naroda, jer se jedino na taj način može ukloniti opasnost za mir i budućnost Evrope, koja ne dolazi od Franceske, nego baš od pobjedjene Njemačke. Franceska i engleska javnost razočarana je razvojem prilika u Njemačkoj, te nije isključeno, da svi zadnji uspjesi oko ostvarenja uvjeta mirnog i normalnog života Evrope propadnu jedino radi trdoglavosti njemačkog naroda.

Politička drama u Španiji.

U zadnje doba novine skoro dnevno donose vijesti o borbama Španjolaca u Maroku, o njihovim naporima, neuspjesima i porazima. Malo se tko i interesuje za te vijesti. Jedva ih se pročita, već ih se i zaboravi. Ta tko bi se kraj današnjih tolikih važnih dogadjaja u internacijonalnoj politici još interesovao za jedan obični kolonijalni rat ili zapravo kolonijalnu gverilu!

A ipak zadnji španjolski neuspjesi mogu da urode vrlo ozbiljnim političkim posljedicama za općeniti položaj u velikoj kraljevini na Pirenejskom poluotoku.

Današnje teške borbe španske vojske u Maroku zapravo su zaključni akt jedne velike političke drame. Nekadanja najveća kolonijalna velevlast, carstvo Karla V., u kome sunce nije nikad zalazilo, sa golenim kolonijalnim posjedima u Americi, Aziji i Africi, spalo je eto na to, da grčevito i izgleda, bez uspjeha brani zadnji komad svog kolonijalnog posjeda uopće.

Novine javljaju, da bi zbog neuspjeha i poraza španske vojske, koja ne može da odoli navalama dobro organizovanih i ratobornih Beduina u Maroku, moglo da dodje do političkog prevrata u Španiji, koji bi mogao, da povuče sobom u vrtlog španski kraljevski prestol i špansku monarhiju.

Izgleda, kao da je postalo pravilom historije, da nijedna apsolutistička vlada nema sreće na bojnom polju. Tako je apsolutistički Nikola I. nastradao u krimskom ratu, Franjo Josip I. u ratu sa Franceskom i Prusijom, a reakcijonarni Napoleon III. u ratu sa Prusijom.

Tako isto izgleda, da će vojnički neuspjeh u Maroku učiniti kraj i španjskoj vojničkoj diktaturi. Lako je moguće, da kraj vojničke ditature bude značio i kraj dinastije, koji je svoju sudbinu vezala sa diktaturom.

Pad monarhije urodio bi bez sumnje snažnim pojačanjem separatističkih tendencija u Španiji, a možda bi doveo i do razjedinjenja države. Ne bi pak prošlo ni bez socijalnih potresa, kojima bi epicentar bio u velikom lučkom gradu Barceloni, punom buntovnog proletarijata.

Stoga izvještaji s bojnog polja u Maroku dobivaju pod ovim vidom neko veće značenje, jer ti izvještaji mogu jednog dana da objave svijetu, da se u Španiji odigrava krvava politička i socijalna drama.

Domaće novosti

RODITELJIMA ŠKOLSKE DJECE!

U smislu postojećih zakona ne će se djeca nižih razreda (prvoga i drugoga) ni u onim školama, koje se smatraju hrvatskima ili slovenskima, podučavati u materinjem jeziku, ako se to kod upisa pismeno ne zatraži.

Potrebno je s toga, da svaki, koji upiše dijete u I. ili II. razred koje bilo škole, ili u više razrede italijanskih škola izruči kod upisa slijedeću pismenu prijavu:

Alla Direzione della Scuola elementare in

. . . . (mjesto)

A sensi del Decreto-Legge 1 Ottobre 1923 N. 2185. art. 4 il sottoscritto chiede che all'alunno

. . . . (ime učenika)

sia insegnata la lingua serbo-croata o slovena, in ore aggiunte.

. . . . *addi* *1924*

(Potpis)

Prijavu se napiše na jednostavnom papiru, bez biljega.

Tražimo naša prava i čuvajmo jezik, koji smo primili od naših praotaca, kojima ga je Bog dao. On je naš ponos i u njemu nam je osiguran narodni opstanak.

Neka svatko učini svoju dužnost!

Koje su narodnosti Jugoslaveni u italijanskoj vojsci?

Primamo iz Rima:

U posljednje vrijeme bivamo svjedoci jednog novog bezakonja nad našim narodom. Vrši se s mjesta, gdje bi jednakost gradjana imala da bude prvotni princip, a politika na svaki način isključena.

Cujemo naime od naših vojnika 1902. godišta, da je u svoje vrijeme došla u dnevnu zapovijed odredba, da vojnici iz novih krajeva, prije no se vrate svojim kućama, imaju da izjave, koje su narodnosti (di che nazionalità). Tako je stajalo u zapovijedi, ali vojnici nisu nikada dolazili u priliku da dotičnu izjavu dadu. Njih nije nitko ni za što pitao, nego su jednostavno, odlazeći iz kasarne, dobivali običajni otpusni list (Foglio di congedo) uz pridometnutu tintom napisanu opasku: »Nazionalità Italiana«! Nekima ta bilješka nije navedena na samom otpusnom listu, nego su je vidjeli označenu već na matičnom listu (matricola), koji ostaje u regimentskoj kancelariji. Znamo pouzdano, da se to dešavalo u Mestre i u Ravenni, a nitko živ ne će vjerovati, da su to osamljeni slučajevi.

Znamo i to, da su mnogi naši sunarodnjaci, dobivajući dokumente kako ih gore opisasmo, protestirali, dakako bezuspješno. Ne treba tumačiti, da je za bilo kakve proteste vojništvo najnezgodnije mjesto. Gvozdena disciplina toga ne dopušta. Ali baš zbog toga je nemoralnost tog najnovijeg nasilja još i veća: ljudima vezanim disciplinom protokoliraju se izjave, kojih oni nisu dali, u času kad ne smiju prigovoriti i kad su, na koncu, poslije 18 mjeseci sretni, da dobiju mâ kakav »Foglio di congedo«!

Cilj spomenutih čina, tog najnovijeg atentata na našu mladost, je posve jasan: kroz dvadesetak godina upisivat će se u knjige, da je svaki naš čovjek u vojsci izjavio, da je Italijan; onda će se izaći van s papirima: »Pa šta vi to govorite o nekakvom Slavenstvu Istre i Goričke! Najbolji vaši sinovi, vaši vojnici, žele da budu i ostanu Italijani. Oni su se slobodno izjavljivali i mi možemo i moramo vjerovati samo njima!«

Nekojim našim mladićima, koje je svijest silila da prosvjeduju protiv izraza »di nazionalità italiana«, odgovarali su oficiri, da to znači: italijansko državljanstvo! O smiješnosti ovoga ne ćemo sada raspravljati, kad znamo, da nema te regularne vojske, u kojoj bi služili podanici jedne druge, strane države. Želimo samo naglasiti, da smo mi ispravni italijanski gradjani, ali hoćemo ostati i ono, za što nas je majka rodila!

Upozoravamo naše narodne poslanike, da imaju na umu gore označene opasnosti za naš narodni život!

Jedna izjava pape Pija IX.

Veći dio balkanskog poluotoka čamio je prije pedeset godina u turskom ropstvu. U koje god biste tursko mjesto došli, naišli biste na redove kolaca, na kojima su bile nataknute glave kršćanskih žrtava. A gdje li su sve one druge užasne i krvave muke, kojima su bili izloženi nesretni balkanski kršćani u ono teško i grozno vrijeme?

Ali kako svaka sila radja protusilom, tako su već onda balkanski kršćani počeli da se dižu i bune protiv svojih krvoločnih ugnjetača. Najkrvaviji bili su ustanci u Bosni i Hercegovini. Kod tih ustanaka osvjetlao je sebi lice i pokojni kralj Petar Karagjorgjević.

Te su bune uvelike zanimale čitavu Evropu. Kako je poznato, u ono se vrijeme bila digla i Rusija i postavila se na stranu ustaša i potisla Turke sve do Carigrada.

Tada je bilo na dnevnom redu takozvano istočno pitanje. Poznato je, da se je god. 1875. papa Pijo IX. pred nekim kardinalom ovako izrazio o tom pitanju:

»Ništa većma ne želim negoli to, da ustaše pobjede, da Turci budu potučeni i iz Evrope istjerani. Kako papa Pije V. tako se i ja iz dana u dan Bogu molim, da hrišćansko oružje pobjedi, a što ne pripovijedam krstašku vojnu protiv polumjeseca, kaošto su to činili moji predšasnici, krivo je to, što sam opkoljen takovim vladama, koje su gore i od samoga Turčina«.

«I ne uvedi nas u napast!...»

Bližamo se novim, pokrajinskim izborima. Vladini se organi već više vremena pripravljaju za te izbore. Zapravo još nitko ne zna, kako ni kada će biti provedeni. Isto tako se ne zna, da li će naš narod stupiti u izbornu borbu ili ne. Usprkos toga tršćanski »Mali list« (glasilo slovenačke kršćansko-socijalističke stranke u Goričkoj) u svom zadnjem broju od 19. o. mj. izmedju ostalog piše i ovo:

»Slovenci bi mogli — dakako bez uspjeha — da glasuju za jednu zajedničku listu. No ta zajednička lista je nemoguća, jer će ogromni dio Slovenaca glasovati za komuniste... S druge strane postoji i ta mogućnost, da se slovenačko ljudstvo sustegne od izbora, pa makar ako ga na to pozove »Edinost«, jer već unaprijed uvidja, da je uzalud uložen trud, vrijeme i novac — — — Pošto slovenački seljak i radnik vidi, da je — ako je osamljen bezuspješan njegov izborni boj, on će se prigodom izbora združiti sa italijanskim komunistima, da dade izražaja svom nezadovoljstvu te da na taj način pomaže rušiti kapitalistički poredak, koji sada mrcvari svijet.

Komentar prepuštamo našim čitateljima.

Svega po malo

Novi način ženidbe u Italiji.

Pred nekoliko dana odigrao se u Bagheri kod Palerma nečuveni prizor. Neki mladić, Matteo Greco, nasilno je provalio sa svojim drugovima u kuću 16-godišnje Ružice Cirincioni. Djevojčica je u to vrijeme spavala u krevetu. Greco ju je izvadio iz kreveta i odnesao na voz, koji je malo prije doveo pred kuću, da je odvede svojoj kući. Nato je djevojčica udarila u plač. Na njezin plač i zapomaganje doletila je k zločincu 54-godišnja susjeda, Kata Longo, koja uložila sve sile oko toga, da izbavi djevojku iz zločinačke ruke. Ali čitavo njezino nastojanje ostalo je bezuspješno. Zločinac je izvadio samokres, ustrijelio susjedu i odpeljao djevojku svojoj kući. Za nekoliko sata htio ju je nasilnim putem pridobiti za sebe.

Ukrao čitavu kuću.

Pred nekoliko dana odvezla su dva tata u Parizu usred bijela dana čitavo pokućtvo. Ti lopovi medjutim nisu ni sjena čovjeka, koji je ukrao čitavu kuću. Gospodja Cabert, koja živi rastavljeno od svoga muža, dala je graditi kuću sa tri stana. Kuća je gotovo već bila pod krovom, kad je gospodja Cabert morala na neko vrijeme otputovati. Pri svom povratku silno se iznenadila, vidjevši, da je kuće potpuno nestalo. Istragom se doznalo, da je neki čovjek angažirao zidare, koji su kuću malo po malo odnijeli.

Čekićem zabio sinu iglu u glavu.

U mjestu Herndorf došlo je ovih dana do strašnog zločina. Neki bezdušni otac zabio je svom sinu, koji je spavao u krevetu, jakim čekićem (batićem) 18 cm. dugu iglu u tjeme. Poslije kratkog vremena je kliještima iglu izvadio. Zatim je uhvatio sina, stegnuo mu uže oko vrata i zadavio ga. Kad se uvjerio, da mu je djelo potpuno uspjelo, odvezao se hladnokrvno na stanicu da preuzme ugljen. Sada se bezdušni otac nalazi u zatvoru. Što ga je potaklo na ovaj zločin ne će da kaže.

Kongres za suzbijanje prostitucije.

Prošlog petka započeo u Grazu 6. internacionalni kongres za pobijanje prostitucije. Na kongresu su zastupane gotovo sve države svijeta, a medju njima i Italija. Univerzitetski profesor dr. Ude pozdravio je goste. Zatim su govorili štajerski zamaljski kapetan, gradonačelnik Graza i nekoji zastupnici evropskih država. Same meritorne rasprave započele su u subotu i to pod predsjedanjem delegata medjunarodnog biroa za suzbijanje trgovine sa bijelim robljem.

Mladoženja ubio djeverušu.

U Bistrincima, u Slavoniji, bili su ovih dana svatovi mladog Stjepana Molnara. Kad se svatovi nakitiše vinom, stanu naravno pucati u znak veselja. Ni mladoženja nije htio da zaostane, potegne revolver i — ubije djevurušu Rezu Stankovićevu. U času, kad je on digao revolver, da opali, nesretna djeveruša se našla na vratima i dočekala hitac u prsa.

Žena, koja je rodila pol čovjeka pol ribe

Kako javljaju iz Napulja (Napoli), u Solofri rodila je neka Italijanka dijete, čiji je gornji dio tijela sličan čovjeku, a dolnji zadnjem dijelu ribe. Dijete, koje nije ni muškog ni ženskog spola, bit će preneseno u anatomički muzej.

Zaboravila kako se zove i gdje stanuje.

U blizini jednog franceskog grada neka 73-godišnja starica izgubila je dar pamćenja i zaboravila put svojoj kući. Lutala je po cestama i noćivala u šumi. Nesretnica se hranila travom i kad su je otkrili, nije znala odati ni svoje ime ni svog boravišta.

Radi jednog štakora ranjeno 40 osoba.

Kako javljaju iz Rima u nekom kazalištu u Savone palo je za vrijeme jedne predstave jedno staklo. Zvekel prouzrokovao je strašnu paniku. Mnogi gledaoci skočili su iz loža u parter i polomili sebi noge. Ima ih ranjenih oko 40. Citavu je nesreću prouzrokovao jedan štakor.

Književnost i umjetnost

Slika Branka Radičevića.

Izdavačka knjižara I. Gj. Gjurgjevića u Beogradu ima u svojoj zalozi veliki izbor slika Branka Radičevića, glavnog jugoslovenskog pjesnika, o kojem je već bilo govora u našem listu. Cijena je slikama 10 Dinara. Mogu se naručiti i preko našeg uredništva.

Sport

Nedjeljna nogometna utakmica, koja se je vršila na Kozini, izmedju S. K. **Jadran** iz Kozine i M. D. **Zarja** iz Rojana svršila je sa 3 : 1 i to u prilog S. K. **Jadran**. Zarja je ostala pobjedjena.

Darovi

za fond «Istarske Riječi»:

Gospodin Matko Ban iz Zarečja šalje nam 10 lira u fond našega lista. Ugledali se i drugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 44 Postanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 2. oktobra 1924.** Pojedini broj 20 cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša prilog „Mladi Istranin“. Preplata za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za inozemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Za djecu...

Kad su Turci zavladali Balkanom, jedna od glavnijih njihovih briga bila je, kako da poturčiti podjarmljene kršćane. Sa starijima i odraslima nisu uspjevali, pa su se sa najdivljom surovosti bacali na nejaku kršćansku djecu, vukli je u roblje, u svoje gradove, pod svoje domove gdje bi sirotinja djeca ubrzo zaboravila i jezik svoga naroda i vjeru svojih otaca. Kada bi pak ti nesretnici odrasli, Turci bi ih slali u kršćanska sela, gdje bi, budući odgojeni u slijepoj mržnji protiv kršćana, počinjali svakojaka zvjerstva na svojoj rodjenoj braći.

Ta zna se, da je poturica gori od Turčina!

I u Alzaciji i Loreni činili su Njemci nešto slično s franceskom djecom, a u Poljskoj s poljačkom djecom. I tamo se išlo za tim, da se od malih Franceza i malih Poljaka stvore Nijemci, koji će poslije biti strah i trepet narodu, iz kojega su potekli.

To se isto kušalo i u nas u Istri s našom hrvatskom djecom. Još pod starim cesarstvom... Nijemci su htjeli da nas ponijemče, Italijani da nas poitalijanče. I to je išlo tako sve onamo od vremena pokojnoga biskupa Dobrile. Italijani su u Istri i u ono vrijeme imali u rukama i sukno i škare. Škole se otvarale samo ondje, gdje su oni htjeli i onakove, kakove su oni htjeli. A oni su htjeli samo italijanske škole i to nesamo za svoju već i za našu djecu.

Kad su vidjeli, da sa samim javnim italijanskim školama ne će tako brzo poitalijančiti našu, jugoslovensku djecu, osnovali su svoje društvo »Lega Nazionale«, koja je otada otvarala italijanske škole jedino u našim selima i mamila u njih djecu naših ljudi.

Otkada je pak Italija sasvim zavladala ovim našim krajevima, sva italijanska politika ide za tim, da nam djecu našu što prije odnarodi. Da to postignu, Italijani su nam ukinuli većinu škola, a onim našim učionama, što su još ostale, ukidaju razred po razred i narivaju svoje, italijanske učitelje, koji ne znadu ni riječi našega jezika.

A mi? Što da činimo mi? Da puštamo našu milu djecu, da nam je vode k narodnoj smrti, kaošto se nedužno janje vodi na zaklanje? Kad je kršćanskim majkama na Balkanu došla iz Carigrada zapovijed, da moraju davati u turske janjičare svoju najzdraviju djecu, mnoge su izmedju njih svojim rukama iznakazile svoju rodjenu djecu, samo da im ih Turci ne odvedu i ne poturče.

Kad su njemački učitelji tražili od poljačke djece, da mole njemački Oče naš, djeca su odgovorila sva u jedan glas: Ne ćemo! Njemački su ih učitelji tukli do krvi, ali djeca nisu popuštala, jer su ih tako učile majke: sve za materinji jezik, a materinji jezik ni za što!...

I naše su istarske majke pod starim cesarstvom čuvale djecu, da im je tudjinci ne odnarode. Koliko je bilo istarskih sela, u kojima su Italijani nudjali svoje škole, a sela su ih odbijala govoreći: Mi hoćemo svoje hrvatske škole! Hoćemo da nam djeca ostanu naša, da ostanu Hrvati i Jugoslaveni! To mi hoćemo, i radije ćemo pustiti da nam djeca ostanu nepismena, nego da se utope u tudjinskome moru.

A sada?

I sada smo zvani svi: i roditelji i prijatelji mladeži naše, da učinimo sve, što nam zakon dopušta, da nam naša rodjena djeca ne postanu ničije roblje, da nam ih nitko ne odnarodi, već da nam ostanu vjerni rodu i jeziku našemu.

Kako ćemo to da postignemo?

1.) Poduprimo naše poslanike u njihovoj borbi, da se ona nesretna školska reforma promijeni u smislu, da se opet uspostave naše škole, odnosno naši ukinuti razredi.

2.) Tražimo, da se posvuda uvedu takozvani nadodatni školski sati, u kojima će se naša djeca poučavati u hrvatskom, odnosno slovenskom jeziku.

3.) Ne šaljimo malu dječicu u školske vrtiće ili azile, ako ti azili ili školski vrtići nisu čisto hrvatski ili slovenski. Neka naši roditelji znadu, da po zakonu nisu dužni slati djecu u onakva zabavišta kojima je očita svrha, da se dječica u najranijim godinama iznarode.

4.) Tko iole može i umije, neka nepismene uči čitanju i pisanju. Na posao dakle! Odgajajmo svijesne Hrvate i Jugoslovene.

Mi stari kako tako, ali naša djeca!...

Nije tome dugo, što smo se sastali sa jednim našim čitateljem, koji nam je pripovijedao, kako su se oko njega skupili ljudi iz sela, kad je čitao »Istarsku Riječ«. On im čita, čita, oni slušaju, a kad je bio gotov, uzdahne jedan stariji čovjek i reče: »Ah, mi stari više ne možemo svega toga dostići, učimo si djecu! Mi već kako tako, samo da našoj djeci bude bolje...

To nam je naš prijatelj tako tužno rekao, da se je nama činilo, kao da vidimo onoga čovjeka, gdje uzdiše i misli na svoju djecu. I nama je bilo, vjerujte nam, i teško i lako, bili smo tužni i veseli. Teško nam je bilo i tužni smo bili što smo čuli za čovjeka, koji vidi, ali kasno vidi, što bi sve trebalo, da nam bude bolje — a nema već ni volje ni snage, da sâm počne drugačije misliti i raditi i boriti se. Pričinio nam se je ovaj čovjek kao putnik, koji je dugo i dugo s velikom mukom putovao i htio nekamo doći, pak na kraju toga dugoga i mučnoga puta vidi, da je išao starim putem, koji je već travom i grmljem zarastao, a mogao je poći novim putem, lijepo utrtim. Ah, misli si, gdje sam, tu sam, sad je svejedno. Ja sam svoje odmučio, svoje sam breme donio i starim putem — ali djecu ću svoju ipak naučiti, da se drže novoga puta, a staroga prijatelja.

A veseli smo bili, kad smo to čuli, zato, što smo se po ovom primjeru i opet uvjerili, kako je naš istarski čovjek razuman. Razuman čovjek dobro znade prosuditi, što je za njega, što može i što mu pristaje. Razuman čovjek nije kao ona baba, koja je nudila djevojkama po jaje, samo da ju puste u kolo, da s njima poigra; a kad su djevojke zaigrale i potegnule babu za sobom, stane se baba moliti, da ju puste iz kola i još im je nudila i kokoš, kad je nisu odmah pustile. Takav nije onaj čovjek. On vidi, da s mladima ne može. Mladi čitaju, mladi idu dalje od doma, čuju ovo i ono, razgovaraju o onom, što su čuli i čitali — e, što će tu stari? On koješta ne razumije, jer nije čuo ni čitao, pa što će se plesti? On će biti zadovoljan, on će s veselim srcem gledati, kako mladi idu napred, on će ih kao stariji i pametniji opomenuti na mir i slogu, na staro poštenje i vjeru, — oni neka drugačije vode svoje kolo kako znadu. Starac će mirno zaklopiti oči, kad bude vidio, kako su mladi pošteni i složni, kako se bore i rade, da bude što bolje, a njemu starcu samo da je mir, pa da ga mladi poštuju i u poslu zamjene.

Ovako radi razuman starac. A nerazuman misli, da će on svu pamet odnijeti sa sobom u grob, jer je u njegovoj glavi sva pamet. Ako mladi štogod prigovore, eto ti staroga: pa što će jaje biti pametnije od kokoši! Pa što vi mislite, da sam ja badava živio! Ja sam to i to, kad vas još nije Bogu na pameti bilo! Pa što ćete vi mene učiti? Vama još mlijeko iz usta smrdi! Što vi znate? Što će meni vaše novotarije i komedije? Ja sam tako i tako, pa što mi fali? A od sve vaše mudrije ne će biti ništa.

E, s takovim nema divana, koji misli, da je pozobao svu sol čitavog svijeta, i to za sto godina unaprijed, i zato mu nije nitko dosta osoljen ni pametan. Uz takove stare, teško je i mladima.

Ali u cijelom ovom dogadjaju s onim našim starim čovjekom nas najviše veseli to, što onaj čovjek misli na djecu, i to ne misli samo na svoju djecu, nego želi samo da bude našoj djeci bolje.

Ovo vam je velika stvar. Ima ljudi na svijetu, koji ne bi marili, da poslije njihove smrti dodje potop i da podavi sav svijet, kako ono i kaže jedna franceska riječ: poslije nas potop!

To su vam najgori ljudi na svijetu. Oni su — krst i dušu izlažemo — kao nijemo živinče, koje odhrani svoje mlade, pa ga poslije za njih nije briga. Ovakovi su ljudi prodali i rastepli sve, što imadu, i ono, što im je tko ostavio, sve bi — da prostite — požrli. Ovakovi bi ljudi zatrli općinu i domovinu. Da, i domovinu bi i narod prodali i izdali tudjincu, a djeca bi ih i njihova i tudja još u devetom koljenu proklinjala. Zar se nije već tako dogodilo? Što nema naroda i domovine, gdje djeca proklinju oce i djedove, što su tudjincu predali i prodali ono, što bi djeci krvavo trebalo? Ima, vjerujte, da ima.

A je li to vrijedno? Je li vrijedno navući na sebe prokletstvo devetoga koljena? Nije. Kratak je tužni ovaj život čovječji. I najveći i najsladji komad, što ga proždrljivac turi u lakomo grlo — brzo izadje na zadnja vrata: svaku trbušinu, i onu najdeblju i najveću — i nju će rastočiti crvi, i to prije, nego li se osuše suze, kojim je ta trbušina kriva.

Oprostite, nije baš pošteno kazano — ali za izdajicu i rasipnika još uvijek prepošteno. Ja sam vam takav, pa o ovakovim ljudima ne mogu drugačije, a nije ni vrijedno.

Ej, kad bi svi Jugosloveni, učeni i neuki niski i visoki, malo više mislili na to: Mi kako tako — ali što će djeca naša?... Drugo bi onda sve nas skupa sunce grijalo.

---

a ne kojekakve izrode i izdajice, koji bi ionako po vremenu bili na ruglo cijelome svijetu, a najprije i najviše samim Italijanima.

Vinska kriza u Istri

Kako smo u prošlom broju »Istarske Riječi« spomenuli, vinska je kriza u Istri u glavnome posljedica općeg nazadovanja i silnog siromaštva, koje je poslije rata zavladalo svijetom, a naročito Istrom, koja je već odavna bila poznata kao siromašna zemlja. Ali ova je vinska kriza za Istru to veće važnosti, što je vinogradarstvo bez sumnje skoro jedina grana privrede, koja je najviše nosila i koja se je najvišje i gojila.

Time, što je danas izvanredno teško naći kupce za vinâ, koja Istra producira, naš se seljak preko noći nalazi na prosjačkom štapu. Kriza mora da interesira nesamo nas Istrane, nego i državu, u čijem je interesu i čija je i dužnost da vida gospodarske rane.

U prvom je redu dužnost vlade, da izbriše sve dosada narasle i još neplaćene poreze, da time popravi ekonomsko stanje pučanstva; što više: da i one svote, koje su bile u zadnje doba uplaćene za porez, prenese na novi račun. To vrijedi nesamo za seljačkog privrednika, nego i za sve one druge, male gospodare, koji žive zajedno s našim seljacima i koji su svojim zanatom i radom u nerazriješivoj vezi sa njegovim ekonomskim napredkom. U tom smislu treba djelovati i dužnost je naših pozvanih faktora, poslanika i drugih eksponenta, da rade u tom smjeru. Poznato nam je, da su već i nekoje italijanske privredne grupe formulirale u tom smislu svoje zahtjeve i podastrle ih centralnoj vladi, koja ne smije da ostaje gluha, jer i fiskalni interes države traži, da bude državljanin ekonomski jak, da može poslije platiti svoje poreze, a ne da bude tako oguljen, da postane prosjak.

Osim toga je hitno i to, da se snize ogromni porezi, koji terete naše istarske privrednike. Danas na svemu plaćaš poreze, i kakve poreze! Na svaku svotu, koju inkasiraš, dužan si da platiš »imposta di ricchezza mobile«. Nekoje poreze treba ukinuti, a druge temeljito promijeniti, jer italijanski porezni sistem boluje na iracijonalnom sistemu. Pojedinac pak, koji plaća još uvijek porez na površinu, posadjenu lozama, gdje već odavna više ne raste ništa, treba da traži kod poreznog ureda, da se popravi evidencija.

Konačno neka bude i otvoreno rečeno: imamo »autonomnu« pokrajinu, koja progutava sva sila novaca; imamo autonomnu pokrajinsku upravu još prije rata, koja je uslijed uvedenja novih italijanskih zakona postala suvišna, osim za one osobe koje od toga žive: asesore i predsjednika pokrajinskog odbora. Prijeratna autonomija više ne postoji, ali autonomni organi još uvijek postoje i nemilosrdno troše novac, premda bi morali znati da je svaka pokrajinska para — kapljica krvi i znoja našega seljaka. Ili neka se i to ukine ili neka se uspostavi faktična autonomija!

S time treba temeljito obračunati, pa makar uslijed toga izgubili mnogi sinjoroti svoj materijalni položaj!

To bi bila akcija, koja je sasvim odvisna od vlade same.

Danas pred novim vinom naš seljak ne zna kuda će s njime. Uslijed toga bit će prisiljen da ga uz malo novca proda ili ga baci, ako ne će da radi kao Zagorci, koji nikada ne prodavaju svoje vino, jer ga sami piju, s čime opet ne može on da sebi napuni želudac i da prehrani svoju obitelj. Jedna sama, jedna jedina vinarska zadruga mogla bi mnogo da pomogne. Zadruga bi pokupila vino uz normalne cijene i držala ga u svojim podrumima, dok njoj ne uspije da vino proda, unutar i izvan granica Italije. Time bi se zapriječilo i to, da gulikože pokupe vino uz najniže cijene, izrabljujući teški položaj našega seljaka. A ta vinarska zadruga imala bi i tu zadaću, da u prvom redu traži kupce ovdje, jer ako se stvar dobro organizira, bit će moguće da se uz dobru kvalitetu vina ipak nadje i ovdje kupce. U staroj je Italiji to naravski isključeno. Zatim bi morala zadruga da traži trg za naše vino u inozemstvu: u Jugoslaviji, u Austriji ili Českoj, gdje se je prije mnogo našega vina trošilo, i gdje bi bila prodaja unatoč visokoj carini ipak još dosta koristna. Što više: vinarska bi zadruga mogla da preuzme vino, da ga drži u skupnim sudima i da poslije vrati seljaku na njegov zahtjev istu količinu vina uz platež malene takse. To je samo onda moguće, kad se iz svih raznih vrsti vina, stvori jedan ili dva tipa vina. Seljaku bi za vrijeme berbe ostali podrumi prosti.

Usporedo s time moglo bi se i to postignuti, da se zgodnim poukom i praktičnim putem uzgoje i druge finije vrsti vina. Poznato je, da istarska zemlja može da dade sve moguće kvalitete vina, koje mogu da konkuriraju sa najfinijim italijanskim i franceskim vinima. Zato imamo dokaz iz onog doba, kad je naš istarski dobrotvor i suradnik našega lista, g. Fran Trampuž, znao da u Pazinu producira najrazličitijih i najfinijih kvaliteta vina.

Bez sumnje bit će potrebno da naš seljak — ne posvuda ali barem negdje u nekojim krajevima — polagano prelazi na drugu kulturu zemlje. Ističemo: Ne po svuda! Tamo, gdje vino manje rentira i gdje druga kultura uspjeva, treba da se odluči na taj korak. Kultura duhana, od koje su mnogi i mnogi toliko očekivali, sasvim se je izjalovila. Ali ima i drugih kultura. Svakako bi se moralo prije svega učiniti samo jedan pokušaj prije nego se promijeni čitava kultura. Ako pokušaj uspije, tekar onda može se definitivno preći na novu kulturu. Pa ima mnogo i mnogo grana poljoprivrede, koje bi ovdje u ovom, tamo u onom kraju nesamo uspjevale i nadomjestile vinogradarstvo, nego i seljaku nosile više koristi. Te grane bi bile: Bilinogojstvo, livadarstvo, voćarstvo (osobito kruške i šljive mogle bi dobro uspjevati i služiti izvozu), stočarstvo (u vezi sa livadarstvom), govedarstvo i mljekarstvo, uzgoj ovaca na široj bazi, uzgoj krmadi, živadarstvo i pčelarstvo i kao sasvim nove grane za kopnenu Istru — sviligojstvo i gojidba krizantema, koja je vrlo unosna.

O mogućnosti djelomičnog prelaza na druge kulture i o vinarskoj zadruzi, kaošto i o drugim potrebnim zadrugama, progovorit ćemo u narednem broju.

Danas smo htjeli samo da nabacimo u kratko nekoliko ideja, koje ćemo poslije sustavno obraditi i izvesti. Pri tome smo uvijek na raspolaganje našim čitaocima. Naš gospodarski i poljoprivredni stručnjak obilazit će Istru te na licu mjesta iztražiti sve eventualitete uspjeha jedne bolje gospodarske organizacije i probitačnije gospodarske privrede i proizvodnje te dati potrebne upute, a na temelju iskustva stvoriti temelj za daljnju akciju.

---

† Dr. Slobodan Ribnikar

U Beogradu umro je pretprošle srijede noću naglo dr. Slobodan Ribnikar, ugledni liječnik, rezervni sanitetski potpukovnik i direktor lista »Politike«. Smrt njegova kosnula se duboko cijelog beogradskog društva i javnosti. A sav jugoslovenski narod izgubio je u njemu odlična sina, koji je predanu službu narodu smatrao kao svetu neumoljivu dužnost. Otac mu je bio dr. Franjo Ribnikar, Slovenac rodom, općinski liječnik u Beogradu. Slobodan Ribnikar rodio se 7. novembra 1873. Kao mlad liječnik posao je odmah u Skoplje, još pod Turskom, i svojom osobitom spremom i požrtvovnim radom stekao opće simpatije, a u nacijonalnoj akciji i propagandi igrao vrlo vidnu ulogu. Bio je čovjek vrlo visoke inteligencije i kulture, izvanredno otmene i plemenite duše. Njegov djelotvorni patriotizam pribavio mu je opće poštovanje, koje je dobilo vidna izraza u ogromnom učešću na njegovu sprovodu. Čovjeku i rodoljubu neka je slava i vječna spomen!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Nezadovoljni svijet. - Zabadanja. - General Grazioli. - Nova paritetika.

Jedno poslije podne sjedio sam u kavani «Central» na Adamićevu trgu i čitao Mussolinijev govor u Napulju. Recite vi, što hoćete, ali Mussolini je govornik prvoga reda. Da ne bi, nego kad ono digne ruku i zagrmi: A chi questo? A chi quel altro? A chi quel terzo? A chi tutto l'universo mondo? A oni dobri i vrući Napulitani svi u jedan glas: — A noi! managgia! l'anima... i tako dalje.

Sjedio sam, čitao razmišljao, kako je gotovo jednako govorio i d'Annunzio, dok je bio u našem gradu. I on bi pitao: A chi ovo? i a chi ono? — a naši Fiumanci: A noi! A noi! — vrag mu je na — kape... U Napulju — managgia! — a na Rijeci — vrag ti je... (recimo) na kapel...

Kako se to lijepo slaže! I sve onako čisto po latinski...

Sjedio sam dakle i čitao, kad me najedanput probudi nekakav silan štropot. Prisluhnem, a to se ne čuje drugo nego li pucketanje korbača: udaranje konjskih kopita, pa drndanje kotača, fijukanje lokomotiva; i pim! i pum! — a sam Boga mi pomislio, da smo se vratili u doba slavne česarice Marije Terezije, kad je ono Rijeka zaista bila počela da «radi»...

Onuda prolazio Francele.

— Digo, Francele, počeli smo napokon da živimo, a?

— Dragi vi, ne bacilajte! To vam jedna lokomotiva vuče pet šest prazneh vaguni i već pol uri sviče, zač njoj je na pute jedan prazni vozić, a nima ki da ga makne ča od šini.

— E, ali oni vozovi?

— I oni su prazni zato i delaju ovolik štropot. A ča ne vidite tamo na kantune onega kinematografistu? Sve je ovo naručeno za njega, da more napravit jedan film, s kem će se svetu pokazat, da je Reka jedan mali Liverpul.

Ne ćeš ti pravoga, rodjenoga Fijumanca zadovoljiti, pa da ti je mama i vila Ravijojla! Naš Nino nije baš pravi čistokrvni Riječanin, on je zapravo više Kastavac, ali svejedno — zadovoljiti ne možeš ni njega. Mi znamo svi, što je on svi učinio, da dodje do ovoga, do čega je došlo, i eto — sada je i on nezadovoljan. A s njime — baš s njime — nezadovoljni su i mnogi drugi na Rijeci... «Riscossa» ga i opet rešeta. Prije je odgovarao, a sad više ne čini toga. Ali mjesto odgovora, on je ovih dana otišao u Rim k Mussoliniju, da ga izvjesti o prilikama na Rijeci... A «Vedetta» je krupnim slovima pisala, da je Duce Mussolini primio vrlo ljubezno i da se je vrlo dugo s njime razgovarao. A to će reći: Duce j' s nami — tko j' prot nami, s njime hajd pod pete!...

Ali ako se Nino smije, ni «Riscossa» ne plače. I ona se hvali, da joj je Duce prijatelj i veli, da se Nino vara, ako misli, da će oni popustiti. Prije su bacali na njega krivnju, da pomaže Zanellijance, samo da tako dodje do što jače stranke na Rijeci. Sada mu pak iznose, da je čak u vezi s framasunima. Uostalom, veli «Riscossa», sve bolje službe na Rijeci drže framassuni i zaključuje: — Se Fiume avesse un vescovo, sarebbe massone anche questo! (Kad bi Rijeka imala svoga biskupa, i on bi bio framasun!) I još veli u tom istom članku («Giustizia sia fatta!») «Prije deset godina bili su — Hrvati, juče Madžari, a danas ultraitalianissimi! (To zacijelo ide i Nina, koji je sam priznao, da je do sedamnaeste godine bio Hrvat. Danas pravo kažem, meni su pravi Taljani i zato simpatični, što ne trpe Italijane, koji su jednom bili Hrvati...

Ovo se na Rijeci čitalo upravo onih dana, kad je ovdje bio na prolazu general Grazioli, General Grazioli je prije d'Annunzia bio guverner na Rijeci. Jednog dana bio je kod njega na razgovoru predsjednik narodnog Vijeća Sušak-Rijeka, pok. dr. Andre Bakarčić. Pok. dr. Andre nije imao dlake na jeziku, a kako je Rijeku poznavao bolje nego «šolad», on je generalu Graziolju vjerno fotografirao sve ondašnje aneksionističke kaponje i o svakome je kazao, što je bio i kakav je bio. I on je za neke rekao, da su prije bili Hrvati, pa Madžari, a napokon ultraitalianissimi.

Nato general prekide pa će mu:

— A što vi mislite, doktore, da ih u Rimu ne poznadu?

Kad nam je to pok. dr. Andre pripovijedao u kavani «Grande» mi smo mislili, da će od toga u Rimu povući konsekvencije...

Povukli su ih, istina, ali kako?...

Kako bilo da bilo, ni ja nisam pravo zadovoljan. Prvoga oktobra sastaju se u Veneciji komisije italijanska i jugoslavenska, da u pogledu Rijeke urede ono, što još nije uredjeno. Tako će ovog puta poslije duga i teška natezanja doći na dnevni red i pitanje riječkih manjina... Učinit će valjda štogod za ono nekoliko Madžara i Nijemaca, koji su na Rijeci zaista prava manjina. Za nas, riječke Jugoslavene, ne će se ni ovog puta učiniti ništa budući da mi nismo na dnevnom redu. Na dnevnom je redu, kako već napomenuto, pitanje manjina, a kako smo mi Jugoslaveni na Rijeci većina, to bi Italijani mogli reći, da se ono pitanje nas ne tiče. I tako ćemo po svoj prilici i ovaj put ostati kratkih rukava.

Ala škometimo, da ćemo!... **Rokac.**

IZ ĆIĆARIJE.

Račljani posvuda traže «svoga popa». Bili su u Buzetu — nema ga, u Trstu pitaju za nj ne nalaze ga; pisali su u Kopar — oni opet ne znadu o tom «pastiru». Ne bi oni marili za nj, ali se — srame; a opet boje se da ne bi s njim odmaglila i — račljanska općina. A mljekarna?! Strah ima duge uši. No, sada im se najavio, ne Račljanima nego svojoj obitelji, tamo negdje iz Južne Italije, te ju pozivlje da dodje k njemu. — Nemaju Roćljani u zadnje doba sreće sa svojim pastirima, a nama se čini ni sa svojom općinom. Ne idu i ne idu kola naprijed!... Mažu oni i mazali su dosti, ali... dosti je blata a kola su slaba, pak ti voz ne će dalje... Ali ipak taj voz treba popraviti i metnuti na bolju stazu... Ali eto vraga! Još mi na Krasu nemamo nijedne nove ceste, nego samo one stare koje su gradili naši pokojni, da ih Bog pomiluje, ali koji se danas zaista okreću u grobu od srama radi nekojih naših izgubljenih ljudi. Ali, ufamo, i ti ljudi, i naš narodni voz doći će prije ili kasnije na nove ceste, koje ne će nam dati oni koji su nam ih — davali prije izbora... Bit će bolje — samo budimo pametni!

IZ ŽMINJA.

Jedne večeri poslao je naš sindaco Rovis svoje ljude po Žminju, da mu vakoga, kogagod uhvate, dovedu na općinu. Naredjeno — izvršeno: za nekoliko časaka bilo je dovedeno preko 50 ljudi na općinu. Tu im je načelnik saopćio, da je dobio iz Poreča jedno pismo, u kojem ga poljodjelski zavod moli, da ispita svoje općinare o njihovim gospodarskim potrebama i da ih zamoli, da pošalju u Poreč jednog zastupnika, koji će tamo potanko obrazložiti želje i potrebe općinara. Nato se vijećalo o svim općinskim potrebama i jednoglasno zaključilo, da se pošalje u Poreč g. Mate Peteh. Bio je potpisan i nekakav zapisnik. Ljudi su bili vanredno zadovoljni tim zaključkom, jer su bili uvjereni, da će g. Peteh najbolje zagovarati općinske interese u Poreču. Prividno se pokazao zadovoljnim i g. sindako. No drugi dan se sjetio, da je g. Peteh Jugosloven, pa mu je poslao reći, da je tobože dobio brzojavni nalog iz Poreča, da u Poreč ne smije da ide nitko drugi osim njega! Ta poruka g. sindaka izazvala je veliko ogorčenje po cijeloj Žminjštini. Ljudi se zgražaju i vele: Čemu da nas pitaju savjete, kad sami rade što ih je volja!

IZ OPATIJE.

Gospodjica Stanka Trinajstić otvara ovdje tečaj za učenje francuskog i njemačkog jezika. Učenice i učenici, koji bi željeli da polaze taj tečaj, nek se prijave kod Ženskog Udruženja u «Zori». Gospodjica Trinajstić vodila je i prije jedan sličan tečaj u našoj «Zori» i to s najljepšim uspjehom. Preporučujemo roditeljima, da ne propuste ovu lijepu zgodu, već da na vrijeme upišu svoju djecu u spomenuti tečaj.

IZ SLUMA.

Prošle nedjelje bio je kod nas blagdan. Slavili smo svetog Mateja, našega crkvenoga patrona. Nakon crkvenih svečanosti imali smo ples. Svirali su nam Svetomartinčani. Cijeli je tok zabave potekao u najljepšem miru i redu.

IZ CRESA

Decenijama bila su creska nekoč bogata vlastela, i zato zvani «signori», samozvani gospodari creskog seljaka, koji je bio njihov kolon, njihovo roblje, koje nije smjelo da znade ni kako se zove ni koje mu je podrijetlo. Ta gospoda, slučajno italijanske narodnosti, imala su decenijama od Austrije «exequatur», da od čovjeka načine roblje, mašinu, koja će hraniti parasite. No priroda ne pozna zapreka, pogotovo ne umjetnih.

Creski je seljak uzor u ustrajnosti u radu i samo tako se tumači kako može ovaj kršni otok samostalno hraniti svoje stanovnike. I taj uzor-radnik, koji je po svojoj discipliniranoj prirodi sklon pravnome poredku društva, postavio je prije par decenija frontu parasitizmu i principu nasilja, koji su uvriježeni u krvi creskih «signorotta». Mučnim radom emancipovao se materijalno i danas je creski seljak neovisan o kreditu nekadašnje vlastele. Ta činjenica muči cresku gospodu. Masa otvara oči. Patrijarhalni mir, kojim su creski «signori» uživali, i još uživaju, kao monopol cresku općinu, kanda je u opasnosti.

Još preostaju fašizmi, revolveri, prijetnje sa paležem i ricinusom, da se održe pozicije i neumrli princip: uništi seljaka, koji se budi. To je bitnost onog napetog stanja izmedju jedne i druge stranke u Cresu. To je bitnost — essenza — creskog fašizma. Sve drugo: ugroženi interesi Nacije na granici, subverzivni elementi i slično, to su sve samo strašila za naivne italijanske funkcijonare, koji već godinama nasjedaju toj dobro organizovanoj provincijalnoj komori. Istina je, da je creski seljak nacijonalno Slaven, da se on takav i osjeća i da su težnje ostalih Slavena u Italiji takodjer i težnje creskog seljaka. Ali od toga nikakve nesuglasice izmedju Cresana jedne i druge narodnosti sklonih uvjerenju, da će se pravedni i po opstanak Italije neopasni zahtjevi jednom morati poštivati i s njima računati. I zato je danas čitava creska pošteria i pravnome redu sklona javnost u borbi protiv kamore na creskoj općini.

Denunciranje, ocrnjivanje, poskribiranje svega što zna čitati i pisati još i danas nije prestalo. Ovime i insinuacijama o «subverzivnim» elementima drži creska kamora magičnom sugestijom u šahu razne vladine organe i to sve — radi interesa Italije, koji ovdje, nota bene — nitko ne ugrožava, a faktično radi individualnih težnja i planova te kamore, da i dalje terorizira, mahnita po općini, rasiplje općinsku imovinu i materijalno uništava creskog seljaka, koji joj je počeo da smeta pozivajući tu kamoru na odgovornost za prerazne čine upravne i financijalne naravi na creskoj općini. Narod u Cresu nema svojih zakonitih izabranih zastupnika na općini. Izbori su provedeni pritiskom i creska općina, kao i tolike u Istri, nije drugo nego agencija fašističke stranke.

Na creskoj općini nesmetano izjavljuju se funkcijonari iste, da žele propast creskog seljaka. Arbitrarno primjenjuju u samozvani zastupnici familijarne i druge takse.

Jedan trgovac, član toga famoznoga zastupstva, ima familijarnu taksu od 50 lira, a drugi trgovac u gradu, koji je u istim kondicijama, ali nije član zastupstva, ima istu taksu, ali od 600 lira.

Sličnih nepoćopština ima bezbroj. Narod ne će da plaća. Creska općina dijeli dalje nekim motu proprio penzije pristašama te kamore, penzije, koje tim ljudima nikako ne pripadaju. Jer dotični ili su sposobni da rade ili imadu koga da ih uzdržava radom, a nemaju ni pravo na penziju, jer nisu nikada bili općinski funkcijonari.

Broj činovnika na općini svaki mjesec raste. Tamo nalaze zaposlenje svi članovi te «Ditte» Medjutim općina, koja daje stotine tisuća lira tekse, kraj svega toga ni za korak dalje. Grad je u desperatnim prilikama, a o podopćinama da i ne govorimo. Tko to sve dozvoljava? Gdje su apostoli normalizacije? Ili se možda pod normalizacijom misli na uništavanje pojedinaca i općina!?

Širite „Istarsku Riječ"!

Franina i Jurina

Fr.: Si ga videl?

Jur.: Kega? Ča? Kade?

Fr.: Naš kalendarij «Franina i Jurina».

Jur.: Jezerostomilijun vrazi da sam...

Fr.: Pak ča ti se pari?

Jur.: Ča mi se pari? — Non plus u...

Fr.: Kega zlodeja?

Jur.: To će reć, da ovakovega kalen... još ni videla Istra.

Fr.: Ma, Jurina, ča ne bi bolje bilo... stimo, da se naša knjiga sama... Drugačeje bi nam mogli reć, ... kako cigani, ki svoj konji hvale.

Jur.: Ča j' mane stalo, ča te drugi... Magareća trumbesa ne pridu v... Mi smo va ove pedeset i tri leta... jedno gudimo, pokozali, da... hvalit i špotat. Ako j' trebalo, mi s... sameh sebe špotali, pak je ne znam... ne bimo malo i pohvalili, ako je... vredno, da se pohvali. A on kalen... uprav i zasluži, da se ga pohvali.

Fr.: Je, je — ma ja bim svejedno vol... ga drugi hvale. Ča govori Luca? ... videla?

Jur.: Ča? Videla? Još mi se ni pra... ti stepli v ruke, već ti ni ga je zela... kako ne će da ga nazad da. Dan... jednum rukum držala kuharicu i ... palentu, a va drugoj je imela kalen... rij. Kad je prišla palenta na stol... je sva prismujena i prez soli. Sa... već «Zdrava Marija» i još ni na og... ni iskri ognja. To ti j' dal kalen... za kega sam siromah zgubil tolike... i uri.

Fr.: A moja Mare mi cel dan na... kako je ono lepo, ča su one dve... stenfale od marmeladi i oneh d... golozeci. I još mi je rekla: da ste... pustili, bile bimo još ča lepjega nap... pak bi vam bilo i vam bolje.

Jur.: Čovek ne živi samo od lakoma... jednem pravem, narodnem kalend... mora bit i drugeh pametneh i kor... stvari. A naš kalendarij je hvala ... mu...

Fr.: To je istina. Otkada sam živ, ... nisam vidal jedne «Pratiki», va ko... bilo toliko korisneh i praktičneh n... koliko ih je va ovem našem lun... Pod ovemi novemi gospodari čovek ... puti ne zna ni ča ima dat, ni ča ... prijet. A va lunarije je to sve lepo ... mačeno.

Jur.: Mi gre vražji smeh na one steur... vina. Kako znaš, mi smo oni st... zakon prnesli va našem kalend... onakov kakov je — koliko je dug ... rok, od besedi do besedi. Komać je ... bilo štampano, već je guveran dal ... ved, da se one steuri od vina dole ... Fr.: Pak ča mislis, da je guveran ... steuri dole hitil zato, zač da su bile ... našem kalendarije?

PODLISTAK

DR. IVAN HASLINGER:

Čisti ljudi — zdravi dom!

Davno je već tome kad su Gospodin Bog i sv. Petar išli svijetom, da vide, kako ljudi žive i što rade.

Idu oni opet tako po svijetu pa dodju do ciganske šatre. Pod šatorom jauče ciganin. «Što je, cigo?» upitat će ga sv. Petar. «Će ti dore, što te boli?» A cigo se javi: «Dore me pičore, bole me noge!» Pogleda sv. Petar bliže, a ono cigi noge u jednoj krasti, a zaprljane Bog da prosti! «A što bar ne opereš noge pa odeš lijećniku, da vidi što je?»

Odu oni dalje i dodju do nekih ciglara, koji baš oderaše mačka. Pita njih sv. Petar: «A što ćete ljudi, od ovoga mačka?» Oni mu odgovore: «Ocemo učiniti jedna večera od ovo macak». Pljucnu sv. Petar i ponuče Boga za rukav pa mu prišapće: «Jok, Bože, ne ćemo ovdje večerati» i odoše dalje.

Idu oni, idu tako dalje i dodju baš na sam Uskrs o podne u jedno naše selo. Narod grne baš od mise i razilazi se kućama, pa da će k objedu.

Gledaju Bog i sv. Petar tu lijepu sliku pa zažele, da i oni sjednu u kojoj priprostoj kućici s našim ljudima k stolu. Gledaju oni po selu kuće te vide jednu, što je više po strani stajala. Pred njom malena zelena livada, a po njoj staza, što vodi ravno do kuće, a ova bijela bjelcata, kao da je od snijega, a lijepa velika okna, čista pa oprana sjaje se kao krijes o Božjem suncu. Pred kućicom se vinova loza uspinje uza zid pa nadvisuje malu sjenicu, u kojoj stoji sto i dvije klupčice a oko njih šaroliko cvijeće.

Odmah odluče da stupe u tu kuću, jer je bila doduše malena i priprosta, ali čista i bijela. Udju u dvorište, ali bome i ovo čisto i pometeno. Ravno i nasuto šljunkom, oko bunara sve suho i čisto, nema onih kaljuža i blata, kako se to drukčije vidi po našim dvorištima, a gnojištu ni traga ni glasa. Gnoj su u toj kući spremali negdje iza staje u veliku jamu. Tamo su bili i svinjci, koji su stajali na svisokim stupovima, a od njih je vodila graba ravno u gnojnicu. Gospodinu Bogu i svetomu Petru bude milo od tolike čistoće i ljepote, pa se prikažu domaćinu kao putujući djaci i zamole ga, da bi smjeli kod njega da otpočinu i da malo zagrizu. Domaćin se stajao pred kućom s ostalom družinom. Sve lijepi čisti ljudi, djećica počešljana, zalizana, bosa, ali lijepih čistih crvenih nožica. Lijepo i prijazno primiše naše putnike, a ovi će odmah da hvale čistoću i red u ovoj kući, pa kako bi morali i ostali seljaci da ovako drže svoje kuće. Domaćinu je bila mila pohvala njenih ljudi iz grada pa im stade pokazivati i uredjaj svoje kućice. Eno hodnik čist i pometen, u njemu stalak za skafove s vodom, natkrit, a škafovi pokriti poklopcima, da ne padaju muhe i prašina u njih. Kuhinja i obje komore otvorene, zrače se, u njima red i čistoća. Kuhinja ok ečena, sudje čisto, sjaji se po policama. U jednoj komori sprema se samo živež. Na kocima visi suho meso, kobasice, luk, na policama kruh, sir, mlijeko i slično, a na podu krumpir i repa. U drugoj komori orudje, orma, lanci, čizme i opanci, pa neke bačve i slično. Ovo su tako razdjeljili u dvije komore, da ne bude živež zajedno s upotrijebljenim stvarima i s onim, što se upotrebljava na životinjama. Osim toga imali su i jednu posebnu sobu s jednim prozorom i s jednim krevetom, malenu doduše, ali vrlo čistu i lijepu, a praznu. Naši putnici upitaju, čemu služi ta soba, a domaćin im kaže, da mu je jedan sin kod kotarskog suda u gradu, pa kad on dodje sa ženom k njima u pohode da ovdje spava. A i drugače, ako im ta soba vrlo dobro služi, kad tko oboli pa ga treba odijeliti od drugih zdravih ukućana. Tako je lani mala Dragica imala neku bolest u grlu, a doktor rekao, da je to difterija ili, kako naši je vele, «grlo ili «gusobolja» pa da ce djeca oboljeti, ako je ne uklone. Eto tu je ta sobica vrlo dobro poslužila, jer Dragica u njoj svoju bolest odležala i nije trebala da mijesa s ostalom zdravom djecom, pa su tako svi drugi ostali zdravi, a i Dragica ozdravila. Istu su sobu raskužili, kako im je liječnik napatio: su najme tribali lugom, zidove izmečili, a sve su rublje i posteljinu, je Dragica upotrebljavala, u vrelu lugu skuhali. Začudše se naši putnici tome redu i svoj čistoći u kući. Zatim dojoše s cijelom družinom u veliku sobu da će k objedu. Soba velika i prostrana, pa svijetla, lijepo bijelo oličena, a i istočne strane veliki čisti prozor, a sa sjeverne i zapadne kreveti i peć, a uza zidove stajale ladice i škrinje, medju njima i ovećí ormar sa staklenim vratima, u kojemu su spremali tanjure, zdjele, pa čaše i vrčeve i ostali pribor. Na velikom čisto oribanom hrastovom stolu bijeli bjelcati prostirač, na njemu tanjuri, uz tanjure vilice, noževi i žlice. Na jednom kraju stola, gdje će domaćin sjedne, već svježe vode, a na drugom

Jur.: Vej si ga djaval. Dandanašnji je sve moguće.

Fr.: To je, kako da bi neki rekal, da naš kalendarij dela mirakuli. Barem tako nekako govori naša suseda Zvana. Pride ti ona nebore danas zapolne k nam i sve se tuži, da ju negdere neč smudi i svija. Moja Mare ni pet ni šest, obrne ti nekoliko stranic va kalendarije — i pročita njoj, ča bi morala učinit, da njoj ono projde. Zvana j' storila, kako tamo piše, i ćeš verovat, da je va pol uri bila zdrava kako tić.

Jur.: Ja vavek govorim: ki ima va žepe kalendarij »Jurinu i Franinu« ima puli sebe i albukata i duhtora, pak mu ih ni trebe nikamo poć iskat. Nego naš kalendarij ima i nekoliko drugeh jako znameniteh stvari. Kako se napriliku nutre lepo govori od materah.

Fr.: A to je i potrebno, zač pokle one vražje gveri mladost je prilično podivela, pak kadagod ne rešpeta ni rojenu mater svoju.

Jur.: A ča ti se čini ono, od oneh strahoviteh beštij, ke su na našoj zemlji živele prej milijuni i milijuni let?

Fr.: Kako je ono lepo stumačeno i sve s figuricami, tako da čovek more lepo znat i videt, kakova su bila ona strašanjska blaga. A drago mi je, da smo nutar stavili i onu epištolu od gveri, ka je prej četire leta bila v Reke. Vavek se govori od nekakoveh »žurnadi de la šangue«, a nijedan ne zna ča ni kako je ono bilo.

Jur.: A kade su sve one druge stvari. Osobito mi je drago, da je nutre naš pokojni beršečki plovan Mondić Jelušić. Svi su ga pozabili, ma mi smo ga va pamete držali. Ono je o njemu lepo napisano, a i on njegov litratić je baš lep. Kada ga gledam, mi se pari, kako da je živ. Bog pomiluj našega dobrega plovana Mondića.

Fr.: A ča govoriš pak od oneh litrati od izbori, od sokoli i sokolic? A jako dobro smo učinili, da smo prišostali nutar i onu sliku od Narodnega Doma va Pule. Neka se zna i vidi!

Jur.: Ja mislim, da te se jako dopast i one pripovečice, male i kratke, ale sve jedna lepja od druge. A koliko je pak samo oneh mićeh paćuharijic, kem bi se čovek i mrtav nasmel!

Fr.: Škoda, da nisu nutra stavili i onu moju.

Jur.: A ku?

Fr.: Ter znaš onu: Bil je jedanput cigan, ki je vozil na otprtem voze seno. Projde onuda neki čovek, pak ga pita: — Digo, cigan ča voziš va tem voze? — A cigan mu odgovori: — Drva. Nato se on čovek razjadi i otrese se na cigana: — Kako moreš ti mane reć, da su ono drva, a ja znam, da je seno? A cigan: — Kada znaš, zač pitaš?... Ča ni morda ova smešica lepa?

Jur.: Je, koliko je, ma va kalendarije ima ih puno lepjeh. Kad sam ih čital, tako sam se strašno smel, da se je od mojga smeha cela kuća tresla.

IZ BUZETA.

Deputacija kod potprefekta u Kopru. - Potprefekt u Buzetu. - Tuzbe deputacije neuvažene.

Na 1. VI. pozvao je općinski načelnik sve župane, jer je u novinama pisalo, da općina ima 1 mil. 46.000 lira duga. On im je kazao, da dug nije tako velik, jer da iznaša samo oko ½ mil., a to da su još stari dugovi kao na pr. za vodovod, za topove, za popravak zvonika. Od novog duga da je samo 280.000 od aprovizacije, ali i to se ima još primiti od stranaka. Ako ne će da vjeruju, neka se izabere 6—8 ljudi, koji neka dodju da pregledaju općinske knjige. Radi toga su župani izabrali šestoricu, kao deputaciju k prefektu. Išlo ih je u Kopar dne 2. VIII. petorica i to: Fermeglia, Draščić Antun, Vivoda Antun, Dussio, Canziani i Natale. Oni su zamolili potprefekta, nek pošalje u Buzet jednog revizora, koji će s njima da pregleda općinske račune, ustanoviti visinu duga i staviti na čisto, otkuda taj dug dolazi. Potprefekt ih nije baš lijepo primio i odmah im je odgovorio, da to on ne može učiniti, jer mu ne dozvoljava zakon. Deputacija mu je obrazložila, da od aprovizacije nije moglo nastati duga, jer su svi seljaci i gradjani platili robu još prije nego li su je primili. On im je to objasnio time, da je bila vrlo slaba uprava, koja je novac inkasiran za aprovizaciju upotrebljavala u druge općinske potrebe, a ne u podmirenje primljene robe. Tako je samo 55% od inkasa predano za robu, a 45% je potrošeno na popravak cesta i drugo. Deputacija se je potužila na slabo vodstvo općinskog dobra u prijašnje vrijeme. Tako nisu kod likvidacije aprovizacije metnuli preostale artikle na dražbu, već su ih prodavali ispod cijene, kaošto su oni htjeli. Ti ljudi i danas vode glavnu riječ u Buzetu. Potprefekt im je priznao, da je zaista bila slaba uprava u općini i da bi on mogao mnoge postaviti u hladovinu, kad bi nekoje dokumente izvadio iz svoje ladice. On toga ne će da čini, da ne bude škandala, a i političke prilike mu to ne sasvjetuju. Iza kako je pak gosp. Rigo na općini, stvar teče u potpunom redu, a i proti općinskog zastupstva se ne može ništa prigovoriti. Veli da on nema razloga, da bi raspustio općinsko zastupstvo i imenovao komesara. Deputacija pak nek mu sastavi jedan memorandum, koji će on proučiti. Kroz neko vrijeme doći će u Buzet, pozvat će ovu deputaciju, a i one, koje deputacija smatra odgovorne za ovakvo stanje u općini, pa će im on, potprefekt, rastumačiti jedan za drugim svaki izdatak općine i kako su točno nastali dosadašnji dugovi. Buzetska općina nije baš u najgorem stanju, jer su druge općine, kao Pula, Volosko, Poreč i druge, koje imadu mnogo više duga.

Na koncu se je gosp. Dussio potužio na grubo postupanje nekojih činovnika u Buzetu, nesistemizirano poslovanje kod uplate poreza, jer izvanjski općinari moraju po nekoliko sati stajati u Buzetu, dok dodju na red da plate. Kada je najviše posla na polju, seljak ne može da gubi vrijeme u čekanju. Ova deputacija — kazao je Dussio — nisu samozvanci, već upomoćeni od preko 9000 općinara. On kao urodjenik iz stare Italije živi u Buzetu preko 4 godine i dobro je upoznao seljake buzetske općine i konstatirao je, da su to čestiti ljudi i dobri gradjani, a samo nekoji hoće da ih predstave kao opasne elemente. Nek gosp. potprefekt javi deputaciji par dana prije svoj dolazak u Buzet, pa će vidjeti, kako će ga narod dočekati. Potprefekt mu je odgovorio, da on ne želi, da bi mu općinari činili kakve manifestacije, ali da vjeruje tako iskrenim i otvorenim izjavama gosp. Dussia. Iza raspravljanja, koje je trajalo oko jednog sata i pol potprefekt je deputaciju otpustio.

Prve dane augusta gosp. je potprefekt zaista došao u Buzet. Za njegov dolazak nismo znali. On je najprije raspravljao sa onima u općini, a zatim pozvao nekoje članove one deputacije, koja je bila kod njega u Kopru. Naše članove deputacije uopće nije ni pozvao, na one članove iz grada navalio je, izružio ih i rekao im, da mu je žao, što ih u Kopru nije izbacio, kad su mu došli sa neosnovanim tužbama i to još u društvu sa Hrvatima. Vrlo se nepovoljno izražavao o nama, koji ovdje mirno živimo bez ikakvih prava, premda smo u ogromnoj većini u svoj općini. Gosp. Dussio mu je odgovorio, da će budući općinski izbori biti drukčiji, pa će se vidjeti za koga je većina buzetskog pučanstva. Gosp. je pak potprefekt De Suni ostao uvjerenja, da će se izbori morati provesti, kaošto je to već u njihovom planu zacrtano.

Nismo htjeli ovo iznijeti u javnost, jer smo željeli, da svoje domaće prilike sami mirno riješimo, ali sada kad vidimo, da se s nama postupa kao bespravnom marvom, javljamo ovime svim općinarima da znadu, da mi nemamo nikakvo pravo uredjivati svoje općinsko gospodarstvo. Dužnost imamo samo da plaćamo općinske poreze, a kamo novac ide, ni brige nas! Gosp. De Suni je uvjeren, da je sve u redu, što nekoja gospoda u Buzetu rade. Mi izbornici i poreznici i Hrvati i Italijani nismo istog mišljenja sa gosp. potprefektom, pače smo uvjereni u protivnom.

IZ ZADRA.

U Zadru danas ponestaje — Zadrana. Većina njih koji žive od činovničkog hljeba, rastepeni su kojekuda, a zadnja im je utjeha da dodju nekad pod stare dane sačekati smrt u »svetoj Zari«. Danas nema u našem gradu nijednog mjesta, ni ureda, a da ga ne zauzimlju Italijani iz starih pokrajina i da ne potiskuju rodjene Zadrane. Doseljenici imaju prednost pred urodjenima, pa se protiv toga zadarska ulica buni. Često se čuju ispadi u tom smislu po trgovinama, ulicama i dućanima, a važna se retorska gombanja vode osobito u kavani »Lloyd«. To je pak jedino što daje života nekoć veselom i bučnom Zadru, koji je reduciran na potpuno mrtvilo, što prave Zadrane ispunja očajanjem i ogorčenjem.

Razne športske utakmice, konferencije, pa i kongresi sa poluostrva, kao što je onomadne bio kongres klerikalnih učitelja, nemaju nikakvog efekta, jer kruta realnost drukčije govori. Zadnja karta na koju su Italijani polagali posljednju nadu, bilo je službeno obećanje o gradnji željeznice Zadar-Knin, da postignu priključak na ličku željeznicu. No razvoj prilika u Jugoslaviji uvjerio je i najveće optimiste, kako je i ta nada potpuno bez temelja.

Izjutra do podne ima nešto života, jer naš svijet dolazi iz okolice da namakne najnužnije živežne namirnice i da štogod pazari. Čovjeka upravo iznenadjuje učtivost i popustljivost trgovaca. Iz dućana ne pušta, ako se nešto ne kupi. Kod toga oni upadaju u obligatne jadikovke nad sudbnnom Zadra. Neprestano opetuju onu: »A što bismo mi bez naših susjednih Jugoslovena?

Večeri su tihe i mirne. Nova obala i kavane zjaju prazninom. Glavna zadarska kavana »Bristol« (sada »Savoja«), koja je nekad bila uvijek dupkom puna svijeta, danas je kroz cijeli dan prazna. Iz znatiželjnosti pitao sam neki dan konobara, da mi iskreno kaže, koliko gosti posjećuje dnevno kavanu. »Pa, ima ih — odgovori — par tuceta, a sav deficit nadoknadjuje država, ali i to će malo da potraje.«

Općinske i državne su daće neodržive, ma da je Zadar slobodna luka. Dapače se govori da predstoji mogućnost, da se i ta blagodat oduzme Zadru, a što će tek onda biti? To Zadrane još jače zabrinjuje.

Više stotina naše djece pohadja osnovnu školu. Pouka je upravo monstruozna. Sve ide za tim, da ih se raznarodi. Italija je i tu zbacila krinku svoje navodne kulturne misije.

Zadarska bolnica nije više na onom stepenu, na kojim se prije nalazila, te se i u tom pogledu čuju same tužaljke. Ona je sada militarizovana. Da nema našeg elementa bolnica bi bila prazna.

Naš svijet želi, da mu se povrate kulturna društva, a i barem jedno privatno zabavište za djecu. Rimska im vlada pravi u tom pogledu sve moguće neprilike, pa je zato položaj Jugoslavena vanredno težak.

IZ KOPARŠTINE

Ne zadostuje, da smo obloženi z davki za žive in mrtve, da bomo kmalu morali plačevati od izkopnelega snega: dobili smo še plačilni nalog, s katerim se od nas terja davek iz prejšnjih let, katerega smo že davno plačali! Seveda so izjeme, kajti večina jih je, ki res niso plačali, a na ljudi, ki so davek plačali, vpliva terjanje že poravnanih davkov zelo neugodno in izgubili so v davčni urad vse zaupanje. Marsikatera kletva in psovka pade račun nerednosti v tem uradu in konča se z: »lumparija«. Davkoplačevalci se povprašujejo: »Ali smo res doživeli čase, ko nam uradujejo analfabeti?«

Davkoplačevalec pobere svoje »kvitance« in se odpravi na več ur dolgo pot v Koper na davkarijo, da bi se rešil stroškov. Tu ga pa pošiljajo od Poncija do Pilata in vse zastonj... V prvem uradu nimajo protokola, a vseeno hočejo, da kmet plača že poravnani davek iz prejšnjih let in potem še-le, če mu ni prav, naj vloži rekurz. Če pa pride stranka v tej zadevi na davkarijo, je pasje nahrulijo in zapode, da sama ne ve, kaj bi počela.

Pričela se je res doba zatiranja. Naši ljudje so štedili in skrbeli za redno plačevanje davkov. Denar, ki ga teško zaslužijo in s trezno varčnostjo pribranijo za druge prepotrebne reči, ga desetkrat obrnejo predno ga izdajo: naj bi ž njim vdrugič plačali davek?! Naj bi imeli same poti in trošili denar po krivdi drugih? Ne, tega nikoli ne!

Vsekako je potrebno, da kdo s pristojnega mesta pouči te uradnike. Še bolj pa je tu potrebna metla in nastavitev veščih uradnikov!

Gospodarstvo

KAKO SE PRIREDJUJE VINO IZ GNJILOG GROŽDJA?

Rijetke su one godine, da je za vrijeme berbe čitavo groždje posve zdravo. Obično imade uz zdravo i mnogo **gnjilog** grožđja te ga valja, kako sam već spomenuo u jednom članku, posebice pobrati. Gnjilo grožđje, koje naši vinogradari jednostavno u vinogradu puštaju, treba da preradimo. Iz takovog grožđja dade se učiniti prilično dobro vino. Pri tom služi nam u prvom redu **sumpor.** Sumporni dvokis (dim izgorenog, čistog sumpora) imade naime to svojstvo, da uništi klice štetnih gljivica i bakterija. Stoga nekoji preporučaju, a ja to odobravam, **da se i bačve, u koje se stavlja kuhati inače zdrav mošt od bijelog ili crnog grožđja, najprije lagano zasumporaju.** Da zapriječimo vrenje mošta, odnosno da ga raskužimo, možemo da upotrebimo mjesto sumporanja neku sô, nazvanu natrijev bisulfit, koji se jednostavno baci u mošt i dobro promiješa.

U tu svrhu pripravimo jednu ili više, prama potrebi, zdravih posuda (badanj ili otvorena bačva), koje imaju odozdô čep za točenje. Te se posude **dobro** zasumporaju, **tako,** da su nasićene sumpornim dvokisom (dimom). Da nam taj plin (dim) iz badnja ili bačve ne izadje, pokrijemo ga plahtom ili ponjavom.

Netom naberemo dostatnu množinu gnjilog grožđja, treba da je **odmah sprešamo** i mošt ulijemo u za to pripravljenu posudu. Nato ga dobro **promješamo,** da **usrka što više sumpornog dvokisa,** i puštamo tako **mirno da se** očisti od prilike **5—6** dana.

Mošt u ovako zasumporanoj posudi ne može dakako da vrije, a to mi uprav želimo, jer se inače ne bi **očistio.**

Iza 5—6 dana tvari, što su lakše od mošta, sakupljaju se na površini te se pjenicom poberu i odstrane, a tvari teže od mošta, kao zemlja stalože se na dno posude. Zatim se čisti mošt istoči i ulije u čistu **nezasumporanu** bačvu, da povrije. Samo pri tom moramo da pazimo, da se mošt što više **prozrači,** da **izgubi opet usrkani sumporni dvokis, jer inače ne može dobro da vrije.**

Mjesto otvorenog posudja za čišćenje mošta od gnjilog mošta, možemo da upotrebimo i obične bačve, ako ih imamo.

Da pospješimo vrenje ovako očišćenog mošta i da dobijemo iz njega bolje i stanovitnije vino, **dodajmo mu na hektolitar** par litara **mošta od dobrog zdravog grožđja,** koji se nalazi u **punom vrenju.** A još će bolje biti, ako mu dodamo **čistih selekcijonisanih gljivica** (kvas), koje dobijemo na kemičkoj stanici (na pr. u Poreču, Gorici ili Ljubljani) u malenim staklenkama sa naputkom, kako ih valja upotrebljavati.

Vrenje mošta uopće mora da se što prije izvrši. Ako nam jedna ili druga bačva prepolagano vrije, uzrok je kišovito ili hladno vrijeme ili pak u tome što je dotična bačva **previše zasumporana.** Vrije li mošt u bačvi prepolagano zbog kišovitog ili hladnog vremena, tada moramo podrum na bilo koji način da stoplimo. Obično dostajat će, kako već prije rekoh, da kroz dan, kad je toplo, podrum otvorimo, a noću **dobro zatvorimo.** Ako pak mošt ne vrije dobro, jer je bačva previše zasumporana, onda mošt **istočimo** da se dobro **prozrači,** i to da izgubi bar **jedan dio sumpornog dvokisa,** koji **priječi** vrenje.

Kad mošt potpuno uzavre, to se pozna po tome, što izgubi **svu slatkoću.** To biva kad je i **tiho vrenje posve dovršeno,** a to se kod nas u Istri obično dešava **oko «Martinje».**

Takvo vino valja što prije, a **najkasnije** prije **Božića,** da pretočimo u **čiste zdrave i malko** zasumporane bačve, i to tako, da ga najprije istočimo u kakav badanj, a istom onda ulijemo u za to pripravljene bačve.

Zbog toga se toči prije u drugu posudu, e da dodje mlado vino što više **u dodir sa zrakom.**

Ako za tako pretočena vina upotrebljavamo **iste bačve,** u kojima **je prije vrelo vino,** tada moramo da ih prije **temeljito očistimo od taloga i ponovno speremo.**

Kod nas imade vinogradara, koji tvrde, da je bolje, da mlado vino što duže ostaje na talogu ili — kako oni vele — na... matici. No to **ne valja,** jer talog sadržava mnogo škodljivih tvari, koje vinu veoma štete. Stoga mora da se vino što prije odtoči od taloga, jer se inače uslijed toga vrlo lako može da pokvari. **Samo iznimnom ga slučajevima puštamo duže vremena na talogu i to ako imade mlado vino zbog slabe godine neobično mnogo kiseline, a da je inače sasma zdravo.** To učinimo zato, jer kvasne gljivice, koje se nalaze u talogu, unište jedan dio suvišne kiseline, uslijed čega postaje vino **milije i tečnije.** No pri tom zapamti dobro, da valja vino češće drvenim štapom promiješati, da se vino prebrzo ne čisti.

U proljeće, najkasnije u mjesecu **aprilu** ili maju treba pretočiti vino po **drugi,** a u **augustu** ili septembru po **treći** put!

I kod ovih posljednjih pretakanja, mora da dodje vino u dodir sa zrakom i bačve valja **sasvim napuniti** i nadolijevati zdravim vinom, tako da ti ostanu bačve uvijek **pune.** Čepovi (tapuni) moraju uvijek **dobro zatvarati.** Ne zavijaj **krpa** ako tapuna! Uzmi radije predivo ili još bolje **okrugle** tapune od **pluta** (curge).

Ponovno moram još da naglasim, da podrum, u kojem se vino spravlja mora da bude uvijek čist i zračan te ne smije biti u njem ništa drugo osim vina, posudja i podrumskog (konobarskog) orudja. **Prije i poslije svakog pretakanja neka se zapaljenjem sumpora podrum raskuži,** iza kako si ga temeljito očistio.

Fran Trampuž.

Politički pregled

Politički položaj u Jugoslaviji.

Ministar unutrašnjih poslova g. Nastas Petrović bio je u utorak u Zagrebu, i cijelo poslije podne i veče razgovarao najprije s g. St. Radićem lično, a onda s cijelim vodstvom HRSS (hrv. repub. selj. stranka). Nakon ovih razgovora izdalo je vodstvo HRSS ovo saopćenje:

»Dne 23. o. mj. sastao se je ministar unutrašnjih posala g. Nastas Petrović sa predsjednikom HRSS. U podužem razgovoru, koji je trajao puna tri sata, predsjednik HRSS čestitao je najprije gospodinu ministru na njegovom muževnom i državničkom držanju kod verifikacije hrvatskih mandata, bez kojega ne bi bilo današnje normalne političke situacije. Od toga je prešao govor na strogi demokratski parlamentarizam, kao na jedini put za riješenje svih naših unutrašnjih pitanja. Predsjednik HRSS razložio je potanko i temeljito mišljenje svoje, hrvatskog narodnog zastupstva i HRSS o sigurnosti i nepromjenljivosti naših granica,

kraju veliki hljeb kruha i soljenka. Oko stola klupe, a na prozoru kraj stola u posudi kita proljetnog cvijeća i grančica procvale kajsije, mandalice, što li. Oh da vam je bilo osjećati to zadovoljstvo i milje, kad bi svi pristupili stolu, domaćin učinio znak križa i svi se tiho pomolili pa onda veselo posjedali za sto, a snaha unijela veliku zdjelu, vruće kokošje čorbe pa je stavila na sto.

Iza čorbe donesoše sarmu, pa zelje s narezanom šunkom i uskrsnu kobasicu, vazmenku, a poslije toga pogaču od finoga kukuruznoga brašna, zlijevku, polivenu slatkim skorupom (vrhnjem, kajmakom), a za kojom se djeca najviše pojagmiše. A prijala je bome i našim putnicama, koji takvo što još nisu nikad jeli. Pohvališe domaćicu, a ona samo reče, da je čula pripovijedati, kako je strani svijet za velikoga rata stradavao, jer nije bilo dosta pšenice a nije znao, da se i od kukuruznoga brašna može ispeći dobra pogača, a vele, da u gradu znadu od nje načiniti i tortu.

Poslije objeda djeca se pristojno oprostiše i odmah odletješe na dvorište, da se igraju, a stariji ostadoše, da se još malo razgovaraju. Naši putnici spomenuše, kako su ta djeca zdrava i vesela, pa čista i uredna, da ih je upravo milina pogledati, a domaćin im ispriča, kako se u njihovoj kući daje djeci red. »I mi stariji«, reče, »zimi se koji put okupamo u toploj vodi, a ljeti često i u obližnjoj rijeci, što ondje iza vrba protječe, i svake se nedjelje preodjenemo. Kamo bismo mi došli, da se ne čistimo i ne redimo, gdje povazdan kopamo po zemlji i blagom se bavimo, ali naša se djeca redovito svake subote kupaju i onda presvlače, a posteljinu mijenjamo svakih 14 dana. Da vam je samo vidjeti djecu, kako se veselo po vodi praćakaju, a dobra naša majka bude sva mokra kao patka, dok ih svih ne opere. Ali ta vam ne liježe, dok djecu ne uredi, kako treba. Bog joj dao samo zdravlje i dug život, da djecu postavi na noge«.

U to se putnici već i digoše, da će poći, ali ih domaćin zaustavljao: »Pa kuda ćete, gospodo djaci, tako brzo? Ima još vremena, pa možete kod mene baš i prenoćiti...« — »Gospodaru dragi«, reče jedan od njih, »daleki su naši puti, treba da idemo. Na svemu Vam hvala, a od Boga plaća!« U to stupe u sobu djeca te donesu vijenac od lijepih žutih okruglih cvijetova, pa da će njima darivati putnike. Ovaj stariji prihvati vijenac i stavi ga maloj Dragici oko vrata, digne lijevu ruku i blagoslovi vijenac. U taj tren stvori se od vijenca djerdan cekina, a putnici iščezoše kao da ih je zemlja progutala.

Nadalje je bilo govora o monarhiji i o parlamentarizmu engleskog tipa, gdje se potpuno izražava i nepovredivo čuva suverenitet naroda, te je i takova parlamentarna monarhija sposobna za savremeni socijalni razvoj i napredak. Zatim je predsjednik HRSS to aplicirao ili primijenio na naše prilike i onda je razgovor prešao na pitanje vanjske politike.

Predsjednik HRSS naročito je istakao da su dva glavna uzroka šestgodišnjemu nevaljanom i nasilnom centralističkom režimu. Prvi je razlog to, što je hrvatska inteligencija 1918. proglasila u velikoj većini, da je hrvatski narod bio austro-ugarsko roblje, koje su Srbi oslobodili. Drugi razlog, što najveći dio naročito srpskog upravnog činovništva upravo s prezirom govori o demokraciji i o parlamentarizmu, pa prema tome i o narodu, a napose o seljaštvu. To činovništvo čvrsto vjeruje, da je današnja parlamentarna vlada samo jedna epizoda ili jedna privremena slučajnost, koju da mora zamijeniti opet nametnuta vlada manjine ili čak diktatura. Zato je od svega najvažnije, da oba ustavna faktora, parlmenat i kralj, u potpunoj suglasnosti učvrste i razviju parlamentarnu i demokratsku vladavinu do svih njezinih konsekvencija i da posve onemoguće svaki zakulisni upliv sa strane, koji bi bio uperen proti parlamentarizmu i koji vodi sigurno u katastrofu.

Na koncu je predsjednik HRSS osobito istaknuo, da politika sporazuma HRSS nije i da ne može biti nikakva taktička igra ili varka već zato, što je iskreno i muževno prihvaćena od sveukupnog hrvatskog naroda u čvrstom uvjerenju, da su interesi naroda hrvatskoga, naroda srpskoga i naroda slovenskoga nesamo slični, nego upravo identični ili istovjetni. Ovo je sve predsjednik HRSS ponovio točno i precizno na drugom razgovoru, koji je trajao na večer od 9 do blizu 12 sati, a kod kojega je prisustvovalo gotovo cijelo predsjedništvo HRSS. Tu je iza izmjene političke misli nastao najsrdačniji razgovor o našem narodnom, a napose seljačkom životu. Poslije toga ostalo je predsjedništvo HRSS na okupu još čitav sat, da odmah stvori potrebne odluke za daljnji rad oko velikog djela narodnog sporazuma i takvoga državnog preuredjenja, koje će svom dušom i posve slobodnom voljom prihvatiti većina i srpskih i hrvatskih i slovenskih narodnih zastupnika, a prema tomu i nesumnjiva većina Slovenaca, Hrvata i Srba. U Zagrebu, 24. rujna 1924. Stjepan Radić, predsjednik HRSS, dr. Juraj Krnjević i dr. Stjepan Košutić, tajnici HRSS.

Beogradska «Pravda» komentariše značaj Radićevog komunikeja i kaže, da to znači znatan korak stabilizaciji države i konsolidaciji današnje političke situacije. Jasno je, da je evolucija radićevaca u parlamenat danas već podaleko odmakla. Danas se ne samo ne pobija, već se čak i prihvaća današnji poredak u državi i pojavljuje se želja za kolaboracijom sa njenim nosiocem kraljem i parlamentom. To je znatan momenat u historiji jugoslovenskog narodnog ujedinjenja.

Zagrebački «Jutarnji List» dobiva informaciju, da je tokom razgovora g. Nastasa Petrovića s g. Radićem u Zagrebu bilo govora i o tome, da g. Radić bude primljen u audijenciju od Nj. Veličanstva Kralja. Do te audijencije vjerovatno će doći odmah nakon povratka Nj. Veličanstva u Beograd, te će ta audijencija — uvjerava se u vladinim krugovima — poslužiti kao najjača manifestacija normaliziranja prilika u zemlji i državotvornosti politike HRSS.

«Politika» i «Vreme» u Beogradu donose razgovore sa g. Radićem nakon sastanka sa g. Nastasom Petrovićem. G. Radić je izjavio saradniku «Politike», da će se ići u izbore ne samo sa konturama sporazuma, nego se stvar razvija tako, da će se ići sa parolom i željom, da se na srpskoj strani dobije formalni pristanak za sporazum, kojega sada nema. Već je sada nastupila promjena u stanju stvari, jer HRSS počinje da izlazi sa zahtjevima posve ekonomske, administrativne i socijalne prirode i time provod realnu politiku. Kada se riešavalo o podjeli portfelja, onda je HRSS naglasila, da kod biranja ministara nema prečana i neprečana, jer ministarstvo treba da bude jedno i toliko više, što su Hrvati i Srbi napredniji elemenat, dok su Slovenci konzervativniji, tako, da Srbi sa Hrvatima imaju većinu. Kod riješavanja političkih pitanja Slovenci i Muslimani prepuštaju vodstvo Hrvatima i Srbima, dok se oni više interesuju nekim konkretnim pitanjima. O prilikama u Bugarskoj g. Radić je izjavio, da je Rakowski već dva puta spriječio revoluciju u Bugarskoj, koju tamo ne dižu komunisti, nego sami zemljoradnici. Naša vlada svakako ne će intervenirati u Bugarskoj, jer mi predstavljamo veliku seljačku demokraciju, pa se ne bavimo nikakovim eksperimentiranjem. Analogne izjave dao je g. Radić i saradniku «Vremena». On je naglasio, da će novi ministri HRSS svakako morati biti naročito vrijedni i morat će da nastoje da najbržim načinom obavljaju poslove, kako bi administracija bila što brza, kako je to na pr. u Engleskoj i Americi.

Interesantno je, što «Vreme» od 25. septembra donosi, da je g. Radić dao saradniku čehoslovačkog lista «28. oktobar» izjavu protiv restauracije i stvaranja koridora izmedju Čehoslovačke i Jugoslavije. Jednako je izjavio, da je uslijed naročito teških prilika u Bugarskoj teško stvoriti jednu državu s njom.

«Vreme» od 25. septembra donosi i razgovor sa ministrom unutrašnjih djela g. Nastasom Petrovićem nakon njegovog dolaska iz Zagreba. G. ministar je izjavio, da je potpuno zadovoljan sa raspoloženjem, koje je zatekao u Zagrebu i da izgleda, da nema nikakovih zapreka za ulazak radićevaca u vladu. On će otputovati u ponedjeljak u Belje na referiranje Kralju, ako Kralj do toga dana ne dodje u Beograd.

U istom broju donosi «Vreme» i uvodnik pod naslovom «Sporazum sa Hrvatima», u kojem kaže, da je «sporazum sa Hrvatima» jedna fraza, jer su Srbi i Hrvati jedan narod, a s druge strane izmedju Srba i Hrvata ne može biti sporazumjevanja, jer nema nikakove srednje linije izmedju monarhije i republike. Tu može biti samo to, da jedna strana primi zahtjeve druge strane. Jasno je, da se bratstvo izmedju Srba i Hrvata ne može učvrstiti obmanama i pokušajima razbijanja temelja, na kojima počiva državna zajednica.

«Reč» u Beogradu donosi članak g. Svetozara Pribićevića na uvodnom mjestu. Veli, da je karakteristično, da HRSS nije odustala od svojih republikanskih parola. Kao dokaz toga navadja, da je g. dr. Superina, kandidat radićevaca za pokrajinskog namjesnika u Hrvatskoj još na skupštini u Bjelovaru govorio za republiku. Nadalje da je g. Radić na skupštini u Rečici rekao, da kraljevski srpski ministri rade sa drvenim plugom, dok se u Hrvatskoj radi na gvozdenom republikanskom plugu. Što se tiče prigovora, da su republikanci gg. Korać, Bukšeg i Kristan bili takodjer kraljevski ministri, veli g. Pribićević, da su oni poznati prijatelji kuće Karagjorgjevića i da je njima bilo više stalo do provodjenja napredne socijalne politike, a ne toliko do republikanskih parola i republikanizma samoga. Komunikej radićevaca o sastanku g. Nastasa Petrovića sa Radićem nije ništa drugo, nego nastojanje, da se obmane narod i kruna, a s druge strane izlazi jasno, da Radić pod zaštitom kraljevske vlade širi svoju republikansku stranku, pa već i sada navješta organizovanje makedonske seljačke republikanske stranke. Zbog toga ne će Radić sporazum prije izbora. Prema svemu ovome izloženom misija g. Petrovića, da nagovori g. Radića na sporazum prije izbora, pokazuje se potpunim njegovim neuspjehom.

«Obzor» od 27. septembra piše: Nade opozicije, a bojazan vladinih krugova, da će se sporazum u posljednjem času na jednom taktičkom pitanju razbiti, nisu se ispunile.

Prema izjavama sa strane vlade i predsjedništva HRSS sporazum je nakon saopćenja predsjedništva postignut, tako te se sa sigurnošću može reći, da će HRSS preuzeti četiri portfelja i da će parlamenat moći normalno funkcijonirati. U čem je postignut sporazum izmedj vlade i HRSS? Postignut je u tom, da se za sad odgodi i pitanje izbora i pitanje revizije ustava. HRSS je zastupala tezu, da se ne može glede tako važnih pitanja uglaviti sporazum, a da se ne konzultira prije izbornike, dok je vlada držala, da bi za stabilizaciju parlamentarnog režima bilo potrebno uglaviti i jedan programatički sporazum, da bude vlada i u konstruktivnoj politici homogena, kao što je složna u pitanju pobijanja metoda prijašnjeg režima i u uvodjenju zakonitog i pravednog režima. Ta su dakle dva pitanja odložena, no ne tako, da se o njima ne bi vodila briga dapače imadu se pregovori u tom pogledu nastaviti, pa kad se dodje do rezultata, imade se apelirati na izbornike. Ali ta pitanja nisu više postavljena kao preduvjet ulasku u vladu, jer je izjavom predsjedništva HRSS pružena vladi garancija, da se u ta pitanja ne će dirati i da HRSS ne će samostalno istupati u pravcu svog programa sve dotle, dok se sporazum ne svrši ili dok se pregovori ne razbiju.

Povjerenje, koje je i dosad vladalo izmedju vlade i HRSS jamstvo je, da će se ta politika i dalje lojalno voditi i da HRSS ne će upotrijebiti svoju parlamentarnu poziciju za extrature, koje se protive programu vlade i koje bi mogle ugroziti sporazum.

Tu su skočila odmah dva momenta, koje je trebalo brez obzira na program i na budući sporazum riješiti, ako se htjelo omogućiti ulaz HRSS u vladu. Prvi je momenat bio pitanje državne sigurnosti, a drugi je momenat bio pitanje forme vladavine, ili prosto rečeno radilo se o separatizmu i republikanstvu.

Hrvati ni u najgorim časovima nisu principijelno odbijali sporazum i HRSS je dokazala, da je usprkos sveg dosadašnjeg iskustva voljna pristupiti sporazumu, na temelju demokratskog parlamentarnog principa. Sporazum znači obostrano popuštanje, pa je HRSS u svojoj izjavi sasma jasno kazala, da je voljna i popustiti od svog republikanskog programa, ako se uredi parlamentarna monarhija engleskog tipa i da je voljna pregovarati o unutarnjem uredjenju države, ako se i sa srpske strane popusti od današnjeg centralizma i hegemonije. Dapače iz raznih izjava Radićevih vidi se, da on ne polaže najveću važnost na t. zv. državnopravna pitanja, nego više na socijalne i ekonomske probleme, a da nikako nije važna forma vladavine, nego sadržina ustava, da bude zaista «demokracija», da narod vlada i kralj kraljuje. A najvažnija izjava, koja je pala jest, da HRSS kad prisegu položi, da će ju i držati, to znači, da će respektirati današnje stanje i u koliko ide za promjenama, da će to raditi samo legalnim i parlamentarnim putem. Nakon svih tih izjava, vlada smatra, da imade dovoljno garancije za normalni parlamentarni život i da je tim današnji režim učvršćen, a svi preduvjeti sporazuma ispunjeni.

Domaće novosti

VAŽNO ZA DJAKE SREDNJIH ŠKOLA

Bivši ministar Gentile bio je svojedobno odredio, da se smatraju propalima na ispitu svi oni djaci, koji su bili kvalificirani sa «nedostatno» (insufficiente) u više nego dva predmeta, bilo kod procijene (skrutinija) bilo na ispitu. Ovi djaci dosada ne samo da su bili isključeni od promaknuća u viši razred dotično nisu mogli dobiti svjedodžbu zrelosti, nego nisu ni mogli da ponove ispit u jeseni. Ministar Casati ih sada novom naredbom pripušta k ponovnom ispitu, i ako su dobili nedostatno, pa makar u tri ili više predmeta. Samo je preduslov, da su dobili «dostatno» u barem jednom od slijedećih predmeta:

u nižoj gimnaziji: iz italijanskog, latinskog jezika, povijesti i geografije;

u višoj gimnaziji i u klasičnom liceju: iz italijanskog, latinskog i grčkog jezika;

u znanstvenom liceju: iz italijanskog i latinskog jezika, iz fizike i matematike;

u nižem tečaju tehničkog zavoda i učiteljišta: iz italijanskog, latinskog jezika i matematike;

u prvom dvogodištu višeg tečaja tehničkog zavoda (odio za računovodstvo): iz računovodstva, iz institucija prava, iz tudjih jezika;

u drugom dvogodištu višeg tečaja tehničkog zavoda (odio za mjernike): iz poljodjelstva, procijenjivanja, konstruiranja i risanja za konstrukcije;

u višem tečaju učiteljstva: iz italijanskog, latinskog jezika, filozofije i pedagogije;

u ženskom liceju: iz italijanskog i latinskog jezika i literature, iz povjesti i geografije, iz njemačkog ili engleskog jezika;

u komplementarnoj školi: iz italijanskog jezika, matematike, povijesti i geografije.

Prema tome mora dakle propali djak da barem u jednom od sada navedenih predmeta ima klasifikaciju «dostatno» (sufficiente), kad hoće da se opet prikaže na ispitu.

Brzojavnom je okružnicom ministar osim toga objasnio, da su kandidati, koji dolaze sa gimnazije ili modernog liceja, bez inog pripušteni k popravnom ispitu u jeseni, pošto za ove djake grčki jezik nije propisani predmet.

Takodjer i kandidati za ispit sposobnosti ili promaknuća u drugi razred nižeg učiteljišta, jesu bez inog pripušteni k jesenskom ispitu za popravak, pošto u prvom razredu nema latinskog jezika.

Svi kandidati, koji hoće stupiti u prvi razred srednjih škola, mogu pristupiti k ispitu u jesenskom zasjedanju.

Jesensko zasjedanje ispitnih komisija počima 1. oktobra.

Pismeni ispiti zrelosti i usposobljenja počet će 11. oktobra. Prvi predmet je italijanski jezik.

Klasična zrelost: 11 italijanski, 13 prevadjanje iz latinskog, 14 prevadjanje u latinski jezik, 16 prevadjanje iz grčkog.

Znanstvena zrelost: 11 italijanski jezik, 13 prevadjanje iz latinskog, 14 prevadjanje u latinski, 16 matematika, 17 risanje, 18 tudji jezik.

Tehničko usposobljenje: 11 italijanski jezik, 13 matematika i fizika, 14 računovodstvo, 15 prvi tudji jezik, 16 kaligrafija, 17 drugi tudji jezik, 18 pravne institucije.

Usposobljenje za mjernike: 11 italijanski jezik, 13 matematika, 14 topografija, 16 agrarija, 17 risanje, 18 konstrukcija i risanje.

Usposobljenje na učiteljištu: 11 italijanski jezik, 13 prevadjanje iz latinskog, 14 prevadjanje u latinski jezik, 16 matematika.

Donijeli smo iscrpivo sve te podatke, jer ima nekoliko naših djaka koji su tu i tamo propali na ispitima. Ministar je bio prisiljen da izda navedene naredbe, jer je skoro 70 procenata svih djaka po italijanskim srednjim školama propalo mjeseca jula na ispitu.

Interministerijalna komisija za proučavanje istarskih gospodarskih problema.

On. Mussolini, ministarski predsjednik, obrazovao je interministerijalnu komisiju, koja ima da prouči istarske prilike i posebice problem grada Pule. Komisija ima da ga izvijesti i da mu podnese svoje predloge. Po svemu izgleda da komisija ima kao glavnu zadaću riješavanje puljskog problema. I to je dobro. Ali i inače kriza po cijeloj Istri zahtijeva takodjer [illegible]vanje i provadjanje potrebnih akcija.

Mi odmah izražamo bojazan, da [illegible] ostali pri samom proučavanju, i da [illegible] misija u ostalom imati na umu sam[illegible] rese gradova i gradića, gdje je [illegible] italijanski elemenat, dočim će se [illegible] našega seljaštva sasvim prezreti.

Čudna posjeta.

Pišu nam iz Pule: Ovih je dana [illegible] u Puli g. Dr. Parolari, koji je u [illegible] italijanskih nacijonalnih bojevnika [illegible] prilike puljske okolice i nekojih [illegible] istarskih krajeva, kako bi se mogli [illegible]jevi kolonizirati sa bojevnicima. [illegible]žemo da se dosta načudimo! Glad i [illegible] po svuda, po cijeloj zemlji zdvajan[illegible] rod se seli zbog silnog siromaštva, [illegible] treba kolonizirati, da se bijeda još [illegible]. Da li je svijet pri zdravoj pameti? [illegible] kraje[illegible], veliki latifundiji italijansk[illegible] stele po Romanji i drugdje leže neobr[illegible] i neiskorišćeni, pa baš u Istri treba [illegible]nizirati, gdje narod umire od gladi. Nije [illegible] ruganje prije pomenutoj interministe[illegible]noj komisiji?

Srpska crkvena općina u Trstu

javlja, da se upisivanje djece u dječ[illegible] i u pučku školu vrši od 1. do 5. oktob[illegible] to od 9—12 sati u ulici Bellini 7 I.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 31 IX. Jedna lira šterlina stoji 102 lire; 1 amerikanski dolar 22.85 ital. lir[illegible]; [illegible] švicarskih franaka 438 ital. lira; 100 fran[illegible]kih franaka 120 ital. lira; 100 čehoslo[illegible] kruna 68.75 ital. lira; 100 jugoslovenskih [illegible]nara 31.90 ital. lira; 100 rumunjskih le[illegible] ital. lira; 1000 madžarskih kruna 31 ital. c[illegible]; 1000 njemačko-austrijskih kruna 32 centezima.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 45 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 9. oktobra 1924.** Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Mi se ne damo...

Dne 21. decembra 1867., proglašen je državni temeljni zakon o općim pravima državljaná zastupanih u carevinskom vijeću u Beču.

Devetnaesti paragraf toga zakona glasio je: »Svi su narodi u državi jednakopravni i svaki narod ima nepovredivo pravo na zaštitu i gojenje svoje narodnosti i jezika ... Paragraf jasan i bistar, ali se često pokazivalo, da je i on, osobito u nas Istri, bio tek ...na puka krpica papira. Italijani i Nijemci obilazili su ga, kadgod su htjeli i mogli, dakako uvijek na našu štetu.

Medjutim naši se nisu dali smesti. Za svaku nepravdu, koja bi se nanijela bilo narodnosti ili jeziku našem, oni bi se uvijek pozvali na spomenuti paragraf. Spomenice, govori u bečkom parlamentu, u zamejskom saboru i na skupštinama, pa novinski članci — upravo su vrvjeli pozivima na taj famozni paragraf, tako da se je tršćanska Naša Sloga u svom uvodniku na Novu godinu 1879. osjećala kao primorana, da napiše ove riječi:

Neka nam se ne zamjeri, da imamo taj članak po stoti put u ustih. Nismo mi tomu krivi, krivi su oni, koji slovom toga zakona ne rade, koji proti njemu rade. I dok se bude proti njemu radilo, dokgod se ne bude po njemu radilo, dokgod se ne bude u život uveo, mi ćemo ga spominjati, mi ćemo opominjati one, koji ga ne vrše, mi ćemo zahtjevati, da se vrši.»

»Naša Sloga« se je već god. 1879. — dakle dvanaest godina nakon toga što je 19. članak bio proglašen, opravdavala, što je prisiljena, da ga češće spominje. A koliko li su puta »Naša Sloga« i s njome svi naši narodni ljudi bili primorani, da se na nj pozivlju sve onamo od god. 1879. pa do samoga sloma staroga carstva?

Punih pedeset godina tuklo se po tome paragrafu. On je bio našim prvacima i uporište i oružje i putokaz. A kad je narod po njima saznao, da mu taj paragraf zajamčuje sva prava u pogledu njegove narodnosti in jezika, onda je i on uzeo da se pozivlje na nj, a da je monarhija kojim zlim slučajem još i danas na nogama, naši bi se Istrani u slučaju nepravde još i danas pozivali na nj.

Onaj paragraf značio je zaštitu narodnosti i jezika, zato je i ušao u krv našim Istranima. S tim paragrafom dočekali su god. 1918. naši Istrani Italijane i njihovu okupaciju. A s tim paragrafom stoji naš narod i danas pred svojim novim gospodarima.

Istina, naši se ne pozivlju na njegov broj ni na njegov datum... ali se pozivlju na njegovo slovo — na njegov sadržaj. Jer slovo i sadržaj onoga paragrafa nije austrijski već sveljudski. Svi su najveći državnici ovoga svijeta, pa i italijanski, priznali javno, da svi narodi, pa i oni najmanji, imadu pravo na zaštitu svojih narodnih i kulturnih tekovina. Svi su ti državnici priznali, da svi pa i najmanji narodi imadu pravo, da sebe i djecu svoju odgajaju u svome jeziku.

A naši Istrani su toga svijesni, a Italijani bi s tom sviješću naroda našega morali da računaju.

Neka malo pogledaju širom ove svete i božje prirode. Sve se po njezinim zakonima razvija, sve se po njima usavršuje. A čovjek, najplemenitiji stvor u njoj, da se od nje udalji? da joj se iznevjeri? Silite našega čovjeka protiv nje, a ona će vam se prije ili kasnije osvetiti.

Mi smo već bezbroj puta dali razumjeti našim novim gospodarima, da smo mi i uporan i otporan narod. Neka samo prolistaju povjesnicu našu! Kroz vijekove i vijekove su nama Istranima bili Nijemci gospodari. Nad nama su vladali Kadolahi, razni Eppensteini, Spondheim-Ostenburgi, Andechs- Merani, Walseei i kako se sve ne zvahu ti tudjinski tlačitelji naše krvi. Po svoj zemlji imali su silesiju utvrdjenih gradova; sva istarska zemlja, koja nije bila u rukama Mlećana, bila je njihova, svi stanovnici Istre, naši djedovi i pradjedovi, bili su kmetovi i sužnjevi njihovi. Pa što se dogodilo? Svi su ti njemački grofovi i baruni pomrli, gradovi im se porušili, zemljišta prešla u druge ruke, a naši seljaci prestali su biti sužnji, oni su ostali ljudi, ostali su Hrvati — Jugoslaveni.

Slično se dogodilo i s onim našim ljudima, koji su pripadali mletačkoj gospodi. Nestalo je davnih signorotta, a narod je ostao i uzdržao se kraj svih bura i oluja i kraj svih pokušaja (osar tutto!), da ga se istrijebi.

Svega je toga naš narod u Istri potpuno svijestan. A svijestan je on i svoje snage i svojih prava, što ga i po Bogu i po zakonima idu. On ta prava ne moli. On ih traži uporno i žilavo, onako, kako je pedeset i više godina tražio potpuno izvršenje 19. paragrafa austrijskog državnog zakona.

Poput »Naše Sloge« u godini 1879. i mi danas žalimo, što smo prisiljeni, da se na to naše pravo neprestano pozivljemo. Ali kaošto su to činili i naši prvašnji vodje, tako ćemo se i mi neprestano, ako ustreba i do dosade, pozivati na to naše pravo, sve dok se i prema nama ne bude postupalo kao s jednakopravnim gradjanima.

Vinska kriza u Istri

Već smo se u dva članka osvrnuli na tešku vinsku krizu, koja muči našu Istru, te smo istaknuli, da se tu ne radi više samo o vinskoj, nego o općenitoj gospodarskoj krizi, koja se ispoljava u raznim formama. Govorili smo i o interministerijalnoj komisiji, koja ima da izradi predloge za vladu i da dade savjete, kako da se izliječi ta kriza. I mi smo već putem svojih pozvanih organa izjavili svoje mišljenje i svoje predloge, koji će doći pred navedenu komisiju. No o tome progovorit ćemo u jednom od narednih brojeva »Istarske Riječi«.

Danas hoćemo da se osvrnemo samo na one predloge, koje su izradili i poslali na interministerijalnu komisiju zastupnici raznih italijanskih poljodjelskih ustanova, osobito »Istituto Agrario di Parenzo«. Upozorujemo kod toga odmah svoje čitatelje, da su ti predlozi — osim nekojih — takve naravi, da su nama na štetu, jer kad se govori o 53 »Casse Rurali«, jasno je, da u tom broju nisu zadržane naše zadruge i posujilnice. No držimo da će biti teško primijeniti koju blagodat na same »Casse Rurali«, a da ne dodju u obzir i na naše zadruge, koje imaju isti karakter. Svejedno možemo već sada reći, da takozvani agrarni kredit ne će biti nama podijeljen. Ostavit ćemo sve formalnosti, koje su se odigrale na kongresu, i navest ćemo samo suštinu rasprava i predloga.

Dr. Sacchi je zahtijevao, da se organizira proizvodnja vina, koja se danas nalazi u premnogim, obično i nevještim rukama, i da se zgodnim načinom produciraju samo nekoji tipovi vina, koji treba da budu prikladni za eksport i za trgovinu. Govorio je i o tome, kako bi trebalo širiti gojenje duhana i kako treba graditi seljačke kuće, štale itd. Što više, on je ustvrdio, da bi za to trebalo mnogo novaca, i da bi taj novac morala vlada dati u formi agrarnih kredita do iznosa od 4 milijuna. Upravu tih kredita trebalo bi povjeriti napomenutim italijanskim »Casse Rurali«. Predložio je čak i to, da za »Casse Rurali« ukine pristojba ili porez od 20% na čistom dohotku i na pasivnim interesima.

Kongres je prihvatio slijedeće predloge:

a) Novi način utjerivanja poreza i taksa te povisivanje istih sve više i više tereti seljaka. Austrija je bila iz političkih razloga vrlo blaga u utjerivanju poreza za vrijeme rata, tako da je većina seljaka od 1914. godine unaprijed zaostala sa plaćanjem. Medjutim sada se pita sa strane vlade plaćanje svih i to nesamo tekućih, nego i zaostalih poreza do godine 1926. Seljaci nisu u stanju da ih plate. Iz političkog razloga i u svrhu da se zapriječe eksekucije i propadanje malih seljaka zahtijeva se, da se plaćanje zaostalih poreza dozvoli u 60 obroka, od kojih bi svaki obrok bio plativ svaki drugi mjesec.

b) Italijanske «Casse Rurali», kojih ima 53, protegnućem italijanskog zakona moraju da plate sada taksu od 20% na čiste dohotke, na pasivne interese i na interese iz tekućih računa. Taksa nadmašuje daleko čisti dobitak, što bi ga mogle imati »Casse Rurali«, tako bi iste morale likvidirati, što bi opet bilo od izvanredno velike štete za sve seljake, koji bi opet pali u pandže raznih lihvara. Za to se zahtijeva, da bude svim navedenim «Casse Rurali» priznate sve povlasti, koje uživaju slične Casse u južnoj Italiji i u Sardiniji, da se ukine pristojba od 20% i da se ako nije drugačije moguće, utjera samo onu prijašnju od 1 i ½%.

c) Potrebno je da se snize i porezi, koje seljak plaća ne svoju zemlju. U tom smjeru su bili formulirani razni predlozi, koji se odnose na kulturu zemlje.

d) Pošto se predvidja, da će se revidirati katastralni dohoci, to se zahtijeva, da jedna komisija iz poljoprivrednih krugova raspravlja o toue sa vladinim organima i s njima utanači što je potrebno u pogledu iznosa tih dohodaka.

e) Općenita revizija osobne dohodarine.

f) Da svi oni seljaci, koji živu po gradovima (na pr. u Rovinju, Motovunu, Bujama itd.) ne treba da plaćaju gradske poreze na svoje kućice po gradovima.

g) Treba da se organizira proizvodnja i trgovina s vinom i s drugim poljskim proizvodima putem društvenih konoba, vinarski zadruga, produktivnih i potrošačkih zadruga Pokrajinskoj upravi za Istru treba da se ustupi veliku ledenicu u Puli, koja je danas zatvorena i sve više propada i koja bi mogla da služi za konserviranje svježega grożdja i povrća, voća i cvijeća.

h) Za transport grožđja i vina i drugih poljskih produkata kao i općenito za transport poljskog orudja i poljskih potrebština treba dozvoliti popust od 50%, toliko na željeznici koliko na parobrodima.

i) Doline od Mirne i Raše, soljane u Kopru i Vrsaru, jezero »di Pischio« (!??), dolina od Drage, čija površina iznosi po prilici 8000 hektara, treba prosušiti i to čim prije. Time bi se pridobila plodonosna zemlja, a osim toga uspješno bi se suzbila i malarija. Sva zemlja koja ima da se posuši treba da bude prosta od poreza.

k) Produkcija dropina u Istri iznosi godimice cirka 90.000 kvintala, iz kojih bi se moglo proizvoditi 6300 hektolitara rakije u vrijednosti od cirka 6.300.000 lira. Obzirom na visoku taksu za pečenje rakije, danas se dropine jednostavno bacaju u gnoj. Treba sniziti takse na polovicu i uopće svesti postupak sa financijalnim organima na jednostavnije forme.

l) Treba uspješno suzbijati kradju marve. U zadnjem se je godinama na pr. u Balama ukralo toliko krava i ovaca, da je bila time nanešena ukupna šteta od 250.000 lira.

m) Treba čim prije pošumiti Istru, gdje je to ikako moguće i potrebno. Gojenje duhana treba širiti i podupirati, kaošto i gojanje murvi (dudova) i maslina i u tu svrhu staviti svake godine besplatno na raspolaganje 100.000 murvi i 20.000 maslina.

n) Istra je bez vode pa treba konačno i to riješiti putem bunara i vodovoda.

o) Potreban je i kredit za pospješivanje stočarstva, pčelarstva i svilogojstva.

p) Malarija se opet sve više širi, čak i tamo, gdje još nikada nije harala. Treba da je vlada najuspješnije suzbije.

r) Moraju se graditi nove i popraviti stare ceste.

Kako vidimo, sva sila korisnih predloga. No budući put progovorit ćemo o tome malo više.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Kongresi sovra kongresi. — Novi plovani i druge slične stvari. — A Fiume non se capisce niente ...

— Kam greš? kam ne greš? — homo v Riku na kongres...

Ovo je najnovija poslovica, što se evo rodila okolici ovoga našega nepojmivoga grada. A znači, da kada čovjek nema više na svijetu, što da čini, neka dodje na Rijeku, gdje će naići na bilo koji kongres.

Jer tih kongresa je na Rijeci bilo i još će ih biti svake fele. Još se naime nisu u teatru pravo ohladnjele stolice, na kojima su sjedjeli časni članovi Društva »Dante«, i već moraju na sebe da prime novi teret: članove društva »Javnoga zdravlja« ili kako bi se inače reklo: društva za spasavanje. To društvo poklonilo je Rijeci jednu zlatnu kolajnu, a imali smo dakako i korteo sa zastavama i — dakako — govorancije.

Kad bi moja ikoliko vrijedila, Rijeka se ne bi više zvala: città olocausta, već — città dei congressi. Ali kako moja ovdje apsolutno ništa ne vrijedi, neka je zovu, kako ih volja, ako hoće i la città delle pive in sacco ...»

A sad obrnimo karticu.

Kako već svi znate Monsignor Kukanić nije više župnik na Rijeci. I njemu su dali pakrački dekret, pa je i on morao da šiba iz plovanije. Carità cristiana ! ...

Na njegovo mjesto došlo je, što takodjer znate, do pet plovana, pet latinskih delija, kojih je najveća zasluga, što mrze i preziru našu hrvatsku riječ i sve što je naše. Carità cristiana ! ...

Prije nekoliko dana instalirali su u crkvi Sv. Nikole kod Rečicâ nekoga popa, koji se zove don Domenico cavaliere Raimondi. Čitava se cerimonia svršila s jednom velikom frajom u »Excelsioru«. I dok se tu jelo i pilo, bučilo i halabučilo, ja sam mislio na one naše brojne svećenike, po Istri i druguda, koji su, siromasi, bili gonjeni i po blatu i po kiši i po vjetru i po snijegu, samo da mogu na njihova mjesta doći kojekakovi Raimondi i Mapamondi. Carità cristiana ! ...

Nego manimo se žalosnih stvari, a vratimo se k veselijim.

Nino neprestano naviguje u Rim. Vedetta veli, da mu je uspjelo urediti riječku luku tako, da će od sada pod riječku lučku direkciju pripadati sve istarske luke do Raše, pa i one na otoku Cresu. Vedetta veli, da je to za Rijeku jedan velik provedimenat, a mi idimo da vidimo, koliko će odsada ući transatlantika u našu luku uslijed toga provedimenta ...

I razne druge riječke komisije putuju neprestano u Rim. I to je jedan provedimenat ako ne za drugoga a ono barem za njih ...

Konferencija italo-jugoslava, koja je imala biti u Veneciji 1. oktobra, odgodjena je ... Kako znate, ovakvih dogoda bilo je već do sada nekoliko, tako da se već u narodu uobičajila riječ: Točan si, kako i konferecije italo-jugoslave ...

Na dnevnom redu te konferecije nalazi se — kako sam već posljednji put napomenuo — i ona tačka o jugoslovenskim manjinama. Vedetta veli, da se ta tačka tiče samo jugoslovenskih **državljana,** koji su nastanjeni na Rijeci. Oni, a ne mi drugi, da će po rimskom sporazumu imati prava, što ih Italijani uživaju u Dalmaciji.

Ja bim škometil, da ne će ni oni ...

Već sam nekoliko puta sponenuo list »Riscossa Adriatica« (Jadranska revanša), što izlazi ovdje na Rijeci. Taj list priopćio je svih dana svoj program, koji se dade zbiti u ove dvije tri tačke:

1) Radit će se na tom, da se Dalmacija prisjedni Italiji. Parola: »Dalmazia o morte!«

2) Crna gora mora postati nezavisna, a tako i Albanija. Parola: o Montenegro o corni!

3) Podupirat će se Madžarska, da zadobije natrag zemlje, što ih je izgubila u posljednjem velikom ratu. Parola: O Ungheria o niente!

4) Velike simpatije prema Bugarima. Parola: Bulgari, noi ve volemo ben, save!

5) Podupirat će se Makedonija u njezinim težnjama za nezavisnost. Parola: Macedonesi, Fiume ze con voi! Ne bojte se!

I više ništa ... Uostalom, ovo nije ni previše za jedan grad, kakav je Rijeka.

Medjutim grad se malo po malo uredjuje. Osim raznih naredbi o porezima i nametima i tasama i sovratasama izdan je zakon, kojim se vojna dužnost proteže i na Rijeku, a to će reći, da ćemo domalo imati na Rijeci — novačenje, što će narod, koji je mjesece i mjesece vikao: O Italija o morte! dočekati s pravim oduševljenjem. Zakon italijanski protegnut je i na naše tamnice, što je vrlo važno, a i kava i cukar su poskupili, što je, istina, vrlo tužno, ali je s druge strane istina i to, da su jednim posebnim dekretom riječki vinogradari oprošteni od poreza na vino ...

Iz svega se vidi, da idemo u susret normalizaciji ili kako bi naši kastavski zidari rekli — liveliranju. Sve će biti lišo, jako lišo .... I mi ćemo postati liši, ako već nismo ...

Ovih dana uhvatili su ovdje jednog Abisinca, koji je iz Trsta došao na Rijeku, a da nije platio željezničke vozne karte. Ispitivalo ga desno i lijevo, dok se nije najzada ispostavilo, da je taj Abesinac živio u Napulju kojih dvanaest godina i naučio napoletanski, kao da mu je mama, bila rodjena Napoletanka. Došao je na Rijeku, da ovdje i on štogod ušićari, pa kad je čuo, da te ga šupirati u Napulj, bio je sav veseo i kazao: — Cù piacere!... cù piare!... Nu'nce voglio star più a Fiume, dove nù se capisce niende...

Jest, Boga mi! Abisinac ima pravo! A Fiume zaista non si capisce niente ....

Rokac.

IZ UMAGA.

Dne 15. septembra bili su kod nas općinski izbori. Ti izbori proveli su se onako, kako su želili i htjeli fašisti. Uslijed toga nije ni čudo, da su oni iznijeli pobjedu.

Prošlog četvrtka obdržavala se prva sjednica novoizabranog općinskog zastupstva. Općinskim načelnikom (sindaco) bio je izabran g. Leopold Balanza, a njegovim zamjenikom g. Coslovich.

Netom se obavilo glasovanje, gospodin je Balanza držao prisutnim zastupnicima dugački govor, u kojem je naglasio, da će njegova glavna zadaća biti ta, da njeguje i brani domovinsku ljubav, da popravi općinsku palaču, uredi pitanje vode, poljodjelstva i cesta, da poradi oko pomirbe Italijana i Jugoslovena u svojoj općini itd. itd.

Zaista lijep program. Samo se bojimo, da će se taj program izvadjati riječima, a ne činima. Dosadašnje iskustvo nas uči, da je ta naša bojazan posve opravdana. Osobito sumnjamo, da će se naši Italijani kroz noć pretvoriti v pacifiste i raditi oko pomirbe izmedju našeg i njihovog elementa.

Mi smo uvijek radili oko zbliženja i pomirbe, ali oni o tome nisu htieli niti da čuju. Ili su se možda opametili? Vederemo!

IZ NEW-YORKA.

New-York radi svojeg besprimjernog reda higijene, industrije i saobraćaja s jedne strane, te radi svojih svakodnevnih najrazličitijih razbojstva, ubijstva i misterija z druge strane, zaista po pravom prisvaja sebi naslov največeg grada na svijetu. Ali on još ne miruje. Svakim se danom dižu nove zgrade; moderne ustanove; svakim se danom širi sve veći broj ljudstva. Američki je narod sasma širokogrudan i ponosan.

Dok evropske države ugušavaju slobodu svojih gradjana druge narodnosti, Amerika daje slobodu svim doseljenim narodnostima, da se šire i razvijaju u svojem nacijonalnom duhu, znajući, da su to sve male oaze u toj velikoj, prostranoj zemlji. Ona kao da im je još zahvalna. Poštuje ih u provadjanju njihove namisli, poštuje ljubav do njihove vlastite Domovine. Na američkom tlu mogu da se viju zastave svih narodnosti.

Već pod bivšom Austro-Ugarskom silile su nas teške životne prilike, da se koje kuda selimo za kruhom. I najradje odabirasmo Ameriku. Dok se je ranije iseljavao samo muškarac, u iznimnim slučajevima porodica, danas ovdašnji Istrani živu većinom u krugu svoje porodice zahvaljujući predjašnjim »punim kvotama«. Od tih imaju mnogi i svoje vlastite kućice, koje su ranije kupili izvan gradskog centruma. Amerikanci hvale Istrane, naročito Jugoslovene, i vole ih, jer znaju da su pošteni. Inače Istrani uvijek misle na svoju domovinu, na rodjenu grudu i na svoje mile i drage, koje su ostavili kod kuće.

»Il Progresso Italo-Americano« u svom broju od 17. septembra te g. piše, da bi Amerika morala imati više samilosti do onih Italijana, koje uhvatiše, kad su htjeli da stupe nelegalnim putem na američku obalu. I mi ovdje djelimo zajedničku bol, patniu, tugu sa njima, njihovim porodicama preko mora, mi je ponajviše ćutimo, jer mnogo trpimo. Ali istu samilost tražimo i mi od italijanskih vlasti za naše u Istri. Dajte im, gospodo, što im po Bogu pripada, jezik i škole, dajte im barem onoliko prava, koliko ga davate onima u dalekoj Africi. I mi smo ogranak čovječanstva sa dušom i srcem. Molimo samo za milost pietá... za one, koje tamo ostavismo; nama je netreba, nama je pruža velikodušna američka Unija!

New-York, 17. IX. 1924.

Tonin Lovranski.

IZ KASTAVŠTINE.

Ovih dana odlazi iz Kastva u kršnu Liku ovdašnji dekan i župnik vlč. g. Josip Mandić. Vlč. je gospodin župnik rodom iz Rukavca. Prije rata kapelanovao je i župnikovao po raznim mjestima zapadne Istre, gdje je neumorno i neustrašivo radio na narodnoj njivi. Početkom rata bijaše denunciran, preslušavan i ganjan; radi »šbofilstva« bačen u Sv. Matej, odakle je nakon godine dana došao za dekana i župnika u Kastav. Italijani ga u društvu karabinjera otpremiše na Sardiniju. Nakon godinu i još nekoliko mjeseci zatočenja uspjelo mu je da sa toga malaričnoga otoka uteče u Jugoslaviju, gdje u nekom selcu blizu Siska obavljaše službu kapelana sve do oslobodjenja Kastavštine. Od onoga sretnoga dana do danas bio je opet dekanom i župnikom u Kastvu.

Gospodin dekan Mandić bijaše uvijek čovjek rada, reda i takta, pa zato cijela Kastavština žali, što odlazi iz njene sredine.

IZ TINJANA.

Pred nekoliko dana ukrali su tatovi nekom seljaku na Pazinštini 19 glava ovaca. Kad su tatovi doveli ovce u tinjansku Dragu, tu su se namjerili na nekoliko oružnika. Tatovi su najprije počeli streljati proti oružnicima, a zatim su se, kad su uvidjeli, da će im pasti u ruke, dali u bijeg. Tom je prigodom jednom tatu pao krožat, u kojem su bili nekoji dokumenti. Oružnici su dignuli krožat i odveli ovce u Tinjan. Tu su pretražili krožat i našli u njemu jedan dokument Jure Šegona iz Radići. Drugi dan išli su oružnici njegovoj kući te ga uapsili. S njim je bio uapšen i njegov kum, neki Bože Antolavić iz Srbinjaka, za kojega se drži da je i on sudjelovao u kradji. Ovce su povraćene vlasniku, a tatovi su odvedeni u zatvor.

IZ PULJŠTINE.

Pred nekoliko je dana posjetio Medulin naš mili i opće obljubljeni domorodac don Luka Kirac. Vijest u njegovom dolasku strelimice proširila se čitavim selom. Sve ga je htjelo pozdraviti, čuti i vidjeti. Svatko htjede da progovori par riječi sa našim dragim dušobrižnikom i ocem. Svakome si vidio na licu neku radost i veselje prouzrokovano dolaskom našeg Luke. No sav naš ushit i zadovoljstvo bilo je smetano i prikraćeno. Radovasmo se izvanrednim načinom, da ćemo bar za nekoliko dana viditi na našem oltaru našeg svećenika, a kad ti tamo bijaše mu zabranjeno misiti. Kod lokalnih oblasti opažalo se neku silnu vrvež: kretanje i telefoniranje. Na što se sve nije pomišljalo! Svećeniku, kojem još nitko na svijetu nije zabranio misiti, zabranjena bi tiha misa medju svojim župljanima i domorodcima. I to samo za to da se spriječi i onemogući, da ljudi iza toliko godina isčekivanja vide opet duševnog svog pastira, gdje se skupno s njima moli Svemogućemu. Ali jer se predvidjalo, da će na sv. misu premda tihu doći nebrojno svijeta, to se eto ista jednostavno zabranila, samo da se narodu ne da prilika, da ovim tihim načinom manifestira za svog priljubljenog don Luku. Kasnije su oblasti uz razna okolišanja i natezanja htjele dozvoliti misu, ali je već bilo prekasno a i preteška bijaše zadata moralna ćuška našem don Luki, e da bi kasnije bio mogao misiti. Najveća čast i naše opće odobravanje prigodom muževnog i dostojnog držanja i nastupa don Luke.

Blažena pravednost! Nisu dostatne silne persekucije, kojim je bio prije izložen vlč. g. Kirac. Trebalo je njemu i Medulincima zadati još jedan neprobolivi udarac zabranom sv. mise. Ili mislite da bi bilo nestalo Medulina ili čak cijele Italije ili cijelog svijeta, da bi don Luka bio slobodno odslužio svoju misu, koju mu omražena Austrija nije zabranila niti u logoru internacije? Ne znamo, kako bismo nazvali ovaj postupak. Naivnost, smiješnost, zlobu, mržnju, što li? Bilo kako bilo i opet bijaše užaljena duša našeg don Luke i svih Medulinaca, jer se niti sada, kad se naš Luka definitivno od nas preselio, dakako prisilno i protiv svoje i naše volje, (došao je name, da si otpremi robu u svoje boravište na Poreštini) nije dopustilo, da ga vidimo pred oltarom Svevišnjega u našoj domaćoj crkvi. Uvijek je nama bivala stalna nada za njegov povratak k nama. Sada je i ta pokopana. Ali ljubav neizmjerna ljubav do njega i djela njegovih ostat će u nama stalna, vječna nepromjenljiva.

IZ ZADRA.

Ovdje ima više hiljada Jugoslovena. Živimo u vrlo lošim prilikama. Italijanske vlasti ne dozvoljavaju nam nikakvog kulturnog ili gospodarskog razvitka. Prije italijanske okupacije imali smo više gospodarskih i kulturnih organizacija, koje su lijepo napredovale. Danas od svih tih organizacija ne može da posluje niti jedna, jer se zadarski Jugosloveni ne smiju ni maknuti i iskazati svoj jugoslovenski značaj. To je tako žalosno, da ne može biti žalosnije. Sada su nam doduše dozvolili da uskrisimo srpsku čitaonicu, ali to je malenkost. Nama se hoće i drugih društava. Naša omladina želi, da se ponovno razvija u svom »Sokolu«. Vlasti bi nam morale ići na ruku i dozvoliti funkcionisanje svih društava. Ako toga ne učine, onda za Boga nek nam ne govore o slobodoumnosti. Mi ćemo prosumdjivati njihovu slobodu po djelima, a ne po riječima. Hic Rhodus, hic salta!

IZ RAKLJA.

Prošlog tjedna dogodila se kod nas velika nesreća. Neki 25-godišnji mladić, Ivan Travičić, išao je jednog jutra k moru, da tamo dinamitom lovi ribe. Nesreća je prohtjela, da mu je jedan dinamit eksplodirao u ruci te ga užasno ranio. Travičić se je najedamput strovalio na zemlju. Kad su prošli onuda njegovi susjedi, našli su ga u mlazu krvi. Videći da nesretniku prijeti pogibao smrti, primiše ga za razmrcvareno tijelo i odnesoše kući. Zatim su ga odvezli u puljsku bolnicu. Liječnici su konstatovali, da je Travičićevo stanje vrlo ozbiljno. Drži se skoro isključenim, da će nesretnik preboljeti teške rane.

Luca i Mara.

Mara: Otkuda to?

Luca: Z velega puta.

Mara: Ti si kako i muž ti. Vavek šlundrate okole, kako da vam neki vražji crv nikada ne da mira.

Luce: Bila sam malo va Poljanah, v Leprince i po Kastavšćine.

Mara: A po kakovem posle, ako se sme znat?

Luce: Ovi dni je moj Jurina prijel jedno pismo s Poljan, kade mu se divojki tuže, da su ih napali neki sveti ljudi, i to ne samo njih, nego i druge divojki po Leprinašćine i po Kastavšćine.

Mara: Bože moj, kako ti ljudi ne moru pustit naše divojki na mire!..

> Jer su teške kjetve divojaške.
> Kada kjene sa se zemlja trese.
> Kada kune sa se zemlja trune.
> Kad uzdiše, do Boga se čuje!

Ova je pesma štampana va onoj lipoj pesmarici »Istarske narodne pesme«, pak bi dobro, da ju neki ter neki za uho napišu. Pak ča j' nato Jurina?

Luca: On je rekal, da su to ženske stvari, da on se va to ne će pačat, da on ima drugega posla i sve ča j' kade.

Mara: Ja, ja — i mane j' moj Franina rekal, da već pišu kalendarij za ono treto leto, i da joh! ti ga onemu, ki ih ne bude pustil na mire!

Luca: Onputa sam ja rekla: Dobro je! Kada ti ne moreš, ću ja sama zet stvar v ruki. Stavila sam na se traversu i facol i šla sam ravno va Poljane.

Mara: Pak ča si tamo našla?

Luca: Našla sam naše divojčice lipe i rumene, kako jabuki. Svaka je bila pul svojga dela: neka pul ognjišća, neka pul pletila, neka va umejke, neka pul ovac, neka pul grožja i sve tako.

Mara: A tako je bilo odvavek. Ja sam njim poznavala i materi i noni, i moram reć, da su sve bile fanjske i vredne. Najbolje svedočanstvo za naše divojki je to, da se i naši, ki su i va Amerikah prihajaju doma oženit. Ma ne bi, da imaju tamo ča boljega!

Luce: Onputa sam počela špićeval jednu po jednu, da mi po istine povedu, ča su ih to uvredili. Najviše sam govorila z jednum lepum biondicum. Ona mi je rekla čisto i bistro: — Nam je najviše dalo va glavu ono, ča su oni ljudi napisali od našeh svit i kalcetah.

Mara: Lepi ljudi, ki gledaju va žen[...] kalceti! A ja, ka sam već star[a] bim muškemu pogledala va nogi, da ubiješ! A ča su njim to napisali o[d] i od kalcet?

Luca: Da su od svili!

Mara: Pak ča ih to briga?

Luca: Ja ne znam, ča bi oteli i ča [n]oteli. Toliko znam, da su napisal[i] naše divojki po Poljanah, po Leprin[ašći]ne i po Kastavšćine zimlju svilu n[a] i da će se još jedan dan dogodit, d[a] trgovac, ki njim je svilu na dug dal, [će] v ruki škarice i zet ča j' njegovo

Mara: Ča tako j' to? E, onputa imaju p[...] divojki, da se jade. A ča si njim ti rek[la]?

Luce: Najprej sam pitala divojki, da mi [po]vedu, kako su dobile onu svilu. Jedn[a] je rekla, da njoj ju je prinesal brat, d[ruga] otac, a neke su ju bormića i same kup[ile] zač da su ju i same i zaslužile s pošte[nim] i vrednim delom. Još su mi neke re[kle]: Najzada ča je to svila? Vela st[var]! Svili ima svakakove... Ima svili, k[a] ceneja od sukna, a najzada naše ma[teri] i noni imele su po svojeh kućah [...] svili i kadifi nego oni, ki ono preću, pr[o]saži. Ča ni morda po mornarskeh ku[ćah] bilo svega i svačesa?

Mara: Ma ča bi sada ti ljudi oteli, da najedanput počnemo pokrivat s per[jem] od smokvi? Zahvalimo Bogu, da n[aše] naše divojki hojevaju obučene vanka, ne kako neke sinjore na pol gole.

Luca: Ja sam najprej našem divojkam d[ala] jednu malu predićicu. Rekla sam njim, [da] ja sam s njimi jako zadovoljna i da [se] ufam, da ću bit i napreda. Neka va[vek] imaju na pamete svoje materi, ke su bi[le] a još su i danaska, dika svega našeg naroda. Bile su dobre kućanice i sparn[e] a takove neka budu i kćeri. Mlad[ost je] mladost, njoj treba i zabave. Ja nima[m] niš protiva tega, da se malo i potan[ca] kadagod, ma sve po regule. Za pra[vo] reć i ja bim volela, da je teh tanci neko-liko manje, ma znam i to, da kada bi [se] po celem svete tancalo samo onolik[o] koliko se tanca va našeh krajeh, da [ne] bi bilo baš ni tako jako slabo. I još sa[m] njim rekla: Boga ne pozabit, nastat sv[e] delo, i kadagod malo potancat [...] tega niš govorit. I nju je Bog dal!

Mara: Tako je! A još si njim mogla re[ć] neka onem licumernem književnikom sporuće, da neka nas ne potežu za za[...] zač... ti me kapiši...

Luca: Pravo imaš!

Mara: Sve je to lepo i dobro, ma ja b[im] svejedno volela, da se sve naše žensk[e] i bogate i siromašne, vrnu k našemu st[a]remu suknu i platnu... Ma to bi moral[o] sve storit, na jedanput, i zato bi oni, k[i] najveć prigovaraju, morali najprej ma[lo] da pometu i pred svojimi vrati.

Luca: Tako je, tako.

IZ SVETVINCENŠTINE.

Sa grozdjem se hvala Bogu možemo ove g[o]dine upravo pohvaliti! Lepo je i zdravo [...] bogme i dosta ga imademo. No već smo sad [...] zabrinuti kamo ćemo i kako ga raspačati. I [u] nekim našim konobama nalazi se još star[o] fanjsko vino, kojeg nismo mogli nikako raspro[]dati. Da se pospreši i omogući raspačavanj[e] našeg [...] vina morale bi se zato za[]uzeti lokalne uprave, a preko ovih onda i dru[]ge više oblasti. Inače će jedini naš proizvod past [...] nisko, a mi ćemo uza sve pune konobe ostati siromašni i praznih ruku.

Kad već govorimo o grozdju navest ćem[o] jedan primjer, kako je jedan naš seljak u oko[]lici nastradao braneći svoj vinograd, da mu grozdje ne kradu i otimlju.

Doznao je po drugim seljacima da su već nekoliko puta bili u njegovom vinogradu d[va] karabinjera. Da se bolje uvjeri zalazio je češć[e]

P O D L I S T A K

Dr. Ivan Haslinger:

Zarazne ili kužne bolesti

Poznata je ona šala, kojom se služe zli jezici, kad koji pijanica oboli od vodene bolesti: »Bog zna, kako je naš susjed obolio od vodene bolesti, a nikad u svom životu nije pio vode, nego uvijek samo vino i rakiju«. Pa to je bar naravno i lako razumljivo! Od prevelikoga pića oboljet će bubrezi, srce i jetra, a od toga dolazi vodena bolest. Drugi će oboljeti od slabe hrane ili preobilnega jela; nekome će da naudi mračan ili vlažan stan, slaba odijeća, težak i tegotan rad, pijančevanje i »tjeranje kera«. Šta više, i strasni duhandžije, pušači mogu da obole na želucu, na srcu ili im od duhana oslabi očinji vid. Kod svih tih i sličnih bolesti nekako smo bar donekle sami sebi krivi, ako obolimo, jer su one posljedice našega načina života.

No imade još veliki broj i drugih bolesti. To su t. zv. **zarazne ili kužne bolesti.** Njih imade najviše, od njih najviše ljudski rod strada. Gotovo svaki dan čujete, da je ovo ili ono dijete umrlo od difterije, od skerleta, od zadavice pa i dobraca, a nebrojene su upravo žrtve sušice, pjegave groznice, boginja, griže i tifusa. Od tih bolesti umire svake godine mnogo više ljudi, nego što ih je palo u svjetskom ratu! Od spanjolke izumrla su gotovo cijela sela! To su sve kužne, zarazne bolesti.

A odakle one dolaze? Mi smo te uzročnike kužnih bolesti već upoznali: to su one **kužne klice, bakterije, oni sitnoživi, one sitne, nevidljive gljivice,** kojih imade više u zraku, nego što ima trave po livadama i lišća po šumama, samo što su tako sitne, da ih ne vidimo, **a najviše ih ima u bolesniku i oko bolesnika, koji je obolio od kužne bolesti.** Ti su sitnoživi pod sitnozorom neki kao sitna zrnca, drugi opet kao neki mali štapići, a neki kao vijci ili sitne zmijice. Oni dolaze u čovjeka udisavanjem ili jelom i pilom, sa zaprljanoga sudja ili sa zamazanih ruku, ili kroz koju ogrebinu ili ranu na našem tijelu, pa onda uzrokuju opasne i teške bolesti. Oni su u čovječjem tijelu, u našoj krvi, vrlo dobro osjećaju. Tu se oni umnažaju, da im bude na milijune, a onda opet s kašljem ili s bolesnikovim izmetinama, s blatom ili s gnjojem što iz bolesnika izlazi, dolaze napolje, pa se onda u silnoj množini nalaze na svim predmetima, što su u bolesnikovoj sobi. Bolesnikove ruke, pa njegova postelja, pod i zid oko njega, svi predmeti u sobi, sav jedaći pribor i sudje, kojim se on služio, sve je to zaraženo onim kužnim klicama. S onih predmeta dolaze onda te klice na zdrave ljude, koji se oko bolesnika bava ili koji bolesnika pohadjaju; što više ovi pohadjani mogu da prenesu te klice na sebi, na svojem odijelu, na svojim cipelama svojim kućama pa mogu bolest na taj način daleko prenijeti. Zato se te bolesti i zovu **prelazne bolesti,** a zovu ih i **priljepljive bolesti,** jer prelaze s bolesnika na zdrave ljude, koji će onda od te bolesti oboljeti ili će je prenijeti na kojeg drugog zdravog čovjeka. Na taj način može od jednoga kužnog bolesnika najedamput oboljeti mnogo zdravih ljudi, pa tako nastaju **morije** ili kako se učeno kaže **epidemije,** kad u kojem mjestu ili gradu ili po cijeloj pokrajini oboli u kratko vrijeme mnogo ljudi od jedne iste bolesti. Tako je od pjegave groznice umrlo za svjetskoga rata na stotinu tisuća naših ljudi, od griže bolovalo je na svim frontama na milijune vojnika, od sušice umire svake godine u svim državama sva sila ljudi. Vidimo, da su to strašne stvari, koje nanose narodima golemu štetu, i svak bi se morao zamisliti u veliku pogibao, koja narodu prijeti od tih bolesti. Jednako bi morao svaki naš čovjek da nauči, kako će sebe i svoju rodbinu čuvati od tih bolesti.

U prvom redu svaki, koji je gornje retke pomnjivo pročitao, lako će odmah razumjeti, **da se moramo kužnoga bolesnika, koliko je god moguće, kloniti i gledati, da ne dodjemo s njim u doticaj. Ne pohadjaj kužnoga bolesnika i ne idi k njemu, ako baš ne moraš!** Njega samo uznemiruješ nepotrebnim pitanjima i razgovorom, a sebi i svojima možeš da naškodiš. Osobito ne puštaj djecu ovakom bolesniku, jer su djeca veoma sklona zaraznim bolestima. **Kužni bolesnik mora biti osamljen u posebnoj sobi, a k njemu smije da ide samo ono čeljade, koje ga dvori. Ako baš moraš da ideš bolesniku, koji boluje od kužne bolesti, ne primaj nikakvih predmeta tamo u ruke, ne sjedaj mu na krevet, ne jedi i ne pij kod kužnoga bolesnika i ne zabavi se kod njega dulje, nego što baš moraš, a kad od njega izadješ, prošeći se i provjetri malo po polju, pa kad dodješ kući, preobuci se u svježe rublje i svježe odijelo, a ono, što si imao na sebi, raskuži i objesi na tavanu, da se provjetri. Cipele i opanke izuj i dobro ih otari karbolnom vodom.**

Iz bolesnikove sobe ne smiju se nikakve stvari okolo po kući raznositi, **a onaj, koji bolesnika dvori, ne smije se družiti s ostalim ukućanima,** a hrakotine i blato bolesnikovo, kad nosi napolje,

…ograd, te doista jednog dana nadje u nje… …va karabinijera, gdje beru i jedu njegovo …. Gospodar ih je na to opomenuo, re… …im, da se to ne smije činiti, jer da je vi… …d njegovo vlasništvo. Karabinijeri su ga osramotili i opsovali kojekakvim pogrd… riječima. Rekli su: tu je Italija, tu smo mi …dari i možemo raditi, što nas je volja …d. Na to se gospodar morao udaljiti pod …m pretnjama.

…m se malo odstranio pozvaše ga natrag, …a pošteno izlemaše, tako da mu se nekoli… …dana poznavaše otekline po licu i drugdje. …ko se eto dogodilo jednom našom jadnom …aku na Svetvinčenštini. Taj je naš seljak … mirne ćudi, te radi svoje velike hladnoće …ktera nije stvar niti nikome prijavio. Ne …gosmo to ipak posve prešutjeti, jer je to … svega kradja, onda zločin podvostručen …nicom, da su ga izvršili oni, koji su poz… …a da štite i brane. Toliko na znanje onima, …h se tiče!

IZ BUZETA.

…aši buzetski signorotti posvetili su sve … sile partizanstvu i politici odnarodjenja …ega življa na Buzeštini. To se danas opaža …vim uredima. Idite u koji ured i u koju …u hoćete na sud, na općinu, u školu …rkvu, i svagdje ćete naići na politiku. O …spodarskim pitanjima ne ćete nigdje čuti ni …či. Uslijed toga nije ni čudo, što danomice …opada Buzet i njegova okolica. Italijanska …spoda misle, da time uništavaju samo našeg, …avenskog seljaka, a kad tamo uništavaju i …i sebe. Gospodarska nevolja našeg seljaka …dat će smrtni udarac i buzetskim trgovčići…a i gostioničarima. Siromah ne može ništa …upovati ni prodavati. To bi napokon morali …idjeti i oni, koji vedre i oblače Njihova …užnost bila bi u prvom redu ta, da se već …damput otresu šovinističke politike te počnu …avom gospodarskom politikom liječiti teške …ane. Tim se liječenjem može da podigne ne…amo slavenski seljak na Buzetštini, nego i …alijanski trgovčići i gostioničari u Buzetu. Zato bi bila dužnost naših signoretta, da … odmah daju na posao, jer će inače biti pre…asno.

Gospodarstvo

MED.

Pravi naravni med je za zdrave i za bolesne dar božji. Zdravi neka ga jedu, da ostanu zdravi i krepki, a bolesni, da ozdrave i da se okrijepe. Ali samo pravi naravni med je dar božji i samo taj ima u sebi toliko ljekovite moći. Patvoreni med više škodi nego li koristi. Naravni je med divni proizvod iz laboratorija pčelinjeg tijela, koji preradjen — invertiran — u pčelinjem želucu tako, da čovječji želudac nema s njim drugoga posla, nego da ga primi i upotrebi. Probavi ne čini nikakvih poteškoća, pa ga zato mogu da jedu i boležljivi ljudi.

Bilo je vrijeme osobito prije nego li su ljudi počeli da prave slador kad je med bio kod mnogih najviše cijenjena hrana. To je najviše održalo ljude čvrste i zdrave. Trošenje sladora i raznih poslastica, osobito ako se čovjek ne drži prave mjere i umjerenosti, škodi zdravlju, pravi nered u probavi i prouzročuje razne bolesti, ponajviše u crijevima. Profesor A. J. Cook veli: Ako čovjek pojede trsni slador sacharozu koji nije bio prije invertiran, to jest promjenjen u grozdni slador, moraju ga crijeva izlučiti. Ako pak crijeva ne mogu da izvrše to teško djelo, bolest je tu, te imadu pravo liječnici, kad govore, da je neizmjerno veliki potrošak trsnog sladora, koji ljudi pojedu, škodljiv za crijeva da tako ogrožava zdravlje i dugotrajnost našega života. Zato vidimo, da mnogi ljudi, koji ne podnašaju sladora, med sasma lako uzimaju.

Naravni je med prvovrsna hrana. Koliko hranivih stvari ima naravni med, uvidimo lako, ako pomislimo, da u zimsko doba, mjeseca novembra, decembra, januara potroši 15 30.000 pčela mjesečno jedva po ½ kg meda, pa sasvim tim ostaju žive i zdrave. Što med nije nikaka poslastica, nego prava izvrsna hrana. Jedna žlica meda ima u sebi više hranivih stvari nego li jedno jaje ili ½ litre mlijeka. Kako je poznato, vrijednost se hrane cijeni po kalorijama (jedinica topline). Tako ima na pr. 1 kg govedjega mesa 1000 kalorija; 1 kg jaja 1613 kalorija; 1 kg meda 3075 kalorija. Med ima dakle u sebi skoro dvaput više hranivih stvari, nego li jaje i triput više nego li meso. Kako pametno dakle radiš, ako mjesto maslaca mažeš svojoj djeci na kruh naravnog meda. Koliko li kod toga pištediš! Mora se uzeti u obzir takodjer i to, da se maslac brzo pokvari, postane kiselim; dočim med ostaje zdrav i nepokvaren kroz godine i godine, samo ako ga držiš u prikladnoj posudi i na suhom mejstu. Jedi med, sine moj, jer je dobar, preporuča Sv. Pismo.

Hoćemo da navedemo nekoje bolesti, za koje je med dobar lijek. Dr. Weibel, slavni liječnik za bolesti želuca, i Kneipp preporučaju med protiv raka u želucu.

Za stare ljude, koji ne mogu da spavaju, i teško dišu, med je pravi balzam. Protiv bolesti dojenčadi nema ništa boljega od meda. Kod zagušljivog kašlja, kod upale nosnica i grla je med u mlijeku i grgljanje s toplom medenom vodom izvrstan lijek. Kod prijepčivih bolesti uzimajmo med: to čisti sluznice i brani od okuženja. Bolesnicima s velikim groznicom dajmo piti medenu vodu, medenu limonadu: to krijepi i hladi. Blijedim i slabim ljudima med daje nove životne snage.

Dijete treba sladora, pa teži za poslasticama. Svaki novčić odnijet će u dućan, da kupi sladkiša. No brzo pokvari sebi želudac, po trbuhu ga svija i grize. Daj djetetu meda, i, budi uvjeren, sačuvat ćeš ga zdravim! Na intarnacionalnom kongresu za zdravstvo i prehranu u Bruselju god. 1910. dakazao je slavni sveučilišni profesor Adamkievicz, da čovječije srce potrebuje mnogo sladora. Gdje ima pak više i boljeg sladora nego li u medu?! Iskustvo nas takodjer uči, da biciklisti, turisti i uopće svi koji moraju težak, naporan i dugotrajan posao raditi, najbolje potkrijepljuju svoje srce sa sladkom i medenom vodom.

Zašto pak liječnici ne preporučuju bolesnicima med? Zato, jer ne mare za takve domaće lijekove. Ali med je usprkos toga izvrsna hrana i lijek. Razumije se, da treba i ovdje potrebite umjerenosti. Jesti treba med samo u malenim obrocima, a najbolje je, da je razrijedjen u čaju, mlijeku, kavi ili namazan na kruhu.

Jedi ustrajno med i produljit ćeš sebi život! Župnik Kneipp piše: »Poznam nekog čovjeka, koji je nad 80 godina star. Taj si napravlja sam svoje običajno vino i to tako, da ulije žlicu meda u vruću vodu i pusti da nekoliko vrije. To je njegovo piće. — Svoje zdravlje i čilost u tako visokoj starosti moram da zahvalim samo tomu vinu, « tako je rekao starac «.

«Slovenski Čebelar».

KRVNO SRODSTVO SVINJA.

Mnogo se domaćica tuži, da nema sreće kod svinja. Nikako ne može doći do brojnog poroda i do potrebnoga broja svinja, a i one, koje imade, slabo se odhranjuju i zaostaju u razvitku, premda im se daje dobra hrana.

Nije potrebno, da mnogo tražimo uzrok ovih pritužbi. Skoro svagdje nalazimo isti uzrok, naime krvno srodstvo. Što je krvno srostvo i kako nestane, prikazat ćemo ovim primjerom.

U kotcu nalaze se srednje lijepi prašćići, a gospodarica odluči, da najljepši medju njima ostane kao rasplodnjak u kući. Kada postane ovaj nerast sposoban za skok, ali još uopće ne dovoljno zrio za rasplod, ubredji u kotcu i na paši sve domaće svinje i to: svoje sestre, tete, više puta dapače i svoju mater i baku. To ubredjenje bližnjih i daljnjih rodjaka nazivljemo uplemenjivanje u krvnom srostvu.

Nije potrebna nikakova posebna pouka, već sama misao kazuje nam, da ne može biti ovakav porod mnogo vrijedan te da nikad ne ćemo imati u rasplodu sreće, ako je svinju ubredio njen brat, otac, sin unuk ili koji drugi udaljeni rodjak.

Pogledajmo posljedice ovakvog krvnog srostva: Prvi znak je taj, da svinja pobaci mjesto 8 do 12 mladih sa 3 do 6, a medju tima nalazi se često koji mrtav. Ti su odojci slabi i neotporni proti bolesti, a nekoji je i slijep itd. Trpe mnogo na proljevu i zaostaju u rastu. Kad dostignu starost od pola godine, pozna se već i izdaleka, da su potomci krvnog srostva. Koža im je debela, ščetine ne rijetke, tvrde i dugačke. Tijelo im je otraga utisnjeno, suho i koštano. Oni, koji su stari godinu dana izgledaju, kako da nemaju više od 4 mjeseca. Teški su 40 do 60 kg, premda pojedu toliko, kako svinje jednake starosti, koje su 3 do 4 puta teže, ali nisu u krvnom srodstvu. Takova zaklana svinja daje malo masti.

Kako da se očuvamo od krvnog srostva? Vrlo lako. Da izbjegnemo tu pogibelj, ne smijemo upotrijebiti za domaće svinje nerasta, koji se kod kuće izlegao. Takvog nerasta treba zamjeniti u starosti iz kraja, iz kojeg je krvno srostvo isključeno.

Svinjogojci! Ravnajte se po gornjim uputama, pa ćete imati sreće i dobiti od svojih svinja. Ako vidite, da se susjed toga ne drži, poučite ga, da je krvno srostvo svugdje pogibeljno, kao kod svinja, tako i kod raznih drugih životinja.

Mala seljačka škola.

Priprema tla za proljetnu sjetvu.

Kod nas je običaj, da se tlo ore i obradjuje samo onda, kad se ga ima da zasije. To je pogrješno i štetno. Tlo se ne smije obradjivati prema nekom starom receptu, već prema potrebi usjeva i prema — svojstvima samog tla i klime.

U ovom mjesecu započinje kod nas jesensko oranje. Sada treba izorati nesamo ono tlo, koje će se odmah i zasijati, nego i ono, koje ćemo zasijati tek u proljeće. Prednosti ovog jesenskog oranja osobito su velike za naša laka tla, koja trpe od suše. Ovo oranje treba poduzeti čim prije. Orati treba duboko, i tako izorano tlo ostavlja se preko zime. Time se postizava, da se tlo djelovanjem zime, mraza, i vode rasprhne, da se hraniva u njem otope tako, da ih bilina može da upija. Tako preorano tlo natopi kroz zimu vodom, pa ljeti lakše odolijeva suši. — Neka se nitko ne ispričava, da mu je nemoguće preorati sada oranice odredjene za proljetnu sjetvu, jer će mu se to dobro naplatiti.

Kokoši, koje prokljuvaju i žderu jaja.

Imade i takovih kokoši, koje same prokljuju jaja, što ih iznesu. Najjednostavnije je, da se takove kokoši zakolju i metnu u lonac, ali ako vam je toliko stalo baš do one kokoši, koja kljuje jaja, tad ju kušajte prevarom odučiti od te njezine mane. Učinite malu rupicu na vršku jaja, iscijedite ga, pa onda saspite unutra bibera (papra) ili paprike. Rupicu zatvorite bijelim papirom, pa ju podmenite toj kokoši. Ako takovo jaje prokljuje prisjest će joj i ne će više žderati druga jaja. Na taj se način može i pse odučiti od toga, da kradu jaja na gnijezdu i da ih kasnije požderu.

Kako se raspoznaje dobro sjeme djeteline.

Svježe sjeme djeteline ima žutkastu boju, koja se sa starenjem mijenja tako, da nakon godinu dana sjeme postane tamno crvene boje. Poljodjelac, koji hoće da se na jednostavan način uvjeri o klijavosti sjemena, uzme malo od istog i posije u lonac napunjen crnom, dobro nakvašenom zemljom. Ne proklija li posijano sjeme u loncu, a držanom u sobi za 3 do 4 dana, ili ako proklije malo od posijanog, siguran je dokaz da je sjeme staro.

Neke italijanske novine preporučuju, da se može djetelina (ljekarica) sijati i neoljuštrena. Sijanje takove djeteline ne može se preporučiti s toga razloga, što se ne dade s njome jednolično posijati zemlja, i što je obično nečistije i nesigurnije sjeme.

Politički pregled

Šta ima novoga u Jugoslaviji?

U zadnje doba postaju sve življe pripreme za proslavu tisućgodišnjice krunisanja prvog hrvatskog kralja Tomislava. Ta jubilarna proslava Tomislavljevog krunisanja vršit će se godine 1925. Prisustvovat će istoj i sam Kralj Aleksandar. Budući da medju svim slojevima naroda vlada veliko raspoloženje za tu rijetku svečanost, računa se da će biti proslava upravo veličastvena. «Braća Hrvatskog Zmaja» izdat će tom prigodom krasno historijsko djelo: «Zaslužni Hrvati 925—1925». To će biti «Spomen-Almanah» svih hrvatskih društava u Domovini i izvan nje (uključivši i ona hrvatska društva koja su prestala postojati i djelovati), e da se na taj način sačuva trajna uspomena na njihov kulturni rad. Sva ostala društva i udruženja uložit će takodjer sve svoje sile, da što više uveliče svečanost.

Ovih dana izašla je u zagrebačkom «Katoličkom listu» okružnica hrvatskih biskupa o toj znamenitoj proslavi. Okružnicu je potpisao i ljubljanski biskup Bonaventura Jeglič, za koga zahtjeva ministar Korošec kardinalat. Biskupi se obraćaju samo na hrvatske katolike, jer govore o proslavi tisućgodišnjice, a u tom predmetu ograničili su se na onaj dio hrvatskog naroda, koji potpada pod njihovu jurisdikciju.

Donosimo ovaj odlomak iz okružnice:

«Hrvatski narode! I izvana treba da pokažeš, da s Bogom slaviš slavlje tisućgodišnjice svojega kraljevstva. Nije bez osobite milosti i Providnosti božje, da naša tisućgodišnjica pada baš u Svetu Godinu čitave katoličke Crkve. Svi katolički narodi hrle u Svetoj Godini u Vječni Rim, da tu na vrelu crkvenog jedinstva, do nogu Petrova Nasljednika i Kristova Namjesnika na zemlji, ispovjede i obnove svoju vjernost Kristu i katoličkoj Crkvi. I mi ćemo Hrvati to učiniti. Učinit ćemo, braćo, osobito svečano i mnogobrojno, u ovoj godini tisućgodišnjeg našeg narodnog slavlja. To će biti odaslanstvo cijelog naroda hrvatskog, da se u ime čitave Hrvatske pokloni prahu Prvaka Apostolskog i njegovu nasljedniku prisegnu vječitu vjernost. Tu ćemo svečano posvetiti čitav narod hrvatski i čitavo drugo naredno tisućljeće njegova narodnog života Presvetom Srcu Isusovom. Zastupnici naši u Rimu, a mi ostali, duhom s njima ujedinjeni, u crkvama cijele naše domovine. Svi, braćo, poradimo, da to divno slavlje što ljepše uspije! Svaka naša župa, svako naše selo neka pošalje koga u Vječni Grad! **A kao znak naše vjernosti Bogu, Crkvi katoličkoj i Svetoj Stolici, sakupit ćemo u cijelom narodu i darovati Svetom Ocu jedan dragocjen dar kao dar čitavoga hrvatskoga naroda: jedan krasan zlatni kalež sa natpisom: «Hrvatski narod Svetomu Ocu Papi Piju XI., Namjesniku Isusovu na zemlji prilikom tisućgodišnjice svojega Kraljevstva — 1925.»** Neka sam Glavar kršćanstva prinese u tom hrvatskom kaležu presvetu Krv Janjeta Božjega za sreću hrvatskog naroda! Pobir za ovaj dar bit će na Božić ove godine u svim župama hrvatskih biskupija, u crkvi i izvan crkve. Sabrani pobir poslat će odmah svaki župnik svojemu Ordinarijatu.»

Ta okružnica izazvala je najrazličitije komentare u jugoslovenskoj javnosti, pogotovo u Hrvatskoj, koja se je proti proglasu upravo pobunila. Pretežni dio jugoslovenske štampe energično ustaje protiv toga, da Hrvati prigodom tisućgodišnjice krunisanja prvog hrvatskog kralja sakupljaju po Jugoslaviji novac, ne za kakvu

---

…mora **raskužiti vapnom ili karbolom, a poslije toga, a i drukčije više puta na dan, a osobito prije nego sam ide da jede, mora sebi dobro ruke oprati sapunom i toplom vodom, u koju je ulio karbola.**

Kad kužni bolesnik umre ili ozdravi, onda se mora sva njegova soba dobro raskužiti.

Kužnoga mrtvaca ne smiju susjedi pohadjati, nego ga moraš zamotati u plahtu, koju si nakvasio karbolnom vodom i s tom plahtom ga metni u lijes i spremi u mrtvačnicu, dok bude pokopan.

Tako se moramo vladati kod svih zaraznih bolesti, a da li je koja bolest zarazna, reći će ti liječnik, ako je sam ne možeš da raspoznaš. No kod nekih kužnih bolesti treba još posebnih opreza. To su osobito tri kužne bolesti, koje su našemu narodu najpogibeljnije: **pjegavac**, **griža** i **boginje (kozic)**, a o sušici progovorit ćemo u posebnom članku.

Pjegavac je sasvim osobita vrsta kužne bolesti, koja se ne prenosi niti hrakotinama niti ikakvim drugim izmetinama bolesnikovim, nego je prenosi od čovjeka na čovjeka **crna ili prtena uš**, koja živi u odijelu i rublju bolesnikovu. Ta se uš napije krvi bolesnikove, a u toj su krvi pjegavčeve kužne klice, pa kad ta uš pridje na zdravoga čovjeka pa ga grize, onda ona pomiješa onu okuženu krv s krvlju zdrava čovjeka, i tako ona i njegovu krv otruje i prenese bolest na njega. **Zato protiv plegavca nema druge obrane, nego da naši ljudi** uvijek drže sebe, svoju sobu i rublje pa krevete tako čistima, da ne bude nikada u njima ni na njima uši. Kad čuješ, da je netko obolio od pjegavca, onda bježi od njega kao vrag od tamjana, **a sebe i sve svoje ukućane i svu kuću pretresi i okreni od glave do pete, da i posljednju uš istrijebiš.** Sva porodica neka se pošteno ošiša, u toploj vodi okupa i sapunom opere, a onda da obuče svježe, čisto rublje. Cijelu sobu isprazni do posljednjega komadića. Stijene i pod operi i nakvasi jakim karbolom, osobito sve pukotine i rezovine, isto tako postupaj s cijelim pokućstvom. Slamu iz kreveta spali. Iskuhaj i prekipi u velikom kotlu kroz jednu uru u vreloj vodi sve rublje i posteljinu i sve ostalo, što se time ne bi pokvarilo. Odijelo i strunjače, pa perje možeš raskužiti u krušnoj peći. Odijelo možeš vrlo dobro očistiti od uši vrućim gladilom (pegljom), jer će uši i njihova jaja (gnjide) od vrućine popucati i uginuti. Iz glave možeš ukloniti uši, ako danomice kroz osam dana mažeš vlasi petrolejem, a onda ih dobro išćešljaš gustim češljom, koji si nakvasio u octu (sirćetu).

Protiv **griže, srdobolje,** moramo se opet na sasvim drugi način braniti. Kod griže izlaze kužne klice iz bolesnika s njegovim izmetinama (blatom, stolicom). Tkogod zasmradi svoje ruke bolesnikovim blatom, pa onda tim zaprljanim rukama jede, taj će sa svojih ruku unijeti kužne klice u svoja usta, one dodju odavle u crijeva, pa se tu te klice dalje množe i uzrokuju upalu crijeva i čirove **s krvavim proljevom.** To je vrlo opasna i teška bolest, a vrlo se širi medju našim svijetom, osobito jeseni, kad šljive dozore, a iz ovih razloga: Bolesnik s grižom ide povazdan okolo po kući, pa svaki čas čučne i obavi potrebu sad u dvorištu, sad u zahodu, a najviše u vrtu i voćnjaku. Tako on zasmradi i zarazi svojim kužnim klicama cijelu travu u vrtu. Poslije njega dolaze drugi ukućani, tresu šljive i voćke pa pobiraju voće po onoj zaraženoj travi i jedu. Tako moraju da se najedu griže!

Još nešto! Poznato je, da muhe kao pomamne idu na ljudske izmetine. Muhe dakle povazdan zuje i zuče po onim zaraženim grižavim izmetinama, a onda lijeću na voće, na salatu, na zelje, u kući na čaše i tanjure, dolaze u kuhinju, pa tu po cijeloj kući sve predmete zaraze onim kužnim klicama, što su ih donijele na svojim nogama, pa se njima ljudi zaraze i obole od griže.

Kada dakle vlada griža ili kad imamo grižavoga (srdobolnoga) bolesnika u kući, onda ćemo se ovako čuvati od te bolesti:

Bolesnik mora bezuvjetno da ostane osamljen za cijelo vrijeme svoje bolesti ili u posebnoj sobi ili u ljetno vrijeme može da leži u kolarici. K njemu ne smije nitko nego samo jedno čeljade, koje ga dvori. Ovo čeljade mora sebi svaki put, kad svrši posao kod bolesnika, da opere sapunom ruke u karbolnoj vodi. U tu svrhu stoji blizu bolesnika stolac, na kome je zdjela s karbolnom vodom. Bolesnik ne smije hodati okolo po kući niti se miješati s ostalom zdravom porodicom. Kad svrši potrebu, mora to učiniti uvijek samo na jednom mjestu: ili u zahodu ili još bolje u jednu posebnu za to iskopanu jamu. **Zahodna daska** mora se za njim svaki put politi vapnenom vodom i zagrnuti zemljom. Ovakvi su bolesnici obično vrlo slabi te i ne mogu sami da idu na stranu, pa zato je najbolje, da svoju potrebu vrši u jedan lonac. Blato se u tom loncu svaki put polije vapnom i onda baci u jamu, a lonac se opere karbolnom vodom. Kada bolesnik ozdravi ili ako umre, onda se raskuži njegov krevet, soba i cijela njegova okolica.

(Svršit će se).

spomenarsku kulturnu i humanitarnu korist jugoslovenskog naroda, već za zlatni kalež sv. Ocu Papi i još k tomu da hodočaste u italijanski Rim. — Kolosalno!« — veli zagrebačka »Riječ«. — »Umjesto da u Jugoslaviji vide ostvareno Tomislavljevo kraljevstvo pod skiptrom Kralja Aleksandra I., pa da prigodom proslave manifestuju snažnu volju za dalnjim napretkom na svim linijama, Hrvati bi — po mišljenju nekojih biskupa — trebali da upotrebe ovu zgodu za metanisanje papi, Italijanu, i skrušeno klečanje po italijanskim crkvama u Rimu!«

No ta biskupska okružnica učinila je najneugodniji utisak na Radićevu stranku. G. Stjepan Radić kao predsjednik iste smatrao se prinukanim, da je čak i javno osudi. Dne 28. pr. mj. držao je na skupštini u Kraščiću, gdje se je bilo sastalo preko 10.000 seljaka veliki govor o napomenutoj okružnici, koju je proglasio »poganskim pismom«.

Izjavio je, da Hrvati ne mogu dozvoljevati, da postaje Hrvatska druga Kranjska, i nadodao je da je katolička vjera i crkva tako jaka, da ju ni svi biskupi ne bi mogli srušiti. Narod zna da bi propao, kad bi izgubio vjeru, koja je jaka, jer nije prazna, nego je puna božanskoga dulja, ljubavi i istine...

U Varaždinu držao je Radić drugi govor, u kojem se je opet oborio na biskupe i svećenike zbog njihovog umješavanja u politiku.

Proti tim govorima su se paravski pobunili razni klerikalni listovi. Ljubljanski »Slovenec« i zagrebačka »Narodna Politika« tvrde, da je Radića govori sama sotona.

Sve ostale jugoslovenske novine konstatiraju, da je Radićev govor učinio veliki efekat na seljačke mase.

Inače je politički položaj u Jugoslaviji još uvijek nejasan. Kada će zapravo Radićevci stupiti u vladu, to se još ne zna. Dne 11. t. mj. sastaje se Narodna Skupština, pa će se možda tada razbistriti čitav položaj.

Politički položaj u Italiji

postaje sve to više zamršen. Nedavno je Mussolini držao u Milanu politički govor, u kojem je naglasio, da je fašistička stranka tako jaka, da joj ne treba stvarati nikakve krompromise sa protivnicima. Što više: liberalni Giornale d'Italia tvrdi, da je Mussolini ustvrdio, da iako Parlamenat istupi protiv njegove osobe, da će on i nadalje ostati na svome mjestu. Ta Mussolinijeva izjava učinila je najslabiji utisak na italijanske liberalce. Da je tome zbilja tako, svjedoči nam i veliki kongres liberalne stranke, koji se je ovih dana obdržavao u Livornu. Na tom kongresu bilo je zaključeno, da se vladi postavi zahtjev, a) da odmah raspusti nacionalnu miliciju, b) da poštuje ustav i c) da raspiše općinske izbore. Budući pak da vlada nije prihvatila zahtjeve liberalne stranke, postoji mogućnost, da će nekoji liberalni ministri, koji se danas nalaze u fašističkoj vladi, podnijeti ostavku. Ako uistini dodje do toga, onda će sigurno nastupiti rekonstrukcija sadašnje vlade.

Zaključak ženevskog zasjedanja.

Društvo naroda zaključilo je ovogodišnje zasjedanje u Ženevi, bez dvojbe najvažnije od svojeg opstanka. Trebalo je punih pet godina gorkog iskustva da odlučujući faktori Evrope dodju do uvjerenja, da jezgra teške poratne krize leži u pitanju kako da se osigura mir i provede opće razoružanje.

Službene delegacije 47 država potpisale su protokol, kojim se obvezuju, da će se u medjunarodnim sukobima podvrći obraničkom sudu i pokoriti njegovim presudama. Ovo nije ni savršeno ni dovršeno djelo, jer dotični protokol mora biti podarstrt vladama odnosnih država za ratifikaciju i jer medju tim državama nema triju važnih političkih faktora u svijetu: Rusije, Njemačke i Udruženih država. Ali i pored toga jest i ostaje najveće djelo u političkoj povjesti naroda, a duh vremena, koji numoljivo kroči napred, jamči, da će kroz dosta kratko vrijeme doživjeti potpuno slavlje i okupiti sve narode u užu i iskrenu zajednicu.

Upravo pred potpisom protokola o arbitraži učinjena je u njemu jedna pogibeljna luknja, koju će trebati naknadno zatrpati da se izbjegne izigravanje arbitraže uopće. Japan je zatražio da Društvo Naroda zaštiti jednu državu, koja bi, teško pogodjena njemu apsolutne suverenosti jedne druge države, bila primorana da s oružjem zaštiti svoje ugrožene interese. Japan je s time u prvom redu mislio na svoje iseljeničko pitanje, radi kojega su već odavna napeti odnošaji izmedju njega i Udruženih Država, te računa, da bi u budućnosti lako moglo doći da radi toga navjesti rat Sjedinjenim Državama. Ali pošto to ne bi spadalo u medjunarodni juridički spor, jer bi se radilo o jednom pitanju nutarnje politike Udruženih Država, to ovakav i slični slučajevi ne spadaju pod arbitražu te bi Japan, u slučaju navještaja rata, bio proglašen napadačem i proti njemu primjenjena sva prisilna sredstva. Za to je Japan zatražio ispravak protokola i zaprietio uskratom potpisa. Da se tomu doskoči, nadjena je u zadnji čas formula, koja je prividno zadovoljila japansko stanovište i njegove protivnike. Unesen je u protokol umetak po kojemu, u ovakim slučajevima, dotična država ne će biti proglašena napadačem, ako ga, prije upotrebe oružja, podvrgne Društvu Naroda. Ovo je pak dužno, da slučaj ispita i posreduje da se mirno riješi, ali ako intervencija ne uspije, strankama ostaje slobodno da ga riješe kako hoće.

Zato se ne smije podavati velikim nadama i iluzijama kao da je već osiguran mir svijetu. Do toga je još dalek put, ali je učinjen veliki i odlučan korak, koji će donijeti željeni uspjeh. Stvorena je jaka podloga, na kojoj će se sazidati hram budućeg sretnijeg i boljeg svijeta.

Pred novim izborima u Engleskoj.

Politički dogadjaji zadnjih sedmica daju naslućivati, da će ove jeseni biti velikih promjena u političkom životu Engleske. Konzervativci i liberali drže, da je MacDonald za ovu godinu završio u glavnomu program svoje vanjske politike, te da je sada, bez pogibelji za prestiž Engleske, moguć ozbiljni obračun s njime i s njegovom strankom. I jedni i drugi izjavljuju, da je prestala svaka suradnja i potpora radničkoj vladi.

Na prvo mjesto dolazi englesko-ruski ugovor, koji je MacDonaldova vlada, u zadnji čas pred prekidom pregovora, sklopila učinivši jakih ustupaka ruskoj tezi, ali koji su izazvali veliko nezadovoljstvo u zemlji. Proti tom ugovoru ustaju listom svi privredni i poslovni krugovi, a snjima u cjelini konservativna i liberalna stranka. Spočitava se MacDonaldu, da je s tim ugovorom kompromitavao interese i položaj Engleske, obećavši izdašni zajam i dozvolivši ruskoj trgovini privilegija i prava, koje engleski poslovni ljudi ne mogu imati u Rusiji, a da je, uza sve te ustupke, dopustio da sovjetska vlada ostane pri nepriznavanju obveza carističke Rusije i pri državnom monopolu ruske izvanjske trgovine, čime su osjetljivo pogodjeni važni engleski interesi.

Drugo pitanje, koje je ponovno postalo važno i pogibeljno, jeste irsko pitanje. Protestanski i anglofilski Ulster ne će da pošalje izaslanike u komisiju za razgraničenje izmedju njega i slobodne irske države.

To znači nepriznavanje ugovora, kojim je izmedju Engleske, slobodne irske države i Ulstera uredjen državepravni medjusobni odnos, jer bez odredjenja granica ugovor gubi svoju vrijednost i preostajao bi samo fanatični rat do istrebljenja. MacDonaldova vlada ne može radi vlastitog prestiža dozvoliti ponovnu anarhiju i gradjanski rat u Irskoj, pa je za to prisiljena da postupa oštro prama Ulsteru i da ga primora na izvršenje ugovora.

Osim tih dvaju pitanja, dolazi još uvijek goruće i nerješivo pitanje besposlice. Sva ta pitanja imala bi da dodju u pretres u Donjoj *kući (parlamentu), ali pošto je vlada a priori uvjerena, da bi ondje doživjela razočaranje, to će po svoj prilici raspustiti Donju kuću i raspisati nove izbore za budući mjesec.*

Toga su svijesni svi politički krugovi u Engleskoj, te je čitavi političko-stranački život usredotočen oko priprema za izbore. Već danas drže se brojne skupštine, na kojima govore najuglednije političke ličnosti.

Domaće novosti

Redovita glavna skupština Akademskog ferijalnog društva «Istra» u Pazinu (sada u Opatiji).

U nedjelju, dne 28. o. mj. u 10. sati prije podne obdržavala se u Opatiji IX. red. glavna skupština akad. fer. društva «Istra». Na toj skupštini bila su zastupana sva akademska fer. društva u Jul. Krajini, što je najliepši dokaz, da su naša fer. društva shvatila važnost zbližavanja i zajedničkog rada svih akademičara u Jul. Krajini.

Točno u 10 sati prije podne otvorio je predsjednik glavnu skupštinu, ali je radi nedostatnog broja prisutnih članova, morao odgoditi istu za pô sata kasnije. Nakon preteklog pô sata, u koje se vrijeme broj prisutnih članova povećao samo za jednoga, predsjednik pozdravi kratkim govorom sve prisutne, poimence delegate bratskih fer. društava «Balkana» i «Adrije».

Nato je uslijedilo čitanje zapisnika zadnje glavne skupštine, te izvještaji odbora.

Tajnik je podao u svom izvještaju pregled rada društva od osnutka t. j. od g. 1908. pa do dana današnjega. — Kao uvod svojih članova u pojedinim fer. društvima, a onda je ukratko ocrtao rad društva do g. 1914., koji je onda usporedio sa radom u novije vrijeme, specijalno u zadnjoj društvenoj godini t. j. od prenosa sjedišta u Opatiju. — Na koncu svog govora naglasio je potrebu zajedničkog rada u prvom redu svih članova u pojedinim fer. društvama, a onda medjusobno potpomaganje i zajednički rad svih naših akad. fer. društava u Italiji, te je pozvao članove, da u budućoj društvenoj godini čim više potpomognu rad odbora, kojemu je bez pomoći članova rad gotovo onemogućen.

Iz izvještaja blagajnika može se vidjeti, da je stanje blagajne u zadnje vrijeme bilo dosta mizerno, čemu je ponajviše krivo neredovito plaćanje članarine.

Iza izvještaja revizora odglasan je apsolutorij odboru, te izbran novi odbor, koji je u glavnom ostao isti kao i dosad.

Stvoreni su nadalje razni važni zaključci o daljni rad, te je prihvaćen pravilnik za fer. izlete, koje će zajednički priredjivati sva fer. društva.

Na predlog upravnog odbora bili su imenovani naši nar. vodje i branioci prava našeg potlačenog naroda, poslanik g. dr. Josip Wilfan i bivši posl. dr. U. Stanger **počasnim članovima društva.**

U 4 sata poslije podne obdržan je nastavak skupštine, gdje je u eventualijama došlo do više kratkih debata o radovima za poboljšanje ekonomskih prilika našeg naroda u Istri, te je stvoreno opet nekoliko važnih zaključaka glede dalnjeg rada.

Predsjednik je ponovno pozdravio delegate bratskih društava i nekoje članove iz Rijeke, koji su prisustvovali sami ovom drugom dijelu skupštine, te je zaključio skupštinu u 5½ sati poslije podne.

Anketa o vinskoj krizi u Jugoslaviji

Pišu nam iz Beograda: Pred nekoliko dana održana je kod Ministarstva poljoprivrede anketa o vinskoj krizi, koja danas vlada u Jugoslaviji. Anketi je prisustvovalo više stručnjaka. Svi su bili složni u tome da u Jugoslaviji ne vlada toliko kriza kvantiteta, koliko kriza kvaliteta vina. Jugoslavija nema stalnih tipova vina, kao ni mi u Istri, pa stoga trgovina jugoslovenskog vina slabo može da uspijeva i na vanjskim i na domaćim tržištima. U Jugoslaviji produciraju stalne tipe vina samo Slovenija, sjeverna Srbija i Hercegovina, a u čitavoj ostaloj država ima toliko vinskih tipova, koliko ima kanoba. Stoga u tom pogledu čeka jugoslovenske vinogradare veliki zadatak, naime da unificiraju svoju vinsku proizvodnju, a to mogu da postignu samo putem zadružnih konoba i vinarskih zadruga. Na anketi se je konstatovalo, da je država spremna da izdašno potpomogne osnivanje takovih konoba i zadruga. Konačno je anketa konstatovala još i to, da se ove godine stvaraju bolji izgledi za trgovinu jugoslovenskog vina već i stoga razloga, što je berba u glavnim vinorodnim zemljama, Franceskoj i Italiji, znatno podbacila. Računa se, da će Jugoslavija ove godine izvesti oko par milijuna hektolitra vina u inozemstvo.

Za one, koji misle kuhati rakiju.

Financijski tehnicki ured u Trstu ne će ove godine dozvoliti nikakve posebne polakšice za destiliranje vina i droppina. Kotao za kuhanje, za koji se plaća taksa unaprijed i to na temelju množine, koja se dnevno proizvadja, a) mora biti sazidan ili pričvršćen na ognjištu, b) ne smije držati više *od 2 hl. i c) ne smije proizvadjati više od 3 hektolitra čistog alkohola na godinu. Ta količina ne smije se sa istim kotlom prekoračiti ni onda, ako se kotao u istoj godini proda ili posudi.*

Radi toga moraju svi oni, koji žele ove godine da naprave sa istim kotlom više alkohola, što prije uložiti molbu za posebno mierilo. To mjerilo daje država, a troškove plaća molitelj.

Za destiliranje vina plaća se porez od lira 1200.— po hektolitru čistog alkohola do 30. septembra 1924., a za destiliranje dropina lira 1500.— po hektolitru ako se kuha u kotlu, na koji se plaća porez na temelju dnevne proizvodnje, a lira 1470. po hektolitru kod kotla s mjerilom.

Rok za dozvolu kuhanja uz polovični porez ističe dne 10. novembra 1924. Te dozvole daje financijski tehnični ured u Trstu samo onima, koji su obvežu, da će kuhati vlastiti proizvod i koji dokažu, da su od bivše vlade bili oprošteni od poreza.

Znanja i ravnanja radi

upozorujemo svoje čitatelje na današnji oglas u »I. R.«, koji se nalazi pod naslovom »Vinogradari, pozor!«. Taj je oglas od osobite važnosti za sve one poljodjelce, koji nisu još rasprodali proslogodišnje vino.

Strižu nas, strižu...

Ovih dana imala je istarska pokrajinska uprava u Poreču svoju sjednicu. Na toj sjednici bilo je odobreno: 1) da općina Roč promjeni ime podopćine Blatna Vas u ime S. Lucia; 2) da utjerava nove općinske takse po predloženom cjeniku; 2) da općina Motovun utjerava općinski porez na stoku; 3) da općina Piran promjeni ime svoje podopćine Brdo u Monti; 4) da općina Pazin ustanovi konzorcij za otvorenje poljodjelske škole u Pazinu; 5) da općina Podgrad može da nametne općinski porez na stoku, trgovine i obrt.

✝ Karla Ponikvar rod. Grmek. U ponedjeljak u jutru preminula je u tršćanskoj bolnici gospodja Karla Ponikvar, sestra g. Grmeka, umirovljenog učitelja i predsjednika jugoslovenske Učiteljske Zveze u Trstu. Pokojnica je bila čestita Slovenka i neumorna radnica na kulturnom polju. Više godina bila je predsjednica ženske podružnice Družbe Sv. Ćirila i Metoda u Trstu. Na tom mjestu razvila je tako uspješno djelovanje, da se ta podružnica popela na prvo mjesto ženskih podružnica u svim slovenačkim pokrajinama. U zadnjim godinama bila je predsjednica svetoivanske podružnice Ženskog Udruženja. Svagdje se iskazala kao najbolja radnica i čestita žena. Neka joj bude laka slovenačka zemlja, koju je tako ljubila! Rodbini, a naposе njezinom bratu, naše iskreno saučešće!

Svega po malo

Imovina bivše hrv. gimnazije u Zadru.

Imovina zadarske hrvatske gimnazije pripala je gimnaziji u Šibeniku, koja je tamo bila iz Zadra prenešena. Imovina se još nalazi u Zadru. Jugosl. je Ministarsko vijeće odredilo kredit za prenos imovine u Šibenik

Sukob orijaškog parobroda sa orijaškim ...

Transoceanski je parobrod B..., kojem se vozio engleski prestolonasljednik u Ameriku, sudario sa mnoštvom ki... man kit od 30 stopa duljine udaren ... parobroda u polovic tijela i pre... dijela. Sudar sa ogromnim tvo... ribe bio je tako silan, da se potres... parobrod, koji ima 25.000 tona.

Post velikog Gandhia.

Vodja indijskih nacijonalista Gandhi ... je svojoj okolici, da je odlučio ... postiti, jer se nada, da će ta njego... stišati razmirice i svadje izmedju M... naca i Hindustanaca.

Novi potres u Armeniji.

Prema viestima iz Tiflisa ... medju Erzerumom i Karsa bio je ... koji je porušio mnogo sela ... ljudskih žrtava.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi

Trst, 8. oktobra 1924. Jedna ... lira sterlina stoji 111.50 ital. lira; ... kanski dolar 23.05 ital. lira; 100 ... franaka 130 ital. lira; 100 francuskih ... 120.70 ital. lira; 100 čehoslovačkih ... 68.50 ... ital. lira; 100 jugoslovenskih ... 33.20 italijanskih lira; 100 ... leja 12.25 ital. lira; 1000 m. ... 31 ital. cent.; 1000 njemačkih ... 33 ital. centezima.

DAROVI

u fond »Istarske Riječi«:

Zadružni Savez u Splitu daruje ... lista 100.— lira; g. Stula Ante iz ... 3.50; Rercan Marija iz Malog Lošinja ... Za ... plemenite darovatelje! Na ... Istarsku Riječ!

u fond akad. fer. društva »Istra«:

Nas veli[illegible] i dobrotvor društva Ante Stenta, trgovac u Opatiji, darovao ... akad. društvu »Istra« u Opatiji ... L. 50.— Spomenuto društvo iz... ovim putem najljepša hvala!

DOPISNICA UREDNISTVA.

I. K. u Lobonici: Već javljeno.

St. R. u M.: Put iz Trsta do Genove ... Milana u trećem razredu košta lira 83.70 ... da ... stoga naći.

Znatiželjnan u P.: U Tihom Oceanu medju karolinskih i marijanskih otoka ... se najdublje mjesto, 9788 metara. Popr... dubina Tihog Oceana je od 4000 metara. Najviši brijeg na zemlji je Gaurisankar (Mount Everest) u Himalaji (Azija) 8840 metara, ... sedam puta više nego naša Učka, koja ... samo 1396 metara. Još nikada nije bio ... čovjek na vrhu Gaurisankara. Najviše ... u Europi je Mont Blanc (4810), u Africi ... ma-Nšaro (6010) u Americi Akon... (7035) u Argentini.

Fr. Z. u K.: Protiv malih opeklina tvrdo ... ništa bolje od bjelanjka od jajeta ... tanjak zatvara ranu od zraka, ublažuje ... te gotovo sigurno sprječava svaku ... rane.

Alberto Kuntić, Subotica: Pr... Vaše pismo i novac. Već smo poslali ... Vam ... što Vas ... zanima.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tiskom TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 46 Paštanski tekući račun. (Conto corrante colla posta.) U Trstu, 16. oktobra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Barbarske i kulturne metode asimilacije

Naš je narod tijekom svoje povijesti došao u doticaj sa nekulturnim i kulturnim narodima, koji su ga potčinili i zlostavljali. Cilj je bio kod jednih i drugih isti: asimilacija. Samo su metode, kojima su se jedni i drugi služili, bile različite.

Turci i Arnauti preoteli su našemu seljaku zemlju i učinili ga robom. Ovo otimanje izvršilo se je silom, pljačkom i ubijanjem, bez obzira na to, da je novi turski odnosno arnautski gazda sam sebi škodio, pošto je upropaštavao posjed, koji je i onako imao pripasti njemu, a ubijanjem izgubio vještu i dobru radnu snagu za taj svoj posjed. Ova forma osvajanja bila je primitivna, nelegalna, barbarska i združena sa gubicima u ekonomskom pogledu.

Mlečići, kao kulturni i racijonalni ljudi, služili su se samo u krajnom slučaju krvoprolića. Oni su zarobili narod, upregli ga kao stoku i vukli od njega koristi. Sve te mjere preduzimali su promišljeno i u vidu civilizacije tih potčinjenih naroda i kulturnog napretka svijeta. Taj sistem upravljanja sa potčinjenim narodima i njihovog eksploatisanja postoji još danas u kolonijama, a najuglednije i najuvaženije velevlasti u svijetu vuku od toga najveće koristi.

Robovanje je danas jedna evropska nemogućnost, barem u nekadašnjoj formi. Sistem potčinjavanja i iskorišćivanja stranih naroda na jednoj je strani mnogo savršeniji i ekonomskiji, na drugoj strani čuva barem prividno formu humanosti. Sam čovjek postao je jedna vrijednost, s kojim politički ekonom mora da računa. Nije važno izkorišćivanje samih prirodnih bogastava, već je potrebno i što razboritije upotrebljavanje i fizičkih snaga potčinjenih naroda u korist vladajućega. Tendencija postoji, da se intelekt i sposobnost potčinjenog naroda eksploatiše za svoju kulturu. Osvajanje tih sila vrši se takozvanom asimilacijom. A tu asimilaciju alogenih elemenata postavila je sebi otvoreno za cilj fašistička Italija, koja to hvalevrijednom lojalnošću i priznaje. Da se uščuva što više i materijelnih i ljudskih vrijednosti upotrebljava se nasilje — nelegalna sredstva — samo u slučajevima, kad treba uništiti sile, koje su i onako bez koristi za vladajući narod i koje sprijećavaju asimilaciju. Otvoreno, nelegalno nasilje ustupa svoje mesto legalnom, uzakonjenom i specijalnom načinu primjene takvih zakonskih propisa.

Historija našega naroda u Istri poslije sloma austrijske monarhije prošla je kroz faze zakonitog i nezakonitog nasilja. Počelo se je rušenjem i paljenjem Narodnih domova, interniranjem, zatvaranjem i gaňanjem uglednijih Jugoslovena, protjerivanjem učiteljstva i nasilnim zatvaranjem škola itd. Ta akcija bila je ograničena na posebne centre naše narodne kulture i na istaknutija lica u našem narodu. Na taj se je način pripremilo tlo nadalinjoj legalnoj akciji a to sasvim promišljeno. Nikako se nisu mogli stvoriti takvi zakoni, koji bi bili stvorili bazu za provodjenje takve politike, da se dotična vlada nije htela kompromitovati pred očima cijeloga svijeta. Zato se je ostvarila izvan zakona, pomoću demonstracija, izgreda itd., a za krivce su se našle zgodne izlike, da se oslobode posljedica. Čim je prestala potreba, prestalo je i neprikriveno nasilje.

Sada je nastupila druga fraza, a to je borba lelagnim sredstvima protiv našega naroda. Čim su se iscrpile mogućnosti administrativne primjene pojedinih propisa na štetu našega naroda, nastupila je nužda stvaranja takvih zakona, koji će upravo onemogućiti svaki otpor protiv sistematičke asimilacije. Takav jedan zakon je Gentilijeva školska reforma, kojom se je našemu narodu preotela osnovna škola.

Franceska revolucija donijela je svijetu čovječija prava, koja su morali zakoni sviju kulturnih država štititi i kodifikovati, te je svaki zakon, koji bi bio povredio takvo jedno sakrosanktno pravo, postao samim tim nemoguć te bi bila dotična država izgubila svaki ugled u očima cijeloga svijeta. Danas je svijet koraknuo još dalje od franceske revolucije i takav je jedan moralni princip ljudskih prava, kojega nijedna država ne smije da povrijedi, ne želi li da izgubi prestriž u očima na naprednog svijeta, nastava na narodnom odnosno materinskom jeziku. Taj princip pogažen je Gentilijevem školskom reformom i mi žalimo, kad moramo konstatovati, da filozof Gentile nije ni najmanje koristio ugledu svoje domovine u vanjskom svijetu.

Materinskom jeziku ostavljeno je tim zakonom samo toliko mjesta, da se donekle može braniti na raznim sastancima medjunarodnog karaktera, ali samo u onoj formi, koja omogućuje njegovo potpuno izigravanje, kad se primjenjuje. I sada, kad se primjenjuje, doživljavamo baš ono, što smo uvijek predvidjavali i čemu se, poslije tolikih iskustava, više ne čudimo. Premetačine u Marezigama i Kršanu, izjava nekog dosjetljivog učitelja u Lupoglavi, da član 4.tog zakona ne važi za naše Istrane, pošto su oni Jugosloveni, i da se njim mogu koristiti samo Slovenci itd. potvrdjuje naše davno mišljenje. Mi i onako znamo, da vuk dlaku mjenja a ćudi nikada, ali smo od uvijek smatrali Italijane za odlične diplomate i sposobne političare, koji su u svakom slučaju znali čuvati formu. Nismo mi krivi, da moramo to naše mišljenje znatno modifikovati i konstatovati, da u danom slučaju nisu niti spretni niti duhoviti, da se je u svijetu i u povijesti pridobijanje i osvajanje promišljenošću i razumnim radom smatramo kao kulturne i političke uspjehe pojedinih naroda, a silovanje od uvijek kao nešto od vratnoga i neinteligentnoga. Na taj se način ne postizavaju nikakvi rezultati u asimiliranju pojedinih naroda, jer to je duh Matteottijevog ubistva, koji se u tim zakonima i mjerama ispoljava, a danas svako u Italiji — bez razlike partije — vrlo dobro znade, da je ubijstvo Matteottija više škodilo Italiji nego li sto živih Matteottija.

Naš narod vrlo dobro zna, da on nije osamljen. Sam Bog ga je postavio na granicu Italije. Kroz njegovu glavu mislit će cijeli slavenski svijet. A Slavena ima mnogo milijuna. Italija ima danas riječ da kaže, i mogućnost da dokaže, želi li prijateljstvo ili neprijateljstvo Slavena, a to neka kaže i dokaže u prvom redu u Istri. Historija živi u srcima naroda. Potrebno je, da je jednom prestane misliti i raditi po mentalitetu kojekakvih raspaljenih i neodgovornih osoba. Čudno je, da to mora da ističe baš naš skromni list, kad je Bog dao Italiji i pamet širokogrudnost i političku dalekovidnost jednog Mazzinija, koji je već onda osjećao da se Istri riješavaju budući odnosi Italijanstva i Slavenstva.

Mi ne vičemo, ne protestujemo, ne bunimo. Naš narod šuti i pamti. A da i propadnemo mi, koji smo tu na ovoj našoj grudi, opet će naš narod šutjeti i pamtiti. I naši će historičari pisati jednu novu stranicu, sporedjivajući barbarske i kulturne metode asimilacije u historiji našega naroda, navodeći kao eklatantan primjer ovu poslednju Gentilijevu školsku reformu.

Općinski „izbori“ u Marezigama

Karabinijeri odstranjuju pouzdanike naše liste iz izborne dvorane. — Velike prevare

Dne 12. o. m. bili su opć. izbori u Marezigama. Naša je stranka nastupila sa većinskom listom. Ranije se mislilo nastupiti sa listom većine i manjine, ali budući da su komunisti zahtijevali, da lista manjine bude samo njihova, to su Mareziganci nastupili samo sa listom većine, u koju su došli predstavnici svih sela bez obzira da li su nacionalisti ili komunisti.

Za izbore su bile dvije sekcije: Marezige i Truške.

U prvoj sekciji — u Marezigama — predsjednik, podpredsjednik i tajnik bili su iz Kopra, a četiri skrutinatora, fašišta, iz Mareziga.

Na dan izbora išli su neki naši izbornici pitati općinskog komesara Padovana, da li mogu kao fiduciari listine prisustvovati izbornim operacijama. Komesar im je odgovorio, nek idu pitati izbornu komisiju.

Zatim su išli pitati izbornu komisiju. Predsjednik te komisije im je dozvolio, da prisustvuju. Kao fiducijari su ostali Krmac Andrej iz Krmci i Krmac Ivan iz Velega Centura. Kad su ovi otišli, onda su došli drugi na njihovo mjesto.

Do 4 sata poslije podne izbori su tekli mirno. Naše glasovnice su bile malo većeg formata od fašističkih. Radi toga se je odmah poznalo, za koga tko glasuje. Računa se, da je do 4 sata glasovalo oko 140 izbornika za našu, a najviše 40 za fašističku listu.

U 4 sata poslije podne nešto je rekao skrutinator, fašista Babich Antonio iz Mareziga, predsjedniku izborne komisije. Nato se je ovaj ustao i kazao našim fiduciarima, da otidju iz dvorane, jer da su već glasovali. Naši su mu odgovorili, da oni imadu po zakonu pravo, da prisustvuju, što im je inače ujutro i sâm dozvolio. Što više: naši fiducijari nisu htjeli da zapuste dvoranu. Nato je predsjednik pozvao karabinijere. Ovi su tjerali naše napolje. Nazarij Babić nije htio otići, već se uhvatio rukama za ogradu, kad su ga karabinijeri vukli. Konačno su ga dignuli, odnesli i izbacili iz dvorane, a zatim odveli u zatvor. Ostali su mirno izašli.

Poslije ovog dogadjaja mnogo je naših izbornika otišlo kući, a da nisu ni glasovali. Nekoji su ipak glasovali.

Pod večer pitao je jedan naš izbornik predsjednika izborne komisije, da li izbornici mogu biti prisutni kod skrutinija. I predsjednik, znajući da je već učinio »svoju dužnost«, reče: — Zašto ne? Dodjite, dodjite... I zaista: Kad su počeli sa skrutinijem, pustili su ih u dvoranu. Bilo je prisutnih oko 15 naših izbornika.

Medjutim kad su vadili glasovnice iz žare, naišli su navodno na dvije glasovnice zajedno. Jednu su od tih dviju poderali, a drugu brojili. Poslije su naišli opet na dvije i obedvije brojili. Najzad su bile opet dvije zajedno, ali su obe dvije uništili itd. itd.

Oko 9 sati uveče proglasili su rezultat izbora i to: fašisti 186 i naši — 62!

Ako bismo računali sve one, koji simpatiziraju sa Italijanima i koji su mlaki u narodnom pogledu, došli bismo do zaključka, da u ovoj sekciji apsolutno nisu dobili više od 66 glasova. Naših izbornika je glasovalo oko 200. Od tih imade 150 izbornika, koji su kadri da prisegnu, da su glasovali za našu, slavensku stranku.

I u drugoj sekciji — u Truškama — bili su predsjednik, podpredsjednik i tajnik iz Kopra, a skrutinatori sami domaći fašisti.

Oko 10 sati prije podne pitali su neki naši izbornici izbornu komisiju, da im dozvoli, da mogu prisustvovati izbornim operacijama. Predsjednik im je dozvolio, da ondje ostanu. Oni su stajali neko vrijeme, ali kad je Lazar Ražman htio da glasuje, onda ga nisu pustili, jer da mu na glasovnici piše «di o fu». Zatim je išao na općinu, da mu precrtaju jedno ili drugo. Općina je to i učinila. Medjutim je ostao u izbornoj dvorani Kocijančić. Kad je ovaj išao na objed, onda su ga zamjenili drugi naši izbornici. No potonje su karabinijeri potjerali, «jer da ne smiju ostati ondje, kad su već glasovali!» Poslije toga nije bilo nikoga tamo.

Kod skrutinija je bilo prisutno 10—12 naših izbornika. Rezultat je ovaj: naših 180, fašističkih 205.

U ovoj sekciji da bi svi naši protivnici bili glasovali, bilo bi ih 116, ali glasovalo ih je najviše 80. Svih izbornika zajedno bilo je oko 200, pošto ih se mnogo susteglo od glasovanja.

† Dr. Dragutin Đurić

Iz Beograda stiže nam žalosna vijest, da je tamo dne 9. ov. mj. preminuo dr. Dragiša Gjurić, generalni direktor Državne statistike i prijatelj primorskih Jugoslovena.

Dr. Dragiša Gjurić pripadao je onoj generaciji Srbijanaca, koja je kroz decenije i decenije radila oko oslobodjenja Jugoslovena ispod tudjinskoga jarma. Za tu ideju radio je cijeli život. Već kao 17-godišnji dečko išao je dobrovoljno u rat protiv Turaka. Zatim nije bilo nijednog oslobodilačkog rata, u kojem nije on sudjelovao. U zadnjem svjetskom ratu bio je odlikovan sa zlatnom medaljom za hrabrost.

Pokojnik je vrlo dobro poznavao Primorje, a napose Istru. Prama našim ljudima, koji morali zapustiti ove krajeve, pokazao je veliku naklonjenost. Njegov ured bio je uvijek otvoren za naše izbjeglice.

Dr. Dragiša Gjurić bio je veliki nacionalista i poštenjak od glave do pete. U nacionalno mješanim krajevima dao je u nekojim slučajevima revidirati sakupljeni materijal u prilog onog šačici narodnih manjina, koje žive na velikoj jugoslovenskoj teritoriji. U tom pogledu mogao i drugim, velikim državama, služiti za uzor.

Počivao u miru!

Italijansko-jugoslov. konferenca u Veneciji

U Veneciji započeo je rad italijansko-jugoslovenske konferencije. U Jugoslovenskoj delegaciji nalazi se kao predsjednik ministar dr. Otokar Rybař, prijašnji vodja primorskih Slavena u Trstu i dobar poznavalac naših prilika, ličnost svakako kompetentna da riješi i najteže probleme; nalazi se i dr. Josip Šilović, čuveni penalista svjetskog glasa, čovjek duše i srca i jedna od najbistrijih glava, što ih danas ima Jugoslavija; nalazi se dr. Figartner, advokat u Zagrebu, a ranije na Rijeci, te general Milić i drugi. U italijanskoj delegaciji nalazi se sen. Quartieri kao predsjednik iste i kao predsjednik konferencije, te general Bodrero, koji se iskreno zanima za zbližavanje italijanskog i jugoslovenskog naroda, prefekt Venecije cav. Pesce, major Abrile, Michele Castelli i drugi.

Ta konferenca ima zadaću, da uredi izmedju Italije i Jugoslavije neka još viseća pitanja, medju inim još neriješene strane riječkog pitanja u pogledu gospodarstva, financija i uprave; pitanje državnih i privatnih dugova, za platež kojih treba još da se ustanovi valuta i tečaj, pitanje državljanstva i prava opcije, a u vezi s time i pitanje jugoslovenskih manjina na riječkom teritoriju, jer na temelju rimskog pakta pripadaju jugosloven. manjinama na Rijeci ista prava kao italijanskim u Dalmaciji. K ovoj konferenci spada i definitivno razgraničenje izmedju jedne i druge države. Nema sumnje, da će se tom prigodom raspravljati i mnoge druge stvari, koje su direktno ili indirektno u vezi sa navedenim problemima. Tekom konference sastat će se valjda i ministarski predsjednik on. Mussolini sa jugoslovenskim ministrom inostranih djela g. Marinkovićem.

***

Pošto smo gore spomenuli, da će se govoriti i o pravima manjina, smatramo svojom dužnosti, da odmah razbistrimo pojmove, e da se naš narod po Istri ne podava kojekakvim nadama ili iluzijama.

Glede prava manjina stoji na dnevnom redu samo Rijeka. Naša je Istra izuzeta. Naši gospodari ne dozvoljavaju, da se o nama raspravlja, da se za nas zahtijeva niti jedna mrvica od onih prava, što ih i najnekulturniji narodi davaju svojim narodnim manjinama.

Žalosnim srcem mislimo na sve one nepodobštine, koje se u ime «jedne više kulture i civilizacije» danomice dogadjaju nama na uštrb. Mi niti ne govorimo više o onim velikim, golenim nepravdama, o potalijančenim školama, o zabranjenom našem jeziku.

Mi govorimo samo o onim sitnicama, koje se danomice dešavaju i s kojim nas bodu kao sa iglama. Tako na pr. školski zakon daje nam pravo, da zahtijevamo u sada posvuda poitalijančenim školama podučavanje našega jezika u nadodatnim satovima — pravo, koje nam neoporecivo pripada! Pa šta se dogadja? Evo, slušajte:

U svrhu postignuća ovoga prava razaslali smo svojim ljudima već pripravljene potrebne prijave. Ali po mnogim su se mjestima karabinijeri dali na lov, počeli istraživati i činiti kućne premetačine te zaplijenjivati ljudima napomenute prijave (slučaj Babić — Marezige, Načinović — Kršan i toliki drugi). U vezi s time bilo je, naravski, i obilnih istraga i prijetnja sa najstrašnijim posljedicama itd. itd. A bilo je i takovih slučaja, da učitelji nisu htjeli niti primati prijave. U tom pogledu osobito su se istaknuli ital. učitelji u Lupoglavu, Baderni, Sv. Lovreču Pazenatičkom, Sv. Ivanu od Šterne i drugdje.

Ali naš narod se ne boji. Nije ni čudo. Onaj, koji je podnašao razne internacije i evakuacije, koji je vidio na sebe uperene samokrese i podnašao manganele, batine i ricinovo ulje, te živio mjesece i mjesece u zatvoru bez rasprave (treba li sve da nabrojimo?) koji je sve to prokušao, ne boji se više ničega. Junački smo mi narod!

Kućne se premetačine uopće redovito provadjaju posve nezakonito. Jest, posve nezakonito! I obično u prisutnosti jednoga fašista, koji ipak nije drugo nego privatna osoba. Jer Bog je na nebu i karabinijer u selu. On barem tako misli. Za njega ne postoji zakon. Iznimke su vrlo rijetke. Mnogi misle, da je tome kriva činjenica, što su mnogi karabinijeri iz Sardinije ili iz južnih krajeva ili što su barem tamo bili. Nama pak se čini, da je tu pomanjkanje osjećaja za pravo. A ipak znadu oblasti, da treba

takve karabinijere kazniti, jer su i po kaznenom zakonu kažnjivi. Ali to se nikada ne dogadja. Zato smo znatiželjni, hoće li i kako će puljski prefekt radi napomenutih slučaja postupati proti karabinijerima, da li će uopće dozvoliti, da se oni osvećuju na onim nesretnicima.

Još nešto: Pošta u Oprtlju još nikada nije izručila nijednom našemu čovjeku u svojem području «Istarsku Riječ» ili bilo koji drugi list u našem jeziku. Sve to se uništava na pošti. Jest, na pošti u Oprtlju (Portole), gospodin ravnatelj pošte! Dalje: U nekojim krajevima na Poreštini postavljene su pod sekvestar zgrade «Družbe Sv. Ćirila i Metoda». Iz kojih razloga se je to dogodilo, ne znamo. Valjda za to, da se šikanira. Ne govorimo o drugim družbinim zgradama, koje su bile ranije samovoljno i protuzakonito zaposjednute od raznih općina. (Zar ne, gosp. Lugnani u Piranu i vi drugi Lugnani, kojih ima sijaset po Istri?) bez dozvole vlasnika i koje se upotrebljavaju, a da se u uopće ništa ne plaća u ime najamnine. Kad mi zahtijevamo, da isplate najamninu ili da idu van, oni odgovaraju: «Platite radije vi nama ono, što smo mi potrošili u zgradi!» Jednom našem svećeniku, koji je bio radi svojih narodnih osjećaja pravi mučenik pod Austrijom, a i sada je pod Italijom, (koji se inače posve razlikuje od mnogih drugih samozvanih mučenika! Op. ur.), medulinski karabinijer zabranjuje da čita sv. Misu. Što više: i sam biskup Pederzolli na sve to šuti, jer je i on Italijan ili hoće da mirno živi. Ili na pr. slučaj jedne Posujilnice, gdje fašijo drži prisilno u Posujilnici nametnutog činovnika, fašista, koga mora naravski Posujilnica dotično naš narod da plati. A koliko ima drugih slučajeva! Sretna Libija!

Sve same sitnice! A koliko ih ima! I to sve prouzročuje samo neizmjernu bol i mržnju! Italijani s a m i rade svim svojim silama proti svakom sporazumu. Ali bez nas i preko nas nema sporazuma! Nismo mi koji stvaramo iredentizam, nego Italijanci sami.

Svejedno znamo, da konferenca ne će moći ništa da na tome promijeni, jer to su interne italijanske stvari. Ali i tako je dobro. Mi svoje ruke peremo, jer ide dobro. A kad se konferenca razidje, uspostavit će se opet lijepo onaj zakon o ograničenju prava vlastništva, onaj zakon, koji je sada samo privremeno suspendiran. Dakako, dakako. Ali tu bi ipak mogla konferenca nešto da učini.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Polemika Nino — «Riscossa». — Morte di Fiume. Jedan prijedlog.

Nino je ipak odgovorio «Riscossi» — i to «con tutti i fiocchi» — kaošto to on umije. Evo ukratko njegove obrane:

1) Ja, Nino Host-Venturi, bio sam jedan od prvih osnovatelja riječkoga Fašija. Zahvalio sam se na toj časti, kad se nisam više slagao s drugima mojima kolegima.

2) I ja sam marširao u «Marći de Roma». Svjedoci: dvije Ečelence: Grandi e de Vecchi.

3) Kad sam izabran za komandanta Milicije, ja sam izjavio, da primam, ali uz uvjet, ako me Duce potvrdi. Duce me je potvrdio, i ja sam danas komandant Milicije.

4) Ja sam 1922. ujedno s g. Antoni odlučio, da se ima udariti na Zanelijance, i jedne večeri palo je u moje ruke nekoliko zarobljenika. Budući pak da na Rijeci nismo imali nego samo 42 puške, ja sam otišao iz Rijeke, da potražim oružje, što sam ga bio sakrio u raznim krajevima Italije. Medjutim, stvari su se na Rijeci iza moga odlaska tako komplikovale, da su naši bili primorani, da svrše sa Zanellom, premda sam ja bio odsutan.

5) Ja sam i na dan izbora, 24. aprila 1921., bio priredio sve potrebito, da se oružjem usujeti izid onih izbora. Tko je bio onog dana sa mnom (od 5. do 8. ure uveče,) zna, da nije na meni krivnja, što stvar nije uspjela. Ja sam u tu svrhu bio pozvao na Rijeku i bataljun «Venezia Giulia»...

6) Ja nisam bio niti ću ikada biti framasun. Kad sam organizirao «Marću de Ronki», gotovo sve italiajnske lože su mi ponudili svoju pomoć. Ja sam tu pomoć prihvatio, jer sam za svetu «Kauzu» htio da izrabim sve i sva.

7) Mogu da uvjerim sve i svakoga, da barem nekoliko godina na Rijeci ne će biti nikakovih izbora.

E — avanti de sto troto...

Sve to i tolikih drugih stvari nadrljao je naš Nino u «Vedetti» od 5. o. mjeseca. Iznosi i dva pisma opatijske framasunske lože «Carnaro», koja da je ovih dana ukinuta. (Medjutim, čini se, da nije!) Iz tih pisma izlazi, da se je ta loža nalazila, a valjda se i još nalazi u suterenu, pod kavanom Lokaj. U tim pismima stoji, da su framasuni nazivali onaj suteren: «la Valle del Limpido...» Aj buzarona! A ja se lijepo sjećam, da je prije nekoliko godina u onom istom lokalu «del Limpido» bio nekakav kabaretićina, u kome se, osobito poslije predstava, izvodile najružnije svinjarije. Altrochè Limpido!...

U jednom pismu, veli nadalje Nino, što ga je jedan od «Riscosse» pisao riječkoj framasunskoj loži «Sirius» stoji ovo: «Pomozite nam u borbi protiv Host-Venturia, i mi vam obećajemo, da ne ćemo više udarati po vama u našim novinama.» To pismo je pisala «Riscossa», a opet «Riscosa» u svakom broju lupa po framasunima, dok evo, u pismu obećaje, da to ne će više činiti, ako njoj se ispuni ona želja. I kad posmislim, da svi ti ljudi govore neprestano o nekakvoj «alta moralità», «fermezza romana», «inculata nobiltà di carattere» i vrag ti ga zna, što još, čapuju me uistini pravi «granfi». Ali, signori, zar se s takovim polemikama služi javnoj stvari i javnim interesima ovoga «martorizanoga» grada? Ne, ovako se ne služi interesima martorizanoga grada, i čovjek, kad vas čita ili sluša, morao bi da svisne, da očaja.

Sva sreća, što nam je još ostao naš Eduardo Sušmel. Ne poznate li ga? To vam je onaj Sušmel, koji je, čim su prije šest godina Italijani ovamo došli, napisao jedno lijepo pismo nekome velikome belgijskomu pjesniku moleći ga, da se za Boga zauzme, kako bi Rijeka došla pod Italiju. I onaj mu je pjesnik, Maeterlinck, doista odgovorio, i od onoga dana je Sušmel postao silno slavan. A još se je više proslavio, kad je godine 1919. u nekim italijanskim novinama dokazivao, da je Jugoslaviji dostatan Senj za svu njezinu pomorsku trgovinu, da bi i Bakar i Kraljevica mogli mirne duše spasti pod Rijeku. A najviše se je proslavio člancima i konferencijama, što ih je držao po Italiji dokazajući, kakova će to biti sreća za Rijeku, kad padne pod Italiju.

Taj isti Sušmel, Edoardo Sušmel, napisao je ovih dana jedan dugi članak, pod naslovom: Fiume: una città che muore. (Rijeka: grad, što umire.) Taj je članak štampao u «Piccolu» od 4. o. mjeseca. Mi smo ga svi čitali i rekli: — El ga rajon, el Sušmel, el ga proprio rajon!

Članak je oštar, ali pogodio je žicu. «Vedetta» se ljuti, ali ništa zato. Onako se piše.

Sušmel počinje s tim, da je Rijeka grad, koji umire. Rijeka je od svih napuštena. Njoj prijeti — «rovina e morte». Prije je bilo «o Italija o morte», a sad je: «rovina o morte». Ovo nije nikakva fraza, veli naš Eduardo, ovo je kruta istina. Mi mu vjerujemo. Na Rijeci, pripovijeda Sušmel, ne radi se i ne dobiva se već punih deset godina, pa su zbog toga otišli k vragu svi risparmi», i oni veliki i oni mali. A uništeni su i kapitali, javni i privatni.

Ovdje ima Sušmel samo djelomično pravo. Ja bih rekao: — Javni, gradski, pučki kapitali su otišli k vragu, ali oni veliki, pešekanski, puntofrankovski — ti se još drže, i ako koliko vrijedi ona: «beci fa beci» još će se držati.

Nadalje pripovijeda Sušmel, da nove granice znače za Rijeku potpuno rasulo. Baroš — Jugoslaviji, to je što i smrt Rijeci. Da je Baroš ostao Rijeci, sva bi jugoslovenska trgovina prolazila kroz Rijeku, dok sada ide sve na Sušak, a Rijeka gleda sve to izdaleka i gladuje.

To je sve u redu, što veli Sušmel, ali zaboravlja, da kad ne bi gladovala Rijeka, da bi gladovao Sušak. Neko mora da gladuje ovuda, u ovim krajevima! Smola je, što je ta smola zapala Rijeku. Da je Jugoslavija slušala Sušmela i mjesto Baroša uzela i otvorila svoju luku u Senju, danas bi Rijeka cvala, jer ne bi ni vrag ništa slao preko Senja. Što ćemo: Jugoslavija nije kao onaj belgijski pjesnik, koji odgovara Sušmelu... Bruta balcanica!

Onda nastavlja Sušmel, kako su već u Rimu bili izdani dekreti, da se podignu razne industrije, otvore tvornice a napravljeni su i plani, da se urede skladišta za lijes, da se proširi cesta Rijeka — Opatija, da se sagradi most preko Rječine, da se popravi luka i tako dalje. Od svega nije se učinilo drugo, nego što se raspisao oglas jeftimbe za gradnju jednoga maloga — mulića: «San Marco»! Eto tako to ide, tuži se s pravom Sušmel. «Mi smo se, veli, nadali će s aneksijom započeti jedna sretna perijoda za Rijeku; nadali smo se i prevarili smo se. Mjesto sretne periode, dobili smo poreze i «ricchezza mobile sulla miseria stabile...» (Ovo veli Sušmel, a ne ja, ej!) I valutu smo dobili. Istrani, koji nisu ništa učinili, da budu anektirani, dobili su 60%, a mi koji smo sve učinili, da budemo anektirani, dobili smo samo 40%. Je li to pravo?

Sve zapinje, tuži se Sušmel. Mussolini je jedini čovjek, koji nešto vrijedi. On daje naloge, da se za Rijeku učini i ovo i ono; piše prefektu, a prefekt ne zna ništa, ni komesar ne zna ništa, niko ne zna ništa. Vera barca di Caronte! Medjutim Rijeku treba spasti, a spasti je može samo Mussolini. Neka traži od Jugoslavije — ali oštro —, da se i za Rijeku uvede jadranska tarifa (tariffa adriatica) i sve će biti dobro.

Ja pak, Rokac, nemam vjere ni u tu tarifu. S Rijekom se do sada napravilo nekoliko eksperimenata. Učinili su je slobodnom državom nije išlo. Prisajedinili je Italiji — Sušmel se tuži. I tako, nevolja ovako, nevolja onako. Nego ja držim, ja, Rokac, da sve nije ipak izgubljeno. Ima ih, koji vele, da bi Rijeka bila mogla da živi jedino u slučaju, da je prisajedinjena Jugoslaviji. Kako je to postalo sasvim nemoguće, to bi trebalo, da se nadje jedan čovjek, kakav novi d'Annunzio, koji bi predložio nešto drugo, na primjer to, da se Jugoslavija anektira Rijeci, tako da sva zemlja od Kantride do Vardara postane jedan riječki korpus separatum. Najzada na Rijeci ih je do sada palo svakojakih, zašto ne bi pala i ova? Ali u tom slučaju ja ne bih rad, da se po riječkim ulicama stvaraju korteji i da se viče: O Jugoslavija o morje! Moje je mišljenje, da se smrt ne smije sazivati. Da to nije dobro, vidimo to i ovdje na Rijeci, gdje smo je sazivali pune tri godine... Sazivali smo je, sazivali, pa je i došla. Ne zovi vraga!

Rokac.

IZ NOVIGRADA.

Kako je ispala ovogodišnja berba.

Ovih dana dovršili smo sa trgadbom i jemastvom. Priredili smo dosta dobroga vina. Bijelo vino ima najveću graduaciju. To nas veseli. Uvjereni smo, da ćemo ga brzo rasprodati. Danas se već traži bijelo vino za eksport u inozemstvo. Samo se bojimo, da će nam crno vino i ove godine ostati nerasprodano kao i lanjske. Crno vino trebat će proturati u Trst ili na Rijeku. Nekoji gospodari su već odlučili, da ne će više cijepati na amerikanske podloge teran, već druge, bijele vrsti grožđja. To je posve u redu. Čemu da cijepamo takve crne vrsti grožđja, kad znamo, da se crno vino teže prodaje. Inače cijena vinu bit će i ove godine vrlo niska. Sretni će biti oni, koji ga rasprodaju po 1.50 L. Gospodarska bijeda natjerat će mnoge vinogradare, da ga rasprodaju i po nižim cijenama.

IZ SV. VINČENTA.

Nepoznati tatovi provalili u željezničku stražarnicu, pokrali rublje i novac te do krvi nabili željezničara i njegovu kćer.

Prošle subote, u 11 sati uveče, čekao je željezničar Ivan Hekić na željezn. stajalištu večernji vlak, koji dolazi iz Trsta. U to vrijeme došuljali se četiri tatovi do željezničke stražarnice. Dvojica provališe u kuću, željezničku stražarnicu, a ostala dvojica ostaše vani na straži. Oni, koji su provalili u kuću, najprije su naredili Hekićevoj ženi i djeci da šute, a zatim su im silom oduzeli rublje i novac, dok su oni drugi lopovi, koji su stajali vani, stražili i branili Hekiću dolazak kući. Kad su tatovi obavili svoj posao, zapustili su stražarnicu i otputili se svojim putem. Nato je izašla jedna Hekićeva kćerka iz kuće i stala uz oca kričati «u pomoć». I tatovi, videći da bi to kričanje moglo imati za nje zle posljedice, povratili su se opet k željezničkoj stražarnici. Tu su do krvi nabili Hekića i njegovu kćerku. Zatim su netragom pobjegli. Drugi dan je Hekić otišao k oružnicima te im priopćio cijeli dogadjaj. Sada oružnici traže krivce, ali bez uspjeha.

IZ KLENOVŠĆAKA.

Naš seoski župan.

Čudan je taj naš župan! Župan je bez ljudi. Nijedan ga nije u selu potvrdio, nitko ga ne će, a on se narivava selu i hoće da nam po sili gospodari i župani. Alaj je smiješan! Pa zato mu nitko ne će ni u krčmu, a skoro ni po sol. Pred par godinama postavio ga je neki brigadir za župana, jer mu je bio mio. A mi ga preziramo, jer i sam on mrzi svoj rod, pa bi htio biti veći Italijan od samih čistokrvnih Italijana. Pošteni ga Italijani iz dna duše preziru. — I on ti se hvali, da zastupa selo, a selo nije s njime. Tako je pred neko vrijeme izrazio u imenu sela, da neka bude općina u Bačjoj Vasi, a mi smo svi protiv toga i zahtjevamo, da se Klenovšćak oduzme Račjoj vasi i pripoji kojoj općini. On dakle nema prava, da govori u naše ime. On ne će k nama, a bome ne idemo ni mi k njemu. Jedino opažamo, da se neki propali študent s njime druži...

Franina i Jurina

Fr.: Ala, ča ćeš mi dat, ako ti povem, k... si bil?

Jur.: Ča ćeš da ti dam? Nič ti ne ću ...

Fr.: Ti si bil va Pregare, gore na Buze...

Jur.: To se zna, da sam bil. I ni mi ...

Fr.: Su l' te tamo zvali, ale si pak šal od svoje volji?

Jur.: Malo su me zvali, a malo sam sám od svoje volji.

Fr.: Ja mislim, da se nisi puno ni str... zač sam čul, da su onuda puti sve jed... lepji od drugega.

Jur.: Češ bolje storit, da greš klobase sp... nego ča mi tu kampanaš za stazi i put... Je ki kada na svete videl kakov put ... Saleže ale pak na Pregare, ki bi ... koliko bolji od kozjega?

Fr.: Ča te je dunke maglina nosila po ... bregeh?

Jur.: Ja ne znam, ča me je nosilo, ma ... znam, da san se vas zilomil, dokle sa... prišal na Pregaru.

Fr.: Pak — kako je tamo?

Jur.: Joh i katalò! Sve gre, kako i ... hudiću.

Fr.: To dunke, kako i puli nas?

Jur.: Dve familije su tamo svemoguće, k... zapovedaju: jedna danas, a jedna jutr... kako se trefi.

Fr.: A kako je va Saleže?

Jur.: Sve jedan tabak! Tu sam ti prišal pre... jednu privatnu kuću i čujem, kako nek... nutri predika: — Zero pijü zero — frak... zero — i sve tako. Pošpijam malo bolj... a to ti nutre dece, ljudi, muškeh i žen... skeh, a mej njimi i župan — i svi poslu... šaju nekakovega meštričina, kako ih uč...

Fr.: A je ih ta učitelj vadil talijanski al... hrvatski?

Jur.: Talijanski, to se razume.

Fr.: A kako? Za plaću, ale pak za nič...

Jur.: Umrli su oni, ki su za nič delali ... učili. Učitelj se je pogodil z onemi neke... mi ter nekemi Saležani, da te mu na... mesec plaćat nekoliko liri. Jedno lakomo, a drugo furbasto — to ti se brz... pogodilo. Kada se pak skupa spravi la... komo i furbasto, onput je vavek jedan, ki zostane našmiran. Ov put je zosta... našmiran oni — učitelj.

Fr.: A kako to?

Jru.: Kada je pasalo nekoliko meseci, ... kad je učitelj videl, da mu nijedan n... plaća ni šolda, počel je on lepo govori... svojem školanom: — Ej, fijoji, dove z... le flike? Mi vojo la mia paga!

Fr.: A oni?

Jur.: Oni su mu odbrusili, da oni mu nete platit nič, zač da oni nisu naučili nič od njega, nego on od njih, pak da bi najbolje storil, da njim on ča plati, a ne oni njemu. I tako su ti se oni natezali i natezali i najzada je ostalo onako, kako ih je ono učil: zero pijü zero — fraka zero i rešta zero, a to će po našu reć: — nič.

P O D L I S T A K

Dr. Ivan Haslinger:

Zarazne ili kužne bolesti

(Svršetak)

Za zdrave je ukućane, osim toga što se moraju čuvati, da ne dolaze s bolesnikom u doticaj, glavno pravilo, da prije svakoga jela operu valjano ruke. Ako je u kojoj kući bolesnik s grižom, onda mora u sobi, gdje se jede, biti oveća zdjela s karbolnom vodom i u toj vodi moraju svi ukućani, prije negoli podju k stolu da jedu, valjano oprati ruke. Dalje se za cijelo vrijeme, dok vlada griža, ne smije jesti sirovo voće niti ikakovo sirovo zelenje. Sve što se jede, mora biti dobro prokuhano ili pečeno, jer se vrućinom uništavaju zarazne klice. I voće treba kuhati, a tko baš želi, da sirovo jede, mora ga prije jela dobro oprati i oljuštiti, obijeliti.

Napokon čuvajte se muha, kolikogod možete, i tjerajte ih iz svojih kuća!

Muhe su ljeti uopće velika pokora i neprilika. Morali bismo nastojati, da ih bude što manje. To pak možemo postići jedino tako, da što marljivije uklanjamo njihova legla. One se najviše legu u svakom gnojištu, a naročito u konjskom, pa onda u različnim životinjskim otpacima i strvinama, dakle u poginulim mačkama, kokošima itd. Takove se strvine moraju smjesta ukloniti, politi vapnom i duboko zakopati. Rano u proljeću izvezi čitav gnoj u polje, očisti staju i sve grabe pa ih zalij dobro vapnom. I zahod valja više puta na godinu očistiti i vapnom politi. Ne pusti, da ti po kući i kuhinji leže otpaci jela, jer to privlači muhe.

Na prozore i vrata stana i kuhinje treba objesiti fine zastore, koji će muhama braniti ulaz, i sav pribor za jelo neka bude zatvoren u ormare i ladjice, da ne mogu muhe do njega, i neka se u vreloj vodi iskuhava, e da se na njemu unište sve klice.

Kad bi se svi ljudi po našim selima strogo držali tih upuva, griža se ne bi nikako mogla da širi medju narodom te ne bi od nje toliko našega svijeta bolovalo i umrlo.

Najbolji je lijek protiv griže surutka, koju liječnici uštrcavaju pod kožu kao neko cijepljenje. Ne čekaj, da ti se bolest razvije, nego podji odmah prvi dan liječniku, jer što više čekaš, to se bolest mnogo teže liječi.

Treće mjesto od pomenutih bolesti zauzimlju *boginje ili koze*. I to je vrlo opasna bolest, jer je vrlo priljepčiva, pa od nje može da oboli i umre i najmanje dijete i starci; ona nikoga ne štedi. Naš je svijet vrlo dobro pozna i znade za njezinu opasnost, samo što je rado zataji. To je najveća i najpogibeljnija pogriješka, što se može učiniti, jer ako slučaj boginja zatajimo, bolest će se bezuvjetno brzo dalje širiti. A zašto bi zaglavilo još desetak ljudi, ako je već jedan imao tu nesreću da oboli od boginja?

Boginje se nikako ne smiju da zataje, nego čim se znade, da je tko od njih obolio, mora da se to smjesta prijavi općinskom ili kotarskom liječniku, koji će izaći u selo te sve odrediti, što je potrebno, da se bolest dalje ne širi. Bolesnik će se bezuvjetno morati osamiti, a cijelo selo cijepiti. *Cijepljenje* je najbolje sredstvo protiv boginja i *jedini spas*. Kada dakle dodje liječnik u selo, da cijepi pučanstvo, onda se ne smije pred njim bježati i sakrivati, kako to nažalost mnogi čine, nego treba naprotiv savjesno sabrati sve ukućane te ih lijepo dovesti pred liječnika, da budu cijepljeni. Jednako se moraju i sva sitna djeca cijepiti, kad dodje za to vrijeme, a poslije opet, kad idu u školu. Samo onaj, koji se više puta u životu cijepio, siguran je, da ne će dobiti boginje, a ako ih već dobije, zacijelo ne će od njih jako oboljeti ni umrijeti.

Fr.: Viš, Jurinu, ta ti valja tri šolda. A ča imaš to v rukah?
Jur.: To ti je fotografija od župana s Pregara.
Fr.: Ako je onakov, kakova je fotografija ta pregarski župan mora bit jedan jako lipi človik.
Jur.: Kratke brageši, tako da mu se vide kalceti od kolura, pak on uski kaputić, pak ona bareta na raskošutanoj glavi, pak ona brada, pak ono njegovo vječno: ke — ke ke to ti je neć eštra ľanjskega. Da ti pravo rečem, otkada sam živ, ja sam videl dosta župani, ma onakovega još nisam.
Fr.: Pak je i pravo, da je tako. Kada brižni ljudi nimaju puti na rede, neka imaju barem župana lipega. A ča si malo prej spomenul ono: ke ke ke — ?
Jur.: Tako ti on vavek spod glas jeca: ke — ke ke I kada dojde kakov urdin z občini, on stane pred crekvu i sve šapće: ke ke ke...
Fr.: A razumeju ljudi?
Jur.: Kako ne razumeju! Sve razumeju oni. I kada ki kega na pute trefi, pak ga pita: ča j' novega na općini? Onputa mu on odgovori: ke — ke — ke...
Fr.: A ako j' kakova nova šteura za platit?
Jur.: I to je: ke — ke — ke...
Fr.: A ča govore Pregarčani?
Jur.: Ča govore? I oni govore: ke — ke — ke... Najvoleli bi plakat, ma računaju, da je za njih najzada svejedno, ako plaču ale se smeju, i zato se raje smeju. A da ča te drugo.
Fr.: Imaju pravo. A kamo greš ti sada, Jurino?
Jur.: Ke — ke — ke...
Fr.: Sada znam, koliko i prej.

IZ PULJŠTINE.

Školska posla.

Školska se vrata otvoriše i naši mališi moraju opet u italijanske škole, dječje mučionice, premda su tamo ko »turco alla predica«.

Po cijeloj se puljskoj okolici intenzivno nastojalo, da se naša djeca prijave za pouk u nadodanim satovima. Naš je narod punim pravom htio da se posluži tom mrvicom Gentile-ovog zakona, ali mu se to nastojanje svakim načinom htjelo da onemogući i osujeti.

U Ližnjanu su skoro jednodušno (osim nekoliko kukavica) prijavili svoju djecu za poučavanje našeg jezika u nadodanim satovima. No »signor Zellino«, kad je vidio, što je na stvari, izjavio je, da on dotične prijave ne će da prima, već nek ih nose kakvoj većoj školskoj oblasti.

Tako su naši ostali i ovaj put razočarani. Kasnije su morali sami pokupiti napomenute prijave te ih odnesti u mjesto gdje je sjedište nekakvog »direttore didattico«. Medjutim su karabinijeri zatražili, da im se izruči jedna tiskanica. Naši ljudi su im udovolijli to zahtjevu. Posljedica toga bila je, da su kasnije jednoj našoj osobi, koja je ležala sa groznicom u krevetu, pretražili kuću i nisu htjeli nikako da odu sve dotle, dok nisu imali u ruci tu kartu »di massimo pericolo«.

U Medulinu se takodjer nije htjelo spočetka primati te molbe za pouk u materinskom jeziku, veleći, da oni o tome ne znaju ništa. Kasnije ih je »nekako« ipak primao, ali je to bilo sasvim jasno, da je već prvim njegovim nehajem bio zadan takav udarac, da su nekoji neodlučniji elementi kasnije od toga odustali. Tako se stvar zavlačila, a to se smjeralo samo na to, da se osujeti kompaktni nastup. Iza toga se pročuo glas, da je učitelj rekao, nek te molbe djeca sama nose dobar sat daleko didaktičnom direktoru, pa je i ta izjava imala isti smisao kao i prva.

U Pomeru je tamošnji učitelj strašno napadao naše ljude, da što mu dolaze s takvim, nesmislenim molbama. U svojim je riječima bio vrlo grub, te je nekako indirektno na naslov nekih naših ljudi izlanuo neke vrlo neumjesne fraze, odraz običnog strahovanja, običnih prijetnja.

Iz svega se toga vrlo jasno vidi, za čime se i ovaj put išlo. Hoćeš, nećeš — htjelo se osujetiti i onemogućiti, da želja i volja ljudstva pobjedi, da se onda vaniskome svijetu zatrubi stara pjesma: »U Istri nema Jugoslovena!« Nedostojna i nekulturna djela! To je prepodlo i prenisko, jer se protivi čak i onom zakonu, koji nas je lišio škole i uveo dječije kaznione.

IZ VODNJANŠTINE.

Kako naš narod sam sebe upropašćuje.

Kako je poznato na Vodnjanštini vlada velika bijeda i siromaštvo. Ljudi su zaduženi i jedva kubure. Okreni se kamo hoćeš, svagdje nailaziš na same tužaljke. Nije ni čudo. Pučanstvo, koje je toliko pretrpilo za vrijeme rata, a naročito iza njega, ima i zašto da se tuži. Samo nam se čini nekako čudno, kad vidimo, kako se naša mladež luksusno odijeva. Narodnoj nošnji kanda više nema ni traga na Vodnjanštini. Naš se svijet previše povadja za gradom. To se je najbolje pokazalo u nedjelju, dne 5. t. mj., kad je bila u Vodnjanu sv. krizma. Krizmalo se skoro 400 djece. Medju tima bilo je najviše seljačkih sinova i kćeri. Ali usprkos toga nekoji su bili tako luksusno odjeveni, da se nije moglo razabrati, da li su seljački ili gospodski sinovi. Zato nije ni čudo, da se jedan vodnjanski kapitalist, inače Italijanac, javno hvali, da je prigodom ove krizme pozajmio ljudima preko 20.000 lira. Tako ne smije dalje, jer ćemo se inače svi upropastiti i pod stare dane seliti iz domaće grude. Seljak neka se odijeva po seljački, a gospodin po gospodski!

IZ ĆIĆARIJE.

Kje su ceste?

Mnogo puta spominje naša mila »Istarska Riječ« našu kršnu Ćićariju. Vidi se, da joj je pri srcu zrasla. Krševita je ta naša zemlja, pusta i gola. Siromasi smo mi Ćići, ali ništa zato, i nama sunce svijetli, budimo barem pošteni sebi i rodu svome.

Neprohodna je naša Ćićarija, jer su nas svi zapustili. Gospoda, koja dolaze obično u Račju Vas s automobilom ili motorom, čude se, da su loši putevi, i čak i mjere, kuda bi bilo na zgodnije, da se gradi cesta. Mi čekamo. Ali od svega toga ništa. Pred izborima su nam obećivali ceste, puteve, šterne i druge stvari, a danas od svega toga ništa. Zaboravili su, da su Ćići dobri patrioti, i da su Račani pomogli smjesiti 300 glasova za vladinu listu. Ali bogami, 300 glava nije dalo glasa za tu listu. Kada ne bi bili varali i kada bi bili pustili za kontrolu predstavnika slavenske liste, uvjereni smo, a tako i ono par odmetnika u Račjoj Vasi, da bi ih bili vrlo teškom mukom nabrali oko 50 glasova. Sada vidite, braćo draga, naša je Ćićarija još uvijek poštena. Radi toga mi poštenjaci i značajniji državljani ne možemo u našemu kolu trpjeti onih par Danaca i Račana, te slavnog župana Roku Sverka o onoga nesretnoga Rašporca, komu Bog nije dao, da ima niti od srca poroda. Svi se ti narodni otpadnici sada srame, jer su prevareni, a mi im izjavljamo, da nam nije stalo do njih ni do njihovih časti, već hoćemo i nadalje živjeti siromašno, ali pošteno. A drugi neka s gospodom trešnje zoblju, pa će već vidjeti, što će im ostati.

IZ RAČJE VASI.

Naša općinska posla.

Izgleda, da ni sami naši otpadnici nisu zadovoljni sa svojom općinskom upravom. Čudno. Ta oni kontroliraju, što se sve tamo radi. Sada hoće druga sela — osim Rašpora i Dana! — da se odcijepe od Račje Vasi. I to samo za to, što je sve zamrzilo Račane, radi onih par narodnih izdajica, koji svako toliko vremena mijenjaju košulju. Što više: sada se općenito priča, da je jedan Račan htio nalemati i općinskog komesara. Drugi jedan Račan, da bi bio navalio i na općinskog tajnika, da ga nisu obranili. Čudno, zar ne? Sami Račani navaljuju na svoju gospodu, te izgleda, da nisu zadovoljni da s njima jedu meso, jer gospoda baca siromahu same kosti. I zbilja izgleda kao da se komesar i tajnik ustručavaju poći u svoj ured, pa ih rijetko kada vdimo. Komesara nema već skoro mjesec dana gore. Vidi se, da mu se ta Ćićarija ne dopada, a još manje pak Račani i zato bi on najvolio, da ima svoj općinski ured u kojemu gradu ili gradiću, a ma barem u Buzetu.

IZ KRŠANA.

Otvorenje pučke škole. - Zahtjev roditelja. Protuzakonita premetačina.

Pred nekoliko dana otvorila se i kod nas pučka škola. Roditelji su podnijeli školskom ravnateljstvu pismeni zahtjev, da se u smislu čl. IV. kr. zakona br. 2185 od 1. oktobra 1923. njihova djeca u nadodanim satovima poučavaju u srpsko-hrvatskom jeziku. Kompaktni nastup naših roditelja uvelike je uznemirio školsku upravu, nekoje fašiste i karabinijere. Svi su vidjeli u tom divnom nastupu naših roditelja veliku jugoslovensku propagandu i opasnost za Italiju. Uzrujanost je nadmašila svako očekivanje. Dapače karabinijeri su se smatrali prinukanim, da učine i premetačinu kod jednog našeg čovjeka. I učinili su je, a da se pri tom nisu ni najmanje obazirali na slovo zakona. Naravski, premetačina je imala posve negativan uspjeh. Ta premetačina, zapravo samovolja kr. karabinijera, izazvala je neugodan utisak kod ovdješnjeg pučanstva. Ljudi su upravo ogorčeni i ne mogu pojmiti, kako mogu karabinijeri samovoljno, bez sudbenog naloga, činiti ljudima premetačine i zabranjivati ono, što im daje zakon. Zato držimo, da bi bilo neophodno potrebno, da više vlasti objektivno ispitaju cijelu svtar i kazne krivce, jer se inače ne ćemo nikako moći otresti misli, da smo mi izvan svakoga zakona.

IZ VRHA KOD BUZETA.

Luštenje kukuruza. - Dolazak karabinijera. Poziv u oružničku kasarnu.

Baš se jedna lijepa i friška dogodila kod nas. Molim Vas, čujte, pak se čudite: Kod našeg vrijednog posjednika Sirotića-Uličića više mladića ljuštilo je kukuruzu onako za ljubav i razbibrigu u večer. Tom se prigodom dašto mladež šalila i zapjevala, jer morate znati, mi ovuda rado pjevamo doma, na putu i u krčmi. Pjevali su mladići i djevojke kod našeg Uličića, razumije se, hrvatski. Kad na jednom prestanu pjevati čuvši kucanje, a onda lupanje po vratima. »Tko je?« »Karabiniri«. »...Prego, cosa volete?« »La sa, che è proibito di cantare in slavo? Cessate di cantare!« »Zašto? Mi smo doma, u kući svojoj; mi ne znamo drukčije nego slovinski govoriti i pjevati.« Sve ovako nabrajao je gospodar, a osobito njegova vrla gospodarica. »Zabranjujemo pjevati slavenski! Vi sada smetate po noći ljudima!« — prigovarali su oružnici. Gospodarica imala je dobar jezik, pa je neustrašivo ustala na obranu svoje kuće i svojega jezika i ljudstva. A kad tamo karabiniri: »La vadi con noi in caserma-« »Zašto? Što sam ja zla učinila? Jesam li koga uvrijedila?...« »Niente, niente con noi!« I ode ona. Tamu su ju saslušali, a onda pozvali i neke druge mladiće. U kasarni zadržali su ih sat dva, pak ih sve ispustiše.

To su malenkosti, ali ipak mnogo govore. Kako mogu službeni ljudi, pitamo mi oblasti, braniti nama Slavenima govoriti i pjevati svojim jezikom? Pitamo oružničku oblast u Trstu: Kako i kojim pravom mogu oružnici u privatne stanove radi govora i pjevanja? Kako mogu oni ljude smetati pod njihovom krovom kršeći tako kućno obiteljsko pravo?

IZ SMOLJANI.

Naši mališi stupili u štrajk.

Počela je nova školska godina, a naša su djeca bez učitelja i bez obuke. Zapravo imamo i previše učitelja, ali ne onih i ovakvih, kojima bismo mi mogli povjeriti našu djecu. Ove su godine bile namještene dvije učiteljske sile, ali nijedna ne zna niti »aka« hrvatski. Mi smo radi toga stupili u štrajk, u generalni i kompaktni štrajk. Sada gospodo, kada se u Italiji ne smije štrajkovati, mi smo valjda jedini koji to činimo. Ali vjerujte da smo na to prinukani, jer nam to nalaže dužnost, da ne prodavamo duše naših mališa, a nostalom i sama djeca apsolutno ne će nikako da idu u školu učitelju, kojega ne razumiju, i koji ih prama tome ne zna privlačiti i zainteresovati. Ako je oblast već htjela, da namjesti dvije učit. sile, zašto nije kao drugu silu poslala k nama g. uč. M. Demarina, koji je za vrijeme dvogodišnjeg službovanja u našem selu stekao velikih zasluga, a koji je, kako čujemo, još uvijek bez službe i bez mjesta. Naša se djeca tako na nj priviknula i takvom ga snagom uzljubila, e je sada posve nemoguće, da bi se sprijateljila i smirila sa učiteljima, koje ne mogu razumjeti. Ovaj način nije čin zbliženja i medjusobne snošljivosti, već je pravi nacrt za nasilno i grubo otimanje naše djece, koju se sili da dobrovoljno pristupi u tamnicu neznanja, u »kulturni« ponor i bezdan.

IZ LUPOGLAVE.

Italijanski učitelj, koji tumači školski zakon «onako po svoje».

Prigodom otvorenja škole došli su roditelji školske djece iz Vranja k ovdješnjem italijanskom učitelju te mu izjavili, da oni žele, da se njihova djeca u nadodanim satovima podučavaju u srpsko-hrvatskom jeziku. Gosp. učitelj ostao je malko začudjen, a zatim je odgovorio, da je to isključeno. «Naša je općina — primjeti italijanski učitelj — čisto »italianissima« (sic!), pa bi bilo smješno, da se u našoj školi osim italijanskog podučava i srpsko-hrvatski jezik!» Nato su ga naši roditelji upozorili na čl. IV. školskog zakona br. 2185 od 1. oktobra 1923., koji im daje to pravo. Gospodin se učitelj na to nasmije i reče: **«Što se jadnici pozivate na taj zakon! On vrijedi samo za Slovence u Goričkoj, a ne za Hrvate u Istri!...»** Kad su naši ljudi vidjeli, da ne mogu ništa učiniti, vratili su se ogorčeni svojim kućama sa čvrstom odlukom, da ne će šiljati djecu u školu sve dotle, dok se ne bude vršio zakon za sve jednako. Sada pitamo više vlasti: Da li je zakon jednak za sve državljane ili nije? Zar se zato izdavaju zakoni, da se ne izvršuju, da ih pojedinci tumače onako, kako se njima prohtije?

IZ BABIĆI PRI MAREZIGAH.

Hišna preiskava z nenavadnim zaključkom.

V četrtek, dne 9. t. m., so prišli orožniki v spremstvu domačega fašista, Ivana Bržana, v hišo našega človeka Frana Babića v Babiće pri Marezigah (na Koprščini). Najprej so vprašali, kje se nahaja Fran Babić. Na odgovor domačinov, da ga ni doma, so povedali orožniki, da morajo izvesti hišno preiskavo. Nič pa niso govorili o kakem sodnijskem nalogu, kakor predpisuje zakon.

Začela je preiskava. Premetali so vse po hiši, pa niso našli ničesar, kar bi Frana Babića moglo kompromitirati; pobrali so vse stare števiIke «Edinosti», «Istarske Riječi» in «Novic» ter nekoliko tiskovin za izjave starišev, naj njih otroci obiskujejo slovenske dodatne ure, kakor to dovoljuje Gentilejev šolski zakon!! Nato je g. brigadir naročil orožnikom in onemu fašistu, naj gredo na senik in naj pomečejo vse seno doli. Ker pa se je orožnikom zdelo le preveč sena, so le brskali po njem. In ker je bil tudi ta trud brezuspešen, so odnesli, kar so poprej v hiši zaplenili in obenem odvedli Lazarja Babića, brata Franovega, na orožniško postajo v Marezigah. Od tu je g. brigadir po telefonu sporočil podprefekturi v Koper, da je izvršil hišno preiskavo pri Franu Babiću v Babići, da je zaplenil jugoslovenske liste «Edinost», «Istarsko Riječ» in «Novice» ter omenjene tiskovine. Obenem je vprašal, ali naj dovede v Koper Lazarja Babića.

Dobil pa je odgovor, kakršnega g. brigadir gotovo ni pričakoval. Poučili šo ga, da je bilo njegovo postopanje protizakonito ter mu ukazali, naj povrne, kar je bilo zaplenjenega in izpusti na svobodo Lazarja Babića! Na to je g. brigadir res izročil vse Lazarju Babiću, mu velel, naj dobro pregleda, če kaj ne manjka ter ga zaprosil, naj oprosti, kar se je zgodilo!

IZ KANFANARA.

Crkvena posla.

Nakon silnog juriša, da se uništi sve što je slavenskog u našoj općini, sada se punom parom radi oko zadnjih ostataka našeg jezika. To je služba Božja i razne molitve, što su se negda obavljale u našem jeziku. Vlč. g. Andrettich izbacio je potpuno našu riječ iz kanfanarske crkve, osim onih par riječi, koje progovori na tihoj misi. Smrde mu kô djavao molitve u našem jeziku, te mjesto da podržava i štiti barem u crkvi našu riječ, on je sistematski uništio sve što je bilo našega, pa naravski sada i žanje plodove svog nadostojnog rada. Naš se narod, koji je u sebi inače vrlo pobožan, sve to više otudjuje od kanfanarske crkve, te je crkva — osobito kod blagoslova — skoro prazna, jer ljudi ne mare za ono što ne razumiju i na što ih srce ne vuče. Time trpi crkva, vjera i narod, ali dakako našem plovanu to je deveta briga. A mi velimo: Svećenik se radi interesa naroda, radi ugleda i poštovanja crve mora staviti na čisto drugo stanovište, na stanovište pravog kršćanstva, a ne služiti samo izvjesnoj grupi na uštrb katoličkih i vjerskih principa.

Inače i na općini idu poslovi dosta mizerno, ali o tome drugi put.

IZ POREČA.

Nakon sastanka općinskih zastupnika u Poreču. - Energičan nastup bivšeg fašističkog poslanika g. Albanese-a. - Senator dr. Cerssich i pokrajinski asesor dr. Sbisà počinju da govore o svojim demisijama. - Do kada su bili naši seljaci simpatični italijanskoj gospodi u Istri?

Veleštovani gospodine uredniče! Kako Vam je poznato, pred nekoliko dana održao se kod agrarnog zavoda u Poreču sastanak predstavnika svih istarskih općina. Svrha tog sastanka bila je ta, da se uzme u pretres teška gospodarska kriza, koja danas vlada u Istri, pa da se kasnije sastavi jedan memorandum za interministerijalnu komisiju.

Italijanske su novine donijele o tom sastanku i njegovim zaključcima vrlo opširne izvještaje, ali nijedna nije niti spomenula energičnog nastupa bivšeg fašističkog poslanika g. Albanese-a. To je žalosno. Vidi se, da ih istina boli.

Evo što je na stvari:

Iza raznih govornika, koji su samo uzvisivali svoj nacionalni ponos, uzeo je riječ i bivši fašistički poslanik iz Poreča, g. Albanese. On je tako energično ustao protiv pokrajinskog odbora i druge gospode, da je sve iznenadio. »Pokrajinska je uprava — veli Albanese — nesamo suvišna, nego štetna. Istra nema od nje nikakve koristi. Naprotiv: istarski poljodjelac mora sa svojim žuljevima uzdržavati nekoliko gospode, koja sjedi u spomenutom odboru, a da ni sam ne zna zašto. Dok istarski seljak uzdiše pod teškim poreznim bremenima, dotle se gospoda od slavne »Giunte« besmisleno voze u automobilima po Istri. Osim toga Istra mora da uzdržava bez ikakve potrebe 4 asesora, koji dolaze jedan ili dva puta na mjesec u ured, i to obično onda, kad imaju dignuti 24.000 čiste plaće. Tako dalje ne smije da ide. Ko ne će da radi u korist ove nesretne pokrajine, neka joj barem ne škodi. Pokrajinski odbor nije izabran od naroda, pa bi kao takav morao smjesta odstupiti...»

U istom smislu govorio je i g. Šilić iz Sv. Nedjelje kod Vižinade.

Nato je ustao senator dr. Cherssich i izjavio, da je on pripravan da podnese demisiju. Isto je učinio i asesor dr. Sbisà.

Konačno je uzeo riječ g. Mrach (čitaj: Mrak!), koji je najprije počeo hvaliti rad rimske vlade i pokrajinskog odbora, a zatim je nadodao:**«Dok su se seljaci razgovarali samo o obradjivanju svojeg polja, bili su nam simpatični, ali otkad su se počeli interesovati za politiku (čitaj: otkad traže svoja pogažena prava! Op. ured.), postali su nam upravo antipatični!...»**

Tako gosp. Mrach o našim seljacima. A što da reču naši seljaci o g. Mrachu i njegovim porečkim prijateljima, koji su im prigodom izbora zabranili ulaz u Poreč, streljali i bacali proti njima bombe? Uostalom ni najmanje nas ne čudi, što gospodin Mrach brani rad vlade i slavne «Giunte» u Istri. On vuče masne pare i od jedne i od druge, pa mora da hvali sve osim jadnog istarskog seljaka.

IZ BUZEŠTINE.

Ako hoćeš da drugi tebe poštuju, poštuj i ti druge!

Pred nekoliko dana dodje u gostionu neki naš mladić, inače vojnik na dopustu, i to u vojničkoj odori. Namah se približi k njemu jedan momak u crnoj košulji, koji je bio glavni junak u gradu za vrijeme izbora, te mu reče: »Non ti me vedi? Cosa non ti vol saludar un fašista?« — »Ja?!« — odvrati mu naš momok, — »Ja tebe da pozdravim?! Ja sam vojnik, Slaven, takav sam se rodio i takav ću umrijeti! A znaj, nama su rekli oficiri u Rimu, da nas nitko ne sili, da smo Italijani, a još manje da smo fašisti.» — Fašist se zasramio, počeo nešto poskakivati, ali naš mladić mu je dao onako po domaću razumjeti, da se ne šali. Nato se crnokošuljar, videći pred sobom junaka i nebojšu, odaleči...

Iz ove zgodice se vidi, kako skoro svi naši gradjani, osobito crnokošuljari, zahtjevaju, da ih mi Slaveni, seljaci i neseljaci, onako ropski pozdravljamo i da im se klanjamo, i na cesti i u krčmama. Kao da bi nam time htjeli reći: Sada smo mi gospodari, vi ste naši podložnici i sluge; mi smo sada u Italiji... Mi ćemo na ovo reći: I mi Slaveni u Istri smo u Italiji, mi to dobro i predobro znamo i ćutimo, pak zato moramo biti svi ravnopravni u državi. Drugo: uljudnost i kultura zahtjeva, da mladji pozdravlja starijega, a prolaznici one pred kućom i na polju. Smješno je i nedostojno i ropski ako starci i žene pozdravljaju djecu i djevojke i mladiće, pa bili to i Italijani. Ne budimo sluge kad nismo! Poštujmo sebe i svoj obraz, jer poštivajući sebe, poštujemo ujedno i svoj narod!

IZ MUNA.

Izbori u Podgradu, što će se vršiti 19. ov. mjeseca, imali bi da otvore oči mnogima i u našem selu. Nema sumnje da će vješto skombinirana laž i ovoga puta kušati da pobjedi, ali držim, te će se naši Munci lako moći sjetiti onih divnih obećanja za državnih izbora, pogotovo onih o cestama u kojima se more riječi doneslo našem čovjeku samo razočaranja. Od svih tih cesta što im ih izborna propaganda obećavala doživeli su to, te sad moraju da popravljaju sami mukom svoga znoja i onu cestu što vodi iz Svetoga Pavla u Mune. Ljudi! Nedajte se varati od raznih političkih špekulanata, dokažite da ste zreli biti u krugu svijesnih i slobodnih naroda. Stupiti složno na poprište svoje borbe i svojih prava, glasujte za onu listu na kojoj su zastupnici, što ste ih vi sami izabrali dok se na sve ostalo prezirno osmješite!

Držim da iskustvo i vas dosta naučilo, a 19. će ovoga mjeseca dokazati, kako ćete osvijetlati sramotu kobnoga 6. aprila ove godine!

Na stranu sa obzirima, te snažno na posao!

IZ SLUMA.

Naš općinski komesar.

Nikako ne možemo da zaboravimo dan 6. julija ove godine. Taj dan nam je zabranio naš općinski komesar školsku zabavu, iza kako je bilo sve pripravno i već trošak načinjen. Sjećamo se toga dana, osobito ovih dana, gdje nam naša mila dječica opet polaze školu. Ta naša djeca sada trebaju knjige, pisanke i druge školske potrebštine. A otkuda, da im to kupimo, kada ne možemo nigdje zaslužiti niti za sô. Naša su školska djeca mogla biti lijepo opskrbljena sa svim školskim potrebštinama, samo kada bi bio naš općinski komesar imao do nas malo više srca. Zabava se je imala vršiti u korist školske djece. Nismo nigdje čuli, da je tko zabranio jednu tako nevinu i korisnu školsku zabavu. Možemo mirne duše reći, da je općinski komesar oduzeo našoj djeci okolo 500 L, što za nas nije baš malo.

Zato ga pozivljemo, neka se ove godine sam skrbi za našu školsku djecu, e da im nabavi sve školske potrebštine. S onom zabranom nije sebi, a niti oblastima učinio nikakvu čast. Što bi nam on rekao, kada mu na pr. mi Slumci ne bi htjeli platiti svoj dio za njegovu nadnicu? Naše ga žuljeve ruke hrane, i neka znade, da mi to najbolje osjećamo. To znade i naš g. komesar. Zato se uvelike čudimo njegovom postupku.

Ako mi iz svega srca ljubimo svoj jezik i svoj narod, neka nas ne smatra za protidržavne stvorove. Mi svoje ljubimo, a tudje poštujemo. Takovi ćemo biti i nadalje, te ćemo kao svjesni državljani činiti sve svoje dužnosti, kao što ih i činimo, a u isto vrijeme zahtjevat ćemo i naša prava. I to u prvome redu od naše vlastite općinske uprave, koju mi uzdržavamo. A Vi, gospodine komesare, znajte, da imate nesamo pravice, nego i dužnosti!

IZ PAZINŠTINE.

Sve za obraz, a obraz ni za što!

Ne znamo, da li će oblasti uslišati naše molbe glede pouka u nadodanim satovima u našem materinskom jeziku, ali mi smo svejedno učinili svoju dužnost, a sada je na oblasti, da sama poštuje i izvršuje vlastiti zakon. To su doduše samo mrvice sa bogatoopremljenog stola, a mi smo poput onog saželjenja vrijednog Lazara, koji čeka, da mu se dozvoli, da te mrvice sabire i poskupi. To je vrlo nekulturna i skrajno natražnjačka i nečovječka činjenica. Ali za takse i poreze nismo gubavi Lazari, već državljani prve kategorije.

Po našoj okolici obilaze neki ljudi, koji nagovaraju naš narod, da se upiše u neke antinacionalne stranke. Mi nismo protiv nikoga i poštujemo svako mišljenje i stranku, ali upozoravamo te ljude, da se ne služe kakvim krivim, dogmatičkim načelima, da time obsjene i zavaraju ljude, pa da im kasnije slijepo mišljeno nasjednu. Mi smo pristaše samo onih i onakvih principa, koji idu za samoobranom i održavanjem našeg jezika i naše kulture, pa smo uvjereni da će svaki rad u protivnom smjeru doživiti krah i poraz, kao što se to već više puta dogodilo. Sve za obraz, a obraz ni za što, pa «makar na nas navalile...»!

IZ LABINŠTINE.

Naši jadi i nevolje.

Težak je život Slavena na Labinštini. Mi smo ovdje u pravom smislu riječi bespravna raja. Italijani ne daju nam nikakva prava. U svakom pogledu hoće da nas potisnu i istrijebe sa lica zemlje. No usprkos toga mi se ne damo, jer znamo, da je i ovaj pedalj naše zemlje bilo nakvašen krvlju i znojem naših otaca i pradjedova i da je moramo čuvati i braniti da zadnjega daha.

Osim političkih biju nas i druge nevolje. Redovito nam dolaze na vrata razni «fanti» sa pozivi, da platimo sad ovo, sad ono, a mi nemamo para niti za sol. Najteže nam je sa plaćanjem poreza. Barem porezni uredi bi morali imati s nama više strpljenja.

Ljetina je bila vrlo slaba. Najprije je suša stisnula žito, a zatim su došle silne kiše, koje su nam oštetile kukuruz, pasulj, krumpir i druge poljske proizvode.

Inače moramo već sada svakih 10 do 15 dana zalaziti u dućane, da nabavimo sebi živežne potrebštine. Trgovci pak — videći našu nevolju — neprestano dižu cijene svim živežnim namirnicama, tako da se moramo upropastiti.

Barba Tonić.

IZ BUJA.

Rezultat zadnjeg marvinskog sajma.

Dne 26. pr. mj. bio je kod nas mavinski sajam. Seljaci su na taj sajam doveli 201 vola, 143 krave, 12 telci, 28 konjâ, 10 mazgâ, 291 magarcâ, 346 krmaka, 10 glava ovaca i 6 kozâ. Volovi su se prodavali po 480 do 500, krave po 400 do 450, telci po 750 do 800 lira kg. žive vage; konji po 1500 do 2000, mazge po 1600 do 1800, magarci po 250 do 350, ovce po 250 do 300 i koze po 250 do 300 lira glava; krmci po 18 do 20 lira kg. žive vage. Sijeno se je prodavalo po 25 do 30, a slama po 12 do 16 lira kvintal. Vrijeme je bilo cijeli dan lijepo, ali unatoč toga zaključilo se vrlo malo pogodba.

Važno za one, koji goje bikove.

Nedavno se je protegnuo na naše pokrajine (Istru, Trst i Goričku) italijanski zakon o podizanju stočarstva. Prema tom zakonu ne **smije** nitko držati bika za naskok, ako ga nije za to odobrila pokrajinska stočarska komisija. Onaj, koji bude od sada unaprijed usprkos zakonske odredbe puštao da njegov bik, koji nije potvrdjen od pokrajinske komisije, skače po tudjim kravama, bit će kažnjen sa globom od 50 do 100 lira. Stvar je vrlo ozbiljna. Karabinijeri i financijeri vodit će u tom pogledu strogu kontrolu, jer im je već osigurana nagrada od 30 lira za svaki slučaj prestupka.

Politički pregled

Politički položaj u Jugoslaviji.

Politički je položaj u Jugoslaviji još uvijek nejasan. Prošlog tjedna podnio je vojni ministar, general Hadžić, demisiju. Iza njegove demisije počelo se odmah voditi pregovore za širu koncentracijsku vladu, koja bi imala da provede sporazum sa Hrvatima. Vodstvo radikalne stranke, koja raprezentira većinu Srba, izjavilo se spremno, da stupi u takvu vladu. Ako se stranke slože glede koncentracijske vlade, onda će sigurno Davidović podati ostavku čitavog kabineta. U tom slučaju dobit će g. Lj. Jovanović nalog, da sastavi novu vladu, u koju će ući radikali, demokrati, muslimani, klerikalci i eventualno radićevci.

Engleska pred novim izborima.

Nakon niti potpune godine dana Engleska se nalazi ponovno pred općim političkim izborima. Kako pri zadnjim izborima nije nijedna od triju političkih stranaka dobila apsolutne većine, to su se liberali kao najslabiji odlučili, izmedju svojih starih i jakih takmaca konzervativaca i do tada neugledne radničke stranke, za ovu potonju, računajući, da će s time popraviti svoj položaj na štetu konzervativaca, a ujedno da će se vodstvo radničke stranke kompromitovati pred širokim radničkim masama.

Medjutim nije se dogodilo ni jedno ni drugo, jer je konzervativna stranka ostala svejedno najjača u Engleskoj, a ovaj zadnji kongres radničke stranke, koji se držao ovih dana u Londonu, pokazao je, da MacDonald nije ništa izgubio na popularnosti medju svojim masama.

Takovo političko stanje i nezadovoljstvo bankarsko-finansijskih krugova, koji ne mogu oprostiti MacDonaldu ugovor sa sovjetskom Rusijom, štetan po njihove interese, dovelo je po malo liberale da odluke, da se pridruže konzervativcima u njihovoj navali na MacDonaldovu vladu.

MacDonald je prihvatio dobačenu rukavicu i započeo otvorenu borbu proti liberalima, konzervativcima a i proti komunistima za neodvisnost i konačnu pobjedu svoje stranke. Na svom nedjeljnom izbornom sastanku, na kojem su bili zastupani svi radnički slojevi Engleske, on je ovako precizirao budući program laburističke stranke: «Sreća je — kazao je — da nam protivnici ovu prigodu pružaju, jer masa i ne traži drugo nego da radnička stranka dobija većinu u parlamentu. Zemlja zahtjeva da laburizam izvojuje neodvisnost, te bi svaka vlada u našem položaju radila kako što mi radimo i dobila odobrenje. Protivnici ne će da nam dozvole, da ostanemo na vlasti, nego uz cijenu naše propasti. Za to nam ne preostaje nego da prihvatimo borbu i da postanemo potpuno neovisni.»

Iz ovih se riječi jasno razabire, da MacDonald misli na pobjedu. Uslijed toga nije ni čudo, da je postavio Kruni predlog, da se raspusti Donja kuća (engleski parlamenat) i raspišu novi izbori za 29. ov. mjeseca.

Ostale stranke takodjer rade danju i noću i nastoje, da pobjede laboriste. U tu svrhu drže se po cijeloj Engleskoj izborni sastanci, gdje se pozivlje narod da stupi u boj protiv MacDonalda. Kako će se pak odlučiti engleski narod, to se još ne može predvidjati.

Domaće novosti

«...Zamislite, da smo medju buntovnicima u Africi!»

Naša posestrima «Edinost» u svom broju od prošlog petka donosi pod naslovom «Ali se vračamo zopet k starim metodama članćić, u kojem se izmedju ostalog čita i ovo:

«Prošle nedjelje sastalo se u gostioni Francesco Simone u Ilirskoj Bistrici više mladića, koji su imali slijedećeg dana da idu na stavnju. U toj gostioni bilo je i nekoliko italijanskih oficira. Mladići su pjevali jugoslovenske narodne pjesme. To je navodno tako uznemirilo oficire, da su se najedamput ustali i bacili mladiće napolje. Tu je nastao pravi metež. Bilo i plača i jaukanja. Neki mladić, Anton Dekleva, ostao je ranjen revolverskim hicem u nogu, dok su malone svi ostali stučeni. U to vrijeme pojavio se pred gostionom g. Cremasco, tamošnji porezni eksekutor, te zakričao: «Forza, giovanotti! Pensiamo di essere in in Libia fra i ribelli!» (Momci, samo junački! Zamislite, da smo medju buntovnicima u Africi!) Vojnici su učinili na trgu pravu «švarm-liniju». Funkcionisala je valjda i strojna puška. Drugi dan za tim, u ponedjeljak, bila je stavnja. Vojnička komisija potvrdila je sve momke, koje je pronašla sposobnim, za vojnike. Zatim bili su dugo vremena ispitivani o nedjeljivom dogodjaju i zadržani do kasne večeri.»

«Edinost» se nada, da će kompetentni faktori uvesti strogu istragu radi tog dogodjaja, te ih pozivlje, da pouče svoje podredjene čimbenike, da momci, koji u veselom društvu zapjevaju kakvu jugoslovensku pjesmu, nisu još nikakvi... buntovnici.

Proslava sedamdesetgodišnjice rodjenja goriškog knezonadbiskupa presvj. gospodina dra. Fr. Borgia Sedeja.

Prošlog petka proslavio je gorički knezonadbiskup presvjetli gospodin dr. Fr. Borgia Sedej sedamdesetgodišnjicu svojeg rodjenja.

Upisivanje u kr. praktičnu poljodjelsku školu u Pazinu.

Primamo: — Kr. praktična poljedjelska škola u Pazinu otvara se u prvoj polovici mjeseca novembra ove godine. Redoviti naučni tečaj traje cijelu gospodarsku godinu, od novembra 1924. do oktobra 1925. Naučni predmeti jesu: a) poljedjelstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, vrtlarstvo, pčelarstvo i računstvo; b) stočarstvo, sirarstvo, i gojenje kunića; c) sadjenje i uzdržavanje šuma; d) temeljni nauci iz prirodnih znanosti; e) opća naobrazba i moralni uzgoj. Koncem školske godine dotično nakon položenog ispita dobit će svi učenici školske svjedodžbe.

Svi mladići, čiji roditelji nisu iz Pazina, moraju stanovati u zavodu. Oni, koji stanuju kod roditelja, podvrgnuti su glede školske obuke, rada i učenja istoj disciplini kao i oni, koji stanuju u zavodu.

Mladići se primaju u poljodjesku školu na temelju prijavnog ispita i to samo **seljački** sinovi iz Julske Krajine, koji svršili pučku školu i koji su stupili u 16., a nisu prekoračili 18. godinu života.

Oni, koji se žele upisati u napomenutu školu moraju **najkasnije do 25. oktobra t. god.** poslati pismenu molbu na ovaj naslov: «Alla Direzione della R. Scuola pratica di agricoltura in Pisino (Istria).» Molba mora biti vidirana od načelnika dotične općine te opskrbljena ovim prilozima:

a) Školskom otpusnicom, — b) domovnicom, — c) krsnim listom, — d) liječničkom svjedodžbom, — e) svjedodžbom dobrog ćudorednog i političkog ponašanja i f) općinskom izjavom o obiteljskim prilikama molitelja.

Svi oni, koji budu primljeni u školu, morat će već unaprijed platiti 100 lira kao pristojbu za nabavu školskih potrebština i drugog orudja, koje će se nakon dovršenih nauka izručiti učenicima. Tko ne može najedamput isplatiti odredjenog iznosa, moći će to učiniti u dva obroka.

Svaki učenik mora biti opskrbljen sa potrebitim odijelima i rubeninom, a osim toga mora donijeti sobom dva para plahta, 2 ponjave, 2 prevlake za jastuke i 4 ubrusa.

Tko bude primljen u zavod, dobit će na vrijeme poziv, da dodje u školu.

(Napomena uredništva: Upozorujemo već unaprijed svoje čitatelje, da nam nije poznato, da li će se školska pouka vršiti u italijanskom ili srpsko-hrvatskom jeziku).

Službeni podaci o zadnjem popisu pučanstva u Istri.

Kako je poznato, koncem godine 1921. obavio se u Istri, a tako i u ostalim pokrajinama, popis pučanstva. Prema službenim podacima Istra je koncem godine 1921. brojila 351.546 duša.

Evo koliko duša ima u pojedinim općinama:

I. U koparskom političkom okružju: 1. općina Kopar 12.129 duša, 2. Dekani 6231, 3. Dolina 5430, 4. 8608, 5. Marezige 3173, 6. Milje 11.908, 7. Ocizla-Klanec 2591, 8. Pomjan 4411, 9. Buzet 16.942, 10. Piran 14.799, 11. Roč 2690; ukupno 89.912 duša.

II. U creskom političkom okružju: 1. općina Cres 8611 duša, 2. Veliki Lošinj 2260, 3. Mali Lošinj 7529, 4. Nerezine 2558; ukupno 20.958 duša.

III. U porečkom političkom okružju: 1. 1. općina Buje 7464 duša, 2. Novi grad 2258, 3. Grožnjan 4026, 4. Motovun 6401, 5. Vrsar 5179, 6. Poreč 12.473, 7. Oprtalj 5714, 8. Umag 6435, 9. Vrbenik 2862, 10. Višnjan 5138, 11. Vižinada 457; ukupno 62.467 duša.

IV. U pazinskom političkom okružju: 1. općina Pazin 18.546 duša, 2. Labin 13.780, 3. Tinjan 4322, 4. Boljun 3463, 5. Plomin 6119, 6. Žminj 5.824; ukupno 52.054 duša.

V. U poljskom političkom okružju: 1. općina Barban 4569 duša, 2. Kanfanar 3828, 3. Vodnjan 10.668, 4. Pula 49.339, 5. Rovinj 10.245, 6. Sv. Vinčenat 3101, 7. Bale 2550; ukupno 84.300 dušo.

VI. U voloskom političkom okružju: 1. općina Veprinac 2762 duše, 2. Podgrad 7670, 3. Jelšane 4501, 4. Lovran 3838, 5. Materija 5462, 6. Matelji 9201, 7. Mošćenice 3396, 8. Volosko - Opatija 5025; ukupno 41.855.

Nepoznati zločinac ubio dva Karabinijera.

Pišu nam iz Črnikala: U utorak u 11.30 sati prije podne ubio je neki zločinac dva karabinijera na cesti. Zločinac još nije pronadjen. Drži se isključenim, da bi to mogao biti domaći čovjek.

SELJACI, DA LI NAMJERAVATE KUHATI RAKIJU?

Ako zaista namjeravate kuhati rakiju, onda znajte, da imate na to pravo samo do 11. novembra ove godine. Oni, koji kuhaju rakiju iz vlastitih dropina plaćaju polovičnu taksu t. j. 7.50 (sedam i ...) lira. Molbu za kuhanje rakije treba uložiti na finanncijsku vlast. — Iza 11. novembra stupa u krijepost novi italijanski zakon. Po tom zakonu moraju biti svi kotlovi zazidani. Taksa za pečenje rakije plaćat će se 15 lira po litru.

Gdje su sretni nasljednici?

Nedavno su preminuli u Ameri[illegible] gosloveni: Ivan Travić, Ivan [illegible] Alojzij Kovač. Sva trojica ostavi[illegible] rici veliku imovinu. Amerikan[illegible] obratile su se na jugoslovenske v[illegible] hom, da im saopće imena onih [illegible] sljednika, kojima imaju da poša[illegible] štinu napomenutih pokojnika. Jug[illegible] ske vlasti tražile su više vremena [illegible] državi nasljednike, ali bez ikak[illegible] ha. Općenito se misli, da ti sretn[illegible] nici žive negdje u Istri i Trstu. K[illegible] molimo sve naše ljude, kojima je [illegible] gdje se nalaze nasljednici Travića[illegible] tića i Kovača, da to odmah jave [illegible] venskom iseljeničkom komesarijat[illegible] grebu, Kamenita ulica br. 15.

Djaci, pozor!

Djačka Matica u Trstu razaslala [illegible] dana svim djacima, koji su tražili p[illegible] rješenje njihovih molbi.

Svi oni djaci, koji su dobili dvije [illegible] namirnice dužni su, da ih odmah i[illegible] povrate Djačkoj Matici u Trst (via [illegible] Filzi, 10 I.).

Djačka Matica pozvala je nekoje [illegible] da joj pošalju potvrdu o upisu u ško[illegible] se pozivu nažalost još nisu odazval[illegible] se ponovno apelira na te djake, [illegible] prije učine svoju dužnost. —

Rok za ulaganje molba je već is[illegible] Nadaljnje molbe za tekuću školsku g[illegible] ne mogu se više uzimati u obzir.

Tajništvo Djačke Matice

Svega po malo

Miš učinio štete za 800.000 franaka.

Nedavno se je jedan miš zavukao u [illegible] tričnu centralu u Lilleu (u Franceskoj). [illegible] miš prouzrokovao da grad ostane u tam[illegible] se zapali električna centrala. Šteta, k[illegible] miš nanio napomenutoj centrali, iznaš[illegible] 800.000 franceskih franaka.

Pao sa sedmoga sprata i ostao živ.

U Belgiji, u bruxelleskoj ulici Rue [illegible] Loi, pao je s jedne navogradnje, sa sk[illegible] visini sedmoga sprata jedan radnik i p[illegible] čudom ostao živ. Nitko ne može da raz[illegible] slučaj, kako je taj čovjek, srušivši se iz v[illegible] od 27 metara, zadobio pri padu tek [illegible] ogrebotina. Medjutim on se žali na nut[illegible] bolove. Liječnici se nadaju, da će ta ne[illegible] ostati bez teških posljedica.

TRŽNE CIJENE U ISTRI.

Crno vino prodaje se po 120 do 180, [illegible] **jelo** po 80 do 120 lira hl; **ulje** po 7 do 9 l[illegible] **sijeno** po 15 do 30 lira q.; **pšenica** po 1[illegible] 100 lira q.; **kukuruz** po 100 do 110 li[illegible] **volovi** po 4 do 5.50 lira kg. žive vage; te[illegible] po 7 do 8.50 lira kg. žive vage; **ovce** po [illegible] do 150 lira glava; **krmci** (prasci) po 10[illegible] 200 lira glava; **perad** po 7 do 18 lira gl[illegible] pilići po 10 do 16 lira par; **mlijeko** po 1.2[illegible] 1.50 lira litar; **jaja** po 60 do 80 lira stot[illegible]

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 47 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 23. oktobra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20.I, Telefon 11-?7

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Veliki oktobarski dani

Stara se Austrija srušila već u septembru 1918. godine, u času, kad je besmrtnom slavom ovjenčana srpska vojska uz junačku legiju jugoslovenskih dobrovoljaca, u kojoj bijaše i mnogo naših Istrana, probila gvozdeni solunski front. Bugari i Nijemci bili su utaboreni na planinama višim od naše Učke i Snežnika. Tu je bilo skupljeno najnovije i najužasnije oružje za ubijanje i razaranje, pa se činilo posve nemoguće, da bi ikoja vojska mogla da probije taj željezni gorski lanac, s kojega je neprestano sipala, kao iz kakova vulkana paklena vatra.

Ali nema valjda na svijetu planine, pa bila ona mă kako utvrdjena, s kojem se ne bila ugledala srpska vojska željna brače i domovine. S nevidjenom srčanošću i hrabrošću bacili se Srbi i jugoslovenski dobrovoljci na one gorske zapreke, probili kroza njih put na sjever i goneći Bugare i Nijemce uperili svoje strijele protiv srca hapzburškoga carstva i smrtno ga pogodili u njegovo staračko srce.

Tu je osvetnu vojsku vodio general, kojega će ime biti do vijeka zabilježeno u povijesti svijeta: vojvoda Stepanović „gvozdenovi“ — željezni čovjek , kako ga ono još i danas nazivlju Francezi. Put, što ga je on sa svojom junačkom vojskom prevalio u nekoliko dana, ostat će neizbrisivim primjerom, što može junak, kad ga vodi ljubav k podjarmljenoj braći i otadžbini.

Svijet se još nije bio pravo ni sabrao od toga golemoga čuda, i već je pukô glas, da je Bugarska kapitulirala. Time se je, kako se ono izrazio car Vilim, završio i veliki rat, završio se u potpunu korist Saveznikâ.

Nato su i Slaveni u Austro-Ugarskoj monarhiji digli glavu. Već su se i prije bugarske kapitulacije razna Narodna Vijeća u Pragu i na slavenskom jugu spremala na ono, što je po sudu svih onih, koji su vjerovali, imalo da dodje. I Prag i Zagreb bio je u neprekidnoj vezi s onima, što su već otprije bili prebjegli preko granice. Poslije velikih dogadjaja na Balkanu, u mjesecu oktobru, počela su Narodna vijeća da rade življe i snažnije i da u nutrašnjosti presjeku sve one niti, koje su staro carstvo držale još u životu, i time onemoguće svaki pokušaj, da se Austrija u posljednji čas spase.

Do velike srpske pobjede na solunskom frontu bilo je naime još ljudi i u Parizu i u Londonu, koji su mislili, da bi se Austrija mogla ipak nekako da uzdrži. Južnim Slovenima, Hrvatima i Slovencima, nudjali su nekakovu autonomiju, ali dakako u krilu stare Austrije. Kad se pak saznalo kolika i kakva su junaštva počinili Jugoslovenі iz Austrije na solunskom frontu i kako su oni, koji su ostali kod kuće, radili na tom, da se Austrija sruši, promijenili su i Englezi svoje mišljenje i pristali, da se i Hrvatima i Slovencima dade sloboda, kako je već to bilo utanačeno na Krfu u zajednici s braćom Srbima.

Medjutim je Austrija molila za mir. Ministar izvanjskih poslova, Andrassy ku šao je, ne bi li imao sreće kod Wilsona i radio je na tom, da spase, što se spasiti moglo. Ali Wilson je postajao sve neumoljiviji: Česi, Poljaci i Jugosloveni treba da dobiju potpunu slobodu!

Osvanu 28. oktobra. Glavni grad češke zemlje, Zlatni Prag, zavio se toga dana sav u narodne zastave. Što se dogodilo? Češki Narodni vyber (Narodno vijeće) proglasio je toga dana nezavisnost Češke i Slovačke, koje od tog dana sačinjavaju jednu jedinstvenu državu: republiku Čehoslovačku.

Sjutradan, dne 29. oktobra sastao se u Zagrebu hrvatski sabor, i uz neopisivo oduževljenje naroda stvorio zaključak, da se Hrvatska i Slavonija otkidaju od državne veze s Madžarskom. Svu je vlast uzelo nato u ruke zagrebačko Narodno Vijeće, koje je odlučilo, da Hrvatska i Slavonija postanu ujedno sa Srbijom i drugim jugoslovenskim zemljama jedna država, kraljevina pod žezlom slavne kraljevske porodice Karagjorgjevića.

I tako se eto dogodilo ono, o čemu su najbolji Hrvati i Srbi kroz tolike i tolike godine snivali i pjevali, dok su mnogi slabići do zadnjega časa gubili vjeru i govorili: „Nikada ne će sloboda na naša vrata!

Kukavci! Kao da nisu znali, da se u životu jednoga naroda riječ **nikada** ne bi smjela ni da spomene.

Kako da predusretnemo vinskoj krizi u Istri?

(F. T-ić) Uslijed novo nastalih prilika iza svjetskog rata nastala je u Istri opća gospodarska kriza, prouzrokovana poglavito vinskom krizom. Kod tražena izlaza iz tog teškog stanja treba ispoprije da posvetimo čitava pažnju tome, kako da svojim načinom odstranimo glavni uzrok tog zala, kako da dovedemo naše vinogradarstvo u koliko je to moguće u današnjim prilikama u što bolji položaj, to više, kad znamo da je bilo oduvijek vino glavni i najvažniji izvor dohodaka našeg seljaka. Upravo zbog toga bila bi dakle preporodjena i jaka produkcija vina sa svim povoljnim tržnim prilikama jedina kadra da riješi potpuno ovu gospodarsku krizu.

Budući pak da već nekoliko godina živimo u toj gospodarskoj bijedi, koja je dovela našeg seljaka do potpune financijalne iznemoglosti, sumnjam, da ćemo samo tim putem uspjeti da izadjemo iz te teške krize.

Naši gradovi, Pula, Rijeka i Trst, koji su do nedavna konsumirali znatne količine istarskog vina, odsele će vrlo malo trošiti našeg vina i to zbog ovih razloga: 1. jer nema više tamo našeg radništva i 2. jer im više konveniraju vina iz Italije. Kranjska, koja bijaše prije glavno tržište za naša obična vina, ne dolazi više u obzir, jer je postala sastavni dio Jugoslavije, koja sama doživljava tešku vinsku krizu, te će teško ikada dozvoliti uvoz naših vina.

Preostale bi jedino ove države: a) Austrija, b) Čehoslovačka, c) Poljska i d) Njemačka. Dobrim trgovačkim ugovorima moglo bi se i to postići, da se izveze velika količina vina iz Italije. Poznato je, da Italija vodi zdravu i pametnu trgovačku politiku. Zato je posvema vjerovatno, da će ona prije ili kasnije to i postignuti. U tom slučaju mogla bi naravski i Istra da partecipira u tom izvozu. Samo ne smijemo zaboraviti, da je masa naših vina, kako se do sada priredjuju, t. j. sa razmjerno malo alkohola, mnogo kiseline i treslovine, neugodne boje i češće nečistog ukusa, takove kvalitete, da ne bi mogla odoljeti konkurenciji jakog, ugodnog i ukusnog italijanskog vina iz starih pokrajina.

Dok su prijašnji kunsumenti našeg vina u Puli, Trstu, na Rijeci i u Kranjskoj voljili naš trpki i prilično kiseli teran te našu laku i prilično kiselu bjelicu, dotle Česi i Nijemci više cijene ugodna, harmonična i prilično jaka vina franceskog tipa.

Ako dakle hoćemo, da naše vino kod budućeg izvoza odoli konkurenciji tipova vina, što se proizvadjaju u staroj Italiji, onda moramo da preuredimo naše vinogradarstvo te da temeljito popravimo naše konobarstvo.

Njegu (režnju, gnojenje i škropljenje) treba u starim vinogradima tako udesiti pa makar to išlo na račun kvantiteta, da dobijemo što sladje grozdje (mošt). Iz istog razloga moralo bi se uvijek i svagdje trgati samo potpuno zrelo grožđe. Mladi vinogradi sa slabim vrstama loze (Surina, Plavac, Belina, Trbijan, Izolana itd.) morali bi se precjepati sa finim vrstama loze (Burgundac, Rulandac, Malvažija, Traminac, Muškat itd.).

Za podignuće novih vinograda trebalo bi da se odaberu samo najbolji vinorodni položaji, koji su za druge (poljske) kulture manje prikladni, te da se nasade sa isključivo finim vrstama za vino ili za stô (grožđje za prodaju, za zobat). Podnipošto pak se ne bi smjele saditi one vrsti loze (Noah, Clinton itd.), koje urode, a da ih niti ne cijepimo.

Za preradbu grožđja i vinski promet morale bi se podignuti *zadružne konobe*, kakve se nalaze na pr. na Rajni ili u Južnom Tirolu. Budući pak da je naše seljačko konobarstvo vrlo primitivno, te imadu naši vinogradari veliku nestašicu dobrih konoba i konobarskih sprava, moglo bi se samo na taj način doći do jednoličnih tipova vina, koji bi bili prikladni za izvoz.

A da uzmogne pak naš seljak sve to izvesti, potrebna mu je pomoć i zaštita vlade. Vlada bi za to morala imati:

1. Primjeran broj vinarskih stručnjaka, koji bi pružili vinogradarima potrebnu praktičku pouku u vinogradarstvu i konobarstvu i ujedno nadzirali promet i manipulacije sa grožđjem, moštom i vinom, čime bi se stalo na put patvaranju vina te olakšala prodaja grožđja, mošta i vina.

2. Više dobrih matičnjaka (vivai) za produciranje dobrih podloga prema tlu dotičnih krajeva, rasadnika za uzgoj cijepanih loza i uzor-vinograda sa najboljim selekcionisanim vrstama domaće loze za produciranje i razdjeljivanje cijepova (marze) medju vinogradare.

3. Vlada bi morala da utanači početak berbe naročitim zakonom ili naredjenjem, koje bi se moralo strogo provadjati.

4. Naročitim zakonom morala bi se uvesti *obligatna asikuracija vinograda*, jer se samo u takvom slučaju može od seljaka zahtijevati, da što više produlji berbu.

5. Naročitim zakonom moralo bi se također zabraniti podignuće novih vinograda na zemljištima, koja su prikladna za poljske kulture i od kojih se ne može očekivati kvalitetnih vina ili finog stolnog grožđja za prodaju.

6. Moralo bi se zabraniti razmnožavanje i prodaja *križanaca (hibrida)* za produkciju vina.

7. Za obnovu vinograda (sa finim vrstama loza) morala bi vlada da dozvoli malim vinogradarima predujme bez kamata za vrijeme od 10 godina ili uz obročnu isplatu u roku od 20 godina. Što više: za nove vinograde morala bi se brisati zemljarina za vrijeme od 10 godina.

8. Sav lozni materijal iz državnih nasada morala bi vlada razdavati za obnovu vinograda uz polovicu cijene, t. j. uz polovicu režijskih troškova.

9. Prevoz loza, koje služe za obnovu vinograda, morao bi biti na svim drž. željeznicama i parobrodima besplatan, a za prevoz grožđja, vinskog mošta i praznog posudja, nek bi se platilo samo 50% od propisanih tarifa.

10. Nek bi se zadružnim konobama dozvolio potrebni predujam bez kamata te da bi bile iste oproštene od poslovnog poreza.

No ipak nije isključeno, da se u današnjim prilikama apsolutno ne bi mogli ispuniti svi ti zahtjevi, koje smo naveli kao preduslov za preosnovu vinogradarstva i konobarstva, jer vinska kriza vlada u velikom opsegu pogotovo u čitavoj državi, zbog čega teško da bi mogla država svladati ogromne troškove, koji bi bili skopčani sa takovom preosnovom. Tako ne bi bilo baš ugodnih perspektiva za uspjeh u rješavanju krize u tom pravcu.

Ako hoćemo, da se obaziremo na sve te činjenice, onda se moramo poslužiti drugim načinom saniranja naših sadašnjih, teških ekonomskih prilika. Moramo, naime, da više ili manje zapostavimo lozu te da čitavu svoju pažnju posvetimo drugim gospodarskim granama, kako su to do sada radili seljaci onih predjela Istre, koji se zbog klimatičkih prilika i svojstva tla svojih posjeda nisu mogli nikad baviti samo vinogradarstvom, te da ovdje koncentrišemo svu svoju djelatnost.

Istina je, da su zemljišta u vinorodnim krajevima, koja su bila do sada zasadjena lozom, obično bregovita, kamenita i podvržena suši, dakle manje prikladna za ostale kulture, ali ona imadu opet tu prednost, što se nalaze u toplim položajevima, koji ih usposobljuju i za kulturu takvih biljaka, koje ne bi u visokim hladnim položajevima (legama) dobro uspijevale.

Od gospodarskih grana, koje bi uzmogle da izvuku iz trajne bijede seljaka, koji je osiromašio upravo zbog vinske krize, bile bi u prvom redu: poljodjelstvo, livadarstvo (gajenje krme) i pašnjaštvo skopčano sa *umnim marvogojstvom i mljekarstvom*.

Na oranicama i u zapuštenim vinogradima moralo bi se gojiti što više *djeteline*, kao *ljekaricu* (erba spagna), *štajersku djetelinu (trifojon)*, *inkarnatku (trifoj)* i *esparzetu (lupinela)*, a uz to morale bi se livade (sjenokoše) i pašnjaci, koji već postoje, marljivo njegovati. Na taj način, t. j. proizvadjanjem što veće množine dobre krme, dobili bismo podlogu za uspješno marvogojstvo. Od marve dobit ćemo produkte, kao meso, mlijeko itd., što će se kod kuće, u našoj državi uvijek lako i dobro unovčiti, tako, da je isključeno, da bi glede prodaje tih proivoda ikada nastala kakva ozbiljna kriza.

Gajenjem djetelina na oranicama očistit i popravit ćemo sebi zemlju, pa tako će nam se i prirodi ostalih poljodjelskih usjeva (žitarice, krumpir itd.), koji za tim slijede, znatno povećati.

Ako imamo mnogo dobro krmljene marve, dobit ćemo i mnogo dobrog *stajskog gnoja*, koji u poljodjelstvu nikada ne dostaje, a time ćemo ujedno i povećati prirod na polju, vrtu i voćnjaku.

Radi toga ne smijemo zaboraviti, da gdje imade mnogo krme, da ondje može da bude i mnogo marve, te da je zbog toga umno marvogojstvo siguran izvor dohodaka i temelj blagostanja svakog seljaka.

Zato bi morala država uložiti sve svoje sile, da u ovim teškim vremenima posveti marvogojstvu, gajenju krme i njezi livada te mljekarstvu u Istri najveću pažnju.

Njezina prva zadaća bila bi ova:

a) da namjesti nekoliko dobrih stručnjaka-specijalista za stočarstvo i mljekarstvo, čija bi zadaća bila, da upute naše seljake, kako imaju da postupaju, ako hoće da od marvogojstva crpe što veću korist, da nadziraju stoku za rasplod te da organiziraju zadruge za nabavu i gojenje bikova, krava muzara i druge vrsti stoke za rasplod.

b) da podupire ove zadruge, koje bi se morale ustanoviti u svrhu unapredjenja marvogojstva i mljekarstva;

c) da zakonom uredi upotrebu plemenskih bikova (licenciranje);

d) da dozvoli na željeznicama i parobrodima prevoz stoke za rasplod, mlijeka, jake krme (mekinje, uljni kolači - panelli), soli za krmu, umjetnog gnojiva uz polovicu tarifne cijene;

e) da uvede svagdje obligatnu asikuraciju stoke;

f) da daje zadrugama i pojedinim stočarima primjerne potpore za podizanje dotično uredjenje dobrih staja, gnojišta i napajališta;

g) da podupire izložbe i oglede stoke, koja se uzgaja za rasplod;

h) da raspiše za nanovo podignuta, odnosno novo uredjena djetelišta, livade i pašnjake primjerne novčane nagrade.

I ostalim granama seljačkog gospodarstva morala bi se takodjer posvetiti veća pažnja. Kao prva grana bilo bi na redu *opće poljodjelstvo*, a u toplim krajevima, gdje maslina dobro uspijeva bilo bi *gajenje maslina* (uljika), a zatim dolazi *voćarstvo*, *povrćarstvo*, gajenje *buhača*, *duhana*, *svilene bube* i *pčelarstvo*. Ove su grane takodjer vrlo važne za stalno odstranjenje sadašnje gospodarske krize u Istri. No o njima ćemo potanje progovoriti drugom zgodom.

Smrt velikog franceskog pisca Anatola France-a

U Turu umro je 13 oktobra oko ponoći jedan od najvećih romanopisaca sadašnjosti, Anatole France. Njegova smrt nije iznenadila njegove mnogobrojne poštovaoce, pošto se neizbježna katastrofa očekivala već nekoliko dana.

Od Voltera Franceska je uvijek imala jednog univerzalnog pisca, jednog Kneza Književnosti, koji je, za sve narode na zemlji, bio simbol njene slave.

U vrijeme Restauracije, Svete Alianse, taj čovjek je bio Šatobrian.

Ime Viktora Iga je ispunjavalo gotovo cio devetnaesti vjek. Još žive milijuni na svijetu, koji ne mogu govoriti o Franceskoj, a da odmah ne pomisle na Viktora Iga.

Za vrijeme Drajfusove afere, taj čovjek se zvao Anatole France. Proputovao je sam cio svijet: za sve one koji se interesuju za književni život, u zemljama koga bilo jezika i koje bilo rase, Anatole France inkarnira franceski duh.

Anatole France — pravim imenom François Tubeau — rodio se 16. aprila 1844. u Parizu, kao sin jednog malog knjižara. Bio je bibliotekar u Senatu. Godine 1896 izabran je za člana franceske Akademije. Pisao je stihove („Zlatne Pjesme“, 1873), kritike, priče i romane. Najznamenitija djela su mu: „Zločin Silvestra Bonara“, (1881), romani u četiri djela „Savremena historija“ (1897—1900), „Pečenjarnica Kraljice Pedok“, „Mišljenja Žeroma Koanjara“, „Tais“, „Crveni Ljiljan“, „Mali Pier“ (uspomene), „Bogovi su žedni“, itd. Dobio je 1921 Nobelovu nagradu.

Većina njegovih djela prevedena je i na srpsko-hrvatski jezik.

Priroda rado ne daje istom čovjeku žive darove umjetnosti i abstraktne inteligencije. U svima vremenima i u svima zemljama, može se nabrojiti malo Lenarda da Vincia, Voltera, Diderоa, Göttea i Anatola Fransa. U ovoj plejadi, Volter je najduhovitiji i najborbeniji, Didero najživlji, Götte najneodoljiviji, a Anatol Franc onaj koji je raspolagao sa najviše ukusa i mjere.

Umjetnost Anatola France-a sadrži u svom savršenstvu, cijelu tradiciju franceskog jezika, Rablea i Montelja, Rasina, Voltera, Šatobriana, Flobera i Renana. On proishodi od svih ovih učitelja, ali je sam takav učitelj, da ostaje svoj i različan od svih njih. On je učenjak, on je filozof, on je teolog. I on je pisao

jednom prozom, koja je, u paganskom smislu riječi, bogovska. Onaj tko ga čita i tko ga razumije, ima osjećanje kao da pije nektar i da se hrani amorosijom (Moris de Fleri).

Anatole France nema nimalo iluzija o ljudima. On ih gleda onakve kakvi su, gotovo sve egoiste, tašte, zainteresovane, rodove strasti i nagona. Anatole France putuje kao melanholični i razočarani hadžija ovim svijetom, gdje je njegov udes htio da se rodi. On posmatra našu jadnu u krv ogrezlu planetu, gdje se, oko toga ko će njom da vlada, ljudi kolju kao vuci; narodi koji za sebe kažu da su civilizovani, a koji nisu prestali da budu varvari. Oni se slijepo pokoravaju onom apetitu za razaranjem, onoj potrebi za ubijanjem, tom neumoljivom uslovu zemaljskog života. Svjedok tolikih užasa, filozof bi se survao u ponor ogorčenja i očajanja, kad ne bi protiv toga imao dva pribežišta: ironiju koja olakšava, umjetnost koja teži.

Svim osjećajima je prožeto djelo Anatola France-a.

Anatole France, u vrlo modernom umjetničkom obliku i sa vrlo modernim obrtom misli, predstavlja najbolju nacionalnu tradiciju, onu čiji vrhovi se zovu Rable, Montelj, Molier, Volter, Didero. On pripada onoj maloj grupi vanrednih pisaca kod kojih je franceski duh prosvijećen atičkom ili aleksandrijskom draži. Nasljednik Renanov, on je posmatrao zablude i nevolje ljudi sa nasmijanom ironijom prožetom sa ražaljenjem. Možemo da se ne slažemo sa političkim mišljenjima i djelima Anatola France-a kao čovjeka. Ali o njegovom djelu već odavno vlada nepodijeljeno mišljenje kod publike, umjetnika i kritičara; i čak inostranstvo zna, da se onaj učitelj umjetnosti, koji je u posljednjoj četvrtini devetnaestog vijeka najslavnije obogatio francesku književnost, zove Anatole France.

* * *

Franceska je vlada odlučila, da se pokojnikovo tijelo sahrani na državne troškove u Pantheonu. Svi franceski i inostrani listovi posvećuju duge članke slavnom piscu, koga označuju najvećim Francezom novoga vremena. Bezbrojne sažalnice stizavaju sa svih strani udovi i franceskoj vladi. Svi označuju Franceova djela najljepšim spomenikom franceske literature.

Pismo iz Jugoslavije

U Zagrebu, dne 18. okt. 1924.

Lišće žuti... - Naši studenti. - Put Frana Petrinovića. - Meštrović. - Izložba automobila. «Majka i dijete».

Jesen stiže... Zapravo, ona je tu već dugo, ne mi je ne zapazismo. Dani su bili vedri i topli. A jutros osvanusmo u magli. Studena je, griska nam prste i uvjerava nas, da je suncu odzvonilo. Ali nemaju pravo koji govore, da je jesen «tužna». Po čemu bi bila tužna, kad je to vrijeme berbe, zrelosti i obilja! Zapjevao je mladi mošt po «goricama», voćke se zgobile teške i krcate.

I Zagreb je oživio. Navrveli opet sa svih strana ljudi, koji ga ostavljaju samo preko ljeta. Osjeća se svagdje, da mu sad srce kuca jače. Opet se otvorila kazališta, koncertne dvorane i škole. Sveučilište je bučno. Nagrnula koja hiljada novih slušača. Stari ih prepoznaju po tome, što ih — — ne poznaju. Vidi se na njima, da su to visokošolski regruti, da im je sve novo, no, i to je i smješno i zgodno na njima. Univerzitetska zgrada se lijepo obukla i uredila. Ima pedeseti rodjendan! Treba svečarica da ga proslavi, samo se predugo sprema. 50-godišnjica otvorenja sveučilišta navršila se ovoga mjeseca, ali slavit će se istom u proljeće. Šta ćete! Univerza je ženskoga roda, pa je zakasnila!

Zagreb se bez onih hiljada studenata ne može zamisliti. Bio bi odviše tih i neveseo. Ali onaj tip vječnoga studenta, bradatog badavadžije sa dvadesetak i više semestara (školskih polugodišta) je izginuo. Ubio ga rat, druguda i kod nas. Današnja akademska omladina je radinija. Ne smije i ne može da gubi godina, iz prostih ekonomskih razloga. Vrijeme je skupo i djaci gledaju, da što prije svrše, pa da u životu zauzmu svoje mjesto.

Javljamo prekasno — no bolje tako, nego nikako, da je nedavno boravio ovdje i u većim gradovima Jugoslavije čuveni iseljenik, Dalmatinac g. Frano Petrinović, južno-američki milijarder. Uz Mihanovića i Paska Baburice to je najpoznatije ime jugoslovenskih iseljenih dobrotvora. Stupio je u dodir s najvažnijim industrijalnim i kulturnim krugovima. S gradskim načelnikom zagrebačkim razgovarao je o velikom zajmu, što bi ga on pružio gradu Zagrebu. Obećao je, da će na svojim brodovima, koji plove oko Amerike, prirediti jednu šestmjesečnu propagandističku izložbu Jugoslavije. Tom zgodom imat će putnici prilike da vide na tim brodovima izložene primjerke jugoslovenske produkcije, kao i djla domaćih umjestnika. Istodobno Petrinović je zamolio beogradsku vladu, da mu pruži potreben broj domaćih pomerskih oficira, koje bi on, kroz to vrijeme na spomenutim brodovima smjestio. Za njih bi to bila odlična škola.

(Nije s tim u vezi, ali po predmetu spada ovamo povoljna vijest. da je ovih dana otputovao u Ameriku proslavljeni kipar Ivan Meštrović, u pratnji našega Istranina, g. Milana Marjanovića, da tamo ponovno pokažu, na kako visokom stupnju stoji domaća slavenska umjetnost).

Opet je Zagreb doživio jednu novost. Od 11. do 15. o. mj. održala se ovdje medjunarodna izložba automobila. Amerikanac Ford navijestio je vrijeme, kad će se fabrikacija automobila tako usavršiti, te će svaki gradjanin moći da se vozika u svojim vlastitim motornim kolima. I doista, već se danas mali Fordovi automobili kupuju za samih 350 dolara! Na prostoru «Zagrebačkog zbora» bilo je izloženo oko 400 raznih motornih vozila. Osobito su se svidjala kola poznate italijanske firme «Fiat». Ako ništa drugo, ova je izložba bila zanimiva i svjedoči, da Jugoslavija sve više i više ulazi u kola svjetske trgovine.

Ako Vam izložbe nisu već dosadile, želite li čuti još o jednoj?

Na redu su jugoslavenski liječnici. Naime, ne radi se o kakovoj izložbi liječnika! Oni su samo, da korisno proslave pedesetgodišnjicu opstanka «zbora liječnika Hrvatske itd.», priredili lijepu i vanredno poučnu izložbu pod imenom «Majka i dijete». Danas je bilo njeno otvorenje. U svjetlim prostorijama «Umjetničkog paviljona» prikazana je slikama, medicinskim preparatima i aparatima važnost skrbi oko majke i oko djeteta. Jasno je predočen način, kako se mora i kako se ne smije postupati s rodiljom i novorodjenčetom prije i poslije poroda. Čega i kako se treba čuvati u časovima, koji su za budućnost djeteta od osudne važnosti. Prikazane su strašne nasljedne bolesti, s kojima dijete može doći na svijet i kako im se, ako je moguće, može izbjeći.

Ova će izložba proputovati čitavom državom, da pouči narod. Nama može biti samo žao, što joj ne će biti moguće da dodje i u Istru.

Hrvoje M-ć.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Fabrika od sugra. - Guida di Fiume. - Che jeeeente!...

Danas se Ninetta otresla na mene:

— Već mi urtevate nervi s temi vasemi vrazjemi reckemi fandonijami. Ca ne morete pisat ca veselejega?

Pa pisao bih ja i veselje stvari!... I već sam kušao, da ih i napišem. Ali što ću? Jedva bih počeo, i već bih morao da okrenem. Ne će zub nego na skrbinu, ne će moje pero nego na mizeriju.

O toj mizeriji pišu najzada sve italijanske novine, i one najveće. I svi pjevaju istu pjesmu:

Kiša pada
Rijeka propada.....,

i svi predlažu, što bi se moralo učiniti, da se naš nesretni grad izvuče iz ove strahovite nevolje. I već je tih predloga palo toliko, da se čovjeku od njih glava puši. Svi pišu, pišu, pišu, a Rijeka čeka, čeka, čeka. Dr. Mario Griffini, jedan gospodin, koga ja ne poznam, a valjda ni vi, piše u «Corriere Adriatico», da će domalo početi da radi tvornica, u kojoj će se izradjivati predmeti od sugra... To je, kako vidite, doduše mnogo, ali još nije sve. Taj isti Griffini veli, da bi trebalo na mjesto starih, ugaslih tvornica otvoriti nove. Onima, koji vele, zašto da ne provedu to sami Riječani — doktor Mario odgovara: jer na Rijeci nema novaca. A zašto nema novaca? Zato, što naši Fiumanci ulažu svoje glavnice u Jugoslaviju, gdje, kažu, da dobivaju 18%. Kako ćeš kod takovih prilika da ti na Rijeci niču nove tvornice i druga nova industrijalna poduzeća?

I Ninetta bi htjela, da ja pišem veselije stvari! Kako mogu ja da pišem veselije stvari, kad moji Fiumanci, po celom svijetu razglašeni kao najžarčiji patrioti, ulažu svoje kapitale vani umjesto da ih upotrebe u industrijalne svrhe svoga rodjenova grada? I to za pišljivih 18%! Neka govori Ninetta što hoće, ali ako ovako potraje, ja ću izgubiti svu svoju vjeru u patriotizam mojih «concittadina.»

Puno sretniji nismo ni u pismoznanstvu. Ovih dana izišla je ovdje jedna knjižica: «Guida di Fiume». «Riscossa» veli, da ta «Guida» ne vrijedi ni pišljiva boba; ona da vrijedja i žive i mrtve. Eto, pa piši «Guide»! Ta ista «Riscossa» ruga se onim riječkim pismoznancima, koji su skrpali onu «Guidu», što su u nju uvrstili slike nekih ljudi, koji da ne zaslužuju tolike časti. Tako na priliku prigovara, što se u «Guidi» štampala slika Belašića, koji da je bio izviždan u dvorani gradske vijećnice, jer da se nije slagao s d'Annunzijem, dok je ovaj bio na Rijeci. Ruga se «Riscossa» i zbog slike bivšega sindaka Roša, koji da je za vrijeme Austrije učinio nešto, što ne bi bio smio. A ljuta je «Riscossa» i na to, što u «Guidi» figuriraju slike nekih žena, o kojima «Riscossa» drži, da nisu baš osebito «benemerite». Ja sam te slike pogledao i moram reći, da medju njima nisam našao Ninette, a to je očita nepravda.

Kako vidite, mi ovdje na Rijeci postajemo sve manji i manji... Jednom, a tome nije baš ni davno, pisali su o nama razni «libri verdi», «libri gialli», «libri rossi», a sada se pišu samo nekakve mršave «guide» i na njih se psuje sa svih strana!

Najteže se osjećaju pogodjeni d'Annunzijevi legionari. Njih ima još uvijek dosta na Rijeci. I previše. Oni se i najviše tuže u svojim novinama. Njima da vele Riječani: — Za vas ovuda posla nema — «tornate al vostro paesello, che è tanto bello!...» A legionari odgovaraju: — Mogli ste nam to prije reći, ali vi ste nas zvali i zadržavali, dok je to išlo u račun vašemu fijumanskom afarizmu!

Još je legionarima najgore, kad na Rijeku dodju kakvi kongresisti iz Italije. Koga će te naći tima milim gostima uz bok na kolodvoru, na ulici, u kazalištu, na banketu? «Le solite canaglie», koje moraju da nestanu s javnog poprišta, — ljuti se «Riscossa», pa nastavlja:

— Ah ljubljeni kralju Italije, koji si, došavši na Rijeku, donio nama pozdrav otadžbine, da ti je znati, koliko je nečistih ljudi bilo oko tebe! (quanta impura gente c'era intorno a te!) Ah ljubljeni kralju, kakova bi to sramota bila, kad ne bi Rijeka imala boljeg predstavnika od onoga, koji je bio doveden pred tvoje jasno lice i tu ostao pola sata...»

Na koga ovo šiba «Riscossa»? Da li na staroga Grošića ili na Roša ili na Zenellu? Ta svi ti veliki Fijmanci bili su u svoje doba dovedeni pred kralja i ostali su tamo i po više od pola sata...

I još će Ninetta, «da pisem ca veseleje!...»

Rokac.

IZ ŽBANDAJA.

Početkom tek. školske godine došle su k nama dvije italijanske učiteljice. U školi podučavaju samo u italijanskom jeziku. Ali smo zahtijevali, da se naša djeca barem u nadodanim satovima poučavaju u materinskom jeziku. Nadali smo se, da će školske vlasti obzirom na postojeći zakon uvažiti našu molbu te narediti ovdješnjim učiteljicama, da podučavaju našu djecu u materinskom jeziku. Medjutim naša nada nije se ispunila. Školske vlasti išle su preko naših molbi na dnevni red. I tako danas ne čujete nijedne srpsko-hrvatske riječi u našoj školi. To nam je najbolji doka, da smo mi izvan zakona. Za nas postoje zakoni samo onda, kad moramo plaćati visoke poreze i takse i kad moramo šiljati sinove u vojništvo. Onda gospoda poznaju čak i srpsko-hrvatski jezik. Žalosno, ali istinito.

IZ PULE.

Ovih je dana stigla u našu luku amerikanska ratna ladja «Pittsburg» sa 1000 momaka na brodu. Imala je da izvede nekoje popravke i išla je u «dok», ali je isti dan opet izašla. Društvo «Scoglio Ulivi» zahtjevalo je ogromne cijene. Nije ni čudo, kad ima na «Scoglio Ulivi» više upravitelja i činovnika nego radnika, i to takvih činovnika, za koje je ona služba samo «sinekura». Ima vrlo uglednih ljudi, kao na pr. Stanich, Rizzi i drugi, koji mjesečno dobivaju fiksno 10—12.000 lira; ima i drugih činovnika (bez posla), koji primaju 6000 lira mjesečno, t. j. više u jedan mjesec nego radnik u cijeloj godini. Radi toga i cijene za popravak i za gradnju uopće moraju da budu visoke. Amerikanci ne će više ovamo doći. A kad pomislimo, da je bilo na brodu 1000 momaka, koji bi bili ostali ovdje 3—4 tjedna, onda dolazimo do zaključka, da je našim Puležanima izbjegla lijepa svota novaca. Isti ljudi, koji se tamo sove, vikat će sutra, da sve propada, a kad tamo sami rade proti interesima grada i okolice.

IZ BUZEŠTINE.

Mi smo roditelji školske djece učinili svoju svetu roditeljsku i narodnu dužnost: molili smo da se naša djeca uče i srpsko-hrvatski u našim školama. Mi smo to učinili, jer je to nama dozvoljeno i po zakonu, koji ne će nit smiju učitelji, ravnatelji i školske oblasti da bacaju pod noge. Mi smo potpuno osvjedočeni, da se naša djeca jedino u materinskom jeziku mogu da nešto nauče. Nadamo se, da će se već sada početi učiti srpsko-hrvatski naša djeca svijû školâ i sviju razreda, to više, kad i sêm zakon to predvidja. — Nek se ne reče: čekajmo, da vidimo, što će kazati školske oblasti, koje se ne mogu nit smiju postaviti proti zakonu i proti učenju materinskog jezika u školi. Kad se škol. oblast i škol. ravnatelji ne mogu nit smiju protiviti zakonu i našoj roditeljskoj pravici, zato smo uvjereni, da se ne će odgadjati sa poukom u srpsko-hrvat. jeziku. Molimo još sve naše roditelje, da mole podučavanje u srpsko-hrv. jeziku, ako još nisu toga učinili. Nikad nije prekasno moliti.

IZ MOVRAŽA KRAJ BUZETA.

Mi se dosada još nismo javili u «I. R.» premda je mnogi od nas vrlo rado čita.

Mnogošta bi imali kazati, jer su mnoge nevolje, koje nas tište, no ograničiti ćemo se na jedno. Naše je selo vrlo odaljeno i od puta i od željeznice. Zato je naše selo već prije rata vrijedilo za učitelje ono, što i Sibirija za vrijeme carizma. Pa kad su već školske vlasti imale tako ružan pojam o našem selu, to bismo barem mi morali nastojati, da olakšamo bijedu našim učiteljima. Koliko nacrta se je već izradilo za zgradbu škole, a danas smo nažalost još uvijek bez nje! Tko je tome kriv? — Sloga. Danas, kad dodje k nama učitelj, mora se vucariti po selu i tražiti sebi stan i hranu. Zar nije to sramota? Šta radi naš seoski župan? Kako da se nije priskrbjelo u trim mjesecima za osnaženje škole, nego se je to počelo, kad bi morala početi već škola?

Ovih nas dana zapušta naš dosadanji g. učitelj, a na njegovo je mjesto već došao drugi. — Bio nam je dobar savjetnik, uvijek veseo i šaljiv, zato se vrlo teško razstajemo od njega. Želimo mu više sreće, nego je imao kod nas, a novodošlomu g. učitelju iz srca kličemo: dobro nam došao!

IZ ROČA.

Reć bi da nas načelnik cavaliere Massalin hoće da ove godine sasma ukine hrvatsku dvorazrednu školu. Doduše k nama je i ove godine došla učiteljica Kvirina Koljevina, ali bojimo se, da ona ne će imati toliko odvažnosti da ne popusti g. sindaku. Mi znamo samo to, da gdjica učiteljica jest imenovana da uči srpsko-hrvatski našu hrvatsku djecu, a i to, da uči srpsko-hrvatski jezik djecu 1. i 2. godišta (razreda), koji su razredi sada italijanski. Ne znamo, tko je ovlastio g. sindaka da ukida ili hoće da ukine našu hrvat. školu. Govori se, da su **neki** (koji su to?) uložili molbu za ukinuće hrvatske škole. Ako to hoće par porodica i podrepnjaka, to još ne znači, da smo suglasni svi općinari. Mi smo na Roćštinu — osim par izuzetaka — svi složni i jedinstveni u tome, da nam i nadalje ostane hrv. škola, dotično da nam se sva naša djeca u svim razredima podučavaju i u materinskom jeziku. Zato neka ne misli g. Massalin, da on može sam samcat i na svoju ruku bez znanja i odobrenja naroda i općinskog zastopstva ukidati hrv. škole, otvarati nove ital. škole, te udarati nove općinske namete. Pa valjda nismo u Africi medju Crncima! Pozivljemo sve naše ljude, da dobro paze što se čini na općini proti nama, i našemu narodu. Prije ili kasnije mora da dodje i kod nas uzao na češalj.

Franina i Jurina

Jur.: Nebore, gremo ti ja i još moji dva kumpanja po pute, kada ti nas najedanput fermaju karabinieri. Bilo ih je šest.

Fr.: Ča šest?

Jur.: Baš šest. Kada su stali pred nas, jedan je od njih zavapil: — Alberdo! Sužo le mani! A mi — ča ćemo, ča ne ćemo, — dignemo ruki gore, a karabinieri ti nas pipaju najprvo desno pak levo, pak gore — dole, dokle nas nisu sveh dobro opipali.

Fr.: A su ča našli?

Jur.: Su — nevoju! Ja sam imel jedan tempelarin, ma mu je lamica merila samo tri centimetri, zato mi ju j' pustil. Da j' bila malo veća, ki zna, ča bi se bilo s manum pripetilo.

Fr.: Onputa su vas trebeda pustili?

Jur.: Prej su nas pitali ki smo, ča smo i otkuda smo. A mane je rekal jedan od njih: — Avete una faccia d'un vagabondo...

Fr.: No sada! — a ča si pak ti njemu nato?

Jur.: Rekal sam mu: — Ter la ga rajon! Mi son šempre atorzio, e mai a kaža. Onputa smo se obrnuli i šli ča.

Fr.: Ma reci malo ti mane, ča mi ga je to?

Jur.: A vej si ga vrag! Ja sam čul, da su jednemu šavcu zeli i škarice zi žepa, aš da nima porta armi, a jednega kmeta da su zapisali, zač da j' sobum imel jednu koseričicu, ku je jedanput od Kranjca na samnje kupil za tri šoldi.

Fr.: Bi se vrag smutil! Ma ča j' to?

Jur.: Ja ne znam ča — ma ovo ne diši po dobrem. Bi reć, kako da ni neč pravo va rede va ovoj Italije.

Fr.: Nekako se previše mej sobum barufaju i ubijaju. Jedan dan Casalini, drugi Locatelli i sve tako. Ni dneva, da njim ka ter ka glava ne ostane krvava, i sve radi te nesrećne pulitiki. A mane se pari, da ni Mussolinu ne cvatu već ćrešnji kako jedanput.

Jur: Ja — dragi moj! Na svete ni niš stalnega, pa ne će bit ni Mussolini ni njegov fašizam. Sve ima svoj kraj.

Fr.: Dobro je! Ja znam, da ni još nijedan ministar na svete bil večan, pak ne će bit ni Mussolini. Ma jedno je, ča ja ne morem nikako razumet. Ča ga imaju njigovi karabinieri s našemi tempelarmi? Ni miga Mussolini lapiš, da ćemo ga s tempelarinom ospičit!

Jur.: Pak jušto mi, ki smo tihi i mirni, kako janjci, baš kako da imamo va krve ne tri tisuća, nego puneh deset tisuc let kulturi.

Jur.: Ja — to ti sve malo smrdi po onoj: kega kačka uji i kuščerice se boji. Ja ti sopet govorim: zrak ni čist. Ni i ni!

Fr.: A ter ni, bormića, ni drugdere. Na, pogledaj samo Kinu, kako se tamo tuku i ubijaju.

Jur.: Tamo se pak krv proleva na potoki.

Fr.: A ča je pak i onem Kinezom prišlo najedanput va glavu?

Jur.: Ča i drugem. Ponemeli i oni, kako i njihovi kolegi va Europe. Tamo se je našel jedan jeneral, kemu je najedanput prišlo va možjani, da bi i on otel bit — Mussolini.

Fr.: Tako ti broda! A kako se zove ta jeneral?

Jur.: Wu Pei Fù.

Fr.: Kako zlodeja?

Jur.: Wu Pei Fù — ča si gluh. On ima okolo sebe nekoliko rejimenti mladeh ljudi, ki po kineški pivaju: eja eja alalà! i pucaju na svoji protivniki, to će reć na drugi Kinezi, s kemi zapoveda jedan drugi jeneral.

Fr.: Ma ča ni Kina republika?

Jur.: Aj je, već puneh dvanajst let.

Fr.: Pak sa svem tem se i tamo krv proproleva! A neki ljudi govore, da je republika svega sveta dika.

Jur.: Je — sakrabojska dika! Kako i ona republika va Portugale, kade se republikanci mej sobum dave kako i mački.

Fr.: A ča dela pak on presednik kineške republiki, dokle se njigovi jenerali onako dave?

Jur.: Ča dela? Sedi i pije kineško tè. Ča je njemu stalo za onu krv, ka se proleva. Ča bude manje Kinezi, njemu će bit lep-

Tako računa on, a ja mislim, da tako najn i drugi presedniki od republik. ...al sam, da se tuču i tamo okole Crnog mora, tamo blizu grada Batuma. Ki ...e da pak njim mira?

Tamo su boljševiki, ki se mej sobum ...

Na ter komuništi i boljševiki su svi ... gveri.

Ja na harte i na besedah.

A ča se pak ono meša d... va B...skoj?

I Bugari bi reć da su zgubili busulu. I se mej sobum kolju, kako i zveri. ... nekoliko vremena ubijen je i on ...ksandrov iz Maćedonije, ki je bil ve... neprijatelj Jugoslavije.

Zato je pravo, da ga je Bog kaštigal. I ... neka bude svakemu bratu, ki kopa ...b pod svojim rodjenim bratom.

Amen ... tako budi!

IZ GRACIŠĆA.

...ih nam dana htjedoše premjestiti našeg ... gosp. župnika Mavrovića ... tamo ne... u Kopar. Hvala biskupskom Ordinari... da nam ga je ipak ostavio na naše veli... veselje. Imademo barem tu utjehu, da u ...dama i drugim blagdanima čujemo pro...ed u našem materinskom jeziku. Crkva je ...ek dupkom puna našeg svijeta, koji vrlo ...ano slušaju propovjed u svojem jeziku.

...ole i naše učitelje nam oduzeše, a sada ...aju naša mila dječica slušati pouku u tu... nepoznatom jeziku. Kakva im korist od ...?

...emo da su i na naše gračišćansko polje ...ali jednu italijansku učiteljicu, koja niti ...pozna našeg jezika. I ta dječica bit će ...na!

...zadnje vrijeme doznasmo, da je prestao ...ati u crkvi naš dosadašnji orguljaš i trgo...g. Ukše, koji se je ovako izrazio: ... Ja ... više da sviram u crkvi Hrvatima, jer slušajući muziku uživaju ... Evala mu! Ta ...onako ne razumismo, što pjeva. Zato nam ...svejedno da li svira ili ne. Samo mu prepo...mo, da bude malo pametniji, da ne govori ...ama. On kao trgovac prima novac iz žu...e seljačke ruke, koja ne može da bude ...kena nego li hrvatska. Ali i mi seljaci tre... da budemo malo pametniji. Nemojmo imati ...la s takovim ljudima, koji nas mrze i pre... i koji se hrane našom mukom. Bježimo od ...

IZ KRMEDA.

Pred nekoliko dana poslaše nam u Krmed ... učitelja. Taj učitelj ne pozna našeg je...a. Roditelji školske djece ne će da šalju ...cu u školu. Uslijed toga poslaše nam amo ...vet karabinijera sa njihovim zapovjednicima, ...ji hoće da prisile narod, da svoju djecu ša... u italij. školu. Jedan brigadir iz Sv. Vin...nta uhvatio je na cesti jednog starca za ru...v od košulje te mu ga rastrgao veleći: Za... ne šaljete djecu u školu? Jadni starac od...vori: Kad se ponovno otvore hrvatske ...le, onda ću i ja slati djecu u školu, ali pri... nikada! Moja djeca nemaju vremena, da ...lavadže. A vi, gospodo karabinieri, učinit ...e bolje, da tražite tatove, nego da poštenim ...ima prekidate odjeću!

Evala takovim starcima!

IZ RAKITOVCA.

Maj ti je čudan ovaj svijet, a napose naši novi ...dari! Sv... sve ne pokušaju ... da što više ...će naše učiteljstvo. ... Prije svega mora... javiti pretužnu vijest, da nas je za uvijek ...stio onaj famozni italijanski učitelj i oti... a Račice. Nadamo se, da ne će ni tamo ...viti čudesa, kao što ih nije mogao ni kod ...

Nego žao nam ipak, da što nije uspio kod ... muških, to je donekle kod ženskih. U tom ... je uistinu pravi specijalista. Odnio nam ...m djevojku, akoprem kažu, da ima negdje ...dni zakonitu ženu. Mondo birbante!

...o je, da ga više ne vidimo. Sada je došao ...ma jedan naš narodni učitelj, koji je znao ...atko vrijeme pridobiti srca naših malih. ... li razlika medju našima i njihovima! ... i noć.

...dnovato je i to, da je školska vlast ime...la mnoge učitelje, koji su već 2—3 godine ..., a zaboravila je na mnoge, koji su bili ... službi, a danas čekaju dekrete. Ovi jad...bode svakim danom u Trst na provedb...t i uzalud troše vrijeme i novac. E lukavi ...m, no ni mi nismo bedasti, a da ne bi to ...razumijeli. Oni rade po zacrtanom progra... ne obazirajući se na zadana obećanja. ...o mi im dovikujemo: Manite se čorava po...er mi ostajemo i nadalje čestiti Slaveni ...nakar i ... analfabete.

Gospodarstvo

DA LI SE ISPLAĆUJE PERADARSTVO U ISTRI?

...esto puta čujemo, da se naši gospodari ...aju sa svojim ženama radi kokoši. Žene ... da goje kokoši, a muževi se tuže i jadi... da od kokoši nemaju nikakve koristi, ... samo štete.

Šte će mi kokoše! ... vele naši seljaci. ... vrijedi žito i kukuruz, što ga pozoblju ...ši, nego li ono, što dobijemo za jaja i pi... Ako nam žene prodaju koje jaje i pile, ... ih prodaju? Predaju ih trgovčiću na ... ili Šavrinkama i Vodnjankama, koje obi...selima, pa dobiju nekoliko lira, od kojih ...amo nikakve koristi.

... seljaci imaju pravo. A nemaju sasvim ... ni oni, koji vele, da je peradarstvo za ...eg seljaka neko nužno zlo. I jest briga, po... trošak, a mala korist.

Oni seljaci, koji stoje blizu grada mogu iz peradarstva još nekako izbiti koristi, dok se onim udaljenim peradarstvo uistinu često puta ne isplaćuje. Seljaka dosta skupo stoje i jaja i pilići, što mu se izlegu kod kuće. Djeca nose jaja u dućan za najnužnije kućne potrebštine: sol, ulje, sapun itd. Žena proda pile i po koje jaje, pa kupi mužu paklić duhana ili škatulicu tabaka za nos, a sebi kakove sitnice i evo ni pileta, ni jajeta, ni novaca.

A ipak bi mnogo naših seljaka moglo da plati cijeli svoj izravni porez utržkom za jaja i nekoliko pari pilića. Njemačka je još prije rata izvažala jaja iz Austro-Ugarske, Italije i Rusije godišnje preko 100 milijuna maraka u predratnoj vrijednosti. Iz Italije se danas najviše jaja izvaža u Njemačku i Švicarsku. Vrijednost tih jaja može da čini po današnjim cijenama nekoliko stotina milijuna lira godišnje. A i gradovi troše sva sila jaja.

Kako vidimo, danas je trgovina jajima agronna i medjunarodna. Ona nosi mnogima lijepu dobit. ... jest mnogima, samo ne proizvoditelju, našem seljaku, kako to gore spomenusmo. Seljak ne može da sakupi niti nekoliko stotina svježih jaja, da ih pošalje na koje veće tržište, ali ih zato sakupljaju razni trgovčići, Savrinke i Vodnjanke, koje obilaze naša sela, pa sve to šalju na velika tržišta. Zato može seoskim gospodarima peradarstvo biti korisno samo onda, ako perad i jaja prodaju sami, zadružno, na velikim tržištima.

Gdje postoje kakve nabavne zadruge, tamo mogu seljaci jednostavno putem ovih sakupljati i na veliko prodavati jaja. Gdje takovih zadruga nema, kao na pr. u Istri, tamo mogu seljaci osnovati posebnu zadrugu za prodaju jaja i peradi.

Svrha takovih zadruga jest, da seljaci jaja i perad zajednički na veliko prodaju trgovcima u velikim gradovima ili onima, koji jaja izvažaju u inozemstvo. Time seljaci mimoidu pretržce, pa jaja i perad skuplje unovčuju. Seljaci ne će biti ovisni o seoskim trgovcima, od kojih često dobivaju u zamjenu za mnogo jaja malo i loše robe.

Poslovanje je zadruge za predaju jaja i peradi posve jednostavno. Treba da ima jedno glavno a prema potrebi i nekoliko pomoćnih sabirališta, kamo valja da članovi donesu svježa i čista jaja, jer se takova u gradovima najradije kupuju.

Zadruga plaća jaja obično po komadu, no neke zadruge plaćaju po veličini t. j. veća skuplje a manja jeftinije. Veličina jaja mjeri se tako, da se jaje pušta preko prstena raznih odredjenih veličina. Ima zadruga, koje plaćaju jaja po težini. Drugi i treći način plaćanja su u toliko bolji, što će peradari nastojati, da drže takove kokoši, koje nesu što veća jaja.

Nečista, zamazana jaja ne smije zadruga preuzimati, jer nečistoća na lupini brzo pokvari tek jajetu.

Ukoliko zadruge ne bi mogle sva jaja prodati u svojem kraju, na obližnjim tržištima, mogu ih slati na veća središnja tržišta. Ova tržišta se ugovorom obvežu, da će sva poslana jaja od zadruge preuzimati, pa tako zadruge nisu prinuždene prodati nikomu uz niže cijene od onih, što ih središnje tržište zadruzi tjedno stavi. Središnja tržišta plaćaju najvišu cijenu.

Perad šalje zadruga živu u velikim kavezima na velika tržišta. Tamo trgovci kupuju veće partije, dadu ih poklati, drob izvaditi, perje u glavnom očupati (na glavi i krilima ostavlja se nešto perja), pa se tada takova perad prodaje u dućanima. Perad se prodaje na kilograme.

Tek zadružnom prodajom jaja i peradi doći će i naši istarski seoski gospodari do uvjerenja, da peradarstvo može da bude unosna grana gospodarstva, pa će svoje peradarstvo još i proširiti.

Mala seljačka škola.

Skupoća u svijetu.

Poslije rata još uvijek se bore sve države proti skupoći. I dok je samo nekima pošlo za rukom da zaustave poskupljivanje i cijene svedu na mjeru prama stanju robe na tržištu, to nisu mogle postići mnoge druge države u Evropi. Val skupoće još uvijek nepravilno zapljuskuje, sad jače, sad slabije pojedina tržišta i nikako da se smiri, da se ustali.

Stanje cijena u svijetu s interesom prati svaki čovjek, a mi znamo, da mnogi naši čitatelji nemaju prilike, da čitaju one novine, koje se potanje bave tim pitanjem, pa zato donašamo po italijanskim trgovačkim novinama ovaj prikaz o skupoći, u svrhu da se čitanjem okoriste i naši ljudi.

Upozorujemo da broj 100 oveg iskaza skupoće predstavlja vrijednost odnosno cijenu neke stvari u julu god. 1914., a označeni broj za dotičnu državu predstavlja cijenu za istu stvar u julu 1924.

	julu 1914.	julu 1924.
U Sjev. Americi	100	150;
" Engleskoj	"	181;
" Franceskoj	"	514;
" Njemačkoj	"	135 milijarda
" Italiji	"	568;
" Austriji	"	18 000;
" Madžarskoj	"	22.668;
" Čehoslovačkoj	"	1.036;
" Švicarskoj	"	182;
" Nizozemskoj	"	156;
" Danskoj	"	233;
" Švedskoj	"	162;
" Španjolskoj	"	180;
" Kanadi	"	153;
" Japanu	"	218.

(Za druge države nisu izrečeni podaci.)

Cijene, koje smo označili za pojedinu državu, vrijede za sve vrsti robe uopće, ali ima neke robe, na pr. tkanina, koja je za 30 do 40% skuplja skoro u svim državama nego pokazuje označeni broj za robu uopće.

Kako vidimo, mòra skupoće pritište cijeli svijet, gdje jače gdje slabije, i mnogi narodi teško kroče pod njezinim teretom, a bez izgleda da će se to stanje tako brzo srediti.

Kako se uništavaju gliste.

Kako je poznato, gliste nam nanašaju velike štete nesamo u vrtovima, nego i na sjenokošama. Mnogi bi tu neman najradije uništili, ali ne znaju kako. Zato držimo da ne će biti na odmet, ako im dademo jedan savjet. Gliste se najlakše odstrani iz vrtova i sjenokoša na ovaj način: Uzme se veliki kotao i napuni vodom i orahovim lišćem, pa objesi nad vatru i pusti da se kuha barem pol sata. Zatim polij zemlju, gdje su gliste, tom vodom, pa ćeš vidjeti da će brzo nestati glista.

Kako se uništavaju gusjenice na kapusu?

Više puta se dogodi, da se pojave na kapusu male gusjenice, koje uništavaju kupusovo lišće. Iskustvo je pokazalo, da se te gusjenice najlakše odstranjuju iz kupusa pomoću vapnene vode. Tom vapnenom vodom poškropi se lišće od kapusa, na kojem stoje gusjenice. Nakon par dana nestat će svih gusjenica, koje su prije uništavale kapus.

Uzgoj loza na kojima se uzdrži grožđje svježe do Božića.

U novije doba uspijelo je prof. Longu, direktoru loznog rasadnika u Velletri (Italija), nakon višegodišnjeg rada da selekcioniše nekoliko stolnih vrsta grožđja, što kasno dozrijevaju, a otporne su proti raznim bolestima i nepogodama tako, da se svježe grožđje na njima uzdrži sve do konca decembra, a i u jenaru potpuno svježe na otvorenom. Italijansko ministarstvo poljoprivrede shvaćajući važnost i veliku korist od ovog novog načina uzgoja, stavilo je za ovu svrhu 70.000 lira na raspolaganje, da bi se ovaj način proširio te da bi se tako kod njih mogla razviti vrlo unosna trgovina kasnog grožđja.

Prof. Longo temelji svoj način uzgoja na tome, da se grožđje može duže vremena uzdržati zdravo i svježe samo ako je pogodovano vremenom (zrakom) i ako se nalazi u stalnoj udaljenosti od tla. Prve svoje odrine (špalire) napravio je u visini od tri metra, dok u zadnje doba pravi konični odrinu u visini od 6 do 7 m., t. z. lizni-hangar na površini od pol hektara.

Računa se, da će ovaj othvat, čim loza stupi na rod, davati zavodu oko 20.000 lira godišnje.

Svjetska proizvodnja vina prije i poslije rata.

Srednja proizvodnja:	prije rata (hektolitra)	poslije rata (hektolitra)
Italija	16,016 000	35,883.000
" (nove pokrajine)		37,130 000
Austrija	4,192,000	479,000
Srbija	279.000	—
Jugoslavija	—	3,606.000
Ugarska	4,273.000	3,494.000
Rumunjska	1,117 000	2,232 000
Besarabija	500.000	—
Bugarska	793 000	599.000
Čehoslovačka	—	369,000
Luksenburg	48,000	450.000
Njemačka	1,763 000	2,335.000
Franceska	46,450 000	56,808,000
Švicarska	448.000	510.000
Španija	14,863.000	23,043 000
Grčka	3,231.000	2,207.000
Alžir	7,903.000	6,843,000
Tunis	346 000	131.000
Ujed. Amer. Države	341.000	738.000
Argentina	4.482,000	5,212.000
Čile	2,118 000	1,927.000
Australija	239.000	412 000
Uraguaj	165,000	272.000

Pod vinogradima nalazilo se je prije rata 8,727.400, a nakon rata 8,541.300 hektara zemljišta.

Politički pregled

Pred otvorenjem italijanskog Parlamenta i senata te proslavom treće obljetnice fašističkog pohoda na Rim.

U Rimu se drže sjednice ministarskoga savjeta i velikoga fašističkoga vijeća. Ministarski je savjet zaključio, na prijedlog Mussolinia, da se Parlamenat sazove 12. novembra, a senat nekoliko dana kasnije. Dnevni red parlamentarnoga zasjedanja ustanovit će se naknadno. Veliko fašističko vijeće donijelo je rezoluciju, da se treća obljetnica fašističkoga pohoda na Rim obavi na najsvečaniji način i da se pozovu na proslavu sve stranačke organizacije u zemlji. Po odluci velikoga fašističkoga vijeća položit će toga dana, 28. ovoga mjeseca, zakletvu kralju i fašistička narodna milica. 29 ovoga mjeseca održat će se u cijeloj Italiji propagandističke fašističke konferencije, na kojima će se govoriti o važnosti pohoda na Rim i prikazati djelovanje fašističke vlade. Općinska i provincijalna vijeća fašističke stranke održat će vanredne sjednice dne 30. ovoga mjeseca i toga će se dana održati smotra italijanske avijatičke eskadre, a naveče velika manifestaciona skupština. Fašisti pripremaju svečanosti na veliko, jer se nadaju, da će time učvrstiti svoj pokolebani položaj. Iz Rima se javlja, da će Mussolini 8. in 9. novembra, 3 dana prije otvorenja Parlamenta, prisustvovati velikim fašističkim svečanostima u Cremoni, i da će prisustvovati otkriću spomenika Leonidi Bisolattiju. Ova se namjera Mussolinija naročito komentira, jer je Bisolatti bio protivnik svima nasilničkim elementima, a zatim i za to, što je Bisolatti zagovarao italijansko-jugoslovenski sporazum i saradnju. Mussolini se, kako se vidi, očajno upire da se održi na površini, usprkos zaključka liberala na kongresu u Livornu za uvjetnu saradnju s fašizmom. Što više: on polaže veliku nadu u raskol u liberalnoj stranci. Medjutim kako danas stvari stoje, do tog raskola, kako ga zamišlja Mussolini, ne će doći. Ovih dana imali su liberali desničari svoju sjednicu, na kojoj su zaključili, da će i nadalje podupirati fašističku vladu, obrazovati posebnu parlamentarnu grupu nacionalno-liberalne stranke, ali uz uvjet, da vlada uguši sva nasilja i da povrati zemlji prvotni mir i slobodu. Osim toga liberali desničari naglasuju, da nema smisla da se posvema cijepaju od liberala ljevičara, jer da ionako i jedni i drugi idu za jednim te istim ciljem — za uspostavom mira, reda i slobode —, pa da nije isključena mogućnost, da jedinstveno istupe u Parlamentu. Iz toga se jasno vidi, da su Mussolinijeve nade preuranjene.

Jugoslovenski kralj Aleksandar — čuvar sv. groba.

Minulog tjedna deputovala je u Beograd jerusolimska deputacija, koja je došla da ponudi jugoslovenskom kralju Aleksandru protektorat sv. groba i zaštitu 240 milijuna pravoslavnih. Ovu je titulu imao prije bivši ruski car, a u katol. svijetu sličnu titulu ima španjolski kralj kao zaštitnik svih katolika na svijetu. Istog je dana, kad se je nalazila deputacija u Beogradu, održana u dvorskoj kapelici kratka služba božja, kojoj su prisustvovali članovi kraljevskoga doma, gg. Davidović, Korošec i Marinković, patrijarh Dimitrije, novosadski i šabački vladika, dvorski prota i djakon. Deputacija je sastavljena od arhimandrila Sebastijana Dositeja i Vasilija Levendatisa, te još dva civilna lica. Kralju i kraljici je predala deputacija visoka odličja, koja su u vezi sa titulom čuvara sv. groba i zaštitnika 240 milijuna pravoslavnih.

Izborna borba u Engleskoj.

Izborna borba u Engleskoj razvija se u pravcu, koji nije ni najmanje povoljan za MacDonaldovu vladu. MacDonald ostaje doduše još na vlasti, gdje će sačekivati izborne rezultate, ali je više nego vjerovatno, da se broj poslaničkih mandata ne će toliko pojačati, da bi i dalje mogao ostati na svom položaju. Čak i onda, kad se dosadanji omjer izmedju konzervativaca, liberala i laburista ne bi promijenio, ovi posljednji ne bi bili u stanju, da sami obrazuju vladu. Kako je poznato, dosadanji opstanak laburističke vlade bio je moguć jedino uslijed tolerancije liberala. A sada je opozicija liberala tako žestoka, da je svaka kolaboracija u blizoj budućnosti nemoguća.

Kao što se kod prošlih izbora borba vodila izmedju konservativaca i laburista, tako se sada borba vodi izmedju liberala i laburista. U čitavoj kampanji, koja se provodi velikom žestinom, iako raspoloženje širokih masa nije toliko zagrijano za izbore, kaošto je to bilo kod prošlih, upada u oči, da je čitava žuč socijalista uperena ne protiv konzervativaca, koji su im po svom programu najdalji, nego protiv liberala, svojih dojučerašnjih saveznika. Prema tome se vidi, da u samim krugovima «Labur-Party-a» ne postoje nikakve iluzije, o ispadu izbora. Pojačano naglašivanje specijalno socijalističkog dijela svoga programa takodjer pokazuje, da laburisti računaju sa svojim prelazom u opoziciju. MacDonaldov govor u Glasgowu upravo je demonstrativno isticao potrebu socijalizacije privatne industrije. Iako je to sastavni dio laburističkog programa, na vladi ga je MacDonald bio zaboravio. Ako ga sada opet iznosi, i to pojačanom žestinom, to je znak, da mu je stalo do rehabilitacije svoje stranke pred radničnim izbornicima. Gradjanski listovi ističu, da je MacDonald u glasowskom govoru bio radikalniji od samih komunista. Ovo napuštanje oportuniteta najbolji je dokaz slabih izbornih šansa laburista.

Najinteresantniji momenti izborne kampanje su polemika izmedju laburističkih i liberalnih vodja. Kritika, kojoj su vladinu politiku podvrgli bivši ministri Asquit i Llojd George, tako je žestoka te već izgleda kao nedosljednost. Liberali u prvom redu predbacuju MacDonaldu rusko-engleski ugovor. Osim toga, i to im je najjači argumenat, pokazuju na činjenicu, da vlada nije sasvim ništa učinila na pobijanje nezaposlenosti, iako je upravo to bio glavni dio njezinog programa. Statistika dolazi liberalima u prilog, jer je broj nezaposlenih od 29. rujna do 6. oktobra porasao na preko 16.000 te sada iznosi 1,215.600. MacDonaldova je vlada svu svoju nadu u rješenju ove teške krize polagala u sklapanje trgovačkih veza sa Sovjetskom Rusijom, ali kasnije joj se ta nada posvema izjalovila. Zbog toga nije sada gradjanskim strankama, koje imadu za sobom sve privredne krugove, teško pobijati vladinu politiku prema Rusiji. Nakon konzervativnog plana za riešenje krize nezaposlenosti pomoću uvedenja zaštitnog carinskog sistema, propao je dakle i plan laburista, jer rusko-engleski ugovor takodjer ne može riješiti ovu krizu.

Time što je izborna borba dobila drugi smjer i što je njezino težište prenešeno u dvoboj laburista i liberala, otvaraju se nove mogućnosti za stvaranje buduće vlade. Saradnja konzervativaca i liberala, koja će zacijelo biti omogućena, parlamentarnom većinom, već je danas provedena u 40 izbornih okruga. U MacDonaldovom kotaru konzervativci su odlučili da podupiru liberalnog kandidata, samo da otešćaju izbor socijalista. U nutarnjoj politici ova koalicija ne će odmah izlaziti s programom, jer je ovaj pretežno negativan, to jest pobijanje Labbour-party-a. U vanjskoj politici mogla bi nastupiti promjena, jer je u gradjanskim strankama veliko neraspoloženje protiv ženevskog protokola, koji navodno dovodi Englesku pod nadzor Lige Naroda. Mogla bi biti revidirana i engleska politika prema Njemačkoj, a sigurno je, da sklopljeni ugovor s Rusijom ne će biti izvršen.

Domaće novosti

† Nikola Popović

Iz Peroja kod Pule javljaju nam žalosnu vijest, daje ovih dana preminuo umirovljeni protopresbiter gosp. Nikola Popović pok. Mitra.

Pokojnik se rodio godine 1864. u Peroju kod Pule. Godine 1880 postao je djakon, godine 1885. presbiter a godine 1908. bio je odlikovan crvenim pojasom. Otkad se je zapopio služio je uvijek u Peroju.

Za vrijeme svijetskog rata bili su i Perojci evakuisani kao i ostali seljaci iz drugih sela južne Istre. Tom prigodom išao je i pokojni Popović sa svojim župljanima u Göllersdorf, gdje su bili strpani u barake.

U svojem selu vodio je svoj samotni život. Često puta dolazio je i u Pulu. U svojem selu bio je paroh, katehista i učitelj. Marta godine 1923. stupio je u penziju. Na njegovo mjesto došao je preč. gosp. Petar Maričević, koji je takodjer iz Peroja.

Pred nekoliko dana otišao je slučajno u Zadar, gdje je i umro. Zbog poteškoća prenosa ostat će za sada sahranjen u Zadru.

Vječni mu spomen, a zemlja neka mu bude laka!

***

Opaska uredništva: — Naše će čitatelje sigurno zanimati točniji podaci o Peroju, tom srpskom pravoslavnom selu u Istri. — Godine 1657. doselio se iz Crnice u Crnoj Gori 13 obitelji u Istru, koje su se nastanile u Peroju. Najprije su spadali pod grčku crkvu u Puli, a kasnije, godine 1811., dobili su svoju vlastitu parohiju i crkvu sv. Spiridiona u Peroju. Prvi su popovi bili Don Špiro Rafajlović i Don Petar Maričević, pradjed današnjega paroha prečasnoga g. Petra Maričevića. — Peroj broji danas 300 duša.

Lična vijest.

Dne 18. o. mj. slavio je naš odlični istarski rodoljub i uzor-svećenik, vlč. g. Don Luka Kirac, svoj imendan. Tom prigodom dobio je sa svih strana Istre mnogo čestitaka. Tim čestitkama pridružujemo se i mi želeći, da nam ga Bog uzdrži mnogo i mnogo godina čila i zdrava na uhar našega naroda u Istri.

Banka Adriatica u Trstu obustavila plaćanje.

Prošle je sedmice Banca Adriatica obustavila svaku isplatu uložaka, zatvorila za stranke svoje urede. Ovo je četvrti udarac, koji je zadesio taj zavod. Augusta mj. 1923. došli su u upravu sadašnjeg vodstva veći italijanski kapitalisti,koji su se nadali da će ojačati banku, radeći u glavnom sa Jugoslavijom. No banka nije uživala povjerenja. Dionica je bilo na 15 milijuna, ali nisu bile te dionice isplaćene. Radi toga je moralo doći do današnjeg položaja. Do zadnjeg momenta banka se nadala da će moći dalje poslovati, te se u to ime poveli pregovori sa vladom, da joj priskoči u pomoć. Premda su molbu od banke podupirali i trgovački elementi i ovdašnje oblasti ipak čini se, da njihova intervencija nije ništa pomogla, te je banka dne 20. o. mj. stavila prijedlog trgovačkom i pomorskom sudu u Trstu za nagodbu sa ulagačima na temelju 20% uložene svote. Sud je imenovao administratora za nagodbu i saslušanje ulagača urečeno za 16. decembra a svoje zahtjeve imadu ulagači podastreti do 7. decembra. Svakako 20% isplate je premalo i ulagači će morati protiv tomu protestirati, a posljedica bit će konkurz. Ovim su a nisu ga na vrijeme digli. Mnogi su se dali naši ljudi, koji su novac ulagali u tu banku a nisu ga na vrijeme digli. Mnogi su dali povući time, što je banka plaćala ulagačima veće kamate, nego li naše zadruge. Naš seljak ne bi smio ulagati novac u nikakvu banku nego samo u svoje posujilnice, jer novac u pusujilnici je sigunije uložen negoli u bilokoj banki.

Imenovanje novog jugoslovenskog generalnog konzula na Rijeci.

Pišu nam iz Beograda: — Ovih dana izašao je kr. ukaz, kojim se stavlja u penziju ranije imenovani jugoslovenski generalni konzul na Rijeci, g. dr. Filip Dobrečić, a na njegovo mjesto postavlja g. Špira Pavlovića, dosadašnjeg načelnika odjeljenja za izvršenje medjunarodnih ugovora u jugoslovenskom Ministarstvu vanjskih posala.

Urednik «Goričke Straže» osudjen na 9 mjeseci robije.

Pred nekoliko dana vodila se pred goričkim Tribunalom kaznena rasprava proti odgovornom uredniku «Goričke Straže», g. Poldu Kemperle. G. Kemperle je bio optužen, da je objavio u «Gor. Straži» par članaka, «kojima je podjarivao strasti proti italijanskim oblastima.» Sud je odsudio g. Kemperle-a na 9½ mjeseci robije (zatvora) i nekoliko lira globa. Osudjeni je učinio utok. Ta osuda nam najbolje svjedoči, kakva sloboda tiska vlada u Italiji.

Interministerijalna komisija.

Dne 20. stigla je u Pulu interministerijalna komisija, koja ima da podnese vladi svoje predloge za sanaciju istarske krize. Komisija će se baviti specijalno sa puljskim problemom, to znači, proučit će, što treba učiniti, da se Pula digne iz propasti, a onda odvojeno sa istarskim problemom. U tu svrhu ostat će par dana u Puli, a poslije ide na otoke, otkuda će doći opet na kupno, da proputuje Istru. Kako smo već posebice javili svojim ljudima, treba da iz svakog kraja stupe deputacije u dodir sa komisijom i da njoj razlože svoje najglavnije potrebe, koje će biti i općenitog karaktera, ali i lokalnog. Općenitog karaktera je zahtjev, da se izbrišu porezi narasli pod Austrijom tekom rata, kad je sav naš narod bio ili evakuiran sa ženama in djecom, ili po vojničkim kazarnama; za poreze, koji su narasli pod Italijom, da se svakako snize i da se dozvoli plaćanje istih u obrocima. Općenitog karaktera je i zahtjev, da se pupilima, kojim su sudovi tekom rata sve njihovo promjenili u ratni zajam, promjeni taj zajam u lire, te da se ljudima, koji su imali još nepromijenjenih kruna, promijene u lire. — Ujedno treba istaknuti i ovo: a) da Istra nema cesta, b) da ih treba graditi stare popraviti, c) da je Istra bez komunikacija, d) da je bez vode, e) da hara malarija, f) da treba skrbiti za izvoz vina, g) posušiti dolinu Mirne, Raše i Čepićsko jezero. Sve se to može učiniti i popraviti. Svako selo znade, koje ga nevolje najviše taru i što potrebuje. — Pošto komisija nije objavila program svojeg putovanja, jer valjda još ni sama ne zna kuda će zapravo da ide, to je dužnost svakog kraja, da se sam informira u najbližoj većoj općini ili gradu, kad ima po prilici da stigne komisija. U interministerijalnoj komisiji — dakako — nema naših ljudi, dapače oni nisu niti privučeni toj komisiji, nego samo Italijani i Italijanaši. Ali upravo radi toga je potrebno, da se poduzme sve potrebite korake, e da i naše želje dodju do znanje one komisije. Svako pojedino mjesto treba da čini sve moguće — kako i mi sa svoje strane radimo —, da se komisiju što bolje informira o našim potrebama.

Ironija je svakako, da sada, kad komisija dolazi u Istru, karabinijeri u čoporima obilaze naša istarska sela, da utjeraju zaostale poreze, pa nekima oduzimlju krave, drugima magarce, ovce, svinje itd. A plač i proklinjanje diže se do neba. Ali — — — komisija putuje.

Sastanak općinskih tajnika iz Julske Krajine.

Prošle nedjelje imali su općinski tajnici svoj sastanak u Trstu. Bili su zastupani svi tajnici iz Julske Krajine. Sastanku su prisustvovali i naši narodni poslanici gg. dr. Josip Wilfan i dr. Besednjak. Raspravljalo se je o teškom položaju, u kojem se nalaze općinski tajnici. Tom prigodom je uzeo riječ i naš narodni poslanik dr. Wilfan. On je naglasio, da se interesi pojedinaca moraju slagati sa interesima skupnosti, sa interesima cjelokupnog pučanstva Julske Krajine. Izjavio se — kao zastupnik pučanstva — suglasnim s zahtjevima općinskih tajnika, naime, da se ne mijenjaju svako toliko vremena. Wilfanov govor bio je popraćen burnim odobranjem. Dr. Besednjak je izjavio, da se posvema slaže s dr. Wilfanom nadovezujući, da su zahtjevi općinskih tajnika tako opravdani, da ih vlada apsolutno ne će moći da otkloni. Nato se je zaključilo, da se pošalje italijanskom ministru unutarnjih poslova spomenica, kojom se zahtjeva, da vlada prizna sve one tajnike, koji su dobili svjedodžbu sposobnosti i koji su bili stalno namješteni. Ispitu nek se podrgnu samo oni tajnici, koji nemaju takove svjedodžbe i koji nisu stalno namješteni. Obzirom na to bila je izabrana posebna komisija, koji ima da otputuje sa spomenicom u Rim i da je izruči ministru Federzoniju.

Svega po malo

Banka od 700 godina prije Krista.

Neki belgijski list objelodanjuje rezultate zanimljive ankete o postanju banaka. Izmedju ostaloga izjavljuje, da je prva banka, kojoj su konstatovani tragovi, bila bankarska kuća «Egibi i sin», koja je radila 700 godina prije Kristova rodjenja u Babilonu. Poput današnjih modernih banaka, ona je u svim trgovačkim centrima imala svoje trgovačke podružnice. U Evropi postojala je prva banka u Veneciji XVII. vijeka. Nešto kasnije osnovane su banke u Barceloni i Stockholmu. Stockholmska banka bila je prva, koja je godine 1668. izdala papirnati novac.

Nova bolest.

U Norveškoj pojavila se nova priljepčiva bolest. Ta se bolest manifestira malim izljevima krvi ispod kože, tako da se je po čitavom tijelu pojavljuju pjege. Dosada je oboljelo i mnogo liječnika, koji su posve nemoćni spram te nove bolesti, jer joj uzroke ne poznaju.

Kako se barba Jure branio na sudu.

Barba Jure: — Ta nisam ni ja tako lud, kôšto je slavni sud... mislio. Eto ja sam — reći ću — samo jedan prosti seljak; ali meni još nije vrana mozak popila, košto je to slavnom sudu... prohtjelo se kazati. A, milom Bogu hvala, nisam baš ni ja kojeko, ni posljednji medju svojom braćom — gospodine suče! Ono ima hulja svuda, pa i kod slavnog suda — dakako — zna se to! Pa evo, ja se ne kratim i smijem samom slavnom sudu reći, da je najveća lola, haramija i lopov i da je primio mito i šakom i kapom, pa na to smijem baš podići i tri prsta, da je hulja bio što me je na pravdu Boga tužio — naš pokojni fanat Luka, Bog da mu duši prosti! Na to se, tako mi pričešća, smijem baš i zakleti!

Sudac: — Ta ne brbljaj toliko, lolo jedna! Kamo sreće, da su te davno objesili!...

Barba Jure: — No, no, molim pokorno, ja se i ne kratim ničega! Trebalo me, kažete, objesiti? Ali onda bi trebalo i slavni sud — da ima bar malo srca i milosti, pa da mi, što se kaže, koliko-toliko pregleda kroz prste. Jer ako sam ja za sohe, nije ni slavni sud za što drugo — već da dijeli milost i pravdu. Ali ja držim, da još nije došao na mene red, da mi bace konopac oko vrata. I držim, kao jedan — reći ću — prosti kmet, da svuda treba da ima malo reda, pa — i u ovom slavnom sudu. A ja, što se tiče — da vidiš, mogu baš malo i pričekati...

Sudac: — Ajde, šuti! — ugursuze matori! Ah, nitkove jedan, ta omastit ćeš ti sohe — kao sveto!...

Barba Jure: — Ali milostivi gospodine! Ako mi je baš sudjeno da omastim sohe, onda samo — toliko — jedno molim, da mogu slavnom sudu zahvaliti i reći: Zbogom, blagorodna gospodo i hvala vam na ljubavi i lijepoj riječi! Ali, daj Bože, da se «tamo» svi zajedno nadjemo i — bratski podijelimo i dobro i zlo.

518 brodova u plamenu.

Prema vijestima iz New-Yorka u skoro vrijeme bit će spaljeno 518 drvenih transportnih brodova, koje je Unija dala za svjetskoga rata sagraditi i koji su ostali neupotrebljeni. Brodovi će biti izvučeni na obalu, poliveni petroleumom i zapaljeni. Naravski, taj prizor požara goleme jedne flote pobudio je silno zanimanje u čitavoj Americi i već se spremaju cijeli posebni vlakovi izletnika, koji hoće da prisustvuju tom neobičnom prizoru.

Baština poslije 120 godina.

Engleska grofovija Devon uzbudjena je senzacionalnom baštinom. Pred nekih 120 godina, gradjanin Thomas Webber iselio se u Ameriku i stekao tamo ogroman imetak. Zbog nesporazuma sa svojom kćerkom, on ju je razbaštinio i napisao novu oporuku, odredivši da njegovu baštinu mogu dobiti nasljednici u sedmom koljenu. Istina, Webberov imetak se pomnogostručio tečajem tih godina i iznosi sad sto milijarda italijanskih lira, ali i baštinika je kroz ovih sedam koljena nastalo vrlo mnogo i danas je nekoliko stotina baštinika.

Pješice oko svijeta.

U Pariz stigla su dva mlada Čeha, 24-godišnji Waller Lederer i Ernest Mojak, koji su iz Praga krenuli na put oko svijeta. Zaputili su se pješice 17. jula iz svoje domovine i dosad su prešli Austriju, Švicarsku, Franceske Alpe i Alzaciju. Iz Pariza spustit će se na Lyon, pa preko Bordeauxa u Španiju. Odalje će preći u Italiju, a zatim preko Balkana u Malu Aziju, a najzad prema Tibetu. Ti mladići imadu više nada nego novaca i krenuli su od kuće bez ijedne pare. Svagdanju hranu zaradjuju pjevajući uz gusle češke narodne pjesme iz Stare Češke. Računaju, da se ne će moći vratiti u domovinu prije 10 godina, držeći, da se na tom pješačenju ne trebaju žuriti.

Izgorjela u postelji zbog neutrnute cigarete.

Iz Segedina javljaju, da je barunica Šarlota Fejervary, rastavljena žena pokojnog madžarskog ministra predsjednika, baruna Gejze Fejervaryja, postradala kao žrtva nesreće. Osamdesetgodišnja starica živjela je na dvorcu Doszk kod svoje nećakinje barunice Gerliczy. Jedne večeri zaspala je pušeći cigaretu u postelji. Od cigarete upalila se posteljina, a barunica dobila je tako teške opekline, da je u velikim mukama preminula.

Album od 1330 kg. sa 61.000 članaka.

Neka američka nakladna firma pokupila je sve članke, koji su izašli u američkim novinama i časopisima za vrijeme baravka engleskog prijestolonasljednika u Americi, i stavila ih u jedan ogroman album. Radi se o nekih 61 hiljadu članaka. Čitavi je album težak 1330 kilograma. Za ovaj posao bilo je potrebno 14 dana i 22 naročita čovjeka. Taj album poslan je u London, gdje će biti predan prijestolonasljedniku.

Novine koje se štampaju samo u 3 prim...

Vjerovatno nitko od naših čitatelja ... da postoje jedne novine, koje se ... samo u tri primjerka, za tri čitatelja. ... novina postoji u Londonu, a imade ... naslov «Anti Top Kat». Te novine osn... jedan nada sve originalan čovjek, koji ... svoj život proveo u ogorčenoj borbi ... visokog cilindera. U svojoj oporuci os... svom nećaku godišnju rentu od 50.0... naka, ali uz uvjet, da mora nastaviti za... borbu. Razumije se samo po sebi, da je ... prihvatio radosno ovu klauzulu ... Svaki mjesec izlazi novina jednom, ... štampa samo u tri primjerka. Jedan prim... je za nećaka, a dva ostala za izvršioce ... ruke. Te su novine vjerovatno najorigin... u cijeloj svjetskoj publicistici.

Pasiva italijanske trgovačke mornarice u p... osam mjeseci godine 1924.

Prema službenoj italijanskoj statist... prvih osam mjeseci god. 1924. Italija je ... iz inostranstva raznih proizvoda u izn... 12 milijarda 399 milijuna lira, a izvezla ... razne zemlje robe u iznosu od 8 milijar... milijuna lira. Prema tome je trgovačka bi... Italije za prvih 8 mjeseci o. g. pasivna s go... 4 milijarde lira.

Sprovod u zraku.

Pred nekoliko dana umrla je u Köln... pruga zapovijednika prve engleske brig... pukovnika Maxwei-Scotta. Pukovnik je ... svakako, da mrtvo tijelo pokopa u Engl... ali je htio izbjeći neugodnim farmalnost... pa je radiogramom naručio iz Croydena a... plan, koji je još istoga dana prenio mrtv... jelo u London. Jedini pukovnik prisustva... osim pilota ovom zračnom sprovodu.

DAROVI

u fond «Istarske Riječi» i Djačke Matic...

Velesio Otello Din. 20 = L 7, Lojzo V... nić 1 L, Franjo Vukašić 1 L, Vjekoslav Gra... 1 L, Josip Osojnak 5 L, Josip Brumnjak 5 ... Karlo Zajec 5 L, Antun Bernik 5 L, Ant... Štenta 5 L, N. N. 2 L; ukupno 37 L. ... tog iznosa odpada na Djačku Maticu 20 ... lira na «Istarsku Riječ».

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 15. oktobra 1924. Jedna ... šterlina stoji 103.20 ital. lire; 1 amerikanski do... lar 23.0 ital. lira: 100 švicarskih fran... 423.50 ital. lira; 100 franceskih franaka 120... ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 68.75 it. lira; 100 jugoslovenskih dinara 33.50 ital lira; 1000 madžurskih kruna 30 ital. cent.; 1000 njemačko-austrijskih kruna 32½ italijanskih centezima.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 48 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 30. oktobra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče, svakog drugog četvrtka donaša ...arni prilog „Mladi Istranin". Preplata za tuzemstvo iznaša ...— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Naši mrtvi

Prekosutra, na dan Sviju Svetih, u srcima će našim oživjeti uspomena na naše mile mrtve; naši će se dragi grobovi okititi vijećem i zapaljenim svjećicama. Sabrani u svojoj tuzi mnogi će toga dana kleknuti na grob oca ili majke, brata ili sestre, sina ili kćeri i skrušenom će molitvom iskazati svoju ljubav prema svojim nezaboravnim pokojnicima.

Ali svi se naši grobovi ne nalaze samo po istarskim grobljima. Imamo mi grobova razbacanih po čitavom svijetu: po moru i po kraju. Koliko je naših ljudi progutalo more? Koliki leže u dalekoj tudjini, u Americi, Africi, Aziji?

A što da kažemo o tirolskim gorama, o Karpatima, o balkanskim planinama? Što da kažemo o nebrojenim onim razbacanim grobovima u kojima sniju svoj posljednji san toliki naši ljudi, otrgnuti obitelji i životu u cvijetu svoje mladosti?

Medju tim razbacanim grobovima ima ih, u kojima leže ona naša braća, koja su život svoj dala za prelijepu misao narodne slobode...

Ima ih u Dobruči i posvuda...

Njima se poklonimo, jer su bili bolji od nas. Njih slušajmo, jer nas neprestano opominju, da ima jedna lijepa misao, baš ona, za koju su oni umrli i za koju moramo i mi da živimo i radimo.

Sjećajmo ih se, i u duhu blagoslivljajmo svjetlu uspomenu njihovu!

Prvi cilj posljednjega velikoga rata bio je, da se uništi Slavenstvo, a naročito Jugoslovenstvo. Jedna velika monarhija od preko pedeset milijuna duša bacila je rukavicu jednoj maloj slavenskoj državi: Srbiji. Mala je Srbija prihvatila rukavicu, svi su njezini sinovi ustali, da se do posljednjega čovjeka žrtvuju za slobodu svoje zemlje. Rat se svršio, sloboda je očuvana, izvršeno je jedno veliko djelo, ali kud je junačka vojska išla, svuda se otvarali grobovi i gutali cvijet naroda srpskoga i uopće jugoslovenskoga.

I Albanija i Krf i daleka afrička Bizerta — sve je to jedan veliki jugoslovenski grob. I iz toga golemoga groba kanda k nama dohode glasovi, koji neprestano zbore našim dušama: — Sjećajte se naše krvi, naših muka, naših tužnih i osamljenih grobova u tudjini i — ne klonite! Ustrajte!...

A mi, kad ne možemo cvijećem da im okitimo daleke grobove, sjetimo ih se mišlju... i molitvom, da im daleka, tudja zemlja bude što lakša i prijaznija.

Još ima grobova, kojima će prekosutra naša misao da poleti. To su grobovi onih naših starih negdašnjih vodja i prvaka, koji su prvi u Istri digli plamteću zublju, da njom prosvjetle naš mukotrpni narod i da mu pokažu bolje pute u budućnost njegovu.

Dobrila, Vitezić, Mandić... a da ne spominjemo sav onaj tužni niz naših dičnih svećenika, učitelja i drugih narodnih pobornika, koji su, dok su živi bili, dali našem narodu najbolji dio sebe samih starajući se o njegovoj sreći i slobodi. Svoje divno i plemenito djelo nisu završili, jer je sila okolnosti bila jača od njih, ali oni su nas unatoč tome zadužili za sva vremena. Štaviše, oni su nam pokazali stazu, kojom treba da kročimo, oni su nam sebe ostavili kao izgled, kako moramo da radimo...

Njihov požrtvovni život bit će nam vječitim vrelom, iz kojega ćemo crpsti nauku za naš budući rad, njihovi grobovi bit će nam posvećena mjesta, na kojima ćemo u teškim časovima naših borba potražiti utjehe i okrepe.

I više puta će se sa tih naših milih grobova istarskih vinuti naš topli, usrdni uzdah:

> Pomozite mrtvi nam do sreće,
> Kada živi ne mogu il' ne će!...

Roditelji!

Po novom školskom zakonu imadu Vaša djeca, iako polaze italijansku školu, pravo, da u nadodanim satovima uče svoj materinji jezik — srpsko-hrvatski.

Ako ta obuka u našem jeziku hrvatskom nije još uvedena, zatražite u školskog upravitelja, da je smjesta uvede.

Za slučaj, da upravitelj škole to ne bi htio da učini, javite to uredništvu našega lista, koje će u tom smislu odmah pokrenuti potrebito.

Profesor dr. Jovan Cvijić

Tko bi Jugoslaviju sudio po novinama i po onome, što se u njima piše, mislio bi da svi Jugosloveni ne čine drugo, već da se samo medju sobom natežu i svadjaju, psuju i grde. Medjutim to nije tako. Ima u Jugoslaviji ljudi, koji daleko od dnevne političke borbe, zatvoreni u svom kutiću grade temelje, na kojima će u budućim vijekovima da počiva i država i jedinstveni jugoslovenski narod.

Medju ovima jedno od najodličnijih mjesta zauzimlje profesor Jovan Cvijić.

Tko je Jovan Cvijić?

Jovan Cvijić jedan je od najvećih učenjaka, što ih je god dao naš troimeni narod. On je rodom Srbin, ali je uz to i oduševljeni Jugosloven. Iduće godine navršit će svoju šezdesetu godinu, no on je još uvijek čil i svjež, tako je još i danas i na polju nauke i na univerzitetu kao profesor živim uzorom rada i ustrajnosti.

Jovan Cvijić je geograf. On se već u svojoj ranoj mladosti posvetio proučavanju zemlje, koja mu je najbliža. Nema kraja ni kutića, što ga on nije nekoliko puta prošao sve onamo od Triglava pa do Carigrada i do Atine. On je za svog dugogodišnjeg rada istražio svu zemlju, što je oplakuje Crno, Egejsko, Jonsko more i naš Jadran. S geografskom kartom, kompasom i jednim čekićem u ruci otišao je Cvijić prije trideset i nekoliko godina pun oduševljenja na svoje naučno putovanje po Balkanu. Nije to bio lak posao, uzme li se u obzir, da je u ono vrijeme dobar dio poluotoka bio u rukama turskim i da su u onim zemljama vladali vječni nemiri.

Što je radio profesor Cvijić na onim svojim putovanjima? Nije on bilježio samo pravce gora ni tijek rijeka, već je on čekićem otkidao kamenje, da vidi, otkuda je i kako je ono postalo. Time je on ispisao gotovo svu povijest divnoga i čudesnoga balkanskoga Poluostrva i mi danas znamo po njemu, kako je nastalo ono Poluostrvo, kakovo je bilo prije milijune godina i kakovo je sada.

Na svojim čestim putovanjima on je dakako dolazio u doticaj i s narodom, pa je proučavajući jezik, običaje, tipove sastavio i jedno veličanstveno djelo, u kome je temeljito iznio, kako se je naš narod na Balkanu u vijekovima mijenjao, kako i kuda se je selio i t. d. On je našao, da se naš narod hrvatski, srpski i slovenski neprestano medjusobom miješao i došao do zaključka, da naša tri plemena: hrvatsko, srpsko i slovenačko nisu nigdje sasvim čista. Već su sva tri pretopljena u jedno, tako da sva tri uistini sačinjavaju jedan narod. Zato je i Jovan Cvijić jedan od najoduševljenijih Jugoslovena budući da je uvjeren, da smo mi sve troje: i Hrvati i Srbi i Slovenci jedan narod.

Jovan Cvijić je u vrijeme velikoga rata bio izvan Srbije, pa se je i u Parizu i u Londonu uvelike zauzimao za svoj jugoslovenski narod. Njegovi geografski radovi bili su već otprije poznati i stranom, naučnom svijetu, pa su zato bili i vrlo traženi na konferenciji mira. Cvijić je tamo slovio kao veliki naučni auktoritet.

U nedjelju, 21. oktobra o. g. proslavljena je u Beogradu tridesetipetgodišnjica naučnoga rada Jovana Cvijića. Zbog političke krize, Kralj Aleksandar nije mogao da dodje na svečanost, ali je svečaru napisao jedno vrlo ljubezno pismo, u kome mu čestita na rijetkoj slavi.

U svojim radovima dotakao se profesor Cvijić i naše Istre. Inače nije ni mogao, kad se zna, da je ovaj naš kraj u geografskom pogledu čest balkanskog poluotoka.

Neka Bog poživi prof. Jovana Cvijića mnoga ljeta na diku naroda i nauke!

Vinogradarska kriza i njezino rješavanje

I.

(Ing. P. K l e n o v a r): — Pitanje vinogradarske krize već dulje vremena muči nesamo našeg već i stranog vinogradara. O tom pitanju pišu i naše i strane novine. I u «Istarskoj Rieči» izašlo je o tom pitanju već nekoliko članaka. To je lijepo i hvalevrijedno. Ta svi znamo, da je riješene vinogradarske krize odlučno po gospodarsku našeg seljaka. Budući da o tom rješevanju ovisi način, na koji treba da uredimo naše seljačko gospodarstvo prema postojećim prilikama, i smjer, kojim treba da podjemo u rješavanju opće gospod. krize u Istri, to je potrebno, da se pitanje vinogradarske krize svestrano pretrese i da se o njem čuje što više mišljenja. Jedino na taj način doći ćemo do jasnih i tačno opredjeljenih pogleda, na temelju kojih ćemo sebi stvoriti opet tačni plan, koji treba da slijedimo u cilju ozdravljena i podignuća našeg narodnog gospodarstva.

Kod rješavanja svakog pitanja treba da se ponajprije postavimo na ispravno i odredjeno stanovište, s kojeg se dotično pitanje ima da posmatra.

Ako hoćemo da dodjemo da jasne slike vinogradarske krize i da na temelju toga pronadjemo jedno riješenje, koje bi bilo povoljno po našeg vinogradara, onda se moramo postaviti na njegovo stanovište. *Naš istarski vinogradar traži takvo riješenje, po kojem bi vinograrstvo zauzelo ono mjesto u njegovom gospodarstvu, koje je imalo prije rata t. j. da mu proizvodnja vina postane jakim, trajnim i sigurnim vrelom prihoda.* To bi bilo jedino ispravno i svrsishodno riješenje vinogradarske krize. Ne bude li pak jedno takovo riješenje moguće, treba potražiti način, kako da se uredi naše seljačko gospodarstvo prema sadašnjim prilikama, a u cilju jednog dovoljnog i stalnog godišnjeg prihoda. Kako već naglasih, vinogradarska kriza ne postoji samo kod nas, već je osjećaju više ili manje vinogradari svih zemalja, u kojima se vino proizvodi. Prema tome, vinograrska je kriza — svjetska kriza, pa se ne može doći do jasnih uvida u tu krizu, ako se ona posmatra sa jednog uskog teritorijalnog stanovišta. Zbog toga treba da je posmatramo sa stanovišta svjetske krize i svjetskog tržišta. Jedino onda, kad se radi o krizi prodaje jednog artikla, koji ne dolazi na svjetski trg ili koji predmet nije o njemu ovisan, nego se troši unutar jednog ograničenog teritorija (države) i na njem nalazi potpuno svoju prodaju, jedino u tom slučaju ne treba se obazirati na svjetsko tržište. Ali čim mi težimo za tim, da naše vino izvozimo, moramo računati sa svjetskim trgom.

Hoćemo li pak rješavati krizu, gospodarsku bolest, moramo ponajprije tražiti uzroke te bolesti. — Pogledamo li letimično na prilike, u kojima se danas nalazi svjetsko gospodarstvo, to bi uzroci svjetske vinogradarske krize bili u glavnom ovi:

1. opća gospodarska kriza i s tim u vezi veliko osiromašanje širokih slojeva pučanstva, najvećih i najjačih potrošača vina;

2. neuredjenost medjunarodnih odnošaja i valuta;

3. protualkoholni pokret.

Ovom posljednjem uzroku podaje se vrlo malo važnosti. Ali pokret zauzeo je već takve dimenzije, da su s njime počeli da računaju i najveći proivadjači vina, Franceska i Italija, te su se našli ponukanima, da na kongresu vinogradara, koji se je obdržavao lanjske godine u Parizu, zaključe, da se povede svestrana akcija protiv protualkohomnog pokreta. Taj je protiv protualkoholnog pokreta. Taj je onim državama, koje ili ne proizvode vina ili troše druga pića kao na prim. pivo i dr.) Tako su Amerika i Rusija zatvorile granice uvozu alkoholnih pića. Finska je suha zemlja, Sjeverne države, Švedska, Norveška, Danska gotovo su se riješile potrošnje alkoholnih pića. Engleska takodjer pooštruje borbu protiv alkohola. I u Belgiji, Njemačkoj i Švicarskoj nalazi pokret veliki odziv. Austrija imala je već pred neko vrijeme spremljen zakon o ograničenju potrošnje alkohola, ali ga, pod pritiskom država, kojima je prozvodnja vina jedan od glavnih izvora prihoda, nije mogla da primjeni. Premda su to sve države, koje troše ponajviše pivo i druga pića, ipak su one prije rata trošile velike količine vina. Osim toga i sam antialkoholni pokret zauzimlje sve to više maha te uvelike upliva na svjetsku vinogradarsku krizu.

Ako pogledamo pak na uzroke vinogradarske krize kod nas, to ćemo ih moći više nabrojiti. To bi bili:

1. Utjecaj svjetske vinogradarske krize;

2. Novo nastali gospodarsko-politički položaj, u koji su naši krajevi došli pripojenjem Italiji. Tim faktom su naime ovi krajevi odrezani od svog prirodnog zaledja i pripojeni državi, koja po svojoj proizvodnji vina uzimlje drugo mjesto u svjetskoj proizvodnji;

3. Propadanje gradova, Trsta, Pule, Rijeke, tih naših glavnih tržišta vinom, i s tim u vezi propadanje domaće industrije i trgovine;

4. Opća gospodarska kriza u vezi sa nezaposlenosti i osiromašenju širokih slojeva naroda (glavnih potrošača vina);

5. Konkurenca italijanskih vina i s time u vezi sve jače potiskivanje naših vina i na domaćim tržištima;

6. Pomanjkanje zakonske zaštite trgovine vinom.

7. Loša kvaliteta i pomanjkanja velikih tipova vina;

8. Nedovoljna organizacija trgovanja vinom.

To bi bili u glavnom uzroci svjetske vinogradarske krize i kod nas.

Pismo iz Jugoslavije

U Zagrebu, dne 26. oktobra 1924.

Medicinsko-farmaceutska izložba. - Sienkiewicz i Jugoslaveni. - Politička nervoza u Zagrebu i u Beogradu. - Hvalevrijedno zauzimanje Nj. V. Kralja za rasplet krize i učvršćenje sporazuma.

U pismu od prošloga puta izviestismo o srećnoj namisli ovdašnjeg Inspektorata Ministarstva Narodnoga zdravlja, koji je u «Umjetničkom Paviljonu» priredio poučnu i nada sve potrebnu izložbu pod imenom «Majka i dijete». Treba još dodati, da su tom prilikom prvi naši liječnici vještaci održali nekoliko predavanja o materinskoj njegi, dječijim bolestima, brizi za podmladak itd.

Skoro zatim prešlo se na otvorenje druge jedne propagandističke priredbe, izložbe liječničko-ljekarničke, koja ima svrhu da pokaže razvoj i stanje zdravstvenih prilika u Jugoslaviji, zavoda za liječenje i suzbijanje bolesti, kao i rad ovozemnih fabrika za proizvodnju bolničkih uredjaja i aparata. Jednako se i na ovoj potonjoj izložbi može vidjeti napredak domaće proizvodnje raznih lijekova. U početku je Jugoslavija u tom pogledu bila posvema ovisna od inostranstva. Danas već sama udovoljava velikom dijelu svojih potreba.

Ovaj se napredak ima mnogo pripisati radu privatnih poduzeća, no nije pretjerano, ako se ustvrdi, da najveće zasluge idu Ministarstvu Narodnoga zdravlja. Od svih novih država, proizašlih iz svjetskoga rata, Jugoslavije je — makar to i zvučilo malo nevjerovatno — ona zemlja, koja je za zdravlje naroda učinila najviše. Sada se čak radi i na tome, da svaki stanovnik ove zemlje dobije besplatnu njegu. Na tome najviše radi načelnik spomenutog ministarstva, dr. Štampar. Socijalizacija je medicine svakako pohvalna i napredna misao.

Danas se u Varšavi sahranjuje prah velikog poljskog spisatelja i narodnoga vodje Henrika Sienkiewicza (Sjenkjevića), umrloga godine 1916. u Švicarskoj. U spomen velikom piscu, poznatom m cijelom kulturnom svijetu, a nada sve slavljenom kod Slavena, priredile su se u čitavoj zemlji jučer i danas dostojne proslave. Jučer su sve škole obustavile rad, pa je djacima rastumačeno značenje ovoga pjesnika u svjetskoj književnosti, a naročito o važnosti što je Sienkiewicz ima za oslobodjenje Poljske.

I dok danas u svoj slobodnoj Poljskoj državi zvone zvona, slavi se i u Jugoslaviji, u svim većim mjestima, pisac, koji je odgojio nekoliko naraštaja. Jutros je u svečanoj dvorani ovdašnjega sveučilišta održano spomen-slovo. U prisutnosti poljskog konzula, mnogih odličnika i pred brojnom omladinom govorili o Sienkiewiczu dr. Polić, dr. Esih, dr. Ilešić i drugi. Biranim riječima ocrtan je rad velikog Poljaka, koji je nakon neuspjele i u krvi ugušene revolucije od godine 1863. ustao da bodri, da sokoli, da diže obeshrabljeni narod. U časovima klonulosti Sienkiewicz je divnim svojim perom opisao 17. vijek, najslavnije i najjunačkije dobe poljske prošlosti, navodeći uzore herojstva i požrtvovnosti. On nije zatajivao narodnih mana, uzroka poljske propasti, ali pišući u svojim romanima (kao «Ognjem i mačem», «Pan Volodijovski» i dr.) velike prošle dane, stekao je za spas svoga naroda neprolaznih zasluga. Sjenkjević je bio miljenik svih ugnjetavanih naroda, navlastito poslije njegovih otvorenih pisama caru ruskom i Wilhelmu II.

Proslave u Českoj, Jugoslaviji i Poljskoj dokazuju iznova, da slavenska uzajamnost nije utrnula!

Ali više nego sa svim gornjim — ovdašnji je svet zaokupljen posljednjom vladinom krizom. Svak se pita: «Što je s vladom?» Ima dana, kad se «situacija» mijenja svako pola sata! Mnogo su tome krive i Radićeve izjave. Ali i to će malo da potraje. Obrazovanje nove vlade mora da uslijedi svaki čas. Ono što nekoje novine pišu, da je Kralj došao u konflikt s Narodnom Skupštinom, da su Pašić i Pribićević spremali pomoću vojništva nekakav puč — to su sve same laži i izmišljotine besavjesnih novinara. Izmedju Kralja i Narodne skupštine nije nikada došlo do kon-

ilikta, a niti će ikada doći. Naprotiv, njegova je zasluga, što se danas vlada u ovoj zemlji strogo po demokratskim i parlamentarnim načelima i što se unutarnje prilike sve to više konsulidiraju. Šta više, nitko nije uložio toliko napora oko sporazuma izmedju Srba i Hrvata koliko baš Nj. V. Kralj Aleksandar. To mora da prizna svatko, koji ima iole poštenja u sebi. Isto važi i glede tobožnjeg Pašić-Pribićevog puča. Tko pozna našu vojsku, radikalsku stranku i njenog vodju ne će nikada što takvoga ustvrditi. Radikalska stranka ima veliku historiju za sobom, a tako i g. Pašić. I najljući protivnici priznavaju Pašiću, da je on najveći jugoslovenski državnik, koji je najviše radio oko ujedinjenja svih Srba, Hrvata i Slovenaca. Takvi državnici ne pripremaju pučeve!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Pokojni «Popolo» i život. — Voloske ručice i sadašnji kruh. — Šusmel i Mussolini.

Vi svi znate, da smo mi na Rijeci prije «Vedette» imali list «Il Popolo». Uz staru «Bilanciu» taj je list bio pisani odraz žive riječke duše. Mi, koji smo u vrijeme rata bili dušom i tijelom uz Srbiju, Rusiju i uopće uz Antantu, bježali smo od toga lista, kaošto ono djavo bježi od tamjana. Ako bi se vojske centralnih vlasti pomakle gdjegod za desetak metara naprijed, «Popolo» bi odmah donio tu «patriotsku» vijest slovima tri centimetra debelim. Zato i mi, kad bismo slučajno zavirili u kakvu trafiku, gdje se je prodavao «Popolo» i opazili, da se na njemu nešto crni, mahom bismo okrenuli glavu i ubrzali korak, samo da ne vidimo, što ono piše.

Tako je to išlo iz dana u dan sve do konačnoga sloma.

Kada se pak sve srozalo, kad su na Rijeku stigle prve italijanske ratne ladje, kad su Riječani izvjesili malo okrenute madžarske zastave i rekli, da su to nove, italijanske, onda je i «Popolo» jednim mahom okrenuo svoju staru, otrcanu kabanicu. Ista ona slova, koja su dan prije objavljivala riječkim Fijumancima slavu centralnih vlasti, ta ista su slova sada bilježila nove dogadjaje, ali tako masno, da se siromah «Popolo» sav crnio od njih» Majka otadžbina — Madre patria — (prije su tako nazivali Madžarsku) čula je krik Rijeke i već hrli amo...» «Veliki historički momenat» — to su bili prvi krupni naslovi «Popola» 4. i 5. novembra 1918.

Isto tako krupnim slovima javljao je «Popolo» 6. novembra, sav sretan vijest, da su najugledniji Fiumanci dan prije posjetili italijanski ratni brod «Emanuele Filiberto.» I pripovijedao je «Popolo», kako su toga dana Fijumanci i Fijumanke vidjele svašta na onom čudesnom brodu: i topove raznoga kalibra i torpede i istale mašinarije i svemu tomu su se vanredno čudile, kao da nisu slične topove, torpede i druge mašinarije vidjele na austrijskim ladjama, koje su one tako često posjećivale. A što je pak do torpeda — zar nisu imali na Rijeci tvornicu tog ubojitog oružja?

Ja bih dakle rekao, da je to divljenje bilo nekako izvještačeno, učtivosti radi.

No varao bi se, tko bi pomislio, da oni moji sugradjani, što su onoga dana bili na brodu, nisu bili pri tom i iskreni, sasvim iskreni! Tko bi bio u to posumnjao, nije imao, nego da ih slijedi u salon onog ratnog broda, gdje je bio prostrt stô. A znate li, što se na stolu pušilo?

— «Rižot» se pušio — slavni «rižot», o kome je «Popolo» sjutradan pisao ovo: — Vidjeli smo, veli «Popolo», pladnje pune rižota s parmezanom, koji su prisutni jeli s religioznom sabranosti... pitajući se, dali možda ne sanjaju...? Onda smo, veli «Popolo», popili kavu. A to je bila uistini prava kava — i mi, kad smo odilazili, uzeli smo sa sobom malo one riže i te kave, da pokažemo svojima kod kuće, da ono na brodu nisu bile priče ni izmišljotine.»

Ele, lijepa moja, fijumanska, bonkulovićka dušica! Tu te ja vidim, tu te ja poznajem svu u tvojoj bajnoj golotinji, u tvojoj veličini!... Eja! Eja!

A što je najljepše, moji su sugradjani već toga istoga dana htjeli da sebe prikažu kao velike mučenike, koji već nisu davno jeli rižota ni okusili kave... Time su htjeli da kažu admiralu Rajneru: — Vidite, admirale, mi imamo sve kreposti, da postanemo martiri i holokausti.

A to je sve bila svečana laž, jer upravo oni moji Fijumanci, koji su onoga dana bili na brodu, imali su kroz čitavo vrijeme rata i riže i pašte i kave i čokolade — i svega i svašta. Nego što ćemo? Tko umije — njemu dvije.

Iduće sedmice bit će punih šest godina, da se dogodilo ovo, o čemu pričam. Mi imamo danas na Rijeci i riže i kave u izobilju; mi možemo ih imati kadgod hoćemo, dakako uz skupe novce. I šećera imamo, svega imamo, samo pineza nemamo, a u tome je i sva naša smola. Gdje su sada ona zlatna vremena, kad su k nama dolazili ratni brodovi i nudjali finim rižotom one, koji su ionako bili... siti?

A gdje su i ona zlatna vremena, kad su k nama dolazile «trgetom» rano u jutro voloske pečarice s onim svojim dragim i srdačnim «ručicama», kolačima i «pinkama»? Čini mi se, kao da ih još vidim, kako su čučnule pokraj svojih košara onamo na Siberiji... Vi ne znate, gdje je bila ta Siberija? Siberija vam je bila ondje, gdje je bilo staro kazalište, a gdje je sada «Cassa di risparmio». Ondje bi one sjedjele i prodavale, a mi kupovali onu manu — volosku. Jer ono je zaista bila mana, a ne kruh.

A sada? Ministarstvo je ovih dana razaslalo na sve prefekte jednu okružnicu, iz koje ja — kao obično, nisam doduše razumio ništa, ali ukoliko sam mogao da razaberem, sve mi se čini, da se pomalo vraćaju ratna vremena, kad smo jeli crni kruh, i samo ako ga je bilo!

Kade si moj nekadajni voloski krušiću, lepa moja mano nebeska!

Ovih dana pisale su novine, da nas u Italiji ima preko 41 milijun. Zar ne bi bolje bilo, da nas je jedan milijun manje, a da imamo jedan milijun stâri pšenice više? O tom neka sude ekonomički političari ili politički ekonomisti — ja se u takove stvari nae razumijem.

Dok s jedne strane poskupljuje kruh i brašno i tolike druge korisne stvari, dotle se Šusmel i «Vedetta» pravdaju i disputiraju medju sobom, dakako, sve u pogledu Rijeke. «Vedetta» prigovara Šusmelu što je prije nekoliko vremena iznio u «Piccolu» stanje Rijeke u najcrnjim bojama. Šusmel joj odgovara, da je on to učinio, jer je morao. Šutjeti o takovim stvarima, veli Šusmel, bilo bi zločinstvo. On je naučio od Mussolina, kako treba govoriti čisto i bistro, a Mussolini — veli još uvijek Šusmel, napisao je godine 1922. jedan strašan članak upravo u pogledu Rijeke, gdje je prikazao u najcrnjoj slici stanje grada i njegova pučanstva.

Sjećam se, da sam i ja, Rokac, pročitao sâm onaj članak, i moram reći Mussolini je ondje sasuo svega i svašta protiv ljudi, koji su onda bili na vladi, a nisu za Rijeku ništa uradili.

No to je bilo, kako napomenuto, godine 1922. u doba, kad još Mussolini nije bio na vladi. Sad on u Italiji vedri i oblači, pa bi mu milije bilo, da naš Šusmel drži kadgod malo jezik za zube. I još bi Šusmel morao znati, da jedno govore i rade ljudi, kad nisu na vladi, a sasvim drugo, kad su na vladi. Ova je istina stara koliko i svijet, pa je pravo čudo, što je još ne zna naš inefabile Eduardo.

Pitao sam jednoga prijatelja iz Maršeće, šta on govori na sve ovo. On mi je odgovorio po italijanski: — Fiume ze tuta in malora; la Fortuna sola lavora...

Sad znam, kaliko i prije. **Rokac.**

IZ BUZEŠTINE.

Nakon četiri godine nerodice ipak je jednom došla jedna rodna, o kojoj možemo i moramo reći, da nam je ipak nešto donesla u naše kuće i konobe. Barem za nekoliko mjeseca imamo toliko živeža, da nam uopće ne će trebati moljakati trgovce, da nas pomognu hranom na vjeresiju, kao lanjske godine. Sada bismo dakle bili nekako zadovoljni, a to imamo da zahvalimo kišama, što su nas posjećivale svake sedmice. Doduše žito je loše ili srednje urodilo, ali bolje urodi turkinja, osobito pažulj i krumpir, te ostalo povrće. Zelja, kupusa, repe bit će dosta. Kako vidite, za nas poljodjelce ovo je velika radost, a dabome i za — gospodu, pak i za naše gradjane, jer poljodjelac hrani cijeli svijet. — Ovogodišnjim kišama imamo da zahvalimo obilno sijeno i pašu. Oni, koji imadu više glava goveda, ove godine dobro prolaze, pošto paše ima izobilno, pak nije bilo potrebno trošiti na krmu. Šteta je samo, što su mnogi siromasi morali lani prodati goveda radi nestašice sijena i radi siromaštva, pak da nakupe živež. Ove bi godine bili vrlo rado dobavili osobite krave, ali manjkao im je za to novac, do kojeg sada mi poljodjelci jako teško dolazimo, jer ga ne da onaj tko ga ima. To je razlog, da nekoji još ni danas nemadu ni volova ni kravice, najveć par ovaca.

Još ćemo ovo reći, da mi svi držimo krave, koje nam najveć koriste mlijekom, teletima, a i radnjom.

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA.

Ove smo godine nekako srećno bez tuće po lijepu vremenu potrgali grožđje, a sada već pijemo mlado vino — tu našu ljubav i muku, to naše ufanje i veselje. Mi smo ovuda svi mali posjednici, te prema tomu imademo i malo vina, ali i ta malenkost vina nas je dosta pomogla u prošlim boljim vremenima. Sada je naše vino bez većeg značenovanja, jer ga moramo prodavati ispod cijene i vrijednosti. Nekoji naši vinogradari u okolici već su prodali vino i to najskuplje po jednu liru. To je žalosno. Inače pak moramo se i ove godine pohvaliti, da su naša vina po cijeloj Buzeštini dobra, pitka i ljupka. Zato vrlo rado dolaze k nama trgovci (krčmari). Dolaze k nama iz Rijeke, pak naši Krašani i Kranjci. Upozorujemo sve naše bliže i dalnje krčmare, da kupuju vino od nas posjednika širom Buzeštine, te ih pozivljemo, da dodju što prije, čim će koristiti sebi i nama. A onda još nešto: Svoj nek pomogne svoga!

IZ ROVERIJE.

Veleštovani gospodine uredniče! — Mi Vam se Roverci vrlo rijetko javljamo, akoprem čitamo skoro svi našu milu «Istarsku Riječ», koju ljubimo nada sve. Uzrok je tomu taj, što dobra nemamo šta da javimo, a tužiti nam se opet ne da.

I kod nas je slabo kao po čitavoj Istri. Porezi su veliki, a novaca nema nikuda. Zarade takodjer nema nigdje. Pšenica je ove godine vrlo slabo urodila. Većina naših ljudi nema pšenice niti za sjeme. Ista je stvar i sa krumpirom. Vina imamo doduše dosta, samo se bojimo, da ga ne ćemo moći prodati.

Kako vidite, u ekonomskom pogledu stojimo tako slabo, da ne možemo gore. Ništa bolje nije ni sa školom. Otkad se je promjenila naša škola u italijansku, mi smo s njom sasvim nezadovoljni. I ne ćemo biti zadovoljni sve dotle dok se ne budu naša djeca opet podučavala u našem milom srpsko-hrvatskom jeziku. Uvjereni smo, da će prije ili kasnije i do toga doći. Hoće, hoće — samo ako ne klonemo!

IZ SOVINJAKA.

Naš Sovinjak zamjerio se svima i svakomu. To se vidi po tomu, što se do danas nije otvorila ni hrvatska, a ni italijanska škola. Nemamo dakle još hrvatskog ni italij. učitelja. Ća mi ga je to?! Šta misle gospoda u Buzetu i Trstu? Šta nismo mi ljudi? Zar nismo i mi državljani Italije? Zar možda mi ne plaćamo poreze i prireze i stotinu taksa? Jesmo u Italiji; plaćamo i davamo državi što od nas zahtijeva, a nama se ne daje škola, samo da ostanemo zapućeni i neuki, pak da nas neki tr neki lakše varaju, jel' te? Mi molimo i ovim putem državne školske oblasti, da nam pošalju za 100—150 naše slavenske djece slavenskog učitelja. Nek se uče naša djeca i italijanski, ali nek se njima tumači nauk u našem materinjem jeziku, jer mi smo željni nauka i napretka.

IZ ČRNICE KOD BUZETA.

Naša Črnica je avancirala, pak za to ne smijete misliti da smo mi i naše selo — črno. Buzet je potjerao veleč gosp. dekana Flega, poslavši ga k nama. Ovo je već jedna čast za nas. Druga čast: Imamo učitelja g. Pogačnika (Italijanca) i gospodju učiteljicu Marijon (Hreljak). Dakle naše selo ima dvije učiteljske sile. Ufamo, da će oni dobro i valjano nešto naučiti našu djecu. Dva mogu više nego jedan. Samo to ćemo reći gospodi učiteljima, da naša djeca samo slavenski govore, pak za to ih molimo da im računstvo i drugo korisno tumače srpsko-hrvatski. Drugačije — škola nama ne bi koristila. — Mi smo roditelji djece prvih dvaju razreda molili da se uče i slavenski, ali — vidit ćemo, kako će biti, pa ćemo već javiti našoj dragoj «Ist. Riječi». — Jedan otac.

Franina i Jurina

Fr.: Ća to brojiš?

Jur.: Brojim, koliko smo već let pod Italij...

Fr.: Račun ni težak. Šest.

Jur.: Ja. uprav ovi dni će bit šest let, da su ovamo prišli. Se spamećuješ, kako je ono bilo?

Fr.: Ni vrag, da se ne bim spamećeval! Ovakove se stvari ne pozabljuju.

Jur.: Kada su prvi put obesili svoju banderu va oveh krajeh, rekli su, da to delaju «in nome de la Inteža e de la America!» I još su nam rekli, da neka se ne bojimo, da će sve ostat, kako je bilo i da ne će nijedan od njih taknut nijedne naše pravice.

Fr.: I da ćemo bit rišpetani — — —

Jur.: I sve tako. Pak kamo su šla sva ona obećanja?

Fr.: K vragu i njegovoj matere.

Jur.: Nisu pasali ni tri dni i već su njihove novini pisale, da armisticij ako ni vojska, da ni ni mir, a mi Jugosloveni da smo još vavek njihovi nemici — neprijateli. I onputa je počelo ono strašno.

Fr.: Pržuni, Sardenja. Verona...

Jur.: Oganj, bombi i levolveri...

Fr.: A mi svi goloruki... I tako — ale si moral da bežiš, ale da se skrivaš. kako i zver va gore.

Jur.: Nigdere mira ni pokoja. Ni va crekve

Fr.: I pred oltarom su bombi padale.

Jur.: I sve to «in nome de la inteža i de la America!»

Fr.: Onputa su prišli štraordinariji na općini i posvuda.

Jur.: I već nisi smel ni žuknut va našem hrvatskem zajike.

Fr.: Ni va crekve.

Jur.: Ni va škole.

Fr.: Ni na ceste.

Jur.: Kamo si se obrnul, nisi čul drugo. nego: kva šemo in Italia! Kva non se parla che talijan!

Fr.: I za najmanju, ku biš učinil — ala pet karabinieri okolo tebe. I naši činovniki, popi i učitelji, ako nete va pržun, moraju preko. I to ti je hodilo tako iz jednega dneva va drugi.

Jur.: Onputa je prišal Rapallo.

Fr.: Kade je sve propalo!

Jur.: Ma smo zato dobili jedno novo obećanje.

Fr.: Jedno velo obećanje.

Jur.: Nutre va Rime.

Fr.: Va parlamente.

Jur.: To je bilo 28. novembra 1920. Svi najveći talijanski ministri obećali su nam va onaj dan, da će nam bit sve naše pravice rišpetane i garanćene. Va školah da ćemo se učit va našem zajike va crekvah da ćemo moć pivat va tem istem našem zajike: z jednom besedom — sve će bit rišpetano: i naša narodna kultura i naše narodne užanci.

Fr.: Pak na — nisu prošle ni dvajset i četire ure i sve je bilo kako i prej.

Jur.: Bombi!

Fr.: Granati!

P O D L I S T A K

MILUTIN R. STEPANOVIĆ:

Neznani junaci

Prohujala je i prva polovica 1918. godine. Nijemci su nastupali ka Parizu; Rumunji su u neredu odstupali, ostavljajući svoju zemlju, stotine hiljada zarobljenika i mase ratnog materijala neprijatelju; Rusija se slomila pod udarcima revolucije; Italijani su jedva izdržali pritisak poslije Kobarida.

Srbi su čekali.

Izgledalo je bezumno i bezdušno pustiti posljednje hiljade srpskih pušaka da udju u vatru. Jasno je bilo, da je to mogla da bude samo kap u moru vojnika, koji su rješavali sudbu svijeta na zapadnom frontu. I doista, kakva je pomoć mogla da se očekuje od šezdeset hiljada, pušaka, kad je 10 odnosno 20 milijuna savezničkih vojnika bilo u redovima ili u pozadini i kad se je, pri novom ubijstvenom naoružanju, moglo da reče: — «boj sad bije svijetlo oružje, a ne bije srce u junaka.»

I Srbi su se pojavili na solunskom frontu, da očuvaju ime i svoju vojničku čast i da svojim primjerom dokažu. da još «boj bije u junaka.»

I najedamput otpoče na solunskom frontu priprema za ofenzivu. Srpski pukovi, svega 40.000 pušaka, koliko je ostalo poslije Kajmakčalana, smišljali su da načine kapiju pobjede u neprijateljskim bedemima.

U tišini se spremao plan napada, a čim je stigao franceski vojskovodja najboljih vrlina, Franchet D'Esperrey, počelo se misliti, da se privede u djelo plan za proboj, koji je pripremila Srpska Vrhovna Komanda. Došlo je vrijeme da se razbiju i natjeraju na koljena svi njemački, madžarski i bugarski «čelični zidovi», kako ih je svojedobno nazvao srboždерski niški «Moravski glasnik».

Po noći su odvodjene trupe i artiljerija na odredjena mjesta, gdje je cijelokupnom ovom armijom komandovao slavni vojvoda Stepanović; šumadijsku diviziju vodio je pukovnik Mišić, timočku pukovnik Dokić i jugoslovensku pukovnik Živanović.

Jednog septembarskog jutra pljusnu čelična kiša po cijelom frontu. Od Kavale do Doirana, od Doirana do Prespe huknuše orudja, zadrhta zamlja, tresnuše teška zrna, razbijajući kamen, orući tla, pretujajući rovove i zemunice. Crni stubovi razornih zrna pravili su vodoskoke od šljunka, busenja i stenja. Gusti, sivi oblačići nizali su se nad zaklonima i baterijama. Zrna su se ukrštala, sustizala, takmičila brzinom. Sa obje strane bacalo se gvoždje, koje prži, šišti, urla, praska i uništava. Sa tima je ta čelična kiša lomila, ubijala i pretpavala. Satima, do u samu noć, svetlucali su kratki, hitri odsjaji topova, često svakog trenutka po nekoliko u jedan mah. Stotinama brdjama, rovovaca, bacača mina, poljaka, haubica i marinaca brektalo je i ječalo po planini u dubodolinama, gaseći živote, savijajući bodljikave žice, gužvajući mitraljeze, lomeći betonske zaklone.

Do večeri, u zraku kružili su srpski aeroplani. Smjeli piloti silazili su do na 300 metara, motrili neprijateljske pokrete, popravljali gadjanje srpske artiljerije i začekivali neprijateljske mitraljeze, koji su tako negdje iz daljine prosipali bezuspješno na njih stotine radenika. A gore u visu, pod oblačićima, prevrtali su se sićušni «Njepori», plavičasti, gotovo providni, titrajući se, padajući po krilu, kupajući se na suncu, izbacajući veselo po koji metak u zračno nebo, kao znak da su tu, da štite golomazne aparate, čiji motori teško dišu i koji vrše i najdivniju i najmučniju osmatračku službu, nižu krug za krugom...

Spustila se noć. Ekspozije su postajale sve rjedje, ali plamene, lijepe, munjevito rujne, zlatne i ružičaste. Borci u prvim linijama ostavljeni su u miru, sad metci padaju nad rezevama, sijevaju nad štabovima, nište tešku artiljeriju, dreše komordžijske konje, prevrću kazane i manjerke.

Od ponoći, do 3 sata jutru, vatra je usporena. Tek oko 3 sata 2. septembra osjetili su srpski i jugoslovenski vojnici, da se približuje davno žudjeni čas polaska u Domovinu, da je blizu čas proboja. Na cijelom ovom dijelu fronta, od 17 km, desetari su počeli da bude vojnike, oficiri su počeli gledati na sat, da pripremaju ljude na napad.

Do pet sati ujutru, hiljadu orudja sa obe strane slivalo je svoj tresak u jednu neprekidnu grmljavinu, sjedinjavalo odjeke, potresao glavu, kočilo oči.

Gomile ljudi čekaju u rovovima. Šćućurili se jedan uz drugoga, polusvjetljeni ukraj priglašenih vatri, napregli uho, čekaju da se stiša topovska tuča.

I kad je u pet sati najednom prestala vatra sa srpske strane, a odjek se još komio niz gorostasnu planinu, zanjiha se linija «jurišača» od Istočnog Vetrenika do Dobrog Polja i iz rova iskočiše najhrabriji medju hrabrima, najsrčaniji medju srčanima, a za njima prvi talas streljačkog stroja, pa drugi, treći...

Planina zamuče za malo, prskoše bodljikave žice pod makazama i golim rukama, bombe počeše da trešte suho, odsječeno; njemačke, madžarske i bugarske rakete planuše po noći i osvjetliše razbojište blijedo-zelenkasto. Za

Jur.: Oganj!
Fr.: Premetačine!
Jur.: Pržuni!
Fr.: Krvavi izbori...
Jur.: Zatvaranje našeh škol...
Fr.: Tiranje našeh učitelji i redovniki.
Jur.: I drugeh činovniki.
Fr.: Pak ulje od ličini.
Jur.: Pak taši.
Fr.: I sovrataši!
Jur.: I ultrasovrataši.
Fr.: Onputa su nam razdelili Istru i Goricu.
Jur.: I rekli su: tuti šćavi deve diventar Talijani.
Fr.: I zato su napravili on novi školski zakon.
Jur.: I već su nam po tem zakone otkinuli po dva razreda va svakoj našoj škole.
Fr.: A kletu te i tretega.
Jur.: I to gre sve tako napred i napred.
Fr.: I njihova obećanja ostala su ludemu radovanja.
Jur.: Neka su, ma mi smo još tu.
Fr.: Smo, hvala budi Bogu!
Jur.: I živi i čitovati!
Fr.: I još ćemo bit. Naši stari su odvavek govorili: Svaka sila za vremena!
Jur.: A nevolja redom ide. Danas onome, jutra tebe i tako napred. Doživeli smo ih gorkeh, i još ćemo — ma glavno je, da smo posle šest let najgrjega tlačenja i proganjanja još na nogah.
Fr.: I da još nikada nismo bili ovako jaki i živi.

IZ PRODANI (OPĆINA BUZET).

Već je konac oktobra, a naša tužna školica u Svim Svetima još je zatvorena. Naša djeca i Prodani, Bregi, i Podreka već četiri mjeseca jesu bez škole, učitelja i poduke. Žalosni smo mi roditelji, zlo za djecu. Lani smo imali za učiteljicu gdju Ladavac, koju su oblasti premjestile preko Učke, a sada naša školica čeka na drugoga učitelja ili učiteljicu; čeka ju i 150 naše školske djece. To nije malenkost. Što misli naša općina u Buzetu? Što kane školske oblasti? Neka se ne kaže, da nema naših učitelja. Mi ih poznamo, a bez službe su. Dakle? Nego, mi se bojimo, da ćemo biti onako na lijepo prevareni, to jest, da nam ne će vlasti uopće poslati našeg slavenskog učitelja u nakani, da mi šaljemo djecu u školu ispod Buzeta, a to je sat i pol hoda, za djecu više. Ovo ne bi bilo ni lijepo ni pametno ni čovječji! Zato zahtijevamo, da se ponovno otvori u našem selu srpsko-hrvatska škola i da nam se pošalje narodnog učitelja. To je naše pravo, od kojega ne odustajemo ni za makac. Tko plaća porez u krvi i novcu, taj ima pravo i do jedne škole. Avete capito, signori?

IZ ŠTRPEDA.

Naš zadnji marvinski sajam (na Fontani ispod Buzeta) ispao je slabo što se tiče broja dovedenih goveda, jer ih mi ovuda već imamo nažalost malo, a volova pak skoro ništa. Krave, junci i junce dolaze samo na sajam. Trgovaca bilo malo, i malo se prodalo. Naspomenuti ćemo još i to, da još nikada do sada nije bilo toliko domaćih praščića doveden na prodaju. Prije smo kupovali tudje praščiće, a sada Buzeština proizvadja skoro dostatan broj domaće krmadi (prasaca). Ima u našoj okolici obitelji, koji drže dvije, tri i više svinja, te imadu po 20—30 praščića u svojoj staji. A i oni, koji ih nemaju vole kupiti domaće, koji teže obole i bolje uspjevaju. Jer lani i preklani mnogo je poginulo prasaca iz drugih krajeva. Eto, u tomu smo napredovali i ovako si pomažemo. Vrtimo se i okrećemo kako najbolje znamo, samo da ne propadnemo gospodarski. Gojenjem svinja mnoga se obitelj naša uzdržala i spasila i živi.

IZ TINJANA.

Paleži i kradje ovdje stoje još uvijek na dnevnom redu. Pred nekoliko dana došli su jedne noći nepoznati lopovi u dvorište Šime i Ivana Brečevića te im zapalili 5 stogova sijena, koje je vrijedilo oko 1000 lira. Iste noći provalili su nepoznati tatovi u staju Vinka Križmanića u Ježenju. Jadnom Križmaniću oteli su 4 ovce i jednu magaricu. Računa se, da su ovce i magarica vrijedile preko 1500 lira. Oružnici traže krivce, ali do sada bez ikakva uspjeha.

IZ MOŠĆENICA.

Nijedno mjesto u Istri nije podnijelo toliko nasilja od pojedinih individua, koliko naše. Iza Rahtelja, koga nas je Bog oslobodio, i koji je sada u Americi postao Nijemac, došao je bio Vicelli, koji nas je zajedno s nekim propalicama à la Makuc htio silom i prijetnjama asimilirati, a uspjeli su utjerati strah u kosti ženama i starcima, i tako pašovati. I Vicellija smo se hvala Bogu oslobodili, a i Makuc će doskora nekuda otići. Ovaj posljednji se je junačio, kad je išao na prisegu kao fašist, da će «ubiti sve Hrvate». Mi pak znamo, da će sada biti ponizan kao ovca, jer će i on imati straha, da ga «prijatelji» ne raskrinkaju i vojničke vlasti ne pozovu na red.

Ali za nas se uvijek nadje kakvi novi paša. Sada je došao na općinu kao komesar neki Salzer, koji je do sada živio na teret kunjade i veselo tresetal. On se je složio s općinskim tajnikom i fantom i počeo je «spasavati» općinske financije time, da je bez ikakve komisije i bez obzira na zakon, udario općinski porez u nevidjenoj i nečuvenoj mjeri. Ljudi, koji nemaju ni 5000 lira dohotka, i koji se muče dan i noć, da za ljetnih mjeseci zasluže koliko im treba za prehranu svojih obitelji, taksirani su sa 1500 i 1800 lira. Mnogi kmet, koji bi trebao općinsku potporu, ili po koja starica, moraju plaćati po 100 i više lira! Uopće nema nikoga u općini, koji nije taksiran. Mi ćemo se obratiti na više oblasti, da se malo razvidi, je li gospoda od «trešeta i kvartina» mogu sami stvarati zakone i ponašati se kao turski paše, kojima nije nikad dosta harača.

Otkad su pustili bez službe staroga učitelja Dukića, prestala je opstojati hrvatska škola. Djeca nisu niti upisana niti su polazila talijansku školu. Usprkos pozivima i prijetnjama, nitko nije htio slati djecu u školu, a i ne će, dok nam ne dadu hrvatskog učitelja. Neka g. Pegan vara i prijeti, mi znamo, da će nam školu dati, ako budemo tražili muški i odrešito naše pravo. Neki od naših su mu odbrusili: «ukinuli ste najedamput tri hrv. razreda, a sada govorite, da nema hrv. djece; mi ćemo i u zatvor, ako treba (jer zatvor je za ljude), ali od naših prava ne odustajemo.» Rekli su nam, da će nam poslati učitelja našeg roda za dodatne ure. Vidjet ćemo.

IZ ĆIĆARIJE.

Pohvalit ćemo Vam se, gospodine uredniče, da smo imali dobru ljetinu. Grožđjem i vinom dašto ne ćemo se pohvaliti, jer kod nas loza slabo rodi, pak je niti ne gojimo; ali smo imali prilično žita, obilno krumpira, pažulja i svakovrsnog zelja. Repe i kapusa bit će takodjer dosta.

Na našom Krasu otvorile su se sve hrvatske škole kao i do sada; samo nisu svi naši učitelji i učiteljice ostali na svojem starim mjestima. Na naš Kras došli su neki novi, mladi učitelji. Ako i nije lijep Kras, ipak mi ih molimo da ga uzljube, i nek naše male Čiće, stare Slovince, s ljubavlju uče. Uvjereni smo, da će oni to i učiniti.

Da ne zaboravimo! Račjavas nema učitelja ni škole. Don Luigi, pop-učitelj, nekamo je pobjegao bez «dozvole i prmeša» sa strane Račljana. Jedan mi je na uho prišapnuo, da je negdje u «katafiću». — Račjavas sada moli slavenskoga učitelja. Krv nije voda!

IZ PODGRADA.

Občinske volitve, ki so se pri nas vršile v predzadnjo nedeljo, so potekle povsem mirno in redno. Eno mesto je bilo dano v naši listi tudi zastopniku tukajšnjih italijanskih nameščencev, gospodu N. Deportadi. Število volilcev ni bilo veliko. Udeležilo se jih je kakih 28%. Naša večinska lista je dobila 601 glas, naša manjšinska pa 267 glasov. Posamezne sekcije so tako-le volile: Podgrad: volilcev 744, volilo 222; Hrušica: volilcev: 757, volilo 133; Pregarje: volilcev 622, volilo 127; V. Mune: volilcev 407, volilo 128. Izvoljeno je 19 naših zastopnikov in zgoraj omenjeni zastopnik Italijanov. Upajmo, da bo novi občinski zastop srečnejši, nego je bil prejšnji in da nam vlada ne bo zopet poslala kakega komisarja. Siti smo komisarjevanja, ki prinaša občini le gospodarsko škodo; politično itak še noben komisar ni imel pri nas sreče in je tudi ne bo, kajti mi smo in ostanemo pokorni državljani, obenem pa trdni Jugoslovani.

Širite „Istarsku Riječ“!

IZ VRHA.

Ove smo godine priredili dosta dobre kapljice. Izvrsna imademo vina, jer su naši vinogradi na prisoju zaštićeni od bura. To je naša radost, a zlo je to, što ne dolaze k nama trgovci. Iako smo sat dva hoda odaljeni od Buzeta, mi ćemo usprkos toga naše vino odvesti do Buzeta ili do kolodvora (Počekaja). Ima kod nas posjednika, koji priredc sto i više hektolitara vina; osobito neki naši u Marčenigli. —

Srce nas zazebe, kad pomislimo, da nemamo više srpsko-hrvatske škole. Zadnja je bila naša učiteljica gospodja Ladavac, koju je talijanski učitelj s nekim našim u Vrhu proganjao i prognao. Sada je kod nas samo talijanski učitelj, koji niti ne pozna našeg jezika. Neka naša djeca polaze u tu talij. školu, ali — bez ikoje koristi. Kad se ne razumije, ne razumije se; a ono što se ne razumije, to ne može u glavu. Naš novi učitelj dakle baca bob u zid. Naša djeca su toliki mrtvaci u školi. Sad se neki u Vrhu kaju, da su proganjali i prognali slavenske učitelje. Sada neka ovi u Vrhu rade na tom, da se naša djeca uče i slavenski, naime u materinskom našem jeziku.

IZ POREČA.

Svojedobno bio je imenovan našim općinskim komesarom fašista, g. cav. Guadagnini. On se na općini nije vladao kao komesar, nego kao pravi pravcati turski paša. Općinski interesi bili su mu deveta briga. On je uopće mislio, da nije on ovdje radi općine već općina radi njega. Općinski novac nije nikada štedio. Za plaću si je uzimao 70 lira dnevno. Uz to je pronevjerio općinu za 4500 lira! Oslijepario je i nekoliko privatnika. To je tako neugodno uplivalo na općinare, da su se počeli i buniti protiv njega. Posljedica bila je ta, da je najedamput morao iz općinskog ureda, a sada će valjda i u zatvor. Na njegovo mjesto dolazi sada bivši fašistički poslanik, g. Albanese. Njegovo su imenovanje mnogi pozdravili očekajući, da će sada temeljito popraviti prilike na općini. Medjutim mi u to sumjamo. Kad bi g. Albanese bio imao pred očima poboljšanje teškog gospodarskog stanja općine, onda sigurno ne bi bio povukao u općinski odbor same fašiste, trgovce i milijunare, koji uopće nemaju pojma o našim potrebama! To nam je najbolji dokaz, da mi nemamo ništa za očekivati ni od ove uprave, jer će uvijek spomenuta gospoda vući barku u gospodarsku luku. Nije li tako, gospodine Albanese?

Gospodarstvo

SELJACI, NE ZAPUŠTAJTE SVOJE LIVADE!

Iako livade po svojoj važnosti zadiru u temelje našeg gospodarstva, to se ipak njima ne posvećuje ona važnost, koja ih po svojoj važnosti pripada. Ta nemarnost i nebriga osvećuje se u slabom prirodu, u zaostalosti stoke i u osiromašenju oranica na potrebnim hranivima. Razlog toj osveti leži u tom, što našim livadama nesamo da ne podajemo dovoljno hraniva, već im uopće ne pružamo nikakvog hraniva, jer držimo, da je livada krava muzara, koja nam mora uvijek davati mlijeka, pače i onda, kada je ne hranimo. No pošto je takvo mišljenje sasma krivo i štetno po napredak našeg gospodarstva, a pošto želimo, da nam ta krava muzara daje dovoljno mlijeka, pače i na pretek, to je onda jasno, da je moramo dovoljno i hraniti. U tom hranjenju leži sva važnost livada u gospodarstvu, a koja se očituje na taj način, što livada, podržavajuć hraniva u oranicama — njih naprosto opskrbljuje i hrani potrebnim hranivima. Ta hraniva jesu: fosfor (u obliku fosforne kiseline), dušik, kalij i vapno, a nalaze se u sijenu, iz kojeg putem hranjenja dolaze u tijelo životinje, odakle se, bilo u neprobavljivom ili krutom stanju, bilo u probavljavom ili tekućem, izlučuju napolje.

Hraniva, koja se nalaze u jednom i drugom stanju, nazivamo balegom, koju gnojenjem dajemo oranicama za hranu.

Iz toga jasno proizlazi, da je livada hraniteljica oranice, jer što nam livada daje više sijena, moći ćemo držati više sloke, a i bolje je hraniti, a kad imamo više blaga, imat ćemo i više gnoja. Budući da livada po svojoj važnosti zadire duboko u naše gospodarstvo, a da nam se ono u temeljima ne rasklima, moramo naše livade bezuvjetno gnojiti, t. j. moramo dovadjati potrebna hraniva i to u većoj mjeri nego li oranicama, pošto livade više i jače iscrpljuju tlo na potrebnim hranivima nego li oranice.

Pored istaknute prednosti gnojenja livada dolazi u obzir i ta okolnost, što gnojenjem uz veći prirod sijena postizavamo i bolju kvalitetu (kakvoću), koja je pako uzrokom, da je sijeno tečnije, hranivije, a i probavnije, nego li ono sa negnojenih, zanemarenih i zapuštenih livada.

Hraniva, koja moramo livadi dodavati, želimo li od nje imati što više koristi, dovadjamo u glavnom: stajskim gnojem, gnojnicom i umjetnim gnojivima.

Što se tiče stajskog gnoja, spomenuti je, da se on u pravilu ne rabi za livade, već za oranice, i to s razloga, što je njegovo djelovanje najpotpunije i najpovoljnije tek onda, kada se zaore, a ne kada leži razastrt na površini.

Razlog toj nepovoljnosti u djelovanju jest u tom, što gnoj ležanjem na livadi gubi u jednu ruku mnogo dušičnih hraniva, makar se i povalja, a u drugu što u proljeće podaje neprilike oko odstranjivanja nestrunutih dijelova, koji se moraju ukloniti, jer ostanu li na livadi, na tim mjestima ne će trava poniknuti, nego će nastati plješine, koje nam znadu nanijeti i osjetljiviji gubitak na prirodu sijena. Bolje i probitačnije je livade gnojiti gnojnicom i to za to, što je njezino djelovanje uslijed brze rastvorbe povoljnije po rast trava, i što se njime dovodi u tlo više dušika i kalija, a manje fosforne kiseline.

Gnojnicom se gnoji u jesen, zimi i proljeće. U zimi, za vrijeme smrzavice, nije probitačno njome gnojiti, jer se smrzne, pa dušik iz nje, u obliku amonijaka ishlapljuje u zrak. No, premda je gnojnica gnojivo upravo kao stvoreno za livade, ipak se njome u velikoj većini naši gospodari ne mogu služiti, jer je nemaju, uslijed neuredjenog i primitivnog gnojišta, providjenog jamom za gnojnicu, pa je radije puštaju, da im otječe grabom širom po cijelom selu.

Od umjetnih gnojiva osvrnut ćemo se za danas samo na superfosfat i Thomasovu drozgu.

Thomasova drozga je fosforno gnojivo, koje dolazi u prvom redu u obzir kao gnojivo za livade. — Sadržaje 17—18% fosforne kiseline i 40—60% vapna. Ta fosforna kiselina, koja se nalazi u drozgi, nije lako topiva t. j. ne topi se u vodi kao ona u superfosfatu, pa zbog toga i ne može biljci služiti za hranu. Da se biljka može njome ipak služiti, mora je biljka najprije otopiti u svom soku t. j. kiselini, koju izlučuje iz svog korijena. To se otapanje zbiva polagano i jednolično te po potrebi biline, što je podjedno i glavni razlog, da nema bojazni pred gubitkom fosforne kiseline, kao u superfosfatu, a pogotovo u laganom tlu. — Radi toga se supefosfat i radije upotrebljava na težim tlima, jer u protivnom slučaju, pošto se fosforna kiselina brzo i naglo otapa u vodi, rastvorila bi se cijela količina prije, nego li bi je biljka mogla u sebe primiti, pa bi time nastao gubitak fosforne kiseline.

Pokraj te glavne razlike, koju imade Thomasova drozga pred superfosfatom, imade ona još i tu prednost, što sadržaje veliki postotak vapna, koje kao livadno hranivo imade mnogostruku važnost. Vapno, dakle djeluje u prvu ruku kao hranivo biljci, a to se osobito očituje kod krmnih bilina — djetelima, lucerna, grahorica, pa i trava. — Imade li u tlu više vapna, to će ga i same biline više primati, a i krma ovakovih bilina jest sladja i jača, pa i povoljnije djeluje na razvitak i jakost kostiju kod blaga, a pogotovo mlade stoke, kod koje se takvom hranom predusreće krhkosti kosti.

Thomasovu drozgu treba sipati **sada** u jesen ili tečajem zime. Pored toga, što drozga sadržaje u sebi vapna, na vlažnom mjestu se zgrudi, pa je prije sipanja treba dobro usitniti, da se sa zemljom što bolje izmješa i da se može jednolično sijati. Prije samog sipanja (gnojenja), treba livadu pobranati, da se otvori površina tla te da drozga dodje lakše i prije sa vlagom u tlo. — U proljeće, kad snijeg okopni, i kad se sva voda s livade iscijedi, treba ponovno pobranati livadu i to u jednu ruku zato, da se otvori površina tla, kroz koju će — u svrhu jače i brže rastvorbe — pritjecati u tlo veća množina zraka, a u drugu, da se ponište krtovinci i mahovine, koja uništava rast travâ.

trenut samo zastali su jurišači, kao da su htjeli dati najbolji stav rezačima spomenika, sebi i drugovima, zastali su kao najljepši mramorni kipovi sa iskoračenom nogom, sa napregnutom mišicom, sa bombom u stisnutoj šaci, pa su odmah gurnuli sa kamom na preplašenog neprijatelja.

Planu nekoliko pušaka, pa se otvori sa bugarske strane bijesna, neizdržljiva mitraljeska i puščana vatra, ona ubilačka vatra, što se ne čuje, što bije kao jara u lice, tu iz blizine sa pet, šest metara, što redja plamičke kao svjetine po kamenjaru, što pravi duboke neizlječive rane koje prže...

Ali jurišači su počeli da uskaču već u rogove kao tigrovi. Jedna po jedna krvna sjenka dotrčavala je do ivice rova, muški, sa uzdignutim nožem, pa je skakala dolje u tamu, na bajonet, na grudi, na glave Nijemcima, Madžarima i Bugarima. Prsa u prsa gurali su se, padali, klali se muklo, stegnute vilice. Čuo se jedva udar kundaka, udar kame o kost, o grudni koš i grčevita borba po slami na dnu zemunica.

Kad su prvi, pa drugi streljački strijevi našli na neprijateljske redove čulo se samo hrkljanje, jecanje, prigušeno prizivanje. Pobjedjeni Nijemci, Madžari i Bugari gledali su ukočena oka, kako laki srpski i jugoslovenski pješaci, pobjedioci i oslobodioci, preskaču rovove, žureći da smlave sve pred sobom. I dok su bojni drugovi upadali u baterije i robili bugarske rezerve izdisali su neznani, skromni oslobodioci Jugoslovenstva.

* * *

Potučeni Nijemci, Madžari i Bugari počeli su da napuštaju našu pradjedovsku teritoriju i da bježe u divljačkom neredu.

Poraz je bio strašan. Dvije srpske divizije iz rezerve, timočka i jugoslovenska i cijela konjička divizija, gurnule su napred u gonjenje, niz stranu ka Vardaru, Kavadarcima i Skoplju, ne dajući neprijateljima da dahnu.

Radost je potisnula žalost za izginulim drugovima. Radost je bila velika, pijana. Svijesni značaja te pobjede pohvatali su se Šumadinci rame uz rame zaigrali kolo, gore pod nebom, na samoj granici naše lijepe zamlje na mjestu gdje su podigli sebi slavoluk.

I dok je padao mrak, dok su se planine bojile čas žućno-zelene, pa rumene, sive, pa crne; dok je u dolini blistao srebrni Vardar, pokazujući put za Srbiju i neoslobodjene jugoslovenske krajeve, — orio se na Vetreniku poklič slobode, zvonki poklič, koji je odjekivao niz Moglene, u doline, do u srca neoslobodjene braće.

SILVIJE KRANJČEVIĆ:

Neznani grob

Dizao je za slobodu
U junačkoj bàrjak šaci;
Tko bi znao, gdje je pao
Med tolikim med mrtvàci!

Puhnuli su vjetri pusti,
Raznijeli prah junaku;
Ostala je samo krvca
Osušena na barjaku.

Struhnuo je barjak slave
Kroz tolika duga ljeta,
A krvca je postanula
Domovine gruda sveta.

Al' na grobu nepoznatom
Nema krsta, nema znaka;
Nitko ne zna gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Ah, al' kolom naokolo
Vesele se pjesme ore;
Što slobodno srce ćuti
To slobodna usta zbore.

Tu unuku djedo priča
Sva vremena ona stara,
Kazuje mu u pô čela
Uspomene od handžara.

Pa se onda kolo vine,
Slatka pjesma srca blaži;
Preko kola golub lijeta
Golubicu svoju traži.

Za golubom, pticom bijelom,
I gavran se crni jati,
On bi pao, gdje je stao
Onaj grobak nepoznati.

Al' ga plaši pjesma ona,
Pa se koban dalje vije,
Gdje slobode slatke nema
Gdje pjesama čuti nije!

A na grobu nepoznatom
Nema krsta, nema znaka;
Nitko ne zna gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Al' ni ptice nema crne,
Da mu vječni pokoj smeta,
Graktajući da mu čupa
Onaj stručak poljskog cvijeta.

Već slobodno srce igra,
Slobodnom se pjesmom blaži —
Ah, otkako anđel valjda
Na neznanom grobu straži!

Politički pregled

Raspust njemačkog Reichstaga i urečenje novih izbora.

Dugotrajna njemačka parlamentarna kriza dovršila je očekivanim raspustom Reichstaga (parlamenata) i urečenjem novih izbora za dan 7. decembra. Kancelar Marx poduzeo je sve moguće, da osujeti ili barem odgodi ovakovo riješenje krize, ali su svi napori ostali uzaludni. Pobjedila je realnost, da sadašnji njemački parlamenat, nakon samih šest mjeseci života, nema preduvjete za redovito funkcionisanje, te da više ne odgovara važnim promjenama, koje su se kroz zadnje mjesece dogodile u političkom i gospodarskom položaju Njemačke.

U doba zadnjih aprilskih izbora Njemačka se je nalazila u teškom polažaju, jer je još tada franceskom politikom upravljao neumotljivi Poincaré. Ali nije prošlo ni mjesec dana, Poincaré je doživio poraz, koji mu je oduzeo vlast i prenio je na radikalno-socijalistički blok sa Herriotem (čitaj: Erijô) na čelu. To je bio politički dogodjaj neizmjerne važnosti po razvoj političkih prilika u Evropi. Održana je londonska konferencija, koja je prekinula gordijski čvor reparacionog pitanja: osigurala isplatu reparacija, ispraznila Ruhr i osigurala ekonomsku obnovu Njemačke. Zatim je, za vrijeme skupštine Lige Naroda u Ženevi, pozvana Njemačka, da i ona pristupi u to društvo. Time jeb ila i politički rehabilitovana. To su uspjesi, koji nisu mogli ostati bez jakog uticaja na prilike u Njemačkoj, a to se je i pokazalo u jednoj abnormalnoj pojavi, da blok od 140 zastupnika umjerenih gradjanskih stranaka (centruma, njemačke pučke i demokratske stranke) vodi njemačku unutarnju i vanjsku politiku uz blagohotnu potporu opozicije sastojeće od 105 njemačkih nacionalista, 32 Ludendorfovih ultranacionala, 100 socialnih demokrata i 62 komuniste. Ta opozicija sastojeća od dva protivnička tabora, nacionalističkog i socijalističkog, paralizovala je medjusobnom nepopustljivošću svaki upliv tako, da je nužna posljedica toga bila — vlada umjerene manjine.

Ali takav položaj, kraj aktuelnih i važnih pitanja unutarnje i vanjske politike, nije bio dugo uzdržljiv, jer je vlada morala da konačno imade za sobom jednu parlamentarnu većinu, na koju bi se mogla pozvati i osloniti. To je kancelar Marx u zadnje doba i pokušao, nastojeći, da dobije bilo nacionalističku desnicu bilo socialističku ljevicu. Socijalisti nisu u načelu odbili pristup u vladu, ali su se izjavili radije za nove izbore. Nacionalisti, naprotiv, prihvatili su poziv i zatražili četiri važna portfelja, medju kojima i nutarnjih poslova, s očitom namjerom, da njemačkoj politici dadu svoju značajku, ali su naišli na otpor demokrata, koji predstavljaju blok bogate buržoazije i uvaženih intelektualca. Ovi su odlično odbili svaku saradnju sa nacionalistima, obrazlažući svoju odluku sa velikom pogibli za vanjsku njemačku politiku, kada bi njemački nacionalisti dobili u njoj odlučan upliv.

I tako njemačkom državnom kancelaru Marxu nije preostalo drugo, nego da učini kraj takovom nemogućem parlamentu i da pozove narod na nove izbore, koji će se — kako spomenusmo — obaviti 7. decembra ove godine.

Kako će pak ispasti ovi izbori? To je veliko pitanje, na koje još nije moguće pozitivno odgovoriti. No jedno je već danas jasno, naime, da ekonomsko i financijsko sredjivanje te novi zamah njemačke industrije upućuje na to, da će ovi izbori pokazati posve drukčije rezultat negoli aprilski. Onda je vladao očaj nad političkim i gospodarskim položajem Njemačke, te su radničke mase, u očekivanju katastrofe i revolucije, u velikom broju glasovale za komuniste, koji su od 15 poslanika porasli na 62. Ovog puta stvari stoje posve obrnuto, te socijalisti pouzdano računaju, da će veliki broj mandata preoteti komunistima. I nacionalisti s nepouzdanjem ulaze u izbore, jer im nedostaju lanjske krilatice, te se općenito očekuje pobjeda demokratskih i socijalističkih stranaka.

Fišistička nacionalna milicija položila zakletvu, da će ostati vjerna kralju i Ustavu.

U utorak, dne 28. oktobra bila je po svim pokrajinama Italije zaprisegnuta fašistička nacionalna milicija. Tom prigodom vršile su se posvuda velike ceremonije. Svečanostima u Milanu prisustvovao je i sam Mussolini. Iza prisege držao je govor, u kojem je izmedju inog rekao i ovo: «Što mogu pred našim silama, pred manifestacijama naše vjernosti, maleni politikanti, koji fantaziraju o prošlosti, koju smo već davno pokopali i koja se nikad ne ustane! Fašisti, vi ste priborili sebi velikih zasluga za narod. Zato opet danas ponavljam pred vama, koji ste čuvari moje i svoje vatre, da se nikad više ne povratimo natrag!...» Inače se je po cijeloj Italiji obavila prisega bez ikakvih incidenata. Italijanski listovi povjerenju tom dogadjaju velike članke, u kojima naglasuju, nek se fašistička nacionalna milicija i u radu i u govoru, uvjek sjeća položene zakletve Kralju i Ustavu.

Domaće novosti

Prenos smrtnih ostanaka pape Leona XIII.

U srijedu, dne 22. oktobra te godine prenešeni su bez ikakvih ceremonija smrtni ostaci pape Leona XIII. iz provizorne grobnice kod Sv. Petra u crkvu Sv. Ivana u Lateran. Kardinali Mery del Val i Gaspari, kao i mnogi crkveni dostojanstvenici, prisustvovali su prenašanju. Koncem novembra o. g. bit će svečan pogreb uz veliku asistenciju i ceremonije.

Za naše učitelje.

Naš narodni poslanik, g. dr. Wilfan, posredovao je u stvari naših učitelja i dobio je odgovor od nadležne strane, da će učitelji Hrvati, koji još nisu namješteni, biti zacijelo primljeni u službu i to što prije.

Hrvatska škola u Mošćenicama.

Primamo: — Do pred malo vremena ova je naša škola bila dvorazredna. Pošto su u gradu silom otvorili italijansku školu, koje niko nije tražio, ukinuli su jedan razred. Pošto je ovih dana penzionisan naš zaslužni učitelj Dukić, škola je u Mošćenicama ostala zatvorena. Odmah su se poduzeli koraci u smislu, da se ona naša škola otvori našto je g. dr. Reina odgovorio, da će smjesta razvidjeti što je s hrvatskom školom u Mošćenicama, budući da do sada nije imao potrebitih podataka.

Iz odgovora g. Reine proizlazi, da će i ta škola biti naskoro uspostavljena.

Razumije se, da ćemo se na to povratiti što prije.

Fašista osudjen radi izbornog nasilja.

Prigodom zadnjih političkih izbora naredio je neki oficir fašističke nacionalne milicije svojim vojnicima, da blokiraju u Benevento (Italija) dvije kuće i da zapriječe izbornicima, koji su se nalazili u tim kućama, vršenje izbornog prava. Fašisti su izvršili naredjenje svog komandanta i blokirali kuće. Izbornici u dotičnim kućama nisu smjeli niti da se pokažu na prozorima. Fašisti su bili pripravni čak i na to, da zapale te kuće.

Nakon izbora podigla se optužba proti napomenutom oficiru i njegovim vojnicima, koji su vršili blokadu.

Medjutim ovih dana vršila se pred tamošnjim Tribunalom kaznena rasprava proti optuženicima. Sud je osudio oficira nacionalne milicije na 2 godine, 11 mjeseca i 20 dana zatvora, a ostale riješio optužbe.

Kad bi se ovako postupalo sa svim nasilnicima u čitavoj državi, a naročito kod nas u Istri, onda bi se brzo došlo do normalizacije, do mira i reda i slobode. Ali dok ne bude vrijedio zakon za sve državljane jednako, dotle ne će doći do pomirenja duhova nit ćemo vjerovati u istinost one Mussolinijeve parole: «Eguali doveri, eguali diritti!»

† Pero Harlović.

Prošlog tjedna preminuo je u Trstu umirovljeni pomorski kapetan i odlični jugoslovenski rodoljub, g. Pero Harlović. Pokojnik je rodom iz Dalmacije. Već u svojoj ranoj mladosti odlikovao se svojim rodoljubljem i čebeličnim karakterom Njemačke i italijanske nepravde nije mogao da trpi. Sudjelovao je u svim nacionalnim bojevima u Trstu. Naš narod ga je više puta prigodom općinskih izbora izabrao svojim kandidatom. Podupirao je razna društva i listove. Osobito mu je bila pri srcu naša «Istarska Riječ». Svake ju je godine i obdario. Neka mu je vječna uspomena i laka domaća gruda, koju je toliko ljubio i za koju se borio! Rascviljenoj pak obitelji i rodjacima naše iskreno saučešće!

† Ivan Glavina.

Iz Rima stiže nam žalosna vijest, da je u ondješnoj vojničkoj bolnici pred nekoliko dana u cvijetu svoje mladosti preminuo naš vojnik, Ivan Glavina.

Pokojni Glavina rodio se u Kršanu. Bio je čestit i značajan dečko. Medju svojim drugovima u italijanskom vojništvu bio je silno obljubljen. Svoje jugoslovenske narodnosti nije u nijednoj prigodi zatajio.

Rascviljenoj obitelji izričemo nad preranim grobom njihovog nezaboravnog sina dotičnog brata naše iskreno saučešće, a pokojniku neka je laka tudjinske zemlja!

Upravno vijeće skrahirane tršćanske Jadranske banke («Banca Adriatica») pod optužbom.

Ovih dana imali su vjerovnici skrahirane Jadranske banke («Banca Adriatica») u dvorani trgovačkog udruženja u Trstu svoj sastanak. Sastankom je predsjedovao predsjednik trgovačkog udruženja. Razpravljalo se o krahu napomenute banke. Glavnu riječ je imao odvjetnik Ugo Volli. On je u svojem dugom govoru naglasio, da su medju drugim i upravitelji banke odgovorni za njezin krah. Nato su se vjerovnici združili u konzorcij zaključivši, da predlože državnom odvjetniku optužbu proti upravnom vijeću Jadranske banke («Banca Adriatica») radi pronevjerenja i prevara. Državno je odvjetništvo uzelo cijelu stvar u svoje ruke. Istraga je već u potpunom toku. Kako čujemo, pronevjerenja ima dosta. Već se ustanovilo, da je upravno vijeće zaista odgovorno za propast banke. Zato su vlasti dužne, da bezobzirno postupaju proti krivcima. Ne bi bilo pošteno, kad bi nekoji upravni savjetnici (pa bili oni i kavalieri ili komendatori!), koji su upropastili zavod, ostali na slobodi i čuvali u svojim blagajnama tudje milijune. Pravednost mora ovdje da pobjedi!

Dosljednost režima

Ako se uopće može da govori o dosljednosti režima u ovim našim zapuštenim krajevima, onda se ona vjerno ispoljava isključivo u proganjanju našeg plemena i uništavanju svega, što je naše.

Pred nekoliko je dana bačeno na cestu osam naših najboljih učitelja, osam naših pučkih odgajatelja, i to samo za to, da se liši kakvu stotinu naše djece pouke u materinskom jeziku. Znamo sa vjerodostojnih strana, da su ovi otpušteni učitelji (Bernetić Franjo, Demarin-Flego Zorka, Kenič Andrej, Knap Anton, Medvešček Bogumil, Mislej Josip, Cerut Silvestar i Pahor Josip) najsavjesnije vršili svoje učiteljsko zvanje i kojima se uopće ne može ništa predbaciti, — nego da su naše krvi.

Veći je dio otpuštenih učitelja baš iz Istre, gdje nasilnici najprije započinju da provode svoje zle naume i gdje se najrazgitije ispoljava ona nekulturna asimilatorska politika. Dok je nekolicina najnovijih žrtava te politike stalno namještena još u predratno doba, dotle su opet drugi imenovani definitivnima sa 1. oktobra ove godine i to sa strane onog školskog Provveditora, koji ih par sedmica iza toga lišava kruha gazeći svoje vlastite odredbe. To su slučaji velike nepravde, kojima treba uzalud tražiti sličnosti, ali koji istovremeno osmješuju i diskreditiraju potpunoma školske i druge čimbenike.

Mi dakle ostajemo i nadalje bespravnim robljem, protiv nas je jošte poduzimlju neopravdane iznimne mjere. Za naše učitelje se vrijedi ekonomsko poboljšanje, koje uvadja Gentilijeva reforma. Nema valjda u svijetu primjera, da se stalno namješteni učitelji bez razloga otpuštaju odnosno penzijonišu (!), da se na tako žalosni i niskotni način bagatelise pravni učiteljski položaj. Ne dava im se mogućnosti, da se objasne, odnosno brane, ne stavlja ih se pod disciplinarni postupak samo zato, jer nisu ništa krivili. Da se izbjegne sramoti i blamaži najvećeg stupnja, oblasti ne provode istragu, premda to zakon predpisuje. Ali, iako zakon za nas ne vrijedi, mi smo ipak jednakopravni državljani!!

Ovo novo kulturno nasilje svjedoči nam, kako smo vrlo daleko od bratskog pomirenja obiju narodnosti. I to se ima da dogadja baš u momentu, kada se u Veneciji obdržava toli važna italijansko-jugoslovenska konferencija, koja imade da poradi mnogo u smislu zbliženja obiju susjednih naroda. Ali sve uzalud: jedno se govori i piše, drugo se rješava i utanačuje za zelenim stolovima, dok to sve drukčije izgleda na ulici i u životu. Moramo, nažalost, da naglasimo, da jošte vode važnu ulogu lažni informatori, koji su najveća naša nesreća, jošte oni pašuju i truju ozračje, koje je i onako već zaraženo nepriateljstvom i mržnjom proti našeg naroda. Dokle se budu bez daljnjega slušali razni podlaci, koji prave svoje karijere sa lažnim denuncijacijama protiv naših najboljih ljudi, dotle se mi ne možemo ničemu nadati. No mi smo čvrsto uvjereni, da će se i naš glas čuti i početi uvažati. A dotle će naš narod duboko nositi u srcu najljepše uspomene na svoje najvjernije sinove, koji su lišeni svakdanjeg kruha samo za to, što su mu bili najbolji prijatelji i učitelji.

Sudbina bivšeg carskog dvorca u Miramaru kod Trsta.

Bivši carski dvorac u Miramaru kod Trsta, gdje je svojedobno stanovao meksikanski car Maksimilijan, a poslije carica Elisabeta, nalazi se sada u posjedu Italije. Kad je buknuo rat čitav dragocjeni namještaj dvorca bio je prevezen u Beč. Za sklapanja mira Italija nije zahtijevala povratak tog namještaja, već se zadovoljila sa samom divnom zgradom. Poslije pak je zahtijevala od Austrije, da joj povrati i namještaj dvorca. I italijanska se diplomacija obrati na reparacionu komisiju. Pošto je Austrija morala da dade odštetu Italiji radi nekog skladišta municije, koji su Austrijanci uništili, to je Italija zatražila tu odštetu ne u novcu, već u namještaju miramarskog dvorca. Reparaciona komisija odobri zahtjeve Italije i sada Austrija mora da povrati čitav taj namještaj, da ga na svoje troškove pošalje u Miramar i osim toga dužna je da pomoću svojih stručnjaka uspostavi kako je bio i prije rata.

Važno za one, koji su svojedobno uložili novac u skrahiranu tršćansku Jadransku banku («Banca Adriatica») i njezine podružnice u Opatiji i Zadru.

Ovih dana ustanovio se kod «Zadružne Zveze» u Trstu posebni odsjek, koji je postavio sebi zadaću, da zastupa interese naših ljudi, koji su svojedobno uložili novac u skrahiranu Jadransku banku («Banca Adriatica») u Trstu ili njezine podružnice u Opatiji i Zadru. Radi toga se pozivaju sve one zadruge i pojedinci, koji su interesovani u toj stvari, da — iako nisu članovi «Zveze» — sve svoje tražbine prama napomenutoj banki prijave «Zadružnoj Zvezi» u Trstu (Trieste), via Torre bianca, 39. I. Prijave se uzimlju uobzir do 20. novembra 1924.

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Potpisani vojnici, koji se nalazimo u italijanskoj vojsci u Rimu, šaljemo srdačan pozdrav svim svojim roditeljima, braći rodjacima, prijateljima i čitavom jugoslovenskom narodu u Istri kličući: Do vidjenja na rodjenoj grudi! — Ivan Ivančić, Ivo Bravar, K. Koncvić, Pero Milotić, Martin Modrušan, Valentin Rudan, Stjepan Dobrić, Ivo Dušman, Tomo Knapić, Lazar Jerman, D. Lukež, Marij Moković, Lujo Jelišić, Pavle Dobravac, Petar Gliha, Fran Bašić, Albert Balačić, Fran Peručić, Fran Karlović, Ante Marušić, S. Ujčić, Marko Dobravac, Ivan Cerovac.

Svega po malo

Koliko vojnika ima Italija?

Italija je imala prije rata 135.000 momaka pod oružjem; sada ima 240.000, a osim toga i fašističku nacionalnu milicu. Godišnji proračun za vojsku poskočio je od 580 milijuna na dvije milijarde.

Nova nepoznata bolest.

Medju ribarima po selima oko Friškog zatoka (Frisches Haff) pojavila se koncem srpnja neka čudnovata bolest, koja je spopala samo ribare i nekoliko drugih osoba, što su radile u neposrednoj blizini zatoka, dok zemljodjelci i ribari, koji izlaze u Istočno more, nisu od te bolesti oboljeli. Ribare usred rada spopada neobično jak osjećaj slabosti, onda im počnu bolov i u mišićima, dok se ovi ne ukoče i onda bolesnici ne mogu više da se miču. Bolest se pojavljuje većinom izjutra, dok se magla nije još makla sa vode. Neki su ljudi prve simptome te bolesti osjetili na moru, a osjetljivo je uznapredovala tek nakon njihova dolaska na kopno. Ribare udičare češće spopada ta bolest negoli ribare mrežare. Nalaze li se u čamcu dva ribara, oboljet će samo onaj, koji se bavi udicama, dok veslač ostaje zdrav. Dosada je oboljelo preko 30 osoba, od kojih su 3 umrle.

«Govor» pčela.

Na kongresu njemačkih prirodoznanaca i liječnika predavao je profesor dr. Frisch o svojim opažanjima iz života pčela. Pčele se dobro sporazumijevaju. Kad pčele otkriju bogat izvor hrane, pohrle u košnicu i izvodu tu posebne kružne plesove. Dr. Frisch je te plesove snimio kinematografski. Druge pčele nakon tih plesova izlete u velikom proju i traže taj novi izvor hrane. Pčele se u takvim slučajevima sporazumjevaju i po mirisu. One pčele, koje su otkrile novo cvijeće, donose na sebi miris, a pčele u košnici svojim instinktom zapamte taj miris i znadu, na koje cvijeće moraju da lete. Osim toga se pčele sporazumijevaju s pomoću posebnog mirisa, koji izlučuju iz posebne žlijezde, te tako reći ostavljaju za sobom trag, koji služi kao kažiput drugim pčelama. Sastaju li se pčele i imadu li što da jedne drugimi saopće, onda se oblijeću kružeći se sad na desno sad na lijevo, spuštajući se ili dižući, naginjući se ili titrajući krilima.

Novi zavjet jugoslavenskog Sokolstva.

Jugoslavenski Sokolski Savez je riješio, da novo upisano članstvo u Jugosl. Sokolstvo imade svake godine 1. decembra, na dan državnoga ujedinjenja, da položi ovaj zavjet: «Zaklinjem se, da ću u društvenom, privatnom i javnom životu vršiti savjesno i vjerno sve dužnosti, svetost i uzvišenost sokolske misli. Izjavljujem, da su mi poznati propisi društvenih pravila i da ću ih se bezuvjetno držati. Kunem se, da ću ostati vjeran jugoslavenskome državnome i narodnom jedinstvu i ideji zajednice sviju Slavena.»

Kuća sagradjena za 6 sati.

Ovih dane je u Budimpešti inžinir Ferster demonstrirao novi tip moderne drvene kuće. Te kuće imaju onu kitnjastu formu malih vila, koje je Jugoslavija dobila iz Njemačke na račun reparacija. Po sistemu inzinira Ferstera, takova se kuća može podići iz pojedinih gotovih dijelova za ciglih šest sati. Kuća se sastoji iz dvije sobe, presoblja, kuhinje i kupaone. Cijena je 3000 švicarskih franaka.

Vjenčanje na peronu stanice.

Neki savjestan Škot, Mac Kee, održao je doslovno svoju riječ, koju je zadao u pismu. Molio je roditelje svoje zaručnice, da mu je pošalju u Detroit, gdje će se s njom vjenčati. Roditelji su pristali, zahtijevajući da se vjenčanje obavi odmah poslije njenog dolaska. Zaručnik otišao je na kolodvor bez zaručnice sa ženidbenom dozvolom u džepu u pratnji jednog svećenika. Onega časa, kad je djevojka sišla s vlaka, pastor je obavio ženidbeni obred i sretan je par vjenčan na peronu stanice.

Da spasi dijete, bacila se pod vlak.

Žena željez. stražara Childa u Švicarskoj vidjela je, kako se njen dvogodišnji sinčić igra na željezničkoj pruzi u času, kad je već u blizini bio brzi vlak. Majka se zaletila na prugu, zgrabila dijete i tili čas legla zajedno s njime medju tračnice. Vlak je projurio nad njihovim glavama i, kao nekim čudom, nije im se desilo ništa.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 49 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 6. novembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Liga naroda i — mi...

Mali, potlačeni narodi davali su velikim narodima već u prastaro vrijeme dosta glavobolje. To je razumljivo. Nijedan čovjek, koji drži do sebe i do svoga dostojanstva, ne će silom nikome da služi. A tako i nijedan narod, koji zna, što je čast i ponos.

Prije stoline i jedno trideset i pet godina proglasila je franceska revolucija veliku istinu, da svaki čovjek ima pravo da bude slobodan. Tu istinu iskoristili su u prvom redu Italijani, koji su učinili sve moguće, da sa sebe zbace sramotni, njemački jaram.

Svoje pravo na slobodu tražili su i drugi, mnogo manji narodi: Srbi, Bugari, Grci u Turskoj, pa Hrvati, Slovenci i Česi u Austriji, Irci u Engleskoj i sve tako redom.

Kad je Njemačka godine 1871. anektirala Alzaciju i Lorenu, a po tom i nekoliko stotina tisuća Franceza skučila pod svoj teški jaram, svijet je znao, da će prije ili kasnije izmedju Njemačke i Franceske doći do razračunanja, jer nijedan narod nije vrijedan, da ga Božje sunce grije, koji pušta, da mu tudjin braću goni i gnjeti. I do razračunanja je došlo, i Njemačka je ljuto platila pogrešku, što ju je učinila godine 1871. Pogreška je ono bila, i te kako velika pogreška, kad je Njemačka zao usprkos otrgnula od matere zemlje ono nekoliko stotina hiljada svijesnih Franceza.

Pokojni predsjednik Wilson vidio je daleko. On je znao, da će maleni, potlačeni narodi kao u prošlosti tako i u budućnosti biti uzrokom krvavim ratovima. Da to priječi, on je prigodom posljednjeg rata izbacio veliku riječ: da svaki narod ima pravo, da pripane pod onu državu, gdje žive i ostala njegova braća. Ta njegova velika riječ nije imala uspjeha. On je i sam bio prisiljen da potpiše mirovni ugovor, kojim se razni mali narodi otkidaju kao grančice od svoga rodjenoga stabla. Staviše: on je bio prisiljen da potpiše i još jednu grdnu nepravdu i to onaj članak versailleskoga mirovnoga ugovora, koji govori, da su malene države dužne davati svojim narodnim manjinama sve kulturne i nacionalne sloboštine, dok velesile: Italija, Franceska i Engleska nisu dužne potpisati obveze, da će i one sa svojim manjinama postupati kao i male države sa svojima. Sličnu pljusku prilijepili su čovječanstvu jedino Nijemci, i to onda, kad su proglasili pravo jačega nad slabijim. Još nam je živo u pameti, kako su se na ovu grubost zgrozili i Francezi i Italijani...

Jedna je Wilsonova ustanova ostala, iako ne potpuna. To je Liga Naroda. U prvom redu toj je Ligi svrha, da nastoji, kako ne bi izmedju naroda i naroda došlo do rata. Budući da još uvijek ima malih potlačenih naroda i jer bi ti mali, potlačeni narodi mogli danas sutra da budu uzrokom novim ratovima, to je Liga Naroda primila u svoj program i te male, potlačene narode. Štaviše: ona ih je uzela nekako i pod svoju zaštitu.

Nedavno je Informativno Odjeljenje glavnog Sekretarijata Lige Naroda u Ženevi izdalo jednu knjižicu, u kojoj je iznesena povijest zaštite manjina i prikazan rad Lige Naroda na tome polju. Iz te knjižice doznajemo, da se na Ligu Naroda mogu pritužiti u prvom redu članovi njenog Vijeća, ali to ne znači, da to ne mogu učiniti i narodne manjine, koje nisu zastupane u Vijeću. Kad Ligi stigne kakova pritužba, glavni tajnik je preda članovima Vijeća i zastupnicima onih država, kojih se ta pritužba tiče. Razumije se, da u takovoj pritužbi ne smije biti ni natuknuta pomisao, da bi dotična narodna manjina željela istupiti iz veze države, kojoj pripada.

Kako se iz ovoga vidi uloga Lige Naroda ne smije se podcijenjivati. Iako pritužbe potlačenih malih naroda i ne budu imale odmah uspjeha, to ne znači, da ga ne će imati ni u buduće. Narodnim manjinama, u njihovoj beskrajnoj bijedi, već je i to utjeha, što ima na svijetu jedno mjesto, na koje se one mogu pozvati svaki čas. I tako ni mi, mâ kako potlačeni bili, nismo i ne ćemo biti sami ni zaboravljeni. Društvo svih civilizovanih naroda bdije i bdjet će nad nama i nad našom sudbinom, i budemo li kada prisiljeni da zatražimo njegovu zaštitu — krivnja ne će biti naša...

Vinogradarska kriza i njezino rješavanje

II.

(Ing. P. Klenovar): — U zadnje doba, kako spomenuh, učestali su članci o vinogradarskoj krizi, u kojima se predlažu razni predlozi, kako bi se ova kriza mogla povoljno da riješi. Sve te predloge možemo da razlučimo u dvije glavne skupine i to: predloge, u kojima se zahtijeva od vlade, da pomogne našem vinogradaru raznim odredbama i potporama, i predloge, koji su namijenjeni samim vinogradarima, da oni osnivaju zadružne konobe, pomoću kojih bi se stvorilo jednolične tipove vina i organizovalo rasprodaju. Posmatramo li prvi predlog sa jedinog ispravnog i konsekventnog stanovišta, naime, da smo mi manjina u ovoj državi, koju se nastoji svim sredstvima gospodarski podrediti i kulturno odnaroditi, te ako se sjetimo, kako smo kroz ovih šest godina bili u svakom pogledu «protežirani», onda ne treba dokazivati, da su sva naša očekivanja u pomoć vlade beznadna.

Oni pak, koji preporučuju osnivanje zadružnih konoba, pogotovo kod nas u Istri, polaze sa jedne netačne predpostavke. Oni drže, da bi se pravljenjem jednoličnih tipova vina dalo našem vinu izvojštiti dostojno mjesto na stranom tržištu. Kod toga se u prvom redu misli na tržište Austrije, Čehoslovačke, Poljske i Njemačke, t. j. na tržišta, za koja se vodi oštra borba izmedju Franceske, Italije, Madžarske i Jugoslavije. Ako imamo na umu samo ovu činjenicu — bez obzira na udaljenost i slabe transportne veze Istre sa ostalim svijetom — ne može se pojmiti kako bi mi mogli uspješno razviti trgovinu vinom sa spomenutim zemljama i kako bi mogli podnijeti konkurenciju boljih i jeftinijih stranih vina.

Ali i prije nego se predloži osnivanje zadružnih konoba treba riješiti pitanje, da li se u današnje vrijeme isplaćuje i da li bi se uopće mogao amortizirovati ogromni kapital, koji bi se uložio u podizanje zgrada i nabavu inventara za zadružne konobe. Zatim treba da smo na čistom, od kuda da se dobije taj kapital. Naš seljak je u takvom gospodarskom stanju, da se u većini ne može ni prehraniti kroz čitavu godinu, te se u tu svrhu mora zaduživati. Ako se osim toga sjetimo, da je Istra po svom položaju, po konfiguraciji svoga tla, gotovo odrezana od ostaloga svijeta (osim obale), da je promet izmedju pojedinih krajeva unutar njezinih granica uslijed nomanjkanja puteva i cesta otešćan i negdje skoro nemoguć, to će ideja zadružnih konoba u Istri biti i iz te strane neostvariva.

Promotrimo li sve što smo dosada izložili o vinogradarskoj krizi kod nas, to izlazi jasno, da je vinogradarska kriza u Istri posljedica svjetske vinogradarske i opće gospodarske krize i da mi ne raspolažemo takvim sredstvima, kojim bismo mogli ukloniti uzroke te krize te izvojštiti našem vinu prodaju na svjetskom tržištu. Prema tome je dakle jedini izlaz iz krize taj, da se smanji proizvodnja, kako je to učinila na pr. Njemačka sedamdesetih godina prošlog vijeka. To će obzirom na prilike našeg gospodarstva biti vrlo teško, ali svakako mnogo bolje nego da tvrdokorno ostajemo na stanovištu forsiranja proizvodnje, što bi nas inače moglo dovesti samo do toga, da zapadnemo u još veću krizu, koja bi mogla da prouzroči posvemašnju propast našeg narodnog gospodarstva.

Nemojmo se zavaravati malim uspjesima u vinogradarstvu, što ih u nas imadu rijetki pojedinci, koji se nalaze u osobito povoljnim prilikama. Ne smije nas ni smesti uspjeh vinogradarstva u pojedinim godinama, već moramo imati na umu mogućnost jednog stalnog i dovoljnog godišnjeg prihoda našeg seljačkog gospodarstva. Ove je godine na pr. bila berba po čitavom svijetu loša uslijed nepogodnih klimatskih prilika, pa će naš seljak dobro unovčiti svoje vino. Ali usprkos toga nemojmo zaboraviti, da kod nas postoji glede vina pravilo: «urodi li dobro, ne može se prodati; urodi li slabo, nema se šta prodati».

Prema tome morat ćemo se u rješavanju vinogradarske krize i uredjivanja našeg seljačkog gospodarstva prema položaju i prilikama držati po prilici ove smjernice: Svagdje ondje, gdje može da uspjeva bilokoja rentabilna kultura, treba je gojiti i smanjiti proizvodnju vina.

Dok se ovo postigne trebat će urediti na domaćim i — u koliko to kvaliteta našeg grožđja bude dozvolila — na stranim tržištima zadružnu trgovinu grožđjem, koje će uvijek naći lakšu i bolju prodaju nego vino, te organizovati zadružnu trgovinu vinom svim danas raspoloživim sredstvima. Kako sam spomenuo, ideja je zadružnih konoba u Istri neostvariva. Da bi se ipak došlo do jednoličnih tipova vina, moglo bi se to udesiti tako, da se vinogradari okupe oko već postojećih zadruga u vinogradarske zadruge. Sve te zadruge vodio bi vinogradarski stručnjak, a uz to trebalo bi izobraziti za svaku zadrugu po jednog podrumara. U tom slučaju ne bi se ustanovljivale zadružne konobe, već bi se vino u odnosnoj količini, što ga posjeduje svaki zadrugar, čuvalo u njegovoj konobi i posudju sve do prodaje. Vino svih zadrugara izmjenično bi se rezalo tako, da se dobije jednolični tip, berba i svi poslovi oko proizvodnje vina obavljali bi se strogo prema pravilima i pod nadzorom odnosnih zadružnih podrumara. Sve tako ustanovljene vinogradarske zadruge stvorile bi savez, koja bi njima upravljao i kod koga bi bila centralizovana trgovina vina. Ove zadruge bi doista zaostajale za zadružnim konobama, ali uzevši u obzir njihovu jeftinoću i izvedivost, mogle bi donijeti dobrih plodova.

Pri zaključku moram još jednom naglasiti misao vodilicu ovih redaka, moram naglasiti ono što naše seljačko gospodarstvo traži od povoljnog riješenja vinogradarske krize.

Naše gospodarstvo temeljilo se je oduvijek na vinogradarstvu. Vinogradarstvo je bilo izvor prihoda, kojim je naš seljak namirivao sve svoje potrebe. Gore spomenuti uzroci prouzročili su, da je vinogradarstvo prestalo biti temeljem našeg seljačkog gospodarstva, izvorom njegovog prihoda i dovelo su do toga, da naš seljak nema više stalnog godišnjeg prihoda, kojim bi namirivao sve svoje potrebe. Iz svega dosada izloženog proizlazi, da vinogradarstvo ne će moći više zauzeti onu prvašnju svoju važnost, i da na njem ne možemo više temeljiti naše gospodarstvo. Ono će se morati temeljiti na drugim granama, a površinu zasadjenu vinogradima, kako sam već naglasio, morat ćemo smanjivati na korist tih grana gospodarstva.

Pismo iz Jugoslavije

Obletnica sudbonosnih dana. — Svi Sveti i «Seh duš dan» na Mirogoju.

Zagreb, 2. novembra 1924.

Koncem listopada i u prvoj polovici studenog padaju obljetnice zamašnih političkih dogodjaja nedavne ljudske prošlosti. Oktobarska ruska revolucija, proglašenje nezavisnosti češke i jugoslovenske, osnivanje republike njemačke i austrijske, fašistička «marcia su Roma» i drugo, sve nam to dolazi na pamet u ove jesenske dane. I baš u doba Sviju Svetih, kad se pale kandila našim mrtvima, našim palim mučenicima i — — — palim silnicima. Kao da je historija htjela pokazati, u kako je tijesnom savezu sloboda i stradanje, napredak i izgibanje, život i smrt, tiranija i uskrsnuće!

Rekao je netko: Želiš li znati slavu i kulturu jednoga grada, idi i pogledaj, kakovo mu je groblje. I tako se juče zapustismo na Mirogoj (= zagrebačko groblje). Mislim, da bismo tamo došli i da toga nismo htjeli. Trebalo je samo umešati se u bujicu ljudi i pustiti, da te nose! To nije mnoštvo, nije bila ni bujica, to je bila prava rijeka naroda, što je sav strujio na Mirogoj, noseći svijeće, noseći cvijeće i dušu punu lijepih sjećanja. Ovdje smo vidjeli mnogo ljudskih zborova, pa i ogromnih, ali takove mase ne može da okupi nijedna ideja, nijedna stranka. Samo stranka mrtvih u cigli jedan dan može da podigne čitavu stranku živih!

Sada vjerujemo, da se čovječanstvo sastoji više od mrtvih nego li od živih, jer skoro sve što imamo, ostaviše nam mrtvi, naši predji.

Na ogromnom prostoru mirogojskom razvrvio se narod. Polazi ili traži mile grobove. Malo ih je, koji nisu, zakićeni cvijećem, kojom svjećivom, novim raspelom ili kakvim grobnim kamenom. Tu i tamo našla se dobra ruka, da zabode svijeću u zapušteni humak Bog zna kojeg zapuštenog pokojnika, koji svoga nema. Nad grobovima narodnih vodja skupili se njihovi nasljednici i vjernici. Netko se digne i prozbori o njima. O njihovom radu, njihovim stradanjima i zaslugama. Ili se ovome ili onome pokojniku otpjeva svečana koja žalobna pjesma. Na više strana čuju se muzike. Dolazi i vojna glazba, da oda poštu neznanim junacima, bezimenim ratnim drugovima.

Brontosaurus — 40 m. dugački gušter

(Slika iz Narodnog koledara za Istru „Franina i Jurina“ za god. 1925.)

Najveća životinja, što je ikada na zemlji živjela, bio je poznati BRONTOSAURUS. Ovaj ogromni gušter bio je u svemu do 40 metara dug... Brontosaurus znači od prilike što i gromotan gušter, jer je, kad bi stupao, pod njegovim nogama zemlja morala da tutnji ka grom. Najveći današnji slon pravi je patuljak prema toj gorostasnoj životinji. Trebalo bi do 20 takovih slonova, da se složi jedan onakav gušter. Vrat mu je bio metar debeo, a dugačak od 5 do 10 metara. Sam vrat izgledao je kao jedna gorostasna zmijurina. I rep mu je bio dugačak. Zacijelo mu je pomogao kod

plivanja, a sva je prilika, da je taj strahoviti gušter bio baš izvrstan plivač. Kad je ova orijaška nakaza probijala kroz šume to je moralo sve da se krši, lomi i puca. Glava ovog guštera morala da nadvisuje sva i najviša stabla, a da je u ono vrijeme bilo kuća, pa da se ta nakaza na svome putu namjerila na gdjekoju i o nju se oslonila, zacijelo bi je bila porušila i smrvila kao da je od papira.

Želite li još štogod čuti o tom gušteru? Ako želite, pišite odmah Upravi „Istarske Riječi“ — Trieste, Via S. Francesco d'Assisi 20/I., da vam pošalje Narodni koledar za Istru „Franina i Jurina“ za godinu 1925., pa ćete koješta doznati, što još niste ni čuli ni vidjeli.

A šareno mnoštvo struji i bruji dalje, oko mramornih prekrasnih raka mogućnika, oko grobova «običnih smrtnika» i humaka sinje sirotinje. Ima svoje posjetnike i ono nesrećno mjesto, gdje leže bezvjerci, teški grješnici i žrtve ruke krvnikove. Danas je dan svih mrtvih, pa i njihov.

Od skupnih grobnica jedna je od najukusnije uredjenih, ona italijanskih vojnika, umrlih ovdje u vrijeme rata. Tik do nje stoji spomenik mrtvim Francuzima. Na nj je naša junačka jugosl. vojska postavila lijep lovor-vijenac s natpisom: «Vojska S. H. S. — francuskim vitezovima.»

Spustio se mrak, da nam zruži prekrasan pogled. Sve je zaplivalo u moru razasutog svjetla od stotine hiljada svijeća. U sredini groblja, pod velikim krstom, zgrnula se gusta množina svijeta. Svećenici opojaju mrtve, pjevači im pjevaju pokojničke psalme. Pod križem gore baklje i lojanice; ljudi ubacuju svijeće, vosak se topi i izgara moćnim plamenom kao da zemlja sama gori.

I dok stare dobre žene kleče in mole Boga za griješne i za pravedne, uzdiže se nebu pod oblake gusti dim od tamjana i baklja i voštanica. Zažareni crni dim se vije ponad naših glava i čini ti se, da se negdje u visinama združuje s tamjanom i dimom sa svih svjetskih grobišta, sa svih malih istarskih cimitora, sa svih krvavih poljana po Galiciji, na Soči, u Vogezima, u dalekim balkanskim brdinama.

Danas smo u duhu sa mrtvima cijeloga svijeta.

A dobre stare žene nariču dalje i mole da dodje kraljevstvo Božje, kraljevstvo mira i carstvo slobode, kad više ne bude trebalo krvavih poljana. Ili, ako to ne može biti, da bar dodje doba, kad se grobovi mučeničke raje ne će tako lako zaboravljati. — — — —

DOPISI

IZ RIJEKE.

28. i 30. oktobra. - Zatvaranje dućana. - Nino umuknuo.

Ima pravo Francele: Fiume ze una città infestada — a to će reći: **sempre in festa.** Računajte: nedjelja, marća de Roma, duchessa d'Aosta, 30. ottobre, Svi sveti, pak opet nedjelja, pak dušni dan (i nostri morti) pa 4. novembra (festa della vittoria) i sve tako. Svijet se ljuti, osobito trgovci. — Što ćemo jesti, podje li to ovako naprijed? pita narod, i možda nema krivo.

Da pravo kažem, ni ja ne mogu razumjeti, zašto se za svaku našu gloriu zatvaraju dućani. Rijeka je sama po sebi mrtav grad. Zatvorite joj dućane, pa će vam biti dva puta mrtvija. A s mrtvim se stvarima ne slave žive glorie, to je jasno kao sunce.

Ja se sjećam, kad je na Rijeku dolazio Franc Jožef, pa oni njegovi arciduki, pa madžarski magnati i gubernatori kako je onda bilo sve živo. Zastave su se i onda vijorile gradom, i madžarske i crnožute, ali dućani su bili uvijek otvoreni i nikad se nije bolje trgovalo, nego u one cesarske i kraljevske dane. U večer pak bili su svi dućani rasvjetljeni, a svaki izlog imao je svoga Franc Jožefa okrunjenoga lovorom i svjetlom.

Nešto slično moralo se i sada poduzeti. U prvom redu trebalo je ostaviti dućane otvorene, pa makar i najmiti ljude, koji će neprestano ulaziti unutar i izlaziti, samo da bude više života. Ovako je sve izgledalo kao cimiter, funeral pogreb. A to nisu zaslužili oni veliki dani, što ih je Rijeka kušala da proslavi. Da kažemo iznajprije koju o onom znamenitom danu, 28. oktobru godišnjici marširanja na Rim.

Taj dan je za Rijeku vrleznamenit. Da nije bilo «marće» na Rim, Mussolini bi još danas bio u opoziciji. Da je Mussolini u opoziciji, on bi se još i danas protivio, da Baroš pripane Jugoslaviji. Da Baroš nije pripao Jugoslaviji, pitanje Rijeke ne bi još bilo riješeno, a da pitanje Rijeke nije još riješeno, mi ne bismo imali iza Peškarije onaj znameniti pogranični zidić, a da nii nemamo onaj znameniti zidić, ne bi na Rijeku dolazili stranci, da ga gledaju, a da nam na Rijeku ne dolaze stranci, mi bismo Riječani bili — fuć. Evo, zato je za nas Riječane dan, 28. oktobra, od velike važnosti. Zato je taj dan trebalo proslaviti malo svečanije, a ne onako mlohavo, funeralično.

Onda smo imali «Trenta Ottobre». Opet festa. Zastava i to većinom na konopima protegnutim preko ulice.

I opet drugo — De profundis...

— Trenta Ottobre! Koji je pak to vrag? pitali su se svi iz okolice i gotovo svi mi na Rijeci. Kad je naime onog jutra izišao befel, da se imadu izvjesiti zastave, mi smo svi bili na čistu, da je i to jedan gloriozni dan, ali nismo znali, koji.

Sve to dokazuje, kako smo mi Riječani uistini ljudi prekratke pameti. Da nismo ovako zaboravljivi, mi bismo morali znati, da je taj dan jedan od najslavnijih, što ih pozna historija naše Rijeke.

Trideseti Oktobra 1918. to je bio dan plebiscita... vele **oni.**

U taj dan vijala se na vladinoj palači hrvatska zastava. Dr. Rikard Lenac upravljao je gradom kao veliki župan riječki. Ja sam, istina, neutralan, ali moram reći, da je ona njegova uprava bila veoma dobra. Treba da se sjetimo, kako se baš u one dane vojska na Piavi i u Puli razbježala i gladna i očajna prolazila u masama kroz Rijeku, pa ipak nije nikome od nas ni vlas pao s glave. Godinu dana iza toga došao je na Rijeku za Komandanta najveći i najfiniji italijanski pjesnik, poeta paradisiaco, a mi znamo, kako je baš njegova uprava bila za nas Riječane pravi inferno.

Nego vratimo se k onom danu 30. oktobra 1918. Ujutro sastao se nekakav Consiglio Nazionale, i tu je glavnu riječ vodio Toni Rošo, koga sada nazivlju «l'ex podestà de le bire e de le tripete». I taj isti Toni, koji je dvije godine prije toga predao bio jednu spomenploču nekom austrijskom aviatičaru, koji je bio 1915. srušio jedan italijanski Zepelin, ustao na noge i svečano proglasio aneksiju Rijeke — Italiji. U veče toga dana sastalo se u teatru (na Rijeci je glavna stvar teater) par stotina glava, i to, vele oni, da je bio plebiscit, koji da je imao da izvrši i zapečati cerimoniju aneksije. Historička je istina, da se je toga dana bacila u svijet parola: Fiume o morte. I tako mi imamo danas i jedno i drugo. To je trenta ottobre!

Jedno čudo! Naš Nino, koji je u ovakovim zgodama obično vrlo razgovorljiv, sada kanda je mukom zamuknuo. Prije nekoliko vremena «Riscossa» ga je po vraški opatrnula. A najviše Atilio Prodan. On je dobacio Ninu: — Vi se hvalite, da ste organizovali marću de Ronki! Neka vrag nosi i «modestiu», kad mi svi znamo, da niste učinili drugo, nego samo pripravili put Komandantu... A ja se dobro sjećam, nadodaje Prodan, da se je god. 1919. u prisustvu više oficira pročitalo jedno d'Annunzijevo pismo, u kome vas on kori, što niste vi sami zauzeli grad, to više što ste imali na raspoloženje jedan cijeli bataljun granatijera. I kad sam ja, Prodan, to čuo, odmah sam skočio u Veneciju i nisam mirovao, dok nisam ovamo dovukao Osloboditelja d'Annunzia.»

Neka i opet vrag nosi tu njihovu «modestiu!...»

I na sve ovo Nino ni mukajet! Mora da je nešto, što ga osobito tišti. Pitao sam Ninettu, šta bi to moglo biti, našto mi je ona odgovorila, da ca ne znam, da je Nino zmesan va banke Adriatike va Trste. On je bil jedan od najvećeh va Centrale, a bas ta vrazja Centrala, kapja njoj srdacna pala, kriva je, da je banka sla s vragu zajedno z onem mojem libričem od tri tisuće lir, tri tisuće njim se ran storilo na trbuhe, ter njim se storilo!» A ja se i još nečemu čudim. «Riscossa», koja vidi i najmanju slamčicu u Ninovu oku, sada ni jednom riječi ne spominje ni njega ni «Adriatiku».

Ca mi ga je to? Da nisu možda neki od onih lustrišimi od tršćanske Centrale, što ih sada goni «il Procuratore del Re», da nisu velju možda ti neki «luštrisimi» njezini prisni prijatelji, pa «Riscossa» ne će da govori o konopcu u kući obješenoga? Ili sakuplja materijal, da može, (što kasnije to jače) da udari na Nina i na «Vedettu», koja takodjer ne spominje Adriatiku?

Najskoriji dani izbit će i tu sumnju iz naših nemalo radoznalih glava, a dotle: pazienza!

Rokac.

IZ SV. VITALA NA POREŠTINI.

Smrt našeg čestitog narodnjaka. - Bez vode i škole. - Župa bez dušobrižnika.

Ove predzadnje nedelje, dne 26. oktobra, pokopaše u Sv. Mateju staru koreniku: Simuna Korlevića pok. Antuna. Pokojnik je bio dobar i marljiv gospodar, pravi narodnjak još od dobe našeg narodnog probudjenja. Bio je jedan od one čete, koja je ono pred 30 godina pala na Varvare, da se tresu zidine Porečke. Korlević je bio uvijek u prvim redovima naše narodne borbe sve do duge bolesti, koja ga je sada survala u grob. Odgojio je i svoju djecu u narodnom duhu. Zato njegovim sinovima Šimi, Antunu i kćerima Josipi i Mariji izrazujemo naše saučešće u žalosti za dobrim ocem.

I tako nestaju jedan za drugim naši kremenjaci, dočim smo mi mladji omlitavali u narodnoj svijesti. Zapravo smo još narodnjaci, ... ali tihi janjci. Jedna slatka riječ kojeg Višnjanskog gospodina ili kojeg butigarića ublaži sve naše pravedne tužbe; onom slatkom riječi mi se vraćamo kući praznih rukava — makar i po stoti put prevareni. Dapače već smo došli i do toga, da kod izbora glasujemo po nagovoru kakovog dotepuha i za republiku u zraku i za komunizam u magli, zaboravljajući na svoj narodni ponos i jugoslovensku krv.

Naša prostrana općina trpi kao malo koja od dvije stare nevolje: od nestašice vode i pomanjkanja škole. Mi smo skoro uvijek bez pitke vode za ljude i za marvu, a naša djeca bez škole. Sramota je i stari grijeh naše općinske uprave, da još uvijek, osobito ljeti, skapavamo bez vode, koju moramo svuda naokolo tražiti sa velikim gubitkom vremena i novca. Nadamo se, da se za tu veliku oskudicu barem sada zauzeo naš g. «šindak» kod gospodskog vijećanja u Puli za pomoć Istri. Kako sada stvari stoje, ne želimo takovu školu, u kojoj naša djeca ne bi razumila učitelja, ni učitelj naše djece; za takovu školu ne damo ni novčića. Ali čim budu nastali pravedni i naravski zakoni za pučku školu, onda ćemo ponovno pritisnuti na našu općinsku Upravu, da se već jednom gradi potrebita škola.

Početkom ove godine protjeran od oblasti, nakon što mu je bila odbijena molba za opciju, teškim srcem ostavio nas je naš župnik vlč. g. Don Angjeo Mateljan. Odtada osta sva prostrana i razštrkana župa bez duhovnog pastira, djeca bez kršćanskog nauka, odrasli bez propovjedi i poduke, u crkvi zamukne molitva i pobožna pjesma. U nedeljama i blagdanima dolazi nam odčitati sv. misu vlč. gosp. župnik Vižinadski. Veće duševne hrane bit će mu valjda od krutih okolnostih zabranjeno nam podati. Nu mi se još uvijek nadamo, da će se oblasti predomisliti, te nam povratiti našeg obljubljenog župnika; tá onako miran i savjestan svećenik ne može nego koristiti i crkvi i državi. Medjutim čujemo, da je u nekom hrvatskom selu svećenik jedan, koji ne će da se u crkvi ni Očenaš moli u našem jeziku in da ga zato narod ne će da plaća, pa da sada taj svećenik misli doći k nama, da se malko pokrpa. Za vajme Božje neka ne dolazi simo, jer će ovdje praznih žepa ostati!

IZ PREGARE.

Nedavno je došlo izmedju naših mladića i nekojih ovdješnjih i oprtaljskih Italijanaša do svadje. Naši su naime po svom starom običaju sjedili, popodne, u gostioni i pjevali, dakako naški. Došljacima nije to bilo po volji, pa su počeli izazivati. Palo je nekoliko šaka, potrgalo se nekoliko crnih košulja, i kad su izazivači uvidjeli nadmoć podbrusili pete. Udaljivši se za kilometar od sela ispalili nekoliko hitaca iz samokresa i nastavili svoj put. Živi je to dokaz, da je badava svaka prijetnja i pucketanje iz samokresa. Preduboko su nam zašle klice majčinog mlijeka u tijelo te se ne mogu iščupati strašenjem i zabranjivanjem naših pjesama.

IZ GRAČIŠĆA.

Lopovski napadaj na cesti usred bijelog dana.

Dne 22. pr. mj. vraćaše se iz Pazina kući tri Pićanke. Na svojim ledjima nosiše su različitu robu, što su je kupile u Pazinu. Idući cestom, koja vodi iz Pazina u Pićan, razgovaraše se o domaćim stvarima. Bile su dobro raspoložene. No to dobro raspoloženje trajalo je malo vremena. Kod Grabrova napali su ih nepoznati zlikovci i oteli cijelu robu, koju su kupile u Pazinu i koja je stajala preko 200 lira. Nato su lopovi pobjegli netragom. Stvar je prijavljena i oružnicima. Lopovi nisu pronadjeni.

Franina i Jurina

Fr.: Ej, Jurino, otkuda?
Jur.: S Poreśćini.
Fr.: A po ča si tamo hodil?
Jur.: Po više stvari. Najprvo sam šal malo do Rakotolah, da vidim i pozdravim našega vrednega don Luku.
Fr.: Si ga pozdravil i s moje strani?
Jur.: Sam, i naradoval sam se s njim za svi oni lepi godi, keh je hvala Bogu srećno pasal.
Fr.: Dobro si storil, pak ča govori naš dobri don Luka?
Jur.: Ča govori? Ča i mi. Baš ovo, ča i mi. Sve će bit, kako bude Bog hotel, a Bog, hvala mu budi, ne će nas zapustit. Va to veruje naš don Luka i va to verujemo svi mi, ki imamo veri i srca.
Fr.: To mi je drago čut. A kamo si šal onputa?
Jur.: Šal sam od mesta do mesta. Bil sam va Karojbe, va Ferenceh, va Vabrige, va Kaštelire, va Novoj Vase i ča ti ja znam, kuda sam sve konatil.
Fr.: A ča govore naši?
Jur.: Ča govore? Ča i mi dva. Baš ča i mi dva. Sve će, govore, bit dobro, ako zostanemo onakovi, kakoveh nas je Bog dal. Ako zostanemo krepki i železni, kako smo bili do sada, ni vrag nam ne će moć naškodit. Ako pak pustimo, da nam se srce spuzne va gaće, zlo ti nama i naopako!
Fr.: Čujem, da za Poreśćinu ni straha. Naši da su tamo kako kremik. I da nima na svete te moći, ka bi ih mogla ni oslabet ni obrnut.
Jur.: To je živa istina. Naši su ljudi na Poreśćine bili odvavek stare i krepke korenike. Bit će oni i napreda, ako će Bog! Ja se samo jednega bojim.
Fr.: A česa?
Jur.: Da Bog ne dà, da nam se mej pšeniecm najde i kukolja.
Fr.: Ča misliš, da bi moglo i tega bit?
Jur.: Sve je moguće. A to bi bilo zlo. Se spamećuješ li onega ča su nam se deca va škole učili — od nekakove sekiri i od nekakovega čoveka?
Fr.: Je li to od onega čoveka, ki je jedanput prišal va šumu zi sekirum prez toporišća oliti maniga?
Jur.: Baš to. Male mladike, ke su rasle niže, videle su ga i potužile su se svojem starejem stablom. Starija stabla su ih umirili i rekli su njim: Ne bojte se vi ni čoveka ni sekiri, ka je prez toporišća. Sikira, ako ni združena zajedno s kakovem kusom od našega roda — ni pogibelna. Zlo će bit samo onputa, ako vidite, da je sikira nasajena na kakovem kusu od našega roda, to će reć na kusu od drva.
Fr.: Razumem ja ča će to reć, razumem...
Jur.: I mane se sve parà, da je fašistička sikira negdere na Poreśćine dobila naše toporišće, ale kako biš ti rekal manig.
Fr.: A kade to?
Jur.: Sve mi se parà, da je to tamo negdere va Foškuline. Tamo da su fašisti dva naša čoveka nasadili va svoje fašističke sekiri.

Širite „Istarsku Riječ"!

P O D L I S T A K

Dr. Ivan Haslinger:

Raskužba

Jednom se ušuljali u neki kotar razbojnici. **Bilo** ih je mnogo, cijela četa. Svoje su skrovište imali u nekoj gustoj, nepristupačnoj šumi. Nitko nije znao, gdje su, odakle su, otkud dolaze, kamo idu, nitko ih nije još vidio. Ali nije bilo noći, da nisu navalili na ovo ili ono selo, da koga pokradu ili ubiju, ako bi im se slučajno tko odupro. Zaustavljali bi Krbunare u šumi, oduzimali im tovar, noću navaljivali na sela i odvodili blago, sitno i krupno, kakvo su trebali. Seljaci su postavljali straže i «ronde», ali to nije ništa koristilo. Dojavilo se to i višim oblastima, pa su bile izaslane i oružničke patrole, ophodnje, ali bez većeg uspjeha. Napokon, kad se vidjelo, da se ovako ne može s razbojnicima izaći na kraj, zamole vojsku, da im ona pomogne. Uistinu bude izaslan cijeli jedan puk, koji je taj nesrećni kotar opkolio, i sada počne hajka na razbojnike. Drži i tjeraj, drži i tjeraj, pa napokon uspije, da ih opkole u šumi u njihovu skrovištu. Bila je tu neka stara, zapuštena lugarija s glavnom kućom i nekoliko staja i kolarica. Tu se razbojnici ušančiše i utvrdiše, pa se staviše u otpor. Da ne bude nepotrebna krvoprolića, pošalje pukovnik, koji je zapovijedao vojničkim odredom, razbojnicima jednog narednika sa tri momka da ih pozovu na predaju, ali ih razbojnici dočekaše puščanom vatrom, te jedan momak zadobije tešku ozlijedu. E, sad se vidjelo, da tu prestaje svako dalje otezanje i čekanje, pa pukovnik zapovijedi oštru paljbu na razbojnički tabor. Razbojnici su uzvraćali, vatru, koliko su mogli, no kad im je cijeli logor planuo nad glavom, kuće se upalile i gorjele, morali su najzad izaći. Zatim su bili većim dijelom postrijeljani, a ostali, koji su se predali, uapšeni i kasnije sudjeni. Nekoliko ih je i izgorjelo u kućama.

Upravo tako treba da postupamo i mi sa kužnim klicama, što ih zovu bakterije, koje uzrokuju kužne bolesti, od kojih svijet toliko boluje i stradava. I to su razbojnici našega zdravlja, od kojih oboli čas naša pluća, čas crijeva, pa redom svi ustroji našega tijela, a znamo, da se od njih i umire.

Protiv njih se koriste različna laka, ne dužna domaća sredstva. Mnogi misle, da su već nešto učinili, ako kuću iskade tamjanom ili borovicom (smrekvom). To ne koristi upravo ništa, samo što lijepo miriše. Sitnožive (bakterije) treba uništiti. Soba, u kojoj je ležao kužni bolesnik, sva je puna i prepuna sitnoživa. Na svakom ih predmetu ima, a najviše na bolnikovom krevetu, pa na podu i na stijeni okolo njega. S onih predmeta oni dolaze opet u zrak pa na zdrave ukućane, i oni će oboljeti, ako ne odijelimo bolesnika od njih. No ako nam to nije bilo nikako moguće, onda svakako moramo uništiti bakterije, čim bolesnik umre ili ozdravi. Onda moramo da dobro očistimo sobu od bakterija, da bude opet soba zdrava, da ne bude pogibeljna za ostale ukućane. *Ovo uništavanje bakterija i čišćenje sobe zovemo «raskužba» ili «raskuživanje»*, a učeno se kaže: *«desinfekcija»*. Pa kako ćemo sobu raskužiti (desinficirati)? To ćemo evo sad točno opisati, jer je to vrlo važno, pa treba svak da znade.

Kad bolesnik umre ili ozdravi, onu ćemo sobu, u kojoj je on ležao, posve isprazniti. Ako je bolesnik bio u više soba, moramo i njih, pa makar i cijeli stan raskužiti. Sve se stvari iz sobe iznesu napolje, tako da baš ništa ne ostane u sobi, i metnu se na jednu hrpu u dvorištu. *Zidovi se u sobi dobro ostružu*, ogrebu, za to posebno udešenim strugaljkama, kakove imadu **zidari**. Poslije toga se zidovi redom tri puta *okreče (pobijele) vapnom*. U tu svrhu uzme se jedna oveća posuda, pa se u njoj dobro pomiješa jedan škaf vapna i četiri škafa vode. Tom se mješavinom tri puta redom okreče zidovi. Kad je to gotovo, drveni se pod vlažnom metlom dobro pomete, ***smeće***

Ja mislim, da to ni moguće. Ja sam prej malo vremena govoril s barba Zvanetom i on mi je rekal, da se Foškulin dobro drži. A ti znaš, da je naš barba Zvane naš tvrdi čovečina i narodnjak, da mu ni blizu ni na dugo nikakva para. A ča bi reć, da nisi malo skočil do njega, do barba Zvane, on bi ti bil sve po istini povedal?

Da ti pravo rečem, kad sam čul, da se takovi glasi šire, ja nisam imel nikakove prave volji, da grem va Foškulin. Rekal sam: propitat ću se malo bolje, pak ako vidim, da je sve lepo i pošteno, kako je i prej bilo, poć ću malo i do tamo.

Bi se vrag smutil! Ja bim se bil prej smrti nadal, nego da će neki naši va Foškuline služit fašistom za manigo od njihoveh sikiri, i ja još ni sada ne morem to pravo verevat. Ako je pak istina?

Ako je pak istina, tim huje za izdajice. Ne te proć ni dva leta i Talijani će ih sami smrknut na bandu kako i limun, pokle ča ga se scedi. Tako delaju Talijani i zi svojemi ljudi, a kamo da ne te s našemi izdajniki. Ti znaš, da na izdajice pljuva celi svet, a najprej oni, ki ih plaćaju. Neki takovi izdajice, pokle su ih Talijani doma odbacili, šli su va Jugoslaviju iskat službu i kruha, ma su tamo benj dobili, ča njim je hodilo.

I pravo je tako! Da sam ja blizu bil, i ja bim bil dignul nogu i zakuril ju izdajicom onamo, kamo spada.

IZ SLUMA.

Ovo naše selo kano da je baš udareno sudbinom, koja nikako ne dopušta, da medju nama ostanu duže vremena dobri učitelji. U roku od tri godine izgubili smo tri vrijedne učiteljske sile. Prvi je bio kazneno premešten, drugi jošte bez službe, a treća učiteljica Zorka Demarin-Flego, koja je ovih dana otpuštena iz službe, premda je definitivno bila imenovana za Slum. Učiteljica Zorka samo je nekoliko dana bila medju nama i već smo ju svi zavoljeli; osobito pa naša školska djeca, koja su pri rastanku sa suznim očima otpratila svoju uzgojiteljicu. Pa tko, da je ne bi imao rado onako prijaznu, razgovorljivu i dobru. Svuda gdje je službovala ostavila je najljepšu uspomenu, jer je bila izvrsna učiteljica i odgojiteljica. Ali baš to nije bilo pravo našim oblastima, koje uvijek grdnim okom gledaju na dobre učitelje. Mi ne razumjemo, kako mogu školske vlasti činiti tako djetinjske i strašne pogrješke, da ukidaju stalna imenovanja nekoliko sedmica iza kako su ih potvrdile. Gospodji Zorki želimo pri odlasku najljepšu budućnost, koju ona i zaslužuje, jer je postala žrtvom za to, što je svagdje vršila savjesno svoju dužnost i što joj je prošlost lijepa i čista. Ako je pak ona otpuštena samo za to, što je kćerka dičnog Frana Flega, dugogodišnjeg narodnog zastupnika i najsavršenijeg uzora rodoljuba i poštenjaka, onda neka opet bude zadovoljna, jer je njezin otac dika i ponos čitavog našeg plemena.

IZ LASTOVA.

Na srcu nam leži mnogo teškoća, koje nas sa svih strana taru, ali za danas omedjašit ćemo se na to, da progovorimo par riječi na naslov parobrodarskog društva »Puglia«. Poznato je, da parobrodi prenoseći putnike i druge živežne potrebštine, ne pristaju u našoj luci, već se prevažaju ladjicama do obale. Dakako da se kod toga vrlo malo ili ništa ne pazi, da se ne pokvare trgovački predmeti, koji su bili nakrcani na parobrod. Što više, često puta se dogadja, da se meso odredjeno za Lastovo otpelje do Barija, putem pokvari i zatim baci u more. Bureta sardela dolaze razlupana i neuporabiva. Doživjesmo, da je od 10 bačava vina došlo u Trst 5 polnih razvodjenih morem i mnoge druge nepravednosti, koje se nanašaju na štetu ovdješnjeg pučanstva.

Pitamo se: zašto nas ne će »Puglia« mogla spojiti sa Dubrovnikom i Kotorom, a ne samo sa Barom, sa ovom sretnom jednosedmičnom linijom, koja se k tome zove »Albanese linija«? Zar mi da živimo samo o puljiškim krumpirima i pomidorama te da moramo biti žrtve kojekakvih od jučer patriota, a prekjučer Avstro-Slavena? Valjda nam ne će za sve istine prijetiti Sardinijom!?

IZ TINJANA.

Pred nekoliko dana, na zavjetni blagdan sv. Simuna imali smo marvinski sajam. Prodalo se dosta rogate marve, a i ostala trgovina bila je prilično živa. Ali usprkos toga ljudi su bili cijeli dan potrti i u strahu. Nije ni čudno. Danas čovjek u svim krajevima nije siguran ni po danu ni po noći. Uvijek mu je u pogibli život blago i ostalo imanje. Za dokaz nek vam služe kradje i lopovštine, koje su se zbile zadnjih petnaest dana. Evo ih:

Dne 21. oktobra ove godine oduzeli su nepoznati lopovi jednom našem seljaku na cesti Tinjan–Poreč dva vola. Nekom drugom seljaku oduzeli su istog dana na cesti Tinjan Pazin 60 pura i purana. Osim toga su jednom trgovcu razbili sve predmete, koje je imao na vozu, te mu oduzeli novac. Jednoga starca su takodjer natakli i mu uzeli novac. Nekoji mladići, više zlobni nego lakoumni, porušili su dobar dio mosta preko potoka na putu u Ježeni. Dne 20. pr. mj. provalili su takodjer nepoznati zlikovci u Hlištići (blizu Tinjana) u kuću siromašne jedne udovice porušiv zid i oduzeli joj pet kokoša a tri pustili. Udova gledala sve, ali morala šutiti, da joj se ne dogodi što gorega. U nedjelju, dne 26. pr. mj. uveče izgorjele su od podmetnute ????? dvije staje pune sijena u samom Tinjanu. Da nije pravodobno opazio jedan susjed dim i da se je samo pet minuta zakasnilo, bili bi u jednoj od ovih staja izgorili sluga i tri goveda. Jednomu čestitomu gradjanu ukrali su na njivi preko sto glava kupusa itd.

Do pred malo godina bio je u Tinjanu jedan sâm učitelj za ovo školsko okružje. Nekoliko godina prije rata bijaše namješten i jedan italijanski učitelj, tako da su bili dva učitelja. Naši novi gospodari, u želji, da što prije odnarode i italijaniziraju, nametnuli su nam pet učitelja. Toli kućegospodari koli zastupnici u općinskoj sjednici prosvjedovali su da se namještava pet suvišnih učiteljskih sila. Naši prosvjedi nesamo da nisu ništa koristili, nego su nam školske oblasti ove godine doznačile čak i šest učiteljskih sila. Pet učitelja je već ovdje, dok će jedna učiteljica doći za nekoliko dana. Da se nije obolila, bila bi već na mjestu.

Oni, koji ovdje vedre i oblače, znadu, da je dovoljna dvojica učitelja. Uvjereni smo, da svrha namještenja šest učitelja nije ništa drugo nego prkos. Kad su topli i vedri dani dolazi u školu okolo pedeset djece, a kad su kišoviti ili studeni, nema niti dvadeset djece. Razdijelite ovu djecu na šest učitelja, pak računajte, koliko djece odpade na jednog učitelja! Narod, izmozgan do kostiju, trpi i šuti, jer je uvjeren, da će doći dan pravde, kad će se i njegov glas slušati.

IZ MAREZIGA

Po... lepih zadnjih občinskih volitvah, ki so pokazale, kako se da mojstrsko zadušiti volja ljudstva, ki je brez vsake obrambe, imamo sedaj še lepšega župana. Bog ga poživi in požegnaj, visoko čast je dosegel, in njegovo ime bo zapisano v občinski knjigi s zlatimi črkami vse dotlej, dokler ne bo izbrisano z žalostnim spominom nanj in na njegov rod vred.

Torej, naš župan je gospod Anton Babić, ali, če se mu zdi lepše: Antonio Babich. To je tisti mož, kateri je bil nekdaj fanatičen Slevenec. Pred vojno ni mogel sploh videti italijanov. Če bi bili slučajno prišli v Marezige in bi začeti peti italijanski, tedaj bi se bil takoj vmešal in zagrmel: »Če hočete pet v laškem jeziku, pojdite v Italijo! Ni treba vznemirjati slovensko ljudstvo z vašim petjem, ker tukaj ni mesta za italijansko petje!« A danes? Danes se je popolnoma izpremenil in postal najzagrizenejši fašist. V svojem pozdravnem govoru, katerega mu je seveda potihoma čital občinski tajnik, je dejal, da bo nadaljeval delo dosedanjega italijanskega občinskega komisarja. Saj smo to tudi sami vedeli, drugače bi ga nam njegovi prijatelji ne bili vsilili za župana!...

Za občinske odbornike so bili izvoljeni: Josip Jurinčić, Josip Kozlović, Ivan Jerman in Ivan Bersan. Za namestnika: Ivan Lovrenčić in Rudolf Placuta. Na koncu te svečane občinske seje je fašistovski tajnik odv. Petris pozval novoizvoljene, naj upravljajo občino po snoparsko in naj počaste Italijo. Ne vemo, ali razni Babichi delajo Italiji ravno veliko čast...

Ko je bil izvoljen naš črni župan, so zvonili zvonovi k... pogrebu pravice.

Naš bivši g. brigadir nas je končno zapustil. Srečno pot, ne žalujemo za njim. Upamo, da novi g. brigadir ne bo šel po njegovi poti in da ne bo poslušal hujskačev.

---

se baci u vatru, a pod se dobro oriba lugom. *Lug se pripravlja* tako, da se u jednu kačvu ili čabar usiplje jedna posuda, recimo jedan oveći lonac drvenoga pepela, a na njega nalije deset ovakvih lonaca vode. To pustimo da stoji dan i noć, a onda se dobro pomiješa, ocijedi, i ta se voda upotrebljava za pranje. Ako smo nalili na pepeo vruću vodu, onda je lug gotov, odmah čim se voda ohladi. Dakle tim se lugom mora drveni pod dobro oribati, najbolje tvrdim četkama ili malim snopovima slame, a sa istim se lugom operu i drveni okviri prozora i okna, pa i vrata i ognjište. Kad se tako soba uredila, mora se raskužiti i pokućstvo, što je izneseno na dvorište. Svi *drveni predmeti*, dakle svi stoci, klupe, stolovi, ormari *oribaju se opet lugom*, operu čistom vodom, a krevet se mora rastaviti pa i on lugom oribati. Poslije toga se sve to *sunča i vjetri na svježem zraku* barem jedan do dva dana.

Slama iz kreveta i jastuka mora se na vatri spaliti, a najbolje je i najsigurnije uopće spaliti sve, što nije mnogo vrijedno i za čim nije čovjeku žao, na primjer kakvi stari kalendari ili stare knjige, krpe, vreće, pa možda povoji, koji su bili na bolesniku. To je sve najbolje spaliti na vatri. Posteljina, plahte i jastučnice, pokrivači, zavjese, prostirači, stolnjaci, ubrusi i rućnici, to se sve najbolje raskužuje tako, *da se u jednom velikom kotlu, u lugu, dobro iskuha, prokipi*, a onda se u čistoj vodi opere i posuši na zraku.

Odijelo, strunjače, perine i krzno raskužuju se u vrućoj krušnoj peći. Krušna peć, furuna, dobro se ugrije, tako da bi se u njoj i kruh mogao da peče. Zatim se sva vatra izvadi, peć se krpama očisti, a onda se može u nju staviti kakva krpa, da se vidi, ne će li se upaliti. Kad se je peć toliko upalila, da se krpa ne zapali, onda se mogu prije pomenuti predmeti staviti u nju i peć zatvoriti, pa se tako griju ti predmeti jedan sat, a poslije toga se izvade.

(Svršit će se).

IZ MEDULINA.

Obično se samo tužimo, kad vam se javljamo. Ovog puta ne jadikujemo, nego se izvanredno veselimo. To naše zadovoljstvo nismo htjeli, da izrazimo netom je bilo izazvano, jer se bojasmo, da ne bude preuranjeno. Sigurno će čitaoci biti znatiželjni, jer ne mogu nikako očekivati da bi sa ovih patničkih strana čuli kakvu veselu vijest. Dakle neka se znade svuda naokolo, uzduž i poprijeko, diljem čitave naše Puljštine, da nas je, nadamo se za uvijek ostavio, svuda poznati medulinski poštar, znameniti gospodin Luigi Puspan. Nemoguće je opisati sve nepodobštine sva najcrnija nedjela, koja je počinio nad našim narodom u ovim krajevima. Neka se prije svega znade, da je taj čovjek renegat, janjičar, izdajica svog roda, jer je porijetlom Slovenac, a rodjeni mu je brat činovnik u Ljubljani. Zato i jest onako podao, licemjeran uopće odvratan, da su ga u zadnje vrijeme i sami pošteni Italijani, gnjilom okom gledali. — Nijedno selo u Julijskoj Krajini nije pretrpilo toliko nepravica, nigdje pod kapom nebeskom se nije narod tako zlostavljao kao u našem Medulinu. Duša svega bio je poštanski činovnik Puspan, najvjerniji sluga nasilnika. Pomoću svojih nekoliko pajdaša držao je pod neopisivim terorom selo i okolicu preko dvije godina dana. Po njegovim se uputama bacalo bombe pod kuće naših ljudi danomice se streljalo iz revolvera — tuklo se po gostionama nevine i poštene ljude — palilo naše novine — zaustavljalo se po cesti radnike i batinalo ih se nemilosrdno. Prema njegovoj zapovjedi, uz najstrašnija nasilja, morala je **svaka kuća** imati i izvjesiti italijansku zastavu, kada se njemu ili njegovim istomišljenicima prohtjelo, što se valjda nigdje na svijetu nije dogadjalo. — Taj je nevaljanac organizirao svamoguća nasilja prigodom prethpošlih i prošlih izbora, prema njegovim su se savjetima natukli naši predstavnici, koji su imali uoči izbora, da održe sastanak.

I tako bi moglo ići redom dalje, pa niti ne znamo, kada bismo svršili. — Inače je taj čovjek bio prosta kukavica, jer je svuda ostao u pozadini, a slao svoje pajdaše, da izvrše njegove zle nakane. Zanimivo je, da ga nije nitko volio medju njihovima, a svatko se ga je bojao, te se nije osudio da izrazi svoje ogorčenje. Iza večere i po noći rijetko je izlazio, jer mu savjest nije bila čista, a bojao se tmine. U zadnje vrijeme dozlogrdilo je i samim Italijanima njegovo ponašanje, — pa je ostao osamljen i od svakoga prezren. — Otišao je, a da mu nitko nije rekao ni zbogom. Često nam je navješćavao najcrniju budućnost, slao nas spremati robu, da idemo preko granice, a kad tamo odlazi ipak prije nas. Uvjereni smo, da su se njegovom odlaskom uz nas veselili i negdašnji njegovi prijatelji.

Na pošti bilo je svega. Najbolje dokazuje, kako nije uživao nikakvo povjerenje, činjenica, da je svaki Medulinac slao pisma iz Pule dalje. — Medulinska pošta bila izvanredno pasivna. — Njegovim odlaskom profitirat će i ravnateljstvo pošta, — jer će ovdješnja pošta opet imati bolji promet.

Poštu je naime preuzeo naš delegat, Petar Lorenzin, koji je medju našim ljudima vrlo obljubljen, jer je dobar i prijazan sa svakim, pošten i pravedan u službi, te svakomu učini dobro, samo ako može. Zato mu želimo svaku sreću u službi.

IZ HUMA.

Pred nekoliko dana došli su oružnici k jednom našem čestitom čovjeku, te mu naredili, da ide s njime na oružničku komandu u Draguć. Naš se čovjek začudi. I ne znajući o čemu se radi, zamoli ih, da mu kažu uzrok. No oružnici mu nisu htjeli ništa kazati veleći, da im nije poznato. Uslijed toga nije mu preostalo drugo, nego da ih slijedi. Kad je stupio pred brigadira, ovaj se izdere na njega nazivajući ga »propagandinstom«, jer da je početkom školske godine dijelio nekakve tiskanice i nagovarao ljude, da upišu svoju djecu za obuku u srpsko-hrvatskom jeziku u nadodanim satovima. Naš je čovjek bez oklijevanja izvadio jedan primjerak tog »protuzakonitog« formulara i napomeuo, da nije time učinio nikakav protuzakonit čin. Kad je g. oružnički brigadier uvidio s kakvim čovjekom ima posla, pusti ga kući. Nadodajemo, da gosp. brigadier nije sam došao do toga, već da je njemu stigla tužba sa strane kakvog domaćeg Italijanaša. Ali usprkos toga mislimo, da je nadošla doba, da se jedamput prestane s takovim šikanacijama. Čemu da se toliko sekira poštenim ljudima? Zar ne bi bilo bolje, da se to dragocijeno vrijeme upotrebi oko traženja faktičnih lopova i tatova?

IZ BALA.

Prošle subote održao se u Kanfanaru marvinski sajam. Na taj sajam došao je i naš Baljan, Antun Palaciol. On je naime u pratnji svoje žene doveo na sajam lijepog vola. Tog vola prodao je za 4000 lira. Novac je primila njegova žena i spravila ga u njedra. To je opazilo više ljudi. Naveče se zadovoljni otputiše kući. Nekoliko koračaja pred njima hodao neki drugi Baljan sa svojom ženom. Blizu velikog posjeda Campitelli pokazaše im se dva sumnjiva lica: jedan sa puškom, drugi sa nekakvim štapom. Najedamput stupe pred njih misleći da imaju pred sobom Palaciola i njegovu ženu — i zapovjede im, da se zaustave. Zatim jedan razbojnik uperi pušku u Barbieri-a, a drugi nemilosrdno udari štapom i posegne u njedra u namjeri, da joj otme 4000 lira. Na najveće razbojnikovo začudjenje žena je u njedrima imala sasma neznatnu svotu. Na kričanje unesrećene žene dotrčalo je na lice mjesta više ljudi iz našeg sela, koji su kamenjem rastjerali razbojnike. I tako su Placiol i njegova žena, koja je nosila 4000 lira u njedrima, sretno dospjeli kući.

IZ SVETVIČENŠTINE

Umoran od napornoga rada primam pero u žuljavu desnicu, da opišem čitateljima naše obljubljene »Istarske Riječi« velike jade i nevolje, koje nas danomice tište i môre.

Suze mi dolaze na oči kod same pomisli, što smo mi Svetvičenštani pretrpjeli za vrijeme svjetskoga rata i od primirja dalje. Dok smo mi bili kojekuda porazbacani, jedni po frontama, drugi po bjegunačkim logorima, gdje nas je više stotina pomiralo, dotle su drugi uništavali naša imanja. Kad smo došli kući, našli smo sve u teškom stanju: polja neobradjena, kuće opustošene. Ali ipak tješili smo se nadom, da ćemo se barem iza rata malko oporaviti.

Netom je italijanska vojska okupirala naše krajeve, počeli su nam obećivati ratnu odštetu i činiti s nama nekakve pogodbe. Dnevno smo primali nekakve papire, ali o parama nije bilo »ni duha ni sluha«. Ostalo je samo na obećanjima, a tako će sigurno i unaprijed. Pravo imaju naši ljudi, kad vele: »Ča prenoći — vuk poji«! Tako je i sa ratnom odštetom. Iz toga zaključujemo, da smo mi u Italiji državljani najzadnje kategorije. Ali kad imamo mi štogod njima za platiti, na pr. poreze, prireze, takse itd., onda su naši novi gospodari spremni čak i na to, da sa oružnicima polete do naših kuća i da nam otimlju našu teško zasluženu muku.

Ovih dana obilazi po našim selima četiri—šest oružnika sa jednim bankovnim činovnikom, koji zahtijevaju, da seljaci smjesta isplate naložene poreze. Jadan seljak, u kući nema para niti za sol i još ga natežu da plati porez! A otkud da ga plati? Naši novi gospodari toga ne pitaju. Oni idu redovito selom te oduzimlju ljudima za porez nesamo marvu, nego i žito, rubeninu, orudje itd. Za 500 lira poreza oduzmu mu više pula nešto što vrijedi i 1500 lira!...

Još nešto! Svojedobno bilo je javljeno, da su zaostali porezi sve do godine **1918.** brisani, a kad tamo — mi ih svejedno moramo plaćati! Zar je i to pravedno?

IZ VISNJANŠTINE.

Sa svih strane naše mile Istre čujem same tužaljke glede nesnosnih školskih prilika. Zato odlučih, da se i ja javim s par riječi našim mladićima i djevojkama, kako se može, i bez škole u materinjem jeziku, naučiti i čitati i pisati naški.

Kod nas u Višnjanu nismo imali srpskohrvatske škole, tako da sam morao pohadjati italijansku, u kojoj sam dosta naučio, a u svojem materinjem jeziku ništa. Kad sam podrastao uvidio sam od kakve je važnosti znati i svoj jezik. Pukim mi slučajem dopadnu u ruke Jurićeve šale odštampane u »Mladom Istraninu«. Dopale su mi se, te sam ih sa zanimanjem čitao. Zatim sam odmah naručio našu dragu »Istarsku Riječ«, da učim i pomno čitam »Franinu i Jurinu«. I njima treba da se zahvalim, što sam naučio čitati i pisati u mojem materinjem jeziku.

Istrani moji dragi, dužnost je vas pojedinaca da slijedite moj primjer. Samo na ovaj ćete način koristiti sebi u prvoj vrsti i onda svom narodu iz kojeg ste nikli. — Seljak-nacionalista.

Gospodarstvo

POSUJILNICE I BANKE

Pred nekoliko je dana »Banca Adriatica« (Jadranska banka) u Trstu obustavila isplaćivanje te predložila sudu prisilno poravnanje sa vjerovnicima, ponudiv im na pokriće njihovih tražbina 20%. Prema tome imade svaki vjerovnik, koji je dao banci novac, da izgubi na svakih 100 lira, što ih imade tamo, 80 lira. Dakle malone sve. To je teški udarac za naše narodno gospodarstvo, jer medju oštećenicima, osobito malim ulagateljima, imade većina naših ljudi. To su ponajviše seljaci, radnici i mali obrtnici, više manje sve sama sirotinja, koja teškom i preteškom mukom služi svoj svakdanji kruh otkidajući od njeg malene mrvice, da ih pristedi i sačuva za crne dane.

Sada dolaze ti ljudi nama, tužeći se na teški gubitak i tražeći savjeta i uputa. Razumijemo njihovu bol za teški gubitak, koji ih čeka, to više, kad znademo, kako sirotinja teško dolazi do novca i kako tim teže osjeća gubitak.

Ne znamo, kako će cijela stvar svršiti: da li će vjerovnici ustinu dobiti samo 20% no svakako sumnjamo o tom, da će ulagatelji doći do čitavog svojeg novca. Gubitka će svakako nešto biti.

Mi im tu ne možemo da pomognemo. No smatramo svojom dužnosti, da dademo našim ljudima pravi savjet, kako će se barem u buduće obraniti od takih gubitaka, kakove su pretrpili zadnjih godina prigodom kraha: »Banka di Sconto« i sada »Banka Adriatica«.

U svim našim mjestima i većim selima nalaze se posujilnice, zavodi, koji su našim ljudima blizu i pri ruci, a i osnovani baš za njegove potrebe. I ako naši ljudi hoće da pristedjeni novac ulože sigurno, neka ga ulože u **naše** posujilnice.

Nijedna banka, nijedan drugi zavod ne može da dade za tudji novac toliko garancije, toliko sigurnosti, koliko daju upravo posujilnice. Evo jasnog dokaza:

Kod banaka i kod sličnih zavoda služi garancijom za tudji novac samo akcijski kapital, t. j. novac, što ga akcionisti, vlas-

nici banke, uplate još prije nego banka započne sa poslovanjem te imade s jedne strane da služi za to, da se s njime radi na što veći dobitak, a s druge da se u slučaju potrebe s njime pokriva gubitak. Recimo, na primjer, da imade banka 10 milijuna akcijskog kapitala, 40 milijuna dugova, pa da se je pokazao gubitak od 30 milijuna. Taj će se gubitak djelomice pokriti sa akcijskim kapitalom, a ostatak od 30 milijuna pasti će posvema na vjerovnike, t. j. na one, koji su dali banki novac.

Sasma drukčije je kod posujilnica (Raifaisenovka, posujilnica na neograničeno jamčenje). Tu ne plaćaju članovi nikakog akcijskog kapitala, koji kod banaka iznaša redovito čitave milijune; mjesto toga se kod pristupa u posujilnicu svak obveže, da će jamčiti za njene dugove, t. j. novac, što joj budu drugi povjerili, sa svim svojim imanjem. Sve te posujilnice rade sa malim kapitalom, a garancija im je redovito i po deset puta veća nego su svi dugovi zajedno. Recimo da se sa bilokojeg uzroka i kod posujilnice pokaže gubitak, koji se ne bi moglo pokriti rezervom. Taj se gubitak prema zakonskim propisima mora razdijeliti pojednako na sve članove te svako mora da plati svoj dio. Oni, koji imadu, plaćaju i za one, koji nemaju ništa svoga. Na taj se način potpuno pokrije sav gubitak.

Osim te u garanciji je još jedna velika razlika izmedju banke i posujilnice. Banke ne rade na sigurno. Više puta i riskiraju, samo da što više zasluže te na taj način dodju do što većih dobitaka za akcijoniste. Novac daju trgovcima, fabrikantima i drugim bankama. Dok ide ovim dobro, novac je i siguran i dobro nese. No, kad ide zlo, onda banke gube, mnogoputa velike iznose, a i sve, štogod je bilo dano. Osim toga se banke bave i sa spekulativnim poslovima t. j. poslovima na sreću, gdje se često mnogo zasluži, no nerijetko i izgubi i baš su ti gubitci i najviše banka pokopali.

Ti su poslovi posujilnicama po zakonu zabranjeni. S druge strane daju posujilnice novac samo na sigurno. — Svaki naš čovjek znade, da ne može nikako drukčije da dobije od posujilnice novac nego na uknjižbu ili na dobre garante. Prema tome i jesu gubitci kod posujilnica onemogućeni, a ako ih već i imade, to su maleni, pošto je s druge strane i samo poslovanje maleno. Napokon da spomenemo i to: kod banke nema osim akcijonista niko drugi pravo da se miješa u poslove, banka daje o tom račun samo njima, a dužnika i vjerovnika i ne pita ništa, pa ti doznadu za slabo stanje tek onda, kad je banka već skrahirala i kad nema više pomoći. Kod posujilnica je to drugačije: računi se polažu na glavnoj skupštini pred svim članovima. Tu je svima dozvoljeno, da kontroliraju račune i cijelo poslovanje, da kritiziraju, stavljaju nove predloge i sl. Vide li kakav nered, to imadu uvijek pravo, da zahtijevaju i uspostave red, da traže odštetu, da mijenjaju upravu i slično.

Banaka imade mnogo manje, nego posujilnica. No uza sve to čitamo o propasti banka malone svaki dan u novinama, dočim o posujilnicama nikada. A i praksa nas uči: od desetaka tisuća posujilnica ih je bilo tek malo, koje su prisilno obustavile poslovanje radi gubitaka, a nije nam poznat nijedan slučaj, da bi ulagatelji kod tog što izgubili, jer su gubitak uvijek pokrili članovi na temelju njihovog neograničenog jamčenja.

Prema tome je jasno, gdje je novac sigurniji, pa ne treba, da o tome išta više govorimo i ističemo. Zato i zaključujemo preporučujući našim ljudima **da se okane banaka, koje su za trgovce i za gradove, i da se drže svojih posujilnica.** Tu nek ulažu svoj novac, jer je posvema siguran. Na taj način ne će ih sigurno zadesiti oni gubitci, koji im prijete kod banke, već će uvijek doći do sveg svog novca.

Mala seljačka škola.

Kako ćeš dobiti mnogo i dobroga gnoja?

Pokupi sve otpatke iz kuhinje, sa žitnice, smeće sa dvorišta, blato sa ceste, zidoderine, korov, lišće itd. Sve te otpatke smiješaj i metni u hrpu po prilici 1—1½ m visoku. Ta će se masa vremenom rastvoriti u dobar gnoj. Rastvorba će se pospješiti ako se hrpa barem svake pol godine premeće i kod toga po mogućnosti polije gnojnicom. Od osobite je važnosti, ako se pri premetanju dodaje tanki sloj vapna. Vapno naime dobro podupire rastvorbu, a i sam gnoj obogaćuje važnim hranivom t. j. vapnom. Nakon 1 2 godine smjesa se tako rastvori, da dobije jedioličnu boju i sastav, te se može upotrebiti za gnojenje. Ovakav gnoj — mješanac (kompost) osobito je pogodan za gnojenje livada, voćnjaka i vrtova.

Kesten se najbolje sačuva

ako se u suhom podrumu iskopa jama, u nju naslaže posušeni kesten zajedno sa ježavkom i tada zasiplje suhim pijeskom.

Tudja valuta na tržćanskoj burzi.

Trst, 6. novembra 1924. Jedna engleska lira šterlina stoji 104.15 ital. lira; jedan američki dolar 22.97 ital. lira; 100 švicarskih franaka 444 ital. lira; 100 franceskih franaka 120.25 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna 68.78 ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 33.25 ital. lira; 1000 madžarskih kruna 30½ ital. cent. i 1000 njemačko-austrijskih kruna 32.7 ital. centezima.

Politički pregled

Poraz radničke stranke u Engleskoj.

Poznavajući mentalitet engleskih birača mi smo već u predzadnjem broju «Istarske Riječi» naglasili, da je položaj radničke stranke u Engleskoj vrlo ozbiljan i da će po svoj prilici izneti pobjedu nacionalistička, konservativna stranka. Medjutim su drugi listići već unaprijed slavili pobjedu MacDonalda dotično radničko-socijalističke stranke. Rezultat izbora je pokazao, da smo mi imali pravo.

Prema najnovijim vijestima, konzervativci su dobili 410 mandata (prije su imali u parlamentu 258 mandata), liberalci 39 (prije 158), radničko-socijalistička stranka 152 (prije 193), komunisti 1 (prije 0), ostale stranke 3 (prije 6). Predano je svega 16 milijuna glasova, što znači da je 80% glasovalo. Konzervativci dobivaju 7½ milijuna, liberalci 2.9 milijuna, a radnička stranka 5.4 milijuna glasova. Ostalo odpada na ostale stranke. Interesantno je, da su konzervativci dobili većinu poslanika u parlamentu, premda nisu dobili većinu predanih glasova.

Kako spomenusmo, konzervativci imaju sada nadpolovičnu većinu u parlamentu. Oni sada mogu da obrazuju i samostalnu vladu, ne obzirajući se niti na liberale, iako je prije izbora izgledalo, da će doći do koalicije zmedju obih stranaka. Nova konzervativna vlada, sa solidnom većinom u parlamentu, imat će trajan karakter.

Vladina kriza u Jugoslaviji

još nije riješena. Kralj je povjerio sastav nove koncentracijske vlade demokratu g. Timotijeviću. G. Timotijeviću još nije uspjelo da sastavi novu vladu. Izmedju Davidovićevih demokrata, slovenačkih klerikalaca i bosanskih muslimana s jedne te radićevaca s druge strane došlo je do rascjepa. Radić bi htio pošto poto da se raspusti Nar. Skupština i da se raspišu novi izbori. Budući da njegovi dosadašnji saveznici nisu mogli da pristanu na njegove zahtjeve, Radić je najavio da stupa u najoštriju opoziciju. Time je uži blok razbijen. Posljedice toga opazit će se i kod sastava nove vlade, koja mora svaki čas da uslijedi.

Što je s italijansko-jugoslovenskom konferencijom u Veneciji?

Kako javljaju iz Venecije, italijansko-jugoslovenska konferencija postala je brezuspješna, pa se svaki čas može očekivati njezin prekid. Italijani su osim drugih važnih pitanja, koja bi se moralo riješiti, predložili konferenciji još neke nove predloge, koji se odnose na pitanje izgradnje željeznice u Dalmaciji. Jugoslovenski delegati su izjavili, da o takvim pitanjima nisu ovlašteni da vode nikakve rasprave. Uslijed toga postoji opasnost, da će doći do prekida konferencije i da će jugoslovenski delegati zapustiti Veneciju.

Franceska priznala «de jure» sovjetsku Rusiju, a prekinula veze sa svetom Stolicom.

Franceska je vlada otposlala u Moskvu telegram, kojim priznaje sovjetsku vladu de jure bez ikakvih pridržaja. Izražava samo želju, da bi se sva sporna pitanja izmedju Franceske i Rusije kasnije riješila s posebnim ugovorom. Od tih spornih pitanja najvažnije je pitanje ruskih predratnih dugova Franceskoj.

Istodobno dolazi vijest iz Pariza, da je franceski parlamentarni financijski odbor sa 20 prema 12 glasova ukinuo kredit za francesko poslaništvo kod Vatikana. Vatikan stoga misli imenovati posebne nuncije za Palestinu i Kinu i tim Franceskoj oduzeti protektorat nad katolicima u spomenutim državama.

Državni udar u Kini

izveo je zadnjih dana general Feng-Juh-Sjang, koji se sa svojim četama odvojio od zapovjednika vladinih četa maršala Vu-Pei-Fua i osvojio Peking. Zaposjeo je sve javne zgrade, opkolio palaču predsjednika republike i prisilio ga, da izdade proglas, kojim se navješta pučanstvu, da su sve borbe vladinih četa obustavljene i da će se pristupiti obrazovanju nove vlade, koja će donijeti toliko željeni mir zemlji. Tako je general Feng-Juh-Sjang svojom intervencijom dokrajčio gradjanski rat u zemlji. Već je obrazovana provizorna vlada.

Domaće novosti

«Šarlejeva tetka».

Pišu nam iz Opatije: — Ova vrlo vesela komedija davat će se u nedjelju, 9. o. mj. u opatijskoj «Zori» u novoj podjelbi uloga. Svi članovi dobro došli!

Ista će se igra ponoviti u nedjelju, 16. o. mj. u Narodnom domu u Mihotićima.

Šta je sa nadodatnim satovima obuke?

I opet se obraćamo na sve roditelje i prijatelje naše mladeži, neka nam smjesta jave, dali se njihova djeca iza navršene italijanske škole poučavaju u hrvatskom ili slovenačkom jeziku. Po zakonu naša djeca imadu pravo, da uče svoj materinji jezik u nadodanim satovima. Roditelji i skrbnici pazite, dali se tom zakonskom propisu posvuda udovoljava!

Usjeh «Istarskih narodnih pjesama».

Poslije zagrebačkih pisale su i mnoge beogradske novine vrlo laskavo o našem izdanju «Istarskih narodnih pjesama». Tako je «Vreme» donijelo o njima opširan i vrlo povoljan članak. U istom smislu pisala je i «Demokratija» i neke druge novine i smotre, medju kojima i «Misao» i «Novi Život».

«Politika» od 17. oktobra donijela je članak: «Šta kažu istarske narodne pjesme?» U članku se govori o Kraljeviću Marku, o «Divić-gradu», o seobi sa Balkana itd. Članak se završuje ovim riječima:

«Srbi, koji najbolje umiju da cene lepotu narodne poezije i da osete, šta ona znači, dočekat će, uvereni smo, sa radošću ovu značajnu i lepo opremljenu knjigu izdanu i štampanu na obalama Jadrana, u izgubljenoj Istri. Ona je dragocen spomenik zdrave svesti naše... braće. Živalj, koji ima ovakve izraze svoga narodnoga bića, zaslužio je da ne padne u zaborav».

Ovih dana pisao nam je sveučilišni profesor slavistike u Bonnu na Rajni, g. dr. Karl Goetz, i zatražio od nas neka objašnjenja u pogledu nekih pjesama, što se nalaze u zbirci.

Nešto za kuglače ili boćadore.

Primamo i dragovoljno uvrštavamo: — Naši su ljudi od uvijek rado odigrali po koju partiju na kugle (boće), a u zadnje vrijeme znadu se i takmiti «tko je bolji junak». Te se utakmice nažalost igraju samo za vino. Mnogo bi bolje bilo, kad bi se kod priredjivanja takvih utakmica igrači sjetili svoje narodne dužnosti i svoju pobjedu slavili time, da se sjete kojim malenim darom narodne stvari. Svatko, koji ljubi duh slavenski, neka sa lijepom zabavom spoji i malenu žrtvu za narod. To će mu služiti na čast i bit će mu najlepšom zadovoljštinom, bilo da pobijedi ili da bude porazen. — **A. Š.**, igrač na kugle.

Zagrebački «Obzor» o našem kalendaru «Jurina i Franina».

«Obzor» od 26. oktobra donosi prikaz o našem kalendaru «Jurina i Franina», o kome sudi vrlo povoljno. Osobito preporuča na razmišljanje svima članak u njemu: «Naš žalosni istarski kalendar».

Pozdrav naših vojnika iz italijanskog vojništva.

Primamo: — Potpisani vojnici, koji se nalazimo u italijanskom vojništvu u Tolminu, šaljemo iskreni pozdrav svim čitateljima naše drage «Istarske Riječi», našim ocima i majkama, braći i sestrama, prijateljima i znancima, kličući: Živela slavenska Istra! — Luka Velenik, Jakov [illegible], Kliba Antun, Stercaj Ivan, Fran Baaković, Ante Ipsa, Gjuro Krbunčić, Neverko Baikin, Saule Ivan.

† Marija ud. Kajin rodj. Merlić.

Prekjučer, dne 4. novembra t. g. umrla je u Trnovlju kraj Celja gospodja Marija ud. Kajin, majka našeg prijatelja g. dra Mirana Kajina, revizora Zadružne Zveze u Trstu. Pokojnica je bila uzorna Hrvatica i plemenita majka. Rascviljenoj obitelji, a napose g. dru Kajinu, naše iskreno saučešće!

Svega po malo

Novorodjenče, koje se budi u grobu.

U New-Yorku desio se nešto neobičan slučaj, da su liječnik i primalja smatrali jedno novorodjenče mrtvim, a u času pogreba to se dijete probudilo. Bračnom paru Cushion rodila se djevojčica, koja je liječnički proglašena mrtvorodjenčetom. Uobičajeno vrijeme ostavljena je u kući, a zatim su dijete položili u lijes i odnijeli na groblje. Kad su lijes položili u raku, otac je bacio na sanduk pregršt zemlje. U taj čas začuo se iz lijesa lagan krik. Smjesta su izvadili lijes, otvorili ga i ugledali dijete, kako plače i lomata rukama i nogama. Slučaj je pobudio senzaciju u čitavoj zemlji.

Kongres za zbliženje crkava u Sinaji.

Kongres Lige za sporazum naroda putem zbližnja njihovih crkava održao se ovih dana u Sinaji. Tom kongresu prisustvovali su predstavnici autokefalnih pravoslavnih crkava, predstavnici engleske crkve, delegat carigradskog patriarhata i autokefalne crkve grčke republike. Potonji su se ograničili na ulogu posmatrača.

Istranin, koji je tjerao psa, a istjerao vuka

Mladi stolarski pomoćnik, Rudolf [illegible] iz Kastva, vozio se nedavno u posao obično na biciklu ili kako se on volio izražavati, na dvokolonožnom zatrčuljku. Taj mladić, koliko je duhovit, još je [illegible] nak: to je dokazao baš neki dan kod [illegible] nje. Izišavši na otvorenu cestu opazi, ispred njega bježi neki krupan pas. O[illegible] tisne pedale i vikne, da ga poplaši, a [illegible] skrene u stranu te stane kao ukopan [illegible] jući ga iskeženih zubi. Tada nesretni [illegible] opazi, da nije tjerao psa, nego vuka. [illegible] izgubi prisutnost duha, nego, kako je [illegible] biciklom, skrene u stranu, zaobidje vuka, onda sjaši, pograbi jedan golem kamen [illegible] civši ga pogodi njime vuka ravno u čelo. [illegible] votinja padne, a on pritrči i dotuče je [illegible] nom. Nakon toga zajaši ponovno na [illegible] objesi ispred sebe vuka i doveze ga u Ka[stav] gdje je bio dva dana izložen. Kako vidi[mo] taj je mladić počinio veće junaštvo neg[o] [nje]govi djedovi, stari Kastavci, koji su s[illegible] ledjima htjeli da prošire kastavsku crk[vu].

Muž sa 110 zakonitih žena!

Treći je popis pučanstva u Saveza [illegible] Južne Amerike otkrio, da tamo postoji urodjenik sa 79 zakonitih žena, koje su rodile 134 muške i 50 ženske djece. Taj [šam]pion u mnogoženstvu živi u okolini Zoutpa[n]berga, gdje prema službenim statisti[kama] stanuje i jedan njegov konkurent s [illegible] zakonitih žena. Mora da su to bogati [ljudi] jer za vladanje nad tolikim ženama treb[a či]tava vojska.

30-dnevni put u sanducima.

New-yorška policija pronašla je na palubi nekog parobroda, koji je stigao iz Hong-Konga poslije tridesetdnevnog putovanja sedam Ki[ne]za spakovanih u sanduke. Jedan je u[mro] čim su ga otvorili. Drugi su otpremljeni u b[ol]nicu i njihovo stanje je zbog tako dugog [gla]dovanja pogibeljno. U Hong-Kongu stra[pali su] ih po dva i po tri u škrinje. Dobili su 200 [do]lara i obećanje, da će, čim stignu u Ameriku, dobiti posla i da će im na putu davati dnevno hranu. Uapšena su tri Kineza iz New Yorka, što su kušali tajno otpremati svoje rodnjake u Sjedinjene države.

Književnost i umjetnost

«Goriška Matica»

u Gorici izdala je i ove godine četiri knjige: Koledar za god. 1925., Zadnji dnevi v Ogleju, Mlada Zora i Sv. Frančišek Asiški. Knjige su pisane u laganom slovenačkom stilu. Tko može, neka ih naruči. Cijena im je 5 lira, više poštarina. Narudžbe prima Narodna knjigarna u Gorici, Corso [illegible] br. 7.

Darovi

u fond «Istarske Riječi».

Gosp. Anton Stenta, trgovac u Opatiji, [illegible] veselom društvu na kostanjadi [illegible] Kastvuna 20 L. za fond [Istarske] Riječi.

Gdja Dragica Milohnić iz Milja daruje fond našega lista 5 lira. Živili plemeniti darovatelji! I gledali se i drugi!

DOPISNICA UREDNIŠTVA

G. A. V. u Buzetu: Tako je! Za [illegible] [illegible] priznanje. Ne samo ona [illegible] listića, nego i fašistički list [illegible] Trstu napada naš koledar Franinu i Jurinu za god. 1925, jer da pišemo kao Jugosloveni. Kako vidite, naši su se.

Prijatelju iz Mošćenica: [illegible] pismo stiglo je prekasno. Zato nam nije bilo moguće udovoljiti Vašoj molbi. Izvinite!

Dopisniku iz Pazinštine: Anonimni dopisi idu u koš. Javite nam se pravim imenom!

Prijatelju V. T. u O.: Pravo ste im [illegible] prošli [illegible] od Zlandre. Kad su pametni ljudi savjetovali, da se [illegible] izmjene u [illegible], oni su govorili protivno, i [illegible] u naredu n[illegible] nijeli neizmjerne štete. Da onaj svoj zločin nekako prikriju, sada neprestano bubnjaju o nekakvom glupom bankarstvu. Onaj Vaš članak, u kome prikazujete svu njihovu farizejštinu, ne ćemo da prispemo. Naš list ima jednu uzvišenu svrhu, i nema te sile, koja bi ga mogla da povuče u bljutave preprike sa kojekakvim arlekinima. Živ nam bio!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

†

Jučer 4. novembra ov. god. umrla je u Trnovlju kraj Celja preljubljena majka

Marija ud. Kajin rodj. Merlić

u 67. godini života.

Ožalošćen sin MIRAN i nevjesta DANA za ostale sinove, kćeri, nevjeste i unuke.

BARKOVLJE, 4. novembra 1924.

Broj 50 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 13. novembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša — lira na godinu, a za inozemstvo 25 - lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20-I, Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

RAPALLO

Na Dušni dan, 2. novembra, obilazili smo grobove i mislili na naše mrtve.

Na rapalski dan, 12. novembra, takodjer smo obilazili grobove, ali one, u kojima su pokopane mnoge naše nade, i mnoga tudja obećanja.

Juče u srijedu navršile se četiri godine, što je na ligurskoj Rivieri, u mjestu Rapallu, potpisan ugovor, koji nas je predao Italijanima.

Kako je do onoga došlo? — znamo svi. Zašto je baš sve onako prošlo? — i to znamo svi. Naposljetku nisu ni Italijani krivi, što je bila sudbina naša dospjela u ruke jedne političke šeprtlje.

Uostalom bilo bi bez svrhe a gotovo i bez smisla, da sada pucamo na krivnje i propuste nekih operetnih diplomata. Činjenica jest, da je dne 12. novembra u Rapallu potpisan poznati ugovor, i da se sada s tom činjenicom mora da računa.

Čitava ona petljanija u Rapallu sastojala se iz dva dijela: iz potpisa ugovora i — čajanke iza potpisa.

Čajanka je bila zanimiva: gospodje, likeri, šampanjac i zdravice. Gospodje, likeri i šampanjac nas se nimalo ne tiču. Zanimivije su zdravice, što su onom zgodom izrečene. U tim zdravicama bilo je govora i o nama — odsječenima. Pala je i po koja lijepa riječ, kako će nam ovdje biti dobro, kako ćemo biti poštovani i mi i naš jezik i sve naše nacionalne tekovine.

I bilo je ćuka, koji su u to vjerovali. Mi nismo. Ni naši prijatelji. Nismo, tako nam Boga! Jer iako se nismo bavili diplomatskim poslovima, još smo imali toliko pameti, da već unaprijed pogodimo, kako će nečija obećanja biti ludom radovanja.

Mi nismo vjerovali ni kasnijim obećanjima, ni onima rimskog Parlamenta ni onima rimskog Senata. Nismo vjerovali prošlim, a ne ćemo vjerovati ni budućim obećanjima. Valjda zato, što nismo diplomati...

Medjutim ima ipak nešto u što i mi vjerujemo: u lijepu Božju pravdu. I još vjerujemo u nešto... U onu prastaru riječ, da se misao ne može da ubije. Ni duša.

Rapalski ugovor stvorio je sadašnje naše granice, dok je dušu naših djedova i našu stvorio sam Gospod Bog. A kako su djela Božja jača i trajnija od ljudskih, tako će i duša naša ostati i odoljevat će svim navalama, mâ s koje strane dolazile. A gdje bude naša duša, tu ćemo biti i mi — bit će Slaveni.

Svi narodi svijeta poklonili su se njegovoj velikoj sjeni, a najviše oni, koji su primorani da još i danas robuju tudjinu. I ti jadni i potlačeni u ovim su danima poljske slave mogli da crpe mnogo nauke i pouzdanja za budućnost. Jer ova slava poljskoga naroda u glavnome je pobjeda poljske duše nad tijelom. Ta narodna duša živjela je i poslije izvršenog zločina, naime i poslije diobe poljske zemlje, i kako je duša jača od tijela, tako joj je evo uspjelo, da poslije 150 godina ujedini ono, što su odvratni tudjinci razgradili.

Hoće li novovjekі tirani nešto da nauče od svega ovoga? Hoće li oni jedanput da nauče, da se medjaši mogu kidati i uništavati, ali da duša ne da, da se u nju dira? Hoće li?

Jedna slavenska slava

Prošlih dana imali su u Varšavi, glavnom gradu republike Poljske, velike svečanosti. Mrtvi ostaci velikoga poljskoga pisca Henrika Sienkiewicza preneseni su iz Švicarske u Varšavu i sahranjeni su uz velike počasti u varšavskoj stolnoj crkvi.

Tko je i što je bio Henrik Sienkiewicz?

Sienkiewicz je sin poljskog naroda. Poljaci su Slaveni, oni su već u davnini imali svoju državu. Ta država, Poljska, imala je mnogo svijetlih dana. Od njezinih slavnih kraljeva jedan je od poznatijih Ivan Sobijeski, koji je godine 1683., kad su Turci došli pred Beč i opkolili ga, priskočio Nijemcima u pomoć, razbio Turke i oslobodio Austriju od turske poplave.

Tu su veliku uslugu Austrijanci vratili Poljacima tako, da su im devedeset godina iza toga razdijelili državu i to tako: da je Austrija dobila jedan dio, Pruska drugi a Rusija treći. Bilo je to god. 1772. za vladanje Marije Terezije. Njemačka zahvalnost!

Otada su za poljski narod nastali teški dani. Tlačen i ugnjetavan osobito u Austriji i Pruskoj narod se je teškom mukom odupirao svojim tiranima. Dobro mu nije bilo ni u Rusiji, pod ruskim carevima, koji, kako se zna, nisu imali u svojim žilama ni kapi prave ruske, slavenske krvi.

No poljski narod nije očajavao. On je vjerovao u svoju budućnost, čvrsto je vjerovao, da će doći dan, kad će se sva tri poljska dijela opet sjediniti u jedno i biti jedno, kaošto su negda bili. Tu vjeru su u narodu poljskom budili i podržavali njegovi veliki ljudi, osobito pjesnici. Ti su mu prvi ljudi svijetlili u tmini robovanja, oni su ga naučili pjesmu: Ješće Poljska ni propadla... (Jošte Poljska nije propala!...) i s tom pjesmom narod je godine 1831. i 1863. dizao bune protiv svojih ugnjetača. Medjutim te su bune bile udušene i narod je padao još u težu bijedu i nevolju. Onda je u narodu poljskom došlo do preokreta. Poljaci su vidjeli, da protiv njihovih težnja stoje tri moćna carstva i da su oni prema njima preslabi. Osobito u Austriji počeli se oni polako prilagodjivati, a sve su njihove sile išle za tim, da malim, sitnim radom uščuvaju sebe i narodnost svoju. Mnogo su pažnje posvećivali gospodarstvu, što je imalo i dobrih strana, ali imalo i zlih. Trgovci i drugi privrednici gubili su smisao za narodne ideale i što dalje, to su se više udaljivali od borbe za prave, stare narodne ideale.

U to teško vrijeme pojavio se u poljskom narodu čovjek, koji je svojim božanskim perom prodrmao svijest svoga naroda i učinio, da je u njegovoj duši najednom uskrsla sva slavna prošlost i svi oni divni i svijetli ideali, koji su s tom prošlošću bili povezani, a gledali daleko — u budućnost... U svojim velikim romanima iznosio je Sienkiewicz nesamo slavu prošlih poljskih dana, već i silne pogiblje, kojima je država bila više puta izložena, pa je ipak ispod ognja i mača, iz svih onih krvavih potopa izlazila čila i snažna. U tome je imala da bude i opomena narodu za budućnost... Narod, koji zaboravlja, što je bio i otkuda je potekao, odsudjen je da propadne, pa imao on hiljade i hiljade gospodarskih i drugih privrednih zavoda.

Poljski je narod pobožan i Sienkiewicz je bio odličan kršćanin, ali on je narodu svomu dokazao jednim svojim znamenitim djelom «Križari», da nisu svi oni, koji k njemu dolaze s križem u ruci, njegovi prijatelji. I Nijemci su imali jedan viteški red, kojega su članovi imali za svoj znak — jedan veliki križ. I s tim križem su oni napadali na kršćansku Poljsku i harali i palili i rušili i ubijali. Takovi su eto bili ti tudjinski «Križari» s Isusovim križem na prsima. Iznoseći sva ova križarska zločinstva Sienkiewicz je opominjao svoje Poljake, neka se čuvaju vuka u jagnjećoj koži. Nije sve što nosi križ — kršćanin.

Sienkiewicz je svojemu narodu pokazao pravi put, kojim treba da ide. On je htio, da se u duši njegova naroda opet ukorjeni ona lijepa i divna misao o budućnosti poljske zemlje. On je htio da svaki Poljak bude uvjeren, da će Poljska jednoga dana uskrsnuti i postati opet svoja, slobodna i nezavisna kao što je i nekoč bila. On je htio, da narod vjeruje u tu buduću slavu i veličinu, jer vjera je ona, koja spasava. Teško narodu, koji te vjere nema ili je izgubi!

Sienkiewicz napisao je mnogo knjiga, koje su gotovo sve prevedene u razne evropske jezike. Njegova je slava velika. Njegovo se ime spominje po čitavom svijetu.

I njegov se je glas daleko čuo. On nije samo pisao knjige, već kada je trebalo, on je i lično ustajao u obranu svoga naroda. Kad je njemačka vlada god. 1907. odredila, da poljska djeca ne smiju u školi da mole ni «Oče naš» u svom rodjenom jeziku, izišlo je iz poljskih škola do 120 tisuća poljske djece. Ta su djeca štrajkovala, pošto nisu smjela ni da se Bogu svome mole u jeziku svojih majka. Sinkiewicz je nato napisao caru Vilimu II. otvoreno pismo i od onog školskog pitanja učinio je pitanje evropske njemačke sramote.

Kako je poznato, Njemačka je bila stvorila zakon, po kome su Poljaci bili primorani, da svoje zemlje prodavaju Nijemcima kada i uz cijenu, koju bi postavili oni sami, to jest Nijemci. I protiv te strahote digao je Sienkiewicz svoj glas i čitava se Evropa pridružila onom njegovom protestu.

Sienkiewicz je umro god. 1916. u Švajcarskoj. Umro je daleko od svoje domovine, dvije godine prije no što je ona postala svoja i slobodna. Nije doživio ono, što je i sam čekao s mnogo vjere i pouzdanja i što je narodu unaprijed kazivao, da će doći. Ali zahvalni se narod sjetio svoga proroka i odredio, da se njegove kosti prenesu u domovinu, koju je on tako žarko ljubio. I narod ga je primio kaošto se prima kralj i pobjednik.

Henrik Sienkiewicz

Na drugom mjestu govorimo o značenju, što ga taj veliki čovjek ima za svoj poljski narod. Ovdje ćemo navesti samo neke najglavnije podatke o njegovu životu i radu.

Sienkiewicz rodio se 4. maja 1846. u jednom selu istočno od Varšava, glavnoga grada poljske republike. God. 1863. prodao je njegov otac imanje, što ga je tu imao i preselio se u Varšavu. U Varšavi je mladi Sienkiewicz učio gimnaziju i visoku školu. Počeo je pisati već godine 1869, u svojoj dvadeset i trećoj godini. Svoj znameniti roman «Ognjem i mačem» objelodanio je god. 1884. U dalnjih deset godina, do god. 1895. izdao je četiri dalnja velika romana: «Potop», «Pan Wolodyjovski», «Bez dogme» i «Obitelj Polanieckih». Godinu dana zatim napisao je roman, koji mu je stekao svjetsku slavu: «Quo vadis?», a četiri godine poslije toga izdao je «Križare», pa «Na polju slave» (Sobijeski) i tako dalje. Napisao je i mnogo kraćih pripovijesti, u kojima ima mnogo vanredne ljepote.

U svijetu je najbolje poznata njegova knjiga «Quo vadis». U samoj Americi prodano je u četiri godine do sedam stotina tisuća primjeraka tog znamenitog romana.

Godine 1915. u vrijeme, kad su Nijemci okupirali Poljsku, Sienkiewicz, koji je do tada živio u Varšavi, preselio se u Švajcarsku, u Vevey, gdje je 15. novembra 1916. umro. Umro je u času, kad su Nijemci bili poplavili čitavu Poljsku, kad je i Rumunjska padala pod njemačko kopito, u jednu riječ: kad se držalo, da je pobjeda njemačka gotova stvar.

Osam su godina smrtni ostaci toga velikog čovjeka počivali u Švicarskoj. Na dan 20. oktobra ove godine položen je mrtvački kovčeg u željeznički voz, i smrtni ostaci pisca Sienkiewicza krenuše put domovine. U te dane po svim su većim evropskim gradovima priredjene svečanosti u proslavu velikog poljskog umnika. Kad je voz stigao u Prag, skinut je s voza lijes i prenesen u praški Panteon, gdje je ostao čitav jedan dan izložen, da mu se Česi, veliki Sienkiewiczevi poštovatelji mogu da poklone. I na svim stanicama, kuda je voz prolazio, češki se je narod klanjao uspomeni velikog Poljaka. Tako je bilo i kad je stigao u Poljsku, a osobito u Varšavu. Zvona svih poljskih crkvi i topovi sa tvrdjava najavili su narodu poljskom, da mu se vraća njegov veliki sin. Dne 26. oktobra sahranjen je Sienkiewicz u varšavskoj stolnoj crkvi uz najveće počasti, kakove Poljska nije još doživjela. I Jugoslavija je dolično proslavila taj dogadjaj. U svim se je školama govorilo o njegovim djelima, koja su gotova sva prevedena na hrvatski odnosno srpski.

Iz tih djela možemo i mi Istrani da crpamo mnogo nauke i vjere za budućnost.

Vječni spomen Henriku Sienkiewiczu!

DOPISI

IZ RIJEKE

«Adriatika», - Dosada. - Prošli dani. - Prijatelji do pol zdeli...

Prva strijela!.. A znate li, tko ju je odapeo? List tršćanskih Kombatenata — «La Frontiera». A znate li protiv koga? Ravno protiv našega Nina Venturi. A znate li zašto? Zato, što je dignuo, odnosno primio od banke «Adriatike» ništa ne manje nego 62.000 lira, a da nitko ne zna u koju svrhu. Da se radi o meni ili kojemu drugomu običnom smrtniku, reklo bi se: Aha, prihajaju maruni vanka! Što će se reći o Ninu, to ja ne znam; trebat će, da počekamo, dok se izjavi «Riscossa» ili koja druga kompetentna olina.

Dok sve novine u Italiji i preko pišu o ovom «patatraku» «Adriatike», naša «Vedetta» šuti kao zalivena. A morate znati, da je «Adriatika» imala i na Rijeci svoju podružnicu, i da je u toj podružnici bilo uloženo dosta riječkog novca, a to će reći, da je i lijepi broj riječkih holokausta bio oštećen onim «patatrakom», pa ipak «Vedetta» ni riječi o svem tomu. A dobro bi da progovori. Nino je njezin glavni inšpirator, a on kao član upravnoga vijeća banke morao bi koješta da zna.

Pa nije bio samo Nino membro del Consiglio. U upravnom vijeću bilo je i drugih «krupnih komada», s kojima je «Vedetta» bila u prijateljstvu, jer su oni svi njezino gore lišće... U času, kad je naime «Adriatika» prestala biti «Jadranskom bankom», uselili su se u nju mnogi «kavaljeri» i «komendatori», pa bi dobro bilo, da nam «Vedetta» kaže, kako su ta gospoda gospodarila u banci i... tako dalje.

I još nešto. Naš Nino ima oko sokolovo. On vidi, što mnogi drugi ne vide. On je prema tome zacijelo vidio i to, da u «Adriatici» ima dosta gnjiloga. Pitamo najponiznije: Zašto nije to Nino već prije javio «Vedetti», a «Vedetta» nama holokaustima? Da je «Vedetta» to učinila, bila bi gdjekojemu svomu čitatelju koristila, a i sama bi kod toga nešto ušićariia, jer bi postala zanimivija i ljudi bi je kupovali. Ovako je «Vedetta» jako, jako dosadna i prazna. I svakim danom više. I ako ovo ovako potraje, niko se više ne će na nju ni da osvrne, jer sama rubrika: «Chi muore, chi nasce, chi sposa,» mâ koliko zanimiva bila, ne dostaje. Boga mi ne dostaje!

Medjutim onako, kaošto je dosadna «Vedetta», dosadna je i čitava Rijeka... A kako je ono bilo prije šest godina u ove dane!

Che cucagna!

Tu je sve vrelo i kuhalo. Već s prvim ratnim ladjama došli su na Rijeku razni žurnalisti, koji su u čitavoj onoj baraondi pisali, što ne bi nijedan pas na maslu pojeo. A došao je i pjesnik Sem Benelli. Već prvih dana novembra zaključeno je, da se jedna ulica na Rijeci nazove njegovim imenom, i to zato, jer je taj Benelli predveo riječku deputaciju pred admirala Thaon de Revela. I tako smo već onda imali ulicu, koju moji dobri Riječani zovu još i danas «Via San Benelli.»

Ondašnji «Popolo» pisao je svega i svašta. Ima jedan veliki naslov: «L'occupazione di Adelsberg». Jadan «Popolo» još nije onda znao, da Talijani Postojnu zovu ne Adelsberg, već Postumia! Dražestan je bio «Popolo» odvijek, ali u one historičke dane najviše. Tako se 8. novembra 1918. tužio, što se u noći čuje pucnjava. To su pucale patrole, koje su po gradu išle, da prestraše lopove. Ti su se lopovi osobito vrzli oko Punto Franko, gdje je, kako se zna, bilo nagomilano silno blago i bogastvo. Mimogrede napominjeno, da ona pucnjava nije koristila ništa, jer je malo zatim ono blago i bogastvo u Punto Franko ionako iščezlo... Nego ide mi smijeh na «Popolo», kome je u nerve udaralo ono nekoliko noćnih hitaca, a nije siromah ni slutio, da su oni noćni hici «rose e fiori» prema onim raznim eksplozijama, koje su tresle Rijekom u godinama 1919., 1920., 1921., 1922. itd.

Veseli su bili oni dani prije šest godina! Tko je do onda znao, da na svijetu postoje razni Susmeli, Prodani, Metkovići, Springetići i tako dalje? Niko. A onda ste najednom mogli čitati: Blau partito per Venezia, Marot per Trieste, Grošić per Roma, d'Antoni per Parigi, Susmel e Prodan in deputazione presso d'Annunzio» i sve tako. I svi su ti ljudi govorili s ministrima, sa senatorima, s generalima. Neki čak i s kraljem... Razumije se, da je od toga tim mojim Fijumancima rasla i slava. Do juče opskurni, neznatni, neugledni, a danas najednom veliki i slavni. O njima govore sve novine, počevši od rimske «Tribune» pa do bolonjskega «Resto del quartino» — i sve tako.

A ovdje na Rijeci «vizite a bordo» i — korteji. Onda je s njima bila i Ninetta. Još se danas tuži, da su joj ondašnji korteji pojeli dva para cipela.

Bilo joj doma bit!

U petak, 15. novembra 1918., stigao je na Rijeku potpukovnik Maksimović sa 700 svojih junaka. I mi smo napravili jedan korteo, ali to je bio pravi strah Božji! Bilo nas je valjda preko pedeset tisuća. A zastave! A rožice! A pjesme!...

Onda je došla nedjelja, 17. novembra. To je bio dan, kad su italijanske čete s kopnene strane ušle u grad. Medju njima našao se i naš Nino, koji je italijansku zastavu izvjesio na gradski «standar».

Svi su mu pljeskali.

Danas mu prigovaraju, što mu je «Adriatika» isplatila 62.000 lirica, a da se ne zna zašto.

Od prilike u isto vrijeme, kad je italijanska vojska ulazila u grad, držao je i riječki načelnik Rošo svoj poznati govor na rimskom Kampidolju.

I njemu su svi pljeskali. A danas ga zovu «ex podestà delle tripe e delle birette.» — Sic transit gloria fijumanorum. **Rokac.**

IZ OPATIJE

Prva tri dana ovoga mjeseca bilo je na našem groblju, na «Kosovu», kako ga narod zove, vrlo živo. Sve što je moglo, pohrlilo je u one dane na groblje, da pohodi i cvijećem ukrasi grobove svojih milih.

Obilazeći po groblju, opazili smo jednu nespodobu i grozotu: na mnogim je naime mjestima zid, što opasuje groblje, porušen i niko se ne miče, da ga popravi. Budući da od glave riba smrdi, to nije nikakvo čudo, da i naše groblje trpi od nemara i nesposobnosti voloskoga patrijarhe. Mi se potpunim pravom čudimo drugim faktorima, pametnijim od njega, što dopuštaju, da se na groblju ne odstrani ono grdilo, koje bi moglo imati i gadnih posljedica.

Opatija je bila malo, mornarsko seoce, ali je već u davnini imala svoje jako malo groblje visokim zidom apasano. Ali to nije imala sama Opatija, već je tako bilo i u svakom našem i najzabitnijem, gorskom selu. Što mora da misli strani svijet nesamo o nama domaćima, nego i o čitavoj Italiji, kad gleda onu sramotu na groblju? A što će biti, kad budu kroz one ruševine ulazili u groblje gladni psi i prevrtali grobove naših pokojnika? A tko nam jamči, da oni to već i sada **ne čine**?

Na groblju počivaju osim naših i mnogi Italijani, Nijemci i Madžari. Svi ti pokojnici imadu žive svojte, koja bi se morala pobrinuti da se zid na našem groblju uredi. Naš glas je u voloskoga patrijarha glas, što vapi u pustinji, dok će njihov biti zacijelo saslušan. Ako im patrijarha kaže, da općina nema novaca, neka mu odgovore: — Tko može da smogne novaca za razne nepotrebne motore «Diesele», smoći će ga i za zid na groblju!..»

Skrajnje je vrijeme, da se ono uredi, a gospoda Italijani, Nijemci i Madžari, ako se zato zauzmu, učinit će za svoje mrtve kudikamo više, nego li da na njih prospu deset vagona cvijeća.

IZ HRUŠICE

Dne 5. t. mj. vozio automobil društva Matievich iz Trsta na Rijeku takvom brzinom, da su se svi, koji su vidjeli, čudili. Cesta ispod Hrušice veoma je zavojita, a osim toga je onog dana bila uslijed kiše opuzla. Par koračaja dalje od kapelice Majke Božje zaletio se auto svom silom o kamen, okrenuo se, udario u drugi kamen i svom silom preletio preko zida na polje. Šofer je glavom udario o kamen, tako da mu se od silnog udarca razbila lubanja, pa je na mjestu ostao mrtav. Mladić, koji je sjedio kraj njega, zadobio silan udarac, te živio samo par časaka. Čudnim slučajem dopeljao se mimo gosp. dekan iz Jelšane, koji je mladiću podijelio odriješenje prije nego se rastao sa ovim svijetom. Druga dvojica doletjeli su na meko polje i ostali neoštećeni. Iz bliže okolice došlo više dobrih ljudi u nakani, da pomognu nesretnicima. Auto je bio zastražen po karabinijerima iz Podgrada, a mrtvaci preneseni u mrtvačnicu u Hrušicu. Iza ove nesreće svi automobili voze ovuda polagano. Do kada?

IZ ŽBANDAJA

Ove smo godine, hvala Bogu, imali dosta groždja. Na nekojim mjestima učinila nam je neznatnu štetu tuča (grád), a na drugim gnjilež.

Naši iskusni starci vele, da je tomu zlu kriva kiša, koja nas je ove godine, osobito u kolovozu, često posjećivala. No zarod je bio veoma obilan, te se usprkos svim nepogodama nabralo prilično dosta groždja. Uopće možemo reći, da je cijela ljetina bila dobra. Osobito nam dobro urodio krumpir i kukuruz. Samo žito nas je malko iznenadilo: urodilo ga je malo. Fažola je bilo takodjer dosta. Morat ćemo, dakako, zahajati i u gradske magazine, ali mnogo manje od prošlih dviju godina.

IZ MALOG LOŠINJA

Bit će malo koje mjesto u Istri, gdje se toliko nepravda nanaša našem narodu sa strane političke i crkvene oblasti kao u Malom Lošinju. Čudimo se ovoj posljednjoj, kojoj bi morala biti glavna stvar pravica i savjest, da o tome ne će ni da čuje.

Naš poturica, don Ottavio Haracich (Haračić), sadašnji župeupravitelj naše starinske glagolske župe Sv. Marije, misli, da u Lošinju dolaskom novih gospodara nema više Jugoslavena, koji, u prahu i pepelu poharanih hrvatskih institucija, čekaju pravdu Onoga, koji ne gleda u obraz nikoga.

Nek Vam nikada ne pade na um, da smo mi zaboravili, kao Vi, što su naši predšasnici bili. Zagonetno nam je, što Vas je na to potaklo, da tako zamrziste svoj rod i jezik, premda vrlo dobro poznamo Vaš prošasti život. Što više, poznato nam je, da ste u Zadru bili, kao teolog oduševljeni pristaša stranke prava i u očitu borbu stavljao se protiv nepravica zadarskih Italijana, i da su svojedobno italijanski demonstranti razbijali prozore i to radi Vas, jer ste im bili trn u oku. Za vrijeme Vašeg kapelanovanja u Cresu Vi ste uz pok. don Frana Sabljića digli glas protiv creskih Italijanaša. Zar ne, da ste se onda potpisivali Haračić, a ne Haracich?

Znajte, veleč. gospodine, da u Šumadiji imade još mnogo Haračića. Došli ste k nama kao keteheta god. 1904., gdje ste u kratko vrijeme promjenili svoju ćud, kao zmija kožu, pa udri, haraj, pašuj! Da li se Vi još sjećate, koliko li ste briga zadali pok. biskupu Mahniću u pogledu vjeronauka u školama? Kažite nam, ima li ma jedan župnik ili kapelan naše narodnosti na otoku, o kojeg niste Vi ogriješili svoju dušu, pa ni drugorodnih niste poštedili. Vi ste onaj, koji mijenja narodnost kao kameleon boju. Hrvat — pravaš, Austrijanac, pa Italijan. Konačno ste bez pitanja biskupije izbacili naš jezik iz crkve. Ali ni to Vam nije bilo dosta. Ujedanred počeli ste raditi na tome, da istjerate iz otoka naše milosrdne sestre. Sada Vi ne ćete nikoga da ispovijedate u hrvatskom jeziku. Branite dolazak fratra, koji pozna naš jezik, jer znate, da ne bi mogao slavni padre Marcello sa fratrom Lorencom peći kokoše, koje dobivaju od naših dobrih žena.

Što veli na to naša biskupija ili apostolska administratura? Šuti, jer je sve dobro, što naš don Ottavio referiše protiv našeg svećenstva i klera. Znajte gospodo pri biskupiji i Vi, gosp. Ottavio, da smo se o svemu tomu već obratili na nadležno mjesto. Pogledajte u stare matice, kako su pred sto godina bile pisane? Glagolicom, don Ottavio! To je znak, da su ovdje živjeli Hrvati, a mi smo njihovi potomci, koji se ne ćemo nikada iznevjeriti našoj narodnosti. Svaka sila za vremena, a nevolja redom ide!

IZ SVIH SVETI KRAJ BUZETA.

Na Svisvete, u dan patrona naše crkvice, dozvolom općine držala su se dva plesa, jedan kod crkvice danju, a večerom kod Peničići; a drugi ples u selu Prodani. A ovo zato što se ne mogosmo složiti glede mjesta plesa. U Svim Svetima je svirala domaća narodna glazba, svetomartinska i štrpedska, dočim su Prodanci pozvali fašistovsku buzetsku muziku. Sve teklo kod nas u miru i redu do polnoći. To videći oružnici iz Vrha, dozvolili su ples u Peničićima makar do zore. Al oko ponoći čuli smo sviranje vani i pucanje, a na naše začudjenje nahrupe u našu plesnu dvoranu, nasilno i izazovno, italijanski glazbari vraćajući se iz Prodani sa fašistima, koje su pratila četiri karabinera s brigadirom. Ovaj je odmah zahtjevao, da se već ne pleše, da svi izadju, pošto da imadu dozvolu plesa samo **do 11. sata. Mi oružnicima ispripovjedismo** da nam vrhovski karabineri (kamo mi spadamo) dozvolište da plešemo i dalje: ali nije koristilo. Ljudstvo se razišlo, a mi nekoji mladići ostasmo u sobi. Najednom oružnici počeli pucati u dvorani u strop i na vrata, gdje je stojao jedan naš mladić, komu tane (kugla) lako rani ruku, a jedna mu zažvižda oko glave. Oružnici su tu bili s istaknutim bajunetama. Nekoji fašisti su par naših išćuškali, jednoga su bacili na vratima sa shoda (balidura).

Kad su fašisti (i ona dvojica prodanaca iz Prodani) postigli svoju svrhu, otišli su.

Ovo su gole činjenice, a javnost nek sudi. Nek sude ujedno i naše — oblasti. Nek stvar razvide, a rušitelji mira i reda da budu kažnjeni. — Mladić.

IZ PAZINA

Pazinci se ubrajaju medju one sretnike, koji su dne 26. pr. mj. imali prigodu vidjeti intermisterijalnu komisiju. O dočeku ne ćemo ni da govorimo. Ta, bio je tako slavan, kao i svi dosadanji. Vrijedni je g. «sindaco» održao suhoparni pozdravni govor, u kojem je dakako istaknuo italijanstvo ovog grada te ga preporučio gostovima. Predsjednik komisije zahvalio se na pozdravu i obasipao ga svojim obećanjima.

Iza običnih ceremonija prešli su časni gostovi u društvenu zgradu u onu istu zgradu, u kojoj su par godina natrag mnogi od naših patnika bili izbatinani, popili više doza ricinusa — i bili su pogošćeni. Po dovršenom doručku komisija se podala u odio upriličen za primanje stranaka.

Grad je u prvom redu zatražio 200.000 lira kao izvanredni prinos za zgradnju vodovoda. On. Banelli nije ništa obećao, već pripomenuo, da će se stvar predati u ruke posebnom odsjeku komisije, koja će stvar promozgati.

Govorilo se i o mnogim drugim stvarima, tičućih se **grada**, na koje se mi ne možemo osvrtati. Zanima nas osobito tražbina naše općine od 700.000 lira u svrhu pokrića dugova iste. Vratimo se opet na pitanje, tičuće se gradskog vodovoda. Priznajemo i mi potrebu tog vodovoda, ali ipak ne možemo pojmiti, kako se gospoda nisu mogla zauzeti za naša tužna sela, koja najviše osjećaju nestašicu vode. Bit će, da su gospoda to zaboravili, jer, hvala oblacima, koji su nam dali dosta vode, nisu nas vidjeli dolaziti vozovima po vodu u pazinsku Fojbu. Ali bit će da se dobro sjećaju, kad žarko julijsko sunce posuši naše lokve kako moramo sat i dva daleko po vodu.

E da, gospodo gradjani, mi ne živimo u gradu te se za nas ne treba brinuti. Za vas je dosta da mi pošteno i točno plaćamo, a u ostalom da šutimo. Je li?

Gospodo komisijonari, zašto ne zavirujete i u naše manje gradiće, t. j. u sela; tu biste saznali za mnoge stvari i od mnogo veće potrebe. Tražbina naše općine od 700.000 lira zabrinjuje nas takodjer uvelike. Spominje se nekakav dug. Pitamo mi gradsku gospodu, od kuda ovaj? Svi smo tvrdo osvjedočeni, da je ova naša općina bila aktivna, dok god nije nasilno došla u ruke današnje uprave. Kad bi se vi pobrinuli za bolju upravu, veću štednju, onda bi vam bio prikraćen trud tražbina i mnogih drugih briga.

IZ LABINA

U zadnje vrijeme počele su se nažalost i kod nas pojavljivati kradje. Već se je ukralo više ovaca i jedan krmak oveće vrijednosti. Oružnicima je pošlo za rukom, da udju u trag tatovima. Plijen se rasprodavao u mesnici nekog Vallea u Rabcu. Doznalo se je, da je i napomenuti Valle uz nekoje svoje drugove umazao svoje prste kod tih kradja.

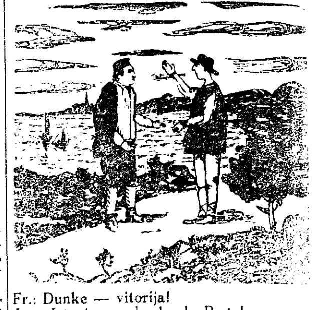
U noći Sviju Svetih odveli su nepoznati tatovi tri krave i jedno tele nekom cav. Tonetti-u iz Plomina. Kolaju glasovi, da su Pićanci vidjeli proći zlikovce sa plijenom kraj Pićna.

Mnoge se i druge otimačine zbivaju u okolici Labina, za koje se do pred kratko u nas nije čulo. Zlobni jezici govore, da kod svih tih krada imadu svoje prste sami stranci, koji su se u zadnje doba nagomilali ovamo sa svih strana, da traže zaradu u ovdješnjim rudokopima. Ali na to neka paze oni, koji su zato pozvani. Mi sa svoje strane želimo samo jedno, naime, da članovi javne sigurnosti oružnici — poduzmu sve potrebite korake, da se barem u buduće onemoguće slične kradje.

IZ GRDOSELA

Dne 6. pr. mjeseca išao je seljak Antun Kumin u Pazin. Kad je obavio svoje poslove, navratio se — kao prijatelj dobre kapljice — u neku gostionu. U toj gostioni našao je više prijatelja. Kumin se je dakako odmah prisjeo k njima, «da ne čini slabu figuru». Tu se pilo i jelo sve u šesnaest. Posljedica toga bila je ta, da su se svi opili. Naveče otputiše se svojim kućama. Al' gle jada iznenada. U Brestovici najedamput naskoči na Kumina neki Josip Blažević iz Rijavca. Taj mu oduzme 50 lira i pobjegne prama Pazinu. Drugi dan prijavi Kumin cijelu stvar karabinijerima. Karabinijeri su uapsili Blaževića i odveli ga u zatvor. Zatim je državno odvjetništvo podiglo optužbu protiv Blaževića. Dne 6. t. mj. odgovarao je za svoj čin pred okružnim sudom u Puli. Sud je odsudio Blaževića radi grabežnog napadaja na 1 godinu i 15 dana zatvora.

Franina i Jurina

Fr.: Dunke — vitorija!

Jur.: I to je pasalo, hvala Bogu!

Fr.: I sve mirno.

Jur.: Pul nas — jako mirno.

Fr.: Prez nijedne barufi.

Jur.: Kakove vražje barufi! Mi smo, kak[o] nam govore, ljudi prez kulturi, zato i n[i] moremo znat, ča j' barufa. Ki će baru[fu] delat onako, kako j' trebe, on mora ime[t] barem tri ale pak četiri tisuć let ku[l]turi.

Fr.: Ala vrag zel i takovu kulturu!

Jur.: A neka ju zame!

Fr.: Ma — slobodno, kad nima svet od nje nikakove koristi.

Jur.: Mane govore, da sam barbaro i da nimam nikakove kulturi. Ter ja znam da nimam, ma vrag mu je va kape! — ako ja nimam kulturi, ja sam još vavek muška beseda, i ča rečem, to i storim, i ča obećam, to i držim.

Fr.: I evala ti, brate, a takov sam ti i ja i svi mi brižnićini prez kulturi. Oni, ki se pak vavek i vekom šperlentuju z nekakovum kulturum. kada ti pridu blizu onputa ti obećaju i Romu i Tomu, a kada pride vreme, da spune, ča su obećali, onputa ti se v nos smeju i rugaju.

Jur.: Spamećujem se, kako je ono čero bilo, kada su ono prej šest let k nam prišli. Prve su njim besedi bile: Slaveni! Danas vladaju novi zakoni pravednosti i slobode.

Fr.: Vladaju zakoni, vladaju, ma za kega? Za nas — pobognjića ne!

Jur.: Čekaj, pak da vidiš, kako su nam onput govorili: — Slaveni! Austrijske vlade ni već! Ni već vlade, ka vas je puno let varala i uckala narod preti naroda, samo da se ona more uzdržat. Viktoriozna Italija je sada učinila kraj temu neprijateljstvu. Zato trebe, da zavlada mir i sloga mej narodi. To vam nosi Italija.

Fr.: Prnesla nam je ona i ulja od ličini.

Jur.: Muč! Sada ja povedam... Dunke, čuj ča su nam još govorili: — Talijanski i slavenski narod već nisu neprijateli. Sad ćemo moć lahko delit delo i dobitak.

Fr.: Jako lahko...

Jur.: Italija je danas jako bogata i po svojoj industrije i po trgovine i po poljodelstve. Samo ovakova industrijalna i trgovačka vlast, kako je Italija more vam zagarentirati blagostanje, kega ste vaistinu potrebni.

Fr.: Počekaj, da male kihnem. A-či!

Jur.: Slaveni! Samo tako se more pul vas razvit govedarstvo i ovčarstvo, poljodelstvo i vinarstvo i vi ćete va velo Italije moć prodat vašu intradu, ako ju bude ki otel kupit.

Fr.: A to — to...

Jur.: A sada prihaja ono najlepše, ča su nam obećali. Poslušaj: — Slaveni! Italija, velika država slobode, dat će vam iste državljanske pravice, kako i svem drugem svojem podanikom...

Fr.: Počekaj, da još jedanput kihnem...

P O D L I S T A K

Dr. Ivan Haslinger:

Raskužba

(Svršetak).

Upamtiti valja i to, da je vruće ljetnje sunce izvrsno raskužilo i da mnogo koristi, pa će sva sila kužnih klica uginuti, ako predmete izvjesimo ili stavimo na sunce, da se tamo nekoliko dana sunčaju. — U zahodu treba drvene dijelove dobro oribati lugom, a zahodna jama, kanali, grabe, žljebovi i gnojišta raskužuju se obilnim polijevanjem vapnom.

I bunar se raskužuje vapnom tako, da se izmjeri bunar, koliko od prilike hektolitara vode ima u njemu, zatim se baci u bunar toliko živoga vapna, da na svaki hektolitar vode dodju tri kile živoga vapna. Dugim kolcem mora se to dobro pomješati. Za dva dana bunar se još dobro očisti, a kad se voda u njemu očisti, može se opet upotrebljavati.

I ljudske izmetine, blato, pa pljuvačka u pljuvačnicama mogu se raskužiti tako, da se obilno poliju vapnom, a onda se bace u zahod.

Ljudi se raskužuju najbolje *kupanjem*. Bolesnika, kad ozdravi, staviš u veliku kacu tople vode, pa ga dobro u njoj otrljaš sapunom, a onda ga preobučeš u svježe, čisto rublje. Ali pri tom treba paziti, da li nije još preslab za kupanje. Dobro ćeš učiniti, ako se prije toga posavjetuješ sa svojim liječnikom, koji će ti u tom, a i uopće radi raskužbe rado poslužiti svojim savjetom.

Liječnici rado odredjuju za raskuživanje i posebne otrove, *raskužila*, kojima se sitnoživi lako uništavaju. Medju njima je osobito na glasu i poznat *karbol*. To je gusta, ulju slična žućkasta tekućina, koja se kupuje u ljekarnama (apotekama), a vrlo je jetka i otrovna, pa je nemoj u kući držati, nego samo onda, kad treba da što raskužuješ, jer bi se drukčije njome lako mogao otrovati tko od ukućana, osobito koje dijete. Toga karbola metne se obično dvije žlice na litru vode, i tom vodom možeš onda svašta raskužiti, kako će ti liječnik već reći. Osobito je potreban karbol za raskužbu sobe iza **šušićava bolesnika**, jer vapno i lug nijesu dovoljno jaki, da unište klice od sušice, nego tu treba jače sredstvo, a to je karbol, i to u takvoj jakosti, da ga metneš od prilike po vinske čaše u litru vode. Tom ćeš dakle karbolnom vodom prati i mazati zidove, pod, pokućtvo itd. a osobito pljuvačnicu. Tom vodom mogu se prati i svi predmeti, za koje se bojiš, da bi se vrućinom i iskuhavanjem mogli pokvariti, kao što su cipele, čižme i opanci, svi kožni pa i lijepljeni ili keljeni predmeti.

Pribor za jelo i sudje od kužnoga bolesnika raskužuje se iskuhavanjem u vreloj vodi kroz jedan sat.

Čim dakle uništavamo bakterije? Čim raskužujemo? Čišćenjem, pranjem, kuhanjem, iskuhavanjem, ribanjem, sunčanjem i zračenjem! Eto, zar nije to jednostavno i jeftino? Pa zašto da se time ne služimo?! Pa čim još? Lugom i vapnom! To može i mora svaki seljak da ima u kući! A kad hoćemo još jače sredstvo onda ćemo uzeti karbola, a u najgorem slučaju vatru! Eto to je sva mudrolija oko raskužbe! I dok se god naši seljaci ne budu služili tim načinom obrane od razbojnika našega zdravlja, tako dugo će i sušica ići od koljena do koljena, a griža, pjegavac, boginje tifus i druge kužne bolesti kosit će i dalje naš jadni, neuki, neupućeni svijet! Naš se narod nikad nije bojao, da srne u boj i protiv najjačega i najljućega neprijatelja, nego je uvijek rado uzimao u ruke pušku ili sablju, da brani domovinu od napadača, zašto se napokon ne bi jednom osvijestio toliko, da pograbi ovo jednostavno i jeftino oružje, koje sam mu opisao, pa da ustane na obranu onoga, što treba da mu je najsvetije i najmilije: na obranu svoga vlastitoga zdravlja.

Pijanica gori od ubojice

Bio neki imućni seoski gospodar, ujedno krčmar i mesar. Inače je bio strašna pijanica. Ololao bi se svaki dan. Bio je debeo pa crven, pa modar, upaljivih očiju, uvijek nekud mucava govora, jer je uvijek bio bar napola pijan, a rijetko, vrlo rijetko trijezan. Žena mu zdrava, krepka, jaka kranjica, vrlo vrijedna i marljiva. Oni su imali tri sina i tri kćeri. Najstariji sin bio je velik i jak, ali nagluh, uvijek mu je curilo iz

Jur.: Slaveni! Italija će vam dat škole va vašem zajike, već nego vam ih je dala Austrija.

Fr.: A sada pusti me, da storim jedan tombul, zač već ne morem od smeha.

Jur.: Ni ovde ča za smet se!

Fr.: Imaš pravo! Tu ni ča za smet se. Tu ni nego da čovek zubi stisne i da stori... ja ni sam ne znam ča.

Jur.: Koliko lepeh besed je bilo va onem njihovem prvem manifeste!

Fr.: A dela? Sve protivno.

Jur.: Će reć kigod, da je to obećala militarska komanda on čas, kada je ovamo prišla. Ma sva ta obećanja potvrdila je dve leta kasneje i civilna Italija va rimskem parlamente.

Fr.: I va senate. Ghe daremo tuto, Libertà, lingua, škole — tuto... Pak? Fighi suti! To smo dobili.

Jur.: Ja, ma to je sve lepo i dobro, ale ja bim otel malo znat: ča oni ljudi misle? Misle oni vaistinu, da smo mi Jugoslaveni takovi tovari, da ćemo onako na lahku ruku pogutnut, sve ča nam oni daju?

Fr.: Ma ćemo? Ki vrag već veruje va njihova obećanja?

Jur.: Nijedan, a je to dobro?

Fr.: To se zna, da ni. Ljudi, ki ne drže ono, ča obećaju, nisu vredni, da njim se veruje.

Jur.: A kemu se ne veruje, onega se ne more ni rešpetat, to je stara istina.

Fr.: Tako je!

IZ LIBURNIJE

Crkva Sv. Ane — kako si nam pusta! U tebi nam je najveća radost bila, kad je božja riječ dolazila iz ustiju svetoga čovjeka. Sada nam je u tebi najveća tuga. Svetoga čovjeka — don Šimu Defara — protjeraše crni ljudi; a poslaše nam popa, po kome je crkva naša opustila. Isus je trgovce protjerao iz hrama, a mi dobismo Isusovog namjesnika, koji misli samo na svoj dobitak. Pripravan da služi svakome, koji ga plaća. Kako smo jednom veselo išli u crkvu! Kako je veličastveno bilo o blagdanima, kad su naše duše, uzdignute Bogu, osjećale blizinu neba: slatka i dobra riječ svećenika tješila je žalosne, hrabrila je slabe, krotila je nasilne: divna harmonija slavenske pjesme razlijegala se hramom kô glazba blaženih u raju, anđela i svetaca. Svi smo na okupu bili i u svemu je vladao skladni mir, sabranost, uzvišenost tople molitve i pobožnih misli, s kojih su nam se topile grudi... Kako je bilo milo pogledati našu dobru djecu, i kako smo svi bili razigrani od sreće!... I došao je crni pop; rekoše nam: Vaše je krvi. Lagali su. On je našu krv već odavna izdao. On je naš jezik potjerao sa zidova, slika i barjaka, iz molitve i kora. Crkva je opustila i zanijemila kô živi odraz naših duša, žednih božje riječi i gladnih božje milosti. Kuća blaženstva i molitve sad je kuća čemera i tuge. Molitva naša teška je kô kletva.

Što učini, Brumene, od hrama božjega?

IZ MARTINŠĆICE NA OTOKU CRESU

Kod nas, kako i drugdje na našem nesretnom otoku: gospodari pitaju harač, a ne mare za suze sirotinjske. Nema pravde ni sreće u češke vlastele. Al da znadu, što ne znadu, koji je uzrok našem jadu, strepili bi danju i noću; jer što kasnije, sve to jače tuče...

Naš se narod ne će izroditi! Badava vam vaši corsi serali, u koje silite sve mladiće i djevojke do 20. godine, da od njih stvarate janičare. Tko je pametan, taj svoju djecu ne šalje u napasti, a znade, da mu i ne možete ništa. Što da od vas nauče? Kakvu besmislenu pjesmu, nepotrebne ludosti, i da se pokvare?

Prisilili su sve roditelje, da djecu šalju u talijanski asilo. Nije trebalo, da se nitko pokori, jer nema te sile, da otme roditeljima djecu. Ali kad smo već pokazali tu slabost, poradimo još većim marom oko odgoje djece u narodnom duhu na domaćem ognjištu. Ognjište je naše svete, i ono mora da nam spasi narod. Ne dajte, ljudi, svoje djece!

Širite „Istarsku Riječ"!

IZ VODNJANA.

Prošlog četvrtka bio je ovdje uapšen predsjednik vodnjanskog fašija, g. Antonio Gallessich. On je optužen radi kradje i falsificiranja potpisa mjenica. Mjesni fašijo tvrdi, da mu nisu bili poznati nepošteni poslovi njihovog predsjednika, g. Gallessicha. Koliko je tu istine, ne znamo. Naš narod vidi u Gallessichu jednog od najzagriženijih fašista na Vodnjanštini. Govori se, da je g. Gallessich za vrijeme političkih i općinskih izbora dobivao bogate novčane potpore za uzdržanje protuslavenske »kampagne« te je bio jedan od prvih šovinista, koji je sijao teror medju našim narodom.

Slučaj, koji se je odigrao u ponedjeljak 4. t. mj. u kavani »Garibaldi«, takodjer ne služi u čast fašizmu, a još manje sudbenoj oblasti.

Fašist Antonio Fortunato stupivši u kavanu pozove jednog seljaka, da izadje napolje. Kad se je ovaj odazvao tom fašistu, taj ispali proti njemu dva hitca iz samokresa, koji su na sreću prošli kraj istog bez da bi mu nanijeli ozlede. Nato se fašist udalji. Iza nekoliko časaka vrati se natrag, u pratnji sebi jednakih, vičući u sav glas proti onoga, koji je pucao, ne bi li na ovaj način zameo trag svoje krivnje.

Što vele na to oblasti? Šute. Bit će da spomenuta gospoda dižu ugled svoje domovine?

Naš narod oprašta, ali ne zaboravlja.

IZ SUŠNJEVICE

Ovih dana vozili su radnici Lenčović i Salamon, uposleni kod grofa Auersperga, sijeno kući. Izmedju ove dvojice došlo je do riječkanja radi jedne ječvojke. Pograbe se u boštac i povale se na zemlju, a istodobno Salamon osjeti jaki udarac kamenom po glavi. Salamon se ne budi lijen pograbi se za nož i ubode dva puta zaporedoma svog protivnika u ledja i pobježe. Ranjeni se Lenčović dao u potjeru za Salamonom, ali ga nije dostignuo.

Gospodarstvo

POTREBA OSNIVANJA MLJEKARSKIH ZADRUGA U ISTRI

Kod nas u Istri imade dosta našega svijeta, kojima su mliječni proizvodi skoro glavna hrana, ali ipak ima vrlo malo gospodara, koji bi držali krave samo zbog mlijeka. Malo naših seljaka računa sa dohotkom od mlijeka, jer na selu rijetko koji kupuje mlijeko, a grad im je predaleko. Zato možemo mirne duše ustvrditi, da se u našim selima vrlo mnogo mlijeka djelomično rastrošno upotrebljuje u kući, a djelomično prejeftino unovči.

Naši seljaci još su uvijek slabi račundžije, pa većinom ne znadu točno, što im koja stvar u gospodarstvu nosi, ni što bi mogla da nosi. Oni na to misle, ali cijelu stvar prosudjuju posve površno. — Prodaje li siromašan seljak 1—2 litre mlijeka dnevno, može sebi za to nabaviti sve dućanske živežne namirnice: sol, ulje, rasvjetu, sapun, a to je za siromaha mnogo. Kad bi bogatiji oni sa 4—5 krava malko bolje računali, vidjeli bi, da se danas za dnevno prodanih samo 20 lit. svježeg mlijeka po današnjoj cijeni (po 1 lit. samo 80 cent.) može dobiti godišnje oko 5.840 lira. Nije li grehota, ako seljak, makar i bogatiji, toliko novaca omalovažava? No reći ćemo radije, on ga ne omalovažava, već ne može i ne zna, kako da mlijeko unovči.

Imade u Istri sela, koja su više satova udaljena od grada, gdje seljaci imadu vrlo malo zemlje, pa se bave u glavnom stočarstvom. Tu gospodar može da drži samo 1—2 krave. Ove daju glavnu hranu cijeloj obitelji i još se nešto mlijeka proda za pokriće drugih potreba. Dakako pojedinac ne može nekoliko litara mlijeka dnevno nositi u grad. Isto tako ne može proizvadjati fini sir i maslac, kakav se u gradu dobro plaća. Oni svoje male količine mlijeka mogu dobro da unovče samo u tom slučaju, ako osnuju u svojem mjestu mljekarsku zadrugu.

Mljekarskih zadruga imade dvije vrsti:

1. Mljekarske zadruge, koje **svježe mlijeko daju** i

2. mljekarske zadruge, koje mlijeko zadružno **preradjuju** u sir i maslac.

Zadaća zadruge za prodaju svježeg mlijeka jest, da mlijeko od svojih članova sakupi i još svježe zajednički proda. Što više: svrha zadruge mora da bude i ta, da seljaci nekoga kraja mlijeko što bolje unovče. Mlijeko se bolje unovčuje svježe, nego preradjeno u maslac i sir.

Zadruga mora uvijek unapred znati, kako će mlijeko dnevno slati. Zato valja da sklopi pogodbu s kojim trgovcem u gradu za nekoliko mjeseci ili godinu dana unapred. Imade li zadruga mnogo mlijeka, može da otvori u gradu jednu ili više svojih prodavaona gdje se mlijeko prodaje izravno potrošačima.

Sabiranje mora da bude udešeno shodno prema vremenu mužnje i prema prilikama kada i kako se mora mlijeko u grad slati.

Ovakove zadruge mogu se osnivati blizu gradova, gdje treba mnogo svježeg mlijeka, i na takovim mjestima, odakle se svježe mlijeko može željeznicom redovito otpremati u veća mjesta, a da se ne pokvari. — Inače su shodnije proizvodne mljekarske zadruge.

Dakle zadruga daje seljacima priliku, da mogu svaku litru mlijeka dnevno dobro unovčiti.

Uredjenje i poslovanje ovakove zadruge jest jeftino i jednostavno; niti treba mnogo glavnice, niti strukovnog osoblja. Zadruga treba da ima posudje, u koje mlijeko sakuplja i u kojem ga šalje u grad. Treba da ima hladno mjesto, kamo mlijeko prije otpreme sprema. Takovo mjesto može uzeti u najam, pa ne treba da ima svoju zgradu. Da se mlijeko što svježije uzdrži, mora da ima hladionik, t. j. stroj za hladjenje mlijeka. U nekim prilikama mora zadruga držati spregu za sakupljanje, ili otpremu mlijeka.

Spada li u zadrugu jedno selo ili dva, tri, koja su blizu, šalje svaki član u odredjeno doba dana svoje mlijeko u zadrugu. Spada li u zadrugu neko udaljeno selo, može ovo selo svoje mlijeko dnevno sakupiti, pa ga svaki dan drugi član nosi ili vozi u sabiralište. Imade li zadruga više udaljenih sela, može mlijeko sa tih sela kolima sabirati. Prevoz u grad je svakako jeftiniji, nego kad bi svaki seljak sam svoje mlijeko tamo nosio.

Kupuje li od zadruge mlijeko trgovac ili koja mljekarna, daje mu ga zadruga nešto jeftinije od dnevne tržne cijene. Trgovci imadu da prave sa zadrugom obračun, odnosno da plaćaju mlijeko svakih 14 ili svakih mjesec dana. Predaje li mlijeko zadruga sama u svojim prodavaonama, namjesti osobu, kojoj plaća proviziju od prodanog mlijeka.

Članovima plaća zadruga mlijeko koncem svakog mjeseca.

Ovakove zadruge korisne su i za potrošače mlijeka u gradovima, jer dobivaju putem zadruge zajamčeno svježe nepatvoreno mlijeko, pa će za nj rado dobru cijenu plaćati. Još više su od koristi za male seljačke gospodare, jer mogu svaki u kući suvišan dio mlijeka bez mnogo truda i troška dobro unovčiti. Kako mora da mnogom siromašnom gospodaru godi, kad na koncu svakog mjeseca dobije oveću svotu novaca za mlijeko, koje bi se inače u kući potratilo!

Mala seljačka škola.

Kako da izliječimo vino, koje zaudara po zemlji?

Broj raznih nepravilnih ukusa i mirisa, što se pojavljuju u vinu, jako je raznolik, a baš oni najneugodniji, koji najviše obezvrijedne vino, imaju svoj izvor već u berbi i u prvom pripremanju grožđja u vino.

Mnogi seljaci nam se tuže, da im ove godine zaudara vino po zemlji. Nekoji misle, da je svemu tome kriva prašina od zemlje, koja se iza tuče (grada) zaustavila na mokrom i ranjenom grožđu. Medjutim to ne stoji. Kad bi taj miris dolazio od zemlje, na kojoj trs raste, nikako ne bi bilo jasno, kako bi baš samo nekoja naša vina, a ne tudja, imala okus po zemlji. Ta valjda ni ranjska, ni tokajska, ni bordoška vina ne rastu u srebru ili zlatu, već i ona rastu u zemlji?

Onda gdje leži krivnja? — Krivnja je u izvanrednoj nečistoći, koja vlada u nekojim našim selima za vrijeme berbe. Našlo se, nažalost, i ove godine u našim selima vinogradara, koji su po kiši i u nečistim brentama ili škafovima trgali grožđe. Zamislite si samo: Koliko puta nose nekoje naše žene u brentama ili škafovima napoj stoci, a kadkad i sâm gnoj napolje! Pred berbu to malo operu, pa mirna Bosna. Zatim idu po kiši trgati u blatno posudje. Osim toga trgaju zajedno i zdravo i gnjilo grožđe. Posljedica toga biva ta, da se mlado vino pokvari i da zadobije nepravilne okuse i mirise, kaošto je na pr. okus po zemlji.

Može li se odstraniti taj neugodni okus iz vina?

Može, ali ne u jedan dan. Komu vino zaudara po zemlji, neka ga u mjesec dana dva puta pretoči u dobro zasumporanu bačvu. Ako to ne bi bilo dostatno, onda treba da ga pretoči i po treći put. I tako će polagano izgubiti vino miris po zemlji.

Zašto se vino, koje je u bačvi, bistro, utočeno na zraku muti?

Nisu rijetki kod nas slučajevi, da imamo vina, koja nakon kratka vremena na zraku mijenjaju boju. To se obično dogadja sa vinima, koja su dobivena za kišovitih vremena berbe, ili sa dobrih zemalja a mlada vinograda; ili ako grožđe bile nezdravo, gnjilo. Ta mana pojavljuje se kod bijelih, ali nije rijetko ni kod crnih vina.

Da se ukloni takova mana iz vina, te da se vino izbistri, preporuča se pretakanje vina, a zatim da se vinu po hektolitru dodade do 10 grama (jedan dek) natrijeva ili kalijeva metabisulfita, koji se dobiva u svakoj drogeriji.

U većini slučajeva kod naših vina nije dovoljno dodati vinu samo bisulfit, već da mu se uz bolu pobolja i ukus, te da ga se zaštiti od drugih bolesti, potrebito je po hektolitru ovakova vina dodati 5 do 10 deka vinske kiseline, jer su redovito vina, koja se mute, siromašna na vinskoj kiselini.

Ako se vino poslije svega ovoga nije sasvim izbistrilo, potrebito je u malom napraviti pokus sa bistrenjem pomoću želatine 12 do 15 grama po hl.), te ispane li bistrenje želatinom dobro u malom, treba očistiti cijelu količinu vina.

Ako svinje ne će da jedu

preporuča se slijedeće sredstvo: Na dva kilograma zobi uzme se 36 gr. sode, te se na to nalije 4 l vode. U jutro i na večer dade se svinjama uz ostalu hranu ¾ litre ovako namočene zobi. Svinje po ovakvom postupku dobiju veću volju za jelo.

Politički pregled

Krvavi sukobi u Italiji.

Prigodom ovogodišnje proslave 4. novembra došlo je malone po svim većim gradovima do sukoba izmedju fašista i članova udruženja »Italia Libera«. Tako je na pr. u Rimu, za vrijeme kretanja velike povorke patriotskih organizacija na grob neznanog junaka, došlo do oštrih sukoba izmedju jedne grupe fašista i članova udruženja »Italia Libera«. Na čelu povorke išli su, uz italijansku zastavu, braća Peppino i Dante Garibaldi te general Gian Pietro. Fašisti su iz pokrajnih ulica izašli sa revolverima u ruci i na »Piazza del Popolo« napali zastavu udruženja »Italia Libera«. Članovi udruženja, kojih je bilo preko 800, reagirali su na fašističke provokacije te se razvila borba revolverima i noževima. Ranjeno je po nekoliko njih s jedne i s druge strane. Karabinijeri su intervenirali i uspjelo im je da rasprše obe grupe. U znak protesta protiv fašističkog nasilja, pridružili su se na to udruženju »Italia Libera« takodjer udruženje ratnih boraca i invalida, te udruženje udovica i majka palih ratnika te nekoliko istaknutih ličnosti, medju kojima dva fašistička narodna poslanika Viola i Ponzio di San Sebastiano.

Poslije ovog incidenta, Peppino Garibaldi uputio je proglas na narod, u komu se kaže, da je fašistička stranka pokušala divljački da napadne na ratne borce pa čini odgovornim Mussolinia i njegove ministre.

U noći su se incidenti ponovili. Pred uredništvom »Giornale d'Italia« došlo je do žestokog sukoba izmedju fašista i liberalne omladine.

I u Milanu, prilikom kretanja povorke udruženja »Italia Libera«, došlo je do sukoba. Ranjeno je 5 osoba.

U Napulju su fašisti napali članove udruženja ratnika i trojicu ranili. Nekoliko ih je uapšeno.

U Veroni je takodjer došlo do incidenta izmedju ove dvije grupe i do krvavih sukoba.

U Cremoni jednako, pa je jedan fašist ubijen a 4 teško ranjena. — Ista se stvar dogodila i u drugim gradovima.

Sva opozicionalna štampa tako oštro napada vladu radi tih dogadjaja, da se vlada smatrala primoranom da zaplijeni rimski »Mondo« i »Giornale d'Italia« te milanski »Corriere della Sera«, »Giustizia« i »Unità«.

Nakon toga fašistička je stranka isključila iz svoje stranke poslanika Violu, misleći, da će time učiniti veliki politički potez. Ali u tome se ljuto prevarila. Poslanik Viola dao je novinarima jednu izjavu, u kojoj veli, da svrha pokreta ratnih boraca treba da bude pacifistička. I mi želimo — veli Viola — da se incidenti, kakve su fašisti prekjučer izazvali ne ponove u slobodnoj Italiji. Na mene je i na mog druga Ponzia di San Sebastiano jedna ruka crnih košulja napala i vrijedjala nas najgnusnijim izrazima. Mi želimo mir — završuje Viola svoju izjavu — i ne ćemo dopustiti nikome, da poremećuje mir u zemlji.

On. Ponzio di S. Sebastiano, jedan od najmladjih fašističkih poslanika u rimskom parlamentu, ovih je dana istupio iz svoje partije, što je to i najavio ministarskom predsjedniku, on. Mussoliniju, pismom, iz kojeg donosimo slijedeće:

»Ne mogu da Vam opišem svoj nemir, svoj neizmjerni čemer i svoju tešku bol zbog toga, što je fašizam bio u ovim posljednjim mjesecima.

Ne ću da Vam razjasnim svoj pojav u državi i o vladi, niti ću da Vam ponovim razloge radi kojih nisam suglasan sa metodama, koje je uveo u fašizam sadašnji nacionalni direktorij, kojem ja ne priznajem nikakve autoritete.

Vi, koji poznate moj novinarski i politički rad, znate vrlo dobro, što mislim i kako osjećam. Za sada reći ću Vam samo jedno, da od dana poslije »Marcie su Roma« (pohoda na Rim) tražio sam da služim sve sile, mlade i zdrave, u prvom redu ratnike i fašiste. Moj je nacrt propao zbog nestrpljivosti centralnih i lokalnih fašističkih starješinstva.

Što više: nastojao sam da zapriječim izoliranje fašizma. Sve što sam učinio u tom smjeru, učinio sam u najboljoj vjeri, da služim vladu i fašizam.

Medjutim našlo se i takovih ljudi, koji su mislili, da sam pogriješio. Nema uvrijede, koju mi nisu nanijeli ekstremno krilo fašizma i njegova štampa. Htio sam da istupim iz stranke. Ali 8. septembra Vi ste mi pisali da moram ostati u fašističkoj stranci. I ja sam ostao.

Napadaji na mene postali su sve češći. Vi znate da ovi napadaji nisu bili opravdani. Htio sam da Vas zamolim, da me pošaljete u inozemstvo, gdje bih bio dokazao, da nisam neprijatelj, da nisam izdajica. Svakom prilikom fašisti viču, da sam im gnjusan i gadan. To se opet dogodilo u Rimu, kad su fašisti prire dili onaj nedostojni napadaj proti ratnika. Oni, koji su izvršili pobjedu, bili su kruto uvrijedjeni, zlostavljani, udarani od prozdrljivih elemenata trojnog boljševizma.

Mene su zvali kukavicom i prodanom mrcinom.

ušiju, pa je bio isto takava pijanica kao i njegov otac, a umro je od pijanskoga ludila. Nije bio oženjen, pa nije imao ni djece. Srednji sin imao je tešku padavicu, pa je u padavici umro. Najmladji je sin bio neki babljak, najvolio je biti medju ženskima, nosio je uvijek pregaču pred sobom, u nedjeljama bi sa ženskama pjevao svete pjesme, a umro je od sušice. Evo sva tri sina za ništa, svi umrli, kao i njihov otac i majka, a ni od jednoga roda ni potomstva, i tako im se već u drugom koljenu zameo trag. Medjutim porodica se nastavila samo u ženskoj lozi. Sve tri kćeri, zdrave i krepke, udale za zdrave i krepke muškarce, samo je najmladja bila škiljava. Od najstarije kćeri rodilo se osmero djece: četiri muške i četiri ženske. To je treće koljeno, unuci. Prvi je sin umro još kao maleno dijete, drugi je sin već zrio čovjek, imade krepku i zdravu žensku, no vrlo je slab, mršav, slabih živaca te nema djece. Treći je sin imao padavicu i sušicu te je naposljetku počinio samoubojstvo. Četvrti je sin krepak, no gluh, a samo peti je sin zdrav. Sve tri su kćeri krepke, no najstarija je živčano vrlo slaba te je u mladosti imala nekoje napadaje slične padavici. Ostali su unuci u trećem koljenu zdravi. Dolazi napokon četvrto koljeno, praunuci. I oni nisu baš sasma zdravi; čujem, da mnogo boluju od dječijih bolesti. No još su maleni, možda će i ojačati.

Eto vidite, što je taj pijanac učinio od svoga roda. Sebe je pijanstvom ubio, a ubio je još pet sinova i unuka, a osakatio jednu kćer i troje unučadi; u svemu dakle deset osoba. Zamislite, što čini pijanstvo! Pa zar ovaj taj pijanica nije gori od najgorega ubojice?

Ubojica će ubiti ovoga ili onoga, ali onda dodje u kaznionu ili na vješala, pa ne će više nikad nikoga ubiti! Ali pijanica ubija i dalje, za njega se nažalost kazneni zakon ne brine, on truje i dalje sebe i svoj rod, a kakvo mu je potomstvo, to ste već čuli.

Ne puštajte k sebi svoje muževe, ako su pijani, jer nisu dostojni, da otpočinu u krilu vašemu, niti će ikada od pijana začeti biti blagoslovljen plod u trobe vašel grljaja biti blagoslovljen plod u trobe vaše!

Muškarci! Sramota je čovjeku, da se opije, a čuvajte se, da vas ne uproklinju vaša djeca i unuci zbog žalosne baštine s vašega pijanstva!

da ne mogu više da ostajem u fašističkoj stranci. Srce mi krvavi, kad u Vaše ruke moram da vraćam fašističku iskaznicu.

Moj san, da putem fašizma postignem jedinstvo uskrsnule nacije, danas se je definitivno srušio.

Klečući plačem radi onih 600.000 mrtvih, koji su poginuli u ratu. Klečući plačem i radi onih 3000 mladih mučenika našeg ustanka.

Vi znate, koliko sam Vas volio. Nastojte, da me barem danas razumijete, kad rasparanim srcem odlazim od Vas, veleći Vam: Vratite Italiju Italijanima! Smilujte se domovini!
— M. Ponzio di S. Sebastiano s. r.»

Znatiželjni smo, hoće li on. Ponzio doživjeti još koje iznenadjenje.

Ako svi znaci ne varaju, iza Ponzia di San Sebastiana istupit će iz fašističke stranke još nekoji fašistički poslanici, medju kojima i ratni slijepac, on. Delcroix.

Fašistička štampa vrlo je nervozna i nastoji zaskočiti akciju protufašističkih elemenata u zemlji optužujući udruženje «Italia Libera», da je protiv dinastije i da je ono htjelo da izazove izgrede. Mussolinijev lični organ «Popolo d'Italia» žestoko napada braću Garibaldi, Petinija i Santea, koji su se stavili na čelo protufašističkog pokreta.

Ministarska kriza u Jugoslaviji — riješena.

Ministarska je kriza u Jugoslaviji napokon riješena. Svi kraljevi napori, da se obrazuje koncentraciona vlada, koja bi radila sa Narodnom Skupštinom, ostali su — uslijed intrazigentnog držanja bivšeg vladinog bloka — bezuspješni. Većina hrvatskih i srpskih političara tražila je izbore. Radi toga nije mogao ni g. Timotijević da sastavi novu, koncentracionu vladu. Kad je kralj vidio, da nema drugog izlaza iz nastale krize povjerio je sastav nove izborne vlade prokušanim jugoslovenskim državnicima, gg. Nikoli Pašiću i Svetozaru Pribićeviću.

Nova je vlada sastavljena od zastupnika Srba, Hrvata i Slovenaca i to ovako:

Nikola **Pašić**, predsjednik Ministarskog savjeta; Marko **Trifković** (bez lisnice), potpredsjednik Ministarskog savjeta; dr. Momčilo **Ninčić**, ministar spoljnih poslova; Boža **Maksimović**, ministar unutrašnjih poslova; general Dušan **Trifunović**, ministar vojne i mornarice; Svetozar **Pribićević**, ministar prosvjete; dr. Prvislav **Grisogono**, ministar trgovine i industrije; dr. Gregor **Žerjav**, ministar šume i rude; Krsta **Miletić**, ministar poljoprivrede i vode i — privremeno — agrarne reforme; Veljko **Vukičević**, ministar pošte i brzojava; Nikola **Uzunović**, ministar gradjevina; Andra **Stanić**, ministar saobraćaja; dr. Edo **Lukinić**, ministar pravde; Slavko **Miletić**, ministar narodnog zdravlja i — privremeno — socijalne politike; dr. Milan **Stojadinović**, ministar financija; Miša **Trifunović**, ministar vjerâ i dr. Marko **Gjuričić**, ministar konstituante.

Za podsekretara unutrašnjih djela postavljen je ponovno g. Večeslav Wilder, a za agrarnu reformu dr. Vlado Andrić. Na dva nepopunjena ministarstva imali bi doći dr. Srškić i Vasa Jovanović.

Nova je vlada odmah postavila na njihova prijašnja mjesta sve one više i niže činovnike, koje je prijašnja Davidović-Korošecova vlada — čim je došla do vlasti — premjestila ili penzionisala. Tako je velikim županom u Zagrebu postao opet naš zemljak g. dr. Ivo Zuccon, a velikim županom u Ljubljani g. dr. Baltić.

Prošlog ponedjeljka sastala se Narodna Skupština na kratko zasjedanje. Sjednicu je otvorio dosadašnji predsjednik g. Ljuba Jovanović. On je najprije pročitao kr. ukaz, kojim se raspušta Nar. Skupština i raspisuju novi izbori za 8. februara 1925., a zatim je zaključio sjednicu. Buduća sjednica Narodne Skupštine sastat će se 7. marta dojduće godine.

Domaće novosti

† Nevica Prekalj rodj. Jurković.

U nedjelju, dne 9. t. m. preminula je u tršćanskoj bolnici gdja Nevica Prekalj, supruga našeg poznatog narodnjaka Ivana Prekalj iz Sv. Mihovila kod Lima i kćerka našeg odličnog prijatelja g. Gašpara Jurkovića iz Fuškulina. Pokojnica je bila čestita žena i odlučna Jugoslovenka. Bila je obljubljena nesamo u svom rodnom mjestu i u Sv. Mihovilu, nego i drugdje gdje su ju poznavali. To se naročito pokazalo prigodom njezina pogreba u Gradini. Bila joj laka jugoslovenska gruda! Rascviljenim obiteljima Prekalj i Jurković naše iskreno saučešće!

Istarske općine dobivaju zajam od 17,751.000 lira u Rimu.

Kako je poznato, naše istarske općine, koje se danas nalaze u italijanskim rukama, zapale su u velike dugove. Ti dugovi su tako veliki, da općine ne mogu niti da isplaćuju kamate. Uslijed toga morale su se obratiti na vladu u Rim, da im ona priskoči u pomoć sa potrebitim zajmovima.

Dne 3. ov. mjeseca stastalo se u Rimu ministarsko vijeće, koje je raspravljalo o teškom financijalnom stanju u Istri. Nakon duge rasprave bilo je zaključeno, da se odobri istarskim općinama zajam od 13,751.000 lira za pokriće deficita u bilanci od 31. decembra 1923. i 3 milijuna lira za izvršenje javnih općinskih radnja. Taj zajam dobit će naše općine od italijanskog novčanog zavoda «Cassa Depositi e prestiti» u Rimu uz 3% isplaćivanje u 50 godina.

Od napomenutih svota dobit će

1. **općina Tinjan:** 20.000 lira za saldiranje različitih računa i 30.000 lira za popravak školskih zgrada u Tinjanu, Sv. Petru u Šumi i Kringi; ukupno 50.000 lira.
2. **općina Barban:** 49.000 lira za isplaćenje različitih računa, za popravak općinskih cisterna 60.000, za popravak općinske zgrade 1200, za popravak školskih soba 20.000 i za popravak cesta 20.000; ukupno 143.000 lira.
3. **općina Boljun:** 68.577:39 lira za pokriće deficita u općinskoj blagajni.
4. **općina Buje:** 466.028:41 lira za isplatu raznih dugova.
5. **općina Kanfanar:** 46.000 lira.
6. **općina Kopar:** 1.321.701:92 lira za isplatu dugova i za popravak školskih zgrada 430.000; **ukupno 1,751,701:92** lira.
7. **Općina Podgrad:** 98.840:76 lira za isplatu dugova, 120.000 za vodovod i podignuće općinske zgrade; ukupno 218.840:76 lira.
8. **općina Novigrad:** 36.244:97 lira.
9. **općina Vodnjan:** 66.000 lira.
10. **por. općina Draguć:** 49.841:55 lira.
11. **por. općina Jelšane:** 36.794:39 lira.
12. **općina Herpelje-Kozina:** 31.622 lira.
13. **općina Plomin:** 41.370:60 lira za isplatu nekojih dugova, 36.000 za popravak općinskih groblja u Plominu, Kršanu, Čepiću i Kozljaku, 2000 za preuredbu mesnice u Plominu, 35.000 za popravak općinske zgrade i 45.000 za različite radnje; ukupno 149.370:60 lira.
14. **općina Žminj:** 137.176:58 lira za isplatu različitih računa i 25.000 za popravak općinskog sajmišta i cesta; ukupno 162.176:58 lira.
15. **općina Pazin:** 244.852:36 lira za nekoje popravke i isplate dugova kod «Cassa rurale», nasljednika Ujčić i drugih vjerovnika u Pazinu.
16. **općina Pula:** 5,561.342:83 lira za isplatu nekojih dugova i 1,550.000 za nekoje javne radnje; ukupno 7,111.342.83 lira.
17. **općina Volosko-Opatija:** 3,102.133:37 lira za pokriće deficita i isplatu nekojih dugova.
18. **općina Lovran:** 484.478:90 lira za pokriće deficita i isplatu nekojih dugova.
19. **općina Buzet:** 139.588:72 lira.
20. **općina Poreč:** 630.632:80 lira.
21. **općina Mali Lošinj:** 261.277:69 lira.
22. **općina Cres:** 400.000 lira.

Op. Ured.: Koliko će dobiti ostale općine, to ćemo javiti u narednom broju «I. R.»

4000 općina u Italiji pod diktaturom kraljevog komesara.

Poznati italijanski diplomat, conte Sforza, koji se ovih dana nalazi u Bruxellesu kao gost belgijskog kralja, dao je listu «Le Soir» razgovor, koji je prava optužba fašizma. Konstatirao je opći otpor italijanskog naroda protiv pokušaja zamamljivanja sa strane vlastodržaca. Iznio je, da se italijanski konzervativci varaju, ako misle, da je fašizam njihov žandar, i da će se silno začuditi kad doznadu, kolike napore su činili fašistički vodje da se sporazumiju sa ljevicom. Medjutim je ljevica odgovorila potpunim mukom. Kazao je, da će fašisti pokušati da u Italiji izrabe engleske izbore, kao da su oni povoljni za ljude, koji guše u Italiji slobodu. Engleski izbori dali su primjer, kako slobodan narod u potpunoj slobodi bira put, kojim će da krene. U Italiji pak ima do 4 hiljade općina, koji se nalaze pod diktaturom kraljevskog komesara. U općinama vlada pravi nered. O slobodi — zaključuje conte Sforza — nema nigdje ni govora. Komesari rade što hoće... Mislimo da Sforzine riječi ne trebaju nikakve primjetbe, jer su dosta jasne.

Zašto se izdavaju zakoni, ako se nemaju primjenjivati?

Piše nam prijatelj iz Pazinštine: — Dragi gosp. uredniče! U 48. br. «Istarske Riječi» pozivljete roditelje, da Vam odmah jave, da li se njihova djeca podučavaju u srpsko-hrvatskom jeziku u nadodatnim satovima, kako to propisuje kr. dekret od 1. 10. 1923 br. 2185, čl. 4.

Kako je poznato, taj članak odredjuje, da je učenje drugog jezika (hrvatskog) **obligatno** za onu djecu, za koju budu to zahtijevali njihovi roditelji počet. škol. godine. Nadalje (isti čl.): «Program i red nauka bit će odredjeni ministarskom naredbom.»

Član 17. četvrti odlomak glasi: — «Con la sostituzione della lingua italiana alla lingua di insegnamento presentemente in uso, **procederà analogamente l'istituzione dell'insegnamento della seconda lingua, in ore aggiunte.**»

Ali do sada nema još nikakovog programa, ni «oraria» i ja mislim, da se uopće još nigdje ne vrši taj zakon.

A važno je i ovo:

Ministarska naredba od 10. 1. 1924. (Boll. Uff. del M. P. I. n. 3 del 15. 1. 1924) članak 1, odlomak 2. i 3 odredjuje, da se drugorodna (hrvatska) djeca imadu poučavati u vjeronauku u njihovom materinskom jeziku.»

Medjutim na veliku nesreću djece i roditelja, ni to se ne vrši posvuda. I još je pozivamo na zakon!... **Osa.**

Političke skupštine — zabranjene!

Agenzija Stefani javlja iz Rima, da je ministar unutarnjih posala, on. Federzoni, sporazumno sa predsjednikom ministarskog vijeća obavijestio sve prefekte, da su do nove naredbe zabranjene sve povorke i skupštine političkog značaja.

Pozdrav naših vojnika.

Potpisani vojnici, koji se nalazimo u italijanskoj ratnoj mornarici u Tarantu, šaljemo iskrene pozdrave: svim čitateljima naše drage «Istarske Riječi», našim ocima i majkama, braći i sestrama, prijateljima i znancima te našim mladim djevojčicama.

Mornar Lencović Franjo iz Mošćenica pozdravlja Anku Desković iz Medveje. Mornar Dobrić Vladimir iz Sv. Lovreča pozdravlja Olgu i Anku Dobrić iz Brovinja. — Mornar Stankić Anton iz Sušnjevice pozdravlja Mariju Kasać i Ninu Balčić iz Brda. — Mornar Vlačić (Belas) Josip iz Sv. Lovreča pozdravlja Mariju Jelčić iz Brguda, Fonović Mariju i Anku Fonović iz Sv. Lucije. — Mornar Valčić Andrej iz Berseča pozdravlja Maricu Peršić iz Poljana. — Mornar Diminić Josip iz Sv. Lovreča pozdravlja Mariju Diminić iz Sv. Lovreča, Anku Županić iz Brovinja i Luciju Rajković iz Trgeta kod Labina.

Svega po malo

Najveći proces u Italiji — završen. - 96 optuženika osudjeno, a 40 optuženika riješeno.

Dne 1. marta 1921. god. su dva teretna automobila, u kojima su se vozili oboružani mornari i karabinijeri, prolazeći kroz mjesto Empoli, na putu za Firenzu, bila dočekana i napadnuta iz zasjede. Mornari i karabinijeri imali su naredjenje da u Firenzi podržavaju red, koji je bio poremećen uslijed štrajka tamošnjih radnika. Istoga dana bio je proglašen generalni štrajk željezničara, pa se pučanstvo Empolia — u kome živu u pretežnom broju radnici namješteni u okolišnim tvornicama — potaknuto od komunističkih agitatora, listom diglo na oružje da spriječi prolaženje pojačanjima vladinih četa i da tako osigura uspjeh štrajka. Na mornare i karabinijere u Empoliu pucalo se iz pušaka, nabacivane su bombe, a radničke žene sa prozora su ih polijevale sa vrelim uljem. U ovom pokolju, kako rekosmo, poginulo je deset mornara i karabinijera, a ranjenih je bilo oko dvadeset. Preostalih petnaest mornara i karabinijera, radnici su razoružali, skinuli im uniforme, isprebijali ih i protjerali iz sela. Tek sutra dan stigla su veća odjeljenja karabinijera u Empoli, te jedva prigušila ustanak i pohapsila preko stotinu radnika, koji su toga dana već bili proklamirali «sovjet» u Empoliju.

Rasprava protiv optuženih radnika započela je u maju prošle godine pred porotnim sudištem u Firenzi. U svemu je bilo optuženo 139 radnika i radnica, od kojih je jedan utamničenik u zatvoru umro. Rasprava je vodjena čitavu godinu dana i kroz to vrijeme je održano 109 ročišta. Preslušano je pet stotina svjedoka. U utorak na 28. pr. mj. rasprava je proglašena zaključenom i porotnici su se povukli na vijećanje. Sud je porotnicima postavio 14.130 upita. Vijećanja porotnika potrajala su cio utorak po podne i čitavu srijedu do na večer. U noći od utorka na srijedu porotnici su u sudskoj zgradi spavali. Početkom ovoga mjeseca predsjednik je suda Bosio saopćio pravorijek porotnika optuženicima, te je po tom sud donio odluku, kojom se 36 optuženika riješava svake krivnje, a 95 osudjuje na duže i kraće kazne zatvora. Na trideset godina tamnice osudjeni su radnik Dino Capoli i neka stara radnica Innocenti. Petorica optuženih osudjeno je na dvadeset godina tamnice, dva optuženika na petnaest i tri na dvanaest godina; 34 optuženika na kazan zatvora od 3 do 12 godina i konačno 31 optuženik na tamnicu u trajanju od 1 do 3 godine.

Najveća morska dubljina.

Nauka o morskim dubljinama danas kaže divne rezultate. Pred malo vremena nadjena je morska dubljina od 9950 metara. Nalazi se istočno od Kurila na sjevero-zapadu Pacifika. Ovo je dosad najveća izmjerena morska dubljina. Prema tome razlika od najvećeg vrhunca na zemlji (Mt. Everest 9940 m) do najveće kurilske dubljine iznosi 18.790 m.

Otkrili novu zvijezdu.

Londonski listovi donose, da je opservatorij u Greenwichu dobio vijest iz Kopenhagena o novoj zvijezdi, koju je otkrio profesor Bade od hamburške zvjezdarnice. To je zvijezda desete veličine i unatoč brzine kretanja djeluje kao planeta. Nije daleko od zvijezde Epsilon u zvježdju Pegaza.

Ljudske glave kao novac.

Neki Englez, dr. R. M. Stevensom, proveo je devet godina u Južnom moru, gdje je proučavao ljudožderstvo, koje je tamo u punom jeku. Po svome povratku pričao je vrlo interesantne i čudnovate pripovijesti o običajima divljih naroda. Na svima otocima, veli taj Englez, ide lov na ljude i ljudožderstvo ruku u ruku, ali niti su lovci ljudi ljudožderi, niti ljudožderi lovci ljudi. U nekim predjelima upotrebljavaju se ljudske glave kao novac. Tako možemo za glavu jednog urodjenika kupiti jednu ženu, dok za glavu jednog bijelca možemo kupiti 6 do 8 žena. Glave bjelaca su prema tome vrlo cijenjene. Osobito su poznati zbog svoje okrutnosti Melanežani. Tamo je nešto sasvim obično, da mati baci svoje prvorodjeno dijete pred krokodile, i ako žena iz nekog razloga pokuša, da oslobodi dijete, smatra se otac obvezatnim, da ga otme i živog zakolje. Urodjenici u Novoj Gvineji hodaju većinom goli i muževi smatraju kao nešto žensko, ako nose odijelo. I žene na mnogim otocima su posve gole, ali pokazuju više ili manje nekog stidljivosti, da se makar kakvim dijelom odjeće pokriju. Mnogoženstvo i umorstva tamo su obična stvar. Ako se muž hoće da riješi žene, onda je prosto otjera i izabere sebi drugu, koju dade njezinom ocu nekoliko svinja.

Vojna snaga Male antante.

Praška «Tribuna» piše o mirnodobskoj i ratnoj snazi vojske Male Antante. Prema tom iskazu imade Čehoslovačka u miru 150.000 vojnika, a u ratu 1 milijun, Jugoslavija 135.000 odnosno milijun, Rumunjska 125.000, a u ratu 2.400.000. Tome treba priračunati još Poljsku, koja službeno nije član Male antante, ali u slučaju rata ne bi ostala neutralna, pa se može računati i njezinih 230.000 momaka mirnodobske vojske, a u ratu s 2.000.000 momaka. Zajedno s Poljskom imade Mala antanta u miru vojničku silu od 650.000 vojnika, t. j. dvostruko više nego Francuska. Sa svojih 69 pješačkih divizija i 12 kavalerijskih brigada (u ratu 6 milijuna i 400 hiljada momaka!) predstavlja Mala antanta faktor, s kojim treba računati.

Osudio konja na doživotni zatvor.

Blizu Blue Springsa u državi Nebraska u Sjevernoj Americi otkriven je neobičan slučaj surovosti. Farmer Childress zatvorio je pred 6 godina svoga konja u staju i nije ga ipuštao. Kaznio je konja zbog toga, što se pred šest godina poplašio i vukao farmera po polju. Kako je zemlja bila mekana farmeru se nije ništa desilo, ali on je osudio ipak konja na zatvor. Hranio ga je toliko da ne pogine. Nedavno je za stvar doćulo društvo za zaštitu životinja i interveniralo. Bijedna životinja teško je izišla iz staje i nije bilo od nje ništa do kosti i kože.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Tužnim srcem javljamo svim svojim rodjacima, prijateljima i znancima prežalosnu vijest, da je danas, dne 9. novembra te godine u 21 godini života preminula u tršćanskoj bolnici naša nezaboravna kćerka odnosno supruga

NEVICA PREKALJ rodj. JURKOVIĆ

Smrtni ostanci nezaboravne pokojnice bit će preneseni 11. novembra 1924. u Gradinu, gdje će biti položeni u grob.

U Sv. Mihovilu kod Lima, dne 9. novembra 1924.

Razcviljena obitelj PREKALJ-JURKOVIĆ.

Broj 51 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 20. novembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša [illegible] lira na godinu, a za inozemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20.I. Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Ne igrajte se s narodom!

Jasno je, da fašisti žanju danas, što su posijali. Sijali su buru, a sada žanju vihar. I zaista, kamo se god okrenete, koje god novine uzmete u ruke, ne vidite drugo no nerede, izgrede, tučnjave, ranjenike, a bogme i po gdjekojega mrtvoga. Toga je u Italiji bilo i u prvašnja vremena ali držimo, da već dugo vremena nije cijelim italijanskim narodom harala mržnja kao što hara sada. Upravo je nevjerojatno, kako se ovi ljudi, koji ipak govore jedan jezik i ispovjedaju jednu vjeru, zlobe i mrze. Ta je mržnja tako velika i duboka, da nije mogla biti zatomljena ni u času, kad je cijela Italija slavila šestgodišnjicu pobjede kod Vitterio Veneto. I tom prigodom, kad se slavilo nešto, što bi svim Italijanima moralo da bude sveto, došlo je u mnogim gradovima do krvavih nemira.

Gdje je uzrok tome? Ta Mussolini je sto puta naglasivao, kako je sav narod u Italiji uza nj i kako će u najkraće vrijeme biti u zemlji mir i red, kakova nema nigdje na svijetu! Pa evo, što se dogadja: Mussolini je već na vladi pune dvije godine, a u zemlji vlada veći nered nego li je vladao u času, kad je ono sa svojim fašistima zamarširao na Rim.

Otkuda to?

Sve su to plodovi postupanja onih, koji perom i govorom huškaju narod, zavode ga, napunjuju mu glavu čas ovim, čas onim; ukratko: sve je to djelo onih, koji s narodom baratáju kao s nečim, što nema ni mozga ni duše, i što ne može ni da pamti ni da razmišlja.

Jest, gospoda su mislila, da je narod jedna glupa masa, kojoj možeš danas govoriti ovako, a sutra onako, već prema tome, kako kome u račun ide. Svi, koji tako misle, varaju se. Narod ima svoj zdrav razum i po njemu se ravna. Kad su Mussolinijevi ljudi krijештali na sve strane svijeta, da narod želi slobodu, i da mu je treba dati, narod je bio uz njih. No čim su ti Mussolinijevi ljudi dosli na vladu, u jedan se mah raspršilo i ono malo slobode, što ju je narod prije uživao. To je Italijane ogorčilo, pa se oni zato danas i dižu na one, koji su im obećavali i Romu i Tomu.

Mi smo to predvidjali. Mi smo u ovom našem listu više puta opominjali odgovorne faktore, neka paze, što rade. I rekli smo: lako je neukome narodu napuniti glavu i ovim i onim, ali je tesko, vrlo teško izbiti mu to iz glave, kad se to u njoj jednom ukruti. A isticali smo i veliku potrebu ljubavi prema narodu. Najodlučnije smo odsudjivali sva nasilja, jer smo oduvijek bili uvjereni, da se s nasiljem postizava baš protivno od onoga, što se želi. A naglasivali smo i ovo: narod je istom izišao iz jednog strahovitog rata, kakva svijet ne pamti. Taj rat donio je sa sobom mnogo zla, a to zlo treba da se sada liječi, no ne bombama ni granatama, ni ricinusom ni manganellom, već lijepom i bratskom riječi i poukom, a dakako i dobrim djelom. Razumije se, da je naš glas ostao glas, što vapi u pustinji, ali zato se danas cijela zemlja davi u kalu najstrašnije mržnje.

Medjutim mi smo sretni, što je naš narod ostao u glavnome izvan ovoga meteža i muteža. Kad su se u nas prije dvije godine vlasnici nekog tiskovnog poduzeća digli, da i u naš narod posiju sjeme razdora, i počeli u svojim novinama da blate naše čestite ljude, mi smo bili odlučili, da ih na tom putu ne ćemo slijediti. Pri tom smo sudili ovako: Našemu je narodu u Istri zlo, da mu gore ne može da bude. On zna, da škare i čitavo sukno drže danas Italijani, naši novi gospodari. Oni su danas vlast, oni kroje i dijele, kako ih je volja. Mi tu možemo malo da pomognemo ili baš ništa. No ako mu ne možemo pomoći velikom politikom, moći ćemo da mu olakšamo teško breme života malim, sitnim radom, onom sićušnom pomoći, koja iako se ne vidi, ipak postoji... Pa i poukom i savjetom, a dakako i utjehom. U jednu riječ: željeli smo, da naš list bude čist od svakih napadaja protiv onih, koji su nam najbliži, htjeli smo da u njemu ne bude natezanja, ni otrova ni žučljivosti, htjeli smo, da ovaj naš list bude grančica mira, koja će jedan put u nedjelji milo mirisati duši izmučenoga i ispaćenog našega čovjeka. To je i razlog, zašto nismo odgovarali na protivničke napadaje, uvrede i sumnjičenja.

A toga ćemo se držati i u buduće. Mi znamo, da ima pokvarenih ljudi, koji uživaju, kad se drugi medjusobom svadjaju i psuju, ali ima ih — a to je ogromna većina našega naroda, koji mrze svadju i glupe beskorisne prepirke po novinama, pa kad bismo mi išli za onima, koji nas u svojim novinama svaki čas povlače za jezik, posljedica bi toga bila, da bi se prije ili kasnije taj otrov poprimio i naroda, pa bi i on plesao onako, kako bismo mi gudili ili bi se zgadjen povukao i odbio od svih nas i od lijepe naše misli, koja mora svima nama, da bude svijećom vodiljom u ovoj našoj tamnoj noći.

Ovo neka služi kao opomena i našim prijateljima, koji bi u svojoj ogorčenosti htjeli više puta, da se pobijaju laži i izmišljotine vlasniká onog poduzeća, a neka ovo bude i mementom i samim onim vlasnicima: nek se ne igraju s narodom i s njegovom budućnosti!...

Najmarkantnije ličnosti nove jugoslovenske vlade

Nikola Pašić,
predsjednik jugoslovenskog Ministarskog savjeta

Svetozar Pribićević,
jugoslovenski ministar prosvjete

NUŠIĆ

Narod uvelike voli one pisce i pjesnike, koji umiju, da mu izmame bilo suzu ili smijeh. Ako je pak jedan takav pisac još k tome i dobar gradjanin, to jest, ako je on u pravoj zgodi pokazao, da je pripravan dati za slobodu svoje otadžbine i ono što mu je najdraže na svijetu, pa ako ustreba i život svoj — e onda se ne valja čuditi, ako narod takova pisca obožava kao svog idola.

Srbi — a po tome i svi mi Jugosloveni — imademo jednog takovog čovjeka. On je poznat i čitateljima našega lista, da ne bi drugačije no po nekim lijepim pripovijestima, što smo ih donijeli u našem podlistku. A mnogi ga poznadu i po njegovim komedijama, što su ih gledali u teatru. Ime mu je Branislav Nušić. Taj vanredni pisac navršio je ovih dana šezdesetgodišnjicu svoga života. (Rodjen je u Beogradu, 21. oktobra 1864).

Ovih dana izišla je i knjiga, u kojoj je Nušić opisao svoj život. Nažalost mi ne možemo iznijeti na ovom mjestu nego samo dvije tri crte o tom njegovom uistini blagoslovljenom životu i radu. Nušiću je bilo oko petnaest godina, kad je počeo da piše. Bile su to kratke stvarce, što ih je objelodanjivao u dječijim listovima. Ali već se tada vidjelo, da je on rodjeni kazališni pisac, jer je već u tim mladim godinama pisao kratke komedije, što ih je prikazivao sâm sa svojim saučenicima.

Kad se godine 1886. Srbija zaratila s Bugarskom, Nušić je tada bio djak, a stupio je u vojsku kao kapral. Tom zgodom napisao je knjigu: «Pripovijetke jednog kaprala». Bilo mu je devetnaest godina, kad je predao upravi beogradskog kazališta svoju komediju: «Narodni poslanik», koja se još i danas prikazuje s velikim uspjehom.

Radi neke uvrede, što ju je bio nanio negdašnjem kralju Milanu Obrenoviću, bio je odsudjen na dvije godine tamnice. U zatvoru napisao je krasnu komediju «Protekcija», koja se i danas prikazuje. Na veliki glas izišao je Nušić sa svojim humorističkim (šaljivim) pričama. Napisao ih je mnogo, a sve se čitaju s vanrednim užitkom.

Od njegovih dalnjih djela spomenut ćemo nekoje: Znameniti roman «Općinsko dijete», onda prelijepe priče «Ramazanske večeri», pa komedije: «Običan čovjek», «Svijet», «Put oko svijeta», «Naša djeca», «Sumnjivo lice» i tako dalje. Veliki je uspjeh doživio i sa dramom «Knez od Semberije», koje smo sadržaj donijeli u kalendaru «Jurina i Franina» za god. 1923.

Sva bi njegova djela iznosila od prilike 800 štampanih araka. Sudjelovao je i u balkanskom ratu godine 1912. i 13. U velikom ratu, god. 1915., izgubio je Nušić svoga jedinca sina, koji je kao djak pao na bojištu. Austrijanci su mu opljačkali kuću, a on sa svojom obitelji odlazi u progonstvo. Po najtežim i najstrašnijim putevima dospio je na more, u Crnogoru. Taj svoj put, i sve što je onuda vidio i doživio, opisao je u krupnoj i vrlo zanimivoj knjizi, kojoj je naslov: «Devetstopetnaesta».

Strahote, što ih je vidio i doživio, pa gubitak milog jedinca učiniše, da je Nušić izgubio onu svoju prvašnju dobru volju. Malo ima pisaca, koji su poput Nušića ušli u dušu svoga naroda. Kako ga sav jugoslovenski svijet voli, pokazuju ovi dani, gdje se posvuda slavi njegova šezdesetgodišnjica. Beograd ju je prvi proslavio, a za njim slijede: Zagreb, Skoplje, Ljubljana itd.

Odmah po oslobodjenju Nušić je svojim predavanjima u svim većim gradovima Jugoslavije pridonio mnogo, da se učvrsti u narodu misao o jedinstvu Hrvata, Srba i Slovenaca. On voli i našu Istru i uvelike ga veseli, što se naša narodna svijest u njoj drži budna.

Branislav je Nušić ponos i dika nesamo Srba nego i svih Jugoslovena. Zasluženim častima, kojima ga danas obasiplje sav njegov narod, pridružujemo se i mi Istrani uz želju, da nam ga Bog svima poživi još mnoga ljeta! Zivio naš Nušić!

Savjet dva našim roditeljima

Dobar otac i muž mora da se uvijek skrbi za boljitak svoje porodice, a žene i majke, da dadu kući reda i načina i da nastoje, da valjano uzgoje svoju djecu. Kuća više počiva na ženi, nego li na zemlji. Stoga neka čovjek bira sebi za družicu radišnu žensku glavu, a nek ne gleda jedino na ljepotu. Takodjer i žensko, nek ne bira momka, jer ga je lijepo vidjeti, nego u prvom redu radišna, štedišna, koji ne zalazi u krčmu, na igru, koji Boga ne psuje; dakle onoga, koji živе u strahu božjemu i čuva svoj posao.

Kad muž i žena znadu sastaviti ćudi, kad jedno drugomu ugadjaju, kad se ne karaju i ne biju, u toj kući vlada mir i božji blagoslov.

Na roditeljima je, da uzgajaju svoj porod; a to će najbolje svojim izgledom. Nek muž i žena najprvo živu medju sobom u miru i skladu, nek iz njihovih usta ne izadje nikad kakva nepodobna riječ, a još manje psost; a čuju li što takova od djece, nek ih pokaraju i kazne.

Majka je pozvana prva, da svoju djecu poduči u nauku kršćanskomu, nek se već iz malena budu znala prekrstiti, moliti očenaš, zdravumariju, vjerovanje, deset zapovijedi božjih, pet zapovijedi svete matere crkve, i još druge molitve.

Nek roditelji dobro paze, s kim se njihova djeca druže, neka ih ne puštaju u skitnju i igru sa drugom opakom djecom, koja bi ih mogla pokvariti; nek ih ne šalju u tudju muku, e da se tako za rana priuče prihvaćati tudje.

Majka mora da drži čistu i opranu svoju djecu, a ne opalu i nečistu. Majka mora svakog jutra da umije i počešlje svoje nejako dijete; a ako je starije, neka mu to naredi.

Ima nažalost roditelja, koji se nekud naslađjuju i smiju, kad od svoga djeteta čuju kakvu nepodobnu riječ. To ne valja, jer dijete, koje se za rana izopači, mučno ga je kasnije popraviti. Osobito neka roditelji paze, da uče svoju djecu na posluh, da im ne pripuštaju sve po volji. Nije pametno, da roditelji osobito miluju neku djecu, a drugu tuku, jer ta nepravica pozloćudi, i lako da ga odmetne od roditelja.

Ima majkâ, koje bi, da mogu, sve dale kćerima, pa kradimice nose iz kuće, da im sastave opremu; odatle nastaje u kući neprestana svadja. Na muškima kuća ostaje, a kćerima valja otkinuti ono, što je pravedno, i dati im odijeću prama svomu stanju; a ne kako neki čine, gotovo upropastiti cijelu obitelj, da kćer bogato opreme.

Gdje je u kući više nevjesta, nek živu medju sobom u skladu, neka dogovorno obavljaju domaće poslove, i nek priuče svoju djecu, da se medjusobno ljube. Pokvarene jetrve zavade braću, koja se već zajedno ne mogu snaći, te se stanu gonjati na dijele, i tako kuće propadaju.

Nevalja mušku djecu priučiti pušenju, ni odvišem piću, jer osim što im to škodi zdravlju, već ih za rana kvari, te kasnije lako da postanu i pijanci i rasipnici.

Otac pijanac, igrač i rasipnik nesamo da upropašćuje svoju kuću, nego i kvari sve ukućane. Takva kuća mora da propadne.

DOPISI

IZ RIJEKE.

«Pobožnjakovići» i «Banka Adriatika» - «Vedetta» šuti. - Politika i zubi. - Ninetta.

Komendatore Alessandro Rossini bio je fašist dušom i tijelom. On je poznat i ovdje na Rijeci. Kad je nekom zgodom došao ovamo, izrazili su mu neki ovdješnji framazuni-fašisti svoje negodovanje, što je Mussolini dopustio, da se u školama opet izvjesi raspelo i što se po novoj školskoj reformi djeca odgajaju u katoličkom duhu. Komendatore Rossini uzeo je odlučno u obranu one Mussolinijeve odredbe ističući da je na kraju krajeva katolicizam italijanska vjera, koje da se mora držati svaki pravi Italijanac. Ja sam, rekao je još Rossini, fašist od glave do pete, ali ne smijete zaboraviti, da sam u prvom redu katolik i da se time ponosim.

Ovako komendatore Rossini.

Što je do mene, reći ću vam, da ja ne poznam ljepše vjere od one, što ju je Isus učio. Ja mnogo držim do ljudi, koji tu vjeru ispovjedaju, ali ne samo riječima nego i djelom i svim svojim životom. Svaki drugi, koji mi neprestano bubnja o vjeri i o Bogu, a sam živi, kako Bog ne zapovijeda — takav je čovjek za mene trostruki lupež. Kako pak da nazovemo onog komendatora Rossinija, koji — dok je s jedne strane hvalio Mussolinijevu katoličku politiku, s druge je grabio milijune lira, što su ih siromašni ljudi ulagali u Banku «Ladriatiku»? Zamislite: Za jednu samu nepotrebnu sansariju uzeo je od Banke 600 tisuća lira. Osim toga metnuo je taj «pobožnjaković» u džep najprije 120 tisuća lira a zatim još drugih 700 tisuća, i to sve za nekakve «spese segrete». A kruna svega jeste to, da je u istoj Banci otvorio jedan kontokorente za sebe za svotu od pet milijuna lira, dakako ničim ne pokrivenih.

Sličnih lopovština bilo je i u nekoj rimskoj banci, kojom su upravljali drugi njemu slični ljudi: italijanski popolari. Sve to dokazuje, kako nije dosta, da neko viče po vas dan: Gospode! Gospode!...

Kako znate, skrahirana Banka Adriatika imala je i na Rijeci svoju filijalku, a to će reći da ima i medju Riječanima ljudi, koji su kod te Banke nešto izgubili, no «Vedetta» ni glasa o tom. Šuti kao zalivena. «Riscossa» joj se ruga: Poverina! Ali «Vedetta» šuti i šuti. Medjutim ima ona za to i svojih razloga. Kad bi htjela, da i ona o tome kaže koju, morala bi u prvom redu da spomene «il Consiglio d'Amministrazione», a u tom Consigliu sjede sve sami njezini prijatelji fašisti.

I Nino! Dakako — i on: Nino... A naš Nino je «Vedettin» ćaća, pa je razumljivo, što ona o tome ne će da zbori. Za nju Banka Adriatika naprosto nije propala...

Ali, ako «Vedetta» ne govori, «Riscossa» ne će da šuti. Ona iznosi razne pikanterije, a medju ostalima i onu o 62.000 lira, što ih je Nino digao, a da se ne zna u koju svrhu. I ljuti se «Riscossa», što je Nino 28. oktobra, na dan one strašne znamenite Marće su Roma uza sve to marširao u Trstu na čelu Milizie del Carnaro...

Medjutim do sada otkriveni su samo neki Maruni... Čini se, da će toga blaga biti i više.

Juče mi je rekao Franzele: — Ja mislim, da bi Nino bio najbolje učinio, da se je držao svoga «kavadentizma». Na Rijeci zubari zasluzuju mnogo, a kako je on poznata, svjetska i historička ličnost, razumije se, da bi zasluživao najviše. Svi bi najradije hrlili k njemu, da ga vide, da ga čuju i da mu broje lire za izvadjene zube...

Kako se ja, Rokac, rado bavim statistikom, odmah sam izračunao, što bi naš Nino mogao na Rijeci da zasluži, da se bavi samim vadjenjem zubi.

Recimo, da naša Rijeka broji danas okruglo 50.000 stanovnika. Izostavimo djecu, kojoj još nisu narasli svi zubi, starce, kojim su mnogi već popadali i one druge, koji nose krive zube, pa računajmo, da svaki čovjek na Rijeci ima popriječno 20 zubi, te ćemo naći, da svi mi na Rijeci, koliko nas je mili Bog dao, imamo od prilike jedan milijun zubi. Vi će te reći, da je to malo pretjerano, no ja velim, da nije. Najzada uzme li se u obzir, da je Rijeci oduzet Statut, Baroš, Punto franko, Fiumera, polovica korpusa separatuma i polovica kapelice Sv. Ivana, to ja mislim, da nije ni malo pretjerano, ako se tim jadnim ljudima pusti jedan milijun zubi.

Dobro! No sada nastaje pitanje: Koliko se na godinu može izvaditi zubi iz te riječke milijunske baterije? Ja držim najviše dva po sto. Više nikako. Izvadite nama Riječanima još i zube, pa što će da nam ostane? Čime bismo se onda grizli? A naša je sudbina upravo u tome, da se neprestano u sebi grizemo, grizemo i grizemo!

Dakle — dva posto! Prema tomu smjelo bi se na Rijeci izvaditi u jednoj godini najviše 20.000 zubi. Od tih 20.000 zubi mogao bi naš Nino da izvadi polovicu, t. j. 10.000, budući, da ovuda ima i drugih zubara, a i oni hoću da živu...

Sada računajmo reče Franzele. Svaki izvadjeni zub — po pet lira, to daje na godinu — 50.000 lira, a to je svotica, kojom može jedna pristojna obitelj ipak da živi.

Ja sam nato malo pokimao glavom:

— Lako je to reći: sa pedeset tisuća lira može jedna obitelj da živi. Ali vi zaboravljate, Franzele, da je naš Nino — ono što se veli — jedna vela peršona! On je organizirao marću de Ronki, bio je ministro della difesa e degli interni, a bio je i velepotenziario, kad se iza riječko-italijanskoga rata sklapao u Opatiji mirovni ugovor izmedju obje zaraćene države. I vi ćete razumjeti, Franzele, da jedan bivši dvostruki ministar i što je još više jedan plenipotenziario — jedan fiumanski Tiers — ne može da živi sa samih pišljivih pedeset tisuća lira. On mora da potraži kakvu banku, koja...

— A zac ju ne isćem ja? — prekide me nato Nineta, koja je sve to slušala. — I ja sam jedanput nosila pelemantele i pelice sve do tal, a danaska moram va kakovem takovem kambrike brukvice kovat... Ca sam ja morda huja od njih, à?!

Ja sam, dakako, morao da umuknem.

Rokac.

PISMO IZ NEW-YORKA.

Nedavno su se ovdje otvorile mnogobrojne škole za učenje i čitanje engleskog jezika, upoznavanje američkog naroda, njegovog života i običaja. Obuka traje 2 godine, treće pak godine uči se statistika Sjed. Država, koja je neophodno potrebita za postignuće američkog državljanstva. Ako se doseljenik neprekidno nalazi u ovoj državi 5 godina te se ne ogriješi o zakon, može ovdje dobiti državljanstvo, ali pod uvjetom, da prije položi ispit o poznavanju engl. jezika i najvažnijih dogadjaja u američ. historiji. Za one, koji dobro poznaju engleski jezik, pruža se prilika da za vrieme tih večernjih tečajeva nauče razne svjetske jezike, stenografiju, mekaniku, fiziku itd. — jednom riječju: izučavanje jednog zanata, za koji učenik prima diplomu, i vrata su mu otvorena za obezbjedjenje života.

Knjige, pisaći pribor i sve potrebito za tečaj dobiva se besplatno. Sedmično se priredjuje i po koja naučna predstava. Te tečajeve najredovitije polaze Nijemci.

Svakom doseljeniku otvorena je besplatna pučka knjižnica sa knjigama svih narodnosti. Toliko za danas, a drugi put više. Tonin Lovranski.

IZ MUNCI KRAJ PAZINA

I naše selo bilo je u noći od 10. t. mj. posjećeno od tatova. Seljaku Josipu Ujčiću razbile su ove noćne ptice ogradu dvorišta, došuljali se do staje i kroz prozorić unišli u staju, te iznutra otvorili vrata i otjerali dvije krave dva telca u ukupnoj vrijednosti od L 8500. Kad je Ujčić drugo jutro ustao i zavirio u staju, nije mu preostalo drugo nego da javi nečovječji čin oružnicima. Sada se govori, da su krave nadjene tamo negdje blizu Poreča.

Širite „Istarsku Riječ“!

Franina i Jurina

Jur.: Hvala Bogu, vendar je rekal jednu pametnu!
Fr.: Ki?
Jur.: Mussolini.
Fr.: Kade?
Jur.: Va Rime.
Fr.: A kada?
Jur.: Prej jedno osam dan. Zibral je okole sebe zastupniki fašisti, keh je va aprile ovega leta sâm imenoval i rekal njim je jednu jako pametnu besedu.
Fr.: Ala da vidimo, ka je ta pametna beseda.
Jur.: Dunke, kako sam ti rekal, on je zibral okole sebe oni svoji deputati pak njim je rekal: — Digo, vualtri, šentì, koša ve dirò adešo. Noi gavemo in Italia trope fešte...
Fr.: To njim je rekal? E, ako je tako, onputa pusti, da i ja zavapijem jedanput: aviva Mussolini!
Jur.: Dunke, kako sam ti rekal, on njim je navestil, da imamo previše fešti.
Fr.: Račun je kratak: imamo pedeset i dve nedelji, i jedno dvajset ako ne i više drugeh crekveneh blagdan. Priložimo ovemu još jedno trejsetak fešti patriotike — i to ti je već preko sto dan, va keh ne smeš niš delat ni storit. A kako živet? Leto je kratko. Komać si se dva puta obrnul, i već ti pride Božić, da ni sâm ne znaš kako ni ča.
Jur.: Lahko je na Marse, na onoj zvezde, ka nam je ovo leto bila onako blizu! Tamo leto durà malo manj duplo nego puli nas, zato bi tamo mogal bit i ki blagdan više. Ma ovde puli nas! Dosta su nam naše nedelji i naši najpoglaviteji blagdani.
Fr.: Ja — ja — a drugi dnevi neka su za delo.
Jur.: To je rekal i Mussolini. El popolo, rekal je, el že štufo de tante ceremonije! Neka bude manje fešti, ma neka budu lepše, s puno više paradi.
Fr.: Tako je, tako! A je njim još ča žapival?
Jur.: Nego ča! Rekal njim je, da ne smeju stavljat na se one crne srajci aleti stomanji, kada ih je volja, nego kada budu dobili urdin, da ih moru obuć. Ako se kega najde va crnoj stomanje, va vreme, kada ju ne bi smel nosit, bit će kaštigan, da će mu duša ćutit.
Fr.: I to je pravo. Koliko puti ti se prikaže kakov delija va crnoj stomanje govoreć: mi šon fašista e vojo kvešto e kvel altro! — a Bog zna ča je, ni otkuda je.
Jur.: I još je Mussolini rekal, da ima va fašističkoj stranke svakoveh individui, ma da će se ih benj zipurgat, pročistit i protirat.
Fr.: Bila bi već i doba! A ča će bit pak z onemi nekemi ter nekemi našemi, ki su se brizničini obukli va crnu stomanju?
Jur.: Morat te ju suć i dobit te vritnjak.
Fr.: Pravo njim budi! Prej ali kasneje — izdajica mora z nogum dobit! Tako je posvuda po svete, a i va Italije. Talijani te našega izdajicu držat i kokulat, dokle njim bude rabil. Kad njim odrabi, reć te mu: porko Krovato! i dat te mu ubrticu, pak ki te vidi, te vidi! I ja bim tako delal, da sam Talijan, aj bim, po moju puru! Nego, da te još malo pitam: je pak ča Mussolini govoril za ovu draginju?... Bora mi sve je svaki dan draže. Kamo ćemo prit, ako to poje ovako?
Jur.: Mussolini je rekal, da je i drugdere po svete vela draginja, pak da je i va Italije.
Fr.: To je za nas siromahe slaba utjeha. Ća će nam svet! Svet je neč malo i mičkeno, a Italija je velika. — to nam vavek predikaju oni sami a i njihovi foji. Dunke, ako je drugdere po svete sve drago, puli nas bi svejedno moglo bit ceno, zač mi smo — la prima nacijon del mondo!... A si pak ča čul, ča j' to bilo na dan odi Vitorije va Rime?
Jur.: Potukli su se fašisti i kumbatenti. Promisli: fašisti su do svetega ulja namlatili sina onega Batistića, kega je Austrija dala obesit za vreme gveri, zač da je bil veli patriot talijanski i da se je tukal proti Austrije na strane talijanskoj.
Fr.: A sada su mu sina natukli? To mu je dunke hvala? A kako su se zvršile te tučnjavi?
Jur.: To ću ti drugi put povedat. Svakako neč ne klapa, kako bi moralo... Neki fašisti su ih opravili tako masneh, da je već i sâm Mussolini svega tega štuf, i kako je «Piccolo» nekidan pisal, otel bi, da se fašisti već ne zovu fašisti...
Fr.: Nego kako?
Jur.: Vej si ga vrag!

IZ LIŽNJANA.

Po našem se selu živo govori i raspravlja o odlasku g. Puspana, medulinskog, a i našeg poštara. Suvišno bi bilo spomenuti, da se tome i Ližnjanci vesele. Pa tko da ne pozna tog deliju, koji je pašovao i strašio naš narod po Puljštini. Jošte nam je živo u pameti, kako nevaljalije nečovječki napaše našeg poštenjaka Fedela, zastupnika naše liste kod prošlih izbora. Šta se sve nije učinilo, da se u Ližnjanu osnuje fašijo, da se i to naše selo iskvari i otruje. Sve se to radilo po receptu veleuvažnog rasa Puspana, ali na njegovu veliku žalost mi smo ostali tvrdi i pravi Jugosloveni. Ništa nisu koristile njegove prijetnje i nasilja. On je morao da seli, a mi smo ostali na svojoj rodnoj grudi. — Odlazi od nas preziran i omražen, jer je to i zaslužio. U zadnje su ga vrijeme ostavili i njegovi vlastiti prijatelji, jer ga nije mogao više nitko da podnaša. Tako je na nisko spao, kao i njegov pobratim Zucconi iz Pomera. Žalosna mu majka!

Mislimo, da će odsada i stvari na pošti okrenuti na bolje, te će se poštanska kola vraćati istim putem, kaošto je negda bilo. Pozivljemo novog poštara, da se i za to zauzme.

IZ ŽMINJA.

Ovdješnja italijanska posujilnica, Cassa rurale, stoji pred posvemašnjim krahom. Deficit iznaša 180.000 lira. Članovi zahtijevaju, da ih uprava briše iz članstva napomenute posujilnice. Odbor se tome odlučno upire. Za prošlu nedjelju bila je sazvana glavna skupština. Na tu skupštinu došao je priličan broj članova. Najedamput nastala je takva galama, da se skupština morala razići. Čulo se svakojakih povika i uvreda na račun upravnog odbora, koji je upropastio italijansku posujilnicu. Odbor je stajao kao na optuženičkoj klupi. Sada i sami Italijani uvidjaju, da je polom neizbježiv, pa nastoje da uplivišu na nekoje naše ljude, da pristupe k njima i da im pomognu spasavati njihovu zadrugu. Medjutim ljudi ne će da im idu na limanice, jer znadu, da ovdješnji Italijani ne znadu gospodariti sa posujilnicom kao ni sa općinom. Inače su ulagatelji posve mirni, jer su uvjereni, da im prestojeći krah ne će donijeti nikakvog gubitka, jer za njihove uloške jamče svi članovi italijanske posujilnice u Žminju.

IZ KRINGE

Nepoznati su zlikovci u noći od 9. ov. mj., seljaku Marku Lukišić razrušili slabašan zid staje i odveli posljednje tri koze, koje je još posjedovao. Isti trpi štetu od 400 lira. Javio je kradju oružnicima, koji su se podali na istraživanje ali do danas nije im uspjelo ući u trag tatovima.

Gospodarstvo

VIŠE VRIJEDI ZNANJE NEGO IMANJE

Mi u Istri imamo vrlo malo gnoja, ... blago pase po pašnjacima skoro čit... dinu. Radi toga nam ostaje gnoj na pašnj... Na gnojištu ga skupimo samo male ko... Ta nema u nas seljaka, koji ne zna ... nedotičak, jer mu godimice ostaje veći... sjeda nepognojena. U jednu riječ: u n... gnoji rijetko, a kad se gnoji, gnoji se ... statno!

Nedostatak gnoja kriv je, da žanjemo malo i slaba žita i da nam malone ... godine kuca glad na vratima. Te slabe ... strah su i trepet narodu i svakom, ... narod voli.

Posljedica slabih žetava jest, da sirom... seljak bježi sa rodjenog ognjišta u drug... jeve da zaradi koru hljeba.

Naš je seljak čestim razdiobama sp... malo zemlje. I to malo zemlje u većini ... jeva slabo obradjuje, a još slabije gnoji, p... razumljivo, da nema dovoljno kruha ... voljno hrane za marvu.

Ovom upravo žalosnom stanju, u koje... nalazi naš seljak, nesumljivo je najviše ... to, što sakupimo malo gnoja i što ta... nikako ne čuvamo. Tko dobro pozna ... istarska sela, taj se je mogao već i sâm ... uvjeriti. Moraš preći na stotine kilom... da naidješ na uzorno gnojište!

Seljak po starom običaju sak... gnoj u hrpu (u plitkoj jamici) i napušta u ... vodu, koja isplaće iz jamice i gnoja ... snagu — osoku, tako da na našim g... štima ostane šuplja slama. Šteta biva još ... jer sunce pripeče u hrpu i popije ono, što ... dušik. To djelovanje sunca podu... i vjetar, koji lako huji kroz nezbijeni gno...

U ovakovim primitivnim gnojištima ... moguće sačuvati gnoj od znatnih gubi... Zato je dužnost svakog seljaka, da uredi p... gnojište, u kojem će moći spasiti te gubi...

Sada je zimsko doba. Nema seljaka, ... ne bi mogao da iskopa jamu za gnojište ... dublje od pola metra. Prema sredini ili jedn... kraju iskopa se nešto dublje, da se tu sak... lja osoka. Na tom najdubljem mjestu iskop... se dubanac za osoku, u koji će se ona ... iz naslaganog gnoja. Da ti voda gnoj ne ... plakuje, valja gnojište obzidati niskim zid... Da gnojište ne propušta osoku, dno beton... ili — ako to baš nikako ne možemo — obiti ... vačom. Strane gnojišta valja takodjer beto... rati ili barem obiti ilovačom. Osočnjak ... mo u svakom slučaju betonirati, odozdo ... strana, da drži osoku.

U tako uredjenom gnojištu slaži gnoj na... nako (ne na hrpu) i prigazi nogama. ... zbijenog gnoja manje hlapi dušik. Da mo... gnoj primjereno zbiti, moraš ga svako nek... dana zalijevati osokom iz osočnjaka.

Držimo gnoj primjereno vlažan i zbijen, ... čuvat ćemo ga od propadanja, a sačuvat ... mu i dušik, on će biti mastan i sočan. Tako... gnojem vraćamo zemlji snagu, a ne onom ... hom slamom, što smo je sa nevaljala gnoj... izvozili.

U gnojište navedi posebnom cijevi mokra... iz staje, jer osoka vrijedi zlata. Što ti je ... mesa juha (čorba), to ti je od gnoja osoka. ... kako nitko ne baca juhu, tako isto ne ... smio ni ti dopustiti, da ti osoku odnosi v... i da se kroz šupljine kamenja i zemlje gub...

Naša pokrajina gubi grdne hiljade samo ... to, što nemamo uredjenih gnojišta.

Dok drugi narodi dobro čuvaju stajski gno... i uz to upotrebljuju kolosalne količine umje... noga gnoja, naš narod prekrštenih ruku gled... kako mu voda ispire gnoj. I još se nada, ... će mu u budućnosti biti bolje!

Nije šteta samo u tome, što gnoj nikako n... čuvamo. Naš seljak zimi previše stoji prek... štenih ruku kod ognjišta, gdje naše vrijedn... domaćice predu i pletu čarape. Bilo ... vrijeme, da se kanimo zle navike, da poprav... ljamo sebe, prionemo više radu i redu i ... posvetimo više mara i ljubavi za obitelj, sel... i rodnu nam grudu.

Koliko se naš čovjek zapušta, dosta je pogledati u kuću i oko kuće. Kuće šuplje i kroz zidove i sa krova puše. Tu se nije moguće ogrijati ni počinuti. Dapače ima tu i tamo i takovih potleušica, gdje jadan seljak spava u istoj prostoriji, gdje mu i blago noćiva. To su t... kuće jada i čemera, u kojima vjetar trne božićnu svijeću! Ogrijat se u tim kućama možeš samo s jedne strane, jer dok te vatra kao klačina grije s prijeda, s ledja te tuče vjetar. Za vrijeme ledova moraš i po danu i po noći goriti vatru, i pri tome izgorjeti upravo ne-

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Priz hiže i hižišta

(Pripovijest iz istarskog narodnog života u porečkom dijalektu.)

I.

Stara je Luca kad je zakuhala voda — hitila u kotlič šaku soli i zamišala kašu. Z vrnjačon, ča su je je dica udilala od palice nike stare metle, mišala je vodu i sipala pomalo, šaku po šaku, muku od turkinje — —

Voganj je veselo gorija, a plamik je, kako kakovi crleni jaziki, līza od svih kraji črni kotlič, ča je visija nad vognjen na komoštrah, črnih od samih šaž. Ni to nisu bile prave, kupljene komoštre, nego kadine od breka, ča su hi stešo dica od nikodle iz sela doma dovukla. Mokro se je jeno drvo zad vognja dimilo, a dim, koji ni moga van kroz dimljak, ki je puhalo, a nape nad gnjišton ni bilo, vuka se je po hiži i ujida dicu za oči, da su njim se sve suze cidile — — —

Lucina jedina šći, Kata, sidila je na škrinji poli postelju, prikrižila mrtvo ruke na krilu i žalosno gledala u voganj na gnjištu, okolo kojega su se stisnula, kako dva mala pipljeta, bosi i u samih košuljicah, dva njeja mala brata. Stariji si je jušto bija počeja ubučivati nike tisne bragešice, pak kako hi sam ni moga uzada zabatunati, visila mu je van košuljica kako i kakova bila traversa — — —

Velika je bila siromaština u toj pozemuljki. Žalosno je gledala Kata. To je je danas zadnji dan, da je doma. Bog sam zna, će li još kada viditi tu brižnu hižicu, di je poživila toliko grdih, ma i lipih ur. Poldanju je na skrinji leža mali fagotič, dva, tri para bilih bičav, ča si hi je sama uplela, dvi košulje i još jena kotula za svaki dan. To je je bila sva dota, ča je od doma nosila. Oči su je bile pune suz, ma ni stila plakati.

«Ča češ, dite moje,» gorila je stara Luca, «teška su vrimena. Jedanbot smo se mi siromahi primantinjali poli bogatijih kmeti. Mi žene pomogle smo ženan prati, kuhati, pomele bimo hižu eli napojile svinje, eli, ko je jušto bilo potriba, pošle bimo i grabljati i tako bimo prihranile sebe i dicu. U večer bimo vajk donesle doma pod traversom šaku muke, pijat fažola eli šakuc kumpiri, a hlib kruha sigurno. Muži bi hodili po žurnadah, najili se i napili i donesli doma vajk tokakov šoldo. Ma danas je slabo. Ki ima muškoga u hiži, još — još, nikako pasiva, ma mi sirote, same žene, ne moremo nikako dalje —

Stara je Luca frmala, prike su je hodile suze na oči, a ni stila pokazati da plače, da ne bi Kati bilo još teže. Puštila je vrnjaču u kotliču i digla traversu, da si tobože utare nos, a zapravo da pasa š njon priko oči i naskrivečke si stare suze.

«Bojži dim, kako samo grize oči,» reče, kako da je je tobože dim činija doj suze na oči.

Dica su mučala čupeči na ognjištu i niš ne pitajuči. U hiži je bilo sve tiho, čulo se je samo kako puškaju črvi u coku zad vognja i kako kaša u kotliču brbočka — — — I Kata je mučala — — —

«Trgadba je pasala,» počme nazad stara Luca, «za koji da če doj i zima na vrata, snig če zamesti, pak ne čemo moči janka van z hiže. Bit če velikoga glada, nideri se ne če moči niš zaslužiti, a kmeti nimaju beči, ki ne moru vina prodati, a ki ima ča intrade, špara. Žene drugo ne daju hlibe kako jedanbot. Strah me je i pomisliti na sve uno zlo, ča će dojti. — — —

I opeta se prikine, da ne bi zaplakala.

«Ja te, dite moje, ne tiran od doma! Ma vidiš i sama, da se drugo ne more dalje. I unih par lir, ča si zaslužila u trgadbi, češ mi morati ustaviti za tu dicu, da mi priko zime ne poumiru od glada. Ti si uzmi sobom noliko, koliko ti je potriba za vapor do Trsta, pak hoj u ime Boga skati službu. Ja znan da je tuj kruh žuk i da ima devet kor, ma za siromaha je svaka dobra, magari ko je i od samega špira...»

Najzad je počela mišati i nikako žalosno i jadno tuči z vrnjačon po dnu črnega kotliča.

«Joh, mamo, kaša gre van!,» zaviče najedanbot uni najmanji mali i pokaže s prston na dno kotliča, na kojen se je bila načinila škuljica, kroz koju se je ritka kaša počela ciditi na voganj.

«O Bože pomozi i majka Bojža trsatska! Još nan je i ta nesriča falila. Ne če muha nego na črvljivega breka. Sad nimamo drugo ni u čen kuhati — — —

vjerovatne količine drva. To je glavni razlog, radi kojeg nitko ne može napripraviti drva, i radi kojeg propadoše naše šume, a sa šumama bogme i naše zemlje. Vi i sami znate, da gdje je goli krš, da je ondje u ljeti malo kiše, a zimi, kad provale vode, odnesu zemlju i panje, nanese kamenje i gledaš samo kako se od godine na godinu smanjuje površina radne zemlje!

Da smo marljivji i razboritiji, i tome bi se zlu stalo na kraj, jer nema seljaka, koji svoju makar i malu kuću ne bi mogao — sada kad nema drugog posla — malko preurediti te stvoriti čednu sobicu, u kojoj bi mjesto domaće vatre — koja potroši mnogo drva — uzidao u kuću malu peć, na kojoj bi kuhao bolje nego na domaćoj otvorenoj vatri i s kojom bi prištedio mnogo drva. Tada bi se i sjeklo manje, i brže bi se dizale šume, te nam dovodile kišu.

U drugim naprednim krajevima seljak u toploj sobici za dugih zimskih večeri čita poučne poljodjelske knjižice i novine te se sprema da bolje i savršenije obradjuje svoje polje, vinograde, voćnjake, livade itd. Tako nam u selu pučka prosvjeta, koja seljaku zaslađuje njegove napore, umanjuje mu mane, a ojačava mu vrline. Jedino prosvjetom omogućen je napredak u poljoprivredi — tome temelju opstanka našeg naroda.

Mi već danas možemo reći, da nemamo nijedne naše škole u Istri. Prijeti nam pogibao, da će nam mladež ostati kod zdravih očiju slijepa. Stoga je naša sveta dužnost, da predusretnemo toj pogibli i da barem donekle nadomjestimo školu sa čitanjem dobrog štiva. Svaka naša istarska kuća, svaka seljačka poduš[ka], neka postane druga škola!

Seljaci! Pretplatite se na Istarsku Riječ! Nabavite sebi Narodni koledar za Istru »Franina i Jurina« za godinu 1925. i druge knjige, koje izdava naša Istarska knjiž. zadruga! U njima ćete naći dosta zgodnog štiva, kojom se možete da okoristite. Osobito vam preporučamo Istarsku Riječ. Čitajte je pomno i uredite svoje gospodarstvo onako, kako vam ona preporuča!

KAD VINO ZAUDARA PO ZEMLJI...

Mnogi se istarski vinogradari tuže, da ima vina, koje su ove godine dobili od grožđa, koje je bilo ozledjeno gradom i oprljano zemljom, ukus po zemlji.

Ukus po zemlji, ili bolje rečeno, po tlu, može da se pojavi, ako priredjujemo vino od grožđa, koje smo natrgali sa nisko gojenih loza u snažnom stajskim gnojem pognojenoj zemlji (zemlja-ilovača), a koje se grožđe uslijed jakih kiša zablatilo. Zrelo grožđe naime, kada dodje u dodir sa zemljom, prima i se, kao i svako drugo voće, neugodan miris po zemlji; a taj neugodan miris predje zatim u mošt, odnosno u vino. Gradom pak ozledjeno (ranjeno) grožđe prima taj miris još prije nego zdravo grožđe.

Takovo se vino može popraviti, ako se pretoči u zasumporane bačve i primješa mu odredjena množina eponita (10—30 dkg). Vino se napokon filtrira, čime se odstrani eponit. Ako pak vinogradar ne posjeduje filtra, neka očisti vino bjelanjkom od jajeta (za crno vino) ili želatinom (za bijelo vino).

Eponit jest čisti drveni ugljen u prahu, koji imade svojstvo, da oduzme vinu svaki neugodan miris. Dobiće se u drogeriji.

Da uzmognemo ustanačiti množinu eponita, koja je potrebna za čišćenje dotične vrsti vina, moramo da učinimo ponajprije pokuse u malom, t. j. u staklenkama od 1 litre. Uzmemo 3 staklenke te ih napunimo dotičnim vinom i postavimo sve tri u isto mjesto (radi jednakomjernosti temperature), a staklenke označimo brojkama: 1, 2, 3. U staklenku br. 1 bacimo 1 gram, u staklenku br. 2, 2 grama, u staklenku br. 3, 3 grama eponita. Staklenke nato začepimo i promućkamo, da se eponit dobro pomiješa sa vinom. Ovo se mućkanje opetuje po tri puta na dan kroz tri dana. Zatim ostavimo se staklenke 3 do 4 dana na miru. Po poteku tog vremena pokušamo vino u staklenkama.

Prama dobivenom rezultatu moći ćemo sada, da utvrdimo tačnu množinu eponita, koju trebamo za čišćenje vina na veliko u bačvama. Uzet ćemo naime onu množinu eponita, koja odgovara onoj množini eponita, što stavismo u staklenku, čije nam se vino kod kušnje glede dobrog, čistog ukusa, najvećma svidjalo.

Ako je na pr. ovo staklenka br. 1, uzet ćemo za dalnje čišćenje vina u bačvama 1×100 100 grama ili 10 dkg na hl. Previše eponita ne smije uzeti, jer bi vino tada izgubilo uopće svoj dobar miris, a radi li se o crnom vinu, izgubilo bi ovo i previše boje.

Upotreba eponita. U jedan se kabao (golidu) ulije nekoliko litara vina, baci unutra eponit i dobro promiješa. Ova se smjesa ulije zatim u bačvu, miješajući je drvenim štapićem sa ostalim vinom u bačvi. Ovo se mješanje mora opetovati tri puta na dan kroz tri dana. Četvrti dan pak iza zadnjeg miješanja ukusimo vino, da li je izgubilo neugodan okus (miris). Ne pričini li nam se vino jošte posvema u redu, opetujemo miješanje još za par dana.

Češće se vino, i to osobito crno, ujedno i očisti. Obično pak treba vino posebice očistiti, da se izluči eponit. Imamo li filtar pri ruci, filtriramo vino, inače ga čistimo kakvim čistilom.

Za čišćenje pak takvog vina, uzme se za **crno vino bjelanjak od jajeta** (2—3 jaja). Bjelanjak se procijedi kroz čistu platnenu krpu, dolije nešto vode, metlicom miješa dok ne nastaje jaka pjena. Ovoj se pjeni dodaje nešto vina, a ova smjesa zatim prelijeva iz kabla u kabao, dok se posvema ne opjeni, a potom ulije ova čitava smjesa kroz lijevak u bačvu miješajući je dobro pomoću drvenog štapa sa ostalim vinom u bačvi.

Za **bijelo** vino uzmemo mjesto bjelanjka **želatinu** i to 12—15 grama na 1 hl. Odmjerena se količina želatine namoči jedan čitavi dan u čistoj vodi, da se omekša. Drugi se dan razreže na komadiće i polije vrelom vodom te miješa dok se ne rastopi. Sada valja ostaviti, da se rastopina malko ohladi. Ohladjenu želatinu ulijemo u kabao, u koji smo ulili već par litara vina, i miješamo metlicom, zatim dolijemo još nešto vina i opeta miješamo i prelijevamo iz kabla u kabao dok se posvema ne opjeni. Na to ulijemo tako priredjenu smjesu želatine i vina u bačvu, miješajući je dobro pomoću drvenog stapa sa ostalim vinom u bačvi. Pošto se vina dodalo čistilo, nadopuni se bačva i začepi te ostavi tako na miru. Kad se u 10 do 15 dana vino očisti, pretočimo ga u zasumporanu bačvu.

Budući da je dandanas eponit najbolje sredstvo za otstranjenje svakog neugodnog ukusa i mirisa u vinu, morao bi ga svaki vinogradar poznavati. Proizvadja ga i prodava na veliko tvornica kemikalija u Stockeranu od Beča.

Naglašujem pak, da se eponit upotrebljava samo za otstranjenje neugodnog okusa i mirisa u pokvarenom vinu, jer se posvema zdravo i dobro vino eponitom samo pokvari, pogorša.

Fran Trampuž.

Mala seljačka škola.

Vinska trgovina u nekojim evropskim državama.

Na evropskem tržištu vina nisu u zadnje vrijeme nastale nikakve promjene.

U Italiji se razvija dosta živahni trgovački posao. Italija u zadnje vrijeme najviše vina izvaža u Njemačku Austriju i Čehoslovačku. — Ukupni italijanski proizvod vina ove godine iznosi oko 40 milijuna hektolitra. — Cijena vinu je ova: **U Siciliji** se još uvijek potražuju stara vina, naročito vina iz Alcamo. Trgovački posao bi se kudikamo bolje razvijao, da producenti ne traže visoke cijene. I novih vina traži se u Siciliji mnogo. Vina Alcamo od 15 stupnjeva (gradi) prodavaju se po 80 do 85 lira hektolitar. Vrst i kakvoća novih vina je odlična. Dočim je kolikoća novog vina za 20 posto manja od lanjske. U **Emiliji** ima još samo malo starih crnih vina, a cijena se kreće oko 7.50 do 8 lira po gradu hektolitra. U **Pugli** cijene boljim vinima za križanje kreću se oko 8 lira, običnim vinima 7 do 7.50 lira po gradu hektolitra. U **Lombardiji** su cijene starim vinima 110 do 120 lira po hektolitru. U **Sardegni** 200 lira po hektolitru. U **Toskani** ima još malo zaliha. Vina sa 11½ do 13½ gradi alkohola kreću se u cijenama 180 do 260 lira po hektolitru.

U **Spanjolskoj** nema još većeg izvoza. Što se količine tiče, Spanjolska je ove godine imala slabu jemastvu. Ali je za to vrst ispala tim bolja. U mnogim krajevima, kao u Aragoniji i Haeski, bilo je i pogledu količine bolje. Cijene masta kreću se oko 15 peseta za 100 kilograma, a u Staroj Kastiliji cijene masta su znatno manje, te se traži 10 peseta za 100 kilograma. U **Madridu** se stara vina sa 14° gradi alkohola predaju po 27 peseta, a bijela vina sa 14 gradi po 30 peseta po hektolitru. U pokrajini **Alicante** berba je dobro ispala. Crna vina sa 14 gradi kreću se u cijeni oko 30 peseta po hektolitru, a bijela vina po 25 peseta.

U **Austriju** uvozi se najviše vina iz inozemstva. Sve domaće zalihe vina u Austriji već su rasprodane, te pošto one ni izdaleka ne dostaju, da se pokrije potreba zemlje, stoga se mnogo uvozi i to skoro isključivo iz Italije. Inače cijene su visoke. Nova vina plaćaju se do 16.000 austrijskih kruna po litri.

U **Madžarskoj** se u zadnje doba trgovina nešto popravile. Zbog nepovoljne berbe cijene su znatno poskočile. Cijene novom vinu kreću se oko 8000 do 12.000 madžarskih kruna po litri. Bolja stara vina prodaju se po 12.000 do 15.000 madžarskih kruna litra.

U **Čehoslovačkoj** su prilike na vinskom tržištu prilično žive. Samo domaći producenti čekaju više cijene. I trgovci vinom su u kupovanju rezervisani, jer se vina kod gostioničara već radi velike konkurencije mogu da prodaju samo uz umjerene cijene. U karpatskoj Rusiji, koja kako poznato, sačinjava dio čehoslovačke republike, nova vina prodaju se po 5.50 čeških kruna po litri. Ukupno je u karpatskoj Rusiji urodilo 40 do 50.000 hektolitara vina. — Inače Čehoslovačka uvozi mnogo vina iz Italije.

Franceska je ove godine dala ukupno 51 do 60 milijuna hektolitra vina. Kad se uzme u obzir, da Franceska u dobrim godinama dade i do 80 milijuna hektolitara, vidi se, da je ovogodišnja jematva u Franceskoj ispala nepovoljno. Ali za to je vrst bolja nego laniska, navlastito na jugu. — Osobita vina visokih gradacija imat će ove godine pokrajina Aude. Obična su vina sa 11 do 12 gradi, ali ima i partija sa 13 do 14 gradi, koje se već sada prodavaju po 9 franaka hektolitar po gradu. Cijene novog vina sa manjim gradacijama kreću se oko 7 i 7.50 franaka po hektolitru. U Alžiru bijela vina sa visokom gradacijom plaćaju se po 7.25 franaka po gradu.

U **Jugoslaviji** je sada trgovina vinom u samoj zemlji nekako mirnija. Po svemu izgleda, da zbog manje količine vina, koju je dala berba, ne će doći do vinske krize.

Politički pregled

Politička kriza u Italiji.

Politička kriza, koja je umorstvom Matteottija neobičnom snagom izbila na površinu, dan 4. novembra ušla je u odlučnu fazu. Toga dana fašizam je odbio od sebe sve što nije zadojeno fanatičkim duhom fašizma. Ratni borci i invalidi te brojni ugledni i poznati fašisti kao na pr. poslanici Viola, Ponzio di San Sebastiano, Lanza di Trabia i drugi istupili su iz fašizma i najoštrije ga osudili radi nasilja. Nije ni čudo. Fašisti su došli tako daleko, da tuku i zlostavljaju i najprokušanije italijanske rodoljube, kako se je to dogodilo 4. novembra prigodom proslave šeste obljetnice pobjede nad Austrijom.

Sreća je po Italiju, da su u ovom usudnom času dosadašnji filofašistički elementi (ratni borci, invalidi, liberali i drugi) sačuvali prisebnost i da ih tvorne zlostave i pogrde od strane fašista nisu natjerale da učine koji nepromišljeni korak. Da su ovi filofašistički elementi, koji su sačinjavali materijalnu i moralnu jezgru fašizma, u svojoj ozlovoljenosti prešli k opoziciji, fašizam bi konačno bio uz teške žrtve gradjanskog rata likvidiran. Zato se ove umjerenije grupe u svojim odlukama ne prenagljuju shvaćajući, da jedino njihov organizovani i disciplinovani ali i faktički istup može da uvede zemlju u normalnu kolotečinu. One ne će da napuste fašizam potpuno samom sebi, upravo za to, jer znadu, da će onda izgubiti svaki obzir i svaku mjeru, ali svjesni da predstavljaju brojčano i moralno jaku silu u zemlji, idu za tim, da stvore politički centrum u zemlji, koji će — držeći ravnotežje izmedju dviju krajnosti — baciti most izmedju dvaju do krvi zavadjenih protivnika.

Značajan je u tom pravcu zadnji proglas narodnog udruženja ratnih boraca na italijanski narod. U njemu naglasuju visoke ideale narodnosti i kulture, koje će uvijek imati pred očima, te upravo za to ne će nikada spustiti svoju zastavu da služe ljudima i grupama u njihovoj borbi za vlast, te kao što nisu nikada nikomu priznali pravo monopola na patriotizam, tako isto ne će nikada dopustiti povratak prošlih tužnih vremena. Zaključuju proglas s pozivom svim Italijanima, da se u ime moralnog jedinstva pokore zakonima, te pozivlje obe poslaničke kuće i sve članove vlade, da poslušaju jednoglasni vapaj zemlje i da poduzmu korake protiv nasilja, i da za kon bude konačno jednak za svakoga.

S tim stanovištem ratnih boraca slažu se sve druge filofašističke grupe, te se već od nekog vremena vode razgovori oko stvaranja tog centruma, koji bi svojom intervencijom riješio ovu dalje nemoguću političku krizu.

Mussolini vidi u tome veliku pogibelj, koja prijeti fašističkoj stranci, pa radi na tome, da izbaci iz svoje stranke sve fašiste, koji kvare ugled fažizma.

Dne 12. o. mj. bila je plenarna sjednica glavnog odbora »fašističke stranke«. Na toj sjednici govorio je o političkom položaju i Mussolini. On je izmedju ostalog rekao i ovo:

Fašizam se konsoliduje i rješava onih elemenata, koji zagovaraju ilegalne metode i ilegalnu borbu. Općenito se opaža, da se u redovima fašističke stranke svojski provodi selekcija. Sve onda će se istjerati iz stranke od fašista ili njihovih protivnika, bit će suzbijena i najstrože kažnjena. Dosada je vlada u tom pravcu mnogo uradila. Posljednjih 5 mjeseci bilo je predano sudu 5535 fašista, od kojih je 845 sudjeno zbog remećenja javnog poretka. To najbolje dokazuje, veli Mussolini, da fašistička vlada ne tolerira nasilja. Svi oni koji krše zakon, bit će po zakonu kažnjeni. Fašistička stranka treba da poradi na slijedećem:

1. Da obustavi daljnje priredjivanje raznih nepotrebnih svečanosti i javnih manifestacija. Narod je sit ovih ceremonija. Crne se košulje ne smiju pojavljivati na ulicama u momentu kad to interes države od njih ne traži. Izdao sam naredjenje, veli Mussolini, da se svaki onaj, koji bude nosio crnu košulju, a da zato ne dobije nalog od svojih pretpostavljenih, smjesta uapsi.

2. Treba čistiti redove fašističke stranke od elemenata, koji kompromituju prestiž stranke i vlade.

3. Fašistička stranka mora savjesno raditi na uspostavi mira i sloge medju narodom.

4. Prenapete živci treba umiriti i raditi na narodnoj slozi. U tom nam radu treba da bude uzor kralj, koji želi posvemašnju slogu u zemlji. Narod će osuditi one, koji se ogluše ovom pozivu.

Medjutim opozicija, a s njome i filofašističke grupe koje ne odobravaju fašistička nasilja, polažu vrlo malo važnosti Mussolinijevom govoru. I jedni i drugi rade na tome, da se što prije učvrste antifašistički redovi. Ovih dana ustanovilo se je uz »Italia Libera« i »Lega Italica« novo protufašističko Udruženje, koje je izdalo proglas na italijanski narod, u kojem naglasuje, da će se u kratko vrijeme ustanoviti nova politička organizacija, koja će zastupati načelo demokracije i slobode. »Unione Nazionale« zauzimat će protufašistički stav.

Pred par dana otvorio se italijanski Parlamenat i Senat. U Parlamentu je započela oštra debata o unutrašnjoj politici. Za riječ prijavilo se 68 poslanika. Izgleda, da će rasprave biti vrlo burne. Proti vladinoj unutrašnjoj politici nastupit će ovog puta i stari italijanski lisjak, on. Giolitti, koji je izrazio vladi svoje nepovjerenje.

Pokušaj oružanog ustanka u Španjolskoj.

Vojnički režim generala Prima de Rivera približava se kraju. U cijeloj zemlji, a najviše u Kataloniji, opaža se revolucijonarno gibanje, komu na čelu stoje komunistički i anarhistički elementi. Nemiri i pobune postaju sve češće, a premetačine zadnjih dana otkrile su mnogobrojna skladišta oružja i municije.

U Barceloni došlo je do pravog ustanka. Oražane skupine navališe su i obsiele vojničke kasarne, te je tek nakon duge i krvave borbe uspjelo raspršiti ustaše. Spanjolska vlada javlja samo kratke i nedovoljne vijesti, te nastoji da zataji i umanji važnost dogadjaja, ali vijesti iz dobrih izvora govore o pobunama nekih četa i o teškom položaju u Barceloni i cijeloj pokrajini. I u gorama na španjolsko-francuskoj granici došlo je do krvavih i ogorčenih borba izmedju četa i grupe španjolskih prognanika, koja se je iz ratnih krajeva sakupila posebno u Bordeauxu te pokušala da provali u provinciju Novara i s time otpočne oružani ustanak. Nakon dugih borba i ova grupa bila je raspršena.

Po službenim madridskim vijestima, vlada je gospodarica položaja i vodje ustaša bili bi već strijeljani, ali to još ne umanjuje težinu položaja, jer kad je već došlo do ovako teškog pokušaja oružanog ustanka, znak je, da je položaj neodrživ, te da će ili morati biti povraćen čim prije ustavni i parlamentarni režim, ili će se urote nastavljati do materijalnog i moralnog iscrpljenja zemlje.

Pripreme za izbore u Jugoslaviji.

Kako smo već zadnji put javili, za tri mjeseca — 8. februara 1925. — izvršit će se u Jugoslaviji izbori za novu Skupštinu. Ovo su treći izbori u Jugoslaviji poslije ujedinjenja.

U Jugoslaviji se bira za Narodnu Skupštinu svega 313 poslanika. Prema jugoslovenskim pokrajinama, taj je broj podijeljen ovako: Srbija 112, Hrvatska, Slavonija i Srijem 66, Bosna i Hercegovina 48, Banat, Bačka i Baranja 34, Slovenija 25, Dalmacija 16, Crna Gora 7, Beograd 2, Zagreb 2 i Ljubljana 2. Svega 313. Izbornih okruga ima svega 53.

Izborna propaganda započela je već po cijeloj državi. Za izbore se spremaju sve stranke. Nacionalni blok stupa kompaktan u izbornu borbu. Opozicionalne stranke ne će predložiti zajedničke liste, jer su pocijepane radi programa. Računa se, da će Pašić dobiti 120 mandata, a Pribićević 40.

Nove odluke jugoslovenskog ministra prosvjete, g. Pribićevića.

Na osnovu stavka 5. čl. 16. jugoslovenskog Ustava, koji glasi: »Sve škole moraju davati moralno vaspitanje i razvijati državljansku svest u duhu narodnog jedinstva i verske trpljivosti«, pa kako neki učenici ulaze u gimnastičkosportska društva i organizacije na separatističkim, plemenskim i vjerskim temeljima, koje stoje na stajalištu protiv narodnoga i državnoga jedinstva, odredio je jugoslovenski ministar prosvjete, g. Svetozar Pribićević, pod prijetnjom najstrože primjene disciplinskih propisa, da se učenici ni stručnih ni privatnih škola ne smiju upisivati ni biti javni članovi takvih organizacija. U vezi s time g. ministar je odredio i to, da učenici državnih škola u kraljevini ne smiju stupati u Marijine kongregacije, odnosno imadu, da istupe iz njih, jer da stoje van nadzora školskih vlasti.

Domaće novosti

Čitatelji, pozor!

Narodni je koledar »Franina i Jurina« za god. 1925., što ga je izdala »Istarska književna zadruga«, skoro sav rasprodan. Tko hoće da ga kupi, neka se požuri. Još je doba.

Medjutim naša marljiva »Istarska književna zadruga« ne miruje. Kako smo informirani, ona sada pripravlja nekoliko izvanredno važnih knjiga, medju inim »Gospodarski priručnik za istarskog seljaka«, »Seljačku čitanku o zdravlju« i još jednu knjigu, koja će biti upravo iznenadjenje.

Seljaci i prijatelji, ustrpite se malko!

Stara je Luca zgrabila kotlič i vred ga ponila na škrinju poli sam Katu i pritisla dno od kotla na niku hrpu, tako da je začepila škulju i kaša drugo ni kapala — —

O daj, Kato, zvadi zlice, a ja ću dotle držati kotlič, da se ne zvrne, reče stara Luca, a Kata poćne pomalo dizati pokrov od škrinje, da izvadi zlice. Nisu imali ni kantrig ni stolice. Postelja s pajaricom od lišća, z tvami prtenima lancuni i z nikon staron panjavon, pak škrinja i jedan brsljivi banak, bila njin je sva pohiština.

Ni hižica ni bila njihova. Jedanbot je to bila štala za svinje, a stari Mate Bratović njin je je da, da moru u njoj stavati. Zato su mu one morale odrabit: svaki misec po dvi žurnade kopanja ili česa takovega — —

Dica su komoć čekala z zlicami u rukah, da se kaša jeno malo rashladi, pak da počnu jisti. Za malo vrimena se je i uhladila, pak se ni čulo niš nego strganje zlic po kotliću. Katu je bilo malo volja jisti, staru Lucu još manje, tako da su dica pojila sama debotо pun kotlić — — —

»Valja da greš, šći moja!« javi se stara. »prike ko ne neš čepati vapor.«

»Joh, mamo, meni je teško poj samoj u tuji svit, mriž tuje ljude, di me nedan ne će ni razumiti...« uglasi se sad Kata i počme plakati. Drugo ni mogla trpiti, da ne plače.

I stara Luca je sad zaplakala.

»Navadit ćeš se, dite moje; grdo će ti biti samo prvi dan, a potle neš drugo stiti ni domа doj — — —«

»Pak jušto u Trst. Ne znan ni beside po njihovu. A Bog zna ču li naj valje službu...«

»Sve ćeš se navaditi, sve, šći moja; a službu ćeš naj kad češ. Gore, da gospoda vajk išću dekle...«

Najzad se Kata makne, poljubi najprije mater, pak dicu, pak još jedanbot mater u oba lica, uzme s škrinje fagotić i zajde van z hiže. Pošla je par korki, pak se obrnula, zajno plačući, dokle se najzada ni zgubila u magli na cesti prot Poreću, kamo je pošla na vapor.

Stara je Luca trla crlene oči z blatnon i proškuljanon traverson — — — Dica su se stisla polidanju na vrati i gledala za sestron...

Tako je pošla Katra, s fagotićen pod pazuhon, u svit, da si išće službu — — —

Lične vijesti.

Nedavno su naši zemljaci: Franjo Gradišnik iz Voloskoga, Niko Velčić iz Cresa i Marij Bonić iz Unija položili na zagrebačkoj eksportnoj akademiji drugi državni ispit, a Grga Rukonić iz Nerezina proglašen je na visokoj tehničkoj školi inžinjerom kemije. — Čestitamo!

Vjenčanje.

Prošle subote, dne 15. novembra te godine, vjenčao se u Žminju naš prijatelj Josip Kmet iz Petešljari sa djevojkom Terezom Kmet iz Kmeti na Žminjštini. — Bilo sretno i berićetno!

Pozdrav na odlasku u Južnu Ameriku.

Na svom odlasku u Južnu Ameriku srdačno pozdravljamo sve svoje prijatelje i znance uzduž i poprijeko cijele Istre, a posebice u Ližnjanu, kličući im: S Bogom i do videnja! — Ližnjanci, koji odlaze u Južnu Ameriku.

† Ivan Kačič.

Prošlog petka preminuo je u Gorici ravnatelj goričke podružnice «Ljubljanske kreditne banke», g. Ivan Kačič. Pokojnik je bio duže vremena bolestan. Ostavlja udovu i troje maloljetne djece. Za vrijeme svojeg života iskazivao se svakom zgodom kao dobar narodnjak. — Počivao u miru!

† Marija Puhalj.

Pred nekoliko dana ponesrećila se Marija Puhalj, kći našeg čestitog narodnjaka g. Josipa Puhalja u Lanišću. Zatim je bila odmah odvedena u puljsku bolnicu. Budući da su njezine ozlijede bile tako velike, liječnička pomoć bila joj je uzaludna. Dne 10. novembra te godine ispustila je svoju blagu dušu. Pokojnica je sahranjena u Puli.

Roditeljima pokojnice naše iskreno saučešće!

Proslava Nušićeve šezdesetgodišnjice u Opatiji

bit će 26. decembra o. g. i to samo za **članice i članove** Ženskog Udruženja. Naši vrijedni diletanti uče za tu zgodu Nušićevu veselu igru: «Sumnjivo lice».

Žensko Udruženje Volosko - Opatija

javlja svojim članovima i članicima, da će se svake nedjelje do 15. decembra o. g. izdavati nove članske iskaznice a povlačiti stare.

Krah Banke Adriatike.

Obzirom na naše dvije objave, da se tražbine napram Jadranskoj banci (Banca Adriatica) u Trstu mogu prijaviti i preko «Zadružne Zveze» u Trstu i preko gosp. dra Uliksa Stangera u Opatiji, javljamo interesentima, da je svejedno, da li tražbinu prijave preko «Z. Z.» ili preko dra Stangera. Oni koji imaju tražbine proti filijalci u Opatiji, neka to prijave g. dru Uliksu Stangeru, advokatu u Opatiji, jer im je to mnogo bliže.

Svega po malo

Divna prilika za one, koji se žele oženiti.

U Londonu živi neka stara udovica, Betsy Pennick, koja ima 106 godina. Engleske novine donose naročitu bilješku o jednom oglasu, te stare i prastare gospodje, koji je izišao u londonskim novinama. U tome oglasu traži gospodja Pennick jednoga «ozbiljnog muža, koji znade što je to ljubav, i na čijoj bi se ljubavi ona mogla grijati u sutonu svoga života». Evo dakle jedne lijepa prilike za mladiće...

Bitka u meksičkom parlamentu.

13. novembra t. g. došlo je u meksičkom parlamentu do velikih sukoba izmedju agraraca i radničkih poslanika, te je tom zgodom ispaljeno oko 200 metaka iz revolvera, a poslanici su se razbježali glavom bez obzira na sve strane. U burnoj prepirci izmedju poslanika Ilve i Altamarine popeo se general Sanchez, vodja agraraca, na tribunu i pozvao vodju radnika Moronesa, neka opozove svoje optužbe protiv agrarne stranke. Nato je došlo do pucnjave izmedju pristaša obih stranaka, te je većina poslanika junački izmakla kud koji. Kad je bitka prestala, ostadoše na zemlji mrtvo ranjeni Morones i poslanik Gurrero.

Djeca ubojice.

Iz New-Yorka javljaju, da su dva dvanaestgodišnja dječaka, Rotunda i Megan, ubili iz revolvera svog trinaestgodišnjeg druga, a njegovu lješinu sakrili u jednoj močvari. Dječaci su priznali zločin tek, kad je policija pretražila čitav kraj i pronašla lješinu.

Prodaja ruskih briljanata.

Sovjetska Rusija prodala je u Amsterdamu briljanata u vrijednosti od 1 i pol milijarde franaka. Ti briljanti potječu iz zaplijenjenih crkvenih riznica.

Ženska — ministar.

Javlja se iz Londona: Lady Astor, narodni poslanik i prvi ženski član konzervativne stranke, imenovana je za ministra prosvjete. Lady Astor aktivno je sudjelovala u društvenim dogodjajima i pokretima, koji su u vezi s prosvjetom.

STRAŠAN ZLOČIN «STRIGARIJE».

«Strigarija» je stvar, koja se, promicanjem civilizacije u našem čovječjem sloju, sve to više i više gubi.

Na selu kod naših seljaka, gdje su se sačuvali stari običaji, kao svetinja, dale bi se napisati čitave knjige, do česa su dovele i dovode «strigarije». I danas ne ćemo o tome da pišemo na dugo i široko, već se ograničujemo na jedan dogadjaj, koji se je pred nekoliko vremena zbio u Hrvatskoj.

Nekoj je seljakinji u Hrvatskoj, Marici Labadović iz Vizica kraj Iloka, potamnio um. Roditelji su je odveli k liječniku živčanih bolesti, koji im je savjetovao, da ju pošalju u ludnicu na promatranje. Oni nisu htjeli da slušaju. Zadržali su Maru kod kuće i imali su kroz cijeli u godinu dana sto nepriliká s njome.

U posljednje se vrijeme stanje nesretnice uvelike pogoršalo te su morali da nešto učine. Roditelji su išli da se ponovno posavjetuju, ali ne više k liječniku, nego k nekom seljačkom čarobnjaku („strigunu") u Stari Bečej.

Tamo je živio neki čovjek, koji je bio za tamošnje stanovnike poznat kao «liječnik» ili čarobnjak. Taj bi delija pred svakim bolesnikom otvorio neku staru knjigu i izgovarao nerazumljive riječi. Tu je svoja igru htio opetovati kod slučaja nesretne Mare, koja nije bila sama, već sa svojom zdravom sestrom Milicom i sa bratom. Brat je ostao vani, dok sestra Milica stupila u čarobnjačku sobu. U istoj sobi našle su više vjernika čarobije. Za čas stupi pred njih čovjek, ogrnut u crni plašt, u rukama mu je bila crna knjiga, a na nosu naočari. Najedampui započne na svoj čarobnički način mrmljati nerazumljive riječi tobožnje molitve. Prisutni, umobolni, prestrašili se, u sobi nastala strava, a Milica, prije zdrava, stane stiskati ruke. Oči joj zadobiše neobičan sjaj i izgovarala je besmislene riječi. Skoči k čarobnjaku, ovije mu se oko vrata i stane s njime plesati po sobi. Konac ovoj groznoj sceni napravio je sam. Teškom se mukom otresao nesretne žrtve i pozvao brata nesretnice, da ih odvede kući.

Putem su nesretnice skakale i plesale, te se je brat mogao da osvjedoči, da čarobnjak nije ozdravio Maru, već i Milicu unesrećio. Sada se obe sestre nalaze u ludnici u Stenjevcu kod Zagreba.

Ljudi, čuvajte se čarobnjaka!

Golem požar u Tokiju.

Nesretni je Japan opet zadesila jedna nesreća. Jedva je pomalo pao u zaborav katastrofalan potres, kada eto opet stižu vijesti iz Tokija, da je ondje planuo golem požar, koji je uništio provizorne barake, sagradjene na mjestu carske palače Hama. U tim barakama bilo smješteno oko 5.000 osoba, koje su prigodom potresa izgubile kuću i kućište. Vatra bijesnila je takvom brzinom, da su pokušaji vatrogasaca, da je stišaju, ostali posve bezuspješni.

Gatanje — uzrok samoubojstva.

Ovih dana je počinila samoubojstvo šesnaestgodišnja djevojka u Bayrischzellu kraj Münchena. Kao uzrok njezinog samoubojstva navadja se proročanstvo jedne gatalice, koja joj je, bacajući karte, prorekla, da ne će nikad biti sretna u životu.

Grom, koji je izliječio bolesnika.

Prema vijestima iz dolnje Italije, bijesnilo je u neposrednoj blizini Rima jako nevrijeme, pa je grom udario u kuću Antonia Minozzija, starca od 70 godina, koji se nalazio na samu kod kuće. Ležao je već osam godina u postelji ne mogavši se uopće gibati. Starac bio je snagom udarca groma bačen iz postelje, koju je zahvatio plamen. Strah od te elementarne nesreće izliječio je starca. Kad se njegova obitelj vratila kući, doznala je, da je starac sam pošao u obližnju bolnicu, da mu ondje zavežu opekline.

Potres.

Na otoku Javi bio je sredinom ovog mieseca jedan žestok potres, koji je uništio mnogo sela. Mnogo je ljudi poginulo; što se do sada zna preko tri stotine.

Otok Java pretrpio je mnogo od strašne erupcije vulkana na bližnjem otoku Krakatau. Ta se katastrofa dogodila u augustu god. 1883. Tom zgodom nestala je polovica otoka Krakatau, a neke pojave, što su uslijedile nakon one strahote, vidjale su se čak i u Evropi, a trajale su punih šest ili sedam mieseci. Od vatre, što ju je vulkan bacao u zrak, nastale su i neke pojave svijetla, koje su se opažale i u nas. Zrak je više vremena bio mutan, sunce imalo je neke čudne boje, osobito u predvečerje.

Najveća dubljina mora.

Ovih se je dana mjerenjem pronašlo, da je je na sjeveroistočnoj strani Tokia, glavnoga grada Japana, more gotovo jednaest hiljada metara duboko. To je najveća morska dubljina, što se do danas ustanovila. To je od prilike kao da bi se osam naših Učka naslagalo jednu na drugu.

Otkriveno jedno novo nebesko tijelo.

Nedavno su astronomi otkrili jedno malo nebesko tijelo, koje da kruži kao mjesec... No, čini se, da od njega ne će naši zaljubljenici imati mnogo koristi, budući da je vrlo malen... U promjeru da ne mjeri više od 150 metara, tako da je malo veći od najveće egipatske piramide.

Katedrala prosvjete u Americi

Općina američkog grada Pittsburga je odlučila, da za tamošnji univerzitet napravi jednu ogromnu zgradu na 50 spratova. U toj zgradi, koju su tamo prozvali «katedrala prosvjete», moći će študirati i stanovati preko 12.000 studenata. Oko 16 liftova radit će preko cijelog dana spuštajući i dižući djake u njihove razrede i sobe. Cijela ova monumentalna gradjevina bit će izradjena u gotskom stilu.

†

Nakon duge i mukotrpne bolesti, u naručju svojih milih, ispustila je u Malom Lošinju dne 11. novembra ov. god. svoju blagu dušu

DOROTEA ud. IVKOVIĆ

u 75. godini života.

U MALOM LOŠINJU, dne 11. novembra 1924.

Rudolf sin **Matija** nevjesta
Ivo i **Miran** unuci

86-godišnji starac oteo 14-godišnju pastorku svoje kćerke.

Neki 86-godišnji udovac, Cecil Campbell u Kentuckyu, pobjegao je sa pastorkom svoje kćeri, 14-godišnjom djevojčicom. Starac je odveo tu djevojku, jer su mu njegovi branili, da je uzme za ženu. Upaljeni starac pred nekoliko je mjeseca zaprosio kod svoga zeta ruku njegove kćerke. Zet je držao, da je to šala, pa nije htio o tom ni razgovarati. Nedavno je našao ljubavno pismo 80-godišnjaka, u kom je starac izjavljivao svoju vječnu ljubav za djevojčicu. Policija traži taj neobičan mladi par.

Krematorij za životinje u Sarajevu.

Sarajevska se živodernica počela moderno uredjivati. Tamo se gradi posebno odjeljenje za sekciju uginulih životinja. U toj će se sekciji secirati životinje uginule od nepoznate bolesti, a naročito psi, za koje se sumnja, da bi mogli biti bijesni. Dosad je živoder ukopavao bijesne pse i druge životinje, a odsada će se uginule životinje spaljivati. Već se otpočelo sa gradnjom krematorija. Krematorij će biti postavljen na točkovima, te će prema tome biti pokretan. Svakako jedan kuriozitet za konzervativno Sarajevo.

Zavjera studenata u Bukareštu.

Ovih dana provedena je premetačina u prostorijama Kršćanske Lige. Kod premetačine su zaplijenjeni proglasi, kojima se pozivalo pučanstvo na uzbunu. Dva su studenta uapšena radi sumnje, da su sudjelovali kod umorstva policajnog prefekta u Jassyu. Govori se, da je policija tom zgodom otkrila tajnu organizaciju, koja je imala zadaću, da poubije mnoge ugledne ličnosti iz redova vladine stranke kao i opozicije. Policija je na putu, da onemogući sve zavjerenike i u tom smislu poduzela je opsežne mjere sgurnosti.

Što se pak dogadja u sovjetskoj Rusiji?

Ruski komunisti obnovili su progon svih religija i sekta. Iz mnogih mjesta dolaze glasovi o zatvaranju samostana i protjerivanju svećenstva. Na teritoriju nekih gubernija ukinuli su nedjelju i petak kao dan otpočinka, a zaveli su srijedu.

Najveći podmorski kanal na svijetu.

Ovih dana dovršen je ogroman tunel i najveći podmorski kanal na svijetu ispod Hudsona u New-Yorku, koji spaja New-York sa New-Jerseyom. Predsjednik je Coolidge neki dan upalio posljednji dinamit. U tunelu će se koncem ovog mjeseca otvoriti promet i dnevno će kroz njega ići 46.000 vozila.

Skakavci pojeli krovove na kućama.

U blizini grada Vera Cruza u Mexiku upropastili su skakavci područje od 50 milja. Osim polja, upropastili su skakavci i kuće, pojderavši krovove, koji su većim dijelom slamnati.

Književnost i umjetnost

Polonius: Jesenji cvjetovi.

Pod pseudonimom «Polonius» izišla je na 48 stranica zbirka lirskih pjesama jednoga do sada nepoznatog autora. Iz prikaza g. S. Parmačevića, koji prethodi pjesmama, razabire se, da se pod tim imenom krije neko u javnosti inače poznato lice, koje u petom deceniju svoga života po prvi puta izlazi pred publiku sa ovim literarnim prvijencem. Zbirka opremljena je vrlo ukusno sa naslovnom sličicom g. M. Trepše-a. Dobiva se u Jugoslaviji u svim knjižarama uz cijenu od Din. 20. Veće narudžbe prima «Jugoslovensko novinsko d. d.», Zagreb, Gundulićeva ul. 24.

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

G. Juršić Mate iz Cukaršići kod Vodnjana 10 lira, veleč. g. pop Nikola Grego iz Omišlja 5 lira, N. N. 2 lire i naši mornari u Tarantu 10 lira. Ukupno 27 lira. Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA

Najljepše se zahvaljujem svima onima, koji su mi prigodom ponesrećenja dotično smrti moje nezaboravne kćeri

MARIJE PUHALJ

preminule u puljskoj bolnici dne 10. novembra te godine, izrazili svoje sažalje ili nastojali da ublaže moju bol, te im kličem: Od mene srdačna hvala, a od Boga plaća!

U Lanišću, dne 14. novembra 1924.

Josip Puhalj.

Broj 52 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 27. novembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari". — Narodna poslovica.

Što je s dodatnim satovima?

Po novom školskom zakonu poitalijančeni su već lani na svim hrvatskim školama svi prvi razredi. Ove godine poitalijančeni su na našim školama i drugi razredi. I po tom istom neljudskom i nepriirodnom zakonu imadu ipak naša djeca pravo, da nesamo na tim poitalijančenim razredima nego i na drugim italijanskim školama uče i hrvatski i to u takozvanim dodatnim satovima.

U Pazinu, na priliku, ima mnogo naše djece, no škole sa srpsko-hrvatskim nastavnim jezikom nema ni jedne. Sve su italijanske. Po gorespomenutom zakonu naša djeca imadu i na tim školama pravo da uče svoj jezik u dodatnim urama.

Medjutim, što se dogadja?

Dešava se, da se naš hrvatski a ni slovenski jezik ne uči u dodatnim satovima niti u razredima, što su poitalijančeni lanjske i ove godine a kamo li na italijanskim školama koje su već prije pretvorene u italijanske. Na pritužbe: zašto se u spomenutim školama ne uvode dodatni satovi? školske vlasti ili ne odgovaraju ili se izvinjavaju, da još nije sve uredjeno, da treba pričekati i sve tako.

Kako to? Poitalijančenje prvih dvaju razreda na našim školama izvelo se u jedan mah. Tu nije trebalo ni vremena ni posebnih studija, ni razmišljanja ni premišljanja, već koliko bi okom trenuo, hrvatski je ili slovenski razred postao mahom italijanski. Reklo se: zakon je pošto je bio objavljen stupio odmah na snagu, pa treba da se odmah i provodi.

Dobro — velimo mi — taj zakon, mâ kako bio protivan našem osjećaju pravednosti i poštenja, morao bi se ipak da provede do kraja. Kad tamo, što vidimo? Vidimo, da se je zakon proveo i da se provodi u svim svojim paragrafima i tačkama, no jedino ona ustanova o dodatnim satovima s hrvatskim nastavnim jezikom — još je u mnogim školama — puko mrtvo slovo.

Očito je, da italijanske školske vlasti onu zakonsku ustanovu o dodatnim satovima izigravaju na štetu naroda našega.

Mi pitamo: zašto su onda onu ustanovu o dodatnim satovima unijeli u onaj famozni zakon? Zašto je nisu sasvim izostavili, kad su i onako znali, da je ne će provesti?

Imali su oni razloga, da je ne izostave. Htjeli su, da figurira u zakonu kao dokaz njihove širokogrudnosti i liberalizma. Znadu oni, da ima u svijetu i neka Interparlamentarna Unija i neka Liga Naroda, koje se interesuju za narodne manjine, pa je trebalo tim medjunarodnim organizacijama prikazati crno na bijelom, kako se Italija brine za nacionalnu kulturu svojih narodnih manjina. Zato se i ona tačka o dodatnim satovima i umetnula u onu Gentilovu reformu. Umetnula se onamo u svrhu, da se vanjskom svijetu zamažu oči.

Sve to ne će koristiti. Gola će i ružna istina ipak na vidjelo. Svijet će znati, što se s nama zbiva, kao što je negda znao i za pruske metode u Poljskoj i u Alzaciji. Znao je i pamtio!...

A naš će narod u ovim nesretnim krajevima dobiti jedno iskustvo više, u njemu će se još dublje ukorjeniti svijest, da u svoj državi nema da očekuje ništa dobra ni od ljudi ni od zakona. I jedni i drugi što obećaju, to ne drže.

Ali to ne znači, da će se narod s ovime da zadovolji i da će i pred ovom novom, krvavom nepravdom i opet rezignirano da prigne glavu!...

Jok!

Kako sude Francezi i Englezi o dogadjajima u Italiji?

Cijeli svijet prati s velikim zanimanjem ono, što se sada dogadja u Italiji. Svi se slažu u tome, da se je Mussolini mnogo trudio, da izliječi Italiju od komunizma, od štrajkova i anarhije, ali su svi složni i u tome, da je on Italiju, hoteći je izbaviti iz jednoga zla, bacio u drugo. Očito je da Italija danas boluje. Boluje od fašizma, što joj ga je donio Mussolini.

To priznaju danas svi oni, koji nepristrano gledaju u dogadjaje u Italiji.

Najugledniji franceski list „Le Temps" veli, da ono, što se danomice dogadja u Italiji, postaje sve ozbiljnije. S koje god strane gledate na najnovije dogadjaje u Italiji, morat ćete priznati, da je tamo stanje vrlo mutno. Jedan veliki dio naroda gleda bez nade u budućnost. Ovo je prava istina, i nju se ne može prikriti ni najljepšim riječima. Narod je italijanski podijeljen i što dalje, to se sve razdvaja. To je ozbiljna pogibelj, koju nije htio ni Mussolini ni njegovi fašisti.

Jasno je, da Mussolini sada posve drukčije govori i posve drugačije radi. On je sam u velikoj neprilici, jer najveći njegovi neprijatelji nalaze se upravo u njegovoj sredini. To su strančari, koji hoće da ga podrže sredstvima, koja se upotrebljavaju samo za vrijeme najstrašnijih gradjanskih ratova. Danas su u Italiji na dnevnome redu nasilja. Mussolini ih, istina, odsudjuje, ali je posve nemoćan, da ih onemogući i odstrani. Medju fašistima ima ih, koji su umjereni, a ima ih i koji su do zla Boga pretjerani. Ovi pretjeranci imaju nadmoć, i Mussolini mora da ih trpi, jer su ga baš oni digli... Lako je izaći iz puta reda i zakona, ali teško je zemlju uvesti opet na put reda i zakonitosti. Danas u Italiji vlada fašistička diktatura. To je boljemu dijelu Italijana neugodno. Mussolini to vidi. On bi se, čini se, rad odrekao diktature, ali se boji, da bi pri tom nastradao i njegov fašizam. Svršiti s diktaturom i spasti fašizam — to je eto ono teško...

I Englezi sude od prilike tako. Njihov najveći list «Times» iznosi, kako je u ove posljednje vrijeme fašistička vlada znatno oslabila i kako svakim danom postaje sve slabija, tako, da kad bi se izbori proveli opet po starom izbornom redu, fašisti bi izgubili veliki broj mandata. Matteottijeva smrt bila je prva jača strijela, koja je pogodila tijelo fašizma.

Fašisti misle, da može i vlada da bude jedne stranke... zato oni bivaju svakim danom sve osamljeniji. Mateottijevo umorstvo proizvelo je u narodu veliko ogorčenje zbog toga, što je to bio najočitiji znak, da u zemlji vlada volja jednoga čovjeka i sila. Koliko god Mussolini priča, da je u zemlji posvuda uveden red, istina je to, da toga reda nema, jer gdje vlada fašistička pamet, tamo reda ne može da bude.

Tako eto sude Englezi, a kako je pak u samoj stvari, to mi najbolje znamo...

Vinsko pitanje

I.

U posljednje doba postala je rasprava o vinskom pitanju vrlo živa. Veseli nas, da su se odlučujući faktori primili rješavanja vinske krize, u najboljoj nadi, da opet postanemo gospodari situacije i da konačno predusretnemo svim zapriijekama, koje uvelike groze sa uništenjem cijelokupnog gospodarstva Istre.

Vinska je produkcija predstavljala, a i danas predstavlja, za Istru najunosniju gospodarsku granu. Zato je dužnost svih onih, kojima leži na srcu dobrobit jugoslovenske Istre, da sa ujedinjenim silama rade na tome, da se odstrane sve zapreke, koje stoje na putu našeg gospodarskog razvitka.

Kaošto je naš seljak dosada crpio najviše koristi od vina, tako mora i unaprijed. Vinogradarstvo je najunosnija gospodarska grana u Istri. Evo dokaza:

Prije rata žito je zauzimalo popriječno 12935 ha, kukuruz 19797 ha, sjenokoše 33823 ha, vinogradi 43736 ha, maslina 14400 ha, pašnjaki 160.000 ha i šume 164.000 ha zemljišta.

Danas zapremaju vinogradi u državama, koje nas više ili manje zanimaju, slijedeće površine:

U Italiji 4.270.000 ha, u Francuskoj 1,526.600 ha, u Jugoslaviji 166.400 ha, u Austriji 32.000 ha, u Madžarskoj 219.400 ha, u Čehoslovačkoj 17.000 ha.

Italija, koja toliko trpi od vinske krize, privremeno prednjači — što se površine tiče — svim državama.

Iz toga jasno proizlazi, da ni Istra ne smije da zabaci vinogradarstvo, to više, kad se znade, da je vinogradarstvo usprkos vinske krize još uvijek jedna izmedju najunosnijih gospodarskih grana u Istri.

Evo još nekoliko podataka o ostalim kulturama u Istri prije rata:

Sijena se je priredilo popriječno 900.000 q, vina 500.000 hl, žita 50.000 q, kukuruza 110.000 q, ječmena 21.000 q, raži 7000 q, zobi 8000 q.

Produkcija vina u Istri, koja je bila došla čak i na 800.000 hl, za vrijeme rata znatno je pala uslijed evakuacije, pomanjkanja radnika i uništenja vinograda. Ali sada se opet lagano približava predratnim brojkama.

Italijanska se vinska produkcija, koja nam je iz razumljivih uzroka najveća pogibao, kreće izmedju 19.000 000 hl dok je god. 1908 iznašla skoro 62.000 000 hl.

Koravski da nas ove brojke ni najmanje ne tiše. Dapače bila bi velika nesmisao, kad bismo ignorisali pogibelj, koja prijeti našem gospodarstvu Istre. No ne plaši nas toliko italijanska superprodukcija, koliko neracionalni sistem u kulturi, u produkciji i neorganizovanosti naše vinske trgovine. Ne ustručavamo se ustvrditi čak ni to da mi idemo u susred velikim kušnjama, ako za kratko vrijeme ne nastupe radikalne promjene u produkciji i organizaciji naše vinske trgovine.

Te riječi ne smiju podninošto da nas ozlovolje, već da nas osokole i potaknu na to da pokušamo sve što je u našim silama, da predusretnemo sve zapreke, koje stoje na putu ozdravljenja našeg gospodarstva.

Vinova loza mora i nadalje da ostane glavna kultura Istre i to radi ovih razloga: 1. jer je vino za Istru najunosniji proizvod, 2. jer vinova loza najbolje odgovara terenu i suhom podneblju Istre, koja je podesnija za drvenaste nego za travnaste kulture. Tu cinjenicu moramo napose podudarati, da ne zadjemo pri riješavanju vinske krize na stranputicu, već da se latimo direktnog riješavanja vinskog pitanja **t. j. omogućenja prodaje vina.**

Razlozi, koji su uplivali na širenje lože, kao i množenje pučanstva, dijeljenje zemljišta, naveli su na to, da se počelo racionalnije obradjivati vinograde. Nato je mnogo utjecalo neprestano traženje vina uslijed pomanjkanja vina u bivšoj Avstriji.

Produkcija Avstro-Ugarske nije nikada prekoračila 8 milijuna hl, dok je italijanska popreěno šest do sedamput veća.

Nekoji su od navedenih rasloga doduše otpali, ali od toga se ne može očekivati velikih promjena, jer je loza, kako već naglasismo, još najunosnija kultura. Bolje je da se naš poljodjelac, koji se i u najtežem času znade snaći, prije ili kasnije sam osvjedoči o potrebi uvadjanja unosnijih sistema, nego da se laća drugih kultura, koje imadu kudikamo manje izgleda za uspjeh i koje zahtjevaju 5 do 6 godina, da postanu unosne.

Misleći na to, da će loza još uvijek prevladjivati treba se prilagoditi, naravno, uzevši u obzir nove prilike, u kojima živimo.

Loza rodi po cijeloj Istri, izuzevši samo one krajeve, gdje bura bijesni. No najbolje rodi i najbolje plaća ona loza, koja je usadjena na ispostavljenom griču, dok ona u nizini daje mnogo manje. Ta bi se mjesta morala zamjeniti drugim kulturama kao žitom, povrćem, pesom, kukuruzom, krumpirom.

Inače bit će umjesno, bar djelomično, vinograde zamjeniti sa povrćem, koja bi postala, gdje prilike dozvoljavaju, glavni izvor dohodaka. Povrće bi se rasprodavalo djelomice u Trstu, Puli i na Rijeci, djelomice bi se pak izvažalo u srednje-evropske države, gdje konsum stalno raste.

Svojedobno se je sadila loza uz žito, kukuruz, tako da su seljaci priradjivali od svega ponekoliko. Suvišak su prodavali, prodavanje vina bilo je veoma lako, jer su mešetari i kupci, dolazili na dom. Ondašnja središta, pa i Trst, Pula, Rijeka, nekoliko Dalmacija dapače i sama Venecija, kupovali su istarsko vino, jer drugoga nije bilo ili je bilo slabije. Tako su se konsumenti bili priučili našem vinu i producentu se nije bilo bojati kakovo će biti njegovo vino, jer ga je odmah ili u par mjeseca kasnije rasprodao.

Medjutim je u Franceskoj i u Madžarskoj filoksera uništavala vinograde, pa se i tamo uvažalo istarsko vino.

Uslijed velikog potraživanja vina, svak je nastojao, da nasadi što više loze. Zato nije nikakvo čudo, što su naši vinogradari posadili lozu i na ona zemljišta, koja apsolutno nisu bila za to podesna.

Pismo iz Zagreba

Otvorenje čitaonice Slavenskih društava. - Pomen Simonu Gregorčiču u društvu «Istra».

Zagreb, 23. XI. 1924.

Društava raznih slavenskih naroda ima u Zagrebu mnogo. Već se više vremena radilo na tome, da se sva ta društva ujedine, u svrhu medjusobnog upoznavanja pojedinih slavenskih kultura putem direktnog saobraćaja članova, koji pripadaju preraznim ovdašnjim slavenskim društvima. Ova je misao konačno oživotvorena time, da je prošle nedjelje svečano otvorena zajednička Čitaonica Slavenskih Društava.

Taj savez društava sačinjavaju: Poljsko-jugoslavensko društvo, 2 češka zagrebačka društva, Ukrajinsko društvo „Prosvita", Ruski Kružok (Kolo) i dr. Po medjusobnom sporazumu spomenutih organizacija „Slavenska Društva" davaju tečajeve iz pojedinih slavenskih jezika, priredjuju zajednička predavanja o prilikama u slavenskom svijetu, koncerte slavenskih majstora itd. U rečenoj skupnoj čitaonici stoje na raspolaganju novine i časopisi svih slavenskih naroda.

Na samom otvorenju prikazali su pojedini govornici razvoj i stanje slavenske ideje kod Rusa, Poljaka, Bugara itd. Na zbliženju slavenskih naroda radilo se dosada mnogo. Mnogo se je i postiglo. Ali je nedvoumno jasno, da je još mnogo neumornog djelovanja potrebno, da se postigne potpuna slavenska uzajamnost, da bude zbilja ono, što je već vjekovima san naših najboljih glava. Poteškoća ima dosta. Ne smije se zaboraviti, da, osim Rusa, Slaveni do najnovijega doba nisu imali svoje državne samostalnosti. Nove slavenske državne tvorevine imaju različite interese, koji se kadšto i sukobljuju. A ima i danas Slavena, koji se još nisu oslobodili. Ali mi znamo, da je nesalomiva volja stvorila mnoga čudesa, i vjerujemo, da će bratska ljubav jednom maknuti sve zapreke.

* * *

Sinoć se potporno i kulturno društvo „Istra" u Zagrebu sjetilo pokojnog slovenskog pjesnika, Primorca Simona Gregorčiča. Društvene prostorije bile su krcate našega svijeta. Poznati književnik Rikard Katalinić - Jeretov razložio je prisutnima značenje Simona Gregorčiča, umrloga god. 1906. u Gorici. Pjevački zbor, pod ravnanjem gradskog učitelja g. E. Dakića, otpjevao je dvije pjesme slovenske pjesme s Gregorčičevim riječima [Pogled' nedolžno oko i Rože je na vrtu plela], koje su se morale ponoviti. Konačno je student I. Lasić vrlo lijepo deklamirao slavnu Gregorčičevu „Soči", pjesmu, u kojoj je pjesnik dao svu svoju veliku ljubav prema toj bistroj gorskoj ljepotici. Svu svoju ljubav i sve svoje crne slutnje —

Tako je zagrebačka „Istra" dostojno proslavila uspomenu na Simona Gregorčiča, koji je nama Istranima tako bliz, danas više nego li ikada prije. S njime nas vezuju iste muke i iste radosti. Napadali su ga žestoko, kao nas što napadaju; stradao je, kao što stradamo mi; volio je svoj jezik, svoje planine, svoju Soču, slobodu svoga tijela i svoje misli. Gregorčič je izginuo u teškoj borbi za jednu stvar, koja ne će i ne može da gine, i zato ga mi razumijemo.

Kulturno i potporno društvo «Istra» radi ustrajno dalje i ima u svome programu još više takovih lijepih sastanaka.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Još jedna parada. - Barbaro connubio. - Zlatna kolajna i targa. - Nino!

U ponedjeljak, 17. o. mj., bio je na Rijeci bratučed kralja Viktora Emanuela, duka d'Aosta. Novine su javile, da je Duka primio medju ostalima i gospodju Laviniu de Torri, sestru pokojnog kolonela Torri, rodom Riječanina.

Ja sam već pisao o tom kolonelu de Torri. On je u mladosti svojoj polazio hrvatsku gimnaziju, koja se još onda nalazila na Fijumeri. Tako je on i medju Hrvatima imao dobrih znanaca i prijatelja. Veoma je intiman bio i s predsjednikom Narodnoga Vijeća na Sušaku, s pokojnim drom. Androm Bakarčićem. Jedne večeri došao je i u prostorije Narodnoga Vijeća, gdje nas je bilo nešto oko desetak na okupu. Bez jedne ruke, boležljiv, ali u razgovoru neumoran, duhovit, simpatičan. Kad je neko u razgovoru rekao, da se čudi italijanskoj štampi, koja piše o zemljama oko Kvarnera i niže prema jugu kao o krajevima naseljenim gotovo samim Italijanima, Torri se nasmijehnu i reče:

E, što ćete? Tko bi mojim Talijancima bio rekao malo prije rata, da u Dalmaciji žive Crnci ili Arapi, oni bi bili i to povjerovali. Ove riječi pokojnog, jednorukog kolonela pale su mi u pamet u času, dok je na Adamićevu trgu sa tribine naročito udešene govorio sakupljenom svijetu bivši zapovijednik treće Armade, duka d'Aosta.

Duka d'Aosta velik je vojnik i velik Italijan, pa je i govorio i kao vojnik i kao Italijan. On nije nikada bio na Rijeci, i što je onomadne

na Adamićevu trgu o Rijeci kazao, to je on negdje čuo i čitao.

A čini se, da je Duka slušao i čitao samo ono, što su o Rijeci napisali razni Giganti i Depoli, pa i drugi, kojima je očita svrha bila, da Rijeku prikažu kao pravi, čisti i nepatvoreni italijanski grad. Da je kojim slučajem pročitao onaj znameniti «Memoriale d'un Uscocco», što ga je god. 1912. napisao i u «Illustrazione Italiana» štampao jedan poznati italijanski pisac: Giulio Caprin, bio bi možda govorio drukčije.

I tako, kad je Duka kazao o nama Riječanima, da smo mi «attori intrepidi» i da u našim žilama vrije čista latinska krv **«non contaminata dal barbaro connubio»,** ja nisam mogao na ino, a da ne pogledam Andreta Osojnaka, pa Rubinića, pa Belašića, pa Mohovića, a dakako i na samoga Grošića i na tolike druge riječke koljenoviće i promišljao: — Bože mili čuda golemoga, kako li se ova historija piše...

«Sangue di Roma» da kuha u žilama našim... — rekao nam je Duka. Medjutim onaj Giulio Caprin, koji je ovdje živio više vremena, dao nam je razumjeti čisto i bistro, kao da su se naše dobre preknonice nekako rade frajale sa senjskim Uskocima... Kako da se orientiraš?

Kraj mene stajala Ninetta i ja je upitah kao najkompetentniju:

— Mislite li vi, Ninetta, da bi se naše preknonice bile zaista kadgod zaboravile s onim senjskim Uskocima?...

— Zac ne? — odgovori Ninetta kratko ali jezgrovito, a da vam pravo kažem, Ninetta je u takovim pitanjima za mene posljednja instancija.

Duka je u svome govoru spomenuo i motto «Indeficienter», kome da smo mi Riječani ostali uvijek vjerni. Ta se riječ nalazi na grbu, što ga je našem holokaustom gradu odobrio česar Leopold negdje u junu godine Gospodnje 1659. U diplomi, što ju je nama izdao taj česar veli: «Taj znak s napisom «Indeficienter» dan je Rijeci per la continua fedeltà e divozione che dimostrò **senza fine** (Indeficienter) ed in ogni tempo a Noi ed ai nostri antecessori la Comunità e città di San Vito». Ovako prevodi Tomšić dotični pasus iz gorespomenute česarske diplome. Da su tome motu «Indenficienter» Riječani ostali vjerni, to se vidjelo i u vrijeme rata, kad je njihov načelnik Vio predao austrijskom časniku jednu lijepu targu i to zato, što je srušio jedan italijanski aeroplan...

S toga ja kod onih riječi «Indeficienter» pogledao malo i našega Rošota, koga «Riscossa» zove — a ja ne znam za što? — «l'ex podestà delle tripette e delle birette».

Duka je rekao i to, da je riječki Municipij dostojan sin Venecije (della Dominante). Zašto je pak ta majčica Dominante godine 1509. popljačkala toga svoga dostojnoga sina, a najzada ga i ognjem tako razorila, da je — kako Kobler veli, još 100 godina zatim venecijansko ime bilo na Rijeci vanredno omrazeno?

Duka d'Aosta donio je sa sobom i zlatnu kolajnu, kojom je Rijeka odlikovana za njezino junaštvo itd.

Na kolajni nalaze se i ova dva datuma: 24 maggio 1915 — 22 febbraio 1924. Interesantno je, što u to vrijeme pada i ona targa, što ju je naš Rošo izručio onome Austrijancu...

Ja sam i opet pogledao «eks podestù delle birette e delle tripette», a i redaktore «Riscosse», koji su sebi malo podalje grizli usnice.

A pogledao sam i našega Nina.

On je stajao po strani kao... konzul... Svi su govorili, on nije ni pisnuo. A prije? Tko je organizirao marču de Ronki? — Ja. Tko je pozvao d'Annunzia? — Ja. Tko je učinio ovo? — Ja. Tko ono? — I opet ja. I sve tako. A sada — kao da ga nema. Njegova «Vedetta» spominje ga doduše na dva mjesta, ali onako mimogrede kao i svakoga drugoga (kao na priliku gospodina Pelzera, ili gosp. Meichsnera...) Vidi se: Crnac je svoju izvršio, sad može da ode. La questione Adriatica je riješena, ali la questione «Adriatica» — još nije. Kad se i ta kvestija riješi — e onda — de mortuis nil nisi bene.

Tako sudi naime «Riscossa».

Uostalom neka se Nino tješi, kaošto se i ja tješim. A la fin mi smo — dva Fiumanci, a to će reći: «attori intrepidi, puro sangue latino, di Roma, non contaminato da barbaro connubio». Capio?

Rokac.

IZ BUZETA.

Kalvarija našega učitelja.

Pred tri tjedna vodila se na ovdješnjem sudu u Buzetu rasprava protiv našeg učitelja Fabete. Optužen je, da je priredio školsku zabavu u Šlumu. Školske oblasti su mu preporučile i nekako naredile, da njegova škola priredi zabavu. On je i izvršio, pokoravajući se naredbama školskih oblasti. Čisti dobitak imala su da dobiju siromašna školska djeca. Iza kako se je sve pripravilo i trošak učinilo došla je zabava sa strane gosp. komesara općine Slum zabranjena. No karabinijeri su ipak dozvolili, da se zabava vrši. I započela je. Usred zabave dodje oružnički brigadir iz Buzeta, zaplijeni novac i ukine zabavu. A naš je učitelj tužen. Pa što je skrivio? Učinio je samo ono, što su željele školske oblasti. Dalje je htio pomoći siromašnoj školskoj djeci. A čudno je kod toga, što je s njime priredjivao zabavu i italijanski učitelj, koji je imao prednost u podavanju raznih točaka, — a taj njegov italijanski drug nije ništa optužen. Tu se jasno pokazuje dvojaka mjera. — Rasprava se nije svršila, jer su manjkali nekoji svjedoci i tako se je stvar prenesla dalje. Italijanski je učitelj lijepo u službi, (što mu mi ne zavidjamo), a naš je bez plaće i službe od 31. julija do danas. I bit će, kako izgleda, i dalje.

Sve je to zakrivio gospodin općinski komesar. On može da uzdrži i nadalje, pa makar se pravda izvršila i nakon još pet godina, jer taj gospodin ima plaću kao komesar i općinski veterinar. A naš siromašni učitelj ima troje nejake djece, a od nikud ne može da zasluži ni pare. A živjeti se mora. Zašto je gosp. komesar najprije zabavu dozvolio, a zatim je zabranio? Njegov postupak osudjujemo mi, kao i svi pošteni Italijani, kojima je na srcu ugled i korist svih državljana bez razlike; ta **i nama** je na srcu korist i ugled svih poštenih državljana. Stoga gospodine komesare, nastojte da popravite tu krivicu našemu učitelju, pa neka opet jadan učitelj dobije svoj kruh, da može pošteno hraniti sebe i svoju bijednu obitelj. Ta naš učitelj je htio samo koristiti siromašnoj školskoj djeci. Drugoga nije ništa sakrivio. — Ostalo neka Vam, gospodine komesare govori Vaša savjest.

Op. ur.: Pri zaključku našeg lista doznajemo, da je g. učitelj Fabeto bio na raspravi riješen optužbe.

IZ SV. MARTINA.

Polag stare navade slavili smo i ove godine našeg seoskog sveca i zaštitnika sv. Martina: slavili smo ga ujutro sv. misom, a popodne plesom. Ovo nisu nikakve novosti ni novotarije, ali ipak ćemo navesti jednu staru novost, da smo imali ove godine pjevanu sv. misu. Raskuražilo se naime četiri, pet naših djevojaka, koje su prije bile crkvene pjevačice sve dotle dok ih nisu rastepli fašisti, te su nam ovaj put pjevale hrvatske misne pjesme. Mi smo ih slušali kao da pjevaju toliki angjelići. Pjevali su nama tako lijepo i milo, da smo bili ganuti. — Ples je prošao mirno. Gostova došlo mnogo. Plesalo se do 10, a lijepi čisti prihod ide u dobro naše domaće narodne glazbe. A vrlo je potrebno, da ona sakupi što više novaca za popravak glazbila, a možda i za učitelja glazbe, koji bi morao ipak nešto poučiti naše, osobito mladje glazbare.

IZ ROVERIJE.

Otkad je umro pok. Don Velikanje, a to je bilo mjeseca oktobra 1921. god., naša je crkva bez stalnog svećenika. Doduše u nedelje i ostale blagdane dolazi k nama misiti veleč. g. Don Pavić iz Vodnjana, ali to nas stoji mnogo novaca. Budući, da je naša crkva 8 km odaljena od Vodnjana, moramo plaćati svaki put, kad imamo misu u našoj crkvi, 25 L. za kočiju, kojom se pripelje vlč. gosp. Don Pavić. Nama koji nemamo koji put niti za sol, to je mnogo. Već više puta smo molili crkvene vlasti, da nam pošalju amo jednog svećenika, ali sve uzalud. Prigodom sv. krizme, koja se je kod nas vršila dne 6. oktobra te godine, govorili smo osobno sa presvi. biskupom. Mi smo ga naime molili, da nam čim prije pošalje jednog svećenika. No presvj. g. biskup nije nam htio ništa obećati. On nam je rekao, da nam za sada i nedogledno vrijeme ne može pomoći, jer da je pomankanje svećenika. Mi ne vjerujemo, da je tomu tako, kad znamo, da drugdje leži uzrok, zbog koga nam se ne šalje amo svećenika.

IZ BUZEŠTINE.

Kod nas je ove godine vino prilično dobro urodilo, a k tomu je i dobro. Sva naša vina, bijela i crna, imadu 10—11 stupnjeva alkohola, što je za naše kraje nešto izvanredna. Nekoji su mogli imati bolje vino, da su počekali za jednu sedmicu sa trgadbom, ali — strah je vrag; pak bojeći se tuče neki smo potrgali nešto ranije. Ipak vino je u nas uopće dobro, pitko i ljubko, pa zato ove godine dolaze vinari k nama ko mušice na zrelo, slatko grožđje. Kupuju ga domaće krčme i domaći vinari, koj ga šalju na Kras. A dolaze k nama i trgovci iz Rijeke, Trsta, Divače, Postojne i iz drugih sjevernih krajeva. Vino odlazi željeznicom i kamijonima. Dan za danom dolaze puni vozovi vina na kolodvor. Cijena mu je od jedne lire do jedne i 20, čak i više. Dobar dio dakle vina već je u nas rasprodan, a tim se imamo pohvaliti. Neki misle, da je uzrok tom brzom nakupu vina sa strane vinara-trgovaca taj, što ovi drže da će vino kasnije poskupiti, pošto je u nekim krajevima vino slabo urodilo. Mi ćemo se držati one naše stare: Bolje danas jaje, no sutra kokoš, koja možda ne će mi doći u moje ruke. Mi ćemo dakle nastojati, da što prije odamo svoja vina, a tim ćemo biti samo na koristi. Vino se naime u kući pije, suši, kvari, pak tko danas još necisto vino proda, po 1 liru, kao da ga je prodao po 1.20 L. i još skuplje. 20—30 po sto je na dobitku. Nego već naša siromaština, pak dugovi i kućne potrebe te porezi i takse sile nas da odmah prodamo vino. Tâ vino bi moralo nama donesti kruh i palentu, i poravnati druge obiteljske potreboće i troškove! Ako to ne će sve, ali da nam vino zbaci s ramena barem jedno breme.

IZ RAČICA.

Početkom školske godine uložili smo svi roditelji lično ili po našoj djeci molbe za poučavanje u dodatnim satovima u srpsko-hrvatskom jeziku. Učitelj Kalabrez obećao nam je da će se pobrinuti za to, te da će stvar javiti proveditoratu. No do danas nam još nije udovoljio našoj želji. Poslali su nam i učiteljicu, koja ne pozna našeg jezika. U tome se baš vidi ono vječito i obično ignorisanje zakona. Kaošto su nam poslali jednog italijanskog učitelja i jednu italijansku učiteljicu, tako su nam mogli poslati i jednu drugu učiteljsku silu, koja bi bila da pruža našoj djeci sve ono, što joj po Božjem i po državnom zakonu pripada. Vi, gospodo, koji vedrite i oblačite, priznajete nam ravnopravnost kod plaćanja poreza, a zakon, koji nam daje onu mrvicu pravice, za vas kanda vrijedi. Pa još imate odvažnosti, da se tužite na nas, da nismo dobri državljani, da smo iredentisti, da vas ne štujemo itd. Pitamo vas: kad ste vi vidjeli, da je pas lizao štap svog gospodara, kojim ga je malo prije nemilo udario? Tjerate nas, da slijedimo baš pasji primjer.

U nedjelju imali smo naš godišnji sajam. Dan je bio krasan, te pridošlo je priličan broj ljudi iz bliže okolice. I tam smo se prigodom mogli osvjedočiti, da naše stare rak-rana još uvijek kravare. Mladići su se jagmili jedan pred drugim tko će više plesati, ali govoriš li sa jednim od njihovih otaca plakat će ti mizeriju i tužiti se da nema novaca.

Nekoji su, izlazeći iz plesa, intonirali jednu po našku. Bili su loše sreće, jer ih je u pola glasa prekinuo nekakav dragučski karabiner veleći, da se ne smije naški pjevati, jer da se time izazivlje!

Našem je župniku pred dobrih dvadeset dana stigla naredba, da ne smije više misiti. Govori se, da mu je sve to kupio onaj koj se je prigodom župnikovog dolaska na sav glas hvalio, da ga je on učinio doći u Račice. Župnik se još uvijek nada, da će cijela stvar ispasti njemu u prilog. Mi mu želimo svaku sreću, ali samo pod tim uvjetom, da se već jednom okani svog dosadanjeg ponašanja. Eja u Račicama ne znači ništa, jer je za svih nas strana riječ.

IZ DRAŠĆIĆI KOD BUZETA.

Mi ne razumijemo današnji svijet i naše nove gospodare. Jedva došao k nama na našu školu ispod Buzeta gosp. Mogorović, već nam ga oduzeli i poslali nekamo u dolnju Istru. Ne bismo mi o tomu govorili, ali moramo, jer naša djeca za njim žaluju. A ovo je za nas dosti i znamenje, da je svojim učenicima osvojio njihove duše i srca i to u kratko doba njegova učiteljevanja kod nas. Na njegovo mjesto poslale su oblasti g. Žiganta.

IZ RAKITOVCA.

E dá, nismo se prevarili, kad smo [illegible] da imadu naši gospodari već pripravljen [illegible] crt, kojim misle uništiti sve što je n[illegible]. Hoće li im uspjeti ili ne, o tom će ka[illegible] dućnost. — Tekar smo se pohvalili, d[illegible] demo valjanog učitelja i to u osobi g. [illegible] Bernetić, i već moramo javiti, da smo [illegible] uvijek izgubili.

Budući je on bio već u pok. Austri[illegible] tivan (stalan), nadali smo se da će ba[illegible] kove poštediti. No prevarili smo se, j[illegible] njega desila ista sudbina, kao ostal[illegible] učitelje, koji moradoše zapustiti r[illegible] grudu, da dadu mjesta italijanskim [illegible] gima, koji su po većini bez ikakvih [illegible] nosti, da vrše toli uzvišeni posao. Sa [illegible] se pitamo, što će biti s našom djecom? [illegible] plaćivamo poreze i razne namete, kad [illegible] ne dadu ono, što nam ide po božjem i čov[illegible]čjem pravu!

Gospodinu Berneticu želimo više sreć[illegible] ju je imao kod nas, te mu iz srca kličem[illegible] Bogom!

IZ ŽMINJA.

Žminj je čudno mjesto. Svaki dan se [illegible] nešto novoga. No nikad se ne čuje, kad [illegible] bolje za kmeta.

Na općini odredjuju svako toliko [illegible] takse, a mi ih moramo plaćati. Vele, d[illegible] ćina ima ogromne troškove, pa ih treba [illegible] kriti. A što da kažemo na to mi seljaci? [illegible] zapravo nemamo čime da pokrijemo niti [illegible] troškove. Ali ipak općinske moramo, je[illegible] tako zahtijeva novi zakon. Nitko ne pita, [illegible] kle da izvadimo novac. Ipak bi bilo dobro [illegible] se i tome malko raspravlja.

Na općini je ostao dug i od prvašnje itali[illegible]ske uprave. Sud je bio osudio odgovo[illegible] osobe, no ovi su činili utok, ponovila se rasprava, jer oni tvrde da su nevini. Raspr[illegible] je odgodjena, a sam Bog znade, kako će [illegible] šiti. Svojedobno bio je optužen i g. M. Petch, kao sukrivac općinskog duga, no [illegible] nije ga je sud proglasio nevinim.

Ljudi su u velikoj novčanoj stisci. Vino ne prodaje. Slabe su godine odnjele sve. O[illegible] je put nešto bolja. Ljudi marljivo rade i ž[illegible] u velikoj nadi, da će i nama jednoć osvanu[illegible] bolji dani.

U našoj se školi vidi svaki dan drugu u[illegible]teljicu, ali obuke u našem materinskom [illegible]ziku nema pa nema. Djeca ne idu rado u [illegible]lijansku školu. Učitelji se ljute, da ne vrš[illegible] zakon, pa nam danomice šalju pozive i [illegible]vore, da će nas globiti, ako ih ne šaljem[illegible]. Pitao bih gospodu učitelje. Hoćemo li [illegible] smjeti globiti oblasti, koje, kad ne da[illegible] nama obuku u našem jeziku, krše zakon? [illegible] Kad bismo mi to smjeli činiti, onda bi sve [illegible]jepo išlo. Mi bismo platili multu njima, a [illegible] nama, pa bi se jedno s drugim pokrilo — i [illegible] mislim, da bismo mi bili još na dobitku.

IZ POREČA.

Naš je grad nakon svršetka rata doži[illegible] [illegible] manjih i većih udaraca, a pogotovo na[illegible] [illegible] je bio gubitak pokrajinske uprave i nj[illegible]zino premještenje u Pulu. Da Porečani p[illegible] [illegible] gubitak lakše zaborave, ministar, pred[illegible]sjednik je Mussolini na razne protestne brzo[illegible]javke obećao i dao smjestiti u Poreč odio 2[illegible] pješadijske regimente [illegible] učiteljsku školu [illegible]. U zadnje vrijeme kolaju glasine, d[illegible] [illegible] i ovaj prah iz očiju uzeti našem grad[illegible]. Doduše je senatoru Chersichu bilo dano ob[illegible]ćanje od visoke vojne vlasti, da se vojništ[illegible] ne će maknuti. Mi, koji znamo kako se izv[illegible]šuju zakoni, veoma malo nade polažemo [illegible] obećanja, pa bilo to i sa strane mini[illegible]starstva. Ustvrditi možemo već danas da [illegible] govori u višim vojničkim krugovima za pre[illegible]seljenje komande 25. pješadijske regimente [illegible] kao o gotovom činu koje će se izvršiti [illegible] [illegible]. Pa ni samog učiteljišta neće d[illegible] ostaviti u tom gradu, tako da su već ustano[illegible]vili u Puli nekoliko razreda. Kad se na Pulj[illegible]skom učiteljištu upiše dostatan broj učenik[illegible], onda je logički da će se na najjednostavniji na[illegible]čin ukinuti porečko učiteljište. U svim se ovim [illegible] nepogodama pitaju na koja bi se obratili. Odgovora boljeg nema, te im ne preostaje drugo nego da čekaju na novu redenciju. Porečani to dobro znadu da je njihov grad pod pokojnom Austrijom samo cvao i heti [illegible] [illegible] svršetka rata [illegible] [illegible] zimu [illegible] a sada pada te ne će dugo potrajati [illegible] lašće.

P O D L I S T A K

DR. IVAN HASLINGER:

Ako žena ne umije kuhati, onda ne može ni mužu ugadjati

Kad se je Jože vratio iz vojnistva, uzeo je mladu ljepušnu Baru, pa se s njome oženio. Prodjoše svatovi, nesta veselja, nadodje kruta zbilja svakidašnjega života. Pita Jože svoju ženu: «Baro, a ća ćemo danas jist?» Veli Bara: «Krumpir na kiselo». «Dobro, krumpir na kiselo». Pita on nju drugi dan: «A Baro, ća ćemo danas jist?» Veli ona njemu: «Pažul na kiselo». «Dobro!» Pita on nju treći dan: «Baro, a ća ćemo pak danas jist?» Veli ona: «Krumpir na kiselo». Začudi se Jože, no ne veli ništa, nego jede, jede strpljivo, pa dan na dan jedno isto, a u nedjelju bilo je kiselo zelje i na njemu malo suhoga mesa. Dodje ponedjeljak. Pita Jože opet svoju ženu: «Baro, oj Baro, a ća ćemo danas jist?» Veli ona njemu: «Krumpir na kiselo». E, ali sad mu je bilo toga «na kiselo» dosta, pa će on svojoj ženici držati prediku:

«Zar te je tako tvoja mati naučila kuhati? Pa ti zar da budeš gospodarica? Pa zar ću se ja dan na dan zalijevati kiselinom, kao da sam krastavac, ili ću svaki dan jesti krumpir i pažulj, kao ono što su naši bubnjari kod kumpanije bubnjali: od nedjelje do nedjelje krumpir grah, krumpir grah, krumpir grah, krumpir grah?! I nije preostalo drugo, nego je morala mati da dolazi dva tri puta na nedjelju, da naknadi ono, što je dosad bila zanemarila, da nauči Baru kuhati, a dabome da i to nije bilo bogzna što, jer se naše seljanke slabo razumiju u umjetnost kuhanja. U tome mnogo griješe. Imade i takovih, koje imadu svega u kući, pa ne znaju da upotrijebe svoje imućstvo. Ima tu peradi, jaja, sira, maslaca, skorupa ili vrhnja, meda, ima raznovrsnoga brašna, ima svinja, masti i suhoga mesa, ima sila različnoga povrća i zelenja, pa ako toga svega u kući nema, to gore, to je samo znak nemarnosti a rijetkokad krajnjeg siromaštva. Komadić baštice, vrta, mora svaka kuća da obradjuje, da sebi privrijedi različnoga zelenja, salate, špinata, mrkve i drugo, pa da bude ljeti toga dosta, a ponešto da se i za zimu spremi, da se ne mora cijele zime živjeti baš o samom krumpiru, fažolu, zelju i repi. Kako smije seljačka kuća da bude bez kokoši i jaja? Pa ipak se i to dogadja. Pa onda brašno! Ima tu kod nas dosta kuća, da nemaju ni mrve pšeničnog brašna u kući. I to ne smije da bude. Čast kuruzu i raži, čast ječmenoj i heljdinskoj kaši, ali nešto barem pšenice mora da bude u kući, ako već ne za drugo, a ono bar za bolesnike. A od čega ćeš načiniti krpice, rezance i druga tijesta za čorbu i za kolače, ako nemaš pšenice? Mnogo se u nekim krajevima jede proje ili [illegible], a neki je zovu i žitom. Ovo drže, da je najgora hrana za čovjeka od svih žitarica. U pjesmi se veli, da je grlica prosa brala. Jest, proja je za grlice, kokoši i perad uopće, ali ne razumijem, zašto naš čovjek, koji ima plemenitih žitarica, da jede proju. Proja je vrlo teško probavna i često mi se već desilo, da sam morao našim ljudima vaditi prstima i kliještima čepove od zbijene i neprekuhane proje iz zadnjega crijeva, koji nisu nikako mogli da sami izadju. Desilo mi se to osobito kod djece. Mnogi misle, da seljački želudac može da podnese i drvlje i kamenje ili barem prijesni kukuruz i proju. Mi pak liječnici znamo, da seljački želudac nije nikako drukčije gradjen negoli gradjanski i gospodski, i znamo najbolje, koliko baš seljaci trpe od raznih bolesti želuca i crijeva, a osobito od pokvarenoga želuca i zatvora, jedino zbog preteške, teško probavne i loše pripravljene hrane.

Različna hrana, koja je potrebna seljaku i gospodinu, ne ovisi od zanimanja, nego od načina života. Dašto gospodin, koji cijeli dan sjedi za pisaćim stolom, ne će podnijeti kukuruzni kruh, ali stoji i to, da će i seljački želudac trpjeti, ako kroz mjesec jede samo prosenicu, zelje, kukuruz i možda tvrdi fažol pa svedjer kiselo octom ili vinskom kiselinom (bircom) pripravljene čorbe.

Liječnici su svi uvjereni o tome, da naš seljački svijet ne trpi toliko od želudačnih crijevnih bolesti radi kakve neimaštine i siromaštva, nego najviše zato, što mu žene ne znaju kuhati. A tomu bi se dalo lako pomoći! Koliko naših selja-

IZ ĆIĆARIJE.

Lanišćani i Račani.

Recite, što hoćete, ali istina je, da je pop iz Raćje Vasi zatvoren. Da znate, to ni malenkost. To vam je onaj isti pop, što je htio sa svojom škvadrom iz Raćje Vasi da uzme Lanišćanima, ništa manje nego po crkve. I sve to je htio prenijeti u crkvu u Raćju Vas. Naravno, da mu to nije poslo za rukom. Lanišćani se nisu pustili voditi za nos kako Račani. U Lanišću je našao taj pop tvrdi orah za svoje zube, pa ga nije mogao zgristi, već je prelomio sebi zube i sada ih liječi u »pržunu«. Za vrijeme njegove navale i uskoka Račana s njime Lanišćani su mu doviknuli: »Svoju crkvu i svoje narodno poštenje čuvat ćemo do skrajnosti i ne popustimo, pa makar vaš šepo iz Raćje Vasi šepao još na onu drugu nogu.« Kako vidite, pravi junaci i sinci Kraljevića Marka. Kako vidite, Lanišćani su ostali ljudi vedra čela i poštena srca. A Račani sami sada ne govore ništa lijepoga, a ni dobroga od svoga popa. Nekoji od njegove su škvadre zabrinuti, što bi mu uzeli, jer da im je ostao nekoliko dužan. Račane je sada sram. I zato je najbolje držati se naše vjere, dobrote i narodnoga poštenja. Jedino takvi možemo vedra čela i mirnoga srca hodati po svijetu. Račani ne znaju ljubiti svoje, pa stoga Italijani im ne vjeruju, da ljube njihovo. Ljubi svoje, pa ćeš znati ljubiti i drugo. Tudje poštuj, a svojim se diči i ponosi!

IZ MOTOVUNA.

Naša Agenzia delle Imposte beraći i harači nesmetano dalje. Plijene nam se tegleća goveda ne samo u staji, nego i na poljima, gdje obično otpregnu vola te ga odvedu u Motovun.

Interministerijalna je komisija obišla uzduž i popreko našu Istru, svoje je studije obavljala kod raznih banketa pijenećeg šampanjca, ali se nije u nikojem slučaju osvrnula na tisuću i tisuću nepravda, koje se nanose našem narodu na Motovunštini. I tako se zbilja moramo pitati: Dali je Istra jedna od italijanskih pokrajina ili afrička kolonija?...

IZ CRESA.

Ovih dana imao sam posla na sudu u Cresu, i u oko mi je pao napis, koji sam ugledao u dvorani: »la legge è eguale per tutti« — zakon je jednak za sve. Kad sam ovo pročitao, bolno sam uzdehnuo! Da sam imao pravo, uvidjet će čitatelji.

Po cijelom otoku Cresu roditelji su na temelju zakona prijavili svoju djecu upravi pojedine škole za poduku u hrvatskom jeziku u nadodatnim satovima. Prošla su već evo malne dva mjeseca, ali o pouci nema ni govora. Nekoji se učitelji dapače izrugavaju!

Umre li ti otac, predaš na sud njegovu oporuku (testament), koju je on, razumije se napisao u jeziku u kojem govori: tà nitko pametan ne će od njega očekivati, da će ju drugačije napisati. Zato, jer je on tako mislio, kao pametan i razborit čovjek, to moraš ti sada platiti posebnu taksu za prevod njegova testamenta na italijanski! Pomisli, kao državljanin, moraš još uz druge takse platiti i taksu na svoj jezik! Je li se tako što gdje drugdje na svijetu dogadja?

Općina je dala učiniti par čatrnja po otoku, ali zato moraju seljaci dati rabotu i dovesti na mjesto gradnje sav materijal za gradnju čatrnja. U gradu Cresu uveli su električnu rasvjetu, ali našim ocevima na općini nije palo na pamet, da odrede rabotu. Što bi rekla gospoda! Seljaci iz sela moraju doprinašati sa svojim porezima i za elektriku i za mnoge druge stvari, od kojih koristi nemaju.

Koliko se puta već pitalo i pisalo za gradnju nekih potrebitih puteva po otoku, da se i sadnim seljacima malo priskoči u pomoć. Do sada je to ostao glas vapijućega. Vidjet ćemo, ako će i za sela općina štogod učiniti s onim zajmom što ga sada prima! Pravednost bi to zahtijevala.

Po svim mjestima po otoku sile i straše globama roditelje, da šalju svoju djecu u zabavišta samo da im se odnarođuju, sile se i straše opet globama da polaze neke večernje škole. Kako napreduju, to najbolje znadu roditelji. Gdje sada se uz buku vraćaju po noći kući. Gdje stoji u zakonu, da djeca moraju u zabavišta, i odrasli na zabave?

Dakle, zakon nije jednak za sve. Onaj napis na sudu morao bi se promeniti. Stvar bi bila u redu.

IZ TINJANA.

»Istarska Riječ« jest ozbiljan tjednik, koj se ne uznemiri ako koj zakutni piskar na njega zalaje. Ali kad vidim da netko hoće mene, kao dopisnika, prikazati lažcem, što nisam nikad bio, a nemam niti razloga da lažem, tada nemogu šutjeti. Dotični piskar očituje mi što sam ja pisao u »Ist. Riječi« da je na dan »Šimunje« bio sajam prilično živahan i se prodalo prilično blaga. Hoće da me prikaže bogokletnikom, jer da se na »Šimunji« ne drži sajam nego da ljudi toga dana hode u crkvu. Šimunja zove se i dan sajma i crkvena svetkovina. Ja sam govorio o sajmu. O crkvenoj svetkovini nisam govorio, jer razumije se, da na blagdan svojih zaštitnika ljudi idu u crkvu. Na sam blagdan sv. Šimuna bio sam i ja u crkvi u jutro i zapodne.

Piskar nadalje piše da on nezna ništa o kradjama volova ili kokoša. Ako on toga nezna, na stvari ne mijenja ništa, jer kako ovuda svi znadu, kradje na žalost su se dogodile.

U mojem dopisu bio sam spomenuo da imademo pet učiteljskih sila za od prilike pedeset polazeće djece i doskora da ima doći još jedna učiteljica, sada bolestna, kao šesta učiteljska sila. Zato svi znadu i zgražaju se jer troškovi su ogromni. Dotični zakutni dopisnik mora imati zbilja dobru dozu bezobraznosti kad tvrdi da jesu samo dva učitelja u Tinjanu. Doduše jesu samo dva učitelja muški, ali uz zanje jesu i tri učiteljice, tako da zajedno sačinjavaju pet učiteljskih sila a šestu očekuju. Na ostale blezgarije nije vrijedno odgovoriti.

Od mnogobrojnih volova što bijahu zadnje doba ovuda ukradeni, posrećilo se je karabinijerom da su doznali za trojicu ukradenih glava te ih oslobodili i nekoliko ptica grabilica pozatvarali.

U nedjelju dne 23. tek. mj. u večer okolo sedam sati nepoznati zlobnik zapalio je turkinjište što se nalazilo u napuštenoj općinskoj zgradi. Da nisu susjedi opazili i brzo ugasili, požar bio bi nanesao nedogledne štete staromu djelu našeg gradića. Od mjesec dana ovamo to je već peti požar u samom gradu Tinjanu a da ne brojimo one u okolici. Čovjek umoran sa strahom ide u večer na počitak. Da se daljnjem divljačtvu bar donekle predusretne, odlučilo se, da će se držati u samom Tinjanu noćna straža (ronda).

Slijedi potpis.

Opaska Ured.: Donosimo gornji dopis bez ikakva popravka ili dodatka, da i naši čitatelji vide, koliko odgovaraju istini nekoji dopisi u istinoljubivom »Pučkom Prijatelju«.

Gospodarstvo

PITANJE STOČARSKIH ZADRUGA.

Stočarstvo je jedna od najvažnijih grana u gospodarstvu. Gospodari, koji ne imadu mnogo zemljišta, mogu svoje poljarstvo spojiti sa razumnim, intenzivnim stočarstvom tako, da im je stočarstvo glavno vrelo dohodka; štaviše, ima i u Istri sela, gdje je stočarstvo jedino vrelo dohodka. No stočarstvo je ujedno ona grana gospodarstva, u kojoj razni mešetari, prekupci i veletrgovci male gospodare najviše izrabljuju.

Seoski gospodari drže stoku zbog raznih njezinih proizvoda kao što su: mlijeko, vuna, meso, mast, radna snaga itd., no glavni dohodak od stočarstva polučuju prodajom stoke bilo za klanje, bilo za rasplod.

Mali gospodari ne prodaju svoju stoku na onim tržištima, gdje bi za nju postigli najveću cijenu, već na pokrajinskim sajmovima i to vrlo čestvo raznim preprodavaocima, koji na njoj zaradjuju vrlo često više, nego seljak, koji ju je odhranio.

Razne pasmine imadu različita svojstva i daju različite koristi. Ni sve životinje iste pasmine ne imadu jednako razvijena svojstva te pasmine. Pasmine i pojedine životinje sa boljim svojstvima daju gospodaru više koristi.

Veliki dio našeg seljaštva drži još i danas stoku, koja imade malo dobrih svojstava, ili su dobra svojstva malo razvijena.

A što da kažemo o izrabljivanju malih gospodara? Imade slučajeva, gdje trgovac daje gospodaru za tov, ili »pozajmi« mršave volove uz uvjet, da ih gospodar utovi, a trgovac će s njime da dijeli eventualni dobitak.

To se obično dogadja onda, kad seljak nema novaca da kupi volove, a ima prilike, da ih tovi. Trgovac takovu zgodu izrabi, pa je jasno, da će seljaku staviti takove uslove, po kojima će glavni — veći dio dobitka od tovljenja dobiti trgovac, a ne seljak.

Još gore može seljak da prodje, ako uzme stoku na hranu »iz polovine« t. j. ako ugovori, da će posudjene volove ili krave toviti, ili junce hraniti, a prirast na vrijednosti sa vlasnikom na pola dijeliti.

U takovim slučajevima seljak nikad ne dobije naplatu za potrošenu krmu, za svoj trud i brigu. On plaća vlasniku za posudjene volove vrlo visoke kamate, pa bi bolje bilo, da se obrati na vjeresijsku udrugu, ako novac za kupnju volova treba.

Imade mnogo ljudi, koji živu, a i obogaćuju se na račun stoke, koju mali gospodar velikim troškom i trudom prigoji. Da gospodari barem jedan dio od toga spase, valja da se udruže, da osnuju zadruge za prodaju stoke.

Zadaća gospodarske zadruge za prodaju stoke jest, da od svojih članova stoku za klanje živu sakupi, pa da je mimo prekupaca na najshodnijim tržištima prodaje.

Zadruga od mnogo članova moći će od vremena do vremena sakupiti oveći broj stoke, pa je staviti izravno na velika tržišta, gdje će stoku uz najbolje cijene unovčiti.

Putem zadruga mogu članovi saznati, što se na velikim tržištima od ugojene stoke traži. Prema tome će gospodari moći svoje stočarstvo udešavati prema zahtjevima i potrebi konsumenata.

Zadruga može da vrši i tu zadaću, da za svoje članove nabavlja, kupuje mršavu i mladu stoku, koju članovi trebaju za tovljenje i za odhranu (prigoj).

Mala seljačka škola.

Zašto nam krave pobacaju telad?

Naši seljaci nam se tuže, da im krava više puta ili ostaju jalove, ili, ako se prime, pobace plod ili, kako naši ljudi vele, »zvrgnu« prije, nego se navrši vrijeme, kad bi se imalo tele izleći.

Budući da je to pitanje vrlo važno, držimo, da ne će biti na odmet, ako ovdje objavimo izvadak jednog članka, što ga je napisao o pobacivanju teladi jedan uvaženi njemački profesor, koji se zove dr. Reisinger. Taj gospodin piše:

»U zadnje se je vrijeme držalo nesamo kod nas v Austriji, nego i u Njemačkoj, da ta bolest dolazi od katara na maternici, ali se pokazalo, da je katar samo nuzgredni uzročnik te bolesti, a samu bolest da prouzrokuje jedna mala gljivica ili bakcil. Taj bakcil posvema nalići onom, koji prouzrokuje kod ljudi sušicu. Kravlji bakcil prouzrokuje bolest na samom plodu i na njegovoj posteljici, pak baš za to i nije imalo pravoga uspjeha dosadašnje liječenje te bolesti, jer se je naime liječilo sasvim nešto drugo, nego što je u istinu bilo.

Kako je spomenusmo, taj bakcil dotično i ta bolest pojavljuje se najprije na samom plodu, i dok je plod u kravi, ne može se ta bolest od njega prenijeti na drugo blašče, no čim je plod izbačen, postaje on zajedno sa onom sluznatom tekućinom, koja s njim izlazi, pravo leglo onih malih gljivica ili bakcila, koje se onda slamom ili hranom prenose na drugo blago. Isto tako tu bolest ili te gljivice mogu prenijeti i ljudi, a posebnim načinom kod oplodjivanja prenosi tu bolest i bik, koji se sam ne razboli, ali od bolesne krave može prenijeti bolest na zdravu kravu. Krava, koja je jedamput od te bolesti pobacila, pobacit će i drugi put.

Za obranu proti toj bolesti najbolje je nastojati predusresti toj bolesti i to tako, da osobito pazimo: prvo, da ne pripuštamo pod bika, koji je bio puštan na bolestne krave; drugo, da kupujemo samo zdrave krave. To će biti nešto teže, je se takva bolest ne da razpoznati, te se tu možemo osloniti samo na poštenje prodavaoca.

Ako nam je već bolest na blagu, ili ako sumnjamo, da je koji komad zaražen, najbolje je takav komad dalje nepripuštati, već ga utoviti i prodati mesaru. Izbačeni plod, koji je u takvom slučaju gnjio i posebno sluzav, valja ili spaliti ili duboko zakopati i živim ga apnom dobro posipati. Unutrašnjosti, gdje je plod ležao treba dobro očistiti i razkužiti, što obično najbolje napravi izkusni veterinar. Isto tako treba razkužiti vapnom ona mjesta i one predmete, kamo je izbačeni plod pao ili s kojim je došao u doticaj.«

Politički pregled

Šta imade novoga u Jugoslaviji?

Ovih dana vode se pregovori u Beogradu glede rekonstrukcije sadašnje vlade. Ta rekonstrukcija ima da se provede samo u toliko, da stupe u vladu još dva Hrvata. Prekjuče bili su brzojavno pozvani u Beograd gg. dr. Gjuro Šurmin i dr. Mate Drinković. Njihov poziv u Beograd stoji u vezi sa napomenutom rekonstrukcijom vlade. Jugoslovenske novine pišu, da će ovih dana uslijediti imenovanje dra. Šurmina za ministra trgovine i industrije i dra. Drinkovića za ministra bez lisnice.

Izborna agitacija u Jugoslaviji postaje sve to življa. Nacionalni blok nastupa jedinstveno i složno. Izborne skupštine, koje priredjuju radikali i samostalni demokrati, bivaju dobro posjećene. Svuda se naglasuje bratski sporazum i državno jedinstvo. U nedjelju je držao u Beogradu ministar Pribićević veliki govor, u kojem je naglasio, da nacionalni blok hoće da stvori jaku državu, u kojoj ne će biti Hrvati i Slovenci narodne manjine, kako bi to htjeli nekoji Slovenci i Hrvati, već slobodni i jednakopravni državljani. Narod počinje da uvidja, da jedino jugoslovenska ideja i državno jedinstvo može da podigne ugled Jugoslavije i dovede narod do sreće i blagostanja, pa sve to više prianja uz nacionalni blok.

Medjutim u opozicionalnim redovima izbija na dan sve to veća nesloga. Radić je navijestio boj Korošcu i Špahi; prvom u Sloveniji, drugom u Bosni. Radi toga je nastalo veliko neraspoloženje proti Radiću. Korošec i Špaho ne mogu nikako razumjeti, zašto Radić postavlja svoje kandidate u njihovim okruzima. No to Radića ni najmanje ne ženira. On računa, da će Korošcu oteti najmanje 10 mandata, a Špahi 15. I tako se pojavlja velika napetost medju samim dojučerašnjim saveznicima. Osim toga je nastao i u samoj Radićevoj stranci nekakav nesporazumak. Pred nekoliko dana istupilo je iz te stranke nekoliko poslanika, koji kane samostalno nastupiti kod izbora te priznati jedinstvo države.

Pred nekoliko dana uapšen je u Zagrebu bivši narodni poslanik Radićeve stranke, g. dr. Pernac. Njegovo uapšenje tumači se tako, da je kroz pet godina iskorišćivao imunitet nar. poslanika i rovario protiv države. Sada pak, kad je raspustom Narodne skupštine izgubio poslanički imunitet policija ga je uapšila i strpala u zatvor.

Inače Jugoslavija se polagano sve to više konsoliduje. Dinar raste, cijene padaju, plemenske mržnje oslabljuju a državni ugled raste. Pod ovom vladom nema više napadaja ni na vojsku ni na kralja. A to je i pametno. Kralj, koji se je borio za ovu državu i koji jednako voli i Hrvate i Slovence i Srbe, ne smije da bude napadan od onih, koji su negda pjevali himne austrijskim carevima i koji sada hoće da razaraju ono, što je posvećeno krvlju i znojem najboljih jugoslovenskih sinova.

Jugoslavija otkazala savez s Grčkom.

Ovih je dana Jugoslavija otkazala savez sa Grčkom, koji se Srbija zaključila sa Grčkom 19. maja 1913. i koji je postankom jugosl. kraljevine proširen i na novu državu. Ovaj je ugovor bio zaključen na 10 godina, pa mu je, prema tome, istekao rok u maju 1923. Ugovor je ostao, kako se vidi, na snazi još više od godine dana, otkako je istekao.

Razlog ovog otkaza leži u nelojalnom držanju Grčke kao saveznice. Na prestižu Grčke vjernosti ostat će kao vječita ljaga držanje grčke vlade godine 1915., kad je Grčka ostavila Srbiju na cjedilu i kad je Srbija morala strahovati ne će li Grčka zajedno sa Bugarskom da je napadne s ledja. Unatoč svoga saveza s Srbima grčki je kralj okrenuo vojsku u pomoć srpskim nepriajteljima. Posljednji primjer grčke nelojalnosti prema Jugoslaviji je najnoviji ugovor, što ga je Grčka sklopila s Bugarima u pitanju narodnih manjina. 29. septembra ove godine, krajem ovogodišnjeg zasijedanja Lige naroda, potpisali su gg. Politis i Kalfov, vanjski predstavnici Bugarske i Grčke protokol o uzajamnoj zaštiti narodnih manijna i dali ga registrovati kod Društva naroda. U tom se protokolu Grčka službeno postavila na gledište, da je jugoslavensko pučanstvo grčke Makedonije bugarsko i praznala mu je da otvara sebi bugarske crkve i škole. Naravski da Jugoslavija nije mogla na sve to gledati mirnim okom.

Što se dogadja u Kini?

Već više mjeseci biju se na dalekom kitajskom istoku krvave gradjanske borbe. Uzrok tim borbama leži u žestokom antagonizmu izmedju centralizma, za kojim se je išlo iz negdašnjeg carsk. Pekinga, te nastojanja, za kojim teže pojedini gubernatori pokrajina. Borbe su znale da zahvate jake dimenzije, pa su tako na pr. na daleko odjeknuli krvavi dani oko Šangaja. Strane velesile pri tome pokazuju s jedne strane izvjesnu zabrinutost radi svojih tamošnjih podanika, a s druge ispod ruke potiču gradjanske borbe, jer se svaka od njih nada, da će putem uspjeha stanovitih struja ojačati svoje interese u beskrajnom negdašnjem carstvu.

Usljed državnog udara morao je predsjednik republike da dade ostavku, a general Vu-Pei-Fu da bježi iz Pekinga. Novi režim nije se zadovoljio dosadašnjim položajem bivšega cara, jer se pobojao novih eventualnih monarhističkih tendencija. Stoga mu je predložio jedan novi spis, kojim se bivši car odriče i svih onih posebnih privilegija, što su mu bila ostavljena prije odreke. On se sa bivšom caricom i sa drugom ženom iselio iz carske palače i prešao je u dom svojega oca, kneza Kiu, gdje je najbrižnije zastražen. Predstavnici novoga režima izjavljuju, da oni ne će ništa zla učiniti bivšem caru, ali svakako hoće da se zaštite od svakog pokušaja restauracije monarhije.

Domaće novosti

ISTARSKE OPĆINE DOBIVAJU U RIMU ZAJAM OD 17.751.000 LIRA.

U predzadnjem broju «Istarske Riječi» donijeli smo iskaz zajmovâ, što ih dobivaju naše općine u Rimu. Budući da su u tom iskazu bile navedene samo 22 istarske općine, smatramo svojom dužnosti, da danas objavimo i ostale općine, koje dobivaju zajam i koje smo predzadnji put ispustili.

Te općine jesu:

23. GRIŽNJAN: 20.000 lira; 24. DRAGUĆ: 49.841:55 lira; 25. JELŠANE: 36.794:39 lira; 26. IZULA: 67.187:50 lira; 27. MAREZIGE: 16.000 lira; 28. MATERIJA: 199.694:24 lira; 29. MATULJI: 208.667:25 lira; 30. MOTOVUN: 35.387:32 lira; 31. MOŠĆENICE: 57.300 lira; 32. NEREZINE: 96.906:61 lira; 33. SV. VINCENAT: 200.960 lira; 34. POMJAN: 2.926 lira 35. PIRAN: 320.000 lira; 36. ROVINJ: 1.473.869:26 lira; 37. UMAG: 81.757:64 lira; 38. SUSNJEVICA: 21.069:53 lira; 39. BALE: 158.616.85 lira; 40. VIŽNJAN: 20.798:91 lira.

...ih porodica imade dobrih znanaca, prijatelja, kumova na i rođa medju gospodom ... gradovima! Zašto ne bi djevojke, nekoliko mjeseci prije nego što će se udati, došle u grad svojim znancima pa bi tu u kuhinji pomagale i naučile kuhati? Ima je ... mnogo gospodja, koje bi ih rado primile ... u kuću, što više ponosile bi se time, ... su koju djevojku štogod naučile i reda ... jile. Kraj toga bi se one i naučile i reda ... nuspremanju u kući, kako se sprema za zimu suho meso, da ostane sočno, a ne ... tvrdo kao daska, pa kako se sprema i ukuhava voće i povrće za zimu i mnoge druge slične stvari. To bi bila za selo prava blagodat. Kad bi ovako svake godine nekoliko djevojaka naučilo u gradu kuharsku umjetnost, onda bi druge seljanke opet od njih mogle naučiti, i tako bi se po malo naše seljakinje naučile kuhati, a naš svijet bi bio mnogo zdraviji nego je sada.

O tome bi se mogle brinuti i vlasti, a u prvom redu općine, koje bi morale svake godine za zimskih mjeseci održavati kuharske škole ili bi mogle slati djevojke u grad na nauke.

U Jugoslaviji imadu već i »Škole za domaćice«. U tim školama uče djevojke sve, što treba da znadu dobre domaćice i vrijedne reduše: kuhanje, spremanje voća i povrća za zimu, vrtlarstvo, postupak s mlijekom i njegovim proizvodima, uredno čišćenje i spremanje rublja i odijela, spremanje stana, kuhinje i komora, malo računstva itd.

Imućni seljaci šalju o svom trošku djevojke u te škole, a za siromašne brinu se općine. Nakon nekoliko desetaka godina imat ćemo već po našim selima dosta kuharica, koje su svršile domaćinske škole, a od njih učit će se opet druge djevojke i žene, pa će tako budući naši naraštaji i u tome bolje živjeti.

Naš se seljački svijet mnogo kinji, kida, pati i teško radi, treba mu dakle tečnog jela i dobre zdrave hrane. Veli narodna poslovica, da »snaga ulazi na usta«, a snaga dodje samo od zdrave i ukusne hrane.

Naučite dakle kuhati, pa će biti zadovoljstva, snage i zdravlja!

Osudjeni klevetnik.

Dne 7. februara ove godine sastali su se bili u Gorici delegati istarskog, tršćanskog i goričkog političkog društva «Edinosti» sa delegatima slovenskih popolaraca iz Gorice u svrhu dogovora za skupni nastup kod izbora za Parlamenat. Jugoslavensku narodnu stranku zastupali su dr. Slavik, dr. Vratović, dr. Čok i dr. Gabršček, docim su klerikalce zastupali: Dr. Biteźnik, tajnik klerikalnog političkog društva, kapelan Šček i još nekoliko drugih lica. Tekom raspravljanja je dr. Biteźnik ustvrdio, da je dr. Slavik potkupljen i plaćen od banaka. Zato je dr. Biteźnik na licu mjesta dobio odmah od dr. Slavika dvije masne ćuške, koje je on lijepo držao. Osim toga ga je dr. Slavik tužio sudu radi klevetanja, pa mu je dao pravo, da dokaže i istinu svoje tvrdnje. Dne 25. ovog mjeseca bila je rasprava u Gorici, pa je dr. Slavik ponovno izjavio, da njemu nije stalo do toga da bude Biteźnik odsudjen na veliku kazan, dapače da moli, da bude sto blaže osudjen, jer da mu je glavno, da jedamput junaci klevete dokažu i svoje tvrdnje. Dr. Biteznik nije mogao ništa da navede u dokaz svoje tvrdnje, pa je bio za to osudjen zbog klevetanja na novčanu globu i parbene troškove. Interesantno je, da su klevetnici prije rasprave tražili, da se stvar uredi putem časnoga suda, jer da takva stvar ne smije da dodje pred javnost, a još manje da ju raspravlja italijanski sudac. Oni su kod toga zaboravili, da su kroz mjesece i mjesece klevetali naše ljude, koji nisu pristaši njihove politike i politike don Sturza te italijanskih popolaraca, tvrdeći, da su potkupljeni i plaćeni od banaka, i to klevetali javno po novinama svojim, a da nisu se potpisali, tako da se nije ni znalo, ko kleveće. Onaj put su bez inog iznašali to u javnost, onaj put nisu imali nikakvih skrupula, nego ti skrupuli su im sada došli, kad su morali da dokažu istinitost svojih kleveta i kad su bili povučeni pred sud. Ovaj put su imali najljepšu priliku, da pred sudom i javno donesu dokaze za svoje tvrdnje. Ali nisu iznijeli ama baš ništa konkretnega. Sa dr. Biteźnikom osudjeni su moralno i svi oni dragi «književnici» i farizeji, koji po raznim listovima, skrivajući se za odgovornim urednikom, šire lažnjive vijesti i klevete.

Katastrofalan požar u tršćanskoj luci.

Prošlog tjedna, u noći izmedju srijede i četvrtka, buknuo je na nerazjašnjeni način u starom tršćanskom pristaništu katastrofalan požar, koji je uništio ogromne množine ugljena, šećera, kave i više hektolitara vina. Požar je nenadano buknuo u skladištu br. 6 te se je silnom brzinom raširio. Od plamena je bio čitav Trst rasvjetljen. Odmah su stupili u akciju svi vatrogasni odjeli grada Trsta, ali kako je požar razvijao silnu vrućinu sve unaokolo, akcija vatrogasaca je bila jako teška i pogibeljna. Uz obalu se nalazio parobrod susačkog Slobodnog parobrod. društva «Dunav» krcat sa 5200 tona ugljena. Kako je vrućina plamena bila silna iznenada se zapalio prednji krov parobroda, te počeo goriti zapovjednički most.

Velika je pogibelj bila i za ostale parobrode, koji su se nalazili u luci, te su ih brzo odvukli iz luke. Tek ujutro oko 10 sati uspjelo je vatrogascima požar lokalizirati. Požar je zahvatio i više hangara, gdje se nalazio naslagani šećer i kava. Čitave su naslage uništene, a istodobno su se zapalila tri vagona dalmatinskog vina. Ostale vagone su na vrijeme odvezli. Konačno je uspjelo mornarima i vatrogascima da odvuku «Dunav» od obale i da napokon uguše požar.

Ukupna šteta iznaša više milijuna lira.

Kako se postizava naturalizacija u Sjedinjenim državama.

Kad netko zamoli za američko državljanstvo, treba najprije da dobije t. zv. prvi papir (potvrdu o izjavi namjere, da postane državljanin Sjedinjenih država Amerike). Tek nakon izmaka od 2 godine po izdanju prvog papira može da zatraži certifikat (uvjerenje o gradjanstvu), a tek po prijemu toga certifikata smatra se američkim gradjaninom. Prema obavještenju obavještajnog ureda za strane jezike u New Yorku od 19. septembra t. g. dosada je pisarna suda izdavala «prve papire» bez ikakvog istraživanja, netom se inostranac prijavio i ispunio propisanu tiskanicu. Ubuduće sudbena pisarna mora da pošilja njegovu molbu naturalizacijskom odsjeku, koji će pogledati u putničke izkaze u pohrani kod doseljeničkog odsjeka i zatim molbu povratiti sudbenoj pisarni. Tek tada će sud da zaprisegne molitelja i da mu izda «prvi papir». Ovaj postupak vrijedi samo za doseljenike, koji su stigli u Sjedinjene države poslije 3. juna 1921. Prema tome oni, koji su se prokriomčarili u Sjedinjene države poslije 3. juna 1921, nezakonitim putem, ne mogu nikako da dobiju prvog papira, i prema tome ne mogu nikada, da postanu američki gradjani.

Vojni invalidi.

Dne 23. t. mj. ustanovila se je u Opatiji podsekcija «Narodnog udruženja vojnih ranjenika i invalida». Sjedište joj je u Opatiji u Hotel Regina (ex Stefanie). Podsekcija u Opatiji ovisit će od sekcije na Rijeci, ali će u nekim poslovima biti u direktnoj vezi sa centralnim odborom Udruženja u Rimu. Bavit će se u prvom redu time, da pribavi vojnu potporu onima, koji imadu na nju pravo, a nisu je još primili.

U odboru ima i invalida naše narodnosti. Odbor će nastojati, da priskrbi ljekarije i pripomoć od Centrale, koja je obećala svoje zauzimanje.

U opatijsku sekciju mogu se upisati svi invalidi iz Liburnije i Matuljske općine, koji će putem Udruženja moći postići mnogu povlasticu i zaštitu interesa.

Nestalo jednog dječaka.

Pišu nam iz Baderne: — Dne 20. oktobra te godine iščeznuo je 14-godišnji dečko Anton Tidić od Martina iz Baderne. Od toga dana nema o njemu ni daha ni sluha. Tko što znade o njem, neka to odmah javi potpisanom. Za uslugu dobit će pristojnu nagradu. — Martin Tidić, Baderna (Mompaderno) Istra.

Promocija.

Pišu nam iz Zagreba: — Dne 15. ov. mj. promoviran je na ovdješnjem gospodarsko-šumarskom fakultetu sveučilišta na čast inženjera agronomije naš zemljak g. Grgur Škabić iz Krnice. — Čestitamo!

Svega po malo

Žrtva svoga zvanja i nauke.

U Bordeauxu leži na smrtnom odru jedan čovjek, kojega su zahvalni Francezi još za života nazvali: žrtvom nauke. To je profesor Bergonié, koji je pretežni dio svoga života posvetio radioterapiji i liječenju raka, dok konačno sam nije obolio na raku, koju mu je bolest prouzrokovalo eksperimentovanje sa X-zrakama. Bolesnik leži na smrtnom odru i stoičkim mirom podnosi nepodnosive bolove, svjestan, da za par dana mora umrijeti u groznim mukama. Ali se ne tuži. Pred dvije je godine morao dati odrezati desnu ruku i postepeno jedan po jedan prst lijeve ruke, ali ipak nije prestao u svom radu i nastojanju oko pomaganja bolesnika i suzbijanju ove opasne bolesti. U tom je radu nastradao konačno i sam od one iste bolesti, kojoj je htio pronaći tajnu, koja bi je onemogućila u njenom strahovitom i neizliječivom haranju. Profesor je Bergonié polagao veliku nadu u radij kod liječenja raka i živio zato, da pronadje način, kako bi čovječanstvo moglo imati na raspolaganju toliko radija, da se uzmogne odhrvati ovoj strahovitoj bolesti. U tom je cilju nastojao, da se u Bordeauxu osnuje veliki institut za proizvadjanje radija. Medjutim se desilo obrnuto i teška je bolest prešla na liječnika, koji se s njom borio. Profesor Begonié je pao slavno na polju časti u borbi s opasnim protivnikom. Pravi primjer! Ovaj čovjek, koji umire u paklenim mukama i svakoga časa čeka na smrt, da ga riješi muka, ne žali se nijednom riječju. Liječnicima i djacima, koji su se skupili oko njega, daje mirno posljednje instrukcije i predaje im svoje bilješke, stavljajuć im na dušu dužnost — da podju njegovim tragom.

Tristogodišnjica čokolade.

Excelsior piše: — U Franceskoj se spremaju, da proslave 300-godišnjicu čokolade, koja je službeno tamo uvedena 1624. U Evropu je čokolada stigla mnogo ranije, ali je ostala u Italiji i Spanjolskoj, kuda su je dovezli prvi mornari iz Amerike. Tamo u Americi čokoladu su upotrebljavali jedino svećenici kod vjerskih obreda, pa je katolička crkva dugo vremena svojim vjernicima branila upotrebu ploda kakao. Danas sigurno nitko ne će protestirati zbog proslave ovog svjetskog i najraširenijeg produkta. U Franceskoj uveo je čokoladu sam kardinal Richelieu i naravno da se ona počela naglo širiti u aristokratskim krugovima. Medjutim crkva nije htjela da tako lako položi oružje, pa su teolozi kroz cijeli jedan vijek vodili borbu je li čokolada zbilja nevino piće, koji svaki katolik može mirne duše da pije. Konačno je pobjedila jedna žena, kojoj ni teolozi nisu mogli dorasti: bila je to Madame de Maintenon, koja je zašla u diskusiju i objavila, da je čokolada božansko piće. Jezuiti nisu mogli, da joj se odupru i oni su dali takodjer svoj placet. Čokolada se od sada počela naglo širiti i u devetnaestom stoljeću dosegla je upotreba vrhunac.

Kako Španjolci prodavaju neprijatelju oružje.

Poznato je, da Španjolci baš nemaju sreće u ratu s Rifenima u Maroku. Najzanimivije je to, da oni sami, u času kad im srce ode u pete, naoružavaju vlastite svoje protivnike! Tako neki londonski i pariški listovi javljaju, da Španjolci prodaju Rifenima svoje puške, municiju i mitraljeze za malu cijenu, samo zato, da ih ovi puste, da u miru pobjegnu. Samo za vrijeme prošlih borbi prodali su Španjolci na taj način svojim protivnicima preko 50.000 pušaka. Tako su Rifeni naoružani od onih, protiv kojih treba da se bore. Valjda je to prema onom: «Ako ti netko dade ćušku po jednom obrazu, podaj mu i drugi». Rifeni su sada tako naoružani, da jedan dio tog oružja španjolske vojske preprodaju Marokancima iz franceske zone.

Novi izum.

Neki njemački inžinir izumio je spravu, koja će na ladjama nadomještati jedra. To da su neki visoki cilindri, što se okreću i time nose ladju, a mogu nositi i automobile i aeroplane.

Novo sveučilište u Italiji.

Na 1. prosinca otvorit će se u Bari u Italiji jedno novo sveučilište sa fakultetima medicine i kirurgije, te sa farmacijskom i ostetričkom školom, nadalje sa tečajevima usavršenja i specijalizacije liječnika. Svi ovi fakulteti i škole imadu didaktičko-znanstveno-praktični pravac te su snabdjevene svim potrebnim za potpunu spremu djaka, koji se ovom zvanju posvećuju. Trajanje tečaja jest šest godina za medicinsku, četiri za farmacijsku i dvije za ostetričku nauku. Novo je sveučilište smješteno u zgradi sa preko 40 velikih prostorija, koje su naročito za to uredjene i snabdjevene sa znanstvenim uredjajem u vrijednosti od 20 milijuna talijanskih lira. Na predavanje pozvani su najistaknutiji sveučilišni profesori kraljevine Italije. Inozemni djaci uživaju oslobodjenje svih pristojba; njima stoji na raspoloženju sveučilišna menza i jedan veliki zavod sa nekih 140 soba sa pokućtvom. U ovom zavodu ne nadmašuje trošak za hranu i stan 350 do 400 lira mjesečno. Parobrodarska društva i ravnateljstvo državnih željeznica dopitali su naročite pogodnosti u pogledu putnog troška. Već na temelju same molbe rektorata rečenog sveučilišta može se svaki onaj upisati u kr. sveučilište u Bari-u, koji je snabdjeven sa svjedodžbom zrelosti. Sa naročitim fondovima talijanske vlade i mjesnih faktora osnovana je školska potporna blagajna, koja će inozemne, obzira vrijedne djake sa odgovarajućim mjesečnim iznosima podupirati. Oni, koji se presele sa drugih i inozemnih sveučilišta, imadu pravo, da se upišu na onu školsku godinu, koja neposredno slijedi iza školske godine, koja je dokončana na prijašnjem sveučilištu.

Kojim su jezikom govorili prvi ljudi?

Prema tvrdnjama Rabbina, prvi su ljudi govorili jezikom Samaritana. Kao antipod odmah se javlja Goropias, Hanoveski pisac iz XVI. vijeka, koji je riješio taj problem, vrlo jednostavno: Adam i Eva govorili sa Hamanskim jezikom. Kempe, koji se dugo bavio ovim pitanjem, našao je, da je najbolje riješio cijelu stvar, kada je ustvrdio, kako se u zemaljskom raju moralo govoriti na tri jezika: Bog se služio švedskim jezikom, Adam danskim, a Eva franceskim. Suvišno je, da za sve tvrdnje ovdje navadjamo sve dokaze tog Kempea.

Orientalni narodi takodjer ne će da u ovom pitanju zaostanu za Evropejcima, pa su se i oni dali na riješavanje ovog problema.

Perzijanci su najzgodniji: oni jednostavno tvrde, da prvi ljudi nisu ni mogli drugim jezikom govoriti, nego perzijskim tim više, što se zemaljski raj nalazio baš u njihovoj zemlji. Uza svu takovu uvjerenost oni ipak koncediraju i drugim narodima, da se i njihov glas čuo u tom raju: tako je zmija navodno zavela Evu milozvučnim arapskim jezikom; arhandjel Mihael, pošto nije znao nijedan od ovih jezika, morao se poslužiti turskim, da nesretnim prvim ljubovnicima ukaže put u drugi svijet, gdje nema ljubavi bez posljedica.

Strahovit požar na parobrodu.

Ovih dana buknuo je silan požar na palubi broda «Montenegro» u luci Genovi. Požar je nastao u dijelu parobroda, gdje se nalaze mornari. Svi pokušaji momčadi i časništva, da se požar uguši, ostali su bezuspješni. A kad je požar zahvatio velike dimenzije, kad je već bila izgubljena svaka nada, da bi ga se moglo ugušiti, pozvani su vatrogasci. Tom prilikom jedva je mornarima uspjelo, da spase jednog njihovog druga, koji se je u vatri i dimu borio sa smrću. Slika je bila strahovita. Mornar je bio opečen po cijelom tijelu, odijelo i kosa bijahu mu u plamenu. Mornari su ga zaronili u more, da ugase vatru na njome. U posljednji čas spašen je od strašne smrti, ali je prenesen u bolnicu sa teškim opeklinama po tijelu. Teškom mukom uspjelo je vatrogascima da svladaju požar. Ukupna šteta iznosi preko 200.000 lira.

Brod sa trideset ljudi u smrtnoj pogibelji.

Jedan italijanski brod, koji je služio za dizanje brodova iz Jadranskog mora, koji su u ratu potonuli, ovih se dana bavio dizanjem ratnog krstaša imenom «Amalia». Medjutim došlo je veliko nevrijeme, koje je otrglo sidro od broda i sada brod sa trideset ljudi već nekoliko dana luta po Jonskom moru bez hrane i pomoći. Otposlane su ladje, da spase brodolomce.

Osudjeni oficiri i seljaci

Finski boljševički sud u Habarovskom izrekao je prekjučer smrtnu kazan nad 15 oficira za nepoštivanje naredjenja predpostavljenih. Zbog iste krivice osudjeno 50 seljaka na dužu robiju.

Književnost i umjetnost

Knjiga za učenje ruskog jezika

U izdanju Hrvatskog štamparskog zavoda u Zagrebu izašla je knjiga «Ruski jezik» od dr. M. Petanjka. Ovaj odlični udžbenik dolazi u pravi čas za sve one naše mnoge ljude, koji žele da nauče ovaj slavenski jezik, i g. dr. Petanjek je izvršao jedan vrlo koristan posao. Knjiga je izradjena tako, da, ne gubeći ništa na solidnosti i opširnosti, bude praktično i brzo korisna. To ce ona sigurno i biti, obzirom na ogromni interes, koji postoji za Rusiju poslije komunističke revolucije, bilo iz socijalnih, bilo iz slavenofilskih ili kojih drugih razloga. Osim ovih, ta će knjiga vrlo dobro poslužiti onim našim ljudima, koji su za rata bili u Rusiji i koji, poslije povratka, nisu još napustili brigu za usavršavanje prima poznavanja. Danas treba, dakle, da se uči ruski, i mi naročito upozoravamo na ovu knjigu dr. Petanjka. Knjiga je podijeljena na 3 dijela: gramatiku, čitanku i rječnik. Izdanje je lijepo i solidno (cijena?) a dobije se u svim knjižarama.

Darovi

u fond «Istarske Riječi»:

G. Jakov Zidarić iz Savinjska daje za fond našega lista 20 lira. Ugledal se drugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 53 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 4. decembra 1924. Pojedini broj 20 cent. God. II.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I, Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatni popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Dan ujedinjenja

Dvadeset i devetog oktobra 1918. sastao se u zagrebu hrvatski sabor i zaključio jednoglasno, da prekida sve državne veze, što su dosada vezale Hrvatsku i Slavoniju s Madžarskom odnosno s Austrijom. To je bio dan Oslobodjenja hrvatskoga naroda.

Od toga časa najvišu vlast nad zemljom i narodom imalo je Narodno Vijeće u Zagrebu. U tom Narodnom Vijeću bili su zastupani gotovo svi hrvatski i slovenački krajevi, što su se tek oslobodili ispod austro-madžarskog jarma. To Narodno Vijeće stvorilo je naknadno zaključak, da sve hrvatske i slovenačke zemlje, što su prije bile pod Austrijom, stupe sada u nerazriješivu vezu s kraljevinom Srbijom i da zajedno s njome i sa ostalim oslobodjenim zemljama sačine jednu zajedničku, nerazdijelivu državu: kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca.

Narodno je Vijeće uz to ovlastilo neke svoje vidjenije članove, da taj zaključak priopće ondašnjemu regentu, prestolonasljedniku Aleksandru u Beogradu. Regent je u svečanoj audijenciji primio odaslanstvo Narodnoga Vijeća, i s nekoliko snažnih, prekrasnih riječi prihvatio zaključak Narodnoga Vijeća — i — Jugoslavija je bila stvorena.

To je bilo dne 1. decembra 1918.

To je dan Ujedinjenja. Ujedinjenja najvećeg dijela jugoslovenskog naroda.

Time je eno izvršeno i dijelo, što su ga već od vijekova najbolji Jugosloveni nosili u svojim dušama. Izvršilo se djelo, za koje se prolijelo na potoke krvi. Izvršilo se djelo, za koje su u tamnicama trunili mnogi rodoljubi iz svih jugoslovenskih krajeva.

Veliko, orijaško djelo.

Put, kojim se došlo do stvorenja današnje Jugoslavije jedan je od najtežih, što ih povjesnica pamti. Tri su carstva stala na tome putu: tursko, austrijsko i njemačko. Tko je htio do Jugoslavije, morao je da predje preko ta tri kolosa. Pjesma je na svojim krilima bila već davno prije preko njih prešla. Junački narodni vitezovi već su nekoliko puta bili preskočili sve prepreke i pregazili svu onu strašnu silu tudjinske, troglave aždaje. No to su bila tek pusta maštanja, puke želje srdaca željnih slobode. Da se prepreke preskoče, da se troglava aždaja pregazi, da se tri carstva obore — trebalo je snažnih, upravo gvozdenih mišica.

Te snažne i gvozdene mišice dao je brat Srbin. S vjerom u pobjedu, s pouzdanjem, što ga pozna samo rodjeni junak, jurnuo je on najprije na Turčina a zatim na dvoglavog orla. Megdan je bio užasan. O njegovoj strahoti pričaju nebrojeni grobovi srpskih junaka, ali konačna je pobjeda sve pozlatila: i muke i patnje i sva stradanja.

I tako su koncem oktobra 1918. bile oslobodjene sve jugoslovenske zemlje, što ih je do tada držala Austrija.

No kao da je pisano kad Jugoslovenu nestane jednog dušmana, da mu se rode najmanje tri druga. Tako je bilo i ovaj put. Odmah poslije strahovitog sloma, naslo se je država koje su očito pokazale da bi željele, da se jugoslovenske zemlje ne ujedine. Da ostanu podijeljene u 7 država, kao [illegible] iz jedne [illegible] svezanih prosutih [illegible] što ih može svaka dijele. [illegible] Jugoslavija ima sedam susjeda. Nijedan joj nije prijatelj. Štaviše ima medju njima i vrlo ljutih dušmana. I eno: upravo ti najljući dušmani činili su sve moguće, da se Jugosloveni ne ujedine u jednu državu.

I kad već ne bi bilo mnoštvo drugih, važnih dokaza, već bi i ova sama činjenica pokazala, kako je upravo neophodno potrebno bilo, da se oslobodjeni Jugosloveni ujedine u jednu veliku i jaku državu. Stara je riječ: — Odbaci ono, što ti dušmanin nosi; drži ono, što ti dušmanin osporava.

Nego ima i u Jugoslaviji ljudi, koji nažalost još ne vide i ne sjećaju svu veličinu svoga Ujedinjenja. Tome neka se niko ne čudi. Ni svi Italijani u Italiji ni svi Nemci u Njemačkoj nisu klicali, kad je došlo do njihova ujedinjenja. I tamo je bilo raznih Radića, koji su mutili vodu, kaošto je na primjer i danas muti u Čehoslovačkoj nekakav Slovak Hlinka. I u tim zemljama nalazilo se a još se i danas nalazi dosta zavedenih i zaslijepljenih, koji su iz zasjede pucali i još pucaju na najveličanstvenije djelo svoje historije, a sve uzalud. Djelo je ujedinjenja otišlo i ide svojim korakom naprijed i nema te sile, koja bi mogla da ga zadrži.

Tako će biti i u Jugoslaviji. Dok su neka naša braća bila još pod Austrijom, uvijek bi se našao po koji Frank ili Sušterčić, koji bi gledao u Beč; po koji Stadler, koji bi gledao u Rim; ili pak po koji Crnković ali Jurković, koji bi gledao u Peštu, kao da će od onuda narodu sunce da svane. A i djeca znadu da spas jednome narodu može da dodje tek iz njega samoga!... Mnogo se griješilo i u prošlosti, pa se posljedice tih starih grijeha ne dadu odstraniti tako lako i u jedan mah.

Na vrijeme je mnogo toga pročistilo, pročistit će ovo, i doći će čaš, kad će svi Jugosloveni u današnjoj Jugoslaviji vidjeti i osjetiti, da nema za njih u čitavoj historiji ljepšeg zanosnijega i veličanstvenijega dana od 1. decembra 1918. I tada će i oni uspomenu na taj svjetli dan slaviti onim zanosom, onom ljubavi i onom blagodarnošću, kojom ga slave već danas svi južni Slovjeni, pa ma gdje se oni nalazili.

Kulturni vandalizam

Udarac za udarcem. — Tršćanski prefekt zabranjuje slavenske dramatske predstave. — Odlučan nastup našega narodnog poslanika gosp. dr. Wilfana. — Pozadina famoznog dekreta. — Krivica mora da se smjesta popravi!

G. Moroni, tršćanski prefekt, izdao je ovih dana općenitu zabranu srpsko-hrvatskih i slovenačkih dramatskih predstava.

Ta nekulturna i neumjesna zabrana izazvala veliko ogorčenje medju našim narodom u Julskoj Krajini.

Netom je za to saznao naš narodni poslanik, g. dr. Josip Wilfan, išao je na prefekturu i ondje intervenirao. Njegova intervencija na prefekturi ostala je bezuspješna. G. prefekt je izjavio, da je tu zabranu izdao iz vlastite inicijative, jer «da su se slavenske dramatske prestave izrabljivale u iridentističke svrhe»!! Dr. Wilfan je opovrgao taj prefektov razlog upozorujući ga na to, da ćemo se svim silama braniti proti nečuvenom ograničenju naše slobode i zapriječivanju našeg kulturnog djelovanja, te da bi uslijed toga mogle da nastanu vrlo neugodne posljedice.

Zatim se je naš narodni poslanik gosp. dr. Josip Wilfan obratio na predsjednika Ministarskog vijeća, onorevole Mussolini-a, ovim brzojavom:

«Ekscelenciji predsjedniku Ministarskog vijeća Mussolini-u u Rimu. — U ime slavenskog pučanstva protestiram proti nečuvenoj odluci tršćanske prefekture, koja općenito zabranjuje uporabu hrvatskog ili slovenačkog jezika u dramatskim predstavama, „Ukaz“, koji vrijedan takmac naredbe o dvojezičnosti novina, mora da prouzroči odjek u inozemstvu i ogorčenje kulturnog svijeta. Stvar mora da se smjesta opozove, popravivši uvrijedu dostojanstva državljana, koji su bili udareni u svojim nedotaknutim kulturnim pravicama.

Wilfan.»

U Veneciji raspravlja italijansko-jugoslovenska komisija da uredi i uspostavi prijateljske trgovačke i političke odnošaje izmedju Italije i Jugoslavije i jugoslovenski će kraljevski par početkom nove godine da posjeti Rim i italijanskog kralja...

* * *

Iza svih onih teških udaraca i krvavih rana, od kojih krvavi naše tjelo, niti najpokvarenija fantazija jednog Europejca ne bi bila znala štogod novoga da izmisli. Jednom prefektu, tršćanskom prefektu, g. Moroni-u ide čast, da kulturnom ugušivanju našega naroda dade novi impuls i nadje novi put. G. Moroni, koji je zaboravio ne samo da je Europejac, nego i da živi u Europi, u kulturnoj Europi, svojom se je naredbom postavio u red slavnih prefekata, Crispo-Moncada, Giannonia i Pisenti-a, o kojima je već onomde bilo toliko govora. Da jedan od nas — kako onaj poznati španjolski jezuita Sanchez kad je razmišljao o nekom teškom problemu — da jedan o nas 30 godina sjedi na mramornoj stolici i ne jede ni papra ni soli ni octa i diže noge u zrak i misli intenzivno, ne bi bio što takova pronašao da se naše razmrcvareno tijelo još više muči. Jer je svakom od nas već urodjeno, da štuje najprimitivnija prava jednoga čovjeka i jednoga organizma, prava koja su nerazdruživa od njegove fizične eksistence. Ne, g. Moroniu!

* * *

I u Venciji raspravlja italijansko-jugoslovenska komisija... i početkom nove godine...

* * *

U ostalom što znači ime Moronija i Giannonia itd. kad su samo besvjesni nositelji i eksponenti jednog sistema. Nije niti g. Moroni toliko kriv, premda on na sebe preuzma paternitetu i odgovornost za onu naredbu. Kriva je njegova mentaliteta, kriva je u opće italijanska mentaliteta, kriv je sistem, kriva je vlada, koja ima svoju glavu u Rimu. G. Moroni, i da prouči povjest srednjovječne inkvizicije da pronadje štogod novoga da nas moralno i kulturno još više muči, opet bi bio samo predstavnik sistema.

* * *

I u Veneciji raspravlja... i početkom nove godine...

* * *

Ali mi, da mu iskreno kažemo, mi smo na sve pripravljeni. Ova 2000-ljetna kultura može da nas asimilira, ali samo u negativnom smislu. Na najboljem smo već putu. Radi dizorganizacije škole, radi ukinuća našega jezika po svim školama, analfabetizam strahovito raste. Kad budemo imali 70% analfabeta, bit ćemo in puncto analfabetizma već asimilirani. Privatne škole zabranjene, naš jezik posvuda zabranjen, politički sastanci zabranjeni, sve zabranjeno, svaki dan premetačine lijevo i desno, u Istri i u Trstu! Za svakim od nas jedan agenat i dva konfidenta! Sada zabranjene i one naše skromne, nevine predstave, na koje je mogao svatko da dodje, pa i deset agenata i dvadeset konfidenata, da kontroliraju i da vide i čuju šta se govori.

* * *

I u Veneciji... i početkom nove godine...

* * *

Mi se ničemu više ne čudimo. Ne, gospodo. Šta više, to nas donekle s druge strane i veseli. Jer to je ponovni dokaz cijeloj Europi, da su italijanski poglavari nesposobni da upravljaju ovom zemljom, da upravljaju nama, nesposobni, kako su bili nesposobni Turci da upravljaju podjarmljenim narodima. Radi toga i to je dobro. I mi se ne čudimo.

Mi se čudimo samo tome, što naši gospodari imaju kuražu da sjede u Veneciji kod istog stola s našom istokrvnom braćom, s braćom istog jezika i da s njima razgovaraju o prijateljskim političkim i trgovačkim vezama, dok na našem vratu poput željeznog jarma leži njihova teška noga i nas k zemlji tišti. Tome se mi čudimo.

* * *

I u Veneciji... i početkom nove godine...

* * *

A mi? Mi smo zadovoljni!

Proslava I. decembra u Trstu

Prošlog ponedeljka proslavili su i tršćanski Jugosloveni 6. obljetnicu Ujedinjega Srba, Hrvata i Slovenaca. U pravoslavnoj crkvi Sv. Špiridiona bila je odslužena svečana služba božja. Crkva je bila dupkom puna. Svečanosti prisustvovaše: konzul Dušan Stepanović sa čitavim konzularnim zborom, svi aktivni i honorarni evropski konzuli (koji se nalaze u Trstu) osim njemačkog, austrijskog i bugarskog, te predstavnici civilne i vojničke uprave, zastupnici raznih društava itd. Za vrijeme crkvenih funkcija pjevao je u crkvi mješoviti pjevački zbor pod vodstvom prof. Šonca. Na koncu službe božje zapjevao je isti zbor «Bože pravde...», «Lijepa naša» i «Naprej». Nakon toga vršilo se na kr. Konzulatu primanje gostova. Tamo su došli razni dostojanstvenici, predstavnici raznih italijanskih institucija i zastupnici jugoslovenskih društava u Trstu. Konzulat je priredio gostovima ukusni ručak.

Pismo iz Zagreba

U znaku izbornih priprema. — Pučko sveučilište. — Dr. Pivko u Zagrebu.

Dne 30. novembra 1924.

Kako su čitaoci «Istarske Riječi» već izvješteni, posljednja je vladina kriza riješena na taj način, da su Pašić i Pribičević dobili vladu s nalogom, da provedu nove izbore za beogradski Parlamenat. Ovi će se održati dne 8. februara 1925. I kako u takovim prilikama redovno biva, zemlja je opet preplavljena agitacijom i predizbornom halabukom. Sve su stranke pojačale svoju i onako žučljivu borbu, agitirajući s parolama, koje bi kod širokih glasačkih masa mogle najbolje da upale. Drže se skupštine na sve strane i one su bez razlike žive i dobro posjećene. Narodni poslanici raspuštene Skupštine vraćaju se u svoje izborne kotare i drže sastanke s narodom, kojemu, uostalom, prilaze obično samo u sličnim prilikama. Svi sadanji i budući parlamentarci su prije izbora narodu i otac i majka, svi nastupaju u ulozi «jedinospasavajućih izbavitelja». Za Radića se tvrdi, da je pošao u Švicarsku, ali mnogi s dosta razloga drže, da se on još nalazi u zemlji, samo mu boravište nije poznato. Pred nedjelju dana se «Hrvatska Zajednica», stranka hrvatske inteligencije, proglasila republikanskom. To je urodilo novim momentima u i onako bujnom jugoslovenskom političkom životu. Rezultat budućih izbora očekuje se sa najvećom napetošću i kako to samo po sebi pretstavlja jedno zanimljivo pitanje, mi ćemo idući naš dopis posvetiti isključivo predstojećim izborima za Narodnu Skupštinu S. H. S. No dok u bezobzirnoj političkoj borbi padaju sve vrednosti, vrijedno je ogledati neke visoke ovdašnje kulturne institucije, koje unatoč zaglušne buke mirno rade dalje. Medju inim je to «Pučko Sveučilište» u Zagrebu.

Pučko Sveučilište djeluje već treću godinu. Po uzoru sličnih zavoda u kulturnom svijetu ono je ovdje osnovano u svrhu, da gradjani uzmognu da u svakom pogledu upotpune i usavrše svoje znanje. Kroz gotovo čitavu godinu drže se u velikoj dvorani Kemičkog laboratorija Tehničke škole predavanja iz sviju ljudskih područja. Pristup imade svatko. Predavaju uvijek poznati i najbolji stručnjaci. (Moramo napomenuti, da jednaka ustanova postoji i u Beogradu, pod imenom «Narodnoga Univerziteta»). Često gostuju u «Pučkom Sveučilištu» i odlični inozemni govornici, koji dakako predaju u svojem materinjem jeziku. Tako ima brojno slušateljstvo prilika, da upozna i strane jezike. Nedavno, nakon niza predavanja o radiotelegrafiji i radiofoniji, mogli smo pomoću postavljenih aparata čuti koncerte, koji su se upravo u onaj čas izvodili u Parizu i u Rimu. Kako Vam je naime poznato, moderna je znanost našla načina, da pomoću valova električne struje na daljine od tisuće kilometara prebaci za tili čas vijesti i zvukove. Tako će doći vrijeme, kad ni više ne ćemo trebati nikuda da se mičemo, niti da čitamo novine; samo ćemo sjesti za koji radio-aparat i odmah znati, što se zbiva u širokom i najširem svijetu. —

Vama je poznato ime hrabrog dra Ljudevita Pivka, pisca knjiga «Carzano» i «Proti Avstriji». Večeras je on bio gost ovdašnjeg «Sokolskog društva». U dugom i lijepom govoru upoznao je pozorne slušatelje s jugoslovenskim dobrovoljačkim pokretom za vrijeme minulog rata. Kapetan profesor Pivko, danas starješina Sokolske Župe Mariborske, naročito je osvjetlio utjecaj, što ga je ideja Sokolstva vršila na stvaranje dobrovoljačkih regimenta, koje su se na strani Saveznika borili za demoliranje Austrije. Opisao je prve teškoće, na koje su dobrovoljci, svagdje nailazili. Kako su prvi dobrovoljci, pioniri buduće jugoslovenske države, teško postradali prilikom povlačenja kroz Albaniju. Stvaranje dobrovoljačkih četa u Rusiji i svježe sile, koje su dolazile iz Amerike. Naročito je dr. Pivko pohvalio primjer ovih potonjih. Naše ljude u Americi nije niko silio, da idu gubiti svoje glave. Ali živući dugo u naprednoj Americi, oni su naučili cijeniti američku svobodu gradjanina i čovjeka. Znali su, da su se iselili iz Austrije, jer se u njoj nije moglo živjeti životom dostojnim čovjeka. I ma da nisu morali, oni su osjetili poziv i dužnost čovječanstva. Krenuli so preko Oceana, da izvojšte slobodu svojoj braći i svojim sinovima, da

pomognu stvoriti državu, u kojoj će i seljak i radnik biti svoj na svome, u kojoj će svakom biti garantovano potpuno socijalno i političko pravo. To je lijep dokaz za tvrdnju, kako naš narod umije da cijeni visoke ideale čovječnosti i kako za njihovo oživotvorenje rado daje najbolji dio svoje junačke krvi. Ali drugo je jedno, i to važno, pitanje, je li današnje društvo znalo dovoljno da ocijeni i nagradi muke ovih prvoboraca!

Posebno je dr. Pivko razjasnio rad naših dobrovoljaca za vrijeme rata u Italiji. To on dobro pozna, jer je sam proživljavao. Pivko je italijanskim vojnim vlastima učinio nebrojenih usluga. Dok je još bio austrijski oficir, on je **četrdeset puta** prešao bojnu liniju i davao Italijanima najtočnije upute o stanju austrijskih pozicija. Kad je konačno sa svojim bataljonom prešao front, saznao je, što znači ljudska zahvalnost... Italijanske vlasti, kako je poznato, nisu jugoslovenskim dobrovoljcima dopustile, da podju na Solunski front. Dr. Pivko je nastojao, da što manje govori o sebi, ali je svemu svijetu poznato, da je rad i Čeha i Jugoslavena u Italiji, gotovo isključiva njegova zasluga.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Bućani i kućani. Ninetina pjesmica. Ninovo imanje. «Ladro patriota». Tko će da tuži?

Kao kakva ubava medvjedica tako je sada i Rijeka počela da spava svoj zimski san. Osim kakve znatnije ili neznatnije kradje, manje ili veće tučnjave, na Rijeci nema ništa niti se dogadja išta, što bi ma koliko spomena vrijedno bilo.

Nineta mi nosi gradske ćakule, koje uostalom ne bi nikoga interesirale. Da sve te ćakule skupa ožmu, izišlo bi samo nekoliko kapi žuči, jer žuč, ona prava, ljuta žuč, jedini je artikel, što ga danas producira ova naša holokausta Rijeka. Svi se mrze: i Bućani kućane, i kućani Bućane. I kućani medjusobom i Bućani medju sobom.

A račun plaća, dakako — Rijeka.

Juče mi je jedan došljaković kazao, da se njemu Rijeka čini kao kakva tek udata žena, koja se još pravo nije ni udomila, i već bi htjela da joj mož kupuje sve same kapeline, bluze, perle i dijamante, a ne pita: može li se sve to onako najednom.

Kad sam to slušao, pala mi je u pamet pjesmica, što mi ju je ovih dana pjevala Ninetta. To je stara, narodna pjesma, koja vam počinje ovako:

Ja ju tučem svaki dan,
To je vendar sve zaman,
Pasja vira, vrag te zel,
Kad sam te za dragu zel!
Kad se jutro stane,
Ide pred zrcalo,
Do desete cifra se,
I to j' još premalo.
Pasja vira vrag te zel,
Kad sam te za dragu zel!
Ona ne će pit kafé,
Nego cikuladu;
Pasja vira vrag te zel,
Kad sam te za dragu zel!

Moji novci gredu van,
Z' žepa mi se kradu.
Ja ju tučem svaki dan,
To je vendar sve zaman.
Kad ja idem s kuće van,
Ona kafu nad oganj.
Kada ja grem merlin plet,
Ona teče kafé mlet.
Kada idem lehe kopat,
Ona ide vina lokat.
Ja ju tučem svaki dan,
To je vendar sve zaman.
Pasja vira vrag te zel,
Kad sam te za dragu zel!

Brizna Rika! A sto puta brizneji onaj, koji se je s njome zakučao...

Pitao sam juče jednoga Riječana, koji je prije pet šest godina najviše pjevao: «O Italia o morte», da mi kaže, što je, da se na Rijeci svijet tako slabo zanima za krah «Adriatike». On mi odgovori: — Kod nas je skrahiralo već toliko toga, da jedan krah više ili manje, ne broji.

Dobro je! Krah ne broji, ali broje krajcari, što ih je djavo odnio. Pa broji i Nino, koga neke novine napadaju, a «Vedetta» ne će da ga brani. Što to znači?

«Riscossa» ne šuti; ima ona svoju posebnu tatiku, koja bi se dala karakterizirati onom starom fijumanskom: butta sasso, scodi man! Ona je već prije donijela, što je o Ninu pisala tršćanska «Frontiera», naime o onim 60 i nekoliko tisuća lira, što ih je navodno (ovo navodno je moje!) pridigao Nino na svoj račun. Sada donosi, što o Ninu piše tršćanska «Coda del Diavolo». «Coda» veli za onoga Rossinia, koji da je sam progutao pol Banke i pobjegao na Krf, da je ladro patriota. Ne. Jedan drugi upravitelj Banke.... i tu spominje našega Nina, koga zove «il valoroso deputato della città olocausta»... Taj djavolji list veli, da je Nino malo prije kraha upisao sve svoje imanje — na treće osobe. I još dodaje, da prije par godina nije imao ni — postola...

«Riscossa» navodi i ono, što protiv našega Nina piše i rimski «Nuovo Paese», ali sama ne će sve da kaže... Sve se nekako vrti oko te Ninove afere kao i mačak oko vruće kaše.

Ona se za sada zadovoljuje time, što preporučuje Ninu, neka tuži: On već kao konzul Milicije i kapetan dužan je da to učini.

To je sve u redu. No ja, koji sam inače sasvim neutralan u ovim i drugim stvarima, pitam: Kad će pak drugi da tuže?!

Rokac.

IZ ŠTRPEDA (BUZET).

Zadnji put za općinske izbore nisam mogao glasovati, jer nisam bio upisan u imeniku birača. Tako nije moglo glasovati ni mnogo naših ljudi bilo radi toga što nisu bili unešeni u izbornom imeniku, kao i ja, bilo što su bili krivo ubilježeni, naime, da im se netočno naznačilo oca, mjesto prebivanja ili godinu rodjenja. Mi smo ovuda odlučili, da idemo na općinu da budemo unešeni u tu njihovu «listu elettorale»; unešeni i to pravo i točno, da ne bude prigovora na dan izbora. A čitali smo u koledaru «Jurini i Franini», da to treba da učinimo onako privatno, usmeno do 15. decembra. Čuje se opet i glasa, da ćemo imati tamo negdje u proljeću nove općinske i zemaljske izbore. Obavit će se dakle dvije velike stvari, velike za nas seljake i Jugoslovene, pak ne ćemo uzmanjkati da ne učinimo svi svoju dužnost.

IZ BRESTA.

Mi se odavle vrlo rijetko javljamo u našoj miloj «Istarskoj Riječi». Nije ni čudo. Taru nas svakojake brige, bije nas tuga i nevolja, a najviše porezi i drugi dugovi, koje nikako ne možemo da isplatimo. No to naši novi gospodari ne će da shvate. Čitajte, pa sudite:

Pred nekoliko dana došli su k nama oružnici, da nam plijene marvu i razne druge stvari zbog zaostalog poreza, koji do sada, kako spomenusmo, nismo mogli da platimo. Posjetili su više Brešćana. Na posljetku došli su i našem starom narodnjaku, Barba Juri Božiću. No kod kuće ga nisu našli, jer je bio negdje u polju. Kod kuće bila je sama nevjesta Anica. Karabinijeri su joj rekli, da su im došli zaplijeniti marvu, jer da još nisu platili porez. Anica se tome usprotivila, veleći: «Istina je, da nismo dosada isplatili porez, ali se obavezujem, da ćemo ga platiti čim budemo mogli.»

Na to su karabinijeri zapustili Božićevu kuću i vratili se u Buzet. Drugi dan povratili su se opet u Brest. Ali taj dan nisu našli nikoga kod kuće izim jedanaestgodišnje kćerke Marije. Karabinijeri su je stali ispitivati, gdje su joj djed i majka. Djevojčica im je odgovorila, da ne zna. Nato su je stali strašiti, a bogme i tući. Mala je udarila u plač. Na njezin plač došla je kući njezina majka Anica. «Šta je opet?» upita karabinijere. «Ništa», odvrate, «nego spremite se, jer Vas moramo odvesti u Buzet.» «A zašto?» primjeti Anica. Mjesto odgovora približi joj se jedan karabinijer sa lancem u ruci u namjeri, da je veže. Medjutim Anica odskoči, rastrže karabinijeru odijelo i ugrize ga za lijevi kažiprst. Zatim su karabinijeri zapustili Božićevu kuću i Anicu te se otputili u Buzet.

Sada se Anica nalazi kod kuće, a karabinijer izvan službe.

IZ ČRNICE NA BUZEŠTINI.

Naše je selo vrlo siromašno, jer je namješteno na sunčanoj strmini, koja je kamenita i nema dostatno zemlje, da nas hrani. Zato su naši ljudi od vajkada hodili po svijetu, kako se ono kaže: «s trbuhom za kruhom». Većina njih je hodila u bližnji Trst po «žurnadah», da tako zarade, e da prehrane sebe i porodicu. A danas? Toga više nema, jer je Trst i sam uništen.

Ove godine je i s naših strana pošlo nekoliko ljudi u Argentinu, ali pišu, da je zlo i tamo, jer da su plaće vrlo niske, a i prilike takove, da se ne može izlaziti. Iseljenici su tamo izloženi na milost i nemilost raznim špekulantima, koji ih izrabljaju u svoju korist.

A sada jednu dvije o našoj školi. Zlo i naopako ide. U školu polazi samo trideset djece, a za taj broj nam poslaše naši mudri gospodari dvije učiteljske sile. Zašto dvije? — pitat će tkogod. Potpuno jednostavno — odgovaramo —, jer je g. učitelj Pogatschnigg (čitaj: Pogačnik) nesposoban u našem jeziku, a mi smo, po zakonu, zahtevali, da se naša djeca uče i u materinskom govoru.

A koliko je naših vrijednih učitelja, koji su sposobni da podućavaju u obojim jezicima, a još i danas čekaju, da ih namjeste! Kako će naša općina, koja je sama u dugu, plaćivati toliko nesposobne učitelje?

Tu je evo teren, gdje možedržava s pametnom upravom da prištedi mnogo novaca.

IZ SV. LOVREČA PAZENATIČKOG.

Dne 23. pr. bila je ovdje sv. krizma. Krizmalo se vanredno mnogo djece. Prigodom biskupovog ispitivanja u crkvi vidilo se, da su naša djeca dobro poučena u kršćanskom nauku — dakako u materinskom jeziku. Presv. nas je g. biskup Mgsr. Trifun Pederzolli pozdravio i nagovorio u italijanskom i srpsko-hrvatskom jeziku. —

Vino nam je narodilo prilično dobro. Ima seljaka, koji su priredili i preko sto hektolitra dobrog vina. Svi se nadaju, da će ove godine lakše rasprodati vino, nego lanjske. Već su se počeli pojavljivati i trgovci. To je svakako dobar znak.

Inače nam najviše brige zadavaju golemi porezi, takse i sovratakse. Porezni eksekutori redovito nam dolaze na vrata, da platimo napomenute poreze i takse, a mi nemamo novaca. Što da činimo? Po našem skromnom mnijenju, porezne vlasti morale bi nam barem u toliko ići na ruku, da nas počekaju, dok prodamo vino i dok dodjemo do novaca. Hoće li to učiniti?

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

U nedjelju, dne 23. novembra te godine, dogodila se u Glavici velika nesreća. Frane Bratulić od Šima išao je u 1 sat poslije podne u stanju, da izvjesi lovačku pušku, koja je visjela o klinu nad jaslom, i da je očisti. Bio je loše sreće. Netom je stupio s jednom nogom u jaslo i uhvatio pušku za cijev, vagne natrag i puška mu najedamput spruži hitac u gornji dio stegna. Nato se strovali na zemlju i pade u nesvjest. Za vrijeme njegove nesvjesti istekla mu je navodno malne sva krv. Oko sedam sati uveče ispustio je svoju dušu. Zatim je došao na lice mjesta i jedan liječnik iz Pazina, koji nije mogao drugo nego da konstatuje smrt.

IZ PAZINA.

Ovih dana ostavio nas je g. S. Rapisarda, dosadašnji potprefekt u Pazinu, i otišao na svoje novo mjesto u Verzano kod Rima. Njegov odlazak nije nas ni obradovao ni ražalostio. S nama je postupao kao čovjek, koji ne pozna naših prilika. Na njegovo mjesto došao je g. Arturo Lentini. Novi je potprefekt rodjen u starim pokrajinama Italije. Ugled Italije i italijanskog naroda zahtijeva, da ne ide po stopama svojih predšasnika to j. da bude pošteniji prama nama Slavenima. Hoće to učiniti? Vidjet ćemo.

Prošle godine prijetila našem gradu pogibno, da ostane i bez italijanske škole. Naši Italijani poduzeli su odmah zgodne korake, da se predusretne toj pogibli. Poslali su u Rim i jednu deputaciju, koja je izjavila Mussoliniju, da italijanska gimnazija u Pazinu mora i nadalje da ostane u životu, jer da će ona mnogo pripomoći asimilaciji ovog čisto jugoslovenskog kotara. Rim se, dakako, nije oglasio pozivu naše italijanske gospode. Vlada je odmah promijenila svoje gledište glede suvišnosti italijanske gimnazije u Pazinu te raspisala dvadesetak besplatnih mjesta u konviktu za Jugoslovene. Zatim su pazinski Italijani činili veliku propagandu, da privuku naše dijake u taj konvikt. Posljedica te propagande bila je ta, da su privukli u spomenuti konvikt i nekoliko slavenskih djaka. Medjutim sada se Italijani tuže u puljskoj «L'Azione», da su mnoge njihove siromašne porodice morale uskratiti naobrazbu svojoj djeci i to baš radi slavenskih djaka, koji uživaju besplatna mjesta u konviktu. Svrha te tužaljke je jasna. Našim Italijanima nije pravo, da se naši seljački sinovi izobrazuju ni u slavenskim ni u italijanskim zavodima, već hoće da ostanu posvemašnji analfabeti, eda kasnije lakše gule i zavaravaju. Ali do toga ne smije da dodje. Ni ne će. Ako svoju djecu ne možemo da izobrazujemo u školama, izobrazivat ćemo ih kod kuće, kod domaćeg ognjišta. Ali u tom slučaju treba da nam i država briše porez na škole, jer nije pošteno da plaćamo za to porez, ako se onemogućuje polazak naše djece u hram prosvjete.

U nekojim našim podopćinama pojavio se škrlet. Pokušaji, da se zapriječi širenje te prilijepčive bolesti, bili dosada su bez uspjeha. Porodice, koje su zaražene tom bolešću, premalo se brinu za omedjašenje te bolesti. Dolaze u doticaji sa drugim, zdravim porodicama. Radi toga se bojimo, da će se bolest još i više raširiti. Općina je rasposlala u sva sela oglase, pisane dakako samo u italijinskom jeziku, koje naši seljaci uopće i ne čitaju, te ako bi ih i čitali, kakva im korist od toga, kad ne razumiju. Pripominjemo, da kad jedna vojnička oblast razašilje dvojezične pozive našim vojnicima, da bi to u prvom redu morala učiniti i pazinska općina. Skrajno je vrijeme, da naši «općinski oci» posvete više skrbi boljitku općinara, a manje politici!

IZ PAZINŠTINE.

Gradski vodovod u Pazinu.

Kad je dne 26. oktobra interministerijalna komisija boravila u Pazinu, naš je načelnik, gospodin Paladin, zahtjevao od komisije, da bi vlada u Rimu pozajmila pazinskoj općini svotu od 700.000 (sedamstotinatisuća) lira za gradnju vodovoda u gradu Pazinu.

Ne znamo, šta će vlada u Rimu na to odgovoriti, ali nas unaprijed hvata strah, da će taj zajam našoj općini biti faktično podjeljen. Naš je seljak do sada previše opterećen porezima, i državnim i općinskim, pa ako još i taj dug padne na naša ledja, onda će nas naša općina sama upropastiti. Znamo, da bi gradu Pazinu lijepo pristajao vodovod. No naš načelnik i cijelo općinsko zastupstvo morali bi dobro znati, kako seljaci uzimaju vodu na smradnim i zamazanim lokvama, na kojima se napaja stoka od cjeloga sela. Stoga su i nama isto tako nužni vodovodi kao i gradu Pazinu. Ako pritisne suša moramo vozom po vodu u Pazin, a grad nam ga zatvora veleći «Andè fora, contadini!» Prema tome nama seljacima ne će taj vodovod ništa koristiti. I mi bi po našim selima trebali vodovode, ali naše zastupstvo ni ne sanja o tome, da bi nam pomoglo sagraditi koju čisternu.

Zbog svega toga mi seljaci, podanici ove općine, dolazimo do uvjerenja, da je danas vrlo nezgodno vrijeme, da se općina optereti za skoro milijun lira — bez kojih i onako imade na hrptu već preko četvrt milijuna lira — te i zbog tog, što smo na rubu gospodarske propasti

Predlažemo pak, da bi se gradnja odgodila na bolja vremena, kad ćemo biti u stanju da snosimo takav trošak.

Stoga molimo našeg poslanika gospodina dr. Wilfana, da bi se za nas zauzeo na kompetentnom mjestu, da podsjeti kompetentne faktore na našu prezaduženost i opću gospodarsku krizu, moleći ih, da uskrate napomenuti zajam općini Pazin.

Općinari svih podopćina općine Pazin.

IZ ŽMINJA.

U Sv. Mateju kod Cera ukrali su cigani dva magarca, koji su stajali na paši nedaleko same gospodareve kuće.

Netom je gospodar opazio, da mu je netko ukrao magarce, skočio je k oružnicima te ih zamolio, da mu potraže ukradene magarce.

Oružnici su se odmah dali na lov za tatovima. Kraj samog Sv. Mateja ulovili su cigane s ukradenim magarcima. Ukradene su magarce vratili gospodaru, a cigane odveli u pazinsku tamnicu, gdje sada broje ure i razmišljaju o svojem zločinu.

Taj dogadjaj morao bi biti prava opomena za naše ljude, koji se vrlo malo čuvaju od cigana. Seljaci, čuvajte se cigana!

Širite „Istarsku Riječ"!

Franina i Jurina

Fr.: Ki je ono bil, ki j' malo prej s tobum govoril?

Jur.: Mićelin.

Fr.: Ča on? Će vrag krepat! Već je puno vremena, da se ne pusti čut ni videt.

Jur.: Ne gre mu najbolje. I njemu fali devedeset i devet do sto.

Fr.: Da i mane — pak ča ću? A ča ste govorili skupa?

Jur.: Kada me j' videl, ćapal me j' za ruku i rekal mi je: Digo, Jurina, vualtri Krovati non se miga tanto štupidi, kome ke ši krede. Onput mi je počel govorit, kako smo ja i ti pametneji, nego mnogi študijani ljudi.

Fr.: No, na — neka nas, vraže, ki ta pohvali...

Jur.: Najviše da mu se j' dopalo, kako sam ja neki dan na place tumačil ljudem, ča bim ja učinil, da imam deset sini. — Keži se parla! — rekal mi je Mićelin, i počel mi je nabrajati kako ima i on jednega sina na nekoj veloj škole va Milane i kako ta pasja noga ne će niš da uči, nego samo misli na spancir, na ženske i na jigru. On da je već prej videl, da ne će niš z njega bit, i otel je da ga dá va art, ma žena je delala vraga, deklegod ga ni poslal va Milan. A sada namesto svedožbi pošije mu svaki mesec računi za nekakovi šimić-klobuki, šimić-bareti, šimić-štomanji, šimić-šotobragi, šimić-postoli...

Fr.: Ki vranić je pak to! Ča su ti šimić postoli?

Jur.: To su ti nekakovi postolićini na puntu, kako prave strpaći. Inšoma — govori Mićelin, to ne čuješ drugo nego šimić-kvešto e šimić-kvel altro.

Fr.: Još neka njim je i šimić-pamet, pak neka gredu zajedin va menažeriju, med prave šimiji.

Jur.: Zato sam ja i rekal ljudem, da bi svaki otac i svaka mat morali dobro promislet prej, nego svoje dete šalju va vele školi. Ako vidimo jedno dete jako, jako siromašno, a da je lepo od Boga nadareno, složimo se svi skupa i pomozimo mu, da more zvršit svoji nauki. Ma ako vidimo jednega frkalasinu, ki bi otel bit student samo za to, da more okole pohajat va nekakoveh proklmaneh šimić-veladah i va šimić-bragešah, — recimo mu: mali, hodi ča drugo delat, će bit bolje za te i za tvojeh starejeh.

Fr.: To je sve pravo, ma je istina i to, da kadagod dete s prvini izgjeda kako kakovo tumpalo, pak se kasneje vendar nekako popravi.

Jur.: Je — je, ma je istina i to, da se već z jutra vidi, kakovo će vreme. I ja ti sopet govorim: da ja imam deset sini, ja znam, kako bim s njimi.

Fr.: A kamo?

Jur.: Najprej bim napravil jednu Fergaterung, kako pul soldati; to će reć, pozval bim jih, da se stave svi va red. Razume se, da bim ih prej dobro proštudiral, kakovega je ki temperamenta i karahtera. Onput bim jednemu od njih stavil ruku na rame i rekal bim mu: — Ti ćeš bit dimnjačar.

Fr.: Kega zlodeja? Dimnjačar?

Jur.: Ča se čudiš? Dimnjačar je kako svaki drugi artizan. Pogledaj malo, koliko je čestiteh Nemci i Francezi, ki su dimnjačari. Ja ne znam, zač ne bi bil i ki naš? Onput bim stavil ruku na drugega i rekal bim: Ti ćeš bit pekar. Kruha se najveć troši, zato ćeš ti imet vavek dela i zaslužbi.

Fr.: Ja, ma bi ti žena rekla: U, brižno moje dete! Ča ne znaš, Jurino, da pekari moraju i po noće delat?

Jur.: To je istina, ma posvuda se gre za tim, da se to noćno delo smanji i ni dugo vreme, kad te i pekari delat samo po dneve.

Fr.: Dobro: a ča bi bil treći?

Jur.: Tretega bim dal, da se vadi delat konopi. Pitam te ja: koliko trebe ljudem špaga i konopi? Puno, jako puno. A obazri se malo vokolo i reci mi: koliko ima našeh ljudi, ki umeju delat špagi i konopi?

Fr.: Da ti pravo rečem, ja ne poznam nijenega.

Jur.: A koliko ima naših ljudi, ki umeju delat škovetice? A kalceti?

Fr.: Trebe da ne biš otel, da ti se ki otrok vadi kalceti delet? To je žensko delo!

Jur.: To je i muško delo, nego ti nisi bil već puno let nigder po svete, pak ni videl, kako se kalceti delaju. Ja ti govorim: četvrti bi bil konopar a peti kalcetar.

Fr.: A šesti?

Jur.: Klobučar.

Fr.: No, to je već neč fineje.

Jur.: Sve je fino, Franino, ča j' pošteno. Nijedan pravi art ni sramotan. A znaš, ča bim učinil zi sedmim? Poslal bim ga, neka se gre vadit vunu prest.

Fr.: Vunu prest? Muška glava, pak vunu prest?

Jur.: A si ti kada videl, kako muški vunu predu?

Fr.: Nisam, za pravo reć — nisam.

Jur.: Kada nisi — onput muči. Osmega bim poslal jednemu dobremu pituru od kamar, neka bude i on jedan dan pitur.

Fr.: A deveti?

Jur.: Devetega bim poslal, da se vadi, kako se dela maslo i sir, a desetega bim poslal va jednu gospodarsku školu, a onput bim ga dal jednemu dobremu kmetu va Štajerskoj ale kade drugder, da se vadi, kako se voće sadi i goji.

Fr.: To je sve lepo i dobro, ma kade bi se deca vadila oni drugi arti? Kade ćeš nać kalcetara, pekara, konopara, kemu ćeš zručit svoje dete, da mu bude za grzona?

Jur.: Po svete ima svega i svačesa. Na priliku, va Jugoslavije ima svakakoveh arti i artizani, tamo se dete more navadit svemu i svačemu.

Fr.: To je sve lepo i dobro, ma zač ne biš pak nijednega dal recimo za postolara, ale pak za tišljara, kovača, tako ča?

Jur.: Ne bim ga dal ni za kovača ni za postolara ni za tišljara ni za mehanika zato zač je postolari i mehaniki i kovači i tišljari puno a i previše. A ja bim pak otel, da moja deca imaju takovi arti, od keh će moć živet, a ne spasižat. Si me razumel?

Fr.: Sam i moram reć, da ti tu davan pravo.

Jur.: No, sada si dunke čul, kako bim ja svoju decu alogal. Ovo ti je altroke šimić-postoli i šimić-brageši! Ja bim njim dal svakemu jednu šimić-opanki i jedne šimić-bisagi — pa hajd po svetu trbuhom za kruhom, kako sam i ja hodil.

IZ KAŠTELIRA.

Dne 13. pr. mjeseca pohodio je našu župu Presvjetli g. biskup Pederzolli, da podijeli sakramenat Sv. Krizme. Veoma nas rastužilo, što je Presvjetli g. biskup tom prigodom držao svoj govor samo u italijanskom jeziku. Ova je župa hrvatska, u njoj su oduvijek duhovni pastiri propovjedali riječ Božju i učili kršćanski nauk u jeziku naroda — t. j. hrvatskomu. Tekar sada nakon rata nakon progona našeg zadnjeg župnika, počeo je novi dušobrižnik propovjedati i učiti kršćanski nauk u italijanskom jeziku, zapustio sve molitve o pobožnosti u našem jeziku. To postupanje dovelo je do toga, da je narod zapustio crkvu, a nažalost i primanje Vazmenih sv. sakramenata. Zato smo smatrali postupak našeg sadanjeg dušobrižnika škodljivim našoj sv. vjeri i spasu naših duša. O tome se mogao osvjedočiti i Presvjetli g. biskup, da su djeca nedostatno podučena u temeljištinama naše sv. vjere, kad je ispitivao djecu: »quali sono le tre divine persone« primio je odgovor: Adam i Eva, od drugoga upita: »quanti sono i santi sacramenti« imao je odgovor »dieci«, a treći ispitani nije znao izmoliti niti »Padre nostro«. Posljedica je to, što se djeca podučavaju u tudjem, nepoznatom jeziku, mjesto u materinskom. Mi smo se radi toga već više puta potužili protiv ne evandjeoskom postupanju našeg duhovnog pastira. Crkva šalje svoje misijonare medju divlje narode, koji ih obraćaju na kršćanstvo živom riječi materinskog jezika, dočim se našu djecu tudjom joj riječi vjerski podivljaćuje. Tradicijonalna je naša velika ljubav i poštovanje do nadpastira i biskupa, pa i posebice ljubimo sadanjeg našeg dobrog Presvjetlog g. biskupa, pa nas je zato nemilo ožalostilo, što je propustom obizvanog očinskog pozdrava i propustom izpitivanja naše djece u materinskom jeziku potvrdio postupanje našeg sadanjeg dušobrižnika. Kakovigod bili uzroci da se s nama tako postupa ipak nisu tako veliki, a da bi mogli ovrći fundamentalno načelo: vjera se širi propovjedanjem, učite sve narode.....

IZ RUKAVCA.

Prošle se godine moradoh podvrći teškoj operaciji u ustima. Liječnici mi izvadili komad gornje čeljusti, uslijed čega ne mogoh govoriti, a ni jesti. Kad mi se rana zacijelila, valjalo mi se uteći zubaru, koji mi napravi umjetnu čeljust sa zubima tako, da se sada osjećam posve drugom. Jedem svako jelo, a i govorim čisto. Sve to iziskivalo lijepu svoticu novca, a otkud da ja to smognem? Obratih se na svoje susjede, koji borave u Americi. Moja ih molba dirnula te mi poslaše lijepu pripomoć Ivan Lukšetić iz Gor. Rukavca, Vjekoslav Sušanj iz Dol. Rukavca i Dragan Basić, na čemu im ovim putem izražam najtopliju hvalu. Bog im platio stostruko!

Marija ud. Mohorovičić.

IZ MEDULINA.

Naći će se ljudi, koji će sigurno misliti, da smo posvema prestali disati i bitisati, pošto se više vremena nismo javili. No takovo mišljenje nije taćno. Bili su »mrtvi dani« — dani kada smo htjeli bar za neko kratko vrijeme da zaboravimo na sve ove prolazne, radosne i žalosne momente, klečeći uz grobove naših milih i moleći se za njih. Velim i radosne momente, premda takovih ima u Medulinu vrlo malo.

Bilo nam je naime nekako odlanulo, kada nam je za par tjedana otišao na dopust naš karabinijerski marešalo. Sva mladež bila je kao preporodjena ne videći mrkog pogleda onog, koji je strah i trepet sve mladeži. Zakantalo se ki put po domaću. I sve se uzradovalo čuvši toli obljubljenu narodnu pjesmu, a nijedan od mladića nije se bojao fatalne »camere di sicurezza«. Ali šta kad je to kratko trajalo! Vratio se opet mrkonja, koji hoće da nastavi započeto vrebanje i ganjanje mladeži, koji hoće da caruje čitavim selom.

No ne mojte misliti, da je ovaj delija sam. Imamo mi još jednog kletog dušmanina, svima dobro poznatog, ali i kruto omraženog deliju, »gazdu Štanda«. Taj bradati delija (sa svojom tresućom lulom u ustima) hoće da diktira gdje i kako će se pasti blago, gdje i kako će se sjeći drva, te vreba na ljude, da ne bi možda ulovili kakvog zeca itd., samo da može na bilo koji način škoditi jadnom puku.

Pred nekoliko dana bilo nam je naloženo, da se mjesto »Cufa« (općinska šuma) mora sjeći »Kažela« (opć. pašnjak sa nešto grmlja i trnja). Svi mi Medulinci dobro znamo, da je to maslo našeg dičnog »Štanda«, pa ga zato pitamo: »Ne znaš li, delijo, da će se sjećući drva i vozeći ih van pomastiti sva trava, a kad nastane čića zima i snijeg, kuda će naše krave i ovce? Zar ćeš to blago ti hraniti sijenom, što ćeš ga kupiti sa novcem, koga ćeš od naroda utjerati globama? A zar pak misliš, neznalico, da će grmi i truje od »Kažele« moći da nadomjeste drvo ubrano u »Cufu«? Već smo ti i dosad mnogo puta naručivali, da narod, koga služiš, moraš donekle i poštivati.

A šta je pak sa školom? Mislili smo, da će nam se barem sada djeca nekoliko sati tjedno podučavati u srpsko-hrvatskom jeziku, a kad tamo — ništa. Kada je gospodin učitelj rekao djeci, da mogu donesti pismene potvrde od roditelja, koji su zadovoljni, da im se djeca podučavaju u materinskom jeziku, donijeli su svi mališi — osim nekoliko nesvjesnih plašljivaca — u redu napisane izjave. Gosp. se je učitelj valjda prestrašio tolike hrvatske djece, pa je pustio, da stvar ostane na mrtvoj točci. Bit će da kod nas još nije stupio u krijepost dekret ili pak da više zapovjedaju ovdje učitelji, nego u Rimu vlada!

IZ KAROJBE.

U ned'elju, dne 23. pr. mj. dogodio se kraj same Karojbe jedan nečuveni slučaj. Oružnici, Nello Bianchi i Alessandro Menin, išli tu poslijepodne oko tri sata na »patrulju«. Iznenada susretnu se sa jednim nepoznatim lovcem. Budući da je to bilo baš na zavoju, lovcu nije bilo moguće da bježi. — Videći lovac da mu nema spasa, skine pušku i uperi na oružnike od kojih jednoga ubije, a drugoga teško rani. Čini se, da to nije bio običnì potajni lovac, već razbojnik, koji se — misleći, da ga oružnici traže i da se ne može spasiti — posluži se najgroznijeg sredstva: ubojstva.

Malo zatim došlo je na lice mjesta vanredno mnogo javnih organa, koju zaslijedjuju ubojicu. To je naposljetku i u redu. Zločinac mora da se pronadje i najstrože kazni. Samo je malo čudno, što se pri zaslijedovanju zločinca šikanira i naše poštene ljude u Karojbi i njezinoj okolici, kojima se apsolutno ne može pripisati ni najmanje moralne ljage, a kamo li zločinstva! Toliko za danas, a drugom zgodom malo opširnije!

IZ LASTOVA.

Mi Lastovčani stojimo pred općinskim izborima. Priprave su već u punom jeku. U italijanskim redovima nastao je rascjep. Ako svi znaci ne varaju, u izbornu borbu stupa pet stranaka. Mi Jugosloveni nastupamo samostalno. Razne »patriotske« grupe nastoje, da nas pridobiju za sebe. Ali sve uzalud. Mi se sa našim odmetnicima, koji uvijek mijenjaju zastavu prema vjetru, ne ćemo da pogadjamo. Isto tako ne ćemo da stvaramo kompromise sa doseljenim Italijanima iz starih pokrajina, a još manje sa Don Glumčevom crnožutom gardom. Mi imamo na Lastovu 99% pristaša, pa nam ne treba sumnjati u pobjedu, ako se ne budu upotrebljavala nasilja. Dužnost je oblasti, a naročito našeg prefekta u Zadru, da se zaprieče sve evetualna nasilja. Ta svi opažamo prijeku potrebu, da konačno dodje do neke »convivenze«. Ali ako se budu i kod ovih izbora upotrebljavali manganelli, ricinusovo, ulje i druga nasilja, onda je jasno, da će samo pokvariti dobri odnošaji izmedju poštenih Italijana i Jugoslovena na ovom otoku. U tom slučaju odgovornost ne će biti na našoj strani, već na italijanskoj. Zato neka i oblasti paze, što rade. A naše ljude pozivamo, da složno glasuju za našu jugoslovensku stranku i njezine općinske kandidate, pa što Bog dade i sreća junačka! — Birač.

IZ CRESA.

U »Istarskim narodnim pjesmama« imade na str. 225 i Creska koleda, koju mi Cresani zovemo »Jutrna«. Ta je pjesma starinska. To se vidi takodjer iz stiha »Mijar osamsto let jur dosteklo biše.« Pjeva se na dan mrtvih. Zborovi od šest pjevača počinju je pjevati u ponoći, a dovrše pjevanjem u 6 sati ujutru. Da se jednom otpjeva treba čitav sat. Melodija je milozvučna, skladna i tugaljiva, tipično staroslovenski napjev. Neki stranac, koji ju je slučajno čuo, rekao je, da su u njoj samo pravoslavni motivi. Kako je ona pronikla dušu i srce creskog kopača svjedoči i to da, čim zamniju prvi glasi, susjedi ostavljaju krevete i lete k prozoru, da se u gluho doba noći naužiju lijepe pjesme, a pjevačima ne treba »svih sused okolo proštenje pitati.«

Sadržaj je same pjesme na nekojim mjestima upravo uzvišen. Prvi dio posvećen je mrtvima, zadnji živima. Medju pjevačima je i nije dragi... Drugovi pjevaju za njega i spominju onu, za kojom uzdiše, ako mu ljubav ljubavlju ne uzvrati (jer o njoj ovisi, hoće li ga drugovi ubrojit medju mrtve ili žive) da

Grob mu se otvara posred tvoga dvora,
Zakraj njega raste stablo od zavora,
Na kom ćeš ti, dušo, kiticu lomiti,
Pak ćeš poć kropeći gore mrtvi grob,
Sobom govoreći: vi ste bil moj rod!«

I nju će snaći ta sudba, da će sa kiticom od lovora, posvećenog creskog drva (Cres = pjesnički Javorgrad), upoznavši svoju krivnju i nevolju, kropiti grob svoje sreće, i priznati, da joj je bio rod. Pa ovoj pjesmi naša rodbina, naši srodnici; jesu oni, koji nas vole. »Vi ste bil moj rod« nije talijanizam, kako je navedeno u knjizi, već je prije bio običaj, da žena mužu govori »Vi«, kako je još i danas po nekim selima. Sve ovo, lijepa melodija, uzvišene misli, pjevanje prije zore, jutrena podoknica do svanuća, simboli pa malicijoznost svršetka, svojstvena Cresanu, a kulminira u stihu »Od tvojih mladih dan pripravna je oblija«, za obvezanost obitelji, kojoj se pjevalo, da ima u pripremi »nec bojega«, kada ujutro dodju pjevači na pogovor, pa drevnost njena ne da, se ona zaboravi, jer je priraslo i duboko je urezana u srcu i ćudi Cresana.

Sa promjenom državе imao bi i ovaj običaj da nestane. Na ovogodišnji Dan mrtvih uhvatili su nekoje mladiće karabinijeri, dok su pjevali gornju pjesmu, i sad imadu da plate globu od 65 lira. Time su oglobljeni svi Slaveni našeg grada, jer nam ubijaju naše stare i prastare narodne običaje. To ne smijemo da zaboravimo. Učinimo sve potrebito, da nam pjesma ne izgine. Pjevajmo je kod kuće, na polju, kad je ne možemo u zoru! Doći će već jednom doba, kad ćemo ponovno moći p'evati zori, svijetlu i suncu.

* * *

Dne 17. pr. mj. vršio se je ovdje pogreb Elia Duncovich, koji je mrtav prenešen iz Sjev. Amerike. Pogreb je bio za Cres jedna rijetkost i veleban. Priredjen je po dobrotvornom mornarskom društvu »Susaida« (Società di Beneficenza marittima Chersina). Prisustvovali su svi članovi, rodbina te znanci. Rad »Susaide« vrlo je pohvalan. Članu za vrijeme bolesti plaća nadnicu, liječnika te lijekove, a u slučaju smrti priredjuje umrlom članu svečani pogreb. Imade svoju podružnicu u Americi, gdje je i samo društvo začeto. Inače pak su skoro svi članovi naše narodnosti. Samo nam se čini malko čudno, što društvo imade prema vani (a unutra?) potpuno italijanski karakter. Radoznali smo, što je tome uzrok?

Gospodarstvo

Upravni organi kod naših zadruga

(Nešto za zadruge i zadrugare)

Po zakonu dd. 9. aprila 1873 LDZ 70 imaju zadruge slijedeće organe: upravni odbor, nadzorni odbor i glavnu skupštinu.

1) **Upravni odbor** je organ, koji zastupa zadrugu i vodi njezine poslove. Članovi upravnog odbora mogu da budu samo zadrugari (§ 12). Upravni odbor ima dužnost, da provede sve propise zadružne pogodbe (pravila) i pravovaljano stvorene zaključke glavne skupštine (§ 34), on pazi na to da se zadružni djelovi i dobitak, koji se ima razdijeliti, isplate u smislu zakona i pravila (§ 55 i 81) Upravni odbor ima po zakonu odredjenu formalnu punomoć napram trećim osobama t. j. upravni je odbor već svojim jamstvom upravnog odbora ovlašten da provede i sklopi sve potrebne poslove, a da za to ne treba nikakve specijalne punomoći sa strane glavne skupštine. Jedino za sklapanje društvenih pogodbi i nagodbi, za darovanja (bakšiš, darovi na Novu godinu itd.) ili kad hoće da se odriče jednoga prava, treba za to specijalno punomoć, dakle posebno ovlašten'e sa strane glavne skupštine. Inače interno u odnosu sa zadrugom može da bude ova formalna punomoć ograničena, ali to ne vrijedi napram trećim osobama, nego ima samo posljedicu, da upravni odbor postaje interno odgovornim napram zadruzi samoj.

Kod zadruga na ograničeno jamčenje ima upravni odbor pravo, da dozvoli prenašanje zadružnih djelova na druge osobe, ako pravila drugačije ne odredjuju (§ 83).

Upravni odbor mora da podnese bilancu nadzornom odboru i glavnoj skupštini, osim toga mora da objavi u prvih šest mjeseći svake poslovne godine bilancu ujedno sa računskim zaključkom, treba da kod toda navede i broj zadrugara i koliko ih je bilo učlanjenih u zadruzi u doba, kad se bilanca zaključila i koliko ih je pristupilo i koliko je istupilo. Treba da navede i broj zadružnih djelova (§ 22). Osim toga mora da u roku od 8 dana predloži sa odobrenim računskim zaključcima putem političke oblasti prefekturi (§ 33). Istoj oblasti mora da u roku od 8 dana poslije obavljene registracije na zadružnom registru predloži pravila, kad se zadruga osnuje, i svaku promijenu pravila, kad se pravila mijenjaju.

Kod zadruga na ograničeno jamčen'e upravni odbor mora da u slučaju da je po bilanci izgubljena polovica zadružnih djelova) sazove glavnu skupštinu i da njoj to javi kad ima više pasiva nego aktiva, treba da najavi konkurs (§ 84).

Upravni odbor vodi imenik zadrugara (§ 14), u koji je unešen svaki zadrugar sa imenom i prezimenom i kad je pristupio, koliko djelova ima, kad je otkazao, kad je istupio. Upravni odbor skrbi i za to, da budu knjige pravilno držane i vodjene (§ 22).

Članovi upravnog odbora, koji prelaze granice svoje punomoći ili koji ne ispunjavaju o propisima zakona ili pravila ili koji ne ispunjavaju svoje dužnosti, su osobno i solidarno odgovorni za svu štetu, koju su nanijeli zadruzi i time zadrugarima (§ 23).

2) **Nadzorni odbor** je fakultativan, t. j. on može da bude, ali ne mora da bude postavljen. On ima pravo i dužnost da nadzire poslovanje zadruge, ima i pravo, da članove upravnog odbora i činovnike suspendira do odluke glavne skupštine, koja se ima sazvati, a medjutim može i mora da odredi sve potrebno, da se poslovi i nadalje vode (§ 24)

Nadzorni odbor pregleda račune i knjige, računske zaključke i bilancu i referira o tome glavnoj skupštini (§ 24).

Članovi nadzornog odbora odgovarjaju osebno za štetu, koju prouzročuju time, što ne ispunjavaju svoje dužnosti.

Nadzorni odbor vodi procese proti članovima upravnog odbora, kad je glavna skupština odlučila, da budu tuženi. Kad treba voditi procese proti članovima nadzornog odbora, zadrugu zastupaju one osobe, koje su postavljene i za to ovlaštene od glavne skupštine (§ 25).

3) **Glavna skupština** je vrhovni šef zadruge. U njoj vrše zadrugari skupno svoja prava. Glavnu skupštinu sazivlje:

a) upravni odbor svake godine jedamput (kao redovitu glavnu skupštinu), ili kad je potrebno, i više puta kao izvanrednu glavnu skupštinu;

b) nadzorni odbor, kad mu se čini da je to potrebno;

c) deseti dio svih zadrugara može da pismeno i uz obrazloženje zahtijeva, da upravni odbor ili nadzorni odbor sazove glavnu skupštinu. Ako navedeni organi ne bi htjeli da to učine, može ih trgovački tribunal na to prisiliti globama.

Na glavnoj skupštini ima svaki zadrugar samo jedan glas, bez obzira na broj zadružnih djelova, ako nije u pravilima drugačije odredjeno. Kad je kod glasovanja glasovao jednaki dio za i jednaki dio proti predlogu, vrijedi ono, gdje je predsjednik glasovao (§ 27).

Za pravovaljanost stvorenih zaključaka je potrebno, da bude prisutan ili zastupan na glavnoj skupštini barem deseti dio svih zadrugara, dakako, ako pravila drugačije ne odredjuju. Ako ih nije toliko, sazvati će se druga glavna skupština sa istim dnevnim redom, gdje će se odlučiti pravovaljano bez obzira na broj prisutnih ili zastupanih zadrugara (§§ 31 i 32).

Zaključci se stvaraju sa apsolutnom većinom glasova. Samo kad se radi o promijeni pravila i o raspustu zadruge, potrebna je većina od dvije trećine (§ 33). Pravila u ostalom i u tom smjeru drugo šta odrediti.

Glavna skupština vijeća i zaključuje u glavnome o poslovanju zadruge, ona pregleda bilancu te je odobrava ili ne odobrava, ona odredjuje koji se dobitak ima razdijeliti, ona mijenja pravila i odlučuje o raspustu zadruge (§§ 27,33).

Zaključci glavne skupštine treba da se unesu u posebno knjigu, u kojoj ima uvid svaki zadrugar, a i upravna oblast (§ 34).

Politički pregled

Što se dogadja u Italiji?

Italijanski fašizam doživljuje sve to više novih iznenadjenja. Pred mjesec dana donijela je rimska »La Voce Republicana« članak, u kome se žestoko oborila na generalisimusa nacionalne milicije, Itala Balba, optužujući ga da je sud'elovao pri umorstvu katoličkog svećenika Minziana. Generalisimus Italo Balbo podnio je optužbu protiv urednika »La Voce Republicana« radi uvrijede poštenja. Urednik republikanskog lista donio je na raspravu jedno Balbijevo pismo, koje je ovaj uputio jednom svom stranačkom drugu u provinciju. U tom pismu Italo Balbo poručuje svom političkom drugu, koji je bio takod'er zapovjednik nacionalne milicije, da slobodno može da protiv fašistima nepoćudnih ljudi, upotrebi nasilna sredstva, da ih bije, terorizira i prinudi po potrebi, da se isele iz dotičnog mjesta. Kad je urednik »La Voce Republicana« pročitao na raspravi pismo, Balbo je bio silno iznenadjen i smeten. To je pismo pobudilo i u javnosti silnu senzaciju, naročito onaj pasus u pismu gdje generalisimus Italo Balbo saopćuje svomu drugu, da bez daljnjega može da upotrebljuje nasilna sredstva, **jer da je takav nalog odobrem sa najkompetetnijeg mjesta.** Zatim se je general Balbo smatrao prinukanim, da preda vladi demisiju. Njegova je demisija bila odmah prihvaćena. Ali izgleda da će morati demisionirati i poznati organizator paleža bivšeg Narodnog doma u Trstu i podpredsjednik rimskog Parlamenta onorevole Giunta. Priznati itali'anski političar Raimondo Sala pisao je ovih dana direktoru socijalističkog lista »Unità« pismo ovog sadržaja: Cijenjeni g. direktore! Obzirom na pismo generala Balbo smatram umjesnim, da objavim tajnu okružnicu, koju je 11. marta t. g. razaslalo generalno tajništvo fašističke stranke u Rimu pokrajinskim fašističkim savezima. To pismo glasi: »Po nalogu manistarskog predsjednika i vodje fašizma te jednodušnih zaključaka direktorija fašističke stranke moraju gospoda pokrajinski tajniki gg. Sala i Cesare Forni smatrati za najpogibeljnije protivnike fašizma. Uslijed toga i paralelno sa naputcima, ko'e je predsjednik vlade odaslao svim prefektima, mora se napomenutoj gospodi onemogućiti život u pokrajinama, gdje imaju interes da uzbude još veće razdore u svrhu iskorištanja kod izbora. Gdjegod se pojave, tamo ih moraju fašisti nasilno napasti. Izborni se sastanci ne smiju dozvoljavati. Očekujem brzojavni odgovor, da izv'estim vodju, da će ova naredjenja biti izvršena. Francesco Giunta.« Iz toga se jasno vidi, da su nasilja dolazila s višeg mjesta.

Sukob izmedju Engleske i Egipta.

Izmedju Engleske i Egipta došlo je do sukoba. Sredinom prošlog mjeseca do atentata na vrhovnog zapovjednika egipatskih trupa i generalnog guvernera Sudana, Sir Lee Stacka. Taj je atentat plod engleske kolonijalne politike s jedne i egipatske nacionalističke agitacije, koja traži potpunu nezavisnost Egipta i sjedinjenje Sudana, s druge strane.

Ali kako je došlo do tog atentata?

Dne 19. novembra bačena je na auto Sir Lee Stack bomba, koja nije eksplodirala. Onda je sedam studenata otvorilo formalnu vatru iz revolvera na auto, a zatim su u spremljenom autu pobjegli. Ranjeni su i Sir Lee Stack i njegov adjutant Campbell i šofer. Drugi dan je general podlegao ranama. I kralj Fuad i Zaglul paša, predsjednik vlade, i egipatski parlamenat odmah su izjavili duboko žaljenje radi atentata. Ali engleska vlada okrivljuje Zaglul pašu radi podržavanja antibritanske agitacije. Engleska vlada poslala je dvije oštre note sa značenjem ultimatuma, gdje traži odštetu (500.000 funti) i kaznu krivaca. Osim toga traži engleska vlada povlačenje egipatskih trupa iz Sudana, nove odredbe o zaštiti stranaca i dizanje svih ograničenja za navodnjavanje oblasti Gezira u Sudanu vodom Nila. Zaglul paša primio je zahtjeve o odšteti i kazni, ali je odbio ostale zahtjeve pozivajući se na nezavisnost i ustav Egipta, a posljednji radi zaštite egipatske agrikulture, koja traži kontrolu nad izvorima Nila. Engleska vlada ostala je u ponovnoj oštroj noti kod svojih zahtjeva. Medjutim su engleski ratni brodovi poslati u egipatske vode, engleska vojnička pojačanja iskrcala su se u Kairu, Aleksandriji i u Port-Sudanu na Crvenom moru, a generalni guverner Sudana odredio je odmah sam povlačenje egipatskih četa i činovnika iz Sudana. Zaglul paša dao je protest na Ligu Naroda. Na vladu je došao Zivar-paša, koji je voljan da zadovolji britanske zahtjeve, i on je raspustio paralamenat. Velika Britanija ne dopušta nikakvo miješanje Lige Naroda u ovo pitanje, jer je to unutarnja stvar engleske imperije, što znači, da Engleska u prvom redu misli na osvojenje Sudana. U Londonu se vjeruje da će sukob brzo biti izgladjen po britanskoj želji.

Rekonstrukcija i popunjenje jugoslovenske vlade.

Prošlog tjedna potpisan je kr. ukaz o rekonstrukciji i popunjenju jugoslovenske vlade. Dr. Gjuro Surmin imenovan je ministrom trgovine i industrije, a dr. Grisogono ostaje ministrom bez portfelja. G. dr. Marko Gjuričić prima resor ministarstva socijalne politike a na dosadanje njegovo mjesto kao ministar za izjednačenje zakona dolazi g. dr. Milan Srškić. G. dr. Mate Drinković postaje ministrom bez portfelja a g. dr. Hinko Krizman postaje ministrom agrarne reforme. Ostali članovi kabineta ostaju na položajima, koj su danas. Time je vlada popunjena sa trim Hrvatima.

Domaće novosti

MLADI DOKTOR.

Prošle nedjelje promoviran je na italijanskom sveučilištu u Padovi na čast doktora prava naš zemljak i prijatelj gosp. Fran Tončić, bivši urednik tršćanske «Edinosti» i «Novica». — Čestitamo!

Sporazum izmedju Italije i Jugoslavije glede vidiranja pašoša.

Beogradske novine javljaju, da se sredinom ovega mjeseca sastaje italijansko-jugoslovenska komisija, koja ima da definitivno riješi pitanje vidiranja pašoša (putnica). Nije isključena mogućnost, da će se vidiranje pašoša znatno ograničiti. Vidiranje pašoša za šest mjeseca stajat će 10 zlatnih lira ili dinara za jedan put 5 zlatnih lira ili dinara a transit jednu liru ili jedan zlatni dinar.

Velika kradja na Žminjštini.

U noći četvrtka na petak ukrali su nepoznati tatovi Miji Dončiću pok. Mata iz Žminjštine dva vola, jednu kravu i 16 glava ovaca. Dončić trpi štetu od 10.000 lira. Tatovi nisu pronadjeni.

Nepoznati individui htjeli zapaliti općinsku zgradu u Tinjanu.

Ovih dana podmetnuli su nepoznati individui vatru u jednu malenu kućicu, koja se drži za općinsku zgradu, u namjeri, da se time zapali i škola i općinski komesarijat. Vatra je bila pravodobno ugušena, tako da nije došlo do veće nesreće.

† Karla ud. Dubrović rodj. Pošćić.

U Opatiji je dne 29. o. mj. umrla nakon kratke bolesti, okružena od svojih milih, gospodja Karla ud. Dubrović rodj. Pošćić u starosti od 80 godina.

Rodbini naše iskreno saučešće, a pokojnici blago duši! —

Na sprovodu je došlo, kako nam javljaju iz Opatije, do incidenta sa župnikom zbog kasne ure i nepotrebnog čekanja prouzročenog od njega samoga. S drugim župnicima nije se to nikada dogadjalo.

† Giacomo Puccini.

U subotu, dne 29. novembra te god. umro je u Bruselju, glavnom gradu Belgije, slavni italijanski glazbenik, Giacomo Puccini. Pogreb se je izvršio na državne troškove.

Našim izbornicima na znanje!

Prigodom zadnjih i predzadnjih izbora mnogi naši izbornici nisu mogli glasovati, jer im je bilo krivo unešeno ime i prezime ili ime oca. Tako je na primjer mnogim izbornicima, koji imadu živog oca, bilo napisano na izbornoj legitimaciji «fu», a onima, koji imadu već odavna mrtvog oca «di». Posljedica toga bila je ta, da mnogi nisu mogli da glasuju.

Sada se pak opet pruža prilika, da se to ispravi. Početkom ovog mjeseca pozvale su sve naše općine svoje izbornike, da do 15. decembra zahtjevaju upis ili popravak izbornog imenika.

Zato treba da se do 15. decembra t. g. svi naši izbornici uvjere na općini, da li su unešeni u izborni imenik. I ako se uvjere, da nisu unešeni, neka zamole općinskog činovnika na općini, da ih ubilježi u listu izbornika ili da im popravi ime oca i slično, jer samo oni izbornici, koji su unešeni u izborni imenik mogu da glasuju.

No najbolje bi bilo, da za svako selo jedan izbornik prepiše izborni imenik i da da ga donese kući, da ga tamo svi pregledaju, a zatim da reklamiraju ili zahtjevaju upis.

Načelnik (sindako) ne može i ne smije da se tomu protivi. Izbornici! Da ne zanovjetaju s vama, idite na općinu sa više njih, pa jedan za drugoga svjedočite da ste oni, koji jeste, pa da ne reknu, da vas ne poznaju. Drugo: donesite sobom bilokoji dokumenat: vojnički, krsnicu, patentu, porezni nalog, putnicu (pašaport), školsku svjedodžbu ili što slično.

Još nešto! Iza 15. decembra te godine može se takodjer i reklamirati i unesti svoje ime u izborni imenik, ali tada treba pismeno reklamirati. — 15. decembra mora da bude izborni imenik gotov, a općina će ga izvjesti na vidljivo mjesto na općinskoj tabli, a drugoga drži u uredu za stranke i reklamacije.

Toliko treba da znade svaki naš izbornik glede upisa u izborne imenik. Kad ovo znadete, a vi onda bez ikakvog obzira idite **odmah** na općinu, da se popitate, da li ste unešeni u «listu eletorale». To moraju učiniti osobito oni, koji nisu bili unešeni prije (i mladići koji imadu sada 21. godinu ili će ih svršiti 31. maja 1925. godine) i oni, koji zadnji put nisu smjeli glasovati radi **pokvarenih** imenika. — Hrvati, vršite svoju narodnu i državljansku dužnost!

Prodaja bivšeg Narodnog doma u Trstu.

Ovih je dana Tržaška posujilnica in hranilnica v Trstu bila primorana da proda garište bivšeg Narodnog doma u Trstu. Kako je poznato, Narodni je dom zapaljen 13. jula 1920. od fašističke ruke, koja je u ono vrijeme haračila po Istri i Primorju. U zgradi su Narodnoga doma svojedobno bile okupljene sve naše kulturne institucije za grad Trst i okolicu. Tu je bila bogata knjižnica «Slovanske čitalnice», knjižnica «Českog kroužka», knjižnica akademskog društva «Balkan», «Glazbena Matica» i druga naša društva. U tršćanskom Narodnom domu bio je centar našega nacionalnog rada i otpora protiv svih tudjih ugnjetavača i odnarodjivanja našega naroda. Garište je sada kupila za 1.400.000 lira tršćansko-židovska firma Perlmutter, koja će popraviti i nadograditi izgorjelu zgradu Narodnog doma za stanove. Ova je vijest teško djelovala na tršćanske Slovence, koji su očekivali, da će se na istom mjestu podignuti novi Narodni dom. Ali uzalud. «Tržaška posojilnica in hranilnica», vlasnica bivšeg Nar. doma, bila je prisiljena da proda napomenuto garište radi ovih razloga: a) jer je vlasnica trebala novaca te nije mogla podići veliki kapital a da ga ne stavi u promet; b) jer bi za novu zgradu, koja bi se bila imala podignuti od temelja, bio potreban iznos od 4—5 milijuna, koje nije imala; c) jer Italijani ne bi bili dozvolili da se na istom mjestu, u centrumu grada, opet podigne jedan Narodni dom i, kad bi se već podigao, našao bi se ponovno jedna Giunta, ili koji drugi eksponent, koji bi sve zapalio. Kod prodaje tršćanska je posujilnica pridržala sebi izričito pravo na posebnu odštetu zbog pretrpljene štete uslijed uništenja «Balkana».

27.000 živih «mrtvaca» u Rusiji.

Ovih se je dana vratilo iz Rusije oko 500 jugoslovenskih državljana, bivših austro-ugarskih zarobljenika. Ti nesretnici pričaju, da u Sibiriji ima još preko 27.000 raznih zarobljenika, medju kojima i više stotina Istrana, Tršćana i Goričana. Većina se je zarobljenika posvema udomila u Rusiji, tako da su se mnogi tamo oženili i poprimili rusko državljanstvo. Medju zarobljenicima ima i takovih, koji se uopće ne kane povratiti u svoju domovinu, jer misle, da su njihove porodice već posvema izumrle, kad im se nikad ne javljaju. Slično mišljenje obvladava i naše nesretne porodice u domovini. Koliki misle, da su njihovi mili i dragi, od kojih nema — štono riječ — ni duha ni sluha, već davno pod zemljom! Uvjereni smo, da će jednog dana mnoge i mnoge naše porodice ugledati svoje sinove i braću, koje smatraju mrtvima ili izgubljenima. Dao Bog, da bi se to dogodilo što prije!

Svega po malo

Najveći ponor na svijetu. - 365 metara duboki bezdan u Istri.

Jednoj naučnoj ekspediciji u Trstu, uspjelo je otkriti jednu do sada najveću udubinu na svijetu, koja se nalazi u Istri. Ekspediciji je uspjelo, da se spusti u kraškom predjelu 700 m nad morem, kod visoravni Čićarija, 365 metara duboko pod zemlju. Jednoj prijašnjoj ekspediciji bilo je uspjelo spustiti se tek oko 300 m. Ova je ekspedicija napustila je daljnje istraživanje jer nije imala raspoloživih sredstava. Tršćanska ekspedicija spustila se je pomoću modernih naprava 365 metara duboko i došla do dna ponora. — Spuštanje je trajalo 36 sati i ekspedicija je bila snabdjevena telefonom, zaštitnim maskama, svetiljkama i svim potrebnim sredstvima. Put je bio vrlo opasan i po život pogibeljan, jer se krš, šupljikav, rado oironjuje. Ekspedicija je ušla s jedne strane, a izašla s druge i pred izlazom je morala pomoću eksploziva da si prokrči put. U tom kršnom predjelu imade još nekoliko većih i manjih ponora.

Spomenik Adamu.

Na jednom obronku kraj Filadelfije nalazi se neki čudni i neugledni četverokutni spomenik na kojem se nalazi ovaj napis: «Ovaj kamen predstavlja spomenik prvom čovjeku Adamu u Americi». Nad napisom se nalazi sunčana ura a u polukrugu stoje napisane ove riječi: «Sic transit gloria mundi». Spomenik je podigao graditelj John P. Brady prije petnaest godina. On je podigao spomenik u spomen rodjendana Adama, koji se navodno rodio 28. oktobra 4004. godine prije Krista. On je mnijenja, da se svim velikim ljudima postavljaju spomenici samo ne Adamu i nitko danas više ne misli, a on je toliko zaslužan za cijelo čovječanstvo jer je praotac svih nas. Posljednje je vrijeme da se neko i njeje sjeti i postavi mu zasluženi spomenik i tako da mu se oduži čovječanstvo za svoj postanak.

Treba znati... i od kada je nova godina zakočela sa prvim sječnjom...

Sadašnja službena i internacijonalna imena naših dvanaest mjeseca tek su donekle modificirna imena julijanskog kalendara, kojim se ljudi služe od vremena Julija Cezara. Jedina je korektura ovoga kalendara provedena pod papom Grgurom XIII., koji ga je izjednačio sa sunčanom godinom tako, da je ukinuo deset dana u godini 1582. i onda odredio, da prestupne godine dolaze svake četvrte godine, osim posljednje godine svakog stoljeća, koja ima biti prestupna tek svakih četiri stotina godina. Sa druge strane trebamo spomenuti, da je kod starih Rimljana nova godina počinjala 1. ožujka, dok je u srednjem vijeku nova godina počinjala sa Božićem. Tek sa ediktom Karla IX. definitivno bilo odredjeno, da nova godina počinje sa prvim siječnjem. Bilo je to godine 1664.

Četrdeset narodnosti u jednom gradu.

Grad Chicago ima 2.672.835 stanovnika. Od tih su samo 700.000 rodjeni Amerikanci, dočim je ostalo pučanstvo rodom iz Europe. Tako je tamo 668.708 Njemaca, 240.000 Iraca, 30.000 Poljaka, 143.000 Sveda, 110.000 Čeha i 23000 Rutena. Od ostalih narodnosti kao Italijana, Španjolaca, Židova, Franceza, Portugizaca, Madjara, Slovaka i Rusa ima oko 10.000 duša.

Najvrući predio na zemlji.

U pustinji Merhore, izmedju Kalifornije i Nevade, jeste najvrući predio na zemlji. Tamo je ležeća «Dolina smrti» najvruće mjesto na zemlji. Dolina dobila je svoje ime od toga, što je u njoj jedna četa iseljenika poginula od gladi i žedje. Dolina je sa sviju strana zatvorena i obkoljena visokim brijegovima, pa osim toga leži još za 50 metara dublje od morske površine. Na temelju opažanja, prosječna toplota u julu iznaša u hladu 39 stupnjeva Celsiusa. Najveća toplota iste u hladu iznašala je 50 stupnjeva.

Koliko vremena treba za proći sve ulice Londona.

Pješak, koji svaki sat prevaljuje 4 kilometra puta, a dnevno hoda 12 sati, mogao bi ulice londonske obaći za 44 tjedna t. j. ako se misli na današnji veliki London. Misli li se samo na London bez predgradja treba 0 tjedana za obaći ga, jer su njegove ulice dugačke tek 3150 kilometara.

Sinagoga sa zvonom.

Jedina sinagoga na svijetu koja ima zvono jeste sinagoga u Buchau u Württenbergu. [illegible] postavljeno godine 1854. i odonda [illegible] zvoni i zove vjernike k službi [illegible]. Na njem su napisani stihovi iz 122 psalma: «Hajdemo u dom Gospodinov!»

Putnici zgrabili željezničara za šiju i izbacili ga iz vlaka.

Neki željezničar putovao je u jednom vagonu treće klase nedaleko Pariza. Za vrijeme vožnje počeo je da se prepire sa svojim supútnicima. Niko ne zna zašto su se svadjali, ali prepirka mora da je bila vrlo žestoka, jer su putnici zgrabili željezničara za šiju i izbacili ga naprosto iz vlaka na željeznički nasip. Nesretnik je poslije nekoliko sati umro, a žandari traže da otkriju začetnike tog divljačkog zločina.

Bijeg mlade Habsburgovice.

Nedavno je pobjegla od kuće mlada i maloljetna Asunta von Habsburg, kći bivšeg nadvojvode Leopolda, i uputila se u Ameriku. Ukrcala se u Barceloni na italijanski parobrod «Giulio Cesare», koji je putovao za Rio de Janeiro. Kad su njezini opazili i otkrili bijeg male Asunte, obratili su se na Sv. Stolicu i Mussoliniu, da se zauzme za povratak male Asunte. Preko italijanskog poslanstva u Rio de Janeiro, mala je Asunta ovih dana dopraćena u Barcelonu na brodu «Re d'Italia». Uzrok njezinom bijegu dosada još nije poznat.

Jedna sretna i gorostasna burzovna spekulacija.

Poznato je da su američki izbori imali kolosalnog uticaja na američka tržišta i na burze. Pobjeda Coolidgeova donijela je golemi porast vrijednosti nekih poduzeća na burzama. Sami američki listovi priznaju, da se nije nikad toliko spekuliralo na američkim burzama, kao za vrijeme posljednje sedmice izborne kampanje. U newyorškim burzovnim krugovima računa se, da je haussea na newyorškoj burzi kod nekih papira iznijela u svemu oko 3 milijarde dolara. Naročito sretan bio je u spekulacijama neki W. C. Durant. On je spekulirajući zaradio u roku od jednog tjedna svotu od deset milijuna dolara.

Državni dug Čehoslovačke.

Čehoslovački državni dug iznosi prema službenim podacima Kč. 29.363.017.612. Od toga otpada na unutrašnje zajmove ukupno Kč. 19.755.773.300. Na dugove u inostranstvu otpada 5.307.244.312 Kč. a na dugove koji proizlaze iz mirovnih ugovora 4.300.000.000 Kč.

Časopis za slijepce.

U praškom institutu za slijepce vidio sam lijepi sljepački časopis, kojeg je izdao ruski komesarijat za socijalnu skrb. Časopis ima [illegible] stranice i štampan je sljepačkim pismom. [illegible]

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

G. V. u C.: U Trstu ne izlazi nikakav list, koji se zove «N. G.». Članci koji su [illegible] u [illegible] sa «N. G.» nose samo šifru [illegible]. Da ste nam zdravo!

G. M. u K.: Jest, pravo imate! Naš seljak je vrlo bistroumen. Zar ne [illegible] takovih seljaka, koji pred 2. godine nisu znali niti kako bi se potpisali, a danas, eto vidite, pišu u novine i nekakve gospodske članke! Svakako lijep napredak, zar ne?

DOPISNICA UPRAVE.

Gospodina Josipa Bucanu, Josipu Grbcu i [illegible] u Americi: — Pisma primili u potpunom redu. Da ste nam zdravo! Živjeli!

DAROVI

u fond «Istarske Riječi»:

Na krsnoj slavi gospodje Mile Kučić u Opatiji sakupljeno L. 75.

Ugledali se u ovaj primer i drugi rodoljubi.

G. Tomo Vodić iz Filadelfije šalje 10 lira u fond našega lista.

Izdavač, Vlasnik i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tiska: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

ZAHVALA.

Svim onima, koji su nam prigodom smrti naše neprežaljene matere

Karle ud. Dubrović rodj. Pošćić

iskazali pokojnici posljednju počast i nama svoje saučešće ili nas drukčije tješili u našoj velikoj tuzi, izrazujemo ovime našu toplu harnost. Naročito se zahvaljujemo onima, koji su došli iz gornjih strana u Opatiju, da pokojnicu otprate na vječni počinak.

Sinovi i rodbina.

Broj 54 P... [illegible] tekući račun. (Conto corrente con la posta.) **U Trstu, 11. decembra 1924.** Pojedini broj 20 cent. **God. II.**

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svaki drugi četvrtak donaša literarni prilog „Medju Istranima“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25·— lira. Uredništvo i uprava lista Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20 I. Telefon 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Jedna nova prevara

Ona turska školska reforma, što ju je nadrljao onaj izvodjeni šarlatan Gentile, iako nam je ukinula sve škole u našem narodnom jeziku, ostavila je ipak neku mogućnost da se naša djeca barem u dodatnim satovima nauče nešto iz svog materinjeg jezika. Mislilo se: dodatni satovi nisu samo obećanje, već su oni pisani i po kralju potpisani zakon. Potpis je kraljev svet, jasno je, da su kraljevi ministri prvi zvani, da poštuju ono, što je kralj potpisao. Tako smo eto i mi držali, da će vlasti, koje su onu zloglasnu školsku reformu izdale, biti prve, da je poštuju i vrše.

Prevarili smo se. Da je ona tačka, koja govori o dodatnim urama, imala da bude tek jedna puka sprdnja, vidjelo se već i odatle, što nigdje u zakonu nije predvidjen broj tih dodatnih ura. Da je ona tačka u školsku reformu samo onako nabačena, da se svijetu zamažu oči, vidjelo se i iz toga, što se neprestano odgadjalo, da je se stavi na snagu. Ta i danas ima u nas na stotine i hiljade naše djece, koja uzalud čekaju na te blažene, dodatne satove.

Da je pak cijela ta stvar s dodatnim satovima jedan pravi, italijanski humbug vidi se najbolje iz okružnica, što su ih već dobile neke škole. Te okružnice zabranjuju u dodatnim satovima svako čitanje i pisanje u hrvatskom odnosno u slovenačkom jeziku. Učitelj ima u tim dodatnim satovima samo da razgovara s djecom, a ne da ih uči, kako se pojedina štiva čitaju ili pišu.

Svrha ove okružnice je očita: prikazati dodatne satove kao beskorisne, a po tom i sasvim suvišne. Mudri sastavljač one okružnice umovao je bez sumnje ovako: Kad budu roditelji čuli, da se u tim dodatnim satovima vode samo nekakovi razgovori izmedju učitelja i djece, oni će reći: — Pa naša djeca mogu takove razgovore voditi svaki čas kod kuće s nama. Čemu da gube vrijeme u tim dodatnim urama?

I tako bi te dodatne ure odpale same po sebi, a ostale bi samo italijanske škole, što bi kako Italijani sude, pridonijelo sigurnijem i bržem raznarodjenju naše jugoslovenske djece.

Latini su mudri, ali mudruju ludo! I lakovjerni su. Oni još uvijek vjeruju, da bi se naš svijet u ovim krajevima mogao kada da iznarodi. Njima je to ostalo još od onda, kad su ih naši ovdašnji Italijanaši uvjeravali, da će nas istarski seljak, čim Italija ovamo dodje i tek što se otjeraju njegovi vodje i prvaci, odmah postati Italijan. Slavenski je seljak, govorili im oni, neuk, glup, mekak — neka samo Italijani pokažu jedampat svoju pesnicu, i već će da zaboravi na svoje ime, na svoj jezik, na svoju krv. Asimilacija, to će reći poitalijančenje — stvar će biti od nekoliko dana.

Tako su uvjeravali Italijane naše Italijanaši i Italijani su im vjerovali.

Pak što se dogodilo? Italijani su došli, rastjerali sve vodje i prvake narodne, izbacili iz svih ureda naš jezik, ukinuli nam gotovo sve škole, pak što su postigli?

Mi pitamo: što su postigli?

Sedmu su godinu ovdje. U to prilično dugo vrijeme nisu propustili ama ni jedno sredstvo, ni jednu priliku, koja bi po njihovu sudu mogla da pospješi paklensko djelo raznarodjenja, pa šta su postigli? I opet pitamo: šta su postigli?

Neka nam nabroje, ako mogu, neka nam navedu imena onih naših ljudi, one naše djece, što su ih oteli našemu rodu i plemenu!

Jalov vam je posao bio, gospodo Latini, a jalov će i ostati! Ostat će jalov onako, kaošto je ostao i Austriji, koja je medju vas slala svoje Radecke, da vas pripitome i odnarode.

I bilo je uzalud.

Sada pak šaljete vi svoje Radecke medju nas, da nas raznarode.

I to će biti uzalud — sasvim uzalud!...

Omalovažavanje nekih zanata sa strane našeg naroda

(Važno za roditelje i skrbnike)

Čovjek se redovno boji samo onoga, što ne poznaje. U nepoznavanju nekih zanata, uzrok je što naši ljudi ne će da im se djeca posvećuju istima. Drugi je razlog u tome, što su neka zvanja razvikana, te postala moderna i stoga svak želi, da se njima posvećuje.

Treba dakle nastojati, da naši ljudi upoznavaju i one zanate, koji su manje poznati, kako bi se što više kod izbora zvanja pazilo na duševne i tjelesne osebine i da nam mladež bude raspredijeljena po privrednim zvanjima u onom razmjeru u kome se privreda u životu nalazi. Pogriješit će svatko, tko po svojoj tjelesnoj snazi nije za kovača a ipak bira taj zanat, jer će mu cio život biti jedna neprekidna muka. Tako isto griješi i onaj, koji je više za miran i tih život, bez sposobnosti za trajnu i napetu pažnju, a bira sebi koje drugo zvanje. Navala u tkzv. moderna zvanja učinila je to, da se skoro 50% sve djece javlja za mehaničara, elektromehaničara i bravara. Posljedica jest, da su ta zvanja prenatrpana, da su majstori postali izbirljivi, pa primaju samo one, koji su — ne najsposobniji — već, koji se mogu sami uzdržavati, te nakon svjetskog rata ili ne mogu naći posla, ili moraju raditi za vrlo nisku plaću. Ta su zvanja postala popularna za vrijeme rata, kada je trebalo vrlo mnogo radnika za obradu kovina. Danas dakako ta potreba jenjava. Kako se medjutim još uvijek vrlo mnogo djece javlja za ta zvanja ili za druga najobičnija kao primjerice za postolarsko, stolarsko, kovačko, krojačko i sl. ostaju druga posvema bez pomlatka. Tako nitko ne će da bude pekar, dimnjačar, mlinar, užar, četkar, bojadisar, čarapar, klobučar, papučar, predilac vune, ne će da uči mljekarstvo i sirarstvo, kao ni poljodjelstvo.

Pekarski je zanat uistinu težak, radi se često i po noći, no zato dok je svijeta i vijeka, ljudima će trebati kruh, uvijek će pekar nalaziti zaradu. Što se tiče rada noću, naučnici treba da su prema zakonu od njega očuvani, a ide se zatim, da se noćni rad uopće ukine. Osim toga se najteži poslovi kod miješanja obavljaju sve više strojevima, tako da će naučniku, a kasnije pomoćniku i u tom pravcu biti s vremenom olakšano. Isto vrijedi i za mlinare. Vrsni mlinari kao i pekari zaradjuju vrlo dobro. Pekarskom kao i mlinarskom zanatu mogu se posvetiti samo snažni, tjelesno dobro razvijeni i potpuno zdravi mladići.

Četkarski, užarski, čarapski, papučarski, bojadisarski i klobučarski zanati su na prvi pogled manje poznati, ali zapravo vrlo unosni za umjele ruke. Osim toga imaju tu prednost, da nije potrebna — osim kod užarskoga, kod kojega treba imati čvrste noge — osobita tjelesna jakost, te im se mogu posvetiti i slabije razvijena djeca sa stanovitim tjelesnim nedostacima. Uz to treba za osnivanje samostalnih radnja ove vrsti manja početna glavnica, pa se mnogo lakše dolazi do vlastite radnje. Poseban je zanat predioc vune, koji je kod nas sasma nepoznat, a osim toga kod našeg naroda samo žene predu, pa se čini da to nije posao za muškarce, medjutim to ne stoji, a osim toga je taj zanat dosta unosan.

Isto tako u našem narodu uvriježeno je mišljenje, da se poljodjelstvo ne treba posebice učiti i da je sirarstvo i mljekarstvo ženski posao. Medjutim kod drugih je naroda i jedna i druga predrasuda već davno prebrodjena, pa se mladići i te kako uče ovim radovima. Osobito mljekarstvo. Širenjem mljekarskih zadruga nalazit će izučeni mljekari i sirari ogromno polje zarade.

Ne preziremo dakle nikakav zanat i birajmo bez predrasude ono, što tim duševnim i tjelesnim sposobnostima najbolje odgovara.

Vinsko pitanje

II.

Kako smo zadnji put naglasivali Istra je do konca svjetskoga rata bez ikakvih poteškoća prodavala svoje vino. Djelomično ga je prodavala u našim centrima, djelomično u ostalim pokrajinama bivše Austrije, čija vinska produkcija, koja je iznašala godišnje 4–5 milijuna hl, nije bila u stanju da pokrije sav konsum. Blagodareći visokim uvoznim carinama, naročitih konkurencija sa strane inozemstva nije bilo. Iznimku je činila samo Italija, koja je nekoliko godina uživala za jedan milijun hektolitara vina sniženu carinu u visini 3.50 kruna po hl.

Iza rata su se prilike radikalno promijenile i prouzročile težku krizu. Uzrok je na dlanu. U boljim godinama mi nismo znali da poboljšamo svoje loze i vinogradarstvo, kako to zahtjevaju tržišta; na kojima se bije ljuta borba konkurencije. Osim toga moramo priznati i to, da je položaj naših vinogradara u Istri mnogo slabiji od položaja italijanskih vinogradara u mnogim dijelima italijanskih pokrajina.

Produkcija je našega istarskog vina neprimjerno skuplja od italijanske, posebno južnoitalijanske, koja daje najveći kontingent za izvoz. Pored toga je naše vino — zbog slabijih vinograda ili zbog neracijonalne konfekcije — mnogo slabije od italijanskih. Ako uz to pomislimo, da gradacija našeg vina broji samo oko 10°, a italijanska, naročito južno italijanska koja su inače vrlo jaka, od 13° gore, spoznat ćemo, da je naš položaj u toj konkurenciji odista inferijoran.

Ali te ogromne poteškoće našega sadašnjeg položaja nam takodjer dokazuju, da je riješenje tog životnog pitanja moguće jedino u reformi vinogradarstva i konfekcije, u organizaciji vinske trgovine i u jakim organizacijama loze i vinograda, koje same mogu da raspolažu sa svim mogućim tehničkim i gospodarskim spravama i sredstvima, koja omogućuju poboljšanje vinske produkcije, poboljšanje, koje će nas riješiti iz tog teškog položaja.

Prva glavna briga naših vinogradara mora da ide za tim, da producirau dobra vina, koja će biti po ukusu potrošača. Budući pak da u nekojim krajevima treba da se još uspostave vinogradi, naglasujemo, da će i tu trebati skrbiti za bolje loze, koje će davati bolja i jača vina i koja će više odgovarati zahtjevima izvoza.

Čitava Istra ne trpi u jednakoj mjeri od vinske krize. Vinogradari iz podgradskog okružja, koji doduše produciraju u manjoj mjeri, kraški teran, nadju bez ikakvih poteškoća dobre kupce. Isto tako ne treba da čekaju dobra vina iz veloskog i labinskog okružja u podrumima do buduće trgadbe, jer se lakše prodavaju kao i dobra i desertna vina iz kvarnerskih otoka.

Najgore su pogodjeni oni okruzi, koji davaju najveću količinu vina, kao na pr. puljski, rovinjski, porečki, umaški i višnjanski okrug, koji uvelike produciraju crna vina, te pazinski, buzetski, bujski, motovunski, oprtaljski i vižinadski okrug, gdje prednjače bijela vina namijenjena velikoj trgovini.

Tu moramo da napomenemo, da su u tim okruzima tipovi vina previše nejednolični: nekoji su jači, a drugi slabiji. Inače pak nema skoro niti jednog okruga, koji ne bi njegovao posebni tip vina i koji se povrh toga različito preradjuje od konobe do konobe, tako da je malogdje racijonalna konfekcija.

Predugo bismo išli, kad bismo htjeli da nabrojimo sve različite tipove vina. Zato smatramo svojom dužnosti, da se ograničimo samo na one najvažnije: teran, obično bijelo vino djelomično (preradjeno sa grožđjem, koje obično dava vrlo fina vina), crno vino (Višnjan), bijeli muškat (Buje, Višnjan, Grožnjan, Oprtalj i Rovinj), crvenkasti muškat (Vodnjan) i sladki refošk. Osim toga mogli bismo da nabrojimo mnogo vrsti vina, preradjenim sa inostranskim lozama.

Iz toga jasno proizlazi, da je preveliki broj raznolikih loza velika zaprjeka našem nastojanju, da uistini nadjemo dobro riješenje vinskog pitanja, da naime osvajamo prijašnja tržišta, na kojima smo ranije bili neoporecivi gospodari i na kojima se danas gledaju prizori velikih konkurentnih bojeva. Postepeno i s pomoću naših poljodjelskih stručnjaka, kaošto i gospodarskih institucija, trebat će preći na rad, da se ukine ili barem reducira minimum različite vrsti loze, da postignemo u velikoj trgovini toli potrebne stalne tipove, koji imaju da postanu karakterističnim za našu pokrajinu.

Dakako da ni sama reforma gojenja vinove loze nije tako jednostavna stvar te se ne može da izvede u par godina, već treba teškog i ustrajnog rada koji će konačno uroditi dobrim plodom.

Kod te reforme mora da nas vodi u prvom redu zahtjev inozemstva, kojemu je namijenjeno naše vino t. j. ukusu konsumenata (potrošača).

Ukus se konsumenata (potrošača) polagano i promijenjuje. U našim je pokrajinama to prouzrocila poplava italijanskih vina, pa je posve razumljivo, da će sa posljedicama, što ih je imala ta poplava na ukusu konsumenata, trebati i računati.

Što više: trebat će da se tačno i praktično prouči, u koliko su se promijenili zahtjevi naših bivših tržišta, što danas zahtijevaju ta tržišta, na kojima se dosada prodavala naša vina, te da se u prvom redu prouči teren, u koliko je usposobljen za bolje loze, koje bi trebalo da se uvede.

Na svaki način trebat će da se pobrinemo i za to, da se nove loze sade isključivo tamo, gdje će biti promjena vinograda moguća i preporučiva. Osim toga morat ćemo nastojati da sadimo takove loze koje će davati vino sa većom gradacijom, jer se takva vina mnogo lakše izvažaju u srednju Evropu. Napominjemo, da se plaća za uvoz vina u Njemačku Austriju ako imaju 13°, 30 zlatnih kruna carine, a ako ne dosižu te graduacije šezdeset zlatnih kruna, i to radi toga, jer Austrija hoće da štiti svoja slaba vina pred inostranom konkurencijom. Naročitu pažnju treba da posvetimo pripravi i prodaji napomenutog grožđja, od kojega će naši vinogradari lako imati lijepe prihode. Velike količine grožđja izvažaju se posebno u Njemačku i Njemačku Austriju. Tko se je ljetos vozio na pruzi Poreč-Trst, taj je mogao danomice da gleda, kako su se na stanicama u Vižinadi, Motovunu, Bujama i drugim stanicama nakrcavali vagoni grožđja. Dakako, da se ta trgovina uslijed naše neorganizovanosti nalazi posvema u italijanskim rukama.

Tu je dakle dovoljno polja za naše poljegore napomenuta razmotrivanja, zahtijeva, da mu se posveti najveću pažnju. Zato su pozvani u prvom redu naši poljodjelski stručnjaci, koji imaju tu vrlo opširno i neobradjeno polje na raspolaganje. Oni bi se posvema morali posvetiti našem vinskom pitanju, koje je — bez pretjeravanja — od životnog značenja za naš živalj; štaviše, oni bi morali da prouče u prvom redu teren te da odrede za svaki kraj loze, koje su najpreporučljivije za poboljšanje produkcije i vinske trgovine. S poučnim predavanjima, brošurama i člancima morali bi uvjeriti naše ljude, da se moderno vinogradarstvo prilično razlikuje od staroga, te ih pripraviti čak i na to, da apliciraju najbolja pravila modernog vinogradarstva i da opuste sisteme, koji su preskupi i prespori.

Ujedno se moramo postarati, da uzgojimo dobar i stručno izobraženi naraštaj, koji ima polagano da izvrši to reformatorično djelo.

Nikako pak ne smijemo da pustimo našeg seljaka prepuštenog samog sebi, jer on ne može imati jasnog pogleda u gospodarsko ravnotežje, te bi mogao da učini i pogrješke, koje bi mogle da postanu sudbonosne za njega i pogibeljne za naše gospodarstvo.

Tu je dakle dovoljno polje za naše poljodjelske stručnjake, koji bi mogli da steču sebi neprocijenjive zasluge nesamo za naše istarsko gospodarstvo, nego i za opstoj našeg jugoslovenskog življa uopće.

Nacrt novoga tiskovnog zakona

Ovih je dana vlada izručila Parlamentu na odobrenje novi nacrt zakona o štampi. Prema tom zakonskom nacrtu ne će više smjeti nositi odgovorno uredništvo glavni urednik, već direktor. Za pisanje lista morat će da nosi odgovornost nesamo odgovorni urednik, nego i ostali urednici i tiskara. Prestupci će se kažnjavati sa globom i zatvorima. Jasno je, da će primjenom tog zakona nestati svaka pa i najmanja sloboda štampe u Italiji. Proti kršenju slobode štampe digla se čitava italijanska javnost i štampa.

Pismo iz Jugoslavije

Štrajk sveučilištaraca. - Oko izbora.

Zagreb, dne 7. decembra 1924.

Obećasmo u prošlom listu, da ćemo se danas pozabaviti jedino narednim izborima za Narodnu Skupštinu. Medjutim je u posljednjoj sedmici pažnja sveukupne jugoslovenske javnosti okrenuta jednom zamašnom i neobičnom dogadjaju: Studenti svih visokih škola stupili su u štrajk (šjoper) i ne polaze redovitih svojih predavanja. Tom prilikom dolazi medju omladinom i do jačih sukoba, ali to već nije a šta obično.

Kako je došlo do štrajka? Ministar prosvjete penzionirao je četiri profesora zagrebačke univerze, medju njima i rektora (ravnatelja) ovog naivišeg naučnog zavoda. To je dalo povoda jednoj protestnoj djačkoj skupštini, koja je zaključila petdnevni štrajk. Kako skupština nije vlasti bila prijavljena, redarstvo ju je silom rastjeralo. Studenti, ma gdje se oni nalazili, imaju taki jedan osjećaj medjusobne pripadnosti, pa su zagrebački dogadjaji našli odaziva na svim ostalim univerzitetima u Jugoslaviji. U štrajk je stupila i akademska omladina Beograda, Ljubljane i Subotice. Uz mladi naraštaj, uzdanicu naroda, stoji jedan dio javnosti, pa se s nestrpljivošću očekuje ishod ovih nemilih sretnja.

Izbori. Posljednje parlamentarne izbore, u martu 1923., provela je čista radikalska vlada. Ovo nije spomenuto onako mimogred. Uvijek je vrlo važno, koja je stranka na vladi u vrijeme prije izbora. Svaka vlada naime nalazi načina, da uvijek rezultat izbora ispadne što više moguće u njezinu korist. Izbora od 1923. provedeni su, u glavnom, na štetu demokratske stranke i zemljoradnika, dok se Radiću, u Hrvatskoj, nije pravilo neprilika. Ove godine je situacija drugačija. Uz radikale sjede sada u vladi i samostalni demokrati (Pribićevićevci) i neki Hrvati. Dok su predlani Pribićevićevi demokratski kandidati u krajevima miješanih stranaka prolazili zlo, jer su nastupali odvojeno od radikala, ove godine će oni postaviti zajedničke liste. No opet se ne smije puditi s vida činjenica, da se je, ovog proljeća, demokratska stranka rascijepila na Davidovićevo i Pribićevićevo krilo, koja više nemaju ništa zajedničko.

Kako će ispasti izbori, nije još izvjesno iz dva razloga. Prvo se još ne može znati, u kolikoj će mjeri vladine stranke upotrebiti mogućnosti, koje im stoje na raspolaganju; drugo: ne može se tačno proreći, kome će svoj glas dati krajevi slabijeg političkog odgoja i velike udaljenosti od centara političkoga života. To vrijedi naročito za Južnu Srbiju. Isto je važno pitanje, kako će se držati narodnosne manjine.

Za danas se u komešanju političkih strasti može nazirati ovo.

Radikali će u Srbiji morati oštro da se pobiju s udruženom opozicijom. Mandate u t. zv. prečanskim krajevima (zemlje bivše monarhije) će vjerojatno zadržati.

Uspjeh Radićevih lista zavisi mnogo o tem, kako će se vlada prema njima držati. Ali Radićev pokret prešao je granice banske Hrvatske i učvrsio se i u Bosni i Dalmaciji. Akcija zastupnika Lovrekovića, uz Radića najstarijeg osnivača Seljačke stranke, po općenitom mišljenju, unesti će malo zabune, ali ne će moći mnogo da promijeni rezultat izbora. Isto se može ustvrditi za liste, koje bi eventuelno postavili gg. Surmin i Drinković, bivši članovi Hrvatske zajednice, sada republikanske.

Mnogo se važnosti polaže na Demokratsku stranku (Davidovićevci), jer se zna, da će o njačanju odnosno oslabljenju ove stranke zavisiti, kojim će smjerom udariti unutarnja politika iza izbora.

Za Sloveniju je stvar prilično jasna. Većina će glasovati za Korošca.

Jugosl. muslimanska organizacija u Bosni (dr. Spaho) zadržat će pozicije, koje sada ima.

Važno je istaknuti, da će srpski zemljoradnici istupiti posve samostalno. Odlučili su, da nigdje i ni sa kojom drugom strankom ne će praviti nikakovih sporazuma.

Mnogo drugih strančica i pojedinaca nije od posebnog značenja. Stvari će se dalje razvijati bez obzira na njih.

Buduća Narodna Skupština nastojat će se od 315 narodnih poslanika.

Kako je posve shvatljivo, o konačnom rezultatu izbora prave se najrazličitija nagovještenja. Ipak je važno zabilježiti jedno mišljenje, koje baš nije rijetko. Drži se naime, da se u sastavu Nar. Skupštine ne će izvršiti nikakove bitne, velike promjene. Iz toga se izvodi, da bi situacija u Parlamentu ostala otprilike ista, što znači, da bi mu svaki čas mogla zaprijetiti ponovna kriza i da bi se opet moralo tjerati na izbore! Ali ovakova su zaključivanja preuranjena. Treba strpljivo sačekati, što će 8. februar da donese.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Jedan proglas, s kojim se «Vedetta» ne slaže. Čekaj konju, dok trava raste.

Pojedinci, sve stranke i cijeli svijet — svi su složni u tome, da je Rijeka, gledana s ekonomskog stanovišta, sasvim propala bivša država. Ona je nalik na jednu veliku zgradu, koju je potres do temelja oborio, tako da se jedva raspoznaju linije njezinih negdašnjih fundamenata. Sada — ili ćeš ostaviti te rovine, da se i unaprijed u njima goje štakori i njima slični drugi individui ili ćeš napraviti jedan novi plan, pa po njemu sagraditi novu zgradu i to prema novim prilikama i novim ljudima. Ja ne znam, koliko ima na Rijeci pametnih ljudi, no ono što ih ima, sve je za to, da se opet gradi, da se već jednom provede — kako bi Italijani rekli l'opera di ricostruzione.

Ecco la gran parola! — koja je sada svima na ustima, baš onako, kaošto im je i prije bila na ustima: Italia o morte ili — eja! eja, alala!

Rikostrucijone! — to je lako reći — ali rekonštruirati — tu ću te ja! Razgradjavati, bacati u zrak mostove, ispražnjivati, ispraživati Punto franko — to bi mogla i djeca da učine, ali, ali sve to postaviti u pivašnje stanje — u tome je poteškoća.

A zlo je i u tome, što jedan vuče naprijed, a drugi natrag. Jedan vozi na desno, a drugi na lijevo — prava barka di Karonte. Što bi htjeli fašisti, ne će legionari, što bi htjeli legionari, ne će framasoni, što bi htjeli framasoni, ne će bardasoni — i tako nikada na kraj. Pravi toranj babilonski.

I tako kiša pada, a Rijeka propada, dok Trst, veće da se iz dana u dan sve više diže. Istinabog, prije pet šest godina, pisalo je u novinama, da su Riječani spremni sve žrtvovati za svoj patriotizam, pa i pustit, da im po Korsu trava raste, ali ja, koji Riječane poznam bolje nego li one novine, znam, da su to bile samo riječi, riječi i ništa drugo nego riječi. Činjenica je, da su danas Riječani zavidni Trstu, kivni na Sušak i bijesni na cijeli svijet. Raspoloženje je užasno, pa je već i krajnje vrijeme, da se započne s rekonstrukcijom.

Potrebu te rekonstrukcije uvidjeli su i neki od naših najvidjenijih gradjana, medju kojima je i Rikardo Gigante i Gerngros. Gigante je sam po sebi velik, a Gerngros znači, da bi rad postao velik. S njima su i neki drugi riječki dobrovoljci. Oni su se udružili u posebnu grupu, i sad su evo izišli pred nas, Fijumance, s jednim posebnim proglasom, u kome pozivlju sve Riječane bez razlike spola i kolura, da se slože i da svi zajedno rekonstruiraju Rijeku.

U tom proglasu stoji medju inim i ovo.

»Mi smo prvi ponijeli riječku zastavu medju zastave domovine, koja je bila u ratu i sad se stavljamo opet u prvi red, da pozovemo na okup sve one, koji osjećaju opasnost sadašnje strašne situacije...!

Zatim se u proglasu konstatira, kako su se svi nadali, da će se poslije aneksije svi složiti za dobro grada, no medjutim dogodilo se protivno: za grad nije se učinilo ništa, a nesloga i razdor uhvatili su najvećeg maha. Nedostojna jagma za dobitkom, gadno kruhoborstvo udušilo je svaku dobru inicijativu i još jače napelo ionako napete duhove. Nužno je, da danas otvoreno priznajemo, da stojimo pred jednim generalnim falimentm. Na najmirakulozniji način spaslo se samo jedno, vjera u — domovinu...

Grasso quel dindio! — rekao bi Francele, ali ja, Rokac, koji sam već odavno navikao, da se i s malenim zadovoljim, velim: ako je istina, da se je mirakulozamente spasla má i sama vjera u domovinu, e onda — svaka čast, i bolje išta nego ništa.

Pošto je proglas ustanovio još i to, da je politički život na Rijeci jedna pusta ruševina, nastavlja dosta oštro: »Tomu kruhoborstvu i svim drugim ambicijama treba već jednom da se učini kraj. Rijeci treba rada, a ne kojekakvih novih eksperimenta, koji bi neki sada htjeli da nametnu.

Junačka perioda je svršila — veli nadalje proglas. Svršila je ta perioda i otišla, i nikad se ne vratila, to, dakako, ne veli proglas, već ja, Rokac. Svakako pametno je, što veli proglas, da sad treba, da svi pristupimo k rekonstrukciji grada, i da ne smijemo govoriti: gdje je on, ne ću da budem ja. Ako se svi složimo, Rijeka će napokon imati nekoga, koji će biti ovlašten, da govori u njezino ime.

Ovo je prva prezica našemu Ninu. Kako znamo, on je do sada i u Rimu i posvuda i uvijek govorio u ime Rijeke i svi smo držali, da je on i ovlašten, da to čini. A sada? Nego nastavimo, za komente imat ćemo i sjutra vremena.

»Stalno je, — veli se u proglasu dalje, da niko ne može ravnodušno da gleda na maravilozni napredak Trsta, koji sada osjeća potrebu novih magazina, dok su naši prazni.

Di grazia, a tko je kriv, da su prazni? Ovo, dakako, nije u proglasu, nego u mojoj siromašnoj glavi.

Proglas svršava s energičnom izjavom, da ne će podnositi, da njima, naime onima, koji su ga potpisali, iko daje lekcije o patriotizmu.

Taj proglas donijela je »Vedetta« i nazvala ga — nobilissimo. No već sutradan imala je novi članak pod naslovom: »**Ne slažemo se!**« u kome veli, da se ne smiju pozivati svi gradjani, da rade na rekonstrukciji, jer da bi to prouzročilo konfuziju. U kratko, »Vedetta« bi htjela, da sav posao oko rekonstrukcije Rijeke preuzme u svoje ruke jedino Fašijo, koji je doduše raspušten, ali da će se dokalo opet rekonstruirati. Prema tome »Vedetta«, to jest naš Nino bi htio, da se najprije rekonstruira Fašijo, a kad se Fašijo rekonštruira, onda neka se tek započne sa rekonstruiranjem Rijeke.

A dotle?

Spet., Fiume, che erba cresce... **Rokac.**

IZ BUZETA.

Ne znamo je li to nesreća ili neukost, što mi rado vjerujemo nepoznatim tudjincima. Ovo se, na primjer, dešao neki nepoznati mladić, koji govori i hrvatski, te obilazeći po našim selima nagovarao ljude za Sjevernu Ameriku. Nagovara i mami također i naše djevojke. Nekoji mu već isplatiše kaparu, šta li! — Mi nekoji, koji smo bili u Americi, spoznali smo, da taj neznanac mora biti agent koje talne družbe u Trstu, koja radi na tomu da ljude i djevojke otpremaju, ne u Sjev. Ameriku, nego u Južnu (Argentinu). Na ovo upozorujemo naše ljude, osobito naše djevojke, ako ne žele da se jednog dana ne nadju ondje gdje danas ne želi biti.

IZ BUZEŠTINE.

Mnogi naši ljudi i roditelji školske djece uložili molbu kod ravnatelja naše škole da nam se djeca uče i hrvatski u 1. i 2. razredu, u kojim razredima ne čuju naša drobna, tužna dječica ni jedne majčine besedice. Kad samo ovo sprogoverimo, srce nas silno zaboli, a oči zakrese; i usta bi htjela nešto strašna izreći, ali, ali to nam ne bi koristilo. Nego koristiti će nama nešto drugo, a to je da neprestanemo sebi želimo dobro, da ne zaboravimo na svoje pravice kao i na svoje imanje i zemljište, i da neprekidno pitamo i zahtjevamo ono što je naše po zakonu i po našem rodjenju. Mi smo molili da nam se djeca uče i u srpsko-hrvatskom jeziku, mi ćemo opet, jer je to naše pravo i jer nam tu pravicu garantira državni zakon, a i zato, što su u školi naša djeca, koju mi roditelji hranimo i za koju mi odgovaramo pred svijetom i pred Bogom. Dakle — naša roditeljska želja mora da se čuje i u školi i kod sviju oblasti: naša majčina riječ mora da se čuje u školi, naime u onoj lijepoj, novoj zgradi, za koju mi Sloveni nosimo najveće breme. Ovo nam pada na pamet, jer naš školski ravnatelj još nije uveo u našu školu naš materinski jezik, kako bi morao po zakonu (a zakon se mora da vrši barem ga moraju činovnici i ljudi governativi). Jer ako ga oni ne vrše, kako da ga mi vršimo?!

Franina i Jurina

Jur.: Talijani imaju jednu poslovicu, ku bi Mussolini moral za uši zapisat.

Fr.: A ka je ta poslovica?

Jur.: **Od prijatela neka me čuva Bog, zač od neprijatelja ću se čuvat sâm.**

Fr.: Bormića, to je vaistinu mudra poslovica. A zač bi ju pak Mussolini moral zapisat za uho?

Jur.: Zač Mussolini ima puno neprijatel a još više prijatel. S neprijateli mu je lahko: manganello, ulje od ličini i još ... hujega, pak je stvar s njimi gotova. Drugačeje je s prijateli. Tu nikada ne znaš, ča te čeka i nikada ne znaš, s ke strane će te po glave udrit.

Fr.: Pak prijatelu ne moreš davat ulje od ličini, kako i neprijatelu, zač biš ga mogal lahko zgubit. A va politike ki gubi prijateli, gubi tlo pod sobum.

Jur.: Tako je i s Mussolinom. Ako zgubi prijateli, zlo, ako mu ostaju ovaki, kakovi su — još huje. Ki je ubil onega briznega Matteottia? Prijateli. Ki je ... dan Vitorije va Rime i va drugeh nekeh gradeh napravil ono strašno ropotanje? Prijateli.

Fr.: Ma ja sam čital, da ih je već nekoliko puti opomenul, neka ne budu takovi. Ča bi reć, da ga ne poslušaju?

Jur.: Ne poslušaju ga, zač znaju, da on ne misli onako, kako govori. I tako ti svaki dan prihajaju novi marani vanka.

Fr.: Ča je spet neč brukvalo?

Jur.: Zbrukvalo j' brate, i grdo zasmrdelo.

Fr.: Ala, povej, da čujem i ja.

Jur.: Najprej reci ti mane, ako znaš, ča je to Milicija nacijonale.

Fr.: To su oni fašisti va crneh stomanjah, ki su sada, kako jedna druga vojska. Oni su prisegli i kralju, ma su prisegli i Mussolinu, i stalno je, da te delat samo ono, ča bude on otel.

Jur.: To je, vidiš, ta Milicija Nacijonale. Ta crna vojska ima to se zna, i svojga jenerala. Prvi jeneral od te crne vojske zval se i de Bono. Kad je Matteotti ubijen, taj de Bono moral je povrazi svit i pustit komando.

Fr.: To znam. Čini se, da je i on bil nekako zapleten va onoj hudobije. Njega su, ako se dobro spomećujem, bili nato poslali dole va Afriku?

Jur.: Su, ma još ni šal nikamo. Namesto njega Milicija je dobila dragega komandanta i to jenerala, ki se zove Italo Balbo.

Fr.: Razumem: Italo Balbo!

Jur.: Ta Italo Balbo bil je prej leto i pol va Ferare i tu se kako kapurion od fašisti delal, ča ga je bilo volja, zato je bil jako drag Mussolinu i on ga je držal, kako ono Talijani govore, na palmi od ruki. Sada čuj, ča se j' travinjalo: Lane, va aguste mesece, dobil je plovan nekega mesta blizu Ferare, neki don Minzoni, toliko palic, da je od silneh ran malo zatem umrl. Svi su bili osvedoče-

P O D L I S T A K

DR. IVAN HASLINGER:

Mnogo baba — kilavo dijete

Bio sam nedavno u noći pozvan, da dodjem u selo porodilji. kad udjoh u sobu, pruži mi se slika, na koju sam već bio navikao. Sirota porodilja muči se, stenje, izražaj lica joj je bolan, podbočila se objema rukama, pa mučno koraca amo tamo. Oko nje — nijesam ih doduše pobrojio, ali zacijelo najmanje 15 baba, što domaćih, što susjeda, sve jedna pametnija od druge, a u niskoj sobi vruć, gust zrak, peć se sve puši, već je i mačak sašao iz zapećka, a to mnogo znači. Jedna petrolejska lampica jedva tinja, ali zato to većma smrdi. Dakle, što je?» «E, eto gle! Izašla ručica, pa sad nikako da svrši». «Pa otkada?» «Od jučer». «Pa zašto me nijeste zvali već jučer?» «E, pa tko će znati! Kušale smo sve. Vukle ručicu, pa ne ide. Stavljale smo joj čašu na pupak, ne bi li se dijete vratilo pa da pruži nožicu, kupale smo je, okretale na glavu, palile smo je toplim sirćetom, pila je i crne kave, ali evo sve uzalud, ne ide, pa ne ide». «A gdje je babica?» «Gospodine, a što će nam babica? Zar nijesmo mi iskusne žene? Koliko poroda smo mi već prošle, pa uvijek je bilo sve srelno i zdravo, nego tu, sad vidimo, može da pomogne samo Bog, pa liječnik. A babica je u drugom selu, pa tko će po nju još da šalje? — E, ali sad mi je bilo već do grla toga naklapanja, pa je njima očitam lekciju: «Vidite, drage žene, ne ću ja vas da psujem, jer nijeste vi krive, što ne razumijete ove poslove, ali krive ste, što ste tako bezobrazne, pa se pletete u te stvari, premda o njima baš ni pojma nemate. Pa da vas je još jedamput toliko, opet ne možete da pomognete, jer ne znate kako, jer nijeste učile. A babicu ne ćete da zovete, koja je to učila i vidjela u Zagrebu na rodilištu, kako se porodiljama pomaže. Istina, ne može ovdje ni babica da pomogne, a ne smije, jer je to opasna stvar, ali babica dobro znade, da je već nepravilan porodjaj, kad se porodilji pojavi ručica ili pupkovina ili štogod osim dječje glave, i da treba zvati liječnika. Kad se pojavi ručica, onda je to pouzdan dokaz, da je dijete poprijeko položeno, i tu treba zvati liječnika, a ne čekati, dok bude kasno, možda i prekasno. Evo ova sirotica bila bi se već jučer riješila tereta i muke, da nije bilo vas, ludih baba, koje ste to spriječile te nijeste zvali babicu, koja bi vam odmah bila rekla, da to ne će ići bez liječničke pomoći. A sad napolje! Donesite mnogo tople vode, pa čistih, svježe opranih ponjava, platna, ubrusa i ručnika, sapuna, naćve, jedan škaf, pa hladne vode, jer ćemo to sve trebati, a ovdje neka mi ostanu četiri krepke mlade ženskinje, da vas ne bude toliko ovdje, da ne kvarite zrak, a opet da se možemo maknuti.

U tili čas bio sam podveren, kako je trebalo. Prozračimo malo sobu, porodilju polegnemo poprijeko u čisti krevet, pa premda vrlo teško ipak mi uspije da okrenem u njoj čedo te ga izvučem. Bilo je sirotance zamrlo. Brzo podvezasmo pupkovinu čistim vrvčicama četiri prsta od pupka daleko, prerezasmo zatim pupkovinu, pa brzo s novorodjenčetom u naćve tople vode, trljaj ga po prsima i oko srca, a onda ga opet izvadi te poštrcaj po prsima i šiji hladnom vodom, pa opet maši s njim po zraku, ali da bome pazeći da mu ne prebijemo koji ud, i tako dodje k sebi. Jedna mu je od nazočnih ženskinja htjela da duha na pero zrak u usta. «Nemojte», rekoh, «to ne koristi ništa. Ne može dijete da diše zrak, koji dolazi iz vaših pluća i koji je već istrošen, nego ovako, kako sam vam pokazao. Za neko četvrt sata postane dijete lijepo, crveno te zaplače; bilo je spaseno. Srećnu majku položimo ravno u krevet, pokrijemo je, te pričekamo, dok izadje posteljica. To sam vrijeme upotrijebio, da dadem nazočnim ženskinjama još koju uputu. Jedna me upita, za koliko vremena mora da posteljica izadje poslije poroda. «Može za po sata ili za sat», odgovorim ja. «Evo popitajte uz moju pomoć metericu ili, kako neki kažu, matericu. Ona se sada osjeća u trbuhu kao jedna velika kugla. Možete je slobodno kokikad malo prstima da potrljate no bez velikoga pritiska. Ako posteljica ne izadje za sat, ne smijete nipošto da vučete za pupkovinu, jer bi se mogla otkinuti ili biste možda iščupali samo dio posteljice, a preostatak bi jako krvario, nego ako posteljica ne izadje za jedan sat, onda se već mora slati po doktora». «A što mislite, gospodine», zapita druga, «zašto je dijete u njoj bilo baš tako poprijeko položeno?» «E draga moja, to je teško pravo reći; ona je drukčije zdrava i valjana uzrasta».

(Svršit će se).

ni, da su onega popa ubili fašisti, ma ubojice su se skrili i do danadanašnjega ne zna se, ki ga je ubil.

Fr.: Tako je vavek, kada fašisti ča opravε. Tuti onešti, e ki ga bù, ga bù!...

Jur.: Ovo leto pak, na obletnicu smrti onega popa, napisale su neke talijanske republikanske novini, da je jeneral Balbo odgovoran za smrt plovana Minzonija. Jeneral, ki je bil, kako sam ti već rekal, glavni komandat crne Milicije, tužil je one novini na sud. Prej nekoliko dan počela je pred rimskim sudom rasprava proti uredniku oneh novin. Na sud je prišal, to se razume, i jeneral Balbo, i tu je na dugo i na široko povedal, kako on ni kriv smrti onega popa, on da je vavek nastal, da fašisti drži na uzde i da bude posvuda mir. On govori, govori, govori, i kada ti temu nebese albukat oneh novin, ke su bile tužene, stegne zi žepa jedan list — i nato j' nastal pravi patatrak.

Fr.: A ča j' bilo va tem liste?

Jur.: Čekaj malo! Balbo je bil ta list napisal nekemu Beltrami, ki je va ono vreme bil segretarij od fašisti. To se zna, da ih je i on opravil svakak vseh, a sam je priznal, da je oni razbojniki, ki su ubili popa Minzoni i ki su se za tem skrili va kaću od nekega fašista, odpeljal skrizi va Feraru. Sad se zna, da je ta Beltrami delal sve po zapovede jenerala Balba, ki je sam pisal, da on zna ča dela, zač da je va Rimu, blizu glavi, ka sve upravlja.

Fr.: Ma još mi nisi povedel, ča j' bilo va onem pisme, ča ga je jeneral pisal onemu Beltrami.

Jur.: Va onem pisme je jeneral Balbo zapovedal, neka policija progoni svi protivniki od fašisti, i da ih redovito svake šetimane za budi ča stavi va pržun i ako je moguće, da ih preda prokuratoru del Rè.

Fr.: Lepi jeneral, ki dava takove zapovedi!

Jur.: Još je pisal, da ako to ne pomore, neka se upotrebe batine i neka se do svetega ulja isprebiju svi oni, ki nete da znaju za fašizam.

Fr.: I još te reč, da smo mi Slaveni teste balkanike!

Jur.: Sada pak prihaja ono najstrašneje. Jeneral piše va onem istem liste, da ako se ki protivnik fašista ne će da popravi, neka se ga pošalje na drugi svet: ma pametno, da se ne dozna...

Fr.: Aj štroka! Tako mi broda, ako mi ne gredu svi vlasi vrh glavi. I to se je pismo pročitalo na sude?

Jur.: Nego ča?

Fr.: A ča je nato on jeneral?

Jur.: Problede je, kako smrt. Nee je zapental, ma najzada je priznal, da je ono pismo va istini njegovo. Nato je sud oslobodil redahtora oneh novin.

Fr.: Ma reci mi, kako njim je prišlo v ruki ono pismo?

Jur.: On Beltrami se je posvadil s Balbom, i trebe da ga je malo i dusa pekla, za sve ča j' učinil, pak je sve vanka dal. Nato je, dakako, i Balbo dal dimisije i danas ni više komandat one crne vojske.

Fr.: A Mussolini?

Jur.: Mussolini mu je pokle svega tega napisal jedno pismo, kade ga do neba hvali i nada se, da će on, Balbo, i unapred bit prava dika i slava svega fašizma.

Fr.: E, ako je tako, onput je zalude, da Mussolini napiše za njo onu poslovicu: Od prijatel neka me Bog čuva i... tako dalje.

Jur.: Ako ne će tu, neka zapiše onu drugu.

Fr.: A ku?

Jur.: Onu, ka govori, da od glavi riba diši

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Malo nas je prestrašila neka bolest na kojoj je obolelo ovuda nekoliko osoba, ali niko od nje umro nije. Vele, da je to tif, od kojeg neka nas čuva Bog i liečnik. Ovaj je cijepio u školi našu djecu proti te pogibeljne bolesti, da se ne širi. Više naše djece ovuda nije radi te bolesti pohadjalo školu

Zadnja bura i pretena oštra zima i bura mo da su pokosili život mladog 32-godišnjeg Josipa Draščić-Belomatićeva, koji zapušta u velikoj boli i tuzi svoju družicu Anticu i troje drobne dječice. Nesrećan je slučaj, da je ujedno umro i njeni djed, te tako ona oplakuje dva groba; a s njom plačemo i mi svi seljani. Budući je bio pokojni Draščić čestit čovjek, a takvi su i sva obitelj, počastili su naši vriedni domaći glazbari uz pomoć naših glazbara iz Štrpeda, te ga otpratili do zadnjeg počivališta tužnom svirkom. Pokojnomu laka mu budi zemljica, a obitelji i rodjacima mir, utjeha, zdravlje i sreća!

IZ ŽMINJA.

U jednom našem selu poriječkala se dva susjeda radi neznatnih stvari. Od riječi došlo je do tučnjave. Petrić Antun i njegov otac napali su oružjem susjeda Kmeta Ivana i zadali mu više manjih ozleda. Napadači će odgovarati za svoj nečovječni čin pred sudbenim oblastima u Pazinu, gdje se sada nalaze pritvoreni.

IZ SALEŽA.

Mi smo ovuda zapušteni. Doduše smo u pustinji, ipak smo ljudi, koji plaćamo sve poreze i takse. Dajemo Bogu što je Božje, a državi i kralju što je njihovo. Ali država nam ne vraća ni jedan po sto od onoga što joj mi davamo.

Za školu u našem selu govori se već 10—15 godina, ali mi je nemamo. Nekoja naša djeca pohadjaju zrenjsku školu, ali od toga im mala ili nikakva korist. Mi i naša djeca ne znademo italijanski, pak italijanski učitelji ne će nit mogu išta da nauče našu jugoslovensku djecu.

Uostalom mi ovuda ne vidimo i ne spoznamo nikakva dobra. Taru nas sva moguća zla sa svih strana. Porezi i takse tište nas da će nas zagušiti. Ali mi se ne pustimo pod noge siromaštvu i dugu. Mi se ovih dva'u zala bojimo kao pakla, pak se zato mučimo i radimo dan i noć, a k tomu štedimo i ne trošimo puno na nepotrebno. Tå daleko smo od svijeta.

Naša muka i trud uz ovogodišnju kišu obrodi plodom, te smo mi tako prilično priredili živeža i vina. Mi zato malo rabimo trgovine, jer većinom doma imamo za svoju potrebu najpotrebitije. Ali mi muškarci previše popušimo. Naš seoski dućandžija (butiger) proda mjesečno oko četiri tisuće lira duhana (tabaka), a ima nas ovuda naokolo 400 500 duša. Previše trošimo dakle na dim, ali mi se muškarci tješimo, da nam je pušenje jedina zabava. I naše ženske moraju mučati. Njima je sada teško, što je kava skupa i preskupa. Dali smo se zato na mlijeko, škrob, palentu i manestru. Samo da nismo gladni! — Pa takav je naš seljački život!

IZ DANA.

Nedavno se dogodila u našem selu velika nesreća. Nekoj našoj kmetici Račanki upalila se iznenada štala. I to u noći oko devet sati dok su skoro svi ljudi spavali. Neka susjeda je opazila najprva oganj. U selu je počelo zvoniti i ljudi su priskočili na pomoć. Teškom mukom su probudili vlasnicu i obitelj. Gašenje je bilo teško, jer je sijeno i suhe grede brzo gorjelo, a ljudi su morali tekar led sjekirama razbijati, da dodju do vode u njihovoj seoskoj lokvi. Izgorjela je sva staja s orudjem i poginule su dvije krave. Šteta je velika. Na sreću, da nije bilo one večeri barem bure inače bi se bilo dogodila još koja nesreća. — Ljudi čuvajmo se ognja kao i vraga!

Inače se mi mučimo svaki dan sada u kasnu jesen time, da vozimo karbun na prodaju. Mlati nas kiša i bije nas vjetar, ali sve to ne bi bilo nama Bog zna kakovo zlo, kada nas ne bi druge nevolje trle. Tih nesretnih taš i obertaš smo siti do guta. Mi se Dančani sami čudimo zašto toliko taš plaćivamo. Da su nam barem učinili kakovu cestu, što su nam za vrijeme izbora obećivali. Ali ništa ne vidimo. I zato se svaki čas bojimo da nam se voz ne zvine, te da ne padnemo još u veću nesreću.

Čudimo se nekim starim kapon u selu, koji su nas nagovarali, da glasujmo za vladinu listu, jer da ćemo dobiti cestu. Nama se čini, da je tih par starci izgubilo pamet u staro vrijeme. Da se njihovi oci i djedovi ustanu iz groba, — pokoj im vječni! — pljunili bi na njih, jer su zamrzili krv i rod od svoje krvi.

Danci ne budite prodanci, već poštenjaci! Hodajte vedra čela po svijetu. — Jedan od mladih.

IZ TINJANA.

Uvjereni smo, da ćemo mnogima od naših seljaka odvaliti kamen bojazni sa njihovih srca, koji ih osobito u zadnje vrijeme tako tišti, ako im javimo, da je karabinierima u Tinjanu uspjelo da polove nekoliko noćnih ptica, koje su veoma često i marljivo posjećivale njihove staje te im odvadjale volove, krave, telad, ovce itd.

Polovicom prošlog mjeseca javio je neki Rigo Josip iz Dubravice kod Pazina da su mu u noći 18. pr. mj. nepoznati tatovi odveli jednu kravu i jednoga bika čiste švicarske pasmine, koje je on dobio od provincijalne administracije u Puli. Karabinijeri su se dali u potragu tatova, i uspjelo im je naći ukradenog bika u selu Sinožići. Tom je prigodom bio odveden u zatvor gospodar, u čijoj se staji nalazio ukradeni bik i osamnaest osoba osumljičenih zbog raznih kradja. Nadamo se, da će sudbena oblast u njima identificirati prave krivce, koji su već dulje vremena strah i trepet ovdješnjeg ljudstva.

IZ KRINGE.

U noći od 29. prošlog mjeseca nepoznati su tatovi ukrali našem župniku, veleč. g. Dubrović, 1 telca i 20 kokoša. Probušili su ogradni zid dvorišta, te razbili vrata staje i izgubili se netragom sa plijenom. Župnik je kradju javio karabinierima, koji su se podali u potragu. Ustanovilo se, da su tatovi pobjegli prema Kanfanaru. Dok ove retke pišemo, tatovi nisu pronadjeni. Gosp. župnik trpi štetu od 1500 lira.

Gospodarstvo

BUHAČ.

Današnje socijalne prilike sile našeg poljodelca u Istri, da opusti gojenje onoga, što se ne da sada dobro unovčiti, i da uvede one biline, koje će mu donijeti u kuću novac, bez kojeg, hoćemo — ne ćemo, ne možemo dalje. Naš poljodjelac morat će uvesti dosada nepoznate biline, kaošto je duhan i buhač.

Kako već toliko puta naglasismo, našem seljaku prijeti gospodarska propast, ako se ne prihvati boljih grana gospodarstva. Ako se budu naši poljodjelci manje bavili vinogradarstvom, pošto naše istarsko vino u vinorodnoj Italiji nema rasprodaje, tim manje što imamo sada nove granice, a kudikamo više govedarstvom, ovčarstvom, peradarstvom, pa krmadarstvom (gojidbom svinja) i gojidbom buhača, stalni smo, da naš seljak ne će propasti, akoprem ga taru suše, tuče i stotina visokih poreza i daća.

Italija, zapamtimo, imade mnogo vina, i to dobra vina a premalo goveda, peradi, ovaca, žita, duhana; ima premalo pogledom na prenapučenost države, koja dakle za mnogo naroda nema dostatno hrane. Nije pametna naša nada, da će doći bolja vremena glede rasprodaje vina. Seljaku malo pomažu sve nade, kad se mora živjeti i danas i sutra, a nemaš što da jedeš, niti nemaš čime da platiš poreze i takse i da se zaodjeneš. Gospodaru treba novac i to odmah, a tako živež.

Mi u Istri moramo da gojimo samo ono, što Italija traži i kupuje, a kaniti se gojenja onoga, što Italija ima izobilju i što čak prodaje ili izvažuje. I tu ne smijemo da gubimo nijednog časa, nego treba, da se damo odmah na posao, da nas drugi u tomu ne preteku, i dok previše ne padnemo u nevolju i siromaštvo.

Ovo smo smatrali potrebnim da rečemo, pošto znamo, da se naš gospodar vrlo teško laća novog posla i nove gojidbe, dotično vrlo teškim srcem ostavlja i zapušta svoje dosadašnje delo i gojidbu bilina i životinja. — No kruta sadašnjica, i razne nevolje sili sada našeg poljoprivrednika, da misli na to, kako će se izvući iz te teške nevolje. On mora da traži izlaz iz svoje nevolje. — Jedan takav izlaz jest i sadjenje buhača.

Kakav je buhač? Lako ga je prepoznati, jer sliči simo na našu kamilicu sa bijelim cvijetovima. Spada u bilinsku obitelj kamo i ivanjski cvijet te hrizantemi, to jest u korupozite. Buhaču je latinsko ime „pyrethrum cineraria", a tih piretruma imade u svijetu oko 50 vrsti. Buhačeva bilika je sva sivozelenkasta; pa tako i lišće nalik na pelinovo. Cvijet mu je bijelo-žut; batice bijele, prašnici i pestić su mu žuti, dočim je čaška zelenosiva.

Buhač raste u busu, to jest iz jednog korjena izda najmanje dva cvijetna stapka ili struka, a nekoji imadu ih do 150. Svaki stupak nosi svoj cvijet, pak prema tomu iz jednog busa buhača dobije se 2 — 600 cvijetova.

Buhač raste samonikao u Dalmaciji, a to znači da raste i da se širi (rasploduje) sam bez našeg truda i sijanja kaošto to u nas njegove sestre kamamila i marjetica.

Ako ovog samonikloga (divljeg) gojimo, to jest sijemo i presadjujemo na dobro tlo, dobit ćemo od njeg pitomi buhač, koji će tada dobiti veće cvijetove. Ako ga prestanemo gojiti, postat će opet divljim.

Buhač je trajna bilina, a to će reći, da živi bilo kao divlji, bilo opet kao pitomi neprestano, a ne kao povrće (breskve, zelje) jednu godinu, dašto ako ima sve uvjete života. Razumije se, da će i njega uništiti suša i neredno trnjem i korovom obraslo tlo.

Buhač raste dosta brzo, ali za to valja ga zasijati i presaditi u zemlju, koja mu prija i koju traži.

On voli toplinu, pak zato sve vrsti buhača i njegovi rodjaci rastu samo u umjerenom i vrućem pojasu naše zemlje, naime, ondje gdje je toplo kao kod nas ti na jugu, gdje vlada viša toplina ne kod nas. Budući je u Istri ipak dosti hladno, zato ne raste u nas samonikao (divlji) kaošto raste takav u toploj Dalmaciji. Buhač dakle nije naša domaća biljka a ovo radi niske topline, pak zato mi ćemo u Istri gojiti ga na toplom položaju, kamo pripiče sunce veći dio dana i gdje mu ne škode mrzli, ledeni sjeverni vjetrovi i bure. On zapravo raste i drugdje, no slabije, a osim toga su mu i cvijetovi manji. No opazit ćemo, da buhač toplog podneblja i položaja ima u sebi više ljekovitosti, dočim na mrzlom sjeveru sasma bi izgubio snagu.

Buhač će rasti u svakom tlu, ali bolje će uspijevati ako ga sadimo i gojimo na lakom vapnenastom tlu. Za nj nije plitko tlo, a ovo zato, što on tjera svoje žile i korjenje duboko ravno ispod sebe. Prema tomu za buhač ćemo odabrati duboku zemlju, koja nije teška, zbijena kaošto je ilovača.

Ali da idemo redom od početka.

Kako ćemo uvesti buhač kao novu bilinu u Istru? — Na dva načina, — to da nabavimo sjemenje njegovo ili biljku (raslinu). S njim se postupa kao s našim presadom (kupuzom, zeljem, broskvama). Ako nemaš kupuzova sjemenja, mora ti netko dati biljke, i obratno. Tako je i s buhačem.

Sjemenje buhačevo najbolje da naruči koja naša gospodarska zadruga iz Cresa, ili Lošinja ravno iz Dalmacije. A možda će ga imati koja trgovina sjemenja u Trstu. Ali opazit ćemo, da se u trgovinama rijetko nadje klicavo i zdravo sjemenje, zato je bolje da sami doma sijanjem i gojenjem biljke dodjemo do zdravijeg sjemena. Samo jedan cvijet ima do 200 zrna. Sto busova buhača daje 1 kg sjemena. Ali, pazite, i od najboljega sjemena bit će ga klicavo možda nešto preko polovice. Ali ništa zato, ta ima buhač dosti zrna, pak nas ne smije slabo klicavost njegova sjemena ozlovoljiti.

Kad dodjemo ovako ili onako do sjemena, gdje i kako ćemo ga zasijati? U sjemenište (lešicu za sijanje) na način kako vi poljodjelci naši sijete presad. Lešicu valja dakle da duboko prekopate, te je očistite od kamenja i korova (plevi). Pognojite je sprhnutim gnojem i zaravnate. Sije se tako, da sjeme pomiješamo sa sipkom zemljom, a kad smo tako posijali, valja da zemlju grabljama zaravnamo, a sjeme zemljom pokrijemo. Ne sijte preduboko, jer bi tada teško proklijalo sjeme. — Uvijek se sije u mokru zemlju. Zato čekajte na kišu, pak sijte pred kišu ili za kiše. Može se dašto i zalijevanjem prirediti sjemenište, ali u ovom slučaju valja ti često (na gusto) zalijevati, pak će ti sjeme niknuti za 5—8 dana.

Sije se obično augusta mjeseca, a može se i marča, dakle u proljeće ili usred ljeta.

Kad nam je buhač proklijao, mi ćemo ga sada marljivo čistiti i plijeviti, a ako je suho, zalijevati. Za 2 — 3 mjesece već se tako razvije (naraste), da ga možeš presaditi; pa jesi li ga posijao marča ili augusta.

No kod nas je proljetno presadjivanje sigurnije. Buhač se sadi na redove u razmaku od 40 cm od reda do reda, a istotako 40 cm od biljke do biljke. Ne će škoditi vinogradu, ako ga sadiš uz redove loze, pošto buhač ne širi žile (korjenje), koje idu, kako već rekosmo u dobljinu.

Ali, pazimo, da ne oštetimo (ranimo) presad (buhač) čupajući ga za presad, zato ćemo prije lješicu dobro namočiti, da ga lakše možemo vaditi (čupati) iz zemlje. Uzmimo samo toliko biljka koliko ih možemo posaditi u jedan dan.

Ali presad ćemo držati u mokroj krpi, ili mu žile (dolnji kraj) postaviti u vodu. Tlo za presadjivanje, kako već spomenusmo, valja nam prirediti tako, da ga prekopamo i pognojimo. Bolje je da se preoranu (prekopanu) zemlju za presad ostavi dulje vremena da je sunce izrabli.

Posadjeni buhač valja zaliti, a za nas bit će bolje i prikladnije da čekamo kišu, kako vi to činite za svoj domaći presad (kupus). Jesu li česte kiše, primit će se ga veći dio, inače u sušno doba usahnut će dobar dio biljaka, možda ¼ ili ⅓.

Kroz godinu valja ti čupati plijev (kosov), te buhač okopati (očokat.). To treba činiti u daljnim godinama proljećem i jeseni.

Tlo za buhač treba da je gnojno. Najbolji je stari, sprhnuti, zreli staljski gnoj, a može se rabiti i umjetni gnoj (prah).

Na buhač malo navaljuju nametnici (mušice) kaošto to vidimo na našem domaćem presadu, osobito ne će nametnik na cvijetove radi njegova obmamnog duha. Ali ako se koja biljka posuši, bit će da joj je koji crv pregrizao korjenje i stabljiku u zemlji.

Buhač cvate obično maja mjeseca, a može i u kasnijoj dobi, prema tomu kada smo ga presadili, dotično posijali.

Gojili smo buhač u svoju korist. Mi ćemo zato ubrati njegovo cvijetove, kojih imade do 600 svaki bus. Možemo to činiti trgati ih prstima ili cijelom šakom. Hitrije će ići, ako se pokose (požanju) biljke, pa im kod kuće svijetove osmicati (trgati, rezati, osmrčati). No, pazimo sjeme buhača lako ispada, pak cvitove valja, za trgovinu barem, pobrati prije no sasvim sazrije. Za trgovinu je dapače bolje, da ubaremo cvijetove kad su još u pupoljku, nego potpuno rasevale. Citava bilina ima svoje obmamne snage, a najviše u cvijetu. Jakost obmame ima buhač najveć za cvatnje, a kad su ovi kao pupovi, posjeduju najviše sile za ubijanje gamodi.

Ubrani cvijetovi (još nerazviti) se u kući razastru na vreće (krpe, plahte, rjuhe), da se suše u hladu (sjeni), jer ovako sušeni ne gube silu. Posušene ćemo strpati u vreće, te ih držati na zračnom i suhom prostoru (sobi), ako ih ne možemo odmah prodati. A zadrže se nepokvareno kod kuće i nekoliko godina. No najbolje ih je odmah prodati.

Sad bi bilo naše delo gotovo.

Ali sada valja nam priskrbiti sjeme. U tu svrhu ćemo ostaviti na polju nekoliko najjačih, najbujnijih biljka (busova) nakanom da dobro sazriju i orocvjetaju, ali ne sasvim, da ne opadne nam zrnje pribranju.

Pobrano sjeme se kod kuće osuši i spremi na suho mjesto, pa da ga kasnije rabimo za sijanje. — Sjeme ćemo rabiti sami, jer buhačeva bilina, akoprem je, kako rekosmo trajna, ipak ne će kod nas živjeti više godina. Moguće 3 — 10 godina, već prema podneblju, tlu i načinu gojidbe.

Na jednom ralu zemlje (57 ara) možeš dobiti 25—30 kvintala svježih cvijetova. Za 1 kg hoće se do 2000 cvijetova, a za 1 kg suhoga buhača treba poprečno okolo 5000 cvijetova, jer 5 suhih cvijetova teži 1 gram i daju skoro 1 gram praška. Ne ću da ustanavljam cijenu buhaču, pošto nije stalna. Raste i pada mu cijena prema ponudbi i potražbi, kako kod svake stvari. No ako rečemo, da si prodao buhač samo po 10 lira kilogram, t. j. po 1000 lira kvintal, primit ćeš za 30 kvintala buhača, što ti ga dade 1 ral zemlje, 30 tisuća lira. A doznao sam, da ga nekoji u Cresu i Dalmaciji prodavaju po 20 lira kilogram, dakle dvaput veći dohodak nego od kukuruza, krumpira i drugoga.

Politički pregled

Zasjedanje Lige Naroda u Rimu.

U ponedjeljak sastalo se u Rimu vijeće Lige Naroda. Sjednicama predsjeda zastupnik Brazilije, g. De Mello Franco. Zastupano je više država, medju kojima i Jugoslavija. Početak zasjedanja nije pokazao dobar uspjeh. Izgleda, da je izmedju nekojih delegata već došlo do nesuglasica.

Rezultat parlamentarnih izbora u Njemačkoj.

U nedjelju, dne 7. t. mj. bili su u Njemačkoj parlamentarni izbori. Zanimanje za te izbore bilo je veliko. Glasovalo je 80% izbornika. Rezultat je ovaj: Socijalisti su dobili 100 mandata, nacionalisti 96, centrumaši 65, njemačka pučka stranka 44, komunisti 62, demokrati 28, bavarska seljačka stranka 10, narodni socijasti 32 a ostale manje skupine 19.

Uspostavljen mir u Egiptu.

Ovih je dana egipatska vlada usvojila sve engleske uvjete. Ti se uvjeti u prvom redu tiču zaštite stranih kolonija i njihovih interesa. Sporazum predvidja da egipatska vlada uspostavi položaj i moć financijalnih i sudskih savjetnika i evropske sekcije odjela javne sigurnosti, te da prihvati sve preporuke glavnog upravitelja te sekcije u svemu što se bude ticalo stranaca.

Izpražnjenje Sudana od egipatske vojske završeno je te u Sudanu vlada potpuni mir. Djaci su započeli sa pohadjanjem škola, koje su ponovno otvorene. Propaganda nacionalista ne prestaje, ali je za sada bez moći, a ispoljuje se u širenju lažnih vijesti, u svrhu stvaranja neprilika novoj vladi, što ipak ne uspijeva. Tako je ovaj teži incident na istoku prestao bez većih posljedica i zapletaja.

Čehoslovački ministar vanjskih posala o sveslavenskoj politici.

...dana održao se u Čehoslovačkoj veliki kongres nacionalnih socialista. Nastupilo je više govornika, medju kojima i čehoslovački ministar inostranih posala g. dr. Beneš. On je najprije govorio o vanjskoj politici Male Antante, a zatim je izjavio, da Slavenstvo ima jasno konkretizovanu formu. Tome dakako ...eli dr. Beneš ... postavlja veliku prepreku Evropa, koja prema takvoj slavenskoj politici uzima gotovo protivnički stav i to osobito u pitanju slavenske federacije odnosno u pitanju panslavizma. Ovakovog vodjenja politike boje se Rumunija, Italija, Engleska i Njemačka, protivne su joj Madžarska i Austrija, a nije još sklon ni jedan dio javnog mišljenja u Francuskoj, zatim još neke države na sjeveru i nekoliko manjih evropskih državica. To znači — nastavlja dr. Beneš —, da je protivna Slavenstvu gotovo cijela Evropa. I zbog toga u vodjenju takve politike, Čehoslovačka ne smije metnuti s uma te prepreke. Zato se danas slavenska politika mora voditi na kulturnoj osnovi i to tako, da dodje do što većeg zbliženja izmedju Jugoslovena, Poljaka, Rusa i Bugara. Praktično vodjenje dnevne politike mora zbog svih tih razloga da ide za što većim i jačim zbližavanjem svih slavenskih naroda, što će se postići medjusobnim upoznavanjem, osnivanjem medjudržavnih kulturnih ustanova i ekonomskim vezama. Naš cilj je jasan i do njega moramo da dodjemo. Slaveni moraju zauzeti u svjetskoj politici ono mjesto, koje im ide. Doći će vrijeme, kad će Slaveni uništiti sve zapreke, koje stoje na putu, i stvoriti sveslavensku federaciju.

Domaće novosti

Tršćanski prefekt opozvao zabranu slavenskih dramatskih predstava

U zadnjem smo broju «Istarske Riječi» javili, da je tršćanski prefekt g. Moroni izdao općenitu zabranu priredjivanja srpsko-hrvatskih i slovenačkih dramatskih prestava i da je naš narodni poslanik dr. Wilfan odmah odaslao ministarskom predsjedniku Mussolini-u protestni brzojav, u kojem je zahtijevao, da se smjesta opozove ta nečuvena zabrana. Danas pak možemo javiti, da Wilfanov protesni brzojav nije ostao bezuspješan. Prošlog četvrtka saopćila je tršćanska prefektura našem narodnom poslaniku, gospodinu dru Josipu Wilfanu, da je zabrana slavenskih prestava u Julskoj Krajini opozvana, samo da ostaje još u krijeposti naredba o cenzuriranju sadržaja dramatskih igara. To saopćenje nije nas ni najmanje iznenadilo, jer smo bili «a priori» uvjereni, da takva zabrana ne može da ostane u krijeposti. Medjutim samom činjenicom, da je opozvana zabrana priredjivanja slavenskih dramatskih predstava, mi nismo dobili nikakve zadovoljštine. U Istri je ionako već odavna zabranjeno svako priredjenje slavenskih zabava, svako društveno djelovanje, tako da mi apsolutno ne možemo da govorimo o slobodnom razvitku ili radu naših društava. Štaviše: kod nas se ne smije da sastane niti četiri pet osoba, a da se ne interesuju za to karabinijeri, a kamo li jedno društvo! Hoćeš, nećeš — fakat je taj, da kod nas još uvijek vladaju abnormalne prilike. Zato jedna zabrana više ili manje, na stvari se ne mijenja ništa. Ako vlada hoće da nas zadovolji, a bila bi već i doba, ona mora da nam dade posvemašnju zadovoljštinu: da dozvoli obnovu i nesmetano djelovanje svih naših društava. Dok to ne učini, mi ne možemo da budemo zadovoljni.

Novi staroslavenski misal.

Nedavno se započeo štampati u Rimu novi staroslavenski misal. Pri tom je nastala poteškoća financijske naravi. Za 3000 istisaka velikog misalskog formata sa 850—900 stranica hoće se danas velika sveta novaca. U jugoslovenskoj narodnoj državi narodna stvar našla je brzo potporu. Beogradska vlada poslala je do sada preko poslanika dra. Smodlake u Vatikanu za taj misal 140.000 lira. Dvije trećine podmirila je jugoslovenska vlada, a jednu će jugoslovensko svećenstvo. Redakcija misala povjerena je vrsnom filologu, slavisti prof. dru. Vajsu, koji je za to dobio od čehoslovačke vlade dopust, da može boraviti godinu dana u Rimu. Misal će biti dotiskan prije Uskrsa dojduće godine. Svaki pojedini primjerak stajat će oko 50 lira.

BEZ NASLOVA

Bližamo se svršetku godine. Nekoji još nisu podmirili svojeg duga napram listu. To nije ni pravo ni pošteno. Zato najljepše molimo sve one, koji još nisu podmirili staru i obnovili novu pretplatu, da to učine što prije. U protivnom slučaju bit ćemo primorani da im obustavimo list i dug utjeramo sudbenim putem.

Dužnost je svakog pretplatnika da redovito plaća pretplatu i da listu pridobiva nove pretplatnike.

Pretplatnici! Približuje se Božić i Nova godina. Dajte, razveselite našu upravu sa podmirenjem duga odnosno pretplate! Time ćete izvršiti svoju dužnost, a kod nas steći novo povjerenje.

70-godišnjica g. Maksa Cotiča.

Prošle nedjelje proslavio je g. Makso Cotič, direktor tršćanske «Edinosti», svoju sedamdesetgodišnjicu. Tom prigodom primio je sva sila čestitaka sa svih strana Julske Krajine. Nije ni čudo. G. je Makso Cotič već u ranoj mladosti posvetio sve svoje sile našemu narodu i listu «Edinosti», koji uredjuje preko 30 godina. Nijedan historičar, koji bude opisivao našu narodnu borbu za opstanak, ne će moći da mimoide zaslužno ime svečara. G. Makso Cotič kao značajan čovjek stajao je uvijek neustrašivo na braniku naših prava. Vjere u pobjedu pravedne stvari nije nikada izgubio. Naprotiv — on je u najtežim časovima našega naroda znao da svojim zlatnim perom obodri i ohrabri naš narod u Primorju. Zato se i mi pridružujemo njegovim mnogobrojnim čestitkama želeći, da nam ga Bog poživi još dugi niz godina na uhar naše narodne stvari u Julskoj Krajini.

Pokrajinsko vijećanje polit. društva «Edinost» u Trstu.

U nedjelju, dne 7. decembra t. g. imala je tršćanska pokrajinska organizacija polit. društva «Edinost» u Trstu svoju skupštinu, kojoj je prisustvovalo vanredno mnogo članova. Skupština se je obdržavala u prostorijama konsumnog društva u Sv. Jakobu. Predsjednik tršćanske polit. organizacije, g. dr. Ivan M. Čok, otvorio je skupštinu, pozdravio prisutne te podao kratki izvjestaj o općenitom položaju. Za njim je govorio tajnik gosp. Gaberšček. On se je najviše bavio unutarnjim položajem političke organizacije. Zatim je slijedila vrlo živahna debata o podanim izvještajima. U ime akademske omladine govorio je naš Istranin, g. Josip Mohorovičić, koji je izjavio, da je naše djaštvo protiv stranačarstva. Dr. Slavik je govorio o suštini programa pol. društ. «Edinosti». U svojem lijepom govoru je naglasio, da mi odlučno osudjujemo svako strančarenje, pa bilo ono «liberalno» ili «klerikalno». Naš narod mora da ujedinjenim silama teži za boljitkom, a ne za cjepidlačarenjem, koje ga vodi ka propasti. Dr. Slavikova izvadjanja bila su propraćena burnim odobravanjem. Konačno je bila prihvaćena rezolucija, kojom se jednodušno izrazuje povjerenje našem narodnom poslaniku dru Wilfanu i osudjuje one, koji ga na najpodliji i lažni način blate po novinama. Cijela je skupština potekla u najboljem miru i redu. Bila je to prava manifestacija narodnog jedinstva.

Sukob dvaju jugoslovenskih parobroda blizu Vrsara.

Prošlog tjedna došlo je do velikog sukoba izmedju jugoslovenskih parobroda «Beograd» i «Marija». Sukob se desio u blizini Vrsara. Parobrodi su vlasništvo jugoslovenske parobrodarske plovidbe, a bili su osigurani kod osjeguravajućeg društva «Sava» u Zagrebu. Uslijed sukoba su oba parobroda pretrpila velike štete; «Beograd» malo da nije potonuo zbog silne vode, koja je prodrla u utrobu parobroda. Spašen je srećom tako, da su ga odvezli u plićinu. «Beograd» je bio jedan od najmodernijih jugoslovenskih parobroda. Sagradjen je lanjske godine. Puoba parobroda pretrpila velike štete; manji te je vršio službu po dalmatinskim otocima. Ljudskih žrtava nije bilo. Šteta iznaša nekoliko milijuna. Sukob je nastao uslijed guste magle, koja se pojavila na dan nesreće na moru.

Rasprava protiv zločinskog napadaja u Krajcerbregu.

Kako je našim čitateljima poznato, svojedobno je bio izvršen oružani napadaj na željezničku drezinu u Krajcer bregu (opć. Zminj). Tom prigodom nastradaše dva karabinijera. Jedan je ostao na mjestu mrtav, a jedan lako ranjen. Željezničari su bili primorani, da pobjegnu. Zatim su se zločinci dočepali do drezine, uzeli željeznu blagajnu sa više hiljada novaca te pobjegli netragom. Vlasti su trazile krivce, ali ih nisu našle. Uslijed neistinite denuncijacije nekog Radolovića i drugih bilo je uapšeno više nevinih ljudi. I tako je došlo do toga, da su nevini čamili u zatvoru a krivci stajali na slobodi. No ni to nije dugo trajalo. Kod podjelbe novaca došlo je svadje izmedju samih zločinaca, pa su jedan drugoga optužili pred vlastima. Posljedica toga bila je ta, da su nevini bili ispušteni iz zatvora, a krivci strpani u nj. Državno je odvjetništvo podiglo proti zločincima optužbu i ovih se dana vršila pred puljskim Tribunalom kaznena rasprava. Sud je osudio Matu Macana na 24 godine i 2 mjeseca zatvora, Ivana Puha na 15 godina i 70 dana, Antuna Pekicu na 22 godine i 11 mjeseci i Mihu Matijaš na 18 godina i 4 mjeseca zatvora te dvogodišnju pasku sigurnosnih organa. Ostali optuženici bili su riješeni optužbe.

Širite „Istarsku Riječ"

Promocije.

Pišu nam iz Žminja: — Naš zemljak g. Antun Zovic iz Rovinjskog Sela, bio je ovih dana promoviran na čast doktora prava.

Isto tako nam javljaju iz Napulja (Napoli), da je na tamošnjoj univerzi promoviran na čast doktora veterine g. Cvetko Babuder iz Materije.

Obojici izričemo ovime naše srdačne čestitke.

Smrt dvoje djece.

Dvoje djece iz Maršići blizu Sovergnaka, veselo držeći se za ručicu, došli k lokvi, a onako bezbrižno radi znatiželjnosti, stupiše u vodu. Te se više ne vratiše živi. Nažalost ih nadjoše seljani mrtve u lokvi.

Evo, nikada nije dosti opreznosti, a da se izbjegnemo takovim velikim nesrećama. Ljudi i roditelji! Ne pustite djecu, manju i veću, same! Djeca i mladost ima štošta u glavi i srcu, što će ih dovesti do nesreće, ako ih stariji u kući i selu ne nadziru i ne upućuju.

Smrtna nesreća.

Pišu nam iz Buzeta: Seljak Uršić iz Zazida doveo je pred nekoliko dana goveda na sajam u Buzet. Prodavši ta goveda, otidje kući magarčetom, što ga kupi taj dan. No drugog jutra nadjoše ga mrtva na željezničkoj pruzi nedaleko Zazida. Pošto nadjoše pri njemu novac, drži se nevjerovatnim, da je on žrtva napadaja. Bit će da ga je uhvatila noć, pa hodeći strminom uz prugu pade; strovalivši se dolje na prugu, gdje ranjen od zime, ostavivši udovu sa sedmero djece. Govori se, da je nesretnik toga dana malo odviše pio vina. Ljudi, budite pametniji i nemojte se opijati na sajmovima!

Svega po malo

Čudotvorni «ženski apostol» v Belgiji.

U Bruselju (glavni grad Belgije) bila je otrag nekoliko dana uhićena neka 33 godišnja žena. Ona je sama sebi nadjenula ime Kristova hodočasnica i apostol. U njenoj je kući nadjena omašna soba, sa svetim slikama, u kojoj je moglo da stoji najmanje 50 osoba. U prvom spratu nalazi kapelica s modnim podom, zidovima i stropom. Ondje je takodjer smješten oltar na kojem se našle skrinje sa umjetnim cvijećem. Ženski apostol! tvrdi, da može izliječiti sve bolesnike i to na taj način, da njihovu bolest na tu čudotvornu metodu prenese na svoje tijelo. I zaista, pokazala je na svome tijelu duboku ranu, za koju je navela, da su u njoj koncentrirane sve bolesti onih, koje je izliječila.

Nadalje se priča, da je znala hipnotizirati ugledne imućne dame, kojima je nedostajala energija te ih predobila za to, da su joj donijele velik dio svoga imetka.

Došavši pred policiju i upitana od kuda je dobila novac s kojim je kupila kuću, pala je opet u nesvijest, iz koje se tako brzo nije probudila. Tu se dokazalo, da je taj belgijski apostol jedna sasvim obična «sveta» Johanca.

Vukovi u Rusiji.

U posljednje vrijeme zapazilo se da se u pojedinim krajevima Rusije pojavilo mnogo vukova a naročito u predjelima sjeverne Rusije kod Kazana gdje su vukovi poubijali rogatog blaga u visini od pol milijuna zlatnih rubalja. Gladni vukovi dolaze u velikim skupinama iz azijske Rusije i prelaze u evropsku Rusiju i sve mjere koje su poduzete da ih se poubija nijesu uspele, jer njihov broj prelazi u stotine i stotine. Sada je poduzet veliki lov na njih i jedna cijela četa vojske i lovaca dali su se u potjeru za vukovima.

Kako ruski seljaci plaćaju poreze.

Rabočaja Moskva javlja, da ruski seljaci vrlo rdjavo plaćaju svoje ekonomske poreze. Tako u moskovskoj guberniji do 1. studenoga nije uplaćeno dva i pol milijona zlatnih rubalja, dakle više nego polovina poreza preko čitave godine u toj guberniji. Bolje nije ni u ostalim gubernijama. Većina ih nije uplatila ni poreze za listopad.

Živ u grobu.

Nedavno se desio u Franzburgu u Austriji, jedan nesretni slučaj prigodom jednog pogreba. Kad su mrtvaca spuštali u grob, svećenik, koji je obavljao posljednji blagoslov, nenadano mu se omakne noga — kako je stajao na rubu groba, i padne pod lijes u grob. On je pao tako nesretno, da je došao ispod lijesa i počeo zapomagati u pomoć. Jedva je uspjelo lijes izvući i na pol onesviještenoga svećenika spasiti iz groba.

Nakon deset godina...

Obitelji Karla Brika došao je veseli telegram, da se iz Rusije vraćaju živi i zdravi njihova dva sina, za koje se mislilo, da su poginuli još g. 1914.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 10. decembra 1924. ... Engleska lira sterling stoji 108.60 ital. lira; 1 američki dolar 22.12 ital. lira; 100 švicarskih franaka 448 ital. lira; 100 francuskih franaka 125.25 ital. lira; 100 čehoslovačkih kruna ... ital. lira; 100 jugoslovenskih dinara 31.8. ... lira; 100 rumunjskih leja 11 ital. lira; ... madžarskih kruna 20 ... ital. cent. a 100 njemačko-austrijskih kruna 33 ital. cent.

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

G. E. Rumac iz New-Yorka šalje u fond ovoga lista 31 lira, Fran Mele Brajko Box 226 Pueblo (California) 5 lira i Božo ... iz Matulji 2.50 lira. ... Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

S o l d a t i ć I v a n, K a r o j b a: Odredjena Vam je penzija dekretom br. 6774. Isplatit će ...

S e l a r I v a n, M o t o v u n s k i N o v a k i: Od 26. nov. proš. god. dekretom br. 21... Vam nije priznana invalidnina, a već ste vi i primili dotični dekret. Na osnovi dekreta 1383 od 28. augusta 1924. možete tražiti ponovni pretres Vaše molbe.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

✝

Javljamo ovime rodjacima, prijateljima i znancima, da je naš nezaboravni i dobri suprug i otac

Filip Jakob Možetič

u dobi od 60 godina, nakon kratke bolesti, dne 8. o. mj. u Opatiji blago u Gospodu usnuo.

Tugujuća supruga i sin.

Broj 55 Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 20. decembra 1924.** Pojedini broj **20 cent.** **God. II.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 25 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20-I. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovica.

Naš najcrniji Božić

bio je onaj godine 1915.

Bilo ih je i medju nama, koji su u one tamne dane bili klonuli duhom i izgubili vjeru u pobjedu Slavenstva. Pa i mi sami, koji smo se tršili, da tu vjeru čuvamo i u sebi i u drugima, bili smo uvelike poništeni, utučeni, slomljeni.

A nije bilo ni čudo. Kad je Austrija u julu 1914. predala Srbiji onaj svoj krvavi ultimatum, mi smo Istrani bili svijesni, da je taj ultimatum bio rukavica, što ju je Nijemac bacio Slavenu. Pa kad je tu dobačenu rukavicu prihvatila najveća slavenska država, Rusija, mi smo Istrani uzdrhtali, nešto se u nama veliko pokrenulo, i tu se u našim dušama ukorenila svijest, da će se sada zametnuti megdan, strašan, još nevidjen boj, koji će imati da odluči, hoćemo li mi Slaveni kada živjeti svojim slobodnim životom ili ćemo ogreznuti još dublje u sramotno ropstvo.

S takovom smo eto svijesti mi Istrani gledali na ratne dogadjaje, pa je i razumljivo, što se u mnogih naših ljudi godine 1915. usklebala nada u pobjedu naše lijepe misli. Katastrofa kod Gorlica u maju 1915., pad Lavova u austrijske ruke, zauzeće Varšave, uzmak Rusa — sve je to djelovalo strašno na sve nas, ali nada je ostala živa kao i vjera u snagu velike Rusije.

U tem dosta mučnom raspoloženju zatekla nas jesen 1915. Ali kad su 8. oktobra neprijateljske čete zauzele Beograd i kad je tri dana zatim bugarska vojska bez predhodnog navještaja rata prešla granicu, da izdajnički napadne Srbe iza ledja, naša se muka prometnula u očaj.

Nijemci i Madžari su kliktali. Njihova neobuzdana bahatost dolazila je do nas do izražaja ne samo preko njihovih novina, već i izravno. Njih je naime u ono doba bila puna Pula, Trst i Opatija, pa smo mi i na svoje uši mogli čuti njihovu divlju radost, kad su stizavali glasovi iz Albanije i vijesti, kako u onim užasnim vrletima pogiba najljepša, najhrabrija i najslavenskija vojska. — Što je uzmaklo, to je propalo, što je ostalo, to će proći kroz mač i vatru: nema više Srba ni Srbije!

Tako su nam u lice govorili Nijemci i Madžari. A kad bi vidjeli našu tugu, dobacili bi nam još zlobnije: — Danas Srbi, a sutra ćete doći na red vi, Hrvati i Slovenci. Sve ćemo vas istrijebiti, sve — do jednoga.

Tko je znao, što su Nijemci u mirno doba radili s Poljacima u Pruskoj i s Francezima u Alzaciji, mogao je i znati, kakova bi sudbina bila dočekala nas austrijske Slavene za slučaj, da bi Srbi bili uništeni sasvim pogaženi.

Takove su prilike padale na nas o Božiću 1915. U one dane mi još nismo znali, da se od one užasne pogibije na Balkanu spasilo toliko Srba, koliko će tri godine zatim trebati, da sruše jedno carstvo i da izvrše, ispune najveći san svega našega troimenoga naroda. Zato su mnogi izmedju nas o Božiću 1915. gledali ispred sebe sve crno i onako odrezani, odsiečeni od svih svojih sunarodnjaka osjećali se kao da su već predani na milost i nemilost grabežljivom tudjincu.

Zato je evo onaj Božić godine 1915. bio naš najcrniji Božić. Pa ipak! Nisu prošle ni tri godine iza onog strašnog Božića i već se pokazalo, da je sav onaj strah, sav onaj očaj bio bez potrebe, suvišan i neopravdan.

Bog pravde spasao je Srbe, a po njima i sav naš troimeni rod. Bog Pravde pokazao je još jedan put, da je očaj zao savjetnik i da je samo onaj narod odsudjen da propadne, koji izgubi vjeru i nadu u svoju budućnost. Svi su narodi imali teških časova: imali su ih Italijani, Francezi i drugi.

Najteži su bili vijekovi, što ih je prošla naša braća na Balkanu: no oni su kroz sve one vjekove vjerovali i nadali se, pa su i pobjedili.

Sve to pokazuje, da je u svijetu bilo i te kako crnih Božića, pa su ipak iza njih granula lijepa i svjetla Vaskrsenja.

I naš Božić, ovaj sadašnji, crn je, ali naša je tvrda vjera, da će poslije njega doći i naš Uskrs, pa evo u to ime, kličemo svemu našemu izmučenom rodu u ovim našim tužnim krajevima: Nadaj se, narode, i vjeruj! I neka ti je čestit Božić, sve i ovakav, kakav jest!

Današnji broj „Istarske Riječi“ ima 12 stranica i literarni dječji prilog „Mladi Istranin“.

Bolni uzdisaj naših mališa

Tužnim danima Adventa slijede lijepi i veseli božićni blagdani. Doba nas Adventa sjeća na ona turobna vremena, kada su ljudi stavajući u tmini zabluda i neznanja željno očekivali dolazak Onoga, koji će im donijeti posvemašnje oslobodjenje. I crkva nas u tim danima spominje te prošlosti, radi čega izostaju u znak žalosti razne zabave.

Naš narod u ovim krajevima, otkad se nalazi pod novim gospodarima, sa pojačanom tjeskobom u srcu osjeća svoj tužni Advenat, jer mu je ruka nasilnika otela sve ono, što mu bijaše najsvetije i potisnula ga u žalosni položaj robovanja i nazadovanja. I dok drugi, slobodni narodi sjećaju se samo prolazno ove dobe pred Božićem, za naše pleme to razdoblje nikako ne svršava, nego ostaje nepromijenjeno, nas ono tišti i ne da nam, da ikoliko veselim srcem očekujemo božićne praznike.

Božiću, tome lijepom, tome najljepšem danu u godini, radovala su se oduvijek sa angjeoskim veseljem i naša djeca. Ali za njih, za te naše mile mališe, eto osviće već drugi Božić tužan i neveseo. Teče već druga godina dana, što je naš pomladak potisnut u tudjinsku školu i lišen time materinske riječi. Silom je eto naša mlada uzdanica otrgnuta od ljubljenih učitelja iste krvi. Lišena su naša djeca onog neizmjernog veselja, koje je napunjalo njihove nevine duše, kada su ih njihovi narodni učitelji pripravljali za božićne školske zabavice. Ne ore se već iz njihovih srdaca narodne pjesme o malome, njima toli dragom Isusu, jer ga naša djeca ne mogu više niti u crkvi da slave u svome jeziku. Ne čuju više oni u školi svoje riječi, svoje pjesme, za njih nema već božićnih predstava, niti pravog veselja za jaslice.

Eto takav je Božić naše djece...

Nevina dječica, koja su bila pogubljena od krvničke Irudove ruke, dokazala su svojom mučeničkom smrću Kristovo Božanstvo i bila su za svoje mučeništvo nagradjena vječnim blaženstvom u lijepom raju. — Naša su školska djeca takodjer pravi mučenici, jer su neljudskim zakonom Gentilejeve pogubne reforme osudjena na kulturnu smrt i čame već drugu godinu u kovačnicama odnarodjivanja u duhu italijanske asimilacije.

Ali naši ubogi mališi mole se tiho sa skrušenim srcem Onome, koji je «Prijatelj malenih», koji je Spasitelj i zaštitnik ugnjetenih i ražaljenih. Oni ne gube vjere u ljepšu i skoru budućnost, koja će biti nagrada za njihove duševne patnje. I iz njihovih bolnih uzdisaja i skromnih molitava kano da se čuje klik vlastodršcima: «Pustite nas mališe da dodjemo do svojih narodnih učitelja, jer je takodjer Onaj, čije Rodjenje danas slavimo, tražio, da puste k njemu malene...»

Rodjenje Kristovo donaša i povraća u srca sviju ljudi, mir i sveti plamen bratske sloge. Božićni su dakle blagdani — dani mira, ljubavi i veselja. Iako je u našim srcima radi nemile naše sudbine sama bol i tuga, to će ipak u našim domovima vladati mir i ljubav, jer naš narod ne zna i ne može mrziti. Ali mira ne će imati oni, koji su krivi, da mi ne možemo onako veselo i dostojno slaviti ove svete božićne blagdane i ne će ga imati dotle, dok našoj djeci ne povrate narodne škole i učitelje i dok u hramovima naših sela ne zaori naša pjesma:

«Slava Bogu na visini,
A mir ljud'ma na nizini!...»

Roditelji, na posao!

Teška nas je snašla kušnja. Većina je naše djece bez narodne škole. Sada je red na majkama i ocima, starim djedovima i bakicama, da drže djeci školu. Školu, čija se pisma ne mogu i ne smiju da napišu, ali su neizbrisiva. Da udahnu u dušu meke zvuke pjesama, koje se ne smiju i ne mogu zapjevati, ali čiji će topli akordi za uvijek duboko odzvanjati u dušama, pa i u duši najokorijelijeg renegata. Pjesme, koje ne utišaše ni Gentile, ni Casati, ni najbjesniji progoni...

Očevi, majke, ne dajmo djecu!

Uoči svečanog otvorenja svete, jubilarne godine

Na Spasovo je — 29. maja 1924. — sv. Otac Pijo XI. u Rimu svečano objavio, da će 1925. godina biti sveta, jubilarna godina.

U srijedu 24. ov. mj., na Badnjak, bit će u Rimu svečano otvorenje svete, jubilarne godine. Priprave su za tu svečanost u punom jeku. Kako javljaju italijanske novine, u Rim je već dohrlilo više stranaca, da prisustvuju toj svečanosti.

Što je zapravo sveta, jubilarna godina?

Sveta, jubilarna godina je ono vrijeme, u koje katolička Crkva pruža svojim vjernicima priliku, da mogu na osobito svečani način zadobiti potpuni oprost ili oproštenje. Veliki se jubileji posvema razlikuju od malih, izvanrednih jubileja. Veliki jubileji, kašto je sveta godina, traju cijelu godinu, od jednog Badnjaka do drugog. Takvi se jubileji davaju svake 25. godine. Mali pak jubileji ne daju se redovito, već samo kod izvanrednih zgoda, a ne za cijelu godinu, nego za nekoliko dana, kadkad svim katolicima a kadkad samo nekima. Veliki jubilej ili sveta godina započet će — kako spomenusmo — na Badnjak 1924., a trajat će do Badnjaka 1925. godine. Kroz to vrijeme ići će mnogo imućnijih hodočasnika u Rim. No buduće godine moći će zadobiti potpuni oprost svi katolici, čak i oni, koji ostanu u svojim župama i koji ne podju u Rim.

Jubilej u starom zavjetu.

Svaka pedeseta godina bila je i u starom zavjetu proglašena jubilarnom. Za vrijeme jubilarne godine nije se smjelo ništa sijati ni žeti, a ni polja obradjivati. Na polju se je moglo ubrati samo ono, što je zemlja one godine sama od sebe donijela. Osim toga su se jubilarne godine morala sva zemljišta, koja su bila ranije prodana ili založena, predati natrag u ruke prijašnjeg gospodara. Robovi su se puštali na slobodu. Koga je siromaštvo prisililo, da proda svoje imanje, taj se je uvelike radovao jubilarnoj godini, jer je znao, da će tada bez ikakve odštete dobiti svoje imanje natrag. I robovi su se veselili jubilarnoj godini, jer su i oni znali, da ih te godine čeka sloboda. Jubilarna je godina u starom zavjetu bila godina radosti i veselja, kojoj se svak veselio, kô ju je samo doživio. Zato nije ni čudo, što se je početak takove godine navješćivao radosnim sviranjem trubalja i rogova. Netom je na stanoviti dan zatrubio u Jerusalemu rog, odmah se je po cijeloj zemlji odzivalo i trubilo. Budući pak da se rog ili trublja židovski zove «Jobel», to su i svaku pedesetu godinu, kojoj je navješćivala trublja, nazvali jubilarnom godinom.

Jubilarna godina u novom zavjetu

Godine 1300. sjedio je na Stolici sv. Petra u Rimu Papa Bonifacij VIII. Te se godine pronio glas, da se početkom svakog vijeka, dakle svakih sto godina, može dobiti u Rimu veliko oproštenje. Taj se glas brzo raširio na sve strane. Pobožni su kršćani sa svih strana stali grnuti u crkvu sv. Petra. Papa je dao istražiti sve stare spise u arhivu, da vidi, da li se gdje što spominje o tom oproštenju. Ali u nijednom spisu nije se našlo ni riječi o tome. Nato je Papa izdao «bulu» (apostolsko pismo), koja je bila 22. februara 1300. god. pročitana u crkvi sv. Petra u Rimu. U tom je pismu sv. Otac istaknuo, da podjeljuje za napomenutu godinu, a tako i za svaku stotu, potpuno i obilato oproštenje grijeha svim onima, koji se skrušeno ispovijede, dostojno pričeste, i koji — ako su Rimljani — trideset puta pohode crkve sv. Petra i sv. Pavla. (Stranci petnaest!).

Netom se saznalo za tu papinsku «bulu», pobožni je narod ujedared počeo grnuti u Rim. Tu se je najedamput nagrnulo toliko stranaca, da se narod mogao tek da miče po gradskim ulicama. Italijanski historičar, Giovanni Villani, koji je sam na svoje oči gledao taj prizor, tvrdi, da je kroz cijelu godinu boravilo u Rimu oko 200.000 hodočasnika.

Rimljani su odmah poželjeli, da se takva hodočašća što češće upriliče. Nije ni čudo. Rim je s takovim svečanostima mnogo pridobio, i u moralnom i u materijalnom pogledu. Zato su, kad se navršilo 49 godina iza prve jubilarne godine, zamolili tadašnjeg Papu Klementa VI., da proglasi svetu, jubilarnu godinu ne svake stote, već svake **pedesete** godine.

I doista: Papa, da udovolji želji Rimljana, 27. januara 1349. god. izda «bulu», kojom izjavi, da dozvoljuje svake pedesete godine obilato i potpuno oproštenje. Uslovi za taj jubilej bili su isti kao i prije 49 godina u «buli» Pape Bonifacija VIII., osim što je nadodano, da se mora posjećivati i crkvu sv. Ivana Lateranskoga.

Sveta, jubilarna godina započela je na Badnjak 1349. god. i završila na Badnjak 1350. Računa se, da je za vrijeme te svete, jubilarne godine došlo u Rim oko milijun hodočasnika. Mnogo se hodočasnika nije više ni povratilo kući, jer jedni su se ugušili u silnoj stisci, drugi su pomrli od kuge, a treći su opet pali od razbojničke ruke.

Od tada se imala sveta, jubilarna godina da slavi svake pedesete godine. Ali Rimljanima je bilo i to vrijeme predugo, pa su poželjeli, da se sveta, jubilarna godina slavi iza kraćeg doba, nego li je 50 godina. I Papa Urban VI. udovolji toj želji pobožnih vjernika, te 14. aprila 1389. g. odredi, da se odsele sveta, jubilarna godina slavi svake 33. godine, na uspomenu onih 33 godine, što ih je predobri Isus proboravio na zemlji. No Papi Uubanu VI. nije bilo dano, da otvori svetu godinu, jer je brzo umro. Zato njegov nasljednik, Papa Bonifacij IV., obavi tu svečanost, koja nije ni izdaleka bila slična prijašnjim. Ni za četvrte jubilarne godine, što ju je proglasio god. 1423. Papa Martin V., nije došlo mnogo hodočasnika u Rimu. Ali je zato kod pete jubilarne godine nagrnula sva sila pobožnih hodočasnika u Rim, te je veliko mnoštvo milodara ostavljeno u crkvi sv. Petra.

No najedamput nastane u toj stvari neka promjena. God. 1470. naime odredi Papa Pavao II., da se sveta, jubilarna godina slavi svake dvadeset i pete godine, kako je ostalo sve do danas. Tu odredbu pape Pavla potvrdi i Papa Siksto IV. Prigodom otvorenja sedme svete, jubilarne godine, koju je otvorio Papa Aleksandar VI. god. 1500., bio je uveden novi svečani obred otvaranja «svetih vrata».

Od god. 1600 otvara se redovito svake 25. godine sveta, jubilarna godina. Do sada se proslavilo 20 takovih godina.

Otvaranje «svetih vrata».

Kad nadodje Badnjak, onda sâm Papa na najsvečaniji način otvara «sveta vrata». U ogromne i prostrane rimske crkve, naročito u one najveće, vode po troja, a u sv. Petra crkvu dapače i petera vrata. Jedna od onih, što su s kraja, jesu «sveta vrata», koja su uvijek zazidana, a otvaraju se na svečan način samo u jubilarnoj godini. Zovu se pak «sveta», jer su u «svetoj, jubilarnoj» godini otvorena, jer se uz svete obrede otvaraju i zatvaraju i jer nas opominju na ona nebeska vrata, na koja imamo da unidjemo u vječno blaženstvo. Sam obred otvaranja «svetih vrata» vrši se ovako: Papa se obuče u svečano crkveno ruho, a oko njega se sakupe svi kardinali, patrijarhe, nadbiskupi i biskupi, opati i prelati, koji tada stalno borave u Rimu, pa makar i slučajno došli onamo. Svi se ovi, koje napomenusmo, obuku u svečano crkveno ruho. Papa se svečanoj procesiji uputi najprije u svoju župnu crkvu, koja se zove kapela Paulinska, da se pokloni presv. Otajstvu, koje je tu izloženo. Iza toga ustane i zapjeva «Veni Creatur Spiritus» (Dodji Duše sveti), a pjevači nastave s pjevanjem te prekrasne himne. Na to krene procesija iz Paulinske kapele u predvorje crkve sv. Petra. Kudgod prolazi procesija, ondje s obje strane stoje poredani rimski svećenici i redovnici, a samo viši kler stupa u procesiji s gorućom voštanicom u ruci, koju nosi i sâm Papa. Kad procesija dodje u predvorje crkve sv. Petra, gdje se sakupilo na tisuće odličnika, uzvanika i pobožnog općinstva, da prisustvuje svečanom obredu, Papa se posadi na prijestolje, koje je podignuto za njega, a svi ostali se poredaju svaki na svoje mjesto. Nakon toga sadje Papa s prijestolja, koje je podignuto za njega, a svi ostali se poredaju svaki na svoje mjesto. Nakon toga sadje Papa s prijestolja, preda svoju svijeću jednom kardinalu i uputi se pred «sveta vrata». Pred vratima već stoji i čeka jedan kardinal, koji ima da preda Papi u ruku zlatni, umjetno izradjeni kladivac. Tim kladivcem — što ga uprava za tu zgodu poklone Papi katolički biskupi — Papa udari tri puta u zazidana «sveta vrata» i progovori ove riječi: «Otvorite mi vrata pravde» kod prvog udarca, «Unići ću

u dom Tvoj, Gospodine» kod drugoga, a kod trećega napokon «Otvorite vrata, jer je Gospodin s nama». Poslije Pape učini to i onaj kardinal, koji je ranije stajao uz njega te mu izruči kladivac, a zatim se Papa povrati na prijestolje i moli razne, propisane molitve. Iza molitve zapjevaju papinski pjevači psalam 99., koji počima riječima: «Jubilate Deo» (Radujte se Gospodu). Nato stanu zidari brže bolje rušiti «sveta vrata» što je moguće tiše, a neki svećenici, ispovjednici u crkvi sv. Petra, operu blagoslovljenom vodom prag i dovratnika. A kad je sve to gotovo, dodje Papa i klekne na prag «svetih vrata», te držeći u jednoj ruci križ, a u drugoj voštanicu, zapjeva «Te Deum» («Tebe Boga hvalimo»), što pjevači odmah nastave. Sada ustane papa i stupi preko praga prvi u crkvu, a svi ostali za njim, ljubeći dovratnike «sv. vrata». U taj čas zazvone sva zvona u gradu Rimu. Nakon ulaska u crkvu, poreda se ponovno procesija i podje u kapelu presv. Sakramenta, u kojoj je takodjer izloženo Presveto Tijelo. Dok se Papa sa svom svojom pratnjom tu molio, otvoriše se sva vrata Petrove crkve i tada nahrupi svekoliko općinstvo, što bijaše sakupljeno u predvorju, i u taj čas napuni se sav dolnji dio crkve ljudstvom. Napokon izadje procesija iz kapele presv. Sakramenta i podje sredinom crkve. Tu se Papa zaustavi i podijeli sakupljenim vjernicima svečani papinski blagoslov, a nakon toga procesija se udalji iz crkve i povrati u vatikansku palaču, odakle je bila i došla.

Dok papa na svečani način otvara «sveta vrata», dotle u isto vrijeme otvaraju po istom obredu kardinali «sveta vrata» u drugim trim crkvama. U crkvi sv. Pavla, sv. Ivana u Lateranu i S. Maria Maggiore.

Blagodati svete, jubilarne godine.

Kako već spomenusmo, sveta ili jubilarna godina u novom zavjetu je ono sveto vrijeme, kad Papa dijeli svim vjernicima svečani i obilati oprost svih grijeha uz uvjet, da se ovrše propisana dobra djela, a ispovjednicima daje osobite povlastice, da mogu odriješavati i od pridržanih grijehâ i od crkvenih kazni, te zamjenjivati mnoge zavjete.

* * *

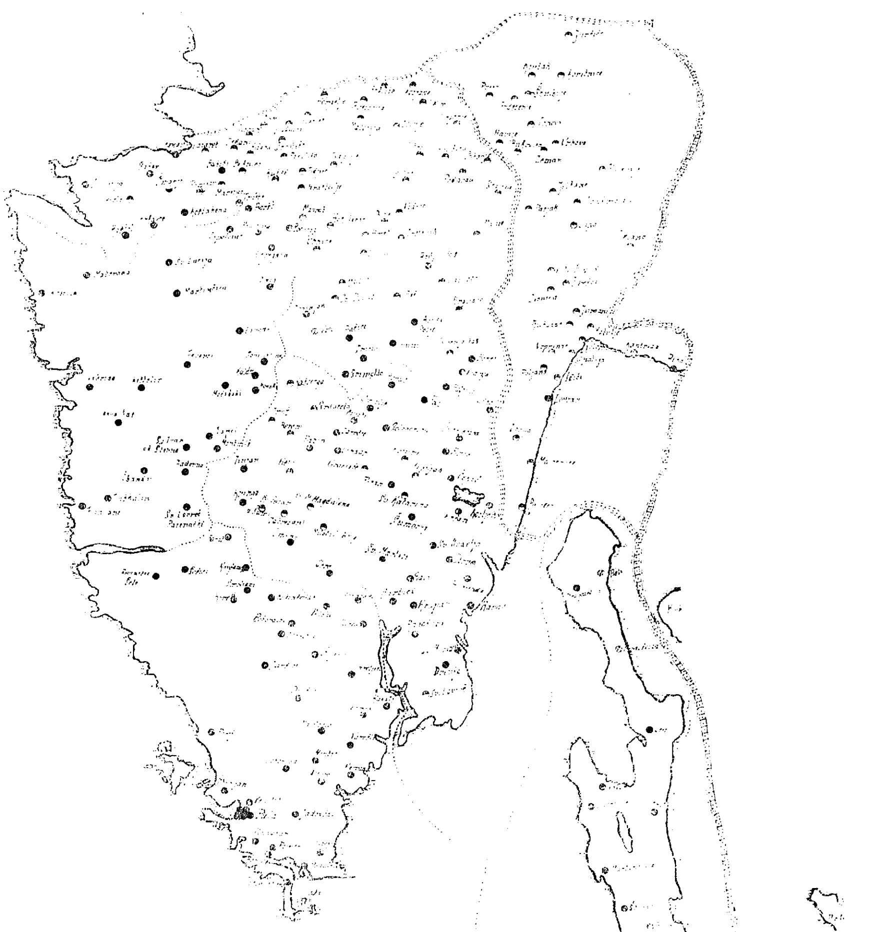
Tu smo u kratko opisali jubilarne svečanosti i u starom i u novom zavjetu. U starom su zavjetu jubilarne svečanosti imale više ili manje socijalne i slobodarske blagodati, a u novom duševne.

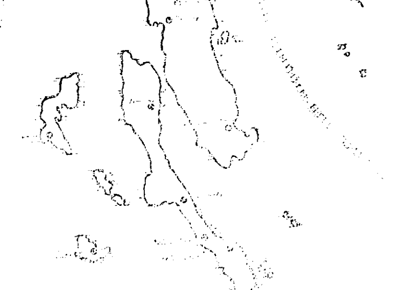
Danas sav kršćanski svijet želi, da postane dionikom svih onih blagodati, što ih pruža sveta, jubilarna godina. Toj želji vascijelog kršćanskog svijeta pridružujemo se i mi istarski Jugosloveni. Samo se bojimo, da nama ne će biti dana mogućnost, da i mi svečano i radosno proslavimo tu svetu, jubilarnu godinu. Naša srca ostat će i u budućoj svetoj godini rastužena. Tudja će nam sila i nadalje gaziti po našim pravima: protuzakonito tjerati naš materinski jezik iz crkava, škola i drugih ureda, proganjati naše najbolje svećenike, učitelje i druge ljude te raditi oko posvemašnjeg upropaštenja našega naroda.

U interesu katoličke crkve, a tako i u interesu samih vjernika, želimo, da se ta naša bojazan ne ispuni. Zato već danas molimo više crkvene faktore, kojima je uistini stalo do obraćenja grješnika i do svečane proslave svete godine, da ulože sve svoje sile oko toga, da se naš položaj barem u crkvenom pogledu poboljša, naime, da se prestane sa progonstvom našega svećenstva i tjeranjem našega jezika iz hrama božjega, eda i našem narodu bude omogućen pristup k svetim obredima u ovoj svetoj i jubilarnoj godini!

Pučke (osnovne) škole u Istri

sa srpsko-hrvatskim i slovenačkim nastavnim jezikom. — Stanje u škol. god. 1924/25.

Crni krugovi označuju naše škole, koje su bile odmah po dolasku Italijana potpuno potalijančene ili zatvorene.

Napola crni krugovi označuju one naše škole, koje su potalijančene uslijed Gentilijeve školske reforme. U tim školama podučava se naš jezik samo u nekojim višim razredima, dok bi se morao podučavati u nadodatnim satovima i u nižim razredima, ali se to dakako ne čini.

Ova nam slika prikazuje Istru u onim granicama, kako je to bio razdijelio kr. dekret od 18/1. 1923. br. 53. Danas su to dvije pokrajine: puljska i riječka (istarska i kvarnerska). Prikazano je školsko stanje onih krajeva, koji po administrativnoj razdiobi političkog društva «Edinost» u Trstu pripadaju odboru za Istru.

Na prvi pogled nam jasno upada u oči sistematski način uništavanja naših škola. — U kotarima Lošinj (otoci), Pula i Poreč nema više nijedne naše škole. A bilo ih je 79. Uništili su dakle najprije južne i zapadne krajeve, a odavle se sistematski povlačuju prema sjevernoj granici.

Neka je i ova slika na diku razvikane kulture i velikodušnog postupanja prama nama. Naši ljudi nek pak vide što je naše i što nama pripada, a filozof Gentile nek ovu fotografiju unese u crni album rezultata školske reforme na najzdravijim pedagoškim principima.

Meminisse quondam juvabit!

P O D L I S T A K

Ernest Radetić:

Naša majestrovica

(Pripovijest iz istarskog narodnog života u porečkom dijalektu).

I.

Jušto smo bili zmolili očenaš i stili se razletiti, kako tiči, iz škole, kad nan najedanbot reče stari maještar:

«Dica, sutra da ste mi svi došli u školu čisti, umiveni, počešljani i zakrpani. I unin drugin, ča vajk ustaju doma, recite, neka dojdu. Dojti će nova maještrovica, pak bin stija, da vas ja sve pokažen, da vidi koliko vas je.»

Mi smo se počeli mriž sobon gledati i štupiti. Po školi se je raširija niki mrmor, kako da se je zarojila cila trumba čel.

«Maještrovica? Kakvo je to jopeta blago? Ca da če nan još i jena ženska doj diliti srdelice? Ki je kad čuja, da vade i maještrovice? Od kad je svita i vika u našen selu je vajk vadija školu maještar! Pak di bi jena ženska znala kako jedan muški»; pitali smo jedan drugoga i raspripovidali se sve bolje na glas, dokle se ni umiša maještar i zagrmija svoj: mir!, a mi smo vred umukli i stisli se kako miši.

«A skolde če doj?», zapita je Nacijo, ki je bija najstariji, pak je ima največ kuraja.

«Iz Hrvackoga, nutra iz Zagreba», odgovorija je maještar, a mi smo svi samo zihnuli: iz Zagreba?!

To je bilo jeno malo preveč za naše male glavice, koje nisu mogle verovati, da bi niki moga doj valje s Hrvackoga u naše selo. Mi smo vajk perali, da maještri moru biti samo Kastavci...

Kad nan je maještar opra vrata i mi smo kako kakova velika voda — rinuli van, razbižali smo se vred svaki svojen doma, da povimo tu veliku novu. Finta zgrotati se smo uti dan zabili...

Potle podne san poša vred h Nacijoven ocu, ki je ima makinju za striči i on me je ustriga do kože, da mi se je sva glava svitila, kako nikon staron fratru s Pazina, ča bi hoževa našen popu pomoči mašiti...

Sutradan je došlo toliko dice u školu, da ni bilo mista, janka kamo da se svi sidu. Došli su finta uni, ča nisu nikad hoževali, a mali Bepo je doveja i soga maloga brata od pet lit, ča ni još nikada bija u školi. Bože moj, kako je ti mali ziha po školi! Stari maještar se je bija ubrija, šeta se po školi i svako to malo gleda na vokno, ča bi reć da još ni pošte. Kad je pak čuja trumbetu starega Blaža poština s Pazina, koji je voževa delencu*) z dvimi konji, zaša je vred iz škole i poša prid poštu. Skin je on zaša mi smo svi zletili na vokna i gledali van, da vidimo tu maještrovicu, ča je imala doj. Za kratko vrime vidili smo, di gre nika mlada blida gospodična z našin starin maještron proti školi.

Ča to da je ta nova maještrovica?», smijali smo se i sili vred svaki u svoj banak.

«Benj, ta me ne če tući», je reka Marko Švikov.

Čuli smo korke prid vrati i stali tiho.

Najedanbot se opru vrata, mi skočimo svi na noge, kako da nas je niki odzada uboja z iglon i zagrmimo, kako s puške:

«Faljen Isus i Marija!»

Maještrovica se je prenula i stala jeno malo na vrati, a najzad se nasmije, pojde dalje do stolice i vrže na nju niku torbicu. Maještar nan je reka neka sidemo i mi smo sili.

Potle nas je pitala, kako se zovemo, u kojen razredu smo — poli nas su svi razredi bili u jenoj kamari — eli ča znamo i druge stvari, a mi smo se samo ustajali, odgovarali i nazad se sili. Da ni bilo starega maještra bimo se bili smijali, ma njega smo imali vajk strah, pak se nismo ufali...

Prvi dan, da pravo rečen, ni nas nova maještrovica niš pježala. To je bila nika mala, blida gospodičnica z bilima rukicami, a predikala je na tanko, kako dite. Nan, ča smo bili navadni na velike maještrove moštače, na debeli njigov glas i veliku šibu u kosmatih rukah, s kojon se je vajk šeta po školi i čvrknuja sad uvega, sad unega, se je peralo, da ona ni ne more niš vaditi. Ki če je čuti, kad mi takamo škripati z banki i ubračati se? Komoč uni najprvi — — —

Invece kako smo se privarili. Kad bi počela pripovidati bili smo tako tihi, da se je i muhu čulo. A predikala je tako lipo, tako milo, da bimo je bili slušali priz jisti i piti cija bojži dan. Od unega dana bila je škola vajk puna. Mate z Bonaci bi doša rano na zornicu i čeka bi prid školon sve do osam ur. Jenu uru prije škole bili smo jur svi na kupu.

Najveselije bi nam pripovidalo o svojem doma. Mi nismo nikako mogli razumiti, da i tamo daleko na Hrvackon predikaju ljudi kako i mi. Ter samo ko biš poša u Poreč, Pulu ali Trst, nisi čuja naše beside, a ona je došla bogzna skolde i predikala jušto po našu. Uno ča bi nan rekla «dečki» namisto «dica», «klupa» namisto «banak» i «knjiga» namisto «liber» na to smo se valje navadili. A ona je gorila jušto onako, kako je bilo štampano u libru.

Pripovidala nam je i pripovidala — — —

Kad smo se mi štupili, kako to da tamo gori ljudi predikaju kako i mi, a vode jur u Poreču ne, rekla nan je jeno dvi tri beside o našen narodu.

Našega je naroda ne na stotine, ni na miljare, — gorila bi ona — ni na milijune; nas je na stotine i stotine milijuni. Da se vržemo hoditi zgoru proti Učki, pak dalje i dalje na une kraje, hodili bimo misece i misece, lita i lita i nikad ne bimo došli na kraj naše zemlje. I svaderi bimo mogli pridikati po našu i svi bi

*) Delenca — diližansa, kočija za prevoz putnika i pošte. Danas ju nadoniještaju putnički automobili.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Rokac povjesničar. — Hozana Zanella!! — Ki kasno pride... — Purga!

Do sada su samo dva tri moja najintimnija prijatelja znala, da ja pišem jednu opsežnu historiju Rijeke. Ne će to biti povijest, kao što je ona Kusmelova i drugih mojih historičkih kolega. Dok je pišem, ja ne gledam ni desno ni lijevo, nego ravno. Stoga i ne izostavljam stvari, koje bi jednoj ili drugoj stranci mogle biti neugodne, a i ne dodajem ništa, što bi moglo dogadjaje da uljepša ili da ih prikaže u ružnijem svjetlu. Ja iznosim dogadjaje, kako su se uistini sami razvijali, a što je najglavnije i što do sada nije činio ni jedan riječki historik, ja u svojoj historiji silazim duboko u dušu protagonista, to jest glavnih junaka riječke tragikomedije, i u tim još ne istraženim dubinama tražim uzroke svega onoga, što se dogodilo i što se nije dogodilo.

Već sam pišući došao do Božića 1918. i upravo završio poglavlje o Zanelli (o kome je već dakako bilo i prije govora.) Ovdje donosim samo nekoliko redaka iz toga poglavlja, da vidite, kako ja baratam i historijom mog rodjenoga grada.

«Peti decembra, 1918., uoči Nikolinja, Rijeka sva dršće i treperi od prenapete radoznalosti, što će joj sutra donijeti Sv. Nikola. Uzbudjenje bilo je to jače, što taj Sveti Nikola nije ovaj put imao da bude onaj obični, dječiji, već glavom sam Rikardo Zanella, koga Rijeka nije vidjela, otkad je ono morao u Pečuh, a odavle na front u Galiciju, gdje je, kako se zna bio zarobljen i uslijed nevjerojatne gluposti ruskog ministra Sazonova, stavljen na slobodu i preko Sibirije poslan u Italiju. Rijeka je dakle sva pana čeznuća postavila one noći svoje šimy cipelice na gradski toranj i nestrpivo čekala, hoće li joj Sveti Nikola, to jest Zanella donijeti — aneksiju.

Sutradan Rijeka je sva osvanula u zastavama. Poslije podne u gradu je postajalo sve življe. Svijet se posvuda okupljao i jedva čekao, da vidi Zanellu, koji se — kako su onda novine pisale — vraća »s mučeničkom aureolom oko čela.« Junak, koji je sve žrtvovao za svog domovinskog ostvarenje ideala itd.

U dva i pô sata poslije podne krenuo je put Mlake silan korteo s glazbom na čelu. Šuma zastava, bezbroj ljudi, a »provažari« se nadim... Fu — rekao bi: Marija Terezica dolazi.

Na Mlaki, pred Cecilinovom, bilo već okupljeno do 30.000 ljudi raznih spolova. Svi su bili veseli, a najviše učenici pučkih i srednjih škola, koji su u redovima neprestano pjevali patriotske pjesme: »Va fuori straniero itd.) i vikali: Viva l'Italia! viva Zanella!

Oko 3 i pô stigle su prve »stafete«, koje su javile, da će Zanella stići istom oko pet sati. Naroda bivalo sve više i više, pjevalo se i klicalo, da se sve treslo. Oko pet sati eto druge stafete, koja javlja, da će za čas stići Zanella u automobilu. S njime da je i sindako Rošo. Opet pjesme, klicanje, i nadimanje junačkih »provažara«.

I zaista malo zatim eto automobila, gdje juri od strane Zameta, — eto Zanelle..., Auto stane, a sav onaj golemi ljudski talas nagrnu k njemu i malo te ga nije udušio. Sve se ruke pružale k njemu, sva se grla stapala u gromku grmljavinu: Viva Zanella! Svak je htio da vidi negdašnjeg riječkog vodju, neki stari Fiumanci prilaze mu bliže i grle ga i cjelivaju i plaču od ganuća. Commozione!

Onda je naprijed stupio — znate li tko? — Stari Grošić.

Grošić — predsjednik Consiglia Nazionale. Kad se bura entuziazma ponešto stišala, stari Grošić započne svoj govor. Treba reći lijepo je govorio. Pozdravio je Zanellu u ime svega riječkoga naroda, iznio, kako su svi strepili za njegov život, kad ga uzeše u vojnike: istaknu, kako ga je ono vojni sud odsudio bio na smrt, pošto je bio prebjegao u Rusiju, navede zasluge, što ih je imao za talijanstvo Rijeke, spomenu njegovo oštro pero, kojim je lupao po kukavicama i dušmanima italianstva i završio:

»Nel santo nome di Fiume italiana io Ti bacio o fratello e t'abbraccio per tutti i concittadini che t'aspettano: « vieni! Evvviva Zanella!

Svijet da poludi, a i Zanella bio je, ili je barem izgledao — vrlo tronut. Zahvalio je s nekoliko riječi, pohvalio Riječane, koji da su se vrlo dobro držali i preporučio, da budu svi složni u »interesu zajedničke stvari«.

O aneksiji — ni slova.

Jedna djevojčica predala mu je lovor vijenac i deklamovala pjesmicu, koja se svršila s — Italia o Morte!« Opet klicanje. Onda je Zanella morao da izidje iz automobila i da se ukrca u posebnu gala-kočiju, što mu ju je stavio na raspolaganje Consiglio Nazionale. U istoj se kočiji smjestio i stari Grošić i Rošo. Uto priskoči svjetina, ispregne konje i nekoliko mladića prihvati za rudo i stana vući kola uz silan pljesak mnoštva.

Noć. Ferali. Pjevanje, zastave. Klicanje, Provažari. Sve se to miješa i prelijeva i zaljeva. Korteo stane na Adamićevu trgu. Zanella udje u Hotel Lloyd, i malo zatim pokaže se na prozoru, pozdravi i zahvali još jednom i onda se povuče. Malo zatim otišao je sa Sindakom u palaču, gdje ga je srdačno dočekao general Grazioli i nazvao ga pred Riječanima: valoroso concittadino.

Pim! Pum!

Onda se svijet razišao, i ta se slava svršila. To je bio: Hozana sinu Zanellinu!... Doći će i njegovo: Propni ga! — ali o tome u svoje vrijeme.

Jedno stoji: Na Nikolinje 1918. Rijeka je s gradskog tornja izvadila svoje šimi cipelice prazne. Zanella je, istina, šest dana zatim, u velikoj skupštini u Fenice kazao medju ostalim, da su u Italiji svi za aneksiju, »salvo qualche concezione affetta da morbosa scienza politica« i da — »dei Jugoslavi Fiume mai non era ne mai sarà — lo giuriamo!...« i da je prije osam dana riječko pitanje stajalo vrlo zlo, ali sada, da je bolje ... i još je koješta drugo rekao, no aneksije nije donio. To mu nije niko zamjerio, jer su svi znali, da je on mnogo radio za aneksiju, pače, kako znamo, otišao je malo zatim opet i u Rim, da mu pred Wilsonom viču:

— Viva Zanella! Viva Fiume italiana! — a sve to u svrhu aneksije.

To su gole činjenice, što sam ih ja iznio u jednom poglavlju moje monumentalne »Riječke povijesti.« Ali to, što sam ja do sada pripovijedao, nije nikakva mudrost; to je svak i sâm mogao da vidi i čuje. Ali sad dolazi ono specijalno moje, onaj moj specijalni mikroskop, kojim ja već davno gledam u duše mojih sugradjana.

Lijep je bio onaj sastanak staroga Grošića sa Zanellom pred Cecilinovom, i lijepo su govorili i jedan i drugi. Ali smola je u tome, da baš ono, što su oni govorili, nije bilo glavno. Glavno je bilo tek ono, što su njih dvojica u onaj čas — **mislili.** Izvući van to, što su oni u onaj čas **mislili,** to je historija, sve drugo je, kako bi Franc Jožef rekao, da je živ: — **Šmaren mit salut!**

Što je mislio stari kirurg u onom svečanom času? On je mislio, na kakav je čudotvorni način zasio on, čovjek iz Draguća, na stolicu predsjednika Nacionalnoga Konzilja, pa videći onu masu ljudi pobojao se, da bi se ta stolica mogla pod njim prodrmati na korist ovoga Zanelle.

I dok je govorio one lijepe riječi, u sebi je mislio: Koji te djavo nosi ovamo! Zar ne bi bolje bilo, da si otegnuo papke tamo u Rusiji ili gdjegod u Sibiriji.

A Zanella? On je u onom času mislio, kako je »gloria« jedna lijepa stvar, ali i kako se od same glorie« ne može da živi. On je prije par godina bio na Rijeci sve i sva, a danas? Danas je on jedno malo čudo, koje će potrajati tri dana, pa nikome ništa. Dok je slušao Grošića, on je s velikom gorčinom u duši razmišljao, kako je istinita ona stara poslovica: chi tardi viene, mal alloggia« — **ili kako bi se hrvatski reklo:** ki zadnji pride, zadnji melje!... On je došao posljednji ali nema više, što da melje. Sva su bolja mjesta zapremljena: drugi imadu lire, a on samo »gloriu«.

Počekao je nekoliko dana misleći, da će k njemu doći u deputaciju pa da će ga moliti, da primi predsjedničtvo Konzilja ili kakovo Ministarstvo: vanjsko ili financijalno. Čeka Zanella, čeka — i ništa. Ko što ima, to i drži.

Zanella je bio nesebičan idealista, ali ne jako. Nije mogao da proguta ovoliku nezahvalnost, pa je učinio ono, što je učinio. — Vi ste mi ju frakali, govorio je on u sebi, dok su ga slavili, a sad ću ja vama. I frakal ju je i njima i — sebi.

Sudbina Rijeke i njezinih gradjana. Mi uvijek mislimo, da nekome nešto frakujemo, pa kad tamo frakuju nama drugi. Piove — governo ladro!

Dok sam kao historičar upravo neumoljiv prema mome rodjenom gradu, kao privatni Rokac osjećam u srcu bol, za svakom riječkom zvijezdom, koja je ili zapala, kao na priliku Zanella ili koja se nagnula k zapadu, kao Nino, Rošo i toliki drugi. Nestaje nas, propadamo i vjetar nas raznosi — »come le foglie«... Sve me je strah, da će doći vrijeme, kad će se o Riječanima govoriti, kaošto koledar »Jurina i Franina« govori o brontusaurima i drugim izumrlim slonovima.

> Drumovi će poželjet Recana.
> A Recana nigdje biti ne će....

Melanholično je sve ovo. Sva sreća te su blagdani blizu, a pravi, rodjeni Riječanin ima to dobro svojstvo, da kod izabrana i obilna jela zaboravi na sve svoje teške jade. Što je je pak do zle probave, ne budi nas strah, jer se, kako »Vedetta« piše, fašisti nanovo organizuju, a to će reći, da ni purga nije daleko.

U to ime: Čestit vam Božić!

Rokac.

IZ SOĆERGE.

Svojedobno nas je razveselila vijest, kad smo čuli, da je italijanska vlada izdala zakon, da će se naša djeca moći učiti u materinjem jeziku, ako ih mi početkom školske godine prijavimo. Od političkog društva »Edinost« primili smo tiskanice za prijavu školske djece. Mi smo te tiskanice odmah ispunili i predali svojoj djeci, da ih izruče školskoj upravi. Ostali smo silno začudjeni, kad smo saznali, koliko drži naš učitelj do napomenutog zakona, koji je potpisao sâm kralj i Mussolini. Kad su naime naša djeca donesla u školu izjave, kojima smo prema postojećem zakonu zahtjevali, da se naša djeca uče i srpsko-hrvatski, naš je učitelj pogledao te prijave, pljunuo u njih, vratio ih natrag školskoj djeci, veleći: »Predajte te izjave svojim roditeljima«. Time je naš učitelj posve jasno pokazao, da on pljuje i na ono, što izdaje i potpisuje Mussolini, a i sam kralj. Za taj svoj čin on uopće nesamo da nije bio kažnjen, nego će biti čak i pohvaljen, što je na tako brutalan način lišio našu djecu mogućnosti, da uzmognu naučiti čitati i pisati. Pod njim s gurno ne će ništa naučiti, jer ništa niti ne razimiju.

Moramo se ipak pohvaliti, da je naša općina konačno uzela u obzir naše želje, te potvrdila novog župana, koga smo mi izabrali. Prije je naime bio za župana Ugrin Josip, ali on nije služio nama, jer mi ga nismo izabrali, a niti smo željeli, da on bude županom. Svi smo se složili u tome, da naš župan bude Josip Buzečan, pa smo ga sa našim potpisima poslali na općinu u Oprtalj.

Inače kod nas vlada posvemašnja mizerija, kao i drugdje po Istri.

IZ BUZEŠTINE.

Nismo učeni mi seoski ljudi, ali ipak smo čuli u školi, da je svatko tužan, tko je dužan, Ova stara poslovica nam pada na pamet i sada, kada pomišljamo na neke »čudne« prizore, koji se kod nas odigravaju. Jedno selo se je previše zadužilo u Buzetu, jer je htjelo nekako »gospodarski« živjeti. Sada ovi naši seljaci, hoćeš — nećeš, makar sa rogovima u žepu, moraju da se ponizno klanjaju onima, kojima duguju. I ovo je razlog, da su predobili dužnika, pak mu nalažu ovo i ono. I tako krivnjon duga i naše slaboće mi dolazimo do nečasnih stvari, a ovo radja nesporazum i neprijateljstva. Nego, čista se zlata rdja (ružina) ne hvata, pak sve što je naše pošteno dušom, to je i ostalo. Raspikuće, nepoštenjake i vjerolomce poznamo, i mi ćemo se čuvati da nas ne okuže i da ne obolimo.

Još nešto! Doznajemo, da je zadnja općinska sjednica u Buzetu odlučila, da se povise općinski nameti od 30 na 50%. Sada će sigurno trgovci opet povisiti cijene svoj dućanskoj i živežnoj robi. Kamo nas vozi naša sadašnja općinska uprava?

IZ ĆIĆARIJE.

Eto nam Božića pred vratima. Kršnom našom Ćićarijom buči i huji suha i hladna bura, pa se nehotice pitamo, bili ona mogla da pomete svojom silom i svježinom sve ono, što je medju nama gnjilog i prodanog. I dosta je toga, što se u zadnje vrijeme iznevjerilo svome rodu i jeziku.

Kada govorimo o prilikama na našem istarskom Krasu, treba da svakako razlikujemo južni i sjeverni dio Ćićarije. Prvi dio svršava nekako po granici koparskog kotara dakle uključivo sa selom Dane, dok je sjeverni dio počevši od Vodica i gore pripadao do nedavna voloskom kotaru. U oba ova dijela obitava od davnine isključivo naše jugoslovensko pleme, te je u tome smislu i najčišći dio Istre, pa se ne bi moglo nikako dokučiti, da bi tudjinac mogao voditi glavnu ulogu u ovim krajevima.

Ali baš zato, što naš narod u Ćićariji nije imao potrebe, a ni prilike, da sudjeluje u borbi sa protivnikom susjedne narodnosti, nije se u toj borbi mogao izoštriti, pa je i kod prvih udaraca klonuo. Najzgodniji nam primjer pruža naša kraška općina u nesretnoj Račjoj Vasi. Kamo sreće, da nismo nikada imali svoje općine. Ne bi se o ama onako slabo govorilo i pisalo, jer bismo bili ostali, ono, što bijasmo. Lukavi naši susjedi poznavajući našu slaboću, iskoristili su u svojim zlobnim nakanama gnijiezdo svih janjičara u Račjoj Vasi, te zagospodovali općinom, koja je bila čisto naša, jer je zastupstvo bilo u većini i manjini sastavljeno od naših ljudi. Mirne duše možemo ustvrditi, da bismo tu sramotu bili lako od nas odvrnuli, da su barem ostala sela bila čvrsta i svjesna. Ali gdje imadu riječ razni Mihete, Roko Šverki i ostali njima slični, tamo ne će biti božjeg blagoslova. Mnogo je naših nevinih ljudi tako ludo bilo nasamareno, jer su vjerovali narodnim izdajicama, koji su sa uvjerenjem govorili o cestama, koje će kao gljive početi, da se pojavljaju iza izbora. — A kad tamo opet veliko razočaranje.

Naš je narod u južnom dijelu Ćićarije imao dvije jasne prilike, da upozna svoj položaj. Potpuno rasulo općine Račja Vas i opća prevara za vreme i poslije prošlih izbora, pokazuju nam očito, da se sami moramo brinuti za svoje stvari, svi treba da se vratimo u kolo svjesnog dijela našeg naroda. Kod prve prilike dokazat ćemo na djelu, da nijesmo zaboravili svoje ime i svoj rod.

Naša braća u sjevernoj Ćićariji, u općinama **Materija i Podgrad** imadu i danas općine u svojim rukama, jer nisu htjeli, da vjeruju ludo onima, koji su nas svi u varali. I njima su obećavali ceste, ali oni ipak nijesu htjeli glasovati za njih, oni su ostali bez cesta, ali su zato sačuvali svoju narodnost, a mi smo i bez cesta i bez općine, prevareni zato, — što smo slijepo nasjeli.

Kako smo čuli, bili su u Račjoj Vasi neki članovi interministerijalne komisije, koja imade zadaću, da predloži vladi načine, kako bi se pomoglo istarskoj bijedi. Saslušano je bilo samo par prodanaca, kojima nije na srcu dobrobit naroda našega, pa si možemo i misliti što se od njih moglo doznati.

Na našim školama se jošte ne poučavaju djeca 1. i 2. razreda u materinskom jeziku. Pitamo onoga, od koga to zavisi, zašto se to zadržava. Poznato nam je, da se na školama susjednih kraških općina poučava, pa zašto onda se i kod nas to ne provadja.

IZ BRGUDCA.

Mi se Brgučani rijetko kad javljamo u našoj obljubljenoj »Istarskoj Riječi«. Razlog je na dlanu. Dosad smo imali svoje svećenike, učitelje i ostale državne organe, koji su nam svagdje bili pri ruci, a o glavi nisu nam nikada radili. Radi toga nije bilo ni potrebno, da piskaramo po novinama.

Naši novi gospodari na svaki način hoće da nas što više izrabe i osiromaše. Narodu ne dadu ništa. Cestu, koju su nam sto puta obećali i koju su plaćali još naši djedovi, nemamo ni danas, a nit ćemo je imati. Svak se čudi, kako može ovaj puk u ovako siromašnom kraju živjeti. Barem ranije nismo plaćali taše i sopratašе. Sada pak moramo. Ako duže vremena potraju ovakve prilike, onda seljaku ne će preostati drugo, nego da svake godine uzgoji i proda jednog vola za isplatu poreza i taša. Pitanje je samo: što će pak učiniti onaj, koji ni danas ne hrani kokoši svojom hranom?

Medjutim naša župa hoće da gradi novu crkvu, koja dandanas stoji mnogo novaca. Došao je k nama neki novi župnik, koji je s nama glede izgradnje nove crkve tako smiješno postupao, da mu više niti ne vjerujemo da je on župnik.

Toliko za danas, a drugom zgodom možda i više.

Na svršetku stare godine hoćemo da malko zaboravimo na sve jade, da se veselimo, pa pozdravljamo sve naše rodoljube, prijatelje i našu obljubljenu »Istarsku Riječ«.

IZ MUTVORANA.

Poduka srpsko-hrvatskog jezika u nadodanim satovima, nije još ni kod nas uzela u obzir. U čitavoj našoj okolici, nije se još uvela ta poduka. Za nas je roditelje to vrlo teško, a još teže za našu djecu, koja se vrlo muče kod učenja italijanskog jezika.

Novi porezi dolaze svaki dan, a nemamo otkud da ih platimo. Šume smo posjekli, a blaga nemamo niti za obradjivanje polja. Vino ne možemo nikamo prodati.

Zreli ljudi su nas ostavili te su prešli u druge krajeve, a kod kuće su ostali sami starci, žene i djeca, koji nijesu kadri da obradjuju polje. Tako smo izgubili volju za rad. Dropina nam leži u konobama, jer je veoma velik porez za pečenje rakije. Ipak živimo u nadi, da će i nama osvanuti bolji dani

---

nas razumili... Naših je brati toliko i zvizd na nebu, kolko i sabljuna u moru... A naše zemlje? Ne dan narod na svitu je nima toliko! Na stotine miljari bošak, na miljare i miljare ravnic i vrhi i dolin, i mori i planin je naših

Bože moj, kako smo je veselo slušali. Nikad neću zabiti unega dane, kad je bija doša k nan niki mali Morin z Grada, ča je hodija u talijanska škola, pak nan je stija dopovidati, da se s talijanskim jazikom more po sven svitu, a mi smo ga poslali neka gre zgoru, pak da če vred viditi, do kolke če doj. A kad je reka da je njih trideset i šest milijuni, svi smo se počeli na glas smijati. «A nas je na stotine i stotine milijuni — janka se ne more zbrojiti, koliko nas je — — smo rekli. A on se je zasramija i muča. Mi smo mu pak voholo pripovidali uno, ča nas je navadila maještrovica...

Čuda, čuda lit potle, kad je ona bila jur zdavno pod zemljon, a mi smo, kako soldati, premlatili cili svit, vidili smo, da je ona pravo gorila. Bili smo i u Kranjskoj i u Hrvackoj, u Srbiji i Bugarskoj, nikoji su bili i u Českoj i u Poljskoj, a drugi valje na kraju velike Rusije, svaderi, kamo god smo došli, svaderi smo čuli svoj jazik, svaderi su nas pozdravljali naši ljudi i gorili nam: Zdravo bratko! —

Takova je bila ta naša nova maještrovica. Nego ja sam stija da povim štoriju njejega življenja, koliko je trpila i kako je brižna umrla. Tu sam njeju štoriju dozna čuda kasnije, kad san jur bija velik, a sada bin je želi ja povidati i vami — —

Rodila se je u Zagrebu, u srcu Hrvacke. Bila je velika sirota, oca je zgubila, dokle je još bila mala, pak je ustala sama z materon udovicon i još z jenen malon sestron. Mati se je mučila, pomogla po hižah, služila i prala, da si prihrani dicu i da je gredu u školu. Ona se je vadila za maještrovicu i lipo je pasala u škol, pak je samo čekala, da dobije koje misto, da počme živiti od svoje plače i da more još kakov šoldo dati svojoj staroj materi i maloj sestri. Želila bi bila ustati doma, ma u gradu je bilo jako teško dobiti službu i zato je morala poj u selo.

Teško je je bilo poj samoj u tuji svit, di je nedan ne pozna, di je ne če gledati oko materine i di ne če nedan skrbiti za nju, ko ne sama. Kad je prijala hartu, da su je primili i da more poj na misto, daleko nikamo u niko selo, razveselila se je, prike je je sad bija siguran kruh. Ma kad se je domislila na svoju staru mater, ča če je morati ustaviti, na malu svoju sestricu, s kojon je je bilo tako lipo, ništo je je stislo okolo srca, a na oči su je zašle dvi suze. U soj siroštini bila je doma najkuntentija... A sada? Kako če je biti od sada u tujen svitu, mriž tujima ljudi? Ča če je sada una brižna mati i još brižnija mala sestra? Domislila se je na duge zimske večeri, kada je držala malu na kolini i pripovidala je, forši jur deset boti, vajk jenu štorijicu, ča je je nidi štila, štorijicu od stare štrige i dvoje dice, ča su se bila zgubila u boški — — —

Mati je klimala poli voganj, a ona bi pripovidala:

»Jedanbot su bili tac i mati i imali dvoje dice: Ivicu i Maricu... Bilo njin je jako lipo. Ma, ma jedan dan je dobra njihova mati umrla, a tac se je još jedanput uženija i doveja njin u hižu mačehu — — — A mačeha je bila jako slaba žena. Tukla hi je i ni njin davala jisti — — — A najzad hi je povela u bošku i tamo hi ustavila, a oni su se zgubili.« —

Mala bi oprla oči i usta i slušala. A ona je pripovidala sve dalje i dalje, dokle je mala divojčinica ne bi zaspala na krilu —

Još je nikega ustavljala. Imala je mladega. Komoč da ga je pozvala, još ni nikad ni predikala š njin, ma ga je jur zdavna nosila u srcu. Svaki je dan hodila na prošet, samo da ga vidi i da je bude laglje. Pogledali bi se, lipo bi se jedan drugon nasmijali, ona bi se zacrlenila i pasala bi polidanj. Kad bi ga vidila samo bi je niki voganj pasa po tilu, a krv kako da je zakuhala u žilah. I na njega se je domislila prvo nego ča je pošla od doma i zaradi njega je je bilo teško pojti ća. Ča če reči on, kada je ne bude drugo vidija? Ča da je neče njigovo oko iskati mriž drugima ljudi? A kad je ne bude našlo, bogzna če li mu biti jako ža? — — —

Unu večer kad je hodila ća jako je plakala.

Najzad je pošla od doma, iz grada u selo, i počela vaditi dicu. — — —

(Nastaviti će se.)

Prije pedeset godina

(Razgovor Jurine i Franine pred Božić godine 1874.)

Jur.: Bona šera, Franino!
Fr.: Oho, ča se već i ti spakuješ?
Jur.: To mi je ostalo va glave, otkad sam neki dan po Istre putoval, ač se tamo ljudi najveć talijanski pozdravljaju.
Fr.: Al to ti ni talijanski.
Jur.: Kako ni?
Fr.: A ni!
Jur.: Aj je!
Fr.: Kako ti je talijanski, kad još ni ni polne zvonilo, a ti pozdravljaš treznega čoveka, kako da se već mrači.
Jur.: Borme, tako su me pozdravljala i sama školska deca, ka moraju barem znat talijanski, kada se već va škole ni Bogu ne mole hrvatski.
Fr.: Zato njim se opolne i mrači.
Jur.: Ter to i ja dem.
(Ima nažalost u našoj Istri i danas pametnjakovića, kojima se ji opolne mrači — baš kao i onima prije pedeset godina...)

Franina i Jurina

Fr.: Čul sam, da će do malo dan prit jedan zakon vanka, kakovega da još ni svet ni čul ni videl.
Jur.: Znam, to je on zakon proti novinam.
Fr.: Čital sam, da se naši kolegi, talijanski jornalisti, već sada bune proti temu zakonu. Govore, da još ni nijedan dal talijanskoj libertade takov vritnjak, kako ov zakon, ako bude prijet. Tu da ne ćeš smet besedi reć ni proti ovemu ni proti onemu. Za svaku najmanju stvar prit će šekveštar, tužba, katafić, multi do deset tisuć lir, vrag i njegova mat.
Jur.: Tega j' bilo i četrdeset i osme, kada j' va Italije zapovedal Radecki.
Fr.: Ja ma su mu zato Talijani prekleli i drob i svu žigericu, ka j' va njem bila. Ča te pak sada učinit?
Jur.: A neka kljanu i sada — ča ću njim ja!
Fr.: Ma, Jurino, ti to zimlješ hladno i mirno, kako da je to prstom v uho. Svi drugi jornalisti rošću i krištaju, a ti — ni pru ni štâ! Kako da te ni ni stalo za to!
Jur.: Nego ča biš otel, da i ja rošćem i da krištam i da se grizem va sebe? Ma baš ću! Ča j' mane briga za jedan zakon više, kad znam, da nijedan zakon i nijedan urdin ni večan! Kako došlo, tako prošlo! Se spamećuješ, kako j' bilo, kad su oteli, da svaku stvar, ča ju napišemo va našoj «Istarskoj Riječi», obrnemo i štampamo talijanski? Pak? Ni pasalo ni osam dan, i već su oni isti, ki su bili dali on urdin, rekli: — Škuže, šinjori krovati, še gavemo fato prenaglit! Škrive pur, kome ke škrivevi prima.» I sve je bilo, kako i prej. Je bilo, ale ni bilo?
Fr.: Je bilo, ja ne govorim, da ni bilo, ma...
Jur.: A ča ni jušto tako bilo i s onem drugem urdinom, ki je neki dan prišal s Trsta, da se ne smeju prikazevat ni hrvatske ni slovenske kumedija? I tu je najprej bilo «Halt! Nijente pijù trijatri krovati!» A par dan zatem: «Škuže, Krovati, de nente so gavemo prenaglido. Adešo podè kumedijar, kome ke volè! Je bilo tako, ale ni bilo?
Fr.: Je bilo, ja ne govorim, da ni...
Jur.: I tako će ti bit i s ovem novem zakonom od novin. Nekoliko vremena će bit gore, a onputa tega dole hitit oni isti, ki su ga gore stavili. Zapameti dobro, da puli nas, kada se dava vanka jedan urdin, valje se za tem pripravlja i jedan kuntraurdin, ki ima da poliže ono, ča se je prej reklo i storilo. Je l'tako, ale ni tako?
Fr.: Je tako, ja ne govorim, da ni, ma reci malo ti mane, Jurino, kako ćemo mi pisat, dokle bude ta zakon gore?
Jur.: Kako ćemo pisat? — Nopak!
Fr.: Kako — nopak?
Jur.: Nopak. Trebe da znaš, ča će reć — nopak? Recimo, da si ti doznal, da će spet sve podražet. A sada mi povej, kako ćeš to napisat, kada bude on zakon vane?
Fr.: Ja pobognji ne znam!
Jur.: Napisat ćeš ovako: «Čujemo, da će sve pocenet, kruh da će bit za niš, i još da će se za žuntu dobit i jedna biga — za niš.
Fr.: Dobro je, ma ki će to razumet?
Jur.: Svaki naš pametan čovek.
Fr.: A oni trubasti?
Jur.: Mi nimamo trubasteh ljudi, a da ih i imamo, oni jednako ne bi razumeli, da im pišeš ovako ale onako.
Fr.: Ale neka ti bude i to. A sada pusti, da ja tebe malo pitam: Ti znaš, da sada tuže onega jenerala de Bono, ki je bil kapo od Milicije nacijonal, kada su ono Mateotića ubili. Tu ga sada krive za ovo i za ono, pak stavimo, da bi on vaistinu bil osujen, kako biš ti to javil va našoj «Riječi»?
Jur.: Ja bim to napisal ovako: Ovi dni bi je jeneral de Bono ispitan na sude. Tu se je, istina, dokazalo, da gospodin jeneral iako ni jušto čist, kako i kakova divojčica od trinajst let, ale da se z uzdignutim čelom more reć, kako bi i Francezi rekli: Tut ze perdi, solić no el onor. A sada: ki ima uši neka čuje, a ki ima oči, neka gleda.
Fr.: Dunke, Jurino, ti ne ćeš straha na se?
Jur.: Kakovega vražjega straha! A na pogledaj foj, ča sam ga sada dobil. Ča piše va njem?
Fr.: Da od onega zakona ne će bit, niš do proleća.
Jur.: No, ča sam ti ja rekal? A do proleća j' dugo. Naši bi rekli: Zdrave mu jetra, ki ga dočeka.
Fr.: Ti si celi hudić, Jurino! Bog ti daj dobri blagdani!
Jur.: I tebe i svem našem, ki se još drže va bragešah!

IZ LABINŠTINE.

Naši dedi su govorili: Priti te k nam prez obući, — stirat te nas z naše kući... To se je i pripetilo: mi smo jako tužni i žalosni. Kamo pogledamo sve je crno i nikako. Školâ u našem materinjskom jeziku nimamo, a ona naša djeca, koja moraju u italijanske škole, ne uče se ama baš ništa. Ništa pa ništa! — Va fori stranijero! — i «Noi semo pikuli Italijani» — to je sve, šta deca nauče u tim njihovim školama. I to kako **papagali**, dakako, jer ne razumiju ništa.

Pitali smo, da nam d'ecu uče srpsko-hrvatski u one žuntane ure, pak ništa. Ne će da dadu. Ma to njim ništa ne koristi, jer naša djeca su bolji Jugosloveni nego što su prije bili. I ostat će Jugosloveni.

A i naš stariji svijet dobro se drži. Na prste bi se mogli prebrojiti oni, što su se prodali. Pa i ti i takovi nisu nikada bili naši po duši i srcu. Oni su i prije bili niš koristi, a takovi su i sada.

U nekim mjestima, kao na priliku u Ripendi, slaba je bila ljetina, pa se zlo živi. Ugljen se kopa, ali za mršavu plaću (15—16 lira.) U Rapcu se ne kopa više bauksit; kopa se nešto u Šumbregu, u Vetvi i u Svetom Martinu. Iz Šumbrega gradi se željeznica u Plomin i vele, da će početi da vozi u maršu. Iz Vetve i Svetoga Martina gradit će željeznicu po zraku. Ljudi su već potpisali, da puštaju, da im ta željeznica prelazi preko njihovih imanja.

U Labinu vječne borbe. Ima dosta komunista, ali najjači su socijalisti, koje vodi Žustović, dok je na čelu fašista poznati Millevoj — Kako vidite, kod nas ima svega pomalo, samo palente nema.

A nema ni pravice — dakako — za nas...

IZ SLUMA.

Čudni su ti naši novi gospodari! Oni bi htjeli, da mi njima damo sve što imamo, a nama da ne ostane ništa. Htjeli bi, da zavolimo njihov rod, a naš da zamrzimo. Htjeli bi, da se naša djeca ne uče u svome materinjem jeziku, jer oni hoće da se naša djeca ništa ne nauče, te da ostanu neuka. A mi znamo, da danas teško prolazi onaj koji malo znade, a bome koji ništa ne znade i koji nije prosvijetljen, taj se ne može po svijetu ni maknuti. Oduzeli su nam sve naše narodne učitelje, a ostavili samo jednog italijanskog. Mi kao i naša djeca, a i svi pošteni ljudi priznat će da škola u kojoj učitelj ne razumije djece, a djeca njega, da to nije škola već mučilište za siromašnu našu djecu, a i za sirotu učitelja. Ta to i naš sam priznava. Pred nekoliko tjedana bio je tu i školski ravnatelj iz Buzeta. Mogao je vidjeti i osvjedočiti se, da je to baš tako. Nadamo se, da će se za nas zauzeti, te tako pomoći ne samo našoj djeci, već i kulturi svoje i naše države. Sirota Italijan muči se i muči, a ne može dalje uz najbolju volju.

Kako vidite, nepravda nad nepravdom. A ti novi gospodari bi svejedno htjeli, da mi n'ih volimo. A kako ćemo mi njih voljeti, kada oni nas ne vole? Budući da ne vole ni nas ni našu djecu oduzeli su nam poštene i marljive učitelje, koji su nam bili na korist a državi na ugled.

Italijani vole svoju djecu, svoj rod i jezik, pa ćemo i mi biti tako narodni pošteniaci, pa ćemo najprije svoje voljeti i dati Bogu, što je božje, a Kralju što je kraljevo. Jeste li razumjeli? Da, priznajte, da je tako pravo, pa će biti svima bolje.

Poštenjak.

IZ OPATIJE.

Šire se glasine, da će voloski župnik, Brumen, postati kanonikom stône crkve u Trstu. To i još neko drugo odlikovanje imalo bi biti kao nagrada za sav onaj zulum, što ga je počinio u našim crkvama izbacivši iz njih naš lijepi jezik. Moramo reći, da ne pozamo narodnog otpadnika, koji bi s više bezobzirnosti postupao s najmilijim narodnim svetinjama, nego što je to radio ovaj Brumen.

Medjutim ako ga crkvena vlast i kani nagraditi za sve one protunarodne nepodopštine, što ih je kao rodjeni Slovenac počinio, ovdješnji Italijani počeli su već pomalo da se od njega odvraćaju. Tome neka se niko ne čudi, jer je takova sudbina svih narodnih otpadnika, koji bi htjeli da sjede na dvije stolice. Najzada im se dogodi, da se stropoštaju na tle i da se na njih niko više ne osvrće. Već su naši stari govorili, da paliti svijeću Bogu i vragu — ne valja!...

U Opatiji smo imali kapelana, Italijana, nekoga Mizzana. Držao je kao kakva prečista frajlica, tako da su mu i neki naši nasjedali. Mi smo šutili i čekali i dočekali smo, da su mu italijanske novine prigodom njegova odlaska u Trst pjevali čitave himne ističući da je bio italianissimo, što smo mi dakako i prije znali. Opet jedna opomena našima, da znadu, da više puta prividnosti varaju i da tihe vode bregove deru...

Opatija je sada bez kapelana. Crkva, naša mila, stara crkvica svetoga Jakova zatvorena. Crkva zatvorena, a one naše drage Zornice zakopane. Da bi oni na Ordinarijatu znali, kako su našemu narodu srcu prirasle adventske svečanosti, one zornice, one nezaboravne polnoćnice, one nebeske, anjdeoske pjesme: Poslan bil Anjgel Gabrijel i — U sej vrime godišća... kad bi oni znali, s koliko su se pobožnosti polazile te svečanosti, oni bi, ako znadu, što je kršćanski pijetet, digli i nebo i zemlju, da se ie pobožnosti uspostave.

Na dan svetoga Nikole imala su naša djeca veliko veselje. Naše vrijevrijedno Žensko Udruženje priredilo im je u Zori Tombolu. Prisutno je bilo preko 300 djece. Djeca kao djeca, svi su govorili u jedan mah. Zamislite, kakva je to bila halabuka! I svak je od njih dobio po jedan dar. Pa i oni, koji nisu imali sreće na lutriji.

Sutradan u nedjelju bila je zabava za odrasle. Tko je htio, da nekoga podari, donio je svoj dar s adresom u Zoru i u veče ga je onđe, kome je bio namijenjen — dobio. Nakupilo se oko 400 darova.

A darova bilo svakakvih, pa je bilo, dakako i dosta smijeha.

Tom prigodom su nastupila i djeca u raznim baletima. Bilo je i pljeska i zabave.

«Kurkomisija» raspisala je nagrade za nekoliko pismica, koje bi imale najljepše da izraze svu ljepotu ovoga kraja. Te pismice su se ovih dana pročitale pred nekoliko ljudi, koji su glasovanjem odobrili tri ili četiri nagrade. Prvu nagradu dobila je pismica, u kojoj stoji nekoliko puta «Abbazia bella, Abbazia cara...» i sve tako. Iste one rijeci bi se mogle primijeniti recimo i na — Filadelfiju, tako da bi se moglo pjevati: Filadelfia bella, Filadelfia cara...»

Ovakove pismice nema'u nikakove vrednosti, jer nisu nikle ni iz duše naroda. Koji se s Opatijom rodio i s njom izrastao ni iz tla, kome ima Opatija da zahvali sve što je ona danas.

Koliko ljepši, zvučniji, prirodniji od svih onih nagradjenih pismica ovi stih:

Mi smo z lumbera doma...

Prema tome, držimo, kad se već odlučilo, da se nagrade neke pismice, da bi pravedno bilo, da se nagradilo i ovu jedino vrijednu, i jedinu pravu, rodjenu, **opatijsku** pismicu:

Mi smo z lumbera doma...

Jest, gospodo, mi smo z lumbera doma a ne vi!

IZ VIŠNJANŠTINE.

Na široko se prostire ova naša općina kroz podopćine Bačvu, Sv. Ivan i Sv. Vital, više ravna nego li brežuljasta. Zemlja je dobro obdjelana i obilato lozom nasadjena. Po rasštrkanim selima iz pozemuljka digle su se lijepe kuće i palače. Puklo se bilo ljudski živiti. Nu na prsima nam leži stara mora od vakada. Bili smo se je otresli i izabrali za gospodara našeg kmeta Radošu (Bog ga živi!), nu naše neznanje i nesloga upregla nas je iznova pod gospodski jaram. Ono nekoliko seoske gospode u gradiću, koja ponajviše od kmeta živi, vedri nam i oblači. Nas je na hiljade, a njih koja stotina, ali mi nosimo baštu, a oni nas bičem gone. Na općini je sve zastupstvo njihovo uz dvojicu trojicu naših strašl'ivih militavca; u ostalom čast našem Jurašiću, koji je po milosti došao u onu kolo. Kako je sadanje zastupstvo bilo izabrano protiv svepćoj volji, to najbolje znade g. Šindak. I to je naša najveća nesreća, ali sami smo donekle krivi, jer kad se izabire općinsko zastupstvo, obično se čuje: neka izberu koga vrage će, ja ne grem nikamo, ja ću doma ostati. Baš sada nam se osvećuje naš nehaj. Naša nam će općinska uprava naprtila takove općinske taše, kakove nisu u nijednoj drugoj općini, tako da nam kosti pucaju. Mali kmet mora plaćati na ognjište do 50 Lira, za blago do 100 Lira, srednji kmet dvaput toliko, a pobolji kmet do triput toliko. Koliko će se tu mijarti — zgrnuti, kamo će oni s tim novcem? Nekoji govore da će se s tim novcem platiti dugovi bivše aprovizacije, da si neb' još koji gospodin razmerio trbuh kao nesretni bivši načelnik Travani. Pitam vas sada: bili bi takove taše bili naprtili da su kmeti u općinskom zastupstvu? Sigurno ne bi, već bi oni rekli: Tko je učinio duge, neka ih i plaćo: te nemjesto taše na blago, bili bi rekli tome bi naša taše na butige na oštarije, na tobele, itd.

IZ CRESA.

Kako je već sigurno poznato svim čitateljima naše obljubljene «Istarske Riječi», svojedobno bili su istjerani iz Cresa svi naši fratri osim č. g. fra Bravdice. Taj škandalozni događaj izazvao je medju našim narodom veliko negodovanje. Ipak smo se tješili nadom, da će Italijani i njihove crkvene oblasti biti toliko pametni, da će nam barem č. g. oca fra Bravdicu ostaviti u Cresu, to više, kad se znade, da je on jedini ispovjednik, koji pozna srpsko-hrvatski jezik i koji uživa naše povjerenje.

Jednog dana došao je u Cres general franjevačkoga reda, Mgsr. Orlich, kojega je jedan listić proglasio čak i Hrvatom, te se namjestio u ovdješnjem samostanu. Čim smo mi za to saznali, napisali smo jednu molbu, koju je potpisalo preko dvije hiljade vjernika, te je izručili Mgsru. Orlichu. U toj molbi smo izrazili svoje želje, da g. fra Bravdica i nadalje ostane u Cresu.

General nam je odmah obećao i zadao poštenu riječ, da će udovoljiti našoj molbi i da će fra Bravdica i nadalje ostati u Cresu.

I mi smo mu povjerovali.

Medjutim, čim je general stigao u Padovu, fra Bravdica je dobio nalog, da smjesta zapusti Cres i da se iseli u Padovu. Č. g. fra Bravdica je otišao u Padovu, te se i danas nalazi tamo.

Iznijevši konstatacije i ostavljajući s vida unutarnju organizaciju franjevačkoga reda, želimo da malko predočimo cijenjenim čitateljima Istarske Riječi pozadinu ovog generalovog postupka.

Medju italijanskim fratrima, koje mi poznamo počevši od provincijala do samog generala Orlicha, ima i takovih, koji u takvoj mjeri mrze naš narod i našu narodnost, koja im je hudičevo delo, kaošto sv. Evandjelje iznosi ljubav i bratstvo. To nam najbolje dokazuje njihov nelajalni postupak sa svojom braćom, našim fratrima. Iako italijanski fratri poznaju naš jezik, oni usprkos toga ne će da nas ispovjedaju u srpsko-hrvatskom jeziku, jer vele, da se u protivnom slučaju ne bismo nikada poitalijančili!

Č. g. fra Bravdica bio je jedini medju njima, koji je naški ispovijedao i koji je zbog toga bio vrlo mnogo zvan bolesnicima. To je zapravo jedan od glavnih uzroka njegovog premještenja. Interesantno je, da je franjevački provincijal stigao u Cres odmah nakon njegovog odlaska. Sada bar mogu u samostanu da slobodno povedu razgovor o svemu i svačemu. Više im ne treba ni toga bojati, da će ih čuti qualche maledetto Jugoslavo. Moguće je i to dalo povoda da se odstrani odavle naš franjevac. Jedini bi jošte uzrok mogao da bude ovaj: Kad su ovdje fratri širili popolarsku stranku, fra Bravdica nije htio da u tome sudjeluje. Da nije bio pristaša te stranke, mogli bi mu u stilu stanovitog lista predbaciti da je kapitalista i bankir, ali on to nikako nije. Moglo bi mu se reći, da je framazun ili bezvjerac, ali on opet nije nt to!

Kriva je jedino srpsko-hrvatska ispovijest i valida njegove «politike» potvrdjene poslije izručen'a molbe sa 2000 potpisa, što im je takodjer in ultima linea propaganda! Stigla je kazna. Sada je jasno, da njegova dalekosežna propaganda ne će dosizati iz Padove u Cres... Che mondo!

IZ RAKLJA.

Prošlo je već puno vremena, otkad se iz našeg siromašnog sela nitko nije javio u našoj «Istarskoj Riječi». Kažem iz siromašnog sela, jer ga zapravo drukčije ni ne mogu da nazovem. Naša su polja i vinogradi slabi, šume rijetke a pašnjaci vrlo losi, jer je tlo posve kamenito. Radi toga naš seljak goji malo marve. Prije rata bili smo malne svi zaposleni u našem rakaljskom kamenolomu. Tu je eduvijek naš kmet i siromak zasluživao dosta novaca za uzdržavanje sebe i porodice. Danas je i to propalo. Više nemamo nigdje zarade. Zbog toga svi jedan za drugim propadamo. Dug danomice raste skoro u svim kućama. Ljudi neprestano traže nove za'move, ali i to će brzo da prestane. U zadnje doba opažamo, da nam se vrata vijeresije sa svih strana zatvaraju. Ne znamo, kako ćemo ići naprijed.

Covjeka, koji prolazi morem raškog kanala, obora da zaboli srce, kad pogleda našu raskopanu obalu, naše bivše kamenolome Pedrolu, Sv. Mikulu i Krjavojnu, iz kojih su naši ljudi sekli svakovrstno kamenje te gradili najveće gradove današnje Jugoslavije i Italije, a sada eto sve mrtvo.

Usprkos tolikih nevolja, koje nas tište, naša općina u Barbanu kani — da nas ne muče dosta i drugi porezi — da nam naloži na našu izmerenu ledinu nove takse na marvu i na zapuštene kamenolome, koje je po nalogu dobro poznatog kavalijera, dala izmjeriti i procijeniti. Ako se to obistini, onda ćemo moći kazati, da nam je gorka čaša prepuna.

Već skoro dva tjedna obilaze po našem selu činovnici Banke di Ferrera iz Vodnjana, koje dakako prate kraljevi i karabinijeri, da utjeraju zaostale i tekuće poreze. Siromašni se ljudi okreću desno i lijevo, da nadju potrebiti novac, eda im se ne plijeni i uzimlje ono malo marve, pokućstvo ili eventualni živež iz kuće. Utjerivači poreza ne poznaju nikakve milosti sa bijednim seljakom. Naprotiv, oni u ovo teško zimsko doba nemilosrdno gule siromasima kožu. I nijedne nema onih, koji su u vrijeme izbora dolazili k nama te nam pomoću tuđih obećivali i Tomu i Romu, samo da postignu svoj cilj.

O školi ne treba ni da govorimo. Ona se vrši kao po svim našim slavenskim selima u svoj tužnoj Istri.

Kako se vidi, i nama su naložene **jednake dužnosti**, ali o **jednakim pravima** nema ni duha ni sluha. Hvala Bogu! Nevolja nas bije na sve strane, nigdje nemamo ni utjehe ni pomoći, ali unatoč toga mi ne zdvajamo. Živimo u čvrstom uvjerenju, da će i nama osvanuti bolji i vedriji dani — dani mira, zadovoljstva, blagostanja i nesmetanog narodnog života.

Moje negdašnje zornice

U mojem selu nije bilo škole, zato me majka, tek što sam navršio šestu godinu, otpravila u »grad«, k mojoj staroj babi, gdje sam se imao zadržati sve do dvanaeste godine, naime do navršenog šestog razreda.

Škole nisam rad polazio, no zato me je češće bilo vidjeti u crkvi, gdje bih kod službe Božje pomagao najprije kao »pomoćni«, a kasnije kao »glavni« otpjevač. Bila je to velika čast, o koju se mnogi otimahu, a zapala bi najčešće samo onoga, koji bijaše u milosti zvonara »Mojžića«. Ja sam iz svih sila nastojao, da mu udjem u volju, malo umiljavajući mu se, a malo i pazeći da budem odmah skokom, gdje je on bio okom. Sve to ne bi možda bilo pomoglo, kad ne bi moja dobra baba bila priugotovila vrijednome zvonaru nekakav »takamak«, i pomoću tog čudotvornog lijeka riješila ga nekakve ljute boljčine u kostima. I tako — malo ovako, malo onako — ja sam vam ubrzo postao Mojžićev ljubimac, i gotovo nije bilo dana, da nisam bio odjeven u »koticu«.

Drugovi — kao drugovi — bili su, dakako, kivni na mene, i neprestano mi bacali klipove pod noge, no ja ih se nisam plašio. Ja sam upravo ljubomorno čuvao svoje mjesto kod žrtvenika, pa sam zbog toga budno pazio, da ne izostanem od mise i da ne zakasnim u crkvu.

Mislim, da će sada biti svakome razumljiva zabrinutost, koja bi me obuzela, kad bi naš župnik prve nedjelje adventa navijestio pobožnome svijetu, da će iduće sedmice služiti zornice i to svakoga dne u šest sati ujutro.

— Majčice Božja! — kliknuo bih!... šest sati ujutro! Ta upravo u to doba postelja je nekako najtoplija i najugodnija, dok je vani studeno i ružno! Kako ću ja u šest sati iz postelje!

— Bože dragi! — čudio sam se ja u sebi, zašto se te blažene Zornice ne služe malo kasnije, recimo oko osam ili devet sati! Ne, nego u šest!...

I sve bi još nekako išlo, kad ne bi oni »drugi« vrebali na moje mjesto kod žrtvenika. Spavao bih spokojno naprijed, pa nikome ništa. A ovako? — Izostanem li samo jedamput — gotovo je: oni »drugi« će na moje mjesto, i ja sam u jedan dan isguran, propao.

I tako nije bilo druge, nego kumiti i zaklinjati staru nonu, da me ujutro za doba probudi...

— Za Boga, nona, da ne biste kako zaboravili!

— Ala ne škrabaj mi tu, lenobo nijedna!... Koliko sam se puta zavjerila, da te nikada više ne zovem. Svi kanuni ne bi kadri bili, da te probude, nekmo li ja, slaba starica...

— Ali, nona — vjerujte, sjutra ću odmah skočiti, čim me probudite. Hoću, nonice, hoću... Ne dao Bog da zakasnim... Znate- župnik bi se silno ljutio, a i Mojžić. Zamislite: da ja ne dodjem, odmah bi se našao drugi, koji bi »otpjevao« misu, a to bi bila velika sramota — svi bi mi se smijali i rugali. Zato — molim vas... I vidjet ćete, kako ću skočiti... Čim viknete: Ala stani! — ja ću već biti na nogama!

— Poznam ja tu tvoju pjesmu... U veče lav, a ujutro šeprtlja. Zovi ga ovako, zovi onako — od njega nikada glasa.

— Da, ali sjutra — vidjeti ćete... Laku noć, nona! »Ne zaboravite!« — govorio bih još ispod pokrivala, dok bi stara baba sjedela na stôcu i prebirala suhim prstima brojanice šaputajući uz to tiho »Oče naše« i »Zdrave Marije«.

Malo zatim usnuo bih tvrdo.

* * *

— Galiote! — Huncute! — Ustani!... Već »ozvanja«, a ti još sklepaš oči... Vidiš ga... i opet! Sram te bilo! Ala, živo! Jesi l' čuo? — budila me dobra starica, a ja bih tek na čas rasklopio oči, zijevnuo, protegnuo se, no ni da bi se makao s kreveta. Kao da me neko uza nj prikovao.

— Ala stani!.. zakasnit ćeš — nestrpivo će baba. Potresla bi me za nos, ali sve uzalud.

— Volja te, hoćeš li, ne ćeš li! — Ja ne ću radi tebe da gubim misu... Ja idem, a ti ostani...

Nato bih se i ja oglasio, ali tiho, lijeno, jedva čujno:

— Nona — još čas — još samo jedan hipić...

— A zar ne čuješ, da je zvono već ekrenulo? — lupila bi ona malo nogom o tle očit znak, da je već počela da se uistini ljuti. No dobro — ti ostani... Ta ima ih, koji će »otpjevati«... To je bilo kao igla u moje meso. Nisam skočio, ali sam se živo protegnuo, zijevnuo, posadio se na krevet, protrljao oči pa onako smrknut, stisnutih usana, oborene glave spustio se s kreveta i odjenuo se.

A sve to šuteći kao riba.

— Čekaj, galiote! — ne ćeš ti mene više ovako da mučiš!... Ovo ti je danas posljednji put. Ili misliš, da su u none prsi od željeza, a glas kao u tebe, huncute? — Na — evo ti malo crne kave. Poslije Zornice dobit ćeš — bijele«... Ala, žuri se, lenoba grda!

Srknuo bih kap dva one kave i ne čekajući babu šmugnuo napolje, pa udri prema crkvi.

Vani noć, nebo puno zvijezda, a zvono kuca nekako čudno, gotovo bolno. Najjače me se doimali »feralići« što bi se pojavljivali čas ovdje čas ondje, pa i nekakve crne sjene, što su sve zavučene u duge, tamne ogrtače žurnim korakom brzale u crkvu širom otvorenu i prilično rasvjetljenu.

Još uvijek smrknut, ali i dosta »važan«, kao kakav mali Mojžić, uljezao bih u crkvu, pa ravno u sakristiju, da navučem na sebe »koticu«.

Sada bi tek nastalo pravo natezanje. Svi bi oni »drugi« navalili na mene, da mi istrgnu iz ruke košuljicu, ali bi odmah na to posredovao »Mojžić« mašivši se za nekakovo uže, što je na klupi ležalo.

To uže pravilo je umjesno. U jedan mah svi bi se raštrkali, tek bi se po gdjekoji usudio, da mi se onako krišom zagrozi pešću. No ja se nisam bojao nikoga. Ponositim, gotovo pobjedonosnim korakom išao sam pred svećenikom niz one dvije tri stepenice, što su vodile pred oltar. Na glas zvonca, što bih ga ja potresao, zaigrale bi orgulje i svi u crkvi stali na noge.

I Zornica bi započela.

Prozori tamni, jer je vani još mrka noć. U crkvi na mjestima svijetlo, a na mjestima puno sve samih dugih crnih sjena, što se kanda po stijenama povlače... A sve uokolo, i ljudi i stvari — sve je nekako neobično, tajanstveno.

A kako je tek kasnije bilo, kad se na orguljama razlijegla ona naša stara: — Poslan bil angjel Gabrijel...! Koliko dragosti i srdačne miline u toj drevnoj pjesmi! Sve što je u crkvi i što ima samo mrvu glasa i sluha, sve pomaže kod pjevanja. I kako rado i s koliko dobre volje i usrdne želje! Pa nije ni čudo, kad svak zna, razumije, osjeća, što pjeva... Ah kako milo, kako se toplo i slatko razliježe srpsko-hrvatska draga riječ u tišini Božjeg hrama!

To pjevanje, taj mili »Poslan bil Angjel Gabrijel« — to je eto prava Zornica. Oduzmite Zornici »Angjela Gabrijela« i ono ne će više biti Zornica. Bit će obična misa, ali ne Zornica.

I ja bih se, sve onako poslužujući kod oltara, poveo za ostalima i pjevao...

> »Poslan bil Angjel Gabrijel,
> Od Boga u grad Nazaret,
> K jednoj poniznoj Djevici,
> Pravoj Božjoj službenici...«

Jednom sam se pjevajući tako zanio i zaboravio, da nisam odmah — na veliku radost mojih malih zavidnika — odgovorio na župnikov: — Orate fratres! — zbog čega sam kasnije morao u sakristiji da odgovaram.

Pri svršetku, Zornica počela bi polako da gubi svoj čar, i to čim bi se na prozorima pojavili prvi odsjevi dana, što je nastajao. Niti bi sjaj voštanica bio onako jak kao prije, a niti sjene onako mrke, tako da više nije bilo ni pravoga svijetla ni prave tame. Nešto blijedo, neodredjeno.

Iza mise bio blagoslov, no većina bi, naročito ženskog svijeta, izišla prije toga iz crkve i pobrzala kućama svojim, da pripremi bijelu kavu jer, Bog i duša! — s crnom ne možeš da započneš svoj svagdašnji posao.

Oko sedam sati svršila bi se Zornica i ja, tek što bih odložio »misal« i skinuo »koticu«, smjesta bih pobrzao na trg, da se umiješan medju svijet, koji je izlazio iz crkve.

Jednog se jutra približim skupu mladića i djevojaka, koje su se nešto ljuto srdile. Prisluhnem i u čas saznah, što je na stvari. Kao pomaman trknuh kući, da babi ispričam dogadjaj — (Moja je baba bila vrlo radoznala. A koja nije?...) Banuh u kuću i viknuh:

— Nona! Nona!

Skočim na ognjište, sjednem na »tačić«, raskrilim ruke nad vatru, koja je već ugodno pucketala.

— No što je?... Govori! Gotovo si me uplašio... navalila baba procijedjujući kavu.

Uzmem na koljena debelog sivog mačka, što je dosad u pepelu ležao pa ću:

— Sašili su ih, znate?

— Sašili? Koga? Što?

— U crkvi... znate. Mladići sašili djevojke... Evo, kako: Pet djevojaka klečalo u klupi. Mladići im se tiho približili, iglu i konac su već imali, pa ih sašili — onako — jednu suknju za drugu. Bilo je smijeha, jer nisu mogle jedna po jedna iz klupe, nego onako sve najednom. Pa onda, znate...

— Sram ih bilo!... naljutnu se baba. Ni u Božjoj kući ne dadu čovjeku mira. Mjesto da se lijepo Bogu pomole, a oni... No Bog ne plaća svake subote. Platit će i oni već... Žestila se baba, dok sam ja polako vukao mačka za brkove.

— Pusti mačka! Ne vidiš, da ti u kavu pepeo trijebi?

— Vidji ti gada! Dat ću ja njemu...

Pa lupaj po jadnome živinčetu, sve dok me nije pošteno ogrebao i izvivši mi se iz ruku umočio jednu nogu u kavu, što me već na ognjištu čekala.

Mačka nestade u tren, a ja sam nato sasvim mirno posrkao kavu, što mi ju onako lijepo »osmočio« moj macan.

* * *

Davno je već tomu. Od onda se je u svijetu mnogo što promijenilo. Nema više babe, ni Mojžića, ni župnika, a i od onih mojih malih drugova ne znam, da li je još danas tkogod u životu.

I Zornice se promijenile: već se na njima ne pjeva: »Poslan bil Angjel Gabrijel...« A gdje se ne pjeva »Poslan bil Angjel Gabrijel« — tamo više nema ni Zornice...

Lijepe moje negdašnje Zornice!

Mili moji mladi dani!

Barba Šime.

BADNJA NOĆ

1.

Noć je vedra kao riblje oko,
Zvijezde bajno trepere visoko,
Kao nada velebna i tajna,
Ojadjeloj štono blista duši,
Da će i njoj sinut sreća rajna.
Sve je mirno... samo inje blista
Na drveću kô kristali čarni,
Il' ko suza nevina i čista,
S ljudske zlobe kada srce plaće,
Kroz okanca kolibica malih
Slabo svjetlo nemirno svud titra;
Žrtvu svetu danas čovjek pali
Na oltaru Spasitelju svome.
Sveta noći, velebna i tajna,
Kad se nebo sljubilo sa zemljom,
Kad na zemlju Ljubav sišla čare?
Tko će tvoje pojmiti sve čare?
Oh to zvono što tel' tužno ječi
Kroz brežuljke, dolinice tihe,
Čini mi se ko da priča stare
Čovječanstvu nevolje i jade. —
U to tisuć velebnijih luči
Sa svih strana bajno blistat stade,
Kano sijevak zore nove, rane,
Toli dugo, željno uzdisane...

2.

Crkva mala sva je u plamenu,
Zvona zvone veličajno, sveto,
Pjesme ore u čast, slavu Njemu,
Koj' za ljudstvo na slami je plako
Jer je ljude svlado grijeh i pako.
Oj ta pjesma zanosna i blaga! —
Ljudska tuga, ljudski boli, vaji,
Ljudska sreća nedobitna, draga,
U toj pjesmi sva je sadržana...
Nato tiho kano zefir milni
Slatko zujni angjeoski glasi,
Pa zahvate kao vihar silni
Cijelu crkvu da se nebo trese:
— Slava Bogu na visini,
Bjednom ljudstvu pokoj, mir! —
Sad je konac robskoj tmini,
Jer se rodi sreće mir!...
Vječna Ljubav s neba eto
Sada sidje, skrši vaj. —
Slava Tebi, čedo sveto,
Što nam s neba don'je raj...

3.

Sve je mirno... svjelo veće blijedne,
Po svoj crkvi tama gusta vlada,
Nema svjetla svijeće baš ni jedne
S »vječno svjetla« samo tračac pada
K jaslicama, gdjeno Ljubav snije...
Kleknuh skrušen pred otajstvo silno,
U kom nebo sa zemljom se smiri, —
Čutio sam, kol' mi srce bije
Od ganuća, ljubavi mi žarke...
Molio sam... Je l'molba bila?
Moja duša čitava se slila
U sklad divan, veličajan, krasan
Same suze padale niz lice,
Kano rosa blagoslova višnjeg
Betlehemskog djetešca nebeskog.
Molio sam poniknuvši lice
Pred otajstvom, što ga srce ćuti,
Al pred kojim ljudski um se muti,
Jer mu tajnost shvatiti ne može.
Molio sam toli žarko, vruće,
Al ni riječi šanula mi usta —
Molila je moja narav cijela...
Molio sam, da te magle guste
Već nestane, pa da svjetlo sine
Rodu mome, čovječanstvu svemu...
I da Ljubav, s nebeske visini
Što sad sidje, da sve sljubi, sbrati.
U mom srcu sad mi stali sjati
Novi sluti, nade veličajne,
Da će dobro nadvladat sve zloće,
Pa obasjat zrake tople, sjajne
Novog doba — ljude po svem svijetu
Ljubav višnja, što se danas rodi,
U sve vijeke vladat će tada,
Jer On zloću, pako crni svlada
Lance skrši čovječjoj slobodi...
I ja kliktah iz dna srca mlada:
Slava Tebi, na višini Bože,
Višnji Kralju, što sve ljude spase, —
O daj da svak čovjek može
Tebe ljubit, za Te živjet, mrjeti!

BOŽIĆ

Kano mlada nevjestica
Osvanula narav bijela,
Sa lijernim krasnim vijencem
Oko kose, oko čela.

I tišina svuda vlada,
Niti vjetrić tihi vije,
Ništa ne će da pomuti
Čarne ove harmonije.

Svuda mirno. Pjev slavulja
Ne gubi se bajnom noći,
Svijet ćuti po tom muku,
Da će nešto sveto doći.

I nad zemljom tako bijelom
Planuli su neba svodi,
A pastiri pokraj vatre,
Zakliktaše: Spas se rodi!

A sa neba svetokrili
Zapjevaše herubini:
»Slava Bogu na visini,
A mir ljudem na nizini!«

IKONA

Kapelica mala
Povrh morskih skala.
U tudjinskom slovu u njoj mise nema
Priroda oko nje i tišina nijema.
Ikona je u njoj
I trošna i stara,
Al za mali svijet puna tajnog čara.
Pred njom vječno svijetlo
U dan u noć tinja
I pred njime kleca tužna sirotinja.
Gori vječno svijetlo
I vjere i nade
Za svakoga onog ko srca imade.
Mali svijet predan u ikonu gleda
Čvrsta krila vjeri salomiti neda,
Ojačan u duši još se jače nada
I zahvalna srca pred ikonom pada

Kapelica mala
Povrh morskih skala
Iz božje je ruke na te hridi pala
U njoj vječna žiža
Blaži svijetu boli i skida ga s križa.

KRAJ (u Liburniji) 1924.

Rikard Katalinić Jeretov.

MOJ BOŽIĆ

Sniježi, sniježi. Božić je. Mislim na kuću, na more. Što ću, kud ću? Ovila mi se oko srca tuga kô zmija otrovnica. Bježim u »Tranzenu«. U dvoru okupilo se nešto vojnika oko vatre. Pridjem, gledam ih. Ne znam ni sam, što tražim od tih ljudi rastuženih, ispaćenih daleko od kuće, što proživljaju Golgotu i na Božić. Onako kroz san upitam:

— Ima li tu koji naš čovjek, Hrvat?...

I ozva mi se postariji čovjek:

— Ja Vas razumijem.

— Odakle si ti?

— Iz Žminja.

— Ti si Hrvat...

— Da, gospod, Slovinac, razumem Vas...

Sirota čovjek ne zna, što je. Naš je. Naša raja, naš helot. U lutanju za ovog rata iskvario je svoju čakavštinu. Našao je svuda naših ljudi: Čeha, Poljaka, Rusa. Ta on ih sve pomalo razumije, a mene još i bolje. I kad mu progovorih čakavski, reče mi udivljeno:

Brate.

— Pa ajte sa mnom, brate. Kako se zoveš?

— Osip. . .

— Ajde, moj Osipe...

Izadjemo. Snijeg mete i jače. Udjemo u prvu gostionicu.

— Hoćeš li štogod, moj Josipe?

— Ne, gospod — — brate. Nimam apetita. Pil bin — teško mi je... Naručim vina. Natočim mu.

— Pij, Osipe. U zdravlje Tvojih. Imaš li obitelj, familiju?

— Žena mi je umrla. Kćeri mi više ne pišu. I najednom izvadi Osip iz žepa prljavu fotografiju mladog vojnika.

— Ovo je moj sin, moj jedinac. Lani mi je o Božiću pisal...

— A ljetos — sega leta?

— Pal je... mrtav... moj sin, moj otrok.

Ja sam ostao utučen, bez riječi, kô okamenjen ispred nijeme žalosti tog čovjeka, koji je gledao začudnim, stravnim pogledom u vino, kô da vidi u njemu cijelo svoje razoreno ognjište, a negdje u daljini u tudjoj zemlji snuje jedino ubijeno dijete...

Rikard Katalinić Jeretov.

Pod rasviijetljenim božićnim borićem

(Božićne sličice).

SMIJEŠAK

Snatrivo treperenje proljetnoga lahorka njihalo je njegovim grančicama, na koje je postrance sjalo sunce. Onda je bilo tako smiješljivo, tako slatko u šumskoj polutami. Kos tako ganutljivo pjeva u našim lugovima! Lišće šušti, ptičice cvrkuću. Nekada bi zalutali tamno-ružičasti leptiri ća u borik, kao rumena djećica, što borovicu traže, — djećica velikih očiju. Toga svega više nema! Bor stoji na ukusnom stalku u sobi, zainjeni prozori su zatvoreni, uzduh parfimovan, a po grančicama zapaljene svijeće.

Jadni bor! Otelo ga od materinjeg šumskog tla, odnijelo zametenim puteljkom, prodalo ga na trgu — možda ga prodala majka crnooke djece, koja ne beru više i ne nose kući borovice. Osudilo ga na prerano smrt, u vlažnoj parfimovanoj sobi. Žrtvovalo ga ljudima, žrtvovalo ga djeci na veselje. Krasna smrt!

Tu stoji na ukusnom stalku, svijećice na njemu gore, nakiti trepere a bor miriši, uzdiše za onim dragim šumskim tlom — i polagano sahne i umire... Samo djeca u njegovoj sjeni veselo čavrljaju, a crne njihove oči sjaju se velikim, svjetlucavim smješkom.

Jadni bore, žao mi je tvoga mladog živeta. Ali, da li pravom? Ti si ponizožao ljudsku radost — onu rijetku, i zato umireš. Kako je to krasna smrt! Jeste, prijo, da ti je zavidim. A dječji život krhak, kao život cvijetka možda za nedugo — tko zna... a ti si ih razveselio. Da si mi blagoslovljen!

Sretan si bio usnatrivem, zvučnom lugu, o bore, i sretan umireš — radi smješka sjajnih crnih dječjih očiju!

RIBE

Djeca izvjedljivo za sve pitaju. «Pa kad će biti taj Badnjak?» A majka odgovara: «Kad bude zima, kad zavije snijeg puteve i doline, i te naše valovite gore, kad zadahne studen bijele cvijetke u naše prozore, pa bude studeno i ledeno, — onda će doći k nama Badnjak.» — «Pa što ćemo raditi na Badnjak?» — A majka odgovara: «Ili pjevati kolede ili sterati badnji stol», i podobno. — A što ćeš sve kuhati, mamice, kolače, meso?» — «Meso ne.» «Ne meso, majčice? Pa što onda?» — «Ribe.» — «A zašto?» — «Na Badnjak se ribe jedu.» — «E pa zašto se baš na badnjak jedu ribe, majčice?» — Majka se zamisli, a onda nastavi: «Badnjak je doba veselo, doba radosno. Isus se rodio, da otkupi svijet! Rikanje zvjeradi, koja pogiba, probudila bi Isusa, koji u jaslicama drijema, sanja o spasu ljudstva... Hripanje pobitih opominjalo bi na očajnu obranu ubijanih žrtava... i krv bi vikala i vapila. Ribe se mučke žrtvuju, tiho slaveći svetu veče — dobu otkupljenja; nijeme su, pa ne će da probude Isusa. I zato možemo da jedemo na Badnjak ribe...»

ZIMA

Prijatelji su čestitali jedan drugome vesele božićne praznike.

— Pozivljem vas na badnju veče, — primetne djevojka, — majka mi je naložila, da vas ne pustim, dok ne obećate da ćete doći.

— Ne mogu...

— Jeste li već obećali drugome?!

— Ne, tu odlučuje za sada.

— Ne pojmim. Ako na Badnjak nije dopušteno veseliti se, onda nije nikada.

— Nikada.

— Tužni ste.

— Samo čovječno pametan. Kako ću se smijati, slušajući urlik pobjesnjele meluzine, koja svom silom svoga dana, koji sve umrtvuje, prodire u podgorske i snijegom zasute kolibe! Zima mi je kraj toploga ognjišta, kad se spomenem, da mi je sudbina dala pogodnost. Hiljade plemenitih ljudi moga naroda smrzava se od zime, česti kućarci u našim gorama i dolinama svjedoci su najokrutnije i najganutljivije bijede. Narod je naš uvijek trpio i još neprestano trpi. Naš puk je mučenik. Zima je neprijateljica simorašnog naroda, i zato ne volim. Ja toga promjeniti ne ću, preslab sam, i zato ne mogu da sudjelujem u nikakvom užitku i miru, u kojem nemaju udjela i drugi. Ponosit sam na svoj narod, pa ne ću da budem u trpljenju manji od njega. Spočitavao bih sebi sreću. Preveć je ljuta zima, odveć je puno plača...

— Dakle ne ćete doći? — zajeca i zaplače djevojka.

Njemu stisnu samilost grudi... okrećući lice reče tiho:

— Doć ću...

U potleušici...

Pokraj puta jedna stoji
Potleušica, kuća mala,
Ljudskim stanom sad se zove
Nekoć se je stajom zvala.
U uvali stoji tamnoj
Medju trnjem zakopata,
Brstinom je pokrivena,
Od brstine ima vrata.

Crna, gola, puna smrada,
U njoj skoro ništa nema;
U budžaku jednom samo
Kraj ognjišta mačak dr'jema.
Sa ognjišta dim se modar
Put niskoga diže stropa,
Al ga bura natrag goni,
Pa ti, jedak, oči kopa.

A u drugom opet kutu
Leži žena, stara, s'jeda:
Pod njom samo slama gola,
Ko pašeéta log izgleda.
Začadjeno crno st'jenje
U žalosnoj polutami,
Od kolibe pakô stvara,
Gdje starica jadna čami.

Čami jadna tu već davno
U posljednjoj smrtnoj boli,
Pa se mirna, sveta, čista,
Samo Bogu svomu moli,
Nek joj muke jednom skine,
Nek je digne s ovog sv'jeta,
Jer da mnogo, mnogo trpi,
A i drugim opet smeta.

Čami jadna tu već davno
I od Boga pomoć traži:
Na tom sv'jetu nikog nema
Da joj tešku bol ublaži.
Samo dobra duša koja
Katkada se nje spomene,
Pa joj koru hljeba nosi
Medju one crne st'jene.

Ja je gledam: pred tim jadom
Jedva svoje suze skrivam;
Tolika me srdžba hvata
I žalostan tako bivam.
Ona, žena, gladna, bolna,
Polunagi kostur bl'jedi,
Uzdignula mutne oči,
I molitvom svojom sl'jedi...

Oh, vi sretni velikaši,
Puni zlata, puni sjaja,
Što vas ništa — osim mržnje —
Sa nevoljnim sv'jetom spaja;
Umekšajte srca svoja,
Od Boga vam bila plata:
Smiljenje je rajska sreća
Iznad sjaja iznad zlata!

Unidjite niska čela
U kolibu ovu crnu,
Promatrajte žrtvu vašu,
Dok vam srca ne ustrnu;
Pa u studenu, klečeć, ruku
Poljubite ženu ovu,
I tad će te vr'jedni biti,
Da vas ljudi ljudim zovu!

Niko Ostojić.

U sej vrime godišća...

U sej vrime godišća,
Mir se svitu navišća
Porodjenje Ditića
od Divice Marije.

Od prečiste Divice,
I nebeske Kraljice,
Angjeoske Cesarice
Svete Dive Marije.

Diva sina porodi,
Djavlu silu svu slomi,
A kršćane oslobodi
Sveta Diva Marija.

U jasle ga stavljaše,
Majka mu se klanjaše,
I slatko ga ljubljaše
Sveta Diva Marija.

Angjeli mu služahu,
Novu pisan pivahu,
U njeg milost prosahu,
Svetom Divom Marijom.

U ponoć se Bog rodi,
Nebo i zemlju prosvitli,
Kako u podne svitlo bi,
Svetom Divom Marijom.

Zrak izadje zornice,
Od pričiste Divice
Angjeoske Kraljice
Svete Dive Marije.

Svako svita stvorenje
Ima sada veselje
Za Isusa rodjenje
Od Divice Marije.

Oci u Limbu pivaše,
Kad te glase slišaše,
Da Bog rodjen bijaše
Od Divice Marije.

Slava Bogu Višnjemu,
Gospodinu našemu,
I čoviku smirnomu,
Svetom Divom Marijom.

Koji u tminah stajahu,
A svitlosti ne imahu,
Sina Božjeg čekahu,
Od Divice Marije.

Kog obeća Bog dati,
I na svit im poslati,
Ter ih s tmina puštati,
Svetom Divom Marijom.

Tog željahu viditi,
I s veseljem primiti,
S njim uvik živiti,
Svetom Divom Marijom.

Angjel pride nebeski,
Ter pastirom navisti
Prevelike radosti
Od Divice Marije.

O pastiri tecite,
Stada vaša pustite,
Sina Božjeg vidite,
Svetom Divom Marijom.

Tad pastiri podjoše,
Sina božjeg najdoše,
Ter mu hvale dadoše,
Svetom Divom Marijom.

Slava Bogu Višnjemu
Gospodinu našemu,
I čoviku smirnomu,
Svetom Divom Marijom.

Slavu višnju vidiše,
Ter se vele čudiše:
Bogu se poklonise,
Svetom Divom Marijom.

I to čudo procvita
Nad tim Kraljem od svita,
Koga uboga, čestita
Povi Majka Marija.

Kralj u jaslam ležaše,
A odiće ne imaše,
Jer ubožtvo ljubljaše,
Svetom Divom Marijom.

Tebe, Isuse, hvalimo,
Sveto Trojstvo slavimo,
Majku Tvoju častimo,
Svetu Divu Mariju. Amen.

Uvela ruža

Ginula je danomice pod oblačnim nebom. Rumenila joj nestajalo, a mijenjalo se u neko tužno bljedilo. I kad bi lagašni povjetarac začarlio perivojem, ona bi sva stresla na tankoj i nekud iznemogloj petljici, a prolaznici govorili putem: — Eto i na cvijeću se opaža, da je nadošla jesen. Neka mlada, blijeda djevojka, što je takodjer dolazila češće u perivoj, uzdahnula bi, gledajući ružu, tu krasnu kraljicu cvijeća, ures perivoja, gdje gine, da, upravo gine pod oblačnim nebom, — uzdahnula bi: — I tebi je došla jesen! Možda su bile, ona ruža i djevojka, sestre u boli. Djevojka bi pošla dalje zamišljena putem, a ruža se tresla na petljici i gledala, gdje laste lijeću tamo visoko nad njom, na jug, u krajeve sunca, žara i ljubavi. I sanjala je o bijelom lepiru, što joj je pričao cijelog pramaljeća i za krasnih ljetnjih dana toliko slatkih priča, što joj je utisnuo u nježne latice toliko ljupkih cjelova. Sad ga nema. — Gdje je? — mislila je ruža i sanjala o prevari, o ugašenom ljubavnom plamu — dok je lepir ležao na vlažnoj zemlji pod ružinim grmom. Ubi li ga noćas mraz ili tuga, gdje mu omiljela ruža gine?...

...Drugi dan opazi mlada i blijeda djevojka kraj lepira na zemlji otrgnutu, uvelu ružu. Podignu je, kašljucnu i uzdahnu.

— Eto, ubila je jesen! — promljaska vrtlar jednolično, pogledav blijedu djevojku.

...Što svijet znade, tko od čega umire?

Barba Rike.

Manje riječi — više čina!

«Puna srca, pune čaše»
Sve se toči rujno vino,
A hrapava grla poju:
«L'jepa naša domovina».

Čaše u kut! Novi plamen
Nek nam mlada srca žari,
Bud'mo divi i Hrvati,
Ko što bjehu naši stari!

Prazne čaše, — srca puna
Manje riječi — više čina,
Tad će biti opet sretna
L'jepa naša domovina!

Rikard Katalinić-Jeretov.

O koledi i o narodnim običajima kod Jugoslovena o Božiću

Lijepi narodni običaji Slavena o Božiću imaju svoj izvor u pradavnini, kad su Slaveni još imali svoju staru mnogobožačku vjeru. Po njihovoj je vjeri bio bog Koleda mlado sunce, koje se na badnjak uvijek nanovo preporadja. U nekoj narodnoj pjesmi rodopskih Slavena na Balkanu najbolje razabiremo narodno mišljenje o uzrocima, zašto bog Koleda godimice silazi na zemlju. U toj se pjesmi, koja se još danas pjeva, tuži Koleda svojoj «Zlatnoj majci», kako ga narod na zemlji malo svetkuje i kako je narod griješan, te je moli, ne bi li išla Višnji bogu i da mu sve redom razloži. Višnji bog se na to razljuti te zagrmi Crnom bogu, nek mu smota gromkih gromova i žarkih munja te stane zemlju ljutim strijelama biti, te bi je bio i posvema zaplavio, da ne osvanu Belbog (točnije Velbog t. j. Veliki Bog). Na tutanj gromova i prasak munja i lelek naroda osvane i Belbog, da vidi što tu biva. Na to stane svoga brata Višnjiboga tješiti i miriti. Koleda pristaje na mir samo s tim uvjetom, da ga «Zlatna majka» godimice preporadja na zemlji, da može tamo narod poučavati na dobro, a time da će ga bolje svetkovati i u njega povjerovati. (Zlatna majka je bila po svoj prilici Kolenda, kći sunčanova božanstva Indre i žena Višnijeva. Sunčeva kćerka Kolenda preporadja dakle godomice mlado sunce Koledu.) Višnjibog prizove «Zlatnu majku», te ju pošalje na svijet, da preporodi Koledu.

Na badnjak hrle djeca i mladež u raznim mjestima od kuće do kuće, pjevaju svoje pjesme «Koledve» i navješćavaju narodu mladu godinu, jer je na Božić mlado Sunce započimalo novu godinu, kao što ju i zbilja po zvijezdarskom zakonu započinje. Zimski suncovrat dijeli mladu godinu od stare. S toga se je i radovao narod, da je sunčani Bog pobjedio zimske zlodube i babu zimu (Ježibabu). Čim zora zabijeli, zaputi se u raznim mjestima narod na obližnji humak i čeka željno osvanuće mladoga Kolede, novoga sunca.

Taj običaj bio je u starih Slavena obćeniti i stoga su ga i nazivali «Jutrobogom», a i dandanas poznaju većim dijelom sva slavenska plemena Koledine stare običaje. Tko da opiše radost i veselje naroda, kad opazi «mlado Sunce» kad osviće jutrom o «Božiću»? Tko da nacrta uzhit i jauk iz stotina hiljada grla i da oponosi hvalospjeve bogu Koledi, koji su se razlijegali od brda do brda i od planine do planine, a tko je mogao da pregleda nepregledno ritualno kolo, koje je narod uz pjesmu Koledi zaplesao? Lijepa je ova pjesma, koja se bogu Koledi uz kolo zapijeva i dan danas kod Jugoslovena:

Popijevka uz kolo.

Granu sunce iza brda,
Veselo, veselo!
Nije Sunce nego Bože
Koledo, Koledo!
Nosi igru za pojasom
Veselo, veselo!
Manu igrom na junake,
Koledo, Koledo!
Junaci se razigraše
Veselo, veselo!
Manu igrom na nevjeste
Koledo, Koledo!
Nevjeste se razigraše,
Veselo, veselo!
Manu igrom na djevojke
Koledo, Koledo!
Djevojke se razigraše
Veselo, veselo!
Manu igrom na djećicu
Koledo, Koledo!
Djećica se razigraše,
Veselo, veselo!
Svi u kolo veselo, veselo!
Hajd u kolo Koledo, Koledo!

Kako drugdje u Slavena tako i u Srbo-Hrvata nalazimo narodne običaje o Božiću. Nu valja pamtiti da se svi stari običaji i stare pjesme tisućgodišnjim kršćanstvom polagano gube i da se ponajdulje održavaju na samotnim mjestima. Kršćanstvo je pustilo mnogo tih običaja, da time lakše privede Slovene k novoj vjeri, ono ostalo opet promijenilo je u kršćanskom duhu, a mnogo konačno istrijebilo.

Mi ćemo ponajprije navesti one božićne običaje, koji se još dandanas makar u kojem kraju srpsko-hrvatskog naroda održavaju.

Narodna pjesma veli: «Božić baje po svem svetu» a s toga će narod na «badnju večer» svakojako bajati, samo da doznade sudbinu nove godine. Pripreve su gatanju pako počimale na Varindan t. j. polovicem decembra. Na taj dan valja uvariti mješavinu žita, kojom će gatati, koje će žito najbolje uspjeti. Gatalac će da tumači iz «varice» na upsjeh usjeva onako, kako se koje žito u vrutku nabudrilo. No, to se još bolje može da sazna, kako će koje žito

da rodi, samo ako se uspe nešto mješavine u zdjelicu vode te će na »badnji dan« promatrati, kako je koje žito pobolje proniklo.

Na Božić imade u Hercegovini svakojakoga gatanja, jer je u narodu Božić kanoti mlada godina, a početkom ove će, da sazna kakova će biti.

S toga će Hercegovac pri ručku svijeću zapaliti i na koju se stranu bude plamen okrenuo, ta strana će i roditi. U Gackom vele: okrene li se plamen istoku ilil sjeveru, tad će roditi krdo (stoka), okrene li se jugu ili zapadu, tad će roditi polje.

Kad je Božić vedar a Gjurgjev-dan oblačan, bit će dobra ljetina, s toga poslovica: »Bolje da je Božić kužan, nego da je južan.«

Na Božić reče domaćin, kad razgrće vatru, da se peče česnica: »kako ja lako razgrtao upret, onako i moji volovi zemlju«. Te će onoliko ugljena izabrati iz vatre, koliko misli vrsti žita posijati i nadjene svakomu ugljenu naziv koga žita. Koji ugljen se najbolje uprete popelom, to će žito najbolje roditi.

Pastiri imadu o Božiću osobita svoja gatanja.

Tako će dobro paziti, da nebi tko od kućana od peciva glavu otkinuo, jerbo bi tako i vuk stoci glavu kidao u teru. U oči Božiću na badnji dan ne jede čoban ništa osim svoga zajutarka, da mu tobože bude stoka cijelu godinu sita. Na badnjak će se čoban dobro opasati i obuću dobro pritegnuti, da mu ne bude u proljeće pomlada stoke traljava. Na isti dan ne će čoban dovikivati, jer misli, da bi mu bilo vukove cijelu godinu plašiti i na njih bajkati.

Na badnju će večer domaćina i čeljad čobana dočekati sa grebenima, dvjema svijećama i vatrom sa tamjanom, s kolačem i vinom. Čoban će na to primiti u ruke oba grebena i ponamjestit ih jednoga na jedan, drugog na drugi dovratnik od vrata, kuda prolazi stoka. Za tim natakne na svaki greben po jednu svijeću i broji stoku. Prebroji li se, tad je zao znamen. Na to će prsnuti vinom po stoci, da mu ostane zdrava do godine, a zahvativ vatru mašicama, na nju će posuti tamjana okaditi stado, da od njeg otjera zloduhe. Napokon razlomi i kolač na hrbtu zvonara, te ako ne ispadne od hrbta pokoja mrvica, neće biti otpadaka od stoke cijele godine!«

U Bosni, Hercegovini i u Dalmaciji običavaju tri badnjaka u večer k vatri priložiti, a valja ih istoga dana prije sunca izhoda u šumi posjeći. Čim stupi kuće glavar sa badnjacima u kuću, valja da već gore dvije svijeće na dovratnicima kuće te će nazdraviti svoju družinu, kad pristupi na prag kuće i reći:

Dobro jutro, braćo, zdravi i sretni bili na Božić.

Kad se badnjaci zapale, tad treba ih žitom posuti i vinom zaliti, da bude dobra ljetina i obilata berba. Na to će svaki član preko gorućih badnjaka preći i svi će se s domaćinom medju sobom izljubiti (mirobožanje).

Na »Badnjak« je običaj u Hercegovini i »veselicu« peći. To je na drvenom ražnju nataknuti cijeli pečeni ovan. Kad se smjesti na stol, to će ga lijepo nakititi oko glave bršljanovim grozdićima i lišćem, a u zube turnuti mu jabuku. To je u staro doba bila žrtva mladome Bogu »Suncu« (Koledi).

I dandanas će Hercegovac pri tome gatati.

Druga je žrtva bila »Koledina pogača«. Ovu nazivlju u Bosni i Hercegovini »česnicom«. Kad se zamjesi česnica valja o ponoći donijeti iz obližnjega izvora žive vode. Čim se zapale »badnjaci«, podje jedan član obitelji na vodu te će je nazdraviti: »Dobro jutro, hladna vodo, veseo ti svečar«, i podariti je darom, bud novcem bud komadom od »veselice«.

Pastir će pri pečenju česnice vunene rukavice na ruke navući, da mu bude na stoci mnogo vune, a domaćin će ga vunenim gunjem zaogrnuti i reći: »Kako ja tebe, gunjem, onako da bude gospod Bog moje ovce vunom zaogrnuo!«

Ovdje nam je najzgodnije pripomenuti da su svi Arijci običavali u oči zimske suncovratine priugotavljati i prikazivati osobita sunčanome mladome Bogu mila jela, kano ti žrtvami. Tako su imali Rimljani svoje »panes calendarii«, Germani svoje »Huselbrote«. Tako su i Slovenci pekli svoj »kuc-kruh«, u koji su primješivali ruzne trave. Hrvati i Srbi imadu svoju »cicvaru«, »česnicu« i »koljivu«, u Rusa ima kutja, kucija«, a to je izvarena pšenica, začinjena medom.

Jugosloveni i dandanas peku svoje »koledine pogače« ili kolače. Ovo pecivo nazivlju »česnicom« jerbo se njom na Božić t. j. na prvi dan mlade godine čestitalo.

Po staroj mjeri godine bio je »porodjaj Sunca« ili Božić prvi dan mladoga ljeta, a današnje mlado ljeto zovu u Hercegovini, u Banatu i negdje u Istri »malim Božićem«.

Koledina pogača ili bolje česnica ima svoj naziv od toga, što se njom na »Božić« (staro »mlado ljeto«) gostovi počašćuju i mlado ljeto čestita česticom tog peciva. Česnica je obično omašna te ima do 50 cm u promjeru. U Mostaru ima na njoj kadkad simboličkih znakova. Tako je vidjeti u sredini od tijesta djetešce, a oko njega zrakasti okrug sunca. Oko ovoga gori sedam vatara, a sve je zaokruženo ženskom kosom upletenom u tri struka. U toj pogači možeš nazirati mlado božanstvo Sunca (Božić) sa sedmero nebeskih mjeseca upletenih vječnim (prsten) trojstvom. (Već su Misirci imali svoje trojstvo Osera, Horus i Isis, a Praslovjeni su imali Svaroga, Svarožića i »mladu majku Kolendu«. U najstarijih Arijaca nalazimo prema tomu »Varunu, Indru i Kalandu«, nu indijski Brahmani su svoje osobito trojstvo »Trimurti« stvorili i glavnu ulogu svomu bogu »Brahmi« podijelili, t. j. ulogu stvaranja, a ulogu rušenja su prišivali zlotvoru Sivi (djavolu). Prema ovome su trojstvu sjeverni Slovjeni imali svoga Triglava, t. j. Peruna,*) Patrimbu i Pokolu.)

U pogaču zamijesit će novaca, komadić sira, klasova žita, konjskih čavala, a kako će tko naći što u svojem komadu pogače, tako će mu biti sudjeno da bude: ili bogatac, ili pastir, ili ratar, ili konjanik.

Narod ima i drugih običaja, nu sve ide na to, da svi saznadu svoju novu sreću i da se svi redom jedan s drugim izmire, a djevojka će na vodu romariti, da vidi u njoj svoga miljenca.

Seljak će pako uzeti od one slame, koja je po podu prostrta i od mješevita žita, što ga ima na stolu iz svoje bašće, te će ih prosuti po njih da žito bolje rodi, a stabla će redom rogom od »veselice« ili sjekirom pokucati, a osobito ona, koja slabo rode.

Kad će Hercegovac po stablu sjekirom pokucati, tad će time tobože onaj duh stabla opomenuti, da kad ne bi do godine plodom rodio, da će ga posjeći. I u Litvana su držali, da stoluje u svakom stablu neki duh.

Od česnice i veselice blaguje se do tri dana a kadkad i do mladoga ljeta.

Na mladu godinu uzme kuće gazda kosti i lubanju veselice te ju zakopa pod kojim stablom. Na to se pomoli bogu za izdašnju berbu i obilatu ljetinu.

Ponegdje će na Badnjak lijevati olovo ili vosak u vodu te od oblika i granja izlivena olova i voska gatati. Ovaj običaj spominju i njemački kronisti u starih Slovjena.

U sjevernoj Dalmaciji i na istarskim otocima prilažu k vatri samo jedan »hrastić«. Razna plemena i rodovi nazivlju ga i raznim nazivima kao što badnjakom, čutakom, butakom, badnjim panjem, veseljakom, badnjom glavom itd.

U Hercegovini i većim dijelom Dalmacije lože tri »badnjaka«.

Što u južnih Slavena »Tri Badnjaka« od hrastovine u oči Božića cijelu noć gore te žitom ih i vinom oblijevaju, to potiče od starih obreda naših djedova svojemu staromu trojstvu Perunu, Tribunu (ili Patrimbu) i Pokoli. Ovome su palili izvorno svoju vječnu vatru, a o Badnjaku o zimskom »Sunovratu« svoje zimske kresove. Tekom su vremena oni ovu svečanost svaki u svojem domu na kućnom žrtvenom ognjištu obavljali.

Po tom, što se ljudi i »badnjaci« žitom obsiplju, vidi se, da je to bila ratarska svetkovina, a s toga se ova svetkovina nazivije u Rusa »Ovsen« »Usen«.

Sunčano božanstvo Božića sjedi na nebesima u znaku »Kozorega«, gdje su Arijci držali, da stanuje Krodo ili Kronos, germanski Satter, lat. Saturnus. Praslovjeni i Perzijanci umišljali su ovo božanstvo u obliku vepra ili krmka a i rimskom Saturnu je vepar vozio kola. S toga je razabrati da je vepar i Božiću bio mila životinja i da je u narodu ušlo u običaj ispeći na Božić po koje odojče, smjestit ga potrbuške na stolu i uturit mu u gubicu jabuku, napokon iskitit ga bršljanovim lišćem i grozdićima. O Božiću običavaju svinje klati i Rusi i Srbi i Hrvati i Bugari i Slovaci i Slovenci.

Naše jugoslovenske narodne običaje možemo razabrati i iz narodnih pjesama. No o tome drugom prigodom.

---

*) Perun ili Perkun bio je u svih Slovjena onaj bog, koji »vedri i oblači« i »gospodar neba, oluje i munje«. U Istri nalazi se blizu Mošćeniške Draga jedno brdo, visoko 881 metar imenom Perun. Tako i selo južno od Učke Gore u Istri nosi u narodu ime Perunčevac ili Perkunovac.

Siromah putnik i ptičje pero.

Neki siromašni putnik prenoći ležeći na goloj klupi. Kad se ujutru probudi, osjeti, kako ga na jednom mjestu bole ledja, kao da ga je nešto nažuljilo. Potraži, pa nadje u košulji na ledjima jedno ptičje pero, koje mu je slučajno niz vrat upalo u košulju. On sad uze pero razgledavati pa onda reče:

— Kad sam ja na ovom jedinom malom peru tako nažulio ledja, kako li tek mora biti jadnoj gospodi, koja na samom perju spavaju!

Novosti iz cijeloga svijeta

Kolijevka ljudstva.

Engleske su novine javile, da je jedan engleski oficir, potpukovnik Churchwald, otkrio u Indiji 125 ploča ispunjenih raznim napisima. Pukovnik je — pomoću mnogih budističkih naučenjaka — pročitao sadržaj tih ploča. Tu se priča, da je kolijevka čovječanstva bila na tropskom kontinentu, većem od Sjeverne Amerike, poznatom pod imenom Mu. Pred 13.000 godina taj kontinent je propao u Tihi Ocean. Na toj zemlji, a ne u Aziji ili u Maloj Aziji, nalazio se pred 50.000 godina zemaljski raj. Potpukovnik Churchwald izjavljuje, da je prva civilizacija sunčanog carstva na zemlji Mu bila bez svake sumnje naprednija od svih kasnijih civilizacija. Naši predji, pred 13.000 godina, poznavali su izume, kojima su se tragovi izgubili tečajem vijekova. Ako vjerujemo tim pločama, vojske toga dalekog doba imale su strojeve, koji su prenosili po 20 momaka. Te zrakoplove tjerali su vrlo jednostavni motori, iskorišćujući prirodne snage, koje je moderna znanost pokušala iskorišćivati tek danas. Na tim pločama priča se o generalu Ramchanderu, koji je na jednom od svojih aparata preletio jednim mahom od glavnog grada na Ceylonu do sjeverne Indije. Njegovi savremenici otkrili su barut i upotrebljavali ognjeno oružje. Ali poslije dva katastrofalna potresa, od kojih je posljednji bio pred 13.000 godina, kontinent Mu nestao je u dubinama Tihog Oceana zajedno sa svojim stanovnicima, svojim palačama, svojim monumentalnim gradovima, plodnim prerijama, svojim mamutima i mastodontima. Uzrok toga potresa objašnjava se u tim sveznadarskim pločama na vrlo interesantan način. Kontinent je ležao na ogromnim podzemnim špiljama, punim plinova. Uslijed vulkanskih erupcija popucale su te špilje i čitav kontinent je potonuo, izuzevši neke male krajeve, koji su počivali na solidnim bazama. To su otočja Hawaj i još neka. Lišen iznenada svake veze s civilizacijom i prošlošću, ti nesretnici vratili su se doskora barbarstvu i ljudožderstvu.

Odbio baštinu od 30 milijuna lira.

U Londonu umro je neki sir Maks Wächter, rodom Nijemac a naturalizovani Englez, ostavio svoj imetak u iznosu od 30 milijuna lira svom nećaku dru Wächteru pod uslovom, da se nećak preseli u Englesku i uzme englesko podanstvo. Sad javljaju iz Berlina, da je mladi doktor odlučio da otkloni tu ogromnu baštinu izjavivši, da nema novca, koji bi ga mogao skloniti da promjeni narodnost. Evo, to je značajan čovjek! Kapu dole! Nijemcu je milija njemačka narodnost i domovina nego li cijelo svjetsko bogatstvo. U tom pogledu mogli bi i našim ljudima Nijemci da služe za primjer. Ljudi se cijene po značaju, a ne po bogastvu. To treba da zapamte i oni naši nesretniki, koji se za čašu vina prodavaju našim narodnim protivnicima.

Čovjek sa 42 žene.

Pred bečkim sudištem odgovara neki čovjek, koji je imao ništa manje nego 42 zakonite žene, s kojima je živio sad rastavljeno, sad kod druge i tako dugo dok mu policija nije ušla u trag. Koliko je bio spreman i lukav taj čovjek, koji je mogao da krije svoje stare žene i da se u isto vrijeme ženi na novo, vidi se u tome, što je on već godine tako živio i radio. Koliko je samo morao zapamtiti imena tih svojih žena, da se ne zabuni ili ne zaboravi, jer je on podržavao veze u isto vrijeme skoro sa svima. On bi od njih izmamio novaca, imao jeftino stanovanje, a njegovo srce bilo je toliko veliko, da je u njem moglo stati nekoliko tuceta žena. Serija tih njegovih žena bila je šarena i interesantna; u njoj su se nalazile žene od 18—60 godina. Zavodnik nije pravio velikog izbora u svojim žrtvama, nego je sve uzimao, kako mu je dolazilo pod ruku. Njih svih 42 žene optužile ga radi duševnog umorstva i sad on treba, da uzme 42 branitelja, da nekako izvuče živu glavu.

Ženski detektiv u Madžarskoj.

Nedavno je u Budimpešti učinjena jedna nova reforma u gradskoj policiji. Ministarstvo unutarnjih djela postavilo je tri žene za detektive, zatim je vodstvo institucije za pobijanje trgovanja sa djevojkama dato takodjer jednoj ženi, kao i kod suda za mladež imenovane su dvije ženske činovnice.

Radi jedne žigice zaustavio teretni vlak.

Newyorški »Jugosl. Svijet« piše: Strojevodja velikog teretnog vlaka Santa Fè željeznice na prugi San Diego, opazio je kako jedan čovjek stojeći na sred tračnica maše rukama. Strojevodja je odmah pomislio, da ga čovjek opominje na opasnost radi možebitnog oštećenja tračnica, te je zaustavio vlak. Ali se i začudio, kad mu se stranac približio moleći ga šibicu da zapali — cigaretu!

Može li se život produljiti?

U posljednjim se godinama mnogo raspravljalo o pitanju pomladjivanja, te su dva učenjaka, Nijemac Steinach i Rus dr. Voronov postigli operativnim putem lijepe rezultate. Medjutim sada se namiče još jedno vrlo važno pitanje i to: Može li se život produljiti?« O toj je temi govorio pred mnoštvom znatiželjnika u Theatru Caumartine-u u Parizu uvaženi učenjak dr. Jarovski, čija metoda sastoji u tome, da dotičnoj osobi uštrca krv mladjeg sličnog mu bića. Dr. Jarovski tvrdi, da se bezuvjetno život može da produlji, ako se dotičniku daju injekcije od krvi u manjoj količini i pokusi, koje je učinio, bili su praćeni najboljim rezultatima. Svoje je eksperimente pred općinstvom izveo na starome konju i dvim kozama iz pariškog zoološkog vrta, pa se općinstvo već na licu mjesta moglo uvjeriti o povoljnim promjenama, koje su se opažale na konju, kojemu se uštrcala krv mladih koza.

Dijete živo zakopano.

Nedavno se je odigrao čudan slučaj na groblju u Dowleicsu kraj Cardiffa u Engleskoj. Bio je pokop jednog mrtvorodjenog djeteta za kojeg je i liječnik ustanovio da je mrtvo. Medjutim kad su ga pustili u grob i počeli već zakapati, začuje se iz groba tihi krik djeteta. Smjesta su lijes izvadili iz zemlje, otvorili ga i u njem našli na zaprepašćenje sviju prisutnih zdravo i živo dijete.

Velika zima u Rusiji. Volga zamrzla.

Kako javljaju iz Moskve, u Rusiji je nastala velika zima. Rijeka je Volga kod Jaroslava već potpuno zamrzla, pa je kroz njezino zaledjeno korito počeo promet sa saonicama.

Iseljavanje iz Italije.

Po konačnoj zvaničnoj statistici, koja je ovih dana dostavljena Medjunarodnom birou rada, ge evropske zemlje stalno raste. U godini 1923. broj italijanskih iseljenika u prekomorske i druiselilo se ukupno iz Italije 348.079, što predstavlja višak od 100.000 prema prethodnoj godini. Od evropskih zemalja najveći broj italijanskih iseljenika primila je Franceska.

Trgovina sa ženama kod Kirgiza

Nedavno je u Aulijetu u Turkestanu pred sudom izvršen pretres protiv dvojice muškaraca, koji su prodali mladu Kirgisku od 18 godina. I kupac i prodavač osudjeni su na godinu dana zatvora, a neka posrednica u toj trgovini na 6 mjeseci. Plaćeni je novac za ženu — u koliko ga je još bilo — zaplijenjen. Sudski je pretres u tome kraju izazvao ogromno zanimanje tamošnjeg stanovništva, naročito žena. Kirgiskinje primile su presudu sa demonstrativnim zadovoljstvom.

Požar u školi za vrijeme poduke.

Predprošle se je nedjelje zapalila u Rimu jedna velika drvena školska zgrada za vrijeme poduke. U času požara nalazilo se u školi oko 400 djaka, od kojih srećom nije nitko stradao. Požar je nastao zbog nesolidno gradjenih peći preko kojih se lako zapalila drvena konstrukcija zgrade. Šteta se cijeni na 150 hiljada lira.

Čudni porodjaj: dijete s glavom kunića

U mjestu Mare, u blizini Calaisa, neka žena imenom Houche porodila je muško dijete, kojemu je donji dio glave potpuno sličan glavi kunića. Gornja partija glave potpuno je pravilna, ali već ispod očiju lice se produžuje i dobiva oblik životinjske njuške. Nosa nema, a na njegovom mjestu imade izraslina ružičastog mesa, koje se sa svake strane završava u šiljku na mjestu, gdje bi trebale biti nozdrve. To iznakaženo dijete ne će moći živjeti, misle liječnici. Hrane ga s nešto malo mlijeka umjetnim putem.

Zubobolja ga spasila od kazne.

U Erfurtu se ovih dana odigrala zanimiva sudbena rasprava. Pekarski majstor Löbnitz sudjen je na 100 zlatnih maraka globe radi toga što je protivu radničkog zakona započeo svoj rad u 6 sati u jutro. Obtuženi se branio time, da ga je tako strašno zub bolio i nije mogao spavati nego je išao raditi da na taj način zaboravi na zubobolju. Njegova obrana je usvojena i kazna mu je snižena na 5 zlatnih maraka.

Vadjenje zuba pomoću brzojava bez žica.

Kako je liječnik iz daljine od 500 morskih milja pomogao svom pacijentu, izvješćuje u »Colorado Heraldu« kapetan jednog teretnog parobroda. On je bežičnom uputom liječnika s drugog broda u kratko vrijeme bio oslobodjen od nesnosne zubobolje. Liječnika parobroda »American« probudio je jedne noći radiotelefonista zbog nekog neobičnog zova na pomoć, koji je dolazio s jednog malog parobroda. Kapetan tog malog broda patio se je već pet dana s užasnom zuboboljom, pa je bežičnim putem zamolio kirurga s »Americana«, da mu bude na pomoći pri vadjenju zuba. Liječnik se je, sve putem bežične telegrafije, informirao o zubobolji i o položaju zuba i izjavio, kako je jedini lijek, da se zub odmah izvadi. Prvi mašinist teretnoga broda izjavio se je spremnim da pomoću običnih kliješta oslobodi svog kapetan od bolesti, u slučaju ako mu liječnik može dati detaljne upute. Liječnik je drage volje davao radio telegrafijom prvom mašinisti tačne upute, kako mora postupati pri vadjenju zuba i za pola sata bio je zub napolju.

Policija, koja trči za pijancem po gradskim krovovima.

Neki pekarski majstor, Vesely iz Meidlinga kod Beča, razveo se je od svoje prve žene i po drugi put se oženio. Pred nekoliko dana došla su oba njegova sina iz prvog braka, 25-godišnji pekarski pomoćnik i 21-godišnji stolarski pomoćnik, dobrano pripita u očevu radnju, dok staroga nije bilo kod kuće, i počeli napadati starčevu ženu i njenog sina iz prvog braka. Pomoću nekih mušterija pijani napadači izbačeni su iz pekarne. Ali u taj čas našla se tu i policija, koja je počela progoniti napadače. Jedan od njih posrnuo je, pa su ga odmah uhvatili, a drugi je pobjegao u jednu kuću i nastavio bijeg po krovovima. Stražari su ga progonili, dok ga nisu satjerali na jedan ugao, odakle se nije mogao spasiti.

Osudjenicima produžen život, jer pjevaju u crkvenom zboru.

U najvećoj američkoj kaznioni Sing-Sing čekalo je pet osudjenika izvršenje smrtne osude. Ovih dana obavješteni su, da je njihov odlazak na sntratište odgodjen do poslije božićnih praznika. Život im je produžen zato, što su ti optuženici članovi tamničnog crkvenog zbora i jer je njihovo sudjelovanje potrebno, da bi se mogao izvesti program utvrdjen za božićne praznike.

Države koje nisu znale, da se još nalaze u ratnom stanju.

Republika Panama nalazi se konačno u stanju mira s austrijskom republikom. To se je desilo tako kasno zbog toga, što saint-germainski ugovor, koji uspostavlja normalne odnose izmedju Panama i Austrije, nije bio ratificovan zbog čudne zaboravljivosti. Panamska vlada, potpisnik ugovora, dobila je pravovremeno diplomatske dokumente, medju kojima se nalazio i ugovor što ga je trebalo ratificovati. Ali ti su se dokumenti zametuli u panamskom ministarstu vanjskih posala. Nedavno je prigodom sredjivanja arhive posve slučajno otkriven taj ugovor, koji je naknadno ratifikovala narodna skupština, dovršivši tako ratno stanje s Austrijom. U stvari, to ratno stanje nije smetalo ni jednoj od ovih država, čak izgleda da ni u Beču ni u Panami nisu opazili, da još nisu provedene ratifikacije jer su obje zemlje već prije uspostavile normalne trgovačke odnošaje i imenovale konzularne agente. Tako su se ove države nalazile u ratnom stanju, a da same od toga nisu ništa znale.

Opadanje analfabetizma u Jugoslaviji.

Prema statističkim podacima, suzbijanje analfabetizma u Jugoslaviji pokazuje stalno lijep napredak. U Dalmaciji je opao broj analfabeta za sedam postotaka; u Bosni je prije bilo 75 posto analfabeta, a sada ih je 48 posto; u Srbiji je nepismenih oko 40 postotaka. Jugoslovensko ministarstvo prosvjete ulaže mnogo truda, da što više smanji broj analfabeta. — Kako vidimo, svagdje na svijetu idu vlade za tim, da smanje analfabetizam, samo italijanska vlada radi na tome, da podigne analfabetizam u Istri!...

Jugoslovenski profesor pozoven u Pariz.

Jugoslovenske novine pišu: Ravnateljstvo pariške univerze pozvalo je jugoslovenskog sveučilišnog profesora u Beogradu, g. Aleksandra Belića, da dodje u školskoj godini 1924-25. u Pariz, da drži na tamošnjem sveučilištu seriju predavanja iz svoje struke. Kako je poznato, profesor Belić je odličan slavist.

»Nit' je za Ćića barka, nit' za curu viržinka!«

Neka 21-godišnja služavka, Leopoldina Apeltauer, stanujuća na bečkom Wolfrathplatzu br. 2, zapušila jedne večeri viržinku. Ali kako što nije za Ćića barka, tako nije bila ni za ovu curu viržinka. Djevojka se njome neočekivano otrovala i preminula u krevetu. Drugi dan ležala je mrtva na krevetu, a kraj njezine glave napola ispušena smotka (cigar) viržinka. Liječnici su konstatovali znakove otrovanja nikotinom. Drži se, da je smrt nastupila uslijed toga, što je pokojnica imala jednu organsku pogrješku.

Umorio i opljačkao vlastitu majku.

U Hamburgu je neki 22-godišnji Frank umorio svoju vlastitu majku. On je najprije založio svoje dragocjenosti, pa kad je opet trebao novaca, odlučio je da orobi svoju majku. On je nesretnici sjekirom raskolio glavu, lješinu zamotao u plahtu, polio petrolejem i zapalio. Kad je soba bila u plamenu, prizvao je vatrogasce i policiju. Medjutim kako je soba, u kojoj je ležala lješina, bila dosta dobro zatvorena, požar se nije mogao razmahati, nego je petrolej prouzročio veliki dim. Kad su vatrogasci otvorili vrata sobe, suknuo je čisti plamen, ali je lješina ipak nadjena tek malo nagorena, pa se moglo ustanoviti, kako je nastupila smrt. Zločinac je priznao svoje nedjelo i predao razne dragocjenosti, koje je već oteo umorenoj majci.

Izvoz drva iz Jugoslavije.

U prvih 7 mjeseci o. g. izvezeno je 710.203 tona gradjevnog drva, u vrijednosti od 1,171.965.128 din. drva za ogrjev 312.456 tona, u vrijednosti od 104,038.165, izradjevina drvenih 6386 tona za 46.745.117 dinara, ekstrakta za štavljenje 7.764 tone za 44,274.264 din., tanina 2288 tona za 19,981.202 din., 627.585 komada hrastovih i bukovih pragova, u vrijednosti od 33,129.021 dinara. Najveća količina drva izvežena je u Italiju.

Šišanje ženskih kosa i briga brijača.

Manija šišanja kose još uvijek traje. U Newyorku pada dnevno oko 6000 pletenica crne i plave ženske kose žrtvom kapriciozne i nestalne mode. Duga je bila borba izmedju dvije teorije. Jednu su zastupali esteti, a išla je za tim, da se protjera iz ženskih garderoba šešir, a svijetom da zavlada lijepo začešljana frizura Drugu teoriju branile su modistice i po toj teoriji vladaju mali šeširi, toliko maleni, da je trebalo žrtvovati pletenicu, ponos žena, da bi se ti šeširi mogli staviti na glavu. I na kraju su pobijedile modistice protiv dobrog ukusa i estetike. Nekom anketom medju vlasuljarima i brijačima američkog velegrada utvrdjeno je, da je kod muškaraca protivno. Dok damski vlasuljari rade dan i noć sa ženskim kosama, brijači će propasti ako se tako nastavi. Za njih je loše vrijeme. Ili se muškarci sami briju ili puštaju opet bradu i brkove.

»Postolarski stručni list«.

Pod gornjim naslovom počeo je uredjivati i izdavati gosp. Gjuro Šimonović, post. obrtnik i stručnjak u Zagrebu, stručni list kao organ svih naprednih postolara u Jugoslaviji.

Ovaj list je uredjivan sa velikom pomnom i marom, a vidi se na svakom retku, da redakcija ulaže veliki trud u izdavanju i opremi lista. Listu su priložena dva priloga, jedan sa modernim i praktičnim krojem u naravnoj veličini kojeg može svaki postolar dobro izrabiti, drugi prilog je kolorirani umjetni model uz isti kroj sa uputom i tumačenjem o izradbi.

List izlazi točno svakoga 1. u mjesecu a godišnja mu predplata iznaša 102 din polgodiš. 51 Din uredništvo i uprava nalazi se u Zagrebu Ilica 100.

Preporuča se svakome postolaru, da se pretplati na ovaj poučni list.

Treba znati... - ...nešto i o zakonima Hammurabija...

Staro babilonsko carstvo doživjelo je najveći sjaj za vremena Hammurabija, koji je vladao od 2123. do 2081. godine prije Krista. Hammurabi se sam nazivao »kraljem od četiri strane svijeta«. Njegov zakon, jedan od najstarijih što ih povijest znade, bio je pronadjen tek u zimi 1901., dakle oko 4000 godina nakon što je bio izdan. U tom zakonu nalazimo pravila, koja pokazuju visoki stupanj moralnosti i socijalne pravde. Intresantne su neke potankosti iz ovog zakona. Tako na pr. činovnici, koji su se pokazali nepoštenima, pozivani su pred kralja i on ih je sam kažnjavao. U jednom dekretu protiv ovakvog činovnika čita se, da je on morao dan i noć putovati da stigne pred kralja u roku od dva dana. Kod svadba bio je potreban pisani ugovor. »Ako netko oženi neku ženu bez odredjenog ugovora, ta žena nije supruga.« Žena je bila jednako poštivana kao i muškarac: mogla je istupiti kao svjedok, zaključivati ugovore, biti sucem i bilježnikom. Ženu, koju bi zanemarivao muž u slučaju bolesti, štitio je zakon. Preljub se kažnjavao smrću. Babilonski narod je bio religiozan, ali je zemaljski život smatrao da mora biti sretan: smrt se smatrala kao svršetak svake radosti i kao početak života bez bez svake udobnosti u svijetu iz kojega se više ne vraća. Iz nijednog pronadjenog dokumenta i akta ne može se vidjeti, da bi babilonci bili bezvjerci kako ih se obično opisuje. Inače su Babilonci bili i majstori u matematici i astronomiji. Interesantno da se seksagesimalni sustav, od kojega još danas vidimo ostatke u današnje doba upotrebljavao kod Babilonaca još pred 4000 godina na obalama Eufrata i Tigrisa. Te ostatke današnjeg računanja nalazimo u podjeli sata na 60 minuta, onda svaka minuta na 60 sekunda, podjela godine na 12 mjeseci, kruga na 360 stupnjeva, tucet, šiling po 12 penca itd.

Italijanski ministar, koji nezna gdje se nalazi.

Bivšem italijanskom ministru predsjedniku i historičaru Nitti-u desio se prigodom puta po Skandinaviji jedan neprijatan dogadjaj. Poslije Kopenhagena i Stockholma Nitti je otišao u Kristijaniju, gdje ga je svečano dočekalo udruženje studenata. Na večeri, koja je dana njemu u čast, izrekao je govor, koji je završio povikom: »Živjela Švedska!« Jedna gospodja učinila mu je okom znak, da je pogriješio i on, da se ispravi, vikne još oduševljenije: »Da živi Danska!« Ugledavši ponovno nezadovoljstvo gospodje, zastao je na čas, kao da misli, i rekao, uvjeren da se više ne vara: »Živjela Skandinavija!«

Amerikanci grade kuću, koja će imati 88 spratova.

Kao da newyorški arhitekti nisu zadovoljni rekordima što su ih postigli u gradnji nebodera, a naročito konstrukcijom Woolworth buldinga, koji imade 51 sprat, a visok je 250 metara. Sad su predložili gradjevnu osnovu o podizanju nebodera na 88 spratova, koji bi trebao da nadvisi Eiffelov toranj i da bude najviša zgrada na svijetu. Ipak mnogi gradjani New-Yorka ne gledaju simpatično na ovaj divovski plan. Oni se naime boje, da bi nova zgrada mogla postradati od žestokih vjetrova, koji duvaju u visinama i da bi tako nastala opasnost za ulice i okolišne zgrade.

Da skrate prehranu objesili staricu.

U Tordincima žandari su uapsili nekog Madžara, Ištvana Szabu, njegovu ženu i sina. Osumnjičeni su, da su objesili u komori staricu Tereziju Horvat. Ta starica je s uapšenim imala ugovor, da im uz uvjet prehrane do smrti ostavi sav svoj imetak. Postoji jaka sumnja, da su staricu objesili, da što prije naslijede imetak.

Brak, koji je trajao jedan dan.

Neobičan slučaj jednodnevnog braka donosi moskovska »Izvjestija«. Obzirom na olakšice pri sklapanju brakova i razvodjenju u Sovjetskoj Rusiji, neki dvadesetgodišnji seljak, domislio se je da dodje do posjeda zemlje tako da vjenča neku 40 godina staru posjednicu. Kad je brak bio utvrdjen, mladić je istog dana otišao u općinu i zatražio rastavu. Provedena je bila i rastava. Ali nevjesta, koja je uvidjela razloge zašto se mladić htio ženiti, tužila ga je sudu, koji ga je osudio na 6 mjeseci zatvora.

Popravak aeroplana u zraku.

Franceski pilot Denneulin opazio je ovih dana upravljajući teretni aeroplan s poštanskim paketima na liniji London-Pariz, upravo kad se nalazio nad morem, kako mu nešto u motoru ne funkcionira. Konstatovao je odmah da je silno oslabio pritisak ulja u njegovom lijevom motoru. Mehaničar Ducos vidio je, da se prekinula jedna cijev i smjesta je pošao sa svog mjesta do motora, hodajući po donjem krilu aeroplana u visini od 800 metara nad morem. Hrabrosti mehaničara ima se zahvaliti, da je motor mogao produžiti svoj put bez nesreće.

Morski pas usmrtio profesora.

Newyorški listovi donose potanke izvještaje o užasnoj nesreći, koje se je nedavno dogodila u Porto-Rice na plaži tamošnjeg kupališta. Profesor ondašnje univerze, Russell Winslow, kupao se rano u zoru. Medjutim tek što je plivajući odmaknuo od obale napao ga jedan morski pas. Profesor se spustio u borbu s morskom nemani i zapomagao za pomoć. Konačno mu je uspjelo isplivati na obalu i osloboditi se zvijeri, koja mu je medjutim u borbi odgrizla ruku. Na njegovo dozivanje dohrlili su ljudi iz obližnjih hotela; smjesta su podu̇zete sve mjere, da se izranjenoga profesora prenese u bolnicu, ali je to bilo uzalud, jer je profesor još za vrijeme prevoza u bolnicu umro uslijed silnoga krvarenja.

Strašilo budućeg rata.

Izumljena je nova ratna strahota, kako uvjerava londonski »Daily Express«. Naime, pronadjen je sistem tihog aeroplana, novog strašila zračnog rata u budućnosti. Tihi rad motora postignut je raznim mjerama. Jedan dispozitiv ukida pucketanje gasa. Nova konstrukcija poveza učinila je nepotrebnima metalne žice i njihovo vibriranje. Vijak će se okretati bez zujanja uslijed genijalnog spoja s motorom. Jasno je, da takav aeroplan postaje prava ratna strahota. Jedina je utjeha u tome, što poslije toga izuma u gradjanskim aeroplanima za putnike i robu ne će biti potrebno zatrpavati uši pamukom.

Skidali odijela s lješina na groblju.

Radnici na bečkom groblju Baumgarten otkrili su prekjučer, da je netko provalio po noći u jednu grobnicu. Tu su posljednjih dana bile pokopane dvije lješine, koje su počinioci izbacili, pa su te lješine nadjene vrlo manjkavo odjevene pokraj lijesova. Sad je policija povela istragu i konstatovala je, da je netko pretraživao lješine i po ostalim grobovima, uvijek u vrijeme dok grob nije bio definitivno zatvoren, već samo prekriven daskama. Sa nekih lješina nestalo je pojedinih dijelova odjeće. Policija još ne može ući u trag ovim hijenama, koje zbog malene koristi nisu prezale ni od prekapavanja grobova.

Dar od 500.000.000 lira.

Neki 70-godišnji starac George Eastman iz New-Yorka, poklonio je nekim naučnim zavodima vrijednosnih papira u cjelokupnoj visini od gotovo 500 milijuna lira. Eastman je već jedared obdario slične institucije ogromnom sumom novca, a sebi je zadržao samo toliki broj dionica, koliko mu treba da ostane predsjednik dioničkog društva, koje je osnovao.

Najveća štamparska mašina na svijetu.

Neka tvornica štamparskih mašina u Würzburgu konstruisala je jednu rotacionu mašinu, koja odnosi rekord brzine u štampanju novina. Za jedan sat ona može da izbaci 200.000 primjeraka od 8 strana, ili 50.000 primjeraka od 32 strane. Mašina utroši za sat 126 kilometara papira. Dugačka je 21 metar, visoka za dva sprata i teška 160.000 kg. Tu rotacionu mašinu naručila je tiskara »Aftenposta« u Kristaniji.

Požar na glavnoj pošti u Gorici.

Dne 9. o. mj. uveče izbio je na glavnoj pošti u Gorici veliki požar. Vatra je nastala na tavanu uslijed oštećenoga dimnjaka. Osobito je stradao sprat, u kojem je namještena brzojavna i telefonska centrala. Požar je uspjelo ugušiti tek nakon dva sata. Šteta se cijeni na 300 hiljada lira.

Živa izgorjela.

Predpređslog utorka oko 9 sati naveče izgorjela je u Zagrebu Katica Stepanić, 16 godišnja služavka iz Bršadina. Policijska komisija je našla unesrećenu djevojku u kuhinji sa velikim opeklinama na cijelom tijelu. Kako je sama pričala, Katica je neoprezno baratala sa bocom špiritusa oko ognjišta, uslijed čega je boca eksplodirala, špiritus se razlio i zapalio Katičino odijelo. Kućepaziteljica i ukućani ugasili su vatru, a kućni liječnik je prušio unesrećenoj prvu pomoć i dao je prenijeti u bolnicu, gdje je u največim mukama umrla.

Šala i razbibriga

Najstariji u selu.

Načelnik iz grada pitao je seoskog župana, neka mu javi imena dvaju najstarijih ljudi u njegovu selu. Župan odgovori pismeno:

— Na upit, slavnoistiga odgovara se, da su dva najstarija čovjeka našega sela umrla još lanjske godine.

Hoće da ima i jedno i drugo.

Pitala domaćica gladnog ciganina, koga je baš o podne vidjela pred svojim vratima: — Šta hoćeš da ti dam: sira, lazanjica ili makaruna? — A on odgovori: — Ciganinu možeš dati kao i svinji. Pomješaj ti to sve zajedno, za mene je i tako dobro.

Ciganin i kruške.

Znao matori ciganin, da gosp. načelnik ima u svome vrtu jednu krušku, koja je ove godine prvi put rodila, i to neki izvrsni plod. Ne da mu djavao mira, htio i on koju krušku da pojede, makar načelniku i ne ostalo.

Jedne noći, kad je silan vjetar duvao, preskoči ciganin u načelnikov vrt misleći da na tom vjetru ne će naići ni na kakvog čuvara. Ali tek što on podiže ruku, da prvu krušku uzbere, stvori se pod njim gosp. načelnik i povika: — A šta ti tu radiš, ciganine?

A Ciganin se stade previjati: — Molim, pokorno, gospodine, ljubim vam i ruke i noge, evo, pridržavam ove krasne kruške, da vam ih vjetar ne otrese...

Zašto?

Dva su seljaka gledala, kako se vojnici vježbaju. Tad će reći jedan:

— Ja ne mogu da pojmim, zašto vojnici dižu sad desnu sad lijevu nogu, pa stoje na jednoj nozi.

Drugi mu odgovori: — Zar ne možeš da se sjetiš, zašto rade?

Pa to je vrlo pametno — jer ako u boju izgube jednu nogu, treba da su već unaprijed izvježbani, kao će moći da stoje, da hode i da se bore na jednoj nozi.

Lovac.

Gospodjo, vaš muž ide često u lov. Uhvati li kada štogod?

Gospodja odgovori: Da vam pravo kažem, kad izadje s puškom, ne ulovi gotovo nikada ništa, ali kada sám upravlja automobilom, onda mi svaki put donese kući po koju gusku ili po nekoliko parova pilića.

Na sudu.

Sučeva krava probode kravu nekoga seljaka. Seljak dodje u sudnicu reče sucu: ja, godila se šteta! Moja krava probola vašu kravu. Vaša je krava ostala na mjestu mrtva. Šta imam da platim od štete?

Sudac se uozbili pa presudi: — Ti mi moraš kupiti drugu, ljepšu kravu, a osim toga platit ćeš 300 lira globe.

Onda se seljak tobože trže i reče: — Ne, ne nisam dobro kazao. Vaša je krava probola moju.

Sudac se ne zbuni, već istrese kao iz rukava:

— E, moj brajko, to je što drugo! Tvoja je krava trebala bolje paziti i ukloniti se moje s puta.

Gospodar i sluga.

Gospodar: Danas sam pozvao na večeru šest prijatelja. Ja mislim, dobro će biti, da zakoljem jedno tele.

Sluga: Za Boga, gospodine, to je mnogo: šestorica ne mogu pojesti cijelo tele.

Gospodar: Pa dobro, a ti zakolji pola teleta.

Žena i muž.

— Josipe, korila žena muža, i prošle noći nisi mogao naći vrata našega stana. Sad vidiš, što ti se dogadja, kad previše piješ.

Što? Ja da previše pijem? Ja premalo pijem! Da sam više pio, bila bi se zacijelo našla dva dobra znanca, koja bi me bila uzela ispod ruke i ravno kući dovela.

Dvije kruške.

Krasnih li krušaka, reći će prijatelj prijatelju. Kome si ih namijenio?

— Mojoj punici.

— Zar obje kruške?

— Da. Ona je rekla, da bi za jednu krušku dala pola života. A ja sam joj odmah donio — dvije...

Šešir.

— Mužiću, kako ti se svidja moj novi šešir?

— Nikako. Ružan je. Koji te je djavo natentao, da mećeš na njega trešnje?

— Pa meni su trešnje mile.

— I meni su mile kranjske klobase, pa ih sa svim tim ne mećem na moj klobuk.

Kurje oči.

— Ivane, tvoje cipele imadu sprijeda rupe.

— To je zato, što moje kurje oči (kali) imadu vrlo pronicav pogled.

Melanholičan.

— Znaš, što mi je danas kazao Gabo Lukinjić? Veli, da izgledan vrlo melanholičan.

— A što bi to imalo da znači?

— Vrag bi ga znao! Za svaki slučaj ja sam mu za tu riječ opalio jednu oštru prdeljusku.

Profesor i njegov sin.

Profesor zamišljen, a mali sinčić neprestano navaljuje i dosadjuje pitanjima. Sinčić: Tata, zar je more uistini deset metara duboko?

Profesor: Ja ne znam.

Sinčić: Zar je mjesec zbilja napravljen od sira?

Profesor: Ja ne znam.

Sinčić: Zar ljudožderi prilijepljuju na pisma marke?

Profesor: Grom i pakao, velim ti da ne znam.

Sinčić: Ali tatice, kako si ti uopće postao profesorom, kad ništa ne znaš?

Punica.

Neka starija gosopdja pala u more. Za njom skoči mlad mornar i izvuče je na suho. Gospodja reče:

— Hvala ti, momče, ja stanujem na glavnom trgu broj 67. Dodji sutra u jutro onamo. Hoću da te nagradim.

—Sjutra u jutro sam kod posla, reče mladić. Da dodjem poslije podne?

— Bože sačuvaj! Poslije podne je obično moj zet kod kuće, pa bi ti lako mogao da nastradaš.

Lako vino.

Sudac: Vi ste okrivljeni, da ste na ovoga čovjeka bacili steklenicu punu vina.

Okrivljenik: Gospodine suče — to nije ništa. Vino je bilo veoma lako. Prava bivanda.

Igla.

— Joj meni, vikaše neki čovjek, progutao sam iglu.

— Pa što vičeš toliko radi jedne igle — prekori ga susjed. Na, ovdje imaš drugu, ljepšu...

Sodoma i Gomora.

Učitelj: Gdje je ležala Sodoma?

Jurić: Blizu Gomore.

Učitelj: A gdje je ležala Gomora?

Jurić: Blizu Sodome.

Učitelj: Kakav je to odgovor?! Hajd, sad ću te ovako pitati:

Gdje su ležali gradovi Sodoma i Gomora?

Jurić: Jedan do drugega.

Na smrt odsudjen.

Upravitelj neke tamnice upita čovjeka, koji je imao da bude viešan. — Imate li možda još koju želju? Kažite je, ja vam jamčim, da će vam biti ispunjena.

Odsudjenik odgovori: — Rad bih, da prije smrti naučim još i kineški.

O zidarima.

Jedan zidarski pomoćnik šenuo pameću. Dodje majstor medju družinu pa ih zapita: jeste li opazili u ovo potonje vrijeme na tome nesretniku štogod neobično?

Jest, vidjeli smo, odgovori jedan, da je jedan put radio pet minuta preko dvanaest sati o podne.

Drugi je zidarski pomoćnik uzdisao ovako: To su bile prave lude, koje su odredile nedeljni počinak baš na nedjelju. To bi se moralo prenijeti na koji drugi dan u tjednu: u nedjelju se i onako ništa ne radi.

IZ KRNIČKE PROŠTINE.

Medju čitateljima naše drage »Istarske Riječi« bit će i takovih, koji će možda misliti, da kod nas ide vrlo dobro, kad se već mnogo vremena nitko ne javlja iz naših strana. Medjutim stvar stoji posve obrnuto. Mi bismo više puta iznesli u javnost naše boli, ali držimo posve suvišnim. Čemu da iznašamo naše jade i nevolje, kad nam ionako nitko ne može da pomogne! Obzirom na to nastojimo od rana jutra pa do tamne noći da radimo na polju, e da poštenim i marljivim radom što lakše prehranimo sebe i svoju porodicu.

Ljetina je bila kod nas loša. Osobito nam je slabo urodila pšenica. Na krumpir i kukuruz ne možemo da se potužimo. Bilo je i jednoga i drugoga. Kupusa i repe imamo takodjer u izobilju. I vino nam je dobro urodilo. Samo ne znamo, komu da ga prodamo. Naši krčmari radje kupuju vino u drugim selima mjesto kod nas. Usprkos toga zahtjevaju, da zalazimo u njihove gostione. To ipak nije pošteno.

Puljska fašistička novina, »L'Azione« od 10. o. mj., donijela je ovih dana vijest, da je nekoč glasoviti fašista Antonio Gollessich iz Vodnjana kažnjen na 21 mjesec i 20 dana zatvora te na 310 lira globe radi raznih prevara.

Dopisnik spomenute novine se je navodno stidio spomenuti, da je taj Gollessich bio najprvi presjednik vodnjanskog fašija (dakle Capo fascista!) i najuplivniji »Consigliere comunale«. Štaviše: kažu, da je morao čak i sám »sindaco« plesati onako, kako je Gollessich svirao. Ali to je još najmanje. Kako čujemo, Gollessich je imao i posebnih »zasluga«. On je naime sa svojom četom fašišta iz Vodnjana pohodio mjeseca marta god. 1921. Krnicu i Segotiće na takav način, da su se stanovnici više bojali njegovog pohoda negoli austrijske soldateske. Dne 3. i 4. aprila iste godine vratio se je on svojom častnom ekspedicijom u selo Segotiće i tu dao harati i paliti sve dotle, dok je cijelo selo izgorijelo. Tužni stanovnici morali su da pobjegnu u šume, samo da spase život. Preko dvadeset porodica ostalo je bez krova, bez odijela i bez hrane.

Danas su Šegotići na novo sagradjeni, kuće ljepše negoli prije, ali svi u dugu. Tko je tomu kriv? Gollessich i njegova banda! Svima je zlo, ali ni Gollessichu i njegovoj bandi u Krnici nije dobro. Imaju i oni svoga crva, koji ih dan i noć grize. To je i pravo. »Bog ne plaća svake subote . . .«

Porezi i takse su i kod nas najveća briga. Dan za danom očekujemo još i općinske takse na marvu i drugo. Ljudi božji, otvorimo oči! Dogovorimo se sa poštenim Marčancima i Rakljancima pa se ujedinimo u vlastitu općinu! Bit će nam svima bolje negoli pod Vodnjanom i pod Barbanom. Znamo, da će nam oni kazati, da to činimo iz političkih motiva, jer smo im u svim troškovim dobra pomoć. Mi na pr. pomažemo Vodnjanu medju inim plaćati i električnu rasvjetu. Doskora će nam naprtiti i dobar dio troškova za gradnju vodovoda, od kojeg će samo oni imati koristi. A tako je i s drugim stvarima. Zato maknimo se.

SA KRVARA.

Nakon burne i kišovite noći osvane tmurno zimsko jutro. Po prodolima i uz bokove Mirne vode dižu se guste magle. Iznad grebena i jamurima proderanog potoka Krvara vlači se čudna prikaza. Suze, uzdisaji i kletve zle sudbine bijednog naroda težke padoše na skrivan grob Velog Jože, te ga od sna probudiše i izazvaše na javu. Obavijen obraslom kosom i bradom, zagrnut gustom maglom, popostane na mostu vrh Krvara. Poznat mu je taj pusti i divlji kraj! Ta tu je on imao pred tisuć i više godina sa svojim Hrvatima pokolj sa latinskom gospodom, jer mu narod tjeraše sa uzoranih Livada i prokrčenih vršaca. Krvavo je bilo kreševo, potokom je tekla krv u mutnu Mirnu, i od tada je pučka predaja uzvala potok Krvar. Tu prikaza stane, da sluša jade svog naroda ispod Haduma, Krča, Umejka, Presunca i Novačkih brda, da te jade i suze ureže na svoj raboš. Sluša... »Koja je ono vojska ispod Haduma? Ta to su glasi moje djece!« Dešli su mališi, sklopljenim rukama mole, da im se otvore bijeli dvori nauke i izobrazbe, podignuti žuljevima njihovih otaca, a za materinsku riječ. Na pragu im zakrči stope žena jedna, te im tudjinskim glasom dovikne: To nisu više vaši bijeli dvori, u njima nema više mjesta vašoj materinskoj riječi ni vašoj knjizi. I mališi se vraćaju žalostni sa suzom na oku u svoja sela. Sa Krvara doviknje im prikaza Velog Jože: »Djeco moja! Vaše suze urezujem na moj raboš. Bit će već osvećene. Ne smalaksajte, sokolići moji! Muke našeg roda traju već tisućstodvadeset ljeta — od sabora na Rižani, kad su mene i mog pobratima bana Ivana tjerali iz ove zemlje. Ali naš je rod još tu i ostat će!«

I još prije neg se magla digla sa Krvara, odleti prikaza Velog Jože u dolnje krajeve, na Brezenik, vrh Raše naše, u pohode sjeni velog župana Pribislava i ostalih župana: Dražića, Jurkonje, Boženje, Gočanskog Miroslava i Stepića. I tu na Krvavcima, gdje naš narod, prešao Rašu, pobije Latine od Gurana i Momirana takvim pokoljem, da se po pučkoj predaji iz jednog dolca lijevala krv u drugi dolac, te si prokoči put sve do rta Kamenjaka. Sa istoka blisne: sa smješkom pozdravi junake Vila Velebita, i upokojeni njenim smješkom, vrate se sjene u svoje grobove.

IZ KLENOVŠĆAKA.

U času jedne godine dogodi se puno stvari. Kod nas u Klenovšćaku je puno radosti i zadovoljstva, jer se mnogo mladića sprema u Južnu Ameriku. Nesretnici misle, da idu u Deveto deželo — t. j. tamo, gdje se dobiva svega i svašta brez dela i brez truda. A ostali mladići pa se šire i debele, da budu lakše maršírali po Italiji.

Bog daj vojnikom puno sreće!

IZ PAZINA.

Tko boravi kroz više godina u Pazinu, taj može da kaže, da nas samo uspomena veže na lijepe božićne blagdane, kao i na zabave, koje se obdržavale u to doba, kao na pr. Nikolinija večer, Božićnica i Silvestrovo večer, te sve to pružalo djeci i roditeljima najugodniji užitak. Par dana pred Božićem, Pazin bi oživio, narod kupovao je za blagdane svoje potrebštine, a nije bilo seljaka, koji ne bi kupio božićni broj naših narodnih novina, narodnih i šaljivih koledara, te sve je živo komentiralo ugodni razgovor naših velikana »Jurine i Franine«. Danas se kod nas osjeća velika praznina, nestašica ljudi, bez škole, bez učitelja, bez svećenika, a uredi bez činovnika, ali ostao je narod i narodni ideal. Sve su to uzroci, što naš narod sada puno manje čita, djeca uči, ali ne poznavajući jezika ne nauče, a možda je to i svrha da se to postigne, znajući, da je znanje cilj života, a neukost ropstva. Ali prokušana i idealna duša našeg naroda, postavljena kroz ovih par zadnjih godina izmedju nakovala i čekića, kao i tvrda hrbtenjača izložena silnim udarcima sjajno su odolili, a budući se vremena mijenjaju, to se nadamo da će gospoda odustati od takvih pokusa, jer se na ovaj način ne da ukrotiti volja i duša prosvjetljenog naroda.

Seljački narod nažalost nazaduje, kao u cijeloj Istri, ali je ipak utješljivo, što je bar za ovu godinu narod opskrbljen živežem i krmom, iza toliko nerodnih godina. Neštašica novca je velika, a nema niti izgleda da bi narod došao do izvora da ga sebi priskrbi, pa da namiri svoje potrebštine i porez, koji ga silno tereti, pa sve se pita, kamo to vodi? Staro se vino većinom ispilo kod kuće, budući nije bilo nikakve prodaje a cijene nikakve, novoga imade puno manje, cijene takodjer do sada niske, prodaje nešto življa. Jedino marva je spasila do sada našeg seljaka od potpune propasti, pošto su cijene dosti visoke, ali i marva se u našoj općini silno razrijedila, tako da možemo računati na polovicu, obzirom na predratno doba. Nažalost moramo konstatirati veliki broj kradja, koje se ove godine u našoj općini zbivaju i to rogate marve, te time su lopovi bacili mnogog gospodara na prosjački štap, ukravši pojedincu čak do četiri glave goveda. Uslijed toga je narod silno ozlovoljen prisiljen da bdije cijele noći, da čuva i ono malo što posjeduje. Uslijed silnih tužaba, oblasti su doduše energičnije nastupile, a želja je svih posjednika, da se ova zlogrdja, koja su često spojena sa razbojstvom, radikalno iskorijeni.

Mnogo je naš narod u srednjoj Istri napredovao u poljodjelstvu i to marom i radom nezaboravnog ravnatelja našeg uzor-gospodarstva gosp. Fr. Trampuža, koga su nažalost naše oblasti odmah potjerale, ne htijući imati tog »neprijatnog gosta«, koga je narod silno volio. Ne samo da se tu obdržavao jednogodišnji tečaj za naše mladiće, već bi narod nedjeljom i blagdanom činio izlete, da se na licu mjesta osvjedoči, kako izgleda napredno poljodjelstvo i kako treba raditi, a pri ruci je uvijek bio sam gosp. Trampuž sa specijaliziranim osobljem. Danas je to uzor-gospodarstvo opasano kineskim zidom, nitko nesmije unutra niti ima što vidjeti. Dozvoljavam, da je trebalo učiniti nekih preinaka, ali to se moglo u mnogo kraće vrijeme uraditi, pak da naši poljodjelci opet imadu nešto od toga.

Ima kod nas još mnogo jada i čemera i sve to strpljivo pronašamo, hvala našim divnim borcima, Franini i Jurini, koji nas bodre i junače, a mi im prigodom ovih božićnih blagdana kličemo: Sretan vam Božić!

IZ DRAGUĆA.

Čitali smo u našoj lijepoj »Istarskoj Riječi«, da nam valja poći na općinu, da se osvjedočimo na svoje vlastite oči, da li smo pravo unešeni i upisani u knjigu izbornika (lista elettorale). Oh, mi ćemo to rado učiniti, i rado ćemo poći na izbore, da pokažemo cijelome svijetu, da nam gre po vražju slabo i da smo nezadovoljni. Ki vrag će ovako živet! Moramo se ganuti, progledati i naći ljekara. Pomislite samo, da se naša nova općina u Draguću zadužila bez ikoje za nas koristi za preko 130 tisuća lira! Tako se gospodari, a! Neki misle, da je svaki čovjek i svaki poglavar — pošten. Vrag je! Drugi pak misle: neka delaju ča ih je volja! Ovo prvo ni drugo nije pravo Zato mi slovinci kmeti moramo početi gledati ne prste i naših gospodara i naših sluga i službenika. Najprije ćemo paziti, da li smo zapisani u izbornu knjigu na općini. To smo nekoji već učinili, a drugi će za nama, jer se ovuda s nama postupa, kao da smo robovi. A mi to nismo jer nas je jugoslovenska majka rodila, Danas. Dragué počinje da gleda na drugačije naočale negoli prije. I slijepci su već progledali! Nije ni čudo. Italijanske škole, italijanski učitelji itd. itd., te strašna plaćila otvorili su svima oči. Mi želimo samo to, da nam se dade što je naše; naše pravice i slobošćine i da se pametno gospodari. Mi ćemo se morati malo maknuti i više paziti na opće stvari. Budimo i mi seljaci mali politikanti!

IZ ŠTINJANA.

Nestalo je veselja, nestalo je zabava. Ostala je samo pusta uspomena naših lijepih, minulih dana. Svake godine porez, svakih 15 dana taše. Pitanje je samo: otkud da ih platimo? Mi zaista ne znamo. U Puli nema više arsenala, gdje je nekad bio naš narod zaposlen. Nije ni čudo, što danas gosopdarski propadamo. Čime da si zamognemo? Jedino što nas veseli je to, da je donekle prestao onaj teror, one nepravde, što su se nama nanašale. Unatoč velikog pritiska, velike nepravde, mi i nadalje ostajemo ono, što su bili naši pradjedovi, jer ne ćemo da osramotimo njihove časne uspomene. U zadnje doba kod nas ne funkcioniše nijedno društvo, što je inače posve razumljivo. Kad se nesmiju da sastanu četvorica ili petorica ljudi, a da se za to ne interesuju oružnici, jasno je da ne može ni društvo djelovati..

IZ PULJŠTINE.

Naš narod na Puljštini taru svemoguće brige i nevolje. Od nikuda zasluška, ovogodišnja ljetina ni osobito dobra, jer nam je pšenica kao glavni proizvod, slabo urodila. Sve uzdiše kano da bi htjelo da naglasi ono: »Oj, ti Pulo, moj nesrećni grade!«

Pula je doista pusto groblje, a okolica njezina ništa bolje.

U oči ovećih blagdana mi smo daleko žalosniji. Pomišljamo kako nam je negda bilo, kada smo imali svoje škole, svoje narodne učitelje i svećenike, svoje Čitaonice, svoja gospodarska društva. Sve svoje i samo svoje, a sada? Sve nam je oduzeto, — najbolji naši ljudi potjerani od svoje rodne grude, nema više naših škola, ništa više za nas nema, jer je sve nama tudje i neprijateljski raspoloženo.

A u svetim hramovima nestalo je naše riječi, zamazani su i izbrisani naslovi na svetim znakovima i slikama, svuda čuješ samo drugi jezik. Božić je, a nama je teško, vrlo teško pri duši.

Medulinu je još teže kada dolaze fešte. — Nema više don Luke, da otpjeva svetu misu — ponoćnicu. Naše selo je bez svećenika, bez duševnog pastira. Tko se od nas Medulinaca ne sjeća one mise na Božić, kada je sokolska glazba uz pjevački zbor milo napunjala svojim zvučnim sviranjem lijepu, i prostranu našu crkvu sv. Nježe. Narod je bio ponosan i veseo, te je sve iza mise pošlo u redovima sa muzikom na »placu«.

A komu ne će da se srce topi od miline, kada se zamisli na onu budnicu, koju je svake godine ujutro na »Novo ljeto«, svirala naša sokolska glazba? A komu ne će opet, da srce krvari od tuge, kada znade, da svega toga više nema. Sve je okradeno, sve nam je uništeno, a ma da bi zašto?!

Zato, da se udovolji strasti grdnog i nezasitnog nacijonalizma, zato, da se jedno selo liši svih kulturnih ustanova, zato, da se narod povrati u tminu i neznanje.

Obično se veli: »Negda bilo, sad se spominjalo«. Naši će ljudi uvijek o tome govoriti, jer im je to bilo sveto, narodno, njihovo.

Puljština je višak kalvarije našeg naroda u krajevima Julijske Venecije, no ona ostaje u svojim srčikama vjerna svome imenu. I kao što naš narod vjeruje u onu sablju kraljevića Marka, koja ispod Divićgrada izlazi postepeno iz one grede, takoisto je duboko uvjeren, da će opet slušati na Božić riječi svojih narodnih svećenika, da će jošte koracati ponosno ili čestito uz zvukove svoje narodne glazbe.

IZ ROČA.

Ova godina donijela nam je malo dobra. Više nam je odnesla, nego donesla. Jedino one česte kiše donesle su nam nešto više krumpira, pažulja, zelenja, sijena, kukuruza, a malo pšenice i kruha i kapljicu vina. S te strane ne bismo se mogli na nju potužiti, kad nam ne bi bila donesla i suza, dotično bremena, koja nas i danas i more. Ta bremena su državni, općinski i pokrajinski porezi i nameti. Više nemamo ništa ni u kući, ni u staji i na polju, na što ne bi nam bila udarena taksa . . . Mi im ne znamo ni za broj, ni za ime. Ne znamo, da li plaćamo poreze po zakonu ili proti zakonu. Mi smo svi smućeni i neuki, a savjetnika i voditelja nemamo. Već nemamo ni svojih učitelja ni svećenika. Crkva se polatinila, a škola skoro posvema potalijančila. Mjesto da bi nam općinski načelnik bio i otac i savjetnik, on nam je prava maćuha, okrutan gospodar, koji sve čini po svojoj volji i po svojem interesu. A mi samo slušamo i plaćamo. Naš sindako je kod nas neukih ljudi pravi Mussolini. On je sindaco i učitelj, on je sve; u uredu ima svoju djecu . . . Korito pripada njemu . Mi pasemo njegove ovce, koje on striže. On nam je naprtio u općini veliki dug. Ovdje on nema kontrole ni kontrolora. On je potjerao i našeg učitelja u Ročkom Polju, gdje je sada samo italijanska škola. Ovuda je samo žalost. Posujilnica je naša više mrtva no živa. Bivši je Narodni dom već davno prodan. Posujilnica, Narodni dom, hrv. dvorazredna škola, naši župnici — znaci su, da smo nešto bili, a danas nam sve oteše naši novi »osloboditelji«. Toliko za danas, a drugom zgodom malo više.

IZ SVETIVINČENŠTINE.

Kako je bilo svojedobno javljeno u »I. R.«, kod nas se ove školske godine uz velike svečanosti otvorile pučke učione dotično mučione. Posvuda su namještene samo italijanske učiteljske sile. Narod je upravo ogorčen. No nisu zadovoljna ni djeca. U Smoljanima su bili naši mališi stupili čak i u štrajk radi italijanske učiteljice. Posljedica toga bila je ta, da su je oblasti premjestile. Pred 15 dana došla je na njezino mjesto druga učiteljica. Sada djeca redovito polaze školu. Učiteljica nešto govori i hrvatski odnosno čakavski.

Utjerivanje poreza i taksâ postaje sve to strašnije. Ljudima pljene sve što im nadju u kući. Milosrdja ne poznaju. Oduzimlju im blago, krmčad, odijela, brašno i drugo, što im dodje pod ruku.

Dolaze božićni blagdani. Mi seljaci se spremamo na to, da zakoljemo naše krmke. Naši gosopdari hoće da nam na to metnu nekakva plaćila. Početkom ovoga mjeseca izdala je naša općina u Sv. Vinčentu ovaj proglas: »Seljaci! Ako hoćete ubiti ili zaklati svoju krmčad kod kuće, treba da odmah idete k dacijeru i da mu izručite 20 lira za dozvolu. Tko zakolje krmka bez dozvole, taj će biti strogo kažnjen...« Radoznali smo, zašto se ubire taj iznos.

Kako čujemo, naša općina uzimlje u Rimu zajam od nekoliko tisuća lira. Kamo će općina metnuti taj novac, nije nam poznato. Skrajno je vrijeme, da jedamput dodje i do revizije računa na našoj općini. Ako pak do toga ne dodje, onda bit ćemo primorani da udarimo u diple.

IZ BOLJUNA.

Možda nema u Istri nesrećnije općine od naše. Šteta je što nismo gospodari u njoj. Mi smo ovuda sami seljaci Slaveni. Jedino naš porušeni »gradić« imade par italijanskih porodica, koji je dao nama junaka nad junacima, bivšeg trgovca i sindaka, Franca Ferrandu. On se je uvijek znao prikazivati našim novim gospodarima kao italijanski mučenik, dok je zapravo on uvijek druge mučio. Kao općinski komesar radio je bez duše i srca: sve je naše škole u općini namah potalijančio, i to već godine 1919. Premda još i danas postoje nekoje hrvatske škole u Istri, mi ih nemamo već četiri pet godina, a da se pritom niti ne uzimlje u obzir, da smo Hrvati. Otvorila nam općina samo italijanske škole, u koje smo morali silom batina i revolvera pošiljati djecu u školu. Srce nas boli, duša nam izgara . . .

Tako nam je u pitanju škole i općine, a ako dodamo da iz Boljuna, Vranje, Paza i Sušnjevice bješe potjerani i naši svećenici i to nogom našeg bivšeg sindaka Ferrande, onda vam je jasno, kako nam je ovuda . . . Zlo i samo zlo! A plaćila, a porezi, takse? Ubit će nas . . . Povrh toga zadužiše nam nametnuti općinski komesari općinu. Pa da bismo barem znali zašto! Po pisanju istih Italijana naša je općina još lani bila zadužena za 394.853 Lira. To je ipak malo odviše! Ali neka! Kolo se vrti. Doći će sve na svoje mjesto, i mi ćemo dobiti natrag što nam se po bijelu danu ukralo . . . Mora doći do pravice i reda, a dotle držimo se kuražno i branimo svoje kućice i pravice!

IZ KAROJBE.

Na ovoj se našoj pučkoj školi, otkad je iz hrvatske postala italijanska, dogadjaju čudne a i smiješne stvari. U godinu dana izmjenilo se na njoj ništa manje nego li 3 učitelja i 6 učiteljica. Zato je napredak škole bio uprav nikakov. Pošto ni učitelji ni učiteljice nisu poznavali jezika djece, bili su onemogućeni da podučavaju, a i roditelji nisu slali djecu u školu. Napokon poslaše nam učiteljicu, koja pozna hrvatski, jer njoj je materinski jezik, premda ga nimalo ne ljubi. Mi smo dakle odlučili bili slati djecu u školu, ali pod pogodbom, da nam se doda barem ona mrvica kr. dekreta od 1. oktobra 1923, t. j. da nam se djeca uči materinski jezik u dodatnim satima. Roditelji i djeca, koji se ovih dana prvi predstaviše učiteljici s takovim molbama, bili su od iste jednostavno odbiveni, molbe neprimljene, vrhu toga grdjeni —, a djeca izagnana iz škole. Povrh toga je učiteljica tužila se proti onim roditeljima, mjesto da se ovi proti njoj potuže. I tako nam molbe ostaše u rukama. Ali mi nećemo mirovati, nego ćemu se bolje dogovoriti koli Karojbljani toli Rokotoljani, ter ponovno zahtjevati od učiteljice da molbe primi i šalje na svoje predpostavljene, da se kraljeva volja vrši.

IZ RAČJE VASI.

Brižno naše selo! Svi ga sramote i blate, jer su se u njemu zlegle neke narodne izdajice. Skoro da nas je sram doći u druga sela.. To su nam zakrivili naše narodne propalice. Klet ćemo ih i u crnoj zemlji. Alaj su glupi! Više vole i poštuju tudje nego li svoje. A neka se nauče barem od — magarca kako i on premda je magarac svoj rod voli. Stoga su vam te propalice najgadniji stvorovi i nisu poštenih duša, lažnjivci su. Nalagali su nam, samo da nas namute, da ćemo sve i svačesa dobroga imati, samo ako za njih glasujemo. I mnogi su se dali prevariti. — Ali uza sve to se čudimo osobito našim općinskim činovnicima, koji su se pokazali za vrijeme izbora, da mrze naš rod. Medju tima je bio i naš italijanski svećenik, kojemu smo mi i hrane i novca nosili. A u svom srcu je mislio, da smo »štupidi«. I zato nas je onako prevario. Zapustio nam je školu i crkvu i otišao u dolnju Italiju, gdje mora da odgovara za neke svoje stare, a i nove grijehe. Zar nam školske i crkvene oblasti nisu znale poslati amo poštenije ljude? No »kapi« od sela, one narodne izdajice, bili su kao marva bez duše i srca, pa su mislili, da je za nas »šćave« dosta onakova tara. — Neka bi nam taj svećenik još jednom došao, ma ne bi vraga pojeo, da bismo mu mi štogod dali. — Njegovi nećaci i obitelj su još u našoj zgradi i tu ih mi hranimo. Ali neka ne zaborave, da se dobro sjećamo, da su otvoreno izjavljali da nas mrze, te da bi nas bili najradje utopili u žlici vode. A sada su mirni i krotki kao janjci, jer moraju ipak jesti. Sada su slatki s nama, jer znaju, da kada im ne bi htjeli više dijeliti kruh, da bi morali ići »trbuhom za kruhom«. I tu neka se uče u našoj sredini, da je naš slavenski rod dobar i plemenit, a ne divlji

Račan-poštenjak.

IZ BADERNE.

U nedjelju 14. ov. mj. obdržavala se glavna skupština naše posujilnice. Skupštinu je otvorio predsjednik g. Burić, a prisustvovao je i izaslanik »Z. Z. inž. Klenovar.

Skupština je bila loše posjećena, kao i sve zadnje skupštine naših društava, i to kao naravna posljedica pada Gospodarskog društva, koji je doveo i našu posujilnicu u kritično stanje, pa i radi gubitka ljubavi za zadrugarstvo kod naših ljudi, gdje je zadrugarstvo dalo samo jedno gorko iskustvo umjesto da podigne smisao.

Predsjednik je lijepim riječima prisutnima prikazao cijelo žalosno stanje posujilnice, koje su prouzročile prijašnje uprave, kao i to, koliko je sadanji odbor učinio, da društvo dovede u red, da se podigne kredit i da se jednom počme raditi i time podigne smisao u narodu za samopomoć u zadrugarstvu.

Naravno, velike će poteškoće biti još prebrodjene, a čvrsto se nadajmo, da će se bar to spasiti i doskora početi raditi.

U upravu je ponovno izabran stari odbor uz male iznimke, promijenjena u neka pravila i time je ta skupština bila zaključena.

Zahvaljujemo srdačno ing. Klenovaru na pruženim savjetima.

IZ LOVRANA.

«Lovran je beli grad — nopak su mu vrata...»

Kad bi Lovranu bila samo vrata «nopak» — ni pola jada, ali u našem gradu ima i drukčije «nopačije» — kudikamo teže i grdje. Imamo školu s osam učiteljskih sila. Jedna takva škola imala bi da bude kao jedna mala gimnazija, a kad tamo — djeca ne umiju ni računati ni čitati ni pisati. Jedan učitelj dolazi na šestero djece. Čovjek bi mislio, da će to biti sve sami mali filozofići. Kad tamo — Martini u školu, Martini iz škole. A najljepše je, da dotični učitelj vuče mjesečnu platu do 600 L. to će reći, da za svako dijete prima stotinu lira plate — a za kakvu korist? Zar da se tolik novac troši za one dvije tri pjesmice, što ih djeca neprestano, do dosade, pjevaju ili pak za ono nekoliko obligatnih pozdrava i poklona zastavi?

U toj famoznoj školi ne uči se nikako, a dakako ni hrvatski, premda je ogromnoj većini djece materinji jezik hrvatski. Tražili smo dodatne satove za obuku u našem jeziku, ali uzalud. Medjutim sva izvanjska a i mnoga gradska djeca i ne govore drukčije nego li hrvatski. I govorit će, dok bude svijeta i vijeka. Tek nam je muka gledati ono osam učitelja, gdje svi zajedno ne mogu da pustignu ni polovicu onoga, što je u školi postizavao sam naš bivši učitelj Radić. Ono su bila vremena! I u crkvi ide sve naopako! Hrvatski jezik gotovo je sav izbačen, još mu se samo trag sačuvao u prvoj misi u nedjelju. Župnik, budući Italijanac, govori hrvatski vrlo slabo, pa čita narodu svoje prodike iz knjige. Razumije se, da su takove propovijedi suhoparne, dosadne, nikakve, pa ih ljudi i ne slušaju već češće izlaze iz crkve veleći, da će sami kupiti knjige i kod kuće pročitati, ono što im župnik s oltara čita. Župnik se je nekima već tužio, što ljudi izlaze iz crkve i dobio je odgovor: — Propovijedajte narodu, kako su mu do sada svi župnici propovijedali, pak će vas slušati pomnjivo i pobožno, kako i treba. Jedno je živa riječ, koja ravno izvire iz srca, a sasvim drugo je ono vaše pentanje i slabikanje.

A onda još nešto, gospodine župniče: Gdje je onaj križ Svetoga Poslanstva? Kamo ste ga sakrili? U ropotarnicu, dakako! I samo zato, što ima na njemu par riječi srpsko-hrvatskih.

Monsignor Vescovo! Šta bi rekli u Rimu, kad bi u Zagrebu ili gdje drugje pobacali iz crkve sve one predmete, na kojima se koče latinski napisi? Naši Lovranci o tome razmišljaju često. Razmišljajte malo i vi...

O jadna vjero, što si dočekala!

Podje li ovako naprijed naši će se ljudi mjesto u crkvi moliti Bogu i Bogorodici pod marunima i uvjereni smo, da će dobri Bog čuti njihovu molitvu.

To se može dogoditi to prije, što, ako ovako potraje, narod ne će moći više ni da dolazi u grad i to radi puteva, koji se nalaze u strahovitom stanju. Naši se signori u svojim novinama često tuže na tranwaj, da moraju u veče, na povratku iz Rijeke, na nj čekati u Opatiji pola sata, a ne pomišljaju, kako mora biti jadnim našim seljacima, kad moraju da se lome i prebijaju po onim porušenim, izlokanim i izrovanim stazama!

A sad čujte, malo poštovani ljudi — ovčarići. Priredjuju i plesove, a neki naši mladići kao ovce idu za njima i pune im džepove. Izračunali smo, da će one ovčarske delije do mesopusta zaslužit kojih 20 tisuća lira. Mladići! Ne idite za tim ovčarićima kao ovce: malo više ponosa, a manje tanca, to će spasiti Lovranca.

Ima u Lovranu još i drugih «nopačija», ali za danas neka bude i ovo dosta. Ima zla, kome smo i sami malo krivi, jer — ruku na srce, mi smo oduvijek bili malo otrovani. Volili smo tudjina za gospodara nego li brata za brata, i sada nam se to osvećuje. Naši stari su dobro poznavali sebe i svoju ćud, i kad su ono pivali, da je Lovran beli grad, i da su mu v nopak vrata; nisu pritom mislili ni na vrata ni na raštеladi već na našu lovransku pamet, ...

Dobri Božići!

IZ LINDARA.

U doba kad se u našoj Istri počela buditi narodna svijest, stupio je Lindar odmah u kolo narodnih borioca. Ovdje se sastajahu nesamo prvaci iz vijele okolice Pazina, nego i iz drugih krajeva pokrajine, da se sporazume u načinu, kojim bi se narod u svakom pogledu podigao. Ustanovljena bi «Hrvatska čitaonica». Naši stari pjevači nisu žalili truda, te su nedjeljom i blagdanom hodili u Pazin i tu se pod vrlim zborovodjom Matkom Brajša vježbahu u pjevanju naših rodoljubnih pjesama. Mnogi se i danas sjećamo ugodnih časova sprovedenih u «Čitaoni» u pristojnoj zabavi i u slučaju naših lijepih pjesama. — Naš Lindar dao nam je više narodnih svećenika i drugih činovnika, koji su — iako odgojeni u njemačkim školama — širili Istrom narodnu svijest i svestrano radili za dobrobit naroda. Iz ukinute nam hrvatske gimnazije u Pazinu izašlo je isto mnogo naših vrijednih mladića. —

Kako nam je sada?

Početi ćemo sa školom. Do početka 1918. imali smo u cijeloj župi jednorazrednicu u Lindaru. Kad se oblasti uvjeriše da imade na Lindarskom polju dostotan broj djece za polazak škole, ustanoviše i tamo jednorazrednicu sa sjedištem u Bazgaljima. Još prije Gentilove reforme bi škola u Lindaru, kao i više drugih u Pazinskoj općini, lukavošću i silom potalijančena. Sada službuje tu uz našeg starog učitelja još jedna učiteljica, koja ne pozna našeg jezika. Pred 15 dana bio je i u Bazgaljima uz našeg učitelja imenovan za prvi i drugi razred učitelj rodom iz Sicilije. Kakav će biti uspjeh ne treba govoriti. — Ne maleni broj naših seljaka u Lindaru i u Lindarskom polju čita naše novine, pa se ufamo, da će se isti pobrinuti, da i naši mališi ne zaborave jezik svojih otaca. — Našu se milozvučnu pjesmu u rijetkim prilikama čuje, ali će se valjda prilike promjeniti pa će moguće i naša «Čitaonica» opet uskrisiti, gdje ćemo se moći opet slobodno sastajati, čitati i pjevati.

U pogledu dušobrižništva naša je župa dobro obskrbljena. Naš velezaslužni župnik i dekan nam pomaže i ide u susred u svakom obziru. Drugi umirovljeni župnik Lindarac pomaže kod Sv. Ivana i Paola i u potrebi u drugim bližnjim župama. —

Siromašno ljudstvo teško isplaćuje tekuće poreze, a ne zna i ne može pomoći si za isplatu starih, pa bi toga radi oblasti morale produljiti rok za isplatu istih. —

Imamo u Lindaru dva gospodarska društva: Posujilnicu u Mljekarsku zadrugu. Posujilnice su ustanovljene da siromašnom narodu sa povoljnim uvjetima pomažu i da ga čuvaju od lihvara, pa bi trebalo da ih vlada podupire a ne oporezuje na način, da im prijeti propast ili likvidacija. Mljekarska zadruga od velike nam je koristi i vidi se, da napreduje.

Ove godine imali smo prilično dobru ljetinu. Osim pšenice i drugih žita urodilo nam je — može se kazati — svega u dostatnoj mjeri. Grоždja imali su dosta oni, koji imadu vinograde zasadjene sa amerikanskom lozom. Nadamo se, da nas ne će Bog u buduće zaboraviti.

Lindarac.

IZ VODNJANŠTINE.

Kako doznajemo, naše su škole dobile novog didaktičkog ravnatelja u osobi g. kapetana Craizer-a. Nas ne bi to ni zanimalo, kad ne bi on imao da upravlja i bivšim srpsko-hrv. školama općinâ: Vodnjan, Barban i Sv. Vinčenat, koje da će on postaviti u red. Mi taj «red» shvaćamo tako, da će g. ravnatelj uznastojati, da se još jednom u ovoj školskoj godini uvede srpsko-hrvatski jezik u dodatnim satovima, što nam po zakonu i pripada, te da će namjestiti i učitelje, koji poznaju naš jezik. Inače pak smo posve uvjereni, d ate škole ne će više vrijediti ni za nas ni za našu djecu ni pol pišljiva boba.

U svim našim selima služile su se sve neprijateljske sile, da nas poitalijanče i unište. Nevolje nas neprestano tištu, a uz to i ogromni porezi, koje jadan narod ne može da podnosi. Porezni eksekutori i karabinijeri idu po selima te plijene jadnim seljacima sve do samog kreveta.

U zadnje vrijeme započeli su karabinijeri posebnu hajku protiv svih onih, koji su tražili da im se djeca podučavaju u nadodanim satovima u materinskom jeziku. Medjutim narod ostaje nezaštićen, a tatovi idu po selima i nesmetano kradu sve ono, što im dodje pod ruke. Ljudi pitaju oružne listove, da se obrane od tatova, ali oblasti im ga ne daju. Vlasti uskraćuju oružne listove malne svim onim našim ljudima, koji su predplaćeni na «Istarsku Riječ».

Naše se svećenstvo još uvijek bezobzirno proganja, te mu se nalaže, da propovijeda u crkvi u italijanskom jeziku i to baš u mjestima, gdje nema niti jednoga Italijana! Župnik, koji ne će da se podvrže toj samovolji lokalnih mogućnika, biva izvržen najvećim progonstvima.

Usprkos svih šikanacija, svih progonstava i nevolja, naš narod ostaje i nadalje neustrašiv u borbi za svoja narodna prava i za svoj milozvučni materinski jezik. Kad polaziš po našim selima, čuješ mladiće i djevojke, gdje sakupljeni u privatnim kućama pjevaju svoje narodne pjesme, jer im je to na polju strogo zabranjeno. Jao si ga onomu, koji bi se usudio i samo pod glas da zapjeva koju našu pjesmu u gostioni! Ali Italijanima i onim našim narodnim odmetnicima, koji su zaboravili na svoje majčino mlijeko, dozvoljeno je sve i sva. Oni na pr. mogu da ostanu kroz cijele noći na ulici i da galame i rade što hoće. I još govore, da smo slobodni... Kakva ironija!

IZ ROVERIJE.

Ove dane primili smo mnogi od poreznog ureda u Puli obavijest, da su nam porez i «tašu renditu» za godinu 1925. snizili, nekojima za trećinu a drugima dapače i za polovicu. No ta «tassa rendita» ostala je usprkos toga tako visoka, da je mnogi od nas ne će moći platiti. Ne shvaćamo, kako nam već ove godine mjere «rednitu» za godinu 1925. Kakva će biti godina i koliko će nam polje prirodili, to znade samo Bog.

U gospodarskom pogledu stojimo vrlo loše Uz to se u nas pojavila već drugu godinu malarija, radi koje smo lijepe svote novaca potrošili. U svakoj kući leži po koji bolesnik, a nerijetko i čitave obitelji boluju od nje. Žalosno je pogledati prije zdrave muževe, žene i mladiće, djevojke i djecu, a sada sve žuto i ispito. Negda smo primali kinin badava sada nema ni toga. Osim toga biju nas i druge nevolje. No tome smo sami krivi. Naši su stariji oduvijek živili u zadrugama, gospodarstvo vodio djed, otac ili stariji sin, tko je bio sposobniji, a drugi su svi radili i slušali. Tada se lijepo napredovalo. Sada smo svi redom počeli da se dijelimo. Uslijed diobe nastaju male, ali i vrlo siromašne obitelji, koje obično gospodarski samo nazaduju. Što je krivo našim diobama? Starci vele:

Mladji ne slušaju, a mladji pak vele, da starci hoće uvijek «po staru». Da je malo više ustrpljenja s jedne i druge strane, a malo manje trica i brbljarija ženskih, ne bi toga bilo. Naše se žene odalečuju od narodne nošnje, oponašaju gradiće, gdje ih trgovci mame sa svojom paučinom, koja traje od danas na sutra. Zato ide mnogo novaca, a kad se radi o novcu, eto svadje u obitelji. S druge strane, nešto iz neznanja, a nešto iz običaja, dok rado gledamo i slušamo da nam kod ognjišta muško dijete čita lijepu knjigu ili novinu, za žensku kažemo, da joj to ne treba. Kada bi i kod nas ženske čitale dobru knjigu, osobito u nedjeljama, bilo bi više mira, a manje ćakula. Opet ne bismo rado da tkogod misli, da se mi gubimo u tricama i brbljarijama, kada nas dužnost zove, svi nastupamo složno na obranu svojih prava. I jao si ga onome, koji hoće da nas tada dijeli.

IZ GRADINE (Općina Oprtalj).

Čudno nam se čini, što postoje nekoji pisani zakoni. Čine se na dnama nasilja, koji nam daje mrvicu našeg prava. Proti našoj volji postoji kod nas samo italijanska škola. Više smo se puta obraćali na naše prvake, koji su i na kompetentnom mjestu posredovali, da se otvori škola, kako je bila i prije, ali uvijek bez uspjeha. Kad je izišla nova naredba, da se u školama može da podučava i naš jezik, ako roditelji školske djece to izjave na početku školske godine, nama kao da je nešto odlanulo. Nije ni čudo. Koliko puta dodje u selo kakav poziv od općine ili od koje druge oblasti u italijanskom jeziku, a nitko ga ne razumije! Radi toga su svi roditelji iz svih okolnih sela prijavili svoju djecu za pouku materinjeg jezika. Učiteljica je prijave sve u redu primila i kazala nam, da ćemo dobiti hrvatskog učitelja, jer da ona ne pozna našega jezika. Italijanska je učiteljica i sâma priznala, da joj je teško u školi, kad je djeca ne razumiju, pa je u interesu i skole i djece spremila, kaošto je i morala, sve izjave. Vidi se po tome, da je učiteljica na svom mjestu, te joj u tom pogledu ide svako priznanje. No mi smo se ipak badava nadali i veselili, da će se i naša djeca nečemu naučiti. Svaki dan smo očekivali, da će nam vlasti poslati učitelja, koji će učiti i srpsko-hrvatski, a kad tamo oni poslaše još jednu učiteljsku silu i to italijansku. Dakle naše molbe, temeljene na zakonu, nisu se uzele u obzir. Sada znamo, kakvi su to zakoni, koje naša vlada izdaje. Dakle zakoni ne vrijede ni pol pišljiva boba! Lijepi pojam o zakonitosti dobit ćemo i mi i naši potomci!

Naša općina nam je nametnula jednog općinskog delegata, u koga nema nitko povjerenja. U cijeloj našoj podopćini ne bi našao ni žive duše, koja bi bila sa tim delegatom zadovoljna. On nije sposoban, da bude delegatom. Delegat bi morao da bude dobar gospodar, koji znade gospodariti i služiti općinarima, a ne kao naš Anton Jugovac, koji nije sposoban da upravlja ni sa svojim imanjem. Ta svak znade, što je on. Što je on učinio za sebe? Nema ni onoga, što je jednom imao. Općina bi morala ići na ruku svim općinarima i imenovati za župana čovjeka, u kome će imati povjerenja svi općinari.

IZ ZAREČJA KOD PAZINA.

Živimo u tuzi i nevolji. Taru nas svakojake brige i nevolje. Siromašni seljak danomice jadikuje, otkud će platiti tolike poreze, koji mu zapravo nedaju ni disati. Novaca nema od nikuda, a poreze ipak mora da plaća. Ali čujte što se pri tom dešava!

Pred nekoliko dana došli su u naše selo karabinijeri sa poreznim eksekutorom u svrhu, da oduzimlju ljudima marvu za poreze, koje nisu još mogli da plate. Tako su na pr. došli u kuću Antuna Gržetića. Kod kuće mu je bila sama žena. Kad je vidila karabinijere i eksekutora, ujedared se prestrašila. Ipak im je rekla, da ona nema novaca da plati porez, pa zato neka radje dodju malo kasnije, kad bude kod kuće njezin suprug. No oni o tome nisu htjeli ni da čuju. Oni su sve to energičnije zahtijevali, da im ona isplati zatraženi iznos. Budući pak da ona nije imala novaca, išli su u staju i odveli joj magarca.

Zatim je došao kući njezin suprug, Antun Gržetić. Žena mu je odmah ispričala, što se je dogodilo. Gržetić se ožalosti. Nakon kratkog razmišljanja otputi se u Pazin. Tamo se je obratio na kompetentne faktore molbom, da mu povrate magarca. Istodobno im je obećao, da će im dati nekoliko novaca na račun, samo da mu vrate magarca. Ali gospoda nisu htjela ni o tome da čuju. Rekli su mu, da će doskora biti dražba, pa da će na toj dražbi moći kupiti svog magarca. Nato je siromah otišao plačući svojoj kući u Zareč. —

Istoga dana desio se ovdje još jedan slučaj, koji ni malo ne zaostaje za prvim. Karabinijeri i porezni eksekutor došli su u kuću Marije Dušan, čiji se suprug nalazio negdje u polju. Eksekutor išao je prvi u kuću, a karabinijeri za njime. Nato je počeo galamiti i strašiti Mariju Dušan, da će je stući, ako mu smjesta ne isplati zaostale poreze. Marija Dušan dakako nije mogla da mu udovolji zahtjevu, jer nije imala u kući novaca. Zamolila je poreznog eksekutora i karabinijere, da se malko ustrpe i pričekaju, dok doći kući njezin suprug, pa da će im on sve isplatiti. Eksekutor je počeo ponovno galamiti i mahati rukom u namjeri, da oćuška nesretnu žensku. Sreća je prohtjela, da je na to došao u kuću njezin nećak, koji ju je obranio od napadaja. Medjutim je izašla i išla tražiti po selu pare. Vrativši se kući isplati im porez. Nato su otišli. Zatim je opazila, da su joj za vrijeme njezine odsutnosti ispili čitavo vino, koje je imala na stolu, a da je zato nisu niti pitali za dozvolu!

Evo, takvi se prizori odigravaju u Zarečju u XX. vijeku!

IZ LANIŠĆA.

Znamo mi dobro, da treba učiti od zipke, pa sve do groba. I zato rado čitamo korisno štivo. Osobito nam je priljubljena naša «Istarska Riječ», jer je pravi odraz poštenih slavenskih Istrana. Kroz ta njezina usta govori istarski narod. To naše glasilo nam je utjeha u tuzi i nevolji. Lijepo nas upućuje da vršimo sve svoje državljanske dužnosti, a ujedno, da zahtjevamo neustrašivo svoja prava, koja nam po zakonu pripadaju. Mi, Lanišćani smo bili prvi u Ćićariji, što smo imali školu i zato će svaki priznati da škola je ipak svjetlo u tmini.

Naravno, da naši prvi susjedi Račani nam ne bi to htjeli priznati. A nekoji od njih ne znaju kamo im kaže ni rep ni glava. Ovi nisu što se tiče škole niti rekruti. Oni misle, da će njihovu djecu više naučiti učitelj koji ne pozna materinski jezik djece, nego li onaj koji dobro pozna naš jezik. — Alaj su ludi ti ljudi!

Pismeni Ćić.

Gospodarstvo

Dižimo govedarstvo!

Vinorodni krajevi Istre trpe danas kao i bolesnik, što boluje na teškoj bolesti, koje ne može da izliječi drugi lijek ni drugi liječnik, nego samo vrijeme. Kriza je tako velika i zamršena, da je ne može riješiti jednim mahom ni državna uprava, a ni sami vinogradari. Država i ne će i ne može da u interesu naših vinogradara dade kakvih povlastica našem vinu, koje bi bile na škodu ogromnoj većini vinogradara u starim pokrajinama. A vinogradari sami opet ne mogu, da se vlastitim silama najedamput iskopaju iz te krize.

Ko i kako će se ta kriza riješavati ili barem ublažiti? Zadaća je same državne uprave pri tom velika. Ona bi kod toga dosta mogla da pomogne. No kako vidimo iz prakse, njena je briga za to pitanje mala, zapravo nikakva, pa se ne može ni u buduće da od nje dosta očekuje. Ako hoće naš seljak-vinogradar da se očuva od potpune gospodarske propasti, koja se polagano ali sigurno približava, to nikako ne smije da čeka na tu pomoć, već mora sam svim silama poraditi na tome, da se bilo kako iskopa iz bijede, koja mu sve više prijeti. A to može da postigne jedino na taj način, da čim prije i postepeno preuredi svoje gospodarstvo te ga prilagodi prilikama.

Medjutim kako bi to zapravo imalo da bude skoro da ne bi trebalo niti da pišemo, jer je o tome bilo već dosta govora u «Istarskoj Riječi». Ali budući da je to pitanje vrlovažno, a čim dalje postaje sve težim, čini nam se, da ne će biti na odmet, da se ponovno vratimo na nj.

Kako nam sama glava tih crtica kaže, tu se mislimo zadržati specijalno na govedarstvu, gdje je polje rada za našeg poljodjelca još širom otvoreno.

Desetak godina prije rata počelo se je u području rijeke Mirne, Raše i Čepićskog jezera, «Fojbe» te okolice Buja govedarstvo vrlo lijepo da razvija. Po selima je bilo sve više goveda, a gojile su se i bolje vrste. Glavnu se je pažnju obraćalo na tovnu marvu (goveda za mesarnu), dočim se je plemenske pasmine, dobre krave mljekarice gojilo u manjoj mjeri i to samo blizu željeznice ili Trsta ili Pule. Ta je bila u prvom redu zasluga samih seljaka, no pri tom nije ostala skršenih ruku ni državna, kao ni zemaljska uprava. Gojiteljima goveda išlo se je na ruku sa izložbama, nagradama te uvažanjem i dijeljenjem dobrih bikova. Uspjeh nije izostao te je bio i vidan. Tko je prve dane rata, početkom augusta 1914. vidio, kako su se u Pulu doganjala iz raznih krajeva Istre velika stada lijepe i dobro ugojene marve, nije mogao no da se čudi, odakle može da to dade inače tako siromašna Istra. Iz te dobi su nam poznata neka sela, gdje nije bilo staje, da se u njoj nije svake godine odgojila barem po jedna godinu stara glava, koja koja bi se onda prodala ili u mesarnu ili drugamo.

Svjetski je rat nemilosrdno prekinuo taj razvitak govedarstva. Već je prva bezobzirna rekvizicija odnesla najlepšu i najjaču marvu. Za rata se nije uzgajalo, jer su nedostajale sposobne radne sile. Marljiviji i bolji gospodari počeli su odmah iza rata da se ozbiljno bave marvogojstvom te su domala opet napunili prazne staje. No velika se većina nije za to brinula te je danas govedarstvo tek u malo slučajeva na istoj visini, kao i prije rata: inače je u glavnom mnogo slabije, dapače i ispod stanja koncem rata. Da se o tom uvjerimo, dovoljno je da pogledamo na sadanje marvinske sajmove te ih usporedimo sa onim prije rata na pr. vodnjanskim, svetvinčenskim, buzetskim i. dr. sajmovima. Uzroci nazadovanja su svakojaki. U glavnom bilo je teško, da se u kratko vrijeme odgoji toliko pomlatka, koliko ga je rat izjeo. Slabe ljetine i suše zadnjih godina su seljake prisilile, da su mnogo toga prodali, često i vrlo jeftino i to radi nedostatka sijena, kao i za to, da se prehrane. Umjetnog se gnoja sada mnogo manje uporabi nego ranije. Livade i sjenokoše su zapuštene, a prijašnja lijepa i bujna djetelišta su malne posve iščeznula. Telad je vrlo skupa, a to ljude i mami, da pomladak radije prodaju, nego da goje. Isto je bilo i sa sijenom do 1922. Bilo je skupo, pa su mnogi radije prodavali sijeno, nego da bi gojili marvu. Uz to je danas novca malo, a marva je skupa te je teško nabaviti drugu.

Dakako, govedarstvo nije ni prije rata bilo razvito onako, kako u drugim naprednim krajevima. No današnje je stanje mnogo slabije od ondašnjeg i upravo tu imade naš seljak široko polje rada, a na tom polju su mu sakriti tako bogati i sigurni dohotci, kao u nijednoj drugoj grani gospodarstva. Uz novac, što se dobije prodajom marve, ostaje seljaku mlijeko, a osobito gnoj, bez kojeg nema seljačkog gospodarstva. Govedo ne daje polju samo hranu, ono je seljaku i glavnim pomoćnikom, bez njeg je polje neobradjeno i ne-

plodno. Ta grana gospodarstva je i sigurnija od svih ostalih, kod kojih mogu suša, tuča (grād) i druge nezgode sve da unište, da sav teški trud učine uzaludnim. Govedo je, istina, sad jeftinije, sad skuplje, već prema tome, imade li više ili manje sijena. No nikada nije cijena takova, da seljak ne bi mogao u potrebi da proda ili da dade u bescijenu, kaošto se to danas dešava s vinom. Zdravo se govedo uvijek lako proda i to po tržnoj cijeni.

Naša stara poslovica veli: «Najprije štalicu, pa kravicu.» Nije dovoljno da govedo kupimo te ga privežemo, recimo, uz murvu pred kuću. Moramo ga držati u dobroj zdravoj staji, gdje imade svako govedo i dosta mjesta i dosta zraka, inače će sav naš trud biti uzaludan. S druge strane uz prazne jasle ne može da uspjeva niti govedo najbolje pasmine, t. j. da pravilno raste i da se debeli. Tko hoće da bude dobrim marvogojcem, mora u isto vrijeme da bude i dobrim livadarom.

U tom smislu pak treba kod nas još vrlo mnogo uraditi. Staje su mnogo puta vrlo slabe. Livade i sjenokoše su zapuštene. Umjetnog se gnoja rabi malo, a djeteline se sve manje sije. U nas se ne gleda dosta ni na dobru vrstu goveda: većina naših ljudi je uvjerena, da su baš njihove krave i volovi najbolje vrste te si nikako ne dadu reći, da imade i bolje i veće rase, koja uz isto gojenje i hranu daje više mlijeka i da se brže debeli i raste.

Prema tome, ako hoće naš seljak da digne govedarstvo, potrebno je, da postepeno uredi svoje staje, da obrati veću pažnju na pašnjake, livade, sjenokoše i djetelišta, čime će doći do više i boljeg sijena te će moći držati mnogo više glava; osim toga potrebno je da se gleda i na to, da sebi pribavi onakve vrste, koje davaju najveću korist bilo na mlijeku, bilo na mesu ili na radnoj snazi. Na taj će se način govedarstvo dignuti, korist od njega bit će mnogo veća nego danas: bit će više gnoja i radne snage za obradjivanje, polja će bolje roditi, dobit će se više novaca od prodaje mesa i mlijeka, a sve će to pomalo dobrim dijelom da nadoknadi one dohodke, koje su naši seljaci prije dobivali od vina. I jedino na taj način moći će se velikim dijelom ublažiti te zdravo i temeljito rješavati vinska kriza.

Ne podje li naš seljak tim putem, to će uz današnje slabe ili nikakve dohotke od vina, koji su prije bili glavnim dohotcima, sve više padati u siromaštvo, morat će se sve više zaduživati, a dugovi će mu progutati najprije marvu, a time i posjed, jer bez goveda nema ni poljodjelstva.

Nabacismo tih par crtica s namjerom, da našim poljodjeljcima dademo prigodom božićnih blagdana štivo iz njihovih prilika, da im time dademo pobude, da se zamisle u svoje sadanje, ne baš dobro gospodarstvo, kao i u to, kako bi bilo dobro, da u buduće urede gospodarstvo na taj način, da im bude više neslo, da im bude moguće, da i nadalje vežu kraj s krajem bolje i lakše, nego je to bilo zadnjih godina. A pri tom neka pomisle i na drugu našu staru poslovicu, koja veli: «Čovječe pomozi si sâm, pa će ti i Bog pomoći!»

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Trst, 20 XII. — Jedna engleska lira šterlina stoji 110.65 ital. lira, 1 amerikanski dolar 24.55 ital. lira, 100 švicarskih franaka 465 ital. lira, 100 franceskih franaka 126.25 ital. lira, 100 čehoslovačkih kruna 71.75 ital. lira, 100 jugoslovenskih dinara 35.50 ital. lira, 100 rumunjskih leja 12.25 ital. lira, 1000 madžarskih kruna 32 ital. cent. i 1000 njemačko-austrijskih kruna 33½ ital. centezima.

Politički pregled

Što se dešava u Italiji?

Novinska polemika o škandalima, u koje su upleteni najistaknutiji vodje fašizma, nije završena s otkrićima koje su učinili republikanski poslanici Morea i Conti, te fašistički disident Beltrami u procesu Balbo — «Voce Republicana». U fašističkim krugovima i štampi ovo je otkriće izazvalo posvemašnju zabunu, koja je, potom, pojačana otkrićem direktora glavnog organa pučke stranke «Popola», dra. Donatia. On je pred nekoliko dana podnio senatu prijavu, u kojoj je nepobitnim argumentima dokazana sukrivnja bivšeg šefa javne sigurnosti i glavnog komandanta nacionalne milice, generala De Bona, pri umorstvu Matteottija. Senatska istražna komisija uzela je u obzir Donatijevu prijavu te je uputila postupak protiv generala De Bona, kome, kao senatoru, po dignuću optužnice, senat treba da sudi. Koliko afera Balbo, toliko i ova posljednja, stoje u uskoj vezi, jer su obojica, Balbo i De Bono, stajali na čelu fašističke «Čeke», koja je bila preduzela, da posmica fašistima nepoćudne političke ličnosti u zemlji. U toj «Čeki» vodio je — kako javljaju italijanski listovi — glavnu riječ i poslanik Giunta, pa je rimski sud zatražio od Parlamenta, da mu se i on izruči. Nato je Giunta doduše podnio demisiju i zamolio predsjednika, da primi njegovu demisiju na položaju podpredsjednika. Parlament je doduše otklonio demisiju poslanika Giunte, ali se ipak našli i medju samimi fašistima ljudi, koji su mu savjetovali, da ide... Fašistički poslanik Boeri je izjavio čak i to, da on ne će dalje sjediti s ljudima, koji vrše zločine. Zatim je došlo do oštrih sukoba izmedju samih fašističkih poslanika u rimskom Parlamentu. Posljedica toga bila je ta, da je Parlamenat ponovno uzeo u pretres demisiju poslanika Giunte, organizatora požiga bivšeg Narodnog doma u Trstu, revidirao svoj prijašnji zaključak i zaključio, da se Giunta izruči sudu. I tako će onorevole Giunta na sud, da odgovara za svoja nedjela. Očekuje se, da će za njim doći na red i drugi odlični članovi fašističke stranke.

Vijeće Društva Naroda

U ponedjeljak se u Rimu sastalo vijeće Društva Naroda, koje je već završilo svoj rad. Posebno značenje dao je ovom sastanku dolazak novog engleskog ministra spoljašnjih poslova Chamberlaina, koji je došao da brani želju engleske vlade o odgodi diskusije o ženevskom protokolu za razoružanje. Chambelain je u Parizu na prolazu imao važan sastanak s Herriotom, a u Rimu se prije vijeća sastao s Mussolinijem, i pretresao s njima pitanja spoljašnje politike, koja su od interesa za njihove države. U Parizu je Chamberlain dao umirenje u pogledu evakuacije i kontrole oružanja, a u obadva mjesta pretresao je naročito pitanje prijateljske saradnje na cijelom primorju sjeverne Afrike, u Sredozemnom moru i na Istoku.

U vijeću je Camberlain odmah zatražio odgodu diskusije o ženevskom protokolu, kome priznaje golemu važnost. Nova engleska vlada treba da dobije vremena da prouči protokol u sporazumu s predstavnicima dominiona. U ime Franceske Aristid Briand pristaje na odgodu do marta 1925., i naglašava kako je Franceska odana protokolu o ograničenju oružanja, arbitraži i sigurnosti. Poslije kraćih izjava drugih članova odgoda je jednoglasno primljena.

Vijeće je dalje pretresalo pitanje kontrole naoružanja pobijedjenih zemalja. Postignut je sporazum, da Franceska dobije predsjedništvo komisije za kontrolu Njemačke, Italija za Austriju, Engleska za Ugarsku, a Švedska za Bugarsku.

Prema izvještaju Beneša odlučeno je, da se 16. februara 1925. sastane u Ženevi komisija, koja će pretresti pitanje o fabrikaciji oružja, municije i drugog ratnog materijala, kako bi se izradio nacrt medjunarodne konvencije. Dalje se imala 4. maja 1925. u Ženevi sastati medjunarodna konferencija za primanje konvencije o trgovini s oružjem, municijom i drugim ratnim materijalom.

Pobuna u Albaniji.

U Albaniji je ponovno došlo do pobune. Bije se oštar boj izmedju pobunjenika i vladinih četa. U cijeloj zemlji je proglašeno opsadno stanje.

Domaće novosti

Vesele božićne blagdane i sretnu Novu Godinu želi svim suradnicima, dopisnicima, čitateljima i cijelom našem jugoslovenskom narodu

UREDNIŠTVO I UPRAVA «Istarske Riječi».

ZNANJA I RAVNANJA RADI

javljamo, da današnji broj «Istarske Riječi» nije mogao izaći kao obično u četvrtak i to radi tehničkih razloga. U četvrtak, dne 25. ov. mj. imao bi da izadje broj 56. «Istarske Riječi», ali pošto je taj dan Božić, napomenuti broj uopće ne će izaći. Radi toga s današnjim brojem zaključujemo drugo godište «Istarske Riječi». Naredni broj našega lista izaći će u četvrtak 2. januara buduće godine.

Promocije.

Gospodjica Dušica Slavik, kći našeg odličnog prijatelja i dugogodišnjeg narodnog borca u Trstu, g. dra Eduarda Slavik, 19. ov. mjeseca bila je na novoustanovljenoj tršćanskoj univerzi promovisana na čast doktora trgovačkih znanosti. Otkad se je tršćanska viša trgovačka škola pretvorila u univerzu, gospodjica je Dušica Slavik prva djakinja, koja je dobila doktorsku čast. — Mladoj doktorici i njezinim roditeljima naše najsrdačnije čestitke!

Kako nam javljaju iz Padove, ovih dana bio je na tamošnji univerzi promoviran na čast doktora prava naš prijatelj i urednik tršćanske «Edinosti», g. Janko Vovk. — Čestitamo!

Još samo nekoliko dana...

Smatramo svojom dužnosti da ponovno upozorimo naše čitatelje, da italijanske papirnate bankanote od dvije lire vrijede samo do 31 .decembra 1924. Tko još posjeduje takve bankanote, neka ih odmah zamjeni ili potroši, da ne ostane kasnije oštećen.

Ujedno opominjemo naše ljude, da se u zadnje doba opaža dosta krivotvorenih kovinastih komada od dvije lire. Jedne se pozna po tamnoblijedoj boji, a druge po slabijem zvuku.

Tijelom u Americi — dušom u Istri.

Naš suzemljak iz Lanišća, g. Buždon, iselio se godine 1906. u Ameriku, gdje se i danas nalazi. Ovih dana poslao nam je lijepu pjesmicu iz Forst Bragga. U toj pjesmici spominje svoj odlazak iz Lanišća, doživljaje na moru, potres u San Francisku itd. Pjesmicu nažalost ne možemo da objelodanimo u našem listu, jer nam ne dopušta prostor. No pripravni smo, da je ustupimo njegovom rodnom selu dotične našim prijateljima u Lanišću. Tu objavljamo samo svršetak njegove pjesmice.

«Iz Fort Bragga pišem ovu notu,
Neka znadu da smo u životu.
Bog poživi moje rodno selo!
Bilo vazda zdravo i veselo:
Svi seljani da bi zdravi bili
I pozdrave od mene primili;
Da bimo se još kada vidili,
Istarskoga vinca ponapili,
Kuda prošli, kamo god dospjeli,
Da smo, braćo, zdravi i veseli!»

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Našim dopisnicima iz Rovinjskog Sela, Kašćerge, Zadra, Lastova, Trviža, Zrenja, Gologorice, Motovunštine, Poljana, Marčane i drugih mjesta javljamo, da smo radi preobilnog gradiva bili primorani, da odložimo njihove dopise za budući broj našega lista. Toliko znanja radi.

DAROVI
u fond «Istarske Riječi»:

Na narodnom piru kod g. Josipa Ribarića u Lupoglavi sakupilo se u veselom društvu 25.50 lira za fond «Istarske Riječi». Darovaše: po 5 lira: Josip Pužir-Zvoneća; po 2 lire: Ribarić Josip, Demark Blaž, Balašić Josip, Baričević Petar, Škrlj Mate, Ravnić Josip, Rik Ivo, Mavar Antun i Fran Ribarić; po 1 liru: Baričević Ivan i Škrl Antun; po —.50 lira: Gjuro Ribarić.

Gosp. Josip Puhalj iz Lanišća šalje nam 10 lira za fond «Istarske Riječi», a 5 za **Djačku Maticu.**

U fond ženske podružnice školskog društva:

Posujilnica u Lanišću 10 lira. Novac kod Uprave «Istarske Riječi».

Ugledali se i drugi!

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Vesele božićne blagdane i sretnu Novu Godinu!

želе svim svojim rodjacima, prijateljima, klijentima i drugima slijedeća gospoda i firme: